અઢારે પર્વ સાથે

શ્રી

મહાભારતની કથા.

બનાવનાર.

વ્યાસજી

વલ્લભરામ સુરજરામ,

અમદાવાદ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

શા. ફકીરચંદ કીલાચંદ

તથા

બુકસેલર લલ્લુભાઈ અમુલખદાસ.

અમદાવાદ.

અમદાવાદ શાહાપુર નવી પોળમાં પટેલ ડાહ્યાભાઈ દલપતરામે પોતાના શ્રી "પ્રજાહિતાર્થ" મુદ્રાલયમાં છાપી.

આવૃત્તિ આઠમી.

પ્રત ૧૧૫૦.

સંવત ૧૯૭૭

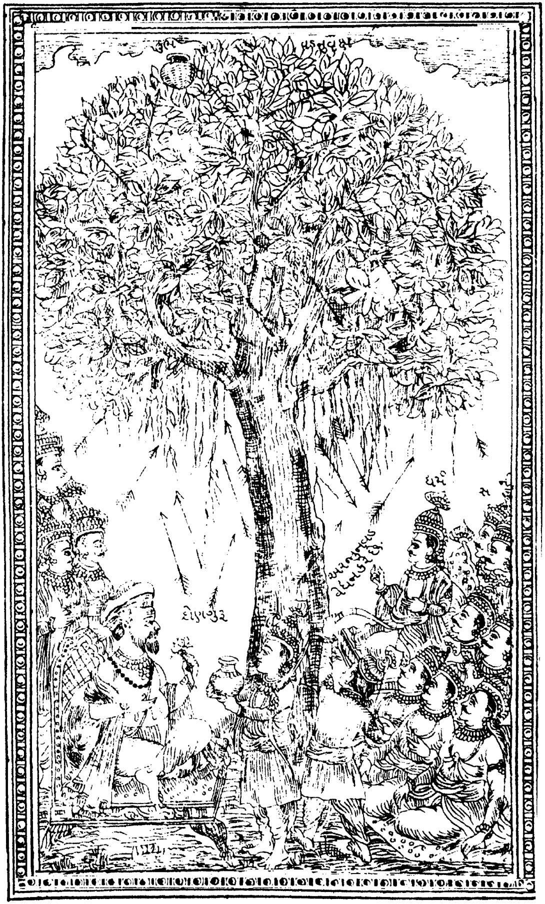
સને ૧૯૨૧

કિંમત રૂ. ૧૨-૦-૦

અનુક્રમણિકા.

વ્યાસજી વલ્લભરામ સૂરજરામ.

દુર્યોધનનું ચિત્ર.

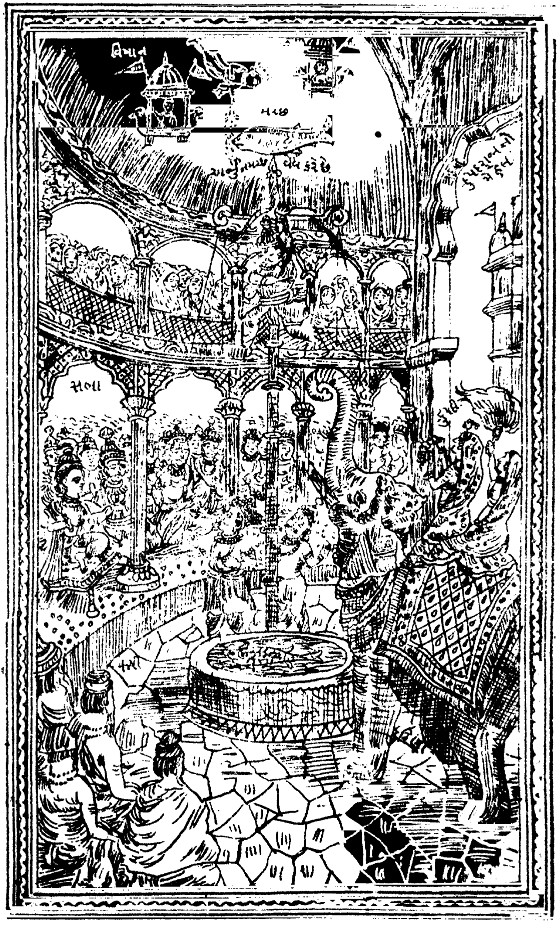

હેડંબાના વનનું ચિત્ર.

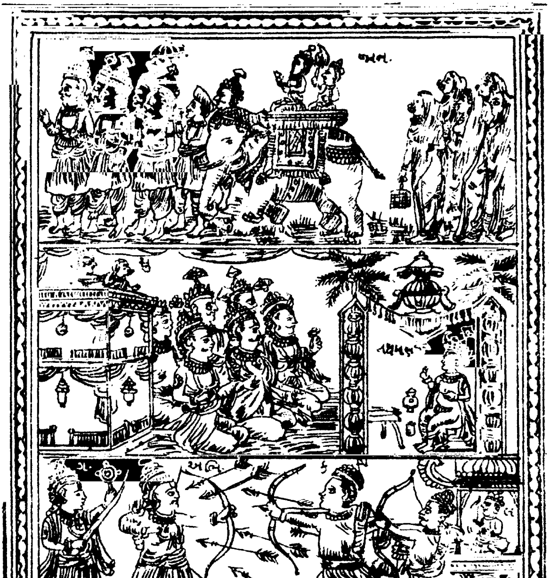

ધી ડાયમંડ જ્યુબીલી પ્રેસ. અમદાવાદ.

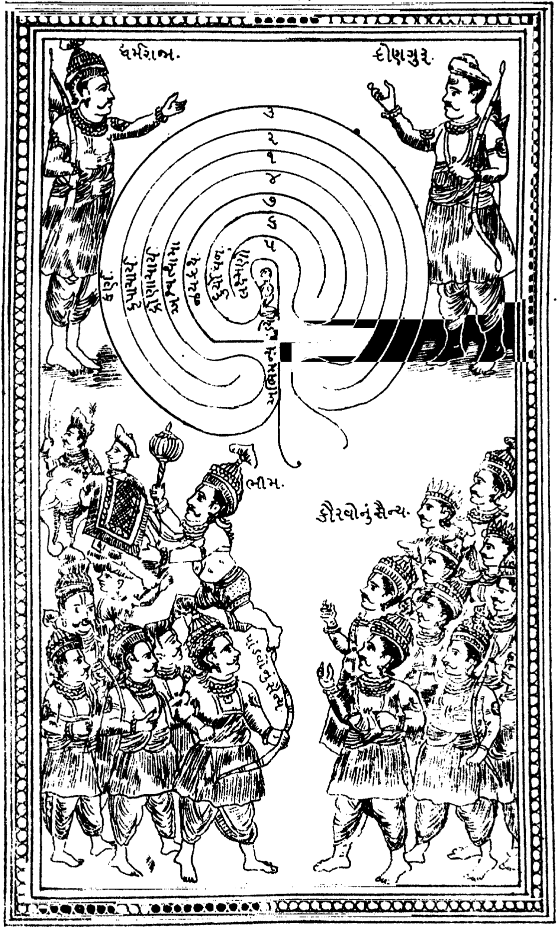
मच्छवेधनुं चित्र.

सुरेखाहरणीनुं चित्र

ચક્રાવ્યૂહ

— ધન્વાનું ચિત્ર. —

आंबणी पींपणीनुं चित्र.

શ્રી

ભારથની કથા.

આદ્ય પર્વ.

કડવું ૧ લું. રાગ સામેરી.

ગણેશ ગીરજાનંદને હું, પ્રથમ લાગું પાય; સરસ્વતી મા વસો જીભ્યાયે, પુર્ણ કરો કપાય, ॥૧॥ ભારત કથા પાંચ પ્રકારે તે સહુનો આ સાર, ભારત ચંપુ બાળ ભારત, મહાભારત વિસ્તાર ॥ ૨ ॥ ભારતસાર સાતંત્રા ભારત, તે સહુનું આ તત્વ, નીર સંશય કાવ્ય કર્યું છે, જેમ દધી ઘ્રત સત્વ ॥૩॥ પાન્ડવ ચરીત્ર શ્રવણ કરે, પરીક્ષત કરો તન, જનમેજયની અરાઢ હત્યા, ગઇ થયો પાવન ॥૪॥ તેરો મહીમા આ કથાનો, વાંચે સાંભળે જેહ; વૈરાગ્ય ભકિત પુરણ પામે, જ્ઞાન ગ્રહેજનજેહ, ॥૫॥ વૈશમપાયેઅણીપેરબોલ્યા સુણ જનમેજયરાય વીસતારી તુજને સંભળાવું,આધ્ય પરવ મહીમાય.॥૬॥ યમુનાની તીરે ગામ અયોદ્ધા, હસ્તસેન્ય ત્યાં રાય; તે રાજાને તેર રાણી, પેટ નહિ પ્રજાય. ॥૭॥ રાજાની થઇ વ્રદ્ધાવસ્થા, તવ કર્યોવીચાર,મારે પેટ પ્રજાનહી તો, શું કરવો સંસાર॥૮॥ એમ જાણીને ઉઠયો રાજા, મન ધર્યો વૈરાગ; પોપટ લીધો અસ્વેબેડો ઘરબાર કીધું ત્યાગ.॥૯॥ પ્રભુ પુત્ર આપશે મુને, ત્યારેજ આવીશઘેર; એવુ ધારી નીકળ્યોરાજા, અરણ્ય આનંદભેર, ॥૧૦॥સપ્ત દીવસે ગયો મહાવનમાં, દીઠું વડવ્રક્ષ એક, અશ્વ પોપટને ચરવા મુકી, તપ ધાર્યું ધરી ટેક. ॥૧૧॥આસનવાળી માળાઝાલી,ધરતો પ્રભુનું ધ્યાન; વડની નીચેજાપજપતો, રીઝવવા ભગવાન.॥૧૨॥ એ વડ ઉપર ઘુઅડ પક્ષી,માળો બાંધીવસેવાસ, ઘુઅડ નર ફરવા ગયોછે,પક્ષણીછે ઉદાસ.॥૧૩॥એવામાં આવ્યો ઘુઅડ પક્ષી,પક્ષણી પુછે પેર;આટલી વેળા કયા ગયાતા,મુને ગમ્યું નહી ઘેર.॥૧૪॥એટલે પક્ષી પક્ષણી પ્રત્યે, કહેછે બધુ વર્તમાન; નીચે રાજા તપ કરેછે, તે સાંભળેછે કાન,॥૧૫॥સાંભળ સુંદરી સુરસભામાં, ગયો હતો હું આજ; ત્યાં દેવસભામાં એવું બોલ્યા,વિશ્વામિત્ર મહારાજ.॥૧૬॥આજનો દિવસ એવો છે કે; વંજ પામે પુત્ર; શ્રાપી પ્રાણી પણ પ્રજા પામે, વાધે ભલું ઘરસુત્ર.॥૧૭॥ એમ કહી ક્રીડા આરંભી,પક્ષીએ તે વાર; સાં-

ભળી રાજા રડવા લાગ્યો,હું નીરભાગી અપાર.॥૧૮॥આજ હોત ઘેરમાહરે તો, પુત્રની પ્રાપ્તીથાત;હુંનિરભાગી હાંઇ આવ્યો, કરૂ માહરી દેહઘાત, ॥૧૯॥એટલે આવ્યો પાળેલો પોપટ,રાય તણું રૂદન દેખી પાંખોથી આંખો લુશી, પછી વદ્યો વચન.॥૨૦॥અરેમ્હારાજા રાજાધીરાજા,વન આવ્યા ધરી પ્રેમ; જપ તપ કરતાં શું સાંભર્યુંછે, રૂદન કરો કેમ.॥૨૧॥ રાય કહે ઘુઅડ પક્ષીનાં,સાંભળીઆંવચન; આજ ઘેર હોત માહરે તો નીશ્ચે પામત તન ॥૨૨॥તત્ર પોપટ કહે માહારાજા, મનમાં શીદ અદાપો; કામ જવર ઉત્પન્ન કરીને, વીર્ય મુજને આપો ॥૨૩॥ તે તમ રાણીને જઇને આપુ, આજને આજ મ્હારાજ; તવ રાજાએ વડનું પાંદડુ, લીધું ધારી શુભ કાજ,॥૨૪॥ પડીઓ બનાવ્યો કામ ઉપજાવ્યો, વીર્ય કર્યું ખળીત; પછી દડીયો દીધો પોપટને, લીધો પક્ષીધરિ પ્રીત, ॥૨૫॥ ચંચુમાં ઘાલી ઉડયો ચાલી, જળપંથ વ્હેલુ જવાય; તેથી સીંધુ પર ઉડતો ચાલ્યો, મારગમાં શું થાય.॥૨૬॥ સુર સપાટે જોર ઝપાટે, પોપટ પંથેપળીયો.રાજાને ભવિશે જાતાં જાતાં, બાજ શકરો મળીયો ॥૨૭॥એતો અતિ જોરાવર પક્ષી, પોપટ દીઠો ચક્ષ; જાણ્યું ચંચુમાં છે દડીયો; તેમાં હશે કાંઇ ભક્ષ. ॥૨૮॥એમ સમજી પોપટ ઉપર, કરવા લાગ્યો પ્રહાર; ચાંચ તણોને પાંખ તણો ત્યાં;પ્રકિઢ માર્યો માર॥૨૯॥ રૂધીર વરણો પોપટ થયો,ભાગી મનની હામ; પ્રાણ જાશેને પડીયો જાશે,એઉ મગડશે કામ ॥૩૦॥તે કરતાં હું એક બચાવું. મનસુબો એમ કીધો; પોતાનો પ્રાણ ઉગારવાને પડિયો ફેંકી દીધો. ॥૩૧॥તે પડીયો પડયો જળ વિશે, બાજ થયો નિરાશ, સીંધુમાંથી લેઈ ન શકે, પોપટે મુકી આશ. ॥૩૨॥ મન વીચાર્યું રાજા કેરૂં, હુંથી ન ભાગ્યું દુખ; હવેજાવુંનગરમાં શું દેખાડુ જઇને મુખ ॥૩૩॥ કારજ કથલ્યુ કેમ કરવું, રાજા થશે નિરાશ; માટે ત્યાં જાવુ નવ ઘટે, જાણી પુર્યો વનવાસ, ॥૩૪॥ એવે મનમાં તપ સ્થળેથી, ઉડયો રાજ્યકુમાર. અસ્તસેન અશ્વે બીરાજ્યો હરશભેર અપાર, ॥૩૫॥ સપ્ત દિવસે પ્રથ્વી પંથે.આવ્યો પોતાને ઘેર; જોયું તો પોપટ કાંઇ ન દીઠો, પુછી રાણીને પેર. ॥૩૬॥ પોપટ મારો કયાં ગયો તવ, રાણીએ કીધો ઉચ્ચાર; આપ લેઇ ગયા તે દનથી તો, દીઠો નથી કોવાર ॥૩૭॥ રાજાએ લેલાટ હાથ મેલ્યો, મીથ્યા મહેનતમથી, ઉદવેગ આણું અવરથાકું, પુત્ર ભવિષનાં નથી. ॥૩૮॥વલણ॥ એમ મન વાળી બેઠો રાજા, રહયો આપનેઘેર; વલ્લભ કહે દડીઓ પડયો તેની શી થઇ પેર.

કડવું ૨ રાગ ધનાશરી.

વૈશમપાયે બોલીયા છે, સાંભળને તું રાય; દડીયો પડયો દરિયા વિશે,તેની શું ગત થાય ॥૧॥સમુદ્ર જળમાંથી એક મચ્છા, નિકળી આવી બહાર; ભક્ષજાણી દડીયામાંથી વીર્યના ઘુંટ ભર્યા બે વાર.॥૨॥ ને દીવશના યોગે કરિને, ગર્ભ રહ્યો બેઉ કુખ; દિવસે દિવસે ગર્ભ વધેછે, પ્રભુ લીલા કહુ મુખ.॥૩॥ એમ કરતાં દશ માસ થયા, મચ્છથી ન ગર્ભ ખમાય; હલાય ચલાય નહી મન ધાર્યું, તણાઇ જમુનામાં જાય.॥૪॥ તણાતી આવી અયોધ્યા નગ્રે,ઢીમરે નાંખી જાળ; તેમાં ને તો ભરાઇ ગઈ, ઢીમરે કાઢી તતકાળ ॥૫॥જાણ્યું કે આ મચ્છછે બહુ ભારે,નીકળશે કાંઇ ધન એમ જાણીને ઉચકી લાવ્યો. પોતાને ભોવન ॥૬॥પોતાનિ નારીને પાસે બોલાવી, ખડગ લીધું હાથ; મચ્છ તણા બે ભાગ કીધા. નરનારી રહી સાથ. ॥૭॥ કિભાં ચોતાળીયાં માછલી કેરાં કીધાંછે જે કાળ, મનુષ જાતી સુંદીરરૂપે,બે કુખમાં બે બાળ ॥૮॥જીવતાં જીવ તે રડવા લાગ્યાં ઢીમ્મર વિસ્મય થાય; આ મચ્છને પેટે મનુષ જાતી, પ્રભુ લીલા શું કળાય ॥૯॥ એટલે બોલી માંછીનીનારી લેઇ લયો બેઉ કુમાર,આપણે પેટે પ્રજા ન્હોતી છે કૃપા કરી કીરતાર.॥૧૦॥ઢીમર કહે આપણો રાજા,તપ કરવા ગયો વન; થાકીને છેવટ પાછો આવ્યો, પણ પામ્યો નહી તન. ॥૧૧॥જેને જોઇએ તેને ન થયાંને, મછને મનુશ દેહ; આપણ રાખીએ બંને બાળક, આનંદ ઓછવ એહ ॥૧૨॥પણ આવારતા જાણશે જગત, જાણી જાશેભુપાળ;આપણુને બોલાવી ડંડદેશે, કહેશેઆ કોનાબાળ॥૧૩॥ માટેપ્રથમ જાહેરકરીએ,પછી નહિ ચીંતાય;એમજાણીનેમછનાં ચિતાળાં, લેઇ ગયો સભામાંય.॥૧૪॥ હસ્તસેન્યની પ્રત્યે ઢીમર,મુખ વધ્યો વચન; માહારાજ એક કઉતક થયું. મછનું મુજ ભોવન ॥૧૫॥ રાજા પ્રધાનને સકળ સભા, જોઇને વિસ્મય થાય; મછને પેટેછે મનુશ જાતી, આતે શું કહેવાય ॥૧૬॥ નથી બનાવટ ઇશ્વર કતી.તેમાંનહી સંદેહ; વિદ્વાનબ્રાહ્મણે ને બોલાવો નિશ્ચય કરીએ એહ ॥૧૭॥ રાજાએ તેડયા શાસ્ત્રી વેદાન્તી, જોશી પુરાણી પુરા; ગણીતશાસ્ત્રના કુશળજ્ઞાની, અનુભવીનઅધુરા॥૧૮॥ સભા મહી સરવેને બેસાડયા; રાય વદયો વચન, મછને પેટે આ મનુશ જાતી,કેમ થયાં ઉત્પન્ન.॥૧૯॥જ્ઞાનેનિહાળો સંદેહ ટાળો,એમ કર્યો વિચાર; સકળ બ્રાહ્મણેવિદ્યા વડેત્યાં,પુરણ કર્યો વિચાર॥૨૦॥સરવનાસમજ્યામાં આવ્યું, રાય તણા ફરજન;પણ ભુપને કહીશું તો ક્રોધાતુર,થઇ કરે વિઘન

॥૨૧॥ એમ જાણી કોઇ મોઢે નબોલ્યા,સમજીરહ્યા સઊ સાર;મુગાથઇ બે શી રહ્યા તવ, વાર થઇ ઘડીચાર,॥૨૨॥ એટલે રાજાઅતિ અકળાયો,પુરણ પેડો વેહેમ:ઉભાથઇવિપ્રોને પુછયું, ઉત્તર નાદો કેમ ॥૨૩॥ અભણુ આવી શું ભેગા થયાછો, રાખ શરીરે રોળો;લંગોટી વાળી વન સધારો, પોથાં પાણીમાં બોળો. ॥૨૪॥ નીકળો માહારા નગ્રમાંથી એમઅતિશય રૂઠયો; એટલામાં એક તમોગુણી, બ્રાહ્મણ બોલી ઉઠયો,॥૨૫॥સેરે રાજા ઉત્તર આપુ. ધરીશ નહી દલે દુઃખ; બંને બાળક તાહરાં છે જો, તુજ સરીખાં મુખ०॥૨૬॥ એવું વચન વીપ્રનું સુણી;ભુપને વ્યાપીરીસ,મીથ્યા મુજને આળમુકયું, છેદીનાંખું શીશ. ॥૨૭॥ વીપ્ર વિદ્યાહિન અસત્ય બોલ્યા; કર્યો નહી વીચાર;છતી નારાએ માછલી સાથે, મેં કયાં માંડયું ઘરબાર.॥૨૮॥ એમ કહીનેખડગ લીધું,ક્રોધમાંકાંઇ ન સુજે; સકળસભામાં બ્રાહ્મણ સઘળા. થરથરથર ધ્રુજે. ॥૨૯॥ વીનાશ થાશેને જીવ જાશે, આ સ્થળ કોનું ચાલે,ક્રોધી બ્રાહ્મણ બોલ્યો તો તેને બીજા ગોદા ઘાલે. ॥૩૦॥બોલીને બોલ્યું માનજ રોળ્યું, શું રે થાશે ભગવાન,જ્ઞાની બ્રાહ્મણો એ તે સમે ત્યાં, ધર્યું નારદનું ધ્યાન. ॥૩૧॥ નારદ આવ્યા વિપ્રબચાવા, નીહાળે સભાનો સાથ; હાંહાં કહીનેનારદમુનીએ,ગ્રહ્યારાજાનાહાથ, ॥૩૨॥ કેમ વિપ્ર પર હાથ ઉપાડે, પાપ લેવા ભુપાળ; રાજા કહે મેં પ્રશ્ન પુછયું, તો મુજને મુકયું આળ ॥૩૩॥ નારદ કહે નહોય જુઠું,વિપ્ર તણું વચન; પુત્રને માટે તું તપ કરવા,ગયો હતો મહાવન.॥૩૪॥ ત્યાં ઘુડ પક્ષીની વાત સુણી. તેં તો કલ્પાંત કીધું;પોપટના કહેવા થકી તેં દડીઆમાંવિર્ય દીધું ॥૩૫॥ તે લેઇને પોપટ જાતોતો, સીંધુને પંથે સાર; મારગે બાજે પડીયો પાડ્યો, સમુદ્રમાં તે વાર.॥૩૬॥પોપટ નીરાસથઇને ગયો, વનવાસપુર્યા નેટ; દડીઆનું વીર્ય માંછલીએ પીધું, ગર્ભ રહયો તવપેટ॥૩૭॥તે માછલી હાંઇ આવી તણાતી સાંભળરે ભુપાળ; બે ભાગમાં છે મનુષ દેહી, બોલ્ય એ કોનાં બાળ. ॥૩૮॥ એટલે રાજા થયો જંખવાણો, ઉતરીમનની રીસ; અપરાધમારોક્ષમા કરો સહું, વીપ્રોને નમાવ્યું શીશ॥૩૯॥આજીજી કરી દક્ષણા આપી, વીપ્ર થયા વીદાય;પછી પેલા ઢીમ્મર પ્રત્યે,બોલ્યા હસ્તસેન રાય॥૪૦॥ જોઢીમર બેઉબાળમાહરાં, તુજાતારેઘેર; માછી કહે વાવા મહારાજા,કંગાલ પર શોકેર ॥૪૧॥ હતાં તમારાં તો જુમનામા થી, કાઢવા ન આવ્યા કેમ;અધર્મ કરી લેવાંહોય તોતો; લેઇલો એમનેએમ. ॥૪૨॥રાજા કહે તારૂં દીલદુભાવી,મારે ન જોઇએ પુત્ર;તારે નીસાસે સુખી ન થાઉ, વાધે નહી ઘરસુત્ર. ॥૪૩॥ મારે પેટ પ્રજા નથી તે, મોહ ધરૂં મન

એવો; ઢીમર કહે અરે મહારાજા,હું પણછું તમજેવો.॥૪૪॥તમપેરે મારે પેરે પણ, નથી તનયા કે તન;રાય કહે તારે છોકરાં શું કરવા,ત્રેતુજને દેઉં ધન.॥૪૫॥ઢીમરકહે સુણોમાહારાજા, નથી અમે કાંઇકાલાં; ગ્રહસ્થ હોકે ગરીબ હોપણ, છોકરાં સૌને વહાલાં.॥૪૬॥દ્રવ્ય મારે નથી જોઇતું ને, પુત્રને કાજ અદાપું;બે બાળક મને મારાં દયો;લ્યો ઝુંપડી મારીઆપું॥૪૭॥ રાજા કહે ગભરાતો નહીતું.તેડયા પ્રમાણીક જન;પંચ થાપી તે પંચ પ્રત્યે, રાય વદયો વચન,॥૪૮॥ આ મછને પેટે છેબે બાળક, માહારાવિર્યના સાર;ઢીમર ઢુંડી લાવ્યો જળમાંથી એ પણછે હકદાર,॥૪૯॥રૂડીરીતે પ્રભુ પ્રીતે, કષ્ટ બેઊનાં કાપો; તમારાપંચની ધ્યાનમાં આવે, ઈનસાફ એવો આપો, ॥૫૦॥ તવ પંચે મળી ન્યાય કીધો,દીધો રાજાએ તન;રાજાને કહ્યુ પુત્રી ઢીમરના, ઊપર આપો ધન.॥૫૧॥તવરાજાએ પુત્ર લીધો, પંચ તણું વેણ થાપ્યું;દિકરી આપી ઢીમરને, દ્રવ્યઘણેરૂ આપ્યું॥૫૨॥ ઢીમર પણ પ્રસન્ન થઈ, લેઇ ગયો પોતાને ઘેર; ઉલ્મુખ નામજ પુત્રનું પાડયું, રાજાએ રૂડી પેર. ॥૫૩॥ માંછીને પુત્રી મળી તે;રૂપ રૂપની ધામ;નરનારી એ વીમને પુછી, મછગંધા ધર્યું નામ॥૫૪॥ દિવસે દિવસે થાય મ્હોટીથઇ ગુણવંત. અપાર;પણ પીતા પરણાવતો નથી,વર્ષ થઇગયા બાર.॥૫૫॥ નીચ જાતિ માછી શું જાણે, કન્યાદાનની રીત; વાહાણવટીનો વ્હેપાર કરે પણ. પરણાવવા નહી પ્રીત ॥૫૬॥ વલણ॥પરણાવવા પ્રીતી નહી, થઇ ગયો કન્યાકાળ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, શું કર્તવ્ય ગોપાળ.

કડવું ૩ જું રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે બોલીયા તું, સુણ પરીક્ષત તન; મછગંધાને માતપીતા સૌ, સુતાં પોતાને ભોવન॥૧॥ સયન કીધુછે સુખસારૂ, નીંદ્રા થઇ ભરપુર; તેવે સમે મધ્ય રાત્રીએ, આવ્યા ત્યાં પારાસુર.॥૨॥ ઢીમરને દ્વાર પોકાર કીધા, સાંભળી ઢીમર રૂઠયો;કોણછે સાચો શતરૂ અત્યારે, એમબડબડતો ઊઠયો. ॥૩॥ બારણે આવ્યો મ્હા ક્રોધ લાવ્યો, ત્રીછકારેજેમતેમ; બોલ્યો સાંભળ મારા વીર; તપ કરવા જાવુ છેમ્હારે, જુમનાની સામી તીર,॥૫॥ નાવ વીના ન જવાય માટે. વદુ આશીશ વાણ;નાવ વડેમુકી આવેતને તો પ્રભુ કરે કલ્યાણ॥૬॥ તવ ઢીમર કહે મધરાત્રીએ, મુકવા આવુ તને નૌકુ છોડી જળવાટ આવું શું આપેછે મને. ॥૭॥ પારાસુર કહેધનમાલ લેવા, આશા રાખે તે ખોટી; પૈસો પુંજી પાસે નથી;લે આપું લંગોટી.

॥૮॥ઢીમર કહે વાળીને માગીખા,કષ્ટતારૂ નહી કાપુ;તવરૂષી કહેરેવાદે લંગોટી, તુમકુ માહરૂ આપુ. ॥૯॥ તવ ઢીમર કહે ફોડ લેલાટે, વીપ્રીત બુદ્ધી રૂઠી; એવા હોકારા સાંભળીને, મછગંધા ત્યાં ઉઠી ॥૧૦॥ શું છે આ તોફાન કરતી કસ્તી, આવિ મંદિર બાહાર; રૂશીને નજરે જોયાતવ, કીધો નમસ્કાર. ॥૧૧॥ પોતે પીતાને વારવા લાગી,હવે કરો ક્ષમાય;બ્રહ્મવેત્તા બ્રાહ્મણએછે, કટુકાંઇ ન કેહેવાય ॥૧૨॥ ઢીમર કહેછે સામી તીરે, કયા મુકવા હું જાઉં;મછગંધા કહે આજ્ઞા દોતો, હું જઇને મુકી આવું. ॥૧૩॥ એમ કહીને આજ્ઞા લીધી,વાંસડો ઝાલ્યો હાથ;ચાલો રૂષીજી મુકવા આવું આવો તમો મુજ સાથ.॥૧૪॥એમ કહી સંગે લઇ ચાલી, આવ્યા એજમુના તીરે;નૌકુછોડીબેસાડયા રૂશીને, પોતે બેઠી ધરધીર. ॥૧૫॥ નઉકુ હંકાર્યુંજળપંથ જાતાં,શું નીપજ્યુ તે કામ; પુર્વતણા પ્રારબ્ધયોગે; રૂશીને પ્રગટયો કામ, ॥૧૬॥ મછગંધાપર થઈ કુદ્રષ્ટી ગ્રહ્યો કન્યાનો હાથ તવકંન્યા કહે અરે મહારાજા,વિચાર કરોદલસાથ ॥૧૭॥ રૂશીકહેઇચ્છા કર પુરણ, પ્રગટયો તનમાંતાપ; હાના કહિશને કાંઈ બોલીસ તો,દેઇશતુજને શ્રાપ. ॥૧૮॥ એમ કહીને કામ આરંભ્યો, કામ નિવૃતથયોનેટ;પ્રભુ ઇચ્છાએ મછગંધાને ગર્ભ રહ્યો તવપેટ ॥૧૯॥ એટલામાં સામીતીર પોહોચ્યાં. પસ્તાયા રૂશી મન;અરેરે મને આ કયાં સુજ્યું, વ્રત થયું છેદન, ॥૨૦॥એમ કહી ઉતરીને ચાલ્યા,કન્યા કહેઓ નાથ; હવેમુને મુકી કયાં જાશો, કહીને ઝાલ્યો હાથ.॥૨૧॥રૂશી કહે હું ભુલ્યો ચુકયો, નથી તાહ્યરો ખપ;અરણ્યમાં મારે જાવુંછે, કરવા પ્રભુનું તપ.॥૨૨॥કન્યાકહે હું સાથે આવું, ન જાવું બાપને ઘેર;ગર્ભ રહયો તે વાત જાણે તાત,મારેમુજને ઠેર.॥૨૩॥ રૂશી કહે મારો આશીર્વાદ છે, નહીં મારે તને કોય; ગર્ભ રહ્યો તેનો વીષ્ણુ નારાયણ, પુત્ર તારે પેટ હોય. ॥૨૪॥તે સમેતારા અંગમાંથી ઉડશે કસ્તુરી વાસ; એમ કહીને નાઠા રૂશી, કન્યા ગઇનાવ પાસ,॥૨૫॥ નૌકામાં બેશી ઘેર આવી, ન કહી કોઇને વાત; એમ કરતા પંચ માસ થયા તવ, ગર્ભથયો પ્રખ્યાત ॥૨૬॥માતપીતાએ પેર પુછી કન્યાકહેધાર્યું ધર્મ;રૂશીને ગઇ મુકવા નડયું, ધર્મ કરતાં કર્મ॥૨૭॥ ક્રોધ ન કરશો તાત મારા, મુકી આવો મને વન; ભવીશમાં હશે તેમ થાશે, નથી હું તમારી તન.॥૨૮॥તવ ઢામરવનમાં મુકી આવ્યો, રહી અબળા એક ચીત;પર્ણ કુટીકાબાંધીને વશી,ધરી પ્રભુ પર પ્રીત.॥૨૯॥વનફળ ખાઇનદીવસકાઢે, એવે થયા દસ માસ;એટલે પેટે પ્રસવ થયા, વિષ્ણુ વેદમવ્યાસ. ॥૩૦॥ અવતર્યા તેવા ઓર ભરેલા નાઠા તેણીવાર; મછગંધાએ પુત્રને જાતાં

દેખી કર્યો પોકાર ॥૩૧॥ હે પુત્ર હે પુત્ર પાછા પધારો, સાંભળો માતાની વાણ; મળ્યા વિનાતમે ચાલ્યા જાઓનો, પારાસરની આણ. ॥૩૨॥ તવ વેદવ્યાસ પાછા આવ્યા, માતા વદી વચન; જનેતાને જંગલમુકી,શીદ શીધારો તન ॥૩૩॥વ્યાસજી વદ્યા સાંભળ માતા, હું નહીતુજ કુંમાર; જગતના જીવોના કલ્યાણ કારણ મેંતો લીધો અવતાર ॥૩૪॥ પુસ્તક રચું વિવિધનાં તે, વાંચે સાંભળે કોય; તો કળયુગમાં કુબુદ્ધિના, ભગવંતને વશ હોય, ॥૩૫॥ માટે માતા જવાદે મુને, હવે સંગે નહિ તારી; મછગંધા કહે આ શું બોલો, કોણ ગતિ થશે મારી.॥૩૬॥વ્યાસજીકહેથોડે દહાડે, દુઃખની શાન્તી થાશે; ક્ષત્રી નંદનરાજ વંશી, તમોને વરી જાશે ॥૩૭॥ ત્યાં તમને દુઃખપડેકો વેળા, તવધરજો મમધ્યાન; આવીને કષ્ટ જેશ ભાગી,વચન સત્યસમાન્ય॥૩૮॥એમ કહીને વ્યાસજી ચાલ્યા, ઓરભર્યા જે ઠામ;એ ઓરમાંથી ગંગાનીકળી,ઓરગંગાપડયું નામ,॥૩૯॥ વ્યાસજી ગયાનર્મદાજીમાં, જળવચ્ચ પુર્યો વાશ; મછગંધા રહી એકલી ઉડી કરતુરી વાસ ચોપાસ.॥૪૦॥ તેને વરી ગયો કોણ રાજા, તેની કહું કથાય; સમુદ્રનો અવતાર સંતનું,હસ્તીનાપુરનો રાય, ॥૪૧॥ પ્રથમ ગંગાને સંગ વર્યોતો, ગાંન્ડેવ તેના તંન;શી રીતે ગંગાસંતનું વર્યો, તેનું કરૂ વિવેચન.॥૪૨॥વળણ॥ વીવેચન કરી કહુ કથા, સુણો સહુ શ્રોતાય વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, ગંગા લગ્ન મહિમાય. ॥

કડવું ૪ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજયરાજંન; એકવાર સ્વરગથી સુર,આવ્યો અવનીવીશે આતુર. ॥૧॥સંગ લાવ્યો પોતાનીનારી, નામ વિશ્વાવસુ સુખકારી; જઇ ઉતરયો ગોરને ઘેર, ગોરાણીએ તેડયા માન્યભેર. ॥૨॥ કહ્યું યજમાન આજ્ઞા દીજે, તમ કારણ ભોજન કીજે; તવ વિશ્વાવસુ વદયો એમ, વિપ્રનું અન ખાઇએ કેમ. ॥૩॥ અમારી ભ્રષ્ટ કરશો માં બુધ, ગોરાણી કહે પીઓ દુધ; એમ કહી ગાય દોહી આપ્યું, પીતાં પીતાં અતી હેત વાપ્યું.॥૪॥ ત્રણે લોકમાં નહીદુધ એવું સુદ્ધસ્વાદમાં અમરીત જેવું વિશ્વાવસુ તણી જે નાર, લાગ્યો દુધથીગાયપર પ્યાર.॥૫॥પછી રાત્રીએ કીધું સયન.ગોરાણી સુતાં જુદેભોવન; તવ વિશ્વાવસુની નારી,કંથ પ્રત્યેબોલીહઠધારી॥૬॥સ્વામી દુધવાળીજેગાય,

તેવી નથી ત્રીલોકની માંય;માટે ચોરી કરી લૈજેએ,ગોરને બીજી દસ ઘ
ણી દૈએ॥૭॥વીશ્વાવસુએ માનીએ વાત,રાત્રીએ ઉઠયાં નરનારીસાથ;બે
ઠા વૈમાનમાં ગાયલીધી,ગયાંસ્વર્ગનીચોરીકીધી ॥૮॥ એવે થયો છે પ્રાત-
સકાળ,ગોર ગયા હતા પાતાળ;તેતો આવ્યા પોતાને ભોવન,નાહિ કરવા
બેઠાપુજન:૮॥માગ્યું ગોરાણીપાસેદુધ, શીવને સ્નાન કરવાસુધ;ગે રાણી
દોવાનેગયાંગાય, નદીઠીનેવીસ્મયથાયા॥૧૦॥જાણ્યું કે યજમાન ગયાછાના
ચોરી ગાય થયા મસ્તાના;જઇ કહી સ્વામીને વાત, આવ્યોતો વિશ્વાવ-
સુનીપાત॥૧૧॥આપણ ઘેર રાત્રીએરહ્યા, નરનારીતે ગાયચોરી ગયાં;સુણી
રૂશીનેમનથયોતાપ; ક્રોધ કરીને દીધો ત્યાં શ્રાપ.॥૧૨॥ત્રસુલોકોતમો પાપ
ભરજો,ભોમીમાંહીઆવી અવતરજો.॥૧૩॥ એવાઅષ્ઠેભાઇને શ્રાપ્યા,જઈ
નારદે સમાચાર આપ્યા; વિશ્વાવસુતણા બંધુસાત, તેને નારદેજઇ કહી
વાત. ॥૧૪॥ તમ ભ્રાત લાવ્યોગાયચોરી,ગોરેસૌને દીધો શ્રાપઘોરી,પૃથ્વી
જનમધરીનેપડશો, મુનસાદેહમાં રડવશો ॥૧૫॥ દુધનો ખાનાર દુધ્રખાય,
તેમ છતાં તમોને શ્રાપ થાય;તવ સાતે બંધુઓ ચડીયા, આવી ગોર ક-
નેરડીપડાયા॥૧૬॥મહારાજા અમારાં શાંપાપ.વીના અપરાધે દિધો શ્રાપ;
તવ ગોરતણો ક્રોધભાગે, પાપછાંટાપાડોશીને લાગે ॥૨૭॥તમે વીના અપ
રાધિછો જ્યારે, શ્રાપ અનુગ્રે કરૂછું ત્યારે અવતરજો પ્રથવિમાં એકદન,
તરતપામજો સ્વર્ગસુદન.॥૧૮॥તમવીર વિશ્વાવસુજેહ, ઘણાદનરેજો પ્રથ-
વીમાંતેહ;એમગોરમાહારજાઢળીયા,તવસાતે બધુપાછાવળીયા ॥૧૯॥ જઈ
કહ્યા ભાઇને સમાચાર, સુણી પસ્તાયો અપરંપાર;નારીને ધીકારીઅપાર
લીધિ ગોરનિ ગાય તે વાર॥૨૦॥જઇ લાગ્યાછેગોરને ચરણે, સ્વામી આ-
વ્યાતમારે સરણે;મારો અપરાધક્ષમાકીજે, કાંક આશીરવાદમુનેદિજો॥૨૧॥
નારીનિ બુદ્ધિ માનીમેંજાતે, પામ્યો શ્રાપ તમારો પ્રભાતે; તવ રીજ્યા છે
ગોરમહારાજ, શ્રાપ મીથ્યાનહીથાયઆજ.॥૨૨॥જાતું ભોમીમાંહીઅવતર
જે, પણ સુકીત સદાકાળ કરજે;તને નહી લાગે કાંઇ દોશ,નહિરહેહરીનો
રોશ.॥૨૩॥સુણીવિશ્વાવસુખુશીથાય,ગાયઆપીને સ્વરગેજાય; પછી અ-
ષ્ટભાઇઓ મળીયા, કયાં એવતરશું વિચારે વળીયા, ॥૨૪॥ મનુશપેટ
દેહ ન ધરાય, દેવ થઇ કેંમ એમ પળાય;માટે ચાલો ગંગાને કરગરિએ,
પરણેતો પેટ અવતરીએ. ॥૨૫॥ એમ ધારી ગયા ગંગાપાસ, કહ્યું કરગરિ
ને થઇ દાસ;તમે વરોકોઇનેનેટ, અમોઅવરાએ તમપેટ.॥૨૬॥તવ ગંગા
કહે તે કરિશું, થોડે દિવસે કોઇને વરિશું;સુણી વસુથયા વીદાય. ગં-
ગાએ વીચાર્યું મન માય. ॥૨૭॥મારે વરવું કોઇ નરસાથ, મહુસમુદ્ર કેરો

જહાથ,સંતનુછેસીંધુઅવતાર, હસ્તીનાપુરરાજ્યકુંવાર॥૨૮॥એમજાણી-પુરણમાને દન થયું નર વરવાનું મન,લીધું સોળ વરસનું સ્વરૂપ,વશ કરવાને સંતનુભુપ.॥૨૯॥ વેણા લીધી પોતે કરમાંય,ગયાં હસ્તીનાપુરછે જયાંય,જઇબાગમાંબેઠાઆપ, કરે ગાયનનાઆળાપ ॥૩૦॥ ઘેર સાંભળ્યું રાજાએ કાન, ઉઠયો ઝબકી થઇ ગુલતાન; ગયો બાગ ઉલટ મન સાથ, જઇ ગ્રહયો ગંગાજીનો હાથ ॥૩૧॥ તમો કોણછો દેહ રૂપાળી, મોહ પામ્યો હું તમને નિહાળી; ગંગા કહે મનુશની જાતી, કર મુકો સુરાના સાથી॥૩૨॥કહે સંતનું છો કોણ જાત, કોણ કંથ અને કોણ તાત; કહે ગંગાજી મુસ્તક નામી. નથી માત તાત કે સ્વામી ॥૩૩॥ એવી રાજાએ જાણી પેર; કહ્યું ચાલો અમારે ઘેર; નથી લગ્નની નારીમેં આણી. માટે વરી કરૂં પટરાણી ॥૪॥ કહે ગંગાજી હું કર સાહાવું પાળો વચન તો હું આવું; રાજા કહે લ્યો વચન આલું, તમો કહો તેરીતીએ ચાલુ ॥૩૫॥ તવ ગંગા ગયાં થઇ મગ્ન, રાયે કર્યું બીજે દીન લગ્ન; માડયો ગ્રહસ્થાશ્રમ સુખ રેટ. ઘેળેલો વસુ રહયો ગર્ભપેટ ॥૩૬॥ગાયચોર્યાં વિનાના જે સાત, તેમાંથી જનમ્યો એક ભ્રાત; ગંગા જાણે છે સાપની પેર, બોલ્યાં દાશી પ્રત્યે સુખ ભેર॥૩૭॥ લે આ પુત્રને વસ્રમાં રાખી, આવ્ય ગંગાના જળમાં નાખી; ચાલી પુત્ર લેઇનેદાસ, ગઇ સંતનું રાજાની પાસ ॥૩૮॥ કરજોડી રાજાને કહે છે, પુત્રને રાણી નંખાવી દે છે; તવ રાય વદયો મુખ એમ, કરો રાણીજી કહે તેમ ॥૩૯॥ એવો ઉતર રાજાનો લીધો; દાશીએ જઈ ફેંકી દીધો; પછી પુત્ર બીજો થયો જ્યારે તેને નંખાવી દીધો તે વારે ॥૪૦॥ એમ નંખાવ્યા પુત્રો સાત,ચાલ્યો નગ્ર અતી ઉત્પાત; ગોજારીરાણી લાગ્યો રાય, પાપીનગ્રમાં કેમ રહેવાય ॥૪૧॥ ચાલો ઉચાળા ભરો સૌ સાથ, તવ રાજાએ જાણી એ વાત; સર્વ રૈયતને કહ્યું રાયે, રહો પ્રજા આ નગ્રની માંયે ॥૪૨॥ હવે એક સુત નારીને થાય, તવ એનેકરૂં વિદાય; તવ સર્વે રાખ્યાં ઘર સુત્ર, એવે ગંગાજીને થયો પુત્ર ॥ ૪૩ ॥ ગોરની ગાય ચોરનાર જેહ, વિસ્વાત્રસુ જનમીઓ તેહ; તેવે રાજાએ શું ખેલ કીધો. ગંગા પાસેથી પુત્રજ લીધો.॥૪૪॥ તવ ગંગાજી બોલ્યાં એમ, રાય પુત્ર લેઇ લીધો કેમ; રાજા કહે તું નારી હત્યારી, સપ્ત સુત નાખ્યા મારા મારી ॥૪૫॥ છતેછોકરે વાંઝીઓ કીધો. માટે આ સુત મેં લેઇ લીધો;ગંગા કહે ઓ મારાપતી, હવે તમ ઘેર રહેવું નથી ॥૪૬॥ થયા વચન વાલા કંથ, રાજા કહે આ તમારો પંથ; ગંગા કહે આપો સુતઅમને, પંચ વરશનો કરી દેશતમને

॥૪૭॥ મારે સ્થાનકે હું લેઈ જાઉં મ્હોટો કરીને આપવા આવું; રાજા કહે એ મિથ્યા ફેરો, મુજ ઘેર રહીને ઉછેરો ॥૪૮॥ ગંગા કહે મીથ્યા મરો મથી, થયા વચને વીલા રહેવું નથી;માટે પુત્ર આપો ભુપાળ,માત વિના ન ઉછરે બાળ ॥૪૯॥ કરૂં કપટ કુંવરને કોવાર, તોતો મમ સીસ હત્યા ચાર; એવો વેણુ ગંગાજીએ કીધો, તવ પુત્ર રાજાએ દીધો ॥૫૦॥ ગંગા ચાલ્યાં લઇને તન, જળમાં વાસ કીધો તે દન; રમાડે ને જમાડે નિત્ય, રાખે પુરણ પુત્ર શું પ્રીત ॥૫૧॥ ઉછેરે રાખી પોતાને ઠામ, ધર્યું ગાંગેવ એવું નામ; વાળે લંગોટી લે હથીઆર, નીસરે રમવા જળની બહાર॥૫૨॥ રમે જમે ધરીને હર્ષ, એમ કરતાં થયાં પંચવર્સ ॥વલણ॥ પુત્ર થયો પંચ વર્ષનો; એવે સમે શું થાય, ગંગા ત્રટ રમવા ગયો; હસ્તીનાપુરનો રાય.

કડવું ૫ રાગ રામગરી.

વૈશમપાયન એનાપેરે બોલ્યા, શુણુ જનમેજયરાય; વીસ્તારિ તુજને સંભળાવું આદ્ય પર્વ મહિમાય ॥૧॥ પાંચ વરસનો પુત્રજ થયો, ગાંગેવ ગંગા તન; તેવે સમે રમવાને આવ્યો, ગંગાત્રટ રાજન ॥ ૨ ॥ ચાર ક્ષોણીસૈન્ય સાથે, સાથે બે પ્રધાન; નદી કીનારે રમત રમવા; ધારણ કર્યો અભીમાન ॥૩॥ પ્રથ્વી વિશે મોભ દટાવ્યો, સો ગજ ઉંચો સાર; તે પર નવગજ નિશાન ઘાલ્યું, રાયે કર્યો ઉચ્ચાર ॥૪॥ એક બાણથી નિશાન કેરા, કટકા કરેજેતરણ;સરપાવ આપુ તેહને સારો; રીજે અંતસ કરણ ॥૫॥ એટલે ઉઠયો સૈન્યાપતિ ત્યાં, પોતે કર્યો મનસુબો; તે સમે ગાંગેવ જળમાંથી નીકળી, જોવાને અળગો ઉભો ॥ ૬ ॥ તવ સૈન્યાપતિએ બાણું ફેંકયું,વાયુવડે ગયું આડું;એટલે ઉઠી પ્રધાન બોલ્યા,પાક્રમ મારૂં દેખાડું॥૭॥ એમ કહી એણે સર મારયો, તે પણ આડો જાય; એટલે ઉઠયો શંતનું રાજા, ભરી સભાનીમાંયે ॥૮॥ બોલ્યો ખુંખારી અહંકાર ધારી, બેઉ કર નાખ્યા મુછે; તમ સરખાથીકામ થાયતો, કોણુ મારો ભાવ પુછે ॥ ૯ ॥ એમ કહીને આયુધ લીધાં પ્રાકરમ મારૂં દેખાડું; બળ કરિને બાણુ નાંખ્યું, વાયુ વેગે ગયું આડું ॥૧૦॥ અળગેથી ગાંગેવ જોઇ વિચારયુ ન તુટયો નીશાનદાંડો, મીથ્યાનામધરાવ્યું મરદનું પણ સહુ રાંડી રાંડો॥૧૧॥પ્રાકરમ બતાવું માહરૂં હું,વીચારયું અંત કરણ;તાકીને બાણુ મારી કીધા, કટકા નિશાનના ત્રણ ॥૧૨॥

તે જોઇ રાજા વિસ્મય પામ્યો, એ છે કોનું બાળ;સંચરો સેવકઝાલીલાવો, રાખી કરૂ પ્રતીપાળ ॥૧૩॥ તે સાંભળીને શેવક ચાલ્યા, કરતા દોટા હડીઓ;ગાંગેવ જાણ્યું ઝાલશે મુને જઇને જળમાં પડીઓ ॥ ૧૪ ॥ ગંગા કને જઇ કહ્યું ગંગાને. મેં એક તોડયું નિશાન;માટે મુજનેઝાલવા મોકલ્યો,સૈન્ય તણા રાજન ॥૧૫॥ ગંગા કહે કોઇ નહી હોય બીજું, આવ્યો હશે તુજ તાત; ઝાલવા ગએલા શેવકે આવી, કહી રાજાને વાત ॥૧૬॥ તરત રાજા બહુ પસ્તાયો, ગયો પોતાને ઘેર, એવે ગંગાએ ગાંગેવજીના, વરસ ગણ્યા ભલી પેર ॥૧૭॥ જાણ્યું કે પુત્ર પાંચ વરસનો, થયો છે મુજ પાસ; એના પીતાને આપી આવું, નહી તો થશે વિનાશ ॥૧૮॥ એમ જાણી વસ્ત્ર પેહેર્યા, સણગાર્યો ગાંગેવ તન, આંગળીએ વળગાડીને આવ્યાં, સંતનુને ભોવન. ॥૧૯॥ પીતા સામો સુત ઉભો કીધો, બોલ્યાં મુખ ગંગાય; લ્યો પતી પુત્ર તમ તણો આ થાવું છું હું વીદાય ॥૨૦ સતનું કહે સુત ઉછેરો, આવી વસો મુજ વાસ; ગંગા કહે મને રાખવા હોય તો, સુત તણો કરો નાસ. ॥૨૧॥ સંતનુ કહે સંચરો પાછાં, ગંગા થયાં વિદાય,ગાંગેવજીને ઉછંગે લીધો,વેમ પડયો મનમાંય ॥૨૨॥ બોલો બેટા આજ ગંગાને ત્રટે તું હતો કે નહી વારૂ; ગાંગેવ કહે નીશાન તોડયું, પીતા એ પ્રાકમ મ્હારૂં. ॥૨૩॥ સાંભળી શંતનું પ્રસન થયો, આ સુત રાખશે નામ; એવે સમે ત્યાં આવી ઉભા. બળવંત ફરસુરામ. ॥૨૪॥ રાજાએ ઉઠી આદર દીધા, આવો અસરણ સરણ;એટલે ઉઠી ગંગાનંદન, પુર્ણ પ્રેમે પડયો ચરણ ॥૨૫॥ જોઇ ફરસુરામ આનંદ પામ્યા, પુત્ર ઘણો હોંશીયાર; સંતનુ રાજા સોંપી દે મુને, ભણાવું વિદ્યા અપાર ॥૨૬॥ સંતનુ કહે સુત તમારો, લઇ જાઓ સુખરૂપ ગાંગેવજીને તેડીને ચાલ્યા, ગુરૂજી આપ અનુપ ॥ ૨૭ ॥ પોતાના મઠમાં લાવીને રાખ્યો, ભણાવી પુર્ણ વિદયાય; બાણાવળી બનાવી સોંપ્યા, સંતનું રાજાને ત્યાંય. ॥૨૮॥ પછી રહ્યા પુત્ર પીતા, જુજવા રહેવાના મેહેલ; ખાય પીએ અતી આનંદ કરે, ભોગવેછે સુખ સહેલ ॥૨૯॥એવામાં એક દિવસ સંતનું, અશ્વ બેશી ગયો વન; જ્યાં મછગંધા વાસ વસછે, ત્યાં આવ્યોરાજન॥૩૦॥એવે કસ્તુરીની વાસના આવી, કસ્તુરીઓ મ્રગ જાણ્યો; અશ્વ દોડાવ્યો ઝુંપડી ઉપર, શર રાજાએ તાણ્યો ॥ ૩૧ ॥ એટલામાં મછગંધા દીઠી, અહો આતો કોઇ નાર;રાજાએ એને પુછવા માંડયું, તું છે કોની પુંઆર ॥૩૨॥ મછગંધા કહે મનુષ જાતી, ઢીમરની તનીઆ; અયોધ્યા નગનો વહાણુવટીછે, તે માહરો પીતાય ॥ ૩૩ ॥ માહરે

માતા સાથે બન્યું નહી, કાઢી મુકી વનવાસ; સાંભળી રાજા આનંદ પામ્યો, બોલ્યો થઈ ઉલ્લાસ. ॥૩૪॥ચાલ સુંદરી ઘેર મ્હારે, તુને કરૂં પટરાણી; એવું સાંભળી રાજાની પ્રત્યે, મંછગંધા વદી વાણી. ॥ ૩૫ ॥ ભલે મને પણ છે એમ ઇચ્છા વચન શીષ ચડાવું; મમ તાત તમ સંગ પરણાવેતો, તમ સંગે વરી આવું ॥૩૬॥ તવ રાજા ત્યાંથી નીકળીઓ ગયો અયોધ્યા ગામ; ઢીમરનું ઘર પુછીને આવ્યો, ઢીમરે કરયો પ્રણામ॥ ૩૭॥ સંતનું કહે તાહરી તનીયા, વન વસીછે વાસ;મુજસાથે તે પરણાવેતો પુરણ કરૂં તારી આશ ॥ ૩૮ ॥ ઢીમર કહે ભલે મહારાજા,વિચાર હું વરણાવું; તમ સુત ગાંગેવ આવીને વીવા, કરેતો પરણાવું ॥ ૩૯ ॥ સાંભળી રાજા પાછો ફરીઓ; પંથે કરયો વિચાર; એ કન્યા માહરે વરવી પણ. ઘાંટી આવી અપાર ॥ ૪૦॥ પુત્ર પિતાને પરણાવો કહે પીતાથી કેમ કહેવાય; કદાપી કહું કુંવરને તો, નીર નેવનાં મોભ જાય ॥ ૪૧ ॥ કહુ નહી તો કામ ન થાએ. એમ વિચારેચડીઓ; ઘેર આવીને ઉદાશી પામી, મંચક વિશે પડીઓ, ॥૪૨॥ પ્રધાનને આવીને પેર પુછી, કેમ પડયા છો નાથ; સંતનુ કહે પ્રધાન મહારા, શું કહું દુખની વાત ॥૪૩॥ એક કન્યા આજ દીઠી. ઢીમરની તનીયાય; તે વરવાની ઇચ્છા થઇછે, તેથી જીવ ગુંચવાય. ॥૪૪॥ કન્યાએ કબુલ કરયુ પણ,બતાવી તાતની આડી; તેથી તેના તાત કને જઇ, વરવાની વાત કહાડી. ॥ ૪૫ ॥ તવ તે ઢીંમર બોલ્યો, ભલે આવ્યા રાજન; પણ તમ નંદન વીવા કરી જાય તો દઉં કન્યાદાન. ॥ ૪૬ ॥ મુજથી કેમ કહેવાય કુંવર, પુત્ર મને પરણાવો; કહુંતો કેહેશે હુંજ કુઆરો, મુજ કાજ શોધી લાવો. ॥૪૭॥ પ્રધાન કહે ગભરાશો નહી, કરૂં છું પુરણ પેર; ગાંગેવજીને સમજાવીને, મોકલું છું તમ ઘેર. ॥૪૮॥ એમ કહીને પ્રધાનગયો, ગાંગેવને કહ્યું મુખ; તમારા તાતને જઇને પુછો, શું પ્રગટયું છે દુખ. ॥ ૪૯ ॥ વળણ. સુણી ગાંગેવ સંચર્યો પિતા કને કરજોડ; વ્યાસ વલ્લભ વદે આવીયો, પુરણ કરવા કોડ.

કડવું ૬ રાગ રૂણુાવળ.

વૈશંપાએ એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કહું આદ પરવ મહિમય, અહોરાયજી સુણીએ.॥૧॥ ગાંગેવ આવ્યો તાતને ધામ, પાસે બેશી વદયો મુખ; કહો પિતાજી કેમ સુતા

ા, શું મગટયું મનદુઃખ. અહો, ॥૨॥ સંતનું કહે સુત સાંભળ; શું પુછો પુરણ મથી; હું તાત તુજને કષ્ટી કહું પણ; જીભ ઉપડતી નથી અહો ॥૩॥વૃદ્ધાવસ્થામાં વૃત્તી ફરી છે, જીભ્યાયે નવ કહેવાય; એક કન્યા મેં જોઇ છે વનમા, તે વરવા ઇછાય, અહો,॥૪॥ અયોધ્યા નગ્રના ઢીંમર કેરિ, કુંવરી છે રૂપવાન, અંગે ઉડે વાસ કસ્તુરીની,તેણે ચોર્યુ મમ ભાન. અહો ॥૫ તેના તાતને મેં જઇ પુછયું; તેણે પણ કહી હાય; પણ તેણે કહ્યું ગાંગેવ આવી, કરીજાય વીવાય. અ. ॥૬॥ તવગાંગેવ કહેતાત મારા, પુર્ણ કરૂં ઇછાય;ઢીમરપાસે સંચરૂંને કરિ આવું વીવાય,આ ॥૭॥ એમ કહીને અશ્વે બેઠો, ગયો અયોધ્યા ગામ, પુછનો પુછતો ચાલ્યો આવ્યો, ઢીંમર કેરે ધામ, અ, ॥૮॥ તવ ઢીંમરે માન્યજદીધું, પધાશ ધરી પ્રેમ, ગાંગેવ કહે મારા તાતને પાછા કાઢયા કેમ. અ.॥૯॥ ઢીમર કહે શુણો માહારાજા,મુજને તમારો વેહેમ;નીચ અમોને. ઉંચ તમો. તમને પુછયા વણદેઉ કેમ આ ॥૧૦॥ ગાંગેવ કહે જ્ઞાતી બહાર રહીશું થનારૂં હોય તે થાય; પણ પીતા જે માહરા તેની પુરણ કર ઇછાય, આ ॥૧૧॥ ઢીંમર કહે ભલે મહારાજા, ભલે ન જાઓ જાત; પરણાવું પણ એક આંટીનીછે, પુછવાની વાત. આ ॥૧૨॥મારી દીકરીના દીકરા થાયે, તે તમને ઉપાદી; તેને તમો બેઉ બંધુ થયા તેમાં કોણ ભોગવે ગાદી, આ ॥૧૩॥ ગાંગેવ કહે પાકો પુરૂષ તું જાણ્યો તારો પરીતાપ, હું રાજ ગાદી ભોગવું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. અહો. ॥ ૧૪ ॥ ઢીંમર કહે બીજું પુછુંછું, આ વેળા મારોલાગ તમારે પેટ પ્રજા થાયતે, પાછા માગે રાજ્યમાં ભાગ. આ ॥૧૫॥ ગાંગેવજીને ગુસ્સો ચડીયો, દે દેનો હોય તો કન્યાય; પરણ્યા વીના કયાંથી થાશે, નારી માત્ર મારી જણેતાય; આ ॥ ૧૬ ॥ તવ ઢીંમર કહેજાવો મારાજા, ધંન સંતનુંસંતાન; મોકલી દો તમ તાત ને હું, દેઇશ કન્યાદાન, આ ॥૧૭॥ એવું સાંભળી ગાંગેવ ઉઠયો, ગયો પોતાને ઘેર; જાવો પિતાજી પરણી આવો, બીજી કહી નહી પેર.આ॥૧૮॥ તવ સંતનું રાયરાજીજ થયો લીધો પ્રધાનને સાથ; અયોધ્યા નગરમાં આવીઓ એ હસ્તીનાપુરનો નાથ, આ ॥૧૯॥ તવ ઢીંમરે આવકારદીધો. આપ્યો ઉતારો ત્યાંય; વનવિશેથી તેડીને લાવ્યો, મછગંધા કન્યાય આ ॥૨૦॥ પુરણ પ્રેમે પરણાવી કન્યાય વળાવી રાજાની સાથ; ક્ષત્રીનંદન પરણ્યો માંછણને, ચાલીદેશે દેશ વાત, આ ॥૨૧॥ સો ક્ષત્રોએ પત્રો લખીને, અન્યોઅન્ય કર્યા વિચાર; આજ થકી હસ્તીનાપુરનું, કુટુંબ જ્ઞાતીની બહાર. આ ॥ ૨૨ ॥ સંતનું પરણી ઘેર આવ્યો, જાણી

જ્ઞાતીની વાત; ગાંગેવને બોલાવીને કહ્યું બેટા. હું તારો મુરખ તાત આ ॥૨૩॥ હું લાવ્યો કન્યા તે થયો અન્યા, આપણ રહયા નાત બહાર; હવે તને કોઇ કન્યા નહી દે, એ દુખ અપરંપાર. આ ॥૨૪॥ ગાંગેવ કહે તાત મારા, મેં નીમ કર્યું ઢીમર શાથ, વિશ્વ વિશે જે પ્રેમદા તે સકળ મારી માત. આ ॥૨૫॥ માટે મારી ચીંતા ન કરશો, સુખે રહો મમ તાત; મછગંધાને કહ્યું તમે સુખે રહો, સતવંતી મુજ માત. આ; ॥૨૬॥ પછી સંતનુ સુખે રહયો ત્યાં વાધ્યું ભલુ ઘરસુત્ર; પ્રભુ કૃપાએ મછગંધાને પેટ થયા બે પુત્ર. આ ॥૨૬॥ મોટો પુત્ર વિચિત્ર વિર્ય, નાનો ચિત્રાગંદ નામ તે બંને ગાંગેવના હોરમાત ભાઇ, ઉછરે છે તે ઠામ. આ ॥ ૨૭ ॥ તે બેઉ થયા પાંચ વરસના, તવ આવી પડીઓ શોક; સંતનું રાજાએ દેહ મુકયો પામી ગયો દેવલોક. આ ॥૨૮॥ એટલે ઉપાદી થઇ ગાંગેવને પોતે પુરૂષ સત્યવાદી; રાજ્ય ચલાવે સભામાં બેશીને, પણ નવ ભોગવે ગાદી, આ ॥૨૯॥ બેઉ બંધુને આપ ઉછેરે, ભણાવે છે વિદયાય; મછગંધાની શેવા કરે નિત્ય,જાણે સગી જનેતાય. આ ॥ ૩૦ ॥ એમ કરતાં અગીયાર વરસના, થયા બંને ભ્રાત; ગાંગેવજીએ ઉપવીત કીધાં, રાજ્ય સોપ્યું તેને હાથ. આ ॥૩૧॥ પછી ગાંગેગે નીમ કીધો થાય પ્રાતસકાળ એકાંત ભોંયરામાં નાહી ધોઇ, બેશી જપવા શ્રી ગોપાળ આ ॥ ૩૨ ॥ સાંજ પડે તવ બહાર નીસરવુ, ભોજન કરવું તે વાર, પછી માતાના મેહેલમાં જાવુંચરણ ચાંપવા સાર. આ ॥૩૩॥ એ રીતે વરતે છે ગાંગેવ પણ જે થયો અન્યાય. નાત બહાર છે તે કારણ કોઇ દેતું નથી કન્યાય આ. ॥ ૩૪ ॥ વળણ. કોઇ કન્યા દે નહી. તેથી દગ્ધ શરીર; વલ્લભ કહે પરણ્યા વિના, ગાંગેવના બેવીર.

કડવું ૫ રાગ દોહરો.

વઇશમપાયે એણી પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવુ, કહું આદ્ય પરવ મહિમાય ॥૧॥ ગાંગેવના બે બંધુ કુંવારા, તેને દે કોણ નાર; કાશી દેશમાં કાશીરાજા, કુળવંતો અપાર, ॥૨॥ તે રાજાને ત્રણ પુત્રી, અંબે અંબાળીકા નામ; અંબીકા ત્રીજી છે પુત્રી. સઉ રૂપ રૂપની ધામ. ॥૩॥ તે ત્રણ પુત્રીને ખોળે બેસાડી પુછી પિતાએ વાત:કહો દિકરી તમારે ત્રણને,પરણવુ કોણ સાથ,॥૪॥ એટલેબોલી ત્રણ કન્યા.મનધારણા કરીશું;સૌક્ષત્રી તેડી કરો સ્વયંવર,ઇછાવરવરી

શું. ॥૫॥ તવ રાજાએ તેડયા વિશ્વકરમા, રચાવી સરસ સભાય; પછી પત્ર લખ્યા દેશોદેશે, કુંમ કુંમ છાંટી માંય, ॥૬॥ વૈશાખ સુદિ પુરણીમાનું લગ્ન લખ્યું ભલીપેર, સત્રળે લખ્યું પણ ન લખ્યો પત્ર, ગાંગેવજીને ઘેર. ॥૭॥ અંબાળીકાએ છાનો પત્ર, મોકલ્યો મારવાડ માંયે; એને ઇચ્છા સલને વરવાની, તેથી લખ્યું કન્યાય. ॥૮॥ એમ સકળ દેશે પત્ર પોહોચ્યા. રાજી થયા સહુ ભુપ; ભાયગ ભળશે તેને મળશે, કન્યાઓ બહુ રૂપ. ॥૯॥ સરવ રાજાઓપાંચ દિવસ, પેહેલા થયા તૈયાર;વાજતેગાજતે કાશીદેશ. આવ્યા સૌ રાજ્ય કુંઆર, ॥૧૦॥રૂપાળા થૈ થૈને આવ્યા, પુરણુ હરખે ભરીયા; નગ્ર બારણે મેદાનમાં સૌ, તંબુ તાંણી ઉતરિઆ ॥૧૧॥ સરવ દેશના નરેશે આવ્યા, નહી હસ્તીનાપુરવાળો; એવામાં નારદે જાણ્યો સ્વયંવર, થયો લડાઇનો ચાળો. ॥જેને જનમ ટેવ લડાઇ લડાવા, જોયા ત્યાં ક્ષત્રીના તન; જાણ્યું કે હામાં લડાઇ કરાવું. ત્રપ્ત થાયે મુજ મન. ॥૧૩॥ એમ જાણિને સહુને નીહાળ્યા, ન જોયા સંતનુંતન;એટલે જાણ્યું ભાગ લડાઇનો,જાવું એને ભોવન, ॥૧૪॥ એમ જાણીનેઆવી આએ, હસ્તીનાપુર માંય; ભોંયરા વિશે જઇને ઉભા, ગાંગેવ બેઠો જ્યાંય ॥૧૫॥ તવ ગાંગેવે નારદ, દીઠા, ઉઠી આપ્યું આસન; પધારો મહારાજા કેમ પધાર્યા, મુને કયો પાવન ॥૧૬॥ એટલે નારદ બેશીને બોલ્યા, કેમ નથી તને બુદ્ધી; તારા બે ભાઇ સાવકા તે. કઆરા રહે કયાં સુધિ ॥૧૭॥ ગાંગેવ કહે અરે મહારાજા, મુજ તાતે કીધો અન્યાય; જ્ઞાતી બારણે ઘર અમારૂં, તે કોણ દે કન્યાય ॥ ૧૮ ॥ નારદ કહે ધર્મ ક્ષત્રીનો જાણે અષ્ટાદસ વર્ણ કાશીરાજાને ત્રણ છે પુત્રી, તેનું કરી લાવ્ય હર્ણ, ॥ ૧૯ ॥ એ રાજાને ઘેર સ્વયંવર છે. તેડયો ક્ષત્રીનો સાથ; લખ્યો નથી પત્ર ઘેર તારે; માટે જઇ દે બાથ ॥ ૨૦॥ ગાંગેવ કહે અરે મહારાજા મીથ્યા હુ ન મરૂમથી; અનેક આસા ભંગ કરિને. કન્યાયો લાવવી નથી ॥ ૨૧ ॥ તમે લડાઇની વાત લાવ્યા, એમ વદયો વચન; એટલે નારદ ઉઠીને ચાલ્યા, મછગંધાને ભોવન. ॥૨૨॥ મછગંધાએ માન્ય દીધુ, બોલાવ્યા ધરી પ્રેમ; અહો મહારાજા કૃપા કરીને, મમ ઘેર આવ્યા કેમ ॥૨૩॥ એટલે નારદ ત્યાં બીરાજ્યા, દુખ ધર્યુંમન સાથ; મોઢું ઉતાર્યું આંસુડા લાવ્યા, લેલાટ દીધો હાથ ॥૨૪॥ એટલે અબળા લાગી કરગરવા, કમ ઉતર્યું મુખ; અરે માહારાજા કલેશ કરોછો. શું એવું દલમાં દુખ ॥૨૫॥ તવ નારદ કહે તારાજ ઘરની ચીંતા નથી જરા તને; બે પુત્ર તાહરાછે કુંઆરા, એ દુખ છે બહુ મને ॥૨૬॥ ખાવું ન ભાવે નીંદ્રા નઆવે તા-

હરા પુત્રેને માટે; મછગંધા તવ રડવા લાગી, વાંકા લેખ લલાટ ॥૨૭॥ હું નીચ આવી ઉંચને તે, થયો છે બહુ અન્યાય ક્ષત્રીની નાત બહાર અમે તે, કોણુજ દે કન્યાય ॥૨૮॥ નારદ કહે રડીશ નહી તું, થઇશ નહિ ક્રોધી, તારે માટે ફરી ફરીને, કન્યાયો લાવ્યો છું સોધી, ॥ ૨૯ ॥ મછગંધા કહે કયાં છે મહારાજા, કાંઇ કરો ક્પાય; નારદ કહે કાશી દેશમાં, રૂપવંતત્રણુ કન્યાય॥૩૦॥ કાશીરાજાએ સકળદેશના, તેડયાછે ત્યાં નરેશ; પણ કંકોતરી નથી લખી, એકલે તારે દેશ ॥ ૩૧ ॥ તેથી મુને બહુ ઝેર આવ્યું છે. કોપ્યું છે અંતસકર્ણું; મોકલ્ય તારા ગાંગેવને લાવે કરી કન્યાનું હર્ણું, ॥૩૨॥ મછગંધા કહે પેટના પુતરો, કરેનકહીએતેમ; તેઓ હોરમન દીકરો છે, તે કહ્યુ માને કેમ; નારદ કહે રડીશ નહી તું, ભાગુ તારી ચીંતાય. ગાંગેવ કહ્યું કરે તાહરૂં,એવો બતાવું ઉપાય,॥૩૩॥ ઉઘાડું ખડગ હાથમાં લે, જા તુંગાંગેવપાસ, રકતલોચનને રડતી, બતાવજબરોત્રાસ. ॥૩૪॥ કેહેજે કાશીદેસમાંથી, ત્રણુ કન્યા લાવીઆ, નહીતો આ ખડગ હાથમાં લે, મુસ્તક મારૂં તું કાપ. ॥૩૫॥ આ બેમાંથી એક કામજ કરે, ટાળો બધો સંતાપ;જો બંનેમાંથી એકકરે નહીતો,બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. ॥૩૬॥એટલે સોગનના ભય થકી, કરશે તારૂં કામ; જો કદી તને પુછે તોપણુ, નલેશમારૂં નામ. ॥૩૭॥એમ કહીને નારદ રૂશી, થયાછે અંતરધ્યાન,મછગંધાએ ખડગ લીધું, નીકળી ધરી અભીમાન. ॥૩૮॥ માહા ક્રોધ લાવી ભોંયરે આવી, ગાંગેવે દીઠી માત; હાહાં માજી શી ગાંડી બાજી, એમ કહી જોડયા હાથ. ॥૩૯॥ મછગંધા કહે સગી જનેતા, તુલ્ય ગણેછે તું મને ઘણી ગભરાઇછું માટે હું,આવીછું તુજકને, ॥૪૦॥ કાશીની ત્રણુ કન્યાઓ લઇ આવ્ય, નહીતો મસ્તક કાપ;બેમાંથી એક કામ કરે નહિ તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ, ॥૪૧॥ બે બંધુ છે તારા કુંઆરા, નથી રહેતુ મન ઝાલ્યું; ગાંગેવ કહે સમજ્યો માતા, નારદીએ ઘર ઘાલ્યું,॥૪૨॥ મછગંધા કહે ગમે તેમ ધારો, ઓરેમારાતન, ગાંગેવ કહે લાવીશ કન્યા, કાંક થશે વિઘ્ન ॥૪૩॥ શૌનીઆશ ભાગીનેલાવવી, નીસાસોકન્યાય; આપણા ઘરમાં નુકશાન લાગશે. ઓરે મહારી માય, ॥૩૪॥ મછગંધા કહે છો લાગે નુકશાન, પણ કન્યા લઇ આવો; ગાંગેવ કહે જૈશ સવારે, સ્થળ તમારે જાવો; ॥૪૫॥ વલણુ. તમ સ્થળ જાવો માવડી, મછગંધા તવ જાય. શ્રોતાજન સૌ સાંભળો વલ્લભવદે કથાય.

કડવું ૮ મું રાગ સાખીનો ઢાળ.

વૈશમપાએ એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય;વીસ્તારીનુજને સંભળાવું, કહુ આદય પરવ મહીમાય.॥૧॥મછગંધા ગઇ ધામમાં એવે, રજની થઇછે જ્યારે. ભોજન કરીને ગાંગેવજી ગયો, મછગંધાપાસ ત્યાં રે ॥૨॥ સગી જનેતા સમાન્ય જાણે, શુદ્ધ છ અંતકરણ; માતાને ઢોલી એ આવને બેઠો, ચાપવા લાગ્યો ચરણ. ॥૩॥ જોડેના મેહેલમાં હોરમન બે ભાઇ કરે છે સયન; તેમાંથી નહાનો મધ્ય રાત્રીએ જાગી ઉઠયો ભોવન.॥૪॥ માતા ભ્રાતને વાત કરતાં જાણ્યાં. થયો વિપ્રીત વીચાર; જાળીથી જોયું ગાંગેવને દીઠો, કોપ્યો તે અપરમપાર. ॥૫॥ગયો મોટા બંધુની પાસે, મનમાં ધરીને રોશ કહ્યું કે આપણી માત ભ્રાતમાંછે કુબુદ્ધિનો દોસ. ॥૬॥ વીચીત્રવીર્ય વીવેકી છે તે, સાંભળીને કોપ્યો છેક; અરેરે મુરખ આ શું બોલ્યો, માર્યો તમાચો એક. ॥૭॥ એટલે ચીત્રાંગંદ કંઇ બોલ્યો નહિ,ઘરની બહાર નીકળીયો;ઘોડે બેસી મરણ ધારી, અઘોર વનમાં પળીયો, ॥૮॥ અઘોરવનમાં જે ચીતા ખડકી, કરી મુઓ આપઘાત, એ વાત કોઇએ જાણી નહીં ત્યાં, એવે થયો પરભાત ॥૯॥ તવ મછગંધા કહે ગાંગેવને, સીધારો મારા તન;કાશી દેશે સંચરૂ મારૂ, મન થાયે પરસન. ॥ ૧૦॥ તવ ગાંગેવે આયુધ લીધાં અશ્વ જોડાવ્યા સાર; માતાને શરણે લાગી ચાલ્યો, ગંગા તણો કુંઆર, ॥૧૧॥ રથે બેઠો શુરો પુરો; સોભીત અપરમપાર. સારથીએ રથ ત્યાં હંકારયો, પુરજુમાને દન સાર, ॥૧૨॥ તે દન કાશી દેશ માંહી; ક્ષત્રી લોક થયા તઇયાર; સવારે રૂપાળા બની બનીને, સંચર્યો સભામાં સાર. ॥ ૧૩ ॥ આસને ઉપર ઓળખંધ બેઠા, દેશ દેશોના ભુપ; સકળ સભા શોભવા લાગી; જળહળ જોત અનુપ, ॥ ૧૪ ॥ એવે ગાંગેવ આવ્યો નગ્રની લગભગ હરખે ભરીયો, મેદાનમાં એણે રથ રખાવ્યો; કટી બાધી ઉતરીઓ, ॥ ૧૫ ॥ સારથીને કહ્યું અશ્વ ન છોડીશ, કન્યા લાવું ધરી ટેક; એમ કહીને ગુપ્તચાલ્યો,વસ્ત્ર ઓઢા લીધું એક॥૧૬॥ કોઇ નઓળખે એવું કીધું, પાર પાડવા મનસુબો; સભામાં સૌની પાછળ આવી લોકોનાભેગો ઉભો. ॥૧૭॥ નારદજી તવ અંત્રીક્ષ ઉભા, તમાસા જોવા કાજ; કાસી રાજાએ શેવક મોકલ્યા, કન્યાયો કને મહારાજ ॥ ૮॥ જાવો જઇને કહો કન્યાને બેટીઓ આવે બહાર;તે સાંભળીને સેવક સંચર્યો; જે કહ્યા સમાચાર. ॥૧૯॥ એટલે ત્રણે કન્યાઓ નીકળી હાથ ગ્રહી મોતી હાર;હંસચા-

લે એ આવી સભામાં, રૂપરૂપનો અંબાર.॥૨૦॥આવીને ઉભી સૌ જુએ ખુબી. નીહાળે જુજવારાય; અંબાળીકા શોધે શલ્લરાજાને.હર્ષ રૂદે નવ માય. ॥ ૨૧ ॥ એવામાં ગાંગેવે મનવીચાર્યું, હાર આરોપે કન્યાય; તો તે વરની તે થઇ કન્યા, તો પછી કેમ લેવાય. ॥૨૨॥ એવું જાણીને વસ્ત્ર ઓઢેલું, કાઢી નાંખ્યું ચડીચોટ; કમર કશી દંતડસી, મુકીસભામાં દોટ. ॥૨૩॥ કન્યા કને આવ્યો ક્રોધ ભરેલો સામ્રથ દીધું દાખી; બાથ ભીડાવી ત્રણ કન્યાને. ખાંધ ઉપર ત્યાં નાખી. ॥૨૪॥ હીમતવાળો ગંગાનો બાળો, જુએ સભાનો સાથ;ગરજના કરિ બોલીઓ વળી, મુછે નાંખ્યો હાથ. ॥૨૫॥ ગાંગેવ કહે સાંભળો ક્ષત્રી, કર્યું હરણ મેં આ ઠામ; હું નાત બારીયાનો દીકરો છું, ગાંગેવ માહરૂં નામ. ॥૨૬॥ સૌના નેત્રમાં ધુળ નાંખી; લેઇ જાઉછું કન્યા; વઢવું હોયતો આવજો સૌ, ઉભો છું. મેદાન માંય. ॥૨૭॥ એક ગાઉપર મેદાનમાંછું, લાવજો સંગ સેન્યાય; નોતરીઆ તમે જાઓ પાછા, ઘોલૈયાં જમી જાય. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને ડોટ મુકી, ગયો એ દૈવત દાખી; જ્યાં રથ રાખ્યો મેદાનમાં ત્યાં. કન્યાઓ રથમાં નાંખી. ॥૨૯॥તવ ત્રણે કન્યાઓ રડવા લાગી ઠીકજામ્યો તો રંગ; આ રડયે નાત બહારીયે આવીને રંગમાં પડયો ભંગ. ॥ ૩૦ ॥ ગાંગેવ કહે ન બોલી-બહુ, લૈ જવાંછે ઘેર હેઠ; લાજ્યા માહારી તાણીને બેસો, યાનું તમારો જોડ. ॥૩૧॥ એમ કહી એ રથ બેઠો, કન્યાની થઇ મતી માઠી; રથમાંથી પડતાં મુકીને વીખરાતી ત્રેણે નાઠી. ॥૩૨॥ ગાંગેવે જોયું રળીને ખોયું, હવે ગતી શી થાય;એકને જાવું ઝાલવા તો,બીજી બે નાશી જાય. ॥૩૩॥ એમ જાણીને બાણ મારયું નાગ પાસ મંત્રજ સાધી; તરત ત્યાં નાગ પ્રગટ થયા. ત્રણે કન્યાને બાંધી. ૩૪ હાથે પગે બંધન થઇ કે, ગાંગેવે જઇ લીધી; ઉચકી લાવ્યો મહાબળવંતો, રથમાં મુકી દીધી ૩૫ તવ તવ કન્યાઓ સમજી મનમાં,હવેનબોલોકાંઇ પેર; છે મારો પીટ્યો મહા બળીયો. તે મારી નાંખશે ઠેર ॥૩૬॥ એવું સમજી કન્યાઓ બેઠી, રથે ઉભો ગંગા તન; પણ સભામાં સરવ રાજા; ઘેર જવાનું કરે મન. ॥૩૭॥ તવ નારદેમન વિચારયું,સરવ જાશે ઘેર, માહયરી મેહેનત મીથ્યા જાશે,કરૂં લડાઈની પેર. ॥૩૮॥ નારદ અંતરીક્ષથી ઉતરીયા ઉભા સભા વચમાંય સરવે બેસો કહીને નારદ; કહેવા લાગ્યા ત્યાંય. ॥૩૯॥ વલણ નારદ સભામાં બોલીયા. કટુ વચન અપાર; કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો નારદના ઉચ્ચાર.

કડવું ૯ રાગ ઝુલણાની ચાલ.

અરે કોઇ ઉઠો ઉઠો રાય, જઇને લાવો ત્રણ કન્યાય; જઇ લાવો ત્રણ કન્યાય, નહીતો વરે તમારી માય, ટેક તમે દુર દેશથી સરવે આવ્યા. રૂપે બનીને રૂડા; કન્યા વીના તમે પાછા જાઓતો, હાથે પેહેરો ચુડા અરે કોઇ ॥૧॥ નાત બાહારીઓ લેઇ ગયો કન્યા, છુટી પડી તમ વેઠ; નીચું જોઇ લેઇ જાતા દીધિ, પથર પડાઆ પેટ અરે ॥૨॥ હીંમત ન્હોતી તો આંહી સીદ આવ્યા, ન ધાર્યું કામ. ક્ષત્રી થઇને બેશી રહયા છો, બોળ્યાં બાપનાં નામ અરે ॥૩॥ આછી ઓઢણી ઓઢીને નાચો, આંખે આંજો મેંશ; ખાઈ ખાઇ ખાલી દીલ વધાર્યાં, ભાદરવાના ભેંશ અરે ॥૪॥ નાત બારીઆને નાને છોકરે, હર્ણું કરીને લજાવ્યા, ક્ષત્રાણીનું દુધ નથી તમે, સૌ લુંડીઓને ધાવ્યા અરે ॥૫॥ ધીક ધીક શુરાતણ તમારૂં, શું તેજ છે રૂવાળુ. કન્યા વીના જાઓ પાછા, મોઢું લેઇને કાળુ અરે ॥૬॥ હું જોઇને વીસ્મે પામ્યો, અતીશે મન અકળાવું; તમારિ વઢવાની શકતી ન હોય તો હું પણ સાથે આવું અરે ॥૭॥ વળણ, એવાં વચન અતીશે કહયાં, દાજ્યું ક્ષત્રી ઉર; વલ્લભ વદે એમ સાંભળી ચઢયું સભાને સુર.

કડવુ ૧૦ રાગ જીગરી.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમે જે રાયજી; વીસ્તારી તુજન સંભળાવું, કહુ આધ પરવ મહીમાયજી. ॥૧॥ સરવ ક્ષત્રી થયા ક્રોધાતુર, ચાલો જઈ મારીએ કેરજી; આજ તો અહીં છે ને કાલે તોકઈ છે, તોફાન કરે ઘેર ઘેરજી ॥૨॥ એમ કહીને સકળ ક્ષત્રી, હાથ ગ્રહયાં હથીઆરજી; સરત્ર સરવનું સૈન્ય લીધું, નીકળ્યા યુધ વીચારજી ॥૩॥ શલ્લ, શીશુપાળ કંસ જરાશન, મારથી મોટા જેહજી; વાજતે ગાજતે નીકળ્યા સહુ, ગાંગેવ જાણ્યું તેહજી ॥૪॥ ત્રણ કન્યાએ મન વિચાર્યું, હવે થાશે કાળો કેહેરજી; અહીંઆવીને નાત બાહરીઆને મારી નાંખશે કેરજી ॥૫॥ એવામાં સરવે ક્ષત્રીઓ આવ્યા. મન ધારી મનસુબાજી; નારદ રૂશી ઘણાક ખુશી, અંત્રીક્ષ જોવા ઉભાજી ॥૬॥ એટલે સહુ રાજા સૈન્ય સાથે લગભગ થયા ચડી ચોટજી; ગાંગેવનો રથ વચમાં ઘેરી, ફરતો વળીયો કોટજી ॥૭॥ એવે શલ્ય રાય એવું બોલ્યો, લાવ્ય નાત બારીઆ કન્યાયજી; ગાંગેવ કહે નહી મળે એ, જઇ વરો તમારી માયજી

॥ ૮ ॥ એટલે સઘળા ક્ષત્રીઓ કોપ્યા, આયુદ્ધ લીધાં હાથજી, એટલે ગાંગેવનો સારથી બોલ્યો, અરજ સુણો મમ નાથજી ॥૯॥ પાડા લડે કાડે ઝાડાનો ખોડો, મુને થાવા દો વીદાયજી; ગાંગેવ કહે પેહેલો તુજને મારૂં, થનારૂં હોય તે થાયજી ॥ ૧૦ ॥ સુરાનો સારથી ન હોય કા ર, સારથીના ધ્રુજ્યા ચરણજી,આહીં રહીશું કે નાશી જઇશું,તોપણ થવાનું મરણજી ॥૧૧॥ એમ જાણી એ બેઠો રહ્યો,તવ ગાંગેવે કરયો વીચારજી; યુદ્ધમાં લડતાં રખે કન્યાઓને, વાગે કોઇનું હથીઆરજી ॥૧૨॥ એમ જાણી એક બાણુજ લીધું, બ્રહ્માસ્ત્ર મંત્રનું સારજી, કન્યાનું રક્ષણકરવા મુકયું, કન્યાઓ ઉપર ત્યાંયજી॥૧૩॥તે આડુ અવળુ ને ઉંચુ નાચું,કરે કન્યાની આગેજી, ચાહ્ય તેટલાં ત્યાં આયુધ આવે, તેને તેવું તે બાણ ભાગેજી ॥૧૪॥ પછે ગાંગેવજીએ ધનૂષ લીધું, તરત કરયો ટંકારજી; એટલે સઘળા ક્ષત્રી લોકોએ, દેવા માંડયો મારજી ॥૧૫॥ ગુપતી ગેડી ને ગદાઓ ફેંકે,તસ્કરતીર તરવારજી; ખપવા ખંજવાખંજર સાંગ્યને ત્રીશુળ જમધ્રઓ ને કટારજી ॥૧૬॥ ગસોલ ગોળી ગોફણ મારે, આયુધે રહ્યાં વરશીજી; ભેરી માળને નાંખે કાતરીયાં, ભલા બાણને ફરશીજી ॥૧૭॥ દશે દીશાથી આયુદ્ધ આવે, ગાંગેવને વીંધી નાખેજી; સામા અનેક ને વચમાં એકલો કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખેજી ॥૧૮॥ એવામાં ગાંગેવે સઘલા રાજાનો, રથ ભાગ્યો મારી બાણજી; એટલે શર ફેંકીને લીધો સારથીનો પ્રાણજી. ॥૧૯॥ તવ ગાંગેવ અછોડા ઘોડાના, પગને અંગુઠે ઝાલ્યાજી; એવામાં ગાંગેવના શરીરમાં સૌએ. બાણ ઘણેરા ઘાલ્યાજી. ॥૨૦॥ તવ ગાંગેવજી કાયર થયો; રૂધીર ધાર અંગ છુટેજી; માહા અઘોર યુદ્ધ મચી રહ્યું જોઈ, નારદ કાખલીઓ કુટેજી; ॥ ૨૧ ॥ એવામાં ગાંગેવે મરણ ધારી; અગણીતું બાણ લીધુ એકજી ઉપર મોહાસ્તર મંત્રીને માર્યું બાણ થયાં અનેકજી ॥ ૨૨ ॥ ને બાણ વાગ્યાં સરવ જીવનો પ્રાણુજ ઉંચા ચડીયાજી, હાથી ઘોડાને ઉંટ સુધાં સકળ ક્ષત્રી પડયાજી ॥૨૩॥ તવ ગાંગેવે જાણ્યું અહીંથી જઇને, જીત્યા એવું કહેશેજી; પણ આજ મુજથી લડતાં હારયાં, નીશાની શી રહેજી ॥૨૪॥ એમ જાણી એક ક્ષોરાસ્તર મેલી, સહુન નીશાની આપીજી; સરવ ક્ષત્રીની ડાબી મગની, મુછ અકેકી કાપીજી ॥૨૫॥ પછે મુછે હાથ નાખીને ઉભો. રાખી રૂદેમાં હામજી; તદણે કન્યાઓ સજડ થઇ ગઇ; નથી બોલ્યાનું કામજી. ॥૨૬॥ એમ કરતાં ચાર ઘટી થઇ;વળવા માંડી મુરછાયજી;જે રાજા ઉઠે તે રાજા ત્રાશીને, જીવ લેઇ નાશી જાયજી ॥૨૭॥ એવી રીતે સહુ નાઠા

ત્યાંથી, ગણાયો ગાંગેવ બળીયોજી; પછી ગંગાસુત ત્રણે કન્યાનેલેઇને ઘર ભણી વળીયોજી ॥૨૮॥ જાતાં જાતાં મારવાડ દેશની, ભાગોળ આવી જ્યારેજી, અંબાળીકા કન્યા ગાંગેવ પ્રત્યે, બોલી ઉઠી ત્યારેજી ॥૨૯॥ ગાંગેવ શીદ મુને લઇ જાવોછો હું સલ્લને વરી ચુકીજી, તવ ગાંગેવે પરદારા જાણી, રથથી ઉતારી મુકીજી ॥ ૩૦ ॥ જારે બાપા આ ગામ છે સલ્લનું. કહી રથ રાખ્યો ત્યાંયજી, કન્યાને ગામમાં જાવા દીધી, રહયો જોવા ચરચાયજી ॥ ૩૧ ॥ એટલે અંબાળીકા સલ્લની શભામાં, જઇ કરયો જુહારજી; જુઓ હું કેવી આવી ગાંગેવને મુકી, ઓરે મારા ભરથારજી ॥ ૩૨ ॥ સલ્લ કહે તું થઇ વર કન્યા, ગાંગેવ. જીની સારજી; માટે તુજને હું નહી રાખું, જા નહીં તો મારૂં મારજી ॥૩૩॥ કન્યા કહે હું તો નહી જવાની, પ્રાણ મારો તજીશજી; સલ્લ કહે છે જાયછે કે નહી, છેદુ તારૂં શીશજી ॥ ૩૪ ॥ કન્યાએ જાણ્યું આ નહી રાખે માહરી શી ગત થાશેજી, લાવ્ય દોડી પોહોચુ ગાંગેવ જીને નહી તો એ પણ જાશેજી ॥ ૩૫ ॥ એમ જાણીને દોડતી આવી, દીઠી ગાંગેવેના-જી; એટલેરથ માંડયો હાંકવા તવ કન્યાઆવીબાજી સારજી ॥ ૩૬ ॥ ગાંગેવ કહે તું અળગી રહેજે. નહીં તો કહાડું પ્રાણજી, એટલે અંબેને અંબીકા કન્યા, કરગરી વદા વાણજી ॥ ૩૭ ॥ ઓરે જેઠજી ક્ષમા કરીને હયો એને આપણા સાથજી; ગાંગેવ કહે નહી કામનીએ, સલ્લરાય એનો નાથજી ॥૩૮॥ એમ કહાંને અળગી કહાડી, રથ દોડાવ્યો ભલીપેરજી; બે કન્યાને લઇને આવ્યો, હસ્તીનાપુર આપ ઘેરજી ॥૩૯॥ મછગંધાને કન્યા સોંપી, ગાંગેવ લાગ્યો પાયજી; મછગંધા કહે ધન છે નંદન, ભવ ભવ તુજ જય થાયજી. ॥૪૦॥એએમ કહીને ત્યાંજ રહયા સહુ. રણ રહી કન્યા જેહજી,આંસુ પાડી આક્રંદ કરતી પીયર જવા લાગી તેહજી ॥૪૧॥ એવામાં નારદે નજરે દીઠી, વીચાર કીધો મનજી; જાણ્યું કે ઠીક થયું કન્યાને મુકી, કરૂં લડાઇ ઉત્પનજી ॥૪૨॥ એમ જાણીને નારદ આવ્યા, અંબાળીકાની પાસજી; અરે બાઈ તુને રઝળતી, હું જોઇ પામ્યો ત્રાસજી ॥૪૩॥ ફીકર નહીં તને ગાંગેવને ઘેર. મોકલવાની કરૂ પેરજી, સલ્લતણું તુ નામ દેતી જા રડતી તુજ ઘેરજી ॥૪૪॥ વળણ ॥ હું આવીને પુરીશ શાક્ષી. કહિ થયા વીદાય.
વલ્લભ મુખ એમ ઓચરે, હવે કન્યા રડતી જાય ॥ ૪૫ ॥

કડવું ૧૧ રાગ વૈદરભીનો.

અંબાળીકા આંસુ ભરે, કરે વિવિધ વિલાપ; હવે વસે શી માહયરી કીયા જનમના પાપ, અંબાળીકા આંસુ ભરે, ટેક;અરેરે હુ વશ કન્યા થઇ, મુને નહી વરે કોય પીયર સદા નવ્ય શોભીએ, મારી શી દશા હોય. અં૦॥૧॥ એમ રડતી આવી કાશી દેશમાં, જયાં બેઠા માત તાત; પીતાજી હું ત્રણ્યો પાપણું, મારા વંઠી ગઇ વાત, અં૦ ॥૨॥ વણવાંકેએ નાત બહારીએ, મુને મુકી ઉતારી; મુખથકો કાંઇ બોલી નથી,તોયેસત્રુજ ધારી. અં૦॥૩॥તવ પીતા કહે એ દીકરી, તારા ભવીશની ટાંક; ગાંગેવ અધર્મી છે નહીં, હશે તારો કાઇ વાંક. અં૦ ॥૪॥ એવે નારદજી ત્યાં આવીઆ. બોલ્યા ધરી શોક ઉર, આ પુત્રીનું મોઢું નવગમ્યુ, વાંક નથી રતીપુર અં૦॥૫॥ તવ કાશીરાજા કહે નાથજી, હવે ટળ્યો મારો વેમ, કુંવારી પુત્રી નવ વેઠીએ, હવે કહો કરૂં કેમ. અં૦॥૬॥ તવ નારદ કહે ચીંતા નહીં , તમો તતબર થાઓ; માત તાતને એ દીકરી, ફરશુને મઠ જાવો, અં૦ ॥૭॥ ગાંગેવના ગુરૂ એહ છે, તેને કહેજો અન્યાય; એટલે ગાંગેવ તેડાવીને સોંપી દેશે કન્યાય અં૦ ॥૮॥ તવ ત્રૈણે ત્યાંથી નીકળ્યાં, ગયા ગુરૂને મઠ, પ્રથવી પડીરૂદન માંડીયું, આવ્યા વિધારથી ઠઠ અં૦ ॥૯॥ત્રણે જણાને ઉઠાડીયાં, લેઇગયા ગુરૂ પાસાફરશુરામેપુછી વારયા; કેમ પામ્યાછો ત્રાસ.અં૦॥૧૦॥ તારે કાશી રાજા મુખ બોલીયો, ધન તમારી વીદ્યાય;ગાંગેવ વીદયારથી તમતણો, જસકયો જગયમાંઅં૦ ॥૨૧॥મારી ત્રણ પુત્રીઓનું હરણ કર્યું, તેતો ક્ષત્રીનો ધરમ, પણ બે કન્યાઓ લેઇ ગયો. એક આ હીન કર્મ. અં૦॥૧૨॥આ મારી દીકરીરાંકડી,મુકી રખડતી રાન્ય;તે તમને લાંછન અતી, કરયુ કસાઇ સામાન્ય, અં૦॥૧૩॥તવ ગુરૂજીએમ બોલીયા; ચુકપડીહશે કાંક, ગાંગેવ અસત્ય ચાલે નહી, હશે કન્યાનો વાંક. અં૦ ॥૧૪॥ કન્યા કહે કસુર નથી, સમ જો સત્ય પેર, તવગુરૂ કહે રડશો નહી, મોકલુ એને ઘેર. અં૦ ॥૧૫॥ છાંના રહો ને ભોજન કરો, ટાળુ તમારો તાપ; કન્યા એ ઘેર મોકલું નહીંતો, તો બ્રહ્મહત્યા પાપ અં૦॥૧૬॥વળણ. તવ ત્રૈણે છાના રહયાં ભોજન કરયુ ભલી પેર, વલ્લભવદે તવ ફરશુએ, રાખીયાં પોતાને ઘેર.

કડવું ૧૨ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય, વીસ્તારી

તુજનેસંભળાવું.કહું આદ્યપરવમહીમાય ॥૧૧॥ગુરૂએવીદ્યારથીમોકલ્યા, ગાંગેવને તેડી આવો; હજારો કામ પડતાં મુકાવી, હાલને હાલજલાવો. ॥૨॥તવ વિદ્યારથીયો ત્યાં ચાલ્યા, ઉલટ છે અતિ ઉર, ગાંગેવજીને ઘેર આવ્યો, જ્યાંછે હસ્તીનાપુર. ॥૩॥ ગાંગેવ કહે પધારો મહારાજા, કેમ તસ્દી લીધી આજ; વિદ્યારથો કહે હાલને હાલજ;તેડે ગુરૂમહારાજા॥૪॥ મછગંધા કહે જાવો દીકરા, ગુરૂને કામે પહેલા; તવ ગાંગેવ રથ જોડયો, નીકળયા વેહેલા વેહેલા. ॥૫॥ વિદ્યારથીઓને સાથે લીધા આવ્યા ગુરૂને ઠામ, ચરણમાં જઈ શીશ મુકયું, મુને તેડયો શા કામ ॥૬॥ ફરશુરામ કહે તંન માહરા, તું ગયો કાશી દેશ; ત્રણ કન્યાનાં હરણ કીધાં, જીતીયો સર્વ નરેસ. ॥૭॥ જગતમાં મુજને શોભા આપી; લેઇ ગયો કન્યાય; પણ એક કન્યા મુકી રઝળતી, તે તેં કરયો અન્યાય ॥૮॥ એટલું મુજને લાછન આપયું એ રે મારા તન; ગાંગેવ કહે આવી હશે કન્યા, તમ તણે ભોવન ॥૯॥ ફરશુરામ કહે હા આવી છે, નથી મારે તારિ ચોરિ; આવો કાશીરાજા અહીંઆં બેસો, બોલાવો તમારી છોડી, ॥૧૦॥ તવ કાશીરાયને એની રાણી, ત્રિજી કન્યા જેહ; ત્રણે જણાં બાહાર આવિને બેઠાં; પણ ધ્રુજે છે દેહ. ॥૧૧॥ તે પછી ગુરૂ બોલીયાતું- કન્યાને લેઇ જા ઘેર, ગાંગેવ કહે કસુર કન્યાની તે સાંભળો મમ પેર; ॥૧૨॥ હું કન્યાને લેઇ જાતો તો. પંથ જાતાં વદી એમ, હું સલ્લરાયને વરિ ચુકીછું, લઈ જાય મુજને કેમ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે મેં પરકન્યા જાણિ, ઉતારી મુકી તરત; હવે એ કન્યા નહી કામની; ભાગે ક્ષતરિનુ વરત. ॥૧૪॥ ગુરૂ કહે ગમે તેમ હોય પણ, અઘટતું મેં કીધું જે,તુજ ઘેર કન્યા મોકલવામેં, પાપ માથે લીધુ છે ॥ ૧૫ ॥ ગાંગેવ કહે ભલેજ લીધું.એ મારા માબાપ; એ કન્યા હું લેઇ જાવું તો બ્રહ્મહત્યાદીક પાપ. ॥૧૬॥ ફરશુરામ કહે એ શું બોલ્યો, થઈ જાશે કાળો કેર; માહારૂ કહ્યુ માને નહીં તો. મારિ નાંખુ ઠેર ॥૧૭॥ ગાંગેવ કહે લો શીશ ખોળામાં, મારતાંન કરો વાર; ગુરૂ કહે એમનેએમ મારૂં,તો મુજને ધીકાર ॥૧૮ યુદ્ધ કરિ મારશ તુને, મુસ્તક તારૂં કાપું; ગાંગેવ કહે યુદ્ધ કરો તો વિદ્યાની પરીક્ષા આપું ॥૧૯॥ એટલે ગુરૂ અતીશે કોપયા રથ કર્યો તૈયાર; રકત લોચને ક્રોધે ચડીયા, હાથ લીધાં હથીઆર ॥૨૦॥ ગાંગેવજી પોતાને રથે બેઠો, નીકળીયા મઠ બહાર; સામાસામી ક્રોધમાં ઊભા. ગુરૂ બોલ્યા તેણીવાર ॥૨૧॥સમજ દીકરા લેઇ જા કન્યા, વચન અમારૂં માનો, ગાંગેવ કહે યુધ આરંભો, જિમ લાડુ ખાઇ જાણો ॥૨૨॥

એટલે ગુરૂ વિશેશ કોપ્યા, કીધો ધનુષ ટંકાર, ગાંગેવે પણ ધનુષ ચડાવ્યું, ક્ષણું ન લાગી વાર. ॥૧૩॥ ત્રણ ગુરૂ ચેલા ગ જીયા, યુધ્ધે અપરમપાર, નારદ અંતરીક્ષ આવીયા, વલ્લભ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જમેજયરાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ બંને બળીયા બહુ કળ કળીઆ. માહા વિપ્રીત થઈ યુધ્ધ;બાણાવળીએ બાણ લીધાં, આરંભ કીધું યુદ્ધ ॥૨॥ ગુરૂએ નાગપાસ માર્યું બાંધવા. તવ નાગ પેદા થાય, ગાંગેવે ગરૂડાસ્તર માર્યું તે નાગને ત્રિણી ખાય. ।૩। તવ ગુરૂએ માર્યું અજ્ઞાસ્તર; અગ્ની બાળવા જાય; ગાંગેવજીએ માર્યું મેઘાસ્ત્ર; અગ્ની બધો હોલવાય ॥૪॥ તવ ગુરૂએમાર્યું પર્વતાસ્તર,ચાલ્યું પર્વતનું પુર;ગાંગેવે માર્યું બાણ વજરનું, પર્વત કર્યા ચકચુર ॥૫॥ એવેસમે બાણ મારે અગણિતાં જણાવે ઝાઝું જોર; મધમાંખ્યો પેઠે બાણ ભમે તેથી, થયું અંધારૂં ઘોર ॥૬॥ લડતા વડતા પાછા ન પડતાં; કોઇ નથી થતું જેર,એમ એમ કરતાં સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર ॥૭॥ એટલે યુધ બંધ જરાખ્યું ભેગા થઇને મઠ ગયા,ગુરૂચેલો ભેળુ ભોજન કીધું, સયનસમે સુઇરહ્યા ॥૮॥ એવે સમે ત્યાં પ્રભાત થયો, બે બળીયા શુભ સુભા, રથે બેસીને બહાર નીસરીયા, યુધ કરવાને ઉભા ॥૯॥ તે દન પણ અતી યુધ આરંભ્યું, દીવસ વીતી થઇ રાત;વળી પાછા યુધે બાઝ્યા, થયો ત્રીજે પ્રભાત ॥ ૧૩ ॥ એમને એમ નવદન લડીયા. એવે દશમો દન થાય; તે દને ગુરૂએ મરવું આદર્યું, યુધે બાઝ્યા ત્યાંય ॥૧૧॥ ફરશુરામે માર્યુ વજરાસ્તર, રથ ગાંગેવનો ભંગ; પછી અતી બાણ મારી ગાંગવનું વીંધી નાખ્યું અંગ ॥૧૨॥ પછી બે બાણ બળમાં માર્યાં, દારૂણ દૈવત દાખ્યાં; ગાંગેવજીના કરનાં કાંડાં આરપાર વીંધી નાંખ્યાં ॥ ૧૩ ॥ તવ આયુધ હાથથી પડયા હેઠાં. ગુરૂએ મુકી દોટ; બળ કરીને ગાંગેવજીની ઝાંપ ઝાલી કોટ ॥૧૪॥ ઉચકી મસ્તક ફેરવીને, તરત નાંખ્યો ધરણ; રૂદીયા ઉપર ક્રોધથી બેઠા; આણું તારૂં મરણ ॥૧૫॥ તવ નારદજી મન વિચાર્યું ગાંગેવ મરણ જાશે; જીવતો હશે તો કોક સ્થળે પણ લડાવવાને થાશે ॥૧૬॥ દશ દીવસ યુધ સારૂં જામ્યું પામ્યુ મન ઉલ્લાસ; હવે તો એને ઉગારવો એમ; ધારી ગયા ગંગા પાસ ॥૧૭॥ ગંગા કહે કેમ

પધાર્યા, ઓ બાઈ કાળો કહેર,તારા નંદન ગાંગેવજીને ફરશુ મારે છે ડેર ॥૧૮॥ રૂદીયા ઉપર ચઢી બેઠા છે, પુત્ર કરે આંસુપાત, કહે છે કે આ વેળા નથીજ બેલી,મહારી ગંગા માત ॥૧૯॥ તેવું સાંભળી મને રડવું આવ્યું, કહેવા આવ્યો તુજ પાસ; જારે જા જઈ ઉગાર પુત્રને, નહીતો થાશે નાશ ॥૨૦॥ તવ ગંગાજી સ્વરૂપ ધરીને, ગયા ઉદાશ મન સાથ; હાંહાં કહીને ફરશુરામના, ગંગાએ ઝાલ્યા હાથ ॥૨૧॥ રખેને મારો મહારા પુત્રને, પાતાળ જઇશ આપ; પછી જીવનાં પાપ ધોવાસે નહીં, તે તમ અંગે પાપ ॥૨૨॥ સુણી ગુરૂજી ઉઠીને ઉભા, બોલ્યા શ્રાપની વાણ; જા જેની જોડે દશ દિન લડે ત્યાં, જાજે તારો પ્રાણ ॥ ૨૩ ॥ ગાંગેવ કહે ભલે મહારાજા, પણ કન્યા લીધી ન આપ; ગુરૂ કહે હવે ક્ષત્રી ભણાવું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને ગયા એ મઠમાં, ગંગા થયાં વિદાય; ગાંગેવજી પણ વેર ચાલ્યો, પછી શું મઠમાં થાય ॥૨૫॥ફરશુરામે ફરશી લીધી, પુરણ પ્રગટીહે રિસ; બ્હાગ્રામાં બ્હેર કરાવ્યું કન્યા યે. છેદુ એનું શીશ ॥ ૨૬ ॥ તવ કન્યાને કન્યાના માબાપ, નાઠાં તેણીવાર; આઘે જઇને ઉભાં રહીને કર્યો રાજાએ ઉચ્ચાર ॥ ૨૭॥ જા દીકરી તું રાજ્ય ભોગવ્ય, અમે તારાં માત તાત, કુંઆરીકા મુખ કેમ જોઇએ, કરીશું પ્રાણઘાત ॥ ૨૮ ॥ કન્યા કહે પીતાજી મારા; તમો એવું નવ ધારો; વનમાં જઇને ત્યાગ કરૂ છું, હુ પંડે દેહ મ્હારો. ॥૨૯॥ એમ કહીને વનમાં ચાલી, ઘેર ગયો કાશીરાય; અંબાળીકા કન્યા તપ લેઇ બેઠી, અઘોર વનની માંય ॥૩૦॥ શીવ તણું એણે તપ આરંભ્યું, શીવ થયા પરસન; માગ્ય માગ્ય જે માગે તે આપું, શંભુ વદ્યા વચન ॥૩૧॥ કન્યા કહે હું માગુ મહારાજા, લાગી તમારે ચરણ; ગંગા નંદન ગાંગેવજી મ્હારે હાથે પામે મરણ ॥ ૩૨ ॥ મહાદેવ કહે આ યુગમાં તો સ્ત્રી હાથે નવ મરે, પણ જા હવેને અવતાર તારે; હાથે તું નાશજ કરે ॥ ૩૩ ॥ તવ કન્યાયે ચીતા ખડકી, દેહજ કીધો નાશ; ઘેલો ગાંગેવજી ઘેર ગયો ત્યાં, કીધો ભાઇઓનો તપાસ ॥ ૩૪ ॥ લાવો મારિ મછગંધા મા, વિવેક વાત વરણાવું.બે ભાઇને ને બે કન્યાને, આનંદથી પરણાવું ॥ ૩૫ ॥ તવ બે પુત્રની સોધ કહાડી, આવ્યો મોટો સુત જેહ; નાનાની વાત સાંભળ કે, ત્યાગ કર્યો એણે દેહ ॥ ૩૬ ॥ વિચીત્ર વીર્ય કહે મોઢા બંધુ, એને પડયો તો વ્હેમ; મા સંગ વીભળતા જાણ્યા માટે, એણે કીધું એમ ॥૩૭॥ ગાંગેવે જાણ્યું છું પુરૂષ માટે. એવુંઆવ્યું એને મન, એમ જાણી ભીસ્મ કરમ કીધું. ઇંદ્રિ કરી છેદન ॥ ૩૮ ॥

તે દનથી તો નામજ ફરીયું,કહેવાયા ભીસ્મ પીતાય; પછી કીયાવીતાડીને આપી, એકને બે કન્યાય ॥ ૩૯ ॥ વીચીત્રવીર્ય બેઉને પરણ્યા, સાંભળને તું રાય; અંબાળીકા કન્યા બળી મુઇ તે, અવતરી પંચાળ માંય ॥૪૦॥ પંચાળ દેશને ધરૂપત રાજા, તેને દસ છે નારી;તેમાં અળખામણીને પેટે, અવતરી જે કુંઆરી ॥૪૧॥ ગર્ભ રહ્યાથી તે થઈ વ્હાલી, પણ પુત્રી અવતરી જ્યારે; એટલે પડદામાં ગભરાઇ રાણી,પણ મન વિચાર્યું ત્યારે ॥૪૨॥ વળણ॥ રાણી મન વીચારીયું, પુત્રી અવતરી કહાશ; તો તો મારા કંથને, હું અળખામણી રહીશ.

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજય રાજન; રાણીએ કીધો એમ વિચાર, પુત્રીનો પુત્ર ઠરાવવો સાર ॥૧॥ એમ જાણી પોતાની જે દાસ, તે ચારેને બોલાવી પાસ; સુણો દાશી તમો મારી સલાય, વાત જેજે કોઇને ન જાય ॥૨॥ પુત્રીનો પુત્ર ઠરાવવો સહી;દાશી કહે છાનુરેહે શે નહી; રાણી કહે જાણો તમે ચાર;લ્યો આપું છું મોતીનો હાર॥૩॥હાર દીધા દાશી રાજી થઇ, ચારે રાણીની સલામાં રહી; રાણી કહે સભામાં જાવો, દીકરાની વધામણી ખાવો ॥૪॥ તવ દાશી ગઇ ત્યાં ચાર, જઈ રાયને કીધો જુહાર, ભાગ્યશાળી વાધ્યું ઘર સુત્ર, તમને પ્રભુએ આપ્યો પુત્ર ॥૫॥ રાયે પુન્ય કર્યું તે ઠામ, ધર્યું સીખંડી એવું નામ; ત્યાંતો વરત્યો બહુ જેજેકાર, રાજા ધરૂપત હરખ્યો અપાર ॥ ૬ ॥ જાણે ચાર દાશીને રાણી, પુત્રી છે તેવું નિશ્ચયમાની, દેખાડે નહીં કોઇનીઆંખે,નાનાં વસ્ત્ર પેહેરાવી રાખે ॥ ૭ ॥ એમ કરતાં થયા ખટ માસ, રાજા આવ્યો રાણીને અવાસ; રાણી કેડો મારૂં મન દુ:ખ, દેખડાવો કુંઅરનું મુખ ॥૮॥ રાણી કહે ન આવશો આગે. રખે દ્રષ્ટિ કુંઅરને લાગે; તવ રાજા પાછો વળી જાય; ભલે હોજલમાં મ્હોટો થાય ॥ ૯ ॥ એમ કરતાં ગયું વર્ષ એક, રાયને જેવા થયો મોહ છેક;ગયો રાણી તણે ભોવન, આહાર રહીને વદયો વચન ॥૧૦॥ આજજ પુત્રને બારણે લાવો, મને મુખ એનું દેખડાવો, રાણી કહે સભામાં આજ, જાઓ મોકલી દઇશ મહારાજ ॥૧૧॥ તવ રાજા સભામાં જાય, કહે દાસી હવે શો ઉપાય; રાણી કહે જુઓ ચતુરાઇ, ચોરણી પેહેરાવી કન્યાને ત્યાંહા ॥૧૨॥ કબજા ટો-

પી અને રૂમાલ, વસ્ત્રે વીંટાળીને કર્યો તાલ; લ્યો દાશી દીકરી લેઇ જા-
વો; રાયને મુખ આઘેથી બતાવો. ॥૧૩॥ રાજા માગે તો રાજાને દેજો,
દેતાં ગુપ્ત ચુંટી એક લેજો;એટલે રડવા લાગી પામી કષ્ટી,કહીયેલાગી
કોઇકની દ્રષ્ટી. ॥૧૪॥એમ કહી છીનવી લેજો સાર; રાજા નહીં કરે દે-
તાં વાર; એમ કહી પુત્રી દાશીને આલી, દાશીઓ ત્યાં રમાડતી ચાલી
॥૧૫॥ આવી રાજ્ય સભાની માંય. રાજા કહે લાવો એને હાંય; તવ
દાશીએ ઉછંગમાં દીધી, દેતાં જંગમાં ચુંટી લીધી, ॥૧૬॥ તવ કન્યા-
એ નાંખી ચીસ, બોલી દાશીઓ કરીને રીસ; રાજા ઘેલો લીધો સુત મા
ગી, જુઓ નજર કોઇની લાગી ॥૧૭॥ રાજા કહે લેઇ જાઓ દાશી, લ-
ઇ દાશીઓ ગઇ ઘેર નાશી;જઇ કહ્યું રાણીને લ્યો બાઇ,ધન ધન તમા-
રી ચતુરાઇ. ॥૧૮॥ ભારે હલકી નથી દીઠી રાયે; પાછી આપી દીધીકર
માંયે; એમ કરી રહ્યાં સહુ સાર; થયો પચ વરસનો કુંઆર. ॥૧૯॥ ત-
વ નીશાળે ભણવા જાય, સાથે દાશી રહે છે સદાય; એવે વરસ થયાં
અગીયાર, રાયે દીધી જનોઇ તે વાર. ॥૨૦॥ પાસે કમળ દેશ છે એક
રાજા કમળસેન વિવેક; તેને કમળીતા પુત્રીછે સારી, આવ્યો પંચાળ
વીવાહ ધારી ॥૨૧॥ સીખંડીનો વિવાહ કર્યો સાર, કમળીતા સંગે તે-
ણીવાર; ગયો કમળસેન આપ ઘેર, એવે થઇ લગનની પેર ॥૨૨॥ રા-
જા દ્રુપતે ધાર્યું લગ્ન, કાઢયો વરઘોડો થઇ મન મગ્ન; વાજતે ગાજતેએ
નરેશ; જાન લાવ્યો છે કમળ દેશ ॥૨૩॥ દીધું કમળ સેન્યે માન્ય, લગ્ન
જોઇ આપ્યું કન્યાદાન, વર કન્યા કરયાં વીદાય, આપી પેહેરામણી અ
તી ત્યાંય ॥૨૪॥ જાન આવીછે પંચાળ ગામ, કન્યા રહી ચાર દાડા તે
ઠામ; પાછી પીએર ગઇ થઇ રાજી, શીખંડી સમજ્યો ઠગબાજી ॥૨૫॥
મારી માએ કીધો અન્યાય, પરણાવી કન્યાને કન્યાય; જાણ્યું પણ ર-
હયો સમજીને મન, એવે વીતી ગયા બહુ દન ॥૨૬॥ તવ દ્રુપતે મોકલ્યું
આણું, આવી કમળીતા સાસરે શાણું; રાયે આપ્યું જુદું ભોવન, નર
નારીને કરવા સયન ॥૨૭॥શીખંડી સમજ્યો મન સાથ, ન કરે નારી-
ની સંગ વાત; બોલાવે કમળીતા અતીશે, પણ બોલે નહી કો દીશે ॥૨૮॥
તેથી કમળીતા પસ્તાય મન, નાવે નીંદ્રા ન કરે સયન; એવે શીખંડી
નીંદ્રાયે ભરીયો, વસ્ત્ર છેડો નારે દુર કરીયો. ૨૯॥ દીઠો નાથન નારી
સ્વરૂપ, અરેરે હવે સોધું હું કુપ, લખ્યો પત્ર છાનો બધી પેર, મોકલ્યો
પોતાના તાત ઘેર. ॥૩૦॥ તાતજી જીવતી શીદ રાખી, મને જનમ કુ-
વામાં નાંખી;પરણાવી નારી, સંગ નારી, તમે કાઇન જોયું વીચારી ॥૩૧॥

એવા પત્ર લખીને મોકલીયો, એક પોતાનો સેવક પળીયો આપ્યો પત્ર કમળસેન્ય હાથ, વાંચી કળકળાંયો મન સાથ ॥૩૨॥ થયો ક્રોધાતુર અપાર. કર્યું સેન્ય પોતાનું તૈયાર; એવે પાસે આવ્યો પરધાન, કરો છો કયાં તૈયારી રાજન. ॥૩૩॥ બોલ્યો કમળસેન્ય શું જાયો, હયો આ પત્ર પુત્રી તણો વાંચો; વાંચી પ્રધાન બોલ્યો તે ઠામ, કશું સહસા ન કરીએ કામ ॥૩૪॥ચાલો હું ને તમે બેઉ જઇએ;સાથે સેવક સોબસેલઇએ એકાએક ન કરવી શીક્ષા; કરિએ જમાત્ર તણી પરીક્ષા. ॥૩૫॥ પુત્રીનું લખેલું હોય સાચું, પછી કાંઇ ન રાખવું કાચું; એમ શાન્ત કર્યા છેરાય, લીધા બસે શેવક સંગમાંય, ॥૩૬॥ આવ્યા પંચાળ રાય પરધાન, તાણ્યા તંબુ મોટે મેદાન; નગરબારણે એ ઉતરીયા, રાજા પ્રધાને વીચાર કરીઆ. ॥૩૭॥ ચાલો જેમને જમવાનું કહીએ, એવે બાને અહી બોલાવી લઇએ; કરીશું એની હાંઇ પરીક્ષા, હોય અપરાધ તો દેવી શીક્ષા, ॥૩૮॥એમ કહી બેઉ ઉભા થયા, ધુપતરાયની સભામાં જાય,દીઠા ધુપતે વેવાઇ જ્યારે, ઉઠી મળી દીધું માન્ય ત્યારે.॥૩૯॥ બોલ્યા ધુપતપધાર્યા કયાંથી, વેવાઇ કહે કે જાત્રામાંથી, બોલાવો હમ જમાત્ર હાંય, લેઇ જવા છે જમવાને ત્યાય. ॥૪૦॥ તેડાવ્યા ત્યાં ધુપતે કુમાર, આવ્યો સભામા શીખંડી સાર; દીઠો સસરાને પ્રગટયું દુખ, તવ ઉતરી ગયું એનું મુખ ॥૪૧॥ નીશ્ચે માહારી જાહેર પડી વાત; હવે થાશે અતી ઉતપાત; એવે સમજયો કમળશેન ભુપ; બદલાયું જમાત્રનું રૂપ. ॥ ૪૨ ॥ બોલ્યો કમળશેન વચન, આવજો તંબુએ કરવા ભોજન; નીચું જોઇ બોલ્યો કે વારૂ, મોડું આવવું થાશે ત્યાં મહારૂં. ॥ ૪૩ ॥ વલણ ॥ એમ કહીને ચાલ્યો ગયો; પોતાના મેહેલ માંય; કમળશેન વલભ વદ, ગયો તંબુ સ્થળ ત્યાંય ॥

કડવું ૧૫ રાગ સામેરીની ચાલ

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ શીખંડી ગયો જનેતા પાસે સાંભળો માહરી માત; હું દીકરીને દીકરો ઠરાવ્યો, શા કારણે ઉતપાત ॥૨॥ માત કહે હું હતી અણગમતી, તુજ તાતને મુજ તન; વહાલી થવા આ બંગ ઉઠાવ્યો, એ મહારૂં સત્ય વચન ॥૩॥ શીખંડી કહે ઠીકજ તે તો, પરણાવી પર કન્યાય; મારો ને તેનો અવતાર બાળ્યો, એ કર્યા બહુ

અન્યાય. ॥૪॥ તે વાત જાણી માહરો સસરો, આવ્યો પરીક્ષા લેવા; નગ્ર બાર તે ઉતર્યો છે, આવ્યો તો નોતરૂં દેવા ॥૫॥ જાઉ જમવા ના જોઇ લે મુને, પછી કરે કાળો કહેર;મુજ તાતને ને તુજને પણ, મારીનાંખશે ઠેર ॥૬॥ વળી બધું નગ્ર લુંટી લેશે. ઉજડ કરશે દેશ; કહો હવે તેનું કેમ કરૂં મા, થવાનો મોટો કલેશ ॥૭॥ કહોતો હું દેહ ત્યાગજ કરૂં, પછી શું લેશે પરીક્ષા, નીશ્ચે થયા વીના સસરો મ્હારો, કોને નહી કરે શીક્ષા ॥૮॥ માત કહે એ વાંચાર સારો, મરણ કરો કુંમાર; સીખંડી કહે ધન્ય જનેતા,મુજ જીવવુ ધીકાર ॥૯॥અનેક જીવની ઉપાધી ટાળવા, હું કરવાનો એમ, એવું કહીને નીકળ્યો તે, અશ્વે બેઠો ધરી પ્રેમ ॥૧૦॥ અઘોર વનમાં આપચાલ્યો, સપ્ત ગાઉ સંચરીયો; ત્યાં એક મોહોટો કુઓ દિઠો, અશ્વથકી ઉતરાઓ ॥૧૧॥ અશ્વને બાંધ્યો વૃક્ષને ડાળે, મન થકી ધાર્યું મરણ; કુવા ઉપર આવીને બેઠો લબડાવી બે ચરણ ॥૧૨॥ ચોધાર આંસુ રડવા લાગ્યો, કરે કલેશી શબ્દ મીઠો, તે સામો ગફામાં જક્ષ શીવનો, તેણે કુંઅરને દીઠો ॥૧૩॥ જાણ્યું કોઇ પડે છે કુઆમાં; કુઓ ઘોઝારો થાશે; એમ જાણીને આવીઓએ, સીખંડીનીજ પાશે ॥૧૪ કહે ભાઇ તુ કેમ મરેછે, કુપ મ્હારો રદ થાય; સીખંડી કહે કીમત આપું, પણ પડીશ હું માંય ॥ ૧૫ ॥ જક્ષ કહે શા દુખ પડે છે જાણવા ઉલટ જાગે, સીખંડી કહે વાત કહેવામાં કોઇ ના કષ્ટી ભાગે ॥૧૬॥ વાત કર્યામાં થાય વગોણુ, તેથી દુખ ન રડીએ; દુખ રડે દુખ કોઇ ન લાગે; મીથ્યા ચાકજ ચડીએ ॥૧૭॥ અંગળ જક્ષ કહે સુણ ભાઇ, ન કર આંસુપાત. માણુસ સપુત જોઇએ તો, સુખે ત્યાંકરવી વાત ॥૧૮॥ તેનાથી કહી દુખ ન ભાગે તો કોક રસ્તો બતાવે પણ વારતા કર્યા વિના તો. નિવેડો કયાંથી આવે. ॥૧૯॥ માટે મને કર વારતા તું, મુજથી ભાગશે, દુખ; એવાં વચન સાંભળીને, સીખંડી બોલ્યો મુખ ॥૨૦॥ ઓ ભાઇ હું છું પ્રમદા મુને, પુત્ર ઠરાવ્યો માત; તાત ન જાણે તેણે તો મુજને, પરણાવ્યો પ્રમદા સાથ. ॥ ૨૧ ॥ હવે તે પ્રમદા ઘેર આવી, તેણે જાણી મમ રીત; સસરો મારો પરિક્ષા લેવા, આવ્યો ધારી વીપરીત ॥૨૨॥ જો મુજને એ અબળા જાણે, તો તે કરે ઉતપાત; પ્રજાને મારે માતને મારે. મારી નાંખે મમ તાત ॥ ૨૩ ॥ મુજ માટે થાયે નાશ ઘણાનો, તે કરતાં મરૂં એક; જક્ષે જાણ્યું કે છે આ દયાળુ; માટે ધાર્યો વીવેક ॥૨૪॥ એમ જાણી અંગળ બોલ્યો, હું કષ્ટ તારૂં કાપું; છ માસે મુજને દેજાય પાછું તો, પુરૂષાતણ મારૂં આપું.

॥૨૫॥ સીખંડી કહે દઇ દઉ પાછું, સુર્યદેવની સાખ; વચન ચુકુ તો નર્ક ભોગવું. મુજ જનમ સતલાખ ॥૨૬॥ એવા નીરમળ વચન સુણી, ઉઠાડયો ગ્રહી હાથ; અંગળ જક્ષે શીખંડીને; ચાપ્યો રૂદીઆ સાથ ॥૨૭॥ કહ્યું સંભુ હું શેવક તારો, મમ વેણ સફળ થાજો; સ્ત્રી પણું એનું આવજો મુન, પુરૂષ પણું એને જાજો ॥ ૨૮ ॥ અંતઃકરણનો દીધો આશીરવાદ, તરત ટળીયો કલેશ; અંગળ જક્ષ તે નારી થયો, સીખંડી નર વેશ ॥૨૯॥ અંગળ જક્ષે કહ્યું જા ભાઇ, તવ બેઠો તોખાર; કમળસેન્યનાં તંબુમાં રસાઇ, થયે થઇ બહુ વાર ॥ ૩૦ ॥ બે વાર સેવક તેડવા મોકલ્યા, શીખંડી નહી કો ઠામ; એટલે રાજા પંડે આવ્યો ધ્રુપતરાયને ધામ ॥૩૧॥ કયાં છે તમારો દીકરો. અમે કયાં લગી રહીએ બેશી; હું જાણું છું તમે સુત, સંતાડયો, શું ગયો પ્રથવીમાં પેસી ॥૩૨॥ સાંભળી ગભરાયો દ્રુપતરાજા, કયાં ગયો હશે એ તન, એટલામાં ત્યાં આવ્યો સીખંડી, તાત તણે ભોવન ॥૩૩॥ કવળ સેન્યે કહ્યું કયાં ગયાતા, કેમ કરો બહુ વાર; સીખંડી કહે બંધન તારે અમે નથી લગાર॥૩૪॥જાઓ જમવા નથી આવતા,એમ કર્યો બહુ શોર;સસરાએ જાણ્યું ઢીલો હતો પણ કેમ આવ્યું આ જોર ॥૩૫॥ કહયું કે ક્ષમા કરીને પધારો, અમારે જાવું છે ઘેર; સીખંડી તવ મીત્રોને લઇને જમવા ચાલ્યો ભલી પેર ॥૩૬॥ રાજાને તંબુએ આવીયોએ, ધ્રૂપતનો સંતાન; કમળસેન્ય કહે હવે ઉઠો, લ્યો જળને કરો સ્નાન ॥૩૭॥ પલાળવા જીણુ વસ્ત્ર દીધું; પેહેર્યું શીખંડીએ સાર, રાજાને પ્રધાન ચરચા જોવા; બેઠા રહી હોશીઆર ॥ ૩૮॥ સીખંડીએ સ્નાન કીધું કરી પરીક્ષા પ્રધાન દીકરી ભુલી કાગળ લખતાં, પુરૂશ ધ્રૂપદ સંતાન ॥૩૯॥ ભોજન કરાવ્યા ભાવતાંને કર્યા જમાત્ર વીદાય; રાત્રી પડી તવ શીખંડી સુવા, ગયો પોતે મેહેલમાંય ॥ ૪૦ ॥ ત્યાંજઇ મળ્યો કમળીતાને, સુંદરીએ કરી સેવા; સત્ય કહો સ્વામી નર થયા કયાંથી, કાલ હતા મુજ જેવા ॥૪૧॥ સીખંડી કહે જારે રંડા, તું તો વીશયભરી નારી; નર ન થયો હોત તો તાત તારો, નાંખત સરવને મારી ॥૪૨॥ અનેક જીવની થાત ઉપાદી,મરવા ગયો હું વન, છ માસ સુધી લાવ્યો પુરૂષાતણ; દેઇને સત્ય વચન ॥૪૩॥ તવ નારી કહે કંથ મારા, ન જોઇએ સુખ લહાવો; તમ સેવાને પ્રભુ શેવા કરૂ, પુરૂષાતણ આપી આવો ॥૪૪॥ સીખંડી કહે છ માસે વાયદો પુરણ થશે નાર; તે વારે જઇને આપી આપું, ત્યાં સુધી નરઅવતાર ॥ ૪૫ ॥ એમ કહીને રહ્યા રાત્રીએ એવે પ્રભાત થાય; કમળ

રાજાએ કુંવરી તેડાવી, ભાગોળે તંબુ માંય ॥ ૪૬ ॥ ગઇ કમળીનો તંબુ વિશે પ્રધાને બોલાવી પાસ; કહો બેટી કેમ પત્ર લખ્યો તો, અમે થયા ઉદાસ ॥ ૪૭॥ કમળીતા કેહે શું પુછો કાકા, લખ્યો હશે સુખકથી, પણ તે પત્ર નહી હોય સાચો, શું લખ્યું તે શુદ્ધ નથી ॥૪૮॥ તરત પરધાન મનમાં શમજ્યો. દીકરી કાંઇ દુખે દુલી; લખતાં લખ્યો પણ નોહ્ય વાત સાચી; કાંતો જાણી જોઇ ભુલી ॥૪૯॥ પછી પુત્રીને વિદાય દીધી, રાજા પ્રધાન ગયા દેશી, શિવનું વચન સત્ય થવાને, કવો ઉપજીઓ કળેશ ॥ ૫૦ ॥ વલણ ॥ શીવ વચન સત્યજ થવા, મરવા ગંગાતન, અંગળ જક્ષને શું થયું, વલ્લભે વદે વચન.

કડવું ૧૬ રાગ દોહરા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું કહુ, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વરદાન આપી રહ્યો અંગળ જક્ષ, પરણકુટીકા માય; એવામાં એક જક્ષજ આવ્યો, પરોણાગતે વસ્યો ત્યાય ॥૨॥ એમ કરતાં એ બંને જણને. ભાગી ગયો મન ભેદ; એક એકને બહુ સ્નેહ વાધ્યો, મરિયાદા થઇ છેદ ॥૩॥ એવે બેઉએ માડયો ગ્રહસ્થાશ્રમ, લીધું શુભ સુખ નટ; કરમ દશાએ અંગળજક્ષને ગર્ભ રહ્યો ત્યાં પેટ ॥ ૪ ॥ એવે આવેલો જક્ષ હતો તે થઇ ગયો વીદાય; એકલો અંગળ રહયો એના ગર્ભને ખટ માસ થાય ॥ ૫ ॥ એટલે બીજા જક્ષોએ જાણ્યું, જઇ કહી શીવજીને વાત, ઓ માહારાજા અગળજક્ષે, એક કર્યો ઉતપાત ॥૬॥ એવે કોઇને વરદાન આપી, પુરપાતણ દેઈ દીધુ; સામાનું જે સ્ત્રીપણું તે પોતે માગીને લીધું ॥ ૭ ॥ તેથી તેને મળ્યો કોઈ જક્ષ બીજો, લીધો લ્હાવો સુખરેટ; ગ્રહસ્થાશ્રમ બેઉ માંડવાથી, ગર્ભ રહયો છે પેટ ॥ ૮ ॥ હવે હેવા લોકો વરદાનદેશે, માગી લેશે સહુ શ્રસ્ટી; પછી તમારૂ તપ કરીનેશું કામ ભોગવે કસ્ટી॥૯॥ એવું સાંભળી શીવજી બોલ્યા, દશવીશ શેવક જાયો; અંગળજક્ષને આ સ્થળે જઇને, હાલ હાંઇ તેડી લાવો ॥૧૦॥ એટલે દરબાર જક્ષો આવ્યા, અંગળ સ્થળ તતક્ષેત્ર, પોકાર કીધા દ્વાર તું ઉઘેડ, તનેતેડે માહાદેવા ॥૧૧॥ અંગળ કહે નથી ઉડાતું, મારા ભવિષના ભોગ; જાવો જઇને શીવને કહેજો, ચયો જલંદર રોગ ॥ ૧૨ ॥ જક્ષો કહે જોવા દે અમને, ઉઘેડ તારાં દવાર; આગળ કહે નહી ઉઘેડું, સુણી સૌ કોપ્યા અ-

પાર ॥૧૩॥ ઝુંપડીનાં દ્વાર ઉતારી નાંખ્યાં, ખેંચી ઉભો કર્યો મથી;અ-
ગળ કહે ગમે તે કરો પણ, ત્યાં આવવાનો નથી ॥૧૪॥ એટલે જક્ષો-
એ ઉચકીને ત્યાં, અંગળ જક્ષને લીધો, સીવ પારવતી બેઠાં છે ત્યાં.
લાવીને મુકી દીધો ॥૧૫॥ મહાદેવ જોઇને હસવા લાગ્યા, ઠીક કર્યું પુ-
ન્ય કામ; જા તને વરદાન હું દેઉછું, સદા રો આમને આમ ॥ ૧૬ ॥
તવ અંગળે કપાળ કુટયું, હું કરવા ગયો ધર્મ ધર્મ કરતાં ધાડ આવી.
ધર્મમાં નડીયું કર્મ ॥૧૭॥ રડતો રડતો વીશ્રામ આવ્યો, અતી થયો
ઉદાશ, એવે શીખંડીને વરદાન આપે, પુર્ણ થયા ખટ માસ ॥ ૧૮ ॥
એટલે શીખંડી અસ્વે બીરાજયો, ગયો અંગળને ઠામ, લેરે ભાઇ પુર
શાતણુ તારૂં, સાર્યું તેં મારૂં કામ ॥ ૧૯ ॥ અંગળ કહે એ તારા કરમ
નું, મને થયો શીવ શ્રાપ; તેં તો પુરવે પુન્ય કરેલાં, મેં તો કરેલાં
પાપ ॥૨૦॥ જારે ભાઇ તું ઘેર તારે, એટલે શીખંડી ઉઠયો; જો ભા-
ઇ હવે હું જાઉ છું ન, સોગનથી છુટયો; ॥ ૨૧ ॥ એમ કહીને અસ્વે
જ બેઠો, આવ્યો પોતાને ઘેર; સદા નર રૂપ રહેવાનું થયું; કહી નારી
ને પેર ॥ ૨૨ ॥ અતી આનંદ પામ્યા નરનારી. રીજયા શ્રી ભોળા-
નાથ; ગંગા નંદન ગાંગેવજી તે, મરશે શીખંડા હાથ ॥ ૨૩ ॥
એ કથા રહી એટલે તું સાંભળ પરીક્ષત તંન; અંબે અંબીકાનાં લગ્ન
કર્યા છે, વિચીત્ર સંગ પાવન ॥ ૨૪ ॥ વિચીત્ર વીર્ય પરણ્યા પછી આવી
મળ્યો પાપથી યોગ;પુરવના પાપથીઉતપન થયો, મહાભારે ક્ષય રોગ
॥૨૫॥ ઉઠાય બેસાય ખવાય નહી તે સર્વ કરે સંતાપ; મછગંધાન ગાંગેવ
જી તે, નિત્ય કરે અદાપ ॥ ૨૬ ॥ મછગંધા તો એમ વિચારે ક્ષય રોગે
તો મરી જાશે; બે કન્યાઓ અપાયમાં નાંખી, વંશ વૃદ્ધી કેમ થાશે॥૨૭॥
એવામાં વાત યાદ આવી મુજ સુત વેદમવ્યાસ, જનમી ગયા ત્યારે કહે
તા ગયા છે, તમ દુખ કરીશ નાશ ॥ ૨૮ ॥ એમ જાણી કીધું આરાધ
ન, વ્યાસજી આવ્યા સાર; કહે માત મને કેમ સંભાર્યો, કહે મછગંધા
નાર ॥૨૯॥ અરે દીકરા દુખ ભાગો, પાળો વદેલું વેણ; વ્યાસજ કહેશું
દુખ માતા, સત્ય કહો મને કેહેણ ॥૩૦॥ મછગંધા કહે આ વીર તારો
એને થયો રોગ ધાડો; ક્ષય થયો છે તેથી વંશ જાશે,માટે એ દુખ મટાડો
॥૩૧॥ વ્યાસજી કહે માવડી મારી, ચાહય તેટલું મરો મથી; એનાપુરવ
ના પાપનો રોગ છે, તે મટવાનો નથી. ॥૩૨॥ મછગંધા કહે દુખ મટે
નહી. તો તમે શું બોલ્યું પાળ્યું; હાંઇ આવીને નહી મટે કહી, ઉલટું
કાળજું બાળ્યું ॥૩૩॥ વંશની વૃદ્ધિ થાય નહી, ભાગી પડે ઘરસુત્ર;

વ્યાસજી કહે ઇચ્છા હોય તો, નેત્રથી આપું પુત્ર ॥ ૩૪ ॥ વીચીત્ર વિર્યનિ જેટલી નારી, તેટલી કરે સ્નાન; એકાન્ત સ્થળ મને બેસવા આપો, ત્યાં આવે નગ્ન નિદાન ॥૩૫॥ મમ સ્થળ બેસવા ગાયને ગોબરે, લીંપી કુંભ ત્યાં થાપો; ત્રણસને સોઠ ઘ્રતના દીપક, પ્રગટ કરીને આપો ॥૩૬॥ ત્યાં બેસું આરાધન કરવા; વરદાન આપવું ફાવે; એકે એકે સ્નાન કરીને, માહરી પાસે આવે ॥૩૭॥ એટલે હું નેનગર્ભ આપીશ, દુખના દીવસ જાશે; વરદાન પામશે પુત્ર મળશે, વંશની વૃધી થાશે ॥ ૩૮ ॥ તવ મચ્છગંધા થઇ ઘણી ખુશી, એકાન્ત સ્થળ લીંપી આપ્યું ઘ્રત દીપક પુજાપો મુકયો, ત્યાં વ્યાસે આસન સ્થાપ્યું ॥ ૩૯ ॥ પ્રથમ અંબેયે સ્નાન કીધું, પાસે નહિ સુત્રધાર; નગ્નસ્વરૂપ વ્યાસજી પાસે, જાતા કર્યો વિચાર ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ પરનર પાસે પરવરૂ, વસ્ત્ર વિના હું કેમ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે વામાને પડયો વ્હેમ.

કડવું ૧૭ રાગ મારૂની દેશી.

વૈશમપાયે બોલીયા તું સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મેહીમાય ॥ ૧ ॥ અંબે તો શરમાઇ ઘણેરૂ, નગ્ન કેમ જવાય; ગયા વિના તો કાજ ન થાએ, કાહયા થઇ કોસ ખવાય॥૨॥ એ એમ જાણી નગન ચાલી, ડોકી રાખીને નીચી; સરમ સહુની બે ચક્ષુનિ, લોચન દીધાં મીચી ॥૩॥ નેત્ર મીચી વ્યાસજી પાસે, સનમુખ આવી ઉભી, વેદમ વ્યાસે નખ શીખ સુધી, નીરખી એની ખુબી ॥૪॥ નીરખીને નેનગર્ભ આપ્યો, જબાઈ દુખડું જાશે; પણ નેત્ર મીચીને આવિ માટે અંધ દીકરો થાશે ॥૫॥ અંબે કહે હયો નેત્ર ઉઘાડું, તવ વ્યાસજી એ કહ્યું, હવે મીથ્યા મારે ફાંફાં થનાર હતું તે થયું ॥ ૬ ॥ તવ અંબા એ વસ્ત્રો પહેર્યાં, સાસુની પાસે આવી; ઓ સાસુજી ક્ષમા કરો હું, અંધ દીકરા લાવી ॥૭॥ સાસુએ લેલાટ હાથ મુકયો, અંબીકાને કહ્યું જાવો, ઓતો લાવી આંધળો પણ, તમે સારો લઇ આવો ॥૮॥ તવ અંબીકાએ સ્નાન કીધુ, ડહાપણ ડોળ્યું ભોળી; સુત સારો લાવવાને અંગે ચંદન લીધું ચોળી ॥૯॥ વ્યાસ પાસે જઇને ઉભી, વ્યાસે કહ્યું દુખ જાશે; પણ ચંદન ચોળીને આવી તે, પીન્ડરોગીયો થાશે ॥૧૦॥ અંબીકા કહે હયો ધોઇ નાખુ, વ્યાસજીએ તવ કહ્યું; હવે મીથ્યા મારે ફાંફાં, થનારૂં તે થઇ ગયું ॥૧૧॥ તવ અંબીકાએ વસ્ત્ર પહેર્યાં, સોસુની પાસે

આવ્યું; એરે સાસુજી એરે સાસુજી, હું પીન્ડ રોગીયો લાવી ॥ ૧૨ ॥ મછગંધા કહે ભવિશ મ્હારૂં, બેઉ રૂડા લાવી તન, વીચીત્ર વીર્યના રાખ્ય દાશી, તે પ્રત્યે વદી વચન ॥૧૩॥ જારે બાઇ તું રાખ્ય દાશી છે વીદુરા તારૂ નામ; લૈ આવો પુત્ર વ્યાસજી પાસે, પ્રભુ રાખે કાઇ નામ ॥ ૧૪ ॥ તવ વીદુરા સ્નાન કરીને, કરવા લાગી ખુબી; જાણ્યું સારો સુત મળે માટે, ભજન કરતી ઉભી ॥ ૧૫॥ વ્યાસજીએ નખ શીખ લગી નીરખી, જા બાઇ દુખ તારૂં જાશે; ભજન કરી આવી માટે ભક્ત દીકરો થાશે ॥ ૧૬ ॥ વીદુરા વસ્ત્ર પહેરીને ચાલી સાસુજી પાસે આપી; સુણો સાસુજી સુણો સાસુજી ભક્ત દીકરો લાવી ॥ ૧૭ ॥ મછગંધા કહે શું સારો લાવી, હવે મારૂં ઘર બેઠું; જગતતણી કહેવત છે ઘર, વંઠયુ ભગતડું પેઠું ॥૧૮॥ એટલામાં વેદમ વ્યાસ આવ્યા, મછગંધાની પાસ કેમ માતા સુખી થઇ સાતા, તવ બોલી થૈ ઉદાસ ॥૧૯॥ એકને આપ્યું આંધળુ ને, બીજીને આપ્યું રોગી ત્રીજીને આપ્યું ભગતડુ મ્હારૂં, કોણ રાજ્યનું ભોગી ॥૨૦॥ રોગીયુ તે રોગમાં મરવાનું, ભગતડું ભગતાઇ કરશે; ત્રીજું પીટયું આંધળું ભીંતે ભીંતે ભચકાઇ મરશે ॥૨૧॥ એવો દીકરો દીધો મુને કેમ ચાલે ઘરબાર, વ્યાસજી કહે માતા મ્હારી કલેશ ન કરો લગાર ॥૨૨॥ મોહોટો નંદન અંધ થશે તે; ચલાવશે ઘર સુત્ર; ધત્રાષ્ટર નામ પાડજો એનું, તેને થાશે સો પુત્ર ॥૨૩॥ પંડેરોગીયો પુત્ર તમારો વશ કરશે ગામો ગામ; પાંચે પુત્રનો પીતા થાશે, પાન્ડુરાજા એનું નામ ॥૨૪॥ ત્રીજો તમારો ભકત દીકરો, ઇશ્વર સેવા કરશે, એની ભકિતથી માતા તમારી સાતે પેડી તરશે ॥૨૫॥ એને પેટ નહી થાય પ્રજા, ધરજો વિદુરજી નામ; એવાં વચન સાંભળીન, પ્રસન્ન થયા તમામ ॥૨૬॥ ધન મહારાજા દુખ ફેડયું, તવ થયા વીદાય, વ્યાસને વચને ગર્ભવંતી થઇ ત્રણે કન્યાય ॥ ૨૭ ॥ દશે માશે પુત્ર પ્રગટીયા, પરભવનો સંબંધ; અંબે નારીને ઉપજ્યો તે બેઉ નેત્રથી અંધ ॥૨૮॥ ધત્રાષ્ટર નામ તેનું પાડયું, અંબીકાને બીજો થાયે; પીંડ રોગીયો પણ પ્રાક્રમી, નામ ધર્યું પાંડુ રાય ॥૨૯॥ પછી થયો વિદુરા દાશીને, વીદુરજી ધર્યું નામ; ત્રણે પુત્રો પ્રગટ થયા, હરખ્યું આખું ગામ ॥ ૩૦ ॥ ભીષ્મ પિતા અતિ આનંદ પામ્યા, ઘણાં કર્યા પુન્ય દાન; દીવસે દીવસે થાય છે મ્હોટા, વીચીત્રના સંતાન ॥૩૧॥ પાંચ પાંચ વરસના થયા પુત્રો, કરે વિદ્યાભ્યાસ; તે સમે વીચીત્ર વીર્યનો, દેહ થયો ત્યાં નાસ ॥ ૩૨ ॥ પછી પાછા ભીષ્મ પીતાએ, ચલાવવા માંડયું રાજ, અંધને અભ્યાસ

મોઢે કરાવે,રાજ્યનીતિનું કાજ ॥૩૩॥પાન્ડુ રાજાને બાણવીદયાભણાવે ભીસ્મ પીતાય; વીદુરજી વીદયા ભણે નહી, ગોવીંદના ગુણ ગાય ॥૩૪॥ એવે થયા અગીયાર વરસના, ઉપવીત દીધાં ત્યાંય; રાજ્યાસન અંધને બેસાડયો, જેષ્ટ શોભે જ્યાંય ॥૩૫॥ પછી ચલાવે રાજય રૂડી પેર; પણ કન્યા ન દે કોય; પ્રથમ મોહોટો પરણાવવો જોઇએ, વીવાહ તેનો કયા હોય ॥૩૬॥ ગાંધાર દેશનો ગાંધાર રાજા; તેને છે ત્રણ નાર; પણ પેટ કાઇ ફરજન નથી; તેથી ઉદાશ અપાર. ॥ ૩૭ ॥ વળણ પેટ પ્રજા તેને નહી,તેથી ગભરાય મન; વલ્લભ કહે એ રાજીઓ ચાલ્યો તપ કરવાવન.

કડવું ૧૮ રાગ સોરઠની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા. શુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદયપરવ મહીમાય ॥૧॥ ગાન્ધાર રાજા તપ કરવાને નાકળી ચાલ્યો વન; આઘે જાતાં એક શીવાલય દીઠું. ત્યાં બેઠો રાજન॥૨॥ જપજપતો તપતપતો, ધરતો શીવનું ધ્યાન; શ્રાવણ માસેને સોમવારે, શીવ રીજ્યા ગાંધાર ॥૩॥ ગાન્ધારને શીર કર મુકયો આવી, કષ્ટી હું તારી કાપું; માગ્ય માગ્યરે પ્રસનછું હું, જે માગે તે આપું ॥૪॥ ગાન્ધાર કહે ઓરે મહારાજા, આપો મને એક તન; શીવ કહે જા પુત્ર થાશે છે માહારૂં વચન ॥ ૫ ॥ શ્રાવણ માસે ને સોમવારે, પુર્ણ કર્યું મન કામ; માટે તારા પુત્રનું ધરજે, શ અક્ષર પર નામ ॥૬॥ગાંધાર કહે શકુની એવું, પાડીશ પુત્રનું નામ; એમ કહીને ઘેર ચાલ્યો, શું બન્યું તે ઠામ ॥૭॥ મહાદેવજીનો નંદીઓ તેણે, મન કર્યો વીચાર; મુને પારવતી કુંવારો, કુંવગે કહેછે હરનીશ સાર॥૮॥ તે માટે મ્હારૂં મેહેણું ટાળું જાણી ગાંધાર કને જાય; લે ગાંધાર જા જાઇતી હોય તો, હું આપુ કન્યાય ॥૯॥ ગાંન્ધાર કહે ધન્ય ભાગ્ય મારૂં, દઇને દુધ બે મળે; નંદી કહે કહુ તેમ કરે તો, ભાગ્ય તારૂં ભળે ॥૧૦॥ પાંચ વરસની થાય પુત્રી, પરણાવવી મુજ સંગ; એવું કબુલ કરે તો વરદાન, આપુ ધરી ઉમંગ ॥૧૧॥ ગાંન્ધાર રાજાએ મન વિચાર્યું હાલ જાવું હા પાડી; નંદી પરણાવા આવશે તવ; મારીને મુકીશ કહાડી ॥૧૨॥ એમ વીચારી કબુલ કીધું, નંદી કહે દુખ જાજો; શીવ સવારી કરે મુજ પર તે, પુન્યે પુત્રી તુને થાજો ॥૧૩॥ બે વરદાન લેઇ રાજા ચાલ્યો; ગયો પોતાને ઘેર; બે પ્રેમદાને ગર્ભ રહ્યો, પુર્ણ પ્રભુની મેહેર ॥ ૧૪ ॥ દસ માસે બે બાળક થયાં

એક તનયા એક તન; આનંદ ઓચ્છવ થયો ઘણેરો, રાય તણે ભોવન ॥૧૫॥ બંને બાળક ઉછરે છે દીનદીન વેહેજ દાખે વરદાન આપી નંદી ગયેલો, તે દીવસ ગણી રાખે ॥૧૬॥ એવે કન્યા પાંચ વરસનીથઇ બરોબર જ્યારે; પારવતીની પ્રત્યે નંદીયો. હશીને બોલ્યો ત્યારે ॥૧૭॥ ઓરે મારી પારવતી માતા, હવે મહેણું નવ ખાવું; આજ મુજને શણગારો તો, પરણવાને જાવું ॥ ૧૮ ॥ પારવતી કહે ભલે ભલે ભાઇ, વારણાં તારાં લેવું, પણ પરણ્યા વીના પાછો આવે તો; પેસવા નહી દેવું ॥૧૯॥ એમ કહીને શીંગ રંગ્યા, રંગ્યું પુછ સુવર્ણ; લેલાટ ફીધો ચાંદલોને, ઝાંઝર પહેરાવ્યાં ચર્ણ ॥ ૨૦ ॥ પછી નંદીયો ત્યાંથી નીકળીયો, આવ્યો એ ગાન્ધાર દેશ; રાજ્ય સભામાં બેઠા છે જ્યાં, ગાંન્ધાર રાય નરેશ ॥૨૧॥ત્યાં આવિને બોલ્યો સભામાં, ગાંન્ધાર રાજા લાવો; વાયદા પ્રમાણે આવ્યોછું, હવે મુને પરણાવો ॥૨૨॥ ગાંન્ધાર કહે ગાય પરણાવું, નંદી બોલ્યો ખુંખારી; વરદાન દઇ દીકરી તને આપી પરણ્યા તે ગાન્ધારી ॥૨૩॥ તવ ગાંન્ધાર રાય કળકળીઓને, બોલ્યો ઘણો ક્રોધ ભેર, શું જુઓછો શેવક માહારા, નંદીને મારો ઠેર ॥ ૨૪ ॥ શેવક ઉઠયા મારવા ટુટયા પ્રહાર કર્યો મારો મારો મારો ઉંચું મુછડું લઇને નંદી બરાડા પાડતો નાઠો ॥૨૫॥ છાનોમાનો જઇ શીવને મળીયો, માહારાજ જુઠી આ શ્રષ્ટી; ગાન્ધારને મેં દીકરી આપી, ભાંગી એની કષ્ટી ॥ ૨૬ ॥ મુજ સંગ પરણાવવાનું કહ્યું, માટે આપ્યું વરદાન, ગયો પરણુવા ત્યારે મુને, મારી કર્યો હેરાન ॥ ૨૭ ॥ પરણ્યા વિના હું ઘરમાં આવું તો; પાર્વતી મા મુકે કહાડી; તમે ભોળાનું વાહન ભોળું, દુનીયાં થઇ અનાડી ॥૨૮॥ તવ મહાદેવે ભસ્મજ ચોળી, જા તુજને નહીં વાગે; કદાપી કાંઇ વાગે તો પણ, જા તુજને નહી લાગે ॥૨૯॥ સાંભળી નંદીયો સુરે ભરાયો, ગયો ગાન્ધારને ઘેર, લાવ્ય અલ્યા તાહરી દીકરી તું નહીતો થાશે કેહેર ॥૩૦॥ સાંભળી ગાંન્ધાર કળકળીયોને સેવકે દીધો મારડાંગ લાકડીયોથી કુટયો પણ, વાગ્યું નહી લગાર ॥ ૩૧ ॥ પછી નંદીએ શીંગડાં ઘાલ્યાં નગ્રની ભોમીમાંય; બળ થકી પ્રથવી ઉંચી કરી નગ્ર ધ્રુજ્યુ તવ ત્યાંય ॥૩૨॥ ગાંન્ધારે જાણ્યું ગજબ થાશે, નગરી ઉધિ કરી દેશે; એમાજાતીને ગાંન્ધાર બોલ્યો, આવીને કંગાલ વેશે ॥૩૩॥ ઓ નંદીયાજી ક્ષમા કરોને, કરશો નહી હેરાન; કોઇ ન જાણે આવો ઘરમાં, દેઉં હું કન્યાદાન ॥ ૩૪ ॥ નંદી કહે હું એમ ન પરણું, ચોરી બાંધો ઘરબહાર; બ્રાહ્મણ આવેને પરણાવે, ગાય ગીતાં સોના

૨ ॥૩૫॥ ગાંધાર કહે તેમ કરૂંછું, હવે કરો ક્ષમાય; તવ નંદીયે શીંગડાં કાહાઢયાં, મંડપ રચાવ્યો રાય ॥૩૬॥ લોટા મુક્ષીને ચોરી બાંધી, વીપ્ર બોલાવ્યો શાર; પરાણે પુત્રી પરણાવા માંડી, નંદી બોલ્યો તે વાર ॥૩૭॥ પુરણ પરણત નથી પરણવું, નહીં મારે કન્યાનું કામ, આતો કુંવારામેણું ટાળું છુ, પરણ્યો એવું એક નામ ॥ ૩૮ ॥ તવ ગોરે ત્યાં મીંઢળ બાંધ્યું; નારીને ચરણે સાર;લેલાટ કીધો કકુંનો ચાંલ્લો, કીધો લગ્ન આ ચાર ॥૩૯॥ નંદી કહે નથી પરણવું, એમ કહી થયો વિદાય, કહે વાધુ દુનિયામાં નંદી પરણ્યો, ગાંન્ધારની તનીઆય ॥૪૦॥ ગાંન્ધારે પ્રધાન ને કહ્યું, આ વાત જાહેર હોય, તો પછી આપણી દીકરીને, પરણશે નહી કોય ॥૪૧॥ માટે તમે સંચરો વહેલા, ગમે તે ક્ષત્રી લાવો; વાત ઝાકર પડતાં પહેલાં, લાવીને પરણાવો ॥૪૨॥ એટલે પ્રધાન વર શોધવાને નીકળ્યો તેણી વાર; જ્યાં જઇને પુછે ત્યાં સઘળે; ગયેલા સમાચાર ॥ ૪૩ ॥. તેને તે રાજા એમ બોલે, આખલાની કન્યાય, તે વશ કન્યા અમારાથી કદી નવ્ય વરાય ॥૪૩॥ પ્રધાન સઘળેથી વળ્યો પાછો, ગાંધાર પાસ જાય; સઘળે વારતા ગઇ ફેલાઇ, કો નથી કહેતું હાય ॥૪૪॥ ગાંનધાર કહે પ્રધાન મ્હારા, વાત થઇ બન્ધુ તેમ; દીકરો કુંવારો રાખી એ પણ કન્યા રખાય કેમ ॥૪૬॥ પ્રધાન કહે વર બતાવું, પણ તમને લાગે દુખ; માટે મનમાં સમજી રહયોછું કેહેવા નથી મુખ ॥ ૪૭ ॥ રાજા કહે એમા દુખ શાનું, નહી ધરૂં મન ક્લેશ, પ્રધાન કહે હસ્તીનાપુર નોત બહારીયાનો દેશ ॥૪૮॥ તેનો તન અંધ ગાદીપતી છે, કન્યા નથી કો દેનાર; તેમ આપણી ગાંન્દારીને, કોઈ નથી લેનાર ॥ ૪૯ ॥ કોહોતો જુગ્તે જોડું મેળવીએ, તવ બોલ્યા રાજાન; સુખે જઇ વીવાહ કરી આવો સત્ય છે તુજ વચન ॥૫૦॥ વળણ ॥ સત્ય વચન છે તુજ તણું, દઇશું કન્યાદાન; વલ્લભ કહે ત્યાં મોકલ્યો રાજાએ પ્રધાન.

કડવું ૧૯ રાગ ચોપાઈ.

ચાલ્યો પ્રધાન હસ્તીનાપુર, વીવા કરવા ઉલટ અતી ઉર; આવ્યો નગ્રમાં પ્રેમથી પળીયો, જઇ ભીસ્મ પીતાને મળીયો ॥૧॥ ભીસ્મે પુછી ત્યાં કુશળક્ષેમ, પછી કહ્યું પધાર્યા કેમ; કહે પ્રધાન સુણો પેર, વીવા કરવા આવ્યો તમ ઘેર ॥૨॥ રાજા ગાંનધારની ગાંનધારી, તેવી તે છે કન્યા કુઆરી;તનમન અંધ છે તેની સાથે, કન્યાદાન દીજે અમ હાથે

॥૩॥ સુણી ભીસ્મ કહે સુણો વાત, એતો પરણી નંદીયા સાથ; વરિ કન્યા તે કેમ લેવાય, લેતાં અતીશે અધર્મ થાય ॥ ૪ ॥ નાત બહાર અમો સરવથી, પણ જાત બહાર ગયા નથી; કહે ગાંન્ધારનો પ્રધાન,સુણો ગંગા તણા સંતાન ॥૫॥ કન્યાનું કુળજોઈ થાઓ મગ્ન;નથી થએલું આખું લગન; અડધા લગ્નની કન્યા લેવાય, પુછો વિપ્રને સઉ સંદેજાય; ॥ ૬ ॥ નથી એ કન્યા કોઇ લેનાર, તો આ વરને કોણ દેનાર; નાત બહાર વળી આંખે અંધ, માટે સમજી કરોને સંબંધ ॥૭॥ તવ ભીસ્મે ત્યાં વેળા વીચારી, તેડયા વીપ્ર મહોટા આચારી; તેમને પુછયું પડીને પાય, કહો આ કન્યા કેમ લેવાય ॥૮॥ બોલ્યા બ્રાહ્મણો બાધજ નાવે, જો એ કન્યા જાત્રા કરી આવે; સંગે જાય કન્યાદાન દેનાર, પછી બાધ રહે ન લગાર ॥૯॥ સુણી ભીસ્મ કહે એ પ્રધાન, કરાયો જાત્રા તીરથ સ્નાન; પીતા પુત્રી બંને જણ જાય, પછી અમારે લેવી કન્યાય ॥૧૦॥ તવ પ્રધાને શ્રીફળ દીધું, ભીસ્મજીએ કબુલ કરી લીધું. ગયો પ્રધાન ગાંન્ધાર દેશ, કીધો ગાંનધાર ગ્રહ પ્રવેશ ॥ ૧૧ ॥ કહી વીવાતણી બધી પેર કીધો નાત બારીઆને ઘેર; તે પણ પ્રથમ કહેતો તો નાય, દોશ મુકી આવો તો એની રાય ॥૧૨॥ માટે પીતા પુત્રી ત્યાર થાવો, અડસઠતીરથ યાત્રાએ જાવો; તવ ગાંનધારને ગાંનધારી;કરી યાત્રા જવાની ત્યારી ॥ ૧૩ ॥ દ્રવ્ય લેઇને બેઉ નીકળીયાં, પીતા પુત્રી યાત્રાએ પળીયા; જાય તીરથેતીરથ કરી સ્નાન, કરે વીધ પ્રમાણે દાન ॥૧૪॥ જાત્રા કરીને પાછા ફરીયાં; રસ્તે કુંતલપુર ઊતરીયાં, કુંતલપુરના કુંતી ભોજ રાય તેડી ગયો નગરની માંય ॥૧૫॥ રાખ્યા લઇ જઇને પોતાને ઘેર, કીધી પરોણાગત બહુ પેર. કુંતીભોજને દીકરી રૂપ ધામ, જેનું કુંતાજી એવુંછે નામ ॥ ૧૬ ॥ તે પણ ગાંનધારી જેવડી કન્યાય, એ બેને થયાંબે નયણાં ત્યાંય; રમી જમીને રાજી હુતા, રાત્રીએ બેઉ ભેળાં સુતાં ॥૧૭॥ બોલી કુન્તા ગાંન્ધારી શું એમ બાઇ યાત્રાએ નીકળી કેમ; નારી નાની હોય સરવથી, તેનેજાતરા જાવું કહયું નથી ॥૧૮॥સુણી ગાંધારી કહે સુણ બેની, અડચણ વીના કો નીકળે શેની;તને શું કહું વારતા વરણી, મને આખલો ગયો છે પરણી ॥૧૯॥ મારો તાત થાકયો માહામથી પણ મુને કો પરણતું નથી; છેવટ પરણાવવા કરિ પેર, દેવા નાત બાહારીને ઘેર ॥૨૦॥ તેણે પણ કરયું હા તવ કરી આવ્યાં અમે હાંઇ ॥૨૧॥ કુન્તા કહે ભવીસ્યની વાત; કરો સયન ગઇ બહુ રાત, મારે ઉઠ-

તું છે બહુ વહેલી, જાવું છે નદીએ સાહેલી ॥૨૨॥ નહી કીનારેછે એક રૂશી, મમ તાતે રાખ્યા થૈ ખુશી, મઠ બાંધી આપીને વસાવ્યા, છ મહીનાથી દુર્વાસા આવ્યા ॥૨૩॥ નથી કો રૂષી તપશ્વી એવા, હું હમેશાં કરૂછુ શેવા; આજ જવાના છે એ રૂશી, મુજ ઉપર થયા છે ખુશી ॥૨૪॥ કહયું વહેલી આવજે બાળ, જોજે ન થાય પ્રાતસકાળ; આવજે વહેલી રાખીને નેક, કહયું દઈસ મંત્રજ એક ॥૨૫॥ તે મંત્રથી દુખ તારૂ જાશે, તને એકસો દીકરા થાશે; માટે મહારે જાવું છે ત્યાંય; એમ કહી સુતાં સજ્યામાંય ॥૨૬॥ નીંદ્રાવશ થઇ કુન્તાય, જાગે ગાંન્ધારી વીચાર થાય, મારૂં ભવિષ્ય છે બહુ વાંકુ, મળશે કંથ આંધળો રાંકુ ॥૨૭॥ માટે પરોઢે ઉઠીને હું જાવું, રૂશીને છેતરી મંત્ર લાવું; એવા વીચારની ધારે વાત, એમ કરતા મૈ ત્રણ પોહોર રાત ॥ ૨૮ ॥ કુન્તાભર નીંદ્રામાં પોઢી. ઉઠી ગાંન્ધારી વસ્ત્ર ઓઢી; છાનીમાની ચાલી નદી તીર, આવી રૂશીને મઠ ધીર ॥ ૨૯ ॥ આધું ઓઢી મઠમાં પેઠી, વસ્ત્ર વાસણ વીછળવા બેઠી; કુન્તાએ કહયું જેમ જેમ; કર્યું કામ બધું તેમ તેમ ॥૩૦॥ પછી ચરણ ચાંપવા લાગી,આપો આપો મંત્ર લીધો મુખમાગી રૂશી ભોળીયા તે પ્રેમ વાપ્યો, જાણી કુન્તાને મંત્રજ આપ્યો ॥ ૩૧ ॥ મંત્ર શીખી ઉઠી તેણીવાર, આવુંછુ કહી નીકળી બહાર; નાઠી ગઈ કુન્તાને ભોવન, જઇ ભેળું કર્યું સયન ॥૩૨॥ એવે કુનતાજીજાગીનેગઇ, નાહી દુરવાસના મઠમહી, દીઠું સઘળું કરેલ કામ; કેમ મહારાજા કીધું છે આમ ॥૩૩॥ સહુ કામ કીધું કેમ હાથે, હું આવીછું થતે પરભાતે; કહે રૂષી બેટા તેં કીધું; મારે હાથે નથી કરી લીધું ॥ ૩૪॥ કહે કુનતાહું હમણાંજ આવી, પુછયું તમોને શીશ નમાવી; તેમ છતાં જુઠું બોલો અતી, એમ કરી મંત્ર આપવોનથી ॥૩૩॥ તવ રૂશીએ શમાધિ કીધિ, જ્ઞાનથી વાત ઉચારી લીધી; ઉતારી સમાધી રૂશીરાય, કોણ બેનપણિ થઇ કુંતાય ॥ ૩૬ ॥ કહે કુનતાજી એક ગાંધારી, આજ બેનપણી થઇ માહારી, કહે રૂષી તેને વાત કહી તુજ બદલે તે મંત્ર લઇ ગઈ ॥૩૭॥ સુણી કુંનતાજી બોલી વચન, એક દીનમાં લીધા સો તન; મારી બહુ શેવાથી કષ્ટ કાપો, મને પાંચ સાત લાખ સુત આપો ॥૩૮॥ બાળ બુદ્ધિથી બોલી એમ, રૂષી કહે ગાંડી થઇ કેમ; હવે નથી મંત્ર મુજ પાસ, કુનતા કહે કરૂં દેહનાસ ॥૩૯॥ રૂશિ બોલ્યા તારૂં કષ્ટ કાપું, પાંચ પુત્રના પાંચમંત્ર આપું; કહુ કુનતા મંત્રો કેંના દેવું. પેલીને સોહું પાંચજ લેવું ॥૪૦॥ કહે તું સુણ વચન, આપુ તેથી તું લે પાંચ તન;

તારા પુત્રો પ્રાક્રમ બહુ કરશે, એના સો તારા પુત્રથી મરશે ॥ ૪૨ ॥ એવું સુણી કુંતા થઈ રાજી, પાંચ મંત્ર લીધા પગે બ્હાજી; મંત્ર સુર્યનો પેહેલો એક, બીજો યમરાયનો વિવેક ॥૪૨॥ ત્રીજો વાયુતણો મંત્ર લીધો, ચોથો ઇદ્રતણો સુખ વિધો; પાંચમો છે અશ્વની કુમાર, કીધા જીભ્યાએ ભણી તૈયાર ॥૪૩॥ પછી રૂષીજી થયા વિદાય. આવી કુંતાજી નગ્રની માંય; દિઠી ગાંધારીને રીસ લાવી, રૂશી કને મંતર લેઈ આવી ॥ ૪૪ ॥ તારા સો થઇને શું કરશે, મારા એક તન હાથે સો મરશે ગાંધારીએ વાળી ગાંઠ હઇયે, કહ્યું તાતજીને ચાલો જઇએ ॥૪૫॥ તત્ર ગાંધાર ને ગાંધારી ત્યાંથી નીકળ્યાં ઘેર તૈયારી; આવ્યા આપ ઘેર થઈ મગ્ન, કહાવી મોકલ્યું ભીસ્મને લગ્ન॥૪૬॥ આવજો વરરાજાને લેઇ થાસું ખુશી કન્યા દાન દેઇ, પોહોંચ્યા ભીસ્મને સમાચાર, કીધો વરરાજાને તૈયાર ॥ ૪૭ ॥ ગયા વાજતે ગાજતે લઇ જાન, આવ્યા ગાંધાર દેશ નીદાન; આપ્યું ગાનંધાર રાજાએ માન દીધું પ્રેમથકી કંન્યાદાન ॥ ૪૮ ॥ વર પરણીને આવ્યા ઘેર. આવ્યા હસ્તીનાપુર સુખ ભેર; રહી ગાંનધારી થઇને રાણી રાજ્ય ભોગવે બહુ સુખ માણી ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ નરનારી સુખ ભોગવે, સાંભળને તું રાય, કુંન્તા કુંનતપુર રહી, તેની કહું કથાય.

કડવું ૨૯ રાગ ભેરવીની ચાલ.

વઇશંપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજયરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદયપરવ મહિમાય ॥૧॥ કુંનતાજીરહી કુંતલપુરમાં,મંત્ર લીધા છે પાંચ; પણછે બાળકબુદ્ધિ માટે નથી લાગતા સાચ ॥ ૨ ॥ તેથી મંત્રની અજમાશ કરવા. એક દન ગઇ નદિ તીર; સ્નાન કરીને મંતર રવિનો, જપી રાખી મન સ્થિર ॥ ૩ ॥ એટલે મંતરને આધિન દેવતા; ભાણુદેવ ન મુકયો; અશ્વના કાનથી પુત્ર કહાડીને કુનતાને ખોળે મુકયો ॥૪॥ કુનતાજી તત્ર વિસ્મય પામી જાણતી હતીકાચું; પણ રૂશીનામંતરનું મેં પ્રમાણ જોયું સાચું ॥૫॥ પછી વિચાર્યું હુંછુ કુઆરી, પુતર કેમ રખાય પીતા જાણે તો ઠેર મારે, હવે વલ્લે શીથાય ॥૬॥ એ રવિદેવતાહયો સુત પાછો હાલ ન જોઇએ તન;પણ રવી કયાં આવે લેવા, તવ ગભરાયુ મન ॥૭॥ વસ્ત્ર વીટાળ્યો પુત્રને ને મુકયો જોઈઝાડ જાળુ, દોડતી આવી ઘેર પોતાને કીધું કામ રૂપાળું ॥૮॥ કંચનની એક પેટી લીધી; જાળી વાળી રૂપાળી, જયાં પુતર મુકયો ત્યાંએ આવી, કુનતીભોજની બાળી

॥૯॥ પછી પુત્ર લીધો જળામાંથી, સુવાડયો પેટીની માંય;તે પેટી બંધ કરી લેઇ ચાલી,જમનાનું જળ જયાંય ॥૧૦॥ તે જળ વિશે તરતી મુકી, જમુનાજીને શરણ; કહ્યું જમુનાને મુજ સુત મરેતો, તુજમાં ન મુકુ ચરણ ॥૧૧॥ એમ કહીને ઘેર ચાલી, બાળા ભોળી કુંતાય; જમુના જળમાં પેટી તણાતી, હસ્તીનાપુરમાં જાય.॥૧૨॥ ત્યાં જળ ભરવાને આવી છે,દત્રાષ્ટરની દાશી,રાધે એવું નામ એનું,દીઠી પેટી ખુબ ખાશી॥૧૩॥ તવ કછ ભીડીને પડી જળમાં; પેટી કહાડી લાવી બાહાર; સોડીઆમાં સંતાડીને ચાલી,કરતી મન વીચાર॥૧૪॥ આ પેટીમાં દ્રવ્યજ હશે, દુખ દળદર મારૂં જાશે;પોતાના ઘરમાં લઇને આવી,દ્વાર દીધાં ચોપાશે॥૧૫॥ પેટી ઉઘેડીને જોયું તો,દીઠો રૂપાળો બાળ; કાનમાં કુંડળ કુમકુમ તુલ્ય કર,કાંતી રૂડી રસાળ. ॥૧૬॥ દાશીએ વીચાર્યું ધન નથીને, આતો નીકળીયો તન; રાજસભામાં જાહેર કરૂં, નહિ તો થશે વિઘન ॥૧૭॥ એવું જાણી હતી તેમ દિધી,ચતુરાઇ નવચુકી;રાજસભામાં સૌ જન બેઠાં ત્યાં જઇ પેટી મુકી॥૧૮॥ લ્યો મહારાજા જડી જળમાંથી,કનક પેટી આજ; માંહી શું હશે તે નથી જાણતી; સોંપી દીધી માહારાજ ॥ ૧૯ ॥ એટલે આવ્યા ભીસ્મ પીતા, ઉઘેડયું પેટીનું દ્વાર, જોયું તો માંહી પુત્ર દીઠો, રૂપ રૂપનો અંબાર. ॥ ૨૦ ॥ ભીસ્મ પીતાએ બ્રાહ્મણ તેડયા, પુત્ર બતાવ્યો સાર; આ સુત કેવો નીકળવાનો, કૃપા કરી કીરતાર ॥૨૧॥ બ્રાહ્મણ કહે એ પુત્રના; લાભકારી છે ચરણ;રાખો તમો ઘેર બળીઓ નીકળશે, નામ ધરો રાજા કરણ ॥૨૨ ॥ તવ ભીસ્મે સુત લઇ લીધો, બોલીયા મુખ વચન; લે રાધે દાસી ઉછેર હાને,જાણજે તારો તન॥૨૩॥બેઠી ખાજે સદા સુખી થાજે, કહીને સોંપ્યો બાળ; એવે સમે દશ દિવસ વિત્યા, વીચાર્યું પાન્ડુ ભુપાળ. ॥ ૨૪ ॥ પછી પાંન્ડુ રાય ભીસ્મ પ્રત્યે, દાદા હું તતપર થાવું, આપો મુજને આજ્ઞા તો, દેશજીતવા જાવું ॥૨૫॥ ભીસ્મ કહે એ ધર્મ આપણો, સુખે પધારો તન; સેન્યા સાથે લેઇ જાવો, લ્યો જોઇએ તેમ ધન ॥૨૬॥ તવ પાન્ડુ રાયે સૈન્ય લીધું, ચાર ક્ષોણી આપ સંગ; ડંકા નીશાન આયુધ સઘળાં, રાખ્યાં ધરી ઉમંગ ॥૨૭॥ વાજતે ગાજતે છત્ર છાજતે, નીકળીઓ રાજન; ચાલતાં સનમુખ ગાય આવી ભલા મળ્યા સુકન.॥૨૮॥ પ્રથમ ગયો અંક દેશમાં, પડાવ કર્યો ગામ બહાર; અંક દેશના રાજાને ત્યાં,મોકલીઆ સમાચાર ॥૨૯॥ ગાંગેવના ભત્રીજા આવ્યા છે, માગે છે યુદ્ધ નરેશ; યુધ્ધ કરવાની ન હોય હીમત, તો લખી આપો દેશ ॥૩૦॥ એવા સમાચાર પોહોચ્યો રાજાને, રાયે કે-

કર્યો વિચાર; સહુ ક્ષત્રીને જીત્યા હતા, ગંગા તણા કુંઆર ॥ ૩૧ ॥ તેનો ભત્રીજો તેવોજ હશે, એમ ભય મનમાં વાપ્યું, હાથ જોડી મળવા આવ્યો,રાજ્ય પોતે લખી આપ્યુ ॥૩૨॥ એટલે પાંડુરાજા ત્યાંથી ઉપડી ગયો વંક દેશ, તેણે પણ આવી રાજ્ય લખી આપ્યું, વશ થયો એ નરેશ ॥૩૩॥ એ રીતે જયાંને ત્યાં થવા લાગ્યું, ભાગ્ય કરે બહુ જોર; કોઈરાજા સામો નથી થાતો, પુન્ય ઉદય અઘોર॥૩૪॥ જેહ દેશનો રાજા બળીયો, ત્યાં પોતે નવ જાય; બીજો બધો દેશ જીતીને, ગયો કુંતલપુર માંય ॥૩૫॥ તેને સમાચાર કહાવી મોકલ્યા, આવ્યો કુંતીભોજ રાય; પાંડુને કહ્યું ઘર ગામ તમારૂં, પરણાવું કન્યાય ॥૩૬ ॥ એમ કહી ગામમાં ગયો તેડી, ઘણું કર્યું સનમાન, પાળક પુત્રી કુંતાજીનું, દીધું ત્યાં કન્યાદાન. ॥૩૭॥ પેટપુર પહેરામણી આપી, પછી કર્યા વિદાય; કુંતાને તેડી પાંડુરાય ચાલ્યો, ગયો મારવાડમાંય. ॥૩૮॥ ભાગોળે આવી પડાવ નાંખ્યો, સલ્લ રાજાને કહાવ્યું હસ્તીનાપુર પાંડુ રાજાનું, સૈન્ય વઢવા આવ્યું. ॥ ૩૯ ॥ રાજ આપો કે યુધ આપો, બેમાંથી કરો એક; તવ સલ્લ રાજા આવ્યો ભાગોળે; વાત લાવ્યો વિવેક. ॥૪૦ ॥ કહો પાંડુરાય શી છે મરજી, કહો તો કરૂં અન્યાય;નહી તો મારી બેન માદરી, તે દેઉં કન્યાય ॥૪૧॥ પાંડુએ તવ વેળા વીચારી, કહ્યું કે કન્યા લાવો; જાણ્યું કે નાતમાં ભળીએ છીએ, ભલે મને પરણાવો ॥૪૨॥ તવ શલ્લ રાજા લઇ ગયો નગ્રમાં; અંતર ઉલટ લાવી; પોતાની બેન માદરી તે, પાંડુને પરણાવી. ॥૪૩॥ કુંતાને માદરી બે થઇ કન્યા, પરણી ચાલ્યો ઘેર; ભીષ્મ પીતાજી વીદુરજી સૌ, સામાં આવ્યાં સુખભેર. ॥ ૪૪ ॥ નાતમાં ભળીયા રાજ્ય મળીયાં, બળીયા લાવ્યા બે રાણી; ગાંધારીને કુંતાજી તે થયાં દેરાણી જેઠાણી ॥૪૫॥ ગાંધારીએ તવ મન વિચાર્યું, આવ્યું આ ઘરમાં સાલ; પણ તે મનમાં સમજી રહેવું, બોલવું નહી કંઇ હાલ. ॥ ૪૬ ॥ કુંતાને માદરી બે સોકયો, સંપી રહે સારી રિત; પુરણપતિની ચાકરી કરે, બેઉ જણ ચોખે ચીત. ॥ ૪૭ ॥ વળણ ॥ એમ કરતાં બહુ દન ગયા, તવ પાંડુ રાજન; વદે વલ્લભ એ સચર્યો, મ્રગીયા રમવા વન ॥

કડવું ૨૧ મું રાગ ધવળ ધનાશરી.

વૈશમપાએ એણી પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહિમાય. ॥૧॥ મ્રગીયા રમવા પાંડુ રાજા,

અશ્વ બેસી ગયો વન; જાતાં જાતાં જાય છે ત્યાં કેવું થયું વીધ્ન. ॥૨॥ એક ગામનો વીપ્ર હતો, બાર વર્ષે પરણ્યો નારી;પછી ગયો વનમાં તપ કરવા, બાર વરસ નીમ ધારી॥૩॥તેને આઠ દશ વરસ થયાં તવ, તેની નારિ જેહ;માબાપ વીનાની હતી કાકા ઘેર,સાસરે આવી તેહ.॥૪॥પુત્ર વીના શું કરે વહુને, સાસુએ મરડયું મુખ, આવી તેથી ઘેર રાખવી પડી, પણ દેવા માંડયું દુખ ॥૫॥ નિત્ય મોકલે કાષ્ટ વીણવા એ અબળા વન જાય, સ્વામી ગયો છે તપ કરવાને; તેથી દુખી બહુ થાય ॥૬॥ એવામાં પાન્ડુરાય નીકળ્યો, તે દન વનમાં નાર; કાષ્ટ વીણે એવે તપ કરીને,ઘેર આવે ભરતાર ॥૭॥ તે નરનારી થઇ ગયાં ભેગાં, બ્રાહ્મણીએ ગ્રહયો હાથ; અરેરે તમ વીના ઘણી દુખી; ભલે આવ્યા મમ નાથ ॥૮॥ બ્રાહ્મણ કહે ચાલો ઘેર જઇએ; બ્રાહ્મણી વદી વચન; રતુ આપો આ વન વીશે, પછી જશુ ભોવન ॥૯॥ બ્રાહ્મણ કહે સાંભળનારી, નહી મનુષનો ધર્મ; ધોળે દીવસે ક્રીડા કરવી, પશુ પક્ષીનું કર્મ ॥૧૦॥ બ્રાહ્મણી કહે હઠ ન મુકું, ઓરે મારા નાથ; તવ બ્રાહ્મણે તુમડીમાંથી, જળ લીધું છે હાથ ॥૧૧॥ એક વરશનું તપ મુકી, કામ કીધુ અનુપ, બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી બેઉ જણે ત્યાં, ધારણુ કર્યું મ્રગ રૂપ ॥ ૧૨ ॥ પશુ શરીરે ક્રીડા આરંભી, વાંકી છે કર્મ દશાય, મ્રગ શોધતો ત્યાં આવી પહોચ્યો, બળવંત પાંન્ડુરાય ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડુ રાજાએ મ્રગ મ્રગલીને, દુરથી દીઠાં જ્યારે;બાંધવાના હેતુથી એણે, બાણ ફેંકયું ત્યારે. ॥૧૪॥ વાંકા ભવીશે બાણ ચાલ્યું, વાગ્યું મ્રગને અંગ; ઉછળીને હેઠો પડયોને, દેહજ થયો ભંગ. ॥૧૫॥ તવ મ્રગે મ્રગલી ટળી જઇને, થયા બે મનુષ દેહ, પાન્ડુ રાજાએ લગભગ જાતાં, દ્રષ્ટીએ દીઠાં તેહ ॥ ૧૬ ॥ પુરણ એ પસ્તાવો લાગ્યો, આશું થયું ઓ બાપ; એટલે બ્રાહ્મણીએ કંથકને, બેશી કર્યો વિલાપ॥૧૭॥અરેરે આ શું કર્મ કઠોરૂં, કંથ પામ્યો મરણ એટલે પાન્ડુ રાય આવ્યો, બ્રાહ્મણીને લાગ્યો ચરણ ॥ ૧૮॥ અરે ઓ બાઇ કોણ તમે છો, કરશો નહી વીલાપ; બ્રાહ્મણી કહે તુજને લાગ્યું બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૧૯ ॥ પાન્ડુ કહે ફુટયું ભવીશ માહરૂં, તમો સુણો સત્ય વાત; મારે ઘેર પાળીશ તમને, હું સુતને તમે માત ॥૨૦॥ બ્રાહ્મણી કહે કંથ ગયોને, મારે જીવી શું કરવું; ચીતા ખડકી કંથને ઉછંગ;લેઇને બળીમરવું ॥ ૨૧ ॥ માટે રાજા ચીતા ખડકે, તેણે તારૂ ભલું થાય; તવ પાન્ડુરાય કાષ્ટ લાવ્યો. ખડકી મોટી ચીતાય. ॥ ૨૨ ॥ બ્રાહ્મણી બેઠી શબ લઇને, બોલીયો પાન્ડુરાય;માતા મુજને શ્રાપ દો કે, તો પાપ ઓછું થાય॥૨૩॥

બ્રાહ્મણી કહે છે જારે જા ગાંડા, શીદ માગે છે શ્રાપ; પાંડુ કહે શ્રાપ વેઠાશે, પણ નહી વેઠાય પાપ ॥૨૪॥એટલે બ્રાહ્મણી ક્રોધમાં બોલી, મ્હારા જેવું તારૂં થાશે; તુજ નારીને રતુ આપતાં જીવ તારો જાશે ॥૨૫॥ પાંડુ રાજા કહે ભલે માતાજી, કહી મુકયું અગનીનું બાણ; તેમાં નરનારી બેઉ બળીયાં, નીકળી ગયાં પ્રાણ ॥ ૨૬ ॥ પછી પાંડુરાય ઘેર આવીયો, સકળ દેશનો ભુપ, બ્રહ્મહત્યા લાગી તે કારણ, થઇ ગયું શામ રૂપ. ॥ ૨૭ ॥ ભીષ્મ પીતાને અંબીકા આવી, માદરીને કુંતાય અરેરે કેમ રૂપ બદલાયું. પાંડુ કહે છે ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ મૃગીયા રમવા વન ગયો તો ભવીશ રેખા જાગી, વાંકો દિવસ આજનો મ્હારો, બ્રહ્મહત્યા ત્યાં લાગી ॥૨૯॥ તવ ત્યાં ભીશમે વીપ્ર તેડાવ્યા, પ્રશ્ન પુછયું ધરી પ્રેમ; અચાનક હત્યા લાગી તે, થાયે નિવારણ કેમ ॥૩૦॥ બ્રાહ્મણ કહે તેર વરસલગી તીરથે તીરથે ફરે, વીધી પ્રમાણે દાન આપે તો પાતક નિસ્તરે ॥ ૩૧ ॥ પાંડુ સાંભળી થયો ખુસી; મુકાય માહરૂં પાપ; વળી દાદા મુજને થયો બ્રાહ્મણી કેરો શ્રાપ. ॥ ૩૨ ॥ નારીને રૂતુ આપતામાં; જીવ મ્હારો જાય; સુણી ધત્રાષ્ટર મનમાં હરખ્યો હવે પ્રજા નહી થાય. ॥ ૩૩ ॥ પછી પાંડુરાયે તૈયારી કીધી; લીધું ઘણેરૂં ધન; ચાર ક્ષોણી સેના લીધી સાથે વીપ્રના તન. ॥ ૩૪ ॥ તવ કુંતાને માદરી બોલ્યાં, સાંભળો મારા નાથ; અડસઠ તીરથ યાત્રા કરવા આવશું તમારી સાથ. ॥૯॥ પાંડુ કહે નહી કામ નારીનું, મુજ મન વિભાળ થાય; શ્રાપ મુને છે બ્રાહ્મણીનો, જીવ મ્હારો જાય ॥ ૩૬ ॥ કુંતા માદરી એમ બોલ્યાં, નથી અમ જીવ એવા સંસારનું સુખ જોઇતું નથી, કરશું તમારી સેવા. ॥ ૩૭ ॥ તવ પાંડુ કહે ચાલો સુખે, મ્હારી નથી કાંઇ નાય; એટલે બેઉ નારી ચાલી, બીજા વળાવવા જાય. ॥ ૩૮ ॥ દરવાજેથી સહુ વળ્યા પાછાં જાત્રા ચાલ્યો રાજન; તીરથે સ્નાન કરે છે, દાન દેતે પાવન ॥ ૩૯ ॥ એમ કરતાં ખટ માસ વીત્યા; તેવે સમે ધત્રાષ્ટર બોલ્યો, મમ ભાઇને થયો શ્રાપ; નારીને રૂતુ દેતાં જાએ જીવ, એ મળ્યા એના પાપ. ॥ ૪૧ ॥ હવે પ્રજા એને નહિ થવાની; ચાહ્ય તેવું મરે મથી, ત્રીજો બંધુ વિદુર એના, ભવીશમાં બાળક નથી ॥ ૪૨ ॥ હાવામાં થાય પુત્ર આપણે, તો સરે સહુ શુભ કાજ; આપણા દીકરા એકલા આ, ભોગવે સઘળું રાજ. ॥ ૪૩ ॥ તવ ગાંધારી એમ બોલી, સાંભળો મારા નાથ, જોઇએ તેટલા આપું દીકરા, કહુ મુળ માંડી વાત ॥૪૪॥ તમોને પરણવા કારણે દોષ

મુકવા ગઇ જાત્રાય, સહુ તીરથ ફરીને વળ્યાં પાછા, ગયા કુનતલપુરમાં ॥૪૫॥ ત્યાં મારી દેરાણી કુંતાજીને, હું તો છેતરી આવી; એની વતી દુરવાસા કનેથી, સો સુતનો મંત્ર લાવી ॥૪૬॥ તે પછી એમઇ દુરવાસા પાસે, મંત્ર લઈ આવી પાંચ; તેથી એને પાંચ પુત્ર થવાના, એટલી છે એક ધાંચ ॥૪૭॥ ધ્રત્રાષ્ટર કહે પુત્ર એને થાય, તેનો ધુમાડીના મુઠા; શ્રાપ થયો છે ને પુત્ર લાવે, તો તે ઠરાવીએ જુડા ॥૪૮॥ જો તું સો સુત ઉત્પન્ન કરે, તોતો હું ભાગ્યશાળી, એટલે મંત્ર આરાધન આદર્યું, સુખને સારૂ નેટ વલ્લભ વદે ગાનધારીને, ગર્ભ રહયો તત્ર પેટ.

કડવું ૨૨ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન,સુણ જનમેજે રાજન;રહયો ગર્ભ ગાંનધારીને સાર; દશ માસ થયા જેણીવાર ॥૧॥ પેટ પ્રગટયું તુમડું એક, જો ઇને થઇ વીસ્મય છેક; તેડયા વીપ્રને પુછયું એમ, કરૂં આ તુંમડાને કેમ; કહે વીપ્ર કરો કુંડ એક, તેમાં ગ્રત ભરો છેકાછેક; તેમાં તુમડું મુકો સાર; ધી પી પુત્ર નીકળશે બહાર ॥૩॥ તવ કુંડ કરી ગ્રત ભરીયું, તેના મધ્યે તે તુમડું ધરીયું; ગ્રત શોશી લીધું તુમડાએ, એક વરસે ફાટયું કુંડ માંયે ॥૪॥ તેમાંથી સુત સો નીકળ્યા, રમતા જમતા મહા બળીયા;બેઠી ગાંધારી તે ઠામ, ધરવા પુત્રો તણાં નામ ॥૫॥ પહેલો જે નીકળે કુંડ બહાર, તેને ગણવો મ્હોટો નિરધાર; તેથી પાછળ નીકળેજેહ, ગણે ઉતરતો નહાનો તેહ ॥૬॥એવે બ્હાર નીકળ્યો એક તન, નામ ધરીયું દુર્યોધન;બીજો નીકળ્યો તે ઠામ, પાડયું દુસ્યાસન એવું નામ॥૭॥ દુરદમન દ તુહવાલ, દાતરૂ દેવક દુર્ધ દત્રાલ; સર્યું દુરવાસા રૂશીથી કામ માટે દદા ઉપર ધર્યો નામ ॥૮॥ એવા સો સુત નીકળ્યા બહાર, વરત્યો જય જયકાર, પ્રત્યે દાહાય બોલીયા છ ભીસ્મ પીતાય, કરો આ વેળા પુનદાન, તારા ઉછરશે સંતાન ॥૧૦॥ બોલ્યો ધત્રાષ્ટર મુખ એમ, હવે તો દ્રવ્ય વાવરૂ કેમ; મારે વાવરનાર થયા, માટે એવી ન લાવીએ દયા ॥૧૧॥ જેને ન હોય વાવરનાર, તેણે પુન્ય કરવું અપાર; એવી ટુંકી દ્રષ્ટી થઇ જ્યારે; બોલ્યા ભીસ્મ પીતા મુખ ત્યારે ॥ ૧૩ ॥ અહ્યા અવળી મતી તને સુજી, તારી વ્યર્થ જશે સહુ પુંજી,પણ ધ્યાન ન બેઠા

લગાર, ટુકું થવાનો ટુંકો વીચાર ॥૧૩॥ નીકળ્યા સો પુત્રો જ્યારે; લખ્યો પત્ર પાંડુને ત્યારે, લખાવ્યું કે વાધ્યું ઘર સુત્ર, ભાઇ અમને થયા સો પુત્ર ॥૧૪॥ જ્યાં ઝાડખંડી વેજનાથ, ત્યાં પત્ર પહોંચાડયો હાથ; લાગ્યા વાંચવા પાંડુરાય, કને છે માદરા કુંતાય ॥ ૧૫ ॥ વાંચીને પાંડુરાય રીજ્યા, ભલે થયા મારે ભત્રીજા, મ્હારે એ તો સો સુત તુલ્ય, હવે નહી ભવિશમાં ભુલ્ય ॥૧૬॥ એવાં મનડાં એનાં વળીઆં, તવ કુંતાને આંશુ નીકળીયાં; ત્યારે બોલ્યા પાંડુરાય એમ, કહે પ્રમદા તું રડે કેમ ॥૧૭॥ બોલી કુંતા સુણો સ્વામી આપ, જણ્યા સો સુત મુજ પરતાપ; કહી કંથને માંડીને પેર, માટે મુજને આવીયું ઝેર ॥૧૮॥ મને છેતરીને મંત્ર લીધો,તેનો વસ્તાર એણે કીધો; તેવા પાંચજ મંત્ર હું લાવી, તેમાં એક જોયો અજમાવી ॥૧૯॥ તેનો પુત્ર થયો શુભ વર્ણ,રાધે દાસી ઉછેરે કર્ણ; હવે ચાર મંત્ર મુજ કને, કરૂ પુત્ર દો આજ્ઞા મને ॥૨૦॥ યમરાજાનો મંત્ર છે પહેલો અશ્વની કુમારનો છેલો, વાયુ ઇંદ્રતણા વચમાય, શુણી બ્રાહ્મણે બોલ્યા ત્યાંય ॥૨૧॥ જારે બાઇ તારૂ દુઃખ જાશે, છેલ્લાં મંત્રના બે સુત થાશે, બેરૂપે અશ્વનીકુમાર,માટે બે સુત થાશે સાર ॥૨૨॥ તવ પાંડુ રાજા બોલ્યા એમ, કરો પુત્ર ધરીને પ્રેમ મુજ પાપીને કયાંથી એ સુખ, મને દેખાડો પુત્રના મુખ ॥૨૩॥ તવ કુંતા કહે મમ કંથ, કોઇ આવશો નહી મુજ પંથ; એમ કહિ જાવા મન કીધું, બીજું વસ્ત્ર જુદુ હાથ લીધું ॥૨૪॥ ચાલી ગઇ ગંગાને તીર, માદરીને રહી નહી ધીર એણે જાણ્યું કે જોવાને રાચુ, કરે કુંતા તે જુઠું કે સાચું ॥ ૩૫ ॥ એમ બ્હેણી જોવા ગઇ કેડે, જઇ વ્રક્ષે બેઠી નદી તેડે; કુંતા જાણીતી નથી લગાર કીધુ સ્નાનગંગામાં તે વાર ॥૨૬॥ભીને વસ્ત્ર આવી ગંગત્રટે, ધર્યું ધ્યાન નારદનુ વટે, તવ નારદ રૂશી આવ્યા, કહે બાઇ તે કેમ બોલાવ્યા ॥૨૭॥ કહે કુંતા સુણો મહારાજ, બેસો તસ્દી લેઇ હાઇ આજ, હુંતો પ્રગટ કરૂ સંતાન, મને દુરવાસાનું વરદાન ॥ ૨૮ ॥ તમો સાક્ષીમાં રહો આ ઠામ. પુત્રતણાં તમો ધરો નામ, હોય ગુણ લક્ષણ જેના જેવાં, કહી બતાવજો તેનાં તેવાં ॥૨૯॥ વળણ, એમ કહી નારદ બેસાડીઆ, માદરા જુએ ચરચોય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; પાંડવ જન્મ મહીમાય ॥

કડવું ૨૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને

સભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુંતાજી પહેલો મંત્ર જપતાં, યમરાજાનો સાર; તવ યમરાયે આવીને મુકયો, ઉછંગમાં કુમાર. ॥ ૨૫ ॥ રૂપાળો શીરો સુતજ દીઠો, હરખી કુંતા અપાર; નારદજી હાંનુ નામ પાડો, ગુણનો કરો વીસ્તાર. ॥ ૩ ॥ નારદ કહે છે સુત એ તારો બહુ કરશે શુભ કર્મ, દયાળુ દાતા નીકળવાનો, નામ યુધિષ્ટર ધર્મ ॥૪॥ શતરૂ મીત્રને સરખા ગણશે, વરતશે પુન્ય પેર, મુકિ મડદું પડયું હશે પણ, તેન નહી કહે મેર ॥ ૫ ॥ ગૌ બ્રાહ્મણનો થાશે પ્રતીપાળ, રહેશે સાચો સત્યવાદી. જગતમા એની જય વંશાશે, એ તો ભોગવશે ગાદી ॥૬॥ તવ કુંતા કહે, શતરૂ મીત્રના, સરખા ગણશે પ્રેમ; ત્યારે તે મ્હારા સો શતરૂમાં; રાજયજ શકશે કેમ ॥૭॥ માટે આ પુત્ર તો ઠીકજછે, તે માટે મુકી દેવું, પેલીનાશો સુતને મારે, તેવો હું માગી લેવું ॥૮॥ એમ કહીને ધરણ મુકયો, ધરમરાય સંતાન, પછી બીજો મંત્ર જપવા લાગી, ધર્યું વાયુનું ધ્યાન ॥૯॥ મંત્રને વશ છે દેવતા ત, વાયુ દેવ ન ચુકયો, લાંબો પહોળો ને પોચતો ત્યાં પુત્ર ખોળામાં મુકયો ॥૧૦॥ ભુજ જે ભારે ચરણ લાંબા, હલમસ્ત એનું કાઠું; બહુ બળીયોને બીહામણો, એનું ગાગેર જેવડું માથું ॥ ૧૧ ॥ ધોકરણા યેવી આગળીયો છે, ઉદર દસ વીશ ગોળા, બત્રીશ દંત લૈને આવ્યો, તપેલાં જેવડા ડોળા ॥ ૧૨ ॥ કુંતાજી જોઇને ભય પામ્યાં, આ સુત કેવોક થાશે, ઓ નારદજી મુને લાગે તે; માબાપને ખાઇ જાશે ॥૧૩॥ નારદ કહે જરા ન બીશો, એ બહુ બળીઓ થાશે; તમે કહેશો જા ઉત્તરમાં તો એ દક્ષીણમાં જાશે ॥૧૪॥ એક ભુજે ગદા ઝાલવાને; બીજે ઝાલશે ફરસી; વીવાહનું કામ થતું હશે ત્યાં, જૈને કરાવશે વરશી ॥૧૫॥ ગૌબ્રાહ્મણનો પ્રતીપાળ એતો, શેવક શીવનો થાશે, વરદાન મળશે મહાદેવજીનું, દેખશે એટલું ખાશે ॥૧૬॥ મનમોજીને મુમતી થાશે અધર્મની હાણ કરશે; તારી જેઠાનીના સો નંદન, આનેજ હાથે મરશે ॥૧૭॥ પુલાવ્યે કામ કરશે ધાર્યું, રહેવાનો કુશળ ખેમ; જગતમાં જય વરતાવવાનો નામ બળીયો ભેમ ॥૧૮॥ કુંતા કહે એક એવો હોને, ધરણ મુકી દેવું, ડાહ્યો દામણો બત્રીસ લક્ષણો, કુંવર માગી લેવું ॥ ૧૯ ॥ એમ ધારિને ભીમશેનને, ઉચકવાને જાય; બે ભુજ ઘાલી ઉંચો કરે તો તલપુર ઉંચો ન થાય. ॥૨૦॥ તવ કુંતાએ ગબડાવી મુકયો; ભોમી પડયો નભ ભાળે. ખડ ખડ ખડ ખડ દંત કહાડે; ચરણે રેણું ઉછાળે ॥૨૨॥ પછી કુંતાએ ધ્યાન ઇંદ્રિનું, ધર્યું ધારી ઉમંગ, તવ ઇંદ્રે લાવી પુત્ર મુકયો, કુંતાજીને

ઉછંગા॥૩૨॥ તવ કુંન્તા કહે નારદફરી,[redacted] થયું મુજમન;નામ પા ।
ગુણ દેખાડો,કેવો થશે આ તન॥૩૩॥ એવાં એનાં વચન સુણી, બોલીયા
નારદ મુન્ય બત્રીસલક્ષણો આ સુત તારો, નામ એનું અરજુન ॥૩૪॥
બહુ બળીયો બાણાવળી થાશે, સૌ શત્રુ એથી થાકે; આગળ જતાં અં-
તરયામી, રથ્થજ એનો હાકે ॥૨૫॥ એટલે કુંતા થઇ ઘણી રાજી, ધ-
રણ મુકયો હેતે લાવી એટલે માદ્રરી વ્રક્ષથી ઉતરી, કુંતાજી પાસે આવી
॥૩૬॥ ધનધન બહેની મુજ મન રેની દયાથી સામુ ભાળો; એક છે
મંત્ર તે મુજને આપો, વંજા મહેણું મારૂં ટાળો ॥૧૭॥ કુંતા કહે આ છે
સુત તારા, કેમ બોલે બોલ આવો, માદરી કહે મંત્ર આપો, હું પણ
લેઉં લ્હાવો ॥ ૨૮ ॥ તવ કુંતાએ મંત્ર ભણાવ્યો અશ્વની કુમાર કેરો;
સ્નાન કરા ધ્યાન ધરવા બેઠી નાખી પલાંઠીનો પેરો ॥ ૩૯ ॥ તવ ત્યાં
આવ્યા અશ્વની કુઆર, બે સુત મુકયા ઉછંગે, તવ માદરીએ કુંતાને
આપ્યા ઉભી થઈ ઉમંગે ॥૩૦॥ ઓ બાઇ જાવું છુ ડેરા તંબુએ, વધા-
મણી જઇ ખાવું; બે રથને દશવીસ શેવક, તમ કાજે મોકલાવું ॥૩૧॥
એમ કહીને માદરી ચાલી, કુંતા વદી તે ઠામ; કહો નારદ કોણ નહાનો
મ્હોટો, ગુણગાઇ ધરો નામ ॥ ૩૨ ॥ તવ નારદ કહે જમણે ઉછંગે,
સુત તમારો જેહ; આ બેમાં એને મ્હોટો ગણજો, વિદ્વાન થાશે એહ
॥૩૩॥ ત્રીકાળ જ્ઞાની એ તન થાશે, ફરશે ટીપણું ખોશી, એમાંને પ્રભુ-
માં અંતર નહીરે; નામજ શેદેવ જોશી ॥ ૩૪ ॥ બીજો સુત તે ડાબે
ઉછંગે, રૂપરૂપનો અંબાર; નીકુળજી ધરો નામ એનું, વરણાગીયો અ-
પાર ॥ ૩૫ ॥ એ રીતે પાંચ પુત્રના, નામ નારદે ધરીયાં; પછી રૂશી
કહે આજ્ઞા દે બાઈ, તવ કુંતા ઓચરીયાં ॥ ૩૬ ॥ પધારો મહારાજ
કરજો ક્ષમા, કહી કર્યા વિદાય; તે પછી ડેરા તંબુએ જાવા, ઉભી થઇ
કુંતાય ॥ ૩૭ ॥ ધરમને ને અરજુનજીને બેસાડયા બેઉ ખાંધે; વસ્ત્ર
ફાડીને બંને સુતને, શીસ સરસા બાંધે ॥૩૭॥ પછી શેદેવજીને નીકુળજી,
કટીએ બેસાડી લીધા, અડધે વસ્ત્ર તે બેઉ તનને, કટીશું બાંધી
દીધા ॥૩૯॥ ભીમને ઉચકવાની હામત, મળે નહિ લગાર; જાણ્યું કે
એને લઉ ઘસડતો, ઝાલ્યું પાંગોઠું સાર ॥૪૦॥ ગસડવા ગઇ કરગ્રહી
ને, ભીમ હરચો ખડખડી, ભુજ ભીમે તો પાછો ખેંચ્યો; કુંતાજી ધરણ
પડા ॥ ૪૧ ॥ તવ ચારે સુત રડવા લાગ્યા, કુંતાએ રાખ્યા છાનાં; વાટ
જુએ છે રથ્થ શેવકની, શોક તણા આ વાનાં ॥ ૪૨ ॥ હજી લગી રથ
મોકલીયો નહી, હવે હું અકળાવું; આ ચારને તો ઉચકું પણ, જાડાને

કયાં લેઈ જાવું ॥૪૩॥ જો જાવું એને મુકીને, તો જીવ જંતુ મારે; એવે માદરી તંબુએ આવી, કંથ કને તે વારે ॥ ૪૪ ॥ ઓરે સ્વામી ઓરે સ્વામી, વાધ્યું ભલું વરસુત્ર; આપણે ભવીશે ઇશ્વર રીજયો, પ્રગટીયા પાંચ પુત્ર ॥૪૫॥ પાન્ડુરાજાએ વારતા જાણી, હરખ અતીશે ચડીઓ; ગાંડા ઘેલા જેવા બનીને, મુરછાંગદ થઇ પડીઓ ॥૪૬॥ તવ માદરીએ શેવક મોકલ્યા, બે રથ મોકલ્યા સાથ; કુંતા ચાર તન લૈ બેઠી રથમાં, હૈયું નથી રેહેતું હાથ ॥૪૭॥ સો સેવકે મળી ભીમને, નાંખ્યો એક રથમાંય; ડેરા તંબુએ ચાલી આવ્યાં, પાન્ડુ પડયો છે ત્યાંય ॥ ૪૮ ॥ ॥ વળણ ॥ પાન્ડુ રાજા જયાં પડયા, ત્યાં આવી કુન્તાય; વલ્લભ કહે શ્રોતા સુણો, પાંડવ ચરીત્ર કથાય ॥

કડવું ૨૪ રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજયરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તાએ આવી કંથ ઉઠાડયા, જુઓ પતી પાવન; એમ કહીને ઉછંગ મુકયા નાજુગ ચારે તન ॥૨॥ ભીમને લાવી ઉછંગ આગળ, સુવાડયો છે ભોમ; એ તો હાથ પગ ઉછાળેને, જેયા કરે છે વ્યોમ ॥૩॥ પાંડુ રાજા ચાર પુત્રને, ચાંપે રૂદિયા સાથ; ભીમને અંગે પહોંચે નહિ તે, ફેરવે પેટે હાથ. ॥ ૪ ॥ હરખના આંસુ । છુટે, પાંન્ડુરાયને ચક્ષ; ખાવું પીવું સહુ ભુલી ગયો ને પુત્રમાં લાગ્યો પક્ષ ॥૫॥ કુંતાને સ્થાન પય ભરાયું, ઇશ્વરની ઇચ્છાય; ધવરાવે નવરાવે કુન્તા માતા, જય જગમાં વરતાય ॥ ૬ ॥ પાંડુ રાજાએ બહુ પુણ્ય કીધું, દીધું ઘણું ગૌદાન; કરાવ્યા બ્રહ્મ ભોજન ભાવે છે, શુભ શ્રદ્ધાવાન ॥૭॥ પત્ર લખ્યો પછી હસ્તીનાપુર, બંધુ ધત્રાષ્ટર રાય; વીદુર વીરા ભીસ્મ પીતા, વ્રધ અંબીકા માય ॥ ૮ ॥ અમે છીએ વૈજનાથ માંહે, પ્રભુએ દુખ હન કાપ્યા; દુરવાસાના મંત્રથી અમને, દેવોએ પાંચ સુત આપ્યા ॥૯॥ જે રીતે થયા ગાંનધારીને,દુરવાસા થકી સાર; તે રીતે થયા પ્રાપ્ત અમોને, વરત્યો જેજેકાર ॥૧૦॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથ; હસ્તીનાપુર જઇ પત્ર દીધો, ધત્રાષ્ટરને હાથ ॥ ૧૧ ॥ તે સમે એનો શકુની સાળો, રહ્યો છે એને ઘેર; તેને ધત્રાષ્ટરે એકાંત લાવી, વંચાવ્યો રૂડા પેર ॥૧૨॥ તે વેળા ગાંનધારી ધત્રાષ્ટર, ઉદાશ થયાં મન; પત્ર કોઇને વંચાવ્યો નહિ, નાશ કર્યો તદન. ॥ ૧૩ ॥ ત્રણે જણે

મળી મનમાં ધાર્યું; ગુપ્તરાખવી વાત; આગળ થનારૂં હશે તે થાશે, કરવું નહી પ્રખ્યાત ॥ ૧૪ ॥ જુઠા ઠરાવવા નંદન એના, અંધે વિચાર્યું એમ; પ્રથમ ઝેરનું ઝાડ ઉગ્યુ, પ્રભુ રાજી રહે કેમ. ॥૧૫॥ પાંડવ ઉછરે છે વન વિશે, લક્ષણ છે વીચીત્ર; દીવશે દીવશે થાય મ્હોટા, કરે છે બાળ ચરીત્ર ॥ ૧૬ ॥ ચાર ભાઇ ચાલતા શીખ્યા, ઘુંટણીએ સુશોટ; ત્યારે ભીમસેન ઉભા થઇને શીખ્યો મુકતાં દોટ ॥૧૭॥ કાલું કાલું કુંવર બોલે; તાતને લાગે સારૂં; પુત્રોની પુઠળ પુંઠળ ભમે આતે શું ભાગ્ય મ્હારૂં ॥૧૮॥ સવારે કુંતા પુત્રોને તેડી, નવરાવે તો ન્હાય; અડધો કોરો અડધો ભીનો, ભીમ નાશી જાય. ॥ ૧૯ ॥ સારૂ સારૂ ચોરી ખાય છાનુ, પુછે તો ન કહે સાચું; માને રાંધતા વાર લાગે;અન ઉતરાવે કાચું॥૨૦॥ પીતાના ભેળા ભોજન કરે, પાડે ઘણો એંઠવાડ; તેમ તેમ ગમે પાંડુ રાજાને. લડાવે બહુ લાડ ॥ ૨૧ ॥ ફોડે ઢોળે તોયે ન બોલે, અણદીઠાનું દીઠું; છોકરાં છાશમાં ખાંડ માગે, દુધમાં માગે મીઠું ॥ ૨૨ ॥ કુંતાજી કદી પુત્રને વઢે, પાંડુને માઠું લાગે; ખબડદાર તું કાંઇ ન કહેતી. છો ફોડે ઢોળે ને ભાગે. ॥૨૩॥ વસ્તુ આવે કાંઇ ખાવા સરખી,માતાનેઉલટ વ્યાપે પાંચ પુત્રોને પાસે બેસાડી,સરખે ભાગે વહેંચી આપે.॥૨૪॥ભીમ પોતાના ભાગનું તે, એકજ કોળીયે ખાય: ચારે ભાઇઓ ચંચવાળતા હોય. તેનું ઝુંટાવી જાય. ॥૨૫॥ તવ કુંતાજી ઝાલવા દોડે, દોડે દાસના ટોળાં; ખાઇ જઇ ભીમ થાયે સામો,દેખાડે મોટા ડોળા ॥૨૬॥ કોઈ વેળા પાંડુ બેઠા હોય, હૈયે ધરી ઉમંગ; ધરમ અરજુન આવિને બેસે, તાત તણે ઉછંગ ॥૨૭॥ શેદેવ આવિ પડે વચમાં અન્યોઅન્યજ લડે, નીકુળ આવે તોફાન કરતો, તાતને ખાંધે ચડે ॥૨૮॥ તાત તણી તે મુછો તાણે, કાલુ કાલુ મુખ ભાંખે; ભીમ આઘેથી આવિ તાતને, હડસેલી હેઠા નાંખે ॥૨૯॥ ચારે ભાઇઓ લડવા લાગે, વઢવા ઉઠે કુંતાય; વાયુ નંદન વરકોદર ભીમ, સટ્ટક સટકી જાય. ॥૩૦॥ એમ કરતાં થયા પાંચ વરસના, ભણાવે પાંડુરાય વિદ્યા ભણાવે તો ચાર ભણે છે ભીમ ઉભો ન રે ત્યાંય ॥૩૧॥ એમ કરતાં થયા સુત મોટા, પાંડુએ ઉપવીત દીધા, એકાદશ વરશે છોકરાને, શટ કર્મ કરતાં કીધાં ॥૩૨॥ એટલે ઉઠે પ્રાતસકાળે, કરે પીતા સંગ સ્નાન; સંધ્યા સેવા પુજા કરેછે, ધરે હરીનું ધ્યાન ॥ ૩૩ ॥ મધ્યાને ભોજન તાતની સાથે, કરી કરે સયન; નીંદ્રા લેઇ ને જાગ્રત થાએ, ખટગડી હોય દન ॥ ૩૪ ॥ તે વેળા પાંચે આયુધ લઇને રમવાને જાય વન; પોતપોતાને ગમતું રમે, તેનું કરૂં વરણન ॥ વળ-

ણુ ॥ વરણુન કરૂ તેહનું, સુણો કહુ કર જોડ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, બોલો જેજે શ્રી રણછોડ.

કડવું ૨૫ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વન વિશે જઇ રમત રમતા તેમાં ધર્મ સત્યવાદી; રેણુને ચાળી કરે રૂપાળી; બેસવાની રાજગાદી. ॥૨॥ મનથકી માને રાજ્યાસન, શેદેવ છુટા ફરે, અરજુનજી તો બાણુ ચઢાવે; પાંદડાં વીંધે શરે ॥૩॥ ઝાડતાડ તાકીને વીંધે, શેદેવ સાબાશી ભાખે; પુસ્પ વીણીને હાર કરીને, નીકુળ ગળામાં નાંખે ॥ ૪ ॥ જુઓ હું કેવો દેખાવું, ભાઇઓને દેખાડે; નાના વ્રક્ષોને બાથ ભીડાવી, ભીમશેન ખેંચી કહાડે ॥૫॥ ઉછળે કુકે તોફાન કરે, મસ્તાનો થઇ મ્હાલે; વાઘ વરૂ જીવ જંતુને જુએ, ઝડપ દઇને ઝાલે ॥ ૬ ॥ એ રીતે નીત્ય રમત રમે, સાંભળ તું રાજન; હસ્તીનાપુરમાં ગાદીએ બેઠો, રાજા દુરીયોધન ॥૭॥ આંધળે ગાદિ એને આપી, જાણી મ્હોટો સંતાન; રાધે દાશીનો કુંવર કરણ.તેને કરયો પરધાન ॥૮॥ દુરીયોધનને બેન એકછે, તે તેનો સ્વામી જેહ, જેદ્રથ એવુ નામ એનું, થયો કારભારી તેહ ॥ ૯ ॥ તેમાં મ્હોટો કારભારી કીધો, શકુનીમામાને સાર; ભગદત ભુરી શેવા સુસરમા, તે સો કરે કારભાર ॥૧૦॥ એ રિતે એ રાજ ચલાવે, દુરીયોધન કુરમતી; પાંડુ રાજાને જાત્રા વીસે, પત્ર લખતો નથી ॥ ૧૧ ॥ પાંડવ વન વીશે ઉછરેછે, એવામાં શું થાય; મધ્ય રાત્રે ગયો પાંડુ રાજા. કરવા લઘુ શંકાય ॥ ૧૨ ॥ જઇ બેઠા એક વ્રક્ષ નીચે, પાંડવનો જે તાત; એ વ્રક્ષ ઉપર ઘુવડ બોલ્યો, સાંભળ પક્ષણી વાત ॥૧૩॥ આ વ્રક્ષ નીચે જે બેઠો છે, તેનું જે કાળજું ખાય; તે પ્રાણીને ઘેર બેઠા, ત્રીલોકનું જ્ઞાન થાય ॥ ૧૪ ॥ તે વાત સાંભળી પાન્ડુ રાજાએ, જ્યારે હું મરવા થૈશ; તે વેળા મારા પાંચે પુત્રને, આ વારતા હું કેશ ॥ ૧૫ ॥ એવું મનમાં દ્રઢ કરીને. જઈ કર્યું સયન; એવામાં એક દન પાંચ ભાઇ, રમવા ગયાછે વન ॥૧૬॥ કુંતા ગયા છે ગંગાએ ન્હાવા. માદરી તંબુને ઠામ; તે વેળા પાંડુનો આયુશ ખુટયો, પ્રગટયો એને કામ ॥ ૧૭ ॥ તેથી કામનીનો કર ઝાલ્યો, માદરીએ કરયો સોર; તોપણ પાંડુરાયે ન મુકી; શું અબળાનું જોર ॥૧૮॥ માદરી કહે કંથ મારા, બ્રાહ્મણીનો શ્રાપ; જરૂ-

જાશે જીવ તમારો, સમાવો પરીતાપ ॥ ૧૯ ॥ છોકરાંને રઝળાવશો રણ-
માં; આવે મુને અપવાદ; તોપણ પાન્ડુએ નવ માન્યું, મરવાને ચાહ્યો
નાદ ॥ ૨૦ ॥ કામ વાપ્યો કામ આપ્યો, બ્રાહ્મણીનો શ્રાપ નડીયો; પા-
ન્ડુ રાજા ઉછળીને, મરણ તુલ્ય થઈ પડીયો ॥૨૧॥ એટલે માદરી બ્હા-
ર નીકળી, ઉપજ્યો સંતાપ શોક; આંસુડાં પાડી રડવા લાગી,
કારમી મુકી પોક. ॥૨૨॥ એટલે શૈન્યનું લોક ભરાયુ, રડવા લાગ્યું સહુ
કોય; કુન્તા ગઈ છે ગંગાજીયે, ત્યા એને ખબર હોય ॥૨૩॥ તેત્રીજ તે
ત્યાં દોડતી આવી,કાળજડું કયાં બાળ્યું; માહરી તું બેન તુલ્ય હતી પણ,
શોકનું સાટું વાળ્યું ॥૨૪॥ છોકરાં તેં રણમાં રઝળાવ્યાં,નથી દીઠું ઘર
ગામ; અરેરે સાચી શોક તું શત્રુ, વશ રહયો નહી કામ. ॥૨૫॥ માદરી
કહે વાંક નથી બૈ; મિથ્યા ન ધરશો રોશ; ઘણું કહ્યું પણ કંથે ન માન્યુ,
આવ્યો મારે શીશ દોશ ॥૨૬॥ એમ કહી સહુ રડવા લાગ્યાં, પુત્ર ગયા
છે વન; તે કોઇ કાંઇ જાણતા નથી,ત્યાં શું થયું વિઘન ॥ ૨૭ ॥ ભીમ
જરા રમવા ગયો આઘો, વાઘ ત્યાંથી એક ચાહ્યો; વરકોદરે દેખી દોટ
મુકી, બગલમાં ગ્રહી ઘાહ્યો. ॥૨૮॥ પકડી લાવ્યો ભ્રાતોની પાસે, આ-
જ મુછો મરડાવું; ચારે આવ્યા છો લાગમાં તે, આ વાઘ હું કરડાવું.
॥૨૯॥ એટલે અરજુન શેદેવ નીકુળ, રડે છે ધરમ રાંક; ઓ ભીમભાઇ
એમ ન કરશો,શું છે અમારો વાંક. ॥૩૦॥ ભીમ કહે ખાવાનું આપે છે,
વેહેંચીને કુન્તા સતી; તમારા ભાગમાંથી તમે મુને, કેમ આપતા નથી
॥૩૧॥ ચારે ભાઇ કહે સાંભળો વીરા, માતા આપે તે લેશું; પણ અમા-
રા ભાગનું હવે, તમોને આપી દેશું ॥૩૨॥ ભીમ કેહે ના નથી આપતા
આજ ભલો છે લાગ; હવે ન મુકું કોઇ કાળે, કરડાવી દઉ વાઘ ॥૩૩॥
સાંભળી ચારે બંધુઓ નાઠા, પુંઠે વ્રકોદર જાય, રડતા ચારે આગળ આ
વ્યા, તંબુની લગભગ થાય ॥૩૪॥ એટલે તંબુમાં તોફાન જાણ્યું; લુ-
છી નાંખ્યાં લોચન; તંબુમાં જઇ તાત પાસે,બેઠા ચારે તન ॥૩૫॥ એટ-
લામાં ત્યાં ભીમ આવ્યો, રડતાં સુણ્યાં સઉ કોય, વાઘ વનમાં ફેંકી દીધો
તરત ડાહયો હોય ॥ ૩૬ ॥ છાનો માનો શાણો થઇને, ડેરા તંબુમાં પે-
ઠો; પીતા પોતાના જ્યાં છે પડેલા, ત્યાં આવીને બેઠો ॥૩૭॥ ભીમ કહે
મા તાત મારા;સુઈ રહ્યા શું કરવા;કુન્તા કહેકે કરમ ફુટયું, એનો પડયા
છે મરવા ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે ભલે મરણ પામો, ઓરે મારા તાત; એ-
ટલે પાન્ડુ રાજાયે ત્યાં,ઉચો જ કીધો હાથ ॥ ૩૯ ॥ ભીમ કહે સરવે રહો
છાના મમ તાત કાંઇક કેહેછે; એટલે સરવ રહી ગયાં છાનાં, તવ ત્યાં

પાંન્ડુ વદેછે ॥ ૪૦ ॥ પાંચે પુત્રો શ્રવણ કરજો, કહું તેમાં દેજો લક્ષ; મારા મુઆ પછી કાળજું મ્હારૂં ગમે તે કરજો ભક્ષ ॥૪૧॥ તેથી ત્રીકાળ જ્ઞાન થવાનું, એટલી પાળજો વાણ; પુત્રોએ કહ્યું વારૂ પીતાજી, એટલે છુટયો પ્રાણ ॥૪૨॥ પછી સરવ રડવા લાગ્યાં, એટલે બોલ્યો ભેમ; કહો માતા આ મડદાને, હવે તે કરશું કેમ ॥ ૪૩ ॥ કુંતાજી કહે એક નંદન, અગ્ની હાથમાં ઝાલો;શબ ઉચકીને ચારભાઇ, ગંગા ત્રટ લઇ ચાલો ॥૪૪॥ ભીમે જાણ્યું સહુને દુખ દેવું, તેથી શું વીશેષ વાધે; એવું જાણી કટી કશીને, મડદુ લીધું ખાંધે ॥૪૫॥ દોટ મુકીને બાહાર નીકળીયો,પુંઠળ સરવે જાય, ગંગા ત્રટે શબ લઇ આવ્યો,સ્નાન કરાવ્યું માંય ॥૪૬॥ પછી વરકોદર કાષ્ટ લાવ્યા, ચીતા ખડકી મ્હોટી; તાતને કાળજે કર દેઇને, કાળજું કાહાડયું ખીંચોટી ॥૪૬॥ તે એક પાત્રમાં મુકી રાખ્યું; એવે વધાં કુંતાય; કંથ ભેગી હું બળુંછું, બીરાજુ ચીતામાંય ॥૪૮॥ માદરી કહે હું બળવાની, આપણા સ્વામીની સાથ; કારણ કે પામ્યા મર્ણ મારાથી, માટે માગું જોડી હાથ ॥૪૯॥ કુંતા કહે જોજે છોકરાંને, હું મરૂં કુળવટે; તારાથી છું મોટી માટે માહરે મરવું ઘટે. ॥૫૦॥ ભીમ કહે શીદ વઢી મરો છો, આ શું લેવાનો છે લ્હાવો, તે કરતાં ભૈઓ સંપીને રહીશું, બંને માતાજી આવો ॥ ૫૧ ॥ એટલે શેદેવ નીકુળ ધરમે, અરજુનજી તરફડીયા; ઘણી માયા કુંતાજીની માટે, તેને બ્હાજી પડીયા ॥૫૨॥ તવ માદરી કહે મુને રજા દો, તમારા પુત્રોને માયા; તમ વિના તો સોસાઇ જાશે, ગાળી નાંખશે કાયા. ॥ ૫૩ ॥ તવ કુંતાએ આજ્ઞા આપી, કાષ્ટ ચિતામાં પેઠી; પોતાના પતિનું મુસ્તક ખોળે લેઇને બળવા બેઠી ॥૫૪॥ એટલે ધરમે અગ્ની મુકયો, સળગી ચીતા ચોપાસ; ભીમે ડાબલી કાળજા કેરી, ઉપર મુકી કરી કયાસ. ॥૫૫॥ કાળજું તાતનું ભક્ષણ કરવું, અભક્ષાભક્ષ કહેવાય; પણ બાકીને વાસના લેવી, ભક્ષ કર્યા તુલ્ય થાય ॥૫૬॥ એમ જાણીને બાફવા મુકયું, જ્ઞાન થવા સાક્ષાત; દ્વારીકામાં શ્રીકૃષ્ણજીએ,તે સહુ જાણી વાત. ॥ ૫૭ ॥ જાણ્યું કે કાળજાની વાસ લેશે, ત્રીકાળનું જ્ઞાન થાશે; પછી મારો ભાવ કો નહી પુછે, મમ તુલ્ય તે તો ગણાશે ॥ ૫૮ ॥ તે માટે ત્યાં સંચરૂને, ચરીત્ર મ્હારૂ લડાવું; બ્રાહ્મણ વેશે પક્ષમાં પેશી, જઇ કાળજું પડાવું ॥૫૯॥ વળણ ॥ કાળજું પડાવવા કૃષ્ણજી આવ્યા શામ શરીર; વલ્લભ વદે ચીતા બળે, તેનાં સાંમી તીર.

કડવું ૨૬ રાગ ઉછળતી ચોપાઈ.

આવ્યા સામી તીર વિશ્વના ભુપ, ભગવાને ધર્યું બ્રાહ્મણ રૂપ; માથે બાંધી ધોળી પાઘડી, એકભુજમાં ઝાલી લાકડી ॥૧॥ ચારછેડે પહેરી છેરે છોતી, બગલમાં માગીછેરે પોથી; લેપાટે તો ભસ્મજ ચોળી, ડાબી ખાંધે ભરાવિ છે ઝોળી ॥ ૨ ॥ એક ભુજે ગ્રહ્યું તુંબીનું પાત્ર, ગોવીંદે ધરીયું રૂડેરૂં ગાત્ર; વ્રધ માટે નેત્ર નવ સુજે, ચામડી લટકે ને થર થર ધ્રુજે ॥૩॥ દાંત પડયાને ડાચાંજ મળીયાં, મ્હોડેને માથે ઉગ્યાં છે પળીયાં; કટીમાંથી વાંકાજ વળીયા, શરીરે તો છેકજ ગળીયા ॥૪॥ નીચી ડોકીથી મારગ જુએ, નાશીકામાંથી પાણીજ ચુએ; આંસુડાં છુટે ને નેત્રજ ગળે; દેસ વાગે ને ધરણ ઢળે ॥૫॥ એવે રૂપે આવ્યા પુણ્ય સ્લોક, પાન્ડુ રાજા કહી મુકોજ પોક, આ મારા પાંડુરાય જજમાન, તે શબ્દ સાંભળ્યો કાન ॥૬॥ જુઓ બેટા કોક વીપ્ર રડે છે, વ્રદ્ધ વપુએ ઢળી પડે છે; દે તમારા તાતનું નામ, ચાલો જઇ લાવીએ આ ઠામ ॥૬॥ વળણ ॥ ચાર સુતને માવડી, ચાલ્યાં સામી તીર, વદે વલ્લભ એ આવીયાં, જ્યાં છે શામ શરીર.

કડવું ૨૭ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધપરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ ચારે પુત્રને લેઇને આવ્યા, પ્રભુ કને કુંતાય; ઓ મહારાજા કોને રડો છો, કહો કરીને કૃપાય ॥ ૨ ॥ પ્રભુ કહે રડું છું કરમને વૃધપણમાં મરૂં મથી, મુજ મીત્ર પાન્ડુને શોધું છું, પણ કાંઇ મળતો નથી ॥૩॥ તવ કુંતા કહે એ મહારાજા, જેનો તમારે સ્નેહ; તે પાંડુ રાજાએ આજે, મુકી દીધો દેહ ॥ ૪ ॥ આ બળે ચીતા એમની, હું કુન્તાએ નરની નાર, પ્રભુ કહે એને શ્રાપ હતો, ગયો વાંજીઓ અવતાર ॥૫॥ બીજી નારી હતી માદરી, તે પણ થઇ વીધવાય; કુન્તા કહે તે માદરીએ તો, કંથભેળી પાડો કાય ॥ ૬ ॥ શ્રાપ હતો બ્રાહ્મણ કેરો, પણ વાધ્યું વરસુત્ર; મંત્રથકી દેવતા લોકોએ, પાંચ દીધા છે પુત્ર ॥૭॥ આ રહ્યા તમારા ચાર દીકરા; પાંચમો સામીતીર; એટલે ગરગર આંસુ પાડી, રડયો શામ શરીર ॥૮॥ ભલે થયા એને દીકરા પણ, મીત્ર વીના હું શું કરૂં; જીવતર મ્હારૂં ધિકારછે હું, ઘાત

કરિને મરૂં ॥૯॥ એમ કરીને પડતું નાખ્યું, પોતે દીનાનાથ, તવ કુન્તાએ ને ધરમ રાયે, ઝડપ ઝાલ્યા હાથ ॥૧૦॥ તેડીને સામી તીર લાવ્યા, નેત્રમાં આંસુ છુટે;ચરીત્ર ભરેલા ચત્રભુજજી, છાતી ને શીશ કુટે ॥ ૧૧ ॥ કુન્તાજી તેમ તેમ કરગરતી, મહારાજા ક્ષમા ધરીએ, અમારૂં બધું ધુળ મળીયું, પણ તેનું કેમ કરીએ ॥ ૧૨ ॥ એટલે રડતા રડતા બોલ્યા, પોતે પુરૂપ પુરાણ; હું જઇ પડું ચીતા વિસે, કહાડું મારો પ્રાણ ॥ ૧૩॥ એમ કહી કાળજુ કાડવા ચાલ્યા, મરૂ મરૂ મુખ ભાખે, અરજુન સેદેવ ધરમ સુદ્ધાં, ખેંચી ખેંચીને રાખે ॥ ૧૪ ॥ એટલે ભીમસેન બોલીયો મા શું છે આ તોફાન, કુન્તા કહે તુજ તાત તણો, આ મીત્ર છે ભગવાન ॥ ૧૫ ॥ તે પડવા આવેછે ચીતામાં, માટે રાખીએ ખાળી; ભીમ કહે ભેળો બ્રાહ્મણ બળે, મમ તાત ભાગ્યશાળી ॥ ૧૬ ॥ આવવા દોરે આવવાદો, હુંતો ન રોકીરાખું; કોહોતો મહારાજા હું આવીને ઉચકીને મહિ નાખુ ॥ ૧૭ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું છે મસ્તાનો; નાખતા નહી કરે વાર એવું જાણીને ખમચાયા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૮ ॥ એવે ભીમસેન કાષ્ટ લેવા, અળગો ગયો લગાર, એટલે દીઠો લાગ ભલેરો, દોટ મુકી મોરાર ॥૧૯॥જઇ ડોઘલીને લાત મારી,ફોડી નાંખી તતકાળ; કાળજુ પડયું અગની વીસે, જોઇ રહ્યા ચાર બાળ ॥૨૦॥ સેદેવે જાણ્યું તાતજી તણું, વેણ વદેલું જાસે; લાગ્ય હું જઇને કાળજું કહાડું,થનારૂં હસે તે થાસે ॥ ૨૧ ॥ એવું જાણી દોટ મુકી, પ્રૌઢ પ્રાક્રમ માંડયું અગ્ની વીસે હાથ ઘાલી, ઝડપ કાળજું કહાડયું ॥૨૨॥ એટલે પ્રભુ પડાવવા દોડયા, સેદેવ નાશી જાય, તેની પુઠળ દોડવા લાગ્યા, પોતે શ્રી વૈકુંઠ રાય ॥ ૨૩ ॥ આગળ સેદેવ કેડે સામળીયો, જાય દોડયા વન વીસે; હુંનું કાળજું ઉછાળતો ત્યાં, સેદેવ સુરો નાસે ॥૨૪॥ એવે દોડતાં સેદેવજીએ, પાળ્યો પીતા વેણ ટેક; કાળજાની વરાળતણો ત્યાં, સ્વાસજ લીધો એક ॥૨૫॥ તેથી થયું જ્ઞાન સ્વર્ગ કેરૂ, સેદેવને તે વાર; બીજે સ્વાસનો ઘુંટડોભરી યો જે કાળ; તેથી જ્ઞાન થયું છે અતીસે, જાણી લીધું પાતાળ ॥ ૨૭ ॥ પછી કાળજુ નાંખી દીધું, ઉભો જોડી બે હાથ; હું સેવક પર સો છે જુલમ,ઓરે દીનાનાથ ॥૨૮॥ આવું કરવું ન ઘટે તમને દયાળુ વીશ્વના ભુપ, ભગવાન કહે સેદેવ આપણ, બેઉ થયા એકરૂપ ॥૨૯॥ અમમાં ને તમમાં ભેદ ન રહયો; માટે કલપના કાપો, બેઉ થયા એક વચન માગુ, તેટલું મુજને આપો ॥૩૦॥ સેદેવ કહે ભલે મહારાજા ઓરે જુગદાધાર;

જેવું આપવું તેવું લેવું, જગતમા વેહેવાર ॥ ૩૧ ॥ તમે માગો તે હું આપુ ને હું માગુ તે તમે આપો;પ્રભુ કહેછે લ્યો વેણ મ્હારૂં,તમે તમારૂં થાપો ॥૩૨॥ એમ કહીને સામા સામી,વચન આપ્યાં સાર; શેદેવને કહ્યું માગી લ્યો તમે, બોલીયા જુગદાધાર ॥૩૩॥ શેદેવ કહે સાંભળો સ્વામી ચરણ તમારે લાગુ, પ્રથમ પહેલું આપ માગો, પાછળથી હું માગુ. ॥૩૪॥ પ્રભુ કહે જ્ઞાન થયું ત્રીકાળી,પણ મન સમજી રહેવું,પુછયાવીના કોઇ પ્રાણીને, તમારે નવ કહેવું ॥ ૩૫ ॥ પાંચ ભાઈ જાતા હો પંથે તે પંથ તમારે ચડવું;કુઆમાં ભાઇઓ પડતા હોય તો, ભેળા તમારે પડવું ॥૩૬॥ પણ કહેવું નહી કે કુઓ છે, વેણ પાળે પ્રીયે લાગો; શેદેવ કહે સારૂ મહારાજા, પ્રભુ કહે તમે માગો ॥૩૭॥ તવ વીચારી સેદેવ બોલ્યા,રક્ષણ અમારૂં કરવું;અમારા પાંચમાંથી એક મરીએ તો જોડે તમારે મરવું ॥૩૮॥ શામળીયો કહે શાબાશ શેદેવ, કેમ કુપે પડવા દેવાય, મારૂં માગેલુ મારે ગળે આવ્યું, સદા સંભાળ લેવાય ॥ ૩૯ ॥ શેદેવ કહે પાળો પાલવતું, નહીતો રહેવા દઇએ; કૃષ્ણજી કહે પાળવું પુરૂ, વચન વીલા કેમ થઇએ ॥૪૦॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે શ્રી જુગદાધાર;એવે ચીતા કને ભીમ આવ્યો લાવ્યો કાષ્ટ અપાર ॥૪૧॥ ડોઘલી ચીતામાં નવ દીઠી. કાળજા કેરી જયારે;લાગ્યો ભીમશેન પુછવાને,અરજુન પ્રત્યે ત્યારે ॥૪૨॥ કહે ભાઇ કયાં ગઈ ડાઘલી, અરજુને વાત ભાંખી; આવેલા પેલા ઘરડા વીપ્રે, ડેઘલી ફોડી નાંખી ॥ ૪૩ ॥ ભીમ કહે ગયું વચન તાતનું;આપણને ધીક્કાર, અરજુન કહે શેદેવ વીરે, કાળજુ કાઢયું બ્હાર ॥૪૪॥ હુંનું ઉછાળતો લેઈ નાઠો છે, વીપ્ર પડયો છે પુંઠે; એવું સાંભળી કાષ્ટ બળતું, લેઈ વ્રકોદર ઉઠે ॥૪૫॥ ખોળવા ચાલ્યો વીપ્રને એ વાયુ નંદન બળીઓ, એટલામાં તો શેદેવ જોશી, ભીમને સામો મળીયો ॥૪૬॥ ભીમ કહે ભાઇ બ્રાહ્મણ કયાં છે, જોશી કહે કોણ જાણે; ગભરાશો નહી તાતજી તણું વેણ, પાળ્યું છે આ ટાણે ॥૪૭॥ એમ બેઉ જણ વાતો કરતા, આવ્યાઆ ચીતા કને, ભીમ કહે કે ત્રીકાળ કેરૂં જ્ઞાન થયુ હશે તને ॥૪૮॥ શેદેવ કહે કાંઇ ન થયું, કયાં હતી તાતને સુદ્ધ;વણ વીચાર્યું બોલી ગયા એ,મરણે બગડા બુદ્ધી ॥૪૯॥ વળણ ॥ મરણ સમે બુદ્ધી ગઇ, માટે કહ્યું પીતાય, વલ્લભ કહે છે તે પછી,ભસ્મ થઇ ચીતાય ॥

કડવું ૨૮ રાગ ચોપાઈની કાફી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન;સાંભળ જનમેજયરાજન, હસ્તભસ્મ નાંખી જળમાંય, ચાલ્યા સ્નાન કરી તંબુ જયાંય ॥ ૧ ॥ રડી કકળી કર્યું રે સયન, થયું મધ્ય રાત્રીએ વીઘ્ન;આવ્યો અગની થયો આહાકાર, કર્યું સહુ સૈન્ય પ્રલેકાર ॥૨॥ રહયો એક રથ ચાર તોખાર, સતી કુન્તા ને પાંચ કુમાર; વિતી રૂજની થયો પરભાત, મુકયો કુન્તાએ લેલાટ હાથ ॥૩॥ પત્ર લખ્યો હસ્તીનાપુર, થઇ કરમ તણી કસુર; દેહ મુકયો છે પાંન્ડુ રાય, બળી દહન થઇ સેન્યાય ॥ ૪ ॥ લખી મોકલીને એ બેઠાં, માત પુત્ર ચીંતામાં પેઠાં,અરેરે ગયો ભાગ્યશાળી;પુઠે લેઇ ગયો સર્વે વાળી ॥૫॥ તવ ભીમ વદ્યો વચન, માજી શાને કરો છો રૂદન, તમો કેહેતાં હતાં બહુ વાર; આપણે છે ઘણું ઘરબાર ॥૫॥ કેહેતાં હતાં કે છીએ નરેશ, આપણે છે ગાદીને દેશ ॥ ૭ ॥ છે કાકા દાદા ને કાકી, રાજ્ય કાજ નથી કાંઇ બાકી; તે બધુંછે કહો કીયે ઠામ, ચાલો જઇએ આપણે ગામ ॥૮॥ કહે કુંન્તા છે સાહ્યબી ઘણી, થઇ બેઠો દુર્યોધન ધણી, તારા અંધ કાકાનો તન, પચાવી પડયો રાજ્યાસન ॥ ૯ ॥ જીતીને લાવેલા તુજ તાત, હવે પડ્યું એ દુષ્ટને હાથ;પેહેલા હતા આપણે નાત બહાર, કર્યો તુજ તાતે જયજયકાર ॥ ૧૦ ॥ રહ્યા યાત્રાઓ કરવા વન, થયા માલીક અંધના તન, જીવતા હોય જો તમ તાત, તો તો રાજય આવત તમ હાથ ॥ ૧૧ ॥ તેમ છતાં જો ગામમાં જઇએ, થઇએ ગરીબ તો ત્યાં રહીએ; કહે ભીમ ચાલો મારી માત, ત્યાં ગયા પછી બીજી વાત ॥૧૨॥ કહે કુંન્તા તું છે મસ્તાન, કરે ત્યાં જઇને તોફાન, તેથી ભંગાવી નાંખીએ વાંસા, પડે ગામમાં પેઠાના સાસા ॥ ૧૩ ॥ ભીમ કહે હતો શીશ તાત, ત્યાં લગી કર્યું તોફાન માત, ફર્યો થઇને મસ્ત હરાયો, હવે આજથી જાણજો ડાહયો ॥ ૧૪ ॥ તવ કુંન્તા કહે થાઓ ત્યાર, જોડો રથને ચાર તોખાર, તવ અરજુને રથ જોતરિયો, દેશ જાવાનો વીચાર કરીઓ ॥૧૫॥ સમર્યા શ્રી દેવાધીદેવા, લીધી ધરમે ઠાકોર શેવા; બેઠાં રથમાં માતને ભ્રાત, ભીમ ચાલ્યો ઉભી વાટ ॥ ૧૬ ॥ કહે કુંન્તા સુણો સુતભેમ, તુજ થકી ચલાશે કેમ, ભીમ કહે ચાલીશું ચરણ, બેસું તો ઘોડા પામે મરણ ॥૧૭॥ અધવચ રસ્તામાં રહીએ, પછી ઘેર શી રીતે જઇએ એમ કહીને ચાલ્યાં વાટ, કરે વીશ્રામ જયાં પડે રાત ॥ ૧૮ ॥ એમ નીત્યાન પંથ કપાય, ઘણે દીવસે લગભગ થાય, નગરથી

જુમના જોજન, ત્યાં તો આવ્યા પાંન્ડુતન ॥ ૧૯ ॥ ઉતર્યો જમુના વ-હાણું વહાતે,છોડયો રથ થતે પરભાતે;કહે કુંન્તાસુણો સંતાન,કરોજુ-મનાજીમાં સ્નાન ॥૨૦॥ માળા પુજા કરી પરવારો, પછી નગ્ર વીશે સી-ધારો, કોટ કાંગરાવાળુ ગામ; હસ્તીનાપુર એનું નામ ॥૨૧॥ તવ ઘોડા છોડયા કીનારે, કીધાં સ્નાન જમનાને આરે; ત્રણ બંધુને ચોથી માત. બેઠાં માળા ગ્રહીને હાથ ॥૨૨॥ એતો સમરે દેવાધી દેવા, કરે ધરમ ઠા-કોર સેવા,ભીમ પડયો નહાવા બહુ બળમાં કરે તોફાન જુમનાના જળ-માં ॥ ૨૩ ॥ મારે ડુબકી ફરે ને તરે; મછ મગરથી નવ ડરે, બોલ્યા ધ-રમ સાંભળો માડી, આજ પુષ્પ વિના પડે આડી ॥ ૨૪ ॥ ફુલ વીના નથી થઈ સેવા, આજ થાય તે દીવસ કેવા;તવ બોલ્યા કુંન્તા ડોશી, તમો ઉઠો શેદેવ જોશી ॥૨૫॥ જુઓ બાગ પેલો દેખાય અતી ફળ ફુલ છે તેની માંય; તુજ તાત તણો એ બાગ,હશે માળી પીળે પોશાક॥૨૬॥ તેને જઇ કહેજો વચન, કહીએ હું પાંન્ડુનો તન; આપો પુષ્પજ સેવા સારૂ, તેમાં ભલેરૂ થાશે તમારૂ ॥ ૨૮ ॥ કહે શેદેવ ભકતી અધુરી, નથી થઇ માળા મ્હારી પુરી; કહે કુન્તા તુટેછે નીમ,બોલ્યા સેદેવ એ રહયો ભીમ ॥ ૨૮ ॥ વળણ ॥ નવરો દીઠો માવડી, તવ કીધો પોકાર; વદે વ-લ્લભ સોર સાંભળી, ભીમસેન આવ્યો બ્હાર ॥ ૩૦ ॥

કડવું ૨૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીમસેન આવ્યો માતાની પાસે, પુછયું ધરીને પ્રેમ; કહો માતા સુખની સાતા, મને બોલાવ્યોકેમ ॥ ૨ ॥ કુંન્તાજી કહે તોફાન મુકી,કામમાં તતપર થાવો; પેલા બાગમાં ઠાકોર સારૂ પુસ્પ લેવા જાવો ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે હું નહી જાવુ મા, અમો થાકયા પગપાળા; કુંન્તા કહે તું છે નવરોને, બીજા જપે છે માળા ॥૪॥ ભીમ કહે મા મોકલો મુને, મેં શા કરેલાં પાપ; નથી નવરો જમુનાજી-માં, હું પણ જપું છું જાપ ॥ ૫ ॥ કુંન્તા કહેતું મેલ ચાળા, જા દીકરા મુકય દોટ; લૈ આવ્ય પુસ્પ એક ઝપાટે, એ દીસે બાગનો કોટ ॥ ૫ ॥ ત્યાં જઇને માળીને કહેજે, પાંન્ડુરાયનો તન; પુષ્પ જોઇએ શેવા સારૂ, કરવું દેવ પુજન ॥ ૬॥ એમ કહીને લાવજે માગી, રાખજે મન વશ્યમ-ળ; અનેક તરેહના મેવા હસે પાગુ, હાથે ન લઇશ ફળ॥૭॥ભીમે જાણ્યું

ત્યાંછે ખાવાનું, તરત થયો તઇયાર; વધારે એક વસ્ત્ર લેઇને,ચાલ્યોવા-
યુ કુંવાર ॥ ૮ ॥ ફળમાં ચીતછે ફુલમાં પ્રીતછે; ચાલ્યો આવ્યો ચડી
ચોટ; જાણ્યું કયાં હશે દરવાજો આતો ફરતો કોટ ॥૯॥ દરવાજો સોધવા
કયાં જાવું, ફીધી દોટા હડીઓ;આઘે જઇને છલંગ મારી, કોટ કુદીનેપ-
ડીઓ ॥ ૧૦ ॥ બાગમાં પડયો સુત સતીનો. નીરખી દીશા ચાર, પુંપ
તણી ઘણી પીમળ આવે, વનસ્પતી દસભાર ॥૧૧॥ કમળ કેતકી કુશુ-
મ કેવડો, જાઇ જુઇ ચંબેલી;મોગરો મરેઠી આક અરેઠી,બોરસલી પડ-
વેલી ॥ ૧૨ ॥ સોભાગ સુંદરી સુરજ વંશી, ચંપક ચંપાને ચંપો; બટ
મોગરોને વેલ મોગરો, કાંટાશળી વિશંપો ॥૧૩॥ ગુલાબ ગુલ ચંપો ગુલ
હાવદી, ગુલબાસ ગોટા હજારી; પારસ ધોળીઓ જાશુદ શાળા, કરેણો
હાતરો ભ્યારી ॥૧૪॥ વીવીધ્ર વ્રક્ષો ચોરૂચારોળી, ચંદન ચંપુ અંક,વેલ
વાલોળને વૈલછડો છે, આશાળા વાળ્યો વંક ॥ ૧૫ ॥ આંબા આંબળાં
આંબલી અરણી, અગથીયોને અનાર; પીપળાં પીપળી પારસ જાબુ,
બોર બપયાની હાર ॥ ૧૬ ॥ શીમળા શેતુરી સીફળા ફોફળા, તાડ
તાડીને ખજુરી; શેકટી શેલડી લાંબી, અનુસડી પણ પુરિ ॥ ૧૭ ॥ ક-
મખી પપનસ અનનસ ફનસ, મીઠાં લીંબુ નારંગી; જલદારૂ આલુ અં-
જીર બદામ; કેરી કેળાં ઝાડ જંગી ॥ ૧૮ ॥ દ્રાક્ષની વેલા દ્રાક્ષ લળેલી
અખોડને ગેરાણી; પાકા ફળની સોડમે ભરાયું, ભીમના મ્હોમાં પાણી
॥ ૧૯ ॥ મન વશ રહ્યું નહી ત્યારે, વીચાર કાધો એમ, માતાએ ફળ
હાથે તોડવાનું; ના કહ્યું કરૂં કેમ ॥ ૨૦ ॥ સાચા સાગન ખાતા છુટીએ,
વીચાર્યું દલ સાથ; બે ચાર વ્રક્ષનું જુથ હોય ત્યાં, ભીમ ભીડાવે બાથ
॥ ૨૧ ॥ હચહચાવી ખેંચી કહાડે, પછાડે પૃથવી માંય; પાકાં પાકાં ફળ
ગરીને, ભોમીએ ઢગલો થાય ॥ ૨૨ ॥ વ્રક્ષો કહાડે ભોમી પછાડે પડે તે
ફળ ખાય, રમેછે ધુમે છે બાગમાં બળીયો, ભય નહી જરાય ॥ ૨૩ ॥
તે બાગના દરવાજા ઉપર માળી રહેછે રખવાળ; તેણે કડાકા ઝાડના
શુણ્યા, પેટમાં પડી ફાળ ॥ ૨૪ ॥ આવ્યો અગાસીમાં જોવાને સરૂ,
દીઠી ભીમની પુંઠ; કોણ મુઓ હરામ ખાનાર, અકલ વિનાનો ઉંટ
॥ ૨૫ ॥ આવી રહ્યું છે આયુષ તારૂં ફળ ખાવા મન મ્હોયું; એટલે
ભીમે આડી આંખે, અગાશી સામું જોયું ॥ ૨૬ ॥ માળીને દીઠો મન
વીચાર્યું, શુકન માઠા થાશે; ગાળો સાંખીને ગામમાં જાશું, તો જનમ
ગાળોમાં જાસે॥૨૭॥એવો અવળો અરથ લીધો; ક્રોધ હળાહળ ચડીયો,

છલંગ મારીને ઉછળ્યો તે,જઇ ધાબામાંપડીયો,ધમધમ ધમ ધમ ધમ ધા-
બુ ધ્રુજ્યું, માળીશું જોરવે તાપ; થર થર ધ્રુજ્યો હાથ જોડયા, નહી બોલું
મા બાપ. ॥૨૮॥ ભીમ કહે ભલો ગાળો દેનારો, ઝડપ લઇને ઝાલ્યો,
મુસ્તક ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાં ઘાલ્યો. ॥૨૯॥ ભીમ કહે ગામની
ને વનની, દેવ્યા કાહાડજે રોગ; પેહેલ વહેલે ગામમાં જાતાં; તુજને આ-
પુ ભોગ ॥ ૩૦ ॥ માની લેજે ભક્ષ માળીનું, એમ વધો મુખ વાણ, બ-
ગલમાં બળ કરીને દાબ્યો, કાહાડી નાંખ્યો પ્રાણ. ॥ ૩૧ ॥ પછી મડદુ
મુકયું ધાબામાં,માળીના મોહોલમાં વાધ્યો; સોધીને લાવ્યો દોરડુ લાંબુ,
માળીને ચર્ણ બાંધ્યો ॥ ૩૨ ॥ મોહોલમાં મડદું લેઇને ચાલ્યો, હસવા-
નો ખેલ કીધો; દરવાજાની કમાન વચ્ચે, ઉંધોજ ટાંગી દીધો. ॥ ૩૪ ॥
પછી પાછો બાગમાં પડીઓ, કીધું સરોવર સ્નાન, ફુલ વીણીને ફળજ
ખાયે, ન ફકરો મસ્તાન ॥૩૫॥ એવામાં આવી માળીની પુત્રી, ખાવા
નું ભાતુ લેઈ; દરવાજામાં પેસવા માંડયું, થર થર કંપી દેહી ॥૩૫॥ શ-
બ દીઠું તવ લાગી શોસાવા, આ કૃત્ય કોણે કીધું;એવે ભીમની પુઠ દી
ઠી, ભાતુ ત્યાં ફેંકી દીધું ॥ ૩૭ ॥ દડ બડ નાઠી નગ્રમાં આવી,રાજ સ
ભાની માંય; આંસુડાં છુટે શીશ કુટે, છે દુરીયોધન ત્યાંય ॥૩૭॥ છત્ર-
પતી કહે કેમ છોકરી તવ વદી પુત્રી વચન;મારા તાતને મારિ નાંખ્યો
છે, કોઇ હલમસ્ત જન ॥૩૮॥ બગીચો બધો ભાગી નાખ્યો, સાંભળ્યું
દુરીયોધન; એકદમે સો મલ બોલાવ્યા, ક્રોધ કરી રાજન ॥ ૩૯ ॥ એક
સો મલ ત્યાં આવી ઉભા, છત્રપતી કહે જાવો;બાગનો ભાગનાર માળી
નો મારનાર, તેને બાંધીને લાવો. ॥૪૦॥ મલ્લ કહે વારૂ માહારાજા; કહી
ચાલ્યા ચડી ચોટ;ગેડીઓ લીધી તૈઆરી કીધી,દડબડ મુકી દોટ ॥૪૧॥
ધમ ધમે ધરતી મલ્લોને ચરણે, જોર ઝપાટે ગયા; સાંભળ્યું ભીમે મન
વીચાર્યું, ધબડાકા કાંક થયા ॥૪૨॥ એવું જાણી ફળ મુકી ઉઠયો, જ્યાં
વ્રક્ષ ઘેરો હતો; તે ઝાડના જાળામાં પેશી, ઉંધો થઇને સુતો ॥૪૩॥ એ-
ટલામાં મલ્લ લોકો આવ્યા પાકા કર્યા મનસુબા;નેવું જણા મહી સોધ
વા પેઠા, દરવાજે દશ ઉભા ॥૪૪॥ બીજા સરવ શોધવા લાગ્યા, ભીમે
કર્યો વિચાર; આવ્યા છે તો હોંશ એમની પુરણ કરવી સાર. ॥ ૪૫ ॥
॥ વળણ ॥ હોંશો પુરણ પાડવી, એજ કરયો વીચાર; .વ્યાસ વલ્લભ
એમ ઓચરે, ભીમ સુરો સરદાર.

કડવું ૩૦ રાગ રેકતા ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજય રાજન; ભીમે કાળજાં મલનાં ખોવાવ્યા, સુતાં સુતાં નાશકોરાં બોલાવ્યાં. ॥ ૧ ॥ તવ મલ્લો એ દીઠો ઘોર; સૌએ ભેગા થઇ કર્યો સોર, ટોળે મળી ચાલ્યા સહુ સુભા ભીમને સુતો ઘેરિ સહુ ઉભા ॥ ૨ ॥ તોએ સુતો રહયો વાયુ તન, એટલે મલ બોલ્યા વચન; અલ્યા કોણુ જાત કોણુ ઘર ગામ, કોણુ માત તાત કોણુ તુજ નામ ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે શીદ પુછો શબ્દ ઝાઝા, અમો સરવના શજાધીરાજા; મલ્લ કહે તારો દન વાંકો જાગ્યો, છત્રપતી બળીયાનો બાગ ભાગ્યો. ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે વાંકા દહાડા તમારા, આવી જવાબ માગો છો અમારા; તવ મલ્લ લોક બોલ્યા વચન, ઉઠ તેડાવે છે દુરીયોધન, ॥ ૫ ॥ વાયુ સુત કહે કહો સભા માંઈ, કહીએ તેડે છે ભીમસેન ભાઇ; મલ્લ કહે ભવીશ તારૂં ફુટયું, જાણજે હવે આયુશ તુટયું ॥ ૬ ॥ સુણી ભીમ કહે લાગો ચરણુ, નહી તો આવ્યું તમારૂં મરણુ; કહે મલ ઉભો થા મુંઢ મતી, ભીમ કટે અમે ઉઠવાના નથી ॥ ૭ ॥ તવ મલ્લે મનસુબો કર્યો જુદો એના ઉપર ચઢીને કુદો, ચઢયા શરીર ઉપર સોએ સુરા, નાચે કુદે પ્રબળ પ્રૌઢ પુરા ॥ ૮ ॥ ભીમ ધરતો નથી મન ધાક, જાણ્યું ઠીક ઉતરે છે થાક; ભીમ કહે સેવા થઇ પાકી, પણુ બોચી ગદડવાની બાકી. ॥ ૯ ॥ સુણી સહુ મલ્લ કકળ્યા તે ઠામ, ઓણે સરવને ગણ્યા ગુલામ; ક્રોધે ભરયા એવું ધારી, ભીમને શીશ મલ્લે ગેડી મારી ॥ ૧૦ ॥ તવ વ્રકોદર રોશમાં રૂઠયો, પાસુ મરડી ઝડપ લેઇ ઉઠયો ॥ ૧૧ ॥ વ્રક્ષ ગફામાંથી બહાર નીકળ્યો, જઇ કુઆપર ઉભો એ બળીઓ; મલ લોક કહે ઝાલવાન જાય, દીઠો કુપપર ખમચોયા ત્યાંય. ॥ ૧૨ ॥ અળગા રહીને બોલ્યા સહુ એમ; અલ્યા બળીઆ તું કરે આમ કેમ; તને નથી રાજા દંડદેનાર, નથી કોય તને કાંઇ કહેનાર ॥ ૧૩ ॥ ચાલ અમ સંગ સભા માંય, નથી કેદ કરવો તને ત્યાંય, જો તું નહી આવે અમારે સાથ, અમ પર કોપે નગ્રનો નાથ. ॥ ૧૪ ॥ તેથી અમ પેટપર પડે પાય, તેણે લાભ તને શોય; મીથ્યા બાંધવા દેને હાથ, તેથી પ્રસન થશે નગ્રનાથ ॥ ૧૫ ॥ કહે ભીમ ભલે લેઇ જાઓ, મુને બાંધવા કુપપર આવો, મલ્લે જાણ્યું કપટ એ કરશે, જરૂર જીવ સર્વના હરશે ॥ ૧૬ ॥ નહી ઝાલીએ તો પણુ ખોટું, થાશે વીશ્વમા મેહેણું મ્હોટું; ચાલો થનાર હશે તે થાશે; કાં ઝલાશે કે કાં જીવ જાશે ॥ ૧૭ ॥ એમ જાણી ચાલ્યા સહુ સાર, ભી-

મે મુખથી કરચો ઉચ્ચાર; આવા સનમુખ નહીં પડે વાંધો,લાવો દોરડાં બે ભુજ બાંધો ॥ દોહરાનિ ઉતાવળી ચાલ ॥ તવ ત્યાં સોએ મલ્લો ચાલ્યા, મરવાના મનસુબા; પચાસ પચાસની બે ઓળ્યો થઇ, ભીમની સામા ઉભા ॥૧॥ મલ કહે કે ડરતો નહિ તું; લાવ્ય તારા હાથ, તવ લાંબા ભુજ ભીમે કીધા, ભલી ભીડાવી બાથ ॥ ૨ ॥ સોએ મલ લાગ્યા તરફડવા, છે કોઇ મસ્તાન માઠો; એવામાં તો એક મલ્લ ત્યાં, વચકળીને નાઠો ॥૩॥ ભીમે તેને જાતાં દીઠો, વીચાર્યું તે વાર, છોને એ જાય જીવતો જૈ કહેશે સમાચાર ॥ ૪ ॥ એવું જાણી જાવા દીધો, બીજાને ગ્રહી રાખ્યા, ઉપાડીને હીલોળીને, તરત કુવામાં નાંખ્યા ॥ ૫ ॥ તે નવાણું તરવા લાગ્યા ફરવા લાગ્યા માંય; કંઇક કુવાપર ચડવા લાગ્યા, ભીમે જોયું ત્યાંય ॥ ૬ ॥ જાણ્યું મહેનત છુટી પડી, એવે દૈવત દાખ્યો, ઝાડ બીડ પડેલાં લાવી, કુવો પુરી નાંખ્યો ॥૭॥ કૈં તરતાતા કૈં ફરતાતા,તે સહુ બેઠા હેઠ; પ્રાણ પલકમાં નાકળી ગયા, પોહોચી ચુકયા ઠેઠ ॥ ૮ ॥ પછી પોતે ગયો બાગમાં; પુરણ કીધો ટેક, બાંધ્યો ફળનો ગાંસડો વળી ફુલનો બાંધ્યો એક ॥ ૯ ॥ બેઉ ગાંસડા લઇને ચાલ્યો, વાયુનો કુમાર; દોટ મુકીને કોટ કુદીને, પડ્યો બાગની બહાર ॥ ૧૦ ॥ માત ભ્રાત જ્યાં છે પોતાનાં ત્યાં આગળ એ આવ્યો; કુંતાજીએ મન વીચાર્યું, બાગ ઉજડ કરી લાવ્યો ॥ ૧૧ ॥ એવે ભીમે મુકયા ગાંસડા, નહી ચતુરાઇમાં ભુલ; ધરમરાયના દેવ માટે, આપ્યાં ચપટી ફુલ ॥૧૨॥ બીજા ફુલ જમના ત્રટ વેર્યાં, ભીમ કહે લ્યો લ્હાવો; ગામમાં પેસતાં શુકન છે ભૈ, ફુલમાં સુવા આવો ॥૧૩॥ લો ફળ ખાવો માતા મ્હારી, કુંતા વદયાં વેણ; આરે શત્રૃ દિકરા આ, કીયા ભવનું લ્હેણ ॥ ૧૪ ॥ બાગ બગાડયો દુરજોધનનો, જીવ્યાની શી આશા; મુળમાં તો ગામમાં પેઠાના પુરણ હતા સાંસા ॥૧૫॥ મારે પેટ તું શત્રૃ સાચો, નડવા તેડી લાવ્યો, પેલા ભવનાં પાપ માહરાં, તું મુજ પેટે આવ્યો ॥૧૬॥ દેવને દુખી દીકરા માગ્યા, નીકળીઓ આ સાર, એમ ગાળો દેવા લાગ્યાં માતા અપરમપાર ॥૧૭॥ સાંભળી ભીમે મન વીચાર્યું, હવે શી કરૂં પેર; ગાળો દીધી માળીએ તો મારી નાંખ્યો ઠેર ॥ ૧૮ ॥ શુકનમાં શી ગાળો ખાવી, છે મહા મનમાં વેણ; પણ આ તો છે જનેતા તે, આને કરૂં કેમ ॥ ૧૯॥ ફીકર નથી દેવા દો ગાળો, બહુ દુઃખે દુલાવું; કોઈ ઝાલવા આવે તો તેને, હાથે ખો ભુલાવું ॥ ૨૦ ॥ એવું જાણી સુતો ફુલમાં ફળ લઇ લઇને ખાતો; દો મા દેવી હોય તેમ ગાળો, એમ કહી મકલાતો ॥૨૧॥ એવા-

માં જે મલ નાઠેલો, તે ગયો ગામ માંય, દુરયોધનની સભામાં આવી, જુહાર કીધો ત્યાંય ॥૨૨॥ દુરયોધન કહે કેમ થયું ત્યાં, કયાં છે આપણો ચોર, મલ કહે મહા મસ્તાનો છે, જબરૂ એનું જોર ॥ ૨૩ ॥ હું મુજ કરમે જીવતો આવ્યો, નહીં તો પામત મરણ; મારી જોડે નવાણું તે, થયા વિષ્ણુ સરણ ॥ ૨૪ ॥ સાંભળી રાજા વીસ્મે પામ્યો. એક સહસ્ર મલ જાઓ, ટંકે મણ દુધ પીનારા જઇને બાંધી લાવો ॥ ૨૫ ॥ મલ્લ કહે ઓરે મહારાજા, છે અમને બહુ હામ બે જણા જઇ બાંધી લાવીએ, શું છે સૌનું કામ ॥ ૨૬ ॥ તવ જે મલ જીવતો આવ્યો તો, તે તો બોલ્યો આપ; હોંશ હૈયે થોડી રાખો,બળીયો તમારો બાપ ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધન કહે સરવે જાવો, થનાર હોય તે થાય; એટલે મલ હજારે ચાલ્યા, ગયા બાગની માંય ॥૨૮॥ એક સો મલ ઉભા દરવાજે; નવસેં કરતા શોધ, ખુણે ખોંચરે ખોળ કરે, મહા જોરાવર જોધ ॥ ૨૯ ॥ કોઇ સ્થળ ભીમને ન દીઠો, ઝીણું જોવા માંડ્યું; જોતાં જોતાં ભીમસેનનું, પગલું શોધી કહાડ્યું ॥ ૩૦ ॥ તે પગલું ગયું કોટ પાસે, તવ જોઇ કહાડ્યું બહાર, પછી પગલે પગલે ચાલ્યા બળીયા મલ હજાર ॥ ૩૧ ॥ દોટા દોટે પગલે મ્હોટે, જાતા બહુ બળવાન, વાગે પગની પડગીઓ તે. ભીમે સાંભળ્યું કાન. ॥૩૨॥ તવ વાયુ સુતે વિચાર્યું, માયે મને કર્યું ખોટું; મલો પાસે માર મરાવી, વાળું ગાળનું સાટું. ॥ ૩૩ ॥ એવું જાણી ભીમ ઉડયો, ઓરે મારી માત; કેવારનાં ગાળો દો છો તે, કરૂં જલ જંપાપાત ॥૩૪॥ એમ કહી જઈ જમનાજીના; જલમાં પડયો સાર; ઉંડા નીરમાં તરતો રહયો, રાખ્યું ડોકું બહાર. ॥૩૫॥ એવામાં પેલા મલ આવ્યા, જુમનાની કીનાર; ફળને ફુલ પડેલા દીઠાં, કોપ્યા અપરમપાર. ॥ ૩૬ ॥ વલણ. ફળ ફુલ દેખી કોપીઆ, નેત્ર થયાં બહુ લાલ; વલ્લભ વદે મલ બોલીયા, મળ્યો મુદ્દાનો માલ.

કડવું ૩૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મલ્લે માલ દીઠો મુદ્દાનો, તવ પગમાં આવ્યું જોર; જાણ્યું કે આ પાંચ જણા છે, આપણા બાગનાં ચોર ॥૨॥ એમ કહીને ઝાલ્યા ધરમને, બીજા અરજુન ભુપ;ત્રીજા શેદેવ ચોથો નીકુળ, કુંતાજી પ્રધ રૂપ. ॥ ૫ ॥ પાંચે જણ ત્યાં લાવ્યાં ટલ-

વળવા, વીચાર કરો દલ સાથ;એમનું બોલ્યું મલ્લ માને નહી, અવળા બાંધ્યા હાથ ॥૪॥ તવ કુંતા કહે મુકી દો અમને, સત્ય કહું મુખ ભાંખી; કોઇક ગાંડો ફળને ફુલ લાવી, હાંઇ ગયો છે નાંખી ॥ ૫ ॥ મલ્લ કહે તમો ફુલ લાવ્યાં, દેવ શેવા કરવા પાપ્રી; કુંતા કહે હાથ છોડો હું, દુરીયોધનની કાકી ॥૬॥ મલ્લ કહે તારૂં મ્હો નથી કહેતું, મુકય મુમતનો સોર; જો તમારે જીવવું હોય તો, બતાવો બાગનો ચોર ॥ ૭ ॥ એમ કહીને માર મારે, પાંચેને આમુ છુટે; ભીમ જળમાંથી જોયા કરે, જોઇ કાખલીઓ કુટે ॥૮॥ મલ્લ માર મારે દયા ન ધારે, સહન કરે દુખ અતી; દેખે છે દુરથી ભીમને પણ કોઇ બતાવતાં નથી ॥ ૯ ॥ મનમા એમ કે મારશે ભીમને, દુખ કરેછે સહન; વળી વારે દયા ઉપની ભીમને, વીચાર કીધો મન ॥૧૦॥ હવે મા ભાઇ મરી જવાના; જાણીને નીકળ્યો બહાર; એ છે અનેકને હું એકલો વળી, હાથ નથી હથીઆર ॥ ૧૧ ॥ એવામાં એક ડુંગર દાઠો, ચાલ્યો ત્યાં સુરભર્યો સુબો; ઉપર ચડીને કીધો હોંકારો, મુછ મરડતો ઉભો ॥ ૧૨ ॥ કરી ગર્જના વાયુ સુતે, સાંભળો હરામખોર; ગરીબડાને શું મારો છો, હું છું તમારો ચોર ॥૧૩॥ મેં બાગ ભાંગ્યો મેં માળી માર્યો, મલ્લ નાંખ્યા કુપમાંય; તમારી માએ સુંઠ ખાધી હોય તો આવો વઢવા હાંય ॥૧૪॥ એટલે મલ્લોએ જોયું ડુંગરપર, જાણ્યુંકે એ ચોરસાચો; પાંચને બાંધી પાંચ ઉભા રહો, ન રાખશો ખેલ કાચો ॥૧૫॥ ચાલો નવસેંને પંચાણુ જઇએ, પકડવા કરો પેર;છેવટ હાથમાં આવે નહી તો મારી નાંખવો ઠેર ॥ ૧૬ ॥ એમ કહી નવસેં પંચાણું, ચાલ્યા મુકને દોટ; આખો ડુંગર વચમાં ઘેરીને, ફરતો વળીયો કોટ ॥૧૭॥ પાંચની પાસે પાંચ રહ્યા છે કરગરે કુંતા તે ઠામ, હું પાંડુરાયની પ્રેમદા છું, કુંતાજી મ્હારૂં નામ ॥ ૧૮ ॥ મુકો અમને ઠબકો તમને, દેશે દુરીયોધન;ડુંગરપરછે તે ને આ ચારે થાયછે મહારા તન ॥ ૧૭ ॥ તોપણ મલ્લ લોકો માનતા નથી, બાંધી ઉભા છે સાર; પેલ્લા નવસેં પચાણુ મલ્લોએ કીધો મુખ પોકાર ॥ ૨૦ ॥ બાગના ભાગનારા ઉતર હેઠો, જરૂર જીવ તારો જાય; ભીમ કહે જો જીવવું હોયતો, પ્રથમ લાગો પાય ॥૨૧॥ મલ્લ કહે હવે છે મરવાનો બચ્ચાજી મળીયાં પાપ, ભીમ કહે તમે સરવ બચ્ચા, હુંતો તમારો બાપ ॥૨૨॥ એવું સાંભળી સહુ મલ્લ કોપ્યા, હેઠો ઉતર મુંઢ મતી; ભીમ કહે ફાવે તેમ કરો, અમે ઉતરવાના નથી ॥૨૩॥ તવ મલ્લોએ એમ વીચાર્યું, હવે દયા નવ ધારો; છુટા આયુધે હાથ ઉપાડો, મન મુકાને મારો ॥ ૨૪ ॥

એમ કહીને આયુધ લીધાં, પ્રાક્રમી પ્રૌઢ પોકારે, ગુપતી ગેડી સાંગ્ય કાતરીયાં, લેઇને છુટાં મારે ॥૨૫॥ દેછે કષ્ટી કરે છે વૃષ્ટી; મુમત ભીમનો મુકાવે, આડો અવળો ખશી જઇને આયુધ ભીમ ચુકાવે ॥ ૨૬ ॥ એવે સરવ મારી મારીને થાકયા, તવ ભીમ કોપે ચડીયો; સો બશેંના ટોળાં માં બળીઓ નેત્ર મીચીને પડીયો ॥૨૭॥ અવની ઉપર આભ પડે તેમ, પડયો બહુ બળવાન, પાંચપચાસ તળે આવ્યા તેનો, વળીઓ કચ્ચર ઘાણ ॥૨૮॥ ઉભા રહેલાના ચરણ ઝાલે ડરે ન કોઇની બીકે; ઉભો થઇને ધોબીની પેડે, ડુંગર ઉપર ઝીકે ॥ ૨૯ ॥ એકજ ઝીકે થાય બરોબર, તેને તો ફેંકી દે છે, દસદસ જણને એકએક ભુજે, ઝાલીઝાલી ઝીકે છે ॥૩૦॥ એ રીતે સહુને ઢેર માર્યા, હાથ બનાવ્યા માઠા; પાંચને ઝાલી પાંચ ઉભેલા તે, જીવ લઇને નાઠા ॥ ૩૧ ॥ તે પાંચને જાતાં જેયા ભીમે ધારણા ધારી સાર; છો જાય એનો જીવતા જઈ, કહેશે સમાચાર ॥૩૨॥ એમ જાણીને જાવા દીધા, હીંમત મનમાં લાવ્યો; માત ભ્રાત પાસે હસ્તો હસ્તો મુછ મરડતો આવ્યો ॥ ૩૩ ॥ કુંતાજી તો જેઇ રહ્યાં સામુ, ગજબ એણે કીધો; બાગમાંને મેદાનમાં થઈ જીવ ઘણાનો લીધો ॥ ૩૪ ॥ આતે કેવો કઠીણ નીકળ્યો બહુ વઢવાનો ચાળો; ભીમ કહે છે માતા, હવે દેવી છે ગાળો ॥ ૩૫ ॥ ગાળોએ ફળ કેવું અપાવ્યું, તવ બોલ્યા ચાર ભ્રાત, એ ભાઇ પછી બીજી વાત કરજે, છોડ અમારા હાથ. ॥૩૬॥ એટલે ભીમે ભાઇઓ છોડયા, હોડી મુકયા વૃધ માય, તવ કુન્તા કહે દીકરા ગાંડા, વડા શું વેર ન થાય ॥૩૭। તેં વેહેર તો પાકું બાંધ્યું. જીવ્યાની આશા ફોક, ભીમ કહે મા ભલે સૌ આવે, પહોંચાડી દઉં જમ લોક. ॥૩૮॥ ઘર ગામ છે મુજ તાતનણું તે, ઓશીયાળો શીદ થાવું; વાજતે ગાજતે તેડવા આવે તોજ નગરમાં જાવું ॥૩૯॥ હાથી ઉપર કરૂં સ્વારી, કરપ પ્રથમ પાડું; જે માત તમારી ઇચ્છા હોય તો, સોનાના રથે બેસાડું ॥૪૦॥ કુન્તા કહે મારે રથ નવ જોઇએ; જેમ તેમ જીવતાં રહીયે; માટે માનો વચન માહરૂં; વનમાં નાશી જઇએ ॥૪૧॥ તવ ધરમ કહે માતા માહરી, થનાર હોય તેમ થાય, ભીમને મુમત ભરાયો છે, શાન્તા રાખો મુજ માય ॥ ૪૨ ॥ આયુશ દોરી ખુટયા વીનાં તો, નથી કોઇ મારનાર; એમ કહીને નીશ્ચય કીધો, કરતો હરતો કીરતાર ॥૪૩॥ ભીમ કહે સહુ હીંમત રાખો; કરશે સામળીયો સાહાય, કરો પ્રાર્થના પરમેશ્વરની શત્રૂ થકી શું થાય ॥ ૪૪ ॥ એમ કહીને બેઠા મેદાનમાં, પાંચ મલ્લો જે ગયા; દુરીયોધનની સભામાં

આવી, કરજોડી ઉભા રહ્યા ॥૪૫॥ દુરીયોધન કહે કયાંછે તસ્કર, તવ મલ્લ લાગ્યા ચરણ; મહારાજા નવસેં પંચાણું મોકલ્યા ત્રિસ્ણુ શરણ ॥૪૬॥ આમ જરા એકાંત આવો, કહેવાની છે વાત; દુરીયોધન ગયો અળગો, જ્યાં પોતાનો તાત ॥૪૭॥ ત્યાં મલ્લને બોલાવી કહ્યું; કહો શી કહો છો વાત; મલ્લ કહે પાંચ છોકરા છને; એક છે એમની માત ॥૪૭॥ ને પાંચમાં એક છે જોરાવર, બાહુબળમાં નહી બાકી, ડોશી કહેતી કે હું કુન્તા, દુરીયોધનની કાકી ॥૪૮॥આ પાંચ માહરા દીકરાછે એમ કહ્યુંતું એણે, ધત્રાષ્ટર કહે મલ્લ બળીયા, તે જાણ્યું કેણે કેણે॥૪૯॥ મલ્લ કહે છે અમેજ જાણ્યું, નથી જાણતું કોય; આંધળો કહે છે એ દુરીયોધન, એ સત્ય શેતરૂ હોય ॥૫૦॥ રાજ્ય તણા એ માલીક આવ્યા; ભરેલા ભંડાર હરશે; ઘર ગામ છીનવી લઇને તમને ભીખ માગતા કરશે ॥૫૧॥ પાંન્ડુ રાજાને શ્રાપ હતો પણ; દેવે દીધાં સરવથી, પુત્ર થયાનો પત્ર આવ્યો તો, કોઇને દેખાડયો નથી ॥ ૫૨ ॥ ભીસ્મ વીદુરના અજાણમા છે, સેન્ય લેઇ તમે જાવો; પાંચે પુત્રોને મારિ નાંખી, એકલી કુન્તાને લાવો ॥૫૩॥ વળણ એવી કીધી આગના, ચાલ્યો દુરીયોધન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, તત્પર કીધું સૈન્ય ॥૫૪॥

કડવું ૩૨ રાગ સોખારીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાયજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આધ પર્વ મહીમાયજી ॥૧॥અગીયાર ક્ષોણીસૈન્ય લીધું વાજીંત્ર નવ વાગેજી; વાગે તો જાણે ભીસ્મ પીતા, જવાબ એનો માગેજી ॥૨॥તે કારણથી ગુપ્ત ચાલ્યા,સોભાઇને રાય કરણજી॥૩॥જેદ્રથ ભગદત ભુરીસ્યેવા છે, સુસરમા શામ વરણજી ॥ ૩ ॥ શકુની મામો મહા ખટપટીઓ, ચાલ્યો કરવા યુધજી,છાના નીકળ્યા નગરની બારણે,વીપ્રત થઇ છે બુધજી ॥૪॥ બહાર જઇને ડંકા દીધા, જોર ઝપાટે જાયજી; કુન્તાએ કાને અવાજ સુણ્યો, થરથર કંપી કાયજી ॥૫॥ ભીમ કહે માતા ભય ન ધરશો; સમરો નંદકીશોરજી; તે પુન્યે પુરેપડીશ સહુને, આવશે મુજમાં જોરજી ॥૬॥ એટલામાં સહુ સેન્ય આવ્યું,કરતું દોટા દોટ છએ જણાને વચમાં ઘેરી, ફરતો વળીયો કોટજી ॥ ૭ ॥ એટલે છએ થઈ ગયા ઉભા, કુન્તા કહે સુણ તનજી; છત્રપતીને સમજાવું છું, દાહયો દુરીયોધનજી ॥૮॥ એટલામાં બોલ્યો દુષ્ટ દુરીયોધન; ક્રોધ ભ-

થઈ માહાભારીજી;કોણ તમેછો બાગ ભાગ્યો, મત્ર મારી નાંખ્યામારીજી; ॥૯॥ તવ કુન્તા કહે સાંભળો દીકરા, હું થાવું કાકી તારીજી; આ પાંચ માહરા દીકરા, હું પાંડુરાજાની નારીજી ॥૧૦॥ દુરીયોધન કહે ખરા છો કાકી, હ્યો ચાલો અમ ઘેરજી; પણ બનાવટના દીકરા લાવ્યાં, તેને તો મારીશું ઠેરજી ॥૧૧॥ કુન્તા કહે દીધા દીકરા દેવે તેને મારે તો મારે મરવુંજી; સુત વીના તું તેડે છે ગામમાં, માહારે આવી શું કરવુંજી ॥૧૨॥ દુરીયોધન કહે ખુશી તમારી, છે રાજ્ય લેવાનો ખટકાજી; તમને જીવતાં રાખશું પણ, કરીશું પાંચના કટકાજી ॥ ૧૩ ॥ એટલે ભીમ કહે સાંભળો માતા, જીવ આપું કે જીવ લેવુંજી; તમારે સમજાવ્યો સમજ્યો નહી જુઓ, સપાટે સમજાવી દેવુંજી ॥૧૪॥ એમ કહીને આગળ થયો, અતી સુરાનો સાથીજી; મુછ મરડનો સતમુખ ઉભો, જ્યાં દુષ્ટજનનો હાથીજી ॥૧૫॥ ભીમ કહે કે કોણ છે તું, મુજ માતને પુછનારજી; આયુશ તારૂં આવી રહ્યું છે, મુરખના સરદારજી ॥૧૬॥ તવ દુરીયોધને સાન દીધી, મામા તતપર થાઓજી; પાછળથી પેલી ડોશીને લઇને, છાના સટકી જાઓજી ॥૧૭॥ એટલે શકુની છાનો ચાલ્યો, ઝડપ કેવી પ્રધીજી;કુન્તા ડોશીને ઓચીંતી ઉચકી,પોતાના રથમાં લીધીજી ॥૧૮॥ લેઇને નાઠો મતીનો માઠો, અશ્વને મુકાવી દોટજી; ઘેરી રાખવા વાયુ નંદનને, સૈન્ય વળી ગયું કોટજી ॥૧૯॥ એટલે ધરમે બુમ પાડી, જુઓ જુલમ અતી થયોજી, ભીમસેનભાઇ આપની માને પેલો પાપી લેઇ ગયોજી ॥૨૦॥ સાંભળી ભીમસેન મહા ભય પામ્યો, કહાડુ એ દુષ્ટના પ્રાણજી; કોટ વળેલી સૈન્યમાં પડીયો, વાગ્યો દશ વીસનો ઘાણજી ॥૧૬॥ ક્રોધનો ભરીયો ભીમ સંચરીયો, સુરો શપાટે ચડાઓજી;શકુની કેરોરથ જોયો તવ યુક્તીએ રથ પર પડીયોજી ॥ ૨૩ ॥ તવ રથ ભાગ્યોને મરણ પામ્યા, જોડેલા તોખારજી; શકુની કેરો કાન ઝાલી, ચોડયા તમાચા ચારજી ॥ ૨૪ ॥ જમણું લમણું સુજ્યુ શકુનીનું, કટી કશી ભીમ બાંધેજી; પોતાનાં માતાને ભીમે ઉપાડયાં, ઉચકી લીધાં ખાંધેજી ॥ ૨૫ ॥ દડબડ દોડયો ગયો એ આડો, પુરણ પ્રાક્રમી કહાવ્યોજી; એક વૃક્ષનીચે માતાને મુકી, સૈન્યમાં દોડયો આવ્યોજી ॥૨૫॥ દુરીયોધન જોઇ વીસ્મય પામ્યો ભીમ ભાઇઓ કને વધેજી શેદેવ નીકુળ કટીએ લીધા, બે ભાઇ લીધા ખાંધેજી ॥ ૨૬ ॥ ચારેને ઉચકી ત્યાંથી નાઠો, સૈન્ય તણો કોટ ભાગીજી; માત કને જઈ ભ્રાત મુકયા, વહવાની રઢ લાગીજી ॥૨૭॥ સુરોપુરો એ સૈન્યમાં આવ્યો, રક્ત થયાં લોચનજી, એવામાં

આવ્યો સકુની મામો બોલ્યો દુરીયોધનજી ॥ ૨૮ ॥ કેમ થયું મામા તવ મામો બોલ્યો વૈતરૂ પડીયું બમણુંજી; જાડા એની માને લઇ ગયોને, જો મ્હારૂં જમણું લમણુંજી ॥૨૯॥ દુરીયોધન કહે આયુધ ઝાલો, ફરી નહી મળે લાગજી; મામો કહે તમ યુધ માંડો, લીધો છે મેં મ્હારો ભાગજી ॥૩૦॥ એમ કહીને પુંઠળ ઉભો, તવ બોલ્યા નર નાથજી; શું રે જુઓ છો જોદ્ધા મારા, કહી ઉંચો કીધો હાથજી ॥૩૧॥ એટલે કોપ્યા સેન્યના યોદ્ધા, દુંદભી નાદ ગડગડીઆજી; આયુધ સરવ હાથમાં લીધાં,ભીમપર તુટી પડીઆજી ॥૩૨॥ ચારે દીશાથી યુધ ચલાવ્યું, ક્રોધ રહયો છે વ-રશીજી; ભીમના ઉપર ગોળા ફેંકે, ભાલા બાણુને ફરશીજી ॥ ૩૩ ॥ ગુ-પતી ગેદીને ગદાયો નાંખે, મેઘ ધારા જેમ વહેછેજી; આડા અવળો કુદે વ્રકોદર, આયુધ ચુકાવી દેછેજી ॥૩૪॥ બને તેટલું બળજ કરતો કયા કયાં દ્રષ્ટી રાખેજી; એક તરફની ચોટ ચુકાવે; પણ બીજા વીંધી નાંખેજી ॥૩૫॥ આયુધ વાગે અંગ વીશે, માર પડયો માહા માઠોજી; એટલે ત્યાં થી જીવ લઇને, વાયુનો નંદન નાઠોજી ॥૩૬॥ દુરિયોધન કહે પુંઠળ પડો, નાશીને કયાં જાયજી; દયા ન ધારો ને ઠેર મારો, થનારૂ હોય તે થાયજી ॥૩૭॥ તવ પુંઠે પડયા સેન્યના યોધા, દોડે દેતા મારજી; ભીમે જાણ્યું કે શું કરૂં હવે, હાથ નથી હથીઆરજી ॥૩૮॥ ઓરે વીશ્વંભર આયુધ આપો તો, માનુ તમારો પાડજી, એટલામાં ભીમે દ્રષ્ટીએ દીઠાં આંબલીના બે ઝાડજી ॥૩૯॥ તે બે વ્રક્ષને બાથ ભીડાવી, પુરણ પા-ક્રમ માંડયાંજી; બળ કરીને હચહચાવી, સમુળાં ખેંચી કહાડયાંજી ॥૪૦॥ પછી બે ભુજમાં બે વ્રક્ષ ઝાલ્યાં, મેઘ નાદે ગરગડીયોજી; મરવું ધારી નેત્ર મીચીને, સેન્યમાં સપાટે પડીયોજી ॥૪૧॥ પછો ન પડતો યોદ્ધાને નડતો, નામ રૂડે કે ભુંડેજી; રાતો તાતો મ્હા મદમાતો ઝાડોને ઝાડે ઝુડેજી ॥૪૨॥ કોઇને ઢીંચણ કઇને કોણી, કૈના લે પાટુથી પ્રાણજી; જયાં ભીમસેનનું ઝાડ પડે ત્યાં સો બસેનો ધાણજી ॥૪૩॥ કૈંક થાકેલાને કૈં અદકચરા, પડેલા પાડે પોકજી; માર દેખીને ત્રાસ પામી, નાઠું સેન્યનું લોકજી ॥૪૪॥ કુટાયા કાકા કારભારી નાઠા, નાઠો રાજા કરણજી; એકલો દુરીયોધન રહયો એના, હાથીના ઝાલ્યા ચરણજી ॥૪૫॥ વ્રકોદરે વ્રક્ષ ફેંકી દીધાં, ગજ ઉપર બળ દાખ્યોજી; બે ભુજે બે પગ પોહોળા કીધા હાથીને ચીરી નાંખ્યોજી ॥૪૬॥ તવ દુરજોધન હાથી ઉપરથી, ઢળીને પડીયો હેઠોજી; વાયુનંદન દંત પીશીને, રૂદીયા ઉપર બેઠોજી ॥ ૪૭ ॥ તવ દુરજોધને હાથ જોડયા,આપોને જીવતદાનજી; ક્ષમા કરો તમે સાચા

છો બંધુ, પાંડુ તણા સંતાનજી ॥ ૪૮ ॥ પધારો ગામમાં કયાં છે કાકી, ચાલો તેડી ઘેરજઇએજી; ભીમે જાણ્યું કે મુરખ જન છે, આજતો જવા દઇએજી ॥ ૪૯॥ વળણ. એમ કરી ઉભો થયો ધરી દયા મન સાથ વલ્લભ વદે દુર્યોધને, ઉઠી ઝાલ્યો હાથ ॥

કડવું ૩૩ રાગ ધવળ ધનાશરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી; ઉઠી દુરીયોધને કર ઝાલ્યોજી;પછી ભીમની સાથે ચાલ્યોજી. ઢાળ ભીમની સાથે પાપી ચાલ્યો; મુકી મનનો ટેક; એવામાં સેન્યાનો યોધો, દીઠો દ્રષ્ટીએ એક ॥૧॥ તે પ્રત્યે દુર્યોધન બોલ્યો, સહુ સેન્યને આંહી લાવો; કહીએ કે કારભારી સુદ્ધાં, નગ્રમાં તેડવા આવો ॥ ૨ ॥ સાંભળી સેવક નગ્રમાં ચાલ્યો; ભીમ સાથ પાપી જાય;જ્યાં ચાર બંધુને માતા બીરાજ્યાં,ત્યાં આવી લાગ્યો પાય ॥ ૩॥ દુર્યોધન કુંતાને નમીઓ, ભલે પધાર્યાકાકી, આ પાંચે ભાઇ માહરા છે, મદદ મળી મને પાકી ॥ ૪ ॥ કુંતા જોઇને વિસ્મય પામ્યાં, ભીમે પાંસરો કીધો; એવે ભીમ કહે કેમ માતા, કેવો સમજાવી દીધો ॥ ૫ ॥ એટલામાં તો સેન્ય આવ્યું, વાજતે ગાજતે સર્વ; પાંડવને તેડુ કરવાને, મુકી દીધો ગર્વ ॥ ૬ ॥ તવ ચારે ભાઇઓને માતા, બેઠાં રથની માંય, ભીમ પ્રત્યે પાપી બોલ્યો, કહો તમ ઇચ્છા કયાંય ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે મંગાવો હાથી, તેપર બેશી જાશું; દુરીયોધને હાથી બોલાવ્યો, ચાલો ઘણા ખુશી થાશું ॥ ૮ ॥ માવતે હાથીને હેઠો બેસાડયો; ચઢવા નિસરણી સોડે; તવ ભીમને દુરીયોધન બંને બેઠા હાથીપર જોડે ॥ ૯ ॥ માવતને કહ્યું ઉઠાડ હાથી, નગ્રમાં જઇએ પેશી; તેવોજ હાથીને ઉઠાડયો પણ, ઉઠીને ગયો બેશી ॥ ૧૦ ॥ ભીમતણો ભાર નવ ઉચકાયો, પાપીને પડગો વીચાર; હાથીની વલે તે આપણી વલે, થવાની કોઇ વાર ॥ ૧૧ ॥ પછી પાપી કહે કેમ કરીશું ભીમ કહે ઉતરીએ, હાથી બીચારાનું શું ગજું; ચાલો ચરણે સંચરીએ ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને ઉતર્યા નીચે, એક એકના ભુજ ઝાલ્યા; આગળ છડીદાર નેકી પોકારે, છત્ર છાજતે ચાલ્યા ॥ ૧૩ ॥ એટલે ગામમાં વાત ચાલી, આવ્યા પાંડુના તન; દગો કરીને મારી નાંખવા, ગયો તો દુરીયોધન ॥ ૧૪ ॥ ભીસ્મ પીતાએ ને વીદુર ભકતે, જોવે જાણ્યા સમા-

ચાર; નગ્ર તણા સદગ્રસ્થોને લેઇ, દરવાજે આવ્યા સારા॥૧૫॥ બીછાના નંખાવી સભા કરિને, બીરાજ્યા ભીસ્મ પીતાય; વીદુરજીને ધત્રાષ્ટર તે આવીને બેઠા ત્યાંય ॥૧૬॥ એટલામાં સહુ સૈન્ય આવ્યું, પાપી નગરમાં પેઠો; ભીસ્મને દેખી ભીમને મુકી, જઇ સભામાં બેઠો ॥ ૧૭ ॥ એટલે કુંતાએ દાદાને દીઠા, દીઠી સભાની ખુબી; પોતાના પુત્રોને બોલાવ્યા પાસે, અળગી જઇને ઉભી ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે મા તોફાન શું છે, કહો તો ભંગાણ પુાડું; આપો મુજને આજ્ઞા તો, પ્રાક્રમ પ્રૌઢ દેખાડું ॥ ૧૯ ॥ કુંતા કહે કાંઇ તોફાન નથી, બેઠા જે વૃદ્ધ પીતાય; તીલકતાણી વીદુર બેઠા, તે સહુ આપણી સ્હાય ॥૧૯॥ એમ કહીને ઉભાં રહ્યાં એ, બેઠીછે સર્વ સભાય; ત્યાં દુરીયોધન પ્રત્યે બોલ્યા, ભકતને ભીસ્મ પીતાય॥૨૦॥ ઓ દુરીયોધન કયાં તું ગયો તો સૈન્ય સાથે ગામ બાહારઃ કરી આવ્યો યુધ કોની સાથ; ઉતર દે આ વાર ॥ ૨૧ ॥ દુરીયોધન કહે દાદા જુઓ કુંતા કાકી મહારી આવ્યાં, મારા કાકાને શ્રાપ હતો પણ; પુત્ર બનાવટી લાવ્યાં ॥ ૨૨ ॥ તેમાં છે એકજ બહુ બળીયો, બાગ ભાગી માળી માર્યો; તેથી મેં ઝાલવાને મોકલ્યા; તે મલ્લ સાથ સંહાર્યો ॥૨૩॥ એ રીતે તોફાન કરતા, થઇ આવ્યા કાકાના તન; રાજ્ય મારૂ લેઇ લેવાનું, છે કુંતાને મન ॥૨૪॥ મારા કાકાને શ્રાપજ હતો, પુત્રો કયાંથી હોય; પુત્ર થયા તો પત્ર ન લખ્યો, કેમ ન જાણે કોય ॥ ૨૫ ॥ મારા કાકાની કાયા પડી, પત્ર તે વાતના આવ્યા, તે મરણ પછી, પેલા જંગલીયોને લાવ્યાં ॥૨૬॥ ભીસ્મપિતા કહે તપાસું છું; તે પછી છીદ્ર બતાવો; એમ કહીને પોકાર કીધો, કુંતા વહુજી આવો ॥૨૭॥ કુંતા કહે સુત આંહીજ રેહેજો, જોયા કરજો ખુબી; દાંતમાં છેડો ઘાલીને ચાલી, આવી સભામાં ઉભી ॥ ૨૮ ॥ બેઉ કરે નમસ્કાર કીધો, દાદાને આંસુ છુટયાં; ઓરે વહુઆરૂ વીધવા થઇ, ભવીશ અમારાં ફુટયાં એ દુખને તો કયાં આજ રડીએ, થયું કઠોર કર્મ, તારી સાથે વાત કર્યાનો, નથી હું વૃદ્ધનો ધર્મ ॥૩૦॥ પણ મુજને તું તાત જાણજે; ધરીશ નહી મન રીશ; કુંતાજી કહે સુખરૂપે પુછો, કહી નમાવ્યું શીશ ॥૩૧॥ ભીસ્મ પીતા કહે ભલે તું આવી વરસે જોઇ હોણુ; તુજને અમે ઓળખીએ પણ, પેલા પાંચ છે કોણ ॥૩૨॥ કુંતાજી કહે ઓરે દાદાજી, માનજો સત્ય વચન; તમારે દીકરે દેહ મુકયો તે નરના એ તન ॥ ૩૨ ॥ ભીસ્મ કહે ભલે વહુઆરૂ, ઉતર દીધો તે આપ; પણ મમ સુત પાંડુ રાજાને; બ્રાહ્મણીનો હતો શ્રાપ ॥ ૩૪॥ રતુ આપતાં જીવ જાએ, નો કેમ થાયે પુત્ર; તારૂં કહેવું નથી સંભવતું,

કયાંથી થયું ઘર સુત્ર. ॥ ૩૪ ॥ કુંતાજી કહે સંસાર માંડી, સુત નથી મેં લીધા; તમારા દીકરા જીવતાંએ, દીકરા દેવોએ દીધા. ॥ ૩૫ ॥ એટલે અંધ ધત્રાષ્ટર બોલ્યો, કયાં આવ્યા દેવતા દેવા; કુંતા કહે તમારી નારીને મંત્રથી થયા કેવા. ॥ ૩૬ ॥ તેવાજ મંત્રથી દેવોએ દીધા, વેણુ ન જાણુસો કાચું; અંધ કહે દેવ સાક્ષી પુરે, ત્યારે માનીએ સાચું.॥૩૭॥ તવ કુંતા કહે દેવ તેડાવું, સાક્ષી પુરાવું સાચી; એમ કહી એક ચરણ ઉભી નહી શ્રદ્ધાળુ કાચી. ॥૧૮॥સ્મરણ કીધું દેવ તણું તવ, દેવ થયા પરસન; અંતરીક્ષ આવી સત્યવાદીને, દેવે દીધાં દરશન. ॥ ૩૯ ॥ આકાશથી એ વાણી વધ્યા, સાંભળજો સહુ જન; અમે પાંડુરાય જીવતા આપ્યા છે પાંચ તન. ॥૪૦॥એમ કહીને અંતરધ્યાન થયા,બોલ્યાભીસ્મ પીતાય; એ ધત્રાષ્ટર સાંભળ્યું તેં, હવે શી શંકાય. ॥૪૧॥ અંધ કહે કે એ દુરીયોધન, વાણી સુણી સત્યમેવ, પણ તેં તારી દ્રષ્ટીએથી, જોયા કે ન જોયા દેવ. ॥ ૪૨ ॥ દુરીયોધન કહે નજરે ન જોયા, તેથી લાગે છે તુત; અંધ કહે એ ભીસ્મ દાદા, બોલ્યાં સાધેલાં ભુત ॥ ૪૩ ॥ તવ દાદા કહે અમે તો દીઠા, સાચી સતીની શેવા, દુષ્ટ જનોને દરસન ન દે, અંધ તણા અંધ જેવા॥૪૪॥ કુંતાજી કહે ધીરજ ધરો, કરૂં તમોને ખુશી, તે વેળા નામ પાડતા હતા, બોલાવું નારદ રૂશી ॥૪૫॥ એમ કહીને નારદ સમર્યા, આવ્યા સભામાં સાર; રકતલોચને ક્રોધ કરીને, નારદે કર્યો ઉચ્ચાર. ॥ ૪૬ ॥ સાંભળજો ધત્રાષ્ટર તમો, સાંભળો કૌરવલોક; પાંડવને નડવાથી તમને, થાશે સંતાપ શોક. ॥ ૪૭ ॥ પાંડુ રાજાના જીવતાંએ, પુત્ર દેવોએ દીધા; ત્રેણ નંદન કુંતાજીએ, માદરીએ બે લીધા ॥૪૮॥ પાંચેના મેં નામ ધર્યા છે, સુરજ દેવતા સાખી; જો એમના પર ઝેર કરશો, રૂઠશે દુનીઆ આખી ॥ ૪૯॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે નારદ રૂશી, અંધે પેટમાં પાપ રાખી,સભાને બતાવી ખુશી ॥૫૦॥ પેહેલા માહારે એ પાંચ પુત્રો, તે પછી સો તન; બોલાવો કુંતા કુંવરોને, આવો અમ ભોવન ॥ ૫૧ ॥ એમ કહી પાંચેને તેડાવ્યા, અંધે રૂદે શું ધાલ્યા; હેત અતીશે બતાવીને, ઘેર સાથે લેઈ ચાલ્યા ॥ ૫૨ ॥ વળણુ ॥ લાવ્યા આપ ઘેર તેડીને, પેટમાં ઝાઝું ઝેર, ખવરાવ્યા પીવરાવીયા, વહાલભ વદે બહુ પેર.

કડવું ૩૪ રાગ ચોપાઈની દેશી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સુણ જનમેજેરાજનરે, ખાઇપીને પાન્ડવ થયા રાજીરે, કીધી દુષ્ટોએ દગલબાજીરે॥૧॥ ધત્રાષ્ટરે તેડયો જેષ્ટ તનરે, તવ આવીયો દુરીયોધનરે; અંધ કહે સુણોસુત પેરરે, આવી દુશમન બેઠા ઘેરરે ॥૨॥ હવે બગડયું તમારૂં કાજરે, થોડે દીવસે લેશે રાજરે; તવ બોલ્યો દુરીયોધન રાયરે, કહો શો કરીએ ઉપાયરે ॥ ૩ ॥ બોલ્યો ધત્રાષ્ટર તે વારરે, એક ઉપાય છે કુંમારરે;આપણી જુનીહવેલી જેહરે; વેદાપીક બાલીકની તેહરે ॥ ૪ ॥ તેઓને એકવી તનરે, અતી અવળ ચંદા સૌ જનરે; જતા જુમના ત્રટે દિશાયરે; તપ કરતા હતા રૂશી ત્યાંયરે ॥૫॥ તે રૂશીને પાખંડી ધારેરે;નીત્ય કાંકરા લૈ લૈને મારેરે તવ રૂશીને પ્રગટયો તાપરે, દીધો એકવીશે જણને શ્રાપરે ॥ ૬ ॥ અલ્યા રાજવંશીના સુતરે, રેહેશે તમે ઘેર થઇને ભુતરે; તવ એકવીશ પુત્રો રડીયારે, જઇ રૂશીને નમી પડીયારે ॥ ૭ ॥ ત્યારે રૂષીની થઇ શુભ મતીરે, જાવો વાયુ સુતે થાશે ગતીરે; પછી તે સહુ પ્રેતજ થયારે, આપણી જુની હવેલીમાં રહયારે ॥ ૮ ॥તેમાં રાખો પાંડવને થૈ ખુશીરે ભુત લેશે આજને આજ ચુશીરે; બોલ્યો દુરીયોધન ધન્ય તાતરે, ભલી બતાવી ખુંચની વાતરે ॥ ૯ ॥ ઉઠયો પાપી શેવક લઇ સંગરે, વાળી ઝુડાવી કર્યો રંગરે; દીવાબત્તીની કરી સોઇરે,જોઇને મનડું જાયમોહીરે ॥ ૧૦ ॥ મુકયા ગોદડા ઓશીકા તળાઇરે, ભરાયાં જળ માટલાં માહીરે રૂડું કરાવીને ઘેર ગયોરે, જઇ કુંતાને ભેગો થયોરે ॥૧૧ ॥ માતા તમોને અતડું લાગેરે, આજને આજ શરમ ન ભાગેરે; તમારે માત પુત્રને વાતરે, કરવી હોય છાની કે પ્રખ્યાતરે ॥ ૧૨ ॥ તેથી અકળામણ આવેરે, એકાંત વિના નવ ફાવેરે, માટે કષ્ટી તમારી કાપુરે, ચાલો મેહેલ ઉઘેડી આપુરે ॥ ૧૩॥ તવ કુંતા કહે એમ સારૂરે, ગભરાય છે મન અમારૂરે; કહે દુષ્ટ ચાલો તેડી જાવુરે, તમ લાયક ધામ બતાવુંરે ॥ ૧૪ ॥ એમ કહી તેડી ચાલ્યો સંગરે, પાંચ ભાઇને થયો ઉમંગરે; ચાલ્યાંમાત ભ્રાત રૂડી પેરરે, આવ્યા ઉલટે જુને ઘેરરે ॥૧૫ ॥ ઝાકઝમાળ દીઠું ધામરે, ગમ્યો પાંચે ભ્રાતને મુકામરે; દુરીયોધન કહે કાકી કેમરે, કહે કુંતા થયો બહુ પ્રેમરે ॥૧૭॥ જાનો ભાઇ અમે આંહી રહીશુંરે મળ્યું ઘર ગમતું સુખી થઇશુંરે; તવ ગયો દુરીયોધન ઘેરરે, બેઠાં માત ભ્રાત આનંદભેદરે ॥૧૭॥ કુંતા કહે સુણો શબ્દ મ્હારોરે,દીસે દુષ્ટ દુર્યોધન સારોરે;કેવું

ઘરનું તો કષ્ટ કાપ્યુંરે, ભીમ કહે મારા હાથને આપ્યુંરે ॥ ૧૮ ॥ કુંતા કહે તું તો અવજશીયોરે જ્યાંત્યાં લઢયાવઢયાનો રશીયોરે; ચાલોહવે તો કરીએ શયનરે, તવ ભીમ વદયો વચનરે ॥૧૯॥ માતા અજાણ્યું સ્થળ હોય જ્યાંયરે,પેહેલા ચેતતા રહેવું ત્યાંયરે;આજનો દીન ચરચા જુઓરે આપણુ સરવે છુટા છુટા સુઓરે ॥૨૦॥ માત તમે સુઓ પરસાળરે, સુએ ધરમ બીજે માળરે, ત્રીજે અરજુન ચોથે શેદેવરે, પાંચમે સુએ નીકુળ એવરે ॥૨૧॥અમે ગમે ત્યાં સુઇ રહીશુંરે,કાલે તમારી હાયેહા કહીશુંરે બોલ્યાં કુતા પુત્રના પ્રેમીરે, બેટા જનમ તું રહયોવેમીરે॥૨૨॥ તવ બોલ્યા ધરમ માહારાજરે, માતા એનુ કહયું કરો આજરે, કહી ધર્મ ગયા પહેલે માળરે, તવ માતા સુતા પરસાળરે ॥ ૨૩ ॥ અરજુન ત્રીજે માળ ગયોરે, સેદેવ ચોથે સુઇ રહયોરે; ગયો પાંચમે માળ નીકળરે, ભીમ ચેતીને રહયો મુળરે ॥ ૨૪ ॥ દ્વાર દેઇ ગયો છેલ્લે માળરે; બેઠોજે ધાબામાં વાયુ બાળરે. ॥ વળણ ॥ વાયુસુત બીરાજીઓ,જઇ ધાબાની માંય; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, ભીમ વીચારે ત્યાંય ॥

કડવું ૩૫ રાગરેકતાનો ઢાળ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વરકોદર બેઠો ધાબામાં જાણ્યું હરી ધ્યાન ધરવું; કાલે દહાડે ઉંઘવું પણ આજે તો જાગ્રણ કરવું ॥ ૨ ॥ એમ ધારીને જાગ્રત બેઠો, વાયુ તણો કુમાર; એવે મધ્ય રાત્રી ગઈ કે પ્રેત નીકળ્યાં બહાર ॥૩॥ પાંચમે માળે ટોળું નીકળ્યું શામ વરણ ગોળ ચક્ષ; કેશ પીળા ચરણ અવળા, નજરે દીઠું ભક્ષ ॥ ૪ ॥ તવ તે પ્રેતો રાજી થઇને, નીકુળ પાશે ફરતા; નીકુળજી છે ભરનીંદ્રામાં ખાઉં ખાઉં શબ્દજ કરતાં ॥ ૫ ॥ લક્ષજ ચોટયું ભક્ષ જોઇને, બકવા કરે છે મસ્તાન; અગાશીમાં ભીમ બેઠેલો તેણે તો સાંભળ્યું કાન ॥૬॥ એટલે તો વીચારમાં પડીયો, કોણ બોલે મેહેલમાંય, સર્વને ખાઉં તેવો હું બેઠો ને, ખાઉંખાઉં તે શું થાય ॥૭॥ એમ જાણી છાનોમાનો, ભીમજ ઉભો થયો; પાંચમા માળની નીસરણીમાં આવીને જોઇ રહયો ॥ ૮ ॥ ટગ ટગ દ્રષ્ટીએ જોવા લાગ્યો, કુંતા કેરો સુત જાણ્યું કે નીકુળને નડશે છે પ્રેત જાતી ભુત ॥ ૯ ॥ એમ વીચારી ભીમ બોલ્યો,મુજ સામાં માંડો ચક્ષ; હુંછું જાડો જોઇએ તેવો, આવો કરો મારૂં ભક્ષ ॥ ૧૦ ॥ એ સુક

લામાં શું તમે ખાશો, મને મારવા ઇચ્છાય; તવ ભુત કહે આવ્ય હેઠો,
ભીમ કહે ધાબામાંય ॥ ૧૧ ॥ ચાલો અગાશીમાં ઠીક ફાવશે, ન માનશો
તમે તુલ; ભીમને કહયે ભોળવાઈ ગયા,ઉપર ચાલ્યા ભુત ॥૧૨॥ ભીમ
તેડીને ગયો ધાબામાં, પછી વધ્યો વચન. હું મારી માને ગમતો નથી
માટે, મરવાનું મને મન ॥૧૩॥ પણ મારી કાયા કઠણ છે તે, શુઈ રહુ
હું ઉંઘો; ખાતા ફાવે તેથી નરમ કરવા, મુજપર ચઢીને કુદો ॥૧૪॥ભુત
કહે આ ભલો માણસ છે; એવે સુતો ભીમસાર, ઉપર ચઢી કુદવા લા-
ગ્યા, ભુતાવળ તે વાર ॥૧૫॥ હાથ ચરણ અંગને ગદડે, યુકતીથી આ-
ડો આંક; ભીમે જાણ્યું યુદ્ધ કર્યું તે ઉતરે છે થાક ॥ ૧૬ ॥ શરીરને
સુખ સારૂં થયું તવ, ભીમ કહે નીચે આવો; હવે કાયા નરમ થઇ છે,
સનમુખ બેસીને ખાવો ॥ ૧૭ ॥ ભુત ભોળીયાં ભોળવ્યાં ભીમે, તરત
ઉતર્યા હેઠાં, ઉઠીને ભીમ બેઠો થયો તેના સનમુખ સરવે બેઠાં ॥ ૧૮ ॥
પછી ભીમ કહે ભક્ષ કરો, પ્રથમ ચુસો હાથ; ભુતાવળ ગયા વળગવા
તવ ભીમે ભીડાવી બાથ ॥૧૯॥ વાયુના સુતથી મુકત થવાનાં; એવી
છે રૂશી વાણ, વરકોદરે જ્યાં દબાવ્યાં કે નીકળી ગયા પ્રાણ ॥૨૦॥ થઇ
ચોખા રહી ગયા ખોખા, ભીમે ટાળી બધી વ્યાધિ; દોરડું લાવી ભુતા-
વળની, ચોટલીઓ બધિ બાંધી ॥ ૨૧ ॥ ઓળ બંધ બંધન કરીને,
ટીંખળ જેવું કીધું; સઉ દેખે એમ અગાસી આગળતોરણ ટાંકી દીધું
॥ ૨૨ ॥ પછી નીરભયભોમી ભાસી, નીરવરતી વંત હુંતો; છેક નીચે
કુન્તાજી પાસે પરસાળમાં જઇ સુતો ॥૨૩॥ એટલે પાછલી પહોર રાત્રી
એ, ઉઠયો દુરીયોધન; ભાઈ ભોજાઓને ઉઠાડયાં, બોલીયો મુખવચન
॥૨૪॥ રસોઇ કરી જમી પરવારો; હમણાં દીવસ ચડશે, પાંડવ ભુતથી
મુઆ હશે ત્યાં રડવું કુટવું પડશે ॥૨૫॥ એટલે સર્વે કીધી સતાપીપાપી
કહે તૈયાર થઇએ;મામા ઘોડે બેશીને, ચરચા જોવા જઇએ ॥૨૬ ॥એવે
રશોઈ તૈયાર થઇ ત્યાં, ભોજન લીધાં કરી; પછી અસ્વે બેશીને ચાલ્યા
ચાલ્યા જોવા ચીત ધરી ॥૨૭॥ મોહે મ્હો સુજે તેવી વેળા ચાલ્યા પાંડ-
વને ધામ; મહેલ આગળ આંટા મારે ઉંચું જોયું તે ઠામ ॥૨૮॥ તોરણ
જેવું જરા દેખાયું, તવ બોલ્યો અંધસુત;જુઓ મામા પેલા લટકે,મુને
ભાશે છે ભુત ॥૨૯॥ નાખ્યે પાંડવે મારી નાંખ્યા,મામો કહે ભાઇ ભલે;
કોઈક દહાડો ભુતાવળના, જેવીજ આપણી વહલે ॥ ૩૦ ॥ મનમાં સમ-
જીને વળ્યા પાછા, એવામાં વહાણું વાય; આવતા જતાલોકોએદીઠું,જે
વા ભરાયું ત્યાય ॥૩૧॥ જુઓરેભાઇ ભુતડાં મુઆં ઠીક ઠેકાણું પાડ્યું,

તે આખા ગામનું પાપ હતું, કુન્તી સુતોએ કહાડયું ॥ ૩૨ ॥ એવામાં ઉઠયા ચાર ભાઇ, ઉઠયા કુન્તામાત, લોકને દેખીને બ્હાર આવ્યાં જોવા લાગ્યા સહુ સાથ ॥૩૩॥ દીઠાં ભુતાવળને ભય ભાગ્યો, છે ઘરમાં ભીમ સુત; કુન્તાજીએ જઇને ઉઠાડયો,હો દીકરા અહીં ભુત ॥૩૪॥ આંખ્યો ચોળતો ભીમ ઉઠયો, બ્હાર આવ્યો થઇ ઠીક; ઉચું જોઇને બોલીયો મા, મુને લાગે છે બીક ॥૨૫॥ તવ કુન્તાજી કહે કેમ કરવું, આપણને ભય વ્યાપ્યો; ભીમ કહે તમારે ભત્રીજે, મેહેલ ભલેરો આપ્યો ॥ ૩૬ ॥ દુષ્ટ જને તો દગોજ કરવા, દીધું આ ભોવન; મરણ પામત નીકુળભાઇ કરત ભુત વીઘન ॥૩૭॥ પણ મેં તો કરી ભઇબંધી ભુતની, પોહોચાડયા વિષ્ણુને શરણ; એમ કહીને તોરણ તોડી, ફેંકી દીધું ધરણ ॥ ૩૭ ॥ નીરવરતીથી રહ્યા પાંડવ, શું કરે દુરીયોધન; લોકનીલાજે પાંડવ કાજે મોકલે વસ્ત્રને અન ॥ ૩૦ ॥ ખાય પીએને ફરતા ફરે, પાંડુરાયના તન; ભીમ ભમે નીત્ય અખાડામાં, એમ કાઢે છે દન ॥ ૩૦॥ એવામાં એક દીવસ આવ્યા; પાંડવ ઘેર વીદુર, કુન્તા કહે દીયરજી પધારો, આજે તો હરખ્યું ઉર ॥૪૦॥ એમ કહીને આસન આપી, બેસાડયા ભોવન।અરેરે દીયર દુખીયાં અમે, કહી ભર્યાં લોચન ॥ ૪૧ ॥ તમારા બંધુ મરણ પામ્યા, મુકીને નાના બાળ; એટલે અમે ઓશીઆળાં, કોણુજ લે સંભાળ ॥૪૨॥ ન બાપા છે છોકરાં તે, તમારે લેવો તપાસ; છો તમે એમના તાત ઠેકાણે, કરો દીયરજી કયાસ ॥ ૪૩॥ રમતા ફરે ને ભમતાં ફરે, નહી વિદ્યા અભ્યાસ; કોણ આપે કેળવણીને, કોણ રાખે ત્રાસ ॥૪૪॥ તે વીના નવ પડે ઠેકાણું, વીચારો દલ સાથ; તમ બંધુ રળી રાજ્યલાવ્યા, તે પડયું દુષ્ટને હાથ ॥૪૬॥ પોતાના પીતાનું સંભાળે તેવા, સુત કરો તદાચાર; વીદુર કહે લક્ષણ જોવું, તે પછી સૌ વિચાર॥૪૬॥વળણ જોવું પરીક્ષા સુતની, તે પછી વિચાર; વલ્લભ વદે બોલાવીઆ, કુન્તાએ કુવાર.

કડવું ૩૬ રાગ બીલારની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાંચે પાંડવ આવિયાને,કાકાનેપડયા પાય; વિદુર કહે કેમજ કરશો,દીકરા ધરમરાયા॥૨॥તમારેમાથે તાત નથીને, નથી પૈસો કે પુંજી; ખાઇ પીને ફરતા ફરોછો, એવી શું અક્કલ

સુજી ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે સાંભળો કાકા, શું કરવા ધન માલ, પેટમાંથી કહાડી પુન્ય કરીશું; જેથી રીઝે ન દલાલ ॥૪॥ અન્ન વસ્ત્ર સહુને આપે છે વિશ્વંભર દીનોનાથ; રાજ્યપાટને પૈસો પુંજી, કોણલેઇ ગયુંસાથા॥૫॥ માટે શું ધનને કરવું છે, ખાઇપી બેશી રહીશું, દુરીયોધન બધુ મોકલે છે, ગોવિંદના ગુણ ગઇશું. ॥૬॥ નીરવરતી વંત વિદુરે જાણ્યું, પુછયું શેદેવને એમ; કહો દીકરા દાહાડા તમારા, કાહાડશો કરીને કેમ ॥ ૭ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો કાકા સુખમાં દીવસ જાશે; ચીતમાં જરાએ ચીંતા નથી, ધણી છે આપણી પાસે, ॥૮॥ વીદુરે જાણ્યું વીઠલ સાથે,સાચી ગોઠડી એને, માટે બોલે નીરવરતીનું, સોશના એને શેની. ॥૯॥ પછી પુછયું નીકુળજીને, તમારી શું ગત થાશે; નીકુળ કહે અન મોકલે છે, તેતો નીત્ય ખવાસે ॥૧૦॥પણ વસ્ત્રો મોકલેઉતરેલાં,દુરીયોધનદુરમતી; સારા પોશાગ પેહેરવાના, મુજને મળતા નથી,॥૧૧॥ વિદુરે જાણ્યું વર્ણાંગીયો છે, પછી બોલાવ્યો ભેમ; દીકરા તમે રાજ્ય વિનાના, દીવસ કાઢશો કેમ, ॥૧૨॥ ભીમ કહે છે કાકા મારા, ખાઇપા ફરતા ફરીએ; બાગ બગીચાની હવા ખાઈ, અખાડે કુસ્તી કરીએ. ॥૧૩॥ માત ભાતને ઇચ્છા થશે. રાજ્ય લેવાની જયારે;દુરીયોધનનું ડોકું ઝાલી,રાજ્ય લેઇ લઉં ત્યારે ॥૧૪॥ વીદુરે જાણ્યું છે મસ્તાનો રહે છે કુશળ ખેમ; અરજુનજીને પુછયું બેટા, તમે કરશો કેમ. ॥૧૫॥ તવ અરજુનને આંસુ આવ્યાં, તમે અમારા હીત; જુઓ મારા ચારે ભાઇનીતમોએ જાણી રીત. ॥૧૬॥ એમને કોઇને ચીંતા નથી, દીવસ તે કેમ જાશે; કાકા કાંઇક નાંખો ઠેકાણે જય તમરી થાશે, ॥૧૭॥ વિદુરે જાણ્યું આ છોકરૂં છે ઘણું ચીંતાતુર; એમ જાણી અરજુન પ્રત્યે, બોલ્યા ભકત વિદુર ॥૧૮॥ આજથી બેટા આવજે તું, રાજ્ય સભાની માંય; માન્ય દેઇને હું બોલાવીશ, સોંપણ કરીશ ત્યાંય. ॥ ૧૯ ॥ રાજના કાજની અક્કલ આવે, શીખી લેજો ચતુરાઇ અરજુન કહે વારૂ કાકા, આવીસ સભા માંહી. ॥૨૦॥ પછી વીદુર ઘેર ગયા, જમી ચાલ્યા સભામાંય; જઇ બીરાજ્યા એવામાં અરજુન, જમીને ગયો ત્યાંય. ॥૨૧॥ વીદુરજીએ પોકાર કીધો, આવો અરજુન તન; દેખીને ત્યાં દગ્ધ થયો, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥૨૨॥ એવે વીદુર બોલીયા તું, સુણ દુરીયોધન રાય; રાજ્યકાજ કાંઇ સોંપો આને, પુરો પ્રવીણ એ થાય. ॥૨૩॥ દુરીયોધન કહે કેમ મામા, શીખી જશે રાજ રીત; મામો કહે એમ શું શીખે છે, ન રાખો વીપરીત ॥૨૪॥ દુરીયોધન કહે કરણ વીરા, તમારી પાસે રાખો; રાજકાજનું હોય લખવા

નું, તેવા કામમાં નાંખો ॥૨૫॥ તવ કરણે બોલાવ્યો પાશે, સોંપણુ કીધું કામ; દુરીયોધન કહે મામાએનું; અરજુનજી છે નામ ॥૨૬॥ તેવું મ્હોટું નામ દેઇને, બોલાવતાં લાજી મરીએ; એની માયે કહ્યું મંત્રથીથયા, મંત્ર પુત્ર નામ ધરીએ ॥૨૭॥ મામો કેહે કે વ્યાજબી છે, મંત્ર પુત્ર કહો નામ; સકળ સભાને નામ બતાવ્યું, કુડીલાનું કુડું કામ ॥૨૮॥પછી મંત્ર પુત્ર કહેસૈ, અરજુનનેદલ દુખ,પણ પરાઈ વિદ્યા લેવા રાખેછે હસ્તુ મુખ ॥૨૯॥ બોલાવતામાં ઝડપ ઉડે, ઝડપથી કરે કામ; સાંજે શીખીને ઘેર જાયે; લખી લેછે તમામ ॥ ૩૦ ॥ રાત્રીએ દીવસે અભ્યાસ કરે ભણુવાનીચીંતાય; વળી મેહેણું સાંભળે તે મનમાં ઘણો મુઝાય ॥ ૩૧ ॥ ઘેર કોઇને કહેતો નથી, મનમાં બળાપો થાય: દીવસેદીવસે જાય સુકાતો બે પાસની ચીંતા ॥૩૧॥ એમ ઘણા દન વીતી ગયા, અરજુનની ગળી જાત; એવામાં એક દીવસ જોડે, જમવા બેઠા સહુ ભ્રાત ॥ ૩૨ ॥ પીરસે માતા બંધુઓ ખાતા ભીમતણું મન મ્હોયું; સેજ સ્વભાવે વરકોદરે, શરીર સામું જોયું ॥૩૩॥ ધરમ શેદેવ નીકુળજીને; દીઠા જેવા હતા તેવા; પોતાનું શરીર જોઇ વીચાર્યું છીએ એવાને એવા ॥૩૪॥ એકલો અરજુન સુકાયો દીઠો, ભીમે કર્યો વીચાર;કોહો ના કોહો પણ અરજુનજીને, છે દલ દુખ અપાર ॥૩૫॥ મનમાં સમજ્યો કાંઈ ન બોલ્યો, એવે જમી રહ્યા સર્વ; ઓરડામાં માને ભીમે બોલાવ્યાં,પાય પડયો મુકી ગર્વ ॥૩૬॥ ઓ મારી માતા સુખની દાતા, સૌ અમે કુશળ ખેમ, શું અરજુન અળખામણોછે, સુકાઇ ગયો કેમ ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે તમે ન ફકરા, એનો ભણેછે વીંધાય; રાત્રીને દીવસ જપતો નથી; તે દુખથી સુકાય ॥૩૮॥ ભીમ કહેછે આટલો બધો, તેથી સુકાય કેમ; જનેતા એને છે દુખ ઉંડું, મને પડયો છે વ્હેમ ॥૩૯॥ કુન્તા કહે શું જાણીએ આ પણ,કહ્યા વીના એનું દુ:ખ ભીમ કહે અમને બ્હાર કાઢી;વાત લ્યો એને મુખ ॥૪૦॥ અમારા ચારેના દેખતાંએ; નહી કહે વાત તમને; ભીસ્મપીતા બોલાવે છે કહી, બાગમાં મોકલો અમને ॥૪૧॥ અમે જઇએ એટલે તમે, પુછી જો જો માત; પછી હું ઘેર આવું ત્યારે; મુજને કહેજો વાત ॥૪૩॥ કુન્તાજી કહે વારૂ બેટા; સમજી નીકળ્યાં બ્હાર, પછી માતા બોલીયા તમે, સાંભળો કુંવર ચાર ॥૪૩॥ અરજુન વીના ચારે નંદન, મ્હોટા બાગમાં જાવો; ભીસ્મપીતાએ તેડાવ્યા છે, માટે જઇ મળી આવો ॥૪૪॥ એટલે ઉઠયા ચારે બંધુ, જાવાને નીકળ્યા બહાર; એવા

માં અરજુન સભામાં જવા; થઇ ગયો તૈયાર ॥૪૫॥ કુંતાજી કહે અરજુન બેટા, છે હજુ જવાની વાર; ટાઢી મીઠી વાત કરીએ.સુખ દુખની લગાર. ॥ ૪૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહી બેસાડીયો, દીધાં ઘરનાં દ્વાર, વલ્લભ વદે પંથે જતાં; ભીમે કર્યો વીચાર.

કડવું ૩૭ રાગ અહોરાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વીસ્તારી તુજન સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય, અહો રાયજી સુણીએ ॥ ૧ ॥ ભીમે વિચાર્યું અરજુનજીને, પુછી લેશે મુજ માત; પણ અરજુન શોગન દેશે તો, નહી કહે મુજને વાત અહો. ॥૨॥ તો મ્હારી મેહેનત કરેલી જાસે ધાર્યું વાયુ સંતાન; તે માટે હું પાછો વળુને,સાંભળું કાનો કાન. અહો. ॥૩॥ એવું જાણી ભીમ બોલ્યો, ધરમભાઇ હું જોવું; તમે ચાલ્યા જાવો રૂમાલ મારો, ઘેર ભુલ્યો જઇ આવું અ ॥૪॥ એમ કહીને પાછોજ વળીયો બળીયો અપરમપાર; ભોવન આવી જોવાને લાગ્યો, દીઠાં દીધેલાં દ્વાર, અ. ॥૫॥ તવ ભીમ ગભરાયો કેમ કરીશું, ફેરો ફોગટનો પડીઓ; માળીની બારી દીઠી ઉઘાડી, છલંગ મારીને ચડીયો આ.॥૬॥ કોઇ ન જાણે તેવીજ રીતે, ભોવન વિશે પેઠો;ચોકના દાદરમાં કરી ડોકું સાંભળવા ભીમ બેઠો, અ. ॥૭॥ તે ચોકમાં અરજુનને કુંતા, બીરાજ્યાં સાક્ષાત; અરજુન કહે શું કહો છો માતા, શી પુછવીછે વાત. અ ॥૮॥ તવ માતા કહે દીકરા મ્હારા, મને પડયો છે વ્હેમ, શરીર સામું નથી જોવાતું, સુકાતો જાયછે કેમ. અ. ॥૯॥ અરજુન કહે માવડી મ્હારી,ભણવાની ચીંતાય; મહેનત પડે રાતને દહાડો, તેણે શરીર સુકાય. અ. ॥૧૦॥ તવ કુંતા કહે દીકરા મારા, આવડો નવ સુકાય;તુજ દલમાં કાંઈ દુઃખછે મ્હોટું, એવું મુને જણાય. અ. ॥૧૧॥ અરજુન કહે નથી માતા કુંતાં વધાં મુખ વાણ;સાચુ મુજને કહે નહી તો, પરમેશ્વરની આણ.અ. ॥૧૨॥ અરજુન કહે શોગન દીધો, વણ વીચારે માત; દુખ મારૂ તમને કહું પણ તમે, કહી દો ભીમને વાત અ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે કુંતાજી એમ બોલ્યાં, ડાહ્યા દીકરા મારા; એ ગાંડીઆને વાત કરૂતો, મુજને શોગન તારા. અ. ॥૧૪॥ તે વાત ભીમે સાંભળી કાને; વીચાર મનમાં લાવ્યો; શોગાન ખાઇને માતાજી બેઠાં, ભલું થયુ હું આવ્યો. અ. ॥૧૫॥ એવે અરજુન માતાની પ્રત્યે, રડીને બોલ્યો મુખ, રાજ્ય સભામાં કટુ વચનનું, મુજને દારૂણ દુખ. અ. ॥૧૬॥ જ્યારે સભામાં જાઉંછું ત્યારે, કૌ-

રવો મ્હેણું દેછે; અરજુનજી કોઇ કહેતું નથીને; મંત્ર પુત્ર સહુ કહે છે. અ. ॥૧૭॥ તે દુખે હું દુબળો પડયો, ઓરે મારી માત; કુંતાજી કહે છાનો રહે તું, સાંભળ કહું એક વાત. અ. ॥૧૮॥ દુરીયોધન તને એવું કહેતો, તું પણ મેહેણું દેજે; દુરીયોધન કહી બોલાવીશ નહી,આખલાનો સુત કહેજે. અ. ॥૧૯॥ એની માતા ગાંધારીનો, દીવસ વાંકો થયો; નાહાની હતી ત્યારે મહાદેવજીનો નંદીયો પરણી ગયો અ. ॥૨૦॥ અરજુનજી કહે મ્હેણું દેવામાં ન ચાલે મ્હારી હાંમ,ભીમ મેડેથીબોલી ઉઠયો,એ તો મ્હારૂંજ કામ. અ ॥૨૧॥એમ કહીને ચોકમાં આવ્યો,કહીશ કરમની કરણી;દુર્યોધનને કે તારી મા આખલાને પરણી.અ. ॥૨૨॥ તવત્યાંઅરજુન લાગ્યો ધુજવા, હવે ગતી શી થાશે;ભીમજ મ્હેણું દેશેકે,ભણવાનું મારૂં જાશે. અ. ॥૨૩॥ એટલે કુંતાએ કલેશ માંડયો,શત્રુ આવ્યો કયાંથી ભીમ કહે એ માતા મારી, આવ્યો હું બારીમાંથી. અ ॥ ૨૫ ॥ કુંતા કહે તને જીવ આપું, થનાર હોય તે થાય; ભીમે વીચાર્યું કંકાશ થાશે, તરત લાગ્યો પાય. અ. ॥૨૫॥ ભીમ કહેછે ક્ષમા કરો મા, નહી કરૂં દુરમતી દુષ્ટની સભામાં આગ મુકવા, મારે તો જાવું નથી. અ. ॥ ૨૬ ॥ તવ કુંતા કહે અરજુન બેટા, રોકી રાખુંછું ઘેર, સભામાં એને નહી આવવા દેઉં, મરૂ કે મારૂ ઠેર. અ. ॥૨૭॥ ઉઠો સભામાં સીધારો, અરજુન તતબર થાય; મારગ જાતા ભીમના ભયથી, પાછું જોતો જાય. અ. ॥૨ ॥ એ રીતે એ ગયો સભામાં, ભીમે કર્યો વિચાર; હમણાં ટાઢું પડવા દેવું, દીવસ બે ત્રણ ચાર. અ. ॥૨૯॥ એમ ધારી ચાર દીવસ કાહયા, પછી પાંચમે દન; અરજુન સભામાં જાવા નીકળીયો તવ ચાલ્યો વાયુ તન. અ. ॥૩૦॥ વસ્ત્ર પેહેરીને છાનો ચાલ્યો,પણ અરજુનનોનીમ; પાછું વાળીને નિત્ય જુવે તે, જોતામાં દીઠો ભીમ અ. ॥ ૩૧ ॥ એટલે અરજુન ઉભો રહયો ત્યાં, મારગ વચે અડીયો; એટલે ભમસેન જાણી જોઇને, બીજે મારગ પડીયો. અ. ॥ ૩૨ ॥ એટલે અરજુનને ભ્રાન્ત ભાગી, પોતાને પંથે પળીઓ; બે રસ્તા થાય આગળ ભેગા, ત્યાં પાછો ભીમ મળીઓ, આ. ॥ ૩૩ ॥ અરજુનજી કહે વીરા મ્હારા, શી ધારી છે પેર; જો તમે સભામાં આવતા હો તો, હું જાવું પાછો ઘેર. અ. ॥ ૩૪ ॥ ભીમ કહે કોણ આવે સભામાં, કહી બજારમાં પેઠો એક તંબોળીની દુકાન ઉપર, મુખવાસ ખાવા બેઠો. આ. ॥ ૩૪ ॥ તવ તંબોળી થરથર ધ્રુજ્યો, કેમ પધાર્યા હાંય; ભીમ કહે દે તંબોળ મને, ડરીશ નહી મનમાંય. અ. ॥ ૩૬ ॥ એમ કહીને મુખવાસ લીધો, ત-

સ્ત ઉભો થયો; અરજુનનો પંથ રહેવા દઇને, એવર પંથે ગયો, આ ॥૩૭॥ બીજે મારગ સભાની પુઠે; આવ્યો વાયુનો તન; મજબુત કીલ્લો રાજ્ય સભાનો, ભીમે વીચાર્યું મન. આ ॥૩૮॥ કાને ન સાંભળું નેત્ર ન દેખું, ફેરો ફોકટ પડીયો; પછી પાછી યુકતી વીચારી કીલ્લાને કાંગરે ચડીયો. આ ॥૩૯॥ કોટની કીનારે ઉપર બાજ્યો, રૂડો મચાવ્યો રંગ; કોટપર મુકી મુઠીપર ડાચું, રાખ્યું લગડતું અંગ. આ ॥૪૦॥ એવી રીતે રહયો સભાની પુઠે દ્રષ્ટીએ સર્વ દેખાય, એવે અરજુન આયો સભામાં ભય ભર્યો મનમાંય. આ ॥૪૧॥ એટલામાં દુરીયોધને દીઠો ક્રોધ ઘણો ઉપજાવ્યો; ગર્જના કરી કહ્યું કેમ મોડો, મંત્ર પુત્રનું આવ્યો આ ॥૪૨॥ એ વેણ વ્રકોદરે સાંભળીયું, ઘણોક ક્રોધે ભરાયો; કોઇ ન જાણે એ રીતે પાછો સભા પુઠે ઉતરીયો. આ ॥૪૩॥ નીચે ઉતરી અળગો ચાલ્યો, મેઘનાદે ગડગડીયો; દોટ મુકીને કોટ કુદીને, રાજ્ય સભામાં પડીયો. ॥ ૪૪ ॥ એવામાં લાંબો હાથ કરીને. ઝાલ્યો રાજા કરણ; શકુની ગયો નાસવા તવ, ભીમે ઝાલ્યો ચરણ. આ ॥૪૫॥ ત્રીજો ઝાલ્યો દુશાશનને, ચોથો દુર્યોધન; ચારેને નીચે નાખીને ઉપર બેઠો વાયુનો તન. આ ॥ ૪૬ ॥ બીજા બહુ બળીઆનો આવ્યો ત્રાહય ત્રાહય પોકારે; રીસ ભરેલો દંત પીસીને, ગડદા કોહોણી મારે.આ૪૭॥ બહુ માર માર્યો ચારે જણાને નેત્રોમાં વહે નીર, પેટ પાસામાં પ્રહાર પડયો તે, નાકે વહ્યું રૂધીર. આ ॥૪૮॥ કોણ વારી શકે વરકોદરને. જુએ સભાનો સાથ; એટલે ઉઠયા વીદુર કાકા, જે ઝાલ્યા ભીમના હાથ, આ ॥૪૯॥ હાંહાં દીકરા આ શું કરેછે, ભીમ વદયો વચન; જુઓ કાકા મેહેણું દીધું, કહે છે મંત્રના તન, આ ॥૫૦॥ ભલે અમે તો મંત્રના પુત્રો, કહું એની વાત વરણી; એની માતા ગાન્ધારી તે,આખલા સાથે પરણી. આ ॥૫૧॥ જુઓ કાકા કહીને કેહેવરાવ્યું, ભાગું એનું ડાચું; બોલયરે દુરીયોધન પાપી, છે જુઠું કે સાચું, આ ॥૫૨॥ દુરીયોધન કહે મેં નથી જોયું; કાને તે સાંભળી વાત, શકુની મામા જાણતા હશે, તેને પુછો ભીમ ભ્રાત. આ ॥૫૩॥ ભીમ કહે છે કેમ શકુની, મારી નાખું ઠેર; નતોતો સાચેસાચું કહેજે, તો જીવતો જઇશ ઘેર, આ ॥૫૪॥શકુની કહે શું પુછોછો, જાણેછે આખી ધરણી ગાન્ધારી બેન માહયરીને, આખલો ગયેલો પરણી. આ ॥૫૫॥ દુરીયોધન કહે સાચું છે ભાઇ, મુકી દો મા બાપ; મંત્ર પુત્ર હવે કહીએ તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. આ ॥૫૬॥ એટલે ઉઠી ગયો ભીમ બળીયો, ગયો પોતાને ઘેર; ડાહ્યો થઇડોશીકને

બેઠો, કાંઇ કહી નહી પેર. અ. ॥૫૭॥ ચાર જણાને માર પડેલો, તેનાથી નવ્ય ઉઠાય; ડોળી કરીને મેહેલમાં લીધા, સુવાડયા મંચકમાંય. અ. ॥ ૫૮ ॥ વલણ ॥ મંચકમાં ચારે પડયા, અરજુન ગયો ઘેર; વ્યાસ વલ્લભ સુખ ઓચરે, કહી કુંતાને પેર ॥

કડવું ૩૮ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશંમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન; જાણી કુંતાએ સભાની પેર, ભીમપર કરવા માંડયો કેહેર. ॥ ૧ ॥ કેમ ગયો તું સભામાં આજ, તને કહ્યા છતાં નથી લાજ; ભીમ કહે મા જુઠીછેવાત, શીદ મીથ્યા માંડયો ઉતપાત ॥ ૨ ॥ સભાના દરવાજામાં ચરણ, મેં મુકયો હોય તો થાજો મરણ; કહે કુંતા આ બોલેછે એમ, બેટા અરજુન આ વાત કેમ. ॥૩॥ કહે અરજુન સાંભળો સતી, દરવાજામાં પેઠો નથી; બાહારથી કોટ કુદીને પડીયો, પછી ચારે જણાને નડીયો. ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે ખરી વાત માડી, મારૂં સત્ય દેવું દેખાડી;સભાની પુંઠેથી હું જતો તો, તેવે સોરબકોર થતોતો ॥૫॥ મંત્ર પુત્ર કહેતા હતા સર્વ, તેથીથયો મને ઘણો ગર્વ, મેં જાણ્યું કે મને સૌ કહે છે, મંત્રપુત્રતણું મ્હેણું દેછે. ॥૬॥ માટે પડયો સભામાં ધારી, આવ્યો ચાર જણાને મારી; તવ કુન્તાએ દીધી ગાળો, તને છે વઢવાનોજ ચાળો. ॥૭॥ તું ગયો એ પાસ શું કરવા, હવે તુજપર આદરૂ મરવા, ભીમ કહે હવે ક્ષમા કરો, કદીનહી જાવું અરેપરો ॥૮॥ એમ સમાવીઓ કંકાસગયો અરજુનદુષ્ટોને વાસ; જ્યાં સુતા કાયલી થઇ ચાર, ત્યાં આવી કીધો નમસ્કાર ॥૯॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ, અમારે ઘેર તું આવ્યો કેમ; તારા ભાઇએ માર્યો મુને, માટે ન પેસવા દઉં તુને. ॥ ૧૦ ॥ બોલ્યા અરજુન જોડીને હાથ, તમે સાંભળો માહરી વાત; અમને સહુને મારે માર, મરે તો સુખ થાય અપાર. ॥૧૧॥ હૈયામાં વ્હાલો છે અતી, પણ કહાવણુ ચાલતું નથી, લેવી છે પરની વીદ્યાય, માટે કેહેવિ પડે હાયે હાય. ॥ ૧૨ ॥ બોલ્યો શકુની ગરીબ આતો, ભીમતણો હશે માર ખાતો; આવવા દેવો એને તો નીત્ય, લાગીં આપણી સાથે પ્રીત. ॥ ૧૩ ॥ દુર્યોધન કહે કરી બાધા, મંત્ર પુત્રતણા સમ ખાધા; એને અરજુનજી કેમ કહીએ, બોલાવ્યા વાના શી રીતે રહીએ ॥૧૪॥ મામો કહે આવી કરે કામ, એનું ગરીબડો ધરો નામ, એમ કરીને આવતો કીધો, જાણે શેવક માની લીધો

॥૧૫॥ કરે ઓસડ વાસડ આવી, ધાલ્યો ચર્ણ પાપીને રીજાવી, મટ્યુ દુષ્ટોને દુખ એક માસે, ચાલ્યા રમવા મન ઉલ્લાસે. ॥૧૬॥ અસ્વે બેસી ગયા એ વન, થયો ત્રશાતુર રાજન, કયાં હશે જળનો ભાગ મીઠો, એવે કુપ ભરેલો દીઠો. ॥૧૭॥ ઘોડેથી ઉતર્યો હેત આણી. પાત્ર વીના શાને પીયે પાણી; બેઠો કુપમાં ધાલીને પાય, પડી પગ મોજડી જળ માંય ॥૧૮॥ લાગ્યો રડવા મોજડી માટે; અતીદ્રવ્ય તો પણ જીવ સાટે; એવે એ પંથ દ્રોણાચાર, જાતાં જોયા ત્યાં રાજકુંવાર. ॥૧૯॥ આવી પુછયું રડે છે લ્યા કેમ, બોલ્યો દુર્યોધન મુખ એમ; જળ માટેનથી બેઠો રડી, મારી મોજડી કુવામાં પડી ॥ ૨૦ ॥ દ્રોણે દર્ભ શળી એક લીધી મંત્રી કુપમાં ફેંકી દીધી; તવ જળ ઉભરાયું તે વાર,આવ્યું મોજડીસહીત બહાર. ॥ ૨૧ ॥ લીધી મોજડી જળ પીધું, આ માહારાજે સારૂ કામ કીધું; બોલ્યો છત્રપતી શીશ નામી, તમે છો વિદ્યાવંત સ્વામી ॥૨૨॥ માટે ચાલો તમો અમ ઘેર, શીખવો બાણ વિદ્યાની પેર;મુજ ઘેર બધી રાજધાની, તેનો ભાગ લેજો એક આની. ॥૨૩॥ અમો સો ભાઇઓ શીખનારા, થાશું વિદ્યાથી સઉ તમારા; દ્રોણ કહે ચાલો ભલેભાઈ આવ્યા હસ્તિનાપુરમાંઇ. ॥૨૪॥ દીધો દ્રોણને એક મુકામ, ભાગ લખાવી વસ્યાતે ઠામ;ગોર કૌરવના કૃપાચાર, તેની ભગની હતીએ સાર ॥૨૫॥ તેતો પરણાવી દ્રોણની સંગ, થયા અસ્થી ધરી ઉમંગ, એવેએક દિવસ શુભ જોઇ, ધાર્યું ભણવા કૌરવ સહુ કોઇ ॥૨૬॥ સતબંધુને શટ કારભારી, બેઠા અશ્વે કરીને ત્યારી;ઉભા રહી જુએ છે શુકન,એવેઆવ્યો ત્યાં ઇંદ્રનો તન. ॥૨૭॥ બોલ્યો અરજુન શીદ સીધારો,અસ્વ બેસી કયાં આપ પધારો; બોલ્યો દુરીયોધન દુરમતી, અમે જઇએ ત્યાં તુજ ખપ નથી. ॥૨૮॥ કેમ મામા એ સંગ લેવાય, આવી બાણ વીદ્યા શીખી જાય;મામો કહે શું શીખે લગાર,એને બેસાડશું ઘર બહાર॥૨૯॥ અલ્યા ગરીબડા આવ્ય ચાલી, બેસજે ત્યાં મોજડીયો ઝાલી; અરજુને જાણ્યું ભણવાનું, કાંક ફરે કરમનું પાનું ॥૩૦॥ એમ જાણી, કહ્યું ભાઈ વારૂ, તમ સંગ પડયું પાનું મ્હારૂ,થયો આગળ કુન્તીનો તન. એવેશુભ મળ્યા શુકન ॥ ૩૧ ॥ ગયા દ્રોણ ગુરૂને ધામ, કર્યો અરજુને બ્હાર મુકામ; બીજા અશ્વ થકી ઉતરીયા, ગુરૂના ઘરમાં પરવરીયા. ॥ ૩૨ ॥ ॥વલણ॥ અશ્વ ઉપરથી ઉતરી, ચાલ્યા અંધ કુંવાર; વ્યાસ વલ્લભએમ ઓચરે, કુન્તી કુંવર બ્હાર ॥

કડવું ૩૯ મું રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારિ તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય;॥૧॥ અરજુન બેઠો એટલા ઉપર,પોહોળી પલાંઠી રાખી; દુરીયોધને ધામમાં જાતાં,મોજડી ખોળામાંનાંખી ॥૨॥ તે મોજડી ગ્રહીને રહ્યો બેસી.કુંતાજીનો તન;ગયા સહુ દુષ્ટો માળ ઉપર, ગુરૂ તણે ભોવન ॥૩॥ ગુરૂજી તવ આનંદ પામ્યા,બેસાડયા વિવેક; પેહેલે દહાડે મંત્ર આપ્યો, લખીને એકેક ॥૪॥ કહ્યો આ મંત્રને મુખ પાઠ કરો, તે પછી ઉભા થાવો; પાટીમાં જોયા વીના; જીભ્યાગ્રે બોલી જાવો ॥૫॥ કૌરવ કહે વારૂ મ્હારાજા, મંત્ર ગોખે ચીત ધરી; પછીસરવ બોલીયા છે, મંત્ર લીધો મુખ કરી ॥ ૫ ॥ ગુરૂ કહે મુકો પાટી હેઠી, સરવ ઉભા થાવો;લખેલો મંત્ર જોયા વીના, મોઢેથી બોલી જાવો ॥ ૭ ॥ તત્ર ઉભા થઇ બોલવા લાગ્યા, વિદ્યા તણા શાહુકાર; જેમાં લખેલું તેમાં મુકેલું, ન નીકળ્યો ઉચાર ॥૮॥ એટલે ગુરૂ ક્રોધે ભરાયા, સાંભળી કહ્યો સંતાન; આજીને ગુરૂ મંત્ર બોલ્યા, અરજુને સાંભળ્યો કાન ॥ ૯ ॥ કૌરવ કહે આવડયો મહારાજ, કાલે લઇશું જોર; એમ કહી શાહુકાર ઉઠયા, અરજુન એકલો ચોર ॥૧૦॥ ઉતરીયો દુરીયોધન આગળ, પુંઠે રહ્યા સઉ આવી; અરજુને ઉઠી છત્રપતીને, મોજડીઓ પહેરાવી ॥૧૧॥ પછી અધરમી અશ્વે બીરાજ્યા,ચાલોને તતબર થઇએ;ચાલ ગરીબડા આગળ તું તો બાગમાં રમવા જઇએ ॥ ૧૨ ॥ અરજુન આગળ ચાલ્યો દોડતો મંત્ર ગોખતો જાય; કાકાના સુતને સેવક રીતે,દોડાવે નથી દયાય ॥૧૩॥ જેના તાતનું રાજ્ય ભોગવે, તેનો નહી વીચાર; એ લક્ષણ છે ભુંડું થવાનું રૂડવાના કીરતાર ॥૧૪॥ ઘોડા ખેલાવતા બાગમાં આવ્યા, રમતનો કર્યો ધંધ; ભીમ તણા ભય થકી કીધા,બે દરવાજા બંધ॥૧૫॥ પછી કરણે પુશ્પ તણો ત્યાં, દડો બનાવ્યો એક; સાંભળજો સહુ રીતી રમતની, ઉછાળુંછું દડો છેક ॥૧૬॥ તે ઝીલી લેજો હાથ આવે તો, પછી ગમે તેને મારો; જેને વાગે તે થાય ઘોડી, સ્વાર બને મારનારો॥૧૭॥ તે પછી બીજા બાકી રહ્યા તે, તમામ ટોળે થાય; ઘોડીની પીઠે થાપટો મારી સૌ વ્રક્ષે ચઢી જાય ॥૧૮॥ સ્વાર થયેલો હોય તે પણ,ગમે ત્યાંનાસવું ધારે; ઘોડી થયેલો દડો પડેલો, લેઇને જ્હાય ત્યાં મારે॥૧૯॥ નમારે બે વ્રક્ષ ઉપર, આંબલી પીપળી જેહ; તે પર ચઢેલાને મારે, તો દાવ ન દે તેહ ॥૨૦॥ બાકીનાને દડો મારે તેતો ઘોડી થાય;ઘોડી થએલો કરે સ-

વારી, એ રીતે રાખો ન્યાય ॥ ૨૧ ॥ દીવસમાં ત્રણ દાવ લેવા, ચોથો પડે જેને શીરં; તેને માથે રહેવા દેવો, લેવો બીજે દીશ ॥ ૨૨ ॥ એવી રીતે ઠરાવ કીધો, સંભળાવ્યો ચીત ચોળે;અરજુનજી હાએહા કરે, મંત્ર ગુરૂનો ગોખે ॥૨૩॥ પછી કરણે દડો ઉછાળ્યો, ઝીલ્યો દુરીયોધન; સૌ નાઠા પણ મંત્ર ગોખ્યામાં, રહી ગયો કુંતી તન ॥ ૨૪ ॥ તેને દુષ્ટે દડો માર્યો, આવ્ય અલ્યા કર જોડી; ગરિબડા તારે દાવ આવ્યો, થાને તું મ્હારી ઘોડી ॥ ૨૫ ॥ તવ કીક્ષાને હાથ દઇને ઘોડી થયો સતી તન; એટલે ઉપર કરી સવારી, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥૨૬॥ એટલે બીજા બાકી રહેલા, દ્વેષ બદ્ધિ મન ધારી; અરજુનજીની પીઠ ઉપર જોરમાં થાપટ મારી ॥૨૭॥ એકસોને પાંચ થાપટો વાગી, રૂધીર તસરો છુટી; મારીને સહુ વ્રક્ષે ચઢીયા, ગયો દુર્યોધન ઉઠી ॥ ૨૮ ॥ ઉતરી નાઠો તવ અરજુને પડેલો દડો લીધો; તાકીને દુર્યોધન ઉપર, દડો મારી દીધો ॥ ૨૯ ॥ એટલે સરવ વ્રક્ષથી આવ્યા, શકુની બોલ્યો એમ; છત્રપતીને દડો માર્યો, તે દાવ બેકાય કેમ ॥ ૩૦ ॥ અરજુન કહે આશું બોલો, કેવી રીતે ન્યાય માપુ; શકુની કહે થાવુ છું ઘોડી, દાવ હું એનો આપું ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને એ થયો ઘોડી, અરજુને કરી સ્વારી; એટલે એકસો પાંચ નાઠા, લગાર થાપટ મારી ॥૩૨॥ પછી અરજુન ઉતરી નાઠો, દ્વેષ મામાએ ધાર્યો; કુંતી સુતની પુઠે પડીને, એનેજ દડોમાર્યો ॥૩૩॥ આવ્ય ગરીબડા થાતું ઘોડી, તવ થયો બીજી વાર, મનમાંને મનમાં મંત્રગોખે થયો શકુની સ્વાર ॥૩૪॥ એટલે સરવે થાપટો મારી, નહી દયા લગાર; એ રીત અરજુન પાસે, દાવ લીધો ત્રણ વાર ॥૩૫॥ ચોથી વારનો દાવ આવ્યો અરજુનજીને માથે; એટલે રમત બંધ કરીને, ઘેર ગયા સૌ સાથે ॥ ૩૬ ॥ બીજે દીવસે દ્રોણને ધામે, ભણવા ગયા સાર; અરજુન મોજડીઓ ઉચકીને, બેઠો છે દ્વાર બહાર ॥ ૩૭ ॥ બે મંત્ર દીધા બીજે દહાડે, તે ગોખ્યા ઘણીવાર; ઉભા થઇને બોલવા ગયા. આપતણો બુધ્વાર, ॥ ૩૮ ॥ ગુરૂએ ગર્જના કીધી, અરજુન સાંભળે કાન; તરત રૂદેમાં ચોટી ગયા, પ્રસન શ્રીભગવાન ॥ ૩૯ ॥ કૌરવ કહે કાલે શીખીશું એમ કહી ઉતરીયા; અર્જુન પાસે દાદલેવા, બાગ વીશે પરવરીયા॥૪૦॥ અર્જુનને શીસ દાવ રહેલો, લીધો બીજે દન; એ રીતે નીત્ય રમે ને ભણે; કુંતી તણો જે તન ॥ ૪૧ ॥ મંત્ર શીખે તે ઘેર આવીને, લખી લે છે નીત નીત્ય; રમતાં રોજનો માર ખાતાં; રોગ થયો વીપરીત. ॥ ૪૨ ॥ પીઠનાં ઉપર નારાં પડીયાં, રૂધીરને પરૂ જાય; પાટો બાંધી પેહે-

રે અંગરખું, ન જાણે બંધુ કે માય ॥૪૩॥ એવી રીતે દુઃખ વેઠીને વીદ્યા ભણ્યો ખટમાસ, જેવો જોઇએ તેવો એને, થઇગયો અભ્યાસ॥૪૪॥ ઘેર કોઇ જાણે નહીમાટે સ્નાન કરેનીત્ય છાનુ; એવામાંએકદહાડો ન્હાવા બેઠો સૌને અજાણ્યું ॥૪૫॥ એવે વ્રકોદર ઓચીંતાનો, જઇ ચઢયો ચોકમાય; અરજુનજીની પીઠ ઉપર, નારાં દીઠા ત્યાંય ॥ ૪૬ ॥ એટલે અરજુનને જણાવ્યાવણ, નીકળી ગયો બ્હાર; એકાંત બેસી વાયુને સુતે, મન કર્યો વીચાર ॥૪૭॥ અરજુનને દુખ ઉપજ્યું છે, રૂધીરપરૂ ભરેલું, રોગ હોય તો વાત કરે પણ, જે ઉત્પન કરેલું ॥૪૮॥ તેમાટે નથી કહેતો કોને, હું મ્હારો સંદેહ ખોવું;શું કરવાથી આ દુઃખ થયું, આજ ચક્ષીક્ષા જોવું ॥૪૯॥ એવું સમજી કાંઇ ન બોલ્યો, નર ઉઠયો કરીસ્નાન; વસ્ત્ર પહેરીને વીધ્યા ભણવા, ચાલ્યો થઇ સાવધાન ॥ ૫૦ ॥ વલણ અરજુન ભણવા ચાલીઓ, ભીમસેન પુઠે જાય; વલ્લભ કહે કૌરવ તણી કરણી કેવી થાય.

કડવું ૨૯ રાગ દુહાની સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણજનમેજય રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ ચાલ્યો વ્રકોદર છાનોમાનો, વીચારિ મનપેર, હું બીજે સ્થળ શાને ભટકું, જાવું દ્રોણને ઘેર ॥ ૩ ॥ એવું જાણી દ્રોણને ત્યાં; ગયો સતીનો સુત, સામું ઘર એક બ્રાહ્મણનું, ત્યાં પેઠો ભમતા ભુત ॥૩॥ બ્રાહ્મણ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો, થઇ ગયો તદરૂપ; ઘરમાં બેચાર છોકરાં તે, થઇ ગયાં ચુપા ચુપ ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે કોઈ ભય ન ધરશો, ન માંડશો બાળ રોવા; અરજુનગુરૂને ઘેર ભણેછે, આવ્યો તે ચરચા જોવા ॥૫॥ તવ બ્રાહ્મણ કહે ભલે પધાર્યા. બેસાડયો દઇ આસન; અરજુન કૌરવ ભેળા થઇ આવ્યા, દ્રોણ તણે ભોવન॥૬॥ એટલે બેઠો સુત સતીનો; અશ્વથી દુષ્ટ ઉતરીયા; અરજુનને ખોળે મોજડી મુકી, ધાન્ય વિષે સંચરીયા ॥૭॥ સામા ઘરમાંથી ભીમ જુએ, વહી આંસુની ધાર; અરેરે અરજુનનો આદહાડો થયો ઉદાસ અપાર॥૮॥ એવે સરવ ભણીને ઉઠયા, ઉતર્યા માળથી હેઠા; અરજુને આપી મોમોજડી પછી, અશ્વ ઉપર સૌ બેઠા ॥૯॥ અરજુન એકલો ચરણ ચાલે, ઘો । ઘણા છે ઘેર; પણ પાપી એને ન બેસાડે,વણ ઝેરનું છે ઝેર॥૧૦॥ પુંઠળ ભીમસેન જોવા ચાલ્યો,જોયું હવે કયાં જાય;રમત રમવા આવી-

યા સૌ, પેઠા બાગની માંય ॥ ૨૧ ॥ દરવાજાતો બંધ કીધા, ભીમ રહયો એક બ્હાર; એણે જાણ્યું મહીં શું કરે છે, તે જોઉં સારોધાર ॥ ૧૨ ॥ એમ જાણીને બાગને કીલ્લે, ફરીતે દીઠા વ્રક્ષ ગટાઃ તવ તે કીલ્લાપર ચડી બેઠો, સંતાયો જ્યાં લાંબી લટા ॥ ૧૩ ॥ એવામાં દુરિયોધન બોલ્યો થા તું ગરીબડા ઘોડી, મંત્ર ગોખતો અરજુન આવ્યો. ઘોડી થયો કર જોડી ॥૧૪॥ એટલે ઉપર પાપી બેઠો, આવ્યા છે દહાડા માઠા; બીજાએ દોડીને થાપટો મારી. વ્રક્ષ ઉપર સહુ નાઠા ॥૧૫॥ આંબલી પીંપળીએ ચઢી ગયા, જોયું ભીમે દ્રષ્ટી; અરેરે મારા કંગાલ ભાઇને, ઘણીજ દેછે કષ્ટી ॥૧૬॥ વાગ્યા ઉપર વાગ્યા કરે તે, નારાં પડે શી નવાઇ; એવે ઘોડીથી ઉતરી નાઠો, દુર્યોધન બાગમાંઇ ॥૧૭॥ અરજુને તવ દડો માર્યો, વાગ્યો દુરીયોધન; એના વતીનો દાવ લીધો, દુષ્ટ દુશ્યાશન ॥૧૮॥અરજુને તવ કીધી સ્વારી, જુએછે સકળ સાથ; દુસ્યાશનને કોઇ ન મારે, નાઠા અરાડી હાથ ॥૧૯॥ તે પછી ઉતરી અરજુન નાઠો, દુસ્યાશને દાવ ધાર્યો; પુંઠળ દોડી કુંતા કુંવરને, દડીમ દડો માર્યો ॥૨૦॥એટલે અરજુન રડવા લાગ્યો નથી રમ્યાનો ભાવ;દુર્યોધન કહે કેમ રડેછે,થા ઘોડી લાવ્ય દાવ ॥૩૧॥ અરજુનજી કહે નથી રમવું; માર મને બહુ દો છો; તમો તમારે એક એકનો, દાવજ માંથે લ્યો છો ॥૨૨॥પોતાનાને મારતા નથી, પક્ષ કરોછો અપાર, માટે મ્હારે નથી રમવું, નથી ખમાતો માર ॥૨૩॥ દુર્યોધન કહે ભોગ તારા, દાવ દેવા અહીં આવ્ય, તારાવતી દાવ લેનાર હોયતો, સુખરૂપે બોલાવ્ય ॥૨૪॥ તવ ભીમે જાણ્યું ભલું થયું, ઠીક વધા વચન; કોટ ઉપરથી ઉછળી પડયો, બાગમાં વાયુતન ॥૨૫॥ દુષ્ટ જનોએ ભીમને દીઠો, દીવશ વાંકા થયા; આંબલીએ ને પીંપળીએ સૌ કૌરવ ચઢી ગયા ॥૨૬॥ એટલે અરજુને એમ વીચાર્યું, ભલે આવ્યો ભીમ ભાઇ, નીત્ય આ રીતે રમતાં રમતાં, મરત શું માર ખાઈ ॥૨૭॥ ભવીશમાં હતું તેટલું ભણ્યો, નીરવરણીમાં પેઠો, ઓશીઆળો થઇ આઘો જઇને, એક કોરાણે બેઠો ॥ ૨૮ ॥ એટલે બોલ્યો વાયુનો નંદન ભાઈ રમ્યાનો ભાવ; ઉતરો હેઠા કૌરવ લોકો, હું આપુંછું દાવ ॥૨૯॥ દુર્યોધન કહે ભુલ્યા ચુકયા, શું કહું મુખથી કથી, ક્ષમા કરીને જાવો પાછા, દાવ જોઇતો નથી ॥૩૦॥ ભીમ કહે વ્હેવારે દેવો.હું નીત્ય રમવા આવું, લ્યો દાવ અરજુનની વતીનો, ઘોડી તમારી થાવું ॥૩૧॥ કૌરવ કહે કરો કરૂણા, કરગરીએ કર જોડી; કાળજું કંપવા લાગ્યું અમારૂં, નથી જોઇતી ઘોડી ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે કે બાળક કેરૂં, કેહેવત છે આ

જુગે; અરજુનને શીશ દાવ રહેતો; ઘંટી પીપળો ઉગે ॥ ૩૩ ॥ કૌરવ કહે કેહેવત ખોટું; શીદ મરો છો મથી; તમારા ગયા વીના અમે તો; ઉતરવાના નથી ॥૩૪॥ એવું સાંભળી ભીમ કોપ્યો, કળકળીયો મન સાથ; કટીકશીને દંત ડશીને,વ્રક્ષોને દ.ધાં બાથ. ॥૩૫॥જે આંબલીને પીંપળી છે, તે પર પ્રાક્રમ માંડયાં, હચ હચાવી બળ કરીને, બે વ્રક્ષ ખેંચી કહાડયાં ॥૩૬॥ બે ઘટીકા લગી બાગમાં નાચ્યો,પછી વદ્યો વ-ચન; હજી ઉતરો કહ્યું માનાને, ઉંધ બુદ્ધી અંધ તન. ॥૩૭॥ કૌરવ કહે ઉતરીએ નહી, તોપણ કરશો કેર;ઉતરીશું હેઠાતોએપણ, નથી જવાના ઘેર ॥૩૮॥ માટે દયા લાવી દો મુક્ી, બાગમાંથી સંચરો; નહી તો એમા-રો ઉપાય નથી, કરવું હોય તે કરો. ॥૩૯॥ ભીમે જાણ્યું કે ભરાયો મુ-મત ઉતરશે નહી સીધા; આંબલી પીંપળી બે ભુજ વિશે, જુજવાં જુજવાં લીધાં. ॥૪૦॥ રાતો તાતો બહુ મદમાતો,ભાઇ તણીદાઝ કહાડે; બે ભુજના વ્રક્ષ આઘાં કરીને, માહીઓમાંહી પછાડે. ॥૪૧॥ ડાળેડાળું પાંખડેપાંખડું, જૈ એકએકને અડે; થાય સપાટા વાગે ઝપાટા, અરબડી હેઠા પડે. ॥૪૨॥ વાગે લાગે લાગેને હાડ ભાગે, ખંખેરી ખોડા કાહાડયો; ઝુડી ઝુડી નીચે નાંખે જાણે, આંબો વેડવા માંડયો. ॥૪૩॥ એકસો છએ ધરણ ઢળ્યા, વ્રક્ષતણો માર દીધો; પછી પડેલાને વીણી લાવી, ઢગલો ભેળો કીધો. ॥૪૪॥ પછી ગયો અરજુનની પાસે,કટી કશીને બાંધે, જૈ નરનું પાંગોઠું ઝાલી, બેસાડી લીધો ખાંધે. ॥૪૫॥કોટ કુદી બ્હાર પડી-ઓ, બે પંથ આવ્યાછેક;અરજુનને ખાંધેથી ઉતારી,માર્યો તમાચો એક ॥૪૬॥આ પંથે જ ઘેર આપણે,હું કાકા ઘર જાવું; દિકરા એના મરવા પડયાછે,વધામણી ખાઇ આવું ॥૪૭॥એમ કહીનેઘેરમોકલ્યો આપ ગયો રાજમ્હેલ; ધત્રાષ્ટરને કહ્યું જઇને; તમે સુતનીજુઓ સ્હેલ ॥૪૮॥ બા-ગને વિશે સોએ ભાઇ, વ્રક્ષો ઉપર ચડીયા; ઊતારે ઉતર્યા ન હેઠા, વા વાયોને પડીઆ ॥૪૯॥ ઝડપ જાવો નહીંતો મરશે, જાશે તમારૂં નામ; અંધ કહે હું સમજ્યો બેટા, તારૂં કરેલું કામ ॥ ૫૦ ॥ એવું સાંભળી ભીમ ચાલ્યો, ગયો પોતાને ઘેર, અરજુન જૈને ઘેર બેઠાછે, કહી નથી કાંઇ પેર ॥૫૧॥ એટલે ભીમે કહ્યું માતાને, ક્ષમા કરો હું રાંક, ભુલ્યો ચુકયો માફ કરજો, આજ પડયો મમ વાંક ॥૫૧॥ કુંતા કહે કે વાંક પડયા વણ, કેમ કહું કુઆર; ભીમ કહે કેમ અરજુનજીએ, નથી કહ્યા સમાચાર ॥૫૨॥ એમ કહી અરજુનને ઝાલ્યો, ઘ.લ્યો બગલનિ માંય, અંગરખો ઉંચો કરીને, પીઠ બતાવી ત્યાંય ॥ ૫૩ ॥ કુંતા ધરમ

વીસ્મય પામ્યાં, આતે શું કહેવાય; ભીમ કહે મા ડાહયો દીકરો, ભણી આવ્યો વિદ્યાય ॥૫૪॥ ગુરૂને ઘેર ભણીને પાછા, બાગમાં ખાતાતા માર; ત્યાં જઇ મેં કૈરવોને કુટયા, ખામી ન રાખી લગાર ॥ ૫૫ ॥ કુંતાજી કહે ભલે કુટયા, ખુશી થયું મુજ મન, તુજ પ્રતાપે જીવતો રહયો અરજુન મારો તન ॥૫૬॥ વળણ ॥ તુજવડે એ ઉગર્યો, ઓરે મ્હારા તન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રોતા જન ॥

કડવું ૪૧ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; બોલ્યા અરજુન જોડીને હાથ, તમો સાંભળજો માત ભ્રાત ॥૧॥ વેઠયા દુખના દીવસ એવા, પર પેટની વિદ્યા લેવા; ભણ્યો ભવીશમાં હતું જેહ, હવે ન કરૂ દુષ્ટનો સ્નેહ ॥૨॥ એમ કહી રહ્યાં સહુ છાના, પડયા બાગમાં સુત આંધળાના, તેથી અંધે કરી આગનાય, સહસ્ર શેવક મોકલ્યા ત્યાંય ॥૩॥ ઢ્રાંકેલા દરવાજે અડીયા, મુશ્કી નીસરણી કોટે ચડીઆ; પછી બાગ વીશે ઉતરીયા, દરવાજા ઉઘાડા કરીયા ॥૪॥ ગયા શેવકો કૈરવ પાસે, કેક માંહાને કૈકને શ્વાસ. હતા ભેગા તે છુટા કીધા, નાંખી ડોળીયો ખાંધે લીધા ॥૫॥ સૌને સુવાડયા એક મુકામ; ઢાળી ખાટલો સુતા તમામ, કર્યા ઔશદ અપરમપાર, થયો બે માસે સૌને કરાર ॥૬॥ હરેફરે એવા ઠીક થયા; પાછા ભણવા ગુરૂ ઘેર ગયા, ત્યારે બોલીઆ દ્રોણાચાર, હવે નહી ભણાવું લગાર ॥૭॥ ખટમાસ ભણાવ્યા તમને, તેની આપો પરીક્ષા અમને, બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એવું, માગો તેવી પરીક્ષા દેવું ॥૮॥ દ્રોણ કહે નથી લેવી હાલ, આપો પરીક્ષા આવતે કાલ, આપણા નગ્રથી ગાઉ બેય, ત્યાંતો જોજનીયો વડ છેય ॥૯॥ લાંબો પહોળો છે ગાઉ ચાર; તેની નીચે જાવું નીરધાર; વડથડ સરસું સિંહાસન,મુજમાટે કરો આસન ॥૧૦॥ આસપાસ બીછાનાં નાંખો, બીજાને બેસવાનું ત્યાં રાખો; પડો વગડાવ્યો ગામની માંય, કાલે જોવા આવે સહુ ત્યાંય ॥૧૧॥ વ્હાણું વાતામાં તતબર થાવું, વાજતે ગાજતે ત્યાં જાવું; જેમ શોભા વધેરે તમારી, તેવી ઉપમા કરજો અમારી ॥૧૨॥ કહે દુરીયોધન મ્હારા જા, છીએ શીષ્ય તમારા ઝાઝા, પૈસા પુંજીથી પણ તાજા, વધારીશું તમારો માઝા ॥૧૩॥ કહી કૈરવો ચાલ્યા ઘેર, કરી પરીક્ષા દેવાની પેર; ઢંઢેરો ગામમાં વગડાવ્યો, સૌને સમાચાર કેવરાવ્યો ॥૧૪॥ દ્રોણે દીધે-

લી વિદ્યાની દિક્ષા, તેની રાય આપે છે પરીક્ષા; જેને જોવાની હોય ઇચ્છાય, જજો જોજનીયો વડ જ્યાંય ॥૧૫॥ એમ કરતા રૂજની જાય; બીજે દીન પરીક્ષાનો થાય; કરી આજ્ઞા દુરજોધન,સોનાનું મોકલ્યું સીંહાસન ॥૧૬॥ વડ થડે જઇ મેલ્યું, કર્યું સાફસુફ સૌ પાથરેલું; પછી કૌરવ થયા તૈયાર, પેહેર્યા પોષાક શુભ શણગાર ॥૧૭॥ લાવ્યા વાજીંત્ર અપરમપાર, સાથે સૈન્ય ક્ષોણી અગીયાર; ભીસ્મ વીદુરને કૃપાચાર વળી ગામના શેઠ શાહુકાર ॥૧૮॥ ઉભા ગુરૂ તણે ઘેર આવી, એક સુખપાલ ત્યાં મંગાવી; તેમાં બેસાડયા ગુરૂનેસાર,ખાંધેલીધી તે કૌરવચાર ॥૧૯॥ તવ જોવાને સરવ ભરાય, કૈક પહેલેથી વડ કને જાય; જોવા માટે જગો રાખી પડીયા, કૈક અવર વૃક્ષોએ ચડીયા ॥૨૦॥ એવી રીતે મચ્યું ધમશાન, વાગ્યાં ગુરૂને ઘેર નીશાન;વાગે વાજીંત્ર અપરમપાર; કાને સંભળાય નહીં લગાર ॥૨૧॥ વલણ ॥ વાગે વાજીંત્રો ઘણાં, કાને નવ સંભળાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; સાંભળજો શ્રોતાય ॥

કડવું ૪૨ રાગ ધમાસની ચાલ.

ડુડંભી ગડગડેરે ॥ટેક॥ બોલ્યા વૈશમપાયેવચન, સાંભળજનમેજેરાજન; થયા ગુરૂ ઘણા પરસન, કે ડુડંભી ગડગડેરે॥૧॥વાગેઢોલમરદંગને તાલ, આગળચાલે શાણા ધીમી ચાલ; ઘણા ઉડે અબીલગુલાલ કેડુડંભી ગડગડેરે ॥૨॥ વાગે રામઢોલ પરઘમ કાંશી, સરોદાસરણાઇને હાશી; જુએ નાગીયો રહીને ત્રાંશી, ડુડંભી ગડગડેરે ॥૩॥ ઘણા અનુચર ચંમર ઢોળે, આગળ છડીદાર નેકી બોલે; બની શોભા ત્યાં સુરપતી તોલે કે ડુડંભી ગડગડેરે ॥૪॥ ધીમે ધીમે ગયા નગ્ર બ્હાર, કીધો ઉતાવળ અપાર; આવ્યો જોજનીઓ વડ સાર. કે ડુડંભી ગડગડેરે ॥૫॥ વલણ ॥ જોજનીએ વડ આવીયા, આનંદ ઉપજ્યો મન.દ્રોણાચાર વલ્લભ વદે, જૈ બેઠા આસન ॥

કડવું ૪૩ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ આસન ઉપર ગુરૂ બીરાજ્યા, વદને થડે હુલ્લાસ; એટલે સરવ નગ્રના લોકો બેસી ગયા ચોપાસ ॥ ૨ ॥

એક જથે રાજવંશીઓ બેઠા, દેખાય શોભા અપાર; એટલે કુંતા મા પ્રત્યે બોલ્યા ધર્મ કુમાર ॥ ૩ ॥ સાંભળો માતા છો સુખ દાતા, દો આગના ત્યારે થૈએ; જોજનીઓ વડ જોવાને માટે આપ કહો તો જૈએ ॥૪॥ કુંતાજી કહે કુંવર મ્હારા, સુખરૂપે ત્યાર થાવો; એકલા ભીમનેઘેર મુકી જોવાને સારૂ જાવો ॥ ૫ ॥ ભીમ કહે એ માવડી મ્હારી, દયા ધરો કાંઇ ઉર; શા સારૂ મને ના કહો છો શી છે મ્હારી કસુર ॥૬॥ કુન્તા કહે કાંઇ કસુર નથી, પણ નહી સ્થીરચીત; સભામાં દેખે દુરીયોધનને થાય મતી વીપરીત ॥૭॥ ભીમ કહે કાંઇ નહી બોલું, ભ્રાત મને લૈ ચાલો, ન હોય વીશ્વાસ માહરો તો બે ભાઇ બે ભુજ ઝાલો ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે આવવા દો, ઓરે મ્હારી માતા; કુંતાજી કહે જાઓ બેટા, રેહેજો સરવ સાથ ॥૯॥ એવી આપી આજ્ઞા કે, નીકળી સંગે ચાલ્યા ધરમને અરજુનજીએ, બેભુજ ભીમના ઝાલ્યા॥૧૦॥આગળ શેદેવપાછળ નીકુળ, ચાલ્યા શોભા કરી એવી, ભીમ કહેછે જુઓ માતા, શાયબી મ્હારી કેવી ॥૧૧॥ ચાર ચાર ચાકર જોડે ચાલે, વચમાં રાજા તુલ્ય ડોલું; એટલે ધરમે આંખ કહાડી, ભીમ કહે નહી બોલું ॥ ૧૨ ॥ એમ કરીતે ગયા સભામાં, વીદુરે દીઠા તન;માન્ય દઇને બોલાવીયાને બેસાડયા દેઇ આસન ॥૧૩॥ ભીસ્મ પીતા પણ થયા રાજી, બેઠા સભા સહુ જન; એટલે દ્રોણે તેડયો સભામાં, રાજા દુરીયોધન ॥૧૪॥ તવ સભામાં આવી ઉભો. એટલે બોલ્યા દ્રોણ. બાણવિદ્યા મેં ભણાવી તેની દેછે પરીક્ષા કોણ ॥૧૫॥ છત્રપતી કહે આપું પરીક્ષા, જેવી માગશો તેવી, ગુરૂ કહે કે કરી બતાવો એવી પરીક્ષા લેવી ॥ ૧૬ ॥ છત્રપતી કહે ભલે મહારાજા જે જોઇએ તે મંગાવો; ગુરૂ કહે ઘડો પ્રતીકાનો, કાચોને કાચો લાવો ॥૧૭॥ દુરીયોધને સ્વાર મોકલ્યો, કુંભ કાચો લઇ આવ્યો, હવે મહારાજા શી આગના છે, મંગાવ્યો તે કુંભ આવ્યો ॥૧૮॥ ગુરૂ કહે સહુ સભા સુણો, કુંભનું રક્ષણ કરવું; ભાગે નહી તેવી યુકિત કરીને, ભુજમાં લૈ જળ ભરવું ॥ ૧૯ ॥ પછી એ ઘડાને ઉછાળી દેવો, ગગન ચાલ્યો જાય; તે પછી ખાંધેથી ધનુષ લેવું, ચઢાવવું સભામાંય ॥૨૦॥ તેના ઉપર બાણ લેવું; મંત્ર ભણીને એક; તે બાણ ઉંચુ જતામાં તેના, બાણ બને અનેક ॥૨૧॥વડ વીશે તેનો થાય ફેલાવો,મંત્રથી દઇવત દાખે, નહાનું મ્હોટું કુંપળ શુદ્ધાં, પત્ર વીંધી નાંખે ॥ ૨૨ ॥ પછી જે રિતે બાણ વધેલાં; તે રીતે ઘટતાં જાય; છેવટ બાણ બને એકનું એક, આવે સભાના માંય ॥૨૩॥ સકળ સભાના દેખતાં તે, બાણ ભાંથામાં

પેશે; એટલે ગગને ગયેલો ઘડો; હાથમાં આવીને બેસે ॥ ૨૪ ॥ તે ઘડો મારી આગળ મુકી મુજને પડે પાય; તે વિદ્યારથી માહારો ઠરે,આશીશ દઉ સભામાંય ॥૨૫॥ સાંભળી રાજા વીસમય પામ્યો, આ કેમ માનીયે સાચું; પાણી કેમ કરીને ભરિયે, કુંભનું ઠીકરૂં કાચું ॥ ૨૬ ॥ એમ જાણી મામાને બોલાવ્યો, આ વાત કેવી કીધેલી; મામો કહે એ ગુરૂનું ગપ્પું છે; કાંક ભાંગ પીધેલી ॥ ૨૭ ॥ કરણે કહ્યું એમજ દીસે, ગુરૂ તણું ચીત ચાલ્યું, દ્રોણે એવું સાંભળ્યું તવ, તરત નીચુ ઘાલ્યું ॥૨૮॥ અરેરે આ દુષ્ટો શુ બોલ્યા, સભા મેં શીદ ભરાવી; અનેકમાં મ્હારી આબરૂ લીધી, ભાંગ પીધેલી ઠરાવી ॥૨૯॥ એટલે આવ્યો દુષ્ટ દુરયાશન, બોલીયો મર્મ વચન; ગુરૂ મહારાજા ઘેર ચાલો રાતાં થયાં લોચન ॥૩૦॥ તેમ તેમ ગુરૂને મ્હા માઠું લાગ્યું, વિષ હોય તો ખાવું; ઓ પ્રથવી મા માગ દેતો, તારામાં સમાઇ જાવું ॥ ૩૧ ॥ કુજાતીને વિદ્યા ન દેવી, દેવો નહી સુભ બોધ પ્રથમ તો શીખે કે સુણે, પુંઠે કરે વીરોધ ॥૩૨॥ કુપાત્રોને વિદ્યા ભણાવી, મારે જીવી શું કરવું, મશ્કરી મ્હારી થઈ સભામાં, સાગરમાં પડી મરવું ॥ ૩૩ ॥ વલણ ॥ સાગરમાં જઇને પડું, એમ કરે રૂદન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે. આંસુ વહે લોચન ॥

કડવું ૪૪ શીક્ષા શાણાને એ રાગ.

જઇ પડું તે સાગર માંયરે, હવે હું તો શું કરૂં રે; ॥ટેક॥ દ્રોણ ગુરૂએ કલ્પાંત માંડયું,દુષ્ટોને દીધી વીધ્યાયજી;સભામાં લાવ્યો લાવી બનાવ્યો કરાવી જગ નીંદાયરે ॥ હવે ॥ ૧ ॥ મેં જાણ્યું મારા સારા નીવડશે, વીદયા ભણાવેલા પ્રાણીજી; છેવટ મહેનત છુટી પડીને,સઘળું થયું ધુળ ધાણીરે ॥હ॥૨॥ શુકતીમાંતો રૂપું ભાસે, પણ તેતો મીથ્યાયજી; તેવા મુજને કૌરવ ભાસ્યા, તેણે શું ફળ થાયરે ॥હ॥૩॥ ઝાંઝવાના જળ દુરથી દેખી, ત્રસાવંત જન જાયજી; તેણે તરસ કદી ન છીપે, તેવી ગતી મારી થાયરે ॥હ॥૪॥ ખોટું નાણું ચળકે ઝાઝું, તેથી લાગે મોહજી;ભર્યા બંજારમાં વટાવવાથી, નીપજે મ્હોટો દ્રોહરે ॥ હ. ॥ ૫ ॥ ભંગી ઠરાવ્યો ભરી સભામાં, પાડુ મારી કાયજી; એવું જોઇને ઉદાશી પામ્યા વીદુર ભીસ્મ પીતાયરે ॥ હ. ॥ ૬ ॥ દુઃખ ગુરૂનું દેખીને અરજુન નેત્રમાં લાવ્યો નીરજી; મ્હારા ગુરૂજી લજ્યા જાય છે, સાંભળો ધરમ વીરરે, ॥ હ. ॥ ૭ ॥ એ ગુરૂની હું ભણ્યો વાધ્યા, દુઃખવેળા મ્હારે જાવુંજી; વડ

વીંધવા મુને આજ્ઞા હોતો, સભામાં ઉભો થાવું રે. ॥હ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે એ મુસ્કેલ કામ છે, કોહોનો દઇવત દાખુંજી; પાંદડાં વીંધવાની પંચાત નહી બધો, વડ ઉપાડી નાંખુરે. ॥ હ ॥ ૯ ॥ તવ ધરમ કહે બેસોને વીરા ગુણ ગોવીંદના ગાવોજી; અરજુન વીરા કુળના હીરા, ઉઠો તમે ઉભા થાવોરે. ॥હ॥૧૦॥ પાપના કામમાં પાછા પડવું, ધર્મમાં આગળ ધાવુંજી; કાંઇક કરતાં બ્રાહ્મણ ઉગરે, તેથી કબુલ હું થાવું રે. ॥હ॥૧૧॥ વળણ.॥ કબુલ થાવું વિરલા, જોઇ બ્રાહ્મણનું દુઃખ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, થઇ આજ્ઞા સત્ય મુખ.

કડવું ૪૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ અરજુનજીને આજ્ઞા દીધી, ધરમે જેણીવાર, એટલે સભા વિશે, ઇન્દ્ર તણો કુંવાર ॥ ૨ ॥ ગુરૂને નમસ્કાર કીધો, આજ્ઞા દયો મહારાજ; તમારે ઓટલે બેશી ભણ્યો છું, પ્રભુ કરાવશે કાજ. ॥૩॥ એટલે જોયું અરજુન સામું,મન કર્યો વીચાર; પાસેના નાઠા આ અળગાનો, શો વળે શુકરવાર ॥ ૪ ॥ નજીક બેશી વિદ્યા ભણેલા, તેથી ન થયું કામ; તો આ ઓટલે બેશીને શીખ્યો, તેની શું ચાલે હામ. ॥૫॥ એવું સમજી નીચું જોયું, આપી નહી આજ્ઞાય; એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યો, જે દુરીયોધન રાય. ॥ ૬ ॥ કદી નહીને તે તહન બોલ્યો, કેમ ઉઠયા અર્જુન, અર્જુને જાણ્યું અર્જુન કહ્યો, તે ભીમભાઇનું પુન્ય. ॥૭॥ ભીમના ભયથી માન્ય દઇને, પુછવા લાગ્યો એમ;સભામાં આવીને દ્રોણ ગુરૂની, આજ્ઞા માગો કેમ ॥૮॥ અરજુનજી કહે હું વડ વીંધુ, જો આપે આજ્ઞાય; ગુરૂએ નથી બતાવ્યું ખોટું, સાચી છે વીદ્યાય । ૯ ॥ પાપી કહે તમે બહુ ડાહ્યા, કામ કરો તો સાચા; છેટે બેઠેલાથી કામ થવાનું કને બેઠેલા કાચા, ॥ ૧૦ ॥ તે કરતાં આજ્ઞા અપાવું, તે પછી આયુધ ધરવું; તે છતાં કારજ થાય નહી તો, તમારે શું કરવું. ॥ ૧૧ ॥ અરજુન કહે આજ્ઞા ગુરૂની, અપાવો ધરી હુંશ; બાણ અપાવો કરણ કેરાં, તેની સંગ ધનુષ. ॥ ૧૨ ॥ એટલું અપાવો મુજને તો, કારજ મ્હારે કરવું; તેમ છતાં કામ થાય નહી તો, જે કહો તે શીશ ધરશું. ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે અપાવું આજ્ઞા, આયુધ કર્ણના આપું, તેમ છતાં કામ થાય નહીતો,બે કાનને નાક કાપું ॥૧૫॥

અરજુનજી કહે કબુલ મારે, બે કાનને નાક કાપો;દુરીયોધન કહે ધર્મની પાસે એટલું લખાવી આપો ॥ ૧૫ ॥ એટલે અરજુન ધરમ પ્રત્યે, નમીને બોલ્યો એમ; તાંબાને પત્રે લખીને આપો,છત્રપતી કહે તેમ ॥૧૧॥ ધરમ કહે વીરા મારા, કયાં મુમતે ચઢી મતી;સરત બકીને કામ નકરવું, સરપાવ લેવો નથી ॥૧૭॥ આપણ તો બ્રાહ્મણને માટે, ઉભા થયા કામ કરવા;અરજુન કહે નહી લખી આપોતો;પ્રાણ મારે પરહરવા॥૧૮॥ ભીમ કહે લખી આપો બંધુ, સૌ પ્રભુ કરસે સારૂ;નહીકામ થ.યને નાક કાપે, તો સોયેને મારૂં ॥ ૧૯ ॥ ધરમ કહે કાંઇ ન થાયે, મ્હારી વદેલી વાણુ; તે લેખથી ઉલટો તું ચાલે, કાઢું મારા પ્રાણ ॥૨૦॥ અરજુન કહે મારાં કપાશે, તમારે શા સંતાપો, ઉઠેલો હવે હેઠો ન બેસું,દસ્તાવેજ લખી આપો ॥૨૧॥ એટલે ધરમે પત્ર લીધું, લખી આપ્યું તે ઠામ; અરજુન કેહે ગુરૂ પ્રતાપે ઇશ્વર કરશે કામ ॥ ૨૨ ॥ એમ રાજી થૈ દીધો દસ્તાવેજ, જુવે સભાનો સાથ; સત્યવાદીએ શોંપી દીધો, દુરીયોધનને હાથ ॥૨૩॥ દુર્રીયોધને કહે મામા મ્હારા, પત્ર ઠેકાણે કરો; અરજુનના નાક કાન કાપવા ધરી મુકજો છરો ॥૨૪॥ એમ કહિને પત્ર આપ્યું, વીપ્રીત એની બુધ; કરણુના કનેથી અપાવ્યાં, અરજુનને આયુધ ॥૨૫॥ એટલે અરજુન રાજી થયો, કટી કશીને બાંધે;બાણુનો ભાથો ધનુષ મ્હોટું, ભેરવ્યું ડાભી ખાંધે ॥૨૬॥ કરણે કહે ઓ દુરીયોધન, બનવાના ગુરૂ દ્રોણ,ધનુષ મ્હારૂં ત્રૈણ લોકમાં, ચડાવે એવું કોણ ॥૨૭॥ દુષ્ટ કહે મુજને પણ નીશ્ચે, મીથ્યા ચઢયો છે છાક; ભરા સભામાં બેઠો છે ખોવા, બે કાનને એક નાક ॥૨૮॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, ચાર જણા ચંડાળ; આગના અપાવાને ચાલ્યા, ગુરૂ કને તતકાળ ॥ ૨૯ ॥ ઓરે મ્હારાજા આગના આપો, અરજુનજી કરે કામ, દ્રોણગુરૂ ઉંચુ નવ જુએ, બોલે નહી તે ઠામ ॥૩૦॥ દુરીયોધન કહે નહી બોલે, તો પગ પાછા ભરીએ, મામો કહે પરાંણે બોલાવો, ગોદમગોદા કરીયે ॥ ૩૧ ॥ કરણુ કહે આગનાં આપો; ઓરે ઓ દ્રોણાચાર, એટલે ગોદો મારીને બોલ્યો અંધ તણો કુંવાર. ॥૩૨॥ એટલે ગોદો ઘાલ્યો મામાએ; વચન રાયનું થાપો.થશે તો થશે નહી તો રેહેશે, આગના તમે આપો ॥ ૩૧ ॥ એટલે હલાવ્યા દુશ્યાસને, આપી દો આગનાય; તવ ગુરૂ ગભરાયા ઘણા વીચાર્યું મનમાંય ॥૩૪॥ અરજુનથી કદી કામ ન બને, તો વેણ મ્હારૂં જાય; એમ; જાણી આગના ન આપુ તો ઘણી ગોદાગોદ થાય ॥ ૩૫ ॥ એવું વીચારી દ્રોણ બોલ્યા, પુન્ય મ્હારૂં વ્હારે ધાજો; અરજુનજી આ-

ગના આપુંછું, કામ તારાથી થશે ॥ ૩૬ ॥ અરજુનજી કહે શીશ ચ-ઢાવું, ફગજે વેણ તમારૂં; હાથ જોડીને ઉભો સભામાં, પ્રભુજીને પોકારૂં. ॥૩૭॥ વળણુ ॥ પ્રભુને પોકારવા, ઉભો જોડી હાથ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સમરે દીનાનાથ.

કડવું ૪૬ રાગ ખમાચાથી છાયો.

ઓ સત્યના સંગાથી રે રે રે હો, ઇશ્વર લજ્યા રાખજોરે, ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન;અ-રજુનજી તો કરે છે પ્રભુનું સ્તવન ॥ઓ સત્યના. ॥૧॥ પ્રભુ લજ્યા રા-ખવા શવરીના જમ્યા બોર,કુબ્જાકેરૂં ચંદનલીધું કીશોર; વડ વીંધ્યાનું નથી મ્હારામાં જરા જોર ॥ ઓ સત્યના. ॥ ૨ ॥ શીવની લજ્યા સારૂ મોહની રૂપ ધરીયું, દેવની લજ્યા સારૂ જાળંધર રૂપ કરીયું, શલ્યાની તો એહલ્યા બનાવી મ્હેણું હરીયું ॥ ઓ સત્યના. ॥૩॥ પ્રભુ એવિ લ-જ્યા સૌ સેવકોની રાખી, આ વેળાએ દૈવત દો રાખી; કરજો કારજ શોભા તમારી છે આખી ॥ ઓ સત્યના. ॥ ૪ ॥ પ્રભુ નથી ઉઠયો હું જસ લેવા કાજ, દેહ ત્યાગ કરતાતા ગુરૂ મ્હારાજ; માટે મારા દલડામાં ઉપની છે દાજ ॥ ઓ સત્યના ॥૫॥ જોવા સારૂ ભરાયાં જન સારાં સારાં, દુષ્ટે લખી લીધાં છે નાક કાન મ્હારાં;મ્હારાં જાશે તો હું જાણીશ ગયાં તારાં ॥ ઓ સત્યના. ॥૬॥ પ્રભુ દીનબંધુ છો દયાળુ ગોપાળ, લાગ્યો ટેક જોઇ સંસારી ગટમાળ; નાક જશે તો હું કરીશ માહ્યરો કાળ ॥ ઓ સત્યના. ॥૭॥ વળણુ ॥ એવી ત્યાં સ્તુતિ કરી, ત્યાગ કર્યો અભીમાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, રીજ્યા શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૭ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; સ્તુતી કીધી પ્રભુની અપાર; કર્યો ગુરૂને નમસ્કાર ॥૧॥ પછી ભીશ્મ વીદુરને નમીયો, દેખી વીવેકી જનોને ગમીયે ;કર્યો સર્વ સભાને જુહાર,દીધી આ-શીશ સહુએ અપાર ॥૨॥ દેખી બોલ્યો દુરીયોધનરાય, મામા કામ થશે કે નહી થાય; સુણી મામો બોલ્યો મુખ વાણી; કાચા કુંભમાં કેમ રહે પાણી ॥૩॥ જળ રેડતામાં ભાગી જાશે; કુંભ ટગીને કાદવ થાશે; સુણી

છત્રપત થયા ખુશી, કુંભ લીધા કુંતી સુત હુંશી ॥૪॥ વજ્રમંત્ર ભણ્યા મુખ એવો, તવ કુંભ થયો વજ્ર જેવો; પછી અરજુન વધો વચન જળ લાવી રેડો રાજન ॥૫॥ એમ કહી ભજ્યા દીનાનાથ, ઘડો ગ્રહણુ કર્યો બે હાથ. ॥૬॥ બોલ્યો મામો ઉઠો રાય મ્હારા, કરો ઉંચેથી જે જળધારા; વાગે ધાર કાચો કુંભ ભાગે, જોઇ મુજને આનંદ લાગે. ॥ ૭ ॥ ઉઠયો ગાગેર લે રાજન. કરી જળધાર દુરીયોધનઃભાગ્યો ઘડોને પડયો વ્હેમ, મામા કુંભ ન ભાગ્યો કેમ. ॥૮॥ મામો કહે ધીરજ ધર ભાઇ, એની ઝાલવાની ચતુરાઇ; હવે પલળીને ઓગળી જાશે, ગગન નાખતાં કાદવથશે.॥૯॥છત્રપતીએ માન્યું સાચું, આખું નહિરહે પાત્રછે કાચું;અરજુનેગરત્રમન હણીયો, કુંભકાજે વાયુમંત્ર ભણીયો. ॥૧૦॥ મંત્ર ને વશ વાયુ બળીયો. આવીઘડાને વીંટળાઇ વળીયો; તવ કુંભ ફેંકયો કુંતી તન, વાયુ લેઇ ગયો ગગન ॥૧૧॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ, મામા કુંભ ન ભાગ્યો કેમ; મામો કહે કાંઇક વીધાય, પણ ધનુષ નહિ ચઢાવાય. ॥૧૨॥ એવે અરજુન કામ શું કીધું; પોતે ધનુષ ખાંધેથી લીધું; છેડા ભોમી મુક્રી દીધો ભાર, દોરી ચઢાવા કીધો ટંકાર.॥૧૩॥ દેખી બોલ્યો દુરીયોધન એમ, કહો મામા ધનુષ ચઢયું કેમ; તવ બોલ્યો મામો ને કરણ, ચઢે ધનુશ મુકેલું ધરણ ॥ ૧૪ ॥ પણ રાખ્ય ધીરજ મનમાંય, જોવાનું છે છોડે બાણ ત્યાંય; વડ વીંધવા જેટલાં કયાંથી થાશે, શું એ બાણનાં બાણ વીયાશે. ॥૧૫॥ બોલ્યો છત્રપતી ઠીક બાપુ, પછી નાક કાન એનાં કાપુ.એવે અરજુને શુભ કામ કીધું, એક બાણ ધનુષપર લીધું. ॥૧૬॥ કામ કરવા ઉભો રણે રણીયો, બાણપર મંત્ર અગણીતો ભણીયો; એની શ્રદ્ધામાં નહી નુન્ય, ઉપર મેલ્યું ધરમનું પુન્ય. ॥૧૮॥ પછી રાખ્યો પ્રભુપર ટેક, એણે બાણુજ છોડયું એક; પછી પ્રભુ ભજ્યા નો મનસુબો, હાથ જોડી સભામાં ઉભો ॥ ૧૮ ॥ એની ઇશ્વર કરે જય, બાણ જાતામાં બનીયા બેય, સામું જોઇ રહ્યા રાજા કરણ, એવે બાણ થયાં છે તરણ ॥૧૯॥ જીભે જપે છે જુગદાધાર, એનાં બાણ થયાં છે ચાર; વીધાવંતને નાવે આંચ, પછી બાણ થયાં છે પાંચ ॥ ૨૦ ॥ નથી વડ વીંધવા મન ભય, એનાં બાણ થયાંછે છેય, ટગમગ જોઇ રહ્યા ચાર ભ્રાત, એવે બાણ થયાં છે સાત ॥૨૧॥સોભ્યો સભામાં રૂડેરો ઘાટ પછી બાણ થયાં છે આઠ, દેખી દુષ્ટોને મન બળ્યો દવ, એનાં બાણ થયાં છે નવ ॥૨૨॥ એનો વધારે જુગદીશ જસ, એવે બાણ થયાં છે દસ, બાણ ફાલવા લાગ્યાં બધે, પછી હસકે હસકે વધે ॥૨૩॥ કુંતી સુતનો સાચો

ઇશ, એનાં બાણુ થયાં વીસત્રીસ;જીભે જપ્યા કરે વનમાળી,એવે બાણુ થયા છે ચાળી ॥૨૪॥ એની વીદ્યામાં નહીં કચાસ, પછી બાણુ થયાં પચાસ ॥ રાગ ઉતાવળી ચાલનો ઢાળ ॥ સાઠ શીતેરને એંસી નેવુ, સો બસે નીરધાર; ત્રણુસે ચારસે પાંચસે છસે, એમ થયાં હજાર ॥ ૧ ॥ અયુત લક્ષને કોટીક થયાં, સર્વ જુએ તે સમે, મધપુડાની મક્ષીકા પેઠે, વડ મહિ બાણ ભમે ॥૨॥ નાહાનું મ્હોટું પાતરૂં વીંધે, કુપળ ન રહે બાકી; બાણ પછીથી ઘટવા લાગ્યાં, સૌ પત્રો વીંધી નાખી. ॥ ૩ ॥ જેવી રીતે વધ્યા તેવી, રીતે ઓછાં થાય; છેવટે એકજ બાણ બનીને, પેઠું ભાથામાંય ॥૪॥ એટલે અરજુને હાથ ધર્યો, કુંભ લેવા જીવ પેઠો, એટલે ગગનમાંથી ઘડો, આવીને હાથમાં બેઠો ॥૫॥ તે ઘડો ગુરૂની આગળ મુકી, લાંબો થઇ પડયો પાય; એટલે દ્રોણે ઉંચું જોયું જય જય શબ્દો થાય ॥૬॥ ગુરૂ કહે છે અરજુન બેટા, તુજ સરીખું કોણ; તારા સામ્રથથી જીતાજો મુજ સરખા સો દ્રોણ ॥૭॥ મરણ મ્હારૂં તેં ઉગાર્યું, જય જય તારી થાજો; મ્હારા કોઠાની સઘળી વીદ્યા, તારા કોઠામાં બીજો ॥૮॥ એટલે સહુ સભા જય બોલી, ઉઠયો વાયુ સંતાન, કયાં ગયો દુરીયોધન પાપી, કાપું નાક ને કાન ॥૯॥ એટલે ઉઠયો શકુની મામો બીજો રાજા કરણ; દુસ્યાસન કહે સહુ નાસો, નહિ તો આવ્યું મરણ ॥૧૦॥ કાળે મ્હોડે કૌરવ લોકો તરત નાશી જાય; બીજા બધા તો બેશી રહ્યા, નાશી ગઇ સેન્યાય ॥ ૧૧ ॥ એવામાં ભીમનો હાથ ઝાલ્યો, પોતે ધરમ રાય; ભીમ કહે છે બીવરાવું છું વીરા, કરવાનો નથી કાંય ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા ભીષ્મ પીતા, ભીમ કરી તેં ઓભા, ગુરૂને ઘર લેઈ જવામાં, સેન્ય વીના શી શોભા ॥૧૩॥ એટલે વાયુ નંદન દોડયો પ્રાક્રમી પુરૂષ કાહાવ્યો; અગીયાર ક્ષોણી સેન્યને ઘેરી બીક બતાવી લાવ્યો ॥૧૪॥ પછી પાલખીમાં પધરાવ્યા; હેત ગણેરૂ વાધ્યે; ધરમ અરજુન શેદેવ નીકુળ, તેમણે લીધી ખાંધે ॥૧૫॥ ભીમ છડી લેઇ આગળ ચાલ્યો શોભાતણો નહી પાર; વાજતે ગાજતે ગામમાં લાવ્યા, સરમાયા અંધ કુમાર ॥૧૬॥ ગુરૂજીને ઘેર ઉતાર્યા; સર્વ થયા વીદાય;અરજુનજી કુંતા માતાને, પ્રેમથી લાગ્યા પાય. ॥ ૧૭ ॥ કુંતાએ કહ્યું કેમ બેટા, એટલે બોલ્યા ધર્મ, દુખ વેઠેલું પ્રમાણ પડીયું,ઉઘડયું એનું કર્મ ॥૧૮॥ ઓ મા તારા અરજુનજીએ, કીધું વડ વેધન; પાસે ભણેલો પાછો પડીયો રાજા દરજોધન ॥૧૯॥ દ્રોણતણો આશીરવાદ મળીયો; વળી મળી વધાય;અરજુનને કોઇ જીતે તેવો, હવે નથી જગમાંય ॥ ૨૦ ॥ એટલે

ભીમને માઠું લાગ્યું; માન્ય મારૂં ઉતરીયું; ઉપમા વધી અરજુન કેરી આતો ઠીક ન કરીયું ॥૨૧॥ એમ જાણીને ભીમે પુછયું, મ્હારાથી જબરો કેવો; ધરમ કહે તારા સરીખા, પચીશ જીતે તેવો॥૨૨॥ભીમ કહે અરજુનજી ઉઠો, આપણ બે યુદ્ધ કરીયે,અરજુનજી કહે તમતોબળીયા અમો તમોથી ડરીયે॥૨૩॥ ભીમ કહે મ્હોટાભાઇ સુણો, વીચાર મનમાં ધરીએ;હું ને અરજુનસામા થઇને,યુદ્ધઆરંભ કરીયે॥૨૪॥હું ને અરજુન સામાથીયે; એ ઝાલે હથિઆર;ધનુષ ચડાવે બાણ ચઢાવે,મંત્ર ભણેથાય વાર ॥૨૫॥ એટલે વેળા વીતે એને, હું તો દૈવત નાખું; ડોટ મુકીને ડોકી ગ્રહીને ધરણ ઢાળી નાંખું ॥૨૬॥ કહો વીરા કોણ જીતે ને હારે; અરજુન બોલ્યો એમ; ધરમભાઇ ગમેતેમ બોલે, તે સત્ય માનુ કેમ ॥૨૭॥ એવું ભીમનું માન્ય રાખ્યું, સરવ ખુશી થયા; કૌરવલોકો વિચાર માટે એકાન્ત સ્થળે ગયા ॥૨૮॥ છત્રપતી કહે સાંભળો સરવે, મીથ્યા હલાવ્યા હોઠ; અરજુન વીધ્યા ભણી ગયોને, આપણ ડોઠના ડોઠ ॥૨૯॥ એકલો ભીમજ હતો જોરાવર, કશી ન હારતો હોડ; એનાથી બળીયો અરજુન થયો બેભાઇની મળી જોડ ॥૩૦॥ એકને આપણ પોહોચતા ન્હોતા,બેને કેમ પોહોચાય; હવે રહેતો રાજ્ય લેશના, આપણી શી ગત થાય॥૩૧॥ એકલો અરજુન જીતી શકે; દ્રોણ જેવા સો દ્રોણ; તો એકહજાર દ્રોણને જીતે, એવો હશે નર કોણ ॥૩૨॥ શકુની કહે ફરશુરામ છે, અતી જોરાવર કહાવે; છત્રપતી કહે તેમની વીદ્યા, કોણ જઈ ભણી આવે ॥૩૩॥ શકુની કહે બ્રાહ્મણ ભણે, છે ઇચ્છાતુર અતી; પણ એમને તો પ્રતીગના છે, ક્ષત્રી ભણાવતા નથી ॥૩૪॥ ભીસ્મદાદા એમની પાસે, ભણ્યા હતા વિધ્યા; ભણીને થયા ગુરૂની સામા,તવ કરી પ્રતીગનાય ॥૩૫॥ તે દનથી ક્ષત્રી લોકોને, વીધ્યા નવ ભણાવે; બ્રાહ્મણ કેરો વેશ ધરીને, જે જાય તો ભણી આવે ॥૩૬॥ કરણ કહે હું જાઉં ભણવા, પણ કરો એક કામ હુંડીયો મોકલો ફરશુરામની; આસપાસ ગામો ગામ ॥ ૩૭ ॥ માહારા શરિરની લખો નીશાનિ, ઉલટ મુજપર વાપે, હું માગવા જઇને ત્યાં માગું, જે જોઇએ તે આપે ॥ ૩૮ ॥ છત્રપતી કહે કબુલ વીરા; સુખેથી તતબર થાવો; જે જોઇશે તે તમોને દેશે, ભણવા માટે જાઓ ॥ ૩૯ ॥ એટલે કરણે ઉલટ આણી, ઉડયો તેણીવાર, બ્રાહ્મણ કેરો વેશ ધરીને નીકળ્યો નગરની બહાર ॥ ૪૦ ॥ છત્રપતી વળાવવા ગયો, આવજો વ્હેલા કરણ; ભણીગણીને લાવજો તમે, અરજુનજીનું મરણ ॥ ૪૧ ॥ ॥ વળણ ॥ એમ કહીને પાછો વળ્યો, જે દુરીયોધન રાય; વ્યાસ

વલ્લભ એમ ઓચરે, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૪૮ રાગ સાખીની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; રાજા કરણ મઠ કને આવ્યો, એતો આંસુડાં આંખમાં લાવ્યો ॥૧॥ ચોમાસા તુલ્ય આંસુ ભરતો, પેઠો મઠમાં આક્રંદ કરતો; જઇ લાગ્યો ગુરૂને ચરણ, સ્વામી આવ્યો તમારે સરણ ॥૨॥ હવે ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ, નથી તમવીના કોઇ દયાળ; ક્ષત્રીનંદને જુલમ કીધો, રાંધ્યુ અભડાવીને માર દીધો ॥૩॥ કાશીદેશ જનમ ભોમી મ્હારી, ભણતો હસ્તીનાપુર ભારી; માગી જમતો રાંધિ ભીક્ષાય, લેઇ જાતો હતો નેળમાંય ॥૪॥ સામો મળ્યો ત્યાં કુન્તીનો તન; કહ્યું રહો આઘા અભડાશે અન્ન;એવું કહેતામાં રીસ થઇ ભારી, મુને ચાર પાંચ ચાબક મારી ॥ ૫ ॥ મેંતો નાંખી દીધિ રસોઇ, પક્ષ કરનારૂ ન મળ્યું કોઇ;એતો ગરવીષ્ઠ અરજુન નામ, હુંતો આવ્યો ભુખ્યો તમ ઠામ ॥૬॥ માહારી રૂદે વસ્યું છે ઝેર, એને મારૂ પછી જાઉ ઘેર ॥૭॥ મને ભણાવો વિદ્યા તો જીવું, નહીતો વીશ ઘોળીને પીવું; મુને શીખવો બાણ વીદ્યાય, ગુરૂ માહારાજા પડુ પાય ॥૮॥ બોલ્યા ફરશુરામજી એવું, એને મારે એવી વિદ્યા દેવું ॥ ૯ ॥ એમ કહી રાખ્યો આપ ઘેર, ભણાવે વિદ્યા બહુ પેર; એવે પાંચ દશ દહાડા જાય, લખી હુંડી દુરજોધન રાય ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ લખી મોકલી દુરીયોધને ગુરૂની આશપાસ ગામ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શું કર્યું કરણે કામ.

કડવું ૪૯ રાગ સુઢાવળનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૨॥ સરવ વિદ્યારથીઓ સવારે, ભીક્ષા માગવા જાય; તેની સાથે માગવા ચાલ્યો પોતે કરણ રાય ॥ ૨ ॥ એટલે ગુરૂ એમ બોલ્યા, તારે રેવું થોડા દન;માટે માગવા ન જસોબેટા છે મઠમાં બહુ અન્ન ॥ ૩ ॥ કરણ કહે મુજને ઇચ્છા,એમ કહીને જાય; સો બસે વિદ્યારથી સાથે, સંચરીયો ગામમાંય ॥ ૪ ॥ ગ્રહસ્થ તણું ઘર જોઇને ગયા, વીપ્ર કરણની સાથ, પત્રથી ગ્રહસ્થે કરણને દેખી, બોલાવ્યો જોડી હાથ ॥૫॥ કહો મહારાજા જોઇએ શું, માગી લ્યો સરવ કોઇ; કરણ કહે સર્વ જમે તેમ, મોદીકની દ્યો રસોઇ ॥૬॥ તરત ગ્રહસ્થે સી-

ધાં દીધાં લીધાં વીપ્રના તન; માગવું મુકી મઠમાં આવ્યા, હરખ્યું સરવ-
નું મન ॥૭॥ સૌ બ્રાહ્મણે વીચાર કીધો, આ ભાગ્યશાળી કેવો; નીત્યાન
ભીક્ષાન મળે માટે, આને માગવા લેવો ॥ ૮ ॥ કરણ કહે નારે મહારાજા,
કાલથી માગવું મુકું; થોડા દહાડામાં ભણવી વાધી, તે ભણવાનું ચુકું
॥૯॥ વીદ્યારથીઓ એમ બોલ્યા છો પડે મહેનત અમને, અમારૂં ભણ-
વાનું મુકી ભણાવીશું તમને ॥૧૦॥ આવતાં જાતાં ખાતાપીતાં ભણા-
વશું વીદ્યાય; કરણ કહે કામ એટલું, બીજી નહી ઇચ્છાય ॥ ૧૧ ॥
એમ કહીને માગવા માટે, કરણ જોડે જાય; બ્રાહ્મણ ભોજન ભાવતાં પા-
મે, કરણ ભણે વિદ્યાય ॥૧૨॥ એવી રીતે રીઝવી રીઝવી, કર્યો ઘણો
અભ્યાસ, બાણાવળી થયો વીદ્યા ભણીને, એવે થયા ખટમાસ ॥ ૧૩ ॥
પછી કરણે કહ્યું ગુરૂને, વ્રદ્ધ છે મુજ માબાપો, અરજુનને હણી ઘેર જા-
વું, આજ્ઞા મુજને આપો ॥ ૧૪ ॥ ગુરૂ કહે અરજુનના સામો, શું યુદ્ધ
કરે કુંવાર; એ ક્ષત્રીને તું તો બ્રાહ્મણ, જેરવી ન શકે માર ॥ ૧૫ ॥ માટે
આજની રૂજની રહો, કાંઈ કરૂં ઉપાય; કાલે સવારે વ્હાણું વાતાં, બેટા
થજો વીદાય ॥૧૬ ॥ એમ કહી તે દીવસ રાખ્યો, થૈ રૂજની જેવારે; એ-
કાન્ત જગે ગુરૂજીએ, કર્ણ તેડયો તે વારે ॥ ૧૭ ॥ બોલાવીને સામો બે-
સાડયો, જળની અંજળી ભરી હાથ;મંત્ર ભણી તે કર્ણને છાંટે,ગુરૂપ્રસન
મન સાથ ॥૧૮॥ નવાણુ કવચ કરણને અંગે, મંત્ર વડે પહેરાવ્યાં; તે
થકી એને કાંઇ ન વાગે, જળવંત કવચ બનાવ્યાં ॥ ૧૯ ॥ પછી ગુરૂએ
બે બાણ લીધાં; જુએ છે રાજા કર્ણ;મંત્રીને એક બાણ આપ્યું,આ અ-
રજુનનું મર્ણ ॥૨૦॥ કરણ કહે વારૂ મ્હારાજા, કૃપા કરી પ્રત્યક્ષ; પણ
મુજને મારવા આવે, કૃષ્ણ કરીને પક્ષ ॥ ૨૧ ॥ તવ બીજું બાણ મંત-
રી આપ્યું, પક્ષ પ્રભુ એની કરશે;તો તું આ બાણ મારજે, તેણ દેવકી-
નંદન મરશે ॥ ૨૨ ॥ એમ કહી બે બાણ આપ્યાં, ગુરૂ નીદ્રાતુર હતા;
કરણ રાજાના ચરણ ઉપર, મસ્તક મુકી સુતા ॥ ૨૩ ॥ તવ રવી સુત
મન વીચારે, ભાગ્ય મારૂં ભળીયું; હવે વ્હાણું વ્હાય કેવારે જે જોઇએ
તે મળીયું ॥૨૩॥ પ્રભાત થાય તો વીદાય થાવું, મન ચોર ચીંતા ધર-
તો; લાંબે ભુજે ગુરૂજીની, ચરણ ચંપી કરતો ॥ ૨૪॥ અંતરયામી
ગરૂડા ગામી, કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત; જાણી કરણના કપટ કેરી, દ્વારીકાં-
વીશે વાત ॥ ૨૫ ॥ ફરશુને ફોસલાવીને ભણયો, બાણ તણી વીદ્યાય;
મ્હારૂ ને નરના પ્રત્યુનું, બે બાણ લેઇ જાય ॥ ૨૬ ॥ એવું જાણી પ્રેરક
પ્રભુએ, પુર્ણ કરી પ્રેરણાય; નારદજીને શુદ્ધી દીધી, ગયા તે સ્વરગમાંય

॥૨૭॥ સુરપતિ પાસે નારદ આવ્યા, સુરેન્દ્ર લાગ્યો પાય, કેમ મહારાજા કવેળાએ, આપ કરી કરૂણાય ॥૨૮॥ નારદજી કહે ઇન્દ્રરાજા, અરજુન છે તુજ તન; તેને હણવા વીદ્યા ભણવા, રહ્યોછે ફરશુ ભોવન॥૨૯॥સુર્યનો નંદન કરણ રાજા, તુજ તનના લે પ્રાણ; ભોળપણમાં ગુરૂએ આપ્યું તુજ સુત મરણનું બાણ ॥૩૦॥ વ્હાણું વાતે એછે જવાનો, કરણ કપટ કરી; જા જઇને ચેતાવ્ય ગુરૂને, કાંક કરો કરગરી ॥૩૧॥ સુરપતી કહે આવું મહારાજા,ઉઠયો ઇન્દ્ર અમ્મર;ભોમીમાં આવ્યો સ્વરૂપ લીધું થયો કાળો ભમ્મર ॥ ૩૨ ॥ ભમગ કેરૂં રૂપ ધરીને ગણગણનો મઠ પેઠો. કરણ રાજાની જંગા ઉપર કરડવાને બેઠો ॥ ૩૩ ॥ કરણ રાજાએ મન વિચાર્યું; એનાથી નહી જાય પ્રાણ; એવાના ડંશથી ડરીશ તો પછી, કેમ ખમાશે બાણ ॥૩૪॥ માટે કરડવું હોય તેટલું છોને કરડી જાય; એમ જાણીને ઉરાડયો નહી, થયો ન કાળજે રાય ॥૩૫॥એટલે ભમરો ન થાય ભુંડો, કોચી નાંખ્યું શરીર, ખણી ખોતરીને ખણે કાહાડ્યું રેલાગેલ રૂધીર ॥૩૬॥ તે રેલો ગયો ગુરૂની નીચે, લાગ્યું ઉષ્ણ અપાર; ઝબકીને તવ જાગી ઉઠયા, ફરશુરામ તે વાર ॥ ૩૭ ॥ ગુરૂ બોલ્યા શું તળે આવ્યું, જાણે ઉનું નીર; કરણ કહે ભમરો કરડયો; કાહાડયું મને રૂધીર ॥૩૮॥ તેતો તમારી તળે આવ્યું, ગુરૂએ કર્યો વીચાર; રૂધીર દેખીને દોઢ ગાઉ નાસે, બ્રાહ્મણનો કુંવાર ॥૩૯॥ આ કાળજુ નોહ બ્રાહ્મણ કેરૂં, છે કોઇ કઠીણ જાત; ક્ષત્રિ સરખું કાળજું એનું, એમ આવી મન વાત ॥૪૦॥ કરણ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા; સાંભળ મારી વાત; બોલજે સાચું નથી બ્રાહ્મણ, છે કોઇ બીજી જાત ॥ ૪૧ ॥ કરણ કહે એમ શું બોલો, સંગ કર્યો બહુ દન; આપને અનુભવ છે મહારો, હું બ્રાહ્મણનો તન ॥૪૨॥ સાંભળી ગુરૂએ વીચાર કીધો,સહસા ન કરવું કામ; સમાધીમાં જોઇને સમજુ, તે પછી ચલાવું હામ ॥ ૪૩ ॥ એમ જાણીને માંડી સમાધી, કરણે વિચારી પેર;હવે ગુરૂ મને ઓળખવાના, નહી જાવું જીવતો ઘેર ॥૪૪॥ એમ જાણીને રથ જોડયો ગુરૂનો, ગુરૂ તણાં હથીઆર; બાણનો ભાથો ધનુષ લીધું, રથે બેશી ચાલ્યો બહાર ॥૪૫॥ મન મુકીને ઘોડયા હંકાર્યા, જોર ઝપાટે જાય; સમાધીથી ગુરૂએ જાણ્યો, કપટી કરણરાય ॥૪૬॥ સુત સતીનો અરજુન કહાવે, તેનો નથી કાંઇ દોશ; ગૌબ્રાહ્મણ પતીપાળ, તે પર દુષ્ટનો રોષ ॥ ૪૭ ॥ કપટથી મહારી વિદ્યા ભણીયો, સાચો કર્યો સંતાપ;એણે મ્હારે માથે લગાડયું,બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૪૮ ॥ એમ જાણીને ક્રોધમાં ઉઠયા, આણું

એનું મરણ; વિદ્યારથીને પુછવા લાગ્યા. કયાં ગયો કપટી કરણ ॥૪૯॥ વિદ્યારથી કહે નાશી ગયો એ, ઘણી થઇ ગઇ વાર; ગુરૂ કહે ઘોડા જોડો, રથ કરો તઇયાર. ॥૫૦॥ વિદ્યારથી કહે ઓરે મ્હારાજા, કરણ કપટી થયો; વિદ્યા તમારી ભણ્યો તેમાં, રથ ભેગો ભણી ગયો. ॥ ૫૧ ॥ ગુરૂ કહે બીજો રથ કહાડો, તવ ત્યાં કર્યો તઇયાર;આયુધ લાગ્યા શોધાવતો નવ દીઠાં હથીઆર ॥૫૨॥ વિદ્યારથી કહે શોધશો માં, એ આયુધ લઇ પળીયો; ફરશુરામ કહે એ ખરો, ગુરૂનો ગુરૂ મળીયો॥૫૩॥એવે આયુધ બીજાં લીધાં, વિદ્વાન જન નવ ચુકયા; અશ્વમંત્ર ભણી ગુરૂએ, કાન ઘોડાના ફુંકયા ॥૫૪॥ વાયુ વેગે ઘોડા ઉડયા, ગુરૂ બેઠા રથમાંય; કરણ રાજાને જઇ પહોંચ્યા. રોકણ કીધું ત્યાંય ॥ ૫૫ ॥ ફરશુરામ કહે કયાં નાસે પાપ લગાડયું શીશ; સત્યવાદી કુન્તા સુતને શું, તું જઇને હણીશ ॥૫૬॥ કરણ કહે થનાર વસ્તુ, હતી તે થઈ ગઇ; હવે મીથ્યા મુજને રોકો; કંઇ વળવાનું નહી ॥ ૫૭ ॥ ફરસુરામ કહે ન વળે શું તુજને મારૂ ઠેર; કરણ કહે તમ વિદ્યા ભણ્યો છું, જાવો આબરૂ ભેર ॥ ૫૮ ॥ ॥વળણ ॥ આબરૂભેર જાવો મટે, તેમાં છે શોભાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણજો સઉ શ્રોતાય.

કડવું ૫૦ રાગ રાજન રાચેજી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; બળવંત બાજેજી વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધતણો મહીમાય ॥બળવંત॥ ૧ ॥ કરણનાં વચન સુણ્યાં ગુરૂએ, કોપ્યા અપરમપાર; ॥બળવંત॥ સામા સામી ધનુષ ચઢાવ્યાં, કારમા કીધાં ટંકાર ॥ બળવંત ॥ ૩ ॥ પછી બળવંતોએ બાણજ લીધાં, મંત્ર ભણીને મારે ॥બળ॥ અગણીત છુટે બકતર ટુટે, મુખથી પ્રૌઢ પોકારે ॥બળ ॥ ૪ ॥ થાય બહુ વૃષ્ટી કાયાને કષ્ટી પડે છે પુરણ પેર; ॥બળ॥ લડતા વઢતા પાછા ન પડતા,થાય છે કારમો કેહેર ॥બળ॥૫॥ એક દીવસ તો એમજ ચાલ્યું, એવે બીજે દન થાય ॥બળ॥ તે દન બાહુજયા ઘણાક ગાજ્યા, લાજ્યા નહી મનમાંય ॥ બળ॥ ॥ ૬ ॥ ફરશુને એ ફાંફાં મરાવે, આવી કવચની સર્ત; ॥ બળ ॥ નવાણુ મંત્રથી કવચ નવાણું, બાણ મારી તોડયાં તર્ત ॥ બળ ॥ ૬ ॥ કવચ વીનાનો કરણ બનીઓ, પછી વાગવા માંડયો માર ॥બળ॥ભોંકયાં ભાલોડાં ગાજીને ગુરૂએ, શરીરમાં અપાર ॥ બળ ॥૭॥ એટલે ક-

રણ કાયર થયો, તરફડીઓ તે વાર ॥ બળ ॥ પછી ગુરૂએ રથ એનો ભાગ્યો માર્યા ચાર તોખાર ॥બળ॥ ॥૮॥ ને પછી રૂંવાડે રૂવાડે વીંધ્યો, જર્ણ કર્યો છેકાછેક ॥ બળ ॥ તોપણ બળીયો બ્હાજ્યો રહ્યો, ગુરૂએ બાણ ગ્રહ્યું એક ॥ બળ ॥ ૯ ॥ બાણ માર્યું વજ્ર સરિખું, વીંધ્યો કરણનો ભુજ ॥ બળ ॥ તવ આયુધ હેઠાં પડયાં કરણનાં, થઈ શરીરે ધ્રુજ ॥ બળ ॥ ૧૦ ॥ પછી ગુરૂએ કીધી ગરજના, પુરણ ક્રોધે ભરીયા ॥ બળ ॥ ફરશી લીધી ફરૂશુરામે, રથમાંથી ઉતરીયા ॥ બળ ॥૧૧॥ દોટ મુકીને કોટજ ઝાલી, નાંખ્યો કરણને ધર્ણ ॥ બળ ॥ રોશ ભરેલા રૂદીયે બેઠા, આણું તારૂં મર્ણ ॥બળ॥ ॥૧૨॥ બે દન લગી યુદ્ધ જોયું નારદે, જાણ્યું કરણ મરી જાશે ॥બળ॥ જીવતો હશે તો કોક જગોએ લડાવવાને થાશે ॥ બળ. ॥ ૧૩ ॥ એમ જાણી ગયા સુર્યની પાસે, બોલ્યા મુખ વચન ॥બળ॥ જાવો મુકાવો ફરશુ મારે છે, મરે કરણ તન મન ॥ બળ ॥ ૧૪ ॥ એટલે બીજે રૂપ રવી આવ્યા, બોલ્યા મુખથી એમ ॥ બળ ॥ ઓરે મ્હારાજા વગર વાંકે, મુજ સુત મારો કેમ. ॥ બળ ॥ ॥૧૫॥ ફરશુ કહે મુને પાપ લગાડયું, માટે કરૂં એનો કાળ. ॥ બળ ॥ સુર્ય કહે તમે એને મારો તો, હું પરવરૂ પાતાળ. ॥ બળ ॥ ૧૬ ॥ એટલે અવનીમાં અંધકાર રહેશે, અટવાશો સહુ આપ ॥ બળ ॥ અનજળની આવદાની અટકશે, તે સહુ તમને પાપ. ॥ બળ ॥ ૧૭ ॥ તવ ફરશુએ એમ વીચાર્યું, કયાં લેઉ વિશ્વનું પાપ ॥ બળ. ॥૧૭॥ રોશમાં ઉઠયા ઉપરથી ઉઠયા, દીધો કરણને શ્રાપ. ॥ બળ ॥ ૧૮ ॥ જ્યાં બે દન યુધ કરે ત્યાં તારાં, રથ ચક્ર ભોમી ગળજે. ॥ બળ ॥ બીજે દીવસે ત્રીજે પોહોરે, પ્રાણજ તારો ટળજે ॥બળ॥૧૯॥ એમ કહીને જઇ રથે બીરાજ્યા ભુલ્યા લેવાના બે બાણ ॥ બળ ॥ સુતને છોડાવીને સુર્ય નારાયણ થયા અંતર ધ્યાન. ॥ બળ. ॥૨૦ ॥ વળણ. પછી કરણરાય ચાલીયો, જાય હસ્તીનાપુર; જાતાં જાતાં વલ્લભ વદે, ઇચ્છા ઉપની ઉર.

કડવું ૪૨ રાગ સામેરીની લટક.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જાતાં જાતાં કરણ રાયને, ઉલટ આવી ઉર; વન વીશે તપ ઇંદ્રનું માંડયું, આવ્યો સ્વર્ગનો સુર ॥૨॥ કહ્યું કરણને શું માગેછે, બોલ્યો રાજા કરણ; હું માગુછું અરજુન કેરૂં,

મ્હારે હાથે થાય મરણ ॥૩॥ ઇંદ્ર રાજા કહે ખરો તું તપશી, વીઘન એ-નું હરજે; વરદાન દેઉછું કરણ રાજા, અરજુન હાથે તું મરજે ॥૪॥ ક-રણ કહે અવળુ બોલ્યા, હું સવળું બોલાવું,માગ્યા પ્રમાણે આપો નહી તો ઇંદ્રાસન ડોલાવું ॥૫॥ ઇંદ્ર કહે કેમ મુમત ઝાલે, થઇને કરણ કાલો, તારા બાપે તુને ઉગાર્યો, તેવો મુને મ્હારો વ્હાલો ॥૬॥ વીશેશ કેડો દેવનો લેવો, તેમાં ન નિકળે સાર; તે કરતાં તને સાંગ્ય આપુ, કામ કરે એક વાર ॥૭॥ કહેતો મેઘાડમર આપુ, છત્ર તારે શીશ; તે કરતાં કલ્વાક રથ આપુ, તુ તેમાં બેશીશ ॥ ૮ ॥ હોય બેઠેલો ત્યાં લગી તારૂં; કદી ન થાયે મર્ણ; એટલે ત્રણ વસ્તુ માગી,પોતે રાજા કરણ ॥ ૯ ॥ ઇંદ્ર રાજાએ સાંગ્ય આપી, આ એકવાર કાજ કરશે;મેઘાડમર અપાય નહિ મારો, ગંધર્વ તુજને ધરશે ॥૧૦॥ કલ્વીક નામનો રથ આપ્યો; કરણ બેઠો માંય; હસ્તીનાપુર ભણી ચાલ્યો, જાણ્યું દુરીયોધનરાય ॥ ૧૧ ॥ બોલાવ્યા પાંચે કારભારી, ચાલો તતબર થૈએ, અરજુનનું મોત કરણ લાવ્યો, માટે સામા જૈએ ॥૧૨॥ એમ કહીને ઉઠયા સરવે, કરણને લેવા જાય; મોતી પુષ્પ વધાવવા લીધા, દરવાજે આવ્યો રાય ॥ ૧૩ ॥ એવે કરણનો રથ આવ્યો, છત્રપતી કહે આવો; કુશળ ખેમ ખબર ન પુછી, અરજુનનુ મોત લાવો ॥૧૪॥ તેથી ખોટું લાગ્યું કરણને, છે સ્વારથીઓ પુરો; કરણ કહે પ્રત્યુ તારૂં લઇ આવ્યો હું સુરો ॥૧૫॥ દુર્યોધન કહે એમ કેમ બોલે બગડી ગઇ તુજ મતી;કરણ કહે સ્વારથ પુછયો, ખબર પુછતો નથી ॥૧૬॥ દુર્યોધન કહે હું તો રાજા, પુછુ કે ના પુછુ; કેમ માહારા સામુ બોલ્યો,ગુલામ ઘરનો તું છુ॥૧૭॥કરણ કહે કેમ ગુલામ કહયો, અંધ તણા કુમાર; દુર્યોધન કહે મેણુ દીધુ, જા મુજ ગામની બ્હાર ॥૧૮॥ કરણ કહે જા નહી આવું, આ રહ્યા ગામની બ્હાર; મોકલી દે તું મારી માતા, મોકલ મારી નાર ॥૧૯॥ એમ કહીને પાછો વળીયો, નગ્રની બારણે રહયો; દુષ્ટબુદ્ધિ દુરજોધન એને, તરછોડીને ગયો ॥૨૦॥ જઇ કરણની નારીને મોકલી, મોકલી એની માત; બંને જણ ચાલીને આવે, જ્યાંછે કરણરાય. ॥ ૨૧ ॥ કરણે બેઉને રથમાં લીધાં, વનવાસ ચાલ્યોજાય;જાતાંજાતાં તપ આરંભ્યું,સુર્યતણુ વનમાંય ॥૨૦॥ એટલે આવ્યાદીનમણી ત્યાં,મુસ્તક મુકયો હાથ; કેમ બેટા મુજને તેડાવ્યો; શું દુખ છે હલસાથ ॥ ૨૩ ॥ કરણ કહે પીતા મારા, મુજને મુકયો ભોમ;ફીયા તાતને ઘેર રહુ, તમોતો વશ્યા વ્યોમ ॥ ૨૪ ॥ પ્રથવીમાં પીતા કોણ મહારો, કોણજ મહારી માત;આતો મહારીપાળક માતા

ઓરે મારા તાત ॥૨૫॥ રવી કહે તુજ તાત નથી, જીવતો અવની વી-શે; જનેતા જીવે છે તારી. દખાશે કોઇ દીશે. ॥૨૬॥ લે તુજને આ ચું-દડી આપું,તે તું સંગરી રહેજે;તારી જનેતા થની કોઇઆવે, તેને હોરાડી દેજે. ॥૨૭॥ એટલે તેના સ્થાનમાંથી,નીકળશે પયધાર;તે પડશે તારા મુખ વિશે, ઓ મારા કુંવાર ॥૨૮॥ તેને તું જાણજે જનેતા,ઓરે મારા તન, કરણ કહે ઠીક તેતો, સાંભળો એક વચન ॥૨૯॥ દુરીયોધનેકહાડી મુકયો, વચનમાં થયું વ્હેર;તમેતો રહ્યા વ્યોમના વાશી,જાવું કીયાતાત ઘેર ॥૨૦॥ એટલે ભાણુએ મણી ધરીને.નગ્ર બનાવ્યું એક; ચાર બજારને રાજ્ય હવેલી, શોભા ભરેલું છેક ॥૩૧॥ પછી કહ્યું આ નગ્ર તમારૂં, દીન દીન વસ્તી વસાશે; લ્યો આ મણીની સેવા કરજો, સોનું સવાભાર થાશે ॥૩૨॥ ત્રીસમણ સોનું નીત્ય નીકળશે, ઓ મારા સંતાન; કરણ ખુશી થયો ત્યારે, થયા અંતર ધ્યાન ॥૩૩॥ કરણ ચાલ્યો નગ્ર વીશે, લેઇ માતાને નારી; વિશ્રામ કીધો રાજ્યમ્હેલમાં. સભાનીશોભા ભારી ॥૩૪॥ પછી કરણ વસ્તી લેવા; ગામડે ગયો ચોપાસ; મફત ઘર આપવાના કહ્યાં,લોકોએ પુર્યો વાસ ॥૩૫॥ ખચ ખચીને વસ્તી વશી ત્યાં, શોભી રહ્યું એ ગામ, કરણ રાજાએ નગ્ર ત્યું ત્યાં, કર્ણપુરી ધર્યું નામ ॥૩૬॥ રહીયત રૂડી રાજા રૂડો, નહી કો જનને દુઃખ વેઠ વેરો નહી કોઇને માથે, સહુ જીવને બહુ સુખ ॥૩૭॥ નિત્યાન મણીની પુજા કરે, ઝરે ત્રીસમણ સોનું; કરણે જાણ્યું કરૂં ભેગું, ભાયમ ભળે કોનું ॥ ૩૮ ॥ તે કરતાં હું હાથે વાવરૂ, કરૂ કાંઇ, પુન્યદાન; ધરમ ધજા ઘેર બાધી,રીઝે શ્રી ભગવાન ॥૩૯॥ એ વાત ચાલીદેશ પ્રદેશે, આવે યાચક જન, મોઢે માગ્યું દાન આપે, થને સવા પ્હોર દન ॥ ૪૦ ॥ યાચક લોકો આશીશ દેછે, ધન્ય કરણની કમાણી; કરણ દાતાર કેહેવાયો સઘળે, દુરયોધને વાત જાણી ॥ ૪૧ ॥ મામાની પ્રત્યે પાપી બોલ્યો, જુઓ કરણ ચડીયો; દાન દેઇને ડંકો કીધો,હુંતો જાંખો પડીયો ॥ ૪૨ ॥ મામો કહે આજ રાજ સંપાડયું, પૈસાનો પડશે વાંધો; છેવટ છુટશે ધજા એની, આપણ ધજા બાંધો ॥ ૪૩ ॥ એના કરતાં કેહેવાશું દાતા, એને શું યશ મળ્યો છે; આપણે ઘેર કયાં ખોટ છે ભૈ, બહુ પઇસો બળ્યોછે ॥૪૪॥ એમ વાચારી ધજા બાંધી, કરવાને દાતારી; પુન્ય સમજી બાંધી નથી, જસ લેવાનો ધારી ॥૪૫॥ જસ લેવાનું નામ રેહેવાનું ધારીને કરે દાન; તેને પુન્ય કદી નવ થાયે, વળી નહી કલ્યાણ ॥૪૬॥ વાદોવાદે ધજા બાંધી,ભીક્ષુકનું કષ્ટ કાપે, કેમ મ્હારાજ કેવો હુંછું, જસ લેઇ દા-

ને આપે ॥૪૭॥ કરણ દીનતા દેખાડે સૌને, માગે નહિ જસ જરા; પરા- ણે વાહવા કવરાવે, અંધ તણા દીકરા. ॥ ૪૮ ॥ જસ ગ્રાજે એમ યાચક જનને, કહે દુરીયોધનરાય; કરણના કહ્યા વીના સૌ, યાચક જન જસ ગાય. ॥૪૯॥ ક્રીરતી કરાવવા ઇચ્છા રાખે, તે પર પ્રભુને રોશ; યાચક પોતે ક્રીરતી કરે, તેનો નહી કાંઇ દોશ॥૫૦॥બેઉ જણાએ ધજાઓ બાંધી, ધર્મ મારગ નહી કાચો, પ્રભુએ જાણ્યું બે થયા દાતા, તેમાંથી કોણ સાચો ॥૫૧॥ સાચા જુઠાની જોઉં પરીક્ષા, વિચાર્યું વિશ્વને ભુપ;પ્રથમ હસ્તીનાપુર આવ્યા બ્રાહ્મણનું લઇ રૂપ. ॥૫૨॥ વળણ॥ રૂપ ધર્યું બ્રાહ્મણ તણું, આવ્યા જોવા હોડ; વ્યાસ વલ્લભ કહે બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કડવું ૫૨ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય;વીસ્તારી તુજને સં- ભળાવું, આધપરવ મહીમાય. ॥૧॥ વીપ્રને વેશે આવ્યા વિશ્વંભર, ધારણ કર્યું વૃદ્ધ ગાત્ર;ચામડી લટકે કાયાથી કંપે, કરગ્રહ્યું તુમ્બીપાત્ર.॥૨॥ જેષ્ટીકા ઝાલી આવ્યા ચાલી,રાજસભામાં પેઠા, ડાચાંમળીયાં ઉગેલાંપળીયાં, બળાત્કારે બેઠા ॥૩॥ દુરીયોધનકહે આવો મહારાજ, વૃદ્ધવાડવ છો જ્ઞાતા, સાચું કેહેજો જગતમાં છે, કોણ મુજ જેવો દાતા ॥૪॥ કરણ રાયનુ દાન લેઇને, યાચકતો જસ બોલે; ગમે તેટલું વાપરે તોપણ; નાવે મહારી તોલે. ॥૫॥ હું રાજ્યવાળો હું દ્રવ્યવાળો, હું સહુનું કષ્ટ કાપું; હુંતો દયાળુ હુંતો દાતા, મુખ માગ્યા દાન આપું॥૬॥કરણનુ કયાં છે નભવાનું; રાજ વસાવ્યું હોણ; કેમ મહારાજા બોલતાનથી, મુજસરિખુ કોણ. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ કહે શાબાશ તુને, મર્મનું વચન બોલે; ઇંદ્રરાય કે ઇશ્વર સરખા, આવે નહી તુજ તોલે.॥૮॥દુરીયોધન કહેસાંભળો મામા, ઘરડા જાણે ગાળા; ક્રીમત આપણી ખરી કરી, છે વૃદ્ધ વિવેક વાળા. ॥૯॥ એમ કહીને બોલીયોએ, કષ્ટ તમારૂં કાપું;માગો મ્હારાજ પ્રધતમે છો, જે માગો તે આપું. ॥૧૦॥ તવ વ્રધ વેશે વિઠલ બોલ્યા, દાન દેવું છે તારે; જો ભાઇ વૃદ્ધાવસ્થામાં છે, યાત્રાની ઇચ્છા મ્હારે. ॥૧૧॥ અડસટ તીરથ કરવા જાવું એવું છે અંતસકરણ, પણ શરીરમાં શકતી નથી, ચાલતા નથી ચરણ. ॥૧૨॥ દુરીયોધન કહે હાથી આપુ, આપુમેના સુખપાલ; અશ્વ આપુ રથ આપુ, લ્યો આપુ ધનમાલ. ॥૧૩॥ પ્રભુ કહે મ્હારે કાંઇ ન જોઇએ, સકળ યાત્રા ફરવી, વાહન પર નવ બેસવું ને,

ચરણે ચાલી કરવી ॥૧૪॥ એવો નીમ કરીને આવ્યોછુ, ઓ દુરીયોધન રાય; છત્રપતી કહે ઓ મહારાજા, ત્યાં તો શો ઉપાય ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે જાત્રા કરી આવું, વૃધપણું તું લેને;યાત્રા કરી રહી આપીશપાછું, યોવન તારૂ દેને ॥૧૬॥ કરીએ બદલો શરીર ફેરો; ત્યારે તો યાત્રા થાય; એવું સાંભળી પડયો વીચારે, જે દુરીયોધન રાય ॥૧૭॥ ઓરે મ્હારાજા યોવન માગો, મુજ મનનો વ્હેમ ખોવું; મારી તો મરજી નથી પણ, રાણિને પુછી જોવું ॥૧૮॥ પ્રભુ કહે પુછીજો નારીને, ઉઠયો દુરીયોધન; ભાનુમતીની પાસે આવ્યો, બોલ્યો મુખ વચન ॥ ૧૯ ॥ ઓરે રાણી સાંભળો વાણી, વિપ્ર આવ્યો ઘર આગે; વૃદ્ધપણું એનુ આપે છે મુને, જવાની મ્હારી માગે ॥૨૦॥ જાત્રા કરી આવે એટલા દહાડા, શરીર એનું લેવું;જો આપતાં હો આગના તો,દેહ મ્હારી દેઇ દેવું ॥ ૨૧ ॥ ભાણુમતી કહે એવો કેવો, શરીરનો માગનાર; એમ કરીને જોવા આવી, સભામાં મેહેલ બ્હાર ॥૨૨॥ આવીને વૃદ્ધ બ્રાહ્મણ જોયા, નીતરે નાકથી પાણી; કાયા કંપે લાળ ચુએ, તે જોઇ બોલી રાણી ॥ ૨૩ ॥ ઓરે રાજા મુંઢ મતીના, આ ધંધો કેમ ફાવે; મારા રડયા નવરા નાગા, એવાતો હજારો આવે ॥૨૪॥ મફતનું માગી ખાનારા, શતરૂ થઇ નિત્ય લાગે; બુદ્ધી તમારી બળી ગઇ છે, તેથી ફાવેતેમ માગે ॥૨૫॥ કાલ વળી કોઇ બીજો આવે, ભંડાર માગે સમુળો;ધરમધજા છોડી નાંખો, પુન્યમાં મુકો પુળો ॥૨૬॥ તવ દુરીયોધન આવી બોલ્યો કે,બહુ બહુ ઠપકો દેછે; શરીર નથી બદલવાનું, રાણીજી ના કહેછે ॥૨૭॥ પ્રભુ કહે છોડ ધરમ ધજા, તવ મામો ઓચરીયો,ભલુ થયુભાઇ આજથી આપણે, પૈસો બધો ઉગરીયો ॥૨૮॥ બંધાવ્યે સુરો છોડાવ્યે સુરો, શકુની મંદમતી; છત્રપતીએ છોડાવી ધજા, લજ્યા જરાએ નથી ॥૨૯॥ પ્રભુ બોલ્યા ધીકાર તુને, નથી ધરમનો ટેક; રાંડ ને રડવો બેઉ છો સરખાં,ઘર બગડયું છે એક ॥૩૦॥ દુષ્ટ કહે વારૂ મહારાજા, તમ જેવા બહુ આવે, તમારે કહે શું છે થવાનું, ને મળ્યું તેથી ન ફાવે ॥૩૧॥ આ સાર સાંભળીને શ્રોતાજન, કરજો મનમાં તોલ;દુર્યોધન જેવા જીવ તેના; આવા નીકળે બોલ ॥૩૨॥ પછી પ્રભુ અંતર્ધ્યાન થયા, ગયા કરણપુરી; સભામાં આવ્યા વૃદ્ધ વપુએ, વદે વાણી મધુરી ॥ ૩૩ ॥ કરણે ઉઠી આસન આપ્યું, પધારો માહારાજ; તસ્દી લીધી દરશણ દીધાં, ઘણી કૃપા કરી આજ ॥ ૩૪ ॥ પ્રભુ કહે ભાઇ શાબાશ તુને,બહુ કર્યાં પુન્યદાન;કરણ કહે એમ ન કેહેશો, હું તમ દાસ સમાન ॥૩૫॥ હું ક્યાંથી લાવીને પુન્ય કરૂં; લક્ષ્મી

નથી મ્હારી; લક્ષ્મીના માલીક પ્રભુ છે, તે કંથની એ નારી ॥ ૩૬ ॥ જેની છે તેની તેને આપું, તેમાં મ્હોટાઇ શાની;આપણુ તો ચીઠીના ચાકર, મુરખ લે મન માની ॥૩૭॥ પ્રભુએ જાણ્યું દિનતાવાળો, કરણ રાજા કહાવ્યો; એમ જાણી બોલ્યા વિપ્રવેશે, હું યાચવાને આવ્યો ॥૩૮॥ કરણ કહે માગો માહારાજા, દેશે દિનદયાળ, હું આપવાને સમર્થ નથી હાથ જોડયા ભુપાળ ॥૩૯॥ પ્રભુ કહે મારે યાત્રા કરવી; અડસટ તીર્થ પાવન; ચરણ ચાલીને બધે જાવું, ન જોઇએ વાહન ॥ ૪૦ ॥ કરણ કહે એ મહારાજા; ત્યારે શો ઉપાય; પ્રભુ કહે મ્હારૂં વ્રદ્ધપણું લે, જુવાન દે તારી કાય. ॥૪૧॥ કરણ કહે ભલે મ્હારાજા, એ કહ્યું તે નહી ખોટું; આ પાપનો દેહ યાત્રા કરશે, ભાગ્ય મ્હારૂં મ્હોટું ॥ ૪૨ ॥ ઉઠો મ્હારાજા બદલો કરો; જુવાની મ્હારી દેવું; પ્રભુ કહે પુછ તારિ નારીને, હા કહે તો હું લેવુ ॥૪૩॥ કરણ કહે નારીને પુછું, તેથી ભલી પ્રાણઘાત; પુન્યમાં પુછવું નહિ પ્રેમદાને, પુછવી વ્યવહાર વાત ॥ ૪૪ ॥ પ્રભુ કહે પ્રેમદાને ન પુછે, તો ન લેવી તુજ કાય; કરણે કહે તમારે પુછાવ્યે,પુછુ છું જગરાય ॥૪૫॥ એમ કહીને મ્હેલમાં ગયો, પ્રેમદા પાયે લાગે; કર્ણ કહે એક વ્રદ્ધ વાડવ, જુવાની મ્હારી માગે ॥૪૬॥ પ્રેમદા કહે શું પુછો છો, ઓરે મ્હારા નાથ; પુન્યમાં પાછા શું પડો પીઉ, શા કામનીછે જાત ॥૪૭॥ એવું સાંભળી કરણ આવ્યો, મહારાજા લ્યો કાય, પ્રભુ કહે કેવરાવો મોઢે; આવે સભાનીમાય ॥૪૮॥ કરણે બોલાવી કામની તે, આવીને લાગી ચરણ; પ્રભુએ જાણીજોઇને કીધું, ગંદુ ગોબરૂ વરણ ॥૪૯॥ કામની બોલી દલડુ ખોલી, કલ્પના મનની કાપો; યોબન લ્યો મુજ કંથ તણું ને વ્રદ્ધપણુ તમે આપો ॥૫૦॥ તે વ્રદ્ધ શરીરને હું શેવું, પાતક મ્હારાં પળાય; સ્વચ્છ શરીરની શું કરૂં શેવા, ગોબરૂ ગંદુ ધોવાય ॥૫૧॥ એવા વચન સાંભળીને, ખુશી થયા જગ ભુપ; ઉભા થઇને દરસણ દીધાં, ધર્યું ચતુરભુજ રૂપ ॥૫૨॥ લીલામ્બર પીતાંબર અંગે, મુગટ શોભા સારી; કોટીકસુર્યતણુ તેજ જેમાં, હાસ્યવદન મોરારિ ॥૫૩॥ છે જળહળ જોત આકતી ઉજવળ,દયા કરી દીનાનાથ; નરનારી નમ્યાં તવ પ્રભુએ, મુસ્તક મુકયા હાથ ॥ ૫૪ ॥ શાબાશ નારી કરણ તારી, મળીછે બેઉની જોડ;કરણ રાજા માગે તે આપુ, રીજ્યો હું રણછોડ ॥૫૫॥ કરણ કહે માયા ન માગું; સદાય રૂદેમાં રહેજો; મ્હારા મરણ સમે સ્વામી, આવીને દરસણ દેજો. ॥ ૫૬ ॥ પ્રભુએ તવ કબુલ કીધું,મર્ણ સમે થશું ભેગા; વળી કેવારો સવા પ્હોર સુધ કરણરાયની

વેળા ॥૫૭॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા; જોયો ગુપત ગાળો; રૂડી રીતી બોલ્યાની નીતી, તે પુન્યશાળીનો ચાળો ॥ ૫૮ ॥ નમ્રતાવાળો દાતાર ભાળો, કટુ વચન નવ બોલે; સયન કરે વચન વિપ્રનું,તેકાંક કરણ તોલે ॥૫૯॥ વળણ ॥ ધર્મધજા રહી કરણની, દુષ્ટજન હાર્યો હોડ; વ્યાસ વલ્લભ વદે બોલજો, જેજે શ્રીરણછોડ.

કડવું ૫૩ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન, રહી કરણની ધજા આખી, દુષ્ટજને ઉતારી નાખી ॥૧॥ કરે પોતપોતાનું રાજ,એવામાં શું નીપજ્યું કાજ; જેવો હોય નર તેવી નારી, ભાણુમતીએ વાત વીચારી ॥૨॥ મુજ સ્વામી જે દુરયોધન,એનું નથી રહેતુ સ્થીર મન; દેત બ્રાહ્મણને એની કાયા, હું હતી તો એ ન છેતરાયા ॥૩॥ વળી કોઈ દીન મન ભમી જાય, માટે વશ કરી લેઉ રાય, છે કુન્તા સુત સેદેવ જેહ; જાણે જાદુની વીદ્યા તેહ ॥૪॥ માટે એમની પાસે જાવું, જઇ ધુપેલ મંત્રાવી લાવું; ઘાલું મ્હારા સ્વામીને શીશ, મુને વશરહે હરનીશ ॥૫॥ એમ જાણી લીધું ધુપેલ, કરવા વશીકરણ ખેલ; જઇ દીધું સેદેવને હાથ, વશ કરી આપો મુજનાથ ॥૬॥ તવ સેદેવજી માપમાપ્યું, એને ધુપેલ મંતરી આપ્યું. કહ્યું ભોજાઇ છે એક આંટો; જોજો ન પડે ભોમીમાં છાંટો ॥૭॥ ભોમી પડે ભુંડું થઈ જાશે; વશ કરતાં કવશ થાશે, કહે રાણી નહી પાડુ ભોમ મુને એ ચીંતા રોમરોમ ॥ ૮ ॥ એમ કહીને ચાલી ત્યાંય, ગઇ પોતાના મ્હેલમાંય; આવી મ્હેલમાં માળે ચડા, તવ આખો પ્યાલો ગયો પડી ॥૯॥ ઢળ્યું ધુપેલ ત્યાં તતકાળ, તેતો ઉતરીયું પતાળ ॥૧૦॥ એક અત્રીક નાગ છે નામ, તેને શીશ અડયું થયો કામ; મંત્રથી કામ દેવતા જાગ્યો, ભાણુમતી ઉપર મોહ લાગ્યો ॥ ૧૧॥ એવે રૂજની થઇ ગયો દન, કરે. દુરીયોધન જ્યાં સહાન; તેની પાસે ભાણુમતી નારી, હસં રમે બેઉ સુખકારી ॥૧૨॥ એવે પાતાળનો નાગ બળીયો, દુષ્ટના મ્હેલમાં નીકળીયો; છત્રપતીને બંધન કીધો, ઉંધે શીશ ઉંચો ટાંગી દીધો ॥૧૩॥ એતો વશીકરણનો રોગ, રમ્યો રાણી સાથે રંગભોગ; વ્હાણુ વ્હાતે થયો વિદાય, તવ છોડયો રાણીએ રાય ॥૧૬॥ કહે દુરીયોધન સુણ નારી, કેમ આમ થયું દુખભારી, ભાણુમતી કહે હું રૂપાળી, મને મોહી જાયે વનમાળી ॥ ૧૪ ॥ દીઠી હશે મુને કો-

ઇ વાર, તેથી આવી ચઢયો ગુમાર, લીધુ દુર્યોધને વીચારી,નથી ત્રીલોક હાવિ નારી ॥૧૫॥ એમ મૂરખજન મન માને એ થું-ચરીત્ર નારીનુ જાણે; બીજે દહાડે ગયાં બીજે મ્હેલ, ત્યાં થયું તેનું તે ફેલ ॥૧૬॥ ત્રાજે દન તામ્ર ધરતિ ધ્રીધી, તોહે ત્યાં આવ્યો ભોમી વીંધી; ઉંધો ટંગાઇ રહે રોજ રાત,એની ગળત્રા માંડી જાત ॥૧૭॥ કથા માત્ર જાણો દ્રષ્ટાન્ત તેનાં સર્વ લેવાં સીધાન્ત;જેનેનારી ભાણુમતી જેવી, તેની દુરદશા થાય એવી ॥૧૮॥ તેવી નારીને વિશ્વાસે જેહ, રહે તો દુખ પામે તેહ; દુષ્ટ દુખી થયો ખટમાસ હરનીસ રહે ઉદાસ ॥ ૧૯ ॥ એની સોસાઇ ચાલી જાત, જાણ્યું આ કોને કરૂં વાત; દુખ હરે એવો મીત્રકરણ, ટેક મુકી થાવું એને શરણ ॥૨૦॥એને એકલાને કહેવાય, બીજે કહેવાથી ઇજ્જત જાય;એમ જાણી ચાલ્યો એકદન, ગયો કરણપુરી રાજન ॥૨૧॥ નગ્રમાં ભુજ જોડીને પેઠો, ગયો સભામાં કરણ બેઠો; ઉઠી કરણે છોડયા હાથ, ચાંપ્યો પોતાની રૂદીયા સાથ ॥૨૨॥ પેહેલી પુછી કુશળ ક્ષેમ, ઓરે ભાઇ સુકાયો તુ કેમ; બોલ્યો દુરીયોધન એમ મુખ, તુજવીના મ્હારે દલ દુખ ॥૨૩॥ ટાઢી મીઠી કોને કરૂ વાત, મમ ઘેર ચાલો મુજ ભ્રાત; હોય રાજતણી ઇછાય,કરજે હસ્તીનાપુરમાંય ॥૨૪॥ બોલ્યો કરણ રાય વચન, થયો મ્હોટો ખાધ્ર તુજ અન; નથી લુણહરામી હું તો, મ્હારૂ રાજ ભોગવજે તું તો ॥૨૫॥ કાહાડી મુકયો ત્યારે જુદો રહયો, આવ્યો તેડવા તો ત્યાર થયો;એમ કહી લખી દીધુ રાજ, ચાલ આવું છું આજ ને આજ ॥૨૬॥ લાધી માતાને લીધી નારી, ચાલ્યો કરણ વણ વીકારી; દીનમણીનો દીધો મણી, ગયો હસ્તીનાપુર ભણી ॥ ૨૬ ॥ જઇ રહયો જુનુ જ્યાં ધામ,સુખમાની કર્યો વિસરામ;એવે એકાન્તમાં એકદન; છત્રપતીએ ભરયો લોચન ॥૨૮॥ જોઇ પડયો કરણને વેમ, ભાઇ તું તો રડે છે કેમ;તવ બોલીયો છત્રપતી, કહેતાં જીભ ઊપડતી નથી ॥ ૨૯ ॥ બોલ્યો કરણ કહે દુખ તારૂ,મુજથી બનેતો હું નીવારૂ; સાંભળી દુષ્ટ પાય પડેછે, મુને નીત્યાને નાગ નડે છે ॥૩૦॥ હુંને રાણી કરૂં આરામ, નાગ નીત્ય આવે તે ઠામ; અમારા સુખને અટકાવે, મને ઉંચે ઉંધો લટકાવે ॥૩૧॥ ખટમાસથી છે એમ દુખ, પોતે રાણી સાથે લે સુખ; એવી વાત કોને નવ થાય,કરીએતો ઇજ્જત જાય ॥૩૨॥ સુણી કરણે કર્યો વીચાર, કાંઇ કપટ કીધેલું નાર; તે વીના નાગને મોહ શાનો, સમજી મનને રહ્યો છાનો ॥૩૩॥ કહ્યું કરણે કરીશું પેર,આજ આવશું તારે ઘેર; રેહેવાનો છાનો હું સતાઇ, આવશે તવ લેઇશ સાહી ॥ ૩૪ ॥ એમ કહી

છાનો રાખ્યો રાય, એવે દીવસ વીતી જાય; પડી રૂજની કરણ ધાયો, દુષ્ટના મ્હેલમાં સંતાયો ॥૩૫॥એવે પાતાળથી નાગ આવ્યો, દુષ્ટે કરણને બોલાવ્યો;ધાયો કરણ કરીને રીસ, લાત મારી તે નાગને શીશ.॥૩૬॥ હતું નાગને વરદાન એવું,કોઇનો માર ન વાગે તેવું;વાગે તો ન લાગે લગાર, લાગે સુર્યના સુતનો સાર. ॥ ૩૭ ॥ લાત વાગી તે લાગી જ્યારે, જાણ્યો સુર્યનો નંદન ત્યારે;તવ અત્રીક લાગ્યો પાય, કરો ક્ષમા ઓ કરણ રાય ॥૩૮॥ તમને ઓળખ્યા પાવન, તમો કરણ રવીના તન; બોલ્યો કર્ણ આવ્યો પરઘેર, તેથી તુજને મારૂં હેર ॥૩૯॥ બોલ્યો અત્રીક મુકો મા બાપ, હવે આવું તો વિશ્વનું પાપ; બોલ્યું વચન સત્યજ થાપુ, મુકો મનવેગી ઘોડો આપુ ॥૪૦॥ ઘોડે બેશી કરો ઇચ્છાય, કરો કલ્પના ત્યાંતો જવાય; તવ કરણે ઘોડો લીધો, અત્રી નાગને મુકી દીધો ॥ ૪૧ ॥ દુખ ગયું પાપીનું જ્યારે, રહ્યા નીરવરતીથી ત્યારે; એવે દીવસ વીત્યા ચાર, મળ્યા એકાંતમાં એક વાર ॥૪૨॥ દુરીયોધન દુશ્યાશન, શકુની ને કરણ રાજન; બોલ્યો દુર્યોધન મુખ એમ, કહો ભાઇઓ કરશું કેમ ॥૪૩॥ રહ્યા પાન્ડવ સુખે પાંચ. એમને ન આવી કાંઇ આંચ; લેશે કોઇક દન એ રાજ,માટે શોધો કાંઈ ઇલાજ ॥૪૪॥પાંચમાંથી જો એક બે ઘટે, થોડી થોડી ચીંતા તવ મટે; એવે બોલ્યો શકુની એમ, પેહેલો નાશ પમાડીએ ભેમ ॥૪૫॥ જુઓ આવ્યો આ જેઠ માસ, એમને એકાદશી અભ્યાસ; આવી નીર્જળા એકાદશી, કરે વ્રત પાન્ડવ હશી હશી ॥૪૬॥ જમે દસમીને દન એકવાર, એકાદશીએ કરે ફરાળ; તેતો ભીમસેનને નવ ગમે, દવાદશીએ એક વાર જમે. ॥ ૪૭ ॥ છેક મધ્યાને કરે ભોજન,ભીમ ભુખાળવો માગે અન;નથ ખવરાવે એનીમાંય, ધત્રાષ્ટરને ત્યાં જમી જાય ॥૪૮॥ બારશે ને બારશે જમે, પેંધો પડયો તે નીત્ય દમે;માટે આ દ્વાદશીને દન, તુજ તાત ઘેર ભોજન ॥૪૯॥ આપણે વિશના લાડુ કરીએ, ધત્રાષ્ટરના ધામમાં ભરીયે; તેનું ભોજન ભીમસેન કરશે; વિખ વાપશે ને તે મરશે ॥ ૫૦ ॥ બોલ્યો દુર્યોધન ખુંખારી, મામા તુજ બુદ્ધિ બલીહારી; પાંચમાંથી ઓછો એક થાશે, એમ સર્વને ઓછા કરાશે ॥વળણ॥ એમ કરતાં ઓછા થાશે, કુન્તીકેરાતન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, હરખ્યા પાપીજન.

કડવું ૫૪ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાંય. ॥૧॥ દુષ્ટજનોએ દગો ધાર્યો થયો દશમીનો દન; ચાર ચન્ડાળો ભેળા થઈ ગયા, અંધ તુણે ભોન્નન ॥૨॥ ધત્રાષ્ટરને બીના કહી તવ, આંધળો ખુશી થાય; પછી પચીસમણ લોટ મંગાવ્યો, પચીસ મણ ઘ્રત માંય. ॥ ૩ ॥ પચીસ મણ સાકર મંગાવી લાડુ કર્યો ભલી પેર, ચુરમુ ભેળતાં ભેળું નાંખ્યું, પચીસમણ મહી ઝેર ॥૪॥ પછી તેના લાડુ વાળ્યા, પાપના મારગ ધાર્યા, મ્હેલના સાતમા માળ ઉપર, પવનમાં તે ઠાર્યા. ॥૫॥ પછી સમજાવ્યો ધત્રાષ્ટરને સાચવજે બહુ પેર; દુર્યોધન કહે રાધશો માં, જમજો મારે ઘેર ॥૬॥ એમ કહીને વિદાય થયા, જેષ્ટની દશમીને દન; તે દન કુન્તાએ ભેગા કીધા, પાંચ પોતાના તન. ॥૭॥ સાંભળો નંદન આવતી કાલે, નિર્જળા એકાદશી પુન્યનો દહાડો હરીજનોને, ઉપાદી કરવી ન કશી. ॥ ૭ ॥ એવું ભામે સાંભળ્યું ને, બોલ્યો છે કલેશ લાવી; અરેરે મારે કરમેકયાં,વળી એકાદશી આવી ॥૮॥ કુન્તાજી કહે જારે ગાંડા, એક દનશું તને નડશે; ગમે તેમ તું કકળે તો પણ, અપવાસ કરવો પડશે. ॥૯॥ ભીમ કહે હું તો નહી કરૂ, ઓરે મારી માય;કુન્તાજી કહે ખાવા ન આપું, થનાર હોય તે થાય. ॥૧૦॥ ભીમ કહે અપવાસ ન થાયે, અન વીના હું મરૂ; તે કરતાં આજ લાડુ જમાડો, તો એકાદશી કરૂં. ॥ ૧૧ ॥ કુન્તાજી કહે ભલે બેટા, રાંધુ દાળ ભાત લાડુ; આનંદ પામે જીવ તારો, તેમ તુને જમાડુ. ॥૧૨॥ જાવો જઇ બેસો સભામાં, રસોઇ રૂડી બનાવું;ત્યાર કરીને કુંવર મારા, તમને તેડવા આવું. ॥ ૧૩ ॥ એવી આજ્ઞા માતાએ કીધી ઉઠયા પાંચે ભ્રાત; પોતાના ઘરથી થોડે છેટે, સભા રચી એકાન્ત. ॥૧૪॥ રાજ્ય વિના રાજ્ય સભા ન હોયે,કરેછે બ્રહ્મસભાય; ધર્મસંબંધી સંવાદ ચાલે, વેદના વાખ્યાન થાય ॥ ૧૫ ॥ તે સભામાં નીત્ય પાન્ડવ બેસે, થાય અતી ઉપદેશ; ત્યાં જઇને બીરાજ્યા પાંચે, નહી ઉપાદી કલેશ ॥૧૬॥ કુન્તાએ રસોઈ કરવા માંડી, ભીમ તણી ઘણી બીક; રખે અપવાસ ન કરે કાલે, રાંધ્યું ઠીકાઠીક ॥ ૧૭ ॥ ત્યાર કરીને રસોઇ ઢાંકી ન્હાવા હુંનુ જળ કીધું; પછી ચાલ્યાં તેડવાને, નામ પ્રભુનુ લીધું ॥૧૮॥ જેષ્ટીકા ઝાલા માતા ચાલી, ધિરે ધિરે જાય; આઘેથી ભીમે આવતા દિઠા, પોતાનિ વ્રદ્ધ માય ॥ ૧૯ ॥ ભીમે જાણ્યું કે છ જણ જમે, તેટલું રાંધ્યું હશે; અપવાસ કાલે છે કરવાનો,મ્હારૂ પુરૂં કેમ થશે ॥૨૦॥ ધિમે ધિમે માતા આવે, તે પેહેલાં હું જાવું; છાનો માનો જમી લઇને, માતા પેહેલાં આવું ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને ભીમ ઉઠયો, ઘેર

પોતે પરવરવા; ધર્મને કહ્યું કે જાવું છું. લઘુશંકા કરવા ॥૨૨॥ એમ કહીને બહાર નીકળીયો, બીજે પંથે પળીયો; આવ્યો પોતાને મુકામે, સુત સતીને ભળીયો ॥ ૨૩ ॥ હવેલી ઉઘેડી ઉલટ આણી, પડયો લાડુના ધ્યાનમાં; જાણ્યું કે ન્હાતાં વાર લાગે, ન્હાવા ધોવાનું કાનમાં ॥ ૨૪ ॥ હાથ ન ધોયા પગ ન ધોયા;રસોડું ઉઘેડી પેઠો; ઢાંકેલી રસોઈ ઉઘેડીને ભોજન કરવા બેઠો ॥૨૫॥ દાળ ભાતને શાક ચોળી પીધાં, વાળી નાંખ્યો છેક;આખા લાડુ લેઈ મુખમાં મુકયા; નાખ્યો ન કટકો એક ॥ ૨૬ ॥ હતું તેવું ઢાંકી દીધું, દ્વાર હતાં તેમ દીધાં, કુન્તા પહેલો આવ્યો સભામાં, મામજ ધાર્યાં કીધાં ॥૨૭॥ એટલે આવ્યાં કુન્તા માતા, ઉઠો મહારા તન; તેડવાને આવવું પડયું, ચાલો કરવા ભોજન ॥ ૨૮ ॥ રાંધેલું થઇ જાશે ટાઢું, એમજ બોલ્યાં માડી; ભીમે વીચાર્યું મારા પેટમાં, કે વારની થઇ ટાઢી ॥૨૯॥પણ પોતે શાહુકાર થાવા, ઉતારી નાંખ્યું મુખ; ઉઠો વીરા વાર ન કરો, ચેટમાં લાગી ભુખ ॥ ૩૦ ॥ એટલે ઉઠયા પાંચે બંધુ, માતાના કર ઝાલ્યા;ભોજન કરવા ઉતાવળા થૈ વાતો કરતા ચાલ્યા॥૩૧॥ ઘેર પોતાને ચાલી આવ્યા, અંતર ઉલટ આણી;કુન્તાએ ન્હાવાને માટે આપ્યાં હુના પાણી ॥ ૩૨ ॥ પ્રથમ ચારે બંધુ નાહ્યા, દેવશેવામાં પેઠા, પોત પોતાનું શટ કર્મ કરવા; આસન વાળી બેઠા ॥ ૩૩ ॥ સૌથી છેવટ ભીમ નાહયો, દેદશેવામાં પેઠો; કદી નહીને તે દહાડે એ, માળા લઇને બેઠો ॥૩૪॥ કુન્તાજી જોઇ રાજી થયા, આજ આવી શુભ સુદ્ધી; ધનધન મહારા દીકરા હવે, સુધરી તારી બુદ્ધી ॥ ૩૫ ॥ ભીમ કહે મા વરસ થયાં, કાંઈ કરવું શુભ કર્મ; તે સાંભળીને આનંદ પામ્યા, પોતે રાજા ધર્મ॥૩૬॥ એવે ચાર ભાઇઓ ઉઠયા;ભોજનમાં ગઇમતી;પેટભરીને બેઠેલો છે, ભીમ ઉઠતો નથી ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે ઉઠ બેટા, એવી માળા કેવી; ભીમ કહે બાપઓની પેઠે,ન કરૂં જેવી તેવી॥૩૮॥કુન્તાજી કહે કાલે કરજો, તવ ઉઠયો ભીમ કોડે, બાજઠ ઢાળી પાંચે બંધુ, બેઠા જોડેજોડે ॥૩૯॥ માતાએ મુકયા વાટકાને,કનક કેરા થાળા;ભીમે ઊણ્યું થાળમાંશું મુકશે મા ઈટાળા ॥૪૦॥ માતા પેઠાં રસોડામાં, પીરસવા પ્રેમજાગે, લાડુની કથરોટ ઉઘેડી, તેમા ધંટા વાગે ॥૪૧॥ જોયું તો દાળભાત નહી આ, કોણે કીધું ભક્ષ;માયે જાણ્યું કામ ભીમનું, ડોસીએ કહાડયાં ચક્ષ॥૪૨॥ ભીમ કહે કે શું છે માતા, રેમ થયો ક્રોધ માઠો; મોહુંચાટતો ચાટતો માતા, એક બીલાડો નાઠો ॥૪૨॥ કુન્તા કહે તુજ બીલાડો, નહી બીજાનું કામ; ભીમ કહે મોટા ભાઇ જુઓ, લે છે મારૂ નામ ॥૪૩॥ તમા-

રી પાસે હતો સભામાં,તેમ છતાં મુકે આળ;ધર્મ કહે માબોલો વિચારી, જુઠે તો લાગે ઝાળ ॥ ૪૪ ॥ લઘુ શંકા કરવાને ગયો હતો,તે નથી લાગી વાર; તે વીનાનો ઉઠયો ન્હોતો, ન્હોતો નીકળ્યો બ્હાર ॥ ૪૫ ॥ કુન્તાજી કહે તું શું જાણે, એ મારા કુમાર; એને આવતાં જાતાં ખાતાં, જરા ન જાણવી વાર. ॥૪૬॥ એના વીના નહી ઘા બીજાનો,ભીમવદે વચન; રાંધ્યા ધાનની ચોરી ચઢાવી, મ્હારે ના લેવું અંન. ॥૪૭॥ એમ કહીને ઉભો થયો, ક્રોધાતુર બહુ હુતો;પેટની ચીંતા પારતી નથી,એટલે જઇને સુતો ॥૪૮॥ માતા ગાળો દેવા લાગ્યાં,ઉતપાત માંડયો અતી; ભીમે જાણ્યું છો દે ગાળો, ખાધું ત જવાનું નથી.॥૪૯॥ધર્મકહેમાકલેશ ન કરશો, ખાધું નથી પર કોઇ;શેદેવ નીકુળ રસોડામાં, કરવા પેઠા રસોઇ ॥૫૦॥ ફરીથી રસોઇ બનાવી,બોલ્યામુખવચન; ઉઠો સરવે કંકાસ મુકી, કરી લ્યો ભોજન ॥૫૧॥ એટલે ધરમ અરજુન ઉઠયા, ઉઠયાં કુન્તા સતી; ભીમને કહ્યું તવ ભીમ બોલ્યો, મ્હારે તો જમવું નથી. ॥૫૨॥ કુન્તાજી કહે રહેવા દો એને, ચાલો બીજા તન; ધર્મ કહે એને મુકીને, હું ન કરૂં ભોજન ॥૫૩॥ એ છે ન્હાનો ને હુ મ્હોટો, હું જમું તે ધિક્કાર;તમે તમારે ભોજન કરો, કહી બેઠા તે વાર. ॥ ૫૪ ॥ તવ કુન્તાજી ભીમ પાસે, આવીને બોલ્યાં એમ;ઉઠ બેટા તારા વીના; ધરમ જમે કેમ. ॥૫૫॥ ભીમ કહે મારૂ નામ ન લેશો, મ્હારે જીવીને શું કરવું આજથી તો અપવાસ કરિને, અન ઉદક વણુ મરવું॥૫૬॥ કુન્તાજી કહે પાયે લાગુ, ઉઠો દીકરા ધોરી;ભીમ કહે મ્હારા માંથે મુકી, રાંધ્યા ધાનની ચોરી. ॥૫૭॥ તે માટે ઉઠવાનો નથી, ચાહ્ય તે કરો ઉપાય; એટલે શેદેવે ઘરમાં બોલાવ્યાં, પોતાની વ્રદ્ધ માય. ॥૫૮॥ માતા મમત ભીમ ન મુકે, હઠીલો તમ બાળ;ભીમના સાંભળતા કહાડો ધાંટો, મુજ માથે મુકો આળ. ॥૫૯॥ એટલે એતો ઉઠશે ખાવા, એ એનો ઉપાય; તવ ઘરમાંથી ધાંટો કહાડી, બોલ્યાં કુન્તા માય. ॥૬૦॥ અલ્યા સેદેવ પેટ તારૂ, જમેશા જેવું લાગે; હું જાણું છું તેંજ ખાધું,તવ જોશી માફ માગે॥૬૧॥ માતા અપરાધ ક્ષમા કરજો, હવે નહી કરૂં એમ; એટલે ઓટલેથી ઉઠીને, ઘરમાં ગયો ભેમ. ॥૬૨॥ જોરે માતા બીજાના ઉપર, તું કરતીતી જોર; કુન્તાજી કહે ભુલ મ્હારી, હવે ઝલાયો ચોર ॥ ૬૩ ॥ તવ ભીમ કહે કટેવ એતો, શું લક્ષણ એ સારૂં; ખો એની ભુલાવી નાંખું, હાથ બાંધીને મારૂં. ॥૬૪॥ એમ કહી ઝાલ્યું પાંગોઠું; ઓરડામાં લઇ ગયો; સેદેવ કહે જાણું છું વીરા, કોના અપરાધ થયો. ॥ ૬૫ ॥ નાહ્યા વીના

કોણે ખાધું, ઓરે મારા ભ્રાત; ભીમ કહે મ્હારો ભાઇ હોય તો, કોને ન કરિશ વાત ॥૬૬॥ એમ કહીને બ્હાર લાવ્યો; જાવા દેવું છું માત; પછી બેઠા ભોજન કરવા, બાજઠ પાંચે ભ્રાત. ॥૬૭॥ વળણ. બેઠા પાંચે બંધવો, પીરશ્યું કુન્તા માય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ભીમથી નવ્ય ખવાય.

કડવું ૫૫ રાગ સારંગીની છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મઢીમાય. ॥૧॥ ભીમ થકી ખવાઇ ન શકયું, કુન્તા બોલ્યા એમ; હવે સાચું બોલજે ભાઇ તુથી ન ખવાયું કેમ ॥૨॥ ભીમ કહે અપવાસ કરવા, જમ્યો છાનું માનું; પણ તેં મીથ્યા માથું કુટાવ્યું, જમેલો જમું શાનું. ॥૩॥ કુન્તા કહે ભાઇ ભલે ખાધું, ખાધાનો ટેક ધરજે; આવતી કાલે એકાદશી છે, તેથી અપવાશ કરજે. ॥ ૪॥ ભીમ કહે કે વારૂ માતા, જમી ઉઠયા સહુ જન; એવામાં રાત્રી પડી કે, સર્વે કર્યું સયન ॥૫॥ એવે ત્રણ પહોર રાત ગઇને, રહી છે એક પહોર; એટલે જમુનાએ સ્નાન કરવા, જાગ્યાં સહુ તે ઠાર. ॥ ૬ ॥ ચાર ભ્રાતને માત જાગ્યાં, બોલ્યાં કુન્તા એમ; ન્હાવા જાવા ભીમ ઉઠાડો, સુઇ રહ્યો છે કેમ. ॥૭॥ ધર્મ કહે ન ઉઠાડશો મા, આખો દહાડો બડબડશે; હું ઝાળવાની હુંગ બગડે, ઘરમાં કંકાશ કરશે. ॥૮॥ આપણ નાહીને આવ્યા પછી, ઉઠાડશું એને; એમ કહીને ન્હાવા ચાલ્યાં, ધ્યાન પ્રભુનું જેને. ॥૯॥ આવ્યાં ઉઆરે વિપ્રને આસન, વસ્ત્ર મુકયાં સાર; જઇ જુમનામાં સ્નાન કીધું, સમર્યા દેવ મોરાર. ॥૧૦॥ નમસ્કાર કર્યા ભાનુને ભાવે ભેજ્યા ભગવાન; શક્તિ પ્રમાણે બ્રાહ્મણોને, દીન નાથી દીધું દાન ॥૧૧॥ પછી ગોવીંદ ગુણ ગાતાં ગાતાં, ગયાં પોતાને ઘેર; દેવના દરશણ શેવા પુંજા, કીધી પુરણ પેર. ॥૧૨॥ એમ કરતાં વ્હાણું વાયું, બોલ્યાં કુન્તા માય; ઉઠાડ ભીમને નીકુળ બેટા;નદીએ ન્હાવા જાય ॥૧૩॥ મેદાનમાં ભીમ સુઇ રહેલો, જાગ્રત રહ્યો છે પડી, નીકુળજી ઉઠાડવાને; આવિયા તે ઘડી. ॥ ૧૪ ॥ જાગતો જોઇને નીકુળ બોલ્યા, ઉઠો મ્હોટા વીર; સ્નાન કરવા સંચરો ને, શેમરો શામ શરીર ॥૧૫॥ માયે મોકલ્યો ઉઠાડવાને, ભીમ બોલ્યો તવ હશી; જા જઇ કહેજે ભીમ ભાઇએ, કરી છે એકાદશી ॥૧૬॥ નીકુળે જઇ કહ્યું માને, ભીમશેન જાગ્રત રહે

છે; ઉઠવાનું કહ્યું ત્યારે એકાદશી, કરી એવું કહે છે ॥ ૧૭ ॥ માતાજી ઉઠયાં રોશમાં રૂઠયાં, આવ્યાં ભીમની પાસ, ઉઠો બેટા તવ ભીમ બોલ્યો, આજ તો છે અપવાશ ॥ ૧૮ ॥ સુનેલો મને શીદ ઉઠાડો, એકાદશી કરી લેવી; કુન્તાજી કહે સુતા સુતા, એકાદશી તો કેવી ॥ ૧૯ ॥ ન્હાવા ધોવા ભજન કરવાં; કરવા દેવદરશન, ત્યારે વળી એકાદશી, થાય પ્રભુ પરસન ॥૨૦॥ ભીમ કહે છે સાંભળો માતા: બોધજ તમને દેવું જે દીવસે ખાવું નહી, તે દન ન્હાવું કેવું ॥૨૧॥ એટલે આવ્યા ધરમ-રાજા, ઉઠો ભીમસેન ભાઇ; તોપણ હઠીલો નવ ઉઠયો, માતા કોપ્યાં મનમાંઇ ॥ ૨૨ ॥ ઉઠ પીટયા જા નહાવાને, થાય તારી શુભ મતી; ભીમ કહે મા અપવાસ છે તે; હું ઉઠવાનો નથી ॥ ૨૩ ॥ ધરમ કહે આડે દાહાડે; ન્હાવાનો રાખીએ પ્રેમ; તો આજ એકાદશીને દહાડે, મલીઅંત રહેવાય કેમ ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કહે ન્હાવાને જાવું, તો અપવાસન થાય; જતા આવતા કાલના લાડુ, ખાધેલા પચી જાય ॥ ૨૫ ॥ ઉઠવું બેસવું પચે ખાધેલું, તો પછી ભુખ્યો થાવું; માટે ખીચડી ઓરો તો, ન્હાવાને માટે જાવું ॥૨૬॥ કુન્તાજી કહે લાકડીએથી; મારૂ તને મુઢ મતી, ભીમ કહે ખીચડી ઓર્યા વણ, હું ઉઠવાનો નથી ॥૨૭॥ ધર્મ કહે શું પુન્ય પુરાણે, માતા મુરખ મલકાતો, ઓરે ખીચડી ન્હાવા મોકલો, આવીને છો ખાતો ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે જા ભાઇ ન્હાવા, ખાવા કરૂં તુજ સારૂ; ભીમ કહે ચુલો સળગાવો. તો મન માને મ્હારૂં ॥ ૨૯ ॥ કુંતાએ જાણ્યું ખવરાવવું નહી; કરાવવો અપવાસ; પટાવવા ચુલો સળગાવ્યો, દેખતાં ભીમની પાસ ॥૩૦॥ કુંતાજી કહે હવે ઉઠ બેટા, કહ્યું તે નથી કાચું; ભીમ કહે મા આધણ મુકો, ત્યારે લાગે સાચુ ॥ ૩૧ ॥ કુંતાએ તવ પટાવવાને; આધણ મુકયું ચુલે; કુંતાજી કહે ઉઠ બેટા, ભીમ ભલા કેમ ભુલે ॥૩૨॥ ઓરે માતા જાણીશ નહી તું, કાચો છે તુજ છોરો; ન્હાવા જાવું ને કાંઇ ન કરો, દેખતાં ખીચડી ઓરો ॥ ૩૩ ॥ કુંતાએ જાણ્યું નથી કાચો, ખીચડી ભેળી કીધી; ભીમની નજરે દેખાડીને, આધણમાં ઓરી દીધી ॥૩૪॥ એટલે ઉઠયો વાયુનો નંદન, ન્હાવાને માટે જઇશું; ભલી મળી એકાદશી ફળી, ઘેર આવીને ખઇશું ॥૩૫॥ સ્વચ્છ ધોએલું વસ્ત્રજ લીધું, મનથી આનંદ કરતો; ખુશી થઇ ન્હાવાને ચાલ્યો, ખીચડાનું ધ્યાન ધરતો ॥ ૩૬ ॥ નદીએ નહીશું ખીચડી ખઇશું, ખાવાના ફંદમાં ફુલ્યો; અવળે મારગ ચઢી ગયો ને, જમુનાનો પંથ ભુલ્યો ॥૩૭॥ પુરણતાનમાં ખાવાના ધ્યાનમાં પથનો

ઘડો ન રહ્યો; વીચારમાં ને વીચારમાં એ, દ્વાદશ જોજન ગયો ॥ ૩૮ ॥ એટલે મ્હોટું મેદાન આવ્યું, રળીયામણી ભોમી દીઠી, એવામાં જોયું શીવાલય, ન્હાની નદી ત્યાં દીઠી ॥ ૩૯ ॥ ભીમે જાણ્યું ન્હોય જુમના ખીચડીમાં ગયો ફુલી; આવી પહોંચ્યો અઘોર રણમાં, મારગ ગયો ભુલી ॥ ૪૦ ॥ હશે જ્યાં ત્યાં નાહી લેવું છે, વસ્ત્ર મુકયાં કોરાણે, પછી પેઠો ન્હાવા નદીમાં, પઞાળી પાની પરાણે ॥૪૧॥ ભીમે જાણ્યું નવારી નહી; જો આ જળ રોકાય; પ્રથમ પાણી ભેળું કરીએ; ત્યારે તો નવાય ॥૪૨॥ એમ જાણી સુનો નદીમાં, આવતું પાણી રોકું; એક કીનારે ચરણ મુકયા, બીજી કીનારે ડોકું ॥૪૩॥ આગળનું જળ જાવા દીધું, પાછળ જળ રોકાય; નીરભયપણે સુઇ રહ્યો છે, નદીની વચમાંય ॥૪૪॥ પુંઠે પુરણ પાણી ભરાયું, વધ્યું બેઠું ને બેઠું, નદી કીનારે શીવનું દેરૂં, તેમાં પાણી પેઠું ॥૪૫॥ પારવતી જોઇને ગભરાયાં, આ જળ તે કોણ લાવ્યું;કૌતક કારમુ કાળે ઉનાળે, પાણી કયાંથી આવ્યું ॥૪૬॥ ઓરે શંભુ ઓરે શંભુ; આ જળ તે કોણ લાવ્યો; મહાદેવ કહે ભક્ત મ્હારો; નદીમાં ન્હાવા આવ્યો ॥૪૭॥ તેણે નીર નદીમાં રોકયુ, તેમાં શી બુમ પાડો; પારવતી કહે ભય ભાસે છે, જાવો જઇ ઉઠાડો ॥ ૪૮ ॥ માહાદેવજી કહે છે એ હઠીલો, ઉઠાડે નવ ઉઠે, ઝાઝી જીકર જો કરૂં તો જટા ઝાલીને કુટે ॥ ૪૯ ॥ પારવતી કહે ભક્ત ભલોએ; ભલા તમે માહાદેવ; એવા ગાંડાને ભક્ત કહો છો, આ શી તમારી ટેવ ॥ ૫૦ ॥ ॥વલણ॥ આતે શી ટેવ તમતણી, ઉઠાડો શીવરાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો સર્વ કથાય.

કડવું ૫૬ મું રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું અ દ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ માહાદેવજી કહે ગભરાસો નહી, બતાવું એક ઉપાય; હું લેઉ સ્વરૂપ વાઘનું ને, તમે બનો ગાય ॥ ૨ ॥ આગળ નાસો બરાડા ત્રાસો, ભીમ કને થઇ જાવો;તે તમોને જાવા દેસે આઘે જઇ સ્વાસ ખાવો ॥૩॥ પાછળથી હું વાઘ રૂપે, આવીશ ભીમની કને; એટલે તમારી દયા લાવી,ઝાલી લેવાનો મને ॥૪॥ એટલે હું તોફાન કરીને, ઉઠાડું બળ આણી; મને મારવા ઉભો થશે, તવ વહે જશે પાણી ॥૫॥ પારવતી કહે વાહ મહારાજ, આવજો કૈલાસ ભુપ;

એમ કહીને ઉમીયાજીએ, લીધું ગાયનું રૂપ ॥૬॥ નાહાની શીંગોટી પું-
છડી મ્હોટી, દોટ ઘણેરી કાહાડે; ઉછળે ચાર ચરણુથી ને, ઉંચે પુંછ
બરાડે ॥૭॥ પુરણ ત્રાશે આગળ નાસે, વહે વાયુ સુસવાટા; માહાદેવ
પુંઠે આજીને કરે, વાઘરૂપે ઘુઘવાટા ॥૮॥ સુ ાં ભીમે સાંભળ્યું કાને,ચી-
તમાં ચીંતા થાય; અરેરે આજ એકાદશીએ, વાઘ મારે છે ગાય ॥૯॥પા-
ણીમાંથી ચીત ખસ્યુને, ગાયવિષે મન પ્રોયું;સુતાં સુતાં ઉંચું ડોકું, ક-
રીને વનમાં જોયું ॥૧૦॥ તો ગાય દિઠીને વાઘ દીઠો, વીચાર્યું મન આપ;
મ્હારા દેખતાં ગાય મરેતો, મુજને લાગે પાપ ॥ ૧૧ ॥ ઉઠીને જાવું
છોડાવવાતો; પાણી બધું વહી જાય; છોડાવું નહીતો પાપ લાગે, હવેશો
ઉપાય ॥૧૨॥ એ ગાય માતા આમ આવો, બચકારી બોલાવી; એટલે
ઉમીયા ગાય રૂપે, ભીમની પાસે આવી ॥ ૧૩ ॥ ભીમે પેહેલી જાવા
દીધિ, તે ગઈ સાતી તીર, એટલે વાઘ આવ્યો, તવ કોપ્યો બળ-
વીર. ॥૧૪॥ ઘુઘવતો વાઘ જોર ઝપાટે, ભીમ કને થઇ ચાલ્યો; એટલે
લાંબો ભુજ કરીને, પાછળનો પગ ઝાલ્યો ॥૧૫॥ એટલે તો વાઘ અ-
વળો ફર્યો, દારૂણ દેવત દાખ્યું,ભીમનું ડાબુ પાસું પંજે,મારીને ચીરી
નાંખ્યું ॥૧૬॥ રૂધીરની તવ ધારા છુટી, દેખીને ભીમ રૂઠયો; બળીઆ
રમત બળીઆ ગમત, બરબડતો એ ઉઠયો ॥૧૭॥ જળ ભરેલું જાવા
દીધું; જબ્બર વાઘને ઝાલ્યો, માથા ઉપર ફેરવતો એ,નહિ કીનારે ચા-
લ્યો ॥૧૮॥ દાઝે બળેલો લાવ્યો કીનારે, એક દીઠો પાશાણ; જાણ્યું
તે પર પછાડીને કાહાડું વાઘનો પ્રાણ ॥૧૯॥ એવું જાણી પછાડવા આ-
વ્યો વાયુ તણો સંતાન; માહાદેવે જાણ્યું ભોગ મળ્યા,થઇ ગયા અંતર
ધ્યાન. ॥૨૦॥ એટલે બાવરો બની ગયો;કુન્તાજીનો બાળ; શું ઉડી આ-
કાશ ગયો શું, પેશી ગયો પાતાળ ॥૨૧॥ ઉંચું નીચુ ભીમ જુએ છે,
કૌતક આતો અનુપ; ભીમની પુંઠળ આવીને ઉભા, શીવજોગેશ્વર રૂપ
॥૨૨॥ વાઘને ભીમ ખોળવા લાગ્યો, આડો અવળો ચાલી; એવામાં તો
જોગી દીઠા, ઝડપ જટા ઝાલી ॥૨૩॥ ઓરે જોગીડા ઓરે ધુતારા, ભલો
આવ્યો આજ લાગ; તુજને મારી નાંખુ નહીતો, બતાવ્ય મારો વાઘ
॥૨૪॥ મહાદેવ કહે મેં નથી દીઠો, સત્ય વદુછું મુખ; તે કરતાં એ વા-
ઘ થકી શું, તુજને થયું દુખ ॥૨૫॥ ભીમ કહે જો પાસુ ચીર્યું, રીઝ્યા
ભોળાનાથ, ભીમતણું દુખ મટાડી દીધું;શંભુએ ફેરવ્યો હાથ ॥ ૨૬ ॥
હતું તેવું શરીર બન્યું, શીરે શબ્દજ કહ્યો;જા કુન્તીસુત ડાબેપાસે, વ-
જ્રતણો તું થયો ॥૨૭॥ ડાબુ પાસુ વજ્રનું બન્યું; ત્યાં તુજને નહી વા-

ગે; કદાપી વાગે તોહેપણ, તુજને જરા નહિ લાગે ॥૨૮॥ અંગનો રંગજ બદલાઇ ગયો, ભીમે જાણ્યું નોય કાચું ઉભારો જોગી જોવાદો મુને, છે જુઠુકે સાચુ ॥૨૯॥ એમ કહીને પાશાણ ઉપર, પાસું પછડાયુ પોતે; જરા ન વાગ્યું અંગે ન લાગ્યું, બદલાયો ભીમ હતો તે ॥૩૦॥ દીઠો ચમતકાર જોગીનો, પ્રેમથી લાગ્યો પાય; એ માહારાજા કોણ તમે છો, જાણવાનો ઇછાય ॥ ૩૧ ॥ કહો સત્ય વાચા છો કોઈ સાચા, કરૂ તમારી શેવ, શંકર કહે હું કૈલાસપતી, ભોળોનાથ મ્હાદેવ. ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે ભલે ભેગા થયા, કષ્ટી મહારી કાપો, સૌને વરદાન આપોછો તેવું હું માગુ તે આપો ॥૩૩॥ મહાદેવ કહે એરે ગાંડા. મરવું પડેછે મથી; કષ્ટી વેઠીને તપ કર્યા વણ; વરદાન મળતું નથી ॥૩૪॥ ભીમ કહે તમે પંડે મળ્યા છો, તપ હવે શીદ ધારૂં; વરદાન આપો નહી તો તમને, જટા ઝાલીને મારૂ ॥૩૫॥ ભોળા શંભુ સાંભળી હસ્યા, કષ્ટી તારી કાપું, માગ માગરે પ્રસન છું હું, જે માગે તે આપું ॥૩૬॥ ભીમ કહે ઊભા રહો, કરવા દો વિચાર; પછી વીચારી ભીમ બોલ્યો, સાંભળો ત્રીપુરાર ॥ ૩૭ ॥ વરદાન આપો મુજને હું, ઝાઝો જોરાવર થાવું, મ્હારી નજરે જેટલું દેખું તેટલું અન હું ખાવું ॥૩૮॥ મહાદેવજી કહે તથાસ્તુછે,સુરજ દવતા સાખી; ભીમ કહે કે ઉભા રહો, બીજું રહ્યું છે બાકી ॥૩૯॥ કાચું ખાવું પાકું ખાવું, રોગદોગ નવ થાય; મહારાવતીનો શકુની મામો ઝાડે ફરવા જાય ॥૪૦॥ તથાસ્તુ કહયું શીવજીએ, મુજ વેણ મુસ્તક ધરજે; થાય ન થાયે તોપણ આજે, એકાદસી તું કરજે ॥ ૪૧ ॥ ભીમે જાણ્યું એકાદશી તો, ચોટી મારે કરમે, વારૂ મહારાજા અપવાસ કરશું, કાંધરમે કાં શરમે ॥૪૨॥ વરદાન આપી ભોળાશંભુ, થયા અંતરધ્યાન;પછી ભીમે થોડા જળમાં. કરી લીધું સ્નાન ॥ ૪૩ ॥ શીવતણું ત્યાં પુજન કીધું પોતે આનંદ ભેર; વસ્ત્ર પેહેરીને શીવ સમરતો, ગયો પોતાને ઘેર ॥૪૪॥ કુંતા માતા વાટ જુએ છે, આવ્યો વાયુ કુમાર, કુંતાજી કહે આટલીબધી, કયાં થઇ તુજને વાર ॥૫૫॥ ખીચડી ટાઢી થઇ ગઇ શું ટાઢું ખાધાની ટેવ; ભીમ કહે હું ભુલો પડયો ત્યાં, મળ્યા શ્રી મહાદેવ. ॥૪૬॥ કુંતા કહે તને મહાદેવ મળે, તે વાત કેમ મનાય; ભીમ કહે અંગનો રંગ જુઓ; એરે મારી માય ॥૪૭॥ ડાઘુ પાસુ વજરનું થયું, ત્યાં મુજને નવ વાગે; લાકડીએ મારીન તપાસો;વાગે પણ નવ લાગે. ॥૪૮॥ કુંતાજી કહે અંગતણો રંગ; જોતાં લાગે સાચું; વરદાન કાંઇ ન માગી લીધું; કેમ મુકયું કાચું ॥૪૯॥ ભામ કહે કાચું નથી મુકયું; બહુજોરાવ

ર થાવું; વરદાન મેં માગી લીધું છે, દેખું તેટલું ખાવું ॥ ૫૦ ॥ કુંતા કહે એમાં શું માગ્યું ભીમ કહે એ માય; માગ્યું છે બીજું મ્હારાવતી નો શકુની ઝાડે જાય ॥૫૧॥ કુંતાજી કહે નીરભાગીનો, ખાધા પીધાનો ઠાઠ; માગવાનું મ્હાદેવે કહ્યું તો, માગત્તું તું રાજ્યપાટ. ॥૫૨॥ ભીમ કહે માતા મેં માગ્યું, તેમાંથી સહુ થાય; બહુ ખાઉં તો બહુ બળ આવે, ધાર્યાં રાજ્ય લેવાય. ॥૫૩॥ કુંતાજી કહે જારે ગાંડા, ખીખડી ખાઇ લે તું તો; ભીમે કહ્યું શીવે ના કહ્યું છે, ખાવાનો નહિ હું તો ॥૫૪॥ સાંભળી હરખ્યાં કુંતા સતી, એકાદશી તો કીધી; રાંધેલી જે ખિચડી તે, ગરીબને દેઇ દિધિ. ॥૫૫॥ એમ કરતાં સાજ પડી, ભીમે કર્યું સહન ચાર ભ્રાતને માત પાંચમી, કરે છે ભજન. ॥ ૫૬ ॥ વળણુ ॥ ભજન કરવા લાગીયાં લઇ કાંશ કિડતાલ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સમરે શ્રી નંદલાલ.

કડવું ૫૭ કનડાની ત્રીજી છાયા.

એ રામરે રામ રામ રામા, સોભીત ઘનશામા; અખંડ સુખધામા, કરો પુરણ મન કામા ॥ એ રામ ॥૧॥ એ રામરે, ગોવીંદજી ગોપાળા, છો દીન જનના દયાળા, તમ કીંકરના કૃપાળ; મોહનજી મોરલીવાળા ॥એ ॥૨॥ એ રામરે, ગૌરક્ષક ગીરધારી,મુકુંદવર મોરારી; છો ભકતજનોના વ્હારા, તમે દુષ્ટતણા સંહારી ॥ એ. ॥ ૩ ॥ એ રામરે, સીતાજીના સ્વામી, ગોવીંદ ગરૂડા ગામી અકળ અંતરયામી, અખંડ પદ ધામી, ॥ એ, ॥૪॥ એ રામરે, અદવેત પદ એકિલા, આ વિશ્વતમારી લિલા, રણછોડ છો રંગિલા, જુગ જુગના રસીલા ॥ એ. ॥ એરામરે, તાર્યાં દાસો દાસી. તમે સો તીરથ કાશી; વીઠલ વૈકુંઠવાસી, અચળ અવિનાશી ॥ એ ॥૬॥ એ રામરે, જુગજીવન જગરાયા, આ અરપણુ આતમ કાયા; બહુ લાગિ તમારી માયા, છોગાળા છેડા સ્હાય ॥ એ ॥ ૭ ॥ વળણુ॥ એવી રિતે ભજન કરતાં, થઇ ગઈ છે મધરાત; વદે વલ્લભ ભીમ જાગિયો, ગયો જ્યાં છે માત ભ્રાત.

કડવું ૫૮ રાગ ધવળ ધનાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી, ભિમ ગયો જ્યાં બેઠાં માતજી, પુછયું કેટલિ ગઇ છે રાતજી ॥ઢાળ॥ ભીમ કહે એ

માતા મ્હારી, કેટલી ગઈ છે રાત; કેમ હજી રાંધવા નથી માંડયું, ઓરે મ્હારી માત ॥૧॥ કુન્તાજી કહે કુંવર મ્હારા, પુર્ણ ગઇ મધરાત; રાંધીશ રસોઈ જમવા તારે, થતે મ્હોટે પરભાત ॥૨॥ સુઇ રહે તું નીવૃત્તિથી, શીવે દીધી શુભ મતી; ભીમ કહે મા ભુખ લાગી, હવે રેહેવાતું નથી ॥૩॥ સમજાવીને સુવાડયો માએ, નીંદ્રા ન આવી લગાર, પહોર રાત્રી ગઇ એટલે એ, ઉઠયો બીજીવાર ॥૪॥ ઓરે માતા વાર કેટલી, ભુખે જીવડો જાય; કુન્તાજી કહે સુઇ રહે બેટા, હજી તો વ્હાણું વ્હાય ॥૫॥ ભીમ કહે મ્હારો પ્રાણ જાશે, સાચી માનજે વાણી; માતા કહે સળગાવું ચુલો, કરી લે દાતણ પાણી ॥૬॥ તવ ભીમ દાતણે કરવા બેઠો, ઉતાવળથી છેક; એવામાં કાછીઆનું ત્યાંથી,શબ લેઇ જાય છે એક ॥૭॥ એટલે ભીમે પુછી જોયું, શબ કોનું કોણ વરણ, સ્મશાનીયા એમ બોલીયા એક, કાછીઓ પામ્યો મરણ ॥૮॥ એવું જાણીભીમ ઉઠયો,કહેવાને ધામમાં ધશીયો; ઓ મા આવિને પુછો એક,મુવોએકાદશીયો ॥૯॥ કુન્તાજી કહે જારે ગાંડા, પુછવા આવ્યાં માત; સ્મશાનીએ કહ્યું સતીને, છે કાછીઆની જાત. ॥૧૦॥ કુંતાજી કહે સાંભળ ગાંડા, સમજણ ન પડી કશી; ભીમ કહે એ મરનારાએ, કીધીતી એકાદશી ॥ ૧૧ ॥ માટે માતા કરો ઉતાવળ, ભુખે જીવડો ફરશે; જો માતા ખવરાવીશ નહી તો, પાંચે દીકરા મરશે ॥૧૨॥ કુંતાજી કહે દાતણ કરીને, કરી આવ્ય જુમના સ્નાન, મનમાં તો એવોછે નીશ્ચે ખવરાવવું મધ્યાન ॥૧૩॥ એવે વ્રકોદર દાતણ કરી, જઇ કરી આવ્યો સ્નાનઃ ઘરમાં જોયું તો કાંઇં ન મળે,રસોઇ કેરે સ્થાન ॥૧૪॥ નીરાશ થઇને ઓટલે બેઠો, જીવ લાગ્યો ગભરાવા, ભીમે જાણ્યું કે કરણને ત્યાં થએલુ હશે ખાવા ॥૧૫॥ એવું જાણી ઉઠયો ત્યાંથી, કરવા પેટની પેર; શાણો થઇને આવીયો એ, કરણરાયને ઘેર ॥ ૧૬ ॥ કરણ કોરવને ત્યાં ગયો છે, કરવા દુષ્ટ વીચાર; ભીમે એનાં દ્વાર હલાવ્યાં, બોલી કરણની નાર ॥૧૭॥ કોણ આવ્યું છે કોણ આવ્યું છે, કોણ તમારૂં નામ; ભીમ કહે ભાભી દ્વાર ઉઘેડો, સેજ પડ્યું છે કામ ॥૧૮॥ કરણની નારીએ દ્વાર ઉઘેડયાં, ભીમ ભોવનમાં પેઠો; નારી રસોડે કરે રસોઇ, ત્યાં સનમુખ જઇ બેઠો ॥૧૯॥ કરણની નારી કહે કેમ આવ્યા, ઓ કુંતાના તન;ભીમ કહે મારી માતાએ, કરાવ્યું નહી ભોજન ॥૨૦॥ ગઇ કાલનો હું છું અપવાશી ક્ષુધાએ જીવ ગભરાયો, મેં જાણ્યું ભોજન સારાં છે ખાવા

માટે આવ્યો ॥૨૧॥ કરણની નારીને દયા આવી, બેસો કુન્તી તન; તમારા ભાઇ આવે ત્યારે, બેઉ કરજો ભોજન ॥૨૨॥ ભીમ કહે તમે છો દયાળુ, ડાહ્યો થઇ રહ્યો ત્યાંય; એવે કરણની કામની તે, ઓરડા વિષે જાય. ॥૨૩॥ એટલે ઉઠયો વાયુનો નંદન, કપટનું કામ કીધું; દાળભાત શાક ભેગાં ચોળી, મોઢે માંડીને પીધું ॥ ૨૪ ॥ પુરણ પોળીનું પુરણ ખાધું, ખાનારો નહી પોચો; હતો ત્યાં બેઠો મોઢામાં ઘાલી, કણેક કેરો લોચો. ॥૨૫॥ એવે આવી કરણની નારી, રસોઇ જોવા જાય; જોયું તો અનનો નહી દાણો, ક્રોધ હળાહળ થાય ॥ ૨૬ ॥ ધાનના ધનેરૂ કુંતાના કુંવર, છે તુજને ધીક્કાર, ભુખ્યો ભીખ રવો ભીમડા તું તો,શાને આવ્યો મુજદ્વાર ॥૨૭॥ ભીમ કહે બીલાડું નાહું, કેમ મુકે મને આળ; જા તારે ઘેર નથી ખાવું, કહી ઉઠયો વાયુ બાળ ॥૨૮॥ ઘર બહાર જઇને ઉદર વીશે, ખોશી જોઇ આંગળીયો; ખાધેલું કાંઈ નથી જણાતું, ત્યાંથી આલ્યો બળીયો ॥૨૯॥ ગયો સો ભાઇના રસોડે, રાંધે કૌરવની નારી; દાળભાત સામગ્રી ત્યાર થઈ છે, લાડુ વાળ્યાની ત્યારી ॥૩૦॥ તવ ભીમ આવ્યો ઉલટ લાવ્યો, જીવ આનંદમાં પેઠો;રસોડા પાસે રાણી ભાનુમતી, તે કને આવીને બેઠો ॥૩૧॥ ભાનુમતી કહે કેમ પધાર્યા; વીલે મોડે બની આવ્યા; ભીમ કહે કાલનોછું ભુખ્યો;તમ ઘેર આવ્યો ખાવા ॥૩૨॥ નાદારણ મારી માતાજી, કાલે દીધો અપવાસ; આજ હજી લગી ખાવા ન દીધું, ત્યારે આવ્યો તમપાસ ॥ ૩૩ ॥ ભાનુમતી કહે ભાઈ તમારા, આવે એટલી વાર; જુઓ લાડુ વાળવાનો છે;ધીરજ ખમો લગાર ॥૩૪॥ ભીમ કહે સૌ મહેનત લોછો, લાવો હું શણીયું માગું; નવરો હાંઇ બેસી રહુ ત્યારે, લાડુ વાળવા લાગુ ॥ ૩૫ ॥ ભાનુમતી કહે તમે બેસી રહો, શણીયું નહી જોયેલું;ભીમકહે કાંઇ કામ નથી; છે ઘોતીયું ધોએલું ॥૩૬॥ નારીઓ ના ના કહેવા લાગી,ઉઠી રસોડામાં પેઠો; ઘી ગોળ ભળેલા ચુરમામાં મોંઢું ઘાલીને બેઠો ॥ ૩૭ ॥ સરવ નારિ હુંકારા કરતી, મારવા માંડયો ત્યાંય; ભીમ જરાએ જુએ ન ઉંચુ,ખુશીથી ખાધે જાય ॥૩૮॥ ચુરમુ ચડી ચોટ ઉઠાવ્યું, જમી ગયો ભાતદાળ; પછી હાથને મોઢું ધોયું, કુંતાજીને બાળ ॥૩૯॥ સરવ સુંદરી ગાળો દેતી; કોપ્યો વ્રકોદર માઠો, સરવને બબે ટપલી મારી; વાયુનો નંદન નાઠો ॥ ૪૦ ॥ મારગ જાતાં ઉદર જોયું; કામ નથી થયું કાચુ; ખાધુ તો પણ પેટ છે ખાલી; વચન શીવનું સાચુ ॥૪૧॥ વરદાન વડે જઠરા જાગ્યો, જમેલું બળી જાય;તેથી શકુની મામાને દારા,જાવાનું નવ થા-

ય. ॥૪૨॥ આ ઠેકાણે સંદે નીવારણ; સાંભળ તું રાજન, ભીમે જાણ્યું ભુખે ન ભાગી, જઉ કાકાને ભોવન. ॥ ૪૩ ॥ એમ જાણી અંધને ઘેર આવ્યો, ખાવાને હાલી ચાલી ત્યાં અંધ ઓટલે બેસી રહયો છે, કરજે ષ્ટીકા ઝાલી. ॥૪૪॥ ભીમે આવી કહ્યું કાકાને, કાકા પડયો મને વેમ; દ્વાદશીએ હું ખાવા આવ્યું છું, બ્હાર બેઠા આજ કેમ ॥ ૪૫॥ અંધ કહે આજ રંધાવ્યું નથી, સાંભળ મ્હારી પેર;ત્રણ દહાડાથી જાવું છું ખાવા, દુરીયોધનને ઘેર. ॥૪૬॥ ખોરાકીનો લાડુ કરીને, રોકયુ છે ઘર મ્હારૂ, મશાલાને તેજાના નાખ્યા છે, સો છોકરાને સારૂ. ॥૪૭॥ તે માટે તું જા આજ પાછો, નહી મળે ભોજન, ભીમ કહે એ છોકરાને,શું અમે નહી તન. ॥૪૮॥ ધત્રાષ્ટર કહે ખરા તમોએ, છેક નીરાશ ન કહાડુ, તમારા પાંચ ભાઇઓ માટે, મોકલશું પાંચ લાડુ ॥૪૯॥ ભીમ કહે મ્હારા ભાગનો મને, આપી દો અત્યારે, અંધ કહે નહી મળે હમણાં,ભીમેજાણ્યું દેખે કયારે ॥૫૦॥ છો બ્હાર બેઠો છાનો માનો, હું, હું મહી પેશી જાવું ખરેખરી ખાવાની ખોરાકી, પેટ ભરીને ખાવું. ॥૫૧॥ એમ જાણીને છાનો માનો, ધામમાં પેસવા જાય; જાણી જોઇને ધત્રાષ્ટરે, ધરી જેષ્ટીકા ય.॥૫૨॥ એટલે ભીમને ક્રોધ વ્યાપ્યો, કાકાની ઉચકી લીધા; જેષ્ટીકા સૈત ઉપાડીને અળગા ફેંકી દીધા ॥ ૫૩ ॥ પછી પોતે ધામમાં પેઠો, ગયો સાતમે માળ; મોદીક જોયા ઠારેલા ત્યાં, ખુશી થયો સતી બાળ ॥૫૪॥ ઓ વીશ્વંભર વિશ્વનાપતી, વિશ્વનુ કષ્ટ કાપો છો, કીડીને કણ હાથીને મણ, જોઇએ તેમ આપોછો.॥૫૫॥ એવી સ્તુતી કરીઉલટધરી, બીરાજ્યો તે ઠામ, ઢીલુ ધોતીયું પેટનું કીધું, લીધુ શીવનું નામ ॥૫૬॥ ॥ વલણ॥ નામ લીધું શીવજી તણું, થઇ જમવા ઇચ્છાય;વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળજો શ્રોતાય ॥

કડવું ૫૯ રાગ ધ્રાવડી દોહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીને તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ખાવા બેઠો સુત સતીનો શીવ શીવ શબ્દો ભાખે, એકેક ભુજમાં વીસ વીસ લાડુ, લેઇને મુખમાંનાંખે ॥૨॥ નવાણું મણ મોદીક ખાધો, રૂવે રૂવે ચઢયું ઝેર, લોચન થયાં લીલાં પીળાં, આવી વીશના લ્હેર ॥૩॥ ફેણફાસોટા મોઢે આવ્યાં, પ્રાણ બ્રમાન્ડે ચડીયો, સુદ્ધી બુદ્ધી કાંઇ રહી નહી ઢળીનેધરણ પડાયો ॥૪॥

મુખમાં લાડુ હાથમાં લાડુ, ફાટી ગએલી આંખ્યે; કાષ્ટ સરીખું શરીર થયું, બમણે મ્હોંપર માંખ્યો ॥ ૫ ॥ આંધળાને નાંખી દીધેલો બેઠો છે એટલે જઇ; ફરી રસોઇ કરવા માંડી, કૌરવોને તૃહી ॥૬॥ કૌરવ આવ્યા ભોજન કરવા, કોપે ચઢ્યા અપાર; દુરીયોધન કહે ઓરે નારી, કેમ લગાડો વાર ॥૭॥ ભાનુમતી કહે સાંભળો સ્વામી, રંધાઇ રહ્યું તું બાધું; આવ્યો ભીમસેન ગાંડીયો, એણે પડતુ નાંખીને ખાધું ॥૮॥ આતો ફરીથી રાંધવા માંડ્યું, અમારો શો વાંક; ખાધને ટપલા મારી ગયો શું કરીએ અમે રાંક ॥૯॥ દુર્યોધન કહે કરો ઉતાવળ, નહીતો લોકાચાર નડશે; ખાઇ પીને સૌ પરવારો, રડવું કુટવું પડશે ॥ ૧૦॥ એમ કહીઉતાવળ કીધી, ભોજન કીધું સાર; પછી ભીમની તપાસ કરવા, નીકળીયાજણ ચાર॥૧૧॥ દુસ્યાશનશકુનીકરણ, ચોથોદુરીયોધન; ચાલ્યાચાલ્યા ચાર આવ્યા, તાત તણે ભોવન ॥૧૨॥ જેષ્ટીકા ઝાલી અંધ બેઠો, તેને પુછયું કર્ણ; ધત્રાષ્ટર કહે પેઠોછે ઘરમાં, પામ્યો હશે મરણ ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે જાઓ પીતાજી, તમે તો મ્હારે ધેક; ખાઈ પીને પરવારી લેજો, કરીએ શબની પેર ॥૧૪॥ ધત્રાષ્ટર કહે સબભામ કેરૂં, સંતાડજો કરી ઠીક, જો કદી જગત જાણશે તો, કહેવાશે ધીક ધીક ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને એતો ચાલ્યો, રહ્યા ચાંડાળ ચાર; ધીરે રહીને મ્હેલ તણું ત્યાં હડસેલ્યા જોયું દ્વાર ॥૧૬॥ તો મહીલી દીઠી સાંકળો, ઉતાર્યા ચણીઆરાં; નીચેનો ભાગ તપાસી જોયો, કુકતના કરનારા ॥ ૧૭ ॥ મામો કહે માળાપર ચાલો, ઓરે દુરીયોધન; છત્રપતી કહે આગળ થાતું, દીનમણીના તન ॥૧૮॥ કરણ કહે નહી કામ મારૂં, મામા મ્હોટા તે શોભે, મામો કહેકામ દુસ્યાસનનું એમ ચારે જણ થોભે ॥૧૯॥ પછી મામાયે મારગ કાઢયો, એક એકના કર ઝાલો, જોડે મરવું વિવા તુલ્ય ગણવું; નીસરણી પર ચાલો ॥૨૦॥ એમ કહીને જોડે ચાલ્યો, મન તણા વેમ ખુઓ, દાદરમાં ઉભા રહીને, ચારે દીશા જુઓ ॥ ૨૧ ॥ તે પછી તે ઉપર ચડે જોતા જોતા જાય; ભીમ તણો ભયછે બહુ મનમાં, થરથર કંપેકાય ॥૨૨॥ એવા ચાલે કાંઇ ન હાલે, મનમાં કરે મનસુબા; સાતમા માળની નીસરણીમાં છેવટ જઇને ઉભા ॥ ૨૩॥ ભીમ પ્રચંડ પડેલો દીઠો, રહયા છે અન્યોઅન્ય ઝાલી; એવે વાયુ બ્હારનો આવ્યો ભીમ તણી મુછ હાલી ॥૨૪॥ એટલે જાણ્યું જીવતોછે, હૈયામાં હડબડીયા; નાસવા ગયા નીસરણીમાં, એક એક ઉપર પડીઆ ॥૨૫॥ ભાગ્યા ઢાઢા કુટાયાં કાંડાં, બોલ્યો રાજા કરણ, અરે મુરખો મુજને પાડયો, પામ્યો છે ભીમ મરણ

॥૨૬॥ એમ કહીને આગળ થયો, સાતમા માળમાં પેઠો; વાયુ નંદન વર-કોદરની, પાસે જઇને બેઠો ॥૨૭॥ ભીમને દેખી આંસુ આવ્યાં, આ શું ભુંડું કીધું; દયા ઉપની ઉર વીશે. કયાં વીશ આને દીધું ॥ ૨૮ ॥ છે દયાળુ ને સત્યવાદી, સુર્ય તણો એ બાળ; ચાન્ડાળોનો સંગ કરીને, કહેવાયો ચાન્ડાળ ॥૨૯॥ પણ પુરણ પસ્તાયો મનમાં, એવે ગયો શકુની; પછી દુરયોધન દુશ્યાસન, પાસે ગયા બેઉ ખુની ॥ ૩૦ ॥ ભીમને જોયો મરણ થયેલો દુષ્ટ ઘણી દાજ ધારે; મુએલાના રૂદીઆપર બેશી, ગાલમાં ગોદા મારે ॥૩૧॥ ઓ ભીમડા તેં બહુ માર્યા છે, તેનું વળ્યું હવે વ્હેર;કરણ કહે મુઆને શું મારે,કરો સંતાડવા પેર ॥૩૨॥ આ વાત જો કોઈ જાણશે તો, વરતાશે હાહાકાર; કાળુ મોઢું થાશે સહુનું, હવે તો ન કરો વાર ॥૩૩॥ દુશ્યાશન કહે શબ ઉતારો, નહિ તો થશે જીવ ખાટો; છેકજ નીચે શબ લેઇને, ઓરડાની મહી દાટો ॥ ૩૪ ॥ કરણ કહે ગુપ્ત ગાડામાં, ઘાલી લ્યો ગામ બ્હાર; ગમે તેવો તોહે બંધુ માટે, કરો અગની સંસ્કાર ॥ ૩૫ ॥ શકુની કહે સૌ મુરખા છો, કામ બતાવું સ્હેલ; જુમનાજીના કીનારા ઉપર, છે આપણો આ મ્હેલ ॥૩૬॥ જુમનાજીવાળો ઘોરોપાડો, તે પછી મડદુ લેવુ; કોઇના જાણ્યામાં નવ આવે, પાણિમાં ફેંકી દેવુ ॥૩૭॥ મચ્છર માંછલી ખાઇ જવાનાં, બતાવું તે કરી જુઓ; કદાપી મડદુ જડશે તો, કહેશે કે ડુબી મુઓ ॥૩૮॥ નાહાવાનિ બહુ ટેવ હતી તે, ડુબી મુએલો ભેમ; જો દુરીયોધન ઉપાય માહારો, જે જે બતાવું તે કેમ ॥૩૯॥ જો માહારે ઉપાયે મરણ પામ્યો, કેવો નાંખ્યો છે મારી; દુરીયોધન કહે મામા તારી, બુદ્ધીની બલીહારી ॥૪૦॥ જુમનાજી ભણી ભીંતડુ પાડયું, નાંખવા થયા ત્યાર; ભીમની ભુંડી દશા બેઠી, જાણ્યું જુગદાધાર ॥૪૧॥ ક્રષ્ણ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, સેદેવનું વેણ નડશે; બ્રમાન્ડ જીવ છે ભીમ મરે તો, મારે મરવું પડશે ॥ ૪૨ ॥ એમ જાણી પુરૂષપુરાણી, ચીંતાતુર થયા એવ; પ્રેરણા કીધી પ્રેરક પ્રભુ, બોલાવ્યો વાયુ દેવ ॥૪૩॥ એટલે વાયુ દેવતા આવ્યો, બોલીયા જુગજીવન; જા વણ મહોતે મરણ પામે, ભીમસેન તારો તન ॥૪૪॥ જુમનાજી પર જે રહે ઉભો, હોંશીયારી ઘણી રાખી; દુષ્ટો ફેંકે તવ ડાબે પાસે, જુમનામાં દેજે નાંખી ॥૪૫॥ તો તારો સુત ઉગરવાનો, કહી કર્યો વીદાય; આવી વાયુ દેવ ઉભો રહ્યો, છે અંધનો મહેલ ત્યાય ॥ ૪૬ ॥ એવામાં તો ચાર ચંડાળે,મડદુ ગબડાવી લીધું;કીનારે લાવિ બળ કરીને, તર્ત જ ફેંકી દીધુ ॥૪૭॥ વાયુ દેવનો દીકરો ત, વાયુએ ઉચકી લીધો,

અવળ સવળ કરીને ડાભે, પાસે ફેંકી દીધો, ॥૪૦॥ વજર પાસુ પ્રથવી પર પડયું, પ્રથવી ફાટી તતકાળ;પ્રથવીમાં ઉતરીગો,તે, જઇ પડયોપાતાળ, ॥૪૯॥ પાતાળમાં વજરેસ્વર મહાદેવ, વજરનેડૂરે અડીયો,ડેરા ઉપર અથડાઇને એ, ઓટલા ઉપર પડીઓ ॥૫૦॥ જો વચમાં વજર ન આવે તો, ઉતરે સાત પાતાળ; પણ વજર વચમાં આવીયું તે, અચકયો સતીનો બાળ, ॥૫૧॥ વળણ॥ અચકયો બાળ સતી તણો, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, મહાદેવમાં શું થાય.

કડવું ૬૦ રાગ ચોપાઇની છાયા.

બોલ્યા વૈશંપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; છે પાતાળમાં એક નાગ, તેને દીકરી શુભ સોહાગ ॥ ૧ ॥ હતી પાંચ વરસની એતન,ત્યારથી કરે શીવ પુજન; પુંજે વજ્રેશ્વરને એવા, માગે સ્વામી કરીને શેવા ॥૨॥ થઈ એકાદશ વર્ષની જ્યારે, ધારી પીતાએ પરણાવા ત્યારે; કન્યાએ કહ્યું ન મરો મથી,શીવનાથ્થર વીના વરવારની નથી॥૩॥ દેશે મહાદેવજી વર જ્યારે, વરૂ તે વરને હું ત્યારે; એમ કહી નહી વરી નાથ,તેથી કળકળે માતતાત ॥૩॥ થઇ સોળ વરસની નાર,માત પીતા લડયા તે વાર; દીકરી વગોવી અમ કુખ,કુંવારીનું ન જોઈએ મુખ ॥૫॥ પડયો ભીમ જે દાડે તે દાડે, થયો કલેશ ઘણો આંક આડે; કન્યા ક્રોધ ભરેલી ચાલી, શેવા સામગ્રીની છાબ ઝાલી ॥૬॥ વજ્રેશ્વર મહાદેવમાં પેઠી, પુજન કરવાને રડતી બેઠી, સેવા કરી બોલી એમ નારી,થાવોપ્રસન ત્રીપુરારી. ॥૭॥ નહી તો જીભ દંતથી કાપું, હું તો સ્ત્રી હત્યા તમોને આપુ; તવ શીવજીએ કરી દયા, કલેશ જોઇને પ્રગટ થયા ॥ ૮ ॥ શીવે કહ્યું માગા લે તું નાર, કન્યા બોલી આપો ભરથાર, તવશંભુએ મેલ્યો શીશ હાથ. દેરા પુંઠે પડયો તારો નાથ ॥ ૯ ॥ વેણ સાંભળતા મન મોહ્યું,દેરા પુંઠે કન્યાએ જઇ જેયું; દીઠો મરણ પામેલો નાથ,એણે મનમાં વિચારી વાત ॥૧૦॥ આતો પ્રથપીનો છે નર કોય. દીસે મરણ પામેલો હોય; પ્રાણ બ્રહ્માંડે હોય કદાપે, શંભુ મરણ પામેલો ન આપે ॥૧૧॥ મારા મન તણો સંદેહ ખોઉં, જીવતો કે મુએલો જોવું; લાવી ઠરેલુ ઘરત તે દીશ, મુકી જેયું ત્યાં ભીમને શીશ, ॥ ૧૨ ॥ થયું ઉસ્ણ કન્યા વહીવાળ, એના ખોળીયામાં હજી પ્રાણ; કોક શતરૂએ કીધો છે કેહેર; એને ખવરાવી દીધું છે ઝેર ॥ ૧૩ ॥ ગઈ દોડતી તાતની કને

શીવે સ્વામી આપ્યો આજ મને; પડયો છે શબ તુલ્ય શીવ દેરે, નથી સુધસાન ચઢેલે ઝેર.॥૧૪॥ તમો આવીને વીશ ઉતારો, આપ્યો શીવે તેતો સ્વામી મારા, તવ વાસુકીને એનો ભાઇ, આવ્યા શીવને દેહરે ધાઈ ॥૧૫॥ રખાવ્યા ભીમના પગ સીધા, પછી બે અંગુઠે ડંશ દીધા; ડંશ દઇ વિશ ચુશ્યુ તમામ, પાછો નાગ બોલ્યો તે ઠામ. ॥ ૧૬ ॥ હાંઇ બેશી રેહેજે તું બેહેની, હવે જાગૃતી થવાની એની; અમો આગળ જઇએ ઘેર, કરીએ સહુ વીવાના પેર. ॥૧૭॥ બે ઘટીકાએ બેઠો એ થાશે, તેડી લાવજે આપણે અવાસે;એમ કહી થયા વીદાય, ભીમ પાસે રહી કન્યાય. ॥૧૮॥ સત્યકંથ માન્યો તે દહાડે, વસ્ત્ર વતી મક્ષીકા ઉરાડે; બે ઘટીકાએ પ્રાણ ઉતરીયો; નશો નાડી રૂવાડે પસરિયો. ॥ ૧૯ ॥ આવી સુદ્ધ ઉતર્યો જીવ હેઠો, મરડી આળસ ભીમ થયો બેઠો, જોવા લાગ્યો એ ચારે દીશાય, એરેહું હાંઇ આવ્યો છું કયાંય ॥૨૦॥ હવે ગામની શોધ કયાં કાહાડું, કયાં ગયું ઘર કયાં લાડુ; કયાં ગયું કાકાનુ ઘરબાર, શાનુ દેહરૂંને આ કોણ નાર. ॥ ૨૧ ॥ તવ નારીએ જોડયા બે હાથ, તમે શું જુઓ સ્વામીનાથ; નથી પ્રથિવ આ તો પાતાળ, હાંઇ નાંખ્યા કોઈ ચંડાળ ॥૨૨॥ કોઇ શતરૂએ કીધો કેહેર, દીધું હતું તમોને ઝેર; તેતો મુજ ગરજ કારજ કીધું, મારા તાતે વિશ ચુશી લીધું ॥૨૩॥ હુંતો શીવનું વરદાન પામી, તમોને આપ્યા મુજ સ્વામી, ભીમે કન્યા રૂપાળી ભાળી, જાણ્યું મનમાં હું ભાગ્યશાળી ॥૨૪॥ કહે કન્યા ચાલો મુજ ઘેર, કરે મુજ તાત પરણાવા પેર; એવું સુણી ઉભો ભીમ થાય, ઘેર તેડિ લાવિ કન્યાય. ॥૨૫॥ વાસુકી નાગે આપ્યું આસન,કરોજમાત્ર ઘર પાવન;ભીમ કહે બોલો વિચારી,મ્હારે નથી પરણવિ નારી. ॥૨૬॥ તવ નાગે નીસાસા મુકયા, તમ જમાત્ર તો થઇ ચુકયા;પુત્રી વગર વર્યે વરી ચુકી, હવે કયાં જશો એને મુકી. ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે હયા આવી ઘણી, પણ શું આપશો પેહેરામણી; નાગ કહે કહો સુણી લેઇયે પણ પાછા જવા નહી દઇએ ॥૨૮॥ ભીમ કહે લ્યો પુજ્યના લ્હાવા, માગુ પેહેરામણીમાં ખાવા; એમ સુણી સહુ નાગ હશિયા, એવું કેટલું ખાધાના રશીયા. ॥૨૯॥ તમે ખાવાના શું ખપ્ર ખઇને, કહ્યું ત્રણસે મણ બે વાર થઇને; સુણી ભાગી વાસુકીની હામ. આ તો વેચવું પડે ઘર ગામ. ॥ ૩૦ ॥ ત્યારે બોલીયા નાગ તમામ, પુંજી પાતાલની શું કામ કરો કબુલ ખાવા દેવું, ત્યારે કબુલ કીધું એવું. ॥ ૩૧ ॥ વલણ ॥ કબુલકીનું ભીમને, તવ સતી સુત હરખાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચ-

રે, પ્રથ્વીમાં શું થાય ॥

કડવું રાગ સામેરી દોહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ હસ્તીનાપુરમાં મધ્યાન થયા, કુંતાએ કીધી રસોઇ; ધરમને કહ્યું ચાલો બેટા, જમવાને સહુ કોઇ ॥૨॥ ધરમ કેહે સવારનો મા, ભીમ નથી દેખાતો; એના વીના હું જમવા ન બેસું, હરનીસનો નીમ આતો ॥ ૩ ॥ કુંતાજી કહે શોધી કહાડો, તવ ચાલ્યા ત્રણ વીર; બાગ બગીચા અખાડા જોયા, જોયું જુમના તીર ॥ ૪ ॥ જ્યાં જ્યાં જવાના ઠેકાણા એના, ત્યાં કીધો તપાસ; કોઈ જગે ભીમને નવ દીઠો; સર્વે થયા ઉદાસ ॥૫॥ કુંતાજી કહે જાવો બેટા, દુરીયોધનને આવાસ; એટલે એના સેવક મોકલી, કરાવસે તપાસ ॥૬॥ એટલે ધરમ અરજુન ચાલ્યા, ગયા સભાની માંય; દુરીયોધન કહે આવો ભાઇ, કેમ પધાર્યા હાંય ॥૭॥ કદી નહી ન તે દાડેતો. માન્યે દીધું આસન; કેમ પધાર્યા, કેમ પધાર્યા, કહો મમ બંધુ જન ॥ ૮ ॥ ધર્મ કહે કે મોટા બંધુ, ભીમ ગયો છ ખોવાઇ;સવારનો દેખાતો નથી, ખોળીને આવ્યા હાંઈ ॥૯॥ ગૈ કાલનો એ છે અપવાસી, સવારે ભુખ્યો થયો; માતાએ મધ્યાને ખવરાવું ધાર્યું. માટે એ રીસાઈ ગયો ॥ ૧૦ ॥ દુર્યોધન કહે શા માટે એને, ખાવા ન આપ્યું તમે;શી ખોટ તમારે આવતીતી, મોકલીએ સૌ અમે. ॥ ૧૧ ॥ કુંતા ડોશી છે બહુ ડાહ્યાં,બોલેલાં મશે મસે; રીશનો ભર્યો દેહ તજે તો, મોઢું કાળું મેશ થશે. ॥૧૨॥ એમ કહીને દોડતો આવ્યો, લાગ્યો શકુની સાથ; ધાંટા કાઢતો ને બરબડતો, ગયો જ્યાં કુંતામાત ॥ ૧૩ ॥ ઓરે કાકી તમે ન મુઆં, કીધો સોર બકોર; ભીમને વ્હેલું ખવરાવવામા, શું પડયું તમને જોર. ॥૧૪॥ પરાણે એકાદશી કરાવી, નકર કષ્ટ તમે તો, આજ જમવા ન આપ્યું શું કરિએ અમે તો ॥૧૫॥ ભીમ ભુખાળવો,રીસનો મારયો,રખે કરે આપઘાત; તો શું બતાવિએ મોઢું જગતમાં, વિચાર કરી લ્યો માત. ॥૧૬॥ ઓથ અમારી ભાગી પડે સૌ, વદ્યો એવાં વચન; કુંતાજી ઠપકો સાંભળીને, કરવા માડયું રૂદન. ॥ ૧૭ ॥ શાહુકાર થવા કુંતાજી ઊપર. ક્રોપ કરે બહુ પાપી; ધાંટા કાઢીને શકુનિ બોલાવ્યો,દુષ્ટે રજા એમ આપી. ॥૧૮॥ બોલાવો શસ્ત્ર સ્વાર ઘોડાના, વન સોધે ઠેરોઠેર; નગ્રમાં હજાર શેવક છો

ડો, જડતી લો ઘેરઘેર ॥૧૯॥ એકસો ઢીંમર લોક બોલાવો, જમુનામાં નાંખે જાળ; ન્હાવાની એને ટેવ ઘણી તે, બુડી મરે કોઇ કાળ ॥ ૩૦ ॥ એવી રીતે શોધ કરવા કાહાડયા, જ્યાંને ત્યાં ગાભરો ફરે, કુન્તાએ જાણ્યું સપુત સગા વણુ,આટલું તે કોણ કરે ॥૨૧॥ જગતમાં ભલાઇ દેખાડવાને, કરે દોડદોડ ઝાજી; આંસુડાં કાહાડે દુઃખ દેખાડે, મનમાં બહુ રાજી ॥૨૨॥ એમ કરતાંતો રૂજની પડી,તેમતેમ હાહકાર, ભીસ્મજી આવ્યા વિદુર આવ્યા, આવી કૌરવની નાર ॥ ધત્રાષ્ટર ગાંન્ધારી આવ્યાં,સર્વ બેઠાં મળી ટોળે; ગામમાં ઘેર ઘેર શેવકો,ખુણાખોચરા ખોળે ॥૨૪॥ઢીમ્મર સોત્રે જમુનાજીમાં,વનમાં સોધે સ્વાર;કુન્તાજીકને સર્વમળીને, કંઇકંઇ કરે વિચાર ॥૨૫॥ એવે સમે પાતાળ વિસે, મંડપ રચના કીધી; ભીમને બેસાડયો બાજઠ ઉપર કન્યા પધરાવી દીધી ॥ ૨૬ ॥ પાતાળના નાગ પાસેજ બેઠા, ગોર બીરાજ્યા માંય; નાગકેરી નાગણીઓ તે, ગુણીઅલ ગીનાં ગાય ॥ ૨૭ ॥ વળણ ॥ ગુણીઅલ ગીતાં ગાય છે, પરણે સતી સંતાન; વ્યાસ વલ્લભ વદે વાસુકી, દે છે કન્યાદાન.

કડવું ૬૨ રાગ રેણીની.

ત્યાં તો સમે વરતે સાવધાન, સોભાગ્ય રેણી રે; દેછે વાસુકી કન્યાદાન ॥ સોભાગ્ય. ॥૧॥ પેહેલો હસ્ત મેળાપક થાય ॥ સો ॥ તેમાં વેદના મંત્ર ભણાય ॥સો. ॥૨॥ ત્યાં તો પાડી પટોળે ગાંઠ ॥ સો. ॥ વરમાળ આરોપી કંઠ ॥ સો૩ પછી પેહેલું મંગળ વરતાય; ॥ સો ॥ તેમાં દાશીઓ અરપણ થાય. ॥ ૫ ॥ ત્યાંતો ત્રીજું મંગળ વરતાય, ॥ સો ॥ તેમાં ભોમીના દાન દેવાય.॥ સો ॥૬॥ ચોરી ચોથું મંગળ વરતાય॥સો॥ તેમાં ભંડાર સહીત અપાય, ॥સો॥૭॥ પછી રૂપૈઆ પીંટીઓ રમાય, ॥ સો ॥ બેઉ લાગ્યા ગોત્રજને પાય ॥ સો ॥ ૮ ॥ સત્રળી વીધીથી વરી કન્યાય ॥ સો ॥ પછી નરનારી ગયા મ્હેલમાંય, ॥૯॥ વલણ, નરનારી મહેલમાં ગયાં, બોલ્યો કુંતી તન, વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે માગ્યું ભીમ ભોજન.

કડવું ૬૩ રાગ સાખીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમે માગ્યું ભોજન કરવા, નારી રહી નહી જોઇ; ઘણીજે આતુર એનો ચાતુરી કરવા લાગી રસોઇ ॥ ૨ ॥ શીખંડ પુરીનું જમણ કીધું, સાથે સામગ્રી ઝાઝી; મેથીની ચોળાઇની કંજરીની, તાંદરજાની ભાજી ॥ ૩ ॥ દાડીની કુબીની પુંઆડની ને, ગળજીભીની વગારી; ચીલની ને પોઇની ભાજી, સવાની છમકારી. ॥ ૪ ॥ આળુના પત્રના વાટા વળેલા, છે લાંબા અદમજીયાં; કેળાનાં કેળાનાં રાતા રતાળુનાં, દુધીનાં ભાવતાં ભજીયાં ॥૫॥ રાણનું રાઇતું રાઇ ચઢાવી, ત્યાર કર્યું તત્કાળ; બાજઠ થાળી ચાડકા મુકયા, મુકયો કનકનો થાળ ॥૬॥ જળની ઝારી,આપી નારી પતી માન્યો ભગવાન; ઉષ્ણોદકથી વ્રકોદરને, પ્રેમે કરાવ્યાં સ્નાન. ॥ ૭ ॥ પછી બેઠો ભીમ બાજઠ પર, પ્રેમદા પીરશ્યો થાળ; સામગ્રી સહુ જોઇને રીજ્યો, શુભ સતીનો બાળ ॥૮॥ ક્ષુધા લાગી છે અતી ઉદરમાં, નારીએ આજ્ઞા દીધિ; ભીમે જાણ્યું કયાં કોળીયા ભરૂ, સામગ્રી ભેળી કીધી ॥૯॥ થાળ મોડે માંડી પી ગયો, માગ્યું બીજી વાર; પાત્ર લાવિને ઠાલવી દીધાં, રાખ્યું નહી લગાર ॥૧૦॥ તે પણ નારા બોલી ચોળ્યું શું સ્વાદ સર્વ જણાશે; ભીમ કહે મ્હારા મોઢામાં, જુદેજુદુ થઇ જાશે. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને આરોગી ગયો, ભીમ વદ્યો વચન; અરેરે હું જમી ગયો તું, કરીશ શું ભોજન ॥ ૧૨ ॥ નારી કહે તમે જીવ ન બાળો. રાંધીશ બીજીવાર; ભીમ કહે કરો ભેગા ભેગી, ભુખ રહી છે લગાર ॥ ૧૩ ॥એમ કહીને ફરી રંધાવ્યું, જમ્યો બીજીવાર; ખાધું પીધું આનંદ થયો, માંડી રહયો સંસાર ॥ ૧૩ ॥ ભામની મળી ભોજન મળ્યું, આનંદ ફંદમાં ફુલ્યો; માત ભાત કુટુંબ કબીલો, ઘર ગામ સઘળું ભુલ્યો ॥ ૧૫ ॥ ઇશ્વર કૃપા એવિ બનીકે, નારીને ગર્ભજ રહયો; પ્રથવિમાં રૂજની ગઇ પણ, ભીમ ભેગો નવ થયો. ॥૧૬॥ તેરસનું વહાણું વહાયું તવ, સર્વ થયા નીરાશ; વસ્તીમાં વનમાં જળમાં જડયો નહિ, સરવે મુકી આશ ॥૧૭॥ તવ સેદેવને પ્રશ્ન પુછયું, પોતે કુન્તા સતી, ભીમસેન પ્રથ્વીમાં છે કે નહી, સેદેવે કહ્યું મા નથી ॥૧૮॥ જેવું પ્રશ્ન તેવું ઉત્તર, આપ્યો સેદેવ જોશી; વિપ્રીત વચન સાંભળીને, રડવા લાગ્યાં ડોશી ॥ ૧૯ ॥ ॥વલણ॥ ડોશી રડવા લાગીયા, ધરમે નાંખી ચીસ; વ્યાસ વલ્લભવાણી વદે, કુટે છાતી શીશ.

કડવું ૬૪ રાગ બીલાવરી છાયાનો.

કુંતાજી વલવલેહો, રૂએ ભોળી ભામની; પ્રથવીમાં પડતી હો, પાંડુ કેરી કામની ॥ ૧ ॥ ઓ લાડકવાયા હો, દીકરા તેં દગો દીધો; ઓ જબરા જાયા હો; આજ કાળો કહેર કીધો ॥ ૨ ॥ પીખાવ્યાં તેં પળીયાં હો, કીધાં ઘર ધુળધાણી ચાર તો બંધુ હો, તેની દયા નવ આણી ॥૩॥ ભીમ ભુખાળવા હો, ભવીશ મારૂં ભુસાયું; ફાળ પાડી પેટમાંહે, રૂધીર બધું ચુસાયું ॥૪॥શીશ બહુ કુટેહો,છુટેધાર રૂધીરતણી હરખ હૈયાનાહો, બેટા તેં નાંખ્યો હણી ॥૫॥ઓ દુશમન દૈવડાહો,ખરૂં રત્ન કયાં ખોયું;હું નીરભાગણીનાહો, સામુ કેમ ના જોયું॥૬॥ હીરો હડતાયો હો, સરવનો પાળનારો; ખરો દીવો બુજ્યોહો, સકળ કષ્ટ ટાળનારો ॥ ૬ ॥ હતું મારૂં રમકડું હો રીસાઇને કયાંરે ગયું; નડી કેઇકરણી હો, કરમ વીજોગી થયું ॥૮॥ કયાં કયાં તુને શોધુંહો, સોધુંતોયે કયાં તું મળે; લઇ ગયા જમડા હો, મ્હારૂં પેટ પાસુ બળે ॥૯॥ ઘણી ખેપ રાખીને હો, ન્હોતી દેતી કેં જાવા; નીત્ય રડી રડીનેહો ખાઉંધરા તું માગતો ખાવા ॥૧૦॥ માને ગયો મુકી હો; કેમ દયા નવ આવી; રજળાવ્યું ઘડપણ હો, નાહો કેમ રીસાવી ॥ ૧૧ ॥ કયાં કયાં પોકારે હો જ્યાં ત્યાં જર જોડાવું, બાંધ્યો હોય કોઇએ હો; તોહે તને છોડાવું ॥૧૨॥ આતો કયાં છોડાવું હો, દીકરાજી દન રૂઠયો, જન્મ્યો મને બાળવા હો, સુત થઈ શત્રુ ઉઠયો ॥૧૩॥ સદા રાખી બળતી હો, ઉઠે છે હૈએ હોળી; શું જાણું થશે આવું હો, ભટકતી થઇ ભોળી ॥ ૧૪॥ કંઇ હો સંતાએલા હો, દેખું તો વીજોગ ભાગે; જાણે તું નજરકને હો, ભોવનમાં ભણકારા વાગે ॥૧૫॥ લાંબા પોહોળા પોચતા હો, કલેવર કયાં પાડયું; મ્હોટા ધરમ રાયેહો, અતી કલપાંત માંડયું, કાહાડે કેશ શીશના હો, ચામડી ચુંટી નાંખે; ચક્ષુ ચુવે ચોધારે હો; ભાઇ ભાઇ મુખે ભાખે ॥૧૭॥ વીરા વીપત વેળાના હો, બંધવા તું બહાર ગયો; ભલુ તને ગમશે હો, કઠોર કાળજાનો થયો ॥ ૧૮ ॥ એમ બહુ રૂવે હો, શરીરને પછાડે, દંત જીભ લેછે હો, શીશ ફોડી રૂધીર કાડે ॥૧૯॥ રડે અરજુનજી હો રડે છે શેદેવ જોશી, રડે ઘણો નીકુળ હો, થઇ છે બાવરી ડોશી ॥ ૨૦ ॥ છાતી છોળ્યો છુટે હો, કુટે પાન્ડુની કામની; એને રડતી દેખી હો, રૂવે પ્રજા ગામની ॥૨૧॥રૂવે વૃધ્ધ જોબન હો,રૂવે બાળક બાળુડા; વાદલીયો ન ચાયે હો; સ્થંભી ગયાં ઝાડુવા ॥૨૨॥

ઘોડા ઘાસ ખાય નહી હો, એવું રૂદન આરંભ્યું; ભયંકર કલેશથી હો, જુમનાનું જળ થંભ્યું ॥૨૩॥ રડે સ્વાન ગામના હો, સ્મશાન સરીખું ભાસે; વાદળાં છવાયાં હો, ગગનમા ચોપાસે ॥ ૨૪ ॥ વળણ, ગગન છવાયાં વાદળા, થઇ ભોમી ભયંકાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કલેશ થયો અપાર. ॥

કડવું ૬૫ રાગ સોભાગ્યનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ હાહાકાર બહુ વરતાયો, રડે છે ભીસ્મ વિદુર; આંધળો અતીશે આક્રંદ કરે, હર્ખ ઘણો છે ઉર. ॥ ૨ ॥ ગાન્ધારી ઘણું કુટવા લાગી, કુટે કૌરવ નાર; સારૂં દેખાડવા જગત વીશે, રડે સૌ અંધ કુમાર. ॥૩॥ દુરીયોધને જુલમ માંડયો, કુટી ભાગે શરીર; મોટે બરાડે શીશ પછાડે, કુટીને કાઢયું રૂધીર. ॥૪॥ સૌ કરતાં એણે જુલમ માંડયો; જુએ મનુશનો સાથ, શકુનીને સુશરમા તે,ઝાલ્યા રાખે છે હાથ. ॥૫॥ તેમ તેમ પાપીને તાન આવે, દુનીયા દોરંગી જુએ; લોકો વાતો કરવા લાગ્યા, અરેરે રાય બહુ રૂએ. ॥૬॥ છત્રપતીપર ભીમ કરતોતો, જયારે ત્યારે બહુ કેહેર; હજી તે વાતનું દુરીયોધનમા; નથી દેખાતું ઝેર. ॥૭॥ એમ ઘણા જન કેહેવા લાગ્યા, હરખ્યા પાપી મનમાંય; દુરીયોધન કહે ગમેતેવો તોએ બંધુ પોતાની બાંહ્ય ॥૮॥ ત્રણું આક્રંદ તે દન ચાલ્યું. સાંજે કીધું સ્નાન;ત્રણદનના અપવાસથવા, થયા મર્ણ સમાન. ॥૯॥ બળાત્કારે ભીસ્મ વિદુરે, સમજાગ્યા કુંતીતંન;કુંતા સહીત સોધ કરીને ખવરાવ્યું તવ અન. ॥૧૦॥ ચૌદશે ચોથો દ.વસ થયો, એકલાં કુંતાજેવાર;દુરીયોધનને પેરપુછવા બોલાવ્યો તેવાર. ॥૧૧॥ પછી પુછયું ઓરે બેટા, મરણ પામ્યો ભેમ; એનો ક્રિયા ખરચ જોઇએ, કહો કરિશું કેમ. ॥૧૨॥ અમ પાસે નથી પૈસાપુંજી;તું મોકલે તે ખઇએ, અમે નિરધન પડયાં ભાઇ, તારે આશરે છૈએ. ॥૧૩॥ દુરીયોધન કહે એમ શું બોલો, કહો તેવું વાપરવું; એની પુરણ ક્રીયા કરીને મ્હારેતો નિસ્ચે મરવું. ॥૧૪॥ કુંતાજી કહે બેટા,તુજથી ઉજળાં છઇએ,પ્રભુ કોપ્યો ત્યાં ઉપાય શોછે, શાંતી રાખી રહીએ ॥૧૫॥ છત્રપતિ કહે સાંભળો માતા, પત્ર લખું દેશેદેશ, મ્હારા ભાઇને રડવા માટે,આવે સર્વ નરેશ. ॥૧૬॥ વાવરૂખરચુંને ખવરાવું, શાન્તીવળે મનેત્યારે; ભાઇનીપુઠે

વરે નહી તો, શું કરવું ધન મ્હારે ॥૧૮॥એમ કહીનેમામાને બોલાવ્યો, લખી તેડા સરવત્ર; કુન્તાજી કહે પ્રથમ પેહેલા, ત્રણ લખી દો પત્ર. ॥૧૯॥ કુન્તલપુરમાં મ્હારા પીતાને, બીજે મારવાડ દેશ; શલરાજા મ્હારી શોકનો ભાઈ, માને છ ભગની હમેશ ॥ ૧૯ ॥ ત્રીજે લખો દ્વારકામાં, કૃષ્ણ બળદેવ જેહ; મ્હારા ભાઇના દીકરા છે, મમ ભત્રીજા તેહ. ॥૨૦॥ શકુનીએ તત્ર પત્ર લખીને, મોકલીયા તતકાળ; પછી બીજે મોકલવાને, લખાવે અંધબાળ. ॥ ૨૧ ॥ સર્વ ક્ષત્રીને પત્ર પોહોંચેથી, આવવું અમારે દેશ; ભીંમનો કુકવો કરવા માટે, નહિ આવે જે નરેશ. ॥૨૨॥ તેનું ઘર ગામ લુંટી લેઇશું, એમ લખાવ્યું રાય; પછી શેવક લોકને આપી, કરી દીધા વિદાય ॥૨૩॥ દેશદેશાન્તર પત્ર પોચાડયા, દ્વારીકા પોહોચ્યો જયારે;બળદેવજીએ સર્વ કુટુંબને,વાંચી બતાવ્યોત્યારે ॥૨૪॥ એટલે સરવ રડવા લાગ્યાં, ત્રાહ્યત્રાહ્ય કરતાં મુખ; કૃષ્ણપ્રભુ કહે કુન્તા ફોઇને, વૃદ્ધપણમાં પડયું દુઃખ ॥૨૫॥ જગત વ્હેવારે જુગજીવને ઘણું કર્યું કલ્પાન્ત; પછી સરવે સ્નાન કીધું, રહ્યા રડીને શાન્ત ॥૨૬॥ તે રીને થયું કુન્તલપુરમાં, ત્રીજું મારવાડ દેશ; હસ્તીનાપુર જવા નીકળીયો, કુંતિભોજ નરેશ ॥૨૭॥ મારવાડથી શલરાજા ચાલ્યો દ્વારીકાંથી જદુરાય; કૃષ્ણ ને બળદેવ બે બંધુઓ, હસ્તિનાપુર પળાયા॥૨૮॥ ભીમના નવમાને દહાડે આવ્યા, નગ્રતણે દરવાજે; ત્યાં તે ચારે ભેગાં થયાં, રૂએ મ્હોટે અવાજે ॥૨૯॥ મ્હોડે માથે વસ્ત્ર ઓઢીને; દુરીયોધનને કાહાવે: શલ્ય કુંતીભોજ કૃષ્ણ ને બળદેવ, રડવા માટે આવે ॥૩૦॥ તવ પથાણા પાથરીયાને, બોલ્યો શકુની એમ; ઓ દુરીયોધન કુટજે તું, રૂધિર નીકળે તેમ ॥૩૧॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરજે રડજે પડજે, વાગશે તો મટાડાશે; એમ નહિ કરે તો કૃષ્ણ કપટી, નિશચે દગો જાણી જાશે. ॥ ૩૨ ॥ એમ કરોને એ બેડા પથાણે, રૂએછે હૈયા ફાટ; રડવા આવેલા તે ચારે જણા, ચાલી આવ્યા પુર પાટ ॥ ૩૩ ॥ પથાણે પેઠા સનમુખ બેઠા, નેત્ર વહે નીરધાર; દુરીયોધને કુટવા માંડયું, મુખ કરે હોકારા. ॥૩૪॥ અરેરે બંધુ કયાં ગયો તું, ભીડ વેળાનો ભાઇ; થોડીવારે રડતા રહ્યા, પ્રભુ પથાણા માંહી. ॥ ૩૫ ॥ આંસુ લુછતા ઉઠયા પ્રભુજી, પોતે દિનાનાથ; દુરીયોધન શીશ છાતી કુટે, તેના ઝાલ્યા જઈ હાથ, ॥૩૬॥ ઓ છત્રપતી આ શું કરો છો, જનમે તેટલુ જાય; કોઇ ઘણુંને કોઇ થોડું,તેમાં શો ઉપાય॥૩૭॥ ગએલાને નથી લવાતું.લવાયતોસહુલાવે,મુવાની પુંઠે નથીમરાતું;મરેતોએનવ આવે. ॥૩૮॥માટેમીથ્યાકલ્પાંત

કરો, બોલ્યા જુગજીવન; એટલે રડતો રડતો કેહેછે, રાજા દુરીયોધન ॥૪૮॥ ઓરે મ્હારાજા એ બંધુનો, વિજોગ કયારે ટળશે; ભગવાન કહે ભાવ હશે તો, ભીમ તમોને મળશે. ॥૪૯॥ સાંભળી પાપી વીસ્મય પામ્યો, મામાને સાન કરે છે; મામાએ સાન કરી કુટ તું તો, મન વળાવવા કેહેછે. ॥૪૨॥ એટલે પાપી કુટવા લાગ્યો, પાખંડમાં નહી મણા; પ્રભુ કહે શીદ કુટી ભાગોછો, હજી કુટાશો ઘણા ॥૪૨॥ એમ મરમમાં મોહન બોલ્યા, પાપી ન ચેત્યો લગાર; બળાત્કારે રોતો રહયો એ,અંધ તણો કુંવાર. ॥૪૩॥ એમ કરતાં થયો દસમો દહાડો, બોલ્યા સુંદીર શ્યામ, પરદેશી લોક આવશે આજે, માટે સોંપી દેઉ કામ ॥ ૪૪॥ ધરમરાજા ભીમની ક્રીયા, કરવાની છે તમારે; અરજુન આવેલાને માન્ય દેવું, વિશ્વ તણા વ્હેવારે. ॥૪૫॥ નીકુળજી જેહ ખરચ થાયે, તે તમારે લખી લેવું; ધર્મની પાસે શેદેવ જોશી, તમારે બેશી રહેવું ॥ ૪૬ ॥ દાનને દક્ષણા જે જે માગે, તે તે તમારે દેવું; છત્રપતી બીરાજે પથાણે, તે કામ તમારા જેવું. ॥૪૭॥ એવી રીતે સહુને કામ સોંપ્યાં, પોતે દિન દયાળ; એવે સમે આવવા લાગ્યા, પરદેશી ભુપાળ ॥૪૮॥ નગ્રની બારણે તંબુ તાણી, ઉતર્યા ક્ષત્રી લોક; શીશ ઉપર સ્વેત મુગટ પેહેરે, શર્વ બતાવે શોક. ॥૪૯॥ ધરમરાયે દશા સરાવી, એકાદશી શ્રાધ કીધું; એવે થયો દન દ્વાદશનો, ક્રીયા કારજ ત્યા લીધું. ॥૫૦॥ બેઠો છે પાપી પથાણામાં, રોતો આવે ત્યાં રાય; કૈંક આવેલા કૈંક આવેછે બેસે પથાણા માંય ॥૫૧॥ ધરમરાજા ક્રીયા કરે છે, બારમાને દન પોતે; સર્વ વસ્તુ ગર્થ લેઇ બેઠો, શેદેવ બંધુ હતો તે. ॥૫૨॥ શ્રાધ કરાવે ગોર કૃપાચાર બ્રાહ્મણ થયા છે ભેળા; સોના રૂપાની શળીથી પીંડ, વેહેરવાની થઈ વેળા ॥૫૩॥ પીંડ કરિને ગોરે કહ્યું આ. ધાતુ શળીથી કાપો; ધરમે અવળો હાથ ધરીયો, શેદેવજી શળી આપો ॥૫૪॥ શેદેવજીયે મન વિચાર્યું, અણઘટતું આ થાશે; શળી લઇ પીંડ વેહેરશેતો, સમપણ ઉતરી જાશે. ॥૫૫॥આપું ન આપું તો પણ ખોટું, વીચારમાં જીવ પેઠો, ધરમે ધાંટો કાહડીને માગી, શેદેવ અવળો બેઠો, ॥૫૬॥ ધર્મ કહે શું સાંભળે નહી, કેમ કરે છે વાર; એટલે વિશેશ આડું જોયું, કોપ્યા ધર્મ અપાર ॥૫૭॥ કળકળી કુખમાં કોહેણિ મારી, કેમ તું માથું કુટાવે; તે સમે સેજ સ્વભાવ પ્રભુજી, ધામમાંથી બ્હાર આવે ॥ ૫૮ ॥ જોયો તમાસો જુગજીવને, ધરમ કોપે ચડીયા; શેદેવ શામની દ્રષ્ટી મળીક,ખડખડ હશી પડીઆ. ॥ ૫૯ ॥ ધરમે બેઉનો જોયો તમાસો, પેટમાં પડયો

ન્હેમ; કહો ના કહો પણ જીવે છે, બળવંતો ભાઇ ભેમ ॥૬૦॥ વલણ॥ બળીયો બંધુ માહરો, છે જીવતો જગમાય; વ્યાસ વક્ષ્ત્ર મુખ ઓચરે, સાંભળજો શ્રોતાય. ॥

કડવું ૬૪ રાગ બેહાગનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ધરમ રાજાને ન્હેમ પડીયો જીવે છે ભીમસેન ભ્રાત; શેદેવ મારો ત્રીકાળ જ્ઞાની કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત ॥૨॥ બેઉ જણા નથી જેવા તેવા, જો હોય મુએલો ભેમ; જવાન જોધનો શોક ઘણેરો, હસે ડાહ્યા જન કેમ. ॥૩॥ એમ જાણીને ગોરને કહ્યું, ઘેર પધારો આજ; એટલેથી ક્રીરયા બંધ રાખો.છે મ્હારે બીજાું કાજ ॥ ૪ ॥ એટલે ક્રીયા અધુરી રાખી, ગોર થયા વિદાય; શેદેવ કહે કેમ બંધ રાખી ઓરે ધરમરાય. ॥૫॥ એટલે ધરમે હાથ ઝાલ્યો, થયું મારૂં મન કાચું; ભીમસેન જીવેછે કે મુઓછે, બોલજે સાચે સાચું॥૬॥તુને ત્રીલોક નાથ હસ્યા, માટે વેમ પડયો મુને; એમ ભાસ્યું કે ભીમ જીવેછે, નહી તો હસુ નાવે તુને. ॥૭॥ શેદેવજી કહે સેજ હસ્યો તો, તેમા શું ક્રીધું આમ; જીવ્યા ન જીવ્યાનું ભીમતણું તે જાણે સુંદર શામ. ॥ ૮ ॥ એટલે ગયા પ્રભુની પાસે, સાચી કહો મને વાત; તમે હસ્યા તથી ન્હેમ પડયો, જીવે મ્હારો ભીમ ભ્રાત ॥૯॥ કૃષ્ણ કહે તેતો તમે જાણો; બીજું ન જાણે કોય; ભીમ મુઓ એમ મુને ન લાગે, જીવતો કયાંથી હોય ॥૧૦॥ હાની હાને નાનીના એમ, વચન બોલ્યા નાથ; ધરમે જાણ્યું ગમે ને ઓલે, પણ જીવે મુજ ભ્રાત ॥૧૧॥ ન્હેમ પાડીને ક્રીયામુકાવી, સાંજ લગી ધ્યાન ધરવું; જો ભીમભાઇને દેખું નહીતો, વીશ ઘોળીને મરવું ॥૧૨॥ એમ ધારીન ધરમ બેઠા વીઠલ ત્યાંથી વળીયા; શેદેવજી ને સામળીયો બે; એકાન્તમાં જઈ મળીયા. ॥ ૧૩ ॥ પછી બોલ્યા શેદેવ જોશી, સુણો અસરણ સરણ; સાંજે ભીમને નહિ દેખે તો ધરમ પામે મરણ. ॥૧૪॥ આપણે કામ કથાળ્યું હસીને, આજની ક્રીયા ભુલી; પાતાળમા ભીમ જાણતો નથી, ગયો છે ઘરગામ ભુલી. ॥૧૫॥ વામા વીરને વશ બન્યો છે,બંધન એની બુદ્ધી; ભુલ્યો ભ્રાતને માત પોતની, મુકો સામળીયા સુદ્ધી. ॥ ૧૬ ॥ કૃષ્ણ કહે કાંઇ ચીંતા ન રાખો, આપણે પથાણે પેસો; ચારચંડાળોમાં બબે જણની, વચમાં આપણુ

બેસો ॥૧૭॥ કરણનાને શકુનીના બેસજો ઝાલી હાથ; દુસ્યાસનને હું જઇ ઝાલું, બીજો ઝાલું નરનાથ ॥૧૮॥ એમ કહી બેઉ ચાલ્યા પથાણે પ્રભુજી કેમ જાય ચુક્યી; પવન પુત્રને પાતાળ વિશે, પ્રભુએ સુધી મુકી ॥૧૯॥ એટલે ભીમને સાંભરી આવ્યાં, પોતાના માત ભ્રાત, અરે રે હું ઘર ગામ ભુલ્યો; થતો હશે આંસુપાત ॥૨૦॥ નાગ કન્યાને કેહેવા લાગ્યો, તેં વશ કીધો નારી; મ્હારા બંધુ નહી ખાતા હોયે, રોઇ મરશે મા મ્હારી ॥૨૧॥ હાંઇ આવે બાર દીવસ થયા, સગપણ મહારૂં જશે; સગું વ્હાલું રડવા આવેલું, બારમું થતું હશે ॥૨૨॥ માટે પ્રેમદા જાવું મહારે, કરી દે મુને વીદાય; બળ્યું તારૂં ઘેરને બધું, મરી જશે મારી માય ॥૨૩॥ એટલે આવ્યો નાગ વાસુકી, તેણેતો ગુટકો આલ્યો, કહ્યું આંખો મીચી ધારો ત્યાં પડશો, તવ ભીમે મુખ ઘાલ્યો ॥ ૨૪ ॥ નેત્ર મીચીને ધારણા કીધી, વાયુને વેગે ચડીયો; હસ્તીનાપુરથી એકજોજન છેટે જઇને પડીયો ॥૨૫॥ નેત્ર ઉઘાડી નગરના સામું જોયું જેણીવાર, જ્યાં ત્યાં દીઠા દેરા તંબુ, મનુશ અપરંમપાર ॥૨૬॥ ભીમે જાણ્યું મને ઓળખશે સહુ, માટે કરૂં નવો બગ; તળાવડામાં પડી આળોટયો, કાદવ ચોપડયો અંગ ॥૨૭॥ મોંઢું બાહામણું શરીર તેવું, કરી ચાલ્યો જાય; એવામાં રાજાનો તંબુ હતો, ભીમ ગયો તેની માંય ॥૨૮॥ રાજા કહે તું કોણછે અહ્યા, કેમ આવ્યો મુઝી માઝા; ભીમ કહે મને માન્ય આપો હું સર્વ રાજાનો રાજા ॥૨૯॥ રાજાએ જાણ્યું છે કોઇ ગાડો, જાભાઈ દેવું છું જાવા; ભીમ કહે દુરીયોધન કેરૂં, આવ્યોછું બારમું ખાવા ॥૩૦॥ માટે જોઇએ પોશાક મહારે, આપોતો લેઇને જાવું; રાયે જાણ્યું દુરીયોધન જાણે તો, કેથે બોલાવ્યું હાવું ॥૩૧॥ એમ જાણીને વસ્ત્ર જરીનાંઆપ્યાં તે ભીમે લીધાં; માથા ઉપર ફેરવીને, પાછાં ફેંકી દીધાં ॥૩૨॥ ભીમ કહે મારે કામ ન આવે, માટે હું ફેંકીદેવું; આપો તમારો દેરાતંબુ, તોતોહોડી લેવું ॥૩૩॥ રાજાએ જાણ્યું બકવા કરશે, ડેરાતંબુ દેઈ દીધો; ભીમે ઉપાડીને મસ્તકપરથી, પગલગી હોઢીલીધો ॥૩૪॥ આંખ્યો આગળબે બાકાં પાડયાં, સર્વની ચરચાજુએ; જેને તે રાજા ગામમાં પેસે, ભીમના નામને રૂએ॥૩૫॥એવે વ્રકોદર દરવાજે આવ્યો, ભીભગાઇ અથોગ; ભીમેજાણ્યુ સહુમનેરડેછે, હુંમુકુદુષ્ટનીપોક॥૩૬॥એમ જાણીને ભીડમાં ચાલ્યો, ટોળાં દેખીમહીંધસે; લોકોએજાણ્યુંઆ કોણ કારમુ, આગ્રાપાછા સઉખશે॥૩૭॥ બ્હોતેર દરવાજા બાસઠ બારા, હસ્તીનાપુર ગામ; તે સઘળે સ્થળ ક્ષત્રીયો રડે; લેઇ ભીમસેનનું નામ॥ ૩૮ ॥ એક દરવાજામાં ભીમ પેઠો,

ઘાંટો કાઢયો સતી તન;વચમાં ઉભો રહી પોક મુકી, ઓ મ્હારા દુરીયોધન. ॥૩૯॥ સર્વના ઘાંટા કાડી નાખ્યા, શેવકો સાંભળી રૂડયા; ત્રીસ દરવાન દરવાજાના, લાકડીઓ લેઇ ઉઠયા. ॥ ૪૦ ॥ તડાતડ તંબુપર દીધી, ભામે કર્યો વીચાર; બારે દાહાડે ગામમાં જાતાં, સુકનમાં ખાઊં માર. ॥૪૧॥ જનમ જાશે માર ખાધામાં, કુદીને ઉંચો ચડીયો; તંબુ પોહોળો કરી સુત વાયુનો, ત્રીસના ટોળામાં પડીયો. ॥૪૨ ॥ તવ ત્રીસે તંબુમાં આવ્યા, પુરણ મળીયાં પાપ; ભયંકર ભીમને જોઇ બોલ્યા, મુકી દો માબાપ. ॥ ૪૩ ॥ ભીમ કહે ભાઇ ભલે પધાર્યા, કહી ટપોટપ ઝાલ્યા; પંદર પંદરને પકડીને, બેઉ બગલમાં ઘાલ્યા. ॥૪૪॥ ભીમ કહે ઓ ગામની દેવ્યા, કાડજે મ્હારો રોગ; બારે દહાડે ગામમાં જાતાં, તુજને આપું ભોગ. ॥૪૫॥ માની લેજેતું નગ્રની દેવી, એમ વદયો મુખ વાણ, બળ કરી બે બગલ દાબી, કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણ. ॥૪૬॥ ત્રીસ મડદાં રાખ્યાં બગલમાં, ભીમે ભણ્યું જવું ડેઠ,છત્રપતી દુરીયોધન પાસે, મુકવી મ્હારે આ ભેઠ. ॥૪૭॥ એમ કહીને ચાલ્યો વ્રકોદર, મડદાં સાથે લાવ્યો; ધુમતો ધુમતો રૂમતો રૂમતો, ડેડ પથાણે આવ્યો. ॥૪૮॥ એટલે શેદેવજીને શામળાંયો, જાણી પથાણામાં પેઠા; ચાર ચંડાળોની વચમાં આવી સીક્ષા અપાવવા બેઠા ॥૪૮॥ કરણ શકુનીને શેદેવે ઝાલ્યા, પછી બે અંધના તન; તે બેઉના કર ઝાલીને બેઠા, પોતે શ્રી જુગજીવન, ॥૪૯॥ શીદ કુટો છો, શીદ રડો છો, દુખત્રા આવે લોચન; તેમ તેમ ઝાઝાં પાખંડ કરે, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥ ૫૧ ॥ વલણ ॥ દુષ્ટે પાખંડ માંડીયાં ભીમ જુએ ચરચાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કેવી કરણીથાય॥

કડવું ૬૭ સાખી.

વૈઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરમ મહિમાય ।૧॥ પાપીએ બહુ પાખંડ માંડયા. વારે અસરણ શરણ;એવું જોઇને વાયુનો નંદન, બેશી ગયો તવધરણ ॥૨॥ ડેરા તંબુ આઘો નાંખ્યો, ન રહે કોઇનો ઝાલ્યો, ત્રીસે મડદાં લબડતાં લેઇ, બેઠો બેઠો ચાલ્યો. ॥ ૩ ॥ પથાણે બેઠેલાં સૌ ખસે આઘા, ન ખસે તો ભીમ બબડે; બગલમાં મડદાનાં ડોકાં. પાછળ ટાંટીયાલબડે ॥૪॥ તેવું જોઇને સર્વ ખસે છે, ભીમ ભય મનમાં ન ધારે, જે કોઈજવાનો માગ ન મુકે, તેને ઢીંચણુ કોણી મારે. ॥૫॥ એમ કરી અડધે લ-

ગી ગયો, પોચવા આવ્યો હેઠ; ઉભો થઇને મડદાં ફેંકયા, લે દુરીયોધન ભેટ ॥૬॥ સભા સજડ થઈ જોઇને, આ કોણ પ્રાણી અડીયો; છલંગ મારી સુત સતીનો, દુષ્ટોની પાસે પડીયો ॥૭॥ એટલે સેદેવ સામળીઆએ દુષ્ટોને ધરી દીધા, ભીમે ચારે ચંડાળોને, ટપોટપ લઈ લીધા. ॥૮॥ ધરણ ઢાળી ઉપર બેઠો, કુન્તી તણો કુંવાર; ગડદા પાટુ ઢીંચણુકોણી, દેવા માંડયો માર ॥૯॥ ઉંચકી પછાડે ચારે બરાડે, જુએ ભીસ્મ ને દ્રોણ; સકળ સભા વીચાર કરે, આતે આ૦ ં કોણ ॥૧૦॥ એટલામાં વ્રકોદર બોલ્યો, સાંભળી લેજો તમામ; હું કુંતીનો દીકરોને, ભીમ સેન મ્હારૂં નામ ॥૧૧॥ બારશને દહાડે ગયો ખાવા, હું અંધ કાકાને ઘેર; કપટ કરી લાડુમાં નાંખી, મુને જમાડયુ ઝેર ॥૧૨॥ ઝેર જમાડી કેહેર કરીને, નાખી દીધો ચંડાળે; પણ મુજ વૃદ્ધોના પુન્યે કરીને, હું જઇ પડયો પાતાળે ॥૧૩॥ ત્યાં જઇ વર્યો નાગની કન્યા, આયુષ મ્હારૂં ખરૂં; આજ પાપીને ઠેર મારૂં, બારમું એનું કરૂં ॥૧૪॥ કેવા પાખંડ કરતોતો, એ, રડતોતો મુજ માટે; છો રહયો દીકરો કાકાકેરો, મારી નાંખુ ઝપાટે ॥૧૫॥ સાંભળી સરવે પોંચા કરડયા, મુઓ એ નરનાથ; એટલે વીદુરભકતે ઉઠીને, ઝાલ્યા ભીમના હાથ ॥ ૧૬ ॥ હાં હાં બેટા મુકી દે એને, માર્યામાં શું વળશે; કરણી તેવી પાર ઉતરણી, કર્મતણાં ફળ મળશે ॥૧૭॥ એના જેવા તમે ન થાશો, એની તો ભુંડી કરણી; ભીમ કહે આ દુરીયોધનની મા આખલાને પરણી ॥૧૮॥ તેનું ફરજન તેના જેવું, માટે એનો જીવ લેવું. રાજ્ય સોંપે મુને મારા તાતનું. તો જીવતો જવા દેવું ॥૧૯॥ વીદુરજી કહે કેમ દુરિયોધન, સાંભળ ભીમની વાણ; રાજ્ય આપીશ તો રહીશ જીવતો, નહી તો લેશે પ્રાણ ॥૨૦॥ દુરીયોધન કહે વગર મ્હોતે; શીદ મારેછે બાપુ; રાજ્યબધુ દેઇને શું ખાવું, લ્યો અડધું રાજ્ય આપું ॥૨૧॥ વીદુરજી કહે જાવાદેબેટા; લેતું અડધું રાજ; ભીમ કહે તાંબાને પત્રે, લખી આપે આજને આજ ॥ ૨૨ ॥ વીદુર તાંબાનુ પત્ર લાવ્યા, લ્યો દુષ્ટજન કર કાપો; બેતાળીશ હજાર દેશ ક્ષત્રીના, પાંડવને લખી આપો ॥૨૩॥ એમના બાપનું પેદા કરેલું, ભોગવતો હતો પાપી; એમણે કાંઇ નતું માગ્યું લ ધું, તોહયે આબુદ્ધિ વ્યાપી ॥૨૪॥ દુરીયોધન કહે ભવીશ મ્હારૂં, ઉઠવાદે હવે બાપુ, બેતાળી હજાર દેશ ક્ષત્રીના, બેઠો થઇ લખી આપું ॥૨૫॥ ભીમ કહે ઓળખુછું તુને, નાશી જતો રહે ઘેર; સુતાંને સુતાં લખી આપ નહીતો, મારીનાખું ઠેર ॥૨૬॥ એમ કહીને કોહોણી મારી, દુષ્ટ થયો બહુ દુખી; ઉભા

રહો મને મારશો નહી,લાવો હું આપું છું લખી ॥૨૭॥ પત્ર લઇને લખી દીધા,બેતાળીશ હજાર દેશ;પાન્ડવના ભાગમાં જે ગયાતે,રાજીથયા નરેશ ॥૨૮॥ ઉભો થયો ભીમ પત્ર લેઇને, આપ્યું ધરમને હાથ; શેવકોએ ડોળી કરીને, લીધા ચારેને સાથ ॥૨૯॥ ઘેર જઈ મંચકે નાંખ્યા ખુશી થયો ભીમ બળીયો, કુન્તા માતા રડે ને કુટે, ત્યાં જઈ માતાનેમળીયો॥૩૦॥ તે દેખી કૌરવ કેરી નારી, નાઠી તેણી વાર; દુષ્ટને મંદીર મોહોકણ મંડાઇ; બીજે જયજયકાર ॥ ૩૧ ॥ બારમાની રસોઇ કરીતી વીવાની થઇ પડી;ખરી ખુશીથી સૌને જમાડયા, આવી આણંદનીઘડી ॥૩૨॥ પછી પ્રભુએ ધર્મને કહ્યું, વિચારો દલ સાથ; આવેલા સહુ રાજાને કેમ, કડાય ઠાલે હાથ ॥૩૩॥ ધર્મ કહે અમે નીરધન છીએ; ઓરે જુગદાધાર, ભીમ કહે લાવું છુ મહારાજા, દુષ્ટ તણો ભંડાર ॥ ૩૪ ॥ એમ કહીને ભંડારખાને, વાયુનો નંદન આવ્યો; તાળાં તોડી બારણા ભાગા, દ્રવ્યજ સઘળું લાવ્યો ॥ ૩૫ ॥ લાવીને આપ્યું કૃષ્ણ પ્રભુને, લેવાને જશ લ્હાવ;વિવેક પ્રમાણે વહેંચીને આપ્યો; સામળીયે સરપાવ ॥૩૬॥ સકળ રાજા રાજી થયા, માગીલીધી વીદાય;સરવના વેરાયા પછી દ્વારકા પ્રભુ જાય ॥ ૩૭ ॥ પાંડવ રહ્યા પુર વિશે, દિવસ દશ વીશ જાય; ભીમ કહે છે સાંભળો ભાઇ, સાંભળો કુન્તામાય ॥૩૮॥ પાણીનો સગાળ સગાનો હકાળ, હોય તેવે સ્થળે રહીયે; આપણુ આપણુ રાજ્ય કરીશું ચાલો ઇંદ્રપસ્ત જઇએ ॥૩૯॥ તવ કુન્તાએ વીદુર ભીસ્મને, પુછી જોયું મન રાચી; વૃધ્ધોયે કહ્યું ભીમ કહેછે; તે વાત માનજો સાચી ॥૪૦॥ એટલે પાંડવે આગના લીધી, ત્યાંથી થયા વિદાય; પાંચ ભાઇને છઠી માતા, આવ્યાં ઇંદ્રપ્રસ્તમાંય ॥૪૧॥ શોભા ભરેલો મ્હેલ બનાવ્યો રચાવી રાજ્યગાદી; શુભ મહુરત જોઇને ગાદી. બેઠા ધરમ સત્યવાદી ॥ ૪૨ ॥ બેતાળી હજાર દેશ વીશે, વરતાવી પોતાની આણ; જેવા રાજા તેવીજ પ્રજા; કોણ બોલે જુઠ વાણ ॥ ૪૩ ॥ ચોર લોકોએ ચોરી મુકી, ગુણકાએ ધરી સર્મ; નહિ કોઇને રોગને વ્યાધી, સર્વ પાળે શુભ ધર્મ ॥૪૪॥ નહિ વેરો કે વેઠ કોઇને, અકાળ મ્રત્યુ ન થાય; એવી રીતિનું રાજ્ય ચાલે; ધર્મધારી ધર્મરાય ॥ ૪૫ ॥ પેલા ચંડાળ ચાર જણાને મહિને થયો આરામ; એટલે પાન્ડવને નડવાનો, વિચાર કરે તમામ ॥૪૬॥ દુર્યોધન કહે ખેલ કર્યા પણ; એ કામ આડું થયું; ભીમને જમુનામાં નંખાવ્યો તેથી, ઝેરજ ઉતરી ગયું ॥૪૭॥ શકુની કહે ખેલજ હાર્યા, વર્શ હાર્યા નથી રાય; એક એ ચોટ ખાલીગઈ,તોહજીછે

લાખો ઉપાય ॥૪૮॥ એતો એકલો ભીમ ધર્યો તો, પણ આ વેળા જે વાત; છયે જણાને શાન્તી કરવા. કુંતાને પાંચે ભ્રાત, ॥ ૪૯ ॥ પુલોચન કરીને એક પ્રાણિ, વનવગડે પડી રહેછે; ન્હાનપણમાં એ મીત્ર મ્હારો, જાદુનિ વિદ્યા જાણે છે. ॥ ૫૦ ॥ ખાવા પીવા એને મળતુ નથી. વસ્ત્ર મળે નહી અંગ; તેને તેડાવું એટલે પછી; જો પાંડવનો રંગ ॥૫૧॥ દુરી યોધન કહે તે કરો પહેલું, તોતો રહે કાંઇ ટેક; શકુની મામાએ વચન સુણિ, પત્રજ લખીયો એક ॥૫૨॥ મીત્ર પુલોચન બાળ સનેહી, આવજો હસ્તીનાપુર, તમોને કષ્ટી ઘણી પડે છે, જાણું છું મુજ ઉર ॥ ૫૩ ॥ માટે મેં ઉપમા વધારી, છત્રપતીની કને,આવને તેનું કામ કરેતો,રાજઆનિ ભાગ તને ॥૫૪॥એક આનીનો ભાગ મળશે, ટળશે તારૂદુખ; રાજધાની ભોગવતો થવાનો, ઘણુંક પામીશ સુખ, ॥ ૫૫ ॥ એવો પત્ર લખીને પોચાડયો, વાંચી જોયો પુલોચન, નારીને કહ્યું ભાગ્ય ઉઘડીયું, તેડે છે દુરીયોધન ॥૫૬॥ નારી કહે તમે જાવો વેહેલા, અંતર ઉલટ આણી; રાજ્ય લેઇ થાવો રાજીઆ હું થાવું તમારી રાણી. ॥૫૭॥ તવ પુલોચન ત્યાંથી ચાલ્યો, વાળેલી લંગોટી, વસ્તર બીજું પાસેનવમળે, નિચ વિદ્યા ઘણી ખોટી. ॥૫૮॥ ચાલીને આવ્યો હસ્તીનાપુર, એવાને કોણ બોલાવે; હવેલી પાસે ફાંફાં મારે, મામે જોયો એ આવે. ॥ ૫૯ ॥ મામાએ કહ્યું લંગોટી વાળીને; આવ્યો તે પુલોચન; જામાન્યદેઇને લાવ્ય બોલાવી; તવ ગયો દુરીયોધન॥૬૦॥ પધારો મામા પધારોમામા;કહે તો આવ્યો નરનાથ; છત્રપતીએ પુલોચનનો, હસીને ઝાલ્યો હાથ ॥૬૧॥ લેઈ ગયો પોતાના મહેલમાં જરીનાં વસ્તરો પેહેરાવ્યાં,એકાંતગાદિએ પાસે બેસાડયો, હેત ઘણાં ઉપજાવ્યાં. ॥૬૨॥દુરીયોધન દુસ્યાશનશકુની; ચોથો રાજા કર્ણ; છત્રપતી કહે પુલોચન, મામા તમારે સરણ ॥ ૬૩ ॥ મારા મામાના મીત્ર તમે તે, મ્હારે મામા તુલ્ય; કરો એક કામ બતાવું તે જરા ન રાખવી ભુલ. ॥૬૪॥ વળણ॥ ભુલ જરા રહે નહિ, એવુ કરો એક કાજ, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, દેવાનું કહયું રાજ. ॥

કડવું ૬૮ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજેરાજન; સુણો પુલોચન મામા વાત મારે માથે શત્રુ પાંચ ભ્રાત ॥૧॥ મારા કાકાના સુતનેકાકી; દેશમાં નથી રાખતાં બાકી; અન ઉપર રાખે છે દાઝ. લીધું અડધ-

નુ મ્હારૂં રાજ ॥૨૭॥ તેનો નાશકરો વેણ થાપુ રાજ્યમાંથી,આનીભા-
ગ આપુ; મળે પા આનીનો ભાગ જેને, હાથી ઘોડા ઝુલે ઘેર તેને ॥૩॥
બોલ્યો પુલોચન કરૂં કેહેર,તારા શત્રુને મારૂં ઠેર; તારા મનનું ધાર્યું કા-
મ થાય, મોકલે તું ત્યાં જાય, કે ન જાય ॥૪॥ દુરીયોધન કહે મોકલું
ત્યાં જાશે, ભોળીયાં છે તેથી ભોળવાશે; તવ બોલીયો પુલોચન, એક
રચું હું લાખાભોવન ॥૨॥ દીસે કાષ્ટ પાશાણ પણ લાખ; તેમાં બાળી
કરી દેઉં ખાખ; જાવું નગ્રથી વિશ જોજન, ત્યાં જઇ વિદ્યાથી રચું
ભોવન ॥ ૧ ॥ શસ્ત્ર શેવક આપો મને, બતાવું કામ કરવા કને, એમ
વાત કરી ઉરભાવ્યો, એવે વીદુરજી ત્યાં આવ્યા ॥૭॥ દીઠો નીચ જા-
તી પુલોચન, તવ વીચાર કીધો મન; જાણ્યું છોટાને આશી બડાઇ;
કાંક પાંડવપર છે ચડાઈ ॥ ૮ ॥ જોવું કપટ કરે છે કેવું, પેટમાં પેશીને
વાત લેવું; એમ જાણીને વધ્યા વચન, કેમ ઉંઘે છે દુરીયોધન ॥ ૯ ॥
પેલી કુંતી કેદાડાની આવી, કયાંથી રઝળતા તન લાવી, તને નથી કાં-
ઇ દાઝ, પણ લૈ ગયાં અડધું રાજ ॥ ૧૦ ॥ દુરીયોધન કહે શું કહીએ
અમો, તે દાડે રાજ અપાવ્યું તમો; કહે વીદુર ઉર વિચારી, તે દાડેભી
મ નાંખત મારી ॥ ૧૧ ॥ માટે તે વેળા લખાવ્યું રાજ, તેની છે મુજ
મનમાં દાઝ; દીધું ભામને તમોએ ઝેર, પણ પુંઠે ન આવડી પેર ॥૧૨॥
તમો છોકરવાદી છો ચારે,અનુભવ કરેલા કયારે; ઘરડા વીના વળેનહી
ગાડું, કરો શવળું તોએ થાય આડું ॥૧૩॥ દુષ્ટ કહે ભલુ ઇછોકોનું, કા
કા હૈયાનું કહોછો કે મ્હોનું; કહે વીદુર હૈયાનું બોલું, ડોલાવે દલ તો
નવ ડોલું ॥૧૪॥ બોલ્યો રાયકાકા હાંઈ આવો, હોય સાચું તો શોગન
ખાવો, તવ વીદુરે વીચાર્યું આપ, દુષ્ટના સમ ખાધે શું પાપ; એમ
જાણિ કહ્યું સુત મારા, તારી પક્ષમાં છું સમ તારા; જાય છે દહાડા ઉપર
દાહાડો, કાંઇ કપટ શોધી કહાડો ॥ ૧૬ ॥ બોલ્યો હસ્તીનાપુરનો ધણી
તમને જાણતાતા પાંડવ ભણી;હવે મન મ્હારૂં રાજી થાય, કરીએ છીએ
એજ ઉપાય ॥૧૭॥ જુઓ તેડાવ્યા છે પુલોચન, તેતો રચે છે લાખા-
ભોવન, તેમાં શત્રુને મોકલી દેવા, બાળીને કરશે ખાખ જેવા ॥૧૮॥
શસ્ત્ર શેવક લેઇને જાય; રચે લાખા ભોવન વન માંય, કાકા વૃદ્ધ તમો
ત્યાર થાવો, દેખરેખ રાખવા જોડે જાઓ ॥ ૧૯ ॥ સાથે રહી લેજો શેવ
કથી કામ, ત્યાર કરીને આવો આ ઠામ; કહે વીદુર ઘેર જઇ
આવું, હાનો કે નાનો જવાબ લાવું ॥ ૨૦ ॥ એવું કહી ગયા એ ઘેર,
પોતે પુરણ વાચાર પેર, જો આ વાત પાંડવને કહીશું, તોએ અવજશ

આવે લઇશું. ॥૨૧॥ ભોળા પાંડવ તે ભોળવાશે. દુષ્ટ દુરીયોધન તેડી જાશે; મ્હારે કહેલી કેહેશે વાત, છે ભોળાં ડોશીને ચાર ભાત ॥ ૨ ॥ માટે કહેવાનું નહીં કામ; જાવું બંધાવવાને મુકામ; રચાવું લાખાગ્રહ રચનાય, કરૂં ત્યાં ઉગાર્યાનો ઉપાયા. ॥૨૩॥ એમ જાણી ઉભા થયા, ત્યાર થઇ દુષ્ટને ઘેર ગયા; શસ્ત્ર સેવક દીધા પાપી, પુલોચનને રજા આપી. ॥૨૪॥ ચાલ્યા વીદુરને પુલોચન, શસ્ત્ર શેવક લઇ ગયા વન; વિસ જોજન છેટે આવ્યો, પુલોચને શેવક બોલાવ્યા ॥ ૨૫ ॥ કરો આ સ્થળમાં મેદાન. પછી પ્રતીકામાં દો ધ્યાન; આઘે જઇને ખોદી લાવો, મોહોટો ઢગલો હાંઈ બનાવો ॥૨૬॥ હું તો નદીના તટપર જાવું સાધના સાધિ રાત્રીએ આવું; તમે સૌ રાંધી જમજો સારૂ, પેલા વ્રક્ષ નીચે ઢાંકજો મ્હારૂં ॥૨૭॥ રાતે આવી કરીશ ભોજન, એમ કહિ ગયો પુલોચન; બેઠો નદીએ સાધના લઇ, મંત્ર સાધેછે બહુ ચીત દેઇ ॥૨૮॥ કર્યું શેવકોએ કામ કેવું, કીધું વનમાંહી મેદાન જેવું; લાખાગ્રહ રચવા નો ધાર્યો, લાવી પ્રતીકાનો ઢગ માર્યો. ॥૨૯॥ સાંજ પડીને કીધું ભોજન, પછી સર્વે કર્યું સયન; મધ્ય રાત્રી થઇ જે વારે, આવ્યો પુલોચનપાપી તે વારે. ॥ ૩૦ ॥ વ્રક્ષ નીચે ઢાંકેલી રસોઇ, કીધું ભોજન જાણે ન કોઇ; પછી મંત્ર ભણી જળ લીધું પ્રતીકા પર છાંટી દીધું. ॥ ૩૧ ॥ તેની લાખ બની તે દન, આપ આપ રચાયું ભોવન; થયો ઓરડો ને પરસાળ, તેના ઉપર બન્યો માળ ॥ ૩૨ ॥ ખુટી પ્રત્તીકા થયો વીદાય પાછો નદી કિનારેજાય; વિતીરૂજનીને થયું વ્હાણુ જોઇ વિદુરઉ પસ્તાણું ॥૩૩॥ આતો કામજધાર્યું કરશે, મ્હારા પાંડવ પાંચે મરશે; એવું જાણી શેવકોપ્રત્યે, બોલ્યા વિદુરજી મુખસત્યે ॥૩૪॥ સુણો શેવક લોકો આપ, કોઇ રાખશો નહી પેટ પાપ; રચે લાખાભોવન ઘણે ધારે, આતો પાંડવ મારવા માટે ॥૩૫॥ મરે સુત સતીના તે કેવું, કેહેજો મનમહોય તેવું, બોલ્યા સર્વ સેવક મુખ એમ, જીવે તેમાં તો અમોને પ્રેમ. ॥૩૬॥ બોલ્યા વીદુરજી સુણો બાપુ. ઘેર જૈ સૌને સરપાવ આપું; આવે પાંડવ તણો દયાય, કરો ઉગરવાનો ઉપાય ॥૩૭॥ કહ્યું શેવકોને આણી ભાવ, અમે નહી લઇએ સરપાવ; એવું લાધે શું ભાવટ ટળશે, જીવે પાંડવ પુન્ય ભાગ મળશે ॥ ૩૮ ॥ કહે વીદુર પુન્ય ભાગ ખરો, પરસાળમાં ખોદાણ કરો; એક આ ી સળંગ મહી પાડો, એમાંથી પ્રતિકા બહાર કાડો ॥૩૯॥ તવ શેવકો રાજી થાય, કીધું ખોદાણ પરસાળમાંય; ઉંડું ખોદીને ખોદયું આડું, એક ગાઉ લગી બાકુ પાડયું. ॥૪૦॥ સાંજ પડીમે-

હેનત બંધ કીધી,ખાડાપર શલ્યા ઢાંકી દિધી;ગને શાંબીજમી સુતા સર્વ આવ્યો પુરોચન મન ગર્વ ॥ ૪૧ ॥ જમી લીધી રશોઇ રાધેલી, ભરી જળ અંજળી મન રેલી; મંત્ર ભણી પ્રતીકાને છાંટી, બની લાખ ટળી ગઈ માટી ॥૪૨॥ ઉંચી ચઢી તે મંત્રબળે, બીજા ત્રીજો થયો માળ કળે તેના ઉપર ચોથો થાય, ખુટી માટી પુરોચન જાય ॥૪૩॥એટલે રાત વીતી થયો દન, જોઇ વીસ્મે પામે સહુજન;પછી વિદુરજી વદયાવાણુ, ચાલોને ભાઇ કરો ખોદાણુ ॥૪૪॥ તવ પરસાળમા સહ્યાય, ઉઘેડી ઉતર્યા સહુ માંય; ખોદી ખોદી પ્રતીકા કાઢે, લાંબી સળંગ મ્હોટી પાડે ॥ ૪૫ ॥ છેડો નીકળ્યો નદી કીનારે,પુલોચનનાથી બીજે ઉઆરે, પીંપળાના વ્રક્ષની તળે, મોઢું સળંગ તણું નીકળે ॥૪૬॥ તેનાપર મહોટી સલ્યા મેલી, જાણે નહિ તેમ ધુળ પાથરેલી;પછી પરસાળમાં મોઢું જેહ, સલ્યામુકી ઢાંકી દીધું તેહ ॥૪૭॥ કોઇ જાણે નહી એમ કીધું, માર્યો ઢગ સહુ કામ કરી લીધું. કર્યું રાંધીજમીને સયન,રાતે આવીયો પુરોચન ॥૪૮॥ ઢાંકી રસોઇ તે જમીલીધી; પછી પ્રતિકાની લાય કીધી; તેનો મંત્ર વડે ઉચી ચડી, થયો પાંચમો માળ તે ઘડી ॥૪૯॥ છઠો સાતમોથઇઅગાશી જાણે કરી, ગયા અવિનાશી, મેહેલ તૈયાર થયો જ્યારે, બીજી અંજળી છાંટી તે વારે ॥૫૦॥ તેથી રંગ બધો બદલાય, કાષ્ટ પાશાણુલોહ દેખાય; ઇટ ચુને ચણેલું દીસે, જોઇ જોઇને મનડુ હિસે ॥૫૧॥ લાલ લીલા પીળા રંગ ભરીયા,તેમાં ચિત્રવિચિત્ર ચીતરિયાં, એવું બનાવીને રહયો ત્યાંય, વિતિ રજનીને વ્હાણુ વાય ॥૫૨॥ જાગ્યા શેવક વિદુર સર્વ, જોઇ ઉતરિ ગયો ગર્વ; આવી રચના શું રચે શીત્ર,ભાગ્ય હોયનોપાન્ડવો જીવે ॥૫૩॥ પછી પુછયું પુરોચને એમ, કહો વિદુર વિચારો કેમ; બોલ્યા વિદુરજી નથી ખામી, હું તો ગયોછું આસ્ચર્ય પામી ॥ ૫૪ ॥ કહયું પુલોચને સહુ જાવો,જઇપાન્ડવને મોકલાવો; સુણી શર્વથયાવિદાય; ગયા બે ગાઉ ઉભા ત્યાંય ॥૫૫॥ બોલ્યા વિદુર શેવક પ્રત્યે જાવો હસ્તીનાપુર શુભ મત્યે; જઇને કાંઇ ન કહેવું, સહુ સળંગનું સમજી રહેવું ॥૫૬॥ આવુંછું આ ગામમાં જઇને, પીપળે રહેવાનું કોઇ કહીને એમ કહીને કર્યા વિદાયે, પછી તે ગયા ગામ માંય ॥૫૭॥ એક ભીલ ભગત શોધી કહાડયો, તેને બોલાવી પાસે બેસાડયો; કહયુ પીપળો નદિ કીનારે, જઇ મુકામ કરવો ત્યાં તારે ॥૫૮॥ જ્યા નીચેથી કોઇ દન નિકળે,ડોશીનેપાંચતનઃબળ્યાં જળ્યાં તે નિકળે બ્હાર, તેને ધિર્યતા દેજે અપાર ॥૫૯॥ તેને દેજે આ વસતર ખાદીના, જોઇ લેજે સૌ દુઃખનીબી-

ના લ્યો આ વાટી પાસે રાખી રેહેજે; હોય કોશી તેને દ(દેજો. ॥૧૦॥ ત્રાપામાં બેસાડી દેજો વીર, ઉતારી મુકજો શામી તીર; પછી હસ્તીનાપુરમાં મુને,મળજો દેશ સરપાવ તુને. ॥૧૧॥ બોલ્યો ભીલ ભગત ધરી ભાવ, મહારે જોઇયે નહી સરપાવ; લેવું સરપાવમાં દાગીના, તેને બને બહુ બુરી બીના॥૧૨॥ ચોર ચોરે તેનો ભય ભાસે, મારિ માળાથી જમદુત નાસે; માટે માયા ન જોઇએ મહારે, કામ કરીશ પુન્ય આધારે. ॥૧૩॥વળણ॥ પુન્યતણા આધારથી, કરશું એટલું કામ; છ વસ્તરો લેઇ ભીલ ગયો, વદે વ્યાસ વલ્લભરામ. ॥

કડવું ૬૯ રાગ કલ્યાણની છાયાનો દોહરો

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ખાદીનાં છ વસ્તર લેઇ,નદીકીનારે ગયો ભીલ ભગત ત્રાપો બાંધીને, પીંપળા નીચે રહયો ॥ ૨ ॥ હસ્તીનાપુરમાં વિદુર ગયા, દુરીયોધનને ઘેર; કહયું કે મોકલ પાંડવને કહી, લાખાભોવનની પેર. ॥૩ ॥ દુરીયોધન કહે ચાલો મામા, થોડે લગી મુજ સાથ; ઇંદ્રપસ્તને દરવાજે જઇ, બાંધી જવો મુજ હાથ ॥૪॥ કહું એટલું કરી પાછા વળજો. એવું કહી બેઉ જાય;દરવાજે આવ્યા ઇંદ્રપસ્તને. કહે દુરીયોધન રાય ॥ ૫ ॥ લ્યો મામા એવળા હાથ બાંધો; બંધાવ્યા તે વાર;મુસ્તકપર સઘડી મેલાવી,અંધતણે કુંવાર॥૬॥ પછી પાપી ગામમાં ચાલ્યો, મામો ગયો તત્રઘેર; રોતો રોતો રાજા આવ્યો ધરમે જાણી પેર ॥૭॥ ઉઠીને ધાયો દલેશ ન રાખ્યો, કુન્તાજી આવ્યા સાથ; દોટ કાહાડીને સગડી પાડી, છોડી નાખ્યા બેઉ હાથ ॥૮॥ ખમા ખમા કરતાં લાવ્યાં,પાપીને પોતાને ઘેર; દુરીયોધન બહુ રડવા લાગ્યો, કુન્તાજી પુછે પેર ॥૯॥ શું છે બેટા શાને રડે છે, કેમ ગઇ તુજ ગતિ; બાગમાં ગયોછે પુત્ર વાયુનો, તે વેળા ભીમ નથી ॥૧૦॥ પાપી તો પોકેને પોકે રડે છે, આંસુ છુટે પુરપાટ; કુન્તાજી રૂદીયાં શું ચાંપે, બેટા રડે શા માટે ॥૧૧॥ દુષ્ટ કહે છે સાંભળો માત, મેં બહુ ખોટું કીધું; કુબુદ્ધિ માહયરી થઇ મેં ભીમભાઇને વીખ દીધું॥૧૨॥જગતમાંશું,મોઢું બતાવું, કપાળ થયું કાળું; લાવો મુજને વીખ પાવો કૃત્યનુ સાઢું વાળું ॥૧૩॥ કુન્તાજી કહે આ બોલો, ઓરે મહારા તન; નીત્ય તને ભીમ મારતો માટે, એવું થયુ તને મન ॥ ૧૫ ॥ કહેનારાનું મુખ છે

કાળુ, પરને નથી દીધું ઝેર; આજ વઢીશું ને કાલ મલીશું, વ્હાલામાં ન હોય વ્હેર ॥ ૧૬ ॥ દુરીયોધન કહે મહારે તો મરવું, ઓરે મ્હારિ માય; જો મુજને ઉગારવો હોય તો, એક કરો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ શીવરાત્રીના આવી જે યાત્રા, પત્ર લખ્યા સહુ દેશ; ઇંદ્રને માહાદેવ તેડાવ્યા છે, ક્ષત્રી સુત નરેશ. ॥૧૮॥ મારગમાં એક મહેલ કર્યો છે, આપણા ઉતારા સારૂં; જાત્રામાં જઇ જોડે ફરિએ; બને ઉજ્વળ મુખ મહારૂં ॥૧૯॥ કુંતાજી કહે વારૂ બેટા, જાત્રાએ જોડે જાશું; ધરમ કહે ધન્ય તુને, ઘણાક ખુશી થાશું. ॥૨૦॥ દુરીયોધન કહે ધરમ વારા, કયાં ગયો ભાઇ ભેમ, તમે તો આવો પણ ભામભાઇ, આવવા દેશે કેમ, ॥૨૧॥ ધરમ કહે એ શું રોકે, માતાએ હા પાડી; એને ન આવવું હોય તો નાવે, હું તો થઇશ અગાડી. ॥૨૨॥ દુષ્ઠ કહે મને આજ્ઞા આપો, ઘેર જઇ ત્યાર થાવું; તમો વહેલા આવજો ત્યાં, સામાન સર્વ સજાવું, ॥૨૩॥ કુંતાજી કહે રસોઇ કરૂં, જાત્રો જમીને ઘેર; ઉઠો બેટા અરજુન તમે કરો જવાની પેર. ॥૨૪॥ એમ કહીને રાંધવા માંડયું, આવ્યો વાયુ કુંવાર; દુરજોધનને ઘરમાં દીઠો; આંખ્યો થઇ ગઇ ચાર ॥૨૫॥ અરેરે શતરૂને ઘરમાં ઘાલ્યો, પાપીએ જોડયા હાથ; દુષ્ટ કહે પધારો પધારો, ઓરે ભીમસેન ભ્રાત. ॥૨૬॥ ભીમ કહે તારો ભ્રાત મુઓ, કેમ આવ્યો ચંડાળ; કુંતા કહે તને વિખ દેઇને; પસ્તાયો ભુપાળ, ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે એને બહાર કાડો, વાળીશ કચ્ચરઘાણ; ધર્મ કહે તું કાંઇ કરે તો કાઢુ મારો પ્રાણ ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે જારે રડયાજી, શું મગરૂમીમાં મહાલે; જનમનો તું એકલસુરો, અમારે તો નહિ ચાલે ॥૨૯॥ વિખ દઇને બહુ પસ્તાયો લોકતણી લાજ લાવ્યો; શીવરાત્રીની જાત્રાએ જાવા, તેડવા માટે આવ્યો. ॥૩૦॥ ભીમ કહે મા જાત્રા ન જાણો, સાથરા તમારા કરશે; કુંતાજી કહે જારે પીટયા, શું પાપે પેટ ભરશે ॥૩૧॥ જે કરે તે છો કરે ભાઇ જીવ જાત્રામાં પેઠો; બે ભુજ ભીમે દીધા લેલાટ, ઓટલા ઉપર બેઠો ॥૩૨॥ કુંતાજીએ રસોઇ રાંધી. ઉઠો મહારા તન; એટલે ઉઠયા ચારેભાઇને, પાંચમો દુરીયોધન ॥૩૩॥ ભીમને કહ્યું પણ નવ ઉઠયો, ધર્મ ચુકી ગયા સુદ્ધી; ભીમને મુકયો વિનાશકાળે વિપ્રીત થઇ છે બુદ્ધિ ॥ ૩૪ ॥ દુષ્ટની જોડે જમવા બેઠા, બેસી રહયો બહાર ભીમ; મુર્ખને ધર્મ કદી નવ જમે તો પણ તોડયો નીમ॥૩૫॥ પછી ભોજન કરીને ઉઠયા, બોલ્યો દુરિયોધન, હવે માગુ આગના હું, ઓરે બંધવ જન ॥૩૬॥ તમો વ્હેલા પધારજો, લાવજો ભીમને તેડી; હાથ ઝાલી જોડે ફરિને, મેહેણું નાંખી

દો ફેડી. ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે આવશે તો. સંગ તેડી લાવીશું;નહિતોએને ઘેર મુકીને, પાંચ અમે આવીશું ॥૩૮॥ એવું સાંભળીને ગયો પાપી, પાંડવ તતબર થાય; જે જેણે તે સાથે લીધું, બેઠા રાજ્યા રથ માંય. ॥૩૯ ભીમ કહે મા મુકો જવાનું, હું તમને તેડી જાવું; પાંચને ઉચકી માહારે પડે. જાત્રા તમોને કરાવું ॥૪૦॥ પણ પાપીને સાથે ન જાશો, ઓરે મ્હારી માય, કુન્તા કહે એને માથે મ્હેણું, રાખવા તુજ ઇછાય. ॥૪૧॥ અમે તો એની જોડે જવાનાં, ફરવાના કર સાહાઈ;ભીમ કહેઅરજુન કે નીકુળ, ઘેર રહો કોઇ ભાઇ. ॥૪૨॥ કોઇએ કહ્યું માન્યું નહિને, જાવા થયા સાવધાન; ભીમ કહે જીવતા નહી આવો, કરૂ તમારૂસ્નાન. ॥૪૩॥ તોપણ કોઇએ ધ્યાન નદીધું,નિકળ્યા નગરની બ્હાર;હૈયું ભરાયું રડવા લાગ્યો, વાયુ તણો કુંવાર. ॥૪૪॥અરે શો ઉપાય મ્હારો ન રહ્યા રોકી રાખ્યાં; હું આજ ગયો બાગમાં મારા, ભોળીયા ભોળવી નાંખ્યા. ॥૪૫॥ કરમ ચંડાળ એ કયાંથી આવ્યો, સમજાવ્યાં શું મથી, જાત્રામાં માત્રા થવાની, કો જીવવાનાં નથી. ॥૪૬॥ હું એકલો હાંઇ રાજ્ય ભોગવુ, પેટજ પાપી ભરવું; માત ગયાને ભ્રાત ગયા તો મ્હારે જીવી શું કરવું. ॥૪૭॥ હું પણ જાવું એમની જોડે, તો કોઇ રીતે ઉગરશું;આયુશ આવી રહ્યું હશે તો, ભાઇઓ ભેગા મરશું. ॥૪૮॥ એમ જાણીનેએનીકળીઓ, મળીયો માતને દોડી; હું આવું છું જાત્રા વીસે, ભીમબોલ્યો કર જોડી ॥૪૯॥ કુન્તા કહે નથી લેઇ જાવો, મુરખ તું મસ્તાન;દુરીયોધનને દેખાંને તું, ઘણું કરે તોફાન. ॥૫૦॥ ના કહેતોતો ને કેમ આવ્યો, તને શું યાત્રામાં હીત, ભીમ કહે મા શીરની યાત્રા, જાણીને ચોંટયું ચીત ॥૫૧॥ સ્નાન કર્યાનું મેં કહયું તું, તમે નીકળ્યા પછી ન્હાયો; એટલે આવી સુદ્ધી બુદ્ધી, હવે થયો હું ડાહયો, ॥ પર ॥ વલણ ॥ ડાહયો થયો હું માવડી, બોલ્યાની બાધાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પુઠે પડયો પડી પાશ. ॥

કડવું ૭૦ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી; પાય પડીને પુઠે ચાલ્યોજી, હસ્તીનાપુરનો પંથ ઝાલ્યોજી. ॥ઢાળ॥ હસ્તીનાપુરનો પંથ ઝાલ્યો, મનમાં ત્રણે મુઝાય; એવામાં શું કપટ કીધું, જે દુરીયોધનરાય ॥૧॥ સાધાના સો રથ ભરાવ્યા, મોકલ્યા નગરની બહાર; શકુ

નીને ઘેર મુકી દરવાજે આવ્યા ચાર ॥૨॥ દુરીયોધન દુસ્યાસન કરણ વળી વિદુરજી જેહ; આવીને દરવાજે ઉભા, કોને ન પડે સંદેહ ॥ ૩ ॥ એવે આવ્યાં કુન્તાને પાંન્ડવ, આઘેથી જોયો રંગ; કુન્તાજી કહે જો વર કોદર, કેવો કાઢયો છે સંગ ॥૪॥ ભીમ મોઢેથી કાંઇ ન બોલે, રાખે હસ્તુ મુખ; એવે દીઠાં દુરીયોધને, ઉપજ્યું આનંદ સુખ ॥ ૫ ॥ ભીમને દીઠો લાગ્યો મીઠો, ઉતરશે હવે દાજ; એકે શતરૂ શીશ રહયો નહી, લઇશ પાછું રાજ ॥૬॥ આવો આવો કહી આવકાર દીધો, લાગી તમોને વાર; માટે સર્વ ત્યાર થયેલા નીકળ્યા નગ્રની બ્હાર ॥૭॥ ચાલો કહીને ચાલવા માંડયું ત્રણ ગાઉ પંથ પળાય; શકુનીને શીખવી મુકેલું, દોડ તો આવ્યો ત્યાંય ॥૮॥ ઓ દુરીયોધન કયાં જાય છે તું વીઘન થયું છે ભારિ; મારા મારી વઢીને આવ્યા છે, બ્રાહ્મણનાં નરનારી ॥ ૯ ॥ ન્યાય કરીને જા જાત્રાએ, સાથે લ્યો કરજ રાય, જાય રાઢચુકાવ્યા વીનાનો, લાગશે બ્રહ્મહત્યાય ॥૧૦॥ રાય કહે નહી આવું પાછો થનારૂં હશે તે થાશે; હાવો રૂડો સંગાથ મેલુ, મનડુ પાછું નાસે ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે ભાઇ બ્રાહ્મણ માટે, પાછા વળો રાજન; ન્યાય કરીને ટંટા ચુકાવી,આવજોએક બે દન ॥ ૨॥ એકલા આવવું મને ન ગમે, એમ કહ્યું નરનાથે; ધરમ કહે સરવે વળો પાછા, આવજો સાથે સાથે ॥૧૩॥ દુરીયોધન કહે વારૂ વીરા, આવવાનું કાલે થાશે; કાલ કદાપી રહી ગયોતો, પરમદહાડે આવશે ॥ ૪॥ મારગમાં મહેલ છે આપણો, ત્યાં કરજો વીસરામ; શેવક આપણો છે મુકેલો, પુલોચન એનું નામ ॥૧૫॥ એમ કહીને કરણ દુસ્યાન; રીઝયો દુરીયોધન;પાછા વળ્યા પણ વીદુર રહયા, તેવેમઆવ્યો મન ॥૧૬॥ શકુનીને મુકયો સાથે, ત્રણ ગયા ગામમાંય; વીદુરજીએ એમ વિચાર્યું, ચેતવણી દેઉં કાંય ॥૧૭॥ એમ જાણી ગયા ધરમ પાસે, બેઠો શકુની શોડે, તવ ઉઠી ગયા અરજુન કને. ત્યાં પણ મામો જોડે ॥૧૮॥ થાકીન છેવટ ઉતર્યા હેઠા, ભીમ ચાલ્યો જાય ચરણ; તેનેવીદુરજીએ બોલાવ્યો, દાઝેછે અંતઃકરણ ॥૧૯॥ ઓ બેટા હલમાં ને દુભાશો, જાવો નહી થાવો દુખી, તુંછે ચેતેલો હું શું ચેતાવું, પણ ચેતતા નર સુખી ॥૨૦॥ જાગે તે જીવે ઉંઘે તે મરે; તે માટે નીંદ્રા ખોજો; કો સ્થળ રોકાયા હોતો જોશીને, પંથેજ પુછી જોજો ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે કે વારૂ કાકા, નમીને લાગ્યો પાય; વિદુરજી આશીશ દઇને પાછા થયા વિદાય ॥ ૨૨ ॥ ચાલ્યા જાય છે સુત સતીના, સીધાં તણા રથ સંગ; લાખાભોવન આવીયા, એ, ઉર અતી ઉમંગ ॥૨૩॥ તવ પુલોચન સા-

મો આવ્યો નમી કર્યો જુહાર; પધારો પધારો રાજા ધીરાજા, ખમ્મા અનદાતાર ॥૩૪॥ એવાં એનાં વચન સુણી, ભીમે વિચાર્યું તે ઠાર; ત્રણે નમ્યો માટે ભીમે જાણ્યું, છે કોઇ દગાખોર ॥ ૨૫ ॥ દગાખોર તે દોઢે નમે. ગાંઠ વાળી મનમાંય; પછી મ્હેલમાં તેડી લાવ્યો, કહ્યું કે ઉતરો હાંય ॥૨૬॥ સીધાંના જે રથ ભરેલા, તે ઠાલવ્યા ભોવન; બીજી વાર ભરવાને જૈએ, કહી ચાલ્યા સહુજન ॥૨૭॥ રહયા એકલો પાન્ડવ પોતે સર્વ થયા વિદાય; ભીમે વિચાર્યું આખા સંગમાં અમે ને અમારી માય ॥૨૭॥ પુલોચન કહે રસોઈ કરો રમોને જમો સુખે; કામ પડે તે કહેજો મુને, જોઇતું માગજો મુખે ॥૨૯॥ એવું કહીને મ્હેલની બારણે, પાટ ઉપર જઇ બેઠો; ચાર ભાઇને કુન્તામાનો, જીવ જેવામાં પેઠો॥૩૦॥ સાતે માળ ચઢીને જેયું, ઠીક રચ્યો છે મ્હેલ; જેવા જેવા જોઇએ તેવા કેવા કર્યા છે હેલ ॥૩૧॥ ભીમ કોરાણે બેસી રહ્યો છે, બોલ્યાં કુન્તામાય; જો ભીમ કેવું ધામ બાંધ્યું છે, એ દુરીયોધન રાય ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે મા ઘણું છે સારૂં, બીજું ન બોલ્યો વચન; પછી માતાએ રસોઇ કીધી, સર્વે કર્યું ભોજન ॥૩૩॥ પછી સુવાનો સમો થયો, કીધાં ઘરમે દ્વાર; પાપી પુલોચન પાટની ઉપર, સુઈ રહે છે બ્હાર ॥ ૩૪ ॥ સુતું છે ધારી માતાને ભ્રાતો, બેઠાં છે પરસાળ; એટલે હાથ જોડીને બેઠો વાયુકેરો બાળ ॥૩૫॥ બોલવાની બંધી છે મ્હારે, પણ મુજ સામું જુઓ; હયી વિનંતી ધ્યાનમાં ને, જુજવાં જુજવાં સુઓ ॥૩૬॥ ધર્મ કહે એનું વચન પાળો,ઓરે મ્હારી માય;પરસાળમાં જનેતા સુતાં ધરમમાળે જાય ॥૩૭॥ અરજુન બીજે માળે સુનો, ત્રીજે શેહેવ જેસી; ચોથે માળે નીકુળ સુતો, ભીમ થયો સંતોષી ॥ ૩૮ ॥ કુન્તાને કહયું મારા વિના ઉઘાડશો નહી દ્વાર; એમ કહીને અગાસીમાં. ગયો વાયુ કુમાર ॥૩૯॥ નીમજ કીધો ભીમજ બળીયે મ્હારે હરી ધ્યાન ધરવું, અહીં રહીનેઠીવશે ઉધું; રાત્રીએ જાગ્રણ કરવુ. ॥ ૪૦ ॥ એવું આદરી બેઠો ધાબામાં તવ મધ્યરાત્રી જાય. તે સમે પુલોચન ઉઠયો, ભીમ જુએ ચરચાય. ॥૪૧॥ સીતળ જળનો ઘડો ભરેલો, તેણેથી સ્નાન કીધું; એક ચરણે ઉભો રહયોને બળતું છાણુ મુખ લીધું॥૪૨॥ આકડાના મણકાનીમાળાથી, મંત્ર જપ્યો તતખેવ;એટલે પ્રગટ થઇને આવ્યો,ઉજવાળ અગની દેવ ॥૪૩॥ તર્ત પુલોચન પાયે પડીયો, મંત્રનું મુકયું લક્ષ, અગની કહે મને નોતરૂં દીધું. લાવ્ય આહાર ભક્ષ ॥૪૪॥ પુલોચન કહે ભક્ષ મહારાજા જરાક ઉભા રહોને; ભેગાં કે જુદાં સુતાં છે, જાળી જેવા દોને ॥ ૪૫ ॥

એમ કહીને જઈ જાળીયા વીશે, જોયું ડોકુ ખોશી; પાંચમાંથી એકે નવ દીઠાં એકલી દીઠી ડોશી ॥૪॥ પુલોચન કહે પાછા પધારો, આજ નથી કાંઇ તાલ; જુદાં જુદાં સર્વે સુતાં છે, માટે આવજો કાલ. ॥૪૭॥ તવ અગ્નીદેવ પાછો વળીયો, સુઈ રહયો પુલોચન; એટલે ભીમસેન નીરભયથયો, જઈ કર્યું સયન ॥૪૮॥ એવે બીજો દીવસ થયો; ભીમ સમજી ગયો મન; અગ્નીમાં બળવાન છીએ, એજ થશે વીઘ્ન. ॥૪૯॥ રમ્યાં જમ્યા ને સાંજ પડી પણ; નાઠ્યો દુરીયોધન; રાત્રીએ જુદાં જુદાં ત્યાં, સર્વે કર્યું સયન. ॥૫૦॥ ભીમ અગાશીમાં જઇને બેઠો, ધરે હરીનું ધ્યાન; મધ્ય રાત્રી થઇ ઉઠયો પુલોચન, શીતળ જળ કર્યું સ્નાન ॥૫૧॥ બળતું છાણું મુખમાં લીધું, અર્ક માળા ગ્રહી એવ; એકજ ચરણે ઉભો રહયો. આવ્યો અગની દેવ ॥૫૨॥ હોકારો કીધો પુલોચનને, કાહાડાને મોટાં ચક્ષ; ગઇકાલે પાછો કાઢયો તો લાવ્ય મારૂં ભક્ષ॥૫૩॥ પુલોચન કહે જરા ઉભારો, સંદેહ મારે ખોવું, ભેગાં કે જુદા સુતાંછે, તેતો તપાસી જોવું, ॥૫૪॥ એમ કહી જાળીયામાં જોયું, દીઠી એકલી ડોશી; પુલોચન કહે પાછા પધારો, રૂદે ન રેહેશો રોશી, ॥૫૫॥ અગની કહે હું નહી જાવું પાછો ભક્ષ દે હાલને હાલ; પુલોચન કહે કૃપા કરીને, આપે પધારજો કાલ ॥૫૬॥ કાલે તો જુદાં હશે પણ, આપીશ આગનાય. જેય કહ્યું તવ અગનીકાકા તુરત થયા વીદાયા॥૫૭॥ તે જોયા પછી ભીમસેન સુતો એવે ત્રીજો દન થાય; સર્વના મનમાં આવી ઉદાશી, ધરતી તો ખાવાને ધાય ॥૫૮॥ રાંધ્યું ખાધુ પણ કાંઇ ગમે નહી, મનડું તો ડગ ડગ ડોલે; ભીમ કોરાણેને કોરાણે રહે છે, કોઇ સાથે નવ બોલે ॥૫૯॥ વાટ જુએ છે દુરીયોધનની; પણ ત્યાં તે કોણ આવે; એવે સમે તો સાંજ પડી ખાવું પીવું નવ ભાવે ॥૬૦॥ ભોમી ભારે લાગવા માંડી શબ્દ કર્યા શીઆળ; સાંજની વેળા વાયસ બોલ્યા, પડી પેટમાં ફાળ. ॥ ૬૧ ॥ કુન્તા ધરમે એમ જાણ્યું, સત્ય દગો દેખાય; ભીમનું કહ્યું માન્યું નહી ને હવે વલે શી થાય, ॥૬૨॥ આડો અવળો ભીમ ફરે છે, બોલ્યાં કુંતા સતી; આવોને બેટા બેસો પાસે, કેમ તું બોલતો નથી. ॥ ૬૩ ॥ વલણ; કેમ બેટા બોલતો નથી, શું લાગી મન રિશ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે; ભીમે ધુણાવ્યુ શીશ. ॥

કડવું ૬૮ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, આદ પરવ મહીમાય ॥૧॥ શીશ ધુણાવી ભીમ બોલ્યો સાંભળો ધર ભુપ; છત્રપતીનો મહેલ જોઇ હું. બની ગયો તદરૂપ ॥૨॥ કુન્તા કહે તું મર્મમાં બોલે; હવે જાણ્યોમેં દગો, ભીમ કહે એવું નહોયે દગો કરે નહી સગો ॥૩॥ વેમીલાં તમે વેમ ધરોછો, એછે સગાં સુપાત્ર, ઘણોઘણો ખરચ કરીને, કરાવેછે જાત્રા ॥૪॥ કુન્તાજી કહે ભડકોમુ કયો.જાતરામાં નીરધાર; ભીમકહે હમણાં નહી ભડકો, મધરાત્રીનીવાર ॥૫॥ કુન્તાજી કહે કર્ય મશ્કરી, કેવારે વ્હાણું વ્હાય.એટલેતમનેમર્વને લૈને, થઇ જાવું વીદાય ॥૬॥ ભીમે જાણ્યું વળે શીખામણ માટે દાઝવા દેવું, થવા કાળ હશે તે થાશે, લખ્યું ભવીશમાં જેવું ॥૭॥ એવે રજની પડી ત્યારે; સુઇ રહયો પુલોચન; ભ્રાતેને માતે છુટાં મ્હેલમાં કર્યું શહન ॥૮॥ શેજ સ્વભાવે ભીમ બેઠો ધર્મ કને પહેલે માળ; બારીએ બેશી વાત કરે છે, મહા બળીયો વાયુ બાળ ॥૯॥ એવામાં ભીમે પુલોચનને; કહ્યું સેવક જાણી, જારે જા લ્યા ઘડો લઇને, ભરીઆવ નદીનું પાણી ॥૧૦॥ પુલોચને મન વીચાર્યું, કહ્યુ ત્યારે તોજાવું, આજ બીચારા છે મરવાના, મરતાં ગંગાજળ પાવું ॥૧૧॥ એમ કહી જળભરવા ચાલ્યો; એવામાં કેવું થાય; મેહેલમાંદીવો દેખીને આવ્યાં, ભુલેલાં વનમાંય ॥૧૨॥ પાંચ ભીલને એક ભીલડી આવી દ્વાર ઠોકે છે. પોકાર કીધા ગરીબથી, આ ઘરમાં કોણ રહે છે ॥૧૩॥ શબ્દ સુણી ભીમ હેઠો આવ્યો, ઉઘેડયાં બેઉદ્વાર; ભીમે કહ્યું કે કોણ તમે છો. ભીલે કર્યો ઉચ્ચાર ॥ ૧૪ ॥ ભાઇ અમે છીએ ભીલ જાતી, મારગે ભુલા પડીયાં; તમારા મહેલમાં દીવો દીઠો, માટે અમે આવી ચડયાં ॥૧૫॥ આજની રૂજની સુવા દોતો, પ્રભુ કરે કલ્યાણ; એટલે ભીમસેન માતાનીપ્રત્યેએમ વદયો મુખવાણ ॥૧૬॥ જાવો માતા પહેલે માળે, ધરમ બીજે માળ; એકેકો માળ બદલી સુઓ, ડોશી ઊઠયાંત તકાળ ॥ ૧૭ ॥ પછી ભીમે ભીલને કહ્યું, પરસાળમાં તમે સુઓ;તમોને શીખામણ દેવું, હું હુઓ કે નુઓ ॥ ૧૮ ॥ તોપણ તમારે બોલવું નહી, બોલાવે કદી કોય, તમે જાણુશો માણસ છે પણ, દૈત ઘણા અહીં હોય ॥૧૯॥ ભીલ કહે મોઢેને માથે, હોઢીને સુઇ રેહેશું; ઉઘેડશું નહી બોલશું નહી, સયનનુ સુખલેશું ॥૨૦॥ એમ કહીને છએ ભીલડાં; સુઇ રહ્યાં પરસાળ; બારણાં સાંક-

ળ દેહને ગયો, ભીમસેન પહેલે મળ ॥૨૧॥ બારીએ બેઠેલો ત્યાં બેઠો, એવે પુલોચન આવ્યો, કયાં ગયારે ભીમશેન ભાઇ, લ્યો ગંગાજળલાવ્યો ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે કે પાણી લાવતાં, વાર તને ઘણી લાગી;હવેતો જળ નથી પીવું, ત્રશા ગઇ છે ભાગી ॥૨૩॥ એમ કહીને બારીથી ઉઠયો, દીધા બારીના દ્વાર, તવ પુલોચન ગાગર મુકી, પાટે સુતોને વાર ॥૨૪॥ ભીમ જઇ બેઠો ધાબામાં, મધરાત્રી ગઈ જ્યારે; પાપી પુલોચન ઉભો થયો, મંત્ર સાધવા ત્યારે ॥૨૫॥ વસ્ત્ર બદલી કુંભ લીધો, શીતળ જળ સ્નાન કીધું, અર્કની માળા હાથમાં ઝાલી, બળતું છાણું મુખ લીધું ॥૨૬॥ એક ચરણે ઉભો રહીને, મંત્ર જપ્યો તતખેવ, પુરણ માળા થઇ રહી કે, આવ્યો અગ્ની દેવ ॥૨૭॥ અગાશીમાં બેઠો બેઠો, ભીમ જુએ છે ચક્ષ; અગ્ની કહે શેવક મારા, લાવ્ય મ્હારૂ ભક્ષ ॥૨૮॥પુલોચન કહે આપુછું કાકા, જરાક ઉભા રોને. ભેગાં કે જુદાં સુતાં છે, જાળીયે જેવા દોને ॥૨૯॥ અગની કહે શું જેવુંછે, આગના દે થઇ ખુશી, ભેગાં હશે કે જુદાં હશે પણ, લૈશ સરવને ખુશી ॥૩૦॥ પુલોચન કહે જરા ઉભારો; વચન વદો મીઠાં; જાળીયામાં ડાકું કરયું તો, છ ભીલડાને દીઠાં ॥૩૧॥ એવે જાણ્યું પાન્ડવ સુતા છે, રાજ્ય લેવા લાગ્યો લક્ષ; હાથ જેડી અગ્નીને કહયું, કાકા લેજે ભક્ષ ॥૩૨॥ એવી આપી આગના તવ, જવાળા રૂપે થયો બળીયો, ભડકેભડકા પ્રકટ થયા મ્હેલને વીંટાઇ વળીયો ॥૩૩॥ લાખાભોવન ભડભડ લાગ્યું, કોપ થયો માહો માહો; એક આની રાજ્ય લેવા પાપી, સળગાવીને નાઠો ॥ ૩૪ ॥ ભીમે જાણ્યું કે ભોગ મળીયા, પણ અણઘટતું થાય; ગુલામ જાતી પુલોછનશું અમને બાળી જાય ॥૩૫॥ અમે મરીએને એ શું જીવે, મુમત મનમાં ચડીયો; વાયુનો નંદન ધાબામાંથા ઉછળી હેઠો પડીયો ॥૩૬॥ કટી કશીને દંત ભીંશીને. દડબડ મેલી દોટ; પાપી પુલોચન જાય છે તેની, ઝડપ ઝાલી કોટ ॥૩૭॥ પુલોચન કહે ભુલ્યો ચુકયો, ભીમભાઇ લાગુ પાય, ભીમ કહે અમને બાળીને તું જીવતો કયાં જાય ॥૩૮॥ એક આનીનો ભાગ દેવા. તુજને આની લાવ્યો; એમ કહી માથે ફેરવતો; લાખાભોવને આવ્યો ॥૩૯॥ અગની કેરી સ્તુતી કીધી, કાકા કરો અમ રક્ષ, છ ભીલડાં મહી આપ્યાં કેને, લ્યો આ સાતમું ભક્ષ ॥૪૦॥ એમ કહી વાયુના સુને. અગ્નીમાં ફેંકી દીધો; જેવો નાંખ્યો તેવો, એને અગ્નીએ ચુશી લીધો ॥ ૪૧ ॥ વલણ ॥ ચુશી લીધો નાંખતો, થયો બળીને ખાખ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભડભડ લાગી લાખ.

કડવું ૭૨ રાગ દોહરાની ચાલનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને શંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચારે દિશાએ અગની લાગ્યો, ભડકા ભયંકર થાય; ભીમ જુએછે બારણેથી, ઘણું કરે ત્રાહ્યત્રાહ્ય ॥૨॥ જાળીમાંથી અગ્ની પેઠો. ભાંલડાં ચુશી લીધાં; બધું ભસ્મ થયું. બળી ગયાં અન સીધાં ॥૩॥ મેહેલમાં સળગ્યો, લાખને વળગ્યો; જવાળા ચઢે સુંસોટ; તનખા ઉડે વાયુ વડેને, થાય ધુમાડીનો ગોટ ॥૪॥ તેથી અતી અકળામણ આવી, જાગી ઉઠયાં માતભ્રાત, અંધારે કાંઈસુજે નહિને કરવા લાગ્યા કલ્પાંત ॥ ૫ ॥ સ્વાસ ન લેવાય મોડે ન બોલાય, ધુમાડી બહુ અકળાવે; આંખ્યોનેગળું જાય છે બળી, કંઇ કરવું નફાવે ॥૬॥ પોતપોતાની પથારીમાં. બેસી રહીને રૂવે; જીવ ગભરાય છે ઘણો ઘણોને નાસીકા બહુ ચુવે ॥૭॥ બહાર રહીને ભીમ જુએછે, મહેલમાં શું થતું હશે; મ્હારા માતને ભાત મારા; સેકાઇને બળી જશે ॥૮॥ અરેરે હું શીદ બહાર આવ્યો, એમની જોડે મરવું;મરણ પામે માતનેભ્રાતતો. મ્હારે જીવી શું કરવું ॥૯॥ એમ જાણીને આઘો ગયો એ, મેઘનાદે ગડગડીઓ; છલંગ મારી કુદીયો તે, જૈ ધાબામા પડીયો॥૧૦॥ સાચવીને ઉતર્યો માળ વિશે. ગભરાટ ઝાઝો થયો;તોપણ હીંમત રાખીને એ પાંચમે માળે ગયો ॥૧૧॥ દશે દીશાથી તાપ લાગે, કાયા થરથર ધરૂજે; ધુમાડો ધુંધવાઇ રહયોછે;નેત્રથકી નવ સુજે ॥૧૨॥ નીકુળજીનેબોલવા લાગ્યો,હાથજ ફેરવી જુએતો માદરીનો નંદનપોતે,પથારીમાં રહયો રૂવે ॥૧૩॥તે ભીમસેનને હાથ આવ્યો;તવ ઇસ્વર આરાધે;પાગોડુ ઝાલી ભોમે લીધો બેસાડી દીધો ખાંધે॥૧૪॥ પછી ફાંફાંમારવા લાગ્યો,સાચવીને સંચરીયો,હાથફેરવતાં દાદર જડયો,ચોથેમાળે ઉતરિયો॥૧૫॥ કયાંછે તું શેદેવ કયાંછે તું, શેદેવે, હુંકારો દીધો; એટલે અટકળે જૈને ઝાલ્યો, બીજી ખાંધે લેઇ લીધો ॥૧૬॥ ત્યાંથી નીચે ઉતર્યોને, અરજુન શોધી કહાડયો; ભીમે એને ઉચકીને, કેહેડ ઉપર બેસાડયો ॥ ૧૭ ॥ ત્યાંથી બીજે માળે ગયોને, દુખ પામેછે ધર્મ; સોધી બીજી કેહેડે બેસાડયા, યુધીષ્ટર જે ધર્મ ॥૧૮॥ ત્યાંથી ગયો પહેલે માળે, માંડયા ભીમે ચાળા; ઓ જાત્રાવાસી મુજ માડી, ફેરવી લેજો માળા ॥ ૧૯ ॥ તવ કુન્તાજી બ્હાજી પડીવાં, ભીમને આવી દયાય;પાંગોડુ ઝાલી મુસ્તક ઉપર, બેસાડયાં કુન્તા પાય ॥ ૨૦ ॥ પછી પંથ સોધે નાશવાનો, આડાને અવળો

થાય; જ્યાં જુવે ત્યાં અગ્ની સળગે, નાસીને કયાં જાય ॥૨૧॥ માળ ઉ-પર અથડાયા કરેછે, અગની ઉંચો ચડીયો, લાખનાં પીઠીયાં નેપાટીયાં સળગ્યાં,તવ માળ તુટી પડીયો ॥૨૨॥ તેની સાથે પડયો વ્રકોદર, જ્યાં ને ત્યાં અગ્ની ભાસે;નીસરી જવાનું મન કરીને, વાયુનો નંદન નાશે ॥૨૩॥ મેહેડાની લાખ નીચે પડેલી, તેના ભડકા થાય, કેઇ ભોમીપર ચરણ મુકે; જ્યાં ને ત્યા બળી જાય ॥૨૪॥ આસપાસ ઊચેને નીચેઅગ-ની. ભડકાનીસેડયો છુટે, ચરચર ચરચર ચામડી બળેને, શરીરે ફોલ્લા ઉઠે ॥૨૫॥ ફોલ્લા ઉઠે ઉઠીને ફુટે, થાય બહુ જળધાર;તેની વેદના થાય અતીશે; પાંચે કરે પોકાર ॥૨૬॥ ઉંચો નીચો વ્રકોદર કુદે, કાળજડા ક-ળકળીયા; જ્વાળાઓ લાગી સેડયો વાગી;વસ્ત્ર વપુના બળીયાં ॥૨૭॥ તેથી શરીર પણ લાગ્યાં સળગવા,ત્રાહ્યત્રાહ્ય મુખથી ભાંખે, અંગે આ-ભુષણ ઉનાં થયાં તે, તોડીને કહાડી નાંખે ॥૨૮॥ ચાંમડી દાજી વસ્તર બળીયાં,બળ્યાં રૂવાડાં કેશ; મરજાદા કશી રહી નહી સહુ,થયાંનગનવે-શ ॥ ૪૯ ॥ માંઉશ શરીરનું લાગ્યું સળગવા, રડે છે પાડવ પોચા; ઉંચેથી ઉના ઉના ઉકળી ને, પડે છે લાખના લોચા ॥ ૩૦ ॥ તે ઓ અંગે રડે સહુ શંગે, ભીમસેન નાસવા જાય; ઉજેસ દેખી પડતું મુકે, જઇ ભીતમાં ભચકાય ॥ ૩૧ ॥ ભચકાય ભાથી બળે છે છાતી તરત પાછો નાસે જવાનો મારગ મળતો નથી તે અથડાય છે ચોપાસે ॥૩૨॥ છે જોર તેટલું કાડેછે તેટલું, કરેછે દોટા દોટ; બોલાય નહીને શ્વાસ લેવાય નહી ધુમ્રના ગોટાગોટ ॥૩૩॥ શેદેવજીને પુછી જોવાનું, પ-ણભીમ દુખમાં દુલ્યો, વીદુરજીના કહ્યા છતાં,પંથજ પુછવો ભુલ્યો ૩૪ શેદેવજી પણ સાચો વચનનો, વેઠયા કરે દુખ અતી;પણ પોતે પુછયાવી નાતો, ભીમને કહેતો નથી॥૩૫॥છેવટ ભીમસેન થાકયો ને પાકયો, પ્રા-ણજ ઉંધો ચડીયો;નરોનાડી ખેંચાવા લાગી ઢળીને અગનાંમાં પડીયો ॥૩૬॥ તેની સાથે પડયા પાંચે, ધુશકા મેલી રડે, દીપકમાં જેમ પુદા પડે છે, તેમ પડી તડફડે ॥૩૭॥ સરવરની ગઇ બુદ્ધીને સકતી,પાપજપુ-રણ મળીયા; ચાર ભાઇને પાંચમી ડોસી, પાચે ભીમપર ઢળાયાં॥૩૮॥ અગનીમાં જેવા કાષ્ટજ સળગે,તેવાં સળગે શરીર;વ્રદ્ધ માતાએપ્રભુસં-ભાર્યા, ધરી મનમાં ધીર ॥ ૩૯ ॥ શબ સરીખા પડયા છે પાચે કોણ ચડે તેની વ્હારે; ડોસાને જરા છે સુદ્ધી તે, ઇશ્વરને પોકારે ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ ઇશ્વરને પોકારતી. ભકત ભોળી કુન્તાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કૃષ્ણ કરે કરૂણાય.

કડવું ૭૩ બાવલીયાને દેખીરે એ રાગ.

ઓ શામળા સનેહીરેરેરે હો, વ્હારે ચડજો વીઠલારે ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન; સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન; કુન્તાજીએ કરવા માંડયું છે રૂદન ॥ઓશામળા ॥ ૧ ॥ પ્રભુ મેં શું ગંગામાં ઘોયાં મળ મુત્ર, પ્રભુ તેવે પાપે શું ભાગે ઘર સુત્ર; સુદ્ધી વીના થઇને પોઢયા છે પાંચે પુત્ર ॥ઓ॥૨॥ પ્રભુ મેં શું તોડી સરોવરની પાળ, પ્રભુ મેં શું ભાગી ફળતી વ્રક્ષ ડાળ; પ્રભુ મેં શું અભડાવી બ્રાહ્મણનો થાળ ॥ઓ ॥ ૩ ॥ પ્રભુ બ્રાહ્મણ મુકીશું શેવ્યા વેસધારી. ઓખરી ગાયોને શું મેં શેવતાં તીછકારી; શું વીપ્રનાં છીદ્ર જોઈ મેં મુકયામારી ॥ઓ ॥ ૪ ॥ પ્રભુ મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ ॥ ઓ ॥ ૫ ॥ પ્રભુ મેં શું પરને દુખ દેઇ ધર્યો ગર્વ, પ્રભુ મેં શું ઉનાળે ઉઠાડીપર્બ તેવે પાપે મ્હારૂં જવા બેઠું સરવ ॥ ઓ ॥ ૬ ॥ પ્રભુ મેં શું વીશ્વાસેકોઇને દગો દીધો, પ્રભુ મેં શું મારે સ્વારથે અધર્મ કીધો; પ્રભુ પરનો પૈસો શું લલચાવી લીધો ॥ ઓ ॥ ૭ ॥ પ્રભુ મેં શું નીચ જાતીની કીધી શેવા પ્રભુ મેં શું ગુરૂ કર્યા પસાદી લેવા કુદ્રષ્ટી શું કીધી દેરાણી દેરા ॥ ઓ ॥ ૮ ॥ પ્રભુ કહ્યા તેવા અપરાધ હોય મ્હારા. પ્રભુ તોયે તમે છો ક્ષમા કરનારા; હું છું પાપી તેમાં શું કરે સુત બીચારા ॥ ઓ ॥ ૯ ॥ પ્રભુ તમે જગત ભકતના રંગ રસીયા, મધુર મુખથી હાથી મુકાવવાને ધસીયા; પ્રભુ તમે પ્રહ્લાદને સ્થંભે વસીયા ॥ ઓ ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ તમે ઉગાર્યાં નીભામાં મંઝાર, આખા નીભાને રાખ્યો આંચનહીલગાર; તેવી રીતે અમને ઉગારો જુગદાધાર ॥ ઓ ॥ ૧૧ ॥ પ્રભુ પુતના મારી બચાવ્યા બધાં બાળ, અજગરનાથી ગાયો ઉગારી ગોપાળ; તેવીરીતે ઉગારો દીનના દયાળ ॥ ઓ ॥ ૧૨ ॥ વલણ દીન દયાળ ઉગારીયે, તમ વણ કોની વ્હાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, જાણ્યું જુગદાધાર.

કડવું ૭૪ રાગ ભેરવીની છાયાનો દોહરા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામી ગરૂડા ગામી; ગોવિંદે જાણિ વાત; ભકતને દુખે ભુદરાને અતિ થયો ઉતપાત ॥ ૨ ॥ શા

બાશ શેદેવ સુત સતીનો, સઉનો જવા થયો અંત;પણ પુછયા ત્રણ કહે તો નથી, બતાવતો નથી પંથ ॥ ૩ ॥ એણે એનું બોલ્યું પાલ્યું, મને મ્હારૂં વેણ નડશે; એને પાંચમાંથી મરશેતો મ્હારે મરવું પડશે ॥ ૪ ॥ દવના દુખમાં મમ શભાર્યો. એમ અતી હેત વાપ્યું; એક કળાનુસામર્થ પોતાનું, ભીમને અંગે આપ્યું ॥ ૫ ॥ એટલે ઉઠયો સુત વાયુનો સમરનો જુગદીશ; બેભાઇ ખાંધે બે ભાઇ કેહેડે, કુન્તાને લીધાં શીશ ॥૬॥ પાછો ભટકવા લાગ્યો ભોવનમાં, ભીંતે ભીંતે ભચકાય; સુદ્ધી ભુલ્યો છે પુછવા કેરી; તે જાણ્યું જાદવરાય ॥૭॥ ભકત આધિન ભુદરો છે; તે કેમ ભયે ચુકી; વાયુ સુતના શરીર વિશે. સામળે શુદ્ધી મુકી, ॥૮॥ એટલે ભીમને યાદ આવ્યું, વિદુરજીનું વચન; શેદેવજીને પુછવા લાગ્યો, વાયુ કેરો તન ॥૯॥ સેદેવ જોશી શેદેવ જોશી; શીદને દુખીયા થાવો, બીજાને દુખીયા કરોછો, જવાનો પંથ બતાવો ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા શેદેવ જોશી, શું જુઓ ભીમ ભ્રાત; તમે તમારા ચરણ નિચે; જોરમાં મારો લાત ॥૧૧॥ એટલે ભીમે મારી લાત મારીને, સલ્યાનોચુરો કરીયો; તેમાં મ્હોટી સુરંગ દીઠી; વાયુસુત ઉતરીયો; ॥૧૨॥ એટલે વેહના વહનીની મટી, દાજ તણો દવ કાહાડયો; ઝાલ્યો શેદેવનો ટાંટીયો ને, પ્રથવીમા પછાડયો ॥૧૩॥ શેદેવજી કહે શો વાંક મ્હારો, પછાડયો એમને એમ, ભીમ કહે બહુ દુખી થયા પણ પંથ ન બતાવ્યો કેમ. ॥ ૧૪ ॥ શેદેવજી કહે પુછવાનું, ભુલી તમે જેમ, તમોને મારગ, બતાવવાનો, હું પણ ભુલ્યો તેમ ॥ ૧૫ ॥ પાછો પોતાની ખાંધે લીધો; સળંગ પથે પળીયો' એટલે હાથ ધસ્યા અગ્નીએ; સરવને લૈ ગયો બળીયો ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણી રિશ આણી, સળંગમાં ઉતરીયો; પાન્ડવને જૈ જવાળા દીધિ, તવ ત્યાં ભીમ થરથરાયો ॥ ૧૭ ॥ અવળો ફરી ફુંક મારી, વહના થયો વીદાયે, દશ ડગલાં ભીમે ભર્યાં કે,પાછો આવ્યો ત્યાંય ॥૧૮॥ ભીમ કહે ઓ અગનીકાકા, વેણ વદેલું થાપુ; એક માના પાંચને મુકોતો, એક માના સો આપુ ॥ ૧૯ ॥ એમ કહિને ફુંક મારી, અગના પાછા જાય; પાછાં દસ ડગલાં ભરયાં કે, આવિ પોહોચ્યો ત્યાંય ભીમ કહે પાપા વળો કાકા, પાંચને જાવા દોને; પાંચ જણાને મુકી દેઈ એક માના શો લ્યોને ॥ ૨૦॥ એટલે અગની દેવતા બોલ્યા, જા તને જાવા દેવું; પણ ત્રણ વેળા બોલ્યો માટે. ત્રણ માના ત્રણસે લેવું ॥૨૧॥ એવું સાંભળીને વાયુ સુતે, વીચાર કીધો મન; હું તો જગતમાંજાણુછું કાકીના સો તન ॥૨૨॥ એક માના સો બીજા કોઇ, જાણેલા નથી મે તો;

અત્યારે તો કાયે હા કહેવી. મગશે લેતો કે દેતો ॥૨૩॥ ગઇ તક બ્રાહ્મણનું વાંચનો નથી,હયો કાકા વેણ થાપું,એહયું વચન પાળવાને. ત્રણુ નાત્રણુસે આપુ ॥૨૪॥ એમ કહીને વચન ચ પ્યું, અગની પાછી વળીયો; એટલે દોટ મુકીન ચાલ્યો. વ્રકોદર મહાબળીયો ॥ ૨૫ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા મ્હારા, ત્રણુસે આપસો કયાંથી ભીમ કહે આપીશું મા, લાવીશું જાત્રામાંથી ॥૨૬॥ પીંપળાને થડ નહિ કીનારે જયા ઢાંકી સંધ્યા સાર; તે આડી પાડીને બહાર આવ્યો ક્ષણુ ન લાગી વાર ॥ ૨૭ ॥ ભીલ ભગત ત્યાં બેશી રહેલો, તેને લાગ્યો ભય ઉર; જાણ્યું કે ગભરાએલા મને મારે; કહ્યું વિદુર ॥ ૨૮ ॥ એટલે ભીમ કહે કોણ છેતું, કોણે મુકયો હાંઇ તુને, ભીલ કહે વિદુરજીએ, તમ કાજ મુકયો મુને ॥ ૨૯ ॥ હયો છ જણ વસ્ત્ર ખાદીનાં; એમ કહીને દીધાં; એબ ઢાંકવા અતી કષ્ટે,વસ્ત્ર વીંટાળી દીધાં ॥૩૦॥ પછી કનક વીંટી આપી, વિદુરજીની જેહ; કુન્તાજીએ હાથમાં ઝાલી, ઓળખી લાધી તેહ ॥૩૧॥ પછી ભીલે કહયું કે બેસો. તાપામાં પાંચે વીર, છઠાં બેસો કુન્તા ડોશી, ઉતારે સામી તીર ॥૩૨॥ તવ તે બેઠા તાપા વિશે,નદીમાં બહુ નીર; તેમાં ભીલે તાપોહંકાર્યો લઇ ગયો સામી તીર ॥૩૩॥ ત્યાં જઇને છયેને ઉતાર્યા, ભીલ પાછો વળીઓ;તે વાતનો વિચાર કરે, દ્વારીકાંધીશ શામળીયો ॥ ૩૪ ॥ જાણ્યું કે ભીલ જઇને કહેશે, વિદુરજીને વાત;પણ મ્હારે કેવરાવવું વિશ્વમાં, પાન્ડવની થઇ ઘાત ॥૩૫॥ કોઇ ન જાણે એવું કરવું, તે ચટકી મન લાગી; અડધો નદીએ ભીલ આવ્યો તાપો નાંખ્યો ભાગી ॥૩૬॥ ભીલ ભગત પાણિમાં તણાયો, લાગ્યાં ત્રાહ્ય ઓચરવા; ભીમ કહે શીદ ત્રાહ્ય કહો છો. જાય છે જાત્રા કરવા ॥ ૩૭ ॥ કુન્તાજી તવ રડવા લાગ્યાં, નથી બોલ્યાનો આરો; જાત્રાનું મ્હેણું દઇ દઇને ભીમ લેશે જીવ મ્હારો ॥૩૮॥ પછી ધરમે પૃછ્યું જોશીને, કહો કરીશું કેમ; શેદેવ કહે પુર્વ દશાએ, ચાલો એમને એમ ॥૩૯॥ વનમાં જઇશું રાજી રહીશું, થઇશું નગ્રમાં દુખી;હાલછે આપણિ દશા નઠારી;તેથી નહિથાવો સુખી ॥૪૦॥ ધર્મ કહે વેશ શીશ ચઢાવ્યું, વસ્તી વીના વન રહીએ; પણ ભોમી ચરણુ મુકાતો નથી, કેમ કરીને જઇએ ॥ ૪૧ ॥ તે કરતાં ભીમ લઇ જાયે તો; ધારીએ તેમ જવાય; ભીમ કહે વારો થઇ રહયો મ્હારો, ઉચકો ધરમ રાય ॥૪૨॥ રુળંગમાં ઉંચકીને ચાલ્યો; કયાંલગી કીધાં પાપ; ધર્મ કહે તું વિના કોણુ તેડે,ઉગર્યા તુજ પ્રતાપ ॥૪૩॥ એટલે ભીમને હોંસ આવી, ઉચકાયા માત ભ્રાત, પ્રભુના બળથી પુર્વમાં

ચાલ્યો પ્હોર રહી છે રાત ॥ ૪૪ ॥ જાય વ્રકોદર વાયુને વેગે, જોરમન રહે ઝાલ્યો; કૃષ્ણ પ્રભુના સામરથથીએ, સવાસો ગાઉ ચાલ્યો ॥ ૪૫ ॥ એવે આવ્યું એક સરોવર, ત્યાંતો વ્હાણું વ્હાય શેદેવજી કહે ઉતારો વીરા, વીશ્રામ કરવો હાંય ॥ ૪૬ ॥ એટલે ભીમે હેઠે ઉતાર્યાં, શ્વાસ ઘણેરો ચડીયો, પ્રભુએ પોતાનું બળ લેઇ લીધું; તેથી ચતોપાટ પડીઓ ॥૪૭॥ ચાર ભૈને મા પાસે બીરાજ્યાં, દીવસ દેખી થયાં રાજી; રાતાં રતાળુ જેવાં શરીર છે; આવીને માંખ્યો બાજી ॥ ૪૮ ॥ તે વેદનાથી બહુ અકળાયાં, કેમ કરી આઘી કાહાડે, લીમડાના ડાળાં ભાગી લાવી, એક એકને ઉરાડે ॥૪૯॥ ભીમને અંગ ઉરાડે માતા, સાતા ભીમને થાય, એટલે ઉઠયો સુત પવનનો; એક કર્યો ઉપાય ॥ ૫૦ ॥ વૃક્ષનાં લાંબાં કાષ્ટ લાવ્યો. ભોમીમાં દીધાં ઘાલી; આડાઅવળાં બીજાં બાંધીને એક પર્ણકુટી કરી આલી ॥૫૧॥સાગનાં પત્રની ભીંત્યો બનાવી,મક્ષીકા પેશી ન જાય; તે મધ્યે સહુ જઇને બેઠાં, મટી માખ્યોની પીડાય ॥૫૨॥ પછી ધરમ કહે ભીમસેન વીરા, પેટ પાપી પેટ ખાવા માગે;તવભીમઝુપડી બહાર ચાલ્યો, જઈ ઉભો જરા આઘે. ॥૫૩॥ પોતાનું પેહેરેલું વસ્ત્ર કાહાડયું; વડો કર્યો વીવેક, અડધું ફાડીને કરી લંગોટીઓ, અડધાની ઝોળી એક ॥૫૪॥ પ્રથમ પોતે વાળી લંગોટી, આવ્યો શતીનો બાળો, ભીમ કહે તમે વસ્ત્ર કાઢીને, ચારે લંગોટીઓ વાળો ॥૫૫॥ માતા પેહેરે વસ્ત્રજ આખું; તમારાં મુકી છાંડો; આગળ લેવા તેપર દાડા, કહો હું ડાહયો કે ગાંડો ॥૫૬॥ ધર્મ કહે ધન્ય ત્રેવડ તારી, કહી વસ્ત્ર નાંખ્યા ટાળી; ભીમના કહ્યા પ્રમાણે ચારે લીધી લંગોટીઓ વાળી ॥૫૭॥ ભીમે ઝોળી ખાંધે ભરાવી, બેસો વીરા વન જાવું. સર્વને ખાવા માટે વનના, વનફળ હું લેઇ આવું ॥૫૮॥ કહીને ચાલ્યો ઉતર દીશા ફળ તણો નહા પાર; લેઇ લેઇને ઝોળી ભરે ને પોતે કરે છે આહાર ॥૫૯॥ વલણ ॥ આર કરે ઝોળી ભરે કુન્તાનો કુંવાર, વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા સુણો સૌ સંસાર.

કડવું ૭૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એર્ણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ બે ચાર લીધાં તુમડાંને; ફળ ઝોળી ભરી લાવ્યો, માત ભ્રાત ભુખ્યા બેસી રહયાં છે, માટે ઉતાવળો

આવ્યો ॥૨॥ તુમડા કીધાં જળ પીવાનાં, ભરી આવ્યા શૈદેવ જેશી; ઝોળીના ફળનો ઢગલો કીધો, ફળ વેંચી આપ્યાં ડોશી॥૩॥ સરવે ખાધુંને જળ પીધું, પછી કાઢયું એક કામ;દર્ભની ગુથીસાદડીયોને,સમરે સુંદીરશામ ॥ ૪ ॥માંખ્યોને દુખે ઝુંપડી વીગે, બેશી રહે બધો દન; રાત્રીએ સરોવરપર બેશે એવડી ખાય પવન ॥ ૫ ॥ પછી જઇને સયન કરે એમજ કાઢે દન; વનફળ લાવીને ખવરાવે: નીત્ય વાયુનો તન ॥૬॥ ખાય પીયેને ભગવત ભજે, જંજાળમાંથી છુટયા; ફળ લાવે ભીમ ઉતરમાથી; તે દીશા ફળ ખુટયાં ॥૭॥ છ માસ સુધી ત્યાં ફળ ચાલ્યાં,હવે તે કયાંથી લાવું;ભીમે મનમાં એમ વીચાર્યું, પુર્વદીશાએ જાવું ॥૮॥ એવું જાણી ઝોળી લઇને, નીકળ્યો કુન્તા તન; ચારગાઉ આઘો ગયો ત્યાં, આવ્યું હેડંબા વન ॥ ૯ ॥ થોર તણી ઘડી વાડ દીઠી, કૌતક જોયું મેં હોણું; અઘોરવનમાં આવે ઠેકાણે;રહેતું હશે કોણ॥૧૦॥ તે ચરચા મહારે નજરે જોવી, જોવુંજે બાગમાં શું છે, ફળ લેતાનેખાતા મુજને, પુછે તેને પ્રભુ પુછે ॥૧૧॥ એવું જાણી હીંમત આણી; આઘેથી દોટે ચડીયો, છલંગ મારીને બાગ ભણીએ, વાડ કુદી મહી પડીયો ॥૧૨॥ બાગમાં જોયું મનડું મોહ્યું, હરખ્યો અપરમપાર. જેવી જોઇએ તેવી વનસ્પતી, ઉગીછે અરાડ ભાર ॥૧૩॥ દશ વરસ લગી ખાતાં નખુટે મળ્યું ઠેકાણું ઠીક;પછી લાગ્યો ફળ તોડવા એને,નથી જરાએ બીક ॥૧૪॥ અનેક જાતીના ફળ ને ફુલ છે, વર્ણવી શું શકે શેશ; રમણી રંભા જાડા સ્થંભા, અતી ઉંચીછે કેશ ॥૧૫॥ વૃક્ષ ઘણાંછે ચોરૂ ચારોળીનાં,ચંદન ચંપો અંક; વેલ વાલોળને વૈલશડાછે,આશાભનોવાળ્યો વંક ॥૧૬॥મોઘેરો મરડાઇ રહયો છે, હેરામણી ને મરેઠી; આંબો આંબલીને આવળછે, એખરોને અરેઠી ॥૧૭॥ કોઠી કેવડી કાંચકીછે, કદળીના કોમળ સ્થંભ; સાગ શીશમને સર્ગવો સાદઢ, આશાળ કેરા ખંભ ॥૧૮॥ જામે જુઇને કમળ કેતકી,કુસુમ વનમાં ભોથાં, ફોફળ રામફળ જામફળ જાયફળ; ભમરા મારે ગોથાં ॥૧૯॥ લીંબુ કરમદા કરતી કંથેરી, કમરખ જાંબુ બોર; તાલતમાલને રસાળ સમડી, રાએણ રાતાકોર ॥ ૨૦ ॥ ખડોકળીની વેલવનીછે, પીળી આંબા સાખ, બાવચી બીજોરાં ચીનીકબાલા; ઝાડે ઝુલે દ્રાખ ॥ ૨૧ ॥ પપનસ ફનસ અને નારંગી, શીફળ નીચા નેત્ર; તોડ તાઢી બદામ બપૈયા, ખજુર ખારેકનાં ક્ષેત્ર ॥૨૨॥ પીંપળ પીપળીને વડગુંદા, ધમીણને પલ્લાસ; ફાલશાં શેલડીને શેતુરી વરખડીને વાંસ ॥૨૩॥ તજ જાવંત્રી લવાગએલચી, સીકાતરાં જલદારૂ

મલબાસ ગુલસબો ગુલચંપો, મોરસલી સગધારૂ ॥૨૪॥ મટાગે ઝાડની વટાઓ લાંબી, સીતળતાછે અને.લ; કાબર કોયલ્લ કરે ઉકાબપૈઆ બહુ બોલે ।૨૫॥ તેતર ટઉકે વઇયો બબડે, ચાતકને ચકોર, હીરામણ મેંના કાકા કઉઆ, મોર કરે બહુ સોર ॥૨૬॥ અનેક જાતીનાં પક્ષી ઉડે, બોલે મધુરી વાણી, પાકાં ફળની પીમળે ભીમનામહોમાંભરાયું પાણી ॥૨૭॥ ફળ તોડી તોડી ખાવા લાગ્યો, જરા ન દીલમાંડરતો; ભાવે તે ખાતો બહુ મલકાતો,વળી ઝોળીમાં ભરતો ॥૨૮॥ફાલતો ચાલતો મહાલતો મનથી,શુભ સતીનો સુત;માલ્લોક વનની હેડંબારાક્ષણી શસ્ત્ર મ યાવી દુત ॥૨૯॥ કૈં કીર મુખા કૈ સ્વાન મુખા, ભુંડ મુખા મહી ભારે. અશ્વ મુખાને ગર્ધવ મુખા, કૈંના છે મુખ મંજારે ॥ ૩૦ ॥ વ્રશભમુખા મહીસીમુખા, ઘુઅડ મુખા ઘણા;અન ઉંદક જરાન જોઇએ ચાવે લોઢાના ચણા ॥૩૧॥ જુદા જુદા રંગછે અંગના, લીલા પીળા રાતાચોળ, કાળા ભુરાને કૈં પચરંગી, નેત્ર સરવના ગોળ ॥૩૨॥ નાકેથી બુચા તાડપુર ઉંચા બાગના પેરા ભરે; પશુ પક્ષી મહી પેશી સકે નહી હરનીશ ચેકી કરે ॥૩૩॥ તેના બાગમાં ભીનસેન ખાયછે, લાગે છે મેવો મીઠો; એવામાં એક ભુંડ મુખાએ ભીમને ભમનો દીઠો ॥ ૩૪ ॥ તવ તેણે કારમી ચીસ નાખી, ઉઠયો અસુરો બળીયો; આસપાસથી સહુ દોડી આવ્યા તરત ટોળે મળીયા ॥૩૫॥ભીમને જોવાને જોર આવ્યું ઘોરજ આપણો એછે, ભીમે જાણ્યું કે ભલે આવ્યા; આપણું એ શું લે છે ॥૩૬॥ નથી ડરતો ફળ આર કરેતો, દહીતોએ મુકી દોટ; વરકોદરને વચમાં ઘેરિ, ફરતો વળીઓ કોટ ॥૩૭॥ હોકારા કરતા ભાવે આદરતા ભીમ નથી ગભરાતો; સારાં સારાં ફળ દેખે તે તોડી તોડીને ખાતો ॥૩૮॥ દૈત કહે અલ્યા કોણ છે તું, હવે તે કયાં જાઇશ; બાગવંતનાબાગમાં પડયોછે, માર ઘણો ખાઇશ ॥ ૩૯ ॥ મરણ તારૂં આવી પોહોચ્યું, શું સમજી ફળ ખાય; ભીમ કહે જો જીવવું હોયતો, લાગી મુજનેપાય, ॥૪૦॥ દૈત કહે તું કોણ છે લ્યા; ઝાલવા આવ્યા ઝ ઝા, ભીમ કહે મને કેમ પુછોછો અમે પ્રથવીના રાજા ॥ ૪૧ ॥ ભોમી અમારી કયાં છે તમારી, સર્વને મારી કહાડું; રજા લીધા વિના આંહી વસ્યાછો, લાવો ભોમીનું ભાડું ॥૪૨॥ સાંભળીને સહુ હસવા લાગ્યા, બચ્યા મળ્યા તારા પાપ; ભીમ કહે તમો સરવ બચ્ચા; હુતો તમારો બાપ ॥૪૩॥ દહીતોએ કહ્યું આ રમકડું.રાણીને જઇ કહીએ; બીજા કહે એમાંશું કહેવું તું, રાણી કનેલઈ જઇએ ॥૪૪॥ એવું વીચારી.સુર બોલ્યા, અરે-

હેવાદે ફળ ખવાશે, આ બાગની માલીકછે રાણી, ચાલ તું તેની પાસે ॥૪૫॥ ભીમ કહે મહારે શું કામ એનું, નજરે કદી નથીન્યાળી; તે કરતાં કદી આવું જોવાને, રૂપાળી છે કે કાળી ॥ ૪૬ ॥ એટલે અસુરો હસીને બોલ્યા, ચાલે તું ત્યાંતો બતાવું; ઘણી રૂપાળી રાણી અમારી, ભીમેકહ્યું ચાલો આવું ॥ ૪૭ ॥ એમ કહી ચાલવા લાગ્યો; મસ્તાનો મન મહાલે, અસુર લોકો આગળ પાછળ, ઘેરો કરિને ચાલે ॥ ૪૮ ॥ વચમાં ચાલે વાયુનો નંદન, ધીરે ધીરે જાય; મારગમાં મીઠું ફળ દેખે, તોડીનેતે ખાય ॥૪૯॥ દહીત કહે અલ્યા ચાલ સીધો, કેમ તોડે ફળ અતી; ભીમકહેમુમન કરોતો, જાવો આવતા નથી ॥ ૫૦ ॥ દહીતોએ જાણ્યું હ્યો સમજાવી, ગાંડીયું નાશી જાશે, આજ્ઞા આપી ખાતો જજેતું; ચાલ રાણીની પાસે ॥૫૧॥ એવે દશ જણ આગળ દોડયા, જઇ કહી રાણીને વાત; હેડંબા કહે આવવા દો, કોણ એવો કજાત ॥૫૨॥ વડની ડાળે હીંદોળોછે; પાશાણ કેરો ભારી; દાશી ખીંચે રાણી હીંચે; ઘણી જોરાવર નારી ॥૫૩॥ ત્યાં ભીમને લઇને આવ્યા, સૌના જુદા મનસુબા; હીંચકા સામો ભીમને રાખી, આસવે પાસવે ઉભા ॥૫૪॥ જોઇ લીધી રાણીને ભીમે, ભય ભણકારો ભાગ્યો; નીચું ઘાલી ઝોળીમાંથી, ફળ લઇ ખાવા લાગ્યો ॥ ૫૫ ॥ હેડંબા કહે ફળ ખાનારા, છે તું મુરખ જેવો; ઉભો રહે સામુ જોઇને, પુછું તે જવાબ દેવો ॥૫૬॥ ભીમ કહે હું મુરખ જેવો, તું મેહારીસરદાર પુછે તેનો જવાબ આપુ, ઓ વનની રહેનાર ॥૫૭॥ વલણ ॥ વનવગડે રેહેનાર તું, પુછવું હોય તે પુછ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે. ભીમે મરડી મુછ ॥

કડવું ૭૬ રાગ ઢળકતી ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; હેડંબા કહે તું આવ્યો કયાંથી, ભીમ કહે આવ્યો વાદળમાંથી ॥ ૧ ॥ હેડંબા કહે કેમ ચઢયું બોલે, ભીમ કહે મારે સહુ તરણા તોલે; હેડંબા કહે કોણ તારૂં ગામ; કોણ માત તાત કોણ નામ ॥ ૨ ॥ ભીમ કહે તું કોણ નાત જાત, પેહેલી કર મુને તારી વાત, હેડંબા કે શી વાત પુછે મહારી, ભીમકેપરણેલી છે કે કુંવારી ॥૩॥ હેડંબા કહે કહુ વાત વરણી, હુંછું કુંવારી હજી નથી પરણી, ભીમ કહે મળ્યો ઘાટ કેવો, અલી હું પણ તારા જેવો ॥ ૪ ॥ હેડંબા કહે જીભડી કર થોડી, ભીમ કહે મળી આપણી જોડી

હેડંબા કહે ઠેર મારી નાખુ, વારીંદુ વાળવા નવ રાખુ ॥૫॥ ભીમ કહે મુજથી દેવ કાંપે, તારા જેવી હજારો પગ ચાંપે; હેડંબા કહે સુણવચન, નાંખે હીંડોળો માને મુજ મન ॥૬॥ તો તો ભલી તુજ ભવીશના પેર. રાખી ખવરાવિ ગુલામ ઘેર; ભીમ કહે ભુંડી જોડ હાથ, કેહેકે આવો બેસો સ્વામીનાથ ॥૭॥ હેડંબા કહે જંગલી જન; તને હીંચકે બેસાડું મન; બેસ બેસાડુને દોર ઝાલું; ખો ભુલે તેવો હીંચકો ઘાલું ॥૮॥ કહી હેઠી ઉતરી નારી; ભીમ ત્યાર થયો ખુંખારી; ઝોળી લેઇ હીંડોળે ગયો; ઉપર બેસવા ત્યાર થયો ॥૯॥ હેડંબા કહે નહીં જાય ચુકી તારી ઝોળી નીચે દે મુકી; ભીમ કહે મુકુ નહી સરવથી, મને ગુરૂએ ભણાવ્યો નથી ॥૧૦॥ ગર્થ ગાંઠેને વિદ્યા પાઠે, અમે રહેવાના અમારે ઘાટે; હેડંબા કહે બેશ બકવા મુકી, જોજે ઝાલવામાં જાતો ચુકી ॥ ૧૧ ॥ એમ કરયા લાડીએ સોર; તવ ભીમ ગ્રહ્યા બે દોર; દેઇ ચરણને ઉપર ચડીઓ, તેવો હીંચકો તુટી પડીઓ ॥૧૨॥ તેની સાથે વડ ડાળ ભાગ્યું હેડંબાને તો આશ્ચર્ય લાગ્યું; ભીમ ઉઠી આઘો જઇ ઉભો, મુછ મરડે સતી સુત સુબો ॥૧૩॥ બોલી હેડંભા દક્રિત શું ભાળે, બાંધો હીંચકો બીજી ડાળે, તવ બાંધી દીધો બીજી ડાળ; હેડંબા બોલી મુખતતકાળ ॥૧૪॥ અલ્યા બેશ જંગલી બી જીવાર; ભીમ કહે તું સાંભળ નાર; અલી મેં જોયું તારૂં પાણી નહી બેસું બધું ધુળધાણી ॥ ૧૫ ॥ તવ હેડંબા બોલી એમ, ત્યારે હું બેસું ધરિ પ્રેમ; જોવુ ઝુલાવે છે તું કેમ, નાંખ હું પ્રસન થાઉ તેમ ॥૧૬॥ એવું કહી બેઠી એ નારી, ભીમે ગ્રહયો દોર ખુંખારી; મનમાં રામનું નામ ભાખે, ધીર ધીરે હીંચોળો નાંખે ॥૧૭॥ તવ હેડંબાએ કર્યો સોર, રડયા કયાં ગયું તારૂં જોર, ભીમ કહે શું બકેછે ડાલી, હવે બેસજે બે દોર ઝાલી ॥ ૧૮ ॥ તું તો જોઇ લેજે હાથ મહારા; તુને દેખાડુ ગગનના તારા; કહી કોપે ચઢયો સતી સુત, ઘણો થયો છે આકળો ભુત ॥૧૯॥ વલણ ॥ ભીમ થયો અતી આકળો, જબ્બર ઝાલ્યો દોર, વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે, કેવું જણાવે જોર.

કડવું ૭૭ રાગ કટાવની ચાલ.

વાયુ નંદન કરે પ્રભુ વંદન, સીવ સમરતો ધ્યાનજ ધરતો, બહુ બળ કરતો હરતો ફરતો; જરા ન ડરતો, વાયુ દેવનું સ્મરણ કરીયું, બળ આદરીયું મનડું ઠરીયું ડગલું ભરીયું; હીંદોળાને ચાક ચડાવ્યો,

ખેલ લડાવ્યો, મુમત અડાવ્યો ધીરે ચલાવી, ઘણો હલાવી; દોર ઝલા-
વી ફેંકયો બાગમાં; કેવળ કળમાં; એકજ પળમાં; જેમ વાદળમાં વીજ-
ળી નાસે, તેવું ભાસે; ગયો આકાશે; ભય ચોપાસે, ત્રાયા ત્રાસ, ગગને
જઇને પાછો વળીયો; અવળો પળીયો, અઢળક કળીઓ, ટગટગ જુવે
ભીમસેન બળીયો;ભય ભરી નારી, દુખમાં ભારી, મન વિચારી; મુખ
પોકારી, કહ્યું ખુંખારી; નારી તમારી હયો ઉગારી, હયાજ ધારી, એ
બળવંતા મ્હારા સ્વામી; કહ્યુ શીશ નામી; બહુ દુઃખ પામી, ન રહી
ખામી, હું તો હરામી, ચાહ્ય તેમ બોલી, મન નવ્ય લાવો; મુને બચાવો
વ્હારે ધાવો, વેહેલા આવો, હીંચકો સ્હાવો; એવું ભીમે સાંભળ્યું કાને,
સતી સંતાને; મનહુ માને; દુઃખ દઉ શાને, બહુ તોફાને, પડશે નારી,
જાશે મ્હારી, છે બહુસારી; પ્રાણુની પ્યારી, અતી સુખકારી; એવું
ધારી, છલંગ મારી; બળીયો બોહોળો, થઇને પોહોળો, ઝાલ્યો હીંદો-
ળો દઇવત દાખી; દીધો રાખી, સહુ જન સાખી, ખમ્મા ભાંખી;નારી
ઉતારી, જે પુતારી, તે થઇ સારી, વશ બની ભારી; બળવંત ધારી;
નમી બીચારી, ફરી પરદક્ષણા; છો સુલક્ષણા. બે કરજોડી; કટી મરોડી;
શીશ નમાવ્યું, ભીમને ભાવ્યું. રમકડું આવ્યું, ઠીકજ ફાવ્યું, કોમળ
રદેછે, ગણી ગદેછે, બેશ બદેછે; વલ્લભ કહેછે; પરણવાની કીધી ત્યારી,
માંડી મંડપ રચના સારી ॥ વલણ ॥ મંડપની રચના રચી, સોભાનો
નહી પાર; નારદરૂશી આવીયા, પરણાવ્યા તે ઠાર.

કડવું ૭૮ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નારદ આવ્યા ભીમે બોલાવ્યા
કહો પધાર્યા કેમ, નારદજી કહે પરણાવવાને, આવ્યા ધરીને પ્રેમ ॥૨॥
ભીમે કહ્યું ભલે મહારાજા, એતો મુને ગમી વાત; પણ તમો કોઇને નવ
કેહેશો, ન જાણે મુજ માત ॥૩॥ નારદ કહે હું શાને જણવું, હેડંબાએ
જોડયા હાથ; મંડપમાં પધારો પરણવા;ઓરે મારા નાથ ॥૪॥ તવ ભીમ
કહે સાંભળનારી, હું વાત મ્હારી વરણું; મ્હારૂ ખાધાનું પુરૂ કર્યાની, શ
કતી હોયેતો પરણું ॥૫॥ હેડંબા કહે તન મનને ધન, સરવે છે તમારૂં;
આજથી અરપણ આપને કીધું, કાંઇ નથી અમારૂં ॥ ૬ ॥ એટલે ઉઠી
બેઠા મંડપમાં, હેડંબા સનમુખ આવે, સામા સામા નરનારી બેઠા

નારદજી પરણાવે. ॥૭॥ વળણુ ॥ પરણાવે નારદરૂશી, રાક્ષણીયો ગાત ગાય; રાક્ષસ સહુ બીરાજીયા, વલ્લભ કહે કથાય.

કડવું ૭૯ રાગ ધોળ

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષતરાયના તનરે ॥ ૧ ॥ મંડપમાં તો હસ્ત મેળાપક થાયરે; માનુનીયો મળી મળી ગીતાં ગાયરે. ॥૨॥ નારદજી પાડી પટોળે ગાંઠરે મંત્ર ભણી વરમાળા આરોપી કંઠરે. ॥ ૩ ॥ મંડપ મધ્યે પેહેલું મંગળ વરતાયરે, પેહેલે મંગળ ગાયોના દાન અપાયરે. ॥૪॥એવે બીજું મંગળ ફર્યાં નરનારીરે બીજે મંગળ આપી ભોમી ધણી સારિરે.॥૫॥ મંડપ વીશે ત્રીજુંમંગળ વરતાયરે, ત્રીજે મંગળ શેવક દાન અપાયરે ॥૬॥ચોરીમાં તો ચોથું મંગળ વરતાયરે; ચોથે મંગળ ભર્યાં ભંડાર અપાયરે ॥૭॥ પછીજમ્યાં વરકન્યા કંસારરે,હેડંબાએ પેહેરાવ્યો મોતીનો હારરે. ॥૮॥ પરણિ ઉઠી રૂપૈયા વીંટીઓ રમાયરે, પછી બંને લાગ્યા ગોત્રજને પાયરે ॥ ૯ ॥ દીધીદક્ષણા નારદ થયા વિદાયરે પછી બેઉ ગયાં કનક મ્હેલ માંયરે॥૧૦॥ ॥વલણ॥ વરકન્યા ગયા મહેલમાં, રસોઇ કરી તત્ર દાસ; વલ્લભ વદે સુત વાયુનો, અતિ થયો ઉલ્લાસ.

કડવું ૮૦ રાગ સાખી.

વૈસમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધપરવ મહિમાય ॥૧॥ શેવક શેવકીયે રસોઇ કીધી,ભીમને ફળ્યા ભગવાન, હેડંબા કહે ઉઠો સ્વામીજી,જમવા સારૂ કરોસ્નાન ॥૨॥ તત્ર ભીમ ઉઠી ન્હાવાને બેઠો, હેડંબા આવી સંગ; તેલ ફુલેલ લાવી શેવક પાસે; ચોળાવ્યું ભીમને અંગ. ॥૩॥ ઉષ્ણોદકથી સ્નાનકરાવ્યું, દહિત લોકે અંગ ચોળી;વસ્તર વતી તે સાચવી લુછયું, ઉતરી દાઝેલી ખોળી ॥૪॥પછી ભીમે કહ્યું દહિતોને દેતાતા ફળનાટેટા; બાગ વિશે જુઓ કહયું તું અમે; રાજા ખરાકે ખોટા. ॥ ૫ ॥ દહિત કહેછે કે ખરા મહારાજા, બેસોને કરવા ભોજન;હેડંબાએ પિરસ્યું પીરસણું, તે રૂન પામ્યો અન. ॥૬॥ વિવધનું એણે જમણ જમાડયું, પછી આપ્યો મુખવાસ; તે લેઇ જઇને ઢોલીયે બેઠો, હેડંબા બેઠી પાસ.॥૭॥સુણોસ્વા-

મિજી પાણી પીને, ઘર પુછું એ નહિ રીત, હુંતો પુછયા વગ્રુ પેઠેલા પરણી, લાગી તમારી પ્રીત. ॥૮॥ અપરાધ મારો ક્ષમા કરજો, કોણુ તમારૂં ઘર ગામ;કોણ માબાપના દીકરાને કોણતમારૂંનામ.॥૯॥કોણનાત જાતને ભાત કોણછે, વાત પુછયાનો થયો પ્રેમ;આવા જંગલમાં કોઇ ન આવે ને તમે પધાર્યા કેમ ॥૧૦॥ ભીમ કહે તું સાંભળ સુંદરી,હસ્તીના પુર મહારો દેશ;ક્ષત્રાણિનો દીકરોછું,સર્વ રાજાનો નરેશ ॥૩૧॥ચારભાઇને પાંચમી માછે, સુખ રૂપ કરતાતા રાજ;અમારા કાકાના સોદિકરા છે, તેમને અમપર દાઝ. ॥૧૨॥દગો કરીને કાઢયાં જાત્રાએ,ઘરબારમાંથી ટાળ્યાં; વનમા ભાવન કરી લાખનું, તેમાં અમોને બાળ્યાં ॥ ૧૩ ॥ તે બળતામાંથી ઉગાર્યા હરીયે, આવ્યા છીએ આવન; છમાસથીઅમે રહીએ છીએ, અહીંથી એક જોજન. ॥૧૪॥ પશ્ચીમ દીસાએ સરોવર છે, ત્યાં કર્યો છે વિસરામ;ઉતરમાંથી ફળ લાવતોતો, ખોતાંતાં માભેતમામ ॥૧૫॥ એ દિશામાં ફળ ખુટયાં ત્યારે, આવ્યો હું તારાભેણી,પુર્વનાલેખથી લગનજથયું,તુંધણીઆણીહુંધણી. ॥૧૬॥ હેડંબા કહે પધારોપીઉજી. હવે થઇ સુખ લ્હેર; તમારા ભાત વસ્યા છે વનમાં, તેડી લેઇ આવીએ ઘેર. ॥૧૭॥ એટલે ભીમે મન વિચાર્યું,માભાઇનું સાલ નડસે;હશાશે બોલાશેનહિ મારાથી,ખરા રંગમાં ભંગ પડશે,॥૧૮॥એવું જાણીભીમસેન બોલ્યો, હુંતો નહિ તેડી લાવું;તું તેડી આવે તે મને ન ફાવે,હું વન નાશી જાવું. ॥૧૯॥ એતો ભગત છે અહિં નહિ આવે, જો લગ્ન થાય પ્રખ્યાત;તો તુજ કને આવવા નવ દે, મહારા માતન ભાત ॥૨૦॥ તવ હેડંબા એવું બોલી, રહેવાદો એમને ઠામ; તમે જાવો ત્યારે તમારાં માભાઈ, મહારે જોઇએ શું કામ ॥૨૧॥ આપણા બાગમાં ફળ ઘણાછે, જઇને ત્યાં આપી આવો,તમેતમારે ખાઇ પીને'સંસારનો લ્યોલ્હાવો॥૨૨॥ એવામાં તો સાંજ પડી કે, ભીમસેને ફલ મંગાવ્યાં, ઝોળી ભરીનેગાંસડી કીધી, દહીતને શીશ ચઢાવ્યાં ॥૨૪॥ માત ભાતને આપવાનેચાલ્યો, દીનમણી હસ્ત થાતે; નારીએ પુછયું કયારે આવસો,ભીમે કહ્યુંપોહોર રાતે. ॥૨૪॥ ભીમછે આગલ દહિત છે પાછલ, ત્રણ ગાઊ મજલ કીધી; ભીમે દહિતને પાછો વાળ્યો, ફળની ઝોળી લઈ લીધી. ॥ ૨૫ ॥ ઝોળી લઇને ચાલ્યો ભીમસેન,માતા જુવેછે વાટ; ભીમને આજ કેમવાર લાગી, સર્વ કરે ઉચાટ. ॥૨૬॥ એવામાં આવ્યોબહુ ફળ લાવ્યો,મેલ્યાંઝુપડીમાં સાર;કુન્તાજી કહે કુંવર મ્હારા, કેમ લાગી બહુ વાર.॥૨૭॥ભીમ કહે કાંઇ ફળ નથી મળતાં, આતો હું વન;આખા દાહાડામાં આટલાં

વીણ્યાં, કુન્તા કહે ધન્ય તન ॥૨૮॥ અમારે માટે કષ્ટ તું વેઠે, તવ બોલ્યા શેદેવ શાણા; ઓરે મારી કુન્તા માતા, આજ વહે'ચો ગોળ ધાણા ॥૨૯॥ ભીમે વીચાર્યું જોશીડો જાણે, કહી દેશે મુખ લાવી; કોઇ ન ચેતે એ રીતે ભીમે,જોશીને આંખ્ય બતાવી ॥૩૦॥ એટલે શેદેવ રયા છાના કુન્તાને પડયો વેમ;શાના ગોળને ધાણા કહ્યા,કહી છાનો રહ્યો કેમ॥૩૧॥ શેદેવજી કહે સળગ વીશે મુને પછાડયો એણે; તે દુઃખજેવું એને દુઃખ પડીયું, ખુશી થયો હું તેણે ॥૩૧॥ કુંતાજી કહે મારા પીટયા; એમાં શું ખુશી થાય; આપણે માટે આથડવાને, એજ બીચારો જાય ॥૩૩॥ એમ કહીને ગાંસડી છોડી, ફળ ખાવા સૌ આવો, ભીમ બેટા કેમ બેશી રહ્યા છો, તમે પણ ફળ ખાવો ॥૩૪॥ ભીમ કહે રણમાં રઝળ્યો ત્યાંફળનું ભોજન કીધું;અથડામણમાં વારેવારે, ઘણુંક પાણી પીધું ॥૩૫॥ તેથી પેટ ભરાઈ ગયું છે,ખાવું નથી લગાર;શેદેવે શાન કરી એક કોળીયો,લવ વોતો કસાર ॥૩૬॥ પછી સરવે ફળજ ખાધાં, કુંતાજી બોલ્યાં કોડે;ભીમ બેટા કાલ અરજુનજીને,લેઇ જજે તું જોડે ॥૩૭॥ ભીમ કહે ઓ માતા મ્હારી, શું ચાલે બીજાની હામ; એવનમાં એક વાઘણ મોટી, નહી અરજુનનું કામ ॥૩૮॥ શેદેવજી કહેવાતજ સાચી, ભીમભાઇએ વશકીધી,તવ કુંતા કહે ભીમસેન બેટા, તુજ વીના નહી સીધી ॥ ૩૯ ॥ ભીમ કહે ઘણો ગભરાટ થાયછે, માટે વ્હેલો ઉઠી જઇસ;મારી ફીકર ચિંતા નવ કરશો, હું બારણે સુઇ રહીશ॥૪૦॥ એવું કહીને બારણે સુતો;ઝુંપડીમાં માત ભ્રાત;શયનકીધું ને નીંદ્રા આવી,એવે ગઇપહોરરાત॥૪૧॥ એટલે ઉઠયો વાયુ નંદન, છાનોમાનો સમશેર; ઝોળી લાવ્યો ચાલીને આવ્યો, હેડંબાને ઘેર ॥૪૨॥ તવ હેડંબા આણંદ પામી, કરાવ્યાખાનપાન; ખુશીમાં રહેતો સહુ સુખ લેતો,બંને થયાં ગુલતાન ॥૪૩॥ એરીતે રાત્રીએ ત્યાં રહે છે. એક એકને મન ભાવે; અહમેશ સાંજે ઝુંપડીએ જઇ, ફળની ઝોળી આપી આવે ॥૪૪॥ થોડે દહાડે ભીમનું વાન વળીયું, સુખની વ્રતી નેટ;ઇશ્વર ઇચ્છાએ હેડંબાને ગર્ભ રહયોછેપેટ॥૪૫॥ મનુષ જાતીને દસે માસે, પુત્રનો પ્રસવ થાય,માયાવીને દશે દીવસે;પ્રસવે પેટ પજાય ॥૪૬॥ તેથી હેડંબાને દશે દીવસે, પુત્ર પ્રગટીયોસાર;ગરજના કરી ઉછળ્યો ઉંચો; દાશીએ ઝાલ્યો કુંવાર ॥૪૭॥ બહુજ બળીયો જનમ્યો માયાવી; છે રૂપરૂપનો ધામ, હર્ષ થયો ભીમસેનનેભારે.પાડયું ગટોરગચ્છ નામ ॥ ૪૮ ॥ રમાડે જમાડે દિવસ કહાડે, પુત્ર જોઇ હરખાય ગટોરગચ્છ ઘડીમા ન્હાનોને, ઘડીમાં મ્હોટો થાય ॥ ૪૯ ॥ બોલે કાલુ

લાગે વ્હાલું, સુનો ન મુકે લગાર, ફળ આપવા ભીમને જવું પડે, કં- ટાળો આવે અપાર ॥૫૦॥ એવિ રીતે દીવસ કહાડે, એવામાં શું થાય; હેડંબાને એકછે ભાઇ; હેડંબાસુરરાય. ॥૫૧॥ હેડંબા વનથી દશ ગાઉ આઘે, ઉતર દીશામાંયે; માંખણીઓ પરવત સુંવાળો, મક્ષીકા લપશી જાય.॥૫૨॥બાર ગાઉનો એછે ઉંચો, તેના ઉપર રેહેછે; અચુત ધરની તેપર વસ્તી, તેનું રાજ્ય કરે છે.॥૫૩॥તેપરવતપર દેવીનું દેરૂ,છત્રેશ્વરી મંમાય; તેનું પુજન નિત્ય કરેછે, હેડંબાસુરરાય. ॥૫૪॥ ત્રણ પેહેડીથી પાપી લોકો, દેવીની પુંઠે લાગે, શીવ વિષ્ણુને જીતવા માટે, અમર થ- વાનું માગે॥૫૫॥તેણું વરદાન આપે ન દેવી,પાપી ન મુકે કેડો; દેવીએ જાણ્યું પાંડવ હેછે, માટે લાવું નવેડો. ॥૫૬॥ એવે હેડંબાસુર આવ્યો, પ્રેમે કર્યું પુજન; એટલે દેવી પ્રગટ થયાં, દેઇ દીધાં દરસન, ॥૫૭॥ કહ્યું કે માગ્ય માગે તે આપું, શેવકછે તું ખેરો, હેડંબાશુર બોલીયો મા; અમર મુજને કરો.॥૫૮॥એટલે હું તો જીતી લાવું, પાતાળ સ્વર્ગને ભો- મ. દેવી કહે પાંચ બત્રીશ લક્ષણા, પુરૂષનો કર હોમ. ॥૫૯॥ દઇત કહે તે કયાં હશે મા, બોલી દેવિ તેણિવાર; હેડંબા વનથી પશ્ચિમ દીશાયે, છે છેટે ગાઉ ચાર. ॥૬૦॥ ત્યાં સરોવરના કીનારા ઉપર, ઝુંપડીમાં પાંચ ભ્રાત; એકછે તેમાં છત્રીસ લક્ષણો, છઠી એની માત,॥૬૧॥તે ઝુંપડી તું લાવેતો આવે, કામજ તારૂં થાય; પાપી કહે આજ રાતે લાવું, ઓરે મારી માય. ॥૬૨॥ વળણ ॥ એમ કહાને એ રહયો, એવે થઇ મધરાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, અસુર માંડે ઉતપાત.

કડવું ૮૧ રાગ રમણુ રેકતાની ચોપાઇ.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશમપાયે વચનરે; સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજ- નરે.॥૧॥ હેડંબાસુર, ચોરી કરવાને ચડીયોરે, કટી કશી; પરવતપરથી પડીયોરે ॥૨॥ ચાલ્યો ચાલ્યો, ગયો હેડંબા વનરે; ત્યાંથી ગયો પશ્ચીમ એક જોજનરે. ॥૩॥ આવ્યું શરોવર, ઝુંપડી દીઠી ત્યાંયરે, સત્ય લાગ્યું, દેવીનું કહેવું મનમાંયરે. ॥૪॥ પછી કીધી ચોરી કરવાની પેરરે; તે વે- ળાયે; ભીમ હેડંબાને ઘેરરે. ॥૫॥ પાપી બેઠો, ઝુંપડીએ કરવા તપાસરે; કાન માંડીને, ઉંઘતાનો ઓળખ્યો સ્વાસરે. ॥ ૬ ॥ પછી રાખી ઝુંપડી છાતી સાથરે; આશાપાશ ઘાલ્યા, એવની વિશે બે હાથરે. ॥૭॥ બળવંતાયે, બહુજ પ્રાક્રમ માંડયુંરે; ઝુંપડી સુદ્ધાં, પ્રથ્વીનું ડગ

ળુ કાહાડયુરે ॥૮॥ ઉચકી લીધું, પોતાના એક કરમાંય; ચોરી કરી ચાલ્યો તે તસ્કર ત્યાંયરે ॥૯॥ લાવ્યો પરવત છલંગથી ઉંચો ચડીયોરે; બાર ગઊ ઉંચો. કુદી પરવત પર પડીયોરે ॥૧૦॥ જઇને ઝુંપડી, મુકી વજ્રકોટ માંયરે, પછી ગયો, દેવીની પાસે ત્યાંયરે ॥૧૧॥માજી લાવ્યો, ઝુંપડી પ્રથવી કર ખોશીરે; દેવી કહે, છે ચાર નર એક ડોશીરે ॥૧૨॥ પાપી કહે,લાવ્યોછું આખીને આખીરે, દેવી કહે છતરી લક્ષણો છે બાકીરે ॥૧૩॥ જા જઇનેજો, તવ ચાલ્યો અસુરરે; બળતી મસાલે, જોવા ગયો થઇ આતુરરે ॥૧૪॥ કોટ ઉઘેડી, ઝુંપડી ઉઘેડી જ્યારેરે; પ્રકાશ દિઠો, ચાર ભાઈ જાગ્યા ત્યારેરે ॥૧૫॥ પાંચમા કુંતા, જાગ્યા તેતો દૈત્ય જુએરે; બહુ ભય પામ્યાં, ચોધાર આંસુથી રૂવેરે ॥ ૧૬ ॥ દહીતે દીઠાં, ચાર પુરૂશ એક ડોશીરે, પાછો કોટ, અટકાવી નીકળયો રોશીરે ॥૨૭॥ આવ્યો છતરેશ્વરી દેવીની પાસરે; સાચુ છે મા; કેમ કરૂં હવે કયાસરે ॥૧૮॥ દેવી કહે, જા તુ ઉતર દિશાયરે; વ્હાણું વહાતાં સુધીમાં જો ભેગો થાયરે ॥૧૧ તો તો લાવજે, નહીતો આવજે પાછોરે; કરશું બીજી, પેરવી નહી રાખુ કાચોરે ॥ ૨૦ ॥ એમ કહીને, કાઢયો અવળે પંથરે; દેવીને છે, દૈત મરાવવાનો તંતરે ॥ ૨૧ ॥ રહે કોટ, વિશે માતને ભ્રાતરે; અસુરોનો,ભય પામીકરે કલ્પાંતરે ॥૩૨॥પછી ભીમને, સપનું મુકયું મંમાયરે;જાણે મ્હારાં, માભૈની ચોરી થાયરે॥૩૩॥હેડંબાને; સ્વપન થયું વણ ધાર્યુંરે; મારા ભાઇનું, દુખ દેવીએ નીવાર્યુંરે ॥૨૪॥ અમ્મર કરશે, જીતશે સઘળી ભોમરે, મારા દીયર જોઠાને કરવો છે હોમરે ॥૨૫॥ માટે ચોરી, કરીને લેઇ ગયો ઘેરરે; એવું સપનું, આવ્યું ને જાણી પેરરે ॥૨૬॥ એવે પ્રભાત, થતામાં જાગ્યો ભેમરે; સપનું આવ્યું, તેથી પડયો છે વેમરે ॥૨૭॥ માંડી કહી; હેડંબારાણીને વાતરે; જાણે હાંઇ, ચોરાયા મારા મા ભ્રાતરે, ॥ ૨૮ ॥ હેડંબાને; દાખલો મળયો તતકાળરે; મનમાં સમજી,બોલી નહી દૈત્યબાળરે॥૨૯॥ અંધારામાં, ફળ મંગાવી ભીમજાયરે; ખબર કાઢું, એમ લાગ્યુંમનમાં યરે ॥૩૦॥ ગયો ઝોળી, લઇને સરોવર તીરરે, ઝુંપડી નવ્ય દીઠીને કંપ્યું શરિરરે ॥૩૧॥ બે ગઉ ફરનો, શોધીને આવ્યો પેરરે, રડવા લાગ્યો; કયાં કરૂ સોધ્યાના પેરરે ॥૩૨॥ઓ હેડંબા, ઘેલો કર્યો મને ગોરીરે; થઇછે મહારાં, માતને ભ્રાતની ચોરીરે ॥૩૩॥ તવ હેડંબા. આવી મહેલની બ્હારરે; મેં કહ્યું હતું, હઇ લાવો ભરથારરે ॥ ૩૪ ॥ તોહય નવ્ય, લાવ્યા તે ભવીશ તમારૂરે; થઇ ચોરી, તેમાં શું જોર અમારૂરે

॥૩૫॥ લેઇ ગયેલો, અસુર કોઇ ભક્ષ શારૂરે, હવે તો મન વાળી બેસો હું વારૂરે. ॥૩૬॥ ભીમસેન બોલ્યો; મ્હારે જીવીને શું કરવુંરે; બતાવ મા ભાઇ, નહીતો બળી મરવુંરે. ॥૩૭॥ બોલી હેડંબા, એવું કર્યામાં શો સારરે; ન્હોતાં મા ભાંઇ; મનવાળો ભરથારરે ॥૩૮॥ચાલો જઇએ, હસ્તીનાપુર તમ ઘેરરે; ત્યાં હું આવી,કૌરવોને મારૂ ઠેરરે. ॥૩૯॥ભીમ કહે તુજ, કરતાં મુજમાં બળ જાજુંરે; મા ભાઇ વિના; રાજ્ય લેતાંહું લાજુંરે ॥૪૦॥ માટે મારા, માને ભાઇ શોધી આપરે; તારે હઠથી ગયાં માટે તું લાવરે, ॥૪૧॥ બોલી નારી, મારી ન કરશો વાતરે; હુંશું જાણું શોધી આવો તમ ભ્રાતરે. ॥૪૩॥ ભીમસેન બોલ્યો, જેતું આવું ઓચ-રીશરે; તારે બારણે ચીતા ખડકીને મરીશરે ॥૪૩॥ કહે નારી, તમારી ખુશી રજા આલીરે; ગટોરગછને તેડીને ઘરમાં ઘાલીરે ॥ ૪૪ ॥ બેઠી જઇને જરૂખે પુત્રજ લેઇરે; ભીમે જાણ્યું, કામની સગી કેઇરે ॥૪૫॥ લાવ્યો કાંષ્ટ, ચીતા ખડકી તે વારરે; પછી ધુસ્કા, મુકીને રડયો અપા-રરે; ॥ ૪૬ ॥ માત બંધુ સમાન સગું નહીં કોઇરે; કદી કાળે, નારી સગી નવ હોયરે, ॥૪૭॥ દેખે સુખડું ત્યાં સુધી તે સગી થાયરે; માને સગી, તે મુજ પેરે ચટકાયરે ॥૪૮॥ બને ગોરી;દેખીને મુજ તુલ્યઘેલોરે તેવા જનને, મુરખ માનવો પહેલોરે ॥૪૯॥ નારી કોની થઇ નથી; ને ન થાયરે, દુખના બેલી, જાણવાં ભ્રાત તાત માય રે ॥ ૫૦ ॥ વનમાં મુકી, સુખી થવાને હું આવ્યોરે; તેથી મુને દારાએ દુખમાં દુલાવ્યોર. ॥૫૧॥ એવું ઘણું રડીને બોલ્યો વચનરે; અગની મને મુકી જા ગટો-રગછ તનરે. ॥૫૨॥ વલણ અગની મુજને મુક તું, ઓરે મ્હારા તન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે. સુણજો શ્રોતાજન.

કડવું ૮૨ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ ગટોરગછને દયા આવી,મુખથી બોલ્યો એમ; મારા પીતા અગ્નિ મુકાવે. કરૂં જનેતા કેમ. ॥ ૨ ॥ હે-ડંબા કહે મુકી આવ જઇને બોલ્યો ગટોરગછ વાત; કોણ લેઇ ગયું હશે મ્હારા તાતતણાં માત ભ્રાત ॥હેડંબા કહી કહે તુને, અગની જઇ મુકી આવ્ય; ગટોરગછ કહે પછી મુકુ, માતા તું મને બતાવ્ય, ॥ ૪ ॥ હેડંબા કહે બાળક તુંછે, ન ટકે પેટમાં વાત; ગટોરગછ કહે સમ તારા

કોઇને નહિ કહુ માત ॥ ૫ ॥ હોમ કરીને અમર થવા, લેઇ ગયો તુજ મામો; ત્રીલોકનું એને રાજ્ય મળશે;તેમાંથી તમે પામો ॥ ૬ ॥ તે માટે હું નથી કેહેતી તારા લાભને સારૂ, તુજ તાત કદી મરી જશે તો, શું વળશે અંધારૂ ॥૭॥ ગટોરગછ કહે વારૂ માતા, કહી માળથી ઉતરીયો; ઉઘાડી તરવાર લઇને આવ્યો,તાત કને ક્રોધ ભરીયો॥૮॥ઓરે પીતાજી ઓરે પિતાજી તમે નથી જરા પાકા;આવો મ્હારી માને મારો,બતાવું દાહિને કાકા ॥૯॥ એમ કહીને ખડગ આપ્યું, હેડંબા સાંભળી ત્રાસે; હાથ ઝાલી ભીમને ખેંચી લાવ્યો, હેડંબાની પાસે ॥૧૦॥ મુસ્તક છેદો મ્હારી માતાનું શા સારૂ ભય પામો, તમારા ભ્રાતને તમારી માતને, લેઇ ગયો મુજ મામો ॥૧૧॥ એમ કહ્યું પણ ભીમ ન મારે, ગટોરગછ બાજ્યો ધાઇ; હેડંબા તવ રડવા લાગી, પેટ ઉઠયું પીતરાઇ ॥૧૨॥ છાની વાત તો ફુટી ગઇ, હવે શી રીતે સાંધુ; અરેરે મ્હારૂ પેટજ કોહોયું, ત્યાં કયાં પાટો બાંધુ ॥ ૧૩ ॥ પેટ ફુટયું તેનું કરમ ફુટયું, ગટોરગછ રીસ ધારે, ઝાલ્યો માનો ચોટલો ને ગડદા પાટુ મારે ॥૧૪॥ શંખણી માતા દુખનિદાતા, છેક છેકી ગઇ છાકે, સાસરીયાનું ભુડું કરીને, પીઅરીયાનું તાકે. ॥ ૧૫ ॥ તેથી બીજી શંખણી કેઇ, જે નારી પીઅરવાસી; તે તો નર્કની ભોગવનારી, સાતે જનમ નિરાસી ॥ ૧૬ ॥ જે પ્રેમદાને પીઅર વ્હાલું, તેતો ઘર નવ માંડે; કાંતો તે રહે વાંજણી કે, કાંતો તે રાંડ રાંડે ॥ ૧૭ ॥ પોતાના પતીને મરતાં લગી, તું તો હા કહેનારી; માટે ન મુકું જીવતી હું, તુજને નાખું મારી ॥૧૮॥ એમ કહીને મારજ મારે, અતીશે આકળો થયો, એટલે ભીમે વછોડી નાખી એને આઘો લઇ ગયો. ॥૧૯॥ ખુણે જઇ સમજાવ્યો એને; ઓરે મારા સુત; તારા મામાનું ઘર જાણ્યા વણ, શું થયો આકળો ભુત॥૨૦॥કયાં ઘર એનું કયાં ગામએનું જાણ્યા વીના શું વળે; કયાં જઇએ ને કયાંથી લાવીએ, માતને ભ્રાત કયાં મળે ॥૨૧॥ ગટોરગછ કહે વાત સાચી, ભુલ થઇ બહુમ્હારી; એના પેટમાં પેસીને પાછો, વાત લઉં છું વીચારી.॥૨૨॥ એમ કહીને આવ્યો જરૂખે માને રોતી જોઇ રડીઓ; અરેરે મેં તુજને મારી, ખોળામાં આળોટી પડીઓ ॥૨૩॥ હેડંબા કહે તું નહિ દીકરો, હું નહી તારી માય; ઉઠીજા મારા ખોળામાંથી, હડશેલીમુકયો ત્યાંય॥૨૪॥તોપણ પાછોપડયો ખોળામાં રોયો હૈયાફાટ; ઓ માતા હું ભુલ્યો ચુકયો; દારૂણ વાળયો દાટ ॥૨૫॥ એમ કહીને ધુશકા મુકે, હઇયું રહે નહી હાથ; એટલે માતાને દયા આવી, દાબ્યો રૂદયા સાથ ॥ ૨૬ ॥ જો બેટા તેં મુજને મા-

રી, રાખવા તાતનો ટેક; મેં તને કહયું તે કહિ દીધું, બાપ બેટા થયા એક. ॥૨૭॥ એક થઇને જાવો લઇ આવો, ત્યારે તો જુકતીના સાચા; જો જઇને લઇ આવો નહિતો, બાપ બેટા બે કાચા. ॥૨૮॥ ભીમ કહે ભુડી એમ શું બોલે, હું ને તું તઇયાર થઇએ; સાસરૂ મને જોવાનિ ઇછા છોકરા સુધાં જઇએ ॥ ૨૯ ॥ ગટોરગછ કહે ચાલો માતા, મારે જાવું રે મોસાળ; હેડંબા કહે તાત તારો, કરે મામાનો કાળ ॥૩૦॥ ભીમ કહે મને સાળો વહાલો, તેનાથી કેમ વઢાય; ગટોરગછ કહે તોફાન કરે તો, મારે જોયં જેવું થાય॥૩૧॥ મહારા બાપની સાથે બાઝુ, કલેશ મને જોયા જેવો; વળી મહારો મામો એમના કરતાં,નહી હોય હોય હારેતેવો. ॥૩૨॥ હેડંબા કહે તારા પીતાને, કોઈ નથી જીતનારા; હીંચકા નાંખી મુને દેખાડયા;દહાડે ગગનના તારા ॥૩૩॥ગટોરગછ કહે મામાનેભાણેજ મળીને ચાહય તે કરીએ; ભીમ કહે કહો સમ ખાવું, ઉઠો આપણે પરવરિએ. ॥૩૪॥ ગટોરગછ કહે ઉભીથા માતા, કહીને કરિ તઇયાર; ત્રઇણે હળીમળી નિકળયાં તે, માંખણીએ ગયાં સાર,॥૩૫॥બારગાઉનો પરવત ઉંચો, સુંવાળો માખણ જેવો;હેડંબા કહે આ પરવતપર, મા ભાઇનો સોધ લેવો ॥૩૬॥ભીમ કહે કયાં થઇને ચડવું, હેડંબા બોલી વાત; છલંગ મારીને ઉતરે ચડે, બળવંત મહારો ભ્રાત, ॥૩૭॥ ચડવા ઉતરવાનો મારગ નથી. ઓરે મ્હારા નાથ; ભીમ કહે કે ઉપર ચઢવું તેતો તારે હાથ. ॥૩૮॥ તવ હેડંબાએ ચઢાવવાને, કરી માયાકળ કુંચી; શીશ ધુણાવી પાશાણ પછાડયું, થઇ દ્વાદશ ગાઉ ઉંચી. ॥ ૩૯ ॥ પગ પાના લગી કેશ લાંબા, જાડા વાંસડા જેવા; દસ ગજ લાંબાદંત એના, પોહોળા પાવડા તેવા. ॥૪૦॥ દરવાજા જેવડું મુખ જેનું, નાસ્કોરાં ધડનાળાં;શરીરના જે રૂવાડાં તે, જાણે જંગલના જાળાં. ॥ ૪૧ ॥ વૃક્ષના થડ સરખી આંગળીઓ,દસ થડજેવો ખંભો; ભીમે જાણ્યું નોહયહેડંબા આ તો મ્હોટા હેડંબો, ॥૪૨॥ એવે ગટોરગછ કેશને વળગ્યો, ચઢી ગયો સુસોટ; પરવત પર જઇને એ બેઠો, મ્હા બળીયો ચડી ચોટ. ॥૪૩॥ પછી ભીમ પણ ચોટલે બાઝ્યો, પરવત ઉપર ગયો; ગટોરગછે હેડંબાનો, ચોટલો બે કર સહયો. ॥૪૪॥ બે ચાર આંટા હાથે નાંખ્યાં, પછી વદયો પેર; જાવો પીતાજી મ્હારા મામાને, મારી નાંખજો ઠેર.॥૪૫॥ હેડંબા સાંભળીને અકળાઇ; ઉંચીને નીચી થાય; ગટોરગછેદબાવી દીધ, ઉભીરે સંખણી માય. ॥૪૬॥ ભીમ કેહે બોલશો નહી બેટા,પાછળ પસ્તાઇ મરશું; રખે ન્હાની થઇ જશેતો, કેમ કરી ઉતરશું. ॥૪૭॥ ગ-

ટારગછ કહે સુણો પીતાજી, ઉંચી નીચીછો થાય; એનાથી ચોટલો પ્ર હો ત્યાં લગી, ન્હાની નહિ થવાય. ॥૪૮॥ તે વાતની ચીંતાનવ કરશો એસુરના પ્રાણ હરજો; મારા મામાને મારીને મેહારૂં, મોસાળ ઉજડ કરજો. ॥૪૯॥ તમે ન જાઓ તો ચોટલો ઝાલો, હું જઈ મામાને મારૂં ભીમ કહે હું જવુંછુ બેટા, એતો નહિ કામ તારૂં ॥૫૦॥ એમ કહી ચાલ્યો વૃકોદર, વીચાર કરતોં મન; એવે દેવીનું દેરૂં દીઠું, જઇકર્યાં દરશન. ॥૫૧॥ ખડખડ દેવી હસી પડયાં, બોલ્યાં મુખ વચન;મેં તારા ભાઇની ચોરી કરાવી, તને તેડાવ્યો તન ॥૫૨॥ તારો સાળો મને દુખ દેઇ,અમ્મર માગે આજ;અમ્મરઆપું તો અધરમ કરે,ત્રીલોકનું લે રાજ. ॥૫૩॥ એવો અસુર જાતિને તો, અમ્મર કેમ અપાય, ભીમ કહે આપવું નવ જોઇએ, ઓરે મારી માય. ॥૫૪॥ દેવિ કહે આપુંનહીં તો કેડો લેઇ કર કેહેર; માટે તુજને તેડાવ્યોછે, પાપીને મારવા ઠેર. ॥૫૫॥ લાંબી વાતો પછી તું કરજે, પેલો કોટમાં જાને;જઇને વ્હેલો આવજેતુ મળી આવ તારી માને, ॥૫૬॥ એવું સાંભળી ભીમ ચાલ્યો,કરતો દોટા હડીઓ; વજ્રકોંટ દેખીને કુદ્યો, ઉછળીને મહીં પડાયો. ॥૫૭॥ચાર ભાઇ બાજી પડયાને કુન્તા કહેતું કયાંથી; ભીમ કહે ઓ માતા મારી આવ્યો જાત્રામાંથી ॥૫૮॥ કુન્તાજી કહે બળી જાત્રા;નાશીજા તુતન;રાક્ષસહમારૂ ભક્ષજ કરે. તને થશે વીઘન. ॥૫૯॥ બેટાતું હઇશ જીવતો; કરીશકીયા હમારી, માટે હઇથી તું ઝટ જા નાશી, કરે પ્રભુ સાહય તારી॥૬૦॥ભીમ કહે મા ધીરજ રાખો, કરૂં જીવાડવા પેર; ભકતી કરી મને શકતી અપાવો; દુષ્ટને મારૂં ઠેર. ॥વળણ॥ એમ કહીને ચાલીયો, દેવીને દરબાર; વલ્લભ કહે મહી પેશીને, બંધ કર્યાં બે દ્વાર.

કડવું ૮૩ રાગ રામગરીની છાયા.

વેશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય, ॥૧॥ દેવીના દેરાનાં દ્વારજ દીધાં, સાંકળ ભોંગળ દેઇ;પછી પુછવા લાગ્યો શકતીને કહોતે કરૂં ખુશી લેઇ, ॥૨॥ દેવી કહે બેટા દઇતને મારો, એનાં કુકર્મ અઘોર;ભીમ કહે ખાવા મળતું નથી મા, નથી સરીરમાં જોર ॥૩॥સવારની મને ભુખ લાગી છે, શકતી કહે સ્થીર રહેજો;તને શોધી પાપી એવાતો હશે,નઇવેદમાગી લેજે ॥૪॥ ભીમ કહે હવે જુકતી કરીશ મા, નીરવરતી વંત થયોઆનંદ પામીને દેવીના ડેરામાં, લાંબો થઇ સુઇ રહયો ॥૫॥એવે હેડંબાસુર આ

ચ્યો, ઠેલ્યાં દેવીનાં દ્વાર; ઉઘેડો માજી હું આવ્યોછું, કહું બધા સમાચાર ॥૬॥ જીણે શબ્દે ભીમશેન બોલ્યો, ઉઘડશે નહી દ્વાર; તુજ કાજ અમ્મર ભેગું કરૂંછું, એ મારા કુંવાર, ॥૭॥ હેડંબાસુર થયોરાજી, માજી પાછો વળીયો; છત્રીસ લક્ષણાને બહુ સોધ્યો, કો સ્થળે નવ મળીયો ॥૮॥ જીણે શબ્દ વરકોદર બોલ્યો, એતો પડયો બહુ ભેદ; એના વતીનું માગું તેટલું, દે મુજને નેવેદ ॥૯॥ અસુર કહે માગી લ્યો માજી. કાળજડું થાય ટાહાડું; ભીમ કહે બરોબર ઘીનો સો મણનો લાવ્ય લાડુ, ॥૧૦॥ મીઠા મશાલા નાંખજે માંહી, સો બેડાં જળતણાં, બાકળામાં તો લાવજે તું પચીસ મણજ ચણા ॥ ૧૧ ॥ અસુર કહે વારૂ માજી, રાજી થઇ ગયો ઘેર; પચીસ મણ ચણાને લાડુ, કરાવ્યો ભલી પેર. ॥૧૨॥ વાજતે ગાજતે નૈવેદ લઇને, આવ્યા દેવીને દેરે; એ માતાજી લાવ્યા સામગ્રી, દ્વાર ઉઘેડો ફેર ॥૧૩॥ જીણે 'શબ્દે ભીમસેન બોલ્યો, નથી ઉઘેડયાનું કામ; બારથી આરતી પુજા કરીને ધાબામાં જાઓ તમામ॥૧૪ એ ધાબાપર ચઢીને સર્વે, અંબે અંબે ભાખો; ધાબામાંછે ગોખલો, તે, નૈવેદ એમાં નાંખો. ॥૧૫॥ પેહેલો લાડુ પછી ચણા, તે પછી રેડો પાણી; મણ ચણા તમે રહેવાદેજો,અંબેનાબાકળા જાણી॥૧૬॥તે મુઠીઓભરીને ઉછાળો, કેજો કોણબળવીર; એટલે અમર લઇને આવું, રાખજોરૂદેધીર ॥૧૭॥ એવી આપી આગના તવ, દ્વારે કર્યું પુજન; આરતી ઉતારીને ચાલ્યા ધાબા ઉપર સહુજન ॥૧૮॥ ઘંટ વગાડે ચીચીયા પાડે, માતાજી અમર દેજો; નૈવેદ ગોખમાં નાંખીએ તે. છતરેશ્વરી મા લેજો ॥૧૯॥ ભીમે જાણ્યું ભોમી પડશે, તો કચરાળા થાશે; હાથે લેઇ ખાતાં વાર લાગે, બહુ વેળા વહીજાશે ॥૨૦॥ એવું જાણી ઉભો થયો, પ્રાકરમ સોધી કહાડયું; લંગોટું ઢીલું મોઢું વ્હોલું, કરીને ગોખલે માંડયું. ॥૨૧॥તવઅસુરે ટોપલા લીધા, અંબે અંબે ભાખે; ભોગ લેજોમા ભોગલેજો મા, કહી કહી લાડુ નાંખે ॥૨૨॥ તેવાજ એના મુખમાં પડે, ભીમને ભલા ભાવે; ગળામા પડે તેવા ગળે, દંત દેઇ નવ ચાવે. ॥૨૩॥ એમ જમ્યા સોમણનો લાડુ, કાંઇ રહી નહી મણા; પછી ટોપલે ટોપલા લઇ ગોખમા નાખ્યા ચણા. ॥૨૪॥ તે ચોવીશ મણ ખાઈ ગયો નઇવેદ ભલેરૂજાણી;પછીઅસુર લોકે રેડયું, પીધું સો બેડાં પાણી ॥૨૫॥ પછી જે મણ ચણા રહેલા તેની મુઠીયો વાળે; કોણ બળવીર, કોણ બળવીર કહી કહીને ઉછાળે ॥૨૬॥ સુત સતિનો ખાઇ પી રહયો, દેવીને પડયો પાય; કહે હવે આજ્ઞાશી છે, ઓરે મહારી માય.॥૨૭॥ દેવી કહે દીકરા યુધ કરી,મારો દુષ્ટનેઠેર,ભીમ

કહે યુધ કરતાં હારૂં, ત્યારે શી કરવી પેર ॥૨૮॥ દેવી કહે વઢતાં હારે તો આવજે લે અનુકુળ; આવીને પાછો થૈ જજે શામો, આપીશ હું તરસુળ ॥૨૯॥ ભીમકહે વારૂ મંમયા, જૈ ઉઘેડયાં દ્વાર; હું છું બળવીર હું છું બળવિર, કહી નિકળ્યો બહાર. ॥૩૦॥ આવો ધાબામાંથી ઉતરો હેઠા, લેવરાવું અમર બાધા, હું છત્રી લક્ષણો નર આવ્યો; લાડુને ચણા ખાધા ॥૩૧॥ જોઇને અસુર વિસ્મય પામ્યા, આતે ખાનારો કેવો; અમરવાળી કયાં ગઈ દેવી, આતો નીકળયો દેવો ॥૩૨॥ રાક્ષસ રાક્ષસણીયો બહુ બીધાં, કાળજા નથી કાઠાં ધાબામાંથી પડતાં મુકી, જીવ લૈ લૈને નાઠાં. ॥૩૩॥ એકલો હેડંબાસુર રહયો, એતો અતી કરોધે ચડીયો; કમર કશીને દંત ડશીને ધાબા ઉપરથી પડીયો. ॥૩૪॥ ભીમના સન્મુખ એતો ઉભો, ફીધિ કરાડી કેવિ; કોણુ છે તું કોણુછે તું, ભીમ કહે હું બનેવા. ॥ ૩૫ ॥ અસુર કહે બોલ વીચારી, ખાધા તેં મ્હારા લાડુ, નથી માલ હરામનોતે, જોને સુંસરા કહાડું. ॥૩૬॥વળણા॥ લાડુ કહાડુ સુંસરા,જોતું મ્હારા હાથ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભીમે ભજ્યા ભીમનાથ. ॥

કડવું ૮૪ મું રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; બંને યુધના કર્યા મનસુબા, દંત પીસી સામાસામી ઉભા. ॥૧॥ શોભે બે જણુ જુગલ જોડા, જાણે ધઢ લંકાના ટોડા; બેઉ બળીયા સુરાના સાથી, જેવા ઇંદ્રના ઘરના હાથી. ॥૨॥ જાણે પાતાળના કાળા નાગ, જેવા વગડાનાકેશરી વાઘ; રાતા તાતા બે મદના ભરેલા, જાણે હાડ ચોમાસુ ચરેલા, ॥૪॥ ધાર્યું યુદ્ધ કરવું આરંભ, સામસામી ઠોકે બેઉ ખંભ, એક એકપર ખુંનસ કરતા દાવ જોઇ જોઇ ડગલાં ભરતા. ॥૪॥ પછી મેઘની પેરે ગાજયા, દોટ મુઠી લથ્થાબથ્થી બાજ્યા; એક એકને મારે ધીક, કરકડે પાસળાં આવે હીક. ॥૫॥ નાંખે મોઢાંની કારમી ચીસ,લગાડે ખભા શીશેશીશ; દયા દલમાં ન રાખે લેશ, એક એકના ઝાલે કેશ ॥૬॥ કરે ગડદા પાટુના ભડાકા, ભાગે હાડ તે થાય કડાકા; હેડંબાસુરની જે નારી, જુએ મેહેલમાંથી બેઠી બારી.॥૭॥ બેઉને પરસેવા ઉતરે દીલે, ભીમ ગડદા વજ્જર પાસે ઝીલે ભીમ મારે તેમાં નહિ ભુલ, પણ અસુરને મન અડયું ફુલ. ॥ ૮ ॥ બાજ્યા બરાબર જેવા પાડા, પગે પડયા પરવતમાં ખાડા; લડતા વડતા ને પડતા ધરણુ, આંટા ધુંટીથી ફેરવે ચરણુ. ॥૯॥

એવે પાપીનું પ્રાક્રમ ચાલ્યું, ભીમના પગ વચ્ચેસીસ ઘાલ્યું; ઉપાડીફે ફી દેવા ખેલ કીધો, ભીમે કટીગ્રહી ઉચકી લીધો ॥ ૧૦ ॥ ઉંધો ઉચક્યો આણી મ્હોટી ધાંટી પાપીએ ગળે નાંખી પગ આંટી, એટલે બેઉ જણા અડબડીયા, ગભરાણાને ધરણ પડીયા ॥૧૧॥ પડી ગડબડીને ઉભા થાય, કોઇ પાછા પડી નવ જાય; એવે વઢતાં એકો દુષ્ટ ધરણ, દાવ જોઇ ઝાલ્યા ભીમના ચરણ ॥૧૨॥ ઉચકી માથે ફેરવી નાંખ્યો હેઠો, હેડંબાસુર રૂદીયા પર બેઠો; દુષ્ટ દયા હૃદામાં નવ ધારે, મ્હોમાં ધુળભરી ગડદા મારે ॥૧૩॥ અલ્યા આ મોઢે ખાધા લાડુ; ચણા સહીત સુસરા કાહાડુ; એમ કહી ગળે દીધો નખ, ભીમનાં ઉંચાં ચડીયાં ચક્ષ ॥ ૧૪ ॥ નસો તણાઇ દબાવ્યા ટોટા, મ્હોડે આવીયા ફેંણ ફીસોટા; એનો જીવ રહયો નહી હાથ, તેનો જાણીયું દ્વારીકાં નાથ ॥ ૧૬ ॥ રાગ દોહરાના ચાલતો ડાળ, ॥ દીનાનાથે વાત જાણી. વેણુ શેદેવનું નડશે; રખેને એ ભીમ મરે તો, મ્હારે મરવું પડશે॥૧૬॥ એવું જાણી દયા આણી, પ્રભુ ન જાય ચુકી; પોતાના સામરથ તણી એક કળા ભીમમાં મુકી ॥ ૧૭ ॥ તવ ભીમસેનને જોર આવ્યું, મારો મારો ભાખ્યો, પગની આંટી દુષ્ટને દીધી, ગગન ઉછાળી નાંખ્યો ॥૧૮॥ પાપી ઊંચો ઉછળ્યો કે, ઊંડી નાઠો એમ છત્રેશ્વરને જૈને નમ્યો; માતાજી કરૂં કેમ ॥૧૯॥ દેવી કહે ડરતો નહી બેટા, લે મ્હારૂં ત્રીશુળ જા જઇને માર્ય પાપીને રૂદે, જાશે સમુળુ મુળ ॥ ૨૦ ॥ એવામાં ઉંચેથી હૈઠો હેડંબાસુર પડીયો, ત્રીસુળ લૈભીમ નીકળ્યોએ, નેત્ર નાદે ગડગડીયો ॥૨૧॥ પાપીએ દીઠોત્રીસુળસાથ, અતી થયો ઉચાટ; જાણ્યું કે આ છત્રેશ્વરી દેવી, ઘડાવે મારોઘાટ; ॥૨૨॥ એમ જાણીને નાસી જવાનું, મન પાપીએ કીધું; એટલામાં ભીમે દોટ મુકી છાતીમાં ભોકી દીધું ॥ ૨૩ ॥ ત્રીસુલ તરેહવાર ભોકાયું, પ્રાણુજ ઉંચો ચડીયો; શુદ્ધીને શકતી ગઈ શરીરની ઢળીને હેઠોપડીયો ॥૨૪॥ તેવો ભીમે પગ પાપીનો, પગતળે દાબી રાખ્યો; બીજો ઝાલ્યો હાથમાં ને; ઊભો ચીરી નાખ્યો ॥૫૨॥ પછી પોતાની મટા ઉદાસી, જીવ નીરવરતીમાં પેઠો; હાથ હાથ જીભ્યા બ્હાર નીકળે, સ્વાસખાવાને બેઠા ॥ ૨૬ ॥ એટલે હેડંબાસુરની નારી, બારીથી ઉતરી ધરણ; જોજે જાડા મ્હારા સ્વામીનું,તેનો કર્યું છે મરણ ॥ ૨૭ ॥ પણ સો બાંધવાની બેન હું છું. તારી ગતી કરૂં માઠી; વ્હેરે વ્હેરે લેઉ તો ખરી, એમકહીને ત્રુઠી ॥ ૨૮ ॥ ભીમને તો સ્વાસ માતો નથી, છોને બોલી ગઈ નાર એવે પરવત પરથી પડીને; નાઠો અસુર પરીવાર ॥ ૨૯ ॥ ભીમને સ્વાને

શ વળીયો, ગયો દેવિની પાસ; જ્યારે માતાજી ત્રીશુળ તમો, દુષ્નો કીધો નાશ ॥૩॥ વલણ ॥ નાશ કર્યો મા દુષ્ટનો, લઇ આવું માત ભ્રાત વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પ્રસન થઈજગમાત,

---

કડવું ૮૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીહેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ માતને ભ્રાત લેવાને ચાલ્યો, મહા બળીઓ ચેડીચોટ; બળકરીને ખંભ પછાડી,ચકચુર કીધોકોટ॥૩॥ ચાર ભાઇને કુંતા માતા પાંચને કહાડયા બહાર; છયે ગયા દેવિના ડેરામાં, જઇ કર્યો નમસ્કાર ॥૩॥ એટલે બોલ્યા છતરેશ્વરી, પોતે હસ્તે મુખ; ધન્યછે તારા દીકરાને, ધન્ય કુન્તા તુજ કુખ ॥૪॥ જણવો તો હરીજન જણવો, કાં દાતા કયાંસુર; ત્રણે લક્ષણનો સુત તારો;આશીષ દે મુજ ઉર ॥૫॥ તવ છયે જણ ચરણ લાગી; ત્યાંથી થયા વીદાય;પરવત પરથી ઉતરવું છે, હેડંબા ભણી જાય ॥૬॥ જાતાં ભીમે મન વીચાર્યું સાથે છે માત ભ્રાત; આટલા દહાડા છાની રાખી તે, ઉઘાડી પડશેવાત ॥૭॥ એમ ઘણો મનમાં સરમાયો, થોડો આગળ ચાલ્યો; ગટોરગછને ઉઠાડીને ચોટલો ભામે ઝાલ્યો ॥ ૮ ॥ જા બેટા તારા કાકાને તારી દાદીને લાવ્ય તેડી, હેડંબા ઉભી ઉભી રડે મારૂં, પીયર નાખ્યું તોડી ॥૯॥ એવે ગટોરગછ તેડવા ચાલ્યો, હરખ ગણેરો ચડીયો, કાકા કાકાઓ વ્રધ માતા કહી જઇ બહાજી પડીયો ॥૧૦॥ કુન્તાજી કહે કોણછે આ, શેદેવ બોલ્યા વચન; શેદેવ કહે માતા તમારા, ભીમસેન તનનો તન ॥ ૧૧ ॥ કુન્તાજી કહે કેવારે પરણ્યો, કેમ જુઠું વેણ કહાડે, ઓ મા ગોળ ધાણા વેંચવાનું, કહ્યું હતું તે દાડે ॥૧૨॥ કુંતાજી કહે બાર માસ થયા, કેમ વધે ઘર સુત્ર, દ્વાદસે માસમાં આવડો મ્હોટો, કયાંથી હોયે પુત્ર ॥ ૧૩ ॥ શેદેવજી કહે સુત માયાવિ, નાહાનોને મ્હોટો થાય; ગટોરગછ કહેપાચી છે વારતા, ઓ મ્હારી વ્રદ્ધ માય ॥ ૧૪ ॥ એવી રિતે વાતો કરતાં, સરવે આવ્યાં ચાલી; બે ભુજે ભીમે કેશ ગ્રહેલા, બેઠો છે નીચું ઘાલી ॥૧૫॥ ચાર ભાઇને પાંચમી માનું, વહુ જોતા મન મોહ્યું; હેડંબા ઉભી શરિર તેનું વાંકા વળીને જોયું ॥ ૧૬ ॥ અરજુન કહે ભીમવીરા કોણ ઉભી આ નારી; ભીમ કહે શું જાણીને પુછે, છે એતો વહુ મહારી ॥૧૬॥ સેદેવ કહે વાઘેણ કહીતી, તે આ વાઘેણ વનવાશી, કુન્તા

કહે આ વહુકે વહુડો ॥ કહી પડયાં સઉ હશી॥૧૭॥ કુન્તાજી કહેશાબા-
શબેટા, તુજ લાયકછે નારી; ભીમ કહે હવે ઉતરો હેઠાં; મુકો મસ્કરી
મ્હારી ॥૧૮॥ ડોશી કહે શી રીતે ઉતરવું, ગટોરગછ કેહેડ બાંધે; આ-
વો માતા હું ઉતારૂં, કહીને લીધાં ખાંધે ॥૧૯॥ વાળને વળગી ઉતર્યાં
હેઠો, હેડંબાનો તન; નીચે મુકી પાછો ચઢીયો, ઉંચો ત્રણ જોજન॥૨૦॥
પછી ખાંધે લીધા ધરમને, બહુ જોરાવર, કહાવ્યોઃ નીચે ઉતરિ કુન્તા
પાસે; મુકીને ઉપર આવ્યો ॥૨૧॥ સહેદેવ નકુર અરજુને તે ઉતર્યાં
પોતાને આપ; ભોમી ઉભા હેડંબાને જુએ, ભય ભારે એ બાપ,
॥૨૨॥ ગટોરગછે ચોટલો ઝાલ્યો, ઉતરી પડો તાત; તવ ભીમ બળીયો
તર્ત ઉતર્યાં, વરને જુએ માત ભાત ॥૨૩॥ નીગું ઘાલી ભીમ બળીયો
ખણે, કુન્તાછો વિસ્મય હોતી; હેડંબા સામુને ભીમના સામું, વારમ-
વાર એ જોતી ॥૨૪॥ એવે ગટોરગછ હેડંબાને, ગળે બાજી વદયો વા-
ણી; એ માતા કામ પુરણ થયું; હવે થઈજા નહાની ॥૨૫॥ તવ હેડંબા
સુક્ષમ બની, મહા રૂપવંતી રાણી; રડતી કુન્તાને ચરણે લાગી, લજ્યા
જેઠની તાણી ॥૨૬॥ કુન્તાજી કહે કેમ રડે છે, નેત્ર ભરેછે નીર; હેડંબા
કહે ઉજડ થયું, પીયર મુઓ વીર ॥ ૨૭ ॥ તમારા પુત્રને પહેલું કહ્યું
તું, લાવો મા ભાઇ ઘેર, તોકહ્યું માન્યું નહીને મ્હારૂં, ઉજડકર્યું પીયેર
॥૨૮॥ કુન્તાજી કહે થવા કાળ, થઇ ગયું વહુવારૂ, હવે મીથ્યા શોક ક
રીને, કાળજું બાળે ત્હારૂં ॥૨૯॥ હેડબા કહે કેણ કુજાતી પીયેરનું
ભુડું ધારે; સલામાં રહીને ભાઇ મરાવ્યો, લાન્છન આવ્યું મ્હારે, ॥૩૦॥
જગતમાં શું મોહું બતાવું, ભીમ કહે સુણગોરી; તારો ભાઇ મુઓતો
ભલે કેમ કરી ચોરી ॥૩૧॥ ગટોરગછ કહે ઠીક થયું, હવે તો ચાલોગેર
હેડંબા કહે એને માર્યામાં, થયું વધારે વહેર ॥૩૨॥ માટે દીયર જેઠને
સાસુ, ચાલો મંહારે મુકામ; મન ભમ્યુને ભીમ બોલ્યો, નહીઆવેતુજ
ઠામ ॥૩૩॥ એછે હરીજન રહેશે વનમાં ફળફળાદિ ખાસે;સંસારસુખમાં
એ નવ આવે. ગોવીંદ ગુણ ગાશે ॥ ૩૪ ॥ હેડંબા કહે જોર વધ્યું છે.
ફરીથી ચોરી થાશે; ભીમ કહે કેણુ ચોરી જનારૂ, ચોરાશે તો સોધાસે॥
૩૫॥ એવા આંકા ભીમે વારયા,બોલ્યા કુન્તા સતી;એવહુ સાચી વારતા
છે, અમેતો આવતાંનથી ॥૩૬॥ મનમાંતો મહા માઠું લાગ્યું,જવારહ્યાંતાં
ટોપી; ભીમ સરોવર પર તેડી ગયો, ઝુંપડી ત્યાં બાંધી આપી॥૩૭॥જવું
છું માતા ફળમોકલુંછું, ઉદર ક્ષુધાતમારી,હું કદી નાવુંને દહીતઆવશે
ચીંતા ન કરશો માહારી ॥૩૮॥ કુન્તાજી કહે જાવો બેટા, આવજો પાલવે

ત્યારે; દયા કરી ફળ મોકલી દેજે; પેટ છે પાપી અમારે ॥૩૯॥ વારૂ વારૂ કહીને ભીમ ચાલ્યો, ભય કુવામાં નાંખ્યો, હેડંબા વનમાં જઇ બેઠો, એક અસુરને ભાખ્યો ॥૪૦॥ જે લ્યા મ્હારાં મા ભાઇને ત્યાં,જાવું પડતું તું મ્હારે; અહંમેશ ફળની ઝોળી ભરીને;ત્યાં આપી આવવાં તારે॥૪૧॥ એવી આગના કરીને રહયો, વાયુ તણો સંતાન; પ્રથમ પસ્તાયોહતો પણ ભુલી ગયો બધું ભાન ॥૪૨॥ ખાય છે પીયે છે ખુશી રહે છે, ચીંતા ધરે નહી રતી; દહિત સંગે ફળ મોકલે છે. પોતે તો જતો નથી ॥ ૪૩ ॥ એવામાં જે નાઠેલી હતી;હેડંબાસુરની નારી, કબીરાપુર વિશે પરવરિ રૂદન કરતી ભારી॥૪૪॥દરવાજેચુડી કરમ કીધું,રડતી ચાલી ગામમાય સેવક લોકોએ બેહેન જાણી, હાથગ્રહી લઇ જાય ॥ ૪૫ ॥ તેડી લાવ્યા રાજ મ્હેલે નેત્ર વહે છે નીર;ત્રીધવા દીઠી બેનને તવ, આવ્યા સોયેવીર ॥૪૬॥ એ મારી ભગની શો લાગ્યો અગ્નિ, રંડાપો લઇ આવી,હેડંબા સુરની નારી કપીલા,બોલી અતી ક્રોધલાવી ॥૪૭॥ છત્રેશ્વરીએ અમ્મર દેવા, પાંચ પુરૂષ મંગાવ્યા; તારા બનેવી હેડંબાવન જઇ, ચાર જણાને લાવ્યા ॥૪૮॥ તેનો પાંચમો ભાઇ હતો તે, છાનો આવી નગ્ર પેઠો; કો ન જાણે એમ દેવીના દેરામાં, દેવી થઇને બેઠો ॥ ૪૯ ॥ સોમણ લાડુ ચણા ચોવીમણ; ખાઇને પીધું પાણી; નૈવેદ માગ્યું તેવું દીધું; અમે તો દેવી જાણી ॥૫૦॥ એટલું ભક્ષ કરી જઇને, દારૂણ દઇવત દાખ્યો; તમારા બનેવિના પગ ઝાલી, ઉભો ચીરી નાંખ્યો ॥ ૫૧ ॥ તે જોઇને હું નાશી ચાવીછું. સમ શોગન મેં ખાધા વહેરજ લ્યો તો વિરલા મહારા; નહી તો મારે અન્ન બાધા ॥૫૨॥ સોએ કબીરા સાંભળી કોપ્યા, ક્રોધ થયો ભરપુર; મોહોટો બંધવ બોલી ઉઠયો, નામ કદંબાશુર ॥૫૩॥ એ મ્હારી બેની અન્નજળ લેને, આજ રાત્રીએ જાવું;બતાવે તેનું ઠેકાંણું તો, ચોરી કરી હાંઈ લાવું ॥ ૫૪ ॥ કપીલા કહે નણંદ મહારી, હેનું હેડંબાવન; તેનાથી પશ્ચીમ દીશામાં છેટે એક જોજન ॥ ૫૫ ॥ સરોવર પર ઝુંપડી વીશે, હશે એનાં માતને ભ્રાત; તમે લાવશો એટલે આવસે, સોધ્રતોએ પરભાત ॥૫૬॥કદંબાસુર કહે ઓરે બેના, આજ રાત્રીએ જાવું; કપીલા કહે ઝુંપડી લાવો, ત્યાર પછી અન્ન ખાવું ॥ ૫૭ ॥ એમ કરતાં રજની પડી, એવે ગઈ મધરાત; કદંબાસુર તૈયાર થયો, ભાલો લીધો હાથ ॥ ૫૮ ॥ વલણ ॥ ભુજ વિષે ભાલો ગ્રહયો, ચોરી કરવા જાય; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૭૬ રાગ રમણુરેકતાની ચોપાઈ.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશમપાયે વચનરે; સાંભળ સાંભળ, જનમેજે રાજનરે. ॥૧॥ ભાલો ઝાલ્યો ચાલ્યો કદંબાસુરરે; વાયુ વેગે વહે છે વન ભરપુરરે ॥૨॥ કપીલાયે જેત્રી નિશાની દીધીરે; તેવી રીતે, ઝુંપડીશોધી લીધીરે ॥૩॥ ઝુંપડી પાશે, બેઠો એ કરવા તપાસરે; કાંન માંડીને, ઓળખ્યો ઉંઘતાનો સ્વાસરે ॥૪॥ જુંપડી છાતી, શરશી રાખી જોર માંડયુંરે, પર્ણકુટીકા સહીત ભોમી ડગળું કહાડયું ॥ ૫ ॥ હાલે નહી કે ચાલે નહી એમ લીધીરે, ડાભી મુછને, વાળે તે ટાંગી દીધીરે, ॥૬॥ પછી ગયો વાયુને વેગે ઘેરરે; કબજે કીધા, કોટ વીશે ભલ્લી પેરરે. ॥ ૭ ॥ જૈને કહ્યુંકપીલા પ્રત્યે વચનરે;લાવ્યો જુંપડી તવ ખાધું એણે અનરે ॥૮॥ એવી રાત્રી, વિતીને વ્હાણું વ્હાયરે; ફળ આપવાને, ઝોળી લઇ દહિત જાયરે ॥૯॥ સરોવર આવ્યો, જુંપડીયે સ્થળ દીઠો ખાડરે; જઇને ભીમને કહ્યું પાછી પડી ધાડરે ॥૧૦॥ ભીમસેન બોલ્યો, સાંભળ હેડંબા ગોરીરે; પાછી થઇ મ્હારાં મા ભાઈની ચોરીરે ॥૧૧॥ નારી બોલી, હવે તો ફરો એરાપરારે; આવેળા જઇ લઆવોત્યારે ખરારે ॥૧૨॥ ભીમ કહેતું બતાવ્ય કોણ લેવાવાળારે; નારી કહે, તમારા સોળાના સાળારે. ॥૧૩॥ ઉતર દીશા, માંખણીયા પરવત પારરે; દસ ગૌછેટે શો, ભાઇ સુરા સરદારરે ॥૧૪॥ મ્હારા રંક, બંધુને માર્યો, ડેરરે;મા ભઇલાવો જઇને એવાને ઘેરરે ॥૧૫॥ એ સોભાઇને શીવ તણું વરદાનરે; અમ્મર કીધા, તેથી ઘણા બળવાનરે ॥ ૧૬ ॥ વલણ વરદાન એમને શીવનું તેથી છે બળવાન; વ્યાસવલ્લભ એમ ઓચરે, પુછે સતિસંતાન.

કડવું ૭૭ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી,સાંભળ જનમેજે રાજનજી; ભીમ પુછવા લાગ્યો એમજી, શીવે અમ્મર કીધાં, કેમજી ॥ઢાળ॥ શીવજીએ કેમ અમ્મર કીધા ન જોઈ અસુર જાત; હેડંબા કહે સુણો સ્વામી,કહુ માંડીને વાત ॥ ૧ ॥ એક જનેતાને સો પુત્રો, ન્હાના હતા જયારે; ગામ ભાગોળે શીવનું ડેરૂ, નીત્ય જતા ત્યાં ત્યારે ॥૨॥ નંદીપર જઇને બે સતાતાં,નઠારૂ નઠારૂ ભાંખે, પાર્વતી ઉપરને શીવ ઉપર, નીચીવસ્તુઓ નાંખે ॥ ૩ ॥ ઘણે દહાડે માહાદેવ બોલ્યા, કેમ નડો છો તમો; કબીરા

કહે અમ્મર થાવા, આ કૃત્ય કરીયે અમો ॥ ૪ ॥ મહાદેવ કહે અસુર તમે માટે અમ્મર નવ થાય, અમ્બેર જેવું વરદાન આપું, જો હોય તમ ઇચ્છાય ॥૫॥ કબીર કહે વરદાન આપો, સંભુ કહે ચીત ધરો; ગામની દશ ગાઉ ફરતા તમો, કોના માર્યા નહી મરો ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે હું મારૂં, પણ મરો નહી કોય; ભાગોળમાં જે વાવ્ય તમારી, તેમાંજ મ્રત્યુ હોય ॥૭॥ તે વાવ્યમાં કોઇ નાખી દેતો,જાય તમારા પ્રાણ; તે વીનાતમે અમ્મર જેવા, એમ વદ્યા શીવ વાણ ॥૮॥ ભીમ કહે ભલો ભેદ જાણ્યો, શીવે રાખી મ્હોત જગો; એ વાવ્યમાં સોએને નાંખું, દાવ જોઇ દેઉ દગો ॥૯॥ હેડંબા કહે પાય પડું છું, મુકીદ્યો મુમત વાત; આ ફેરા જાશો તો વીઘન થાશે, નહી મળે માત ભ્રાત ॥૨૧॥ ભીમ કહે નહી મળે તો મરશું, મ્હારે જીવી શું કરવું; પણ રહુ નહી મા ભાઇ વીના;નીશ્ચે કામ આદરવું ॥૧૧॥ પછી ભીમે મન વીચાર્યું, શીવ જોગેશ્વર ભુપ; તેથી કબીરા જોગીને માને,ધરૂં જોગીનુ રૂપ॥૧૨॥ એમ વીચારી ઉભો થયો હેડંબાનો નાથ; ગટોરગછ કહે પીતાજી, આવું તમારી સાથ ॥ ૧૩ ॥ હેડંબા કહે નારે બેટા ન રહે મુજને સાતા; ગટોરગછ કહે રહે છાની; ઓરે શંખણી માતા. ॥૧૪॥ એમ કહીને એ ત્યાર થયો, બાપ બેટે ખેલ કીધા; જોગીનો વેશ ધારણ કરવા, અડબંગ બાંધી દીવા ॥૧૫॥ લંગોટ વાળ્યા કસકશીને; ભસ્મ શરીરે ચોળી; ચંદન ચોપડ્યું મોઢેને માથે, ખાંધે ભરાવી ઝોળી ॥૧૬॥ ઝાલ્યા સોટા તુંબડા મ્હોટાં, બાપ બેટા બેઉ જાય, નીશાની બતાવી તે પરમાણે, ગયા ગામની માંયા॥૧૭॥ ઢોંગ લગાવે અલક જગાવે, ભાવની ભીક્ષા માગે, આપવા આવે તો નથી લેના સહુ લોક ચરણે લાગે ॥૧૮॥ ભીમને કામનું નથી, માટે લેવાનો પ્રેમ ન વ્યાપે; અનાડી જગત ન લે તેને દે લે તેને નવ આપે ॥૧૯॥ લે નહી તેમ વધારે માંને, પરાણે જઇ જઇ આલે; પાકા પાખંડી થોડુ ગ્રહે નહી તો સામટું ઘર ઘાલે ॥૨૦॥ ઘર ઘાલવા ભીમસેન આવ્યે છે, દરસણને લોક જાય, ચાલ્યા ચાલ્યા કબીરા કેરી,ગયા સભાનીમાયા॥૨૧॥સોયે ભાઇ ઉદાશ બેઠા છે, આવ્યા જોગી પાવન, ઉઠી સરવે મોઢે માન્ય દીધું, ઉઠી આપ્યું આસન ॥૨૨॥ પદમાસન વાળ્યુ જોગીયે, નાશીકા ગ્રહી હાથ; જાણ્યું કે જોગી શું કહેછે, જોઇ રહ્યા સહુ સાથ ॥૨૩॥ થોડી વારે નાશીકા મુકી બોલ્યો વ્રકોદરમુખ; સુનો બચ્ચા સો બંધુક, હુઆ અંતર દુખ ॥૨૪॥ સાંભળીને એક કબીરો બોલ્યો, શું દુખ હશે મ્હારાજ; ભીમ કહે સબ સુનો બચ્ચા, સબ કહે દઉગા આજ ॥૨૫॥ એમ

કહીને નાક ઝાલ્યું,તુકયું મુકયું બીજીવાર;ભેણ તુમારી વીધવાહુઈકષ્ટી એજ અપાર ॥૨૬॥ તુમારા બનેત્રી ચોરી કરકે,પાંચ જીવોકું લાયા;છઠા જીવ છેતરપંડીસે, લડુ ચના ખુબ ખાયા ॥૨૭॥ ખાયા પીયાઓર યુદ્ધ મચાયા, તમારા બનેવી મારા, કબીરા ઊઠી પગે લાગ્યા, આકોઈ જોગી સારા ॥૨૮॥ ભીમ કહે સબ બેઠા બચ્યા; સુનો દુસરી બાત; હરામખોર જો માર ગયા હે ઉનકે લાયે તુમ ભ્રાત ॥૨૯॥ કબીરા કહે વાતજ સાચી, આતો કૈલાસ ભુપ; ભીડ વેળા ભોળાનાથ આવ્યા, ધરી જોગીનું રૂપ ॥૩૦॥ કબીરા કહે શંભુ ભાસો છો, સાચો જવાબ દીજે; ભીમ કહે મુખસેં નહી કહેગો, આપસે ઓલખ લીજે ॥ ૩૧ ॥ કબીરા કહે કૈલાશપતી, એજ સ્વયંભુ નાથ; પછી સૌ કહે કષ્ટી કાપો, શતરૂ આવે અમ હાથ ॥૩૨॥ ભીમ કહે ફીકર મત રખો, કહા તુમ કુલ દેવ્યાય; કબીરા કહે ગામ ભાગોળે, કુળદેવી વાવ્યમાંય ॥૩૩॥ જોગી કહે બાવડી પર ચલો, દેખો દેખાવે રંગ; બાજતે ગાજતે છત્ર છાજતે, હમકુ લે ચલો સંગ ॥૩૪॥ વાં જાકે એક મંત્ર દેવે, ઉંસકા કરો અભ્યાસ; સવાસો મંત્રકા જાપ જપો જબ, શતરૂ આવેગા પાસ ॥ ૩૫ ॥ કબીરા કહે ખોળવો મટયો, થૈ જાઓ તૈયાર; હરખ ભરાયો અતિ ઘણો ને, વાજીંત્ર લાવ્યા અપાર ॥૩૬॥ જે જેને જેવી ઉલટ આવી, તેવું તેવું તે લાવ્યા; વાવ્ય થકી તે સભા સુધી, મારગ સાફ કરાવ્યા ॥ ૩૭॥ અતરના છંટકાવ કીધા, ઉઠો હવે મહારાજ; બાપ બેટા બે ઉભા થયા; કરવા ધાર્યું કાજ ॥૩૮॥ અડધિ આંખ્યો મીચેલી રાખે, ગુરૂચેલા બે બંકા છત્રીસ વાજાં વાગીયાં ને દેવાયા ડુંડભી ડંકા ॥૩૯॥ વલણ॥વાગ્યા ડંકા ડુંડભી, ગરગડીયાં નીશાન;વ્યાસ વલ્લભ મુખઓચરે,ઘો શ્રોતાજનધ્યાન.

કડવું ૮૮ મું રાગ ધુમાસની ચાલ.

ડુંડભી ગડગડેરે, ટેક બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; ત્યાંથી ચાલ્યો કુંતીનો તન કે ડુડંભી૦॥૧॥ ગુરૂ ચેલો જોડંજોડે ચાલે, લોક આડુંને અવળુ ફાલે, જોગી મસ્તાનોમહીં મ્હાલે કે, ડુડંભી ॥૨॥ બે ધીરી ધીરી ચાલે રાહુ ચાલ, ઉરાડેછેઅબીલ ગુલાલ, વાગેઢોલ પીપુડીને તાલ, કે ડુડંભી ॥ ૩ ॥ કોઇ ન કરે તોફાન ટંટા, રસ્તે થાય અત્તરના છંટા, વાગે પખાજ કાશીને ઘંટા, કે ડુડંભી ॥ ૪ ॥ વાગે સુમ વાજું જળતંગ, સરોદ સરણે મોરચંગ, ડફ નગારા નરઘાં મરદંગ, કેડું

ડંભી ॥૫॥ કરી જોગીએ વશ દુષ્ટ સ્રષ્ટી, જેની દશે દિશાફરે દ્રષ્ટી કરેક બીરા પુષ્પની વૃષ્ટી, કે ડુંડુંભી ॥૬॥ સરવે જાણ્યું કો નહી જોગી તોલે, પંથ જાતાં જાતાં જશ બોલે; જોગી જાડા ચાવતાં ડોલે,કે. ડુંડુંભી ॥ ૭ ॥ જેણે મોડે ચંદન લીધું ચોળી, આખે અંગે ભભુત રગદોળી; ડાબી ખાંધે લળી રહી ઝોળી, કે ડુંડુંભી ॥૮॥ શોભે સુંદર, શરીરની છટા, જોગીની પીનવરણિ છે જટા,ઉડી ભસ્મ ગુલાલની ગટા; કે ડુડંભી ॥૯॥ કબીરાયે જાણ્યા જોગી મોટા, શોભે સુંદીર ભુજમાં સોટા; બાપ બેટાના વજ્ર લંગોટા. કે ડુડુંભી ॥૧૦॥ જોગીનું ગોરૂં ગોરૂં છે ગાત્ર, ડાભા ભુજમાં તુંબી પાત્ર, નીરખે છબી કબીરા માત્ર કે ડુંડુંભી ॥ ૧૧ ॥ જોગીની જય બોલતા ચાલે, કઇક ચરણની રજ આલે; લેઇ લેઇ માથે ધુળ ઘાલે, કે ડુંડુભી ॥૧૨॥ કઇક આળોટે ચરણ હેઠા, નીખેં નિરબળ જન રહ્યા છેટા; ભામ કહે કયું ગેટારગછ બેટા, કે, ડુંડુંભી ॥૧૩॥ બેનાં ઉઘાડાં અંગને થાપા, કહેડે પડયા કંદોરાના કાપા-ગેટારગછ કહે શાબાશ મારા બાપા, કે, ડુડંભી૦॥૧૪॥ આવ્યા નગરની બારણે જ્યારે, જેજેકાર ઘણો પોકારે, આવ્યા કુળદેવ્યા વાવ્ય કીનારે, કે, ડુડંભી ॥૧૫॥ ॥વળણ॥ વાવ્ય કીનારે આવીયા, આનંદ ઓછવ હોય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ત્યાં ઉભા સહુ કોય.

કડવું ૮૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આધ પરવ મહીમાય ॥૧॥ પછી બોલ્યા સર્વ કબીરા, હવે શી આગનાય; ભીમ કહે સો ભાઇ વીના, સહુને કરો વીદાય ॥૨॥ તવ કબીરાયે હુકમ કીધો, સર્વ જાવો ગામમાંય નથી રજા માહાનંતકેરી,કોઇ ન રહેશો હાંય ॥૩॥ એટલે સૌજનગામમાં ગયા, જોગી બોલ્યા તે વાર; સોયે બંધુ સાવચ રહેજો આઘામુકો હથીઆર ॥૪॥ એટલે આયુધ આઘાં મુકયાં, ભીમ કહે ત્યાર થાવો; આ વાવડીના થાળા વીશે કીનારા ઉપર જાવો ॥૫॥ આયુષ એમને. આવી રહયો; સુજ્યા નહી મનસુબા; જોગીએ કહ્યુ તે ઇશ્વરે કહ્યું જઇ કીનારે ઉભા ॥૬॥ ભીમકહેપચાસ પચાસની, બે ઓળયો તને થાવો ઉભા રહો હાથપગ જોડીને, છેક કીનારે જાવો ॥૭॥ એટલે ગયા છેક કીનારે, જોડયા હાથનેચરણ; બે ઓળે સહુ ઉભા રહ્યા આવી પોહોચ્યું મરણ ॥૮॥ ભીમ કહે જુઓ જળના સા-

મું ડોકી રાખો નીચી; ભીમનાથ ભીમનાથ જપો જીભે નેત્રજ દેજોમીચી ॥૯॥ કરાવે તે રીતે કરે સરવે, જેમ જોગી કહે તેમ, જેમત નામનો એક કબીરો, તેને પડયો પેટ વ્હેમ ॥૧૦॥ જેમત કહે આંખો મીચીને શું પડશું તે માંઇ; એમ કહીને પાછો ખસ્યો ઉભા રહીશું હાંઈ ॥ ૧૧ ॥ તવ જેમતને ઠબકો દેવા, લાગ્યા સરવ કોય; જેમત કહે જોગી જાણેછો કદાપી કપટી હોય ॥૧૨॥ વાટેલું ઓસડ મુડેલા જતી, તેની કોને પરીક્ષા, સાચો જુઠો કેમ જાણીયે, માગી ખાનારો ભીક્ષા ॥૧૩॥ કબીરા કહે આબરૂથી એ, બીહે સંત મહારાજ; જેમત કહે લંગોટી વાળી;તેનેને શી લાજ ॥૧૪॥ લાજ હોયે તો કેમ મુકે સગાં સહોદર ન્યાત; લાજ વાળો કેમ વ્યવહાર મુકે, કેમ મુકે માત તાત ॥૧૫॥ લાજવાળાને ભગવા ન શોભે, ન નાંખે નારી છોડી, લાજવાળો કેમ વેશજ બદલે લાજમાં અનેગ ખોડી ॥૧૬॥ એની કયાં ન્યાતછે એની કયાં જાતછે, કયાંછે એનો વ્હેવાર;કોનાથી છે સરમાવાનું એને કયાં એનું ઘરબાર ॥૧૭॥ નીચ હશે કે ઉંચ હશે એ, અજાણે માનીયે મ્હોટો; તેવાની શેવાથી પાપજ લાગે; નીકળે નફો ખોટો ॥૧૮॥ સંસારી હોય ગમે તેવો; તેથી પાડીયે કામ,દગો દઇને નાસે તો પણ, કયાં લઇ જાય ઘરગામ ॥૧૯॥ થોડે દહાડે પણ હાથ આવે, મુડયાને કયાં જઈ ઝાલો; તમે તો ગરદન ઘલાવછોપણ મને કયાં ગરદન ઘાલો ॥૨૦॥સર્વના મનને સાચું લાગ્યું,મહારાજ હ્યાં ઉભા રહીશું; ભીમ કહે શું પાખંડી જાણ્યો, ચાલો ચેલાજી જઇશું॥૨૧॥એમ કહીને બેઉ ચાલ્યાં, ચીંતા કબીરાને થાય;હીરો હાથ આવેલોજશે વળી જઇ પડયા પાય ॥૨૨॥ એ:રે મ્હારાજ પાછા વળો, કરો ગરીબોનું કામ અમારા મનમાં અવળું આવ્યું, માફ કરો તમામ ॥૨૩॥ ભીમ કહે હમ નહી આવેગા નહી કરેગા કાજ; ગટોરગછ કહે કરના ચઇયે, ચલો ગુરૂ મ્હારાજ ॥૨૪॥ પાછો ભીમસેન દાવ્યે આવ્યો, ઉભા કર્યા હતા તેમ; આંખો મીચી ભીમનાથ ભજે પુંઠળ ઊભો ભેમ ॥૨૫॥સતી સુતે અગની આરાધ્યો, કાકા આશીશ દેજે; આ એક માના સો આપુંછું, તેતું માની લેજે ॥૨૬॥ જળમાં તું અગની થળમાં તું અગની સઘળે ચેતન તારૂં; એક માના અણધાર્યા મળીયા, વચન પળાયું મહારૂ ॥૨૭॥ એમ કહીને વૃકોદરે લાંબા કર્યા બે હાથ; વાયુ સુતે બળ કરીને, ભરી ભીડાવી બાથ ॥૨૮॥ જેમત કબીરો ચેતી રહેલો જાણ્યો જોગીને માઠો; બગલમાંથી વચકળીને, જીવ લેઇને નાઠો ॥૨૯॥ એટલે ભીમસન ભડકયો ઝાલે, બીજાને ઝાલી રાખ્યા, ઊંચા કરીને હીલોળીને, તરત વા-

વ્યમાં નાંખ્યા ॥૩૦॥ પડયો જળમાં એકજ પળમાં, કંઇ પડી લાગ્યા તરવા; કૈં જણા ઉપર ચડવા લાગ્યા, કૈં લાગ્યા મહિ ફરવા ॥ ૩૧ ॥ ભીમે જોયું કે છે જીવતા સૌ, પછી કેવી બુદ્ધ કીધી; કોટ ફીનારા વાવ્યના પાડી વાવ્યજ પુરી દીધી. ॥૩૨॥ કૈ તરતાતા કૈંફરતાતા,તે સહુ બેઠા હેઠ, અદ કચરાને આખા રહેલા, તે સહુ પોચ્યા હેઠ. ॥૩૩॥ એક કળીરો જીવતો નાઠો, હસ્તીનાપર ગયો દુરિયોધનને ત્યાં જઇને,મલ્ળ થઇને રહ્યો. ॥૩૪॥ જો એ પોતાને નગ્રે રહીને, કાઢે પોતાનું રૂધિર,તો પાછા થાય જીવતાયે, મુએલા નવાણુ વિર.॥૩૫॥ પણ ભયનો માર્યો ગયો નાશી, ભીમે કર્યો વિચાર; અગનિનો એક બાકી રહયો તે, મળી જશે કોઇ વાર. ॥ ૩૬ ॥ એમ ધારીને બાપનેબેટા, ગયાગામની માંય;રાજમ્હેલપાસે આવિયા છે, કપીલા બેઠી ત્યાંય. ॥૩૭॥ કલેવરથી ભીમનેત્રર-ચો,કારમી નાંખીચીસ; કયાં ગયા ભાઇઓ શત્રુ આવ્યો છે. છેદો એનું શીશ. ॥ ૩૮ ॥ ગેટારગછે દોટ મુકી, આવો મ્હારિ મામી; કેશ ઝાલીને ભોમી પછાડી, તેતો જમલોક પામી. ॥૩૯॥ બે બાપ બેટા નગ્રમાં ફર્યા,ઉજડ કીધુંગામ; કૈંકને માર્યા કૈંક રહ્યા તે, નાશી ગયા તમામ. ॥૪૦॥ પછી જઇ વજ્રકોટ પાડયો, કાઢયાં માતને ભ્રાત; તે દાડે ઘેર તેડીને ગયો, ભાશી ભયાનક વાત. ॥૪૧॥ વલણ ॥ ભય ભાશ્યો બહુ ભીમને, આવ્યો હેડંબા ઘેર; ભીમ કહે જો કામની, લાવ્યોછું ભલી પેર.

કડવું ૯૦ રાગ સામેરીની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ,આધપરવ મહિમાય.॥૧॥ હેડંબાઆખ્યાનનીકહી કથા, સાંભળો શ્રોતાજન; કૈંક કહે ભારતમાં નથી હેડંબાનું વન. ॥૨॥ કૈંક કહે કેછે ભારતમાં, એમ વદે અજ્ઞાનિ; પાંચ પ્રકારની ભારત કથા, તેમાંથી કેઇ લેવી માની ॥૩॥ જુજવા જુજવા મત રૂશીના, તેનો ન આવેપાર; તે બધુ જોવાનુ મુરખ જનને, હરિજનને શુભ સાર. ॥૪॥ આ આખ્યાનનો સાર એછે, શું કહું ભીમની શક્તી; જ્યાંને ત્યાં જય પામીયો તે, સફળ પાન્ડવ ભક્તી. ॥૫॥ ભક્તીથી શકતી બહુ પામ્યો નહિ સુરાતનમાં નુન્ય; દેવોને દુખ દેનારાને માર્યા, તે એક મ્હોટુ પુન્ય.॥૬॥ અધરમીનો નાશ કરીને, ધર્મ કરે સ્થાપન; તેને અતી ફળ પ્રાપ્ત થાયે, સુણ જો શ્રોતાજન ॥૭॥ સરવે વારતા જાણવી સાચી ન જાણે તે કહે ખોટું;

ભીસ્મ પરવમાં કહ્યુંછે કે, શંકા ધર્યે પાપ મ્હોટું ॥૭॥ ભર્યો ઘડો છલકાય નહિને,અધુરો છલકાય; ગુરૂથી શીખેલો ગુરૂનું કહેલું મ્હોટો થાવા કહે નાય ।૮॥ તેવાની વાણી પાપની જાણી, જાણવો ગુરૂ દ્રોહી; ગુરૂ દ્રોહીનું અસત્ય હોયે, સત્ય ન માનવુ કોઈ ॥૭॥ ગુરૂ દ્રોહી કહે ગુરૂ તણિ હું, નથી ભણ્યો વિદ્યાય; તો તો ગુરૂના જેવી વાણી, શું કરવા મુંઢ ગાય ॥૧૦॥ માટે શ્રોતાજન સંદે ન ધરવો, સાંભળો ભક્ત ચરિત્ર; હેડંબાને ઘેર આવ્યાં, કુન્તા ધર્મ પવીત્ર ॥૧૧॥ હેડંબાએ રસોઇ કીધી કરાવ્યું ભોજન; ચાર ભાઇને પાંચમી માયે, તે દન દીઠું અન્ન ॥ ૧૨ ॥ પછી ભીમે એમ વિચાર્યું, મ્હારે માથે મોહોટા ધર્મ; વળી વ્રદ્ધ કુન્તા માતા, સહુનિ રાખવી સર્મ ॥૧૩॥ હાંઇ રહ્યાથી શર્મ નહિરે, રાખવી જોઇએ બીક; તે કરતાં વિદાય થાવું, તે લાગે છે ઠીક ॥ ૧૪ ॥ એવું જાણી ભીમ બોલ્યો; સુણો જોષી વચન; આપણે હાંઇ પડયા રેહેવું, હજી કેટલા દન ॥ ૧૫ ॥ શેદેવજી કહે પુછોતો તો, સંદેહ સઘળા ખોઇએ, હવે હાંઇ રહેવું નથી, સાંજે ઉપડવું જોઇએ ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કહે છે સાંભળો માતા, કુન્તાજી કહે જાવું;હેડંબા કહે મુને ન ગમે,હું સંગાથે આવું ॥૧૭॥ ભીમ કહે સાથે નવ લેવું, તારાથી શો દન વળે; જ્યાં જાવું ત્યાં તારા જેવી, હજારો દાસી મળે ॥૧૪॥ ગટોરગછ કહે હું આવું પિતા, ભીમ વદે વચન; ઘેરે જઇ રાજ લેઇશું ત્યારે, તને તેડાવીશ તન ॥૧૯॥ ગટોરગછ કહે વારૂ પીતાજી; હેડંબા બોલી એમ; સાસુજી કોઈ હોય સુખી દુખી, તે હું જાણું કેમ ॥૨૦॥ કુન્તાજી કહે ગભરાતી નાહી; પુરણ પ્રેમજ વાપ્યા; પાંચજ છોડવા દાડમડીના, કુન્તાએ રોપી આપ્યા ॥૩૧॥ ધરમ ભીમને અરજુન શેદેવ, પાંચમો નિકુળ નામ; કહ્યું કે આ પાંચ પાન્ડવ જાણજે, જો રહે આમને આમ ॥ ૨૨ ॥ તો જાણજે આવી સ્થિતીમાં, ખીલે છોડવો જેહ; તો જાણજે આજ ઘણો ખુશીમાં, ખીલેલા નામનો તેહ ॥૨૩॥ જે છોડવો કરમાય તેને; તું તો જાણજે દુઃખી; આવી સ્થીતિમાં આવા જાણજે,ખીલે તો જાણજે સુખી. ॥ ૨૪ ॥ એટલે હેડંબા આનંદ પામી, સાસુનું પુજન કીધું, ચરણ ધોઇને ચરણામ્રત એક; કુપ્પામાં ભરી લીધું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તો સાંજ પડી; સર્વ થયા તૈયાર, ભીમે માને માથે બેસાડયાં, તેડી લીધા ભાઈ ચાર ॥૨૬॥ બે જણ કેહેડે બે જણ ખાંધે, તેડી લીધા ચાર ભ્રાત; હેડંબા ગટોરગછ પાયે લાગ્યાં,એવામાં પડી રાત ॥૨૭॥ પછી વ્રકોદર ત્યાંથી ચાલ્યો, આડે વગડે જાય, કૃષ્ણ પક્ષની રાત અંધારી, રૂજની

હમ હમ થાય ॥૨૮॥ ન મળે મારગ ઝાડને ઝરડાં, ઘણી ઉગેલી ઘાસ; ખાડા ટેકરા પહાડને પરવત, ભયંકર ચોપાસ ॥ ૨૯ ॥ બાવળીયા બીહામણા; બોરડીનાં બહુ ઝાડ, એખરા ખાખરા સમડા પીલુડા, કાળીયા સરસને તાડ ॥૩૦॥ સાદડ વાઘ સીસવા સરગવા, સમડા ઢીંગોરી કાંટાળાં; અઇડુસાને પીતપાપડા, જંગલી ઝાડનાં જાળાં ॥૩૧॥ ઉંડા કોતર ધરતીની ઘોઘો,તળાવ નદિનાં નાળાં; વેહેળા ખોચો ભુઆ ભુમીમાં, તેમા પડયાં વ્રક્ષ કાળાં ॥૩૨॥ રાફડા વીશે શાપ ફુફાટે, અજગર ને નાગ કાળા ચીતળા તણછ આંધળી ચાકરણ, ભોરંગ કોડીયો વાળા ॥ ૧૩ ॥ શશલાં સીયાળ સુવર શાબર,શીકારાં શાવડી; ચંદનઘોયો પાટલાઘોયો ફુંકાળવાં ફાવડા ॥૩૪॥ વગડાઉ વણીયર વાઘને ચીત્તા, દીપડા રોજને હરણાં,નાર જરખ ભુંડ રીંછને ગેંડી, સોઘે ભોમીપર તરણાં ॥૩૫॥ ઘુઅડ વાગોલ આકાશ પક્ષી, આગીયા તારા તોલે, ચાંમાચીડીયાં ચીચી ભાંખે, ચીબડી ચરરાટ બોલે ॥૩૬॥ નેત્રેનસુજે રાત અંધારી;ભીમસેન પંથે ચડે; અડફેટમાં ઝાડ તાડ આવે, મુળથી ઉખડી પડે ॥ ૩૭ ॥ કોતર ઉતરે ગીરી ચઢે છે, બળવંત વાયુ તન;હેડંબા વનથી ઉતરદીશા ગયો સાઠ જોજન ॥૩૮॥ એવામાં પ્રાતસ્કાળ થયો; બોલતાં સાંભળ્યાં સ્વાનઃશેદેવજી કહે હાંઇ ઉભારો, ઓ ભીમ ભૈ બળવાન ॥૩૯॥ સ્વાન ભસે તે નગર આવ્યું, તેમાં પુરવો વામ, આ ઠેકાણે સુખ પામીશું,સમરવા અવિનાશ ॥૪૦॥ એટલે ભીમે સહુને ઉતાર્યાં, કર્યું સરોવરસ્નાન ઉઘડતે દરવાજે ચાલ્યાં, સતીને પાંચ સંતાન ॥૪૧॥ એકચકરા નગરીમાં ગયાં, અંતર ઉલટ આણી; એક બ્રાહ્મણી ઓટલે બેશી, કરે છે દાતણ પાણી ॥૪૨॥ તેને જઇને કહ્યું કુન્તાએ, બાઈ અમ કષ્ટ કાપો,જે લેશો તે ભાડું આપીશું, રેહેવાનું ઘર આપો ॥ ૪૩ ॥ આ પાંચે માહરા દીકરા છે, ઉદયોગ માટે આવ્યા; દયાળુ તે બ્રાહ્મણી છે, માન્ય દઇ બોલાવ્યા ॥૪૪॥ આવોરે બાઇ હું તમ પેઠે; હતી પાંચની માડી; હાલ મારે એક દીકરો છે. ચાર મુવા દુખ પાડી ॥૪૫॥ પાંચ માટે પાંચ ધામ બાંધ્યાતાં, તેમાં ખાલી પડયાં ચાર; વસો આ એક ધામ વિશે, ભાડુ ન લેવું લગાર ॥૪૬॥ એમ કહી ઉઘેડી આપ્યું, જે બેઠાં માત ભ્રાત પછી કુન્તાએ પુત્ર પ્રત્યે, કરી ઉદયોગ વાત ॥ ૪૭ ॥ કહો બેટા શો ઉદ્દયમ કરસો, બોલ્યા ધરમ રાય; વીદુર કાકાની તમ કને વીંટી તે લાવો મુજ માય ॥૪૮॥ કો ગ્રહસ્થને ઘેર મુકી આવીને, નાણાં વ્યાજે લઇએ; તેનું કાપડ લાવિશું ને, વેચીને નફો ખઇએ ॥ ૪૯ ॥ તવ

કુંતાએ તવ વિંટી આપી લૈ ચાલ્યા પાંચ વીર; ગ્રહસ્થને ઘેર જઇને આપી, બોલ્યા ધરીને ધીર. ॥૪૯॥ સો રૂપઇઆ એપર આપો, તે દૈશું વ્યાજ સાથે; ગ્રહસ્થ કહે આ અમુલ્ય વીંટી, કયાંથી આવિ તમ હાથે. ॥૫૦॥ ભીમ કહે નથી દગા ચોરીની, આપીએ ઇશ્વર સાખે; એવાં નીરમળ વચન સુણી, ગ્રહસ્થ વીંટી તવ રાખે ॥૫૧॥ સો રૂપૈયા ધીર્યાં ગ્રહસ્થે, પાંડવે શું કીધું; એંસી રૂપૈયાનું રેશમી કાપડ, વેચવા માટે લીધું, ॥૫૨॥ પંદર રૂપીઆનું અન લીધું, તેની ગાંસડીયો બાંધી, પાંચે જણાને પહેરવાને, પાંચની લીધી ખાદી ॥૫૩॥ તેના તંગીયા કુરતાં કરાવ્યાં શીશનાં ફાળીયાં લીધાં; પછી પોતાને મુકામ ગયા, કાપડીના વેશ કીધા ॥૫૪॥ કુંતાજીએ રસોઈ કીધી, જમાડયા પાચ તન; પછેધરમે કાપડ છોડયું, વ્હેપારનું થયું મન ॥૫૫॥ અડધા અડધ કાપડ કરી, બે ગાંસડીયો બાંધી, કાષ્ટતણા ત્યાં ગજ બનાવ્યા,તવબોલ્યો ભીમ આંધી ॥૫૬॥ એ મમ વીરા એ મમ વીરા, મને પડયો છે વ્હેમ, કાપડના બે ભાગ પાડી, બાંધી બે ગાંસડી કેમ ॥ ૫૭ ॥ ધર્મ એક ગાંસડી લેઇ હું ને અરજુન જાશું; શેદેવ નાંકુળજી એક લશે, નીતીનો નફો ખાશું. ॥૫૮॥ ભામે કહ્યું અમે શું કરશું, હું શું બેઠા ખાનારો; લાવો અમે પણ વ્હેપાર કરશું, મુકો ભાગ અમારો ॥૫૯॥ ધર્મ કહે અનીતી નકરશો, કહિ કાઢી આપ્યો ભાગ; પોત પોતાની બાંધી ગાસડીયો પેહેરી લીધો પોશાગ ॥૬૦॥ વળણ ॥ પાંચે પોશાગ પેહેરીયા, લીધો કાપડી વેશ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ઉઠયા સુત-નરેશ.

કડવું ૯૧ રાગ સામેરી દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બાલ્યા સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુન ધર્મે ગાંસડી લીધી, ચાલ્યા વેચવા કાજ; સેદેવ નીકુળ તે બે ચાલ્યા, મુખ કરે અવાજ ॥૨॥ લ્યો કોઇ રેજાલ્યો કોઈ કાપડ, મુખથકી પોકારે; ઉતર દક્ષણ ગયા એતો, વ્રકોદર વિચારે ॥૩॥ ભીક્ષુકપેઠે પોકાર કરવા, ફરવું ઘેરઘેર;આપણેતો એવું નવ કરવું, કરવી જુદી પેર ॥ ૪ ॥ એમ જાણી ગયો પુર્વ દીશામાં, એક ચક્રા નગરિ માંય; એવામાં એક મ્હેલ્લો દિઠો, ભીમસેન ગયો ત્યાંય. ॥૫॥ માંથાનું ફાળીયું પાથરયું ભોમી ઉપર રેજા ઢાળ્યા; પછી ભીમે પોકાર કીધો, લોકોએ નજરે ભાળ્યા. ॥ ૬ ॥ આવોરે ભાઈ

રેજા આપુ; સોંઘાને શસ્તા કીધા; ભુદ તેના ભોગ જાણે, મફત લુટાવી દીધા ॥૭॥ લોક લાલચું લેઇ લેઇને, વરકોદરને પુછે; બોલજે કાપઠી સાચે સાચું કીમત આની શું છે ॥ ૮ ॥ ભીમ વિચારે ધરમરાયે, પાંચનો કહ્યો છેછેક; તે રેજાનો ભીમ બતાવે, કીમત રૂપીઓએક.॥૯॥ લોકોએ જાણ્યુંલાભ ઘણો છે, સર્વે રેજા લઇ લીધા; પોતપોતાનેહીસાબે આવ્યા, તે રૂપીયા દેઇ દીધા ॥૧૦॥ ભીમે ગણીને ગાંઠે બાંધ્યા, કહ્યુંકે સંદેહ ખુઓ; ચોખું આપવું ચોખું લેવું. રેજા તપાસી જુઓ. ॥ ૧૧ ॥ દુર દેશથી કાપડ લાવ્યોછું, નથી મ્હારૂ જોયેલું, ઉકેલીને તપાસોશર્વે કાણું કઇડયું કોહેલું ॥૧૨॥ તવ સર્વે લોક જોવા લાગ્યા, ઉકેલીપોળા કીધા;એટલે ભીમે ઝડપમારી,રેજા જુંટાવી લીધા ॥૧૩॥ બગલમાં મારીને ચાલ્યો, પુંઠે પડયા સૌ લોક; મારો મારો છે ધુતારો,પડીપોકાપોક ॥૧૪॥ જેષ્ટીકાયો ઝાલી દોડયા, મારવા લોકનાં ટોળા; ભીમે પાછળપુઠ ફેરવી, દેખાડયા મ્હોટા ડોળા ॥ ૧૫ ॥ હડુડુ લઇને લોકો નાઠા, ભીમ ગયો દરવાજે; એકાન્ત છે ત્યાં ઓટલો તે, ઉપર જઇબીરાજે ॥ ૧૬ ॥ રેજાના નંગે નંગ મેળવ્યાં, પછીથી વિચાર કીધો; એક રૂપીયાનો એક ગજ રેજો,વિપ્રને આપી દીધો ॥૧૭॥ ગડીઓ ગોઠવિ ગાંસડી બાંધી, મનમાં આનંદ થયો; ઉશીકે મુકી સુત વાયુનો નિરાંતે સુઇ રહયો॥૧૮॥ એવેચ્યાર ઘટીકા દન રહયો, ઘેર ગયા ચારે વિર; તે સમે વૃકોદરગયો, મ્હા બળીયો રણધિર.॥૧૯॥ ગાંસડીઓ જઇ ખીંટીએ મુકી બેઠા પાંચે ભ્રાત, એટલે હિસાબ કરવા માડયો, પાશે છે કુન્તામાત ॥૨૦॥ તે ત્રય બોલ્યા ગાંસડી દેખી, શુણો ધર્મ સુજાણ; એવીનેએવી ગાંસડી ભીમની નથી થયું વેચાણ ॥૨૧॥ એવમાં ધર્મે હિસાબ કીધો, પોતાના તે વાર; મુડીએ મુડી બંધ બેસાડી, નફાના આના બાર ॥૨૨॥ સેદેવ નિકુળના નવ આના, પછી ભીમને પુછે; બોલો વીરા કેટલું વેચ્યું; નફો તમારે શું છે ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે કે રાતો રેજો, એક ગજનું શું થાય, ધર્મ કહે કે સવા રૂપૈયો, ભીમે મુકયો ત્યાંય ॥ ૨૪ ॥ કુન્તાજી કહે ઓછું વેચાયું, શું નફો લાવ્યા સાર, ભીમ કહે લ્યો આ નફો લાવ્યો. મુકયા રૂપીયા ચાર ॥૨૫॥ ધરમરાજા વિસમય પામ્યા, શી રીતે ચાર લાવ્યો; કહો ના કહો પણ ઠગો કરીને કોકને ધુતી આવ્યો ॥ ૨૬ ॥ એમ જાણિને પુછવા લાગ્યા, તેં તો નફો ઠાક કીધો; પણ સાચુ કહેજે કે ટલા જણે,એક ગજ રેજો લીધો.॥૨૭॥ ભીમ કહેકેદસવીસજણિયે, જેમ કહ્યું તેમ કાપ્યો; મુગજીમુકવાને લઇ ગયા. તસુ તસુ ફાડી આપ્યો ॥૨૮॥

ધર્મ કહે તારા નફા પ્રમાણે, નાણું ન આપે કોય;શું માલ મળતો નથી જગતમાં, શું સરવે આંધળા હોય ॥૨૭॥ ભીમ કહેછે મ્હોટાબંધુ, મીઠી બોલીએ વાણ, ગ્રાહક રીજવવાને કરીએ,માલતણા વિખાણ॥૩૦॥ધર્મ કહે એ નથી સંભવતું, વીખાણે ભોળવાય કોક; ભીમ કહે હું ગયો જે સ્થળે, ત્યાંના ભોળીયા લોક ॥૩૧॥ ધર્મ કહે કીયે સ્થળ ગયા; બતાવ કાલે જાશું, કેવાછે ભોળીયા લોક ત્યાંના, તે જઇને તપાસુ ॥૩૩॥ ભીમ કહે કે પુર્વ દીશાયે, ફળીયું જમણે હાથ, ત્યાંજઇ કહેજો કાલેઆવ્યો તો, તેના અમો ભ્રાત ॥૩૩॥ એટલે તમને આવકાર દેશે, સાચુ માનજો ત્યારે; ધરમ કહે જરૂર જાશું, હવે વાત સવારે ॥૩૪॥ એમ કહી રાત્રીએ સુતા, એવે વ્હાણું વાય; જમી પરવારી લીધી ગાંશડીયો, વ્હેપાર અરથે જાય ॥૩૯॥ શેદેવ નીકુળ ઉતરદિશા,દક્ષીણદિશા ભેમ;ધર્મને અરજુન પુરવમાં ગયા,ભીમે બતાવ્યું તેમ ॥૩૬॥ જમણે હાથે મ્હેલો દીઠો, તેમાં પેસવા જાય, અરજુન કહે ધર્મ વીરા, એકદમ પેશો ન માંય ॥૧૭॥ એટલે ઉભા રહીને પોકાર્યા, લ્યો ભાઇ રેજા ભાવ્યા; લોક કહે કાલે ધુતી ગયો તેના, જેવા ભાઇ આવ્યા ॥ ૩૮ ॥ લાંઠીયા લોકોએ લીધી લાકડીયો ક્રોધ બતાવ્યા માઠા; તેવું તોફાન જોઇને ધરમ, અરજુન બંને નાઠા ॥૩૯॥ બીજે સ્થળ જઇને વેચ્યો, નીતીપુર્વક જેમ, દક્ષીણ દિશાએ ભીમ ગયો, કીધું એમને એમ ॥૪૦॥ લોકોને લુંટી ગયો દરવાજે, ગજ રેજો વિપ્રને દીધો, આગલે દિવસે કર્યુંતું તેવું; ફરીને આરામ કીધો ॥૪૧॥ ચાર ઘટીકા દીવસ રહ્યો, ચાર ભાઇ ગયા ઘેર; ધરમ રાયે કુન્તામાને; કહી બધી ભીમની પેર ॥૪૨॥ કુન્તાજી કહે કો બોલસો નહી, આવવાદો એને હાથ; એટલામાં તો ભીમસેન ગાંસડી લૈનેઆવ્યો ત્યાંય ॥૪૩॥ કુન્તાજી કહે શું નફો લાવ્યો; ઓરે માતા તન, ભીમે પુછયું અરજુનજીને કેમછે બંધવ જન ॥૪૪॥ મેં કહ્યું ત્યાં ગયા હતા કે, ગયા હતા સ્થળ બીજે,અરજુન કહે કે ન્હોતા ગયા, ગયાતા સ્થળ ત્રીજે ॥૪૫॥ ભીમ કહે કે ભવિશ તમારૂં, એમ કર્યો ઉચાર; કાલના જેટલો નફો લાવ્યો, ભુલ નથી લગાર ॥૪૭॥ એટલે ધરમ ઉકળી બોલ્યા, તુજને છે ધીક્કાર, ગરીબોને ગરદન મારવા, માંડયો તેં વ્હેપાર ॥૪૭॥ તેં કહ્યું તે સ્થળે અમે ગયાતા, મ્હોત લેવાનું હતું માગી, અનેક લોકે લીધી લાકડીયો, હાડકા નાખત ભાગી ॥૪૮॥ અધર્મનો તું પૈસો લાયો,તે નફો નવ્ય ખવાય;અસત્યનું જો અંન્ય ખાઇએતો, અસત્ય બુદ્ધિ થાય ॥૪૯॥ એમ કહીને એના નફાના; આઠ રૂપીયા લઇ લીધા; બ્રાહ્મણોને બોલાવિને,

દક્ષણુમાં દેઇ દીધાં ॥૫૨॥ પછી ભીમની ગાંસડી ફેંદી વસ્ત્રોવેંચી લીધાં, કહ્યું કે માતાજીના કામમાં રહેજે,ધર્મે એવાંવેણ કીધાં ॥૫૧॥તેપછી નીત્યે ચારે બંધુ, વ્યાપાર માટે જાય; કુંતાજીનું કામકાજ કરે,થોડેદને શું થાય ॥૫૨॥ એ ગામ બારણે રાક્ષસ રહે છે, રાજાએ આપેલો ઠામ; આવેલો ત્યારે તોફાન કરેલું, બક રાક્ષસ છે નામ ॥૫૩॥ પેહેલ વ્હેલોજે વો ગામમાં આવ્યો તેણે કર્યો કાળો કેર; મનુસનું ભક્ષ કરવા લાગ્યો, સોબશે માર્યા ઠેર ॥૫૪॥ સંતાયો રાજા ભોંયરાવિશે,અરજ જાળીમાંથી કીધી કેમ મારી પ્રજાને હણોછો, કોણે આ બુદ્ધી દિધી ॥૫૫॥બકરાક્ષસ કહે સર્વને ખાવું; નહી રહેવા દેઉં ઠામ; ખોરાક મ્હારી નીત્યકર પુરી, તો રાખુ તારૂ ગામ ॥૫૬॥ રાજા કહે શું ખોરાખ જોઇએ, બીજુ ન બોલશો આડુ; રાક્ષસ કહે નીત્ય જમુ, સોમણ લોટનો લાડુ ॥૫૭॥ પાંચમણનો ખીચડો ખાવાનો,પીવા પચીસમણ દુધ,મદપાનનાપાંચ માટલાંપીવા,તેણેરહેલ્હેરશુદ્ધ॥૫૮॥પાંચઅજાનીત્ય શાક ભાજીમાં એટલો કરવિવેક;જમ્યાપછાસોપારીને બદલે મનુશજોઇએએક॥૫૯॥એ હું નીત્યાન ભક્ષઆપે, તો વસ્તી વસવાદેવું;રાજાએ કહ્યુંકબુલ મ્હારે; જેવુંતમેકહ્યુ તેવું॥૬૦॥એમકહીને બ્હારઆવ્યો; પાપીનો બાંધ્યો નેક;નગ્રની બારણે રહેવામાટે, બંગલો આપ્યો એક॥૬૧॥કહ્યા પ્રમાણે ખોરાક આપે,નીત્યનો જેજે ધારો; માણસ મરવા મોકલવાનો, ઘરોઘર બાંધ્યો વારો ॥૬૨॥ પાંડવ વિપ્રને ઘેર રહ્યાછે, તે વિપ્રને પાંચ તન; તેમાંથી ચારનું ભક્ષકરેલું, બકરાક્ષસ મુઢ જન ॥૬૩॥ એકજ દીકરો રહયોતો એને, આવ્યો તેને ત્યાં વારો, તે વેળા ઘરના રડવા લાગ્યાં થઇરેહયો હોંકરો ॥૬૪॥ તે વેળા જળ ભરવા ગયોછે, વાયુતણો સંતાન, કુંતાજી ઘરમાં ફેરવેમાળા તેમણે સાંભળ્યું કાન ॥૬૫॥ માળા લઇને માતાજી ગયા, બ્રાહ્મણના ઘરમાંય, કેમરડોછો સકળ ઘરનાં, બ્રાહ્મણિ બોલી ત્યાંય ॥ ૬૬ ॥ એ બાઇ હું હતી તારા જેવી, પાંચજ પુત્રની માય; ચાર સુત માહરા દૈતે ખાધા, એક રહયોછે આંય ॥૬૭॥ આજ તેનોપણ આવ્યો છે વારો, મરવા જવાનો સાર; વાંજણી થાઉછું છતે દીકરે, તેનોછેઆહાકાર॥૬૮॥ તવ કંતાજીને દયા ઉપની, વિચાર્યો નહિ વીવેક કહ્યું તારો તન નવ્ય મોકલતી, મોકલીશ મારો એક ॥૬૯॥ બ્રાહ્મણી કહે કોઇ ન મોકલે.કરવા માંડયો વિલાપ, કુંતા કહે નવ મોકલું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ॥૭૦॥ એટલે સરવે રહી ગયાં છાનાં, કુંતા બોલી ગયાં ઘેર;પછી આવ્યો વિચાર ઉરમાં, રડવા લાગ્યાં બહુ પેર ॥૭૧ ॥ વળણુ ॥ બહુ તેરે રડવા લાગી

યાં, શું બોલીહું બોલ વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે,કુન્તા રડે અતોલ્યા

કડવું ૯૨ રાગ સારંગની છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુન્તાજી બહુ રડવા લાગ્યાં,શું બોલ્યા આવી વચન;વધારાના શું વાડમાં નાંખીયે,મોકલું ક્રીયોતન ॥૨॥ એવામાં આવ્યા વસ્ત્ર વેચીને,ધરમ અરજુન સાર, શેદેવ નિકુળ તેપણ આવ્યા, કલેશ જોયો અપાર ॥૩॥ એવામાં વ્રકોદર આવ્યો રડતા દીઠાં માત; પાસે બેસીને પુછવા લાગ્યો, કુન્તાના દુખની વાત. ॥૪॥ ઓરે માતાજી કેમ રડોછો; કેમ ભર્યાં લોચન;કોણે તમને દુભ્યાંજનેતા; સત્ય વદો વચન ॥૫॥ જો કોઇએ ગાળ દીધી હોયતો, જીભ્યા તેની તાણી કાહાડું જો કોઇએ હાથ ઉપાડયો હોય તો કાંડાં તેનાં વાહાડું॥૬॥ કુન્તાજી કહે કોઈ નથી દુભ્યું, વાંકી કરણી કાહાની; બ્રાહ્મણ વતિનો એક દીકરો, મરવાનો કહી આવિ॥૭॥ બકરાક્ષસનો વારો આવ્યો છે,વિપ્ર મરશે આપ; મેં કહ્યું મુજ સુત ના મોકલુંતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે ધન દયાળુ માતા, બોલી આવ્યાં મુખવતી; ગમે તેને મોકલ્જો મા, મ્હારેતો જાવું નથી॥૯॥ એમ કહી જઇ ઓટલે સુતો, બોલ્યા ધરમરાય; તમારૂં વચનહું પાળવાનો, દયો મુજને આજ્ઞાય ॥૧૦॥ કુન્તાકહે કેમ મોકલું તુને, ઓ દીકરા સત્યવાદિ; રાજપાટ મહારૂ પડેસુનુ. કોણ ભોગવે રાજગાદી ॥૧૧॥ અરજુન કહે હું જાવું મરવા, ઓરે મહારી માત; કુન્તાજી કહે તારા વિના કોને પુછું ડાહી વાત ॥૧૨॥ શેદેવ કહે હું જાવા મરવા, નથી જીવ્યાની ત્રસન;ડોશી કહે જોશી તુજવીના, કોને પુછીએ પ્રસન ॥૧૩॥ નિકુળજી કહે હું જાવું મરવા, મન મહારૂં નવ ડરે; કુન્તાજી કહે તારા વિના વરણાગી કોણ કરે. ॥૧૪॥ એટલે ભીમે બારથી સુણી, જાણ્યું કે સંદે ખોઇએ; વ્હાલોછું કે અળખામણોછું મહારે પુછવું જોઇએ. ॥૧૫॥ સહુ ભાઇઓની રીત પ્રમાણે, પુછી જોવું સરવથી;ના કેશે તો ઠીક છે, હા કેશેતો મરવું નથી ॥ ૧૬ ॥ એમ ધારી પુછવા આવ્યો, માતા હું તતપર થાવું; આપો મુજને આગના તો,મરવાને માટે જાવું ॥૧૭॥ કુન્તાજી કે કુંવર મહારા, બહુ દુખ વેઠયું હુણ; અગનીથી ને ચોરીયોથી તું વણ ઉગારે કુણ ॥ ૧૮ ॥ ભીમે વીચાર્યું વ્હાલો હું છું, કહ્યું માતા ત્યાર થાવો; પાંચે બંધવ સંપીને રહીશું,

પડે મરવા જાવો ॥૧૯॥ ધરમ કહે એ શું બોલ્યો, અમે તતબર થાશું; સુઇ રહે એટલે તું ચારમાંથી કોઇ જાશું ॥ ૨૦ ॥ ભીમ કહે ફાવે તે જજો; મરવાનું મન ધારી; એવું કહીને એટલે ગયો, જઇ કરી પથારી ॥૨૧॥ એવે શેદેવ છાનો બોલ્યો, માતા મને કહે જાજે; ખીચડોને ઘી દુધે કડેલું સોમણ લાડુ ખાજે, ॥૨૨॥ ખાધાનું નામ સાંભળીને, જાશે વાયુનો બાળ; એની ચીંતા કાંઇ ન કરશો, નહી થાયે વાંકો વાળ ॥૨૩॥ તવ કુંતાયે ધાંટો કાહાડયો, ઓરે શેદેવતન;તુજનેઆપુઆગના તે, જા રાક્ષસભોવન ॥૨૪॥ ખાજે ખીચડો સોમણ લાડુ, પીજે પચીસ મણ દુધ; પછી બકરાક્ષસની સાથે, કરજે જબરૂ જુધ. ॥૨૫॥ સેદેવજી કહે વારૂ માતા, તે ભીમને કાન જાય; ભીમે જાણ્યું ઘરને વીશે લાડુલાડુ સું થાય ॥૨૬॥ કયાંછે દુધને કયાંછે લાડુ, તે વારતા લઉજાણી; ખાવાનું નામ સાંભળ્યું એને, મોહોમાંભરાયું પાણી ॥૨૭॥ ઉઠીને આવ્યો ઉલટલાવ્યો; પુછવા માંડી વાત; કોને મરવા મોકલોછો, ઓરે મ્હારી માત ॥૨૮॥ કુન્તાજી કહે શેદેવ જાશે, ખાશે લાડુને દુધ; પાંચ મણનો ખાચડો ખાઇને, કરશે પાપી સંગ યુદ્ધ ॥ ૨૯ ॥ ભીમ કહે ઓ માતા મ્હારી, ન ચાલે એના હામ; દીકરો જોસી ખોશો ડોશી. એ તો મ્હારૂં કામ ॥ ૩૦ ॥ કુંતાજી કહે શેદેવ જાશે, પેહેલું એને કહયું હાય; ભીમ કહે છે પક્ષ કરે તું, ઓરે મહારી માય ॥૩૧॥ વ્હાલા બળખામણી તું ધારે, બળી એ તારી ટેવ; ઉગાર વેળા ભીમ બેટા, ખાતી વેળા શેદેવ. ॥૩૨॥ ધરમ કહે વાતજ સાચી, મોકલો ભીમને માય; કુંતાજી કહે તું જજે બેટા, શેદેવજી કહે નાય ॥૩૩॥ ભીમ કહે ઓરે જોશીડા, મુમત મેલ અપાર; મારા સામો પડવામાં તું નહી કાઢે કાંઈ સાર ॥૩૪॥ તવ શેદેવ કહે તું જાજે; આ પાડ તુજને ચડશે; તવ ભીમ કહે દિવસ મોટો, રાત્રી કેવારે પડશે॥૩૫॥ કુંતાજી કહે ધિરજ ધરો, ઓરે મારાતન; આડો અવળો ભીમ ફરેછે, જોયા કરેછે દન. ॥૩૬॥ એવે સુરજમેર બેઠો ભીમ વદયો વચન; ઓરે માતા બોલાવી લાવો, મરનાર વિપ્રનો તન. ॥૩૭॥ કુંતાજીએ વિપ્ર બોલાવ્યો, ભીમ વદયો વચન; ચાલો માહારાજ મુને બતાવો, રાક્ષસનું ભોવન ॥૩૮॥ બ્રાહ્મણ કહે તમે તો ગાંડા, નાશીને પાછા આવો; ભીમ કહે નહી નાશી આવું, ચાલો મુને બતાવો, ॥૩૯॥ એમ કહિને બેઉજણ ચાલ્યા, ભીમે પુછયો ધારો;મરનારનું નામ લખાવવું કે ની, આજ તમારો વારો ॥૪૦॥ વિપ્ર કહે પેલે દરવાજે, લખાવવું પડે નામ; ભીમ કહે તમે લખાવીને, આવજો વડ વીસરામ,

॥૪૧॥ આ દરવાજેથી હું જાવું, વડને થડે બેશીશ; દગો દલમાં જાણુશો નહી, શાક્ષી શ્રી જુગદીશ ॥૩૨॥ એમ કહી મોકલ્યો બ્રાહ્મણને લખાયછે જ્યાં નામ, ભીમ બીજે દરવાજેથી ગયો; જે બેઠો વડઠામ॥૪૩॥ વિપ્રે જઇને નામ લખાવ્યું, લખાતું હતું જ્યાંય, પછી ગયો વડની પાસે ભીમને દીઠો ત્યાંય ॥૪૪॥ આંબળાને જેમ આંખજ આવે; તેવું લાગ્યું સારૂ; જાણ્યું કે જોડો નથી જુદો, મર્ણ ઉગાર્યું મારૂં ॥૪૫॥ પછી હળી મળી બે ચાલ્યા, રાક્ષસને ભોવન; થોડે છેટેથી ભીમને બતાવ્યું, જાવો સતીના તન ॥૪૬॥ રાક્ષસ ગયો હશે વન વીશે, દ્વાર ઉઘેડી જજો; મહી બારણા પુંઠે રહેજો, મન સંતોશી થાજો ॥ ૪૭ ॥ પહોર રાત્રીએ આવશે પાપી, તે લેજો તમે જાણી; એટલે બેશી માગશેને, આપ જો દાતણ પાણી ॥૪૮॥ દાતણ કરી ધામમાં આવે, પછી ખોરાકી ખાશે તે પછી સહુથી છેલ્લો એ, આવશે તમારિ પાશે ॥ ૪૯ ॥ પછી તમારૂં ભક્ષ કરશે કરવા દેજો વારૂ, ભીમ કહે હું કરીશ એનું,કાંતો એ કરશે મ્હારૂ ॥૫૦॥ બ્રહ્મ કહે રાઢ ન કરશો, એની સરવને બીક; ભીમ કહે પધારો પાછા, તમે કહયું તે ઠીક ॥૫૧॥ એટલે બ્રાહ્મણ પાછો વળીયો; બળીયો ગયો મહેલ માંય; દ્વાર ઉઘેડી ધામમાં પેઠો; વઇભોગ જોયો ત્યાંય ॥૫૨॥ જમણે હાથે છે પાણીયારૂં ડાબે હાથ રસોડું; સનમુખ સ્થળ સુવાનું પાપીનું, ચીનાઇખાનું નહી થોડું ॥૫૩॥ હાંડીતકતા ગલાસ ઘડીયાળ, ઝુમ્મરનો નહી પાર,તળાઇ ગોદડાં અને ઉસીકાં, ઢોલીયો શોભાનો સાર ॥૫૪॥ભીમ જઈ તેની મહી સુતો, વીચારતોબહુ પેર; ધરમીને ઘેર ધાડ ઘણેરી, કુશળ કસાઇ ઘેર ॥૫૫॥ અરે પ્રભુ અમે તુજને ભજીયે,તેમ છતાં વીતી દુઃખ આ અધર્મી રાક્ષસ, ને શું પ્યું તે આવડુ સુખ ॥૫૬॥ એમ કરતાં એવો વીચાર આવ્યો, અંતે ધરમો જય; ચાર ઘડી સુખ પાપીજનને; છેવટ પાછો ક્ષય, ॥ ૫૭ ॥ આટલા દીવસ હત્યાઓ કીધી; પાપનો કુંભ ભરાવ્યો; એવાં પાપે પ્રભુ ઇચ્છાએ, હું આજ હાંઇ આવ્યો ॥૫૮॥ વળણ ॥ એમ કહી આળોટતો કુંતીનો કુંવાર, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ભીમે કર્યો વીચાર.

કડવું ૯૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ભીમે મનમાં એમ વીચાર્યું, હ-

વેતો આવશે પાપી; તે માટે પરવારીને બેસુ; ખાવાને સુધા વ્યાપી ॥૨॥ એમ જાણી સુતેલો ઉઠયો, રસોડામાં પેઠો; સોમણુનો લાડુ કરેલો ત્યાં જઈ જમવા બેઠો. ॥૩॥ તેજાના સોડે લાડુ વીશે, ભીમસેન શીવ શીવ ભાંખે; એક એક ભુજમાં વિસ વીસ લઇને; ડબોડબ મુખમાં નાંખે, ॥૪॥ સો મણુનો લાડુ ખાઇ ગયો, ખીચડું ખાલી કીધું, છે પચીસ મણુ દુધ કડેલું ઉભાં ઉભાં તે પીધું ॥૫॥ મધુપાનનાં પાંચ માટલાં તે, લાતે થી નાંખ્યાં ફોડી; બાંધેલા પાંચ બોકડા તે. ભીમે મુકયા છોડી ॥૬॥ તે પછી વ્રકોદરે વીચાર્યું, અસુર બહુ અકળાશે, ભુખ્યોને ભુખ્યોઆવશે તે, આવીને શું ખાશે ॥૭॥ એવું જાણી કોટડું કુદી, ગયો મોહોલની બ્હાર; તળાવડાનો કાદવ કચરો, લાવ્યો અપરંમપાર ॥ ૮ ॥ તેના લાડુ વાળીને ઠાર્યા, ધુળનું ખીચડું કરીયું; દુધનું કઢાયું ખાલી હતું તે લઘુ શંકા કરી ભરીયું ॥૯॥ પછી પલંગમાં જઇ સુતો, આળોટયો ઘડીવાર; પછી જાણ્યું આવશે પાપી, ઉઠયો સતી કુંવાર ॥૧૦॥ ઢોલીયાની એણે ઇસ કાઢી, રીસ કરિ ફર્યો દોડી; હાંડી તકતા ગલાસ ઘડીઆળ, તમામ નાંખ્યાં ફોડી ॥૧૧॥ ચીનાઇખાનું ચકચુર કીધું, ચાતુર નર નવ ચુકયો, તળાઇ ગોદડાં ભેગાં કરીને; તેમાં અગ્નીમુકયો ॥૧૨॥ પાપીના મુખમાં હોળી ઉઠાડી. રાખોડી કીધી સાર, પછી ઠાલા દ્વાર દેઇને, સુતોતે ણીવાર ॥૧૩॥ બારણાને એક પગ દઇ રાખ્યો, જુકતી ભલેરી લાવ્યો, એવામાં બકરાક્ષસ બળીયો, વન વીશેથી આવ્યો ॥ ૧૪ ॥ દ્વાર તણી સાંકળ ખખડાવી; પછી કર્યો પોકાર; ઓરે સોપારીના કટકા,ઉઘેડ હવે દ્વાર ॥૧૫॥ ઝીણે શબ્દે ભીમસેન બોલ્યો, ઉઘ્રડાવવા મત મેલો, ઠાલી દ્વાર સપડાઇ ગયાં છે, જોર કરીને ઠેલો ॥૧૬॥ જોટલે ઠેલ્યાં બકરાક્ષસે, ભીમનું નહી કામ કાચું; પગ લીધો દ્વાર ઉઘાડયાં પાપી પડયો ને કુટાયું ડાચું. ॥૧૭॥ ભીમ જઇને આળગો બેઠો; દુષ્ટ કહે મને વાગ્યું, ભીમે કહ્યું જરા જાળવતા નથી, મુજને માઠું લાગ્યું ॥ ૧૮ ॥ એવેઅસુર ઓટલે બેઠો, બોલ્યો મુખથી વાણી; ઓરે સોપારીના કટકા, લાવ્ય દાતણ પાણી ॥૧૯॥ કોટડું કુદી ભીમ ગયો, મોહોલની બારણે આવ્યો; કાંટા ભરેલું બાવળીઆનું વ્રક્ષ ખેંચી લાવ્યો ॥૨૦॥ જળનો લોટોને બાવળી; મુકી દીધાં દઇત પાસ; પાછો પેશી ગયો મ્હેલ વીશે; મનમાં અતી ઉલ્લાસ ॥૨૧॥ અસુરે પાછળ હાથ નાખ્યો, કાંટા વાગ્યા અપાર, બકરાક્ષસ કહે કેવું દાતણ, લાવ્યો વણ વિચાર ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહેતમે મહોટા માટે;તમારા લાયક લાવ્યો;રાક્ષસે જાણ્યું આજેકટકો,

ગાંડા જેવો કોઇ આવ્યો ॥૨૩॥ દાળુ ભાગી દાતણુ કીધુ, ભુખે લાગ્યો જીવ ભમવા; એકાએક ઉઠીને ચાલ્યો, દુધને લાડુ જમવા ॥૨૪॥ મોહોલમાં બધે છે અંધારૂ, તે દુખે દારૂણુ દુલ્યો, કાકુ કરૂ રાજાની વલે, દીવાબત્તી કેમ ભુલ્યો ॥૨૫॥ આવ્ય અલ્યા ખાવું હોય તો કડકા મરતી વેળા લે લ્હાવો; ભીમ કહે મુને ભુખ નથી, તમે તમારે ખાવો, ॥૨૬॥ વળણુ ॥ ખાવો તમે ખાવું નથી મ્હારે તો લગાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે, સુણો શ્રોતા સાર. ॥

કડવું ૯૨ રાગ અહો રાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્ય; સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. અહો રાયજી સુણીયે ॥ ૧ ॥ ચાલ્યો રાક્ષસ રસોડામા, ખાવું ખાંવું મુખ ભાંખે, લાડુ લઇ મુખમાંમુકયાતવે થુથુ કરી કાઢી નાંખે ॥ અહો ॥૨॥ બીજો લાડુ લેઇ ચાવવા લાગ્યો મુખમાં કાંકરા ભાગે; પાપીએ કહ્યું એરે કડકા, કાદવકચરો લાગે.॥અહો ॥૩॥ ન્હોય આ લાડુ કેમ થએલું, ભીમ કહે વેમ ખુઓઃમોઢુતમારૂ હશે એવુ. પાણી લેઇને ધુવો, અહો ॥ ૪ ॥ તવ પાપીએ મોઢુ ધોયું. પાછો ખાવા જાય; કાદવનો તે કાદવ લાગે, આતે શું કહેવાય ॥ અહો ॥૫॥ ભીમ કહે રહેવા દો લાડુ. સંદેહ મનના ખુઓ, મોઢુ તમારૂં ચોખુ થાશે, દુધ ઉનુ પી જુઓ અહો.॥ ૬ ॥ તવ પાપી ગયો કઢાયા પાસે, છે જરા ઉનુ સાર; મોઢે માંડી પીવા વળગ્યો. લાગ્યું ખારૂ ખારૂ અહો. ॥૭॥ પાપીએ કહ્યું પેશાબ આતો, લાગ્યું ખારૂં ખારૂં,ભીમે કહ્યું કે એરે અધમી, તે પીધું મુતર મ્હારૂ ॥આહો ॥૮॥ પાપીએજાણ્યું ગાંડીયો છે તે, બોલે ગમે તેમ; માટલાં ઓકડા કાંઇ ન દીઠું, ત્યારે પડયો ખરો વેમ. ॥આહો ॥૯॥ આવ્ય અલ્યા સોપારિના કડકા, તુને ખાઇ લેઉ લ્હાવો; ભીમ કહે મને ભય લાગે છે, તમે આ ખુણે આવો ॥ આહો॥૧૦॥ એટલે પાપી તરતજ બોલ્યો, ખોળવા ખુણે પેઠો;ભીમશેન ત્યાંથી ઉઠીને ગયો, બીજે ખુણે જઇ બેઠો ॥ આહો ॥૧૧॥ રાક્ષસે જઇને ફાંફા માર્યા, કયાં છે કટકા તુનો; ભીમે કહ્યું શું આંધળોછો; હાંઇ બેશી રહયો હુંતો ॥આહો ॥૧૨॥ તવ દૈત દોડયો બીજે ખુણે,ભીમ ત્રીજે જાય; ત્રીજે ખુણે દુષ્ટ ગયો કે,ભીમ ગયો ચોથા માંય ॥અહો॥૧૩॥ એમ ઘડી સુધી અથડાયો, ભીમે કર્યો વિચાર;કયાં લગી રમત કયાંક-

રીશું, ઉઠી થયો તયાર ॥ આહો ॥૧૪॥ ભીમસેન ઉઠયો રોશમાં રૂઠયો, આપ સુરાનો શાથી, ગયો શામો તત્ર બેઉ જણાની, ભયકાઇ છાતીએ છાતી અહો ॥૧૫ એવામાં એક એકના કર ઝાલ્યા, દુષ્ટનો વિચાર કેવો, ભીમના ભુજના પંજેથી જાણ્યું, છે કોઇ મારા જેવો ॥ આહો ॥ ॥૧૬॥ એવામાં વ્રકોદર બોલ્યો, ઓરે હરામખોર, હરામનું ખાઇ હત્યા ન કરવી, ઇશ્વરનો તું ચોર ॥ આહો ॥૧૭॥ નીત્યની પાંચ અજાયોમારે; મારે મનુશ એક, અરર તુજને દયા નહી દલમાં, છુંદી નાંખુ છેક, ॥ આહો ૧૮॥ દુધને ખીચડો ખાતો, તોહે ન રહયો નેક; આ મોઢાને સ્વાદ ઘણો કહી માર્યો તમાચો એક ॥ આહો ॥૧૯॥ જે મોઢે સારૂ તે મોઢે માઠું, ખાવાનું મળીયુ આજ; એમ કહેતામાં બેઉજણ કોપ્યા, થઇ ગઇ બાઝા બાઝ ॥ આહો ॥૨૦॥ બેઉ જણા માજ્યા મેત્ર તુલ્ય ગાજ્યા, પાડયા મુખ મોકાર; કોપે ચઢીયા કેવા વઢીયા, તેનો કરૂ વિસ્તાર ॥આહો ॥૪૧॥ વલણ॥ વીસ્તાર સાથે વર્ણવું, અધરમથી લે સ્વાદ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, તેનો ઉતરે નાદ.

કડવું ૯૫ રાગ ચોપાઇની છાય.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન, બેઉ બળીયાતે બળથી બાજ્યા, વનમાં સીંહ પેરે ગાજ્યા ॥૧॥ કરે મુખથી પ્રઉઢ પોકાર, ગડદા પાડુનો મારે માર; એક એકને મારે ધ્રીક, કરકડે પાંસળાંઆવે હીક ॥૨॥ કેશ ઝાલી ઝાલીને તાણે, એક એકને દાત્રમાં આણે,કરે મ્હેલમાં દોટ હડીયો, ધકાથી મ્હેલ ટુટી પડીયો ॥૩॥ બેઉ જણ કરે પોકારો, જાગી ઉઠયું ત્યાં નગ્રનું લોક; સહુ દુનીયાં દુખે દુઃખી, રાજા ઠાંક ગયેલો ભુલી ॥૪॥ તેથી અસુર, કોપ્યો અપાર, સહુને મારશે થતે સવાર; તેથી કે ભોંયરામાં પેઠા,કંઇક ટાંકામાં ઉતરી બેઠા ॥ ૫ ॥ કંઇક માળ ઉપર સંચરીઆ, કંઇક કોડીમાં ઉતરીઆ;એમ સર્વને પડીયો ત્રાસ, પેલો વીપ્ર થયો ઉદાસ ॥૬॥ જાણ્યું ગાંડીઓ નાઠો હશે, માટ મુજને વીઘન થશે; એવા વીચાર વીપ્રને થાય, માળા લઇ બેઠાં કુન્તામાય ॥૭॥ ચાર ભાઇઓ કરતા ભક્તી. મારા ભીમમાં આવજો શક્તી; એવી રીતે ગામમાં થાય. પેલા બેઉ વઢે મેહેલ માય ॥૮॥ લડતાં વડતાં બેઠો ભીમ ધર્ણ, દાવ જોઇ ઝાલ્યો દૈતનો વર્ણ, ખેંચી ભોમી પર આડો કીધો, એક પગ પર પગ ભીમે દીધો ॥૯॥ બીજે હાથમાં ઝાલી

રાખ્યો, પછી પહોળો કરી ચીરી નાંખ્યો; થયાં ચીરાળીયાં બે સાર, બે હો શ્વાસ ખાવાને લગાર ॥૧૦॥ શ્વાસ ખાઇને શો ખેલ કીધો, લાવી દોરડાં બાંધી લીધો; હતો તેવોજ એને બનાવ્યો, પછી વળીયો મહોટી લાવ્યો ॥૧૧॥ તેતો વળીયો રાખી બડે સાથ, પછી મડદાનો ગ્રહયોએક હાથ, ચાલ્યો ઘસડતો સતી તન, આવ્યો દરવાજે એ રાજન ॥ ૧૨ ॥ ॥ વલણ ॥ દરવાજે એ આવીયો લાવ્યો મડદું સંગ; વ્યાસ વલભ મુખ ઓચરે; કીધો કેવો રંગ ॥

કડવું ૯૬ રાગ સાખિની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણે જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આત્રપરવ મહીમાય ॥૧॥ ભીમસેન મડદુ લાવ્યો દરવાજે, કેવો કીધો મનમુઓ; દરવાજાના કમાડ સરસો, કરયો પાપીને ઉભો ॥૨॥ બગલમાં બે વળીયો ઘાલી, તેને ટકા રાખી દીધા; પછી પાપીનાં નાશી કાને, કાન ચાંમોળી લીધા ॥૩॥ તેની વસ્ત્રમાં પોટલી બાંધી કર્યું સરોવર સ્નાન; નાક કાન લેઈ કાટ કુદીને ગયો વાયુનો સંતાન ॥ ૪ ॥ પોતાને વીશ્રામે આવ્યો, માને કર્યા પોકાર; તવ કુન્તાયે દોટ મુકીને-રત ઉઘાડયાં દ્વાર ॥૫॥ ભીમસેન જઇને ઘરમાં બેઠો, કહ્યું કે માતાજીઆ વો; પાડે શમાંથી બ્રાહ્મણ કેરાં, બાળકને બોલાવો ॥ ૬ ॥ તવ કુન્તાએ જઇને બોલાવ્યો; આવો જરા મુજ ઘેર, એમ કહીને બોલાવીઆણ્યોને આવ્યો ભયભેર ॥૭॥ તેવોજ કહો વ્રકોદરને, વીપ્રને પડી ફાળ; અ-રેરે તું નાશી આવ્યો, થાશે સરવનો કાળ ॥૮॥ ભીમ કહે શું કાળ કરશે, મેં મારી નાંખ્યો ઠેર; દરવાજે મડદુ ગોડવીને, જીવતો આવ્યોઘેર ॥૯॥ બ્રાહ્મણ કહે કપાળ મ્હારૂ, દુષ્ટ ઘણો મસ્તાન; ભીમ કહે સત્યમાને નહીતો જુઓ નાકને કાન ॥૧૦॥ તવ બ્રાહ્મણને સાચું લાગ્યું, દુષ્ટને હણીયો હોય; સાચુ કહો સોગન મ્હારા, કયાંના રેહવાશી કોણ ॥૧૧॥ ભીમ કહે કોઇને કહેનો તુમને દઉ સોગન; હસ્તીનાપુરનાક્ષત્રીજાતી, પાંડવ કુન્તિ તન ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ કહે તે વાંનાનો બીજાની નહી હામ; તેમાં તમે મુને ભાસોછો, ભીમ તમારૂ નામ ॥ ૧૩ ॥ ભીમ કહે ખરૂ મહારાજ, હયો દુષ્ટના નાક કાન; દરવાજામાં મડદૂં પડશે; ઉપડશે વીધાન ॥૧૪॥ એટલે ગામમાં ત્રાસ પડશે. જાણશે મડદુ જ્યારે; રાજા તપાસ કરશે તેનો, સોધશે તમને ત્યારે ॥૧૫॥ બોલાવા મોકલે એટલે

જાજો આ નાકને કાન લેઇ,કેહેજો કે મેં માર્યો એને, નાક કાન દેજોદેઇ ॥૧૬॥ કદી તમારૂ પારખુ જોવા રાજા કહેશે આવો; તમે માર્યો તો એ રાક્ષસને, આગળ ખેંચી લાવો ॥૧૭॥ તત્ર તમે કેહેજો ઓરે રાજા, સાંભળો મ્હારી વાત; આ રાક્ષસે મારી નાંખ્યા, મ્હારા સગા ચાર ભ્રાત ॥૧૮॥ માટે મેં કરી રૂશીની શેવા, માગી લીધું વરદાન; તે રૂશીયે કેવું વરદાન આપ્યુ, સાંભળી લ્યો રાજન ॥ ૧૯ ॥ હોય મ્હારો વારોજેવારે, તે વારે મરવા જાવું, પાપીને દેખી પાપી કરતાં દસ ઘણોબળીયો થાવું ॥૨૦॥ તે બળ રહેવા સવા પ્હોર સુધી, એવું વરદાન દીધું,તે સવાપહોરમાં પાપીને માર્યો, દરવાજે આ કામ કીધું ॥૨૧॥ હવે મારામાં કાંઇ બળ નથી, ઓરે નગરના રાય;સાચુમાનોતો સરપાવ ધાપો,નહીતો તમ ઇછાય ॥૨૨॥ એવું કરશો એટલે તો, તમપર થાશે ભાવ; સપુત હશે તો મન મુકી,તમને દેશે સરપાવ ॥૨૩॥ એવું બ્રાહ્મણને કહીને માતાને કહી વાત,આપણે હઇથી ચાલ્યા જાવું, રેહેવું નહી પરભાત॥૨૪॥ રહીશું તોતો જાહેર થાશું, સત્યછેમ્હારૂ કેહેવું, બ્રાહ્મણ કહે ચાહ્યતે કરો હું તો જાવા નહી દેવું. ॥૨૫॥ ગૈ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ આવ્યા, છો દેવાધી દેવા; સંભાળ નથી લીધી તમારી,નથી કરી કાંઇ શેવા ॥૨૬॥ ભીમ કહે કે ઓરે મહારાજા, એશું બોલ્યા વચન; બ્રાહ્મણ પાશે સેવા કરાવે,તે તેથી કીયો દુષ્ટ જન ॥૨૭॥ ગમે તેટલું દાન આપે, કરાવે શેવાય, તે પ્રાણીનું ધ્યાનને દાન તે, સઘળું ધોવાઇ જાય ॥૨૮॥ધરમ ધોવાયે પુન્ય ખોવાએ, પાતક ચઢે શીશ; સફળ સુકીત અફળ થાયે, કાપે શ્રીજગદીશ ॥૨૯॥ અન્ય સ્થળે પણ બ્રાહ્મણને તો જરા ન દેવું કામ; તીરથ જાત્રાએ કામજ દેતો; બાંધે પાપ તમામ ॥૩૦॥ તે પાપ કદી કાળે ન છુટે સાભળજો મહારાજ; અમારા ઉપર કૃપા રાખો, અમે તો જાશુ આજ ॥૩૧॥ એમ કહીને ક્રીધી ત્યારે, કટી કશીને બાંધે;ગાંસડીઓલીધી કાપડની, બે ભાઇ બેસાડયા ખાંધે. ॥૩૩॥ બે ભાઇને કેહેડે બેસાડયા કુન્તા માને માથે; મૃતીકાનો કુંભ લીધો, વીપ્રને નમ્યો બે હાથે ॥ ૩૩ ॥ પછી પોતે ત્યાંથી ચાલ્યો કરતો દોટા હડીયો;પાંચેને ઊચકી કોટ કુદ્યો, નગની બારણે પડીયો ॥૩૪॥ ચાલ્યો રાત્રીએ રાન્ય વિશે, સુત સતીનો સભાગી, એવે સમે કુન્તાજીને ઘણીક તરશા લાગી ॥૩૫॥ કુન્તાજી કહે ભીમસેન બેટા બેશી ગયા મુજ ધાંટા;જળવિના મારો જીવ જાશે કંઠ પડયા છે કાંટા ॥૩૬॥ ભીમ કહે ચાલવું નથી પડયું, તોએ તરસ ભલી લાગી; એમ કહીને નીચે ઉતર્યા,બોલ્યા ધર્મ સોહાગી.॥૩૭॥ઓ

ભીમ વીરા જાવો જઇને, જળ લાવો ગમે ત્યાંથી; ભીમ કહે અજાણ્યુ વગડો, જળ લઇ આવું કયાંથી ॥૩૮॥ એવે કુન્તા ધરણી ઢળ્યાંતવ ભીમે કુંભ ઝાલ્યો;માતાને માટે જળ લેવા,વાયુનો નંદનચાલ્યો॥૩૯॥ ઉંચે ટેકરે ચઢીને ઉભો, પશુ પક્ષી બોલે કોય; કાન માંડીને સાભળે છે, તેવે સ્થળે જળ હોય ॥૪૦॥ એવે પક્ષીના શબ્દ સુણ્યા, ચાલ્યો તે દીશાય; જાતાં જાતાં આઘો ગયો, દીઠું સરોવર ત્યાંય ॥ ૪૧ ॥ પંચક સરોવર નામ એનું, તેમાં છે ગાંધર્વ સાર; શસ્ત્ર અપછરા લઇને રમેછે જળક્રીડા ગુમાર ॥ ૪૨ ॥ તે સરોવરમાં ભીમે જઇને, કુંભ બોળ્યો જળમાંય; એટલે ઘડાના સ્વભાવે કરી, ભગ ભગ શબ્દજ થાય ॥૪૩॥ તે ગાંધરવે કાને સુણ્યો, વીચાર્યું મનમાંય,કોઇ સ્વર્ગનો દેવ માહારી, જુવે છે ચરચાય ॥૪૪॥ એમ જાણી એ બહાર નાકળ્યો, કીધો ધનુશ ટંકાર; ત્રીલોકમાં તેનો શબ્દ ગયો, ધ્રુજી ધરણ અપાર ॥૪૫॥ ભીમે જાણ્યું રખવાળ કોઈ, ભય ભાસ્યો મન માહે; ભરેલો ઘડો કીનારે મુકી, જીવ લઈને નાઠો ॥૪૬॥ માતને ભ્રાતની પાસે આવ્યો, બોલ્યા ધરમરાય; કેમ તું આવ્યો નાઠો નાઠો, કુભજ મુકયો કયાં ॥૪૭॥ ભીમ કહે ટંકાર થયો તે, સાંભળ્યો હશે કાન;સરોવરનો રખવાળ હતો, કાઢત મારા પ્રાણ ॥૪૮॥ માટે ઘડો મુકીને આવ્યો, સરોવરને કીનાર; ભરેલો ઘડો ઉચકી નાસુ, દોડતાં લાગે વાર ॥૪૯॥ માટે ત્યાં મુકીને આવ્યોછું, તે તો હું નહી લાવું; અર્જુન કહે દેખાડ મુને, હું તુજ સાથે આવું ॥૫૦॥ ભીમ કહે શું મુજથી બળીયો, તે તું ધરે છે રામ; તે કરતા જા ઉત્તર દીશા; શું છે મ્હારૂં કામ ॥૫૧॥ અર્જુન કહે દેખાડવાને, ચાલ મારી પુંઠે; ભીમશેન કહે આગળ થાવો; એમ કહી બેઉ ઉઠે ॥ ૫૨ ॥ચાલીને સરોવર ગયા, ભીમ વદ્યો વચન; જા કુંભ રહયો કીનારા વિશે,બતાવ્યો વાયુને તન. ॥૫૩॥ બતાવીને વ્રક્ષની પુંઠે, સંતાઇ ઉભો સાર; અરજુને જઇ ઘડો લીધો, કીધો મન વિચાર ॥૫૪॥ કોણ છે રખેવાળ સરોવરનો, કોને ન પીવા દે પાણી; જોવું એની ચરચા હુંતો, એવિ ઉલટ આણી ॥૫૫॥ ભરેલો ઘડો જળમાંઢોળ્યો, ઢોળીને પાછો ભરીયો;બેચાર કીધા ખુંખોરાને, કોગળો જળનો કરીયો ॥૫૬॥ એટલે ગાંધર્વે સાંભળ્યું કાને; નીકળ્યા જળની બ્હાર; બાણજ લીધું ભાથામાંથી ધનુશ છે તઇયાર ॥૬૭॥ જળ હાલવાથી અરજુને જાણ્યું, નીકળીયુંકોઇ બ્હાર રખેતે બાણ મારશે તો, વાગતાં નહિ થાય વાર ॥૫૮॥ અંધારે કાંઇ દેખાય નહી, વાગી બેસે બાણ; હવે હું શી રીતે કરૂં, જાશે મહારા

પ્રાણ. ॥૫૯॥ એવું જાણી મંત્ર વાયુનો ભણીયો ચડી ચોટ, શરીરના રક્ષણને સારૂ; કીધો પવનનો કોટ. ॥૬૦॥ એવામાં અંગારક ગંધર્વે, બાણ ફેંકયું ત્યાંય: અરજુનની પાસે બાણ આવ્યું, ઝાલી લીધું કર માંય. ॥૬૧॥ પછી અરજુને વિચાર કીધો, છે કોઇ અધમ જાત; આ પ્રમાણે મારી નાંખે, કરે જીવની ઘાત. ॥૬૨॥ માટે એને શીક્ષા દેવી, એવી ધરી મન હુંશ: હું બાણ શી રીતે મારૂ એને, પાસે નથી ધનુશ. ॥૬૩॥ પણ વીધાવંતને વાર શાની, રણ લડનારો રણિયો, એ બાણ ઉપર મંત્ર વાયુનો, બીજો નાગ પાસ ભણીયો. ॥ ૬૪ ॥ પછી બળમાં બાણ ફેંકયું તવ વાયુ લેઇ જાય;અંગારક પાસે બાણ પડયું;નાગજ પેદા થાય.॥૬૫॥ તેવાજ ભુજ બાંધ્યા ગાંધર્વના, ગાંધર્વ જબરો કળીયો,કહ્યું પ્રેમદા બાહાર આવો, કોઇ મુજ માંથાનો મળીયો ॥૬૬॥ બળીયા સાથે બાથ ન દેવી,નમવા માટે જાવું;તમે વઇમાન બેશી જાવો, કરગરી કર છોડાવું. ॥૬૭॥વીંદન કરે તે નીવારણ કરે, એમ કર્યો ઉચ્ચાર; એટલે એની અપછરાયો,તરત નિકળી બાહાર.॥૬૮॥ રત્ન પેહેરી વઇમાનેબેઠી, અંત્રીક્ષ ઉભા એવા; અંગારક કરગરતો ચાલ્યો,ધુંશકે માંડયું રોવા. ॥ ૬૯ ॥ વળણ. ॥ ધુશકે રડવા લાગીયો, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણજો સહુ શ્રોતાય.

કડવું ૯૭ રાગ સોહાગની છાયાની ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ જનમેજે રાજનરે. ॥૧॥ રડતો રડતો ગાંધર્વ જાયરે, એના અવળા હાથ ચુસાયરે ॥૨॥ બુમ પાડે બાંધ્યો કોણે મનેરે, કયા છો આવું તમારી કનેરે. ॥ ૩ ॥ હાથ છોડો થાવું છું હેરાનરે, તેતો સાંભળ્યું ભીમે કાનરે. ॥૪॥ દોહરાની ઝડપનો રાગ ॥ ભીમે કાને સાંભળ્યું કે, અરજુનજીએ બાંધ્યો; વ્રક્ષની ઓડેથી નીકળીને, ગાંધર્વ સામો વાધ્યો. ॥૧॥ મહા બળીઓ એતો કળકળીયો, દડબડ મુકી દોટ; ગાંધર્વ સામો આવે તેની, જઇને ઝાલી. કોટ ॥૨॥ ગડદા પાટુ ઢીંચણ કોણી. દેવા માંડયો માર;ઉંચો ઉછાળીને પછાડે, પ્રૌઢ કરે પોકાર. ॥૩॥ અરેરે મને શીદ મારોછો, ગુનો કરો મુજ માફ, ભુલ્યો ચુકયો ને જખ મારી, ઓ માહારા માબાપ. ॥૪॥ કરગરે તોએ ભીમ મારે, કરે છે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય, તેનું જોઇને અરજુનજીને, આવી ઉર દયાય. ॥૫॥ અરજુન કહે મ્હોટા બંધુ, મુકો ધમા ધમ; જો તમે એને હાથ

અરાડો, તો મહારા સમ ॥૬॥ તવ હાથ ભીમે બંધ કીધા, રાતો તાતો થાતો; સોગન સારૂ હાથ બંધ રાખી, મારે પગની લાતો. ॥૭॥ એવું દેખીને અરજુનજી, વધા મુખે વાણ; મુદલે એને અડો તો, ધરમરાયની આણ ॥૮॥ એટલે ભીમશેન આઘો ખસ્યો, ખેલજ ખોળી કહાડયો; નાહાના નાહાના ઝાડ ઉપાડી, ઝાડે ઝુડવા માંડયો. ॥૯॥ તવ અરજુને વ્રકોદરને, વ્રક્ષના સોગન દીધા; એટલે ભીમે વ્રક્ષ મુકી, ઢેપાં પથરા લીધા. ॥૧૦॥ તવ અરજુને એમ વીચાર્યું, મનમાં ધરી શોક, એ ભાઇ ઘટે તેમ કરો, સોગન તમને ફોક. ॥૧૧॥ ભીમ કહે હવે નહીમારૂ, ચાલો તતબર થઇએ; અરજુન કહે મોહોટા ભાઇ; મ્હોટાકને લઇ જઇએ. ॥૧૨॥ ગાંધર્વે મનમાં વીચાર્યું, હવે તો જીવ જશે; આ મહોટો આવો નીરદય તો, તે તો કેવો હશે ॥૧૩॥ એવું જાણીને એ બોલ્યો, મુજને મુકો બાપુ; મહોટા પાસે લઇ ન જશો, અભંગ રથ હું આપું ॥૧૪॥ તમે ન્હાના છો દયાળુ. નિરદય આ મહોટા; તો તેમનાથી જે મહોટા તે, હશે ઘણા ખોટા. ॥૧૫॥ ભીમ કહે હું તો સારો છું, રાખુછું કૈં મેહેર; એતો મહોટા મહા ક્રોધી છે, મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૧૬ ॥ ગાંધર્વ કહે મૂકો મુજને, આપુ અક્ષય ભાથો; ગાંડેવ નામા ધનુષ આપુ. સુણી ભીમ મકલાતો ॥૧૭॥ એવે અરજુને કુંભ લીધો ચાલ્યા સરવે સાથ; આવતા જોઇ ધરમ ઉઠયા, છોડયા ગાંધર્વના હાથ ॥૧૮॥ અરેરે આને શીદ માર્યો, કાંઇ દયા નવ આણી; એવે શેદેવે ઘડો લીધો, માતાને પાયું પાણી ॥૧૯॥ તવ કુન્તાને શુદ્ધી આવી, બોલ્યા ધરમરાય; ઓરે ગાંધર્વ જાતું તારે, અપરાધ કરજે ક્ષમાય. ॥૨૦॥ આ સરોવરે આવીશ નહીં તું, જો હોએ સજાત; અનેક જીવને પીવાનું પાણી, તેમાં તું કરે ઘાત ॥૨૧॥ એ રીતી નહી સપુત્ર જનની, કહી મુકયો તવ ચાલ્યો; એટલે ભીમે છલંગ મારી; ઝડપ બોચીથી ઝાલ્યો. ॥૨૨॥ ભીમ કહે કયાં જાય નાશી, જીવજ તારો લેવું; પેલી ત્રણ વસ્તુ કહિ તે. આપે તો જાવા દેવું ॥ ૨૩ ॥ એટલે ગાંધર્વ એમ બોલ્યો, કહો જોઇએ કયારે; ભીમ કહે વેણદે અરજુનને, આપજે માગે ત્યારે. ॥૨૪॥ તવ અરજુનને વચન દીધું, અંગારક મુજ નામ; જોઇએ ત્યારે સ્મરણ કરજો, આપી દઇશ તે ઠામ. ॥૨૫॥ અરજુનજી કહે વારૂ વીરા, મુકીદો ભ્રાત; એટલે ભીમે મુકી દઇને, માથે લીધા માત. ॥૨૬॥ બે ભાઇ ખાંધે બે ભાઇ કેહેડે, ઉચકી ચાલ્યો જાય; એવે વ્હાણુ વાવા આવ્યું, રૂશીનો મઠ ત્યાંય. ॥ ૨૭ ॥ બ્રાહ્મણોને ભણતા સુણ્યા, બોલ્યા શેહેદેવ સાર; ભીમશેનભાઇ સહુને ઉતારો, કાંઇ

રેહેવા વિચાર ॥ ૨૮ ॥ વલણ ॥ હઇયાં રહેવું આવણે, ઓરે મારા વી-
ર; રવ ભીમે ઉતારીયાં; બોલ્યાં મા ગંભીર.

કડવું ૯૮ સાખિની ચાલ.

વૈશમપાયે મેઘાપેરે બોલ્યા, સુણુજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપર્વ મહિમાય ॥૧॥ કુન્તાજીકહે કુંવર મ્હારા, આ સ્થળ રૂડુ કેવુ બ્રાહ્મણુની નીત્ય શેવા થાશે; મુકામ બાંધીનેરેહેવું ॥૨॥ પણ પરોઢમાં મઠે ન જાવું; જાશું દનચઢે સાર; એવું ધારી બેઠાંઅળમાં, જપતાં જુગદાધાર ॥૩॥ એવામાં તે વ્હાણુ વાયું એક ચકામાં શું થાય; રાક્ષસવાળો દરવાજો ઉઘડયો, મડદુ પડયું વચમાંય ॥ ૪ ॥ તેવિજ ગામમાં નાસાનાસ થઇ, સંતાયા સર્વે લોક;રાય સંતાયો ભોંયરા વિશે સર્વેને પ્રગટયો શોક ॥૫॥ દરવાન સંતાયો ઓરડી વીશે, ત્રાસ સર્વને હોય; આખું ગામ જાણે ઉજડ પડયું, દીશે ન મનુશ્ય કોય ય ॥ એવામાં દરવાને જાળીથી જોયું; મુએલો દીઠો પાપી; જાણ્યું કે મેં માર્યો ઠરાવું, રાજા દે સરપાવ આપી ॥૭॥ તરવારે પોથીનો રંગચઢાવ્યો,નીકળ્યો ઓરડી બ્હાર; ગયો રાજાના ભોંયરા પાસે મુખકર્યો ઉચ્ચાર ॥૮॥ કેમ રાજાજી છુપા રહોછો મેને કીયા ખુબ કેહેર; બકરાક્ષસ જેસા આયા એસા મેને મારા ઠેર ॥૯॥ જાળીથી રાજાએ કહ્યું શેવકને કયાં આવી બન્યું છે તારૂ; જમાદાર કહે સચા માનો એસાતો સો દોસો મારૂં. ॥૧૦॥ તવ રાજાએ સાચુ માન્યું, નીકળ્યો ભોંયરા બ્હાર; ઉઘાડાઆયેધે સાથે લીધા, શેવક એક હજાર ॥૧૧॥ દરવાજે આવ્યો બીછાના નાંખ્યાં, બેસીને બોલ્યા એમ; બોલે જમાદાર બકરાક્ષસને, તમે માર્યોકેમ ॥૧૨॥ જમાદાર કહે દરવાજે ખેલતા, આયા, દુષ્ટએ ધાઇ, તવ હમને તલવાર નીકાલ કે ઉનકે સીરમે લગાઇ ॥૧૩॥ સીરમે લગાઇ પાઉ બીછ નીકાલી, ફીરમે આયા તુમ પાસ; એવું સાંભળી રાજારીજ્યો;તમને છે સાબાસ ॥૧૪॥ સોનાના સાંકળાં સરપાવ આપ્યો; બાંધી આપ્યો દરમાયો તમારે બેઠા બેઠા ખાવું, તવ જમાદાર હરખાયો ॥ ૧૫ ॥ એવામાં આવ્યો પ્રધાન રાયનો. બેઠો રાજાની સંગે, પછી પુછયું કે કોણે માર્યો બોલ્યો રાય ઉમંગ. ॥૧૬॥ આ દરવાજાના જમાદારે, પ્રઉઢજપ્રાક્રમ માંડયું; પાપીનેપળવારમાં માર્યો,દળદળ ગામનું કાહાડયુ ॥૧૭॥ પ્રધાને જોયુ જમાદાર સામું, વાચારકીધો છે ઠામ;બકરાક્ષસનેમારીયોતે,નહો-

ય આનુ કામ ॥૧૮॥ એમ જાણીને પ્રધાન બોલ્યો, આ દુષ્ટ ઠીક સંહાર્યો; જમાદાર સાચેસાચુ કેહેજે, રાક્ષસ કોણે માર્યો ॥૧૯॥ જમાદારકહે મેને મેરા, કેસા જુલમ કીયા;પ્રધાન કહે શાબાશ તમને, જવાબ અચ્છા દીયા ॥૨૦॥ પણ પુછુછુ સવાલ તમને, તરવારે ફાચરા કીધા;પણ તેના બે ફાચરાને, કોણે બાંધી લીધા ॥૨૧॥ જમાદાર કહે મેને બાંધા, પ્રધાન કહે આવો; સરપાવ જાદે અપાવું તમને, માનું હે ખેંચીલાવો ॥૨૨॥ જમાદાર કહે અભી લા દો,એમ કહી લાગ્યો જવા;પાપીનુ મોહુ પોહોળું દીઠું, અોરે મેરા બાવા ॥૨૩॥ બુમ પાડીને પાછો પડીયો, ત્રાસ ઘણો મનકીધો;તમાચો મારી પ્રધાને એનો,સરપાવ છીનવીલીધો ॥ ૨૪ ॥ બોલજે સાચુ કોણે માર્યો, જેથી મ્હારૂ મન માને; એટલે હાથ જોડીને બોલ્યો, સાહેબ ખોદા જાને. ॥૨૫॥ પ્રધાન પુરૂષ હોય ડાહયો, એણે કર્યું એક કામ, કાલે કોણ ગયુંતું મરવા દરવાજે જુઓ નામ. ॥૨૬॥ દરવાજાનું દફતર જોયું, નાકળ્યું વિપ્રનું નામ;શેવક મોકલ્યા સુખપાલ આપી. તેડી લાવો આ ઠામ.॥૨૭॥ તવ અનુચર તેડવા ગયા, વિપ્ર તણે ભોવન; કહયું મહારાજા ચાલો તમોને તેડે છે રાજન ॥૨૮॥ બ્રાહ્મણ પરવારી ત્યાર થયોતો; અતી હરખમાં પેઠો;નાકકાનની પોટલી લઇને સુખપાલે વીશે બેઠો. ॥૨૯॥ દરવાજે આવ્યો પોટલી લાવ્યો, પ્રધાને આપ્યું આશન; ત્યાં બ્રાહ્મણનો પુત્ર બીરાજ્યો, પ્રધાન વધોવચન. ॥૩૦॥ કહો મ્હારાજા વારો તમારો, કાલે હતો મરવાનો; ત્યાં તમે ગયા હતા કે નહી, વિચાર છે કરવાનો ॥૩૧॥ બ્રાહ્મણ કહે ગયો હતો હું, દુષ્ટ તણો દાવ ધાર્યો, ખેક રૂશીના વરદાન વડે, બકરાક્ષમેં માર્યો॥૩૧॥ પ્રધાન કહે વરદાન શાનું વીપ્ર વદ્યા વચન; મારા ચાર ભાઇનું એનો, કરી ગયા ભોજન ॥૩૨॥ માટે મેં એક રૂશી શેવ્યા,તેણે આપ્યું વરદાન; કહ્યું કે તારો વારો આવે, ત્યારે જજે સંતાન ॥૩૩॥ રાક્ષસને તું ભેગા થતાં, તુજમાં આવશે જોર; રાક્ષસ કરતાં બળ દસ ઘણું,રેહેશે સવા પોહોર. ॥૩૪॥ એટલામાં તુજ હાથે મરશે, એમ દીધું વરદાન; તે વરદાને કાલ મેં માર્યો, સાભળો રાય પ્રધાન ॥૩૫॥ મારિને લાવ્યો દરવાજે, ભયંકર અઘોર; કોટ કુદી હું ઘેર આવ્યો, પછી જતું રહ્યું જોર ॥૩૬॥ આ વાત સાચી માનો નહીતો, લ્યો આપુ નાશાન; જુઓ એનાં તોડી લીધેલાં, એક નાકને બે કાન ॥૩૭॥ એમ કહીને પોટલી છોડી; સત્ય સરવને લાગ્યું; પ્રધાન કહે સાબાશ તમને, નગ્ર તણુંદુખ ભાગ્યું ॥૩૮॥પ્રધાને કહ્યું રાજા પ્રત્યે,નહી મળે આવોએમ;અને આપતાં

પાછા પડે,તેતો ભવીશના ભોગ ॥૩૯॥ દક્ષણાવંતિ શંખ છેને, દુધે ભ-
રેલો જાણો, જાતે બ્રાહ્મણ દુખ નીવાર્યાં, તે ગુણ અંતર આણો ॥૪૦॥
રાજા કહે તમો કહો તે આપુ, તવ બોલ્યો પરધાન; આપણી કુંવરી
કુંવારી છે, દો તેનું કન્યાદાન ॥૪૧॥ તવ રાયે પુત્રી પરણાવી, હેત
અતી ઉર વાપ્યું; અડધો અડધ રાજ્ય પોતાનું, બ્રાહ્મણને લખી આ-
પ્યું ॥૪૨॥ તવ બ્રાહ્મણે નીમ કીધો, જે આવે રાજ્યનું ધન; એક
વરસ લગી તે નવ લેવું, કરવું બ્રહ્મ ભોજન ॥ ૪૩ ॥ એ પુન્ય અર-
પણ છે પાન્ડવને, સંકલ્પ કીધો એમ; એવાં સુકીત પાન્ડવ લે છે, પ્રભુ
રીઝે નહી કેમ ॥૪૪॥ આશીશ વિપ્રની બ્રાહ્મણ ભોજન, તે શું બહુ
પુન્ય કીધું, પણ નીત્યના છ જીવ ઉગાર્યા, તે મ્હોટું પુન્ય લીધું
॥૪૫॥ એનું નામ તે સુરા જણ્યા, ધન્ય સતી સંતાન; પછી પાંડવ
બેઠેલા ત્યાંથી, મઠમાં થયા સાવધાન ॥ ૪૬ ॥ વલણ ॥ ત્યાર થયા મ-
ઠમાં જવા, જપતા હરીનું નામ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, આવ્યાં
શુભ વિશ્રામ.

કડવું ૯૯ રાગ આશાવરિની છાંયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય,વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાન્ડવ કુન્તા મઠમાં ચાલ્યાં,
વીપ્રો તણે મુકામ; એક હજાર વીવાસ્થી ભણે, ધ્રુમ રૂશીનો ઠામ ॥૨॥
ત્યાં જઇ પાંડવ ચરણે લાગ્યા, તવ બોલ્યા રૂશી રાય; કોણ છો તમે
કયાંના રેહેનારા, કયાંથી આવ્યા હાંય ॥૩॥ ભીમ કહે કડવા કાપડીની
હાલ અમારી જાત; નથી ઘરગામ વિશ્રામ કાંઇ, ફરતા દીવસ રાત ॥૪॥
ધ્રુમ કહે તમે નીચ જાતી, પુછયા વિના કેમ પેઠા; મઠ અધો અભડાવી
માર્યો, આવીને હાંઇ બેઠા ॥૫॥ બારણે જાત્રો બારણે જાવો, ક્રોધે ભર્યા
અપાર; પાન્ડવે જાણ્યું શ્રાપ દેશે, તરત નીકળ્યા બહાર ॥૬॥ થોડે છેટે
જઇ ઝુંપડી બાંધી, ધરશું હરીનું ધ્યાન; અળગેથી વાણી વીપ્રની સુણ
શું, પવિત્ર થાશે કાન ॥૭॥ આઘેથી દરશન કરીશું, તોહે થશું પાવન,
એમ જાણીને વીશ્રામ કીધો, કરે ફળ ભોજન ॥૮॥ એવે દસ વીસ દી-
વશ થયા,બોલ્યા ધરમ રાય;બ્રાહ્મણ ઓપણી સેવા ઇછે, એવો શો ઉ-
પાય ॥૯॥ ભીમ કહે રૂશીને મારૂં.હા કેવરાવું મુખ;ધરમ કહે બ્રાહ્મણને
તો, કદી ન દેવાય દુખ ॥૧૦॥ ઓલીને તું પાપમાં પડયો, વીચારી લે
આપ; ભીમ કહે અવગુણી સાથે, એમ કરતાં શું પાપ ॥૧૧॥ ધરમ ક-

હે સાંભળ વિરા. ઓખર કરે ગાય; લાત મારે કે શીંગડુ મારે. પણ પુજન એનું થાય ॥ ૧૨ ॥ ગધેડી આખર નવ કરે, વળી ગંગાજળ ન્હાય; લાત ન મારે બચકુ ન ભરે. પણ તે નહી પુજાય ॥ ૧૩ ॥ ઘડા ભરી તે દુધ દે પણ, ગધેડા નહી શેવાય; જરાયે દુધ દે નહી પણ, પુજવા જોગ છે ગાય ॥૧૪॥ કોઈક અવગુણી બ્રાહ્મણ હોય, તોપણ બ્રાહ્મણ તેહ; અવર જાતી શુભ ગુણા પણ, તે નહિ બ્રાહ્મણ દેહ ॥ ૧૫ ॥ જાર કરમી હોય જનેતા, પણ તેને કહેવાય માય; સતી સાધવી હોય નારી પણ, માતા નહી કહેવાય ॥૧૬॥ ભીમ કહે એક પ્રશ્ન પુછું, તેથી ન કરશો ક્રોધ; ઉપદેશ તમારો સારો લાગે, સાંભળવા છે બોધ. ॥૧૭॥ ધરમ કહે પુછો વીરા, એમાં નહી રીસ આણું; ભીમ કહે કોહો છો બ્રાહ્મણ મ્હોટા, તે હું શાથી જાણું ॥ ૧૮ ॥ બ્રાહ્મણની ને આપણી કાયા છે પંચભુતની ભાઇ, એમને આપણે અવ્યવ સરખા, શીછે બીજી નવાઇ ॥૧૯॥ એમને કરણ ચરણ ચક્ષુ. મુખ નાશીકા હસ્ત; ક્ષુધા પીપાશા આળસ નીદ્રા, લેધુ ગંકાને દસ્ત ॥ ૨૦ ॥ એમને ઉપવીત આપણે ઉપવીત; સર્વ તણો એમ ધર્મ; ઈશ્વર પદ મળવા સહુ ઇચ્છે સર્વ કરે નીત્ય કર્મ ॥૨૧॥ માટે બ્રાહ્મણમાં ને આપણામાં, શો ફેર મ્હારા વીર; ધર્મ કહે તું સાંભળ બંધુ, ચીત દેઇ રણધીર ॥ ૨૨ ॥ જનેતામાં ને નારીમાં, ફેર જરા નવ દીસે; સ્ત્રી જાતીના એકજ અવ્યય, આખા વિશ્વને વિશે ॥૨૩॥ ચણીયો ચોળી પહેરે માતા, તેવાજ પેહેરે નારી; મા માંને નારિમાં ફેર શો છે, વિરલા લ્યો વિચારી ॥ ૨૪ ॥ ભીમે કહ્યું માતા તે માતા, માની લેવો ફેર એવ; ધર્મ કહે તેમ તેમ ન માને, ભુદેવ તે ભુદેવ ॥૨૫॥ ભીમ કહે ભાઇ વાતજ સાચી, ન્યાય નીતીના એતો, બ્રાહ્મણ મુગટ મુસ્તકના, આજથી માન્યા મ્હેતો ॥ ૨૬ ॥ આજથી બ્રાહ્મણને નહી ખીજવું, રીઝવું મ્હારા વીર; શેવા લેવાની આજ્ઞા કરાવું, જાવું જમુના તીર ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી વ્રકોદર ચાલ્યો, જ્યાં નીત્ય બ્રહ્માણ ન્હાય. ત્યાં જઇ કસરત કરવા લાગ્યો, વિપ્ર જોઇ રાજી થાય ॥૨૮॥ ચોરાસી જાતીના આસન વાળે, ડંડ પીલે છે ત્યાંય; વિચારથી કહે શાબાશ તુને, ઠીક વળે તુજ કાય ॥ ૨૯ ॥ અમે દેખીને ખુશી થયા, ભીમ વદો વચન; મ્હારાજા તમે ખુશી થયા પણ, મ્હારૂં ન માન્યુ મન ॥૩૦॥ માહારિ ઇચ્છા મ્હારા મનમાં, રહી જાય છે મ્હારાજ; મઠ કને બેસવા આજ્ઞા અમને, રૂસીની કરાવો આજ ॥ ૩૧ ॥ વિદ્યારથી કહે આવજો તમો, અમો રૂસીને કહેશું; ધીરે ધીરે સૌ થૈ રે

દેશે, પેસવા બેસવા દેશું ॥ ૩૨॥ એમ કહીને બ્રાહ્મણ ગયા, રૂશીના મઠ માંય; રાજી કરીને ભીમ આવ્યો, પોતાની ઝુંપડી જ્યાંય ॥ ૩૩ ॥ માતને ભ્રાતને ભીમે કહ્યું, ચાલો રૂશીને મઠ; આપણને આજ પેસવા દેશે, વિદ્યારથી લેઇ હઠ ॥ ૩૪ ॥ ત્યાંથી તે છએ જણ ચાલ્યાં, ગયા દ્રુમને દ્વાર; બ્હાર ઉભા રહી નીચા પડીને, કીધો નમસ્કાર ॥ ૩૫ ॥ દ્રુમ કહે કેમ આવ્યાં તમો, વિદ્યારથી સહુ બોલે; મ્હારાજા એ નીચ નથી, ઉત્તમ વરણ તોલે ॥૩૬॥ રિતીને નીતીછે બહુ સારા, વીકારી નથી લગાર; એકે કોરાણે બેસવા દો; એમ કર્યા ઉચ્ચાર ॥૩૭॥ દ્રુમ કહે હાંઇ બેશો કોરાણે, તવ તે મઠમાં પેઠાં; સહુ વિપ્રનાં દરસન કરી, એક કોરાણે બેઠાં ॥૩૮॥ એમ કરતાં થોડા દન વીત્યા, ધર્મ વદ્યા વચન, એ ભીમ ભાઇ ઠરાવિ આપો, કરવા બ્રહ્મ પુજન ॥ ૩૯ ॥ એવે સમે ભીમ બળિયે, કસરત કિધિ અપાર, વિદ્યારથીયો રાજી થયા,ધન્ય સુરા સરદાર ॥ ૪૦ ॥ ભીમ કહે આથી કરૂ જાદે, માને તમારૂ મન; પણ ક્રીયા કરીને અમારા; હાથનું લ્યો પુજન ॥ ૪૧ ॥ વિદ્યારથી કહે ધીરે ધીરે, મન ઇચ્છા પુરી થાશે; પછી તે દન મઠમાં ગયા, બેઠા જરા રૂશી પાસે ॥૪૨॥ પછી ધરમે પ્રશ્ન પુછયાં સીધાન્તના સીધાન્ત ઉત્તમ પ્રશ્નો સાંભળીને; રૂશીજી થયા શાન્ત ॥ ૪૩ ॥ દ્રુમ કહે કોઇ જ્ઞાની દીસોછો, ઉંચ વરણના જેવા, હવે તમોને આગ્નાછે; કરજો સરવની શેવા ॥૪૪॥ એટલે પાન્ડવ આનંદ પામ્યા, ઝુંપડીમાં ગયાસાર નીત્યાન પુજન કરવાનો ત્યાં સરવ કર્યો વીચાર ॥ ૪૫ ॥ અરજુન શેદેવ નીકુળ તેતો, નીત્યાન લાવે ફુલ, ભીમને માંથે કામ સોંપ્યું, ચંદન ઘસે અમુલ્ય ॥૪૬॥ પછી પછી નિત્યે ચંદન પુષ્પ,લઇને મઠમાંજાય; દ્રુમ રૂશીનું પુજન કરે, કુન્તાને ધરમરાય ॥ ૪૭ ॥ પછી ચારે ભાઇ ફરી વળે, સહુનું કરે પુજન, બ્રાહ્મણોનો ચરણ ચાંપે, ભાયગ એમનું ધન્ય ॥૪૮॥ એ રીતે આનંદ કરે છે, સાંભળને તું રાય, એ કથા રહી એટલે કહું, મચ્છા વેધ કથાય ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥ મચ્છા વેધની કહુ કથા, સાંભળજો કરજોડ; વલ્લભ વદે બોલજો. જે જે શ્રી રણછોડ

કડવું ૧૦૧ રાગ સાખિની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધનો મહીમાય ॥૧॥ પંચાળ દેશ સોહામણોછે, ત્યાંનો દ્રુપતરાય તેને પેટ છે દીકરો પણ, પુત્રીની થઇ ઇચ્છાય ॥ ૨ ॥

માટે પોતે યજ્ઞ આરંભ્યો, વરૂણ વિપ્રનાં કરીયાં; તે રાયને ઘેર દીકરો દીકરી,કોણકયાંથી અવતરીયાં. ॥૩॥ એક દહાડો બ્રહ્મપુરીમાં વેદ ભણું બ્રહ્માય; ત્યાં અચાનક મહાદેવ આવ્યા, સાંભળવા મન થાય. ॥ ૪ ॥ આસન વાળી બેઠા સાંભળવા, અતી આનંદ સુખ; ચાર મુખે વેદબ્રહ્મા ભણે, તેમા પાંચમું મુખ ॥૫॥ એકાક્ષર ભાંખેથી પડે ભંગ, માહાદેવને ચઢી રીસ; ત્રીશુળ મારી બ્રહ્માજીનું, છેદયું પાંચમું શીશ. ॥૬॥ એટલે લાગી બ્રહ્મહત્યા, શીવ સ્વરૂપ થયું શામ;તબ મહાદેવ પસ્તાવા લાગ્યા આ શું કર્યું મેં કામ ॥૭॥ એમ જાણીને બ્રહ્માને નમ્યા, તમો ગુણી હું આપ; તમારૂં મે મુસ્તક છેદયું, મુજને લાગ્યું પાપ. ॥ ૮ ॥ તે પાપ મ્હારૂં કરો નીરવાણ,ઓરે વીરંચી દેહ;બ્રહ્મા કહે ચાલો વિષ્ણુ પાસે એમની કરીએ શેવ. ॥૯॥ એમ કહીને બંને ચાલ્યા, વૈકુંઠ વીસે જાય; વીષ્ણુ નારાયણ બીરાજેલા, આવ્યા શીવ બ્રહ્માય. ॥ ૧૦ ॥ વિષ્ણુએ કહ્યું કૈલાસપતી, કેમ થયા છો શામ; શીવ કહે શીશ છેદયું બ્રહ્માનું કીધું અઘટતું કામ ॥૧૧॥ તેથી મને બ્રહ્મહત્યા લાગી, તે નીવારો નાથ; વીષ્ણુએ હત્યાને કહ્યું, જોડીને બેઉ હાથ. ॥ ૧૨ ॥ ઓરે હત્યા મુકય મહાદેવને હું કષ્ટ તારૂં કાપુ;મહાદેવજીએ પાપ કર્યું તો, માગે તે દંડ આપું. ॥૧૩॥ હત્યા બોલી ઓ મહારાજા, દંડ લેવા મુજ લક્ષ; હરાડ ક્ષોણી શેન્યા કેરૂં આપો મુજને ભક્ષ ॥૧૪॥ વીષ્ણુએકહ્યું કબુલ્ય મ્હારે વચન માની લેવું; કૃષ્ણ અવતારે હરાડ ક્ષોણી ભક્ષ તમોને દેવું. ॥૧૫॥ એવું વીષ્ણુએ વચન આપ્યું, ત્યારે હત્યા છુટી; તે પછી બ્રહ્માને શીવજી આગના લૈ ગયા ઉઠી. ॥૧૬॥ તે પછી કૃષ્ણ અવતાર થયો, હત્યાની શી થઇ પેર,દીકરીથઇને અવતરી, મેધાવી રૂશીને ઘેર ॥૧૭॥ મેધાવી નામના એક રૂશી, રેહેતા હતા અરણ્ય, શાન્તા નામની નારી એમની, પતીવૃતાપાવન. ॥૧૮॥તેને પેટે પુત્રી આવી ગુણસુંદરી ધર્યું નામ; ન્હાની ઉમરમાં વિદ્યા ભણી ઘણી, છે રૂપરૂપની ધામ. ॥૧૯॥ તે કન્યા થઇ નવ વરસની જનેતાપામીમર્ણ;પોતે પીતાની ચાકરિ કરે,ની ત્યાન ચાંપે ચર્ણ ॥૨૦॥એવામાંરૂશીએ એમ વીચાર્યું, મ્હારી થઇ વૃધ્ધ કાય; માટે પરણાઊં દીકરીને સાસરે કરૂં વીદાય ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને જમાત્ર શોધવા, ચાલ્યા રૂશીવરચરણ;દૈવ ઇચ્છાયે જાતાં જાતાં, મારગે પામ્યા મરણ. ॥૨૨॥ તે વારતા ગઇ ગુણસુંદરીને, ઘણું કરતું કલ્પાન્ત; દુરવાસા મુનીયે ત્યાં આવીને, પમાડી પુત્રીને શાન્ત. ॥૨૩॥ ગુણસુંદરી તત્ર શાન્ત પામી, વૈરાગનાં મન કીધાં; પીતાનાં પ્રાનાંને પુરનાક

વિપ્રોને આપી દીધાં ॥૨૪॥ વાસણ વસ્ત્રો સરવ આપ્યા, હવે નથી મ્હારે ખપ; વન વીશે શીવલય દીઠું, ત્યાં જઇ માંડયુ તપ ॥૨૫॥ ડાબા પગના અંગુઠાપર, કાયા તોળી તપ કીધુ; ખરા મનથી જાપજપી, બહુ કષ્ટ વેઠી લીધું ॥૨૬॥ ત્રણે દીવસે મહાદેવ રીજયા, તપથી થયા પરસન ત્રીપુરારી જટાધારી આવી દીધાં દરશન. ॥૨૭॥ તવ કરતાં કુંવરીને ઉઠાડી બાઇ તારૂં કષ્ટ કાપું; તારા તપથી પ્રસન્ન થયો જે માગે તે આપું,॥૨૮॥ ક્રોધ ભરેલી કુંવરી બોલી.મ્હારાજા કષ્ટી કાપો; ભરતાર આપો ભરતાર આપો. સ્વામી મુજને આપો. ॥૨૯॥ સ્વામી આપો સ્વામી આપો. એમ બોલી પાંચ વાર,મ્હાદેવજી કહે પાંચવાર બોલીપાંચ હજો ભરથાર ॥૩૦॥ ગુણસુંદરી કહે ઓરે મ્હારાજા, કાનો ન સાંભળ્યું કોય; એક નરને હોય નારી ઝાજી, નારીને બે નવ્ય હોય. ॥ ૩૧ ॥ તેને બદલે પાંચ આપ્યા, આને શો અધર્મ; એમ કહીને શીશ પછાડયું, ફુટયું મ્હારૂં કર્મ ॥૩૨॥ મહાદેવજી કહે રાખ્ય શાન્તી, દેહ તજી દેનાર; પાંચ પતી તું તો ભોગવજે હવેને અવતાર ॥ ૩૩ ॥ તવ ગુણસુંદરી કાષ્ટ લાવી, ચીતા ખડકી તેહ; અગ્ની મુકીને મહી પડી, પ્રજાળી નાંખ્યો દેહ ॥૩૪॥ બીજે અવતાર અવતરી એ, ગાય તણો અવતાર; મારગે જાતા પાચ નંદી, પુઠે પડયા એકવાર ॥૩૫॥ એવામાં આવ્યું સીવાલય ત્યાં આવી ગઇ ગાય;પાંચનંદી પુઠે જોઇને;હસી પડયાં ઉમીઆય. ॥૩૬॥ ઓ ગાય એવા શા ગુણ તજમાં પુઠળ નંદી પાંચ; એટલે ગાયને વાચા આવી, બોલી ખરેખરી વાંચ. ॥૩૭॥ ઓ ઉમીયા તું જનેતા જેવી, હશી કાઢયાં અમને; તે માટે હું શ્રાપ દઉં છું. પાંચ પતિ હોજો તમને.॥૩૮॥ એવો ગાયે શ્રાપ દીધો,તેવોજ પ્રાણ નીકળીયો, પારવતી ચેતી ગયા તે, અંશજ એનો ગળીયો. ॥૩૯॥ અંશગળીગયાં શીવજી પાસે;આજે હું તો શ્રાપ પામી, શ્રાપ પ્રમાણે વર્તવું જોઇએ, કરવા મ્હારે પાંચ સ્વામી ॥૪૦॥ શંભુ કહે પાંચ રૂપ મ્હારાં, તે પાંચે સ્વામી જાણો પાર્વતી કહે એમ ન ચાલે, વીવેકવીચાર આણો. ॥૪૧॥ શીવજી કહે ગાય તણો જે અંશ તમોએ ગળીઓ;તેની તમે કન્યા બનાવો. હું વીર બનાવું બળીયો. ॥૪૨॥ ભાઇને બેનનું જોડું બનશે. તે રૂપ દીશે ધરો; દ્રુપદને ઘેર થાય છે યજ્ઞ, તેમાંથી પ્રગટ કરો ॥ ૪૩ ॥ તવ ઉમીયાયે અંશ કાહાડયો પુતળું બનવ્યું સાર; શીવે અંશ પોતાનો મુકયો. તેજસ્વી થયું અપાર. ॥૪૪॥ બહુ રૂપવંતી કન્યા બનાવી, પાંચવરસની શોભે; વર્ણન કરતાં શેષ થાકે, વીશ્વ તણું મન લોભે. ॥ ૪૫ ॥ સહુ દેવે અ-

વતાર ધર્યો તો, ઉતારવા ભુભાર, પણ અગની ન્હોતો અવતરીયો, તેડાવ્યો ત્રીપુરાર ॥૪૬॥ માહાદેવજી કહે એરે અગની, તેં તું હવે અવ- તાર; આ કન્યાની સાથે જાતું, થા દ્રૂપદ કુંવાર ॥૪૭॥ તવ અગનીએ પાંચ વરસનું, સ્વરૂપ લીધું ત્યાંય; મહાદેવજીએ રથ આપ્યા, કન્યાને બેસાડી માંય ॥૪૮॥ હાંકવા માટે કુંવર બેઠો, એ દર્શરૂપે અથ; એવે બ્રા- હ્મણોએ હોમ કીધો છેલ્લુ શ્રીફળ હોમાય ॥૪૯॥ તે વેળા રથ મહિંથી નીકળીયો વરત્યો જે જેકાર; તેજસ્વી કન્યાને જોઈને કીધો નમસ્કાર ॥૫૦॥ બ્રાહ્મણોએ દ્રષ્ટ પ્રદુમાન, ઠરાવ્યો તે ઠામ, મહા રૂપવંતી કન્યા કેરૂં. ધર્યું દ્રૂપતી નામ ॥૫૧॥ પછી અવર સહુ વીદાય થયા, રાય થયા પરસન; ખોળામાં બેસાડયા બેઉને એક તનીયા એક તન ॥ ૫૨ ॥ રાજાએ પુછયું તમારે બેઉને. રહેવાની કયાં ઇચ્છાય, દ્રષ્ટપ્રદુમાન એમ બોલ્યો, હું રહું તમ ઘરમાંય ॥૫૩॥ દ્રૂપતી કહે બાગ વિશે દો મુજ- ને મુકામ, રાજા બાગમાં તેડી ગયો; રહેવાનું દીધું ધામ ॥ ૫૪ ॥ એક સહસ્ર દાસી આપી દ્રૂપદીની કરે સેવા; પીતાને બહુ લાડકવાઇ, મોક- લે મીઠાઇ મેવા ॥૫૫॥ એવામાં નારદજી આવ્યા, રાયને કહ્યું વચન; તારી દીકરી જુગતે અંબા કરવાં છે દરસન ॥ ૫૬ ॥ વલણ ॥ દર- સન કરવા મુજને, થઇ છે બહુ ઇચ્છાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સાંભળજો શ્રોતાય ॥

કડવું ૧૦૨ રાગ સોહાગીનો ઢોહરો.

વૈશંપાયન એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ સાંભળી દ્રૂપતરાજા બોલ્યો, આશું વધા વચન; તમો સાક્ષાત ઇશ્વર છો ને, તમારે શાં દરશન ॥૨॥ પામર પ્રાણી પુત્રી મ્હારી, તમથી મ્હોટી કેવી; નારદ કહે જુગતઅં- બા ખપ્પર જોગણી દેવી ॥૩॥ તવ રાજાએ કન્યા તેડાવી, નારદ લાગ્યા પાય; પછી અંતરધ્યાનજ થયા કન્યા થઇ વીદાય ॥ ૪ ॥ બીજે દીવસે વેદમ વ્યાસજી આવ્યા દ્રૂપત ઘેર; દ્રૂપતરાજા ચરણે લાગ્યો, મુજપર કી- ધી મ્હેર ॥૫॥ વ્યાસજી કહે નાંમીન માત્ર, દ્રૂપની પુત્રી તારી; તેનાં દરસન કરવા માટે, આવ્યો છુ પ્રેમ ધારી ॥૬॥ દ્રૂપત કહે પામર પુત્રી, તેનાં શા દરસન; વ્યાસજી કહે રખે તું બોલે. હવેથી એવું વચન ॥૭॥ જો પુત્રી ભાવ ગણીશ એને, તો ખપ્પરમાં ભરાયો, જુગતઅંબા જ-

ગુજે અને આજથી થાજે ડાહ્યો ॥૮॥ પછી દ્રુપતે દ્રુપતીને, તેડાવી પોતાને ઘેર; વ્યાસજીએ નમસ્કાર કીધો, સ્તુતી કરી બહુ પેર ॥૯॥ દ્રુપતી વ્યાસજીને નમી, પછી થઇ વીદાય; વ્યાસજીએ પેર પુછવા માંડી, સાંભળ દ્રુપદ રાય. ॥૧૦॥ આ કન્યાને પરણાવવાનો, કયાં તેં કર્યો વીચાર; દ્રુપદ કહે કે નથી કીધો, વીચારમાં છું સાર. ॥૧૧॥ કોઇ કુળવંતો ને રૂપવંતો, ધનવંતો મળી આવે; તેઆની સાથે પરણાવું, કોહોતમને કેમ ફાવે ॥૧૨॥ વ્યાસજી કહે કોણ કુળવંતો; કુળવંતની શી રીત; દ્રુપત કહે તે નવ જાણું, હું છું આંધળો ભીંત. ॥ ૧૩ ॥ વ્યાસજી કહે. વીદ્યા હોએ હોય વીવેક વિચાર; દિનતા હોયે દયા હોએ, ઉત્તમ મુખ ઉચ્ચાર. ॥ ૧૪ ॥ શાન્તા સંતોષ સહન શકતી દ્રેત્ર બુદ્ધી નહી જેને; સરવે સદગુણ સારા જેમાં, કુળવંત કહેવો તેને ॥ ૧૫ ॥ એવો પુરૂષ જોયા વિના, દેશો કન્યાદાન; તો તો એના ખપ્પર ચીશે, ભરાશો રાજન ॥ ૧૬ ॥ એવાં વચન સાંભળીને રાજને પડયો રેમ, મહારાજા ઉપાય બતાવો, કરૂં તમો કહો તેમ ॥૧૭॥ વ્યાસજી કહે મચ્છવેધન, કરે પુરૂષ જેહ; તેને કુળવંત જાણજે તું, કન્યાને લાયક તેહ ॥૧૮॥ દ્રુપત કહે મચ્છવેધન, તે કેમ કરવું કામ; વ્યાસજી કહે વિશ્વકરમા તેડાવ્ય તારે ઠામ ॥૧૯॥ તેમને કહેજો મછવેધ રચના રચી આપો મહારાજ; એટલે એ રચી આપશે, તું કરજે પછી એક કાજ ॥૨૦॥ દેશ દેશાન્તર પત્ર લખીને, તેડાવજે સહુ રાય; ફરી લોકોને જાદવ લોકો, તેડાવવા સભામાંય ॥૨૧॥ ઉત્તર પુરવદક્ષીણદીશા, બીરાજે સહુ રાય; પશ્ચીમ દીશામાં મ્હેલ હશે. ત્યાં બેશશે કન્યાય. ॥૨૨॥ સભાનાં વચમાં જળકુંડ હશે, તેમાં કાષ્ટનો સ્થંભ; દ્વાદશ ગાઉનો ઉંચો તે ચઢી શકે નહીં દંભ. ॥૨૩॥ છેકજ છેડે સોય સરીખો, અગ્ર હશે એક સ્વછ; તેના ઉપર સુવર્ણ કેરૂં, સવામણનું મચ્છ. ॥૨૪॥ તે થાંભલાને અરધે ભાગે, આડા ખીલાને ત્રાંસ; સોનાના સાંકળે ત્રાંજવાં બે, દ્રષ્ટીપડે ચોપાસ. ॥૨૫॥ જળ કુંડાળે સ્થંભે જાવા, પાટીયાં મુકી દેવાં, ચઢનારો બાથ થંભને દે, તવ તે તાણી લેવાં. ॥૨૬॥ એ રીતનો રચના હશે ત્યાં ભરાય સર્વ સભાય, તે વેળા તારે ઉભા થઇને, બોલવું સભામાંય ॥૨૭॥ કહીએ કે મ્હારી વાત સુણી, પછી ઉઠજો કોય, તે વીના જો ઉઠશો તો નિષ્ફળ ફેરા હોય. ॥૨૮॥ એમ કહીને એવું કહેવું, ઉભો થશે જે રાય, સભામાં વસ્ત્રાભુષણ કહાડી કરવો ઉઘાડા કાય. ॥ ૨૯ ॥ જંગા કટીનો કચ્છ રાખવો હૈયે ધરવી હુંશ, બાણુનો ભાથોને વણ ચઢાવ્યું, બાંધે

લેવું ધનુસ ॥૩૦॥ તે પછી કુંડને પાળીયે જાવું, ને થંભને દેવી બાથ; શેવકો પાટીયાં તાણી લેશુ, ચેતી રહેજો નરનાથ ॥૩૧॥ પછી સ્થંભે શાટ ગાઉ જાવું, ત્રણ ઘટીકામાં ચડવું; આડા ખીલા ને વાંસ છે તેનાં ત્રાજવાં વીશે પડવું ॥૩૨॥ બે ચરણ બે ત્રાજવામાં મુકી થવું તૈયાર; ખાંધેથી ધનુશ લેઇને, ત્યાં કરવો ટંકાર ॥ ૩૩ ॥ ને પછી એક બાણ લેવું, ઘણા શાવધ હોવું; મચ્છનો પરછાયો જળમાં પડે, માટે જળમાં જોવું ॥૩૪॥ તે જળમાંથી મચ્છો તાકી, મારવું બાણ સમન; તે બાણ જઇને મચ્છાકેરૂં વીંધે એક લોચન ॥૩૫॥ તેનું તે બાણપુંઠ વીંધે પ્રાક્રમ કરે પળમાં, તેનું તે બાણ મચ્છ ઉપાડી, નાંખે કુંડના જળમાં ॥૩૬॥ એવી રીતે ત્રાજવામાંથી, કહેલું પ્રાક્રમ કરે; તે પુરૂશ કન્યાને લાયક દ્રૂપતીને વરે ॥ ૩૭ ॥ તેમાં જે કોઇ ચડતાં પડે. પડે અધુરે કામ; તે જળ કુંડના ઉપર બેસે. જુએ શોભા તમામ ॥ ૩૭ ॥ કાષ્ટ આસન આપવું એને, બેસે ઉઘાડે શીશ; નેપણ પેહેલેથી કહી દેવું પાછળથી નડી રીસ ॥૩૮॥ એ રિતે મચ્છવેધ કરાવી, દેજો કન્યાદાન; એવું કહીને વ્યાસજી તો; થયા અંતરધ્યાન ॥૩૯॥ એટલે રાજાને ચટપટી પેઠી, કરવા લાગ્યો વિચાર; પોતાના બે પુત્ર બોલાવી, કહ્યા સહુ સમાચાર ॥૪૦॥ કહો બેટા કેમ કરશું, વ્યાસે કહયો ખેલ હાવો; પુતરો કહે કરો પિતાજી, લેવરાવે પ્રભુ લ્હાવો ॥૪૨॥ તવ દ્રૂપતે ધ્યાન ધરીને, તેડયા વીશ્વકર્માય, કહ્યું કે મચ્છવેધની સભા રચો, પુર્ણ કરો ઇચ્છાય ॥૪૨॥ વીશ્વકર્મા કહે નગ્ર બારણે, કરી આપો મેદાન; તવ રાજાએ આજ્ઞા કીધી, શેવક થયા સાવધાન ॥૪૩॥ નગ્ર બારણે ઝાડો પાડયાં કર્યું મેદાન તે દન; પ્રથ્વી સાફ લાંબી ને પોહોળી, કીધી શોળ જોજન ॥૪૪॥ વળણ ॥ સોળ જોજન પ્રથ્વી કરી, સરખી શોભા માન; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, શ્રોતા દેજો ધ્યાન.

કડવું ૧૦ રાગ સાખિનિ ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ પરવ મહીમાય ॥૧॥ સોળ જોજન પ્રથ્વી વીશે, વીશ્વ કરમા ઉ ।; મંત્ર ભણીને જળની અંજળી છાંટેછે તે સુખા ॥ ૨ ॥ તેથી ભોમી પવિત્ર બની. બીજી અંજલી લીધી; ચોસઠ ગાઉની ચીત્ર ભોમી આરશપાણની કીધી ॥૩॥ લીલા પીળાને રંગરાતા, ચળકતા

ચડી ચોટ; વળી જળ છાંટીને બનાવ્યો,ફરતો કનકનો કોટ ॥૪॥ તેમાં રૂપેરી ફીનારી નાંખી, કાંગરા કાંગરી પડીયાં; જ્યાં જ્યાં જુએ ત્યાં ત્યાં શોભા. હીરામાણેક જડીયાં. ॥૫॥ વાવ્ય નૈરૂત્ય અગની ખુણે, બારીઓ ત્રણ વિવેક; ઇશાન ખુણે શોભાવંતો, દરવાજો કર્યો એક. ॥ ૬ ॥ તેમાં અમુલ્ય શોભા બનાવી,મીનાકારી ઘડીઆળ;હાંડી તકતા ઝુમ્મર ટાંગ્યાં, ગલાસને ઘડીઆળ. ॥૭॥ પછી સભામાં પશ્ચીમ દીશા, મ્હેલ કર્યો વિવેક; ગોખ ચોક ને નોક ભરેલો, આગળ ઝરૂખો એક. ॥૮॥ જાળીબારી અને અટારી,જોતાં લોભાય મન; ઝરૂખામાં દ્રૂપતી માટે, માંડયુ સીંહાસન ॥૯॥ મુસ્તક ઉપર છત્ર સોનાનું,આસને ચીત્ર ચીતરીયાં;અનેક જાતીના રંગ ભર્યા, જરીના વસ્ત્ર પાથરીયા ॥૧૦॥ જડાવ જડેલાં ઝવેર મઢેલાં, સ્ફટીક મણી અમુલ્ય; હીરા ચળકે લીલમ લળકે, ફરતીમોતીની ઝુલ્ય ॥૧૧॥ એવી શોભા ત્યાં કરીને, દક્ષીણ દીશા જાય; જળની અંજળી મંત્ર ભણીને, છાંટી ભોમાં માંય. ॥૧૨॥ ચારચાર પગથીઆંનાં આસન, કીધાં છપન ક્રોડ; નવ પગથીઆંનું એક કીધું, બેસવા શ્રી રણછોડ. ॥૧૩॥ પ્રભુની સાથે બળદેવ બેસે જાદવ સૌ આશપાશ; પછી પુર્વ દીશામાં ગયા, મનમાં અતી ઉલ્લાસ. ॥૧૪॥ મંત્રભણીને ચોરાશી શહસ્ર, ઢાળ્યાં સીંહાસન; અમુલ્ય શોભા એની બનાવી, બીરાજે ક્ષત્રી તંન. ॥૧૫॥ જેવો રાજા તેવું ઉંચું, માંડયું છે આસન; એક એકાદશ પગથીઆંનું, બેસે દુર્યોધન. ॥૧૬॥ સર્વને આસન છત્ર સોનાનાં, કીધું કારીગરી કામ; ટંટો તકરાર થાય નહી તે, જુજવાં લખ્યાં નામ. ॥૧૭॥ પછી ઉત્તર દીશાએ ગયા, વિદ્યાનો નહી પાર; મંત્ર ભણિને આસન કીધાં અઠયાશી હજાર. ॥૧૮॥ બબે પગથીઆનાં આસન, બ્રાહ્મણ માટે કરીયાં; મુસ્તકે છત્ર તામ્ર ધાતુનાં, મ્રગ ચમ્મર પાથરીઆં. ॥૧૯॥ આચમની પંચ પાત્રો મુકયા, ગૌમુખી માળારૂંઢ; જે જે જોઇએ તે તે સામગ્રી, આગળ અગનીના કુંડ. ॥૨૦॥ એવી શોભા ત્યાં કરીને,સભાની વચમાં જાય; જળ છાંટીને કુંડ બનાવ્યો, સજીવન જળ કર્યું માંય. ॥૨૧॥ લાંબો પોહોળો અને ઉંડો, નીરમળ જળનો કીધો; મંત્ર વડે માંહી દ્વાદશ ગાઉનો, સ્થંભજ રોપી દીધો. ॥૨૨॥ તેને મધ્ય ભાગે એક ખીલો, તેણે બાંધ્યો ત્રાંસ; ત્રાજવા બે નીચાં ઝુલે, ખીલાથી એક વાંસ. ॥૨૩॥ પછી સ્થંભને છેડે ભાગે મંત્રથી મચ્છા મુકી; આવે વાયુ આકાશનો તે, ચાક ચઢે ફરૂકી. ॥૨૪॥ એવો અમુલ્ય શોભા બનાવી, બોલાવ્યો દ્રૂપતરાય; ખામી હોય તો બોલજે તું, જોઈ રાજી રાય થાય;

॥૨૫॥ આપની ક્રીયામાં ન હોય ખામી, કહીને લાગ્યો પાયઃ આજ્ઞા માગી વિશ્વકર્માએ, ત્યાંથી થયા વિદાય ॥૨૬॥ પછી દ્રૂપદે પુત્રો તેડાવ્યા, કારભારીને પ્રધાનઃ કહ્યું દેશી દેશ પત્ર લખો, તેડાવો રાજન ॥૨૭॥ પ્રથમ લખો છત્રપતીને, સહુના શીરોમણી રાયઃ શીખંડી સુત દ્રૂપતકેરો, લખવા લાગ્યો ત્યાંય ॥૨૮॥ દ્રૂપતરાજા લખાવે છે, શ્રી હસ્તીનાપુરઃ સીરછત્ર શીરોમણી સહુના, યજ્ઞ તણા આતુર ॥૨૯॥ અતી ઉત્તમ નામ દુર્યોધન,ધ્રતરાષ્ટ્રના તનઃલખીતંગ પંચાળદેશનો,દ્રૂપતશેવકજન ॥૩૦॥ નમ્રતાપુર્વક વીનંતી માહારી, ધ્યાનમાં લેજો રાયઃ મુજ ઘેર યજ્ઞમાંથી થઇ છે, પ્રગટ એક કન્યાય ॥૩૧॥ છે રૂપવતી નામ દ્રૂપતી, તેના લગનને સારૂઃ મચ્છવેધ સ્વયંવર રચ્યો, થાય પાવન ઘર માહારૂં ॥૩૨॥ આપને આવે ઉત્તમ દાસે, જો હોય પાધરા પાશાઃ આ કન્યા તમ કુળમાં શોભે, મને છે એવી આશા ॥ ૩૩ ॥ વૈશાખ સુદી પંચમાએ, લગનનું મહુરત સારઃ માટે આવજો કુટુંબ લેઇ, વહેલા દિવસ ચાર ॥૩૪॥ એવો પત્ર લખીને આપ્યો, પોતાના સેવક હાથઃ જા જઇ દેજે હસ્તીનાપુરમાં છત્રપતિ નરનાથ ॥૩૫॥ પછી બીજા દેશોમાં લખ્યા, જેનું ભાયગ બળશે જે ધણી મચ્છવેદ કરશે, તેને કન્યા મળશે ॥ ૩૬ ॥ વઇશાખ સુદી પંચમીનું, મહુરત છે નીરધારઃ એચાર દીવસ વહેલા આવોઃ સૌ ક્ષત્રી કુંવાર ॥૩૭॥ એટલી બીના બીજાને લખી, પછી કર્યો વિવેકઃ દ્વારીકાંવીશે કૃષ્ણ પ્રભુનેઃ પત્રજ લખ્યો એક ॥૩૮॥ હું ગરીબને ઘેર કન્યા, યજ્ઞમાંથી છે થયેલીઃ તેને પરણાવવાને માટે, મચ્છવેધ સભા રચેલી॥૩૯॥ તે ટાણે તમે વહેલા પધારો, મુને કરો પાવનઃ જાદવકુળ કુટુંબ લાવજો, ઓરે જુગજીવન ॥૪૦॥ એટલી બીના એમાં લખી, પછી અઠયાસી હજારઃ સરવ રૂશીને વીનંતી પુરવક, લખ્યો નમસ્કાર ॥૪૧॥ મહારાજો મુજ ઘેર પધારવાઃ સરવે કરૂણા કરજો, ઘર ગામ મ્હારૂં પાવન થશે, દાસની દયા ધરજો ॥૪૨॥ એ બીનાના રૂશીને લખ્યા, મોકલી દીધા તત્રઃ રાજાના સેવક સંચર્યા તે, સહુને પહોચાડયા પત્ર ॥ ૪૩ ॥ દેશ દેશાન્તર વારતા ચાલી, શોભા થવાની સારી, ઉદયોગ અરથે ગરીબ ગરબા વળી ગયા વ્હેપારી ॥૪૪॥ દસ દસ દિવસ પહેલા ગયા, લોકો અપરમપાર, નગરની બ્હાર બજાર નીકળીયાં, વ્હેપારી કરે વ્હેપાર. ॥૪૫॥ ગામમાં ન મળે જરાએ જગો. ભીડ ભરાણી ભારેઃ દ્રૂપદરાયે બ્રાહ્મણ સારૂ મુકામ બાંધ્યો તે વારે ॥૪૬॥ વઇશાખ સુદી પડવાને દાહાડે, ક્ષત્રી થયા તૈયારઃ પોતપોતાનું સૈન્ય લઇ, નીકળીઆ ગામ બા-

હાર ॥૪૭॥ વાજતે ગાજતે ક્ષત્રીઓ ચાલ્યા, મારગે માગણ જાચે;ભાટ ચારણ બહુ જસ બોલે, રસ્તે અપછરા નાચે ॥૪૮॥ એ રીતે સહુ ક્ષત્રી ચાલ્યા. પંચાળમાં પરવરીયા; નગ્રની બારણે દેરાતંબુ તાણી તાણીઉ- તરીયા ॥૪૯॥ દ્વારીકામાંથી જાદવ ચાલ્યા, બળવંત છપન કરોડ;હળધા રી હળ લેઇને ચાલ્યા, ચક્રધારી રણછોડ ॥ ૫૦ ॥ તે પણ આવ્યા પં- ચાળ દેશે, દ્રુપતે આદર કરીયા, રાજા લોકના તંબુએથી, જુદી જગે ઉતરીયા ॥૫૧॥એટલે રૂશીઓ આવવા માંડયા દ્રૂપત ઉલટ ધારે; બ્રાહ્મણ માટે મઠ બાંધેલો, ત્યાં તેમને ઉતારે ॥૫૨॥ એકેક બ્રાહ્મણની શે વામાં, એકેક શેવક મુકયો, જે જોઈએ તે હાજર કરે, ચાતુર કાંઇ ન ચુકયો ॥૫૩॥ કે આવ્યાને કે આવેછે, કેક કરેછે ત્યારી, દ્રૂમ રૂશીને પત્ર પહોચ્યો, તે વાંચ્યો ખુંખારી ॥૫૪॥ સાંભળ્યો સરવે વિચારથીયે, સાંભળીયો કુન્તા તન; એક એકને સાન કરીને ઉઠયા ધર્મ રાજન ॥૫૫॥ વળણ॥ ધરમ પહેલા ઉઠીયા, પછી ઉઠયાં માત; વ્યાસવલ્લભ વાણી વદે ઉઠયા ચારે ભ્રાત.

કડવું ૧૦૪ રાગ આશાવરીનિ છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥પાંચ ભાઇને છડી માતા,ઝુંપડી માં સંચરીઆ, પછી પાંચે પુત્રની પ્રત્યે, કુન્તાજી ઓચરીયાં ॥૨॥ પં- ચાળ દેશમાં સ્વયંવર છે, ત્યાં આવશે બહુ પ્રાણી; રાજા રૂશીજાદવકે રો; હશે ભીડ ભરાણી. મનુશ મેદનીનોછે મેળો; બેટા કરીશું કેમ;એટ લે માતાની પ્રત્યે બોલ્યો, વાયુ નંદન ભેમ ॥ ૪ ॥ ચાલો માતા જોવા જૈએ, દ્રૂમ રૂસી પણ જાય; જો હોય ભવીશ પાધરૂ તો, વરીએ એ ક- ન્યાય ॥૫॥ કુન્તાજી કહે ઓરે રડયા, કેવું તું બોલ્યો હાલ; માટેજુવાનું મન પડે પાછુ,છે તારૂ બહુ સાલ ॥૬॥ માટે જાવું નથી ગમતું તોફાનક રે તું કાંક; ભીમ કહે હમણાનો માતા,બતાવો મ્હારો વાંક॥૭॥ કુંતા ક- હે હમણાં વાંક નથી, ઓરે મ્હારા તન; ત્યાં આંખ્યો તારી ફાટી જનાની. દેખીને દુરીયોધન ॥૮॥ ભીમ કહે મેં મન વાળ્યું છે, થયો કણુ- દ્ધીથી ડાહયો અરીસ્યાપણુ મુકી દીધુ આજથી જાણજો ડાહયો॥૯॥ તવ કુંતા કહે કરો તેયારી, આગળ ઉભા રહીયે; દ્રૂમ રૂશીવર નીકળે કે, પુંઠળ પુંઠળ જઇએ ॥૧૦॥ એમ કહ્યું તવ કાપડ કેરી આસડીઓ સ-

ગળી વીધી; સાદડીઓને તુમડાં લીધાં; તઈઆરી ત્યાં કીધી॥૧૧॥ એવ
રૂશીજી તૈઆર થયા,સુખપાલમાં બીરાજ્યા;તે ઉચકી ચારવીદ્યાર્થીએ
જય જય શબ્દે ગાજ્યા ॥૧૨॥ અડધા આગળ અડધા પાછળ, વીદ્યાર-
થીયો ચાલે, પ્રષ્ણોત્તર એક એકને કરે, મારગ વીદ્વાન મહાલે ॥ ૧૩ ॥
ઝુંપડીએથી પાંડવ આવ્યા, રૂશીને પડયા પાય; દ્રૂમે કહ્યું કૈડવાકાપડી
તમે આવો છો કયાંય ॥૧૪॥ કુન્તા કહે તમારી કેડે, આવીએ પંચાળ
દેશ; ત્યાં સહુનાં દરશન પામીશું, જાદવ રૂશીનરેશ ॥૧૫॥ કોને આશ
રે હાંઇ રેહેવું, એ રૂષી મ્હારાજ; દ્રૂમ કહે તમે કાપડી જાતી, મુજને
આવે લાજ ॥૧૫॥ ધર્મ કહે ઓરે મ્હારાજા, મારગમાં સંગ રહીશું;
ચાર ગાઉ છેટે રેહેશો, ત્યાંથી બીજે પંથ જઇશું ॥૧૭॥ મારગ નથી
દીઠો માટે, આવવા દો તમ સાથ; દ્રૂમ કહે પછી છેટા પડજો, ધર્મે
જોડયા તવ હાથ ॥ ૧૮॥ આનંદ કરતાં સરવે ચાલ્યા, પંચાળ લગભગ
થાય; ચાર ગાઉ ગામ બાકી રહ્યુ, પાન્ડવ લાગ્યા પાય ॥૧૦॥ પાય પ
ડીને છુટા પડીયા, અવર પંથ પળાય; નગ્ર તણે દરવાજે આવ્યા. ભીડ
ઘણેરી ભરાય ॥૨૯॥ કુન્તાજી કહે કેમ કરીશું; નથી જવાનો લાગ; હું
તો કચરાઇને મરી જાઉં, કયાં પગ મુકયાનો માગ ॥૨૧॥ભીમ કહે હું
આગળ થાવું, માહરી પુંઠે આવો; ધર્મ કહે કોને દુખ ન દેતો, ચાલો
આગળ થાવો ॥૨૨॥ તવ વ્રકોદર આગળ થયો, પુંઠળ માતને ભ્રાત;
જરાએ જગો જાવાની નથી,તેથી તે ગભરાયમાત ॥૨૩॥એવામાં ભીમ
વચ્ચે પડીયો, દેખીને લોક ત્રાસે; ભીમ ડાળા કાઢી દંતપીસે,ગભરા-
તું સહુ નાસે ॥૨૪॥ એક એકના ઉપર પડે; કંઇ લોક કચરાઈ જાય;
દરવાજામાં માગ થયો, ગયા ગામની માંય ॥૨૫॥ ગામ વીશે પણ છે
ભીડ ભારે, કુન્તા કહે કેમ કરીશું;ઉભા રહેવાના જગો નથી કયાં જઇ
ને ઉતરશુ ॥૨૬॥ શેહેદેવ કહે ચાલો માતા, કાંઇ કરીશું પર; બ્હોળી
જગા જાણિને ગયા, પ્રજાપતને ઘેર ॥૨૭॥ ઓટલે એક કુંભાર બેઠો
તો, તેને કહ્યું કષ્ટ કાપો, મુખ મેળો કરવા અમે આવ્યા ઉતારો અમને
આપો ॥૨૮॥ પ્રજાપતને દયા આવી, હરિજન લીધાં માપી;ન્હાની સ·
રખી ઓરડી તે રહેવાને માટે આપી ॥૨૯॥ તેમાં જઈ માત ભ્રાતબેઠાં.
ભીમે કર્યો પલીતો; જાણ્યુ કે આ કુંભાર કાકો,છે ઠીક ખાતોપીતો॥૩૦॥
એમ જાણી વ્રકોદરે, ઊતારી નાંખ્યું મુખ; ધાંટા કાહાડી કહ્યું ખાવા
આપો, માતાજી લાગી ભુખ ॥૩૧॥ કુંતાજી કહે પેલા ભવનો, સાચો શ·
તરૂ તું આવ્યો; અમોને વિતાડવું હતું તો, કાંઇ શીદ તેડી લાવ્યો॥૩૨॥

તે વાંચાસાંભળ્યા કુંભારે.ઉઠીનેમયો એમ; મારેગાંડાગરિબમાને,.વીતાડે છે કેમ ।૩૩॥ ભીમ કહેકે ભુખજ લાગી,જીવડો મારો જાય;પેટમાં બીલાડાંબોલે,ખાવાનું મનથાય ॥૩૪॥કુંભારને તવ દયાઆવી,કહ્યુંતું ડાહ્યા થાને પેલી ખડકીમાં ખાણુ ચણાના,એક મુઠી લેઇ ખાને ॥૩૫॥ગર્ધવ માટે ચણા ભર્યા છે;એક હજાર મણ પુરા; એકજ મુઠી લેઇને ખા તું, તેમાં શું થાય અધુરા ॥૩૬॥ ભીમે જાણ્યું ભાગ્ય ભળીયું.હમણાં લેવા નહિ જાવું, કાકો ખસે આઘો પાછો, તોતો ચણા હું ખાવું ॥૩૭॥ એમ જાણીને વ્રકોદર બોલ્યો, કાકા હું ડાહ્યો થઇશ;હવે જીવને સબુરીવળી મોડેથી લેઇને ખેશ ॥૩૮॥કુંભાર કહે દુખ ન દેતો,ગાંડીયા ડાહ્યોથાજે; ખાણુ ઉઘેડી ચણા લેઇને મને દેખાડી ખાજે ॥૩૯॥ ભીમસેનકહેવારૂ કાકા, પછી પ્રજાપત ગયો, એટલે ભીમને લાગ ફાવ્યો; ઝડપ ઉભો થયો ॥૪૦॥ ખડકીમાં જઇ ખાણ ઉઘેડી; દીઠા ચણા અપાર;એક મુઠી ભરી ભુજ બહાર રાખ્યો, મહી મ્હો ઘાલ્યું તે વાર ॥૪૧॥ દંતથી ચાવે ચણા ભાવે, ગરીબનું ધન ટાળ્યું; એક દાણો રેહેવા ન દીધો, સાફ વાશીદુ વાર્યું ॥૪૨॥ હતી તેવી ખાણ ઢાંકી, ત્યાંથી ગયો ભીમ ઉઠી, પ્રજાપતને જઇ બતાવી; જુઓકાકા લીધી મુઠી ॥૪૩॥ પ્રજાપત કહેફાકી ખાજે, થાજે ડાહ્યો લગાર;વારૂ કહીને ભીમ ચાલ્યો,ઓરડીમાંઆવ્યો સાર ॥૪૪॥ શેદેવ નિકુળને જઇ કહ્યું, લ્યો ચણા ઉલટઆણી; ચપટી ચપટી ફાકશો તો, પીવા ચાલશે પાણી ॥૪૫॥ કુંતાજી કહે ફાકી ખા, દીકરા દઇવની વેઠ; ભીમ કહે હવે ભુખ. નથી, ભરાયું મ્હારૂં પેટ. ॥૪૬॥ તવ કુંતાને વ્હેમ પડીયો, નહીં રહ્યું હોય મન ઝાલ્યું,ખાણ બધી કરી હશે ખાલી, નક્કી તેં ઘર ઘાલ્યું ॥૪૭॥ ભીમ કહે આશું બોલોછો, સંદેહ મનનો ખુઓ, કાકાને દેખાડી મુઠી લીધીછે,જઇને પુછી જુઓ ॥૪૮॥ તવ કુંતાને વીશ્વાસ પડાયો પછી બોલ્યા માય; ઓરે ધરમ અરજુન બેટાં, પેટનો કરો ઊપાય ॥૪૯॥ વલણ॥પેટ પોશાણનું કંઇ કરો, ઓરે મ્હારા તન; કાપડ વેચી નાંખીને ખાવો અન.

કડવું ૧૦૪ રાગ સોહાગનો દોહરો.

વૈશમપાયં એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય ॥૧॥ ધરમ અરજુને કાપડ લીધું, વેચવા માટે જાય; કાપડનો કોઇ ભાવ ન પુછે ફરે છે બજારમાંય ॥ ૨ ॥

હરી ફરિને ખાવાનું ખપે, અન મોઘુ વેચાય; શાક ભાજી તોશાંનાંમળે
ઘાસ પાણી તોળાય ॥૩॥ એવી હળાહળકે મોંઘવારી, ધરમે વીચારકી
ધો; નાખી દેવાને ભાવે સઘળો, માલજ આપી દિધો ॥૪॥ તેનાણાંનાહા
ણા લીધા, ઓરડીએ ગયા એહ; કુન્તાજીએ રસોઇ કીધી,ભોજન કીધુ
તેહ, ॥૫॥ એક દીવસનું પોશાણુ થયું, રાત્રી પડી તે વાર; કુન્તાજી
કહે કેમ કરાશું, કાલે અન ઊધાર. ॥૬॥ શેદેવ કહે આજ પરોઢે અ-
મને ઉઠાડજે માત; નદી ઊપર ન્હાવું, આપણ પાંચે ભ્રાત ॥ ૭ ॥
નાહી ધોઇ નિત્યનિત્ય કર્મ કરીને,જાવું સામીતીર, હાથજોડીત્યાઉભા
રેહેવું; ઓરે મ્હારા વિર ॥ ૮ ॥ રાજા રૂશી રઇયત જાદવ, નહાવા
આવશે ત્યાંય; આપણે સહુના દરસણ કરવાં બીજો નહિ ઉપાય. ॥૯॥
ઇશ્વર વણ માગે અન દેશે, વગર બોલે નેટ; ભીમ કહે હાથ જોડજો
તમે, હું તો કુટીશ પેટ. ॥૧૦॥ બોલ્યા વિના કોઇ શું સમજે, માટે પેટ
પછાડું; શેદેવ કહે એમ કરજો, બીજુ ન બોલવું આડુ. ॥ ૧૧ ॥ એમ
કરીને સયન કીધું, થયો પ્રાતસકાળ; તવ કુન્તાએ જગાડયા, પોતાના
પાંચે બાળ. ॥૧૨॥ તવ પાંચે ભાઇઓ ઉઠીને, ગયા ગંગા સ્થાન; ના-
હિ ધોઇ નીત્ય કર્મ કીધું, ધર્યું હરીનુ ધ્યાન. ॥ ૧૩ ॥ પછી સામી તીરે
ગયા, પેટ તણા મનસુબા; સૂર્યના સામુ મુખ કરીને, હાથ જોડીને ઉભા
॥૧૪॥ એવામાં તો વ્હાણુ વાહ્યું, ન્હાવા આવ્યું લોક; રહીયત રાજા
રૂશી જાદવ, ભીડ ભરાઇ અથોક. ॥૧૫॥ ચારે વર્ગના ચાર જથે, કરે
ગંગા સ્નાન; જાદવ જેદ્ધા જળમાં ઝીલે, મદે ભર્યા મસ્તાન. ॥૧૬॥ બ્રા
હ્મણો નાહીને સંધ્યા કરે છે, રવીને અર્ગજ આપે; રાજા લોકો શરીર
ચોળાવે, રૂપ વીશય પ્રેમ વ્યાપે. ॥૧૭॥ જે જેને જેવું ફાવે તેવુ, કરે છે
જળમાં સ્નાન; જાદવમાં બળદેવ નાહ્યા, નાહ્યા શ્રીભગવાન. ॥૧૮॥ તે સાંમે
સામી તીરે ઉભા છે, જોઇ દયા મન ઉઠે; ચાર ભાઇએ હાથ જોડેલા, વ્ર-
કોદર પેટ કુટે. ॥૧૯॥ તે સમે નાહિને બ્હાર નીકળીયા, પોતે જુગજીવ-
ન; પીતાબર પેહેરતા ભક્ત દીઠા, આવ્યાં આંસુ લોચન. ॥ ૨૦ ॥ અરે
રે મારા દાસ છે દુખી, અન જળના ઉધાસ; એક કણુકો ખાવા નથી,
પેટ કુટે બીચારા ॥૨૧॥ તાપ તાઢને વરસાદ વેઠી, વનમાં ધર્યું મુજ ધ્યા-
ન; તો પણ સંભાળ હું નથી લેતો, છો નુગરો ભગવાન ॥૨૨॥ એમ ધા-
રીને સંકલ્પ કીધો, હવે કરૂ ઘણી સહાય; મચ્છવેધ એમનિ પાસે કરાવું,
વરાવું આ કન્યાય. ॥૨૩॥ સૌ આવેલાને પાછા કાઢુ. નીશ્ચે કર્યું દીનાનાથ;
એકલા શેદેવને ચેતવવા, ઉંચો કીધો હાથ. ॥૨૪॥ એટલેશેદેવે ભીમને ક-

શું, હવે ન કરો કેહેર; પેટ ન ફુટે મુકામે ચાલો આવશે શીધાં ઘેરા૨૫।
ભીમ કહે કોઇએ નથી કહયું, સાચું લાગે કેમ; શેદેવ કહે મ્હારા માટે,
ચાલો એમને એમાર૬।।તવ પાંચે ભાઇ ત્યાંથી ચાલ્યા.ઓરડીએ ગયા
ભ્રાત, કોહો કેમ થયું કુંવર મ્હારા, પુછવા લાગ્યાં માત ।।૨૭।।શેદેવકહે
આવશે શીધાં, ભીમ વદે વચન; એ મા કોઇએ કહ્યું નથી કે, મો-
કલાવીશું અન ।।૨૮।।કુંતાજીકહે ધીરજ રાખો.શેદેવનું વેણશાચું;ભીમ
કહે જુઠું પડશેતો, બે ગીશ એનું ડાચું।।૨૯।।એમકહિને સર્વે બેઠા,સાંભ
ળને તું રાય;રાજાદ્રુસીઆદવ સર્વે; સ્નાનકરી રથળ જાય ।। ૩૦ ।। પછી
પ્રભુ તંબુથી ચાલ્યા, ગયા દ્રુપતને ઘેર; પંચાળ રાજા પાયે પડીયો,
મુજપર કીધી મ્હેર ।।૩૧।। કેમ પધાર્યા કેમ પધાર્યા, વણ તેડયાશ્રીકૃષ્ણ;
પ્રભુ કહે આજ ઉલટ આવી, તુને પુછુછુ પ્રષ્ણ ।।૩૨।। દેઈતારાગામમાં
આવ્યું હોયે, એવા સ્વયંવરકામ, ઉત્તમજાતી દુરદશાના, નહોય પાસે
દામ ।।૩૩।। ભીક્ષા માગવા નહી અધીકારી, મજુરી નવ્યકરે, તેવા પ્રાણી
આવ્યા હોવે, તે શું ભુખે મરે ।।૩૪ દ્રુપત કરે નારેમ્હારાજા; તેવાનું કષ્ટ
કપાવું, બતાવો તેને નીત્યાન શીધાં, જોઇએ તેમ અપાવું ।।૩૫।।સામ-
ળીયો કહે કહો સેવકને, મોકલો મારી સાથ; દ્રુપતે છડીદારને કહયું,જા
જ્યાં તેડે દીનાનાથ ।।૩૭।। જેને બતાવે તેને લઇને.મોદીખાનેતેડી જા-
જે; મોદીને જઇ કહું તે કેહેજે. રીતીમાં પ્રવિણ થાજે ।। ૩૭ ।। જેટલું
જોઇએ તેટલું ને, જેવું જોઇએ તેવું; જેટલા દન રહે તેટલા દન.મોદી:
ને કહીને રેવું ।।૩૮।। એમ કહીને વીદાય કીધા, પ્રભુ તેડીને ગયા; કું-
ભારના ઘર પાસે આવી, થોડે છેટે રહયા ।।૩૯।। કૃષ્ણે કહયું ઓરડીપે-
લી; ત્યાંથી બોલાવી લેજે; જેવી રીતે ર.જાએ કહયું, તેમ અપાવીદેજે,
।।૪૦।। એમ કહી પ્રભુ પાછા વળીયા, તવ ગયો છડીદાર; એટલે આ-
વતો ભીમે દીઠો, દીધો અતી આઉકારે ।।૪૧।। છડીદાર કહે તમે ચાલો
મોદીખાને લઇ જાવું; જેટલું જોઇએ તેટલું શીધુ,તમોને કેવરાવું।।૪૨।।
એટલે ઉઠયા ધરમરાજા, જોકે અરજુન જાય; તેમની સાથે સુન વાયુનો
તરત ઉભો થાય ।।૪૩।। ધરમ કહે નહી કામ ત્હારૂં, વાંધા ઘણેરા પાડે;
વીવેકવીના મીઠા ઝાડનું મુળ તું તો કહાડે ।। ૪૪ ।। ભીમ કહે તમે ત-
મારે ચાલો, કહિ ગયા સહુ સંગ; મોદીખાને આવી ઉભા, ભોજનનો
ઉમંગ ।।૪૫।। છડીદારે કહયું મોદીને, વચન રાયનું થાપો; આ લોક
જ્યાં લગી રહે ત્યાં લગી, શીધાં એમને આપો ।। ૪૬ ।। જેટલાં જો-
ઇએ તેટલાંને, જેવાં જોઇએ તેવા; હવેથી કહેવા નહી આવું,

નિત્ય તમારે દેવા ॥૪૭॥ મોદીએ પુછયું કેટલું જોઇએ, જમનારા કેટલા જણ, ભીમે કહ્યું સાંભળો મોદી, લાવો લોટ સોમણ ॥૪૮॥ શીમણ ઘી ને સોમણ સાકર, પચીશમણ મસાલો, પચાસમણ દો દાળનેચોખા, પચીશ મણ શાક આલો ॥૪૯॥ સાંભળીને છડીદાર બોલ્યો, છો કોઇ કપટીને પેચી, એટલું સીધુ લઇને શું, તમારે ખાવું છે વેચી ॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે ચાલો જોવાને; જમીએ ત્યાં પેટ ભરજો, વધે તો ફરી નવ દેશો, ઘટે તો પુરૂ,કરજો ॥૫૧॥ સેવક કહે ઉપર બેશી, કરાવું રસોઇ, તવ મોદીએ સીધાં દીધાં, સાચુ ન માને કોઇ ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ સાચું કોઈ નથી માનતું, પણ આપ્યો સામાન, વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, લીધું સતી સંતાન.

કડવું ૧૦૫ રાગ સાખિની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા. સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદપરવ મહીમાય ॥૧॥ સરવ સામાન લીધો ભીમે, ગયો કુંભારને ઘેર, સાથે છડીદાર આવીઓ એ, જોવાને બધી પેર ॥૨॥ પ્રજાપતની ખડકી વીશે, ચુલા ચારિ કરાવ્યાં. જે જે વાસણ જોઇએ તે, ભંડારમાંથી અપાવ્યાં ॥૪॥ પછી ભીમે સ્નાન કીધું કરવા માંડી રસોઇ ધરૂપતનો છડીદાર બેઠો, રહયો છે જોઇ ॥ ૪ ॥ વ્રકોદરે દાળ ભાત કીધા. લાડુ કર્યા તૈયાર; શાક વઘારીનેકાઢી નાખ્યું. ક્ષણુ ન લાગી વાર ॥૫॥ પછી પોતાના ચાર ભાઇને, પાંચમી પોતાની માત; તે પાંચેને જમવા બેસાડયાં. પછી પેટની વાત ॥૬॥ તે પાંચેજણ જમી ઉઠયાં, ચારશેરનો મોદીક, છડીદાર કહે આ કોણ ખાશે; હવે તો છે ઠીક ॥૭॥ ઠગારાને ઠેઠ પહોચાડો, એવો વીચાર પેઠો, ભીમે કહ્યું રાયના દુત જોજો કહીને જમવા બેઠો ॥૮॥ ઢીલો કીધો તંગીયોને, સીવ સીવ મુખે ભાંખે. એક એક ભુજમાં વીસ વીસ લાડુ, લેઇને મુખમાં નાંખે ॥૯॥ એમ સોમણનો લાડુ ખાધો, જમી ગયો દાળભાત શાક સામગ્રી સઘળું જમ્યો, તે પછી ધોયા હાથ ॥૧૦॥ છડીદાર જોઇને વિસ્મે પામ્યો; ભીમે કહ્યું જોવા આવો; વધ્યું હોય તો શીક્ષા કરો, નહીતો પચીસમણલાવો ॥૧૧॥ છડીદારે નમસ્કાર કીધો, આ કોની ચાલે હામ; નિત્ય રાજા આમ ખવરાવે તો, વેચે ઘરને ગામ ॥૧૨॥ ઓ બળવંતા તમે તમારે, મોદીખાને નીત્ય જજો; આજ લીધું તે પ્રમાણે લેને, રહો ત્યાં સુધી ખા-

જો ॥૧૩॥એવું કહી છડીહાર ગયો;સાંભળ તું રાજન; ચતુરથી થઇ પણ નથી આવ્યો, રાજા દુર્યોધન ॥૧૪॥ સર્વ આવ્યા છે પણ એ પાપી, ઘેરથી નવ નાસરે; ધરૂપતીને વરવા માટે,વીવા સામગ્રી કરે ॥૧૫॥ ભાણુમતીને કહ્યું જઇને, જો પરણવા જાવું; તું તો છેક ભુતડી જેવી, વીજળી જેવી લાવું ॥ ૧૬ ॥ સોકતણું તને સાલ કરૂં, એજે અભીમાન ટાળ્યો; રાણીએ એવું સાંભળીને, શુકનનો છેડો વાળ્યો ॥૧૭॥ અછકલે ઘેર વીવા માંડયો, વાજીંત્રો વગડાવે; વડીઓ પાપડ કરાવે ને,ઘેર ગીતાં ગવરાવે ॥૧૮॥ એમ એતો વીવાની ત્યારીમાં, થઇ ચતુરથીની સાંજ; પંચાળ રાજા વાટ જુએ, આવ્યા ન મ્હોટા રાજ ॥૧૯॥ આવતી કાલે મહુરત માહારે, કોને પુછુ ન લાય; મહુરત કાલનું બંધ રાખુ, તો સહુ ગુસ્સે થાય ॥૨૦॥ જો કાલે મહુરત સાચવુંને,આવે દુરીયોધન; રાજપાટ મહારૂં છીનવી લે, છીનવી લ ભોવન ॥૨૧॥ એમ વિચારી એણે તેડાવ્યા, બળવંત રાજા ચાર; જરાસંધને શલ્લ શીશુપાલ, ચોથા દેવમોરાર ॥૨૨॥ સેવક પાસે તેડાવીને આપ્યાં છે આસન; તે ચારેની પ્રત્યે બોલ્યો ધરૂપતરાય વચન ॥૨૩॥ સુણો મ્હારાજા, સુણો મ્હારાજા, મારે આવી એક આંટી; છત્રપતી હજી સુધી ન આવ્યા, એજ ઘણેરી ઘાંટી ॥૨૪॥ કાલનું મહુરત નીશ્ચે કરીને, પત્ર લખેલા તમને;આ મહુરત હું ફેરવું તો, ફાવતું આવે અમને ॥૨૫॥ માટે ફેરવવાની રજા, આપો તો ઠીક થાય; એટલે તરત બોલી ઉઠયા, પોતે જાદવરાય ॥ ૨૬ ॥ શું તારો દુરીયોધન ખરો, બીજા બધા શું ખોટા; અમારે મન તરણા તોલે, તારે મન એ મોહોટા ॥૨૭॥ કન્યા તારે પરણાવવી કોને, તે તારો કહે વીચાર; ધરૂપત કહે મછવેધ કરે, તેતો વરે નિરધાર. ॥ ૨૮ ॥ પ્રભુ કહે શું વાટ જુએ છે જે જન મચ્છવેધ કરશે.નથી કન્યા દુરીયોધનની,જે કરશે તે વરશે ॥૨૯॥ માટે કાલની આજ્ઞા આપો, નહિ તો રીસાઇ જશે; દુર્યોધન આવ્યો નહી એને;ઘેર મુઉ કોઇ હશે ॥૩૦॥ધરૂપત કહે આમશું બોલો, ઓરે દીનદયાળ; સલ્લ કહે આજ્ઞા નહિ દેતો, જાશું સૌ ભુપાળ ॥૩૧॥ ધરૂપત કહે આજ્ઞા આપુ, પણ નથી રેહેતી હામ. માહારાપર દુરીયોધન કોપે, લુંટી લે ઘર ગામ ॥ ૩૨ ॥ પ્રભુ કહે એતો સાચું, તેનો મોહોટો વીચાર; કહો શલ્લ શો જવાબ દેવો, જાય એનું ઘરબાર. ॥૩૩॥ એટલે શીશુપાળ જરાસંધ બોલ્યો મુખે એમ; આનો બચાવ કરવા કબુલ, કૃષ્ણ કહે જેમ તેમ॥૩૪॥કૃષ્ણ કહે તમોવચનઆપો,ત્રણે ત્રેણજ દીધાં;એટલે અંતરયામીએ ત્યાં ધરૂપતને કહેણ કીધાં ॥ ૩૫ ॥

દ્રુપત રાજા આજ્ઞા આપો, ડરશો નહી લગાર;અમે સરવે સામા થાશું, શું કરે અંધ કુંવાર. ॥૩૬॥ તારી પક્ષમાં સરવે રહેશે ક્ષત્રી કેરા બાળ; રંગમાં ભંગ નથી પડવાનો, નહી થાય વાંકો વાળ. ॥૩૭॥ એટલે દ્રુપતરાજા બોલ્યો, વ્હેલા પધારજો કાલ. ॥ ૩૮ ॥ ચારે જણાને વીદાય કીધા, બોલાવ્યા શેવક ચાર; જાવો જઇને ડુંડી વગાડી. કરજો મુખ પોકાર. ॥૩૯॥ એક જણો જાઓ રાજ્ય જથામાં કહેજો કે કાલે પધારો; આસન બેસજો નામ વાંચી, રાજાનું કાજ સધારો ॥૪૦॥એક જણો જાવો જાદવમાં, કહેજો કે કાલે આવો; દક્ષીણ દીશાએ જગો તમારી, બેશીને સભાશોભાવો.॥૪૧॥ એક જણો જાવો બ્રાહ્મણમાં, કેહેજો એમ વચન; આસન ઉત્તર દીશા તમારાં કરજો કાલ પાવન. ॥૪૨॥ એક જણ કહો રહીયતને જઇ, જોવા આવજો સર્વ; બેસવું સીંહાસનોની પુઠે ટોહ ન કરવો ગર્વ ॥૪૩॥ ટંટો તોફાન કોઇ ન કરવું,કોઈ ન કરવું બંડ; જે જન ફીતુર કરશે તેને, દ્રુપત દેશે દંડ. ॥૪૪॥ એ રીતે ચાર જણ કહેજો, કહી કર્યા વીદાય;એટલે ડુંડી વગાડતા ચાલ્યા, ચારે સ્થળે ચાર જાય. ॥૪૫॥ દ્રુપતના કેહેવા પ્રમાણે, કહ્યા સમાચાર; સઘળે જાહેર કરીને ગયા,હરખ્યા સર્વ અપાર. ॥ ૪૬ ॥ ક્ષત્રી લોકને ઉમંગ અતી; ચાલો ભાયગ ભળશે. વ્હેલા જઇએ સભામાં તો, આસન સારૂ મળશે ॥૪૭॥ ડુંડી સાંભળી ન્હાતા ધોતા, કૈં સજતા શણગાર; કંઇ રાજા જોશીને તેડે,પ્રશ્ણ પુછે વારેવાર. ॥ ૪૮ ॥ કૈં જન જનમોતરી દેખાડે, કન્યા મળે કે ન મળે; કૈં દેખાડાવે હસ્તરેખા. કહો ક્યારે ભાગ્ય ભળે. ॥૪૯॥ કૈ રાજા તો સ્નાન કરે છે, સાબુ લેઇને ન્હાતા; અતર ફુલેલ અંગે ચોળે, શરીરે ઉજવળ થાતા ॥ ૫૦ ॥ દરપણ મોઢા આગળ રાખે સજે રૂડા શણગાર; દીપે નહીં તે ઉતારી નાંખે, બીજા પહેરે બીજીવાર. ॥ ૫૧ ॥ વારે વારે વસ્ત્રો બદલે, મુગટ બદલી જુએ; નથી શોભતા કે શોભે છે, તકતે જોઇ વેમ ખુએ ॥૫૨॥ વૃદ્ધ રાજાને વરવાની વૃતી, ડાચાં જેનાં મળીયાં; છોલાવી છોલાવી ક્ષૈર કરાવે, ઢુંપારે ધોળા પળીયાં. ॥૫૩॥ કલપ ચઢાવી કરે કેશ કાળા, હોઠ લુછી કરે લાલ; પાન સોપારીના ડુચા મારી, રાખે છે ઉંચા ગાલ. ॥૫૪॥ દંત પડેલા તે દંત બંધાવે, એમ ઉજાગરા કરીયા; સ્મરણ સૌને દ્રુપતીનું, પડયા નીંદ્રાએ ભરીઆ ॥૫૫॥ વળણ॥ નીંદ્રામાં સરવે પડયા, થતે મોહોટે પ્રભાત; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે જાગ્યા આખી રાત.

કડવું ૧૦૬ રાગ બેહાગની ચોપાઈ.

બોલ્યારે વૈશમપાયે વચન, સાંભળજનમેજે રાજન;રજની વિતીને વ્હાણું રે વ્હાય, નીદ્રાથી આંખ ઉંચી નવ થાય ॥ ૧ ॥ ઉઠાડવાને જાય છડીદાર, મ્હારાજા કહીને કરે પોકાર; ઉઠો કન્યા લેઇ જાશે કોય,કન્યાને નામે જાગ્રત હોય ॥૨॥ રાતાં નેત્રે તતબર થાય, વખત થઇગઇકરતા જાય ॥૩॥ કંઇ બેઠા રથને કંઈ સુખપાલ. કંઇક ચાલે ચરણે ગજ ચાલ;કંઈ ગજગોડે કૈં ચાલે ચર્ણ,કન્યામાં સહુનું અંતસ્કરણ ॥૪॥ મારગભીડ ભરાઇ અપાર, ઉડેછે રેણુ થાય અંધકાર;કરાવેછે છંટકાવ અત્તરતણા,રંક રાજા તે ગભરાય ઘણા ॥૫॥ સાચવી સાચવી મારગ પળે, ધક્કા ધક્કીમાં મુગટ ઢળે; ખંખેરી લેઇનેમુકેશીશ,શેવકોઉપરજણવેછે રીસ॥૬॥દોડતા રથ માંહોમાંહ્ય ભરાય,તવઅશ્વભડકેને તમાસોથાય; હાથી કુદે તે વળી જાય ધાણુ, થાય મારગમાં બહુ ઘુંમાણ॥૭॥જેમતેમ કરી જાયછે સર્વ કઇ કુળવંતાને કુળનો ગર્વ; કંઇનેધનનો કંઇને રૂપનણુ, કંઇને બળનો ગરવછે ઘણો ॥૮॥ફાલ્યા ફુલ્યા ચાલ્યારાજન;સહુસહુનામનમાં મસ્તાન; દરવાજે ઉભા બે છડીદાર,તેતો સરવને કરેજુહાર ॥૯॥ ઠાવકા થઇ જાય સભામાં રાજન, નામ વાંચીને બેસે આસન; ટંટા તોફાન કોઇ નવ કરે પોતપોતાની મગરૂરીમાં ફરે ॥ ૧૦ ॥ આવી રહ્યા સહુ ક્ષત્રીના તન નથી આવ્યો એક દુરીયોધન; ખાલી પડયું છે એનું આસન, બાકી રહ્યા નહી કો રાજન ॥૨૧॥ એક એકને પુછેછેરે ભુપ; કેવું ઇશ્વરે મને આપ્યું છે રૂપ;તે રૂપ જોઇ વરશે કન્યાય, કંઇક કહે એ વાત મીથ્યાય ॥૧૨॥ કૈંક કહે હું કુળવંત રાય, તેથી મુજનેવરેકન્યા; કૈક કહે હુંધનવાન ઘણો,૯રૂપતીને મોહ લાગે ધન તણો॥૧૩॥જેમફાવેતેમ ગરવધનધરે, દરપણ લઇ મુખ જોયા કરે; સરવે ધરે ૯રૂપતીનું ધ્યાન, ઘરડાજાણે બેઠા જવાન ॥૧૪॥ એવે આવ્યા છપ્પનક્રોડ ॥૧૫॥પછી પધાર્યા સહુ રૂશી રાય, બ્રહ્મવેત્તા તેજશ્વી દેખાયે; ઉભા થયા સહુ જન, પુરણ પ્રેમે કરે દરશન ॥૧૭॥ બેઠા ઉત્તરમાં થઇને ઓળ, દીસેછે તેજઝાકઝમ ઝોળ; સુકીતનો શરિરે ચળકાટ, ચંદ્ર સરીખાંચળકે લેલાટ ॥૧૮॥ આવીરહ્યા સહુ રૂશીને રાય, જાદવ જુગદીશ સૌ સભા માંયપછી આવિયું.

રહીયત લોક;ભરાયે મેદની સભામાં અથોક ॥૧૯॥ એવામાં પાન્ડવો થ-
યા તઇઆર, માતાજી આજ્ઞા આપો આવાર;જે એ સભામાં જોવાને માટે;
કહે કુન્તા તમે જાવો ચાર ભ્રાત. ॥ ૨૦ ॥ રેહેવા દો ભીમને લેઇ નવ
જશો, ભીમ કહે મ્હારો વાંક તે કહો;કુન્તા કહે તું સભામાં જાય.કૌર-
વને દેખી કોપે ભરાય.॥૨૧॥ ભીમે કહ્યું રહેશે મરવ ભાઇ સાથ. ને ક-
રતાં ધર્મ ઝાલશે હાથ; બોલ્યા ધરમ આવવા દો માત; સાચવી લેઇ-
જશું ચારે ભ્રાત. ॥૨૨॥ તવ કુન્તાએ કરી આજ્ઞાય. બેસજો વીપ્ર પુઠે
સભા માંય; વારૂ કહીને ઉઠયા પાંચ ભ્રાત.॥૨૨॥ વ્રકોદરના ઝાલ્યાએહાથ
॥૨૩॥ભીમ કહે શાહાબીનો નહી પાર, બમે શેવક ભુજ ઉચકનાર;
સાંભળી બોલ્યાં કુન્તા વચન; નહી જંપે એ મુરખ જન. ॥ ૨૪ ॥ મુ-
કો ઘેરને જાવો તમો, ભીમે કહ્યું નવ બોલું અમો; પછી શુકન
લેઇ થયા વિદાય,ગયા બ્રહ્મ સભાની માંય. ॥૨૫॥ ધૂમ રૂષી બેઠાતા
તહી, જે પુઠે બેઠા લોકની મહી; દીઠા કાપડી ધ્રુમે તે વાર, જુઓ વિ-
ધારથી નીકળ્યો આ સાર. ॥ ૨૬ ॥ અરેરે નીચજાતને શું કરૂં, ભરી
સભામાં હું લાજી મરૂં; પુઠે આવી બેઠા કીધાં ચરીત્ર. સૌ લોક જાણશે
માહારા મીત્ર. ॥૨૭॥ એટલે મારી આબરૂ જશે. આખા જગતમાં ફ-
જેતી થશે, બોલ્યા વીધારથી બોલો શું કામ, ઉઘાડું હાથેથી પાડો છો
તમામ. ॥૨૮॥ જેવા સૌ બેઠા તેવા તે હોય, ભુમો પાડેથી જાણે સઉ
કોય; એવું સમજાવ્યું રૂશીને સહી, પાન્ડવ બેસી રહ્યા તહીં.
॥૨૯॥ સહુને બેસવા સુગમ પડે. જગોને સારૂ કોઇ નવ વઢે, સરવેથી
સરખું દ્રષ્ટે દેખાય, આવ્યા નથી દુરીયોધન રાય. ॥૩૦॥ જળ કુંડા-
ળે સેવક વીશ, કાષ્ટનાં આસન ઢાળ્યા છે ત્રીપ; ચઢતા જે પડે તેમને
કાજ સકળ સોઇ કરી મહારાજ. ॥૩૧॥ કુન્ડે આવિ ઉભો પંચાળ ભુ-
પ, જોડે દ્રૌણીક ગોર અનુપ; તે ગોરે કરી છે આજ્ઞાય,તેડાવો કન્યાને સ-
ભાની માંય.॥૩૨॥એટલે શેવક સંચર્યા સાર,દાસી સાથે કહ્યા સમાચાર;
એટલે દ્રૂપતી થઇ તઇઆર, સાથે દાસી એક હજાર, ॥ ૩૩ ॥ ઢાળે
ચંમર વાગે વાજીંત્ર, સજડ બે જણી પોતાની મીત્ર, આવિ સભામાં હો
કારો હોય, ક્ષત્રીયો ઉંચા થઇને જોય ॥૩૪॥ વળણ.ઉંચા થઈથઇ નીર
ખે, પોતાને આસન,વલ્લભ વદે કન્યા તણું, શું કરીયે વર્ણન.

કડવું ૧૦૭ રાગ ધુમાસની ચાલ.

દ્રુપતી આવીયાંરે; ॥ટેક॥ બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાભળ જ-

નમેજે રાજન. કરીયે કન્યાનું શું વરણન કે. દ્રૂપતી ॥ ૧ ॥ એને એ-
તામાં ઉપજે વ્હાલ, એની પગ પાની લાલ ગુલાલ; ચાલે ધીમી ચાલી
હંસ ચાલ, કે ॥દ્રૂપતી ॥૨॥ માને અવર પ્રાણી જગદંબા, જેનારૂપથી
હારે રંભા. એના ચરણ કરતી સ્થંભા કે. દ્રૂપતી ॥૩॥ એથી ચંદ્રકળા
જાય ઘટી, થાય યોગીને મન ચટપટી. એની સીંહ સરખી કટી, કે ॥
દ્રૂપતી ॥૪॥ જેનું પેટ પલ્લાસનું પાન, એની ચામડી કાચ સમાન; દે-
ખી દુનિયા બને ગુલતાન, કે, દ્રૂપતી ॥૫॥ એની કમળ સરીખી હા-
થળીયો, શોભે ચંપા જેવી આંગળીઓ; એના દાંત દાડમની કળીયો
કે ॥ દ્રૂપતી ॥૬॥ અંગ રંગ ગુલાબી બાગ, કીરચંચુ નાસીકા સોહાગ
શીશ કેશ કાળુડા નાગ, કે. ॥ દ્રૂપતી ॥૭॥ વાળ્યો અંબોડો છુટી બે
વેણી, કાયા કામળમાં નહી કેહેણી. એનો માનુની મરગાનેણી કે; ॥
॥દ્રૂપતી ॥૮॥ દીસે લીલી નસો ઝીણી ખાલ; પનો હોઠ બે લાલમલા-
લ, છુંદયું છુંદણું ગોરે ગાલ. કે દ્રૂપતી ॥ ૯ ॥ હાંસડી પર હીરા ચ-
ળકે, બેઉ કાનમાં લીલમ લળકે.રૂપ આણંદી મોહું મળકે, કે. ॥દ્રૂપતી
॥૧૦॥ ઘણાં જોવાને આગળ અડીયા, દેખી સ્વરૂપને મોહ ચડીયા;
લટુ થૈ થૈ સીંહાસન પડીયા, કે દ્રૂપતી ॥૧૧॥ ગઈ સભામાંથી પંચા-
ળી, ચઢી પશ્ચીમ મહેલ અટાળી, બેઠી જરૂખે દ્રૂપદ બાળાંકે; દ્રૂપતી
॥૧૨॥ વલણ॥ ઝરૂખે બેઠી બાળકી, મ્હા તેજસ્વી રૂપ; કહે વલ્લભ એ
રૂપથી, ઝાંખા પડીયા ભુપ.

કડવું ૧૯૩ રાગ સાખિનિ ચાલ.

વૈશંપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને શંભળાવું,આધ પરંત મહીમાય ॥૧॥ સભા સરવે પડીછે જાંખી વિચારે ક્ષત્રી લોક, આ કન્યા આપણે હાથ આવે, તેનો આશા ફોક ॥ ૨ ॥ જે જેને મન અહંકાર હતા, તે સહુના ઉતરીયા; પછી સહુનેસમજુત દેવા, દ્રૂપનરાય ઓચરીયા ॥૩॥ સુણો સહુ સભા સમજુતી, હકીકત કહી રહું જ્યારે તે પછી આજ્ઞા હું આપું, તો ઉઠજો તે વારે ॥૪॥ એમ ક-હીને એવું બોલ્યો વરવાની જેને ઇચ્છાય; તેણે પહેલા ઉભા થઇને, આવવું કુંડાળે હાંય ॥૫॥ શસ્ત્ર આભુષણ ઉતારી દેવાં થાવું સભામાં સ્વચ્છ; જાંગાથી કટી સુધી, ભીડાવી લેવો કચ્છ ॥ ૬ ॥ વણ ચઢાવ્યું ધનુશ લેવું, ભાથામાં એક બાણ; તેથી વિશેષ આયુધ રાખે તેને પ્ર-ભુની આણ ॥૭॥ તે પણ ખાંધે ભેરવી લેવાં, તે પછી તતપર થાવું;

સ્થંભ જવા પાટીયું મુક્યું છે, ને પાટીયાપર જાવું ॥૮॥ જનારને સંમજુતી આપુ છું, જે સ્થંભે કર દેશે; એટલે મહારા શેવક લોકો પાટીયું તાણી લેશે ॥૯॥ માટે ચાતુર ચેતતા રેહેજો; સ્થંભે ચઢવું સપાટે, વચમાં કાંઇ સ્વાસ ને લેવું, જાવું જોર ઝપાટે ॥૧૦॥ છ ગાઉ એછે આડો ખીલો, ત્યાં જરા વિશ્રામ કરવું પછી કનકનાં ત્રાંજવાં છે, તે ત્રાજવે ઉતરવું ॥ ૧૧ ॥ બે ત્રાજવે બે ચરણ દેઇ; ધનુષ લેવું સાર, ત્યાં પડપંચા ચડાવવાને, કરવો ધનુશ ટંકાર ॥ ૧૨ ॥ ત પછી બાણ બાથામાંથી, લેવું ધરીને ટેક; જળમાં જોઇ તાકવી મચ્છા, બાણજ ફેંકવું એક ॥ ૧૩ ॥ જોવું નીચું મારવું ઉંચું, સાંભળજો રાજન છે ગાઉ છેટે માછલીનું, જે વીંધવું લોચન ॥ ૧૪ ॥ તેનું તે બાણ પુંછ વિંધે એવું દૈવત દાખે; પછી મછને ઉપાડીને, એ બાણ જળમાં નાંખે ॥૧૫॥ એકજ બાણે ત્રણ કામ કરવાં; એટલું પ્રાક્રમ કરે; તે પુરૂષ પુજ્ય માહ્ર ને, મ્હારિ પુત્રીને વરે ॥૧૬॥ તેમાંથી કોઇ ચઢતાં પડે, કો પડે અધુરે કામે; તે ધણી ઉઘાડે માથે બેસે, સભામાં આ ઠામે ॥૧૭॥ તે વાતમાં જે મુમત ઝાલે, તેને બ્રહ્મહત્યાય; આ કામમાં છે ઘાંટીયો છે, સમજજો શઉ રાય ॥ ૧૮ ॥ સ્થભે ચઢવું છાતી વરાણે, એ પણ મ્હોટી ઘાટી; ખીલેથી ત્રાજવે ઉતરવું, તે છે અવળી આંટી. ॥૧૯॥ બે માથોડાં ત્રાંજવાં નીચાં, સી રીતે ઉતરાય; ઉતરે એક હાથે ડાંડી ઝાલી, તો ત્રાજવાં ભમી જાય ॥૨૦॥ એક તરફને ત્રાજવે કરે, ઉતરવા ઇચ્છાય; તો એક તરફ તોલ આવેથી, બીજું ઉંચું જાય, ॥૨૧॥ તે તેમાં ચરણ નવ પહોચે. થંભે થોડો ઉતરે; બે હાથે બાહાજી રહીને; ત્રાજવે ચરણ ધરે ॥૨૨॥ તેથી ત્રાજવાં જાય આઘાં, ચરણ મંહી લડથડે; લાગે ઝોલો ત્રાજવાને, ચઢનારો નર પડે ॥૨૩॥એ રીતે ત્રાજવે ઉતરતાં આવવાની બહુ આંટી; ત્રાંજવામાં ઉભા રહ્યા પછી ધનુશે ચઢાવનો ઘાંટી ॥૨૪॥ ધનુશને વાંકુ વાળીને, ચઢાવવાનો દોર; એક છેડો નીચે મુકીને, કરવું પડે ઘણું જોર ॥૨૫॥ એકજ ત્રાજવે મુકે છેડો, બળ કરયે વાંકુ થાય; જો એક તરફ તોલ આવે ને, બીજું ઉચું જાય ॥૨૬॥ તેથી ચરણ થાય પહોળા, એટલે ઢળે ધરણ સ્થંભને ટેકો દઇ ચઢાવે, પણ પામે મર્ણ ॥૨૭॥ ધક્કાથી ત્રાજવાં જાય આઘાં ઉંધે મુસ્તક પડે; એ રીતે એ મહોટી ઘાંટી, ચાતુર હોય તે ચડે ॥૨૮॥ ત્રીજી ઘાંટી નીચું જોઇને, ઊચું મારવું બાણ; તે બાણે ત્રણ કામ કરવાં; સમજજો સુજાણ ॥૨૯॥ આગ્રહ કરી કહેતો નથી સ્થંભે ચઢો નર કોય; સાત વેળા પાલવે તે ચડજો, હીં-

મત જેને હોય ॥૩૦॥ પાછળ મુને દોશ ન દેશો, ક્ષત્રી ન કરશે વ્યાકુળી; એમ ન કહેશો રૂપાળી છે, સારૂં સોને ચઢાવ્યા શુળી ॥ ૩૧ ॥ એવી સભામાં સુચના આપી, છેવટ વદયો, વચન, હવે ઉઠવું હોય તે ઉઠો ક્ષત્રીનો કોઇ તન ॥૩૩॥ વલણ ॥ ઉઠવું હોય તે ઉઠજો ક્ષત્રીના કોઇ તને, વ્યાસ વ્યાસ વલ્લભ વ ણી વદે, ઉઠયો જરાસન.

કડવુ ૧૦૯ દુભાસી દોહરાનિ ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધન મહિમાય ॥ ૧ ॥ મગધ દેશનો માલીક ઉઠયો જબરો જરાસન; અટલે બીજા બેસી રહ્યા, જેને ઉઠયાનું મન ॥૨॥ તેમની હોંશો રહી હૃદયામાં, આપણો નીસાસો નડજો; આપડો ઉઠવાનો વારો આવે, ચઢતાં જરાસન પડજો ॥ ૩ ॥ સોએ એવી આશીશ દીધી, ધારીને મન મનસુબો; બે માતાનો જાયો જરાસન; જઇ જળ કુંડાળે ઉભો ॥૪॥ હોઠ કરડતો મુછ મરડતો; થયો સભામાં સ્વચ્છ; વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારીને, ભીડાવી દીધો કચ્છ ॥૫॥ રાખ્યો તોડો વાળ્યો અંબોડો, કટી કશીને બાંધે બાણનો ભાથો ને ધનુષ તે, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૬॥ કન્યાના રૂપમાં અંજાયો ઘેલી થઇ છે ગતી; અતી અહંકારનો ભરેલો, કોઇને નમતો નથી ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે ઓ ધરમ વીરા, જુઓ જરાસન ચડે, જો એ ચડતામાં પડે તો, એવાની ગમત પડે ॥૮॥ ધરમ કહે મુંઢ મતીના, કોઇનું તાકીયે ભુંડું, તો તેવું તાકનાર પ્રાણીનું કદી ન થાયે રૂડું ॥૯॥ એવે જરાસન સુર ભરેલો, ઝડપ તૈયાર થયો; લોચન રાતાં બીહામણાં છે, પાટીયા ઉપર ગયો ॥૧૦ દ્રૂપતી જરાએ સામુ ને જુએ, જોયા કરે સહુ સાથ, સ્તંભે જઇ જુહાર કરીને, દીધા બાળમાં બાથ ॥ ૧૧ ॥ એક પગ મુકયો થંભ ઉપર, ચઢવાનું મન કીધું; તવ દ્રૂપતના સેવકોએ, પાટીયું તાણી લીધું ॥૧૨॥ તેવોજ બીજો ચર્ણ ઉપાડયો, સુર ભર્યો સુસોટ; છાતી વરાણે સ્થંભના ઉપર, દડબડ મુકી દોટ ॥ ૧૩ । જોર ઝપાટે સુરસપાટે, સુંસરો ચાલ્યો જાય; ચઢવાની એની ઝડપ જોઇ, સૌ સભા વિસ્મે થાય ॥૧૪॥ ઓ ગયો રે એ ગયો૦ એ, મચ્છાવેધન કરસે; બીજા સરવનો ફોગટ ફેરો, રૂપાળી કન્યા વરશે ॥ ૧૫ ॥ એમજ સરવે આશા મુકી; બેઠા ક્ષત્રી કુંવાર; જબરો જોધ જરાસન ચઢયો, ઉંચો ગયો ગાઉ ચાર ॥૧૬॥ એટલે પ્રભુએ સામું, જોયું જાણ્યું કે મચ્છવેધ થાસે હાસ દુખાયા પાન્ડવ માહારા, આવેલા પાછા જાસે ॥ ૧૭ ॥ ક્યાં

લાગી વનમાં રેઠરી કરી, એમ જાણી કામ કીધું, જરાસનનું કૃષ્ણ પ્રભુએ, બળ બધું હરી લીધું ॥૧૮॥ શરીરમાંથી શકતી નાઠી, શ્વાસ જણેરા ચડીયો; એકાએક એનો જીવ ગભરાયો, સ્થંભને બ્હાજી પડીયો ॥૧૯॥ પરશેવાના જેભેજેભ છુટયા, કાયા થરથર ધ્રુજે; ઊંચુને નીચુ જુવે તો, આભ અવનિ નવ સુજે ॥૨૦॥ લીલાં પીળાં દેખાય આંખે, વાયો વાયુ સમસેર; મોળ વછુટીને ઉલટી થૈ ગૈ, ચઢી ગયા બહુ ફેર ॥૨૧॥ જરાસને મન એમ વિચાર્યું, દીવસ વાંકો મ્હારો, રૂપાળીને રૂપે રોળાયો, હવે થયો મરનારો ॥૨૨॥ એવે સુધ બુધ રહી નહીનો, પ્રાણજ ઉંચો ચઢીયો; હાથ પગ સ્તંભથી છુટી ગયા, આવીને જળમાં પડીયો ॥૨૩॥ સરવે સભા ખડખડ હશી, દીવસ એનો રૂઠયો; એટલે દીકરો દમઘોસ કેરો, સુરો શીશુપાળ ઉઠયો ॥૨૪॥ જેવો જરાસંધ જળમાં પડયો, તેવો જળે તારી દીધો; જળને સ્વભાવે ઉપર આવ્યો, શેવકે ખેંચી લીધો ॥૨૫॥ ઉંધો કરી ઝોલાં ખવરાવ્યાં, ઓકાવ્યું પીધેલું પાણી; એટલે દ્રૈણિક ગોર આવ્યા ક્રોધે વદ્યા મુખ વાણી ॥૨૬॥ આવો જરાસન કાષ્ટને આસન, વ્હેવારમાં શી રીસ; એમ કહીને મુગટ લીધો, બેસો ઉઘાડે શીશ ॥ ૨૭ ॥ જરાસને જોયું નીચું, બહુ ચીંતામાં પેઠો; જળ કુંડાળે કાષ્ટને આસન, ઉઘાડે માથે બેઠો. ॥૨૮॥ નીચું ઘાલીને રડવા લાગ્યો, વીખ મળે તો ખાઉં; એ પ્રથવી મા માગ દે તો, તુજમાં સમાઇ જાવું ॥ ૨૯ ॥ એવે શીશુપાળ એમ બોલ્યો, સાંભળો જરાસન; તમે તો તાતનું નામ બોળ્યું, હું કરૂ મચ્છવેધન ॥૩૦॥ જરાસન કહે બળતાને બાળે; અહંકાર એને નડજો, આડે આવજો પુન્ય મ્હારૂં, એ શીશુપાળ પડજો ॥ ૩૧ ॥ વળણ ॥ પડજો શીશુપાળ એ, ધરીયો છે અહંકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૧૧૦ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; શીશુપાળ છે બહુ હંકારી, એણે વસ્ત્ર દીધાં ઉતારિ ॥૧॥ એણે કચ્છ ભીડાવી દીધો; ખાંધે ધનુષ ભાથો લીધો; ગણે સર્વ સભાને તુચ્છ અભીમાનથી મરડે મુચ્છ ॥૨॥ ગયો પાટીએ ધરીને હામ, જઇ સ્થંભે કીધી સલામ; બાથ ભીડવાને મન કીધું, તવ શેવકે પાટીયું લીધું ॥ ૩ ॥ તેવો ચેતી ચાલ્યો ચડીચોટ, દાખી દૈવત મુઠી દોટ; વાયુ વેગે આતુર નર ચડતો, જાય

જોરમાં પાછો ન પડતો ॥૪॥ એતો નેત્રની ચોટ ન ચુકે, જોઈ જોઇને પગલું મુકે; સહુ સભા કરે વીચાર, એને નહી આવે ભુલ લગાર ॥૫॥ કામ કરશેને કન્યા વરશે, બીજા આવેલા પાછા ફરશે; એની ચઢવામાં છે ચતુરાઇ, જરાસનથી ચઢે સવાઇ ॥ ૬ ॥ એ તો પંચાણુ ક્ષોણીનો ધણી, તેમાં હીમ્મત હોયે ઘણી, એમ બોલે સકળ સભાય, એવે ગાઉ સાડાચાર જાય ॥ ૭ ॥ એનું મછ વીંધવા મન મોહ્યું, તવ જુગદીશે સામું જોયું; ભક્તને કાજ કપટ કીધું, એનું બળ પળમાં હરી લીધું ॥ ૮ ॥ રહ્યો ગાઉ ઉંચો ત્રાસ, ગઇ શકતીને ચઢીયો શ્વાસ; આવ્યા મોઢે ફેંણ ફીસોટા, અધવચ વળ્યા ગડબડ ગોટા ॥ ૯ ॥ ગભરાયોને વિચાર લાવ્યો, વાંકુ કર્મ તે હું હાંઇ આવ્યા; અરે ઓ દ્રૂપાળી દ્રુપતી મ્હારે તુજને વરવું નથી ॥૧૦॥ વરવા માટે ચડયો હું ધાઇ, હવે જીવતો જવાદે બાઇ; એવા સંકટ મનમાં કરતો; સ્થંભે રહયો રહ્યો થરથરતો ॥૧૧॥ વાયુ વ્હાયો મેરસમેર, શીશુપાળને ચડયા ફેર; સુધ્યસાન ગઇ લડથડીયો, હાથ પગ છુટયાંને પડીયો ॥ ૧૨ ॥ જળમાં ડુબી ઉપર આવ્યો, તેવે રાયે ખેંચી લેવરાવ્યો; ઝોલા ખવરાવી ઓકાવ્યું પાણી, થઇ ગઇ આબરૂ ધુળધાણી ॥૧૩॥ આવી ગોરે મુગટ લીધો લેઇ, સોંપ્યું કાષ્ટાસન આળ દેઇ; પડયો તેથી સૌનુ મન મ્હોયું. પછી જરાસને ઉંચુ જોયું ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યો જરાસન તે વારે, કહો લગન તમારૂં કે વારે; મ્હોટી પડતીતી મુજમાં ખોડ, ભાઇ આવો બેસો મ્હારી જોડ ॥ ૧૫ ॥ એકલો ન્હોતો શોભતો હું તો, ભલે થયો મારા જેવો તું તો; શીશુપાળનું કાંઇ ન ચાલ્યું, જોડે બેઠો ને નિચું ઘાલ્યું ॥ ૧૬ ॥ અરેરે આ મેં શું કર્યું કામ, મારા બાપનું મેં બોળ્યું નામ; હાવું જીવ્યાથી ભલું મરવું, જરાસન કહે મરી શું કરવું ॥૧૭॥ એમ બેઠા વાળીને મન, બેશી રહ્યા સભા સહુ જન; હતી ઉઠવા સંહુને ઇચ્છાય, તેણે સમાવિ મનમાંય ॥૧૮॥ આવા આવા ચડી પડયા રાય, ત્યારે બીજાની શી ગતી થાય; એમ ભાગી સરવની હામ, રઝળ્યું મચ્છવેધન કામ. ॥૧૯॥ વળણ॥ કામ રઝળ્યું દ્રુપત તણું, મીથ્યા કરે સહુ શોર; કે કહે દુરીઓધન તણું, કરમ કરે છે જોર.

કડવું ૧૦૭ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, આવપરવ મહીમાય ॥૧॥ એવે સમે શલ્લરાજા ઉઠયો; પુષ્ટ શરીરનો ભારે, સકળ સભા શલ્લને જોઇ, હસવા લાગી ત્યારે ॥૨॥ એવે શલ જઈ જળકુન્ડ ઉભો, લોકો કહે કેમ ચડશે; થાંભલો એના અંગુઠા જેવો, ચઢતામાં ભાગી પડશે ॥૩॥ લાંબો પોહોળોને પોચતો છે, પાંચ પાન્ડવનો મામો; ત્રણ મણનો સુરવાળ પ્હેરે છે, પાંચ મણનો પહેરે જામો ॥૪॥ મુછોના થોભા તણી બહુ શોભા, દેખીનો કેશરી વાઘ; મુસ્તક ઉપર સહાય બાંધે, બારમણ ભોજનો પાઘ. ॥૫॥ મલ્લ કુસ્તાઇ ગદાજુધ જાણે બાણુયુધ ન જાય કળીયું; જમણે બાહુએ બાંધેલું રહે છે, બ્હોતેર મણ માદળીયું ॥૬॥ વસ્ત્રાભુષણ એણે ઉતાર્યાં, થયો સભામાં સ્વચ્છ; જંઘાથી કે કટી સુધી, ભલ્લો ભીડાવ્યો કચ્છ ॥ ૭ ॥ ચડવાનો ચટકો લીધો પટકો કમ્મર કશીને બાંધે; બાણનો ભાથોને ધનુશ તે. ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૮॥ દ્રુપત રાજાના શેવકોએ કામજ કેવાં કીધાં; એક પાટીયું બોજ ઝીલે નહી તે, દસ વીશે વીશ મુથી દીધાં ॥૯॥ તવ શલ્લ પાટીયાં ઉપર ગયો, ચઢવા વ્રતી કીધી; સરવ સભા ટગ ટગ જુએ, બળ કરી બાથ દીધી ॥૧૦॥ ભીમ કહે ભાઇ મામા ઉઠયા, કામ થયે ખુશી થૈશું, કોઈ દહાડો એ કન્યાના. હાથનો કંસાર ખઇશું ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે કાંઇ બોલીયે નહી, ઇશ્વરની ઇચ્છાય; બેઠા બેઠા ચરચા જુઓ, જુએ છે જેમ સભાય ॥૧૨॥ એવે સમે સલ્લ રાજાએ, સ્થંભ ઉપર ડગ દીધા; એટલે આડાં પાટીયાં તે, દાસોએ તાણી લાધાં ॥ ૧૩ ॥ સલ્લ સપાટે ચઢવા લાગ્યો, છલંગ મ્હોટી મારે; તલપ દે દસ દસ ડગલાંની, ભય જરા નવ ધારે ॥૧૪॥ સલ્લ રાજાના ચરણને ધકે, સ્થંભ ચઢીયો ઝોલે, થઇ જાય વાંકો ભોમી સરસો, કચડ કચડ બોલે ॥૧૫॥ સકળ સભા ખડ ખડ હસે, ઘણા વદે એમ વાણ; જો કદી સ્થંભ ભાગી જશે તો, વાળશે કચ્ચર ઘાણ ॥ ૧૬ એમ કરે સરવ ચેષ્ટાળા, પણ મુખ એવું બોલે; બેજણ ચઢીને પડયા પણ, કો નહી હાની તોલે ॥ ૧૭ ॥ એવે શલ્લ ગયોપાંચ ગાઉ, જોયા કરે સઉ શ્રેષ્ટ; ભક્તને માટે ભુદરાયે, ઊંચી કીધી દ્રષ્ટી ॥૧૮॥ આકરશણ બળશલ્લનું કીધું. એટલે એ તરફડીયો; સ્વાસ મોઢે માતો નથી, સ્થંભને બ્હાજી પ્રડીયો ॥૧૯॥ હયળ વયળ જીવજ થયો, ઊકાળો આવ્યો; અરેરે હું કયાં ચઢયો થંભે; વાંકો દીવસ મન લાવ્યો ॥૨૦॥ આંખે અતી અંધારાં આવ્યાં, ગભરાયું અંતઃકર્ણ, શરીરે પરશેવો વળીયો; છુટી ગયા ભુજ ચર્ણ ॥૨૧॥ એ પડયો એ પડયો સૌ કેહેવા લાગ્યા, મરણ આવ્યો પળમાં; આત્રીને કુંડમાં પડયો જેમ, મગર

પડે જળમાં ॥૨૨॥ સર્વ કહે બે પડયાતા તોહે, શું દેખી મન મોહ્યું;શલ્ય રાજા તો પડયો એટલે ઉંચુ શીશુપાળે જોયું ॥ ૨૩ ॥ સો બસે શેવક ભેગા થઇને, શલ્યને કાઢયો બહાર; પીધેલું પાણી ઓકાવી નાંખ્યું, ક્ષણુ ન લાગી વાર ॥૨૪॥ ક્રૂપતના દ્રોણીક ગોર આવ્યા, કહ્યું કટુ વચન;મારવાડ દેશના માલીક બેસો; કાષ્ટ તણે આસન ॥૨૫॥ પાથ રેહેવા દેઇને બીરાજો, તવ દીલગીરીમાં પેઠો; અરેરે મને આ શું સુજ્યું, નીચુ જોઇ જઇ બેઠો ॥૨૬॥ શીશુપાળે કહ્યું કે પધારો, ઠીક થયો છે ધારો; નીચુ જોઇ બોચી દુખતીતી, હવે તમારો વારો ॥૨૭॥ શલ્લ કહે જંપવા દે મુને, તુને લાગુ પાય; તે પછી દંતવક્ત ઉઠયો, જુએછે સઉ સભાય ॥૨૮॥ દમઘોસનો એ દીકરો છે, શીશુપાળનો ભ્રાત;તેને દેખીને શીશુપાળે, બોલાવી પુછી વાત ॥૨૯॥ કહો બંધુ તમે કેમ ઉઠયા, શીધો શું વીચાર; દંતવક્ત કહે મચ્છે વીંધીને, હું વરવાનો નાર ॥ ૩૦ ॥ તમો પડયા તેથી તાતતણુ, બોળાઇ ગયું નામ;માટે પાછો જસજ લેવા, મચ્છજ વીંધુ આ ઠામ ॥૩૧॥ શીશુપાળ કહે વીર મ્હારા,મીથ્યાન મરસો મથી; આપણા બાપના બાપ પાશે, માંછલું દીસતું નથી ॥૩૨॥ માટે આબરૂભેર બેસો, શીદને આવ્યા ઉઠી; તમે નથી પડયા ત્યાં સુધી છે કાંઈ બાંધી મુઠી ॥૩૩॥ એક હાથ તો ઉઘડી ગયો પણ,બીજો છે બાંધ્યો હાથ; ત્યાં સુધી કોઇ કરી ન શકે; આપણા ઘરની વાત ॥૩૪॥ માટે જઇ સીંહાસન બેસો, ઓરે તાતના તન,એવું સાંભળી નીચું જોઇને, શલ્લ વધો વચન ॥૩૫॥ ચઢીને પડે તો ફીકર નહી, ઊઠીને બેસે જેહ; શું કાળુ મુખ લેને ઉઠયો, જીવતો મુઓ તેહ ॥ ૩૬ ॥ ચઢયો ને પડયો તો ઇશ્વર ઇચ્છા, પણ ઉઠીને બેસે; શું જોઇને જગતમાં ફરે, કાં પ્રથિવમાં ન પેસે ॥૩૭॥ ક્ષત્રીનો સુત પાછો પડે, તો તેની બગડી બુધ; ક્ષત્રાણીનો નહિ જાયેલો, ધાવેલો દાશીનું દુધ ॥૩૮॥ એવાં વચન શલ્લનાં સુણી, લાગ્યો તનમાં તાપ;સ્થંભ ચઢયા વણ હું બેસું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૩૯॥ શીશુપાળે કપાળ કુટયું, શલ્લે ખેલ લઢાવ્યો; પોતાને ઉંચું જોવાને સારૂ, બંધવ મ્હારો ચઢાવ્યો ॥ ૪૦ ॥ ચઢયો ચઢાવે પડયો પડાવે. વટલેલો વટલાવે; નાટ કટ્ટો નાક કટ્ટા કરે, આભડેલો અભડાવે ॥૪૧॥ એવામાં દંતવકતે સભામાં, ઊતાર્યા શણગાર; વસ્ત્ર ઉતારી કચ્છ ભીડાવ્યો, ખાંધે લીધાં હથીઆર ॥૪૨॥ પાટીએ જૈને થંભે બ્હાજ્યો, ચઢવાનું કામ કીધું; ક્રૂપત રાજાના શેવકોયે, પાટીયું તાણી લીધું ॥૪૩॥ દોઢ ગાઉ તે ઉંચો ગયો, પ્રભુએ વીચાર્યું એમ; આ દં-

તવકત ભક્ત છે મ્હારો, ઉંચેથી પાડુ કેમ ॥૪૪॥ એમ જાણી એનું બ-ળ લીધું, એટલે એ ગભરાય; મચ્છના સામી દ્રષ્ટિ કરે તો, માંછલી નવ દેખાય ॥૪૫॥ અરેરે હું શીદને ચઢયો, મુજ બુદ્ધી થઇ કાચી; ભાઇનું કહ્યું મેં નવ માન્યું વારતા એની સાચી ॥૪૬॥ હવે શો ઉપાય ઉત-રવાનો; એવે સમે અડબડીયો; હાથ પગ એના છુટી ગયાને, આવીને જળમાં પડીયો ॥૪૭॥ શીશુપાળે હાથ ઘસ્યા, મ્હારૂં કાંઇ નવ ચાલ્યું; બન્ને બંધુ બન્યા સરખા, એમ કહી નીચું ઘાલ્યું ॥૪૮॥ શેવકોએ દં-તવકતને, જળથી કહાડયો બ્હાર,ઝોલા દેઇને પાણી ઓકાવ્યું, ગોર આવ્યા તે વાર ॥૪૯॥ ગોરે કહ્યું ધન્ય દમઘોસ નંદન, ધાર્યું કર્યું તમે કામ; એક બાપના બે દીકરા તે, બેઉએ બોળ્યું નામ ॥૫૦॥ એમ ક-હીને મુગટ લીધો, કરે કોનાપર રીશ; શીશુપાળની જોડે જઇને, બેઠો ઉ-ઘાડે શીશ ॥૫૧॥ શીશુપાળે તવ ઠપકો દીધો, મુમતમાં બોજ ખોયું; શલ્લ કહે ભાઇ ભલે પડીયો, પોતે ત્યાં ઉંચું જોયું ॥૫૨॥ ચારે નામી-ચા ચઢીને પડયા, અતી આહાકાર હોય; પછી સહુની હિમ્મત ભાગી ઉભો ન થયો કોય ॥૫૩॥ દ્રુપત રાજાએ આશા મુકી, નહિ ચાલે કોની હામ; છત્રપતી જો આવ્યા હોત તો, થાત મ્હારૂં કામ. ॥૫૪॥ પવન ગ-મની સાંઢ આપી, મોકલીયો છડીદાર; દુરિયોધનને જે તેડી આવો, ક-હીએ ન કરશો વાર ॥૫૫॥ સાંઢણી લઇ છડીદાર પોહોચ્યો જેને કહ્યા સમાચાર; દુરીયોધન કહે પીઠી ચોળાવો, મામા ન કરશો વાર ॥૫૬॥ મામાએ બોલાવી માનુનીયોને; ગીતાં મંગળ ગાય; દુરીયોધન બાજઠે બેઠો, પીઠી સારૂ વર રાય ॥૫૭॥ વળણ॥ બેઠો પીઠી ચોળાવવા, જે દુરીયોધન રાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, અછકલો એ રાય.

કડવું ૧૧૨ રાગ ધોળનો.

પીઠી ચોળે, પીઠી ચોળે પ્રીત આણિરે, વરરાજાને,ચઢાવે ગંગોદક પાણીરે ॥ ૧ ॥ અત્તર ફુલેલ તેલ શરીરે ચોલેરે; ગીતાં ગાતી, સુંદરી શરીયા ઘોયેરે ॥૨॥ વરરાજાથી, હોઠમાં હશી દેવાયરે; કરે અતી, ઉતા-વળ માંમાયરે ॥૩॥ કાઢે ધાંટા ચીકણાશ મુકી દાનેરે; ઘણું થયું વરને નવરાવવા હયોનેરે ॥૪॥ એટલે બીજે, બાજઠે કરાવ્યું સ્નાનરે; શરીર લુછી; વરને કર્યા સાવધાનરે ॥૫॥ વરરાય બોલ્યા,મામા મને દિપાવો-રે; સહુથી શોભા, તેવા શણગાર પહેરાવોરે ॥૬॥ મુજને દેખી કન્યાને

મન થાય ચટકોરે, જામો પેરાવો, મને ચીરોને પટકોરે ॥૭॥દ્રષ્ટીન લાગે હું ન બીહું કે ને ઝબકું રે; માંમાં માહારે, ગાલે કરો કાળુ ટપકુરે ॥૮॥ તવ મામાયે, પહેરાવ્યાં વસ્ત્ર સણુગાર;આગળ આછાબા, બાંધીને કર્યો તૈઆરરે ॥૯॥ માંમાયે તો મોઢે જરા ધસી મેશરે; કહ્યું હવે જા ભાઇ ઘોડે બેશરે ॥૧૦॥ વરરાય બોલ્યા માંમા લ્હાવો વિતાડોરે; તમે મુને તેડીને ઘોડે બેસાડોરે ॥૧૧॥ એટલે મામે, વરને તેડયો તે વારરે; કરણ બોલ્યો કાહાડો વરરાજાને બ્હારરે ॥૧૨॥ તવ માંમાયે, વરરાયને બ્હાર લીધોરે; શણુગારેલે ઘોડે બેસાડી દીધોરે ॥૧૩॥ વરરાય બેઠો; થઇને ઠીકા ઠીકરે, બેસતામાં દસવીસ થઇ છે છીંકરે॥૧૪॥ વરરાય બોલ્યો મામા આ શુકન કેવારે; મામે કહ્યું દસ વિસ કન્યા મળે એવારે ॥૧૫॥ માંમે લાવી વરને શ્રીફળ આલ્યુંરે; દુરીયોધને હસીને ભુજમાંઝાલ્યુંરે ॥૧૬॥ વરરાય બોલ્યો, શેવ કથી મુને ન લજાવોરે; લક્ષ લક્ષના, દાગાના સહુને પહેરાવોરે ॥૧૭॥ અગીઆર ક્ષોણી; શૈન્યાના જોદ્ધા જેહરે; દીધા દાગીના, પેહેરીને ત્યાર થયા તેહરે ॥૧૮॥ આગળ ચાલે, શૈન્ય ક્ષોણી અગીઆરરે; પુઠળ ગાતી નવાણુ ભાઇની નારરે ॥૧૯॥ વાજતે ગાજતે વરઘોડો લઇ નીકળીયારે, ગયા દરવાજે, તેવા ત્યાં કામ કળકળીયારે ॥૨૦॥ ભીષ્મ વીદુર, દરોણને ફીરપાચારરે; સરવે આવ્યા, નગ્રના દરવાજા બ્હારરે ॥૨૧॥ પછી સરવે સુંદરીને ત્યાંથી ખાળીરે; વરના રાણી, ઘેર બેઠી છેડા વાળીરે ॥૨૨॥ પછી બેઠો હાથી ઉપર વરરાયરે; પુઠે બેઠા ચમ્મર ઢોળે મામાયરે ॥૨૩॥ કરણ કહે ઉતાવળે, પંથ ઝાલોરે; વાર ન કરશો, વર રાયને લેઇ ચાલોરે ॥૨૪॥ વાગતે ડંકે સરવે ચાલ્યા જાયરે; મારગમા અત્તરના છંટકાવ થાયરે. ॥ ૨૫ ॥ ભાટચારણ, આવીને યાચક યાચેરે; ચાલતે રસ્તે થૈ થૈ અપછરા નાચેરે ॥૨૬॥ સાંઢણિવાળો આગળ ગયો છડીદાર; જઇને કહ્યા સભામાં સમાચારરે ॥૨૭॥ સરવે જાણ્યું આવ્યો, દુરીયોધનરે; ધરૂપતરાજા ઘણો થયો પરેમનરે ॥૨૮॥ એવે આવ્યો, છત્રપતી સભાપાસરે. એટલે ઉઠયો, દરૂપદ ધરી હુલ્લાસ ॥૨૯॥ સામો ચાલ્યો લેઇ સાકરનાં પાણીરે, એટલે સરવે ક્ષત્રીની પ્રભા વિખરાણીરે ॥૩૦॥ સૌ ક્ષત્રીએ, મનમા કર્યો વિચારરે, જઇએ સામા, આવ્યો સઉનો સરદારરે ॥૩૧॥ એવી રીતે સભામાં હોકારો હોયરે, ભુજ જોડીને, સામા આવ્યા સહુકોયરે, ॥૩૨॥ બેશી રહ્યા પડલા પુરૂષ ચારરે, બેસી રહ્યા, જાદવ બ્રહ્મ કુંવારરે ॥ ૩૩ ॥

॥ વળગુ ॥ વિપ્ર જાદવ બેસી રહ્યાબેસી રહી પ્રજાય, વ્યાસ વક્ષ્ય કહે

કથા, સાંભળજો શ્રોતાય.

કડવું ૧૧૩ મું.

॥ હંશો માંડયો વીલાપ, પાપી માણુસરે. એ રાગ. ॥

થયો સ્વયંવરમાં પોકાર, દુરીયોધન આવીયોરે; શામા ગયા સૌ ક્ષત્રીકુંવાર, દુરીયોધન આવિયોરે ॥૧॥ રાજા ધરૂપતે ઉલટ આણી, દુરી યોધન આવીયોરે; પાવા લાવ્યો સાકરના પાણી, દુરીયોધન આવી- યોરે ॥૨॥ ભલે પધાર્યા સર્વના સુભા. દુ૦ સામા આવી સૌ કર જોડી ઉભા, દુ૦ ॥૩॥ પાયાં પાયાં સાકરનાં પાણી. દુ૦ સરવેના ગતી ગભ- રાણી. દુ૦ ॥૪॥ કોઇથી ધાંટો કાઢી ન બોલાય, દુ૦ કોઇથી છાની વાત ન થાય, ॥ ૫ ॥ એવી છત્રપતીની બીક. દુ૦ નવ્ય ખવાય ઉદ્રસ છીંક. દુ૦ ॥૬॥ પાપીની દ્રષ્ટી જે પર જાય. દુ૦ તે ક્ષત્રીની કંપે કાય, દુ૦ ॥૭॥ અંધ સુત છે ગર્વને ભરાયો. દુ૦ પછી હાથીથી ઉતરીયો. દુ૦ ॥ ૮ ॥ ચાલ્યો હાથમાં શ્રીફળ ઝાલી, દુ૦ તેની પુંઠળ સઉ જાય ચાલી. દુ૦ ॥૯॥ પેઠો સભામાં અંધ તન, દુ૦ જઇ બેઠો ઉંચે આસન. દુ૦ ॥૧૦॥ એના પેઠા પછી સહુ પેઠા. દુ૦ એના બેઠા પછી સહુ બેઠા. દુ૦ ॥૧૧॥ આવ્યો આવ્યો સરવનો ભુપ. દુ૦ સહુ સભા થઇ ચુપા ચુપ. દુ૦ ॥૧૨॥ વળણુ ॥ સભા સહુ સેજડ થઇ, કોથી નવ્ય બોલાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, અછકલો દેખાય.

કડવું ૧૧૪ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છાવેધનો મહીમાય ॥૧॥ સકળ સભા સજડ થઇનેબેઠી છે ચુપાચુપ; સરવ સામી દ્રષ્ટી કીધી, હસ્તીનાપુરને ભુપ ॥૨॥ એવામા ધીરેરહીબોલ્યો વ્રકોદર મુખ વાત, જુઓ ધરમ ભાઇ આવ્યોઅછકલો દુષ્ટ તમારો ભ્રાત ॥૩॥ ધર્મ કહે તું બેશ છાનો, કેવો શોભે રણુધીર; અમે તો ગમે તેવા છે, તો પણ આપણો વીર ॥ ૪ ॥ એ આવ્યો ત્યારે સભા સોભી, નહી તો પડયુંતું જાંખું; એના આવ્યાથી કેવું શોભ્યું, સભાનું મંડળ આખું ॥૫॥ એમ એને સમજાવી રાખ્યો, એવે ભીષ્મ પીતાય; વિદુર પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, અછકલું દેખાય ॥૬॥ શ્રીફળ ઝાલી

મુંહ બેઠો છે, સર્વ કરે ચેષ્ટાળી; જાવો જઇ મુકાવો હેઠું, લોક રહ્યું છે ભાળી ॥૭॥ એટલે ઉઠયા વિદુર કાકા, જૈ કાનમાં કહી વાત, શ્રીફળ તારૂં મેલ હેઠું, દીસે અછકલી જાત ॥૮॥ ભીષ્મપીતા બહુ કળકળે છે, દેશે સભામા ગાળ; તે વેળા નિચું જોવું પડશે; હસસે સઉ ભુપાળ ॥૯॥ દુરીયોધન કહે કેમ માંમા, શું શ્રીફળમાં પેઠું; કન્યા છે તારી તે નહી કોની, નારીયેળને બાળ હેઠું ॥૧૦॥ તવ પાપીએ નીચું મુકયું, કરી ગરજના ત્યાંય; કયાં ગયોરે આવ્ય હાંઇ, ઓરે ઓ દ્રુપત રાય ॥૧૧॥ તવ દ્રુપતરાય થરથર દ્રુજ્યો, ગોરને જોડયા હાથ; છત્રપતી મને બોલાવે છે, ચાલો તમે મુજ સાથ ॥ ૧૨ ॥ મુજને શું પુછશે શું કેહેશે, માંડશે ઉધડો લેવા; માટે મારી સાથ પધારો, એમને ઉત્તર દેવા ॥૧૩॥ મારાથી કાંઇ કહેવાશે નહી, કાળજુ ફફડે મ્હારૂં, ગોર કહે ચાલ હું આવું છું, શું કહે છે જોઉ વારૂં ॥ ૧૪ ॥ એમ કહી દ્રુપત નીચું ઘાલી, આવી કરજોડી ઉભો; કાળજું કંપે કાયા ધ્રુજે, છત્રપતી છે સુબા ॥૧૬॥ દુરીયોધન ઘાંટો કાડી બોલ્યો, મનમાં ધરી અહંકાર; કન્યા લાવી પરણાવી દે મુને, કેમ કરે છે વાર ॥૧૭॥ ધરૂપત શું તેનો ઉત્તર આપે,બોલ્યા ગોર વચન; ધરૂપતને પુછશો નહિ કાંઇ, મને કહો રાજન ॥૧૮॥ દુરીયોધન કહે શું કહેવું તું, કન્યાને ઝટપટ લાવો; વાર કર્યાનું કારણ શું છે, લાવી મને પરણાવો ॥૧૯॥ ગોર કહે તમે સાંભળો જરા, છો કુળવંતા દીવા, એકાએક કન્યા માગો છો, નથી કર્યો કાંઇ વ્હીવા. ॥૨૦॥ આતો સ્વયંવર સભા છે, મચ્છાવેધન કરો; એટલે એ કન્યા તમારી, સુખરૂપે તમે વરો ॥૨૧॥ છત્રપતી કહે મચ્છવેધ કેવો.શું કામ કીધું આરંભ; દ્રોણીક કહે જુઓ જળ કુંડમાં, દ્વાદશ ગાઉનો સ્થંભ ॥ ૨૨ ॥ તે સ્થંભ ચડવા આપ ઉઠો, છ ગાઉ ત્રાજવે જાવો; બે ત્રાજવે બે ચરણ મુકી, ધનુશ પછી સ્હાવો ॥ ૨૩ ॥ તેને ચડાવી બાણે ચડાવો, ઓ બળીયાં રાજન; નીચું જોઇને ઉચું મારી, વીંધો મચ્છ લોચન ॥૨૪॥ તેને તે બાણે પુંછ વીંધો, એટલું દૈવત દાખો; તેને તે બાણે મચ્છ ઉપાડી, આ જળકુન્ડમાં નાખો ॥ ૨૫ ॥ સુરા પુરા છો પ્રાક્રમ એટલું; રાજ્ય સભામાં કરો;એટલે તમે પુજય અમારા, રૂપાળી કન્યા વરો ॥ ૨૬ ॥ તેમાંથી જો ચડતાં પડયા, કાં પેડો અધુરે કામે; તો તો બેસવું ઉઘાડે માથે, પેલા બેઠા તે ઠામે ॥ ૨૭ ॥ તવ પાપીએ તે પાસ જોયું, પડેલાનું મન હાલ્યું; છત્રપતીથી શરમાયા ચાર તે જણે નીચું ઘાલ્યું ॥ ૨૮ ॥ તે જોઇને અતી આકળો થયો, બોલીયો છત્રપતા; શું કાંઇ અમે જેવા તેવા, સ્થંભે ચઢનાર નથી,

॥૨૯॥ તાઇ પીંજારા ધણુક એડે કોણ અમારી તોલે; માટે અમે તો નહી ચઢવાના ગર્વના વચન બોલે ॥ ૩૦ ॥ બળ્યો મછવેદ બળી સભા-પરણાવી દો કન્યા; અમે નહી એવી રહેવાના, થાશે મ્હોટો અન્યા ॥૩૧॥ ગરજના કરી ગોરે કહ્યું બોલ ન બોલીશ ખોટો, મ્હોટાઇ મુકીદે મ્હારી પાસે તુ, તારા ઘરનો મ્હોટો ॥૩૨॥ મચ્છવેદને ને સભાને બાળે; બાળને મ્હોઢું તારૂ જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલે છે, કેવું દીશે મુખ સારૂં ॥ ૩૨ ॥ વર બનીને વરવા આવ્યો, છેકજ ચઢયો ઘોડે;કામ કર્યા વણજજે પાછો, ઘેર કાળે મોઢે ॥ ૩૩ ॥ મચ્છવેધ કર્યાવિનો; તુને નહિ મળે કન્યાય; એમને એમજ વરવી હોયતો વરશી તારીમાયા૩૪॥ એ કન્યા નહી દ્રુપત કેરી; છે એ દીકરી મ્હારી; હીમ્મત ન હોય કામ કર્યાની, તો મુક લવારિ તારી ॥ ૩૫॥ દ્રુપત રાય તાબેદાર તારો, અમે તાબેદાર નથી; બ્રાહ્મણ કેરો કોણ મુરબ્બી, રામજછત્રપતી ॥૩૬॥ ઉંચ દીશે પણ નીચ જાતિ છે, મેં લીધો જાણી; નીચા વીના મ્હોઢામાંથી તો, ન નીકળે નીચ વાણી ॥ ૩૭ ॥ જનમે ઉત્તમ જનેતાને પેટ કદી નીચ કોય; ઉત્તમ વર્ગમાં ગણાય તો પણ તાત બીજો કોક હોય ॥૨૮॥ તેવણ વણ ન નીકળે નીચાં, નીચાં કૃત્ય ન ધારે; હવે લાંબી વાત ન કરતો, બેશી રહે તારે ભારે ॥ ૩૯ ॥ એમ કહિ દ્રુપતને લીધો, સકળ સભા ભાળે; ખેંચોટી તેડીલાવીને, ઉભા જળ કુંડાળે ॥૪૦॥ દુરીયોધન કહે કેમ માંમા, ગોરેતો ઘર ઘાલ્યું; રોફ ભલા બેસાડી દીધો; આપણું કાંઇ ન ચાલ્યું ॥૪૧॥ ઉલટી બેચાર ગાળોખાધી, કહો માંમા કેમ કરવું; મામો કહે મચ્છવેધ કરી, એ કન્યાને વરવું ॥૪૨॥ છત્રપતી કહે થંભે ચઢશું, થનારૂં હોય તે થાય; પણ મુજ પહલાં કેમ આવ્યા, સભામાં સહુ રાય ॥૪૩॥ રાખી નહિ મ્હારી મરજાદા, નીત્યાન આવું ફાવ; ચઢયા પડયા માટે સપડાવું;ફરી પેહેલા નવ આવે ॥૪૪॥ મામો કહે એતો વાત સાચી, કેમ ન રાખે માપ; તારૂં કહ્યું સાભળવું પડશે, તું સહુનો મા બાપ ॥૪૫॥ વળણ ॥ સહુનો તુ માબાપ છે, સહુ તુજ તાબેદાર; સરવે રેહેશે સાંભળી, કોણ સામો બોલનાર,

કડવું ૧૧૫ રાગ થેકાવલિ.

દુષ્ટ ઉઠયો સભાની માંય, હવે કોઇ ઉઠીયેરે; એમ કહે દુરીયોધ

નરાય; હવે કોય ઉઠીયેરે ॥ટેક ॥ હું આવ્યો હવે કેમ ન ઉઠો, શું બેઠા થઇ ચુપરે; જોવું જો કેવા ચઢો થંભે, કેવા છો જબરા ભુપ હવે ॥૨॥ આવ્યા છો સહુ આશા ભરેલા, રૂપે બનીને રૂડારે; મારા આવ્યા વિના કામ ન થયુ, હાથે પેહેરો તમે ચુડા, હવે ॥ ૩ ॥ આછી હોરણી ઓઢીને નાચો, આંખમાં આંજો મેંશ; ખાઇ ખાઇ ખાધી કાયા વધારી, થયા ભાદરવાની ભેંશ, ॥૪॥ માહારા આવ્યા વણ આવ્યા સભામાં, ન થયું કોઇથી કામરે; ત્યારે શું સમજીને આવ્યા, બોળ્યા બાપના નામ. હવે ॥૪॥ મ્હોટાની મરીયાદા ન રાખી, કન્યા વરવા આવ્યારે. ક્ષત્રાણીનું દુધ લજાવ્યું, સૌ લુંડીયોને ધાવ્યા. હવે ॥૫॥ ક્ષત્રાણીને ઉદર જનમ્યા, મીથ્યા કરાવી વેઠરે; મનુશ થૈ શીદને અવતરીયા, પથ્થર પડીયા પેટ, હવે ॥૬॥ છેવટ પડી જરૂર મ્હારિ,તેનો પ્રગટે છે તાપરે, શું પેહેલાં તમે જાણુતા ન્હોતા. નથી આવ્યો હજી બાપ હવે ॥૭॥ વલણ ॥ બાપ હજી આવ્યો નથી. જાણ્યા વણ ધરિહામ; ઓછું પાત્ર છલકાઇ ગયો, કેહેછે વલ્લભરામ. ॥

કડવું ૧૧૬ રાગ સાખીની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું. મચ્છવેધ મહીમાય ॥૧॥ ઓછું પાત્ર છલકાઇ ગયો; બોલ્યો ફાવે તમ; કોણ બોલી સકે એના સામુ, કોણ કહે કહ્યું કેમ ॥ ૨ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુથી નવ્ય ખમાયું, ઉઠીને વચમાં આવ્યા; હાંહાં છત્રપતી આ શું બોલો, સહુ ક્ષત્રીને લજાવ્યા; ॥ ૩ ॥ મ્હોટાનું મ્હોટું મન જોઈએ ગંભારતા તે મ્હોટાઇ; છોટાં વચન બોલવાથી, દેખાય છે છોટાઇ ॥૪॥ આવું બોલવું તમને નઘટે નીચેનીચું વેણ બોલે;તાબાનાક્ષત્રીના માત પીતા છો, એ તમ પ્રજા તોલે ॥૫॥ હવે ક્ષમા કરી આસનબેસો, ઠબકો દેશે ગુરૂ દરોણ; દુરીયોધન કહે ઓ ભરવાડા, તું મને કહેનાર કોણ ॥૬॥ તું ભરવાડો તું પીંડારો,ગાયો તણો ચારનારો, છાશ પીને મ્હોટો થયેલો, મામા માસી મારનારો ॥૭॥ બ્રાહ્મણનું અન માગી ખાનારો કેમ મ્હારા સામુ બોલે; કોણ મને તુ સીખ દેનારો, શું તુને મુજ તોલે ॥૮॥ કૃષ્ણ કહે હું નથી તમ તોલે; ઠીક મ્હારી વાતો વરણી, તુજ તોલે કયાંથી આવું તારી, મા આખલાને પરણી ॥૯॥ ક્ષત્રીને ત્યાં અવતર્યો છે, તેમાં શું મ્હોટાઇ લાવે, પણ પહેલો પીતા આખેલો તે, તેનો અસર આવે ॥૧॥ ભેગ વીના ઉંચ કુળનાની,બુદ્ધી આવીનવ ચાલે;

આખલાની જાત અવળી હોય, જ્યાંને ત્યાંશીંગડાં ઘાલે ॥૧૧॥પ્રભુ કહે
સમજો બહુ સભા, નંદીનો થયેલો ભેગ;તેથી તેની બુદ્ધી જુદી છે,
હાંડીયા જેવો વેધ ॥૧૨॥ આ દ્રષ્ટાંતથી સીધાન્ત લેવું, શ્રોતાયે રાખ-
વિ સુદ્ધી; ઉંચ હોય પણ ભેળ થયા વણ નવ્ય બને નીચ બુદ્ધી॥૧૩॥
નીચ બુદ્ધી વણ નીચું ન બોલે, નીચાં કૃત્ય ન કરે;આખલેહસ્ત મેળાપ
જ કીધો એટલામાં ગુણ ફરે ॥૧૪॥ ઉંચ હોયે પણ નીચી વાણી, તેથી
જાણવો નીચ; નીચાને ન હોય શીંગડાં પણ, બુદ્ધીનો કાદવકીચ॥૧૫॥
જે જન હોય ખોટા તેને, ખરૂં કહે ખારલાગે; ખરાજનને ખોટું કહેકાળ
જડામાં વાગે ॥૧૬॥ એછે રીતી અનાદીની, મ્હોટાજને કેહેણ કીધું; પ્ર-
ભુએ સેજ કહ્યું તેમાં, દુષ્ટે ઘણું ખેંચી લીધું ॥૧૭॥ સેજશીખામણેની
ચ જાતી, ખોટું ખેંચી લેશીશ; બોધમાં કટુ વચનસુણતાં,નીચાને પ્રગટે
રિસ ॥૧૮॥ નીચ ઊચ જાણવાંતે ઉપરથી; પ્રભુએકહ્યું એમ, દુરિયોધન
કહે જુઓ માંમા,આતો બોલે જેમતેમ ॥૧૯॥ કર્ણકહેબોલીનેબોલાવ્યા
તેં બહુ માંડયાંછેચેન; મામો કહે તારીમાખતરાઇ, ખતરાઇ મ્હારીબેન
॥૨૦॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, શામ સમાવો તાપ; મેં કાંઈતમો
ને નથી કહ્યું. આસન બેસો આપ ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુ કહે તુજ તાબના તે
સાંભળી રહ્યા કાન; પણ પારકે ઘેર નહી કેવાયે, શું કરવું છે તોફાન
॥ દુષ્ટ કહે માહારે કંઇ નથી કરવું, જાઓ જુગજીવન; એમ કહી આ
સનપર ગયો; તવ ગયા દેવકી તન ॥૨૩॥ સકળ સભા થઇ બહુ રાજી
પ્રભુએ કહ્યું ઠીક; અન્યા ભરેલ જેમતેમ બોલે, નધરેકોની બીક ॥૨૪॥
કાળું મોઢું લઇ આસન બેઠો, દુષ્ટ દુરીયોધન; પછી મામાનીનેકર્ણની
પ્રત્યે, બોલ્યો દુષ્ટ વચન ॥૨૫॥ કહો આપણે કેમ કરવું, બહુ બોલેલું
નડશે; મામો કહે બોલ્યા પરમાણે, સ્થંભેતો ચઢવું પડશે ॥૨૬॥ દુરી-
યોધન કહે માંછલું ઉંચું, ત્રાજવામાં ઉપાડી; ચડતાં પડુને મરૂ, તો
કોણ ભોગવે ગાદી ॥ ૨૭ ॥ મામો કહે શું માંછલું જુએ, ત્રાજવાંશું જુ
એ સાર; જો જરૂખામાં કન્યા બેઠી, વીજળીનો ચમકાર ॥૨૮॥ તવ પા
પીએ કન્યા નીરખી હરખ ચમક થાય; ઓરે માંમા હાવી કન્યા નથી
ત્રીલોકમાંય ॥૨૯॥ સ્થંભે ચઢું મચ્છવેધ કરૂં, ભાયગ મારૂં ભળીયું;
સફળ જનમ થાશે મહારો, રત્ન હું રંકને મળીયું ॥૩૦॥ એના હાથનો
મારા હાથની, સાથે મેળાપ થાશે; પરણતાં એના હાથ કેરો, કંસાર આ
મહો ખાશે ॥૩૧॥ બહુ પલકાયો મન મલકાયો, ગાજીને વહયો વચન,

આવ્ય માહારી કને જવાબ દેવા, પંચાળના રાજન ॥૩૨॥ધ્રૂપતકહેગોર મ્હારાજા, બોલાવે મ્હોટા રાય; દ્રોણીક કહે આવુંછું જોડે, જવાબ દેવા ત્યાંય ॥૩૩॥ એમ કહીને બેઉ જણ ચાલ્યા; આવીને ઉભા સાથ; ધ્રૂપત ધરૂજતો નીચું ઘાલી, જોડી રહયોછે હાથ ॥૩૪॥ છત્રપતીકહેગોર મ્હારાજા, ઉઠું હું સર્વનો ધણી, મછવેધ કરીએ કન્યાવરીએ,પરઠો પેહેરામણી ॥૩૫॥ ગોરે કહ્યું પાણી પહેલાં,મોજડાં શીદ ઊતારે,કામકરીને ઘર ગામ સઊ લે, કાંઇ ન ખપે અમારે ॥૩૬॥ દુર્યોધન કહેજાવો ઠેકાણે, હવે નથી કાંઇ વાર;એટલે ધ્રૂપતને ગોર ગયા,બોલ્યો અંધકુમાર ॥૩૭॥ એ માંમા ચઢતાં કદી પડુ, તે થાયછે મનસુબા; તમે ને કરણ ઝીલી લેવા, જળ કુન્ડે રહેજો ઉંભા ॥ ૩૭ ॥ કરણ સુકનમા તો શબ્દ છે આગળ તારો, આવાં આવાં વચન બોલી કરે ફજેતા અમારા ॥૩૯॥ હ્યો ત્યારે ઉંઠુછું સભામાં; બોલીયો છત્રપતી; પણ માંમા રૂપાળી કન્યા સામું જોતી નથી ॥૪૦॥ મ્હારા સામુ કેમ નજુએ કોઇ સાથે કેવરાવો; છેવટ છુટકો મુજ વિના નથી, માટે સામુ જોવરાવો ॥૫૧॥ માંમો કહેએ શું કેવરાવ્યે,ગણાઇએ ગુમાર; દુર્યોધન કહેપરણ્યાપછી ખોવાનીમ્હારો માર ॥૪૨॥ મામો કહે પછી ચાહ્ય તે કરજે, તવ ઉઠયો અભીમાની, કન્યા સામું જોયા કરે પણ, કન્યા, તો જુએ શાની ॥૪૩॥ એટલે ધરૂપતીના દાંસીઓએ, ધરૂપતીને કહ્યું એમ; અરે બાઇ છત્રપતી ઉઠયા, સામુ ન જુઓ કેમ ॥૪૪॥ એટલે ક્રોધ કરીને બોલી, દાસી પ્રત્યે ધરૂપતી; એ અભીમાની એ અહંકારી, મારા લાયક નથી ॥૪૫॥ દાસી કહે ગમે તેવો પણ, એને ઘેર જવાનું; ધરૂપતી કહે એ પીટયાથી, કામ નથી થવાનું ॥૪૬॥ દાસી કહેકે જોઇએ છીયે, કોનું સાચુવચન; એવે આવ્યો જળ કુંડાળે, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥૪૭ ॥ ॥ વલણ ॥ જળ કુંડાળે આવીયો દુષ્ટજ દુરીયોધન; ચાળા ચટકા બહુ કરે, વહૃભ વદે વચન.

કડવું ૭ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભરીસભામાં જળકુંડાળે ઊભો દુરીયોધન; કન્યાના સામુ જોઇ રહયોછે, લબ્ધ થયુંછે મન॥૨॥એમસર્વસભા કકળેલી,દુષ્ટને પાતકનડજો,પુન્ય સરવનુંઆડેઆવી; અધવચ પ્રાપી પડજો ॥૩॥ પડેલા ચારે નીચું ઘાલ્યું, તે મનમાં એમ ધા-

રે, સ્થંભે ચઢતાં પાપી પડીને, હાથમાં આવે કયારે ॥૪॥ એવે વ્રકોદર ધરમ પ્રત્યે, બોલ્યો અંકાર નડએ, તમારો દુરીયોધન ભાઇ, ચઢતાં હેઠો પડશે ॥૫॥ ધર્મ કહે એ મુંઢમતીના, એ શું બોલ્યો વચન; એ પડે તેમાં આબરૂ ઘટે, આપણને લંછન ॥૬॥ એમ કહીને છાનો રાખ્યો દુષ્ટ થયો તવ સ્વચ્છ ભરી સભામાં વસ્ત્ર ઉતાર્યા;ભીડાવિલીયો કચ્છ ॥૭॥ પગમાં તોડા માથે અંબોડા; જુએ શકળ સભાય; જોઈ જોઇ સહુ મસ્કરીઓ કરે મોઢે નવ કહેવાય ॥૮॥ રહયોછે અક્કડ દીશેછે ફક્કડ,દંત વતી હોઠ કરડે; મનડું રીસે દાડયો પીસે,મુછોના થોભા મરડે ॥૯॥ ચાળો ચટકો જરીનો પટકો, લેઇને કમ્મર બાંધે; બાણનો ભાથો અને ધનુષ તે, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૧૦॥ મુખવાસ ચાવે સહુને બતાવે, શું કેછે પચકારી; વારે વારે જુએ કન્યા સામું આંખ્યો ઘણીચમકારે ॥૧૧॥ એમ કુલક્ષણી કરતો ચાળા;અભીમાની સરવથી: સભાને નમવાનુંઘેર ગયું કોઇ સામુંએ જોતો નથી ॥ ૧૨ ॥ કોને ન નમતો કોને ન ગમતો, ભમતો કન્યામાં લક્ષ; પછીં પાટીયાં ઉપર ચાલ્યો ચતુરા સામા ચક્ષ ॥૧૩॥ ચાલે લટકમાં વરવા કટકમાં, કરવા ધાર્યું કામ;પાટાયે થૈનેથંભે આવ્યો થંભને કરી સલામ ॥૧૪॥ ચઢું કે ન ચઢું ભય ભાસેછે, જુએ છે સઘળો સાથ; જેહ થનાર હશે તે થાશે, થંભે ભીડાવી બાથ ॥૧૫॥ પછી પગ દીધો થંભેને કે શેવકોએ શું કીધું; આડું પાટીયું મુકયુંહતું તે ખરખર ખેંચી લીધું ॥૧૬॥ પાટીયું લેતામાં પુરણ પાપી; ચેતી ગયો ચડી ચોટ, મચ્છવેધ કરૂં રૂપારી વરૂં, કહીને મેલી દોટ ॥ ૧૭ ॥ દડબડ દોડયો વાયુ વેગે, જાય છે જોર ઝપાટે, જરા ન ડરતો છલંગ ભરતો, ચઢે છે સુર સપાટે ॥૧૮॥ બહુજ બળથી ચાલે છે કળથી, કાયા થકી નવ કાંપે, થેકડા મારે કુદે વધારે, વાંદર પેરે ટાંપે ॥૧૯॥ નેત્ર ન હેકે ચરણ મુકે, જાણે ન આવે જોર; કેવી રીતે ચાલ્યો જેવી પતંગ માગે દોર ॥૨૦॥ વાયુને વેગે સુસરો ચાલ્યો; સઉ સભા વીસ્મે થાય; આવી રીતે કોઇ ન્હોતું ચડીયું સર્વથી સવાયો જાય ॥ ૨૧ ॥ ગમે એટલું આપણુ બધા, બોલીયે એનું ખોટું; તે બોલું મ્હોડામાં પેસે, મ્હોટાનું ભાગ્ય મોહોટું ॥ ૨૨ ॥ એના ભવિશની એ કન્યા છે, તે ટકી આટલી વાર; ભાગ્ય વિના ભામની લેવા ગયા, ચડીને પડીયા ચાર ॥ ૨૩ ॥ મછવેધ કરશે કન્યા વરશે, એમ હોંકારો થયો; જોત જોતામાં અભીમાની; પોણા છ ગાઉ ગયો ॥ ૨૪ ॥ ઓ ગયો સહુ કેવા લાગ્યું, બોલવું સહુનું નકામુ, એટલામા

અંતરયામીયે, જોયું દુષ્ટના સામું, ॥૨૪॥ જાણ્યું કે આતો જઇ પોગ્યો નિશ્ચે મચ્છવેધ કરશે; મ્હારૂં ધાર્યું માહારા મનમાં રહેશે, પાન્ડવ પાછા ફરશે ॥ ૨૬॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણ, કપટી કૃષ્ણે કીધું;ઉંચા બરોબર જવા દેઇ, બળ હરીને લીધું ॥૨૭॥ શરીરમાંથી શક્તિ ગઇ કે શ્વાસ ઘણેરો ચડીયો; આકુળ વ્યાકુળ જીવજ થયો; થંભને બ્હાજી પડીઓ ॥૨૮॥ જીલજો માંમા જીલજો મામા પુર્ણ મળ્યાં છે પાપ; ઉંચેથી પોકાર કરે કોણ સાંભળે એનો બાપ ॥૨૯॥ પોણા છ ગાઉ ઉંચો વાયુ, વ્હાયો મેરસમેર; તેમ લાગ્યો ઘણો ગભરાવા, ચઢી ગયા બહુ ફેર ॥૩૦॥ અરેરે હું તો પડવાનો, મરવાનો આજ હોણ; મ્હારો પૈસો પુંજી મ્હારી; ગાદી ભોગવશે કોણ ॥૩૧॥ રૂપાળી કન્યા દેખીને લોભાઇ બુદ્ધિ મારી, એ કન્યા તેં ગજબ કીધો સઉના જીવ લેનારી, ॥૩૨॥ જીવતો મુને ઉતરવા દે લાગુ તુજને પાય; મારે તને નથી પરણવું, તું તો મારી માય ॥૩૩॥ એ રીતે ટળવળવા લાગ્યો, કાયા થરથર ધ્રુજે; ઉંચુ ને નીચું જુએ તો આભ અવની નવ સુજે ॥ ૩૪ ॥ પરસેવાના જેભ વછુટયા શરીર શીતળ થાય; રૂંવાડે રૂંવાડા થઇ ગયા ઉભાં લીલું પીળું દેખાય ॥૩૫॥ આંખે અંધારાં આવવા લાગ્યાં, ઉલટી થઈ અપાર; નસો નરમ થઇ ગઇ કે ભુજ છુટયા તે વાર ॥ ૩૬ ॥ થંભથી વછુટી ગયો પાપી, જેવાં વચન એ ભાંખ્યો; તેવા ફળદેવાપ્રભુએ ઉંધો કરીને નાખ્યો ॥૩૭॥ ઉંધો પડીયો થાંભલો નડીયો, વાગ્યો તે લેલાટ ફુટયું; તેવાજ તમ્મર ચઢી ગયાને રૂધીર ઝાઝું છુટયું ॥૩૮॥ જળ હેલકારે ઉપર આવ્યો શેવકે કાઢયો બ્હાર, ઝોલા ઇઇને પાણી પીધેલું ઓકાવ્યું તેણીવાર ॥૨૯॥ સકળસભા ખડખડ હશી કોપ પ્રભુએ કીધો; એટલે દ્રૌણિક ગોર આવ્યા મુગટ ત્યાં લેઇ લીધો॥૩૯॥ શકુની મામો આવ્યો સભામાં કરે એતી ઉચાટ; અગની લાવી શેક કરીને, પાટો બાંધ્યો લેલાટ ॥ ૪૦ ॥ દ્રૌણીક કહે ઉઘાડે માથે બેશો કાષ્ટ આસન, એટલે દ્રૌણીક પ્રત્યે બોલ્યો, ધ્રત્રાષ્ટરનેતન ॥ ૪૩ ॥ મ્હારાજા અમે નહિ જેવા તેવા; સર્વ તણો સરદાર, ચાર બેડા પણ હું કેમ બેસું બોલતાં કરો વિચાર ॥૪૨॥ દ્રોણીક કહે ધીક્કાર તુને થયું નહીં આ કાજ; ઉંચુ જોઇને શું બોલે છે નથી આવતી લાજ ॥ ૪૩ ॥ પહેલી બહુ ફુલાશ મારી, શઉને કર્યાં તીછકાર, તાત તણું તેં નામ બોળ્યું ઓ અંધના કુંવાર ॥૪૪॥ માંમો કહે શીદ તકરાર કરે. વીચાર કરી લે હૈએ; એવું જાણજે ઉઘાડે માથે; ઘરમાંજ બેઠા છેએ, ॥૪૫॥ દુષ્ટે કહ્યુ બરોબર માંમા શાનું પ્રયોજન ખોયું; ચાર ચઢીને પ-

ઠેલા હતા, તેમણે ઉંચુ જોયું ॥ ૪૯ ॥ અંધ તણો સુત બેસવા ગયો, કાષ્ટ તણે આસન; ચાર જણાએ વચમાં બેસાડયા પધારો દુરીઓધન ॥૪૭॥ તવ ચારેની વચમાં બેઠો, બોલીયો જરાસન, કેમ પેહેલી દીધી સર્વને ગાળો, એ આખલાના તન ॥ ૪૮ ॥ શલ્લ કહે કે એ દરજોધન; ઘરમાં મચ્છવેધ કરજે; તારી મા છે વર વાળી, તેને જઇને વરજે ॥ ૪૯ ॥ દુરીયોધન કહે ચાહ્ય તેમ બોલો, ધારેલું કામ કરશું; રૂપાળી કન્યા કયાં છે જવાની, અમેજ એને વરશું ॥ ૫૦ ॥ એમ માંહોમાંહે ટંટો ચાલ્યો, જુએ ક્ષત્રી સંતાન, શકુનીને દ્રોણીક આવ્યા કરી ગયા સમાધાન ॥૫૧॥ સકળ સભા બેશી રહી છે, ઉભું થતું નથી કોય; દુષ્ટનો પ્રધાન કરણ સજા છેવટે ઉભો હોય ॥ ૫૨ ॥ એટલામાં વ્રકોદર બોલ્યો. સાંભળો ધરમ રાય; તમારા ભાઇએ અજવાળ્યું, ભરી સભાની માંહ્ય ॥૫૩॥ વળણ ॥ અજવાળ્યું ભરી સભા મહી, એવે ઉઠયો કર્ણ; કામ તેથી થાશે નહી, એ પણ ઢળશે ધર્ણ.

કડવું ૧૧૮ રાગ મારૂની ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; બોલ્યા ધરમ સાંભળ વીર, બેશી રહે થઇને સ્થીર ॥ ૧ ॥ એવે કરણ સભામાં ઉઠયો, એનો વાંકો દીવસ રૂઠયો; એને સકળ સભા ભાળે, જઇ ઉભો એ જળ કુંડાળે ॥૨॥ દીઠો દુરીયોધન ભુપાળે, એને પડી પેટમાં ફાળ; આતો કરણ મચ્છવેધ કરશે, એતો રૂપાળી કન્યા વરશે ॥ ૩ ॥ હું તો વરરાય પાછો જાવું, વરે જાનૈયો ખોટો દેખાવું; એવું સમજીને બોલ્યો એમ, કહો કરણ ઉઠયા કેમ ॥૪॥ બોલ્યો કરણ ખોવાઇ લાજ, કરૂ મચ્છવેધન આજ ॥૫॥ જાન લાવ્યાને પાછા ફરીયે, તેથી વિશ્વમાં લાજી મરિયે; સુણી છત્રપત્તી બોલ્યો વાત, તમે બેસી રહો મુજ ભ્રાત ॥૬॥ જાવાદો લાજ છો જાય મારી, જોવું કોણ વરે છે નારી; કહી માંમાને બોલાવ્યો, તવ શકુની ઉઠીને આવ્યો ॥ ૭ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એવું, ઉઠયો કરણ તે દીસે કેવું; વરે જાનૈયાને વર રહે, તેથી જગત કેવું કહે ॥ ૮ ॥ માટે સાંભળો કરણ વીર, તમે બેશી રહો રણધિર; કદી કામ કરવા હોય મન, તો તો પાળો મહારૂં વચન. ॥૯॥ થંભે ચઢી કરો કામ તમો, પણ પરણીએ કન્યા અમો; બોલ્યો કરણ સાંભળો રાય, નથી વરવાની મુજ ઇચ્છાય.॥૧૦॥ કામ કરી ઉતરશું અમો, પછી પ્રેમદા પરણો તમો; એમ કહીને દીધું વચન, દીધી

આગના દુરીયોધન ॥ ૧૧ ॥ માંમા કાલુ એનાથી થાશે, હવે એ કન્યા કયાં જાશે; લોકે મશ્કરી કીધી ભારી, પણ કન્યા થૈ મ્હારીને મ્હારી ॥૧૨॥ બોલ્યો મામો વાત મરમની, મેં તો જાણી છે તારા કરમની; બોલ્યો રાય માંમા ચીત્ત ધરો, વીવા સામગ્રી ત્યાર કરો ॥ ૧૩ ॥ માંમો જઇ બેઠો ઠેકાણે, વસ્ત્ર ઉતાર્યાં કર્ણે તે ટાણે; થયો ભરી સભામાં સ્વચ્છ, એણે ભીડાવી લીધો કચ્છ ॥૧૪ લીધો બાણનો ભાથો ધનુષ, ગયો પાટીયે ધરીને હુંશ; જોડયા સર્વ સભાને હાથ, પછી થંભે ભીડાવી બાથ ॥ ૧૫ એણે થંભે ચડવાનું મન કીધું; તવ દાશોએ પાટીયું લીધું; રાજા કરણ બહુ બળવાન, દોટ મુકી રવી સંતાન ॥ ॥૧ ॥ એ તો વાયુને વેગે ચડીયો, જઇ ખીલાને બાઝી પડાયો, છે છ ગાઉ ખીલોને ત્રાંસ, તેણે લટકી ખાવા લાગ્યો શ્વાસ ॥૧૭॥ તવ હરખાયો દુરીયોધન, માંમા ચડયો કરણ રાજન; હવે કન્યામાં વ્રત્તિ પેઠી, માંમા નિશચે મ્હારે ઘેર બેઠી ॥૧૮॥ માંમા કહે ન બોલીયે કશું, કામ થયા પછી શેર થશું; એવે કરણ રાયને જોઇ, આસા મુકી બેઠાં સહુ કોઇ, ॥૧૯॥ એવે કૃષ્ણે વીચાર્યું એમ, હવે કરણનું કરૂં કેમ; એ છે ભક્ત અને દાતાર, એને પીડાયે નહી લગાર ॥૨૦॥ નહી પાડુ તો કામ કરશે, દુષ્ટ દુરયોધન કન્યા વરશે; મ્હારા પાન્ડવ પાછા જાશે, માહારી ધારણા મીથ્યા થાશે ॥૨૧॥ એમ જાણી નારદ સંભાર્યા, તેવા આવીને ઉભા ધાર્યા; પુછયુ કૃષ્ણને નારદ રૂશી; કહો તમારી કેવી ખુશી. ॥૨૨॥ કહ્યું કૃષ્ણે કરણનેઉતારો;ધાર્યોથાય મનસુબો મ્હારો;તવ નારદજી કહે વારૂ, જુઓ જુક્તી કરી ઉતારૂ ॥૨૩॥ પણ ॥ ઉતારૂં હું કર્ણને જોજો જુક્તી આજ; વલ્લભ વદે એમ બોલીને; ગયા નારદ મહારાજ॥

કડવું ૧૧૯ રાગ સોભાગ્યની દેશી

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું;મચ્છવેધનો મહીમાય ॥૧॥નારદ રૂશી થાતા ખુશી કરૂપતીને ધામ ગયા;તવ સતીયે બે ભુજ જોડયા;કીંકર પર કરી દયા ॥૨॥ પધારો મ્હારાજા પધારો મ્હારાજા, મુને કરી પાવન;એમકહીનેબેસવા માટે,કન્યાયે આપ્યું આસન ॥૩॥તવ નારદજી આસન બેઠા, જાણે અતી ઉચાટ; શીશ ધુણાવે હોઠ ફફડાવે, બે ભુજ દીધા લેલાટ ॥૪॥ આંખોમાં ઝરઝરીઆં લાવ્યા, ઉતારી નાંખ્યું મુખ; દ્રૂપતા તવ પુછવા લાગી

મ્હારાજ શુ દલ દુખ. ॥૫॥ આ વેળા તો હરખવું જોઇએ, તેમ છતાં શી ઉદાશી; સાચુ કહેજો સોગન મ્હારા, કેમ થયા નીરાશી. ॥ ૬ ॥ નારદ કહે શું પુછે છે, તારી ચીંતા નથી તને; તારે માટે પેઠી ઉદાસી ગભરાટ થયો મને. ॥૭॥ દ્રૂપતી કહે ઓરે મ્હારાજા. દલમા ન ધરશો દુઃખ શા સારૂ મનમાં મુજવાવો કહી દો મ્હારે મુખ. ॥૮॥ નારદ કહે સ્થંભે ચઢયો છે, તેની તું ન જાણે વાત; પુછી જો તારી દાશીયોને, પાણ કરણની માત ॥૯॥ નથી એના માબાપ જગમાં, કુળહીન જાતીમાં રાશી; વળી જગતમા લાન્છન મ્હોટું એનિ જનેતા દાશી. ॥ ૧૦ ॥ ક્ષત્રીની પુત્રી દાશીના પુત્રને, પરણે તો આહાકાર; વળી નથી રાજ્યવંશી, કરી લે કાંઇ વીચાર. ॥ ૧૧ ॥ સહુ લોક વાતો કરવા લાગ્યું અવળી ગંગા વહેછે; નેત્ર તણાં નિર મોભે ચઢવાનાં, રાજ્યની કન્યા લેશે. ॥૧૨॥ એવિ વાતો ચાલી છે તારી, સાંભળી કાળજુ બળીયું તેથી તુજને કહેવા આવ્યો. ભરીશ પાંકુ વળીયું. ॥૧૩॥ એ બાઇ વર કાંઇ મળે નહી તો, વખ ઘોળીને મરજે, પણ આવાને કાઢજે પાછો, બીજો મળેનો વરજે. ॥૧૫॥ એવા વચન સાંભળી બોલી દ્રૂપતિ મુખ વચન; ઓ મ્હારાજા હેઠો ઉતરૂં, નહિ વરૂ દાશી તન. ॥ ૧૬ ॥ એમ કહીને આગના કીધી, જાવો દાશી તમે ચાર, જળકુન્ડ જઇને શંખ વગાડી ઝાહેર કરો વીચાર. ॥ ૧૭ ॥ તવ ચાર દાશી શંખ લેઇ ચાલી, ઉતારવા તે ઠામ; નારદ કહે જાવું છું હું તો, ન લેશ મ્હારૂં નામ. ॥૧૭॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા. સૌ સભા જુએછે ખુબી; ચાર દાશી સભામાં આવી, જળ કુંડાળે ઉભી. ॥૧૭॥ શંખ વગાડી નાદજ કીધો, સાંભળ રાજા કરણ; ઓજે તું મછવેદન કરનો, ઉતર પાછો ધરણ ॥ ૧૯ ॥ રાજની કન્યા નહી વરે તુને, તારીતો જાત છે રાશી, એક તો પ્રધાન બીજુ છે લાન્છન, તારી જનેતા દાશી ॥૨૦॥ તે માટે તને નહી વરે કન્યા, માટે કરીશ નહી કામ; કામ કરીશ તોયે પાછો જવાનો, સાંભળે છે તમામ. ॥૨૧॥ એવું કહ્યું શંખને શબ્દે સાંભળ્યું કરણે કાન; અરરર મુજને મેહેણું દીધું કીધું મ્હારૂ અપમાન ॥ ૨૨ ॥ એમજ જાણે થંભને વળગ્યો, ઘણોક ક્રોધે ભરિયો; ભરી સભામાં લાજ લીધી, ખરખર નીચે ઉતરીયો ॥૨૩॥ દાશી શંખ વગાડીને નાઠી, જતી રહી મહેલમાંય; કરણ ઉતરી ધરણ આવ્યો મોઢું ઉતરીયું ત્યાંય. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે કરણ વીરા, કન્યાયે લીધી લાજ; વરવાનિ મેં આશા રાખતી પણ જઇશ પાછો આજ. ॥ ૨૫ ॥ કરણ કહે હવે એ મરવા, બેઠેલો કોણ કામ કરે, કેની માયે સૂંઠ ખાધી છે, મ્હેણુ

દેનારીને વરે ॥ ૨૬ ॥ હવે કરૂ અન્યા લેઉ એ કન્યા, રીસ ઘણી છે મન; આભને અવની એક થશે પણ, પરણાવી લૈ જાઉ તને ॥ ૨૭ ॥ ધીરજ ધરજે નીશ્ચય કરજે, જાણજે કન્યા તારી; દુરિયોધન કહે સાંભળોમાં-મા, થઇ હવે મ્હારીને મારી ॥૨૮॥ માંમે કહ્યું કે કરણ બોલ્યો, તેમાં ન રાખીશ વ્હેમ; દુરીયોધન કહે કોક કામ કરશે, ત્યારે કરીશું કેમ ॥૨૯॥ કરણ કહે કોક ચઢીને, કામ કરે ભલી પેર; એટલે તેને ઉતરતામાં, એક બાણે મારૂ ઠેર ॥૩૦॥ કન્યા કોઇને વરવા ન દેવું, તુજને શી ચીં-તા પેઠી; છત્રપતી કહે સંદેહ ટળીયો, હવે મારે ઘેર બેઠી ॥૩૧॥ પછી સૌ સભા બેશી રહીને, ઉભુ થતુ નથી કોય; દ્રુપત રાજા ઘણો ગભરા-યો; હવે વલે શી હોય ॥ ૩૪ ॥ કામ થતાં કન્યાને કહેર કીધો, ક્રોધે ભ-રાયો કરણ, વીવેક વીવા નથી થવાનો, થાશે કન્યાનું હરણ ॥૩૫॥ તે જોવું પડશે માહરી આંખે, તેથી ભલુ મ્હારે મરવું; ઘેર જઇને વીખજ પીવું, માહારે જીવી શું કરવું ॥૩૪॥ વળી જાણ્યું કે કોઇ ઉઠે છે, જો-વા લાગ્યો ચોપાસ પણ સભામાંથી કોઇ ન ઉઠયું, પુરણ પડીયો ત્રાસ; ॥૩૫॥ દ્રુપતે કહ્યું દ્રોણીકજીને, જઇ આવું જરા ઘેર; એમ કહીને ત્યાંથી નીકળીયો, ધારી મરણની પેર ॥૩૬॥ વળણ॥ મરવું ધાર્યું મન થકી સાંભળજે તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ કથા કહે, સભામાં શું થાય.

કડવું ૧૨૦ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છાવેધન મહિમાય ॥૧॥ સ્વયંવરમાં વાતો ચાલી; કોણ ઉઠયું કામ કરવા; તેથી દ્રુપત ઘણો ગભરાયો, ઘેર ગયો એ મરવા ॥૨॥ અરેરે આપઘાત એ કરશે, રહી રૂપાળી ક્ષત્રાણી; બીચારાયે ખરચ કર્યું તે સર્વ થયો ધુળધાણી ॥૩॥ એવામાં બળભદ્રજી બોલ્યા, સાંભળો શા-મશરીર; દ્રુપતનું ધાર્યું ધુળ મળીયું, ઓરે માહારા વીર ॥૪॥ માટે મુ-જને દયા આવેછે, કહોતો ઉભો થાવું; મચ્છવેધન કરવાને માટે, સભામાં પાટીયે જાવું ॥૫॥ તવ પ્રભુએ એમ વિચાર્યું, તરછટ કથશે ઘાટ; જેટલા ચડયા તેટલા પડયા, પાંચ પાંડવને માટ ॥૬॥ વળી પાછા મો-હોટાભાઇ ઉઠે, એમ જાણી બોલ્યા મર્મ; હું ન્હાનોને તમે મોહોટા, કેમ ન રાખો શર્મ ॥૭॥ ઘડપણમાં શું ગતી ગઇ તે, થઇ વરવા ઇચ્છાય, એવાં પ્રભુનાં વચન સુણી, બળદેવજી શરમાય ॥૮॥ હળધારી કહે ઓરે

વીરા. નથી કન્યાપર પ્રેમ દ્રુપનનું થાય છે ધુળધાણિ. કથા અત્રે છે એમ. ।૯।। આ વેળા કુન્તા કેહને, હોય કોઇ કુંઆર. તો તો સવા-મણુ સોનાની ઇચ્છા, ટકે ન આટલી વાર. ॥૧૦॥ કૃષ્ણ કહે કુન્તા કુંવરનું, કષ્ટ તમે શું કાપો, પાંચમાનો એક દેખાડુ તો.તેને તમે શું આપો. ॥૧૧॥ બળદેવ કહે બતાવો બંધુ, બરોબર ઓળખી લેવું, તો તો આજ લગીનુ સુકીત, તેને અરપી દેવું. ॥ ૧૨ ॥ વિઠ્ઠલ કહે વચન આપો બળદેવ વચને ચડીયા; અંતરયામીવચન લેઇને ખડખડ હસા પડીયા ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવ શાના વચન શાનું, મશ્કરી કરશે કોય; ત્રણુ ત્રણ વરશો એમને થયાં. પાન્ડવ તે કયાંથી હોય ॥૧૪॥ તવ બળદેવને ક્રોધ વાપ્યો. કેમ હસી કાઢે તું તો; મારી મશ્કરી તેં કરી શું તારા જેવડો હું તો ॥ ૧૫॥ તવ પ્રભુ કાંઇ બોલ્યા નહીને, ઉઠી ગયા તે વાર, રાજ્ય સભામાં સંચરિયાએ, પોતે જુગદાધાર. ॥૧૬॥ ભીષ્મ વિદુર ને દ્રોણુ બેઠા, ચોથા કીરપાચાર, હસ્તે મોઢે આવીયા ત્યાં પોતે દેવ મોરાર. ॥૧૭॥ તવ બોલાવ્યા ભીષ્મ પીતાયે. પધારો પુર્ણ પુરાણી જુઓ બીચારા દ્રુપતકેરૂં ખરચ્યુ થયું ધુળધાણી. ॥ ૧૮ ॥ દુરીયોધન પડયો ચઢીને બોલ્યું અમારૂં નામ, અત્યારે અમારા પાંન્ડવ હોય તો, તરત કર્યું હોય કામ ॥૧૯॥ અગારો ન્હો હીરા હડતાયા, ત્યાં શો અમારો ઉપાય, એટલે સત્ય પુરૂશોના પ્રત્યે બોલ્યા યાદવ રાય ॥ ૨૦ ॥ પાન્ડવના તમે વખાણુ કીધાં, શું તેમનું કષ્ટ કાપો; પાંચમાનો કહી એક બતાવું, તેને તમે શું આપો ॥૨૧॥ તવ ચારે સતિયા એમ બોલ્યા, બતાવો ઓળખી લૈયેઃ અમારા સુકીત આજ સુધિનાં, તેને અરપી દૈયે. ॥૨૨॥ વનમાળી કહે વચન આપો, તવ દીધાં વચન; એટલે ખડખડ હશી પડયા, પોતે જુગજીવન. ॥૨૩॥ ભીશમ પીતા કહે કેમ હસોછો હસવું આવ્યું શેમાંથી; પ્રભુ કહે તમે વચન દીધા, પાંડવ તે હોય કયાંથી. ॥૨૪॥ ભીશમ પીતા કહે સાબાશ તમને, ઓરે દેવાધી દેવ; વ્રદ્ધ થયા પણુ મશ્કરીની, ન ગઇ તમારી ટેવ ॥૨૫॥ ગોવીંદ કહે ગમ્મત ઘડી, કહી પ્રભુ સંચરીયા; જઇ પોતાને આસન બેઠા, વચન પોતે વરીયા. ॥૨૬॥ ભક્તને માટે ભુદરજીને, ઘણીક ચીંતાય; આગળથી પેરવી કરી મુકી, ભક્તોને વશ જગરાય. ॥ ૨૭ ॥ એવે દ્રુપત ઘેર ગયોને, સંચર્યો સાતમે માળ; વિશનો પ્યાલો ઘોળીને ભરીયો, વ્યાસજી ઉપર કાળ. ॥૨૮॥ ચોધારે આંસુ ચક્ષુમાં ચાલે, કરે અતી પરીતાપ; વેદમ વ્યાસજી હું તો મરૂ તે, તમારે માથે પાપ. ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને પ્યાલો પોતે, મોઢે માંડયો જે વારે; વેદમ વ્યાસજી આવીને

ઉભા, પાડયો પ્યાલો તે વારે ॥ ૩૦ ॥ તમાચો મારી ઢોળી નાંખી, મુખ વધા વચનઃ શા શારૂ આપઘાત કરે છે, ઓરે મુરખ જન ॥ ૩૧ ॥ દ્રૂપત કહે ઓરે મ્હારાજા, તમે તો શત્રૂ માહારા, જગતમાં વગોણું કરાવ્યું, બતાવ્યા ઉપાય સારા ॥ ૩૨ ॥ કહેણી કરાવી વિશ્વમાં માંથે, પઇસામાં મુકી પુળી, એક રૂપાળી દીકરી સારૂ શોને ચઢાવ્યા શુળી. ॥ ૩૩ ॥ એવું લાંછન માથે આવ્યું, હવે જીવી શું કરૂં; તમારા કહેવા પ્રમાણે કર્યું તે, વિષ ઘોળીને મરૂં ॥ ૩૪ ॥ તમોએ માઠી મતી મને દીધી, કામ કોથી નવ થયું, પાંચ પડયા ને છઠો ઉતરીયો, માંછલું અદ્ધર રહ્યું ॥ ૩૫ ॥ વળતી વેદમ વ્યાસજી બોલ્યા શું ગભરાયો છેક; તારી પુત્રીના લાયક ન્હોતો, એમાંનો વર એક ॥૩૬॥ દ્રૂપત કહે પુત્રીના લાયક કેમ જણાતો નથી; વ્યાસ કહે આવ્યો છે સભામાં; કામ ઉપર નહી મતી ॥ ૩૭ ॥ કન્યાની એને નથી ઇચ્છા, નહી જસ લેવાનો પ્રેમ; દ્રુપત કહે પ્રેમ વીનાને, ઉઠાડું કરી કેમ ॥ ૩૮ ॥ વ્યાસજી કહે જા તું સભામાં, ગોરૂને લૈ પરવરજે; રાજા રૂશી જાદવ લોકો, ત્રણે સભામાં ફરજે ॥ ૩૯ ॥ હાથ જોડીને સ્તુતી કરજે, ધરજે પુરણ પ્રેમ; ઉઘાડે છોગે કહેજે સભામાં, જેમ તને કહું તેમ ॥ ૪૦ ॥ કહીએ રૂપ રંગનું કામ નથી, ક્ષત્રી જોઇએ આપ; જાત છુપાવી બેશી રહેતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૪૧॥ એટલે ઉઠશે પાપના ભયથી, ચાલશે એની હામ; તેનામાં રૂપ રંગ નહી હોયે, પણ તે કરશે કામ ॥૪૨॥ દ્રૂપત કહે વારૂ મહારાજા, પાળું છું તમારી વાણ; તેમ છતાં કામ નહી બનેતો, કાઢીશ માહારો પ્રાણ ॥૪૩॥ એમ કહીને રાજા ઉઠયો, વ્યાસજી થયા વીદાય; દ્રૂપત રાજા આંસુ લુછીને, ચાલી આવ્યો સભામાંય ॥૪૪॥ દ્રોણીકને કહ્યું ઓરે મહારાજા, ચાલો તમે મુજ સાથ; એમ કહી સાથે લઇ ગયો, જાદવમાં જોડયા હાથ ॥૪૫॥ વળણ॥ પ્રથમ ગયો જાદવ મહીં; છે દ્રોણીક ગોર સાથ, વ્યાસ વલ્લભ કહે કરગરે; સહુને જોડી હાથ.

કડવું ૧૨૧ રાગ ઝુલણાની ચાલ.

અરે કોઇ ઉઠો ઉઠો રાય, મચ્છા વીંધી વરો કન્યાય; અરે મચ્છ વીંધી વરો કન્યાય; હું તો કહુ છું લાગી પાય. ટેક. જાદવ સભામાં દ્રૂપત કહે છે. કોઇ કરો માહારૂ કામ;નહી તો મહાની મશ્કરી થાશે, જાશે ક્ષત્રીનું નામ, અરે કોઈ ઉઠો. ॥૧॥ રૂપ રંગનું કામ નથી ને, ક્ષત્રી જોઇએ આપ; જાત છુપાવી બેશી રહે તેને, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. અરે. ॥૨॥

સર્વ જાદવ તવ પડયા વીચારમાં, દ્રૂપત દેછે પહોણુ,જાત છુપાવીને બેઠેલો, છે આપણામાં કોણુ અરે ॥૩॥ જદુ કુળમાંથી કોઇ ન ઉઠયું;રાજા ઘણો ગભરાયો; આક્રંદ કરતો આંસુ ભરતો, રાજ્ય સભામાં જાયઅરે. ॥૪॥ તવ દુરીયોધને મામાને તેડયો, જુઓ ગોરને લાવ્યો; ઘેર જઇવીચારી માહારો, વીવા કરવા આવ્યો. અરે ॥ ૫ ॥ તવ દ્રૂપત કહે રૂપ નવ જોઇએ, ક્ષત્રી જોઇએ આપ; જાણીજોઇને બેશીરેહેતેને, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ અરે ॥ ૬ ॥ દુરિયોધન કહે જુઓ માંમા, મુરખો દેછે પાપ; જાત છુપાવીને બેઠેલો ક્યો છે એનો બાપ. અરે ॥ ૭ ॥ મામો કહે છે ફાંફાં મારે, મનમાં નીશ્ચે મને, છેવટ એને આવવું પડશે, કન્યા લેઈ તુજ કને અરે ॥ ૮ ॥ રાજ્ય સભામાંથી કોઇ ન ઉઠયું, દ્રૂપત અતી અકળાય; આક્રંદ કરતો ને કરગરતો, બ્રહ્મ સભામાં જાય અરે ॥ ૯ ॥ ત્યાં લાગ્યો ફરવાને કરગરવા, સહુ સભા જોઇ રહે છે; હાથ જોડીને નમ્રતા પુર્વક; કેવું સભાને કેહે છે. અરે ॥ ૧૦ ॥ રૂપરંગનું કામ નથી મ્હારે; ક્ષત્રી જોઇએ આપ, જાણી જોઇ જાત છુપાવિ ન ઉઠે, તેને બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. અરે ॥૧૧॥ તવ ધરમ કહે અરજુન વીરા વિચાર કરો દલ સાથે; જાત છુપાવી આપણે બેઠા, પાપ આપણે માથે, અરે ॥ ૧૨ ॥ ભીમ કહે સાચું છે વીરા; કહોતો દઇવત દાખું; નહી ચડવુ પડવુ કૈં કરવું, થંભ ઉપાડી નાંખુ. અરે ॥૧૩॥ ધર્મ કહે તમે બેઠા બેઠા, ગુણ ગોવિંદના ગાવો; અરજુન વીરા કુળના હીરા, ઉઠો ઉભા થાવો. અરે ॥૧૪॥ ભીમ કહે ભલે અરજુન ઉઠો; હું બહુ રાજી થાવું કામ કરીને નાંખજો પડતું; તમને ઝીલવા આવું. અરે ॥ ૧૫ ॥ અરજુન કહે તમે બેશી રહોતો, ઉઠુ મ્હારા વીર; ભીમસેન ભાઇ ચીંતા તમારી, રહેશે મ્હારે શરીર. અરે ॥૧૬॥ વળણ ॥ તવ ભીમ કહે ચીંતા તજો ઓરે મ્હારા વીર; વલ્લભ વદે વાયુ તને, દીધી ધારણ ધીર.

કડવું ૧૨૨ રાગ સાખિની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, મચ્છવેધન મહીમાય ॥૧॥ ધરમરાયની આગનાલીધી,ઉઠયો ઈંદ્રનો તન; મોઢે ને માથે કેશ ઉગેલા, જોઇ રહ્યા જનારા. તંગીઓ કુરતુ અંગ પેહેરેલું, ફાળીયું બાંધેલું શીશ; મારગ જોઇને સભામાં પેઠો, જપતો શ્રી જુગદીશ ॥ ૩ ॥ દ્રૂપતરાજા લાગ્યો નીરખવા, અ-

કોણ ઊભુ થાય; બ્રહ્મ સભામાં આગળ આવી, દ્રુમને લાગ્યા પ.વ ૪॥ એ મહારાજા આગના આપો; સ્થંભે ચઢું હું આય;મચ્છાવેધનું કામ કરે તમારે પુન્ય પ્રતાપ ॥૫॥ તવ દ્રુમરૂશી ગાભરા બન્યા, આણે ા આ- બરૂ લીધી; વિચારથી આગના માગે, કેવી ફજેથી કીધી ॥ ૬ ॥ વિ- ચારથી સહુ વિસ્મય પામ્યા,આ તે શું કેહેવાય; મચ્છવેધ કરવાની આ ગ્ના માગે, સાચું કે જુઠું કળાય ॥૭॥ એવે અંતરયામી ઊઠીને,આવ્યા બ્રહ્મ સભાય; એટલે એમને પુછવા ચાલ્યો, સામો દ્રુપતરાય ॥૮॥એ મા હારાજા આ કોણ ઉઠયું દિસે છે કુપાત્ર; પ્રભુ કહે કુપાત્ર એ ન્હોએ, જાણજે તારો જમાત્ર ॥૯॥ દ્રુપતને તવ માઠુ લાગ્યું, મહારાજ બોલો વીચારી; ન કહેવાનું વચન કહોછો, ઘેહેલા થયા ગીરધારી॥૧૦॥ ડા- હાપણ તમારૂં હવે મેં જાણ્યું, કટુ વાણી થઇ કેવી; પ્રભુ કહે તે ખોટુ પડે તો. કરીશ માહારો બનેવી ॥૧૧॥ તવ દ્રુપત વિચારમાં પડીયો, આ શું બોલે અવીનાશ પછી બેઉ આંગળીએ વળગી, ગયા દ્રુમની પાસ ॥૧૨॥ આવાં દ્રુમને કહેવા લાગ્યા, કૃષ્ણે કર્યું ચરીત્ર, એ મહારાજા આગના માગે, શુ એ તમારો મીત્ર. ॥ ૧૩ ॥ એટલે દ્રુમને જ્વાળા ઉઠી, વિકટ વિચાર ધાર્યો મોહન સંરખા મશ્કરી કરે, મુને લજ ી માર્યો ॥૧૪॥ દ્રુમરૂશી કહે કૃષ્ણ પ્રભુજી, હું ઓળખું નહી અને પ્રભુ કહે ઓળખો નહીતો આવો નમ્યો છે શેને ॥ ૧૫ ॥ એવું સાભળી અતી અકળાયા, રિસ હળાહળ લાગે, ગોવિંદ કહેન ગભરાશો, શું તમ પાસે માગે ॥૧૬॥ દ્રુમરૂશી કહે કેડવો કાપડી, દીવસ એનો રૂ ઠયો; આગના માગે છે મહારી પાસે મચ્છવેધ કરવા ઉઠયો ॥૧૭॥ પ્રભુ કહે ત્યારે આગના આપો, થવાનું હશે તે થાશે; થંભે ચઢશે મેહેનતપ- ડશે તેમાં તમારૂ શું જાશે ॥૧૮॥ દ્રુમ કહે કેમ એવું બોલો, આગના કેમ અપાય; એનાથી કામ બને નહીતો, વચન મીથ્યા જાય ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે કાંઇ નહી જાય મીથ્યા, શું કરવા મત તાણો;દ્રુમરૂશીકહે હુ ઓળખું છુ તમે તે વાત ન જાણો ॥૨૦॥ મહારા મઠ પાસે રહેનારૂં,ગો વિંદ ગુણ ગાતુ તું;અન્ન તણા ઉધારા નીત્યે કોઠાં બીલાં ખાતુતું ॥૨૧॥ તેને રૂપાળી કન્યા દેખી ચડવાનું થયુ મન; એવાને આગના શું અપાવો ઓરે જુગજીવન ॥૨૨॥ પ્રભુ કહે ગમે તેમ હશે, તે ન કરો વિચા- ર; તમે તમારે આગના આપો, શીદ કરો છો વાર ॥ ૨૩ ॥ એટલે રીશ ભર્યા બોલ્યા રૂશી; સંકટ તારૂ જાજો; પ્રભુને ને માહારે વચને, જા ... ની ગાજે ॥૨૪॥ ...એ આગના અપાવી માટે, તે ફળ તને

મળજો; શીશ નમાવી અરજુન બોલ્યો, વચન તમારૂ ફળજો ॥ ૨૫ ॥ એમ કહી નીચી દ્રષ્ટીએ, ચાલ્યો સતી સુત સુભો; સકળ સભા જોઇ રહી છે, જઇ જળકુન્ડે ઉભો ॥૨૫॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું દ્રૂપદને, એની કને તું રેહેજે; હું મ્હારા આસન પર જાવું, જે જોઇએ તે દેજે ॥૨૭॥ એમ કહી આસન બેઠા, છત્રપતી ઓચરે, જુઓ મામા દ્વારીકાં વાળો કાળો દોડાદોડ કરે ॥૨૮॥ મામો કહે છો ફાંફાં મારે, છોને મરે સહુ મથી; રૂપાળી તુને પરણાવ્યા વીના, છુટકો થવાનો નથી ॥૨૯॥ એવે અરજુન ઉભો રહયો છે, દલમાં નથી કાંઇ દુખ;દુર્યોધનવાકોવળી વળી, જુએ એનું મુખ ॥૩૦॥ નેત્ર નાશાકા ચહેરા જોઇને, મામાને કહ્યું આ કેવો; મુજને તો આભાશ પડે છે, જાણે અરજુન જેવો ॥૩૧॥ મામો કહે અરજુન હશે તો, થાશે કાળો કહેર, ભીમ ગમે ત્યાં સંતાયો હશે, જવા નં પામીયે ઘેર ॥ ૩૨ ॥ દુર્યોધન કહે તમે તપાસો, આકે અરજુન કોય; મામે જોઇ વીચારી કહ્યુ, આતો અરજુન ન્હોય, ત્રણ ત્રણ વર્ષનાં વ્હાણાં વ્હાયાં; નથી વાર થઇ થોડી, હોય તો જરાયે ન રેહે છાના, થઇ ગયા રાખોડી ॥૩૪॥ દુરીયોધન કહે સાચુ મામા, હવે ટળ્યો મ્હારો વ્હેમ; મુએલા કયાંથી હાંઇ આવે. કાં અરજુન કાં ભેમ ॥૩૫॥ મનથી પરણે મનથી દાંડે, મુરખ કરે મનસુબા, એવે અરજુનની સામા, દ્રૂપત દરોણીક ઉભા ॥૩૬॥ દ્રૂપત કહે ઉભા થનારા, સ્વારથ આજ અમારો; જે જોઇએ તે સામગ્રી માગો. શું જોઇએતમારે ॥ ૩૭ ॥ અરજુન કહે દ્રૂપત રાજા, કષ્ટ અમારૂ કાપો; બાણ ધનુશ ને બાણનો ભાથો; એટલું અમને આપો ॥૩૮॥ તવ દ્રૂપતે આજ્ઞાકીધી, શેવકને તેવાર; દાસોએ લાવીને આગળ મુકયા, દસ વીસ ત્રીસ હથીઆર ॥૨૯॥ અરજુન આયુધ જોઇને બોલ્યો, માપ મ્હારૂ તમે માપો, આ હથીઆર કામના નહી એકે, કરણના આયુધ આપો ॥ ૪૦ ॥ તવ ધરૂપત ગયો કરણ કન, ઉઠયો આ કામ કરનાર; તેતો મહારીકને માગે, તમારાં હથીઆર ॥૪૧॥ માટે કીરપા કરીને આપો, કામ હું રંકનું થાય, કરણ બોલ્યો દુરીયોધન કહે તો, આયુધ એ અપાય ॥૪૨॥ દ્રૂપત દુરીયોધન કને આવ્યો, માહરૂ કષ્ટ કપવો, તમારા કરણરાય કનેથી, ધનુષ બાણ અપાવો ॥૪૩॥ તવ દુરીયોધન ગાજીને બોલ્યો, આઘો જા દુરમતી; કોણ કુજાતી ઉભો કર્યો છે, આયુધ મળવાનાનથી ॥૪૪॥ તવ ધરૂપતરાય એ ગગો ઉભા, ગભરાયું ઘણું મન; એટલે આસનથી ઉઠી આવ્યા, પોતે જુગજીવન ॥૪૫॥ ધરૂપતને કહ્યુ કેમ ગભરાયો, કેમ વીપ્રીત થઇ બુધ; ધરૂપત કહે ઉભા થનારે, કરણના મા-

જ્યાં આયુધ ॥૪૬॥ દુરીયોધને ના પાડી; હવે શો ઉપાય; પ્રભુ કહે હથીયાર અપાવું, કેહેજે હાથે હાય ॥૪૭॥ એમ કહી ગયા પાપીની પાસે, ઓચર્યા હરજી એમ; છત્રપતી એ આયુધ માગે, આપના નથી કમ ॥૪૮॥ આયુધ આપવા કબુલ કરો, રાયને પેચમાં લાવી, કામ ન થાય તો કન્યા દે તમને, એવું લ્યોને લખાવી ॥૪૯॥ પછી દો આયુધ ઉઠનારને, શું જંગલી થંભ ચડશે; ટાંટીયા એના અમળાઇ જાય છે, થરથરી હેઠો પડશે ॥૫૦॥ એટલે કન્યા તમોને દેશે, પેહેરામણી પુરપાટ; કહેતા હોતો ઉપર રહિને, ઘડાવું તમારો ઘાટ ॥૫૧॥ દુરીયોધન કહે વાવા મહારાજા, ધરૂપતને ચડાવો; લખાવરાવી કબજે નાંખો, મહારો ઘાટ ઘડાવો ॥૫૨॥ તવ પ્રભુએ રાયને તેડયો, બોલ્યા મુખ વચન; જો દસ્તાવેજ કરી આપે તો, આયુધ દે રાજન ॥૫૩॥ ઉભો થનારો થંભે ચઢીને, કરે મચ્છવેધ કામ; તો તો તે કન્યાને વરે, ખુશી છે તમામ ॥૫૪॥ પણ એનાથી થાય નહી તો, કન્યા તુ રાયને આપે; ઉભા થનારાનાં નાકને કાન તે. છત્રપતી હાંઇ કાપે ॥ ૫૫ ॥ એવું લખો તાંબાના પતરે, તો આપે હથીઆર; એમ કહીને સાન કીધી; લખવા જુગદાધાર ॥૫૬॥ તવ ધરૂપતે લેખ લખીઓ, તાંબાને પતરે સાર; માંમાએ કહ્યું દુરિયોધનને, નથી કામ થનાર ॥ ૫૭ ॥ ઉભા થનારાના ચરણ બેઉ જાય છે ફરિ ફાર, કન્યા તારા કરમની છે, ઠીક લીધો લેખ કરી ॥ ૫૮॥ દુરિયોધન કહે પત્ર લ્યો આ. ત્રિવા સામગ્રી કરો; ઉઠનારાનું નાક કાપવા, ઘશી મુકજો છરો ॥ ૫૯ ॥ માંમા હું એવું જાણુતો તો, કૃષ્ણ છે આપણા દ્રોહી; પણ એમણે આપણું ભલું કીધુ, ગુણ ન ભુલવો કાંઇ ॥૬૦॥ સાબાશ પ્રભુ શાબાશ પ્રભુ; તરિદ લીધી મુજ માટે; પ્રભુ કહે ઉપર રહિને, કરીશ તમારો ઘાટ ॥૬૧॥ તવ દુરીઓધન રાજી થયો, સમજ્યો ન અવળી વાણ; કરણ કને માગીને આપ્યાં, ધનુશ ભાથો બાણ ॥૬૨॥ જઇ ધરૂપતે અરજુનજીને આપ્યાં, ઉલટ અંગે ત્યાંયે, કુન્તી સુતે આયુધ લઈને, ભેરવ્યાં, ડાબી ખાંધે ॥૬૩॥ પ્રભુ જઇ સીંહાસન બેઠા, કામ કર્યું ધરી પ્રેમ, એટલામાં દુરીઓધનને તો, પડયો પેટમાં વ્હેમ ॥૬૪॥ અરજુને જ્યારે વડ વાંધ્યો તો,તે વારેથયું તું આમ; કરણનાં હથીઆર લઇને, અર્જુને કર્યું તું કામ ॥૬૫॥ માટે મામા અરજુન હોએ, મુને પડેછે વ્હેમ; માંમો કહે અરજુન હોય તો બીમ ઢાંકયો રહે કેમ ॥ ૬૬ ॥ એવી રીતે મન. વાળીને બેઠા, સાંભળને રાજન; પછી અરજુન જળ કુંડાળે, કરે પ્રભુનું સ્તવન ॥

॥૬૭॥ વળણાં સ્તવન કરે પ્રભુ તણું, જોડાને બે હાથ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે; જપતો દીનાનાથ.

કડવું ૧૨૩ બાવલિયાને દેખી રે એ રાગ.

રણછોડા રણછોડરે રે રે હો, તેમાં શોભા તમ તણીરે ॥ટેક॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન,સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન, અરજુનજીએ કરવા માંડ્યું છે સ્તવન. રણ. ॥૧॥ પ્રભુ મારે માથે પાપનું રણ ચઢીયું બ્રહ્મહત્યાના ભયથી અત્યારે ઉઠવું પડીયું,કોને કાજે કરેલું કામ રખડી કે રણ ॥૨॥ પ્રભુ નથી ઉઠયો કન્યાનું રૂપ જોઇ, નથી ઉઠયો વીશયજાળમાં મોહી,પ્રભુ નહી રાખે લજ્યા તુવણ કોઇ. રણ. ॥ ૩ ॥ કુબુધીના કૌરવે કપટ કીધાં, નાક કાન કાપવા માહારાં લખી લીધાં, દ્રુપતરાયે લખીને પત્ર સાંપી દીધાં રણ. ॥૪॥ નાક કાન જાળવી લેજો ગીરધારી, નહી: તો થાશે વિશ્વમાં ફજેતી અમારી, તે ફજેતી જાણીશ પ્રભુ હું તમારી રણ. ॥૫॥ મળે જસ તેના ભોક્તા તમે મોરારી; ઉભો થયો પાપનો વીવેક વીચારી, સઘળે શોભા રાખીને લીધા છે ઉગારી. રણ. ॥૬॥ વન્ડવેધનમાં ગુરૂની લજ્યા રખાવી, વિશ મોદીકથી વ્રકોદર લીધો બચાવી.લાખાગ્રહના અગ્નીથી દીધા છોડાવી રણ. ॥૭॥ હેડંબાસુર ચોરી કરી ગયો જે વારે, ભીમને સામરથ આપ્યું સામગીઆ તે વારે,ધાતાધ્રાચા નથી તમે તો કેવારે. રણ. ॥૮॥ કબીરાને ત્યાંથી છોડાવ્યા શ્રી શામે: રાખી લજ્યા ઊગાર્યા સકળ મુકામે,તેવી માહારી લજ્યા રાખવાનીઆ ઠામે. રણ. ॥૯॥ નથી થંભે ચઢવાનું સામ્રથ માહારૂં, માહારે માથે સાચો ધણી હું તને ધારૂં, માટે મુને દેજો સામળીયા સામ્રથ તારૂં. રણ. ॥૧૦॥ વળણ. સામ્રથ દેજો તમતણું, યશ લેવો તમ હાથ; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, રીજ્યા દીનાનાથ.

કડવુ ૧૨૪ રાગ આશાવરીનિ છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છવેધન મહીમાય ॥૧॥ અરજુને એમ સ્તુતિ કીધી, સમર્યા અસરણ સરણ; પછી સકળ સભા બેઠેલી, તેમને લાગ્યો ચરણ. ॥૨॥ વીપ્રોને નમીઓ ગુરૂને નમીઓ, કોઇ ન ચેતે એમ; પછી નમ્યો નારાયણને, પુરણ ધરીને પ્રેમ ॥૩॥ કન્યાના સામી દ્રષ્ટી ન કીધી,મન

થી પ્રાર્થના કરતો, સર્વની પ્રાર્થના કરીને, જળકુન્ડે પરવરતો ॥૪॥ સ- ભામાં ડાહ્યા ડાહ્યા હતા તે; કરવા લાગ્યા વીચાર;નોહે નોહે કોઇ નીચ જાતી, છે ઉંચનો કુંવાર ॥૫॥ ઉંચ વીના બીજો નવ નમે, ગમે તેવો હો ય; નીશ્ચે કામ એનાથી થવાનું,એમ વદે સહુ કોય ॥ ૬ ॥ ઉંટ ઉંચુ તાડ ઉંચો, પણ નીચ તેથી ના નમે, સાળીનું વ્રક્ષ નમે નીચું, તે સ- શ્વેને ગમે ॥૭॥ એવી સભામાં ચરચા ચાલી, બોલે ફાવે તેમ શ્રષ્ટી; અરજુન સામી માંડી રહી છે, સતી ધ્રુપતી દ્રષ્ટી ॥૮॥ એટલે એનીદા- શી બોલી, અમોને પડીયો વેમ, ગાભા ચુંથા પેહેરેલો પ્રાણી, તે સામુ જુએ કેમ ॥૯॥ ક્ષત્રીના સુત રૂપને રંગે, તેના સામુ નવ જોયું; જંગલ- નોએ જંગલી ઉઠયો, તે પર શું મન મોહ્યું ॥ ૧૦ ॥ કેવારના તેને જોયા કરોછો, પુછવા કીધું યત્ન; સતી કહે મુરખ દાશી, એ છે ઢાંકેલું રત્ન ॥૧૧॥ નહી અહંકારી નહી અભીમાની, નમ્રતા એની જણાતી; નીચનું ફરજન જાણશો નહી, છે કોઇ ઉત્તમ જાતી ॥૧૨॥ એટલે એની દાશીયો તે, વીચારમાં પડી સાર, જોઇએ જો હવે શું બને છે, વીશેશ નથી વાર ॥ ૧૩ ॥ એવે સમે દુષ્ટ બુદ્ધી, બોલ્યો દુરીયોધન; મામા ઉઠનારો કોણ હશે, વીચાર કરો મન ॥ ૧૪ ॥ મામો કહે કોઇ જંગલી છે રેહેનારો અઘોર વન; રૂપાળી કન્યા દેખીને, ચઢવાનું થયું મન. ॥ ૧૫ ॥ ચરણ અમળાઇ જાય છે એના, એતે શું સ્થંભે ચઢશે; પાંચ પચાસ ડગલાં ચઢતામાં, પાણીમાં આવી પડશે. ॥ ૧૬ ॥ કરણ કેરા આયુધ માગ્યાં, જાણીને મોહોટાનું નામ, માટે જરાએ ગભરાતો નહી, થવાનું તારૂ કામ. ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધન કહે ધીરજ વળી, ચીંતા હતી બહુ પેર; પણ હવે એ રૂપાળી કન્યા, આવી ચુકી મુજ ઘેર ॥૧૮॥ મામો કહે એક વીચાર લેતું, બતાવું તુજને આંટી, થંભે ચઢીને કામ કરવું, બહુ સ્થળ મ્હોતની વાંટી ॥૧૯॥ કદાપી કોઇ હોયે બળવંતો, થંભે ચઢતાં શું ચડે; પણ ત્રાજવા નીચાં ને આવાં,તેમાં ઉતરતાં પડે ॥ ૨૦ ॥ ખીલ્લથી ત્રાજવાની ડાંડિએ, પોચી શકે નહિ હાથ; પડતું મુકીને ડાંડી ગ્રહે તો, થાય અતી ઊતપાત ॥૨૧॥ ઝોલ્લો લાગે તેથી વાગે, ત્રાજવાં ઓમી જાય; એક તરફની સાંકળ ઝાલે, તો બીજું ઉંચુ થાય. ॥૨૨॥ ચ રણ મુકવો તેથી ન ફાવે; આવે લથડી ધરણ; થાંભલે થોડો પાછો આવી, જો મુકવા જાય ચરણ. ॥૨૩॥ પ્રથમ એક પગ મુકવો પડે, એકજ ત્રા- જવા માંય; એટલે પગના હેલકારાથી, ત્રાજવાં ખશી જાય. ॥૨૪॥ કોઇ રીતે નથી ત્રાજવામાં, ઉતરવા ઉપાય; કદાપી ત્રાજવામાં પડે, તો પણ

કામ ન થાય. ॥૨૫॥ શી રીતે ધનુ ચઢાવે, કેમ આવે નવેડો, વાંકુ વાળવા ધનુષ કેરો, કે જગે મુકે છેડો. ॥૨૬॥ એક તરફ મુષ્ટી બળ કરે તો તે નીચું જાય; બીજું ત્રાજવું ઉંચુ ચડે, ચરણ પહોળા થાય. ॥ ૨૭ ॥ લથડીને પડે પાણીમાં પુરણ થઇ રહે હુંશ; તે કરતાં કદી એમ માનો ચઢાવી શકે ધનુષ. ॥૨૮॥ પણ ત્યાંથી મચ્છ છ આઉ ઉંચુ, તાકવું જળ નિમાય. લોચનને પુંછ વીંધવું તે જળમાં કેમ દેખાય. ॥૨૯॥ એક બાણે ત્રણ કામ કરવાં, તે કદી કાળ ન થાય; એવી આંટી ઘાંટી ઘણી છે ચાલે નહી ઉપાય. ॥૩૦॥ દુરીયોધનનું મન વળાવી, જઇ બેઠો આસન; એવે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યો, દ્રુપતરાય વચન. ॥૩૧॥ ઉભા થનારા થંભે જનારા, ચઢવાને થાઓ સ્વચ્છ; વસ્ત્ર તમારાં નીચે ઉતારો, હ્યોભીડાવી દો કચ્છે ॥૩૨॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઉતરાવવાં વસ્ત્ર આ ઠામ; તેવી તમારે જરૂરશી છે, કામ કર્યાથી કામ ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને પાટીયે ગયો, સમરે સુંદીરશામ; સકળ સભા જોઇ રહીછે થંભને કીધો પ્રણામ. ॥૩૪॥ તંગીયો મ્હોતો કુરતુ મોહોટું, માંથે ફાળીયું એક; તે ભેર ચાલ્યો પ્રભુ સમરતો, ઇશ્વર સાથે નેક. ॥૩૫॥ પછી સ્થંભને બાથ ભીડાવી, ચઢવાનું મન કીધું; એટલે દ્રુપતના દાસોએ, પાટીયું તાણી લીધું. ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ પાટીયું તાણ્યું એટલે ધરીયો મન શું ટેક; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, એણે ડગલું ભરીયું એક.

કડવું ૧૨૫ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળજનમેજે રાજન; ધર્યો અરજુને મન ટેક, એણે પગલું ભર્યું છે એક. ॥૧॥ એની ઇશ્વર કરશે જેય, પછી પગલાં ભર્યાં છે બેય; પોતે સમરે અસરણા સરણ, એણે પગલાં ભર્યાં છે તરણ. ॥૨॥ એને પ્રસન દેવ મોરાર, પછી પગલાં ભર્યાં છે ચાર; ચઢતાં ન આવે ઉનો આંચ. એણે પગલાં ભર્યાં છે પાંચ. ॥૩॥ નથી ચઢવામાં પડવાનો ભય, એણે પગલાં ભર્યાં છે છય; એને જોઇ રહ્યા ચાર ભ્રાત, પછી પગલાં ભર્યાં છે સાત. ॥૪॥ એનો નથી ક્ષત્રી જેવો ઠાઠ, પછી પગલાં ભર્યાં છે આઠ; દેખી દુષ્ટને મન બળે દવ; એણે પગલાં ભર્યાં છે નવ. ॥૫॥ એને ઇશ્વર અપાવે જસ, એણે પગલાં ભર્યાં છે દસ, નથી પેહેર્યા શરીરે શણગાર, એણે પગલા ભર્યા અગીઆર. ॥૬॥ જીભે જપે છે જુગદાધાર, પછી પગલાં ભર્યાં છે બાર; એને ચઢતાં ન આવેફેર,

એણે પગલાં ભર્યાં છે તેર. ॥૭॥ ધણી વિદ્યાવંતમાં આધ, પછી પગલાં ભર્યાં છે ચાદ;એનો ચઢવાનો સારો હુંનર, એણે પગલાં ભર્યાં પન્નર ॥૮॥ નથી ચાવીયાં મુખ તંબોળ. એણે પગલાં ભર્યાં છે સોળ; નથી ચોળ્યાં શરીરે અત્તર;એણે પગલાં ભર્યાં સત્તર. ॥૯॥ થંભ થાય છે કડકડાટ, એણે પગલાં ભર્યાં અરાડ;જોઇ રહી દ્રુપતી ઓગણી, એણે પગલાં ભર્યાં ઓગણી. ॥૧૦॥ એતો ચઢતાં જપે જુગદિશ એણે પગલાં ભર્યાં છે વીસ; એતો ઇશ્વરને આરાધે; પછી દસ્કેને દસ્કે વાધે. ॥૧૧॥ એને માંથે છે સાચો ઇશ, એણે પગલાં ભર્યાં છે ત્રાસ; એને માથે સાચો વનમાળી. પછી પગલાં ભર્યાં છે ચાળી.॥૧૨॥ એની ચઢવામાં નહી કચાસ, એણે પગલાં ભર્યાં પચાસ; પછી જણાવ્યું સુરાતન સાર, હવે તેનો કરૂં વીસ્તાર. ॥૧૩॥ ઝડપના દોહરાનો રાગ. ॥ શાઠ શીતેરને એંશી ને નું, સો બસે નીરધાર; પાંચસેને સાતસે પગ ભરીયા, ભરીયા છે હજાર ॥૧૪॥જાય સપાટે સુર સપાટે, કાયાથી નવ કાંપે; મોહોટી મોહોટી છલંગ મારે,વાદરપેરે ટાંપે ॥૧૫॥ વાયુ વેગે પરવરે છે, ચઢતા નાવે જોર; કેવી રીતે ચાલીયો જેમ, પતંગ માગે દોર. ॥૧૬॥ ચોટ ન ચુકે પગલાં મુકે, સભા વિસ્મે થાય; આવી રીતે કો નવ ચઢીયો, એમ કહે સોરાય.॥૧૭॥ ધસતો ધાયો ચઢયો સવાયો, જ્યાં છે આડો ત્રાંસ; દડબડ દોડીને એ આવ્યો, આડા ખીલા પાસ. ॥૧૮॥ વળણ॥ ખીલે જૈ બ્હાજી પડયો, જુએ શ્રી અવિનાશ; શરીર લટકતું નાંખીને, ખાવા લાગ્યો શ્વાસ.

કડવું ૧૨૬ રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈશંમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મચ્છાવેધન મહિમાય. ॥૧॥એક ઘડીવાર શ્વાસ લીધો, પછી વિચાર્યું એમ;બે ત્રાજવે બે ચરણ દેવા, ઉતરવા કરૂં કેમ.॥૨॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, માંમા આતો ન પડીયો; તમો કહેતા હતા કે પડશે, પણ પુરપાટે ચડીયો. ॥૩॥ માંમો કહે એ જંગલવાશી, ચઢવા હીમ્મત આણે; તાડે ને ઝાડે ચઢેલો માટે, ચઢવાની રીત જાણે. ॥ ૪ ॥ તે કારણથી ચઢી ગયો પણ, ઊતરવાની આંટી, ત્રાજવામાં આવવું તે, છે મરવાની ઘાંટી. ॥૫॥ માટે મનમાં રાખજે નિશ્ચે, છે એ કન્યા તારી; દુષ્ટ કહે હવે એમ લાગ્યું, રૂપાળી નારી મ્હારાં. ॥૬॥ અરજુને ત્રાજવા ભણી જોયું, બરોબર નજર માંડી; ઘણો લાંબો હાથ કરૂ પણ, હાન

થ ન આવે હાંડી ॥૭॥ થાંભલે થોડો ઉનરૂ પાછો. ત્રાજવે મુકુ પાય;તે
મુકતામાં હેલકારાથી. ત્રાજવું આઘુ જાય ॥૮॥ હું વચમાં ટટળીપડુ હે
ઠો, શું થાશે શામ શરીર; પડતુ નાંખી પડુ ત્રાજવામાં. ત્રાજવાં કેમ રે
સ્થીર ॥૯॥ પડતાં શરીર ધારણ રાખુ. નો મટે શોર બકોર; પણ ને ધા-
રણ રાખવાનુ, નથી મ્હારામાં જોર ॥ ૧૦ ॥ અરેરે હવે કેમ થવાનું, વી-
શ્વતણા મ્હારાજ; તમે ઉઠાડી થભે ચઢાવ્યો, હવે લેવા માંડી લાજ
॥૧૧॥ ચઢાવી બનાવો તે નગ શોભ. ઓરે વીશ્વમર નાથ; એવુ. આ
રાધન એણે કીધું, પ્રભુએ જાણી વાત ॥૧૨॥ ભક્તને આધિન ભુધરો
છે પોતે નંદકિશોર;અરજુનજીને અરપણુ કીધું એક કળાનું જોર॥૧૩॥
શરીરમાં તવ શક્તિ આવી, વીચાર સુઝ્યો મન; કોના કહો પણ કામ
કરાવે, પોતે જુગજીવન ॥ ૧૪ ॥ ધણી છે સાચો નથી કાચો, જે કરેછેતે
ઠીક, મીથ્યા મનમાં ભય રાખુ છું, હવે ન ધરવી બીક ॥૧૫॥ ધણીનું
ધ્યાન ધરી નાખ્યુ પડતું પોતે ગુણ ગંભીર;બે ત્રાજવે બેચરણપડયા, સ
રખે બોજેરહ્યા સ્થીર॥૧૬॥ સકળસભા ખડખડ હસી, ચઢનારને શાબા
શ;તેવું પ્રાક્રમ જોઇને પાપી. થઇ ગયો ઉદાસ॥૧૭॥જુઓ માંમા જુઓ
માંમા, જંગલી ઝપાટે ચડીયો; ત્રાજવે પડવાનીઆંટી કહેતાહતા,પણતે
ત્રાજવે પડીયો ॥ ૧૮ ॥ માંમો કહે ભાઇ ભત્રીશ તારૂં, નિકળી ગૈ એનિ
ધાંટિ; પણ ધનશ ચડવાનુ નથી, એ છે મ્હોટી આંટી ॥૧૯॥ ને આંટિ
થી ધરણ ઢળશે. ભરશે ભાયગ તારૂં; દુષ્ટ કહે રૂપાળી કન્યા.થાશે રમ
કડુ મ્હારૂં ॥૨૦॥ એરેઅરજુન ત્રાજવા માંહી, ઊભો રહયોછે સાર; તે
સમે એના સામુ જોઇને. વીચાર્યું જુગદાધાર ॥૨૧॥ સરવ સભા સુંદીર
શોભ, બહુ શોભે દ્રૂપતી; ત્રાજવા વિશે ભક્ત મારો, જરાએ શોભનોન
થી ॥૨૨॥ નહી વસ્ત્ર વાઘા પ્હેર્યા છે ધાગા, નથી કાંઇ સણુગાર એમાં
ઇજ્જત મારી ઘટે, કેહેશે શું ખુટયો ભંડાર ॥૨૩॥ એમ જાણીને ભ-
ક્તિની બીડે, ભુધરે પેરણા કીધી; નારદજીને બોલાવીને શીખ શામળીયે
દીધી ॥૨૪॥ તવ નારદજી સ્વર્ગ સંચરીયા, ઇંદ્રરાજાની પાસ; ઇંદ્ર
કહે પધારો મ્હારાજા, આવો મુજ અવાસ ॥ ૨૫ ॥ નારદ કહે નંદન તા-
રો, કુન્તાને આપ્યોજેહ; અરજુનછે નામએનું; મચ્છવેદ કરે તેહ ॥૨૬॥
પંચાળ દેશમાં દ્રૂપદને ત્યાં. કીધુ છે કામ આરંભ; વસ્ત્ર વાઘા નથીધાગા
નેઅંગે, એવો ચઢયો છે. થંભ ॥૨૭॥ જાદવ રહીયત રાજા રૂશી, શોભા
વંત મનાય; નેનાં મસો સુતનારો, થઇ તારી નીહાય ॥ ૨૮ ॥ ફોગટી
થાશે પ્હેર્યું છે, તુજ તન ગરીબ ઊડયું, લોક કહે છે એના બાપ

ના, ઘરમાં ખાવા ખુટયું, ॥૨૯॥ તે મુજથી સાંભળી ન શકાયું; માટે હું આવ્યો કહેવા; જાવો જઇને વસ્ત્ર પેહેરાવો, સભામાં શોભા લેવા॥૩૦॥ એમ કહીને નારદઋશી,ત્યાંથી થયા વીદાય; એટલે ઇદ્રે સર્વ દેવોને,એવી કરી આજ્ઞાય ॥૩૧॥ તેત્રીસ કોટી વેમાન બેસો;ચંદન પુષ્પ ભરીને; કુંડ ભાડંકાસાથે રાખો, અતી ઉલ્લટ ધરીને ॥૩૨॥ એમ કહ્યું તત્રસ્વર્ગના સુરા, તરત થયા તેયાર; ઇદ્રના સાથે અંત્રીક્ષ આવ્યા. કરવા જેજેકાર ॥૩૩॥ સત્યવાદી સભામાં બેઠેલો, તેને થયાં દરશન; તેત્રીશકોટી દેવને દેખી, વીચાર કરતા મન ॥૩૪॥ કેમ આવ્યા આ સુર સ્વર્ગના હર્શભ રેલા એવ; આ દેખી એમ વેમ પડેછે, સ્થંભે ચઢયો કોઇ દેવ ॥૩૫॥ કહેછે વેશ બહત્રી,ચઢયાછે વઇકુંઠરાય;કોહેકે બ્રહ્મા ચઢેલા,કોઇ કહે શીવદેખાય ॥૩૬॥ જે જેને ફાવે તે બોલે;દુષ્ટોને નાહ દરસન; તેનો જાણે જંગલવાશી, એમ કરે સમાજન ॥૩૭॥ એવામાં ઇંદ્રે અરજુન દીઠો, સ્થભે ત્રાજવા માંય; પુત્રને દેખી લજ્યા આવી, આયુધ લીધાં ત્યાંય ॥૩૮॥ વળણ ॥ આયુધ ઇંદરે કર ગ્રહ્યાં, પ્હેરાવવા સણગાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કરતા દેવ મોરાર. ॥

કડવું ૧૧૭ રાગ ભેરવના દોહરાની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણુજનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું મચ્છવેધન મહીમાય ॥૧॥ ઇંદ્ર રાજાએ ધનુષ લીધું; ઉપર લીધું બાણ, વસ્ત્રાભુષણ પેહેરાવા ધાર્યાં જુએ પુરૂષ પુરાણ॥૨॥પ્રથમ પેહેલું બાણ મારી, દઇવતદારૂણ દારૂણદાખ્યું; અરજુનજીનું પાત્રકુતે, સભામાં પાડી નાખ્યું॥૩॥ સકળ શભા ખડખડ હશી.ઇદ્રને અંગઉલટ; બીજે બાણે ક્ષૌર કરાવી, પેહેરાવ્યો મુગટ ॥૪॥ ત્રીજે બાણે મુખવાસ આપી; મોઢું કરાવ્યું લાલ; ચોથે બાણે તંગીયા ઉપર, પેહેરાવ્યો સુરવાલ ॥૫॥ પાંચમે બાણે કવચ બકતર, પેહેરાવ્યાં રહી સામો; છઠે બાણે કમ્મર પટો, સાથે જરીનો જામો ॥૬॥ પછી ગૌરાસ્તર બાણ માર્યું, ગૌરવર્ણ થયો સાર;તે પછી ઇંદરે બાણ મુકીને, પેહેરાવ્યાશણગાર ॥૭॥ રૂપે ગોરો કેહેડા કદોરો, તોરો મોતીનો માથે કડાં સાકળાં વેંઢવીંટી, બાંધ્યા બાજુબંધ હાથે ॥૮॥ કાનમાં કુંડળ હાર હીરાના, પેહેરાવી મોતિના માળા; અરજુનજીતવ વિસ્મયપામ્યો. આ શું શ્યામછોગાળા ॥૯॥ સર્વ સભા પણ વિસ્મય પામી, ખુશી થયા જગતપતી; પ્ર-

શુએ જાણ્યું ગંગેરો થયો પણ. તેજ જરાએ નથી ॥૧૦॥ સુકીત વીના તેજ ન હોયે, માટે કષ્ટ કપાશું; પાંચ જણાને વચને બાંધ્યા છે, સુકીત તેનાં આણું ॥ ૧૧॥ એમ જાણીને પ્રેરણા કીધી, બળદેવને તે વાર હળધારી તવ પુછવા લાગ્યા. ઓરે જુગદાધાર ॥૧૨॥ આજનું કૌતક કદી ન જોયું, આશ્ચર્ય દીઠું એણ; સ્થંભે જઇને સ્વરૂપ બદલ્યું, એ પ્રાણી છે કોણ ॥૧૩॥ વિઠલ વધા વડા વીરા, વેણ વદેલું થાપો; કુન્તા કુંવર એ અર્જુનજી, સુકીત તમારૂં આપો ॥ ૧૪ ॥ બળદેવજી કહે મશકરી મુકો, અરજુન માનુ કેમ; ભગવાન કહે બ્રહ્મ સભાની, પુંઠળ જુઓ ભેમ ॥ ૧૫ ॥ તવ બળદેવે જોઇને માન્યું, કહ્યું કે જયજય થાજો, મારૂં સુકીત આજ સુધીનું અરજુન અંગે જાજો ॥ ૧૬ ॥ એમ કહીને સુકીત આપ્યું, તેજ વધ્યું તતકાળ; સહુ રાજાના સરખો શોભ્યો, રીજ્યા નહી ગોપાળ ॥૧૭॥ ઉઠીને ગયા રાજ સભામાં સત્યવાદી કને આવ્યા; એટલે ભીષ્મને વીદુરજીએ, માન્ય દઇ બોલાવ્યા ॥ ॥૧૮॥ પાસે બેસાડી પુછવા લાગ્યા, ભીષ્મને વિદુરને દ્રોણ; ઓ મ્હારાજા સ્થંભે ચડીયો, એ તે પુરૂષ કોણ ॥૧૯॥ પ્રભુ કહે તમે બોલ્યાતા, બોલ્યાનું માપ માપો; કુંવર અરજુનજી છે, તમારાં સુકીત આપો ॥૨૦॥ સત્યવાદી કહે સાચું ન ભાસે, અરજુન કહિએ કેમ; પ્રભુ કહે જુઓ બ્રહ્મ સભાની, પુંઠળ બેઠો ભેમ ॥૨૧॥ કોઈ ન ચેતે તેમ જોજો, તવ જોવા મન મોહ્યુ; એકે એકે ઉંચા થઇને બ્રહ્મ સભામાં જોયુ ॥૨૨॥ લાંબો પોહોળો પોચતો દીઠો બળવંત વાયુ તન; પાંન્ડવને જીવતા જાણ્યા કે, ઘણા થયા પરસન ॥૨૩॥ સત્ય પુરૂષોએ સંકલ્પ કીધો, અરજુનની જય થાજો; અમારાં સુકીત આજ સુધીના અરજુનજીને જાજો ॥૨૪॥ તે ચાર સુકીત આવીયાં કે, તેજ વધ્યું અપાર; સરવે સભા ઝાંખી પડી. શોભ્યો સતી કુંવાર ॥ ૨૫ ॥ જેવી કન્યા તેવો જ બનીયો, ભુલ નહિ લગાર; વર કન્યાનું જોડું મળીયું. રહયો નહી ફેરફાર ॥૨૬॥ પ્રભુ જોઇને આનંદ પામ્યા, વર શોભે સરવથાં; પણ કન્યાના સરખો થયો તે. મુજ મન માનતું નથી ॥૨૭॥ દ્રુપતીને અભીમાન રહેશે કેહેશે થયો મુજ જોડ; એનાથી વિશેષ શોભાવું ત્યારે; નામ મ્હારૂં રણછોડ ॥૨૮॥ એમ ધારી જઇ આસન બેઠા, વાત વિચારી લીધી; ભક્તને માટે પ્રેરક પ્રભુ, પ્રેરણા રૂક્મને કીધી ॥૨૯॥ તવ રૂક્મ રૂષીને વિચાર આવ્યો, હું તો વિષમય પામું; અરજુનજીને જોઇને જુએ ચારે ભાઇના સામું ॥૩૦॥ આ હતા જેવા તેવાને તેવા; ઉપર ગયો જેહ; વસ્ત્ર આભુષણથી અંગ શોભ્યું, કોણ હશે નર તેહ ॥ ૩૧ ॥

છતી વિદ્યાએ રહ્યું અજાણ્યો, એ તો મ્હોટી ઉણી; નિશ્ચય કરવા આસનવાળા, રૂશીએ માંડા સમાધી. ॥૩૨॥ જ્ઞાનદ્રષ્ટીએ બેવાથી જાણ્યું, છે કુન્તાના તન; સ્થંભ ઉપર અરજુન ચઢ્યો છે, પ્રમન જુગજીવન ॥૩૩॥ એવું જાણી સમાધી ઉતારી, દલમાં લાગ્યું દુઃખ; અરેરે પાંડવને તીછકાર્યા, શું દેખાડુ મુખ. ॥૩૪॥ એમ કરીને રડવા લાગ્યા, ચોધારે આંસુ જાય;સમુદ્રમાં જંપાપાત કરૂ, કલ્પાંત માંડયું ત્યાંય. ॥ ॥૩૫॥ વળણ॥ દ્રૂમે કલ્પાન્ત માંડીયું નેત્રે ભરતા નીર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, છોડવું ધાર્યું શરીર.

કડવું ૧૨૯ રાગ આશાવધનેર દોહરો.

જઇ પડુ તે સાગરમાંયરે, હવે હું તો શું કરૂરે; ॥ ટેક ॥ દ્રૂમ રૂશીએ આક્રંદ માંડયુ, કરે વિવિધ વિલાપજી; છતી વિદ્યાએ હું છેતરાયો. કીયા જનમનાં પાપરે. હવે હું તો શુ કરૂરે. ॥ ૧ ॥ આળસુને ઘેર ગંગા પધારે પણ, આળસુ ઊઠી નવ ન્હાયજી; જ્યારે ગંગાજી જતાં રહે તેની, પુઠે પાપી પસ્તાયરે. હવે. ॥૨॥ કાગની ચંચુમાં રત્નજ આવેને, મરકટને મોતી હારજી; તેવા પાંડવ મારે હાથ આવ્યા, જેવી કાયરને તરવારરે, હવે. ॥૩॥ અંધની નારી આભુષણ પહેરે પણ, અવરથા અવેનાર જાયજી;બેહેરાની આગળ શંખ પુકે તોહે,હાડકાં કરડયાં કહેવાયરે. હવે૦ ॥૪॥ ચકવીને માળે મોટા પધારે, ગરૂડ ગુણ ભંડારજી; તેવા મારે ત્યાં શેજ પધાર્યા; કુન્તા સતીના કુવારરે. હવે. ॥ ૫ ॥ કાપડી જાણી ટકવા ન દીધા, મેં મારા મઠના માંયજી; હરીજન દાતા દીનતા વળા,ફરિથી મુજ ઘેર કયાયરે. હવે. ॥૬॥ એમ અતીશે આક્રંદ માંડયું જોયું ધરમ રાયજી; ભીમ વીરા હું જે સમજાવું, આ વેળા કલેશ ન થાયરે હવે૦॥૭॥ એ બ્રાહ્મણે રડવા માંડયું છે.અરજુન થંભે જતાનોજી; ભીમ કહે એને રડવા દો વીરા બ્રાહ્મણ છે એ મતાનોરે. હવે ॥ ૮ ॥

॥ વલણ ॥ એજ મત નો વિપ્ર છે, કર્યા હતા તિછકાર;વદે વલ્લભ ધરમે કહ્યું, ભીમ તુજને ધિક્કાર.

કડવું ૧૩૦ રાગ આશાવરીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ, મચ્છવેધન મહિમાય. ॥૧॥ ધર્મ કહે ધિક્કાર તુને, હજી ન આવ્યું જ્ઞાન, બ્રાહ્મણની ને માતાની,કરણી,બેરીબેઊ સામાન્ય. ॥૨॥

મ કહીને ધરમ રાજા, છાના રાખવા ઊઠે;કોઇ ન ચેતે એમ જાણી,ઉભા દ્રુમની પુઠે ॥૩॥ એ મહારાજા આશું કરોછો, ખોટા ચઢશો કેમ નાહક; દેવો જોઇએ અરજુનજીને આવેળા આશીરવાદ॥૪॥ અમારૂં ભલું ઇછતા હોતો, આંસુ ન ઢાળો લોચન,એવું સાંભળી દ્રુમરૂશી;મુખ વદ્યા વચન ॥૫॥ ઓરે ધરમ મ્હારી આગળ, છુપાવી રાખી જાત,શું હું શત્રૂ હતો તમારો, કરત કોઇને વાત ॥૬॥ ધરમ કહે ભુલ અમારી; હવે ન દેવો દોશ; બનનાર વસ્તુ બની ગઇ, જળ વહી ગયે શો શોષ ॥ ૭ ॥ તવ દ્રુમ રૂશી રહી ગયા છાના, કહ્યું પાંડવ જય થાજો; આજ દીન સુધીનું સુકીત મ્હારૂં, અરજુનને અંગે જાજો ॥ ૮ ॥ અરજુનને સુકીત સોંપ્યું, વધ્યું તેજ અપાર; ધરમરાય ઠેકાણે બેઠા, જોયું જુગદાધાર ॥૯॥ દ્રૂપતી કરતાં અરજુન શોભ્યો, મહતા ઉતારી નાંખી; તેજતણો બીંબકાર છુટયો, કન્યા પડી ગઇ ઝાંખી ॥૧૦॥ પ્રભુ જોઇને આનંદ પામ્યા વર શોભ્યો સર્વથી; રવિથી ઝાંખો દીસેછે માટે, મુજ મન માનતું નથી ॥૧૧॥ અઢળક ઢળીયો પોતે સામળીયો, કાંઇ ન રાખી ન્યુન્ય; ભક્તને હરજીએ અરપણ કીધું, એક વરસનું પુન્ય ॥૧૨॥ એટલે અંગમાંથી તેજ છુટયું, શોભા વધી ગઇ ઘણી, સુર્યના તાપને એની શીતળતા જાણે બીજો દીનમણી ॥ ૧૩ ॥ ઉપર સુર્ય અરજુન વચમાં, બેઉનો તેજ પ્રકાશ; તે તેજ પડયું કુંડના જળમાં,જળથી થયો ચોદીશ ભાશ ॥ ૧૪ ॥ તે આભાશે સભા શોભી; તેજ તણો બીંબકાર; ઝબુક ઝબુકારા મારે, જોએ દ્રૂપતી નાર ॥૧૫॥ મોઢુ ઉતારિ બોલી એ નારી, સાંભળો સૈયર સહિ; આ વરસ્થંભે ચડયો તે મુને, પરણશે કે નહિ ॥ ૧૬ ॥ દાશીયો જોઇને વિસ્મય પામી,થૈ ગયું કાળજું કાચું;લકયું રત્ન તમે કે હેતાંતાં, બૈ તમ બોલ્યું સાચું ॥૧૭॥ ગભરાશો નહી એ વરવરશે,તવ મન ધીરજ આવી;દ્રૂપતી સામુને સામુ જુવેછે, પ્રેમ પતી ભાવ લાવી. ॥૧૮॥ એવે અરજુને ધનુશ લીધું, ચઢાવવા વીચાર; જાણ્યું કે અંક છેડા કયાં મુકુ, શા પર દેવું ભાર ॥૧૯॥ એકજ ત્રાજવે ટેકો મુકીને, જો કદી ભાર દેવાય; તો બીજુ ત્રાજવું ઉંચું ચઢે,ચર્ણ પોહોળા થઇ જાય ॥૨૦॥ એટલે ટટળી પડુ પાણીમાં, થાય સભામાં હાંશી; થંભને ટેકો દે ભાર દેવું. તો વણ ફાંશીએ ફાંશી ॥૨૧॥ ધક્કાથી ત્રાજવાં જાય આઘાં, ઝોલા ખાઇને પડું;કેમ કરી ધનુષ ચઢાવું, કયાં લગી હું રડવડું ॥૨૨॥ શરિરનો મધ્ય ભાગ નાખી, તે પર દો આણીઆણ; સાહ્ય કરતાં ... પેસે, તો થાય મરણ મ્હારૂં ॥ ૨૩ ॥ આવી મુશ્કેલી જોયું સહે જો-

તું, જાણી મુકયો એક છેડો; જરા દબાવતાં પેસવા માંડયુ, જાણ્યું કે આવ્યો નવેડો॥૨૪॥તરત પાછુ ઉપાડીલીધું, ગભરાયો અપરમપાર;અરેરૈં ચઢાવી બનાવ્યો, ઓરે જુગદાપાર ॥૨૫॥ પાકી મશ્કરી મ્હારી કરાવી; શું કરવાને ચડાવ્યો; વસ્ત્ર આભુશણ તેજ વધાર્યું, મરવા દીપાવ્યો ॥૨૬॥ આટલી આંટી મ્હોતની ઘાંટી, તેમાંથી તમે ઉગારો; પ્રથમ જેવી બાંહ્ય ઝાલી તેવી, ઝાલાને પાર ઉતારો ॥ ૨૭ ॥ એવી સ્તુતી કરી પ્રભુની, પુરણ ધરીને પ્રેમ; તવ પ્રભુએ શામું જોયું, ગુંચવાયછે હજી કેમ ॥૨૮॥ ભક્ત તણી ભીડ ભુધરે જાણી, આપ ચીંતામાં પેઠા, ગોવીંદ વાયુને ગોળો થઇને નાભી ઉપર જઇ બેઠા ॥ ૨૯ ॥ દુંટી ઉપર હડો વાગે, એમ લાગ્યું જે વાર; અરજુનજીને આસ્તા બેઠી,અણી મુકી તે વાર ॥ ૩૦ ॥ જોર કરિને દબાવી, પેઠું નહી અણીઆરૂ; અરજુને જાણ્યું ધણી છે સાચો, શા સારૂં ભય ધારૂ ॥ ૩૨ ॥ એવું જાણી બીજો છેડો, ધનુશકેરો જેહ. એકજ હાથે જોર કરીને, વાંકું વાળ્યું તેહ ॥૩૨॥ બીજે હાથે દોર ચઢાવી, તેવો થયો ટંકાર; ધનુશ ચઢયુ એટલે તો બોલ્યો અંધ કુંવાર ॥૩૩॥ ઓ માંમા તમો કહેતાતા, ચાહ્ય તેમ મરશે મથી, પણ ધનુષ કરણ રાજાનું, એનાથી ચઢવાનું નથી ॥ ૩૪ ॥ મામો કહે ભાઇ ભોગ મ્હારા, મેં તુને કહ્યું એવું; પણ નીચુ જોઇ બાણ ઉંચુ, મારી કરે કામ કેવુ ॥૩૫॥ એક બાણ શું ત્રણ કામ કરશે, જો મનમાં વિચારી; દુર્યોધન કહે એછે આંટી, કન્યા થવાની મ્હારિ॥૩૬॥ એમ પાછો મન વાળીને બેઠો, સાંભળને તું રાય; આ ઠેકાણે સીધાન્ત લેવું, કેવું ગાંડું દેખાય ॥૩૭॥ દુરીયોધનની બોલીચાલી, રીતી નીતી જેહ; તે પ્રમાણે જે જન રાખે; દુરીયોધન તુલ્ય તેહ ॥૩૮॥ પાંડવની સંતોશ શીલતા, રીતીનીતી સુદ્ધ વાણી; દીનતા દયા એવી રાખે, તે પાંડવ તુલ્ય પ્રાણી ॥ ૩૯ ॥ કથા તો દ્રષ્ટાન્ત રૂપી, સાધાન્ત એનું કેવું, જેવી જેની રીતી તેવું, તેને જાણી લેવું ॥૪૦॥ ઇતીહાસ કઉરવ પાંડવ કેરો, તે જાણવે નથી મુક્તી; મુક્તીને માટે જાણી લેવી; નીતી અનીતીની યુક્તી ॥ ૪૧ ॥ વળણ ॥ યુક્તી મુક્તી કારણે જાણવી શ્રોતા જન; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે; શું કર્યું ઇંદ્રને તન.

કડવું ૧૩૦ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને

સંભળાઉં, મચ્છવેદન મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજીએ ટંકાર કીધો,પદા વી ધનુશઃ વિચાર કીધો મચ્છ વિંધવાને, હૈયામાં ધરી હુંશ ॥૨॥ એ- વામાં દુરિયોધનરાજાએ, બોલાવ્યો રાજાકરણ, કહ્યું કે આ મચ્છવેધકર શે, વરશે ઉતરી ધરણ ॥૩॥ કાળે મોઢે જાવું પડશે, આપણને ધિક્કાર, કરણ કહે જો દુરિયોધન, સુજ મનનો વિચાર॥૪॥ચઢનારોમચ્છવેદ ક- રશે. તેવજ મારિશ બાણ, ત્રાજવામાંથી નિચે નાંખી, કાઢુ એના પ્રાણ. ॥૫॥ નીચે પડે તવ સરવે ભાઇએ, મારી પમાડવો મરણ,તે વેળા હું દ્રૂ- પતીનું. કરિ જવાનો હરણ ॥ ૬ ॥ નીશ્ચે તુજને પરણાવવાની ચીંતા મુજને પેઠી, દુષ્ટ કહે મુજને એમ લાગ્યું,હવે મ્હારે ઘેર બેઠી ॥૭॥ આ- શા આપી કરણ ગયો, જઇ બેઠો આસન, શકુની માંમાએ સમજાવ્યા. અંધ તણા સૌ તન ॥૮॥ સાવચેતીથી શરવે બેસો, હાથ ગ્રહિ હથીઆ ર, તવ કોરવો આયુધ લઇને, બેઠા થૈ તૈયાર ॥૯॥ તે સહુ સભાએ નજરે જોયું, કોપ્યા કૌરવ કરણ, કન્યા સુખે નથી વરવાની, થસે દ્રૂપાળીનુ હરણ ॥૧૦॥દ્રૂપતનું ધુળધાણી કરશે, અંધ તણા કુંવાર; એવી ચરચા ચાલી સભામં, ભય ભર્યા સહુ સાર ॥૧૧॥દ્રૂમરશીએ કૌરવોને, દીઠા ગ્રહ્યાં હથીઆર; જાણ્યું કે એ અરજુન ઉપર, છેવટ દેશે માર ॥ ૧૨ ॥ એમ જાણીને સર્વ રૂશીને, ચેતવણી કરી એમ; આપણી સભામાંથીવર ઉઠ્યો, મરવા દઇએ કેમ ॥ ૧૩॥ આપણે એ વરના જાનેયા, હાંઘથીઉ- ઠયો માટે ન મરવા દેવો ॥૧૪॥ થનાર વસ્તુ હશે તેથાશે, કરવોકાળોકેર; કૈરવ વરરાયને મારે તો આપણે મારવા દેર ॥૧૬॥ એમધારી સૌ તૈ- યાર થયા, વઢવાને મન કીધાં; કૈકકહે હું મારીશ સરવે, કૈકેતુમડાં લી ધાં ॥૧૭॥ કૈ કહે આંખ્યો પુરવાને, મારવા ભસ્મના ગોળા; કૈક કહે આ ચમનીયોને ગોદે ફાડી નાખવા ડોળા ॥૧૯॥ કૈક કહે તુમડાં ફોડીશું, કૌરવને લેલાટ; બ્રાહ્મણ કોપ્યા ભક્તની બીડે, બેઠા બરોબર ઘાટ. ॥ ૧૯ ॥ એવામાં દ્રૂપતરાજાએ, દ્રૂપતીને એમ કહાવ્યું; હાથણી બેશી આવો સભામાં, ભવીશ ભલેરૂં ભાવ્યુ ॥૨૦॥ સણગારી હાથણી મંગા વી, ધરૂપતીયે તેવાર; સુઢમાં સોનાનો કળસ આપ્યો,શોભાતણો નહિ પાર ॥૨૧॥ધરૂપતી ઉઠી ઝરૂખેથી ઉતરી મ્હેલથી હેઠી, વરમાળા બે કરમાં લઇને, હાથણી ઉપર બેઠી ॥૨૨॥પુષ્કળ હાશી ચામ્મર ઢોળે. જોયા જેવી થઈ ખુબી; સભાની વચમાં જળ કુંડાળે, આવીને કન્યાઉ

ભી ॥૨૩॥ હરખી ઉઠવા ભીમસેન બળીયો,ઉંચો નીચો થાય; પણ એ નો ભુજ ઝાલી બેઠા છે, પોતે ધરમરાય ॥ ૨૪ ॥ અરજુનજીએ ધનુશ ચઢેલું, ધર્યું દ્વીભુજ વિશે; તે વેળાએ અરજુનજીની, ક્રાન્તી અલોકીક દીસે ॥૨૫॥ તે દેખી શેદેવ જોશીને, ઉપજ્યો અતી પ્રેમ; હશી હશીને ધરમ પ્રત્યે, કહેવા લાગ્યા એમ ॥૨૬॥ વળણ॥ શેદેવ કેહેવા લાગીયા આતો વાત અનુપ; વદે વલ્લભ જોશી કહે, જુઓ ભુપનું રૂપ.

કડવું ૧૩૧ રાગ કનડાની સાખીનો.

જુઓ જુઓ ભુપનાં રૂપ, ધનુશધનંજય ધર્યુંરે;જુઓ જુઓ અરજુનજીનું રૂપ, ધનુશ ધનંજય ધર્યું રે॥શેદેવજી મુખ બોલીયા, સુણો ધર્મ સુજાણ; ત્રણ ત્રણ વરસ દુખ વેઠીયું, તેતો આજ પડયું પરમાણ, ધનુશ ॥૧॥ લાખાગ્રહેમાં બાળીયા; દુષ્ટે કરી અન્યાય; ત્યાંથી ઉગરી વન રહ્યા,ભીમ પરણ્યો હેડંબા કન્યાય. ધ. ॥૨॥ હેડંબા ચોરી ગયો, દેનાર દેવને દુખ;તેને ભીમે મારીઓ,કર્યું છત્રેશ્વરને સુખ. ધ. ॥૩॥ પછી કળીરા લઇ ગયા; પોતાને અવાસ; યોગી વેશ ભીમે ધરી, કીધો દુષ્ટજનોનો નાશ. ધ ॥૪॥ તે પછી એકચક્રા ગયા, સ્થીતી કરી બહુ દન;બકરાક્ષને મારીયો, ભીમે ઉગાર્યો વિપ્રનો તન. ધ. ॥ ૫ ॥ નીત્યના પાંચ અજા હણે મનુશ મારે એક; હંનશ છ જીવ ઉગર્યા; કર્યો પુન્ય તણો વીવેક. ધ. ॥૬॥ ત્યાંથી દ્રુમને મઠ ગયા, સમર્યા અસરણાસણ,વિપ્રતણા પુજન કર્યા, અને નીત્યાન ચાંપ્યાં ચર્ણ. ધ. ॥૭॥ ટાઢ તાપ વેઠયા વન વિશે, દુખમાં ન રહી ન્યુન, દુખ વેઠી ભગવત ભજ્યા, તેતો આજ ઉગ્યું પુન્ય. ધ. ॥૮॥ વસ્ત્ર વપુપર કયાં હતાં, કયાં હતા સણગાર; તેજ મોઢા પર કયાં હતું ઢળ્યા અઢળક જુગદાધાર. ધ. ॥૯॥ સુર્યસમ છબી અરજુનની, જુઓ મ્હારા વિર; ધનુશ શોભે બે ભુજમાં, કેવો ઉભો છે ગુણ ગંભીર. ધ. ॥૧૦॥ વળણ॥ ગુણ ગંભીર વિર આપણો, ધરયું ધનંજય નામ; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, ભક્તને રીઝે રામ.

કડવું ૧૩૨ રાગ ધોળ.

બોલ્યા બોલ્યા વેશમપાયે વચનરે,સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજન રે ॥૧॥ અરજુનજીએ, ધનુશ ધરીયું હાથરે;શ્રદ્ધા રાખી સમરે શ્રીવૈકું-

ઠ નાથરે ॥૨॥ જોયું એણે મછના સામુ ગગનરે; દીસે નહી મચ્છાનું પુંછ લોચનરે ॥૩॥ આકાશ કેરા, વાયુથી મચ્છ ચઢી ચાકરે; વાયુવેગે ફરેછે આડો આંકરે ॥૪॥ અરજુનજીએ વીચાર કીધો મનરે; કેમ તકાશે મચ્છાતણું લોચનરે ॥૫॥ જળમાં જોઇ, તાકીને મારવું બાણુરે; મચ્છને જળને છેટું છ ગઉ પરમાણુરે ॥ ૬ ॥ મચ્છા હોએ સ્થીર તો તાકી સકાયરે; હવે મુને, ગુંચવણ પડી જગરાયરે ॥ ૭ ॥ સ્તુતી કીધી, તવ પ્રભુએ જાણ્યું રે; અંતરયામી હેત અતી મન આણ્યું રે ॥૮॥ પ્રેરક પ્રભુ પેરણા કીધી તે દનરે; મચ્છ પાસેનો બંધ કીધો પવનરે ॥૯॥ કરી કરૂણા પોતે શામ શરીરરે; સોવ્રણ મચ્છા તરત થઈ ગઇ સ્થીરરે ॥ ૧૦ ॥ તે દેખીને અરજુન માન્યું મનરે; હશી હશીને જપતો શ્રી જુગજીવનરે ॥૧૧॥ પછી પોતે જળમાં જોયું સતી તનરે; તવ દેખાયું મચ્છાતણું લોચનરે ॥૧૨॥ પડે મચ્છનો, પરછાયો જળમાંયરે, સ્થીર રહ્યાથી દરપણ તુલ્ય દેખાયરે ॥૧૩॥ પછી પોતે મચ્છ વીંધવા મન કીધું રે; ભાથામાંથી એક બાણ કરમાં લીધું રે ॥ ૧૪ ॥ તેના ઉપર શક્તીનો મંત્ર ભણ્યો સારરે; પછી તેના ત્રીભાગ ગણ્યા તે વારરે ॥૧૫॥ પેહેલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા તતખેવરે; વચમાં વિષ્ણુ છેલ્લા મુકયા મહાદેવરે ॥૧૬॥ વાયુ મંત્ર ભણ્યોને ન રહિ ન્યુન્યરે; ઉપર મેલ્યું ધરમ રાયનું પુન્યરે ॥૧૭॥ એવી રીતે બાણ કર્યું તઇઆરરે; પછી જોયું જળમાં સતીને કુંવારરે ॥૧૮॥ કેહેડયો વાંકી વાળી કરે મનસુબોરે; અરજુનજીતો ત્રાંસમાં ચઢી ઉભોરે ॥૧૯॥ ॥વળણ॥ અરજુન ઉભો ત્રાંસમાં, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે મચ્છવેધનો મહીમાય.

કડવું ૧૩૩ રાગ ટેક વિના કટાવનિ છાયા.

અરજુનજીતો ત્રાંસમાં ઉભો, ત્રાંસમાં ઊભો શોભે સુબો, મછ વીંધવા છે મનસુબો, આપ રૂદેમાં ઉલટ આણી, સમજણ શાણી, મીઠી વાણી, પ્રઉઢજ પ્રાણી, કામ વિખાણી, સમર્યા પોતે પુરૂશ પુરાણી, જુગજીવનને સાચા જાણી મન ઘાલીયું, અંગ ફાલીયું, બાણ ઝાલીયું, કલમીશ હણીયો, ગણીત ગણીયો, મંત્રજ ભણીયો, વેલ્લો વણીયો, હલકું લડાવ્યું, ધનુશ્ય ચઢાવ્યું, બાણ ચઢાવ્યું, આપ પડથી પાપજ ખોયું મનડું મોહ્યું, જળમાં જોયું કેહેડયોને તો વાળી વાંકી, ન જાય થાકી, બુદ્ધી પાકી, ન રહે બાકી જળમાં ઝાંખી, મછ તાકી, રૂં.

ગે રેલીયું; બાણ મેલીયું, ખુબ ઠેલીયું, ખરર લેઇને ચપળે ચાલ્યું, ન રહે ઝાલ્યું, ફંદે ફાલ્યું, માતંગ માહાલ્યું, હળહળ હાલ્યું, સણ સણ સણુસણુ, સરરર કરતું, થંભે ફરતું ભટડગ ભરતું, પાર ઉતરતું, પાછું ન ખરતું, પવન વેગથી જાણે મેઘથી, આભ વેગથી, વીજળી છટકી, ન રહે લટકી, ખરીજ ખટકી, ઝાય ઝટકી, પાડે પટકી, એવી કટકી, કેમ રહે અટકી, આવી પહોંચ્યું મચ્છની પાસે, તરકટી ત્રાસે, સાચુ ભાસે, અધર વાસે. ફરરરફુરરક ફર ફર બોલે, પોહોચ્યું રામના બાણની તોલે, ચડીયું ઝોલે, જરા ન ડોલે, બ્રહ્મા મંત્રે જબ્બર દોડયું; ન રહે ઓડયું, જુગતે જોડયું, એવું છોડયું ફટાક દઇને લોચન ફોડયું, પછી તે કટકો હેઠો પડીઓ; વિષ્ણુ કડકો ઉંચો ચડીઓ, નર દમ નડીઓ; જઇને અડીઓ, ઘાટજ ઘડીઓ, પુંછ ઉપર તો ઉલટ વ્યાપી, માપે માપી, નીશાની આપી; તે પ્રમાણે ખચક દઇને નાંખ્યું કાપી. ને પછી કડકો શંકર કેરો, મારે ફેરો. ઘાલ્યો ઘેરો, કામજ કીધુ, ચાલ્યું શીધું, જરા ન બીધું, ઉઠાવી લીધું, શીવને મંત્ર; બહુજ બળમાં, કોટી કળમાં, એકજ પળમાં; છરરરરરર છબાક થઇને ફેંક્યું જળમાં, દેખી દેવે કરી ફુલ વ્રષ્ટી, કાપી કષ્ટી. જુએ દ્રષ્ટી, સર્વે શ્રષ્ટી દુડંભા ડંકા દેવના વાગ્યા; સારા લાગ્યા; સઉ ભય ભાગ્યા; ભાગ્યવંત પાન્ડવો જાગ્યા; વલ્લભ વદે મછાની હોડ, પુરણ થઇને પોહોચ્યા કોડ; બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥ વળણ॥ જય જય શ્રી રણછોડજી કર્યું ભક્તનું કામ; શ્રોતા શ્રદ્ધા રાખીને, સમરો શીતારામ.

કડવું ૧૩૪ રાગ ઝડપનો દોહરો.

બાણ વડે જળ મચ્છ નાંખ્યું, વરત્યો જેજેકાર; તે સમે કરણરાય ઉઠયો, ઊઠયો અંધકુંવાર ॥૧॥ આયુધ લીધાં ભુજ વિશે, જુએ સઘળો સાથ; તે સમે ભીમ ઉભો થયો, મરડી ધરમનો હાથ ॥૨॥ છલંગ મારી આવ્યો સભામાં મનમાં ધરી મનસુબો; જળ કુંડને કીનારે જઇને, વાયુનો નંદન ઉભો ॥૩॥ ગરજના કરી ઘાટો કાહાડયો, વીરા ધારણ દેવું; ઉતરવાની તસ્દી ન લેશો પડો હું ઝીલી લેવું ॥૪॥ તવ દુરીયોધને બુમ પાડી, ઓ મામા આ ભેમ; મામાએ કહ્યુ મારગ ઝાલો, રઇએ કુશળખેમ ॥૫॥ ભીમને જોઈ મનમાં વિચાર્યું, પોતે રાજા કરણ; મ્હારૂ બોલેલું મીથ્યા જાશે, કરૂ કન્યાનું હરણ ॥૬॥ ભીમની દ્રષ્ટી ઉંચીહી.

ઠી. કન્યા હરવા જાય; એવે ભીમે જાતાં જોયો, ચીતમાં ચટપટી થાય. ॥૭॥ ભાઇનાં લાગ્યા ભાઇ ભોગવશે. કન્યાનું હરણ થાશે; મેહેનત કરેલી છુટી પડશે, ઇજ્જત અમારી જાશે ॥૮॥ એમ જાણીને દોટ મુટી, વાયુને કુંવાર, કરણનો જઇ કાન ઝાલી, ચોઢયા તમાચા ચાર ॥ ૯ ॥ કરણ રાજા ત્રાસ પામ્યો,આ મુજને કયાં નડીઓ;એટલામાં ભીમછલંગ મારી, હાથણી ઉપર પડીયો ॥૧૦॥ એટલે હાથણી થઇ બોંયભેગી, ત્રાકો દર કહેડ બાંધે, દ્રુપતીનું પાંગોઠુ ઝાલી લીધી પોતાની ખાધે ॥ ૧૧ ॥ કન્યા લઇને ત્યાંથી નાઠો, સભાની બારણે જાય; કુંભારના ઘરભણીએ આવ્યો જ્યાં પોતાની માય ॥૧૨॥ બારણેથી એમ બુમ પાડી, ઓ ત્રધ મા હું આવ્યો; જુઓરે જુઓ જનેતા, અમુલ્ય વસ્તુ લાવ્યો ॥ ૧૩ ॥ કુંતાએ જાણ્યું કયાં ખાવાનું, કાં રમવાનું હશે; કાં મુજને મરાવવા ફાંફાં, બોલતો હશે મશે ॥૧૪॥ એવું સમજી માતા બોલ્યાં, ભેયોનું ભેયારૂ; જે લાવ્યો હોય તેમાં બેટા, પાંચેનું સૈયારૂ ॥ ૧૫ ॥ ભીમે જઇ તવ કન્યા મુકી; શું બોલી તું માત; આજ સભામાં મચ્છવેધ કીધો, આપણો અરજુન ભ્રાત ॥૧૬॥ કન્યાનું ત્યાં હરણ થતુંતું માટે ઉચકી લાવ્યો; ન બોલવાનું તુતો બોલી,વીચાર કાંઇ ન આવ્યો ॥૧૭॥માતાને એમ ઠબકો દેછે, વાયુ દેવનો તન;તવ કુંતાજી રડવા લાગ્યાં, આંસુ ભર્યાં લોચન ॥૧૮॥બળ્યું આ જીવનું ઘડપણનું ફાવે તેમ બોલાય; કન્યા દેખી ભીમ લજ્યાયો, ઠીક બોલી ગયાં માય ॥૧૯॥ એમ જાણીને ભીમ બોલ્યો, શાને કરો વિલાપ, તમારૂ બોલ્યું પાળો નહી તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૨૦॥ એમ કહીને ત્યાં રહયો બેશી,સભા વીષે શું થાય;ભીમના તમાચા ખઇ વળ્યો પાછો, ક્રોધમાં કરણ રાય ॥૨૧॥ જળકુંડાળે ચાલી આવ્યો, બાણ ધનુશ પર લીધું; ત્રાજવામાં અરજુનજીને બાણજ ભોંકી દીધું ॥૨૨॥ અરજુનજીને તે બાણ લાગ્યું, પ્રાણજ ઊંચો ચડીયો; બાણને ધકકે ત્રાજવામાંથી અરજુન હેઠો પડીયો ॥ ૨૩ ॥ પડયો તેવો આવ્યો પાણીમાં કઉરવે કહાડયો બહાર; જળકુંડનીકીનારે નાંખી, દેવા માંડયો માર ॥૨૪॥ સો ભાઇઓને છ કારભારી, ઘણાક કોપે ચડીયા; તે દેખીને બ્રાહ્મણ ઉઠયા. મારવા તુટી પડીયા ॥૨૫॥ કૌરવમારે અરજુનજીને, છોડાવ્યા નવ છોડે; તુમડા લૈ બ્રાહ્મણ લોકો કપાળ સહુના ફોડે ॥૨૬॥ ભભુતીનેગોળા મારી, ડોળાપુરી નાખે;મડદાપાટુનોપ્રહારકરી મારો મારો ભાંખે ॥૨૬॥કૌરવ ઉપર દ્વીજ લોકોએ,ઘણુ તોફાનમચાવ્યું; એવામાં મજાપતને ત્યાં, ભીમને સાંભરી આવ્યું ॥૨૭॥ અરેરે એકલો

છે ભાઇ મ્હારા, એમ જાણીને ઉઠયો દોડતો, આવ્યો સુરો સભામાં,
રોસ ભરેલો રૂઠયો ॥ ૧૮ ॥ ભાઈ રોળાતો દીઠો સભામાં, મેઘનાદે
ગડગડીયો; વાયુ નંદન કોપ કરીને, જળકુંડ વિશે પડીયો ॥ ૨૮ ॥
થંભને બાઝ્યો ઘણોક ગાજ્યો. હસ્તીનીપેરે ત્રાડયો; બાર આઉનો ગાં-
ભલો તે, હચહચાવી કાહાડયો ॥૩૦॥ તવ કૌરવ ત્રાસ પામ્યા, થાશે
કાળો કેહેર; માંમો કહે ભાઇ સર્વે નાસો, માર્યા જઇશું ઠેર ॥૩૧॥એમ
જાણી અરજુનને મુકયો, મુંઢમતાના માઠા; ભીમના ભયથી હરામ ખો-
રો, જીવ લઇને નાઠા ॥૩૨॥ એટલે આવ્યા અંતરયામી, આવ્યા ત્રણે
ભ્રાત; ભીશ્મ વીદુરને દરોણઆવ્યા, વળી રોહણી કુંવાર ॥૩૩॥ખમ્મા
ખમ્મા કરી ઉઠાડયો, અરજુનને તે વાર; સૌ સભાએ પાંડવ જાણ્યા,
વરત્યો જેજેકાર ॥૩૪॥ સ્વયંવરની રીતી એવી, જેની થઇ કન્યાય;
તે એકલો રહે બાકી બીજા, સો સૌને ઘેર જાય ॥ ૩૫ ॥ પણ તે દાડે
પાંડવ જાણિ, રેહેવા કર્યો વિચાર; પાંડવને પરણાવ્યા પછી, વેરાઇ
જાવું સાર ॥૩૬॥ પાંડવ ઊપર પ્રેમ એવો,કોઇએ ધર્યો નહિ ગર્વ;આ
ગળ ચાલ્યા અરજુનજી ને, પુંઠે ચાલ્યા સર્વ ॥ ૩૭ ॥ ચાલી આવ્યા
પ્રજાપતને ત્યાં, પુરણહરખમાં પેઠા; ભોમી ઉપર આસન વિના, રાજા
રૂશી સહુ બેઠા ॥૩૮॥જાદવ સહીત સઘળા બેઠા,એટલે બેઠા ધરમરાય;
અરજુનજી ઘરમાં જઇને, માતાને પડીયો; પાય ॥ ૩૯ ॥ આશીરવાદ
મુને દો માતા, મેં કર્યું મચ્છવેધન, શુભ વેળાએ જનુની મ્હારિ, કેમ
કરો રૂદન ૧૪૦॥ કુંતાજી કહે ભીમ ગાંડો, લઇ આવ્યો કન્યાય, બ્હા-
રૈથી કહ્યું કે કાંઇ લાવ્યો, ઓરે મારી માત ॥૪૧॥ મેં જાણ્યું ખાવાનું
રમવાનું, બોલી જવાયું એમ; કેહ્યુંકે પાંચનું સહીયારૂ, એટલે બોલ્યો
ભીમ ॥૪૨॥ એણે કહ્યું કે આ શું બે.લ્યાં, વિચાર વીના આપ; હવે એ
બોલ્યું પાળો નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૪૩॥ તે કારણથી રડયા કરૂ
છું, ઓરે મ્હારા તન; એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, મુકો મા રૂદન
॥૪૪॥ તમારૂં બોલવું પાળવું મ્હારે; જો હોય પાંડુ બાપ; ભૈઓને મુકી
એકલો પરણું તો બ્રહ્મહત્યાપાપ॥૪૫॥તવ કુંતાજી રડતાં રહયાં,આશી-
રવાદજ દીધો; પછી જઇને ઓટલે બેઠો, માનો ખુલાસો કીધો ॥૪૬॥
એવામાં પ્રજાપત આવ્યો, જોવા ઘરની બ્હાર; વ્રકોદરને બોલાવીને, પુ
છયો સમાચાર ॥૪૭॥ કેમ આવ્યા છે રાજા રૂશી, શો આ ખેલમચાવ્યો
ભીમ કહે તમારા રાજાની, પુત્રીને હરી લાવ્યો ॥૪૮॥તેથી સૌ લાંઘવા
આવ્યાછે; કળકળીયો તમ રાય; તમોએ અમને રાખ્યા માટે, શીક્ષા

તમોને થાય ॥૪૯॥ એવું સાંભળી કુંભાર બોલ્યો; ગાંડીયા ગાંડુ કીધું; દયા જાણીને તમોને રાખ્યા, તેનું ફળ આ દીધું ॥૫૦॥એમ કહીને ર-ડતો રડતો, ગયો ઘરની માંય; નરને નારી રૂદન કરે, ધરમે સાંભળ્યું ત્યાંય ॥૫૧॥ ઉઠીને યુધીષ્ટર ગયા, પ્રજાપતના ઘરમાં, કહો કાકા કેમ રડો છો, શું આવ્યું ઉદરમાં ॥ ૫૨ ॥ પ્રજાપત કહે મારે કરમે, ક્યાંથી તમે આવ્યા; ગરીબ જાણી ઘરમાં રાખ્યા, રાજાની પુત્રી લા-વ્યા ॥૫૩॥ તારા ગાંડીયે ગજબ કીધો, ઘર મ્હારૂ લુટારો; ધરમ કહે કોણે કહ્યું, રડશો નહી નીશાસે ॥૫૪॥ કુંભારે કહ્યું ગાંડીયો તારો, કહી ગયો મને વાત; ધરમ કહે સાંભળો કાકા મુકો આંસુપાત ॥ ૫૫ ॥ અ-મે ક્ષત્રી નંદન છીએ, કુન્તા સતીના તન; પાંચ ભાઇ પાંડવ અમે તો કીધો મચ્છવેધન ॥૫૬॥ તેથી કન્યા લાવ્યા છૈયે,કાકા તમારે ઘેર; હ-રણ કર્યું હોય તો કાકા થયો હોય કાળો કેહેર ॥ ૫૭ ॥ પ્રજાપતને વી-શ્વાસ પડીયો, જે બેઠા ધરમરાય; દ્રૂપતરાયે ઘેર જઇને, મંડપ રચીયો ત્યાય ॥૫૮॥ મોકલ્યા બે પુત્રો પોતાના, કુંભારને ઘેર જાઓ; મચ્છવેધ કરનારાને કહીને, દ્રૂપતીને લઇ આવો ॥ ૫૯ ॥ કહેજો વાજીંત્ર અમે મોકલીયે છીએ પેહેલા; એટલે તમે વરવા માટે આવજો અમ ઘેર વેહેલા ॥૬૦॥ વળણા વેહેલા અમઘેર આવજો, એવું કહેજો તન; વ-લ્લભ વદે રાયે કહ્યું, લાવો ભગની ભોવન.

કડવું ૧૩૫ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશંપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; ચાલ્યા દ્રૂપતના બે તન, ગયા કુંભારને ભોવન ॥૧॥ કહ્યું નરને દ્રૂપતી લાવો,વાજાં મો કલીયે તવ આવો; કહ્યું અરજુને તતપર થાવો, ઓરડીમાંથી તેડી જા-વો ॥૨॥ કહેજો તમ તાતને સમાચાર,કહીયે પાંચ છે કુન્તી કુવાર; કહી એ મચ્છવેધ કર્યો એક હાથે; પણ પાંચ પરણવાના સાથ ॥૩॥ ધર્મ નો-કુળ શેહેદવ ભીમ, ચારને લઇ વરવાનો નીમ; હોય મરજી તો તેડુ કાહા-વો, નહી તો કાહાવજો કે તમે જાવો ॥૪॥ એવું સાંભળી ક્રોધે થયા પો-તાની બેહેનને લેઇ ગયા;જઇ તાતને કહ્યું કામ કરો, બાપ બેટી બેઉ જણ મરો ॥૫॥ કહાવ્યું મચ્છવેધના કરનારે, વરવાનું પાંચે અમારે; છીયે કુન્તા તણા પાંચ તન, વરશું સહુ બંધવ જન ॥ ૬ ॥ એકલાને તો વરવાનું નથી, કહીને આપી દ્રૂપતી;ઘણી નારી વરે નરકોય, એક

નારીને બે નવ હોય ॥૭॥ અમારિ બેહેનને પાંચ પતી; તેતો અમોને ગ મતું નથી; તવ દ્રુપતને ખોટું લાગ્યું પાછુ આડુ ભવીશ કયાં જાગ્યું. ॥૮॥ હવે માહરે જીવીને શું કરવું, વ્યાસના પર વીશ ઘોળી મરવું; એવું ધારીને મેહેલમાં ગયો, વીશ ઘોળી પીવા ત્યાર થયો ॥ ૯ ॥ તવ વ્યાસજી આવ્યા દોડી, પ્યાલો તમાચે નાંખ્યો ફોડી; શાને મરેછે મુઢ મતી. એના નશીબમાં પાંચ પતી ॥૧૦॥ જઈ પુછી જો કન્યાને વાત, તે કેહેતો મેળવજે હાથ; તવ દ્રુપત રાજી થયો પુછવા પુત્રી કને ગયો. ॥૧૧॥ બેન મચ્છવેધનો કરનારો, કેવુ કહે છે તે વાત વીચારો, એમ કે હે છે કે પાંચ ભાઇ વરીયે, બોલો બેટી હવે કેમ કરીયે ॥૧૨॥ બોલી પીતા પ્રત્યે દ્રુપતી મ્હારા ભવિશમાં પાંચ પતિ; તેમાં ડાહાપણુ તમે ન કરશો. કરશો તો પાપે પેટ ભરશો ॥૧૩॥ તવ લાગ્યું દ્રુપદનેસાચું, નથી વ્યાસજીનું કહેવું કાચું; એમ જાણીને પાછું પુછે, બેટા સતીસા ધ્વી તુંછે. ॥૧૪॥ વરે પાંચને તે શાની સતી. મને તે અકળામણ અતી બોલી દ્રુપતી સાંભળો તાત, તમે ધ્યાનમાં લેજો વાત ॥૧૫॥ તમે મં-ડપ જ્યાં રચો પીતા, ત્યાંતો કરજો ચંદનની ચીતા, તેને રાખવિ ત્યાં સળગાવી પરણીશ પતી પ્રેમ લાવી ॥ ૧૬ ॥ એક પરણીને સત્યે ચડી-શ, સળગેલી ચીતામાં પડીશ; પછી સજીવન નીકળીશ બ્હાર, પછી વરૂ બીજો ભરથાર ॥૧૭॥ એવી રીતીએ પરણીશપતી માટે સદા હું સતીને સતી; તવ તાતને લાગ્યું સારૂં, બેટી જોઇશપારખું તારૂ ॥૧૮॥ પછી વીચાર્યું દ્રુપત રાય,એછે પાન્ડવ કેમ મનાય; એવો સંદેહ ટાળવા પળીયો, જઇ કૃષ્ણપ્રભુને મળીયો ॥૧૯॥ પ્રભુ કુન્તા તણા આ તન,કેમ સાચું લાગે મુજ મન; બોલ્યા પ્રભુ તું સાંભળરાય, એતો લક્ષણથી વ-રતાય ॥૨૦॥ જેના જેના હશે ગુણ જેવા, તેના તુને દેખાડુ તેવા; હતા ઓરડા ધરૂપદ તણા, પાંચે શોભીતા સોહામણા ॥૨૦॥ તેમાં શું કર્યુંજુ-ગજીવન, ભર્યા એકમાં સીંહાહન જુદી જુદી તરેનાંશોભે; રાજ્યવંશી તણું મન લોભે ॥૨૧॥ બીજો ઓરડો તૈયાર કરી, તેમાં ઘણી ગદાયો ભરી ત્રીજામાં ભર્યા ધનુષ બાણ, એવું કરાવ્યું પુરૂષ પુરાણ, ॥ ૨૨ ॥ ચોથામાં પાનાં પુસ્તક ધરીયાં વેદ શાસ્ત્ર પુરાણે ભરીયાં; પાંચમામાં વસ્ત્ર શણગાર, એવું કરાવ્યું જુગદાધાર ॥ ૨૩ ॥ પછી બોલ્યા શ્રી વનમાળી, જો આ સઉ ઓરડા પુઠે જાળી; ત્યાં તું જોવા ર-હે સંતાઇ, હુંતો મોકલું જે પાંચે ભાઇ ॥ ૨૪ ॥ કહી પ્રભુએ ભક્ત બોલાવ્યા, તવ પાંડવ પાંચે આવ્યા; પછી બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત, માહારે કરવી છે તમને વાત ॥ ૨૫ ॥ એક સ્થળ જઇ આ-

શું સાર, જુઓ ઓરડા એટલી વાર, એવું કહી ગયા ગોપાળ, પેઠા ઓરડે સતીના બાળ ॥૨૬॥ પ્રભુ ગયા ધરૂપત પાસ, જાળીથી દેખાડે અવીનાશ; જુએ ધરૂપત શામ શરીર, પેહેલે ઓરડે પાંચે વીર ॥ ૨૦ ॥ દીઠાં સઘળાં સીંહાસન. માન્યુ એકલા ધર્મનું મન; માટે પોતે એકલા રહ્યા, બીજા ચાર નીકળી ગયા ॥૨૮॥ બીજે ઓરડે દીઠી ગદાયો, બીજા નીકળ્યા ભીમ ભરાયો; ત્રીજે ઓરડે ધનુશ બાણ, રહયોએકલો ઇંદ્રસંતાન ॥૨૯॥ ચોથે ઓરડે પુસ્તક પાનું, ત્યાંતો શેદેવનું મન માન્યું; પાંચમે આભુષણ પટકુળ, તે દેખીને પેઠા નિકુળ ॥૩૦॥ પેહેલે ઓરડેધરમ રાય, તેની જુએ ધરૂપત ચરચાય;જુએ ધરમ સીંહાસન;જોઇ બરબડા વીચારે મન ॥૩૦॥ ઈંદ્રપ્રસ્ત જાવું જે દન, કરાવું હાવું સીંહાસન.તેનો ધરૂપતે સાંભળ્યું કાન. આતો ધરમ ખરા ભગવાન ॥૩૦॥ પછી બીજે જાળીયે જાય,ભીમ ઊંચકી જુએ ગદાય;એતો જુએ હળવી ભારે, એક આવી ગદા તે વારે ॥૩૧॥ દશ હજાર મણછે ભાર, ઉંચકી વાયુને કુંવાર; એતો ધરૂપતના દાદાતણી ગમી ત્રકોદરને ઘણી ॥૩૨॥ પછી બરબડી બોલ્યો આપ, ચાહ્ય આવે ધરૂપતનો બાપ; પણ આ ગદા પાછી ન દેવું લઢીવઢીને પણ લેવુ ॥૩૩॥ પ્રભુ બોલીયા સાંભળ રાય, પછી ત્યાથી થયા વિદાય; ત્રીજે ઓરડે અરજુન જ્યાંય, બોલ્યો ધરૂપતરાજાત્યાંય ॥૩૪॥ એનું પારખું થંભે જોયું, પછી ચોથે જઇ ચીત પ્રોયું; પાંચે પાંનાં પુસ્તક શેદેવ, તેથી જાણીયા જોશી એવ ॥ ૩૫ ॥ પછી પાંચમે ઓરડે ગયા, જાળીયે ડોકુ કરી રહ્યા; તેમાં નીકુલ છેલ તે વાર, પેહેરી જુએ બધા શણગાર ॥૩૬॥ મોઢા આગળ દરપણ રાખે, નવ્ય ગમે તે બદલી નાખે; ટળ્યો ધરૂપતનો સંદેહ, ખરો નીકુળ ફાંકડો એહ ॥૩૭॥ પ્રભુ પાન્ડવ પાંચે સાચા; હવે વિચાર નહી મુજ કાચા, તમે અંતરયામી જાવો વાજાં મોકલું વાગતે આવો ॥૩૭॥ કહી રાજા થયો વીદાય, પછી બોલીયા જાદવરાય; પાંચ પાંડવોને બેલાવ્યા, સહુ ઓરડામાંથી આવ્યા ॥૩૯॥ સ્થળે લેઇ ગયા જુગદીસ, ક્ષઉર કરાવ્યું પાંડવશીશ, ઉતરાવ્યા શીશના કેશ, ધરાવ્યો રાજવંશી વેશ ॥ ૪૦ ॥ પેલા ધરૂપતે કીધી પેર, મોકલ્યું તેડું હરખભેર; વાજાં સાજ સહીત તે વાર, આવ્યા પ્રજાપતને દ્વાર ॥૪૧॥ કહી પાંડવને શુભ પેર, ચાલો વરવા ધરૂપત ઘેર; તવ સર્વને આનંદ થાય, ગયા કુંતા કને ધર્મરાય ॥૪૨॥ માતા મોહોડ માથે કોણ ઘાલે, કોણ રામન દીવો ઝાલે; બોલ્યાં કુંતાજી મુખ વચન. હવાં આપણ જેને ભાવન ॥૪૩॥ તેને સમજવાં માત તાત, કહ્યો જે પ્ર-

જાપતને વાત; માથે મોહોડ ઘાલે એની નારી,તેડે સૌસગાંને ન્યાત સારી ॥૪૪॥ ગયા ધરમ તેણીવાર, કહ્યું કુંભારને થાવો ત્યાર;તમારી સહુ જ્ઞાતી બોલાવો, અમને પરણાવવા આવો ॥૪૫॥ મોહોડ ઘાલે અમારી કાશી, પહેર્યાં હોડયામાં ન રાખે બાકી;તત્ર બોલાવી કુંભારે નારી તું તો પેહેરી ઓઢીને થા સારી ॥ ૪૬ ॥ વણ પૈસે ઉપમા લેવાઇ, થયા રાજા તણા વેહેવાઇ;તેડે સગાં વ્હાલાં ન્યાત સાથ, ઘાલો મોહોડ દીપક લ્યો હાથ ॥૪૭॥ તવ પ્રજાપતની નારી, ચાલે ધરતી ધમધમેભારી; સહુ સગાંને ભેગાં કીધાં, બધિ ન્યાતને નોતરાં દીધાં ॥૪૮॥ તવ આવ્યા સહુ નરનારી,ગીત ગાવા લાગી શુભકારી; જાણી ધરૂપત રાજાયે પેર, રચ્યો મંડપ રૂડો ઘેર ॥૪૯॥ પાસે ખડકાવી ચંદન ચીતા, કરીયું પુત્રીનું કહેણું પીતા; પ્રજાપતની નારી મોહોડ ઘાલ્યો, કર વામન દીવો ઝાલ્યો ॥ ૫૦ ॥ ઉઠયા પાંડવ જોડાજોડ, કરી ગોઠવણ શ્રી રણછોડ; રાખ્યા આગળ જાદવ જોધ, વચમાં રૂશી કરનાર બોધ ॥૫૧॥ તેની પુઠળ ક્ષત્રી લોક; શોભાવી શોભા પુન્ય સ્લોક; પછી વાજતે ગાજતે જાય, કેડે કામનીયો ગીત ગાય ॥૫૨॥ વળણ॥ ગીત ગાય છે ગુણના ભર્યા સાંભળ તું રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, ચાલ્યા કુંતા તન.

કડવું ૧૩૬ રાગ લક્ષમણવરની ઘોડી.

આની આંરે પાન્ડવ પાંચ ચાલીયા ॥ટેક॥ પાન્ડવ પાંચે ચાલીયારે, જાય છે જોડાજોડ, વરઘોડામાં મ્હાલતારે, કરે કારભારૂ શ્રી રણછોડ પાન્ડવા॥ આની હાંરે. ॥૧॥ રાજા રૂશીને યાદવોરે, ચાલે સહુ સાજન, પ્રજાપતની નાતનારે, ધરે હરખ અતીશે મન ॥પાન્ડવ ॥૨॥ પ્રજાપતની પ્રેમદારે,ગુણે ભર્યાં ગીત ગાય મોહોડ કાશીએ ઘાલીઓરે, એને હૈએ હરખ નવ માય ॥ પાન્ડવ ॥૩॥ વીવીધ વાજાં વાગતાંરે,દુન્દભી ડંકા થાય; પોતાના પુત્ર જાણીનેરે, ઘણા હરખે છે ભીશમ પીતાય॥પાન્ડવ ॥૪॥ વીદુર ઉર આણંદછેરે, પ્રગટીયા પ્રભુદાસ; દ્રોણગુરૂ કૃપાચારનેરે, ઉપજેછે અતિ ઉલ્લાસ ॥ પાન્ડવ ॥૫॥ ગામના લોક જોવા મળ્યારે, જોઇને બોલે બોલ; ભાગ્ય ધન્ય દ્રૂપતી તણુરે, સ્વામી મળીયા છે કન્યાને તોલ ॥પાન્ડવ ॥૬॥ પાન્ડવપર પ્રેમ સર્વરે, સાજન થઇ સહુ જાય;સાજ મળ્યો શોભા તણોરે આવિ ઉભા તોરણ વરરાય॥પાન્ડવ પાંચેઆવીયા ॥૭॥ તવ દ્રુપતની તારૂણીને વર પોખ્યાનો કોડ. આવી સાસુ થઇ

પોંખવારે માથે બત્રીસ ભમરીનો મોહોડ, પાંડવ પાંચે આવીયા ॥ ૮ ॥ સૌ સાજન બીરાજ્યુ રે. મંડપકેર ડોર; પાસે રહી પોંખાવતારે, ધ્રુપતરાયના દ્રોણીક ગોર ॥પાંડવ ॥૯॥ ધુંસળ મુસળ રવૈઓરે, સરીઓસંપુટ ત્રાક; એંડી પેંડી ઉતારીનેરે, તીલક તાણી આમળીયા નાક.પાંડવ ॥૧૦॥ પછી વર પધરાવીયારે, મંડપ કેરિમાંય; દ્રોણીક કૃપાચાર્યછેરે બેઉના ગોર બે બેઠા ત્યાંય પાંડવ ॥૧૧॥ અંતરયામી બોલીયારે, મંડપ કેરીમાંય; પ્રથમ પેહેલું લગ્ન કરોરે; મોહોટા માટે વરે ધર્મરાય પાંડવ ॥૧૨॥ તવ ધરમ બીરાજીયારે, બાજઠ ઉપર ત્યાંય; સીખંડીભાઇ એ તેડીનેરે, પધરાવી દરૂપતી કન્યાય પાંડવ ॥૧૩॥ વળણુ કન્યા પધરાવી તહીં, કન્યાદાન દેવાય, વ્યાસવલ્લભ વાણીવદે, સાંભળજોશ્રોતાય

કડવું ૧૩૭ રાગ કન્યાદાનનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, સોભા ઘણેરીરે, દેછે દરૂપત કન્યાનું દાન; સોભા ઘણેરીરે ॥૧॥ પેહેલા બીરાજ્યા ધરમરાય, સો. તેનો હસ્ત મેળાપક થાય. સો. ॥૨॥ ત્યાંતો પાડી પટોળે ગાઠ. વરેમાળા આરોપી કંઠ સો ॥૩॥ વદે વેદ વચન વીપ્ર તન, સો, પાસે બેઠા છે જુગજીવન સો, ॥૪॥ ત્યાંતો પેહેલું મંગળ વરતાય સો તેમાં ગાયોના દાન અપાય સો ॥૫॥ ત્યાંતો બીજે મંગળ સાવધાન. સો. તેમાં દીધાં દાસીનાં દાન. સો. ॥૬॥ ચોરી ત્રીજું મંગળ વરતાય, સો, તેમાં ભોમીનાં દાન દેવાય. સો, ॥૭॥ ચોરી ચોથુ મંગળ વરતાય સો, તેમાં ભંડાર સહીત વરતાય સો, ॥૮॥ પછી વરકન્યા જમ્યા કંસાર. સો.;ત્યાંતો આરોપ્યા મોતિડાના હાર સો. ॥૯॥ પછી રૂપૈયા વીંટીઓ રમાય, સો. લાગ્યાં વરકન્યા ગોત્રજને પાય સો. ॥૧૦॥ પછી કન્યા ઉઠી સતી નાર, સો. પડી ચંદન ચીતામાં સાર, સો, ॥૧૧॥ નાહી નિકળી અગ્નીથી બ્હાર, સો. તવ વરત્યો જય જયકાર. સો. ॥૧૨॥ પછી વર્યા વાયુ સંતાન, સો, તેનાંચારે ચાર ચાર દાન, સો. ॥૧૩॥ પછી પરણ્યો અરજુનરાય, સો. એનાંચારે મંગળ વરતાય સો. ॥૧૪॥ તેના પછી વર્યા શેદેવ, સો, વરત્યા ચારે મંગળ તતએવ, સો ॥૧૫॥ વર્યા છેવટે નીકુળરાય. સો. ચારે મંગળે દાન અપાય. સો. ॥૧૬॥ પછી કન્યા અગ્નીમાં ન નહોય, સો. પોતે પરણેલી રાખી તે કાય. સો ॥૧૭॥ જોઇ પોહોચ્યા સહુ જનના કોડ, સો. સર્વે બોલ્યા જે જે શ્રી રણછોડ ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥ વરકન્યા પરણી ૨

હ્યા વરત્યો જેજેકાર; ધરૂપત લાગ્યો પુછેવા, ઓરે જુગહાધાર.

કડવું ૧૩૮ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાયા વિસ્તારી તુજને સંભળાવું કહુ,અ ધ રરવ મહીમાય ॥૧॥ ધરૂપત કહે આજ્ઞાઆપો,ઓરે જુગજીવન; મચ્છવેધનિ સભામાં બેશી, સર્વ કરે ભોજન ॥૨॥ પ્રભુએ તવ આજ્ઞા આપી, સર્વ સભામાં પેસો; પોતપોતાની રીત પ્રમાણેપંગતે જમવા બેસો ॥૩॥ રાજા રૂશી જાદવ લોકો.વળી પ્રજાપત સર્વ, અન્ના રથી પણ જમવા જાવો. વહેવારનો ધરી ગર્વ ॥૩॥ એટલે સૌજન ગયા સભામાં, બેઠાપોતાના રીતે; ધરૂપતરાયે શેવકો પાસે,પીરસવા માંડયુ પ્રીતે ॥૫॥ રાગ કટાવની છાયા ॥ મીનાકારી થાળી પુરી, મીનાકારી થાળી પુરી, નહી અધુરી, ચીજે મધુરી, પ્યાલા રૂપાના, માંહી દુધડા,દ્રાખ ચારોળી,સાકર ઘોરી, કેસરીચોળી; મહિ રસદોળી,મલાઇ કેરી બહાજી પોળી, કુર કમોદનો જાયફળ; વળી શેવ સરકરા; પુરી ઘેબરમગદળ બરફી પેંડા,કળીનો લાડુ ઠોર બજલી, દર લાડુલા, કણુસાઇ મોતીચુર પુરાયાં દુધપાક વંતાકનું શાક કે રૈતુરત્યોનું;ચણાદાળ ત્યાં માંહીકાકડી કારેલા વાલોર વાંકડી. કંકોડા કુશમાંડ તુરીયા પાપડીઓ પંડોળ વડીઓ, ગલકા ફળ ટેંભરવા નયાં. ગવારશીંગો ચોળાફળીઓ કંદમુળ ભીંડા; અળવી રતાળુ ગાજર ગીલોડુ, સકરીયા સુરણ વલીઆરી,દહી છમકારી કઢી વધારી; ભાત્યભાત્યની ભાજી સમારી, તાંજરજોને મેથી સારી,કાંજરી કુબીભેગી સુધારીમલજીલીની મોઇના પાનાપતરવેલીયા હવે વરણવું મેવા કાચા, પસ્તાને લીધી ખારેકો અખોડ અંજીરરાજેરી સોનેરી કેળાં, તડબુચને કુટ બીજોરાં અનુસ રામફળ સેતુરા પાકા કર મદ ફનસ ફાલસા લીલા શીફળ ખજુરફેપી કમરખ જામફળ કરણુકેરી મધુર લીમડી; રાણ શીંઘોડાં થોડી થોડી, પાકાઉમર પારસ જાંબુપાકી ચીકણુ કેળા,કુંકણ દાડમ કંકણ, હવે વરણવું ચટણી અથાનું; થોડુથોડુ મુખથી ગાવું, કોળાં દોડાં આબળ કાકડ જીરા કેરી મેથીઓ ચીરી અળદર કેળાં આમ્રચીરીયાં રાઇ સરસીઆં તેમાં કુબીઆ ખારા બીલી મોળી આથેલી, આદારસ ચટણી લીંબુપટની આદામુળી અળદરમુળી મધુરી મધુરી, મીનાકારી થાળા પુરા.

રાગ સાખીનો॥વિશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય વી-

સ્તારી તુજને સંભળાવું, આદપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સરવેને ભોજન કરાવી દીધા છે મુખવાસ; કોરવ લોકો નાશી ગએલા, કન્યા થકી નીરાસ ॥૨॥ જાતાં જાતાં મારગે આવી દ્વાદશ ગાઉની નેળ, પાપીએ સકુન ઉભા રાખ્યા આવી વનીતાની વેલ ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન મુખ એ શું બોલ્યો, રહી ગયો પરણ્યાનો પ્રેમ; મનના મનસુબા રહ્યા મનમાં, મામા કરશું કેમ ॥ ૪ ॥ બોલ્યો શકુની ખારીલો ખુની, બતાવું એક ઉપાય; પરણી હશે તો શું થઇ ગયું, પણ લેવી કન્યાય ॥૫॥ બાર ગાઉની આ નેળ લાંબી. ઉંચી બે વાંસપુર; આ નેળમાં પાંડવને ઘેરી, હાડ કરો ચકચુર ॥૬॥ એક રથ હંઇને જતો હોએ તો પરાણે બીજુ જાય, એવી સાંકડી નેળમાહી, થનારૂં હોય તે થાય ॥ ૭ ॥ આગળથી ને પાછળથી હંઇ ગેરીને કરીએ કેહેર; કુંતાજીને ને પાંડવને, મારી નાખીએ ઠેર ॥૮॥ તો રૂપાળી હાથમાં આવે, ભાગ્ય બળે મળે નારી; દુરીયોધન કહે મામા તારી, બુદ્ધીની બલીહારી ॥ ૯ ॥ એમ કહી કહ્યું દુરીયોધનને,સાંભળો વીરા કરણ;છ ક્ષોણી તમ પાશે રાખો, કરવા પાંડવનું મરણ ॥ ૧૦ ॥ આ મોઢે તમે સંતાઈ રહો, નેળની ધોધોમાંહિ પાંડવ નેળમાં પેઠા પછી; ઘેરો ઘાલજો આંહી ॥ ૧૧ ॥ પાંચ ક્ષોણી લઇને સો ભાઇ, સામે મોઢે જઇએ; જેદ્રથ ભમદત્ત ભુરીશ્રવા સુસરમા સૈત રહીએ ॥૧૨॥ કરણ કહે કબુલ વીરા. પડાવ સામો નાખો;સંદેશા સારૂ નેળની ઉપર, દસવીસ સેવક રાખો ॥૧૩॥ દુરીયોધને વીસ જોદ્ધા, નેળપર મુકયા સાર, પાંડવ પેસે નેળમાં ત્યારે, આપે સમાચાર, ॥૧૪॥ પછી પોતે પાંચ ક્ષોણી લઇને, સુંસરા નેળમાં ગયા, સામે મોઢે, છ ક્ષોણી સન્યાય; આવતુ જતું કોઇ ન દેખે, કરવો છે અન્યાય ॥૧૬॥ ચોકી કરવા રાખેલાને, સમજાવ્યા તે વાર; આપણા બ્રહ્મો પેહેલા જાસે. તેનો કહેજો સમાચાર ॥ ૧૭ ॥ એ રીતે ગોઠવણ કરીને, સંતાયા છે પાપી ધરૂપતરાયે જમાડસા પછી ભેગા થવા રજા આપી ॥ ૧૮ ॥ એટલે રાજા રૂપી જાદવો, મળી કરી સભાય; પાંડવો ત્યાં બીરાજ્યા છે, કોરાણે કુંતા માય ॥૧૯॥ ધરૂપત આવ્યો સરપાવ લાવ્યો, વેહેંચવા સારૂ સાર; પેહેરામણી પાંડવને દેવા, હરખ્યો અપરમપાર ॥ ૨૦ ॥ કારભારી થઇ કૃષ્ણ બીરાજ્યા, સભા શોભે પુરપાટ; ધરૂપતરાયે તીલક કીધાં, પાંડવને લેલાટ ॥૨૧॥ બે રથ આપ્યા મોહોરો ભરીને, વળી દિધાં દસ ગામ; સહસ્ત્ર દાસી આપી સેવામા, ધરૂપતીને કામ ॥ ૨૨ ॥ પાન્ડવને બે ક્ષોણી સેન્યા, દીધી ધરૂપતરાય; આવહાની એક ગામના

આપી, કુન્તાને પડયો પાય ॥૨૩॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું, માગી લ્યો વૃધ સતી; કુંતાજી કહે ભાવ જોઇએ, બીજું જોઇતું નથી ॥૨૪॥ તવ ધરમને ચરણે લાગ્યો, છો ક્ષત્રી સુપાત્ર; તમ જોગ કાંઇ નથી અપાયું, માટે માગી લ્યો જમાત્ર ॥૨૫॥ ધરમ કહે કાંઇ ખામી નથી તવ અરજુનને પુછે; કાંઈક માગી લો મુજ પાસે, તમારી મરજી શું છે ॥ ૨૬ ॥ અરજુન કહે પ્રીતિ રાખો, એટલું માગીયે અમો; તવ શેદેવને શીશ નમાવ્યું જોશીજી માગો તમો ॥૨૭॥ શેદેવે કહ્યું સંતોષ પામ્યા, આનંદ થયા અતી; ભીમે જાણ્યું સૌને પુછે પણ મુજને પુછતો નથી ॥૨૮॥ એટલામાં નીકુળને પુછયું, નીકુળે કહી નાય; પછી ગયો ભીમની પાસે, પ્રેમે પડીયો પાય ॥૨૯॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું, માગો માગ્યા જોગ સદા; ભીમ કહે એટલું માગુછું, નહી આપું આ ગદા ॥૩૦॥ ધરૂપત કહે એમાં શું માગ્યું, બળવંતા છો અતી; એને કોઇ ઉપાડી ન શકે, અમારે કામની નથી ॥ ૩૧ ॥ પણ એ ગદા કયારે આપુ, જો જોરાવર થાવો, જે મંગળનામનો એક હાથીગતા શું તે લઈ જાવો ॥૩૨॥ કીલ્લો ચણીને પુરી મુકયો છે, દરવાજો ન ઉઘેડાય; કીલ્લે ચઢી ઘાસ નાંખે છે દાસો. કીલ્લે રહી જળ પાય ॥ ૩૩ ॥ એ મદ ભર્યો મસ્તાની, તેને વશ કરી આવો; તો તે હાથીનેઆગદા બે વસ્તુ લઇ જાવો ॥૩૪॥ ભીમ કહે બતાવો મુજને, કુંચી લીધી તવ રાય; હાથીના કીલ્લાનું તાળુ ઉઘેડયું, હાથીચેત્યો તવ ત્યાંય ॥૩૫॥ ભીમસેને દરવાજો ઉઘેડયો, તેવોજ હાથી ધશીયો; દરવાજાની બ્હાર નીકળીયો, ભીમશેન આઘો ખશીયો ॥૩૬॥ આઘો ખસીને ધાયો ધસીને, ભયમાં જરા નવ પેઠો; ગદા સહીત છલંગ મારી, ઉપર ચઢી બેઠો ॥૩૭॥ બોજ આવ્યો તેથી ગજ ત્રાસ્યો, ભીમ તણો ભય ધાર્યો; વ્રકોદરે દડમાં દોડાવ્યો, તવ જયમંગળ હાર્યો ॥૩૮॥ નરમ થઇને ઉભો રહયો ભીમે ફેરવ્યો હાથ; નીચે ઉતરીને બોલાવ્યો, તવ ગજ ચાલ્યો સાથ ॥૩૯॥ સભામાં આવ્યો હાથી બાંધ્યો, ખુશી થયા સહુ રાય; ધ્રૂપત કહે અરપણ તમને, જેમંગળને ગદાય ॥૪૦॥ વિનોદમાં વ્રકોદર બોલ્યો, મેંઠીક કીધી કમાઇ; ધરૂપત તુજને સોધ્યો ન મળે; મુજસરખો જમાઇ ॥૪૧॥ ધ્રૂપત કહે ક્ષમા રાખો. બોલો નહી બીજું ત્રીજુ, તમ તણા પ્રાક્રમ જોઇને આનંદ પામી રિજુ. ॥૪૨॥ પછી સરપાવ આપ્યો, સરવને જેવો રાજા તેવો દીધો; એકલા પ્રભુને કાંઇ ન આપ્યો તવ ભીમે ક્રોધકીધો ॥૪૩॥ ધરૂપત કહે ક્રોધ ન કરશો, ક્રષ્ણ છે લક્ષ્મી પતી, તે લક્ષ્મી

શું એમને આપું, બીજું દેવા જોગ નથી ॥૪૪॥ એટલે હરજી આનંદ પામ્યા, પોતે દીનાનાથઃ શાબાશ તારી જ્ઞાન દ્રષ્ટી, કહીશીશ મુકયો હાથ ॥૪૫॥ પછી સરવે વીદાય માગી; રાય વધા વચન; ચાર દહાડા લગી પાન્ડવોને, રખશું અમ ભેવન ॥૪૬॥ એમ કહીને વીદાય આપી, સરવેને થઇ ખુશી; તવ પોત પોતાને પંથે ચાલ્યા, રાજા રહીયત રૂશી ॥૪૭॥ છપન કોટી જાદવ બળદેવ, સાથે શ્રી મોરારી; સત્ય પુરૂશોપણ ઘેર ચાલ્યા. પાન્ડવના હેત ધારી ॥૪૮॥ તે સત્યવાદી નેળમાં થઇને ગયા હસ્તીનાપુરઃ દુષ્ટોને જઇ કહ્યું ચોકીદારોએ, ગયા ભીસ્મ વિદુર ॥૪૯॥ એટલે દુરીયોધન થયો રાજી, હવે તો ભાયગ ભળશે; જેનો ભય હતો તે ગયો, હવે તો કન્યા મળશે ॥૫૦॥ એમ કરીને એ રહ્યા છે, પાપીઓ આશા ભેર; પાન્ડવ કુન્તા ચાર દહાડા,રહયા દ્રુપતને ઘેર॥૫૧॥ તે પછી પોને વીદાયમાગી, અમને દોઆજ્ઞાય;ઘરગામ ઘણાદનથી સુનું માટે કરો વીદાય ॥૫૨॥ તવ દ્રુપતે આગ્ના આપી, પધારો કુંતાના તન તવ પોતાનું સેન્ય લેઇને, નીકળીયા રાજન ॥૫૩॥ વળણાપાંડવ પાંચે નીકળ્યા, વાજતે ગાજતે જાય;ધનના રથને દ્રુપતી,વળી સંગસેન્યાય.

કડવું ૧૩૯ રાગ સવૈયા છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ સહુ સાથે નીકળ્યા બળાયા સહુવળાવવા જાય; ભાગોળ સુધી સરવે આવ્યા,આવ્યો દ્રુપતરાય॥૨॥ એવામાં પેલા પ્રજાપતને, ચણાની જરૂર પડી; ભીમની ખાધેલી ખાણ હતી,ઉઘેડી તે ઘડી॥૩॥જોતામાં એનો જીવ ગભરાયો, હથળવથળ થયો છેક; સાફ વાશીદુ વાળી મુકેલું, ન મળે દાણો એક ॥૪॥ જાણ્યુંકે આ કામ ભીમનું, ભાગોળે દોડતો આવ્યો; ભીમ ભાઇ કરી ખોણ ખાલી, વાંકો દહાડો તું લાવ્યો ॥૫॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, આશું કરમભીમ કરીયું; ગરીબને ગરદન ઘાલીને, પેટ પોતાનું ભરીયું ॥૬॥ નાણાં આપો કહી કાપો,તવ ભીમ બોલ્યો ત્યાં; હીસાબ પ્રમાણે ગણીનેનાણાં દેશે દ્રુપતરાય ॥૭॥ ધર્મ કહે દ્રુપતને શું છે,ભુંડા માંડી ભવાઇ; ભીમ કહે જમાત્રનું દેવું, દેશે તે શી નવાઇ ॥૮॥ એમનો ગામમાં રહીનેખાધુંછે, તે ખાધા ખરચ દેશે, દ્રુપતી આપણે ઘેર ખાશે. તેનું ખરચ કોણ લેશે ॥૯॥ ધરૂપત કહે ક્ષમા રાખો, માં બોલો માઠુ વચન; અમે અમારે પ્રજાપતનું, પુર્ણ મનાવીશું મન ॥૧૦॥ એમ કહીને વીદાય કીધા, તવ પગે પાળાય, એક રથમાં કુંતા ધરૂપતી, ત્રીજા ધરમરાય ॥૧૧॥ આનંદ

કરતા મારગ ચાલ્યા. બં । હાથીપર ભીમ; દ્વાદશ ગાઉ ન નેળે આવ્યા, ભીમને આવ્યો વ્હેમ. ॥ ૧૨ ॥ સઘળી સેન્યને રોકી કહ્યું આયુધ સહુ ઝાલો; જે રીતે ગોઠવણ કરૂ તે. રિતે ચાલો. ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાજી કહે મિથ્યા વેમીલો, ભય ભાળે છે અતી. ભીમ કહે મા તમારી પેઠે જાત્રા કરાવવી નથી. ॥૧૪॥ ધર્મે કહ્યું કરે તે કરવાદો. વીચાર મારોકરે; જે જન જાગે તે જન જીવે, ઊંઘે તે જન મરે. ॥૧૫॥ એવે ભીમે પોતાનો હાથી, સહુથી આગળ નાંખ્યો, તે પુઠે એક ક્ષોણી સેન્યા, તે પુઠે જોશી રાખ્યો. ॥૧૬॥ તે પુઠે ધર્મ દ્રૂપતી; કુન્તાનો રથ એક; તેનીપુઠે રથ નિકુળનો, એમ કર્યો વિવેક ॥૧૭॥ તેની પુઠે બીજી એક ક્ષોણિ તે પુઠે અરજુન ભુપ; એવી રીધી ગોઠવણી ને, દાસે શોભા અનુપ ॥૧૮॥ પછી પોતે ગદા લેઇને, જયમંગળ પર બેઠો; કહ્યું સહુ મુજપુઠે આવો, દહી નેળ વીશેપેઠો ॥૧૯॥ પુંઠળ પોતાનું શેન્ય આવ્યું નેળમાંપેઠાસાર; અરજુન સહીત પેશી ચુકયા, તવ ગયા સમાચાર ॥ ૨૦ ॥ દુર્યોધનના દાસ મુકેલા તે બેઉ તરફ ગયાઃ કરણને કૌરવને જઇ, સર્વ સમાચાર કહ્યા॥૨૧॥ તવ સહુ નીકળ્યા કોતરમાંથી માઠા કરી મનસુબા; ઉત્તર દક્ષીણ બેઉ મોઢે, પંથ ઘેરીને ઉભા. ॥૨૨॥ ઉત્તર દીશાએ સો બંધુ, પાંચ ક્ષોણી સેન્યાય; જેદ્રથ ભગદત ભુરીશવા શકુની સુસરમાય, ॥ ૨૩ ॥ દક્ષીણ દિશા સુર્યનો નંદન છે ક્ષોણી છે સાથ; ડંકા દેતી મોઢાં ઘેર્યાં, આયુધ સહુને હાથ. ॥૨૪॥ સુરનગા વાજાં વગાડ્યાં, સાંભળ્યા ભીમે કાનઃ એટલે પોતે બંધ કરાવ્યા, પોતાના નીશાન ॥૨૫॥ પછી અરજુનજીને કાહાવ્યું, શેવક સાથે એમ; તમારા ભણી કોણઆવ્યું છે, ઘેરો ઘાલ્યો કેમ. ॥૨૬॥ તે સંદેસો મોકલો વ્હેલો. કહી ગજથી ઉતરીયો; ગદા લેઇને આગલે મોડે, ક્રોધ ભર્યો પરવરીયો. ॥ ૨૭ ॥ જઇ જોયુ તો કૌરવ દીઠા; સેન્યાને કારભારી, અરજુનજીને કહાવીમોકલ્યો, સમાચાર વિસ્તારી ॥ ૨૮ ॥ અરજુનને સંદેશો પોહોચ્યો અરજુન કાહાવ્યું એમ; મુજ ભણી કરણ સેન્ય સાથે, કહો કરીશું કેમ ॥ ૨૯ ॥ વળતું કાહાવ્યું વ્રકોદરે. જો હોય મારો વીર; તોતો પાછી પાહાની ન કહતો. શેળ વાળો રણધીર. ॥૩૦॥ તવ અરજુને સામું કાહાવ્યું હારૂતો ઉભકો દેજો, આણીપાની ચીંતા ન કરશો તમારૂ સાચવી લેજો. ॥ ૩૧ ॥ ભીમે કહાવ્યું મારી ચીંતા ન કરતા, કૌરવનું મ્હોત આવ્યું: તે પછી શેદેવ નીકુળને, વ્રકોદરે એમ કાહાવ્યું. ॥ ૩૨ ॥ તમારા બેની વચમાં શોંપ્યાં છે. કુંન્તા ધર્મ દ્રૂપતી; તેમાંથા કોઇને હરકતથઇ તો તમોજીવવા ના નથી. ॥૩૩॥ રક્ષણ કરજો, ચાહતો મરજો, પણ વાંકો ન થાય વાળ;

કન્યાનું કોઇ હર્ણ ન કરે, રાખજ્જે બહુ સંભાળ ॥૩૪॥ શેહેદેવ નીકુળેએ નું કાહાવ્યું, ચીંતા ન ધરશો કાંય; દેહમાંથી પ્રાણ ગયા પછી, થનારૂ હોય તે થાય. ॥૩૫॥ એવા સૌના સમાચાર સુણી, ક્રોધે લડતમનસુબોઃ કમ્મર બાંધી ગદા ગ્રહીને, દુષ્ટ સામો જઇ ઉભો. ॥૩૬॥ કરણસામું મોહું કરીને, ઉભો ઇંદ્રનો તનઃ મરીયાદામા બેઉ રહ્યા છે; કોઇ ન બોલે વચન. ॥૩૭॥ શેહેદેવ નીકુળ બે બંધુને. રક્ષ્યાના મનસુબા; ધનુશચઢાવી બાણ લઇને, આગળ પાછળ ઉભા. ॥૩૮॥ રાતો તાનો થઇ ભીમ ઉભોછે, કૌરવને કહ્યું એમ; ઓ નીચ જાતીનીચ બુદ્ધિના, મારમર્યો કેમ. ॥૩૯॥ દુરીયોધન કહે બોલ્ય વિચારી કહું તે સાંભળ કાન, પછી બોલજે બોલવું હોય તે, ઉતરશે અભીમાન. ॥૪૦॥ વલણ॥ અભીમાન ઊતારશું, ઓરે કુન્તી તનઃવદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો. કહે છે દુરિયોધન.

કડવું ૧૪૦ રાગ ઝુલણા સાખીયોનો.

તડોતડ બે જણારે, બરોબર બે જણારે. ॥ ટેક ॥ દુરીયોધન મુખ બોલીયો, કન્યા દેઇ પડ પાય; ભીમ કહે એ કરૂપતી તેનો, જાણજે તારી માય. ॥ તડો ॥૨॥ દુરીયોધન કહે ભામડા, હાલ્ય મળ્યાં ઘર સુત્રઃ રખડતા રવડતા કુન્તા લાવી, તમે પાચે છો મંત્રના પુત્ર ॥ તડો ॥ ૨ ॥ ભીમ કહે અમે તો મંત્રના, દેવ નંદન શુભકરણીઃતુજતાત જનમ આંધળો; તારી મા આખલાને પરણી. તરો. ॥પ॥ દુરીયોધન એમ બોલીયો, કેવું કપટ અમે કીધું; બાળશને દાહાડે લાડુ ખવરાવી.કેવું ઝેરજ તુજને દીધું તડો. ॥૪॥ ભીમ કહે ઝેર દઇને, કીધો તેં અન્યાય; પણ પ્રભુએ બચાવિયો, પરણ્યો પાતાળમાં કન્યાય તડો. ॥પ॥ જીવનો આવ્યો ભીમા, આયુશ દન નવ ખુટયા; બારમાને દહાડે સભાવિશે. કેવા ઝાલી ઝાલીને કુટયા તડો. ॥૬॥ કચરી કચરી મારીયા, કેવું બળ મેં કીધું,આડો રાખી તુજ કને,અડધુ રાજ્ય લખાવી લીધું. તડો.॥૭॥ દુષ્ટ કહે રાજ્ય લેઇને, શા સુખ દહાડા ભાળ્યાઃ વળી કૌતક ઉભુ કરી, કેવા લાખાભોવનમાં બાળ્યા તડો. ॥૮॥ ભીમ કહે ત્યાંથી ઉગર્યા, લંબી આયુશ દોરીઃ સુખ માણ્યું બહુ વનવિશે, હું તો પરણ્યો, હેડંબા ગોરી. તડો. ॥૯॥ દુરીયોધન કહે રણ રહી. પંચાળમાં શીદ આવ્યા, ખાનપાન વણ સુકાઇ ગયા, આવી અમને સભામાં લજાવ્યા. તડો. ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે દુખ દહાડો હતો. તું આવ્યો નો ચડી ઘેડે; કન્યાતો લેવાઇ નહી, કેવો પાછો વળ્યો કાળે મોહોડે. તડો. ॥૧૧॥ દુષ્ટ કહે ભીખારવાહો માંથે વધ્યા કેશ; સ્વયંવરમાં આવીયા, તમે લીધો કાપડીવેશ. તડો ॥ ૧૨ ॥ ભીમ કહે થયા કાપડી, હતા દહાડા દોહલા; વીવાવણ પીઠી

કરી તેંતો ચોળ્યા શરીરે કોહલા. તડો ॥૧૩॥ ઝાઝુ અમે જોતા નથી, કરમહીણનું ઓઠું; શ્રીફળ મોહોર દીધા વીના, તે તો હાથમાં ઝાલ્યુતુ કોઠુ, તડો. ॥૧૪॥ વળી સભામાં સહુ રાયને, બોલ કહ્યા બહુ ખાટા, પરણ્યા પેહેલી પેરામણી માગી, કેવા બાંધ્યા કપાળે પાટા. તડો.॥૧૫॥ શકુની વાણી બોલીયો. સુણ દુરીયોધન રાય; મેંણુ દોહ્ તુજથી દે છે, મ્હારૂં પેટ પાસુ બળી જાય. તડો ॥૧૬॥ દુરીયોધન કહે ભીમડા, સમજીને દે નારી; ભીમ કહે વરવું હોય તો, તને વરશે તારી ગાન્ધારી. તડો. ॥૧૭॥ વળણ ॥ ગાન્ધારી વરે તુજ તણી, સાંભળ અંધના તન; વદે વલ્લભ વળી બોલીયો, રાજા દુરીયોધન.

કડવુ ૧૪૧ રાગ મનહર છંદ.

કહત દુરીયોધન; સુન સુન મંત્ર તન; અબમેરો મન સબ ક્રોધનપે આયોહે; મેરી મનગમતીસેં, ઐઠે હો લગન કર, પન પ્યારી પીછીસેને કુટુંબ ચડાયોહે; પ્રથમસેં પાઉંપર, ઓરનકું આગેધર, નૈનો મારમારનાએ. બીચાર જમાયો હે; હ્હાર લસ્કર મેરો, પ્રાણ નિકારેગોતેરો.છુંદ છુંદ છોરાનેકો, હીંમત ધરાયોહે. ॥ છલંગી છંદ—ભીમ કહે છે. ॥

બોલતેમેં ધરા ધ્રુજે, દેખતેમેં કે ન સુજે; ભુજેગોમાનમેમારમાર મારેગો; નાળ ગોળે બાણ છુટે, ગામ તેરો જાકે લુટે રૂડેમીરાનીયોતો, દાત્રો દેકે છુટેગો; મેરા નીકુલજીકું હક્કારે.તું ડરજાય ઉસકે ડક્કારે, તોરેનમારે સબ ફીટફાટફેટ ફીટ, ભીમસેનફારેગો;કહતહું બેરબેર,આયોહુ અજીત સર, ઘેર લેગો કરી રીસ, શો બંધુકા સીસ મેંતો, એઇ ગદાસે તોરેગો.

રાગ સાખીની ચાલ,

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ દુરીયોધન કહે બોલ એના, કરેછે કાળો કહેર; શું જુઓછો જોદ્ધા મારા, મારો ભામને ઠેર ॥૨॥ તવ સહુ યોધે આયુધ લીધાં. મેઘનાદે ગડગડીયા;રાતા તાતા કૌરવ થાતા,મારવા તુટી પડીયા ॥૩॥ વ્રકોદર પર વ્રષ્ટી કીધી, મન મુકી દે માર; ગુણપતી ગેડી ગદાયો મારે, તરકસ તીર તરવાર ॥૪॥ આયુધ ઉછાળે અતીઘણાંને, જણાવે ઝાઝુ જોર; વરસાવ્યો વરસાદ, બાણતણો ત્યાં થયું અંધાર ઘોર ॥૫॥ ધશીને ધાતા બહુ મદ માતા, ભીમને મુમત મુકાવે; આડો અવળો ભીમ ખશીને, આવતા આયુધ ચુકાવે ॥ ૬ ॥ એવામાં તો જોર કરીને; જેદ્રથે બાણ લીધું; ભીમની નજર ચુકાવીને,રૂદેમાં ભોંકી દીધું ॥ ૭ ॥ તવ ભીમનો પ્રાણ ઉંચો ચડીયો, પડીયો ઢળીને ધરણ દુરી-

યોધન કહે ધન્ય બનેવી, હરખ્યું અંતઃકરણ ॥૮॥ શું જુઓછો શકુની મામા, ખડગ લેઇને જાવો; ભીમ તણો ભય નથી હવે ભાણેજવહુ લે આવો ॥૯॥ તવ તરવાર લઇ આવ્યો શકુની.નેળવીશે પરવરીયો; હાથી મુકાને આગળ ગયો, સેન્યામાં કેહેર આદરીયો ॥ ૧૦॥ સેન્યાના યોધ્ધે બુમો પાડી. શેદેવ આવ્યો શકુની; અમારા સહુનો ક્ષય કરે છે, માહા ખુનીનો ખુની ॥૧૧॥ શેદેવે જાણ્યું કન્યા હરશે; ધનુશપર બાણ લીધું; પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, મામાને ભોંકી દીધું ॥૧૨॥ છાતી છેદાણી હૃદે ભેદાણી; પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો, વાયુ મંત્રથી ઉછળ્યો તે નેળનીબા રણે પડીયો ॥૧૩॥ એક ઘડીયે ઉભો થયો, ગયો રાયની કને,શકુની કહે કન્યા લેતાં,શેદેવે કુટયો મને ॥૧૪॥ એવામાં વ્રકોદર ઉઠયો, મુરછા વળી સાર; પોતાની સેન્યમાં ભંગરાણ દીઠું કોપ્યો અપરમપાર ॥ ૧૫॥ એમ વિચાર્યું એવું ધાર્યું, મરવું છે એક વાર,કટીકશીને દંત ડશીને, થયો વ્રકોદર ત્યાર ॥૧૬॥ વળણ ॥ ત્યારે થયો સુત વાયુનો લોચન રાતાં ચોળ; વલ્લભ વદે ગદા ગ્રહી, વાળવો ધાર્યો રોળ.

કડવું ૧૪૨ રાગ રાજન રાયેજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; રાજનરાયેજી, વાસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય. રાજ૦ ॥૧॥ ભીમકળકળીયો બીહામણો બળીયો. મેઘનાદે ગડગડીયો રા૦ ગદા ગ્રહીને નેત્ર મીચીને. કઉરવ દળમાં પડીયો. રાજ૦ ॥ ૨ ॥ ગદા ઝપાટે સુર સપાટે, વાળે કચ્ચર ઘાણ, રાજ૦ ઢીચણ કોહોણી પ્રહાર પાટુનો, કરીને લેછે પ્રાણ. રાજ૦ ઘોડા ગબડાવે ઊંટ અટકાવે વ્રકોદર વાયુ તન; રાજ૦ રથ વાંકા વાળે હાથી ઉછાળે, પુંઠ ગ્રહીને ગગન. રાજ૦ ॥ ૪ ॥ એવા ઉછાળ્યા કે ધડ લંક પડીયા, એમજ કાંધો કહેર, રાજ૦ એક ઘડી અતી જુલમ કીધો, માર્યા છ હજાર ઠેર રા૦ ॥ ૫ ॥ તવ ત્રાસ્યા સહુ જોધ સેન્યાના, માર પડયા માહા માઠા, રા૦ લડવું ને વઢવું સરવે ભુલ્યા, જીવ લેઇ લેઇને નાઠા, રા૦ ॥૬॥ રહ્યા સોભાઇને પાંચ કારભારી, જાણ્યું કે જાસે પ્રાણ. રા૦ નાશોરે મામા થાશો ન સાંમા, વળશે કચ્ચરઘાણરા. ॥૭॥ એવો એમનો વાંકો દહાડો, મુમત ભરેલા માઠા રા૦ આશપાશનો કાંઇ રસ્તો ન સુજયો, સરવે નેળમાં નાઠા. રા૦॥૮॥ ભીમે જાણ્યું કેભલુ થયું, કર્યો મુખે પોકાર, રા૦ જોજો જોશી શત્રુ આવ્યા છે; આયુધ રાખજો ત્યાર રા૦ ॥૯॥ તવ શેદેવે બાણ ચઢાવ્યું મારવા કીધી પેર રા૦ દુરીયોધન કહે કેમ કરીશું, બે બાજુ મરવાનુ ઠેર. રાજ૦ ॥૧૦॥

એવામાં વ્રકોદર આવ્યો, નેળમાં સહુને ઝાલ્યા ॥૨૦॥ એક એક પર ના ખીને કર્યો હમલો. બે પગ કચ્યે ધાલ્યા, રા૦ ॥૧૧॥ ધરણ્ હળીને દોરડા મંગાવ્યાં, બાંધ્યા કૌરવના પાય. રા૦ પછી સરવનાં વસ્ત્ર કાઢયાં, માથે જણ્યા જેવા થાય રા૦ ॥૧૨॥ ઉંધે મસ્તકે ઉંચકયા ભીમે,લેઇ ગયો નેળ બહાર. રા૦ નેળને મોઢે વ્રક્ષ આંમલીનું, તેણે ટાંગ્યા તેણીવાર રા૦ ॥ ૧૩ ॥ પછી પોતાનો હાથી ને સેન્યા, નીકળીયા નેળ બહાર; રા૦ એવે ધરમનો રથ બહાર આવ્યો, કર્યો કઉરવે પોકાર રા૦ ॥ ૧૪ ॥ ઓરે ધરમરાય અમને છોડાવો, તે સુણ્યું ધરમે કાન રા૦ હોજલમાંથી ડોકુ કરી જોયું, સતી તણે સંતાન, રા૦ ॥૧૫॥ નગન નીરખ્યા ને નીચુ ઘાલ્યું, બોલ્યા ભીમ પ્રત્યે એમ, રા૦ ઓ કુમતીના અવળી ગતીના, આ અનરથ કીધો કેમ રા૦ ॥૧૬॥ મુકી ગરવને છોડ સરવને પુરણ પ્રગટે છે શોક. રા૦ દીનમણીને એમ બતાવા. લાજે પીતરલોક રા૦ ॥૧૭॥ એમ બેઉ ભાઇ વાત કરે છે. એવે પાછળ શું થાય; રા૦ અરજુને નાકળવા રથ હંકાર્યો, બોલીયો કરણ રાય રા૦ ॥ ૧૮ ॥ ઉભો રહે સતી સુત યુધ માગુ છું, કરયો અરજુને ઉચ્ચાર રા૦ વડી વારના શીદ ઉભા રહ્યાતા, ચાલો થાઓ તૈયાર ॥૨૦॥ વળણ ॥ અરજુને રથ રાખીયો, હાથ ગ્રહ્યા હથીઆર; વલ્લભ વદે બેઉ જણે કર્યો ધનુષ ટંકાર.

કડવું ૧૪૬ રાગ કલ્યાણની છાયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાયરે;વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાયરે ॥ ૧ ॥ કરણે પહેલો હાથ ઉપાડયો, બાણ ફેંકયું ખરે રંગરે, તેવે અરજુને સામુ મારીને. કીધું કરણનુ ભંગરે ॥૨॥ તવ કરણે નાગપાસ મારયું, નાગ ત્યાં બાંધવા જાયરે; અરજુને ગરુડાસ્તર માર્યું તે, નાગને વિણી ખાયરે ॥ ॥ તવ કરણે પર્વતાસ્તર માર્યુંરે, ચાલ્યું પરવતનું પુરરે; અરજુનજીએ વજરાસ્તર મારીને પરવત કર્યા ચકચુરરે ॥૪॥ તવ કરણે અગનાસ્તર ફેંકયું;અગની બાળવા જાયરે;અરજુનજીએ મેઘાસ્તર માર્યું, તેણે અગની મધો હોલવાયા॥ પછી કરણે બાણ એકમાર્યું, છેકનીશાની અ.પીરે;અરજુનજીના રથતણીધજા ઝડપ નાખી કાપીરે ॥૬॥ તવ અરજુને કાળજવર માર્યું, પુરણ જણાવી રિશરે ॥૭॥ પછી સામા સામીબન્નુ ચઢયા કોપે, વરસાવે બાણ અપ્પારરે; અગણીતાં છુટે અનંત ઉઠે, થઇ ગયો અંધકાર ॥ ૮ ॥ કરણ

રાજાએક બાણુ મારેને, સાતસહઅ બાણુજાયરે; અરજુનજીનું પણએક બાણ જતાં; કરણ જેટલાં થાયરે ॥૯॥ પણ કરણ પ્રૂઠે છ ક્ષોણીસેન્યા, તેનાં આવે હથીઆરરે; એકલો અરજુન કેમ કરી પોહોંચે, પડયા આંડયો એને મારરે ॥૧૦॥ એવામાં નેળને સાંમે મોંઢે. ધરમ ભીમ જક કરેરે; યુધીષ્ટર કહે છોડ સરવને, મુજ કુળ લાજી મરેરે ॥૧૧॥ભીનકહે લંપટ છોલટકતા. સીક્ષા લાયક પરમાણરે; ધર્મ કહે મુજ જીઅહંતમા લેઇ, કાઢીશ માહરો પ્રાણરે ॥૧૨॥ ભીમ કહે તમો બેડા છોડાવવા, પણ પણે ઘેરાયો ભ્રાતરે. અરજુનની પખે જઇને આવુ, તે પછી છોડયા ની વાતરે ॥૧૩॥ એમ કહીને નેળપર ચડી, સુગેપુરો નર કહાવ્યોરે; ગદા લેઇને અવળો ફરીને એ, કર્ણની સેન્યામાં આવ્યોરે ॥ ૧૪ ॥ નીચુ ધાલીને ઝુડવા લાગ્યો, બાવરૂં બન્યુ શેન્ય લોક રે,ઓરેકરણરાય ધાણવાળી નાંખ્યો, પાડી પોકાપોકરે ॥૧૫॥ તર કરણે જાણ્યું કહેર કીધો ભીમે, કાહાડુ એનો પ્રાણરે; એમ જાણિ મારવાને પુંઠ ફેરવી અરજુને લીધું બાણરે ॥૧૬॥ એમ જાણ્યું કે મારા ભાઇને મારશે, તેથી નાગનો મંત્ર સાધ્યોરે; ભીમને મારતાં પહેલાં કરણને ત્યા અવળે હાથે બાંધ્યોરે ॥૧૭॥કર્ણ બંધાયો કે શેન્ય ગભરાયું તે,નાશી ગયું ચોપાસરે; ભીમે બાંધેલા કરણને ઝાલીને. દીધો માર મારી ત્રાસરે ॥ ૧૮॥ અરજુનને કહ્યું નેળ બહાર નીકળો, તવ રથ ચાલતો કીધોરે ॥ ૧૯ ॥ અડધી નેળમા જઈ ભીમે રાખ્યો, ઢીંચણ દે બાન્ધ્યો ધરણરે; પછી પેહેરેલાં વસ્ત્ર કાઢી લીધાં. કર્ણ કહે ભલુ મરણરે ॥ ૨૦ ॥ લાજ લીધા વણ મારી નાંખ મુજને, એ.રે ભીમસેન ભાઇરે, ભીમ કહે સોને દીધા તુજ જેવા, તો તાહરે શી નવાઇરે ॥૨૧॥ એમ કહી નગ્ન લાવ્યો નેળ બારણે, ધરમે જોયો તતકાળરે; ભીમને કહ્યું આને શું શીખ્યો, ઓરે કરમ ચંડાળરે ॥૨૨॥ બળ્યો તારો ધારો છોડને આ ભારો નહી નો જુલમ મેં ધાર્યો રે;એટલે ભીમ નગ્ન કૌરવનો. ભારો ભોમી ઉતાર્યોરે.૨૩ ચરણ છોડતાં કહ્યું છાનું માનું: કરીશ કાળો કહેરરે. જો લુગડાં લેવા ઉભા રહેશોતો, હું મારી નાંખીશ ઠેરરે ॥૨૪॥ એમકરિ છોડયા કરણ સહિતને, ભીમના ભય માહ માઠારે; જેવા જનેતાયે જણ્યાતા તેવા, વસ્ત્ર વીના સહુ નાઠારે ॥૨૫॥ ધર્મ કહે અન્યા વસ્ત્ર લેઇ જાવો, પણ ભીમનોભય હોયરે, જીવ જશે તેથી લાજ છોને જાની, નાશી ગયા સહુ કોયરે ॥૨૬॥ વળણ ॥ નગ્ન સ્વરૂપ નાશી ગયા,ઉભામારગએ જાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભલી થઇ શીક્ષાય,

કડવું ૧૪૪ રાગ સવઇયાની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ કાળેમોઢે કઉરવ નાઠા;ઉભામારગે એ પળાય; વાજતે ગાજતે સુત સતીના, ધીરે ધીરે જાય ॥ ૨ ॥ મારગ જાતા રાત્રી પડી કે નાહાનું આવ્યું એક ગામ;તે ઠેકાણે એક રૂજની, પાન્ડવે કર્યા વીસરામ ॥૩॥ નાઠેલા જે કઉરવ લોકો, કોઇ સ્થળે નવ રહ્યા; દોઢ પોહોર રાત્રી જતામાં, હસ્તીનાપુર ગયા ॥૪॥ દરવાજા બાહારજઇ જઇને ઉભા, ટોળે વળીને વીચારે; નગ્ન સ્વરૂપે નગ્ર વીશે, જાવું કેવે પ્રકારે ॥ ॥૫॥ દરવાન જાણે રઇયત જાણે, પાકી ફજેતી થાય; મામાયે કહ્યું એકે એકે, પેસો ગામની માંય ॥ ૬ ॥ એટલે પેહેલો જેદ્રથ ગયો, તે પછી શુસરમાય; તે પછા ભગદત્ત ભુરિશ્રેવા પછી મામા પળાય ॥૭॥ દરવાજાના દરવાન લોકો, તેમને આવ્યો વીચાર; નાગા નાગા કોણ ગામમાં પેશે, આ કઉતક અપાર ॥૧૮॥ એવામાં તો શકુનીમામા, ગુપ્તપણેથી ચાલ્યા; એટલે ઉઠયા ધરવાન લોકો, ઝડપ જેનેઝાલ્યા ॥૯॥ મોઢે પોકારે બહુ માર મારે,પડયું મામા પર ટોળુ; મામો કહે એકલાને ન મારો, આ રહ્યું બધું બહાર ટોળુ ॥૧૦॥ તવ દાસોએ બુમ પાડી, બોલાવ્યા જોધ અપાર; જઇને ઝાલ્યું, આખું ટોળું, દેવા માંડયો માર ॥૧૧॥ દુરીયોધન કહે શીદ મારોછો, હું તમારો છત્રપતિ; તો પણ ચોર જાણી માર મારે, બાકી મુકતા નથી॥૧૩॥એક શેવકે મશાલ કીધિ,મોઢાં જોયાં જે વારે; શેવક લાજ્યા કઉરવ લાજ્યા, અન્યો અન્યનેવારે ॥૧૩॥ દાસોએ પુછયું આ શું મહારાજા, દુષ્ટો કહેભીમેલુટયા;કુટયામાં બાકી હતા તે, તમોએ અહીયાં કુટયા ॥૧૪॥ શેવકો કહેક્ષમા કરજો, કહીને વઓ દીધાં; અંધ તણા સરવ સુતોયે, એક એક એકે પેહેરી લીધાં॥૧૫॥ પછી છાનામાના નગ્રમા ચાલ્યા, પોત પોતાને ઘેર; ઘરની ધરૂણીયોપુછવા લાગી, મચ્છવેદનો જે પેર ॥૧૬॥ ભાણુમતીયે છત્રપતિને કહ્યું, પીઉજી આવો; મુજને એતી આનંદ થાશે; શોકલડી બતાવો ॥૧૫॥ દુરિયોધન કહે ઓરે તારૂણી, તુજ પર લાવું કેમ, ભાણુમતીકહે લાવવી તી પણ. ભલે મળી ગયો ભેમ ॥૧૮॥ એમ કહીને તે ત્યાં રહ્યાછે;એવામાં વાહાણુ વાહાય; પાંડવે વીસરામ કર્યોછો.ત્યાંથી ઇંદ્રપસ્તજાય॥૧૯॥ પોતાનું ઘર રાજ્ય સંભાળ્યું, વરતાવી ધર્મની આણ;સુખ રૂપેખાઇપીને રહે છે, સતીના સુત સુજાણ ॥૨૦॥ વલણ રાજપાટ લેઇ પાંડવ રહ્યા, સુણો સહુ કરજોડ, મચ્છવેદ કથા પુરણ હવી,બોલો જેજે શ્રીરણછોડ॥

કડવું ૧૪૪ રાગ સવઈઆની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આશ્ર પર્વ મહીમાય॥૧॥ પાંચપાંડવની એક પ્રેમદા, અણુઘટ તુ ઘણું લાગે, એક કરાવે ચરણ ચંપી તો બીજે જળમ.ગે ॥૨॥નાહાના મોટાની ગઇ મરીયાદા, કુન્તાજી સોસાય;એવામાં વેદમવ્યાસજીઆવ્યા વ્રદ્ધ ડોશી પડયાં પાય ॥૩॥ એ મહારાજ પાંચ પુત્રને, પરણાવી પ્રમદા એક; તેથી મારી માઝા ટુટી, નથી રેહેતો વિવેક ॥૪॥ તેનો કાંઇક કરો ખુલાસો, તવ પાંચેને બોલાવ્યા; કુન્તા વ્યાસજી બેઠાં છે ત્યાં, પાંચે પાંડવ આવ્યા ॥ ૫ ॥ વ્યાસજી કહે એરે પાન્ડવો વચન મુજને આલો; એક રિતી તમને બતાવું, તે રીતે સહુ ચાલો ॥૬॥ તવ પાંડવે વચન દીધાં, વ્યાસજી વદ્યા વચનઃ જુઓને એક વરસકેરા ત્રણસેને સાઠ દન ॥૭॥ પાંચ નેભાગેબહોતેર બોહોતેર, દીવસનો થાયવારો; જેનો વારો તેની નારિ, દ્રુપતીને ધારો ॥૮॥ બીજા કોઇનો હક ન ચાલે ના કરે બીજાનું કામ, જ્યાં હોય વારો દ્રુપતીનો,ન જાયકોઇતેઠામ ॥૯॥ તે ઘરમાં કોઇ ભુલેચુકે,ચર્ણ મુકે જે તન;હડી વરસલગી જેગીવેશે, વાશો વસે જઇ વન ॥૧૦॥ તવ પાન્ડવે કબુલ કીધું, મહારાજ પાળવા ધારો વ્યાસજી કહે ધરમને ત્યાં પ્રથમ પેહેલો વારો ॥૧૧॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે વેદમ વ્યાસ દરૂપતી રહી ધર્મનેધામે; ટળી ગયા વીનાશ ॥૧૨॥ એવે થોડા દીવસ વીત્યા, દ્વારિકાંથી પ્રભુ આવ્યા; ગરૂડે બેસાડી પોતાની ત્યાં સઉ પ્રેમદાને લાયા ॥ ૧૩ ॥ કુન્તા પાંડવ આનંદ પામ્યા, તવ બોલ્યા પ્રભુ મુખ, એ માતાજી ખાવા કરાવો લાગી છે મુજને ભુખ ॥ ૧૪ ॥ કુન્તાયે રસોઇ કરવા માંડી, પુરણ ઉલટ વ્યાપી. પ્રથમ પ્રભુને આરોગવાને, ચાકુને સેરડી આપી, ॥૧૫॥ પ્રભુ શેરડી છોલવા લાગ્યા. છોલતાં ચાકુ વાગ્યું; આંગળીમાંથી રૂધિર વહ્યું, સહુને માઠું લાગ્યું ॥૧૬॥ અરેરે કરવા લાગી સૌ નારી દ્રૂપતીયે ભાવ કીધો; અમુલ્ય પેહેરેલું ચીર ફાડી, પાટો બાંધી દિધો ॥૧૭॥ ભગવાન કહે ભગની મારી, નકામું ફાડયુ ચીર દ્રૂપતી કહે ચીર તમોથી, વધારે નથી વીર ॥ ૧૮ ॥ પાડ પ્રભુએ મનમાં માન્યો, ત્યાર થયું ભોજન; સરવેને સાથે લેઇને જમ્યા, પોતે જુગજીવન ॥ ૧૯ ॥ મુખવાસ ખાઇ ભીમને કહ્યું ચાલો તેવાર

થઇએ; હું ને તમે આપણ બેઉ, એકલા બાગમાં જઇએ ॥ ૨૦ ॥ તવ ભીમ ઉઠયો પ્રભુને તેડી,ગયા બાગમાં બેઉ; જાતાં પ્રભુએ મન વીચાર્યું બેહેનનું થયું દેવું ॥૨૧॥ આંગળીએથી પાટો છોડી, ગણ્યા સુતરના તાર નવસેંને નવાણું થયા,વિચાર્યું જુગદાધાર ॥૨૧॥ આજથી માહારે, એનું દેવુ દ્રૂપતીએ ધાર્યા વીર. ॥ ૨૨ ॥ એક એક તારે એક માહારે, આપવું બેહેનને ચીર ॥૨૩॥ એવો મનમાં સંકલ્પ કીધો, પછી ગયા બાગ માંય; ભીમની જોડે એકાન્ત બેશી, વાત ઉપાડી ત્યાંય ॥ ૨૪ ॥ ઓ વૃકોદર વાત કહું તે, વિચારો અંતસકરણ; થોડે દહાડે માહારૂં-તમારૂં, છયેનું આવ્યું મરણ ॥૨૫॥ ભીમ કહે કે કોણ છે શત્રૂ બતાવો પેહેલેથી હણીયે; ગોવીંદ કહે ધરમાંને ધરમાં, તેને શું શત્રૂ ગણિયે ॥૨૬॥ વાત કોઇને કહી નવ કહેશો, રાખી રેહેજો શુભમતી; આપણુ છને હેસે ખપ્પરમાં, તમારી જે દ્રૂપતિ ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે શો ઉપાય કરવો, ઓરે સુંદાર શામ; પ્રભુ કહે તમને બતાવું, તેટલું કરજો કામ ॥૨૮॥ વલણ॥ કામ બતાવું તેટલું, કરજો વાયુ તન; તો છ ઉગરીયે આપણે, બોલ્યા જુગજીવન.

કડવું ૧૪૫ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈશંમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષતકેરા તન; બોલ્યા અંતરયામી એમ, ભીમ સાંભળો રાખી પ્રેમ ॥૧॥ જે ધર્મને ઘેરછે વારો, બદલાઇ થશે તમારો, તે રાત્રીએ કરશે દેવું, સૌને ધારણ આવે એવું ॥૨॥ તામશી મંત્ર ભણી દ્રૂપતી સૌને ધારણ નાખશે અતી; તમ શીશહાથ મારો સાર નહી આવે નીંદ્રા લગાર ॥૩॥ તમે ધરમાંથી જોઇ રહેજો, મધ્યનો સમો સાચવી લેજો; નારી નીકળશે ઘર બહાર; કટી કરશેલી તે વાર ॥૪ ચોળી ચણીયાથી બાળેવશે, બાહાર જાસે છુટે કેશે; ધણી હડીયા દોટે ચડશે; કોટ કુદી નગ્ર બાહાર પડશે ॥ ૫ ॥ ગામથી એક ગાઉ દુર, સરોવર દુધક ભરપુર, તમે છાના પુંઠળ જાજો, જઇ સરોવરમાં સંતાજો ॥૬॥ તેવા તે સરોવરની કીનારે, ચિતા ખડકેલી હશે તેવારે; હશે દ્રૂપતીના દુત ત્યાંય, બધો પુંજાપો ગ્રહી કરમાય ॥૭॥ તેવી તે ચીતામાં તમ નારી, બેસે દ્રૂપતી સુખકારી, એના દુત ત્યાં આરતી કરશે, પછી અગ્નીમાંથી ઓચરશે ॥ ૮ ॥ હાંરે કોઇ છે વિપ્રનો તન,

માગે તેવું આપું વચન; તે વેળા સમજી લેજો, ઉંડા જળમાં તરતા રહેજો ॥ ૯ ॥ ત્યાંથી માગી લેજો કેવું, તેની સમજુત તમને દેવું; એ શું કહેજો કુન્તી સંતાન, કહીયે પાંડવને ભગવાન ॥ ૧૦ ॥ તારા ખપરમાં તે નહી, કહી પેસી જગે જળમહી; છેક બેશી જજો જગતહીએ નવ્ય રહેશો પાસવે પડખે ॥૧૧॥ વચ વેમળે જો રહિ જાશો, તોતો ભસ્મ બળીને થાશો; એમ સમજાવિ સહુ પેર, પછી બેઉ જણ આવ્યા ઘેર ॥૧૨॥ પછી પ્રભુ વિદાય થયા, હાથ લેઇ દ્વારિકાં ગયા; ભીમને નીત્ય ચીંતા ભરાઇ, કરે વિચાર બહુ મનમાંઇ ॥૧૩॥ એવે ધર્મનો પુરણ વારો, પડી રૂજની ભીમ ચેતનારો; બેઠો પોતાના ઘરમાં સાર, અદખોલ્યુ રાખી દ્વાર ॥ ૧૪ ॥ ડોકું રાખી જુએ ચરચાય; એવે સમે રાત્રી મધ્ય જાય, તવ દ્રૂપતી મંત્ર ભાણે, મુકી નગ્રમાં નીંદ્રા ઘણી ॥ ૧૫ ॥ વાપ્યું સઉને ઘેન ઘનઘેર; ઉંઘ્યા સ્વાન ચતુર ને ચોર; આખા નગ્રમાં ન જાગે કોય, એક ભીમને નીંદ્રા ન હોય ॥૧૬॥ એવે નીકળી દ્રૂપતી બહાર, કેહેડે ચીર બાંધ્યું તેણીવાર. ચાલી રૂમઝુમ રૂમઝુમ કરતી મોઢે તામસી મંત્ર ઓચરતી ॥૧૭॥ પુઠે નીકળ્યો વાયુનો તન, છાનો માનો ન જાણે કો જન; સતી કોટ કુદી પડી બાહાર. છાનો કુદયો કુંતી કુવાર ॥૧૮॥ ગયાં દુધક સરોવર એવું, ભીમે દીઠું પ્રભુ કહ્યું તેવું, ગયો ચીતાની સામી કીનાર, પેઠો જળમાં જોયો સુમાર ॥ ૧૯ ॥ બાવી વાંસ છે પાણી ભરેલું, નીરમળ જળ થંભ્યું ઠેલું; તેમાં તરતો રહ્યો સતી તન, જુવે ચરચા પોતાને લોચન ॥૨૦॥ પડી દ્રૂપતી ચીતામાંય. કરી હુતાએ પુજા ત્યાંય; કરી આરતી પ્રેમે અનુપ; થઇ દ્રૂપતી અગ્નિ રૂપ ॥૨૧॥ થઇ ચીતામાંથી વાણી, બોલી ખપર જોગણી વાણી, હાંરેછે કોઇ વીપ્રનો તન, માગ્ય માગ્ય આપુ વચન ॥૨૨॥ બોલ્યો વ્રકોદરજળમહી તારા ખપરમાં છો નહિ, પાંચ પાંડવને ભગવાન માગી તળમે ગયો મસ્તાન ॥૨૩॥ થઇ વાણી ચીતામાંથી એમ, છે તથાસ્તુ કુશળ ક્ષેમ; એવું કહેતામાં નીકળી જવાળ, અગની ભડકો વિકરાળ ॥ ૨૪ ॥ પડ્યો જળમાં અગ્ની ચોપાસ, જળ બળી ગયું બાર વાંસ; થોડીવારે ભીમની કળીયો, જળ જોઇને ભયભર્યો બળીયો ॥૨૪॥ હોત અપવચ તો જાત પ્રાણ, આતો નારી અતી જાદુવાન; એને મ્હારે કાંઇ નવ કહેવું, એને કાંઇ કામ ન દેવું ॥ ૨૫ ॥ એમ વિચારતો ગયો બહાર. કોટ કુદીને નગ્રમાં સાર; જઈ સુતો પોતાને ભોવન, નથી મીચ્યાં લોચન ॥૨૭॥ એવે ચીતામાં દ્રૂપતી નાર; રૂપ ધરીને નીકળી બહાર; કોટ કુદીને ગ્રૃ

મામાં પેઠી, ભીમના ઘરમાં જઇ બેઠી ॥૨૮॥ સઉનું ધારણુ તોલીલીધું ઉંઘતું લોક જાગ્રત કીધું; ગઇ ભીમ પતીને શરણ; લાગી પ્રેમે ચાંપવા ચરણ ॥૨૯॥ બોલ્યો વ્રકોદર સુણ નારી, તારે શેવા ન કરવી મહારી; બેશી રહેવાની આજ્ઞા તુને, તારૂં કામ બતાવજે મુને ॥૩૦॥ જગી નાગણી કન્યા જેવી, મળી વનમાં હેડંબા તેવી. તેનાથી શું જાશે દેવી, મ્હારે તારી શેવા ન લેવી ॥ ૩૧ ॥ બોલી દ્રુપતી સતી એમ, પતી આમ બોલોછો કેમ; પછી ભીમ ન બોલ્યો કાંઇ, ગુંચવાઈ સતીમનમાંઇ ॥૩૨॥ એવે વીતી ગયા ચાર દન, ભુલ્યો ભ્રમણા કુન્તી તન; લાગ્યો મોહ નારીની સાથ, ખાઇ પીને કરે સુખ વાત ॥૩૩॥ રહે આનંદથી નરનાર, એવામાં શું બન્યું એકવાર; અર્જુન ભીમ બે ભાઇ, ગયા રમવા વનની માંઇ ॥૩૪॥ સાંજ પડે રમી પાછા વળીયા, વાતો કરતા ચાલ્યા બેઉ બળીયા; લાગી અરજુનને તરશાય; આપ્યાં આયુધ ભીમકર માય ॥૩૫॥ ભીમભાઇ જાવો ઘેર તમો, સરોવર જળ પી આવું અમો એમ કહી કર્યો વીદાય, ભીમ આવ્યો નગ્રની માંય ॥૩૬॥ અરજુનના હથીઆર જેહ; પોતાને ઘેર મુકયાં તેહ, જળ પી આવ્યો ઇદ્રનો તન ચાલ્યો ગયો પોતાને ભોવન ॥૩૭॥ ભુલી ગયો લેવા હથીઆર, કર્યું શહન સર્વ તે વાર; એવે થવા કાળ શું થાય; ઉઠયો દુષ્ટ દુરીયોધનરાય ॥૩૮॥ પોતાના હસ્તીનાપુર માંઈ જાગી મામાને તેડાવ્યા ત્યાંઇ; વળી કરણને દુસ્યાસન; મળ્યા રાય તણે ભોવન ॥૩૯॥ બોલ્યો દુરીયોધન ત્યાર થૈયે, આજ રાત્રીએ રમવા જઇયે; કહી ઘોડે થયા સ્વાર, લીધાં ભુજ વીશે હથીયાર ॥૪૦॥ ચારે નીકળ્યા નગ્રની બ્હાર; ચાલ્યાઇંદ્રપસ્ત તે વાર; બોલ્યો શકુની સુણો વાત, કરો પાન્ડવને ઉતપાત ॥૧૪॥ એના ગામની ચારે દીશાય, જઇ અગ્નિ મુકીયે માંય, ચાર દીશાયે ચાર જાવો, બાણુ મારી નગ્ર સળગાવો ॥૪૨॥ તવ ચાર જણા ત્યાં પળીયા. ઈંદ્રપ્રસ્તને આંતરી બળીયા; કોટ બાહારથી ખેલ મચાવ્યો, બાણુમુકી વહની સળગાવ્યો ॥૪૩॥ ગામ સળગી ઉઠયું પુરપાટ થયો અગની ભડભડાટ, તવ જાગ્યું ગામનું લોક, પડી કારમી પોકાપોક ॥૪૪॥ તવ ચારે ચોરો ગયા નાશી. જાગ્યા ધરમ થઇ ઉદાશી, કુન્તાઅરજુનનેશીદેવ જાગ્યા નીકુળ સુદ્ધાં એવ ॥૪૫॥ એક જાગ્યો નહી વાયુ તન, એવે કુન્તાજી વધ્યા વચન; બેટા અરજુન દૈવત દાખો થયો અગની તે હોલવી નાંખો ॥૪૬॥ બોલ્યો અરજુનજી તે વાર, ભીમના ઘરમાં હથીઆર; મારી ભુલમાં ગયાં છે રહી, માટે અગ્ની હોલવાય નહી ॥ ૪૭ ॥

કહે કુન્તા ભીમ ઘર જાવો, અવળે પગલે જૈ લેઆવો;તવ અરજુનવદો વચન, માતા માહારે જાવું પડે વન ॥ ૪૮ ॥ કહ્યું કુંતાએ સાંભળ તન કોણુ મોકલનારૂં છે વન; મારી આજ્ઞાથી જઇ લાવો, બ્હની હોલત્રી ગાય બચાવો ॥૪૯॥ તવ અરજુન અવળે પાય; ગયો ભીમ તણા ઘર માય; લીધાં પોતાના હથીઆર; આવ્યો બાણુ ચઢાવી બ્હાર ॥ ૫૦ ॥ મેઘ મંત્રથી માર્યું બાણ, તવ અગનો પડયો હોલત્રાણ;એવે થયો પ્રાતઃ કાળ; તવ જાગ્યો વાયુનો બાળ ॥ ૫૧ ॥ બેઠો લેઇને દાતણુ પાણી, તવ કુંતાજી વદે વાણી; અલ્યા અઘોરી તુંતો ન જાગ્યો; આજ ગામમાં અગ્ની લાગ્યો ॥૬૨॥ તવ બોલ્યો વ્રકોદર પ્રીતે, તમે હોલવીએ શી રીતે; કહે કુંતા અરજુનજીએ, હોલવ્યો અગ્ની ખુબીએ ॥૫૩॥ બોલ્યો વ્રકોદર તે વાર, એના મુજ ઘરમાં હથીઆર; એ લેઇ ગયો કેમકરી, કહે કુંતાજી અવળો ફરી ॥૫૪॥ મુજ કહેવાથી આયુધ લાવ્યો,કહે ભીમ કેમ મુજ ઘેર આવ્યો; હવે પાળે દીધેલું વચન, જાય હઠી વરસ લગી વન ॥૫૫॥ વળી ધરે જેગીનો વેશ, મોઢે માથે વધારે કેશ; ગ્રહેતુ મડું વાળે લંગોટી, નહિતો વાત થાશે ખોટી ॥૫૬॥ કહે કુંતાજી સાંભળ તન; મોકલ્યો મેં તુજ ભોજન; માટે એ વનમાંનહી જાય; બોલ્યો ભીમ તમે સુણો માય ॥૫૭॥ ભલે ન જવું હોય તો ન જાય, થયા વચનભ્રષ્ટ એ રાય; હવે તુટયો ઇશ્વરનો ધારો,હવે જશે જેને ઘેરવારો॥૫૮॥ તેને ઘેર અમે નીત્ય જઇશું, રાતદીવસ બેશી રહીશું; સુણીનરને માઠું લાગે, ભાઇના વેણુ કાળજે વાગે ॥૫૯॥ બોલ્યો અરજુનજી મુખવાણી, કેમ કરૂં વચન ધુળધાણી; સતી માતા હુંતો વન જાવું, અઢીવર્ષ લગી રહી આવું ॥૬૦॥ વલણુ॥ અઢી વરસ વન સંચરૂં, ઓરે માહારી માય; વલ્લભ વદે અરજુનજી, માગે છે આગનાય.

કડવું ૧૪૬ રાગ સવઈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજી કહે આગના આપો; વન જવા ઇચ્છાય; મારા સોગન દઉંછું સાૈને કોઈ ન કેશો નાથ ॥ ૨ ॥ કુંતાજી કહે કુંવર માહારા કેમ જાશો મુજ દન; એક ઘડી સુનો નથી મુકયો, ઓરે મહારા તન ॥ ૩ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યા અરજુને

સોગન દીધાઃ એટલે શરવે આગના આપી, અરજુનને ત્યાર કીધા ॥૪॥ નર નીકળીયો દરવાજે પગીયો, વળાવવાં ગયાં માત; ધરમરાજાતેપણુ ચાલ્યા, શેહેવ નીકુળ ભ્રાત ॥૫॥ નગ્રમાં બારણે જન સહુ ઉભા, એરે પ્રોહર આવ્યો, બગલમાં સંતાડી જોગીના વેશનો સામાન લાવ્યો ॥૬॥ વદયો પ્રોહર અરજુન વીરા જાતના જતન કરજે. રાત્રી સમે વીશ્રામ કરીને દીવસે કે પરવરજે ॥ ૭ ॥ અરજુન કહે વારૂ વીરા, અઢી વરસ જાવું વન; હવે ખુસી જીવ થયો તમારો, ભીમ વદયો વચન ॥૮॥ હજી માહારો જીવ ખુસી નથી, વચન શું પળ્યું લેશ. વસ્ત્રનેશણગાર ઉતારો હેઠાં, લ્યો ધરો જોગીનો વેશ ॥૯॥ એમ કહીને બગલમાંથી પોટલી કાહાડી બ્હાર; લંગોટી વાળો ભભુતી ચોળો, લ્યો તુમડું તૈયાર ॥ ૧૦ ॥ લ્યો આ ઝોળી લ્યો આ સોટો, હુમાયો અરજુન ભુપ; વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારીને, ધર્યું યોગીનું રૂપ ॥ ૧૧ ॥ ભસ્મજ ચોળી લીધી ઝોળી, હાથમાં તુમડું સોટો, વૃક્ષ વેલાનો અડબંગ કીધો, વાળી લીધો લંગોટ ॥૧૨॥ માત ભાઇને નમીને ચાલ્યો, તવ સહુ પાછાં વળીયાં; વન વીશે સંચરિયો પોતે, ગોવીંદમાં મન મળીયાં ॥૧૩॥ મારગ જાતાં નીયમ લીધો, સુર્યનો ઉદય થાય; તે પહેલાં ખાધાનો પદારથ મળે તો તે ખવાય ॥૧૪॥ ભાણુનાં દરશન થયા પછી, જળતૃણ કાંઇ ન લેવું; સુર્યના દરશણ થયાં પહેલાં જે મળે તે ભેર રહેવું ॥ ૧૫ ॥એવો મનમાં નિશ્ચય કીધો, ધરતા હરીનું ધ્યાન; તીરથ કરતો યાત્રાએ ફરતો જ્ઞાની કને લે જ્ઞાન ॥૧૬॥ રીતી પાળે નીતી ચાલે, ઉત્તમ સ્થળે જાય પ્રભાતમાં અનકળ ન મળે તો પત્ર વીણી ખાય ॥ ૧૭ ॥ નોય મળે તો આખો દાહાડો પોતે કરે ઉપવાસ; એવા રીત બહુ દાહાડા વીત્યા, બાકી રહ્યો એક માસ ॥ ૮ ॥ એટલે ચાલ્યો દ્વારિકાં ભણી, કુંન્તા સતીનો બાળ. અઘોર વનમાં જાય છે ચાલ્યો, થયો છે મધ્યાંન કાળ. ॥૧૯॥ એવે એને તરસ્યા લાગી. જળ વીના જીવ જાય; એવામાં કોઇ સંત પુરૂશો, મળીયા મારગમાંય ॥૨૦॥ તેને પુછ્યું અરજુનજીયે, માહારાજ કયાં મળે પાણી; અરજુનના તવ વચન સુણી, સંત જનો વધા વાણી ॥૨૧॥ નજીકમાં એક સરોવર છે, પણ પીવું ન જોઇએ; સરપ એમાં વાસ વસે છે. જીવતું ન જાય કોઇએ ॥૨૨॥ માટે તમે જલ નવ પીશો; કહી થયા વીદાય; અરજુનજી હઠ મુકીને ચાલ્યો, પંપાસરોવર જાય ॥૨૩॥ જાણ્યું કે જલ વિના મરૂં છુ, તે કરતાં મરૂ પીને, એવું સમજી જલમાં પેઠો, મરવાનું આહ્લીન ॥ ૨૪ ॥ એટલે બે સરપણો

આવી જ્યાં છે અરજુન ભુપ; એને ચરણે ડંશ કરતાં,થઇ અપછરારૂપ ॥૨૪॥ અરજુનને કરજોડી ઉભી, દીઠીસતીસુતનાર; જળનું તુમડું ભરિને પોતે તરત નાકળ્યો બ્હાર ॥ ૨૩ ॥ કીનારે જળ પીવા બેઠો શાંતી સ્વભાવની ખુબી; બેઉ અપસરા સનમુખ આવી, હાથ જોડીને ઉભી ॥૨૮॥ અરજુનજીએ પાણી પીધું, પછી નારી પડી પાવ; ઓળખ્યા અર્જુન ઇંદ્રના નંદન અમપર કીધી કપાય ॥ ૨૫ ॥ અપછરા છીએ સ્વર્ગ કેરી, તે સાભળો વિસ્તાર. દેવ સભામાં ન્રૃત્ય કરતીતી, આનંદથી એક વાર ॥૨૯॥ ઉદપી નામ છે માહારૂં ને ચીત્રકળા આનુ નામ; અમારા નૃત્યની વેળાએ આવ્યા, દુરવાસા તે ઠામ ॥૩૦॥ એટલે અમોને દેવોએ કહ્યું, આ આવ્યા બ્રહ્મ રૂષી; ખરી હોતો નૃત્યકરીનેકરો રૂશીને ખુશી ॥૩૧॥ ત્યારે કીયા સાચાં તમારી, એવો વગ ચડાવ્યો; એટલે અમે નાચ કરીને, બધો કીસબ લડાવ્યો ॥ ૩૨ ॥ પણ રૂશીનું મન નવ માન્યું, તવ જીવ થયો કેવો, ક્રોધે ભરાઇ અમે કહ્યુંક, વિપ્રએ જંગલી જેવો ॥૩૪॥ સાંભળી રૂશીને રીશ વ્યાપી, એ શું બોલી પાપ ણીઓ; શ્રાપ દીધો સરોવરમાં પડજો, થાજો બેઉ સાપણીઓ ॥૩૪॥ એટલે અમે થર થર ધુજી, નમાવિ દીધું શીશ; કાલાવાલા ઘણાક કીધા ત્યારે ઉતરી રીસ ॥૩૫॥ શ્રાપ તણો અનુગ્રહ કીધે; ઇદ્ર તણો સુત મળશે અરજુન પગનો સ્પર્શ થતામાં. સર્પ તણો દેહ ટળશે ॥ ૩૬ ॥ તે શ્રાપેથી અમો સર્પણો થઇ પડ્યા છીએ જળ માંહ્ય; અનેકને ડંશીજીવ લીધા, આજ આવ્યા તમે હાંઇ ॥૩૭॥ તમારા પગને પરતાપે પામી મનુશનો અવતાર; તમોને અમે વરી ચુકી માટે થાઓ ભરથાર ॥૩૮॥ અરજુન કહે હું તો યોગી છું, મ્હારે શું તમારૂં કામ; અપછરા કહેકેમ છોડીશું, ઓરે મારા શામ ॥૩૯॥ એમ કહી શીશના કેશવણી, ફાંસા ઘાલ્યા આપ; પરણો નહીતો આપઘાત કરીયે, તે તમ માથે પાપ ॥૪૦॥ અરજુને જાણ્યું સુકીત કરતાં. દુકીત થાય છે આતો; અરજુનજી કહે હમણાં ન મરશો, સાંભળી લ્યો બે વાતો ॥ ૪૧ ॥ હમણાં માહારૂં યોગી વ્રત છે, જાવો તમે મુજ દેશ; વ્રત પુરૂં થયે પરણું આવિને, મત્ય વદુછુ નરેશ ॥ ૪૨ ॥ અપછરા કહે વરત હોય તો, હસ્ત લગ્ન કરી જાવો; અમે તમારે દેશ જઈશું, પછી ગમે ત્યારે આવો ॥૪૩॥ અરજુનકહે એવી ઉતાવળ, શી છે ઓણુને ઓણું; હસ્ત લગન કરૂં પણ વીપ્ર વણ, કરાવનાર કોણ ॥૪૪॥ એટલે આવ્યા નારદ રૂષી હરાવો યા તે કામ; ધન યોગીજી યોગી થઇને, કરવા માંડયું ઠીક કામ ॥ ૪૫ ॥

અરજુનજી કહે હું શું કરૂ, મારે તો નથી ખપ, મીથ્યામુને શીદ આરોપ મુકો, વાટમાં વળગી લાય. ॥૪૬॥ નારદ કહે આવો પરણોતું, બેહો પરણવા આપ; સુર્યની સાખ્યે બ્રાહ્મણ વચને.કરાવ્યોહસ્ત મેળાપ. ॥૪૭॥ પછી ફરી અંતરધ્યાન થયા, અરજુન કહે ઓ નારી; તમે જાજો ઘેર મ્હારે, હું જાવું જાત્રા સારી. ॥૪૮॥ નારી કહે આજ રાત્રી રહીને, અમને દો રૂતુદાન;નહિતો તમોને આપીએ સ્ત્રી હત્યા, સાક્ષી શ્રીભગવાન ॥૪૯॥ નર કહે હું કયાં હાંઇ આવ્યો, ફોગટ કરમ નડીયું; અત્યારે વ્રત ભંગ થાયે, ઝાંખરૂ વળગી પડીયું. ॥૫૦॥ હત્યાના ભયથી રહ્યો રૂજની, દીધું રૂતુદાન પેટ; ઇશ્વર ઇચ્છાયે બેઉ નારીને, ગર્ભજ રહ્યો પેટ ॥૫૧॥ એવામાં વહાણું વાયું કે, બોલ્યો કુન્તા તન; હું મારે યાત્રાએ જાવું, તમે જજો ભોવન ॥૫૨॥ અપછરા કહે હાથ ઝાલીને, હવે શું માંડો ભવાઇ; પરણ્યાને પાળો જણ્યાને જીવાડો, તેમાં શી કરો નવાઇ ॥૫૩॥ તમારો અમોને ગર્ભ રહ્યો છે, જનમે તે કયાં જાશે; તમારે ત્યાં અમારે નથી જાવું, કયાં છોકરાં રેહેશે ને ખાશે ॥૫૪॥ માટે ગામવસાવી આપો, નહીતો મરીયે આપ; કુંતીનંદન તમારે માંથે, સ્ત્રી હત્યાનું પાપ ॥ ૫૫ ॥ તવ અરજુને તપ કીધું, સુર્ય તણું તે વાર; સુર્યે આવી મણી ઘશીને નગ્ર કર્યું નીરધાર ॥ ૫૬ ॥ નામ તેનું મણીપુર પાડયું, થયા અંતરધ્યાન; પછી અપછરાની પ્રત્યે બોલ્યો સતી સંતાન ॥ ૫૭ ॥હવે હું આજ્ઞા માગુંછું, તવ વદી બેઉ નાર, કોઇક દહાડો કીપા કરીને, પધારજો આ ઠાર ॥૫૮॥ અરજુનજી કહે શો ભોગ હોય તે, આવું તમારી પાસ; એમ કહી મારગે સંચરીયો,તારૂણીથી થયો ત્રાસ ॥૫૯॥ વળણ॥ ત્રાસયો તારૂણી થકી, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, નર દ્વારિકાં ભણી જાય.

કડવું ૧૪૭ રાગ અહોરાયજીનો.

વેશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી મુજને સંભળાવું;આદ્યપરવ મહીમાય,અહોરાયજી સુણીયે ॥૧॥ દ્વારિકાં ચાલ્યો સુત સતીનો, પુરણ હરખે ભરિયો; ગામથી બે ગાઉ માહાદેવ આઘા, ત્યાં જઇ મુકામ કરીયો અ૦ ॥ ૨ ॥ થોડે દહાડે ત્યાં મેળો ભરાયો, આવ્યા છપન કરોડ; સ્ત્રી પુત્રોને બળદેવ આવ્યા આવ્યા શ્રી રણછોડ અ૦ ॥ ૩ ॥ જાત્રામાં બહુ મેદની ભરાઇ, કરે શીવ શેવાય; યોગી વેશ

જોઈ સહુ પ્રાણી, પડે અરજુનને પાય અ૦ ॥૪॥ અરજુન બેઠા મઘરૂ-બીમાં આવ્યા અસરણા સરણ; જાણી જોઇને લાબા થઇને, પ્રભુજીપડીયા ચરણ અ૦ ॥૫॥ અરજુને ઉંચો હાથ કીધો, દીધો પ્રભુને શીશ; પછી મર્મની મશ્કરી કરવા, બેઠા પોતે જુગદીશ અ૦ ॥ ૬ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે એ મહારાજા શું છે તમારૂં નામ; કેવારના તમે હાંઇ આવ્યા છો, મુળ કીયું તમ ગામ. અ૦ ॥૭॥ જોગી કહે કયું નહી સમજતે, ત્યાગીકું કયા ઘર ગામ; નહી નામ ઓર ઠામ હું મારે, સદાઇ રમને રામ અ૦ ॥૮॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વારૂ મહારાજા, દીસોછો નિરોગી; પણ સાચે સાચુ તમે કહેજો, છો જોગી કે ભોગી. અ૦ ॥૯॥ અરજુન કહે હમ કેસે ભોગી, બીચારી કરના બાત; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ક્ષમા કરજો શું કરે કુંતા માત. અ૦ ॥૧૦॥ અરજુને જાણ્યું પ્રભુ જાણે છે, તરત નમાવ્યું શીશ, મહારાજા મુને વગોવશો નહી, કૃપાળુ શ્રી જુગદીશ. અ૦ ॥૧૧॥ પ્રભુ કહે કહુ જાદવને, સર્વને માવી દેખાડું, જોગી તણો તમે વેશ કર્યો છે, જગતમાં કરૂં ઊઘાડું. અ૦॥૧૨॥ અરજુનજી કહે અપરાધ શોછે ઓરે દીનાનાથ; ઇજ્જત માહારી હલકી કર્યામાં,શું આવશે તમહાથ. અ૦ ॥૧૩॥ કૃષ્ણ કહે એક કામ કરો તો, વારતા ગુપત રાખું; અરજુન કહે કરૂં કહો તે, લ્યો આ વચન સત્ય ભાખુ અ૦ ॥૧૪॥ એમ કહીને વચન આપ્યું બોલ્યા અસરણા સરણ; દ્વારીકા આવી મુજ ભગનિનું, તમે કરી જાવો હરણ. અ૦ ॥૧૫॥ માહારા મોહોટા ભાઇ બળદેવનો, વીચાર જુદી પેર; મારી શુભદ્રા પરણાવવી છે, દુરીયોધનને ઘેર. અ૦ ॥ ૧૬ ॥ તમારા ઘર પર ચીતડું મ્હારૂં, માટે હરણ કરી જાવો; અમો અહીથી ગયા પછી તમે; અશોક બાગમાં આવો. અ૦ ॥૧૭॥ તે બાગમાં વ્રક્ષ છે પીંપળાનું; ત્યાં તમારૂં આસન; અગનીનો કુંડ બનાવીને, ભભુત ભરીશ પાવન અ૦ ॥૧૮॥ ભભુતી તે મુકીશ મંત્રીને, તેણેથી નામના થાશે; જેને નાંખશો તેના મનના, ને તનનાં દુખ જાશે અ૦ ॥૧૯॥ નીરધનને ધન પ્રાપ્ત થવાનું વંજાને પુત્રની આશ, રોગીયાના બધા રોગ મટશે, ગણુશે અવીનાશ. અ૦ ॥ ૨૦ ॥ મમ બંધુને પુત્રજ નથી, તેથી આશાભેર તમોને ચરણે લાગીને, તેડશે એમને ઘેર. અ૦ ॥૨૧॥ તે વેળા તમે માગી લેજો, સેવામાં કુંવારીકાય; એટલે સોંપશે ભગની અમારી, ભભુતીયે વશ થાય. અ૦ ॥૨૨॥ લાગ જોઇ તેનું હરણ કરજો, સત્ય વદુ ગોપાળ; બળદેવની બીક ધરશો ન મનમાં, નહી થાય વાંકો વાળ. અ૦ ॥૨૩॥ અરજુનજી કહે વારૂ માહારાજા, પક્ષમાં રહે-

જો જાતે, આજે બાગમાં બેઠક કરજો, હું આવી બેશીશ રાતેઅ૦ાા૨૪ાા એટલે પ્રભુ વિદાય થયા, કરી લીધી બધી પેર;મેળામા સહુ આવ્યા હ તા તે, ગયા પોતાને ઘેર.અ૦ાા૨૫ાા અંતરયામી બાગમાં ગયા, પીંપળા નીચે વીવેક; જોગીને બેસવા ઓટલી કીધી; કુંડ બનાવ્યો એક. અ૦ ાા૨૬ાા ભગવાને ભરી ભભુતિ તેમાં, માયાને મંત્રે મોહન; પછી પોતે ઘેર જઇને સુતા,જુગદીશ જુગજીવન. અ૦ ાા૨૭ાાએવામાં પહોર રાત્રી વિતી, અરજુન આવ્યો ત્યાંય; પીંપળા નીચે જઇને બેઠા, અસોક બાગની માંય. અ૦ ાા૨૮ાા એ બાગમાં એક માળી રહે છે, નહી એનાં લોચન; ઘણુ વાહયું તવ બાગમાં આવ્યો, એ માળીનો તન.અ૦ાા૨૯ાા તેણે દીઠા તપશી યોગી, જઇને પડીયો પાય; ભભુતી નાંખી અરજુનજીએ, તવ એને મોહ થાય. અ૦ાા૩૦ાા પછી પોતાના અંધ પીતાને, લાવી લગાડયો પાય; તેને જોગીએ ભભુતી નાંખી, તવ નેત્રે દેખાય. અ૦ ાા૩૧ાા અંધમાળી કહે ઓરે દીકરા,આંખે દેખાયું મુને, યોગેશ્વર છે ઇશ્વર જેવા, આજ મેં દીઠો તુને. અ૦ ાા ૩૨ ાા જોજે જોગીને જાવા ન દેતો, નગર વિશે હું જાવું, દેખતો થયો તે તુજ માને; સમાચાર કહી આવું. અ૦ ાા૩૩ાાવલણાા એમ કહી માળી ગયો દ્વારીકાં કેરી માંય; લોકને કહેતો ચાલીયો; સાચું ભાસ્યું ત્યાંય.

કડવું ૧૪૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ાા૧ાા આખા ગામમાં વારતા ચાલી, તવ ગામમાંથી દુખીયા લોકો, ચાલ્યા અપરમપાર;આવ્યાસહુજન બાગ, કરે યોગીને નમસ્કાર ાા૩ાા બેરા બોબડા રાંટા ઠુંટા, લુલા લંગડા જેહ; આંધળા ખુંધા ખોડે ભરેલા ક્ષઇઆળ વઇઆળ તેહ ાા૪ાા સનેપાતીયા પક્ષા ઘાતીયા, મુળશી મુઝારાવાળા;કાણા કટા કુબડા પતીયા, ગાંડાકદરૂપા કાળ ાા૫ાા રોગીયા દોગીયા દુખીયા પ્રાણી, આવી આવી પડે પાય; યોગી સહુને નાંખે ભભુતી, રોગ નીવારણ થાય ાા૬ાા તેને તે વેળા વ્યાધી નાસે; થાય છે સુખ અનુપ; સર્વે લોકોને શ્રધા બેઠી, યોગી તો વૈકુંઠ ભુપ ાા ૭ ાા મહીમા ચાલ્યો દ્વારીકામાં, મોહે યોગી

પર પડીયાં,બઇરાં છોકરાં ખાવા પીવાનું,લૈ આવી બાગમાંપડીયાં ॥૮॥ ત્યા રેહેવું સુવું ખાવું પીવું, અનેક આવી વશીયા; નીરધન પ્રાણી ધનની આશાએ, કંઇ જીવ પુત્રના રશીયા ॥ ૯ ॥ આખી દ્વારીકાં થઇ ગઇ ખાલી, ઉજડ નગર દેખાય; એવે સમે રાજ્યસભામાં યોગી તણી વાત થાય ॥૫૦॥ બળદેવ કહે ઉજડ જેવું નગર દીસેછે કેમ; એવું સાભળી એક યાદવ; બોલ્યો સભામાં એમ ॥૧૧॥ આવ્યાછે કોઇ અબ યુત યોગી, જાણે છે સાધન યોગ; સહુ પ્રાણીને ભભુત નાંખી, ટાળ્યા સર્વના રોગ ॥૧૨॥ નીરધનને કરી ધનની પ્રાપતી, વંજાને પુત્રના આશા, મનકામના કરે સહુની પુરી, પોતે રહેછે નીરાશ ॥ ૧૩ ॥ સહુ દુખીયાનાં દુખ નીવાર્યા, ઉપડી ગયું બધું ગામ; બાળબચ્ચાં લઈ સરવે લોકો, ત્યાં જઇ કર્યો વીશરામ. ॥૧૪॥ બળદેવજીનું મન લલચાયું વધે મારૂં ઘર સુત્ર; એવા યોગીની શેવા કરૂં તો,મુજને આપેપુત્ર ॥૧૫॥ એવું વીચારી બળદેવ બોલ્યા, સાંભળો કૃષ્ણજી વાત; ચાલો યોગીને લાવીએ તેડી, ઓરે મ્હારા ભ્રાત ॥૧૭॥ ટળે મારૂં વંજા મેહેણું,જો મળે ફળ શેવાનું; નગર બધું પાવન થઈ જાશે, પગલું પડે એવાનુ ॥૧૮॥ એવું સાંભળી સામળો બોલ્યા, એ ભાઇ એ વેશધારી; ધુતવા માટે ઢોંગ કરેલો, પ્રપંચીને વીકારી ॥૧૯॥ હોયે યોગી યોગાભ્યાસી, તો કરે વન વીશરામ, કરે કલ્યાણ પોતાના જીવનું, હાંઇ આવ્યાનું શું કામ ॥૨૦॥ તવ બળદેવને માઠું લાગ્યું, દુશ્મન સરખો ભાઇ; માહારો વંશ વધે છે તે માટે, કૃષ્ણ કરે અદેખાઈ ॥૨૧॥ પ્રભુપ્રત્યે કહ્યું બળદેવે, મન માં પડયો મને ડાવ; તમોને એવું કે વંશ વધે તો, રાજમાં માગે ભાગ ॥૨૦॥ કૃષ્ણ કહે ભાઇ એમ ન કહેશો, હું શાને ધ્વેશ લાવું;જો તમારે વંશ રહેતો હોય તો, ચાલો હું તેડવા આવું ॥૨૩॥ એમ કહીને કૃષ્ણજી ઉઠયા, ઉઠયા મ્હોટા બળદેવ; પચાસ જાદવ સાથે લેઇને; બાગમાં આવ્યા એવ॥૨૪॥ યોગેશ્વરનાં દરશન કીધાં,બળદેવે કહયું એમ; કૃષ્ણ વીરા તમે કહો યોગીને, મુજથી કહેવાય કેમ ॥૨૫॥ એટલે યોગીને પાસે ગયા, જોડયા પ્રભુએ હાથ; પ્રેમ ધરીને પુછવા લાગ્યા, પોતે દીનાનાથ ॥ ૨૬ ॥ એ મહારાજ રાજ ધીરાજા, છો પરમેશ્વર જેવા; અમારા મોહોટા ભાઇને; કરવી છે તમ શેવા ॥૨૭॥ માટે જો ગામમાં પધારો, તો મોહોટી કરૂણાય; અમો ગામના રાજીઆ છીયે, શી દોછો આજ્ઞાય ॥૨૮॥ એવી રીતે નમી નમીને, પુછયું શ્રી ઘનશામ; અરજુનજી કહે હમતો ત્યાગી, કયા કરના ઘર ગામ ॥૨૦॥ કૃષ્ણ કહે સેવાના સા-

રૂ, ત રોને તેડી જઇએ;અરજુન કહે શેવામાંવાં,એક કુંવારીકા ચૈયે.॥૩૦॥ એવું સાંભળી કૃષ્ણજી ઉઠયા, ગયા બળદેવની પાસ; ઓ ભાઇ કુંવારકા માગે છે, એવું વધા અવીનાશ. ॥૩૧॥ બળદેવજી કહે કબુલ કરો, વાત બતાવું વગની; યોગીની શેવામાં સોંપીશું, સુભદ્રા આપણી ભગની ॥૩૨॥ પ્રભુ કહે ભાઇ તે નહી ફાવે, કરી લ્યો મનેમાં કયાસ; કુળમાં લાન્છન લાગી બેસે, મુડયાનો શો વીશવાસ. ॥૩૩॥ બળદેવજી કહે બોલો વીચારી, ત્યાગીને સમજોછો કેવા;સાક્ષાત ઇશ્વર રૂપ સમજો નહી સરવે તમ જેવા. ॥૩૪॥ પ્રભુ કહે ભાઇ ખુશી તમારિ, કહી લાગ્યા જોગીને પાય; ચાલો મહારાજા નગ્ર વિશે,અમ બેન કરશે શેવાય. ॥૩૫॥ અરજુનજી તવ ઉભા થાય,ભભુતી ઝોળીમાં લીધી; બાકીની કુન્ડમાં રહિતે વ્યર્થ પ્રભુએ કીધી ॥૩૬॥ યોગી ઉઠયા તવ સહુ લોક ઉઠયા, બાગમાં રેહેવાવાળા ચાલોરે ઘેર ગંગા પધારે, ઉપાડયા ઉચાળા. ॥ ૩૭ ॥ વાજતે ગાજતે લીધા યોગીને, સહુ પ્રાણિને પ્રેમ વાપ્યો, એકાન્ત મુકામ યોગીને માટે, બળદેવજીએ આપ્યો. ॥૩૮॥ સીંહાસન પર પધરાવ્યા યોગી, જય જય શબ્દો થાય; શેશે સુભદ્રાને લાવીને, પાડી યોગીને પાય.॥૩૯॥ ત્યાર પછી ભભુતી કાઢી, નાંખી અરજુન ભુપ; એટલે સુભદ્રા યોગીને દેખી થઇ તદરૂપ. ॥૪૦॥ બળદેવ કહે બેહેની મારી, રેહેવું તમારે હાંઈ, એક ઘડી અળગા નવ થાવું,સદાયે શેવા માંઇ. ॥ ૪૧ ॥ સુભદ્રા કહે વારૂ વીરા, પછે કહે યોગી રાય; સવારમાં સવા પોહોર સુધી, આવે ને ઇચ્છાય. ॥૪૨॥ પછી પાછલે પોહોર દહાડે, આવવું હોય તે આવે, આખો દહાડો અમારી પાસે, સૌ રહે તે નહિ ફાવે. ॥૪૩॥ સહુ પ્રાણી કહે વારૂ વિરા, કહિને થયા વિદાય; હળધારીની નારી રેવંતી, આવીને પડયાં પાય. ॥૪૪॥ યોગીયે તેને ભસ્મ છાંટી જળ છાંટયું બોળા દર્ભ, ઇશ્વરી ચમત્કારને લીધે; રહ્યો રેવતીને ગર્ભ. ॥૪૫॥ તેથી મહિમા વિશેષ વધ્યો,બળદેવ ગયા બહુ મોહી; સ્વર્ગ મ્રત્યુને પાતાળ વીશે, આવા યોગી નહી કોઇ. ॥૪૬॥ ગામમાં કોઈ કોઇ પ્રાણીયે, નીયમ કીધા એવા, અન જળ મુખમાં મુકવું કયારે,કરીને યોગીની શેવા ॥૪૭॥ કંઇ જન જળ લે દરસણ કરી, માને મહીમા સુખ; કૈ ઉઠે પરોઢે આંખો મીચી, જુએ જોગીનું મુખ. ॥૪૮॥ તે પછી જુએ મુખ બીજાનું, એવી વધી માનતાયો; સુભદ્રા હરનીશ શેવામાં; મોહ અતી ઉભરાયો ॥૪૯॥ એવામાં એક દિન મધ્યાને, આવિયા સુંદીર શામ; એકાન્ત બોલાવી સુભદ્રાને, પુછી બીના તમામ. ॥૫૦॥ ઓ બેહેની એ

યોગી કેવા, ખરૂ રદય શું તાહારૂં; સુભદ્રા કહે યોગીની સાથે, પરણુવા મન મ્હારૂં ॥૫૧॥પ્રભુ કહેબેન એવું ન બોલો, જો જાણે બળદેવ; તો તમારીને મારી ભુલાવે,વાતો કર્યાની ટેવ ॥૫૨॥ એમ મન જોયું સુભદ્રાનું, પછી ગયા યોગી પાસ; હવે સુભદ્રાનું હરણુ કરો, એમ કહ્યું અવિનાસ ॥૫૩॥ આવતી કાલે એકાદશી છે, ગોમતી સૌ ન્હાવા જાસે; બળદેવ બળીયા તેડવા માટે, આવશે તમારી પાસે ॥ ૫૪ ॥ તમે ન્હાવા જવાની ના કહેજો, કરી આવશે સહુ સ્નાન; પછી તમે કહેજો ન્હાવા જવું છે, થતે ખરે મધ્યાન ॥૫૫॥ તે વેળા ત્યાં નહિ હોય કોય, હરણુ કરિ લેઇ જાજો; અરજુન કહે પકડાઇએ તો, અમારી વાહારે ધાજો ॥૫૬॥ પ્રભુ કહે કાંઇ ચીંતા ન કરશો, કહિ ઉઠયા અવીનાસ; સુભદ્રા કાંઇ કામ કરતીતી, પ્રભુ ગયા તેની પાસ ॥૫૭॥ ક્રષ્ણે કહ્યું ઓ ભગની મ્હારી, જો કાલે જાવો ન્હાવાય, તો માહારો રથ મંગાવી જાજે, જોગીને બેસાડી માય ॥૬૦॥ વળણુ॥ મોહોટો રથ મંગાવજે, જાજે કરવા સ્નાન; વદે વલ્લભ એવું કહી ત્યાંથી ગયા ભગવાન.

કડવું ૧૪૯ રાગ સવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સહુ સમજાવી સામળો ગયા, વીત્યો દશમનો દન; એકાદશીને પ્રભાતે આવ્યા, બળદેવ યોગીભોવન ॥૨॥ ઓ માહારાજા, રાજ ધીરાજા, વીશ્વપતી ભગવાન; આજ એકાદશીયે ગોમતીમાં, કરવા જઇએ સ્નાન ॥૩॥ નહીને આવતા રહીશુવેહેલા,શેવકસંત સમોણુા;અરજુનજી કહે અમ નાહી આવે; કયા ન્હાણુા કયા ધોણુા ॥૪॥ બળદેવજી કહે ઇચ્છા તમારી,કહી કરવા ગયા સ્નાન નગ્ર તણું લોક નાહીને આવ્યું, કીધું અતી પુન્યદાન ॥ ૫ ॥ યોગીનું દરશણુ પુજન કરીને,ગયા સૌ સૌને ઘેર; એવે મંધ્યાન થવા આવ્યો બોલ્યો યોગી સુખ ભેર. ॥૬॥ સુભદ્રા ન્હાણેકુ જાણાહે, તવ સુભદ્રા ચાલી; ઓ ભાઇ યોગીને ન્હાવા જવું છે, બળદેવને લાવી ઝાલી ॥૭॥ બળદેવ આવ્યા યોગીની પાસે, ઉભા નમી પડી પાય; અરજુન કહે ગોમતીજીમેં, ન્હાણેકી હુઇ ઇચ્છાય ॥૮॥ બળદેવ કહે બેહેની માહારી ઉઠો તતપર થાવો;રથ જોડીઆપુ તેમાં બેસાડી, ન્હાવાને લેઇ જાવો

॥૯॥ સુભદ્રા કહે મ્હોટા બંધુ, કહયું તો તત્પર થાવું; કૃષ્ણનો મોહોટો રથ મંગાવો, તો ન્હાવા લેઇ જાવું ॥૧૦॥ બળદેવજીએ મોકલ્યા યોદ્ધા ગયા પ્રભુને દ્વાર, બળદેવજી રથ મંગાવે છે, ઓરે જુગદાધાર ॥૧૧॥ જો ગીજીને ને સુભદ્રાને, જાવું ગોમતી ઘાટ; તમ રથ સુભદ્રાયે માગ્યો, ન્હાવા જાવા માટ ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, બળદેવની ગઇ ગતી; મોકલો બીજો રથ આપીને, આ રથ આપવાનો નથી ॥૧૩॥ સાંભળી જાદવ પાછા વળીયા, તવ શું કરયું ઘનશામ; મુકયો પોતાના હરણીયા રથમાં, લગ્ન સામાન તમામ ॥૧૪॥ ચુડો પાનેતર કન્યા જોડી, મીંઢળ નાડાછડી; જાદવ કંચુકી કન્યા ઓઢીયે, કાંકણ કંકુ પડી ॥ ૧૫ ॥ જે જોઇએ તે ભંડારીયામાં, ભર્યું શ્રી ગોપાળ; એ રીતે રથ ત્યાર કરીને બેઠા દીનદયાળ ॥૧૬॥ બળદેવ પાસે પાછા ગયેલા, જાદવ જોદ્ધા જેહ; કહ્યું કે પ્રભુએ નવ આપ્યો, માગ્યો તો રથ તેહ ॥૧૭॥ એવું સાંભળી હળધર ચાલ્યા, ક્રોધ ભરેલા એમ; જઇને કહયું જુગજીવનને, રથન આપ્યો કેમ ॥૧૮॥ દસ વીશ જાદવ પાસે ઉભેલા, વાતના ચરચા ચાલી; પ્રભુ કહે ઓ મ્હોટા બંધુ આ મતી કોણે આલી ॥૧૯॥ આ રથ માહારો હરણીયો છે, વીચારો અંતસ કર્ણ; સોળ સહસ્ર એકસો અષ્ટનું, હામાં કરેલું હરણ ॥૨૦॥ એવો આ રથ ઉપાદી વાળો, બેસે જોગીને બ્હેન; એમની વૃતી ફરી જઇને, થાય માયાવી ચેન ॥૨૧॥ બળદેવજી કહે બોલ્ય વીચારી, જોગી તો દેવાધી દેવા; તારા નેત્રમાં વીચારછે તે દેખે સૌ તારા જેવા ॥૨૨॥ જેવા પોતે તેવા બીજા, જાણે સરવે પ્રાણી, પોતાની ગત સહુમાં સમજે, એજ મ્હોટી એંધાણી ॥૨૩॥ વેહેવાર વ્રતી મનમાં હોયે તો, શીદ તજે સસાર વચન સીદ્ધી થાય કયાંથી, વીચારો વિશ્વાધાર ॥૨૪॥ પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરવા, વ્યવ્હાર કીધો ત્યાગ; દશે ઈંદ્રી બંધ કરેલી, મનમાં ધરી વૈરાગ્ય ॥૨૫॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી સાંભળો બળદેવ બોધ; ધ્યાન દેઇને ન્યાયમાં સમજો, તમે ને યાદવ ધોધ ॥ ૨૬ ॥ એ યોગી હશે શી જાતી, કાં ઉચકે કાં નીચ; નીચ હોયે ને નમીયે તો, તે પણ પાપનો કીચ ॥૨૭॥ નીચની સેવા ઊંચ કરે તો, નીચે યોની ઊચ જાય; પાતાંજલી રૂશીયે કહયું, પોતાના શાસ્ત્રની માંય ॥૨૮॥ દહેશો કે જાત ન જોતા, યોગી વેશને નમીયે, જાત ભાત કાંઇ ન જોવી, તો ઇશ્વરને ગમીયે ॥૨૯॥ પ્રભુ કહે બંધુ બોળવા બેઠા; પોતાનો કુળધર્મ; એકારે બધુ થવા માંડયુ; કયાં રહયો વરણાસર્મ ॥૩૦॥ વ્યવહાર તજે તે નહી ત્યાગી, અનીતી તજે તે ત્યાગી;

વ્યવહારમાં રહી મનનો વૈરાગ, રાખે તે વૈરાગી ॥૩૧॥ સંતોષીને શાંત પડેલો, તે જનને સંત જાણો, યોગાભ્યાસ કરે તે યોગી, નાઠાને શીદ પરમાણો ॥૩૨॥ યોગીમાં યોગી મહાદેવજી છે, તે પણ રાખે છે નારી; પુત્ર પરીવાર રીદ્ધી સીદ્ધી, એવા શીવ સંસારી ॥૩૩॥ પણ ગ્રોગ સાધ નથી યોગી છે, ઘર તજવે નહી યોગી, વ્યવહાર તાગીને નાઠેલો, કાં દુખીયો કે રોગી ॥૩૪॥ સંસારમાં સરસો રહેને, મન રાખે મુજ પાસ; વ્યવહારને લોપે નહિ તે જાણું મ્હારો દાસ ॥ ૩૫ ॥ આત્માનું કલ્યાણ કરવા જો થયો હોય ત્યાગી; તો શીદ આવે વ્યવહારમાં, નાઠેલો ઘર-ગામ ભાગી ॥૩૬॥ ઉપાધી તજી ઉપાધીમાં, ફરિ આવે શા સારૂ; હમતો ગુરૂ આતો ચેલા, આતો મંદીર મ્હારૂં ॥ ૩૭ ॥ વૈદક કરવા ટાળવા રોગો, કરતા વઇદોનું કામ; કારણ શું તેને તે કરેવાનું; વળીગામમાંવી સરામ ॥૩૮॥ કાઢવા ભુતપ્રેતોનું વળગણ, આપવા લોકોનેપુત્ર, નિર્ધનને દેવી ધનની આશા, કુંવારાને ઘરસુત્ર ॥૩૯॥ એ સરવે કામ સંસારીનાં ત્યાગી કરે શા સારૂ; તેનો વિચાર કરતા નથી, ત્યાં સુધી અંધારૂ ॥૪૦॥ ઘર ગામ તજ્યો તાત માત તજી, તજ્યા છોકરાં નારિ; સગાં વ્હાલાં પાડોશી તજ્યો, તજ્યો જગત વિકારી ॥ ૪૧ ॥ નાત તજીને જમાત કીધી; માત તજી કરીમાઇ, બાપ તજીને બાવા કીધા; બંધુ તજી ગુરૂભાઈ ॥૪૨॥ ઘર તજીને મંદીર બનાવ્યું, શેવકરૂપ ગ્રહાકી; દીકરા તજી ચેલા કીધા, કહો શું મુકયું બાકી ॥૪૩॥ કહેશોકે દશઇંદ્રી તાગ્યો, તોતેબતાવું ભાંખી; કાંને શું દાટા માર્યાશું, આંખો ફોડી નાંખી ॥૪૪॥ જીભલઠી એની કાપી નાખી, શું હાથ કીધા ઠુંઠા; શું લઘુશંકા કે દસ્ત તજ્યો, શું અવયવ કર્યા જુઠા ॥૪૫॥ ત્યાગી થઇ શું ત્યાગ કીધું; વિચારકરજો ભાઈ; તમે કહેશો કામજવર તાગ્યો, તે સમજો ચતુરાઇ ॥૪૬॥ મહાદેવથી કામ ને જીતાયો, તો કોણ જીતે કામ; માહાદેવથી શું નીકળ્યા મ્હોટા ધરી કામ જીતવા હામ ॥૪૭॥ સંસાર ઉપર વઇરાગ ધરી, તજી દીધો સંસાર, પછી શીદ સંસારમાં આવે, વસ્તીમાં કરવા વહેવાર ॥૪૮॥ સર્વ તજીને સર્વમાં પેસે, તેતો સમજવું કેવું, પેટમાંથી ઓકીકાઢેલું, પાછું ખાધા જેવું ॥૪૯॥ ત્યાગ કર્યું તો તરછટ તજી, વાસો વગડાનું વન; તે બદલ આવે વસ્તીમાં, પુરણ પાખંડી જન ॥૫૦॥ વ્યવહારમાંરહેલા પ્રાણી વૈભોગી કહોછો જેને, તે કરતાં વઇભોગ બમણો, ખેશી ગયેલો તેને ॥ ૫૬ ॥ અજ્ઞાની એને મ્હોટો સમજી, બાગ બગીચે રમાડે, ઘણાં ઘીના ને ગળપણનાં, ભોજન કરી જમાડે ॥ ૫૨ ॥ આપે આ-

સન ગાદી તકીયા,ચર્ણ ચાંપી કરે શેવા;વાયુ ઢોળાવે અંગ ધોવે,એથી તે વૈભોગ કેવા. ॥૫૩॥ રળવું ખપવું કાંઇ નપડે,મોહોમાગ્યું મળે ખાવા; બેટા નામ કોઇએ ન ધર્યું, જેના ને તેના બાવા ॥ ૫૪ ॥ વહેવાર તજી વેહેરવારમાં વસવું, તેથી તે પાખંડ કેવું; કદી કેહેશો બોધ કરવા, તેનો ઉત્તર દેવું ॥૫૫॥ ઉપદેશ કરવો પંથ ચલાવવો, આચાર્ય જનનું કામ; બીજાનો અધીકારજ કયાં છે, કહે શ્રીમુખ ઘનશામ ॥૫૬॥મનુએ ધર્મશાસ્ત્રમા કહ્યુ, જો ત્યાગી ગળ્યું ખાય; ઘી તેલ ચીકણો આર કરે તો, કામની વ્રધી થાય ॥૫૭॥ તવ મન વશકોઇ કાળે ન રહે. વીર્યખ ળીત થઇ જાય; તેથી વ્રત ગળપણ જમાડે, તેને બાળહત્યાય ॥ ૫૮ ॥ મોહની રૂપે મહાદેવ પલળ્યા, તો બીજો કોણ રહેનારો; કેહેશે કે કામ દેવ જીત્યા છે, મુરખ એમ કેહેનારો ॥૫૯॥ એકલા બ્રાહ્મણછે અધીકારી, સન્યસ્ત લઇ થવું ત્યાગી; તે પણ પાચમી દ્વાદશીમાં કુટુંબનીરજા માગી ॥૬૦॥ તેને પણ રેહેવું નગ્રીથી છેટે, અડધો ઓરજ કરવો; ગળ્યું ચીકણું કાંઈ ન ખાવું, એવો ધર્મ આદરવો. ॥૬૧॥ હાથ ન જોવો વઇદુ ન કરવું, સુવું નહી સેજ્યાય; પ્રમદાનો પરછાયો ન લેવો, લખ્યું સમરતી માય ॥૬૨॥ ન જાણો ત્યાગી છે સોહાગી, વઇભોગ લેવા આવ્યા; બળદેવ વીરા તેવા પ્રાણીને; ઇશ્વર તમે ઠરાવ્યા ૬૩ ॥ વસ્તીમા આવી રોગ મટાડી, દેખાડે ચમત્કાર; એવી જરૂર એમનેશી છે, કાંઇ કરો વીચાર ॥૬૪॥ પોતાનું કલ્યાણ કરવું મુશ્કી. અવરનાં દુખ ભાગે; એ પણ એકજ ધંધો કહાડયો, શું ત્યાગી થઇ તાગે ॥ ૬૫ ॥ ॥ વળણ ॥ શું ત્યાગીએ તાગી બોલ્યા શામ શરીર; વલ્લભ વદે એમ સાંભળી, કોપ્યા બળદેવ વિર.

કડવું ૧૫૦ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ચઢી બળદેવને બહુ રીસ, આતે શું કહો છો જગદીશ ॥ ૧ ॥ તમો શીખ્યા નીંદાય, ત્યારે બોલીયા વૈકુંઠરાય; ભાઈ સત્ય કહયું છે અમો, તેને નીંદયા સમજ્યા તમો ॥૨॥ તમો વીચારો બળદેવ બળીયા, કીયા ત્યાગીને ઇશ્વર મળીયા સંસારીને મોરારી, કહો તો તે કહુ વીસ્તારી ॥૩॥ મોહોટા જનક વીદેહી જેવા,વળી ઉદાલક રૂશી કેવા બ્રહ્મવેતા

હોય ઘરબારી, શીવ બ્રહ્મા સરિખાને નારી ॥ ૪ ॥ સુર્ય ચંદ્રને વિષ્ણુ દેવ, વળી વરૂણુ અગ્ની એવ; હરીશચંદ્ર અને રામરૂપ;હતા સહુ સંસારી ભુપ ॥ ૫ ॥ કોહોતો વીશેષ દાખલો દેવુ આથી તે સમજાવું કેવું હાલ જે કહું તે નહી ગમે, શાથી કે જીવ એમાં ભમે ॥ ૬ ॥ બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ, રથ આપોછો કેકેમ; તવ બોલ્યા અસરણા સરણ, આતો રથ કરાવશે હરણ ॥૭॥ માટે બીજો રથ લેઇ જાવો બોલ્યા બળદેવજી એજ લાવો, કહી જોડયો પોતાને હાથે કહયું નાના વૈકુંઠનાથે ॥૮॥ જો જો ભાઈ નવા જુની થાસે, જીવ મારો તમારો જાશે તોહે લેઇ ચાલ્યા હળધારી, કરી હરીએ તો શાહુકારી ॥ ૯ ॥ લાવ્યા રથ અતી પ્રેમ વાધ્યો, પોતે સુભદ્રાને આપ્યો; પણુ બહુ કહયુ જુગદાધાર, તેથી મનમાં રહ્યો વીચાર ॥૧૦॥ મને બહુ ટોકયો જુગદીશે, તેથી જાદવ સોપ્યા વીસ; જોગીને ન્હાવા લેઇ જાવો, સ્નાન કરાવી વહેલા આવો ॥૧૧॥ એવું કહી દીધી આગનાય, આવી જોગીજી બેઠા માંય; ઝોળી તુમડું સાથે લેઇ, વાળી લંગોટી ટેકો દેઇ ॥૧૨॥ તવ સુભદ્રા હરખમાં પેઠી ઘોડાના અછોડા ઝાલી ગ્રહી ચાબક પોતાને હાથ ચાલી નવરાવા જોગી સાથ ॥ ૧૩ ॥ ચાલી નીકળ્યાં નગરની બ્હાર, થયો મધ્યાનકાળ તે વાર; દસ જાદવ આગળ થાય, દસ પુંઠળ પુંઠળ જાય ॥૧૪॥ ચોટયું છે સુભદ્રાનું ચીત, લાગી પુરણુ જોગી પર પ્રીત, નથી રથ હાંકયામાં લક્ષ, જોગી સામા ચોટાડયાં છે ચક્ષ ॥ ૧૫ ॥ એને ઉલટ એવી જાગી, બાવાના ગુણુ ગાવા લાગી; નથી બાવલીયા તુલ્ય કોય, નીરખી નીરખી રૂપ જોય ॥૧૬॥ વલણુ ॥ રૂપ જુએ બાવા તણું બહુ મારે નેન બાણ; કહે વલ્લભ કરે ઘણા, બાવાના વીખાણુ.

કડવું ૧૫૧ રાગ બાવલીયાનો.

એ બાવલીયાને દેખીરેરે હો; મોહ પામ્યા પ્રમદારે. ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન સાંભળ સાભળ જનમેજેરાજન, શુભદ્રાનુ લબ્ધ થયું છે રે મન એ૦ ॥ ૧ ॥ આ બાવલીયાનું ગોરૂ ગોરૂ છેરે ગાત્ર, બાવલીયાને ચરણે અડસટ તીરથ જાત્રા; બાવલીયાના ભુજમાં શોભે છે તુંબી પાત્ર. એ૦ ॥૨॥ બાવલીયાએ મોઢે ચંદન લીધું ચોળી,

બાંવલીયોને અંગે ભભુત રગદોળી, બાવલીયાની ડાલી ખાંધે શોભે ઝોળી. એ૦ ॥૩॥ બાવલીઆના અંગ તણી છે સારી છટા, બાવલીયાને અંગે ભભુતીની ગટા, બાવલીયાની લાંબી લાંબી શોભે જટા ॥ ૪ ॥ બાવલીયો તો દીસેછે પુરૂષ મોટો. જમણા ભુજમાં કેવો સુંદર શોભે સોટો, બાવલીયેતો વાળ્યો છે વજ્જર લંગોટો. એ૦ ॥૫॥વલણ॥ એમ વિખાણ કરે અતી, વળી વળી નીરખે મુખ, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, મુખ જોયે થાય સુખ.

કડવું ૧૫૨ મું રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુન કહે ઓરે સુભદ્રા,પડશે કોઇને વહેમ; રથ હાકયામાં ચીત નથી તાહારૂં, મને જુએછે કેમ. ॥૨॥ સુભદ્રા કહે તમ ચરણુની, સદા થઇ રહુ દાસી; મહારી ઇચ્છા પુરણ કરો, આપણુ જઇએ નાશી ॥૩॥ અરજુનજી કહે ઓરે અબળા,વાતોમાં પડશે વેમ; વીસ જાદવ આપણી જોડે; તે જાવા દે કેમ ॥૪॥ સુભદ્રા કહે ઓરેમાહારાજા, ચરીત્ર માહારૂ દેખાડું,એતે રડયા સુકંરતાતા એમને પાછા કહાડું ॥૫॥ એમ કહી ઝાંઝર પોતાનું, કાહાડીને કરમાં લીધું; જાદવના જોયામાં ન આવે, તેમ સંતાડી દીધું ॥૬॥ પછી પોતેકહ્યુ જાદવોને, મારા રડયા કયાં આવો, પગનું ઝાંઝર પડી ગયું કે,શોધકરીને લાવો ॥૭॥ તવ દસ જાદવ શોધવા માટે,તરત પાછા વળીયા; બીજા દસજણ સાથે રહ્યા, ચોકી કરવા બળીયા ॥૮॥ સુભદ્રા કહે વળો પાછા, સહુ શોધવાને જાવો;ઝાંઝર માહારૂ અમુલ્ય છે તે, ગમે ત્યાંથી લાવો ॥૯॥ તવ તે પણ સોધવા વળ્યા પાછા, શુભદ્રા પડી પાય, કહોતો હવે ઘોડા દોડાવું દો મુજને આગ્નાય ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી કહે બેશ તું રથમાં. કહી રથમાં બેસાડી; ચારે ઘોડાના અછોડા ઝાલી, અસ્વો દીધા ઉરાડી ॥૧૧॥ વાયુ વેગે રથ દોડાવ્યો, સુભદ્રા ખુશી થાય; આ જોગી સહુ વાતે કુશળ; જાણે બધી વીદ્યાય ॥૧૨॥ અરજુન ત્યાંથી નાઠા નાઠા; ગયા એક જોજન; મેદાનમાં એક વ્રક્ષની નીચે રથ રાખ્યો સતી તન ॥૧૩॥ સુભદ્રા કહે શીદ રથ રાખો, જાણી જશે કોઇ વાત;

તો તો જાદવ લેઇને આવે, નબળા છે મુજ ભ્રાત ॥૧૪॥ એવામાં અંતરયામીયે, મોકલ્યા નારદ રૂસી; જાવો તમે ત્યાં જઇ પરણાવો;વરકન્યા થઈ ખુસી ॥૧૫॥ રથના ભંડારીયામાં ભરયોછે;લગ્નના સામાન સર્વ, હસ્તમેળાપ કરિ આવો, ટળે બળદેવનો ગર્વ ॥ ૧૬ ॥ એવું સાંભળી નારદ ગયા; જ્યા વન વીસે યોગી, નારદ કહે આવો પરણાવું, ઇંદ્રનંદન વૈભોગી ॥૧૭॥ કહી બેઉને નીચે ઉતાર્યાં, ભંડારીયું ઉઘાડયું; ભરી હતી સામગ્રી લગ્નની, જે જે હતું તે કાહાડયું ॥૧૮॥ સુર્યની સાખે વીપ્રને વચને, હસ્ત મેળાપ કીધો, જાદવ કંચુકીને પાનેતર, ચુડો પેહેરાવી દીધો ॥૧૯॥ કહ્યુ કે મંગળ નહી વરતાવું, કૃષ્ણ દેશે કન્યાદાન; એવું કહીને નારદ રૂશી, થયા અંતરધ્યાન ॥ ૨૦ ॥ વરકન્યા બે રથમાં બેઠાં, બોલી સુભદ્રા એમ; એ માહારાજા અશ્વ હંકારો, ઉભા રહ્યા છો કેમ ॥૨૧॥ અરજુન કહે સુણ સુભદ્રા, તુંને તો નાઠાનું મન; પણ કન્યા લેઇને કેમ નાસુ, છુ ક્ષત્રીનો તન ॥ ૨૨ ॥ ઇંદ્રપસ્તનો રાજીયો હું, કરનારો સંગ્રામ, કુન્તા સતીનો દીકરોછું, અરજુન માહારૂ નામ ॥૨૩॥ નથી હું યોગી છું વૈભોગી, સત્રુને પોચાડુ કેઠ; ચોરની પેઠે નાશી જાવું તો લાજે જનુનીનું પેટ ॥૨૪॥ સુભદ્રા કહે ચીંતા નથી,એ માહારા ભરથાર; માહારા ભાઇને કહેવાના કે, નથી ગઈ નાત બહાર ॥૨૫॥ અરજુન કહે ચાહ્ય તેમ કહેજે, કહી ઉભો બળવાન; પેલા જાદવે ઝાંઝર સોધ્યું, નગ્ન લગી નીધાન ॥૨૬॥ તો પણ તેતો હાથ ન આવ્યું, ગયા ગોમતી તીર; બહેન ન દીઠાં રથ્થ ન દીઠો, નેત્રમાં આવ્યાં નીર ॥૨૭॥ અરેરે ભાઇઓ શું કરશું, આવ્યું દારૂણ દુઃખ, જોગી લેઇ ને જતો રહેલો, શું દેખાડશું મુખ ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને રડતા રડતા પાછા વળ્યા ધરી રીસ; બળદેવજીને ઘેરઆવિ, ખોળામાં મુકયાં શીશ ॥૨૯॥ બળદેવજી કહેછે કેમ રડોછો; કયાં ગયાં યોગીને ભગની, જેવું હોય તેવું કહો મુને, અંતર ઉઠયો અગની ॥ ૩૦ ॥ જાદવ કહે ઝાંઝર પાડયું. મારગે સુભદ્રાય; તે સોધવાને મોકલ્યા અમને, જોગી થયોવીદાય ॥૩૧॥ શોધીને અમે ગોમતી ગયા, ન દિઠાં યોગી કે બેહેની; તેથી તમને કહેવા આવ્યા, જીવજ ઝાલ્યો રેની ॥૩૨॥ બળદેવજી કહે ધાંટા ન કાહાડો, જો જાણે પુરૂસ પુરાણ; ના કહ્યા ઉપર કામ કર્યું તે કાહાડે મારા પ્રાણ ॥૩૩॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યા, મનમાં ને મનમાં મુઝાય; એવામાં સું કઉતક કાધું, પોતે વઈકુંઠ રાય ॥ ૩૪ ॥ પ્રભુ

એ મંત્રની માયા ખેંચી, પોતે દેવાધી દેવ;એટલે સૌ લોક દુખીયાથયા હતા તેવાને તેવા ॥૩૫॥ બેહેરા હતા તે બેહેરા બનીયા, આંધળા થયા અંધ; બોબડા બોલાતું શીખ્યા હતા તે, બોલવું થયું બંધ ॥૩૬॥ રોગીયા રોગી દુખીયા દુખી, ગર્ભવંતી થઇ ખાલી; જોગી જુઠો ને ધુતારો, એવીજ અફવા ચાલી ॥ ૩૭ ॥ ચાલો જઇયે જોગીના પાસે ઊચું નીચું લોક થાય; જોવા ગયા તો ન મળે જોગી, હાહાકાર વરતાય ॥૩૮॥ બળદેવ ઘરમાં છાના રડે છે, ઉઘાડું નવ્ય રડાય; કૃષ્ણ પ્રભુનો ભય છે ભારે, કોઇને વાત ન થાય ॥૩૯॥ એટલે જાણી જાઇને આવ્યા, પ્રભુ ભાઇને ઘેર, બહારથી બોલાવતા ગયા ઘરમાં આપતો આનંદ ભેર ॥૪૯॥ વળણ॥ પ્રભુ આનંદથી આવીયા; કરતા મુખ પોકાર, કહે વલ્લભ બળદેવ રડે, નીચું જોઇ તે વાર.

કડવું ૧૫૩ રાગ વઈદરભીનો.

હવે બળદેવજી નયણાં ભરે,કરે બહુ આંસુ પાત;પ્રભુ આવિ લાગ્યા પુછવા; કેમ રડોછો ભ્રાત. બ૦ ॥ ૧ ॥ પુછે તો બળદેવ બોલે નહી, રડે રૂદીયા ફાટ; અરેરે હવે શું થશે, કહી કુટે લેલાટ; બ૦ ॥૨॥ તવ કૃષ્ણ કહે કહોમુજને, કેવું થયું વીઘન; શી આયફત પડી આપને, કાં શું લાગ્યું લાંછન. બ૦ ॥૩૯॥ ત્યારે બળદેવ બોલ્યા એ બંધવા, વાંકુ ભવીશ કાવ્યું; તમોએ જે કહયુ મુજને તે તો આગળ આવ્યું. બ૦ ॥૪॥ જો જો ભાઇ શાન્તી રાખજો, વાત કહુ મુખ કથી;ભય તમારો ભારે મને, જીભ ઉપડતી નથી. ॥ ૫ ॥ તવ પ્રભુ કહે કહી દો તમે; જીવ નથી રેહેતો હાથ;મોટાયે ભુજ બે ઝાલીયા,સાંભળો જદુનાથ બ૦ ॥૬॥ મને શીખ દીધી તમોએ ઘણી,ઘણો બાંધતા બંધ;પણ સાચોસત્રા રથ લાગીયો, થયો લોભમાં અંધ. બ૦ ॥ ૭ ॥ મેંતો જોગીને ઇશ્વર જાણીયો, નમતો રહયો ચર્ણ;એણેતો લાંછન આપીયું, કર્યું બેહેનનું હર્ણ બ૦ ॥ ૮ ॥ તવ પ્રભુએ લેલાટ કુટીયું, કર્યું કર્મ આ કેવું; ચોરને ઘેર ચોર ફાવીયો, જીવ આપુ કે લેવું. બ૦ ॥ ૯ ॥ એમ કહીને પ્રભુ પ્રથવી પડયા, લાગે બળદેવ પાય; ભુલ થઇ બહુ માહયરી, કરો કાંકક્ષ માય. ॥બ૦॥ ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે હવે માનું નહિ, એમ માંડીયા ચેન; જો

જીવી જીવાડવો હોય તો, લાવો સુભદ્ર બેહેન. બ૦ ॥ ૧૧ ॥ વળણું ॥ લાવો ભગની માહરી, તો મટશે કલ્પાંત; નહિતો નવા જુની થશે, પાડો ઝટપટ શાન્ત.

કડવું ૧૫૪ રાગ ઝુલણાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ કૃષ્ણ કહે મારી ભગની લાવો, નહી તો છાંડું દેહ, તમોને જોગીએ દીકરો આપ્યો, લાવો રમાડુતેહ॥૨॥ તેવા થયા, એમ પાડે છે પોક ॥૩॥ જોગી ધુતારો જાદુવાળો, કેવો મહોટો સીદ્ધ થયો જદુકુળમાં લાન્છન દીધું, ભગનીને લેઇ ગયો ॥ ૪ ॥ બળદેવજી કહે જાદવ મહારા, અષ્ટ દીશાયે જાવો; એક પોહોરની રજાઆપુછું, ચાહ્ય ત્યાંથી શોધ લાવો ॥૫॥ એટલે છુટયા છપ્પન કોટી, હાથ ગ્રહી હથીઆર; કઇ ચાલ્યા ચરણ કઈ ઉંટઉપર, કૈ બેઠા તોખાર ॥૬॥ બળદેવજી ઘર આગળ બેશી, ધનસામને સમજાવે; ઓવિરાતમે કલેશ ન કરશો, હમણાં સોધન આવે ॥૭॥ તમારૂ કહ્યું અમે ન માન્યું, ઘેર કર્યો ઉતારો, અમે તો ત્યાગી માન્યો તો, તમે માન્યો તો ધુતારો ॥૮॥ પ્રભુ કહે શીખામણ દો તે, સદાયે રાખજો યાદ, ત્યાગ કરિ વ્યવહારમાં વસે, તે ઢોંગી નીરવાદ. ॥૯॥ વળી જાતી કજાતી જોયા વણ, શેવા કરે જન જેહ; સુકીત તેનું ધોવાઈ જાઇને, નર્કવાશી થાયતેહ॥૧૦॥ વીપ્રનો સુત સન્યાશી હોયે, પુકત ઉમ્મર જ્યારે; શાસ્ત્રના કહ્યા પ્રમાણે તેને, અન વસ્ત્ર દેવું ત્યારે ॥૧૧॥ તે વણ વીશેશ શેવા ન કરવિ, નારીયે ના જવું પાસ; તેથી મન તેનું વીભળ થાયે, વ્રત કર્યું તેણે નાશ ॥૧૨॥ તે દોશ લાગે તારૂણીને, નગરમાં ન દેવો વાસ; વીપ્ર વિના અન્ય વરણથી તો કરવો નહી અભ્યાસ ॥ ૧૩ ॥ વ્હેવાર તજ્યો તે વ્હેવારે છુટયો, પછી તેને શી લાજ, મ્હોટાઇ દેખાડો અજ્ઞાનીયોને; મુરખ માને માહારાજ ॥ ૧૪ ॥ નાતનાં જાતનાં માતનાં તાતનાં ખોટાં કરિ નીસરે; તેતો પ્રાણી બીજા કોઇનું, કેમ ખોટું નવ કરે. ॥ ૧૫ ॥ વ્હાલાનું ખોટું કરી વહે વાટે; તે કોનું મુકે બાકી મોક્ષને અરથે નીકળ્યોહોયતો વનમાં વસે સુખ તાકી ॥ ૧૬ ॥ સંસાર તજી સંસારમાં આવે, તેનેશ્વા-

રથ કોઇ રીતે; તે વણ શા સારૂ તે આવે, સમજો ન્યાયને પ્રીતે ॥ ૧૭ ॥ વેહેવારપર થઇ અરૂચી તેથી,વહેવાર દીધો ત્યાગી;તો પછી વ્હેવારમાં શીદ આવે, આતે તો મતલબ લાગી ॥૧૮॥ મતલબ વીના કદી ન આવે, વ્હેવાર લેત વહેવારી; વનમાં વનફળ જળ ખાવા સહુ દેછે ગીરધારી ॥ ૧૯ ॥ વસ્તી તજી વસ્તીમાં આવે, કાં મહતાને સારૂ; મનમાં હોયે કે દેવલ બાંધિ, રાખું સદા નામ મ્હારૂં ॥૨૦॥ કરૂં ભંડારને બ્રહ્મ ભોજન; તેથી નામના વધે, મહાનંત થઇ ગાદીયે બીરાજુ,ગુણગણાવું બધે ॥૨૧॥ વળી કહેવરાવુ ચમત્કારી, વળી પુંજાવું ચરણ;શેવા કરશે શેવક લોકો, બહુ પ્રાણી આવશે સરણ ॥૨૨॥ વીવીધના ભોજન મળવાનાં, એવું ઢોગીના મનમાં; એવું ન હોય તો વ્હેવાર તજી, કેમ વસ્યો નહી વનમાં ॥૨૩॥ આ બળદેવજી માનજો સાચું, એમ કર્યો ઉપદેશ; હળધારી કહે ધન્ય છે વીરા,શંકા રહી નહી લેસ ॥ ૨૪ ॥ એવામાં યાદવ સોધે ગયેલા, ફરી ફરી પાછા આવે; કૃષ્ણ ન ચેતે તેવી રીતે શેશને સાન બતાવે ॥૨૫॥ એવામાં બે જાદવ ગયા, અરજુનનો રથ જ્યાંય, તેમણે જોયું આઘા રહીને: બેઉને દીઠા ત્યાય ॥ ૨૬ ॥ જાણ્યું કે જો જઇને ઝાલીયે તો, જોગી છે જાદુવાળો; પશુ બનાવે કે અંધ બનાવે જોયો છે વીદ્યાનો ટાળો ॥ ૨૭ ॥ જોગીના જેવા જાદુવાળા. આપણા જુગજીવન; તેમને જઇને લાવાયે તેડી, એમ વીચાર્યું મન ॥ ૨૮ ॥ તે બેઉ ચાલ્યા નગ્રમાં આવ્યા, લાવ્યા છઇએશોધ; પણ ભગનીને પરણ્યો છે જોગી, બળદેવને થયો ક્રોધ ॥૨૯॥ ઉઠો મ્હારા વીડલ વીરા, કરીયે કાળો કહેર; પ્રપંચ કરી પરણ્યો કન્યા; મારી નાંખીયે ઠેર ॥૩૦॥ એટલે ઉઠયા અંતરામી, જાદવ છપ્પન કરોડ; એક લાખ સાઠ શહસ્ત્ર એકાશી, પ્રભુના પુત્રની જોડ ॥૩૧॥ હળધારી હથીઆર લેઇને, બેઠા રથની માંય. સહુ દોટા દોટ કરતા આવ્યા, જોગી ઉભો છે ત્યાંય ॥૩૨॥ આગળ પાછળ ઘેરો ઘાલી, કોટ વળી સહુ ઉભા; સુભદ્રાને પરણેલી દેખી, કરોધે ભરાણા સુબા ॥૩૩॥ કૃષ્ણ કહે મોહોટાભાઇ સુણો;આપણ અળગા રહીયે; જાદવને પુત્ર હણે એને, નહી તો પક્ષે થઇએ ॥ ૩૪ ॥ એમ કહી બેઉ અળગા ઉભા, પ્રભુ વદ્યા વચન; જાવો જઇ રથને કોઇ લાવો, આરે પ્રદુમાન તન ॥૩૫॥ તવ પ્રદુમને ફરશી લીધી, રથમાંથી ઉતરીયો; રકત લોચને સુર ભરેલો, યોગી કને પરવરીયો ॥૩૬॥ જઇને અડીયો રથે ચડીયો, કરોધકે અંતશકરણ;ઘોડાના અછોડા ઝાલી, જોગી

ને નાંખ્યો ધરણ ॥ ૩૭ ॥ સુભદ્રા શહીત રથ લાવ્યો; કૃષ્ણ પ્રભુની પાસ; એટલે બીજા રથમાંથી એમાં, બેઠા શ્રી અવીનાશ ॥ ૩૮ ॥ જઇ પ્રદુમન પોતાને રથે, બેઠો ગ્રહી હથીઆર; સુભદ્રાની પ્રત્યે બોલ્યા, હળધારી તે વાર ॥૩૯॥ સત્ય બોલ ભગની ઉઠ્યો છે અગની, જોગી ઉભો તને લાવી; કે તું તાહરિજ ખુશીથી જોગીની જોડે આવી ॥ ૪૦ ॥ સુભદ્રા કહે મારશો નહી, જોગી બીચારો રાક;એને શીખવીને હું નાઠી, નથી ત્યાગીનો વાંક ॥૪૧॥ બળદેવજી કહે ધીક્કાર ભગની, નીચું ચલાવ્યું અપાર; સુભદ્રા કહે નથી નીચું, નથી ગઇ નાત બાહાર ॥૪૨॥ છે જોગી સુત ક્ષત્રી કેરા, કુન્તાજીના તન; પાન્ડવ કુળમાં હું પરણીછું અરજુન નામ પાવન ॥ ૪૩ ॥ એટલે બોલ્યા બળભદ્રજી, કૃષ્ણ વીરા વિચારો; વ્હાલામાં વીકટ કામ કીધું, પાન્ડવને ઠેર મારો ॥૪૪॥ સગાયે દગા દીધા આપણને, લાજ જરા નવ ધરીયે, પાંચે મારી ન પાન્ડવા પ્રથવી, જગતમાંથી કરીયે ॥ ૪૫ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું કે કેના એ સગા, કીધો કપટથી કેહેર; શું જુઓછો જાદવ મહારા, મારી નાંખો ઠેર ॥ ૪૬ ॥ તવ સુભદ્રા છાનીમાની, કૃષ્ણને કરગરતી; હેવાતણ માહારૂં સીદ ખુઓ છો. વિનયે વચન ઓરતી ॥૪૭॥ વિરા તમે મુજને પુછયું તું, તવ મેં કહ્યું તું એમ; જોગી પરણવાનું બોલી, માર્યો તમાચો ન કેમ ॥ ૪૮ ॥ ધર્યું કરવા દે કનડો છો, ઓરે શ્રી ગોપાળ; કૃષ્ણ કહે તારા જોગીનો નહી કરૂં વાંકો વાળ ॥ ૪૯ ॥ સુભદ્રા કહે વારૂ વીરા. તુજ વંશ વ્રદ્ધી થાજો; બળદેવ માહારૂં ઘર ભાંગે છે, તેથી જડમુળ જાજો ॥ ૫૦ ॥ એવામાં હોકારો કરીને, બોલ્યા દિનાનાથ, શું જુઓછો જોગીને મારો ઉંચો કીધો હાથ ॥ ૫૧ ॥ સુભદ્રા કહે આ શું બોલો છો. દાબ્યો પ્રભુ એ ચરણ; બળદેવ કહે કૃષ્ણ વીરા, કરીશ બહેનું મરણ ॥ ૫૨ ॥ પ્રભુ કહે બેનને નવ કહેશો, શું ભગનિનો વાંક; બાવાને લાવી ભુરકી નખાવી, તેથી વશ થઇ રાંક ॥ ૫૩ ॥ જોગીને લાવ્યા ભગની સોંપી, વાંક તમારો માનો; ભુરકી નાંખેથી વશ થઇએ,તેમાં એનો વાંક શાનો॥૫૪॥ એમ કહી બળદેવને વાર્યા, ઉસ્કેર્યા જાદવ જોધ; અરજુનજીને ઓછુ આવ્યું, કોણ લેશે મુજ સોધ ॥૫૪॥ વળણ ॥ એમ જાણી રડતો ઘણું, દયા ભરેલ દયાળ; વજ્ર વદે અરજુનને, પડી પેટમાં ફાળ.

કડવું ૧૫૫ રાગ મધવનનો.

મારા ગદાધારણ ગુણવાનરે,ભાઈ આવો; માહારી જતી રહીછે શુધ ને સાનરે, ભાઇ આવો. ટેક. યોગી કરી તમે વન વિશે કાડયો, તીરથ યાત્રા કરી સારિરે; પંપાસારોવરે પુર્વના લેખે, પરણ્યો અપછરા બેનારી રે. ભાઇ ॥૧॥ ત્યાંથી હું ઓવ્યો દ્વારિકાં નગરી. મળ્યા અસરણાસરણુ રે; વચને બાંધી મને લૈ ગયા ગામમાં, કરાવ્યું ભગનીનું હરણુરે ભા. ॥૨॥ હવે સામા શતરૂ થઇ ઉભા છે, જાદવ પાસે મરાવારે, સઉને ઉસ્કેરી આયુધ ઝલાવ્યાં, ક્ષય મારો કરાવારે ભા.॥૩॥ભીડ વેળાના ભીમસેન ભાઇ, મુજ નેતરે આંસુની હેલીરે; અનેક વચમાં એક ઘેરાયો,માંરૂનથી કોઈ બેલીરે, ભા. ॥૪॥ આજ જમ જેવા જાદવ ભાસે છે; ભય મુજ મનમાં થાયરે; સમરે; સમળી સીચાણી કારમા બોલે, મને ધરતી તો ખાવાને ધાય રે. ભા. ॥ ૫ ॥ બંધવ હોય તે દુખડાંના દુલી, વિધન તમેનિવાર્યારે; લાખાભોવનની લાહયમાં લાગ્યાત્યાંથી તમે છોડાવ્યારે; એક ચકરામાં વિપ્ર ઉગાર્યો, નિત્યના છ જીવ બચાવ્યારે ભા. ॥ ૭ ॥ યુધ્ધ કરૂ પણ એકલો હું છું, નથી મારે આધારરે; પાછો પડુ નહી પણ મુજ પાસે એક નથી હથીઆરરે. ભા. ॥ ૮ ॥ હથીઆર વણુ તમે બકરાક્ષસને, બહુ બળથી હર્ણીયોરે; ત્યાંથી નીકળી આગળ જાતાં; મળ્યો ગાન્ધવ રણીયોરે. ભા. ॥૯॥ એમ સંભારતાં સાંભરી આવ્યાં, અભેંગ રથ હથિઆરરે; મને વચન અંગારકે આપ્યું છે, ભય નવ્ય ધરૂં લગારરે. ભા. ॥૧૦॥ વળણુ ॥ હથીઆર સાંભર્યા એટલે, ધર્યું અંગારકનું ધ્યાન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કરતો હરતો ભગવાન.

કડવું ૧૫૬ રાગ સવઇયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥૧॥ સમરણ કીધું અંગારકનું, વચની પુરૂષ નવ ચુકયો, અક્ષય ભાથો ગાંગેવ નામ, ધનુષ પતરથ મુકયો॥૨॥ તેવોજ અરજુન રથ પર ચઢીયો. ઝોળી તુમડું ફેંકી દીધું, ઘોડાનાએછોડા ઝાલ્યા, ધનુપ હાથમાં લીધું ॥ ૩ ॥ બાણુને ભાથો ભેરવ્યો ખાંધે, ધનંજય થયો તૈયાર;ગાંગેવ નામા ધનુષ ચઢાવી, બળમાં કર્યો ટંકાર,

॥૪॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો, ડોલ્યા દશે દીગપાળ; ધરણ લાગી ધ્રુજવાને, ખળભળ્યુ પાતાળ ॥ ૫ ॥ પછી મુછે હાથ નાંખ્યો, બોલ્યો મુખ વચન; હવે કરવું હોય તે કરો, ઓરે જુગજીવન ॥૬॥ એટલે કોપ્યો પુત્ર પ્રદુમન, પહેલો ઉપાડયો હાથ એટલે આયુધ લઇને તુટયો જાદવનો સહુ સાથ ॥૭॥ માર માર કરતા પાછા ન ફરતા કરોધાતુર થઇ દ્રષ્ટી; મેઘ દળ વરસે તેવી કીધી, આયુધ કેરી વ્રષ્ટી ॥ ૮ ॥ અરજુનજીયે બાણ માર્યાં, અગણીતાં અપરમપાર; પણ જાદવો બહુ બળ કરતા, ફેંકે અતી હથીઆર ॥ ૯ ॥ અરજુન પન્ડે એકલે તે, કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે; એક તરફ એ યુદ્ધ કરે તો; બીજા વીંધિ નાખે ॥ ૧૦ ॥ તેથી અરજુન કાહાર થયો, કામજ કેવું કીધું, અગણીતો મંત્ર ભણિને, બાણ મોહાસ્તર લીધું ॥૧૧॥ ફેરવું દડી ફરીને ફેંકયું, બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા મંત્ર વડે તે, બાણ થયા અનેક ॥ ૧૨ ॥ તેણે સહુના હ્રદીયા ભેદી, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; યુદ્ધમાં જેટલા ઉભા રહેલા તેટલા સરવ પડીયા ॥૧૩॥ મુરછાંગંદ બેભાનમાં પોહોડયા, જોયું દ્વારીકાં નાથ; બે ભાગ સામો અરજુનજીએ, મુછે નાખ્યો હાથ ॥ ૧૪ ॥ આવો યુધ કરવું હોય તો, થઇજાવો તઇયાર; તે સાંભળીને બળભદ્રજી કોપ્યા અપરંમપાર ॥૧૬॥ હળમુશળ લેઇને હલાવ્યું, ચકર લીધું જુગધીસે; હળધર કહે હળમુશળથી, જોગીનું છુદું શીશ ॥૧૭॥ ચકરરેહે વાદો ચતરભુજજી, પ્રભુ બોલ્યા કરોધભેર; તમે મારો જોગીને, હું મારૂં જાદવકેર ॥૧૮॥ બળદેવ કહે આમકેમ બોલો, વાંક વિના જદુરાંક; પ્રભુ વહયા વણ વાંકે મારોછો, જોગી તણો શો વાંક ॥૧૯॥ બળદેવ કહે બોલો વિચારી, ઓરે અસરણા સરણ; આપણા કુલમાં લાન્છન આપ્યું, કીધું બહેનનું હરણ ॥ ૨૦ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે સાંભળો વીરા, આપણી લીધી કન્યાય, પણ પુરણ વિચાર કરીને, હું કરૂં મહારો ન્યાય. ॥૨૧॥ ધણીક પ્રમદા હું લાવ્યો તે કોણે મને પરણાવ્યો; જ્યા મોહ લાગ્યોને સારી દીઠી, ત્યાંથી હરણ કરી લાવ્યો. ॥ ૨૨ ॥ કોઇને ત્યાં કરીએ જેવું તેવું, આપણ ઘેર કોઈ કરે, વ્હેવાર એવો વિશ્વ તણો છે, માટે મ્હારૂં મન ડરે ॥ ૨૩ ॥ સર્વના ઘરમાં ચોરીઓ કીધી, હું શ્રી નંદકીશોર, તો તેનું ફલ તેવું લૈયે હોય ચોરને ઘેર ચોર ॥ ૨૪ ॥ બળદેવ કહે તું છે સન્નામાં, તેંજ કરાવ્યું હરણ; તવ કહયું જાવો મેં કરાવ્યું; બોલ્યા અસરણા સરણ ॥૨૫॥ બળદેવજી આયુધ પછાડી, રીસાઇને ગયા ઘેર; અરજુનને જઈ ચરણે લાગ્યા, ભુદરજી ભાવ ભેર ॥૨૬॥ અરજુન-

જી કહે જાવો મહારાજા, દગાખોર જદુરાય; ખરેખર મારા હાથ દીઠાં, ત્યારે આવી પડયા પાય ॥૨૭॥ પ્રભુ કહે તમે એમ માનો, બોલી સુભદ્રા વચન;કૃષ્ણ પેહેલેથી હતા સલામાં, ઓ સાસુના તંન. ॥ ૨૮ ॥ અરજુન કહે બોલો પ્રભુજી, ટળે માહરો વેમ; સલામા હતા તો આટલું બધુ, યુદ્ધ કરાવ્યું કેમ ॥ ૨૯॥ કૃષ્ણ કહે હથીઆર તમારાં, હતાં ગાન્ધરવની પાસ; તે મંગાવવા તમપર કીધો; આટલો બધો ત્રાસ ॥ ૩૦। પારથ કહે વારૂ મહારાજા, એવે જાદવ ઉભા થાય, પ્રભુને પાયે પડત જોઇ, સરવે આવી પડયા પાય ॥૩૧॥ જુગધીશે જોગી વેશ ઉતરાવ્યો,ઉતરાવી નાંખ્યા કેશ, વસ્ત્રને આભુશણ પેહેરાવી; ધરાવ્યો ક્ષત્રી વેશ. ॥૩૨॥ વાજતે ગાજતે ગામમાં લીધાં, ઉતાર્યાં ઘેર હરી; અરજુનને કહ્યું ઇંદ્રપસ્તમાં, લખો કંકોતરી ॥ ૩૩ ॥ અરજુને કંકોતરી લખી મોકલી પોતાને ઘેર; સહુ સાંભળતાં સેદેવે વાંચી, જાણી પુરણ પેર ॥ ૩૪। હસ્તીનાપુર કાહાવ્યો સંદેશો, ભીસ્મ વીદુરને સાર; તેથી સતીયા જાનમાં જાવા, આવ્યા તેણીવાર ॥ ૩૫ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર અશ્વસ્થામા, આવ્યા ઇંદ્રપસ્ત ગામ; કૈરવોએ ખબર જાણી, દાજે બળ્યા તમામ॥૩૬। પાન્ડવ નીકળ્યા જાન લઇને દ્વારીકામાં પરવરીયા, કૃષ્ણ પ્રભુએ આપ્યે ઉતારો, જાનૈયા ત્યાં ઉતરીયા ॥ ૩૭ ॥ માત ભ્રાત અરજુનને મળીયાં બોલ્યા શ્રીભગવાન;લગ્નનો દીવસ ઉતમ આજે,દેઇશું કન્યાદાન ॥૩૮। એમ કહી જઈ મંડપ માંડયો, વરવા આવ્યો ઇદ્ર તન;સુભદ્રા લાવી પધરાવી, પરણાવે જુગજીવન ॥૩૯॥ ગોર ગરગાચાર જાદવ કેરા; પાન્ડવના કૃપાચાર; વીધી પ્રમાણે લગન કરાવે, દે દાન જુગદાધાર ॥ ૪૦ ॥વલણ॥ કન્યાદાન દે કૃષ્ણજી, સાંભળો સઉ શ્રોતાય, દાન દીધે વલ્લભ વદે, તેને ફળ થાય.

કડવું ૧૫૭ રાગ રોહીણીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, શોભા ઘણેરિ રે; ત્યાંતો કૃષ્ણજી દે છે કન્યાદાન, શોભા ઘણેરીરે. ॥ ૧૧ ॥ ચોરી પેહેલું મંગળ વરતાય. સો૦ તેમા ગાયોદાન અપાય. સો. ॥ ૨ ॥ ચોરી બીજુ મંગળ વરતાય. સો. તેમાં દાશીના દાન અપાય. શો. ॥૩॥ પછી ત્રીજુ

મંગળ વરતાય. સો. તેમાં પ્રથવીનાં દાન અપાય. સો. ॥૪॥ ચોરી ચોથુ મંગળ વરતાય. સો. તેમાં ભંડાર સહીત અપાય. સો. ॥ ૫ ॥ પછી વરકન્યા જમ્યારે કંસાર. સો. આપ્યો છેડે સહામણ હાર. સો ॥ ૬ ॥ પછી રૂપીયા વીંટીઓ રમાય. સો. લાગ્યા વરકન્યા ગોત્રજને પાય.સો. ॥૭॥ વલણ ॥ કન્યાદાન દીધું પ્રભુ કરાવીયા ભોજન; પછી વહેંચે પેહેરામણી, પોતે જગજીવન.

કડવું ૧૫૮ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ બે રથ આપ્યા ધનના ભરીને, ઉપર કરયો સરપાવ; પછી કહ્યું કુન્તાજીને, માગો જે હોય ભાવ ॥૨॥ કુન્તાજી કહે જાણજો સદા, ભકત ભાવે મને દાસ; એટલે ધરમને પુછવા લાગ્યા, પોતે શ્રી અવિનાસ ॥૩॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું, માટે માગી લો આજ; ધરમ કહે કાંઇ માગવું નથી; મેહેર રાખો મહારાજ ॥૪॥ એટલે પુછયું અરજુનજીને, માગો જે મન તમ તણું; અરજુનજી કહે મેદાન વીશે, મને આપ્યું છે ઘણું ॥ ૫ ॥ એટલે પુછયું શેવજીને માગીલ્યો સપુત સભાગી; સેદેવ કહે કરૂણા રાખો; માગનારો લેશે માગી ॥ ૬ ॥ એટલે પુછયું નીકુળને, પોતે અંતરજામી; નિકુળ કહે ઓરે માહારાજા, કાંઈ નથી રહિ ખામી ॥ ૭ ॥ તવ ભીમસેન બડબડવા લાગ્યો, શું જસ લેશે મોરાર; નવ્ય જમે તેવા જનને, દે નહોતરૂં નવ વાર ॥ ૮ ॥ કેમ મને કાંઇ પુછતા નથી; એવે આવ્યા જમપતી; વ્રકોદર તમે કાંઈ માગી લ્યો, તમ જોગ અપાયુ નથી ॥૯॥ ભીમ કહે ખરૂં છે માહારાજા, હમણા કર્યો ઘર ત્રાપો; ગાયો ચારતાં ઘર ગામ વાસ્યું, ગરીબ તે શું આપો ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે તમે સું માગોછો, ઓરે વાયુ કુવાર; પવન પુત્ર કહે જરા બેસો, કરવા દો વિચાર ॥૧૧॥ એટલે ધરમે પગ દબાવ્યો, કુન્તાએ કરી સાન; જોજે ગાંડા બોલતો કાંઇ, તોલ કરે ભગવાન ॥૧૨॥ ભીમે કહ્યું પ્રભુ માગવું નથી, ઓરે અસરણા સરણ; મારી માએ આંખ્યો કાહાડી; ધરમે દબાવ્યો ચરણ. ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુએ કહ્યું કોઇ ન વારો, વારે તેને માહારી

આણુ; એટલે સરવ રજા આપી, તવ વદયો ભીમ વાણ ॥ ૧૪ ॥ ઓ મહારાજા હું માગુ તે, આપો જાદવરાય, આજથી મ્હારા કુળ કુટંબમાં દિકરી કોને ન થાય ॥૧૫॥ તથાસ્તુ કહયું ત્રીલોક નાથે, બોલીયા ધરમરાય; અરે મુંઢ તેં આ શું માગ્યું, કુળમાં નહી કન્યાય ॥ ૧૬ ॥ એક કન્યાનું દાન દેતો, સપ્તયગન ફળ થાય, શું સમજીને એવું માગ્યું, ભીમ વદયો તવત્યાંય ॥ ૧૭ ॥ આવા મોહોટા દ્વારિકાં પતી, તે પણ પડીયા પાય; તેમ મ્હારે પાયે પડવું પડે, જોહોય પેટ કન્યાય ॥૧૮॥ ધરમાંકહેગતિવિનાનો; હવે નહી ઉપાય, પછી માગી પ્રભુની પાસે, પાન્ડવોએ વીદાય ॥ ૧૯ ॥ તવ જુગદીસે જાન વળાવી, સુભદ્રા સતી સાર; ચાર દહાડા સાસરે રહીને, ગઈ દ્વારીકા નીરધાર ॥૨૦॥ વરસ દીવસ એને વિત્યો કુન્તા કહે કોઇ જાવો; સુભદ્રાને આણું કરીને આપણે ઘેર તેડી આવો ॥૨૧॥ ધરમ કહે મ્હારૂ નામ ન દેશો તવ કુન્તા કહે એમ; જેઠ હોય તે તેડવા જાએ, કાં હું કે કાં ભેમ ॥ ૨૨ ॥ તવ ભીમ કહે લ્યો હું જાવું, અરજુનથી છું વડો; કુન્તાજી કહે ન મળે તુને, ખાધા બોલ્યાનો ધડો ॥૨૩॥ ભીમ કહે વેવાશાળમાં તો, સહુ કરીયે વિચાર; સુભદ્રાને પુછી જોજો, ઠબકો નાવે લગાર ॥૨૪॥ તવ કુન્તા કહે જાવો બેટા, શુભ સુરાના સાથી; વસ્ત્ર પેહેરીને ગદા લીધી, બેઠા વ્રકોદર હાથી ॥ ૨૫ ॥ દ્વારીકા ગયો ગજશાળામાં, ગજ મુકયો તે વાર; પછી પ્રભુના ઘર ભણી ચાલ્યો, જાણ્યું જુગદાધાર ॥૨૬॥ મસ્કરી કરવા મોહનજીએ, ઉઠાડયાછડીદાર; જાણીને બંધ કરાવ્યાં પોતે, પોતાના દરબાર ॥૨૭॥ રૂક્ષમણીની પાસે માગ્યું, કરવાને ભોજન; માળ ઉપર થાળ લેઇને બેઠા, જમવાજુગજીવન ॥૨૮॥ એત્રે આવ્યો પ્રભુને ત્યાં, વાયુ નંદન ભેમ; બંધ છે દરબાર માન્ય વીનાતો, ઘરમાં જઇએ કેમ ॥૨૯॥ એવું જાણી આંટા મારે, પ્રભુ સબડકા બોલાવે; મસ્કરી કરવા સબડકેથી, ભીમનું મનલલચાવે ॥૩૦॥ ભીમે જાણ્યું જમવા બેઠા છે, પોતે પુરૂષ પુરાણી; સબડકો સાંભળી ભીમસેનના, મ્હોમાં ભરાયું પાણી ॥૩૧॥ લલચાયો તે ધીરે રહીને, ઠેલ્યું પ્રભુનું દ્વાર; એટલે કોણ છે કોણ છે કહેવા, લાગ્યા જુગદાધાર ॥૩૨॥ અજીઠે હાથે બારીએ જોયું, ભીમને કહ્યું પધારો; એટલે માળ ઉપર ભીમ ગયો, આઊકાર દીધો શારો ॥૩૩॥ હાથ ધોઇને હરજી ઉઠયા, પ્રેમે દીધું આસન; કુશળતા સરવેની પુછી, પોતે જુગજીવન ॥ ૩૪ ॥ કીંકર પાસે કરાવી પથારી, ઉઠો કુન્તી તન; હશો થાકયા પાકયા તમે તો, સુખે કરો સયન ॥૩૫॥ ભીમે જાણ્યું ભુખે મુઓ ક-

ળકળી બોલ્યો વચન; ગોવિંદ ગાયો ચારી જાણો, ઓરે દેવકી તન. ॥૩૬॥ મેમાનગતી તમે શું જાણો, ગાયો તણા ગોવાળ; પ્રભુ કહે એમ કેમ બોલો, તવ વદયો સતી બાળ ॥૩૭॥ ખાધા પીધાનો ભાવન પુછો, એ નહી રૂડાની રીત; માગ્યા વિના તો માયે ન પીરસે, બોલ્યા પ્રભુ પુરી પ્રીત ॥૩૮॥ પછી ગોવિંદ ઘરમાં ગયા, બોલાવી સઘળી નારી; જાણ્યું કે આજ લાગ આવ્યો, વિચાર્યું શ્રી ગીરધારી ॥૩૯॥ થોડું ખાધાથી પ્રમદાઓએ પાડયું પાશેરીઓ નામ; ભીમ બેગો જમી ભુલાવું, એમ ધાર્યું ઘનશામ ॥૪૦॥ સૌ સુંદરીને આજ્ઞા આપી, ખોલી ન રહેશો કોઈ; જેને જેવી હોય ઇછા, તેવી કરો રસોઇ ॥ ૪૧ ॥ રૂક્ષમણિ કહે ઓરે પીયુજી, મેમાન આવ્યા છે એક; તે ખાઇને કેટલું ખાસે, તમે પાશેરીયા છેક ॥૪૨॥ પ્રભુ કહે ટેવ ભુલાવું સહુની, પાશેરીઓ નવ કહો; સહુ સુંદરી કહે વારૂ મહારાજ, તેને તે નામે ન રહો ॥૪૩॥ રસોઇ કરશું ને વધશે તો, બાંધશું તમારી કોટે; પ્રભુ કહે પાશેરીયો એવું, લાવવા ન દેઉ હોઠે ॥ ૪૪ ॥ એમ કહીને આજ્ઞા આપી, રસોઇ કરતી નારી; જુદાં જુદાં જમણ કીધાં, ભોજનની થઇ તઇઆરી ॥૪૫॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, ઉઠો સતી સંતાન; નીચે નાવણમાં જળ છે તે. કરો લેઇને સ્નાન ॥૪૬॥ ભીમે જાણ્યું કે ખવરાવવું છે, સુધબુદ્ધી ગીરધારી; પણ જાણી જોઇ કકળાવવાને, મસ્કરી કીધી મહારી. ॥૪૭॥ માટે એમની મસ્કરી કરૂં, ભીમ વદયો વચન; થાકેલો છું તે નીચે આવી, જળ દો જુગજીવન ॥ ૪૮ ॥ શરીર ચોળી નવરાવો, તો તો ઉતરે થાક; હસીને કૃશણે કહ્યું ચાલો, એમાં નહી જાય નાક ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ તવ વ્રકોદર બોલીયો, રાખો કરપા ભગવાન; વલ્લભ વદે નીચે જઇ, ભીમે કીધું સ્નાન ॥ ૫૦ ॥

કડવું ૧૫૯ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, શુણુ જનમેજે રાજન; ભીમ સ્નાન કરી ગયો માળ, બેસવા સોઇ કીધી ગોપાળ ॥ ૧ ॥ સામા સામી બે બાજઠ ઢાળી, બેઠા એક સ્થળે વનમાળી, બેઉ બાજઠ બે જળઝારી; વાડકા વાટીડ મીનાકારી ॥૨॥ મુકયો બાવન ગજનો થાળ, બીજે બાજઠ કુન્તા

નો બાળ; ભીમ કહે આ જુગજીવન, તમે કયાં કરશો ભોજન ॥ ૩ ॥ પ્રભુ કહે મને પ્રેમ એવો. ભેગા ભોજન કરીએ, તેવો બોલ્યો વ્રકોદર મુખ એમ, ભેગુ જમવું ફાવે કેમ ॥ ૪ ॥ કોઈ ચોખું કોઇ ગંદુ, માટે જુદા બેસો દીનબંધુ; પ્રભુ કહે હું હોવું ગંદો; કરૂં જુદા બેસવાફંદો ॥૫॥ ભીમ કહે કહું પાપ ખોલી, હું અવળી બોલ્યો બોલી, તમો સુઘડ છો ભેગુ ભાવે, પણ તમને ખાવું નહી ફાવે ॥૬॥ સત્ય વદુછું દીનાનાથ, એંઠા થશે નહી તમ હાથ; રહેસો ભુખ્યા એમને એમ, માટે કરો ફાવે તેમ ॥૭॥ બોલ્યા કૃષ્ણ જમ્યો પુર પાટે, હું તો બેસુછું તમ માટે; જેમ જમાય તેમ તેમ જમજો, મારી સરવે દારાને દમજો ॥ ૮ ॥ તવ વ્રકોદર કહે વારૂ;હવે ખાવાનું જોજો મારૂ; પછી પ્રભુએ કીધો પોકાર, હવે લાવો પીરસણું નાર ॥૯॥ તવ સકળ નારી આવી, જુદી જુદી રસોઇએ લાવી. જુદે જુદુ પીરશી ગઇ, પોત પોતાના ધામ મહિ ॥ ૧૦ ॥ કહે કૃષ્ણજી ઉલટ ધરો, હવે ભીમ બ્રહ્માર્પણ કરો; કહી જળ લીધું મોરારી, તવ ભીમે લીધી જળ ઝારી ॥૧૧॥ અનમાં રેડી રગડો કીધો, થાળ લેઇ મોઢે માંડી દીધો ॥ ૧૨ ॥ બધું પી જઇ મુકયો થાળ, બુમ પાડી શ્રી ગોપાળ; લાવો પ્રેમદા કયાં છે રસોઇ, બધું લઇ આવી સહુ કોઇ ॥૧૩॥ હતુ તેટલું પીરસી દીધું. પાછું રાંધણું ચાલતું કીધું; ચુલો સળગાવી ઓર્યું અન, ભીમ કરી ગયો ભોજન ॥ ૧૪ ॥ પ્રભુ કહે પ્રમદા લાવો ઝટપટ પીરસેવા આવો લાવો, લાવો પ્રભુ ભાંખે, કાચુ કાહુ લાવી નારી નાંખે ॥૧૫॥ જેવું હોય તેવું ભીમ જમે, તે તો ગોવીંદજીને ગમે; રાંધી રાંધી રામા થાકી, આંખ્યો ફુલ્યામાં ન રહી બાકી ॥૧૬॥ ધુણી બુકતાં વ્હાણું વાહાય, છાની પડી પ્રભુને પાય; કરી છાની પ્રભુને સાન, હવે ક્ષમા કરો ભગવાન ॥ ૧૭ ॥ કદી પાશેરીઓ નહી કહીએ, વારતાસત્ય ધરજો હઇએ; ત્યારે ખુશી થયા દીનાનાથ, એક વાટકામાં ધોયા હાથ ॥૧૮॥ ભીમ જમવુ હોય તે જમો, હવે જમી રહયા છીએ અમો, ભીમ કહે જોઉંછું વાટ, બેસી રહયોછું તમ માટ ॥ ૧૯ ॥ હાથ ધોઈ ઉઠયો શીવદાસ,બેઉજણ લીધા મુખવાસ; પછી પ્રભુએ ઉલટ લાવી, પોતાની ભગનીને વળાવી ॥ ૨૦ ॥ ભીમ તેડી ગયો આપ ઘેર; નમી કુન્તાને વહુ બહુ પેર; દીધા આશાશ કુન્તા માત; પુછીપુછી ભીમને વાત ॥૨૧॥ ભીમ કહે પુછી જુઓ માડી, નથી આવ્યા નવું નામ કહાડી; તવ કુંતાએ પુછીયું એમ,કેવી રીતે ત્યાં વરત્યો ભેમા॥૨૨॥ કહે સુભદ્રા સારી રીતે, રહયા હતા પ્રભુ ઘેર પ્રીતે; બેઠા જમવા

જાણી પરાયું, સંધ્યાકાળથી વહાણું વાયુ ॥૨૩॥ સુણી કુન્તાને ચડીયો કરોધ, રડયા તુને ન લાગ્યો બોધ;વદયો વૃકોદર વેમ ખુએ, કોણ ભેગા જમ્યા પુછો જુઓ ॥૨૪॥ હું ને કૃષ્ણ જમ્યાં એક થાળે, ઘણું ભોજન કીધું ગોપાળે; આવે જેટલું તેટલું ખાય, મુજથી કેમ મુકી ઉઠાય ॥૨૫॥ માટે બેશી રહયો હું જોડે, આખી રાત ખાધું રણછોડે; બોલ્યાં કુન્તા તું સાચો ને શાણો, નથી પ્રભુ મ્હારો અજાણ્યો ॥ ૨૬ ॥ આખી રૂજની ખાધું તેંતો, તારી કીધી પરીક્ષા મેંતો; ભીમ કહે ખાધુને ખાઇએ, પેટ મુકીને શું ત્યાં રહીએ ॥૨૭॥ એમ કહી રહયા એ ત્યાંય, એવે શું બન્યુ હરી ઇછાય; રેહયો ગર્ભ સુભદ્રા રાણી, આવ્યા શ્રીમંતે પુરૂષ પુરાણી ॥ ૨૮ ॥ કરી ગયા વ્હેવાર રીતી, એવી પાંડવ ઉપર પ્રીતી; પછી તેડાવિ બેનને ઘેર; દ્વારીકામાં આનંદ ભેર ॥ ૨૯ ॥ રહી સુભદરા દ્વારકાંમતી, એના ગર્ભની શું થઇ ગતી; એના ગર્ભમાં કોનો અંશ; મુળ દહિતના કુળનો વંસ ॥૩૦॥ તેની કહુ તને કથાય, ચીત રાખીને સાંભળ રાય મુળ ચંદ્ર તણો અવતાર, પછી અસુરનો પરીવાર ॥૩૧॥ વલણ ॥ પરિવાર એ અસુરનો, તેની કહુ કથાય, વ્યારા વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળજો શ્રાતાય ॥૩૨॥

કડવું ૧૬૦ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ હેદાનવ મેદાનવ નામે, બળવંત બે અસુર; તેમાં હેદાનવ મહા બળીયો; દુષ્ટમતી ભરપુર ॥ ૨ ॥ તે બેઉને મારેલા પ્રભુએ, ગર્ભવંતી એની નારી, અસુર ગામમાં જઇને વશેલી, પુત્ર થયો બળે ભારી ॥ ૩ ॥ હેલોચન નામ એનું પાડયું, પંચ વરસનો થયો, એટલે વિદ્યા ભણવા ગુરૂ ઘેર, પાટી લઇને ગયો ॥૪॥એવે મારગમાં મળી ડોશી, ઠેશ વાગી ઢળી ધર્ણ; રડયો નબાપો કયાંથી આવ્યો, થાજો એનું મર્ણ ॥૫॥ હેલોચન કહે ઓરે ડોશી, મુને પુછયા નો પ્રેમ; ગાળ દેવીહોયતો વળી દો, કહયો નબાપો કેમ ॥૬॥ એટલેડોશી એવું બોલી, કયાં છે તારે બાપ બાપના મારનારને નવ મારે, તો તું દિકરી આપ ॥૭॥ જા જઈ પુછી જો તુજ માને, તે તને કહેશે પેર; હેલોચન એવું સાંભળીને, ગયો પોતાને ઘેર ॥૮॥ જઇ જનેતાને પુછવા

લાગ્યો; શોગન દઇને આપ;ઓરે જનેતા તુતો ખરી પણ;બતાવ્ય મારો બાપ ॥ ૯ ॥ તવ તે રાક્ષણી રડી પડી, મોઢેથી શબ્દ ઉચાર્યો, બળવંતો બાપ તુજતણો તે. દ્વારીકાંધીશે માર્યો ॥ ૧૦ ॥ તવ હેલોચન એવું બોલ્યો, જાવું એ કૃષ્ણને ઘેર; ગમે તેમ કરીને મારૂ,તાત તણું લેઉ વ્હેર ॥૧૧॥ એવો આકળો થઇ ઉઠયો; માતાએ ઝાલ્યો હાથ; ઓ દીકરા તું ધીરજ રાખી, સાંભળ મ્હારી વાત ॥ ૧૨ ॥ બળીયા સાથે બાથ ન દીજે, સમજી બેસો ઘેર; આપણુ દાનવ એ છે દેવો, ચાલે અનાદી વ્હેર ॥ ૧૩॥ વલણ ॥ વ્હેર અનાદી આપણે; કેટલીક વ્હેરી જાત; તે સમજાવું તુજને, એમ વદે છે માત,

---

કડવું ૧૬૧ રાગ ઉછળતી ચોપાઇ.

વૈશમપાયે બોલ્યા વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ॥ ૧ ॥ સાંભળ બેટા શાચું સમજાવું, એનાદી વ્હેર તુને બતાવું ॥ ૨ ॥ આદ્ય વ્હેર સલાટને સલ્યા, આદ્ય વ્હેર ઉંદરને બલ્યા ॥ ૩ ॥ આદ્ય વ્હેર દરજી કાપડું, આદ્ય વ્હેર સુથાર લાકડું ॥ ૪ ॥ આદ્ય વ્હેર જોગી ને જતી, આદ્ય વ્હેર ગુણકાને સતી ॥ ૫॥ આદ્ય વ્હેર અંધારૂં ને તેજ, આદ્ય વ્હેર મામો ભાણેજ ॥ ૬ ॥ આદ્ય વ્હેર વીંછુને વદો, આદ્ય વ્હેર રાહુને ચદો ॥ ૭ ॥ લોઢુ લુવાર તે વહેર બહુ, આદ્ય વ્હેર સાસુને વહુ, ॥ ૮ ॥ આદ્ય વહેર કૌરવ પાન્ડવા, આદ્ય વહેર દેવને દાનવા. ॥ ૯ ॥ આદ્ય વહેર તીમીરને પ્રકાશ, આદ્ય વહેર વિનતાને ત્રાસ ॥ ૧૦ ॥ એવાં તો આદ્ય વેહેર છે બહુ, ઓરે કુંવર તુજને શું કહું ॥ ૧૧ ॥ માટે વઢવા જાવું નથી, ગોર્વીદની છે અકળ ગતી ॥ ૧૨ ॥ અનેક રીતે એ ધરે રૂપ, છેતરશે તને વૈકુંઠ ભુપ ॥૧૩॥ કુંવર કહે શાંભળ માડી, નહી બેસી રહુ થઇને એનાડી ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને એ નીકળીઓ માહાદેવનું તપ કરવા પળીઓ ॥ ૧૫ ॥ શીવાલય એક દીઠુ સહી, આસન વાળી બેઠો તહીં ॥૧૬॥ થોડે દહાડે રીંજ્યા ભોળાનાથ, પ્રગટ થઇ શીશ મેલીયો હાથ ॥ માગ્ય માગ્ય માગે તે આપુ, બાળક તારૂં કષ્ટજ કાપુ. ॥ ૧૮ ॥ તવ હઇલોચન મુખ ઓચરે, દ્વારીકાંધીશ મ્હારાથી મરે ॥ ૧૯ ॥ એટલે શંભુ એમ ઓચરે, કૃષ્ણને હાથે જા તું મરે. ॥૨૦॥ હઇલોચન તવ બોલીઓ એમ, અવળું વરદાન આપીયું કેમ

॥૨૧॥ તવ કરી કઇલાશ ડોલાવું, તમારી પાસે સવળુ બોલાવું ॥૨૨॥ શીવ કહે બતાવું વીવેક, મજબુત પેટી લઇ આવ્ય એક, ॥૨૩॥ તવ હઇલોચન વનમાં ગયો, કાષ્ટ શોધવા અળગો વહ્યો ॥૨૪॥ બોરસલી એક વૃક્ષ છે સાર; બ્રહ્માનો છઠો અવતાર ॥ ૨૫ ॥ તે બોરસળી નાંખી જ કાપી, વીશ્વકર્માં ઘડવાજ આપી ॥૨૬॥ તેણે પેટી ગજબુત ઘડી, સવાસો મણુ લોઢે જડી ॥૨૭॥ બાવન કુંચી છપ્પન ભેર, પેટી બનાવી મેરસમેર ॥૨૮॥ તે લેઇને હઇલોચન ગયો, માહાદેવ પાસે ઉભો રહયો ॥૨૯॥ તે પર શીવ સરનામુ કરે, પેહેલો પેટીમાં પેસે તે મરે. ॥૩૦॥ તવ હઇલોચન રાજી થયો, પેટી લેઇને પંથે ગયો, ॥૩૧॥ દ્વારીકાં ભણી ચાલ્યો અસુર કરોધે ભરાયો છે ભરપુર ॥૩૨॥ તવ તે જાણી પ્રભુએ વાત, સામા જવું ધાર્યું સાક્ષાત ॥૩૩॥ વલણ સામા જાવું ધારીયું, વિશ્વ તણો જે ભુપ; વદે વલ્લભ એ મારગે, આવ્યા વિપ્રને રૂપ.

કડવું ૧૬૨ રાગ ઉપરનો.

મારગે આવી ઊભા જગ ભુપ, ભગવાને ધર્યું બ્રાહ્મણ રૂપ ॥૧॥ માથે બાંધી ધોળી પાઘડી, ટાબે કર ઝાલી લાકડી ॥ ૨ ॥ ચાર છેડે પહેરિ છે ધોતી; બગલમાં મારી છે પોથી ॥૩॥ પાઘમાં દીધું ટીપણું ખોશી જુગજીવન બનીયા છે જોસી ॥૪॥ લેલાટે તો ભસ્મજ ચોળી, ડાબી ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી ॥ ૫ ॥ જમણા હાથમાં તુંબીનું પાત્ર, ગોવીંદે ધરીયું ઘરડું ગાત્ર ॥૬॥ વ્રદ્ધ માટે આંખે નવ સુજે, ચામડી લટકેને થરથર ધરૂજે ॥૭॥ દંત પડયાને ડાચાં મળીયાં, મોઢે ને માથે ઉગ્યાંછે પળીયાં ॥૮॥ કમરમાંથી બેવડા વળ્યા, મારગમાં અસુરને મળ્યા ॥ ૯ ॥ ગાજી બોલ્યા પુન્ય સ્લોક, ઓ જજમાન કહી મેલી પોક. ॥૧૦॥ ઓરે હેદાનવ જજમાન, એ શબદ સાંભળ્યો કુંવરે કાન ॥ ૧૧ ॥ પાસે જઇને પુછીયું એમ. મારાજ રડોછો કોને ને કેમ ॥૧૨॥ એટલે બોલીયા સુંદર શામ, જો ભાઇ તારે શું પુછયાનું કામ ॥ ૧૩ ॥ હેદાનવ હતો મુજ જજમાન, તેને મારી ગયો છે ભગવાન ॥ ૧૪ ॥ કષ્ણ કાળા એ મારીયો ઠેર, ન લેઇ શકાયું મુજથી વેર ॥ ૧૫ ॥ હેદાનવની ભાર-

જા છેહ, ગર્ભવંતી નાશી ગઇ તેહ, ॥૧૬॥ એનું કેવું વર્ણ્યું ઘરસુત્ર, ન જાણું આવી પુત્રી કે પુત્ર. ॥ ૧૭ ॥ હેલોચને વિચાર્યું તે ઠોર, સાચે સાચા છે મુજ ગોર, ॥૧૮॥ એવું સમજી વધો વચન, હું તમારા યજમાનનો તન. ॥૧૯॥ એટલે હશી બોલ્યા દિનાનાથ, ચાંપ્યો કુંવરને રૂદિયા સાથ. ॥ ૨૦ ॥ બેટા તું મહોટો થા હવે, વેહેરંવ્હેર લેવું આ ભવે. ॥૨૧॥ કુંવર કહે ઓ મહારાજ, વેહેર લેવાને જાવું છું આજ. ॥ ૨૨ ॥ જુઓ પેટી પર અક્ષર જેહ, માહાદેવજીએ લખીયા તેહ, ॥૨૩॥ માટે પેટી લઇ જાવું તહીં, કાળાને ઉચકી ઘાલીશ મહી. ॥ ૨૪ ॥ તવ મોહુ મરડયું જુગદીશ, નહી નહી કહીને ધુણાવ્યું શીશ, ॥ ૨૫ ॥ બેટા નજ ઇશ દ્વારીકા મતી, આ પેટીમાં એ માવાનો નથી. ॥૨૬॥ કુવર કહે એ કેવડો, પ્રભુ કહે તારા જેવડો. ॥૨૭॥ હેલોચન કહે હું માઉ એવી, ગોર તમોને લાગે છે કેવી ॥૨૮॥ પ્રભુ કહે કામ કરિયે જેહ, પેહેલેથી ટાળીયે સંદેહ. ॥૨૯॥ પેટીમાં તું પેશી જો તન; હું અડકાવી જોવું પાવન ॥૩૦॥ પછી આપણે બે જણ જઇએ, કૃષ્ણને ઉચકી ઘાલી દઇયે ॥૩૧॥ કુંવરનું માન્યુ અંતસકરણ, પેટી મુકી માથેથી ધરણ. ॥૩૨॥ ઉઘેડીને મહી મુકીયો ચરણ, ટગમગ જુએ અસરણાસરણ, ॥૩૩॥ એવે કુંવરને આવ્યો વિચાર, મારી માયે મુને ટોકયો અપાર. ॥૩૪॥ કહ્યું હતું કે કપટી એ ભુપ, ધરે છે જુદાં જુદાંજ રૂપ. ॥૩૫॥ માટે કદી કપટીજ હોય, હાલ હેતેશ્વી ન જાણવો કોયે, ॥૩૬॥ એમ જાણી પગ કાઢયો બહાર, પેટી શીશે વીધી તે વાર ॥ ૩૭ ॥ નહી બોલ્યો ને પંથે પળ્યો, કૃષ્ણ ભોલ્યા કોઇ કપટી મળ્યો. ॥ ૩૮ ॥ ઓરે હે દાનવ જજમાન; તમવિના હું થયો હેરાન. ॥૩૯॥ નાહાનાં છોકરાં મસ્કરી કરે તમોને મારનારો મરે. ॥૪૦॥ એમ કહી તુમડું નાખ્યું ફોડી, પોથી પાઘડી નાંખી છોડી. ॥૪૧॥ ધરણ ઢળીને ચરણ ઘસે, મોઢે રડેને મનમાં હસે. ॥૪૨॥ પોકાપોક કરીને રડે, તવ કુંવરને વિસ્વાસ પડે. ॥૪૩॥ પાછો વળીને આવ્યો તે વાર, પેટી મુકી કર્યો નમસ્કાર. ॥૪૪॥ મેં જાણ્યું કાળા કપટી તમો, તેથી મારગ ઝાલ્યો અમો. ॥ ૪૫ ॥ હ્યો પેટીમાં પેસું મહારાજ, નીશ્ચે કરિને જઇએ આજ. ॥૪૭॥ વળણ ॥ એમ કહીને પેટીમાં પેઠો દૈતનો બાળ; વલ્લભ વદે તવ બંધ કરી, પેટી શ્રી ગોપાળ.

કડવું ૧૬૩ રાગ ઉપરનો.

બોલ્યા વઇસમપાય વચન, સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન ॥૧॥ પેટી અડકાવી ગોપાળ, અકળાયો અસુરનો બાળ ॥૨॥ આઘા જઇ ઉભા ઘનશામ, હૈલોચન મુખ બોલ્યો તે ઠામ ॥ ૩ ॥ ગોર મહારાજ હસો ન તમો, પેટીમાં અકળાઇએ અમો ॥૪॥ તવ બોલ્યા દેવકી સંતાન, સાભળી.લેજે કુંવર કાન ॥ ૫ ॥ કોણ ગોરને કોણ જજમાન, કાળીયો કપટી હું ભગવાન ॥ ૬ ॥ સાંભળી કુંવરને ચઢી રીસ, શાનુ નામ ધર્યું જુગદીશ ॥ ૭ ॥ કપટ કેરૂં કરયું તે કામ, મીથ્યા ધરયુ છે દયાળું નામ ॥ ૮ ॥ કયારે જાણું તને જુગદાધાર, એકવાર મુને કાઢી જો બાહાર ॥૯॥ કયારે જાણું દ્વારીકાં નાથ, એકવાર વઢીયે બાથો બાથ ॥ ૧૦ ॥ કયારે જાણું સારંગ પ્રાણ, એકવાર વઢીયે ધનુશને બાણ ॥ ૧૧ ॥ કયારે જાણું ત્રીલોકનો ધણી, એકવાર વઢીએ ભાલાની અણી ॥૧૨॥ કયારે જાણું દેવ મોરાર, એકવાર વઢીયે તાલ તરવાર ॥ ૧૩ ॥ એવું સુણી બોલ્યા જુગદીશ, મીથ્યા શીદ પાડે છે ચીસ ॥૧૪॥ જીતી બાજી કેમ હારાયે, ગોળે મરે વીખે શીદ મારીયે ॥ ૧૫ ॥ માટે છાનામાના મહી મરો, હોય જોર તો પેટીમાં કરો ॥૧૬॥ તવ હેલોચન કોપીયો છેક, પેટીમાં મારી લાત એક ॥૧૬॥ એટલે પેટી ગગન ચડી, આકાશ જઇને હેઠી પડી ॥ ૧૮ ॥ ફરી લાત મારી તે તન, પાછી પેટી ચઢી ગગન ॥૧૯॥ પછી આવી હેઠળ પડી, તીજી લાત તીજી વાર ચડી ॥૨૦॥ તે પાછી આવી પડી ધરણ, ઉંપર બેઠા અસરણા સરણ ॥ ૨૧ ॥ તોયે પેટી ઉછળી ગજ ચાર, તવ મુકયો ચૌદ બ્રહ્માંડ ભાર ॥ ૨૨ ॥ એટલે થઇ અસુરની હાણ, હૈલોચનનો નીકળ્યો પ્રાણ ॥ ૨૩ ॥ ખોળીયેથી જીવ જુદો થયો, પેટીમાં ભમતો રહયો ॥ ૨૪ ॥ પછી ઉભા થયા દ્વારીકાં ભુપ, હતું તેવું ધર્યું કૃષ્ણનું રૂપ ॥૨૬॥ ઉપરાણાનું ઊઢાણું કરી, પોતે પેટી લેઇ મુરતક ધરી ॥ ૨૭ ॥ ઊંચકીને દ્વારીકા માય, ગયા પોતાના મહેલ છે ત્યાય ॥ ૨૮ ॥ નારીઓએ દિઠા જગદીશ, કાંક ઉપાડી

લાવ્યા છે શીશ ॥૨૯॥ અમુલ્ય વસ્તુ લાવેલા આજ. માટે ઉચકી પોતે મહારાજ. ॥ ૩૦ ॥ એમ જાણી દેતી આઉકાર, આવો આવો કહે છે સઉ નાર ॥ ૩૧ ॥ પણ ક્રોધને ત્યાં ઉભા ન રહયા, ચાલી સુભદ્રાને ઘેર ગયા ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ ગયા ભોવન ભગની તણે, પોતે શ્રી ગોપાળ; કૃષ્ણ કહે ઓ બેનડી, આ મુકુ તુજ માળ.

કડવું ૧૬૪ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; ત્રિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ સુભદ્રાને સાતમે માળે, મુકી જુગદાધાર; કુંચીયો તેની બહેનને સોપી, દીધી શીખ અપાર ॥૨॥ સાંભળ ભગની વારતા વગની, ખપ પડીયે આવશું અમો, પેટી મુકી છે તે ક્રોધ કાળે, ઉઘેડશો નહી તમો ॥ ૩ ॥ ઉઘેડશો તો ઉતપાત થાશે, જાતે પામશો દુખ; સુભદ્રા કહે નહી ઉઘેડું, એમ કહ્યું શ્રી મુખ ॥ ૪ ॥ પ્રભુ પોતાને ઘેર પધાર્યા, વિશ દન દશબાર, અષ્ટ પટરાણી પ્રભુકેરી, મળી કર્યો વિચાર ॥૫॥ તે દહાડે પ્રભુ શું લાવ્યા છે, પેટીમાં સંતાડી; ચાલો બેહેનને ઘેર જઇને, આવિયે ખબર કહાડી ॥ ૬ ॥ એમ વીચારી ઉઠી આઠે, ગઇ નણંદને ઘેર; સુભદ્રા કહે આવો ભાભી, કીધી અમપર મેહેર ॥ ૭॥ રૂક્ષમણી કહે મહેર તમારી, અમપર જોઇએ બેહેન; એમ કહીને પાસે બેઠી, તે પછી માંડયાં ચેન ॥૮॥ રૂક્ષમણીએ દીધી કંચુકી જાંબુવંતીએ વાળી; સતભામાએ સાળુ આપ્યો, દીધી જણસો રૂપાળી ॥૧૦॥ પોત પોતાને ફાવે તેવું, આપ્યું આઠે નારી સુભદ્રા કહે શું છે આજે, કહો મને વાત વિસ્તારી ॥ ૧૧ ॥ રૂક્ષમણી કહે રોજ સ્વભાવે, આપ્યું છે શું ઘણું; તમથી અમારે કોણ છે બીજુ, તમે માનો જુદાપણું ॥૧૨॥ બહેન કહે જુદાપણું હું, રાખતી નથી લગાર; રૂક્ષમણી કહે ખરૂ હોય તો, સાંભળો એક વિચાર ॥ ૧૩ ॥ તમારા ભાઈ પેટી લાવ્યા છે, તે દેખાડો અમને; સુભદ્રા કહે કહી ન દેશો, ચાલો દેખાડું તમને. ॥૧૪॥ એમ કહી કુંચીઓ લેઈ ચાલી, સહુ સંગ સાતમે માળ; ભાવ-

ન કુચી છપ્પન ભેરો, ફેરવી છે ત્રતકાળ ॥ ૧૫ ॥ એવે બગાસુ બેહેન-
ને આવ્યું, પેટી ઉઘેડી જે વાર; પ્રાણ પેટીમાં ભમતો, તે મોહોમાં
પેઠો નિરધાર ॥૧૬॥ સુભદ્રાના પેટમાં પેશી, ગર્ભમાં કીધો વાસ; પ-
છી બરોબર પેટી ઉઘેડી, તેમાં કીધો તપાસ ॥ ૧૭ ॥ જોયું તો મડી મ-
ડદુ દીઠું, સકળ અબળા ધ્રુજી; રૂક્ષમણી કહે ઢાંકી રાખો, તમારાભાઇ
ની પુજી ॥૧૮॥ સુભદ્રાએ અડકાવી દીધી, નારીઓ ગઇ નીજ ધામ
માંહોમાંહે કહે મડદું નઠારૂં લાવ્યા હશે શું કામ ॥ ૧૯ ॥ જનમારાના
છે ખટપટીયા, આપણા પ્રાણ જીવન;અરેરેરે નકામી ખોઇ જણશો,જેમ
તેમ વાળ્યું મન ॥ ૨૦ ॥ સુભદ્રાના ગર્ભ વીશે, અસુરનો થયો વાસ;
તેથી ગર્ભ તે તોફાન કરે એવે થયા દસમાસ ॥ ૨૧ ॥ પણ પુત્ર પ્રશવ
તો નથી, દેછે દુખ અપાર; આડો ફરકે અવળો ફરકે, કરે પાટુ પ્રાહાર.
॥૨૨॥ એમ કરતાં અગીયાર થયા, થયા છે માસ બાર; તેર થયાને ચૌદ
થયા પણ, જનમે નહી કુંવાર ॥ ૨૩ ॥ પંદર સોળને સતર થયા, બેઠો
અઢારમો માસ, સુભદરા તો ગર્ભને દુખે, ઘણો પામી ત્રાસ ॥૨૪॥ હરાય
નહી ફરાય નહી. બેઠાં નવ રેહેવાય; હાથ પગ દોરડી પેટ ગાગરડી, રા
તરીયે નીંદરા ન થાય ॥૨૫॥ ખાવું ન ભાવે ઉંઘ ન આવે, થઇ ગઇ બે
હાલ; જીવ્યાની કોઇને નહી આશા; મરે આજ કે કાલ ॥ ૨૬ ॥ સગાં
વહાલાં સહુ જોવા આવે, દુખદાયક છે અતી; જાણી જોઇને કૃષ્ણ પ્રભુ,
જોવા આવતા નથી. ॥ ૨૭ ॥ અષ્ટાદશ માસ થવા આવ્યા, જેણી
વાર; ત્યારે ખબર જોવા આવ્યા, પોતે જુગદાધાર. ॥ ૨૮ ॥ સુભદ્રા
કહે શાબાશ વીરા, જોવા ન આવ્યા ધરમે; કૃષ્ણ કહે કે દુખ પામો છો,
તમે તારે કરમે ॥ ૨૯ ॥ શા સારૂ પેલી પેટી ઉઘેડી; ના કહ્યા છતાં ત-
મો, તે ઉઘેડયાનું ફળ મળ્યું છે, તેમાં શું કરીએ અમો ॥૩૦॥ દુખ
નીવારણ કરૂં તમારૂં, કહુ તે સાંભળી લેજો, સાત કોઠાની વીદ્યા ભણુ
છું, તેમાં હુંકારો દેજો ॥૩૧॥ તે સાંભળીને ગરભે જાણ્યું, ભણવા જે-
વી વીદ્યાય, તોફાન મુકી શીખી લેવુ, એમ ધારી સ્થીર થાય ॥ ૩૨ ॥
કૃષ્ણ પ્રભુએ પોથી છોડી, સાંભળે સુભદરાય; ગરભ પેટમા સ્થીરરહયો
તેથી અતી સુખ થાય ॥૩૩॥ કોઠા વીદ્યા વાંચવા લાગ્યા, ગરભ શી-
ખી લે છે; દુખ નીવારેણ સમજી સુભદ્રા, મુખે હુંકારો દેછે ॥ ૩૪ ॥ઘણો

દાહાડાના ઉજાગરા છે, મીચાયાં લોચન; છ કોઠા લગી વીદ્યા વાંચી, પે
તે જુગજીવન ॥ ૩૫ ॥ ભગનીને તો ઉંઘતા દેખી, બોલ્યા કરીને પ્રબંધ;
એ ભગની તમે ઉંઘવા માંડયું, પોથી કરૂં છું બંધ ॥ ૩૬ ॥ ઉદરમાં
થી ગરભ બોલ્યો, પુરો કરો હીત તાકી, છ કોઠાની વીદ્યા ભણ્યો પણ;
એકજ રેહેછે બાકી ॥૩૭॥ મોહન કહે મળ મુત્રમાં, રહી શું ભણે વી
દ્યાય; આવ્ય બારણે ભણાવું તને, તે બહુ સફળ થાય ॥ ૩૮ ॥ ગર્ભ ક
હે એક વરદાન આપો, તો તે બારણે આવું; ગર્ભમાં વીદ્યાનું જ્ઞાન થયુ
તે, આવીને ભુલિ ન જાવું ॥ ૩૯ ॥ જીવને ગર્ભમાં જ્ઞાન રહે છે, બાર
ણે ભુલી જાય; માટે ભુલુ નહી તેવું વરદાન, આપો જાદવ રાય ॥ ૪૦ ॥
પ્રભુએ કહ્યું જા છ કોઠાની, નહી ભુલે વીદ્યાય; ગર્ભે કહ્યું મોકલો દાશી
ને, પ્રસવ મ્હારો થાય ॥૪૧॥ એટલે ઉઠીને ગયા પ્રભુ, મોકલી દાશી ચા
ર; નક્ષત્ર અભીજીત વેળા, અવતરાયો કુંવાર ॥ ૪૨ ॥ તવ થઈ જાગ્રત
સુભદ્રા, વરત્યો જેજેકાર; ઇન્દ્રપ્રસ્તમાં પત્ર લ મીયો, મહા સુભસમાચાર
॥૪૩॥ પુન્ય દાન પાન્ડવે કીધાં, આનંદ ઓચ્છવ થાય; બંધી જનોની
ની બંધી છોડી હરખ્યા ધર્મ કુંતાય ॥ ૪૪ ॥ વૈશમપાયે બોલીયા તુ
સુણ પરિક્ષત તન, આદ્યપરવ સંભળાવ્યું તુને, મન્ડાણ પર્મ પાવન
॥૪૫॥ વીધી પ્રમાણે દાન દેતું, તે પછી બીજુ પર્વ, કરો પ્રમારથ પર્મ
અરથે, તજીને મનનો ગર્વ ॥ ૪૬ ॥ બ્રહ્મ ભોજન સવા લક્ષ કરાવ્યું, જ
નમેજે રાજન; સવાસો વીપ્રને ઉપવીત દીધાં, સવાસો કન્યાદાન ॥૪૭
સવાસો બ્રહ્મપુરીયો આપી, અન ધન પુર્ણ ભરીને; સવાસો ગૌદાનદિ
ધાં. કૃષ્ણારપણ કરીને ॥૪૮॥ જનમેજેને લાગી હતી, હરાઢ બ્રહ્મ હ
ત્યાય; તવ એક પરવે એક ઉતારી તેનું પ્રમાણ દેખાય ॥ ૪૯ ॥ હરાડ
કાળા પડદા બાંધ્યાતા, હરાડ કાળી ગાય; હરાડ ઢગલા કાળા તલન
તેમાં એક સ્વેત થાય ॥૫૦॥ કાળા તલના ધોળા થયાને, કાળી ધોળ
થઇ ગાય; કાળો પડદો ધોળો, પ્રત્યક્ષ તે દેખાય ॥ ૫૧ ॥ એવો મ
હીમા એ કથાનો સાંભળો શ્રોતા જન; જાણ્યે અજાણ્યે પાપ થયું હોર
ટળી થાય પાવન ॥ ૫૨ ॥ કથા સાંભળી પરવે, પર્વે કરવું જોઇએ
પુન્ય; ગ્રહસ્થ હોયે તો તે પરમાણે, ગરીબને કાંઈ નુન્ય ॥૫૩॥ વીશેશ
નહીતો એક પરવે, એકજ બ્રહ્મ ભોજન; તેમ ને ફાવે તો પોશણ જેટ

હવું, આપી દેવું અન ॥ ૫૪ ॥ ઊપવીત જોટા એક શોપારી વિપ્રને અ-
ર્પણ કરવી; જનોઇને કન્યા દાન દીધાની ઉરમી ઉર આદરવી ॥૫૫॥
શ્રદ્ધા વડે શ્રવણ કરવું, ધરવું હરીનું ધ્યાન; આસતી જનને તે ફળ મ-
ળે, રીઝે શ્રી ભગવાન. ॥૫૬॥ શ્રોતા વકતા સહુ થાય સુખી, આવે ની-
તિને જ્ઞાન; બીજું તીજુ કાંઈ ન ખોળે, તે ભકત વીદુર સમાન ॥૫૭॥
॥ વળણ ॥ આદ્ય પરવ પુર્ણ હવું, પોહોત્યા મનના કોડ; વલ્લભ વદે
શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥ રણછોડ રાયકી જે,

સભા પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥૧॥ યજ્ઞ કથા છે આ પરવમાં, સાંભળશે જન જેહ; શ્રદ્ધા પ્રમાણે દાન કરેતો, યજ્ઞનું લે ફળ તેહ ॥૨॥ નાસ્તીકને આસ્તા નવ બેસે, સુણી સોધે સંદેહ;દધિ તકનું તત્વ કીધુંછે, ખરૂ ન ખોળે એહ ॥૩॥ તકના કુચા તળે પડેને ઉપર માખણ હોય; ઉંડો હાથ ઘાલી લે કુચા, માખણ લે જન કોય ॥૪॥ કથા રૂપી તો કુચા જાણો, માખણ મોહન લીલા; તે નહી લેતા કુચા કાઢે, દુષ્ટ અજ્ઞાની ઘેલા ॥૫॥ વીદ્વાન પણુ દેખાડવાને, નીરર્થી પ્રશ્ન પુછે; ફલાણા રાજાના તાતનુંને,સસરાનું નામ શુંછે ॥૬॥ પોતે ન જાણે પોતાની દશમી પહેડીના તાતનું નામ; તો વકતાપરનું કયાં જાણે, દો પુછનારને ડામાડાનામ પરાયાના જાણવાથી, શું એનું કલ્યાંણ; જયકારક જગધીશ શોધવા, વકત; વદે સત્ય વાણ ॥૮॥ હાસ્યવનોદી વચન નાખ્યા, સાકર ઘ્રતનો લાડુ; કળયુગે કૃષ્ણ નામ કડવું, લાડુમાં ઘાલી ખવાડુ ॥૯॥ માટે સંદેહ ધર્યા વિના સાંભળવા કથાય, કઉરવ કેરા પાડવ કેરો, જેવો ન્યાય અન્યાય ॥૧૦॥ કોની છે નીતી કોની અનીતી કેને કેવા ફળ મળીયા, તે સાંભળી શુભ મારગ સ્હાશે,તે જનનાં ભાગ્ય ભળીયાં ॥૧૧॥ ભકતતણી ધણી ભીડ ભાગી, પાન્ડવ ધર્મ પવિત્ર; આડુ અવળુ જોયા વિના, જોવાં શ્રીકૃષ્ણ ચરીત્ર ॥૧૨॥ સુભદ્રાને સુત આવ્યો રૂપ રૂપનો ધામ; અભીજીતમાં અવતર્યો તે, અભેમાન પાડયું નામ ॥૧૩॥ નવરાવે ધવરાવેને ઉછેરે, ત્રણ માસનો એ થાય, એક દન પ્રભુની પાસે સુવાડી. સુભદ્રા બીજે જાય ॥૧૪॥ પ્રભુએ લેલાટ ભાણેજનું જોઇ, જ્ઞાન ગ્રહ્યું મન સાથ; અશઠ વરસનો થાય તો મ્હારૂ, મ્રત્યુ આને હાથ ॥૧૫॥ દ્વારીકાં મારી ઉજડ કરે, લે[illegible]ની લાજ, સ્વર્ગ મ્રત્યુ પાતાળનું કરે, સત વરસ લગી રાજ ॥૧[illegible]વં જાણિને સામળીઆએ, સર્પ મુકયો શોડમાંય; અભીમન્યુએ હાથમાં ઝાલી, કટકા કીધા ત્યાંય ॥ ૧૭ ॥ સાપની વહે તે આપણે વહે, નીસ્ચે કર્યું ભગવાન; ઠીકછે આગળ જોઇ લેઇશું,વારતા રાખી ધ્યાન ॥૧૮॥ પછી ઘણા દન વહી ગયા છે, એવે લખ્યો એક પત્ર;

ઈંદ્ર પસ્તમાં મોકલ્યો તમે, તેડવા આવજો અત્ર ॥૧૯॥ પ્રભુ પ્રતાપે પુત્ર થયો છે, મોકલીયા સમાચાર; પાંડવોને પત્ર પહોચ્યો, વરત્યો જય જયકાર ॥૨૨॥ કુન્તાજી કહે ભીમ બેટા, દ્વારીકાં નગ્ર જાવો; ભોજાઇ-ને ને ભત્રીજાને, તમે જઇ તેડી આવો ॥૨૨॥ એટલે ઉઠયો વાયુનો નં-દન, શુભ શુરાનો સાથી, તૈયારી કીધી ગદા લીધી; બેઠો જેમ ગળ હા-થી ॥૨૨॥ દ્વારીકાં આવ્યો ધામ પ્રભુને દીધો પ્રભુ અવીકાર; સુત સુ-ભદ્રાએ ઉછંગ મુકયો, હરખ્યો ભીમ અપાર ॥૨૩॥ છબી જોઇને આ-નંદ પામ્યો, દીધો આશીરવાદ કેવો, મસ્તકે હાથ ફેરવિ કહ્યું, થાજે તું મહારા જેવો ॥૨૪॥ સુભદ્રા કહે એમ ન કહેશો, જો તમ જેવો થાય, તો તો મ્હારા ભોગ મળ્યા, તોફાન કેમ વેઠાય ॥ ૨૫ ॥ પછી પ્રભુએ કર્યું જીઆણું, બેનને કીધાં વિદાય; તેડીને ભીમ ઘેર આવ્યો, ખુશી થયા કુંતાય ॥ ૨૬ ॥ આનંદ ખુશીથી સહુ રહ્યાં, વાધ્યું ભલું ઘર સુત્ર, એમ કરતાં થયો પંચ વરસનો, અભેન્યુ જે પુત્ર. ॥ ૨૭ ॥ એવામાં એક દીવસ આવ્યા, વેદમ વ્યાસજી જેહ, કુન્તાજીએ માન્ય દીધું, આણંદ પામ્યા એહ. ॥૨૮॥ વ્યાસજી બોલ્યા કુંતા પ્રત્યે, તુને પ્રસન વનમાળી, છત ને છોકરાં સઘળું તહારે, તું બહુ ભાગ્યશાળી. ॥ ૨૯ ॥ ધરમ ધ્યાન છે પુન્ય ને દાન, નથી નીતીમાં ખામી; પણ પામ્યો છે અવગતીને; પાન્ડુ રાજા તુજ સ્વામી. ॥ ૩૦ ॥ પ્રેત રૂપે ફરે પ્રથવી વીશે, તે તુજને ધીકાર, સપુત તાતની સુત હોય તો, કર કંથનો ઓદ્ધાર. ॥ ૩૧ ॥ એટલે કુન્તાને આંસુ આવ્યાં, એ દુખ શી રીતે વામે; આપ બતાવો તે કારજ કરૂં, સ્વામી સગતીને પામે ॥૩૨॥ વ્યાસજી કહે સાંભળ બાઇ, થાય તારૂં મન મગન; સ્વામીને સ્વ-ર્ગની પ્રાપ્તી થાવા; કર કર રાજસોઇ યજ્ઞ. ॥૩૩॥ કુન્તાજી કહે શું શું કરવું, એ યજ્ઞમાં કામ; શી શી વીધી શી શી રીતી, બતાવો તે ત-માંમ. ॥ ૩૪ ॥ વ્યાસ કહે કામ મ્હોટાં, તે કરવાને ધારો; પછી પ્ર-ભુ બતાવસે બધુ, પાન્ડુનું પાપ નીવારો. ॥ ૩૫ ॥ પ્રથમ પહેલું કામ બતાવું, કૃષ્ણને લાવવા તેડી; તે સઘળું [illegible] કરવા લાગે, દુખડા દેશે ફેડી. ॥ ૩૬ ॥ ઘડ લંકાથી લાવવું [illegible] બીજુ કામ એ સાર; ત્રીજુ કામ છે કઠીણ ઘણું, પણ કરશે [illegible]રાર. ॥ ૩૭ ॥ પાતાળ જઈ કાળી નાગ કનેથી, સવરાટ મંડપ લાવો, ચોથું કામ છે સ્વર્ગ વીશેથી કામ ધેનું મંગાવો. ॥ ૩૮ ॥ પાંચમા કામમાં બ્રાહ્મણ લાવો, વિદ્વાન વીશ હજાર, છઠું કામ છે શર્વથી ભારે, વિઘન વંત

અપાર ॥ ૩૯ ॥ સરવ જીવોના બંધ છોડાવો, જ્યાં જ્યાં ક્ષત્રીનો દેશ; મનુશ કે પશુ પક્ષીને, બંધન ન રહે લેશ ॥ ૪૦ ॥ પોપટ ન રહે પાંજરા વીશે, ગાય ગળે નહી ગાળો, જે જે બંધન હોયે, તે તે બંધન ટાળો ॥ ૪૧ ॥ કહયા છતાં કોઇ છોડે નહી તો, યુદ્ધ કરવું તે સાથ, કાં મરવું કે કાં મારવો પણ, ધારેલી કરવી વાત ॥૪૨॥ એટલા કામો કરવામાં કાંઇ, પુછવું પડે પ્રણ; તો તો તે પુછજો પ્રભુને, બતાવશે શ્રી કૃષ્ણ ॥ ૪૩ ॥ એમ કહી અંતર ધ્યાન થયા, પોતે વેદમ વ્યાસ; કુન્તાએ રડવા માંડયું, મન અતી ઉદાસ ॥ ૪૪ ॥ તે વાત જાણી પાંચે પુત્રે, આવીને પુછયું એમ; ઓરે જનેતા વિઘન વિના, કલ્પાંત કરો કેમ ॥૪૫॥ કુન્તાજી કહે શું પુછોછો, ઓ મહારા કુંવાર; તમ તાત સદગતી પામ્યા નથી, મમ જીવતર ધીકાર. ॥ ૪૬ ॥ તેવો ધીકાર તમોને સઉને, ઓરે માહારા તન; સદગતી પમાડવા કરો યત્ન, તો માહારે લેવું અન ॥ ૪૭ ॥ રાજ સોઇ યજ્ઞ કરિએ તો, મોક્ષ ગતીને પામે; પ્રેત થઇ પ્રથવીમાં ફરે છે, તે પ્રેત યોની પામે. ॥ ૪૮ ॥ યજ્ઞના છ કામ વ્યાસજીએ જે કહયાં તે કહી બતાવ્યાં, તે કામ કરવા ધારો તમે, કહી આંસુડાં લાવ્યા ॥ ૪૯ ॥ ॥ વળણ ॥ કુન્તા આંસુ લાવીયાં, માઠું લાગ્યું મન, વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, સુણજો શ્રોતા જન.

કડવું ૨ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી. સાંભળ જનમેજે રાજનજી; જોયાં કુંતાને રડતાં જ્યારેજી, ધરમે વિચાર કીધો ત્યારેજી. ॥ટેક॥ ધરમરાયે વિચાર કીધો, યજ્ઞ કરવો ઘેર, પ્રથમ હું કામ માગી લેઉ તો, બીજા લેશે ભલી પેર ॥ ૧ ॥ એવું જાણીને ધરમ બોલ્યા માતા રાખો મન ધીર; સાંભળો સહુ વારતા માહારી, ઓરે માહારા વીર ॥ ૨ ॥ અવગતીમાં તાતજી રહે, એ તો લાંછન મહોટું, સદગતીને પમાડે નહી, તે તો ફરજન ખોટું ॥ ૩ ॥ ધીક્કાર આપણું જીવવું ને, ધીકાર આપણ પુત્ર; કુળ કદી સુખી નવ થાયે, ન થાયે ઘર સુત્ર ॥ ૪ ॥ માટે આપણે યજ્ઞ કરવો, છાના રહો મુજ માય, એક કારજ મહારે માથે, લાવું કામ દુરગાય ॥૫॥ પ્રથમ મહારે લેવું તે લીધુ, મહોટા પણાને વટે; ભીમે જાણ્યું ધરમ પછી માહરે લેવું ઘટે ॥ એમ જાણી

ડદર બોલ્યા, માતાજી તતખર થાવું; વીશ શહસ્ત્ર બ્રાહમણોને, હું
ઈ તેડી લાવું ॥ ૭ ॥ અરજુન કહે કનક લેવા, ધડ લંકા હું જાવું,
વ કહે દ્વારીકામાંથી કૃષ્ણને તેડી આવું ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે એ કામ
નહી, આવશે દ્વારીકાંવાળા, પત્ર લખેથી કેમ ન આવે, છે અરજુ-
ના શાળા ॥ ૯ ॥ શેદેવ કહે વ્યાસજીએ, ગણાવેલું કામ. માટે તે
ન હું કરવાનો; નહી બીજી મુજ હામ ॥ ૧૦ ॥ ધરમ કહે તેમ રા-
, નીકુળજી કહે જાવું; સવારાટ મંડપ પાતાળમાં જૈ, કાળી કનેથી
વું ॥૧૧॥ ધરમ કહે છઠુ કામ મહોટું, કેદી છોડાવવા સર્વ; પણ
ડાવે છોડશે નહિ,છે જરાસનને ગર્વ ॥ ૧૨ ॥ મગજ દેશનો માલીક
ને, બે જનેતાનો કુંવાર, એણે ભોંયરામાં કેદ કર્યા છે, ક્ષત્રી વીશ
નર ॥ ૧૩ ॥ તેતો છોડાવ્યે છોડશે નહી, વીપરીત એની બુધ;
સારૂ જરાસન સાથે, કરવું પડે યુધ ॥ ૧૪ ॥ તે કામ કપરૂ કોણ લે
વીચાર કરો વીર; એટલે તો એક એકના સામુ, જુએ ગુણ ગં-
ર ॥૧૫॥ કોઇની કાંઇ હામ ન ચાલી, કોણ કરે કામ એવું; ભીમે
ણ્યું થાશે તો કરશું; લાવ્ય પહેલો જશ લેવું ॥ ૧૬ ॥ એવું
જી બોલ્યો વૃકોદર, માતા નમુ બેઉ હાથે તમારા ચારે નીચું
લ્યું એ કામ મહારે માથે ॥૧૭॥ કુન્તાજી કહે સાબાશ બેટા, તુજ
ડ થાય યજ્ઞ; માતાએ બહુ દીધી સાબાશી; ભીમ થયો મન મજ્ઞ.
૧૮ ॥ પછી વ્રકોદર બોલીયો કે; પહેલું કીયુ કામ, ધરમ કહે દ્વારી-
થી લાવવા સુંદીરશામ ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કહે તમે ઉઠો જોશી, ધરમમાં
ો ઢીલ; ટીપણુ કાહાડી શેદેવે જોયું હાંમલીયો અસીલ ॥ ૨૦ ॥
દેવ કહે વીરા મારા, જોગણીનું ઘર સામું, એ દીશાએ ખપ્પર
રશે, હું જાઉંતો દંમ પામું ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે ભવીશ પોતાનું, હ-
કું તે ભારે થાય; શેદેવ કહે જઇસ સવારે બોરે કુન્તામાય ॥ ૨૨ ॥
ન્તાજી કહે કાલે જાશે; આજ ગયે પસ્તાશું; ભીમ કહે અમે બ્રાહમણ
વા બે ત્રણ વરસે જાશું ॥૨૩॥ પાંચે વરસ જરાસનને, મારવા લેશું,
ાગી કુન્તાએ જાણ્યું આડો ફાટયો; યજ્ઞ પડશે ભાગી ॥ ૨૪ ॥ એમ
હીને મોઢું ઉતાર્યું, ઊદાશ થયા ડોશી; એટલે આકળો થઇને ઉઠયો,
ાતે શેદેવ જોશી ॥૨૫॥ ભાગી ન પાડશો હાલ જાવું જાણુંછું,થનાર હશે
થાશે; એમ કહીને રથ જોડાવ્યો, પોતાના સારથી પાસે ॥ ૨૬ ॥ આ
ધ લીધાં રથે બીરાજ્યો, સુરજ બેઠો મેર; સારથીએ તવ રથ હંકા-
યો, ચાલ્યા બેઉ સમશેર ॥ ૨૭ ॥ નગ્રની બારણે નાકળીયા ને, થયું

અંધારૂ ઘોર; મારગે થાય છે પશુ પક્ષીના, બીહામણા બહુ શોર ॥ ૨૭ ॥ એવામાં એક મેદાન આવ્યું, ત્યાં થઇ લીલા કેવી, બાળે વેશે છુટે કેશે, રમે છે ચોસઠ દેવી ॥ ૨૯ ॥ ચીર કશી કેહેડે બાંધેલાં, પેહેરેલાં ચણીઆ ચોળી; ખપવા ખંજર સાંગ્યો ગ્રહેલી, શીશ તેલે રગદોળી, ॥૩૦॥ ચોસટ જોગણી ભક્ષની ભોગણી, રથ જોઇ થઇ પરસન; ભક્ષ ભલેરૂ મળ્યું આપણને, સારા થયા શુકન ॥ ૩૧ ॥ શેહેવજી ખમચાય નહીને, સુંસવાટા ભેર ચાલ્યો; એટલે ચોસટે ભેગી થઇને, સનમુખ ઘેરો ઘાલ્યો ॥ ૯૨ ॥ શેદેવનો રથ રોકી રાખ્યો, બોલ્યો સતી સુત એમ; એ મુજ માતા વિશ્વની દાતા, રસ્તો રોકો છો કેમ. ॥૩૩॥ જોગણી કહે આજે આ દીશા, ખપ્પરનો છે વારો; તેમ છતાં તું આ દેશ આવ્યો, ભોગ લેઇશું તારો ॥ ૩૪ ॥ શેદેવ કહે ધન ભાગ્ય મહારૂં, પણ બગડે એક કામ; દ્વારીકાંથી લાવવા છે તેડી, કૃષ્ણજી સુંદીરશામ ॥ ૩૪ ॥ તે વિના મુજ ચેર યજ્ઞ અટકે, માટે ત્યાં લાગ્યું લક્ષ; તેડીને પાછો કાલે આવું, કરજો માહારૂ ભક્ષ ॥ ૩૫ ॥ દેવી કહે કાલે આ દિશાએ, હક નથી અમારો; તે માટે આજ જવા ન દઇએ લઇએ ભોગ તમારો ॥૩૬॥ શેદેવ કહે સાંભળો માતા, આજે તો નહિ લેવાશે; તેમ છતાં રોકી રાખશો તો જોયા જેવું થાશે ॥ ૩૭ ॥ દેવી કહે કરો જોયા જેવું, ઉંચાં કર્યાં હથીઆર; ટોળે મળીને સેદેવ ઉપર, દેવા માંડયો માર ॥૩૮॥ વળણ ॥ માર દેવા માંડયો, વિપ્રીત થઇ છે બુધ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, આરંભ કીધું યુધ. ॥

કડવું ૩ જુ રાગ કલ્યાની છાયાનો દોહરો.

વૈશંપાયનને એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાયરે. ॥ ૧ ॥ દેવીયો કોપી મરજાદા લોપી, દેવા માંડયો બહુ મારરે; ખપર ખંજર ને ત્રીશુળ ફેંકે, સાંગ્ય ભાલાને તરવારરે. ॥ ૨ ॥ તવ શેદેવે ધનુશ લીધું ને,તરત કર્યો ટંકારરે; બાણ લેઇને બળ આદરીયું, કુન્તાજીને કુંવારરે. ॥ ૩ ॥ અગણીતા મંતર ભણીને ફેંકે, દેવીનો મત મુકાવેરે; ચોસઠ જોગણી થાય આડી અવળી, આવતાં બાણ ચુકાવેરે. ॥ ૪ ॥ એવામાં શેદેવે બાણજ માર્યું, વાગ્યું દેવીને શરીરે; ભાલોડું ભોંકાયું લોહ વજરનું, તેથી નીકળીયું રૂધીરરે. ॥ ૫ ॥ તેજ રૂધીરના છાંટા

છંટાયા, પ્રથ્વી પડયા જોડા જોડરે;એટ્લે ચોસટ દેવી હતી તેની ;થૈ ગ ઇ ચોસઠ કરોડરે ॥ ૬ ॥ જ્યાં જુએ ત્યાં જોગણીયો છે રૂપાળી છુટે કેશેરે; પ્રગયાનેણી નહી કાંઇ કેહેણી, સરવ બાળ વેશેરે ॥ ૭ ॥ સકળ બાહાજી ને ગાજી ઝાજી, થઇ બહુ કોપ દ્રષ્ટીરે; આડી અવળી ને ઉંચી કુદે, કરે આયુદ્ધની વૃષ્ટીર ॥ ૮ ॥ પછી શેદેવ બહુ ગભરાયો, નીસ્ચે આવ્યું મર્ણરે; હવે જીવ્યાની આશ શી રાખવી, થર થર ધ્રુજ્યા ચરણરે ॥૯॥ એવામાં દેવીએ જુલમ કીધો ને, સારથી મારયો ઠેરરે; તે પછી ભાગ્યો રથ શેદેવનો, અશ્વ હણ્યા બળ ભેરરે ॥ ૧૦ ॥ એકલો શેદેવ પગપાળ થયો, સઘળે કયાં દ્રષ્ટી રાખેરે; એક તરફ એ યુધ કરે તો, આશપાશની વીંધી નાંખેરે ॥ ૧૧ ॥ શેદેવજી ઘણો કાહ્યર થયો તેં કામજ કેવું કીધુંરે; દેવિયોને બાળી ભસ્મજ કરવા, અગ્નીનું બાણ લીધુંરે ॥ ૧૨ ॥ મંત્ર ભણીને તે બાણ મુકયું, અગ્ની પેંદા થાયરે, જ્વાળા રૂમે જાગણીયોમાં; બાળવા માટે જાય રે ॥૧૩॥ જઇને બાળ્યાં આભુશણ અંગનાં, બાળ્યાં વસ્ત્ર ને કેશરે, સુતરનો તાર ન રહયો પાસે. સઉ થઇ નગ્ન વેશરે ॥ ૧૪॥ તેવું જોઇ સેદેવે વીચાર્યું, નગ્ન સ્વરૂપ થઇ દેવીરે; અની એમ કેમ નજરે નીરખું, માહારી જનેતા જેવીરે. ॥ ૧૫ ॥ કુન્તાની જોવીને જોગણીની જોવી, એઊ બરોબર થાયરે; એમ જાણીને નીચું ઘાલ્યું ઉભો એ સેદેવ રાયરે. ॥ ૧૬ ॥ તવ જોગણીયોએ એમ વીચાર્યું, છે કોઇ સતી કુંવારરે; છીયે જોબનવંતીને રૂપવંતી, કને નથી સુત્ર તારરે ॥ ૧૭ ॥ તો પણ સ્થીર મન કેવું છે એનું, ચાલ્યો એ સત્યની વાટેરે; જનેતા જેવિ જાણ્યાં સરવને, હવે ન મારવો ઘટેરે ॥ ૧૮ ॥ એમ નીસ્ચે કરી, આવી સૌ દેવી, ટોળે મળી બોલી એમરે; ઉંચુ જો સુરા બળવંત પુરા, સેદેવ કહે જોવું કેમરે ॥ ૧૯ ॥ જોગણી કહે મારશું ન દીકરા, તુજ તણા ગુણ લૈએરે; તુજ પર રીજી હવે નથી ખીજી, માગો તે વરદાન દૈએરે. ॥ ૨૦ ॥ શતીનો સુત નીચું ઘાલીને બોલ્યો, માતાજી ચરણે લાગુરે, તમો સરવ એકવાર વસ્ત્ર પહેરો, તે પછી વરદાન માગુરે ॥૨૧॥ તવ મંમાયાયે માયા કરિને, હતા તેવા કર્યા કેશરે; હતાં તેવાં વસ્ત્રાભુષણ પેહેર્યાં; હતો તેવો પેહેરવેસરે ॥૨૨॥ એટલે સેદેવે સામુજ જોયું, લાગ્યો સૌ દેવીને પાયરે; પછી દેવીયો કહે વરદાન માગો; તે ન નીરખી અમ કાયરે ॥ ૨૩ ॥ સેદેવજી કહે શું માગુ માનો, તમો તમારે માપ માપોરે; બીજુ તો આપવાનું તમારી ખુ-

શીનું; પણ રથ અશ્વ મારા આપોરે, ॥ ૨૪ ॥ તવ દેવીઓયે અશ્વને સારથી, સજીવન કરી દીધોરે; રથ હતો તેવો સાજો કરી આપ્યોને, સેદેવ મન ખુશી કીધોરે. ॥ ૨૫ ॥ પછી કહ્યું કે બેટા બીજુ માગો, જોશી કહે જ્યાં ઇચ્છા લાગુરે; તમે અનેક જેમ થયા તેમ હું એકનો અનેક થાવુંરે ॥ ૨૬ ॥ તવ તથાસતુ કહ્યું દેવીઓએ, જાવા બેટા ભાગી ભ્રાન્તરે; આટલી કથાનુ દ્રષ્ટાંત સુણીને, કેટલું લેવું સીધાંતરે ॥૨૭॥ જોગણીયો હતી જોબનવંતીને, રૂપવંતી અપારરે; નગ્ન થઇતી પણ સેદેવજીનું, મન ન પામ્યું વિકારરે ॥૨૮॥ સત્યથી વરત્યે સત્ય રહ્યું ને વળી, પામ્યો શુભ વરદાનરે; તેવું વરતવાથી ફળ મળે તેવું, દેવું શ્રોતા જન ધ્યાનરે. ॥૨૯॥ વળણ ॥ દેવું ધ્યાન શ્રોતાજને, સત્ય વરતવો સાર વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, જે જે જુગદાધાર.

કડવું ૪ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ચાલ્યો સેદેવ લઇ વરદાન, ગયો દ્વારીકા સતી સંતાન ॥ ૧ ॥ વાહાણું વ્હાતે ભાગોળે આવ્યો, ત્યાં ઉભા રહી સંદેસો કાહાવ્યો; એકુ જાદવને સંગ કાહાવે, કેહેજો પ્રભુને દરવાજે આવે. ॥ ૨ ॥ ગયો જાદવ કેહેવાને વાત; બેઠા બળદેવ કષ્ણુ બે ભાત; કહયું જાદવે જુગજીવન, તેડે ગામ બાહાર કુન્તાના તંન. ॥ ૩ ॥ ઉભા છે રથ રાખીને એવ, પંડે આવ્યા છે જોશી સેદેવ; સુણી બળદેવ બોલ્યા એમ; ત્યાં ઉભા હાંઇ આવ્યા કેમ ॥ ૪ ॥ કશણુ વિરા શી છે છાની વાતો, તારો કાંઇ ભેદ નથી જણાતો; જાણી જોઇ કરણુ કહે ન ફાવે, એ છે નવરાતે નાઠા આવે ॥૫॥ જા લ્યા જાદવ કહીએ કશું શામ, નથી આવતા તમારે સું કામ; જઇ જાદવે કહયો સમાચાર, સુણી શેદેવ કોપ્યા અપાર ॥૬॥ આતે શું બોલ્યા સુંદીર સામ, એમને કરાવવું છે યજ્ઞ કામ; હણવો છે જરાસંઘ ભીમ હાથે, તોયે પોતે નથી રાખતા માથે. ॥ ૭ ॥ એમ ક્રોધે ભરાઇને કહે છે, કહીએ શેદેવ યુદ્ધ માગે છે; કહીયે યુદ્ધ કરવું ન હોય શામ, તો તો લખી આપો ઘરને ગામ. ॥ ૮ ॥ સુણી જાદવ થયો વિદાય, આવી પ્રભુને પડીયો પાય; સુણો સેદેવ માગ્યો સંગ્રામ; નહી તો લખી આપો ઘર ગામ, કા-

મ. ॥ ૯ ॥ એવું વચન સુણી બળદેવ, થયા ક્રોધાતુર તતખેવ એતું કૃષ્ણવીરા સગા એતો, દીન દીન મદે ભરાય તેતો ॥ ૧૦ ॥ પેંધા પડયા તે કુન્તાના તન, ત્યારે આવ્યા લેવા રાજ્યાસન; પેલો અરજુન આવ્યો થઈ જોગી, હરી ભગની થયો ભારે ભોગી ॥ ૧૧ ॥ તેને લઇ જવા દીધી બેન, ત્યારે દીન દીન માંડયા ચેન; કૃષ્ણ કહે સાચી વાત વીરા રેહેવું પાન્ડવનાથી અધીરા. ॥ ૧૨ ॥ રાજ્ય લેવા આવ્યા આ ઠામ, એના સાથે કરવો સંગ્રામ; એમ ક્રોધે બોલ્યા રણછોડ, થાવો તઈયાર છપન કરોડ ॥૧૩॥ તવ જાદવે કીધી ત્યારી, થયા ત્યાર મહોટા હળધારી, એક લક્ષ સહસ્ત્ર એકાશી, પુત્ર પ્રભુના ઉઠયા સુખ વાસી ॥૧૪॥ લીધાં હથીઆર સરવ કો ગાજ્યા, ચક્ર લઇ પ્રભુ રથે બીરાજ્યા; વાજતે ગાજતે નીકળીયા, ડંકા દેતા આવ્યા બહુ બળીયા ॥ ૧૫ ॥ જાણ્યું શેદેવ ન રહ્યું કાચું, હાંશી કરતામાં થઇ પડયું સાચું, હોય થવા કાળ તે થાશે, છે વરદાન દેવિનું મુજ પાસે. ॥ ૧૬ ॥ એવા કરી લીધા મનસુબા, આવી યાદવ સનમુખ ઉભા; બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ પુછો કૃષ્ણજી આવ્યા એ કેમ ॥ ૧૭ ॥ તવ પ્રભુજી વદ્યા વચન, કેમ આવ્યા છો કુન્તીના તન; બોલ્યા શેદેવ લેવાને રાજ્ય, અમે આવ્યા છીએ માહારાજ. ॥ ૧૮ ॥ સુણી કૃષ્ણજીને થયો ક્રોધ, ઘણો વધ્યો વહાલામાં વિરોધ, ચઢયો હમતાને મમતાનો વાદ, કરવા લાગ્યા એ મુખ વીવાદ. ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ વિવાદ માંડયો મુખથી, બોલે ફાવે એમ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણો રાખી પ્રેમ.

કડવું ૫ રાગ મનહર છંદો.

શેદેવ કે, સુણો શામ, સેજમાં બોળાસે નામ, છોડસો દવારીકાં ગામ, હલમાંહી હાજીને; રણ ચડયા રણછોડ, જાદવ છપન કરોડ, અતી દીકરાની જોડ, લાવ્યા ઘણા ગાજીને, ભાગશો ભલોજ ભાર; સરમ નારે લગાર, કાઢશું લાન્છન બહાર; ત્યારે જસો લાજીને માટે પહેલા પડી પાય, સમજો જાદવ રાય, વ્હાલામાં છે વ્હેર થાય, હારી જસ બાહાજીને. ॥૧॥ કૃષ્ણ કહે કુન્તી સુત, મદ ભર્યા થયા ભુત, આવેલા અમારા દુત, જીવ લેઇને; સુભદ્રા ભગની જેહ, પારથને દીધી તેહ; ત્યારે થયા ક્ષત્રી દેહ, નહી તો વરે કેહને, બેશી જોરે

આંચ્યો એક, તોડયો બોલવાનો નેક, હવે તો ટળશે ટેક, ન જીતો આ તેહને; રણમાં છોડી શું બાણ, આબરૂની થશે હાણ, પલકમાં લેઇ પ્રાણ, જશું ડંકો દેઇને. ॥ ૨ ॥ શેહેદેવ કે' કુલ તારૂં, નથી અજાણ્યું જ મહારૂં, બારૂં તારે બોલવાનું, ન મળે હયા કાળીયા, ગોકુળમાં મહેટો થયો, દાડા શું ભુલી ગયો, કેડ કાંબળી ને માથે, બાંધતો ફાળીયાં; નામ ધરાવ્યું કીશોર, કેવાયો માખણ ચોર, ઢોર ઝાલી ઝાલીને તું, ઘાલતો તો બાળીયાં; ગોપીકાથી રંગ રમ્યો, મરકટ સંગ ભમ્યો; દમ્યો તું આહીરને ખા માયના ગોવાળીયા ॥ ૩ ॥ કહે શામ શુણો વેણ, કહુ કહ્યા કેડે કેણ, નેણુના ગરભ થકી, પાન્ડુરાય આવીયા, તેના વ્રદ માંછીનાર; વરી રહ્યા નાત બહાર, બીજુ અંધ કાકા કન્યા, આખલાની લાવયા, કૌરવોનો કાળો કેર; તમ પર ઝાઝુ ઝેર, મહેર અમી રાખી બહુ, તમોને બચાવીયા, તેમ છાક છેક ચડયો; અમરસીંગ સામો અડયો, ઘડયો હવે ઘાટ જો જો, પલમાં ઉડાવીયા. ॥ ૪ ॥ શેહેદેવ કે ગીરધારી, બોલજે જરા વિચારી, મારી માશી ઉછર્યો તું, આહિરની જાતમાં; ક્ષત્રી પણું જોયું બાધું બ્રાહ્મણોનું અન ખાધું, છેક છેલ ભ્રષ્ટ થયો; ભરવાડી ભાતમાં, પરાઇ તું લાવ્યો નારી, કો પરણી કો કુંવારી; નથી હાથ ઝાલ્યો બંધુ, જાણું તારી વાતમાં, ઘેર ઘેર જાચનાર, ન્હોતો વર્ણમાં લગાર; તારી બેન અમે લીધિ, ત્યારે આવ્યો નાતમાં ॥૫॥ બોલ્યા કૃષ્ણ કરી કરોધ, જુઓરે જાદવ જાદવ જોધ, બકે વણ વિચાર્યું તે, માટે મારો ડેરથી, ટકાવ્યો આટલી વાર, દયા ધરીને અપાર, ઉભો રેવા દીધો તમે, અમારીજ મ્હેરથી; સરવ સરમ તોડો, મન મુકી બાણ છોડો, કરો નામ નાશ એનું, મારો બહુ પેરથી, કહે વલ્લભનો નાથ, આપે ઉંચો કરી હાથ ઓવ્યો એ શેહેદેવ જોશી, મ્હોત લેઇ પેરથી. ॥ ૬ ॥

કડવું ૬ રાગ રાજન રાચેજી.

વૈશંપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાજેજી, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહિમાય; બળવંત બાજેજી. ॥૧॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ કોપ કરીને, કીધો ઉંચો હાથ; બળ૦ શું રે જુઓછો જાદવ જોધા, તુટી પડયો સહુ સાથ. ॥ ૨ ॥ એટલે ઉપડયા આયુધ લેઇ, જાદવ છપન કરોડ; બળ૦ એક લક્ષ સાઠ સહસ્ર

એકાસી, બળદેવને રણછોડ બળ૦ ॥ ૩ ॥ આયુધ લેતા બહુ મા-
ર દેતા, છુટે અતી હથીઆર; બર્ગ૦ જળનાં ફોરાં પડે તેમ પડતાં, જા-
ણે વરસે મેઘ બાર. બળ૦ ॥ ૪ ॥ દેવાને કષ્ટી એવી કરી વૃષ્ટી, દૃષ્ટી-
યે નવ જોવાય. બળ૦ શેદેવજીએ બાણુજ લીધા, થનાર હોય તે થાય
બળ૦ ॥ ૫ ॥ જાદવ સામો એકલો બાઝ્યો; પણ શું ચાલે જોર; બ-
ળ૦ મધમાખ્યો પેઠે બાણ ભમે છે, થયું અંધારૂં ઘોર. બળ૦ ॥ ૬ ॥
અનેકની સાથે એકલો કયાં પોહોચે, કાહ્યર થયો અપાર, બળ૦ ઘણો
ગભરાયો અતી અકળાયો; કુન્તા સતિનો કુવાર. બળ૦ ॥ ૭ ॥ રક્ત
લોચન કરી સેદેવજીયે, શકતી સમરી કરજોડ. બળ૦ ઇચ્છા કરી તવ
શેદેવો બનીયા, બીજા સતાવન ક્રોડ. બ૦ ॥૮॥ એકેક શેદેવ એકેક જા-
દવ, બાહાજી પડયા તે વાર. બળ૦ બહુ બળીયાને બબે બાઝયા, કો-
ઇને બાઝ્યા ચાર. બળ. બળ૦ ॥૯॥ લડતા વઢતા પાછા ન પડતાં, નાં-
ખે કારમી ચીસ; બળ૦ બળદેવજીને બાર જણ બાઝ્યા, વળગ્યા વિ-
ઠુલને વીસ. બળ૦ ॥ ૧૦ ॥ કોઇ કેસ ઝાલે કોઇ કાન ઝાલે; કોઇ કોઇ
ઝાલે ચર્ણ; બળ૦ એવામાં હળધારીને અકળાવ્યા; ખેંચોટી નાંખ્યા
ધર્ણ. બળ૦ ॥ ૧૧ ॥ મુગટ કુન્ડળ નીકળી પડીયાં, વસ્ત્ર વપુથી વી-
ખરાય; બળ૦ શેદેવ શેદેવ જ્યાં જ્યાં જુએ ત્યાં, જાદવ જોધ ગભ-
રાય. બળ૦ ॥ ૧૨ ॥ બળદેવજી બહુ પડયા વીચારમાં, આ કેની વિદ્યા
ભણીયા; બળ૦ એકજ શેદેવ કુંતાજીનો, આ બધા કોણે જણીયા,
બળ૦ ॥ ૧૨ ॥ એવામાં બળદેવે બુમ પાડી, વ્હારે ચડો જુગદીશ,
બ૦ પ્રભુ કહે બાર બાહજ્યા છે તમને, મને વળગ્યા છે વીસ.
બ૦ ॥ ૧૪ ॥ સહુના લાગ્યાં સહુ ભોગવિ લો, નથી મ્હારો ઉપાય,
બ૦ એવે શેદેવજી બળ કરી વળગ્યા, બોલ્યા શ્રી જાદવરાય. બ૦
॥ ૧૫ ॥ વ્હાલામાં શો વીરોધ માંડયો છે, રાખો કાંક વિવેક; બળ૦
વઢનારા વઢશે ચડશે તે પડશે, આપણ તો એકના એક બ૦ ॥ ૬ ॥
બેસો બેસો બાજવાનું મુકી, કરીએ દુખ સુખ વાત; બ૦ તવ એક
શેદેવ વાતોમાં વળગ્યા, પ્રભુ સાથે સાક્ષાત. બ૦ ॥ ૧૭ ॥ કૃશ્ણ કહે
સુણો સેદેવ જોશી માગું તે આપો વચન; બ૦ સેદેવજી કહે આ-
પવું ને લેવું, વ્હેવારે જુગજીવન. ॥ ૧૮ ॥ ભગવાન કહે ભલે
તમે માગો; પ્રથમ હું માગુ એક. બ૦ આજ પછી કોઇ દહાડો ત-
મારે, થાવું નહી અનેક. બ૦ ॥ ૧૯ ॥ સેદેવજી કહે કબુલ મ્હારે,
ઓરે શ્રી ભગવાન. બ૦ પછી પ્રભુ બોલ્યા હવે તમે માગો, કુન્તા

સતીના સંતાન. બળ૦ ॥ ૨૦ ॥ શેદેવ બોલ્યા, સુણો સામળીયા હું તમ પરતાપ પાકો; બળ૦ તમ પાસે હું માગુ છું એટલું, અરજુનનો રથ હાંકો, બળ૦ ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુ કહે તમે આ શું માગ્યું, મને બનાવ્યો દાસ; બળ૦ શેદેવ કહે અમે દાસ તમારા, પણ એક આંટી અવિનાશ. બળ૦ ॥ ૨૨ ॥ અમારે તમારે કોઇક દહાડો થઇ પડે વિરોધ; બળ૦ તે દન તમે રથ હાંકોકે, સામા થઇ કરો ક્રોધ. બળ૦ ॥ ૨૩ ॥ સામા થાવો તો રથ કોણ હાંકે, તે વેળા જાય વચન; બળ૦ એટલે હું થાઉં અનેક એકનો, ઓરે જુગજીવન. બળ૦ ॥ ૨૪ ॥ એવા પેચથી એમ માગ્યું છે, હું કેમ ખાવું ભુલ; બળ૦ કૃષ્ણ કહે કદી નહી થાયે ટટો મારે તમારે કબુલ. બળ૦ ॥ ૨૫ ॥ એમ એક એકને વચન દીધાં, પછી ધાર્યો વિવેક; બળ૦ શક્તિનું સમરણ શેદેવે કીધું, થયા સ્વરૂપે એક. બળ૦ ॥ ૨૬ ॥ એટલે જાદવ બળદેવ સરવે, વિસ્મે થયા અપાર; બળ૦ ॥ ૨૭ ॥ સેદેવ સામળીયો વાતો કરે છે હળધરને પડયો વ્હેમ; બ૦ મને નીચે નાંખીને રોળ્યો શત્રુએ; કૃશ્ણે બેસાડયો કને કેમ. બ૦ ॥ ૨૮ ॥ બોલ્યા બળદેવ પ્રભુની પ્રત્યે, શત્રુ સાથે શો સ્નેહ; બળ૦ મને નિચે નાંખીને રોળ્યો, વીઝોળ્યો મ્હારો દેહ, બળ૦ ॥ ૨૯ ॥ બાર શેદેવે બાજી મને માર્યો, બોલ્યા જુગજીવન; બળ૦ જુઠુ શું બોલો એક સેદેવજી, થયુ તમોને સ્વપન. બળ૦ ॥ ૩૦ ॥ બળદેવ કહે બનાવ્યો મુજને, રિસાઇને ગયા ઘેર; બળ૦ પછી પ્રભુએ કહ્યું જાવો જાદવો, પુછી શેદેવને પેર. બળ૦ ॥ ૩૧ ॥ કહે એમ આવ્યા, શું કામ લાવ્યા, સાંભળી હું થાવુ મન્ન; બ૦ શેદેવ કહે શું છે અજાણ્યું, આપણે ઘેર છે યજ્ઞ. બળ૦ ॥૩૨॥ એટલે પ્રભુજી જોડે ચાલ્યા, આવ્યા ઇંદ્રપસ્તમાંય; બ૦ ધરમ અરજુન આનંદ પામ્યા, કુન્તાએ તેડયા ત્યાંય, બળ૦ ॥ ૩૩ ॥ વંળણ કુન્તાજીએ તેડીયા, પોતાને ભોવન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, રીઝયા જુગજીવન,

કડવું ૭ રાગ સાખી.

વેશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુંતાજી કહે રાજસોઇનો યજ્ઞજ કરવો ઘેર; વ્યાસજીએ શાટ કામ બતાવ્યાં, કહિ માંડીને પેર. ॥ ૨ ॥ તમોને દેવ શેતેડા લાવ્યો, તે થયુ એક કામ; હવે કીયું કારજ

કરવું, બતાવો સુંદિરશામ. ॥ ૩ ॥ પ્રભુ કહે કે ગડ લંકાથી, કનક લાવવું સાર; અરજુન કહે એ કામ મહારૂં, થઇ જાવું તઇઆર. ॥૪॥ એમ કહીને અરજુન ઉઠયો, અંગ ધર્યા શણગાર, વસ્તરો પહેર્યાં પ્રેમથી ને, હાથ લીધાં હથીઆર. ॥ ૫ ॥ તવ એનો રથ ત્યાર કરવા, ચાલ્યા સુંદીરશામ; અભંગ રથે અશ્વ જોડયા, કીધું કીંકર કામ॥૬॥તે જોઇ કુન્તા ધરમ બોલ્યા, આમ કરો પ્રભુ કેમ; ક્રષ્ણ કહે મને કાંઇ ન કેહેશો, સારથી થવાનો પ્રેમ. ॥ ૭ ॥ ધર્મ કહે અણઘટતું એ તો, કહી છોડાવવા ધશે; મુકો અછોડા કહીને બાજ્યા, શેદેવ મનમાં હસે. ॥૮॥ એટલે બોલ્યો સુત વાયુનો ધર્મ કરો આમ કેમ; બનેવીનો રથ સાળો હાંકે, છો કરે ગમે તેમ. ॥ ૯ ॥ એટલામાં અરજુન આવ્યો, આ શું કરો છો નાથ; સારથી છે રથનો હાંકનારો આપણ બેશીએ સાથ. ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે કે ઇછા થઇછે, કોઇ મુને નવ બાજો; એ વાતની શી પરડ તમારે, રથમાં આપ બીરાજો. ॥ ૧૧ ॥ એટલે અરજુન રથે બીરાજ્યો, પ્રભુએ ગ્રહયા અછોડા;ચાબક લીધી હાથમાંને, બેશી હાંકયા ઘોડા. ॥૧૨॥ એટલે ભીમે મન વિચાર્યું. મારે માથે બે કામ તેમાં વીકટ જરાસનની, સાથે ઘણો સંગરામ ॥૧૩॥ આપણે કોઇનું કર્યું હશે તો કોઇક આપણુ કરે; માટે જાવું અરજુન સાથે, પાડ એને મન ધરે. ॥૧૪॥ એમ જાણી વસ્તર પહેર્યાં, કટી કશીને બાંધે; દસ સહસ્ર મણની ગદા પોતેજ લીધી ખાંધે. ॥૧૫॥ રથની આગળ આવી ઉભો, અરજુન બોલ્યા એમ; ઓ મોટા ભાઇ કયાં પધારો, આગળ ઉભા કેમ ॥૧૬॥ ભીમ કહે તમારી જોડે, આવું રક્ષણ કરવા; અરજુન કહે કાંઇ કામ નથી, શાને આવો પાઠ ધરવા. ॥૧૭॥ સમજ્યો હું મનસુબો તમારો તે વાત મુને ન ફાવે; તમે જાણો જોડે જાવું તો; એ મારી જોડે આવે. ॥૧૮॥ પણ નહી આવું તમ જોડે, માની લેજો સત્ય સાર; ભીમ કહે કરવું ને કરાવવું, વીસ્વ તણો વહેવાર ॥ ૧૯ ॥ અરજુન કહે હું નથી કહેતો, માટે નહી પહાડ માનું; ભીમ કહે વહેવાર પોતાનો કાહાડે ઘણા દેવાળું. ॥ ૨૦ ॥ તવ પ્રભુ કહે આવવા દો ચાલશે એમને ચરણ; એમ કહીને ભીમની પ્રત્યે, બોલ્યા અશરણા સરણ. ॥૨૧॥ અસ્વ મહારા ઉતાવળા ચાલે, ભીમસેન કરશો કેમ; ભીમ કહે અમો આગળ રેહેશું હાંકજો ફાવે તેમ. ॥૨૨॥ એમ કહીને ચાલ્યો વરકોદર, પુંઠળ રથ હંકાર્યો; અરજુન નર ને

કૃષ્ણ નારાયણ; લંકાનો પંથ ધાર્યો. ॥ ૨૩ ॥ નર નારાયણની મળી જોડી, દરસણે દેવ ઊતરીયા, અંત્રીક્ષથી નમસ્કાર કરી, દેવો પાછાપરવરીયા ॥૨૪॥ એવામાં દીઠા નારદે, હવે કરૂં ચડાઇ; એવાની મજે મારે પડશે, કરાવું કાંક લડાઈ. ॥૨૫॥ એમ જાણીને નારદ ગયા, અગનીદેવની પાસે, થયું છે અજીરણ અગનીને, ઉપાદિનો બહુત્રાસ ॥ ૨૬॥ નારજી કહે ઓરે અગની, દુખી દિસેછે કેમ; ન હોય અજીરણ અગનીને, મુને પડયો બહુ વેમ ॥૨૭॥ અગની કહે કે મરયુતરાયે, યજ્ઞ કરી ઘી હોમાવ્યું; પંનાળે ને પંનાળે રેડયું તે ચરવામાં આવ્યું॥૨૮॥ તે દનનું અજીરણ થયું છે. ઓરે રૂશી રાય, અતિ ઘણી પીડા પામુંછું બતાવો કાંઇ ઉપાય. ॥ ૨૯ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, નારદ બોલ્યા મુખ; નર નારાયણ જાય છે લંકા, તે તારૂં ભાખે દુખ. ॥૩૦॥ જા જઇને પડ મારગ વિશે કહી છે દિશ; એટલે અગની ઉઠીને ચાલ્યો, જે જેને ત્રણ શીશ. ॥ ૩૧ ॥ જઈને મારગમાં પડયો આડો, એવો આવ્યો વાયુ તન; મારગમાં સુતો દેખીને, ભીમે વદયો વચન ॥ ૩૨॥ કેમ સુતો ત્રણ મુસ્તકવાળા, પંથ રોકીને અમારો; અગના કહે યાચવા આવ્યો છું, અજીરણ દુખ નીવારો. ॥ ૩૩ ॥ ભીમે જાણ્યું છે કોઇ દુખી એમ દયા મંન લાવે સુઇ રહે લ્યા મારિ પુઠે,નરનારાયણ આવે. ॥૩૪॥ એમ કહીને આઘો ઉભો, એવે આવ્યો રથ; ઉભો થઇને હાથ જોડયા, અગની દેવ તર્ત ॥૩૫॥ નરનારાયણ દુખ નિવારણ; કારણ રૂપ અવિનાશી; પતીત પાવન છો જુગજીવન, અખંડ અકળ વાશી; ॥ ૩૬ ॥ ત્રીંગુણાતી છો તુરીયાતીત, માયાતીત મહારાજ; અચળધામી ગરૂડા ગામી, સગુણ ભકતને કાજ. ॥૧૭॥ હું દુખી યાનું દુઃખ નિવારો,આવ્યાઆપને જાણી; મરીયુતના યજ્ઞમાં ઘૃતચર્યો, ઓરે પુરૂષ પુરાણી ॥ ૩૮ ॥ તે દનથી અજીરણ થયું છે વિકટ વળગ્યો વ્યાધિ; ત્રીલોક વિશે આપ વીના એ, કોણ મટાડે ઉપાધી ॥ ૩૯॥એવાં અગનીના વચન સુણી, નરને થયો અહંકાર; દેવ સરીખા મહારી આગળ, કરગરે અપાર. ॥ ૪૦ ॥ વાત જાણી જુગજીવન બોલ્યા, મુખ મોરારી એ બેઠા; તે મુરબ્બી મહારા, એ કાપે કષ્ટી તારિ. ॥૪૨॥ એટલે અગની નરને નમ્યો કષ્ટ મહારૂં નિવારો અરજુન કહે ઓરે મોરારિ, આની વાત વીચારો, ॥ ૪૩ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે છો મહોટા, દેવ સરખા નમે તમને; એવો અહંકાર મનમાં ધર્યો, તો શીદ પુછોછો

અમને ॥ ૪૪ ॥ અરજુન કહે અંતર જામી, જાણી અંતરના વાત; મહારે; અહંકાર મુરખતાનો, ક્ષમા કરો દીનનાથ ॥ ૪૫ ॥ તમે બતાવો તે કારજ કરૂં, પ્રભુ કહે કેમ ચુકો; આ ખાન્ડેવ વન વિશે અગની, મંત્ર ભણિને મુકો; ॥ ૪૬ ॥ અષ્ટાદશ ભાર વનસ્પતી છે, અગની તે ચરશે ચારો. એટલે મટશે અજીરણ એનું, એ રિતે કષ્ટ નીવારો. ॥ ૪૭ ॥ સાંભળી અરજીનનું મન ફરીયું, આમાં શું બતાવ્યું ભારે; એમ કહિ અગનાસતર માર્યું ખાન્ડેવ વનમાં ત્યારે, ૪૮ તવ ચારે દિશા અગનિ લાગ્યો, નારદે જોયું ત્યાંય, જાણ્યું હવે કરૂ લડાઇ ઉભી, ગયા ઇંદ્રપુરી માંય ॥ ૪૯ ॥ સુરપતી કહે કેમ પધાર્યા, નારદ વદયા વચન; તમારૂ ઇંદ્રાસન લેવાને કોપ્યો તમારો તન ॥ ૫૦ ॥ તેણે તમારા ખન્ડેવ વનમાં, અગની અતી સળગાવ્યો, તમે ત્યાં જાવો તો જુધ કરવાના; વિચારથી એ આવ્યો, ॥ ૫૧ ॥ તમને મારી લેવું ઇંદરાસન, એવો એનો વિચાર;દીકરો છે તો ભલે છે પણ, યુધે થાવો તઇયાર ॥ ૫૨ ॥ વળણ યુધ્ધે ચઢો લઇ દેવને, એમ વદયા વચન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રોતા જન,

કડવું ૮ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા વૈસમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; સુણી નારદ જીનો બોલ, કરયો ઇંદરરાયે મન તોલ. ॥ ૧ ॥ આતો નારદ રૂષી ચડાવે, બેઉ બાપ બેટાને લડાવે; એમ સમજી બોલ્યો સુર રાય, મહારાજા થાઓ વિદાય. ॥ ૨ ॥ મુકયો અગની એણે આજ દન એના બાપનું બાળ્યું વન, તેમાં શાના કરો છો ચડાવા; તમોએ તો ધાર્યું છે લડાવા. ॥ ૩ ॥ કોઇ બાપનું ધન સંભાળે, કોઇ તાતતણું ધન ટાળે; તેમાં બીજાને શો બળાપો, તમો કાંઇ ન કરશો કડાપો. ॥ ૪ ॥ સુણી નારદ થયા વિદાય, આજ કાંઇ ન ચાલ્યો ઉપાય; એવે ઇંદરે કરયો વિચાર, પોતે બોલાવ્યા મેઘ બાર ॥ ૫ ॥ તમે ખાંડેવ વનમાં જાવો, જળ મુશળધાર વરસાવો; તવ બારે મેઘ ગડગડીયા જઇ ખાંડેવ વનમાં પડીયા ॥ ૮ ॥ જળ વર્સાવ્યું મુશળધાર કરયો અગનીએ તવ પોકાર; નર નારાયણ પડું પાય, મને મેઘ તણું દુઃખ થાય ॥૭॥ જળધારાનું દુઃખ નીવારો, પ્રભુ બોલ્યા નર ઉગારો,

તવ અરજુન બોલ્યો એમ, કહો પ્રભુ હવે કરૂ કેમ ॥ ૮ ॥ બોલ્યા અંતરયામી તે વારે, મેં સું બતાવ્યું હતું ભારે; તમે ઉપાય ભારે કરો, વાગ્યો અરજુનને બોલ ખરો ॥ ૯॥ બોલ્યો અરજુન ઓ મહારાજ મહારૂં મન ભમી રહ્યુ આજ; પ્રભુ કહે તેમાં શો વાંધો તમે બાણનું છાપરૂ બાંધો ॥ ૧૦ ॥ વાયુ મંત્ર વાયુના થંભ, ચાર મુકીને કરો આરંભ; તવ અરજુનજી કેમ ચુકે, મંત્રથી વાયુના થંભ મુકે. ॥ ૧૧ ॥ પછી પ્રાક્રમ કેવું કીધું, એક બાણ અગણીતું લીધુ; માર્યું મંત્ર ભણિને જ્યારે, થયું બાણનું છાપરૂં ત્યારે ॥ ૧૨ ॥ વરસે જળ તે ઢળી જાય, નીચે અગનીને કાંઇ નવ થાય; તવ થાકીને મેઘ ગયો, અગની દેવ ચરતો રહયો ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ સુણો સતી તન, આપણે બે જઇએ વન; હું તો દક્ષીણ દીશાયે જાવું, જે મળે તેને ઝાલી લાવું ॥ ૧૪ ॥ તમો ઉત્તર દિશા જાવો, જે મળે તેને ઝાલી લાવો; ભીમ પાસ લાવીએ આપ, મુકે મળેલો તેને બે બાપ ॥ ચરે અગની એટલી વાર; લ્હેર કરી આવીએ લગાર; ભીમ સાચવશે રથ હાંઇ, જઇએ આપણ વનની માંઇ ॥ ૧૬ ॥ ભીમે કહ્યું કે આવજો વહેલા, જોજો અરજુનજી થતા ઘેલા; મળેલો મુકત્રે દેશે, નીત્ય બે બાપનો આ કેહેશે ॥૧૭॥ એમ કહીને રજા આપી ચાલ્યા, બેઉ નીશચે મન થાપી; ગયા પ્રભુ દક્ષીણ દીશાયે, સપ્ત ફણાનો નાગ ત્યાં જાય ॥૧૮॥ દેખી લાત મારી વિશ્વ ભુપ, તવ નાગ થયો વિપ્ર રૂપ; તેવો પ્રભુએ ઝાલ્યો હાથ, ભીમ કને ચાલો બોલ્યા નાથ ॥ ૧૯ ॥ કહ્યું બ્રાહ્મણે દો પ્રભુ આપ, તમે નીવારયો મહારો શ્રાપ; મુળ હતો હું વીપ્રનો તન; થયો શ્રાપથી સર્પ આ વન ॥ ૨૦ ॥ તમ ચર્ણનો પ્રતાપ એહ, પાછો પામ્યો બ્રાહ્મણ દેહ; લાગ્યા પુછવા કૃષ્ણજી આપ, તને શાથી મળ્યો આ શ્રાપ ॥ ૨૧ ॥ કહે બ્રાહ્મણ હું ઝ્હેરીલો, હતો જનમનો ઝેરીલો; કરતો શેઠાઈ વીપ્રમાં આપ, પામ્યો તેવાં પાપથી શ્રાપ ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે અમારો છે નીમ, તને તેડી જવો જ્યાં ભીમ કર્યો છે ભીમે નીમ એવા, જેને લાવો તેને મારી દેવો ॥ ૨૩ ॥ બોલ્યો વિપ્ર પડીને પાય, મુને મુકીદ્યો જગરાય, કાંઇ સુકૃત કરી લેવું, મને મુકોતો મુગટ દેવુ ॥ ૨૪ ॥ બત્રી હેરડીનો સોમે ધામ, એનું કીરટ મુગટ નામ; તવ પ્રભુએ મુગટ લીધો, તવ બ્રાહ્મણને મુકી દિધો ॥ ૨૫ ॥ ધાલ્યો મુગટે બગલમાંથી; હોડયો ઉપરણો ઉપર ત્યાંય; અરજુન ઉત્ત-

માં પળીયો, એને મેનામાં દ્હીત મળીયો, ॥ ૨૬ ॥ તેના જઇને ઝા-લ્યા કેસ, બોલ્યો અરજુનજી ધરિ દ્વેશ; ચાલ ભીમ કને લઇ જાઉં. તને જીવતો ઠેર મરાવું. ॥ ૨૭ ॥ બોલ્યો મેનામાં મુખ એમ, કાનેસાં-ભળ્યો છે મેં એમ; એણે મ્હારો વિચારથી માર્યો, પુલોચન નામનો સંહાર્યો; ॥૨૮॥ લાખાભોવનમાં બાળી દીધો; એની કને કયાં મુજને લીધો, મુકો મુનેતો ગુણ સ્હાવું, એક અવળ મંત્ર ભણાવું. ॥ ૨૯ ॥ મંત્ર ભણી છાંટો જળ જશે, બને સોભીત સભા તે ધરા; હોય ભીંત ત્યાં દ્વાર દેખાય, હોય દ્વાર ત્યાં ભીંત જણાય. ॥ ૩૦ ॥ બને દસ ગજ લાંબી સભાય પેસે માણસ મ્હોટી થાય; તેમાં ગજ ગજનું હોયસ્થળ સ્થળને સ્થળે દેખાય જળ, ॥૩૧॥ હોય જળ ત્યાં સ્થળ દેખાય, એ વી અવળ સભા રચાય; તવ અરજુને જાણ્યું મન શું જાણશે જુગજી-વન. ॥૩૨॥ પેટમાં પેઠેલી વિદ્યાય, કોઈના જાણવામાં ન જાય, એવું સમજીને મંત્રજ લીધો, એણે મેનામાને મુકી દીધો, ॥ ૩૩॥ પછી પોતા ના રથ ભણી જાય, એવે પ્રભુજી ભેગા થાય. આવ્યા રથની લગભગ જ્યારે, બોલ્યા શ્રી કૃષ્ણજી મુખ ત્યારે. ॥૩૪॥ સુણો વ્રકોદર તમો આપ તમારા ભાઇને બે આપ; એમણે એક મંત્રજ લીધો.મેનામાં દૈતને મુકી દિધો. ॥૩૫॥ તવ અરજુન બોલ્યો વાણી, પ્રભુ તમે લીધી વાત જાણી; ભીમે જાણ્યું મ્હેણાં દેસે મીઠો, એવે બગલમાં ચળકાટ દીઠો. ॥૩૬॥ તવ ઝાલ્યું ભીમે પાંગોઠું, કહાડયું ઉપરણાનું ઓઢું; દિઠો મુગટ બો-લ્યો વચન, કયાંથી લાવ્યા દેવકી તન. ॥૩૭॥ બોલ્યા કૃશણ પ્રભુ મુખ આપ ભીમ મ્હારે પણ બે બાપ, જેવા બબે બાપ અમારે, તેવા બે બાપ ભીમ તમારે. ॥ ૩૮ ॥ ભીમે કહ્યું મને કહો કેમ, નથી કર્યું તમે કર્યુંતેમ;બોલ્યા કૃષ્ણ સમાવું તાપ, આપણે છે બબે બાપ. ॥૩૯॥ તમા રે વાયુને પાંન્ડુરાય, અરજુનને ઇંદ્ર પીતાય; બીજાપાન્ડુ રાજા તાત, હવે કહું તમને મારી વાત. ॥૪૦॥ મ્હારે વસુદેવ ને નંદરાય, જુઓ એ બેઉ પીતા ગણાય; ભીમ કહે શાબાશ ગોવાળ, આપણે ત્રણે બે બાપવાળા. ॥૪૧॥ એવે અગની ચરી રહયો સાર, આવી કીધો નમસ્કાર; મને અજીર્ણ દુર થયું, તમ પ્રતાપે એ કષ્ટ ગયું. ॥ ૪૨ ॥ તેથી અ-તીસે આનંદ વાપ્યો, એમ કહીને જામો આપ્યોઃ સોહ્યો અરજુન અં-ગે અપાર, તવ રીજ્યા શ્રી જુગદાધાર. ॥ ૪૩ ॥ લાવ્યા હતા

જે મુગટ જગદીશ. પેહેરાવ્યો અરજુનને શીશ; શોભી કાન્તી બો-લ્યા તવ શામ, હવે કીરટધર તમ નામ. ॥ ૪૪ ॥ પછી ત્યાંથી થયા વિદાય, અગની આપને સ્થળ જાય, ગડ લંકાને પંથ પડીયા, પોતે પ્રભુને બે ભાઈ બળીયા ॥ ૪૫ ॥ ભીમ બે ગાઉ આગળ જાય, એવે સમુદ્ર લગભગ થાય, ત્યાંતો સમુદ્ર કેરે કિનારે, સુતા અંજની સુત તે વારે ॥ ૪૬ ॥ આવ્યો પ્રકોદર વાયુ તન, દેખી વાન્નર વદયો વચન; અલ્યા મુક મારક વાંદરા, જાવું ગડ લંકા સુંસરા ॥ ૪૭ ॥ લાગ્યું હનુમાનને દલ દુખ, ઉચી ડોકી કરી જોયું મુખ, બોલ્યા રકત લોચન કપીરાય, અમે પડી રહેવાના હાંય ॥ ૪૮ ॥ ભીમ કહે હું દૈવત દા-ખી, પુંછ ઝાલીને દૈશ નાંખી; કપી કહે ન બોલીશ જુઠું; મન ફેંકી દે ત્યારેજ ઉઠું ॥ ૪૯ ॥ ભીમ કહે તું બોલે છે બળમાં, પણ નાંખી દે-વાનો જળમાં; એમ કહ્યું ને મરડી મુછ, ભીમે ગ્રહ્યું કપીનું પુંછ. ॥ ૫૦ ॥ પછી ઉંચુ કરવા જાય. તલપુર ઉંચુ નવ થાય; પડી ભીમના પેટમાં ફાળ, આતો વાદરો છે વિકરાળ ॥ ૫૧ ॥ એણે જાણ્યો મરકટ માઠો, પુંછ મુકી ગદા લઇ નાઠો; ગયો રથ સામો સતી તન, વળો પાછા જુગજીવન ॥ ૫૨ ॥ એક વાંદરો છે બળવાન, પ્રભુ કહે એતો હનુમાન જોએ વાન્નર કહેતો એને, કહેતા રામજીનો ભકત તેને ॥૫૩॥ ભીમ કહે ઉડાડયો ન ઉઠે, થાઓ આગળ હું રહું પુઠે; એમ કેહી રથ પુઠે જાય, આવ્યા કપી સુતા છે ત્યાંય ॥ ૫૪ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ ઉઠો હ-નુમાન; પંથ દો અંજની સંતાન; બોલ્યા કપી સુણો બોલ મ્હારો, કયાં ગયો મને ફેંકી દેનારો ॥ ૫૫ ॥ તવ બોલ્યા શામ શરીર, એતો થાય તમારો વીર; એતો છે વાયુ દેવનો તન; તેવા તમારા તાત પવન. ॥ ૫૬ ॥ બેઉ બંધવ થઈ શું બોલો, એક એકની આંટીયો ખોલો, તવ હનુમાન રાજી થયા, ભલે ન્હાના ભાઇ બોલી ગયા. ॥ ૫૭ ॥ તવ ભીમ રથ પુઠેથી આવ્યો, હનુમાને એને બોલાવ્યો, પછી કૃષ્ણને પુછી વાત, તમારે કયાં જવું સાક્ષાત ॥ ૫૮ ॥ કહે કૃષ્ણ સુણો કપી બંકા, અમારે તો જાવું ગડ લંકા; તવ કપીયે કીધો વીચાર; કેવી રીતે એ ઉતરે પાર. ॥ ૯ ॥ તાર્યા પાશાણ મ્હારા રામે, ત્યારે જવાયું લંકા મુ-કામે, એવું જો આ શી રીતે જાય, એમ ધારી કુદ્યા કપીરાય ॥ ૬૦ ॥ ॥વળણ॥ રામ તણું નામ લઇને, કુદ્યા હનુમંત વીર; વ્યાસ વલ્લભ કહે જઇ પડયા, પોતે સામી તીર.

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સભા પરવ મહીમાંય ॥ ૧ ॥ સામી તીરે કુદી ગયા કપી, વીચાર્યું મન એમ; જોવું એ દાસ કૃષ્ણનો, આવે કરીને કેમ, ॥ ૨ ॥ એવામાં અરજુનજી બોલ્યા, કેમ કરૂં મહારાજ, કૃષ્ણ કહે અગણીતા બાણે, બાંધો બાણની પાજ ॥ ૨ ॥ તવ અરજુને બાણજ લીધું, છે વિદ્યાવંત આંધી; સો જોજનની અગણીત મંતરે, બાણતણી પાજ બાંધી ॥ ૪ ॥ તવ અરજુનને હંકાર આવ્યો, નથી કોઇ મુજ જેવો. ભકત હું કૃષ્ણનો રામથી જબરો, પંથ બાંધી જાઉ કેવો ॥૫॥ એટલે કપીતે આવી ઇરસ્યા, આ એમને ઠીક ફાવે; મારા રામજી કરતાં શું જબરા, રસ્તે હસ્તે આવે ॥ ૬ ॥ મહારા રામની પ્રતિષ્ટા, અરજુનનું નામ વધે; કહેશે રામે પથ્થર તાર્યા, નર પાજ બાંધી બધે ॥ ૭ ॥ એમ જાણી રામ નામ દઇને, હનુમાન ઊંચા ચઢીયા, અરજુનના બાણની પાજ પર એ, કરોધ કરી કપી પડીયા ॥ ૮ ॥ તે પડયાથી પાજ ભાગી, પડયા લંકાતીર; ભીમ કહે એ વાંદરો ભુંડો મહેનત મુકો વીર ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે બીજી વાર બાંધો, થનારૂં હશે તે થાશે; તવ નરે બીજી વાર બાધી, ભાગી કપી ચોપાશે ॥ ૧૦ ॥ અરજુનનો અભીમાન ઉતરીયો, હું થઇ ગયો અશકત; હું કૃષ્ણનો દાસ પાછો પડીયો, જીત્યો રામનો ભકત ॥ ૧૧ ॥ પછી અરજુનજી એમ બોલ્યા, ફોકટ મરીયે મથી; મુમતમાં કપીરાજ ચઢયાછે, રહેવા દેવાના નથી ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુ કહે તમે ધીરજ રાખો, ગભરાશો નહી બાપુ; હું કહું તે હાયે હા કહેજો, તો કપી વશ કરી આપુ ॥૧૩॥ પ્રભુ એ જાણ્યું કૃષ્ણ ભકતનો અહંકાર; હવે ઉતારૂ રામ ભકતનો વિચાર્યું જુગદાધાર ॥ ૧૪ ॥ એમ જાણી અંતરામી, કૃષ્ણે શું ખેલ કીધો; પંચ જન શંખ પોતા તણો તે, વગાડવા હાથ લીધો. ॥ ૧૫ ॥ તે શંખમા એમ શબ્દ કાંધો, બોલ્યા વિઠલ વર વાણ; હનુમાન આ તીર આવો નહી તો, છે રામચંદ્રની આણ ॥ ૧૬ ॥ તે શંખ શબ્દ સુણયો કપીએ, કુદીને ગગન ચડીયા, ચારસેં ગાઉનો સીંધુ ઓળંગી કૃષ્ણ હતા ત્યાં પડીયા ॥૧૭॥ કપી કહે કેમ બોલાવ્યો, વીઠલ વધા વચન; શા સારૂ તમે પાજ ભાગો છો, ઓરે અંજની તન, ॥૧૮॥ કપી કહે એ કીંકર કૃષ્ણનો, શું પાજ બાધી આવે; રામને પા-

શાણુ તારવા પડયા, તેમને શું એ લજાવે ॥ ૧૯ ॥ હું રામને કીંકર દે-
ખતાંએ, કશ્ન કીંકર જીતી જાય; તો તો મુજને લજ્યા મ્હોટી, કેમ
એપાજ રખાય ॥ ૨૦ ॥ પ્રભુ કહે તમે ભક્ત રામના, કશ્ન ભકતઅરજુ
ન; બે જણને ઠીક મુમત પડયો, જામે જોશું રહી મુન્ય ॥ ૨૧ ॥ પણ
તમે કાંઇ સરત કરો, તો મુજને ઠીક લાગે, અરજુન તાજી પાજ બાંધે
તમે તીજીવાર ભાગો ॥ ૨૨ ॥ જો તમે પાજ ભાંગો નહીં તો, તમારે શું
કરવું; એ અરજુન કપી પાજ ભાગે તો, તમારે શું આદરવું ॥ ૨૩ ॥
તવ કપી કીરટધર બોલ્યા, તમે કહો તે કરીયે; હ્યો બાપદાદાના વેણ
અમારાં, બોલેલું નહી ફરીયે ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુ કહે હું ત્રાહીત પ્રાણી, મ્હા-
રે નહી લેવા દેવા; જે હારે તે ગુલામ થઇને, કરે જીતેલાની શેવા ॥ ૨૫ ॥
આ વેળા એ અરજુન પાજ બાંધે, તે તમે ભાગી નાખો; તો તો અર-
જુન દાસ તમારો, તમારી શેવામાં રાખો ॥ ૨૬ ॥ તમ થકી પાજ ભા-
ગે નહી તો, તમારે થાવું દાસ; અરજુનજીની શેવામાં રહેવું, એમ વચ્યા
અવીનાશ ॥ ૨૭ ॥ કપીને કીરટધર બોલ્યો, કબુલ છે મહારાજ; પ્રભુ
કહે કપી તમે પધારો, અરજુન બાંધો પાજ ॥ ૨૮ ॥ તવ કપી કુદીને
ગયા, પડ લંકાની તીર; એટલે ભીમ કહે બંધ રાખો, ઓરે અરજુન
વીર ॥ ૨૯ ॥ સરત કરી સામળી આગે બનાવવા ગુલામ; જરૂર વાંદ-
રો નાંખશે ભાગી, રહેવા દો એ કામ ॥ ૩૦ ॥ કશ્ન કહે નહી ભાગી
શકે, કામ કરીશું તેવું; તમે તમારે ધીરજ રાખો; દાસપણું નહી
દેવું. ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે મુજ ભ્રાત હારે તો, તમારો શતરૂ થાવું, સા
ગન તમારા દરીયામાં તમને, ડુબાવી દેઇને જાવું ॥ ૩૨ ॥ ભગવન
કહે ભલે એમ કરો, વહેવારમાં સો વાંધો, શું જુઓ છો ઇંદ્રના નં-
દન, પાજ ફરીથી બાંધો. ॥ ૩૩ ॥ તવ અરજુનને બાણ ચડાવ્યું.
અગણીત મંતર આરાધ્યો; ચારસેં ગાઉના સમુદ્ર ઉપર, બાણ તણો
પંથ બાંધ્યો, ॥ ૩૪ ॥ પાજ બરાબર બંધાણી કે, કપટ કશ્ણે કીધું;
સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, જળમાં મુકી દીધું ॥ ૩૫ ॥ તે જઇ પેઠું પા-
જની નીચે પથ દીઠો હનુમાન, રામ તણું નામ દેઇને કુદયા, અં-
જનીના સંતાન ॥ ૩૬ ॥ ગગન ચઢી ઉપર પડયા. રાખવા પોતાનો
ટેક; નીચેથી ચકરે ભાર ઝાલ્યો, બાણ ખશ્યું નહી એક ॥ ૩૭ ॥
એટલે મનમાં માઠું લાગ્યું, બળ કર્યું અપાર; કુદયા ઉપર ને ઉપર
એ, પોતે અગીયાર વાર ॥ ૩૮ ॥ તો પણ એક શળી નવી ખશી, જોઇ

રહ્યા જગધીશ; ઉતર્યો અહંકાર રામ ભકતનો, આવી નમાવ્યું શીશ ॥૩૯॥ મહારાજ રામચંદ્રે મુકયો તો, કરવા રાવણુની ચોકી, છ માસે ચીતામાંથી ઉઠે છે, દાબુ છું મારી ઠોકી ॥ ૪૦ ॥ રાવણુને રોકી રાખું-છું, નીકળી ન શકે બહાર; તે કામ હવે મુકી દઇને, તમ સેવા કરૂં સાર ॥ ૪૧ ॥ મને હતો અહંકાર એવો, હું રામ ભકત ધવાયો, કૃષ્ણ-નો ભકત કોણુ લેખોમાં, તે ધારતો તે ધરાયો ॥ ૪૨ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, તમે પામ્યા મન ખેદ; તેનું કારણુ રામ કૃષ્ણુમાં; બેઉએ જાણ્યો ભેદ ॥ ૪૩ ॥ જે રામજી તે હુંજ કૃષ્ણુજી, કારણુ રૂપે એક; તે તમથી સમજાયું નથી, ત્યાં લગી વણુ વીવેક ॥ ૪૪ ॥ એટલે બોલ્યા કપી કીરંટધર, ટાળો મહારાજા વેમ; એ દેહ જુદો આ દેહ જુદો, એકજ માનીયે કેમ ॥૪૫॥ કૃષ્ણુ કહે તમને સમજાવું, જ્ઞા-ન થવાને માટ, કારણુમાં તો સુવર્ણ સાચું, કાર્યમાં જુજવાં નામ॥૪૬॥ ભવાઇમાં એક નરવેશ ધરે, થાય મીયા કો હરાયો; જુજવાં નામ પ-ડે પણ, મુળ તેનો તે ભવાયો ॥ ૪૭ ॥ એ રીતે દેહ અનંત ધરૂં, પણ હું તેનો તેજ; જુદા દેહથી જુદા માને, અજ્ઞાની જન એજ ॥ ૪૮ ॥ કો કહે શ્રી કૃષ્ણુ મ્હારા; કો કહે મહારા રામ; શીવ શકતી પણ જુદાં છાંડીને જુજવો જાણ્યો; દેખતા રાણી એ સહુ અવયવો, મળીને હાથી માન્યો ॥ ૫૦ ॥ પગવાળે થંભ જેવો જાણ્યો, દંત વાળે પાયા જેવો સુંઢવાળે મુશળ સરખો, કાન વાળે સુપ તેવો ॥ ૫૧ ॥ જુદા જુદા ઘાટ જોઇને, આંધળે કરી લડાઇ; દેખનાએ સહુ મળી એક જાણ્યો, તેને શાની બડાઇ ॥ ૫૨ ॥ અંધ જેવા અજ્ઞાની પ્રાણી, જુજવું જુજવું જાણે જ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં ગમ પડે નહીં, મુમત મીથ્યા તાણે ॥ ૫૩ ॥ કંઇ કહેશે ટેકની ભકતી, ટેકથી માનીએ એક; પણ અનેકનો જેક જા-ણી, ભકતીનો ધરાનો ધરાવો ટેક ॥૫૪॥ કંઇક કહે બાજીયે બધાનેતેમાં શીયો કરે કામ;જો એકને વળગ્યા હોઇએ તો,તે કરે કાર્ય તમામ ॥૫૫॥ એ બોલવું અજ્ઞાની જનનું, સર્વ મળી છે એક, તેમાંથી એકને મા-ન્યોને, એકને છાંડયો છેક ॥૫૬॥ તેને કેવા ફળ મળે છે, સાંભળજો દ્રષ્ટાન્ત; ચિત્ત દેજો શ્રોતાજન સરવે, સાંભળી વળશે શાન્ત ॥ ૫૭ ॥ હતી એક નરને બે નારી, વીવેકી ભરતાર; બેઉને બેઉ ચરણુ ચાં-પવા, દીધો અધીકાર ॥ ૫૮ ॥ જુનીને જમણો નવીને ડાબો ચ-

રણ સોંપ્યા સાર; પોતાને સોંપેલા ચરણ ચાંપે, ત્યાં શું બન્યું એક વાર ॥ ૫૯ ॥ નવી નારી ગઇ પીહર પોતે, છે ઘેર જુની નાર; પોતાના ભાગનો ચરણ ચાંપતાં, આવ્યો એક વીચાર ॥ ૬૦ ॥ આ વેળા મહારી સોકય નથી, લાગ ભલો બળ દાભુ, એના ભાગનો ચરણ આવેલો તરવારે કાપી નાંખું ॥ ૬૧ ॥ એમ જાણીને ખડગ લીધું, બોલ્યો પતિ તવ એમ, ઓ અબળા તું શું કરે છે, તરવાર લીધી કેમ ॥ ૬૧ ॥ નારી કહે નાથ બોલશોમાં, દગ્ધ છે અંતસકર્ણ; શોક સાંમી નીત બેસે છે એનો, ચાંપવાનો છેદુ ચર્ણ ॥ ૬૩ ॥ કંથે કહ્યું એ તો ચરણ મહારો, સ્ત્રી કહે તમારો સેનો; તમે તો તેને સોંપી દીધો છે, માટે તે ચરણ તેનો ॥ ૬૪ ॥ પતીએ જાણ્યું નવી નારીને ચાંપવા સોંપીને શીશ, નારી તેનું શીશ સમજી, છેદી દે કો દીશ ॥ ૬૫ ॥ સરવ અંગ મહારૂં નવ જાણ્યું, આ છે અતી અજ્ઞાની; શીક્ષા કરીને કાઢી મુકી, ઉંધી મતી એની જાણી ॥ ૬૬ ॥ આ દ્રષ્ટાંતનું શીધાન્ત એ છે, એક સ્વરૂપ અંગ ગણાં, એ અંગોમાં, ભેદ ગણે તે, લક્ષણ અજ્ઞાની તણાં, ॥ ૬૭ ॥ માટે એકજ માની લેજો, રામ કૃષ્ણ શીવ શક્તિ; જો જુજવા ભેદ જાણશો તો, નિષ્ફળ થાસે ભક્તી ॥ ૬૮ ॥ ॥વળણ॥ નિષ્ફળ સૌ ભક્તિ થશે, ધરશો નહી ભેદ ટેક, વલ્લભ વદે શ્રોતા સહુ જાણજો ઇશ્વર એક.

કડવું ૧૦ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશંમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાયે; વિસતારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહિ માય ॥ ૧ ॥ જુઓ અરજુન તમો એ પેહેલો મનમાં ધરર્યો અહંકાર, કૃષ્ણ ભકત હું રામ જબરો, પંથી બાંધી જાઉં સાર ॥ ૨ ॥ તેથી કપીએ બે પાજ ભાગી, ગર્વ તમારો ઉતરીયો, અંજની સુતે રામ ભકતનો; અહંકાર મનમાં ધરીયો ॥૩॥ તો ત્રીજી વાર પાજ ન ભાગી, થયા દાસના દાસ, જુદા જાણી અહંકાર ધરે, તેને થશે વિનાશ ॥ ૪ ॥ જેમ નરે નારી તરછોડી, જમણા ચરણ વાળી;તે રીતે ભકતોને ભેદી ભકતોને,તરછોડુ વનમાળી॥૫॥જુઓ જુદા જાણતા હોતો, શું કર્યું વઇકુંઠ ભુપ; કૃષ્ણ સ્વરૂપની કાયા બદલી, આપે ધર્યું રામ રૂપ ॥ ૬ ॥ તવ કપીવર પાયે પડીયા, મુકીયોનરે પણ ટેક; બેઉ જણાયે સ્તુતિ કીધી કૃષ્ણને રામ છો એક ॥ ૭ ॥ પ-

છી કપી કહે કયાં જાવું છે, કહો મુને ભારતાય, કૃષ્ણ કહે કે કનક લેવા જાવું છે લંકા માંય. ॥ ૮ ॥ કપી કહે સીદ તસ્દી લોછો; આ-જ ઇંદ્ર પસ્ત આવું; જેણે કનક કેટલું ત્યાંતો, કહો તેટલું લાવું ॥૯॥ પ્રભુએ કહ્યું સોમણ સોનું; લૈં આવજો કપીરાજ; કપી કહે તમો વળો પાછા લાવીશ કનક આજ ॥ ૧૦ ॥ કૃષ્ણ કહે લંકા જેવી છે, તવ બોલ્યા હનુમાન; મનોવરાની આજ્ઞા નથી, બોરે શ્રી ભગવાન. ॥ ૧૧ ॥ રામ લક્ષમણ એ બેઉ વિના, નહિ અન્યને આગ્નાય; રામ કહે તમો સુખે પધારો આ બેઉથી ન અવાય ॥ ૧૨ ॥ એટલે બેઉને તેડી જવાને, શું કરયું વઇકુંઠ ભુપ; કુંતી કુંવર અરજુનજીને, આ-પ્યુ લક્ષમણ રૂપ ॥ ૧૬ ॥ કપી કહે હવે પ્રેમે પધારો, પણ રહી જાશે ભેમ; પ્રભુ કહે મનોવરીને, જાવો જઇ કહો એમ. ॥ ૧૪ ॥ કહીએ લંકામાં હાથી પડયાતા, આવ્યો છે તે નાંખનારો; તવ કપીએ કહ્યું જઈને, શુણો સમાચાર સારો ॥ ૧૫ ॥ મનોવરીએ કહ્યું આવવાદો, તવ કપી રાજ ગયા; મનોવરીએ હા કહ્યું છે; સર્વ સમાચાર કહયાં. ॥ ૧૬ ॥ ભીમને જોવાની ઇચ્છા રાણીની, તેથી કરી આગનાય; એવું સાંભળી વૃકોદરને, અતી અહંકાર થાય. ॥ ૧૭ ॥ હું બળીયો બધે કીરતી મહારી; મને જોવા સહુ ઇચ્છે, જેવા તેવા જનને પ્રાણી, તેને કોઇ નવ પીછે ॥ ૧૮ ॥ એવા વિચારે વૃકોદર ચાલ્યો, પાજ ઉપર પરવરીયા, રામ લક્ષમણે રથ દોડાવ્યો, આગળ એ સંચરીયા ॥ ૧૩ ॥ રામરૂપ દેખી મનોવરી, તેડી આપ્યું આસન, પુછયુ કે હાથીનો ઉછાળનારો કયાં ગયો જુગજીવન ॥ ૨૦ ॥ પ્રભુ કહે એ આવે પું-ઠે, તવ જોવા ગઇ આધી એવામાં ભીમસેન આવે છે, તેને તો તર-શા લાગી ॥ ૨૧ ॥ સમુદ્રનું જળ ગણુંજ ખારૂં, તેતો કેમ પીવાય; મીઠું જળ એ શોધવા લાગ્યો, તળાવ દીઠું ત્યાંય ॥ ૨૨ ॥ કુંભકરણ ના માથાની ખોપરી, પડી રેહી છે સાર; વરસાદનું તેમાં જળ ભરેલું તળાવ તુલ્ય અપાર ॥ ૨૩ ॥ તેતો ભીમે તળાવ જાણ્યું, પીવા કીનારે ચડીઓ; કીનારા ઉપર લીલ વળેલી, ત્યાં ભીમ લપશી પડીયો ॥૨૪॥ જેવો પડયો તેવો ગયો જળમાં, માંથે પાણી ફરી વળીયું; મનોવરિ તવ હસવા લાગી; સામરથ એનું કળીયુ ॥ ૨૫ ॥ એવામાં ભીમ જ-ળમાં તરીને, તરત નીકળ્યો બહાર; મનોવરી કહે જાવો કપીવર, અંજનીના કુંવાર ॥ ૨૬ ॥ જઇને પેલાને પાછો વાળે, જોર જોઇ લીધું એનું; મારા દીયરના માથામાં બુડયો, સામરથ એમાં શેનું ॥૨૭॥

તવ રામલક્ષણ એમ બોલ્યા, હવે અમે પણ જાશું; મનોવરી કહે ભલે પધારો, સદાય કીંકર થાશું ॥૨૮॥ એટલે ચાલ્યા રામને લક્ષમણ, રથ બેશીને પળીયા; કપી સહિત ત્રણે આવ્યા, વ્રકોદરને મળીયા ॥ ૨૯॥ કહે ભીમ પાછા વળો, ના કહ્યું સતોનાર; પ્રભુએ કહ્યું તમોને નડયો, તમારો હંકાર ॥ ૩૦ ॥ તમોએ જાણ્યું મુજને જોવા, ઇચ્છેછે સહુ સ્રષ્ટી; કુંભકરણની ખોપરીમાં તમે, બુડીને પામ્યા કષ્ટી ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે હોય ઇશ્વર ઇચ્છા, કહીને પાછા વળીયા, પાજ પર ગયા રથ ચલાવી, સીંધુની બહાર નીકળીયા ॥ ૩૨ ॥ તવ કપી કહે કહો કેમ કરૂં છું, અરજુનનો દાસ; હતાં તેવાં રૂપ ધરીને, બોલ્યા શ્રી અવિનાશ ॥ ૩૩ ॥ તમે તમારે સાચવો ચીતા, ચાકરી દેવું બતાવી; ટંકાર સાંભળો અરજુન કેરો ધજાએ બેસવું આવી ॥ ૩૪ ॥ એટલી તમારે ચાકરી કરવી, બીજુ તીજું કામ; એટલે હનુમાન પાછા વળીયા; સહુને કર્યો પરણામ ॥ ૩૫ ॥ તવ ત્રણ જણા ત્યાંથી ચાલ્યા, ગયા ઇંદ્રપ્રસ્ત માંય; કુન્તાને જઇ ચરણે લાગ્યો, આવશે સાથણ હાંય ॥ ૩૬ ॥ એટલે સરવ આનંદ પામ્યાં, રાત્રીએ સુઇ રહયો; તે સમે કપી સોમણ સોનું, આવીને મુકી ગયા ॥ ૩૭ ॥ સવારે તેના કટકા કરાવી, ભરાવી પરસાળ; તાળું દેઇ કુંચી કરી કબજે, પોતે શ્રી ગોપાળ ॥ ૩૮ ॥ તે પછી પુછયુ કુન્તાજીએ, ઓરે સુંદીર શામ; કારજ આ બે સીદ્ધજ થયાં, હવે શું કરવું કામ ॥ ૩૯ ॥ પ્રભુ કહે કે કામદુરધા, લાવવી જોઇએ ગાય, તવ ઇંદ્રનું આરાધન માંડયું, પોતે ધરમરાય ॥ ૪૦ ॥ મંતરને આધીન દેવતા તે, દેવ ન જાય ચુકી; ધરમના સત્યથી સરવ બીહે, અંતરીક્ષથી ગાય મુકી ॥ ૪૧ ॥ તે ગાય આવી પાંડવ ધામે, ટાળયો સંતાપ શોક; રાજાના જેવી રહીયત સરવે દરશણે આવ્યું લોક ॥ ૪૨ ॥ આણંદ ઓચ્છવ નગ્રમાં થયો, વરત્યો જય જયકાર; કામધેનુની આગળ બાળો, ઘ્રતના દીપક ચાર ॥ ૪૩ ॥ પછી પુછયું કુન્તાજીએ, તીજું થયું આ કામ હવે કીયું કામ જ કરવું, ઓરે સુંદીર શામ ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ શામ કામ કરવું કયું, બતાવો મોરાર; વ્યાસ વલ્લભ કહે બોલીયા, પોતે જુગદાધાર.

બોલ્યા વૈશંપાયે વચનરે, સુણ જનમેજે રાજનરે, બોલ્યા અં-
તરયામી એમરે, લાવો વિપ્રને બળીયા ભેમરે ॥ ૧ ॥ તવ થયો વૃકો-
દર ત્યારરે ગદા લઇ ચાલ્યો વાયુ કુંવારરે; ગયો પ્રથમ ધ્રૂમને મઠરે;
ભણે અચુત વિપ્રોની ઠઠરે. ॥ ૨ ॥ ત્યાં જઇ પડયો રૂશીને પાયરે, મુજ
ઘેર યજ્ઞ એક થાયરે; વિપ્ર જોઇએ વીશ હજારરે, તમારે હાંઇ કેટલા
ત્યારરે ॥ ૩ ॥ ધ્રૂમ બોલ્યા કે દશ હજારરે, જા તું ગૌતમને મઠ સારરે,
તવ ચાલ્યો વાયુ તનરે, ગયો ગૌતમ મઠ રાજનરે ॥ ૪ ॥ પુછયું વીપ્ર
છે કેટલા હાંઇરે, જોઇએ છીએ યજ્ઞની માંઇરે, બોલ્યા ગૌતમ
તેણી વારરે; હાંઇ વીપ્ર છે ત્રણ હજારરે.॥ ૫ ॥ જા તું અગસ્ત રૂશીને
મઠરે; ત્યાં છે વિદ્યારથીની ઠઠરે; સર્વ યજ્ઞ કરાવે એવારે, માટે
ત્યાં તું જાને લેવારે ॥ ૬ ॥ ગયો અગસ્તને આપરે, લાગ્યો ચરણ
ઓ મા બાપરે; મુજ ઘેર પધારો આજરે, કરવો રાજ સોઇ મહારાજ
રે. ॥ ૭ ॥ બોલ્યા અગસ્ત સાંભળ વાતરે; હાંઈ વિપ્ર છે હજાર
સાતરે, ભીમ કહે તે લેઇને જઇયેરે, બીજા ગૌતમને ત્યાંથી લઇયેરે
॥ ૮ ॥ તવ અગસ્ત ઉઠયા સારરે; લીધા વિપ્રો સપ્ત હજારરે; ગયા
ગઉતમને મઠ જ્યારેરે, થયા ગઉતમ તૈયાર ત્યારેરે ॥ ૯ ॥ લીધા
વિપ્રો ત્રણ હજારરે, આવ્યો ધ્રૂમ રૂશીને ત્યાં સારરે; ભીમે કહ્યું
માહારાજા આવ્યોરે, દશ હજાર બ્રાહ્મણ લાવ્યોરે. ॥ ૧૦ ॥ આ-
વ્યા ગઉતમ અગસ્ત રૂશીરે, તવ ધ્રૂમ થયા બહુ ખુશીરે; તેડયા
આદરથી મઠ માંયરે, બેઠા રૂશીએ રૂશીયો ત્યાંયરે. ॥ ૧૧ ॥ બોલ્યા
ધ્રૂમ સુણો ભુદેવરે, ભીમને હસવાની ટેવરે; રખે મસ્કરી કરે એતો
રે; બોલ્યા અગસ્ત સત્ય કરો તેતોરે. ॥ ૧૨ ॥ તવ ધ્રૂમ કહે વાયુ
તનરે, તારૂં સાચુ નથી વચનરે, નહિ આવીયે તારે તેડેરે, આવશું
કોઈ બીજા કેડેરે ॥ ૧૩ ॥ જા તું મોકલ કોઇ તારો વીરરે તવ આ-
વીશું પાધરા તીરરે; તવ ભીમે કરયો પરમાણરે, આતો મારે માથે છે
કામરે. ॥ ૧૪ ॥ માટે ચાલો હું આગળ થાઉંરે, નહી આવો તો
ઉચકી જાઉંરે; કરૂ વીપ્ર તણી મસકરીએ, મુજ જેવો પછી કોણ
અરીરે. ॥ ૧૬ ॥ થાઊં નરક તણો અધીકારીરે; માટે સત્ય માનો વાત
મ્હારીરે, તવ બ્રાહ્મણને સત્ય ભાસ્યુરે, ચાલો ભીમની સાથે જા
શુંરે. ॥ ૧૬ ॥ પછી ઉડયા સરવ ભુદેવોરે મળ્યો મેળો એ જોવા જે-

રે; સહુ નગ્રની લગભગ થાયરે, તેતો ખબર ગામમાં જાયરે ॥ ૧૭ ॥ આવ્યા પાંડવ સામા જાવારે, સાથે લીધા પુસ્પ વધાવારે; ચાલ્યું નગ્ર તણું સહુ લોકરે, ભીડ ભરાઇ છે અથોકરે. ॥ ૧૮ ॥ બ્રહ્મરૂપના દરશન કરવારે, લોક મોતી ને પુષ્પે વધાવેરે ॥ ૧૯ ॥ પેઠા નગ્રમાં બ્રાહ્મણ લોકરે, સહુનો ટળ્યો સંતાપ શોકરે, એક બાંધ્યો હતો મુકામરે ત્યાંતો આપ્યો વીશ્રાન ઠામરે ॥ ૨૦ ॥ મુકયા બબે સેવક પાસરે, કરે પુરણ સેવા દાસરે; આવે પ્રજા દરશણ કરવારે, પુછે પ્રસ્ણો સંસાર તરવારે ॥ ૨૧ ॥ તેના ઉપરથી જ્ઞાન થાયરે, ઘણો જેજેકાર વરતાયરે, પણ પછી કુન્તાજી વદ્યા વચનરે, હવે શું કામ જુગજીવનરે ॥ ૨૨ ॥ બોલ્યા પ્રભુ નીકુળ ત્યાર થાવોરે, તમારે મંડપ જઇ લઇ આવોરે; તવ કુંતાજી કહે તનરે, ઉઠો કરી લ્યો બેટા ભોજનરે ॥ ૨૩ ॥ તવ ચાલ્યો માદરિતનરે, કરવા બેઠો ભોજનરે; તવ શેદેવજીને શામરે; મળીયા એકાન્ત મુકામરે ॥ ૨૪ ॥ બોલ્યા શેદેવ સુણો ગોપાળરે, જાય છે ન્હાના ભાઇ પાતાળરે; કાળી નાગ છે કાળનો કાળરે, તેની પ્રાણુ લેશે સંભાળરે. ॥ ૨૫ ॥ કહ્યું કૃષ્ણે કરો વીવેકરે, લખો પાતાળ પત્ર એકરે, ત્યાં છે ભીમ તણો સંતાનરે નાગ કન્યા સુતબળવાનરે ॥ ૩૬ ॥ લેશે નીકુળની સંભાળરે, અપાવે મંડપ એ બાળરે.

ઝડપના દોહરાનો રાગ.

તવ શેદેવે પત્ર લખ્યો, સાંભળને તું રાય; નીકુળજીના જામા કેરી, કસે બાંધ્યો માંય. ॥ ૨૭ ॥ તે કોની નજરે નવ પડે, તેવો બાંધ્યો સાર; એવે નીકુળ જમી ઉઠયા, પહેર્યા રે શણગાર ॥ ૨૮ ॥ શુરવાળ કવચ બકતર જામા, પેહેરી લીધો ઝટ; કટીએ સઉ આયુધ બાંધ્યાં માથાપર મુગટ ॥ ૨૯ ॥ ત્યાર થઇ પોતે નીકળીયો, આવ્યુ ઉપર જાપ, ગંયો પોતે પાતાળ જવાનું દ્વાર, ત્યાં છે ઉતરીયો તે માંય. ॥ ૩૦ ॥ પાતાળ વીસે, કાળી નાગને ધામ, બારણે જઇને ઉભો રહયો, લીધું કાળીનું નામ. ॥ ૩૧ ॥ તે વેળા કાળી નાગ સુતો, જેનાથી સહુ કાંપે; એ કાળી નાગની નાગણીયો, તે બેઠી અંગ ચાંપે ॥ ૩૨ ॥ તેમણે ધાંટા સાંભળયો કે, તરત આવી બાહાર; મહા રૂપવંતો પુરૂષ દેખી કીધો નમસ્કાર. ॥ ૩૩ ॥ ઓ રૂપવંતા કેમ પધાર્યા, કાળી છે કાળનો કાળ; ધાંટા ન કાઢો જાઓ પાછા; અમને તમારી ફાળ ॥ ૩૪ ॥ ધન્ય તમારી જનેતાને, કેવું કઠણ હેયું, રૂપાળું મરવા

માટે, બારણે કાઢયું છઇયું ॥ ૩૫ ॥ તમારી કામનીનું કાળજું કઠોર અપરંપાર; આવો રૂપાળો ઘર બહાર કાહાડયો, અલબેલો ભરતાર ॥ ૩૬ ॥ સુંદીર કાન્તી મનહર છબી, નંદ કુંવર જેમ કાળા; તેવી સુંદીર છબીના તમે, ગૌર વરણ રૂપાળા ॥ ૩૭ ॥ કૃષ્ણે કાળી નાગ નાથો, બહુ પરશેરો વળીયો; તો તમારૂં કેટલું ગજું, છે કાળી નાગ બળીયો ॥ ૩૮ ॥ નીકુળ બોલ્યો શું આ કરશે, ઘાંટા કાઢીને રૂઠયો; એના હોંકારાં સાભળીને કાળી જાગી ઉઠયો ॥ ૩૯ ॥ રકત લોચનને રાતો તાતો, કાળનો કાળ, કરોધ ધરીને નીકુળ ઉપર નાંખી વિશની જવાળ ॥ ૪૦ ॥ તવ નાકુળને લહેર ચડી, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો, સુદ્ધી બુદ્ધી વીનાનો થઇને મારગમાં જઇ પડીયો, ॥ ૪૧ ॥ નાગણીયો તવ ઘરમાં નાઠી, બહુ ચીંતામાં પેઠી; કાળી નાગનો કરોધ દેખી, શરીર ચાંપવા બેઠી ॥ ૪૨ ॥ બે ભાન થઇને નીકુળ પડીયો. એવામાં શું થાય; ત્રીસકે ચાળીશ બાળક કેરૂં, ટોળું આવ્યું ત્યાંય ॥ ૪૩ ॥ તેમાં સરદાર બબરીક સહુનો, વૃકોદરનો તન; તેણે નીકુળ પડયો દેખીને, વીચાર કીધો મન ॥ ૪૪ ॥ છે કોઇ પ્રાણી. પ્રથવી કેરો, લહેરમાં પડયો છે સાર; કાડાડી લેવા લાયક એને, અંગે છે સણગાર ॥ ૪૫ ॥ એમ જાણિ સહુ છોકરાને, કાઢી મુકયા મારી; પછી નીકુળ અંગેથી લીધાં આભુશણ ઊતારી ॥ ૪૬ ॥ કવચ બખતર મુગટ જામો, તે પણ કાઢી લીધો, શુદ્ધી વિનાનો નીકુળજી છે, સુરવાળ રહેવા દીધો ॥ ૪૭ ॥ પછી પોતાને ઘેર ગયોને, માતાને કહ્યું આવ્યો; પ્રથવીનો પ્રાણી પડયો છે તેના, વસ્ત્ર આભુષણ લાવ્યો, ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી મુકયા માત પાસે, નાગ કન્યા તે જોય, આવા રૂપાળા દાગીના પહેરે, તે કેવો રૂપાળો હોય ॥ ૪૯ ॥ દાગીના જોઇને મુંગટ જોયો, તેની શોભા બહુ દીઠી; એવામાં જામો જેતામાં કસે, જોવામાં આવી ચીઠી ॥ ૫૦ ॥ તે છોડીને વાંચી જોઈ, જાણ્યો સમાચાર સારો; એ દીકરા એતો તુજ કાકા, નીકુળ દીયર માહારો ॥ ૫૧ ॥ જા દોડતો તું એમની પાસે, ઉતરી હશે લહેર; મન્ડપ લેવા આવ્યા છે એતો, તેડી લીઆવો ઘેર ॥ ૫૨ ॥ એટલે બબરીક કાકાની પાસે, આવીયો તેણી વાર; તવ નીકુળને શુદ્ધી આવી, ઊઠયો કુન્તી કુંવર ॥ ૫૩ ॥ અરેરે લુગડાં થયાં મોઘાં, પડયું દારૂણ દુખ; કામ કર્યા વીણ ઘેર જઇને, શું દેખડાવું મુખ ॥ ૫૪ ॥ એવામાં બબરીક બોલ્યો, કાકા સુણો વચન, વસ્ત્ર ને શણગાર લે-

ઇ ગયો છું, હું ભીમસેનનો તન ॥ ૫૫ ॥ વીશ ખાઇ પાતાળ પડયા તા, વરયા હતા મુજ માત; તે નાગ કન્યાનો દીકરો હું, જાણતા હશો વાત ॥ ૪૬ ॥ નીકુળને તવ હાંમત આવી, જાણી સાચી પેર; બબરીક કાકાનો હાથ ઝાલી, તેડી લાવ્યો ઘેર ॥ ૫૭ ॥ નાગ કન્યાએ આદિકાર દીધો, દીધાં વસ્તર શણગાર; રસોઇ કરીને જમાડયાં, દાળ ભાતને કનસાર ॥ ૫૮ ॥ પછી ખાધાં પાન સોપારી, બબરીક બોલ્યો એમ; સર્વની ખબર પુછીને કહ્યું; તમે પધાર્યા કેમ. ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ કાકા કેમ પધારીયા. તે સઘળી કહો પેર; તવ ત્યાં નીકુળ બોલીયા, યજ્ઞ આપણે ઘેર.

કડવું ૧૨ રાગ કલ્યાણની છાયાનો ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશંમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; બોલ્યો નીકુળ થઇયે મગ્ન, આપણે ગેર રાજસોઈ યજ્ઞ ॥ ૧ ॥ તે યજ્ઞમાં પડયો છે ખપ્પ, જોઇએ સવરાટ મંડપ; માટે કાળી કને લેવા આવ્યો, મને ફુંક મારીને ઉડાવ્યો ॥ ૨ ॥ તથી પડયો થઇ બે ભાન, મને તેં લુટયો સંતાન; બોલ્યો બબરીક લાગી પાય, કાળીનાગ મહારો મામો થાય, ॥ ૩ ॥ પછી કહ્યું તું સાંભળ માત, કેવો ફાટયો છે તારો ભ્રાત; મુજ કાકાની લજ્જા લીધી મહારી ઇજ્જત હલકી કીધી ॥ ૪ ॥ માટે ઢરી નાંખું કાળો કેહેર, તારા ભાઇને મારૂં ઠેર, કરૂ ઉજડ બધું મોસાળ, આણું કાળી નાગનો કાળ ॥ ૫ ॥ કેમ નાંખી વીશની જન્નાળ, શું એ બહુ જબરો પાતાળ; કીધો ક્રોધ અતી મન સાથ, નાગ કન્યાયે ઝાલ્યો હાથ ॥ ૬ ॥ બેટા ચાલો વહેવાર વટે, મામાને મારવો નવ ઘટે; એણે ઓળખ્યો નહી તુજ કાકો, તેથી ક્રોધ કરેલો પાકો ॥ ૭ ॥ કરે મોશાળ ઉજડ તેહ, ખરો નિરદય ભાણેજ તેહ, ટાળે માત તણો વિસરામ, ઠરે જનેતા કીયે ઠામ ॥ ૮ ॥ બોલ્યો બબરીક સમજ્યો આજે, કેમ ખોવું કુટુંબની લાજ; ખુએ તાત તણી સોભાયે, તેતો કપુત સુત કહેવાય ॥ ૯ ॥ પહેલું કુટુબ પછી મોસાળ, એવું સમજે સપુત બાળ, નાગ કન્યા કહે સુણ તન, જા તું મામાને ભોવન ॥ ૯ ॥ જઈ માગી લે મંડપ આપે તો ટંટાનો શો ખપ; નવ્ય આપે તો લડાઇ થાય, પછી મારો નહી ઉપાય ॥ ૧૦ ॥ બોલ્યો બબરીક વારૂ માત, કહી કાકાનો ઝાલ્યો હાથ, ચાલો મા-

માની મજા બતાવું નહી આપે તો મારીને લાવું. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને તત્પર થયો, કાળીનાગ તણે ઘેર ગયો; પેઠો ધાંટા કાઢતો ઘરમાં, કેમ મામો ભરાયો છે છરમાં. ॥ ૧૨ ॥ મારા કાકા ઉપર ધર્યો કાળ, કેમ નાંખી તેં વીશની જવાળ હુંગમાંથી કાળીનાગ જાગ્યો, બબરીકને કેહેવા લાગ્યો. ॥ ૧૩ ॥ હું શું જાણું તારો કાકો થાય, અજાણ્યાનો ન દોશ ગણાય, બોલ્યો બબરીક સંદેહ ખોઇએ, લાવો સવરાટ મંડપ જોઇએ. ॥ ૧૪ ॥ કહ્યું કાળીનાગે મ્હારો નથી, એના માંલીક છે સુરપતી; દેવલોકનો મન્ડપ એહ; સોપ્યો ઇંદ્રરાજાએ તેહ. ॥ ૧૪ ॥ માટે મુજથી કેમ દેવાયે. સુણે બ્હારથી નીકુળ રાય; બોલ્યો બબરીક લેંજવો મ્હારે, કહે શું કરવું છે તારે. ॥ ૧૬ ॥ કહ્યું કાળીયે મરશો માંમથી, એ તો મન્ડપ મળવાનો નથી; સુણી બબરિકને ચઢી રીસ, ગેડી મારી મામાને શીશ. ॥ ૧૭ ॥ કહ્યું કાળીનાગે માર્યો મુને, હવે ન ગણું ભાણેજ તુને; કહી શામો થયો તે વાર, ચાલી બેઉને મારા માર. ॥ ૧૮ ॥ મારે પુંછ ફણાનો માર, કોપ્યો બબરીક અપરમપાર; ગેડી તણો બહુ પ્રહાર; ખેંચી લાવ્યો ભોવન બ્હાર; કાળીનાગને અંગ રૂધિર છુટે, જોઇ નિકુળ કાખલી કુટે. ॥ ૨૦ ॥ ઠીક વળે છે મ્હારૂ, વ્હેર મુને નાંખીતિ વિશની લ્હેર; મારે બબરીક ગેડીનો માર, તેથી વહે રૂધીરનિ ધાર. ॥ ૨૧ ॥ આવી કાળીનાગની નારી, તમે શાને નાખો છો મારી, અહો ભાણેજજી કષ્ટ કાપો, અમને હેવાતણ આપો. ॥ ૨૨ ॥ તવ બબરીકને દયા આવી લીધો નાગણિઓએં છોડાવી, તેથી મામાને મુકી દીધો, ઘરમાં જઇ મન્ડપ લીધો. ॥૨૩॥ કાળિનાગ રહયો તવ જોઈ, એને રોકી શકયું નહી કોઇ; તેડી ગયો કાકાને ઘેર, કહિ જનેતાને બધી પેર. ॥ ૨૪ ॥ માતા આગના આપો મને, મારે જાવું છે તાતજી કને, બોલી નાગ કન્યા મુખ એમ, તુજ વિના મુને ગમે કેમ. ॥ ૨૫ ॥ રાત્રીએ નીંદ્રા નવ આવે, દીવસે રાંધ્રી ખાવું ન ભાવે; બોલ્યો નિકુળ કયાંથી હું આવું, આવ્યોછું ત્યારે તેડી જાવું. ॥ ૨૬ ॥ એમ મ્હોઢા ઉપરનું કહ્યું, પણ મનમાં તો કેવું થયુ. જો આ છોકરો સાથે આવે, તો તો જસ લેવાનો ન ફાવે. ॥ ૨૭ ॥ મેં તો ઇજ્જત ખોઇ પાતાળ, તે બધી વાત કહી દે બાળ; દીધો મંડપ આ છોકરે, કામ કરેલું એનું ઠરે. ॥ ૩૮ ॥ માટે આવે નહિ તો સારૂ, જોઇએ શું થાય છે વારૂ; નાગ કન્યાએ કર્યું રૂદન, તવ બોલ્યો બબરીક તન.॥૨૯॥

કાકા લ્યો મન્ડપ તમે જાવો, મ્હારે કલેશ થાય છે હાવો કહયુ નિકુળે રહો તન; ભાભી કરશો નહી રૂદન. ॥ ૩૦ ॥ નથી આવતો બબરિક બાળ, કન્યા છાની રહે ત્રતકાળ; દિધિ દીયરજીને વીદાય, લેઇ મન્ડપ નિકુળ જાય ॥ ૩૧ ॥ નીકળ્યો આબુગડને દ્વાર, ત્યાંથી નગ્રમાં ગયો તે વાર; જઇ કુન્તાને પડીયો પાય, હયો હું મન્ડપ લાવ્યો માય. ॥ ૩૨ ॥ ત્યાંતો બેઠા છે ચારે ભ્રાત, વળી કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત; બોલ્યાં કુન્તાજી મુખ વચન, કેમ કરીને લાવ્યો તું તન. ॥ ૩૩ ॥ કાળી નાગ છે કાળનો કાળ, ભલી ન નાંખી વિખ જ્વાળ, એને કરણજી એ વશ કરીયો, ત્યારે પરશેવો ઉતરિયો ॥ ૩૪ ॥ એવો બહુ બળીયો પ્રખ્યાત, કેમ જીત્યો તે કહે વાત; બોલ્યો નિકુળજી તતકાળ, માતા હુંતો ગયો પાતાળ. ॥ ૩૫ ॥ કાળી નાગનું પુછયું ધામ; જઇ ઉભો એને મુકામ; મેંતો ધાંટા કાઢ્યા બે ચાર, તેવી આવી બધી એની નાર. ॥ ૩૬ ॥ મને લાગી તે સરવે કેહેવા તમો રૂપાળા ક્રશણજી જેવા; એ વામાં કાળી જાગી ઉઠયો, મુને દેખીને રોશમાં રૂઠયો ॥ ૩૭ ॥ એણે નાખી વિશની જ્વાળ, મને વિશ ચઢી તતકાળ; માર મારીને બેભાન કીધો, એને મારગમાં ફેંકી દીધો. ॥ ૩૮ ॥ જઈ ઘરમાંને મન્ડપ લાવ્યો, એવી રીતે જીતીને આવ્યો; જાણ્યું શેદેવ થયો અહંકાર, કહયું કેટલો જમ્યા કંસાર ॥ ૩૯ ॥ ભીમ ચેતી ગયો બધી પેર, કહ્યું ગયો હશે મુજ ઘેર; તવ નીકુળે એમ જાણ્યું કદી કપટ ન રહે છાનું ॥ ૪૦ ॥ એમ સમજીને બોલ્યો વાણી, હવે સાંભળો સાચુ જાણી; ભીમભાઇનિ જય જય થાજો, એનાં દુઃખને દળદર જાજો. ॥ ૪૧ ॥ હું તો ગયો હતો પાતાળ, મુને કાળીયે નાંખી જ્વાળ, પડયો પંથમાં જઇ બેભાન; આવ્યો ભીમ તણો સંતાન ॥ ૪૨ ॥ મારા હર્યાં વસ્ત્ર સણગાર, તેમાંથી જાણ્યા સમાચાર; પછી કળવળી મુને જ્યારે, એને ઘેર તેડી ગયો ત્યારે. ॥ ૪૩ ॥ દીધા ભોજાઇએ આઉકાર, મને જમાડયો કંસાર; ભીમનો સુત બબરીક નામ, બહુ પ્રાક્રમી રૂપનો ધામ. ॥ ૪૪ ॥ કાળીનાગ એનો થાય મામો, પણ તે થયો તેના સામો, કીધો કુંવરે કાળો કેહેર, માર મારી લીધું મુજ ઝ્હેર. ॥ ૪૫ ॥ ઘણી કરગરી કાળીની નારી, નહીતો ઠેર નાખત મારી; સરજોરીથી મંડપ લીધો, મુને આપીને વિદાય કીધો. ॥ ૪૬ ॥ સીવ બ્રહ્મા એનાથી હારે, ભાઇ ભીમ એવો સુત તારે; ભીમ કહે સુણો દિનાનાથ, કહિ મુછે નાંખ્યો હાથ. ॥ ૪૭ ॥ પ્રભુ સુત તમારે અ-

નેક, પણ પ્રાક્રમી ન મળે એક; મારે બાબરીક દીકરો કેવો જુવો પ્રાક્રમી પુરૂશ એવો ॥ ૪૮ ॥ એનાથી શીવ સરખા રે છેટા, જેવા બાપજ તેવા બેટા, મુજ પુત્ર મન્ડપ કાજ સરીયું; તેથી એ કામ મેં કર્યું ઠરીયું ॥ વલણ ॥ સુણી સામળીયો બોલીયા, સત્ય વદો છો આપ; વલ્લભ વદે કૃષ્ણે કહ્યું, યજ્ઞ તમો પરતાપ.

કડવું ૧૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીમને ભગવાને બુલાવ્યો, પછી બોલ્યાં કુન્તાય; હવે કીયુ કામ કરવું; ઓરે જાદવ રાય. ॥ ૨ ॥ પ્રભુએ કહ્યું દેશ દેશાંતર પત્રની જુક્તી જોડાવો; મનુશ પશુ પક્ષી કેરાં સહુ બંધન છોડાવો ॥ ૩ ॥ તવ દેશે દેશ પત્ર લખીયા, સહી કરી ધરમ ભુપાળ; તે પત્ર રાજાઓએ વાંચ્યા, બંધ છોડયા તતકાળ ॥ ૪ ॥ પશુ પક્ષી મનુશ માત્ર. છોડી મુકયા તે વાર; જરાસને એક ન છોડયો કેદી વીશ હજાર ॥ ૫ ॥ પાન્ડવને પત્ર લખી જણાવ્યો, આપણે નથી નેક; રાજા લોક મહારે ઘેર કેદી, નહિ છોડુ કોઇ એક ॥ ૬ ॥ પાન્ડવને તે પત્ર પહોચ્યો, વાંચી કર્યો વિચાર; પ્રભુએ કહયું વૃકોદર બાજીયા થાવો યુધે તઇઆર ॥ ૭ ॥ એતો છે કામ તમારે માથે, માટે ઉઠો રણધીર; તવ ભીમ કહે વસ્ત્ર પહેરો, ઓરે અરજુન વીર ॥ ૮ ॥ તમારે કામે હું આવ્યો તો, તમે ચાલો મુજ કામ; અરજુન કહે સારૂં નહોતું, સાંભળો સુંદીર શામ ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહેકે, જોડે આવું, તેમાં શું આવે જોર; અરજુનજી કહે ખુશી તમારી રથ જોડો કીસોર ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી જઇ વસ્તરો પેહેર્યા ;હાથ લીધાંહથીઆર; રથ જોડીને આગળ ઉભા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૧ ॥ વ્રકોદરે વસ્તરો પહેર્યા; કટી કશીને બાંધે; ધરૂપતના ઘરની ગદા તે, તરત લીધી ખાંધે ॥૧૨॥ પારથ આવી રથ બીરાજ્યો, હાંકયો શ્રીરણછોડ; વાયુનંદ આગળ ચાલ્યો જયજે જાડાજોડ ॥ ૧૩ ॥ મગધ દેશે આવી પોહોચ્યો, નગ્ર રહ્યું ગાઉ ચાર; એટલે ભીમની પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે વિશ્વાધાર ॥ ૧૪ ॥ આપણ ચાલ્યા જઇએ છીએ, સુર ભર્યા સરવથી; નગ્રમાં રાયના હુકમ વીના, પેસવા દેનાર નથી ॥ ૧૫ ॥ દરવાજે રોકીને રાખેછે, કોણ ગામને કોણ નામ, તે ચીઠી દરવાન લેઇને, બતાવે

રાયને ઠામ ॥ ૧૬ ॥ જરાસનને તે વાંચી જોઇને, હુકમ કરે જેવો તેનો જવાબ દરવાજે આવે, ત્યારે બને મેળ તેનો ॥ ૧૭ ॥ એવો ધર્મની પરડ થાયે; એમાંથી વધશે કલેશ; બ્રાહ્મણને જવાની રજા છે, ધરો વીપ્રનો વેશ ॥ ૧૮ ॥ આયુધ ને રથ આ જંગલમાં મુકીને આપણ જઇયે; બ્રાહ્મણ વેશે જરાશનના, ઘરમાં ભેગા થઇયે ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કહે ખરી વાત માહારાજા, કહી જંગલમાં ગયા; રથ ઘોડા ગુફામાં મુકયા, વીપ્રને વેશે થયા ॥ ૨૦ ॥ આયુધ મડિનાં રથમાં મુકયાં, અરજુને શું કીધું; તીછક નાગનો મંતર ભણિને. એક બાણ કરમાં લીધું ॥ ૨૧ ॥ તે બાણ માર્યું કે નાગ પ્રગટયો, રથને વીંટાઈ વળીયો, ફેણા માંડીને ચોકી કરવા, બેઠો તે નાગ બળીયો ॥ ૨૨ ॥ અરજુને કહ્યું સાચવજે સઉ, નહી તો કાઢીશ મુળ; જો કાંઇ મહારી વસ્તુ જશે તો, ભસ્મ કરૂ તુજ કુળ ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને વીપ્રને વેશે, ચાલ્યા તેણી વાર, તે સમે શીવ શેવા કરવા ગયો, બે માતાનો કુંવાર ॥ ૨૪ ॥ બે માતાનો સુત જરાસન છે, સંદે ધરે શરોતા જન; તે સંદેહ સહુ સાંભળી લેજો, બે માતાનો કેમ તન ॥ ૨૫ ॥ જરા રાણીને જરા રાક્ષણી;તે બેઉએની માય, પેટ ફરજન નહોતું માટે, કરતી શીવ સેવાય ॥ ૨૬ ॥ એ વામાં શીવ પ્રસન થયા, રાણીને એકવાર; પ્રગટ થઇ કહ્યું માગ્ય નારી, તવ માગ્યો કુંવાર ॥ ૨૭ ॥ એટલે માહાદેવે કેરી આપી, જા વધશે ઘર સુત્ર; આ ફળ આખું ખાઇ જજેકે, તુજને થાશે પુત્ર. ॥ ૨૮ ॥ તે ફળ લઇ જરા રાણી ચાલી, મનમાં આનંદ પામી; તેવે સમે જરા રાક્ષણી, શોકને મળી સામી ॥ ૨૯ ॥ તેણે હાથમાં કેરી દીઠી, રાણીને રોકી રાખી; પુછયું કે કયાંથી કેરી લાવી, એટલે રાણી ભાખી ॥ ૩૦ ॥ ઓ બાઇ માહાદેવ પ્રસન થયા, મુજપર ઉલટ વ્યાપી; ભક્ષ કરેથી પુત્ર થવાનો આ કેરી મુજને આપી ॥ ૩૧ ॥ રાક્ષણી કહે આપ અડધી, આપણ બેઉ ખઇએ; બે જણને બે દીકરા થાશે, કોઈ વંજા ન કહેવઇયે ॥ ૩૨ ॥ રાણી કહે હું તો નહી આપુ, રાક્ષણી બોલી એમ; ઝુંટાવીને બધી જઇશ ખાઇ, ત્યારે તું કરીશ કેમ ॥ ૩૩ ॥ એટલે રાણી થર થર ધ્રુજી; કેરીની ચીરાડી કીધી; ઉભી ચીરી એક એને આપી, બીજીનો પોતે લીધી ॥ ૩૪ ॥ બેઉ જણીયે ભક્ષ કીધું, સુખની વરતી નેટ અડધો અડધ ગર્ભજ રહયો, બે પ્રેમદાને પેટ ॥ ૩૫ ॥ રાણી કરતા રાક્ષણીયે તો, ફળ ભક્ષ પેહેલું કરીયું; તેથી પેહેલું રાક્ષણીને અડધું અંગ અવતરીયું,

॥ ૩૬ ॥ માથુ અડધું નાક અડધુ એક ચક્ષુ એક કર્ણ; એક પાસુ ને ભુજ એક છે, એક જંગા એક ચર્ણ ॥ ૩૭ ॥ તે જોઇ રાક્ષસી કળ કળી ઉઠી, અડધો કુંવર લીધો; ડેરામાં જઇ શીવના ઉપર, પુત્રને મુકી દીધો ॥ ૩૮ ॥ લેરે રડયા મ્હાદેવડા તું, અડધો તારો તન; નીચ જાતી તે નીચું બોલી; ગઇ આપને ભોવન ॥ ૩૯ ॥ એવામાં અવતર્યું રાણીને, પુત્રનું અડધું અંગ; તે જોઇને એ રડવા લાગી, ભાગી ગયો ઉમંગ ॥૪૦॥ આ મ્હારે શા કામનું છે, જે પાછુ આપી આવું; જો મહાદેવજી આખો પુત્ર, આપે તો પાછો લાવું ॥ ૪૧ ॥ એમ કહિ ગઇ ડેરામાં, શીવ તણુ ધ્યાન ધરતી; ઉત્તમ જાતીની દીકરી છે, બીજું નથી ઓચરતી ॥૪૧॥ ડેરામાં આવી દિકરો લાવી, ઉમંગ થયો છે ભંગ; એવે જળાધારી ઉપર દીઠું, પુત્રનું અડધું અંગ ॥ ૪૨ ॥ તે બેઉ ચીતાળીયાં લીધાં ખોળે, રડવા લાગી થઇ રાંક ઓરે શંભુ ભવીશ મ્હારૂં, નથી તમારો વાંક ॥ ૪૩ ॥ શોકે કેરી ચીરાવી ખાધી, ચીરિ ચીરી થયું અંગ; પણ કૃપા કરીને કરો આખો, પુત્ર મ્હારે ઉછંગ ॥ ૪૪ ॥ પ્રગટ થઈ ભેટવું કરિ આપો, તો સેવ્યા પરમાણ; કામ નહી કરેતો છેવટે, કાહાડીશ મ્હારા પ્રાણ ॥ ૪૫ ॥ એવાં દીનતાનાં વચન બોલી, પ્રગટીયા માહાદેવ; રાણીના ઉછંગમાંથી લીધાં ચીતાળીયાં તતખેવ ॥૪૬॥ ભેગાં કરીને ભોળા શંભુએ, ફરતો ફેરવ્યો હાથ; એટલે પુત્ર સજીવન થયો બોલ્યા ઉમીયા નાથ ॥ ૪૭ ॥ લે બાઈ તારો દીકરો તું, એ બહુ પ્રાક્રમ કરે, નહીં લોઢેથી નહિં લાકડેથી નહી પાશાણથી મરે. ॥ ૪૮ ॥ નહિ હાડકેથી નહિ ચામડેથી કોઇ રીતે નહિ મરણ, એટલે રાણી પુછવા લાગી માહાદેવને નમી ચરણ ॥૪૯॥ આ દીકરો શું અમર આપ્યો, ઓરે ત્રીપુરારી, શીવજી કહે સાંભળનારિ, ધ્યાનમાં લે વાત મ્હારી ॥૫૦॥ કોઇ એને ઉભો ચીરો ચીતાળીયાં કરી નાંખો; તોપણ ગડબડીને મળે ભેગાં, પાછો થઈ જાય આખો ॥ ૫૧ ॥ પણ કોઇ ચીરીને ચીતાળાં કરી, વચમાં કરે શીવ બાણ; તવ ચીતાળીયાં ભેળાં ન થાયે, નીકળી જાશે પ્રાણ ॥ ૫૨ ॥ એમ કહીને પુત્ર આપ્યો, નારિ ગઇ નીજ ધામ, આનંદથી ઉછેરે એને, ધર્યું જરાસન નામ ॥ ૫૩ ॥ તે જરાસન મ્હોટો થયો, કરતો રાજાાસન, ગઉ બ્રાહ્મણ પર પ્રીતિ સારી; કરે શીવ પુજન. ॥ ૫૪ ॥ એ રીતે બે માનો જણેલો શીવ સેવા કેરી કરે; વહાણમાં

ઉઠી નાહી ધોઇને માહાદેવમાં સંચરે ॥ ૫૫ ॥ ચંદન પુષ્પથી પુજન કરે, ધરે સુવર્ણનું છત્ર, ધુપ દીપ નૈવેદ ધરાવે, ચઢાવે બીલી પત્ર. ॥ ૫૬ ॥ સવાસોમણની આરતી લે, શીવને સારૂ લગાડે; સોમણનો ઘંટ કાને બાંધિ, શીશ ધુણાવી ઘંટ વગાડે ॥ ૫૭ ॥ એ રીતે શીવ શેવા કરીને, ઘેર પોતાને જાય; દરવાજે દરવાજે સોધાવી, વીર મંગાવે ત્યાંય ॥ ૫૮ ॥ તેમને આ ન આપી બેસાડે, કરાવે ભોજન; પછી મુખવાસ દક્ષણા આપે; લે સ્વસ્તી વચન ॥ ૫૯ ॥ તે પછી વિપ્રને વિદાય કરે, જમવા ધરે હુલ્લાસ; વિપ્રના આસનમાંથી અનના, પ્રથમ ભરે માંચ ગ્રાસ ॥ ૬૦ ॥ તે પછી અન બીજું જમે, એવો તે ધર્મનો ધામી; પણ સીવ સાચાને વિષ્ણુ જુઠા, એ ભેદની છે ખામી ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ ખામી એમાં એટલી, વળી બળ તણો અહંકાર; વદે વલ્લભ બેઉ ગુણથી અધમનો સરદાર ॥ ૬૨ ॥

કડવું ૧૪ રાગ આશાવરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જરાસનમાં એટલી ખામી, બીજી નહી લગાર; ક્ષત્રી નંદન કેદ કર્યા છે; પોતે વીસ હજાર ॥ ૨ ॥ ભોંયરામાં ગોંધી મુકેલા, બેડી જડીને રડાવે, કદી કરેલું નહી તેવાની પાસે દઇણું દળાવે ॥ ૩ ॥ એવો જરાસન જોરાવરછે, જાણે છે જુગદાધાર; કૃષ્ણ પ્રભુને નસાડેલા, યુધથી સતર વાર ॥ ૪ ॥ તેને ત્યાં તે તુઇણે આવ્યા, દરવાજા લગભગ થાય; એવે જરાસન શીવ શેવા કરી, આવ્યો છે મ્હેલની માંય ॥ ૫ ॥ પોતે મોકલ્યા છડીદારોને, નગ્રને દરવાજે જાવો, જેટલા બ્રાહ્મણ મળે તેને જમવા તેડી લાવો ॥ ૬ ॥ એટલે એના શેવક ચાલ્યા, દરવાજે દરવાજે જાય; ભીમ ભગવાનને અરજુન જ્યાં છે, ત્યાં આવી પડયા પાય ॥ ૭ ॥ ચાલો માહારાજા ભોજન સારૂ તેડે છે રાજન; એટલે તેની પુંઠે ચાલ્યા, બે ભ્રાત જુગજીવન ॥ ૮ ॥ વિપ્રને વેશે મોહોલમાં ગયા, પાય પડયો જરાસન; પધારો કહી માન્ય દીધું, બેસવા દીધાં આસન ॥ ૯ ॥ સ્વચ્છ પણે થાળ ભરીને લાવ્યો, સામગ્રી માંહીં અનુપ; આગળ ઘ્રતના દીપક મુકયાં, અગુર બત્તીના ધુપ ॥ ૧૦ ॥ પછી જમવા આજ્ઞા દીધી, પોતે જરાસન; નિચું ઘાલીને ત્રણે જણાયે, કરી લીધું ભોજન.

॥ ૧૧ ॥ હાથ ધોઇને મુખ પખાળ્યાં, એટલે મુખવાસ દીધા, બ્રાહ્મણ
ની રીતી પ્રમાણે, અળગે હાથે લીધાં ॥ ૧૨ ॥ પછી જરાસન દક્ષ-
ણા લાવ્યો, મહારાજો દાન લ્યો; તમારા અધીકાર પ્રમાણે સવસ્તી
વચન કહોને ॥ ૧૩ ॥ તઇણે જણાયે વિચાર કીધો, આપે તેનો કદી
લઇયે; પણ ક્ષત્રીની જાતી થઇને, સવસતી વચન કેમ કહીયે ॥ ૧૪ ॥
વિપ્ર વીના સવસતિ વેણ બોલે, તે નર્કનો અધીકારી; સુકૃત સુકીત
નિષ્ફળ થાયે, વિવેક વાત વિચારી ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણી કાંઇ શબ્દ
ન બોલ્યા, બે ભાઇને દીનાનાથ; નીચું જોઇને બેશી રહયા છે, ઉંચા
કરી રહયા હાથ ॥ ૧૬ ॥ બીજી વેળા જરાસન બોલ્યો, કે વારનો મ-
રૂ મથી; હાથ ધર્યા પણ સ્વસ્તી વચન, કોહો કેમ કેહેતા નથી ॥ ૧૭ ॥
તો પણ કોઇ કાંઈ ન બોલ્યા, સ્વશતી કહેવાય કેમ; એટલે માલેક મ-
ગજ દેશનો, તેને પડયો બહુ વેમ ॥ ૧૮ ॥ કે વારના સ્વસ્તી નથી ક-
હેતા, છે કપટી જન કોય; વિપ્રને કહેતાં વાર ન લાગે, માટે આ બ્રા-
હ્મણ ન્હોય ॥ ૧૯ ॥ એમ જાણીને ખડગ લીધું, મહારાજ દક્ષણા લ્યોને
શા સાંરૂ તમે બોલતા નથી, સ્વસ્તી વચન કહોને ॥ ૨૦ ॥ તોયે પણ
કોઇ નવ બોલ્યા, તમે છો કોણ જાત; એમ જરાસન પુછવા લાગ્યો,
સાચી કહી દો વાત ॥ ૨૧ ॥ તો પણ ઉતર જરા ન દીધો, પ્રગટી
રાયને રીસ; બોલો નહી તો ખડગ વતી, છેદું તમારાં શીશ ॥ ૨૨ ॥
એટલે આકુળ વ્યાકુળ થઇને, બોલી ઉઠયો ભેમ; ઓરે જરાસન આ-
વડા બધા, અકળાઓ છે કેમ ॥ ૨૩ ॥ ક્ષત્રી કેરા નંદન અમે, ઇંદ્રપ-
સ્ત છે ગામ; કુન્તાજીનો દીકરો હું, ભીમસેન મહારૂં નામ ॥ ૨૪ ॥
તવ જરાસન હસીને બોલ્યો. ધન્ય સતીના તન, ગો બ્રાહ્મણ પ્રતિપા-
ળ તમે છો, મુને કર્યો પાવન ॥ ૨૫ ॥ વણ તેડયા મુજ ઘેર પધાર્યા,
ઉગ્ર દીવસ મહારો હોય, તમારી જોડે જમણે હાથે, બેઠુ છે તે કોણ
॥ ૨૬ ॥ ભીમસેન બોલ્યો સાંભળ રાજા, સત્ય વદુછું વાત, મચ્છા-
વેધન કરનારો એ, અરજુન મારો ભ્રાત ॥ ૨૭ ॥ જરાસન કહે ભલે
પધાર્યા, જેના ગુરૂ દ્રોણ; તમારી જોડે ડાબે હાથે બેઠુ છે તે કોણ
॥ ૨૮ ॥ એટલે પ્રભુએ પગ દાબ્યો સાન કરી શ્રી શામ; જરાસન
પુછે પણ તમે, ન દેશો મહારૂં નામ ॥ ૨૯ ॥ તો પણ ભીમસેન બો-
લી ઉઠયો, અરજુનના એ સાળા; દેવકીના દીકરા એ, કૃષ્ણજી ધા-
રીકાં વાળા ॥ ૩૦ ॥ એવું વચન સાંભળીને ક્રોધમાં બોલ્યા એમ;
એ ભરવાડો એ પેંડારો, મુજ ઘેર આવ્યો કેમ ॥ ૩૧ ॥ ઘર બધુ

અભડાવી માર્યું, ગાય તણે ગોવાળે; ભીમ કહે જરા બોલ વીચારી રહે કાંઇ ઢંગ ઢાળે ॥ ૩૨ ॥ અમારી સાથે આવ્યા છે માટે, તુજથીનવ બોલાય;જરાસન કહે ઠીક ત્યારે તો, હવે કેમ કહેવાય ॥ ૩૩॥વારૂભીમ શેન ભલે પધાર્યા, કેમ આવ્યા મુજ ઘેર, ભીમ કહે ભાઈ તુજને હણવો મારવા આવ્યા ઠેર ॥ ૩૪ ॥ કેદી લોકોને તે નત્ર છોડયા,તેથી તુજને તો મારૂ; હું પણ હઠીલો તારા જેવો, બોલ્યો જરાસન સારૂ ॥૩૫॥કહે કેવી રીતે મારવો છે, વારતા કરજો શુદ્ધ; ભીમ કહે ક્ષત્રીની રીતે હણવો કરીને યુદ્ધ ॥ ૩૬ ॥ જરાસન કહે બહુ સારૂ, ક્ષત્રી તણો એજ ધારો, તમારા ત્રણમાં મારી સાથે, છે કોણુ કોણુ યુદ્ધ કરનારો ॥૩૭॥ ભીમકહે તારી નજરમાં, આવે તેને લે માગી; બોલ્યો જરાસન અરજુનજી તો, સુવાળા શુભ સભાગી ॥ ૩૮ ॥ હરી ફરી બાણ વીદ્યા જાણે, બીજુ તીજુ નહી જોર; ભીમ કહે એ ગમે નહી તો, આ રહયા નંદ કીશોર ॥ ૩૦ ॥ કહે જરાસન અભડાઉ હું તો, લાન્છન વાળો નઠારો; તે કરતાં કદી યુદ્ધ કરૂ પણ; જો રહેતું હોય મન માની; રાય કહે આવો છો નજરમાં, ભીમ તમે બે આની ॥ ૪૧ ॥ ભીમ કહે તું એડધી આની, મહારી નજરમાં આવે; જરાસન કહે મસ્કરી નથી, બોલો તમે જેમ ફાવે ॥ ૪૨ ॥ પણ એક વચન મહારૂં માનો, મુજ ઘેર ખોરાક ખાવો; બરોબર એક માસ રહીને, ઘણા જોરાવર થાવો. ॥૪૩॥ ભીમે જાણ્યું કે ભાગ્ય ભળીયું, ખાધાની થઈ પેર; જરાસન કહે એકલા તમે, મહીનો રહો મુજ ઘેર ॥ ૪૪ ॥ તમારા ભાઇને ઘેર રાખુ પણ. સાથે દેવકી તન; માટે બાગમાં મુકામ આપુ; નહી મારે ભોવન ॥ ૪૫ ॥ ભીમે કહ્યું કબુલ માહારે, બોલ્યો જરાસન સાર; શાચુ કેહેજો સરમાશો નહીં, કેટલો તમારે આર ॥ ૪૬ ॥ ભીમ કહે હું નહી સરમાવું; મસકરી કરશો માં કોઇએ; ખોરાકીનો લાડુ એક વેળા, ટંકે સોમણ જોઇએ ॥ ૪૭ ॥ બે વેળાએ બસે મણ ખાવા હું પીવું પસીસ મણ દુધ; પછી જરાસન જોજે ઝપાટો, કરૂ તું શાથે યુદ્ધ ॥ ૪૮ ॥ જરાસન કહે ખાવો ખોરાકી, હિંમત મનમાં ધારો; શો મલ તમને સોંપી મુકુ, તેનાથી કસરત કરો ॥ ૪૯ ॥ એકજ માસ માં ત્યાર થાશો, તે પછી યુધ્ધ કરીયે; કોણ જીતે છે કોણ હારે છે, કાં મારીયે કાં મરીયે ॥ ૫૦ ॥ એમ કહીને ભીમને રાખ્યો, નરને કહયું ઉભા થાઓ, ઓરે છડીદાર આપણા બાગમાં, આમને તેડી જાવો,

॥ ૫૧ ॥ સો શેવક સેવામાં રહેજો, શેવા કરજો શુદ્ધ જે જોઇએ તે લાવી દેજો, જળ માગતામાં દુધ ॥ ૫૨ ॥ એ રીતે વિવેક બતાવી, બેઉને કીધા વીદાય; મેહેલમાંથી નીકળી નર બોલ્યો. ઓરે જાદવરાય ॥ ૫૩ ॥ ભીમસેન તો ભોળવાઇને બેઠો, થાશે કાળો કહેર; જરાસન કાંઇ કપટ કરી, ખોરાકમાં દે ઝેર ॥ ૫૪ ॥ કૃષ્ણજી કહે અરજુનજી સુણો, રવી પશ્ચિમમાં ફરે; પણ જરાસન કોઇ કાળે, કપટ એવું ન કરે ॥ ૫૫ ॥ એતો મ્હારો શતરૂ છે પણ, હું એની સાખ ઘાલું; તવ અરજુનને વિસવાસ આવ્યો, હવે બોલ્યું તે ઠાલુ ॥ ૫૬ ॥ એમ ધારીને બેઉ જણ ચાલ્યા, જઈ બાગમાં ઉતરીયા; સો સેવક સેવાગાં રહયા, શીધાં સામાન ભરીયા ॥ ૫૭ ॥ અરજુન જઇને રથ લઇ આવ્યા, લાવ્યા ચાર તોખાર, બાગમાં રહ્યા છે સુખ રૂપે અરજુનને મોરાર ॥૫૮॥ ભીમને માટે જરાસને, સોઇ કરાવી સાર; ચાર ચાર દનની કરાવી મુકે, ખોરાકી તઇયાર ॥ ૫૯ ॥ એખાડો એક એક એને સોંપ્યો, સો મલ્લ કસરત કરવા; કસરત કરીને દુધ પીએ; શરીરને શકતી ભરવા ॥ ૧૦ ॥ ખાય ખોરાકી ન રહે બાકી. કઉવત કાયામાં આવે પંદર દીવસ ભોજન કીધું યુદ્ધની ઉલટ લાવે ॥ ૧૧ ॥ વલણ ॥ યુદ્ધની ઉલટ ઉરમાં થઇ, ગયો જરાસન પાસ; મોઢા મોડ યુદ્ધ માગીયું કહે છે વલ્લભ વ્યાસ.

કડવું ૧૫ રાગ ભેરવની છાયાનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીમ કહે કે યુધ આપો ઓરે જરાસન; હવે બહુ બળ ભુજમાં આવ્યું લડવાનું છે મન. ॥ ૨ ॥ બોલ્યો જરાસન સાન્તી રાખો; પંદર દીવસ આવો; હજી આઠ આની છો નજરમાં, શોળ આની તમે થાવો ॥ ૩ ॥ એમ કહી સમજાવીને રાખ્યો, બીજા થયા દસ દન; ભીમે જઇને યુધ માગ્યું હા કહ્યું જરાશેન ॥ ૪ ॥ કાલ આપણ યુધ કરીશું, ભીમને ભરોસો આવ્યો; નગ્રની બારણે જરાસને; અખાડો એક કરાવ્યો ॥ ૫ ॥ ચાળીને ઝીણી રેત નંખાવી, રખે મેમાનને વાગે, ડંડેરો પીટાવ્યો ગામ માંહી, સહુનો સંદેહ ભાગે ॥ ૬ ॥ કેવરાવ્યું કાલે આવજો જોવા, દરવાજાની બહાર, ભીમને જરાસંધ લડે છે, સુરાના સરદાર,

॥ ૭ ॥ ભોંયરા વિશે કેદી લોકે જાણ્યા સમાચાર, જુત્રે કહ્યું જરાસ-
ન મરજો ઓરે જુગદાધાર ॥ ૮ ॥ સહીદેવ સુત છે જરાસનનો,
ભકત પ્રભુનો આપ; તેણે કહયું પુન્ય મારૂં આવજો, મરજો મારો
બાપ ॥ ૯ ॥ વિશ સહસ્રને કેદ કર્યા છે, તે દુખે એમ ધારે સરવ લો-
કે વીચાર કીધો, જોવા જાશું સવારે ॥ ૧૦ ॥ એમ કરતાં રાત્રી વીતી
એવે વહાણું વહાય; ભીમ ભાઇને મળવા ગયો, પોતે બાગની માંય.
॥ ૧૧ ॥ અરજુનને ને હરજીને મળીયો, કહયું સુણો મહારાજ; યુદ્ધ
અમે કરવાના છઇયે, જોવા આવજો આજ ॥ ૧૨ ॥ ગામની બારણે
છે અખાડો, એમ કહી સ્થળ ગયો; જરાસન એની વાટ જુએ છે,
તેને ભેગો થયો. ॥ ૧૩ ॥ એવામાં લોક નગ્ર કેરૂં, જોવા ગયું અપાર;
કોઇ ટેકરે ને કોઈ ઝાડે, જોવા ચઢયું તે વાર ॥ ૧૪ ॥ કે જન બેઠા કે
જન ઉભા, સહિદેવ કુંવર જેહ; અસ્વે બેસી આવીને ઊભો, યુદ્ધજ
જોવા તેહ ॥ ૧૫ ॥ રથ જોડીને નર નારાયણ, જોવા કર્યા મનસુબા;અ
ખાડા પાસે પીપળા નીચે રથ સહિત બે ઉભા ॥ ૧૬ ॥ એવામાં તો
નગ્ર મધ્યે, થયો જરાસન સ્વચ્છ; જંગાથી તે કટી સુધી, ભીડાવી
દીધો કચ્છ ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીમે પણ કચ્છ ભીડયો, કટી
કસીને બાંધે; ગદા દશ હજાર મણની, લીધી વ્રકોદર ખાંધે ॥ ૧૮ ॥
જરાસને સવા સો મણની, લીધી ગદા તે વાર; બેઉ જણા આં-
ગળીયે વળગ્યા, તરત નીકળ્યા બહાર ॥ ૧૯ ॥ રાતા તાતા છે મ-
દ માતા, દેખાતા પેહેલવાન; ડોલતા ડોલતા જાય જોડે, દીસે હસ્તી
સમાન ॥ ૨૦ ॥ અખાડે આવ્યા ઉલટ લાવ્યા, અતી ઉમંગે ભરિ-
યા; ગદાઓ કીનારે મુકી, બેઉ મહી ઉતરીયા ॥ ૨૧ ॥ છાના માના
લોક વાતો કરતા, બે બળીયા યુદ્ધ કરશે; તેમાંથી કીયો જીવશે ને,
કીયો ચોધ્યો મરશે ॥ ૨૨ ॥ કંઇક કહે જરાસન જબરો, કઇક કહે કે
ભીમ; કંઇક કહે ધારણા મીથ્યા, ઇશ્વરનો સત્ય નીયમ ॥ ૨૩ ॥ કંઇક
કહે જરાસન મધ્ધર, ભીમશેન જાણે મચ્છ; કંઇક કહે જરાસન પાડો,
ભીમસેન જાણે વચ્છ ॥ ૨૪ ॥ કંઇક કહે ભીમસીંગ સરિખો, જરાસન
શીઓળ; સાંઢ્ઢ સરિખો ભીમ દીશે છે, તળાવ બેનો બાળ. ॥ ૨૫ ॥
જે જેને જેવી ફાવે તેવી, વાત કરે છે લોક; અરજુન ટગટગ જોઇ ર-
હયો છે, જુએ પુણ્ય શ્લોક ॥ ૨૬ ॥ એવામાં જરાસન બોલ્યો, સાં-
ભળો કુન્તી તન; કેવી રીતનું યુધ કરવું, કેવું તમારૂં મન ॥ ૨૬ ॥
કોહોતો ધનુશ બાણ લઇયે, કરીયે તે સંગ્રામ; ભીમ કહે યુધ બાણ

તણું તે વૈરીયોનું કામ ॥ ૨૮ ॥ પોતાને યુધ્ધ આવડે નહી, તેથી બોલ્યો એમ, જરાસન કહે ગદા લઇયે, કહો તો કુસ્તાઇનો પ્રેમ ॥૨૯॥ ભીમ કહે બધુએ જવાદો. ઉંડો ઉલટ ધરીયે; સામા થઇને પેહેલ વહેલી; આવો કુસ્તાઈ કરીએ ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને બે જણ ઉઠયા, શોભીતા નર સુભા, ઉત્તર દક્ષીણ સામા સામી, ખંભ ઠોકીને ઉભા ॥૩૧॥ વળણ. ઉભા બેઉ ખંભ ઠોકીને, સાંભળ તું રાય. વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥

કડવું ૧૬ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઉ બળીયા અખાડામાં ઉભા, કર્યાં મલ કુસ્તી મન સુભા ॥ ૧ ॥ બેઉને યુધ્ધ કરવું આરંભ, સામા ઠોકે છે ખંભ, કેવા શોભે બે જણના જોડા, જાણે ગડ લંકાના તોડા ॥ ૨ ॥ બેઉ બળીયા સુરાના સાથી, જાણે ઇંદ્રના ઘરના હાથી; જેવા વગડાના કેશરી વાઘ, જાણે પાતાળના કાળા નાગ ॥ ૩ ॥ રાતા તાતા છે મદના ભરેલા જાણે આખલા ચોમાસું ચરેલા; થઇ ગયાં છે રાતા લોચન કરોધી છે ભીમને જરાસંન ॥ ૪ ॥ એક એક પર ખુનસે કરતા, દાવ જોઇ જોઇ ડગલાં ભરતા; પછી મેઘ ગરજનાએ ગાજ્યા, દોટ મુકી લથા બથી બહાજ્યા ॥ ૫ ॥ આંટી ઘુંટીથી ખેલતા દાવ, બેઉને જીતવા પર ભાવ; નાંખે કારમી ચીસે ચીસ, લડાવે ખભા શીશે શીશ ॥ ૬ ॥ મારે ગડદાને હાડકાં ભાગે, બરોબર શત્રુ થઇ લાગે; બેઉને પરસેવા ઉતરે દીલે, ભીમ ગડદા વજ્જર પાસે ઝીલે ॥ ૭ ॥ ભીમ મારે તેમાં નહી ભુલ, જરાસનને મન અડયું ફુલ; લડતાં ચેતી ગયો જરાસન, અડધો વજર છે કુન્તીનો તન ॥ ૮ ॥ તેથી દગલ બાજી દાવ ધારે, ભીમને જમણે અંગ મારે; લડતાં ભીમે ઝાલ્યો ચરણ તેતો જરાસને ઢાળ્યો ધરણ ॥૯॥ ભીમ પડયો ચતોપાટ હેઠો, તેની રૂદિયે જરાસન બેઠો, ઉપર બેસી અતી ક્રોધ ધારે, મ્હોંમાં રેણુ ભરીને મારે ॥ ૧૦ ॥ જોરે ભીમશેન ખવરાવ્યા લાડુ, તારી ખાધેલી ખોરાકે કાડુ; એમ કહી ગળે દીધો નક્ષ, ભીમનાં ઉંચાં ચઢીયાં ચક્ષ॥ ૧૧ એની ખેંચાઇ નસોને નાડી, સુતો ચતાપાટ મોઢું પાડી; તવ પ્રભુએ જાણ્યું શું કરવું, ભીમ મરે તો પડશે મરવું ॥ ૧૨ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

પ્રભુએ મનમાં વીચાર્યું, વેણ શેદેવનું નડશે, રખે ને જો ભીમ મરે તો, મ્હારે મરવું પડશે ॥ ૧૩ ॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી, પ્રભુ કેમ જાય ચુકી; ભગવાને ભીમશેનને અંગે, બળની કળા મુકી ॥૧૪॥ તવ ભીમસેનને સામરથ આવ્યું, મારો મારો મુખ ભાખ્યો; પગની આંટી દેઈ જરાસનને, ગગને ઉછાળી નાંખ્યો ॥ ૧૫ ॥ ઉછાળીને ભીમ ઉઠયો જાણ્યો જરાસન માડો; ગદા ત્યાંની ત્યાં રેવા દેઇને, જીવ લેઇને નાઠો ॥ ૧૬ ॥ તવ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, ભીમની ભાગી હામ; સમજાવીને પાછો લાવું, રથથી ઉતર્યા શામ ॥ ૧૮ ॥ ભીમની પુઠે ભગવાન નાઠા; દોડતા વદ્યા વાણ, એ ભીમ ઉભા રહો નહિ તો, ધરમરાયની આણ ॥ ૧૮ ॥ શ્વાસ ભર્યો ભીમ ઉભો રહયો, શું કહો છો મહારાજ; પ્રભુ કહે બધુ કામ કરેલું; વ્યર્થ કરો છો આજ ॥ ૧૯ ॥ જગતમાં હાર્યા કહેવાશો, થાશે જરાસન મન્ન ॥ ૨૦ ॥ તમ વડે તાત સ્વર્ગ પામે, તમો વડ છે યજ્ઞ ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે યજ્ઞ નથી કરવો, જુઓ જરા મુજ સામુ; પીતાજીને સ્વર્ગ મોકલતા, પેહેલો હું સ્વર્ગ જ પામું ૨ ૨૧ ॥ શરીરના હાડે હાડ મારા, થઇ ગયાં ચકચુર; માટે માહારે વઢવું નથી, હાર્યો હું ભરપુર ॥ ૨૨ ॥ કહે આમ શું બોલોછો, નામને લાન્છન હોય; તમ વીન જરાસનને તો, જીતનારૂં નથી કોય ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને હાથ ફેરવીયો, અંગ ઉપર તે વાર; એ દુખાવો નીવારણ થયો, પીડા રહી ન લગાર ॥ ૨૪ ॥ તવ ભીમે કહયું ઓ માહારાજા, દુખ મટી ગયું, કહે પ્રભુ દુખ તમને ન દાખે, મીથ્યા ધારો છો વ્હેમ ॥ ૨૫ ॥ ભીગ કહે કોહોતો જાવું વઢવા, બોલ્યા સુંદિર શામ; ઓરે વ્રકોદર ગયા વીના; કેમ થશે બધુ કામ ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને એને ચડાવ્યો, તેડી લાવ્યા ઘનશામ; ઉછળેલો અખાડામાં પડયો છે, જરાસન તે ઠામ ॥ ૨૭ ॥ ત્યાં બન્ને જણ ચાલી આવ્યા, રથ બેઠા મોરારી; અખાડામાં ભીમશેન આવ્યો, બળવંતો ખુંખારી ॥ ૨૮ ॥ જરાસન તવ મ્હેણું બોલ્યો, નાશી ગયો શું કામ; ક્ષત્રાણીનું દુધ લજાવ્યું લજવ્યું બાપનુ નામ ॥ ૨૯ ॥ ભીમ કહે કે વણ વીચાર્યું, શું લાગ્યો ઓચરવા, ન્હોતા નોઠાને ગયાતા, લઘુ શંકા કરવા ॥ ૩૦ ॥ તવ જરાસન એમ બોલ્યો, થઇ જા તું તૈયાર; ભીમ કહે મલકુસ્તાઇ તુને, આવડે નહી લગાર ॥ ૩૧ ॥ માટે કુસ્તાઇ નથી કરવી, પુરણ દાખીયે અદા; તું

લે તારી હું લઉ મ્હારી; લડાવીયે બેઉ ગદા ॥ ॥૨૨ ॥ વળણુ ॥ ગદા યુદ્ધ આરંભીયે, જુએ સઘળો સાથ; વલ્લભ વદે જરાસને, ગદા લીધી તવ હાથ ॥ ૩૩ ॥

કડવું ૧૭ રાગ બીલાવરી દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જરાસને ગદા લીધી, સવા સો મણ ભાર, વ્રકોદરે લીધી પોતાની, બોજ મણ દસ હજાર ॥ ૨ ॥ પણ ભીમ પાશે મંત્ર નથી, એટલી ભુલછે સાર; જો મંત્ર હોય તો સ્વર્ગ મૃત્યુ, સૌ કરે એકાકાર ॥ ૩ ॥ પણ પ્રભુએ રાખી છે ખામી; જાણી જોઇને તેહ; જરાસન કને મંત્ર ગદાનો, તેથી બળવંત એહ ॥ ૪ ॥ મંત્ર ભણી મણની મારે તો, સો મણનો બોજ વાગે, તેણે લીધી સવાસોમણની, વજ્જર વસ્તુ પણ બાધે ॥ ૫ ॥ એ રીતે બેઉજણ બળીયા, ક્રોપ્યા અપરંપાર, દોટ મુકીને ચોટ કરીને, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૬ ॥ મંત્ર ભણીને મારે જરાસન, વ્રકોદર બહુ ત્રાસે; શરીર બચાવવાને ગદા, ઝીલે વજ્જર પાસે ॥ ૭ ॥ ભીમ ઉપાડીને ગદા મારે. જરાસનને દીલે; પણ કળ વારો ગદા ઉપર. આવતી ગદા ઝીલે ॥ ૮ ॥ ડાબુ પાસુ વજ્જરનું છે વ્રકોદરનું જેહ; જરાસન સમજી ગયો છે, માટે મુકી દે તેહ ॥ ૯ ॥ ભીમને જમણે લમણે મારે, દારૂણ દઇવત દાખે; ડાબુ પાસુ ને પગનો નળો, ગદાથી ભાગી નાખે ॥ ૧૦ ॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ત્યાં ભીમ કરે છે, ભાગી ગયું શરીર; જમણુ લમણું ફુટી ગયું, ઘણું વહ્યું રૂધીર ॥ ૧૧ ॥ વસ્તરને વાઘા રૂધીર વરણા, થયા છે રાતા ચોળ; ભીમે જાણ્યું મરણ આવ્યું, વળી જવાનો રોળ ॥ ૧૨ ॥ એવામાં તો જરાસને, રીસ ઘણેરી ધારી; ભીમના જમણા પોંચા ઉપર, ગદા બળમાં મારી ॥ ૧૩ ॥ એટલે આંગળાં થઇ ગયાં પોહોળાં, માર પડયો મહા માઠો, કર તરછોડતો સુત સતીનો, જીવ લેઇને નાઠો ॥ ૧૪ ॥ તવ પ્રભુ રથથી ઉતરીયા, કરતા દોડા દોડ, ભીમની પુઠે પોકાર કરતા, દોડયા શ્રી રણછોડ. ॥ ૧૫ ॥ ભીમ ઉભારો, ભીમ ઉભારો, સાંભળો મારી વાણ; સાંભળ્યા વીના જો જાવો તો. કુન્તા માની આણ ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કહે હું નહી રહુ ઉભો, સોગનની દાઝ ધરં, શું મને મરાવી નાંખવો છે, આવો

તમનેજ મારૂ ॥ ૧૭ ॥ એમ કહી વ્રકોદર ઉભો, આઘા આવો આપ,
કૃષ્ણ કહે મને કાંઇ કરો તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ ॥ ૧૮ ॥ એમ
કહીને પાસે આવ્યા, પોતે શામ શરીર; ભીમને અંગે ભુજ ફેરવી
યો, ઉડી ગયું રૂધીર ॥ ૧૯ ॥ હાડ ન દુખે ઘાવ ન દીસે, મટ્રી ગયું
સહુ દુખ; હતું તેવું શરીર થયુ, હસી બોલ્યો ભીમ મુખ ॥ ૨૦ ॥
ઓ માહારાજા બહુ વાગ્યુ તું, નાંખ્યો તો મને કુટી; તમારો હાથ ફર્યે
દુઃખ ગયું, છે કાંક જડી બુટી ॥ ૨૧ ॥ કૃષ્ણ કહે કયાં છે જડી બુટ્ટી
તમોને કાંઇ ન વાગે, શરીર તમારૂ એવું છે કે, વાગે પણ નવ લાગે.
॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે એવું પણ ખરૂ, ઓરે સુંદીર શામ; પ્રભુ કહે ત-
મે ચાલો પાછા, અધુરૂ રહે છે કામ ॥ ૨૩ ॥ ભીમે કહયું કે ક્ષમા રા-
ખો, હવે ન હાડ ભગાવું; ઉપર રહીને મરાવી નાંખો. પછી ફરી કેમ
આવું ॥ ૨૪ ॥ કૃષ્ણ કપે આ શું બોલો છો, શું મહારે તમ સંગ વહેર
આરંભેલો યજ્ઞ અધુરો રહેશે આપણે ઘેર ॥ ૨૫ ॥ આટલી આ ફેરો
લડવા ચાલો, કુસ્તાઇમાં જીવ પ્રોજો; તે કરતાં વડતાં હારો તો; મ્હારા
સામું જોજો ॥ ૬૬ ॥ એટલે સાન બતાવીશ તમને, ઓ વાયુના તન;
ભીમ કહે ત્યારે હઇયેથીજ કહી દો, ઓરે જુગજીવન ॥ ૨૭ ॥ પ્રભુકહે
શી રીતે કહીદો, જે વેળા જે દાવ આવે; તેવો તમને દઇશ બતાવી,
ઇશ્વર છેવટે લાવે ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે વારૂ મ્હારાજા, લડાવવે લડીશ;
સામુ જોયે સાન નહી કરોનો, તમને બહાજી પડીશ ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ પ-
ભુ કહે કબુલ મ્હારે, ચાલો કુન્તી તન; એમ કહીને તેડી લાવ્યા,
પોતે જુગજીવન ॥ ૩૦ ॥ આપે જઇને રથમાં બેઠા, જરાસન કરોધ ભ-
રીયો; એવામાં સુત આવ્યો અખાડે ઉતરીયો ॥ ૩૧ ॥ જાણ્યું
જરાસને મન વીશે, કાળાયો લાવ્યો તેડી; એક વાર વ્રકોદરને મારી
કૃષ્ણને નાખું ફેડી ॥ ૩૨ ॥ પછી ગરજના કરીને બોલ્યો, ધીકકાર કુ-
ન્તીના તન; બીજી વારતો નાશી ગયો, એ મ્હોટું લાન્છન ॥ ૩૩ ॥ભી
મ કહે હું ન્હોતો નાઠો, જઇ આવ્યો દોટ કાહાડી, વનમાં જડી બુટ્ટી
સુંગી આવ્યો, જો દુઃખ નાંખ્યું મટાડી ॥ ૩૪ તવ જરાસનને સત્ય
ભાસ્યું, આ વેળા જાવા ન દેવુ; જાવા દેવું તો જડી સુંગી આવે,
માટે આંહી જીવ લેવું ॥ ૩૫ ॥ ભીમ કહે જીવ જવાનો તારો, નીસ્ચે
જાણજે મનને; જે કહેવું હોય તે તું કહી લે, ઓ ઉભો તુજ તનને
॥૩૬॥ આવ્યો તારો છેવટ છેડો, મરવાનો એક પળમાં; ગદા આ-
પણી આઘી, મુકી કુસ્તાઇ કરી બળમાં ॥ ૩૭ ॥ એટલે મુકી દીધી

ગદાયો, સાંભળને તું રાય; કુસ્તાઇ કરવા તતબર થયા, તેનો કહુ મ-
હીમાય ॥ ૩૮ ॥ વળણુ ॥ મહીમા કહુ એ યુદ્ધનો, સુણજો શ્રોતાજન,
વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કોપ્યા જુગજીવન ॥ ૩૯ ॥

કડવું ૧૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ બેઉ જણાએ ગદાયો મુક્ષી
ઉભા કુસ્તાઇ કરવા; ભોંયરા વીશે બંધીજનો, લાગ્યા હરી ધ્યાન
ધરવા ॥ ૨ ॥ ઓરે પ્રભુ ભીમને બળ દેજો; દયા અમારી ધરજો;
સર્વ તણુ પુન્ય આવજો આડે, દુષ્ટ જરાસન મરજો ॥ ૩ ॥ સહીદેવ
મનમાં સમરણ કરતો, મરજો મારો તાત, બીચારા બંધનથી છુટે,
ક્ષત્રી અમારી જાત ॥ ૪ ॥ એવામાં ભીમને જરાસેન, મેઘનાદે ગડગ-
ડીયા, સામા સામી દોટ મુક્ષી, લથબથ બહાજી પડીયા ॥ ૫ ॥ ખભે
ખંભ લડાવે ચડાવે, એક એકને શીશ; ઢીચણ મારે દયા ન ધારે, નાં-
ખે કારમી ચીસ ॥ ૬ ॥ મહોતની ઘાંટી ભીડાવે આંટી, ઉંચા ને ની-
ચા થાય; પગ પાહાનીથી પૃથ્વી વીશે ખાડા પડી જાય ॥ ૭ ॥ નીચે
પડે ઉપર ચડે, ગડબડતા બેઉ જાય; બહાજે ગાજે જરા ન લાજે,
વછુટી ઉભા થાય ॥ ૮ ॥ એક એકના કાન ઝાલે, આંટી દેઇ
ગ્રહે કેશ; હાથ હાથ જીભ્યા બહાર નીકળે, દાખવે ઘણો દવેશ
॥ ૯ ॥ જરાસને વ્રકોદરને, ઘણોક દીધો માર; થયું તેટલું જોરજ
કીધું, પછી કર્યો વીચાર ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુએ મુને કહયું છે છતાં
શા સારૂ દુખ પામું; એવું જાણી ભીમે જોયું, સામળીયાના સામું.
॥ ૧૧ ॥ તવ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, ગાંડીયો મુને નડશે, જો એને સાન
નહી કરૂં તો, મુજને વળગી પડશે ॥ ૧૨ ॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી
કારજ કેવુ કીધું; ઉંચે હાથે પીંપળાનું, એકજ પાંતરૂ લીધું ॥ ૧૩ ॥
ભીમશેનને તો સાન કરીને, બે ભુજમાં ગ્રહી રાખ્યું, પીંપળા કેરૂ
પાંતરૂ તે ઉભુ ચીરી નાંખ્યું ॥ ૧૪ ॥ એટલે ભીમસેન ચેતી ગયો,
તરત બેઠો ધરણ; બળ કરીને જરાસનના; અણે ઝાલ્યા ચરણ ॥ ૧૫ ॥
ઉભો થઇને ધરણ ઢળ્યો, દારૂણ દઇવત દાખ્યો, જેવી રીતે વાંસડો
ચીરે, તેવો ચીરી નાંખ્યો ॥ ૧૬ ॥ પુર્વ પશ્ચીમ ચીતાળાં ફેંકયાં,
હરખાયો મન સાથ; અતી અહંકાર મનમાં આવ્યો, મુછે નાંખ્યો

હાથ ॥ ૧૭ ॥ કૃષ્ણ સરીખા એનાથી નાઠા, આ કોઇથી નવ હારે; આવા બળવંતા જોદ્ધાને, મુજ વીના કોણ મારે ॥ ૧૭ ॥ એવું બોલે નહી મુજ તોલે, એમ કરે મનસુબો, ચીતળીયાં ગડબડતાં આવી, ભેગાં થઇ થયો ઉભો ॥ ૧૯ ॥ જેવો હતો તેવો થયો આખો, શીવ વરદાન સાર; રાતો તાતો થઇ વ્રકોદરને દેવા માંડયો માર ॥ ૨૦ ॥ જોઇને ભીમશેન વિસ્મય પામ્યો, આ કેવી વીદ્યા ભણિયો, અરેરે મીથ્યા ફુલી ગયો હું, ગર્વજ મારો હણીયો. ॥ ૨૧ ॥ બહુ માર પડીયો જરાસન નડીયો, શરીર ધ્રૂજ્યું માર મોયું; દીનતા દેખાડી અહંકાર મુકી, પ્રભુના સામું જોયું ॥ ૨૨ ॥ ગોવીંદે જાણ્યું ગર્વ ઉતરીયો, તે પછી શું કામ કીધું; બીજી વેળા પીંપળા કેરૂં પત્ર પ્રભુએ લીધું, ॥ ૨૩ ॥ હાથમાં રાખ્યું ચીરી નાંખ્યું, પોતે શ્રી ભગવાન; આસપાસ ચીતાળીયાં મુકીને, બીજી બતાવી સાન. ॥ ૨૪ ॥ ચીતાળીયાં વચે મુઠી મુકી, સાન કરિ નંદલાલ; સમજાવ્યો કે શીવલીંગ જોઇએ, વગાડયા ગોપાળે ગાલ ॥ ૨૫ ॥ તે દેખીને ભીમસેન સમજ્યો, ધારણ પકડી ધીરી; ધરણ બેસી ચરણ ઝાલી, ફરીથી નાખ્યો ચીરી ॥ ૨૭ ॥ ઉત્તર દક્ષીણ નાંખ્યાં ચીતાળાં, બળવંતે તતખેવ; વચમાં ધુળની ઢગલી કીધી, બનાવ્યા મહાદેવ ॥ ૨૭ ॥ જળા ધારીનો આકાર કીધો; મેળવીયો ઠીક તાલ; હર હર શંભુ જે જે ભોળા, કહીને વગાડે ગાલ ॥ ૨૮ ॥ એવે ચીતાળાં આવ્યા ગરબડતાં, જ્યાં વચમાં શીવ બાણ; ત્યાંથી રોકાઇ થઇ પડયાં પોહોળાં, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥ ૨૯ ॥ એટલે જય જયકાર વરત્યો, ખુશી થયા જગદીશ; સહીદેવે આવી ત્રણે જણાને, તરત નમાવ્યું શીશ. ॥ ૩૦ ॥ ભલું કર્યું મમ પીતા માર્યો; દુષ્ટ હતો દુરમતી; આ ઘર ગામને હામ તમારા; મહારે જોઇતું નથી. ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે સઘળું પછી કેહેજો; કાહાડો કેદી લોક બાહાર; એટલે ભોંયરામાંથી કાહાડયા, તોડી બેડી તે વાર ॥ ૩૨ ॥ વીશ સહસ્ર ક્ષત્રી નંદન, પ્રભુ પડીયા પાય; ભીમે જાણ્યું મહેનત મેં કીધી, જસ કૃષ્ણ લેઇ જાય ॥ ૩૩ ॥ એમ જાણી કોપ કરીને બોલ્યો, પાછા પુરો માય; મુને કોઇ કેમ ન નમ્યા, તવ બોલ્યા જદુરાય ॥ ૩૪ ॥ જાવો જઇ સહુ ભીમને નમો, તવ સહુ લાગ્યા પાય; ભીમ કહે પુંઠળથી નમ્યા, અણુત્ર તું એ થાય ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુ કહે તમે અવળું બોલો, તે મુજને નવ ગમે; પ્રથમ છડીદારને નમી, પછી રાયને નમે. ॥ ૩૬ ॥ તે રીતી પ્રમાણે નમીયા, તેમાં શું ગયા લાજી; એવું વચ-

ન સાંભળીને, થયે વ્રકોદર રાજી ॥ ૩૭ ॥ છુટેલા સહુ રાજા બોલ્યા, અમ પર કીધી મેહેર; યજ્ઞમાં મેહેનત કરવા હાથી આવિયે તમારે ઘેર ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે કે નારે બાપુ, ઘેર તમારે પળો; પોતાના કુટુંબ પરિવાર, બાળ બચ્ચાંને મળો ॥ ૩૯ ॥ અમારા પત્રો આવે ત્યારે, આવજો અમારે ઘેર; એમ કહીને વીદાય કીધા, સઉ ગયા આનંદ ભેરે ॥ ૪૦ સહીદેવે કહયું વ્રકોદરને, મીલકત સરવ તમારી; ભીમે સામો દસ્તાવેજ લખીયો; નહી ખંડણી અમારી ॥ ૪૧ ॥ સ્વતંત્ર પણે રાજ્ય તારૂં, કરજે સહીદેવ તન; પત્ર અમારો આવે ત્યારે, આવજો અમ ભોવન ॥૪૨॥ એમ કહીને અરજુન પ્રભુ, ભીમ થયા વીદાય; આવ્યા ઇંદ્રપ્રસ્ત વીશે, માને પડયો ભીમ પાય ॥ ૪૩ ॥ કુન્તાજી કહે સાબાશ બેટા, તુને જેઇ થઇ મજ્ઞ; પ્રોઢ પ્રાક્રમ તેં તો કીધું, હવે થવાનો યજ્ઞ ॥ ૪૩ ॥ ધર્મને કહયું જાવો બેટા, તમે હસ્તીનાપુર; તેડી લાવો ભીસ્મ પીતાને, બીજા ભકત વીદુર ॥ દ્રોણ કૃપાચારને તેડી આવો, ઓરે મહારા તન; ગમે તેમ કરિ તેડી લાવો, રાજા દુરીયોધન ॥ ૪૫ ॥ ધર્મને અરજુન બેઉ જણ ચાલ્યા, ગયા હસ્તીનાપુર; રાજ્ય સભામાં આવીયા ત્યાં, બેઠા ભીસ્મ વીદુર ॥ ૪૬ ॥ ત્યાં આવી કહયું સત્ય પુરૂષોને, યજ્ઞની કરી છે પેર; સર્વ પ્રાણીને તેડાવ્યા છે, પધારો આપણે ઘેર ॥ ૪૭ ॥ એમ કહી કહયું દુરીયોધનને, પધારી દો જસ અમને; આપણે ત્યાં આવિ યજ્ઞ કરાવો, તે સહુ સોભા તમને ॥ ૪૮ ॥ આપણ કોઇ નથી છુટવાના એ દુરીયોધન રાય; કદી કાળે ડાંગે માર્યું, જળ જુદુ નહી થાય ॥૪૯॥ દુરીયોધનને છાનું માનું મામાને કહયું એમ; એ મામા આ તેડવા આવ્યા, કહો કરીશું કેમ ॥ ૫૦ ॥ પાન્ડવોએ યજ્ઞ માંડયો, તે હું સમજ્યો ઘાટ; પોતે જસ લેઇને આપણને, ઝાંખા પાડવા માટ ॥ ૫૨ ॥ મામો કહે એક ખેલ બતાવું, તે યુકતી ઉઠાવો; ત્યાં જઇને કારભારી થઇને, પઇસો પુંજી લુંટાવો ॥ ૫૨ ॥ લુટાડો ખુટાડો ખેલ કરીને, પાછી ફજેતી થાય, ફરીથી આવા યસ લેવાના, ખેલજ ભુલી જાય ॥ ૫૩ ॥ છત્રપતી કહે સાબાશ મામા, બુદ્ધીની બલીહારી; નીસચે કરીને ધર્મની પ્રત્યે, બોલીયો દુરાચારી ॥ ૫૪ ॥ આવશું અમે પધારો તમે, ન્હોતરૂં ચડાવ્યું માથે; ધર્મરાજા કહે આવજો સરવે, પુત્ર પરીવાર સાથે ॥ ૫૫ ॥ દુરીયોધન કહે વારૂ વીરા, કહી કર્યા વિદાય; એટલે સાન કરી કહયું જાવો, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૫૬ ॥ એટલે ધરમ અરજુન બેઉ, ગયા

પોતાને ઘેર; પછી દેશી દેશ પત્રો લખવા, કીધી પુરણ પેર. ॥ ૫૭ ॥ સકળ દેશમાં પત્રો લખીયા, લખ્યો દ્વારીકા માંય; બળદેવને લખ્યું કુટુંબ લેઇ, વહેલા આવજો હાંય ॥ ૫૮ ॥ સર્વ રૂશીના મહોયે લખીયા, પધારી કરો પાવન; પછી યજ્ઞનો આરંભ કીધો, પાંડવને ભોવન ॥ ૫૯ ॥ ગણીત પ્રમાણે કુંડ બનાવ્યો, ભોમી કરીને પવીત્ર; બ્રાહ્મણોના વરૂણ કીધા, આવીયા વિશ્વામીત્ર ॥ ૬૦ ॥ વશીષ્ટ ભારદ્વાજ આવ્યા, ગાંધીને એત્રી રૂશી; જેબાલીને સાન્ડીલ આવ્યા, સરવ થયા ખુશી ॥ ૬૧ ॥ મારકંડને મેધાવી આવ્યા, વચ્છસ રૂશી સંગ; નાશીકેતને એકલશ્રીંગી, મુછંગને માતંગ. ॥ ૬૨ ॥ કપીલ કેદાર મરીચચ આવ્યા, બાપી રૂશી બળ ધાતા; બકદાલવને માધ્યવી આવ્યા, શટ મૈત્રી વિરત્રાતા ॥ ૬૩ ॥ ભ્રગુરૂશીને ભાર્ગવ આવ્યા, માન્ધાતા પણ જોડે; ઇંદ્રપ્રસ્તને બહુ સોભાવ્યું, પધાર્યા લાડે કોડે. ॥ ૬૪ ॥ વળણ ॥ લાડે કોડે પધારીયા, રૂશી બ્રહ્મ કુંવાર; વલ્લભ વદે વરણવ કર્યે કેમે ન આવે પાર. ॥

કડવું ૧૯ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવ્યા રૂશી સહુ બ્રહ્મ વેત્તા, બધી પ્રજા દર્શન લ્હાવ લેતા. ॥ ૧ ॥ વરતી રહ્યો જય જયકાર, પછી આવ્યા ક્ષત્રી કુંવાર; આવ્યા યાદવ છપ્પન ક્રોડ, પ્રભુની કામની સઉ જોડ ॥ ૨ ॥ વળી પુત્ર પ્રભુના આવ્યા, માન્ય દેઇ સરવને બોલાવ્યા; આપ્યા પાન્ડવે રેહેવા મુકામ, રાજા રૂશી જાદવના ઠામ ॥ ૩ ॥ પછી આવ્યા કૌરવ લોક, તેને બોલાવ્યા પુન્ય સ્લોક, ચાલ્યું યજ્ઞ તણું ત્યાં કામ, વાગે વાજીંત્ર ઠામો ઠામ. ॥ ૪ ॥ કરે કારભાર સુંદીર શામ, વેંચી આપવા માંડયાં કામ; બેસો પાંચ ભાઇને ભૂપતી, આવો બીરાજો છત્ર પતી ॥ ૫ ॥ તવ બેઠા સહુ જન પાસે, એટલે બોલ્યા અવીનાશ; રાખી દુષ્ટની પદવી ઊંચી સોંપી દુરીયોધનને કુંચી ॥ ૬ ॥ યજ્ઞ પુરણ થઇ રહે જ્યારે તમે ઓરડા ઉઘડજો ત્યારે અઈ સોવર્ણ કટકા કરીયા, એક સો મણના માંહિ ભરિયા ॥ ૭ ॥ આવે વીપ્ર લેવાને દાન, તેને આપજો રાખી સમાન; હોય લોભાયા તેને લુટે, હાથ રાખી દેજો નવ ખુટે ॥ ૮ ॥ એવું કહીને કુંચી આપી, તવ હરખીન ગયો પાપી; મામા કુંચી કનકની

લાવ્યો, હવે જોજો ફજેતો લુટાવ્યો ॥ ૯ ॥ એવે ઘરમાં બોલ્યો ભેમ. પ્રભુ આમ કર્યું તમે કેમ; તમે શતરૂને કુંચી આપી, બધું લુટાવી દેશે પાપી ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે તમારે શી બીક, મેં તો જે કર્યું છે તે ઠીક; પછી ધર્મશું લાગ્યા ઓચરવા, તમે બેસજો યજ્ઞ કરવા ॥ ૧૧ ॥ તમે દ્રૂપતી બેસજો સંગ, મનમાંહી ધરીને ઉમંગ; એવી આજ્ઞા દીધી શામ, બેસો જોશી બતાવું કામ ॥ ૧૨ ॥ રાખવી દાન દક્ષણા હાથ, રહેવું ધર્મરાજાની સાથ, એ જે માગે તે તમારે દેવું, તેનો હીસાબ છેવટ લેવું ॥ ૧૩ ॥ પછી નીકુળને કહ્યું શામ, તમારે કરવું એ કામ; શીધા સામાન શેવક આપે. દેવરાવવું ગણીત માપે ॥ ૧૪ ॥ તેનો હીસાબ રાખજો તમો, પછી પુછી લેઇશું અમો; પછી અરજુનને કહ્યું કામ, તમે રચો સભા એક ઠામ ॥ ૧૫ ॥ શીખ્યા મેનામાં પાશે જેહ; અજમાશ કરી લ્યો તેહ; વળી સહુને દેવો આ ઉપકાર, ન ળ્ય આવે કહેણી લગાર ॥ ૧૬ ॥ યજ્ઞ પુરણ થઇ રહે જ્યારે, કામ કરવું શેદેવ તમારે; રચે અરજુનજી સભાય, તેમાં જળ થળના ખંડ થાય ॥ ૧૭ ॥ હોય જળ ત્યાં સ્થળ દેખાય, તેથી વસ્ત્ર કોઇનાં ભીંજાય; માટે બેસવું સભાને દ્વારે, સભા ભરાવા માંડે ત્યારે ॥ ૧૮ ॥ પેસે સભામા જે જે રાય, તેને અંગુઠી દોકર માંય, તેતો બાંધેલી સોત્રગુ તારે, સહુ પછાડતા મહી પધારે ॥ ૧૯ ॥ એવું સોંપીને બોલ્યા શામ, ભીમ બેસો બતાવું કામ; બોલ્યો ભીમ શુ કહો ગીરધારી, તમો અમ ઘરના કારભારી ॥ ૨૦ ॥ ત્યારે બોલ્યા શ્રી જુગદીશ, રેહેવાદો ચઢતી હોય રીસ; ભીમ કહે બતાવો શામ, કહ્યું કૃષ્ણે તમોને બે કામ. ॥ ૨૧ ॥ આખા નગ્ર તણી બીક હરવી, રાતે તમારે ચોકી કરવી; બીજું કરી શકે નહી કોઈ, દહાડે કરવી તમારે રસોઇ. ॥ ૨૨ ॥ ભીમ બોલીયો તેણીવાર, ઠીક કામ દીધાં મોરાર, કર્યો રાતે પેરા ભરનારો, બનાવ્યો દીવશે ભઠીઆરો ॥ ૨૩ ॥ ઉપમાનું કામ દીધું, વારૂ તમો એ શું કામ લીધું; બોલ્યાં કુન્તાજી મુખ એમ, રડયા એમને કહેવાય કેમ. ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કહે શું નવરા ફરશે, કરે કામ કોને પાડ કરશે; ગમે તેટલા એ છોગાળા, પણ આપણા નરના સાળા ॥ ૨૫ ॥ બોલ્યા પ્રભુ વધારે શું કહો છો, બતાવો કામ મને શું દોછો; ભીમ કહે માનીશું પાડ, તમે ઉપાડજો એંઠવાડ. ॥ ૨૬ ॥ જઇ ઉકરડે નાંખી આવો, એટલે મુજ સરખા થાવો, પ્રભુ કહે કબુલ છે મ્હારે, એક માફી માગું અત્યારે ॥ ૨૭ ॥ બીજી વરણ

નો નહી કાહાડું, એકલા વિપ્રોનો ઉપાડું, ભીમે કહ્યું ભલે માહારા જ, કરજો વીપ્રનું પણ કાજ ॥ ૨૮ ॥ તવ કૃષ્ણે કર્યું કબુલ, મ્હારે આવ્યું કામ અમુલ્ય; પછી યજ્ઞ ચાલ્યો રૂડી રીતે, કરે કામ સોંપેલાં પ્રીતે ॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥ પ્રીતે કામ કરે સહુ, સાંભળજો શ્રોતાય, વલ્લભ વદે શ્રદ્ધા થકી, યજ્ઞ તણું ફળ થાય ॥

કડવું ૨૦ રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશમ પાયે વચનરે; સાંભળજે તું, પરીક્ષત રાયના તનરે ॥ ૧ ॥ બ્રાહ્મણોયે યજ્ઞ કર્યો છે આરંભરે; ચારે પાસે, રોપ્યા છે કદળી સ્થંભરે ॥ ૨ ॥ આસો પાલવ, તોરણીયા ઘેર ઘેરરે આનંદ ઓછવ, થયા કરે ઠેર ઠેરરે ॥ ૩ ॥ વાગે વાજાં, વાજીંતરો અપરંમપારરે, ગુણીયલ ગીતાં ગાય છે સકળ નારરે ॥ ૪ ॥ યજ્ઞ કરવા, બેઠા ધરમને દ્રુપતીરે; જોઇ જોઈ હરખે છે કુન્તા સતીરે ॥ ૫ ॥ કામધેનુનું, થાય છે શુભ પુરનરે, સૌ કાર્યમાં, અધીષ્ટાતા જુગજીવન રે ॥ ૬ ॥ બ્રાહ્મણો તો વદે છે વેદ ઉચ્ચારરે, તે વાણીનો પામર ન પામે પારરે ॥ ૭ ॥ જ્યાં જ્યાં ઘટે, ત્યાં વેદ મંત્ર ભણાયરે; જવ તલને ઘી, અગ્ની વીશે હોમાયરે ॥ ૮ ॥ સરવા ભરી, ભરીને કરતા હોમરે; તે યજ્ઞની ધ્રુમ ચઢે છે વ્યોમરે ॥ ૯ ॥ તેને વડે શહુ દેવ ત્રપ્રી થાયરે, છલ્લો હોમ તે; સૌ વીપ્ર મંત્રે હોમાયરે ॥ ૧૦ ॥ હોમ કર્યોને, વરત્યો જય જયકારરે, જે જે રણછોડ, બોલે શહુ નર નારરે ॥૧૧॥ યજ્ઞકરી ઉઠયાં ધરમને દ્રુપતિરે; જૈને નમ્યા જ્યાં વ્રધ કુન્તા શતીરે ॥૧૨॥ પુર્વ શભામાં; બેઠા છે ભીસ્મ પીતાયરે; તેને જઇને ધરમ પડીયા પાયરે ॥ ૧૩ ॥ બીજા બેઠા, વીદુરને દ્રોણાચારરે; તે સરવેને કીધો નમસ્કાર રે ॥ ૧૪ ॥ સરવે જને, દીધો છે આશીરવાદરે; જય જયકાર થઇ રહ્યા વાજીંત્ર નાદરે ॥૧૫॥ પછી પોતે, બોલીયાં કુન્તા માયરે; પતીગતી પામ્યા તે શાથી જણાયરે ॥ ૧૬ ॥ એવું સુણી, બોલ્યા જુગજીવનરે, હજીતો સઉ પ્રાણી કરે ભોજનરે ॥ ૧૭ ॥ પસુ પક્ષી, મનુષ વીગેરે પ્રાણીરે, ભુખ્યું રેહેવું, જોઈએ નહી કોઇ જાણીરે ॥ ૧૮ ॥ નગ્ર ફરતું પા જોજન લગી કોયરે, સઉ થાય ત્રપ્રી, તો યજ્ઞ પુરણ હોયરે ॥ ૧૯ ॥ તવ વ્રકોદર, નગ્ર વિશે કહી વળીયોરે; પછી ગામની, બારણે કેહેવા પળીયોરે ॥ ૨૦ ॥ ધાંટો કહાડી, બધે વધો ભીમ વાણેરે; જમવા

નારે તેને ઘરમની આણુરે ॥ ૨૧ ॥ રસોઇ કરીને, ઢાંકી મુકી છે ભેમરે; તે જમવાને, થયો સઉ પ્રાણીને પ્રેમરે ॥ ૨૨ ॥ નાહિ ધોઇને, સ્વચ્છ થઇ ભીમ ફરનોરે; સરવે જનને જમાડવા પેર કરનોરે ॥ ૨૨ ॥ એક લક્ષ યોધ્ધા રાખ્યા પીરશવા માટરે; જાતીયે જાતી, બેઠા જુજવે ઘાટરે ॥ ૨૩ ॥ રાજા રૂશી, રહીયત વરણ પ્રમાણેરે, મુળ કુળ ધર્મ, સાચવી બેઠા તે ટાણેરે ॥ ૨૪ ॥ પીરશણીયાને પાન્ડવ વળા રણછોડરે, તે વીના સઉ, બેઠા ધરી મન કોડરે ॥ ૨૫ ॥ આપી આગના, પીરસવાની તે વારરે. જળ ભરાવ્યાં કૃષ્ણની કૌરવોની નારરે ॥ ॥ વળણા જળ ભરાવ્યાં નારીએ, પીરશણ ત્યારી થાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણીવદે ભોજન તણી ઉપમાય.

કડવું ૨૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજન સંભળાવું, શભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પુરણ પ્રેમે કાઢયાં પીરસણાં શાક ભાજીને અથાણું; અનેક પ્રકારે પકવાન કીધાં; થોડું થોડું વખાણું ॥ ૨ ॥ બરફી પેંડા ને જલેબી, ઘારી ઘેબર તાજાં; શાકરીયાં ચણા સુતરફેણી, લોખડશીને ખાજાં ॥ ૩ ॥ મોતીચુર ને મગજ મગદળ, મરકી આડા આંક; મુકતીને વલીઆરી દાણા, હલવો કોપરપાક ॥ ૪ ॥ કલશી શાલ ગુંદરપાક જે; બદામ પાક પખાર, મસુરપાક માવો મુરબ્બો પરસુરી કંસાર ॥ ૫ ॥ માલપુડા શીરો ને શેવો, દઇથરાથી વળે ઠંડ; ચુરમુ ખારી પુરી દુધપાક, બાસુદી શીખંડ. ॥ ૬ ॥ વેડમી મલાઇ શેવ ગાંઠીઆ, સંજેરી દાડમ પાક; કોળુ રવૈયાં મુળા મોઘરા; વાલોળ ને વંતાક ॥ ૭ ॥ તાંજરજો મેથીના ભાજી; પુંવાડ ને પુરણ; લુણી કોથમી પુદનો વરીડાં, સવાને સુરણ ॥ ૮ ॥ પંચામ્રત પપનશ ચીલ ચણીયા, જળથારૂ દુધેલી, ખાંડણી ગળજીભી પનુ ફટોળાં, વરસા દોડી મેહેલી ॥ ૯ ॥ કંજરી કુબી રતાળુ અળવી, કાવડીને કંકોડાં; કારેલાં બટાટા તુરીયાં, ગવારફળી ગીલોડાં. ॥ ૧૦ ॥ તડબુચાંને ટેટી પાપડી, પરવરને પડાળી, વાડ કરેલાં ગવાર વાંકડીયો, ભાંડા ભુરૂ કોળું ॥ ૧૧ ॥ દુધફળા કાકમડાં, સાંગળી શારી શીંગ, ચોળા ફળીને ચીભડાં તે, વઘાર મધે હીંગ ॥ ૧૨ ॥ મીઠાં લીંબુ ખાટાં લીંબુ, વાલ વટાણા ચણા, ગલકાં કુશમાન્ડ લીલવા મહી,

મરી મશાલા ઘણા ॥ ૧૩ ॥ ખીરાં વડીયોને કાળંગડાં, ટીમરૂ ગાજર ગળીયાં, શકરીયાં સુનેરી કેળાં, કાચા તેલમાં તળીયાં ॥ ૧૪ ॥ લીલી ખારેકને ચારોળી, કરમડા કનસ; અંજીર અનુસરામફળ છે, બોર ફાલસાં ફનસ ॥ ૧૫ ॥ પાપડને પરદેશી શીંગો, અખોડને અનાર; ગોળ ગલેફાં ગુદાં રેવડી, સાત જાત વઘાર ॥ ૧૬ ॥ જમરૂખ જામફળ પારસ જાંબુ, મઠીયા માખણ બીલી; આરીયા આમલી અળદર આદુ, કદળી કેરી ઢીલી ॥ ૧૭ ॥ રાજેરી કેળાં ફુટ બીજોરાં, ફાફડાં વડાં કચોળી; લોચા લાવશી બદામ બપાયા, પુસ્તાં પુરણપોળી ॥ ૧૮ ॥ લીલાં શ્રીફળ લવીંગ લીમચ્યાં, ખીર ખાંડ ફુલવડી; ખજુર ખરસવાં ખુમચ્યાં ઓળુ, છુટી દાળને કઢી ॥ ૧૯ ॥ પોઈનાં પાનાંને પતાસાં, ગળકેરી ગરમાણું, રાઇતી કેરીને રાજગરી, ગરમર હોડવાનું અથાણું ॥ ૨૦ ॥ સકરપારા શેતુર ઉમૈડાં, નારંગી રાણ શીંગોડાં, કુંકણી કેળાં કાજુકળીયા, કમરખ થોડાં થોડા ॥ ૨૧ ॥ ચોટાયા લાડુ ચીકણ મીઠાં, દ્રાખ ચણીબોર ચીરી, સફરજન દાઢમ દહીવડા, ભજીયાં મરચાં ચીરી ॥ ૨૨ ॥ નીકલાં જાયફળ કાયફળ કોપરાં, સરસા શેરડી સારિ; ફીલાવર કોબીલ આબુવા, ખસ ખસ ઘીના ધારી ॥ ૧૩ ॥ દુધ કઢેલું ગુંદવડા આળુ; સુખડી ગલપાપડી, ખારી ભાજી ખમણ ઢોકળાં, ચુરમાની થાપડી ॥ ૨૪ ॥ રોટલી રોઇતા રાઇતી કેરી, પીંપળ કેળાં કાતરી; જીરા કેરી ગોળચી મોળી, આંબળા ચીર પાતળી ॥ ૨૫ ॥ કેડાનાં ફુલ કેરાં કાચલી, કણસાઇ કેરી કળી; ખારીયાં મરાયાં બીરંજ તેમાં, તજ જાવંત્રી ભળી ॥ ૨૬ ॥ દોડકાં ટીડોળા કીલ કંટોળાં, મોઘરી મોરસ ભાજી; આદામુળી અળદર મુળી; વાંસની ગાંઠયો તાજી ॥ ૨૭ ॥ પતરવેલીયા મીઠાં ઘુઘરા, ઢોકળા ઘોળી જાત; સેફટાશાગો ઓરમુઇહડા ઘેંશ કમોદનો ભાત ॥ ૨૯ ॥ મીઠો મડો મીઠો લીમડો, ડોડી ડોડાં ઓર; બફાણા કેરી કોરી કસ્તુરી, કોહી રોટલી ઢોર ॥ ૨૯ ॥ રોટલા ઢેબરા ભાત કેશરી, એવું રહ્યું રહ્યું બહુ બાકી, ઝાઝો વીસ્તાર જો કહીયે તો, વખત વીતે આખી ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ વેળા વહી જાયે ઘણી, માટે જુજ વીસ્તાર; વ્યાસ વલ્લભે વાણી વદે, થોડો થોડો સાર ॥ ૩૧ ॥

કડવું ૨૨ રાગ ધનાશ્રી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-

જને સંભળાવું; સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુંદીર પ્રામગ્રી પીરસાણી, જમવા આગના દીધી, જેમ જેમ માગ્યું તેમ તેમ પીરસ્યું સૌની ત્રપ્તી કીધી ॥ ૨ ॥ જય જયકાર કરી સહુ ઉઠયા, તવ દીધા મુખવાસ; પછી ઘરનાંયે ભોજન કીધું, પીરસણીઆ જમ્યા દાસ ॥ ૩ ॥ કોઇ પ્રાણી ભુખ્યું નવ રહ્યું, કૃષ્ણ પ્રભુ કામ કાહાડયું; બ્રાહ્મણનું જે એઠું ચડેલું, તે પ્રભુએ ઉપાડયું ॥ ૪ ॥ ઉપરણામાં ગાંસડી બાંધી, ઉકરડે નાંખી આવે; ભીમસેન જોઇ મુછયો મરડે, હશીને ડોકુ ધુણાવે ॥ ૫ ॥ પ્રભુ કહે શું હાંસી કરો છો, કામ ભલું તમે કહ્યું એંઠવાડના રેલા ઉતરીયા, પાતક ઉતરી ગયું ॥ ૬ ॥ લક્ષ ચોરાસી જાય છે નાસી, કારજ આ અમુલ્ય; વ્રકોદર તમે રૂદે લખજો, કોઇ નહી બ્રાહ્મણ તુલ્ય ॥ ૭ ॥ એમ અતી ઉપદેશ કરીને, સ્નાન કર્યું ભગવાન, વસ્ત્ર પેહેરીને સહુને કહ્યું, થાવો સહુ સાવધાન ॥ ૮ ॥ કુન્તાજી કહે કેમ મહારાજા, સંસય મહારો સમાવો; મુજ પતી શુભ ગતી પામ્યા, તે શીદ્ધતા બતાવો. ॥ ૯ ॥ તવ પ્રભુ કહે નરનારી સઉ, ઘરનાં તતપર થઇયે; વાજતે ગાજતે પારખુ જોવા, ચાલો ઉકરડે જૈયે ॥ ૧૦ ॥ ત્યાં જઇને એક બાજઠ ઢાળો, ગ્રત દીપક ત્યાં કરાવો, વીષ્ણુ દેવને મુકવાને, પંચ જન શંખજ ધરવો ॥ ૧૧ ॥ ઊભા ઊભાં હરી ભજન કરવું, પાન્ડુનું પાપ નીસ્તરશે; નજરે જોઇશું ને આકાશમાંથી, નોળીયો એક ઉતરશે ॥ ૧૨ ॥ તે આવી એંઠામાં આળોટે, તે નજરે દેખાશે, અડધી કાયા કનકનીને, અડધી રૂપાની થશે ॥ ૧૩ ॥ એટલે પંચજન શંખ એને, આપે શબ્દજ કરશે; જય જય જય જય ઉચ્ચાર થાશે, તવ પાન્ડુરાય તરશે ॥ ૧૪ ॥ એ શીદ્ધતા જોવાના તમારે, એવું કહ્યું ઘનશામ; સઉ સામગ્રી લઇને ચાલ્યા ઊકરડે તમામ ॥ ૧૫ ॥ આવી ઊભાં બાજઠ મુકયો, દીપક કીધો એવ; પ્રભુએ પંચજન શંખ મુકયો, પધરાવ્યા વીષ્ણુ દેવ ॥ ૧૬ ॥ સર્વ ઊભાં રહી ભજન કરતા, ધરતા હરીનું ધ્યાન; એક ગ્રહ ચીત્ત ઇશ્વરે જપે; સમીપ શ્રી ભગવાન ॥ ૧૭ ॥ એવે આકાશ મારગે આવ્યો; નોળીયો એંઠા માય, આળોટયો પણ સોના રૂપાની, કાયા એની નવ થાય. ॥ ૧૮ ॥ કુન્તાએ કહયું કેમ પ્રભુજી; કનક કાયા નવ હોય; કૃષ્ણે કહયું કોહોના કોહો પણ; ભુખ્યું રહયું છે કોય ॥ ૧૯ ॥ તવ કુન્તાયે કહયું સેવકને, સઉ સ્થળ વદે વાણ; ભુખ્યું હોય ને જમવા ન

આવે, તેને પ્રભુની આણ ॥ ૨૦ ॥ એટલે શેવક દો દશ છુટયા, ગાંમમાં ને ગામ બ્હાર; શોગન દે છે ફરી ફરીને મુખ કરે પોકાર ॥ ૨૧॥ તે સમે નગ્રની બહાર બેઠોછે; નિચ જાતી અનામીક, આંખે આંધળો તેથી એને અડી પડયાની બીક ॥ ૨૨ ॥ વળી ચોકી વ્રકોદરની. તે ગઇ છે બીક પેશી; તે માટે એકાન્ત ખેતરમાં, ભુખ્યો રહયો છે બેશી ॥ ૨૩ ॥ એકતારો તંબુરો લઇને, કર્યા કરે ભજન, તે જોઇને શેવકો આવ્યા, મુખ વધા વચન ॥ ૨૪॥ ભુખ્યો કે જમીને બેઠો, સાચુ કહે સુરદાસ; ભક્ત અનામીક એવું બોલ્યો, ત્રણ દનનો અપવાસ ॥ ૨૫ ॥ ભીમના ભયથી બેશી રહયો છું, હું તો છું નીચજાત; એટલે અભડાને એક દાસે, ઝાલ્યો એનો હાથ ॥ ૨૬ ॥ દોરીને ઉકરડે લાવ્યા, બોલ્યા શ્રી ભગવાન; દ્રૂપતી સતી અભડાઇ પીરસો, પછી કરજો સ્નાન ॥ ૨૭ ॥ સીપચને તવ દ્રૂપતીયે બાજઠ પર બેસાડયો, થાળ લાવી મોહો આગળ મુશ્રી ત્રમ કરિ જમાડયો ॥ ૨૮ ॥ ત્રણ દીવશનો ભુખ્યો માટે, પી ગયો ભેગુ ચોળી; જુદા જુદા સ્વાદ ન જોયા, વીચાર્યું દ્રૂપતી ભોળી ॥ ૨૯ ॥ આ નીચ જાતી શું જમી જાણે, સંખ્યા મનમાં લાવી; પછી સ્નાન કરિને પોતે, જોવાને સારૂ આવી ॥ ૩૦ ॥ એવે કાયા થૈ સોના રૂપાની, નોળીથાની તે વાર; પણ શંખે શબ્દ નવ કીધો, બોલ્યા જુગદાધાર ॥ ૩૧ ॥ હવે સઊ જીવ ત્રપ્તી થયા; ભુખ્યું નથી જન કોય; તેનો લીધે નોળીઆની કાયા બેરંગી હોય ॥ ૩૨ ॥ કોઇ ભુખ્યું રહેવું નવ જોઇએ, આ યજ્ઞની એ રીત, પણ શંખ શબ્દ થયો નહી તે, કોઇ મન ઉચીત ॥ ૩૩ ॥ જેવું હોય તેવું સઊ કહેજો ભગવતના ભય લાવી, દ્રૂપતિ કહે મહારા મનમાં આટલી સંખ્યા આવિ ॥ ૩૪ ॥ આ અનામીકે ભેગું ચોળ્યું, જમ્યો મુંઢ પ્રમાણે. તેથી મુજ મનમાં એમ આવ્યું, નીચ જમી શું જાણે ॥ ૪૫ ૪ પ્રભુએ કહયું એ પાપ મોહોટું, જમ્યા થી જાણ્યો નીચ; પણ મુજ ભક્તી કરે તે ઉંચો, બાકી નીચનો નીચ ॥ ૩૬ ॥ બાજઠ ઉપર વિષ્ણુને; નમી કરો પરીતાપ, ભુલ્રી ચુકી તે સંખ્ત્રા આણી, કાન ગ્રહી માફી માફ ॥ ૩૭ ॥ ઉંચ થઈ મુજને નવ ભજે ચાન્ડાળ સરખો તેહ; નીચ; નીચ થઇ મુજને ભજે તે; જાણું મ્હારી દેહ ॥ ૩૮ ॥ એવાં પ્રભુનાં વચન સુણી, બોલીયા ધરમરાય; ઓ માહારાજા સંદેહ પડીયો; પ્રશ્ન પુછુ પડી પાય ॥ ૩૯ ॥ તમે કહ્યું નીચ મુજને ભજે, તેતો મહારી દેહી, તો એને અડતાં બાધ શાનો,

જમીયે જોડે લેઇ ॥ ૪૦ ॥ કૃષ્ણે કહયું સમજ્યા વીના, સંદેહ ધરીયો છેક; એડયે જમ્યે વરણાત્યમ ટુટે, એતો અવીવેક ॥ ૪૧ ॥ વીવેક વડે વીશ્વ વીશે, વીવેકથી વહેવાર, વિવેકને કોઇ માને નહી તો, સઉ થાય એકાકાર ॥ ૪૨ ॥ એક થયું તો કાંઇ ન રહ્યું, પ્રેમદા ને મા સરખી; સરખા માને તો તે પ્રાણી, પશુ લેવો પરખી ॥ ૪૩ ॥ કુતરાં બીલાડાંને ગધેડાં, માથી માંડે સંસાર; વીવેક કયાં છે એ જાતીમાં. તેવા મનુશ અવતાર ॥ ૪૪ ॥ અવીવેકી એકજ માને, તે જીવ પશુ તુલ્ય, હરામખોરો જાણી જોઇને વિવેકમાં કરે ભુલ ॥ ૪૫ ॥ ઓરે યુધીષ્ટર માહારા કેહેવાનો, સમજી લયો ભાવાર્થ; તે સમજ્યા વણ શબ્દ ઝાલ્યો; તો બધું ડાહાપણ વ્યર્થ ॥ ૪૬ ॥ મેં કહયું મુજને જે ભજે તે, જાણુ મારો દેહ; તો મુજને ભજનારો કીયો,- પ્રથમ સમજો તેહ ॥ ૪૭ ॥ માયાના પંચ ભુત છે ને, તે પંચભુતની કાય; માયા તેતો ચૈતન્ય નથી; જડવસ્તુ કહેવાય ॥ ૪૮ ॥ તે જડ કેમ કરીને ભજે; તેનો કરો વિચાર, ચેતન્ન આત્મા મુને ભજે છે, ઓ કુન્તી કુમાર ॥ ૪૯ ॥ ભજે તે આત્મા દેહ મહારો, તેને અડો સુખ રૂપે; તે નથી અડવા જેવી વસ્તુ, કહયું વઇકુંઠ ભુપે ॥ ૫૦ ॥ કાયા તો માયાની બનેલી, તે જોડ મુને ન ભજે; ડાહયો જન આત્માને માને, માયાની કાયા તજે ॥ ૫૧ ॥ માટે એ અનામીકની કાયા, તેને અડે અતી દોશ; ગમે તેવો ભકત હોયે પણ, પાળવો એટલો છોશ ॥ ૫૨ ॥ અનામીકના ચુલાનો અગની, લેઇને રસોઈ થાય; ચુલો ધોયો ધાયો હોયે પણ, તે પર નવ રંધાય ॥ ૫૩ ॥ અગની રૂપી આત્મા જાણો, ચુલા રૂપી દેહ, નાચ યોનીથી પ્રગટ થયેલી, અસુધ માનવી એહ. ॥ ૫૪ ॥ કદી કહેશો કે આત્માને સમજી, કરીયે તેનો સંગ; તેવી તમારી સંકા હોયે તો, તે પણ કરૂં ભંગ ॥ ૫૫ ॥ ચુલામાં એગની દેખીને રાંધવા કરો ઇચ્છાય; પણ તે ચુલો નીચનો માટે, તે પર નવ રંધાય ॥ ૫૬ ॥ ચુલાથી અગની જુદો પડે, તે અગની આવે કામે; ચુલા સહીત અગની નહી પાવન, બોલ્યા સુંદીર શામ ॥ ૫૭ ॥ ભજે તે દેહ મહારો કહયો, પણ તે મુજ દેહ કયારે; કાયા રૂપી ચુલો તજે, અગની આવે ખપ ત્યારે ॥ ૫૮ ॥ એ રીતે કાયા તજ્યા પછી, આતમા મારો દેહ, ખોળીયું બદલાયા વણ માને, પાપી પ્રાણી તેહ ॥ ૫૯ ॥ ઉંચ જને નીચને નવ નમવું, નમે નીચો દેહ થાય, નીચ-યોનીનો નીચને નમાવે, સત વરસ નરકમાં જાય ॥ ૬૦ ॥ નિચ ગધેડી નાહ્ય

ગંગામાં ભસ્મમાં બોળે કાય, ઓખર ન કરે રહે ચોખ્ખી, પણુ તે નવ પુંજાય ॥ ૬૧ ॥ ગંદી રહે ને ચાટયો ચાટે, એખર કરે ગાય; પણુ તે યોની ઉત્તમ માટે, તેનું પુજન થાય ॥ ૬૩ ॥ આ દ્રષ્ટાન્તનું સીદ્ધાન્ત એ છે, સાંભળો ધરમરાય; નીચ દેહીની ઉંચ કૃતીથી, કદી ન પડશું પાય ॥ ૬૩॥ ઉંચ દેહીનાં કરમ નીચાં, ગુપ્ત પણે કદી હોય; ત્યાં લગી તેને નમવું ઘટે, સત્ય ગણો સહુ કોઇ ॥ ૬૪ ॥ આકડાનું દુધ ઉજવળ દીસે, પણ પીધે પ્રાણુ જાય, ઘેનુનુ દુધ સામળુ હોય, પણુ પીધે સુખ થાય ॥૬૫॥ આ દ્રાષ્ટન્તનું સીદ્ધાન્ત સુણો, વીપ્ર વીના અન્ય કોય; આચાર પાળે ઉંચ તણો પણુ, તે દેહ ઉંચો ન હોય ॥ ૬૬ ॥ વળી આગળ ઉપદેશ કરશું; એરે ધરમ રાય; ક્ષ્રુપતી વીષ્ણુ ને નમી, માગી બહુ ક્ષમાય ॥ ૬૭ ॥ વળણુ ॥ ક્ષમા માગી ક્ષ્રુપતી, તવ થયો શંખનાદ; પાન્ડુરાય વલ્લભ વદે, સ્વર્ગ ગયા નીરવાદ.

કડવું ૨૭ રાગ સામેરીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જય જય શબ્દ શંખનો થયો, પાન્ડુ થયા સુરવાસી; વાજતે ગાજતે ઘેર આવી, બોલ્યા શ્રી અવીનાશી ॥ ૩ ॥ એ દુરીયોધન ઓરડે જાવો, આવે વિપ્ર સંતાન; તેઓને વિવેક, પ્રમાણે કરો કનકનું દાન ॥ ૩ ॥ તવ દુરીયોધન ઓરડે ગયો, મામાને રાખ્યા સાથ; ચાલો મામા લુંટાવી દઇયે, કુંચી આવી છે હાથ ॥ ૪ ॥ એમ કહી બેઉ ઓરડે ગયા, વીપ્ર સ્થળે ભીમ બળીયો, મ્હારાજે દાન લેવા જાવો, સરવેને કહી વળીયો ॥ ૫ ॥ એટલે ગયા દાન લેવા, સઘળા બ્રાહ્મણે લોક; દુરીયોધને ઓરડો ઉઘાડયો, ત્યાં થઇ ભીડ અથોક ॥ ૬ ॥ લુટાડવાને ખુટાડવા ત્યાં, પ્રેમ પાપીને વ્યાપે; શેર સોનું જે બ્રાહ્મણુ માગે, તેને બે મણુ આપે ॥ ૭ ॥ તાંબા કુડીયો ભરીને નાંખે, વિપ્રથી ન ઉંચકાય; એ રીતે આપે છે પાપી, ખુટાડવા ઇચ્છાય ॥ ૭ ॥ પણુ એને હાથે પદમ છે તે, આપેથી બમણું વધે, ઓરડામાં એક ખુણે હતું, તે વધી ફેલાયું બધે ॥ ૮ ॥ જેમ જેમ આપે તેમ તેમ વધે, જુએ અંધ કુંવાર; ઓરડા માંહેથી ઉભરાઇને, સુવર્ણ આવ્યું

બ્હાર ॥ ૯ ॥ દુરીયોધન કહે આશું મામા, વિસ્મય થયો પાપી, પામો અપાવે ચોઘણું ચોગણું, દે વિપ્રોને આપી ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ પાપીને તાન ભરાયું, લ્યો રે લ્યો એમ ભાંખે, બ્રાહ્મણથી લેઇ શકાય નહી, કુડીયો ભરીને નાંખે ॥ ૧૧ ॥ જેમજ આપે તેમજ વધે, પદમ તણે પર તાપ, છેવટ બ્રાહ્મણ લેઇને થાકયા, આપીને થાકયો આપ ॥ ૧૨ ॥ દુરીયોધન કહે મામા હવે, કોઇ નથી લેનારઃ ઘટયું નહીને વધ્યું તેનો શો કરીએ વીચાર ॥ ૧૩ ॥ મામો કહે હું તો સમજ્યો, મ્હેનત પડી છુટી, કહો ના કહો પણ કસ્ણ કાળીયે, ઘાલેલી જડી બુટી ॥ ૧૪ ॥ એવામાં ત્યાં ભીમ આવ્યો, બોલ્યો અંધ કુંવાર; તમે તમારૂં સંભાળો હવે, વીપ્ર નથી લેનાર ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને ઓરડો સોંપ્યો, ભીમશેન વીસ્મે થાય; આટલું બધું સોવૃણ વધ્યું, આ તે શું કહેવાય. ॥ ૧૬ ॥ એવામાં શ્રીક્રસ્ણ આવ્યા, ભીમ વદયો વચન; થોડું આપતાં ઘણું વધ્યું, ઓરે જુગજીવન ॥ ૧૭ ॥ સમજીને તમે પાપીને સોંપ્યું, ઓરે દીનાનાથ; પ્રભુ કહે દુરીયોધનને પદમ જમણે હાથ ॥ ૧૮ ॥ હાથેળીમાં પદમ છે ને, ઉપર જમનો વાસ; પદમની વાત તે જાણતો નથી, બોલ્યા શ્રી અવીનાશ ॥ ૧૯ ॥ જો વારતા એ જાણતો હોય તો; દે ધરમમાંથી દાન;આપે તેથી બમણું વધે,વળી રીઝે ભગવાન ॥૨૦॥ પણ ભુજ ઉપર જમ બેઠા છે, તેથી ન શકે આપી;પર ઘેર ખુટાડવાને આપ્યું, પોતે તો પાપીનો પાપી ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે શાબાશ પ્રભુજી સહુ ભેદ જાણો તમો, કુંચી સોંપી તમો તે વેળા, હતા અધીરા અમો ॥૨૨॥ એમ કહી ઓરડો અડકાવ્યો, વરત્યો જય જયકાર;અતીઆશીરવાદ વીપ્રનો મળીયો, કુન્તાસુતને સાર ॥૨૩॥ પછી પ્રભુએ આગ્ના કીધી, ઓરે અરજુન ભુપ,જાઓ જઇને સભા રચો, થાય સહુ તદરૂપ ॥૨૪॥ તવ અરજુને બહોળી જગોમાં, બનાવી મંત્રજ ભણી, જળ ત્યાં સ્થળ ને સ્થળ ત્યાં જળ છે; કીધી કારીગરી ઘણી ॥૨૫॥ બારણું ત્યાં ભીંત ભીંત ત્યાં બારણું, અવળું અતી દેખાય; સભા કને એક મહેલ છે લાંબો, નારીયો બેસે ત્યાંય ॥૨૬॥ શુભ શોભાની સભા બનાવી,ગયો પ્રભુની પાસ; એટલે પ્રભુએ ખબર દેવા, મોકલીયા ચાર દાસ ॥ ૨૭॥ સઉ ક્ષત્રીને ખબર આપી, પધારો સભા માંય; એટલે સરવે ક્ષત્રી લોકો સભામાં ચાલ્યા ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ શેદેવ બેઠા સભાને દ્વાર, અંગુઠી સકુને દેછે; જાગ પછાડતાં જ્યાં જળ આવે, વસ્ત્ર ત્યાં ઉચાં લે છે ॥૨૯॥

જે જેને આસન પર બેસે, જેમ જેમ આવે રાય; તેમ સભા મ્હોટી બને છે, સહુ જોઇ ખુશી થયા. ॥ ૩૦ ॥ સરવે રાજા આવીને બેઠા, મ્હેલ ઝરૂખો જ્યાંય; પ્રભુ કેરી કઉરવ કેરી, નારીયો બેઠિ ત્યાંય ॥૩૧॥ વચમાં બેઠી દ્રૂપતી સતી, ભાણુમતી ડાબે હાથ; જમણે પાસે રૂક્ષ્મણીજી, વળી બીજી સહુ સાથ. ॥ ૩૨ ॥ બેઠી જુએ સભાની શોભા સાંભળને રાજન, સર્વેના પછી આવવા લાગ્યા, કઉરવ દુરયોધન, ॥ ૩૩ ॥ મારગ આવતાં ઉંચી કીધી, દ્રષ્ટિ દુરીયોધન; બેઠેલી દ્રૂપતીને જોઇ, બોલ્યો મુખ વચન. ॥ ૩૪ ॥ જુઓ મામા દ્રૂપતી શોભે વિજળી ચમકે તેવી; એની જોડે મ્હારી રાણી, દિસે ભુતડી જેવી, ॥૩૫॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, નજરે જોતા જાય; જોશીયે જાણ્યું કામી આવ્યો ઉઠી ગયા તવ ત્યાંય. ॥ ૩૬ ॥ અંગુઠીયો લેઇ ચાલ્યા ગયા, આવ્યો દુરીયોધન; સભાના દરવાજામાં પેઠો, ઝરૂખામાં લોચન ॥ ૩૭ ॥ સભામાં પહેલો ખંડ આવ્યો, સ્થળનો જળ દેખાય; દુષ્ટે લુગડાં ઉચાં લીધાં, મનમાં હસ્યા સૌ રાય. ॥ ૩૮ ॥ એવે સ્થળ જળ કરૂ આવ્યું, તેમાં પોતે પડીયાં; સ્થળ જાણીને વસ્ત્રો મુકયાં, પાણીમાં પલળીયાં. ॥ ૩૯ ॥ એટલે હશી સકળ સભા; નજરે જોયું ભાળી દ્રૂપતી કહે રૂક્ષમણીજી, લ્યો તમે મારી તાળી. ॥ ૪૦ ॥ છત્રપતીની શી હોંશીઆરી, ચાતુર નર છે કેવા; હું જાણુતીતી ચકોર છે પણ અંધ તણા અંધ જેવા, ॥ ૪૧ ॥ દુષ્ટે કાને સાંભળ્યુંને, પાછો નિકળ્યો બ્હાર રૂપાળી છાકમાં છકી છે; ચોહું તમાચા ચાર. ॥ ૪૨ ॥ મામો કહે મુકીશ નહી બાકી, થનારૂં હોય તે થાય, એટલે બમણું તાન ભરાયું, મેહેલમાં પેસવા જાય, ॥ ૪૩ ॥ એવામાં ફરતો ફરતો ત્યાં, આવી પડીયો ભેમ; મામે કહ્યું વ્રકોદર આવ્યો, ચાલો આવ્યાતા એમ. ॥ ૪૪ ॥ તવ દુરીયોધન પાછો વળીયો, સમજી સભામાં પેઠો; ક્રોધમાં રાતો તાતો થયેલો જઇ આસન પર બેઠો. ॥૪૫॥ સકળ સભા ભરાઇ ચુકી, આવીયા ધરમરાય; પુજાપાની થાળ છે કરમાં જુએ સર્વ સભાય, ॥ ૪૬ ॥ યુધીષ્ટર કહે સરવે રાજા, બોલજો સત્ય વચન; આપણી સભામાંપ્રથમપહેલું કોનું કરૂ પુજન. ॥ ૪૭ ॥ સૌ સભા કહે કૃષ્ણજી કેરૂં તવ બોલ્યો શીશુપાળ; એનું પુજન નહી થાય પહેલું, આહીરનો એ બાળ.॥૪૮॥ એ ભરવાડો એ પેંડારો, ગાયો તણો ચારનારો પરાઇ નારીને હરનારો, મામા માશી મારનારો, ॥૪૯॥ પ્રભુએ ગાળોના લીટા તાણ્યા સો ગાળો થઇ સાર; એટલે પડેલું સંપુટ લીધું, પોતે જુગહાધાર. ॥૫૦॥ સો ગા-

બોનો ગુનો કીધો, ત્યારે જણાવી રીસ; સંપુટ મારી છેકી નાંખ્યું સીશુપાળનું શીશ ॥ ૫૧ ॥ સકળ સભા રાજી થઇને, હસ્યા સહુ રાજન; એટલે કીધું ધરમરાયે; પ્રભુ તણુ પુજન ॥ ૫૨ ॥ પછી પુજન સર્વનું કીધું, અંતરમાં આ.તી ભાવ; જેવો રાજા તેવો તેવો, વેહેંચ્યો ત્યાં સરપાવ ॥૫૩ ॥ તવ બળદેવે કંકુ કેરો, કંકાવટો કર લીધો, ઉભા થઇને અભીમન્યુને, લેલાટ ચાંલ્લો કીધો ॥ ૫૪ ॥ કહ્યું કે મારે પાળક પુત્રી સુખેનની સુરેખા; તેની સાથે વિવા કિધો; તવ દુભાયા ભાયા અદેખા બીજા સહુ જન રાજી થયા, બળદેવે કર્યું બેશ; પાન્ડવને પણ શોભા મળી; હરખ્યા સહુ નરેશ ॥૫૫॥ પછી સરવે વિદાય માગી, ક્ષત્રી થયા વિદાય; કૌરવ વિના સરવે ગયા, તવ બોલ્યા કુન્તાય ॥ ૫૬ ॥ ચાલો કઉરવ પાન્ડવ બેટા, નિરવરતીથી જમો; મહેનત મજુરીમાં પડેલા, ખાધુ પીધુ નથી તમો ॥૫૭॥ વળણુ ॥ ખાધુ પીધું છે નહિ,ઓરે મ્હારા તન; સહુ ભાઇઓ ભેગા થઇ, કરી લોને ભોજન.

કડવું ૨૪ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; કહ્યું કુન્તાયે જે વાર; બોલ્યા અંધ તણા કુંવાર; સુણો કુન્તા કાકી સતી, અમારે કાંઇ જમવું નથી ॥ ૧ ॥ અમે જસના ભુખ્યા હતા માત, તેથી જસ લીધો ભાગી જાત, અમ આવ્યાતા આવીને જવા, બીજું નહિ પણ મ્હેણા ખાવા ॥ ૨ ॥ કહે કુન્તા શું મેહેણું દીધું, કોણે કટુ વચન તને કીધું, તવ બોલીયો દુરીયોધન, ઘણા રકત થયાં લોચન ॥ ૩ ॥ આજ કાલની છે આવેલી, બહુ છરવાળી ને છકેલી ॥ ૪ ॥ ભાગી પડે છે રૂપે રૂપાળી, બોલતાં ન જુએ પાછું વાળી; એનું રૂપ એને ગંધાય, મારે મેહેણું બીજું કોણ ખાય ॥ ૫ ॥ બહેકી ગઇ પંચાળની બેટી, હવે શું કાંઇ છે એ હલેતી, સુણી કુન્તાને ક્રોધ ચડીયો, ખરા રંગમાં ભંગજ પડીયો ॥૬॥ એતો કયાં ગઇ મહોટા કુળવાળી, નહી હોય કોઇ એવિ રૂપાળી; તવ દ્રૂપતી રડતી આવી, એતો આંખોમાં આંસુલાવી ॥૭॥ તવ કુંતાજી વદીયાં વાણી, તારી જીભડી નાંખીસ તાણી; શીખી બોલતા કેવું કેવું, મારા ઘરમાં નહી ફાવે એવું ॥ ૮ ॥ સારી રીતે

રેહેવાય તો રેહેજે, નહી તો પીયરનો પંથ લેજે; તવ દ્રૂપતી આંસું ભરતી, ભુલી ચુકી કહી કરગરતી ॥ ૯ ॥ છત્રપતી પીતા તુલ્ય મ્હારે, બોલી પોતાના જાણ્યા ત્યારે; હુ તો છોકરૂં તમે બાપ;કરો અપરાધ મ્હારો માફ ॥ ૧૦॥ કહી દુષ્ટને ખોળા પાથરતી, તાત તાત મોઢે ઓચરતી; ચઢે રાયને રીસ અતોલે, બાપ બાપ કહી કેમ બોલે ॥૧૧॥ એવો બળાપો પેટમાં થાય; તવ ભીમસેન બોલ્યો ત્યાંય, શીદ આંધળે બેહેરૂ કુટાવો, જાણ્યા વીનાની રાઢ ઉઠાવો ॥ ૧૨ ॥ કોણ જાણે કેવું કટુ કીધું, બોલ ભાઇ શું મહેણું દીધું; તવ બોલીયો દુરીયોધન, મુને કહયો અંધનો તન ॥૧૩॥ ભીમે કહ્યું સુણો મુજ ભ્રાત, એમાં શી ખોટી કહી વાત, એમાં શું લાગ્યું દુખ મહોટું, કહ્યું દ્રૂપતીયે શું ખોટું. ॥ ૧૪ ॥ અંધ સુત કહયો છે રહેવાય, દેખતાનો કેમ કહેવાય; ખોટું કહયું નથી તેં નાર, હવે રડીશ નહી લગાર ॥ ૧૫ ॥ અંધનો સુત સત્તરવાર, ખોટું કહયું નથી તલભાર; એવાં ભીમ તણાં વચન, સુણી ઉઠયો દુરીયોધન ॥ ૧૬ ॥ જોઇ ભીમ તણી મેં ઠગાઇ, હવે રાખવિ નથી સગાઇ, એમ કહીને રીસાઈ ગયો, પાછો સંપમાં કુસંપ થયો ॥ ૧૭ ॥ રહ્યા પોત પોતાને સ્થળે, દુષ્ટથી હેત ભાવ ન મળે; એટલેથી રહી એહ કથાય, તું તો સુણ જનમેજે રાય ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ જનમેજય સાંભળ કથા, દાન્ગવનું આખ્યાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, દો શ્રોતાજન ધ્યાન.

દાન્ગવાખ્યાન.

કડવું ૨૫ રાગ ધનાશ્રી.

જનમેજેને વઇશમ પાયે, શ્રવણ કરાવી કથાય; તે કથા કહુ શ્રોતા જનને, પશુ જનમ વહી જાય ॥ ૧ ॥ સાંભળે શીખેને સંભળાવે, ટળે ત્રિવિધી તાપ; દેહ પશુનો પ્રાપ્ત ન થાયે,છુટે મોટાનો શ્રાપ ॥ ૨ ॥ એક વેળા ઇંદ્રપુરીમાં, બીરાજ્યા દેવ લોક; વાદ વીવાદ વીનોદ ન ચાલ્યો, વડી વારે થયો શોક ॥ ૪ ॥ એવામાં આવી એક અપછરા, ઉરવંશી જેનું નામ; કોમળ કાયા કનક સરખી, રૂપ રૂપની ધામ. ॥ ૪ ॥ કાંઇ ન કેણી છે મ્રગા નેણી, નેણી કેસની વાણી; વરણન કરતાં ફણીધર થાકે, એવી અતીશે રૂપાળી ॥ ૫ ॥ તે તારૂણી જોઇ દેવ

બોલ્યા આનંદ ઉપજે સત્ય; મનહર ચીત ચોર ચાતુરા તું, માંડય સભામાં નૃત્ય. ॥૬॥ એવી આપી આગના તવ, નૃત્ય કર્યો આરંભ;પામર પ્રાણીની નજરે પડે, તો થાય સ્થંભીત ॥ ૭ ॥ વાજીંત્ર વાગે મીઠાશ લાગે, સરોદાને સરણાઈ; જળતંત્ર મોરચંગ મર્દંગ નસ્રંગ પખવાજને અવાઇ ॥ ૮ ॥ ઘમ ઘમ ઘમ ઘમ ઘુઘરૂ બોલે, દેખી થયા દેવ ખુશી; તેવે સમે ત્યાં આવી પહોંચ્યા, જે દુરવાસા રૂશી ॥ ૯ ॥ એટલે સભાના સૌ સુર ઉઠયા, ભલે દીધાં દરસન;પધારો પધારો કહી પધરાવ્યા, આપીને આસન ॥૧૦॥ વળતું વાણી વદ્યા સુરપતી, અપછરાને એમ; નૃત્ય કરી તું રૂશીવરને ઉપજાવ્ય પુરણ પ્રેમ ॥ ૧૧ ॥ મોહીત મન થાય માહા મુનીનું ત્યારે ક્રીયા તુજ સાચી; માન્યની માન્ય મળે સહુ સુરનું, રીઝવ રૂશીને નાચી ॥ ૧૨ ॥ અપછરા કહે મોહીત કીધા, શાણાને સુપાત્ર; તેત્રીસ કોટીને લબ્ધ કર્યા તો; બ્રાહ્મણ તે કોણ માત્ર ॥૧૩॥ એમ કહીને નૃત્ય આરંભ્યો, મન ધરી અભીમાન; હતી જેટલી ક્રીયા તેટલી, કરી વળી દઈ ધ્યાન ॥૧૪॥ તોપણ રૂશી રીજ્યા નહીને, જરા ન લાગી લત્ય; મન કેમ માને મ્હાદેવજીનો, જેણે જોયેલો નરત્ય ॥૧૫॥ માટે રૂશીવર ખુશી ન થાય,ક્રોધ કર્યો ઉરવંશી;કોપ કરીને એમ બોલી, વીખ ઝેરીલો દંશ ॥૧૬॥ મન માન્યુ પણ મોઢેના બોલે, અંતર ઉલટ આણો; નવ્ય આણેતો જંગલી સરખા, શું નૃત્યની વાત જાણે ॥૧૭॥ એવાં એવાં જ્યાં વેણ કહ્યાં ત્યાં, લાગ્યો રૂશી તન તાપ; શું કહ્યુ રંડા પાપણી તેં, દુરવાસે દીધો શ્રાપ ॥૧૮॥ નીશાએ નારી દીવશે ઘોડી થઇ તું પૃથ્વી પડજે; તર્ણને જળથી ઉદર ભરી, રણ વીશે રખડજે ॥૧૯॥ એમ શ્રાપ દીધો રૂશીએ, અપછરા અકળાય;ત્રાસજ પામી રડવા લાગી, થર થર કંપી કાય ॥૨૦॥ દેવતા સહુ કરગરવા લાગ્યા, વરત્યો આહાકાર આ નારી વણ સ્વર્ગ વીષે, રેહેવાય નહી લગાર ॥૨૧॥ એમ કહી દેવતા કરગરીયા, કરગરી છે નારી; દયા ઉપરની દુરવાસાને,શ્રાપ હું નાંખુ નીવારી ॥૨૨॥ કરૂણા કરી કહે રૂશીજી, સુંદરી સુણય વચન; મળે સાડાત્રણ વજ્જર ત્યારે, આવજે સ્વર્ગ સુદન ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ શ્રાપ નીવારીને, રૂસી થયા વીદાય; આજ્ઞા માગે દેવની, પડી અપછરા પાય.

કડવું ૨૬ નાટકની સ્તુતિનો રાગ.

આગના દો મહારાજ, સભા સહુ આગના દો મહારાજ; ટેક. પુર્વના પાપથી, શ્રાપજ પામીરે, રૂશીને દલે થઇ દાઝ. ॥ સભા. ૧ ॥ દોશ કોને દઉ વાંક ભવિશનોરે, કાંઈ રહયો ન ઇલાજ. ॥ સભા. ૨ ॥ વેઠીશું વનમાં વપુ પશુનુરે; છોડવા કરજો કાજ. ॥ સભા. ૩ ॥ આપનું હેત એતી સાંભરી આવશેરે; રડીને દઇશું અવાજ. ॥ સભા. ૪ ॥ પશુના વર્ગમાં પડી રહીસુરે, તે બધી તમને છે લાજ. ॥ સભા. ૫ ॥ વળણ. એમ કહી લીધી આગના, જુઓ સ્વર્ગના ભુપ; અવની આવી અપછરા, બનીયું ઘોડી રૂપ.

કડવું ૨૭ વઇદ્રભી વનમાં વલવલે એ રાગ.

અંત્રીક્ષથી ઘોડી ઉતરી, પચરંગી સ્વરૂપ; શામ ચરણ સોહયામણા, કેશ વાળા અનુપ ॥ અ. ૧ ॥ સ્વેત શરીર સાફ શોભતું, રકત રંગના કરણ; સુંદીર શોત્રણ મુખની, પુંછ છે પીત વરણ ॥ અં. ૨ ॥ એતો ટુંકી ચાલે ઘણું ચાલતી, આવી યુમનાને તીર, ચારો ચરે છે એ ઘાસનો, પીયે નીરમળ નીર ॥ અં. ૩ ॥ એમ આખો દિવસ ફરે રાન્યમાં, પડે નીશા જે વાર; અસત રવી થાય એટલે; બને સુંદીર નાર ॥ અં. ૪ ॥ એતો નારી વેશે વૃક્ષે ચઢી, રજની રહે બેઠી; સુર્ય ઉદયના યોગમાં, ઉતરે આપ હેઠી ॥ અં. ૫ ॥ પછી દરસન દે સુર્ય દેવતા, તવ સ્વરૂપે ફરતી, અશ્વની અંગ ધારણ કરી, જળ ત્રઠ ચારો ચરતી ॥ અં. ૬ ॥ હવે તે ત્રઠની સામી તીર છે, એક સુંદીર દેશ, વસે છે ત્યાં રૂડા રાજીયો, દાંગવ નામ નરેશ. ॥ અં. ૭ ॥ તેવા તે રાજાને સપ્ત ઘોડલ, પુષ્ટીવાન છે કાય; મધ્યાન અનુચર લેઇને,જળ પાને જાય ॥ અં. ૮ ॥ તેવી ને ઘોડાએ દીઠી ઘોડલી, રહયો નહી દાસ પાસ; છટકી સામી તીર સંચર્યા, તજી ગયા જળ ઘાસ ॥ અં. ૯ ॥ એ તો આખો દહાડો ભુખ્યા ભમ્યા, સાંજે થઇ ઘોડી નાર; મનુષ રૂપે વ્રક્ષે ચડી, પાછા વળીયા તોખાર ॥ અં. ૧૦ ॥ એમ ઘોડાને લેહ લાગી નીત્યની, તેથી શરીરે સોસાય; રાજાએ પુછીયું દાસને કેમ અશ્વ સુકાય ॥ અં. ૧૧ ॥ ત્યારે દાસ કહે સુણો રાયજી, જળ પાવાને લેતા; સામી તિરે ઘોડી કોકની, દેખી હાથ ન રહેતા. ॥ અં. ૧૨ ॥ તવ રાજા કહે કોની ઘોડલી, બાંધીને ઘેર લાવું; આજ

અશ્વ ઉપર બેશીને; જળ પાવા હું જાવું ॥ અં. ૧૩ ॥ એવું કહી રાજા અશ્વ બીરાજીયો, ગયો યમનાંને ઘાટે, ઘોડાએ ઘોડી નીરખી, દોડયા સુર સપાટ. ॥ અં. ૧૪ ॥ રાય જોવાને ઘોડે બેઠો રહયો, આખો દીવસ ભમીયો; એવે સમે થઇ રૂજની, દીન મણી આથમીયો. ॥ અં. ૧૫ ॥ ત્યારે ઘોડી ટળીને નારી થઈ, વ્રક્ષે ચડવાને ચાલી; ઘોડેથી હાંમવ ઉતર્યો; ઉભો જઇ કર ઝાલી. અં. ॥ ૧૬ ॥ કહે રાજા તું કોણ છે સુંદરી, ભુત પ્રેત કે દેવી, કોણ નાત જાત ઘર ગામ છે, નામે નારી તું કેવી. ॥ અં. ૧૭ ॥ તવ ઉરવશી કહે સુણો રાયજી, તમારે સો સંતાપ એપછરા છું હું સ્વર્ગની, પામી રૂશીનો શ્રાપ. ॥ અં. ૧૮ ॥ તેવા શ્રાપથી દીન દેહ બે ધરૂ, વસુછું વાસો વનમાં; મધુરી વાણી સુણી રાયને, લાગી ચટકી ત્યાં તનમાં, ॥ અં. ૨૦ ॥ તદરૂપ સ્વરૂપ દેખીને થયો, નમીને વદયો વાણી; ઘેર પધારો માહયરે, થાપશું પટરાણી. ॥ અં. ૨૧ ॥ સહુ ખાન પાનનું સુખ આપશું, મુને પ્રગટયો છે પ્રેમ; ઉરવશી કહે આવીયે, જો ચાલો કહુ તેમ, ॥ અં. ૨૨ ॥ તવ રાજા કહે કહો તે કરૂ, બોલી નારિ વીવેક; શીવ વીષ્ણું માગે મુજને, દેવી નહી ઘડા એક; ॥ અં. ૨૩ ॥ ત્યારે રાજા કહે એ પ્રમાણ છે, પણ પુછુછુ પેર; બળીયો હોયે કોઇ મુજથી, તે ઘણી માગે ઘેર- ॥ અં. ૨૪ ॥ તેહેવાને માગે હું ન દેઉં તો, માગે રણ સંગ્રામ; તે વારે શું કરૂ સુંદરી, મ્હારી ચાલે ન હામ, ॥ અં, ૨૫ ॥ ત્યારે નારી કહે સુણો ભુપતી, રહેવું અન્યને શરણ; સરણ ન રાખે તો મુજને, લઇ પામવું મરણ. ॥અં. ૨૬ ॥ ત્યારે રાજા કહે તે કબુલ છે, દીધું વચન હાથ; ઘોડે બેસાડીને સુંદરી લાવ્યો પોતાની સાથ. ॥ અં. ૨૭ ॥ રામારૂપ રજની વીષે, દીવસે ઘોડી થાય; એમ કેટલા દન વીતીયા, એવે સ્વરગ સુર લોક; નારદને બોલાવીયા, દેખાડયો બહુ શોક,

કડવું ૨૮ રાગ આશાવરી.

શોક દેખી સુર લોકનો ને, નારદજી એમ પુછે; સ્વરગ સુખમાં ઉદાશી આવી, તેનું તે કારણ શું છે. ॥ ૧ ॥ શે દુખે દુલ્યા આનંદ ભુલ્યા, તે વાત જાણવા માગુ; જે હોય તે કહો મુજને હું, ભીડ તમારી ભાગુ ॥ ૨ ॥ તેવું સાંભળીને સહુ બોલ્યા, આનંદ નાઠો સ્વા-

મી; ઉરવંશી હતી અપછરા તે, શ્રાપ રૂષીનો પામી ॥ ૩ ॥ દીવશે ઘોડી રાત્રીએ રામા, થઇ ભોમીમાં પડી, એના વીના છે સ્વરગ સુનું, ગમતું નથી ઘડી ॥ ૪ ॥ વજ્ર સાડા ત્રણ ભેગાં કરવાં, શ્રાપ નીવારણું થાય; આવે અપછરા સ્વર્ગ વિષે, એમ કરો ઉપાય ॥ ૫ ॥ નારદજી તવ બોલીયા છે, પ્રથપીમાં પરવરૂ; વજ્ર સાડા ત્રણ ભેગાં કરાવી, શ્રાપ નીવારણ કરૂં ॥ ૬ ॥ યુદ્ધ થયા વગર વજર સાડા ત્રણ કો કાળ ભેગાં ન થાય; ટંટાની ત્રષ્ણા છે મુજ મનમાં, જોવાની આતુરતાય ॥ ૭ ॥ એમ કહીને સંચરીયા છે, ભોમી દ્વારીકા ગામ; શોભે સોયામણું નગ્ર રશીલુ, વાસો વસે ઘનશામ ॥ ૮ ॥ સોળ સહસ્ત્ર સત અષ્ટ ધામ છે, પ્રભુનાં સોભાયમાન; એક લક્ષ સાઠ સહસ્ત્ર એકાદશી, હરી તણા સંતાન ॥ ૯ ॥ તે સહુના મહેલ જુજવા છે, પુત્ર પ્રદુમાન જેષ્ટ બળવાન રૂપવાન ગુણવાન ઘણો, સુરો પુરો નર શ્રેષ્ટ ॥ ૧૦ ॥ નારદજી તેને ધામ પધાર્યા, માન્ય દીધુ પ્રદુમાન; આસન આપીને બેસાડયા, નારદે કરયા વીખાણ ॥ ૧૧ ॥ ભાઈ તું ભાગ્યશાળી ભારે, વઇભોગ શા કહું સુખ ત્રણ લોકમાં તારા સરખું, કો જનને નથી સુખ ॥ ૧૨ ॥ માત ભ્રાત વળી પુત્રને પીતા, રૂડી છે રીદ્ધીને સીધી; નવે ગ્રહ તુજ મંચક પાયે, ઘેર વસે નવ નીદ્ધી ॥ ૧૩ ॥ સંસારનો સહુ લ્હાવો તે તારે, હું રહયો આનંદ પામી; સઘળી વાતનું સુખ લીધું પણ, એવ વાતમાં ખામી ॥ ૧૪ ॥ કહે પ્રદુમાન ખામી હોયે તો બતાવિ દો માહારાજ; વીલમ નથી તે સુખ લેતાં, સીધ કરૂ કાજ આજ ॥ ૧૫ ॥ નારદ વદે બોલેલું પાળજે, તાહયરૂં તન તોડી મંગાવ્ય દાન્ગવને ઘેરથી તું, અમુલ્ય એક છે ઘોડી ॥ ૧૬ ॥ તઇણે લોકમાં એહ ઘોડીની, જોડી નથી કોઇ ઠામ; ઘણું નહીતો ચાર ઘટીકાં લાવી રાખ્ય તુજ ધામ ॥ ૧૭ ॥ ત્યારે હું જાણું પુત્ર પ્રભુનો, ધન્ય તારી માનું પેટ; મંગાવે નહી તો છોકરી સરખો; ઉડયો તું દૈવની વેઠ ॥ ૧૮ ॥ વાણ્ણુ એમ ઉસ્કેર્યો નારદે, કરજે ધાર્યું કામ. કલાવા પુછે કોઈ તો, ન દેઇશ મારૂ નામ.

એવું કહી થયા નારદ વીદાય, લાગી ચટકી કુંવર મનમાંય; તેણે દીન બળદેવજીને ઘેર, સાથ ભોજન છે ભલી પેર ॥૧॥ સગાંસ

હોદર પુત્ર પરીવાર, આવ્યા જમવા હળદરને દ્વાર; આવ્યો નથી પંડે પ્રદુમાન, બાકી આવ્યા છે સહુ સંતાન ॥ ૨ ॥ ત્યારે બળદેવ પુછે એમ; હજી ન આવ્યો પ્રદુમાન કેમ; તવ રૂક્ષમણી કહે જાવો; શાથી ન આવ્યા તમે બોલાવો ॥ ૩ ॥ એવું સુણીને બળદેવ જાય, આવ્યા પ્રદુમાનના ધામ માંય; ઉઠો બેટા કરાવ્યો ઉચાટ, સહુ જમનારા જુવે છે વાટ. ॥ ૪ ॥ એવું સુણી કહે પ્રદુમાન, મારે કરવું નથી અવદાન; ત્યારે બળદેવજી એમ પુછે, નથી જમવું તે કારણ શું છે ॥ ૫ ॥ શુણી વદે પ્રદુમાન વાણી, મારૂ જીવતર છે ધુળધાણી; એક ઘોડી દાન્ગવ ઘરમાંય તેને જોવાની મુજ ઇચ્છાય. ॥ ૬ ॥ સુણી બળિભદ્ર વધા મુખ, બેટા એમાં શું ધર્યું દલ દુખ; એતો ઘોડી મંગાવું આજ, ઉઠો ભોજન કરવા કાજ. ॥૭॥ સુણિ કહે કુંવર એતો કાચુ, માગો જવાબ તો લાગે સાચુ; સુણિ પત્ર લખ્યો હળધારી; દેજે દાન્ગવ ઘોડી તારી. ॥ ૮ ॥ આવે પત્ર લઇને જોધ જેહ, તેને દેજે તું ઘોડલી તેહ; રાખી બે દિન પાછી દેઇશું, નહીં તો પરાણે પણ લઇશું. ॥ ૯ ॥ આપી પત્ર જાદવ મોકલીયા, તેતો દાન્ગવપુરીમાં પળીયા; આપ્યો પત્ર દાન્ગવસેન, હાથ વાંચી દિલગીર થયો દલ સાથ ॥ ૧૦ ॥ લખ્યો જવાબ આ જદુપતી, ઘોડા પા પળ મળવાની નથી; લાવ્યો જવાબ જાદવ જોધ, સુણી હળધારીને ચડયો ક્રોધ. ॥ ૧૧ ॥ એવે વાર થઇ ઘટી ચાર, આવ્યા તેડવા દેવ મોરાર કહયું બેઉ જણા રહયા બેશી વાતો શી કરો ખુણે પેશી. ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે બોલ્યા બળીભદ્ર એમ, એક પ્રદુમાનને થયો પ્રેમ, છે દાંગવ ઘેર ઘોડી રૂપાળી, તમ સુતને જોવી છે ન્યાળી, ॥ ૧૩ ॥ તે મંગાવવા મેં લખ્યો પત્ર, તેણે જવાબ મોકલ્યો અત્ર; નથી દેવાની ઘોડી ઘડી એક, તેવું સુણી લાગ્યો મને ટેક. ॥ ૧૪ ॥ ત્યારે વધા વીઠલ વર વાણી, આ શો લઇ બેઠા મત તાણી; તમો મ્હોટા તે છોટા થયા, ખોટી હઠ ઝાલીને બેશી રહયા ॥૧૫॥ કહ્યું કરો બાળક તણું જેમ, થાયે હઠીલું છોકરૂં તેમ; ઇચ્છાપુરી કર્યેથી લેહે લાગે, કાલે ચંદ્ર ચાંદરણી માગે. ॥ ૧૬ ॥ તેવું પુરૂં ન પડે સદાય, ઉઠો જમવા સમય થઇ જાય; તેવું સુણી વદયા હળપતિ, તમ સુત ઉઠવાનો નથી. ॥ ૧૭ ॥ તારે બોલ્યા હરીવર હુંશી, ભલ નવ્ય ઉઠે એની ખુશી; નહીં ઉઠે શું આપણું જાશે, થાશે ક્ષુધા મોઢે માગી ખાશે. ॥ ૧૦ ॥ એવાં વચન તાતના જાણી, લાવ્યાં નેત્રમાં પ્રદુમન પ્રાણી, એમ વેળા વીતી ઘટી ચાર, આવ્યાં રૂક્ષમણિ-

જી તે વાર ॥ ૧૯ ॥ દીઠો રડતો કુંવર કાયા કાંપે, શું છે બેટડા કહી રૂદે ચાંપે; શાને સારૂ આંસુ ભરે તન, એવું કહી લુછે મા લોચન. ॥ ૨૦ ॥ બેટા કોણે વાળ્યો દુખ દાટ, રડે તેમ તેમ સુત હૈયા ફાટ; કોણે દુભ્યા દીકરા તને ફાંસુ, આવ્યાં રૂક્ષમણીને આંસુ ॥ ૨૧ ॥ તેવું જોઇ વદ્યા હળધારી, વઢયા કુંવરને શ્રી મોરારી; એક ઘોડી દાંગવને ઘેર આવી, તારા પુત્રને લેવી મંગાવી ॥ ૨૨ ॥ હઠ લેઇ બેઠો તન તારો, તેથી પત્ર મોકલીયો મે મારો; પણ માન્યુ નહી દાંગવરાય, વાગે માથામાં તેવી કહી નાય ॥ ૨૩ ॥ માટે રીસ રૂદે મને લાગી, જાણે એ કને લેઉ યુદ્ધ માગી; પણ પીઉજી તારો વઢે છે, મને ધીકારી ઠપકા દે છે ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ એવાં વચન સાંભળી, રાણી વદીયા વાણ; શીદ સંતાપો સુતને, ઓરે પુરૂષ પુરાણ.

કડવું ૩૦ રાગ સિંધુ.

સામળીયા સ્વામી સુત સપડાવો છો શાને, ધ્યાન તમારી બેશે નહી તો, જરા ન ધરશો કાનેરે. ॥ શામ. ટેક. ॥કદી નહી ને આજ કુંવરને ઉલટ આવી એવી; કાંક કહ્યું છે કાકા પ્રત્યે, તો તમને રીસ કેવીરે ॥ શામ. ૧ ॥ ઇછા ઉપની આપની ઉમરમાં તો કંતલપુર આવ્યા; મમ વિર સાથે વેર કરીને, કેમ મને હરી લાવ્યારે ॥ શામ. ૨ ॥ કહેર કરીને વેર વધાર્યાં; ઘેર ઘેર ગીરધારી; સોળ સહસ્ત્ર કામની લાવ્યા, નરકાસુરને મારીરે ॥ શામ. ૩ ॥ પુત્રની ઇચ્છા પુરણ કરસું; આપ ખુણામાં પેશો; લ્યો આપ કંચુકી મારી; પ્હેરી પાતળીયા બેસોરે ॥ શામ. ૪ ॥ યુધે ચડસું લડસું વઢસું, તોડીસું તન તાપો; મમ ચીર ચણીયા ધારણ કરિ આયુધ અમને આપોરે ॥ શામ. ૫ ॥ જગત જાણે ગુણ વીખાણે, થાય ભલે ભવાઇ; નહાનપણમાં પહેરી નાચ્યાતા, તો શી આજ નવાઇરે. ॥ શામ૦ ॥ ૬ ॥ બળદેવનું બોલ્યું પડયું પાછું, તે પણ મનમાં નાવ્યું; ટેક ન લાગ્યો ક્ષત્રી ધરમનો, શીદ નર નામ ધરાવ્યુંરે. ॥ શામ. ૭ ॥ ઘોડી લેસું છો જગ કેહેતું, ભામનીયો છે ભુંડી; ચક્ર દ્યો અમને ચત્રુભુજજી, લ્યો કર પહેરો ચુડીરે; ॥ શામ. ૮ ॥ આગળ પ્રાક્રમ બહુ કરેલા; તે પ્રાક્રમ ડબોવ્યું, શીકળ થઇ સું સુણો સ્વામી, જાદવ કુળ વગોવ્યુંરે ॥ શામ૦ ૯ ॥ હીમતતો કયાંથી આપો પણ, ઠપકો દેવા આવ્યા, કાહયરપણું કરી મોહોટા હળધારી લજાવ્યારે ॥શામ૦ ૧૦ ॥ વળણ ॥ એવાં વાકય સાંભળી,બે

હ્યાં શ્રી જદુનાથ; કાહાવો દાંગવરાયને, યુદ્ધ કરજો અમ સાથ.

કડવું ૩૧ રાગ ધન્યાશરી.

સુર ભરાયું શામળીયાને, પત્ર આપ્યો હળધારી, દાન્ગવ રાજા ઘોડી ન આપી, વિપ્રીત છે મત તારી ॥ ૧ ॥ ભલે ન આપી તો રીસ વ્યાપી, હું પદ શું મન આણે; માગીએ તારી પાસે ક્ષત્રી ધર્મ પ્રમાણે ॥ ૨ ॥ એમ લખીને જાદવ સાથે, પત્ર પોચાડી દીધો; ઉઠયો પ્રદુમાન ભોજન કરવા, લ્હાવ કુટંબી લીધો ॥ ૩ ॥ દાન્ગવ રાજાને પત્રજ પ્હોચ્યો, વાંચી પડી પેટ ફાળ; જાદવ જોદ્ધને હું કયાં પ્હોચું, વીઘ્ન પડયું વીકરાળ ॥ ૪ ॥ કયાં સીંહના સામુ સસલું, કયાં મધ્વર ને કયાં મછ; કયાં નદી કયાં ખાબડું કયાં, પાડા ને નાનું વછ ॥ ૫ ॥ કયાં શેશને કયાં અળશીયું કયાં કનકને કથીર; કયાં કેળને કયાં કાચકી કયાં, કાહરને કયાં ધીર ॥ ૬ ॥ એમ વીચારી થર થર ધ્રુજ્યો દાઝીયું અંતઃકર્ણ; અપછરાયે કહ્યું છે મુને, રહુ કોઇ મોટાને સર્ણ ॥૭॥ એવું ધારીને કરી ત્યારી, નીકળીયો ઘર બાહાર; મન ગમતી ઘોડી ન છોડી, આપ થયા છે સ્વાર ॥ ૮ ॥ જાણ્યું કે જાદવ સામા બાહાજે, એવા છે કૌરવ સાથ; બીજા બાહાજે સુત સતીના, પાન્ડવ પંચાળી નાથ ॥ ૯ ॥ એમ વિચારી નીકળ્યો તે, પળીયો હસ્તિનાપુર; દુરીયોધનની સભામાં આવ્યો, બેઠા ભીસ્મ વિદુર ॥ ૧૦ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામા, જેદ્રથ ભગદત કરણ; શકુની દમનીક દુશ્યાશન; ત્યાં આવી લાગ્યો ચરણ ॥૧૧ ॥ આદય ગાદી સત્યવાદી સુરાની, અરજ કરૂ કરજોડી; જદુપતિ અતી મતી માઠી કરી, માગે છે મારી ઘોડી ॥ ૧૨ ॥ શીર સાટે મારે ઘોડી ન દેવી, તેથી કરે છે ચડાઇ, હું નીરબળમાં બળ નહી મહારી પાસે માગી લડાઇ ॥ ૧૩ ॥ એટલે ઇલાજ ન રહયો મહારો, ભાગી ગયા છે ચરણ; મહોટા જાણીને અલ્પ પ્રાણી હું, આવ્યો તમારે શરણ ॥ ૧૪ ॥ સરણ રાખી ઘોડી બચાવો, થાવો જદુ કુળ સામા; તે સાંભળી દુરીયોધન સામું, શીશ ધુણાવ્યું મામા ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઉત્તર દે દુરીયોધન, એ કામ નહી હમારૂં; ઘોડલી બે દીન માગી દેતાં, શું ઘટી જાય છે તારૂં ॥ ૧૬ ॥ પરાઇ લડાઇ લીજીએ શાને, વ્હેર વધારવા શીશ; જબરા જોદ્ધા છે જથા વાળા, જાદવને જગદીશ ॥ ૧૭ ॥ આપજે ઘોડલી તું મત મુકી, નહી તો

પામારા :ખ, એમ કહીને કાઢી મુકયો, ઉતરી ગયું મુખ ॥ ૧૮ ॥ આંસુડાં ભરતો આક્રંદ કરતો, ઘોડલીને લઇ જાય; સોસાઈ સભામા પોંચા કરડયા, વીદુર ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૯ ॥ સરણે આવ્યાને પાછો કાઢવો; ક્ષત્રીનું નહી તે કામ, કાહર કુંવર દુષ્ટ દુરીયોધન બોલ્યું ગાદીનું નામ ॥ ૨૦ ॥ સંતાપ કરતા રહ્યા સભામાં, દાંગવે વિચાર્યું મન; પાંડવને સરણે જઇને રહું, એ સુભ સતીના તન ॥ ૨૧ ॥ એવું ધારીને પરવરીયો, ગયો ઈંદ્રપસ્ત માંય; અભીમન્યુને સુભદ્રાજી, ગયાં નદી નાહાવાય ॥ ૨૨ ॥ મહેલમાં બેઠા સુત સતીના, હળી મળી પાંચ વીર કુન્તાજી બેઠાં પુત્રની પાસે, જ્ઞાન ગુણે ગંભીર ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ તે સમે દાંગવ રાજીયો, આવ્યો છે સુભ ધામ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ત્યાં સું કીધું કામ.

કડવું ૩૨ રાગ કાફી હોળીની ચાલ.

આવ્યો દાંગવ રાય આંસુ ભરતો, પેઠો મેહેલ માંહી કરગરતો; લટી પડીયો ધરમને ચરણ, સ્વામી આવ્યો તમારે શરણ ॥ ૧ ॥ બાંધી કહેડ મેં બળીયા સામી, મુજ પર રૂઠયો અંતરયામી; બોલ્યે બંધાયો માટે ન ચાલ્યું, મેં તો આભ ઉંડળમાં ઝાલ્યું ॥ ૨ ॥ વણ વહેરે લડાઈ લાગી; જદુપતિએ આ ઘોડી માગી; માહારે દેવી નહી ઘડી એક રાખી ત્યારથી તે મારો ટેક ॥ ૩ ॥ માગી ન દીધી માટે કળકળીયા, જુધ્ધ માગે છે જાદવ બળીયા; કોપ્યા બળીભદ્રને કિશોર, સામા થયાનું સું મહારૂં જોર ॥ ૪ ॥ નથી ઉભા રહયાના ધરણ, ત્યારે આવ્યો તમારે શરણ; સુણી ધરમે કર્યો વીચાર, અરજુનના સાળા છે મોરાર ॥ ૫ ॥ સરણે આવ્યાને કહાડું તો દોશ; રાખુ તો આવે નરને રોશ; માટે મારે ન બોલવું ઘટે, આપો ઉત્તર નર રાજ વટે ॥ ૬ ॥ સુણી અરજુનજી એમ કહે છે, સગાને શત્રુ કયાં કરાવે છે, અમ સરણે ન રાખવો જોઇએ, અન્ય સ્થળે જા રાખશે કોઇયે ॥ ૭ ॥ દીધી દાંગવને આગનાય. તવ દાંગવ થયો વિદાય; જાણ્યું નથી ઠર્યાનો ઠામ; સુરાતણ વણ છે ક્ષત્રી નામ ॥ ૮ ॥ નથી કો બેલી તે સું કરવું, કાષ્ટ ચીતા કરી બળી મરવું; ધારી ગયો તે નગ્રની બાહાર, આવ્યો નદી ત્રડે તેજ વાર ॥ ૯ ॥ ઘોડીથી ઉતરી કાષ્ટ લાવ્યો; ચીતા ભડકોને વૈરાગ આવ્યો, ઘોડી લઇને મરવું આદરીયું, મુકયો અગનિ

હરી ધ્યાન ધરીયું ॥ ૧૦ ॥ તેહ નદી ત્રઠે અભીમાન, કરે છે અરજુન સુત સ્નાન; તેણે નાહાતાં જોયું જાણી વાત, કોઇ પ્રાણી કરે આપઘાત ॥ ૧૧ ॥ એવું સમજી દયા મન લાવ્યો, રાજા દાંગવની કને આવ્યો, વદયો નર સુત મુખથી વાણી; શાને બળી મરે રાજ નાણી, ॥ ૧૨ ॥ કોણ નાત જાતને કોણ દેશ; કોણ નામ ગામ કયાંનો નરેશ, એવા દાંગવ વદયો વચન, સુણો અરજુનજીના તન; તમ મામાએ આ ઘોડી માગી, મેં ન દીધી તે લડત લાગી ॥ ૧૪ ॥ મારે વચન ઘોડીની સાથ, સોંપવી ન ઘડી કોઇ હાથ, માટે ન દીધી તે ખોટું લાગ્યું, પત્ર દ્વારાએ યુદ્ધજ માગ્યું ॥ ૧૫ ॥ મુજ બળ વણ ઇંદ્રજ્યા ચરણ, ગયો તમારી ગાદીને શરણ; જાણી સગા જદુકુળ વાડી, તમ તાતજીએ મુકયો કાહાડી ॥ ૧૬ ॥ નવ્ય રાખ્યો શરણ તે શું કરવું, આવ્યો જળ ત્રઠ ધારીને મરવું; સુણી સુતને મન વ્યાપી રીશ, છેક છકી ગયા જગદીશ ॥ ૧૭ ॥ રાજા હવે ન પામીશ મરણ, તુને રાખ્યો મેં મારે શરણ, સુણી વેંણ વદે છે રાય, તમ બાળકથી શું રખાય ॥ ૧૮ ॥ રાખ્યો શરણે જાણે એમ વાત, અતી ઠપકો દે તમોને તાત; તવ તમારૂં બોલેલું જાયે, જગતમાં મુજ હાંશી થાયે ॥ ૧૯ ॥ સુણી અભેમાન વદયો વાણી, નવ્ય ડરીશ બાળક જાણી, ચાલ્ય શરણે જોજે મુજ માપ, સરમાયો શાળકથી બાપ ॥ ૨૦ ॥ તેણે ક્ષત્રાણી રીત ન બજાવી, વ્રદ્ધ પીતાની ગાદી લજાવી; ઘોડી આપવા ન દઉં આપ, મુને બ્રહ્મહત્યાદીક પાપ ॥ ૨૧ ॥ વળણ ॥ એમ કહી શરણે રાખીયો, આવ્યો પોતાને ઘેર; બાંધી ઘોડી ધામમાં, બેઉ બેઠા સુખ ભેર.

કડવું ૩૨ રાગ આશાવરી.

બે જણ બેઠા ધામ વીષે, સાંભળો શ્રોતાજન; રસોડે રસોઇ ત્યાર થઇ છે, જમ્યા સમે પાવન ॥૧॥ કુંતા સુભદ્રા દ્રૂપતી ધર્મ, ભીમ અને અરજુન, શેદેવ નીકુળ સરત્ર આવ્યા, નથી આવ્યો અભેમન ॥ ૨ ॥ તે જોઇને વ્રદ્ધ માતા બોલ્યાં, કુંવરને ધામ જાવો; વાટે સંચરો સુત વ્રકોદર, અભીમન્યુને લાવો. ॥ ૩ ॥ કેમ ન આવ્યો શું રીસાયો, કયાં લગી ખોટી થઇએ; ક્ષુધા લાગી સમય થયો, હવે ન બેશી રહીયે ॥ ૪ ॥ એવાં વચન પ્રધના સુણી, વહયો વાયુ સુત ભેમ; કું-

વરને ધામ આવી બોલ્યો, બેટા બેશી રહયો કેમ. ॥ ૫ ॥ અભીમન્યું કહે પાછા પધારો, સું છે કુંવરનું કામ; દાંગવસેનને પાછો કાહાડયો ગાદીનું બોળ્યું નામ. ॥ ૬ ॥ ક્ષત્રીના ધર્મનો ધારો તોડયો, સત્ય નાંખ્યું સહુ ફેડી, સરણ આવ્યાને શાંન્ત ન પાડયો, લજાવી સાતે પ્હેડી. ॥ ૭ ॥ આછી હોરણી હોદીને નાચો, આંખમાં આંજો મેશ; ખાઇ માલ દિલ વધારી, થયા ભાદરવાની ભેંશ. ॥ ૮ ॥ દાંગવને હું શરણુ લાવ્યો, યુધે જશું ચડયે ઘોડે; ભીમ કહે ભાઇ ભલું કર્યું તે, હું પણ તારી જોડે. ॥ ૯ ॥ ઉલટ હતી ઉરમાં મુને, પાળવા ક્ષત્રી ધર્મ, તુજ તાતે તરછોડયો એને, ગ્રહી શાળકની શર્મ. ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી ભીમ મ્હેલમાં પેઠા, બેઠા કુંવર કને; એવે ઘટી ચાર વાર થઇ છે, કુન્તા ક્રોધાતુર બને. ॥ ૧૧ ॥ જા જઇને જો સુત સેદેવજી, કયાં લગી થાશું ખોટી; ભીમ રડયાને તેડવા મોકલ્યો, તે પણ ત્યાં રહ્યો ચોટી. ॥ ૧૨ ॥ એવું સાંભળી શેદેવ ચાલ્યા, અભીમન્યુને ધામ; કળકળતા કહ્યું કાકા ભત્રીજા, બેસી રહ્યા શા કામ. ॥ ૧૩ ॥ અભીમન્યુ કહે ધીકાર કાકા, ભસ્મ શરીરે ચોળો; વીધા તમારી નાશજ પામી, પોથાં પાણીમાં બોળો. ॥ ૧૪ ॥ દાંગવને શરણે નવ રાખ્યો, હું લાવ્યો તોડે મરોડે; તે સાંભળીને શેદેવ બોલ્યા, હું પણ તમારી જોડે. ॥ ૫૧ ॥ એમ કહીને ધામમાં બીરાજ્યા, બે ઘટીકા થઇ વાર; એટલે કુન્તાએ ક્રોધ કરી કર્યો નિકુળને તઇયાર. ॥ ૧૬ ॥ જાતુ તેડવા બેટડા મ્હારા, ગયા શેદેવ ને ભેમ; કુંવર સહીત તેડીને આવજે, બેસી રહ્યા સૌ કેમ. ॥ ૧૭ ॥ તે કરતા કાંઈ કારણ હોયતો, આવ્ય તું ખબર લેઇ; તું ત્યાં રહેવું યોગ્ય ધારે તો, જાજે ઉત્તર દેઇ. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને મોકલીયા તે, આવ્યા કુંવરને ઘેર; ક્રોધ કરી કહ્યું બેશી રહ્યા છો, શી છે તમારી પેર ॥૧૯॥ સુણી અભેમાન એવું બોલ્યો, પેર અમારી મોટી; ટંટાનું ઘર લેઇને બેઠા, મતી ખરી કે ખોટી ॥ ૨૦ ॥ દાંગવને મેં શરણ રાખ્યો, જાદવે જે ઘોડી માગી; તે રાયને તમે કહાડી મુકયો, છુટી પડી વરણાગી. ॥ ૨૧ ॥ વાટજ ઉઠી વરણાગીમાં, મેં રાખ્યો ખરી હોડે; નીકુળ કહે રાખ્યો ભાઇભલે હુંએ તમારી જોડે.॥૨૨॥એમ કહી નીકુળ બીરાજ્યા કુંતા કહે આ કેવું, જે જે ગયા તે ત્યાં ને ત્યાં ચોટયા,છે કાંઈ આશ્ચર્ય જેવું. ॥ ૨૩ ॥ ઉઠો અરજુનજી જઇ જુઓ, કાંક થયું વિઘન ચીતાતુર થઇ ચાલ્યા પારથ, જ્યાં પોતાનો તન. ॥ ૨૪ ॥ તાતને દેખીને

તન બોલ્યો, કાકા તમારો વારો; માહરે બોલવું ઘટે નહી તમે, પા-
ર્થને ધીક્કારો ॥ ૨૫ ॥ એટલે વેણ વદે વ્રકોદર; સું કરવા તું આ-
વ્યો; દાંગવને તેં તગેડી મેલ્યો, આ સુત સરણ લાવ્યો ॥ ૨૬ ॥ ગા-
દીનું નામ રાખ્યું માટે, હું એને પંથ પેઠો; સાળાની શરમ રાખીને
તું ધરમ બોળી બેઠો ॥ ૨૭ ॥ ત્રણે ભ્રાતને ચોથો ભત્રીજો, કરાસું
રાયની રક્ષા; સાસરીનું સારૂં તાકવું હોય તો, તાણજે તું તેની પક્ષ.
॥ ૨૮ ॥ ચડીને આવજે અમારા સામો, દાખવજે તારૂં જોર; સત્ય સા-
રૂં નહીં પડીએ પાછા, સું કરશે કીશોર ॥ ૨૯ ॥ જા જઇને માતને
વાત કહે, કરવું નથી ભોજન; નહી આવીએ ધામ તમારે, બેસશું
આ ભોવન ॥ ૩૦ ॥ વચન વીરનાં સાંભળી વળીયા, અરજુનજી રણ-
ધીર; આતો વાહાલામાં વીરોધ પેઠો, સોસાયું શરીર ॥ ૩૧ ॥ સંતાપ
કરતો આવીયો જ્યાં, કુન્તા ધરમ ભ્રાત; ત્યાં ટંટાની મુળથી માંડી,
કહી બતાવી વાત ॥ ૩૨ ॥ આપણો સુતને સુભદ્રાજી, નાહાવા ગયાં
તાં સરીત, ચીતા ત્યાં ખડકી દાંગવે, આદરીયું વીપ્રીત ॥ ૩૩ ॥ ઘોડી
સહીત વહનીમાં પડી, આણવું ધાર્યું મરણ;દેખીને દયા આવી કુંવરને,
લાવ્યો પોતાને સરણ ॥ ૩૪ ॥ સુતને તેડવા ત્રેણ ગયા તે, તેની પક્ષ-
માં પેઠા; સ્નેહ સગાને તોડવા માટે, કલેશ લેઈ સહુ બેઠા ॥ ૩૫ ॥
વળણ ॥ સુણી ધરમરાય બોલીયા, સાંભળ અરજુન વીર; સીંહ નર
નામ ધરાવીયું, કાહર થયો રણધિર.

કડવું ૩૩ ઓખાહરણમાં જાગ્યારે જાદવરાય એ રાગ.

કુંતાજી તવ બોલે, તું થયો નર નાર તોલેરે; સાસરીયાની શર-
મમાં, લેવાઇ ગયોરે ॥ ૧ ॥ ક્ષત્રીપણું તેં ખોયું, મુળ કુળ સામુ નવ
જોયુંરે, શરણે આવેલાને પાછો કાહાડીયોરે ॥ ૩ ॥ કુખ વગોવી મહા-
રી, કાહર કુવર દેહ ધારીરે; અનાદીની ગાદીને લાન્છન આપીયુંરે.
॥ ૩ ॥ લજાવ્યો પાંડુ રાજા, જેની સકળ દેશમાં માઝારે; તેવા તાતને
માંથે પાણી ફેરવ્યુંરે ॥ ૪ ॥ તું અજ્ઞાની જેવો, ક્ષત્રી ધરમ છે કેવો-
રે; તે નથી સમજ્યો ત્યાં સુધી ભ્રષ્ટ છેરે ॥ ૫ ॥ જે જન શરણે
આવે, તેને માન્ય દઇ બોલાવેરે; ભીડ ભંજન થાવું એ રીતી રાય-
નીરે ॥ ૬ ॥ તે રીતી તે છોડી, દાંગવ ગયો કર જોડીરે; ગોડી લઇ
મરવું એણે ધારીયુંરે ॥ ૭ ॥ ધન્ય કુંવરની નીતી લાવ્યો સરણે એ

રીતીરે; ભલે પક્ષે પેઠા મારા દીકરારે ॥ ૮ ॥ યુધ્ધ કરવાને જાશે, ક્ષત્રિ નો ધરમે સચવાશેરે; તારે હોય સરમ તો ઘરમાં બેસજે ॥ ૯ ॥ ભીમ નીકુળને જોશી, હું ચોથી ચઢું ડોશીરે, ટેક–કુંવરનો ત્યાં જઇને રાખશું રે ॥ ૧૦ ॥ ધરમ રાજા કહે છે, અરજુનજીને શીખ દેછે રે; દપકો નથી તુજને; સાસરીયા તણોરે ॥ ૧૧ ॥ કરજે સાચી વાત, યુધમાં સામળીયા સાથરે; કહાયે દાંગવરાજ સરણે આવીયોરે ॥૧૨॥ જાણ્યું તમ સંગ વ્હેર, ત્યારે રાખ્યો નહી અમ ઘેરરે કાહાડી મુકેલે અભેમાન લાવીયોરે ॥ ૧૩ ॥ તે ભાણેજ તમારો, નથી કાંઇ વાંક હમારોરે; છોકરાં પુંઠે રણમાં આવવું પડેરે ॥ ૧૪ ॥ અમને ન દો દોશ, રાખો ભાણેજ પર રોશરે; પણ કુંવરને કનડરે કનડશું આપને ॥ ૧૫ ॥ એવું કહેજો ભાઇ, કસુર નીકળે કાંઇરે; જાવો જઇને લાવો સહુ સાથને ॥ ૧૬ ॥ ધર્મે આજ્ઞા કીધી, અરજુને શીખ ગ્રહી લીધીરે; ચાલ્યો ચાલ્યો આવ્યો સુતના ધામમાંરે ॥ ૧૭ ॥ જઇ કુંવર શું ભાખ્યો, દાંગવ મેં સરણે રાખ્યોરે; પીન્ડમાં પ્રાણ લગી ઘોડી દેવી નહીરે ॥ ૧૮ ॥ ઉઠો રણધીર વીર, શું કરશે શામ સરીરરે; ઉઠો જમવા દાંગવરાય તું છે માયરોરે ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ઉઠાડાયા, તેડી લાવ્યો ઘેર; ધરમ કહે ઓ રાજીયા, રહેજે આનંભેર.

કડવું ૩૪ ઓખા કહે છે તું સુણરે સાહેલી એ રાગ.

એમ કહી ગ્રહયો છે હાથ, બેઠા જમવા લેઇ સહુ સાથ; કરિ ભેજન મુખવાસ લીધા, પછી સંગ્રામ વીચાર કીધા ॥ ૧ ॥ બોલ્યા અરજુન પ્રત્યે ધર્મ, લખો પ્રભુને જાણે મર્મ; બેઠો લખવાને અરજુન ભુપ, જાણજો તમે શામ સ્વરૂપ ॥ ૨ ॥ માગી દાંગવની તમે ઘોડી, એવી અનીતી કયારથી જોડી; પામતો હતો તે રાય મરણ, રાખ્યો તમરા ભાણેજે સરણ ॥ ૩ ॥ તેની પક્ષે આવિશું અમો, કરજો યુધની ત્યારી તમો; એમ પત્ર લખીને પહોચાડયો. બળીભદ્રે તે વાંચવા માંડયો ॥ ૪ ॥ કહી હરીને યથાસ્થીતી, જુઓ પાંડવ સગાંની પ્રીતી જ્યારે ત્યારે એ ચડીને આવે, સુણી સામળીયો રીસ લાવે ॥ ૫ કોના સગા કોના એ વ્હાલા, ભલા વાગ્યા ભલાઇના ભાલા, હવે સગાઇ આગી મેલી, કરવું યુદ્ધ ન થાવું બેલી ॥ ૫ ॥ સામો પત્ર લખ્યો શ્રી મોરાર, સુખે આવજો કુન્તી કુંવાર; લખી મોકલી બોલ

એમ, જેષ્ટ બંધુ કરીશું કેમ ॥ ૬ ॥ સુણી હળધર વદ્યા વાણી, લખો સહુ દેશ સારંગ પ્રાણી; ક્ષત્રી માત્ર સગા સ્નેહી કાહાવે, આપણા આપણી પક્ષ આવે ॥ ૭ ॥ સુણી સામળીયોજી લખે; આવજો આ વેળા સહુ પખે; એમ પત્ર દીધા સહુ દેશ, જાણ્યું ધરમરાય નરેશ ॥ ૮ ॥ કહિ ભ્રાતને વાત જે જાણી, માગી પક્ષ શ્રી કરશે કલ્યાણી; સહુ ભુપતી પક્ષમાં જાય, તવ આપણી શી ગત થાય ॥ ૯ ॥ કહે સાંભળીને ચારે વીર, લખો આપણ પણ રણધીર; પછી જેને જ્યાં નસ તણાશે, હેત જેનું જેવું તે ત્યાં જાશે. ॥ ૧૦ ॥ એવું ધારીને લખ્યા કાગળીયા, દેવાને સહુ શેવક પળીયા; પછી પુત્ર પ્રત્યે વવાં માય, બેટા બીજો બતાવું ઉપાય ॥ ૧૧ ॥ જાવો હસ્તીનાપુર પુત્ર, છે ત્યાં સગુ વાહાલુ ધરસુત્ર; કુળ વૃદ્ધને દુરીયોધન, તેને દો યુદ્ધ નોહોતરૂ તન. ॥ ૧૨ ॥ એવી માત તણી વાત જાણી, ઉઠયા ધરમને નર પ્રાણી; આવ્યા સભામાં હસ્તીનાપુર, બેઠા ભીસ્મજી દ્રોણ વીદુર ॥ ૧૩ ॥ કૃપાચાર્યને અસ્વસ્થામા, કારભારી છે શકુની મામા, ભુરીષ્યેવાને ભગદત્ત જેહ, બેઠા સુસરમા સૈત નેહ ॥ ૧૪ ॥ બીજા ઘણા યોદ્ધા રણધીર અંધ સુત બેઠા સત વીર; ગાદી પતી છે દુરીયોધન, દંત દમની ક દુસ્યામન ॥ ૧૫ ॥ દુરદમન દેવક ભરાત, દ્રાક્ષો દુમપતી દ્રગ નાથ; દેહેણું સેન્યને દુરધા સુર, દંભ દુશણ દગધાતુર ॥ ૧૬ ॥ એવા એવા બેઠા સહુ ભાઇ, આવ્યા ધરમ સભાની માહાઇ, કહ્યું સહુ વૃધ્ધને નમી ચરણ; અમે દાંગવ રાખ્યો છે સરણ ॥ ૧૭ ॥ પક્ષે આવવું મહોટા ભ્રાત; યુધ્ધ ધાર્યું યદુકુળ સાથ, એવું સુણીને ભીસ્મજી બોલે, નહી નહી સુત કો તમ તોલે ॥ ૧૮ ॥ નામ દુરીયોધને બોળી નાંખ્યું, તમે બીરદ ગાદીનું રાખ્યું; અમો આવશું પક્ષમાં બાળ, કરી નાખશે શું ગોપાળ ॥ ૧૯ ॥ રાખવી નહી સગાંની સરમ, દેવ યુધ એ ક્ષત્રીનો ધરમ, એવું વદા વદ્યા વૃધ્ધ એમ, કરશો દુરીયોધન કેમ ॥ ૨૦ ॥ તવ બોલ્યો છે અંધ કુમાર. કહીએ છીએ કરાં વીચાર; એમ કહી ગયો મ્હેલ માંય તેડયા શકુની મામાને ત્યાંય ॥ ૨૧ ॥ કહો મામા જાવું કે ન જાવું, બોલ્યો મામો ઉપાય બતાવું; જાવું પક્ષમાં પુરણ પેર, ભલ્લુ લેવાશે વેહેલે લ્હેર ॥ ૨૨ ॥ યુધ્ધ આરંભ થાય જે વારે, આપણે પાછા પડવું તે વારે, મારે આગળથી જદુરાય, કરશું પુંઠેથી આપણ ઘાય ॥ ૨૩ ॥ બેઉ બાજુથી મરવો માર, પામે મરણ કુન્તી કુવાર: સાંભળીને વધ્યો વીભીચારી, મામા છે બુધ્ધીયે બલહારી ॥ ૨૪ ॥

બેઉ દુષ્ટે સલા એવી કીધી, હશી હશીને તાળીઓ લીધી; પછી આવ્યા સભાની માંય, બોલ્યા ધરમ પ્રત્યે એ ત્યાંય. ॥ ૨૫ ॥ ભાઇ ભલું કર્યું તમે કામ, આવશું કરવા સંગરામ;એવું સુણી યુધીષ્ટર રાય, વ્હેલા પધારજો કહી જાય. ॥ ૨૬ ॥ બીજે દીવસ લૈ સન્યાય, ચાલ્યો પાંન્ડવ પક્ષમાં રાય; લીધી અગીયાર ક્ષોણિ સૌ સાથ. બેઠો હસ્તી આ યુધ્ધ ગ્રહી હાથ; ભીષ્મ વીદુર ને કૃપાચાર, દ્રોણ ગુરૂને અમર કુવાર; કારભારી સહીત સહુ પ્રાણી, ઇંદ્ર પસ્ત આવ્યા હેત આણી. ॥ ૨૮ ॥ વળણ. ॥ માન્ય સતી સુત દેઇને ઉતાર્યા નિજ ઘેર વ્યાસ વાણી મુખ ઓચરે, પછી શું થઈ પેર.

કડવું ૨૨ રાગ ઢાળ ધન્યાશરી.

પત્ર બેઉના પ્હોચ્યા સહુ દેશજી, કરે વિચાર સર્વ નરેશજી; લાગી સગાં સગામાં લડાઇજી, કરીએ કોની પક્ષે ચડાયજી. ॥ ઢાળ ॥ સકળ દેશના ક્ષત્રી લોકે, કરી લીધો વિચાર; કોઇની પક્ષે જાવું ઘટે નહીં, ગયામાં દુખ અપાર. ॥ ૧ ॥ વ્હાલે વ્હાલાના વિરોધમાં જૈ, કોની કરીએ પક્ષ આજ લડેને આવતી કાલે, ભેગા થઈ કરે ભક્ષ. ॥ ૨ ॥ સાળ દાળ થાય એકઠાંને, તરીયો તેડે રહી જાય; ઉષ્ણ જળે કદી ઘર ન સળગે, એમ ધારયું સહુ રાય. ॥ ૩ ॥ પક્ષ ન કરવી સરમ ન ધરવી, જોવો ન ન્યાય અન્યાય; જે જેને શરમ જેટલી, તેટલી મોકલી છે સન્યાય. ॥ ૪ ॥ જાદવ પક્ષમાં ચાળીસ ક્ષોણી, સર્વ મળીને આવી; બે તાળી ક્ષોણી, પાંન્ડવ પક્ષે સર્વ રાયે મોકલાવી, ॥ ૫ ॥ સાત ક્ષોણી હતું સતીના સુતનું, કૌરવનું અગીઆર; તે સહુ મળીને સાઠજ ક્ષોણી આવી થયું તૈયાર ॥ ૬ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મ પીતાજી, સાંભળો કુતી કુમાર; જદુપતી જોરાવર પાસે, સારાં છે હથીઆર. ॥ ૭ ॥ હળ મુશળને ચક્ર સુદરશન, જ્યાં મોકલે ત્યાં જાય; પ્રાણ લીધા વણ પાછાં ન પડે, તે મુજને ચીંતાય ॥૮॥ તેના આયુધ્ધને બાઝે તેવું;જોઇએ આપણી પાસે; ત્રીશુળ લાવો ત્રીપુરારીનું તો ભય પામે નાશ. ॥૯॥શેવક હોયે શંભુ તણો તે, લાવવાની ધરે હામ; વાત સુણી વ્રકોદર વદયો; દાદાએ મ્હારૂ કામ ॥૧૦॥હું સંચરૂ શીવજીની પાસે,સમજાવીનેલાવું તેમ ન આપેતો જોર કરીને જટા ઝાલીધુણાવું.॥૧૧॥એમ કહી વ્રકોદરવાટે, સંચરીયો સુભ મન શીવાલયમાં આવી ઉભો, પ્રેમે કર્યું પુજન. ॥૧૨॥

ચડાવી ચંદન ચરચ્યું, પહેરાવ્યા પુષ્પના હાર; આક ધંતુરો વિજયાવા
ટી પ્રેમે કરી પય ધાર ॥ ૧૩ ॥ ધુપ દીપને નૈવેદમુકી, ઉર આવ્યું, અ
વ્હાલા, ન્રત્ય કરી ને હર સંભુ, કહિ વગાડયા ગાલ ॥ ૧૪ ॥ તો પ
દરશન દિધાં ન ત્યારે, રીસ વ્યાપી ગઇ હાડ; બહાર નિકળી ઉપાડે
લાવ્યો બીલી પત્રનું ઝાડ ॥ ૧૫ ॥ તે લઇને પોરવ્યું ડેરામાં ક્રૃજી ગ
યાં ઉર્મઃઆય; જુઓ વ્હાલો ભક્ત તમારો, વીઘ્ન કરે ધામમાંય ॥૧૬
તે જોઇ પ્રગટીયા જટાધારી, દરશન દિધાં નાથ; હાંહાં ગાંડીયા આ શું
કરે કહી, મુસ્તક મુકયો હાથ ॥ ૧૭ ॥ માગ્ય માગ્ય તું શું માગે બે
ટા, ભીમ કહે કષ્ટ કાપો; સામળીયા શું સંગ્રામ કરાવે, ત્રીશુળ તમા
આપો ॥ ૧૮ ॥ ત્રીપુરારિ કહે ત્રીશુળ ન મળે, બીજુ હુની છોડાવું
ભીમ કહે ત્રીશુળ ન દયોતો, દાઢી ગ્રહી દોડાવું ॥ ૧૯॥ ભોળા ભી
ના ભાશણે હશ્યા, લ્યો બેટા લેઇ જાવો; સંગ્રામ શામળીયા સંગ જી
તી, પાછુ દેવાને આવો ॥ ૨૦ ॥ સતિના સુતે શીશ નમાવ્યું, ત્રીશુળ
લઇ ઘેર આવ્યો; સભામા આવી લીધી શાબાસી, લ્યો દાદા હું લા
વ્યો ॥ ૨૧ ॥ ભીશ્મ કહે રાખ તારી પાસે, તું તજે સંગરામ; ચ
કે હળ છુટે ત્યારે છોડવું, એટલું તાહરે કામ, એમ સહુ સંતલસ વિ
ચારી થઇ ગયા સાવધાન; લડાઇની ચડાઇ કરીને; ફરકાવ્યાં નિશાન
॥ ૨૩ ॥ વાજતે ગાજતે, છત્ર છાજતે, રથ બીરાજ્યા રાય; ડંકા દેત
બંકા ચાવ્યા, મેદાન ભોમી માંય ॥ ૨૪ ॥ ઘોડલા જોડ્યા બોળ ઉ
ટોની ચર્ણ ચાલે સુભ સાથી; વ્રકોદર નંદન વાયુનો, બેઠો જેમંગલ
હાથી ॥૨૫॥ સકળ સૈન્યા આગળ ચાલે, પુંઠળ પન્ડે વાઘે; મુષ્ટ
વાળીને તીસુળ ઝાલ્યું, ગદા ધરી છે ખાંધે ॥ ૨૬ ॥ ઘોડીએ બેશી દ
ગવરાજા, જુદ્ધ જોવાને જાય; આવી ઉભા સહુ મીર બાંધી; જાણ્યું શ્રી
જાદવરાય ॥ ૨૭ ॥ પાંડવના યોદ્ધ યુદ્ધે ચડીયા, દેવકીનું ઘર સુત્ર; રે
ક લાખને સાઠ સહસ્ત્ર, એકાશી પ્રભુના પુત્ર ॥ ૨૮ ॥ છપન કોટીને ૨
વીસ ક્ષોણિ. બળદેવજી બળવાન, આયુદ્ધ ગ્રહ્યાં હાથમાંને, યુધે થય
સાવધાન ॥ ૨૯ ॥ રાતા માતા મદના માતા, થાતા જાતા મેદાન; અ
તિ ઉભા સહોદર સાથે; ચક્રધારી ભગવાન ॥ ૩૦ ॥ સામા પડીયા મુ
મતે ચડીયા, સાંભળને સતી સુત; પાન્ડવ પ્રત્યે પ્રભુજી બોલ્યા, બને
આડળા ભુત ॥ ૩૧ ॥ વલણ બળદેવને કહયે બોલીયા, રીશમાં રા
છોડ રાય; પ્રીતી ટુટી પાન્ડવો, લાગી સગઠમાં લ્હાય.

કડવું ૩૬ રાગ આશાવરીનો છાંયો.

અંતરયામી ઉકળી બોલ્યા, સાંભળો સતીના તનજી; સગા જાણી સદા સ્હાય કરી ત્યારે, આવ્યો અમારે આનંદજી. ॥ ૧ ॥ વચન સાંભળ્યાં વીઠલ વરનાં, બોલી ઉઠયો અરજુનજી; સગા જાણી શરણે ન રાખ્યો, રાખી લાવ્યો અભેમુનજી. ॥ ૨ ॥ તેરે કુંવરનું રક્ષણ કરવા, પક્ષમાં આવ્યા નાથજી; માટે અમોને કાંઇ ન કહેશો કયે ભાણેજ સગ વાતજી. ॥ ૩ ॥ એવા પાન્ડવો છુટી પડ્યા ત્યારે, બોલ્યા શ્રી ભગવાનજી, ધન્ય ભાણેજા ધન્ય ભાણેજા, ધન્ય તુને અભેમાનજી. ॥૪॥ ઘેર રાખીને ઉછેર્યો તુને, તેનું મળ્યું આ લ્હાણુજી; શત્રુનો અરથ સગો સારે, ત્યારે સગો પરમાણુજી; ॥ ૫ ॥ જગતની રીતી છે વ્હાલું તે વ્હેરી, તેમાં શો ધરીએ રોશજી; કયાં કસુર કાહાડુ તાહારી; હું, છે ગુણનો ભાઇ દોશજી. ॥ ૬ ॥ નહી તમારા અમે નહી અમારા તમે, આજથી સગપણ છુટયુંજી; વ્હેર વધાર્યું જાદવ સાથે, ભવીશ તમારૂ ફુટયુંજી. ૭ એવું સાંભળી અભીમન્યુને હળહળ વ્યાપી રીસજી; જોઇ વીચારી બોલજો મામા, સું ધરાવો છો બે શીશજી. ॥ ૮ ॥ તમારા છોકરા છાકે છકેલા, પરાઈ માગે ઘોડીજી; આજતો એ છે ને આવતી કાલે, માગશે કોકની છોડીજી. ॥ ૯॥ સત્યને સારૂ સગાંના સામા, થાવું તેમાં નહી વ્હેરજી;તમે તમારો મામો માર્યો, તેવી કરૂં હું પેરજી.॥૧૦॥ મામાનું દેખી ભાણેજ શીખ્યો, તેમાં સું ઠપકો દેતાજી; મુળ ક્ષત્રીના ધર્મ પ્રમાણે, યુદ્ધ અમે માગી લેતાજી. ॥૧૧॥ બળદેવ કહે છે વિરલા મ્હારો, સું બોલો બાળક સાથજી; ત્રીકાળ જ્ઞાનિ શેદેવ જોશી, ઉભા આયુદ્ધ ગ્રહી હાથજી. ॥ ૧૨ ॥ તેના સામુ જોઇ શીશ ધુણાવ્યું, પછી બોલ્યા ભગવાનજી; સુરે જુઓ છો જાદવ મારા, સર્વ રહો સાવધાનજી. ॥ ૧૩ ॥ પછી પાંન્ડવમાં ભીષ્મ પીતાએ, કેવો કર્યો વિચારજી; શેળ ભેળ રાખી યુદ્ધ કરીસું તો, ખામો પામીસું અપારજી. ॥ ૧૪ ॥ કૌરવ કપટી છે કુકરમી, વખત પર દે દગોજી; મળતો રહીને મારી નાંખે, નથી સુજાતી સગોજી. ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણીને ભીશમ પીતાએ; પેરત્રી કીધી પાકીજી; ઓળ કરીને એક એક સામી, શન્ય પોતાની રાખીજી. ॥ ૧૬ ॥ બળદેવ સામા આપ થયાને, અરજુનને જુમદીશજી; પ્રદુમાનને દ્રોણગુરૂ બે, સામા થયા ધરી રીસજી. ॥૧૭॥ કમળ લોચન સામો કરણને, રાખ્યો ભીસમ પીતાયજી;સ્થંભના સામો રાખ્યો સકુની

ભાણુને ભુરી શેવાયજી ॥૧૮॥ સુદત સામો સુસુરમાને, રાખ્યો કરવા યુદ્ધજી; ભાણુવંત સામો ભગદત રાખ્યો; અભેમાનને અણીરૂધજી. ॥ ૧૯ ॥ એવા અન્યો અન્ય ગોઠવિયા, પછી વધ્યા વ્રદ્ધ એમજી; પવન પુત્ર તું સહુ પુઠે રહેજે, ગદા ત્રીશુળ લેઇ ભેમજી; ॥ ૨૦ ॥ હાથી ઉપર રહી ચરચા તું જોજે, શેન્યની ચતુરસુજાણજી, આ ઓળમાંથી જે પડે પાછો તેના લેજે પ્રાણજી ॥ ૨૧ ॥ કહ્યું ગરજના કરી હાહાએ, ભાગી પડયો ધાર્યો ઘાટજી; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, ડોસાએ વાળ્યો દાટજી ॥ ૨૨ ॥ હોશ હઇયાની હઇયામાં પેઠી, ધાર્યો વિચાર છુટી પડીયોજી, ઘાટ ઘડત આ કુન્તા નંદનનો, નઠારો ડોસો નડીયોજી ॥૨૩॥ મામો કહે હવે મનસુબા મેલો, કાંઇ ન વહશો વાણુજી; પાછા પડશોતો પુત્ર પવનનો, ગદાથી લેશે પ્રાણુજી ॥ ૨૪ ॥ કબજે પડીયા ઓળામાં અડીઆં, હવે નથી ઉપાયજી, સામાના સામો સંગ્રામ કરવો, થનાર હોય તે થાયજી ॥ ૨૫ ॥ વળણ એતો હોંશ રહી ઉરમાં, ફરી ગયો વીચાર; પાન્ડુ તનને જાદવે, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર.

કડવું ૩૭ રાગ સામેરી.

સામાસામી સરવ જોધ્ધે, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર; બાણાવળીયે બાણુ લીધાં, કીધા ધનુષ ટંકાર ॥ ૧ ॥ અરજુનજીયે ગાંન્ગેવનામા, ધનુશ ધારણ કીધું; વાંકુ વાળ્યું ટંકાર થયો ત્યાં, ચાંપે ચડાવી દીધું ॥ ૨ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પ્હોંચ્યો, ડોલ્યા દસે દિગપાળ; ધરણુ લાગી ધ્રુજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥ ૩ ॥ શબ્દ સુણી પુત્ર પવનનો, કપીવર જેનું નામ; ઉછળીને આકાશ ચડયો, આવ્યો રણુ ભોમી હામી હામ ॥ ૪ ॥ સ્વરૂપ કારમુ અનુપ સોભા, પાન્ડવ દળમાંપેઠા; પારથના રથની ધજાયે, પુંછ વિટાળી બેઠા ॥ ૫ ॥ તવ શોભા થઇ સોહામણીને, ગરગડીયાં નીશાન; રણુ વિશે રણસીંગાં વાગ્યાં, સુરાયેસાંભળ્યાં કાન ॥૬॥ શબ્દ સુણી સુણી શુર ભેરાયા, ગાજ્યા ગાજે જેમ મેઘ; સામ સામી સામી દળમાં દોટ મુકી; કીધો ભારે વેધ ॥ ૭ ॥ જરા ન લાજ્યા ગાજ્યા બાજ્યા, ઉછળીયાં આયુદ્ધ; દે માર દે માર મારજ દેતા, ન રહે સાનકે સુદ્ધ ॥ ૮ ॥ શત્રૂ તુલ્ય સુરા સહુ બાઝે, ક્રોધ રહ્યા છે વરશી; ભેરી માળને ગોળા છુટે, ભાલા બાણુને ફરશી ॥ ૯ ॥ ગુપ્તી ગેડીને ગદાયો ઉછળે; તરકસ તીર તરવાર; ખપવા ખંજર સાં

ચ્યને ત્રીશુળ, જમાઈઆને કટાર ॥ ૧૦ ॥ કરવત કોવાડા ડાંગને આ-
ાં, બંધુકને પીસ્તોલ; આડીયાં કાતરીયાને ઢાળી, ગોફણની ગલો-
લ ॥ ૧૧ ॥ બાણ વછુટે ઉતપાત ઉઠે, પડે કાયાને કષ્ટી; માહા માર
મારે યુદ્ધ પોકારે, કરે આહાકાર શ્રષ્ટી ॥ ૧૨ ॥ અગણીતા મંત્ર ભ-
ણી ભણીને, નાખે બાણાવળી બાણ; કાહારની કાયાને એડેતો, પલક
માં જાય પ્રાણ ॥ ૧૩ ॥ બળીભદ્ર અગણિતું નાખે, શાઠ શહસ્ર બાણ
જાય, ભીસ્મપીતા પણ તેવું મારે છે, જાતાં લક્ષ એક થાય ॥ ૧૪ ॥
શાઠ સહસ્ર ચાલે અરજુનના, પ્રભુજીના પણ તેવા; બાણ તણી ઘણી
ઝડી પડે છે, અનંત છુટે એવા ॥ ૧૫ ॥ સુરા પુરાને સુર ભરાયાં, જ
ણાવે ઝાઝુ જોર; મદ મક્ષીકાશમ શર છુટે, થાય ઘણું ઘમઘોર ॥ ૧૬ ॥
ગાજતા બાજતા ન લાજતા કો થાય છે સોર બકોર, મરણ આદરી
જાદવા રૂઠયા, ક્રોધે થયા કીશોર ॥ ૧૭ ॥ રીશે ચડીયા શત્રુમાં પડી-
યઃ, વાળવા માંડયો ઘાણ, ખડગે ખોડા કાઢવા માંડયો, વાળી નાખે
હથરાળ ॥ ૧૮ ॥ ત્રાહ ત્રાહ પોકાર પાડે છે, પાંડવ કેરો જોધ; તે
દેખી શેદેવ જોશીને, પ્રગટયો પુરણ કરોધ ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ પ્રગ-
ટયો કરોધ શેદેવને, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,
વક્તા વૈશમ પાય.

કડવું ૩૮ રાગ ધામસીંગ

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરિક્ષત કેરા તન; હતું શેદેવ-
ને વ્રદાન, ધર્યું જોગણી કેરૂં ધ્યાન; કીધું સમરણ શેદેવ ભુપ, ધર્યાં
પંચાણુ કોટી સ્વરૂપ ॥ ૧ ॥ જ્યાં જુએ ત્યાં શેદેવ જોશી, રણમાં રૂપ
પ્રકાસ્યું; કરી ગરજના તતખેવ, એક જોધને એક શેદેવ ॥ ૨ ॥
યુધ કરવાને આપ અડીયા, જદુ જુથને બાજી પડીયા; જાણે બળવા-
ન જોધો જેને, બાહાજે બબે ચચાર તેને ॥ ૩ ॥ બળ બતાવ્યું અપ-
રમ પાર, બહાજ્યા બળદેવજીને બારઃ પડી સેન્યામાં ચીસા ચીસ, વ-
ળગ્યા વિઠ્ઠલ વરને વીસ ॥ ૪ ॥ ત્રાહ ત્રાહ કરે જદુ કુળ, પેટ ચો-
ળી કયા કીધું સુળ; બળીભદ્રજી બાવરા બનીયા, કુન્તાયે આવ-
ડા જણીયા ॥ ૫ ॥ સુણી શેદેવે ઝાલ્યા ચરણ, હળધારીને ઢાળ્યા ધ-
રણ; તવ બળદેવ મુખ પોકારે; ચડો વનમાળી વીર મમ વારે ॥૬॥
સુણી વાણી વદયા જગદાશ, જુઓ મુજને વળગ્યા વીસ; સૌના ભા-

ગ્યા સહુ ભોગવો ભાઇ; આમ લેવાય ઘોડી પરાઇ ॥ ૭ ॥ એમ કહીને શેદેવ સાથે, કરી વારતા વૈકુંઠ નાથે; મેં તો વચન લીધું તું જેહ, ચુ-ખ્યા શેદેવજી તેણ તેહ ॥ ૮ ॥ કદી એકના અનેક ન થાવું, દેઇ વચન શું કર્યું હાવું; સુણી સતી સુતે કહ્યું એમ, તમો તમારૂં ચુકયા છો કેમ ॥૯॥ મને વેણ દીધું તું પાકુ, સદા રથ અરજુનનો હાંકુ, નથી હાકતા તે ચુકયો ટેક, માટે એકનો થયો અનેક ॥ ૧૦ ॥ સુણી સામળીયો ચા-લ્યા છટકી, લાગી વચનની ચીત ચટકી; દોટ મુકી અસરાણુસરણ, નરનો સારથી ઢાળ્યો ધરણ ॥૧૧॥ રથે ચડી બેઠા વનમાળી,કરમાં રાસ પરોણો ઝાલી; એવું શેદેવજીયે ત્યાં ભાળ્યું; જાણ્યું વેણ વદેલું પાળ્યું ॥૧૨॥ માહારૂં વચન જાશે વ્યર્થ, થયા અનેકના એક તરત; જોઇપ્રભુ જી હરખ ભરીયા, નરને રથથી ઉતરીયા ॥ ૧૩ ॥ જઇ પોતાના જુથ માં પેઠા, ગ્રહી આયુધ રથ પર બેઠા; રીસે ભરેલો આડો આંક, લઇ ચક્ર ચડાવ્યું ચાક ॥ ૧૪ ॥ માહા રકત કીધાં લોચન, ઘણું કોપ્યા જ-ગજીવન; જોઇ ભીસ્મ પીતા વધ્યા એમ, જોજે ચોટ તું ચુકતો ભેમ. ॥ ૧૫ ॥ ચુકવે ચુકવાના ન સ્વામી, શેન્ય સહીત જાશું અંત પામી; સુણી પવન પુત્ર એમ વાણી, લીધું ત્રીશુળ મહા કરોધ આણી ॥૧૬॥ વળણ ॥ ત્રીશુળ લીધું હાથમાં, લોચન કીધાં રકત; હરહરીનાં અથી-ઓરથી, બ્હાજ્યા ભુધરને ભકત.

કડવું ૩૯ રાગ ધવળ ધન્યાંસરી.

સામા સામી લીધાં હથીઆરજી, થયા કરોધ કરી તઇઆરજી; ધા-ર્યું વીપ્રીત અપરમપારજી, કરૂં તે યુધનો વિસ્તારજી, ઢાળ વીસ્તાર કરૂં યુદ્ધજ તણો, સુણો શ્રઓતા જન સર્વ; ખરાં ખડગ સામા સામી, લીધાં ધરી મન ગર્વ ॥ ૧ ॥ પ્રથમ ચક્ર પ્રભુએ મુકયું કાહાડવા પાંડવા કુળ, તે દેખીને પવન પુત્રે, તુરત મેલ્યું ત્રીસુળ ॥ ૨ ॥ હર હરીનાં આયુધ છુટયાં વાયુને વેગે જાય, ધુત્રવાટે સુસવાટે જાતા, સનમુખે ભેગાં થાય ॥ ૩ ॥ ગરજના કરતાં પાછા ન ફરતાં બેઉ મુમતે ચડાયા; એક એકને ટકર મારે, બહુ બળે બાઝી પડીયાં ॥ ૪ ॥ થાય કડાકા ભારે ભડાકા, ટંચાય ધારે ધાર; ઘાવ વાગે તેથી ઝરે છે, ધીખધીખતા અંગાર ॥ ૫ ॥ દોદશ વ્રષ્ટી વહ્નીની કેરી, અગ્ના ઉડયો અપાર; વ-છનું મેલ્યુ વેગળુંન સો સૈન્ય કરે પોકાર ॥ ૬ ॥ સુરત સુરા જનને

ઉતરીયાં, ત્રાહ ત્રાહ મુખથી ભાંખે; અંગારા અંગ ઉપર પડે તે સહુ ખંખેરી નાંખે ॥ ૭ ॥ કઇકની દગ્ધ થઇ ચાંમડીને, કંઇકના સળગ્યા કેશ; કૈકના વસ્ત્ર આભુષણ સળગ્યાં, કૈ થયા નગન વેશ ॥૮॥ ઘણાક પ્રાણી પ્રલય થયા, ત્રાસ પામી સહુ શ્રષ્ટી; ભોમી લાગી કંપવાએવી; થૈ અગ્ની વૃષ્ટી ॥ ૯ ॥ કષ્ટી પડે દ્રષ્ટી ન જોવાયે, શૈન્યમાં સહુને શોક; આયુધ લઢતાં આકાશ ચાલ્યાં, ત્રાશી ગયા સુર લોક ॥ ૧૦ ॥ તાપ ન ખમાયો અગની કેરો, વરશે મ્હોટા લાળા, સ્વર્ગમાંથી દેવ લોકે, દેખી ભર્યા ઉચાળા ॥ ૧૧ ॥ આહાકાર થયો અવનીમાં, જાણ્યું જુગદા ધાર; નીશ્ચય થાશે આ અગનીથી, પ્રથ્વી પ્રલેકાર ॥ ૧૨ ॥ મ્હોટાને મ્હોટમ હોય નહિને, વડાને શી વડાઇ; નીચા નમ્યાથી ઉચ જણાસું, હોલવી નાંખુ લડાઇ ॥ ૧૩ ॥ દુનીયાને દુખે નવ દાઝુ, તો કોણ કહેશે દયાળુ, એમ જાણી રથેથી ઉતરીયા, પોતે કૃષ્ણ કૃપાળુ ॥ ૧૪ ॥ ચાલીને આવ્યા પાંડવ દળમાં, જીવ જીવાડવા ધાર્યા, ભાણેજને આવી શીશ નમાવ્યું, તમે જીત્યા અમે હાર્યા ॥ ૧૫ ॥ શ્રષ્ટીની કષ્ટી કરો નિવારણ, હું કહુ છું કરજોડી; ટેક મારો તમ આગળ મેલ્યો, નથી જો દીતી ઘોડી ॥ ૧૬ ॥ અગ્નીથી અવની બળી જાશે, થાશે પાતક પુર; તે સાંભળી નમસ્કાર કીધો; ભીસ્મજીને વીદુર ॥ ૧૭ ॥ સાબાસ છે મ્હોટા તે મ્હોટા ખોટા નહી કો કાળ; જ્યાં ત્યાં કરીને જગત જીવાડો વિશ્વતણા પ્રતિપાળ ॥ ૧૮ ॥ એવું સુણી શ્રીકૃષ્ણ ચંદ્ર ત્યાં વાણીવદેછે એમ, ત્રીસુળ તમે તમારૂ બોલાવો, ઓ બળવંતા ભેમ ॥ ૧૯ ॥ સુણીને ભીમે પોકાર કીધો, ત્રીસુળને બોલાવો; પ્રભુએ કહ્યું હઠ ભરેલો,આયુધ એમ ન આવે ॥ ૨૦ ॥ કૃપા કરો કપીવર તમે, ઉછળી આકાશ જાવો; એબે વજ્જર તેવા તમે છો, બે ભુજ બે ગ્રહી લાવે ॥૨૧॥ અંજનીનું દન એવું બોલ્યો, હું જાવું આકાશ; બે વજ્જરને તીજો હું તેવો કયાં પડીએ અવીનાશ ॥ ૨૨ ॥ પ્રથવીમા પડું પ્રથવી ફાટે, ઉતરી જાવું પાતાળ; પડવા વસ્તુ વજ્રની હોયે, તો તેમ કરૂ કૃપાળ ॥ ૨૩ ॥ આખુવજ્ર ચક્ર તમારૂ, આખુ વજ્ર ત્રીસુળ; તાજો વજ્ર હું છું આખો, કેમ આવે અનુકુળ ॥૨૪॥ તઇણે વજ્રનો ઓજ પડે તે પ્રથવી ઝીલે કેમ, પ્રભુ કહે અડધા છો વજ્ર, ઓ વાયુ સુત ભેમ ॥ ૨૫ ॥ અવની ઉપર ઉંધા સુઓ, વજ્ર ડાબુ અંગ, તે પર પડે ભકત રામનો, ન થાય ભોમી ભંગ ॥ ૨૬ ॥ તે સાંભળી વ્રકોદર બોલ્યો, સું થાઓ છો અજાણ; ભુજથી પુછ ઉચું નતું થયું તે પડે તો જાય પ્રાણ ॥ ૨૭ ॥ કપી કહે

પડશું જાળત્રીને, જીવ જીવાડવા ધારે; ભગવાન ભીસ્મને વીદુર બોલ્યા, શ્રષ્ટીને ઉગારે ॥ ૨૮ ॥ એવાં વીવેકનાં વચન સુણિ, કપાળે મેલ્યો હાથ; અનેક માટે ભલે એક મરૂ, ઉગારે દીનો નાથ ॥ ૨૯ ॥ એમ કહિ અવનિપર સુતો, કુન્તા સતીનો તન; અરજુનનાં રથપરથીગાજ્યાં, કપી ગયા ગગન ॥ ૩૦ ॥ ઝડપ જઇ ઝાલ્યાં અથીઆરે, બળથી બે ભુજમાંય; તો પણ આયુધ બાઝવા દોડે, કર કપીના તણાય ॥ ૩૧ ॥ બળ થકી કપી ગ્રહી રહયા છે, જરા નહી લડથડીઆ; પાન્ડુપુત્રના ડાભા પાસો પર, આવી કપીવર પડીઆ ॥ ૩૨ ॥ તવ સાડા ત્રણ વજ્જર મળ્યાં, દાંગત્રે જે ગ્રહી ઘોડી; તે ઘોડી થઇ અપછરા ગૈ દાંગવનેતરછોડી ॥૩૩॥ સ્વરગે ચાલી ન રહી ઝાલી, જાણ્યું સેન્યને લોક; દાંગવનું મુખ ઉતરી ગયું, થયો અતિ મન શોક ॥ ૩૪ ॥ પાપણી માટે વીરોધ વ્હાલામાં, કરાવ્યો મેં અજાણ; મુખડું મ્હારૂ શું દેખાડુ; કાહાડુ પાપી પ્રાણ ॥ ૩૫ ॥ એમ કહી દેહ પાડવા બેઠો, ગ્રહિ કટારી ઘણી; પાંડવ જાદવ હળીયા મળીયા, પળીયા દાંગવ ભણી ॥૩૬॥ હાંહાં કરીને હાથ મેલ્યા, દાંગવ કેરે શીશ; જાદવ પાંડવ સરવ બોલ્યા, આ વાતમાં નથી રીસ ॥ ૩૭ ॥ થવા કાળ થાયે જાય તેમાં શો છે તમારો વાંક; એમ કહિ એને ઉગાર્યો, નમી પડયો તવ રાંક ॥ ૩૮ ॥ અમીદ્રષ્ટી અલબેલાએ કીધી, શેન્યા મહિ અકરોધ; મરણ પામેલા સહુ ઉઠયા, જીવતા થયા જોદ્ધ ॥ ૪૯ ॥ સહુ સહુનુ સેન્ય વિદાય કીધું, દાંગવ દૈ સરપાવ; લટત વડત વ્હેર ન મળે, હતા તેવા થયા ભાવ ॥ ૪૦ ॥ પાંડવ પળ્યા ઇંદ્રપસ્તમાં, જાદવ દ્વારીકા માય; કૌરવ વિદુર ભીસ્મ આદે, હસ્તીનાપુર જાય ॥ ૪૧ ॥ અપછરા અરવણી મટીને, રહિ સ્વર્ગસુદન; ત્રીશુળ ભીમ જઇ આપી આવ્યો, જ્યાં કઇલાશ ભોવન ॥ ૪૨ ॥ પશુ તણો દેહ નાશ પામ્યો, અપછરાનો જેમ, એક ચીતે સાંભળે કથા તેનો, ટળે પશુ દેહ તેમ ॥ ॥ ૪૩ ॥ સાંભળે શીખે ને સંભળાવે, પ્હોંચે મનનાકોડ.વ્યાસ વલ્લભ વદે સહુ બોલો, જય જય શ્રી રણછોડ ॥ ૪૪ ॥

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; સહુ સહુને સ્થ-

ળે સહુ રંહયા, એવે દીવસ બહુ વીતી ગયા ॥ ૧ ॥ એવે દુરીયોધન એક વાર, બેઠો એકાન્ત અંધ કુવાર એવે સાંભરી છે દ્રૂપતી થયો આકુળ વ્યાકુળ અતિ ॥ ૨ ॥ એણે મામાને બોલાવ્યો પાસ, થઇ બેઠો અતી ઉદાશ; મામે પુછયું ભાઇ આમ કેમ, થયો બાવરો કુશળખેમ ॥ ૩ ॥ નથી તન દુખ તુને કાંઇ, પણ છે મન દુખ મનમાઇ; બોલ્યો દુરીયોધન દુર મતી, મને પટકે છે દ્રૂપની ॥ ૩ ॥ એનુ સ્વરૂપ સાંભરે જયારે હૈયે હોળી ઉઠે છે ત્યારે; માટે એ લાવી આપો તો તો જીવું; નહી તો વીશ ઘોળીને પીવું ॥ ૪ ॥ બોલ્યો શકુની મામો એમ, મને કહેતો નથી તું કેમ; જોજે કષ્ઠ હું તારૂં કપાવું, રાજય પાઠ રૂપાળી અપાવું ॥ ૫ ॥ કર્યો પાન્ડવે યજ્ઞ જે વારે, એક થયા છીએ તે વારે; ગયા દ્વારીકાં એમની પખે, ઘણો થયો વ્હેવાર તે તકે ॥ ૬ ॥ માટે કરો કહુ તે પેર, ગોત્ર યાગ માંડો આપ ઘેર; તેડો પાન્ડવ કુટુંબ સાથ, આવે વહુવો પુત્રો ન માત ॥ ૭ ॥ અતી હેત દેખાડજે ભાઇ, જમીન જાજો સભા માઇ; સાથે ધરમને લેઈ રાજંન, બેસજે તું સિંહાશન ॥ ૮ ॥ એટલે હું ત્યાં આવિશ, બાજી બગલમાં લાવીસ; તેમા સોગટાં છે સોળ, કાળાં પીળાં લીલાં રાતાં ચોળ ॥ ૯ ॥ તેમાં પાસા ત્રણ રૂપાળા, મહારી મરજી સાચવવા વાળા; મારા કાકાના હાડના એતો, પાસા કરાવી રાખ્યા છે મેંતો ॥ ૧૦ ॥ માહારૂં ધારેલું કામ ત કરે ફેરવું ડાળો તેમ તે ફરે; ધારૂ તેટલા દાણા પડે, સામો રમનારો હોય તે રડે ॥ ૧૧ ॥ તેતો બાજી રમવા કાહાડું; પછી તમોને બેને રમાડું; તારૂં ઘસાતુ બોલીના આડું, કરી શરત તુને ઝીતાડું ॥ ૧૨ ॥ અપાવું રાજ રૂપાળી રાણી, સાચો મામો લેજે જાણી; થયો ખુશી દુરીયોધન, ગોત્રયાગ આરંભ્યો ભાવન ॥ ૧૩ ॥ ઇંદ્રપસ્ત મોકલીયો દાસ, પાંચ પાંડવોની પાસ; તેણે કહી કુન્તાને પેર, ગોત્રયાગ છે આપણે ઘેર ॥ ૧૪ ॥ દુરીયોધને કહ્યું છે અતી, આવે પાન્ડવ કુન્તા દ્રૂપતી; વળી શુભદ્રા અભેમાન, તેડયા છે સહુને રાજાન ॥ ૧૫ ॥ માટે ચાલો હસ્તીનાપુર, નહી આવ્યે આંટી પડે ઉર; સુણી કુન્તાજી બોલ્યાં એમ, તેડયા છતાં ના આવીયે કેમ ॥ ૧૬ ॥ ભાઇ સર્વ આવશું અમે, જઇ કહો સમાચાર તમો; કહી દાસ કર્યો વીદાય, પછી પુત્રોને પુછયું માય ॥ ૧૭ ॥ કહો જાવું કે ન જાવું, બોલ્યા ધરમ હું સત્ય બતાવું; થયા છીય એકાકાર, નવ જઇયે ટુટે વેહેવાર ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે જાવું ભલીપેર; કરવો ઉતારો વીદુર ઘેર,

થયો સર્વનો સત્ય વિચાર પેહેરી હોડી ચાલ્યાં તે વાર. ॥ ૧૯ ॥ રથ બેશીને નીકળીયાં, એતો હસ્તીનાપુરવળીયાં; આવ્યાં મ્હાલવા આનંદ ભેર રાખ્યો ઉતારો વીદુર ઘેર ॥ ૨૦ ॥ પછી દુરીયોધન ઘેર ગયા, સગાં વ્હાલાં સૌ ભેગાં થયાં, કરી દુખ સુખ કેરી વાત; મળ્યા એક સોને પાંચ ભ્રાત, ॥ ૨૧ ॥ હળી મળીને હરે ફરે, હેત ઉપજે એવું કરે; તેતો વ્રદ્ધ જનોને ગમીયા, ગોત્ર યાગ કરી સહુ જમીયાં ॥ ૨૨ ॥ લીધા મુખવાસ પાન સોપારી, હળી મળી જમ્યા નર નારી; જમ્યાં જન્મમાં તે દન સંગ, વસ્ત્ર પેહેરી લીધા સહુ અંગ. ॥ ૨૩ ॥ પછી અસ્તીનાપુરને નાથ, ઝાલ્યો ધરમરાયનો હાથ; ચાલો જઇએ સભામાં સાથ, આપણે એકસો પાંચ ભ્રાત. ॥ ૨૪ ॥ તવ ખુશી થઈ સહુ ચાલ્યા, એક એક તણા હાથ ઝાલ્યા; ગયા રાજ્યસભા રાજન, દુષ્ટ બેઠો સિંહાસન. ॥ ૨૫ ॥ રાજા ધર્મને સાથે લેઇ, જાણે બેઠો સાચો સ્નેહી, બીજા સર્વ સભાની માંય, ઓળ બંધ બેઠા છે ત્યાંય. ॥ ૨૬ ॥ એવે આવ્યો શકુની મામો, ઊભો રાજ ગાદીના સામો; બોલ્યો મુખથી વચન એવું, દીસે રૂડું આ વેળા કેવું. ॥ ૨૭ ॥ શોભી બે ભાઇની જોડ કેવી, જાણે રામને લક્ષમણ જેવા; હાવો સંપ સદા કાળ હોય, તો તો તમથી નહી ડાહ્યું કોય ॥ ૨૮ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ, મામા સંપ ન રાખીયે કેમ, બીજાની હોય સહસ્ત્ર સગાઇ, પણ કયાંથી કુટુંબી ભાઇ. ॥ ૨૯ ॥ સરવેની છોકર વાદી, કરી તે વારે અતી ઉપાધિ; હવે સમજ્યા ત્યારે શીદ લડાયે, સું છે વેહેચવાનું તે નદીયે. ॥ ૩૦ ॥ બોલ્યા શકુની બહુ સારૂ, જોઉં પારખું બેનું હું વારૂ; કોણ મુઢને કોણ ચાતુર, મને જોવાની ઇચ્છા ઉર.॥૩૧॥ આવો નીચે બેસો બે ભાઇ, રમો બાજી જોવું ચતુરાઇ; બાજી રમવી તે બહુ હોંશીઆરી, પલમાં પરખાય નર નારી ॥ ૩૨ ॥ કહી બાજી બગલમાંથી કાહાડી નીચે ઢાળી સોગટડાં માંડી; નથી અવર કોઇ તે વેળા, બધા કૌરવ પાંન્ડવ ભેળા. ॥ ૩૩ ॥ વળી જેદ્રથ ભગદત ત્યાંય ભુરીશેવાને સુસરમાય; વળી શકુની કરણ રાય, એટલાજ સભાની માય. ॥ ૩૪ ॥ નથી ભીસ્મ વાદુરકે દ્રોણ, તેથી કપટી જાણે કોણ; મામે બાજી માંડી જે વારે, બોલ્યો દુરીયોધન તે વારે ॥ ૩૫ ॥ ઉઠો રમીયે ધરમ ભાઇ, બેઊની જણાશે ચતુરાઇ; તવ બોલીયા ધરમ રાય નથી રમવા મુને ઇચ્છાય. ॥ ૩૬ ॥ ભાઇ બાજીનો વીશનું મુળ, હેત તુટેને ઊડે ધુળ; બોલ્ય છત્રપતી મુખ એમ, હોય સરત તો

થાય તેમ ॥ ૩૭ ॥ હોડ કરીને રમતા નથી; તેમાં શીદ ખેચો મત અતી; તવ ધરમ ઉતર્યા હેઠા, સામા સામી બે રમવા બેઠા ॥ ૩૮ ॥ જોવા લાગ્યો કૌરવનો સાથ, વળી જુવે ધરમના ભ્રાત; લીધા પાસા પાપીએ હાથ, લાગ્યો નાખવા એ નર નાથ ॥ ૩૯ ॥ એના ઓછા પડીયા દાણા, પછી નાંખે સતી સુત શાણા; પડે ધર્મ તણા પોબાર, વળી હરાવ્યાને અગીઆર ॥ ૪૦ ॥ મામો ફેરવે ચક્ષુ જેમ, ત્રણ પાસા ફરે છે તેમ; એણે યુકતીનો ખેલ લડાવ્યો, રાજા ધર્મનો પાસો ચડાવ્યો. ॥ ૪૧ ॥ પેહેલો દરીયોધનને હરાવ્યો, રાજા ધર્મને મોહ કરાવ્યો; પછી શકુની બોલ્યો વાણી, છત્રપતી બુધ્ધી તારી જાણી ॥ ૪૨ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન સભા માંઇ, ઠાલી રમવામાં શી ચતુરાઇ; કરી હોય સરત જે વારે, ચતુરાઇ જોવાની છે ત્યારે ॥૪૩॥ બોલ્યો શકુની વાનું એમ, કહો ધરમ રાજા કેમ; તવ ધરમનું મન મોહ્યું, પોતે ભીમસેન સામુ જોયું ॥ ૪૪ ॥ ત્યારે ભીમે કરી એમ સાન, કરો સરત સતી સંતાન; પછી ધરમ બોલ્યા વચન, કરવી શું સરત રાજન ॥ ૪૫ ॥ શકુની કહે હું કહુ તેમ, બેઉ બોલ્યા કબુલ છે એમ; કહે શકુની સાંભળો સાર, રમવી બાજી ત્રણ વાર ॥ ૪૬ ॥ પેહેલી બાજીમાં સરત એવી, કરો કબુલ હું કહુ તેવી; તવ કબુલ કર્યું બેઉ જન, મામો કહે ઓ દુરીયોધન ॥ ૪૭ ॥ પેહેલી બાજી તું હારે નરેશ, આપે બનાવળા હજાર દેશ; હારે ધર્મ તો બોલેલું થાપે, એમના દેશ તુને આપે ॥ ૪૮ ॥ બીજી બાજી જો તું હારે, દેવું સસરાનું રાજ્ય તાહારે; મળ્યું સસરાનું રાજ જેહ, આપી દેવું પાન્ડવને તેહ ॥ ૪૯ ॥ હારે પાન્ડવ બીજી વાર, તને આપે દ્રૂપતી નાર; ત્રીજી બાજી હારે તું રાજન, વસે દવાદશ વરસ વન ॥ ૫૦ ॥ ત્રીજી હારે જો ધરમરાય, તો તે બાર વરસ વન જાય; હારીને વનમાં જાય જેહ, રહે તેરમું વરસ છાના તેહ ॥ ૫૧ ॥ છાના રહેને જો ઝલાય, ફરી બાર વરસ તે જાય; એવી સરત કરી રમો બાજી, કરો દસ્તાવેજ થઇ રાજી ॥ ૫૨ ॥ પુછી ધરમે ભાઇઓને વાત, કેમ કરીશું કહો ભરાત; બોલ્યા નીકુળ શેહેદેવ વાણી, રમો વીરા ઉલટ આણી ॥ ૫૩ ॥ બોલ્યો અરજુન કહું મત મ્હારો, સારો પાસો પડે છે તમારો; પછી ભીમ વદયો વચન, સુખે રમો ધરમ રાજન ॥ ૫૪ ॥

॥ વળણ ॥ કહે ભીમ સુખે રમો, સરસ પડે છે દાવ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, થયો રમવાનો ભાવ.

કડવું ૪૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમ કહે ભાઇ રમવા બેસો, થનાર વસ્તુ થાશે; પાસો તમારો સારો પડે છે, છત્રપતીને જીતાશે. ॥ ૨ ॥ તે કરતાં હારી બેઠાતા, ન કરવો ઉચ્ચાટ; ઘોલ મારીને લેઇશ પાછું, ઘડીશ એનો ઘાટ. ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે એ શું બોલ્યો, ધારી તેં કુમતી; બોલ્યું અબોલ્યું કરવું હોય તો; માહારે રમવું નથી. ॥ ૪ ॥ ચંદ્ર ચળે રવી પશ્ચીમ પ્રગટે, પાવક શીતળ થાય; શીંધુ કદી મરયાદ લોપે પણ, ધર્મ વચન કેમ જાય. ॥ ૫ ॥ મ્હારા હાથના અક્ષર પડે, તે તું કરે ભંગાણ, તો જીભ્યા દંતુમાં લઇને, કાહાડુ મારો પ્રાણ ॥ ૬ ॥ ભીમ કહે કાંઇ નહિ કરૂ વીરા, બાજી રમો સુખ રૂપે; થનાર વસ્તુ હશે તે થાશે, જે ધાર્યું વીશ્વને ભુપે. ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ભાઇ કબુલ થયા, ધરમે હા કહી તત્ર; કપટ ભરેલો શકુની મામો, લાવ્યો તાંબાનાં પત્ર. ॥ ૮ ॥ દુરીયોધનની પાસે લખાવ્યું પેહેલી બાજી જો હરાય; તોતો બેતાળી હજાર દેશો, પાન્ડવને ઘેર જાય. ॥ ૯ ॥ બીજી બાજી હારે તો આપે, સસરાનું રાજ્યાસન; ત્રીજી હારે તો જાય પોતે, દ્વાદસ વરસ વન. ॥ ૧૦ ॥ તેરમુ વરસ છાનો રહે, પાન્ડવ કાહાડે સોધી; તો બાર વરસ બીજાં જાવું, તેમાં ન થાવું વિરોધી. ॥ ૧૧॥ એવો દસ્તાવેજ દુષ્ટે લખીયો, સાક્ષી કરિ સહુ સાથ; પછી ધરમે લીધુ લખવા, પત્ર પોતાને હાથ. ॥૧૨॥ તવ સમળી સીચાણા આવી, અંત્રીક્ષ મારે આંટા; માઠા સુકન લાગ્યા દેખાવા, થયા રૂધીરનાં છાંટા, ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવના સમજ્યામાં નાવ્યું, વિનાશે વીપ્રીત બુદ્ધી; શેદેવજી સમજે છે તોહે, તે કેમ આપે સુદ્ધી. ॥ ૧૪ ॥ ધરમરાયે લખવા માંડયુ, પેહેલી બાજી હરાય;તોતો બેતાળી હઝાર દેશો, શવળા અમારા જાય. ॥ ૧૫ ॥ બીજી બાજી હારિયેતો દ્રૂપતી દેઇ દઇયે; ત્રીજી બાજી હારીયેતો, બાર વરશ વન જઇએ. ॥ ૧૬ ॥ તેરમુ વરશ છાના રહીયે, સોધી કાઢે રાજન; તો પાછા બાર વરસ સુધી, અમો વેઠીયે વન ॥૧૭॥ એ રીતે દસ્તાવેજ લખીયા, મામાયે લીધા કને; પછી પોતે બાજી ઢાળી આપી, તે રમતાં કેવુ બને. ॥ ૧૮ ॥ દુરિયોધન પાશા નાંખેતો, પાંચ દાણા પડી જાય, શકુની મામો ફેરવે ડોળો, હરાડ દાણા થાય. ॥ ૧૯ ॥ કાચા બાર પોબાર પડે છે, દુરીયોધનના દાવ; ગણતરી ગ-

જીને સોગટી મારે, કપટ બાજીનો ભાવ ॥ ૨૦ ॥ ધરમ રાજા પાસા નાંખે, હરાડ કે પોબારે; મામાને ડોળે ફેરવે ફરે, પાસા તેણીવાર. ॥ ૨૧ ॥ પાંચ પડે કે સાત પડે છે, તેથી વીશેશ ન હોય; ખેલ્યામાં પણ પાછા પડીયા, વીસ્મે થયા સહુ કોય ॥ ૨૨ ॥ પેહેલી બાજી ધરમ હાર્યા, ખોયું રાજ્યાસન; એટલે હસીને કુદવા લાગ્યો, રાજા દુરીયોધન ॥ ૨૩ ॥ મામો કહે સું થાય છે ખુશી, હજી રમવું બે વાર; એટલામાં એ જીતશેતો, મોડું થાશે લગાર ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી રમવા બેસાડયો, તવ બેઠો દુરમતિ; તે બીજી પણ ધરમ હાર્યા, ખોઇ બેઠા દ્રૂપતી ॥ ૨૫ ॥ હાથ હાથ ઉંચો પાપી કુદયો, ભવીશ રેખા ભાવી; ઘણાક દાહાડાથી તરસતો તો, આજ રૂપાળી આવી ॥ ૨૬ ॥ મામાયે કહયું શું ફુલે છે, ત્રીજી બાજી છે બાકી; આ વેળા પાન્ડવ જીતશેતો, મસ્કરી તાહરી પાકી ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી રમવા બેસાડયો, બેઠો ત્રીજી વાર; બાવરા બનીને રમવા લાગ્યા, કુન્તી તણા કુંવર. ॥ ૨૮ ॥ ધરમ રાજા જીતવા માટે, યત્ન ઘણેરા કરે, પણ મામો ડોળો ફેરવે જેવો, તેવો પાસો ફરે ॥ ૨૯ ॥ ડોળામાં દેવતા બેઠયો, હરાવ્યા ત્રીજીવાર; બાર વરસ વન જાવાનું ઠરાયું, વરત્યો આહાકાર ॥ ૩૦ ॥ કુન્તી નંદન પાંચે ભાઇના, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; શરીરની શુદ્ધી નવ રહી, મુરછામાં ઢળી પડયા ॥ ૩૧ ॥ તવ દુરીયોધન ઉભો થઇને, ખુશી થયો ખુંખારી, ઓ મામા તારા ચરણ ધોવું, બુદ્ધીની બલીહારી ॥ ૩૨ ॥ ઉઠોરે દુસ્યાસને વીરા, વીદુરને ઘેર જાવો; મેહેણું દેનારી કામણગારી, રૂપાળીને લાવો ॥ ૩૩ ॥ છાકે છકેલી બહુ બકેલી, દ્રૂપતરાયની બાળી; નગ્ન કરી નચાવું સભામાં, નાંખું બધું ઝેર બાળી ॥ ૩૪ ॥ જાતું ઝપાટે લાવ્ય સપાટે, ગ્રહી ગોરીના કેશ; ડરીશ નહી દીલમાં લગારે, હક નથી કોઇને લેશ ॥ ૩૫ ॥ દંત પીશીને આગના દીધે, દુષ્ટ દુરીયોધન; કમ્મર કશીને ઉભો થયો, પોતે દુસ્યાસન॥૩૬॥ ચાલ્યા બળમાં એકજ પળમાં, બુદ્ધી થઈ છે રાજી; વીદુર ઘેર જઇ કુન્તાને પુછયું, કયાં છે દ્રૂપતી ભાભી ॥ ૩૭ ॥ કુન્તા ભોળીયે કહ્યું પુછયા વણ ગઇ હાંઇથી સવેળી; બહુ વારથી ભુતાવળ વાગી, જેવા જુની હવેલી ॥ ૩૮ ॥ તવ ત્યાંથી દુસ્યાસન દોડયો, કુકરમી કરોધ લાવ્યો; એકલી દ્રૂપની જુવે હવેલી, ત્યાં દુરમતી આવ્યો ॥ ૩૯ ॥ કયાં ગૈ રૂપાળી કામણગારી; દ્રૂપતરાયની બાળી; શબ્દ સુણીને આવી છજામાં, કંપી ક્રોધાતુર ભાળી ॥ ૪૦ ॥ લજ્યા તાણીને દ્રૂપતી

બોલી, શું કહો જેઠજી મ્હરા, દુશ્યાસન કહે ઉતર હેઠી, અમે તો દીયર તારા ॥ ૪૧ ॥ મહારો મોટો ભાઇ છત્રપતી છે, તેની તું થઇ નારી; સરતથી તુજ સ્વામી રમીયા, જુગટામાં ગયા હારી ॥ ૪૨ ॥ દ્રૂપતી કહે વીચારીને બોલો, જીભડીયે દો ડામ; બાપને ઠેકાણે જેઠજી શોભો, શું બકો બુદ્ધી હરામ ॥ ૪૩ ॥ દુષ્ટ કહે હું દીયર તારો, તું છત્રપતીની નારી; સતી કહે નારી કેહેવી હોય તો, કરજે જનેતા તારી ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ નારી તારી માવડી, એમ વદી વચન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કોપ્યો દુશ્યાસન.

કડવું ૪૨ રાગ વઇરાગી બીલાટરી.

દુશ્યાસન ધાયો હો, કટી કશી મેહેલમાં ચાલ્યો; દ્રૂપતી દ્રૂજીહો, દુષ્ટે જઇ ચોટલો ઝાલ્યો ॥ ૧ ॥ કીધો ક્રોધ કારમો હો. અબળાને ઉચકી લીધી; છેકા છેક છાકયો હો, છજામાંથી નાંખી દીધી ॥ ૨ ॥ બની બાળા બાવરી હો, બે સુદ્ધી થઇને ગડી; પાપી ઉતર્યો હેઠો હો, જઇને ઝાલી તેજ ઘડી. ॥ ૩ ॥ કેશ ગ્રહી તાણી હો, દ્રૂપતીને ભાનઆવ્યું; લાગી કરગરવાહો; કઠોર કરમ કાહાવ્યું ॥ ૪ ॥ મુકો જેઠ બાપજી હો, કયાં ભોગવશો પાપ પોટલો; માથુ મહારૂં દુખે હો, તાણો નહી ચોટલો ॥ ૫ ॥ કહી ખોળા પાથરે હો, પાયે પડુ દો મેલી; આ વેળા નથી મહારૂ હો, સગ્ર વ્હાલુ કોઇ બેલી ॥૬॥ એમ વલ વલતી હો, ટીટોડી તળવળે જેવી; દુષ્ટ કહે કેમ મુકુ હો, તનેતો શભામાં લેવી ॥ ૭॥ એમ કહી મારે હો, ગડદાને પાટુ અતી, છાતીમાં દે ઢીંચણુ હો, બેત્રડી વળે છે સતી ॥ ૮ ॥ કાયર કરે કાહોણીથી હો, ક્રોધ ગજ તુલ્ય ત્રાડે, ઉંચી કરિ કરીને હો, પાપી પ્રથ્વી પછાડે ॥ ૯ ॥ કેશ ગ્રહી વીંઝોળે હો, શરીર ગયું છોલાઇ; કુખમાં લે ચોંટીયો હો, મારે માર ધાઇ ધાઈ ॥ ૧૦ ॥ મારે ઈંટ ઢેપા હો, પથ્થરને લાકડી; વામા વળે એવડી હો, રૂએ બાળા બાપડી ॥૧૧॥ સરીર છોલાણું હો, રૂધીરની ધાર ઝરે; બળ સું બાળા તણું હો, કારમી પોકાર કરે ॥૧૨॥ અંગે ઉઠયાં ઢીંમડા હો, શીશ કેમ જાય નીસરી; વાગે પેટ પાટુ હો, સુધ બુધ વીસરી ॥ ૧૩ ॥ લોક ગામ કેરૂં હો, ત્રાશ જોઇ ભેળુ થયું; ત્યાં તે કોનું ચાલે હો, ટોળા વળી ઉભું રહ્યું ॥ ૧૪ ॥ પુરૂશોને પ્રેમદા હો, જોઇ જોઇ ટળવળે; ચાલ્યો દુષ્ટ ખેંચાને હો, શેહુ જીવ કળકળે ॥ ૧૫ ॥ ચીર ગયું ફાટી

હો, ફાટયાં ચણીયા ચોળી; ચુડીયો નંદાણી હો, રંક રામા નાંખી રોળી ॥ ૧૬ ॥ એની પગ પાની હો, કોઇ જને દીઠી નતી, શરીર તેનું ઉઘડયું હો, ઘસડાતી જાય છે સતી ॥ ૧૭ ॥ ચીરના ગાભાથી હો, એબ પોતે ઢાંકતી; કંપે કાયા કોમળ હો, ત્રાહ ત્રાહ ભાંખતી ॥૧૮॥ ચરણુ નોહોતો મુકયો હો, ભોમીપર ભામની કદી; તેની એવી વેળા હો, આંસુડાની વહે છે નદી ॥ ૧૯ ॥ હૈયા ફાટ રડતા હો, દુખે ડુબી ભામની; દ્રૂપતી રોતી જોઇ હો, રૂએ પ્રજા ગામની ॥ ૨૦ ॥ રડે વધ જોબન હો, રૂવે બાળક બાળુવાં; રૂવે પશુ પક્ષી હો, રૂવે નગ્ન ઝાડુવાં ॥ ૨૧ ॥ રૂવે સ્વાન ગામનાં હો, સ્વરગે રૂવે સ્વર્ગ પતી; પણ દુષ્ટ જનને હો. દયા જરા આવતી નથી ॥ ૨૨ ॥ ગગને છાયાં વાદળાં હો, જુમનાજીનું જળ થંભ્યું; કોણુ એનૂં બેલી હો, અતી આક્રંધ આરંભ્યું ॥ ૨૩ ॥ ચાલ્યો દુષ્ટ તાણુનો હો, સભા કને ઉચકી લીધી; દુસ્પાસને ઉચકી હો, સભા વિશે ફેંકી દીધી ॥ ૨૪ ॥ વળણુ ॥ ફેંકી સભામાં સુંદરી, સહુને પ્રગટયો શોક; વલ્લભ વદે બારણે રહયું રડતું રહીયત લોક.

કડવું ૨૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ લોચો વળીને પડી સભામાં, બોલ્યો દુરીયોધન; બો રૂપાળી નથી ગયો ભુલી, કહયાતા અંધના તન ॥ ૨ ॥ ઉઠ ઉભી થા પાખંડ મુકી, પાય પડી મને જાચો, જો જીવવાનો ખપ કરો તો, નગ્ન સભામાં નાચો ॥ ૩ ॥ તો પણ દ્રૂપતી ઉઠી નહી ને, બોલી નહી મુખ કાંઇ, દુષ્ટ કહે કે લાત મારીને, ઉભી કરો એને ભાઇ ॥ ૪ ॥ તવ દુસ્યાસને લાત મારી, કપુત જન જુએ ખુબી, પાંગોઠું ઝાલી પ્રેમદાને, કરી સભામાં ઉભી ॥ ૫ ॥ એટલે આંખ્યો કાઢીને બોલ્યો, સભા વીશે શકુની; માર ખાઇને મરી જવાની, માન કહયું માનુની ॥ ૬ ॥ નીચું જોઇ ઉભી છે અબળા, દુરીજન થયો મગ્ન; ધાંટા કાઢી કહયુ વસ્રો કાઢી, થા મુજ આગળ નગ્ન ॥૭॥ દ્રૂપતી કહે આ શું બોલો,ઇસ્વરથી નથી બીહીતા, હું તો તમારી દીકરીને, તમો મારા પીતા ॥ ૮ ॥ જેઠ તમે તાતને ઠેકાણે, વિચારી લયો મહારાજ; તમોને જરા શોભતું નથી, બેટીની લેવી લાજ ॥ ૯ ॥ દુ-

દુરિયોધન કહે સુણો મામા, પ્રહાર ખાઇ પકડાઇ;તો પણ તાતજી તાતજી કહે છે. મુકે નહિ અકડાઇ. ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી કહ્યું દ્રૂપતિને, સીક્ષા હજુ નથી પામી; માર ખાઇને માનશો કહ્યું, કેહેવો પડશે સ્વામી. ॥ ૧૧ ॥ ચાંમડી તારિ ઉતરિ જાશે, મુમત મુકી દે નારિ,પાય પડી મને કહે સભામાં, હુતો નારિ તમારી. ॥ ૧૨ ॥ એવું સાંભળી અબળા બોલી, મેં માન્યા મમત્રાતા; તેમ છતાં તમે એવું બોલો. નાર તમારી માતા. ॥ ૧૩ ॥ આ મુંઢ બુદ્ધી કયાં ગઇ સુદ્ધી, જેમ ફાવે તેમ બોલે, કાયાના કટકા ભલે થતા; હું તારિ દીકરી તોલે. ॥ ૧૪ ॥ દુરીયોધન કહે શું જુઓ છો, એ દુસ્યાસન વિર; હાથેથી નગ્ન નથી થવાની, ખેંચી કાઢો ચીર. ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઉઠયો દુષ્ટ દુશ્યાસન, ઉછળી મારી લાત, છબીલીનો છેડો ઝાલ્યો, ગામમાં ફેલાઇ વાત. ॥ ૧૬ ॥ ભીશ્મ વિદુરને દ્રોણ કૃપાચાર, તેમણે જાણી પેર; ત્રાસ પામી સતીયા દોડયા, થાય છે કાળો કેહેર. ॥ ૧૭ ॥ રાતા તા તા થાતા જાતા આવ્યા રાજય સભાય; બે ભાન થઇ પોઢેલા દીઠા, પાંન્ડવોને ત્યાંય.॥ ૧૮ ॥ સતિના શરિરે માર દીઠો,દીઠું ગ્રાહેલું ચીર, રૂંવાટે રૂંવાટા ઉભા થયાં, નેત્રોમાં આવ્યું નિર ૧૯ મોઢામાં આંગળીયો ઘાલી, ધુવાણા ચાલ્યાશીશ; ગગા નંદન ભીસ્મ પીતાને હળ હળ પ્રગટી રીસ. ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધનની પ્રત્યે બોલ્યા, ઓરે કરમ ચંડાળ; આ તેં કરમ શુ કર્યું છે, જવા બેઠુ રસાતળ. ॥ ૨૧ ॥ છોડ સતિને દ્રૂપતિને, નહિ તો માઠુ થાશે; જરૂર માનજે જુલમી બેટા, જીવ અમારા જાશે. ॥ ૨૨ ॥ ધમરોળ થાશે મરશું મરાશે, જાશે કૈના પ્રાણ; શું તું બે માથાં ધરાવે,ઓરે મુંઢ અજાણ. ॥ ૨૩ ॥ મારીયે મરીયે જુલમ કરીયે, ધરીયે કેહેરજ કાળો; કોણ મુઓ છે શુભ સતીના લજયા લેવા વળો. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે સાંભળો દાદા, પાન્ડવ બેઠા હારી; તે માટે કરૂં ચાહ્ય તેવું, થઇ છે નારી મ્હારી ॥ ૨૫ ॥ નથી પરનારી નાંખીશ મારી, મુજ ઘર માંડશે એજ; બીજાનો શો હક બોલવાનો, જુઓ દસ્તાવેજ. ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને પત્ર બતાવ્યું, વૃદ્ધના મુમત મરડયા, તે વાંચીને સત્યવાદીયે, તરત પોંચા કરડયા. ॥ ૨૭ ॥ નીચું ઘાલ્યું કાંઇ ના ચાલ્યું, હવે શો ઉપાય; લેખ ઉપર મેખ આપણાથી, કેમ કરી દેવાય ॥ ૨૮ ॥ ધર્મના અક્ષર ઓળંગીયેતો, આપણુ સહુ સત્ય જાય; સતીને છોડે તો છાડાવવાને, પાપીને પડીયે પાય. ॥ ૨૯ ॥ તે વિના નથી ઉપાય બીજો, સાહ્ય કરે જુ-

અધીસ; પછી ચારે સત પુરૂશોયે, પાપીને નમાવ્યાં શીશ ॥ ૩૦ ॥ ઓ દીકરા દુરિયોધન સુણો, ડાહ્યા છો કુંમાર; પાન્ડવનો હ્યો પઇશો પુંજી, હ્યો શઘળું ઘરબાર ॥ ૩૧ ॥ ફાવેતો લૈ હ્યો પ્રાણ પાન્ડવનો કોઇ વાતે નવ ચુકો; પણ અમારી દયા લાવી દ્રૂપતી શતીને મુકો. ॥ ૩૨ ॥ દુરીયોધન કહે મીથ્યા બોલો, ચાહ્ય તેવું મરો મથી; પ્રાણ પ્યારી મળી છે મુને, હું મુકવાનો નથી ॥ ૩૩ ॥ એટલે બોલ્યા સહુ સત્યવાદી, શાચી તું માનજે વાણ; ફાંશા ખાઇને દેહ તજીશું, તારે માટે રામબાણ ॥ ૩૪ ॥ દુરીયોધન કહે ફાવે તે કરો, કેમ છોડુ મદમાતી; એવું સાંભળી સત્ય પુરૂશોયે, ફુટી ભાગી છાતી ॥ ૩૫ ॥ શીશ પછાડે આંસુડાં પાડે, શ્રોણિત વહ્યું લેલાટ; કરમ ચંડાળ કર કાળું તારૂં, રડતા હઇયા ફાટ ॥ ૩ ॥ ધમરોળ કરયા જાવાને ઉઠયા, પ્રેમદા પોકે રડી; ઓ દાદાજી મુને છોડાવો, ભીશ્મને બાહાજી પડી ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ બાહાજી બાળા ભીસ્મને, રડતી રૂદીયા ફાટ; દાદાન ખભે મુકીયું, પોતાનું લેલાટ.

કડવું ૪૪ વઈદરભીનો રાગ નાટકની છાયા.

દ્રૂપતી દ્રૂજે સભા મહી, કરી અતીશે વીલાપ; દાદા મુકીને જશો નહી, મને છોડવો માબાપ. દ્રૂ, ॥ ટેક. શંકડી તનયા હું તમ તણી, મારે તમારો આધાર; જુઓ શરીર તમે માહારૂં. નથી જીરવાતો માર. દ્રૂ. ॥ ૧ ॥ નથી બેલી બાપકે બંધવો, નથી પીયેરીયું કોય; સાશરીમાં શસરા નથી, પડયા ભરથાર ભોંય દ્રૂ, ॥ ૨ ॥ દાદા જાવો જવું હોય તો, મુને મારીને ઠેર; ગરીબ ગાવડી નવ મુકશો, કુડાકસૈ ને ઘેર. દ્રૂ. ॥ ૩ ॥ અરેરે રડયા રાસે રોળશે, લેશે લંપટ લાજ; શતીનું સત્ય છોડાવશે, કરૂં તન મ્હારૂં તાજ, દ્રૂ ॥ ૪ ॥ જેણે દીઠી નતી પાહાની પગ તણી, તેતો નિરખે અંગ; બળ્યું એ જીત્રવું માહારૂં, બાહાર કાઢો તમ સંગ દ્રૂ. ॥ ૫ ॥ કંથ કપટમા લેવઇ ગયા, મ્હારા ભવીશની ભુલ; ભાસે મોહોડાં કઉરવ તણાં, મને જમડાની તુલ્ય દ્રૂ. ॥ ૬ ॥ ચોધારે આંસુ ચક્ષુ ભરે, રડે શતી હઇયા ફાટ; દાદાયે દાબી રૂદીયે, હું મરીશ તુજ માટ. દ્રૂ. ॥ ૭ ॥ દીકરી ઉપાય નથી માહારો, તારા ભવિશનો લેખ; તારા શ્વામીના અક્ષરો, તે પર કેમ મારૂ મેખ દ્રૂ. ॥ ૮ ॥ એમ કહીને શીશ કુટીયું, થવા લાગ્યા વીદાય; તારૂણી ત્રા-

શીને નાસતી, છેડા ગ્રંથના સાહાય. દ્રુ. ॥ ૯ ॥ તવ દુસ્યાશને કર ગ્રહ્યા, ખેંચોટી લીધી પાસ; ડોળા કાઢયા દુરીયોધને, પડયો ત્રિયાને ત્રાશ દ્રુ. ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ ત્રાશ પડયો અતી ઘણો, જમડા જુએ જેમ; વલ્લભ વદે એ ફડફડે, પાંદડું ફફડે તેમ.

કડવું ૪૫ રાગ ધનાસરી.

વૈશમ પાયે એણી પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શભા પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ધ્રૂપતીને ખેચોટી રાખી ગ્રદ્ધ થયા વિહાય; સભાના સામું ધામ હતું, દોરડાં બાંધ્યા ત્યાંય. ॥ ૨ ॥ ગાળા કરિને ઘાલ્યા ગાળા, ચારે જણે તે વાર; હવે એની લાજ જશે તો, મરશું જુગદાધાર ॥ ૩ ॥ તે દોશ પ્રભુ તમારે માથે, એમ કહિ ધાર્યું મરણ; સતીની લજ્યા લેવાશે તો, ઢળીને પડવું ધરણ ॥ ૪ ॥ એ રીતે ધારીને ઉભા, રૂવે રૂદીયા ફાટ નગ્ર તણુ ઘણુ લોક ભરાયું; સતિના દુખને માટ ॥ ૫ ॥ પેસાય નહી સભામાં કોથી, બારણે આંસુ ભરતાં; પ્રેમદા પુરૂષ બાળક સુદ્ધાં, બારણે આક્રંધ કરતા ॥ ૬ ॥ સપુત માતાના જણેલા. નીકળી ગયા બહાર; કપુત માના જણેલા જોવા ગયા, સભામાં સાર ॥ ૭ ॥ શપુતે જાણ્યું ધ્રૂપતી છે, ખપ્પર જોગણી દેવી; કેમ એની એબ નજરે નિરખીયે, એતો જનુની જેવી ॥ ૮ ॥ કપુતે જાણ્યું એબ જોઇશું, રૂપાળિનું રૂપ; એમ જાણી કપુત ભરાયા, નેત્ર મીચ્યાં કર્ણ ભુપ ॥ ૯ ॥ એવામાં દુરિયોધન બોલ્યો, ઓ દુસ્યાસન વીર; શું જુઓછો રૂપાળિનું ખેંચી કાહાડો ચીર ॥ ૧૦ ॥ તવ દુસ્યાશન ઉઠીને ધાયો, સ્હાયો છેડો હાથ; ધ્રૂપતી કહે ધીરજ રાખો; સાંભળો મહારી વાત ॥ ૧૧ ॥ હું મ્હારે હાથે આપીશ છેડા, એક ઘડી ધરો ધીર. પછી તમે તાણી લેજો પેહેરેલું મહારૂં ચીર ॥ ૧૨ ॥ દુરિયોધન કહે ધીરજ ખમો, વારૂં એ શુ કરે છે; જોવા દો મને ચરિત્ર એનું; એમ પાપી ઓચરે છે ॥ ૧૩ ॥ તવ દુસ્યાસને મુકયો છે છેડો, સહુ સભા જુએ ખુબી; ધ્રૂપતી સતી ભરિસભામાં, એકજ ચરણે ઉભી ॥ ૧૪ ॥ ઉચું જોઇને બે કર જોડયા, બોલ્યો દુરિયોધન આપ, ઓ મામા એ બોલાવે કોને કીયો છે એનો બાપ ॥ ૧૫ ॥ મામો કહે ભય બતાવે છે ઇશ્વરનો અપાર; તું વીના ઇશ્વર છે બીજો કીયો, ચરિત્ર જો આ વાર ॥ વલણ ॥

ચરીત્ર જુઓ ચતુરા તણું, કરે કેટલી વાર; વલ્લભ વદે ઉભી ભજે, પંચાળી જુગદાધાર. ॥

કડવું ૪૬ રાગ બાવલીઆની દેશી.

પંચાળી પોકારેરે હો, વીઠ્ઠલ વિરા આવજોરે, ॥ ટેક ॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તંન, દ્રૂપતીતો કરે છે પ્રભુનું સ્તવન પંચાળી ॥ ૧ ॥ પ્રભુ તમે વિપત વેળાના વીર, સાચા બેલી શત્યના શામ શરીર, સો ચંડાળો ખેંચી કાઢેછે મારૂં ચીર ॥ પંચા ॥ ૨ ॥ લંપટ લજ્યા લેવા રહ્યા છે ઢુંકી,પ્રભુ હું શું તમારી શેવા ચુકી; પાંચ પતીયે પરણીને જુગટામાં મુકી ॥ પં. ॥૩॥ પ્રભુ નથી છકે છકી તે દોશે છણાઇ પ્રભુ હુંતો અતી હરખમાં હણાઈ, પાંચ પતિને પરણીને ગુણકા ગણાઇ ॥ પં. ॥ ૪ ॥ પ્રભુ પામે સુખ એક નરનીજ નારી, પાંચ પરણી કોઇએ પોતાની નવ ધારી, જુગટુ રમી મુકી જાણીને મજીઆરી ॥ પં. ॥ ૫ ॥ પ્રભુ મેં શું ત્યાગીને વળગાડી જંજાળ, પ્રભુ મેં શું અભડાવી બ્રાહ્મણની થાળ; પ્રભુ મેં શું ભાગી સરોવરની પાળ ॥ પં. ॥ ૬ ॥ પ્રભુ મેં શું ધોયાં ગંગામાં મળ મુત્ર, મેં શું કોઇનું ચાલતું ભાગ્યું ધર સુત્ર, બે ભાન થઇને પોહોડયા સાસુડીના પુત્ર ॥ પં, ॥ ૭ ॥ પ્રભુ મેં શું છેદી પીંપળા કેરી ડાળ, પ્રભુ મેં શું ધાવતા વછોડયાં નાંનાં બાળ, પ્રભુ મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ ॥ પં. ॥ ૮ ॥ પ્રભુ મેં શું પરને દુખ દઇને ધર્યો ગર્વ, પ્રભુ મેં શું હુનાળે ઉડાવી પર્વ; તેવે પાપે આજે ખોવાયું સુખ સર્વ ॥ પં. ॥ ૯ ॥ પ્રભુ મેં શું પુન્ય કરતાં કોઇનું ખળાવ્યું.ત્યાગીને શું સ્વર્ગ કરી મન ચળાવ્યું; અજાણું કહી નીરધનનું ધન ટળાવ્યું ॥ પં ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ મારા પીઉએ ઘેર મેલી, હવે નથી તમ વિના બીજુ મ્હારૂં બેલી. વેહેલા આવા નહીંતો કાઢુછું પ્રાણ ઠેલી ॥ પં૦ ॥ ૧૧ ॥ વલણ એ રીતે સ્તુતી કરી, જાણ્યું જુગદાધાર; અદર્શ થઇને આવીયા, પોતે દેવ મારાર ॥

કડવું ૪૭ રાગ સવાઇયાનો.

વૈશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ, રુભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સ્તુતી કરી તવ ઇશ્વર

આવ્યા, વીસ્ત્ર તણા જે ભુપ; દરૂપતીને પડછાયો બતાવી, પોતે ધર્યું તે હ રૂપ ॥ ૨ ॥ તેવુંજ ચીરને ચણિયા ચોળી, તેવો પડેલો માર; જેવી ધરૂપતી તેવા બનીયા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૩ ॥ લોચન રાતાં ક્રોધે ભરેલાં, વીચાર્યું મન એવું; ભગનીના નવસેં નવાણું, ચીર તણું છે દેવું. ॥ ૪ ॥ તે ચીર બેહેન તણાં આપવાનો, આવ્યો છે ઘાટે ઘાટ; ભકતને આધીન ભુધરો વળી; સતીના સત્યને માટ ॥ ૫ ॥ દ્રી ચરણે ઉભા રહીને,દુષ્ટના સામુ જોયું; દુરીયોધન કહે ચરીત્ર વાળી, કોણે આવી દુખ ખોયું ॥ ૬ ॥ ઉંચુ જોઇને એક ચરણે, ઉભી રહી તું આપ; હાથ જોડીને અરજ કરી તે, ફીયો આવ્યો તુજ બાપ. ॥૭॥ ધરૂપતી રૂપે ભગવાન બોલ્યા, કુબુદ્ધી મુકચ કેડો; નગ્ન નચાવવા વ્રતા હોયતો,લે આ પું ચીરનો છેડો ॥૮॥ દુરીયોધન કહે દુસ્યાસનને, ઉઠો મ્હારા વીર; બોલે છે જોર ઝપાટે માટે, કાહાડો સપાટે ચીર ॥ ૯ ॥ તવ દુસ્યાસને છેડો સ્હાયો, ખેંચવા માડયું ચીર; ફરવા લાગ્યા ફુંદડી, પોતે શામ શરીર ॥ ૧૦ ॥ એવામાં એક ચીરની સાથે, સંધાઇ આવ્યું બીજું; બીજુ તાણ્યું તેના જોડે, સંધાઇ આવ્યું ત્રીજુ ॥ ૧૧ ॥ સકલ સભા વીસ્મય પામી, આશી કારીગરી કહાવી; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા બે ચાર પેહેરી લાવી ॥૧૨॥ મામો કહે કે ખેંચી કાઢો; કેટલાં પહેર્યાં હશે, નગ્ન થયા વીના નથી રહેવાની, હાથ આવેલી કયાં જસે ॥૧૩॥ ત્રીજા પુંઠે ચોથું આવ્યું, પછી પાંચમું ચીર; પ્રજાપતીના ચાક પ્રમાણે, ફરે શામ શરીર ॥ ૧૪ ॥ નવા નવાઇનાં નીકળે વસ્ત્રો, જુજવી જુજવી જાત; લીલા પીળાં લાલ શેલાબી, કેશરી ભરી ભાત ॥ ૧૬ ॥ પોમચા પડોલાં ડાડીયા છીદરી, ગાલા બંગાલા રાતા, અમ્મર મખીયાં મુગા સાડી, ખુબ સુંદીર દેખાતાં ॥ ૧૬ ॥ એક એકથી અદકા નીકલે છે, નગદ જરી ભરેલાં, મુલ ન થાયે અમુલ્ય એવાં, મોતીની કોર્યો કરેલાં ॥ ૧૭ ॥ ફર ફર ફર ફર ફુંદડી ફરે, પોતે નંદ કીશોર; ખર ખર ખર ખર ખેંચે પાપી, જેમ પતંગની દોર ॥૧૮॥ છુટે કેશે કારમે વેશે, ફેર ફરે વનમાળી સ્વાસ ન ખાતા છે જગ ત્રાતા, ત્રીકમ દેતા તાળી ॥૧૯ ॥ દુસ્યાશને તાણી કાઢયાં,પુરણ પાંચસો ચીર;એટલે એના ઉપર કોપ્યા, પોતે શામ શરીર ॥૨૦॥ કોપ દ્રષ્ટી સામું જોયું, પોતે દીનાનાથ તતડાવીને તાવ મુકયો, રાખી દીધા હાથ ॥૨૧॥ સણકા નાંખ્યા શરીર વીશે, પાપીયે પાડી ચીસ; અરેરે કાંઇ જાદુ કીધો, કુટવા લાગ્યો શીશ

॥ ૨૨ ॥ એટલે ઉઠયો શકુની મામો, ચાલી નહિ તુજ હામ; ભુમો પાડતો બેશ આઘો, હવે એ માહારૂં કામ. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી શકુનીયે સાહયો, લાજ લેવા મન આણે; પુરણ પાપી, રીસજ વાપી, ચપ ચપ ચીરજ તાણે. ॥ ૨૪ ॥ થયો સભામાં મ્હોટો ઢગલો, એક એકથી ચડી આતો; તે દેખીને કૌરવ કેરાં, દલડાં બહુ દુખાતાં. ॥ ૨૫ ॥ ચારશેં નવાણુ ચીર કાહાડયાં, શકુની મામાએ જ્યારે; અંતરયામી ગરૂડા ગામી; કૃષ્ણે કર્યો કોપ ત્યારે ॥ ૨૬ ॥ તતડાવિને તાવ મેલ્યો, રાખી દીધા ભુજ, રૂંવાડે રૂંવાડાં ઉભાં થયાં, છુટી શરીરે ધ્રુજ. ॥ ૨૭ ॥ તરકટીયોને ટુંટીયું આવ્યું, બોલ્યો શકુની એમ; હેના ચીર જે તાણશે તે, નહી રહે કુશળ ખેમ. ॥ ૨૮ ॥ કહો ના કહો પણ કાંઇ જાદુ છે, પંચાલી પાસ; પાપી લોકે પોંચા કરડયા, ઘણો પડયો મન ત્રાસ. ॥ ૨૯ ॥ ગરજના કરી ગોવીંદ બોલ્યા,દ્રૂપતીને રૂપ;લે તાણતાણવા હોયતો વસ્ત્રો,હસ્તીનાપુર ભુપ ॥ ૩૦ ॥ તે વાત જાણી સત્યવાદીઓએ; કાઢયા ગલામાંથી ગાળા; રાતા રાતા થાતા આવ્યા, સભામાં નિતી વાલા. ॥ ૩૧ ॥ બાહાર બેઠેલા લોકો આવ્યા, દ્રૂપતીને પડયા પાય; એટલે મનથી સંકલ્પ કીધો, પોતે શ્રી જગરાય.॥૩૨॥ માહારી બેનની કથા સુણી,આપે વસ્રનું દાન; તેના કુલની લજ્યા રાખું, નિશ્ચે કર્યું ભગવાન. ॥ ૩૩ ॥ એમ કહી અંતર ધ્યાન થયા, એજ પ્રભુની ખુબી; હતી તેવા વસ્રને વેશે, દ્રૂપતીને કરી ઉભી. ॥૩૪॥ સભામાં રાતી તાતી થઇને,ઉભી રહી છે સતી; ટગ ટગ સામું જોઇ રહ્યો છે છકેલો છત્રપતી. ॥ ૩૫ ॥ ભીશમ કહે સું જુઓ સામું, થતા હતા મન મગ્ન; હવે તમારી માને બોલાવી કરો સભામાં નગ્ન.॥૩૬॥ ધિક્કાર તારા જીવતરને છે, ધિક્કાર તારી માને; ધીકાર તારા બંધુઓને;ભોમીમાં સમાઇ જાને. ॥ ૩૭ ॥ ધીક્કાર તારા મામાને છે, તુજને શાંખ દેનારો; સુભ સતી દ્રૂપતિની લજ્યા, કોણ મુઓ છે લેનારો. ॥ ૩૮ ॥ કાળે સું રહ્યો બેશી, કરી તોફાન મચાવો; લાવો પાપણી ગાન્ધારીને સભામાં નાચ નચાવો. ॥ ૩૯ ॥ દુરીયોધન કહે થોડું બોલો, પાન્ડવ બેઠા હારિ; મને મન ફાવે તેમ કરૂં, થઇ છે મ્હારિ નારી. ॥ ૪૦ ॥ ઓ રૂપાળી કામણગાળી,કર અરપણ મને અંગ; લજ્યા લેવાઇ નહીતો ભલે, બેશ મ્હારે ઉછંગ. ॥ ૪૧ ॥ છેવટ સતીને ક્રોધ વાપ્યો, સાંભલ મુર્ખ અજાણ; ખોળે બેશસે ભીમની ગદા; તજાશે તારો પ્રાણ.॥ ૪૧ ॥ ભીશમ પીતા કહે હ્યો બેટાજી, લોભની ગાં-

સડી બાધો;દુરીયોધન કહે જા મુજ ઘરમાં, પછી નથી કોઇ વાંધો ॥૪૩॥ ભીસ્મે જાણ્યું નહિ મુકે નારિ,પાપીને સમજાવ્યું અવળું અવળું;તે વીના કાંઇ શુભ સતિનું, નથી થવાનું સવળું ॥ ૪૪ ॥ એમ જાણીને દાદા બોલ્યા,ઘરમાં ઘરના મરશે, ચીરનો ઢગલો કીધો તેવો,મડદાંનો ઢગલો કરશે ॥ ૪૫ ॥ હું તો કેવારનો કકળુછું, તેતો તારે માટ; છે રૂપાળી જાદુ વાળી. ઘડશે સહુનો ઘાટ ॥ ૪૬ ॥ તવ દુરીયોધન મન ભય પામ્યો, દાદા કહી સત્ય વાત; એ કામીની કાંઇ કામની નથી,જાદુગરી કમજાત ॥૪૭॥ ભીસ્મપીતા કહે રોશણુ વાળે, તારૂણુ બહુ ?ટી; એના સબંધી લખેલું હોયે, તે સઘળું નાંખ્ય છેકી ॥ ૪૮ ॥ દુરીયોધનને છેકીનાંખ્યું હરખ્યા ભીશમપીતાય; ઠીક થયું તે સતી છુટી, કસાઇ ઘેરની ગાય ॥ ૪૯ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ દાદા, હું હાવો છત્તરપતી; એણે ચીર કાઢયાં તેનું ચીર, સમ ખાવા મુજ ઘેર નથી ॥ ૫૦ ॥ શેવક ઉંડો ગેડયો કરીને, ગાસડીયો બંધાવો; ઘણાક ધનનો લાભ થયો છે,ચીર ઘરમાં લેઇ જાવો ॥ ૫૧ ॥ ભીશ્મે જાણ્યું લેછે મુફતનું, તે લેવા દેઉ કેમ; એવું વિચારી ભીશ્મપીતાયે પાપીને ઘાલ્યો વેમ ॥ ૫૨ ॥ જેજે જે જન વસ્ત્રને અડશે, તેનું ભાંગે ઘરબાર; નારિ અડે તો નર મરેને નર અડયે મરે નાર ॥ ૩૫ ॥ નરની નારી મરે તે ભલું, પણ જે નારીને આપો; તો તે નારીનો નાથ મરે, આવે એને રંડાપો ॥૫૪॥ દુરીયોધન કહે કેમ કરીશું, ઓરે ભીસ્મ પીતાય; ભીશ્મ પીતા કહે હું અડુ છું,મ્હારે કોણ મરી જાય ॥૫૫॥એમ કહીને કામધેનુને, ધ્યાનધરીબોલાવી;અંત્રીક્ષ મારગે રાજ્યસભામાં,કામધેનુ ત્યાં આવી॥૫૬॥તેને દાદાએ ચીર હોરાડયા, પછી વીદાય આલી; એટલે આવેલી કામધેનું અંત્રીક્ષ મારગે ચાલી ॥ ૫૭ ॥ એટલે આકાશ વાયુ વ્હાયો, તવ પત્રને ચીર ચડીયાં; નવસેં નવાણું નદીમાં, નવસે નવાણુ પડીયાં ॥ ૫૮ ॥ સભામાં જેજેકાર વરત્યો, પ્રભુ તણી ઘણી દયા; એવામાં મુરછા વળીને, પાંડવ બેઠા થયા ॥ ૫૯ ॥ દીઠી ભીમે ભામનીને, દીઠો મારેલો માર ભીમ કહે ઓ ધરમ વીરા, વરતાવ્યું આહાકાર ॥ ૬૦ ॥ જુએ માર મારીને કરી છે, મરણ તુલ્યજ નારી; ધરમ કહે હારી બેઠા, નારી એની કે તાહારી ॥ ૬૧ ॥ એની અબળાને ચાહ્ય તે કરે, કેમ થયો અજાણુ; મ્હારા લખ્યા છતાં કાંઇ કરે તો; કાડું મ્હારો પ્રાણ ॥ ૬૨ ॥ એમ કહીને દાબી રાખ્યો, બોલ્યો દુરીયોધન; વસ્ત્ર ઉતારી ખાદી પહેરે,પા

ન્ડવ જાઓ વન ॥ ૬૩ ॥ એટલે ધરમે વસ્તરો બદલ્યાં, સત્યથી વેત્રાર વાતે; તેમને દેખી પડયાં બદલવાં, અદલ્યાં ચારે ભ્રાતે ॥૬૪॥તવ ત્રીદુર ઘેર વાત પહોંચી, પાંડવ જાય છે વન, દુત રમીને નારી હાર્યાં, હાર્યાં રાજ્યાસન ॥ ૬૫ ॥ કુન્તા સુભદ્રા અભિમાને, સુણ્યા સમાચાર માઠા; રડતાં રડતાં આંસુ ભરતાં, સભામાં ગયા નાઠા ॥ ૬૬ ॥ વળણ ॥ નાઠાં સભામાં આવીયાં, રડતા અપરમપાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણો શ્રોતા સાર.

કડવું ૪૮ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; હાંરે આવ્યો કુંવર શ્વાસે ચડીયો, જઇ અરજીનને બાહાજી પડીઓ ॥ ૧ ॥ હાંરે તાતજી તમે આશું કીધુ, દીકરાને દારૂણ દુખ દીધું; હારે ખોયું રાજ પાટને ઘર ગામ; મને કયાં મળશે વીશરામ ॥ ૨ ॥ હાંરે નત્ર રાખ્યો ઠર્યાનો ઠામ; મ્હારિ ભાગી હીમતને હામ ॥ ૩ ॥ હાંરે તાત તમે ન જાશો વન, કોને આધાર રહું હું તન; હારે મહારિ સાચવણના કરનારા, કેમ તરછોડો પીતા પ્યારા ॥ ૪ ॥ હાંરે મ્હારી માડી મુખ દે ગાળ, તવ તમને પ્રગટતી જ્વાળ; કદી હોયે મહારી કસુર, તોહયે તમે ન ધરતા ઉર ॥ ૫ ॥ મને રડાવતી મહારી માત, તમો ચાંપતા રૂદીયા સાથ; નહોતા દેતા દેતા કેં એકલો જાવા, ખોળે બેસાડી આપતાં ખાવા ॥ ૬ ॥ મોઢે માગ્યું દેતાતા મને, હવે માગીશ કોનીકને, હાંરે પડશે ખાધા પીધાના ટોટા, થઇશું ઓસીઆળા મોટા ॥ ૭ ॥ મોઢે માગી મોજડી કયાં મળશે, ઉષ્ણ રૂતુએ ચરણ બળશે વેઠીશું શીત રૂતુયે ટાડયો; આવી ધરમીને ઘેર ધાડયો ॥ ૮ ॥ હાંરે મહારૂં કરમ કઠોરૂં કેવું, તાત વનમાં જાવા નહી દેવું; મને કોણ દે મીઠાઇ મેવા, તાત કયાથી હોય તમ જેવા ॥ ૯ ॥ હાંરે મહારૂં ફુટી ગયું'રે લેલાટ, કહી રડે રૂદીયા ફાટ; પીતાની કહીયે દેઈ શીશ, મુકે હરૂસ કાને પાડે ચીસ ॥ ૧૦ ॥ હાંરે મને કીધો રઝળતો હો રામ, રડે અરજુન ઉભો તે ઠામ; હાંરે દીકરા દુ:ખ તણા દન આવ્યા, ભુંડા ભવિશે અમને ભુલાવ્યા ॥ ૧૧ ॥ હાંરે બેટા નીરભાગી તાતને પેટ, આવી સુખ ન પામ્યા નેટ, બેઠી દુરબળ દશા અમારી, તેથી તેવા ગતી થઇ તમારી ॥ ૧૨ ॥ હાંરે રેહેજે વીદુર હાકાને ઘેર હાહા સાચવશે રૂડી

પેર; હાંરે થયા ઓશીઆળા મારા તન, એમ કહીને કરે ચુંબન.॥૧૩॥ હાંરે તેડી તેડીને રૂદિયા શું ચાંપે, પીના પુત્ર તણી કાયા કાંપે, સામા સામુ જોઇ રોવા ચડીયા, મડા ગાંઠ પડી ઢળી પડી, ॥ ૧૪ ॥ હાંરે જોઇ રૂએ હરીજન લોક, આખા નગ્રમાં પ્રગટયો શોક; બાહાજી પડયાં કુન્તા તનને, તમને કબુદ્ધી કેમ સુજી મનને, ॥ ૧૫ ॥ બેટા બાપનું રળેલું બોહોયું, દુત રમીને ઘર ગામ ખોયું; હાર્યા બેહેતાળી હજાર દેશ, તેટલા દાબી બેઠા છે નરેશ. ॥ ૧૬ ॥ માટે વન જવા નહી દેવું, દાબી પડયો છે તે રાજ લેવું તવ બોલીયા ધરમરાય, તમો સાંભળો માહારી માય. ॥૧૭॥ નથી બોલવું દોડું કે આડું; પાડો વાંધા તો હું પ્રાણ કાહાડું; હાંરે માત એક વચનને કાજ, નળરાજાયે મુકીયું રાજ. ॥ ૧૮ ॥ હારે માડી પાળવા પોતાનું વચન, રામચંદ્ર વસ્યા જઇ વન; હાંરે એક વચન પાળવા પેર, હરીશ્ચંદ્ર રહયો નીચઘેર ॥ ૧૯ ॥ હાંરે બોલ્યું વચન પાળ્યું નહી જેણે, મનુશાદેહ ધર્યો સીદ તેણે; હાડ ચામર પશુનું કામ લાગે, કોઈ મનુષ તણું નવ માગે. ॥૨૦॥ પક્ષીના નખે પીંઝ કામ આવે, કહો મનુષ્યનું કોણ બતાવે; માટે માતાજી મુમત મેલો, મ્હારે હાથેથી લેખ લખેલો. ॥૨૧ ॥ તેતો કરૂં નહી ભંગાણ. કોઇ ભાગો તો કહાડું પ્રાણ; માતા વચન ઓળંગુ ઠેઠ; તવ વગોવાય તારૂં પેટ. ॥ ૨૨ ॥ બાર વરસ રેહેશું સુખ ભેર, કાલે પાછા આવીશું ઘેર, હાંરે માટે આગના આપો માડી, શું કરશો આંસુડાં પાડી. ॥ ૨૩ ॥ વળણ. ॥ આંસુ પાડી શું કરો, ઓરે માહારી માત; કહે વલ્લભ વૈરાગથી, ચાલ્યા પાંચે ભ્રાત.

કડવું ૪૯ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય, ॥ ૧ ॥ ઉભા થયા પાંચે બંધુ, આવી દ્રૂપતી નારી; ધર્મ કહે કેમ આવે પુંઠે, નથી તું નારી અમારી. ॥ ૨ ॥ દુરીયોધન કહે લઇ જાવો સાથે, ઘરમાં ન ઘાલું વહેરી; એના નીમીતનો લેખ હતો તે, મેં નાંખ્યો છે ચેહેરી. ॥ ૩ ॥ છે જાદુગાળી એ રૂપાળી મુજ ઘરમાં નહી કામ; ધર્મ કહે હવે દોશ નહી હમને; ફરીથી ન લૈશ નામ. ॥૪॥ ભીમે જાણ્યું ઠીક વેહેમ પડયોછે, એવું જાણી બોલ્યો એમ;ચાર દહાડા તુજ ઘેર રાખીને, કરજે ફાવે તેમ. ॥૫॥

દુરીયોધન કહે સહુ સમજુછુ, તે રાખવાળી ઠરાવી; ચાર હાહાડા ઘરમાં રખાવી, નાંખ્ય ઘરનાંને મરાવી ॥૬॥ તમ તમારી લઇ જાવો નારી, બોલ્યો દુરીયોધન; એટલે બોલ્યા દ્રૂપતી પ્રત્યે, રાજા ધર્મ વચન ॥ ૭ ॥ ઓરે નારી વીદુરને ઘેર વાસો તમારો કરજો; પીહરથી તેડવા આવે તો, પંચાળમાં પરવરજો ॥૮॥ વીદુરકાકા તાત ઠેકાણે, છો તમે અમારે શીશ; કુન્તા સુભદ્રા દ્રૂપતીને, રાખો તમો હરનીશ ॥૯॥ અભીમન્યુ પણ તમને સોંપ્યો, વીદુર વદ્યા વચન; બેટા એમની ચીંતા ન ધરશો, કહીને ભર્યાં લોચન ॥ ૧૦ ॥ એટલે દ્રૂપતી ધર્મને કહે છે, ઓરે મ્હારા નાથ; પતી વિના રતી ન રહુ અળગી. હું તો આવું તમ સાથ, ॥ ૧૧ ॥ જ્યાં તમે ત્યાં હું આવવાની, કાયાને છાયા વળગી, તે રીતે તારૂણી તમારી, ઘડી ન થાવું અળગી ॥ ૧૨ ॥ ધર્મ કહે તું સાંભળ નારી, કરમાઇ જાશે મુખ; ટાઢ તડકા વરસાદ વરસે, વેઠવાનું વન દુખ ॥ ૧૩ ભરાસે જટીયાં જાળામાં, ઉષ્ણ રૂતુ બળે ચરણ; મળે નહી હોઢવા પેહેરવાનું, સુઇ રેહેવાનું ધરણ ॥ ૧૪ ॥ માટે માનુની મુમત મુકી, દલ ધારી થાઓ ડાહ્યાં; વન આવીને દગ્ધ કરસો, તમારી કોમળ કાય ॥ ૧૫ ॥ વન વીશે ભય પશુ પક્ષીનો, વળી રાક્ષસ લોક; સપનમાં પણ સુખ ન મળે, અતી ઉપાધીયે શોક ॥ ૧૬ ॥ દ્રૂપતી કહે તમે કષ્ટ પામો. તો મારે શાનું સુખ, તમ સાથે વેઠવું છે મ્હારે, વન વગડાનું દુખ ॥ ૧૭ ॥ ધર્મ કહે ત્યારે ખુશી ત્હારી, પેહેરી લે વન કુળ; તવ ખાદીના વસ્ત્ર પેહેર્યાં ઉતારી મુકયાં મુળ ॥ ૧૮ ॥ પાંચ પતીને છઠી સતી, નીકળ્યાં સભાની બહાર; ધરમે મહોટા ભાઈ જાણી. કર્યો દુષ્ટને નમસ્કાર ॥ ૧૯ ॥ એટલે બોલ્યો દુષ્ટ બુધી, ઓરે કુન્તી કુમાર; રાજ્ય સભામાં મુકી જાવો, તમારા હથીઆર ॥૨૯ ॥ એટલે સભામાં સતીયા બોલ્યા, ભીસમ પીતાને દ્રોણ; વીપ્રનું જનોઇ ખડગ ક્ષત્રીના મુકાવનાર કોણ ॥ ૨૧ ॥ તવ પાપી કહે જાવો રસ્તે, પાપીને મન નહી શોક, પાન્ડ પુંઠે રડતું ચાલ્યુ; આખા નગરનું લોક ॥ ૨૨ ॥ પ્રાણીને એમજ આવ્યું, જાય છે સતી તંન; તો આપણે જાવું એમની પુંઠે, વાસો વસીશું વન ॥ ૨૩ ॥ એમ ધારી પુંઠે ચાલ્યા, કરતાં આંસુ પાત દ્રોણ કાચાર વીદુર ભીસ્મ, કુન્તાજી પ્રધ્ર માત ॥ ૧૪ ॥ વળી અભીમન્યુને સુભદ્રા, રારવે રડતાં જાય; દુરીયોધનને આળો દેછે, નગ્ર તણી પરજાય ॥ ૨૫ ॥ અનેકની આંતરડી કકળે, નીસાસા નાંખે અપાર, ધરમરાજા આનંદમાં છે, નહી દિલગીર લગાર ॥ ૨૬ ॥ દરવા-

જે આવી ધરમ ઉભા ભીડ થઃ છે અથોક; તેમને કહ્યું યુધીષ્ટરે, પાછા વળો શકુ લોક. ॥ ૨૭ ॥ હાથ જોડીને રઇયત સરવે, એમ બોલી વચન; બળ્યું દુષ્ટના રાજ્યમાં રેહેવું; અમો આવીશું વન. ॥ ૨૮ ॥ ધરમે સહુ જનને સમજાવ્યા, પાછા વળો હરિજન; જેવું જેવું જે કરશે તે ભોગવશે, કરજો હરી ભજન, ॥ ૨૯ ॥ રડશો નાહિને કળકળશો નહિ, સપુત જન સહુ સારા; રજા આપીને વળો પાછા, સહુને સોગન મ્હારા ॥ ૩૦ ॥ એટલે સરવે આંસુ લુછયાં, પડયા ધરમને ચરણ; દ્રૂપતિ સતીને પાય લાગ્યા, રૂએ અષ્ટાદસ વરણ. ॥ ૩૧ ॥ કુંતાજીયે પાંચે પુત્રો, ચાંપ્યા રૂદીયા સાથ; છયે જણાં વૃદ્ધ માતાને નમીયા, માતાયે મુકયો હાથ. ॥ ૩૨ ॥ દુખીયા દીકરા સુખીયા થઃજો, સ્હાય પ્રભુની લેજો; અમારી ચીંતા ધરશો ન મનમાં, ભગવતનું નામ દેજો, ॥ ૩૩ ॥ અભીમન્યુ અરજુનને વળગ્યો વહેલા આવજો તાત; અમ માટે ઉદાશ ન રહેશો, જાળવજો તમ જાત. ॥ ૩૪ ॥ અરજુને ચુબન કરિને, મુસ્તક મુકયો હાથ; બેટા દાદાની સેવા કરજો, ખુશી રેહેજો મન સાથ. ॥ ૩૫ ॥ એમ કહી અળગો કરીને, નીકળ્યા નગ્રની બહાર; સભા પરવ ત્યાં પુરણ હવું, સાંભળ રાજ કુંવર. ॥ ૩૬ ॥ જનમેજે બ્રહ્મ ભોજન કીધાં, દીધાં વીધીસર દાન; ઉપવીત વીપ્રનેદાન કન્યાના, બ્રહ્મ પુરીયો નાધાન, ॥ ૩૭ ॥ ગૌદાન આપ્યાં પાતક કાપ્યાં ઉપજે અતી હેત; શામ પડદા સામ ગાયો, શામ તન્ન થયા સ્વેત. ॥ ૩૮ ॥ પ્રત્યક્ષ પરમાણ દીઠું રાયે, આનંદ મન ઉભરાય; પાછો આસન વાળી બેઠો, સાભળવાને કથાય. ॥ ૩૯ ॥ વળણ ॥ કથા સાંભળવા કારણે બેઠો ધરી મન કોડ વલ્લભ વદે શ્રોતા સહુ, બોલો જેજે શ્રી રણછોડ. ॥

સભા પર્વ સમાપ્ત.

વન પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય.વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વન મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાંચ ભાઇને છઠ્ઠી દ્રૂપતી, નીકળ્યાં નગ્રની બહાર; રહીઅન સઘળી પુંઠે આવી,વન જાવા તૈયાર॥૨॥ ધર્મ કહે સહુ કેમ આવો છો,ઓરે હેતેશ્રી જન; સર્વ પ્રાણી કહે તમારી સાથ, અમે આવીશું વન. ॥ ૩ ॥ નગ્રમાં અમારે નથી રહેવું,એમ વધા સહુ વાણ; ધર્મ કહે પાછા ન વળોતો,સર્વને મ્હારી આણ. ॥૪॥ એટલે સહુ પ્રાણી ખમચાયા, કુન્તા ભાસ્મ વીદુર;દ્રોણ કૃપાચાર સરવે અચકયા, દગ્ધ થયેલાં ઉર. ॥ ૫ ॥ સુભદ્રા ઉભી ટળવળે,અતી કરે ઉચાટ; અભીમન્યુ બાળક ન્હાનો, રડે હૈયાફાટ. ॥ ૬ ॥ અરેરે પીતા કયારે મળશે, કાયા થર થર કાંપે; અરજુનને પણ આંસુ છુટે, રૂદીયા સરસો ચાંપે ॥૭॥ ધર્મે સૌને શીખામણ દીધી,સમજાવી પાછા વાળ્યા; પછી પંથ ઝાલ્યો વન કેરો, ધર્મ ભાન્ડુને ભાળ્યા ॥ ૮ ॥ ચારે ભાઇને પાંચમી નારી, કરે અતી રૂદન; ધરમ કહે તમારે, જાવો ફાવે તે વન ॥ ૯ ॥ અમે અમારે ફાવે ત્યાં જાશુ, તમે નહી મુજ કને; આનંદ મ્હારે કલેશ તમારે, માટે ભેગું નહિ બને ॥ ૧૦ ॥ તવ પાંચે જણ રડતા રહ્યા બોલ્યા જોડીને હાથ;હવે કલેશ કરીશું નહિ, આવીશું તમ સાથ ॥૧૧॥ એમ કહીને કેડે ચાલ્યા, તપી ગયેલી ધર્ણ; અગ્ની જેવી ઉકળે રેણું, તેમાં બળે છે ચર્ણ ॥ ૧૨ ॥ લેવાયલો છો બહુ પડે પાછા, છાંયો દેખી જાય દોડી; ચામડું દાજી ફોલ્લા ઉઠે, ન મળે પગમાં જોડી ॥ ૧૩ ॥ વ્રક્ષ ઘટામાં પેસવા જાયે, વસ્ત્ર કાંટામાં ભરાય; કોમળકામના દ્રૂપતીનાં,જક્ષીયાં જાળે ભરાય ॥૧૪॥ કદી ન દીઠેલું દીઠામા આવ્યું, રડું રડું મન થાય; પણ મનમાં મુજવાઈ રહે છે, ઉઘાડું નવ રડાય ॥૧૫॥ સુખેદુખે જેમ જેમ ચાલ્યાં,રાત્રી પડે ત્યાં રહ્યાં; જાતાં જાતાં થોડે દહાડે, દ્રૂમતણે મઠ ગયાં. ॥૧૬॥ જઇ રૂશીને ચરણે લાગ્યાં.શુભ સતીનાતન;દેદાર દેખી દ્રૂમ રૂશીને, આંસુ વહ્યાં લોચન ॥૧૭॥ ઓરે દીકરા દુખીયાકયાં થી, કચરે ભરેલા કેશ; વસ્ત્ર આભુષણ કયાં ઉતાર્યા, કયાં થયાદુરબળ વેશ ॥૧૮॥ ભીમસેન કહે ઓરે માહારાજ, કૈરવે કપટ કીધું; બાજી રમાડી દુર્યોધને, ઘર ગામને રાજ્ય લીધું ॥૧૯॥ વનફુળ પેહેરાવી

વનમાં કહાડયા, આવ્યા તમારે શરણ; હરૂમ કહે કૌરવ કુળ કેરૂ, થાજો થોડે દન મરણ ॥૨૦॥ ધર્મ કહે આ શું બોલોછો, સાંભળો માહારી વાત; સબળો નબળો ગમે તેવો, તોપણ મ્હારો ભ્રાત. ॥૨૧॥ એભાઇએ નથી કર્યું ખોટું, હું તો થયો પરસન; વન આજ કાહાડયા હોત નહીતો કયાં થાત તમ દરસન. ॥૨૨॥ ઉપાદીથી અળગા કીધા, ઠીક થયું છે કામ સુખમાં સાંભળે સુંદરિ સોનું, દુઃખમાં સાંભરે રામ. ॥૨૩॥ રૂશી બોલ્યા ઠીક કહ્યું તે, અર્થ તું સવળો લેજે; પણ પાપીનાં કૃત્ય જોઇ, મુજ આત્મા ગાળ દેછે. ॥૨૪॥ ગુણ કેડે અવગુણ કરેતે, સો પાપીની પ્રીત, અવગુણ કેડે ગુણ કરેત, સો રૂડાની રીત. ॥૨૫॥ એમ કહી પાન્ડવને રાખ્યા પોતાના મઠમાંય; વનફળ લાવીઆ કરે છે, વિપ્રનું કાંઇ ન ખાય ॥૨૬॥ ખાય છે મેવા કરેછે શેવા, બ્રાહ્મણની હરનીશ; સત્યસમાગમ ચાલે નીત્યે રીઝેછે જુગદીસ. ॥૨૭॥ એ રીતે ખટ માસ રહ્યા ત્યાં, પછી માગી વીદાય; નિરમળ મનથી ખરા તનથી, અડસટ તિરથ જાય ॥૨૮॥ તીરથે તીરથે સ્નાન કરેછે ધરેછે હરિ ધ્યાન; નીશકપટીપણે યાત્રાકરતા; ગ્રહણ કરે મુળ જ્ઞાન.॥૨૯॥ છે વન પર્વમાં વિશેશ વાતો, બહુ લાંબો વિસ્તાર; પણ સમજાવું શ્રોતાજનને, ટુંકામાં કહ્યો સાર. ॥૩૦॥ શ્રોતાજનને સમજવાનો, ટુકામાં છે સાર; નિતી અનિતિ શીળતા, અશીળતા તે કરવાનો વિચાર. ॥૩૧॥ સર્વ ગયું પણ મનમાં ન આણ્યું, છે કોનું ને કયાં જાય;નથી જતું કાંઇ જગતમાંથી,આઘું પાછું થાય. ॥૩૨॥ જેને મળ્યું તે જાણે આવ્યું, ખસ્યું તે જાણે ગયું;આવ્યું તેણે સાથે ન લીધું, ત્યાંનું ત્યાંપડી રહ્યુ. ॥૩૩॥ ગયું તેણે ન્હોતું જોડે આણેલું, મીથ્યા છે વિશ્વ વ્હેવાર; જીવતાં સુધી મ્હારૂં તારૂં, મીથ્યા એ અહંકાર. ॥૩૪॥ એવું શમજી ધરમ રાજા ધરતા નથી મન શોક; તે રીતે સમજવું સારૂં, સરવે શ્રોતા લોક. ॥૫॥ દુખ પડે દલમાં ન૨ દાઝે, સુખ થયે નહી રાજી; નથી આપવું નથી લેવું, ફોગટ સંસાર બાજી ॥ ૩૫ ॥ ધર્મના રીતે જે જન સમજે, તેને નહિ કદિ દુઃખ વાદીગરનો ખેલ સમજે,તે જનને સદા સુખ. ॥૩૭॥એટલું તત્વ લેવું શ્રોતાયે, બીજે ન લેવો સાર; પાંચ પ્રકારે ભારથ કથા તેનો કયાં આવે પાર. ॥ ૩૮ ॥ પાન્ડવે સહુ તીરથ કીધા, ગઉતમ ને મઠ ગયા; રૂશીયે જોઇ પોંચો કરડયો કેમ તમે આમ થયા. ॥૩૯॥ ભીમશેન બોલ્યો ઓરે મહારાજા, કૌરવ થયા રાજી; કપટ કરી ઘર ગામ લીધું; રમાડયા દગલબાજી. ॥૪૦॥ ગૌતમ બોલ્યા હશે બેટા, તમારૂં સારૂં થાશે; થોડે દહાડે કૌરવ કેરૂં, સૌ સત્યાનાશ જ

શે.॥૪૧॥ધરમે ભીમને બહુ ધીક્કાર્યો, છે તુજ પેટમાં પાપ; જ્યાં ને ત્યાં તું આગળ બોલી, દેવરાવે છે શ્રાપ. ॥ ૪૨ ॥ ગમે તેવા તોહે આપણા ભાઇ, તેની તું કરે ભવાઇ; ભીમ કહે હશે તેવા ગણાશે, તેમાં સીઝે નવાઇ. ॥ ૪૪ ॥ ગૌતમને મઠ પાન્ડવ રહ્યા, શેવા કરી છ માસ; ત્યાંથી આગના લેઇને ગયા, અગસ્તને અવાસ. ॥ ૪૪ ॥ ત્યાં પણ રૂશી એવું બોલ્યા, તમારૂં સારૂં થાજો;દુષ્ટબુદ્ધિ દુરીયોધન કેરૂ મુળ સમુળું જાજો. ॥૪૫॥ ધર્મરાજાએ સ્તુતી કીધી,આશું કર્યું મા બાપ; ગમે તેવો પણ બંધવ મ્હારો, તેને દિધો તમે શ્રાપ. ॥ ૫૬ ॥ અમારૂ એણે નથી કર્યું ભુંડું,જંજાળછીનવી લીધી; વન કહાડયામાં અડસટ તિર્થો, ફરીને યાત્રા કીધી. ॥ ૪૭ ॥ તમ સરીખાનાં દરશન થયાં, તે એનો પ્રતાપ; તેવા મ્હારા સપુત બધુ, તેને ન ઘટે શ્રાપ. ॥ ૪૮ ॥ સાંભળી અગસ્ત એવું બોલ્યા, શપુત સવળુ માને; પણ એ પાપીનાં પાપ ઘણાં છે, મેં બહુ સાંભળ્યું કાને. ॥૪૯॥ પછી પાંન્ડવ ત્યાં રહ્યા છે, બરોબર છ માસ; તે પછી રૂશીની આગના માગી, રૂશી થયા ઉદાશ. ॥ ૫૦ ॥ તમ વિના અમને નહી ગમે, કયાં તમે તતપર થાવો; જો તમારે જવું હોયે તો ઇંદ્રને માહાદેવ જાવો. ॥૫૧॥ ત્યાં શીવરાત્રીનો છે મેળો, દરસને પરસન થાશો; પણ કદી કોઇ વગડે ન જાશો, રણભોમીમાં શું ખાશો. ॥૫૨॥ તે તમારી પીડા કાપુ, આપુ મંત્રજ એક;સુર્યનું અખેપાત્ર મળશે, નીવ્રત થાશો છેક. ॥૫૩॥ એમ કહીને દ્રૂપતીને, એકાંન્તમાં બોલાવી; સુર્ય તણો ત્યાં મંત્ર દીધો, રૂશીને દયા આવી ॥ ૫૪ ॥ મંત્ર જપીને માગી લેજે, દીનમણીની કને, અક્ષેપાત્ર આપશે પણ, બધો આવકાર તને. ॥ ૫૫ ॥ તારે હાથે તું જે ધારે, તે અન પેદા થાય; તારા જમ્યા પછી કાંઇ ન નીકળે, તવ પ્રેમદા પડી પાય. ॥૫૬॥ માહારાજા કદી ચાર દહાડા, રજસ્વાળા હોઉ જ્યારે; મુજ વિના અન ન નીપજે તો શું ભુખ્યા રહેવું તે વારે. ॥૫૭॥ એવુ સાંભળી અગસ્ત બોલ્યા, તમ તણું દુઃખ જાશે; ચાર દહાડા અરજુન હાથે, સામગ્રી ઉત્પન્ન થાશે. ॥ ૫૮ ॥ એવું સાંભળી આનંદ પામી, પતીનીપાસે જાય; પછી રૂશીની આગના લેઇ, ત્યાંથી થયાં વીદાય. ॥૫૯॥ દુરિયોધને દાસ મુકેલા, તે ફરે વિપ્રને વેશ; પાન્ડવનિ નીત્ય ખબર રાખે, દુષ્ટને કહે હમેશ. ॥ ૬૦ ॥ પાન્ડવ ગયા યાત્રા વિશે. ઇંદ્ર તણે માહાદેવ; શીવાલયથી છેટે જઇને. ઝુંપડી બાંધી એવ. ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ ઝુંપડી બાંધિને રહ્યા, યાત્રાની છે વાર; વદે વલ્લભ ત્યાં દુષ્ટને, પોહોચ્યા સમાચાર. ॥

કડવું ૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ગયા દુષ્ટને સૌ સમાચાર, આવ્યા યાત્રામાં કુન્તી કુંવાર ॥૧॥ સાથે આવી છે ધરૂપતી નારી, સુણી ચમકયો વડો વિભીચારી. ॥ ૨ ॥ બોલ્યો મામા પ્રત્યે દુરમતી, મામા આવી છે ધરૂપતી;માહારે કરમે ભુલવણી કીધી, હાથ આવેલા મુકા દીધી ॥ ૩ ॥ ખોઇ નાંખ્યું રમકડું રૂપાળું, હવે સંભારીને જીવ બાળું; તમે તો મુને અપાવી હતી, પણ ફરી ગઈ મુજ મતી ॥૪॥ હવે ફાંફાં મારૂ છું મથી, ઘડીવાર વિસરતી નથી, એનું બોલવું કાલું કાલું, મને ઘણું લાગે છે વહાલું ॥ ૫ ॥ એતો માનુની મ્રગીયા નેણી, જેના સ્વરૂપમાં નહી કેહેણી, મને રૂંવે રૂંવે તે સાલે, એના વિના મહારે નહિ ચાલે ॥ ૬ ॥ રૂપાળી વીના કેમ રેહેવાય, મારૂં કાળજડું ખશી જાય; પેહેલો ભુલ્યો હવે કષ્ટ કાપો, મને જો રૂપાળી લાવી આપો. ॥૭॥ તવ શકુની વદ્યો વચન, ધર ધીરજ દુરીયોધન; એતો વનવગડે કુટાઈ, હવે પુર્ણ હશે ધરાઇ ॥ ૮ ॥ ભુખ દુઃખ વેઠયું હશે ઘણું ધ્યાન ધરતી હશે તુજ તણું; બહુ પસ્તાતી હશે મન, મેં કયાં મુકયો દુરીયોધન ॥૯॥ એતો યાત્રામાં આવી છે નારી, માટે આપણે કરો તૈયારી; ચાલો ઇંદ્રિને મહાદેવ જઇયે, એનો મનસુબો બધો લઇયે॥૧૦॥ મુજને તો લાગે છે એમ, થયો હશે તારાપર પ્રેમ; તને દેખીને હરખાશે રાણી, જેવું તરશ્યાને મળે પાણી. ॥ ૧૧ ॥ તને દેખીને પડશે વળગી, તરછોડે નહી થાય અળગી; બળતી હશે હૈયામાં હોળી, દેખીને ભોળવાશે ભોળી. ॥ ૧૨ ॥ સુખ મુકીને દુખ કોણ વેઠે, નહિ થાય તુજથી જરા છેટે; સુણી હસીયો દુરીયોધન, મારૂં કરતી હશે ભજન. ॥૧૩॥ ચાલો મામા કરો તૈયારી, ટળવળતી હશે બીચારી; બધું સૈન્ય ન લેશો સાર, જોદ્ધા રાખજો દશ હજાર. ॥ ૧૪ ॥ કાલે સવારે ત્યાર થાવું, જોજો રૂપાળો બનીને આવું; હોડી લેઇશ પામરી પટ્ટ, મને દેખતામાં થાય લટ્ટ ॥૧૫॥ આવ્યા યાત્રાના લગભગ દન, ગયા મહાદેવ બહુ શુભજન; નીરમળ મતીના પ્રેમ ભરીયા, કૈક તંબુ તાણી ઉતરીયા ॥૧૬॥ લોક ભરાયું જાત્રાવાશી શીવ ઇંદ્રિતણા આવીનાશી; ઘણા આવ્યા છે શ્રદ્ધાળુ પ્રાણી, યાત્રા દશ દન પેહેલી ભરાણી. ॥૧૭॥ એવે દુરીયોધન જે રાય, વ્હાણું વાતામાં તતપર થાય; લીધા હાથી ઘોડા સુખપાલ, છડી ચમ્મર છતરી મશાલ. ॥૧૮ ॥ ચાલ્યા સૌ ભાઈ છકા-

રભારી. વાજતે ગાજતે અહંકારી; એવે સ્વર્ગવિશે સુરપતી; રજાઈંદ્રને આતુર અતી ॥ ૧૯ ॥ એણે વિચાર કીધો મન, મ્હારે મ્હાદેવ યાત્રાનો દન; રખે આવ્યું હશે નીચ કોય, ચોર ઠગાર દુરગુણી હોય ॥ ૨૦ ॥ હોય અહંકારી કે વીભીચારી, બધી જાત્રા વગોવે મ્હારી; એવું જાણીને કીધો વીવેક, એણે બોલાવ્યો ગાંધર્વ એક ॥૨૧॥ તેને આજ્ઞા જવાને દીધી, એક સાંગ્યજ હાથમાં દીધી; કહ્યું જાત્રાને ઠામા જઇ ત્યાં કરજે વીસરામ ॥૨૨॥ રેહેજે ઓટલે આસન કરી, રાખજે ચોકી ત્યાં ખરી; ચોર ધુતારો ડાંડીયો કોય, વીભીચારી આવેલો હોય ॥૨૩॥ કરજે તેવાપર ત્રાસ, લાવજે બાંધીને મુજ પાસ; એમ કહિ કર્યો વીદાય, આવ્યો ઇંદ્રને મહાદેવ ત્યાંય ॥ ૨૪ ॥ નાંખ્યા દેહેરાને ઓટલે ધામા, વશ રાખવા પુરૂશે વામા, એવે આવીયો છત્રપતી, એની શોભામાં ખાંમી નથી ॥૨૫॥ એતો અતિ અભીમાન ભરીયો, ડેહેરા તંબુતાણીઉતરીયો; એવે થયો પાછલો પોહોર, બોલ્યો દુરીયોધન તે ઠોર ॥ ૨૬ ॥ મામા કયાં રહેછે રૂપાળી, એનું સ્થળ જોઇને નીહાળી; ચાલો હું તમનેદુસ્યાસન, ચોથો આવે કરણ રાજન ॥ ૨૭ ॥ કહીને થયા ઘોડેસ્વાર, નીકળ્યા કુમતી જન ચાર; હવાખાવાની મશે નીકળીયા, વસ્યા પાંડવ તેણી પા પળીયા ॥ ૨૮ ॥ દીઠી ઝુંપડી સૌ દુરમતી, બેઠીબારણામાં દ્રૂપતી; કરી બેઠી છે લાંબા ચરણ, ત્યાં તો આવ્યા ત્રીદુષ્ટ ને કરણ ॥ ૨૯ ॥ હરખ્યો અતી અંધ કુંવર, થઇ હરક ચમક અપાર, દોડાવ્યો ઘોડો દુષ્ટે ધર્ણું નંખાવ્યો દ્રૂપતીપર ચર્ણ ॥ ૩૦ ॥ તેવી ઉઠી મુખ મરોડી, કંથ કને ગઇ કરજોડી; પાંચ પતી બેઠા જે માંય, આવી ચરણ બતાવ્યો ત્યાંય ॥૧૩॥ જુઓ દુષ્ટ દુરીયોધન આવ્યો, એણે અશ્વનો પગ નંખાવ્યો; બોલ્યા ધરમ રાજા વાણી, કેમ ત્યાં તું બેઠીતી રાણી ॥ ૩૨ ॥ લાંબા ચરણ બેસે જે નારી; તેતો પાપતણી અધીકારી; બેસે જે નારી તુજ રીતે, તેને તારી પેઠે સદા વિતે ॥ ૩૩ ॥ આજથી એવો માહારો શ્રાપ, કર્યો દ્રૂપતીએ વિલાપ; એતોદુષ્ટજનોશુ કરે.ઝુંપડીની આગળ ફરે ॥૩૪॥ નથી મદના ભરેલા થોડા; કુદાવે ઝુંપડીપર ઘોડા; તવ બોલ્યો વાયુનો તન, તમે જુઓ ધરમ રાજન ॥૩૫॥ કરે ઝુંપડીપાડવા જેવું, કહોતોઊઠીને રાર દેવું; બોલ્યા ધરમ રાજા વાણુ, કરે એવું તો કાઢું પ્રાણ ॥૩૬॥ એની ધરણ ધારે તે કરે, એનું મનમાને ત્યાં ફરે; રેહેવાદેછે આપણનેસાર, એટલા માનવો ઉપકાર ॥૩૭॥ સરવે ભાઇ રહ્યા સુણી, કેવું કપટ કરે છે શકુની; એતો અશ્વ ખેલાવતો ફરતો, ઝુંપડીમાં ડોકાં કરતો ॥ ૩૮ ॥

એવે સાંજ પડી જે વાર,બોલ્યો દુરીયોધન તે વાર; ચાલો મામા મુકામે જૈયે, આતો નિસ્ફળ ફેરા થૈયે.॥૩૯॥ મામો કહે કયાં છે તને ભાન, મ્હારેને એને થૈગઇ સાન; મેંતો સાન કરી સમજાવી, તેણે એણે સાન બતાવી. ॥૪૦॥ નમાં મને બતાવ્યું એમ, ઘણો છત્રપતિ પર પ્રેમ, કહ્યું જે કે હું મ્હારી જાતે, ડેરા તંબુએ આવીશ રાતે.॥૪૧॥ તેથીઆવશે તારી કને,એનો પુર્ણભરોંસો મને; બોલ્યોદુરિયોધન ભાગ્ય ભળશે, આજ રમકડું મને મળશે. ॥૪૨॥ મામા ખાવા સોગન મારા, બોલ્યો મામો લે સોગન તારા; થયો દુરીયોધન બહુ રાજી,આજ ખેલીશું રંગ બાજી. ॥૪૩॥ એમ કરતાં તંબુએ આવ્યા, દુરિયોધને દાસ બોલાવ્યા; આજ આનંદનો દન જાણો, જુદો જરીનો તંબુ તાણો. ॥ ૪૪ ॥ મ્હારા ડેરા તંબુનીમાંઇ, કરોખરેખરી રોસનાઈ,હાંડી તકતાને જુંમ્મર બાંધો, કોઇ વાતમાં ન રહે વાંધો. ॥ ૪૫ ॥ મુકો મેવા મીઠાઇને પાણી, થાય ખુશી દ્રૂપતી રાણી, એમ કહીને તંબુ તણાવ્યો એટલે મામાએ ભણાવ્યો ॥૪૬॥ જો જે ઉંઘતો લગાર વાર, જશે આવેલી પાછી નાર; પછી કાઢીશ નહિ મુજ વાંક, એતો બીકણ બચારી રાંક ॥ ૪૭ ॥ બોલ્યો હશીને દુરિયોધન,મામા નહી મીચું લોચન; એને માટે તો આટલોમથુ મ્હારૂ રમકડું રહે જતું ॥ ૪. ॥ વળણ. રમકડું જતુ રહે, નહી મીચું લોચન વલ્લભ વદે કામી થયો, અંધ તણો એ તન.

કડવું ૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણજનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજનેસંભળાવું, વનપરવ મહીમાય.॥ ૧ ॥ ડેહેરાતંબુ ત્યારકગાવ્યો,હરખમાંઅતી પેઠો; તંબુનીબારણેખુરશી નાંખી, આશાભરેલો બેઠો.॥૨॥ સર્વનેત્યાંથી કાઢી મુકયા, પોતે જાગ્રણ કરતો;બેઠો બેઠો દ્રૂપતિનું ધ્યાનજમનમાં ધરતો. ॥ ૩ ॥ પાન્ડવને ઉંઘવા દેઇને, આવશે હમણાં નારિ; ભાગ્ય ભળશે વીયોગ ટળશે, મળશે પ્રાણની પ્યારી ॥ ૪ ॥ કોમળ કામા મુજ સુખ ધામા, વામા જોઇએ તેવી; વિચારમાં પોહોર રાત્રી વિતિ, ત્રણ પહોર રૂજની લેવી. ॥ ૫ ॥ હજી ન આવી હજી ન આવી, મન ગમતી એ નાર; હજી ન આવી હજી ન આવી, કોટની કાવળ હાર ૬ કેમ ન આવી કેમ ન આવી, વચનની નથી જુઠાં; આવતી હશે આવતી

હશે, જુએછે ઉઠી ઉઠી. ॥ ૭ ॥ કાંઇનદેખે નાંખે નિશાશો, વળી તંબુ માં પેસે; આવતી હશે આવતી હશે, કહી ખુરશીમાં બેસે. ॥ ૮ ॥ વન વગડામાં તંબુ તાણેલો, વાના સપાટા ચાલે; તેને લીધે જરિઆન કેરો તંબુ ફર ફર હાલે ॥૯॥ એટલે ઉઠયોછે ઝબકીને, ઓ આવી ઓ આ-વી; તંબુની આસપાસ ફરીને જુએ દ્રષ્ટી દોડાવી, ॥ ૧૦ ॥ કાંઇ ન દેખે નાંખે નિશાસો, વિચાર ઉંડા ચાલે; વાયુ વાદ્યાથીવ્રક્ષ કેરાં,ડાળાં ડાળી હાલે. ॥ ૧૧ ॥ તેનો દેખાવ પરછાયો કે,ઉભો થઇને નાશે; મનનો ધર્મ છે જેવું મનમાં, તેવું તેને ભાસે; ॥૧૨॥ એમ ભાસ કે અબળા આવી, ઝડપ ઝાલવા જાય; જે જુએ તો પરચાયો દીશે, એટલે નિરાસ થાય. ॥ ૧૩ ॥ અરેરે હજી કેમ ન આવી, શું થયું હશે વિઘન; પાછો વાયુથી તંબુ ખખડે, દોડે દુરીયોધન ॥ ૧૪ ॥ આવેલા છે આવેલાં છે એવું મનમા ધારે; મારિ મશકરિ કરવા માટે, સંતાઇ દોડાવી મારે. ॥ ૧૫ ॥ ઓ પ્રાણ પ્યારી ઓ પ્રાણ પ્યારી, શીદ દોડાવી મારો એમ કહીને સો ધવા લાગે, વાગે ઘણો ભણકારો. ॥ ૧૬ ॥ છેવટે થાકીને પાછો બેસે, ચીત થયું છે હરાયું; આખી રાત ઉજાગરો ક્રીધો, એવે વ્હાણું વ્હાયું. ॥ ૨૭ ॥ વીહીલે મોઢે ગયો મામા પાસે માર્યો જાગ્રણ કરાવી; નેત્ર જરાયે મીચ્યું નહોતુ, પણ પ્રેમદા નવ આવિ. ॥૧૮॥ મામો કહે એ કે મ થયું, મળવા માટ જાવું; એમ કહીને ઘોડે બેઠો, ખબર લૈને આવું. ॥ ૧૯ ॥ એમ કહી ચાલ્યો હવા ખાવા, બહુ પરપંચી કહાવ્યો; ચાર ઘડી વગડામાં ફરી, ડેહેરા તંબુએ આવ્યો. ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધન કહે કે મ મામા, શું લાવ્યા સમાચાર; મામોકહે દીશાયે ગઇતી,એકાંત મળી નાર. ॥ ૨૧ ॥ મેં એને બહુ ઠપકો દીધો, કહ્યું તે કેવો ધાર્યો;મ્હારો કો-મળ ભાણેજ તેને, ઉજાગરે કેમ માર્યો.॥૨૨॥ તવ તે તારૂણી રડી પડી, કેહેવા લાગી એમ;ભીમશેન જાગતો રહયો હતો, એટલે આવું કેમ॥૨૩॥ છત્રપતીને એવું કહેજો, મુજ કાજ જાગ્યા આપ; રંકના ઉપર રીશ ન ધરશો, ગુનો કરજે માફ. ॥ ૨૪ ॥ રીસાશો નહિ રાંકડી સાથે, કહી વહી આંસુ ધારા; દુરીયોધન કહે એવુંજ કહ્યું, ખાવો સોગન મ્હારા. ॥ ૨૪ ॥ મામો કહે શોગન તારા; વળી મને વળ્યો વાતે; કહ્યું છે કે અવાસે તો આવીશ હું આજ રાતે. ॥ ૨૬ ॥ રાત્રીએ અવાય નહી તો, ધીરજ ધરજો ઉર, દાવ જોઇને થોડે દહાડે, આવીશ હસ્તીનાપુર ॥ ૨૭ ॥ તવ દુરીયોધન રાજી થયો, ધીરજ વાળી મન; મામો જેવો ભાણેજ તેવો લેબુદ્ધિ રાજન. ॥ ૨૮ ॥ તે દન રાતે જાગ્રણ કીધું, પણ

ન આવ્યું કોય; એવામાં રાત્રી વીતીને, જાત્રાનો દીવસ હોય. ॥ ૨૯ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે મામા, ચાલો મહાદેવ જઇયે,વાજતે ગાજતેપેહેરી હોઢીને, હાથીપર સ્વાર થઇયે, ॥૩૦॥ પેહેરી ઓઢીને બનુ રૂપાળો,મોહ પામે દ્રૂપતી; તે વિના રૂપાળા થવાનું, બીજું કારણ નથી, ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને સ્વારી ચડાવી, વાજતે ગાજતે ચાલ્યો;દરશન કરવા જતા કામીનો, જીવ રહે નહી ઝાલ્યો, ॥૩૨॥ રૂપાળા બની રૂપ દરશાવે, તેથી સમજવો કામી; તીર્થે જઇ કરે ચાળા ચટકા, એ કુમતી હરામી, ॥૩૩॥ અવર ક્ષેત્રે પાપ કરે તો, તીરથ ક્ષેત્રે છુટાય; તીરથક્ષેતરે પાપ કરે તે વજ્ર સરીખું થાય. ॥ ૩૪ ॥ સામાનું મન ચળાવાને, પેહેરે રૂડા પોશાક; નહીતો કારણ નહી પહેરવાનું, કયાં બોલવાનો લાગ. ॥ ૩૫ ॥ કંઇક કહેશે દેવ રીઝવવા પોશાક સારા ધરીયે;પણ દેવને રીઝવવાહોય તો તીલક છાપા કરીયે. ॥ ૩૬ ॥ માળાઓ ઝાલી બેરખા ઘાલી,ભજન કરતાં ફરીયે; શેમાં લખ્યું છે કે પોશાક પહેરો, કયાં કહ્યું છે શ્રી હરિયે ॥ ૩૭ ॥ માટે શ્રોતાજને શીખ લેવી, ભજન મંડળ કરવું; પણ અવર મંડળી નવ કરવી, ભકતનું સ્વરૂપ ધરવું. ॥ ૩૮ ॥ બીજું સ્વરૂપ ધારણ કરે, તે નર્કના અધીકારી, મોઢે ન કહે પણ મનમાં મોહ પામે નારી. ॥ ૩૯ ॥ મેલો ઘેલો કેમ વેશ ન ધરે; શાને કરે ચતુરાઇ; મોઢે કહે દેવ રીઝવું છું, પણ મનમાં લુચ્ચાઇ ॥ ૪૦ ॥ અન્ય જગોનું પાતક છુટે, પણ તીરથે પાપ થાય; કો કાળે છુટવા નવ પામે, વેદપુરાણે ગાય. ॥ ૪૧ ॥ તીરથ યાત્રાયે જઇને, વિપ્રને દે દાસપણું; તે પ્રાણીને પાતક ચોટે, બીજા સતઘણું. ॥ ૪૨ ॥ સુકીત સઘળું ધોવાઇ જાશે, કોપે પુન્યસ્લોક; કોટાન કોટી દાન કરે પણ, યાત્રા બને બધી ઠોક॥૪૩॥ દુરિયોધન કુબુદ્ધિ પ્રાણી, આનું દરશન કરવા; દેવના ઉપર શ્રદ્ધા નથી ચાલ્યો પાપે પેટ ભરવા. ॥ ૪૪ ॥ અભીમાની હાથીપર બેશી; ચોદશ જોતો જાય; ગાંધર્વે જાણ્યું કુબુદ્ધિનો, આવેછે કોક રાય. ॥૪૫॥ એનો અભીમાન ઉતારિ નાંખું, એમ કર્યો મનસુબો; સાંગ્ય ગ્રહીને દુરીયોધનના મારગ ઘેરી ઉભો. ॥૪૬॥ પાપીના છડીદાર બોલ્યા,કોણ ઉભો દુરમતિ; મારગ મુકી અળગો જા હેં, આવે છે છત્રપતી. ॥૪૭॥તો પણ ગાંધર્વ અળગો ન ખસે, પાછો વળ્યો છડીદાર; હાથીપર દુરીયોધન બેઠો, તેને કહ્યા સમાચાર. ॥ ૪૮ ॥વલણ॥ સમાચાર જઇને કહયો રોકયો આપણો પથ વલ્લભ વદે છત્રપતી ક્રોધે ભર્યો અત્યંત, ॥

કડવું ૪ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વન પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ક્રોધ ભર્યો દુરીયોધન બોલ્યો, એ કોણ છે રોકનારો; જાવો છડીદાર એને ઝાલી, બાંધીને માર મારો ॥ ૨ ॥ એવે આજ્ઞા દુષ્ટે દીધી, ગાંધરવે સાંભળ્યું કાન; એટલે અતી ક્રોધે ભરાયો, માહા બળીયો મસ્તાન. ॥ ૩ ॥ આવ્યો એ પાપી એમ રીસે વ્યાપી, કોપ ઘણેરો ચડીયો; છલંગ મારી ઉછળીને, જઇ હાથીપર પડીયો. ॥ ૪ ॥ શકુનીને નીચે નાંખ્યો, પાપીને બંધન કીધો; લાંબે દોરડે પોતાના એક, ચરણે ટાંગી દીધો.॥ ૫ ॥ એવું કરીને સ્વર્ગે ચાલ્યો રાય પોકારે બાપ; નીચે લબડતા ભાઇ ચાલ્યા, જેમ સમળી તળે સાપ ॥૬॥ઓ જાય ઓ જાય સરવે કરતા. ત્યાં કોનો ઉપાય; એવામાં ભીમઝુંપડી પાસે, બ્હાર બેઠો છે ત્યાંય ॥૭॥ એટલે દુષ્ટને લૈ જતાં જોયો, હરખ્યો અપરમપાર; અરજુનજીને સાન કરીને, ભીમે બોલાવ્યો બ્હાર. ॥ ૮ ॥ અરજુન આવ્યો ભીમે બતાવ્યો, જો ભાઇ જાય છે પાપ; અરજુને જોયું ભીમને કહ્યું, બોલીશ નહી તું આપ. ॥ ૯ ॥ ધરમરાજા ચેતી જાશે, તે તો છોડાવી દેશે; ધરમે જોયું ઝુંપડીમાંથી, ચેત્યા વાતને વેશે ॥૧૦॥ ઉંચુ જુએ છે વાતો કરેછે, હશાને અરજુનભેમ; કહો ના કહો પણ કૌતક કાંઇ, પુરણ પડીયો વેમ. ॥ ૧૧ ॥ ધરમરાજા બહાર આવ્યા, પોતે જોયું ગગન; ગાંન્ધર્વ ચરણે બાંધેલા દીઠો, પોતાનો દુરીયોધન ॥ ૧૨ ॥ ગરજના કરી પોતે બોલ્યા, મનમાં કરી પરીતાપ; ગાંન્ધર્વ એટલેથી ઉંચો ચડે તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૧૩॥ એટલેથી ગાંન્ધર્વ અચકી ઉભો ભીમશેન બોલ્યો વાણ; એટલેથી નીચે આવે તો, ઇંદ્રરાજાની આણ. ॥ ૧૪ ॥ ધરમને તવ ક્રોધ ચડીયો, અવળું બોલ્યો કેમ; ભીમ કહે સવળું કેહેતામાં બોલ ઇ ગયું એમ ॥૧૫॥ ધરમ કહે સઉ સમજુ છું તું બોલ્યો વૈર ભાવે; પણ દુરીયોધન છુટે નહીતો, કરૂં ગમે તેમ ફાવે. ॥૧૬॥ તે માટે મુજ ભાઇને ઉતારો, અરજુનજી કરો કાજ; ભોમીથી ગાંધર્વ પગ સુધી, બાંધો બાણની પાજ. ॥ ૧૭ ॥ અરજુનને કહે વીરા મ્હારા, વન દુખમાં પડયો દુલી; બાણ વિદ્યા જાણતો હતો પણ હાલ ગયોછુ ભુલી, ॥ ૧૮ ॥ ધરમ કહે જો ભીમ વીરા, પાખંડનું પરમાણ છોડાવો નહીં તો દંતમાં જીભ્યા દાબીને કાઢીશ પ્રાણ. ॥૧૯॥ નહીં તો અરજુનને સમજાવી, પાજ તમે બંધાવો, ભીમ કહે ભુલ્યા હોતે ભૈ-

ગમે ત્યાં જૈ ભણીઆવો ॥ ૨૭ ॥ ધરમ કહે ભણવા જાયે, તે જઇ આવે કયારે; ભીમ કહે મહીને છ મહિને, બુલેલું આવડે ત્યારે ॥ ૨૧ ॥ ધરમ કહે છ માસ સુધી, દુરીયોધન રહે કયાંય; ભીમ કહે તેતોશુંકરીયે, રેહેશે ત્યાંનો ત્યાંનો ત્યાં ॥૨૨॥ ધરમ કહે તું પડપંચી, સમજીગયો સૌ તેહ; પરમેશ્વરના સોગન મુજને, તજીશ મારો દેહ ॥ ૨૩ ॥ તવભીમે અરજુનને કહ્યું, પડયો પ્રતીજ્ઞાનો વાંધો; આમાંથીઉતપાત થશે, પાજ હવે તો બાંધો ॥ ૨૪ ॥ તવ અરજુને ધનુસ ચઢાવ્યું, મુમત મનનો હણીયો; બાણુ લેઇને પાજ બાંધવા, અગણીતો મંત્ર ભણીયો ॥૨૫॥ ધરમ કહે ધારણુ ખમો; બાંધવીપાજ નિરાળી;ભોમીપરથી સાફ કરીને બેઠા આસનવાળી ॥ ૨૬ ॥ નીકુળજીને આગના કીધી, મુજને સારૂ લાગે, હંઇ પડશે મ્હોટા ભાઇ તેને, કાંકરો કુકરી વાગે ॥ ૨૭ ॥ માટે મ્હારી આશપાશ વાળો, તો શાબાશી દેવું;કોમળભાઇને કાંઇન વાગે, ઉછંગ ઝીલી લેવું ॥૨૮॥ એમ કહીન ભોમી વળાવી, કહ્યું નરનેબાણુ સાંધો; મુજ ઉછંગમાં પડે એવી, રીતી પાજ બાંધો. ॥ ૨૯ ॥ અરજુને તવ બાણુ મુકયું, વીદ્યાવંત છે આધી; ભોમીથી કે ગાંધર્વ કેરા પગલગી પાજ બાંધી ॥ ૩૦ ॥ એ ઢાળ પડતી પાજ બાંધાણી, બોધીયા ધરમરાય; મુજબંધુને મુકો ગડબડતો. વીઘન જરા નવ થાય॥૩૧॥ કાંઇ ન વાગે અંગે ન લાગે, મુકો એ રીતે આપ;જો ગાંન્ધર્વનહીમાનો તો, દેઇશ તમને શ્રાપ ॥ ૩૨ ॥ તવ ગાંન્ધર્વે શ્રાપના ભયથી, છોડયો તેણીવાર; કામી પાધરો રેહેજે કહિને, ચોઢયા તમાચા ચાર ॥ ૩૩ ॥ પાજ ઉપર પછી આડો સુવાડયો; એટલે એ ગરબડીયો;ધરમરાયનાઉછંગ વિશે, આવી કુબુદ્ધી પડીયો ॥ ૩૪ ॥ ધરમે ખમ્મા ખમ્મા કહ્યું, તવ અવગુણી ઉઠયો, મનમાં ઘણો લજવાણો એ, ઉછંગમાંથી ઉઠયો ॥૩૫॥ ઉઠીને અવગુણી બોલ્યો, તમે કર્યું આ કામ; જાણો છોકેરાજ આપે, પણ દેવાનો ડામ ॥ ૩૬ ॥ ભીમ કહે સાંભળો મોટા ભાઇ, શરપાવ આપ્યો સારો; ધરમ કહે હતો તો કહ્યું, કોણુ છે બીજો કહેનારો ॥૩૭॥ એમ કહીને ત્યાંથી નાઠો; કૌરવ દળમાં ગયો; આવો આવો સહુ કરવા લાગ્યા, આતે શો ગજબ થયો ॥૩૮॥ કરણુ કહે વીરામ્હારા એક મ્હારૂ વેણુ થાપો, પાન્ડવને હયો નગ્ર (વિશે થોડુ ઘણું રાજય આપો ॥ ૩૯ ॥ આ વેળા એમણે ઉગાર્યો,જાણી પોતાનો ભ્રાત, તે ગુણુનો કાંઇ બદલો વાળો, તો, તો આપણે માથે જાત ॥ ૪૦ ॥ દુરિયોધન કહે સાંભળોમામા,કરણે બતાવ્યું કામ, મામો કહે બુદ્ધિ નવ એને શું રા-

જયનો દે ડામ ॥૪૩॥ છત્રપતી કહે શાબાશ મામા, આપણો એક વિચાર; મહાદેવનાં દરશન નથી કરવાં, પાછા વળો આ વાર ॥ ૪૨ ॥ શાના એ મહાદેવ વિઘન કીધું, એમ ધર્યો મન રોશ; પોતાનો અવગુણ દુષ્ટ ન કાહાડે, દેવને મુકે દોશ ॥ ૪૩ ॥ કાળે મોઢે કઉરવ લોકો, ગયા પોતાને ઘેર; બીજા આવેલા લોકોયે, યાત્રા કરી સુખ ભેર ॥ ૪૪ ॥ પાંચે દાહાડે મેળો વેરાણો, રહ્યું નહી જન કોય; કપટી કીંકર કૌરવકેરા આવતા જતા હોયે ॥૪૫॥ એવામાં બોલ્યા ધરમરાજા, કયાં લગી હાંઇ રહીયે, વસ્તી ઉપાદી મુકી ચાલો વનમાં જઇએ ॥ ૪૬ ॥ એમ કહી ત્યાંથી નીકળ્યા, કુન્તા કેરા તન; ઉપાદિથી રહીત થાવા, ગયા કામીક વન ॥૪૭॥ ત્યાં જઇને ઝુંપડાયો બે બાંધી, પાસે નદી કીનારો સંસારના વ્યવહાર પ્રમાણે, દ્રૂપતિનો કર્યો વારો ॥ ૪૮ ॥ પ્રથમ ધર્મની શેવામાં આવિ, એક ઝુંપડીમાં રહે છે; ચાર ભાઇ બીજી ઝુંપડીમાં, એ રીત વાસ વસે છે ॥ ૪૯ ॥ એ વનમાં અછત ફળની. ક્ષુધા રહે નીત્ય લાગી, દ્રૂપતી સુર્યનો મંત્ર જપીને, અક્ષયપાત્ર લ્યો માગી ॥૫૦॥ એ વિ થઇ આગના ધરમની, નારી જપી રવી જાપ; મંત્રને આધિન દેવતા તે આવી આપી ગયા આપ ॥૫૧॥ દ્રૂપતી કહે અન ઉપજાવું, બોલીયા ધરમ રાયા પેહેલું પ્રગટાવી વિપ્ર જમાડો, તે પછી અન્ન ખવાય ॥૫૨॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાયે, આવ્યા વીપ્રના તન; મારગે જાતાં બોલાવી લાવી, કરાવિયું ભોજન ॥ ૫૪ ॥ વિપ્રો જમીને વીદાય થયા; પછી બોલી શુભ સતિ; કહો તે ભોજન પ્રકટ કરૂં, આગના આપોપતી ॥૫૪॥ ધરમ કહે પ્રગટ કરો, જેમ સરવે થાયે રાજી, મ્હારે માટે રોટલો ને, તાંજરજાની ભાજી ॥૫૫॥ તવ ભાઇયોયે વિચાર કીધો, જે માગ્યું ધરમરાય; તે આપણે પણ ખાવું ઘટે, બીજું નવ્ય ખવાય ॥ ૫૬ ॥ એમ ધારિ સરવે એજ માગ્યું, ધરમ ખુશી થાય; ઇચ્છાકરી નારીયે કર ઢાંકયો, પ્રગટયું પાત્રની માંય ॥૫૭॥ પ્રેમે પોતાના પતિને પીરસ્યું, એમ જમે નિત્ય અન; છાના શેવક ખબર કાહાવે, જાણ્યું દુરીયોધન ॥૫૮॥ દુષ્ટે કહ્યું ઓ મામા મ્હારા, પ્રેમદાપર રહયો પ્રેમ; તમ કહેતાતા કે આ વસે હાંઇ હજી ન આવાં કેમ ॥૫૯॥ મામો કહે જાત્રામાં તુને; ગાંધ્રવે ભાંડુ કરીયું; તે જોઇને મન દ્રૂપતિનું, તુજપરથી ઉતરીયું ॥૬૦॥ છત્રપતી કહે વાત સાચી, પણ કાંઈ ખેલ ઉઠાવો; ગમે તેમ કરીનેમામા, રૂપાળી ઘેર લાવો ॥૬૧॥ મામો કહે કે કામીક વનમાં, કામીક નામે અસુર; તે ન્હાનપણાનો મીત્ર મહારો, તેડાવું હસ્તીનાપુર ॥૬૨॥ એની

પાસે હરણ કરાવી, મંગાવું દ્રૂપતી, માયાવી જબરો છે જોદ્ધો, તે લાવશે મુજ વતી. ॥૬૩॥ વલણ ॥ મુજ વતી તે લાવશે,અબળા તારે ઘેરે; પાંચે કુન્તી સુતને, મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૬૪ ॥

કડવું ૫ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરિક્ષત કેરા તન; સાંભળી હરખ્યો રાય, મામા ઝટ કરો ઉપાય. ॥ ૧ ॥ મામે પત્ર લખ્યો તે વાર, દાસ સાથે મોકલીયો સાર; થોડે દહાડે તે વન પળીયો, એવે રખડતો કામીક મળીયો ॥ ૨ ॥ તેને પત્ર આપ્યો જે વાર, વાંચીને નિકળ્યો તે વાર; એતો હસ્તીનાપુર આવ્યો, એને શકુનીયે બોલાવ્યો ॥ ૩ ॥ ગયો દેરીયોધન કને લેઇ, લે આવ્યો મ્હારો સ્નેહી; દેખી ઉઠયો દુરીયોધન, દીધું પોતાની પાસે આસન ॥ ૪ ॥ મુજ મામાના મીત્રછો તમે માટે મામા માનીશું અમે; બોલ્યો કામીક મુખથી એજ, હુંતો મામો ને તું ભાણેજ. ॥ ૫ ॥ તવ છત્રપતી બોલ્યા સામા, તમે સહુ કહેવાના મામા; મને મીથ્યા ભાણેજ ભાંખો,સાચા હોતો શતરૂ શીદ રાખો ॥૫॥ મુજ શતરૂ વશ્યા તમ વન; મ્હારા કાકાતણા પાંચ તન; બોલ્યો દુષ્ટ સુણો છત્રપતિ, તેની મુજને ખબર નથી ॥ ૭ ॥ હવે જાણ્યું તો તતપર થાવું, તારા શતરૂઓને ગળી જાવું;બોલ્યો દુરિયોધન તે વાર,પાંચપુરૂશને એક નાર. ॥૮॥ જઇ પાંચને ગળી જાવો, જોડે રૂપાળી છે તેને લાવો;ત્યારે જાણીશ મામા સાચા, નહીતો ત્યાં સુધી કાચા. ॥ ૯ ॥ સુણી કામીક ઉઠયો સાર, આવ્યો પોતાના વનમાં તે વાર; લાગ્યો શોધવાને દુષ્ટજન, પાંડવોયે કર્યું છે સયન ॥૧૦ ॥ થયેલો છે મધ્યાન કાળ, આવ્યો ઝુંપડાંયે વિકાળ; બોલ્યો ગરજના કરીને પાપી, કોણ વશ્યું કોણે જગો આપી. ॥ ૧૧ ॥ સુણી જાગી ઉઠયા પાંચ વીર; આવ્યા બારણે ગુણ ગંભીર;આવી જોવાને દ્રૂપતી નાર, દેખીધરૂજી અપરમપાર॥૧૨॥ એવે બોલીયો બળીયો ભેમ, આવ્યા કોણતું આવ્યો કેમ; બધીધરણના અમે ધણી, કેમ આવ્યો તું અમારા ભણિ. ॥ ૧૨ ॥ સુણી કામીક વદ્યો વચન, તમે સાંભળો મુરખજન;હુંતો ચોકી કરૂં આ વનની,બધી ધરતી છે દુરીયોધનની ॥૧૩॥ એતો થાય છે ભાણેજ મ્હારો, તેનો શતરૂ તું કોણ રેહેનારો; તારી જોડે આ નારી આવી, મ્હારા ભાણેજે તે

મંગાવિ ॥ ૧૪ ॥ ભીમ બોલ્યો સુણો ધર્મરાય, માગી દુરીયોધને ક-
ન્યાય; તમારા ભાઇનું કષ્ટ કાપો, મંગાવી દ્રૂપતી તે આપો ॥ ૧૫ ॥
બોલ્યા ધરમરાય મુખ એમ; સદા દુરિજન તે કરૂ કેમ, પછી બોલ્યો
વૃકોદર વાત, બોલો કેમ કરીશું બ્રાત ॥ ૧૬ ॥ તવ નીકુળજી એમબો
લે, મારે મન દુષ્ટ તરણા તોલે, પહેલી કરૂ એનાથી લડાઇ, હારૂં તો ત
મે કરજો ચડાઇ ॥ ૧૭ ॥ એમ કહી લીધાં હથીઆર, થયો કામીક સા-
મો તૈયાર, ઉભો સુક્ષમ રૂપે અસુર, થયા યુધ કરવાને આતુર ॥ ૧૮ ॥
એવે નીકુળે ફેંકયા બાણ, દહીત ગળી ગયો પ્રમાણ, ત્યારે મારીયાં બા
ણ અનેક દહીત ગળી ગયો એક એક ॥૧૯॥ પછી નીકુળને ક્રોધ ચ-
ડીયો, દોટ મુકી મોટે બ્હાજી પડીયો;તવ કામીકે કેવું કરીયું, એણે મા-
યાવી સ્વરૂપ ધરીયું ॥૨૦॥ થયો લાંબો એ બતરીસ તાડ ત્રણ તાડનાં
પોહોળાં હાડ; એણે પોહોળુ સ્વરૂપ કર્યું એવું, એનું મુખ દરવાજાજેવું
॥૨૧॥ એક નાક મોહોટાં વંડાળા, દીશે કદરૂપ મહા ભયવાળા; તેણે
નીકુળજીને ઝાલ્યો, મરડી મસળી મુખમાં ઘાલ્યો ॥ ૨૨ ॥ દાબ્યો ઘોઘ-
ળામાં તેવો પેઠો,જઇ નીકુળ પેટમાં બેઠો એવે શેદેવ કોપે ચડીયા,જાણી
જોઇને બ્હાજી પડીયા ॥૨૩॥ તેવો દહીત ગળ્યો પહોળે મહોડે, તેતાજઇ
બેઠો નીકુળ જોડે; તવ ઉભો થયો અરજુન, એને કોપ ચડયો ધનધન
॥૨૪॥ રાગ ઝડપનો દોહરો ॥ અગણીતા મંત્રથી બાણ મુકયાં, ઘણીક
કીધી વૃષ્ટી; જેટલા આવ્યાં તેટલા ગળીયાં, અસુરને નહી કષ્ટી ॥૨૫॥
પછી દહીતે દોટ મુકીને, અરજુનજીને ગળીયો; સેદેવ નીકુળ બેઠા ઉ-
દરમાં, તેને જઇને મળીયો ॥૨૬॥ છેવટ ઉઠયો સુત વાયુનો, બાજ્યો
બહુ બળ કરી; કાળ રૂપે ભીમને ઝાલ્યો, ઉતપાત કીધો અરી ॥ ૨૭ ॥
વૃકોદરનું કાંઇ ન ચાલ્યું, ચરણમાંથી ઝાલ્યો; લાંબે હાથે મોઢું ફાડીને
અસુરે ઘોચી ઘાલ્યો ॥ ૨૮ ॥ પોળ સરીખું ગળું પહોળું, ભીમ ગયો
ઉદરમાં; ચારે બંધુ ભેળા થયા, જાણે બીરાજ્યા ઘરમાં ॥ ૨૯ ॥ પછી
જઇ ઝાલ્યા ધરમને, દ્રૂજી ગઇ દ્રૂપતી; અસુરે યુધીષ્ટર ગળીયા, આક-
ળો થયોછે અતી ॥૩૦॥ ભીમ કહે પધારો ભાઇ, ધરબાણી હું રહીશું;ધ
રમ કહે ત્રણ પહોર પછી, સરવે મરી જઇશું ॥ ૩૧ ॥ એના શરીરનું
ઝેર ચડશે, ન ચડેતો પણ ખોટું; આ મળ મુત્રમાં પડી રહેવું તેથી શું
દુખ મહોટું ॥૩૨॥ સર્વ મળી પ્રભુને પોકારો, તે નાંખસે ભીડ ભાગી;
તવ પાંચે આરાધન કીધું. ખરે ખરી લેહ લાગી, બારણે દ્રૂપતી ઉભી
ઉભી, ધ્યાન પ્રભુનું ધરતી; હૈયું ફાટે અતી ઉચ્ચાટે, એવું આકંદ

કરતી. ॥ ૩૪ ॥ વળણ. ॥ કરે આક્રંદ અતી ઘણું, રડતી રૂદીયા ફાટ; વલ્લભ વદે વન વીશે, ભય ભર્યો દહીતનો ઘાટ.

કડવું ૬ નાટકીનો અઘોર વનમાં હે પ્રભુ એ રાગ.

ઉભી ઉભી અબળા રડે, મ્હારી કોણુજ લે સંભાળ. ॥ ટેક ॥ વનીતા વીકટ વન વિશે, ગભરૈછું ગોપાળ; કુંભું ગુંદારૂણ દુઃખમાં હું, દહીત દેખી વીકરાળ. ઉભી. ॥ ૧ ॥ પાપી પતીને ગળી ગયો શું થયું દીનદયાળઃ એકલડીની શી ગતી; ખોયા સાસુડીના બાળ ઉભી. ॥ ૨ ॥ ચીર સભામાં પુરીયાં, ન થયો વાંકો વાળ; આ વેળા જો લજ્યા જશે તો કરીશ મ્હારો કાળ. ઉભી ॥ ૩ ॥ ભજન તારૂં છુટી પડયું, જયાંને ત્યાં જંજાળ, ઠરી ઠેકાણે બેઠાં નહી તે, તુજ માથે ગોપાળ, ઉભી. ॥ ૪ ॥ કલેવર અસુરનું કારમું, જોઇ પડી છે ફાળ; અરેરે કહી બેશી ગઈ એણે કર મેલ્યો કપાળ. ઉભી. ॥ ૫ ॥ વળણ. ॥ કર કપાળે મુકીયો, રડતી અપરમપાર; વદે વલ્લભ તવ આવિયા, પોતે જુગદાધાર. ॥

કડવું ૭ રાગ પંજાબી સોરઠો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય.॥૧॥દ્રૂપતીયે ધ્યાન ધર્યું હરીનું, આવ્યા જુગદાધાર; અસુર સામા યુધ્ધે ઉભા શ્રી કૃષ્ણ દેવ મોરાર. ॥ ૨ ॥તેવો અસુરે કોપ કીધો, જુગજીવનને ઝાલ્યા, હાથ પગને અંગ ભેગુ કરીને, કૃષ્ણને મુખમાં ઘાલ્યા.॥૩॥જાગી જોઇ પ્રભુ ઉતર્યા ઉદરમાં, દીઠા પાન્ડવ બળીયા; ધર્મ કહે તમે કયાથીઆવ્યા. ઓ સુંદર શામળીયા ॥૪॥રૂધીર માંઉશને મળમુત્રથી, નીકળોને બ્હાર કાડો; આ દુખ હવેનથીવેઠાતું ની રવરતી પમાડો. ॥૫॥ પ્રભુને પાપી ગળી ગયોકે, દ્રૂપતી મુરછામાં પડી તે સરવેની પીડા જાણીને, કૃષ્ણ કોપ્યા તે ઘડી ॥૬॥ અંતર્યામી આકળા થયા, વિશ્વ તણાજે ભુપ; પાપીના પેટવીશે પ્રભુએ, ધરીયું વૈરાટ રૂપ. ॥૭॥ હાથમાં હાથને ચર્ણમાં ચર્ણ, ચાલ્યા શ્રી જુગદીશ; પોળા ન થયા ભકત જાળવવા, ઘાલ્યું શીશમાં શીશ. ॥૮॥ એ રીતે આપ ઉંચા વધી, લાંબા થતા જાય; તવ આંખ્યો તરી કામીક કેરી, દુષ્ટલાંઓ

ખેચાય. ॥ ૯ ॥ તાળવું ફાટયું પ્રાણ નીકળીયો, પાન્ડવ નીકળ્યા વ્હાર ભકત ઉગારી અંતરધ્યાન થયા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૦ ॥ તે પછી સ્વરૂપ નહાનું થયું, અસુર કેરૂ સાર દ્રૂપતી ધરમે બેઠી ક્રીધી શું કર્યું વાયુ કુવાર ॥ ૧૧ ॥ પાપીનો પગ ગ્રહી મડદુ ઉછાળ્યું, અસુર આકાશે ચડીયો; બહુ બળમાં બળીઆયે ફેંકયો તે, હસ્તીનાપુર પડીયો. ॥ ૧૨ ॥ તે વાત જાણી દુરીયોધને, થઇ ગયો નીરાશ; રૂપાળી નથી મળવાની, છુટી પડી મુજ આશ. ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવ કામીક વનમાં રહ્યા, નીરભયપણે પોતે; કામીક કેરો નાશ થયો, ગયો ભય હતો તે. ॥ ૧૪॥ અક્ષેપાત્રથી અન ઉપજાવે, જમે રમે કાહાડે દન; દુરીયોધને તેવાતજાણિ, સુખે રહ્યા સતી તન. ॥ ૧૫ ॥ એવે હસ્તીનાપુર વીશે; દુરવાસા રૂશી આવ્યા; પોતાની સંગે પાંચ સહસ્ત્ર વીપ્રારથીને લાવ્યા. ॥ ૧ ॥ દુરવાસાનામંત્રે થયેલા,પાન્ડવ કૌરવ સર્વ;તેથી દુરીયોધન સામો ગયો, તે વેળા તજી ગર્વ. ॥ ૧૭ ॥ પધારો પીતાજી પધારો પીતાજી, કહીતેડી લાવ્યો ઘેર; દુરવાસા કહે પાંન્ડવ કયાં છે, તે કહે મુજને પેર. ॥ ૧૮ ॥ દુષ્ટ કહેકહુછુ પીતાજી,પેહેલું કરો ભોજન;એમ કહી વીપ્રોનેજમાડયા પછી બોલ્યો વચન. ॥૧૯॥ અમે ને પાન્ડવ બાજી રમીયા, સરત કરી સજસાજ; તેતો રમતાં પાન્ડવ હાર્યા, મુકી દીધું બધું રાજ. ॥૨૦॥મેં કહ્યું કે રાજય લ્યો તમારૂં, ન માન્યું કુન્તી તન; કહ્યુ વચનભ્રષ્ટ ન થૈયે, એમ કરી ગયા વન ॥ ૨૧ ॥ પાપીયે જાણ્યું દુરવાસાને પ્રપંચે મોકલું આપ, ત્યાં જઇ ખાવા પામે નહી તો, ભુખ્યા રહી દે શ્રાપ. ॥૨૨॥ મધ્યાનકાળે પાન્ડવજમે, પછી જમે દ્રૂપતી; પ્રમદાના જમી રહ્યા પછી અન ઉપજતું નથી. ॥ ૨૩ ॥ એટલે જમાડસે કયાંથી લાવી, ભુખેથશે પરીતાપ; કળકળશે વીપરોનાં આંતરડાં એટલે દેશે શ્રાપ. ॥ ૨૪ ॥ એવું વીચારી દુષ્ટ બોલ્યો,પાંડવ કહાવે સંદેશા; દુરવાસા આવેતોમોકલજો, કાહાવે છે હમેશાં. ॥ ૨૫॥ માટે તમે જાવો કામીક વનમાં,જૈને ભેગા થાજો; પણ મધ્યાન થવા દેઇને, પછી ઝુંપડીયે જાજો. ॥૨૭॥ દુરવાસા કહે વારૂ બેટા;કહી થયા વીદાય;વીપ્રારથી લેઇને સંચરીયા, કામીક વનની માંય ॥ ૨૭॥ મધ્યાનકાળ થઇ જવા દીધો, તવ ઝુંપડીયે જાય; પાન્ડવ જમીને સુઇ રહ્યા છે,દ્રૂપતી ચાંપે પાય.॥૨૮॥ઉલ્લટ લાવ્યા વીપરો આવ્યા, મળવાના મનસુબા; ઝુંપડાયે આવી ભીક્ષાનદેહી, કરીને આગળ ઉભા. ॥ ૨૯ ॥ દ્રૂપતીયે શબ્દ સાંભળીયો, પડી પેટમાં ફાળ; પોતે પોતાના પતી ઉઠાડયા, આવ્યા છે વીપ્રના બાળ. ॥ ૩૦ ॥

પાંચે ભાઇઓ ધ્રુજતા ઉઠયા,કયાંથી લાવિશું અન,ભુખ્યાબ્રાહ્મણેભીક્ષા માગી, શું દેઇશું ભોજન ॥ ૩૧ ॥ હસ્તે મોઢે આવીને નભ્યા, આપ્યાં દરભાસન; માંહોમાંહે કહેવા લાગ્યા વીપ્રો, હવે તો માગો અન ॥૩૨॥ તવ પાન્ડવો સમજી ગયા, બોલ્યો વાયુ સંતાન; મહારાજા હું રસોઇ કરૂછું, કરી આવો તમે સ્નાન ॥૩॥ તવ બ્રાહ્મણો ન્હાવાને માટે, ચાલ્યા ગંગાતીર; તે વેળા વીચાર કરવા, લાગ્યા પાંચે વીર ॥ ૩૪ ॥ ધરમ કહે દ્રૂપતી જમી અન ઉત્પન્ન નહી થાય; આશા બંધ બ્રાહ્મણ આવ્યા, રમુખ કેમ રખાય ॥ ૩૫ ॥ સ્નાન કરીને આવશે ત્યારે, શું દેઇશું ભોજન; શું મ્હો આપણ બતાવીશું, શાના સતીના તન ॥ ૩૬ ॥ ભીમ કહે કે સુણો વીરા, અન માગે તો શું કહીએ; માટે ઉઠો તેડીલેઉ તમને હેથી નાશી જઇએ ॥૩૭॥ નહી દખે એટલે જશે પાછા, ઓશીઆળા નહી થાશે, ધર્મ કહે આસા દેઇએ, એતો પડે નીશાસો ॥ ૩૮ ॥ નોહોતરૂં દઇને નાશી જવું, તે કરતાં ભલુ મરવું; કાષ્ટ લાવીને ખડકો ચીતા, મહારેતો એજ આદરવું ॥ ૩૯ ॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતીબોલ્યા વીર રહે વીહીલે મહોડે; માટે અમારે જીવવું નથી; મરશું તમારી જોડે ॥ ૪૦ ॥ એવું કહેતામાં ભીમસેન ઉઠયો, કાષ્ટ લાવી કરી ચીતા અગની મુકીને સળગાવી, ગાય પ્રભુની ગીતા ॥ ૪૧ ॥ ચીતાનીપરદક્ષણા ફરવા; લાગ્યા ધરમરાય, તેમની પુઠે ભીમસેન અરજુન સેદેવની કુળ જાય ॥ ૪૨ ॥ સર્વથી છેલ્લી દ્રૂપતી છે; સમર્થા પુરષ પુરાણી,ભકતને વશ છે ભુધરો, તે ભગવાને વાત જાણી ॥૪૩॥ મંને પાન્ડવોએ એવતાર ધરીયો, ભોમી તણા ભાર હરવા; તે કારજ કાંઈ કર્યું નથીને પાન્ડવ બેઠા મરવા ॥ ૪૪ ॥ એ મરસે કે મરવું પડશે, મહારે એમની સાથ. શેદેવ શાથે બંધાયોછુ, વચને હાથો હાથ ॥૪૫॥ એમ જાણ્યું પાવડીયે ન ચઢીયા, ન ચઢયા ગરૂડે પોતે; અંતરધ્યાન થઇને આવ્યા, વનમાં જોતે જોતે ॥ ૪૬ ॥ જાણે રખડતા ને રવડતા, અથડાતા કુટાતા; ઝરડાના ઉઝરડા થયા, ચરણે દેખાય જેમ લુટાતા ॥૪૭॥ એવે સ્વરૂપે આવે છે પ્રભુ; પાન્ડવે દીઠા દ્રષ્ટ; ધરમ કહે શ્રી કૃષ્ણ આવે છે, એ મોટું થયું કષ્ટ ॥ ૪૮ ॥ ચરચા જોઇ જઇને વાત કરશે, પાન્ડવ તો નાશ હુઆ, બ્રાહ્મણને ખવરાવા ન મળીયું. ચીત્તા કરી બળી મુઆ ॥૪૯॥ તેથી ધરડાંની ઇજ્જત જાયે, સીમ કહે હુ નડું; તમે તમાર પડવા માંડો, હું કૃષ્ણને લેઇ પડું ॥ ૫૦ ॥ તે પછી કોણ વારતા કહેશે, એટલે બોલ્યા ધર્મ; અરે મુરખ આશું ધાર્યું, પુરણ પાપનું કર્મ ॥૫૧॥

આપણે માટે બીજાને નડવું, એતો અતી અન્યાય; નિરાંતવા થઇ બેસો હેઠા, થનારૂં હોય તે થાય ॥૫૨॥ વલણ ॥ એમ ધારી બેશી ગયા, સાંભળજો તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કૃષ્ણ કરે કરૂણાય.

કડવું ૮ રાગ સે.ભાગ્યનો.

વૈશંમપાયે એઋષિપેર બોલ્યા. સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અરણ્યક પર્વ મહિમાય ॥૧॥ અંતરજામી ગરૂડગામી આવ્યા કરી દીલું મુખ; દ્રૂપદી મતે કેહેવા લાગ્યા, ભગની લાગી છે ભુખ ॥૨॥ ભુખ્યો પડ્યો ને ભુખ લાગી છે, કાંઇક ખાવા લાવો; તવ મુખ મરડી દ્રૂપદી બોલી. ભાઇ ભગનીને ખાવો ॥૩॥ પ્રભુ કહે કેમ આમ બોલોછો, ક્ષુધાની પીડા કાપો; અક્ષેપાત્રમાં ઢાંકેલું હશે, તેમાંથી ખાવા આપો ॥૪॥ દ્રૂપદી કહે જાણુના હોનો, હાથે લેઇજો ગોવાળા; બાપે મનમાં એમ વિચાર્યું. ઢાંકી મુકયા છે છાળા ॥૫॥ તવ ત્રીલોકનો નાથ પધાર્યા, પરણકુટીમાં પેઠ; અક્ષેપાત્ર ઘોઇને ઢાંકેલું, તે લઇ બેઠા ॥૬॥ તેમાં દીઠો તાંજરજાની ભાજીતણો એક તાર; શાળી લેઇને ખોતરી કાહાડયો, પોતે જુગદાધાર ॥ ૭ ॥ તે તાર મુકયો હાથેળીમાં. તેના ભેગું જળ લીધું; ભક્તની લજ્યા રાખવાને, કૃષ્ણજીએ કેવું કીધું ॥૮॥ જળમાં સ્થળમાં પણ આકાશમાં, દેવને દાનવ જેહ; માનવ પશુ પક્ષી પતંગીયા; કીટ ત્રપત થાઓ તેહ ॥ ૧૦ ॥ જેને જેવી જમવાની ઇચ્છા. તેવી તેની પુર્ણ થાજો; કલ્પના કોઇને જરા ન રહે ક્ષુધા સરવની જજો ॥૧૧॥ એમ કહીને આચમન કીધું કૃષ્ણે કરી અતીદ્રષ્ટી; વીશ્વંભરે વીશ્વનાં, પેટ ભરીયાં ત્રપ્ત થઇ સહુ શ્રષ્ટિ ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ માટે ભક્ત દુભાણા, ભક્ત માટે ભગવાન; ભીડ ભાગીને ભુધરાજી, થઇ ગયા અંતરધ્યાન ॥૧૩॥ એવે પાન્ડવને ઓટકાર આવ્યો, જાણે ઊદર અતી ભરીયાં; ભીમ કહે કેમ મને આમ લાગે, મોદિક ભોજન જાણે કરીયાં ॥ ૧૪ ॥ ધર્મ કહે કરી કૃષ્ણે કરૂણા, આવિ થયા અંતરધ્યાન વીશ્વંભરે વીશ્વનું પેટ ભરીયુ, ભીડભાગી ભગવાન ॥૧૫॥ જાવો જઇ વીપ્રને તેડી આવો, ચીંતા ન ધરશો લગાર; તવ ભીમ ગયો ગંગાની તીરે, ચાલો મહારાજ થયું ત્યાર ॥૧૬॥ એટલે માંહોમાંહી કહેવા લાગ્યા ક્ષુધા જણાતી નથી, કંઇકહે જમ્યાકેગાંને પોળી કૈકહેમો

દીક અતી. ॥૨૭॥ એમ સરવ બોલ્યા ભાવતાં ભોજન કર્યું દુરવાસાને
મુખ; માહારાજા ભીમ તેડવા આવ્યો, પણ પેટમાં નથી ભુખ. ॥ ૧૮ ॥
તવ રૂશીયે મન વીચાર્યું, સૌને ખાવાનો હતો પ્રેમ; હવે ક્ષુધા સહુની
કયાં નાઠી, આમ બન્યુ આ કેમ. ॥ ૧૯ ॥ એવું સમજી માંડી સમાધી,
તેમાં જાણિ લીધી પેર; સમજી રહી બ્રાહ્મણોને લેઇ, ગયા પાન્ડવના ઘે-
ર. ॥ ૨૦ ॥ આવ્યા રૂશી આસન બેઠા, રૂશી વદ્યા વચન, એ ભા-
મ બેઠા ભુખ લાગી છે લાવો કરાવો ભોજન, ॥૨૧॥ ઉતાવળ તું અ-
તી કરતો તો, હવે દે પીરસણું કાહાડી; તવ ભીમ કહે ઓરે પીતાજી,
થૈ ગ કેવારની તાહાડી. ॥૨૨॥ બોલ્યા રૂશી થઇને ખુશી, અમે ગયાતા
સરીતા, ત્યાં વાર લાગી તેથી થૈ ટાઢી. મરવાના સંજોગેઠીચીતા. ॥૨૩॥
પણ પુત્ર પ્રભુ સાહાય છે તમને, તેણેથી કારજ સરીયું; વિશ્વંભરે આ
વીને વીશ્વનું, ભરણ પોશણ કરીયું, ॥ ૨૪ ॥ દુષ્ટ મતીના દુરીયોધને,
પેટમાં રાખ્યું પાપ, મહેમાન પછી મોકલ્યા અમને, તમનેદેવરાવા શ્રાપ
॥૨૫॥ તમેને કૌરવ ઉત્પન થયા, મ્હારા મંત્રો પ્રતાપ; માટે એક રીતે
તમે પુત્રો, એક રીતે હું બાપ ॥૨૬॥ ધર્મ કહે સત્ય છે મ્હારાજા ત-
મ વડે છે અહાપી; દુરવાસા કહે મળ્યો જસ તમથી, પણ પેલા નીક-
ળ્યા પાપી. ॥૨૭॥ પાપીએ પાપનું કર્મ કરીને, તમ સંગ કપટ કીધું;
બાજી રમાડીને ઘરબાર રાજ્ય પાટ, સરવસ્ત લુટી લીધું. ॥૨૮ ॥ દ્રૂ-
પતી ઉપર કરી કુદ્રષ્ટી, ત્રણ ત્રણ ચારચાર વાર; આટલું કર્યું તોયે શ્રાપ
દેવરાવા, મોકલ્યા અંધ કુવાર. ॥૨૯॥ તેથી આસીરવાદ તમને અમા-
રો, તમારા બહુ જય થાઓ; દુષ્ટમતી દુરીયોધન કેરૂ, મુળમમુળ જાઓ.
॥૩૦॥ તવ ભીમે કહ્યું તથા અસ્તુ વચન ચઢાવ્યુ માથે; દુરવાસાકહે
પ્રથમ કહ્યું છે, એ સહુ મરે તુજ હાથે ॥ ૩૧ ॥ એવે બોલ્યા ધરમ-
રાજા, બાપજી વરતવું વટે; છોરૂ કછોરૂ થાય કદી પણ, માબાપને આ
ન ઘટે, ॥૩૨॥ શ્રાપ દીધો તમે મુજ બંધુને; તે થાય છે પરીતાપ; તેનો
અનુગ્રે કરો કૃપાળું, ઓરે મ્હારા મા બાપ ॥ ૩૩ ॥ તમોને અમ પાસે
મોકલીયા, તેતો કર્યો ઉપકાર; તમારાં દરશન અમે પામ્યા, તે માનીયે
આભાર. ॥ ૩૪ ॥ રૂશી કહે ધન્ય ધરમ રાજા, ધન્ય ધરમ તારૂં નામ;
અવગુણ બદલે ગુણ માને છે. ને તારૂ ઉત્તમ કામ ॥ ૩૫ ॥ ગુણ પછાડે
અવગુણ કરે તે. સૌ પાપીનીમીત. અવગુણ પુંઠે ગુણ માને તે, સોરૂડા-
ની રીત. ॥ ૩૬ ॥ એમ કહી રહ્યા રૂશીજી, પાન્ડવ પર પ્રેમ વાધ્યો; વ-
નમાંથી કાષ્ટ લાવીને ભીમે, રેહેવાને મઠ બાંધિ આપ્યો. ॥ ૩૭ ॥ ત

દનથી દ્રૂપતીયેધાયુઃવીપ્રમાટે દેહેદમણું; ઓચીંતું કોઇ આવિયડેમાટે, સાંજ પડે નીત્ય જમણું. ॥ ૩૮ ॥ વિપ્ર રહ્યા ત્યા આનંદ કરતા પાન્ડવો સુખ પમાડે; અક્ષેપાત્રથી અન ઉપજાવી, ઇચ્છા ભોજન જમાડે, ॥ ૩૯ ॥ કરે નીત્ય શેવા શ્રધાળુ એવા, શુભ સતીના તંનઃ પ્રેમે પુછી જ્ઞાન ગ્રહણુ કરે છે, આનંદમાં કાઢે દન. ॥૪૦॥ એમ રૂષીને રાખ્યા છ મહીના, પછી બોલ્યા રૂષી રાયઃ ઓરે દીકરા આગળ મંગશું, હવે તો કરો વીદાય. ॥૪૧॥ છમહીના તમે વીપરોને શેવ્યા, મનમાં થઇને મગ્નઃ નીત્યાન કરાવ્યા બ્રાહ્મણુ ભોજન, તેતો થયો બ્રહ્મ યજ્ઞ. ॥ ૪૨ ॥ આશીશ અમારિ જય છે તમારી, કહીને માગી વીદાય; ઉદાસીથઇને વિદાય દીધી, રહ્યા પાંન્ડવ ત્યાંને ત્યાંય.॥ ૪૩ ॥ તે વનમાં વારો ચાલે છે, દ્રૂપતી કેરો સાર; ઇશ્વર ઇચ્છાયે ધર્મ તણો ત્યાં,ગર્ભ રહ્યો તેવાર॥૪૪॥ એટલે વારાબંધઅવરના, નેકનીતી સુખ નેંટ; એમ કરતાં દસ માસજ થયા, પુત્ર પ્રસવિયો પેટ. ॥ ૪૫ ॥ તે સુત સવા વર્ષનો થયો, તવ વારો શરૂ થાય; એવે ભીમ તણા વારાનો, પ્રગટયો પુત્ર પ્રજાય. ॥ ૪૬ ॥ એ રીતે પાંચેના વારામાં, પાંચ થયા છે તન; એવામાં એક દહાડા બોલ્યા, પોતે ધરમ રાજન. ॥૪૭॥ હવે આ વનમાં નથી ગમતું, ચાલો બીજે સ્થળે જઈયે; એટલે સરવે કબુલ કીધું, દ્વીવીત વન જઇ રહાયે ॥૪૮॥ એમ કહીને ત્યાંથી નીકળ્યા, કુન્તા સતીના તનઃ નદી કીનારે ડુંગરપર જઇ, વશીયા દ્વીવત વન. ॥૪૯॥ ડુંગર ઉપર વ્રક્ષ પીંપળાનું, ઝુંપડી બાંધી તેની તળે; નીચે નીરમળ ગંગા વહે, સ્નાન કરે તેહ જળે. ॥ ૫૦ ॥ એ રીતે પાંન્ડવો રહ્યા છે, સાંભળને તું રાયઃ દ્રૂપતીને પાંચ પુત્ર થયા તે, દુષ્ટને ખબર થાય. ॥ ૫૧ ॥ વળણુ. ॥ દુરીયોધને તે જાણીયું, થયો મન અતી ઉતપાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કહી મામાને વાત. ॥ ૫૨ ॥

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વન પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધને કહ્યું મામાને દ્રૂપતી થૈ વસ્તારી, પણ મુજ આશા પુરી ન પડી, દલડુ દુભાય ભારી ॥૨॥ ઓરે કરણ એને માટે,થશે મુજ જીવનીહાણ; કર્યું વીચાર્યું જ્યારે ત્યારે

એને સાર જશે પ્રાણ ॥૩॥ એટલે બોલ્યો મામો શકુની, એ મુજ બુ-
દ્ધી ચલાવું; ચાલો સભામાં યુક્તી કરીને, એજ રૂપાળી મંગાવું ॥૪॥
એટલે ઉઠી ગયા સભામાં, મામાએ કેવું કીધું, બાસઠ પાનનું સુરવીર
બીડું, સભામાં બનાવી દીધું ॥૫॥ તે બીડું ફેરવ્યું સભામાં, સુરો પુરો
કોઇ માય; દુરીયોધનનું કામ કરવા મુખવાસ લઇને જાય ॥૬॥ દ્રવીત
વનથી હરીને લાવે, છત્રપતીની મનમાની; તે ધણીને ભાગ અપાવું,
રાજ્ય તણો બે આની ॥૭॥ સર્વ સભાએ વીચાર કીધો, આશા કરે
તે ફોક; પાન્ડવ પાસેથી હરણ કરે, તે પામે જમ લોક ॥ ૮ ॥ એવા
ભયથી કોઇ ન ઉઠયું; જેદ્રથે મન કીધું, સાળાની ચાકરી કરવી મટશે,
એમ જાણી બીડું લીધું ॥૯॥ જાણ્યું કે નારીને લાવશું, તો વધશે
મુજ માઝ; ટળસે તાબેદારી સાળકની થૈશું રાજમાં રાજા ॥ ૧૦ ॥
હરણ કરતાં મરણ થાશે, તોહે જશે તાબેદારી, વ્હેલા મોડા એક વાર
મરવું છે, બીડું લીધું એમ ધારી ॥ ૧૧ ॥ તવ દુરયોધન એવું બો-
લ્યો, બનવી સુરા સોહામ; વી ઠગશે તોહે છે ખીચડીમાં, ચારઆની
દેશ ભાગ ॥ ૧૨ ॥ વહેલા જાવો રૂપાળી લાવો, ભાયગ ભળે અમારૂં;
તેમાંથી તમે પણ સમજો, ઉઘડયું કરમ તમારૂં ॥ ૧૩ ॥ સહુ હરખ્યા
પછી કરણ બોલ્યો, સાંભળો છત્રપતી; મીથ્યા મેહેનત શીદ કરો છો,
સત્ય ન છોડે સતી ॥૧૪॥ અમ બાનું બળ કાંઇ ન ચાલે, પણ પ્રભુ
એને શીશ; તે એની લજ્યા નહી લેવાહે, ચીર પુર્યાં જુગદીસ ॥૧૫॥
યાત્રામાંથી બેનીને બાગ્યા, સતી તો સંગ ન આવી; કામીક પાપી
મરણ પામ્યો, તે પણ ન શકયો લાવી ॥ ૧૬ ॥ માટે મીથ્યા મુકો
આશા, પુજનીક કેમ મોકલાય, લેવા ગયો ને નાશ થયો તો, ભગ-
નીની શું ગત થાય ॥ ૧૭॥ દુષ્ટ કહે શું થવાની છે ગતી, જમ જેવા
સો વીર; ખાશે પીશે મઝા કરશે, શું દુખ એને શરીર ॥ ૧૮ ॥ કરણે
કહ્યું મરજી તમારી, ઉઠયો જેદ્રથ બળીયો; સારથી પાસે રથ જોડાવી,
બેશીને વન પળીયો ॥ ૧૯॥ દ્રીવીત વનમાં ચાલ્યો આવ્યો, ડુંગર
રહયો ગઉ ચાર; ત્યાં રથ રખાવી નીચે ઉતરીયો, કહયો સારથીને
સાર ॥૨૦॥ રથના ઘોડા છોડતો નહી તું, જોડી રાખજે નોખાર; એમને
એમજ પાણી પાયને, ચરવા દેજે ચાર ॥૨૧॥ આઠ દીવસ લગીવાટ
જોજે, આવીશ કરીને હરણ; આઠે દહાડે આવું નહીતો, જાણજે પામ્યો
મરણ ॥૨૨॥ એટલે તું તારે પાછો જાજે. કહી ચાલ્યો સતીને હરવા
પાન્ડવની રીત નીત્ય છે કેવિ, જેને હરી ધ્યાન ધરવાં ॥ ૨૩ ॥ નિત્ય

સરવે નાહી ધોઇને, ભાવે ભજે ભગવાન; તેમાંથી તાજા ભોજન કરે, થાય તે સમે મધ્યાન ॥૨૪॥ પાંચે ભાઇને પાંચે પુત્રો, સાથે કરે સયન; નીંદ્રા કરીને જાગ્રત થાયે; ચાર ઘડી રહે દન ॥૨૫॥ તવ ભીમ અર્જુન શેહેદેવ નીકુળ. હાથમાં લે હથીયાર; ધર્મની આગના લે જાય રમવા; વીકટ વન ભાઇ ચાર ॥૨૬॥ દીપડા વાઘને સીંહ સાથે, રમતમાં બધ્ય વાળે; એ વનમાં ભયંકર પશુ, તે તણો ભય ટાળે ॥૨૭॥ એ રીતે નીત્ય વનમાં રમે, ઝુંપડીયે શું થાય; ધર્મને છોકરાં સોંપીને સતી,તુમડા લે નદી જાય ॥૨૮॥ જળ ભરી આવી ભોજન કરી. છેક સાંજે પરવારે; વનમાંથી રમી ભાઇઓ આવે,ભજન કરી સુવે ત્યારે ॥૨૯॥ એરીતે રહેછે પાન્ડવો, આવ્યો જેદ્રથ જે દન; તે દનપાન્ડવે મધ્યાનકાળે,કીધુંછે સયન ॥૩૦॥ દ્રૂપતી ધર્મના ચરણ ચાંપે, પર્ણ કુટીકામાંય; તે સમે જેદ્રથછાનો આવ્યો, ડુંગરપર ચઢયો ત્યાંય ॥૩૧॥ ઝુંપડીની પુંઠે પીંપળો છે, તેને થડે ચઢી ગયો;જ્યાં પત્રોની પુરણ ગફા, તેમાં સંતાઇ રહયો॥૩૨॥ એવે ચાર ઘડી દન રહયો,પાન્ડવજાગ્રત થયા; ચારભાઇઓઆયુધ લેને વનમાં રમવા ગયા ॥૩૩॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા; દ્રૂપતી પુત્રને લાવો,તમારે જમવાનો સમય થયો, ગંગાજળ ભરી આવો ॥ ૩૪ ॥ એટલે આવ્યા પાંચે પુત્રો, રમાડે ધરમરાય; સુમ સતીએ તુમડાં લીધાં જળ ભરવાને જાય ॥૩૫॥ ડુંગરપરથી ઉતરી નીચે, બેઠો ગંગા તીર; તુંમડામાં કાંકરા નાંખીને, ધુએ ધરીને ધીર ॥ ૩૬ ॥ જેદ્રથે તે નજરે જોયું, મનમાં કર્યો વીચાર; ધરમના દેખતાં હરૂં તો, ધરમનો શો ભાર ॥૩૭॥ ફરી ભય ચાર ભાઇનો.તેનો સંચર્યા વન;ધર્મને મોડું બતાવવું મટયું, આગળ થૈ સ્ત્રીજન ॥૩૮॥ એમ જાણીને છાનોમાનો, પીપળેથી ઉતરીયો; તે પછી ડુંગરપરથી ઉતરી, છાનોમાનો પરવરીયો ॥ ૩૯ ॥ એણીપા પુંઠ છે. પ્રેમદા કેરી; પાપી તો સુરપા ચાલ્યો; દ્રૂપતી નથી જાણતી એનો ચોટલો ઝડપ ઝાલ્યો ॥૪૦॥ તેવી દ્રૂપતી બાવરી બની, દુષ્ટ કશી કેહેડ બાંધે; એક હાથે અબળાને ઊપાડી, ઉચકી લીધી ખાંધે ॥ ૪૧॥ દોટ મુકીને દુષ્ટ ચાલ્યો, અતિશે હડિયો કાહાડે; દ્રૂપતીનું અંગ દ્રૂજવા લાગ્યું. બહુ બરકા બુમ પાડે ॥ ૪૨ ॥ જેદ્રથે જાણ્યું જાણશે કોઇ, તો રંગમાં ભંગ થાશે; ચારઆનિ ભાગ આવી ચુકેલો, નશીબમાંથી જાશે ॥૪૩॥ એમ વિચારિ હેઠી નાંખી; દુષ્ટે કાળો કેહેર ધાર્યો; અબળાના હાથ ચરણ બાંધ્યા, મોંઢ માં ડુચો માર્યો ॥૪૪॥ પાછી ઉપાડી ખાંધે લીધી, પંથે પડયો તેવાર, દ્રૂપતીથી બોલાય નહી ને, રૂદન ક-

રે અપાર. ॥૪૫॥ મનમાં સમરણ કરવા લાગી, સાંભળને તું રાય; પોતાના પ્રભુને પોકારે, તેનો કહુ મહીમાય.॥૪૬॥વળણ॥મહિમા તે કહુ તુ જને,સુણ જનમેજયરાય; વ્યાસવલ્લભ વાણી વદે, સાંભળીઓકરેસહાય.

કડવું ૧૦ રાગ નફટ ફટ ફટ તનેરે.

કરે સતી અતી ઘણુ કલપાન્ત,દુખીયા દુશણેરે; કોઇ દીવશે વળી નહી શાન્ત, પ્રભુ કેમ રૂશણેરે.॥૧॥ મેશું કીધી કોને વીશ્વાસ ઘાત, દુખી શા દુશણેરે; વગોવાઇ જ્યાંને ત્યાં મુજ જાત. પ્ર. ॥ ૨ ॥ કરો ક્ષમા હરી મુજ અપરાધ, દુખી; મ્હારા સત્યમાં શો આવ્યો બાધ, પ્ર ॥ ૩ ॥ માહારી વીપત વેળાના છો વીર, દુખી; નહોતાં પુરવાં સભામાં ચીર ॥૪॥ આર્યો કામીક હહીત તમે આવી, દુખી; તમે ત્યાંપણ લીધી બચાવી, પ્રભુ. ॥૫॥ આવ્યા દુરવાસા રૂશી ખાવા માગી, દુખી; ભાજી તાર લેઇ ક્ષુધા ગયા ભાગી, પ્રભુ. ॥૬॥ લાજ રાખતા આવ્યાનેઆજ રાખો,દુખી; નહીતો એકદમ પ્રાણ કાહાડિ નાંખો, પ્રભુ. ॥૭॥ મ્હારાં ટળવળી મરે પાંચ બાળ,દુખી; કાંક દલ દયા ધરોને દયાળ, પ્રભુ. ॥ ૮ ॥ મ્હારે તુજ વીના નથી કોઇ બેલી, દુઃખી; થઇ નુધરા દાસને શું મેલી, પ્રભુ, ॥૯॥ આતો લઇ જશે દુષ્ટ વીકારી, દુખી; વગોવાસે ભોળી ભગની તમારી પ્રભુ, ॥ ૧૦ ॥ વલણ. ॥ એમ ઇશ્વર પોકારીયા, જાણી પ્રભુએ વાત; વલ્લભ વદે તરશા મુકી, ભીમને પ્રભુએ સાક્ષાત.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીનો ચાલ.

વૈશમ પાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વન પરવ મ્હીમાય. ॥ ૧ ॥ વ્રકોદરને પ્યશ શ મુકી, તવ બેશી ગયા ઘાંટા, એકાએક અતીસોસ પ.ીયો, કંઠ પડીયા કાટા. ॥ ૨ ॥ ભીમ કહે ભાઇ મદા જોજો, તરશેજવડો જાય;નદીજઇ પાણી પીઆવું, કહી ચાલ્યો વનમાંય ॥૩॥ પુરવમાંથા પસ્ચીમ દીશા, એણે જવાનું થાય; જેદ્રથ ઉત્તરમાંથી ચાલી, દક્ષીણ દીશા જાય ॥ ૩ ॥ નદી કીનારે એ જતોતો પુંઠળ આવ્યો ભેમ; અબળા ઉચકી જાતાં દીઠો, પડયો પેટમાં વેમ. ॥ ૫ ॥ કોઇક પુરૂષ પ્રેમદા લેઇ, નાસે ભય હોય તેવું; એ એની ખાંધે અબળા છે તેનું, મોઢું રૂપતી જેવું ॥૬॥ તરશ્યો ને તર-

રથો કયા જઇ ઝાલુ, હમણુંતો જાવા દેવું, પેટ ભરી પાણી પીધા પ
છી, ખબર એનું લેવુ ॥ ૭ ॥ એમ જાણીને નદિમાં પેડો, જળ પીવા
ને વિચાર; જાણ્યું કે ખોબે ખોબે પીતાં. લાગશે મુજને વાર ॥ ૮ ॥
એટલામાં જાશે જેવાનું એમ જાણી ખોળી કહાડયું; હાથે વતિ અ ધુ
પાછું કરીને, પાણીમાં મોહોડું માંડયું ॥ ૯॥ એટલે એની તરસ્યા છી
પી, મુખથી બોલ્યો હાસ;પછી નદી કીનારે બેશી. પા ઘડી ખાધો શ્વા-
સ ॥૧૦॥ પછી ઉઠયો કટી કશીને, હડબડ મુકી દોટ; જેદ્રથની પુંઠ
જઇ પોહોચ્યો, કરી બોચીમાં ચોટ ॥ ૧૧ ॥ જેદરથે ભણ્યું ભીમ આ
વ્યો, નાંખી દીધી નાર; વૃકોદરના સામો થઇને, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર
॥૧૨॥ એકલાને દેખી હામ આવિ, નાગ પાસ મંત્રજ સાંધ્યો તે બાણ
મારી વ્રકોદરને, હાથેને પગે બાંધ્યો ॥ ૧૩ ॥ કબજ થઇને ભીમઉભો,
જેદ્રથ મળીયો માઠો, પછી પ્રમદા ખાંધે લીધી. સુરસપાટે નાઠો ॥૧૪॥
એટલે ભીમે કહ્યું એને, બચ્ચાજી લેઇ જાજો; એમ કહી પછી બુમપાડી
ધાજોરે ભાઇ ધાજો ॥૧૫॥ તે શબ્દ સાંભળ્યો શેદેવજીએ, બોલ્યા મુ-
ખ વચન; કોહો ના કોહો પણ વ્રકોદરને, વનમાં થયું વિઘ્ન ॥ ૧૬ ॥
તવ ત્રણે ભાઇ તઇયાર થયા,કાળભર્યા માહામાઠા; ભીમની ગદાઉંચકે
ઢીયો વનમાં મુકીને નાઠા ॥૧૭॥ એટલે ભીમે આવતા દીઠા, કહ્યું કે
દોડોરે દોડો; દોડાનું જેર હોય નહિ તો, હાથ પગ મ્હારાછોડો ॥ ૧૮ ॥
ચાલતાંઅરજુને બાણ લીધું,બળવંત હઇવત દાખ્યો;ગરૂડાસ્ત્રનું બા
ણ મારી, ભીમને છોડી નાંખ્યો ॥ ૧૯ ॥ તવ ભીમ બોલ્યો આવજો
વ્હેલા; કહીને દોડયો છેક; પાછો જે પોહોચ્યો જેદ્રથને, ગડદો માર્યો એ
ક ॥૨૦॥ તવ જેદ્રથે મન વિચાર્યું વાંકો દીવસ કહાવ્યો; ગણુત નહી
વ્રકોદરને પણ, હવે અરજુન આવ્યો ॥ ૨૧ ॥ કરૂજી દ્રૂપતિ નાંખી
દિધિ દીઠો એકલો ભેમ; એટલે બાણ ચઢાવિને માર્યું; બાંધ્યો એમને
એમ ॥૨૨॥ પાછો નારીને લેઇને નાઠો. દાઝ્યું અંતઃકરણ; ભીમે
ભાઇઓને ધાંટો કાહાડયો શું ભાગી ગયા ચરણ ॥૨૩॥ દોડો નહાતો
છોડો મુજને, વ્રકોદર એમ ભાંખ્યો, તવ અરજુને બાણ મારી. તરત
છોડી નાંખ્યો ॥૨૪॥ ભીમ કહે સહુ આવી પોહોચો કહીને સપાટો
દીધો; પાછો જેદ્રથને જઇ પોહોચ્યો, બોચીમાં ગડદો દીધો ॥ ૨૫ ॥
તવ નારિને નીચે નાંખી, બાંધવા ઉલટ લાવ્યો; એવામાં અરજુન બા-
ણાવળી,સુર સપાટે આવ્યો ॥ ૨૬ ॥ આવતાં બાણ ચઢાવ્યું પોને પાઠ-
ળીયે ખેલ કીધો; નાગપાસના મંત્રનું મારી, અવળો બાંધી દીધો॥૨૭॥

એટલે ભીમે દેઇ મુઠી, લીધો અતી ઉપાડ; ગડદા પાટુનો માર મારી, ભાગ્યા હાડે હાડ. ॥ ૨૮ ॥ શેદેવ આવી અમળા છોડી, ડુચો મુખનો કાહાડયો; નિરદયપણે જેદ્રથને તો, ભીમે માર મારયો. ॥ ૨૯ ॥ જેદ્રથ બુમો બરકા પાડે, અપરાધ કરો માફ. દ્રૂપતી મુજ માતા સરીખી મને મુકો માબાપ. ॥૩૦॥ ભીમ કહે મુને બે વાર બાંધ્યો, મારે મારૂ ઠેર; જેદ્રથ કહે ભુલ્યો ચુકયો. જવા દો આ ફેર. ॥૩૧॥ અરજુનજીને દયા આવી; બોલ્યા મુખે વાણ; ભીમ કહે એને હાથ અરાડો; તો તો ધરમ ની આણ. ॥ ૩૨ ॥ તવ ભીમે ભુજ બંધ કીધા, મારે ચરણની લાતો; જેદ્રથ કહે કોઇ મુકાવો, માર નથી ખમાતો ॥ ૩૩ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યા, મુકો ધમાધમ.ભીમભાઈ એને અડાતો.તમને મ્હારા સમ. ॥ ૩૪ ॥ તવ વ્રકોદર આઘો ખસ્યો, બેલજ ખોળી કાહાડયો; વાયુ સુતે વૃક્ષ ઉપાડી. ઝડે ઝુડવા માંડયો. ॥ ૩૫ ॥ અરજુને જાણ્યું નહિ મુકે કેડો, મીથ્યા કર્યું સોગન; તમને જેમ ઘટે તેમ કરો, એ વાયુના તન. ॥ ૩૬ ॥ તવ ભીમે જઇને ગ્રહી ચોટી. બાંધેલા ભાઇને આલ્યા, ધરમને દેખાડવો જેઇએ, કહી સાથે લેઇ ચાલ્યા. ॥ ૩૭ ॥ દ્રૂપતીયે તુમડાં ભરી લીધાં, ડુંગર ઉપર ચડીયા; ધરમે જેદ્રથ બનેવી જોયા, તવ જઇ બાહાજી પડીયા; ॥ ૩૮ ॥ જેદ્રથના બે ભુજ છોડયા, બોલ્યા મુખ વચન; બનેવી પુજનીક ભલે પધાર્યા, મુન કર્યો પાવન. ॥૩૯॥ ભીમ કહે ભાઇ પાવન કરવા, એમણે કીધા ચરણ; આવી તમારી દ્રૂપતીનું, કરી જતોતો હરણ. ॥૪૦॥ ધરમ કહે હોય ભાઇ, દ્રૂપતી જળ લાવો; મુજ પુજનીકને સ્નાન કરાવો,ભોજન ભાવે કરાવો. ॥૪૧॥ દ્રૂપતી કહે હું ન જમાડું, ઓરે ધરમ ભુપાળ; હર્ણ કરી લેઇ ગયો હોતનો, ટળવળો મરત બાળ ॥૪૨॥ ધર્મ કહે તમે મુકો લવારી, પાળો મુજ વચન; જેદ્રથ કહે જાવા દો મુજને, કરવું ન થા ભોજન ॥૪૩॥ ધરમ કહે જમ્યા વીના ન દેવું તમને જાવા, એટલે જેદ્રથે સ્થાન કીધું. દ્રૂપતીએ દીધું ખાવા ॥૪૪॥ ખાઇ ઉઠીને આમના માગી, ધર્મ વચા ને ઠામ; ઓરે બનેવી આવો પધારો, જરા કરો આરામ ॥૪૫॥ એમ કહી સાદડીમાં સુવાડયો, ડુંગર ઉપર ધરણ; ધરમ રાજા પાસે બેસી, ચાંપવા લાગ્યા ચરણ ॥ ૪૬ ॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતીના, મનમાં એ દુઃખ સાલે; ધર્મના ઉપર રીસ ચડે છે, પણ કોઇનું નવ ચાલે ॥૪૭॥ જેદ્રથ કહે આ શું કરોછો, ઓરે ધરમ ક્ષમા કરો ચાંપવા નથી ઘટતું, રેહેવા દો મુજ પાય ॥૪૮॥ ધર્મ કહે તમે થાકી

ગયા છો, મેહેનત ઝાઝી કીધી; અમારા ચર્ણની રજદ્રૂપતી તેને ખાંતે લીધી ॥૪૯ તમારા ચર્ણની રજ એમે, અમારા ચર્ણની એહ; તેને ઊચકી હોડકું પડ્યું, તસ્દી લીધી તેહ ॥ ૫૦ ॥ પુજન કરવું ઘટે તમારૂં, બદલે તસ્દી દીધી; મુરખ બંધુ ભીમ અમારો, ગડદેથી પુંજા કીધી ॥૫૧॥ વારૂ બનેવી બોલો સાચું, કેમ કર્યું આ કર્મ; જેદ્રથ ઝર-ઝરીયાં લાવી બોલ્યો, શાંભળો રાજા ધર્મ ॥૫૨॥ દુરીયોધને લાલચ દીધી, ચાર આની રાજ ભાગ; તેથી દ્રૂપતી હરવા આવ્યો, બોધને મનથા લાગ ॥૫૩॥ ધર્મ કહે ધાર્યું નવ બને, મનુષનું કોઇ કાળ; પરદારાને દુખજ દીધું, મરવ ધાવ્યા વણ આળ ॥૫૪॥ તે દોશ તમને લાગત કેવો, તેનો કરો વીચાર; તેમ છતાં મન ધાર્યું ન બને, કરતા શ્રી જુગદાધાર ॥૫૫॥ કદાપી પામત કામ કરીને, ચાર આનીનું રાજ; તેથી શું ફળ મળત તમને, વીચારિ હ્યો આજ ॥૫૬॥ રાજ્યથી ભોગવત વઇભોગ ઝાઝા, તેથી શું વધે આયુશ; ન ભોગવેથી ઘટ્યો કોનો, તો મીથ્યા બધી હુંશ ॥૫૭॥ દૈભોગથી શરીર સચવાયું. વઇભોગવણ ગાસ્યો દેહ; પણ બેઉનો મારગ મરવાનો મર્દને છે તેનો દેહ ॥૫૮॥ કદી કોઇ ધનવંતો હોયે, વૈભોગ તે વિશાળ, પાંચ પચાસ સો સુધી ભોગવે, પછી ક્યાં સદાકાળ ॥૫૯॥ એક જનમ કદિ દૈભોગ લાવી, તેણેથી શું થાય, બીજે જનમ ક્યાંથી. કાગળે દવ ન બુજાય ॥૬૦॥ માટે વઇભોગ રોગજ સ્હેલો. વઇભોગ કાજ રાજ કરવું;વઇભોગ ન હોય કેકદી હોયે. તો પણ પેટજ ભરવું ॥૬૧॥ સ્વાદ પડે કે સ્વાદ વિનાનું, જ્યાં ત્યાં ભરવું પેટ: તેમ છતાં મુંઢ પ્રપંચ કરે. મનથી મથ્યા વેઠ ॥ ૬૨ ॥ મનથી મીથ્યા વેઠ છે, ન પડે પાર વીચાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, બોધ કર્યો અપાર.

કડવું ૧૨ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન. સુણ જનમેજે રાજન. બોલ્યો જેદ્રથ મુખથી એમ, મારી મતી ફરી ગઇ તેમ ॥ ૧ ॥ મને ઉપદેશ કીધો કેવો, ફરી આ કૃત્ય ન કરૂં એવો; હવે આપો મુને આગનાય,થાવું જીવતો હંઇથી વીદાય ॥૨॥ બોલ્યા ધર્મ પધારો સુખે, માફ કરજો કહ્યું મેં મુખે; તવ જેદ્રથ ચાલ્યો સાર, ત્યારે ભીમે કર્યો વીચાર ॥૩॥ એની ચાકરી ધરમે કરી, માટે મારી આવું હું ફરી, બેસો અર્જુન ધર્મની પાસ, નાંખો વાતોમાં દૈવીસ્વાસ॥૪॥ તોજેદ્રથ પુંઠે જાવું,એને જે પો-

ખરો કરી આવું; એમ કહી ઉઠયો વાયુ તન, દેખીજેદ્રથવધ્યો વચના॥૫॥ ધાએ ધાએ ધરમ રાય ધાએ, આવે વ્રકોદર તેને સ્હાએ; ત્યારે ઉઠીયા ધરમરાય, ઓળખ્યો ભીમ ઝુંપડીમાંય. ॥૬॥ ગયો નાશીને જેદ્રથ, જઇ પોહોંચ્યો જ્યાં પોતાનો રથ; બોલ્યો સારથી ઠાલો ભાળી, કહો કયાં ગઇ પેલી રૂપાળી, ॥ ૭ ॥ કહ્યુ જેદ્રથે વિદાય કીધી, હસ્તીનાપુર મોકલી દીધી; કહી રથ બેઠો એ બળીયો, હસ્તીનાપુર ભણી પળીયો ॥૮॥ આવ્યો રસ્તે જતાં વિચાર, મારે હાથ આવિતીનાર; આવ્યો તો ભીમ તેથી શું થાત, એને બાંધી મુકી લે જાત. ॥૯॥ પણ અરજુને આવીબગાડયું. એણે મળતું રાજ નસાડયું; માટે સાચોયે મ્હારો વ્હેરી, એમ ઝેર ભરાયો ઝેરી. ॥ ૧૦ ॥ એવે દીઠું શીવાલય એક, ઉતરી ધર્યો તપ નો ટેક; બેઠો તપ કરવાને જ્યારે, શીવ થયા પ્રસન દન ચારે ॥ ૧૧ ॥ માગ્ય માગ્ય માગે તે આપુ, શાને તપ લેઇ બેઠો બાપુ; બોલ્યો જેદ્રથ લાગીને ચરણ, પામે અરજુન મુજથી મરણ. ॥૧૨॥ ત્યારે માહાદેવજી ઓચરે, અરજુનનેહાથે તુ મરે; પડયો જેદ્રથને અતી વેમ. હાવું અવળું બોલ્યા કેમ. ॥૧૩॥ ત્યારે બોલીયા ત્રીપુરારી, કરી હર્ણ તેં એની નારિ, એનો અવગુણ કરી એમ માગે, તેથી મુજને માઠુ લાગે. ॥ ૧૪॥ બોલ્યો જેદ્રથ મુકું ન તપ્પ, મ્હારે એ વરદાનનો ખપ્પ; બોલ્યા મ્હાદેવ આપુ ન એવું હોય ખુશીતો બીજું દેવું. ॥ ૧૫ ॥ બોલ્યો જેદ્રથ કષ્ટી કાપો; તમને જે ફાવે તે આપો; ત્યારે માહાદેવ વધ્યા વચન, થાશે યુદ્ધ અષ્ટાદસ દન. ॥ ૧૬ ॥ તે વારે વેણ મ્હારૂં ફળશે, તારા ખાળ્યા પાન્ડવ ખળશે; એવું વરદાન લૈને જાય, રથ બેશી થયો વીદાય. ॥ ૧૭ ॥ આવ્યો હસ્તીનાપુર સાર, પોહોચ્યા દુષ્ટને સમાચાર; તેવો ઉઠીને સામો આવ્યો; મોતી પુષ્પ વધાવવા લાગ્યો.॥ ૧૮ ॥ સાથે શકુની દુસ્યાસન, જોડે આવ્યો કરણ રાજન; દુર્યોધન હરખે ભરીયો, સામો આવી નમસ્કાર કરીયો. ॥ ૧૯ ॥ આવો આવો બનેવી આવો, મારા મનગમતી ગોરી લાવો; થયો ક્રોધ જેદ્રથને અતી મ્હારી ખબર પુછનો નથી. ॥૨૦॥ એના સ્વારથની કરે વાત. મુઓ એવો સગો પ્રખ્યાત; એમરીસ કરી બોલ્યો વાણી, તુજ ઘેર મોકલી છે રાણી ॥ ૨૧ ॥ મુજ કને મંગાવી નારી, તને સોંપી જનેતા તાહરી; તવ શું બોલે દુરીયોધન, એનું ઉતર્યા ગયું વદન. ॥૨૨॥ બોલ્યો છત્રપતી મુખ એમ, તમે આમ બોલો છો કેમ; કહે જેદ્રથ મોકલ્યો મરવા, શુભ સતીનું હરણ કરવા॥૨૩॥ એતો જગ્ત જનુનીસતી, લાજ લેવા ન દે જગતપતી, સુણી કરણને બો-

લેવું ફાવ્યું મ્હારૂ કહ્યું જે આગળ આવ્યું ॥ ૨૪ ॥ તવ સમજીને સહુ રહ્યા, મામા ભાણેજ નીરાશ થયા; આ શા મુકીને બેઠો પાપી, મન ધાર્યું થયું ન કદાપી ॥૨૫॥ રહ્યા પાન્ડવ દ્રીત્રીત વન, એવે શું થયું એક દન; બોલ્યા અરજુન પડીને પાય, તમે સાંભળો ધરમરાય ॥૨૬॥ આપો આગ્ના તઇયાર થાવું. વીદ્યા ભણવા હું સ્વરગે જાવું; મ્હારા ઇંદ્ર પીતાની પાસ, કરી આવું કાંઇ અભ્યાસ ॥ ૨૭ ॥ આણ્યાં આંસુ ધરમે તે સમે, તુજ વીના મને કેમ ગમે; જાય સ્વર્ગ તું વીદ્યા લેવા, મારી કોઇ કરે નહી શેવા ॥૨૮ ॥ મુને વીપત સરવે પાડે, ભીમ ઉઠે સવા પોર દહાડે; કામ બતાવું તો વળ ચડે, આખો દહાડો મને મન બડબડે ॥ ૨૯ ॥ કહ્યું શેહેદેવ કરે કયારે, શેવાથી મધ્યાને પરવારે; પછી કામમાં જીવજ પેસે. પાછો ટીપણું જોવા બસે ॥ ૩૦ ॥ જોઈ વિચારીને ભરે ફાળ, જાવું દક્ષિણ સામો કાળ; જાવું ઉત્તર તો દુઃખ પામુ; આજ જોમણીનું ધર સામુ ॥૩૧॥ જુએ શુભ અશુભ ચોઘડીયું, એટલે સહુ કામ રખડીયું; કામ બતાવું નીકુળજીને ઉરે વસ્ત્ર પોશાગ સજીને ॥૩૨॥ લાગે પેહેરતાં બે પોહોર વાર, એની છેલાઇનો નહિ પાર; કરે દ્રૂપતી કામ અનુપ, પણ પીડા કારક એનું રૂપ ॥ ૩૩ ॥ એનાથી અળગી ન જવાય, કોઇ હર્ણ કરી લઇ જાય, તુજથી કામ જેજે બને, તેવું કરનાર કોણ મુજ કને ॥ ૩૪ ॥ માટે નહિ જાવા દેઉ વિર, કહિ નેત્રમાં ભરિયા નીર; બોલ્યા અરજુનજી સુણો વાત, કરો કરૂણા ત્રણે ભ્રાત ॥૩૫॥ કરો ધર્મ તણી શેવાય, તો તો મુજથી ભણવા જવાય; બોલ્યો ભીમ ભણીને શું કરવું, ભણ્યા ન ભણ્યા સર્વને મરવું, ॥૩૬॥ ભણ્યામાં તમે કાઢયા દહાડા, અમથી કેટલા થયા જાડા; માટે ચલાવો ભણ્યા વણ ભ્રાત, ત્યારે અરજુને જોડયા હાથ ॥ ૩૭ ॥ ત્યારે કહ્યું ત્રણે વિર, જાવો ભણવાને રણધીર; મ્હોટા ભાઇનીશેવા કરશું, તમ કસ્તા સારૂં આદરશું ॥૩૮॥ કહ્યુ ધર્મને ચીંતા ન ધરશો, કરવું જે આગના કરશો; ત્યારે બોલ્યા ધરમ રાય, જાવો વિરા થાવો વિદાય, ॥૩૯॥ સહુ કરશે શેવા અમારી, જાળવજો જાત તમારી; ભાઇ થાશો નહી મન મેલા, તમો ભણીને આવજો વહેલા ॥ ૪૦ ॥ વલણ ધરમે આપી આગના અરજુન પડીયો પાય; આયુદ્ધ લીધા હાથમાં; તરત થયો વિદાય ॥ ૪૧ ॥

કડવું ૧૩ રાગ સાખી.

વઇશંપાયેં એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વન પરવ મહિમાય ॥૧॥ અરજુનજી આગના લઇચાલ્યો. અઘોર વન મોઝાર; એવામાં શીવાલય દીઠું. તપનો કર્યો વીચાર ॥૨॥ શીવ વિના કોણ સ્વર્ગ મોકલે, ડાહાપણ સોધી કહડયું; ઉંધે શીશે અરજુનજીએ, શંકરનું તપ માંડયું ॥૩॥ એવામાં દીઠો નારદજીયે. જાણ્યું કે એને ચડાવું; અરજુન મહાદેવને કરૂં ભેગા, બે જણને લડાવું ॥૪॥ એવું વિચારી નારદજી આવ્યા, અરજુનજીને કનેઃ સુણ સતી ના તપ લેઇ બેઠો, કોણે બતાવ્યું તને ॥૫॥ છ મહિના તને વીતીજાશે, તોયે પ્રસન નહી થાય, શંભુને પ્રસન કરવા હોય તો. બનાવું એક ઉપાય ॥૬॥ ઉભો થઇને આયુધ ઝાલી, લે શીવજીનું નામ; એટલે તે તત પ્રસન થાસે, સરશે તારૂં કામ ॥૭॥ અરજુનજી કહે વારૂ મ્હારાજા. મુને તો આનંદ થાય; મશ્કરી કરી હશો પણ વિપ્રનું, વચન મીથ્યા ન જાય ॥૮॥ મુજ મનને તો પુરણ શ્રદ્ધા. એમ કર્યો મનસુબો; માળા મુકી આયુધ ઝાલી તપ કરવા રહયો ઉભો ॥૯॥ એટલે નારદજી પરવરીયા, ગયા માહાદેવ પાસઃ જોજો વરદાન આપવા જતા. જાગ્યો તમારો દાસ ॥ ૧૦ ॥ તપ કરે છે આયુધ ઝાલી, તેનો છે એમ વીચાર; વરદાન આપવા આવે ત્યારે મારવા ત્રીપુરાર ॥૧૧॥ કઇલાશ લેવું મનમાં એવું, માટે તમે નવ જાશો; અત્યારે સાચુ નહિ માનો પણ પાછળથી પસ્તાશો ॥ ૧૨ ॥ શંકર કહે કોણ છે એવો. સૌ વેમ મનનો ખોટું; કેવો રીતે મારે છે મુને, પારખું એનું જોવું ॥૧૩॥ ચડાવી નારદ વીદાય થયા, કોપ્યા કઇલાસ ભુપ; બે મુખનો મ્રગ બનાવી પોતે, પારધીનું ધર્યું રૂપ ॥ ૧૪ ॥ આગળ મ્રગ ને પુઠળ પોતે, લીધેલાં કર હથીઆરઃ અરજુનજી તપ કરે તેણીપા, આવીયા ત્રીપુરાર ॥૧૫॥ કુન્તી પુત્રે પારધી દીઠો; આગળ દીઠો હરણ; જાણ્યું કે મુજ દેખતા કરશે, પારધી મ્રગનું મરણ ॥૧૬॥ એવું સમજી સુરો બોલ્યો, મ્રગ મારે તું કેવું; અમ ક્ષત્રીનું રમકડું એ, થાશે જોવા જેવું ॥૧૭॥ પારધી રૂપે પશુપતી બોલ્યા. જોયા ખતરા અનેકઃ જોયા જેવું કરનારો મેં નથી દીઠો કોઇ એક ॥ ૧૮ ॥ અરજુન કહે લે દેખાડું, બાણ માર્યું મ્હાબળી શંકર પોહોળું મ્હોંઢું કરી. તે બાણ ગયા ગળી. ॥૧૯॥ તવ અરજુને બીજું માર્યું, ગળી ગયા વાંકે; કુન્તી સુતે અગ્નીત મંત્રી, બાણ માર્યાં અનેક ॥૨૦॥ તે સહુ શીવજી ગળી ગયા, કેંકયું

ધનુષ બળીયું; માહાદેવ મુખ પોહોળું કરીને, ગાન્જેવનામાં ગળીયું
॥૨૧॥ તવ ભાથો માર્યો તે પણ ગળીયો, અરજુનને ક્રોધ ચડીઓ; હેઠ
મુકીને માહાદેવજીની, કેટે બાહુજી પડીઓ ॥ ૨૨ ॥ એટલે માહાદેવ
ઉંચા બનીયા, અરજુન બળગલેઃ કંઠ; તથા સોભ્યો કેવો એસો, ઉંટ
ની કેટે ઘંટ ॥૨૩॥ અરજુન અતી અકળાયે; કામજ કેવું કરીયું;
છેવટ એણે માહાદેવજીને, ખંભે બચકું ભરીયું ॥૨૪॥ તવ શીવજીને
હસવું આવ્યું, પોતે થયા પરસન, અરજુનજીને આગો કેતારી, કીધાં
શીવ દરશન ॥૨૫॥ ભોળો ભોળાનાથ બચકેથી, કહ્યું કે મ્હારો થાપું;
તપ કરવાનું કારણ શું છે, જે માગે તે આપું ॥ ૨૬ ॥ અરજુનજી કહે
ઓ મ્હારાજા, પછી બીજું કષ્ટ કાપો; હતું તેજ ગયું છે મ્હારૂં, આ-
યુધ મ્હારાં આપો ॥૨૭॥ તવ શીવજીએ આયુધ એનાં, આપ્યાં તેણી-
વાર; પછી કહ્યું તપ આમ કેમ કીધું, હાથ ગ્રહી હત્થીઆર ॥ ૨૮ ॥
અરજુન કહે નારદ મુને; એવું બતાવી પળીયા, વીપ્ર વચન પર મેં
રાખી શ્રદ્ધા, તો તમે તરત મળીયા ॥ ૨૯ ॥ શીવ કહે મને મોકલ્યો
એણે, કરી ગયા ચડાવા; આયુધ તને હાથ ઝલાવ્યાં, આપણુ બેને લ-
ડાવા ॥૩૦॥ અરજુન કહે તે તો તે જાણે બ્રહ્મચારી; ફળીયું આકીન
છે તે ત્રણેથી મ્હોટું, ભાયગ મ્હારૂં ભળીયું ॥ ૩૧ ॥ વીપ્ર વચન પર
શ્રદ્ધા રાખે, મુજ પેઠે જન જેહ; મનવાન્છીત ફળ તેને મળશે, સઉ સુખ
પામે તેહ ॥૩૨॥ એવ બે કહ્યા ભોળા શંભુ, શી તાગી હ્રચ્છાય; અરજુન
કહે મ્હારે જાવું; મોકલ્યુ સ્વર્ગને માંય ॥ ૩૩ ॥ શીવ કહે જા પુર્વ દી-
શાએ, ઇંદ્રતણા સંતાન; ગાંધર્વ આવશે તેડવા તુંને સાથે લઇ વઇમાન
॥ ૩૪ ॥ એમાં તેં કાંઇ નથી માગ્યું, એમ અતી હેત વાધ્યું; પસુ-
પતીકા પસુ પતી, બાણ પાર્થને આપ્યું ॥ ૩૫ ॥ આ બાણ રાખજો
તારી પાસે, જો તું મારે કો દીશ; બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે હું હોવું, તો પણ
છેદ શીશ ॥૩૬॥ એક વેળા તારૂં કામ કરીને, આવશે મારી પાસ;
મટે ખરી વેળાએ વાવરજે, કહ્યું શીવ અવીનાશ ॥૩૭॥ બાણ આપી
અંતરધ્યાન થયા, તવ અરજુનજી જાય; વઇમાનની વાટ જોતો જોતો
ચાલ્યો પુર્વ દીશાય ॥૩૮॥ શીવે પોતાના ગણ મોકલી. ઇંદ્રપુરીની
માંય; શીવ ગણને વઇમાન મોકલી; અરજુનને લાવો હાંય ॥ ૩૯ ॥
ઇંદ્રે કહ્યું વારૂ મહારાજા. ગણ થયા વીદાય; એટલે ઇંદ્રે વીચાર કીધો,
હવે શો કરવો ઉપાય ॥૪૦॥ નવરા કવરા ગામના હદીનો, કંઇક વેળા
હાંઇ આવે; ઘણાજ નબળા ઘણાજ જબરા, સહુ દેવતાને હરાવે,

॥૪૧॥ દેવના ઝમ્મર ન મરીયે, અરજુન મૃત્યુનો પ્રાણી; દઇતો મારેને મરણ પામે તો, મુજ ઈજ્જત ધુળધાણી ॥ ૪૨ ॥ સ્વર્ગમા શું જોઇ લાવું એને, મન ગભરામણ આણી; પરીક્ષા કરૂં કેવો કુંવર છે, જોવું પેહેલું એનું પાણી ॥૪૩॥ એવું વીચારિ ઇંદ્ર નીકળીયો, સુર સ્વર્ગનો ભુપ; અરજુનના મોરગમાં આવ્યો, ધરી વાંદરનું રૂપ ॥ ૪૪ ॥ નેળ છે નીચી ધોધો બે ઉંચી, બે બાજુ બેધર્યા ચરણ; પરિક્ષા જોવા નેળ પર રહયો પારથ આવ્યો ધરણ ॥ ૪૫ ॥ એણે ઉત્તર વાન્નરે દીઠો; બોલ્યા ચચશીને દંત; ઉપરથી અળગો થા કપી, મ્હારે જવું આ પથ ॥ ૪૬ ॥ ઇંદ્ર કહે નીચે બહુ છે રસ્તો, હું કયા આડે આવું; અરજુન કહે તુજ ટાંગ તળે, નીસરીને શું જાવું ॥ ૪૭ ॥ ઇંદ્ર કહે ખાલવેતો જા તું નહી ખસુ લગાર; એટલે પારથે ધનુસ લેઇ, બાણ કર્યું તઇયાર ॥૪૮॥ ઈંદ્રે જાણ્યુ પાણી વાળો છે થઇ ગયો અંતર ધ્યાન; સ્વર્ગે આજ્ઞા કરી ગાંન્ધર્વને, મોકલીયું વઇમાન ॥ ૪૯ ॥ ગાંન્ધર્વ આવ્યો નરને બોલાવ્યો, બેસાડયો વઇમાન માંય; સ્વર્ગે ઇંદ્રવસેમાંજઇને, પીતાજીને પડીયો પાય ॥૫૦॥ તાતજી તમ કને ભણવા આવ્યો, ઇંદ્ર કહે ભલે તન; આ વસ્ત્ર ઉતારી બીજાં પહેરો, રેહેવાને આ ભોવન ॥૫૧॥ સ્વર્ગ તણો વઇભવ ભોગવો, ઓરે મ્હારા બાળ; અરજુને કહે ભણવા આવ્યોછું, સુરતણા પ્રતીપાળ ॥૫૧॥ મારા ભાઇ વનમાં દુઃખ વેઠે, તો સુખ શું લેવું મારે રોટલો ભાજી ખાઇ ભોંય સુવું વરતવું ધરણ ધારે ॥૫૨॥ ઇંદ્ર ઇંદરાણી કહે઼ ઓ બેટા, મરજી તમારીજેમ; સુખ રૂપે રહી વીદ્યા ભણો, વરતો ફાવે તેમ ॥ ૫૩ ॥ એમ કહીને એને રાખ્યો, સ્વાદ રહીત એ ખાય; સાહડી નાંખી નીચે સુએ, નિત્ય ભણે વીદ્યાય ॥૫૪॥ રહયો સ્વર્ગે ભાઇઓ ભોમી, જનેતા હસ્તીનાપુર; સુભદરા અભીમન્યુને પાળે છે વિદુર ॥૫૫॥ ચાલી છે વારતા દેશ પ્રદેશે, પાન્ડવો દુરબળ થયા; રાજપાટ ઘર ગામ પૈસો પુંજી, હારીને વનમાં ગયા ॥ ૫૬ ॥ તેથી બળદેવજી ગભરાયા મેં કયાં કર્યા વિવાય; કન્યાને કન્યા કાળ થયો, શું કરવો ઉપાય ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥ ઉપાય હવે હું શું કરૂં, હસસે દુરમન લોક; વલ્લભ વદે મનમાં થયું એ વીવા કરૂં ફોક ॥ ૫૮ ॥

સુરેખા હર્ણ.

કડવું ૧ રાગ ધનાસરી.

પ્રથમ પહેલો પાય પડુ છું શંકર સુત ગણેશ. સરસ્વતી રહો રસનાયે, ખામી ન આવે લેશ. ॥ ૧ ॥ સુરેખા હર્ણનું વર્ણન કરૂં, કૃષ્ણ તણાં છે ચરિત્ર; ભક્તના સુતને સાહ્યતા કીધી, કથાયે પર્મ પવીત્ર. ॥૨॥ પાન્ડવ ગયેલા છે વન વીસે, કુંવર વીદુર ઘેર; કુન્તા સુભદ્રા અભેમન્યું, રહેછે આનંદભેર. ॥૩॥ બળદેવજીએ વીવા કરેલો, રાજસોઇ યજ્ઞમાંય; પોતાની પાળક પુત્રી દેવાનું, નીસ્ચે કરેલું ત્યાંય ॥ ૪ ॥ પાન્ડવ વનમાં જવાથી એમનું, મન થયું ઉદાસ; પુરણ લાગ્યા પસ્તાવાને, સુઝે નહિ કોઇ પાસ. ॥૫॥ વીવા કર્યો મેં અભીમન્યુનો, તવ દાહાડો થયો હાવો; નીરધનનો સુત આવે વરવા, મુને ન વીતે લ્હાવો. ॥ ॥ ૬ ॥ કન્યા કાળ થયો કુંવરીનો, તેડાવું અભેમન; એકલો આવે નગ્ન સું શોભે. ન હોય જોડે જાન. ॥૭॥ ભીસ્મ કૃપાચાર દ્રોણ જેવાને, લાવે તાણિ ડોશી; સુંદરીમાં સુભદ્રા આવે, બીજી કુન્તા ડોશી. ॥ ૮ ॥ વહેવાર કરવા વિદુર આવે, ભકત જનમના ભોરે, ટીલું ત્રણ ગજનું તાણીને, છઇયાં હસાવી મારે. ॥૯॥ તાલને કીડતાલ મ્હોટા મંજીરા, વગાડીને કરે ચાળા; છપન છાપા છાતીયે કરે; ડોકમાં દસ વીસ માળા. ॥૧૦॥ ગાય ગીતાં ગોવીંદ વરનાં. ભગવત ભગવત ભણે; હોઠ બગડાવે જીભ ફફડાવે, ભમરા પેરે ગણગણે, ॥ ૧૧ ॥ લ્હાવો નવીતે સંસાર રીતે. હાસ્ય કરે સહુ લોક; ગરીબને ઘેર ન દેઉ કન્યા, વીવા આજથી ફોક. ॥ ૧૨ ॥ છત્રપતી દુરીયોધન છે તે, પ્રસ્ત ઘણો ભુપાળ; ભાણુમતી છે ભામનીને, લખમણ જેનો બાળ. ॥૧૩॥ તેનો વીવા કરી દેઉં કન્યા, અન્યા કહે નહી કોય; જાન જથો લેઇ ભુપત આવે, આનંદ મુજને હોય. ॥૧૪॥ એમ વિચારી ત્રિર મોરારી, બોલાવાં પુછે પ્રશ્ન; દ્વારપાળને મોકલ્યો તે. તેડી લાવ્યો શ્રી કૃષ્ણ. ॥ ૧૫ ॥ વિઠ્ઠલ પ્રત્યે વદે વડા વીર, કલ્પના મેં એક કરી; હસ્તાનાપુરના છત્રપતીને લખો કંકોતરી. ॥૧૬॥ પ્રભુ કહે કંકોતરાં શાની, સમજાવો શુભ અર્થ; બળદેવ બોલ્યા અભીમન્યુનો, વિવા કીધો વ્યર્થ. ॥૧૭॥ નીરધન થયા સુત

સતીના, વન પર્યાય પ્રાંતે; એટલા કુંવર વરવાને આવે. મુને ન લહાવો વીરે ॥૧૮॥ માટે તે વીરા ફોક કરીને. કરૂં હું રૂડી પેર; સુત સંભાગી છત્રપતીના, દુરયોધનને ઘેર ॥૧૯॥ કુરૂ રાજાના કુલંમનો એ, લક્ષમણો છે નામ; જાનજ લાવે છત્રપતીને. શોભી રહે ઘર ગામ ॥ ॥૨૦॥ માટે વીરા કરૂં લક્ષમણાનો, કંકોતરી લખો વીર; એવાં વાંકાં વાયક સુણી, બોલ્યા શામ શરીર ॥૨૧॥ વડીલ વીરાં આ શું બોલો વિરૂધી વચન એજ; સુભદ્રા ભગની પનોતી, અભીમન્યુ ભાણેજ ॥૨૨॥ વ્હાલાને માથે વિપત પડી, વ્હાલાના વેરી શું થૈએ; ડુંગરો મુકી ડુંગરો પુજતા, કદી કાળે નવ જઇએ ॥૨૩॥ વિપતવેળા સગાનો સાથી, થાય સગા તે સાથો; ઘર શોભે તેવો સુત એછે, શું લક્ષમણપર રાચો ॥૨૪॥ રાજ્ય ગયું ને દ્રવ્ય ગયું પણ નથી ગયું એનું કર્મ; એક મુકી બીજે કરવો તે, નહિ જદુકુળ ધર્મ ॥૨૫॥ લક્ષ્મી હોય ને જતી રહે છે, ન હોય ને ત્યાં થાય; વિના ભંગની અભેજ ભગની. એકેનાં દલ દુભાય ॥૨૬॥ વચણ્યા દલ દુભાશે એકેનાં, દેશે દરૂણ દોશ, વેણ વઃલભના નાથના, સુણી વ્યાપ્યો રોશ ॥૨૭॥

કડવું ૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા બળદેવજી મુખ વાણી. મેં વાત વીરા તારી જાણીઃ તમે કીધાં ઘણાં વેવિશાળ. એકે ન મળ્યો ભુપાળ ॥ ૧ ॥ તેથી દલડું તમારૂ દુભાય, માટે મુને કહોછો નાથ; લેઉ છત્રીપતીનો હું લ્હાવો, તેથી ઝાંખા પડી તમે જાશો ॥૨॥ કરે વીશ્વ બધુ વાત, સોંપ્યા બળદેવે સુનાથ; કરી કૃષ્ણ થકી સરસાઈ. માટે દાઝે બળો છો ભાઇ ॥૩॥ એમ સુણીને વદે શામ, વીરા સુખે કરો એ કામઃ લાવો લખું કંકોતરી, પત્ર લઇ બેઠા શ્રી હરી ॥૪॥ બળીભદ્રજી તેમાં લખાવે; છત્રપતી શીરોમણીક હાવેઃ સુભ શોભીતા દુરીયોધન, રૂપે રૂડો તમારો તન ॥૫॥ અમે તે વર માગી લીધો, અભીમન્યુનો ફોકજ કીધો. માસ વૈશાખના દવાદશી, પધારો નીરભયથી ધશી ॥૬॥ જાન લાવજો આવજો વેહેલા, પધારો દ્વાદશીએ પેહેલાઃ લગન પુર્ણમીને દન, પણ પ્રગમ આવો રાજન ॥૭॥ ચાર દન રેહેજો મુજ ધામ, જાન લાવો શોભે ઘર ગામ; એમ પુરણ લખી ગોરારી, વદે વિર પ્રત્યે ગીરધારી ॥૮॥ લાવો કુમ કુમ છાંટણાં કરિએ, માગી કંકાવટી શ્રી હરિએ; ગયા બળદેવ કંક લેવા, છાનુ લ-

એ દેવાધિ દેવા ॥૯॥ જોઇ વીચારી આવજે રાય, નવ જાણુિશ તુજ કન્યાય; શીંહનું ભક્ષ ન લેશીઆળ, સામે છે અરજુનનો બાળ॥૧૦॥ હંસ ભક્ષ શું પામે કાગ, કુવાશી ભમરાને કયાં બાગ; એમ લખ્યું છાનું ૭ બોલે, બળદેવ વીના એકીલે ॥ ૧૧ ॥ આવ્યા હળધર કુમકુમ લાવ્યા; પ્રભુએ છાંટણા છંટાવ્યા; તેડયા સેવક દીનાનાથ, આપી કંકોતરી તેને હાથ ॥૧૨॥ જાવો જાદવ હસ્તીનાપુર; દુરિયોધનને દયો જરૂર, લેઇ ચાલ્યા અનુચર ચાર, આવ્યા પુર સભા મોઝાર ॥ ૧૩ ॥ બેઉ ભુજથી જુહાર કરી, રાયને કર પત્રીકા ધરી; કુમકુમ જોઇ રાજન, વદે મામાની પ્રત્યે વચન ॥૧૪॥ વાંચી જુઓ શકુની મામા, ઉભા જાદવના જોધ સામા; મામા વાંચે સભાની માંય; બેઠા વિદુર ભીશ્મ પીતાય ॥ ૧૫ ॥ કહે શકુની સાંભળરાય, થયો તુજ સુતનો વીવાય; થયા વેહેવાઇ છપન કોડ, થયા બળદેવને રણછોડ ॥ ૧૬ ॥ તારા ભાગ્યનો દિવસ જાગ્યો, અભેમાનનો વિવા ભાગ્યો; એવું સાંભળતાં રાય રિઝયો, હવે ન મળે મુજ તુલ્ય બીજો ॥૧૭॥ જદુનાથે કારજ સુભ કરાયું. મારા કર્મનું પાંદડું ફરીયું; પ્રભુ પાંડવનું હેત તુટયું, હવે સગપણ એમનું છુટયું॥૧૮॥ આખી અવની કરૂં જેર, થયો ઇંદ્રપશ્રી સમશેર મુજ સામુ કોઇ નવ થાય થાયતો આવે જાદવરાય ॥૨૦॥ એમ સુણી શકુની કહે છે, જો હ્યા પત્ર નીચે શું લખે છે; કહ્યું છે આવજે વીચારી, લખ્યું છે નથી કન્યા ત્હારી ॥૨૧॥ એવું સાંભળી બોલ્યો ભુપાળ, લખીતંગ છે શ્રી ગોપાળ; એમની લખી વાત હયો શીખી, આતો મોહને મશ્કરી કીધી ॥૨૨॥ વેહેવાઇ જાણી દેવાધી દેવ, હાંશી કર્યાની એમની ટેવ; હોયવેહેવાઈ મશ્કરી કરે, હ્હાવો વીતે મ્હારૂ મન ઠરે ॥૨૩॥ એમ કહીને ઉઠયો રાજન; ગયો ભાણુમતીને ભાવન; રાણી પ્રત્યે કહે છે રાયઃ થયો પુત્રનો વીવાય ॥૨૪॥ થાય વેહેવાઇ પુન્ય શ્લોક કર્યો શતરૂનો વીવા ફોક; અભીમન્યુની કન્યા જેહ, થઇ આપણી સુરેખા તેહ ॥૨૫॥ આવ્યા દુત હરીના ચાર, તેડી જાણે કરો કંસાર; તેવું સુણી રાણી હરખાણી, સજ્યા સણગાર ઉલટ આણી ॥૨૬॥ વસ્ત્ર વીધવીધ ધારણ કીધાં છલ જેખાડવા પેહેરી લીધાં ફુલોફુલાશોમાં ફરતી, તેડયા લગનીયાઆ હરખી ॥૨૭॥ આપી આસન ભાજન દિધાં, સુત તણા ત્યાં વખાણ કીધાં; મારે લક્ષમણો જેહ બાળ, ભણ્યો ગણ્યોને રૂપે રસાળ ॥ ૨૮ ॥ બળીભદ્રનું ભાગ્ય ઉઘડીયું, છત્રપતીનું છોકરૂં જડીયું; એનાં આવ્યાંતા માગાં અનેક, પ્રણ મેં નવ માન્યું એક ॥ ૨૯ ॥ વીસ્વમાં સહુ

નાથી મ્હોટા, અમારે શા કંન્યાના ટાટા; એમ કરી બોલાવ્યો સુત, જો યો જાદવે કાળો ભુત ॥૩૦॥ લાગ્યુ શેવકને મન દુખ, વર દેખીને મરડયું મુખ;કયાં હંસ અને કયાં કાગ સોભશેનહી કન્યા સોહાગ ॥૩૧॥ હળધરને ન ખોટું કહેવાય, ધણીનું સુજ્યુ ઢાંકણી માંય; આતો વેવણ ગરવજ આણે; વરને વરની મા વખાણે ॥૩૨॥ એવું સમજીને ઉભાથાય, માગી જાદવ જોધે વિદાય; આજ્ઞા લઇને પરવરીયા, સહુ કઉરવ હરખે ભરીયા ॥૩૩॥ સભામાં બોલ્યો દુરીયોધન, કેવો રઝળ્યો છે અભેમન; હવે ઉતર્યું પાંડવ નુર, સુણી દલ દુભાયે વિદુર ॥ ૩૪ ॥ સભા વિશે ઉભા થયા, અતી ઉદવેગથી ઘેર ગયા; કહી કુન્તા સુભદરાને વાત સુણી અબળા કરે આંસુપાત ॥૩૫॥ અભીમન્યું પોતાનો બાળ, ગયો ભણવાને નિશાળ; તેના જાણવામાં નથી પેર થયો કલેશ વીદુરને ઘેર ॥૩૬॥ બેઠા ચોક વિશે વિદુર, દુખે ઉભરાયુ આપનું ઉર, રૂવે પરસાળમાં કુન્તા, મેઢે રડયા કરે સુભદ્રાય ॥ ૩૭ ॥ દેવ દુખના દિવસ આવ્યા, પુરવના દોશે દલડાં દુભાવ્યાં ॥ ૩૮ ॥ વલણ॥ દલદુભાવ્યાં દોરાથી. નેત્ર વહે જળધાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે,સુણો શ્રાતાસાર

કડવું ૩ રાગ બાવળીયાનો.

કુંતાજી વલવલતારે રે રે હો. દેવ દહાડા રૂઠીઓરે; ટેક પ્રભુમ્હારા નવે ગ્રહો થયા વાંકા.ગ્રહસ્થ મટીને થયા રઝળતારાંકા.ઘટી માઝાઆઝા જગતમાં પડયા જાંખા, ડુલ્યા દુનીયામાં રે રે રે હો. અન્નોદક ઉઠીયોરે ॥૧॥ કીયાં પાપે સુખની ત્રતી ઉથાપી, કીધોપાંચે પુતરોથી પડપંચ પાપી, મતી બગલે સુતે દુતમા ગાદી આપી, કર્મ કઠોરૂં જાગ્યું રે રેરેહો ધર્મ ધોરીધર ભુલીયોરે ॥૨॥ દુખીયા દીકરા ગયા છે વનકુળ વહેશે, ત્યારે જપ્યો દુરિયોધન જનમનો ઝેરી, જાદવ કુળ જે વ્હાલું તે વ્હાલા થયા વહેરી, વિવા સુતનો ભાગ્યોરેરે રેહો કન્યા વિના ઝુલીયોરે, ॥૩॥ આ દિકરે ન દીઠું તાતજીતણું સુખ,જનમી સમજ્યો સુખમાં ત્યારે આવ્યું દુખ; ફરેકુંવર લેવાઇ ગયેલે મુખ, છે છૈયો ઓશીઆળોરે રેરે હો પરઘેર ભરે પેટડુરે ॥૪॥ થયું નહી સગુકોએને મોસાળ, ભાણેજ મમતો મેલી ભાગ્યું વેવીશાળ,કેમ વિરોધા થયા હળધર ને ગોપાળ,શત્રુ કર્યાં રાજીરે રેરેહો;મુકયુ છોરૂ છેટડુરે ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ કુનતાજી એમ કળકળે, વિદુર સુભદ્રાય; નીશાળેથી આવીયો, અભેમાન જે રાય.

કડવું ૪ રાગ સવઈયો.

અભીમન્યુ નિશાળેથી આવ્યો, અરજુનનો કુમાર; દાદા દાદા કહી બારણેથી પાંચ કર્યા પોકાર ॥ ૧ ॥ નીત્યાંન વિદુર કુંવર માટે, મીઠાઇ મેવો મંગાવે; નિશાળેથી આવે એટલે, હેતથી ધશી બોલાવે ॥ ૨ ॥ આવો કહી ઉછંગ બેસાડે, રૂદયા સરસો ચાંપે; મુસ્તક ઉપર હાથ ફેરવી, મીઠાઇ મેવા આપે ॥ ૩ ॥ રખે કુંવરને ઓછું આવે, સાંભળે કાકા કે બાપ; એવું જાણીને લાડ લડાવે, સંભાળ રાખે આપ ॥૪॥ તે દીન કુંવરે બોલાવ્યા પણ, નવ બોલ્યા વીદુર; અભીમન્યુને ખોટું લાગ્યુ, ભરાઇ આવ્યું ઊર ॥૫॥ અરેરે દાદા કેમ ન બોલ્યા, પાંચ કર્યા પોકાર; બાપ કાકા વણુકોણ બોલાવે, ઓશીઆળો અવતાર ॥૬॥ આંસુડાં આવ્યાં આંખમાં ને, ધશી ધામમાં પેઠો; દાદાને રડતા દીઠા, તેની પાસે પુછવા બેઠો ॥ ૭ ॥ કેમ રડો છો કેમ રડોછો, શો કલેશ મનમાં વ્યાપ્યો, કરગરી પુછયું પણે દાદે; ઉત્તર એક ન આપ્યો ॥ ૭ ॥ એટલે મન ઉભરાઇ આવ્યું, કુંવરનું તે વાર; હું ન બાપો તે કોણ બોલાવે, આંસુ વહ્યાં ચોધાર ॥ ૯ ॥ આક્રંદ કરતો આંસુ ભરતો, કુંતાજી કને જાય; શી સોચનાથી રડવા બેઠાં, ઓ મા હારી વ્રદ્ધ માય ॥૧૦॥ બાપ કાકા મારા વન ગયા તે, તને શુ સાંભરી આવ્યાં; તે તણે દુખ દીલ દુભાયું, અતી આસુડાં લાવ્યાં ॥ ૧૧ ॥ એમ કહ્યું પણ વચન વધ્યાં, છોકરૂં પડયું છોછું; રૂદે ફાટે તેમ રડવા લાગ્યાં. ઉરમાં આવ્યું ઓછુ ॥ ૧૨ ॥ માતા કહી માનું મોઢું હલાવે આંસુ વારંવાર લુછે; ઢાંકેલું મોહોડું માનું ઉઘેડે. વાંકો વળીને પુછે ॥૧૩॥ તો પણ કુંતાએ કાંઈ ન કહ્યુ, આક્રંધ કરતો જાય; માળ પર ચડતો રડતો રડતો, જ્યાં છે જનેતાય ॥૧૪॥ સુભદ્રાને આવીને પુછયું શું મારી માતા; શા દુઃખમાં ડુબ્યાં છો જનેતા, કરો છો આંસુપાત ॥૧૫॥ ઓશીઆળાં થઇ આક્રંદ માંડયું; લેવાઇ ગયું છે મુખ, બાપ કાકા મારા વન ગયા છે, તે શું સાંભર્યું દુખ ॥ ૧૬ ॥ તે દુખથી તમે રડતાં હોતો, મોહન કરશે મેહેર; દ્વાદશ વરસ જતાં રેહેશે ને, કાલે આવશે ઘેર ॥૧૭॥ દ્રવ્યગયું મા તેની સોચના;હોય તો તો લ્યો જોઇ; જનમ્યા જે જે પ્રાણી તે તે, સંગ ન લાવ્યા કોઇ ॥૧૮॥ નથીલાવ્યા નથી લઇ જવાના, સત્ય માનો મનમાંય; નહોયને થાય થયેલું જાય, વ

ળા વેળાની છાંય. ॥ ૧૯ ॥ આ સઘળુ સમજો છો પોતે, કેમ રડો છો માત; કોઇએ તમોને દુભ્યાં હોય તો, તે કહો મુજને વાત, આળ દીધી હોઇ કોઇ પાપીએ, તો જીભ તેની કહાડું; હાથ કોઇએ ઉપાડયો હોય તો, કાંડાં તે તણાં વહાડું. ॥ ૨૦ ॥ તેમ છતાં તમે કેમ રડો છો. રડવે શું દુખ જાશે; ભાગ્યશાળીછું સુત તમારો, આગળ આનંદ થાશે.॥૨૧॥ સુતનું સાંભળી સુભદ્રાને, ચટકી ચીતમાં લાગી; આગળ તે શું સુખ થવાનું, તું જનમ્યો નીરભાગી. ॥ ૨૨ ॥ સભાગી સુતને દુખ ન પડે ઓરે મારા તન; જનમ જ્યારે થયો તારે, પાંડવ પધાર્યા વન. ॥ ૨૩ ॥ તારે પગલેથી પીડા પડી, દુખ પડયું બહુ પેર; અભીમન્યુ કહે મારે ચરણે, યજ્ઞ થયો આપ ઘેર. ॥૨૪॥ વડીલ દાદા પાન્ડુ રાજા, તે પામ્યા સુભ ગતી; પુત્રને પગલે સારૂ થયું, હું નીરભાગી નથી. ॥ ૨૫ ॥ શુણી સુભદ્રા સુત કહે છે, હરખ્યા શત્રૃ લોક; ભાગ્યશાળી હોયતો તારો, ન થાય વિવાહ ફોક ॥૨૬॥ બળભદ્રનો જીવ ભમ્યો તે, વેવીશાળ ન રાખ્યું; સાચા સ્નેહી શત્રૃ થયાજો, સગપણ કહાડી નાંખ્યું. ॥ ૨૭ ॥ કુંવર કહે પેર મેં જાણી, એ વાતમાં સો દ્વેશ; કાચા વીવાહની કન્યા ગઇ છે, તેમાં શો આવડો કલેશ. ॥૨૮॥ કન્યા ગઇ તો ભલે ગઇ મા, હજી હું મ્હોટો થાવું; બાપ કાકા મારા જીવે છે તો, લક્ષ કન્યા એવી લાવું. ॥ ૨૯ ॥ તેને સારૂ કલપાન્ત ન કરો, માનાલ્યો મન સુખ; સુભદ્રા કહે કન્યા ગઇ છે, તેનું નથી મને દુઃખ. ॥ ૩૦ ॥ સાચા સત્રૃ હરખ પામ્યા, તે પ્રગટયું છે ઝેર; આપણી કન્યાનો થયો વિવાહ; દુરીયોધનને ઘેર. ॥૩૧॥ લક્ષમણાનું લગ્ન લીધુ, દગ્ધ થયું મમ ઉર; તે વેદનાથી કુન્તા રડે છે રડે છે વૃદ્ધ વિદુર. ॥ ૩૨ ॥ કુંવર કહે મીથ્યા રડોછો, છો ગઇ શત્રૃને ઘેર; તેમાં શુ ગયું આપણું મા, એ વાતનું શું લ્હેર. ॥૩૩॥ એવાં વચન સુતનાં સુણી, ક્રોધે ભરાણાં માત; જા નંદન નીરભાગી કહીને, મારી કુદેમાં લાત. ॥ ૩૪ ॥ લાત મારીને માત કહે છે, ઉઠયો તું દેવની વેઠ, દીકરો આવ્યો પણ તું મારે, દીકરી પડયો પેટ. ॥ ૩૫ ॥ ક્ષત્રી કન્યા ન જવાદે પોતાની, કરે મોટો સંગ્રામ; પણ તેં કુખ વગોવી મ્હારી, બાપનું બોળ્યુ નામ. ॥ ૩૬ ॥ કાયર કુંવર ગાદી લજાવી, શાને તું જનમ્યો જોધ; એવાં વાયક માતનાં સુણી, કુવરને થયો ક્રોધ. ॥૩૭॥ સાંભળો માતા, વાળો શાતા, નહી લજવું માબાપ; એજ સુરેખા વરૂં નહી તો બ્રહ્મ હત્યાદીક પાપ. ॥ ૩૮ ॥

એમ કહીને નીચે ચાલ્યો,ઉઘેડયો ભંડાર; પોતાની પેટી માંહીથી લીધાં, વસ્ત્ર અને શણગાર. ॥ ૩૯ ॥ સુકનમાં મુખવાસ ખાધો, મુખડું કીધું લાલ; ઉપાન ચર્ણમાં ધારણ કીધાં,પ્હેરી લીધો સુરવાળ. ॥૪૦॥ કવચ બકતર કમ્મર પટો, અંગ ધર્યો ઉલટ; જરીનો જામો પ્રેમે પ્હેર્યો મુસ્તક પર મુગટ ॥૪૧॥ કાનમાં કુંન્ડળ લોલક લળકે, કોટમાં કાવળ હાર; કટી કશી પટકેથી બાંધી; તેમાં ખોસ્યાં હથીઆર. ॥૪૨॥ ખપવા ખંજર સાંગ્યને ત્રીશુળ, જમઇયા કટાર; ગુપ્તી ગેડી ને ગદા લીધી; તરકસ તીર તરવાર. ॥૪૩॥કર્વત કુહાડા ભાલો ફરશી, કમ્મર સાથે બાંધે; બાણનો ભાથો બાણે ભરેલો ધનુષ્ય ભરવ્યું ખાધે. ॥૪૪॥ કારમી કીકીયે કુંવર ચાલ્યો, વિદુરને પડયો પાય; ઓરે દાદા દો આજ્ઞા હું લાવું એ કન્યાય. ॥ ૪૫ ॥ વીદુરજી જોઇને ગભરાયા, આ ખેલ કોણે લડાવ્યો; ચાંન્ડાળ બુધી કોણ મળ્યું તે, કુંવરને ચડાવ્યો. ॥ ૪૭ ॥ સુણી સતી કુંન્તાજી આવ્યાં, ત્યારે દીઠો તે ઠામ; કંન્યા લાવવા સુત ચડાવ્યો, સુભદ્રાનું કામ. ॥ ૪૭ ॥ બેટા તને તારી માયે કહ્યું, શું તે કહે માંડી વાત; અભેમન્યું કહે કન્યાને માટે, કરે છે આંસુપાત ॥ ૪૮ ॥ સુભદ્રાને દીધી શીખામણ, રડીશમાં મુજ માત; કન્યા ગઇ તો છો ગઇ કહ્યું, ત્યારે મારી મને લાત. ॥૪૯॥ દીકરો નથી, દીકરી છે તું, લજાવ્યો, અરજુન બાપ; તે સાંભળી કન્યા વરવાને, માંથે લીધુ છે પાપ ॥૫૦॥ દ્વારીકામાં પરવરૂને કરૂં, સુરેખા કેરૂં હરણ; જીવશું તો આવશું જીતિને,નહીતો પામશું મરણ, ॥ ૫૧ ॥ વળણુ ॥ એવાં વચન સાંભળી,કોપ્યા કુન્તા માત, ઉતર હેઠી પાપણી, કયાં કર્યો ઉતપાત. ॥ વલણ બીજું ॥ સુણી સુભદ્રા ઉતરી, થર થર કંપી કાય; વદે વહાલ ભ ચોતાજનો, શું કહે છે કુંતાય.

કડવુ ૫ રાગ સિન્ધુ

વીવેક વણ વહુજી, દીકરાને કુભાવ્યો શાથી, ઘેર ગોદો ઘાલવા ઘેડાપો શીખી લાવ્યાં કયાંથીરે,વિવેક વણ વહુજી ॥ટેક॥ હરી ફરી મારે એક છોકરૂ,તેણે વેળા વળશે, ગોળી હશે તો ગોળી ઢાંકણાં, જોઇસે તેટલાં મળશેરે; વિવેક વણ વહુજી, ॥ ૧ ॥ હ, ચડી અભીમન્યુને સાથે કોણ રખાવવા; વ્હેલાં વહુ જોઇએ તમારે સાસુપણું દાખવવારે;

વિવેકણુ વહુજી. ॥ ૨ ॥ સાસુનીતો બીક હોયે શાની, સ્વામી વન સંચરીયો ધણિ વીના ધણીઆપું માંડી, આશો જુલમ કરીયોરે, વિ-વેકબણુ વહુજી. ॥૩॥ પુત્રને પુંઠપક્ષ મળે નહી પીતા નહી કાકા;પીયર ના પુરાં નહીને, માંડયાડોળ ડમાકારે; વિવેકવણુ વહુજી ॥૪॥છાછે છગ્રી ગઇ છેક છાંછવી, છઇયાને છકાવ્યો, તેં જાણ્યું મને પુછનાર કોણ છે, બાળકને બકાવ્યોરે. વીવેક વહુજી. ॥૫॥ આવાં ગુણથી પીયરી માં-યે, તુજ સંભાળ ન લીધી; વળગણી શોધતાંવસ્યાંસાસરીયે, પરણાવી નાંખી દીધીરે, વીવેક વણુ વહુજી. ॥ ૬ ॥ ભાઇ તો શત્રૂ થઇ પડયાને, શા પર હુંપદ આણ્યાં; કદી નહીને આજ મેં તો, આવડાં ડાહ્યાં જાણ્યાં રે. વીવેક વણુ વહુજી. ॥ ૭ ॥ ક્રોધે જનુની પણું જણાવ્યું, લાત રૂ-દયામાં દીધી; ઠીક કેડ કસી પાઘડી બાંધી, આખી મરદાઇ કીધીરે,વી-વેકવણુ વહુજી. ॥ ૮ ॥ કૌરવ જાદવ જમડા જેવા, ન દે કુંવરને મેલી એકલું અટવાય ઓથ વિનાનું, ત્યાં કોણુ એનું બેલીરે; વિવેકવણુ વહુજી. ॥૯॥ શું કરૂ સંસારની સરમે હું, તુંજ પ્રત્યે નવ ચાલ્યું; આ દીકરો દુશમનમાં ચાલ્યો, જીભડીએ ઘર ઘાલ્યુંરે; વિવેક વણુ. વહુજી ॥ ૧૦ ॥ ચાહ્ય તેમ કરી રાખ્ય કુંવરને; વીપ્રીત વાત ફેરવી વલ્લભ વદે શ્રોતાજન શુણો, રૂધીર રેલ રેલાણીરે. વિવેકવણુ વહુજી. ॥ વળણ. ॥ શબ્દ સતીના સાંભળી, પડી પેટમાં ફાળ; કર ઝાલ્યો કુંવર તણો, નહી જાવા દેઉં બાળ. ॥

કડવું ૬ રાગ મારૂનો પરજ.

મારા જારે નહી જાવા દેઉં તુજને; જાવુ હોયતોરે, નાશ કરી નાંખો મુજને. ॥ ૧ ॥ પીંન્ડ પાડુરે કાહાડું પાપી પ્રાણ માહ્યરો, ભુલ માહારીરે, વાંક નથી તન તાહ્યરો. ॥ ૨ ॥ તાત વનમાંરે, મનમાં એ કેણું લાવશે, રડ્યા કૌરવરે, કાળ રૂપ તુજપર આવશે. ॥ ૩ ॥ જમજે-વારે જાદવ ઝાઝા જોરાવરો, તેના સામારે, યુદ્ધ તણી હઠ પરહરો. ॥૪॥ હોય પાપાંરે, તેના શું રાઢ ન કીજીયે, છો બાળકરે બળીયા શું બાથ નદીજીએ. ॥ ૫ ॥ પક્ષ વીનારે મુમત હાવો ન ઝાલવો કાલા કુંવરરે, કંથેરે કર નવ્ય ઘાલવો. ॥ ૬ ॥ નહી પોહોચોરે, પુઠવના લાંબી દોડ-માં; શાને ઘાલોરે, હાથ એ વાઘની બોડમાં ॥ ૭ ॥ નથી જોઇતીરે, કં-ન્યાએ કાળા કલેશની, કેમ વરાયેરે, દારા છે દારૂણ દેશની. ॥૮॥ હૈશજી

વતોરે, લક્ષ નારી એવી આવશે, બાપ કાકારે, સામથ તે ઘણી લાવશે. ॥૯॥ સહુ ક્ષત્રીયેરે, વીવા ફર્યા જ્યાં ભાળીયા; તવ આવશેરે મન ગમતા વેવીસાળીયા. ॥ ૧૦ ॥ ખોટ શી છેરે, કન્યાનો કાળ પડયો નથી, મુકો મુમતરે, માતા હું તારી મરૂં મથી. ॥ વળણ. ॥ એમ સુભદ્રા વલવલી, પ્રગટયો કુંવર તન તાપ, પેહેલું ન માન્યું માવડી, હવે બ્રહ્મહત્યા પાપ.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઈ.

અભીમન્યુ કહે માત મ્હારી, નીશ્ચે વરવી સુરેખા નારી લીધું છે બ્રહ્મહત્યાનું પાપ, બેશી રહુ તો લાજે બાપ. ॥૧॥ લાજે જનેતા તાહારી કુખ, કેમ વ્યર્થ થાયે વદયુ મુખ; પાળે નહી તેને શુ કરવું, ભલું તે જીવ્યા કરતા મરવું. ॥૨॥ તવ વીદુરે કીધો વિચાર, રોકયો રોકયો રોકાયે નહી કુમાર; એમ જાણી વીદુરજી બોલે; ધન્ય સુત નહિ કો તુ તોલે. ॥૩॥ ભગ્ને જાવાનું આદરો તન, એક માની લ્યો મારૂં વચન; દીવશે નીસરવું નહી બાળ, સુખે સંચરો સાયંકાળ ॥૪॥ તેનું કારણસાંભળ સુત, જાતા જાણે કૌરવો કપુત; પડે પુંઠળ પાપી પ્રાણી, કર વીધ્ન અતી દ્વેશ આણી. ॥ ૫ ॥ માટે જાજો મોડી પડે રાત. સંગ લેજે તું તાહારી માત; તવ અભીમન્યુ કહે વારૂ, વેણ શીશ ચડાવું તમારૂં. ॥ ૬ ॥ નીશા પડે નીકળસું ગામ, પણ સુભદ્રા આવે સું કામ; ત્યારે વીદુર કહે સુજ તન, એને આવે થાશે લગન ॥ ૭ ॥ તુજ સાથે સુભદ્રા આવે, એના બે બંધુને સમજાવે; કલેશ કરીને કષ્ટ કપાવે, કરગરીને કંન્યા અપાવે. ॥૮॥ સુણી સુત વદે મુખ એમ, ક્રધ થઈ ભુલો છો કેમ; આડા સંગ કરવો પડે અન્યા, નાવે કરગરે કરજને કન્યા ॥ ૯ ॥ વદે વીદુરજી સુણ બાળ, થાયે ખુશીથી જો વેવીશાળ; તો તો હેત રહે હંમેશ, નવ માને તો છે પછી કલેશ ॥ ૧૦ ॥ સુણી સુત ટાઢે થઈ બેઠો, જવા ચીત ચીતરવટ પેઠો; એવે દીનમણી બેઠો મેર, પેહેર્યા વસ્ત્ર આભુશણ ફેર. ॥૧૧॥ લીધા આયુધ કમર કશી, તવ સુભદ્રા શંગે ધશી; લીધી ગામડી વસ્ત્રની માત; ત્યાર થયા અભેમાન સાથ ॥ ૧૨ ॥ રથ કહાડયો કુંવરે બાહાર, તેણે જોતર્યા ચાર તોખાર; તવ આવી બેઠી સુભદ્રાય, રખે મુને મુકી સુત જાય, ॥ ૧૩ ॥ ભક્ત વીદુરે

આગના આપી, દેછે શીખ કુન્તા રૂદેચાંપી; બેટાટ ટાનો તંતન ધરીયે, કળ થાય તો બળ નવ કરાયે ॥૧૪॥ નથી પુઠ કે પક્ષ ઓ બાળ, કદી લાંબી ન ભરીયે ફાળ, ધાર્યું થાશે હરીનું ઓ તંન, પછી વિદુર વદ્યા વચન ॥૧૫॥ સુણો સુભદરા સુંદરી, કેહેજે તુજ વીરને કરગરી; સંગાં સાથ સહુ ભેળાં કરજે, માને નહી તો મરણું આદરજે ॥ ૧૬ ॥ એમ કહી દીધી આગનાય, બેઠો કુંવર રથની માંય; એક ભુજે ગ્રહ્યા અછોડા, લીધી ચાશેક હંકાર્યા ઘોડા ॥ ૧૭ ॥ ડગ ભરવાને વાજી જાય, તેવી સનમુખ આવી ગાય; જોઇ માન્યું વીદુરનું મન, જાણ્યો ફતેહ થયા શુકન ॥૧૮॥ હાંકી અશ્વને પંથે પળીયો, નગ્રના દ્વાર બ્હાર નીકળીયો; તવ શબ્દ શીઆળના થાય, માઠા શુકન ત્યાં દેખાય ॥ ૧૯ ॥ પણ ગણગાર્યું નહી કુમાર, પુરપાટ હંકાર્યા તોખાર; પગ પડગીને રથ ધધડાટ, જાતાં જાતાં આવી બે વાટ ॥૨૦॥ અભિમન્યુ ઉભો ખમચાઇ, રાખ્યા ઘોડાના અછોડા સાહી; કહો માતા કેઇ દાશે વળીયે, ડાભે કે જમણે પંથ પળીયે ॥૨૧॥ તમો ભોમીયાં નીત્ય જનાર; કીયે રસ્તે દ્વારામતી સાર; તવ જાણ્યું અશરણુ સરણ, આવે ભાણેજ કરવાનેહરણ ॥ ૩૨॥ પણ પંડે એકલો આવે, એનું બળ કદી નહી ફાવે; મ્હારા ભક્તનો પુત્ર એ સાચો એને પડવા ન દેવો પાછો ॥ ॥ ૨૩ ॥ પેહેલું બળદેવને મેં કહ્યું; મ્હારૂં કહ્યું મ્હોટાએ ન લહ્યું; સમજાવ્યા હતા બહુ પેર, તોયે ગયા કૌરવને ઘેર ॥ ૨૫ ॥ એમનું ધાર્યું થવા ન દેવું, વરે ભાણેજ હું જસ લેઉ; પણ એકલો શું ધાર્યું કરસે, નહી મનસુબો પાર ઉતરશે ॥૨૫॥ એમ જાણ્યું શ્રી રણછોડ, મેળવું એની જોડે જોડ; કેમ જાયે પ્રભુ વર ચુકી, ભગનાને ભુલવણી મુકી ॥ ૨૬ ॥ સુતે પુછ્યું સુભદરાને જ્યારે, કરી વિચાર બોલ્યા તે ત્યારે; બેટા મારગ ડાભે ચાલો, એહ પંથ મોસાળનો ઝાલો ॥ ૨૭ ॥ વળણ ॥ એવા વાયક સાંભળ્યાં, માતાના જેવાર, કહે વલ્લભ રથ ફેરવ્યો, હાંકયા તવ તોખાર.

કડવું ૮ રાગ સાખી.

અશ્વ હંકાર્યા ડાબે પથે, ઘણી લાંબી વહી વાટ; એટલે મારગ આવી રહ્યો, આવ્યું વન સપાટ ॥૧॥ દીસા ભુલ થયો તવ કુંવર, અરણ્ય ચાલ્યો જાય; જેમ વળે તેમ અરણ્ય આવે, ગુંચાયો મહાવર માં

ય ॥ ૨ ॥ પાછા વળ્યાની સુજ ન પડે, રાત અંધારી ઘેર; અપુસરા કુંજની સુંસવે છે, તમરા કરે બકોર ॥ ૩ ॥ કુંવર રખડે વિકરાળ વગડે, બહુ બાવળના ઝાડ; ટેકરા ખાડા કોતર ડુંગર, પરવત પહાડ ને તાડ ॥૪॥ નદીનાં નાળા; ઝાડનાં જાળાં, ઝાડી ઝાડી પડેલી; કાંટા કથેર વાથકીનાં. લાંબી વૃક્ષની વેલી ॥ ૫ ॥ ખેર ખાખરને ખાજલી છે, ખરસાણી પારેલી; પત્ર વડે પવનથી ખખડે, ભયંકાર ભાસે નળે-લી ॥૬॥ શાહુડાઓ સાચ શબ્દ કરે છે ચીતળા પડીયા આડા; નાગ-ફણા માંડીને ફરે છે, નોળીયા વણીયર વાઢાં ॥ ૭॥ સાહુડી શીઆળ સુવર સસલા હરણ ગમને હસ્તી, ભુડ રોઝાને રિછડા રખડે, સીંહ ચીત્તા વાઘ વસ્તી ॥ ૮ ॥ તનછ ચંદનઘો પાટલાઘો, કરચલાં કા-ચંડા; ઘુવડ ચીબડી ઘોર કરે છે, ઉંટ સુને ઉડગંડા ॥ ૯ ॥ એવા વ-નમાં વાટે વહે છે, ગુફામાં ગુચવાય; ઝાડનાં જડીયાં ડાળાં પડીયાં, પીંન્ડાં તેમાં ભરાય ॥ ૧૦ ॥ રથ ન હાલે ઘોડા ન ચાલે, ઘણાક પાદ પછાડે; અધારે સુત હેઠો ઉતરી, બળે કળે રથ કાહાડે, ॥ ૧૧ ॥ મુખ પોકારે ચાબક મારે, ધરે વાજી પર રાશ, એ દુઃખ દેખી સુભદરાજી,થ ઇ ગયાં અપરીશ ॥૧૨॥ અરેરે દીકરા ભુલ્યાંને ભુલ્યાં, સંતાપ આ-વ્યો આવો; અભીમન્યુ કહે માતા મુને પરણાવવા લ્યો લ્હાવો ॥ ૧૩ ॥ ॥ મોહોડ વાલી લ્હાવ લેવા તે, આ કર્યાં વીના ન ફાવે; દુખ વેઠયા વ-ણ માતા મ્હારી; ક્યાંથી બ્હેલી વહુ આવે ॥૧૪॥ એવાં મર્મનાંવચન સુણિ, માતાએ નીચું ઘાલ્યું; પછી કુંવરે વીચાર કરી, ધનુશ હાથમાં ઝાલ્યું ॥ ૧૫ ॥ થાને થારૂ કહી વેઠું વીધા છે મુજ પાસ; અગનાસ્ત્ર થી અગ્રી મુકી, પંથ કરૂં પ્રકાશ ॥ ૧૬ ॥ તીમ્મર નાસે મારગ ભા-શે, થાશે અસ્વને સુખ; છતી વિઘાયે સાને સારૂ, વેઠું વેઠાયું દુઃખ ॥ ૧૭ ॥ એવું જાણી એક બાણ લીધું, મંત્ર ભણ્યો તે વાર; અગ્નાસ્ત્રનું મુકીયું તે પાવક પ્રગટયો સાર ॥૧૮॥ ઝાડ બીડ સળગવા લાગ્યાં, તી-મ્મર પામ્યું નાસ; વધ્યો વન્હી વનને વિશે; ઘણો થયો પ્રકાશ ॥ ૧૯ ॥ તે અજવાળે અશ્વો ચાલે, કુંવર મ્હાસુખ ધારે; પ્રબળ પ્રકાશ પાછ-ળ રેહે કે આગળ બીજું મારે ॥૨૦॥ એવી રીતે સળગાવતો ચા-લ્યો સુભદરાનો તન; સુખ રૂપે જાતાં જાતાં ત્યા આવ્યું હેડંબા વન ॥૨૧॥ તે વન વીશે રક્ષસ રહે છે, માયાવી વીકરાળ; ત્રણ ત્રણ તા-ડના ઉંચા કહેતો, બાગ તણા રખેવાળ ॥ ૨૨ ॥ તેનું રાજ્ય કરે છે સ-

ક્ષણિ, રાણિ હેડંબા નામ; તે પ્રમદા પરણેલી ભીમને, વશી વાસી વન ધામ ॥ ૨૩ ॥ પુત્ર તેનો ગટોરગછ નામે, માયાવિ બળવાન; તે વન સળગાવ્યું સુસવાટે, અરજુનને સંતાન ॥ ૨૪ ॥ પવન ઝપાટે સુર સપાટે, આગ અતી ઘણી લાગી; ભભક ભભક બ્હની ના જોઇ, અસુર ઉઠયા જાગી ॥૨૫॥ અરેરે આફત કોણે કીધું, રોશમાં વાળી રિસ; ધાજોરે ભાઇ ધાજો કહીને, પાપીએ પાડી ચીસ ॥૨૬॥ તે સબ્દ સુણીને સહુ જાગ્યા, તોફાની થયા ટોળે; આયુધ લીધા હાથમાંને ઉપડયા ફાટે દોળે ॥૨૭॥ આપણી રાણીના ભય થકી, કોમાણીથી નવ અવાય; અંત્રીક્ષના ઉડનારા પક્ષી, આ મારગે નવ જાય ॥ ૨૮ ॥ દેવ દ્રષ્ટી નવ નાંખી શકે તો; બીજાનો શો ભાર; અતુળીક બળીયો ન જાય કળીયો રાણી તણો કુમાર ॥ ૨૯ ॥ તેવાના બાગમાં આગ મુકી, કોણે જણાવ્યું જોર; ચાલો ઝાલો ભાલા ભુજે, પકડી લાવીએ ચોર ॥૩૦॥ એમ કહીને શહસ્ત્ર સુરા, તૈયાર થયા ચડી ચોટે; ફલંગ ભરતા દહીત ન ડરતા, દોડયા દડબડ દોટે ॥ ૩૧ ॥ ત્રીતાડ ઉંચા નાકે બુચા, હાથ હાથ લાંબા દંત; કાન સહુના સુપડા સરખા, બીહામણા બળવંત ॥૩૨॥ ચાલ્યો ચોટે દારૂણ દોટે, ભુમી ભાર ભરપુર; રથમાં બેઠાં સુભદરાએ આવતો દીઠો અસુર ॥૩૩॥ અરેરે દેવ દૈત આટલા કાહાડશે પુત્રના પ્રાણ; હું નિરભાગણિ આશું કીધું; જાન ફીટી થશે; ક્રાંણ ॥ ૩૪ ॥ ભયંકર ભય ભાસવાથી, પ્રતક મુરછા ચડી; સુભદરા મુરછાંગદ થઇને, રથમાં ઢળી પડી ॥ ૩૫ ॥ વળણ. પ્રાણ ઉંચો ચડી ગયો ન રહી શુધ બુધ સાન; કહે વલ્લભ તે જોઇને, મન ધારયુ અભેમાન ॥ ૩૬ ॥

કડવું ૧૦ રાગ લલીતની છાયા.

અરર શું થયુ માત માહરી; પુરણે ના પડી હોંશ તાહરી ॥ ૧ ॥ ધરણે તું ઢળી; રાંક માવડી; મરણે તુલ્ય શું રથમાં પડી ॥ ૨ ॥ લગન ધારીયું દીકરા તણું; મન વારીયું, વાર તેં ક્ષણું ॥ ૩ ॥ હઠ કરી અતી નાર લાવવા; રથ ચડી ગયાં, સંગ આવવા ॥ ૪ ॥ રતન માતરે, હાથ હું ચક્ષુ; જીભલડી લઇ, દંતમાં ડશું ॥ ૫ ॥ અરણ્યમાં મરયો તાત જે હતો; રઝળતો કર્યો માતા તેં છતો ॥ ૬ ॥ ઉજ્જંગ હે

ઇને, કોણ પાળસે; નજર મીઠ્ઠથી, કોણ ભાળશે ॥ ૭ ॥ ખવર માત કો. માહરો નથી; -હૃદય ચાંપીને, તુ હશી જતી ॥ ૮ ॥ રમીશ બેશીને, કેઇ મા કને; અમન ઊઠીરે, માત મુજને ॥૯॥ જીવત ધીક છે; મારૂં હવે; મળીશ માવડી કયે ભવે ॥ ૧૦ ॥ નયન આંસુડાં જાય છે અતી; વહાલ ઓચરે. આવી આ ગતી ॥ ૧૧ ॥ વળણ રડતો રૂદે ફાટતું, આંસુ ચાહ્યા જાય, દહીતો દેખી કુંવરે વીચાર્યું મનમાંય.

કડવું ૧૧ રાગ સવઈયા

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મન વિચાર્યું અભીમન્યુએ ધારયુ રડયામાં રોળાઇ જાશું; કઠણ કાળજુ રાખુ મહારૂં લુછી નાખ્યાં આંસુ ॥ ૨ ॥ જાણ્યું કે અસુર ઉત્પાત કરશે, મરશે મહારી માડી; પ્રાણ બ્રહ્માંડ છે જનેતાનો, એકાંન્ત દેઉં સુવાડી ॥ ૩ ॥ બે ઘટીકાએ આવશે શુદ્ધી. રહેવા દઉં રથ માંહ; પણ પાપીનો પ્રહાર પડે તો, માતાનો પ્રાણ પળાય ॥ ૪ ॥ એમ જાંણી રથમાંથી ઉતરિયો, ફેટી કષીને બાંધે; જનુની પડી શુધ બુધ વિના, કુંવરે લીધી ખાંધે, ॥ ૫ ॥ લેઇને પળીયો કુંવર બળીયો, એકાન્ત જંગલ ઝાડી; વ્રક્ષ ગુફામાં વસ્ત્રે હોરાડી, ભુમી માડી સુવાડી ॥ ૬ ॥ અસુર સાથે સંગ્રામ કરવો, ધારીને આવ્યો કુમાર; ઘોડાના અછોડા ગ્રહીને રથે,લઇ બેઠો હથીઆર ॥૭॥ એવામાં અસુર આવી પહોંચ્યા દુષ્ટજનો દેઇ દોટ, કુંવરનો રથ ઘેરી લેઇને, ઉભા વળીને કોટ ॥ ૮ ॥ લોચન રાતાં ક્રોધે ન માતાં, વદ્યા અસુરો વાણી; કોણ તું છે ને કયાંથી આવ્યો, બાળક મનુશ પ્રાણી ॥ ૯ ॥ કેઇ નાતને જાતજ તારી, કીયું ઘરને ગામ; કોણ માબાપનુ છોકરૂં છે, કોણ તારૂં નામ ॥ ૧૦ ॥ અભીમન્યુ કહે શું સહુ પુછો, નાતને જાત અનુપ; લાંબુ કહ્યાં કરતાં કહું થોડું, સકળ ભુમીનો ભુપ ॥ ૧૧ ॥ દાંનવ માનવ સર્વનો રાજા; રઇયત તમે મ્હારી; તે સાંભળીને ક્રોધ વ્યાપ્યો દુષ્ટ જનોને ભારી ॥ ૧૨ ॥ ન્હાને મ્હોડે ન બોલ મ્હોટું, ખોટું વગર વિચાર્યું; બાગમાં આગ લગાડી માટે, મરણ તારૂ ધાર્યું ॥ ૧૩॥ જેમ ફાવે તેમ બકયા કરે છે, આયુશ ટુંકો કાહાવ્યો; જો જે અલ્યા જીવતો નથી જવાનો, કાળ તારે શીર

આવ્યો ॥ ૧૪ ॥ અભીમન્યુ કહે કાળ કરો શું, કોણુ હણે મમ કાય; જે તમે જન્મ્યાનો ખપ કરો તો, નાશી જાઓ પડી પાય ॥ ૧૫ ॥ તે સાંભળીને કુમતી કોપ્યા, કહાડી નાંખ્યો પ્રાણ; ભાલા લીધા ભુજમાંને કરી રહ્યા ભુમરાણ ॥ ૧૬ ॥ ઉછળીયા બળીયા મળીયા છે, માયાવી મ્હા વીકરાળ; ધશી ધશીને ધાયા કરડવા, ફટક દેતા ફાળ ॥ ૧૭॥ ઉંચા નીચા અવળા આડા, ઘણી ગરજના ગાજે; લાગ આવે તેમ લાતો ફેંકે, રથ તોખારને બાજે ॥૧૮॥ લડત લડે લાંબા પંજે, મારો મારો મુખ ભાંખે; વાંસડાના ઝાંસડા ઉખેડી, કુંવર ઉપર નાંખે ॥ ૧૯ ॥ જોર જુલમ જોઇ જંગલીનો કોપ કર્યો અલેમાન; ધનુશ ચડાવી ટંકાર કીધો, ઉપર લીધાં બાણ ॥૨૦॥ મ્હા દ્વેશ ધારે બાણજ મારે, પ્રમતદેવા મુકાવી; અસુર આડાને અવળા ખશી, આયુધ દે ચુકાવી. ॥૨૧॥ તાકી તાકી તન તોડીને મારે, પણ પાપીને નવ વાગે; વાગે કદાચીત કોઈ કને તો ખોડખામી નવ લાગે ॥૨૨॥ પ્રાણ ન જાયે ઘાત ન થયો; અસુર એવાને એવા; કુંવર લાગ્યો વિમાસવાને, આ જીવ જાતી કેવા ॥૨૩ ॥ માતાને ઉદર રહયો હતો હું, ગર્ભ અષ્ટાદસ માસ; તવ કોકા વીદ્યા વાંચીતી, મમ મામા અવિનાશ ॥ ૨૪ ॥ તેમાં એવો હેતુ આવ્યો હતો કે, માયાવી હોય જેહ; ખડગ ન વાગે વાગે ન લાગે, પતન ને થાય દેહ॥ ૨૫ ॥ તેમાંના અસુર ભાસે છે આ, જેમ ફાવે તેમ ફાલે, તેવી જાતના ઉપર બેકલું શીવજીનું બાણ ચાલે ॥૨૬॥ એવું જાણી ઉલટ આણી, કામ કુંવરે કીધું; મહાદેવજીનો મંત્ર ભણીને. એક બાણ તવ લીધું ॥૨૭॥ ફેરની ફુંદડી ફરીને ફેંકયું થયો કારમો કોપ; જે જે જોદ્ધાને બાણ અડયું, તે, રાક્ષસ થયો લોપ ॥૨૮॥ નવસેને નવાણું હણાયા, કુંવર કળીયો માડો; એક બચી ગયો રાક્ષસ સહુમાં, તે જીવ લઇને નાઠો ॥ ૨૯ ॥ જાતાં જોયો અભીમન્યુએ, સવળો લીધો સાર; છોને એ જાય જીવતો જઇ કેહેશે સમાચાર ॥ ૩૩ ॥ વળણ ॥ રાક્ષસ નાશી આવીયો, હેડંબા ભોવન; જાગો જાગો માવડી, સું કરો શયન.

કડવું ૧૨ રાગ સોહણીની ચોપાઇ.

આવી અસુરે ગરજના કીધી, સાંભળી બળવંતી બીધી; ઉઠી આ

વા વીપ્રીત મન જાણી, શુ છે શું છે પુછે છે રાણી. ॥ ૧ ॥ એયું વન સળગતું જ્યારે, બની બાવરી બાળા તે વારે; કોણે કરમ કર્યું આજ આવું વઘ્યો વહની શી રીતે સમાનું, ॥ ૨ ॥ સુણી દહીત કહે ઓ માડી, બાળી નાંખી બધી વન વાડી; જાગી ઉઠયા અમો સહુ દાસ, શત્રુ કરતાનો કીધો તપાસ. ॥ ૩ ॥ કોઇ મનુશ જાતી છે બાળ, આવ્યું રૂજની વન વીકરાળ, પડે એકલો નથી કોઇ સંગ; બોલે નીરભય હીમત અંગ. ॥ ૪ ॥ અમે માંડી તે સાથે લડાઇ; કરી પ્રાણ લેવાની ચડાઇ; પણ પડી નહી કુંવરને વેઠ, એક બાણે પોંહોચ્યા સહુ હેઠ. ॥૫॥ આવ્યો એકલો જીવતો માડી, નવ્ય આવ્યું તે તુંને ઉઠાડી, સુણી દીલમાં દુભાણી દારા; રેહેજો ઉભો અનુચર મ્હારા. ॥ ૬ ॥ કહી ગઇ તે સાતમે માળ; આવી સુતો જ્યાં પોતાનો બાળ, ક્રોધે ભરી લોચને રક્ત માત; મારી તનની રૂદેમાં લાત. ॥ ૭ ॥ ઉઠય સુત થયો સંતાપ; આવ્યો બળીયો કોઇ તારો બાપ; જેને આગ લાગે અતી વન, તોએ દળીદ્રી તું કરે સયન. ॥ ૮ ॥ માર્યા સહસ્ત્ર શેવક એક પલમાં ધાણ કાહાડયો બધો બહુ બળમાં; હજી હામ રાખી રહો ઉભો, એનો શો હશે મનસુબો. ॥૯॥ એવાં વચન માતનાં સુણી, ઉઠયો ગટોરગછ માહા ખુની; કરી ગરજના કોપે ચડીયો; સાતમે માળથી ભોંય પડીયો. ॥૧૦॥ દીઠો વીકરાળ વહની વનમાં; લાગી તપત ઘણી તેના તનમાં; ઉડે અગની તણા અંગારા, થાય ભડકા ભારે ભબકારા. ॥ ૧૧ ॥ સળગે વનસ્પતી સુસોટ; વળે ધુમ્રના ગોટે ગોટ; દેખી દેખીને મ્હા રીસ વ્યાપી, કોણ આવ્યો એ હરૂન્ય પાપી. ॥૧૨॥ પુછયો સેવકને સમાચાર; તેણે કહયો વાત વીસ્તાર; જાણી ખબર ખુનસે ભરાયો, જુધે જાવા હેડંબાનો જાયો. ॥ ૧૩ ॥ વળણ, ખુનસે ભરાયો ખારીલો, જુધે જાવા મન; વદે વલ્લભ પછી શું થયું; સુણો શ્રોતાજન.

કડવું ૧૩ રાગ ધન્યાશરી.

વાયુના નંદનનો એ નંદન, નિકંદન મન ધાર્યું; જેહેર વધ્યું વીશ તુલ્ય વપુએ, મહા વિમત વીચાર્યું ॥ ૧ ॥ થયો ઉતાવળો અતી આકળો; ધરણ દીલમાં દ્વેશ, માયાવીએ માયા રચવાને; મુસ્તક છોડયા કેશ. ॥૨॥ રીશ કરીને શીશ ધુણાવી, પછાડયું પાશાણ ભાય,

જીણું જેવડા શાહસ્ત્ર જંતુ, ખરી પડયા તવ ત્યાંય. ॥ ૩ ॥ પવન પ્રથવીસ્પર્શ થયો કે હરૂન્ય થયા એસુર; સરીર પોહોળા પુષ્ટ ઘણેરા, લાંબા ત્રીતાડપુર ॥ ૪ ॥ ધુજાવે ધરણ મુક્તા ચરણે, આત્રી કરે ચકચુર; એવા યોદ્ધા ઉત્પેન દીધા, ક્રોધ ભરેલા ક્રૂર. ॥ ૫ ॥ દેખીને આનંદ પામી હેડંબા, હું પણ રૂપે થાવું; બેટા ગટોરગછ તારી સાથે પુરણ પક્ષે આવું ॥ ૬ ॥ છે ઘણો સુરો પરાક્રમે પુરો, વીઘ્નનો કરનાર; તે વળુ રાત્રીયે રણુ ન નીકળે, ઓ માહારા કુમાર. ॥ ૭ ॥ તું બાઝજે પણુ આળગી ઉભી, કરિશ તારી રક્ષ; જો તે જોરાવર ઘણો હશે તો ગળે ઝાલી કરૂં ભક્ષ. ॥ ૮ ॥ સાંભળી સતીનો સુત બોલ્યો; જાણી જાનેતાની વાત; પુરૂશે પુરૂષ પરાક્રમ કરીયે, કામ નહી તારૂં માત. ॥ ૯ ॥ યુધ કરતા હાર હું પામુ, તો તું આવજે ધાઇ; એકલાને હણુવો છે તેમાં શી કરવી સરસાઇ. ॥ ૧૦ ॥ એવું કહ્યું તવ બોલી હેડંબા, પધારો મ્હારા બાળ; બે ઘડી રહીને આવીશ જોવા, છે મુને પેટમાં ફાળ. ॥ ૧૧ ॥ ॥ વળણુ ॥ માયે દીધી આગના, ગટોરગછ બળવાન, વ્યાસ વલ્લભમુખ ઓચરે, શેન્ય કર્યું સાવધાન. ॥

કડવું ૧૪ રાગ નાટકમાં ચાલો ભૈયો ચાલો. એ રાગ.

ચાલો દઇતો ચાલો ઝાલો, હાથે હથીઆર; છાકમાં છકેલો કોઇ બાગ બાગ બાબનાર. ॥ ૧ ॥ જુલમ વાપરે, શું સર્વનો સરદાર; ફાટેલો તે કોણ છે એ દઇત મારનાર. ॥ ૨ ॥ બાંધો કેહેડ કશી કશી, ધશી ધશીને, પીટંપીટા મારો રીંટા, ધશી ધશીને. ॥ ૩ ॥ ઉઠો ઉઠો કુટો લુટો લાજ તે તણી; શીશ બે ધરાત્રી આવ્યો, આપણા ભણી. ॥૪॥ એવું સુણી સર્વ ઉઠયા, હરાવિ ન હોડ; હાથમાં આયુધ લેઇ, જાય જોડાજોડ. ॥૫॥ ધમક ધમક ધરણ ધુજે, ચમક ચમક ચાલ, પરડ પરડ પગલાં પાડે, શત્રને છે સાલ. ॥ ૬ ॥ ધબડ ધબડ કરે ધબાકા, ફાટયાં રહ્યાં લોચન; પડધી પગની સાંભળી કાને, કીરીટધરને તન. ॥ ૭ ॥ ચેતન બનીને બાતુર ઉભો, આપ અતી હોંશીઆર; અસુર આવ્યા દોડતા દોડતા, સાથે છે સરદાર. ॥ ૮ ॥ રથજ દીઠો અભીમન્યુનો, પડી ગયા સુસોટ; વચમાં ઘેરીને આગળ પાછળ, ઉભા કરીને કોટ ॥૯॥ વળણુ ॥ કોટ કરી ઉભા રહ્યા, દેવા દારૂણુ દુખ; કહે વલ્લભ સુત ભીમના, રહ્યો કુંવર સનમુખ.

કડવું ૧૫ રાગ સાખી.

કુંવરસામો માયાવી ઉભો, ગટોરગછ બળવાન; સઘળી દીશા દ્રષ્ટી કરીને, જોઇ લીધું અભીમાન ॥ ૧ ॥ ત્રીતાડ ઉંચા સરવ દીઠા, એક મનુશ આકાર; કુંવરે જાણ્યું સર્વ તણો છે, સનમુખ તે સરદાર ॥૨॥ એવું જાણી અભેમાન બોલ્યો, કોણ છો શા મનશુબા ભુપતી જુણી મુજ સામી શી, અરજ કરવાને ઉભા ॥ ૩ ॥ સાંભળી સુત હેડંબાનો બોલ્યો; બકે શું વણ વીચાર્યું; મ્હોત ભમે છે તારે માથે મ્રત્યુ થશે અણધાર્યું ॥ ૪ ॥ કોની નાતને કોણ જાત તું; કેઇ દીશા ઘર ગામ, કોના કુળનો કુંવર છુ તું, તાત તણું શું નામ ॥ ૫ ॥ અભીમન્યુ કહે શું પુછે છે, માંડીન મુજ વાત, તાહયરી જ્ઞાતીને જાતી શી છે, કોણ છે તારો તાત ॥ ૬ ॥ મુમત લેતાં નામ ન દેતાં, વીખાણુ આપ વડાઇ; જો તાતજી તણાં નામ કહેતો, થાય નહી લડાઇ ॥૭॥ પણ જુવાનીયાછે બાળ ચેષ્ટા, હુંપદ બહુ મન આણે; શીઆળ સીમમાં કુતરૂં ગામમાં, તેવી રીતે મત તાણે ॥૭॥ ગટોરગછ કહે સુણ છોકરા, વાંકાં વદેછે વચન; કયાંથી તું આવ્યો આ ભુમીમાં, લગાડયું મ્હારૂં વન ॥ ૯ ॥ અભીમન્યુ કહે ભુપતી હું છુ, સકળ ભુમી છે મ્હારી. કેટલા વર્ષથી અહી વસ્યો તું, વાત ખરી કહે તારી ॥ ૧૦ ॥ સાચે સાચું કહેજે નહી તો ઉપજે દુઃખ આડુ, વણ રજાએ વસ્યો છે વનમાં, લાવ્ય ભુમીનું ભાડું ॥ ૧૧ ॥ ભાડા વીના રેહેવા નવ દીજે; લીજે ધન માલ લુંટી; પાય ન પડે ને બાકરી બાંધે આયુશ દોરી ખુટી ॥ ૧૨ ॥ વચન સુણી ખડ ખડ હસ્યો; હેડંબાનો તન. જુઓ દેતો ભાડું આ માગે, ભાડે હું વસ્યો વન ॥ ૧૩ ॥ શું છાકમાં છકયું છે છે.કરૂં, જેમ ફાવે તેમ બોલે; દેત ધરા ધરી ડરે મહારાથી, ન ગણું તરણા તોલે ॥ ૧૪ ॥ સાંભળરે રથના બેસનારા નથી તું મુજ સમાન; શેશની સામું અળશીયું જેમ, સીંગની સામુ સ્વાન ॥ ૧૫ ॥ સાગર આમળ ખાબડું જેવું, કનક કને કથીર, તે પ્રમાણે તું મુજ સામો, શું રહયો રાખી ધીર ॥ ૧૬ ॥ તેવું સાભળી કુંવર બોલ્યો, પારથનો સંતાન, શ્રીમત નથી તુજને મ્હારી; થેશ હીંમતવાન ॥ ૧૭ ॥ અનેક તમે એકલો હું છું, જો જો હાથ મારા; માહરી આગળ કેવા તમો છો, એક ચંદ્ર બહુ તારા ॥ ૧૮ ॥ સુર્યના સામા દીપક કોટીક, મેઘ ધારા કન છાટા, તેવાં તમે છો કેવા જેવા, ભાલાની આગળ કાંટા

॥ ૧૯ ॥ વળણુ ॥ એમ વચન અભીમન્યુનાં સાંભળી કોપ્યો અપાર; કહે વલ્લભ તવ બોલીયો, ભીમ તણો કુમાર. ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૧૬ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યો ગટોરગછ મુખ એમ; સહુ જોઇ રહ્યા છો કેમ મારો ઠેર કેર કરો ઝાઓ; બહુ બોલીને શું જાય સાઝે. ॥ ૧ ॥ બાગમાં આગ મુકી અપાર, મારો મહા મન મેલીને માર; ચુંથો ચામડીને હાડ ભંગ; એનું આખું રહે નહિ અંગ. ॥૨॥ કોઇ બાઝે ન આપ સંગ; વાળો રોસણ દીસને રંગ; એવું કહેતામાં કોપ્યા અશુર, રાતા તાતા થયા ભરપુર. ॥ ૩ ॥ ફેંકે ફાંસડા વાંસડા કહાડી મારે પાશાણ જંગલી ઝાડી; ગ્રહ્યા અભીમન્યુએ હથીઆર; લેઇ બાણુ દેવા માંડયો માર. ॥ ૪ ॥ તવ ગ્રકોદરનો તન, કરી ગરજના ગયો ગગન; જઇ વનમાં પાછો આવે; ઝાહાડ પહાડને તાડજ લાવે. ॥ ૫ ॥ નાખે અંત્રીક્ષથી ધરી સુર, ચેતી કુંવર કરે ચકચુર; કરે કકડા આવી અંગ વાગે; પણ બાણોથી પરવત ભાગે. ॥ ૬ ॥ ઝાડ તાડ કરે છે છેદન, પાછો પડતો નથી અલેમન; એમ લડતાં બે વડતાં શું કીધું; મંત્ર ભણી શંભુ બાણુ લીધું. ॥ ૭ ॥ ફરી પુંઢડી ફેકયું જ્યારે, સહસ્ર દહીત થયાલોપ ત્યારે; દેખી વનવાશી ક્રોધ ભરીયો, માયાવી નર નીચે ઉતરીયો. ॥ ૮ ॥ એણે પછાડયા શીશ વીસ વાર કર્યા અસુર વીસ હજાર. ટોળે ટોળાં ને ફાટલાં ડોળા ફેંકે ફરશીને ગોફણ ગોળા. ॥૯॥ ઢેપાં ઢેખાળાં ધારીને મારે, પાપી પ્રચંડ પોક પોકારે; દૈત્યને સોંપી ગયો ગગન; રહયો અંત્રીક્ષ હેડંબા તન. ॥ ૧૦ ॥ કરે ઊંચે રહી અતી જોર; ભલો હાથ આવ્યો છે ચોર; એમ કર્યા કરે બકોર; આગ મુકી એ હરામખોર. ॥ ૧૧ ॥ કરે કુંવરને ક્રૂર કષ્ટી, પડે પાસાણની મ્હાવ્રષ્ટી, ખરો ખેલાડુ બાળવે અંગ, તો યે ગાત્ર ઘણું થાયે ભંગ. ॥૧૨॥ ધ્રુજ્યા થર થર કુંવરના ચરણ, જાણ્યું નીસ્ચે આવ્યું આજ મરણ; નહી જીવીયે જીવડો જાશે; મ્હારૂ ગાત્ર રણમાં ચુંથાશે. ॥ ૧૩ ॥ નીસ્ચે મરવું તો રડવું શા માટે, બહુ બાણ છોડયા શુસવાટે; એક લાધુ બ્રોહ્માસ્તર શાણી, નાંખ્યું ગગન જાણીને ઘણું ॥૧૪॥ ભેકાયું ભીમ શુતને જઇ, પેઠું પુરણુ હૃદીયા મહી; તવ પ્રાણ બ્રહ્માંડે ચડીયો; નવ જોજન જઇ દુર પડીયો. ॥ ૧૫ ॥ રહિ નહી એને શુદ્ધ સાન, મકયો શ્રુમીવાંબધ બે બાન;

ભાન; પછી કુંવરે શું કામ કીધું, શીવ મંત્ર ભણી બાણ લીધું. ॥૧૬॥ નાંખ્યું બહુ બળથી કરી કોપ, થયા અસુર સઘળા લોપ; ઉભો એવે થઇ ઘડી ચાર, વળી મુરછા ભીમ કુંમાર. ॥ ૧૦ ॥ ઉઠયો રૂઠયો ભરાયો ટેક, કીધા અસુર હજાર એક; ચાલો શેવક સુંરપણું કરીયે, પ્રાણ શત્રુ તણો પરહરીયે. ॥૧૮॥ લેઈ ટોળુને આવ્યો બળીયો, દેખી દુશમન બહુ કળકળીયો; કરો બળ હોનારૂં હોય, ઝાહાડા પાહાડ ન મારશે કોય. ॥૧૯॥ મારો ઝપાટો જણાવો જોર, કરો ધુળે અંધારૂં ઘોર; નાંખો રેણું થશે અંધકાર, તેણે ગભરાવી દેવો કુંમાર ॥૨૦॥ વળણ ॥ ગભરાવો એ છોકરૂં, ઉછાળો ભુભાગ; નેત્ર ન સુજે એટલે, ફાવે મહારો લાગ.

કડવું ૧૭ રાગ જીવાઢી ધુમસ.

આજ્ઞા આપી એસુર જીવને, ખુંખાર્યા રાક્ષસ લોકજી; ઘણાક ગાજ્યા વડ્વા બાજ્યા; પાડતા પોકા પોકજી. ॥ ૧ ॥ જોર કરે કળકળે કારમા તે, મારોમારો મુખ ભાખેજી; ખોબે ખોબે ધુળ લેઇને, કુંવર ઉપર નાખેજી. ॥૨॥ લોચન મીચી નજર નીચી, રાખીને રેણું ઉછાળેજી; વાંકાં વળીને ઘાટજ વાળે, આડું અવળુ નવ ભાળેજી. ॥ ૩ ॥ ઠેકડા ભરતા હોકારા કરતા, જબરૂં જણાવે જોરજી; કાંકરા કુંકરી ઝીણી રજોટી, ઉડી થયું ઘમઘોરજી. ॥ ૪ ॥ ફરી ગરજના ગગનચડીયો, હેડંબાનો બાળજી; અંત્રીક્ષ રહીને ચરચા જોતા, વ્યાકુળ થઇ વિકરાળજી. ॥૫॥ અભીમન્યુ અકળાયો રૂંધાયો, ચરણ થરથર કરૂજેજી રજોટી ભરાઈ નાશીકામાં, નેત્ર વડે નવ સુજેજી. ॥૬॥ સ્વાસ લેવાય નહી સ્વાસ મુકાય નહી રાક્ષસરેણુ રોળેજી; રજતજ કાંકરી ઉડતી આવે, ઉભો ઉભો ચક્ષ ચોળેજી. ॥૭॥ વસ્ત્ર વપુ સહુ ધુળે ભરાણું, મુખ પ્રતીકા પુરાણીજી; વઢવાનું મેલ્યું વેગળુંને, પટકુળ ઓઢયું તાણીજી. ॥ ૮ ॥ તવ ખબર પડી ગટોરગછને, પુરણ ઉંચો ચડીયોજી, સમળી શમ ત્યાં ઝડપ મારી, આવીને રથમાં પડીયોજી. ॥૯॥ કુંવર ઉપર ક્રોધ કરીને, કીધો મુષ્ટી મારજી; ગાભરો કીધો ગટોરગછે, છીનવી લીધાં હથીઆરજી. ॥૧૦॥ અભીમન્યુને ફાળ પડીને, પટકુળ અંગથી કાહાડયુંજી, મરણું આદર્યું મન થકીને, હસ્ત થકી યુદ્ધ માંડયુંજી. ॥૧૧॥ બે બળિયા ત્યાં ગાજ્યા બ્હાજ્યા, બળથી બાથો બાથજી; કુસ્તાઇ લાગી સુસ્તાઇ ભાગી, જુએ અસુરનો સાથજી. ॥ ૧૨ ॥ લડતા ફનડતા રથેથી

પડીયો, પૃથ્વીપર પ્રચંડજી, માયાવી દાવ જોઇ ઘાત કરે છે, રાક્ષસે કીધું કુભંડજી ॥૧૩॥ ગટોરગછની પક્ષ કરીને, મારે કુંવરને મારજી. બીજાએ રથ બધો ભાગી નાંખ્યો,માર્યા ઘોડા ચારજી. ॥ ૧૪ ॥ બળી એ બળિયા બાઝયા કરે છે, એકએકને દે ઢીકજી; છાતીના બંધનો સંબંધ તુટે, કળચડી આવે હીકજી. ॥૧૫॥ કરણ પકડી નાશીકા ભાગે, દે છે ઢિંચણુની ઠેસજી; ધોલ થપડને ગડદા પાટુ, મારે ને ઝાલે કેસજી. ॥૧૬॥ કોણિએ કોણિ દે કુખ ચોંટી, લડાવે શીશે શીશજી; પડતા હેઠા થાય છે બેઠા, નાંખે ચીશેચીસજી. ॥૧૭॥ એવામાં માયાવી દાવ જોઇને, બેસી ગયો છે ધરણજી; મ્હા ક્રોધ ભરીયો અભીમન્યુનો, ચપશી ઝાલ્યો ચરણજી. ॥ ૧૮ ॥ ઉચ્ચકી ઉભો થયો છે શુત્રો.હિલોળી નાખ્યો હેઠોજી; પડયો ચતાપાટ તેની ફદેપર, ગટોરગછ ચડી બેઠોજી. ॥ ૧૯ ॥ કુંવર નીચે તરફડે છે, ક્રેશ માયાવી ધારેજી; અભીમન્યુના મુખમાં રેણું; ભરીને ગડદા મારેજી. ॥૨૦॥ દંત પીશીને, બહુ ચપશીને, ગળે દીધો નક્ષજી. નસો નાડી ત્યાં તણાઇ સુતની, ઉંચાં ચડીયાં, ચક્ષજી. ॥૨૧॥ મોડેથી નીકળ્યા ફીણુ ફીસોટા, કારમુ થયું કુભાન્ડજી; શુધ ગઇને સ્વાસ થયો બંધ, પ્રાણ ચડયો બ્રહ્માંડજી. ॥૨૨॥ અંતરયામી ત્રિશ્વના સ્વામી, જાણી હરીએ વાતજી; જાણ્યું ભાણેજો ભોમી પડયો, થશે એની દેહ ઘાતજી. ॥૨૩॥ જો એ મરશે તો ધાર્યું ફરશે, કરશે હરણ નહિ કોયજી; મારૂં બોલ્યું રેહેશે મ્હારાં મુખમાં, હળધારીનું કર્યું હોયજી. ॥૨૪॥ એવુંજ જાણી પુરૂષ પુરાણી, ચાતુર કેમ જાય ચુકીજી; ગટોરગછના ઘટમાં ગોવિંદે, દયાન દીનતા મુકીજી. ॥૨૫॥ તવ કોમળ રૂદે ગટોરગછનું, થઇ ગયું શુભ સારૂંજી;અરેરે જીવ નીકળી ગયો હવે એને શીદ મારૂજી. ॥ ૨૬ ॥ વળણુ ॥ એમ કહી ઉભો થયો, ચાલો દેતો બાગ;વદે વલ્લભ સહુ સંચર્યા, હોલવવાને આગ.

કડવું ૧૮ રાગ ચોપાઇ.

ચાલ્યા આગ હોલવવા અશુર, દોડયાદડબડ દોટેપુર; પણ વહતાં થઈ જે:વાર, ઘેર હેડંબા કીધો વીચાર ॥ ૧ ॥ પુત્ર પરવર્યો દુશમન પાસ થઇ વાર પડયો મન ત્રાસ; હજી આવ્યો નહિ સુત બળીયો,સામો શત્રૂ માથાનો મળીયો. ॥ ૨ ॥ રખે કુંવરને કાંઈ થાય; મ્હારૂં જીવતર છુટી જાય; માટે ઘાલું લડાઇમા લક્ષ, પરવરૂં હું પુત્રની પક્ષ. ॥ ૩ ॥

એવું ધારીને નીકળી નાર, આવી સોત્રણુ ધામની બ્હાર; હતી સુક્ષમ શામા અનુમ, એણે ધર્યું માયાવી રૂપ ॥ ૪ ॥ રણુ વઢવા જવાની રૂચી સાત તાડવા બની ઉંચી ત્રણુ તાડ લાંબા બેઉ ચરણુ, ચાર તાડ લાંબુ દેહ વરણુ ॥ ૫ ॥ શીશ ડુંગર સમ કેશ કેવા, લાંબા જાડા મ્હોટા વાંસ જેવા; નવગજ નાશીકા ઢીંગાળા, સ્વાસ સીર મ્હોટાં ખડનાળાં ॥ ૬ ॥ નગ્રદ્વાર સરીખું વદન, મ્હોટાં સરોવર સરખાં લોચન, બ્યામ દંતુવજ તોડે તેવા; બેઉ કરણુ સાગર નાભા જેવા ॥૭॥ એવો કારમો વેશ ધરીને,ચાલી પુત્રની પક્ષ કરીને: દોડી પુત્રની પક્ષે આવે, જાતાં લોહ તણા ચણા ચાવે ॥૮॥ દઈત ટોળું જીતી આવ્યું જેવે. દીઠી માતા ગટોરગછે તેવે; કીધો જનુની જાણી જુહાર; શીદ સધારો માતા આવાર ॥૯॥ તવ હેડંબા કહે એ બાળ, લાગી વાર મને પડી ફાળ; જાણ્યું કરી આવું શતરૂનું ભક્ષ, આવની હું તારી પક્ષ ॥ ૧૦ ॥ ભલે સામો મળ્યો તું કુમાર, બેટા કહે યુધના શમાચાર; હતો શતરૂ કેવડો કેવો. સુત કહે માતા મ્હારા જેવો ॥૧૧॥ પણુ ઘણો હતો બળવાન, કોઈ મોટા તણો સંતાન; બળવંત એ બાણાવળી માર્યો મુઓ છેતર્યો છળી ॥ ૧૨ ॥ કહે હેડંબા હરાવ્યો હોડે,બેટા કોણુ તે કુંવરની જોડે; બોલ્યો ગટોરગછ માત મ્હારી, નથી જોડ કોઈ નરનારી ॥ ૧૩ ॥ આવ્યો એકલો રથમાં બેસી, પડયો રૂજની રણુમાં પેશી આણ્યો કાળો મેં કારજ કીધું, એનું સબ રણુમાં રહેવા દીધું ॥૧૪॥ સુણો બોલી હેડંબા એમ,છે તેજોકર જોવાનો પ્રેમ; તેને જોવાને જાઉં છુ તન, તમે હાલવો આપણું વન ॥૧૫॥ આપી, આજ્ઞા સુતને જ્યારે, ચાલ્યા સરવ સુરા બાગ ત્યારે; કરે વહંની સમાવા ઉપાય, પણુ હેડંબા ચાલી જાય ॥ ૧૬ ॥ પડી શુભદ્રા મુરછામાંય; થઇ બેઠી વળી મુરછાય; આવી શુદ્ધી આવ્યું ભાન, ગયો રથ સૈત કયાં સંતાન ॥૧૭॥ વળણુ॥ કયાં ગયો સંતાન માહયરો, એમ કરે પોકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભાસે વન ભયંકાર.

કડવું ૧૯ રાગ કાફી.

બોલ્યા વઇશામ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; એતો પુત્રને પોકાર કરતી. ચન ચીશે આંસુડાં ભરતી, ॥ ॥ પુત્ર પુત્ર કહીને પોકારે, કોઇ ન બોલ્યું ગભરાઇ ત્યારે; અરેરે કેમ થયું એ બાળ, લાગી શોધવા વન વીકરાળ ॥૨॥ ચારે ફાંફાં અંધારે ફરતી, ત્રાહ ત્રાહ તે મુખ ઓ-

ચરતી;દીઠો રથરણમાં ભાગેલો-જડયો સોધતાં પુત્ર પડેલો ॥ ૩ ॥ જોયું સબ શુતનું જેવારે, બેઠી ગગળી ભુમીયા ત્યારે; હોશ કોશ ગયા એના ઉડી,હારા દુઃખ દરીયામાં બુડી. ॥ ૪ ॥ અરેરે દેવડા આવું થયું, મારૂં નીર્ધનનું ધન ગયું, ફુટયું કરમ મ્હારૂ કઠોરૂં, ખોઇ બેઠી એકનું એક છોરૂ. ॥ ૫ ॥ દેવ દહાડો થયો મ્હારો વાંકો, પડયું દુઃખ રહ્યો નહી આંકો, પુત્ર પુત્ર પોકારજ દીધો; શુત શુતેલો ઉછંગ લીધો. ॥૬॥ બોલો બોલો કહીને બોલાવે; મુખઝાલીને માત હલાવે, ઊચો કસ કરીને જોતી, ફાટે રૂદીયા તેવું રોતી. ॥ ૭ ॥ ચાલે લોચન આંશુ ચોધાર, કુટે શીશને છાતી અપાર; નવે ગ્રહો વાંકા થઈ પડીયા, કેમ કઠોરાં કર્મ નીવડીયાં. ॥૮॥ ગયું ઘરબાર ધનમાલ રાજ,ગયો ટેકતારોને લાજ, પડી પરઘેર પેટડું ભરતાં, તોહ્ય ફળ મળ્યાં અતી નરતાં. ॥ ૯ ॥ સ્વામી મુકીને વન પડીયો હુંતો; લાવી રણમાં મુકી શુતશુતો; એમ વલવલે અત્યું આહરે, રડે રણમાં રામા ઝીણે સ્વરે. ॥૧૦॥આવી હેડંબા જોવા સંતાન, તેણે રૂદન સાંભળ્યું કાન; અહો કોઇ કામા કરે રૂદન, મને કહ્યું તું મ્હારે તન. ॥૧૧॥નથી શુત સંગ્રકો નરનાર, ત્યારે આ કોણ કરે પોકાર; કોઇ છે અબળાની જાતી, રડે જેમ છળી જાય છાતી ॥૧૨॥ શુતસાથે શીસગાઇ એની, થાય સ્ત્રી માતકે થાય બેહેની; હાલ જોવાને જાઊં હું પાસ,નહી બોલે પછી પામી ત્રાસ. ॥૧૩॥માટે હાલ અહીં ઊભી રહેવું,એનું સગપણ સાંભળી લેવું; એવું જાણી શુક્ષમ દેહ ધરી, બેઠી તર્ણ ગુફા શુંદરી. ॥૧૪॥ દીધું ધ્યાન ત્યાં કાનજ માંડયા, શુણે છબીલી ઊતપાત છાંડયા; રડે શુભદ્રા શીશ કર ધરી,પાડું દેહ મ્હારો કાંક કરી. ॥૧૫॥ વલણ. ॥ એમ અતી આક્રંદ કરે, સુત ગ્રહિ બે હાથ; કહે વલ્લભ સંભારતી, સાસરીયાનો સાથ. ॥

કડવું ૨૦ મું ઓખાહરણમાં ગણપત બોલો હો. બાળા એ રાગ.

મારા લાડકવાયા તન; અભેમાન બોલોનેરે; તારી માતા હું કરૂં રૂદન,અભેમાન બોલોનેરે. ॥૧॥ જરા જુઓને આંખ ઉઘાડી, અભે. તેંતો રઝળાવી રણમાં માંડી. અભે. ॥૨॥ કીયા શત્રુએ કીધો આ કેર. અભે. હોયસંગ સગુતો લે વ્હેર. અભે ॥ ૩ ॥ બેટા જનમનો તું રોગી,

અભી; નથી વડીઆઇ કુન્તા ડોશી, અભે. ॥ ૪ ॥ સુણી હેડંબાને આવ્યાં આંસુ, અભે; કુન્તા નામે છે મ્હારાં સાસુ, અભે, ॥ ॥ ॥ બેટા તુજને નડયું મ્હારૂં કર્મ, અભે; નથી વડીલ કાકો તારો ધર્મ, અભી. ॥ ૬ ॥ હેડંબાને સગપણ ભાસ્યું ઠેઠ,અભી; રાજા ધર્મ તો મ્હારા જેઠ, અભી ॥૭॥ બેટા ન રહયો કુશળ એમ, અભી, નથી કાકો ભીડભંજન ભેમ, અી. ॥૮॥ સુણી ત્રાશ હેડંબા પામી, અભી; કહ્યા ભીમ તેતો મ્હારા સ્વામી, અભી ॥૯॥ બોલો બોલો બેટા અભીમુન, અભી; નથી તાત તારો અરજુન, અભી ॥૧૦॥ આવ્યો ઉમંગે આયુધ ખોશી,અભી; નથી કાકો તો શેહેદેવ જોશી, અભી ॥ ૧૧ ॥ હોય તો તે ફકાવે ધુળ, અભી; નથી નાનો કાકો નીકુળ, અભી ॥ ૧૨ ॥ હેડંબાએ સગાઈ સત્ય જાણું; અભી; આતો દેરાણી ને હું જેઠાણી, ખભી ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ એમ સગપણ સત્ય જાણીયું, તવ મન પ્રગટયો શોક; કહે વલ્લભ તે માનુની, મુકી મોટી પોક. ॥

કડવું ૨૧. રાગ સાખી.

પોકજ મુકી કામીની, આવીકુંવરનીપાસ; તે દેખી સુભદ્રા ધ્રુજી, પડીયો મનમાં ત્રાસ ॥૧॥ અરેરે આ અઘોર વનમાં,અબળા જાતે કેવી; ભુત પીચાસ કે ડાકેણ સાકેણ, વંતરી કે વનદેવી॥ ૨ ॥ ચુડેલ ઝાંપડી કે મેરડી છે, શીકોતરી કે પાણી એમ અતી મન તરંગ ઉઠયા. ગોરી ઘણી ગભરાણી ॥ ૩ ॥ એટલે આવિ બોલી હેડંબા; બાઇ તમે દેરાણી; હું ભીમશેનની ભામની છુ, તમ તણી જેઠાણી ॥ ૪ ॥ જરા ન બીશો જરા ન ડરસો, ધારણ રાખજોમન;આ સુતસાથે જુદ્ધ કર્યુંછે,ઘટોરગછ મુજતંન ॥ ૫ ॥ ભાઇ ભાઇએ લડયા અજાણે, નથી લડયું અન્ય કોય; એવું સાંભળી સુભદરાના,મનમાં ધારણ હોય ॥૬॥ પછી હેડંબાએપુત્ર લીધો, પોતાને ઉછંગ; હવે જીવીને શું કરૂં હું, પાડુ મારૂ અંગ ॥ ૭ ॥ પેહેલી ન જાણી મેંતો દેરાણી, કાણી કીધી કુખ; અરજુન દીયર ડાહયો મ્હારો, શું દેખાડીશ મુખ ॥૮॥ કાળી ટીલી મ્હારે કપાળ ચોટી, બેઠું લાંછન મ્હોટું; કેહેશે કે પીતરાઇ પણું જણાવ્યું, ખરેખરૂ થયું ખોટું ॥૯॥ એમ કરીને રડવા લાગી, પોક મુકે બે ભાન; ઘટોરગછ બાગ હોલવે છે, તેણે સાંભળ્યું કાન ॥ ૧૦ ॥ સાંભળો હેતો સાંભળો હેતો, માત મ્હારી પોકારે; સો વરા પેલો જીવતો થયો મ્હારી જનુ-

નીને મારે ॥ ૧૧ ॥ સું જુઓ છો જઇએ ઝપાટે સપાટ સુસોટ; એમ કહ્યું કે અસુર સરવે, હરબડ મુકી દોટ ॥૧૨॥ લગભગ આવ્યા દોડતા છે, લડતના મનસુબા, જનેતાને જ્યાં રૂદન કરેત્યાં ઘેરો ઘાલીને ઉભા ॥૧૩॥ સું છે સું છે પુત્રજ પુછે, કેમ આ તોકરૂં આવ્યું; હેડંબા કહે અણુસમજણના, ઉધમાતમાં ઘર ઘાલ્યું ॥ ૧૪ ॥ એકાએક સું વગર બોલે, આરંભ્યો સંગ્રામ; સામા સામી સું પુછયુ નહિ હોય, ઘરગામ બાપનું નામ॥ ૧૫॥ ગટોરગછ કહે મુજ માતા, તે વાત કયાં તું પુછે, હળીમળી સુત ઉછંગ લીધો, તે તણું કારણ સું છે ॥ ૧૬ ॥ સુતના વાયક સાંભળીને, વદીયાં આ વચન; મરણ પામ્યો બંધવતારો, અરજુનજીનો તન ॥૧૭॥ એવું સાંભળી પડયો ચરાડે અરેરે શ્રી રણછોડ; ત્રીલોકમા આવો ભાઇ ન મળે, ભાગી ગઇ મ્હારી જોડ ॥ ૧૮ ॥ અરેરે ભાઇ બેહક બેસાડયો, કહી ઢળી પડયો ધરણ; હવે જીવીને શું કરૂં હું, આણું મારૂ મરણ ॥ ૧૯ ॥ વલણ॥ મરણ આણું માહરૂં, જીવ્યામાં શો સાર; કહે વલ્લભ રૂવે ઘણો, ભીમ તણો કુમાર.

કડવું ૨૨ રાગ લલીતની છાયા.

અરર બંધવા; આમ શું કરયું; ધરણુ પોડતાં હીલના ડર્યું વીરરી શાળવા, રીશ શું ચડી; પ્રથમ આવીરે, વાતના જડી ॥ ૨૨ ॥ મરણશું પડયો, પુર્ણ પીડનો, સુરપણ ઘણો, ભાઇ ભીડનો ॥૩॥ ખબર હોતતો. આમ ના બને; એકલડો કર્યો, બધવા મને ॥ ૪ ॥ રઝળતો થયો, વિર તાહરો; અમુલ્ય ભાગીયો, ભુજ માહરો ॥૫॥ નજરથી તને, જોઇ ન શકું; વગર ઓથનો, કયાં જઇ ટકુ ॥૬॥ હથળ થઇ ગયો, તુજ દુખડે; ફરીશ તું વીના, રંક મુખડે ॥૭॥ બળ ન દાખુરે, સંગ કોઇને; દીવસ માહરા, કાઢું રોઇને ॥૮॥ મુખ દેખુરે, કયાંથી તું તણું; જન્મ માનતું, દુઃખ આ ક્ષણું ॥૯॥ વળણ ॥ એમ ગટોરગછ વલવલે; વાગ્યો પેહેલો ઘાવ વલ્લભ દુખે ડુબીયો, કીધો મરવા ભાવ.

કડવું ૨૩રાગ સવઇયા.

ગટોરગછે આદર્યુ મરણું, હેડંબા વદી વચન; શો માલ છે સુતએમ કર્યામાં ઓરે માહરા તન ॥૧॥ ભ્રાત તારો નથી મરણ પામ્યો, છે હજી બ્રહ્માંડે પ્રાણ; વ્રધોને પુન્યે જીવતો થાયે, નીશ્ચે છે નીરમાણ ॥૨॥ કલેશ મુકીને કુંવર મહારા, આપણા ધામમાં જાઓ; ચરણામ્રતી

અમર કુંપો છે, સાતમે માળથી લાવો ॥ ૩ ॥ સુણિ ગટોરગછ સંચરયો તે, આવ્યો પોતાને ધામ; કુંપો લાવ્યો વ્હેલો, આવ્યો પ્રભુ કરો વિરામ ॥૪॥ તેમાંથી અમ્મરહાથમાં લીધું, હેડંબા હેત આણી; બીજું લીધું ગટોરગછે, ત્રીજુ સુભદ્રા રાણી ॥ ૫ ॥ સુભદ્રા કહે આવજો આડે, ધરમ જેઠનું પુન્ય; મરણ પામેલો બેઠો થાજો; કુંવર અભેમન્ય ॥ ૬ ॥ ગટોરગછ કહે પરમેશ્વર, દુખડું મ્હારૂં સંભાળો; આડે આવજો સત્ય કુન્તાનું, બંધવ બેઠા થાજો ॥૭॥ હેડંબા કહે અરણ્યમાં હું ન્હાનેથી મોટી થઇ; ભીમ વીના અવરના સામું, જો મેં જોયું હોય નહિ ॥ ૮ ॥ પતીવ્રતા વ્રત પાળ્યું હોય તો, તે પુન્ય આવજો આડે; સુત પડેલો બેઠો થાજો, કહિ મુખમાં જળ પાડે ॥ ૯ ॥ ત્રણે મળી મુખમાં જળ મેલ્યું, પુન્ય તણું જે વાર; પ્રાણ બ્રહ્માડે ચડિ ગયેલો, ઉતરીયો તે વાર ॥૧૦॥ નસેનશોમા પ્રાણ પ્રસરીઓ,શુદ્ધી આવી તવ રૂઠયો; મારમારકરતોક્રોધ ભરેલો, અભિમન્યુ ત્યાં ઉઠયો ॥૧૧॥ કયાં ગયો શત્રૂ કયાં ગયો શત્રૂ, હળહળ વ્યાપી રીસ, ગટોરગછે અભિમન્યુના, ચરણોમાં ધર્યું શીશ, ॥૧૨॥ સુભદ્રા કહે કુંવર મ્હારા, કોને શત્રૂ દમે છે; શો સગો થાય તાહયરો જો, ચરણ કોણ નમે છે ॥ ૧૩ ॥ ધરમાંને ધરમાં વઢી મુઆ, નથી દુસમનદાઇ; ભીમ કાકાનો સુત ગટોરગછ, વડીલ તારો ભાઇ॥૧૪॥ તે સુણતામાં અતી હેત આવ્યું, મુમત મોઝા વળીયા ઉઠાડયો ભાઇ ભુજ ઝાલી; અન્યોઅન્યબેમળીયા ॥૧૫॥ આંગળી ઝાલી નીકળ્યા ચાલી. ધામ ભણી સુખ જાણી; ને બેઉ પુંઠે હાથ ગ્રહીને, જાય જેઠાણીદેરાણી જેઠાણીને બે બધું, પાન સોપારી લીધાં ॥૧૭॥ સામા સામી બેશી હીંદોળા ખાટયોઃ તેમાં કર્યાં આસન; એક બાજુ શુભદ્રા બીરાજી; સાથે અભેમાન તન ॥૧૮॥ એક હીંદાળે બેઠી હેડંબા, સુત પોતાનો સાથ; તે બેઉ લાગ્યાં પુછવા, શુભદ્રાને સરવ વાત ॥૧૯॥ હેડંબા કહે ઓરે દેરાણી, શું કરે છે સહુ ઘેર;પાંડવ અહીંથી પરવર્યા તે,પછી થઇશીપેર ॥૨૦॥ સુભદ્રા કહે સુણો જેઠાણી, કહું પહેલી વાત; તમારે ધામેથી ફરતા ફરતા, ગયા જે ભ્રાત ॥ ૨૧ ॥ પંચાળ દેશમાં પંચાળી નારી, પરણ્યા પાંચે વીર; ઘેર જઇને રાજ્ય લીધુ; ધર્મ ધોરીધર ધીર ॥૨૨॥ પછી નર દીયર તમારા આવ્યા એ દ્વારામતી. હરણકીધું માહરૂ ને, લગ્ન થયું ફરથી ॥૨૩॥ જન્મ થયો અભીમન્યુનો કહેવાઇ લીલા

લ્હેર; પાંડુ રાજાને સદગતી દેવા, યજ્ઞ કર્યો આપ ઘેર ॥ ૨૪ ॥ અકારી
કર્યો કૌરવ સાથે, કહેવાયા વિસ્વમાં દીવા; તે યજ્ઞમાં અભિમન્યુનો બ·
ળદેવ કીધો વિવા ॥ ૩૫ ॥ તે પછી વાંકા દહાડા આવ્યા કઊરવે કપટ
કીધું; દુત રમાડી પાંડવ કેરૂં, રાજ્યાસન લઇલીધું ॥૨૬॥ દ્રૂપતી સ·
તી દુતમાં હાર્યા, કઊરવ કુમતિ કહાવ્યા; નગ્ન નચાવવા મારદેતા,પં·
ચાળી સભામાં લાવ્યા ॥૨૭॥ સો વિર મળિને ચીરતાણ્યાં, સતી સાથે
બળ દાખી; અનેક ચીર પ્રભુએ પુર્યા, દ્રૂપદીની લાજ રાખી ॥ ૨૮ ॥
તે થયા પછી વ્રતી ધરી તે પાછી સોંપી નાર; પાંચે ભાઇને પ્રેમદા તે,
વન વહયાં વર્ષ બાર ॥૨૯॥હું અભિમન્યુને કુંતાજી રહયાં વિદુરનેઘેર
ગરીબ અવસ્થા આપણી આવી; તે જાણી સરવે પેર ॥ ૩૦ ॥ ની
રધન થયાં ને રાજ્ય ગયાં, તે સમજ્યા સહુ લોક;બળદેવે જાણ્યુ ન વી
તે લ્હાવો, માટે વિવાહ કર્યો ફોક ॥૩૧॥ ફોક કર્યાની ફીકર નહોતી,
નહોતું તેવાતે લ્હેર; પણ તે વિવાહ ભાગીને કર્યો,દુર્યોધનને ઘેર ॥૩૧॥
તેથી મને મહા કલેશ થયો, તે કુંવરે પુછી વાત; મેં દીકરી દીકરી
કહી દુભ્યો મારી છાતીમાં લાત ॥૩૩॥ તેથી અભિમન્યુને રીસ આવી
કળકળિ બોલ્યો આપ; એણે કહ્યુ એ કન્યા ન વરૂ તો બ્રહ્મહત્યાનું
પાપ ॥૩૪॥એમ કહિને તઇયાર થયો એ, વાર્યું નકીધું લગાર; કૌરવના
ભયથી રાત્રિએ, નીકળ્યા ધામની બ્હાર ॥ ૩૫ ॥ મેં જાણ્યું જે કુંવર
સાથે, પીહેરીયે હું જાઉં; મ્હારા બે બંધુને કરગરીને એ કન્યા પરણા
વું ॥૩૬॥ એમ જાણી હું જોડે આવી, દારૂણ દુઃખમાં ડુલ્યાં; પંથતણી
યાદ રહી નહિને, દ્વારીકાં મારગ ભુલ્યાં ॥૩૭॥ વનને વિશે વીપત વે·
ળા, આવી પોહોચ્યાં હાંઈ; અજાણે અજાણુ લઢાઇ લઢયા નીશા સમે
બે ભાઇ ॥૩૮॥ ઓરે ઘટોત્કચ દીકરા મારા, ભાઇને બહુ સમજાવો
હઠ મુકી દે એ કન્યાની ઘેર પાછો મોકલાવો ॥ ૩૯ ॥ ॥કલેશની કન્યા
ન જોઇએ આપણે; ઘણીક મળશે તન; કાકીનાં તેવાં વેણ શુણી વદે,
ઘટોત્કચ વચન ॥૪૦॥ આ કાકી ભાઇને પાછા મોકલું લાજે માહારા
બાપ; એ કન્યા એને ના પરણાવું, તો બ્રહ્મહત્યાનુ પાપ ॥ ૪૧ ॥
શુભદરા કહે જુઓ હેડંબા, આશો તમારો ધારો તમ સુત ટંટાનો તંત
લે છે તમે, પાસે છો કેમ ના વારો ॥૪૨॥ હેડંબા કહે ટેક ગ્રહે છે,તેમાં
તે હું શું વારૂં, મરવું ન ડરવું પાછા ન ફરવું, કામ એ ક્ષત્રીનું
સારૂ ॥૪૩॥ ધારે તે કરે કુંવર મહારો, હુંપણ પક્ષે ધાઉં; દ્વારીકાંમીરા

જો પુત્રને મારે, તો દ્વારીકાં ગળી જાઉં. ॥ ૪૪ ॥ સુભદ્રા સુણી વીસ્મય પામી, સુરતથીછિ સંવાંધ; માતનું જોર તેનો દીકરો કરે ધાર્યું તેમાંથી નવાંધ ॥૪૫॥ પછી હેડંબાનો પુત્ર પુછેછે, કાશી ક્યારે લગ્ન થાશે; જાન લેઇને કઉરવ જોધા, દ્વારીકા ક્યારે જાશે ॥૪૬॥ સુભદ્રા કહે કાલેસંવારે, નીકળશે એની જાન; ગટોરગછ કહે પરમ દહાડે, અમે થશું સાવધાન ॥ ૪૭ ॥ વળણ ॥ એમ કહીને એ રહયા આગળ કહુ મહીમાય; કહે વલ્લભ કઉરવ ગ્રહે, વીવાહ સામગરી થાય, ॥

કડવું ૨૪ રાગ ચોરાગી ચોપાઈ.

વધા વઇશંમપાયે વચન, તું તો સાંભળજે રાજન; હવે હસ્તીનાપુર શું થાય, કરે ત્યારિ દુરયોધનરાય ॥ ૧ ॥ લીધી સેન્યા ક્ષોણી અગીયાર, કીધા વર રાજાને ત્યાર સાથે સર્વ કુટુંબ પરીવાર, લીધા ભીશ્મ દ્રોણને કૃપાચાર ॥ ૨ ॥ ચોથા અસ્વસ્થામા પણ સંગ, ભલો કીધો ત્યાં જાનનો રંગ; કર્યા સાબેલા સોભીતા સારા, પેહેરી પટકુળ નીકળી દારા ॥૩॥ વાગે દુન્ડભીડંકા અપાર, થાય ભેર ભુંગળે હકાર; વાગે મોરલી મોવર સરણાઇ; તાસાં ઢોલ પરધમ વાગે માંહી ॥૪॥વાગે છતરીસ વાજાં તે સાથે, કહાડયો વરઘોડો ભુનાથે; વરને સજ્યાં સણગાર, જામા પટકા ચીરા હીરા હાર ॥૫॥ કાને કુંડળ લીલમ લળકે, બાંધ્યા બાજુબંધ રત્ન ચળકે;કેડે કામનીયો ગાણુ ગાય,ભાણુમતી દીપક કરમાય ॥૬॥ ચાલ્યાં સુભ સોભાયે સોહાગ; થયા સુકન આડા વહાનાગ; પુછે પાપી આ સુકન કેવા, કહે મામો કૃતે થાય તેવા ॥ ૭ ॥ પછી ચાલ્યાસરવ સુખભેર,નરનારી બાળકભલીપેર;એણે ઘણીશોભાવી છે જાન, મનમાં મ્હોટાઇ અભીમાન ॥૮॥ થયા લગભગ દવારકાંમતી ત્યારે બોલ્યો છત્રપતી; મામા સેન્યના જોદ્ધાછેજેહ, આપો આભુશણ શોભે તેહ ॥ ૯॥ જોઇ જોઇ જાદવ વીરમે થાય, જોઇ બળદેવ બહુ હરખાય; જોઈ જાણે હેતું વીશ્વપતી,આવો વેવાઇ મને મળ્યો નથી ॥૧૦॥ ગાજ્યો ગોરીયો ગીત ભાત ભાત, જઇએ તેવા થઇએ પ્રખ્યાત; હેવી આગના દીધી ભુપાળ, કહ્યા પ્રમાણે કર્યું તતકાળ ॥૧૧॥ આવ્યા દ્વારીકાને ઝાંપે જ્યારે, દીધા દુન્ડભી ડંકા ત્યારે;જેના ઉંટ ઉપર ધોંસાવાગે રસ્તે આવી માગણ લોક માગે ॥ ૧૨॥ ઘણા બંધીજનો આવી જાચે, ચાલતે રથ અપછરા નાચે, રસ્તે જાતા થાયે થેઇકાર, ઝુલે ઉંટ હાથીને

તોખાર. ॥૧૩॥ ઘણા રથ સુખપાલ ને મેના, બોલે છડીદાર જસ ઘણા એના; લે છે પુરણ વિવાનો લ્હાવ, રસ્તે થયા અતર છંટકાવ. ॥૧૪॥ આવી દ્વારકાંને ઝાંપે જાન, સામા આવ્યા બળદેવ ભગવાન; આવ્યા જાદવ છપન કોટી. અહો જાન આવી ઘણી મ્હોટી. ॥૧૫॥ એવા વીખાણ થાય અપાર, દેખી ગાય કૌરવની નાર. ॥ વળણ ॥ ગીતાં ગાતી કામની, નહી મનમાં કાંઇ શોક; વરરાજાને નીરખે આવી ગામનું લોક.

કડવું ૨૫ મું ઝરમરીયા ઝાલા એ રાગ.

બંકા રાજાનાડંકા વાગીયા, જાદવરાય જાગો;આવી કૌરવ કેરી જાનરે, જાદવરાય જાગો.છત્રપતી હૈ પધારાયા, જાદવરાય જાગો,જાગો બળદેવ ભગવાનરે. જા. ॥૧॥ ભવિસ ભલુ તમારૂ, જા. કયાંથી જાનેયા તમ ઘેરરે. જા, કે આવ્યા નેકઇ પાછાગયા, જા. પણ તમપર થઇ મ્હેરરે જા. ॥ ૨ ॥ ભુપતી નરપતી નામના, જા. મલપતા દુરીયોધનરે; જા. શેન્યા સકળ સોહામણી જા. કરશે એ નગરી પાવનરે. જા. ॥૩॥ આવ્યા હલમલતા હાથીયો જા.રથમેનાને સુખેપાલરે. જા, આવ્યા છે ઘોડલા ખુંખારતા. જા. વાગે મરદંગ ઢોલ તાલરે. જા. ॥ ૪ ॥ ગોકુળ ગામના રેહેવાશીયો, જા. ઘણા દાહાડા ચારી ગાયરે, જા. હમે વેવિશાળમાનીયું, જા. હવે આવ્યા જ્ઞાતી માંહ્યરે. જા. ॥૫॥ નહીં તો કો ક્ષત્રી કેહેતું નતું. જા. સહુ કહેતું હતું ભરવાડરે. જા. હમે મળ્યા તો દહાડા વળ્યા, જા. વેવઇનો માની લેજો પાડરે. જા. ॥૬॥ ગાય જાદવ કેરી કામની, ફુલાશો મેલો. નથી અજાણ્યું તમકુળરે, ફુલાશો મેલો; થોડાં ફુલીને થાવો ફાળકો. ફુ. વિચારો વેવાણો મુળર. ફુ. ॥ ૭ ॥ બોલો વિચારી ઢાંમર જાતનાં, ફુ. સંતનુની મછગંધા નારરે. ફુ. તે બાઈ માંછીની દીકરી. ફુ. તેણે હતું ઘર નાત બારરે. ફુ. ॥ ૮ ॥ ગાંધારી વેવણ વડીલ છે. ફુ. તેને જે પુછી જુઓ વાતરે. ફુ. માહાદેવજીનો નંદીયો ફુ. તે પરણિ ગયો તેનિ સાથરે. ફુ. ॥૯॥ આજ કાલ વધી પડયા વિશ્વમાં, ફુ. પેહેલાનો કયાં કહીએ અંન્યાય, ફુ. તમને લેવા ક્ષત્રીની નાતમાં; ફુ. હમે આ હિજીયે કંન્યાયરે. ફુ. ॥૧૦॥ ચંદ્ર સરિખી અમ છોકરી, ફુ. વરરાજા ભુતડાંનો ભાઇરે, ફુ. ડાહી ડમરી દીકરી દીજીયે, ફુ. બુધી નથી વરમાં કાંઇરે. ફુ. ॥૧૧॥ વાયશ સંગ હંશ બાંધીયે, ફુ. જેવા મરકટને

મોતી હારરે, પુ, ભોળવાયા બળદેવ દે છે દીકરી. પુ. કેહેવરાવશા નહીં બેહુ વારરે. વારરે- પુ,॥૧૨॥ વલણ॥ એવી રીતે વેવણો; આનંદના ગીત ગાય; કહે વલ્લભ સહુ લોક ત્યાં, વરને જેવા જાય.

કડવું ૧૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વરરાજાને જોઇ જોઇ લોકો, મરડે પોતાનાં મુખ; બળદેવે બીહામણો વર સોધ્યો જોઇ પૈસાનું સુખ ॥૧॥ ચંદ્ર સરીખો સુત પારથનો, અભિમન્યુ જેનું નામ; કન્યા લાયક એ વર હતો, રૂપે રૂપનો ધામ. ॥૨॥ બળદેવજીએ આ વર લેવા, શું જાઇ કીધું પ્રયત્ન; કાગડાની કોટમા બાંધે છે, સુરેખા સરખુ રત્ન ॥૩॥ એમ છાના વાતો કરે છે. ટોળેટોળાં વળી ત્યાંય; બળદેવજી જાન તેડીને લાવ્યા. દ્વારકાં કેરી માંય ॥૪॥ સામાસામી બે મુકામ આપ્યા, જુજવા નરને નારી; આસના વાસના ઘણી કરીને, હળધર ગયા ઉતારી ॥૫॥ એવે આણંદે દીવસ ગયો ॥૬॥ અભેમન્યુને આપે ઉઠાડયો, વીર હું દ્વારીકાં જાવું; અરજુન સુત કહે મમ વીરા હું પણ સાથે આવું ॥ ૭ ॥ ગટોરગછ કહે મમ બંધુ, બેઠા ભજો શાવ શીવ, હું એકલો જાવું શુભદ્રા કાકીનો ઘણો છે અધીરો જીવ ॥૮॥ સુણી સુભદરા એમ બોલી, બેટા એ બોલે તું ઠાલો; જેવો મ્હારો ગોગો મને તેવો. તારી માને તું વ્હાલો ॥ ૯ ॥ ભત્રીજા તેં એકલે શાં રણ ભોગવ્યાં તે બતાવો; દીકરા હું આગના આપું છું. હળીમળી બેઉ જાવો ॥ ૧૦ ॥ ગટોરગછ કહે ખુશી તમારી, ઉઠો વીરા થાવો ત્યાર; અભીમન્યુએ વસ્ત્ર પેહેર્યાં, હાથ લીધાં હથીયાર ॥ ૧૧॥ત્યાર થઇને કુંવર બોલ્યો ઓરે ગટોરગછ ભાઇ; મ્હારે ઘેર છે સાહેબી જાજી, તેવી નથી જોઇ કાંઇ ॥૧૨॥રીદ્ધી સીદ્ધી નવનીધી તમારે; દ્રવ્યેહારે સુરપતી; પણ મને એક ખામી લાગે છે, વાહન કેમ કાંઇ નથી ॥૧૩॥ ન મળે ઉંટ કે ન મળે હાથી, ન મળે એક તોખાર; ચરણે ચાલીને દ્વારીકાં જાસું કેવે પ્રકાર ॥ ૧૪ ॥ ગટોરગછ કહે વીરા મ્હારા, જે કહો તે છે ત્યાર; એમ કહીને દહીત માયાવી, બોલાવ્યા તે વાર ॥૧૫ ચાર દહીતનો રથ બનાવ્યો, ચારને કીધા ઘોડા; ચાર દહીતનાં પીન્ડાં બનાવ્યા, ચારના ચાર અછોડા ॥૧૬॥ અભીમન્યુ જોઇ આનંદ પામ્યો, આ ગુણ કેમ કળાય; વીરના વખાણ કરતો આવી, બીરાજ્યો રથમાંય ॥૧૭॥ ચાબુક ઝાલી હાંકવા બેઠો, ભીમ તુ-

ણે કુંવાર; બંને માતાની આગના લીધી, હંકારીયા તોખાર ॥૧૮॥ રથ ચલાયો પવન વેગે. દ્વારીકાં લગભગ થાય; એક જોજન ગામ આઘુ રહ્યું કે, બોલ્યો અભેમાન ત્યાંય ॥૧૯॥ એ ભાઇ રથ રાખો હાંઇ ઉભો, રહ્યો અશોક બાગ; તેમાં છે ભોંયરૂ ઉતરવાનું, જાણે નહી કોઇ કાગે ॥૨૦॥ ગામમાં ગયાનું કામ નહી, લેવી છે પરાઇ છોરી; નથી આવ્યા કરવા શાહુકારિ, છે કરવાની ચોરી ॥૨૧॥ એવું સાંભળીને રથ રાખ્યો, ઉતરીયા બે વિર; માયાવીયે રથ લોપ કીધો, બાગે ગયા રણધીર ॥ ૨૨॥ સોહામણા શોભા બાગ તણી છે, લીલાશ ભરિ અપાર; શીતળ વાયુ વાય ઘણેરો, ત્યાં વ્રક્ષ અઢારે ભાર ॥ ૨૩ ॥ વચમાં સરોવર સુંદીર શોભે, હંસ રહે તે કીનાર; કમળ પોયણા ખુબ ખીલેલાં ભમર ભમે વારોવાર ॥૨૪॥ બપૈયા બાગમાં બોલ્યા કરેછે, કોયલ કરે ઓકોર; પોપટ ઝીંણી ડાળીયે હીંચે, ટહુકા કરે છે મોર ॥ ૨૫ ॥ શબ્દ પાડી પાડી મેના બોલે, બોલી છે લાલી રંગ; ચકલી ચકચક ચકોર બોલે, કહુઆ છે સ્વેત અંગ ॥ ૨૬ ॥ તેતરના ટહુકા થાય મીઠા, હાદુર પક્ષી અનેક; અનંત પક્ષી બાગમાં બોલે, કહેતાં ન આવે છેક ॥ ૨૭ ॥ લટરો લીલી તરૂવર કેરી, ઘણીક લાંબી વધેલી; ગુલબાસ ગુલછડી ગુલસબ્બો, ચંપોને ચંબેલી ॥૨૮॥ મોગેરો મલીઆગરી ને મરેઠી, સુર્યવંશી ફુલ મોહોટા; કરેણા કરેણીને ગુલબાસો, ગુલહાવડી ગલગોટા ॥૨૯॥ ખડચંપો ચંપાવતી ચમરી, અમ્બર ફુલ સુવાહી; રેવતી કેતકીને જાઇ જુઇ; બોરસલી બારમાસી ॥૩૦॥ હારસંગોને અગથીયો છે કુનસવંસી ફુલ; જાયફળ જાવંત્રી તમાલ પત્ર, તજ ઘણી અમુલ ॥ ॥૩૧॥ સફરજને શીફળ ફોફળ, શીકોરાં સેતુર; શેફટો શીમળો શીતાફળી છે, લીલાં મરી મહા મધુર ॥૩૨॥ રામફળ જામફળ ઝાડ જાંબુનાં, બપૈયાને બદામ; કનસ ફનસ પપનસ લીંબુ, દાડમડી જામ ॥ ૩૩ ॥ અખોડ અંજીર અનેનસ કાજુ, કમરખ કેળને ડમરા; કલમી આંબા બોરડી નારંગ, તે પર ભમે ભમરા ॥૩૪॥ દ્રાખ ચોરૂ ચારોળી ને પસ્તા, ફાલેસાં ખારેક મ્હોટી; પીપર લવિંગ અકલગરો એલચીની લંબ સોટી ॥ ૩૫॥ અગરચંદન સુખડ જાસુદ, લજ્યાળું શંકોચેલી, આશાળ વળયારી પાડો પાંદડી, હેરામણી શામ વેલી ॥ ૩૩ ॥ સમુદ્ર સોસ ને નાગર વેલ્યો, પંકજ ધરણ ઢળીયો; પોપટ વેલી ચાંદવેલી તે, વ્રક્ષમાં વાંટી વળીયો ॥ ૩૭ ॥ વળણ એવો બાગમાં આવીયા, હરખ્યા જોઇ નરેશ; પછી દીઠું ભોંયરૂં, તેમા કર્યો પ્રવેશ.

કડવું ૨૭ મું ।। રાગ સામેરી. ।।

ઉતરીયાબેભાઇ ભોંયરામાં,ભોયરૂભારેવિશાળ;ગટોરગછે તેમાં કરી માયા, દહીત કીધા તતકાળ ॥ ૧ ॥ બે દૈતની બે ખુરશી કીધી, બેઠા ભાઇ શ્વાસ વળ્યો; હેડંબા સુતે ચાર દહીતનો, ઢોલીયો કરીને ઢળ્યો ॥૨॥ ચાર દહીતનાં પાત્ર બનાવ્યાં, લોટા લોટીને થાળા; ચાર દહીત માનુશ બનાવ્યા, ચાકરી કરવા વાળા. ॥ ૩ ॥ અભીમન્યુ જોઇ વીસ્મય પામ્યો, ભાઇ પ્રત્યે ઓચરીયો; સામાન ઘર ખટલો જોઇએ તે, ભલો માંથામાં ભરીયો. ॥ ૪ ॥ એમ અતી મન આનંદ પામી, બેઠા છે બેઉ ભ્રાત; દ્વારિકાંધીશનું નથી અજાણ્યું આવ્યાની જાણી વાત. ॥ ૫ ॥ અંતરધ્યાન થઇ હરી આવ્યા, ભાણેજ શું ભાવ ભરીયા; આવ્યો છું મળવા કેહેતા કેહેતા, ભોયરામાં ઉતરિયા. ॥૬॥ ગટોરગછ કહે કોણ છે એ, તવ બોલ્યો અભેમાન; આવવા દો મારા નાહાના મામા, નામ એનું ભગવાન. ॥૭॥ વિહીવાફેકમાં એ નથી રાજી, વાત જાણું છું તમામ; કન્યા દેવી ધારી દુશમનને, મોહોટા મામાનું કામ. ॥ ૮ ॥ એમ કહીને બેશી રહ્યા બે, ભાણેજને દલ દુખ, મામા આવ્યા કે અભીમન્યું,મરડી બેઠો મુખ. ॥૯॥ પ્રભુ કહે કેમ આડુ જુએ છે, શો મુજથી થયો શોક; કશુર છે બધિ હળધારિની, તેણે વિવા કર્યો ફેક. ॥ ૧૦ ॥ સુર્યની સાખ્યે સત્ય વદુછું, ચોખ્ખે અંતસકરણ; શુખ રૂપે એ ભાઇ મળીને, કરો કન્યાનું હરણ. ॥૧૧॥ જેવું ધુમાય તેવું ધુમો, સલામાં છું ગોપાળ; છેવટ સુધી સાહ્યતા મ્હારી, વાંકો ન થાયે વાળ. ॥ ૧૨ ॥ અભેમન્યુ કહે વારૂ મામા, તમે ધારી રૂડી પેર;દારૂણ દુખનો દહાડો આવ્યો, રહ્યાં પરાયે ઘેર. ॥૧૩॥ મુજ બાપ કાકા વન સધાર્યા, નાંખી દેહને નેટ; વિદુરને ઘેર પુત્રને માતા, પોશીયે પાપી પેટ. ॥૧૪॥ બેહેન તમારી શુભદ્રાજી, હું તમારો ભાણેજ; પરઘેર વેઠ કરી પેટ ભરીયે, લાન્છન તમને તેજ. ॥૧૫॥ ભાંણેજ ભગની નવ્ય તેડાવ્યાં, સગાઇ સુંપડી છેટી; જગતની લાજ તમોને ન આવી, સું ગયું ખાવા ખુટી. ॥૧૬॥ કૃષ્ણ કહે તું સુણ ભાણેજા, કહું વિશ્વનો મહિમાય; દીવસો વાંકા આવે ત્યારે કોઇ સેગુ નવ થાય. ॥૧૭॥ ચઢતો દીવસ હોય તે વારે, રહે વશ મરદ મેહેરી; આયફત આવે એટલે ભાઇ, થાય વ્હાલું પણ વેહેરી. ॥ ૧૮ ॥ સમજીને શું મારે છે મેહેણાં; વળી આ વેળા વળશે; ધાર્યું કરો હાઇ કામ તમારૂં, જરૂર કન્યા મળશે. ॥ ૧૦ ॥ ગટોરગછ સાંભળી થયો ખુશી,

બોલ્યા પ્રાણજીવન; ઓ ભીમ સુત તમારી પાસે હું માગું છું વચન. ॥૨૦॥ માયાવી કહે માગો મહારાજા, બોલ્યા અસરણા સરણ; સોળ સહસ્ર મ્હેલ માહારામાં, તમે ન મુકો ચરણ. ॥૨૧॥ અભીમન્યુને મામા દુખ લાગ્યું, મામા એવું કહો કેમ; મ્હારા ભાઇને કેવો જાણ્યો, શું પડયો મનમાં વેમ. ॥૨૨॥ પ્રભુ કહે કાંઇ વેમ નથી ભૈ, ભલે બધે સ્થળ ફરે; પણ તારો વિર છે મસ્કરો, જ્યાં જાય ત્યાં હાંસી કરે. ॥ ૨૩ ॥ ગટોરગછ કહે વિરા માહારા, હરી કરિ ખરી વાત;તેમાં તું દુખ લાવ્ય ન મનમાં, સમજાવ્યો એમ ભ્રાત. ॥૨૪॥ ગટોરગછે ગોવીંદજીને, વેણુ દીધું ત્રત કાળ; જાવો તમારે ધામ ન આવું, પછી ગયા ગોપાળ. ॥૨૫॥ ગટોરગછ કહે મમ વિરા, હવે હું દ્વારિકાં જાવું; કૌરવ કુળનો હું છું અજાણ્યો ત્યાં જઇ ઓળખી આવું. ॥૨૬॥ એમ કહીને ભોંયરામાંથી, નીકળી ચાલ્યો બ્હાર; નગ્રને દ્વારે આવીને ઉભો, ભીમતણો કુમાર. ॥૨૭॥ હેવે દીઠો એક જાદવ જતો, ગટોરગછે બોલાવ્યો; કહો ભાઇ કોણ લોક તમે છો, પુછવાનો પ્રેમ આવ્યો. ॥૨૮॥ જાદવ કહે જદુપતિના, હમો જાદવ જાતે; ગટોરગછ કેહે પધારો. કામ નથી લાંબી વાતે. ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને વિદાય કીધો, માયાવિ જે ભુપ; આકૃતી જોઇ જાદવનીને, તેવું ધરિયું રૂપ. ॥૩૦॥ જાદવ જેવો જોધબનીને, નગ્રને વીશે પળીયો; બજારમાં બીજો જાદવ દીઠો, તેને જઇને મળિયો. ॥ ૩૧ ॥ ગટોરગછ કહે કેમ ભાઇ, વેવાઇ આવ્યા કયારે; હું નથી જાણતો વાત આવ્યાની, જાદવ બોલ્યો ત્યારે. ॥ ૩૨ ॥ ગૈ કાલની જાન આવેલી છે, જાની વાસે જોવા જાવો; ગટોરગછ કહે ચાલો સાથે, મને સઉ ઓળખાવો. ॥૩૩॥ જાદવ કહે શું નવ ઓળખે, દુરિયોધન ભુપતિ; હેડંબા સુત કહે ઓળખાવો, ઓળખતો હું નથી ॥ ૩૪ ॥ એમ કહી જોડે જાદવ લીધો, આવ્યા જાની વાસે; જદુ કહે જો ગાદીયે રાજા, શકુનીમામા પાસે. ॥ ૩૫ ॥ જેદ્રથ ભગદત ભુરિશ્રવા, કરણ સુતરમાય; આ દ્રોણ આ ગોરને આ અમ્બર, આ વ્રધ ભીશ્મ પીતાય. ॥ ૩૬ ॥ એમ રહુ જોદ્ધા ઓળખાવ્યા, ઓળખી નીકળ્યો બ્હાર; ભીમ સુને જાણ્યું, ઓળખી લો, કૌરવ કેરી નાર ॥૩૭॥ એવામાં એક જાદવ કેરી, કામની દીઠી ભુપ; માયાવીએ માયા કરીને, તેવું લીધું સ્વરૂપ. ॥૩૮॥ જાદવની બાજી જુવંતીને, મળ્યો હેડંબા તંન;સાંભળ સુજની જાન આવી છે, છે તે જોવાનું મન. ॥૩૯॥ ચાલ તું સાથે સૈયર મ્હારિ, સમજા

વી લેઇ જાય. નારીયોને જનીવાસે આવ્યો, જોવા લાગ્યો શોભાય. ॥ ૪૦ ॥ જાદવની નારીએ ઓળખાવી, ભાણુમતી જે રાણી; તેનિ સાથે ઓળખાવી દીધી, રાણી તણી દેરાણી. ॥ ૪૧ ॥ ઓળખાવિ શકુનીની નારી, ગુસ્સે ભરાયો મનમાં, વેહેર વેહેર લેઉં તોજ ખરો, એમજ તાક્યું તનમાં. ॥૪૨॥ ત્યાંથી નીકળ્યો ભાણુમતીની, મુખ્ય દાસી દીઠી ભુપ; જદુની નારીથી જુદી પડીને, ધરવું દાશીનું રૂપ ॥ ૪૩ ॥ પછી ગયો બળદેવને ધામે, જોવાને સર્વે તપાસી; તવ રેવંતીએ એમ જાણ્યું, આવી રાણીની દાસી. ॥ ૪૪ ॥ એવું સમજી આદિકાર દીધો, આવ્યા શું સંદેહ ખોવા; ગટોરગછ કહે રાણીયે મોકલી, સુરેખા કન્યા જોવા. ॥૪૫॥ કન્યા દેખાડી રેવંતીયે, રૂપે શશી હોય તેવી; ગટોરગછે મન વિચાર્યું, ભાભી તો ભાઇ જેવી. ॥ ૪૬ ॥ બીજા સહુને ઓળખી ચાલ્યો, હેડ બાનો તન; મીઠાઇ મેવા લાવ્યોને આવ્યો, ભોંયરામાં રાજન. ॥ ૪૭ ॥ બે ભાઇએ ભેળા ભોજન કીધું, કહી સહુ માંડીને વાત; એવે સમે દીનશ વીત્યો, પછી ગઇ પોહોર રાત. ॥ ૪૮ ॥ તે સમે ભીમનો નંદન બોલ્યો, વીરા અભેમાન જાવું; કૌરવ કાકાને ખંખેરીને, કાલે રાત્રીએ આવું. ॥૪૯॥ આપણું ધન એણે હર્યું તો, એનું હું હરી લેવું; બાગની પાસે મેદાનમાં છું, સમીપ રહ્યા જેવું ॥૫૦॥ એમ કહિને બ્હાર નીકળીયો; બળીયો માયાવી તન; મોહોટા મેદાનમાં ઉભો રહીને, માયા રચે રાજન. ॥૫૧॥ વળણ. મેદાનમાં ઉભો રહી માયા રચે બળવાન; વહાલ વદે કામ કારમું, કરે ભીમ સંતાન.

કડવું ૨૪ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણે જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું; સુરેખા હરણ મહીમાય. ॥૧॥ કેશ છોડીને શીશ પછાડયું માયાવિધે તે વાર; જુજુ જે ચડા જીવ ખરિ પડયા, દહીત થયા નીરધાર. ॥૨॥ તેર શહસ્ત્ર અસુર ઉપન્યા, લાંબા પોહોળા સુરા સારથી; તેમાંથી હજ્જાર દહીતને, કીધા મ્હોટા હાથી. ॥૩॥ એક હજ્જારને ઉંટ બનાવ્યા. ન મળે જેના જોડા; એક શહસ્ત્રને અળગા રાખી, તેના બનાવ્યા ઘોડા. ॥૪॥ હાથી ઘોડાને ઉંટ સરૂાં, કીધા ત્રણ હજાર; ત્રેણુશહસ્ત્ર અસુર કેરી, સાંકળો કીધી સાર. ॥૫॥ અકેકી સાંકળે અકેક પસુ, બાંધી

દીધું તેવાર;જુજવિ જાતની જુજવિ ઓળ્યો,ઉભી રાખી નીરધાર.॥૬॥ પછી ત્રણ શસ્ત્રને કીધા, મનુશ જાતી દાસ; એક એક શેવક બેશી ગયા એક એક જાનવર પાસ ॥ ૭ ॥ જેથી જાનવર વશમાં રહે, માંને માવતના ત્રાસ; ત્રણ શહસ્રને ખાવા કીધી, ત્રણ શહસ્રના ઘાસ. ॥ ૮ ॥ એ રીતેબાર હજાર દહીતો, વાવરીયાવિવેક; રહ્યા ત્રણ હજારમાંથી, અસુર હજાર એક.॥૯॥ત્રણસેનો તંબુબનાવ્યો. જરીયાનનો નહિ ભુલ; સોનાનું શીખ્ખર હિરા લળકે, ફરતી મોતીનિ ઝુલ. ॥૧૦॥ લીલમો લળકે રત્નજ ચળકે, જોતાં પામે મોહ મન;એકસો દહીતનું તંબુ વિશે, બનાવ્યું સાહાસન. ॥૧૧॥ સોના ચોપડા સો કર્યા મેહેતા ખળપણુ કરી ન શકે, ખડીયા કલમો લેઇ લેઇને, બેઠા બેઠા લખે ॥ ૧૨ ॥ ત્રણસેને પેરાદાર બનાવ્યા, તે બાહાર પેરા ભરે; ઉઘાડાં આયુદ્ધ કરમાં ગ્રહિને, ચોકસ ચોકી કરે. ॥ ૧૩ ॥ એકસોને અનુચર બનાવ્યા, ખંમ્મા ખંમ્મા મુખ ભાંખે; ગટારગછની સેવામાં રહિ, પંખાથી પવન નાંખે. ॥ ૧૪ ॥ કે પાન આપે સોપારી આપે, કૈં જન ચમ્મર ડોળે; કે પગચાંપે માગે તે આપે, શોભે કળા જેમ સોળે. ॥ ૧૫ ॥ લીલી ટોપી લીલી કફની, લીલા સુરવાળે પેઠો;આંખ કપરિ આકૃતિ જબરિ,સોદાગર થઇને બેઠો. ॥ ૧૬ ॥ સીંહાસનપર શોભિ માયાવિ, થઇ બેઠો વેહેપારી; રૂજની વિતી વહાણું વાયુ, દેખાઇ શોભા સારા. ॥૧૭॥ ઉઘડયા દરવાજા દ્વારિકાંના, ચાલી ગામમાં વાત; વેહેપારી આવ્યો જાનવર લાવ્યો, જાણી રાય પ્રખ્યાત. ॥૧૮॥ છત્રપતિ છે ગ્રહસ્થ ઘણેરો, તેથી આવ્યો વેહેપારી; એવી વારતા થઇ સભામાં બળદેવ હરખ્યા ભારિ. ॥ ૧૯ ॥ કૃષ્ણની પ્રત્યે હશીને બોલ્યા, સાંભળો શ્રી ગોપાળ; તમોને મુજસરખું નવ મળીસું, એકે વેવિશાળ. ॥૨૦॥ગ્રહસ્થ વેવાઇનું નામ જાણીને, મોહોટો વેહેપારા આવ્યો;હાથી ઘોડાને ઉંટ સારા, વેચવા માટે લાવ્યો. ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું ખરો વેહેપારી, લાવ્ય હું ખેલ લડાવું; જાનવર લેવરાવવાને માટે બળદેવને ચડાવું. ॥ ૨૨ ॥ એમ વિચારી કહે ગીરધારી, કરમ હીણો કોઇ આવ્યો, ફેરો એનો ફોગટ પડશે, શું વેચવાને લાવ્યો. ॥ ૨૩ ॥ જાનવર એનું નથી ખપવાનું, બળભદ્ર કરો વિચાર; હું તમ વેહેવાઇ ને ઓળખું છું, નાહારનો નાદાર. ॥૨૪॥ ચમડી તોડેપણ દમડી ન છોડે પુરણ મખીચુસ; મરે દોડી ખરચે ન કોડી, જીવનો છે કંજુસ. ॥ ૨૫ ॥ તવ બળદેવને માઠું લાગ્યું શું મુજ વેહેવાઇ એવો; મુમતાપર જાનવર લેવરાવું પછી તું કહીશ કેવો. ॥ ૨૬ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે મમતે મુકો,

પન્ડે કહેતો નવ જાશો; તમારૂ બોલ્યું રહેશે તમ પાસે, પાછા વળી પસ્તાશો ॥ ૨૭ ॥ બળદેવ કહે જારે અદેખા. લેવરાવું તારી હોડે, પ્રભુ કહે આબરૂમાં બેસો આવરે। ઢીલે મોહોડે ॥ ૨૮ ॥ એમ અતી વળ ચહાવ્યો, બળદેવ ઉભા થાય, મુમતે ભરીયાને સંચરીયાં, જાનો વાસે જાય ॥૨૯॥ દુરીયોધને માન્ય દીધું, પુરણ બતાવ્યો પ્રેમ; આસન આપી બેસાડી પુછ્યું, કહો પધારયા કેમ ॥ ૩૦ ॥ બળદેવ કહે નામ તમારૂં સાંભળી વ્હેપારી આવ્યો, હાથી ઘોડાને ઉંટ સારાં વેચવા માટે લાવ્યો ॥ ૩૧ ॥ તેથી વખાણ થયાં તમારાં, મારી સભાની માંય, તે સાંભળીને કૃષ્ણ માહારો, ઝાંખો પડી ગયો ત્યાંય. ॥૩૨॥ અદેખાઇથી એવું બોલ્યો, મુરખ કોઇ આવનાર, દુરીયોધન શું જાનવર લેશે, છે જીવના નાદાર ॥ ૩૩ ॥ એમ તમારી કરી ચેષ્ટાળી, માટે ઉઠો તમે જાવો; મારા તમારા ટેકને માટે, જઇ જાનવર લઇ આવો ॥૩૪॥ રાખીને હીંમત માગે જે કીંમત, તે આપીને લાવો, દુરીયોધન કહે લાવું ઝપાટે, હવે તમો ઘેર જાઓ ॥ ૩૫ ॥ મુજ ઘેર ઘણો પૈસો બળ્યો છે ॥ ૩૬ ॥ ઉઠો મામા પહેરો જામા, ઉઠો દુસ્યાસન કરણ વીરા તમે પણ ઉઠો, માને વેવાઇનું મન ॥ ૩૭ ॥ એમ કહીને ચારે ઉઠયા, રથમાં બેસી તે વાર, છકેલાં ધનને અહંકારે નીકળ્યા નગ્રની બહાર ॥૩૮॥ બાગના મેદાનમાં જવા લાગ્યા, ટેક ધરયા છે સ્પષ્ટ; હાથી ઘોડાને ઉંટ બાંધ્યા, તે તો પડીયા દ્રષ્ટ ॥ ૩૯ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા. મોહ ન લાગે શાથી; આપણે ઘેર શોધ્યો નવ મળે, આવો ઘોડો કે હાથી ॥ ૪૦ ॥ આપણા લાયક છે જાનવરો મોહ ઘણેરા ચડીયો, એવે લગભગ જાતાં જાતાં તંબુ નજરે પડીયો ॥ ૪૧ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, હું છું છત્રપતી, પણ જરીઆનનો આવો તંબુ, આપણા ઘરમાં નથી ॥ ૪૨ ॥ એવી એની સાહ્યબી દીઠી, તંબુ કને પરવરીયા, ચારે જણા રથ વીરેથી, માલ લેવા ઉતરાયા ॥૪૩॥ ડેરા તંબુમાં જવા લાગ્યા, આગળ છત્રપતી; ગટોરગછના શેવકે રોકયા. તંબુ જવાનું નથી ॥ ૪૪ ॥ શેઠની આગના મળ્યા વિના; ચાલ્યા જાવો ભરયા છરના, મામો કહે આતો છત્રપતી છે, શેવકે કહ્યું તેના ઘરના ॥ ૪૫ ॥ એમ કહી ત્યાં ઉભા રાખી એક શેવક મહિં જાય; શેઠને કહ્યું મળવા ગ્રાહક

આવ્યા છે, રાજ્યકુંવર દેખાય ॥૪૬॥ ગટોરગછ કહે આવવા દો, કહી બેઠો આડું જોઇ; છડીદારે કહ્યું છત્રપતીને, હવે જાઓ સહુ કોઇ ॥૪૭॥ એટલે આવ્યા ચારે જણા, ડેહેરા તંબુમાં પેઠા, ભભકો જોઈને ભય ભરેલા, આવકાર વીના બેઠા ॥૪૮॥ પછી ગટોરગછે સામું જોયું, હશી દીધો આવકાર; કહ્યું કે હશો પાન્ડવમાં, બોલ્યો અંધ કુંવાર ॥૪૯॥ ઓરે સામા આતો જુઓ, પાન્ડવ ગામો ગામ; જેને તે એમને સંભારે, મ્હારૂં ન લે કોઇ નામ ॥૫૦॥ એટલેવેહેપારી પ્રત્યે બોલ્યો, મામોસુખ વચન; પાન્ડવ તો ભીખારી થઇને, ચાલ્યા ગયાછે વન॥૫૧॥ અનવસ્ત્રના છે ઉધારા, એવી થઇછે ગતિ; સહુના શીરોમણી છે આતો દુર્યોધન ભુપતી ॥૫૨॥ વળણ ॥ નરપતી છત્રપતી, આ દુર્યોધનરાય; વલ્લભ વદે વખાણીયો, મામાયે મહીમાય ॥

કડવું ૨૯ રાગ ઝડપની સામેરી.

ગટોરગછ કહે મેહેતા મ્હારા, પડે વહેપારમાં વાંધો; શુકન આપણુને મળ્યા માઠા, ઝટપટ ચોપડા બાંધો ॥ ૧ ॥ આપણે હોંશ ભરેલા આવ્યા, જાણિ કુન્તા તન; રાંડીરાંડ મળેલી સામી, નીકળ્યો દુર્યોધન ॥૨॥ ફોગટ ફેરો પડયો આપણે, ચાલો થાઓ તઈયાર; એ આપણો માલ શું લેતો તો, નાદારનો નાદાર ॥ ૩ ॥ ચમડી તોડે દમડી ન છોડે, જાણું એની કરણી; છે આંધળાનો છોકરો એની, મા આખલાને પરણી ॥૪॥ મારા હાથીની કિંમત જાણે, વ્રકોદર વાયુ તન; અશ્વની કીમત અરજુન જાણે. વળી નિકુળ રાજન ॥૫॥ ઉંટની કીંમત રાયકા જાણે, વળી જાણે સહેદેવ; પરિક્ષા વિના પારખશે શું, કંજુસ જીવના એવ ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ માટે બાંધી ચોપડા જઇએ આપણે ઘેર; દુર્યોધન દબાઇ ગયો, ભારે ભભકા ભેર.

કડવું ૩૦ રાગ સાખી

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું; સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ શકુની મામો એમ બોલ્યો, સાંભળો વાત વ્હેપારિ, એકવેળા કામ પાડી જુઓ, ખબર પડશે અમારી ॥ ૨ ॥ જાનવરમાં કાંઇ નથી જોવાનું, બધી પરિક્ષા અમને; કીંમત કહો વ્યાજબી રિતે; માગ્યું દઇશું તમને ॥ ૩ ॥ ગટોરગછ-

કહે મારા હાથી, ગજથી ઉંચા ભરાય; તેની કીંમત એક એક ગજે, પાંચ પાંચ હજાર થાય ॥ ૪ ॥ ઉચ્ચક કીમત અશ્વ ઉંટોની, અકેકે એક અયુત; માગણી તાગણી નટી કરવાની, સમજો ક્ષત્રી સુત. ॥૫॥ દુર્યોધન કહે કબુલ છીએ, ગજ ભરવાનો લાવો; અસત્ય અધર્મ કાંઇ ન મળે,પ્રાથે જોવાનો આવો ॥૬॥ તવ ગટોરગછે ગજ દીધો,લીધો કરણે હાથ; પાવડી ચડી ચાલ્યો માયાવી, મેહેતા મુસદી સાથ ॥૭॥ આલ્યા સેવકને છડીદારે; શેઠની શેવા માટ; દુર્યોધન કહે મારા કરતાં, રાજાના રાજાનો ઠાઠ ॥૮॥ચોપડા લઇલઇ ઉભા ગુમાસ્તા,કરણ હાથીતો ભરે; ચોપડામાં આંકડા મુકે, ભરતર ચોકસ કરે ॥ ૯ ॥ જાણી જોઇને કરણ રાજા, ઓછું ભરવા જાય; પણ માયાવી સોળ ગજનો, હોય તે વીસ ગજ થાય ॥૧૦॥ એ રીતે એક હજાર હાથી; ભરી રહ્યા સીરદાર, ઉચક કીમત અશ્વ ઉંટોની ગણતી કરી તે વાર ॥ ૧૧ ॥ દ્વાદશ કરોડ થયા રૂપૈયા, હીસાબ મેળવી દીધો; ગટોરછ કહે લાવો નાણાં, આંકડો નિસ્ચે કીધો ॥ ૧૨ ॥ દુર્યોધન કહે ઓરે બ્હેપારી, કોણ તમારૂં ગામ; કીયા દેશને કયાંના રહેનારા, લખાવો તમારૂં નામ ॥૧૩॥ હુંડી કરીને મોકલી દેશું, અમે તમારે ઘેર; ગટોરગછ રક્તલોચન કરી બોલ્યો બહુ ક્રોધભેર ॥૧૪॥ ઉધારનો નથી ધંધો, હાલ નાણાં ગણી આપો, દુષ્ટ કહે પરદેશમાં છીયે, વીવેકથી માપ આપો ॥૧૫॥ જાને આવ્યા કયાં નાંણાં લાવ્યા, તે કરતાં લખી દઇયે;ગટોરગછ કહે અમે શું કરીએ,રોકડ ગણી લઇએ ॥૧૬॥દુર્યોધન કહે રોકડાનથી, રાખો ભરોસો અમારો, અધીર રહેતી હોય તો રે'વા દો આરહયો માલ તમારો ॥૧૭॥ ગટોરગછ કહે નાણાં નતાં તો, શીદ કર્યો વેહેપાર; ચોપડા અમારા બગડાવ્યા, દીધી તસ્દી અપાર ॥ ૧૮ ॥ શું જુઓ છો શેવક મ્હારા, કરો કારમો કેર; અવળા બાંધી ઉંચા ટાંગી, મારી નાંખો ઠેર ॥૧૯॥ એટલે એના સેવક કોપ્યા, અવળા બાંધી દીધા; ઉઘાડી તરવારે પેરા મુકયા; નજરકેદી કીધા ॥૨૦॥ દુર્યોધન કહે ઓરે મામા, દ્વારિકાં વિશે જાઓ; ગ્રહસ્થોને ઘેર ખત ખાતાં, લખીને નાણાં લાવો ॥૨૧॥ તવ મામાએ અરજ કીધી, એકને છોડો સાર; નાણાં તમારાં લાવી દઇએ, નહી લાગે કંઇ વાર ॥૨૨॥ ગટોરગછ કહે એકને છોડો, તવ આવ્યો છડીદાર; ચારમાંથી છુટવું છે કોને, એમ કર્યો ઉચાર ॥ ૨૩ ॥ મામો કહે મુજને છુટવા દો, નાણાં લેઇ ઝટ આવું; ત-

વ છોડાવ્યો શકુનીને, મામા કહે હું જાણું ॥ ૨૪ ॥ જો કોઇ નાણાં ધી-રે છે તો, પાછો આવું છું આમ; ધીરનારૂં કોઇ નહી મળે તો, મારે તારે રામરામ ॥૨૫॥ એમ કહીને મામો નાઠો, ગયો દ્વારીકાગામમોહો માગ્યાં વ્યાજકબુલ કરી; ખત લખી લીધાદામ ॥૨૬॥ રથ ભરાવીલાવ્યો ને આવ્યો; કહ્યું શોદાગર લ્યોને; રાજા ધિરાજને કેદ કર્યા છે હવે તો છોડીદોને ॥ ૨૭ ॥ ગટોરગછે ગણી લીધાં; નાણાં તેણીવાર, બાંધેલાને છોડી મુકયા, કહ્યું ખરો વેહેવાર ॥ ૩૮ ॥ હવે ઉધારે માલ ધીરીશુ, માલ સુખે લેઇ જાઓ; ત્રણે હજાર માવત તમે, ગામમાં માલ મુકી આવો ॥ ૨૯ ॥ દુર્યોધન દુસ્યાસનને શકુની ચોથો કરણરાય; રથમાં બેશી આગળ ચાલ્યા, પુંઠે જાનવર જાય ॥ ૩૦ ॥ ગામમાં આવ્યા, વાહન લાવ્યા, બંધાવ્યાં જાનીવાસે, માયાવિ સેવકો પણ સોંપીને, ગયા ગટોરગછ પાસે ॥ બળદેવજીને ખબર પોહોંચી, પાસે બેઠા દિનાનાથ; બળદેવજીયે પ્રભુના સામો, મુછે નાંખ્યો હાથ ॥ ૩૨ ॥ જો ભાઇ વેહેવાઇ નાહાર મહારો, અદેખાઇથી તું બોલે; પણ જો બધા જાનવર લાવ્યો, કોણ છે એની તોલે ॥૩૦॥ પ્રભુ કહે ભાઇ મોટો તે મોટો. વાત એની નવ થાય; દિવસ કરતાં રાતે શોભા મર્મે વધા જદુરાય ॥૩૪॥ એવામાં તો રાત પડીને, વીતી ગઇ ઘડી ચાર; લોકો-યે કરી તઇયારી સુવાની, દેવાયાં નગ્રનાં દ્વાર ॥૩૫॥ ગટોરગછે માયા સંકેલી, પાંચસેં દઇત્ય બનાવ્યા; પાંચસેંના ટોપલા કરિને, નાણાં ભરી ઉપાડાવ્યાં ॥૩૬॥ અસુર તેડી ભોંયરે આવ્યો, બાઇએ આવકાર દીધો; એક ખુણે ટોપલા ઠાલવીને, નાણાંનો ઢગ કીધો ॥ ૩૭ ॥ અભીમન્યુ કહે કયાંથી આ લાવ્યા, ખુટાડે ન જાય ખુટયો, ગટોરગછ કહે વીરા મ્હારા, દુષ્ટ કાકાને લુંટયો ॥ ૩૮ ॥ એમ કહી બેઉ બંધુ બેઠા, ભેળું કરયું ભોજન; એવે સમે મધ્ય રાત્રી ગઇને, બોલ્યો ભીમનો તન ॥૩૯॥ ઓ વીરા હવે જાઉં છું હું તો.દુઃખ દેવા મુજ જાતે; તમે તમારે નીર્ભય રેહેજો, ચાવિશ હું કાલે રાતે ॥૪૦॥ અભીમન્યુ કહે નીત્યાન જાઓ તેતો નહી ઠીક ધારો; ગટોરગછ કહે આજનો દહાડો, છે કાકીયોનો વારો ॥૪૧॥ એમ કહીને નીકળીયો એ. ગયો બાગની બાહાર; કેશ છોડીને ધુણવા બેઠો, હેડંબા કુમાર ॥૪૨॥ એટલે એની માંયા હાલી બહુજ ચડી ચોટે; ગામમાં હાથી ઘોડા ઉંટ બાંધ્યાં, તે ભોય પછી આ-ળોટે ॥ ૪૨ ॥ ઉંટ બરાડે હાથી ત્રાડે, અશ્વ પછાડે કંઇ ચરણ;

સેરવે જાગ્યા જોવા લાગ્યા, જાણ્યુ કે પામસે મરણ ॥ ૪૩ ॥ અરેરે કોઇ ઉપાય કરો, પાડે છે પોકે પોક; થયો ઉત્પાત ને હોકારા જાગ્યું ગામનું લોક ॥૪૪॥ ગોવીંદજી તવ હસવા લાગ્યા,ચાલો તતપર થઇયે, શું છે બળદેવના વેહેવાઇને, તમાસો જોવા જઇએ ॥૪૫॥ એમ કહીને જોવા આવ્યા, માયાવીએ ખેલ કીધા, ગટોરગછે જાનવરોના જીવજ ખેંચી લીધા ॥૪૬॥ શરીર સહિત માયાવીને, લોપ એણે નવ કીધા; બરાબર ચોખા કરીને, ખોખાં રહેવા દીધાં ॥ ૪૭ ॥ ત્રણશહસ્ર જાનવર મુઆ, પાપીને પ્રગટયો શોક, અરેરે મારૂં ઘર બેઠું, કહીને મુકી પોક, ॥૪૮॥ મામાયે તવ ગોદો મારયો. કીમ્મત આપણી થાસે; કહેસે કે આટલામાં રડે છે, નીર નહી હોયે પાસે ॥ ૪૯ ॥ એમ કહીને છાનો રાખ્યો, બળદેવજીયે દીઠું; દુરીયોધન કહે વેરાઇ લાવો, પશુને દાટવા મીઠું ॥૫૦॥પ્રભુ કહે જોઇએ તે આપો, ઓરે બળદેવ ભ્રાત; હળધારી કહે તું જા અહીંથી, મુકય મશ્કરીની વાત॥૫૧॥ એમ કહીને મીઠું દીધું, ખાડા ગોડાવ્યા ઘણા; મીઠું નાંખીને નાંખવા માંડયા, ખોખાં પશુ તણા ॥૫૨॥ ખાડામાં નાંખેને લોપ થાયે. એ કામ માયાનું કહાવ્યું; હર પ્રકારે નુકશાન કીધું,મીઠું પણ બગડાવ્યું ॥૫૩॥ પછી સહુસહુને સ્થળ ગયા, કોરવ જાનીવાશે; દુરીયોધન બહુ રડવા લાગ્યો, રાણીજી આવ્યા પાસે ॥૫૪॥ આવા ઉંધા વ્હેપાર કરજો, ઠપકો દીધો અપાર; પછી સઉ મનવાળી સુતા, શું કર્યું ભીમ કુમાર ॥૫૫॥ જાણ્યું કે લુંટવી કાકીયોને; જો એક કરૂં વ્હેપાર; તો વ્હેમ ખાઇ કોઇ નહિ આવે રચું જુદો પ્રકાર ॥ ૫૬ ॥ વળણ જુદા પ્રકારે રચના કરૂં, એમ સમજ્યો બળવાન; કહે વલ્લભ રચના કરી, ઓળબંધ બહુ દુકાન ॥

કડવું ૨૩ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા.સુણે જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ દરવાજાથી બેબાજુએ. લાંબી બે ઓળો કાઢી,જુજવી જાતના તંબુ તાણી,દુકાનો બનાવી દીધી ॥૨॥ જુજવી જાતના કર્યા વ્હેપારી, જુદા જુદા વ્હેંપાર; મનુશ જુદી જુદી જાતી, મહેનતુને માગનાર ॥૩॥ કોઇ વહેપારી કોઇ ભીખારી, બનાવ્યા ભીમને તંન; પુરણ કહેતાં પાર ન આવે, થોડું કરૂં વરણન

॥૪॥ વડદ પુરાણી બ્રાહ્મણ ભેડા, ભાટેલાને જોશી; વીવારથી સારથી-
યા મેહેતા ફરતા લેખણ ખોશી ॥૫॥ કાયત મુસદીને ઝવેરી, સોની
ચોકશી જડીઆ; ચીતણીયાને શેઠ પટેલીયા, સલાટ સુથાર કડીઆ,
॥૬॥ ગાંધી નેસ્તીને તંબોળી, પાટીદાર વાણીયા; સરૈયાને સારવી
પટવા; ચપડીયાને તાણીયા ॥ ૭ ॥ ખમાર ખતરી શાવક શણવી, સુ-
ખડીયા મેવાવાળા; દક્ષણી દુબળાને મરેઠા, કાબુલી સીદ્ધી કાળા. ॥૮॥
કુંભાર લુહારને કંસારા; રજપુત ગરાસીયા કોળી; ઘાંચી મોચી માળી
દરજી, કંદોઇને પંચોળી. ॥૯॥ કાઠી લોકને ગોલા ધોબી, છીંપાને ગ-
ળીઆરા, કણબી કાછીયાને મારવાડી, ચુડઘરને બંધારા. ॥૧૦॥ મા-
ઢુર મવને મશ્કરા છે, ડોશી વાણીયા; ઘાટીયા; પસ્તાગીયાને હલાલખાં
યજા, વિંટનાર ને ભાટીયા. ॥૧૧॥ ખાલ પારખવાનને ખરાદી, વાસદને
વણઝારા; રાવળીયાને ભોઇ ભીલડા, ડભગરને હલકારા. ॥૧૨॥ દુધા-
રા તલંગી વાડીયા, ગાડીવાન વેહેલવાન; દરવાન સરવાનને ભરનારા,
મસ્તાનને પેહેલવાન. ॥૧૩॥ રંગારા ચીતારા વીંધારા, પખાલી તુનના-
રા; ચોધરીને દાતણીઆ વાઘરી સાદડીયા ચુનારા. ॥ ૧૪ ॥ આરોહર
ચરવેદાર વ્હોરા, પીંડારને તારકશી; પીંજારા ઇંગ્રેજ ફીરંગી,મુગલને
પારસી.॥૧૫॥ ચોરચાડીયાને જુગારી; મુસલમાન ભઠીઆરા; આરબ
હબશી બાહાર વાશીયા, ઢીંમરને ચમારા. ॥ ૧૬ ॥ બાજીગરને બજા-
ણીયા છે, ભાંડ ભાટ ભવૈયા;નટવા નાચણીયાને વાદી,ગાંધર્વને ગવૈયા.
॥૧૭॥ ફાતડા હીજડા ગુણકા હૈયણ, શેવડાને ઝલાલી; ઝંડાફકીર જોગી
મેવાડ,જપતીને હલાલી.॥૧૮॥ ભાવસાર ભરવાડને ભાડભુંજા, બુકશેલર
લેખડીયા; હકીમ દાક્તર મેમણ મુમના, તાઇ ઘડવિ ચોઘડીયા. ॥૧૯॥
વાંસફોડા સારસ્વત ખોજા, કાપડીને ખલાસી; ક્ષત્રી બ્રહ્મક્ષત્રીને નાગડા
બહુરૂપી મધવાશી. ॥૨૦॥ વકીલ કાપડીયાને છાપતીયા, કઠીઆરા કુંદી-
ગરા વળતણીયાને વળાવીયાછે, નાણાવટી તો નરા. ॥૨૧॥ ધર્મ હંશ
અને ઉદાસી, સંન્યાસીને ત્યાગી; બ્રહ્મચારી ભગતને ગોસાંઇ, તપે-
સ્વરીને વઇરાગી. ॥૨૨॥ મુની કાનફટાને પવાઇ, વેલીને બહુ ખામી;
વીશેષ વીસ્તાર જો કરીયે તો, વખત વિતે આખી. ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥
બહુ કીધા વેહેપારીયો, સરવે જુજવી જાત; વદે વલ્લભ રચના રચી,
પુછી થયો પરભાત.

કડવું ૨૮ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વાહાણું વાયું દરવાજા ઉઘડીયા, હોંકારો ગામમાં પેઠો; ગટોરગછ એક દુકાનમાંડી,સણગાર વેચવા બેઠો ॥૨॥ સોળ સોળ સણગાર ચણ્યા ચોળી, ચીર અતી અમુલ્ય; એક એક નારીનાં ખીંટાયે ખીંટીયે,ભેરવીયાં નહીં ભુલ્ય ॥૩॥ મોટા વેપારી પોતે બનીયો;વેચે વસ્ત્ર શણગાર;દ્વારીકાં વિશે વાત ચાલી, ઉપમા અપરમપાર ॥ ૪ ॥ છત્રપતીનું નામ સુણી, પરદેશી લોક આવ્યા; દરવાજા બહાર બજાર કીધું; માલ ઘણેરા લાવ્યા. ॥ ૫ ॥ અંતરયામીનું નથી અજાણ્યું; ભાણેજ પર છે દયા; કૌરવની નારીનો ઘાટ ઘડવા, પોતાના મેહેલમાં ગયા ॥૬॥ એકસોને આઠ પટરાણીને, બોલાવી પોતાની પાસે; કહયું કે તમે પેહેરી ઓઢીને, જાઓ જાનીવાસે ॥૭॥ કૌરવ કેરી કામનીયોને,ફોગટની ફુલાવો; બાહારનું બજાર જોવા માટે, તેઓને તેડી જાઓ ॥૮॥ હોરાવજો કાંઇ એમની પાસે, તમારે કાંઇ ન લેવું; બહારની ચીજ જે લાવશે તેને, હું પેસવા નહીં દેઉં ॥૯॥ એવી પ્રભુએ આજ્ઞા આપી, પહેર્યું ઓઢયું સહુ નાર;આવી સ્ત્રીઓ તે જાનોવાસે, સહુએ દીધો આવકાર ॥ ૧૦ ॥ દુરયોધનની ભાનુમતીએ, બોલાવ્યા હેત આણી;રૂક્ષમણીને જોડે બેસાડયાં, પછી વદી મુખ વાણી ॥૧૧॥ કેમ આવ્યાં પ્રભુની પટરાણી, રૂક્ષમણી તવ બોલે; જગતમાં ભામની ભાગ્યશાળી,નથી કોઇ તમ તોલે ॥૧૨॥ છે ધનવંતા ધણી તમ તણા, નામ સુણી લોક આવ્યા; દેશ દેશાન્તરના વેહેપારી, વેચવાને માલ આવ્યા ॥૧૩॥ નગ્રની બારણે બજાર થયું, મંડાઇ બહુ દુકાન; તે જોવાને જવા સારૂ, આવ્યા થઇ સાવધાન ॥ ૧૪ ॥ સાંભળીને ભાનુમતી ફુલી, આજ તમે વાત જાણી; મારા ધણીના નામ પ્રમાણે, નથી બરોબર મંડાણી ॥ ૧૫ ॥ એમની પુઠે મનુશ મેદની, ખરેખરિ ખંડાય; શ્રષ્ટીમાં મ્હારા ધણીને નામે, જ્યાં જાય ત્યાં મંડાય ॥ ૧૬ ॥ અમ તોલે કોણ ગ્રહસ્થ છે જગમાં, પૈસાનો નાવે પાર;અટવાય લક્ષમી ચરણ તળે ગણીયે નહી લગાર ॥ ૧૭ ॥ છત્રપતી નથી ભાગ્યશાળી, હું આવી એમને ઘેર; મારે પગલે હસ્તીનાપુરમાં, થઇ છે લીલા લહેર ॥ ૧૮ ॥ સૌ સુંદરીને સતભામાજી, સાંભળી સમજ્યાં છુ-

મ; કરમનાહી કેહેવરાવવાનો, પુરણ એમનો પ્રેમ. ॥ ૧૯ ॥ પછી રૂક્ષમણી એમ બોલ્યાં; ઉઠો તતપર થઇયે; તમારા કંથની આજ્ઞા માગો, બજાર જોવા જઇયે. ॥૨૦॥ ભાનુમતી કહે ચાલો વેવાણ્યો, શું આજ્ઞા દે પતી, ધણીને પુછવાનો ધારો, અમારા ઘરમાં નથી. ॥૨૧॥ શું કાંઇ દાબેલ છીએ ધણીનાં, શું ધણિની ઓશીઆળ;અમોને એ આવાંને પુછે, બહાર જતાં ભુપાળ. ॥૨૨॥ મને પુછ્યાવણ પાણી ના પીયે, વશમાં રહે રાત દહાડી; પુછયા વીના કાંઇ કામ કરેતો, હું નાંખું ધુળ કાહાડી ॥૨૩॥ રૂક્ષમણી કહે વારૂ બાઇ, છત્રપતી ભલા સાંખે; અમારા પ્રભુને પુછીયે નહીતો, ચામડી કાહાડી નાંખે. ॥ ૨૪ ॥ ભાનુમતી કહે તમે ડરેલાં, શું કરી નાંખે ગોપાળ; મુજ પતી ટુંકારો કરેતો, દેઉં બેમણની ગાળ. ॥૨૫॥ પ્રભુની નારીયોએ ગાંડવાળી,શું બોલે મ્હોટાની ગોરી; પતીને તુછય જેવો કરી કાહાડે.એજ કપુત્રનિ છોરી ॥ ૨૬ ॥ રૂક્ષમણી કહે ભાગ્યશાળીછો, ઘરમાં ચલણ ચાલે, રાણી કહે પુછો મામીજીને, પતીથી પત્ર ન હાલે ॥૨૭॥ એમ કહીને વસ્ત્ર પહેર્યાં; કૌરવની સહુ નાર; શણગાર સજી એકસોને છ, નાકળી મુકામ બહાર ॥ ૨૮ ॥ છ કારભારીની છ નારી; સોભાઇની સો સાથે, પ્રભુની પટરાણી રૂક્ષમણી, બાજ્યાં રાણીને હાથે ॥૨૯॥ વાતો કરતી સરવે ચાલી, નીકળી નગ્રની બાહાર, ત્યાંતો ઝળહળ શોભી રહ્યું છે, નવું થયેલું બજાર. ॥ ૩૦ ॥ ભાનુમતી પુલીને બોલી, જુઓ પ્રભુની રાણી; દુકાનો મારા નાથના નામની, જુઓ કેવી મંડાણી ॥૩૧॥ રૂક્ષમણી કહે તમારા ધણીના, નામની મંડાઇ સારી, શંખણી રાણી સમજે ન કાંઇ, ફુલણીયણ અહંકારી ॥૩૨॥ બજાર બધું જોતાં ચાલ્યાં, ગયાં ગટોરગછ પાસે; વસ્ત્રને સુંદીર શણગાર દીઠા, માયાવીને અવાસ ॥૩૩॥ રૂક્ષમણી કહે ભાનુમતીજી, તમ લાયક શણગારો, તેવાંજ વસ્ત્ર લાવ્યા વેહેપારી, મોહે જીવ અમારો ॥૩૪॥ એટલે આગળ થઇ ભાનુમતી,ગટોરગછને પુછે; એક એકનારીનાં શણગાર વસ્ત્ર, તેની કીમ્મત શું છે ॥૩૫॥ જુદી ભાષા ગટોરગછ બોલ્યો, દુર હમારો દેશ; ત્યાંની નારીઓ બહુ ઇછે છે, આ દેશનો પહેરવેશ ॥૩૬॥ માટે મુલ કરવાનું નથી લેવું હોય તો આવો; તમારાં ઉતારી અહીં મુકો, અમારાં પેરી જાઓ ॥ ૩૭ ॥ ભાનુમતી કહે રૂક્ષમણીજી, વહેપારી આંત્રળા જેવો; આપણા કરતાં ઉંચા સોનાનો ભારે કીનો કેવો ॥૩૮॥ મોતીનો માલ છે બહુ ભારે;હારો કયાંથી મળેએમ,

સતભામા કહે ઉધારો નફો ભુલે તેના ભોગ ॥ ૩૯ ॥ ભાનુમતી કહે તમોને અમો, સરવે બદલી લઇયે,પ્રભુની પ્રમદા એવું બોલી, બદલીને કયાં જઇએ ॥૪૦॥ અમારા ઘરમાં ઘણી છે નબળો, અચ્યુસમજુ ભગવાન, મુમત ઝાલે જરા ન સમજે, નફો કે નુકશાન ॥ ૪૧ ॥ ભાનુમતી કહે ભોગ ભવિશના; કહી કઉરવની પેઠી, વસ્રાભુષણ બદલવાને દુકાનમાં જઈ બેઠી ॥૪૨॥ ગટોરગછ કહે બધું બદલજો, મુજ મનમાં રેછે વેમ; ભાનુમતી કહે નથી ગાંડાં અમે ભુલશું કેમ ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને બદલી લીધાં, પટકુળને શણગાર; વાલની વીંટી ધરાધરીબદલી નીકળી સરવે નાર ॥૪૪॥ ભાનુમતી કહે જાંબુવંતીજી, હવે દેખાઉં-છું કેવી; સતભામા કહે શું પુછોછો, થઇ છબી લક્ષમી જેવિ ॥ ૪૫ ॥ ચાલ્યાં એવી વાતો કરતાં, ગામમાં આણંદ ભેર; કૃષ્ણ પ્રભુની કામનીયો તે, ગઇ પોતાને ઘેર ॥૪૬॥ પુછયા પ્રભુએ સઉ પ્રમદાને, બજારના સમાચાર; સતભામા કહે બદલો કીધો, વસ્ર અને શણગાર ॥૪૭॥ એમ કહીને એતો રહ્યાં, પેલી સહુ જાનીવાસે; સ્વામીયોને લાભ બતાવવાને, આવી દુર્યોધન પાસે ॥૪૮॥ છત્રપતી કહે ભાનુમતીજી મને પડયો એક વેમ; ઇંદ્રાણી સરખું રૂપ તમારૂં આજ થયું છે કેમ ॥૪૯॥ ભાનુમતી કહે તપાસી જુઓ, અમારા શણગાર; તમારા જેવા અમે ન કરીયે, ઉંધા ઉંધા વહેપાર ॥૫૦॥ હાથી ઘોડા જઇ હોરી આવ્યા શો લાભ લીધો લાવી, જુઓ અમે એક વહેપારીને કેવી છેતરી આવી ॥૫૧॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, બહુ પાકી ભાનુમતી; મામો કહે તારી મામી, તે પણ કાચી નથી ॥૫૨॥ નારીયોનાં એમ વખાણ કીધાં સ્થળે ગઇ સૌ જન; એવે સમે પોહોર રાત્રી વીતી સરવે કરશુ શયન ॥૫૩॥ નગરના દરવાજા બંધ થયા, માયાવીએ માયા મેલી, બજાર બધું લોપ કીધું, લીધું બધું સંકેલી ॥૫૪॥ પછી બસે દઇત બનાવી; સોના ટોપલા કરીયા; નારિયોના ધુતી લીધેલા; દાગીના તેમાં ભરીયા ॥૫૫॥ સો દઇતને માથે ઉચકાવી, ભોંયરામાં સીધાર્યો; નાણૂંના ખુણા સામો ખુણો, તેમાં ઢગલો માર્યો ॥૫૬॥ અભીમન્યુ હસવા લાગ્યો, આ પુંજી ન જાય ખુટી; ગટોરગછ કહે વીરાહ્મારા, સો કાકીયોનેલુંટી ॥૫૭॥ એમ કહીને ભોજન ભેળાં, કીધાં બન્ને ભ્રાત; હશી હશીને વાતો કીધી એત્રે ગઇ મધરાત ॥ ૫૮ ॥ ગટોરગછ કહે વિરા મ્હારા, બે ઘડી બારણે જાઉં; આજે રાત્રી નથી રહેવાનો, કાકીયો કુદાવી આ

શું ॥ ૫૯ ॥ એમ કહિને બહાર નીકળ્યો, માયાવી જુલમી જાગ્યો; મસ્તકના કેસ છુટા મુકી, પોતે ધુણવા લાગ્યો ॥ વલણ ॥ લાગ્યો મેદાનમાં ધુણવા, કર્યો માયાવી કોપ; કહે વલ્લભ અબળા તણાં વસ્ત્રો કીધાં લોપ.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચીર ચણીયા ચોળી લોપ કરી,શણગાર રહેવા દીધા, માયાવી રચના રચીને, ભયકર જંતુકીધા ॥૨॥ ચીતાકોની ચાકરણો બનાવી, પુરણ મેળવ્યાં પાપ; કલ્લાંના કાળા નાગ બનાવ્યા,સાંકળાના કર્યાં સાપ ॥૩॥ દામણિના થયા કાન ખજુરા શરીર ઉપર ધરતા; મોતીના મકોડા થઇને, ચટ ચટ ચટકા ભરતા ॥૪॥ વાળીના વીંછુ પાંદડીના વંદા, ઝીણા મોતીની કીડી; ચુડીયોની થઈ ચંદન ઘોયો; સહુ પ્રેમદાને પીડી ॥ ૫ ॥ કાળીઆંઠો કાળી નાગણો તુસીની તનસો કાળી; સળવળાટ શરીર થયો જાન જાણી ભયભાળી ॥૬॥ વસ્ત્ર શરીર ન મળે કોને, પુરણ પડીયો શોક; ભયંકર જંતુ દેખીને, પાડે પોકાપોક ॥૭॥ નગ્રતણું લોક જાગી ઉઠયું, ઊઠયાશ્રીઅવીનાશ; ચાલોરે લોકો જઇએ જોવા,કરીયે કાંઇતપાસ ॥૮॥તવ સર્વેલોકજાવા આવ્યું, આવ્યા અંધના સુત; શું થયું છે બહારથી પુછે. શું મહી ભરાયું ભુત ખંખેરી નાંખે, મોડે પોકારે બાપ ॥૧૦॥ઉંચી નીચી અબળા કુદે; દુખ દશા થઈ કેવી; શુતરનો તાર પાસે ન મળે, સૌ માયે જણી એવી ॥૧૧॥ બહારથી બહુ બુમો પાડેછે, છત્રપતી રાજન; દ્વાર ઉઘેડો દ્વાર ઉગેડો, શું થયું છે વીઘન ॥૧૨॥ તો પણ કોઈ ઉત્તર ન દે; પુરણ દુખમાં પડીયો; છુટે કેશે કુદે સઘળી, જેમ જાણે ભુતડીયો. ॥૧૩॥ ચાર ઘડી કુદાવી મારી, એવો કારમો કોપ; ધુણતો બંધ રહિને જંતુ, સર્વ કરી દીધાં લોપ ॥૧૪॥ એટલે વળી ધીરજ મનમાં, શરમમાં સહુ પેઠી, ટોળેટોળાં ભેગાં થઇને, ખુણે ખુણે બેઠી ॥ ૫ ॥ એક નારીયે અદખોલે દ્વારે, કહ્યુ કે કષ્ટી કાપો, સુત્ર તાર નથી અમપાસે, વસ્ત્ર અમને આપો ॥ ૧૬ ॥ પુરૂષોના પાસે ધોળાં વસ્ત્ર દીધાં તેણી વાર; ધોળાં તો ધોળાં પહેરીને, બેઠી સરવે નાર ॥ ૧૭ ॥

પછી બારણાં ઉઘેડી નાંખ્યાં, પેઠા પુરૂષો તમામ; બળદેવ આવ્યા ક્રષ્ણ આવ્યા, આવ્યું આખું ગામ. ॥૧૮॥ સૌ સૌની નારીને પુછે, આ ખેલ કોણે બનાવ્યો, ચુંડો ન મળે ધોળાં વસ્ત્રો, જાણે રંડાપો આવ્યો ॥૧૯॥ જોઇ જોઇને સર્વ હસે છે, મશ્કરી કરે ગોપાળ, રંડાપો રૂડો સોહ્યો પણ, માથા ઉપર છે વાળ. ॥૨૦॥ બળદેવજી કળકળવા લાગ્યા, આશું તુજને ઝેર; કેમ કરેછે મશ્કરીયો તુ, જા ભાઇ તારે ઘેર. ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુ કહે જોઇશું તમાસો, જગતને વેહવારે; તમાસાનું ન હોય તેડું, શેજ જમાડી મારે. ॥૨૨॥ છત્રપતી તો પુછવા લાગ્યો, ભાનુમતીને એમ; કયાં ગયાં આભુશણ વસ્ત્રો, કુહવા લાગ્યાં કેમ. ॥ ૨૩ ॥ ભાનુમતી કહે ભરથાર મ્હારા. વાંકો દીવસ થયો, વસ્ત્ર આભુશણ બદલાવીને, વેહેપારિ છેતરી ગયો. ॥૨૪॥ દુર્યોધન કહે બહુ ડાપણમાં, થયો નફાનો પ્રેમ; રાણી કહે કાલે જાનવર લાવી, છેતરાયા તમે કેમ. ॥ ૨૫ ॥ કોઇને છાકોટા નવ કરશો, અમે તો અહીં નહીરહીયે;પરણાવો પુત્ર તમે તમારે; અમે અમારે જઇએ. ॥૨૬॥ દુર્યોધન કહે શું કહ્યું છે તે, આ વડી કરો રીસ; જવાનુંતો નામ ન દેતી, તુજ ખોળે મુજ શીશ. ॥૨૭॥ એટલે પાછુ કહ્યું રાણીયે; સું કહું નફટ તમને; રાખવાં હોય તો વસ્ત્ર ભુશણ, કેથી લાવિ દો અમને. ॥૨૮॥ દુર્યોધને કહ્યું પ્રભુને, વેળા અમારી માપો ઘેર જઈ પોચાડી દેઇશું, નારીના પોશાક આપો. ॥૨૯॥ બળદેવજી કહે આપો વીરા, કહયું માન્યું મોરાર; આપ્યાં એકસો છ નારિનાં વસ્ત્ર અને શણગાર. ॥ ૩૦ ॥ પછી સૌ સૌને સ્થળ ગયાં; ગયો હેડંબા તન; ભોંયરા વીશે અભીમન્યુની જોડે કર્યું સયન. ॥૩૧॥ રાત્રી વીતી વ્હાણું વાયું, ઉઠયો ભીમનો સુત; ઓ ભાઇ ગામમાં જઇને આવું છું, કરી આવું કાંઇ તુત. ॥૩૨॥ એમ કહી બ્હાર નીકળીયો, દુષ્ટને દમવા રાજી, પચીસ દહીતો બનાવી તેની, બનાવી શાક ભાજી. ॥ ૩૩ ॥ ગાંસડો બાંધી માથે લીધો, પોતે કાછીયો થયો; દ્વારીકા ગામના બજાર વીશે, વેચવા માટે ગયો. ॥૩૪॥ સારા શાક જોઇને લોકો ભાવજ પુછવા આવે; તવ માયાવી બજાર કરતાં બમણું મુલ બતાવે. ॥૩૫॥ તેથી તેનું કોઇ ન લેતું, એવે આવ્યા ગીરધારી જાનૈયા માટે હરનીશ લાવે, શાક સામાન મોરારી. ॥૩૬॥ તેમણે દીઠો મટોરઅછને, પ્રભુ જઇ તવ પુછે; સાચા કાછીઆ સાચુ કેહેજે, આ શાકનો ભાવ શું છે. ॥૩૬॥ માયાવી કહેભાવજ શાનો, લેઇ જાઓ મહારાજ;

સતવાદીને ખવરાવીશમાં. લેજો લંપટ લાજ ॥૩૮॥ એમ કહીને આ પી દીધું પોતે થયો વીદાય; સાથે સારાં શાક બીજાં લીધાં, ઘેર ગયા જદુરાય ॥૩૯॥ કદી નહીને તે દીન પ્રભુ, પેઠા રસોઇ કરવા, માયાવિ શાક જુદા કીધાં, પાપી તણાં પેટભરવા ॥૪૦॥ શ્રષ્ટીનો સ્વાદ એંચીમહી મુકયો, જાનઇયા જમવા આવ્યા; બાજઠ ઢાળી બીરાજ્યા સરવે, પ્રભુ પીરસણું લાવ્યા ॥૪૧॥ સતવાદીને પીરસ્યું સાચું; સોભાઇને માયા વિ; છોકારભારી સહીતને તે, નવીન સામગરી ભાવી ॥ ૪૨ ॥ બાકી બીજાને પીરસ્યું સાચું, જમવાની આજ્ઞા, દીધી ચાખી જોતામાં અતી સ્વાદ લાગ્યો, કૃષ્ણે કારિગરી કીધી ॥૪૩॥ કઉરવે કહ્યું લઇજાઓપાછાં, પાંચવાની પકવાન; બીજું ત્રીજુ કાંઇ ખાવું નથી,શાક મુકો ભગવાન ॥૪૪॥ પ્રભુ કહે જોઇએ જેટલું, તેટલું માગી લેજો;દુરીયોધન કહે શાક તમારૂં, સઘળુ મુકી દેજો ॥૪૫॥ સ્વાદજ લાગે તેમજ માગે મુકે છે ભગવાન; અવીવેકી શાક આરોગે, અંધ તણા સંતાન ॥ ૪૬ જમતા જમતા વીખાણ કરે; આજ સુંદીર રસોઇ; ઓ બળદેવ બલીહારી જઇએ ચાતુર રાંધનાર કોઇ ॥૪૭॥ બળદેવ કહે કૃષ્ણ અમારા, રાંધ્યું સરમે લેવાઇ; કૃષ્ણ કહે કોનું કરેલું તું, અમારા પણ વેવાઇ ॥૪૮॥ દુ-રીયોધન કહે ઓરે મામા;સારી રસોઇ કરે શામ;આપણા ઘરમાં રાંધવા જોઇએ, કૃષ્ણ સરીખો ગુલામ ॥૪૯॥ અજ્ઞાની જીવ દુષ્ટ મતીનો, બો-લે ફાવે તેમ; માયાવી શાક ઘણું ખાધું ગળા લગી આવ્યું એમ ॥૫૦॥ પછી સરવે જમી ઉઠયા; બળદેવે મુખવાસ આલ્યા; રસોઇના વખાણ કરતા, જાનીવાસે ચાલ્યા ॥૫૧॥ એવામાંતો રાત્રી પડી, વીતી ગયો દન, દરવાજા નગના બંધ થયા, સરવે કર્યું સયન ॥ ૫૨ ॥ ॥ વલણ ॥ એવે મધ્ય રાત્રી થઇ, ઉઠયો ભીમ કુમાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે નીકળ્યો ભોંયરા બહાર.

કડવું ૩૪ રાગ અહોરાયજીનો.

વૈશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું. સુરેખા હરણ મહીમાય, અહોરાયજી સુણીયે ॥ ૧ ॥ ગોટાર ગછ મેદાનમાં બેઠો, છુટા મેલ્યા કેશ; એટલે એની માયા ઉપડી, પુરણ કર્યો પ્રવેશ અ૦ ॥ ૨ ॥ માયાવીની માયા જબરી, હલાવી હલાય; શાક જમી સુતા છે તેના, પેટમાં ધુડધુડ થાય. અ, ॥ ૩ ॥ કઈના મોઢામાં

મોળ વછુટી,નીકળતુ બહુ થુંક; કે જણાને આંકડી આવી, કઇનેચાલી ચુંક અ. ॥ ૪ ॥ અકળાઇ સરવે ઉઠયા, પુરણ દુખમાં પેઠા; આંતરડાં હોવાવા લાગ્યાં, કઈ જન ઓકવા બેઠા. અ. ॥ ૫ ॥ ખરળ ખરળ સૌ ઓકવા લાગ્યા, પુરાં મળીયા પાપ; મ્હોમાંથી નીકળે ચકલાં ઉંદરડાં વંદા વિંછીને સાપ, અ ॥૬॥ ઘરેડીઓને કાન ખજુરા;ખીશકોલા નીકળી પડતાં, ચાકરણોને ચામાચીડીયા, બ્હાર પડી તરફડતાં. અ. ॥ ૭ ॥ એવું એવું જોઇ ભય પામે, પોકારે છે બાપ; અડધા પેટમાં અડધા બારણે;લબડે મોટા સાપ.અ.॥૮॥ એવું જોઇને ત્રાસ પામીને,પાડે પોકા પોક; હોકારા થયા તેથી જાગ્યું, આખા ગામનું લોક. અ. ॥ ૯ ॥ જુગદીશ જાગ્યા કહેવા લાગ્યા, સરવે તતપર થઇયે; ચાલો લોકો વણ પઇસાનો તમાશો જોવા જઇએ. અ.॥૧૦॥ પ્રભુ આવ્યા લોકોને લાવ્યા, દોડયા આવ્યા બળદેવ; ઓરે વેવાઇ દ્વાર ઉઘેડો. તોફાનની શી ટેવ અ. ॥૧૧॥ પણ બારણા ત્યાં કોણ ઉઘાડે, ઓકા ઓકજ થાય; કંઇકંઇ લોટા ભરીને નાસે, ત્યાંને ત્યાં બેશી જાય. અ.॥૧૨॥ તેથી અતીશે દુરગંધ ઊડે, ઓકી મુઆ ઘડીયાળ; જીવજંતુ દેખીદેખીને; ત્રાસ્યાઅપરમપાર અ; ॥૧૩॥ આંતરડાં ઓકીને હોવાયા માયાવીનો આકોપ, ખરેખરી શીક્ષા કરીને, માયા કીધી લોપ.॥૧૪॥ ન મળે ઓકેલું જીવ જંતુ, ધીરજ વળી લગાર; બળદેવની બહુ બુમો સુણી, ત્યારે ઉઘડયાં દ્વાર અ. ॥૧૫॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, લેવાનો છે લાહાવો; બારણે શા સારૂ ઉભા છો, સઉ લોક અંદર આવો. ॥ ૧૬ ॥ તવ બળદેવનેબહુ રીસવ્યાપી, બોલ્યા કૃષ્ણ શું એમ; ઉપર રહી મશકરી કરાવે, ભાઇ તું આવ્યો કેમ. અ. ॥૧૭॥તુંતો ઘેરજ ભાઈતુતારે, તવબોલ્યા ભગવાન; શા ઉપર સપડાવોછો અમને, આશું નીત તોફાન. અ૦. ૧૮॥ સપુત વેવાઇ શોધી લાવ્યા છો, જ્યાં ને ત્યાં વાત ગવાઈ; રાત પડેને હોબાળો નીત્યે, આતે શી નાગી ભવાઇ અ. ॥૧૯॥ એકેદિન ઉંઘવા નવ દીધા, ફજેતી બહુ સસ્તી;આવું અહીં નીત્યે નહી ફાવે, ઉજંડછેકે વસ્તી. અ. ॥૨૦॥ તમાશો થાશે સઉ જોવા જાશે, જગતનો છે ધારો; તે કરતાં તોફાન કરે, વેવાઇઓનેવારો.અ. ॥૨૧॥ બળદેવજી ઝખવાણા પડીયા;ગયા વેવાઇ પાસ; શું હતું તે આજ બુમો પાડી, શો પડયો તમને ત્રાશ. અ. ॥૨૨॥ દુર્યોધન કહે઼ ઓ વેવાઈ, પોકાર્યા અમે બાપ; અમને સહુને થઇ ગઇ ઉલટી. નીકળ્યા મ્હોમાંથી સાપ. અ. ॥ ૨૩ ॥ બળદેવજી કહે બતાવો મુને, કરોછો તમે નકાઇ; કાંઈ નથી ને બુમો પાડોછો, મા

ડી મીથ્યા ભવાઇ. અ. ॥૨૪॥ તમે તમારે કાલ સવારે, છાબજ મોકલી દેજો; પછી વરગોડો ચઢાવી આવી વર પરણાવી લેજો. અ. ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને પાછા વળીયા, સઉ લોક ગયું ઘેર; છત્રપતી કહે ઓરે મા મા, ફજેતી થઇ બહુ પેર. અ. ॥ ૨૭ ॥ મામો કહે મુઇ ફજેતી, ભુખે જીવડો જાય; રાત્રીએ ખીચડી ઓરાવો, એકલા સહુ ખાય. અ. ॥૨૭॥ પછી સરવે શયન કીધું, થયો પ્રાતસકાળ; તવ અંતરધ્યાન થઇનેગયા ભોંયરે શ્રી ગોપાળ. અ. ॥ ૨૮ ॥ બે ભાઇ સુતા તેને જગાડયા, બોલ્યા જુગજીવન;વીવેક હોય તો છાબ કન્યાને,આપો ભીમના તન.અ.॥૨૯॥ ગેટારગછ કહે રાતી બતાવો, પ્રભુ કહે ત્યાર થાઓ; ભાનુમતીનું સ્વરૂપ ધરીને, વેવાઇને ઘેર જાઓ. અ. ॥૩૦॥ જોડે બીજી નારીયો લેવી ગાતાં જવું સહુ સાથ, વસ્ત્રને આભુશણ ભરેલી છાબ લેવી તમહાથ અ. ॥ ૩૧ ॥ ગાતાં ગાતા મંડપે જાવું, વહેવણે વહેવણો ગાય; તમારે તો છાબ લેઇને, બેસવું મંડપ માંય. અ. ॥૩૨॥ પછી સુરેખા કન્યા આવી, છાબ બધી લઇ જાશે; તે મુકી આવીને ખોળામાં, બેસવાંની તમ પાસે. અ. ॥૩૩॥ એ રીતી છે છાબ આપવાની, બોલ્યો ભીમનો તન; કરશું વટ વહેવાર સઘળો, ઓરે જુગજીવને, અ. ॥૩૪॥ એટલે પ્રભુ વીદાય થયા, ઉઠયો માયાવી ભુપ;છાબદેવા જાવાને ધરીયું, ભાનુમતીનું રૂપ, અ. ॥૩૫॥ એકશોને છ દઇત્ય બનાવ્યા, માયાવી કુંમાર; એક દઇતની છાબ બનાવી, ભર્યાં વસ્ત્ર શણગાર. અ. ॥૩૬॥ એકસોને પાંચ રાક્ષસ રહ્યા, તેની કરી ફુંડ ફેરા; નવાણું ભાઇનીનારા નવાણું, છ કારભારી કેરી. અ. ॥ ૩૭ ॥ પોતે ભાનુમતી થયેલો, ખેલજ કીધો ત્યાંય, છાબ લઇ લોપ થઇને પડીયો; દ્વારીકાં નગ્રની માંય. અ. ॥૩૮॥ ગાતાગાતા મંડપ ભણી, ચાલ્યા ઉલટ લાવી; બળદેવને ત્યાં ખબર પોહોચી, છાબ આપવા આવી. અ. ॥ ૩૯ ॥ બળદેવની નારી રેવંતી,તે કહે ધારો ખોટો;અત્યારમાં સો ઉભા રો ગાવા મોટાનો ચાલ મોહોટો. અ. ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ એમ કહી જદકુળની, ભેગી કીધી નાર; ગીતાં ગાતી આવતી, તેનો કરૂં વીસ્તાર.

કડવું ૩૨ રાગ ધુમાશી ધોળનો.

આનીહાંરે રૂડા વાવા માડીયો, ટેક. ॥ હવે વઇશમ પાયે રૂષી બોલીયા, તું તો સુણ જનમેજે ભુપાળ; રૂ. છાબ લઇ સાસુ થઇ ચાલીયો,

એતો માયાવી ભીમનો બાળ. રૂ૦ ॥ ૧ ॥ જાતાં જાતાં મળ્યું લોક ગામનું, એને ભાનુમતી સઉ જાણે. રૂ૦ રાણી ઠમકેને ઝમકે ચાલતી, છેડા ખેંચીને ઘુંઘટ તાણે, રૂ૦ ॥ ૨ ॥ ગાતી ગાતી આવી સહુ સુંદરી, પુરા પ્રેમે મંડપમાં પેઠી. રૂ૦ છાબ ગ્રહી ભાનુમતી ભામની, ગાદી તકીયે જઇને બેઠી. રૂ૦ ॥૩॥ તવ રેવંતીજી ઘરમાં ગઇ, કહ્યું બેટી પહેરી ઓઢી જાઓ; રૂ૦ તારિ સાસુજી છાબ દે તુજને, તે તો લઇને ઘરમાં આવો. રૂ૦ ॥૪॥ તવ સુરેખા કન્યા સંચરી, એને પુરણ ઉલ્લટ વ્યાપી, રૂ૦ ગટોરગછે બોલાવી ભાવથી; કન્યાના કરમાં છાબ આપી રૂ૦ ॥૫॥ તેતો લઇને ઘરમાં પરવરી; માયે વધાવી ધરી ઉમંગ. રૂ૦ છાબ લઈ કહ્યું બેટી સંચરો, બેસો જઇ સાસુને ઉછંગ. રૂ૦ ॥૬॥ તવ સુરેખા ત્યાંથી પાછી વળી, માને કહે મંડપમાં પેઠી, રૂ૦ સાસુ થઇને બેઠો સુત ભીમનો, તેના ખોળામાં આવીને બેઠી. રૂ૦ ॥ ૭ ॥ સુરેખા કહે સાસુજી માહરા, તમ સંગ દીવસ આવ્યો રૂડો. રૂ૦ ગટોરગછે મનમાં વિચાર્યું; નથી સાસુજી હુંછું સાસુડો, રૂ૦ ॥૮॥ પછી ગટોરગછ કહે વહુ સારૂ, ચાલો આપણે ઉભાથઇયે,રૂ. કેવો મહેલ છે તાહરા તાતનો, મને દેખાડ જોવાને જઇયે.રૂ૦॥૯॥ તવ સુરેખા કન્યા ઉભી થઇ, ઝાલ્યો સાસુજી કેરો હાથ. રૂ૦ વાતો કરતાં ગયાં બેઉ મેહેલમાં, પેહેલો માળ જોવા ચઢયા સાથ. રૂ૦ ॥ ૧૦ ॥ નીરખી જાળી બાહારી અટારીયો, જોતાં જોતાં બીજે માળ જાય. રૂ૦ નીચે કરેલી માયાવી કામની, તેતો જદુનારી સામી ગાય. રૂ૦ ॥૧૧॥ એવે બીજે ત્રીજેમાળ નીરખી. ગયા ચોથેને પાંચમે માળ. રૂ૦ પછી છઠ્ઠાને સાતમો નીરખ્યો, ગયાં ધાબામાં ધાબુ વીસાળ. રૂ૦ ॥૧૨॥ એતો અગાશી ગગનમાં ગાજતી, ત્યાંતો શીતળ વાયુ વ્હાય. રૂ૦ દીસે નગ્રને વડબધું ત્યાં થકી, વળી અશોક બાગ દેખાય રૂ. ॥ ૧૩ ॥ તવ ગટોરગછે વીચારીયું, નથી અહી કોઇ કાળો કાગ; રૂ૦ મ્હારી સુરેખા ભાભીછે એકલી, ભલો લેઇ જવાનો છે લાગ રૂ૦ ॥૧૪ ॥ વલણ ॥ છે લાગ લેઇ જાવા તણો, ભુલું તો મુજ ભોગ; વલ્લભ વદે વીચારી ફરી બેસે નહી જોગ.

કડવું ૩૬ રાગ સવઈયા ઝડપથી.

એમ વીચારી ચીર કાઢયું, કટી કસીને બાંધે; આવોરે લાડકડી ભાભી, કહીને લીધી ખાંધે ॥૧॥ વાયુને વંટોળ કીધો, વીજળીનો ચ-

મકારઃ ગરજના કરી ગગને ચઢીયો, ભીમ તણો કુમાર ॥ ૩ ॥ બાગમાં પડી ભોંયરા વિશે, સુરસપાટે આવ્યો; કયાં ગયા અભીમન્યુ ભાઇ, ભાભી લાડકડી લાવ્યો ॥૩॥ એમ કહી જઇ પાસે બેસાડી, ગભરાઇ સુરેખાય; અભીમન્યુને ઓળખ્યો,ને, રડવા લાગી ત્યાંય ॥ ૪ ॥ મારા રડયા મારા પીટયા, કરમ હીણા કહાવ્યા; બોલાવું મ્હારા બાપને તમે, કેમ મને હરી લાવ્યા ॥ ૫ ॥ ઓળખ્યો આ જુનોવર મ્હારો,કહીને નાંખી ચાસ; મ્હારા તાતને તેડાવીને, છેદાવું તમ શીશ ॥૬॥ ગટોરગછે મન વિચાર્યું, જાણી જસે કોઇ વાત; પાર નહી પડે ખેલ ધારેલો થાશે અતી ઉત્પાત ॥ ૮ ॥ એમ જાણી સમજાવવા લાગ્યો, સુરેખાને એમ આવા રૂપાળો વર મુકીને, પેલાને મોહ્યાં કેમ ॥ ૮ ॥ કન્યા ગાળો દેવા લાગી, તમને પોહોચાડું ઠેઠ; ગટોરગછ કહે ગાળો ન દેસો, હું તો તમારો જેઠ ॥૯॥ છાનાંમાનાં આને પરણો, સંસારનું સુખ માણો; ટુંકારો મુજને નવ કરીયે, મારી લાજ તમે તાણો ॥ તેમ તેમ ગાળો દેવા લાગી, રૂવે અપરમપારઃ ધાંટા કહાડે બરકા પાડે, નાની વયની નાર ॥ ૧૧ ॥ ગટોરગછે શીશ પછાડી, કીધા રાક્ષસ ચારઃ ગર્ધવ મુખાકારમા કાળા, દંત લાંબા ગજ ચાર ॥ ૧૨ ॥ ગોળ ગોળા ગોળા જેવા ડોળા પોહોળાં મોહો કદરૂપ; ભારે ભયંકર દેખતો દેખી, કન્યા થઇગઇ ચુપ ॥ ૧૩ ॥ રાક્ષસો કહે ખાઇ જઇશું થનારૂં હોય તે થાય; સુરેખા કહે જેઠ મ્હારા, તમને લાગુ પાય ॥ ૧૪ ॥ આ રડયા મને ખાઇ જવા ના, રંક ભાભી ઉગારો, મુઓ પેલો વર લખમણો, આ વર મ્હારો સારો ॥૧૫॥ અભીમન્યુ તવ હશી પડયો, બોલ્યો ગટોરગછ એમ; કબુલ કરે છે કન્યા વરને પાપીઓ ખાઓછો કેમ ॥ ૧૬ ॥ ખમડદાર કોઇ નવ ખાસો, પાસેને પાસે ઠરજો એ કન્યા બુમો પાડે, તો એક કોળીયો કરજો ॥૧૭॥ પછી કહ્યું અભીમન્યુને, ઓ વીરા હું જાઉં, કન્યાની ત્યાં બુમો પડસે, જઇ સુરેખા થાઉં ॥ ૧૮ ॥ આથાભરેલો વર આવ્યો છે કન્યા વના વગે પાછો; મ્હારે તમે ચીન્તા નવ કરશો, કોઇ વાતે નથી કાચો ॥૧૯॥ સુરેખા કહે જેઠ મ્હારા, રાક્ષસ લેતા જાવો; નહી તો મુજને ખાઇ જવાના કાંઇક દયા લાવો ॥૨૦॥ ગટોરગછ કહે નહી ખાય તમને, બોલ્યા વિના કોઇ વાર; સુરેખા કહે ડાહી થઇશ હું: બોલીશ નહી લગાર ॥૨૧॥ બેસીશ તમારા ભાઇ પાસે, પછી રડયા શું ખાસે; માયાવી કહે એવાં ડાહ્યા થઇ બેસો ભરથાર પાસે ॥ ૨૨ ॥ એ-

મ કહીને બ્હાર નીકળીયો, ઉડી આકાશે ચડીયો; શુદ્ધ સુરેખાનું રૂપ ધરીને જઇ ધાબામાં પડીયો ॥૨૩॥ પછી પોતે છાબ લોપ કીધી, લોપ કરી બધી નાર; માયાવી ખેલ કરેલો તે, રાખ્યો નહી લગાર. ॥ ૨૪ ॥ બાવરી બની જદુકુળ નારી, વહેવાણો ગઇ કયાંય;છાબ આવેલી જેવા ગઇ તો તે ન મળે ઘરમાંય. ॥૨૫॥ તવ સહુ સુંદરી કહેવા લાગી, આતો કઉતક કહાવ્યું; ગાંડા જેવા ગાવા લાગ્યા, નિશ્ચે સપનું આવ્યું. ॥૨૬॥ રેવંતી કહે શાનું સપનું, ગાયું છે લાડે કોડે; સુરેખા ગઇ છે મ્હેલ જેવા, એની સાસુ જોડે. ॥ ૨૭ ॥ અરેરે તેનો તપાસ કરૂં કહી મેહેલમાં દોડી; ઓરે સુરેખા, ઓરે સુરેખા, ઓરે લાડકી છોડી. ॥૨૮॥ મેડા ઉપર ચઢવા લાગી, ધાંટા કાઢી બોલાવિ; ઓમા ઓમા કરતી કરતી, સામી સુરેખા આવી. ॥૨૯॥ ચોથે માળે ભેગાં થયાં, મા દીકરી તે ઘડી; ઓ માતા મુને બિક લાગી; કહીને બાઝી પડી. ॥ ૩૦ ॥ રેવંતીયે રૂદે ચાંપી, નીચે તેડી લાવિ; પ્રભુ કેરિ પ્રેમદા સો; ખબર પુછવા આવી. ॥૩૧॥ રેવંતી કહે દીકરી મ્હારી, તારા જીવને કેમ; ગટોરગછ કહે કાળજુ મ્હારૂં, ધડકયા કરે જેમ તેમ. ॥૩૨॥ સઉ કહે તારી સાસુ કયાં ગઇ કેવું બની ગયું કામ; ગટોરગછ કહે ઉંચી ઉડીને; ચાલી ગઇ એ આમ. ॥૩૩॥ ઓમા મ્હારા પેટમાં તો, મરવાનો ભય લોગે; જીવ ઘણો ગભરાય છે મ્હારો, જાણે કોઇ હાડ ભાગે. ॥ ૩૪ ॥ રેવંતી તવ રડવા લાગી, ચોધાર આંસુ પાડી; પથારી કરી સુરેખાને, સાચવીને સુવાડી ॥૩૫॥ અરેરે જોશીને બોલાવો, જોવરાવો કોઇ જોશ દોરા કરાવો ચીઠી કરાવો, શો દીકરીનો દોશ. ॥ ૩૬ ॥ ભુઓ બોલાવો જતી બોલાવો, કોઇને દાણા દેખાડો; દ્રષ્ટી બાંધો નજર ઉતારો, લાડકડીને ઊઠાડો. ॥૩૭॥ એટલે અતી દોડા દોડ ચાલી, કન્યા મરડે મુખ; મોંઘાઇ માઠે ખાય ગોઠમડાં, સૌ કહે દારૂણ દુખ. ॥૩૮॥ બળદેવજી ત્યાં ધાઇ આવ્યા, બહુ ચીંતામાં પેઠા;ઉદાશ પામી લેલાટ કર દઈ, સુરેખા પાસે બેઠા. ॥૩૯॥ ઉતારે ઉતાર નજર બાંધે, કરાવે દોરા ચીઠી; લગન વેળા વીઘન આવ્યાં, દીકરી દુખી દીઠી. ॥૪૦॥ એવામાં શ્રી કૃષ્ણ આવ્યા, સેજ સ્વભાવે ત્યાંય; કન્યાને ઓળખી પાછા વળીયા, ઉભા ન રહેવું હાંય, ॥૪૧॥ એવામાં સુરેખા બોલી, બળદેવ પ્રત્યે વચન; કૃષ્ણ કાકાને પાછા બોલાવો, ખોળે બેઠાનું મન. ॥૪૨॥બળદેવજીએ બુમ પાડી, પાછા વળો મમભ્રાત; તમારે ઉછંગ બેટી બેસાડો, ટાઢી મીઠી

કરે વાત ॥૪૩॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કામછે મ્હારે,તવ બળદેવને રીસ વ્યાપી; મારે ખોળે મોટાં કીધાં, બાળક તારા અથાપી ॥ ૪૪ ॥ તે બધું મ્હારૂં છુટી પડાયું, દીકરી નથી સુખી, તેથી ખોળે બેસવા માગ્યું; શું જશે ખોળો દુખી ॥ ૪૫ ॥ એવું કહ્યું તવ કૃષ્ણજી આવ્યા; બોલાવી રૂડે રંગ, આવ્ય સુરેખા કહીને બેસાડી; હરજીએ ઉછંગ ॥૪૬॥ પછી છાનુમાનું કહ્યું, પોતે સુંદરશામ; તું તારે કર કરતો હોય તે, ન લઇશ મારૂ નામ ॥૪૭॥ મુજ ઉપર રાખવિ મહેરબાની, જાણીતો તુજથી કાંપે; ગટોરગછ કહે તમારી નારીઓ, કેવા ચરણ શીશ ચાંપે ॥ ૪૮ ॥ કૃષ્ણ કહે ફાવે તેમ કરજે, તારો દીવસ છે ઘેર; ઉછંગથી ગટોરગછ ઉઠયો, પછી બોલ્યો સુખ ભેર ॥૪૯॥ પીતાજી હવે ઠીક થયું છે,જાઓ સૌ સૌને ઠામ; એમ કહી પથારીમાં સુતા, લેશો નહી મુજ નામ ॥૫૦॥ એટલે સરવે વેરાઇ ગયું, બોલી રેવંતી એમ; ઓ દીકરિ તને ખાવા આપું, શું ખાધા પર પ્રેમ ॥૫૧॥ વલણ॥ ખાવા માગે દીકરી, તો મન ખુશી થાય; કહે વલ્લભ એમ કરગરે સુરેખાની માય.

કડવું ૩૭ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન; બોલ્યો ગટોરગછ હું ખાઉં, લાવો કુંચીયો ઓરડે જાઉં ॥ ૧ ॥ ભર્યાં પકવાન જાનૈયા કાજ, ગમે તો તેમાંથી ખાઉં આજ; તવ માતાને ઉલટ વ્યાપી, તેને ઓરડાની કુંચીયો આપી ॥૨॥ તવ માયાવિ ઓરડે ગયો,દીઠાં પકવાન ખુશી થયો; એણે માયા રચી તે વાર, કીધા દૈત્ય એક હજાર ॥૩॥ તેમાં પાંચશે ટોપલા કીધા; પકવાનો ભરાવી દીધાં; રહ્યા રાક્ષસ પાંચસે જેહ, ઉપડાવ્યા તેને શીર તેહ ॥૪॥ પછી ખેલ માયાવીએ કીધા, કરી અદર્શ મોકલી દીધા; તેતો પહોચાડયા હેડંબા વન, દીધા ઓરડા ભીમના તન ॥૫॥ હતું તેટલું પકવાન ટાળ્યું, એણે સાફ વાશીદું વાળ્યું; તાળા દેઇને કુંચિયો લીધી, જઇ રેવંતીને દીધી ॥ ૬ ॥ ગયા પકવાન લેઇને જેહ, પોચ્યા હેડંબા વનમાં તેહ; કર્યો ઢગલો પકવાન તણો, તેનો ગંજ ત્યાં વાગ્યો ઘણો ॥૭॥ બેઠી સુભદ્રા હેડંબાય કહ્યું સેવકે સઘળું ત્યાંય; બોલી સુભદ્રા ઓ જેઠાણી, કયાંથી આણ્યા પકવાન તાણી ॥ ૮ ॥ કહે હેડંબા સુણો દેરાણી, લાવ્યા દ્વારીકાંથી દૈત્ય તાણી, એ તો વેહેવાઇનું મોકલાવ્યું, તમ સારૂં ઢાંકયું આવ્યું

॥૯॥ કહી હસ્યાં દેરાણી જેઠાણી, બેઉ રહ્યા છે ઉલટ આણી; રહયો માયાવિ થઇ કન્યાય; બળીભદ્રના ભોવન માંય ॥૧૦॥ તેવે થયો મધ્યાન કાળ, બોલ્યો દુરીયોધન ભુપાળ,ઉઠો નારીયો સરવે જાઓ; છાબ જે વહુને આપી આવો ॥૧૧॥ તવ ઉઠી ભાનુમતી રાણી, પેહેર્યાં પોશાક ઉલટ આણી; પછી છાબ કરી તૈયાર, તેમાં ભર્યાં વસ્ત્ર શણગાર ॥૧૨॥ લીધી ભાનુમતીયે હાથ, બીજી પ્રેમદા ચાલી સાથ; ગીત ગાતી સહુ આવી, તવ વેહેવાણોએ બોલાવી ॥૧૩॥ :સહુ સામા સામી ગીત ગાતી, બેઠી ભાણુમતી મદ માતી; તવ રૈવંતી ઘરમાં ગઇ, ત્યારે સુરેખા ઉભી થઇ ॥ ૧૪ ॥ રેવંતીયે કહ્યું બેટી જાઓ, સાસુ આપે તે છાબ લાવો, બોલ્યો ગટોરગચ્છ મુખ એવું, નહી જાઉં થાય થવું તું તેવું ॥૧૫॥ માયે કહ્યું કાળજાની કાચી; આ તો આવી છે સાસુ સાચી, ત્યારે ચાલ્યો હેડંબા તન, ગયો મંડપ હસ્તે વદન ॥ ૧૬ ॥ જઇ છાબ સાસુ કને લીધી, પોતાની માતને સોંપી દીધી પાછો મંડપમાં પેઠો, ભાનુમતીને ખોળે બેઠો ॥ ૧૭ ॥ તવ ભાનુમતી હરખાણી, વહુ બહુ રૂપાળી જાણી; એણે અણદીઠાનું દીઠું, જાણે માર મહુડાને મીઠું ॥૧૮॥ વહુ તું નથી રૂપે નરશી, કહી ચાંપે રૂદીયા સરસી વિચાર્યું માયાવીયે એમ, બતાવું સાસુને પ્રેમ ॥ ૧૯ ॥ વ્હાલા લાગો છો કહિને દાબી, બની ગઇ ભાણુમતી રાબી; ભાંગી ગયા એના બધા હાડ, બળ્યું આ કન્યાનું લાડ ॥૨૦॥ તપ્યા નેત્રને તપ્યું શીશ, નાખી રાણીયે કારમી ચીસ; તવ શકુની મામાની નારી, એણે ભાનુમતીને વારી ॥૨૧॥ કર્યાં કન્યાયે તુજને લાડ, તેમાં શું તારાં ભાગ્યાં હાડ; એતો છે વહુજી હલેતી, તેમાં શી કરી તેની ફજેતી ॥ ૨૨ ॥ કહી ગોદો મારી રીસ કીધી, પોતે વહુને ખોળે લીધી; બોલ્યાં મામીજી વહુ શાણા તારી સાસુમાં નથી બે દાણા ॥ ૨૩ ॥ કહી ચાંપે રૂદીયા સાથ. ત્યારે દીધી માયાવીએ બાથ; મામીજી તમે છો બહુ સારા, મને લાગો છો પ્રાણથી પ્યારા ॥ ૨૪ ॥ કહી દબાવી દાખવી રીસ, તવ મામીયે પાડી ચીસ; એના લોચન તરિ ગયાં, બધા હાડ ચકચુર થયાં ॥ ૨૫ ॥ મુક્ી દીધી સુરેખાએ મામી, દાબવામાં ન રાખી ખામી; પછી ભાનુમતી બોલી એમ હવે બુમ તમે પાડી કેમ ॥ ૨૬ ॥ બોલી મામીજી શુણુ રાણી, હવે કન્યાની વાત મેં જાણી; આપણો લક્ષમણો રાંક, તેનો વિચાર કરવો કાંક ॥૨૭॥ બોલી મુખે મરડી ભાનુમતી, મને આ કન્યા

ગમતી નથી; કદી પરણાવ્યા વણ પાછા જઇયે, બળીભદ્રનાં દુશમન થઇયે. ॥૨૮॥ માટે પરણાવો રીઝી ખીજી, ઘેર જઇને લાવીશું બીજી; બળદેવ તનયા બળદાખે, મ્હારા છોકરાને મારી નાંખે ॥ ૨૯ ॥ એવી વાતો કરતી ચાલી; ગઈ જાનીવાસે કર ઝાલી; કહાવ્યું બળદેવજીએ આવો, વાજતે ગાજતે વર લાવો. ॥૩૦॥ તવ બોલીયો અંધ કુમાર; મામા વરને કરો તૈયાર; એને પીઠી ચોળાવો અંગ, કહાડો વરઘોડો ખુબ રંગ. ॥૩૧॥ વળણ ॥ મામે આપી આગના, આવો સરવે નાર; પીઠી ચોળો પ્રેમથી, હવે ન કરસો વાર. ॥

કડવું ૩૮ મું રાગ ધોળનો.

પીઠીચોળે, પીઠી ચોળે પ્રીત આણીરે; વરરાજાને ચઢાવે ગંગોદક પાણીરે ॥૧॥ અતર ફુલેલ, તેલ શરીરે લોરરે; ગીતાં ગાતી, ગાતી તે શરીયા ધોયેરે. ॥૨॥ વરરાજાને, હઇયે હરખ નવ માયરે, ઝટપટ કરવા, આવ્યો દુર્યોધન રાયરે ॥૩॥ઓરે મામા,ટાઢો સ્વભાવ તમારોરે; બાજઠપરથી, વરને ભોંય ઉતારોરે. ॥૪॥ ઉનું ટાઢું, જળ મંગાવી દોનેરે, વરરાજાને હવે નવરાવા લ્યોનેરે. ॥ ૫ ॥ તવ તે મામે, ભોમી ઉતારી નવરાવ્યોરે; છત્રપતિ, વસ્ત્ર આભુશણ લાવ્યોરે. ॥ ૬ ॥ મામા ઝટપટ, જાવાનો રાખી ખટકોરે; જામો પ્હેરાવો, વરને ચીરોને પટકોરે. ॥ ૭ ॥ તવ તે મામે, પેહેરાવ્યાં વસ્ત્ર શણગારરે; નાંખ્યા અછાબા, હીરા મોતિના હારરે. ॥૮॥ એટલે રાયના અનુચર આંગણે આવ્યારે, વરને માટે, ઘોડી શ્રણગારીને લાવ્યારે. ॥૯॥ દુરિયોધને, કહ્યું વરને ઉપાડોરે; વાર ન કરશો, વરરાયને બહાર કહાડોરે ॥ ૧૦ ॥ લાવી તમે ઘોડી ઉપર બેસાડોરે; પછી સરવે, જાનૈયા રસ્તે પાડોરે. ॥૧૧॥ મામાયેતો, વરરાયને ઉપાડયોરે; બહાર કાહાડી, ઘોડી ઉપર બેસાડયોરે. ॥૧૨॥ વરરાજા તો થૈ બેઠા ઠીકા ઠીકરે,બેસતામાં, થઇ છે દસવીસ છીંકરે ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યા રાજા, મામા, આ શુકન કેવારે; મામો કહે, જસ લેઇ આવીએ એવારે ॥૧૪॥ રાય કહે શી, બુદ્ધી તમમાં ભાળુરે; કરો ટપકું, વર રાયને મોહોડે કાળુંરે ॥ ૧૫ ॥ દ્દષ્ટી ન લાગે, પરણી આવે લાડે કેડેરે; એટલે મામે, લાવીને મેંશ ઘશી મોંઢે રે. ॥ ૧૬ ॥ વરરાજાને, શ્રીફળ મુખવાસ આલોરે; સઉ જાનૈયા, વરરાયને લેઇ ચાલોરે આપ્યું શ્રીફળ, પાન તે વરને હાથરે; મોહોડ ધાલી, પુંઠે ઉભી એની માતરે. ॥ ૧૭ ॥

પુંઠે બીજી નારીયો ગાતી જાયરે; ઉતાવળ કરે દુર્યોધન રાયરે ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥ લઇ ચાલો વરરાયરે, કહેછે દુર્યોધન; વદે વલ્લભસૈ સાંભળો. ઘોડી તણું વરણ.

કડવું ૩૯ રાગ લક્ષમણની ઘોડીનો.

આંની હાંરે લક્ષમણ વરની ઘોડલી ટેક. ॥ રાજાયે દીધી આગનારે, ગરગડીયાંનીસાન; છત્રીસ વાજાં વાગીયાંરે, ચાલી કઉરવ કેરી જાન, લ૦ ॥ ૧॥ જાનઇયા જોડે જાયછેરે, સાબેલા રૂપવાન સાજન સારૂ શોભતુંરે, બની સોભા સ્વર્ગ સમાન. લ૦ ॥૨॥ છત્રપતી માંહી માલતોરે, અછકલી નીચ જાત; ફુલી ફુલી થાય ફાળકોરે, ભાનુમતી વરરાજાની માત. લ૦ ॥૩॥ મોહોડ મુસ્તકપર મેલીયોરે, રામનદીવો લાયા નવાણું ભાઇની નારીયોરે, ચાલે ભાનુમતીની સાથ. લ૦ ॥૪॥ બાપસરીખો બેટડોરે, લખમણ વર નાદાન; વારે વારે હસ્યા કરેરે,બન્યો બાધો ચકવો બેભાન. લ૦ ॥૫॥ ડાફેરો મારે ડગેડગે, જુએ નગ્રનું લોક; મરડે મોઢાં વર જોઇનેરે, ભીડ ભરાઇ છે અથોક. લ૦ ॥૬॥ દેખાડે સહુને સાહ્યબીરે, રાજા દુરીયોધને મુજ જેવો ગ્રહસ્થ કો નથીરે, એવો અભીમાન વસ્યો છે મન. લ૦ ॥૭॥ શુભ શોભાથી આવીયારે, બળદેવજીને ઘેર; તોરણે વરને રાખીયોરે; પછી પોંખવાની કીધી પેર લ૦ ॥ ૮ ॥ રેવંતી આવી પોંખવારે, વર પોંખ્યાના કોડ, રામન દીવો હાથ માંરે, માથે બત્રીશ ભમરીનો મોહોડ લ૦ ॥ ૯ ॥ ગરગાચાર્ય પોંખાવતારે, લેઇ સામગરી સાર, વરની કને માંમો રહયોરે, બ્રાહ્મણ મંત્રઉચ્ચાર. લ૦ ॥ ૧૦॥ ધુંસળ મુસળ રેવૈયો, સરીયો, સપુટ ત્રાક, એંડી પેંડી ઉતારીનેરે; ટીલું તાંણી આમળીયું નાક, લ૦ ॥ ૧૧ ॥ વળણ ॥ એ રીતે વર પોંખીયો, લીધા મંડળ માંય; બાજઠપર પધરાવીયો બેઠા કૃપાચાર્ય ત્યાંય.

કડવું ૪૦ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, સુરેખાહરણ મહીમાય, ॥૧॥ મંડપ માંડવો છે મધ્ય ભાગે, પુર્વ દીશાયે સભાય;જાદવ કઉરવ સૈ ત્યાં બેઠા,મંડપચરચા દેખાય ॥૨॥ પશ્ચીમ દીશા રચી છે સભા, તેમાં બેઠી સહુ નારિ; તે પણ સઘળી ચરચા દેખે, રચનાની બલહારી ॥૩॥ ગર્ગાચાર્ય ને કૃપાચાર્ય તે

બેઠા મંડપ માંય; બાજઠ બેઠો છે વરરાજા, શકુની મામા ત્યાંય ॥ ૪ ॥ રેવંતીયે સુરેખાને; કર્યો પીઠી આચાર; કન્યા ચુડો મોજડી પાનેતર, પેહેરાવ્યા તે વાર ॥૫॥ કન્યા મોઢીયો માથે મુકયો, કન્યા રૂપ બનાવિ; પ્રદુમનને ઉચકી લાવી, મંડપમાં પધરાવી ॥ ૬ ॥ કન્યા પાસે પ્રદુમન બેઠો, પ્રભુ ભય મન લાવે; પુત્ર મ્હારો પાસે હશે તો, કન્યાને નહી ફાવે ॥૭॥ એવું જાણી પુરૂશ પુરાણી, બોલ્યા મુખ વચન; સભામ થી ધાંટા કાહાડી, તેડયો પોતાનો તંન ॥૮॥ કૃષ્ણ કહે તમે બેસો સભામાં કન્યા કને શોભે નારી; એક દાસીને, બેસાડીને,અતર આવો વીચારી, ॥૯॥ પ્રદુમને કબુલ કીધું, સત્ય વારતા મન વ્યાપી; દાશીને જઇ પાસે બેસાડી, સહુ સામગરી આપી ॥૧૦॥ પોતે જઇને બેઠો સભામાં,શુભ શોભા દેખાય;વરકન્યાસામસામી મંડપમાં, પટકુળ આગળધરાય. ॥૧૧॥ હસ્ત મેળવવાનો સમય થયો,વીપ્રને વચને તહાય; આડો પટ તે લઇ લીધો, કીધો હસ્ત મેળાપ ॥૧૨॥ કન્યાનો કોમળ કર દેખીને, ખુશી થયો વરરાય, મામાયે કહ્યું વરરાજાને કેવી છે કન્યાય ॥ ૧૩ ॥ એટલે હસીને વરરાય બોલ્યો, મુજ પીતા છત્રપતી; પણ મ્હારી નારી ના સરખી, એમને નારી નથી ॥૧૪॥ ઓ મામા હું ભાગ્યશાળી, મામા કહે સુખ લેજે; છાનો માનો એ કન્યાના, હાથ ઉપર નખ દેજે ॥ ૧૫॥ વરરાજા કહે બધુ જાણુંછુ, શીખવ્યું છે મુજ મીત્ર; એમ કહિ નખ દેવા લાગ્યો, કરે પ્રેમ ચરીત્ર ॥૧૬॥ ઓટારમછે મન વીચાર્યું,પતા ઉપર પ્રેમ ધરીયે; લાડ આપણને કરેછે;તો આપણ લાડ કરીયે ॥ ૧૭ ॥ એવું જાણીને વરનો પોંચો, દબાવ્યો કરી રીસ આંગળાં હાડ નાંખ્યા ભાગી, વર ઉઠયો પાડી ચીસ ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ ચીસ પાડી વર ઉઠયો આસુ નીકળી જાય; વ્યાસ વલ્લભ વદે સાંભળો, શું કહે છે વરરાય.

કડવું ૪૧ મું બિલાવરિ િ છાયા.

ઓ મામા મૂકાવોરે, જીવ મારો જાય છે; હું તો નહી પરણુંરે. કન્યા મારી માય છે. ૧ મામો તત્ર બોલયોરે, એવા ગાંડા નત્ર થઇએ; કન્યા કોમળ અંગનીરે, તેનાથી શુ ડરી જઇએ ॥૨॥ સમજાવી બેસાડયોરે, રંભા સહુ નજરે જુએ; હોંસ ગઇ ભાગીરે, બેઠો બેઠો વર રૂએ ॥૩॥ કન્યાયે વિચાર્યુંરે,હાડ ભાગ્યું ખરે ખરૂં; રડે છે કેવારનોરે, માટે એને ખુશી કરૂં ॥૪॥ ઘુંઘટ ઉઘેડયોરે દેખાડી કાન્તી કેવી; માન્યની આગા નેણીરે, પુરણીમાના ચંદ્ર જેવી ॥ ૫ ॥ વર હશી પડયોરે; મામા

વહુ બહુ સારી; હવે હું તો પરણું રે એતો મા નહી મ્હારી ॥ ૬ ॥ એવી રીતે રાજીરે, વર રાયને કીધો; ઘુંઘટ ગટોરગછેરે, ખુબીકરીખેંચી લીધો ॥ ૭ ॥ પછી પાછું ધાર્યુંરે, વરરાયને દેવા દુખ; ઘુંઘટ ઉઘેડયો રે, દેખાડયું મંઝાર મુખ ॥૮॥ વર થયો ઉભોરે, કન્યા કાળી કહેલાડી; પીળા પીળા ડોળારે, આતો રાંડ બીલાડી ॥૯॥ મામો મુખ બોલ્યો રે, વાત તું કરેછે કેવી;કન્યાતો રૂપાળીરે, તારી માબીલાડી જેવી ॥૧૦॥ ખેંચોટી બેસાડયોરે, કન્યા ધારે દેવા દુઃખ;ઘુંઘટ ઉઘાડયોરે;દેખાડયુંછે સ્વાન મુખ ॥૧૧॥ વર થયો ઉભોરે, બાજઠથી પડયો ઉતરી; મામા નહી પરણુંરે, જુઓ કન્યા કુતરી ॥૧૨॥ મામે કહ્યુ બેશ હેઠોરે, મોઢેથી ગાળ ભણી;તારી માછે કુતરીરે, કહી કુખમા ચોંટી ખણી ॥૧૩॥ તવઘુંઘટ ઢાંકયોરે, વરરાયને દેવા દુઃખ; ઘુંઘટ ઉઘાડયોરે,દેખાડયું ગર્ધવ મુખ ॥૧૪॥ વર થયો ઉભોરે, મામા હું તો જઇશમરી; મ્હારે નથી વરવુંરે આતો છે ખરની ખરી ॥૧૫॥ મામે હાથ ખેંચ્યોરે, ખોટી વાત કરે કેવી; માર્યો એકઠોંશોરે. તારીમા ગર્ધવ જેવી ॥૧૬॥ વરને બેસાડયોરે. માયાવી તો દેછે દુખ; ઘુંઘટ ઉઘેયોરે, દેખાડયું રાક્ષસમુખ ॥ ૧૧ ॥ વર થયો ઊભોરે, મામા ભારે ભુડું થશે; આતો રાંડ રાક્ષણીરે, મને તમને ખાઇ જશે ॥૧૮॥ ભાનુમતી આવીરે, દીકરાનું દુઃખજુએ, બેટા ખડી કષ્ટ વેઠોરે, પાલવથી આંસુ લુએ ॥૧૯॥ મુને જે વિતેલુંરે, મન મારૂં જાણે છે; મામાજીયે જોયું નથીરે, માટે પક્ષ તાણેછે ॥૨૦॥ ત્યારે મામો બોલ્યોરે, ગોર ઉતાવળ કરો;કહોના કહો પણુરે,છોકરો કંઇબીધો ખરો ॥૨૧॥ વળજી ॥ ગોર બેઉ વળતું બોલીયા, કહો શી કરીયે ભુલ; તેથી ઉતાવળ હોય તો કરીએ સરાવ્યા તુલ્ય.

કડવું ૪૨ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય ॥૧॥ ઓળો ગોળો ગોરે વાળ્યો, ઝટપટ પુરૂં કરવા, વર કન્યાને ઉભાં કીધા, મંગળફેરા ફરવા ॥ ૨ ॥ વરરાય રડતો ઉભો રહયોને, કન્યા ઉભી આંખ મીંચી; વરના કરતાં દેખાય કન્યા, એક વેહેંતજ નીચી ॥૩॥ પેહેલું મંગળ ફેરો ફેરવ્યા; ફરી ઉભાં નારી નર; બાજઠે બેઉ ઉભાં રહ્યા તો, થયાં બરાબર ॥૪॥

સકળ સભા વિસ્મય પામી, કજોડાપણું ગયું; ઉંચાનીચી જરાહતું તે, હવે બરાબર થયું ॥૬॥ હેવે બીજું મંગળ ફરતાં, ટળી માયાની કુંચી; વરરાય નીચો પડી ગયોને; કન્યા થઇ હાથ ઉંચી ॥૬॥ એવે ત્રીજું મંગળ વરત્યું, ફરી ઉભાં બેઉ સાથ; વરરાજા છેક નીચો પડીયો, કન્યા વધી બે હાથ ॥૭॥ જોઇ સભાસદ વીસમય પામ્યા, કેમ પડી ગઇ ખોડ, આ નરકન્યા શોભે કેવા; મા દીકરાની જોડ ॥૮॥ તે જોઇને બળદેવજીનું, દાઝયું અંતઃકરણ, નોહ્ય નોહ્ય મારી દીકરી આ, થયું કન્યાનું હરણ ॥૯॥ આતો છે કોઈ કપટી કન્યા, પુરણ પ્રગટી રીસ; હળમુસળ લેવા ગયા ઘરમાં, છેદું એનું શીશ ॥૧૦॥ સભામાંથી ઉઠીને નાઠા, ચેતી ગયા ભગવાન; ગટોરગછને ગોવિંદજીયે, તરત બતાવી સાન ॥૧૧॥સાન કરી સમજાતી દીધો, પોતે જાદવરાય; હવે વિલંબ કાંઇ ન કરતો, તું થઇ જા વીદાય ॥૧૨॥ તવ માયાવી ચાતુર ચેત્યો, વરરાજાને ઝાલ્યો આવોરે ઘણી લાડકવાયા, કહીને બગલમાં ઘાલ્યો ॥૧૩॥ મંડપ ઉપાડી માંથે લીધો, હેડંબાને તન; વાવટોળ વાજળી કરીને, ચઢી ગયો ગગન ॥૧૪॥ અંત્રીક્ષ જઇને ઉભો રહયો; બોલ્યો મુખ વચન; સાંભળજે સુત અંધ તણા તું, રાજા દુરીયોધન ॥૧૫॥ રાંડીરાંડના શુકન લેઇ, દ્વારીકામાં તું પેઠો, અરજુન નંદન અભીમન્યું, સુરેખા પરણીબેઠો ॥૧૬॥ ત્રણ દીવસ તમને વીતાડયું, તેતો મારૂં કામ; હું ભીમસેનનો દીકરો, ગટોરગછ મુજ નામ ॥૧૭॥કન્યા લઇ નાશી નથી જાતું; છું ક્ષત્રી સંતાન; વરવું હોયતો આવજે, સરવે બાગ તણે મેદાન ॥ ૧૮ ॥ તવ દુરીયોધને બુમ પાડી; સીદ ભાગે ઘરસુત્ર; ઓ ભીમસેનના દીકરાતું, આપ મ્હારો પુત્ર ॥૧૯॥ એવું સાંભળી ગટોરગછે, વરને બગલથી લીધો; પરણજે તું તારી માને કહીને નાંખી દીધો ॥ ૨૦ ॥ શેવકોએ અદ્ધર ઝીલ્યો, કુંવર થરથર કાંપ્યો; દુરિયોધને ખોળામાં લેઇ, રૂદીયા સરસો ચાંપ્યો ॥૨૧॥ ઓ બેટા શું શું દુઃખ પડીયું, બોલ્યો લખમણ એમ; વારે વારે મેં કહ્યું મામાને, તોહે ન આવ્યો વ્હેમ ॥ ૨૨ ॥ ચાર પ્રકાર રૂપ બતાવ્યાં; મામાયે જુઠું જાણ્યું; રડિ રડિ ઘણુ કહ્યું પણ. મનમાં કાંઇ ન આણ્યું ॥૨૩॥ દુરિયોધન કહે ધીક્કાર મામા, વરસપડયાં સહુ છુટી; રડિ રડિને છોકરે કહ્યું, તોહે માની વાત જુઠી ॥૨૪॥ મામો કહે શું વાંકો વળીને, જોવું કન્યાનુ વાન; શા સારૂ મને ઠબકો દેછે મુઓ વર બળી જાન ॥૨૫॥ એટલામાં બળદેવજી આવ્યા, હળમુશળ

લેઇ હાથ, ક્યાં ગઇરે કારમી કન્યા, તવ બોલ્યો ભુનાથ ॥ ૨૬ ॥ ઓ હળધારી ન્હોય એ કન્યા, ભીમ તણો એ તન; સુરેખાને પરણિ બેઠો નર સુત અભિમન ॥૨૭॥ ગટોરગછ છે નામ એનું, કન્યાનુ સ્વરૂપ કીધું; હાથી ઘોડા ઘરેણું આપી, અમ ધન લુંટી લીધું ॥ ૨૮ ॥ એવું સાંભળી બળદેવ બોલ્યા, સાંભળો કૃષ્ણવીર, જ્યારે ને ત્યારે પાન્ડવ નડે, ઓરે શામ શરીર ॥૨૯॥ પાન્ડવને તેં પેંધા પાડ્યા, ભગની લેવા દેને; ભગની તેડવા ભીમ આવ્યો, તે ગયો ખુબ ખઇને ॥ ૩૦ ॥ વળી પાછો સહેદેવ આવ્યો, બાઝી ગયો બહુ થઇને, વળી અભીમન્યું યુદ્ધે આવ્યો, દાનવ શરણે લઇને ॥૩૧॥ આજતો આવ્યો પુત્ર ભીમનો કર્યું કન્યાનું હરણ; હવે તેનું કેમ કરવું, ઓરે અસરણા સરણ ॥૩૨॥ પ્રભુ કહે કે કેમ કરવું તું, જેવી તમારી મરજી; તવ બળદેવ કહે લુગડાં પહેરો, યુદ્ધે ચડવું હરજી ॥૩૩॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે લ્યો પહેરી આવું, કહિને ઘરમાં ગયા; એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો; જાદવ તો ત્યાર થયા ॥૩૪॥ ઓ ભીસ્મ દાદા ઓ દ્રોણ ગુરૂ, જુઓ વાળ્યો આડો આંક; કન્યા લીધિ લક્ષમણાની, આજ જુઓ કોનો વાંક ॥ ૩૫ ॥ દ્રોણ ગુરૂ કહે વાંક એમનો, કરવું હોય તે કરો, છત્રપતીયે આજ્ઞા દીધી, આયુદ્ધ સરવે ધરો ॥ ૩૬ ॥ ગોર કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામા, દ્રોણ ને ભીસ્મ પીતાય; વીચાર કરવા લાગ્યા બેશી, એકાંત સભામાંય ॥ ૩૭ ॥ દ્રોણ કહે કેમ કરશું દાદા, છોકરાં આડા આંક;ભીસ્મપીતા કહે ન્યાય કરો તો, નહી છોકરાંનો વાંક ॥૩૮॥ પ્રથમ કન્યા એ છોકરાની, બળદેવે આંડાઇ કીધી; પણ દુરીયોધને કુટુંબીની, કહો કેમ કન્યા લીધી ॥૩૯॥ આરતીયોતો આંધળો હોયે, બળદેવજીતો તેવા; પણ કૌરવોએ કન્યા ને; કબુલ કરનાર કેવા ॥૪૦॥ અભીમન્યુએ અભીમન્યુની; તારૂણી લીધી તાણી, શું તે લેવા દે બીજાને, પોતાનું ખુએ પાણી ॥ ૪૧ ॥ બે છોકરે વ્યાજબી કર્યું છે, તવ કહ્યું કૃપાચાર; લોકો કહેશે પરણાવ્યા વીના, રહ્યા ગંગા કુમાર ॥ ૪૧ ॥ જગતની રીતી પ્રમાણે; જાનૈયાને લાજ; કેહેણી થાશે આપણે માથે, વીચારો ભીસ્મ મહારાજ ॥ ૪૩ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે તમે વીચારો, ઓરે ગોર ગુરૂ આજ; આપણું રહેને પરનું પરણે, તો જાય જગતમાં લાજ ॥૪૪॥ અભીમન્યુ પણ આપણું છોરૂં, તેથી રાજી થઇયે; ઠાલા પાછા વળતા નથી, પરણાવીને જઇયે ॥૪૫॥ આવીછે કન્યા ઘરમાંને ઘરમાં, નથી ગઇ પરઘેર; દ્રોણ કહે તે વ્યાજબી કહો છો, હવે શી કરવી પેર ॥ ૪૬ ॥ કૌરવ જાદવ ભેગા

થઇને, ૯ છોકરાને નડશે; આપણને યુદ્ધમાં સંગ લેશે; ત્યાતો વઢવું પડશે ॥૪૭॥ તે માટે આપણે કેમ કરવું, ઓરે ભીસ્મ પીતાય; આપણ છતાં છોકરાને મારે તો અણઘટતું દેખાય ॥૪૮॥ ભીસ્મપીતા કહે આપણે સહુની સાથે યુદ્ધમાં જાવું; સામા મોરચા બાંધ્યા પછી, આપણે અળગા થાવું ॥૪૯॥ આપણે ચારે સત્ય પુરૂશોએ, યુદ્ધથી કોરાણે રહેવા; બળદેવ કૃષ્ણને બોલાવિને, આપણી પાસે લેવા ॥ ૫૦ ॥ કહેવું કે નાના છોકરા સાથે, આપણું એ નહી કામ; જાદવ કઉરવ નથી ઓછા કરવા દો સંગ્રામ ॥ ૫૧ ॥ એમ સમજાવી આપણિ પાસે, શખવા કબજે કરી; છોકરા નથી હારે એવા, વઢવાના સુર ભરી ॥ ૫૨ ॥ તે કરતાં બળદેવને કૃષ્ણ, ઉપડશે જે વારે; છોકરાની પક્ષ આપણે કરવી; સામા થવું તે વારે ॥૫૩॥ એમ ચારે જણે સંતલસ કીધી, એવામાં દુરિયોધન; પોતાના યોદ્ધાને આજ્ઞા કીધી, તઇયાર થઓ સહુ જન ॥૫૪॥ એમ કરવા માંડી તૈયારી, જાદવ કોરવ લોક; ઘટોત્ગચ્છ મંડપ લેઇને, ગયો બાગ અશોક ॥ ૫૫ ॥ ભોંયરા બારણે મંડપ મુકયો, પરણાવવાને સાર; ભોજાઇને આવકાર દેઇ, બોલાવ્યા ભોંયરા બહાર ॥૫૬॥ એક સહસ્ર દઈત્ય બનાવ્યા, વિવેક વાત વીચારી; તેમાંથી પાંચસેં નર કીધા, પાંચસે કીધી નારી ॥૫૭॥ સભા કરિનપુરૂષબેઠા, ગાય છે ગીતાં નારી; એવે નારદને બોલાવ્યા; ધરવીશે ગીરધારી ॥૫૮॥ચુડો પાનેતર કંકુપડો;મીંઢળ નાડાછડી,જે જોઇએ તે સામગરી આપી,નારદને તે ઘડી ॥૫૯॥ પછી પ્રભુએ આજ્ઞા આપી, અશોક બાગમાં જાવો; મંગળે મંગળે દાન દેઉંછું, વરકન્યા પરણાવો ॥ ૫૯ ॥ તવ નારદજી બાગમાં ગયા,કન્યાયે કીધો શોર, નારદજીને નજરે દેખી આવ્યું પગમાં જોર ॥૬૦॥ ઓરે મારા નારદ કાકા; જઇને કહો આ કરણી, મારા તાતને એટલું કહેજો, જાય જુનો વર પરણી ॥ ૬૧ ॥ એટલે માયાવી શક્ષસ બોલ્યા, હવે કોળીયો કરીયે; સુરેખા કહે હવે ન બોલું, આવો અભીમન્યુ વરીયે ॥૬૩॥ નારદ કહે આ વર સારો, બેશ પરણાવી દેઉં; બેઠા નારદ પરણાવવાને, કારણ કૃષ્ણનું દેવું ॥ ૬૪ ॥ વલણ ॥ કારજ સઘળું કૃષ્ણનું, દે છે કન્યાદાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, છે સાહાય શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ મું. રાગ રહેણીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, શોભા ઘણેરીરે; ત્યાં તો દાન દે છે ભગવાન, શોભા ઘણેરિરે ॥૧॥ એવે રાક્ષણીયો ગીત ગાય, શો, ત્યાં તો હસ્ત મેળાપક થાય, શો ॥૨॥ ચોરી પેહેલું મંગળ વરતાય.શો. તેમાં ગાયોના દાન અપાય શો. ॥૩॥ પછી બીજું મંગળ વરતાય, શો, તેમાં દાશીનાં દાન અપાય, શો. ॥૪॥ ચોરી ત્રીજું મંગળ વરતાય, શો, તેમાં ભુમીનાં દાન દેવાય, શો ॥ ૫ ॥ ચોરા ચોથું મંગળવરતાય, શો. તેમાં ભંડાર સહીત અપાય, શો ॥૬॥ પછી રૂપીયાવીંટીયો રમાય,શો; લાગ્યાં વરકન્યા ગોત્રજને પાય, શો ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ વર કન્યા પરણી રહ્યાં, પ્રભુએ દીધું દાન; કહે વલ્લભ પછી કૃષ્ણજી, યુદ્ધે થયા સાવધાન

કડવું ૪૪ રાગ સાખી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય ॥.૧ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ તઇયાર થઇને, હાથ લીધાં હથીયાર, ક્રોધ સ્વરૂપ ધારણ કરીને નીકળીયા ઘર બહાર ॥૨॥ એક લક્ષ સાઠ સહસ્ર એકાશી, કુંવર કેરી જોડ; હળધારી હળ લઇને આવ્યા, જાદવ છપનક્રોડ ॥૩॥ દુરીયોધને અગીઆર ક્ષોણી, સેન્યા કીધી ત્યાર; છ કારભારી ને સો ભાઇ, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર ॥૧૦॥ દીધા ડંકા ઉપડયા બંકા, સતવાદીનર ચાર,તે પણ આયુદ્ધ લઇને ચાલ્યા, સૌ સાથે તે વાર ॥ ૫ ॥ વરકન્યા પરણી રહ્યા, નારદ બોલ્યા વાણ; લાવો કુંવર હવે અમને, આપો દક્ષણા દાન ॥ ૬ ॥ ગટારગછ કહે ભોંયરા વીશે, નગદ નાણું ભરીયું; નારીનાં વસ્ત્રને શણગાર શુદ્ધાં, તમને અરપણ કરીયું ॥૭॥ નારદજીએ આશીશ દીધી, થયા અંતરધ્યાન; પછી ઉતર્યા ભોંયરા વીશે, પાંડવના સંતાન ॥૮॥ કન્યાને જઇને બેસાડી; રાક્ષસ ચોકીમાં ચાર, ગટોરગછ કહે મમ વીરા, નીકળી યુધ્ધે બ્હાર ॥૯॥ સુરેખા કહે એકલી હું, રહું કેવે પ્રકાર એટલે બનાવી માયાવીયે, નાની છોકરીયો ચાર ॥૧૦॥ સુરેખાના જે વડી તેતો, જોઇ સુરેખાને ગમે; પાંચે જણીયો ભેગી થઇને, વીવીધ રમત રમે ॥૧૧॥ પછી બે ભાઇ બ્હાર નીકળીયા, કેવો, કરયો વાવે-

ક; માયાવી સત્તરદૈત તણો ત્યાં, રથ બનાવ્યો એક ॥ ૧૨ ॥ તેમાં અભીમન્યુ બીરાજ્યો. સંગ્રામમાં જીવ પેઠો; ઘોડાના અછોડા ઝાલી, માયાવિ હાકવા બેઠો ॥ ૧૩ ॥ ખરખેર ખરખર રથને હાંકયો, ચાલી આવ્યો મેદાન; હીમ્મત રાખી રણમાં ઉભા, યુદ્ધ કરવા બળવાન ॥૧૪॥ એટલે જાદવ કઉરવ આવ્યા, યુદ્ધ સજી મનસુબા; મેદાન વિશે જુદેજુદે જથે જઇને ઉભા ॥૧૫॥ ભીસ્મ કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામાં, દ્રોણ ગુરૂ બળવાન; તે ચાર જઇને અળગા ઉભા, માહા મોટુંમેદાન॥૧૬॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, ભીસ્મ પીતાશું એમ; ચાર સત્ય પુરૂશો સંપ કરિ, અળગા ઉભા કેમ ॥૧૭॥ ભીસ્મ પીતા કહે બાળક સાથે, આપણે વઢવું ન ઘટે;જો કદી છોકરાં જીતશે તો, તૈયાર છીએ છેવટે ॥૧૮॥ જાદવ કઉરવ સેન્યા સાથે. શું બેને નહી જીતે; ચરચા જોવારહ્યા ઉભા; મોટા મોટાની રીતે ॥ ૧૯ ॥ તમારે પણ ચરચા જોવા, અળગા રેહેવું જોઇએ; છેવટ સરવે સામા થઇશું,વાંક કાઢે નહી કોઇએ ॥ ૨૦ ॥ તવ કૃષ્ણે કહ્યું બળદેવ બંધુ, સમજણની એ વાત; ચાલો એમની સાથે જઇને, ઉભા રહીએ ભ્રાત ॥૨૧॥ એમ વીચારી બન્ને બંધુ, સતીયા પાસે ગયા; ભીસ્મ પીતાના રથની સાથે,રથ રાખીનેરહ્યા ॥૨૨॥ ભીસ્મની જોડે રથ પ્રભુનો, પ્રભુ જોડે બળદેવ; ભીસ્મ પીતાયે સાનકીધી, રથ ભીડાવો એવ ॥૨૩॥ એટલે ગુરૂરથ હંકારી, બળદેવ પાસે આવ્યા;તેમની જોડે ગોર કૃપાચાર્ય, રથ પોતાનો લાવ્યા ॥૨૫॥ ભીસ્મનીજોડે અશ્વસ્થામા, રથ રાખીને રહ્યા; ચારે જણનીવચમાં બંને, બંધુ કબજે થયા ॥૨૪॥ ભીસ્મે દ્રોણને સાન કીધી. આપણે કોઇ ન વડશું, છોકરાં ઉપર આ ઉપડે તો એપર આપણે પડશું ॥૨૬॥ વચનમાં ઘાલી નાંખેવા કચરી, શું કરે બળ ગોપાળ; આપણાં બેઉ છોકરાનો, ન થાય વાંકો વાળ ॥ ૨૭ ॥ એવી સંતલસ એમણે કીધી, પ્રભુના મનમાં કાંઈ,લડવઇઆ બે તરફે ઉભા, મેદાન ભુમી માંઈ ॥ ૨૮ ॥ અળગા ઉભાછે છોકરા બેઉ, બોલ્યો અભીમન્યુએમ; જો ભાઇ જુજવા બે જથે ઊભા, કહો કરીશું કેમ ॥૨૯॥ ગટોરગછ કહે વારા મ્હારા, શો સારૂ ગભરાઓ; તમોને ન ફાવે તે મુને, ફાવે ત્યાં તમે જાઓ ॥ ૩૦ ॥ લઢિ વઢિને પક્ષ તમારિ; કરીસ મ્હારા વીર; જરાએ ગભરાશો નહી, રાખજો રૂદે ધીર ॥૩૩॥ એટલે બોલ્યો અભીમન્યું, રથ લઇ તતપર થાઉં; તમે જાવો જાદવ વિશે; હું કઉરવમા જાઉ ॥૩૨॥ ગટોરગછ

તવ ઉતર્યો હેઠો, રથમાંથી તે વાર;અભીમન્યુ કહે વારતા સુણો. સુરા નર સરદાર ॥૩૩॥ રથ તમારો માયાવિ છે, વાગે કોઇની ચોપ; તો નીરધાર થઇને હું બેસું. થઈ જવાનો લોપ ॥૩૪॥ ઝટોરગછ કહે હું જાણુંછું, તે કેમ ભુલી જઇશ; લઢીશ વઢિશ પણ તમારિ; ખબર લેતો રહીશ ॥૩૫॥ એમ કહીને પોતે ચાલ્યો, જાદવ સામો થાય; અભીમન્યુ રથ હંકારી,કઉરવ દળમાં જાય ॥૩૬॥ જઇને ઉભો દુષ્ટોસામો અરજુન જીનો તન; માયાવી ગયો જાદવમાં, ત્યાં મોખરે પ્રદુમન ॥ ૩૬ ॥ પુત્ર પ્રભુનો સહુથી મોટો બોલ્યો મુખ વચન; શું આવ્યો તું અમારા સામો, ઓ રાક્ષસીના તન ॥૩૭॥ ક્ષત્રીનું કુળ છે કેવારે, શોધી જો તારાં પરિયા; નાત બહાર રહ્યા સંતનું રાજા, માછીની પુત્રી વરિયા ॥૩૮॥ તારા બાપનો કાકો લાવ્યો, વરેલી નંદીની નારિ, કુન્તલપુરના રાજાયે દીધી, ફક્ત ફોઇ અમારિ ॥ ૩૯ ॥ કુંતા કુંવર પાંચે કુંવારા, સમજી સામો થાને, તાણીતોશી તુજ તાતવર્યો, રાક્ષસી હેડંબાને॥૪૦॥ મુજ સામો તું શોભતો નથી; ઓ રાક્ષસીના પુત્ર, પાંડવ વર્યા એકનારિને, ત્યારે થયું ધરસુત્ર ॥૪૧॥ અમારિ કન્યાનું હરણ કીધું, મરણ આવ્યું તારૂં; માયાવિ કહે પુત્ર પ્રભુના, સાંભળ બોલવું મ્હારૂં ॥ ૫૨ ॥ તારા દાદા તો વસુદેવજીને,કંસે કન્યા દીધી; કુળવંતને કેમ છુટા ન મુકયા, કાળાગ્રહે કેદ કીદી ॥ ૪૩ ॥ પુછી જો તુજ તાતને એ, કાળાગ્રહ માં અવતરિયા; ગાયો ચારિ છાશ પીને, ગોકુળમાં ઊછરીયા ॥ ૪૪ ॥ તારા બાપને કોને દીધિ, કન્યા સન્મુખ હાથ; અંબાવના ડેહેરામાંથી લાવ્યા, રૂક્ષમણી તુજ માત ॥ ૪૫ ॥ નરકાસુરને મારિ નારિ, લાવ્યા સોળ હજાર; જાંબુવંતી રિંછડી લાવ્યા, શરમ ન આવિ લગાર ॥૪૬॥ કુળ તારૂ તું રાખ્ય છાનું, પાનું બધું મુજ હાથ;હજુ બીજું સાંભળવું હોયતો, ઘણી લાંબી છે વાત ॥ ૪૭ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, બોલ્યો પ્રદુમાન; રાતો તાતો ક્રોધે ભરાયો. શામ તણો સંતાન ॥ ૪૮ ॥ ॥ વળણુ ॥ ક્રોધે બસયો અતી ઘણો, કૃષ્ણ પ્રભુનો તંન; કહે વલ્લભ વળી બોલિયો, વઢવાનાં વચન.

કડવું ૪૫ મું રાગ પ્રદુમન કહેછે. મનહર છંદ.

ભીમ સુત કીયો, તુત મર્દમેં તું ભયો ભુત; એબ હાથ આયગયો

ઠામ મે બેડારેગો ॥ નગમે તોફાન કીયો, પ્રપંચ લગાય ગીયો; બલીરે સું બાથ દીની, અબ તું બીચારેગો ॥ જમ જૈશે જાદવહે, કાલ જેસે કૌરવ હે, સબ હીલમીલ તેરા, પ્રાનકું નીકારેગો. ॥ દેખ મેરા બાન સાન, ભાન તો ભુલાય હઉં, દોનુંકું પકર કર; કરશે સંહારેગો ॥ ગટારગછ કહે છે ॥ પાઉંપર પાઉંપર, પ્રભુ કે નંદને તુંહી ભગ જા-નહીતો મેરા, દંત લલકારેગો ॥ માયાવી મઘેગાજબ, જાન નીકારેગા તબ; કબ નહી લરૂ એસો, તોબા તું પોકારેગો ॥ આપો આપ બલ કરૂ, તબ મેં પીછો નપરૂં; પકરપકર કર બ્હોત માર મારેગો ॥ કીસનકે સુત સબ, દાવમેં આયાહો અબ; કેસ ગ્રહી ગ્રહી લેકે, દરીયેમેં ડારેગો ॥ રાગ ચોપાઇ ॥ બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણુ પરીક્ષત રાયના તન; એવું બોલ્યો ગટારગછ જ્યારે. કોપે ચડીયો પ્રદ્યુમન ત્યારે, ॥૧॥ એવે કૌરવમાં શું થાય, મુખ્ય લડવૈયો કરણુરાય; સાથે રાખેલા બે સંતાન, સામો આવ્યો ત્યાં અભેમાન ॥૨॥ તેવો ગાજીને બોલ્યો કરણુ, છોકરા આવ્યું તારૂં મરણુ; તવ બોલ્યો અભીમન્યું રાય, જીવવું હોય તો પડ પાય ॥ ૩ ॥ એવે કરણુ તણા બે તન, બોલ્યા પીતા પ્રત્યે વચન; તાતજી નવ બોલશો કાંઇ, અમે લઢવાના બે ભાઇ ॥૪॥ જાઓ જઇ બેસો કોરાણે, એને મારવાના આ ટાણે જાણ્યું કરણે વઢવા દેવું, જોવું દીકરા કરેછે કેવું ॥૫॥ એવું સમજીને એ ખશીયો, બેઠો અળગો જોવા યુદ્ધ રશીયો; એના વ્રશકેતુ ચંદ્રકેતુ, તેને થયો વઢવાનો હેતુ ॥ ૬ ॥ અભીમન્યુ સામા બેઉ ઉભા, કીધા યુદ્ધ તણા મનસુબા, બોલ્યો વ્રશકેતુ વચન. જોતું ઝપાટો નરના તન ॥ ૭ ॥ વળણુ ॥ જોજે ઝપાટો અમ તણો, કહેછે કરણુ કુમાર; વદે વલ્લભ બેઉ બોલતા, મનમાં ધરી અહંકાર ॥

કડવું ૪૬ રાગ ઝુલણા સાખી.

તડો વડ બે જણારે, બરોબર બે જણારે ॥ટેક॥ વ્રશકેતુ બોલીયો, કન્યા દે પડ પાય; અભીમન્યુ કહે વર રાયને, વરે ભાનુમતી એની માય. તડો૦ ॥૧॥ વ્રશકેતુ બોલીયો, હમણાં વધ્યું ધર સુત્ર; બોલ વીચારી બાળકા, તું તો મંત્રના પુત્રનો પુત્ર. તડો૦ ॥ ૨ ॥ અભીમન્યુ વળતું વદો, સાંભળ મુજ વચન; મુજ સામો શોભતો નથી, તું તો દાશીના તનનો તન. તડો૦ ॥૩॥ વ્રશકેતુ બોલીયો; કપટ અમે જો કી-

ધું; તારા બાપને બાજી રમાડી, કેવું રાજપાટ ધુતી લીધું. તડૌ૦ ॥૪॥ અભીમન્યુ કહે કપટી તણું, ખરાબ થાશે ખાણું; મારા ભાઇએ હાથી આપી, કેવું નગદ લીધું નાણું. તડૌ૦ ॥ ૫ ॥ પ્રશકેતુ બાલીયો, જો અમે સમસેર કાહાડ્યા, દ્રૂપતી નગ્ન નચાડવા, કેવા ભરી સભામાં લા વ્યા. તડૌ૦ ॥૬॥ અભીમન્યુ કહે મુજ બંધુએ; શણગાર દે રચના ર-ચાવી; તારી કાકાયોને તારી માને, આખી રાતજ નગ્ન નચાવી. તડૌ. ॥૭॥ પ્રશકેતુ વળતું વધો, શુણ અરજુનના તન; દુઃખ દેવા તુજ તા-તને, કેવા કાહાડયા છે અધોર વન. તડૌ૦ ॥૮॥ અભીમન્યુ કહે બદલો વાળવા, ગટોરગછે દાવ ધાર્યો, શાકભાજી ખવરાવીને, કેવા ઓકાવી અધાવી માર્યા. તડૌ૦ ॥ ૯ ॥ કરણ કેડેથી બાલીયો, આતો જીભ જુધ થાય; મહેણું મારે તુજથી સવાયું, મ્હારૂં પેટ પાસુ બળી જાય. તડૌ૦ ॥૧૦॥ વળણુ ॥ માટે મ્હારા દીકરા, ટુંકી કરો જીભ્યાય; કહે વલ્લભ ઉશકેરીયા, વઢવાને એ રાય ॥

કડવું ૪૭ મું રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બાલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કરણરાયે કુંવરોને, ઉશ્કેર્યા તે વાર; એટલે પ્રશકેતુ ચંદ્રકેતુ, બન્ને ગ્રહ્યાં હથીઆર ॥ ૨ ॥ અભી-મન્યુયે ટંકાર કીધો, હિમ્મત રાખી અપાર; એટલે સઘળા કોરવ લોકે ઉપાડયા હથીઆર ॥ ૩ ॥ જાદવ જુધમાં પ્રદુમને, ઉંચો કીધો હાથ; એટલે આયુધ લેને કોપ્યો, જાદવનો સહુ સાથ ॥ ૪ ॥ રોશે રૂઠયા, અ-ગની ઉઠયા, મનમાં અપરમપાર;ગુપતી ગેડી ગદાયો લેઇ, દેવામાંડયો માર ॥૫॥ માયાવી એકલો જાદવ ઝાઝા, કરતા સોર બકોર; કીડી ઊપર કટક ચઢે, તેવું કીધું જોર ॥ ૬ ॥ તોફાન દેખી માયાવીને, પુરણ પ્રગટી રીસ; કેશ છોડીને પાશાણ વિશે, એણે પછાડયું શીશ ॥ ૭ ॥ મસ્તકમાંથી જુજુ જેવા,જીવ ખર્યા હજાર; પવનને પ્રથવિ અડીકે,દૈત્ય થયા તે વાર ॥ ૮ ॥ તાડપુર ઉંચા નાકે બુચા, ગજ ગજ લાંબા દંત; જાદવ ઉપર જોર જણાવ્યું, લેવા માંડયો અંત ॥ ૯ ॥ મારો મારો મુખે ભાંખે, નાંખે કારમી ચીસ; કોરવમાં યુધ શરૂ થયું, સૌને વ્યાપી રીસ ॥૧૦॥ પ્રશકેતુએ બાણ માર્યું, અભીમન્યુને અંગ; અરજુન સુતે સામુ મારી, તે બાણ કીધું ભંગ ॥ ૧૧ ॥ ચંદ્રકેતુએ મંત્ર ભણીને,

માર્યાં અગણીત બાણ; અભિમન્યુએ સામા મારિ, સર્વ કર્યાં ભંગાણ ॥૧૨॥ પછી પોતે બાણ લેઇને, નાગ પાસ મંતરો સાંધ્યા; કરણના બે દીકરાને, અવળે હાથે બાંધ્યા ॥ ૧૩ ॥ તે દેખીને કરણ ઉઠયો, આવી ઉભો તે ઠામ; પોતાના પુતરોને કહ્યું, બોળ્યું આપનું નામ ॥૧૪॥ એમ કહીને હાથ છોડયા, મેઘનાદે ગડગડિયો; આયુધ લીધાં હાથમાંને, યુધ્યે ટુટી પડીયો ॥૧૫॥ અગણીત મંત્રથી બાણ દોડે, સુર્ય તણો કુમાર; બાણ એનું એક જતામાં થાય છે સાઠ હજાર ॥ ૧૬ ॥ મારે અભિમન્યુ અગણીતું,વાયુ વેગે જાય;બાણ એનું એક જતાજતામાં ચાળીસ હજાર થાય ॥૧૭॥ કરણ આગળ કેટલું ગજું, ઘણો પડે છે માર; વળી આસપાસના યોદ્ધાનાં, આવે ઘણાં હથિયાર ॥ ૧૮ ॥ તો પણ યુદ્ધ ટકાવિ રહયો છે, અરજુનજીનો તન; જાદવમાં બહુ જોર કરે છે, બળીયો પ્રદુમન ॥ ૧૯ ॥ શીવ તણું એક બાણ લીધું; માર્યું કરિને કોપ; ગોરગછના દઈત માયાવી, તેતો કીધા લોપ ॥ ૨૦ ॥ તે દેખી માયાવી કોપ્યો, જણવિ ઝાઝી રીસ; પાશાણ વિશે પોતે પછાડયું, ચાળીસ વેળા શીશ ॥ ૨૧ ॥ ચાળીસ હજાર રાક્ષસ થયા લાંબા ત્રણ ત્રણ તાડ; બળવંતાને બીહામણા બહુ; લાંબા, પોહોળાં હાડ, ॥૨૨॥ પછી પાછું શીશ પછાડયું, ફરિથી ચાળીસવાર; સાત તાડવા ઉંચી બનાવિ, રાક્ષણી ચાળીસ હજાર ॥૨૩॥ ગર્ધવમુખીને ભુંડમુખી, સ્વાનમુખીકીરમુખી;વાયસમુખીહરણમુખી, કોસુંવાળીકોલુખા ॥ ૨૪ ॥ કૈં પીતવરણી કંઈ રક્તવરણિ, કૈં શામવરણીકાળિ;સાતસાતગજના દંત લાંબા, કંઇકટુંકા કેશવાળિ ॥૨૫॥ કંઇ રાક્ષણિએ ચણીયોપહેર્યાકેયે ઢાંકયા કેશ;કંઇયેકછેલંગોટી વાળિ, કૈંછેનગનવેશ ॥૨૬॥ એકેકતાડવા સ્તનલાંબા, કારમીલડાઈ ધારે; બે ભુજમાં બે સ્થાનગ્રહીને, જાદનલોકને મારે ॥૨૭॥ દશ દશ જોદ્ધા દબાય તળે, પામેછે બહુ ત્રાસ; રાક્ષસીનો ભય ભારે ભાસે, કરતા નાસાનાસ ॥ ૨૮॥ કંઇ રાક્ષણી પડે ટોળામાં, કંઈ જાદવને ઝાલે; મરડા મસળિ મોઢામાં ને નસ્કોરામાં ઘાલે, ॥૨૯॥ એ રીતે રાક્ષસીયો લડતી, જબરૂં દઇવત દાખે; રાક્ષસ લોકો ખોળાનેખોબા, ભરિને રેણું નાખે ॥ ૩૦ ॥ જાદવ ઉભા આંખો ચોળે, રોળેરાક્ષણી દોડી;ધુમ થકી અંધકાર કીધો, એવિ જુક્તી જોડિ ॥ ૩૧ ॥ હેડંબાનો દીકરોતે, ચડિયો છે ગગને; યુદ્ધ કરાવે ઉપર રહિને, ભીમસેન કેરો તન ॥ ૩૨ ॥ વનમાં જઈ ઝાડ તાડ લાવે,દારૂણ દઈવત દાખે;

મ્હોટા મ્હોટા પહાડ ને પરવત, અંત્રીક્ષ રહીને નાંખે ॥૩૩॥ એ રીતે ત્યાં યુધ ચાલ્યો, કઉરવમાં શું થાય; અભીમન્યુ ઉપર કોપ્યો, પોતે કરણ રાય ॥ ૩૪ ॥ લહતાં વઢતાં, કરણ રાયે, કીધો કારમો કોપ, શીવ મંત્ર બાણ મારી કીધો, કુંવરનો રથ લોપ ॥૩૫॥ પગ પાળથયો અભિમન્યુ, વાગે ઘણાં હથીઆર, શરીરને ઓથો નવ રહયો, ઘણોક પડીયો માર ॥૩૬॥ વસ્ત્રો ફાટયા આભુશણ તુટયાં, ભોંકાઇ ગયાં તીર; રૂંવે રૂંવે ભાલોડા ભેદ્યાં, વહયું ઘણું રૂધીર ॥ ૩૭ ॥ ચારણી જેવું શરીર થયું, તરી ગયા લોચન, સંભારવા લાગ્યો ગટોરગછને, કયાં ગયા બંધવ જન ॥ ૩૮ ॥ ભીડ વેળાના ભાઇ મહારા, વીસવાસ દેઇને વહ્યા. અરેરે રણમાં રઝળાવ્યો, હવાલ ભુંડા થયા ॥ ૩૯ ॥ એ રીતે ટળવળવા લાગ્યો, ઘણીક પામ્યો કષ્ટી; એવે સમે ગટોરગછની મગનથી ગઇ દ્રષ્ટી ॥૪૦॥ બહુ દુઃખીયો બંધુને દીઠો, ક્રોધ હળાહળ ચઢીયો, જયદ્રથ બનેવી દુરીયોધનનો, તેના રથમાં પડીયો ॥૪૧॥ જેદ્ર થને હડસેલો માર્યો, માયાવી મહાબળ કાળ્યો;ઘોડાના અછોડા ઝાલી, રથજ હાંકી લાવ્યો ॥ ૪૨॥ અભીમન્યુને ઉચકીને, બેસાડયો રથમાંય; ગટોરગછ કહે કેમ વીર શું તારી ઇછાય ॥ ૪૩ ॥ કુંવર કહે વીરા મહારા, હવે નહિ ચીંતાય; તમે તમારૂં પુરૂં કરીને, પક્ષે આવો હાય ॥૪૪॥ માયાવી કહે વારૂ વીરા, કહી આકાશે ચડીયો, પ્રદુમાનના રથ ની નીચે, આવિ અચાનક પડીયો ॥ ૪૫ ॥ ઉપાડી રથ માથે લીધો, ચઢી ગયો ગગન; અંત્રીક્ષ જઇ ગાજીને બોલ્યો, વ્રકોદરનો તન ॥૪૬॥ અરે પ્રભુના દીકરા હું, જીવજ તારો લેઉં; રતનાગર સાગરમાં તુને,રથ સહીત નાંખી દેઉં ॥૪૭॥ તવ પ્રદુમાન ચેતી ગયો, મારવા ભાલો લીધો, રથ ઉપાડી ગટોરગછે, ગામમાં ફેંકી દીધો ॥ ૪૮ ॥ પછી પડયો જાદવ વીશે, કરતો સોરબકોર; મોખરાનો વડવઇઓ ગયો, ભાગ્યું સહુનું જોર ॥૪૦॥ એટલે રાક્ષસને રાક્ષણીયો, કોપ કરે મહા માઠા;જાદ વકેરા જબરા જોધા, પણ જીવ લઇને નાઠા ॥૪૦॥ ભંગરાણ પડીયું, માયાવી નડીયું; નસાડયા સહુ જન; પછી રાક્ષસ રાક્ષણિયોની; પ્રત્યે વદયો વચન ॥૫૨॥ વલણ ॥ યોદ્ધા પ્રત્યે બોલીયો, રાતાં રાખો રક્ષ; વદે વલ્લભ આજ્ઞા કરી, કરીયે ભાઇની પક્ષ. ॥

કડવું ૪૮ રાગ સવઇયા.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસતારી તુ

જને સંભળાવું;યુધ તણો મહીમાય ॥૧॥ ગટોરગછે આજ્ઞા આપી, ભા
ઇની વાહરે ચડો; કઉરવ કેરી સેન્યા વીશે નેત્ર મીચીને પડો. ॥ ૨ ॥
એમ કહી હઇત્યો લલકારિ, પોતે ચઢયો ગગન; રાક્ષસ રાક્ષસીયોનું ટા-
ળું, આવ્યું હસ્તે વદન ॥૩॥ કઉરવે જાણ્યું કેર થવાનો, થે રહયો સો
રબકોર; તેદેખી અભીમન્યુના પગમાં આવ્યું જોર ॥ ૪ ॥ હેડંબાનો
સુત માયાવી, જેયુ ગગનથી ધરણ; જાણ્યું કે બહુ જોર કરે છે, કપરો
રાજા કરણ ॥૫॥ એવું ધારી ઝડપ મારી, કર્ણની નીચે પડીયો રથએ
નો ઉપાડી લેઇ, પોતે આકાસ ચડીયો ॥૬॥ ગગને જઇને કરી:ગરજના
ભુડી વાત ભંડાવુ, કરણુ કાકા દરીયામાં નાંખી, કાશીને રંડાવુ ॥ ૭ ॥
સાંભળી કરણુ થરથર ધ્રુજ્યો, યુધ ભલેરૂં મચીયું; ખરા રંગમાં ભંગ
પડાવ્યો, ભુંડું ગટોરગચીયુ ॥૮॥ નીચે નાંખી દેશે મુને નીકળી જા
શે પ્રાણ; એવું જાણી હાથમાંથી, મુકયા ધનુશને બાણુ ॥૯॥વાંકો વળી
ને મારવા માટે, કરણે ભાલો લીધો; માયાવિએ રથ ઉપાડા,વનમાંફંકી
દીધો ॥૧૦॥ હાડ કુટાયા કરણુ કેરાં, ઘાટ ભલેરો ઘડીયો; ગગનથી ગ-
ટોરગછ પાછો હાથી ઉપર પડીયો ॥૧૧॥ દુર્યોધનનિ અંબાડીમાં આ
વ્યો ભીમકુમાર; છત્રપતીના બે ભુજ ઝાલી, છીનવી લીધાં હથીયાર
॥૧૨॥ ગટોરગછે ઘોધરો ઝાલી,પાપીને નાંખ્યો હેઠો, રાતો તાતો થઇ
માયાવિ, રૂદીયા ઉપર બેઠો ॥ ૧૩ ॥ એટલે બધી રાક્ષસીઓયે, જુ-
લમ કીધો મોઠો; શકુની સઉથી પહેલો સમજ્યો, જીવલઇનેનાઠો ॥૧૪॥
એટલે નાઠા સકળ યોધા; કીધા કારમોકેર;ગટોરગછ કહે દુષ્ટ કાકા, તુ-
જને મારૂં ઠેર ॥૧૫॥ તવ દુર્યોધને હાથ જોડયા, તુજને લાગુ પાય;
લખમણને પરણવું હશે તો; પરણશે એની માય ॥ ૧૬ ॥ ઓ ભા-
ઇ જીવતદાન દે મુને, ઉગરૂ તુજ પ્રતાપ; એવો કુમતી ગરજ
વેળા ગર્ધવને કહે બાપ ॥ ૧૭ ॥ તે અનુભવ નથી માયાવીને,
એણે કર્યો વિચાર; કાકો થઇ આવું બોલે છે; મારૂં તે ધીકાર ॥૧૮॥
એવું સમજી ઉઠી ગયો કે, નાઠો દુર્યોધન; રાક્ષસ રાક્ષસી લોપ કીધાં
વ્રકોદરને તન ॥ ૧૯ ॥ આવી બેઠો રથને વિશે અભીમન્યુની સાથ;
સારથી પદથી ગ્રહણ કીધા, ગોડાના અછોડા હાથ ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધ-
ન બહુ ખેદ પામ્યો, બોલ્યો મામા પ્રત્યે; જુઓ મામા કન્યા
લીધી ક્ષત્રીયોની ગત્યે ॥ ૨૧ ॥ જીત જોઇ બળદેવજીએ, હળમુશળ
ધર્યું હાથ એટલે ચક્ર ચડાવ્યું પોતે, દયાળુ દીનાનાથ॥૨૨॥એટલે બો-

હ્યા ભીસ્મપીતા,વિચારી આયુદ્ધ ધરજો; અમારે તમારે લડાઇ થાશે, સમજીને કામ કરજો ॥૨૩॥ બળભદ્ર કહે આશું બોલો, અવળો ઉમંગ કેમ ધારો, ભીશ્મ કહે મારવા નવ દઇયે, છે છોકરો અમારો ॥૨૪॥ એમ કહીને આયુધ લીધાં, બળદેવ બોલ્યા એમ; કૃષ્ણ વીરા તમે આ મને જોજો. ફાવે જેમતેમ ॥ ૨૫ ॥ એ છોકરાને હું મારૂછું જણવો તમે અહિંરીસ, પ્રભુ કહે હું તો ચક્ર મુકુછું, છેદવા જાદવ શીશ ॥૨૬॥ હળધર કહે કેમ આડુ બોલે, જાદવ આપણા રાંક;તેમને તું શા સારૂ મારે, શો છે એમનો વાંક ॥ ૨૭ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વીરા મારા, ન્યાય તણો પંથ સ્હાવો, શા સારૂ છોકરાઓને મારો; એમનો વાંક બતાવો॥ ॥૨૮॥ બળદેવજી કહે નજરે જુઓ છો, ઓરે અસરણા શરણ,આપણે ઘેર ઉતપાત કરીને કરયું કન્યાનું હરણ ॥ ૨૯ ॥ પ્રભુ કહે કે હરણ કીધું, તેમાં અનીતી શીકીધી, પેહેલો વીવાહશીદ કર્યો તો,પોતાનીકન્યા લીધી ॥૩૦॥ એમની હતીને એમણે લીધી તેમાં શો એમનો વાંક, પોતાની કન્યા કેમ જવા દે;સહુને વ્હાલુંછે નાક ॥ ૩૧ ॥ ભીસ્મે સાન કરી ગુરૂને;હવે ન ધરશો બીક;આપણે આપણુ જોયા કરો,સળગ્યું ઘરમાં ઠીક ॥૩૨॥ કૃષ્ણના શબ્દો બળદેવે સુણ્યા, બોલ્યો તું બંધવ મ્હારો; આ કહેવાથી થાય છે નિસ્ચે, આ બધું તું કરનારો ॥૩૩॥ કૃષ્ણ કહે કે હું કરનારો, નહી મારવા દેઉ બાળ. બળદેવ કહે કપટ તારૂ, મેં ન જાણ્યું ગોપાળ ॥૩૪॥ હળમુશળ હેઠું પછાડી, રથ થકી ઉતરીયા, અભીમન્યું પુછવા લાગ્યા, બળદેવજી ક્રોધ ભરીયા ॥ ૩૫ ॥ બતાવ્ય છોકરા કયાં છે કન્યા, મોકલું નહી તુજઘેર, અભીમન્યુ કહે જોઇતી નથી નીસ્ચે ધારી તે પેર ॥૩૬॥ એમારે અમારી કેવરાવવીતી, તે તો લીધો લાહાવો; અશોક બાગના ભોંયરામાંથી, સુખે પાછી લઇ જાઓ ॥ ૩૭ ॥ એટલે ત્યાંથી બળદેવ ચાલ્યા, ભોંયરામાં ભડાકે; રાક્ષસ માયાવી ગટોરગછના, લોપ કર્યા લપડાકે ॥ ૩૮ ॥ જઇ કન્યાને ખાંધે લીધી, બળદેવજી બહુ બળીયા; બડ બડતાંને કળકળતા એ, પોતાને ઘેર પળીયા ॥ ૩૯ ॥ કઉરવ હારીને નાઠેલા તે એક જગાએ મળીયા, તેમણે જાણ્યું બળદેવજી તો કન્યા લઈ ઘેર પળીયા ॥ ૪૦ ॥ દુર્યોધન કહે મામા તમે હું ત્રીજો દુશાશન ચોથો કરણ આપણ ચાર, જઇએ બળ ભોવન ॥ ૪૧ ॥ સમજાવિને કન્યા લઇયે થઇયે પછી વિદાય;નારિયો માત્રને રજા આપો,તે

સહુ આગળ જાય ॥૪૨॥ નારીયોને તવ વિદાય કીધી, કઊરવ ઉભા રહ્યા; કન્યા લેવા ચારે જણ દ્વારામતીમાં ગયા ॥ ૪૩ ॥ જઇ બળદેવ ની પાસ બેઠા, બોલ્યો દુર્યોધન આપણા રંગમાં ભંગ કીધો, પાંડવોને તન ॥૪૪॥ જ્યારેને ત્યારે અમનેનડે છે, વળી ગણાય છે રાંક; હળધારિ તમે નજરે જોયું, જુઓ કોનો વાંક ॥૪૫॥ કરમ એમનાએ ભોગવશે, કરે અધર્મઅન્યાય; અમે અમારે ઘેરલૈજઇયે, લાવો સુરેખા કન્યાય ॥૪૬॥ બળદેવને તવ ક્રોધ વ્યાપ્યો, શું તુ બોલ્યો હરામી; એ કન્યા પરણી ચુકી છે, શું કરૂં બીજો સ્વામી ॥૪૭॥ વિચાર વીના કેમ તું બોલ્યો, હળધરને ચઢી રીસ; લાવો શેવક ખડગ મારૂં, છેદું આનું શીશ ॥૪૮॥ તવ ચારે જણ મુઠીઓ વાળી, નાઠા તેણી વાર; રથમાં બેશી નીકળી ગયા, દ્વારીકા નગ્રની બહાર ॥ ૪૯ ॥ મેદાનમાં પેલા સત્ય પુરૂશો છે; પાંચમા છે અવીનાશ; તે પાંચે જણે પાંન્ડવ કેરા પુત્રને બોલાવ્યા પાસ ॥ ૫૦ ॥ તવ ગટોરગછ અભિમન્યુ, આવિને પડીયાપાય; આશીશ દઇને હાથ મુકયો, મુસ્તક ભીસ્મ પીતાય ॥૫૧॥ મંદ હસીને ભીસ્મપીતા; બોલ્યા મુખ વચન; તારી ક્રિયા જોઇ પ્રસન થયો ઓ ભીમસેનના તન ॥ ૫૨ ॥ ધન તારી માની કુખને ને ધન ભીમ તારે બાપ; ગટોરગછ કહે દાદા તે સઉ તમારો પરતાપ ॥ ૫૩ ॥ દાદા કહે કે વેહેવાર વટમાં, ધરવી ન કોઇની ધાક; એવી વધારવીશા બાશી, જાવા ન દેવું નાક ॥૫૪॥ પછી કહ્યું અભિમન્યુને, ઓરે લાડકડા તન; વનમાંથી તુજ તાત આવતા સુધી,રેહેજે હેડંબાવન ॥૫૫॥ કઊરવ લોકોછે બહુ કપટી,દગાથી મારે ઠેર;માટે ગટોરગછ અભીમન્યુ ને,રાખજે તારે ઘેર ॥૫૬॥ માયાવી કહે ઓરે દાદા, મા દીકરો બે રહેશે, રાખજો સંભાળ કુંતાજીની, વીદુરને ઘેર રહેશે ॥ ૫૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે કુંતાજીની, ચીંતા ન ધરસો મન; નીરભયપણે તમે રહેજો ઓરે મ્હારા તન ॥૫૮॥ તવ બે પુત્ર પાયે પડીયા, રાજી થયા જુગદીશ; સત્ય પુરૂશો તેને કષ્ણ પ્રભુએ, હાથજ મુકયા શીશ ॥ ૫૯ ॥ વળણ; ॥ કર શીશ મુકી બોલીયા, પોતે વિસ્મ પીતાય; જાઓ તમે બેઉ દીકરા, થઇએ અમે વિદાય.

કડવું ૪૯ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન; સુણુ પારક્ષત કેરા તન; સત્ય પુરૂશોયે રથ હંકાર્યા કષ્ણ પ્રભુ દ્વારીકાં પધાર્યા ॥૧॥ સત્યવાદી ચારે જણ પ-

ળીયા, જઇ કૌરવદળને મળીયા;એવા પાન્ડવના સુત બળીયા; હેડંબા વન જાવા વળીયા ॥૨॥ ગયા આઘા એક જોજન,બોલ્યો ગટોરગછ વચન; ભાઇ અહીં રહો થોડીવાર,રસ્તે કરી આવું ખેલ લગાર ॥૩॥એવું કહીને તતપર થયો,જાય કોરવ જુવતી ત્યાં ગયો; એતો બળવંત માયાવી ભુપ,એણે લીધું દુર્યોધન રૂપ ॥૪॥ બીજા બનાવ્યા નવાણું ભાઇ, તેતો સરવે ત્યાં આવ્યા ધાઇ; સાથે કીધા છ કારભારી, આવ્યા કોરવ કેરી જ્યાં નારી ॥૫॥ એવે ભાનુમતી પુછે એમ;કહો કન્યાનું કર્યું કેમ; બોલ્યો દુરીયોધન મુખવાણી, તું તો નીભાંગીણી છે રાણી ॥૨૬॥ રાંડો તમારા પગને પ્રતાપ,સહુને ઉપજયો સંતાપ; સુણી બોલી સરવે નારી તમો પન્ડે નીભાંગી ભારી ॥ ૭ ॥ સુણી પુરૂશો ક્રોધભેર ચાલ્યા, પોતાની સ્રીયોના કેશ ઝાલ્યા ॥ ૮ ॥ ગાળો દેતા દેવા માંડયો માર; ગડદા પાટુ ઢીંચણુનો પ્રહાર;કીધો માયાવીએ કાળો કેર; લીધું ગેરૂપતી માતાનું વેર ॥ ૯ ॥ સહુ નારિને હાથ બતાવ્યા, એવે કોરવ સરવે આવ્યા; બુમો સાંભળી પ્રગટયો કોપ; તવ થયો ગટોરગછ લોપ ॥ ૧૦ ॥ ત્યારે કોરવો આવીને પુછે, તમો રડો તે કારણ શું છે, વળી પુછવા લાગ્યો ભુપાળ; કહે રાણી તમારૂં કપાળ ॥૧૧॥ અમને મારીને થાઓ અજાણ્યા, તમે સપુત છો તે જાણ્યા; જોયું સત્ય પુરૂશોએ દુખ, લાગ્યાં હસવા વસ્ર દેઇ મુખ ॥૧૨॥ એવે બોલ્યો દુરીયોધન એમ, કહો મામા થયેલું આ કેમ;બોલ્યો શકુની મામો તે ઠામા,ગટોરગછીઆનું આ કામ ॥ ૧૩ ॥ જેવો ગટોરગછ લોપ થયો, તેવો હસ્તીનાપુરમાં ગયો; જ્યાં બેઠો ધત્રાષ્ટર ભુપ, ત્યાં તો આવ્યો શકુનીને રૂપ ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યા અંધ તણા છડીદાર, આવ્યા શકુની લેજો જુહાર, તવ બોલ્યો આંધળો એમ; આવો શકુની કોહો થયું કેમ ॥ ૧૫ ॥ કેમ કેડલે રહી છે જાન, કહો કયાં ગયા સો સંતાન; તવ બોલ્યો માયાવી ભુપ, શુદ્ધ શકુનીને સ્વરૂપ. ॥ ૧૬ ॥ આંસુ પાડી લેલાટ કર દીધા, રડી અશુભ સમાચાર કીધા; આવ્યા દ્વારીકાં પાન્ડવ તન, એક ગટોરગછ અભેમન ॥ ૧૭ ॥ એતો બેઉ જણે વાળ્યો ઘાણ, લીધા સકળ જાનના પ્રાણ; બેઉ બાળકે વાળ્યો છેક, રાખ્યું નહી જીવતું કોઈ એક ॥ ૧૮ ॥ બાળબચ્ચાં નરને નારી, એક એકને નાંખ્યા મારી; રહયો જીવતો હું એક આપ,તેતો તમારે પુન્ય પ્રતાપ ॥ ૧૯ ॥ બેઉ પાંડવ કેરા તન, એવું બોલ્યા છે વચન; કરસું હસ્તીનાપુર સેલ, સોયે ભાઇના ભોગવસું મહેલ ॥૨૦॥

એવું સાંભળી પ્રગટી રીસ, કુટયું ધત્રાષ્ટરે શીશ; અરેરે કાઢયો મ્હારો વંશ, મ્હેલ ભોગવે તે મને દંશ ॥ ૨૧ ॥ આપી આંધળાએ આજ્ઞાય, લક્ષ સેવક થાઓ વીદાયે; એક ઝપાટે દૈવત હાખો, સોયે મેહેલ છે તે તોડી નાંખો ॥૨૨॥ તવ કીધું સેવકોયે કેવું, એક સપાટે હાથેળી જેવું; શકુની આડો અવળો થયો, લોપ થૈ ભાઈ પાશે ગયો ॥ ૨૩ ॥ જઇ અભીમન્યુને મળીયો, બેઠો રથ હાકવાને બળીયો; વાતો કરતા ચાલ્યા બે વીર, હસે રમે ગુણ ગંભીર ॥ ૨૪ ॥ એવે હસ્તીનાપુર ગઇ જાન, તેણે દીઠું મ્હોટું મેદાન; જાણ્યું મેહેલ પાડયા તે શું છે, જઈ ધત્રાષ્ટરને પુછે ॥ ૨૫ ॥ પુછયું ધત્રાષ્ટરને એમ, તાતજી આમ કીધું કેમ, બોલ્યો ધત્રાષ્ટર મુખમાંથી, તમે મુએલા આવ્યા કયાંથી ॥ ૨૬ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન ઓ તાત, એવી બુરી કોણે કહી વાત; બોલ્યો આંધળો તેણી વાર, કહ્યા તુજ મામે સમાચાર ॥૨૭॥ બોલ્યો શકુની ન જાણું વાત, હું તો આવ્યો જાનઇયાની સાથ,મારા જેવું ધરીને રૂપ,કહી ગયેલો માયાવી ભુપ ॥૨૮॥ ભીમના નંદનનું એ કામ; એનું ગ્હેટારગચ્છ છે નામ, બોલ્યો દુરીયોધન તે વાર, કહ્યા તાતને સઉ સમાચાર ॥૨૯॥ હજીપાંડવ બહુ સારા, પણ પુત્રો થયા બે નઠારા. તેમાં અભીમન્યુ તો ઠીક, ગણે ગ્હેટારગચ્છની બીક ॥૩૦॥ એમ વાતો કરીને રહ્યા; પેલા સઉ ભાઇ ઘેર ગયા; ચાલી આવ્યા હેડંબા વન, પઠા સુવર્ણને ભોવન ॥૩૧॥જ્યાં બેઠી છે હેડંબાય, અભીમન્યુ જઇ પડયો પાય; પછી સુભદ્રા માતને નમીયો, સઉના મનનો સંતાપ સમીયો ॥૩૨॥ પુછયા સુભદ્રાએ સમાચાર, કહ્યા અરજુનને કુમાર;માતા કન્યાનો રેહેત અદાપ, પણ પરણ્યો ભાઇને પ્રતાપ ॥ ૩૩ ॥ બોલ્યો માયાવી પ્રભુ પ્રતાપે, ભાઇ પરણ્યો છે એને આપે; એક એકનાં કીધાં વખાણ, રહ્યા હેડંબાવન બળવાન ॥ ૩૪ ॥ હસ્તીનાપુર વીદુર ઘેર, કહી ભીસ્મે કુન્તાને પેર; રહ્યાં સુખે રૂપ ત્યાં કુન્તાય; પાંડવો છે દ્રીવીત વનમાંય ॥ ૩૫ ॥ જીત પામ્યા પાન્ડવ તન; કરી સહાયતા જુગજીવન; પોતાના ભકતને સુત કાજ, કીધી ખટપટ શ્રી મહારાજ ॥૩૬॥ જેના માત પીતા સેવે હરી, તેનો પરીવાર બેસે ઠરી; કરે ભકતના પુત્રને સાહાય, એવો ભજન તણો મહિમાય ॥ ૩૭ ॥

॥ વલણ ॥ મહીમા મોટો ભજનનો, પુરે મનના કોડ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥

સુરેખા હરણ સમાપ્ત.

કડવું ૫૦ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વનપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતી તે, છે દ્રીવીત વનમાંય; અરજુન એકલા સ્વર્ગ વીશે, ભણે છે વીશાય; ઈંદ્રીની સભામાં બેઠો બેઠો, ભણે છે અરજુનરાય; એવામાં શત્રુસુર કેરા, આવ્યા સ્વર્ગની માંય ॥ ૩ ॥ લવશ કવશ અસુર જાતી, દઇત્યો લેઇને આવ્યા, દેવતા લોકને ભ્રષ્ટ કરવા, મળમુત્ર રૂધીર લાવ્યા ॥ ૪ ॥ લીલા હાડને માંઉસ લેઇ, આવી કર્યા હોકારા; અશુદ્ધતાથી બહુ બીહે છે, દેવતા લોક બીચારા ॥ ૫ ॥ તેમણે બુમો સાંભળી કે, ઈંદ્રને પડી ફાળ;મ્રત્યુ લોકનો પ્રાણી સભામાં, અરજુન મારે બાળ ॥૬॥ અસુર અરજુનજીને મારસેતો, ફથલસે બધો ઘાટ, જગતમાં કહેણી થઇ ચોટે શામ તીલક લેલાટ ॥ ૭ ॥ અમે તો અમર નહી મરવાના, ન થાય દેવનો ક્ષય, પણ મ્રત્યુનું પ્રાણી નંદન, એના મરણનો ભય ॥૮॥ એવું જાણી ઉઠયો સભામાં, કટી કશીને બાંધે, એકાએક નરને ઉપાડી, ઉચકી લીધો ખાંધે ॥ ૯ ॥ અરજુન કહે ઓરે પીતાજી, આમ કરો છો કેમ તમારા શત્રુને હું બાઝું, જરા ન ધરશો વેમ ॥૧૦॥ તોપણ સુરપતી લઇ ચાલ્યા; ઘેર જઇ ઘેરો કીધો, વજર તણી એક કોટડીછે; તેમાં પુરી દીધો ॥૧૧॥ અરજુન મહીથી બુમો પાડે, બહાર કાઢો મને તાત, અસુર લોકને ઠેર કરી મારૂં,જુઓ મ્હારા હાથ ॥૧૨॥ તોપણ ઇંદ્રે કહ્યું ન માન્યું, પોતે થયો તૈયાર; ઐરાવતને રથે બેઠો, હાથ ગ્રહી હથીયાર. ॥ ૧૩ ॥ તેત્રીસ કોટી દેવતા લોકો, તે સહુ સાથે નીકળીયા; યુદ્ધ કરવાને અસુર સામા, આવ્યા દેવતા બળીયા ॥ ૧૪ ॥ એટલે લવશ કવશ પાપી, કોપ્યા અપરમપાર; તેમની સાથે માયાવી દૈત્યો, આવ્યા છે ચઉદ હજાર ॥ ૧૫ ॥ તેમણે સરવે દેવને દીઠા, કોપ્યો દુષ્ટનો સાથ; લવશ કવશે આજ્ઞા આપી, ઉંચો કરીને હાથ ॥ ૧૬ ॥ એટલે ઉપડયા અસુર લોકો; મારો મારો મુખ ભાખે, મળ મુત્રના કુંડા ભરેલા, દેવ લોકોપર નાંખે. ॥ ૧૭ ॥ તેથી દેવતા ત્રાસે નાસે, થાય ઘણો બકોર ઉંચ કને નીચ વસ્તુ આવે, ત્યાં ઉંચનું શું જોર ॥ ૧૮ ॥ એવામાંતો કવશ દૈત્યે, નાગપાસ મંત્ર સાધ્યો; સુરપતી જે ઇંદ્રરાજા, તેને અરૂ-

ળો બાંધ્યો ॥ ૧૯ ॥ એટલે સકળ દેવ નાઠા, ધણી બંધાયો જ્યારે; લવશે ઇંદ્રને લીધો, પોતાના રથમાં ત્યારે ॥ ૨૦ ॥ એવે સહુ દેવ ગયા નાશીને, ઇંદ્રરાજાને ઘેર; સુરપતી બંધાયો તેની, ઇંદ્રાણીને કહી પેર ॥ ૨૧ ॥ ઇંદ્રાણી તવ રડવા લાગી, દીવસ મ્હારો રૂઠયો; અરજુન જી વડી કોટડીમાં, સાજીને બોલી ઉઠયો ॥૨૨॥ ઓ માતા મુજને બ્હાર કહાડો, વરતાવું હાહાકાર; જરા જુઓ ઝપાટો મ્હારો; કોણ તાત બાંધનાર ॥૨૩॥ ઇંદ્રાણી કહે બેશીરો બેટા, મુકો સોર બકોર; તારા કરતાં દેવલોકમાં, ઘણું ભર્યું છે જોર ॥ ૨૪ ॥ તોપણ તેમનું કાંઇ નચાલે, તો પછી તું કોણ માત્ર, એમ કહીને રડવા લાગી વીચાર્યું નર સુપાત્ર ॥ ૨૫ ॥ હું છું સ્વર્ગમાં તેમ છતાં એ, બંધાયો મહારો તાત; જગતમાં ઇજ્જત જાશે મ્હારી, ઠબકો દેશે ભીમ ભ્રાત ॥ ૨૬ ॥ એવું સમજી અરજુનજીને, પુરણ પ્રગટયું સુર; વજરની કોટડીબાણ મારીને કરી નાંખી ચકચુર ॥ ૨૭ ॥ એ માહા બળીયો બહાર નીકળીયો, કોણ એને રોકી શકે; ઇંદ્રાણીને ત્રાસ પડીયો, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય મોઢે બકે ॥૨૮॥ તોપણ અરજુન યુદ્ધે ચડીયો, દેવ તણો રથ લીધો;એટલે દેવતા જોડે આલ્યા, યુધ મનસુબો કીધો॥૨૯॥ અરજુન બળીયો બહુ કળકળીયો, બાણાવળી નર સુબો; અસુર લોકોના ટોળા સામો. આવીને યુધે ઉભો ॥ ૩૦ ॥ ઇંદ્રરાયે તવ સીશ ધુણાવ્યું, કયાં આવ્યો મમસુત; ગરજના કરી કહ્યુ નરને, કયાં થયો આકળો ભુત ॥ ૩૧ ॥ ઓરે દીકરા વળ તું પાછો, મનસુબો નહી જાય હેઠ; અરજુન કહે પાછોવળુંતો લાજે જનુનીનું પેટ ॥ ૩૨ ॥ બાંધવ લાજે બાપ લાજે, લાજે ગુરૂ માહા રાજ; માટે પાછો નહી વળવાનો, મરવું આદર્યું આજ ॥ ૩૩ ॥ એટલે અસુર લોકો હસ્યા શું બોલે મ્રત્યુનો પ્રાણી; શું જુઓછો દૈત્ય લોકો કરી નાંખો ધ્રુણધાણી ॥ ૩૪ ॥ મનુશજાતી મળ મુત્રથી કદી પાછો નહી નાસે; માટે એને માર મારો, મરવાથી બહુ ત્રાસે ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥ એમ અસુરે ધારીયું, હાથ ગ્રહ્યા હથીઆર; કહે વલ્લભ સુત સતી તણો, તે થયો તૈયાર ॥

કડવું ૫૧ મું રાગ રેકારી ચોપાઇ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, "સુણ પરીક્ષત કેરા તન; થયો અરૂ-

જુનજી તઇયાર, કીધા ધનુશ તણા ટંકાર ॥ ૧ ॥ તેનો શબ્દ ગયો ત્રી લોક, સ્વર્ગ મ્રત્યુ પાતાળ અથોક; શબ્દ સાંભળ્યો કાન, લાગ્યુ સ્વર્ગ જવામાં ધ્યાન ॥૨॥ રામ નામ દેઇને ઉછાળીયા, સર્વદાર થઇ ગયા બળીયા; બેઠા અરજુનજીની ધજાય, જોઇ અસુર વીસ્મે થાય. ॥૩॥ આતો રામ તણો રંગ આવ્યો, ઇંદ્રનો સુત પરાક્રમી કહાવ્યો; જેમ થનારૂં હશે તેમ થાશે, બેમાંથી એક હારીને જાશે ॥૪॥ કહી તુ- ટી પડીયા છે અસુર, જોર કરવા માડયું ભરપુરઃ રાતા તાતા થઇને પો કારે, ઘણા પ્રકારે આયુધ મારે ॥૫॥ લીધા અરજુને કરમાં બાણ; વા- ળવા માડયું છે હથરાણ; બાણ અસુર લોકને વાગે, પણ માયાવીતેથી ન લાગે ॥ ૬ ॥ એવે એકને ભોંકયું છે તીર, તેને નિકળ્યું જરા રૂ- ધીર; છાંટયો પ્રથવી પડયો મન મોડ, પ્રગટયા પાપી ચઉદક્રોડ ॥ ૭ ॥ ચોદ શાસ્ત્ર ચોદ કરોડ થયા,અરજુન ઉપર ધશીને ગયા; આયુધ વ્રષ્ટી કરી અપાર, જાણે વરશી મેઘની ધાર ॥ ૮ ॥ એવે લવશે માર્યું એક બાણ, કર્યો અરજુનનો રથ ભંગાણ; કપીને કુંતી તન પડયાધર્ણ, અરજુને જાણ્યું આવિયું મર્ણ ॥૯॥ એઠી રીતે મન એનું ડરે, ઇંદ્રનો સુત પાછો પય ધરે; જેમ જેમ પોતે પાછો ખસે, તેમ તેમ દઇત્યો ઉપર ધસે ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજીએ વિચાર્યું તે ઠામ, શીવનું બાણ આવશેશા કામ, આ વેળા બચાવું પ્રાણ, એવું સમજી કાહાડયુ એ બાણ ॥ ૧ ॥ પસુપતાકા લીધું જોર કરિ, ધનુષ ઉપર દીધું ધરી, પછી ફેકયું કરીને રીસ, સરવે અસુરના છેદયા શીશ ॥ ૧૨ ॥ રહયો નહી કોઈ અસુર આકાર, થયો સ્વર્ગમાં જયજયકાર; હરખ્યો સઘળો દેવનો સાથ, અ- રજુને છોડયા ઇંદ્રના હાથ ॥૧૩॥ ઇંદ્રરાજા તવ વદયો વચન, શાબાશ તુજનેછે મુજ તન;નીર્ભય કીધા સ્વર્ગના સુર, તેથી ઉલટ આવી અ તી ઉર ॥૧૪॥ વાજવ ગાજતે પાછા વળ્યા, અરજુનને લઇ ભુવન પળ્યા; અરજુન લાગ્યો ઇંદ્રાણિને પાય, તમ પ્રતાપે જીત્યો હું માય, ॥ ૧૫ ॥ ઇંદ્રાણીએ કર મુકયો શીશ, હશીને દીધી બહુ આસીશ, બે- ઠો અરજુન માતાની પાસ, સર્વ દેવોની મટી ઉદાસ ॥૧૬॥ દેવ ભેગા થઈ સભામાં ગયા, ઇંદ્ર સહીત સહુ ભેગા થયા, હળીમળીને બેઠા સહુ દેવ, અરજુનજીને વખાણે એવ ॥ ૧૭॥ વળણ ॥ અરજુનને વીખા- ણતા, દેવ કરે વિચાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળો સહુ સાર,

કડવું પર રાગ સવઇયો.

વઇશંમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ચે સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઇંદ્રની પ્રત્યે દેવ બોલ્યા, અરજુનરત્ન છે કેવો; એ પુરૂષ પ્રથ્વીમાં ન શોભે, સ્વરગમાં સોભે તેવો ॥૨॥ માટે તમ સુતને સમજાવી, રાખો સ્વર્ગ સુદન, અમરપાઇ અમ્મર કરો, ઓરે ઇંદ્ર રાજન ॥ ૩ ॥ તવ ઇંદ્રે અરજુન તેડાવ્યો, કહ્યું સભામાં એમ; બેટા તારે ભુલી ન જાવું, દેવો તણો એ પ્રેમ ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, સાંભળો મારી વાત; તમારા સહુની નજર બગડી, આજ્ઞા આપો તાત ॥ ૫ ॥ હવે મારે આંહી રહેવું નથી, વ્હેમ પડયો મને ભારી; દેવ થઇને પારકી પુંજી, પચાવવાની ધારી ॥૬॥ માટે હમણાં ને હમણાં જાવું; ઓરે મારા તાત; ઇંદ્ર કહે મોકલીશ સવારે, અહીં રહે આજની રાત ॥૭॥ અરજુન કહે વારૂ પીતાજી, કહીને ઉઠી ગયો, એકાન્ત સ્થળ પોતાતણું છે; ત્યાં જઇને સુઇ રહયો ॥૮॥ સભામાં સરવ દેવતા લોકે, એમ કર્યો વિચાર; આપણો રોકયો નથી રહેવાનો; રાખી શકે કોઈ નાર ॥૯॥ નારીથી મોહ સહુજનપામે, બ્રહ્મા વીષ્ણુ માહાદેવ; તો અરજુન છે મનુશજાતી, શું મોહ પામે ન એવ ॥૧૦॥ માટે મોકલો અપછરાને, જઈ ઉપજાવે કામ; એવો એને બાંધી લેવો કે; પ્રથ્વીનું ન લે નામ ॥૧૧॥ તવ ઇંદરે અપછરા બોલાવી, રૂપવંત આવી બે નાર; સભામાં ઉભી સુંદર ખુબી, ઇંદ્રને નમસ્કાર ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા ઇંદરરાજા, દેવોને રીઝાવ્યા નાચી; પણ મ્હારા અરજુનને રીઝવો, તમારી ક્રીયા સાચી ॥ ૧૩ ॥ ચાહ્ય તો એની નારી થાજો, લજ્યા મુકો તમામ; પણ અરજુનને એવો કરો કે, ના લે ભુમીનું નામ ॥૧૪॥ અપછરા કહે ઓરે મ્હારાજા, સકળ ક્રીયા કરી; પ્રથ્વીનું નામ દઇયે ભુલાવી, ચાહ્ય તો એમને વરીયે ॥ ૧૫ ॥ તવ સહુ દેવો પ્રસન થયા, કરી બેને આજ્ઞાય; અરજુનજી જયાં એકલો સુતો, ત્યાં આગળ એ જાય ॥૧૬॥ સાદડી સુતેલો સુત સતીનો, તેણે દીઠી નારી; જોઇએ પ્રેમદા શું કરે છે, જાગતો રહયો વીચારી ॥ ૧૭ ॥ અપછરાયે નૃત્ય આરંભ્યો, અરજુનને રૂડું લાગે; અરજુનજી આગળ ફરતી, ધમધમ ઘુઘર વાગે ॥૧૮॥ નારી રૂપાળી એવી વળી, અરજુન રીઝયો અપાર, મધુરેમોઢે હસવા લાગ્યો, પણ નહી મન વીકાર ॥૧૯॥

અપછરાએ મન વિચાર્યું ક્રીયા કીધી અતી; પડયો પડયો હસ્યાકરે પણ બેઠો થાતો નથી ॥૨૦॥ ખરેખરો મોહ લાગ્યા વીના, એ બેઠો નહીથાય, વસ્ત્ર કાઢીને અળગાં મુકયાં, નગ્નસ્વરૂપ કરી કાય ॥ ૨૧ ॥ તવ અરજુને નીચું ધાલ્યું, પડયો અપછરાને પાય; વસ્ત્રજ પેહેરો વસ્ત્રજપેહેરો ઓરે મારી માય ॥૨૨॥ એટલે અપછરા સરમાણી, વસ્ત્રજ તેમણે ધરીયાં; અરજુન ઉપર ક્રોધ કરીને, બંને જણાં ઓચરિયાં ॥ ૨૫ ॥ ઇંદ્રનો નંદન મુરખ સરીખો, નરમાં ગણાયો કેવો; આટલું થયે મોહ ન લાગ્યો, થજે તું વ્યંઢળ જેવો ॥૨૪॥ તે કરતા પુરૂષ હોયતો, શ્રાપ દેઉ છું આજે; સત્ય વચન ફળજો અમારૂં, જા તું વ્યંઢળ થાજે ॥ ૨૫ ॥ અરજુન કહે ભલે માતાજી, કહી કરી વીદાય;ઇદ્ર સભામાં આવી અપછરા, દેવોને લાગી પાય ॥ ૨૬ ॥ સાંભળી લેજો સુર સભાનો, મોહ ન પામ્યો એવ; નૃત્ય જોયો વણ:વીકારે, દેવ તણો એ દેવ ॥ ૨૭ ॥ મ્હોટા મોટા મુનીવર ચળે, પણ વશ એનુ મન; વસ્ત્ર વીના થઇ તવ કહ્યું એણે, મુખથી માતા વચન ॥ ૨૮ ॥ એટલે અમો અતી લજવાણી, મીથ્યા કરાવી ભવાઇ; મન વશવાળો દેવોને જીતે તેમાં તે શી નવાઇ, ॥૨૯॥ એમ કહિ થઇ વીદાય ત્યાંથી, રજનિ વીતી જાય; અરજુન વ્હાણું વાહાયું ત્યારે, ગયો સભાના માંય, ॥ ૩૦ ॥ ઇંદ્રને જઇને ચરણે લાગ્યો, શરપાવ દીધો આપ; અપછરા આજ મોકલીને દેવરાવ્યો ઠીક શ્રાપ ॥ ૩૧ ॥ સાંભળી ઇંદ્રરાયે, અપછરાયો બોલાવી; એટલે શ્રાપ દેનારી બેઉ, ઇંદ્ર સભામાં આવી ॥ ૩૨ ॥ ઇંદ્રે કહ્યું કે ઓરે પાપણીયો કેમ દીધો તમે શ્રાપ; અપછરા કહે નગ્ન થઇને, દરસાવ્યું અમે આપ ॥ ૩૩ ॥ આપ દરશાવી માપ ખોયું, શ્રાપ દીધો તે સારૂ; તમોને રીસ ચઢતી હોય તો, દીધેલો શ્રાપ નીવારૂ ॥ ૩૪ ॥ ઇંદ્રે કહ્યું કે શ્રાપ નીવારો, નહી તો તમપરત્રાસ; અપછરા કહે વંઢળ રેહેજો, અરજુનજી બાર માસ ॥૩૫॥ અરજુન કહે ખપછે મ્હારે; છાના રહેવું એક વર્શ; આ શ્રાપ મ્હારે મનગમતો છે, નથી શોક કે હર્શ ॥૩૬॥ પછી પોતે કહ્યું પોતાને, તાતજીકષ્ટી કાપો; શ્રાપ વ્યંઢળનો પાળવા સારૂ, વસ્ત્ર વ્યંઢળનાં આપો ॥૩૭॥ ઇદ્રે આપ્યો ચુંદડી ચુડો, ચણીયો બાસટ હાથ; પછી અશ્વનો મંત્ર ભણાવ્યો નર હરખ્યો મન સાથ ॥૩૮॥ મડદા જેવા અશ્વ હોયે પણ, પવનવેગી થાય; એવો મંત્ર ભણાવ્યો એને; પછી દીધી વીદાય ॥ ૩૯ ॥ મોકલ્યો વઇમાનમાં બેસાડી, કરણ દ્રીવીત વન; પાંડવ રહે છે તે ડુંગરથા, છેટે એક જોજન

॥ ૪૦ ॥ અરજુનને ઉતારી મુકી; સ્વર્ગ ગયું વર્દ્ધમાન પારથ ગયો ડુંગર ઉપર, કુંતિ તણો સંતાન ॥૪૧॥ ચાર ભાઇને દ્રૂપતીયે, ઉઠી દીધો આવકાર, હર્ખનાં આંસુ ધર્મને છુટયાં, પુછયા શુખ સમાચાર ॥૪૨॥ વળતુ અરજુન એમ બોલ્યો, ઘણુંક વેઠયું વન;દ્વાદશ વરસ પુરાથવા માં બાકી કેટલા દન ॥૪૩॥ એટલે પુછયું સહદેવજીને, પોતે ધરમ રાય; જોશી કહે મ્હારે હીસાબે; પરમ દીવસ પુરાં થાય ॥ ૪૪ ॥ અઢીત્રણુ વરસે એક મહીનો અધિક જુદો થાય; પણ તે દાહાડા કપાઇને નિકળે, માટે તે ન ગણાય ॥ ૪૫ ॥ તેથી પરમ દહાડે થાશે દ્વાદસ વરસ પુરાં ગુપ્ત રેહેવું હોય ત્યાં રહિ જઇએ, નથી દીવસ અધુરા ॥ ૪૬ ॥ એટલે મુખ ઊતારી બોલ્યા,પોતે ધરમ રાય;રૂપાળી નારી વળીપાંચ પુત્રો શી રીતે ગુપ્ત રેહેવાય ॥ ૪૭॥ એવી શોચના કરવા લાગ્યા, ઉદાસી મનમાં લાવ્યા; એવામાં દ્રૌણીક ગોર પોતે, રથમાં બેશી આવ્યા. ॥૪૮॥ ગોર છે દ્રૂપતીના તાત કેરા, ખબર લેવા આવે; તેથી તે દાડે પણુ આવ્યા, ધર્મને મન વાત ભાવે ॥૪૯॥ ઉઠી યુધીષ્ટરે આવકાર દીધો, ગોર મહારાજા આવો; તમારાં ભાણેજા તમારી પુત્રી, તમારે ત્યાં લઇ જાઓ ॥૫૦॥ દ્વાદશ માસ અમારે જાવું છે, છાના રહેવા કાજ; સાથે શી રીતે પાલવીયે, ઓરે ગોર મહારાજ ॥ ૫૧ ॥ દ્રોણીક કહે તેડી જાસું તવ બોલી દ્રૂપતી;ઓ કંથજી મને કયાં મોકલો છો, હું તો જવાની નથી ॥૫૨॥ જ્યાં તમે ત્યાં હું આવવાની; ઓરે મ્હારા નાથ; ધર્મ કહે તુ કામની જા, બાળક કેમ રહે સાથ ॥૫૨॥ તે કરતાંઆવવું હોય તારે, તો ગોરને દે તન; નાહાનાં છોકરાં સચવાશે નહી,જેયે પરભોવન ॥૫૪॥ દ્રૂપતી કહે તેમ કરંછું, કહીને લીધા પાંચ બાળ, રૂદે ચાંપી રડવા લાગી, પધારો પુત્રો મોશાળ ॥ ૫૫ ॥ વળણુ મોસાળ પધારો બેટડા; દુઃખનો વળીયો ડાટ, કહે વલ્લભ એ દ્રૂપતીરડતી રૂદીયા ફાટ.

કડવું ૫૭ રાગ બાવલીયા.

મોશાળે પધારો રેરેરે હો, બાળક મારાં બાળુંવારે. ટેક॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન, દ્રૂપતીને આંસુ વહે છે લોચન, મોશાળે ॥૧॥ દીકરા દુખીયાં મા બાપોને

પેટ આવ્યાં, તવ કેવું કકોરૂં કરમ લાવ્યા,અમે તમને નથી પેહેરાવ્યા ઓઢાવ્યા મોસાળે ॥ ૨ ॥ બેટા વનમાં જનમીને નથી કાંઇ, તડકા ટાઢયો વેઠી છે અરણ્યની માંઇ, શીદને જનમ્યાં દુખી માબાપોને હાંઇ. મોસાળે. ॥ ૩ ॥ દીકરા દીઠો નહી દુનીયાનો વેહેવાર, સગે વ્હાલે રમાડયા નથી લગાર, ખોયું પારણું પામ્યા નથી એ કુમાર, મોશાળે. ॥૪॥ ભુમી પડી મોટા થયાં છો એ બાળ, ગોદડી ગાભો નથી મળેલો કો કાળ, સાદડીઓમાં છોલ્યા છે શરીર રસાળ. મોસાળે. ॥ ૫ ॥ નથી મળ્યાં વેળા વેળાયે સારૂ ખાવા, નથી મળ્યાં ઉષ્ણજળથી તમે ન્હાવા નથી મળી જનમતા ગળથુથી પાવા. મોસાળે ॥ ૬ ॥ નથી દીઠું માબાપ નું જરા સુખ, અવતરીને દીઠું છે દારૂણ દુખ,સારી વસ્તુલાવીને ઘાલી નથી મુખ, મોસાળે. ॥ ૭ ॥ હવે તમે જઇ ઉછરજો મોસાળ, સાચવી રેહેજો રખે ને માથે લેતા આળ; સાખી રેહેજો મામા મામીની ગાળ. મોસાળે. ॥ ૮ ॥ થાજો ઠાવકા કરશોમાં ચેષ્ટાળી ચાળા, વેઠી રહેજો ક્ષુધા પીપાશા બાળા; સૌ દુખ સહન કરજો ને રેહેજો ઓશીઆળા, મોસાળે. ॥૯॥ દુખીયા દીકરા સરવેના કીંકર રૂપ થાજો; જેવા જેવું કહે તેવા ગુણ ગાજો, ટાઢુંશીળું આપે તે ખુશી થઇ ખાજો મોસાળે. ॥ ૧૦ ॥ મુમત કરિ કોઇ ન માગશો ખાવા, નવ્ય હોયે પરઘેર લેવાના લ્હાવા, છો દુખીયા તે દેવ ઉપર શા દાવા. મોસાળે. ॥૧૧॥ જેનું તેનું કામકાજ કરજો જાત ભાગી, શીત રૂતુમાં ઓઢજો ધાગાકેધાગી, ઉષ્ણરૂતુએ લેશો માં મોજડીયો માગી. મોસાળે. ॥૧૨॥ દીકરા થયું ભવીષ્ય અમારૂં અનાડી, હસ્તે મોઢે મુને કેહાહાડે કહેસો માડી, દીકરા દેવા પડે છે કાળજડું કહાડી. મોસાળે. ॥ ૧૩ ॥ ઓરે પ્રભુ આથી તું દે મ્રત્યુ તો સારૂ, આપું દીકરા કઠોર કાળજું મ્હારૂં, અરે પ્રભુ છેકજ વળીયું અંધારૂ. મોશાળે. ॥૧૪॥ વલણ ॥ ટીટોડી જેમ ટળવળે, તેમ ટુળવળતી એહ; કહે વલ્લભ કંપે ઘણી, પંચાળીનો દેહ.

કડવું ૫૪ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, વન પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ દ્રૂપતીએ અતી આક્રંદ કીધું, ત્રાસ્યા ધરમ ભુપાળ, દ્રૌણીકે દ્રૂપતી કનેથી, લેઇ લીધાં બાળ ॥૨॥ ૨-

થમાં બેશી રસ્તે ચાલ્યા,ગોર થયા વીદાય, દ્રૂપતી સમજાવવા લાગ્યા પોતે ધરમરાય. ॥ ૩ ॥ કોના છોકરા કોની માતા, કોના છે ઘરબાર; જ્ઞાનવંતી થઇ કેમ ભુલે છે, મીથ્યા આ સંસાર ॥૪॥ તેને તું પોતાનું માને, તે તારૂં અજ્ઞાન; તે કરતાં કાલે ભેગાં થાશે; છે જીવતા સંતાન. ॥ ૫ ॥ એમ અતી ઉપદેશ કીધો, વળાવ્યું તેનું મન; એવે બે દીન વીત્યા પછી, ધરમ વદ્યા વચન ॥૬॥ કહો ભાઇ સહદેવ કાલ સવારે, ગુપ્ત રહેવું ઘટે; નહિ તો છત્રપતિ પકડે તો, વન જાવું જોઇએ વટે. ॥ ૭ ॥ માટે કયાં જાવું કયાં સુખી થાશું, જોશી જોશ બતાવો; સહદેવ કહે સાયંકાળે,અહિંથી ઉપડી જાઓ ॥૮॥ પુરવદીશાએ પરવરવું તે,રજની રટણ કરવું; જે ઠેકાણે વાહાય વાહાણું તે ઠેકાણે ઠરવું ॥ ૯ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા; રટણ રાતે નવ થાય; ભીમભાઇ ઉચકીને લઇ ચાલે, તો મન ધાર્યું જવાય ॥૧૦॥ તવ વ્રકોદર બોલીયો છે, રાખો રૂદીયે ધીર; તૈયાર થાવો પાંચે જણાને, તેડી જવાનો વીર ॥ ૧૧ ॥ તવ ધરમે આજ્ઞા દીધી, દ્રૂપતી સતીને એમ; સુર્યને અક્ષેપાત્ર આપો, જેમ લીધું છે તેમ ॥ ૧૨ ॥ કંથ તણી આજ્ઞા લઇને, રવીનું સમરણ કીધું; એટલે આવ્યા દીનમણી, પાત્રજ આપી દીધું ॥ ૧૩ ॥ એવે દીનમણી મેર બેઠો, વ્રકોદર કટી બાંધે; ધરમને ને અરજુનજીને, ઉચકી લીધા ખાંધે ॥૧૪॥ સહદેવ નીકુળ કહેડે લીધા, બળવંતો નર આંધી માનુની મુસ્તક ઘટે નહિ તે, સતીને જંઘાએ બાંધી ॥ ૧૫ ॥ પાંચેને ઉચકી પરવતપરથી, વાયુસુત ઉતરીયો; વિષ્ણુ સ્થળને ચરણે લાગી પુર્વદીશા સંચરીયો ॥૧૬॥ ચાલે ઉતાવળો અરણ્ય વિશે, મન ભય નહી લગાર; વાયુ વેગે સંચરે છે, કુન્તિ તણો કુમાર ॥ ૧૭ ॥ આખી રૂજની રટણ કીધુ, પોણાબસે ગાઉ જાય; એવે બોલતા શ્વાન સુણ્યાં તેવે વાહાણું વાહાય. ॥ ૧૮ ॥ એટલે બોલ્યા સહદેવ જોશી, ભીમભાઇ ઉતારો; વૈરાટ નગર નજીક આવ્યું, એ સ્થળ રેહેવું ધારો. ॥૧૯॥ તવ પાંચેને ભીમે ઉતાર્યાં, બેઠા બંધુને નાર, ધર્મ કહે સાથે ન શોભે, આપણાં આ હથીઆર. ॥ ૨૦ ॥ અરજુનજી કહે ભીમ વીરા, ઉઠો ઉભા થૈયે; સૌના હથીયાર સાથે લાવો, એકાંત મુકી દૈયે. ॥ ૨૧ ॥ ભીમે પોતાની ગદા લીધી, ત્રણ ભાઇનાં હથીઆર; અરજુન પોતાના લેઇને ચાલ્યો ગયા બે કુન્તી કુમાર. ॥ ૨૨ ॥ મશાણમાં એક વ્રક્ષ સમડાનું તે પર મુકયાં આયુધ; અરજુને નાગ મંત્ર ભણીને, નાગ પ્રગટ કર્યો

શુદ્ધ ॥૨૩॥ તીક્ષક નાગ પ્રગટ થયો તે, વીશવંતો બહુ બળીયો; મહા ધનુશ બાણુના ભાથા, તેને વીટાઇ વળીયો ॥૨૪॥ ફણુા માંડીને નાગ બેઠો, અરજુન વદો વચન; બાર મહીના આયુધ મ્હારા, સાચવજેશુભ મન ॥૨૫॥ જો એમાંથી આયુધ જાશે, તો બાળુ તુજ કુળ; આપવા અમે બે આવીએ ત્યારે, યાદ રાખજે મુળ ॥ ૨૬ ॥ એમ એને સોંપીને ચાલ્યા; ભાઇઓ પાસે જાય; એટલે શકિતનું સમરણ કીધુંપોતે ધરમ રાય ॥ ૨૭ ॥ તવ મહામાયા સનમુખ આવી, કહ્યું કે કષ્ટ કાપુ; માગીલે માગવું હોય તે તું, જે માગે તે આપુ ॥ ૨૮ ॥ ધર્મ કહે જગત જનુની, જુઠું ને બોલવું મારે,સાચું કહ્યું પણ કોઇ મુને,ધર્મરાય ન ધારે ॥ ૨૯ ॥ દ્વાદસ માસનું વરદાન આપો, તવ સુખે વ્રતી હોય હું કહું કે છું ધર્મરાજા, પણ સત્ય માને ન કોય ॥ ૩૦ ॥ એટલું વરદાન આપો મુને, ઓરે મારી માય; જગદંબા કહે તથાસ્તુ છે, કહી થયાં વીદાય ॥ ૧૩ ॥ ધરમ રાજા બંધુ પાશે, જઇ માંડી કહી વાત; જગદંબાનું વરદાન મુને, મળી ગયું સાક્ષાત ॥ ૩૨ ॥ હવે માહારે ચીંતા નથી, જ્યાં ફાવે ત્યાં જાવું, અસત્ય નવ બોલું તોહે પણ, ધરમ નહી ઓળખાવું ॥ ૩૩ ॥ વલણ ॥ વ્રકોદર તવ બોલીયો; અસત્ય નહી વદો વાત; હાની હીન જુઠ બોલવે, શું પાતક ઓ ભ્રાત ॥

કડવું ૫૫રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ભીમે ધરમ પ્રત્યે કહી વાણી, પ્રશ્ન રૂપ તે લીધું જાણી ॥ ૧ ॥ તેથી બોલ્યા યુધીષ્ટર એમ, ભાઇ આમ તું બોલે કેમ; જુઠું બોલ્યાનો છે દોશ, પુછો શેદેવ જોશીને જોશ ॥ ૨ ॥ તવ વ્રકોદર કહે જોશી, પુછતામાં ન થાસો રોસી. કહે છે ધરમ ભાસે કેવું, મને ભાસ્યુ ભયાનક જેવું ॥ ૩ ॥ કોને હાની કરવા સારૂ. જુઠુ બોલે તે પાતક ધારૂ; અથવા હાની સંભવ હોય, તેવું બોલવું તે પાપ જોય ॥ ૪ ॥ એમ બે પક્ષની સુણી વાણી, બોલ્યા સેદેવ ઉલટ આણી; હાની કરવાને જે જુઠુ બોલે, તે તો પ્રાતક સમહર તોલે ॥ ૫ ॥ હાની થવાનો સંભવ હોય; જાણ્યા છતાં વદે જુઠ કોય; તેને પાતક કાંઇક ઓછું, હાની કરે તે કરતાંછોછું ॥૬॥ આતો વીવેકના વિચાર, તેતો સમજવા સારો ધાર; પછી ધરમ કહે ઓ વીર; તમો ઘણા છો જ્ઞાન ગંભીર ॥ ૭ ॥ માટે પ્રશ્ન પુછું

છું તમને; તેનો ઉત્તર આપો અમને; આવી કરૂપતી નારી સાથ, એના પાંચ બંધુ છીએ નાથ ॥ ૮ ॥ એને કહ્યું તું પીહર જાવો તમો; અમ સંગે નવ આવો, તોહે હઠ કરી પુંઠળ આવી, પતીનું વેણ મનમાં ન લાવિ ॥ ૯ ॥ એ તે નારીનો કેવો ધર્મ, તેનો સમજાવો મુજને મર્મ; નાથનું વેણ નાંખે ઉઠાપી, તેને જાણવી કેવિ પાપી ॥ ૧૦ ॥ એને સતી કહેવી કેવી રીતે, તમે ઉત્તર દો પ્રભુ પ્રીતે; તવ સેદેવજી વદે વાણી વીરા સાંભળો ઉલટ આણી ॥ ૧૧ ॥ ભાઇ નારી જાતી નામ એક, પણ તેના કહું વીવેક; નારી જાતીમાં ત્રેણ પ્રકાર, તેનો સમજી લેજો શુભ સાર ॥૧૨॥ એક શંખણી બીજી શામા, ત્રીજી સતી જાણો સુખ ધામા; તવ ધર્મ કહે એો ભ્રાત, હું તો સમજ્યો નહી એ વાત ॥ ૧૩ ॥ શંખણી શામા ને સતી, તેની કેવી કેવી હોય મતી; કેવું કાર્યને કેવી કતી, મારૂ સાંભળવા મન અતી ॥૧૪॥ કેવા લક્ષણે શંખણી નારી, તેની કથા કહો વીસ્તારી; કેવી શંખણીની હોય વાણી, તેના શરીરની શી એંધાણી ॥૧૫॥ તમે જોશી છો ત્રીકાળ જ્ઞાની, તમારૂ કહ્યું લઉ સત્ય માની, નહી વીદ્વાન જ્ઞાનીની તોલે, મોહોટા મુનેશ્વર એમ બોલે ॥૧૬॥ વિદ્યાવંત લખેલું ભાખે, તે તો જોનારો ત્રણ આંખે; જ્ઞાની અનંત લોચનમાળો, ન્યાય વીવેકમાં રૂપાળો ॥ ૧૭ ॥ ભણ્યું ભાંખે તે પોપટ જ્ઞાન, તેને ભલે કહો વીદ્વાન; પણ વીદ્વાન તે નહી જ્ઞાની, મનુ ભગવાને તે વાત માની ॥૧૮॥ માટે જ્ઞાની સમો નહી કોય, જ્ઞાનીનું વેણ નીસ્ચે હોય; તેથી મુને કહો એ વાત, પ્રસણ પ્રેમે પુછ્યું ભ્રાત ॥ ૧૯ ॥ પેહેલી શંખણીની કહો રીતી, તેની કેવી વાણી ગુણ ક્રીયો, મુને જ્ઞાનથી ઉત્તર દીયો ॥ ૨૦ ॥ વલણ ॥ ઊત્તર દોને જ્ઞાનથી, મુજ શંકા ટળી જાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, શ્રવણ કરો શ્રોતાય.

કડવું ૫૯ રાગ રમણીક દોહાનો.

વૈશમપાયે એણી પેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પુરણ જ્ઞાન કથાય ॥ ૧ ॥ ધરમ રાજાના પુછવાથી, સેદેવ ઉતર દેછે, અરજુન નીકુળ ભીમ પંચાળી, હઠ મને સાંભળીલે છે ॥ ૨ ॥ સેદેવજી કહે સાંભળો સરવે, જ્ઞાન જ્ઞાનીના ઘટમાં તે જ્ઞાન ન નીકળે શબ્દોમાં, નીકળે વીવેક વટમાં ॥ ૩ ॥ ન્યાયમાં ભાસે

લાગે ખુલાસે, મન બુદ્ધી ચીત્ત ઠરે; સાંભળતાં સાંભળનારાનો, જીવાત્મા કબુલ કરે ॥ ૪ ॥ તેનું નામ તે જ્ઞાનની વાણી, ઓરે મ્હારા વિર; એમ કહીને કહેવા લાગ્યા, શેદેવ ગુણ ગંભીર ॥ ૫ ॥ સંખણિના કહુ ગુણને લક્ષણ, વળી શંખણીની વાણી, શંખણીના સ્વભાવ કહું છું, તેથી લેશો જાણી ॥ ૬ ॥ શંખણી નારિ હઠીલી આડી, વઢવાનું બહુ જોર; આંખ કપરી જગમાં જબરી, બોલનારી કઠોર ॥ ૭ ॥ પીહેરમાં ભોજાઇને બાજે, વાંધા સર્વના પાડે; સ્ત્રીઓનું જ્યાં વૃંદ મળે ત્યાં, નપંગી વાત કાહાડે ॥ ૮ ॥ પાસરિમાં સંતાપે સાસુને, સ્વામીને સપડાવે; ઘાંટા કાઢે ને છણકા કરે, ધારયું કરે મન ફાવે ॥ ૯ ॥ કથને કહે અમે અમારી, દેહનું સારથક કરશું; હાજરી અમારિ તમે ન લેશો, સંત સાધુમાં ફરશું ॥ ૧૦ ॥ એમ કહીને ભકતાણી થાવા, કહેડમાં કોથળી ઘાલે; ચંદનને વળી તીલક કરે, કરમાં માળા ઝાલે ॥૧૧॥ જાય સ્વામીજીની શેવામાં બ્રહ્મચારીમાં ભટકે; હસે બોલે આનંદ કરે; પરણ્યો પતિ ઘેર લટકે ॥ ૧૨ ॥ પરણ્યો પતી જાય ઉદ્યોગે, હમેશ ને અભ્યાસે; તવ દુધ સાકર ઉકાળી લઈ, સંચરે સાધુની પાસે. ॥ ૧૩ ॥ માલ મશાલા તેને પોસે, સહ્યન કરે બોલ ટુંકો. પરણ્યા પતીને લુખો પાખો, મુકે રોટલો સુકો. ॥ ૧૪ ॥ પરણ્યા પતીને ચરણે અડતા, મનથી કાળજુ કાંપે; સન્યાસી બ્રહ્મચારી સંત સાધુ, તેના ચરણ ચાંપે. ॥૧૫॥ પરણ્યા પતીને બે ભુજ જોડી, નમે નહી કો દીશ; વગર સ્વામીએ સ્વામીજી કહીને, મુકે ચરણમાં શીશ. ॥ ૧૬॥ મ્હોંકણ ત્યાં શી મંડાતી હશે, તે જાણે જુગદીશ; જગમાં કહે હું ભકતાણી, લ્હેર કરે હરનીશ ॥ ૧૭ ॥ પંચી કરણનો અભ્યાસ કરે, દ્રઢ કરે મન એવું, દેહનાં કરે દેહ કરે તેમાં,આતમાને પાતક કેવું ॥ ૧૮ ॥ દેહ નહી માહારો, હું તો નહી દેહ, પંચ ભુતનું આ સ્થુળ; ભુતોમાં ભુત મળે અનાદી, આતમાને અનુકુળ. ॥૧૯॥ એવું સમજી કરે ફાવે તે વળી ધારે ગ્રંથમાંથી; પરણ્યો સ્વામી સંસારી સગો, સ્વામીજી સ્વર્ગના સાથી. ॥ ૨૦ ॥ એવું કહી પર નરને શેવે, કંથને કળીકળી બોલે; ઓ વીરા એવિ સુંદરીને, સમજો શંખણી તોલે. ॥ ૨૧ ॥ આ લક્ષણ સહુ શંખણી કેરાં, જગત જાણે ભકતાણી; પતી મુકી પરને વર શેવે; શેમાં એ વાત લખાણી. ॥૨૨॥ હવે લક્ષણ શામા કેરાં, સાંભળો રાખી ચીત, સતી નહી તેમ શંખણી નહિ, મધ્યમમાં તે નીત્ય. ॥ ૨૩ ॥

તેની વાણી તેના લક્ષણ, જ્ઞાનથી કહુ કથાય; પોપટીયા વીદ્વાન લોકો, વિદ્યાથી મુમત સાહાય ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ સ્હાય મુમત વિદ્યા થકી, વાંચી બોલે બોલ; વલ્લભ વદે કોઇ વાકયનો કરે ન મનમાં તોલ.

કડવું ૫૭ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પ્રશ્ણોતર કથાય ॥ ૧ ॥ વાકય તણો તોલ કરે નહીને, બોલેલો પાછો ન વળે, હઠ યોગના એ જાણવા પ્રાણી, ભાવારથોને નવ કળે ॥ ૨ ॥ પણ જ્ઞાન વડે ગમ પાડુ છું, શામા તણી કહું કથા; સાંભળીને શીખામણ ના લાવે, તેનું સાંભળ્યું વ્રથા ॥ ૩ ॥ શામા સ્વામીની ધાક રાખે, બોલે ના પતિના સામી; સાસુને સાધારણ બોલે આપે, પુંઠે મુકે બદલામી ॥ ૪ ॥ સાસરીયાંથી છાના અવગુણ, બોલે ન ચઢે મુખ; શું કરીએ બાઇ ઘર માંડવુ તે, જેમ તેમ વેઠવું દુખ ॥ ૫ ॥ દુખ વેઠીશું તો સુખ થાશે, કાં વહેવો અવતાર; એક જનમનું સગ પણ છે તે, વેઠી લેવું નીરધાર ॥ ૬ ॥ એમ બબડે પણ સામી ન બોલે મનમાં બળતી રહે; સાસરીયાનું કે સ્વામીનું, દુખ દીલમાં સહે ॥૭॥ સાસરીયાં જે રાખે નહી તો, પુરે પીહયેરમાં વાસ; પણ પુંઠે ભુડું નવ તાકે મનમાં રાખે ત્રાસ ॥૮॥ આઘેથી જોઇને થાય રાજી,સુખી દેખીરહે સુખી; દુખમાં બેલી થવા ન જાયે પણ મનમાં રહે દુખી ॥ ૯ ॥ સાસરી પીયેરની મરજાદા, તેને ન દે લાંછન; ભગવત સમરણ ઘરમાં કરે, રાખે મતી પાવન ॥ ૧૦ ॥ મધ્યમ મતી જે રાખે તે સ્વામી કેરી શામા; સંસારમાં સરસૈથી રહે તે, વિવેક વાળી વામા ॥ ૧૧ ॥ હવે લક્ષણ કહુ સતીનાં, સાંભળો મારા વીર; પોતે પરણ્યા પતીથી, અળગી ન રહે લગાર ॥ ૧૨ ॥ પ્રભાતે ઉઠી પાય પડેને, નિરખે નાથનું મુખ; પોતાના પતીનું દુખ દેખીને, દસ ઘણુ ધરે દુખ ॥ ૧૩ ॥ હળી મળીને હસ્તે મોઢે, દાહાડે દીવસ રેહેણી નમ્ર નેતરે નીરખે સાસુ, નીરમળ નીરખે કહેણી ॥ ૧૪ ॥ પતીનેમન હોય ઉદાશી,તો તેને શાન્ત પમાડે સ્નાન કરાવે વસ્રુ ધરાવે, સહીપ રહિ જમાડે ॥૧૫॥ હરેકવાતમાં હીંમત દેને, સયન સમે પાય ચાંપે; કંથનાં નેત્ર ક્રોધાતુર દેખે, તવ તાબેદારિમાં ટાંપે ॥ ૧૬॥ વીવેક વદી શાંન્ત પાડે; આનંદ મન ઉપજાવે

પરણ્યા પતીથી રૂખ વેઠે દોહ્યું, દયા અતિ મન લાવે ॥૧૭॥ નભાવેનીર ધનનો ગ્રહસ્થાશ્રમ, અવર માને ન દેવ, એજ માલીક એજ રાજા; પરમેશ્વર પણ એવ ॥ ૧૮ ॥ અવર ઇશ્વર નહી પોતાને, નહિ કોઇ ધરમાચાર્ય, પતિના દરશણ તેજ પ્રભુ શમ, નહી કો અવરનું કાર્ય ॥ ૧૯ ॥ સ્વામીની છાયામાં સદાયે, વસવુ વસો ભોવનમાં; કંથ જઇ વનમાં વસે તો, વામાએ વસવું વનમાં ॥ ૨૦ ॥ બ્રહ્મચારી સન્યાસી ત્યાગી તેને ને પરછાયો દેવો, આઘેથી તેની તાણવી લજ્યા, તો પરછાયોકેવો ॥ ૨૧ ॥ ત્યાગીને મુખ બતાવવું નહી, ત્યાગીને દેવી ન ભીક્ષા; ત્યાગીને ભીખ દેવાથી થાયે, સીતા સતી સમ શીક્ષા ॥ ૨૨ ॥ બીજી શીક્ષા થઇ વૃંદાને, ત્યાગ વેશે છળી હરીએ; બોધ કરી વિશ્વાસ પાડયો, તે વાત મનમાં ધરીયે ॥૨૩॥ ત્યાગી વેસે અરજુનજીએ, કીધું સુભદ્રા હરણ, નારીનું મુખડું દેખીને; ચળે અંતકરણ ॥ ૨૪ ॥ તે દોશ લાગે તારૂણીને,રોમ રોમ નરકે જાય, ત્યાગીનું મન ચળીત કરે, તેને સતી ન કહેવાય ॥ ૨૫ ॥ ત્યાગી તણુ મન ભ્રમણ કરાવે, તે રંડા મહા પાપી. સતાએ મુખ દેખાડવું નહી, ત્યાગીને તો કદાપી ॥ ૨૬ ॥સતીયે શેવવા નહી ત્યાગીને, પરછાયો નવ દેવો; તેમ ત્યાગીની વાણી ન સુણવી તો છાંયો કેમ લેવો ॥ ૨૭ ॥ સેદેવજીએ ધરમ પ્રત્યે, સમ જાણ્યો ન્યાય વિવેક, ઓરે યુધીષ્ટર યાદ રાખો; ન્યાયવાળાનો નેક. ॥ ૨૮ ॥ વળી કળીયુગમાં સ્વામીને મુકી સ્વામીજી પાશે; રોમ રોમ નરકે પડવાની નારી, સગાં પુંઠે પસ્તાશે ॥ ૨૯ ॥ સરવ યુગમાં સતી નારીનો, ધરમ પતી સેવવાનો, જ્યાં સ્વામી ત્યાં સતી સાથે, સદાશેવા કરવાનો ॥ ૩૦ ॥ જેમ શરીરને છાયા સાથે, તેમ નારીએ રહેવું; સુખ દે કે દુઃખ દે તે, સુંદરીએ સદા સેહેવું ॥ ૩૧ ॥ અરધાંગનાછે નામ નારીનું,પુરૂશનું અરધું અંગ;તે માટે સતી નારિએ, તજવો ન સ્વામીનો સંગ ॥ ૩૨ ॥ તે વણ સતીપણું બતાવે, ભસ્મ લેલાટે ચોળી; ભગતાણી થઈ ફરે ત્યાગીમાં, તે કુળ નાખે બોળી ॥ ૩૩ ॥ સતીનો તો સત્ય ધરમ છે, સ્વામીની કરવી શેવા;પરણ્યો પતી તેજ સ્વામી અવર સ્વામીજી કેવા ॥ ૩૪ ॥ સીધાન્ત સાચો સતી તણો એ, સાંભળો ધરમ વીર, ધરમ કહે મ્હારી ધ્યાનમાં બેઠી, વારતા ગુણ ગંભીર ॥૩૪॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યા, ઓરે શેદેવ જ્ઞાની; ત્રણ કાળનું જ્ઞાન છે તમને, સત્ય લેઉ વેણ માની ॥ ૩૬ ॥ માટે તમને પ્રશ્ણ પુછુંછું, એક-

લો સંદેહ ટાળો; ટુંકામાં ટુંકુ બતાવો, આડો આંકજ વાળો૦ ॥ ૩૭ ॥ બીજુ ત્રીજું પુછતા નથી, વ્યવહારનો નવેડો; ન્યાય નીતીને રીતી કેરો, કદી ન નાવે છેડો ॥ ૩૮ ॥ માટે તે તો પુછતો નથી, પુછુ છું પ્રષ્ણ સમુદો; જગત નીયંતા જે પરમેશ્વર, તે ભેળો કે જુદો ॥ ૩૯ ॥ ભેળો કે જુદો હશે તે. નીયંતા પરમેશ, એટલો ઉતર દો ટુંકામાં, શંકા રહે નહી લેશ ॥ ૪૦ ॥ શેદેવ કહે સુણો વીરા, પરમેશ્વર છે જુદો, પોતાને પરમેશ્વર માને. તે નર્ક કુળ સમુદો ॥ ૪૧ ॥ એવે સુર્યના કીરણ ફુટયા, સાંભળને તું રાય વન પર્વ પુરણ થયું તારી, ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય ॥ ૪૨ ॥ એવુ કહેતામાં સામ પડદા; સ્વેત સ્વરૂપે થાય; કાળા તલ ધોળા થયાને,સ્વેતથઇશામ ગાય ॥ ૪૩ ॥ પરીક્ષત સુતે વીધી પ્રમાણે, વીપ્રોને દીધું દાન; ગૌદાન કન્યાદાન દીધાં, જનોઇ વીપ્ર સંતાન ॥ ૪૪ ॥ ભરીપુરી બ્રહ્મપુરીઓ આપી, કરાવ્યાં બ્રહ્મ ભોજન; ત્રીજી હત્યા ઉતરી એની, સાંભળો શ્રોતા જન ॥ ૪૬ ॥ વળણ, શ્રોતાજન સહુ સાંભળો, કથા કહી કર-જોડ; વલ્લભ વદે સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

વન પર્વ સમાપ્ત.

વૈરાટ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વઇશમપાયન બોલીયા તું, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું વૈરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વાહાણુ વાયુ ને કીરણ ફુટયાં સુર્ય તણાં જે વાર; ચાર ભાઇને દ્રુપદી પ્રત્યે, ધરમે કર્યો ઉચ્ચાર ॥૨॥ રાજાને ત્યાં વાસ પુરીશું, પણ મુજને ચીંતાય; સરવેને શી રીતે સંઘરશે, ગરીબ વઇરાટ રાય ॥૩॥ તેમ છતાં સરવે સમાશે પણ વ્રકોદરનો વેમ; ઘણું બોલવું ને ઘણું ખાવું, પરઘેર સમાય કેમ ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળી ભીમ ઉઠયો, પરાક્રમા પ્રાણી કહાવ્યો, વ્રક્ષ તણુ એક થડ પાડીને, કોતરી કડછો બનાવ્યો ॥૫॥ બોહોતેર મણનો બોજ તેમા લઇ આવી પડયો પાય; પછી બોલ્યો ધરમ પ્રત્યે, સુણો યુધીષ્ટર રાય ॥ ૬ ॥ વઇરાટ રાયને ઘેર રહીશું, કટી કશી બાંધશું; એની સકળસન્યા સારૂ, રાંધણું ત્યાં રાંધીશું ॥ ૭ ॥ ઘણા માણસ મળીને રાંધે, તે બહુ બીગાડ થાય; એકજ હાથે બીગાડ ઓછો માટે રાખશે રાય ॥ ૮ ॥ માટે રહીશું ખાવા ખઇશું, રાજાનું મન ઠરે; વળી બીચારો ભઠીઆરો તે, કદિ ભુખે નવ મરે ॥ ૯ ॥ માટે મારી ચિંતા ન ધરશો કરશું રસોઇનું કામ; હવેથી ભીમસેન ન કહેશો, વિર વાલવો મુજ નામ॥૧૦॥ધર્મ કહે સાબાશ વિર, ટળી ગયા મુજ વેમ; બત્રીસ લક્ષણ અરજુન વિરા તમે કરશો કેમ ॥ ૧૧ ॥ તવ અરજુને ઉભા થઇને, ચણીયો પહેરી લીધો; ઇંદ્રની આપેલી ચુંદડી ઓઢી, ચુડો ધારણ કીધો॥ ૧૨ ॥ ઉદ્દાલવાની કહીને ઉભો, ધરી વ્યંઢળ વેશ; જુઓ બંધુ ઘાટ કેવો, કોઇ ન ઓળખે લેશ ॥ ૧૩ ॥ ગામના છોકરા ભણાવિશું કરશુ ગુરૂ પદ કામ; અરજુનજી મુજને નવ કહેશો, વ્યંડળ મહેતા નામ ॥૧૪॥ ધરમકહે કે મનડુ માન્યુ, પુરણ પ્રગટયો પ્રેમ; સહદેવ જોશી ન થાશો રોશી, તમે કરશો કેમ ॥ ૧૫ ॥ સહદેવ કહે વીરા મ્હારા, સાંભળો વાતનો પાયો, વઇરાટને ઘેર રહીશું, ચારશું એની ગાયો ॥ ૧૬ ॥ ધરમ કહે ધ્યાન ન બેસે, ગાયો ચારે સહુ કોય; વઇરાટને ઘેર ગાયો હશે તો, ગોવાળ શું નહી હોય ॥ ૧૭ ॥ સહદેવ કહે વીરા મા-

રી પાસે એક વીંહાય; ટંકે શેર દુધ દેતી હોય તો, બશેર દેતી થાય ॥ ૧૮ ॥ તેથી રાખશે મુને, કરશું ગઉ રક્ષ કામ; સહદેવજી કોઇ ન કહેશો, પંથીજી મુજ નામ ॥૧૯॥ ધરમ રાજા કહે વારૂ વીરા, રહેજો ખુશાળ ખેમ; એ વરણાગીયા નીકુળ વીરા, તમે કરશો કેમ ॥ ૨૦ ॥ પહેરી ઓઢીને ફરતા ફરવું, તે ન ફાવે પરઘેર; એટલે નીકુળ વદિયા વાણિ, સાંભળો મારી પેર ॥ ૨૧ ॥ ભણાવેશું રાજાના ઘોડા, મુજ કને વિહાય, પચાસનું ટટવું ભણાવું, તે પાંચસેનું થાય ॥ ૨૨ ॥ માટે મુજને રાખશે રાજા, ઘોડારનું કામ કરશું, મન ગમતે અશ્વે બેશીને, બાગ બગીચા ફરશું, ॥ ૨૩ ॥ અમારે મન ગમતું થાશે, કરશું અશ્વનું કામ; નિકુળજી મને કોઇ ન કહેશો; બહાદુરજી માહારૂં નામ ॥ ૨૪ ॥ ધરમ કહે છે વારૂ વીરા, તુજપર પ્રગટયો પ્રેમ; એ પંચાળી બહુ રૂપાળી, તમે કરશો કેમ ॥ ૨૫ ॥ દ્રૂપદી કહે કંથ માહારા; રહેશું નગ્ર નીવાશી, રાણીની શેવા કરિશું, થાશું એની દાશી ॥ ૨૬ ॥ જ્ઞાન મારગ ઉપદેશ કરીશું, માટે રાખશે મને, વાળે વાળે પરોવવાં મોતી, તે વીદ્યા મુજ કને ॥ ૨૭ ॥ મુઠી ભરી મોતી મુખમાં ભરૂ, કેશની લટ મુખ લેઉં, વગર જોયે જીભ્યા વતિ મોતી પરોવી દેઉં ॥ ૨૮ ॥ એ ક્રીયા જોઇ રાખશે મુને, નહી રહું નીરાશી, દ્રૂપદિ કોઇ કહેશો નહીને, કહેજો સયંદ્રી દાશી ॥ ૨૯ ॥ ધરમ કહે મુજ મન માન્યું, એરે દ્રૂપદની તન; એટલે બોલ્યો ધરમ પ્રત્યે, વ્રકોદર વચન ॥ ૩૦ ॥ સરવેનું તો પડયું ઠેકાણું, સમાશે જેમ તેમ; ચાર ચાર ચાકર જોઇએ તમારે; તમે સમાશો કેમ ॥ ૩૧ ॥ ધરમ કહે મારી ચિન્તા ન કરશો, ખાઇ પી રહીશું ખુશી; રાજ્યગાદીના ગુરૂ બનીશું નામ કહેજો કીંક રૂશી ॥ ૩૨ ॥ રાજા અમારી ચાકરિ કરશે, ચીંતા ન ધરશો મન; પછી સરવે ભાઇઓ પ્રત્યે, ભીમ બોલ્યો વચન. ॥૩૩॥ આપણે સરવે એવું કહેવું, પાન્ડવ નીકળ્યા વન; અમે શેવક એમના ઘરના, રહેતાતા કુન્તી ભોવન ॥ ૩૪ ॥ પાન્ડવ સાથે નીકળ્યા અમો, દાસત્વ કરવા પુરૂં, કહેવું કે આ કીંક રૂશી, પાન્ડવની ગાદીના ગુરૂ. ॥ ૩૫ ॥ હું કહીશ કે ભીમનો ભીલ્લુ; ભીમ સાથે બાથ દેતા, અરજુનજી તમે એવું કહેજો, પાન્ડવના ઘરના મહેતા. ॥ ૩૬ ॥ સહદેવ કહે પાન્ડવ ઘરનો, ગાયો તણો ગોવાળ; નીકુળ કહેજો ઇંદ્રપ્રસ્તમાં, અશ્વ તણો રખવાળ ॥ ૩૭ ॥ સતી તું એમ કહેજે, હું દ્રૂપતીની દાશી; પાન્ડવ સાથે અમે સરવે થયાં

હતા વન વાસી ॥ ૩૮ ॥ પાંન્ડવ સઉને સુતા મુકીને ગયા છાનો વાસ કરવા, અમે સઉ તમારે ત્યાં આવ્યાં, એક વરસ પેટ ભરવા ॥ ૩૯ ॥ સરવે રાખવી એક બોલી, જણાવવી સુજાત; હવે સાંભળ દ્રૃપતીસતી તુને કહુ એક વાત ॥૪૦॥ તું જાય વઇરાટની સભામાં બેઠો હશે ત્યાં ભુપ; તુને રાખે, તવ તારે કહેવું, જે રાય મુજમાં રૂપ ॥૪૧॥ માટે મુજ પર કોઇ પ્રાણી, કુદ્રષ્ટી કદિ કરશે, તો તે પ્રાણી નહી જીવવાનો, વગર મહોતે મરશે ॥ ૪૩ ॥ મારે માથે પાંચ ગાંધરવો છે, તે બહુ કરશે કેર; કુદ્રષ્ટીએ જોનારાને, મારી નાંખશે ઠેર ॥ ૪૩ ॥ પાળ એવિ બાંધજે પેહેલેથી; દ્રોણ દ્રષ્ટે જોનારો, કદાપી કો કુદ્રષ્ટ કરે, તો હું ગાંધરવ તારો ॥૪૪॥ દ્રૃપતી કહે વારૂ સ્વામીજી, એમ કહી પડી પાય, ભીમ કહે કે એકે એકે, થાઓ હવે વિદાય ॥ ૪૫ ॥ મ્હોટા ભાઇ તમે પધારો, એરે યુધિષ્ટીર રાજા; હવે તો વહાણું વાયું છે, ઉઘડેલા દરવાજા ॥ ૪૬ ॥ ॥ વલણ ॥ દરવાજા ઉઘડયા હશે, માટે પધારો ભ્રાત; કહે વલ્લભ તવ ચાલીયા સમરી દીનાનાથ,

---

કડવું ૨ રાગ સોહયણીનો દોહરો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુત સતીના અતી સત્યવાળા, સમરે અસરણા સરણ; ધરમે ઉઘડતે દરવાજે, નગ્રમાં મુકયો ચરણ ॥ ૨ ॥ તવ ગામમાંથી રોગ નાઠા, વિપ્રીત વ્યાધી જાય; અકાળ મૃત્યુનાં મડદાં પડેલાં, તેઓ બેઠાં થાય ॥ ૩ ॥ ઝડપથી જમકીંકર નાઠા અધરમ પાપ; કુબુદ્ધી બધા નગ્રની નાઠી, ધરમ ચરણ પ્રતાપ ॥ ૪ ॥ મનુશ માત્રનાં મનડાં ફરીયાં, ચોરે મુકયું ચોર કરમ; ગુણકાએ ગુણકાપણું મુકયું, સઉને વહાલો શુભ ધરમ ॥૫॥ એ રીતે ફરિ સરવની પ્રતી, જઇને લાગે પાય; વઇરાટરાયને ઘેર આવ્યા, પોતે ધરમરાય ॥ ૬ ॥ વઇરાટે તેજશ્વી દીઠા,દોડતો આવ્યો બાહાર, પધારો કહીને આસન આપ્યું; કીધા નમસ્કાર ॥ ૭ ॥ કહો મહારાજા કયાંથી પધાર્યાં, કોણ છો તે કહો મરમ; તવ યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા; હુંતો રાજા ધરમ ॥ ૮ ॥ પાન્ડવની ગાદીયે બેસનારો, સદા રેહેનારો ખુશી; તજ ઘેર આવ્યો છુ પેટ ભરવા, નામ હાલમાં કીંક

રૂશી. ॥૯॥ દ્વાદશ માસ રહુ તુંજ ધામે; જો હોયતારો પ્રેમ; તવ શક્તિના વરદાન વડે, વઇરાટ સમજ્યો એમ. ॥ ૧૦ ॥ ગાદીના ગુરૂ હશે પાન્ડુના, ધરમરાજા જેવા; આ પુરૂષ મારે ઘેર કયાંથી, રાખીને કરૂં શેવા. ॥૧૧॥ એમ ધારીને વઇરાટ બોલ્યો; આ તમારૂં ભોવન, ઘર ગામ રાજપાટ સઘળું તમારૂં, મુને કરો પાવન, ॥ ૧૨ ॥ વળી તમારી આજ્ઞા પાળું, ઓરે મારા નાથ; ધરમ કહે ચાલ્ય સભામાં કહીને લીધો સાથ. ॥ ૧૨ ॥ બેઉ જણા ગયા સભામાં, વઇરાટને સત્યવાદી; ધર્મને સારૂ સ્થાપન કીધી, રાજ્ય ગુરૂની ગાદી ॥ ૧૪ ॥ તે પર બેઠા ધરમરાજા, વાર થઇ ઘડીચાર; એટલે ભીમે કહ્યું અરજુનને, મહેતાજી થાઓ તૈયાર. ॥૧૫॥ એટલે અરજુન ઉઠી ચાલ્યો; નગ્ર વિશે જ્યાં ધશે; તવ વ્યંઢળનું રૂપ દેખીને, નગ્ર તણા લોક હસે. ॥ ૧૬ ॥ ટોળે ટોળાં જોવા મળીયાં, વંઢળનું રૂપ ભારે છોકરાં કેડે તાળીયો પાડે, રેણું ઘણી ઉછારે. ॥ ૧૭ ॥ કેડે કરે સરવે કીકીઆરી. અરજુન ચાલ્યો જાય; ઉદો ભેવાની કહીને પેઠો, રાજ્ય સભાની માંય. ॥૧૮॥ ધરમને નમસ્કાર કીધો, વઇરાટને જુહાર; એટલે વઇરાટ રાજાએ પુછ્યું, કોણ કયાંના રહેનાર ॥ ૧૯ ॥ અરજુન કહે ઈંદ્ર પસ્તના, પાંડવ પાસે રહેતા, અભીમન્યુને હું ભણાવનારો, નામ છે વ્યંઢળ મેહેતા ॥ ૨૦ ॥ બાણ વીદ્યા હું જાણું સારી, ભણાવું તારો તન; પાન્ડવ સાથે અમે નીકળ્યા, દ્વાદસ વરસ વન. ॥ ૨૧ ॥ આ કીંકરૂશી જોડે હતા ત્યાં, ગાદીના ગુરૂ માહારાજ; અમને સુતા મુકી ગયા પાંડવ છાના રેહેવાને આજ. ॥ ૨૨ ॥ રૂશી માહારાજા અહીં પધારયા, હું પણ આવ્યો આંય; નિશાળ કરી બાળ ભણાવું, તારા નગ્રની માંય. ॥ ૨૩ ॥ બાર મહીના ઉદર ભરવું, ગામમાં નિશાળ થાપી, વઇરાટ કહે વીદ્યાશાળા, તમોને રેવા આપી ॥ ૨૪ ॥ મોટાના ઘરના મુજ ઘેર કયાંથી, કહી કરયા વીદાય, અરજુને નીશાળમાં વાસ પુર્યો, એવે બે ઘડી થાય. ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે કે સહદેવ જોશી, હવે પધારો તમો; સરવેના, ગયા પછી ત્યાં. છેવટે આવશું અમો. ॥ ૨૬ ॥ એટલે ઉઠયા સહદેવ જોશી; વનકુળની કટી બાંધે; એકજ હાથમાં ટીપણું ઝાલ્યું જેષ્ટીકા લીધી ખાંધે. ॥ ૨૭ ॥ ગામ વિશે ગયા રાજ્ય સભામાં, ધર્મને નમસ્કાર; પછી વઇરાટની સામુ જોઇ, પોતે કર્યો જુહાર. ॥૨૮॥ સહદેવજીને પુછવા લાગ્યો, જે વઇરાટ ભુપાળ; તેનો ઉત્તર જોશીએ દીધો, પાન્ડવના ગોવાળ. ॥ ૨૯ ॥ હું છું સહદેવજીનો

સનેહી ચારતો એમની ગાય; ટંકે શેર દુધ દેતી હોય તે, બે શેર દેતી થાય ॥ ૩૦ ॥ એવી વીદ્યા છે મુજ પાસે, જોતીશનો અભ્યાસ; તમ ઘેર રહી ગાયો ચારૂં; પેટ ભરૂં બાર માસ ॥ ૩૧ ॥ ગાયો ચારયા વણ નહી કરૂ બીજું, પંથીજી મ્હારૂં નામ; વૈરાટે સોંપી ગૌશાળા, જાઓ કરો એજ કામ ॥ ૩૨ ॥ શહદેવજી ગૌશાળામાં ગયા, બે ઘડી થઇ વાર; ભીમસેને મોકલ્યા નીકુળને; નગ્ર વીશે નીરધાર ॥ ૩૩ ॥ નીકુળજી જઇ ઉભા સભામાં, કહી હકીકત તે ઠામ; હું તો ઘોડા ભણાવી જાણું છું, બાહાદુરજી મારૂં નામ ॥ ૩૪ ॥ તવ વઇરાટે હયશાળા સોંપી, જઇ રહ્યા નીકુળ સાર; એટલે ભીમે આજ્ઞા આપી, હવે જા દ્રૂપદી નાર ॥ ૩૫ ॥ દાંતે છેડો ઘાલીને ચાલી, ગઇ સભાના માંય; વઇરાટને જુહાર કીધો, ધરમને લાગી પાય ॥ ૩૬ ॥ વઇરાટ રાયે હાથ જોડયા, ધન ભાગ્ય મ્હારૂં હોય; જગદંબા જોગણી જેવી, બોલ બાઇ તું કોણુ ॥ ૩૭ ॥ દ્રૂપતી કહે ઓરે રાજા, હાલ હતી વનવાશી; સયંદ્રી છે નામ મ્હારૂં, દ્રૂપતી સતીનિ દાસી ॥ ૩૮ ॥ તેતો ગયા છાનાં રહેવાને, માટે હું અહીં આવી; વળી દીઠા કીંક રૂશીને, રેવાની ઉલટ લાવી. ॥ ૩૯ ॥ બાર મહીના પેટ ભરવું છે, જો હોય રાખ્યાની પ્રીતી; રાણીને ઉપદેશ કરીને, શીખવું શેવા નીતી. ॥ ૪૦ ॥ વઇરાટ રાજા એમ બોલ્યો, સોંપ્યું તને ઘરબાર; દ્રૂપતી કહે વારતા બીજી સાંભળો રાજ કુમાર ॥ ૪૧ ॥ મ્હારા શરીરનું રૂપ ઘણું છે, કામીને કરે કેર; મારા સામી કુદ્રષ્ટી કરશે, તો તે મરશે ઠેર ॥ ૪૨ ॥ મારી સાથે પાંચ ગ્રાંધરવ છે, તેમાંનો કોઇ એક મારે; તે તમને પહેલું કહું છું, વઇરાટ બોલ્યો ત્યારે ॥ ૪૩ ॥ તું તો મારી બહેન ધરમની, કોણે કુદ્રષ્ટી જોશે; તે કરતાં જોશે તે મરશે,તેમાં માને શું દોશે. ॥ ૪૮ ॥ એટલે વઇરાટ રાયનો સાળો, જેષ્ટ કૈચો પ્રધાન; સો ભાઇની છે સુંદીર જોડી, એક માના સંતાન. ॥ ૪૫ ॥ સહુથી મોટો પ્રધાન થયેલો, કુદ્રષ્ટીનો તેહ, દ્રૂપતીના સામુ જોઇ રહયો છે, વિકારવંતો એહ. ॥ ૪૬ ॥ તેણે સાંભળી સતીની બીના મનમાં વીચારયું એમ; શેના ગાંધરવ શું મારતાતા, મીથ્યા ઘાલે છે વેમ ॥૪૭॥ ઠીક છે કયાં જાશે આવેલી,એવી કબુદ્ધી થઇ, વઇરાટ રાયે મોકલી તે, દ્રૂપતી ઘરમાં ગઇ. ॥૪૮॥ વઇરાટ રાયની રાણી સુદ્રષ્ણા, દ્રૂપતીને પડી પાય, પધારો બાઇ તમારે પુન્યે, શુભ મતી મુજ થાય ॥૪૯॥ એમ કહી માન્ય દેઇ બેસાડી આ બધું તમારૂં ધામ; હીંચોળા ખાટે હીંચ્યા કરો, કરવું નહી કાંઇ કામ

॥ ૫૦ ॥ એ રીતે શુભ સતી સમાણિ, એને થઇ ઘડી ચાર; છેવટ ઉઠયો સુત વાયુનો, જાવા થયો તઇયાર ॥૫૧॥ કટી બાંધે કડછો ખાંધે લઇને ચાલ્યો સુબો; દરવાજા લગભગ આવી. વીચાર કરવા ઉભો ॥૫૨॥ પહેલ વહેલો જાઉ ગામ વીશે, હું રહુ કુશળખેમ કેમ પેસુ કમાનમાં, એમ કરયો વીચાર, કહે વલ્લભ કોટ કુદવા; થઇ ગયો તઇયાર.

કડવું ૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ વાલવાજીએ અગા રહીને દડબડે મુકી દોટ; છલંગ મારી ઊછળ્યો તે કુદી પડયો કોટ ॥ ૨ ॥ આભ પડે એમ અવની પડીયો; ધરણ ધરૂજી માઠી; પાણિની ભરનાર પાણીઆરીયો તે, બેડાં ફોડીને નાઠી ॥ ૩ ॥ આખા ગામમાં બુમચાલી સઉનો વાંકો દીન કહાવ્યો; ખાંધ ઉપર છે કડછો મોટો, કડછાદઇતજ આવ્યો ॥૪॥ હવે ગામનું આવિ બન્યુ, સહુ લોકના જીવ જાશે, સહુ પ્રાણીને ઝાલીઝાલીને, કડછે ચઢાવી ખાશે ॥૫॥ એવો બહુ ચાલ્યો બો-બાટો, નાસે લોકનાં ટોળાં; વ્રકોદર ગમ્મત કરવાને, દેખાડે દાંતને ડોળા ॥૬॥ તેમ તેમ સરવે ત્રાસેને નાસે, બોંબાટ ઠામો ઠામ; ભીમે જાણ્યું કે ગામ શું જાણે, કરવું માહારે નામ ॥ ૭ ॥ એમ જાણી બજારમાં ચાલ્યો, ધાણી ચણા શેવો ભાળે; તેના ખોબેખોબા ભરીને, મારગમાં ઉછાળે ॥૮॥ કોણુજ એના સામું બોલે, કોણ જઇ કર ઝાલે; મીઠાઇની દુકાન દેખે ત્યાં; મીઠાઇમાં મુખ ઘાલે ॥૯॥ ભાવે તે ચાવે મઝા ઉડાવે, બહુ ફ્રીફ્રીઆરો થયો; પછી પોતે ધુમતો ધુમતો, રાજ્ય સભામાં ગયો ॥૧૦॥ ખેંભ ઠોકી કે ધમ ધમી સભા, ધ્રૂજ્યો વઇરાટરાય; વાયુનંદન યુધિષ્ઠરને પ્રેમે લાગ્યો પાય ॥૧૧॥વઇરાટ કહે એ ફ્રીંકરૂશી,આ કોણ છે બળવાન ધરમ કહે ભય ન ધરતો, શુભ મતી રાજાન ॥ ૧૨ ॥ શેરમાય શાને પુછ મન માને,બોલ્યો વઇરાટ રાય; કોણ તમેછો કયાંથી આવ્યા, તવ ભીમ બોલ્યો ત્યાંય ॥૧૩॥ ઇંદ્રપ્રસ્તનો હું રેહેવાશી, રસોઇનો કરનારો; ભીમસેન કેરો ભીલ્લુ હું છુ, સાખો ગામમાં મારો ॥ ૧૪ ॥ દ્વાદશ મહીના તુજ ઘેર આવ્યો, ભરવા પાપી પેટ; સકળ સેન્યનું રાંધણું રાધું; એકલો કરૂ વેઠ ॥ ૧૫ ॥ વઇરાટ કહે ભલે પધાર્યા; કયાંથી

આવ્યા હાવા, ભીમ કહે તે તો ખરૂં પણ, કેટલું આપો ખાવા ॥૧૬॥ વઇરાટ કહે કેટલું ખાશો, મોઢે માગી લ્યોને; તમોને તો નહીં જવાદૈ; સુખરૂપે આંહિ રહોને ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે રાંધણું રાંધિશ પણ, નહી કરૂં તારી પળશી; હમેશાં મારે ખાવાને, અન જોઇએ શોળ કળશી ॥ ૧૮ ॥ વઇરાટ રાજાએ પાંચો કરડયો, એ નહી મારી હામ; એ રીતે ખવરાવું તો તો, વેચુ ઘરને ગામ ॥ ૧૯ ॥ નથી મારૂં એટલું ગજું, માટે હું નહી રાખું; ભીમ કહે રાખે નહી તો, તુજને મારી નાંખું ॥ ૨૦ ॥ ધરમ રાયે સાન બનાવી શું ડોળા દેખાડી ખાય; એવામાં હરૂજીને બોલ્યો, પોતે વઇરાટ રાય ॥ ૨૧ ॥ ઓશીઆળ મારી તમે ન કરશો, કશી ન કરશો પળશી; હમેશાં આપીશ ખાવાને, અન તમને બાર કળશી ॥ ૨૨ ॥ રસોઇમાં જે કાષ્ટ બળે તે લાવવા તમારે શીર; વ્રકોદર કહે કબુલ મારે, શોશે નહી રહીશ ॥ ૨૩ ॥ પણ રાજા ગભરાતો નહીં તું, ખુશીથી ખવરાવો અમને; તેનો બદલો બહુ વળવાનો, કોઇ વેળા ગુણ તમને ॥ ૨૪ ॥ વઇરાટ કહે વારૂ વાલવાજી કહીને રસોડું આપ્યું; છયે જણા સમાણું ગામમાં, હેત અતિ મન વ્યાપ્યું ॥ ૨૫ ॥ ધરમરાજા રહે રાજસભામાં બીજું નહી ભાવન, એક વેળા વઇરાટને ધામે; કરી આવે ભોજન ॥ ૨૬ ॥ રાજ્ય બધુ પોતે ચલાવે શુભ કરે છે ન્યાય; નગ્ર તણા સરવે પ્રાણીને, આનંદ ઉર ન માય ॥ ૨૭॥ અરજુનજી નિશાળ ભણાવે, ગામનાં છોકરાં આવે; ઓત્રા કુંવરી ઓત્રા કુંવરને, વ્યંઢળ જઇ તેડી લાવે ॥ ૨૮ ॥ વઇરાટનાં એ પુત્રને પુત્રી, તે પણ ભણે વિદ્યાય; રાત દહાડો નિશાળમાં રહે છે, ઇંદ્રનો અરજુનરાય ॥૨૯॥ સહદેવ રાજાની ગાયો લેઇને, વનવગડામાં જાય પીપળા કેરૂં વ્રક્ષભલેરૂં ગોડી ગુફા કરિ ત્યાંય ॥૩૦॥ તેનીમહી ઉતરીને બેસે સહદેવ સતી સંતાન; આખો દિવસ બેઠા બેઠા, ધરીયું ધ્યાન ॥૩૧॥ સાંજ પડે તવ ગાયો લેઇને, નગ્ર વીશે એ જાય; ગોવાળીઆસહુ એમના વંશમાં, પંછીજીના ગુણ ગાય ॥ ૩૨ ॥ નીકુળજી વ્હાણામાં ઉઠે, લે મન ગમતો તોખાર; ઉપર બેશી બાગ બગીચે, ફરી આવે લગાર ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે સેલ કરે છે, પેહેરયા ઓઢયાની મતિ; સુદ્રષ્ણાની પાસે રહે ને; સંચદ્રી દ્રૂપતી ॥ ૩૪ ॥ રાણીને રીતી શીખવાડે, કરવા સુંદીર શેવા; ઉપદેશ કરી શ્રદ્ધા બેસાડે, સમરાવે દેવાધિ દેવા ॥ ૩૫ ॥ વ્રકોદરે રસોડામાં, રાંધવાની રીત રાખી; પેહેલાનાં હતાં ચુલા ચુલ્યો, તે સહુ પુરી નાંખી ॥ ૩૬ ॥ મોટી મોટી બે-

તમણે ખોદિ, બનાવી લાંબી ચારી; વચમાં છુટી જગો રાખી, થાય પોતાની પથારી ॥ ૩૭ ॥ ચાર ક્ષોણી સેન્ય વઇરાટનું છે, તેનું ખીચડુ આવે; એટલે ભીમસેન લાંબી ચારિએ, સળગાવી પાત્ર ચઢાવે ॥૩૮॥ વચમાં સોડો તાણીને સુએ, પણ બધે સુરતા રાખે; પીમ્મળથી કાચું પાકું પરખી, પત્રવતે ઉતારી નાખે ॥ ૩૯ ॥ દસ વીસ દહાડે જાય વગડામા, ઝાડ ઉપાડી લાવે; વિસદિન રંધાય એટલા કાષ્ટો, એકજ ફેરે આવે ॥ ૪૦ ॥ વળી રસોડામાં રાત્રીએ સુએ, નાસ્કોરાનો વા જાય; તેથી તે છાપરાના નળીયાં, ઉચા નીચા થાય ॥ ૪૧ ॥ જાણે ટકોરખાનું વાગ્યું, ઘણો ભયંકર ભુપ વાલવાનું નામ સાંભળે કે, રડતા બાળક રહે ચુપ ॥ ૪૨ ॥ એ રીતે પાંચ ભાઇને નારી, રહ્યાં છે સુખ રૂપે; ચાર મહિને હિસાબ ગણીયો, હસ્તીનાપુરનો ભુપ ॥ ૪૩ ॥ વરસ ત્રણસે સાઠ દીવસનું; પુરે પુરૂ ગણ્યું રાય; પુરૂશોતમ માસ જુદા ગણીયા; એમ કરયો અન્યાય ॥૪૪॥ શકુની મામાને વારતા કરી, આ પણ આળશ રહ્યા; કુન્તી નંદનને વન ગયે; દ્વાદસ વરસ થયાં ॥ ૪૫ ॥ ગુપ્ત રહેવા ગમે ત્યાં ગયા હશે, કરયું હશે ફાવે તેમ; આપણે અતિભુલ ખાધી, પત્તો લાગશે કેમ ॥ ૪૬ ॥ મામો કહે ચીંતા નવ ધરતો તું સહુનો શીર છત્ર; જ્યાં હશે ત્યાં પ્રથવી વીશે, લખો દેશોદેશ પત્ર॥૪૭॥ સહુ રાજાને એવું લખવું, જ્યાં જ્યાં પોતાની ધરતિ; વસ્તી વગડોડુંગર દરીયો શોધ કરવી ફરતી ॥ ૪૮ ॥ પાન્ડવનો ખરો શોધ કરિને, અમને મોકલવું લખી; નહિતો દુરીયોધન થશે ક્રોધે, માટે કરજો નકી, ॥ ૪૯ ॥ તેમા જો ફેરફાર પડશે, તો રાજ છીનાવી લેશું; વળી તેના કુટુંબ સાથે, ધાણીએ ઘાલી દેશું ॥ ૫૦ ॥ એ રીતે પત્રો લખીને મોકલો દેશો દેશ; એટલે ખરા ખબર કાહાડી, લખશે સહુ નરેશ ॥ ૫૧ ॥ દુરીયોધન કહે લખો ત્યારે, તે વણ નહી કામ થાય; ચોરાશી સહસ્રપત્ર લખાવ્યા, મામાયે સભા માંય ॥ ૫૨ ॥ પછી દેશે દેશ પહોચ્યા, ક્ષણુ ન લાગી વાર; સહુએ પોતાપોતાની હદ સોધિ,લખીયા સમાચાર॥૫૩॥ વઇરાટ નગર પત્ર આવ્યો, વંચાવ્યો કીંક દેશી, પુછવા લાગ્યે ।વઇરાટ રાજા,ગુણ ગંભીર થઇ ખુશી ॥ ૫૪ ॥ ઓ મહારાજા કેમ કરીશું પાન્ડવની કયાં પેર; તમે તો પાન્ડવના ઘરના, પાન્ડવ નહી મુજ ઘેર. ॥૫૫॥ તે માટે કેમ કરૂં મહારાજા, બોલ્યા ધરમરાય, તને સુઝે તેવું કર તું; મુને ન પુછીશ કાંય ॥ ૫૬ ॥ વઇરાટ રાજાએ પત્ર લખીઓ,જાણજો છત્રપતિ; કુન્તી નંદન પાન્ડવો તે, અમારા ઘર નથી ॥ ૫૮ ॥ એ રીતે

દેશ દેશાન્તરના, કાગળ પહોચી ગયા; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, પાન્ડવ તે કયાં રહયા ॥ ૫૭ ॥ વળણુ ॥ વળતું મામો બોલીયો ધીરજ ધર તું રાય; વદે વલ્લભ મામે કહ્યું, કહાડું એક ઉપાય.

કડવું ૪ રાગ ચોપાની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમ પાયે વચન, સુણ્ જનમેજે રાજન; કહ્યું શકુની મામે એમ, જોવું પાન્ડવ ન જડે કેમ ॥૧॥ એણે પાન મંગાવી લીધું; ભરી સભામાં બીડું કીધું; પછી તેડાવ્યા મલ લોક, આવી ભેળા થયા અથોક ॥ ૨ ॥ કહ્યું મામાએ બીડું ખાય, સોધ પાંડવની લેવા જાય; કરે એટલું જે કોઇ કાજ તેને એક આની દેઉં રાજ. ॥ ૩॥ સહુ મલ્લે વીચાર્યું એમ, જાય તે નાવે કુશળ ખેમ; એવે જેમલ્લ કબીરો જેહ, મલ્લ થઈ રહયોછે તેહ॥૪॥ભીમે વાવ્યમાં નાંખ્યા જયારેતેમાંથી તે ઉગરી ગયો ત્યારે; તેતો રહયો છે ત્યાં મલ થઈ, એણે વીચાર્યું મન માંહી ॥૫॥ લાવ્ય સોધન મારે કરવું, જયારે ત્યારે એકવાર મરવું, જો હું શોધ લઇને આવું; તો તો રાજ્યની લહેર ઉડાવું ॥૬॥ શોધ કરતાં જો થાશે મરવું, તો તો જાશે દાસત્વ કરવું; એવું જાણીને બીડુ લીધું એણે મુખમાં મુકી દિધું ॥ ૭ ॥ તવ મામે શાબાશી દીધિ, એને મોકલ વા પેર કીધી; લીધું તાંબાનું પત્ર એક, તેમાં શકતાઇ લખી છેક ॥ ૮ ॥ આતો છત્રપતીનો જોધ, લેવા આવ્યો પાંડવની શોધ;એને ખાવા પીવા ની સોઇ; રાખજો ક્ષત્રી સહુ કોઇ ॥ ૯ ॥ કરી દેવો પાંડવનો તપાસ,પોતાની હાથમાં હોય વાસ,કદી પોતાની હદયમાં ન હોય;તોતો કામ કરજો સહુ કોય ॥૧૦॥ સોનાનું એક પુતળું કરી, દેજો મલ્લને ઉલટ ધરી,સવા મણ સુવરણનું થાય, એવું આપજો લાગીને પાય ॥૧૧॥ એવું લખ્યું પત્રની માંય, મલ્લ તૈયાર થયો ત્યાંય, એતો બળવંતો છે આંધી,સોમણ લોહની સાંકળ બાંધી ॥ ૧૨ ॥ કહેડે બાંધીને ભાલો ઝાલ્યો, પત્રકોટમાં બાંધીને ચાલ્યો, તવ રાય વધ્યો વચન, પુછ્યું મામાને દુરીયોધન ॥૧૩॥ મામા પુતળું લેવા લખ્યું કેમ, તે તો ટાળો તમે મારો વેમ, બોલ્યોશકુની મામો વાણ, તું તો સાંભળ ચતુર સુજાણ ॥ ૧૪ ॥ જેને ત્યાં હશે પાંડવ પાંચ, પુતલું દેતાં ઘાલશે ઘાંચ; આપવા દે પુતળુ એહ, નવ ખોયું ક્ષત્રી પણું તેહ ॥ ૧૫ ॥ માટે નહી આપવા દે કો કાળ, તેથી સમજી શું ભુપાળ; બોલ્યો દુરીયોધન ખુંખારી, મામા તુજ બુદ્ધીની

બલીહારિ. ॥ ૧૬ ॥ પછી મલ્લને આજ્ઞા દીધી, તવ જેમલે રટણ કીધી, મલ્લ પહેલો ગયો અંક દેશ, બેઠો સભામાં જ્યાં નરેશ ॥ ૧૭ ॥ ડોકમાં પત્ર જેમ લખેલું, મલ્લે છાતી ઉપર રાખેલું; તેતો વાંચી જોયું અંકરાય દીધો આવકાર સભાની માંય ॥ ૧૮ ॥ દીધું ખાવા આણંદ ભેર; કીધી કનક પુતળાની પેર, સવામણનું પુતળું ઘડાવિ, આપ્યું મલને ઉલટ લાવિ ॥ ૧૯ ॥ મલ્લ લેઇ ત્યાંથી સંચરીયો, વળી બીજે દેશ પરવરીયો; જેને તે રાજા વાંચે પત્ર, આપે સુવરણ પુતરૂં તંત્ર ॥ ૨૦ ॥ એમ પુતળાં લેતો જાય, એમ બોતેર ભેગાં થાય; બોહેતેર સવા નેવું મણ સોનું, લીધું બોહોતેર ક્ષત્રી લોકનું ॥૨૧॥ એવે દ્વારીકાં નગરી આવિ, મલ્લ ગયો વિચાર લાવી; કૃષ્ણ બળદેવ એમના સગા, માટે કાંઇ કરયા હોય દગા ॥ ૨૨ ॥ માટે અહી કરૂં તપાસ, પછી જાવું બીજાની પાસે ॥૨૩॥ એવો મલ્લે કરયો મનસુબો, જઇ જાદવ સભામાં ઉભો ॥૨૪॥ બેઠા બળદેવ જુગદાધાર, પત્ર વાંચ્યું સભામાં તે વાર; બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ; લખ્યો પત્ર તોયે આવ્યા કેમ ॥ ૨૫ ॥ નથી પાંડવ અમારે ઘેર, મોકલ્યો છે જુવાબ ભલી પેર, મલ્લ કહે આ લખાણ જોઇ, આપે છે પુતરૂં સહુ કોઈ ॥૨૬॥ તેથી પુતરૂં તમે આપો, છત્રપતીનું વચન સ્થાપો; બોલ્યા બળદેવ સુણ મુંઢ મતી, અમે ખંડણી ભરતા નથી. ॥૨૭॥ એના તાબાના નહિ અમે, આપીયે નહી કાંઇ કો સમે; માટે પુતરૂં મળવાનું નથી, મુંઢ મીથ્યા મરે છે મથી. ॥ ૨૮ ॥ તવ જેમલ મલ્લ બોલ્યો એમ, મુંઢ મુંઢ કહો છો કેમ; સોનું દેવાની હોય ન શુધ, તો તો મુજને આપો યુદ્ધ ॥ ૨૯ ॥ તવ બળદેવને ક્રોધ લાગે, નીચ કીંકર શું યુદ્ધ માગે; એનું છેદી નાંખું શીશ, ત્યારે બોલ્યા શ્રી જુગદીશ ॥ ૩૦ ॥ ધરો શાન્તી અંતઃકરણ, એનું ભીમ હાથે છે મરણ; માટે તમે ન મારશો ઠેર; કરો નાંખી દેવાની પેર ॥ ૪૧ ॥ તવ હલધરે ખેલ લડાવ્યો, મલને હલની અણીયે ચડાવ્યો; બળ કરીને ફેંકયો ગગન, પડયો વઇરાટ નગ્ર તે દીન. ॥૩૨॥ પડયો ભાગોળે થઇ બેભાન, આવી બે ઘડીયે શુદ્ધ સાન; જાણ્યું બોલ્યો હોત વિશેશ, તો જીવતો ન રેહેત લેશ ॥ ૩૩ ॥ હવે આ ગામમાં હુ જાઉં લેઇ સીધુ ને રાધી ખાઉં, પછી પુતરૂં લઈ જાઉં બીજે, એમ ઉઠયો જવા મન રીજે ॥૩૪॥ પછી વઇરાટ નગ્રની માય, ગયો રાજ્ય સભા છે ત્યાંય, ઉભો પત્ર ધરીને જ્યારે, વાંચ્યું વઇરાટ રાજાએ ત્યારે ॥૩૫॥ એવે સમે છજામાં દ્રૃપતી, તેણે પણ વાંચ્યું શુભ મતી; જોયું કે અમારી શોધ આવિ, હવે તો પ્રભુ લે બચાવી.

॥ ૩૬ ॥ તેવું વાંચ્યું ધરમરાય,તેથી ચીતમાં ચીંતા થાય; બેઠો છે કઇ-ઓ પ્રધાન,તેનું લાગ્યું દ્રૂપતીમાં ધ્યાન ॥૩૭॥ એતો ખુંખારી હોઠ બ-ચકારે;સામું જોઇ આંખોમચકારે,એવે બોલીઓ વઇરાટ રાય,ફીંકરરૂશી ને લાગી પાય ॥૩૮॥ આતો મલ્લને પુતળું દેવું,માટે રજા તમારી લેઉં; બોલ્યા ધરમરાય શુભ મતી,એને પુતળું દેવું નથી ॥૩૯॥ ત્યારે વઇરાટ કહે મહારાજા,છત્રપતીની દુટે ન માઝા; હું તો એના તાબાનો પ્રાણી,મ-હારૂં ઘર કરે ધુળધાણી ॥૪૦॥ બોલ્યા ધરમ ભવીશ તારૂ, પાળવુ પડશે વેણ માહારૂ;તવ બોલીયો વઇરાટ રાય,થાઓ જેમલ મલ્લ વીદાય॥૪૧॥ અમે પુતળુ દેવાના નથી,ત્યારે મલ ક્રોધે થયો અતી;બોલ્યો વીપ્રીત થઇ તુજ બુધ;કર વઇરાટ મુજ સંગ યુધ ॥૪૧॥ ત્યારે ધ્રૂજ્યો વઇરાટ રાય, કહો મહારાજા હવે કેમ થાય; બોલ્યા ધરમ તે તો તું જાણે, તવ રાજા ઉદાશી આણે ॥૪૦॥ નથી કઇચાનું વાતમાં ધ્યાન,થયો દ્રૂપતીમાં ગુલ-તાન; કરયો ધરૂપતીએ વીચાર, રડય દુષ્ટને ખવરાવુ માર ॥૪૩॥ એમ જાણી કઇચા સામું જોયું, કઇચે જાણ્યું હવે મન મ્હોયું; એ તો હરખી ગયો મન સાથ. હસ્તે મોઢે મુછે ધરયો હાથ ॥૪૪॥ તવ કરી ધરૂપદીએ સાન,મલ જેવા તમે મસ્તાન,ઉઠો મેધનીપેરે ગાજો,મન મુ . ને એને બા-ઝો ॥૪૫॥ તવ કઇચાએ જાણ્યું એમ,થયો સયંદ્રીને પ્રેમ;મલને બાઝુ તો ખુશી થાય, બરોબર મને વશ બની જાય. ॥ ૫૬ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

એવું સમજી કઇચાજીએ,વીપરીત કીધી બુધ; ગુલામ મલ તું રાજા સાથે, શું માગે છે યુધ. ॥૧॥ તું તારા મનમાં શું સમજે, થાશે કાળો કેર; હમણાં હું ઉભો થઇને, મારી નાંખું ઠેર ॥૨॥ મલ કહે કે તું, આવ ત્યારે, વઢીએ સભામાંય, તવ કઇચોજી ઉભો થયો, થનાર હોય તે થાય ॥૩॥ મનમાં મલનો ભય છે ભારે; હઇયું બહુ ચોળાય; ઉંચુ નિચું ધરૂપદી સામું, પોતે જોતો જાય. ॥ ૪ ॥ પછી સતીયે સાન કીધી, છો સુરા સરદાર; મીથ્યા ચાળા કેમ માંડયા, શાને કરો છો વાર ॥ ૫ ॥ એટલે પાછુ તાન ભરાયું, ઉભો થઇને ગાજ્યો; બાંયો ચઢાવી ધરૂપદી સામું, જોઇ મલ્લને બાહાજ્યો. ॥ ૬ ॥ તેવોજ મલ્લે મહા બળ કરી, બોચીમાંથી ઝાલ્યો; માથા ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાં ઘાલ્યો. ॥ ૭ ॥ બળ કરીને મલ્લે દબાવ્યો, ભાગી ગયું શરીર, ઓ બાપ કહીને ચીસ નાંખી, મોઢે વહ્યું રૂધીર ॥૮ ॥ એટલે વઇરાટે બુમ પાડી, વચન તમારૂ થાપું; મારા પ્રધાનને મુકી દો, પુતળું તમને આપું

॥ ૯ ॥ એટલે મલ્લે નાખ્યો સભામાં, પુરણ પડીયું દુઃખ દ્રૂપતીએ સાન કરીને, મરડયું પોતાનું મુખ ॥ ૧૦ ॥ કઇચાએ તત્ર પડયા પડયા દ્રૂપતિને કરી સાન; અરેરે હું ચોટ ચુકયો, માટે થયો હેરાન ॥ ૧૧ ॥ દ્રૂપદી જતી રહિ ભોવનમાં, દુસ્ટને શીશા કરાવી; તોપણ દુરમતી કઇ યાને સાન કાંઇ ન આવી ॥ ૧૨ ॥ વલણ ॥ સાન વળી નહીં મુઢને, પર પ્રમદાશું પ્રીત, કહે વલ્લભ દુખદીલ નહિ, ચોટયું વીશયમાં ચીત.

કડવું ૫ રાગ સાખીના.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહિમાય ॥૧॥ દ્રૂપદીનું ધ્યાન ધરતોપડયોછે, કઇચો સભાના માંય;વઇરાટે કહ્યું સેવકોને, કયાં સુત્રી રાખશો હાંય ॥૨॥ ઉચકી કઇચાને લઇ જાઓ; કઇચાજીને ઘેર; તવ ડોળીકરીઉચકી ગયા, સેવક માહા બળ ભેર ॥૩॥ ઘેર જઇ ખાટલે સુવાડયા, સભામાં વઇરાટ રાય; મલ્લને કહ્યું સોનાની સવડ, નથી અમ ઘરમાંએ, ॥૪॥ માટે મોદ્દીખાનેથી સીધું, લઇજે તમે જાઓ, એટલામાં સોનું કરીએ ભેગું, તમો જઇ રાંધી ખાઓ ॥ ૫ ॥ એટલે મલ્લે સીધુ લીધું, ગયો ગામની બહાર; પોતે રસોઇ કરવા લાગ્યો, વઇરાટ કરે વીચાર ॥ ૬ ॥ ઓ કીંકરૂશી થાઓ ખુશી, પુતળું આપવા દોને; કયાં વડા સાથે વહેર કરાવો, કનક દેવા હા કહોને ॥૭॥ ધરમ કહે સાંભળ રાજા પુતળું દેવાનું નથી; પોતે જાણ્યું ક્ષત્રી પણું, લાગે લાન્છન અતી ॥ ૮ ॥ એમ જાણિને ના કહેછે, પોતે ધરમરાય; વઇરાટ કહે મલ યુદ્ધ માગે, તેનો શો ઉપાય ॥૯॥ એકને મલ્લે ખાટલે નાંખ્યો, માહારૂં તો નહીં જોર; યુદ્ધ માગે તત્ર થાય કોણ સામો, આંટી એછે અઘોર ॥૧૦॥ ધરમ કહે ધર તું શાંતી, બતાવું એક ઉપાય; નીત્યાન વાહાલવો બેઠો બેઠો, બાર કળશી અન ખાય ॥ ૧૧ ॥ બોલાવ્ય એને ડરે છે શેને, મલ્લ સાથે યુદ્ધ કરશે; વઇરાટ કહે એનું શું ગજું,મલનો મારખાઇ મરશે ॥ ૧૨ ॥ ધર્મ કહે જોજે અપાટો, તવ વદયો વચન સેવકને કહ્યું જઇ તેડી આવો, કહીયે તેડે રાજન ॥ ૧૩ ॥ તત્ર તેડવા ચાર સેવક આવ્યા, ભીમને રસોડે જાય;કહ્યું કે ચાલો વાલવાજી;તેડાવે વઇરાટરાય ॥ ૧૪ ॥ એવું ભીમે સાંભળ્યુંને ક્રોધજ વ્યાપ્યો અતી, તમે મુઆ ને રાજાયે મુઓ, અમે આવતા નથી ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી કડછો ઉપાડયો,

તવ નાઠા છડીદાર; રાજ સભામાં આવીને ઉભા, કહ્યા સમાચાર ॥૧૬॥ વાલવો કહે છે તમે મુઆને, મુઓ તમારો રાય; જાઓ અમે નથી આવતા કહી, અમને મારવા ધાય ॥૧૭॥ વઇરાટ કહે જુઓ મહારાજા,હવે કરીશું કેમ, પુરૂ પડે નહી વાલવાનું, હવે કરૂં કહો તેમ ॥ ૧૮ ॥ ધરમ કહે જાઓ ફરીથી; જઈ કહેજો થશે ખુશી; કહીયે કે ઓ વાલવાજી તેડાવેછે કીંક રૂશી ॥ ૧૯ ॥ એટલે પાછા છડીદાર ચાલ્યા, ભીમને રસોડે આવે; ઓ વાલવાજી ચાલો સભામાં, કીંક રૂશી બોલાવે ॥ ૨૦ ॥ ભીમ કહે ઉભા રહો આવું છું, કહીને તત્પર થયો; વસ્ત્ર પહેરીને કડછોલીધો, રાજ સભામાં ગયો ॥૨૧॥ ધરમને નમસ્કાર કીધો, વઇરાટને કહ્યું એમ મારો માલીક તું નથી, મને તેડવા મોકલ્યો કેમ ॥ ૨૨ ॥ વઇરાટ રાજા કાંઇ ન બોલ્યો, બોલ્યા ધરમ ભ્રાત; ઓ વાલવા વઇરાટ કહે તે સાંભળી લે બધી વાત ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે રાય શું કહેવું છે, તવ બોલ્યો વઇરાટ; મારૂ બોલવું તમને ન ગમે, નહીં કહુ તે માટ ॥૨૪॥ ભીમ કહે કીંકના કહેવાથી, ધ્યાનમાં લઇશ વાત, વઇરાટ કહે સાંભળો ત્યારે, એક થયો ઉતપાત ॥૨૫॥ દુરયોધનનો મલ્લ આવ્યોછે, પાન્ડવની શોધ લેવા; પાન્ડવ આપણે ઘેર કયાં છે, તો શોધિ આપીએ કેવા ॥૨૬॥ મલ્લને કહ્યું પાન્ડવ નથી, તવ ક્રોધે ભરાયો છેક; સવા મણ સોનાનું પુતળું, એણે માગ્યું એક ॥ ૨૭ ॥ તે પુતળું એને આપીને, કરતો હતો વીદાય, ત્યારે આપણા કીંક રૂશીએ, આપવાની કહી નાય ॥ ૨૮ ॥ તેથી મલ્લે યુદ્ધ માગ્યું, હું તો લડતાં લાજ્યો; પણ આપણો પ્રધાનકઇયો મલ સંગાથે બાજ્યો ॥ ૨૮ ॥ તેને મલ્લે ઝાલી દબાવ્યો, પ્રાણુજ ઉંચો ચડીયો; નાકને મોહોઢે રૂધીર વહ્યું, મંચકમાં એ પડીયો ॥૨૯॥ પછી મલ્લને સીધું આપી, મોકલ્યો રાંધી ખાવા; કહો પુતળું દેવું કે ન દેવું, રૂશી તો મુમતી આવા ॥ ૩૦ ॥ ભીમ કહે કે સાંભળ રાજા, ઉત્તર દઉં રાજ વટે, રૂસીનું વચન ઓળંગીને, પુતળું દેવું ને ઘટે ॥ ૩૧ ॥ રાય કહે પુત્તળુ ન દેઉં તો, માગે યુદ્ધ અઘોર; એ મલ્લ સામુ યુદ્ધ કરવાનું; નથી મુજમા જોર ॥૩૨॥ ભીમ કહે તે તો તારી મરજી, એ દુઃખ હું શું વામુ; એટલે વઇરાટ રાજાએ જોયું; કીક રૂશીના સામું ॥૩૩॥ કીકે કહ્યું વઇરાટ રાજાને, પેટ ફોડી કર વાત; એટલે વાલવા પ્રત્યે બોલ્યો વઇરાઇટ જોડી હાથ ॥ ૩૪ ॥ ઓ વાલવાજી મલના સામા, તમને યુધ્ધે ધરીયે; ભીમ કહે યુદ્ધ મલ્લના શામું, શા ખાધાપર કરીયે ॥૩૫॥ હરી ફરીને બાર કળશી. અન મળે છે ખાવા; આઘો તો ભુખ્યો રહું છું,

જો લાગ્યો સુકાવા, ॥ ૩૬ ॥ તે કરતાં આજ મ્હોનું માગ્યું, ખાવા દેતો ખાઇ;તે પછી જો ઝપાટો મારો,મલ્લના સામા થઇએ.॥૩૭॥ વઇરાટ કહે કબુલ મારે, મુજને વ્હાલા લાગો, જેટલું ને જેવી હોય ઇચ્છા, તેટલું તેવું માગો ॥૩૮॥ ભીમ કહે કે સોમણ આટો, સોમણ સાકર આપો; સોમણ ઘી વિસમણ મશાલો,એટલું બોલ્યું થાપો.॥૩૯॥પછી જુઓ સાચો સપાટો, ઝપાટો જબરો લેઉ;મલ પાસેથી પુતળાં છોડાવી,તમેને આપી દેઉં ॥૪૦॥ વઇરાટે તવ આજ્ઞા કીધી, સેવકને કહ્યું જાઓ;વાલવાજીએ કહ્યું તે પ્રમાણે; જઇ સીધાં; નાંખી આવો ॥૪૧॥એટલે ભીમ ગયો રસોડે, શેવકે શીધાં લીધાં;ઘી સાકરને લોટ મસાલો;ભીમને સોંપી દીધાં ॥૪૨॥ભીમસેને તવ લાડુ બનાવ્યો,તૈયાર કરી કરયું સ્નાન; પછી પોતે જમવા બેઠો, ધરયું શંભુનું ધ્યાન. ॥૪૩॥ પલાંઠી વાળી લાડુ નીહાળી શીવ શીવ મુખે ભાંખે,એક એક ભુજમાં વીસ વીસલાડુ;લેઇને મુખમાં નાંખે. ॥૪૪॥ એ રીતે કરેલા લાડુ,જમી ગયો તે વાર; પછી ખાધાં પાન સોપારી, મનમાં કર્યો વિચાર.॥૪૫॥ મલ્લ દુરીયોધનના ઘરનો તે,ઓળખવાનો મને;માટે મારો વેશ બદલી જાઉ એની કને ॥૪૬॥એવું વિચારી મેલો ઘેલો, પોશાક ધારણ કીધો, મોઢા પર પ્રતિકા ચોળી, કડછો ખાંધે લીધો ॥૪૭॥ પછી ગયો રાજ્યસભામાં,બોલ્યો મુખે વચન જોવા ચાલો કુંકરૂશી ચાલો વઇરાટ રાજન ॥૪૮॥ એટલે વઇરાટ ધરમરાજા,અશ્વે બેશી પળીયા; વારતા જાણી ગામ લોકે. જોવા સહુ નીકળીયા. ॥ ૪૯ ॥ નીશાળીયા લેઇ વ્યંઢળ મેહેતા,જુધ જોવાને જાય;ગોવાળીયા લઇ શેદેવ જોશી, તે પણ તતપર થાય. ॥૫૦॥ નીકુળ ઘોડે બેશીને ચાલ્યો, જોવા નગ્રની બાહાર,મારગ જાતાં ભીમ બોલ્યો,કુતી તણો કુમાર.॥૫૧॥વઇરાટને કહયું મલ્લને કહેજો, કહીએ કે હું આવ્યો, સોનાનું પુતળું મળ્યું નહી તે, આ પુતળું હું લાવ્યો. ॥૫૨॥ વઇરાટ કહે વારૂ વાલવાજી, એમ કહી જોડે જાય;એવે મલ્લ જમીને પરવારયો,લોક જોઇ વીસ્મે થાય.॥૫૩॥ એવે આવ્યો વઇરાટ રાજા,મલ્લ વદયો વચન;પુતળું સવામણ સોનાનું કયાં છે રે રાજન. ॥૫૪॥ વઇરાટ કહે મલ મોટાના, વચને બાંધ્યો આવ્યો, સોનાનું પુતળુ મળ્યું નહીં તે, આ પુતરૂ હું લાવ્યો. ॥ ૫૫ ॥ તવ ભીમશેન સામો જઇ ઉભો, મલ્લ બોલ્યો બની બોહોત; ઓ રંધવાળા તું કયાં આવ્યો, માથે ભમ્યું છે મ્હોત. ॥૫૬॥ ભીમ કહે કે પુતળાં તારાં રહેવાના આશા ફોક, મનમાં નીશ્ચે જાણજે તું પોહોંચી ચુ-

કયો જમ લોક.॥૫૭॥ તવ મલ્લ કહે તૈયાર થા તું, મનસુબો વઢવાકીધો; મલે પુતળાં ભીમે કડછો આધો મુકી દિધો,॥૫૮॥ પછી બેઉ થયા સામ સામી, જબરૂજોર જુલાવું,મલ કહે રંધવાળા,રાખણુ તારૂ ભુલાવું ॥૫૯॥ ભીમ કહેકે થઇજા સામો,ને પછીસરવ જણાસે;કોટવળીલોકજોવાઉભા, કોણ બળવંતો ગણાશે,॥૬૦॥વળગ॥ એમ સહુ લોક વીચારતા,સાંભળે વઇરાટ રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુદ્ધ તણો મહીમાય. ॥

કડવું ૬ રાગ ઝુલ્લતી ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષન કેરા તન; બંન્ને યુદ્ધના કર્યા મનસુબા, લાંબા પોહોળા સામ સામી ઉભા. ॥૧॥ કરવું ધારયું છે યુદ્ધ આરંભ; પછી બેઉ જણ ઠોકે ખંભ; રાતા થાતા બેઉ ગાજ્યા, દોટ મુકી લથાબથી બાઝ્યા.॥૨॥ભીમે જાણ્યું હું સંદેહ ખોઉ એકવાર એનું બળ જોઉં;એવી રમત મનમાં ધારે,ભીમ ગડદાપોલા પોલા મારે, ॥૩॥ બેઉને પરશેવા ઉતરે દીસે,ભીમ ગડદા વજ્જર પાસે ઝીલે;મલ્લ મારે તેમા નહી ભુલ, પણ ભીમને મન અડ્યું ફુલ. ॥૪॥ ભીમે ઓળખાણ રાખી છે પાકી, જાણ્યું સો ભાઈમાંનો આ બાકી; જાણી જોઇને રમત કરતો, મલ્લનો પાડયો નીચો નથી પડતો. ॥ ૫ ॥ લોક જોઇ જોઇ વીચાર કરે, વાલવો માર ખાઇ ખાઇ મરે, એતો બીચારો રાંધિ જાણે, કયાંથી આવે એ મલના પ્રમાણે.॥૬॥ ભીમને રમતા ઘડી બે થાય, ત્યારે સમજી ગયા ધર્મ રાય;આતો રમતમાં ચઢીઓ છે ભેમ,પણ રમતાં કોઇને પડે વેમ. ॥ ૭॥ એમ જાણી ભીમને કરી સાન, ભુંડા કયાં ગયું તારૂ ભાન; રમતાં જાણી જસે કો જન, બાર વરસ જવું પડે વન. ॥ ૮ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

તવ વ્રકોદર ચેતી ગયો; બહુ ક્રોધાતુર થાય, ઉછળી ગડદો માર્યો જાણે બ્રહ્માંડ ભાગી જાય. ॥૧॥ મલ્લના ચક્ષુ તરી ગયાંને, વાચાર કીધો એવો; આતો ગડદો ઓળખ્યો મેં, ભીમસેનના જેવો. ॥૨॥ એવે વાંકા વળી ઝાલ્યો, ભીમે મલ્લનેઃ ચરણ;ઉચકી માંથે ફેરવીને, તરત નાંખ્યો ધરણ. ॥૩॥ મલ બન્યો બે બાકળો ને, પડયો ચીતાપાટ હેઠો, ભીમસેન રાતાં લોચન કરિ, રૂદીઆ ઉપર બેઠો. ॥ ૪ ॥ બે પગ ઝાલી નાંખ્યો

નીધો; દવેશ ઘણેરા ધારે; મલના મ્હોમાં ધુળ ભરીને, ગાલમાં ગડદા મારે ॥ ૫ ॥ જેમલ મલ તરફડવા લાગ્યો, ઉંચા ચડીયા ચક્ષ; એવામાં કુન્તી કુંવરે, ગળે દીધો નખ ॥ ॥ મલે મનમાં એમ વિચારયું; હવે હું તો મરૂ, પણ આ પન્ડે ભીમ છે તે, સઉને જાહેર કરૂ ॥ ૭॥ એવું સમજી મરતાં મરતાં, ભીમ કહેવા જાય; ગળે આવ્યો અચરકો તે ભે શબ્દ એક થાય ॥ ૮ ॥ વલણ ॥ ભે શબ્દ એકજ થયો; વરી ન શકયો વાણ; કહે વલ્લભ એ મલ તણા, નીકળી ચાલ્યા પ્રાણ,

કડવું ૭ રાગ સવઈયા.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાપીનો પ્રાણ નીકળી ગયો, ભીમે પુતળાં લીધાં, નેવું મણ સુવરણના બોહોતેર, વઇરાટને દેઇ દીધાં ॥ ૨ ॥ વઇરાટ રાજા વીસ્મય પામ્યો, વાલવાજી તમને ધન; કાષ્ટ તમારે ન લાવવાં ને, સોળ કળશી ખાવું અન્ન ॥ ૬ ॥ ભીમ કહે કે જેટલું જેટલું, ખવરાવશો રાય અમને; તે ફાયદો મુજને કાંઇ નથી, થવાનો ફાયદો તમને ॥ ૪ ॥ પછી સરવે લોકને કહ્યું, ગામમાં નાશી જાઓ, નહીતો મલના ભેગા બાળું, જેવું હોય તો આવો ॥૫॥તવભય ભરયા લોકો નાઠા, એનાથી સઉ રહે બીહિતા;કાષ્ટ લાવીને વ્રકોદરે, મલ કાજ કીધી ચીતા ॥૬॥ અગ્ની મુકીને સળગાવી, મલ્લ તણી લાશ લીધી; અગ્નીના સામા ઉભા રહીને, પોતે સ્તુતિ કીધી ॥ ૭ ॥ અગ્ની કાકા અગ્ની કાકા, અમને આશીશ દેજે, સોમાનો એક બાકી હતો તે આપું છું માની લેજે ॥૮॥ ત્રણ માના ત્રણસે માન્યાતા, લાખાભોવનથી નિકળતા; કાકીના એકસો જાણતો હતો; બીજા ન્હોતા કાંઇ મળતા ॥૯॥ પણ તમ કરમે કબીરા મળીયા, એક રહયોતો અધુરો; તેપણ હાથમાં આજ આવ્યો, સોમો કીધો પુરો ॥૧૦॥ અગની કાકાછો ભાગ્યશાળી નશીબના બહુ બળીયા; વળી તમારે નશીબે અહીં, એક માના સો મળીયા ॥૧૧॥ છે કઇયા લોકો એક માના, વાંકમાં આવે લગાર; એટલે એમને પુરા કરૂં, કાંઇકરૂ નહીવાર ॥૧૨॥ એમ કહીને જેમલમલને, ચીતામાં હોમી દીધો. જેમલ કબીરો બાકી રહેલો. અગનીએ ચુશી લીધો ॥ ૧૩ ॥ ભીમે સરોવરમાં સ્નાન કીધું, પછી ગામમાં ગયો;

મહીમા વધ્યો વાલવાજીનો, જસ ઘણેરો થયો ॥ ૧૪ ॥ સોળ કળસી નીત્ય મળે ખાવા, કાષ્ટ ન લાગવાં એને; કઇચો પડયો ખાટલે તે, મહીને મટયું તેને ॥૧૫॥ એક મહીને માથે પાણી ઘાલ્યું, થઇ જરા સુખપેર, સુદ્રષ્ણા ભગની એની તે, ગઇ કઇઆને ઘેર ॥૧૬॥ જઇને કહયું કઇઆજી, આવ્યો નવે અવતાર; માટે પહેલો બેહેનના હાથે, જમવો ઘટે કંસાર ॥ ૧૭ ॥ તેથી મારે ઘેર આવજો જમવા, ઓરે મ્હારા વિર; કઇચાજી કહે વારૂ ભગની; આવીશ ધરી ધિર ॥ ૮॥ તવ સુદ્રષ્ણા ઘેર ગઇને, કરવા માંડી રસોઇ;કઇચાજીને સમરણ ચાલ્યુ,દ્રૂપદીનેગયો મોહી ॥ ૧૯ ॥ જાણ્યું કે નવે અવતાર આવ્યો દારૂણ પડીયું દુખ. એક મહીનાથી શયંદ્રીનું, મેં નથી જોયું મુખ ॥ ૨૦॥ ધિરે ધિરે ત્યાં જઇને બેસું,ભગનીને ઘેર ઠરશું; સયંદ્રી પાસે બેસાડા,ગમ્મતની વાત કરશું ॥ ૨૧ ॥ એવું જાણી મોહ આણી, તરત ઉભો થયો;સયદ્રીનું સમરણ કરતો, વઇરાટને ઘેર ગયો. ॥૨૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે કેમ વિરા, તરત તું આવ્યો સાર; હવે રસોઇ કરવા માંડું છું, માટે થવાની વાર ॥૨૩॥ કઇચોજી કહે ભગની મ્હારી, ઘરમાં ગમતુ નથી; માટે વેહેલો આવિયો હું,અકળામણ છે અતી ॥ ૨૪ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે ભલે આવ્યો, ટળશે તનના તાપો;કયા ગયાં સયંદ્રી સતિ ભાઇને આસનઆપો ॥૨૫॥દ્રૂપદિએ તકીયો આપ્યો, પાથરીયું આસન;તે પર કઇયાજી બેસીને,વધ્યા પ્રેમવચન॥૨૬॥ ઓરે સયંદ્રી તમારા ઉપર, અમને પુરણ પ્રેમ;હુંતો મરતાં ઉગર્યો તમે, ખબર પુછો ન કેમ ॥ ૨૭ ॥ દ્રૂપદિ કહે નજરે દેખું છું, તેં છતાં પુછુ કેમ; નથી આંખે આંધળી હું, દેખું છું કુશળ ખેમ ॥ ૨૮ ॥ કઇચોજી કહે કાંઈ નથી ગમતું, અખંડ દીવસ રાત; માટે બેસો મારી પાસે, કરીયે સુખ દુઃખ વાત ॥૨૯॥ દ્રૂપદિ કહે કામ ઘણુ છે, નથી મારે નવરાઇ; સુદ્રષ્ણા સાથે વારતા કરો, ઓરે કઇચા ભાઈ ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને ઉઠી ચાલી,કઇચોજી વધ્યો વચન; રાંધશો નહીં સુદ્રષ્ણા ભગની, કરવું નહી ભોજન ॥૩૧॥ સુદ્રષ્ણા કહે શું પડયું વાંકું, શું દાઝ્યું અંતઃકરણ; કઇચો કહે હું શીદને જીવ્યો, મુને ન આવ્યું મરણ॥૩૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે આમ કેમ બોલે, ઓરે મ્હારા વિર; શા શારૂ મુખ ઉતારી નાંખ્યું, કેમ શોસાવે શરીર ॥ ૩૩ ॥ કઇચો કહે જાવાદે મુને, હું નહીં તારો ભ્રાત; ઘેર જઈ ફાંશો ઘાલીને, કરવાનો આપઘાત ॥ ૩૪ ॥ સુદ્રષ્ણા તવ રડવા લાગી, શા દુઃખથી તું મરે, જે હોય તે કહે મુજને તું, આપઘાત શાને કરે ॥ ૩૫ ॥ જો ભાઇ તારે ત્રણ છે નારી, જો ભાઇ

તારૂં આ રાજ; નીમીત માત્ર બનેવી તારો, તું કરે છે રાજકાજ ॥૩૬॥ જો ભાઈ તારે શી ખામીછે, જે દુઃખ હોય તે કહેને, તે કરતાં કાંય જોય તું હોય તો, મુજ કનેથી માગી લેને ॥૩૭॥ વળણ ॥ કૈયોજી કહે બેનડી, ઉપડે નહીં જીભ્યાય, પણ તે કહુ નહી તુજને,તો મુજકાજનથાય.

કડવું ૮ રાગ સુણો કંથાજીરે.

કૈયોજી વાણી બોલ્યો, સુણ બહેનીરે; મુને ઘણો લાગ્યો મોહ, મન વશ રહેનારે; તુજને કહીશ વારતા, સુણ૦તવ તુજને લાગશે દ્રોહ, ઓ મન વશ રેહેનીરે ॥ ૧ ॥ ખાવા પીવા સહુ માહ્યરે, સુ૦ બધું રાજ પાટને રિધ શીધ. ઓ૦ત્રણ ત્રણ તારૂણી ધામમાં. સુણ૦ જોયે તે નવેનિધ. ઓ. ॥૨॥ પણ એક ચીજ તુજ ધામમાં. સુણ૦ તે તો જાયે મારે ઘેર, ઓ૦ તેમાં મારો જીવ ભમ્યા કરે, સુણ૦ તે લેવાની બહુ કરી પેર; ઓ. ॥૩॥ ત્રીલોકમાં તે ચીજ નથી, સુણ, તેને હુંતો રહયોછું ઉપાશી. ઓ૦માગી માગી માગુ એટલું,સુણ૦મુને દોને સયંદ્રી દાશી.ઓ. ॥૪॥ તવ રાણી થયાં બાહવરાં. સુણી વીરારે; તુંતો આ શું વદયો વચન, ઓ કુળના હીરારે; કાનના કીડા ખરી પડયા, સુણ૦આજ વાંકો થયો તુજ દન. ઓ૦॥૫॥ આતો સયંદ્રી શુભ સતી, સુણ૦એના ધોઇને પીજીયે ચરણ, ઓ૦ અવળું બોલે આભ ઉધું વળે, સુણ૦ બધિ જાય રસાતાળ ધરણ. ઓ૦ ॥ ૬ ॥ શ્રાપ દે બાળી ભસ્મ કરે. સુણ૦ તારી કુબુદ્ધી કેમ હોય. ઓ૦ ઘણા ઘણા નર જગતમાં, સુણ૦પણ તુજ તુલ્ય દિઠો ન કોય. ઓ૦ ॥ ૭ ॥ વળણ ॥ તુજ સરખો જાણ્યો નથી, આજ લગી મેં કોય; કહે વલ્લભ ભાઈ બહેનને, વાદ વિવાદજ હોય.

કડવું ૯ રાગ દોહરો.

વૈશમ પાયે એણી પેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઈરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ કૈયોજી કહે ઓરે ભગની, તુજ મનને થયો દ્રોહ, મારાથી તો મોટા મોટાને, લાગ્યો છે બહુ મોહ ॥ ૨ ॥ માહાદેવજી મોહ્યા ભીલડીને, ગુરૂ પત્નિને ચંદ્ર, કૃષ્ણજી મોહ્યા ગોપીકાને, અહલ્યાને મોહયો ઇંદ્ર ॥ પારાસર મોહયો છે, મછગંધાને,રાવણ સીતા સતીને; દુરીયોધન પણ મોહ પામ્યોછે,પંચાળીરૂપ-

દિને ॥૪॥ શું તેં મારી દીઠી નવાઈ, અનાદી ચાલે એમ; એવા અનેક દાખલા છે મુને દબાવે કેમ ॥૫॥ સુદ્રષ્ણા કહે વીરા મહારા, કહ્યા ખરા સમાચાર; પ્રાણ મોહ પામ્યા તેના બતાવું, જે નીકળેલા સાર ॥૬॥ શીવ વિષ્ણુને પારાસરના દાખલા દીધા જેહ; એમનો વાદ ન થાય કદાપી, મોટા પુરૂશ એહ ॥૭॥ પારાસર મોહ્યા મછગંધાને, તેનો કરી લે કયાસ, વીષ્ણુને અવતરવું પડીયું, થયા વેદમવ્યાસ ॥૮॥ કૃષ્ણ વીષ્ણુ મોહયા ગોપીકા સાથ્રથનો ખેલ કીધે;; પોતાની ટચલી આંગળી ઉપર, ગોવર ધન ધરિ લીધો ॥૯॥ મહાદેવજી મોહયા ભીલડીને પણ પરાક્રમ કેવું કીધું;સમુદ્ર મથતાં વીશ નીકળીયું,તે પોતે પી લીધું ॥ ૧૦ ॥ એમના વાદ કયાં કરિયે વિર, આપણે મનુશ જાત; દેવના ર્‍ઇ દયા આપું તુને, સાંભળ મારાભ્રાત ॥૧૧॥ ઇંદ્રમોહયે;અહલ્યાની સાથે,લેવાને વઇભોગ, ગઉતમ રૂશીનો શ્રાપ પામ્યો, થયો ભગંદર રોગ॥૧૨॥ ચંદ્ર મોહયાગુરૂ પત્નીને, તો તે પામ્યા શ્રાપ; ક્ષય રોગ એમને પ્રાપ્ત થયો, ક્ષીણતા પામે આપ॥૧૩॥રાવણ મોહયો સીતા સતીને; રામે રોળ્યો રણમાંય દુર્યોધન મોહયો દ્રૂપદીને,તેની ગતી શું થાય ॥૧૪॥ આગળ જાતાં જોશો નજરે, ઓરે મહારા વીર;સમજીને લલુતા મુકો,મનડું રાખો સ્થીર॥૧૫॥એવાં વચન સાંભળીને કઇચોજી વધ્યા વાણ;મારૂ બોલ્યું તને અવળું લાગ્યું, ઘેર જઇ કાઢું પ્રાણ ॥ ૧૬ ॥ તેં સયંદ્રીને સતિ જાણિ; પણ હું જાણું બધી વાત, સુદ્રષ્ણા ગભરાઇ મનમાં મરશે મારો ભ્રાત ॥૧૭॥ સોનાં જોડમાં ખોડ પડશે, દારૂણ દશા કેવી; કઇચો કહેછે તે માટે,હશે સયંદ્રી એવી ॥૧૮॥ એમ ભોળી ભરમાઇને બોલી, તુજ સલાહમાં રહેવાય; પણ સયંદ્રીને મોઢે મુજથી,કાંઇ નવ કહેવાય ॥૧૯॥ કઇચોજી કહે કાંઇ નથી કહેવું, સાંજ પડે જે વારે; દુધ તણો આપખોરો ભરીને, આપજે એને તેવારે॥૨૦॥ કહીએકે મારા ભાઇનેજઇને,આપજે હાથોહાથ; ભુમી મુકેલો કામ ન આવે,એ ભય બહુ મનસાથ ॥૨૧॥એમ કહી આપખોરો આપી મોકલજે મુજ ભગની,તેવીના હું મરી જવાનો,શાંતપડેનહી અગ્ની॥૨૨॥ સુદ્રષ્ણાકહે વારૂવીરા,ઉતારી નાખજે રોશ;તું જાણેને સયંદ્રી જાણે, મુને નહી કાંઇ દોશ ॥૨૩॥કૈચોજી કહે નહી દોશતુને,રાખજેમ્હારી એન; હવે હું ભાઇ તાહરોને, તું તો મારી બેન ॥૨૪॥ એમ સપુત્ર ભઇ ખુશી થયા, ભાવે કરયું ભોજન; પછી પોતાને ઘેર ગયો. વીચારકીધો મન ॥૨૫॥ દેવ શેવા નીચે ચોકમાછે, સયંદ્રી સાંજે આવે; દુધનો આ-

પખોરો હાથમાં આપી, નાશી જવું એને ફાવે ॥૨૬॥ માટે સાતમે માળ બેસું, ઉપર આવશે નાર; છેક ઉંચેથી નાશી જતાં, ફાવશે નહી લગાર ॥ ૨૭ ॥ એવું જાણી કઇચો કીચક, ત્યાંથી તતપર થયો, ઠાકોર શેવા માળા પોથી, લઇ સાતમે માળ ગયો ॥ ૨૮ ॥ ચોકમાં દ્રષ્ટી પડે તે રીતે,બારીએ બેઠો એવ;ગઉમુખી માળા હાથ ઝાલી;આગળ મુકયા દેવ, ॥ ૨૯॥ ચોકમાં ટગમગ જોઇ રહયો છે, મોહાતુર સરવથી;વારે વારે ઉંચું જુએ, કેમ સાંજ પડતી નથી ॥ ૩૦ ॥ એવે દિનમણી મેર બેઠો, કઇચોજી વીચાર કરતો;હવે સૈયંદ્રી આવતી હશે, દ્રૌપદીનું ધ્યાન ધરતો ॥૩૧ ॥ પાપની માળાના મણકા તે,અધરમીના હાથ ચડીયા, ઠાકોર એવા ભાગ્યશાળી તે,પાપીને પાલે પડીયા ॥૪૨॥ મોહીત કઇચો ફેરવે માળા, સયંદ્રી નામ ઓચરતો, પ્રભુ તણું તો સમરણ શાનું,પાપની ગાંસડી કરતો. ॥૩૩॥ એટલું ધ્યાન જો ધરે હરિનું, થાય સફળ અવતાર; પણ કામીને કાંઇ ન સુજે;કામમાં તદાકાર ॥૩૪॥ એવામાં તો સુદ્રષ્ણાએ, દુધ મંગાવ્યું સાર; ઉજ્વળ આપખોરો ભરીને, કીધો છે તઇયાર. ॥૩૫॥ પછી બોલાવી સયંદ્રી, મુજ બંધુ ઘર જાઓ;દેવ શેવામાં બેઠેલો હશે, આપખોરો આપી આવો ॥ ૩૬ ॥ ભુમી મુકેલું ખપ નહી આવે; આપજો હાથો હાથ; એવું સાંભળીને સયંદ્રી, બહુ શોસાઇ મન સાથ. ॥ ૩૭ ॥ સપુત રાણી સાભળો વાણી, હું ડગલું નહિ ભરૂં; નિચી વસ્તુ કહો ઉપાડવાની, તો પણ તે કામ કરૂં ॥ ૩૮ ॥ પણ આ કામ મુને નવ દેશો, લાગું તમને પાય; સુદ્રષ્ણાને ક્રોધ વ્યાપ્યો, કેમ તું ત્યાં નહી જાય ॥ ૩૯ ॥ તેં મારા ભાઇને કેવો જાણ્યો, તું કોણ ના કહેનારી;કામ ન કરે મ્હારા ઘરની, તું તો પેટ ભરનારી ॥૪૦॥ નીકળ મારા ઘરમાંથી હું રાખુ નહી મુજ ધામ; ધરૂપદી કહે ધાંટા ન કહાડો,લાવો કરૂંછુ કામ ॥ ૪૧ ॥ એમ કહી લીધો આપખોરો, આપવા માટે ચાલી; નીચું જોઇને પંથે પળતી; દાંતે છેડો ઘાલી ॥૪૨॥ થર થર કંપે નીકળે આંસુ, કરવી પડે નીચ વેઠ; અરેરે આ દાહાડો આવ્યો, નડે છે પાપી પેટ. ॥૪૩॥ કામ કરયા વણ જઉ કંથ કને,કહેશે કે આવો રાણી, ના કહ્યું તુને કેડે આવી, તું કાંઇએ ન સમાણી ॥ ૪૪ ॥ કઇચાને ઘેર નહી જાઉ તો, સુદ્રષ્ણા મુકે કહાડી; પછી કયાં જાઉં એકલી હું, નીકળ્યું ભાગ્ય અનાડી ॥૪૪॥ થવા કાળ હશે તે થાશે,એમ ધારયું ઉદરમાં,કઇચા ભાઇ કદયા ભાઇ કહેતી, પેઠી કઇચાના ઘરમાં ॥૪૬॥ હરખ ચમક થઇ કઇચાને,માન્યના શું મન મ્હોતુ;સાતમે માળથી કર્યો ખુખારો, સતીએ ઉ-

ચું જોયું ॥ ૪૭ ॥ દ્રૂપદી કહે પય આપખોરો, લઈ જાઓ નીચે આવી; બારીમાં હાથ બહાર કાઢી, ગઉમુખી કૈચે બતાવી॥૪૮॥જો હું બેઠો છું આરાધનમાં; ઉઠયા તેવું નથી;માટે તમે ઉપર આવી, આપીને જાઓ સતી ॥ ૪૯ ॥ ભુમી મુકો કામ ન લાગે, તેથી ઉપર આવો; જરાયે ડરશો નહીં મનમાં, આપખોરો મુકી જાઓ. ॥૫૦॥ તવ દ્રૂપદી દ્રજતી ધરૂજતી, ચાલી સાતમે માળ; દુષ્ટ કને મારી રાખજો તમે, લજ્યા શ્રી ગોપાળ. ॥ ૫૧ ॥ એમ કરીને સાતમા માળે, દાદરમાં ગઇ નાર; કહ્યુ કે લ્યો લાંબે હાથે, કઇચો બોલ્યો તે વાર. ॥૫૨॥ આ બાજઠ પર લાવીને મુકો, તવ દ્રૂપતી ચડી,માળા ગઉમુખી ફેંકી દેઇને,કઇચો ઉઠયો તેઘડી ॥ ૫૩ ॥ એકાએક દાદર દઇ દીધો, વાશી દીધું તાળું,દ્રૂપદી તવધરૂજ વા લાગી;કૈચે ધારયું કારૂં॥૫૪॥ નીસાસો નાંખી હેઠાં બેઠી,બોલીમુખથી એમ; ઓ કઇઆ ભાઇ જાવું છે મારે, દાદર દીધો કેમ, ॥ ૫૫ ॥ કઇચો કે સુણો સચંદ્રી, મારા મનની વાત, બોલતા તમને નથી આવડતું ! કેમ કહો છો ભ્રાત ॥ ૫૬ ॥ ઓરે મારી પ્રાણ પ્યારી, દુખમાંથી લેઉં તાણી; ત્રણ નારી મહારી દાશી તારી, તમને થાપું પટરાણી. ॥૫૭॥ દાસ પણું તમે શાને કરો છો, મુકી દો ધંધો નીચો,મન ગમતું તમે પેહેરો ઓઢો,હીંચોળા ખાટે હીંચો.॥૫૮॥ દ્રૂપતિ કહે વીરા મારા, બોલો ન આળ પંપાળ; જાણજો મુજને ભગની જેવી, નહી તો જાશે રસાતાળ. ॥ ૫૯ ॥ રૂપ દેખીને શું મોહ પામે, મળ મુત્રનો દેહ, તો પણ તેમાંથી વીશ નીપજે, બહુ પસ્તાય તેહ ॥ ૬૦ ॥ એટલે કઇએ એમ વીચારયું હોય હઠીલી નાર; સમજાવે નથી સમજવાની, માટે મારૂ માર. ॥૬૧॥ એમ જાણી કુદ્રષ્ટી કીધી, માંડયા કામ જવર ચેન; ધરૂપતી કહે જા રડયા અળગો, હું તો તારી બહેન ॥૬૨॥ એટલે કઇચે કેશ ઝાલી, દેવામાંડયો માર; ગડદા પાટું ઢીચણ કોણી, જોષ્ટકાનો પ્રહાર. ॥ ૬૩ ॥ વળણ ॥ પ્રાહાર મારે પાપી અતી, મારે જુલમ માર; વદે વલ્લભ માને નહી,શુભ સતી જે નાર.

કડવું ૧૦ રાગ કાફીની ચાલ.

હાંરે બોલ્યા વેઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન ॥ ૧ ॥ હાંરે સતી સાધવી બહુ ટળવળતી, પણ પાપીના મતને ન મળતી॥૨॥ હાંરે એને વહે છે નેત્રમાં નીર; કરગરે મુકી દો વીર. ॥ ૩ ॥ હાંરે મુજ

રંક ઉપર શી રીશ; મુકો ચોટલો દુખે છે શીશ ॥૪॥ તોયે દુષ્ટ દયા નવ આણે, કરગ્રહીને સમીપ તાણે ॥૫॥ હાંરે ત્યારે સમરીયા શામ શરીર. વ્હારે આવોને વીઠલ વીર.॥૬॥ હારે એને નયણે વહે છે નીર,શીદ પુર્યાં સભામાં ચીર. ॥૭॥ હાંરે શીદ જયદ્રથ કરથી છોડાવી, શીદ અસુરને લેતાં હોડાવિ ॥૮॥ હાંરે છેવટ જાયછે લજ્યા મોરારી, ઘણું દુખ પામે ભગની તમારી ॥ ૯ ॥ હાંરે એવિ સ્તુતી કરી સતી રાણી, તવ પ્રભુએ વારતા જાણી ॥ ૧૦ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

દુઃખ ભગનીનું ભગવાને જાણ્યું, આવ્યા વીશ્વના ભુપ;કઇચાજીને છાપરે આવિ, ધરીયું વાનર રૂપ ॥૧॥ રાતા તાતા બહુજ થાતા, ઘણાક કોધે ભરીયા; છે ધાબાનિ બારિ ઉઘાડી,તેથી ત્યાં ઉતરીયા ॥૨॥ અગાશીમાં ઉતરીને, ગયા સાતમે માળ; ઝડપ દેઇને કઇચાજીને, ઝાલ્યોરે તતકાળ ॥ ૩ ॥ આડો પાડી માર માર્યો, અદ્ધર ઉચકી લીધો; બાચકાને બચકા ભરીને, બારીથી ફેંકી દીધો ॥ ૩ ॥ પાપી જઇને પડયો ચોકમાં, ન રહી સુદ્ધ કે સાન; પછી દાદરનું તાળુ ભાગ્યું, પોતે શ્રી ભગવાન ॥ ૫ ॥ દ્રૂપતિનો પાલવ ઝાલી, પોતે આગળ થયો; સત્ય સતીનું રાખી ઉતારી, ચોકમાં લઇ ગયા. ॥ ૬ ॥ કૈચા કને પોતે ઉભા, કેમ જાય પ્રભુ ચુકી; દ્રૂપદીને કઇચાજીના, ઘર બહાર કાઢી મુકી. ॥ ૭ ॥ મધ્ય રાત્રીએ બાહાર નીકળી, દ્રૂપતની સંતાન; બેભાની કૈચા કનેથી, હરી થયા અંતર ધ્યાન ॥ ૮ ॥ પાપી પાસથી પ્રેમદા છુટી, હવે હું કયાં જાઉં, રાણીને ઘેર જવાની પણે, હું ત્યાં નહી સમાઉં. ॥ ૯ ॥ કઇચાને કળ વળશે સવારે, તવ આવશે અનાડી; એની બહેનને શીખવી મુને, મુકાવશે એ કહાડી ॥ ૧૦ ॥ તેથી મોટો થાશે ફજેતો, જો વન નાશી જાઉં; કોને આશરે વાસ પુરૂં, રૂપથી દુઃખી થાઉં. ॥ ૧૧ ॥ મહારો એકે આરો નથી, તે કરતાં વેમ ખોવું; સલા લીધા વણ કાંઇ ન કરવું, પીયુને પુછી જોવું. ॥૧૨॥ એવું સંમજી પ્રથમ પહેલી, રાજ્ય સભામાં જાય; જઇને ચરણ ચાંપવા લાગી, સુતા ધરમરાય ॥૧૩॥ ચરણે હાથ અડયો તવ ઉઠયા,પોતે રાજા ધર્મ, કેમ કામની અહીં આવી, શો તુજ મનનો મરમ. ॥૧૪॥ વલણ ॥ કહે મરમ તુજ મન તણો, કેમ આવી તું નાર; વદે વલ્લભ તવ દ્રૂપતી, કહે સઉ સમાચાર.

કડવું ૧૧ રાગ કંથાજીનો.

દ્રૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે,જુઓ ઉતરયું મારૂં મુખ,ઓ પીઉ ગુણવંતારે; રડયો કઇચોજી મહારી કેડે પડયો સુ, એણે આજદીધું અતી દુખ. ઓ. ॥ ૧ ॥ મોહોલ્લમાં જમવા આવીયો,સુ. એણે માડયાં વ્યભીચારી ચેન. ઓ. પય દેવા સાંજે મોકલી, સુ.એની સુદક્ષ્ણા જે બેહેન. ઓ, ॥૨॥ કઇચોજી સાતમે માળ હતો; સુ, મને ત્યાં ઘેરી ભરથાર. ઓ મને સમજાવી સમજી નહી. સુ. ત્યારે માર્યો મોહોકમ માર. ઓ. ॥૩॥ હવે જેમ કહો તેમજ વરતું, સુ. કહોતો વન વીશે પરવરૂ, ઓ. કહોતો એની નારીથઇને રહું, સુ.કહોતો કુવો હચાડોકરૂ ઓ. ॥૪॥ તવ ધરમરાય બોલીઓ સુણ સુંદરી; કેહે આવી મુમતથી કેમ, ઘેલી કોણે કરીરે; સહુનાં લાગ્યા સહુ ભોગવો, સુ. કરો તમોને ફાવે તેમ, ઘે.॥૫॥ રાણી હવે રાખશે નહી, સુ.માટે ચાહ્યતો વનસંચરો. ઘે ચાહ્ય તો થાઓ એની પ્રમદા, સુ. ચાહ્ય કુવો હચાડો કરો. ઘે. ॥૬॥ મુમતથી માથે કષ્ટ આવ્યું. સુ. હવે શીદ કરો ઠગાઇ. ઘે અલી હાલહું રૂશી તું દાશી. સુ. મારે તારે નહી સગાઇ. ઘે. ॥૭॥ ઉઠ સ્વભાવ આકળો. સુ. પેટ ભરીને ખાઇશ માર. ઘે. ॥૮॥ ધરૂપદી કહે શાન્ત પડો, સુ, નવથાશો રામાપર રોશી, ઓ પીઉ ગુણવંતારે, હું જાણુંછુભીડભાગનાર નથી. સુ. છો જનમારાના ફોશી, ઓ. ॥વલણ ॥ એમ કહી ગઇ નિશાળમાં.અરજુનઅગ્નત થાય;કહે વલ્લભ નરેપુછીયુ,કેમઆવી પ્રમદાય.

કડવું ૧૨ રાગ ઉપરનો.

ધરૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે, મારા દુખના બેલી ભરથાર ઓ પીયુ ગુણવંતારે;જુઓ કઇચોજી મારી કેડે પડયો,સુ.એણે મુમતથી મારયો માર. ઓ. ॥૧॥હવે સવારે રહેવાનું મારે નથી,સુ. કહોવન જઇ પુરૂ વાસ, ઓ. કહોતો એની નારી થઇ રહું, સુ. કહોતો દેહ કરૂં મારો નાશ ઓ. ॥૨॥ તવ વ્યંઢળ વાણી બોલીઓ, સુણ સુંદરીરે; કરિ કેડે આવવા ઠગાઇ, ઘેલી કોણે કરીરે;હાલ હું વ્યઢંળને તું દાશીસુ. મારેતારે શી સગાઇ. ઘે ॥૩॥ તારે ચીરને મારી ચુંદડી.સુ. ચુડી ચુડો બેને કેવો

ઘે, તારે ઘાઘરો માહારે ઘાઘરો સુ. અલી હું પણ તારા જેવો. ઘે. ॥૪॥ તારે ચોળી મ્હારે ચોળી, સુ૦ નથી ફેર રહેલો લગાર, ઘે. ચાહય તો વન જાઓ ચાહ્યતો મરો સુ. ચાહ્યતો થાઓ કઇચાની નાર. ઘે.॥૫॥ તવ દ્રૂપદી ઉઠી ઉભી થઇ, સુણો કંથારે; તમે નરમાં ગણાતા કેવા ઓ. વેશ બરચો તે પ્રવેશ કરચો સુ.હવે બની ગયા મુજ જેવા,ઓ॥૬॥ ॥ વળણ. ॥ એમ કહી અબળા સંચરી, ગઉશાળામાં જાય; જોશી જાણે વારતા, તેથી બેઠા થાય ॥ દુહા ॥ સહદેવ કહે સુણ સુંદરી,જાણુછું સહુ પેરે, માર પડચો છે તુજને, કઇચાજીને ઘેર. ॥ ૧ । પણ દુખ ભાગે ન મુજથી, અહી રડવું નિષ્ફળ હોય; પણ હિમ્મત દેઉ તુજને, જા દુઃખ ભાગશે કોય. ।૨ ॥ તવ નારી નમી નીકળી, નીકુળ પાસે જાય; લાગી ચરણ ચાંપવા, હયશાળાની માંય ॥૩॥ નીકુળ તવ જાગ્રત થયા,પુછવા વા લાગ્યા એમ; મધ રાત્રાએ માનની, કહે તું આવી કેમ. ॥ ૪ ॥

કડવું ૧૩ રાગ ઉપરનો.

દ્રૂપદી વાણી બોલીયાં,સુણો કંથારે;જુઓ કઇચાએ કીધો કેર, ઓ. પીઉ ગુણવંતારે; કુદ્રષ્ટીથી મુને મારી.સુ.પણ સવારે મુકશે કહાડી, ઓ કહો તો વન જાઉ કે મરૂ. સુ. કહોતો બેસુ એનું ઘર માંડી. ઓ. ॥ ૨ ॥ નીકુળજી તવ બોલીયા, સુણ સુંદરીરે; એ તો પોતે પોતાનું ભવીશ, ઘેલી કોણે કરીરે; જેમ ફાવે તેમ તમે કરો. સુ. તેમાં નથી અમોને રીસ. ઘે. ॥૩॥ પક્ષ કર્યે પ્રસિધ થઇએ, સુ. હવે નથી વેઠવાનું વન. ઘે. તમારૂં લાગ્યું તમે ભોગવો. સુ, કાંઈ કહેશો નહી વચન. ઘે. ॥ ૪ ॥ ધરૂપદી તવ ઉભી થઇ, સુણો કંથારે;ઉઠી વરણાગીમાં વાટ, ઓ પીઉ ગુણવંતારે; દુઃખ વેળા કોઇ સગુ નહી. સુ. કાંઇ કરશો નહી બોંબાટ. ઓ૦ ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ત્યાંથી સંચરી, પીઉ પર ખાતી ચીડ; જાણ્યુ ભીમ ભરથાર વીના, કોઇ નહી ભાગે ભીડ.॥દુહો॥ એવું ધારીને ગઇ, ભીમના રસોડા માંય; શયન કરયું સુત વાયુને, તેના ચાંપ્યા પાય. ॥ ૧ ॥ તવ ભીમસેન જાગ્રત થયો, આ કઉતક શું આણુ; અંધારે ઓળખી નહી, પુછયુ કે તું કોણ ॥ ૨ ॥ ધરૂપતી કહે નારી તમ તણી, નથી આવી કરવા એશ; ભીમ કહે આવી ભલે, આવ આવ પ્રેમદા બેશ, ॥ ૩ ॥ કહે વારૂ કેમ આવવું પડયુ, આ વેળા મધ્રરાત; કરવા લાગી તે સમે, ધરૂપદી આંસુપાત. ॥ ૪ ॥

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

દ્રૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે; મ્હારા દુઃખ તણો નહીપાર. ઓ પીઉ ગુણવંતારે, રડયો કઇચોજી મ્હારી કેડે પડયો. સુ, જુઓ આ વો માર્યો મને માર. ઓ કપટથી મુજને કબજે કરી, સુ, એણે સમજાવી અપરમપાર. ઓ. પણ તમ દાશીયે માન્યું નહી સુ. તેથી આવાં કર્યાં દેદાર. ઓ. ॥ ૨ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

ભીમે જાણ્યું થયું ભલેરૂ, આવ્યો વાંક અપાર, જોઇતું તું ને વઇદે કીધું, ઉઠયો તેણિવાર ॥ ૧॥ કડછો લીધો હાથમાંને, ધાર્યો કરવો કેર; હવે ન મુકું જીવતોને મારી નાંખું ઠેર ॥ ૨ ॥ અગની દેવનું ભાગ્ય મોટું, એમ કહીને ચાલ્યો; એટલે તો દ્રૂપતીએ, હાથ એનો ઝાલ્યો ॥ વળણ ॥ દ્રૂપદી કહે કંથજી; સમ ખાઓ સતી તન; સહસા કામકરવા થકી, જાવું પડશે વન.

કડવું ૧૫ રાગ સવઇઓ.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; બિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીમે જાણ્યું વાત છે સાચી, સહસા ન કરવું કામ, કળથી થશે તે બળથી ન બને, ધારિ બેઠો તે ઠામ ॥ ૨ ॥ ઓરે નારી વારતા તારી, માંડીને કહે મુને, શી રીતે તને ઘેર બોલાવિ, શું દુઃખ દીધું તુને ॥ ૩ ॥ દ્રૂપદી કહે કંથ મ્હારા, પાપીએ કીધી પેર; રાણીએ મોકલી કઇચાને કહયે, પય આપદા એને ઘેર ॥ ૮ ॥ પાપી પ્રપંચનો ભરેલો, ઘરમાં ઊંડાણે પેઠો; દેવ શેવા લઇ સત્ય દરશાવવા, સાતમે માળે બેઠો ॥ ૫ ॥ મુને એણે ઉપર બોલાવિ, કપટનું કાજ કીધું; દુધ મુકતામાં દાદર દઇને, ઉપર તારૂં દીધુ. ॥૫॥ મુને બહુ બહુ સમજાવા માંડી, સમજી નહી તમ નાર; ત્યારે કઇચે ક્રોધ કરીને મારયો મુજને માર ॥ ૭ ॥ પ્રભુને મેં પોકાર કીધો, આવ્યા વીશ્વના ભુપ; કઇચાને બહુ રીતે માર્યો,ધરી વાંદરનું રૂપ ॥૮॥ તારૂંતોડીને નીચે ઉતારિ, કાહાડી ઘરની બાહાર; ધરમ અરજુન સહદેવ નીકુળ કને ગઇ ભરતાર ॥ ૯ ॥ તેમણે કહ્યું ભત્રીશ તારૂં, અમથી નહી થાય કામ; સહદેવે કહ્યું કોઇ કામ કરશે, એટલી આપી હામ ॥૧૦॥ ભીમ

કહે કે કોઇએ ન રાખી; ધરમ તો કદી મોટા; પણ વ્યંઢળે કાઢી મુકી, એણે વાળ્યા કેમ ગોટા ॥ ૧૧ ॥ હું જ ખરા કે નીશાળમાંથી, ઉચાળો એને ભરાવું, નીકુળજીતો નાનો માટે, રીસ એની ન ધરાવું ॥ ૧૩ ॥ સહેદેવે તને હીમત આપી, માટે એને ન કહેવાય; જો પ્રમદા હવે જેમ. કહું તેમ, તું કરી લે ઉપાય ॥૧૩॥ જો અરઘો પોહોર રાત રહીછે, કઇયાને કળ વળી હશે; નર મોકલે ત્યાં નારીએ જતાં, પાપ કાંઇ નહી થશે ॥ ૧૪ ॥ કળથી કામ કરવું છે માટે, જા કઇયાને ઘેર; હસ્તે મોઢે નેત્રને ચાળે બોલાવજે સુખભેર ॥૧૫॥ તવ કઇયો બોલાવશે તુજને,કામીને ન હોય દાઝ, કામી જનને ટેક ન હોયે, કામીને નહી લાજ॥૧૬॥ કહેશે કે આવો બેસો સુંદરી, તવતું કહેજે એમ; કહીએકે સમજણ નથી તમોમાં, મુને તો બહુ છે પ્રેમ ॥૧૭॥ મારે માથે પાંચ ગાંધરવ છે, તેમાંનો ગાંધરવ એક, વાંદર રૂપે છાપરે રહીને, જોતે હતો માનો ટેક. ॥૧૮॥ તમારૂં કહ્યું માનીને મેં, કીધી હોત સુખ લહેર; તો તો તમને ગરૂં ગ્રહીને, મારી નાંખત ઠેર ॥ ૧૯ ॥ મેં તમારૂં કહ્યું માન્યું નહિ તો જીવતા કૂંકી દીધા;તમને જીવાડવા મુમુત આલ્યો, માર સહન મેં કીધો ॥૨૦॥હમણા ગાંધરવ મહારા સ્વરગે ગયા, ત્યારે હું તમ કને આવી; એવું કહીશ તવ થાશે રાજી; તમને લેશે બોલાવી ॥૨૧॥ કહેસે કે તમે ઘરમાં આવો; ત્યારે તું કહેજે એમ; કહીયે આજ મળવું છે મારે, પણ કરો કહુ તેમ ॥ ૨૨॥ કહીએ કે વ્યંઢળ મહેતાજીની, ખાલી કરાવો નીશાળ, રાત્રીએ ત્યાં રંગ રમીશું, કરાવો ઝાક ઝમાળ॥ ૩૩ ॥તમારી સાથે રંગ રમું તે, મુજને શું વીતે લાહાવો;સવારે છોકરાને વહેંચવાને સોમણ મીઠાઇ ભરાવો ॥૨૪॥ એટલે કઇયો કબુલ કરશે, બોલજે બીજીવાર; કહીએકે મારે સ્વાંગ બદલવા, આપો વસ્ત્ર શણગાર ॥ ૨૫ ॥ એટલે આપશે રાજી થૈને, તે લઈ આવજે હાંય, પછી અંધારે જતીરહે જે રાણીના ઘર માંય ॥ ૨૬ ॥ પછી રાતે નીરાંતે સુજે, ચીંતા ન ધરીશ મહારી; કૈયોજી મહારો કંથ થાશે, હું થઇશ એની નારી ॥૨૭॥ ઉઠહવે વહાણું વહી જાશે, તવ બોલી ધરૂપતી; તમો કહોછો તેવું કહેવા જાવા, મુજ મન માનતુ નથી ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે ભરથાર મોકલે. ત્યાં તે ભામની જાય, તેમાં શાસ્ત્રથી દોશ નથી, જા હવે વહાણુ વહાય ॥૨૯॥ એટલે ઉઠી ધરૂપતા સતી, રસોડેથી ચાલી; મન સંકોચતી જાયછેએ, દાંતે છેડો ઝાલી ॥૩૦॥ કૈયાજીને કળ વળીછે, ચીંતામાં જીવ પેઠો; દાતણ પાણી લઇને આવી, ઓટલા ઉપર બેઠો ॥ ૩૧ ॥ દાતણ કરતાં વિચા-

ર કરતો; કયારે વહાણું વાય,બહેનના ઘરમાંથી સયંદ્રી,કરી દેઉ વીદાય ॥૩૨॥એવામાં તો ધરૂપતી આવી,લેવરાવવા મુખ લાવો; કઈયાચે દ્રીડી સયદ્રી, કહ્યું કે આવો આવો ॥૩૩॥ એટલે ચક્ષુનો ચાળો કરીને, હશી બોલી ધરૂપદી અરેરે તમે મુમતિ છો, કળ વકળ કાંય નથી॥૩૪॥ ગાંધરવ વાંદર રૂપે જોતોતો, છાપરા પરથી પેર; મેં રંગ રમવા દીધા હોત તમને, તો મારી નાખત ઠેર ॥૩૫॥ પણ તમને બચાવવા માટે, ખાધો તમારો માર; તો છો તમે જીવતા રહ્યા, છો મારા કાવળ કાર ॥ ૩૬ ॥ અત્યારે ગાંધરવ સ્વર્ગે ગયા, તવ તમ પાસે આવિ; કૈયોજી કહે ધન્ય સયંદ્રી, મુને તે લીધો બચાવી ॥૩૭॥ મુજ જીવ સારૂ તેં માર ખાધો, આ ગુણ કેમ વિસરૂં; જો પ્રમદા તું કહેતી તોય તો, તારે માટે હું મરૂ ॥ ૩૮ ॥ ધરૂપતીને મન હસવું આવ્યું, લંપટને નહી લાજ; મનમાં જાણ્યું કે મારે માટે, મરવાના છો આજ ॥ ૩૯ ॥ કૈયો કહે હવે ઘરમાં આવો, ધરૂપતી બોલી એમ; તમ બુદ્ધા રહેવા દો તમ પાસે,કરો હું કહુ તમ ॥૪૦॥ ગાંધરવ આજ રહેવાના સ્વરગે, માટ થાશે સંગ, વ્યંઢળ મહેતાની નીશાળ વીશે, રાત રમીશું રંગ ॥ ૪૧ ॥ માટે જઇને ખાલી કરાવો, વ્યંઢળની નીશાળ; ઓઝાનાબીઝાના દીવા બત્તી, કરાવો ઝાક ઝમાળ ॥૪૧॥ રાત્રીએ ત્યાં આપણ મળશું, બીજું વચન માન્ય કરજો; સવારે બાળકોને વહેંચવાને, સોમણ મીઠાઇ ભરજો ॥૪૨॥ કઇયોજી કહે શું મને કહોછો નીશાળ બનાવું કેવી, રંગાવું ધોળાવું ને બનાવું વૈકુંઠપુરી જેવિ ॥ ૪૩ ॥ જળનાં બે માટલા ભરાવું; કષ્ટી પડે નહી તમને બસેં મણ મીઠાઇ ભરાવુ, કહેવુ નહી પડે અમને ॥૪૪॥ ધરૂપદી કહે વારૂ કઇયાજી, વળી વચન એક થાપો, ઘડીયેઘડીયે સ્વાંગ બદલું, વસ્ત્ર આભુષણ આપો ॥ ૩૫ ॥ ઝડપ ઉઠયો ત્રીયાને તુઠયો, કામજ્વર તદાકાર; જેટલા હતા તેટલા લાવી, દિધાં વસ્ત્ર શણગાર ॥૪૬॥ ધરૂપદી તે લઇને વળી પાછી, ગઇ ભીમને રસોડે;લ્યો પીઉજી એતો થઈ ગયો ખુશી, કબુલ કરયું બધું મોઢે ॥૪૭॥ કૈયાજી કનેમાગી લીધાં, વસ્ત્રોનેશણગાર, જેટલું હતુ તેટલું લાવી દેતા કરી નહી વાર ॥૪૮॥ એ કંથજી કોઇ ભીક્ષુક જાયને, કરગરે છેકાછેક; તો ધરમ સમજી એને, આપે ન કોડી એક ॥ ૪૯ ॥ પુન્યના કામમાં પડે પાછો પાપનાં કરમમાં પહેલો, અરેરે અજ્ઞાની જીવડો, પંચ વિશયમાં ઘેલો, ॥૫૦॥ ભીમ કહે કે પુન્યને કામે, પૈસો ખરચતાં ધરૂજે; તેના પ્રાણીને મારગ અગળા, એની મેળે સુજે ॥૫૧॥ મનસા દેહી ધારણ કરી, ધ. ર

ના સુજે, સુંધું; તેવા કરમથી તે પ્રાણીને સુજે અવરૂં ઉંધું ૬ ૫૨ ॥ સુમારગે જે વાવરે નહીં, તેનું કુમારગ જોય, સુપંથ ચલ્યો તે પ્રાણીથી, કુપંથ નહી પળાય ॥ ૫૩ ॥ કુપંથનાં ફળ માઠાં મળે છે, સુપંથ સઉથી બળીયો; જો કઇયા જેવા અધરમીને, કરમે હું આવિ મળીયો ॥૫૪॥ વહાણું વાહાશે જાતું ઠેકાણે; કહીને કરી વિદાય; કંથની આજ્ઞા લેઇને આવી; રાણીના મહેલમાંય ॥ ૫૫ ॥ સુદ્રષ્ણા મનમાં વીચારયું નહી સતી સાક્ષાત, રહી આવી મારા કઇયાજીના, ઘરમાં આખી રાત ॥૫૬॥ રાણીએ કહ્યું આવો સયંદ્રી, હવે નહી દાશી ઘાટ; ભાઇનીમાની તી તે મારિમાનીતી. બેશો હીંચોળા ખાટ ॥૫૭॥ ધરૂપતીયે તવ નીચુ ઘાલ્યું, હવે શું મારે કરવું, મીથ્યા લાન્છન માથે બેઠું, જીવ્યાથી મલું મરવું ॥૫૮॥ વળી વીચાર્યું નાડે નરવાં, તો વઇહ શું કરનાર; સાચને આંચ કદી નવ લાગે, જાણે જુગદાધાર ॥૫૯॥ એવું મન વાળીને બેઠી, તેવે વહાણું વાહાય;હરખે બસે શેવક લઇને,કઇયો નીશાળે જાય॥૬૦॥ ॥ વલણ ॥ નીસાળે એ આવીયો, હરખે ભરયો અપાર; કહે વલ્લભ તવ ધરૂજીયો, ઇંદ્ર તણો કુમાર.

કડવું ૧૬ રાગ ભેરવી દોહરો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઈંદ્રના નંદન અરજુન જીના પેટમાં પડી ફાળ; કેમ કઇયોજી ઝડપમાં આવે, આજ કંનરિનીશાળ ॥૨॥ એટલે કઇયાજી આવીને બોલ્યા, ખાલી કરો આ ઠામ;સઉ છોકરાંને છુટી આપો; આજ અમારે કામ ॥૩॥ જાઓ પેલા સામા કોટડામાં,પડી રહો આજ રાત,વળી અહી આવજો રહેવાને,કાલે થતેપરભાત ॥૪॥અરજુનજીએ મન વીચારયુ મુને ભરાવે ઉચાળા, આ વાત સમજાતી નથી મુને,કોણ કઢાવવા વાળો ॥ ૫ ॥ એમ જાણી અરજુન બોલ્યા, શા કામે કઇયાજી ચડીયા, કઇયો કહે આજગમ્મત છે અહી,કહી ભાઇ હશી પડીયા ॥ ૬ ॥ અરજુને જાણ્યું કામી કઇયાને ભીમ રાજી કરવાવાળો, ધરૂપતીનું કામ એણે ઉપાડયું, મને ભરાવ્યો ઉચાળો॥૭॥ આજ કઇયાનું મોત ભમ્યું છે, એ મનસુબા કીધો; છોકરાઓને રજા આપી, ગોદડીને ધડો લીધો ॥ ૮ ॥ સામું કોટડું પડેલું હતું, તેમાંકર્યો વાસરામ, કઇયાજીએ સેવકોને, સોંપ્યું નીશાળનું કામ ॥૯॥વાળીઝુડી

ઘોળી રંગીને,કામકર્યુ અમુલ્ય;ચીનાઇખાનું ગોઠવી દીધું,કાંઇનરાખી ભુલ્ય. ॥ ૧૦ ॥ સોને મઢેલો ઢોલીયો ઢાળ્યો, ઉશીકાંને તળાઇ; જળનાં બે માટલાં ભરાવ્યા,બસે મણ મીઠાઇ, ॥૧૧॥ હાંડી તકતા ગલાસ વડી યાળ, ઝુમ્મરનો નહી પાર;દીવસ છતાં દીવા કીધા,પછી નીકળ્યાબાહાર. ॥૧૨॥ દ્વાર દેઇને તાળું દીધું કઇયાજી રાજી થયો; કુંચી પોતાનીપાસે લેઇને, રાણીના મેહેલમાં ગયો ॥૧૩॥ દ્રુપતીને સાને બતાવી, સાંજે તતપર થાજો; આ ખીટીએ કુંચી મુકુછું,તે લેઇને તમે જાજો.॥૧૪॥ એમ કહી કુંચી મુકીને,સાંજે ગયો સભામાંય;ધરમ રાયે કઇયાનેજોઇ, વીચાર કીધો ત્યાંય. ॥૧૫॥ રાત્રીએ તોફાન થયુંતુ, તેનું કરયું એણેકેમ; એવું સમજી પુછયું ધરમે; જોવા પાપીનો પ્રેમ॥૧૬॥ કઇયાજી આજ આખો દહાડો, દીઠા નહી આરામ,કઇયો કહે કે આજ મારે,હતુંઘરનું કામ. ॥૧૭॥ આનંદ છો કે ઉદાશ છો એમ, પુછા જોયું કીક રૂશી; એટલે એનાથી હશી દેવાયું, માહારાજ છૈયે ખુશી. ॥ ૧૮ ॥ હઇયાનો ઉમળકો દીઠો, ધરમે ધાર્યુ તે ઠામ;ભીમ વીના કોઈ ખુશી ન કરે,એણે લીધું હાથ કામ ॥૧૯॥ કરમ ફુંટયુ કઇયાજીનું, પોહોચી જશે જમલોક. ભીમના હાથમાં ગયો એટલે, જીવ્યાની આશા ફોક ॥ ૨૦ ॥ અરેરે ગમે તેમ કરીને, કઇઆજીને ઊગારૂં; એમ ધારીને ધરમ. બોલ્યા, વચન સાંભળો મ્હારૂં. ॥ ૨૧ ॥ રાજાને પ્રધાન સાળા બનેવી, વચન મ્હારૂં થાપો; એક હીસાબ બેને માંડી આપું, જુદા બેશી કરી આપો ॥ ૨૨ ॥ એમ કહી બે પત્ર તાંબાનાં. લીધાં ધરમરાય; તેમાં એવો હીસાબ માંડયો, બે દીને પુરો થાય ॥ ૨૩ ॥ બેઉને બેઉ આપી, બેસાડયા જુદા જુદા; કરી આપશે તે ઘેર જાશે, નહીતો હે રેહેશો સમુદા ॥ ૨૪ ॥ હીસાબ કરીને આપ્યા વીના, જાવા દેવાના નથી;એટલેકઇયોજી ગભરાયો કામાતુર મુઢમતી ॥૨૫॥ એણે જાણ્યું કે કરી આપીને;ઝટપટ નાશી જાવું,શતરૂ થઇનેબામણો લાગ્યો,ટીંખળકાઢયું હાવુ॥૨૬॥ એમ ધારીને ચીત્ત પરોવ્યું, પણ જીવ ભમી જાય; એવે સમે રાત્રી પડીકે, ભીમસેન તૈયાર થાયે ॥૨૭॥ રસોડાનાં દ્વાર બંધ કીધાં, દીવો કીધો એક; દરપણ આગળ લઇને બેઠો, સણગાર કાઢયા વીવેક ॥૨૮॥ ચાર ચીરોને ભેગા સાંધી.એક બનાવી દીધું;હસ્તો હસ્તો ઉભો થઇને, પોતે પેહેરી લીધું. ॥૨૯॥ પછી દાબડા ઉઘેડીને સણગાર કાઢયા બાહાર બહુ કીમ્મતના દાગીના દેખી, કાળકળ્યો અપરમાર ॥ ૩૦ ॥ અરેરે આવા અજ્ઞાનીનું, કીયે કાળે કલ્યાણ,પુન્યમાંઆપવું હોય તે ન આપે

આપતાં જાયે પ્રાણ ॥૩૧॥ આ કામમાં કેવું આપી દીધુંછે, પાછું વાળી નથી જોયું; પ્રભુમાં પરે નહી તેટલું, પ્રેમદામાચીત પ્રોયું ॥૩૨॥ વારૂએ પાપીને શીક્ષા કરવી, બબડતો એમ હોઠે; શણગાર જોઇને વીચાર્યું એણે, પહેરૂં સ્ત્રીયે કાને કોટે ॥૩૩॥દોરડીના બે કટકા સાથે, શણગારબાંધી લીધા;બે ચરણે બે વીંટાળીને; પગના ઝાંઝર કીધા ॥૩૪॥ કુમકમ ચાંદ્લોકીધો લેલાટે, નેતરોમાં કાજળ સાર્યું;પછી દરપણમાં મુખજોઇ, વ્રકોદરે એમ ધાર્યું ॥૩૫॥ હવે મારૂં મુખ ઠીક દીસેછે;બની રૂપાળી નાર, મોહ પામશે મને દેખીને, કઇચાજી ભરથાર ॥૩૬॥ હવે હું કેમ વાર કરૂછું. કઇચાજી બેશી રહેશે;મોડી જઇશતો સ્વામી મ્હારા, મુજનેઠપકો દેશે ॥૩૭॥ પાપીની મસ્કરી કરતો, ઉઠયો, તેણીવાર; અંધારે અંધારે ગયો નીશાળે, વાયુ તણો કુમાર ॥ ૩૮ ॥ અરજુન સામા કોટડામાંથી, કરી રહ્યાછે ડોકું;એમને એમ કે ચરચા જોવી, આવે તેને ટોકુ, એવે વાલવો ઓટલે ચઢીયો, વ્યંઢળે પુછયું એમ, અંધારે ઓટલેચઢે છે કોણ આવ્યું ને કેમ ॥૪૦॥ તવ ભીમસેન ધીરે રહી બોલ્યો. તમને મળી જગો મારી; વ્યંઢળ મેહેતા આવીછુ હું, કઇચાજીની નારી ॥૪૧॥ અરજુનજી તવ રહી ગયો છાનો, ટળીયો મનનો વેમ, કઇચાજીનું આજ કાટલું થાશે, થયો સચંદ્રો ભેમ ॥ ૪૨ ॥ ભીમે નીશાળે દીઠું તાળું, દૈવત પોતે દાખ્યું; કુંચીનું કામ શું પડે એને,મરડીને ભાગી નાખ્યું ॥૪૩॥ દ્વાર ઉઘેડાને અડકાવ્યા, સાંકળ દઇ મહી પેઠો; રૂડો ઢોલીયો ઢારેલો છે, તેમાં જઇને બેઠો ॥ ૪૪ ॥ સુંદર શોભા જોઇને હરીયો, રશીયો મ્હારો નાથ; કેવિ સારી સોભા કરી છે, રંગ રમવા મુજ સાથ ॥૪૫॥ ધીક્ક છે આવા અજ્ઞાનીઓને, અવરે મારગ મરે, દેવ મંદીરે કે હરી કથામાં, કહેથી આવું ન કરે ॥૪૬॥ વીષય વાતે વીત જ ખરચે, પુરણે દી ઉઠેલો; ધરમમાં કરે તરફોડા, કરમનો ફુટેલો ॥૪૭॥ કરમના ફળ હમણાં મળશે, બહુ ત્યારે બે ઘડીવાર; કરે ગમ્મત વીવેકની એ, પછી થયો તઇયાર ॥૪૮॥ જાણ્યું કે પતીના આવતાં પેહેલાં, પરનારી બેસુતો ઠીક; હવકો દેશે ઠપકો દેશે,ધરવી કંથની બીક ॥૪૯॥ પછી જીવ મીઠાઇમાં દોડયો, મન નવ રહ્યું ઝાલ્યું; ખુણામાં ઢગલો મારયો છે, તેમાં મોડું ઘાલ્યું ॥૫૦॥ પકવાન ચાવે ઘણાંજભાવે ખાધાનો નહી નેક; આખો ખુણો ખાલી કીધો, ન રહયો કટકો એક ॥૫૧॥ પછી પોતે પાણી પીધું; મનમાં રાજી હુતો; ઉદર ઉપર હાથ ફેરવતો, જઇ ઢોલાયામાં સુતો ॥૫૨॥ બે ઘડી એમાં આળોટી ઉઠયો; પ-

છી કેવો ખેલ કીધો; એકજ દીવો શળગાવી જુદો, એકાન્ત ઢાંકીકીધો. ॥ ૫૨ ॥ પાપી ૫૨ પછી ક્રોધે ભરાયો, પુરણ પ્રગટી રીસ; ઢોલીયાને કરી નાખ્યો છુટો, લીધી લાંબી ઇસ ॥૫૪॥ ઇસ લેઇને રીસ કરીને, નીશાળમાં વળ્યો દોડી, હાંડી તકતા ગલાસ ઘડીઆળ, ઝુમ્મર નાખ્યાં ફોડી ॥ ૫૬ ॥ ચીનાઇખાનું ચકચુર કીધું. ચાતુર નર નવ ચુકયો; તળાઈ ગોદડાં ભેગાં કરીને, તેનાં અગ્નિ મુકયો ॥૫૬॥ કઇયાના નામની હોળી કીધી,આનંદ મનમાં હું તો;હોલાયો પછી દ્વારે ચરણ,દઇનેભીમ સેન સુતો ॥૫૭॥ સુતાં સુતાં ગમ્મત કરે, ખડખડ કાઢે દંત;અરેરે હજી કેમ ન આવ્યા; કઇયાજી મુજકંથા॥૫૮॥ હજી ન આવ્યા હજીનઆવ્યા, કાળજુ જાયછે ધીકી, પ્રાણના પ્યારા પતી મ્હારા; મારા નેત્રની કીકી ॥૫૯॥ ચાર ઘડી જ્યાં રાત ગઇ કે, કઇયાને ચટપટી થાય, સયંદ્રી વાટ જોતીહશે મ્હારી,હવે શું કરૂં ઉપાય ॥૬૦॥ કીંક રૂશીનું કોઇ પ્રાણીથી લોપાય નહી વચન; તો મુજથી કેમ કરી જવાસે, આનંદનો આજ દન ॥૬૧॥ પેલા ભવનો શત્રૂ મ્હારો. થઇને બ્રાહ્મણ લાગ્યો; આ બામણાનું નહી થાય સારૂ, મજેલો વઇભોગ ભાગ્યો ॥૬૨॥ વળી મન વીચારી બોલ્યો. અરજ સુણો રૂષી; કહોતો કાલે હીસાબ કરીએ, આજ નથી હું ખુશી ॥૬૩॥ હું છું દુઃખી નથી સુખી, જાણો છો માહારાજ; માટે મુજને ઘેર જવા દો, માગી લેઉં છું આજ ॥૬૪॥ પેટમામુને ચુંક આવેછે, તેથી કહોકે જાઓ, ધરમે કહયું શેવકોને, લાવી અજમો ફકાવો ॥ ૬૫ ॥ દાસોએ અજમો ફકાવ્યો, કઇયો કલકળ્યો અતી; પછી કહ્યું માહારાજા મુજથી, બેઠા રહેવાતું નથી ॥૬૬॥ એટલે બોલ્યા કાક રૂષી, સેવક કષ્ટી કાપો; કઇયાને સુવાની પથારિ, સભામાં કરી આપો ॥૬૭॥ કઇયાયે જાણ્યું શત્રૂ સાચો, જવા દેવાનો નથી; હિસાબ એવો કરીને આપું, પછી ટકુ નહિ રતી ॥ ૬૮ ॥ એવું જાણિ ચીત પરોવ્યું, ગણીત કરવા જાય; બેને ત્રણ પાંચ પાંચને ચાર નવ, નવથી નીશાળ માંય ॥૬૯॥ પેલી ગઇ હશે વાટડી જોશે, રોશે છેડા વાળી; હીસાબ ચાલે હીસાબમાં મહોટો. રીસાઈ જાશે રૂપાળી ॥ ૭૦ ॥ એમ જાણી આડું પત્ર ધરીને, મુખમાં આંગળી લીધી, યુકતી લડાવી સુગ ચઢાવી; સભામાં ઉલટી કીધી ॥૭ ॥ ધરમરાયે મન વીચાર્યું, કઇયો થયો મરનારો; આયુશ એનો આવી રહયોછે, ત્યાં હું શું કરનારો ॥૭૩॥ બળાત્કારે બોકવા બેઠો, એવું જાણી બોલ્યા એમ; જાવો કઇયાજી ઘેર તમારે, તો રહેશો કુશળ ખેમ ॥ ૭૩ ॥ બીજે જવાથી આ-

યુશ દ્રુટે,જુઠુ ન જાણો લગાર;કઇઓજી કહે વારૂ મ્હારાજા,કહીને નીકળીયો બ્હાર. ॥ ૭૪ ॥ થોડે લગી ધીરે ધીરે ચાલ્યો, પછીથી મુકી દોટ અરેરે વાટડી જોતી હશે, જઇ પોહોંચ્યો સુંસોટ ॥ ૭૫ ॥ વળણ. ॥ સુંસરો નીશાળે સંચર્યો, હઇયે હરખ ન માય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સાંભળો સહુ શ્રોતાય. ॥

કડવું ૧૭ રાગ સવઈયા.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નીશાળને ઓટલે કઇચોજી, ચડીયો આનંદભેર;કોટડામાંથી અરજુને જોયું,સમજ્યો સઘળીપેર.॥૨॥ જાણ્યું કે કઇચોજી આવ્યો, કરી કામાતુરમતી;ભીમશેનનેભોગ પડયો કે, એ જીવવાનો નથી. ॥ ૩ ॥ એવામાં કઇચાએ સાંકળઠોકી, પ્યારીઉઘેડા દ્વાર;એટલે ભીમે મન વીચાર્યું, આવ્યો મુજ ભરથાર ॥૪॥ ઝીણે શબ્દે વ્રકોદરે બોલ્યો, ઉઘડાવો મુમત મેલો; ઠાલાં બારણાં સપડાયાં છે જોર કરીને ઠેલો. ॥૫॥ કઇચે બે ભુજ દઇબળ કીધું,ભીમે લીધો ચરણ; તવ ઓચીંતા દ્વાર ઉઘડીયાં, પાપી ઢળીયો ધરણ. ॥ ૬ ॥ કુટાયું ડાચુ વાગ્યું સાચું, ભુમીમાં ભચકાયો અતી; ભીમ કહે અરેરે આ શું થયું જરા જાળવતા નથી.॥૭॥કઇચોજી કહે જીવ ન બાળો,નથી વાગ્યુ મુજ અંગ; એમ કહીને દ્વાર દીધાં, રૂજની રમતા રંગ, ॥૮॥ ભીમ જઇએક ખુણે બેઠો, બોલ્યો કુબુધી એમ;ઓરે સયંદ્રી નીશાળ વીશે,અંધારૂ છે કેમ ॥૯॥ ભીમ કહે હું જ્યારની આવી, ત્યારનું છે અધારૂં; મુજને કાંઇત્તિતે નહી લાહાવો; ન ગમ્યું કામ તમારૂં. ॥૧૦॥ કઈઓ કહે ઠીક ટાડ કર્યો તો, તે કર્યો કોઇએ ભંગ:સવારે તેની શોધ કરીશું; હાલે કરો મુજ સંગ. ॥ ૧૧ ॥ ઓ પ્રાણ પ્યારી નેન કટારી; મારી મુને દો લાહાવો; એટલે હશીને ભીમ બોલ્યો, આ ખુણામાં આવો. ॥ ૧૨ ॥ કામમાં તદરૂપ કઇચો દોડયો, ખુશીથી ખુણે પેઠો; તવ વ્રકોદર ત્યાંથી ઉઠી, બીજેખુણે જઇબેઠો ॥૧૩॥ કઇચોજી ખુણો ખોળવાલાગ્યો, થયોન હાસમંદ; ભીમ કહે ત્યાં કયાં ખોળો છો, છતી આંખેથયા અંધ,॥૧૪॥ કઇચોજી કહે આવું છું પ્યારી, તારૂં બોલ્યું મીઠું લાગે; કાચ ભાગેલા ભુમી પડેલા, પાપીના ચર્ણમાં વાગે. ॥૧૫॥ તોપણ કાંઇ ચેતતો નથી, કામ રૂપી અંધાપે; ભીમ ઉઠી ગયો ત્રીજેખુણે,કઇચો બીજે ગયો આપે

॥ ૧૬ ॥ ફોગટ ફાંફાં મારી થાકયો, ત્રીજે ખુણે પળાય; ભીમે ભમાવ્યો બે ઘડી સુધી, કઇચો અતી અકળાય ॥૧૮॥ ઓ મ્હારી વહાલી ખોળાવો ખાલી, મળો માનું પાડ; જાણી જોઈ હાથ આવતાં નથી મુને કરોછો લાડ ॥૧૮॥ ભીમ કહે તમને ન કરૂં તો, બીજા કોને લાડ થાય; કઇચોજી કહે નથી રહેવાતું, મળો હું લાગુ પાય ॥ ૧૯ ॥ ભીમે જાણ્યું બહુ અથડાવું તો મુજકંથ રીસાશે;પછી ઘર હું ગરીબડીનું મંડાતુ ભાગી જાશે ॥ ૨૦॥ એવું જાણી ઊલટ આણી, ઉઠયો વાયુ સુત બળીયો; આવો કંથજી કહીને ગયો, કઇચાજીને મળીયો ॥ ૨૧ ॥ સામાસામી બેઉ અથડાયા, કર અન્યોઅન્ય ઝાલવો; કઇચાએ જાણ્યું નોહોય સયંદરી આતો છે વીરવાલવો ॥ ૨૨ ॥ ભીમે કહ્યું કે ભરથાર આવો, કહી બોચીથી ઝાલ્યો; માથા ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાં ઘાલ્યો ॥૨૩॥ કઇચાજીની કાયા કંપવા લાગી, જાણ્યું કે મળીયાં પાપ, ભુલ્યો ચુકયો ને જખ મારી, મુકી દો મા બાપ ॥ ૨૪ ॥ ભીમે કહ્યું કે પરનારીનો સ્વાદ બતાવું તમને; અરે પીયુજી અકળાશો નહી;તમ તુલ્ય કયાં મળે અમને ॥ ૨૫ ॥ સતી સામી કુદ્રષ્ટી કીધી તેનું મળે છે લહાણુ; એમ કહીને બગલ દબાવી, કાઢી નાખ્યો પ્રાણ ॥૨૬॥ પછી મડદુ ભુમી નાખ્યું, પરાક્રમી પ્રાચી કહાવ્યો; ગુપત દીપક ઢાંકી મુકયો તો, તે દીવો ત્યાં લાવ્યો ॥૨૭॥ નીરખી કઇચાનું મોઢું જોયું, પછીવદયો વાયુ કુમાર; અરેરે તમો મરણ પામ્યા; ઓ મારા ભરથાર ॥ ૨૮ ॥ હું ગરીબનું ઘર ભાગ્યું, હેવાતણ ઉતરીયું, લાડ હવે મને કોણ લડાવે, સંસારનું સુખ હરીયું ॥ ૨૯ ॥ એવી રીતે મસ્કરી કરતો, દુષ્ટને દીધું દુઃખ, દીપક ઉપર મેંશ પાડી; કાળું કીધું મુખ ॥૩૦॥ કઇચાને મોઢે મેંશ ચોળી, તવ દીસ્યુ મુખ વીહીલું; નાશીકાથી તાળવા સુધી, ચુનાનું તાણ્યું ટીલું ॥૩૧॥ હોઠ ઉપર પણ ચોડયો ચુનો, બનાવ્યો ભુતનો ભાઇ; પછી કઇચાની લીધી પીછોડી, પાથરી નીશાળ માંઈ, ॥ ૩૨ ॥ તેમા કઇચાનું મડદું મુકયુ બળવંતો નર આંધી; હાથ ચરણ અંગ ભેગું કરીને; કઇચાની ગાંસડી બાંધી ॥૩૩॥ ડોકુ કઇચાનું બાહાર રાખી, ભીમે ઉપાડી લીધો; બીજે હાથે નીશાળ કેરો, પાટડો ઉંચો કીધો ॥૩૪॥ ભીંત પાટડામાં પોલાણ પડીયું, તેમાં ગાંસડી ઘાલી; મડદાનું ડોકું બહાર રાખ્યું, પાટડો મુકયો ખાલી ॥ ૩૫ ॥ વજન પાસાણના પાટડાનું, આવ્યું અપરમપાર; હાડેહાડ કચરાયાં કઇચાનાં, વછુટી રૂધીર ધાર ॥૩૬॥ થાંભલે તેના ઉતર્યાં રેલા, જોયું સતીને સુત;

નસે વળગેલું ડોકું લબડે, દેખાતું કાળુ ભુત.॥૩૭॥ વળતું વ્રકોદરે વીચાર કીધો, રાજા કોઇને નડશે; હું અપરાધીને નહીઝાલે,ગરીબને શીશ પડશે ॥૩૮॥ એવું જાણી વાયુ સુતે, કીધો વડો વીવેક; પાટડા નીચે થાંભલા ઉપર, દોહરો લખ્યો એક. ॥૩૯॥ પરનારી શું રંગે રમતાં,ખેલ કરતાં હાર્યો;રાજાનો સાળો કઇચોજી તે,મેં માર્યો મેં માર્યો.॥૪૦॥એવું લખીને નીકળીયો; નીશાળનાં દઇ દ્વાર; ધીરે રહી કહ્યું અરજુનજીને, તું નવ નીકળીશ બ્હાર. ॥૪૧॥ એમ કહીને ગયો રસોડે, સીતળ જળે સ્નાન કીધું; એગની સળગાવી વસ્ત્રને જરીયાન, સઘળું સળગાવી દીધુ ॥૪૨॥ પછી નીવૃતીથી સુનો, એવે વ્હાણું વાય; એટલે ગામના છોકરા તે, ભણવા નીશાળે જાય ॥ ૪૩ ॥ દ્વાર ઉઘેડી નીશાળમાં પેઠા કાચના કટકા ભાળે, ડાહયાં છોકરાં સાવરણી લઇ, વાશીદુ મહી વાળે ॥૪૪॥ કઇ છોકરા મહી મસ્તાઇ કરે,કઇ ભણે કઇ ભણાવે, કઈ છોકરા હીસાબ ગણે છે, કઇ છોકરા ગણાવે ॥૪૫॥ કંઇક લખેને કંઇક લખાવે કંઈ બેઠા પાધરા તીર; એવામાં એક છોકરાયે,થાંભલે દીઠું રૂધીર.॥૪૬॥ એક જણાએ દોહરો વાંચ્યો, બીજાએ વેમ ધાર્યો; સૌ છોકરા કહે આ શું બોલ્યો, શું તેં કઇચો માર્યો ॥ ૪૭ ॥ એમ કરતાં જરા ઉંચુ જોયું ભય પામ્યા સહુ સુત; ડોકું દેખી બહાર નાઠાં, નીશાળમાં છે ભુત ॥૪૮॥ નગ્ર તણું લોક સાંભળીને, ભયભીત થયું હરાયું; વાતો કરે કે બાળક કુમળાં, જાણીને ખાવા ભરાયું ॥૪૯॥ કંઇ લોક કહે છે વાતજ ખોટી, નહીં સાચું એ તુત; બારણેથી જુએ લબડતું ડોકું, તવ સત્ય માને ભુત ॥૫૦॥ કંઇક અવળચંડા લોકો, ગમ્મત કરવી ધારે; બારણે રહીને કાંકરા લઇને; ધારી ભુતને મારે ॥ ૫૧ ॥ ડોકાને વાગે ડોકું હાલે, અર્થ લોકો કેવો લે છે, જુઓ એ ભુત ડોકું હલાવી, મારવાની ના કહે છે ॥ ૫૨ ॥ એ રીતે ત્યાં તોફાન મચ્યુ, બધે થયું પ્રખ્યાત; એવો હોબારો અતી થયો; રાજ્ય સભા ગઇ વાત ॥ ૫૩ ॥ વઇરાટે કહ્યું કીંકરૂશીને, આ વાત સાચી કે તુત; ધરમ મનમાં સમજી ગયા કે ભીમનું કરેલું ભુત ॥૫૪॥ ધરમ કહે જોવા જઇએ, તે પછી સુજે વીચાર; એમ કહી વઇરાટને લઇ, ધરમ નીકળ્યા બાહાર ॥ ૫૫ ॥ વળણ. ॥ બેઉ જોવા નીકળ્યા, નીસાળે એ જાય; વલ્લભ કહે ચઢયા ઓટલે, જોવા પેઠા જાય.

કડવું ૧૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નીશાળમાં પેઠા રાજા રૂશી, વ્યાકુળ થયું છે મન; દોહરો દેખી વાંચવા લાગ્યો, જે વઇરાટ રાજન ॥૨॥ પરનારીશું રંગે રમતા, ખેલ કરતાં હાર્યો,રાજાનો સાળો કઇચોજી તે, મેં માર્યો મેં માર્યો॥૩॥ ધરમે જાણ્યું ભીમની યુકતી, બોલ્યા મુખથી એમ; શું રાય તમે કઇચાને માર્યો, એવું બોલો છો કેમ ॥૪॥ વઇરાટ કહે લખ્યું છે કોકે, એમાં સી મહારી કસુર; પછી લબડતું ડોકું જોયું, વીચાર ઉપન્યો ઉર ॥૫॥ ધરમ કહે ઓરે રાજા, ભુત પ્રેત નહી આતો; પુરણ માહારા વીચાર વડે, કઇચોજી દેખાતો ॥૬ ॥ બોલાવો સેવક મોં ધોવરાવો; એટલે એ ઓળખાય, વઇરાટરાયે અનુચર તેડી મુખ ધોવરાવ્યું ત્યાંય ॥ ૭ ॥ વસ્ત્ર વતી લુંછાવી નાંખ્યું, ઓળખાયો પ્રધાન; એટલે આવ્યા નવાણું કૈયા,ઘણું મચ્યું તોફાન ॥૮॥ એવે સુદ્રષ્ણાયે વારતા જાણી, આંસુ ચાલ્યા નેન; રડતી રાણી આવી નીશાળે કઇચાજીની બેહેન ॥ ૯ ॥ સરવે મુખ જોઇ ઓળખી લીધો, કઇચો કિચ્ચક એહ; કયાં ગયારે વંઠળ મેહેતા; પુછતાં ટળે સંદેહ ॥ ૧૦ ॥ સેવકે સામી કોટડીમાંથી,મહેતાને ઉઠાડી આણ્યા;આંખો ચોળતા અરજુન આવ્યા, જાણે અતીસે અજાણ્યા ॥ ૧૧ ॥ વઇરાટ રાજા પુછવા લાગ્યો, અરજુનજીને એમ; તમે તમારી નીશાળ મુકી, કોટડામાં પડયા કેમ ॥ ૧૨ ॥ અરજુન કહે મને શું પુછો, હું તો રાખું વાત છાની; પણ આ નીશાળના છોકરાની, પ્રથમ લ્યો જુબાની ॥ ૧૩ ॥ એટલે છોકરાં બોલી ઉઠયાં, નહી કહીએ વાત જુઠી; કાલે તમારા કઇયાજીએ, સહુને અપાવી છુટી ॥૧૪॥ આવી અમારા મહેતાજીને કહ્યું, બીજે કરો વીસરામ; આજના દહાડા ને આજની રાત્રી, નીશાળમાં મ્હારે કામ ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને મેહેતાજીને, કાહાડયા કોટડા માંય; અમને સહુને ઘેર કાહાડયા, એટલી બની બીનાય ॥૧૬॥ પછી અરજુનજી એમ બોલ્યા, સાંભળી લ્યો ભુપતી; કોટડામાં રહયા પછી શું થયું,તે કાંઈ જાણુતો નથી ॥૧૭॥ એટલે બોલી રાણી સુદ્રષ્ણા, હું સમજીછું તમામ; રૂપાળી સયંદ્રી મારા ઘરમાં તેણે કર્યું આ કામ ॥૧૮॥ એટલે દોડયા નવાણું કઇયા, રાણીના મહેલમાં આવ્યા, દ્રૂપદીનો ચોટલો ઝાલીને ખેંચી બારણે લાવ્યા ॥ ૧૯ ॥ બહુ માર મારે દયા ન ધારે,નગ્ર તણા લોક ભાળે,

મારતા મારતા ઘસડીને, લઇ આવ્યા નીસાળે ॥ ૨૦ ॥ ધરમે જોયું ત્રાસ પડીયો, મુખથી બોલ્યા એમ; કઇયો મુઆનું નીસ્ચે કર્યાં વણ; એને મારો કેમ ॥૨૧॥ એકવાર મડદુ બહાર કાઢી, કરી જુઓ તપાસ તે વીના તમે મારો હોતે. મને પડે છે ત્રાસ ॥ ૨૨ ॥ એટલે સરવ મારતી મુકી, વઇરાટ વદયો વચન; મડદું કાઢવા પાટડો ઉચકો, મળીને સઉજન ॥૨૩॥ એટલે અનેક યોદ્ધા વળગ્યા, પાટડે નિશાળ માંય; પણ પાશાણુનો વજન વાળો, જરા ન ઉંચો થાય ॥૨૪॥ એટલે બોલ્યો વૈરાટ રાજા, ચાર અનુચર જાઓ; રસોડેથી વીરવાલવાને, જઇને બોલાવી લાવો ॥૨૫॥ એટલે અનુચર ગયા રસોડે, વાલવા ચાલો નિશાળે; મોટા કઇચાજી મરણ પામ્યા, માટે તેડયા ભુપાળે ॥ ૨૬ ॥ સાંભળી ભીમસેન બ્હાર આવ્યો બોલ્યો બતાવી તાપ, કૈયાને કોણ મુઓ કહેછે, મરે તમારો બાપ ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને ડોળા કાઢયા, નાઠા અનુચર ચાર; નીશાળે આવીને એમ કહ્યું, માન્યું ન વાલવે લગાર ॥૨૮॥ એ કહે છે મરે બાપ તમારો, કઇયાને શું થાય; રાણી કહે કોઈ માને ન સાચું, હું તેડવા જાઉં ત્યાંય ॥૨૯॥ એમ કહીને રાણી ચાલી, સાથે શેવક લોક; રશોડે આવી સુદ્રષ્ણાએ, કારમી મુકી પોક ॥૩૦॥ઓ વાલવાભાઇ બારણે આવો, દાઝે અંતઃકરણ; બંધવ મ્હારો કઇચો, પામ્યો રૂપાળીથી મરણ ॥ ૩૧ ॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને; મ્હોં પર દરશાવ્યો શોક; મીથ્યા માથાં કુટતો નાકળ્યો; કઇયાની મુ[illegible] પોક ॥૩૨॥ ઓરે મારા મીત્ર કઇયાજી, કયાં થયો કાળો કેર; તારી પછાડી પીન્ડ પાડું, ઘોળીને પીઉં ઝેર ॥૩૩॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું, જુવે શેવક સાથ; છાતી માંથુ કુટવા લાગ્યો, રાણીયે ઝાલ્યો હાથ ॥૩૪॥ ઓ વાલવા ભાઇ આમ ન કરતાં નીશાળે તમે ચાલો; ભીમ કહે કે એના જેવો, બીજો નોહોતો મને વ્હાલો ॥૩૫॥ સુદ્રષ્ણાએને ભાઇભાઇ, કહી ફોસલાવી લાવ્યાં, વાલવો શેવક ને સુદ્રષ્ણા, નીશાળે ચાલી આવ્યાં. ॥૩૬॥ એટલે વઇરાટ નવાણું કઇયા, રડવા લાગ્યા અપાર;તે જોઈભીમને સુર ભરાયું મોઢ કરે પોકાર॥૩૭॥ પ્રથ્વીમાં પછાડયો નાંખે, પાડે કારમી મીસ, મનમાં હશે ચરણ ઘશે; પાડે ચીસા ચીસ ॥૩૮॥ અરેરે મારો મીત્ર મુઓ, મારે જીવી શું કરવું;લાવોરે કોઇ કટારિ માહારે, પેટે મારીને મરવુ ॥૩૯॥વઇરાટ રાજાનવાણુ કઇયા; વાલવ.જીને વારે;બહુ સમજાવે શાન્તિ આપે, તેમ રડેછે વધારે ॥ ૪૦ ॥ જેને તે એના હાથ ઝાલે, થઇ રહી હુકાહુક આસુ ન આવે વાંકો વળીને, આંખોએ ચોપ

ડે થુંક ॥ ૪૧ ॥ ધર્મરાજા જોઇ રહ્યા છે કુટવા શો પડ્યો મંડી; મન જાણ્યું ચોર શાહુકાર થયો, ઓ ભીમડા પાખંડી ॥ ૪૨ ॥ ધાંધલ જોઇ ધરમ રાજા, બોલ્યા તેણી વાર; ઓ વાલવા હવે રડવું મુકી, મડદુ કાહાડો બહાર ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને હાથ દબાવ્યો, મુકી દે તારા ચરીત્ર ભીમે કહ્યુ કે ઓ કીંક રૂશી, ખરો ગયો મુજ મીત્ર ॥ ૪૪ ॥ અરેરે મા-હારો સાચો સ્નેહી, ખબર લેતો પ્રભાતે, ઓચીંતું એને શું થયું, મને મળ્યોતો રાતે ॥૪૫॥ ધર્મ કહે મળ્યો હશે ભૈ, નહી વેણ તારૂં કાચું ભીમ કહે મીઠાઇ ખવરાવિ, મહારાજ માનજો સાચું ॥૪૬॥ એક એક ના અમે હાથ ઝાલ્યાતા, પડીતી ગમ્મત ઝાજી; ધરમે કહ્યું કાનમાં ભાઇ, તારિ દગલ બાજી ॥ ૪૭ ॥ ઉઠ હવે તું કાઢ મડદું; ભીમ વદ્યો વ-ચન; હાથો હાથનું કામ છે ભૈ, ચાલો સરવે જન ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી નીશાળમાં ચાલ્યો, ઝાઝા સેવક સાથ; પાટડો ઉંચો કરવા સરવે, દીધા પાટડે હાથ ॥ ૪૯ ॥ શેવક સઘળા બળ કરે છે, મુખ કરે છે બકોર; એટલે ભીમે હાથ દઇને, જરાક કીધું જોર ॥ ૫૦ ॥ તવ તે પાટડો ઉં-ચો થયો, મડદું કાઢયું બહાર; ઓળખ્યા આભુષણ કઇચાના, પુરણ થયો પોકાર ॥૫૧॥ નવાણુ કઇચા નીશાળમાંથી, પુરણ કોપે ચડીયા; દ્રૂપદી જ્યાં બેઠી ત્યાં જૈને, મારવા તુટી પડીયા ॥ ૫૨ ॥ ભીમ કહે કેમ એને મારો છો, શો મનસુબો ધાર્યો, સુદ્દષ્ણા કહે વાલવા વીરા, એણે કઇચાને માર્યો ॥૫૩॥ ભીમ કહે નીસ્ચે મરવા દો, તે પછી ઘાટ ઘડીએ સાચુ જાણ્યા વણ મારીયે તો, રોમ રોમ નરકમાં પડીયે ॥૫૪॥ એમ ક-હીને ભીમ બોલ્યો, વિત્યામાં નહી રહે કાચું; વઇરાટને કીંકના સાંભળતાં, કહેજો સાચે સાચું ॥ ૫૫ ॥ આ કઇચાને કોણે માર્યો, ધરૂપદી વદી વચન; સાંભળજો સત્યે સત્ય કહું છું, ઓ વઇરાટ રાજન ॥ ૫૬ ॥ કઇચોજી મુજ કેડે પડયો તો, રોકી હતી એક રાત, મારે માથે ગાંધર્વછેતે; તેમણે જાણી વાત. ॥ ૫૭ ॥ જયારે તમ ઘેર આવી રહેવા, ત્યારે કહીતી પેર; તે મારા કોઇ એક ગાન્ધર્વે, કઇચાને મારેલો ઠેર ॥ ૫૮ ॥ હું અ-બળા શું નરને મારૂ, એવી શું હીમ્મત ઝાલું; માર્યો માનો તોયે પા-ટડા વીશે, શી રીતે હું ઘાલું ॥ ૫૯ ॥ ભીમ કહે આ સાચું કહેછે, સત્ય અનુમાન થશે; ગાન્ધર્વ એનો મ્હારા જેવો, તેણે મારયો હશે ॥૬૦॥ કીંકરૂષી કહે ઓ વાલવાજી, સાચું છે તારૂં વેણ; એ બધી વાત મુકી દઇને, મડદાને દો દેહેણ ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ મડદાને હવે દેણદો, ધરમે કહ્યું મુખ એમ; કહે વલ્લભ તવ વાલવે, ઘાલ્યો રાયને વેમ.

કડવું ૧૯ રાગ સવઇઓ.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજેરાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું; વઇરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ ભીમ કહે ઓ વઇરાટ રાજા, બરોબર જાગ્રત થાજે; ગામ સાચવવું સ્મશાન સાચવવું જોઇ વીચારી જાજે ॥૨॥ તમારા માથે ગાન્ધરવ એના, શત્રૂ માનજો સત્ય; જેવા તેવા સ્મશાન જશો તો, ગાન્ધરવ કરશે ગત॥૩॥સરવ મળી શમશાન જસો તો ત્યાં આવતાં એ ડરસે; પણ ગામ સુનું રહેસે તેથી, ગામ ઉજડ કરશે ॥૪॥ સાંભળી વઇરાટ ગભરાયો, ધર્મને પડયો વિચાર; ભીમ આ ગેડગો ડવે શાથી, સમજાયા નહી સાર ॥૫॥ એવે બોલ્યો વઇરાટ રાજા, કહો વાલવા કેમ કરીએ; પહેલેથી ચેતાયે નહીતો, પાછળ પસ્તાઇ મરીએ ॥૬॥ ભીમ કહે કે તમારે માટે, મુજને બહુ ચીંતાય; તમે સ્મશાન જાશો નહીને, રક્ષા કરો ગામમાંય ॥૭॥ ચાર ક્ષોણી સેન્યા લેઇને, ઉભા રહેવું બજાર; નજર રાખજો દશે દીશા, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥ ૮ ॥ નવાણુ કઇચા મડદ્દુ ઉપાડે, હું રખવાળો થાઉં, સયંદ્રીને ભાળવીભેગી હું લૈ જોડે જાઉ ॥ ૯ ॥ અમો નગ્રની બહાર નીકળીયે, તમે સાવધ રેહેજો; નગ્રના દરવાજા બધ કરીને; સાંકળ તાળા દેજો ॥૧૦॥ ગાન્ધરવ કૈયાનું રૂપ ધરીને, કદાપી દરવાજે આવે; કહેશે કે હું કૈયાજી છું, એમ કહી ઉઘડાવે ॥૧૧॥ તોપણ મારા આજ્ઞા વીના, ઉઘેડવા નહી દ્વાર; જો ગફ્લતમાં ઉઘેડસો તો, થાશે હાહાકાર ॥૧૨॥ મશાણમાં કહી આવશે ગાન્ધરવ, તો હું સામો લડીશ; પણ મારી ચીંતા તમે નકરસો સહુને પુરો પડીશ ॥૧૩॥ વઇરાટ રાજા ચરણે લાગ્યો, શાબાસ વાલવા વીર, ગામમા ચોકી અમે કરીશું, હાથમા ઝાલી તીર ॥૧૪॥ એટલે ધરમ રાજા સમજ્યા, ડહાપણુથી વાળે દાટ; ભીમે નવાણું કૈયાનો, ઘડવો ધાર્યો ઘાટ ॥૧૫॥ અરેરે એ ગજબ થાસે; ભીમ જરા નહી ત્રાસે સાન કરીને કીક રૂપીયે; વાલવો બોલાવ્યો પાસે ॥૧૬॥ કાનમાં કહ્યું છાનું માનું. તું ન કરે કોનું વાર્યું; હું સમજ્યો સઉ કૈયાનું, રોશણુ વાળવું ધાર્યું ॥૧૭॥ ભીમ કહે તેમાં તમારે શું ધરમ બોલ્યા એમઃ વગર વાંકે નવાણુંને મારવા દેઉ કેમ ॥ ૧૮ ॥ ભીમ કહે લાખા ભોવનમાં મેં તો સોગન ખાધા; જાણજો અગની કાકાની, રાખેલી છે બાધા ॥૧૯॥ તે બાધા મુકવી ધારી છે, માટે છાના રહો વીર; ધરમ કહે એમ નથી કરવું, કંપે મારૂં શરીર ॥૨૦॥ ભીમ કહે કે ઠીક છે ભયી, કહીને અળગો જાય; સઉને જીવાડવા વૈરાટ પ્રત્યે, બોલ્યા ધરમ

રાય ॥૨૧॥ ઓરે વઇરાટ કાંઇ ભય નથી, જાઓ સઉ શમશાન; વાલત્રો કહે છે તે સહુ ખોટું, સાચવસે ભગવાન ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે ત્યારે ખુશી તમારી, સાચું છે બોલવું મારૂં; એ રૂશી જેનું અન ખાઓ તેનું કાંઇક તાકો સારૂં ॥૨૩॥ ધરમરાજા મનમાં ચીડયા, આ સારૂં તાકનારો; ભીમે કહે કે વઇરાટ રાજા; વીચાર શું છે તારો ॥ ૨૪ ॥ અગમ બુદ્ધી વાણીયોને, પાછળ બુદ્ધી બ્રહ્મ, તેમનું કહ્યું માનવાથી, થાશે ધમાધમ ॥૨૫॥ એટલે વઇરાટ નવાણુ કઇયા, બોલ્યા કરીને અવાજ; વાલવાજી બધું ઠીક કહે છે, બોલસો નહી માહારાજ ॥ ૨૬ ॥ વાલત્રાનું કહ્યું કરીશું, બોલ્યા વાણી કરડી; ભીમે ધરમને સાન કરીને, છાની મુછો મરડી ॥૨૭॥ એટલે ધરમરાજા ગયા, રાજ્ય સભાની માંય; વઇરાટ રાયે આયુધ લીધાં, તઇયાર કરી સેન્યાય ॥૨૮॥ નગ્રના લોકો શમશાન જાવા, આવેલા ભલીપેર; તોફાનની વારતા જાણીને, જતા રહ્યા સહુ ઘેર ॥ ૨૯ ॥ નવાણુ કઇયાએ મડદું બાંધ્યું, ઉચકી સઉ સાથ ચાલ્યો; વ્રકોદરે ક્રોધ કરીને; દ્રૂપદીનો કર ઝાલ્યો ॥ ૩૦ ॥ સહુ નગ્રની બહાર નીકળીયા, ભીમેમચાવ્યો ધંધ; વઇરાટરાયે ચારેદીશાના, દરવાજા કીધા બંધ ॥૩૧॥ સાંકળ ભોંગળ તાળા દીધા, એ ભીમસેનના બોધ; કીલ્લા ઉપર આયુધવાળા, ફરતા મુકયા યોદ્ધ ॥ ૩૨ ॥ ભીમે તેમને બાહારથી કહ્યું સાચવજો બહુપેર; આવસે ગાન્ધર્વ કઇયાને વેસે, દેખોતો મારજો ઠેર ॥ ૩૩ ॥ એવી આગળથી પાળ બાંધી, પોતે ચતુર સુજાણ; આગળ કઇયા પાછળ પોતે, આવ્યા સરવ મશાણ ॥૩૪॥ કઇયાએ મડદુ ઉતાર્યું સતી ગ્રહી બેઠો ભેમ; સરવે કઇયા પુછવા લાગ્યા, વાહલવા કરીએ કેમ ॥૩૫॥ ભીમ કહે કે મરનાર કઇયો; શું લેઇ ગયો સાથ, અફળ ફેરો એનો ગયો છે; ન થયું પુન્યદાન હાથ ॥ ૩૬ ॥ માટે પોતાનો ભાઇ જાણીને ભલાઇથી સહુ ભાળો; વનમાંથી બહુ કાષ્ટ લાવીને, મ્હોટી ચીતામાં બાળો ॥ ૩૭ ॥ વલણ ॥ બાળો સહુ અગની થકી કૈયા કબુલ થાય; પચીશ પચીશનું જુથ કરી, ચારે દીશા જાય.

કડવું ૨૦ રાગ ધનાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વૈરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પચીસ ગયા દક્ષીણ દીશા, પ્રચાશ પુરવ દીશાય, પચીસ ગયા ઉત્તર દીશા; ચોવીશ પશ્ચીમ માંય

॥ ૨ ॥ એટલે બોલી ધરૂપદી સતી, એ મ્હારા ભરતાર; મોટી ચીતા ખડકાવો છો, શું છે તમારો વીચાર ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે તું સુણ સયંદ્રી ધુમ્ર જવાની વ્યોમ; એકની જોડે નવાણુનો, કરવો ધાર્યો હોમ ॥ ૪ ॥ ધરૂપતી કહે કંથ મ્હારા;બીજાએ શાં કરયાં પાપ;મુજથી દેખી ખમાશે નહી, મરવાના અદાપ ॥૫॥ ભીમ કહે કે ગમત પડશે; જોવાની અપરમપાર; ઉંચા નીચા કુદશેને, મુખ કરશે પોકાર ॥ ૬ ॥ સતી કહે મારૂં કાળજું ફટકે, શાને મારો સહુ કોઇ, ભીમ કહે બાધા મુકવી છે બેસજે આડુ જોઇ ॥૭॥ એવામાં દક્ષીણ દીશાથી, પચીસ કઇયા આવ્યા, કાષ્ટ તણા ભારા બાંધીને, માથે ઉચકી લાવ્યા ॥ ૮ ॥ તેની ભીમે ચીતા ખડકી, લાબી પહોળી મોટી; વળતું વ્રકોદર એમ બોલ્યો, શીદ સહુ થાવો છો ખોટી ॥૯॥ કાષ્ટ વધારે જોઇતાં નથી, તો નવરા શીઘ્ર ઢુંકો; સબ સુવાડો ચીતા વીશે, પછી અગની મુકો ॥૧૦॥ તવ કઇયાએ મડદુ મુકયું, કર્યો અગની સંસ્કાર;ભડભડ અગની ચોદશ લાગ્યો, બોલ્યો કુન્તી કુમાર. ॥૧૧॥ તમારો કઇચો કમોતે મુઓ, માટે કરો એક કામ ઓળબંધ ચીતા કને ઊભા રહી,સમરો શ્રી રામ રામ ॥૧૨॥ તવ કઇયા કહે સાચું કહોછો સમરી શ્રીરામ; ચીતા કને ઓળબંધ ઉભા, સમરે પ્રભુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ ભીમ પચીસની પુઠે ઉભો; મનમાં કર્યું સ્તવન; અગની કાકા બીજી માના, સો આપુંછું તન ॥ ૧૪ ॥ તે તું તારે માની લેજે, કહી લાંબા કર્યા હાથ; પચીસ પાપી ઉભા રહેલા, તેને ભીડાવી બાથ ॥૧૫॥ ઊંચા નીચા થયા કઇયા, ભીમે ઉચકી લીધા; ઉચકી ઉંચા કરી હિલોળ્યા; ચીતામાં ફેંકી દીધા ॥૧૬॥ તે તાપમાં તરફડવા લાગ્યા,આડાને અવળા હાલ્યા;ભીમે બળતું કાષ્ટ લઇને,અગનીમાંગડબી ઘાલ્યા ॥૧૭॥ ઉપર બીજાં કાષ્ટ નાખ્યા, પુરવના તવ આવ્યા, તેમના કાષ્ટ ચીતામાં નાંખી, ભીમે પાસે બોલાવ્યા ॥ ૧૮ ॥ છો તમે સહુ મુરખ જેવા, બહુ લાવો શું કરવા; દક્ષીણમાંના અગની મુકીને; ગયા લાકડાં ભરવા ॥૧૯॥ માટે તમોહવેન જાશો, એક કરો શુભ કામ; ચીતા પાસે ઉભા રહીને, ભજો શ્રી રામ રામ ॥ ૨૦ ॥ કઇયાએ જાણ્યું ખરૂં કહેછે, વીવેકના મનસુબા; ચીતા પાસે કરજોડીને, ભજન કરવા ઉભા ॥૨૧॥ પુઠેથી ભીમે બાથ દીધી અચેત ઉચકી લીધા; અગનીકાકા માની લેજે,કહીને હોમી દીધા ॥૨૨॥ ઉંચા નીચા કુદવા લાગ્યા, બહુ તરફડતા હાલે, વાયુનો નંદન બળતે કાષ્ટે, ગડબીને મહી ઘાલે॥૨૩॥ એટલે ઊત્તર દીશાના આવ્યા, તેને પણ કર્યું તેમ, પશ્ચીમમાંથી ચોવીશે

આવ્યા, એટલે બોલ્યો ભેમ.॥૨૪॥ ભાઇ તમે કોઇ હવે ન જાશો મારૂ વારૂં કરો, ઓળબંધ સહુ ઉભા રહીને, ધ્યાન પ્રભુનું ધરો.॥૨૫॥ એટલે ઉભા એ.ળ કરીને,સમરે વઇકુંઠ નાથ,વાયુ નંદન વ્રકોદરે, પુઠેથી દીધી બાથ ॥૨૬॥ એક કઇચો તવ ચેતી ગયો, વાલવો જાણ્યો માઠો, વ્રકોદરની બાથમાંથી, વચકળીને નાઠો.॥૨૭॥ એણે જાણ્યું સયંદ્રીને વાલવો છે એક; નાશીને કેટલે હું જવાનો, ગયેલો ઝાલશે છેક. ॥ ૨૮ ॥ એવું જાણી ધરૂપતી પાસે, આવીને જોડયા હાથ;ઓ બાઈ તારે શરણે હું આવ્યો, જીવતદાન દે માત. ॥ ૨૯ ॥ દ્રૂપદીને તવ ઉપની દયા, ખેલ કેવો એણે દાખ્યો; ઓઢેલું ચીર અળગું કરીને, પુંઠળ ઉભો રાખ્યો.॥૩૦॥ પછી તે ચીર ઓઢી લીધું, ખરેખરી કરી ખુબી; વાયુ નંદન કાંઇ ન ચેતે, એવે પ્રકારે ઉભી. ॥૩૩॥ એવામાં ભીમે તેત્રીશ જણને, ચીતામાં હોમી દીધા; ગડબીને અગનોમાં ધાલ્યા, નવાણું પુરા કીધા. ॥૩૨॥ પછી જાણ્યું કેજીવતો ગયો;કુથતી કઇચો એક;વાત મારી ઉઘાડી થવાનો, વન જાવું પડશે છેક. ॥૩૩ ॥ એમ જાણીને કાષ્ટ સળગતું, પોતે લીધું ચડી ચોટ; કઇચાને શોધવા નગ્ર ભણિ, બળમાં મુકી દોટ. ॥ ૩૪ ॥ દરવાજા સુધી શોધી આવ્યા આસપાસ સોધી વળીચો, ચીંતા કરતો ચીતા કને આવ્યો. આક્રંદ કરતો બળીયો ॥૩૫॥ આવી પુછયું દ્રૂપદીને, આંસુ ભર્યા લોચન; કેઇ દીશા કઇચો નાઠો, જાવું પડશે વન. ॥ ૩૬ ॥ દ્રૂપદી કહે મેં નથી દીઠો, તમ કરથી કેમ છુટયો; ઓ પેઉજી મારૂ કહ્યું ન માન્યુ, પાપ તણો કુંભ ફુટયો. ॥૩૭॥ ભીમ કહે મ્હારૂં ભવીશ વાંકું, હવે જીવી શું કરવું;મારે કરમે સૌ વન જાસે, આપઘાત કરી મરવું. ॥૩૮॥ એમ કહી રડતો રડતો; ઢળીને પડયો ધરણ; એવામાં નીચેથી દીઠા, દ્રૂપદીના ચાર ચરણ. ॥ ૩૯ ॥ એટલે વેમ પડયો વ્રકોદરને, ગડબડતો કને ચાલ્યો; ઓચીંતી પોતે ઝડપ મારી, પાછળનો પગ ઝાલ્યો ॥૪૦॥ ચાર પગી તું નારી કયાંથી, કહી પગ ખેંચ્યો આપ; એટલે કઇચે ચીસ નાંખી, મારશો નહી મા બાપ.॥૪૧॥ ભીમે પાપીને તાણી કાઢયો, દ્રૂપદી વદી વાણ, જો કંથજી એને મારો તો,કાહાડું મારો પ્રાણ. ॥ ૪૨॥ ભીમ કહે તું ઉભી રે અળગી, મારૂં તો સોગન તારા; તવ તારૂણિ આઘી ઉભી, પાળજો સોગન મારા. ॥ ૪૩ ॥ પછી ભીમે કહ્યું કઇચાને હવે ગયું તુજ દુઃખ;પણ મરજીહોય જીવવાની તો; પોહોળું કરી દેમુખ ॥ ૪૪ ॥ તવ કઇચાએ કહ્યું માન્યું, બેઠો મોઢું ફાડી; વ્રકોદરે જીભડી ઝાલી, ખેંચીને નાખી કાહાડી, ॥ ૪૫ ॥ પછી આગળાં બેઊ ભુજનાં

ભીમે નાંખ્યાં ભાગી; તે સહુ લેઈ ચીતામાં નાંખ્યાં, ભડ ભડ અગની લાગી ॥૪૬॥ કઇચાજીએ કપાળ કુટ્યું, આ કરતાં ભલું મરણ; દ્રુપતી કહે કંથજી મારા, દુભ્યું અંતકરણ ॥૪૭॥ તમે શોગન કાંઈ ન પાળ્યા. શા કામના મુજ પતી; ભીમ કહે જો જીવતો છે, મારી નાંખ્યો નથી, ॥૪૮॥ જીભ ન કહાડું તો વારતા કહી દે, તો વન જાવાનું આવે, આં ગળાં એનાં ભાગું નહીતો, લોકોને લખાવી બતાવે ॥૪૯॥ મારે કર્યું તે ઠીક કર્યું છે, ચાલો મારી સાથ; એવું કહીને ભીમે ઝાલ્યા, બે જણના બે હાથ ॥૫૦॥ લેઇને આવ્યો દરવાજે, સેવકે ઉઘેડયાં દ્વાર; સુદ્રષ્ણાએ દ્રુપદી દીઠી, તવ પુછયા શમાચાર ॥૫૧॥ એટલે કઈચાને સુર ભરાયું, જાણ્યું કહી દેઉં વાત; કઈચો બોલ્યો ઉંઉં ઉઉં, કરીબતાવી બાથ ॥૫૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે આમ કેમ બોલે, શું થઇછે આ ગતી; કઇચાએ મોં ફાડી બતાવ્યું, આમાં જીભડી નથી ॥ ૫૩ ॥ એટલે રાણી પુછવા લાગી,ઓરે વાલવા ભ્રાત;કઈચાનું કહ્યું નથી સમજાતું, તું માંડીને કહે વાત ॥૫૪॥ ભીમ કહે ભાઈ ભોગ મારા, હું ગયો એમની સાથ ચીતામાં સરવે પડવા માંડયુ, આને દીધી મેં બાથ ॥૫૫॥ એક હાથે ઝાલેલી શયંદ્રી, બીજે હાથે કઇચો; ભાઇના મૃત્યુથી ચીતામાં પડી, મરણ પામ્યા સહુ ભેયો ॥૫૬॥ સુદ્રષ્ણા કહે ભવીશ મ્હારૂં, ઉજડ થયું પીયેરઃ એટલે કઇચોજી અકળાયો, એન સમજી નહી પેર ॥ ૫૭॥ એમ અકળાઇને વાંટા કહાડયા, બોલી ન શકાઇ વાણ; તે કારણે એણે શીશ પછાડયું, નીકળી ગયા પ્રાણ ॥૫૮॥ તવ તેનું મડદુ ભીમે ઉપાડયું, માહા યુકતીવંત કાહાવ્યો; મશાણમાં સળગેલી ચીતા, તેમાં જૈ નાંખી આવ્યો ॥૫૯॥ તવ વઇરાટની રાણી બોલી, રૂપાળીએ કર્યો કેર; ઓ વાલવાજી આ સયંદ્રી, ના જોએ મુજ ઘેર ॥ ૬૦ ॥ વળણ મુજ ઘેર એ જોએ નહી, ભીમ વધો વચન; ગભરાશો નહી બેનડી, જૈ મુકી આવું વન. ॥

કડવું ૨૧ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ ભીમે કર ઝાલ્યો સતીનો, જાણે આકળો થયો; જોશીનું સ્થાનક ગાયો ચાર્યાનું, ત્યાં તેડીને ગયો. ॥ ૨ ॥ વૃક્ષ ઉપર માળો બાંધી આપ્યો, નારી મુકી તે માય; સ

કુદેવજીને સોંપણુ કીધી, રાત દીન રહેજે આંય ॥૩૩॥ આવજે રસોડે ખાવાનું લેવા, આપીશ હું પેટ પુર; જોજેરે કાંય ખામી ન આવે, ધરજે ચીંતા ઉર ॥ ૪ ॥ એ રીતે કહી ગામમાં ગયો. સુદ્રષ્ણા કને આવ્યો; એ બેન પેલી ધોજારીને, વનનો વાત્ર ભળ.વ્યો ॥ ૫ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે સારૂં, ઓરે વાલત્રા ભ્રાત; ભીમ જઇ રસોડે રહયોને, દુનીયામાં ચાલી વાત ॥ ૬ ॥ હસ્તીનાપુર વારતા પહોંચી, જાણ્યું દુર્યોધન; આ મામા હવે કેમ કરીશું ન જડયા કુન્તી તન ॥ ૭ ॥ વઇરાટ નગ્રમાં ઉતપાત થયો. તેથી પડ છે વેહેમ; પાંન્ડવ હશે વઇરાટ નગરે, મુને લાગે છે એમ ॥ ૮ ॥ તત્ર મામા કહે ધિરજ ધરો, પાંડવની શોધ કહાડું; આપણા ઘરનો માળી બોલાવો, તેને યુકિત દેખાડું ॥ ૯ ॥ એટલે રાયે બોલાવ્યો માળીને શકુની વદયો વચન; જા ભૈ વૈરાટ નગ્ર વીશે રેહેજે સગાને ભોવન ॥ ૧૦ ॥ બાગ કોયનો રાખજે ભાડે; પુષ્પની વીણજે કળીયો; જેને ને તેને મફત દેજે, કાં રંક કાં બળીયો ॥ ૧૧ ॥ જેના કરમાં કળીયો ખીલીને. પુષ્પજ બની જાય. તે જનને રાખજે સુરતમાં. જાણજે ધર્મરાય ॥ ૧૨ ॥ જાણ્યા પછી તું આવજે પાછો, એમ કહી કર્યો વીદાય; માળી ગયો વૈરાટ નગરે, ઉતર્યો સગાને ત્યાંય. ॥૧૩॥ બીજે દીવસે બાગ રાખ્યો, નાંણુંની પરઠણ કરી; તે પછી પુષ્પની કળીયો વીણી, તેની છાબજ ભરી. ॥ ૧૪ ॥ પ્રથમ ગયો રાજ્ય સભામાં, વહેંચવા સર્વને માપે; ગાદીના ગુરૂ ધર્મ રાજાછે, તેમને પહેલાં આપે ॥૧૫॥ હાથજ અડતાં પુષ્પજ થયાં. માળી સમજી ગયો; પછી સરવને વેહેચી નાખ્યાં, અતી ઉતાવળો થયો॥૧૬॥ પછી સહુ સમાચાર જાણ્યા, હરખ ભરાયો ઉર; સરપાવ લેવા માળી ગયો, પ્રેમે હસ્તીનાપુર ॥૧૭॥ છત્રપતીને સમાચાર કહ્યા, ભરી સભાના માંયે. દુરીયોધન કહે સુણો ગુરૂજી, સુણો ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૮ ॥ પાંચ પાન્ડવ છે વૈરાટ વીસે ચાલો તમે સત્ય જન; આવી એમના હાથ ઝાલી, ફરીથી કાહાડો વને ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને તૈયારી કીધી, ચઢીઓ નરને નાથ; જોડે અગીયાર ક્ષોણી સેન્યા લીધી સત્યવાદી ચાર સાથ ॥૨૦॥ ડંકા દેતા વૈરાટ આવ્યા, ઘણાક હરખે ભરીયા; ઉત્તર દીશાને દરવાજે, સરવે મુકામ કરીઆ. ॥૨૧॥ પછી દુર્યોધન એમ બોલ્યો, સુરો નિકળે કોય તે જાઓ પશ્ચીમને દરવાજે, નગ્રનો ભોમીયો હોય ॥૨૨॥ ને જઇ ત્યાંની ગાયો વાળો, મારો ગોવાળને માર; એટલે ગોવાળ જૈને કહેસે. રાજાને સમાચાર ॥૨૩॥ તેથી કોણ આવે છે છોડાવા, ઘેરી રાખેલી

ગાયો; પાન્ડવ આવ્યા વિના નહી રહે, જણાશે વાતનો પાયો. ॥ ૨૪ ॥ એવું મુણી બોલ્યો સુસરમા, હું થાવું છુ સાવધાન, વઇરાટ કેરા ભોમી યોદ્ધું હું હતો પરધાન. ॥૨૫॥ તવ બોલ્યો રાજા દુરીયોધન, સુખરૂપ તતપર થાવો; છ ક્ષોણી શેન્યા જેદ્રથ ભગદત, સુસરમા તમે જાવો. ॥ ૨૬ ॥ એવી દીધી આજ્ઞા કે, યોદ્ધા તતપર થયા; આયુધ લેઇને શુરા પુરા, પશ્ચીમ દિશાયે ગયા;॥૨૭॥ જઇ જોર માર્યું ગાયો ઘેરી, ગોવાળને માર્યો માર; એટલે રડતા ગયા ગોવાળા, વઇરાટ કને તે વાર. ॥ ૨૮ ॥ કહ્યું તમારા પ્રધાન જુનો, તેણે ઘેરિ ગાયો; છ ક્ષોણી સૈન્યા જેદ્રથજેવા યોદ્ધા સાથે લાવ્યો ॥૨૯॥ તવ વઇરાટે કીંકને કહ્યું; વઢવા સામગ્રી લાવ્યો, પોતાનું પ્રધાનપણું લેવા, સરજોરિથી આવ્યો. ॥ ૩૦ ॥ માટે માહારાજા જાવું છે યોધ્યે, વીચાર્યું ધર્મરાય; વઇરાટ રાજાને ઉશ્કેર્યો, ઘેરાઈ જાણી ગાય, ॥ ૩૧ ॥ વઇરાટ રાજા રથે બેઠો, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર; ડંકા દેતો યુધ્ધે ચાલ્યો; સાથે ક્ષોણી ચાર. ॥૩૨॥ ધર્મે જાણ્યું અમારે માટે, ઘેરાઇ ગઇ છે ગાય; જો એ ગાયો છુટે નહીતો,પાપ અમોને થાય. ॥૩૩॥ વઇરાટ કેરૂ ગજુ નથી,માટે અતીપસ્તાવું;હારે છે કે જીતે છે એ જોવા માટે જાવું. ॥૩૪॥ એમ જાણીને અસ્વે બેઠા, પોતે ધર્મરાય પુંઠે પુંઠે જોવા ચાલ્યા, સંગ્રામ સ્થાનક જ્યાંય, ॥ ૩૫ ॥ એક વૃક્ષ નીચે જઇને ઉભા, ચીકીત્સા જોવા રહ્યા; વઇરાટ રાજાશૈન્યા સાથે, સુસરમા સામા થયા. ॥ ૩૬ ॥ એટલે સુસરમા એમ બોલ્યો, કથળ્યું તારૂં કાજ; તુજને હવે કેદ કરીને, લેવું છે તારૂં રાજ.॥૩૭॥ એટલે બોલ્યો વઇરાટ રાજા, કરો કાળો કેર; શું જુઓ છો યોદ્ધા મારા, મારીને મારો હેર. ॥૩૮॥ એમ કહી યુધ આરંભ કીધું, યોદ્ધા કોપે ચડીયા; સામા સામી આયુદ્ધ લઇને, મારવા ટુટી પડીયા. ॥ ૩૯ ॥ એવાં જેદ્રથે બાંણુ લીધું, નાગાસ્ત્ર મંત્રજ શાંધ્યો; એકજ બાણે વઇરાટ રાયને, અવળે હાથે બાંધ્યો. ॥ ૪૦ ॥ તવ શુસરમાયે રથ દોડાવ્યો, યુક્તિનો ખેલ કીધો. વઇરાટ રાયને ઉચકીને, પોતાના રથમાં લીધો. ॥ ૪૧ ॥ પછી છ ક્ષોણી સૈન્યાના યોધ્યે, સૈન્યને માર્યો માર; એટલે સઉ ત્રાસ પામી નાઠા, યોદ્ધા ક્ષોણી ચાર ॥૪૨॥ વઇરાટનું સેન્ય નાશીગયું, વઇરાટ હારિ ચુકયો; તે દેખીને ધર્મરાયે, ઘોડો મારી મુકયો. ॥ ૪૩ ॥ દોડતા દોડતા ગયા રશોડે, બોલાવ્યો ભીમને બહાર; શું જુએ છે આપણે માટે, બંધાયો અન્નદાતાર. ॥૪૪॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને ક્રોધ ઘણેરો કીધો; મેલાં, ઘેલાં પેહેરી વસ્ત્રો કડછો ખાંધે લીધો. ॥ ૪૫ ॥ મોઢે મ્રતીકા ચોપડીને

આહયો ધર્મની સાથ; ધરમે આવી વૈરાટ રાયને, ઉંચો દેખાડયો હાથ ॥૪૬॥ તવ વૈરાટને ધીરજ આવિ; રહીશું કુશળક્ષેમ, એવે સનમુખ આવિ ઉભો, મહાબળવંતો ભેમ ॥૪૭॥ ભીમશેને કહ્યું જેદ્રથને, રાયને કોણ બાંધનારો; પગ લાગી પાછો આપો; અનદાતા અમારો ॥૪૮॥ જેદ્રથ કહે ઓળખ્યો તને, ઓ કુન્તી કુમાર; રાંધણું રાંધવા પરઘેર રહયો તુજ જીવતર ધીક્કાર ॥૪૯॥ એવું સાંભળી વ્રકોદરને, તનમાં લાગ્યો તાપ; ભીમશેન ભોમસેન કોને કહેછે, કયાં ભીમ તારો બાપ ॥ ૫૦ ॥ એવું સાંભળી જેદ્રથ બોલ્યો, સહુ જોદ્ધા જુદ્ધ ધારો; રાંધણું રાંધવાનું ભુલાવો, મન મુકીને મારો ॥ ૫૧ ॥ એવી સુણી આગના, કોપ્યા અપરમપાર; કહે વલ્લભ સરવે મળી, દેવા માંડયો માર.

કડવું ૪ રાગ રાજન રાયેજી.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બા જેજી; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય. બળ.॥૧॥ જેદ્રથ ભગદતને ભુરીસેવા, ચોથો સુસરમાય, બ, છ ક્ષોણી સેન્ય કરનિ અન્યા, ભીમને મારવા ધાય, બ. ॥૨॥ રાતા થાતા મદમાતા, મુખ કરે પોકાર. બ. ગુપતી ગેડી ગદા લઇને, દેવા માંડયો માર, બ. ॥ ૧ ॥ છુટા ગોફણ ગોળા મારે, ભીમનો મત મુકાવે. બ. આડોને અવળો ભીમ ખસેછે; હથીઆરને ચુકાવે, બ, ॥૩॥ કડછેથી બાળવે અંગ પોતાનું, જુલ્મ ઝગડો જાગ્યો.બ. એવામાં ભગદતે બાણ મારીને,ભીમનો કડછો ભાગ્યો.બ,॥૫॥ આયુધ વીના ભીમ ગભરાયો,માર પડયો એને માઠો,બ. ઉભારહેવાની હીમ્મત હાર્યો, જીવ લઇને નાઠો.બ,॥૬॥એટલે સૌજોદ્ધા પુઠે પડયા, ભીમે કર્યો વીચાર; બ. હું એકલોને આતો અનેકછે વળી નથી હથીઆર. બ. ॥૭॥ અંતરયામી ગરૂડાગામી, આયુધ દોતો માનું પાડ.બ. એવામાં ભીમે નજરે દીઠાં, આબલીનાં બે ઝાડ. બ॥તેને જઇને બાથ ભીડાવી,પરાક્રમ મોટા માંડયાં. બ. જોર કરીને હચહચાવી, સમુળાં તાણી કહાડયાં ॥૯॥ પછી બે ભુજમાં જુજવાં ઝાલ્યાં;મેઘનાદે ગડગડીયો બ. હડુડુડુ લેઇને હાકજ મારી, સેન્યમાં કુદી પડીયો બ. ॥ ૧૦ ॥ દેતો સપાટા ઝાડના ઝપાટા; નામ રૂડે કે ભુંડે; બ. નીચું જોઇને નેત્ર મીચી ને, ઝાડેઝાડે ઝુડે. બ, ॥૧૧॥ કંઇને દે કોહણિ કંઇને ઢીંચણ દે, પા-

ટુથી કહાડે પ્રાણ. બ. જ્યાં ભીમશેનનું ઝાડ પડે ત્યાં, બસેં ચારસેનો ઘાણ. બ. ॥૧૨॥ એક ઘડીમાં ચઉદસેં માર્યા; હાથ દેખાડયા માઠા. બ. ત્રાસ પામીને શીશ નામીને, શેન્યના ચોદ્ધા નાઠા. બ. ॥૧૩॥ એટલેનાઠા મારથી ચારે, એમ સરવ ગયા નાશી. બ. શ્વાસ ભરયા ગયા ઉત્તરદીશાયે, રાય કને મોં વીકાશી. બ. ॥૧૪॥ એવેં વઇરાટને ભીમે ઉતારયો, બાંધેલો રથથી ધરણ. બ. હસ્ત છોડયા તવ વઇરાટ રાજા, ભીમને લાગ્યો ચરણ. બ. ॥ ૧૫ વળણ ॥ ભીમસેનને ચરણે નમ્યો,આવ્યા ધરમ રાય; વદે વલ્લભ તે સમે, રાણી આવી ત્યાય.

કડવું ૨૩ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન સુણ જનમેજે રાજન; રાણિયે સાંભળી વાત, કંથના બંધાયેલા હાથ ॥ ૧ ॥ માટે રડતી રડતી આવી. કંથ કાજે આંસુડા લાવી; એવે કંથને છોડતા દીઠો; એને વાલવો લાગ્યો મીઠો ॥ ૨ ॥ તેથી પોતે આવી પડી પાય,એવે બોલ્યો વઇરાટ રાયઃવાલવા કહું છું પગે લાગી, મારી પાસે કાંઇક લ્યો માગી. ॥૩ ॥ ત્યારે બોલી સુદ્રષ્ણા રાણી, મુજ પાસે માગો હેત આણી, તવ ભીમ બોલ્યો મુખ થકી. કોથી માગ્યું અપાતું નથી ॥ ૪ ॥ બોલ્યો વઇરાટે માગો તે દઇએ, ભીમ કહે ઉજાણી જઇએ; ચાલો હનુમાનના બાગ માંય, ત્યારે રસોઇ જમવી ત્યાંય ॥ ૫ ॥ બોલ્યો વઇરાટ રાય કબુલ; હવે તેમાં નહી આવે ભુલ; પછી સુદ્રષ્ણા ચરણે લાગી, વીરા મુજ કને લે માગી॥૬॥ ભીમ કહે તારૂં કહેવું કાચું; માનતો નથી નારીનુ સાચું, એટલે રાણી બોલી આપ, માગ્યું ન દેઉં તો મુને પાપ. ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે સયંદ્રી લાવો, તમારે ઘેર તેડી જાઓ; પેલો પંથીજી જ્યાં ગાયો ચારે, ત્યાં મેં મુકી છે એને આધારે. ॥ ૮ ॥ તવ રાણિ બોલી ધરી ધીર, એને તેડી જાઉં છું મમ વીર; કહી સેવક લીધા ચાર,ગઇ વન વીસે નીરધાર॥૯॥ જ્યાં સહદેવ ગાયો ચારે, ત્યાંરાણી આવી તે વારે; વ્રક્ષે વ્રક્ષનેશોધતી સાર, એવે દીઠી દ્રૂપદી નાર. ॥ ૧૦ ॥ તેને જોડયા રાણીએ હાથ; બાઇ તું ચાલ મારી સાથ; તુજને કહું છું સત્ય ધરમે મારા ભાઇ મુવા તેના કરમે ॥ ૧૧ ॥ પેલા વાલવે મુજ કામ કીધું; મારી પાસે એણે માગી લીધું; માટે તેડવા આવી આપ, તું ન આવે તો ગૌહત્યા પાપ. ॥ ૧૨ ॥ તુજપર કાંઇ રાખું દવેશ,તોતો પાપ મુને હમેશ;એવાં વચન સાંભળ્યા જ્યારે, હેઠી ઉતરી દ્રૂપદી ત્યારે ॥ ૧૩ ॥ ઝાલ્યો સુદ્રસણાએ હાથ, લેઇ

ચાલી ગામમાં સાથ; લાવી ઘરબાર સોંપી દીધું. પછી રાણીએ શું કામ કીધું. ॥ ૧૪ ॥ આજ રહ્યું હેવાતણ મ્હારૂં; માટે પ્રભુ ની પ્રાર્થના ધારૂં; એમ જાણી ઓરડામાં પેઠી, હરી સ્મરણ કરવા બેઠી ॥ ૧૫ ॥ એવે નગ્રની બહાર વઇરાટ, ઉભો ઉજાણી જાવા માટ; એવે શેન્યાગણું લોક આવ્યું, રાયે સીધું બધું મંગાવ્યું ॥૧૬॥ બાહારો બાહાર તે બાગમાં ગયા, ભીમપર બહુ રાજી થયા; એવે ઉત્તર દીશા શું થાય વાત જાણી દુરીયોધનરાય ॥૧૭॥ પછી બોલીયો છત્રપતી, ભીશમદાદા જુઓ થઇ ગતી; જેણે વાલવો ધર્યું છે નામ, તે તો ભીમે કરયો સંગ્રામ ॥૧૮॥ બોલ્યા ભીશમપીતા મુખ એમ; દીઠા વીના કહુ ભીમ કેમ; ત્યારે બોલ્યો રાય હરાયો, ઘેરો આ દરવાજાની ગાયો. ॥ ૧૯ ॥ સુણી શેવકનો સાથ ધાયો, ઘેરી ઉત્તર દીશાની ગાયો મારયો ગોવાળીઆને માર તે તો નાઠા કરી પોકાર ॥૨૦॥ જોઇ ભીસ્મજી બોલ્યા એમ, આનું થવા બેઠું છે કેમ; દ્રોણે કહ્યું કે ફુટયું ભાળ, એનો થયો બગડવા કાળ ॥ ૨૧॥ ખોટું થવાનું તે ખોટું સુઝે, જુઓ ગાયો આ કેવી દુઝે; ગયા ગોવાળ ગામમાં સાર, કેહેવા રાયને સમાચાર, ॥૨૨॥ આવી ને રાજ્ય સભામાં જોઇ, મળે નહીં સભામાં કોઇ; ઓવા કુંવર રાયનો તન. રમતો હતો રાજ્યભોવન ॥ ૨૩ ॥ તેને પુછી ગોવાળીએ વાત, ભાઇ કયાં ગયા તમારા તાત; કહ્યું કુંવરે બેઠો હું રમવા, તાત ગયા ઉજાણી જમવા॥૨૪॥ છજામાંથી સુણે દ્રૂપતી. બોલ્યા ગોવાળીયા દુઃખ અતી;આવ્યો હસ્તીનાપુરનો પતી, ગાયો ઘેરી લીધી દુરમતી. ॥ ૨૫ ॥ અમને સહુને દીધો માર, નાશી આવ્યા કેહેવા સમાચાર; તે તો જાણી દ્રૂપતીયે વાત, ગાયો ઘેરાઇ અમારે માટ, ॥ ૨૬ ॥ કેમ રખાય તેનો અદાપ, ભુખી તરશીનું અમને પાપ; એવું જાણી વદી દ્રૂપદી; સુત તાત તમારા નથી. ॥ ૨૭ ॥ તેથી તમે જાઓ યુદ્ધ કરવા બધી ગાયો તણું દુઃખ હરવા; તમે જબરા જણાઓ છો ઝાઝા,તેથી આગળ કેહેવાશો રાજા॥૨૮॥ એવી રીતે કુંવરને ચડાવ્યો, સતીયે શુભ ખેલ લડાવ્યો બોલ્યો કુંવર હું યુદ્ધ ધારૂં, જાઉં તો છત્રપતીને મારૂં. ॥ ૨૯ ॥ પણ રથ હાંકનાર નથી કોઇ, માટે યુદ્ધે જાઉં શું જોઇ; ત્યારે દ્રૂપતી કહે જાઓ, પેલા વ્યંઢળ મેહેતાને લાવો. ॥૩૦॥ રથ હાંકતા આવડે સારો, આવશે એ ગુરૂ તમારો સુણી સુત ગયો નીશાળ જયાં બેઠા છે કુન્તી બાળ. ॥ ૩૧ ॥ ચાલો મેહેતાજી તત્પર થાઓ, મ્હારી સાથે યુદ્ધમાં આવો, આવ્યો છે દુષ્ટ દુરીયોધન;ઘેરી ગાયો કરીને વીઘન ॥ ૩૨ ॥ મારીગોવા

ળને મુકયા કાહાડી, તેણે આવી મુને બુમ પાડી; તેથી જાવું ઠકારે યુદ્ધ કરવા, આજ બળીયાશું બાચકા ભરવા ॥૩૩॥ નથી રથ હાકનાર કોઇ ઘેર, તમારી જાણે સયંદ્રી પેર; તેણે મુને મોકલ્યો તમ કને, બોલ્યા વ્યંઢળ પુછુંછું તને ॥૩૪॥ સયંદ્રીને મુક્તી કહાડી, એને કોણે ઘરમાં પેસાડી; વળી તમ તાત કેમ ઘેર નથી, મને સમજાવો શુભ મતી॥૩૫॥ ત્યારે કુંવર કહે એ મહેતા,કેમ આવા;અજાણ્યા રહેતા; પહેલા પશ્ચીમને દરવાજે; થયું યુદ્ધ પણે અવાજે ॥૩૬॥ ત્યાંતો જેદ્રથે સંગ્રામ કીધો મારા તાતને બાંધી લીધો; ત્યાંતો વાલવે જઇ છોડાવ્યા, શતરૂપાસે હાથ જોડાવ્યા ॥૩૭॥ તેથી મુજ તાતે માન્ય દીધું, પછી વાલવે માગીલીધું; બાહારો બહાર ઉજાણી ખાવા, ગયા બાગમાં લેવાને લાહાવા॥૩૮॥ મારી માતાયે વાલવાને કહ્યું, તુજથી એનાતણુ રહ્યું; માટે માગી લે કંઈ મુજ કને, જે માગે તે આપીશ તુને ॥૩૯॥ ત્યારે વાલવે માગી લીધું, સયંદ્રીને લાવવા કીધું; તેથી મુજ માતા તેડી લાવી, આજ સયંદ્રી ઘરમાં આવી ॥૪૦॥ એણે કહ્યું કુંવરજી જાઓ, હાંકનારા વ્યંઢળને લાવો; માટે તેડવા આવ્યો તમને, ઉઠો ઉતાવળછે અમને ॥૪૧॥ સુણી અરજુને કીધો વીચાર,નહી ઉઠું તો પાપ અપાર; ગાયો ભુખીને તરશીરહેશે વળી ધરમ ઠપકો દેશે ॥૪૨॥ એવું જાણીને ઉભો થયો, એતો કુંવર સાથે ગયો, આવ્યા મહેલ પાસે જેવાર; બોલ્યા અરજુનજી તેવાર॥૪૩॥ જાઓ પહેરી લ્યો સુત શણગાર, ઝટ આવો થઇ તઇયાર;તવ કુંવર ઘરમાં જાય, કરી સાન કુરૂપતિ ત્યાંય॥૪૪॥ કંથ કુંવરને લેઇજાઓ, જઈ ઘેરેલી ગાયો છોડાવો, તમે જાળવજો એ બાળ, એનો વાંકો ન થાયવાળ ॥૪૫॥ તવ અરજુને કીધી સાન, એને સાચવશે ભગવાન; પછીરથશાળામાં જાય; આખો રથ નથી એક ત્યાંય ॥૪૦॥ દોરડે બાંધી રથ કરયો ત્યાર, જેવો તેવો તે કાહાડયો બ્હાર; પછી હયસાળામાં ગયો, અશ્વજોવાને ઉભો રહયો ॥૭॥ નથી એકે સારો તોખાર; પડયા મડદાલ ટટવાં ચ્યાર, તેનાં પુંછ ગ્રહી ઉઠાડયાં, હડસેલીને બારણે કાડયાં ॥૪૭॥ રથમાં જોડયા બહુ બળ કરી, જેમ તેમ ધરિ ધોંસરી; એવે ઓત્રાકુંવર જેહ; ત્યાં [illegible]ઇને આવ્યો એહ ॥૪૯॥ વસ્ત્રા તઇયાર થઇને આવીયો, વઇરાટ કેરો બાળ; કહે વલ્લભ રથ દેખીને, કુંવર કોપ્યો તતકાળ.

કડવું ૨૫ રાગ સવઈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહીમાયા॥૧॥ કુંવર કકળ્યો અશ્વ જોઇને, કેમ સંગ પોહોચે ઠેઠ; વંડળીયા આ કયાંથી જાડયા, ઘોડા દૈવની વેઠ॥૨॥ રથ ભાગેલા અધવચ અચકે, કયાંગઈ તારી ગતિ; વંઢળ કહે જુઓ કુંવરજી રથ ઘોડા બીજા નથી ॥ ૩ ॥ ચીંતા ન ધરશો જેમ તેમ જાશું ન થાશો આકળા ભુત; એટલે શાંન્ત પડી રથ બેઠો, વઇરાટરાયનો સુત ॥ ૪ ॥ અરજુન બેઠો હાંકવાને; હાથ ગ્રહયા અછોડા; ચાબકા ઝાલીહાથમાને તરત હંકાર્યા ઘોડા ॥૫॥ હાંકતામાં થયા આઘાપાછા, બે ચાલેતો બે ખચકે; પંથ બરોબર કાપે નહી ને, વારે વારે અચકે ॥૬॥ દુઃખ ભરેલા દુબળા છે, બે નીચા બે ઉંચા; ખુંધાને ખોડે ભરયા બે, કઇડકણા બે બુચા ॥૭॥ ગોબરગંદા વાળ શરીરે, ભયાનક હણુહણે ડગમગે ડોળા હાડકાં દિસે બગઇયો ગણુગણે ॥ ૮ ॥ હડશેલી હડશેલી હાંકે, એક ચાલે તો એક ઉભો રે; તો એક બેસી જાય; અરજુન ઉતરી પુછડું ઝાલે, ત્યારે ઉભા થાય ॥૧૦॥ જેમ તેમ કરી રથ ચલાવ્યો, દરવાજે આવ્યા વળી; એવે પુષ્પની છાબ લેઇને, ઓત્રા કુંવરિ મળી ॥ ૧૧ ॥ ઓત્રા કુંવર બંધુ પોતાનો, તેને દેખી વદી વાણી; શીહ સીધારો વીરા મારા, વાત કહો હેત આણી ॥ ૧૨ ॥ ઓત્રા કુંવર કહે ભગની મારી, યુધ્ધે તત્પર થાઉં, દુરીયોધને ગાયો; ઘેરીછે, તેને છોડાવવા જાવું॥૧૩॥ ઓત્રાયેકહ્યું સીધારોવીરા જીતીને વેહેલા આવજો; શત્રુનાં વસ્ત્રશણગાર મ્હારે, ઢીંગલે રમવા લાવજો ॥૧૪॥ એવાં વચન સાંભળીને, અરજુને વિચારયું મન; પુષ્પ સાથે નાહેલી કુંવારી, વળી વાણીના શુકન ॥૧૫॥ કહો ના કહો પણ જય થાશે, અરજુન હરખે ભરીયો, ઓત્રાને ગામમાં વિદાય કરી, રથથી પોતે ઉતરીયો ॥૧૬॥ અશ્વ મંત્ર ઇંદ્રનો આપેલો, અરજુનજી નવ ચુકયા; તે મંત્ર ભણી ચારે ઘોડાના, કાન અરજુને ફુકયા ॥ ૧૭ ॥ એટલે ઉઠયા વાયુ વેગે, અરજુન દોડીને બેઠો; તાણ્યા અછોડા મરડયા ઘોડા, મશાણ ભુમીમાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ ઓત્રા કુંવર હસવા લાગ્યો, વંઢળ વિદ્યા વાળા; ત્રણ કોડીનાં ટટવાં તેને, તમે કરયાં પંખાળા ॥૧૯॥ મશાણમાં રથ લઇ ને આવ્યો, ઇંદ્ર તણો સુત સુબો; સમડાને વ્રક્ષે હથીઆર છે ત્યાં, રથ રાખીને ઉભો ॥ ૨૦ ॥ એ

એટલે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, મશાણમાં શીદ આવ્યો; અરજુન કહે આયુધ પેલાં, લેવા માટે હાંઇ લાવ્યો ॥ ૨૧ ॥ ઉતરો કુંવરજી મોટો ભાથો, જોડે મોટું ધનુષ; વ્રક્ષ ઊપરથી જઇ લઇ આવો, મને પણ ઘણી હુંશ,।૨૨।। કુંવરકહે ઓરે વંઢળજી, તારે એનું શું કામ;હરી ફરી રથ હાકવો છે, કરીશ હું સંગ્રામ ।।૨૩।। લડીશ વઢીશ જાળવિશ તુને, તારે શું કરવાં આયુધ; અરજુનજી કહે લેઇ આવો, તો સ્થીર મારી બુધ ।।૨૪।। તવ કુંવર રથેથી ઉતરીયો, કીધો ઝાડે ઝપાટો; તવ તક્ષક નાગે ફણો માંડી, કર્યો ગણો ફુફવાટો ।।૨૫।। એટલે કુંવરે પડતું નાં-ખ્યું, પુરણ મળાયાં પાપ, જા વંઢળીયા લઇ આવ્ય તું જઇ, બેઠો છે તારો બાપ ।।૨૬।। અરજુન કહે ઝાલો એછોડા, ઘોડા ન નાશી જાય; એમ કહિ પોતે ઉતરીયો વ્રક્ષે ચઢીયો ત્યાંય ॥ ૨૭ ॥ નાગે ફરી ફુંફ-વાટો કીધો, અરજુને કરયો બોધ; હું છું અરજુન નથી બીજો, કાંઇ ન કરશો ક્રોધ ।।૨૮।। હથીઆરની જરૂર છે મ્હારે, માટે આવ્યો લેવા;ચાર ઘડી મારૂ કામ કરીને, આવિશ પાછો દેવા ॥ ૨૯ ॥ વળતું તક્ષક નામ બોલ્યો, મુને પડે છે વ્હેમ; કુન્તીસુત કહે આવ્યોતો મુકવા,હુંને મારો ભેમ ।।૩૦।। તક્ષકકહે માનું ન સાચું,તે કરતાં કરો કામ;જનમોતરીથી જાણતાહશો, કેટલાં તમારાં નામ ।।૩૧।। અરજુનજી કહે આખર સુધી, દ્વાદશનામ ધરાવે; હમણાં આઠ નામ ધરાયાછે, ચતુર્થ આગળ થાશે ॥ તક્ષક કહે કહીબતાવો,અષ્ટ મારતાં નામ;તવ અર્જુન કહેવાલાગ્યોતક્ષક ને તે ઠામ ।।૩૩।। કુન્તી નંદન પાન્ડુ નંદન ઇંદ્ર નંદન નામ મ્હારૂ; નર પારથને નામ કીરિટધર,ધનંજય શુભસારૂ ।।૩૪।। આઠમુ નામજછે અર જુનજી હવે આપો હથીયાર; પાછાં આપી જાઉ નહિતો, મુજને હત્યા ચાર ।।૩૫।। તવ તક્ષકનાગ અળગો ખશીયો,મનનુ સમાધાનકીધું;અક્ષે ભાથો ગાંડીવનમા ધનુષ નરે લીધુ ।।૩૫।। હરખે ભરીયો લેઇ ઉતરીયો બેઠો રથની માંય; ઘોડાના અછોડા ઝાલ્યા, કુંવર બોલ્યો ત્યાંય ।।૩૬।। આવડું મોટું ધનુપ લાવ્યો, ચઢાવશે કોણુ બાપ; અરજુન કહે ધ-નુપ હલાવી, કાચા જાળવું આપ ।।૩૭।। એમ કહીને રથ હંકાર્યો, જોર ઝપાટે જાય; જાતાં જાતાં નજરે દીઠી, કઉરવની સેન્યાય ।।૩૮।। હાથી ઘોડા ઉંટને રથ છે, મનુશ યોધ્ધ અથોક; કુંવરે પુછયું વંઢળજીને,પણે કેમ છે લોક ।।૩૯।। અરજુન કહે ઓરે કુંવરજી; દુરીયોધનનું સેન્ય; ભીસ્મ આદે યોદ્ધા જબરા, નથી બીજુ અન્ય ॥ ૪૦ ॥ કુંવર કહે ઓરે

વંઢળજી, આપણે સૈન્યના ટોટા; એની પાસેછે મનુષ ઝાઝા, તે વળી મોટા મોટા ॥૪૧॥ આપણું ગજુ ત્યા નવ પહોંચે, માટે રથને ખાળો; ઓ વંઢળજી મરણ પામીશું, ઘોડાને પાછા વાળો ॥૪૨॥ અરજુન કહે સામા જઇને, કરવો છે સંગ્રામ; હવે જો પાછા વળીયે તો, બોળાય બાપનું નામ ॥ ૪૩॥ એમ કહીને ઘોડા દોડાવ્યા; કુંવરે નાંખી ચીશ; ઓરે વંઢળ વળતું પાછો, નહિતો પ્રાણ તજીશ ॥૪૪॥ મારા માબાપને એક હુંછું, તેતો આક્રંદ કરશે; મુજને જો કોઇ વીઘન થશે તો, ટળવળીને બેઉં મરશે ॥ ૪૫ ॥ પાવલે લાગુ જીવત માગુ, એમ કહી રડવા ચડીઓ. તો પણ અરજુન ખમચાયો નહી, તવ સુત ઉતરિ પડીઓ. ॥૪૬॥ અરજુને જોયું કુંવરને નાઠો, એકલો યુદ્ધે જાઉ, તો મને કહેશે તું કેમ આવ્યો, એમ ઉઘાડો થાઉં ॥૪૭॥ ધણી વિના શું બાનું બતાવું, એઠુ બતાવવા જોઉએ; નહી તો માની લેશે, અરજુનજી સહુ કોઇએ ॥૪૮॥ જો એ કુંવર ઝાલવાને રથજ પાછો વાળું; તો પુંઠ બતાવી કહેવાશે, કહેવાશે જગતમાં કાળુ ॥ ૪૯ ॥ એવું જાણી પાછે પગે, રથજ પાછો લીધો; નાગપાશથી ઓત્રા કુંવરને અવળો બંધન કીધો ॥ ૫૦ ॥ ગળામાં બેડી ધનુશની નાંખી, ઊંચકી નાંખ્યો રથમાંય, કુંવર રડી રડીને, કહેવા લાગ્યો ત્યાય ॥ ૫૧ ॥ વંઢળ વારતા સુણો મારી, અમે ક્ષત્રીની જાત; તે સહુ સંભળાવું હું તમને માંડીને કહુ વાત ॥૫૨॥ વળણ ॥ વાત કહું તે સાંભળો, કહેવા લાગ્યો સાર; કહે વ્યાસ વલ્લભ સાંભરો, સહુ વિવેક વિસ્તાર.

કડવું ૬૫ રાગ કંથાજીનો.

કુંવર વાણી બોલીયો, મારા વંઢળરે; કહુ માંડીને અમારીવાત,એ મહેતા વંઢળરે; સુરાપુરા બધા વિશ્વમાં, મારા, તે તો જાણજો ક્ષત્રિની જાત ઓ.॥૧॥ ચોરાશી હજાર રાજીયા, મા. પણ ખંડણી ભરે સહુ જન. ઓ. માટે સરવનો શીરોમણી મા. છત્રપતિ આ દુરીયોધન; ઓ, એને જીતે તેવું કોઇનથી, મા. એક જીતે કુન્તી તન, ઓ. પાન્ડવ એવા જબરા ઘણા. મા. પણ તેતો ગયા છે વન ॥ ૩ ॥ ત્યારે વંઢળ વાણી બોલીયા, મારા કુંવરરે, તારા તનનો સમાવું તાંપ. ઓ. ઓત્રા કુંવર રે; ચાર દીન વાત તું કોઇને કરે, તોતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ઓ, ॥ ૪ ॥ પાંડવ તેં બળવંત કહ્યા, મા. તેતો જાણેછે તું પેર ઓ. પણ તે પાંડવ

પાંધે ભાઇ, મા. તેતો વસ્યા છે તારે દેર, ઓ. ॥૫॥ તારી ગાદીના ગુરૂ થઇને રહ્યા, મા, એતો સદા કરે શુભ કરમ. આ, કીંક રૂશી હાલ નામ ધરયું, મા. તેને જાણજે રાજા ધરમ. ઓ, ॥ટેક॥ વળી ગાયો ચારીને પેટ ભરે. મા. સદા ફરે છે ટીપણું ખોશી. ઓ. પંછીજી હાલ નામ ધરયું. મા. તેને જાણજે સહદેવ જોશી, ઓ, ॥૭॥ વળી ઘોડા ભણાવી પેટ ભરે. મા. ધાયા ધોયા રાખે પટકુળ. ઓ, બહાદુરજી હાલ નામ ધરયું. મા. તેતો વરણાગીઓ નીકુળ. ઓ, ॥ ૪ ॥ તુજ મામા માર્યાનું આળઆવ્યુ, મા. જે સયંદ્રી સુભસતી. ઓ. પંચાળની એતો દીકરી. મા. એ તો પંચાળી દરૂપતી ઓ, ॥૯॥ સોએ મામા તારા મારિયા, મા. જેને ખાધાનો નહી નેમ, ઓ, વાલવાજી હાલ નામ ધરયુ. મા. એતો વાયુનંદન ભેમ. ઓ. ॥૧૦॥ મેંતો થઇને હું રહયો. મા. મારે દિકરો અભેમુન. ઓ. મચ્છાવેધન મેં કર્યો, મા. બેટા નામ મારૂ અરજુન ઓ. ॥ ૧ ॥ વલણ ॥ વિચારથી હું દ્રોણનો માટે કરૂં સંગ્રામ; કહે વલ્લભ સુત સાંભળ્યું, આવી હઇએ હામ.

કડવું ૨૬ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવી કુંવરને બહુ હામ, ઘણો ગાજી બોલ્યો તે ઠામ ॥૧॥ હવે છોડો મારો હાથ, દેઉ બળીયા સાથે બાથ; તમ સરીખા મારે માથે, ચાલો આવુ તમારી સાથે ॥ ૩ ॥ હુંતો દીકરોને તમે તાત, હવે નહી ડરૂ કોઈ વાત, હું તો ભાગ્યશાળી પુરો, કોઇ વાતે નહી અધુરો ॥૩॥ મારી વાત સુણો ધરી કોડ, તમારા સારથી રણછોડ; તેના મારથી તમે મોટા, કોઇ ન કહે વીશ્વમા ખોટા ॥ ૪ ॥ પ્રભુના મારથીનો હું મારથી, તમે થયાછો મારા સારથી; હું બહુ બન્યો ભાગ્યવાન, પીતાજી મુને આપ્યું માન ॥ ૫ ॥ મને મોટાઇમાં ચડાવ્યો, આજ દીવસ રૂડો આવ્યો; હવે રહીશ તમ પગ હેઠ, ચાલો દુષ્ટોને પોહોચાડું ઠેઠ ॥ ૬ ॥ તમે રથ ઉતાવળો હાંકો, મને ઉમંગ થયો પાકો, કોય વાતે નહી આવે કહેણાં, દઇશ દુરીયોધનને મહેણાં ॥ ૭ ॥ તવ અરજુને જાણ્યુ એમ, હવે ગયો કુંવરનો વેમ; સત્ય વાત લાગી મન સાથ, તવ અરજુને છોડયા હાથ ॥ ૮ ॥ પછી અશ્વ દોડાવ્યા દોટે, ચાલ્યો સેન્ય સામો ચડી ચોટે; એવે કૌરવે દીઠો રથ, સઉને ચેતાવીયા જેદ્રથ ॥ ૯ ॥ રથની હાંકની જોઇને રાય; કહ્યું

જુઓ ભીસ્મ પીતાય; રાખો રથ સામા દ્રષ્ટી તમો. સાર સમજાવી દેઉ અમો ॥૨૦॥ વળણ ॥ સાર સમજાવું સાંભળો કહે છે દુર્યોધન; વલ્લભ વદે ત્યા પાપીએ, કેવાં કહ્યાં વચન.

કડવું ૨૭ રાગ સાખીનો.

વઈશિમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, વઈરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓદાદા રથ પેલો ચાલ્યો આવે; તેની કેવી હાકણીછે, જુઓ શાન્ત સ્વભાવે ॥૨॥ ચાબક ઉછળે અરજુન જેવી, તેવો કટી લચકારો; તેથા એને અરજુન જાણો, તેવો મોહોનો ડચકારો ॥૩॥ ભીશમે હાંકણી જોઇને જાણ્યું, અરજુનજી છે આપ, સત્યવાદી સારૂ ફેર બોલવું તેમા નહીંકાંઈ પાપ ॥ ૪ ॥ એવું વિચારી દાદા બોલ્યા; અરજુન હું કહું કેમ, શું એવું હાંકતું નહી હોય કોય, મુને નથી કાંય વેમ ॥ ૫ ॥ એવામાં રથ જ રાખ્યો ઉભો, એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હવે નથી વાત લીશી; જુઓ દાદા અરજુન જેવિ, વ્યંઢળના નાકની ટીસી॥ ૬ ॥ ભમ્મર ભ્રગુટી પારથ સરખી, વળી તવાં લોચન; ઓ દાદા એનો કર ઝાલીને, ફરીથી મોકલો વન ॥ ૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કેહે દેખાડ કોઇને, કોણ કેહે છે સહુ કોય; જેને તે વ્યંઢળ કેસે તો, મુજથી કબુલકેમ હોય ॥૮॥ આકૃતિ તો એવી હોય ઘણાનિ, ન કહું કુન્તી તન; દુરીયોધન કહે વળી બતાવું, પછી શું કેહેશો વચન ॥ ૯ ॥ એવું કહીને અરજુન પ્રત્યે દુષ્ટ વદયો વચન; ધીકાર વ્યંઢળનો વેશ લીધો, ઓરે કુન્તા તન ॥૧૦॥ એટલે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, પુરણ જણાવ્યો તાપ; ઓ અધરમી કયાંછે હાંય; અરજુન તારો બાપ ॥ ૧૧ ॥ દુષ્ટ કહે છાનોરે છોકરા, તારૂં બોલ્યું તને નડશે; તારો બાપ મારા તાબાનો, ઘર ગામ લુટવું પડશે ॥૧૨॥ ઓત્રા કુંવર કહે તું શું લુંટે મુઢ મતી રાજન; તુ મુજ સામો શુ બોલે છે, ઓ આખલાના તન ॥ ૧૩ ॥ કરણ કહેછાનોરે બાળકડા, હાર પામી જઇશ નાશી; કુંવર કહે તું જા નાસી, તારી જનેતા દાસી ॥ ૧૪ ॥ મારા વ્યંઢળ મેહેતાજીને, કોણ છે નર કેહેનાર; લડવું હોય તો લડત માંડો, નથી ઝાલ્યો રહેનાર ॥ ૧૫ ॥ ભીષ્મ પીતાને દ્રોણ હશીયા, વ્યંઢળે બોધ જણાવ્યો; કુંવરે ઠાક મેહેણાં માર્યાં,

મેહેતાયે બેશ ભણાવ્યો ॥ ૧૬ ॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, શું જુઓ સહુ સાથ; એવા કુંવરને ઠેર મારો,કહી ઉચો કરયો હાથ ॥ ૧૭ ॥ એટલે રથ પર અરજુન ઉઠયો, બળવંત ઈંદ્ર કુમાર; ગાંડીવનામા ધનુશ લઇને, પહેલો કર્યો ટંકાર ॥ ૧૮ ॥ તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પેહોચ્યો, ડોલ્યા દસે દીગપાળ; ધરતી લાગી ધ્રુજવાને; ખળભળ્યું પાતાળ ॥૧૯ ॥ લંકામાંથી હનુમંત આવ્યા, નરની પક્ષમાં પેઠા, અરજુનના રથની ધજાપર, પુંછ વીટાળી બેઠા ॥ ૨૦ ॥ એટલે બોલ્યો દુષ્ટ બુદ્ધી, રાજા દુરીયોધન; ઓ દાદા હવે કર ઝાલો કહો કુન્તી તન ॥ ૨૧ ॥ કપી કીરીટધરની ધજાયે, બેસે છે સદા કાળ; માટે વ્યંઢળ તે અરજુનજી,કુન્તા સતીનો બાળ ॥ ૨૨ ॥ ભીશમપીતા કહે કપી બેઠાથી, અરજુન કેમ કેહેવાય; કપી તો રામને રથ બેસતાતા, તેમજ બેઠા હાંય ॥ ૨૩ ॥ કપી બેઠાથી અરજુન કહીએ, તોકેમ કહીએ ન રામ;જે કરે સાધના કરે હનુમાનજીની, તેનું કરે તે કામ. ॥ ૨૪ ॥ તેથી તું સાધના કરી જો, તો તારૂં કામ કરશે;તો બેસસે તારી ધજાયે, કાં તુજ ઘરમાં ફરશે. ॥ ૨૫ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા;જુવે છે ઉઘાડે ચક્ષ; તેમ છતા અવળું બોલે છે, ડોશો કરે છે પક્ષ. ॥ ૨૬ ॥ મામો કહે જુઓ કયાં લગી કરશે, હાથમાં લ્યો હથીઆર; તવ ભીસ્મ દ્રોણ અસ્વસ્થામા, ચોથા કીરપાચાર ॥ ૨૭ ॥ તે સત્ય પુરૂષોએ વીચાર્યું, આપણે તો કેમ કરવું; સહુનીરીતે ઉભા રહ્યા તે, યુદ્ધ આંહી આદરવું. ॥ ૨૯ ॥ દ્રોણ કહે કે આપણ ચારે વઢવા જેવું ધારો; બાણ ફેંકો પણ આડાં અવળાં, ઉચાને નીચાં મારો ॥ ૩૦ ॥ રથમાં આપણું બાણ ન જાયે, એટલું રેહેજો જાગી; બીજાનું બાણ ત્યાં જતું હોય તો, આપણે નાખવું ભાગી. ॥ ૩૧ ॥ એવી અરજુનની ને કુવરની રક્ષા કરવી સાર; એવી રીતે વીચારીને, યુધમાં થયા તઇયાર. ॥ ૩૨ ॥ એવે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, ઓરે એરજુન તાત, તમે તમારે બેસો નીરાંતે, હું વઢીશ સહુ સાથ. ॥ ૩૩ ॥ અરજુન કહે વારૂ બેટા, કહી કરયો વીવેક, અક્ષય બ્રહ્મનું બાણ લીધું, રક્ષાને સારૂ એક ॥ ૩૪ ॥ તે બાણ કુંવર ઉપર મુકયુ, સુતની રક્ષા કરે; આડુ અવળું ઉંચું નીચું ભમરા પેઠે ફરે. ॥ ૩૫ ॥ એવું કરીને અરજુન બેઠો સુત થયો તૈયાર; ધનુષ લઇ બાણ ચઢાવ્યું, વઇરાટ કુમાર. ॥ ૩૬ ॥ એટલે કૌરવ કેરા યોદ્ધા ઘણાક ક્રોધે ચડીયા, આયુધ વીધવીધનાં લેઇને મારવા દુટા પડીયા. ॥ ૩૭॥ બાણ વછોડે મુમત તોડે, દોડી દોડીનેધાતા હાથી ઘોડા લેઈ આગળ આવે, મુમતી છે મદમાતા. ॥ ૩૮ ॥ ચારે સ-

તીયા છે શુભ મતીયા,મારે મારો ભાખે,કુંવરના રથથી આડાં અવળાં ઉંચા નીચાં બાણ નાંખે ॥ ૩૯ ॥ કઉરવમાં છે કરણ બળીયો, જણાવે ઝાઝુ જોર; અગણીતા બાણની વ્રષ્ટી કરીને, કરે ઘણુ ઘમઘોર ॥ ૪૦ ॥ અનેક હથીયાર આવે રથમાં; કુંવરને નવ વાગે; રક્ષા કરનાર બ્રહ્મણ ભમે તે, આયુધ માત્રને ભાગે ॥ ૪૧ ॥ તે દેખીને ઓત્રાકુંવર, આનંદ પામ્યો અતી; હું હવે મન મુકીને મારૂ, વાગ્યાનો ભય નથી ॥૪૨॥ એમ જાણી એક બાણ લીધું,વઇરાટ રાયનો તન;મુગટ કરણના માથાનોઉરાડયો ગગન. ॥૪૩॥ તેથી કરણ બહુ કળકળીયો, મોહાસ્ત્ર બાણ લીધું, અરજુન બેઠો રથજ હાંકે,તેને ભોંકી દીધું. ॥ ૪૪ ॥ તે બાણ વાગ્યુ રૂદીયા વિશે પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; શુદ્ધ વીનાનો થઇ રથમાંથી, ધરણ ઢળી પડીઓ ॥૪૫ ॥ કરણે બીજુ બાણ માર્યું, ક્રોધ હળહળ લાગ્યો; વજરાસ્તરથી કુંવર કેરો, રથજ સમુરો ભાગ્યો ॥૪૬॥કુંવર ને કપીધ્રરણ ઢળીયા, સુતે કરયો મનસુબો, રખેને અરજુન તાતને વાગે,આગળ આવિ ઉભો ॥૪૭॥ ઉભો ઉભો યુદ્ધ કરે છે, વઇરાટ કેરો બાળ; એવે નરની મુરછા વળી,ઉભો થયો ત્રતકાળ ॥૪૮॥ કુંવરને કષ્ટીવંત દીઠો, તેથી ઘણો કોપ ચડીઓ;કુંવરની ફરશી લઇને,કઉરવમાં જઇ પડીઓ. ॥ ૪૯ ॥ સુસરમાને રથે ચઢીયો, પરાક્રમી પુરૂશ કહાવ્યો, સુસરમાને નિચે નાંખી, રથ હાંકીને લાવ્યો ॥૫૦॥ તવ કુંવર કપી રથે બેઠા; કોપ્યો કુન્તી કુમાર; ધનુશ ઉપર બાણ ચડાવી, દેવા માંડયો માર ॥૫૧॥ લડતો વડતો પાછો ન પડતો, જુલમ પ્રાક્રમ કીધું; એવામાં ઓત્રા કુંવરે, બાણ અગણીતુ લીધુ ॥ ૫૨ ॥ તે મંત્ર મોહાસ્તર ભણીયો; કાંઇ ન રાખી નુન્ય;અરજુનજી આ સાચા હોય તો, આડે આવજો પુન્ય ॥૫૩॥ એમ કહી ફેર ફુદડી ફરી, ફેંકયું બળમાં કરિ એક; અગણીતા મંત્ર વડે તે, બાણ થયા અનેક ॥૫૪॥ તે રૂઉના રૂદીયામાં વાગ્યાં, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; હાથી ઘોડાને ઊંટ સુદ્ધા: ઢળી ઢળીને પડીયા ॥ ૫૫ ॥ એકલા ચાર સત્ય પુરૂશો વીના,સરવ થયા બેભાન;અરજુનજી કહે શાબાશ બેટા, ધન્ય તુને સંતાન ॥૫૬॥ સરવે તારાથી હારયા પણ, જીત્યા એવું કહેશે; છત્રપતી હારયો તુજથી તે, નિશાની શું રહેશે ॥૫૭॥એમ જાણી પવનાસ્તર મુકી, પોતે નીશાની આપી; સરવ યોધની ડાબી મગની, મુછ અકેકી કાપી ॥ ૫૮ ॥ તે જોઇને સતીયા થયા ખુશી, ઊંચા કીધા હાથ; ધન્ય દીકરા સદા જય થાજો, એમ કહયુ મન સાથ ॥૫૯॥ પછી અન્યો અન્ય સતીયા બોલ્યા, ઉભા રહીએ કેમ; જો કોઇ જાગી

જોશે આપણને, તો તેને પડશે વહેમ ॥૬૦॥ દુરીયોધનને ચાડી ખાશે, કહેશે ન્હોતી મુરછાય; પણ સતીયા યુદ્ધ નહોતા કરતા, ઉભાતા રથ માંય ॥૬૧॥ તેથી આપણી ઇજત જાશે, તે વેહેમ પહેલો ખુઓ, જાણી જોઇને આરામ લેવા, રથમાં પડીને સુઓ ॥ ૬૨ ॥ વળણ ॥ રથમાં પડીને સુઇ રહો, એમ કહી સુતા ચાર; વલ્લભ વદે તવ બોલીયો વઇરાટનો કુમાર.

કડવું ૨૮ રાગ ધવળ ધન્યાશ્રિ.

બોલ્યા વઇશમપાય વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી, બોલ્યો અરજુન પ્રત્યે બાળજી, હારયો દુરીયોધન ભુપાળજી ॥ ઢાળ ॥ દુરીયોધન યુદ્ધ કરતાં હાર્યો, ઓરે અરજુન તાત, મારી ભગનીએ શું કહ્યું તું. તે સંભારો વાત ॥ ૨ ॥ ઢીંગલે રમવા મંગાવ્યાંછે, વસ્ત્રોને શણગાર; અરજુનજી કહે જઇ લાવો, ડરશો નહી લગાર ॥ ૩ ॥ પેલા ચાર રથમાં નવ જાશો, કુંવર હરખે ભરીયો; એકજ વસ્ત્રની ઝોળી કીધી, રથમાંથી ઉતરીઓ ॥ ૪૪ ॥ જઈ દુરીયોધન ઉપર બેઠો, કાઢી લીધા શણગાર; પછી કરણ રાજા લુટયો, ક્ષણુ ન લાગી વાર ॥ ૫ ॥ એ રીતે બહુ યોદ્ધા લુટયા, લોભ જરા નવ માય; સારા દેખે તે જાય છે લેતો, ખોટાં પાછાં નાંખે ત્યાંય ॥ ૬ ॥ લેતાં લેતાં બહુ લોભ લાગ્યો, બાળે બિચારયું એવું; આ ચાર છે સત્ય પુરૂષોના, જો સારૂ હોય તો લેવું ॥૭॥ એમ જાણી ગયો ભીષ્મને રથે, લેવાની ઉલટ લાવ્યો, દાદાએ જાણ્યું છોકરો લોભી, મુજને લુટવા આવ્યો ॥ ૮ ॥ એવું જાણી ડરાવવાને, ઉંચુ કર્યું એક બાણ; કુંવરે કારમી ચીસ નાંખી, ડોસો લે છે પ્રાણ ॥ ૯ ॥ નીચો પડીયો કરતો હડીયો; અરજુન પાસે આવ્યો, ઓ તાતજી પેલો ડોસો જાગે છે, આટલું લુંટી લાવ્યો ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી કહે બહુ થયું બેટા, કહી લીધો રથમાંય, એવે મુરછાયો વળવામાંડી; એકે એકે ઉભા થાય ॥૧૧॥ કુંવરને દેખે કાળને દેખે, ભય પામ્યા બહુ માટા; એકેક મુછના સરવે જોદ્ધા, જીવ લેઇને નાઠા ॥ ૧૨ ॥ સર્વ પછી પેલા સતીયા ઉઠયા, જેને વાહાલા ભગવાન, અરજુનજીને પુછવાને દાદાયે કીધી સાન ॥ ૧૩ ॥ ઓ દીકરા પ્રગટ થવાની, કેટલી છે હજી વાર; અરજુનજીએ સાન બતાવી, બાકી છે દીવસ ચાર ॥૧૪॥તવ સમજીને સતીયા ચાલ્યા, આવેલે પંથ પળાય; આગળ કૌરવ દળ જા-

તુ. તેમના ભેગા થાય ॥ ૧૫॥ એવે દુરીયોધન બોલ્યો, બાળકે કીધાતુ-ચ્છ; ઓરે મ્હારા શકુની મામા, કયાં તમારી એક મુછ ॥ ૧૬ ॥ રવી કરણ તેં કયાં ખોઇ, જોઇ સરવની મારી; મામો કહે અમારી પેઠે, એક મુછ ગઇ છે તારી ॥૭॥ સરવે જોયું તો સરવની ગઇછે, અકકીરહેલી તે મુંડાવી ક્ષઉર કરાવવા માંડયું, સરવે કેવા સોભીયા જાણે; આપનું સુતક કહાડયું ॥૧૯॥ કાળે મોઢે હારીને ચાલ્યા, અરજુન હરખે ભરીયો, ગાયોનું ટોળું છે તરશું, નર રથથી ઉતરીયો ॥૨૦॥ સરવે ગાયો ને પંપાળી, ઉંચાં ડોકાં ઘેન કરે; કુન્તી નંદન સમજી ગયો, ગાયો તરસે મરે ॥ ૧૧॥ એમ જાણી એક બાણ લીધું, ઇદ્ર તણે કુમાર; ગંગાસ્તર ભણી ભોમીમાં માર્યું, નીકળી જળની ધાર ॥ ૨૩ ॥ સહુ ગાયોએ પાણી પીધું, દીધી ઘણી આશીશ; જળ પાનારાની જય થાજો, પ્રસનહો હો જગદીસ ॥૨૩॥ પછી અરજુને ધુર ગાયોનું, હાંકી મુકયું ગામભણી તે પછી બેઠો રથ વીશે સુરોપુરો શીરોમણી ॥ ૨૪ ॥ કુંવરને કીરીટધર ચાલ્યા; મશાણ ભુમી ગયા; અરજુને ઘોડા ખેંચી રાખ્યા, તવ તે ઉભા રહ્યા ॥ ૨૫ ॥ ઘોડાના અછોડા દીધા કુંવરને. સમરી વ્રક્ષે ગયો; તીછક નાગને આયુધ સોંપી, રથ બેશી તઇયાર થયો ॥ ૨૬ ॥ ગામ ભણી બંને જણ ચાલ્યા; એવે નગ્રમાં જાય; ઉજાણી જમી ગામમાં આવ્યો સઉ સંગ વઇરાટ રાય ॥૨૭॥ રાજ્ય સભામાં આવીને બેઠો, જાણ્યા વીના છે રાજી, ધરમ સાથે બેઠો સભામા, લઇ રમવાની બાજી બાજી રમે છે ઘણુ ગમે છે; ગામમાંછે ઉતપાત;રાણી પ્રભુ સમરી બાહાર આવી, તેને કાને ગઇ વાત॥૨૯॥ઓતરા કુંવર યુધ્ધે ગયોછે,દુરીયોધનના સામો; જબરા યોદ્ધા છે લડનાર, કરણ શકુની મામો ॥ ૩૦ ॥ એ વાત જાણી નાઠી રાણી, આવી સભાની માંય; મુસ્તક કુટતી કહેવા લાગી શું બેશી રહ્યારાય ॥૩૨॥ ઓતરાકુંવર છત્રપતીના, સામો ગયો છે લડવા; વળી વ્યંઢળ સાથે ગયો, નબળા શુકન નડવા ॥૩૨॥ સાંભળી વઇરાટ રાજા ચમકયો, કુંવર પામશે મર્ણ; ત્રણ પાસા હાથમાં હતા તે, રાયે પછાડયા ધર્ણ ॥૩૩॥ તેમાંથી પાસો ઉછળી વાગ્યો, ધરમને લે લાટ;મુસ્તક ફુટયું તે જોઇ આવી, દ્રૌપદી પુરપાટ ॥ ૩૪ ॥ ધરમનું રુધીર હાથમાં ઝીલ્યું, ઘાલ્યું પોતાને શીશ; છાંટો ભુમી પડવા ન દીધો જાણે એ વાતનું વીશ ॥૩૫॥પછી કપાળે પાટા બાંધી, ચાલીગઇ ભુવન બેશુદ્ધ થઇ પડયો મુરછામાં જે વઇરાટ રાજન ॥ ૬ ॥ એવે ગામમાં

ગયો, આવીવળી આવ્યા ગોવાળ; તેમણે જઇ વધામણી ખાધિ, જીત્યો તમારો બાળ. ॥૩૭॥ એટલે ઉઠયો વઇરાટ રાજા, લાગ્યોસામો જાવા, છાબ ભરીમોતિ પુસ્પોની, કુંવરને વધાવા ॥ ૩૮ ॥ એવામાં ધરૂપતીએ વિચારયું, જો આવે અરજુન ઘેર;ધરમને વાગેલું દેખીનારે વઇરાટરાજાને ઠેર ॥૩૯॥ અરજુનજીને છે નીમ એવો, ધરમને રૂધીર કાહાડે; તેને તો ઠેર મારવો મ્હારે. વળી રૂધીર ભુમી પાડે ॥ ૪૦ ॥ તેનું આખું કુંટુંબ હણવું, એવો નીમછે માટે; રૂધીર સતિએ માથામાં ઘાલ્યું; પાટો બંધાયો લેલાટ ॥ ૪૧ ॥ અરજુનજી કુંવરના સાથે, જો અહીં આવશે ઘેર; ધરમને રૂધીર નિકળ્યું જોઇ; કરશે કારો કેર ॥ ૪૪ ॥ તેથી વઇરાટ રાજાને કહ્યું, મેહેતા મોકલજો નીશાળે; એ આવેતો શું કન એના. ખોટા પડે કાળે ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને મોકલ્યા સામા સઊદરવાજે જાય. આઘેથી અરજુનજીએ જોયો, દરવાજે વઇરાટરાય ॥ ૪૪ ॥ તવ કુંવરને બોધ ક્રીધો. અવગુણ મારા ગાજે, ચાર દહાડા વાત રાખજે છાની, એટલો ડાહયો થાજે ॥૪૫॥ કુંવર કહે તાતજી માહારા ચીંતા ન ધરશો રતી; તમારા ચરણને પ્રતાપે, મારી થઇ શુભ મતી ॥ ૪૬ ॥ વાતોમાં દરવાજે આવ્યા; ખુશી થઇ સહુ શ્રષ્ટી; વઇરાટ રાયને રઇયત સરવે, ક્રીધી પુસ્પની વૃષ્ટી ॥ ૪૭ ॥ વ્યંઢળને કહ્યું જાઓ નીશાળે, તમારા માડા સુકન; અરજુનજી તવ ઉતરી ગયો, દ્વેશ નહી કાંઇ મન ॥૪૮॥ કુંવરને સૌ લાવ્યા સભામા,વઇરાટે પુછી વાતઓ બેટા તેં બળીઆ સાથે. શી રીતે દીધી બાથ ॥ ૪૯ ॥ કુંવર કહે ઉજાણી ખાવા તમે તો બાગમાં ગયા; દુરીયોધને ગાયો ઘેરી; ગોવાળ દુઃખી થયા ॥૫૦॥ તે વાત જાણી હું ચઢયો યુધ્ધે, ન મળે રથ કે ઘોડા; જેવા તેવા જોડી વ્યંઢળને, હાથ દીધા અક્રોડા ॥૫૧॥ નગ્રની બારણે કઉરવ દળમા જાવા લાગ્યા જ્યારે, વ્યંઢળ ભય પામીને રથથી, ઉતરી પડયો ત્યારે ॥૫૨॥ પાછો મેં એને કબજે ક્રીધો, લીધો મારી સાથ; જઇ સૈન્ય સામો ઉભો રહયો, તવ બોલ્યો નર નાથ ॥૫૪॥ ઓ છોકરા કેમ આવ્યો સામો. સુણી મુને કરોધજ ચડીયો, એક બાણ મારયું એનીરૂદેમાં, ઉંધો થઇને પડાયો ॥ ૫૪ ॥ બીજે બાણે કરણ રાયને, ઉરાડયો ગગન; એટલે ભય પામીને નાઠા, સૈન્યના સઉ જન ॥ ૫૫ ॥ ગાયોલેઇને ઘેર આવ્યો, ઓરે મારા તાત; તવ વઇરાટ ઉભા થઇને,દીધી કુંવરને બાથ ॥ ૫૬ ॥ ઉચકીને ગાદીએ બેસાડયો, બેટા હું આશીશ દેવું, હવે તું મોટો થાય ત્યારે, ઇંદ્ર તણું રાજ લેવું ॥ ૫૭ ॥ વળણ॥

એ બાળકનું બોલવું, સત્ય માન્યું છે રાય; કહે વલ્લભ સુત ઘેર ગયો, હરખે સુદ્રષ્ણાય.

કડવું ૨૯ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; પછી રાત્રીપડી જે વારે, ગયો કુંવર સભામાં ત્યારે ॥૧॥ જ્યાં છે એકલા ધરમરાય, ખોળે શીશમુકી પડયો પાય; કર મુકયો ધરમે શીશ, બેટા બહાર ન વાત પાડીશ ॥૨॥ વારૂ પીતાજી કહીને ગયો, જઇ નીકુળને ભેળો થયો નમીને પુત્ર ભાવ જણાવ્યો, નીકુળે જાણ્યું મેં તે ભણાવ્યો ॥૩॥ બોલ્યા નીકુળજી સુણ તન સમજી રહેજે ચારદન; વારૂ કહી કુંવર જાય, ગયો ગઉશાળાની માંય ॥૪ ॥ બોલ્યા સહેદેવ ત્રીકાળ જ્ઞાની, બેટા વારતા રાખજે છાની;તન વારૂ કહી સુત ગયો,રસોડે ભીમને ભેગો થયો; શીશ નામીને પડયો પાય, ભીમે જાણ્યું ભણયો વિદાય; બેટા મનમાં સમજી રેહેજો, ચાર દીવસ પછી કહેજો ॥ ૧ ॥ કહે કુંવરજી વારૂ તાત, નહી જાય જરાએ વાત; એમ કહી ત્યાંથી નીકળીઓ, છાનોમાનો દ્રૂપદીને મળીયો ॥૭॥ ઓરે માતા તમારો હું તન, મારા મામા થયા દુશ્મન; તમને દુખ દીધુ અપાર, માર્યો મન મુકીને માર ॥૮॥ માટે મુવા ત્યાંથી મરજો, માતા મુજ ઉપર હેત ધરજો, તવ સતીએ દીધી આશીશ, વાત ટકાવજો ચાર દીવસ ॥૯॥ એમ સરવેને સુત મળીયો, પછી હરીભજન માં ભળીયો; સંતનો રંગ લાગ્યો સાચો, જ્ઞાન ગુણે રહયો નહી કાચો ॥ ૧૦ ॥ નીત્ય પ્રભાતે ઉઠવું વહેલા, કરે સમરણ સુર્યના પહેલા, પછી ધરમના દરશન કરે, પછી નીશાળે સંચરે ॥ ૧૧ ॥ એમ નીત્ય કરે સેવાય; એવે ચાર દહાડા વહી જાય, ચોથે દીવસ સાંજે જોશી, ગયા રસોડે ટીપણું ખોશી ॥૧૨॥ ભીમને જઇ કહ્યું વચન, હવે પુરણ થયા બધા દીન, કાલ સવારે પ્રગટ થાવું, હવે શા સારૂ સંતાવું ॥૧૩॥ બોલ્યો ભીમસેન ખુશી થઈ, મધ્ય રાતે આવજો અહીં; સરવેને હું કહી આવું જોશી જા તું હવે હું જાઉં ॥ ૧૪ ॥ એમ કહી હયશાળા પળીયો, કહી નીકુળને પાછો વળીયો, જઇ વ્યંઢળને કહી પેર, રાતે આવજો મારે ઘેર ॥૧૫॥ જઇ કહ્યું ધરમને મોહોડે, આવજો રાતે રસોડે; પછી દ્રૂપદીને કહી આવ્યો, સરવેને હરખ ઉપજાવ્યો ॥૧૬॥ મધ્યરાત્રી એવે ગઇ જ્યારે;આવ્યા ધરમને અરજુન ત્યારે, આવ્યા નીકુળને દ્રૂપતી

આવ્યા સહદેવજી શુભ મતી ॥ ૧૭ ॥ સહુ રસોડે ભેગાં થયાં, પછી ધ-
રમે વચન કહ્યાં. બોલ્યો સહદેવ સવારે આજ, થાવું પ્રગટ તેમાં શી લા
જ ॥ ૧૮ ॥ પણ ગાદીનુ મહુરત કયારે; બોલ્યા સહદેવ કાલે સવારે;
બોલ્યા ધરમ વીચારો ઉર. સત જોજન હસ્તીના પુર ॥ ૧૯ ॥ આજને
આજ કેમ જવાય, જતામા રાજ્ય મળે કયાંય, ત્યારે બોલ્યા સહદેવ
એવું; સેહેલો રસ્તો બનાવી દેઉં ॥૨૦॥ આજ નીકળો નગરના બાર,
કરો રેણું ગાદી નીરધાર; કરો તે ઉપર આસન, રાજ્ય ગાદી માની લે
વિ મન ॥ ૨૧ ॥ ત્યારે રાજી થયા રાય ધરમ, કરવા મનસા વાચા કર્મ
પછે બોલ્યો વાયુ કુમાર, આજ્ઞા દો કરૂ કંસાર ॥૨૨॥ તવ ધરમે આ-
જ્ઞા દીધી ત્યારે રસોઇ ભીમે કીધી; જમવા પાંચ ભાઇને નાર થયાં પ-
રોઢમાં તઇયાર ॥૨૩॥ ભીમ કહે કટી કશીને બાંધે, લીધા બે ભાઇને બે
ખાંધે, પછી નીકુળને સહદેવ, તેને કટી લીધા તતખેવ ॥૨૪॥ બાંધી
જંગાયે દ્રુપતી, પછી ચાલ્યો શુરો શુભ મતી; એતો દોટા હડીયેચડીયો
કોટ કુદીને બારણે પડીયો ॥૨૫॥ સર્વેને તેડેલાં ઉતારયાં, પછી આયુધ
લાવવા ધાર્યાં; ભીમને અરજુન બે ભ્રાત, ગયા મશાણે ગ્રહીને હાથ.
॥૨૬॥ સમણને વ્રક્ષે હથીઆર. ત્યાં ચડીયો ઇંદ્રકુમાર; ત્યાંથી નાગને
વિદાય કીધો, પોતે ધનુશ ઝાલો લીધો ॥ ૨૭ ॥ બીજા ત્રણ ભાઇનાં
હથીઆર, લીધાં તે પણ તેની વાર; પછી ભીમે લીધી ગદા જેની સાથે
શોભે સદા ॥૨૮॥ ચાલ્યા બેઉ બંધુઓ જ્યાંય, પોતાના ભાઇ બેઠાત્યાંય
તવ સહદેવે આજ્ઞા દીધી, ભીમે રેતીની ગાદી કીધી ॥ ૨૯ ॥ એવે ની
કુળ દાહયો કાહાવ્યો, લીમડાની ડાળી ભાગી લાવ્યો; એવે ભળભાખ
ળું જ્યાં થયું, તવ સહેદેવજીએ કહયું ॥૩૦॥ તમે ઉઠો ભાઇ સત્યવાદી
સતીને લેઇ બેસો ગાદી, બેઠા ધરમ ધરી ઉમંગ; લીધી દ્રુપદીને ઉછંગ
॥૩૧॥ વાયુનો નંદન સુબો, ગદા લઇ છડીદારમાં ઉભો; ધાંટા કાઢી-
ને નેકી બોલે કેડે નીકુળ ચમ્મર ઢોળે ॥ ૩૨ ॥ લીમડા તણી ડાળી
હલાવે, અરજુનજી અરજદાર આવે; જોશી સહદેવ વીવેકે પેઠા, એક
શળી લેઇ લખેવા બેઠા॥૩૩॥એવી મનથકી ગાદી કીધી,રાજાધરમે માની
લીધી; મનથી માન્યો જયજયકાર, જીભે જપે જુગદાધાર ॥૩૪॥ એવે
તરછટ વાહાણું વાય, ઉઘડયા દરવાજા ત્યાંય; તવ આવતું જાતુ લોક,
જઇ જોવા ઉભા અથોક ॥ ૩૫ ॥ ઘણા લોક વિચારમાં પેઠા, ગુરૂ ગો-
ઝારીને લેઇ બેઠા; જુઓ વાલનો સરવનો સુબો, છડીદાર થઇને ઉભો
॥ પેલો ઘોડાનો ભણાવનારો, ઢોળે ચમ્મર કેવો સારો, પેલો વ્યંઢળ

અરજદાર, પેલો ગોવાળીયો લખનાર ॥૩૭॥ જોઈ લોકોયે એહેમ લીધો, રાજ્ય લેવાનો ટુચકો કીધો; લેશે આપણા રાજાનું રાજ્ય, જુઓ આ ક થલે છે કાજ ॥૩૮॥ ચાલો લોકો આપણે જઇયે, જઇ કુંવરને કહીએ; તવ કુંવર કરશે કેર, આવી મારી નાંખશે ઠેર, ॥ ૩૯ ॥ મોટા છત્રપતી ને હરાવ્યો,તે શું વિચાર એમને નાવ્યો, લોક ગયું જ્યાં વઇરાટ રાય, આવી કહ્યા સમાચાર ત્યાંય ॥૪૦॥તે વેળાએ ઓત્રા કુમાર, બેઠો છેદેવ શેવામાંમાર; તેથી બોલ્યોવઇરાટ રાય, બધી તૈયાર થાવો સન્યાય.॥૪૧॥ આપણે ઘેર પેટ ભરનારાં, એવો ટુચકો કોણ કરનારાં; સુત જીતી આ વ્યો છત્રપતી, તે શું એમને ખબર નથી ॥૪૨॥ પેહેલા આપણે વઢવા જાશું, કદી વાલવાથી હાર ખાશું; તે તો કુંવર જાણશે વાત, આવી ક- રશે સૌનો નિપાત ॥ ૪૩ ॥ એમ કહી થયો તૈયાર, થયા નીશાન ડંકા તે વાર સુણ્યા કુંવરજીએ કાન, કેમ ગરગડયાં નિશાન ॥ ૪૪ ॥ જા ણ્યુ કે કુંન્તીના તન, આજ પ્રગટીયા પાવન; થયા પુરણ ચારે દન, એ ને ઉમંગ પ્રગટયો મન ॥ ૪૫ ॥ આવ્યો શેવામાંથી બહાર, દીઠા તાત- જીને તૈયાર; મુજ તાત કહો કયાં પધારો, કોના સાથે વીષ વધારો ॥૪૬॥ તવ બોલાયો વઇરાટ રાય, પેલા પેટ ભરા જે કેવાય; તેણે કર્યા છે ટુચકા એવા, આપણું રાજ્યાસન લેવા ॥ ૪૭ ॥ માટે યુદ્ધ કરવા જા- ઊ હું તો, પરવારિને આવજે તું તો, મ્હોટો છત્રપતી તુંથી હાર્યો, તે વિચાર તેઓએ ન ધાર્યો ॥ ૪૮ ॥ બોલ્યો કુંવર ધર્મ વાણીમા, ગયાં વર્ષ તમારા પાણીમાં; મેં શું હરાવ્યો દુર્યોધન, એતો જીતીઆ કુંન્તા તન. ॥૪૯॥ ન્હોય આપણા એ પેટ ભરા; એ તો કુંન્તા તણા દીકરા; થયા ગુરૂ ને ભોગવી ગાદી; એતો ધર્મ રાજા સેત્યવાદી ॥ ૫૦ ॥ જેનું નામ સયંદ્રીસતી, તેતો પંચાળના ભૂપતી, પેલા પંથીજીસહદેવ જોશી, સદા ફરે છે ટીપણું ખોશી ॥ ૫૧ ॥ ઘોડા ભણાવે નીકુળ રાય, વાલ્લ- વાજી તે ભીમ કહેવાય; કરે નીશાળનુ કામ; તેનું અરજુનજી છે નામ ॥ ૫૨ ॥ તેણે કઉરવ દળ હરાવ્યું; મારૂં મારથા નામ ધરાવ્યું; એવું સાંભળી વઇરાટ રાય, હવે પાડુ મારી કાય. ॥ ૫૩ ॥ હવે જીવી વસુ કીયે ઠામ, કર્યા પાન્ડવને મેં ગુલામ; એમના મનમાં એદવેશ; મારે તો બામાં રહેવું હમેશ ॥ ૫૪ ॥ કહ્યું કુંવરે સાંભળો તાત, એક બતાવું વિવેક વાત;મોટાને મન નવ હોય દવેશ,તમે કાંઇ ન કરશો કલેશ॥૫૫॥ તમે હાથ જોડી ત્યાં જાવો. વિવા ઓત્રાનો કરી આવો; અહીં વાજતે ગાજતે લાવો, રાજવંશીનો વેશ ધરાવો ॥ ૫૬ ॥ વલણ ॥ જાઓ

તેડી લાવો તાતજી, ઠીક બતાવ્યો વેત; કહે વલ્લભ કુંવરે કહ્યું, થાશે હેતમાં હેત.

કડવું ૩૦ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહી માય ॥૧॥ હાથ બંધાવી વઇરાટ ચાલ્યો, નેત્રમાં ભરતો પાણી; વઇરાટ રાજાની સાથે ચાલી, સુદ્દષ્ણા જે રાણી. ॥૨॥ દરવાજા બહાર આવીયા કે, ભીમે દીઠા સાર; ધરમને કહ્યું વઇરાટ આવ્યો, આવી એની નાર ॥૩॥ એટલે ધર્મને દ્રુપદી દોડયા, જઇને છોડયા હાથ; ખમા ખમા કરી બેઉને ચાંપ્યાં રૂદીયા સાથ. ॥૪॥ એટલે બોલ્યો વઇરાટ રાજા,મેં અણઘટતું કીધું;ચકલી માળે ગરૂડઆવ્યા, દાસ તણું કામ દીધું. ॥ ૫ ॥ તે માટે હું નહીં જીવવાનો, પાડીશ મ્હારી કાય; જો મુજને જીવાડવો હોયતો, વરો મ્હારી તનિયાય. ॥૬॥ એટલે ધરમે ધોલ મારી, એ શું બોલ્યો અનાડી; ઓત્રા કુંવરી મ્હારે ખોળે, બેસાડીને રમાડી. ॥૭॥ તેનું તું એવું કેમ બોલ્યો, વઇરાટ કહે કહ્યું કરો; ગમે તેમ કરી લ્યો કન્યા, જેને ફાવે તે વરો. ॥૮॥ એટલે ભીમે ચરણ દબાવ્યો, ધરમરાયનો સાર; કન્યા લેવાની કબુલ કરો; વરનાર છે તૈયાર. ॥૯॥ એટલે ધરમે ધોલ મારી, એવું બોલ્યો કેમ; ઓરે ભાઇ મેં શું કહ્યું ખોટું, ગાજીને બોલ્યો ભેમ. ॥૧૦॥ વઇરાટ રાજા મરે બીચારો, તો કેવા કહેવાશું દીવા; એ કન્યાનો અભેમન્યુની,સાથે કરી લ્યો વીવા. ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે ખરૂં કહયું ભાઇ, ટળી ગયો મુજ વેમ; ભીમ કહે તમે વણ વીચાર્યો, તમાચો માર્યો કેમ ॥૧૨॥ ધર્મ કહે ભાઇ ભુલ છે મ્હારી, તેં શુભ વિચાર લીધો, પછી કહયું વઇરાટ રાજાને, સુતશું વિવા કીધો. ॥ ૧૩ ॥ એટલે વઇરાટ બહુ થયો રાજી, ઉતરાવ્યા પાંચેના કેશ; વનકુળ ઉતરાવી લેવરાવ્યો, રાજ્યવંશીનો વેશ. ॥ ૧૪ ॥ વાજતે ગાજતે ગામમાં લાવ્યા, વઇરાટ પત્ર લખાવે; કંકોત્રી લખો કુન્તાને જાન લેઇને આવે. ॥ ૧૫ ॥ અરજુને એક પત્ર લખીયો દ્વારિકાં આણંદ ભેર; તમારા ભાણેજ ને લૈ આવો, વઇરાટ રાયને ઘેર ॥ ૧૬ ॥ હસ્તીનાપુરથી જાન લઇને, આવજો જાદવ સાથ; પુર્ણ શોભાયે પધારવાનું, તેતો તમારે હાથ ॥ ૧૭ ॥ પછી બીજો પત્ર લખીયો, હસ્તીનાપુર માંય; વિદુર કાકા જાન લેઇને,વેહેલા આવજો આંય.॥૧૮॥

સરવ કુટુંબને આવજો લેતા, જો આવે દુરિયોધન; તો તો અતી આનંદ થાયે, માને અમારૂં મન ॥ ૧૯ ॥ એવી રીતે પત્ર લખીને, મોકલી કંકોતરી, હળીમળીને આવજો સરવે, આવશે વળી શ્રી હરી. ॥ ૨૦ ॥ એ કંકોતરી બે સ્થળ પેહોંચી, દ્વારીકામાં વંચાય; પાન્ડવ પ્રગટયા ખબર જાણી, સરવે ખુશી થાય ॥ ૨૧ ॥ બળદેવજી કહે કુંટુંબ સરવે, ચાલો સઉ નર નારી;વાજતે ગાજતે જાન લઇને, નીકળીઆ ગીરધારી ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે બારો બાર ચાલો, જઇએ હેડંબાવન; ગટોરગછને ઘેર રહ્યાં છે, સુભદ્રા અભેમુન ॥ ૨૩ ॥ એમ જાણીને હેડંબા વનમાં, પ્રેમ થકી પરવરીયા;દેખી ગટોરગછ સામો આવ્યો,સઉ જાદવ ઉતરીયા ॥૨૪॥ બળદેવે બેનને બોલાવી, બોલી સુભદ્રા વચન; ભાણેજ ભગની પરઘેર રાખ્યાં; શું ખાવા ખુટયુ અન્ન. ॥ ૨૫ ॥ બળદેવ કહે બોલશો નહી, વાંકા દીવસ હોય, તે વારે સહુની ફરે મતી. શત્રૂ થાયે શહુ કોય ॥ ૨૬ ॥ બીજી ત્રીજી વાત મુકીદો, પત્ર જોઇ થાઓ ત્યાર; અભેમન્યુનું લગ્ન કર્યું છે, પ્રગટયા કુન્તી કુમાર ॥ ૨૭ ॥ અભેમન્યુ એટલું બોલ્યો, ચાલો ગટોરગછ વીર; તુજ વીના હું નહી જવાનો એ બંધુ રણધીર; ॥૨૮॥ ગટોરગછ તવ તઈયાર થયો. જવાનો ઉમંગ ચડીયો મેઘ વરણ સુત ગટોરગછનો, તે તવ પુઠે પડીઓ ॥ ૨૯ ॥ તેને પણ ત્યા સાથે લીધો, હરખ ઘણેરો ઉર; વાજતે ગાજતે આવીયા સઉ; નગ્ર હસ્તીનાપુર ॥ ૩૦ ॥ વિદુરજીને ઘેર આવ્યા, વિયોગ સહુના ટળીઆ ભક્તને ઘેર છે કુન્તા માતા, તેમને સરવે મળીયા ॥ ૩૧ ॥ એવે ભીસ્મને દ્રોણ આવ્યા, આવ્યા કૃપાચાર; અશ્વસ્થામા તે પણ આવ્યા, મળીઆ દેવ મોરાર ॥ ૩૨ ॥ પ્રભુ કહે ચાલો ભીષ્મ દાદા, દ્રોણને તેડી જઇએ; દુરીયોધનને સમજાવીને જાનમાં આવવા કહીએ. ॥ ૩૩ ॥ એમ ધારીને ગયા સભામાં, જ્યાં બેઠા ભુપાળ; કહયું કે આ કંકોતરી છે, વઇરાટમા વેવીશાળ. ॥ ૩૪ ॥ દુષ્ટ કહે કે સરત તોડી, પ્રગટયા કુન્તી તન; ગામમાં પેસવા દેવા નથી, ફરીથી કહાડું વન. ॥ ૩૫ ॥ અમારે જાને આવવું નથી, કહી કર્યા વિદાય; તવ પાંચ સતીઆને સઉ જાદવ જાન લેઇને જાય. ॥ ૩૬ ॥ વઇરાટ નગ્રની લગભગ આવ્યા, ગઉ છેટે વિશ્રામ કરીયા, વરઘોડો ગામમાં સાંજે લેવો, તંબુ તાણી ઉતરીયા. ॥ ૩૭ ॥ એક તંબુમાં પ્રેમદા સરવે, એકમાં પુરૂષ માત્ર; એક તંબુમાં બાળક સરવે, છે ડાહ્યા સુપાત્ર ॥ ૩૮ ॥ એકાન્તમાં એવે પ્રભુ બેઠેલા, જ્ઞાને કર્યો વિચાર; ભાણેજ મુને વિઘન કરશે, જો વરશે આ

નાર, ॥ ૩૯ ॥ ઓત્રાનું મોઢું દેખશે તો, યુધે પછી નહિ જાય, પછી ભાણેજ મરવાનો નથી, પ્રત્યુ મારૂં થાય. ॥ ૪૦ ॥ માટે આ વિવા તોડાવું, ધાર્યું વિશ્વને ભુપ; ભાણેજનું મન ભમાવવાને; ધર્યું વિપ્રનું રૂપ ॥ ૪૧ ॥ પ્રધજ ગાત્ર તુંબી પાત્ર, ટીપણું લીધું જોશીઃ જેષ્ટીકા ગ્રહી ગયા તંબુમાં, બનીયા વિદ્વાન જોશી. ॥ ૪૨ ॥ તંબુમાં પેઠા કર જોવાને બેઠા; જાદવ તનના જુવેઃ દાખલે દાખલા મેળવે પુરા. સરવના સંદેહ ખુવે. ॥ ૪૩ ॥ એટલે સરવે બાળક બોલ્યા, સંદેહ કયારે ટળશે; હાથ જુઓ અભેમન્યુનો, કન્યા કેવી મળશે ॥૪૪॥ એટલે પ્રભુએ જોઇરેખા, પોતે શ્રી જુગદીશ; સૌ સામુ જોઇ મોઢું ઉતારિ, ધુણાવ્યું પોતે શીશ. ॥૪૫॥ આ કન્યા કાંઇ નથી સારી, બેહેરી બોબડી કાળી; અભીમન્યુ જા તું પાછો, કદરૂપ વઇરાટ બાળી. ॥ ૪૬ ॥ અભીમન્યુ કહે ભુલ્યા મ્હારાજ, કન્યા દેખી મન ઠરે; કદરૂપ કન્યા હોયતો મ્હારો,તાત વીવા નવ કરે. ॥ ૪૭ ॥ જાઓ માહારાજ જુઠા તમે છો, તવ ઉઠયા ભગવાન, જાણ્યું કે હાંઇ કાંઇ ન ચાલ્યું, થયા અંતરધ્યાન ॥ ૪૮ ॥ નગ્રમાં સખી સરખી સાહેલી, રમતીતી ઓત્રા સાથ; ત્યાં જોશીને રૂપે આવ્યા, પોતે દીનાનાથ. ॥ ૪૯ ॥ લાવોરે બેનો હાથ જોઉં, બોલી છોકરીઓ સાથ; આ વર ઓત્રાને કેવો મળશે, જુવો બેનનો હાથ. ॥૫૦॥ પ્રભુએ હાથ જોવા લીધો, જોઈ ધુણાવ્યું શીશ, જો બેન ખરી વારતા કરૂં તેમાં ન ધરવી રીસ. ॥ ૫૧ ॥ એમ કહીને કહ્યું પ્રભુએ, આ વર નથી રૂપાળો; હોઠ જાડાને દાંત લાંબા, બોબડો ને વળી કાળો. ॥૫૩ ॥ જોતામાં ઓકારી આવે, તેનાથી લગ્ન કરવું, ઓરે ઓત્રા સત્ય માનો તો, જીવ્યાથી ભલું મરવું. ॥ ૫૩ ॥ તવ ઓત્રા કહે જાઓ જુઠા, અરજુન નંદન કેવા, માહારાજા તમે છો કોઇ કપટી, વર છે અરજુન જેવા. ॥૫૪॥ તવ અંતર ધ્યાન થૈ ગયા પ્રભુ, લાગ્યું દલમાં દુખ; જાણ્યું કે વરકન્યાનું, મારે જોવા ન દેવું મુખ ॥૫૫॥ એમ જાણિ વા વંટોળ કીધો, પ્રભુએ માયા દાખી, કાંકરા ઉશાડી, વર કન્યાની આંખ્યો પુરી નાંખી. ॥ ૫૬ ॥ તતડાવીને તાવ મુકયો, પોતે શ્રી ભગવાન; પેહેલું અભીમન્યુંને દુખ મુકયું, ખળભળી બધી જાન ॥૫૭॥ નેત્રે માતાયે પાટા બાંધ્યા, ઓચી તો પડયો ત્રાસ; તે પછી ઓત્રા કુંવરીને, દુખ મુકયું અવીનાશ. ॥૫૭॥ ઓત્રાને પણ એમજ થયું, બંધાવ્યા ચક્ષુ પાટા; પાછલા પોહોરે તઇયાર કીધા, વરઘોડાના ઉભરાટા.॥૫૯॥ વાજતે ગાજતે ઘોડે બેસાડયો વર રાયને તે વાર; જાન લેઇને ગામમાં ગયા, પોતે જુ

મહાધાર. ॥૧૯॥ વળણુ. ॥ વરઘોડો લેઇ આવીઆ, પોતે પુન્ય સ્લોક; કહે વલ્લભ જોવા મળ્યું, મનુષ સરવ અશોક. ॥ ૬૧ ॥

કડવું ૩૧ રાગ સવઈયા.

વઇશામપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, વઇરાટ પરવ મહિમાય. ॥૧॥ વઇરાટ રાજા સામો આવ્યો, પ્રેમ ઘણેરો વ્યાપ્યો; જગતની રીતી પ્રમાણે, પોતે જાનીવાસો આપ્યો. ॥ ૨ ॥ પાન્ડવને મળ્યાં સગાં વહાલાં, સુખરૂપે સહુ રહ્યાં; લગ્ન લેવાનો દાહાડો ફેરવીયો, વર કન્યા દુખી થયાં. ॥ ૩ ॥ જાનઇયા માટે મધ્યાન વેળા, થાય છે નીત્ય રસોઇ; પણ વાહાણામાં ખાવા માગે, બાળક સરવ કોઇ ॥ ૪ ॥ વઇરાટ રાયે સાત ઓરડા, પકવાનના ભરેલા; સવારમાં છોકરાંને ખાવા; હુકમ રાયે કરેલા ॥ ૫ ॥ કુંચી ધર્મ રાજાને દીધેલી, ધર્મે બોલાવ્યો ભીમ; સવારે છોકરાંને ખવરાવવા, તારે રાખવો નીમ ॥૬॥ તુજ વીના વશ નથી રહેવાનાં, જાદવનાં બધા બાળ; એવામાં બીજા દાહાડાનો, થયો પ્રાતઃકાળ ॥ ૭ ॥ તવ ખાવાને છોકરાં ચાલ્યાં, ભીમને તેડી જાય; મીઠાઇઓના ઓરડા ઉઘેડયા, છોકરાં પેઠાં માંય ॥ ૮ ॥ જે જેને ભાવે તે લૈ ચાવે, ખાય છે ઉલટ આણી; તે દેખીને વ્રકોદરના, મોઢામાં ભરાયું પાણી ॥ ૯ ॥ ઉઠીને ઓરડામાં પેઠો, બાળક કહાડયાં બાહાર; દ્વાર દેઇને ખાવા બેઠો, વાયુનો કુમાર ॥ ૧૦ ॥ બાહારથી બાકામાં બાળક જુવે, કરે ઘણો ઉતપાત; ઓરે ભીમ ખાવોછો તમે તે, ધર્મને કહીશુ વાત ॥૧૧॥ તોપણ ભીમે ભય નવ રાખ્યો, ઉંચુ નીચું નવ ભાળ્યું, સાતે ઓરડાની મીઠાઈ ખાધી, સાફ વાશીદું વાળ્યું ।૧૨॥ પછી ઉઠીને બાહાર આવ્યો, નાઠા સહુ કુમાર; ભીમે બારણે દઇ દીધાં તાળાં, જાનીવાસે ગયો સાર. ॥ ૧૩ ॥ એવે જઇ બાળકોએ કહ્યું, ભીમશેનને નહી દયા; અમોને ખાવા નવ દીધું, એ પોતે ખાઇ ગયા ॥૧૪॥ ભીમે કહ્યું બાળકોએ; વેયું ને પાથરીયું, તેથી બાળકોને બાહાર કાઢી; એક ઠેકાણે કરીયું ॥ ૧૫ ॥ એવામાં તો બીજે દહાડે, વઇરાટે જાણી વાત; ફરીથી પકવાન ભરાવ્યાં, ધરમે કુંચી લીધી હાથ ॥ ૧૬ ॥ એવે વઇરાટને કહ્યું ધરમે, નકામા ખોટી થાઓ; અમારે ઉતાવળ છે જવાની, વરકન્યા પરણાવો ॥ ૧૭ ॥ અમારે ઘર ગામનું નથી નીસ્ચે, માટે કરો વીદાય; વઇરાટે કહ્યું પધારો આજે, પર

ણાનું કન્યાય ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને વઇરાટ ગયો, મંડપ રચના કીધી; ધરમે વરઘોડો ચડાવ્યો, જાનને જોડે લીધી ॥ ૧૯ ॥ આવીને મંડપે ઉતરીયા. બાજઠે વર બેસાડયો; વરકન્યાના ગોર બેઠા, મંત્રનો ઉચ્ચાર કાહાડયો. ॥૨૦॥ વઇરાટે કન્યા પધરાવી, દેવા કન્યા દાન; સરવે સભા ચરચા જુવે, જુવે છે ભગવાન ॥ ૨૧ ॥ વલણ ॥ કન્યા દાન દેવાય છે, સાંભળને તું રાય; નેત્રે પાટા રાખીને, પરણે વર કન્યાય.

કડવું ૩૨ રાગ રેહેણીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, શોભાધણેરીરે; રાજા વઇરાટ દેછે કન્યાદાન શોભા. ॥૧॥ ત્યાંતો હસ્ત મેળાવો થાય, શો. પછી માનુની મંગળ ગાય. શોભા. ॥ ૨ ॥ ચોરી પેહેલું મંગળ વરતાય. શો. તેમાં ગાયોના દાન અપાય. શો. ॥ ૩ ॥ ત્યાંતો બીજુ મંગળ વરતાય, શો. તેમાં દાશીનાદાન અપાય શો. ॥ ૪ ॥ ચોરી ત્રીજુ મંગળ વરતાય; શો તેમાં ભંડાર સહીત અપાય શો ॥ ૫ ॥ પછી વર કન્યા જમ્યા કંસાર, શો. છેડો આલ્યામાં આપ્યો મોતીહાર. શો. ॥૬॥ પછી રૂપીઆ વીંટીઓ રમાય, શો. લાગ્યા વર કન્યા ગોત્રજને પાય. શો. ॥૭॥ વળણ॥ વર કન્યા પરણી રહ્યાં, રાયે જમાડી જાન, આપી પછી પહેરામણી, રીઝ્યા સતી સંતાન. ॥

કડવું ૩૩ રાગ સોહાગી દોહરો.

વઇશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું. વઇરાટ પરવ મહીમાય॥૧॥ ત્રણરથ ભરીને ધન આપ્યું બે ક્ષોણી સેન્યાય:એટલું આપી વઇરાટ રાયે, કરી દીધા વીદાય॥૨॥ વર કન્યાની આંખે પાટા,કન્યાનેરહેવા દીધી, હળ્યા મળ્યાને હેત કીધાં. જાનને વાદાય કીધી ॥ ૩ ॥ વઇશમપાયે એવું બોલ્યા, એ જનમેજે રાય, વઇરાટ પરવ પુરણ હવું, ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય ॥ ૪ ॥ કાળા પડદા સ્વેત થયાને, કળી ઘોળી થઇ ગાય; કાળા તલ ઘોળા થયાછે, પુરણુ પરીક્ષા દેખાય ॥૫॥ એટલે જનમેજય રાયે લક્ષ કરયાં ગઉ દાન, સવાશો જનોઇ દઇ પરણાવ્યા, બ્રાહ્મણનાં સંતાન ॥ ૬ ॥ સવાસો કન્યા પરણાવી, બ્રાહ્મણ કેરી બાળ, સવાસો બ્રહ્મપુરી આપી, ધરમીષ્ટ એ ભુપાળ ॥ ૭ ॥ સવાલક્ષ બ્રહ્મ ભોજન કીધાં, પાતક નાંખ્યું ટાળી,

પછી પાછો બેઠો સાંભળવા, પોતે આશન વાળી ॥ ૮ ॥ શ્રોતાને વક્તા સરવના, પોહોચ્યા મનના કોડ; કહે વલ્લભ સહુ બોલજો ભાઇ, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥ ૯ ॥

વઇરાટ પર્વ સમાપ્ત.

ઉદ્યોગ પર્વ.

કડવું ૧ લું રાગ સાખી.

વઇશમ પાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું ઉદ્યોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જાન લેઇને પાંડવ ચાલ્યા, હસ્તીનાપુર ભણી જાય; બળદેવજી જાદવ લેઇને, દ્વારીકાં થયા વીદાય ॥૨॥ કૃષ્ણ રહ્યા પાંડવની સાથે, ભીસ્મ દ્રોણ વીદુર; કૃપાચાર્યને અશ્વસ્થામા, આવ્યા હસ્તીનાપુર ॥ ૩ ॥ દુરીયોધને વારતા જાણી, જબરો મચાવ્યો ધંધ, સેવકોને આજ્ઞા આપી; દરવાજા કરો બંધ ॥ ૪ ॥ કીલ્લા ઉપર કીંકર રાખ્યા, તેતો પેહેરા ભરે, ઉઘાડા આયુધ હાથમાં ઝાલી, ચોકી કરવા ફરે ॥૫॥ તે દરવાજા બંધ દેખીને બોલીયા ધરમ રાય, તોફાન કોઇ કાંઇ ન કરો, ઉતારો આ બાગમાંય ॥ ૬ ॥ એટલે સરવે બાગમાં ગયા, બીછાના પાથરીયાં; એક તંબુ અળગો તાણ્યો ત્યાં, કુન્તા સુભદ્રા ઉતરીયાં ॥૭॥ બે ક્ષોણી લેઇ પંચાળમાંથી, દ્રુપદ રાજા આવ્યા પોતાને બે દીકરાને, પાંડવના પાંચ લાવ્યા ॥ ૮ ॥ તે દ્રૌપદીને ઉછંગ મુકયા, પુત્રનો વિયોગ ટળીયો; સરવે સભામાં બીરાજ્યા પછી બોલ્યો અભેમન્યુ બળીયો ॥ ૯ ॥ ધરમ કાકા આજ્ઞા આપો, દારૂણ દૈવત દાખું; એકજ બાણે હસ્તીનાપુરના, દરવાજા ચીરી નાંખું ॥૧૦॥ ભીમ કહે ભાઈ આજ્ઞા આપો, ગદા ગ્રહી ચડી ચોટ, નગર ઠેકાણે ઝગર કરૂં ને, પાડું કીલ્લા કોટ ॥૧૧॥ ઘટોરગછ કહે આજ્ઞા આપો, કોટ કુદી માંહે જાવું; અંધતણા સોયે સુતોને, બાંધીને આંઇ લાવું ॥૧૨ ॥ મેઘવરણ કહે દાદા દો આજ્ઞા, સરવે શત્રુને રોળું, હસ્તીનાપુરનું ડગળું ઉપાડી, જઇ દરીઆમાં બોળું ॥ ૧૩ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, મીથ્યા મરોછો મથી, નુકશાન વેઠું કુટુંબ સાથે, કલેશ કરવાનો નથી ॥ ૧૪ ॥ ભીમ કહે કલેશથી ડરશો, તો નહી દે દુષ્ટ જન; ધરમ કહે નહી આપે તો, જઈ વશીશું વન ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઓવી કુન્તા બોલ્યાં ક્રોધ અતીશે પેઠો; એ દીકરા તાતનું રળેલું, ખોવા માટે બેઠો ॥ ૧૬॥ બાપથી કૈક સંપાડે સવાયુ, કંઇજન બાપનું ખુએ, ઓરે અરજુન દીકરા શું, ધરમ સામું જુએ ॥૧૭॥ એવો બોલ્યો દ્રુપતરાજા, સાંભળો ધર્મભુપતી, સદા વનવાસ પુરવો હતો તો, મુજ પુત્રી વરવી નોતી ॥૧૮॥

મ્હારી છોકરીના છોકરાને, ઘરબાર રાજ્ય અપાવો; રીધ સીધને નવ નીધ સોંપીને, પછીથી વનમાં જાવો ॥ ૧૯ ॥ એટલે બોલ્યા ભીશમ પીતા, સમજજો સત્યમર્મ; સામા થઇને યુદ્ધ કરવું, તે ક્ષત્રીનો ધર્મ ॥૨૦॥ માગે તે સાથ યુદ્ધ કરવું, મરવું તેથી નવ ડરવું; પોતાનું મસ્તક હાથમાં લૈ, રણભુમીમાં ફરવું ॥ ધર્મ કહે કે નારે દાદા, એક પેટ ભરવું પાપી; તેટલા માટે કલેશ ન કરવો; ઇશ્વર રહેશે આપી ॥૨૧॥ તે કરતાં ઓ ભીશમદાદા, તમો નગ્રમાં જાવો; પેહેલાંની હકીકતસઘળી, એને જઈ સમજાવો ॥૨૨॥ એટલે ભીશમ દ્રોણબોલ્યા, જાશું દુષ્ટ અવાશે; સમજાવીને છત્રપતીને મોકલશું તુજ પાસે ॥ ૨૩ ॥ એટલે તમો કરગરી પડજો, તવ સરમાવીશું અમો; આપશે એની ખુશી પ્રમાણે, કબુલ કરજો તમો ॥૨૪॥ એમ કહી સત્યવાદી ઉઠયા, દરવાજે ગયા શાર; શીક્ષાના સેવકોને કહ્યું, ઉઘાડો આ દ્વાર ॥ ૨૫ ॥ સેવકે કહ્યું છત્રપતિને, તવ દુરીયોધન આવ્યો; દરવાજા પાસે ઉભો રહીને, દરવાજો ઉઘડાવ્યો ॥૨૬॥ એકલા પાંચ સતીયાને લીધા, પછી દીધાં દ્વાર; છત્રપતીને સભામાં લીધો, સમજાવવા બધો સાર ॥ ૨૭ ॥ પાસે બેસાડીને સરમાવ્યો, સમજાવ્યો બહુ પેર; રાજ્ય થોડું ઘણું દે પાન્ડવને નહીંતો વધશે વ્હેર ॥૨૮॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, વેણ તમારૂ થાપુ; પાન્ડવ મુને નમી પડે તો, થોડું ઘણું કાંઇ આપુ ॥ ૨૦ ॥ એટલે બોલ્યા ભીશમદાદા, નમે તો ખુશી થાજે; પાન્ડવો તુને લટી પડશે, મળવા બાગમાં જાજે ॥ ૩૦॥ છત્રપતી કહે કાલે જઇશું, નહી પડે ભુલ લગાર; તવ દાદાએ પાન્ડવોને કહાવ્યા સમાચાર ॥ ૩૧ ॥ ધરમરાજા બહુ હરખાયા, આવશે મ્હોટા વીર; ઓ ભીમભાઇનમી પડવું,રેહેજો પાધરા તીર ॥૩૨॥ રાજી કરીને રાજ્ય લેવું, તેમાં ઉપજે સુખ, કલેશ કરીને જે લેવુ તે જાણવું દારૂણ દુખ ॥૩૩॥ ભીમ કહે કે વારૂ વીરો, એવે સમે પડી રાત, શયન કીધું સહુ પ્રાણીયે, જાગ્યા પ્રભુ સાક્ષાત ॥૩૪॥ મધ્ય રાત્રીએ જઇ પગ ખેંચ્યો, ભીમનો દેવ મોરાર; છાનામાના સાન કરીને, બોલાવી લીધો બહાર ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુએ કહ્યું આજ પ્રભાતે, આવશે દુરીયોધન; ધરમરાજા નમી પડશે; વીચાર શોછે મન ॥૩૬॥ ભીમ કહે નમવું નવ ઘટે, ઓરે અશરણા શરણ, પ્રભુ કહે કપટે કરીને, નમાવો દુષ્ટને ચરણ ॥૩૭॥ આ બીછાનું ઉપાડી નાંખો, ખાડ કરો ત્યાં એક; તેના ઉપર પાથરો પછી, ખાડ ઢાંકી દો છેક ॥ ૩૮ ॥ હાથીએ બેશીને અભીમાની, બીછાના ઉપર ચડશે; ખાડા ઉપર આવ

તામાં, ખાડમાં હાથી પડશે. ॥ ૩૯ ॥ તેવોજ પાપી ગડબડવાનો, પુરણુ મોઢે પોહોળે:સામા ધરમરાય બેઠા હશે તે, પડશે તેમને ખોળે. ॥ ૪૦ ॥ એટલે આપણે હશી દેવું, કરવી દોટા હડીયો;કેહેવું કે દુરીયોધનઆવી ધરમને નમી પડાયો. ॥ ૪૧ ॥ એટલે પાપીને લાગશે ચટકી, રીસ ચઢાવી જાશે, પછી સંપ નથી રેહેવાનો, યુદ્ધ સામગ્રી થાશે. ॥ ૪૨ ॥ સાંભળી ભીમસેન રાજી થયો, સારૂં બતાવ્યું હરજી; ધર્મને સમાધાન કરવું તું પણ, ન્હોતી મારી મરજી. ॥૪૩॥ એમ કહીને કમ્મર બાધી, ઝપાટે જોર દાખ્યો; બીછાનું ઉપાડી પળ એકમાં, ખાડો ખોદી નાંખ્યો. ॥૪૪॥ તેપર પાછું પાથરી દીધું, કોર પર ઢાળી ગાદી; તે ગાદીપર બીરાજવાના, ધરમરાય સત્યવાદી. ॥૪૫॥ પછી આખી રાત પેહેરો ભરીયો, એવે થયો પ્રભાત; ધર્મ કહે કેમ ચોકી કરે છે, કહે મુને તારીવાત. ॥૪૬॥ ભીમ કહે ભાઇને ખુશી કરવા, ઠીક કરી રંગબાજી; સાફ બીછાનું જોઇને હરેખે, છત્રપતી થાય રાજી. ॥૪૭॥ તે માટે ચોકી કરૂંછું, કોઇ ન મુકે ચર્ણ; ધરમ કહે શાબાશ વીરા, હખ્યું અંતઃકર્ણ. ॥૪૮॥ રાજી કરીને રાજ્ય લેઇશું, તેમાં થાસે સારૂં;ભીમ કહે ભાઇ આજ રાત્રીયે એમ થયું મન મારૂં. ॥૪૯॥ એવે સરવે નાહી ધોઇને, આનંદમાં અતી પેઠા; ધરમરાજા કોરાણે થઇને, જઇ ગાદીપર બેઠા. ॥૫૦॥ આસપાસ બીજા સરવે બેઠા, એક પોહોર ચઢયો દન; તે સમે ગામમાં તૈયાર થયો, રાજા દુરીયોધન. ॥૫૧॥ ચાલો મામા આપણુ બંને, જઇયે બાગની માંય; એમ કહીને બેઉ જણ બેઠા, હાથી ઉપર ત્યાંય. ॥ ૫૨ ॥ દરવાજે ઉઘાડી આવ્યા, બાગ વિષે બેઉ બેઠા; બીછાના ઉપર હાથી ચલાવ્યો;ઉતરીયા નહી હેઠા. ॥ ૫૩ ॥ ખાડ ઉપર પગ આવ્યા હાથીના, આગળથી ગજ પડીયો;એટલે છત્રપતીને મામો, હાથીથી ગડબડીયો. ॥૫૫॥ ધરમના ચર્ણ કને આવી પડીયો, જે દુરીયોધન રાય; એટલે ભીમે ધાંટો કાહાડયો, છત્રપતી પડયો પાય. ॥ ૫૬ ॥ દુરીયોધન ઝટ ઉભો થયો, પ્રભુ હસવા ચડીયા;ધન્ય દુરીયોધન મ્હોટા તે મ્હોટા,મ્હોટા તે નમી પડીયા. ॥ ૫૭ ॥ છત્રપતીને મામો રીસાયા, કકળી બોલ્યા તે ઠામ; હવે રાજ્યની આશા મુકો, નથી દેવાનો ડામ. ॥ ૫૮ ॥ એમ કહી બેઉ ગામમાં ગયા, દરવાજા બંધ કીધા; ધરમ કહે સાચું કહેજો, આ દગા કોણે દીધા. ॥૫૯॥ આ કરમ કોણે કર્યુ છે, ખાડ ખોદયો આમ;ભીમ કહે ભાઇ કોને ન કહેશો,કરયું હતું મેં કામ.॥૬૦॥ધર્મે લેલાટે કર મુકયો, શું ધાર્યું કરવો કેર; સરાડે ચઢેલું ભાગી નાંખ્યું,ભીમે

ધારયું વ્હેર. ॥ ૧૧ ॥ વળણ ॥ વેહેર વધારયું ભીમડા, જુઓ શ્રી ભગવાન; પંચાત લઇ જાઓ ગામમાં, કરી આવો સમાધાન. ॥

કડવું ૨ જું રાગ સોહાગી દોહરો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજેરાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું ઉદયોગ પર્વ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ પ્રભુને કહ્યું આપ પધારો, કરી આવો પંચાત, શી રીતે રાજય મેળવ્યું છે, તે જાણો છો વાત. ॥ ૨ ॥ અંતરયામી એવું બોલ્યા, સાંભળજો ભુપતી; તમારા બોલ્યાનો ઢંગ નહી તે, માટે હું જાતો નથી. ॥૩॥ દુષ્ટને ત્યાં જઇ પંચાત કરૂં, તેમ છતાં નવ માને; તો પછી મારે કેમ કરવું, એમ પુછયું ભગવાને. ॥ ૪ ॥ ધર્મ કહે એ માને નહી તો, આવજો પાછા તમો; પ્રભુ કહે એવી પંચાત નાગી, કરવા જતા નથી અમો. ॥૫॥ હું જાવું ને મારૂં માન્ય ન રાખે, તો શું ઢીલે મુખ આવું, ના માને તો યુદ્ધનું કહીને,આવુંને તમને લઢાવું. ॥૬॥ ધર્મ કહે કે ઓ મહારાજા, અમે વેઠીશું ટાંચ; છત્રપતિ કને છેવટ લેજો, માગીને દેશ પાંચ. ॥૭॥ પ્રભુ કહે કદી પાંચે ન આપે, તો મહારે કેમ કરવું; ધરમ કહે પાંચે આપે નહીતો,યુદ્ધ મારે આદરવું ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વચન આપો, ધરમે વચન દીધું; એટલે ઉઠયા અંતરયામી; જાવાને મન કીધું. ॥૯॥ એકાન્તમાં જઇ ભીમે કહ્યું, પધારજો પ્રભુ વેહેલા;કરી લાવજો લડત ઉભી, ઓ છોગાળા છેલા. ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે કહેવું નહિ પડે, એમ કહી રથ બેઠા; ઉઘડાવ્યો દરવાજો હાસો પાસે, નરહરી નગ્રમાં પેઠા. ॥ ૧૧ ॥ એકલા પ્રભુને ગામમા લેઇ, દુષ્ટે દરવાજા દીધા; પ્રભુએ પ્રમાણીક લોકો, સભામાં ભેગા કીધા. ॥૧૬॥ ભીસ્મ વીદુરને દ્રોણ બોલાવ્યા, બોલાવ્યા કીરપાચાર; પછી દુરાંયો ધનના સામા, બેઠા જુગદાધાર. ॥૧૩॥ છબીલે કહ્યું છત્રપતીને, સાંભળો પુરણ વાત, પેહેલું પુરણ ચીત્ત પરોવો, પછી કરૂં પંચાત. ॥ ૧૪ ॥ તમે તમારે એક કુટુંબી, આપશો લેશો કાંક; પણ વાત સાંભળશો નહી તો, બધો તમારો વાંક. ॥ ૧૫ ॥ તમે ને પાન્ડવ ભાઇઓ ભાઇ, રેહેવું નહીં હીકડીમાં; કદી અપાય ઓછું વધતું, ઘી ઢળ્યું તો ખીચડીમાં. ॥ ૧૬ ॥ ઓ ભીસ્મજી વ્રદ્ધ તમેછો, જાણો છો જુની પેર; હું જે કહું તે હોય જુઠું તો; કહેજો તમે સુખ ભેર. ॥ ૧૭ ॥ મુળના પુરૂષ સંતનું રાજા, એવાળી ગામના ધણી; તે સંતનુંના દીકરા એ પ્રથમથી હયો ગ-

જી. ॥૧૮॥ ભીસ્મપીતાને વીચીત્રવીર્ય, સરખા ભાગે શોભે; ભીસ્મપીતાએ ભાગ મુકયો, નીરવરતી નીરલોભે ॥૧૯॥ વીચીત્રવીર્યને ત્રણ પુત, જાણે છે બધું જગત ધૃતરાષ્ટને પાન્ડુ રાજા, ત્રીજા વિદુર ભક્ત ॥૨૦॥ બેતાળી ગામ તે ત્રણુને ભાગે, એક એકને ચઉદ ગામ; બાકીનું રાજ્ય જીતી લાવ્યા, પાન્ડુરાય તમામ ॥ ૨૧ ॥ તેમાં કંઇ હક નહી બીજાનો,સાંભળો રાય નરેશ; પાન્ડવના પાન્ડવને સોપો, ચોરાશી હજાર દેશ ॥ ૨૨ ॥ દુરીયોધન કહે સુણો પ્રભુજી પાન્ડુરાજા જીતી આવ્યા; તે વાત કબુલ કરીએ છીએ, ચોરાશી હજારલાવ્યા ॥ ૨૩ ॥ પાન્ડુને હત્યા લાગી, બાર વરસ ગયા વન; ત્યાં લગી તે રાજ્ય જાળવ્યું અમો વીચારો જુગજીવન ॥ ૨૪ ॥કૃષ્ણ કહે છત્રપતી સુણો, રાજ્યની રક્ષા કીધી; તટલા દીવસની આવદાની તે, તમોએ લીધી ॥ ૨૫ ॥ તેમાં તમોને નુકશાન નથી. એમનું દે દો રાજ; દુરીયોધન કહે ઉતરો ન્યાયે, ઓરે કૃષ્ણ મ્હારાજ, ॥ ૨૬ ॥ પાન્ડવદુત રમતાં રાજ હાર્યા,જીત્યો હું નરેશ; પ્રભુ કહે બેતાળીશ હજાર જીત્યા તે લયો દેશ ॥૨૭॥ બાકીના બેતાળીસ હજાર, પાછા આપોરાય; દુરીયોધન કહે જાવો મ્હારાજા, પંચાત એ નહી થાય ॥ ૨૮ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, વાતમાં કરશો ન ક્રોધ, જેમ તેમ સમાધાન થાયે તો, ટળે બધો વીરોધ ॥૨૯॥ કુબુધ્ધી ક્રોધ કરીને બોલ્યો, સાંભળજો જદુપતી, એ રીતે રાજ્ય માંગવું હોયતો, પંચાત કરવી નથી ॥૩૦॥ પ્રભુ કહે વારૂ તેમ રહેવા દો, કોહોતો માગણા માગું, દુરીયોધન કહે માગી જુઓ, તો હું સાંભળવા લાગું ॥૩૧॥ વળણ ॥ રીતસર માગો માગણું, તો હું શાંભળી રહીશ; જો ધ્યાન બેસે માહારી, તો તો હું હા કહીશ ॥ ૩૨ ॥

કડવું ૩ રાગ બીલાવરીનિ દેશિ.

પ્રભુજી વધા વચન, રાજાજી, સાંભળો દુરિયોધન; રાજાજી ॥ ૧ ॥ પાન્ડવનું કષ્ટ કાપો, રાજાજી ચાળી હજાર દેશ આપો, રાજાજી ॥ ૨ ॥ એવું વચન સુણાવ્યું. રાજાજી. દુષ્ટે શીશ ધુણાવ્યું. રાજાજી. ॥ ૩ ॥ બોલ્યા જુગદાધાર, રાજાજી આપો તીશ હજાર. રાજાજી ॥૪॥ તેથી દો હજાર વીસ રાજાજી દુષ્ટ ધુણાવી શીશ, રાજાજી ॥ ૫ ॥ પ્રભુ કહે વધે જશ, રાજાજી. આપો હજાર દશ, રાજાજી ॥ ૬ ॥ એટલું વચન થા-

પો, રાજાજી; પાંચ હજાર આપો, રાજાજી, ॥ ૭ ॥ ખેંચી ન પકડો છેક, રાજાજી, આપો હજાર એક રાજા ॥ ૮ ॥ સૌ સમનું માપ માપો, રાજાજી; પાચસેં દેશજ આપો રાજાજી ॥૯॥ કેટલું કહું હું માગું, રાજાજી; એક સો દેશજ માગું. રાજાજી. ॥૧૦॥ પ્રભુ ઓછું ઓછું માંગે, રાજાજી, પાપીને સારૂં લાગે, રાજાજી. ॥ ૧૧ ॥ પ્રભુ કહે વેણુ થાપો; રાજાજી, પચાસ દેશજ આપો, રાજાજી, ॥૧૨॥ જેમ જેમ ઓછું સુણાવે, રાજાજી; માંકડો માથુ ધુણાવે, રાજાજી ॥ ૧૩ ॥ તવ બોલ્યા વનમાળી.રાજાજી; દેશજ આપો ચાળી. રાજાજી ॥૧૪॥ માગ્યામાં નથી રીશ, રાજાજી; આપોને દેશ ત્રિશ રાજાજી. ॥૧૫॥ હું માગું છું જુગદીશ, રાજાજી,આપોને દેશ વીશ, રાજાજી॥૧૬॥ઝાઝો ન કરશો કસ,રાજાજી આપોન દેશ દસ. રાજાજી. ॥૧૭॥ તેમાં તે કાઢશે ભવ, રાજાજી;તે કરતાં દો નવ, રાજાજી ॥૧૮॥ મુકો મુમનોને ઠાઠ, રાજાજી, આપી દો દેશ આઠ, રાજાજી, ॥૧૯॥ ગુણ માનશે પાંચ ભ્રાત, રાજાજી, છેવટ દો દેશ સાત, રાજાજી.॥૨૦॥ ટળશે શરવનો ભય, રાજાજી, આપોને દેશ છય, રાજાજી. ॥૨૧॥ નહીં આવે ઉની આંચ, રાજાજી. છેવટ આપો પાંચ, રાજાજી. ॥૨૨॥ તેમાં તો સારૂં કહેવાશે, રાજાજી; પાંચેથી વેહેચી લેવાશે, રાજાજી. ॥૨૩॥ તવ બોલ્યો દુરીયોધન, પ્રભુજી; સાંભળો જુગજીવન. પ્રભુજી, ॥૨૪॥ તમારૂં વચન થાપુ, પ્રભુજી, કાંઇ પાન્ડવને ન આપું, પ્રભુજી. ॥૨૫॥ દીધે નથી કાંઇ ધરમ, પ્રભુજી, પણ મને તમારી શરમ, પ્રભુજી. ॥૨૭॥ ॥ વળણ ॥ દુરીયોધને કહ્યું કરણને, લખીન આપો પાંચ દેશ; કહે વલ્લભ લખાવતા, દ્વારીકાંધીશ પ્રમેશ.

કડવું ૯ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું; ઉદ્યોગ પર્વ મહીમાય ॥૧॥ અંતરયામી બેઠા લખવા,લખનારો કરણરાય; ત્રાંબાને પત્રે લખવા માંડયું, કલમ ગ્રહી કરમાંય ॥૨॥ બોલો પ્રભુજી લખાવો તે લખું, તવ કહ્યું કૃષ્ણ પ્રમેશ; આગરાને બંગાળા લખો, લખો કાશીદેશ ॥૩॥ હસ્તીનાપુરને મારવાડ લખો કરણે લખ્યા તે વાર; પછી મુખમાં કલમ ઘાલી, પડયો બહુ વીચાર ॥૪॥ મુસ્તક ઉપર ખડીયો મુકયો, મનમાં કરી મનશુબો; સભાની

વચમાં પતરૂં ધરીને; એકજ ચરણે ઉભો, ॥ ૫ ॥ દેખીને દુરીયોધન બોલ્યો, કેમ ઉભા થયા અત્ર; કરણ કહે વાંચી જુઓ, લખેલું તાંબાનું પત્ર. ॥ ૭ ॥ ઉભા રેહેવાની નથી જગીયા, કૃષ્ણે કપટાઇ કીધી;પાંચ દેશ લખાવ્યા તેમાં, પૃથ્વી તાણી લીધી. ॥ ૭ ॥ તવ દુરીયોધને પત્ર વાંચ્યું, હળહળ વાપી રીસ; મુજ સંગ કપટ કરવા આવ્યો, લંપટ દ્વારીકાધીસ. ॥૮॥ઓ ભરવાડા ઓ પીંડારા,ગાયોના ચારનારા;મુજ સાથે તેં પ્રપંચ કીધો, મામા માશી મારનારા. ॥ ૯ ॥ ગાયો દોનારો છાશો પીનારો કયાં છે તું ક્ષત્રીની જાત; ગામડું વસાવી રાજા કહેવાયો તુ શું જાણે પંચાત. ॥૧૦॥ એમ કહી ઉઠીને બાઝયો, કુબુદ્ધી નરેશ; ગદ્દા કોણી મારવા લાગ્યો ગ્રહી પ્રભુના કેશ. ॥ ૧૧ ॥ છછુંદરીનાં સરવે સરખાં, ઉઠયા નવાણું વીર; મારો ઝુંડો હવે ન મુકો, કરો પાધરો તીર. ॥૧૨॥ એમ કહીને કપુત સોયે, દેવા માંડયો માર; સભાસદ સહુ પોંચા કરડે વરત્યો હાહાકાર ॥ ૧૩ ॥ અંતરયામીએ એમ જાણ્યું દુષ્ટો દેશે દુઃખ; એવું જાણીને ભુમી પડેલા; પોહોળું કીધું મુખ. ॥ ૧૪ ॥ તે મુખમાં એમ લીલ્લા બતાવી સુત પવનનો કહાવે; ગદા ગ્રહીને ભીમસેન બળીયો, મારવા માટે આવે. ॥૧૫॥ દુરીયોધન કહે નાસો મામા, મારવા આવે ભેમ; એવો ભીમનો ભય પામીને નાઠા એમને એમ. ॥૧૬॥ તવ ઉઠી ઉભા અલબેલો, બોલ્યા મુખ વચન; યુદ્ધનું નોહોતરૂં દેઉં છુ તુને ઓરે દુરીયોધન. ॥૧૭॥સાંભળી પાપી નાશી ગયો,પોતાના તાત કને; અરે પીતાજી કૃષ્ણ આવ્યાતા, સમજાવવાને મને. ॥ ૧૮ ॥ પંચાત કરી છેતરતો તો, પ્રપંચનો ખેલ ધાર્યો;તેથી મુજને ક્રોધચડયો તે, ભરી સભામાં માર્યો. ॥૧૯॥ એવું સાંભળી વાણી વદિયો, ધતરાષ્ટ્ર જે અંધ; એ દીકરા એને માર્યો તે તમારૂ જીવવું બંધ ॥ ૨૦ ॥ ચૌદ લોકનો એ છે સ્વામી, તેને સભામાં કુટયો;માટે નિશ્ચે જાણજો તમે સહુનો આવરદા ખુટયો. ॥ ૨૧ ॥ દુરીયોધન કહે કેમ કરૂં પીતા, અંધ કહે વળી જાવો; આપણે ધામે ભોજન કરવા, ચરણેલાગીનેલાવો.॥૨૨॥ તવ દુરીયોધન તેડવા ચાલ્યો,મુકી મુમતનાહોડ; એવે સભામાંથી નીકળીબેઠા, રથમાં શ્રી રણછોડ. ॥૨૩॥ એટલામાં દુરીયોધન આવ્યો પ્રભુ ચાલો મુજ ઘેર; મેમાન ગતીયે ભોજન કરી, પધારજો ભલીપેર. ॥૨૪॥ કૃષ્ણજી કહે આવત જમવા, તમ ધામે રાજ્યવટે; પણ મ્હારાપર હાથ ઉપાડયો, માટે ન આવવું ઘટે ॥ ૨૫ ॥ જમવુ હશે તો બહુ છે ઠેકાણાં, એમ વદ્યા ગીરધારી; દુરીયોધન કહે જમે નહી તો, ચાલ્યો જા ખાસડે

મારી. ॥ ૨૬ ॥ જો તું જમે માહારી નગરીમાં,ત્યારે તો દેવકી તન, એમ કહી કેડે ચોટી મુકી; પાછો વળ્યો રાજન. ॥ ૨૭ ॥ એટલે રથ હંકારીને ચાલ્યા, દાસ ઉપર કરી મ્હેર; વીદુરજી સભામાં છે પણ, ગયા એમને ઘેર. ॥૨૮॥ બારણે રથ રાખીને ઉતરીયા, દયાળુએ કરી દયા; વિદુર પત્નિને માતા માતા કહેતા ઘરમાં ગયા. ॥ ૨૯ ॥ ચોક તણાં બેઉ દ્વાર દેઇને; વિદુર પત્ની નાહાય; નગ્ન નાહાવાના સ્વભાવ નારીનો, તેવું કરે સ્નાન ત્યાંય. ॥૩૦॥ પ્રભુને શબ્દે જોયું જાળીથી, દીઠા શ્રી ભગવાન; દ્વાર ઉઘાડી આવી પાય પડી, ન રહ્યું વસ્ત્રનું ભાન. ॥ ૩૧ ॥ એટલે પ્રભુએ આડું જોયું, ભક્તને પ્રભુ શું પ્રેમ; ઉભી થઇને પુછવા લાગી આડું જોયું હરી કેમ. ॥ ૩૨ ॥ કૃષ્ણ કહે મા વસ્ત્ર પેહેરો. બોલી વિદુરની, નારી; ઓ પ્રભુ તમને દેખી ભાન ભુલી, કરજો ક્ષમા ગીરધારી. ॥ ૩૩ ॥ એમ કહી જઇ વસ્ત્ર પેહેરી, આવી અતી પાવન; પધારો કહી બેસાડ્યા પ્રભુને, આપી એક આસન. ॥ ૩૪ ॥ કૃષ્ણ કહે મા ભુખલાગી, જમવાને બેઠો આવી; વીદુરની નારી ઘરમાં જઇને કદળી તણાં ફળ લાવી ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુના સામા ફોલવા બેઠાં, કૃષ્ણ કૃષ્ણ મુખ ભાખે; છોતરાં આપે છબીલાને ગલ કાહાડી બાહાર નાંખે ॥ ૩૬ ॥ એરિતે તદાકાર થયેલી, પ્રભુ ઉપર પ્રેમ ભાવે; ભક્તને ભાવે છેલછબીલો, કેળાનાં છોતરાં ચાવે. ॥૩૭॥ છેવટ છોડું ચાવતા દીઠા, તેવારે આવ્યું ભાન અરેરે મેં છોડાં દીધાં, જમે મ્હારો ભગવાન. ॥ ૩૮ ॥ બારણે જોયું તવ ગલ દીઠો, પસ્તાવો બહુ કીધો; પ્રભુ કહે મા પસ્તાશો નહીં આજજ આ સ્વાદ લીધો. ॥ ૩૯ ॥ આ સામગ્રી નોહોતી આરોગી, તે મેં આરોગી આજ; વિદુર પત્નિએ કહ્યું બીરાજો, રાંધુંછું માહારાજ ॥૪૦॥ એમ કહી ઉઠયાં વાટડી જુએ; વીદુરની વિવેક; સન્યસ્ત પાળે તે સારૂં ઘરમાં, અનનો દાણો નહી એક ॥૪૧॥ એટલામાં તો વિદુર આવ્યા, દીઠા કૃષ્ણ મેમાન; વણ તેડયા પ્રભુ ભલે પધાર્યા, ઓ મ્હારા ભગવાન. ॥ ૪૨ ॥ એમ કહીને ગયા ભોવનમાં, એકાન્તમાં મળી નારી ઓરે પતી ઘરમાં નથી કાંઈ, પરૂણા છે ગીરધારી. ॥ ૪૩ ॥ ભક્ત કહે ભંડાર ખાનેથી,લઈ આવુંછુ નાર; એવામાં દુરીયોધનના સેવકે, જઇ કહ્યો સમાચાર ॥૪૪॥ વિદુરને ઘેર કૃષ્ણ ગયા છે, વાત જાણી રાજન; ભંડારખોનું બંધ કરાવ્યું કાકાને ન દેવું અન. ॥૪૫॥ગામમાં રઇયતને કેવરાવ્યું, ભક્તને કાંઇ ન દેવું, જે કોઇ કાંઇદેશે તેનું,સરવસ લુટી લેવું ॥૪૬॥ સહુ રૈયતે મન વિચાર્યું, શું ભક્તને જોઇ રહીએ; દીઠે મોઢે

માગે ત્યારે,કેમ કરી ના કરી ના કહીએ.॥૪૭॥ એવું જાણી સરવેપ્રાણી, ઘરને ખુણે પેઠા, કામ ધંધા બધા બંધ કરીને, દ્વાર દેઇ દેઇ બેઠા ॥૪૮॥ એવામાં વિદુરજી ચાલ્યા, ભંડારખાને જાય; જઇ જોયું તો તાળાંદીઠાં, તવ ગયા મેહેલ માંય ॥૪૯॥ દુરીયોધન પર ક્રોધ કરીને વિદુર બોલ્યા એમ, ભંડાર ખાને લેવા આવ્યા, તાળાં દીધાંછે કેમ ॥૫૦॥એવુંસાંભળી કાકા પ્રત્યે, બોલ્યો દુરીયોધનઃ ઓરે કાકા કોને માટે, તમારે જોઇએ અન્ન ॥૫૧॥ વિદુર કહે મહારે માટે, વળી આવ્યા જદુપતી, દુષ્ટ કહે બીજા લોકોને, ખવરાવી દેવાનું નથી ॥૫૨॥ અનધન કાંઇ નથી આ પવાનું, જાણજો ભક્ષી પેર; તમે ને માહારી કાકી બેઉ, ખાવા આવો મુજ ઘેર ॥ ૫૩ ॥ વીદુરજીને ખોટું લાગ્યું, તરત પાછા વળીયા; અરેરે આજ ભુખ્યા રેહેશે, માહારે ઘેર સામળીયા ॥ ૫૪ ॥ એ ઉદાશી થઇ ઘેર ગયા, સહુ જાણી વનમાળી; ભકતે જઇ ઓરડામાંથી લીધી, છાનીમાની એક થાળી ॥ ૫૫ ॥ બગલમાં મારી વસ્ત્ર હોઢયું, વેચવા બજાર જાય; ત્યાં બજાર બંધ દીઠું, ગભરાયા મનમાંય ॥ ૫૬ ॥ અરેરે દુષ્ટનાં તાળાં દેવાયાં, પ્રભુને શું જઇ ધરવું; એવામાં એક કુવો દીઠો, જાણ્યું કે માહારે મરવું ॥ ૫૭ ॥ એમ જાણી કુવા પર ચઢીઆ, પરાણે જીવ જશે, સાતે જનમ દુખ પડવાનું, આત્મ હત્યા મને થશે ॥૫૮॥ એવું વીચારતાં ભાજી દીઠી, તાંદળજાની ઉગેલી, વીદુરે જાણ્યું પાય પડીશુ, પ્રભુને ભાજી મેલી ॥ ૫૯ ॥ એવું સમજી ભાજી લીધી, પોટલી બગલમાં મારી; ગુપત ઘેર લાવીને આપી, જ્યાં પોતાની નારી ॥ ૬૦ ॥ વામાને બધી વાત કીધી, તવ ભાજી સુધારિ; ચુલો સળગાવી તપેલીમાં, વઘાર મુકી વઘારી ॥૬૧॥ પછી વીદુર પત્ની બોલી પ્રભુજીને શું ધરવું; એકલી ભાજી મુકયા કરતાં, વીશ ઘોળી ભલું મરવું ॥૬૨॥ વળણ॥ નરનારી એમ આદરી, મરવા કીધું મન; કહે વલ્લભ તેવ સમે, આવ્યો દુરીયોધન.

કડવું ૫ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયન વચન, સુણ જનમેજે રાજન; આવ્યો હસવાને દુરીયોધન, એતો ભગત કાકાને ભોવન ॥ ૧ ॥ બોલ્યો પાપી મસ્કરી ભેર,કાકા પરોણા તમારે ઘેર;માટે થશે રસોઇ સવાઇ,અમે પરોણાભેગા પાઇ ॥ ૨ ॥ તવ વીદુર ક્રોધે ભરિયા, મશ્કરિમાં ક્રોધે ઓચરિયા;

આવજે જમવા ડંકોદેઇ; તારો સરવ પરીવાર લેઈ ॥૩॥ તારિ માતા-ને નારીને પુત્ર; તેડી લાવજે સહુ ઘરસુત્ર; તવ હરીગયો ભુપાળ, ગ-યા વિદુર સાતમે માળ ॥ ૪ ॥ વળી સંગ પોતાની નારી, બેઉ બે મરવું ધારી; કર્યાં વિષના પ્યાલા ત્યાર ॥ ૫ ॥ મોઢે માંડવા ગયા જે વાર, વાત જાણી ગયા જુગદાધાર: ચત્રભુજ રૂપે ગયા દોડી, તમાચેનાં ખ્યા પ્યાલા ફોડી ॥૬॥ પછી બોલીયા અંતરયામી; તારે ઘેર નથી કાંઇ ખામી; સાતે આરડામાં સો ત્યાર, વળી રસોઇ બનેછે બાહાર ॥ ૭ ॥ એમ કહી થયા અંતરધ્યાન, કરા લીના શ્રી ભગવાન; એત્રે વીદુરહર ખે ભરીયા, બધી ચરચા જોવાને ઉતરીયા ॥ ૮ ॥ પેહેલા જોવા ગયા ઘર બાહાર, કરે જાદવો રશોઇ ત્યાર, કોઇ ચુલ્લ ચુલો સળગાવે, કોઇ નીરમળ જળ ભરી લાવે ॥ ૯ ॥ કોઇ બેઠા સાક સુધારે, જોઇ હસ્યા હરીજન ત્યારે, પછી ઓરડાજોવા જાય, નરનારીબેઉ મેહેલમાંય ॥૧૦॥ પેહેલે ઓરડે બહુબાજઠ:બીજે જાળઝારીની ઠઠ; ત્રીજે વસ્ત્ર છે નરના રીનાં. રેશમી જાત જાડાંને ઝીણાં ॥૧૧॥ વાટકાની ચોથીપરસાળ, પાંચ મામાં કનકના થાળ; ભર્યાં છઠામાં રૈતાં અથાણાં, જોઇ વીદુરજીએ વ-ખાણ્યાં ॥૧૨॥ સાતમામાં ભર્યાં પકવાન, એવી કરી કૃપા ભગવાન; જોઇ હરખે ભર્યાં વિદુર, અતી ઉભરાઇ જાય છે ઉર ॥ ૧૩ ॥ પો-હોચી પાપીને બધી પેર, થઇ રસોઇ કાકાને ઘેર; મામાને વાત પુછું જોઇ; કાકે કયાંથી કરાવિ સોઇ ॥૧૪॥ બોલ્યો મામો એ કૃષ્ણજી કરે, ઘરનું લાવિને વાવરે; જો એ જમ્યા વિનાનોજાય, તો તો ફજેતી એની થાય ॥૧૫॥ એવે રસોઇ થઇ રહી ત્યાર, કાહાવ્યા વિદુરે સમાચાર; તેડે જમવા વિદુર ભગ્ત, આવજો લેઇને બધું જગ્ત ॥ ૧૬ ॥ તવ બોલ્યો દુરીયોધન એમ, કહો મામા કરીશું કેમ; કહેમામો ચાલો જમ વાય, મુફીએ તેમા એનું શું જાય ॥૧૭॥ કહી લીધું કુટુંબ પરીવાર, આવ્યા જમવા સહુ નરનાર; લાવ્યા રાણીયાં જુજવાંઝાલી. તવ વિદુરે આગના આલી ॥૧૮॥ પાછા મોકલો રાણીયાં ઘેર, આપશું અહીંથી ભલી પેર; તવ પાછાં મોકલી દીધાં, પછી ઉષ્ણોદકે સ્નાન કીધા ॥૧૯॥ દીધા ભકતે વસ્ત્રોવિધવિધ,રાયે જાણ્યું કયાંથી રિધશીધ; પેહેર્યાં વસ્ત્રો સહુ નરનારી, દીધી વિદુરે જળની ઝારા ॥ ૨૦ ॥ દીધા રત્ન જડીત્ર બાજઠ, બેઠી નરનારીની ઠઠ; પછી વાટકા રૂપાના કીધા, જેને જેમ જો ઇએ તેમ લીધા ॥૨૧॥ પછી લીધા કનકના થાળ, તવ ઉડયા શ્રી ગો-પાળ; ભક્તને ઘેર હરખે ભરીયા, પીતામ્બર પેહેરી પ્રભુ ઉતરીયા ॥

॥૨૨॥ એટલે બોલીયો દુરીયોધન, મામા વીચારી લેજો મન; કદી કૃષ્ણે કરાવી રસોઇ, પણ બીજી ચીજો હયો જોઇ ॥૨૩॥ થાળી વાટકા બાજઠ શણીયાં, અપ્યાં તે ન જાયે ગણીયાં, ગમે તેવો હું છત્રપતી મારા ઘરમાં આવી ચીજ નથી ॥ ૨૪ ॥ બોલ્યો શકુની મામો સાર, સમજ્યો હું લગારે લગાર; તારા કાકા પાન્ડુરાય, લાગી હત્યા ગયા જાત્રાય ॥૨૫॥ તાત તાહ્યરો આંખ વીનાનો, તે વારે લુટયો ભંડાર છાનો; ગણા અધર્મ વીદુરે કરીયાં, બધું લુંટીને ભોંયરા ભરીયા ॥ ૨૬ ॥ તેવારે તારી ઉમ્મર કાચી, બોલ્યો દુરીયોધન વાત સાચી; એવે કૃષ્ણે કરી આજ્ઞાય, દાસો પીરસો પંગત માંય ॥૨૭॥ તવ જાદવ જોદ્ધા જેહ; લાવ્યા પીરસવાને તેહ; અથાણા રાઇતા શાક ભાજી, પકવાન સામગ્રી તાજી ॥ ૨૮ ॥ પછી જમવા આજ્ઞા દીધી, તવ પ્રભુએ મશ્કરી કીધી; હશીને બોલ્યા જુગજીવન, કાંઇ માંગજો દુરીયોધન ॥ ૨૯ ॥ તોયે નીચું જોઇ જમ્યોં રાય, બતાવ્યો મામાએ ઉપાય; આપણે સહુ જમી રહીએ, તવ વાસણો લઇ ઘેર જઇએ ॥૩૦॥ પીતામ્બરો પહેરેલાં લેવા; કાકાને પાછા ન દેવાં; આતો કાઢીછે આપણી પુંજી, એમાં શું કરનાર પ્રભુજી ॥ ૩૧ ॥ સત્ય છે એમ બોલ્યો ભુનાથ, અન્યો અન્ય પોહોચાડી વાત; એવે જમી રહ્યા સહુજન, પેહેલો ઉઠયો દુરીયોધન ॥૩૨॥ લીધા વાટકા થાળી ઝારી, ઉઠયા બાજઠો બગલમાં મારી; જોઇ વીદુર બોલ્યા એમ, ઠાલા વાસણો લૈ જાઓ કેમ ॥૩૩ ॥ લેઇ જાવો મહી પકવાન, તવ ખમચાયો રાજન, કહો વારૂ મામા કેમ કરીયે, બોલ્યોમામો થાળીયો ધરીયે ॥ ૩૪ ॥ આવી થાળીયો ધરવા લાગે, જાણે વસવઇઆ અન માગે; બોલ્યા કૃષ્ણજી સહુને આપો, બધા ગરીબનું કષ્ટ કાપો ॥ ૩૫ ॥ એમ કહીને પકવાન દીધાં, નીચું જોઇને નીચોએ લીધાં, લેઇ લેઇ ચાલ્યા ગયા ઘેર; કરી પ્રભુએ પુરણ મેહેર ॥૩૬॥ પછી છેવટે લીલા દાખી, ત્રણ જણની રસોઈ રાખી; બીજું બધું કીધું અદર્શ, થયો વિદુરને અતી હર્ષ ॥૩૭॥ પછી વિદુર વિદુરની નારી, ગયા ઘરમાં ત્રીજા ગીરધારી; તવ રામા રસોડામાં પેઠી; બેઉ જણને પીરસવા બેઠી ॥ ૩૮ ॥ બેઉ બાજઠ રસોડા બહાર, સામા સામી ઢાળ્યા તે વાર; બેઠા વિદુરને ગોપાળ, તવ પીરશી મુકયા થાળ ॥ ૩૯ ॥ ત્યારે બોલીયા જુગજીવન, માજી તમારૂં કરો આસન; બોલ્યાં વીદુર પત્નિ વાણી, તમો જમી લો પુરૂશ પુનાણી ॥ ૪૦ ॥ તમો છો નરે નરની જોડ; એકલી નારી હું રણછોડ; માટે મુને ભોજન નવ ભાવે, બોલ્યા કૃશ્ણજી જુઓ

કોણ આવે; ॥ ૪૧ ॥ ઉઠયાં એવાને ઉલ્લટ આણી, આવ્યાં રૂક્ષમણીજી રાણી, રૂમ ઝુમ કરતાં ધામમાં પેઠાં, દીધું આસનતવ ત્યાં બેઠા ॥૪૨॥ એટલે બોલાયા રણછોડ, માજી મળી તમારી જોડ; હવે તમો કરો આસન, એવા કૃપાળુ મધુસુદન ॥ ૪૩ ॥ તવ ચીંતા થઇ ઉદરમાં, એક જણની સામગ્રી ઘરમાં થોડે થોડે બે પીરસ્યા થાળ, તવ કેવું કર્યું ગોપાળ ॥ ૪૪ ॥ પોતાની સૌ સામગ્રી લીધી, તેતો બેઉને મુકી દીધી; પછી પોતે ઉઠયા થઇ રાજી, લાધી રસોડામાંથી ભાજી ॥૪૫॥ ઠાલવી થાળમાં દીનાનાથ, હાંહાં કહિ ગ્રહ્યા વીદુરે હાથ; આતે શું કરોછો માહારાજ, કહે પ્રભુ પ્રીતી મુને આજ. ॥ ૪૬ ॥ એતો સ્વાદમાં થઇ છે ઝાઝી, માટે આરોગવાદો ભાજી; નવ માનો તો સંદેહ ખુઓ, જરા જરા ભાજી ચાખી જુઓ. ॥ ૪૭ ॥ ચૌદ લોક તણો સ્વાદ તાણી, મુકયો ભાજીમાં પુરણ પુરાણી, પછી થોડી થોડી વહેંચી આપી, ચાખતામાં ઉલટ બહુ વ્યાપી ॥ ૪૮ ॥ બધી મરજાદા પ્રભુની છાંડી, થાળમાથી તે લુટાવા માંડી; ઉઠયા પ્રભુ લેઇને થાળ, ચાલ્યા ચોકમાં શ્રીગોપાળ ॥ ૪૯ ॥ લાગ્યાં લુંટવા પ્રભુની ભાજી, છીનવે ભુજે બાઝીબાઝી; દોડી દોડી દોડાવે છબીલા, ખરેખરી કરી રાસ લીલા. ॥ ૫૦ ॥ રમે ભક્ત જે ઘેર રણછોડ, આવ્યા દર્શને તેત્રીસક્રોડ; એવે પ્રભુએ શું ખેલ કીધો, ભાજીનો સ્વાદ તાણી લીધો. ॥૫૧॥ પછી આગળ ધરીજે વારે, લાગી ફીકી ફીકી તે વારે;પછી સ્તુતી કરી વિદુર,પ્રભુસચરાચર ભરપુર.॥૫૨॥ સ્વાદ બે સ્વાદ સૌ તમપાસ, મીથ્યા મોટાઇ ધરે દાસ; બધી તમારી જગમાજી, જમો ભગવાન ભાવની ભાજી. ॥ ૫૩ ॥ થાવો ભાજી જમીને રાજી, આરોગો બાજઠે બીરાજી, પછી બેસીને ભોજન કીધાં, જમીને મુખવાસજ લીધાં ॥ ૫૪ ॥ રૂક્ષમણીજી અંતરધ્યાન, કરી રથ બેઠા ભગવાન; પોતે નીકળ્યા નગ્રની બાહાર, આવ્યા બાગમાં જુગદાધાર ॥ ૫૫ ॥ પુછયા ધરમે સમાચાર, કહેવા લાગ્યા દેવમોરાર; જુઓ મુજને માર્યો માર, નીકળ્યો પંચાતમાં સાર ॥ ૫૬ ॥

ઝડપનો રાગ દોહરો.

એવું સાંભળી ધરમ બોલ્યા, પ્રગટી પુરણ જવાળ, ઓ મહારાજા દુરિયોધનનું થયું બગડવા કાળ. ॥ ૧ ॥ શું જુઓ છો સરવે બધુ કરજો વિપ્રીત બુધ; દુરિયોધનને પત્ર લખીને, આરંભો એક યુધ. ॥૨॥

એવાં વચન સાંભળીને, હરખ્યો વાયુતન; પારથે પત્ર લખી મોકલીયો, દુષ્ટ તણે ભોવન ॥૩॥ યુધ તણું તો નોતરૂં આવ્યું. ગભરાયો જેમ તેમ અંધ પીતાને જઇને પુછયું, કહો કરીએ કેમ ॥ ૪ ॥ ધ્રુતરાષ્ટર કહે દીકરા મ્હારા, સમજી જાવો આજ; પાન્ડવોને બોલાવિને, આપો અડધું રાજ ॥૫॥ દુરિયોધન કહે પીતા મ્હારા, બગડીછે તમ મતી, બીજો કાંઇ ઊપાય બતાવો, રાજ્ય આપવું નથી ॥૬॥ ધ્રુતરાષ્ટર કહે દીકરા મ્હારા, સંદેહ મનના ખુઓ; દ્રોણ ગુરૂ વિદ્વાન તમારા, તેમને પુછી જુઓ ॥૭॥ વળણ વાત તાતની સાંભળી, ઉઠયો દુરિયોધન; વલ્લભવદે પુછવા ગયો, ગુરૂ તણે ભાવન.

કડવું ૬ રાગ સવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, ઉદયોગ પર્વ મહીમાય ॥૧॥ મામાને લેઇ પુછવા આવ્યો, ગુરૂતણે ભોવન; ઓ મહારાજા પ્રષ્ણ પુછુ; તમારૂ સત્ય વચન ॥૨॥ રાજ્ય સારૂ પાન્ડવને અમો, સામાસામી યુધ કરીએ; તેમાં જીતીયે કે હારિયે વળી, કાં મારિયે કે મરિયે ॥ ૩ ॥ દ્રોણ કહે કે દક્ષણા વીના, પ્રશ્ન પુછે તે ઠાલું; તે વીનાતો પ્રશ્ન ઉત્તર, કદી કાળ નહીઆલું ॥૪॥ દુરિયોધન બડબડવા લાગ્યો, બ્રાહ્મણની જાત લોભી કે વારના નથી ઉત્તર દેતા, રહ્યા છે લોભથી થોભી ॥ ૫ ॥ મોતીના તોરાની લટ તોડી, દક્ષણામાં દેઇ દીધી; દ્રોણ ગુરૂએ ઉત્તર કરવા, પોતાના કરમાં લીધી ॥૬॥ તેનાં મોતી કહાડીને ગણીયાં,બોલ્યા ગુરૂજી શાણા;જો દુરિયોધન ગણીત બાંધ્યું, થાય છે હરાડ દાણા ॥૭॥ તેથી તુને ઉત્તર દૌછું, યુધ આરંભતું કરે; તે દનથી હરાડમેદહાડે, કુટુંબસાથે તું મરે॥૮॥ તવ દુરિયોધન અકળાઇ ઉઠયો, કાળજુ થયું કાચું; શકુની બોલ્યોબ્રાહ્મણે કહ્યું, તે નવ માનીશ સાચું ॥૯॥ એવું વિચારતા ગેર ગયા, જ્યાં છે રાયનો તાત; ધ્રુતરાષ્ટને દુરિયોધને, કહી માંડીને વાત ॥ ૧૦ ॥ તવ ધ્રુતરાષ્ટર એમ બોલ્યો, નીશ્ચે જાણજો મર્ણ; તે કરતાં જીવવું હોયે તો, રહી જાવો ભીસ્મને સર્ણ ॥૧૧॥ તવ દુરિયોધને ત્યાંથી નીકળાયો. જૈ દાદાને નમ્યો ચરણ; ઓ દાદા પાન્ડવ સંગ વઢવું, રાખોમુજને શરણ ॥૧૨॥ ભીસ્મ પીતાયે મન વીચાર્યું, હવે ગતી શી થાય; સરણે આવ્યાને સર્ણે ન રાખું, તો સત્ય મ્હારૂં જાય ॥૧૩॥ એમ જા

છીને ભીસ્મ બોલ્યા, દીનતા વચન તું ભાખ્યો, અગીઆરમે દીનમૃત્યુ છે મ્હારૂં, દસ દન શરણે રાખ્યો ॥૧૪॥ દુરીયોધન કહે એષ્ટ દન માટે મુજને શીદ રઝળાવો. ભીસ્મ પીતા કહે દ્રોણ ગુરૂ છે, તેમને શરણે જાવો ॥૧૫॥ તવ દુરીયોધન ગુરૂ ગ્રહે જઇ, લાગ્યો ગુરૂને ચરણ; ઓ ગુરૂ ભીસ્મે દશદન રાખ્યો. બાકી તમો રાખો શરણ ॥૧૬॥ દ્રોણ કહે કે પાંચ દહાડા, સરણ રાખ્યો ભુપાળ; દુરીયોધન કહે ત્રણ દન માટે શીદ કરાવો કાળ ॥૧૭॥ ઓ માહારાજા મુને ઉગારો,પુરણ રાખો શરણ,દ્રોણ કહે કે રાખશે શરણે, તાહરા રાજા કરણ ॥ ૧૮ ॥ દુરીયોધન ત્યાંથી ગયો, જ્યાં છે રાજા કરણ; ઓ ભાઇ હું તો આવીયો છું, રહેવા તારે શરણ ॥ ૧૯ ॥ કરણ કહે શરણ આવ્યો,ઓ દુરીયોધન; તેથી તુજને શરણ રાખ્યો,મુજ માથે બે દન ॥૨૦॥ ફરશુરામનો શ્રાપ છે મુને, વદ્ધું નહીં દીન તરણ; બે દીન લાગટ યુદ્ધ કરૂં તવ, થાય માહારૂ મરણ॥૨૧॥ તે માટે બે દીવસ રાખ્યો; વીશેશ થઇશ ન આડો; પાન્ડવનો સલ્ય મામો આવે છે, તે રાખશે એક દહાડો ॥૨૨॥ પાન્ડવની પક્ષે આવે છે, લડવઇઓ એ આધી; કપટથી તેને શરણે રહી જા, લેજે વચનથીબાંધી ॥૨૩॥ તવ દુરીયોધન ત્યાંથી ઉઠયો, શલ્યને પંથે ચડીયો; મારવાડથી આવવાનો મારગ, ત મારગમાં પડીયો ॥૨૪॥ એવે શલ્યરાય બે ક્ષોણી લઇ, આવે ભાણેજની પક્ષ; એવે મારગમાં પડેલો દીઠો, દુરીયોધનને ચક્ષ ॥૨૫॥ તવ શલ્ય કહે કેમ પડયોછે, ઓરે દુરીયોધન; મારગ મુકી જાવા દે અમને, ભાણેજના દુશ્મન ॥૨૬॥ એટલે ઉઠીને હાથ જોડયા, દુરીયોધન ભુપાળ;અમોને પાન્ડવ સંપી ગયા, કાકા કાકાના બાળ ॥૨૭॥ રાજપાટ એમનું એમને સોપ્યું, હસતાં રહ્યાં છે મુખ; પાંન્ડવે મુજને મોકલ્યો જા મુજ મામા ભાગશે દુઃખ ॥૨૮॥ એવું દુઃખ પડયુંછે મુને, વચન દો તવ બોલું નહી તો તમને જાવા ન દેઉં મનનો મરમ નવ ખોલુ ॥૨૯॥ એટલે શલ્યે એમ વીચાર્યું હવે ખોટો શીદ લાગુ; પાન્ડવ સાથે બનાવ કીધો, માટે કષ્ટી ભાગુ॥૩૦॥ એવું સમજીને શલ્ય બોલ્યો, કહે દુઃખદુરિયોધન, તાહરી કષ્ટી હું ભાગવાનો, કહી દીધું વચન ॥ ૩૧ ॥ એટલે હશીને દુષ્ટ બોલ્યો;લાગુ તમારેચરણ;પાન્ડવ સામાયુદ્ધકરવું છે, રાખો તમો મને સરણ॥૩૨॥ સાંભળીને શલ્ય બહુ ગભરાયો, કપટાએ કપટ દીધુ, દગાખોરે દગો કરીને વચન માહારૂં લીધુ ॥ ૩૩ ॥ ઘણું વિચારીને શલ્ય બોલ્યો, સાંભળ તું રાજન; તુજને મેં મારા શરણે રા-

ખ્યો, જા ભાઈ અડધો દન ॥ ૩૪ ॥ દુરીયોધન કહે અડધા દાહાડા, માટે થાશે મુજ મરણ; મન વીચાર્યું બનનાર બનશે. દ્રઢ રાખું અંત કરણ ॥ ૩૫ ॥ એમ વીચારી પાપી બોલ્યો, ચાલો માહરે ઘેર; શલ્ય કહે મુજ ભાણેજોને, મળી આવું સુખભેર ॥૩૬॥ એમ કહીને અક્ષોણી લેઈ, શલ્ય ગયો બાગમાંય; એટલે આડું જોઇને બેઠા. પાન્ડવ પાંચે ત્યાંય ॥૩૭॥ શલ્ય કહે કેમ આડું જુઓછો. ઓ ભગનીના તન; ભીમ કહે તમે શરણે રાખ્યો, અમારો દુસ્મન ॥ ૩૮ ॥ શલ્ય કહે દગાથી બંધાયો, તેનો ન કરવો ઉચાટ; હું પણ એના ભેગો રહીને, ઘડાવું એનો ઘાટ ॥૩૯॥ લ્યો ભાણેજો બે ક્ષોણી સેન્યા, આપી થયા વીદાય; જઇને મુકામ પોતે નાંખ્યો, પાપીના ધામમાંય ॥ ૪૦ ॥ એવે પાપીયે પત્ર લખીયો, પાન્ડવને તે વાર, વઢવાની જગો શોધી કહાડો, વઢવા છીએ તઇયાર ॥ ૪૧ ॥ એક એકને સંદેશા પહોંચ્યા, કરવિ યુધની ત્યારી; એટલે દ્વારીકાં જવાની રજા; માગી શ્રી ગીરધારી ॥ ૪૨ ॥ ભીમ કહે લડાઇ કરાવી, હવે કયાં જાઓ ઘેર; તમારા વીના અમને ન સુજે યુદ્ધ કરવાની પેર ॥૪૩॥ પ્રભુ કહે હમણાં મુને જાવાદો, બળદેવનીમને બીક મોકલજો તેડવા અરજુનને, તવ આવીશ કરી ઠીક ॥ ૪૪ ॥ એમ કહીને આજ્ઞા લીધી પોતે જુગજીવન; રથે બેસી દ્વારીકા ચાલ્યા જાણ્યું દુરીયોધન ॥ ૪૫ ॥ તેથી ગયો પ્રભુની પાસે, નોતરૂ દઉછું તમને, અમારી પક્ષે આવજો યુધ્ધે, સાહ્યતા કરજો અમને ॥ ૪૬ ॥ પ્રભુ કહે વારતા સુણો, ઓરે છત્રપતી, મારગમાં કોઇ નોતરૂં દે તે, નોતરૂ માનતો નથી ॥ ૪૭ ॥ અરજુનજી કાલે નોતરૂં દેવા, આવશે મ્હારે ગેર; નોતરૂં દેવું હોય તો તમે, પધારજો સુખભેર ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી દ્વારીકાં ગયા, પોતે શ્રી ભગવાન; બળદેવે સમાચાર પુછ્યા, કહ્યું થયું સમાધાન ॥ ૪૯ ॥ એમ કહીને કૃષ્ણ રહ્યા છે, બીજો દીવસ થાય; અરજુન અભંગ રથે બેસી, પ્રભુને તેડવા જાય ॥૫૦॥ એવે દુષ્ટ મતી દુરીયોધન, તેડવાને નાકળીયો સંગાથ થયો અરજુનજીનો,વાતો કરતો ચાલીયો ॥૫૧॥ તે બંને જણ દ્વારીકા આવ્યા. અતીશે હરખે ભરીયા રથશાળામાં રથ મુકીને, પ્રભુને ત્યાં સંચરીયા ॥ ૫૨ ॥ દુરીયોધન તવ આગળ દોડયો, પેહેલું નોતરૂં દીધું; પછી આવી કહ્યું અરજુને પ્રભુએ માની લીધું ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણ કહે સાંભળો વાત મારી પારથને છત્રપતી; દીવશે આવી ન્હોતરાં દીધાં, કોઇનું માનતો નથી ॥ ૫૪ ॥ મ્હારા ધામમાંથી બેઉ જાઓ, નીશા રહો અન્ય ગેર; પરોઢમાં જેનું મો

હું દેખું, તેનું માનું ભલી પેર ॥૫૫॥ દુરીયોધને સુણી વીચાર્યું, કષ્ણને કપટ ઉદરમાં; મુને કાઢીને બનેવીને, સંતાડી ઘાલશે ઘરમા ॥૫૬॥ એવે કુન્તા નંદન ઉઠયો; નીકળ્યો ધામની બાહાર; તેના પછી નિકળ્યો પાપી, અંધ તણો કુમાર ॥૫૭॥ એટલે પ્રભુના દ્વાર દીધાં, શેવકે તતકાળ; તવ પ્રભુને ઓટલે બેઠો, દુરીયોધન ભુપાળ ॥ ૫૮ ॥ એણે મનમાં એમ વિચાર્યું, માહારે શુભ આદરવું, કશ્નના બારણા વચમાં સુવુ, જાગ્રણ પુરણ કરવું ॥૫૯॥ વળણ॥ એમ ધાર્યું દુરીયોધને, અવર સ્થળે નવ જાય કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કષ્ણ ચરીત્ર મહીમાય,

---

કડવું ૭ રાગ સામેરીનો દોહરો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉદયોગ પરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુન ગયો બીજે અવાસે છત્રપતી હતો જેહ; પ્રભુના દ્વારમાં પીછોડી પાથરી, સુતો આડો થઇ તેહ ॥૨॥ અંતરયામીએ તે વાત જાણી, અતી ક્રોધાતુર હુવા, પાપી ની પાસે મુકયા પ્રભુએ, માકણ મચ્છર જુવા ॥૩॥ ચાંચડીઆની ચટપટી મુકી, દુષ્ટને નીંદ્રા નાવે; વલુરે વપુ બેઠો બેઠો મનમાં અહંપદ લાવે ॥૪॥ અરેરે જીવાત એટલી બધી, કહી દે ગોવીંદને ગાળો; આ જીવાતમાં જુગજીવન રહે ગાયો તણો ગોવાળો ॥ ૫ ॥ ગમે તેટલું રાજ્ય પામ્યો પણ તે વડભાગ શું જાણે; ચાતુર હોય તો કદી ન રહે, જીવાતને ઠેકાણે ॥૬॥ એમ આખી રાત, બડબડે ને, ગાળો ગોવીંદનેદેતો, સર્વનું ભુંડુંને મારૂં રૂડું, મનથી માની લેતો ॥૭॥ એવું વીતતાં ત્રણ પોહોર રાત્રી, વિતી ગઇ તે વાર; તે સમે સેવકે ઉઘાડયાં, પ્રભુ તણાં દરબાર ॥૮॥ એટલે ઉઠયો અતી અધરમી, કશ્નના ધામમાં પેઠો; મોઢે માથે ઓઢી મોહન સુતા, તેમને ઉસીકે બેઠો ॥ ૯ ॥ સુતા સુતા પ્રભુ સર્વ જાણેછે, આવ્યોછે છત્રપતી; કુન્તીનંદન અરજુનજીતે હજુએ આવ્યા નથી ॥ ૧૦ ॥ એવામાં અરજુનજી આવ્યા, ગયો પ્રભુને માગ; ઢોલીઆમાં પોઢેલા દીઠા, સુંદિર શામગોપાળ ॥ ૧૦ ॥ તે જોઇ અરજુનજીએ વીચાર્યું, હવે કરૂં કોણ ગતી; ઊસીકા વણ પ્રભુની પાંગેથે; હું બેસવા યોગ નથી ॥૧૨॥ એવું જાણી પાંગથ નીચે, બીરાજ્યો કુન્તી તન; એટલે મોઢેઓઢેલે વસ્ત્ર, ઉઠયા જુગજીવન ॥૧૩॥ એ ઢેલે વસ્ત્ર બેઠા

થયા, કરવા સેવકને સુખ; પછીથી પછેડી ઉઘેડી નાંખી જોયું પારથનું મુખ. ॥૧૪॥ કૃષ્ણ કહે નોતરૂં તમ તણું; મેં માન્યું શુભ મતી; એ અરજુન કેમ નથી આવ્યા, દુરીયોધન છત્રપતી. ॥૧૫॥ સાંભળીને દુરિયોધન બોલ્યો, એ પ્રભુ ચરીત્રવાળા; જાણી જોઇ વસ્ત્ર ઓઢીને ઉઠયા જાણ્યા તમારા ચાળા. ॥ ૧૬ ॥ જા જા આવજે પાન્ડવ પક્ષે, જો તુજને બતાવું; પુરણ સ્નેહી બળદેવ મ્હારા, તેનેપક્ષે લેઇ જાવું ॥૧૭॥ એવું સાંભળી કહેવા લાગ્યા, પોતે દેવાધી દેવ; પુછો સહુને સદાયે માહારી ઓઢીને ઉઠયાની ટેવ ॥ ૧૮ ॥ દુરીયોધન કહે સૌ જાણું છું, કહી નીકળ્યો ઘર બહાર; એટલે પુરણ ચીંતા પેઠી, ઉઠયા દેવ મોરાર. ॥ ૧૯ ॥ અદર્શ થઇ બજારમાં ગયા, પોતે અસરણા સરણ, એક વ્રધ ટેલીયો ઓટલે સુતો, તેને પમાડયો મરણ ॥૨૦॥ ખોળીયું તેનું પડયુ રહ્યું ને જીવને વઇકુંઠ વાસ; પછી તે મડદું ખાંધે લઇને, ચાલ્યા શ્રી અવિનાશ ॥ ૨૧ ॥ બળદેવજીને ઘેર પધારી, યુક્તિનું કામ કીધું; મોટા ભાઇના દ્વાર વિશે, મડ ગોઠવી દીધું, ॥ ૨૨ ॥ પછી પ્રભુ ત્યાંથી પધાર્યા, પોતાને ભોવન; એવે બળદેવને ત્યાં આવ્યો, દુષ્ટ દુરિયોધન. ॥ ૨૩ ॥ દ્વારથી અળગા રહીને પોતે, ટઉકા કર્યા બે ચાર; શબ્દ સુણિ બળદેવજી જાગ્યા, ઉઘેડયાં બારીના દ્વાર ॥ ૨૪ ॥ તેવોજ દીઠો દુરીયોધનને, હરખ્યા અપરમપાર; ઉભા રહો છત્રપતી કહી, જઇ ઉઘેડયાં દ્વાર ॥૨૫॥ બારણાં ઉઘાડતાં પડયું મડદું, મનમાં લાગ્યું દુઃખ અરેરે આ કોણ પડીયું, દીપકે જોયું મુખ. ॥૨૬॥ મુખ જોતામાં ટેલીયો દીઠો અરેરે હું નીરભાગી; દ્વાર ઉઘેડતાં ચગદાઇ મુઓ, મુજને હત્યા લાગી. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યા, નેત્રોમાં વહે પાણી; એવે દાતણ લઇને આવ્યા પોતે પુરૂશ પુરાણિ. ॥ ૨૮ ॥ ઓ મોહોટા ભાઇ ઓ મોહોટા ભાઇ કરતા કરતા આવ્યા; દુરિયોધન ત્યાંનો ત્યાં ઉભો, વાંકા દહાડા કાહાવ્યા. ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કેમ રડો છો, શો ઉપજ્યો સંતાપ બળદેવ કહે મુજને લાગ્યું, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૩૦॥ કૃષ્ણ કહે કે આપણા કુળમાં, કદ્દી નથી થયુ આવું, આ કામ તમારાથી બનીયું જગતને શું મોં બતાવું. ॥ ૩૧ ॥ બળદેવજી કહે વીરા માહારા, અણચીતવ્યું થયું દુઃખ; પ્રભુ કહે વાહાણમાં ઉઠી; કહો કોનું જોયું મુખ. ॥ ૩૨ ॥ મોઢું જોયા વરામ છે આ, એમવદ્યા વચન; બળદેવ કહે ઓ પેલો આવ્યો, દુષ્ટ દુરિયોધન ॥૩૩॥ લાવો સેવક ખડક માહારૂં, છેદું પાપીનું શીશ; સાંભળીને દુરીયોધન નાઠો જુક્તિ કરી જુગદીશ. ॥ ૩૪ ॥ હસ્તીના-

પુરને પંથે ચાલ્યો, કૃષ્ણને દેતો ગાળ; તેમ તેમ કુંભ ભરાયોપાતકનો નજીક આવ્યો કાળ ॥૩૫॥ હસ્તીનાપુર તે તો ગયો, એવે વાહાણું વાય; બળદેવ કહે કૃષ્ણ વીરા, હવે કરવો શો ઉપાય ॥ ૩૬ ॥ તવ પ્રભુએ વીપ્ર બોલાવ્યા, ઉપડાવ્યું મડદું સાર; ગોમતી ત્રટે તે મડહાને, કરાવ્યો સઉ સંસ્કાર ॥૩૭॥ પછા પ્રભુએ વીદ્વાન વીપ્ર, તેડીને પુછ્યું પ્રશ્ન; ભાઇની બ્રહ્મહત્યા કેમ જાયે એમ બોલ્યા શ્રી કૃષ્ણ॥ ૩૮॥ વિપ્રોએ કહ્યું અચાનક હત્યા, લાગી તેનો છે ઉપાય, સવાસો વીપ્ર સવાસો ગાયો, લેઇને યાત્રા જાય ॥ ૩૯ ॥ તે ગાયોને જવ ખવરાવે, તે ખાઇ ગોબર કરે; તે ગોબરમા જવના દાણા, ખાધેલા નિસરે ॥ ૪૦ ॥ તે વીણી લેઇ છોલી નાંખી, દુધમાં રાંધી લેવા; તેનોજ આહાર કરીને રેહેવું;સમરી દેવાધીદેવા ॥૪૧॥ એરીતે યાત્રાઓ કરવી,અડસટ તીરથ ફરવું; પોતાની સંપત પ્રમાણે વિપ્રોને દાન કરવું ॥ ૪૨ ॥ એ રીતે બતાવી બ્રાહ્મણ ગયા, બોલ્યા બળદેવ એમ; ઓ કૃષ્ણ ભાઇ કેવારે જાવું, જાવાનું કુરૂં કેમ ॥૪૩॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વીચાર મુકી, હમણાં થઇ જાઓ ત્યાર; પાપ તણું તો પાપજ વધે, નીકળો નગ્રની બહાર,બળદેવ કહે કાલે જાશું, ઓરે માહારા વીર; એટલે રકત લોચન કરી બોલ્યા, પોતે શામ શરિર ॥ ૪૫ ॥ ઓ ભાઇ તમે જે બોલ બોલ્યા, તે મુને કાળજે વાગે; જુઓ કહેવત પાપના છાંટા, પાડોશીને લાગે, ॥૪૬॥ તે માટે તમો આજેજ જાવો; સરવે સમેટી લેશુ; જે જે સામાન જોઇશે તે તે; પાછળ મોકલી દેશું ॥ ૪૭ ॥ એવું સુણી ઉઠયા હળધારી, રથમાં બીરાજ્યા આપ; નગરના બારણે નિકળ્યા પોતે, કરવા નીવારણ પાપ ॥ ૪૮ ॥ પ્રભુએ પાછળ મોકલ્યા વીપ્ર, મોકલી દીધીગાય, ધનના અનના રથ ભરીને, સરવ કર્યા વીદાય ॥ ૪૯ ॥ એ રીતે ભાઇનો ભય કાઢયો, અરજુન પાસે ગયા, ઓરે અરજુન ચાલો જઇએ, હવે તો નીરભય થયા ॥ ૫૦ ॥ એમ કહી બેઉ રથે બીરાજ્યા, ગયા હસ્તીનાપુર; પાન્ડવે દીઠા કૃષ્ણ પ્રભુને, હરખ્યું અંતર ઉર ॥ ૫૧ ॥ પોતે પ્રભુ સાથે લાવ્યાતા,પોતાના થોડા યોધ તે મોકલ્યા દુરીયોધનને ત્યાં, ન રહે દુષ્ટને ક્રોધ ॥૫૨॥ એવે બાગમાં પ્રભુ પ્રત્યે, બોલ્યા ધરમરાય, કેઇ ભુમીમાં યુધ કરવું, કહો કરી કરૂણાય ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું નીરદય ભોમી, કુરૂક્ષેત્ર છે જેહ; જે જગ્યોમાં દયા ન આવે, લડવા લાયક તેહ ॥૫૪॥ ધર્મ કહે તમોને ગમે તે, ભોમી ભાડે રાખી આવો તમોને એકલા ગમે નહિ નહીતો, અરજુનને લઇ જાવો॥૫૫॥એટ

લે પ્રભુએ આજ્ઞા કરી, અરજુનને તે વાર; રણછોડે રથ તઇયાર કીધો, નરે લીધાં હથીઆર ॥૫૬॥ વસ્ત્ર આભુશણ પહેરી નીકળીયો, ઈંદ્ર તણો જે તન; રાશ પરોણો ઝાલીને બેઠા, હાંકવા જગજીવન ॥ ૫૭ ॥ રણ ભોમી જોવાને ચાલ્યા, વાતો કરતા જાય; સાળો બનેવી આવી પહોંચ્યા, નીરદય પ્રથવીમાંય ॥ ૫૮ ॥ વળણ ॥ નીરદય ભોમી આવીયા, અરજુનને ઘનશામ; કહે વલ્લભ પ્રભુએ કહ્યું, આ સ્થળ કરો સંગ્રામ ॥

કડવું ૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉદ્યોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુન કહે ઓરે પ્રભુજી, આ ભોમીનો નહી વહેમ; આપણા જેવી આ ભોમી છે, નીરદય માનું કેમ ॥ ૨૨ ॥ કશ્ન કહે પરીક્ષા બતાવું, જોઇ લેજો આ ટાણે; જુઓ પેલા કુવા ઉપર, કોસ કોસીયો તાણે ॥ ૩ ॥ ખેતરમાં પેલો પાણી વાળે, તે દીકરો ને એ બાપ; એમ કહીને બીજે સ્વરૂપે, સામળો બનીયા સાપ, સર્પ સ્વરૂપે ડંશ કીધો, કોશીઆ કેરા તનને; તેવોજ તે ચકરી ખાઇ પડીયો; વીશ્મય નરના મનને ॥૫॥ પાણી વાળવું પડતર રહ્યું એવું કર્યું ગોપાળ; પાણીની પાળ ભાગી નાંખી; જળ વહ્યું તતકાળ ॥૬॥ અરજુન બોલ્યા ઓરે પ્રભુજી, પેલાનાં મળાયા પાપ; વારતા આપણ કરીએ છીયે ને, ડશી ગયો એને સાપ ॥ ૭ ॥ રથ દોડાવો દીનદયાળ, કુવા પાસે જઇએ, કોસીઓ બીચારો જાણતો નથી, તેને સમાચાર કહીએ ॥૮॥ એટલે રણછોડે રથ હાંકયો, ગયા કુવા કન; ઓરે કોશીઆ કોશ શું તાણે, ખબર નથી તને ॥૯॥ પાણી વાળે તે શો સગો તારો, કોશીયો વદયો વચન;માહારાજા હું બાપ એનો,એછે મારો તન. ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે તારા દીકરાને સર્પ ડશ્યો આ વાર; પાણી તારૂં વહી ગયું બધું, કામનુ નથી લગાર ॥૧૧॥ તવ કોસીઓએ કોશ છોડયો; જીવ રહયો નહી ઝાલ્યો; રાંડનો જરા વહેલો ન મુઓ. ગાળો દેતો એ ચાલ્યો ॥૧૨॥ જઇને જોયું તો મુએલો દીઠો, પાણી દીઠું વહી ગયું; અરેરે કેમ વહેલો ન મુઓ, ખેંચ્યું પાણી રદ થયું ॥૧૩॥ એમ બરબડતો મટ્ટું લઇને, નાંખ્યું જળ કીનારે; કાદવના લચકા નાંખીને,જળ ચાલતું કર્યું ત્યારે ॥ ૧૪ ॥ પાછો જઇ કોસ તાણવા લાગ્યો, અરજુન

વીસ્મય થાય; બાપ બેટાને સમાઈ નથી, તરછટ એમ દેખાય ॥ ૧૫ ॥
ઓરે પ્રભુ આ કાળજુ કેવું કહિ નથી શકાતુ મુખ; જવાન દીકરો
મરણ પામ્યો,તેનું નથી દીલ દુઃખ ॥૧૬॥ કશ્ન કહે કે ચાલો આગળ,
બીજો ખેલ બતાવું, એમ કરતા પછી પથે ચાલ્યા, બેઉને ગામમાં જ-
વું ॥૧૭॥ મારગમાં મળી મરનારાની, માનુની ભાથુ લઇ; તેને પુછ-
વા લાગ્યા પ્રભુજી, બાઇ તારી ભોમી કેઇ ॥૧૮॥ તવ તે નારી એવું
બોલી, પેલી ભોમી અમારી, કોસ તાણે તે મસરો માહારો, પાણી વાળે
તેની નારી ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે બાઈ કહેતાં કહેતાં, દરજે એમારા ચર્ણ;
તાહરા પતિને સર્પ કરડયો, તેથી તે પામ્યો મર્ણ ॥ ૨૦ ॥ નારી કહે
ભલે કહ્યું માહારાજા, હવે વીલંબ કરી જાઉં; માહારા સ્વામીના ભાગનુ
ભાથું, હાંઇ બેસીને ખાવું ॥ ૨૧ ॥ એમ કહીને હેઠી બેઠી, કરી લીધું
ભોજન; ચુડો કાઢી રેણુમાં દાટયો, તવ બોલ્યો કુન્તિ તન॥૨૨॥ ઓ
બાઇ ચુડો આમ કેમ ફાંઘો.વળતું વદી મુખ નારી;બાર દીવસ રંડાપો
વેઠી, થઇશ બીજી ઘરઆરિ ॥૨૩॥ બીજાને નાતરે જવાની, વસવાની
તેને ઠામ, તે વેળાએ રાખેલો ચુડો આવશે પહેરવા કામ ॥ ૨૪ ॥ સાં-
ભળી અરજુને હાથ ઘશીયા, શીછે નારીની ઠમાક; ઓ માહારાજા કોઇ
જીવને, નહી કો કોની સગાઈ ॥૨૫॥ પ્રભુ કહે હજી ગામમાં ચાલો, બ-
તાવું બીજો ખેલ; એમ કહીને ગામમાં ગયા, પારથ સુંદીર છેલ ॥૨૬॥
કોશીયાનું ઘર પુછતા આવ્યા,કહેવાને સમાચાર,કોશીયાનો છોડા ખી-
ચડો ખાંડે. બેઠેલી કોશીની નાર ॥૨૭॥ તે બાઇ પ્રત્યે પુછવા લાગ્યા,
પોતે જાદવરાય; ઓ બાઇ કુરૂક્ષેત્રનો કોશી, તારો સગો શું થાય ॥૨૮॥
એટલે કોશીની નારી બોલી,મહારાજા સુણો વચન; કોસ તાણે તે કંથ
માહારો, પાણી વાળે તે તન ॥૨૯॥ પ્રભુ કહે બાઇ દીકરો તારો સર્પ
થી પામ્યો મરણ; તેથી તુજને કહેવા આવ્યા, વહાલા અશરણાશરણ
॥૩૦॥ એટલે એ છોકરાની માયે, દીકરીને કહયું એમ; ઓ દીકરી તા-
રો બંધવ મુઓ; ખીચડો ખાંડે બધો કેમ ॥ ૩૧ ॥ તારા ભાઇના
ભાગનો ખીચડો, એક શેરનો લે કાહાડી; એવું કહીને કઢાવી લીધો.એ
દીકરાની માડી ॥ ૨૮ ॥ અરજુન જોઇને વિસ્મય પામ્યો, બની ગયો
અચેત; ઓ પ્રભુ હાવું કાંઇ ન હોયે, મા દીકરાનું હેત ॥ ૩૩ ॥ પછી
ગામમાં સાદ પડાવ્યો ભેળું કર્યું ગામ લોક, તેમની પ્રત્યે પુછવાલાગ્યા
પોતે પુણ્ય શ્લોક ॥૩૪॥ કહો ભાઇ કુરૂક્ષેત્ર તમારૂ, ભાડે લેવું અ-
મારે; રણ સંગરામ કરવાને સારૂ, શું ભાડુ લેશું તમારે ॥૩૫॥ ગામનું

સહુ લોક કહેવા લાગ્યું વઢવામાં કેટલા પ્રાણી; તવ કહ્યું અગીઆર ક્ષોણી, બોલ્યા પુરૂષ પુરાણી ॥૩૬॥ લોકોએ પુછયું તે સહુમાંથી કેટલા મડદા બાળો; તે પછી તમને જવાબ દઇએ, એટલો સંદેહ ટાળો. ॥ ૩૭ ॥ પ્રભુ કહે ઘણામાં ઘણા, બાળીએ પાંચ હજાર; તવ તે લોકો રાજી થયા, કીધો મુખ ઉચ્ચાર ॥ ૩૮ ॥ જાઓ મહારાજા ભાડુ ન લેવું ઓરે સુંદીર શામ; મડદાના કચરો પડયો રહેશે તે, આવે ખાતરને કામ ॥૩૯॥ તેથી અમારી ભોમી સુધરે, માટે ભાડુ નહી લઇએ; માટે મહારાજા વિશેષ પ્રાણીને, બાળવાને નહી દઇએ ॥૪૦॥ કૃષ્ણ કહે કબુલ અમારે, કહી થયા વીદાય; અરજુન કહે નીરદય ભોમી; જોઇ લીધી જદુરાય ॥૪૧॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, ઘરને પંથે ચડીયા, નીરદય ભોમીનો પાસ લાગ્યો, કૃષ્ણને અરજુન લડીયા ॥૪૨॥ એક એકને ટુંકારા હુંકારા, કીધા અપરમપાર; એવામાં તો નીકળી ગયા, કુરૂક્ષેત્રની બાહાર ॥૪૩॥ તવ એક એકે માફ માગી, અરજુનને શ્રીશાર; નીરદયપણું આવે સરવમા, એ ભુમીનું જોર ॥૪૪॥ હસ્તીનાપુરના બાગમાં આવ્યા, કહ્યા સહુ સમાચાર; ધરમે કહ્યું લખો પત્ર પાપીને, નીકળે થઇ તઇયાર ॥ ૪૫ ॥ એટલે અરજુને પત્ર લખીયો, દુરીયોધનને એમ; પરમ દહાડે કુરૂક્ષેત્રે, નીકળજે ધરી પ્રેમ ॥૪૬॥ તે પત્ર પહોચ્યો પાપીને, આજ્ઞા મામાને દીધી. યુધ્ધે જવાનું નીશ્ચે કરીને, સેન્યને આજ્ઞા કીધી. ॥૪૭॥ ધત્રાષ્ટર કહે દીકરા માહારા, યુધ્ધે થયા તઇયાર;પણ ત્યાં શું શું બને છે તેના કોણ કહેસે સમાચાર ॥૪૮॥તવ પ્રભુજીનો આપેલો યોધો, સંજે જેનું નામ;ત્રીકાળજ્ઞાનીને ત્યાં મુકયો, ખબર દેવાને કામ,॥૪૯॥પછી સોએ ભાઇઓ ઉઠયા,યુધ કરવાને બળીયા, સેન્યાના યોદ્ધાને સહુ પ્રાણી,સગાવ્હાલાને મળીયા ॥૫૦॥ જીવતા આવ્યાની નથી આશા, એવે બે દન વહી જાય; એટલે કઉરવ પાન્ડવ સરવે, જાવાને તતપર થાય. સ્થળ નહી પાન્ડવને રહેવાનું, તેથી લેવા સહુ સાથ; સરવેને તઇયાર થવાને કહ્યું, પોતે દીનાનાથ ॥૫૨॥ એવે વૈરાટ નગ્રથી આવ્યો, પોતે વઇરાટરાય, વહેવાઇની પક્ષ કરવા સારૂ, લાવ્યો ક્ષોણી સેન્યાય ॥૫૩॥ પ્રથમ બે ક્ષોણી આપીતી, બે ક્ષોણી શલ્યની આવી; બે ક્ષોણી દ્રૂપદ રાજાની, તે સાત ક્ષોણી ચઢાવી ॥ ૫૪ ॥ દ્રૂપત વઇરાટ ધ્રષ્ટપ્રદયુમાન, શીખંડી પંચાળ તન; મેઘવરણ ગટોરગછ ચડીયો, બળીયો અભેમન ॥૫૫॥ પાંચ પાંડવને છઠા પ્રભુજી, સુભદ્રાને દ્રૂપતી; તેનાં નાહાનાં પાંચ

બાળકડાં, વળી વૃદ્ધ કુન્તાસતી, ॥૫૬॥ વાજતે ગાજતે તેતો ચઢીયા, નીકળ્યા બાગની બાહાર; એટલે અગીઆર ક્ષોણી લેઇને, ચડીયો અંધકુમાર. ॥ ૫૭ ॥ વળી પોતાના નવાણું ભાઇ, ચારસેં શીતેર તન શકુની મામો સાત સુત તેના; વળી કરણ રાજન. ॥ ૫૮ ॥ કરણના બે દીકરા તે, યુધ્ધે જવા નીકળીયા;દ્રોણ કરપાચાર્ય અશ્વસ્થામા ભીસમ પીતા બહુ બળીયા. ॥ ૫૯ ॥ શલ્ય રાજાને જેદ્રથ ભગદત, ભુરીશ્રવા કારભારી; સુસરમા સહીત સૌ ચાલ્યા, સંગ નહી કોઇ નારી. ॥ ૬૦ ॥ કેસરીયાં કરી વાજતે ગાજતે, ફરકાવ્યાં નીશાન; રણશીંગાં વાગ્યાં ભયભીત લાગ્યાં; નગર લાગ્યું સમશાન. ॥ ૬૧ ॥ તે વેળા થયા શુકન માઠા, આડા ઉતર્યા નાગ; પાંન્ડવની સેન્યા ઉપર, કકળ્યા કાળા કાગ ॥ ૬૨ ॥ એટલે વીદુર દોડતા આવ્યા, દાઝે છે અંતઃકરણ; પાંડવને ને કૌરવને જઇ. પોતે લાગે ચરણ ॥૬૩॥ ઓ દીકરા શીદ વઢી મરોછો શુકનમાં કાગ નાગ; શું કરવા ઉજડ કરોછો, ખોલેલો લીલો બાગ. ॥ ૬૪ । તેમનું કહ્યું કોઇ ન માને, કુબુદ્ધિ દુરીયોધન, તેથી વીદુર વૈરાગ ધરી, ગયા અઘોર વન. ॥ ૬૬ ॥ કૌરવ પાંડવ યુધ્ધે નીકળીયા તરવારે તર હરીયા; નીરદય ભોમી કુરૂક્ષેત્રે આવીને ઉતરીયા. ॥ ૬૬ ॥ દક્ષીણે તંબુ તાણયા દુષ્ટે, ઉતરે પાંડવ પડીયા; પુરવ પશ્ચીમ વઢવાનું રાખ્યુ, સુરા સુરમાં ચડીયા ॥ ૬૭ ॥ વળણ. ॥ એ રીતે આવી વસ્યા, યુદ્ધ કરવાને કાજ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, દુષ્ટના દીલમાં દાઝ.

કડવું ૯ રાગ ચોપાઈ ચાલ્લ.

કહે વૈશમપાય કથાય, સુણ જનમેજે રાય; જે તેને તે સાંજે સભાય, કરી બેઠો દુરીયોધન રાય ॥ ૧ ॥ પુછયું ભીસમપીતાને તે વારે, યુદ્ધ આરંભવું કયારે; તમો કહો તવ કરવો આરંભ, કેદાડે રોપવા રણસ્થંભ. ॥૨॥ બોલ્યા ભીસમપીતા મનરોશી, ભાઇ હું નથી ત્રીકાળ જોશી ખરૂં મહુરત લેવા ચાહાવો, તો તો સેહેદેવને પુછી આવો ॥૩॥ તવ બોલીયો દુરીયોધન, એતો છે આપણો દુશમન; એને સવળી ઉલટ કેમ વ્યાપે,સારૂ મહુરત શતરૂને આપે. ॥૪॥ ત્યારે દાદાજી બોલ્યા વચન, તાહારા મનને છે દુશમન; એને દુશમન દાવો નથી,સાચો સતી યો જનેતા સતી. ॥૫॥ કદી કાળે નહી કહે ખોટું, જા જો હોય ભાગ્ય તારૂં મોટું; તવ દુરીયોધન ત્યાર થયો, એતો જોશીના તંબુમાં ગયો,

॥૬॥ દીધો સહદેવે આવકાર. આપ્યું આસન તેણી વાર;પછી બેશીબોલ્યાએમ. કહો પધારવું પડયું કેમ ॥૭॥તવ પાપી વૈલ્ય: લાગ્યો તુને મહુરત પુછવા આવ્યો; તેથી વચનમારૂં થાપો.સ્થંભ રોપવાનું મહુરત આપો ॥૮॥ યુદ્ધ કરતાં જીતીએ અમો. અમારાથી હારી જાઓ તમો.અમો જવીએને નપો મરો. એવું મહુરત નીરખી કરો ॥૯॥ તવ સહદેવે વીચાર્યું એમ થાઉ વીશ્વ સઘાતી હું કેમ:મને વીશ્વાસે પુછવા આવ્યો, માહારો પાકો ભરૂસો લાવ્યો ॥૧૦॥ માટે ખોટું મહુરત દેવું તો પાપની ગાંસડી લેવું; શાને સારૂં હારૂં સત્ય મારૂં. અમને આપવશે પ્રભુ વારૂ, ॥૧૧॥એમ જાણીને સહદેવ કહે છે. શુભ મહુરત જોવી દે છે; કાલે સવારે રોપજોથંભ,પછી યુદ્ધકરજોઆરંભ॥૧૨॥ વાગશેખીલીશેગને શીશભાઇ તું અમને જીતીશ: લેઇ મહુરત થયો વિદાય. જઇ કહ્યું જ્યાં ભીસ્મપીતાય. ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યા ભીસ્મપિતા વેણ સાચું, નહીં જોશીનું મહુરત કાચું; સત્ય બોલ દૃષ્ટે માની લીધો. સ્થંભ રોપાનો ત્યાર કીધો ॥ ૧૪ ॥ પછી રાત્રીએ કર્યું શયન, એવે ઉગીયો બીજે દન; વાહાણું વાતામાં બોલાવ્યો ખાડ, ભોમી પુજન કર્યું એ અનાડ ॥ ૧૫ ॥ એકાદસ સેવક સ્થંભ લીધો. પ્રથવિમાં તે રોપી દીધો:જોગીની વાણી સાચી લાગી, શેશને શીશ ખીલી વાગી ॥૧૬॥ તેથી સ્થંભજ ડગડગ ડોલ્યો, તવ દુરિયોધન એમ બોલ્યો; દાદા સહદેવનું વેણ સત્ય, આપ્યું મહુરત નીરમળ મત્ય. ॥ ૧૭॥ તવ ભીસ્મજી વદ્યા વચન,ભક્ષ સ્થંભને દે રાજન; ત્યાં બોલ્યો દુર્યોધન એમ: કહો મામા કરીશું કેમ. ॥ ૧૮ ॥ તમે વ્રદ્ધ છો મરવા ઉઠો. માગે બોલ ન જાણશો જુઠો, મામો કહે મારૂં નહી કામ તુનો ખોઇ બેસે ઘર ગામ ॥ ૧૯ ॥ માટે લક્ષમણો તાગે તન. તેને ઉડાડ દુરીયોધન; છત્રપતી કહે જાવો કોઇ મારગમાંથી લાવો. ॥ ૨૦ ॥ તવ ચાલ્યા અનુચર ચાર, શોધે મનુશ તેણીવાર; આવ્યો નીચ જાતિ એક હાથ, બાંધી લાવ્યા જ્યાં છે નરનાથ ॥૨૧॥ જોઇ બોલીયો દુરીયોધન. એનું શીશ કરો છેદન; તેવે સેવકે છેદી નાંખ્યું એણ ગરીબપર જોર દાખ્યું॥ ૨૨ ॥છાંટયું સ્થંભને તે રૂધીર, સ્થંભ રહયો નહીં સ્થિર; કાળરૂદ્રને પ્રગટયો કાળ, ખરખરી ઉતપન થઇ જવાળ ॥ ૨૩ ॥ કાળ રૂદ્રતણી થઇ વાણી તારૂ સઘળું થશે ધુળધાણી; નીચું ભક્ષજ દીધું મને. તેથી અવળુ થશે દુઃખ તને ॥ ૨૪ ॥ એવું કાળ રૂદ્ર કળકળીયા, તેથી કાંકરા ધુળ ઉછળીયાં; રહ્યું તું મોઢું ઉત્તર માંય તેથી ઉત્તરમાં રેણું જાય. ॥ ૨૫ ॥ એતો પા

ન્ડવને દુઃખ થાય, તેથી બોલ્યા ધરમરાય; આતો કષ્ટી કેમ વેઠાય; પ્રભુ કરોને કાંઇ ઉપાય ॥ ૨૬ ॥ કહ્યું કરણે રાત્રીએ કરશું, મોઢું ફેરવી નીંદ્રા આદરશું; એમ કરતાં વીતી ગયો દન, ભીમને કહ્યું જુગજીવન ॥૨૭॥ તમે માહાદેવ પાસે જાવો, સીવજીતણું ત્રીશુળ લાવો; ત્યારે ભીમ ગયો તતકાળ, દીઠું સીવાલય વીશાળ ॥ ૨૮ ॥ જઇ સીવનું પુજન કરી, લીધું ત્રીશુળ બહુ કરગરી; આવ્યો લેઇને પ્રભુની પાસ; નરને કહયું અવીનાશ ॥ ૨૯ ॥ કરો ધનુસનો ટંકાર, તેડાવો અંજની કુમાર; સાડાત્રણ વજર ભેગા થાય, ત્યારે તો થાંભલો ફેરવાય ॥ ૩૦ ॥ તવ અરજુને ધનુશ લેઇ, કર્યો ટંકાર ચાંપણ દેઈ; પડયો શબ્દ કપીને કાન, તવ લાગ્યું જવામાં ધ્યાન ॥ ૩૧ ॥ રામનામ દેઇ ઉંચા ચડીયા; આવી નીરદય ભોમીમાં પડીયા, પછી કહ્યું પ્રભુએ વચન, બેસો સ્થંભ ઉપર અંજની તન ॥૩૨॥ દીધી આજ્ઞા શ્રી ગોપાળ, પોતે ચક્ર મુકયું પાતાળ; તેણે જઇ સ્થંભ ઉચકી લીધો, તવ કપીએ શું ખેલ કીધો. ॥૩૩॥ બેઠો સ્થંભ ઉપર એ ચડી, બોલ્યા ભગવંત ત્યાં તે ઘડી; ભીમ બળીયા હવે તમે ગાજો, ઝાલી ત્રીશુળ સ્થંભને બાજો ॥ ૩૪ ॥ ડાબું પાસું વજર તમારૂં, તેથી કરોને કહ્યું અમારૂં; ડાબે હાથ દૈવત દાખો, જરા થાંભલો ફેરવી નાંખો ॥ ૩૫ ॥ એમ આજ્ઞા દીધી મોરાર, તવ બાજયો કુન્તી કુમાર; ડાબે હાથે બળ દાખ્યું, સ્થંભનું મુખ ફેરવી નાખ્યું ॥ ૩૬ ॥ કર્યું પશ્ચીમ દીશા મુખ, હોય તે દીશા દુઃખ, પછી કૃષ્ન કહે રહેવા દોને, હવે કષ્ટી નથી જન કોને ॥ ૩૭ ॥ કર્યા હનુમાનજીને વીદાયે, ચક્ર લેઇ લીધું જદુરાય, તવ ભીમસેન અળગો થયો; દેવા ત્રીશુળ સીવ કને ગયો ॥ ૩૮ ॥ આપી આવીને રાજી હુનો; રજની સમે સૌ સાથ સુતા; વીતી રજની વહાણુ વહાય, બેઠા પાન્ડવો કરી સભાય ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ સભા કરી બીરાજ્યા, બોલ્યા યુધીષ્ટીર રાય; સ્થંભ રોપીશું આપણો; કહો કયારે જદુરાય.

કડવું ૧૦ રાગ સવઈયો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉદયોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ધરમરાજાએ પ્રભુને પુછયું; તેથી પ્રભુ વદયા એમ, અત્યારે આપણે સ્થંભ રોપો, રેહેશો કુશળ ખેમ ॥ ૨ ॥ પાંડવે સ્થંભ ત્યાર કીધો; કરાવી ભોમી ખોદાણુ;

પ્રભુને વચને સ્થંભ રોપ્યો, તે મહુરત રામબાણ ॥ ૩ ॥ પછી બોલ્યા કૃષ્ણ પ્રભુજી, રૂદ્રને પુજનીક થાપે; કાળ રૂદને પ્રથમ પહેલું, ભક્તજ ભાવથી આપો ॥ ૪ ॥ ઉંચ પ્રાણી વધેરવાને જોઇએ, સત્ય સમજજો મર્મ; એટલે ભરી સભામા બોલ્યા, પોને રાજા ધરમ ॥ ૫ ॥ ઓ પ્રભુ મુજને આજ્ઞા આપો, મરવાને છું તઇયાર; સંગ્રામ મારે જોવો ન પડે ઓરે જુગદાધાર ॥ ૬ ॥ એટલે બોલ્યા કૃષ્ણ પ્રભુજી, બેસી રહો સત્યવાદી; તમારા વીના કોણ ચલાવે, નીતીથી રાજ્ય ગાદી ॥ ૭ ॥ એટલે બોલ્યો અરજુન બળીયો, માહારાજા ગુણ ગાવું; સરવ મળીનેદો આજ્ઞા તો, મરવાને ઉભો થાવું ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે તમે એ શું બોલ્યા, બહુ બળ કરવાનું હોણ; તમારા વીણા બાણાવળી યોધ્ધો, મોખરે લડનાર કોણ ॥ ૯ ॥ એટલે બોલ્યા સહેદેવ જોશી, ભરિ સભામાં આવું, સરવ મળી દો આગના તો, મરવાને ઉભો થાવું ॥૧૦॥ પ્રભુ કહે તમારે મરવાનું, કહો પ્રયોજન શું છે; તમ વીના દુરિયોધન આવી, મહુરતકોને પુછે ॥૧૧॥ તવ સહદેવે નીચું ઘાલ્યું, નીકુળ કહે ગુણ ગાવું; આપો મુજને આજ્ઞા તો, મરવાને ઉભો થાવું ॥ ૧૨ ॥ દયાળુ બોલ્યા તમારા વીના, વરણાગી કોણ કરે, કુન્તા માતા કોનું પેહેર્યું ઓઢયું દેખીને ઠરે ॥૧૩॥ એટલે ભીમે મન વીચાર્યું. સંદેહ મનનો ખોઇએ; સહુની રીત પ્રમાણે મારે, પ્રભુને પુછવું જોઇએ ॥ ૧૪ ॥ તે પુછતામાં જણાઇ જાશે, અળખામણો કે વાહાલો ખરેખરૂં નથી પુછવાનું, પુછુ છું હાલો માલો ॥૧૫॥ નહી પુછુ તો દેખાય ખોટું, શું કહેછે જદુપતી ના કહેશે તો ઠીકજ છે હા, કહેશે તો મરવું નથી ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણી વ્રકોદર બોલ્યો, ગોવીંદજી ગુણ ગાઉં; આપો મુજને આજ્ઞા તો, મરવા ઉભો થાઉ ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે સાંભળો વ્રકોદર; મોટી ગદા કોણ ઝાલે તમારા વીના રણસંગ્રામે, મન મુઘી કોણ માહાલે ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કહે ત્યારે આપજ ઉઠો, તવ બોલ્યા રાય ધરમ; અરે મુરખ એ શું બોલ્યા વાકુ થયું તુજ કરમ ॥ ૧૯॥ ભીમ કહે હસવા બોલું છું; તવ બોલ્યા ભગવાન; ધીરજ રાખો કહી શંખ લીધો, દેવકીને સંતાન ॥ ૨૦ ॥ પંચજન શંખમાં શબ્દ કીધો, જે હોય યોધ્ધો સુરો; તે કુરૂક્ષેત્રમાં જોવા આવે, પ્રાક્રમી પ્રાણી પુરો ॥ ૨૧ ॥ કઉરવ પાન્ડવ યુદ્ધ કરે છે એમ કહ્યું શંખનાદે; તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોંચ્યો; ચઢયા શુરા નીરવાદે. ॥ ૨૨ ॥ મણિપુરમાં અરજુનજીનો બબરૂવાહન ઇલેવાન; તે બેઉ જણને શુર ભરાયું, શબ્દ સુણીને કાન ॥ ૨૩ ॥ ઇલેવાન કહે નાહાના

વીરા, તાતને પક્ષે જાવું, બભરૂવાહન કહે મોટા બંધુ હું પણ સાથે આવું ॥૨૪॥ મોટા કહે ભાઈ ઘરબાર સુનું, બેઉથી કેમ જવાય; એક જણે ઘેર રહેવું જોઈએ, તે માહારી ઇચ્છાય ॥ ૨૫ ॥ તે માટે ભાઇ મુને જવાદે, કહીને આજ્ઞા લીધી; બભરૂવાહને ખુશી થઇને, જાવાને હા કીધી ॥૨૬॥ તવ ઇલેવાન રથમાં બેઠો, જાવાને ખરી ખંત; એને કુરૂક્ષેત્રમાં જાતા; પાંચ દીવસનો પંથ ॥૨૭॥ તે કારણ તે મારગે ચાલ્યો, સબ્દજ શંખનો જેહ; પાતાળમાં સુત વ્રકોદરનો, તેણે સાંભળ્યો તેહ ॥ ૧૮ ॥ બબ્રીક એવું નામ કુંવરનું, નાગ કન્યાનો સુત; કઉરવ પાન્ડવનું યુદ્ધ જાણી, થયો આકળો ભુત ॥ ૨૯ ॥ પોતાની માતાને પાયે લાગ્યો, રકત થયા છે નેત્ર; ઓ માતા મુને આજ્ઞા આપો જાઉછું કુરૂક્ષેત્ર ॥ ૩૦ ॥ મારા કાકાને મારા પીતા, કરે છે રણસંગ્રામ; માટે તાતની પક્ષે જાવું, મારૂ કાકા તમામ ॥ ૩૧ ॥ નાગકન્યા કહે બેટા મારા, તું છે આકળો અતી, સવળાનું અવળું કરે તું, કોઇને ઓળખતો નથી ॥ ૩૨ ॥ કઉરવ લોભી છે બહુ કપટી, છેતરી લઇ જાય તને; માટે તુજને મોકલવામાં, વીશ્વાસ ન રહે મુને ॥ ૩૩ ॥ તે કરતાં મારૂં કહ્યું કરે તો, તુજને દેઉ આજ્ઞાય; જઇ કોરાણે ઉભા રહેવું;જુદ્ધ જોવા રણમાંય ॥ ૩૪ ॥ પ્રથમ પેહેલું યુદ્ધ વીશે, તારે ન દેવું લક્ષ; છેવટે જે કોઇ હારે તેની, પુરણ કરવી પક્ષ ॥ ૩૫ ॥ અબળાએ એમ હીસાબ ગણીયો, પેલા સોને પેલા પાંચ; માટે શો જીતે પાંચ હારે, આવે અતીશે આંચ ॥ ૩૬ ॥ એવું સમજીને એમ બોલી, અબળા બુદ્ધીમાં ભુલ; બબ્રીકતો જાવાને માટે; વાત કરી કબુલ ॥૩૮॥ પછીપોતે ધનુષ્ય લીધું, ભાથો લીધો બળવાન; તે ભાથામાં હરી ફરીને, રાખી લીધાં ત્રણ બાણ ॥૪૮॥ નાજુક પોશાક પેહેરી નીકળીયો પાતાળથી શુભ સુબો; કરૂક્ષેત્રમાં એક કોરાણે, વ્રક્ષની નીચે ઉભો ॥૩૯॥ એવે સભામાં બોલ્યા સામળીયો, સૌ બેસજો હું આવું; કોઇ કાંઇ ચીંતા ન કરશો, નજીકમાં હું જાવું ॥ ૪૦ ॥ એમ કહી અલબેલો ઉઠયા; પોતે વઇકુંઠ રાય; જે સ્થળોઉભો ભીમનો નંદન; ત્યાં આગળ એ જાય॥૪૧॥ જઈ બબરીકને કહેવા લાગ્યા, કોણ તું કોનો બાળ;આ ઠેકાણે યુદ્ધ થવાનું. તેમાં થાશે તુજ કાળ ॥ ૪૩ ॥ બબરીક કહે ત્રીલોક વીશે, કોણ મુને મારનારો; શાવ બ્રહ્મા કે વીષ્ણુ આવે, તેના મ્રત્યુ ધારનારો ॥૪૩॥ ક્રષ્ણ કહે હવે જોયો તુજને, મીથ્યા વદે છે વાણ;હરી ફરીને તારી પાસે, ભાથામાં ત્રણ બાણ ॥૪૪॥ બબરીક કહે ત્રણ બાણમાંથી, એક

તો મીથ્યા રાખ્યું; એમ કહી ભાથામાંથી કાહાડી, એક બાણ ભાગી નાખ્યું ॥૪૫॥ પછી કહ્યું બે બાણ રહ્યાં છે, તે પર લડત ધારૂ, એક બાણે પ્રત્યુ તાકુ ને, બીજે બાણે મારૂ ॥ ૪૬ ॥ કશ્ન પ્રભુ કહે શું બોલેછે, બન્યોછે બાળક બોહોત; એવો હોય તો લે હું ઉભો, તાકી જો મહારૂં મ્હોત ॥ ૪૭ ॥ બબરીક કહે મોત તાકું મારી નાંખું બીજે બાણ; પ્રભુ કહે પેહેલું પ્રત્યું તાકીને, દેખાડી દો એધાણ ॥ ૪૮ ॥ બબરીક બોલ્યો લ્યો મોત તાકું, કહીને કશાડયું બાણ, તે સમે વૈરાટ રૂપ ધરીયું પોતે પુરૂષ પુરાણ ॥ ૪૯ ॥ સ્વરગ વીશે શીશ ઘાલ્યું, ધડ બધું રાખ્યું ધરણ; બબ્રીક કાંઈ વરતી ન શકે પાતાળ ઘાલ્યા ચરણ ॥ ૫૦ ॥ સુક્ષમ સ્વરૂપ છાંયા રૂપી, રાખ્યું બબ્રીક સામું; બબ્રીકે બાણ ચઢાવી દીધું, રખેને ખામી પામું ॥૫૧॥ પ્રત્યું તાકવાનું બાણ મુકયું, તે ગયું સ્વરગ સુદન; વીશ્વપતીનું શીશ તપાશી ઉતર્યું ભુ ભોવન ॥ ૫૨ ॥ અવની વીશે અંગ તપાસી, ઉતરીયું પાતાળ, ચતુર્ભુજના ચરણ તપાસ્યા, તળખે પદમમાં કાળ ॥૫૩॥ તે સ્થળ સીંદુરની આરચા કરી,બબરીકનું બાણબળીયું, એધાણકરી પાતાળમાંથી ભોમીમાંથીનીકળ્યું ॥૫૪॥સુર સપાટે જોરઝપાટે, પ્રથ્વીવીશે પેઠું; વણ બોલાવ્યું બબ્રીક કેરા, ભાથામાં જઈ બેઠું ॥ ૫૫ ॥ એટલે સુક્ષમ સ્વરૂપ થયા, પોતે શ્રી ઘનશામ, બેશીને ચરણ જોવા લાગ્યા, શીંદુર દીઠું તે ઠામ ॥ ૫૬ ॥ તવ બબ્રીકે બાણ બીજું, લીધું પોતાને હાથ, એટલે હાં હાં કહી થઇ ઉભા, પોતે દીનાનાથ ॥ ૫૭ ॥ ઓ ભાઇ બાણને શું કરે છે, શું મનડું થયું તારૂ; બબ્રીક કહે પ્રત્યું તાકયું, તે ઉપર બાણ મારૂ ॥ ૫૮ ॥ ક્રષ્ણ પ્રભુ કહે રાખો કરૂણા; ઓ ભીમસનના તન, તારા તાત કને તેડી જાઉં, સત્ય વદુછું વચન ॥ ૫૯ ॥ જે તારા અરજુન કાકા, તેનો હું સાળક થાવું; આવ્યો છું હું તેડવા તું ને ભીમ કનેલઇ જાવું ॥ ૬૦ ॥ કપટથી કહેતો હઉં તો, સરવ પાતક મુજ શીશ; એવી રીતે સમજાવીને સાથે, તેડી ચાલ્યા જગદીશ ॥૬૧॥ વલણ ॥ સાથે લઇને આવીયા, સ્થંભજ રોપ્યો જ્યાંય; કહે વલ્લભ બેઠી સભા, લાવ્યા કુંવરને ત્યાંય.

કડવું ૧૧ રાગ સાખિનો.

વઇશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ

ને સંભળાવું, ઉદયોગ પરવ મહીમાય ॥૧॥ બબ્રીકને તેડી પ્રભુ આ-
વ્યા, જુએ છે સર્વે સભાય; જાણ્યું કે આ કોને લાવ્યા, તવ બોલ્યા જ
દુરાય ॥૨॥ એ બબ્રીક આ બાપ તારા, ભીમસેન એનું નામ, ભી-
મ કહે એ દીકરો કીયો, કોણ એનો મુકામ ॥ ૩ ॥ બબ્રીક બોલ્યો
તાતજી મારા, હું રહુછું પાતાળ; વીશ ખાઇ પરણ્યાતા મુજ માતા,
નાગકન્યાનો હું બાળ ॥ ૪ ॥ એટલે વ્રકોદર થયો રાજી, બેસાડયો
પુત્રને પાસ; તવ બબ્રીકના વખાણ કીધા, પોતે શ્રી અવીનાશ,
॥૫॥ આ પુત્રજ તમારા કુળમાં બળીયો, શીવ સરખા રહે છેટા, એટ
લે ભીમ હશીને બોલ્યો, બાપજ તેવા બેટા ॥ ૬ ॥ એટલે રા
જા ધરમ બોલ્યા, પ્રભુ ધરી પ્રેમ; એ માહારાજા સ્થંભ રોપ્યો છે,
તેનું કરવું કેમ ॥ ૭ ॥ બબ્રીક બોલ્યો શી ગુંચવણ છે, તવ બો-
લ્યા જદુરાય; કાળરૂદ્રને ભક્ષ દેવું છે, તે વારતા ગુંચવાય ॥ ૮ ॥
ધાંટો કહાડીને કહયું શ્રી કૃષ્ણે, મરવા ઉઠે જન જેહ; તેના સીશને અ-
મ્મર પાઇ, અમ્મર કરૂં તેહ ॥ ૯ ॥ મસ્તક તેનું સજીવન રહે, ધડવ-
ણ સદાકાળ; એટલે સભામાં ઉઠયો, નાગ કન્યાનો બાળ ॥ ૧૦ ॥
ભીમનો નંદન કરી વંદન બોલ્યો સભામાં એમ; મુસ્તક માહારૂં અ-
મ્મર કરજો, મુજને મરવા પ્રેમ ॥ ૧૧ ॥ સભાએ જાણ્યું બત્રીશ લક્ષ-
ણો, ઉઠયો ભીમનો તન, સ્વારથને લીધે વ્રકોદરને માઠું ન લાગ્યું
મન ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુએ કુમકુમ અરચા કીધી, પહેરાવ્યા પુષ્પના હાર;
તે પછી શીશ છેદન કરાવ્યું, ધડ જુજ્યુ ઘડીવાર ॥ ૧૩ ॥ કાળરૂદ્રને
રૂધીર છાંટયું, જય જય શબ્દ થાય; બબરીકનું સીશ ખોળામાં લીધું,
પોતે જાદવરાય ॥ ૧૪ ॥ અમીદ્રષ્ટીનુ અમ્મર પાયુ પોતે મધુસુદન;
એટલે મુસ્તક બબરીક કેરૂં, થયું સજીવન ॥ ૧૫ ॥ તે ઉછળી સ્થંભ
ઉપર બેઠું, યુદ્ધ જોવાને કાજ; પછી યુધની આગના આપી પોતે કૃષ્ણ
મહારાજ ॥ ૧૬ ॥ પુરવ પશ્ચીમ થંભ રોપાયા, યુધ કરવું તે સ્થળ,
ધર્મ કહે હવે પત્ર લખો, અરજુનજી સબળ ॥૧૭॥ અરજુને તવ પ
ત્ર લખીઓ, જાણજો દુરીયોધન; કાલે સવારે આવજો યુધે, વઢવું મુ-
કીને મન ॥ ૧૮ ॥ ૧૮ ॥ એવું લખીને પત્ર મોકલીયો, દુરીયોધનનીકને;
દુષ્ટે દેખાડયો સર્વ સભામાં, દાદા શી આગના મને ॥ ૧૯ ॥ ભીસ્મ-
પીતા કહે કાલે સવારે, યુદ્ધે ચઢીશું અમો; અગીઆર ક્ષોણી સૈન્યા
લઇશું, સાથે નહી કોઇ તમો ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, સહુ
સંગ છોને આવે; હાથોહાથનું કામ છે એ શત્રુને મારવા ફાવે. ॥૨૧॥

ભીષ્મજી કહે યુધ્ધ અસત્યનું મ્હારે તો કરવું નથી; સત્ય યુધ્ધ કરવું પાન્ડવ સાથે, તમે છો દુષ્ટ મતી ॥ ૨૨ ॥ પુંઠ દેખાડે તેને ન હણુંવો બંધન હોય જન જેહ; મુરછા વાળાને નવ હણવો; સત્ય તણુ યુધ્ધ જેહ, ॥૨૩॥ માટે મ્હારી સંગ ન કોઇ, કહ્યું ભીસ્મપીતાય; તવ દુરીયો ધને પત્ર લખીયો, પાન્ડવને સભામાંય ॥ ૨૪ ॥ આવતી કાલે આવજો યુધ્ધે, આવશે ભીસ્મપીતાય; પત્ર તે પોહોંચ્યો પાન્ડવોને, સરવને સુર ભરાય ॥૨૫॥ એવે સમે રાત્રી વીતી, થયો પ્રાતસકાળ; નાહી ધોઇ નીત્ય કરમ તાગ્યા, ગંગાજીના બાળ ॥ ૨૬ ॥ પાન્ડવો પણ પરવારીને કરી લીધાં ભોજન; તૈયાર થઇ ગઇ સકળ સેન્યા, વળી જુગજીવન. ॥૨૭॥ અભંગ રથે અરજુન બેઠો, યુધ્ધ કરવાના કોડ; તે રથ હાંકવા થાટે બેઠા, પોતે શ્રીરણછોડ ॥ ૨૮ ॥ અભીમન્યુ જુદા રથમાં, બેઠો ગ્રહી હથીઆર; તેનો રથ હાકવાને બેઠો, હેડંબા કુંવાર ॥ ૨૯ ॥ જય મંગળ હાથીપર બેઠો, ગદા ગ્રહી વાયુનંન; તેને ખોળે મેઘવરણબેઠો, નંદનનો નંદન ॥૩૦॥ જુજવા રથમાં બીજા બેઠા, દ્રુપત વઇરાટ રાય દ્રષ્ટ પ્રદુમાનને શીખંડી, સૌ જુદા રથમાંય ॥ ૩૧ ॥ શેદેવ નીકુળ જુદા જુદા, યુધ્યે તત્પર થાય; હરોફરી યુદ્ધે નવ ચઢીયા, પોતે ધરમ રાય ॥૩૨॥ સાત ક્ષોણી સેન્યા ચઢી યુદ્ધે, ગડગડીયા નીશાન, અશ્વના સ્વારો ને ઉંટવાળા, સરવ થયા સાવધાન ॥ ૩૩॥ હાથી વાળા હાથીએ બેઠા, રથવાળા રથમાંય; પગપાળા ચરણેથી ચાલ્યા, ઉપડયા સરવે ત્યાંય ॥૩૪॥ ઉંટના ઉપર નોબત વાગે, ઘોડાના ઉપર ડંકા; રાતા રાતા નીશાન ફરકે; ચાલ્યા પાન્ડવ બંકા ॥ ૩૬ ॥ કઉરવ લોકમાં ભીસ્મપીતા, પરવારી થયા ત્યાર; પોતાનો સ્વેત રથ જોડયો, સ્વેતજ ઘોડા સાર ॥૩૬॥ ધોળી ધજા શીખ્ખર ધોળુ, સારથી છે સ્વેત રંગ; તે વણુ બીજો રંગ ન મળે, વ્રદ્ધ એજ ઉમંગ ॥ ૩૭ ॥ પોતે ધોળા વસ્ત્ર પહેર્યાં, ધોળાં બધા હથીઆર; સુરવાળ ધોળો જામા ધોળો, પટો ધોળો કટીસાર ॥ ૩૮ ॥ ધોળો પટકો શીશ બાંધ્યો, બાંધી લીલી દાઢી; પાછળ બે ગજ છેડા લટકે, સેન્યાને પાછળ કાઢી ॥ ૩૯ ॥ આગળ રથ પોતાનો રાખ્યો, મારથી નહા કોઇ સગ; ધોળી ધજાયો ફેરફર ફર; સહુ સેન્ય ધોળે રંગ ॥ ૪૦ ॥ પશ્ચામ દીશા સ્થંભ પોતાનો, ત્યાં આવીને ઉભા; પુરવ દીશાને સ્થંભે આવ્યા, કુન્તાના સુત સુબા ॥ ૪૧ ॥ મોખરે અરજુન આગળ ઉભો ઇંદ્ર તણો કુંવાર; પોતે પહેલા ભીસ્મ પીતાને, કીધો નમસ્કાર. ॥ ૪૨ ॥ એવી રીતે

યુધ્ધે ઉભા, સાંભળને તું રાય; ઉદ્યોગ પરવ પુરણ હવું, ઉતરિ તુજ હત્યાય ॥૪૩॥ સામ પડદા તે સ્વેતજ થયા, સ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા છે, પ્રમાણ તે દેખાય ॥૪૪॥ જનમેજે બહુ પુન્ય કીધાં, દીધાં વીપ્રને દાન; વીધી પ્રમાણે સહુ કામ કીધું, શ્રધાળુ રાજન ॥ ૪૫ ॥ વલણ ॥ ઉદયોગ પરવ પુરણ હવું સુણતાં પોહોંચે કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

ઉદ્યોગ પર્વ સમાપ્ત.

ભીશ્મ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણિપેરં બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥૧॥ શ્રધ્ધા રાખી સાંભળ રાજા પાતક સઘળાં જાય, નીસ્પાપી સાંભળી જય પામે, વંશની વ્રધ્ધી થાય ॥૨॥ સાંભળતાં કાંઇ સંદે ન ધરવો, જો શંકા મન થાશે; તો તો પાતક નથી જવાનું, પાછળથી પસ્તાશે ॥૩॥ એમ કહીને કહેવા લાગ્યા પોતે વૈશમપાય; અરજુન ઉપર છે બહુ રાજી, પોતે ભીશ્મ પીતાય ॥૪॥ બોલ્યા દાદા સાંભળો બેટા, હાથ ગ્રહો હથીયાર; માહારા સામું શું જુઓછો, વઢવું તે વહેવાર ॥ ૫ ॥ અરજુનજીને વીચાર આવ્યો, વીપ્રીત થઇ મુજ બુધ; એકજ પાપી પેટને સારૂ, કરવું વીકટ યુદ્ધ ॥૬॥ સામો કોઇ નથી પરાયો, છે મુજ વ્રધ્ધ પીતાય; તેમને મારે હાથે હણવા, વળી ગરિબ સેન્યાય ॥ ૭ ॥ સેન્યના લોકને કયાંછે ટંટો, મીથ્યા કુટાઇ મરે, બાળ બચ્ચાં રઝળે તેઓનાં, રંક જાતી શું કરે ॥૮॥ એવા એવાને હું શીદ મારૂ, પાતક બુધ્ધી ગણી; એવું વીચારીને પછી જોયું દક્ષીણ દીશા ભણી ॥૯॥તે દીશા તંબુ તાણેલા કઉરવનાનીરધાર ત્યાં સહુ કઉરવ જોવા ઉભા છે, ઓળખંધ તંબુ બહાર ॥૧૦ તેમને દેખી અરજુનજીએ મનમાં વીચાર્યું એમ; એ પણ બધુ કુટુંબ મ્હારૂં, ઉજડ કરૂં કેમ ॥૧૧॥ પછી પોતાનિ સન્યમાં જોયું, આ સઘળા યુધ કરશે; ટંટાનો તંત નહી મુકુંતો, ઘણાક વઢીને મરશે ॥૧૨॥ હર પરકારે નાશ થાશે, ખીલેલો લીલો બાગ; શા જીવ્યા સારૂ એમ કરવું, નથી લેવો રાજ ભાગ ॥૧૩॥ એવો વેરાગ મનમાં આવ્યો, છોડી નાંખ્યાં હથીયાર; એટલે બોલ્યા અરજુન પ્રત્યે, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૪ ॥ અરજુનજી કેમ હથીઆર છોડયાં, કેમ ફરી ગઇ મતી; કુન્તીસુતકહે માહારાજા; મહારેતો વઢવું નથી ॥૧૫॥ એકજ પાપીપેટનેસારૂં કરૂં કુટુંબનો નાશ; ગમે તે પ્રકારે પેટ ભરીશું, પુરીશું:વનવાસ॥૧૬॥ રાજ લીધે નહી વધે આવરદા,નહી લીધે નહી ઘટે;પ્રભુ કહેરાજ કાજ નથી વઢવું, વઢવુંછે રાજવટે ॥૧૭॥ જુઓ ક્ષત્રીનો ધર્મ છે કેવો તમે તે સમજો મર્મ; વેદશાસ્ત્રથી ચારે વરણના,ચાર કયાછે ધર્મ ॥૧૭॥બ્રા

બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વૈશને શુદ્ર, ચારેના ચાર કરમ;ત્રણે વરણને ઉપદેશ કરવો, તે બ્રાહ્મણનો ધરમ ॥ ૧૯ ॥ ત્રણે વરણનું રક્ષણ કરવા, ક્ષત્રીએ કરવું રાજ;ત્રણે વરણ માટે વહેપાર કરવો, વઇશ તણું એકાજ ॥ ૨૦ ॥ ત્રણે વરણની ચાકરી કરવી, શુદ્રનો એ ધરમ;પોત પોતાનો ધરમન પાળે,તે જનનું વાંકુ કરમ ॥૨૧॥ તમે તમારો ધરમ પાળો, તેમાં નહિ કાંઇ પાપ; આયુધ ઝાલો યુધ આરંભો, લજવો નહી માબાપ ॥ ૨૨ ॥ અરજુન કહે ઓરે મહારાજા. શું સગાને ગણવા, કીયા પરાયાને છે મારવાના, મહારાને માહારે હણવા ॥ ૨૩ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે હુ ને માહારૂં માન્યું તે અજ્ઞાન; તમે નથી ને તમારૂં નથી, ઈંદ્રતણા સંતાન ॥૨૪॥ સરવ સગાને કોહો મારાં, સમજ્યા વિનાની મતી; બીજાને પછી કહેજો પોતાનાં દેહ તમારી નથી ॥૨૫॥ જળ તેજ પ્રથ્વી આકાશ વાયુ, તે પંચભુતનો દેહ તેનાં ચોવીસ તત્વ થયાં છે; શરીર બંધાણું એહ ॥૨૬॥ પાંચ ભુતો પાંચ જ્ઞાન ઇન્દ્રી, કરમ ઇંદ્રી વળી પાંચ; પંચવીશય ચાર અંતઃકરણ, તે સહુ સમજો ખાંચ ॥ ૨૭ ॥ ચોવીસ તત્વનું શરીર બનીયું, તેમાં શું છે તમારૂં કાળે કરીને જુદુ પડે, તે કેમ કહીએ અમારૂં ॥ ૨૮ ॥ શરીર છે તે પાંચ ભુતોનું આપણું કેમ કહેવાય; આપણું કેહેતાં પરાઇ પુંજી, પચાવવા તુલ્ય થાય ॥ ૨૯ ॥ વળી કહોછો હું મારનારો, પુછુ તે ઉત્તર દીયો; હાથ મુકી બતાવો મુજને, હું કહે છે તે તું કીયો.॥ ૩૦ ॥ તવ અરજુને દાઢી ગ્રહીને, કહ્યું કે આ હું મહારાજ; કૃષ્ણ કહે જે ગ્રહી તે દાઢી, તમે કીઆ કહો આજ ॥૩૧॥ રૂદીયે હાથ ધરી કહયું નરે, આ હું સુરાનો સાથ; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે એ નહી તમે, એનું નામ છે છાતી ॥ ૩૨ ॥ જે સ્થળ હાથ મુકીને બતાવો; તે સહુનાં છે નામ; હું કોહોછો તે તમો કીયા; સોધીકાઢો આ ઠામ ॥૩૩॥ એટલે અરજુનજી ગુચવાયો, જોડયા પ્રભુને હાથ; ઓ મહારાજા હું નથી સમજતો, સમજાવો દીનાનાથ ॥૩૪॥ દીન વચન એમ ઓચર્યો કે, કરી કૃપા ભગવાન; અ ટાદસ અધ્યાયની ગીતાનું, કર્યું ગોવિંદે જ્ઞાન ॥૩૫॥ આ સ્થળ ગીતા ગાવી જોઇએ; પણ ગ્રં થાય લંબાણ; તે છતાં ગીતા પ્રસીધ્ધ થઇ છે, માટે ન કર્યું લખાણ ॥ ૩૬ ॥ તેથી શ્રોતાએ સંદેહ ન ધરવો, ન બોલવું કુભાન્ડ; ચારે વેદ પ્રભુએ બનાવ્યા, તે ચારના ત્રણ કાન્ડ ॥ ૩૭॥ કરમ ઉપાસના જ્ઞાન કાન્ડ છે. તેમાં સૌ સમાયો સાર; ગીતાથી જ્ઞાન કર્યું અરજુનને, પોતે જુગદાધાર ॥ ૩૮ ॥ વળી પ્રભુએ કહયું પારથને, તમે

બોલ્યા એમ વાણી; કે માહારે હાથે હણવા પડે છે, મુજ માર્યો મરશે પ્રાણી ॥ ૩૯ ॥ પણ તમારૂ માર્યું ન મરે કોઈ, મીથ્યા માનો સુખ દુખ જોજે અરજુનજી જીવ રાખીને, કહી પોહોળું કર્યું મુખ ॥ ૪૦ ॥ તેમા ચૌદ બ્રહ્માન્ડ બતાવ્યા, ભોમી બતાવી સરવ; તેમાં કુરૂક્ષેત્ર બતાવ્યું, છોડાવા નરનો ગરવ ॥ ૪૧ ॥ કુરૂક્ષેત્ર કીરીટધરે જોયું, બહુ ઉપજ્યા મનસુબા પાંચ પાન્ડવનો છઠા કશ્ન, છ જણ દીઠા ઉભા ॥ ૪૨ ॥ બાકી બીજા સહુ પડેલા દીઠા, અરજુને જોડયા હાથ; ઓ પ્રભુ મુખ બંધજ કરો, દયાળુ દીનાનાથ ॥ ૪૩ ॥ હું શું મારૂ છે મુએલા, મારૂ તે નીમીત માત્ર; તવ પ્રભુ મુખ બંધ કરી બોલ્યા, સાંભળો પુજનીક પાત્ર ॥૪૪॥ તમારૂ કર્યું કાંઇ ન થાયે, હલાવ્યું પત્ર ન હાલે; બન્યું બનાવ્યું બની રહ્યું છે, મુરખ મમતામાં માહાલે ॥ ૪૫ ॥ હું છું મદારીને જગત ને મરકટ, સહુ દોરી મુજ પાસ; જેમ રમાડુ તેમ રમે સૌ તમો ન થાશો ઉદાસ, ॥ ૪૬ ॥ એમ કહી ઘણું જ્ઞાન દીધું, અરજુન લાગ્યો ચરણ; ધર્મ હું મારો સાચવું છુ, ઓરે અસરણાસરણ ॥ ૪૭ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મપીતા, ઓરે કુન્તી કુંવર; કેહે બેટા તું શું સરમાયો. કેમ છોડયાં અર્થાઆર ॥ ૪૮ ॥ આપણા ક્ષત્રીનો ધર્મ એ છે સામા થઇ યુધ્ધ કરવું; યુધ્ધથી કદી કાહાર નવ થાવું, શીશ ભુજમાં લેઇ ફરવુ ॥ ૪૯ ॥ તવ અરજુન કહે વારૂ દાદા, કહી લીધા હથીઆર; પછી પોતે ધનુષ ચઢાવી, પેહેલો કર્યો ટંકાર ॥૫૦॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોક પોહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ, ધરણ લાગી ધ્રુજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥૫૧॥ લંકાથી કપી કુદીને આવ્યા, પાંન્ડવ દળમાં પેઠા, અરજુનના રથની ધજાયે, પુંછ વીંટાળી બેઠા ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ કપીરાજ ધજા બીરાજ્યા, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ તણો મહીમાય ॥

કડવું ૨ રાગ ઉછંગિ દોહા

વદશમ્પાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ભીસ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીસ્મ પીતાએ આગના આપી, સોસાવું નહી મન સાથ; ઓરે માહારા અરજુન બેટા, ઉપાડ પેહેલો હાથ ॥૨॥ તવ અરજુને મન વિચાર્યું, પ્રેમ દાદાપર ધરૂ યુદ્ધ આરંભવું પછી માહારે, પેહેલું પુજન કરૂં ॥ ૩ ॥ એમ જાણી

એક બાણુજ મુકયું, વરૂણનું સબળ; તે બાણે જઇ ભીસ્મ પીતાને, શીશ ચઢાવ્યું જળ. ॥૪॥ તે પછી બીજું બાણુ મુકયું, દાદ પર મન મોહ્યું; વસ્તર લેઇ બાણ સંચર્યું તે, દાદાનું મુખ લોહ્યુ ॥૫॥ તીજુ બાણુજ મોકલ્યું તેણે, ચંદન લેપન કીધાં; પછી ચોથું મુકીયું,તેણે, હાર આરોગ્ય દીધા. ॥૬॥ પાંચમે બાણે અબીલ ગુલાલ, છઠે દિવો અનુપ; સાતમે બાણે નૈવેદ મુકયું, આઠમે કીધો ધુપ, ॥ ૭ ॥ નવમું બાણુ પ્રદક્ષણા ફરીયું, દસમું લાગ્યું પાય; અગીઆરમું ભમરા પેઠે ગગણી, ચેતાવાને જાય ॥ ૮ ॥ ભીસ્મપીતા જોઇને થયા રાજી, બોલ્યા બેટા જય થાજો; દુરીયોધન મને લઢાવે છે, નખોદ એનું જાજો ॥૯॥ એમ કહીને આયુદ્ધ લીધાં, મેઘનાદ ગડગડયા; સામા સામા રથંભેથી છુટયા, વચમાં ટુટી પડીયા ॥ ૧૦ ॥ ભીસ્મને અરજુન બાણાવળી તે, અગણીત મારે બાણ; એકમા અનેક છુટે, જાણે વળ્યું હથરાણ ॥૧૧॥ સેન્યાના લોકો સુરે ભરાયા, ક્રોધ ઘણેરો ધારે; જે જેની પાસે આયુધ જે જે, તે તે આયુધ મારે. ॥ ૧૨ ॥ તરવારીએ તરવારીઆ વઢતા, ગુપતીએ ગુપતીવાળા; અશ્વ સ્વારે સ્વાર વઢે છે, પગપાળે પગપાળા ॥ ૧૩ ॥ નીકુળ શેદેવ બાણ મારે, અગણીતાં તે જાય; જતાંજતાં માં બાણ વધે છે, પાંચ પાંચ હજાર થાય ॥૧૪॥ વઇરાટ રાજાને શીખંડી, ત્રીજા દ્રષ્ટદ્રુમાન; તેમનાં ચાર ચાર હજાર છુટે, બળ ભરેલાં બાણ ॥૧૫॥ દ્રૂપતરાજા ન ધરે માઝા, મારે અગણીત માર; એનું એક બાણ જતા જતામા, થાય છે દશ હજાર ॥ ૧૬ ॥ અરજુનનો સુત અભિમન્યું, મારે કરીને રીસ; તેનું એકજ બાણ જતામાં, થાય છે હજાર વીશ ॥૧૭॥ અરજુનજી એક બાણ મારે, સુસવાટા કરતું જાય; એનું એક બાણ જતા જતામાં, ચાળીસ હજાર થાય ॥ ૧૮ ॥ ભીસ્મપીતા અગણીતું મારે, જોઇ ન શકાય ચક્ષ; અગણીતા મંત્રથી બાણ બને, દાદાનાં એક લક્ષ ॥ ૧૯ ॥ એ રીતે બહુ બળ જણાવે, ગંગા તણા કુંવર; નર એકવાર મારે તેટલામાં, ભીસ્મ મારે બે વાર ॥૨૦॥ તેથી બહુ બાણની થાય વ્રષ્ટી, વરતે હાહાકાર; તરકત ત્રીશુળને તીર ઉછળે, જમઢઆને કટાર ॥ ૨૧ ॥ ખપવા ખંજર સાગ્ય છુટે જેવા તેવાને તો હણે; જાણે મદના ભમરા છુટયા, એ રીતે ગણુગણે ॥ ૨૨ ॥ દાદાએ બહુ દાટ વાળ્યો, મારયો મન મુકી માર; મારતા મારતા કાઢીયા છે; પાન્ડવને રથંભ બાહાર ॥ ૨૩ ॥ જઈ પાન્ડવને રથંભે ઉભા, પોતે ભીસ્મ પીતાય; બાણ જોઇને ભીમ ગભરાયો, જરા

ન આગળ થાય ॥ ૨૪ ॥ એવે સમે સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેરઃ વાજીંત્ર પાંડવનાં બંધ થયાં, વાગી કઉરવની ભેર ॥ ૨૫ ॥ એટલે દાદા જીત્યા કેવાયા હારીયા કુન્તી તનઃ પેહેલે દાહાડે અરજુન જીનું ઉતરીયું વદન ॥૨૬॥ પછી પારથે ભીમને કહ્યું, સહુ સેન્યલે ઘેરજાવોઃહું જાવું દાદાની શેવા કરવા, તમે પંથે પળાવો ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી રથથી ઉતરીયો,ગયો દાદાનાપાસઃ ભીસ્મ પીતા કહે આવો બેટા આવો મુજ આવાસ ॥૨૮॥ એમ કહીને રથમાં લીધો,તંબુએ સંચરીયા, આનંદ વાતો કરતા આવ્યા, રથમાંથી ઉતરીયા ॥ ૨૯ ॥ વસ્ત્ર ઉતારી સ્નાને કીધાં, તવ તંબુમાં પેઠાઃ દુરીયોધન ત્યાં થાળ લાવ્યોઃ બેઉ જણ જમવા બેઠા ॥ ૩૦ ॥ અરજુન ભીસ્મજી ભેગા જમીયા, મનમાં અતી હુલ્લાસેઃ જમી રહીને હાથ ધોયા, પછી લીધાં મુખવાસ ॥ ૩૧ ॥ તે પછી દાદા સુઇ રહ્યાને, હરખે અંતઃકરણઃ અરજુનજી દાદાકને બેઠો, ચાંપવા લાગ્યો ચરણ ॥૩૨॥ ભીસ્મપીતા કહે દીકરા તુજને, સાહાય છે નંદ કીશોરઃ તેમ છતાં આજ યુધ્ધ વિશે, કાંઇ ન કીધું જોર ।૩૩॥ અરજુનજી કહે દાદા માહારે, માર તમારો સાલે, વિદ્વાન અનુભવી વ્રધ આગળ, શું બળ મ્હારૂ ચાલે ॥ ૩૪ ॥ ભીસ્મપીતા કહે દીકરા માહરા, હીમત રાખીએ ઘણીઃ વઢતી વેળાએ આડું અવળું, ન જોઇએ કો ભણિ ॥૩૫॥ ઉઠો બેટા જાઓ તંબુએ, છો લઢતા થાકેલાઃ જાવો જઇને સયન કરોઃ સવારે આવજો વહેલા ॥ ૩૬ ॥ એટલે અરજુન ઉભો થયોઃ ગયો પોતાને ઠામઃ કુન્તીજી કહે આવો દીકરા, હાર્યા દીસે-છે હામ ॥૩૭॥ અરજુન કહે શું કરૂં માતા, સાક્ષી છે નંદ કીસોરઃ અળગા રહી જોયા કર્યું સરવે,કોઇએ ન કર્યું જોર ॥ ૩૯ ॥ એકલાની શું હીમ્મત પોહોચે, ડોહોળવાનો બધો દરીયોઃ ભીમ તમારો હાથી ઉપરથી, હેઠો નથી ઉતરીયો ॥ ૩૯ ॥ ભીમ કહે તારૂં પારખું જોયું, જો કાલે મારો ઝપાટોઃ નીશાન વગડાવું આપણુંજો, સવારમાં સપાટો ॥૪૦॥ તવ ગટારગછ માયાવી બોલ્યો, પરમદાડે મારો વારોઃ મેઘવરણ સુત ગટારગછનો, તેણે કર્યો ખુંખારો ॥ ૪૧ ॥ સાંભળો મારા ભીમસેન દાદાઃસહુને જસ લગડાવું; ચોથે દાહાડે મારો વારો, નીશાનહું વગડાવું ॥૪૨॥ અરજુન કહે બાપ બેટા, ત્રણ જણ વદીયા વાણઃ પોતાનું બોલેલું પોતે, પાળી લેજો પરમાણ ॥૪૩॥ એમ કહીને સરવે સુતા, તવ રજની વહી જાયઃ સરવે જાગ્યા નીંદ્રામાંથી એવે વહાણું વાહાય ॥ ૪૫ ॥ વળણ. વહાણુ વાહાયું જે સમે તે સમે જાગરત થાયઃ કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, બીજા દનનો મહીમાય.

કડવું ૯ રાગ સુરિ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; વહાણું વાહયું ને જાગરત થયા, ખાઇ પીને પરવારી ગયા ॥ ૧ ॥ લીધા સૌ સૌના હથીઆર. બેસી વાહન થયા ત્યાર; વાગ્યા નિસાન ડુંડભી ડંકા; ચાલ્યા યુધ્ધ કરવા સહુ બંકા ॥૨॥ વાજતે ગાજતે ગયા સ્થંભ; કરવું છે યુધ્ધ આરંભ, સામા આવીયા ભીસ્મપીતાય, લાગ્યો અરજુન દાદાને પાય ॥૩॥ પછી લીધું ધનુશ હાથ, ખેંચી ચઢાવ્યું સાક્ષાત; તેનો જબરો થયો ટંકાર, ગયો ત્રીલોક શબ્દજ સાર ॥ ૪૪ ॥ સાંભળ્યો અંજનીને બાળ, આવી બેઠા ધજા તતકાળ; પછી અરજુને ઇંદ્રનો તન, કર્યું દાદાનું પહેલું પુજન ॥ ૫ ॥ દશ બાણે પુજન કરી, પછી બેઠા યુધ્ધ આદરી; તવ દાદાએ આસીશ દીધી, એમણે યુધ્ધ ત્યારી કીધી ॥ ૬ ॥ ડુંડભી વાજાં ગડગડીયાં, પછી યુધ્ધ કરવા મચી પડીયા, ભીસ્મપીતાને અરજુન, સર્વ સેન્યને અભેમુન ॥ ૭ ॥ એક એકને દેતા કષ્ટી, ઘણી થાય છે બાણની વ્રશટી; લઢતાં વઢતાં જે ચુકે; તે તો જીવ્યાની આશા મુકે ॥૮॥ સહુ દાખવે દારૂણ જોર, થાય બાણથી અંધારૂં ઘોર; વરતે છે હાહાકાર, ઘણા ઉછળેછે અથીઆર ॥૯॥ એવે ભીસ્મપીતા બહુ નડીઆ, નેત્ર મીચીને ઉપર પડીઆ; ધસીધસીને દાદા વડતા; તેથી પાંડવ પાછા પડતા ॥ ૧૦ ॥ દીધો ભીસ્મપીતાએ માર, બીજે દાહાડે કાઢયા થંભ બહાર; કોઇનું નવ ચાલ્યું જોર પછી બોલ્યા નંદકીશોર, ॥૧૧॥ વ્રકોદર વાયુના તન, તમારૂં ગયુ મીથ્યા વચન; ત્યારે બોલ્યા હતા શું કામ, લજવાણુ ભીમસેન નામ ॥ ૧૨ ॥—ઝડપની ચાલનો. દોહરો ॥ એવું સાંભળ્યું ને;કોપ્યો અપરમપાર, ભલે મરવું ધાર્યું કરવુ; ડરવુ નહી લગાર ॥૧૩॥ એમ કહી ગદા લેઇને, ઉપડયોએ બહુ બળીયો; સહુને સામા ઉભા રાખી, અવળે પંથે પળીયો ॥ ૧૪ ॥ ફેર ખાઇ ચાલી આવ્યો, કઉરવ દળની પુઠે; આંખો મીચીં પડયો શેનમાં મારે ઢીચણ મુઠે ॥ ૧૫ ॥ રાતો તાતો મહા મદમાતો, મેઘનાદે ગડગડીયો, એ ચીંતો ગયો ભીસ્મની પાસે,જઇને બાજી પડીયો॥૧૬॥દાદા દાદા કહીને વળગ્યો, વાયુનો કુવાર; આંચકો મારી હાથમાંથી લેઇ લીધાં હથીઆર ॥૧૭॥ ભીસ્મપીતા તો બન્યા બાવરા, વૃકોદર કેહેડ બાંધે, આવો દાદા આવો દાદા, કહીને લીધા ખાંધે ॥ ૧૮ ॥ એટલે હે ડુંબાનો નંદન, પોતે ગગને ચઢીયો; અગીઆર ક્ષોણી સેન્યા વીશે,

જઇને ટુટી પડીઓ ॥૧૯॥ તવ તેનો તન મેઘવરણ તે દોડયો તેણી વાર; કોરવ સેન્યના યોધ્ધાઓને, દેવા માંડયો માર ॥ ૨૦ ॥ બાપને બેટા બેઉ મળ્યા તે, પાકી પડાવી પોક; લઢવું વઢવું વેગળું મુકી, નાઠું સેન્યનું લોક ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વાયુ નંદને કેવો કર્યો મનસુબો; દાદાને ખાંધે લેઇ જઇ કૌરવ સ્થંભે ઉભો ॥ ૨૨ તવ અરજુનને અભેમન્યુ બીજા મારથી જેહ; રથ દોડાવી આવી ઉભા, કઉરવ સ્થંભે તેહ ॥ ૨૩ ॥ એવામાં તો સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર; કઉરવ હાર્યા પાન્ડવ જીત્યા, વાગ્યાં ભોંગળ ભેર ॥ ૨૪ ॥ પછી ભીમની ખાંધે બોલ્યા, પોતે ભિશમપીતાય છોડ ભીમડા દગો તેં દીધો, તે વહેર કેમ ભુલાય ॥૨૨॥ એટલે વાયુના નંદને, વ્રધને મુકયા ધરણ; ભીમ કહે હ્યો મારી નાખો; કહીને લાગ્યો ચરણ ॥ ૨૬ ॥ તવ દાદાની રીસ હોલાણી, મુખથી બોલ્યા એમ; એ ગાંડા સામુ થાવુ હતુ, કપટ કીધું કેમ ॥૨૭॥ ભીમ કહે સામા થાવાનું, જોઇએ અમમાં જોર; જ્યાં ત્યાં કરી વાજાં વગડાવ્યાં, બનવું પડયું ચોર ॥ ૨૮ ॥ ભીશમપીતા કહે વારૂ દીકરા, હવે પડી છે રાત; કાલે યુધ્ધે આવજે ત્યાં, આગળ તારી વાત ॥૨૯॥ એમ કહી જઇ રથે બેઠા, સાથે અરજુન ભુપ; તે બન્ને ગયા તંબુએ, તે વેળા એક રૂપ ॥ ૩૦ ॥ ભેળા બેસી ભોજન કીધું, સુતા ભીશમપીતાય; અરજુનજીએ બેઠા બેઠા, ચાંપ્યા વ્રધના પાય ॥ ૩૧ ॥ પછી ભીસ્મે આગના આપી, પારથ થયો વીદાય; પોતાના તંબુએ આવ્યો, જય ભીમની વરતાય ॥૩૨॥ વળણ ॥ બીજો દીવશ પુરો થયો. સાંભળ તું રાજન; કહે વલ્લભ રૂજની ગઇ ઉગ્યો ત્રીજો દન. ॥

કડવું ૪ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીશમપરવ મહીમાય ॥૧॥ત્રીજે દીવશે પાન્ડવભીસ્મ આવીને ઉભા સ્થંભ;અરજુને ટંકાર કરીને, કર્યું પુજન આરંભ ॥૨॥ દસ બાણથી પુજન કર્યું પ્રેમે, કળકળી ક્રોધે ચડીયા, આયુધ લીધાં હાથમાંને, મારવા ટુટી પડીયા ॥ ૩ ॥ અથીઆર છુટે બાણ વછુટે, તુટે તનના ટેક; તે દીવસે ભીશમપીતાએ; જોર જણાવ્યું છેક ॥ ૪ ॥ ભીમે જાણ્યું ભોગ મળીયા, વાળશે કચ્ચર ઘાણ; જો હું પડીશ ઉઘાડો તો,

લેશે મારો પ્રાણ ॥ ૫ ॥ એવું જાણીને બળવંતો, મારો મારો મુખે ભાંખે; મુએલાં મડદાં લેઇને, દાદા ઉપર નાખે ॥ ૬ ॥ અરજુનના રથ પુઠે રહીને, કરતો બહુ તોફાન; પણ દાદાએ જુલમ કરી, ઘણા કર્યા હેરાન ॥ ૭ ॥ મારતા મારતા પાછા પાડયા, કાહાડયા થંભની બહાર; પાન્ડવનું બળ કાંઈ ન ચાલ્યું, દીવસ રહયો ઘડી ચાર ॥ ૮ ॥ એટલે બોલ્યો અંતરયામી, લીધું ગેટારગછ કામ; સાંજ પડીને નહી જીતો તો, બોળાશે બાપનું નામ ॥૯॥ એવું વચન સાંભળીને, મેઘનાદે ગડગડીયો; વા વંટોળ વીજળી કરીને, પોતે ગગને ચડીયો ॥૧૦॥ રેણું ઉડી સહુ ગાભરા થાય, બાવરા બનીયા ત્યાંય; ઓચીન્તો એ જઇને પડીયો દાદાના રથની માંય ॥ ૧૧ ॥ દાદા દાદા કહીને બાહાજયો, હેડંબા કુમાર; ભીશમપીતાના હાથમાંથી લઇ લીધા હથીઆર ॥ ૧૨ ॥ ઉપાડીને ખાંધે લીધા, હરખ સહુને ચડીયો; દાદાને કબજે દેખીને, વાયુ સુત ઉપડીયો ॥ ૧૩ ॥ ગદા લઇને કૈરવ દળમાં પડીયો તેણીવાર; બીજો જઇ મેઘવરણ પડીયો, દેવા માંડયો માર ॥૧૪॥ એટલે કઉરવનું શેન્ય નાઠુ, માઠુ વીચાર્યું મન; ભીશમને લઇ કઉરવ સ્થંબે ઉભો હેડંબા તન ॥૧૫॥ એટલે આવ્યા મારથી લોકો, કઉરવ ને સ્થંભ સાર; જીત્યાનાં વાજીંત્ર વાગ્યાં, વરત્યો જય જય કાર ॥ ૧૬ ॥ ભીસ્મપીતા કળકળવા લાગ્યા. કરીશ કાળો કહેર;દગો દોછો બે દાહાડાથી, મારૂ હેર ॥ ૧૭ ॥ ભીમ પોતે પુંઠળથી આવ્યો, કપટ કેવું રચીયું; વા વંટોળ કરી ઉંચેથી આવ્યું, ગાજીને ગેટાટગચીયું ॥ ૧૮ ॥ ગેટાડગચે ભીસ્મદાદાને, ખાંધેથી મુકયા ધરણ; ઓ દાદા શીદ કરોધ કરોછો, કહીને લાગ્યો ચરણ ॥૧૯॥ વ્રકોદર કહે વ્રધ્ધદાદા તમોપર હેત વાધે; આતો તમને લહાવો વીત્યો, ચઢયા બાળકની ખાંધે ॥૨૦॥ ભીસ્મપીતાને હસવુ આવ્યું,પણ મુખ બોલ્યા એમ;સુરા છોતો સામા થઇને જીતતા નથી કેમ ॥ ૨૧ ॥ દગો કરવો તે નહી સારૂ; સામા થઇ જીત ધારો; મેઘવરણ કહે ચેતીને રહેજો, કાલછે મારો વારો ॥૨૨॥સનમુખ આવી જીતું તમને,વગડાવું નીશાન;ભીસ્મકહે સનમુખ રહી જીતે, તો તું ખરો સંતાન ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને આગના આપી, પાન્ડવ થયા વીદાય; એક રથમાં બેશીને ચાલ્યા, અરજુન ભીસ્મ પીતાય ॥૨૪॥ દાદાને તંબુ જઇને નમીયો, ચરણ ચંપી ક્રાધી; પછી ભીસ્મે અરજુનજીને, જાવા આગના દીધી ॥ ૨૫ ॥ એટલે પારથ તંબુએ ગયો, રાતે કર્યુ સયન; એવે સમે રજની વીતી, થયો ચોથો દન

॥ ૨૬ ॥ વળણુ. ચોથે દીવસ યુધ્ધે ચડયા, પાન્ડવ ભીસ્મપીતાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૫ રાગ સુરી દોહરો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચોથે દીવસે યુધે ચઢીયા, ગરગડીયાં નીસાન; સાંમાસામી સ્થંભે આવ્યા, ભીશ્મ કુન્તી સંતાન ॥૨॥ અરજુને તવ ટંકાર કીધો ડોલ્યા દશે દીગપાળ, પ્રથવી લાગી ધ્રૂજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥૩॥ ધડ લંકાથી હનુમાન આવ્યા, પાંન્ડવ દળમાં પેઠા,અરજુનજીના રથની ધજાપર, પુંછ વીંટાળીબેઠા॥૪॥ પછી પારથે બાણુ લીધું, આનંદ પામી મન; પ્રથમ પહેલું ભીશ્મપીતાનું, પ્રેમે કર્યું પુજન ॥ ૫ ॥ અગીઆરમે બાણે ચેતાવ્યા, દાદાહરખે ભરિયા, દોડીને પછી વચમા આવ્યા, રણુ સંગરામ આદરીયા ॥ ૬ ॥ ભીસ્મપીતાયે મન વીચાર્યુ, બે દનથી ચઢયો ચાક; આખો દીવસ જીત્યો હતો પણ; છેવટ ખોયુ નાક ॥ ૭ ॥ તે માટે આજ જુલમ કરવો વગડાવવાં નીશાનં; કરીછે સરત જીતવાની, ભીમસુતને સંતાન॥૩૮॥ એમ વીચારી ભીશ્મપીતાયે, અરજુનને માર્યું બાણુ; તેથી અરજુન હેઠો પડીયો, ઉંચા ચઢી ગયા પ્રાણ ॥૯॥ પછી બીજુ બાણ લીધુ, અભિમન્યું ઢાળ્યો, શેદેવ નીકુળને પણ ઢાળ્યો દાટ ડોસાએ વાળ્યો. ॥૧૦॥ તે પછી એક બાણુ ચઢાવી, નાગપાસ મંત્ર સાધ્યા; ગટોડગછને ને ભીમશેનને, અવળે હાથે બાંધ્યાં ॥ ૧૧ ॥ પછી પાછું બાણ લીધું, કરોધ ઘણેરો વાધ્યો;મેઘવરણ સુતગટોડગછનો,તેને અવળો બાંધ્યો ૧૨ પછી ભીશ્મે કહયું કુંવરને; વાજું દલની દાજ; ઓદીકરા કાલે બોલ્યા હતા તે, વાજાં વગાડો આજ ॥૧૩॥ મેઘવરણ કહે વારૂ દાદા, ચીતમાં ચટકું લગાડયું; ભીમ કહે મેઘવરણુ બેટા, કાલ બોલીને બગાડયું ॥૧૪॥ આજ નહી છુટવા પામવાના, નહી વાગે નીશાન,ચેતાવીને ખેલ બગાડયો,નામ લજવ્યું સંતાન ॥૧૫॥ મેઘવરણું કહે ઓરેદાદા, ધિરજ ધરજોમન; વાજાં જોવગડાવું નહીતો, નહીતમારો તન॥૧૬॥એમ કહીને ધીરજ આપી, રહયો બેઘડી દન;તવ મેઘવરણપ્રત્યે બોલ્યા;પોતે જુગજીવંન ॥૨૭॥ઓરે નંદન ગટોડગછના,તમે લીધુછે કામ;.જોઆજ નીશાન નહી વાગે તો બોળશો બાપનું નામ ॥૧૮॥ એવું વચન સાંભળીને કો

પ્યો માયાવી ભુપ; એક સ્વરૂપે રહ્યો બાંધેલો, બીજું ધરીયું રૂપ॥૧૯॥ દુરીયોનનું સ્વરૂપ લેઇ; ભીસમના સામો જાય; દાદાયે જાણ્યું આવે છે મળવા, છત્રપતી જે રાય ॥૨૦॥ એવું સમજી ભીશ્મ બોલ્યા, આવો માહારા તન; જો આજ વલે પાન્ડવોની, ઓરે દુરીયોધન ॥૨૧॥ તવ તે રૂપે બોલ્યો માયાવી, દાદાજી સાબાસ; એમ કહીને હસ્તો હસ્તો,ગયો ભીશમની પાસ ॥૨૨॥ રથપર ચડીયો જઇને નડીયો, લેઇ લીધાં હથીઆર; એકદમ દાદાને બાથ બીડાવી, ક્ષણુ ન લાગી વાર ॥ ૨૩ ॥ ભીશમજી કહે આ શું કરેછે, એ દુરિયોધન ભુપ એટલે ધર્યું મેઘવરણે, પોતાનું મુળ રૂપ ॥ ૨૪ ॥ ભીશમપીતા જોઇ બાવરા બનીયા, નીસ્ચે હગો દીયો;એકને તો બાંધી મુકયોછે, આ આવ્યોછે કીયો ॥૨૫॥ એમ બેઉને જોવા લાગ્યા, માયાવીને હેત વાધે; આવોરે દાદા, આવોરે દાદા, કહીને લીધા ખાંધે ॥ ૨૬ ॥ એવે પારથની વળી સુરછા વળી ઉઠયો અભેમાન; ભીમ ગટોરગછના કર છોડયા,છોડયો નાહનો સંતાન ॥૨૭॥ સકળ સેન્યા ત્યાર થઇને, ઉપડીયા સહુ સુબા; કૌરવનું સેન્ય નસાડી, સ્થંભે જઇ સહુ ઉભા ॥ ૨૮ ॥ મેઘવરણ દાદાને લેઇ, ઉભા જઇને સ્થંભ ભીસ્મપીતા કહે છોડ મુજને, તમે તો નીકળ્યા દંભ ॥૨૯॥ દગા ભરેલા સહુ બાપ બેટા, મારી નાંખું ઠેર; આજ તમે સહુ જાણજો નીસ્ચે, નહીં જાવો જીવતા ઘેર ॥ ૩૦ ॥ મેઘવરણ કહે વારૂ દાદા, ફાવે તેવું પોકારો; શું કરવા છુટા મુકું કે, તમે અમને મારો ॥ ૩૧ ॥ આને આ રિતે જાય જનમારો, પણ તમને નવ છોડું; સોગન ખાવો કે નહી વેહેર રાખું, તો કાંક મતી મરોડું ॥ ૩૨ ॥ એટલે ભીસ્મે મન વીચાર્યું, કબજે પડયા શું કરશું; મુમત મીથ્યા કરવો ન ઘટે, ખોટી જક આદરશું ॥૩૩॥ એવું સમજી ભીસ્મ બોલ્યા, મુકી દો કુંવર માહારા; ઝેર વેહેર કાંઇ રાખું તો, મુજને સોગન તારા॥૩૪॥ એટલે દાદાને મુકી દીધા, કુંવર લાગ્યો પાય; એટલે બોલ્યા રક્ત લોચને પોતે ભીસ્મપીતાય. ॥૩૫॥ વારૂ દીકરા દગા ભરેવા, કાલે તમારી વાત; જોઉ નીશાન કેવા વગડાવો, જીત્યા છો આજની રાત ॥ ૬ ॥ મેઘવરણ કરે દગા વિના, જીત્યોછું સનમુખ આવી;તેમ છતાં કેમ રીસ ચઢાવો. મનમાં અંટસ લાવી ॥ ૩૭ ॥ ભીશમપીતા કહે જાવો તંબુએ,કહી કર્યાં વીદાય; અરજુનજીને રથમાં લઇ, પોતે તંબુએ જાય ॥૩૮॥ ત્યાં જઇ ભેળા ભોજન કીધું, વાતો કરી લ્હાવ લેવા; પછી અરજુન વીદાય થયો, કરીને દાદાની શેવા ॥ ૩૯ ॥ શયન કીધું રૂજની

વીતી, એવે વહાણું વાય; ચાલ્યા સર્વે ખાઇ પી પરવારી, આવ્યા ભીસ્મપીતાય ॥૪૦॥ સામાસામી સ્થંભે ઉભા, સુરાના સરદાર; અરજુનજીએ ધનુષ લઇ, પહેલો કર્યો ટંકાર ॥૪૧॥ અંજની નંદન આવી બીરાજ્યા, પારથની ધજાય; દશ બાણે પછી પુજન કીધું યુદ્ધની ત્યારી થાય ॥૪૨॥ વળણ ॥ કીધી ત્યારી યુદ્ધની, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, પાંચમે દન શું થાય.

કડવું ૬ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાંચમે દાહાડે યુધ્યે દુટયા, કરતા બાણુની વ્રષ્ટી; ગંગાસુતની તે દીવસે, થઇછે માહા કોપ દ્રષ્ટી ॥૨॥ બળ કરીને બાણ ચઢાવ્યાં; નાગપાસ મંત્રો સાધ્યા; ભીમ અભેમાન ગટોડેગછને, અવળે હાથે બાંધ્યા ॥૩॥ વળી અરજુનજીને બાધ્યો, શેદેવને નીકુળ;દરૂપત વઇરાટનેશીખંડી, દ્રષ્ટપ્રદ્યુમાન મુળ ॥ ૪ ॥ પછી બાંધ્યો મેઘવરણને, અવળે હાથે તાણિ; ઉપર કાળજવર બાણ મુકયું, બે રૂપ ધરતો જાણી ॥ ૫ ॥ મેઘવરણને મા માયાવી, વળી માયાવી બાપ; તેથી બીજુ રૂપ ધરી શકે,માટે મુકયું ભાણ આપ ॥ ૬ ॥ જો બીજુ રૂપ ધારણ કરે તો, તે બાણ છેદે શીશ પછી ભીમે મન વીચાર્યું; છુટા છે જગદીશ ॥૭॥ પ્રભુને પુછયું કહો મહારાજા, તમારો શોછે વીચાર; તમારે વઢવુ કે નહી વઢવુ, સત્ય કહો મોરાર ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ઓ માહારાજા, રથ હાંકવાનો હું આપ; યુદ્ધ કરવા હથીઆર ઝાલું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૯ ॥ ભીશ્મપીતા કહે બેસો છુટા, નહી તો બાંધત હાથ; તમ સામુ હવે નથી જોવુ, ઓરે દીનાનાથ ॥૧૦॥ એમ કહીને ભીશ્મ પીતા, નીરવરતીથી ઉભા; કુન્તી નંદન ડંકા દેવાના આજ કરો મનસુબા ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને ઉભા રહયા છે આનંદ માન્યો અતી; જાણ્યું નીશાન પાન્ડવના, વાગવાના આજ નથી ॥૧૨॥ એવે છ ઘટી દીવસ રહયો, પાન્ડવનો જય કહાવ્યો, મણીપુરથી નરનો નંદન, ઇલેવાનજ આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ ત્રાહીત પ્રાણીને ખબર પુછી પાન્ડવ કઉરવ કયાંછે, તેણે કહયું કે પાંચે પાન્ડવ,પુરવ દીશામાં છે ॥૧૪॥ તવ ઇલેવાન પાન્ડવ ભણી, જઇને ઉભો ત્યાર; બંધાયેલા સરવને દીઠા, કોપ્યો અપરમપાર ॥૧૫॥ ભીસ્મ પીતાના સેન-

મુખે નથી,વઢવા ઉલટ લાવ્યો;ભીસ્મપીતા વિચારમાં પડીયા,આ છોક
રો કોણ આવ્યો॥૧૬॥ પાન્ડવો પણ ઓળખે નહોતે,જોઇને વીસ્મયથાય
આપણી પક્ષે આ કોણ આવ્યું પુછેછે માંથીગાંય ॥૬૭॥ એવામાંતો ભી
સ્મ બોલ્યા,અલ્યા તું કોનોતન;ઇલેવાન કહે શુણ ડોસા,નહી કહુ તુને
વચન ॥૧૮॥ એટલે ભીસ્મે મન વીચારયુ, કુંવર કાફર જાણી. એકદમ
આને નહી બાંધુ તો, યુદ્ધ કરશે ધુળધાણી ॥૧૯॥ એમ જાણિ નાગપાસ
મારયું, બાંધવાને નાગ જાય;ઇલેવાને ગરૂડાસ્તર મારયું,તે નાગ વીણિ
ખાય ॥૨૦॥ એટલે કોપ્યા ભીસ્મપીતા,બાણુકરતા તઇયાર, અગણીતા
મંત્ર ભણીને,દેવા માંડયો માર ॥૨૧॥ એક બાણુથી લક્ષલક્ષ છુટે, કરી
નાખે ધનઘોર;એટલે અગણીતાં બાણ લેઇ, કરયું કુંવરે જોર ॥ ૨૨ ॥
અગણિતું એક બાણ મારે,સુંસવાટા કરતું જાય;એક બાણ એનુ જતા
જતામાં ત્રણ લાખ બાણ થાય ॥૨૩॥ ભીસ્મપીતાના લક્ષ છુટે. ત્રણ
ઘણાં સુતનાં માર; ભીસ્મપીના એકવાર મારે તો, કુંવર ત્રણવારમારે
॥૨૪॥ દેખી ડોસા બહુ ગભરાયા,નાહાનું છોકરૂં નડશે;જો માહારી ઇજ
ત લેશે તો ધોળામાં ધુળ પડશે ॥૨૫॥ એવું જાણી એક બાણલીધું, પ
વનાસ્તરનું બળમાં, ઇલેવાનના રથ તળે મારી, રથ મોકલ્યોવાદળમાં,
॥૨૬॥ ઇલેવાનને રથ સુદ્ધાં મોકલીયો ગગન; અંતરીક્ષ જઇ રથ એનો
ઉભો, પોતે વીચારયું મન ॥૨૭॥ દેખાડવા દૈવત ડોસાને, કુંવરે શું
કામ કીધું, અવળ સવળ મંત્ર ભણીને પવનાસ્તર બાણ લીધુ ॥૨૮॥
તે બાણ મારયું ગગને રહીને,ભીસ્મના રથ તળે જાય;રથઉપાડી ગગને
આવ્યું, તેમાં જે ભીસ્મપીતાય ॥૨૯॥ ઉંચા લાવી સનમુખ રાખ્યા
બળવંત ઇલેવાન; એણે અંત્રીક્ષ યુદ્ધ મચાવ્યું,વૃધને કરયા હેરાન૩૦
વાંકા વળીને ઇલેવાને, વઢતાં દઇવત દાખ્યું;પોતાના રથ નીચે બાણ
હતુ તે, ભાલાથી ભાગી નાંખ્યું ॥૩૧॥ એટલે રથ પોતાનો ઉતરીયો
આવી ઉભો એ ધરણ; તે દેખી થયું ઉતરવાનું ભીસ્મનું અંતઃકરણ
॥૩૨॥ બાણ પોતાના રથની નીચે તેને કરયુ છેદન; એટલે રથ ઉત-
રવા લાગ્યો, જાયું ઉલ્પીને તન ॥ ૩૩ ॥ તેવુંજ બીજું બાણ મારયું
મંત્ર ભણીને પવન; એટલે અધવચ આવેલા દાદા, પાછા ગયા ગગન
॥૩૪॥ પછી ભીશ્મે મન વીચાર્યું, મીથ્યા હું મરૂં મથી, છે છોકરો
બહુ છાકે છકેલો ઉતરવા દેનાર નથી ॥૩૫॥ એવું સમજી ગગન ર-
હીને, દેવા માંડયો માર; કુંવર ઉપર અગણીતાથી, કરયો ઘણો અંધકાર

॥૩૬॥ ઉચેથી નિચે મારવું તે, ડોસાને માફક આવ્યું; નીચેથી ઉચું લડવું કુંવરને,તેતો જરા નવ ફાવ્યું ॥૩૭॥એમ વિચારી ઇલેવાનેકામજ કેવાં કીધાં;પવનાસર મંત્ર ભણીને,ચાર બાણ સાથે લીધાં ॥૩૮॥દાદાના રથ નીચે મારયાં, વાળ્યો આડો આંક; રથને ચાર છેડે ચારવળગ્યાં, ત રથ ચઢીયો ચાક॥૩૯॥ફેરજ પુંદડી ફરવાલાગ્યો ભીસ્મપીતા ગભરાય, તાકીને જો બાણ ફેકેતો, આડાને અવળાં જાય ॥૪૦॥ પછી ઇલેવાનેબાણ લીધાં, હાથીની પેરે ત્રાડે,ડોસાના રથતળે બાણ મારીને, એત્રીક્ષ પાછા કહાડે ॥૪૧॥ પાછા કાઢતા કાઢતાં કાઢયા, અત્રીક્ષ સ્થંભનીબહાર, એ ટલે કઉરવ કેરિ સેન્યા, નાઠી ક્ષોણી અગીયાર ॥૪૨॥ ગયો ઇલેવાનકઉ રવ સ્થંભે હીમ્મત છે મન સાથ;પાંડવ દળમાં બંધાયેલાતેમનાછોડયા હાથ ॥૪૩॥ તવ પાંડવ દળ દોડયું આવ્યું, કઉરવ થંભે ઉભા; આજે પણ વાજાં વાગવાના, એમ કરે મનસુબા ॥૪૪॥ ડોસા તો અંતરીક્ષરહ્યા છે, સુરજ બેઠો મેર, કઉરવ વાજાં બંધ પડીયાં, વાગી પાંડવની ભેર ॥ ૪૫ ॥ દેવાયા ડંકા જીત્યા બંકા, વરત્યો જય જયકાર; પછી ભીમે કહ્યું કુંવરને, ઓરે સુરા સરદાર ॥૪૬॥ અંતરીક્ષ છે તે દાદા અમારા એમને નીચે ઉતારો; સાંજ પડી તેથી જીતી ચુકયા, એજ અમારોધારો ॥૪૭॥ તવ ઇલેવાને બાણ મુકયાં, રૂડો મચાવ્યો રંગ, ભીસ્મના રથ નીચેના બાણો, તે કરી નાંખ્યાં ભંગ ॥૪૮॥ એટલે રથ નીચે ઉતરીયો, બોલ્યા ભીસ્મપીતાય; આ વ્રકોદર કોણજ છે આ કીયા દેશનો રાય ॥ ૪૯ ॥ ભીમ કહે હું જાણતો નથી, રત્નકુળ કે વેમ ખુઓ; કોનો દીકરો કયાંનો રહેવાશી ધિરેથી પુછી જુઓ ॥ ૫૦ ॥ તવ વાયુનો નંદન બોલ્યો, ઓરે કુંવર બળવાન; અમોએ તમોને ઓળખ્યા નહી, છો કોના સંતાન ॥ ૫૧ ॥ એટલે કહ્યું ઇલેવાને, હું અરજુનનો તન; મણીપુરનો છું રહેવાશી, એમ વદયો વચન ॥ ૫૨ ॥ તવ ભીમે અરજુનને પુછયું, આ કીયો તારો બાળ, અરજુનજી કહે યાદ નથી, તવ બોલ્યા ગોપાળ ॥ ૫૩ ॥ પોતાના પુત્રની ખબર નથી, ધન્ય તમારૂં ભાન; તવ ઇલેવાને દાખલો દીધો, સુણો સતી સંતાન ॥ ૫૪ ॥ શોગી થઇને આપ જતાતા, પપા સરોવરે પેઠા, સાપણીયો થઈ અપછરાઓ; જળ પીવા પછી બેઠી ॥૫૫॥ ત્યાં આગળ બેઉ માહરી માતા, પાય પડી થઈ મગ્ન, એવામાં નારદજી આવ્યા, તવ તમે કીધું લગ્ન ॥૫૬॥ ગામ મણીપુર વસાવી આપ્યું; વાધ્યું ભલું ઘર સુત્ર; ઉલ્પીને ચીત્ર

કળા, તે બેના થયા પુત્ર ॥ ૫૭ ॥ તેમાંથી હું સુત ઉલુપીનો ઓરે માહારા તાત; ચીત્રાંગદાનો બભ્રુ છે બળીયો. બભ્રુવાહન મુજ ભ્રાત ॥૫૮॥ તવ અરજુને કબુલ કીધું. દાખલો દીધો પાકો; એટલે ભીમ કહે ભત્રીજા, હું થાવું તારો કાકો ॥ ૫૯ ॥ એમ કહિ કહયું ભીષ્મ પીતાને આતો પારથનો તન; જુઓ દાદા અમારા ઘરમાં, કેવાં પડયાછે રતન ॥૬૦॥ વલણ. ॥ રત્ન અમારા ઘર વિશે, એક એકથી છે શેર; તે કારણ દાદા જુઓ, વાગ્યાં ભુંગળ ભેર.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન;પછી બોલીયા ગંગા કુમાર; છે આ છોકરાને અહંકાર ॥ ૧ ॥ મને દારૂણ દુખ દઇ દમીયો, વ્રદ્ધ જાણી જરાએ ન નમીયો;માટે મને વાધીઉ બહુ ઝેર; આવતી કાલે કરવોછે કેર ॥૩॥ પછી ભીમ વદ્યો વચન, તમે નમો દાદાને તન; તવ બોલ્યો ઇલેવાન એમ, સાચા શત્રુને નમુ કેમ લાજે માહારી જનેતાનું પેટ, પોહોચે અપકીરતી સદાઠેઠ; કહો તો દાદા તરીકે નમું; પણ બીજી રીતે કેમ નમુ ॥ ત્યારે બોલીયા ભીષ્મ પીતાય, મારે નથી લગાડવો પાય; કાલે મારૂ નહી એને આપ, તો તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપા॥ ત્યારે બોલીયો ઇલેવાન, સુણો ગંગા તણા સંતાન; મુને મારી નાખજો ઠેર, મુઆ પછી કરૂ છુ કેર ॥ ૬॥ મરણ પામ્યા પછી ઉરાડુ; થંભથી છેક આઘા પાડુ; વગડાવું મ્હારાં નીશાન, ત્યારે અરજુનનો સંતાન ॥ ૭ ॥ પછી ભીમસેન વદીયા વાણી, ચાલો તંબુએ ઉલટ આણી;પછી સરવે પાછા વળીયા, અરજુન વણ તંબુએ પળીયા ॥ ૮ ॥ ગયો દાદા સાથે નર ભુપ કરી વ્રદ્ધની શેવા અનુપ; રમી જમીને થયો વીદાય, ગયો પોતાના તંબુ માંય ॥૯॥ સરવ હળીમળીને બેઠા, ઘણી વાર વિચારમાં પેઠા, બોલ્યો વાયો તણો સંતાન, કાલે ઘેર રહેજો ઇલેવાન ॥ ૧૦ ॥ ભીષ્મ પીતાએ લીધુછે પાપ, તેથી ઉપજશે સંતાપ; તવ બોલ્યો ઇલેવાન એમ મરવાથી ડરૂ હું કેમ ॥ ૧૧ ॥ કહિ રાતે કીધુ શયન; એવે થયો છઠો દન; થયા વાહાણુ વાહે તૈયારચઢયા રણ યુધે તે વાર ॥૧૨॥ આવ્યા પોત પોતાને થંભ, કરવું છે યુધ આરંભ;તવ ઇદ્ર તણો જે તન, તેણે પ્રેમે કીધુ પુજન ॥ ૧૩॥ પછે બોલ્યો ઇલેવાન, હવે અળગા ખશો નિધાન; માહારે ને વ્રદ્ધને યુદ્ધ ક-

રહ્યું; કાંતો મરવું કે કાંતો મારવું ॥ ૧૪ ॥ મારી સંગ નહી સેન્યાય એકલા વઢવા ઇચ્છાય;કહી સર્વને અળગાકીધા, દાદા સનમુખમોરચા દીધા ॥૧૫॥ પછી ભીશમે કર્યો વીચાર, માહારે સેન્યા ન સોભે સાર; છોકરાએતો સેન્યા કાઢી, માટે હું તો દેખાવું અનાડી ॥ ૧૬ ॥ એમ જાણીને આજ્ઞા દીધી, સહુ સેન્યન અળગી કીધી; પછી કુંવર વહયો તે ઠામ, હવે માહારે તમારે કામ ॥ ૧૭ ॥ કહી લીધાં ધનુશને બાણ યુધ આરંભ્યું બળવાન; મારવા લાગ્યા ભીશમ પીતાય, એક બાણનાં લક્ષજ થાય ॥૧૮॥ બાણ જાય ઇલેવાન તણું, કરે બળ બ્રહ્મથી ત્રણ ઘણું; તેથી ભીશમપીતા ગભરાય, પોતે પાછા પડતા જાય ॥ ૧૯ ॥ તેમ તેમ તે કુંવર ધશે, ક્રધ દાદા તે પાછા ખસે; ઘણા ત્રાશ્યા ગંગાકુંવર, નીકળી ગયા સ્થંભ બહાર ॥૨૦॥ ઇલેવાને જુલમ કીધો, ઘણો બાણ તણો માર દિધો; રૂંવે રૂંવે ભોકીયાં બાણ હાડેહાડ કર્યા ભંગાણ ॥૨૧॥ એમ બહાજ્યો ઉલ્પીનો તન, એવે રહયો બે ઘડી દન; કર્યો ભીશમપીતાએ વીચાર. મ્હારૂં બોલ્યું જશે આ વાર ॥ ૨૨ ॥ એવું જાણીને શું કામ કીધું, એક કાળજ્વર બાણ લીધું; બહુ બળમાં ન રાખી નુન્ય; મુકયું પાંચ વરસનું પુન્ય ॥૨૩॥ પછી ફેંકયું કરિને રીસ, છેદયું ઇલેવાનનું શીશ; તવ ધડ તો ઝુઝવા ભળીયું, પડયુમુશ્તક તેતો ઉછળીયુ ॥૨૪॥ જઇ વાગ્યું દાદાની રૂદે, જાણે શત્રૂ થયો એક ઉદો દાદાને લઇ ચઢયું ગગન; જઇ પડયું ચાર જોજન ॥૨૫॥ તે તો પાન્ડવને જોદ્ધ જોયું, નથી છોકરે નામ ડબોયું, પછી દોડી પોહોચ્યા સહુ બળીયા, તેનો કઉરવને પંથ પળીયા ॥ ૨૬ ॥ એવે સુરજ બેઠો મેર,વાગી પાન્ડવોનિ ભેર; જીત કેહેવાઇપાન્ડવ કેરી, પછી સેન્યાનેનાંખી વિખેરી ॥૨૭॥ તેવે અરજુન દુરીયોધન, દાદાને સોધવાનું મન; બેઉ રથ દોડાવિને ગયા, જ્યાં પડયા ત્યાં ભેગા થયા ॥ ૨૮ ॥ તવદાદા સરમમાં પેઠા, પેલું માથું ખોળે લેઇ બેઠા;અરજુનજીએ તવ બોલાવ્યા, ત્યારે તેના રથમાં આવ્યા ॥૨૯॥ પછી રથ દોડાવતા ગયા, રણસ્થંભે ઉભા રહયા;ત્યાતો કાષ્ટની ખડકીચાતા પેલું શીશ મુકયુ ભીશમપીતા ॥૩૦॥ મુકયો અરજુને અગની સાર, કર્યો સૌ ક્રીયા સંસ્કાર; પછી સરત્રે કીધું સ્નાન, ગયા ડેરા તંબુ નીધાન ॥૩૧॥ અરજુને કરી દાદાની શેવા, કર્યા દાદાએ બોધ કેવા; દીકરા મેંતો અનરથ ધાર્યો, તારા રત્ન કુંવરને મારયો ॥૩૨॥ તવ અરજુન બોલ્યો મુખ, દાદા તે વાતનું નહી દુખ; માહારા કુંવરે ગજબ કીધો, તમને તો અતિ માર દીધો ॥ ૩૩ ॥

વગડાવ્યાં બે દન નીશાન,વળી ઉતાર્યું તમારૂં માન,ભીશ્મપીતા કહે વારૂ તન, જોવું હવે જીતો કીયે દન ॥૩૪॥ કહીને કરયો નીહાય, તેથી અરજુન તંબુએ જાય, કરયું રાત્રીએ સહન, એવે થયો સાતમો દન ॥ ૩૫ ॥ વાહાણું વાતાસહુ પરવારયા, બેશી વાહાને સરવ શીધારયા ભીશ્મપીતા અને સેન્યાય, આવ્યા રણભોમીની માંય ॥ ૩૬ ॥ આવ્યા પાંડવ સેન્ય લેઇ,ઊભા રથંભે તેડંકા દેઇ; સામાસામીરહ્યા ક્રોધભરિયા સુરા તરવારે તરવરીયા ॥૩૭॥ વલણ ॥ સુરભર્યાં સુરા સહુ, યુધ્ધે ઉભા સાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ તણો વીસતાર.

કડવું ૮ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;'વીશતારી તુજને સંભળાવું', ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સાતમે દહાડે યુધ આદરીયું, પાંડવ ગંગા તન, અરજુનજીએ ટંકાર કરી કરયું દાદાનું પુજન ॥ ૨ ॥ પછી રથંભથી છુટયા ને દુટયા, ઉપાડયાં હથીઆર, નીચું જોઇ મન મુકીને, દેવા માંડયો માર ॥ ૩ ॥ ભીશ્મપીતા જે બાણ મારે તે બાણ રૂહિયા ભેદે; જેવો તેવો વચમાં આવે તો, મશતક તેનું છેદે ॥ ૪ ॥ અરજુને એક બાણ મુકયું, કાળજ્વર કરી રીસ; તે બાણથી બે લક્ષ યોદ્ધાના, છેદી નાંખ્યા શીશ ॥ ૫ ॥ એવું જોઇને ભીશ્મપીતાએ, બળમાં મારયાં બે બાણ; તે બાણથી દશ લક્ષ યોદ્ધાના, કાહાડીનાખ્યા પ્રાણ ॥૬॥ કેટલા હાથી કેટલા ઘોડા, ઢળીને પડયા ધરણ; કઇ પડયા પડયા પાણી માગે, કઇ જીવ પામ્યા મરણ ॥૭॥ રૂધીરની થઇ રેલમ છેલા, શ્રોણીત ભોમી થાય;કઇના ચરણને ભુજ કૈનાં, કૈનાંધડ અથડાય ॥ ૮ ॥ હાડ માંસ તે પગ તળે આવે, વરત્યો હાહાકાર; સુર ભરયા રણશીંગા વાગે, આવે સુર અપાર ॥ ૯ ॥ સમળી સાચાણ વાયસ પક્ષી, માઉશની ચાંચો ભરતાં; ઉડી ઉડીને આકાશ ચઢે, તે તેમ આનંદ કરતાં ॥ ૧૦ ॥ અરજુનના રથ પુંઠે રહીને, મારો મારો ભીમ ભાખે; હાથી ઘોડાનાં પુછડાં ઝાલી, દાદાના ઉપર નાંખે ॥૧૧॥ ભુત્રે ચુકે નાંખે સુર સપાટે, તે ગગને ચઢી જાય; વંટાળીયો વિંટાઇ વળે તે; રહે છે આકાશ માય ॥ ૧૨ ॥ એ રીતે બહુ જુલમ વરત્યો બહુ થઇ મારા માર; છેવટ પાંડવને માર મારી, પાછા કાઢયા થંભ બહાર ॥૧૩॥ પાંડવ રથંભે દાદા ઉભા થાકયા કુન્તી તન; પારથ કહે આજ કેમથા-

શી, એરે જુગજીવન ॥૧૪॥ પ્રભુ કહે ગભરાવોછો શાને, વાગે છે તેનાં વાગે; અરજુન કહે જતીએ તેવું, આજ મને નવ લાગે ॥૧૫॥ એવામાં તો ભીસમપીતાએ, માર્યું બાણ પવન; તે બાણથી રથ અરજુનજીનો ચઢી ગયો ગગન ॥૧૬॥ પછી ભીમને અવળો બાંધ્યો, બીજો માયાવિભુપ: ત્રીજો બાંધ્યો મેઘવરણને. મારથી થઇ ગયા ચુપ ॥૧૭॥ એટલામાં અભિમાનને બાંધ્યા, દાદો ક્રોધે ચડાયો; નીકુળને બાણ મારી ઉરાડયો, ડેરા તંબુને પડીયો ॥૧૮॥ દ્રુપત વઇરાટ શીખંડીને, નાખ્યા મુરછામાંય, દ્રષ્ટદ્રુમાન શેદેવજીને, ઢાંખ્યા ત્યાંને ત્યાંય ॥૧૯॥ તવ સહુ સેન્યા સ્થંભી ઉભી, પણ દાદા સત્ય ધારે; સેન્યામાંના કોઈ પ્રાણીને, પોતે જરા નવ મારે ॥૨૦॥ એ મજ બળ દાખવ્યું દાદાએ, રહ્યો બે ઘડી દન અરજુન કહે કેમ કરીશું, એરે જુગજીવન ॥૨૧॥ તવ પ્રભુએ ભીસ્મપીતાનું, બળ હરીને લીધું; એંશી શહસ્ર બાણનું બળ તે અરજુનજીને દિધું ॥૨૨॥ પણ રહયોછે આકાશે તે, શું કર્યું જુગદાધાર; રથને ઉતારવા રથપર મેલ્યો, ચઉદ બ્રહ્માંડનો ભાર ॥૨૩॥ એટલે તે રથ નીચે ઉતરીયો, કરતા નંદકીશોર; એટલે ભીસ્મે બાણ લઇને, દારૂણ દાખવ્યું જોર ॥૨૪॥ અગણીત મંત્રનાં બાણ મારે, પણ વિસ હજ્જાર જાય; એક લાખ ચાળીસ હજાર બાણો, અરજુજીના થાય ॥૨૫॥ ભીસ્મપીતા બહુ વિસ્મે પામ્યા, પોતે પાછા પડતા, તેમ તેમ અરજુન બહુ બળ કરી, દાદાને કનડતા ॥૨૬॥ પોતાના જે યોદ્ધ બાંધેલા, તેમના છોડયા હાથ; એવે મુરછા વળી સરવની, ઉઠી પડયો સહુ સાથ ॥૨૭॥ દાદા ઉપર દઇવત દાખ્યું, હાથ બતાવ્યા માડા, ભીસ્મે જાણ્યું કાંઈ કપટ થયું, વઢવું મુકીને નાઠા ॥ ૨૮ ॥ એટલે નાઠી અગીઆર ક્ષોણિ, અરજુને હાથ બતાવ્યા, ભીસ્મ પીતાને પાછા પાડી, કઉરવ સ્થંભે આવ્યા ॥ ૨૯ ॥ એટલે સુરજ મેર બેઠો, ગરગડીયાં નાશાન; કઉરવનાં વાજાં બંધ રહ્યાં, જીત્યા સતિ સંતાન ॥૩૦॥ પછી અરજુન રથથી ઉતરીયો, દાદાના રથમાં જાય, ચાલો દાદા આવું શેવા કરવા, સેન્ય કરયુ વિદાય ॥૩૧॥ ભીસ્મને પારથ તંબુએ આવ્યા, ભેળું કરયુ ભોજન; અરજુન ચરણ ચાંપવા લાગ્યા, ભીસ્મે કરયુ સયન ॥૩૨॥ અરજુનજી કહે જુઓ દાદા, આજે તો મેં બળ દાખ્યું; ઘણા દહાડાથી તમે કહેતાતા, માટે પાણી લઇ નાંખ્યું ॥૩૩॥ ભીસ્મપીતા કહે અરજુનબેટા આજેતો કપટ ભાળ્યું; નીત્યાન દળી દળીને મુઓ છેવટ કુલડીમાં વાળ્યુ ॥૩૪॥ આખો દિવસ જીત પામુને, બે ઘડી છેવટે હા-

રૂં; માટે મુજને એમ લાગે છે, છે કાંઇ જાદુ તમારૂં ॥૩૫॥જાઓબેટા કાલ આવજો વહેલા કહી કરયો વિદાય; અરજુન જઇ તંબુએ સુતો, એવે વાહાણુ વાહાય, જાગ્રત થઇ સરવે પરવાર્યાં, કઉરવ પાડવ બળી; પોત પોતાનું સેન્ય લઇને પોતાને સ્થંભે પળીયા॥૩૬॥ વળણપોતાનેસ્થંભે આવિયા, પાંડવ ભીસ્મ પીતાય;કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો,યુદ્ધ ઘણેરૂં થાય.

કડવું ૯ રાગ સુરિ સાખીનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીરતારીતુજને સંભળાવું,ભીસ્મ પરવ મહીમાય ॥૧॥આઠમે દહાડે યુધ્ધે ઉભા,હાથ ગ્રહી હથીઆર;અરજુન ગાંજેવ નામા ધનુશનો,પહેલો કરયો ટંકાર॥૨॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોક પહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ, શબ્દ સુણીનેલંકાથી આવ્યા, હનુમાન અંજળી બાળ ॥૩॥ દસ બાણે પછી પુજનકીધું, તવ સહુ કોપે ચડીઆ; એકદમ ઉઠયા થંભેથી છુટયા વચમાં ટુટી પડીઆ ॥૪॥ કરણ શકુની જેદ્રથ ભગદત કઉરવ સોએભ્રાત; પોતાના તંબુભણી ઉભા રહી, યુધ્ર જુએ નિચ જાત ॥૫॥ આઠમે દાહાડેઅતીકોપડીયા, ભીશ્મપીતા બળવાન; પાન્ડવ ઉપર જુલમ કીધો; ગંગાને સંતાન ॥૬॥ પવનાસ્ત્ર બેબાણ લઇને,દાદાએ ખેલ લડાવ્યા; અરજુનનાને અભીમન્યુના, રથજ ગગને ચડાવ્યા ॥૭॥ બે બાપ દિકરા અંત્રીક્ષ ઉભા,સાથેનંદ કીશોર; ગેટારગછ પણ રહયો છે ગગને, શું જણવી શકેજોર ॥૮॥ ગંગા નંદને નાગપાસ લઇ, બાંધ્યા મારથી સરવ;સાત ક્ષોણી સેન્યા બાંધિ; ઉતરવાને ગરવ ॥૯॥ પછી ભીશ્મજી હરખી ઉભા, નીશાન કોણવમાડે; જોવું જો આજે યુક્તીછે સારી, ખાંપણ કોણલગાડે ॥૧૦॥ એવું આદરિ ભીશ્મ ઉભા, ચાર ઘડી રહયો દન; અરજુનજી કહે કેમથાશે;ઓરેજુગ જીવન ॥૧૧॥ અંતરયામી એવું બોલ્યા, ધીરજ ધરોમન;ખાતોખાશેભરતો ભરશે,હજીઘણોછેદન॥૧૨॥ એમ કહીને કૃષ્ણ પ્રભુએ,કપટ કેવું કીધું;ભીસ્મપીતા ઉભાછે તેનું બળ હરીને લીધું ॥૧૩॥ તે બળ આપ્યું અભેમન્યુને, વળી કેવો ખેલ કરીયો, એના રથ તળેનું બાણ છેદયું, તેથી રથ ઉતરીયો ॥ ૧૪ ॥ તવ અભેમાને યુધ આરભ્યું, સામા ભીસ્મપીતાય; કુંવરનાં બાણ એક લક્ષને, વીશ સહસ્ત્ર જાય ॥ ૧૫ ॥ ગં

ગા નંદન બાણુ મારે તે, છુટે વીસ હજાર; અભીમન્યુના બહુ બળથી તે, નીકળીઆ સ્થંભ બહાર ॥ ૧૬ ॥ ભીસમપીતાએ મન વિચારયું, મનસુબો એમ ધારચો; કોહોના કોહો પણ દ્વારીકાધીશે, ઉંચેથી રથ ઉતારચો ॥૧૮॥ બળ માહારૂં પળમાં જતુ રહે છે, તે હશે કશ્નનું કામ નીશ્ચે કરયા વણ એકદમ માહારે, ન દેવું કોઇનું નામ ॥૧૮॥ એમ ધારી મનમાં રહ્યા સમજી, ખંખેરી ઉભા થયા; અત્યારે એમાંનું કાંઇન કહેવું આવતી કાલે વાત ॥૧૯॥ એવે રથ અરજુનનો ઉતરિયો, જોડે છે દીનાનાથ; પછી અરજુને સહુ સેન્યાના, છોડી નાખ્યા હાથ ॥૨૦॥ એટલે સહુ સેન્ય થંભે આવ્યું કૃષ્ણનાં એજ ચરીત્ર; કઉરવના બંધ રહયાં ને વાગ્યાં પાંડવનાં વાજીંત્ર ॥ ૨૧ ॥ આઠમે દીવસે એમ જીત્યા, સહુ સહુને સ્થળ જાય; અરજુન ગયો શેવા કરવા, જયાં રહે ભીસમપી તાય ॥૨૨॥ પછી શેવા કારને ગયો, પોતાને વીશરામ; તવ દુરીયોધન મોઢું ઉતારી, આવ્યો ભીસ્મને ઠામ ॥૨૩॥ ઓ દાદા બે દાહાડાતમારા, પછી શી મુજ ગત થાશે; કાંઇક માહરો કરો જીવારો, આવ્યોછુંતમપાસ ॥૨૪॥ એટલે આવી ભીરમને દયા, સાંભળ દુરીયોધન; તારી નારીને તેડાવ કાલે, આપું સૌભાગ્ય વચન ॥૨૫॥ સૌભાગ્ય વતીનુ વરદાન આપું, પછી નહી તારૂં મરણ; જા માહારૂં બોલ્યું પાળવું માહારે, તું આવ્યો મુજ સરણ ॥૨૬॥ દુરિયોધન કહે વારૂં દાદા,કહી તંબુમાંગયો કહ્યા સમાચાર શકુનીને, હું તો અમ્મર થયો ॥૨૭॥ એમ કરતાં રૂજની વીતિ, એવે વહાણું વાય; ભીરમપીતાને પાંડવ ચોદ્ધા, રણથંભયુદ્ધે જાય ॥૨૮॥ સાંડજ મોકલી દુરીયોધને, તેડવા હસ્તીનાપુર;આજજ હું અમ્મર થવાનો, આનંદ ઉભરાયો ઉર ॥ ૨૯ ॥ રણથંભે અરજુનજીએ, પહેલો કરયો ટંકાર; દસ બાણે દાદાનું પુજન કીધું; આશીશ લીધી અપાર ॥૩૦॥ વલણ ॥ આશીશ દિધી ભીસ્મજી, પછી વીંપ્રીતથઇબુધ કહે વલ્લભ આરંભીયું, મન મુકીને યુદ્ધ,

કડવું ૧૦ રાગ સામેરીનો છાયા.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ભીરમપરવ મહાંમાય ॥ ૧ ॥ નવમે દિવસે યુદ્ધ આરંભ્યું, હળાહળ કોપે ચડીયા; સ્થંભથી છુટયા તેવાજ ટુટયા, બળકરી

બાઝી પડીયા ॥૨॥ લથબથીઆ તે લથબંથ બાહાન્ડ્યા, દારૂણુ દઈંવત દાખે; નિરદયપણુ પુરણુ જણવે, કાંઇ દયા નવ રાખે॥૩॥ મારે ઝુંઢે એવા ઉંડે, દાદાએ શું કામ કીધું; અગણીતો મંત્ર ભણીને, નાગપાસનું બાણુ લીધું ॥૪॥ તે ફેર ફુદડી ફરીને ફેંકયું, બળ કરી બાણુ એક; નાગના મંત્રથી અગણિત મંત્રે નાગ થયા અનેક॥૫॥ તેથી સરવ સેન્યનેબાંધ્યુ બાંધ્યો ઇંદ્રનો તંન; શેદેવ નિકુળ ધ્રૂપદ બાંધ્યો વૈરાટને અભેમન ॥૬॥ દ્રષ્ટમદુમાનને શીખંડી, વળી વાયુ સુત બળીયો; તે જોઇ ગટોરગચ્છ માયાવી, મેઘવરણુ કળકળીયો ॥૭॥ બે બાપ દિકરા ગગન ચડીયા, પડીયા કઉરવ દળમાં; દસ સહસ્ત્રનો ઘાણુ વાળ્યો, બેઉ જણે એક પળમાં॥૮ તવ બોબાટો શેન્યનો થયો, ભીસ્મે લીધું બાણ; એટલે બંનેછોકરા બીધા, જાણ્યું લેશે પ્રાણ ॥૯॥ ગગન ચડીયા પોતામાં પડીયા, દાદાને ન લાધ્યા, પછી નાગપાસ બાણુલઈ, બાપબેટાને બાધ્યા॥૧૦॥મેઘવરણુપર મુકયું કાળજવર તે આડું અવરૂ ફરે; જોએ બીજુ રૂપધરેતો, મુસ્તક છે દન કરે ॥૧૧॥ એ રીતે સહુ મનુશ બાંધ્યાં, પછી બાંધ્યા ગજ ઘોડા; શારથી મારથી સરવ બાંધ્યા, છુટાછે રણછોડા ॥ ૧૨ ॥ છેવટ દાદાએ બાણુ મારયું, જ્યાં છે દીનાનાથ; નાગપાસથી તાણી બાંધ્યા પ્રભુના અવળા હાથ ॥૧૩॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભીસ્મજી ચેત્યા, મુજ ઉપર પ-ડયો વહેમ; આજ વાજા વાગવાનાં નથી; છેવટ કરવું કેમ ॥ ૧૪ ॥ એ રીતે ગોવિંદ ગભરાયા, દિવસ રહયો ઘડાચાર; અરજુનજી કહે કેમ થાશે, ઓરે જુગદાધાર ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે ગભરાવો છો શાને, થતું હશે તેમ થાશે; અરજુન કહે કોઇ નથી છુટું, કેમ કરી ઝીતાશે ॥૧૬॥ એવામાં અંતરામીએ, ખેલ ખરો લડાવ્યો; પ્રેરકે પ્રેરણા કરીગરૂડને, એટલે ગરૂડ આવ્યો ॥૧૭॥ નાગને સરપ તે ભક્ષ છે એનું, દેખીદળમાં પળતા; જેને ને તેને નાગ વીંટાયા, ઝાલી ઝાલાને ગળતો ॥ ૧૮ ॥ એ રિતે સહુ સેન્યનું બંધન, છોડવા માંડયું સાર, તે દેખીને કૃષ્ણનાસામા, બોલ્યા ગંગાકુંવાર ॥૧૯॥ કરણ પ્રભુકપટનાભરેલા, શાબાશનંદકીશોર; ચાર ઘડી માટે ધુળ મેળવતા, આજે ઝલાયા ચોર ॥૨૦॥ઠીકછેપ્રભુઆ વતી કાલે, તમને પોહોચાડું ઠેઠ; આટલા દીવસ નકામી કાઢી, કરેલી માહારી વેઠ ॥૨૧॥ તે બદલો હું વાળી આપવાનો, કહી મુકયાં એ-થીઆર; પોતાનો રથ પાછો હઠાવી, ચાલ્યા ગયા સ્થંભ બાહાર॥૨૨॥ એવે પાન્ડવનું દળ છુટયું, છુટયા સતિ સુત સુખા; વાજતે ગાજતે કે

રવ કેરે, સ્થંભે જઇને ઉભા ॥૨૩॥ એવે સમે સાંજ પડીને, સુરજ બેઠા મેર; વાજીંત્ર બંધ થયાં કઉરવનાં વાગી પાંડવની ભેર ॥૨૪॥ પછી અરજુન રથથી ઉતરીયા, દાદાને રથ જાય; ચાલો દાદા શેવામાં આવું તવ બોલ્યા ભીસ્મ પીતાય॥૨૫॥ આજ શેવા કરાવવી નથી,જાતુ તારે ઠામ; ક્રોધ કરીને બોલ્યા તેથી, પાછો ગયો આપધામ ॥૨૬॥ સઉસઉને સ્થળ રાત્રીયે ગયા,કરમની કરણી કહાવિ સાંડપર બેસી હસ્તીનાપુરથી ભાણુમતીજી આવી ॥૨૭॥ તવ દુરીયોધનને એ રાણિ, દાદાની પાસે જાય; ઓરે દાદા આવીછેરાણી, બાલ્યા ભીસ્મ પીતાય ॥ ૨૮ ॥ નવદન માહારે પુરા થયાછે, માટે તારૂ દુખ હરવું આજની આખી રૂજની મારે, ભગવત ભજન કરવું ॥૨૯॥ તેથી માહારા તંબુ વિશે, લીપી સ્વચ્છ કરી આપો; તમે જાવો તમારે તંબુએ અત્યારથો ન અદાપો ॥ ૩૦ ॥ પાછલી રાતે પેહેલો મરગો, બોલે જેણીવાર; તે વારે નાહી ધોઇનેઆવે મમપુજન તુજ નાર ॥૩૧॥ એટલે રાણીને રાજા ઉઠયાં, અંતર ઉલટ વ્યાપી; શેવક પાસે દાદાની ભોમી, સ્વચ્છ કરાવી આપી ॥૩૨॥ શેવા સામગ્રી સેરવેમુકાવી; દાદાના તંબુમાંય; સૌ પોતપોતાનાતબુમાં સુતા, શું કરયું ભીસ્મપીતાય ॥૩૩॥ શીતળ જળ સ્નાન કરીને, બેઠા આ-રાધન કરવા; પરવરતી બધી પરહરીને લાગ્યા હરી ધ્યાન ધરવા ॥૩૪॥ એવે સમે જ્યાં થઇ મધ્ય રાત્રી, ચીંતાતુર ભગવાન;ભક્તને માટ ભુધર જાગ્યા,દેવકીના સંતાન ॥૩૫॥ છાના ગયા દ્રોપતી પાસે,ખરીજ નીદ્રાબ ગાડી; આંબેળ્યો ચરણુનો અંગુઠો, પંચાળીને જગાડી॥૩૬॥ દ્રોપતિકહે કીશોરવીરાકેમ આવ્યા મધ્યરાત; પ્રભુકહે જરાબારણેઆવે,તોકહુ તુજ નેવાત॥૩૭॥ તવ દ્રુપતી બારણે આવિ, સાથેશામશરીર પંચાળીકહેશી વાત કહોછો, ઓરે મહારા વીર ॥ ૩૮ ॥ ભગવાન કહે સાંભળ ભગની અમની અંતઃકરણ; દુરિયોધન આજ અમ્મર થાય ને, થાશે અમારૂં મરણ ॥૩૯॥ ભાણુમતીને ભીશમ પીતા, આપેછે વરદાન; તે સારૂ નિદ્રા ન આવે; એમ વદ્યા ભગવાન ॥૪૦॥ દ્રૌપતી કહે કેમ કરીશુ; કહો કાંઇ ઉપાય મને; પ્રભુ કહે આધું ઓઢીને, તું જા ભીશમજી કને॥૪૧॥ વળણ. જા ભગની ભીશમ કને, લાવ શોભાગ્ય વરદાન; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો કરતા હરતા ભગવાન.

કડવું ૧૧ રાગ ઢળકતા દોહરાની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શોભાગ્ય મહીમાય ॥૧॥ દ્રૂપતી કહે વીરલા માહરા, હું તો અબળા જાત; પારકી હદમાં ચોરી કરવી, જવાનુ મધ્યરાત ॥ ૨ ॥ ચોકીદારોને ચોપદારો જાગ્રત સરવે હોય; જાતાં જાતાં મુજને ઝાલે, જાવા દે નહી કોય ॥૩॥ તે માટે તમો સમજોછો વીરા, શી રીતે એકલી જાવું કશન પ્રભુ કહે ચીંતા ન કરશો; હું તમ સાથે આવું ॥૪॥ તવ પંચાળી હસીને બોલી, ઓરે જુગદાધાર; તમો માહારી સાથે આવોતો, કહોત્યાં થાવું તઇયાર ॥૫॥ એટલે બોલ્યા અંતરજામી, ભગની કરી લ્યો સ્નાન એમ કહી જઇ પુષ્પ લાવ્યા, પોતે શ્રી ભગવાન ॥૬॥ ચંદન ઘસી તઇયાર કીધું, અબીલ ને ગુલાલ; ધુપ દીપ ને નઇવેદ લીધું; પોતે શ્રીનંદ લાલ ॥૭॥ પંચાળીએ સનાન કીધું, પહેરયાં વસ્ત્ર શણગાર; રૂમઝુમ કરતી ગઇ પ્રભુપાસે, છાબ દીધીમોરાર ॥૮॥ ભાઇને ભગનીવાતોકરતાં પાધરે પંથ પળાય જાતાં જાતાં જુક્તી કીધી પોતે શ્રી જદુરાય ॥ ૯ ॥ તામશી વિધાનો મંત્રજ ભણીયો, પ્રભુજી ન જાય ચુકી, કઉરવ દળમાં સહુ પ્રાણીને ઘરણુ નિંદ્રા મુકી ॥૧૦॥ એટલે સરવે ઉંઘમાં લાગ્યા, ઉંઘ્યા રાજા પ્રધાન; ચોકીદાર પેરાદાર ઉંઘ્યા, ઉંઘ્યા ચંચળ સ્વાન, ॥૧૧॥ તે દળમાં ભાઇ ભગની ચાલ્યાં, નીરભયપણે જાય, એકલા ભીસ્મજી તંબુમાં જાગે, તેમની લગભગ થયા ॥ ૧૨ ॥ પછી પ્રભુ કહે જાવો ભગની, આ રહયો તંબુ ઢુંકડો, એમ કહીને કશન પ્રભુજી; આપે બનીયા કુકડો ॥૧૩॥ કુકડા રૂપે કશન પ્રભુએ, ટઉકા કરયા બે ચાર; ભીસ્મે જાણ્યુ કે વહાણું વાહ્યું તોયે ન આવે નાર ॥ ૧૪ ॥ એવા માંતો રૂમઝુમ રૂમઝુમ, કરતી તંબુમાં પેઠી, આઘુ ઓઢીને દ્રૂપતી, પુજન કરવા બેઠી ॥ ૧૫ ॥ સનમુખ બેશી જળ ચઢાવ્યું ચંદન લેપન કીધાં, અક્ષત અબીલ ગુલાલ ચઢાવી, હાર આરોપી દીધાં ॥ ૧૬ ॥ ધુપદીપ નવેદ ધરીને પ્રદક્ષણા કરી સાર; પછી દાદાના ચરણ ગ્રહીને કીધો નમસ્કાર ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીસ્મજી આનંદ પામ્યા, સેવા કરી ઘણી સારી; દુરીયોધન તો મુરખ છે પણ, ઘણી સુલક્ષણી નારિ ॥ ૧૮ ॥ એમ સમજી ગંગા સુત બોલ્યા; અખંડ સોભાગ્ય હજો; તારા સ્વામીનો આયુષ વધજો; સતરૂ સમુળા જજો, ॥ ૧૯ ॥ દ્રૂપતી કહે

વારૂ દાદાજી, ફેરયું માહારૂ દુઃખ; વચન તમારૂ સફ્ળ હએ, હયોજુએ માહારૂ મુખ ॥૨૦॥ એમ કહીને વદન બતાવ્યું, મળી માનુની માઠી ભીશમપીતા જોઇ બાવરા બનીયા, પંચાળા તવ નાઠી॥૨૧॥ સાસભરી સુંદરી પડી પંથે સામા મળ્યા વનમાળી,ર્દ્રૂપતી કહેફતે થયુંભાઇ,પ્રભુ કે લેને તાળી ॥૨૨॥ હરખ ભરયા ભાઇ ભગની ચાલ્યા નિરવતી થયું મન; પોતાના તંબુએ આવી, સુખે કર્યું સયન ॥૨૩॥ ગંગાનંદન બહુ અકળાયા છેતરી ગઇ મને નારી,ભાણુમતીને શુવરદાન આપુ,ઇજ્જત લીધી માહારી ॥૨૪॥ એવે વીચારે મુરછામાં પડીયા, ઢળીયાપોતેધરણ, ભકતનો જીવારો કરીને પોઢયા, પોતે અસરણા સરણ ॥ ૨૫ ॥ વળણ॥ પ્રભુ પોઢયા પ્રેમથી; સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ સાહાય સામળો તેનાં દુઃખ પળાય.

કડવું ૧૨ રાગ સોભાગ્યની દેશિ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સોભાગ્યનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ પરોઢ થયુને કુકડા બોલ્યા, તવ ઉઠયો દુરીયોધન; અરેરે વાહાણુ વહિ ગયું ને રાણી કરે છે સયન ॥૨॥ એન જાણી ગયો રાણીની પાસે, દાદા કહેશે મને જુઠો; લાગ્યો ઢંઢોળવા એ ભાગ્યશાળી, માનીતી રાણી ઉઠો ॥ ૩ ॥ આંખો ચોળતી માથું ખંજોળતી ઉઠી ભાણુમતી રાણી; એટલે આગળ લાવિને મુકયાં, રાજાએ દાતણ પાણી ॥ ૪ ॥ વીખરેલાં પટીયાં લબડતાં જટીયાં, આખોમાં પાસેર પીઆ; નાશકોરાં તાણે ભુડણીજાણે મોહોઢું તો શીયાવીયા ॥૪૫॥ ઉઠીને કર્યા દાતણ પાણી, દુરીયોધને જળ દીધું; એટલે ચોટલો ઓળી વાળીને, ઉષ્ણોદકે સનાન કીધું ॥૬॥ વસ્ત્ર આભુષણ અંગે ધરીયાં, જવાને ઉલટ વ્યાપી; શેવા સામગરી ત્યાર કરીને, છત્રપતીએ છાબ આપી ॥ ૭ ॥ તે છાબ લઇને ઠમકેથી ચાલી, ભીસ્મના તંબુમાં પેઠી; ઉઘાડે મોહોડે વાંકે અંબોડે, દાદા કને આવી બેઠી ॥ ૮ ॥ તે વેળા જરા આવિ છે સુધી, મુરછાથી ભીસ્મપીતાય; ભાણુમતીએ સુતેલા દેખી, વીચાર્યું મન માંય ॥ ૯ ॥ સુતા સુતા સમરણુ કરે છે, પુજન કરૂં અતારે; શું સમજે સમરણ થાય કેવું, રંડાએ જોએલું કયારે ॥૧૦॥ પછી પુજન કરવા ઉઠી, દાદાજી દુઃખ ફેડયું; ઉભા થઇ જઈ ઝારી લેઇને, શરીર ઉપર જળ રેડયું,

॥૧૧॥ ટગટગ ભીસ્મજી જોવા લાગ્યા, વારૂ શું કરે છે નારી; એમ જાણીને કાંઇ ન બોલ્યા, રાણીએ મુકી જળ ઝારી ॥ ૧૨ ॥ વસ્ત્ર લઇને શરીર લુછયું અંગ આખુ ધરઝોળ્યુ; પછી ચંદન હાથમાં લેઇ દાદાને મોઢે ચોળ્યું ॥ ૧૩ ॥ હબચી ઉપર અક્ષત મુકયા, આંખોએ અબીલ ગુલાલ; રૂણીયા ઉપર પુષ્પ મુકયાં, ઠીક મેળવીયો તાલ. ॥ ૧૪ ॥ બે ભુજમાં પછી નઇવેદ્ય મુકયું, માહારો સ્વામી ઘણુ જીવો; આંગળીયોમાં અગરબતી, મુકયો દુટીપર દીવો ॥૧૫॥ એટલે ઝંઝ દેઇ દાદા ઉઠયા, મનમાં ઘણો ક્રોધ ધરી, અવળચંદી અભાગણીયે, અવળી પ્રદક્ષણા ફરી. ॥ ૧૬ ॥ સનમુખ આવી પાય પડી બોલી, અખંડ શોભાગ્ય આપો ભીસ્મપીતા કહે કરક્ષા નારી તુને હજો રંડાપો ॥૧૭॥ રાગ ઝડપનો દોહરો એવું વચન સાંભળીને, ઉભી થઇ રંડાય; મારા રડયા માહારા પીટયા, તારૂ કાળુ થાય. ॥ ૧૮ ॥ ઓ નખોદીયા ઓ ઉછેદીયા, શીદ મુજને તેડાવિ; ઇજ્જત તારી લેવરાવું છું, છત્રપતીને લાવી ॥૧૯॥ લાંબા લાંબા હાથ કરીને,ગાળો દેતી જાય;કળકળતી બરબરડતી આવી, જ્યાં દુરીયોધન રાય ॥ ૨૦ ॥ ધીક ધીક મારા નાથ તમને ગાળ મને ભંડાવી; સોભાગ્ય તો સુઇ ગયું ને, ડોસાએ રંડાવિ ॥ ૨૧ ॥ રંડાપાનું વરદાન આપ્યું, નિરલજને શું કહીયે;દુરીયોધન કહે ગભરાશો નહી,ચાલો વઢવા જઇએ. ॥૨૨॥ એમ કહીને શંખણો શંખણી,વઢવા માટે જાય; ઉછળતાં ઉછળતાં આવ્યાં, જ્યાં ભીસ્મપીતાય. ॥૨૩॥ દુરીયોધન કહે ઓરે ડોસા,અવળું વદીયા કેમ;તમારૂ કહ્યું કાંઇ નહી થાયે, રહીશ કુશળ ક્ષેમ ॥૨૪॥ વીશ્વાસે વામાને તેડાવી, હું પણ મુરખ જન; સત્યવાદી શાના થયા છો, મીથ્યા ગયુ વચન ॥ ૨૫ ॥ ઘડપણમાં મતી ગઇને, પડી ધોળામાં ધુળ; વરસ સો ગયા પાણીમાં, પેટ ચોળી કીધું સુળ ॥૨૬॥ દાદા કહે સાંભળ રાજા, ઓરે દુરીયોધન, જો લક્ષણ તારા નારીનાં, કેવું કર્યુ પુજન॥૨૭॥આંખે અંગે પાણી વેડયું, ચોપડયું ચંદન મુખ;આંખો ઉપર અબીલ મુકયો, એવું દીધું દુઃખ ॥૨૮॥ દુટીપર દીવો સળગાવ્યો, શી કહું બધીપેર; એણે તે કયારે જોએલુ, સાસરે કે પીહેર ॥ ૨૯ ॥ પુન્ય પુજન કાંઇ નહી થયેલું; બાપ દાદાને ઘેર; તે પ્રાણી શું કરી જાણે, મીથ્યા જીભમાં ઝેર ॥ ૩૦ ॥ એવાં વાયક સાંભળીને, બોલ્યો દુરીયોધન; છો રહી માહારે એવી નારિ, બળ્યું આ પુજન ॥૩૧॥ એમ બરબડતાં બેઉ જણુ ચાલ્યાં, તંબુ વિશે જાય; સાંડપર રાણીને બેસાડી, તરત કરી વીદાય ॥૩૨॥એવામાં ભીસ્મપીતાયે કીધોમનવીચાર;ચોથીમાં શું આવી

શકે, ક્રૂપતી જે નાર ॥ ૩૩॥અગ્ગળાનું એ તો નહી ગજ્જુ,સાથી થએલું હોય;એમ સમજી સમાધી કીધી, જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોય ॥૩૪॥ જોતાં જોત એમ જાણ્યું.જોડે વજ્રકુંડ ભુપ;મધ્યરાતે મુજને ચેતાવ્યો, ધરી કુકડાનું રૂપ ॥૩૫॥ છેતર પન્ડી કરી છબીલે, નહી અબળાની હાંમ, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ લગાડ્યું, પોતે શ્રીઘનશામ ॥૩૬॥ જીતેલો મને નિશ્ચય હરાવે,લઇ લેછે મુજ જોર; સમાધીમાં તે સરૂ જાણ્યું,કપટી નંદકીશોર॥૩૭॥ કહે કર આયુદ્ધ ઝાલવાને, લીધા છે સોગન; તેથી હથીઆર હાથ ઝલાવું,તો હું ગંગા તન॥૩૮॥ બ્રહ્મહત્યા પાપ લાગશે એમને, તો તો મુજને લાગે જો કદી પોતાનું ભંગ કરશે, તો મહારૂ પણ ભાગે ॥૩૯॥ એવો મનથી નિશ્ચય કીધો; ગંગાજીને તન;એવામાં તો વહાણું વાયું, થયો દસમો દન ॥૪૦॥ વળણ ॥ દસમો દીવસ ઉગીયો, સાંભળને તું રાય;કહે વલ્લભ ગ્યા વીના, ચઢીયા ભીશમપીતાય.

કડવું ૧૩ રાગ સાખી ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજં સંભળાવું, ભીસ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ દસમે દિવસે દાદા ચઢીઆ, ભય ભરયું કુરૂક્ષેત્ર, ક્રોધ અતિસે ઉંરમાં ઉપજ્યો, રક્ત થયેલાંને ॥૨॥ સ્વેતજ વસ્તરો સ્વેતજ આયુદ્ધ, આવ્યા ઘોળે વેસે; પોતાને સ્ભ રહ્યા ઉભા, ઘણા ભરેલા દ્વેશ ॥૩॥ એવે સનમુખ પાન્ડવ આવ્ય યુદ્ધ કરવાને સારઃ અરજુને ગાંડેવ નામનો, પહેલો કરયો ટંકાર ॥ ૪ તેનો શબ્દ ત્રીલોક પહોચ્યો, ડોલ્યા દસે દીગપાળ; ધરણલાગી ક્રૂજવ ને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥૫॥ ઘડ લંકાથી હનુમાન આવ્યા, પાન્ડવ દ માં પેઠા; અરજુનના રથની ધજાએ, પુંછ વીંટાળી બેઠા ॥૬॥ તે પદ અરજુન બાણાવળીએ, પુજનનું મન કીધું; દસ બાણથી પુજન ક વાને, પ્રથમ એક બાણ લીધું ॥ ૭ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મપીતા, મી થ્યા મરે શીદ મથી; પુંજા કરીશ નહી આજ માહારી, કરવા દેવાનો નથી ॥૮॥ તું તાહારે હાથ ઉપાડ પહેલો, નહિ તો હું ઉપાડું; જાણ્યું નહિ કરવાદે પુંજા, મિથ્યા વખત શીદ કાહાડું ॥૯॥ એમ જાણ ને બાણ મુકયું, તેવાજ તુટી પડીયા; તે દિવસે તો ભીસ્મપિતા; ઘણા ક્રોધે ચડિયા ॥૧૦॥ અગણિત મંત્ર ને મોહાસ્તર મંત્રનાં, માર્યાંઆ

અપાર; તેથી જેને તે મુરછામાં પડે, વરતાવ્યો હાહાકાર ॥૧૧॥ હાથી ઘોડાને ઉંટ સુદ્ધાં,ઢાળી નાંખ્યાશ્રરણ; સેન્યાપતીને સેન્યા ઢાંગી; કંઇ જન પામ્યા મરણ ॥૧૨॥ પછી ઢાળ્યો દ્રુપતરાજા, પંચાળદેશનો રાય; ત્રીજો વઇરાટચોથો શીખંડી,દ્રષ્ટપદુમાન ત્યાંય ॥૧૩॥શેદેવનીકુળભીમને ઢાળ્યો અભેમાન; નાંખ્યો ગટોરગછને મુરછામાં પછી એનો સંતાન ॥ ૧૪ ॥તે પછી મહાબળમાં બાણ લીધું, ક્રદ્ધ બહુ કરોધે ચડીયો; અ રજુનજીની રૂદીયા ભેદી,તવ નળ ઢળી પડીયો॥૧૫॥ પછી એકલાકરનજી રહ્યા, ભીસ્મે વીચારયું એમ; હવે એકલા હાથ આવ્યા છે, જવા દેઉ કેમ ॥૧૬॥ એમ જાણીને રણછોડ ઉપર, રક્ત કરયાં લોચન; પ્રભુને દુખ દેવા બાણ લીધું,ચેત્યા જુગજીવન ॥૧૭॥ જાણ્યું કે ઘાટ ઘડશે માહારો; ભરેલા રાતના રીસે, એમ જાણીને ચરીત્ર કીધું. પોતે શ્રી જુગદીસ ॥૧૮॥ રથમાંથી ઢળી ધરણ પડીયા, અરજુનજીની પાસ; મારયા વીના એમ કીધું,પોતે શ્રી અવીનાશ ॥૧૯॥ ભીસ્મપીતા જોઇ વીસ્મયપામ્યા, કપટી કરનજી કાળ; પોતાને વઢવું પડે માટે,મુરછાના કરયાચાળા॥૨૦॥ આયુદ્ધહાથમાં ઝાલવું નથી, લેવું નથી શીશ પાપ;રાત્રીએ મુજને પાપ લગાડી, કોરા રેહેવું છે આપ ॥૨૧॥ એમને જોવા ચાળા માંડયા,તેવાકરૂ હું ચાળા; અરજુનને ઠેર મારવો ધરયો; શું જોઇ રહેસે છોગાળા॥૨૨॥ એવું સમજી ફરશી લઇને રથથી ઉતરયો હેઠા;અરજુન જ્યાં મુરછામાં પડીયો, તેની રૂદેજઇ બેઠા॥૨૩॥પ્રભુને સંભળાવવા બોલ્યા,આજ કરૂછુ કહેર; કોકને માટે હણવો પડેછે, બેટા તુજને ઠેર ॥૨૪॥ મુજનેજેગે પાપ લગાડયું,તેપણ લે શીશ પાપ;નહીતો તુજને મારી નાખું. થયા તેનેસંતાપ ॥૨૫॥ એમ કહી ફરશી ઉગામી,સમજ્યા સુંદરશામ;જો હથીયાર નહી ઝાલુ તો, નરને હણે આ ઠામ ॥૨૬॥ એવું જાણી પુરૂશ પુરાણી,ડહાપણ કેવું લડાવ્યું, સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, સુતાં ચાક ચડાવ્યુ ॥૨૭॥ તે જોઇ ભીસ્મપીતાજી હસી પડીયા,ટળીયો તનનો તાપ,ધન્ય દયાળુ દેવકીનંદન લાગ્યું તમોને પાપ ॥૨૮॥ કરન કહે મુને પાપ ન લાગે, બોલ્યા ગંગા કુમાર, ઓ માહારાજા પણ કરીનો, કેમ ગ્રહ્યું હથીઆર ॥૨૯॥ સુદરસણ લેઇ ચાક ચડાવ્યું, તે પાપ લાગ્યુ તમને; પ્રભુએ કહ્યું પાપજ નથી, કાં મને કાં તમને ॥૩૦॥ મે કહ્યું હતુ યુદ્ધ કરવાના; હેતુથી લઉ હથીઆર; તો તો બ્રહ્મહત્યા પાપ મુને શબ્દનો કરો વીચાર ॥૩૧॥ તો યુધ કરવાના હેતુથી, ચક્ર નથી કર લીધું; તમોએ મુમત ઝાલ્યો

માટે; ભુજમાં ધારણ કીધુ ॥ ૩૨ ॥ તે હેતુ નોહોનો વઢવાનો. માટે ન લાગે પાપ; એટલે ભીસ્મજી અકળાઇ બોલ્યા, શું પાપ લીધું મેં આપ. ॥ ૩૩ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, સાંભળજો સત્ય મતી;તમોએ શોભાગ્યાં થાપ ખાધી, તે પાપ તમને નથી ॥ ૩૪ ॥ દ્રૂપતી સતીએ શોભાગ્ય લીધું, આઘો ઘુંઘટ તાણી; તમોએ એને વરદાન આપ્યું, ભાણુ મતીને જાણી ॥ ૩૫ ॥ તમે તમારે બોલ્યા પ્રમાણે, વરત્યા છો મહારાજ, દ્રૂપતી જાણીને નથી દીધુ હેતુ વીચારો આજ ॥ ૩૬ ॥ તેથી તમને પાતક નથી, એરે ભીસ્મ પીતાય, એવું વચન સાંભળીને, પોતે લાગ્યા પાય ॥ ૩૭ ॥ પછી જઇ દાદા રથ બેઠા, ઉઠયા પ્રાણજીવન; એવે મુરછા વળીને ઉઠયો, ઇંદ્ર તણો જે તન ॥ ૩૮ ॥ એવે બીજા સરવની મુરછા, વળી ગઇ તે વાર;ઉભા થઇને કુદવા લાગ્યા,હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥૩૯॥ એટલે પોતે ભીસ્મપીતાએ, મુકી દીધાં હથીઆર; હવે માહારે વઢવું નથીધરણ ઢાળો કુંવાર ॥૪૦॥ દ્રૂપતનો સુત શીખંડીછે, તેને હાથેમુજ મરણ; તેની પાસે બાણ મરાવો, એટલે પોડું ધરણ ॥૪૧॥ એવું સાંભળી સામળો નાથ, સૈન્યમાં સુભરા આવ્યા,દ્રૂપતનો વડો સુત શીખંડી, તેને શોધી લાવ્યા ॥૪૨॥ પ્રભુએ કહયું શીખંડીને બાણ મારોબળ કરી, તમારે હાથે એમનું, મ્રત્યુ એમ વદયા શ્રીહરી ॥૪૩॥ એટલે એ બોલ્યો શીખંડી, ડોશાને કુશળ ક્ષેમ, એમના હાથમાં હથીઆર નથી તો પછી મારૂ કેમ ॥૪૩॥ હથીઆર મુકી વ્રદ્ધ થયા છે,તેને મારૂ હું આપ; તો ક્ષત્રીની રિત પ્રમાણે, મુજને લાગે પાપ ॥૪૫॥ પ્રભુ કહે સુત દ્રૂપતના, ઉતાવર કરો આપ; તેથી જો પાતક લાગે તો, તે મુજ માથે પાપ ॥૪૬॥ એવું કહ્યું તવ શીખંડી, બળ કરી બાણ લીધું; સનમુખ ભીસ્મજી ઉભા તેના રૂદેમાં ભોંકી દીધું ॥૪૭॥ ભીસ્મપીતાએ આનંદ માન્યો, સમરયા અસરણાસરણ, રામક્રષ્ન નામ જપતા જપતા,પોતે ઢળીઆ ધરણ ॥૪૮॥ એટલે લીલા વાવટા ચઢીઆ, બંધ થયું યુદ્ધ સરવ; વાગ્યાં નીશાન પાંડવ કેરાં, પછી મુકયો યુદ્ધ ગરવ ॥૪૯॥ વલણ

યુદ્ધ કરવું બંધ પાડીયુ,મુકી દીધા હથીઆર; કહે વલ્લભ કલશઉપડયો તેનો કરૂ વીસ્તાર.

કડવું ૧૪ રાગ ઝડપનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ઉતપાતનો મહીમાય ॥૧॥ ભીસ્મજી પડીયા પાંડવ જીત્યા, એટલે ભીમનો તન; બબરીકનું શીસ સ્થંભ ઉપર છે, તેણે વીચાર્યું મન ॥ ૨ ॥ મહારી માએ એમ કહ્યું છે, હારે તેની પક્ષ કરજે; તે વેણ કેમ જવા દેઉં મીથ્યા ચાહ્યતો વીઘન સરજે ॥ ૩ ॥ એમ વીચારી શીસ ઉપડીયુ, પડીયુ પાન્ડવદળમાં; જીવ લેવા માડયા જોધાનો વાગે છે બહુ ભળમાં ॥૪॥ ત્રણ અયુત પ્રાણીને હણીયા, વરત્યો હાહાકાર; તે દખી ગદા લઈ ઉપડયો, વાયુનો કુવાર ॥ ૫ ॥ એ દીકરા એ હાટ વાળ્યો, માટે દઈત્ન હાખુ; કાંતો એને હાથે મરૂ, કાતો મારી નાખુ ॥ ૬ ॥ એટલે ભીમનો હાથ ઝાલ્યો, પોતે પુન્ય શ્લોક; જો ભામ એના સામા થશો તો, જીવ્યાની આશા ફોક ॥ ૭ ॥ ધારણ ખમો હું સમજાવું, કહી પ્રભુ આગળ થાય; હાંહાં બબરીક આ શું કરો છો. અણઘટતું દેખાય ॥૮॥ ક્ષમા રાખો તાતના કુળને, સંહારવું તે ખોટું; કહેશે પોતાનું કુટુંબ માર્યું; મહેણુ થવાનું મોહોટું ॥ ૯ ॥ એટલે મુસ્તક ઉભું રહ્યું, સામા માંડયાં ચક્ષ; મારી માનું બોલેલું પાળું હારે તેની કરૂ પક્ષ ॥૧૦ કહ્યું કે વચન પળાઇ ચુકયું, એમ વદયા ભગવાન; આટલે ક્ષમા કરો તો, એક આપુ વરદાન ॥ ૧૧ ॥ બબરીક કહે વરદાન આપો, રાખુ ક્ષમા માહારાજ; એટલે વરદાનઆપવા લાગ્યા, કરવા પોતાનું કાજ ॥ ૧૨ ॥ ઓરે બબરીક વીશ્વ આખું, કરે તમારી સેવ; નામ તમારૂ જગતને વીશે, બળીયાકાકા દેવ ॥૧૩ ॥ તમે જેનાપર અમલ કરો, ત્યાં અન્યથી નવ થાય; તમોને એકલાને આરાધે, બીજો નહી ઉપાય ॥ ૧૪ ॥ એવું વરદાન આપ્યું પ્રભુએ, બળીયો થયો પરસન; લીમડાના એક વ્રક્ષ નીચે કરી દીધું સ્થાપન ॥૧૫॥ વળણ॥ તવ બબરીક શાન્તજ પડયો, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ સેનને, કરી દીધું વાદાય ॥

કડવું ૧૫ રાગ સવઈયો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારીતુજને સંભળાવું; ભીસ્મપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સરવ સેન્યને વીદાય કીધું, પાંડવ રહ્યા પાસ; દાદાની કને આવીને બેઠા, બેઠા શ્રી અવીનાશ ॥૨॥

તવ તંબુથી કઉરવ આવ્યા, સોભાઇને કારભારી; ભીસ્મપીતાની પાસે બેઠા, દાદા બોલ્યા વીચારી ॥ ૩ ॥ ઓરે માહારા દીકરા તમે, ઉઠીને ઉભા થાવો; કેરાણે વ્રક્ષ છે પીંપળાનું, ત્યાં મુજને લેઇ જાવો ॥ ૪ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, તંબુમાં લેઇ જઇએ; ભીસ્મ કહે માયા મુકવા બેઠા; કેમ માયામાં ભરઇએ ॥૫॥ માટે મુજને પીપળા નીચે લેઇ જાઓ સહુ બાળ; પાંન્ડવ કઉરવ ભેગા થઇને, ઉપાડયા તતકાળ ॥૬॥ પીંપળાનિ નીચે લેઇ ગયા, ભોમી સુવાડી દે છે; આરપાર બાણુજ નીકળેલું તે, છાતી ઉંચી રહે છે ॥૭॥ તેથી કરીને ભીસ્મ બોલ્યા, સાંભળો સુત સુમતી; ચરણુ મુસ્તક ઉંચા રહ્યાવણુ, મુજને ફાવતું નથી ॥૮॥ તવ દુરીયોધન તંબુ વીશેથી, ઉશીકાં લઇ આવ્યો; ભીસ્મ કહે માયાવી વસ્તુ શીદ મુજ પાસે લાવ્યો ॥ ૯ ॥ અરજુન બેટા આપો ઉશીકાં; તું છે ચતુર સુજાણ; તવ અરજુને ઉભા થઇ, ચઢાવીયું એક બાણ ॥૧૦॥ દાદાના લેલાટમા માર્યું, આરપાર નીકળ્યું બહાર; મુસ્તક દાદાનું ઉંચું થયું, બાણ લીધું બીજી વાર ॥ ૧૧ ॥ બે બાણ બે ખેભામાં માર્યાં; ઠાઠું ઉંચું થાય,પછી બેબાણ કેડમાં માર્યાં, બે માર્યાં ઢીચણ માંય ॥૧૨॥ બેમાર્યાં પગની પાહાનામાં,દસ બાણની સજ્યાય, તે બાણ સજ્યા ઉપર પોઢયા, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૩ ॥ એટલે ભીસ્મજી આનંદ પામ્યા, સુતા બહુ સુખે જાણી; હસીને કહ્યું દીકરા માહારા; પાવો મુને શુદ્ધ પાણી ॥ ૧૪ ॥ રત્ન જડીત્ર પાત્ર ભરીને, લાવ્યો દુરીયોધન;ભીસ્મપીતા કહે પાત્ર માયાનું લાવ્યો તું મુરખજન ॥ ૧૫॥ અરજુનબેટા જળ પાવો તમો, અરજુને શું કામકીધું, ગંગાસ્રનો મંત્ર ભણિને, ધનુશપર બાણ લીધું ॥ ૧૬ ॥ મંત્ર ભણી ભોમીમાં મારયુ, નીકળી ગંગાધાર; ગાંગેવજીના મુખમાં પડી, જળ પીધુ તે વાર ॥૧૭॥ ભીસ્મપીતા કહે શાબાશ બેટા, વચન માનોમહારૂં; એક એકને રાજ્ય આપી, સંપ કરો તો સારૂ ॥ ૧૮ ॥ ધરમ કહે જેમ કહો તેમ, કબુલ કરીએ અમો; દુરીયોધન કહે આપવા લેવાની વાત ન કરશો તમો ॥૧૯॥ ભીસ્મ કહે જાવો સ્થળ પોતાને, જેમ ફાવે તેમ કરજો; ઊંપદેશ કરવો વ્યાજબી નથી; કાં મારજો કાં મરજો ॥૨૦॥ એમ કહીને વિદાય કીધા રહ્યા એકલા આપ; તે સમે દેવ દુત આવ્યા, ભીસ્મ કને તદાપ ॥૨૧॥ ભીષ્મજીને લેવા સારૂ, યત્ન કર્યું અનુપ ભીષ્મપીતાએ તે દુતોને, બનાવીઆ શ્વાન રૂપ ॥ ૨૨ ॥ દુતોને કહ્યું છ માસ પછી, મુકીશ માહરો દેહ, ત્યાં લગી શ્વાન રૂપે મુજ પાસે રહો

સુખ સુખ તેહ ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી દુતોને રાખ્યા, સાંભળન તું રાય; ભીમે હાથી ઉછાળેલા, તે હજી આકાશ માય ॥ ૨૪ ॥ જનમેજય કહે એ મહારાજા, નાંખો છો છાશમાં પાણી; ગપોડાં ગોઠવી મુકો છો, કેમ સત્ય માનું વાણી ॥૨૫॥ વળતું વઇશમપાયે બોલ્યા, જો તે ધર્યો સં-દેહ; ભીષ્મ પરવનિ જે બ્રહ્મહત્યા; રહી તારે શીશ તેહ ॥ ૨૬ ॥ પરીક્ષા જો એવી હોય તો, કહિ જળ અંજળી લીધી; એક વરસનું તપ મુકી ને, વાયુ ગતી બંધ કીધી ॥૨૭॥ એટલે આકાશથી હાથીનાં, ખોખાં પડીયાંધરણ તે દેખીને જનમેજયના થરથર ધ્રૂજ્યા ચરણ ॥ ૨૮ ॥ જાણ્યું કે આ વાત છે સાચી, ખોટો સંદે ધર્યો આપ; મેહેનત માહારી વ્યર્થ ગઇને, માંથે રહ્યું એક પાપ ॥ ૨૯ ॥ એવું જાણીને રડી પડયો આંસુ ભર્યાં લોચન;એ માહારાજા ભુલ્યો ચુકયો,મુને કરો પાવન॥૩૦॥ એટલે વઇશમપાયે બોલ્યા, કરીશ નહી અદાપ;કળીયુગમાં તારૂં વેહેચા ઇ જાશે, ભીષ્મ પરવનું પાપ ॥૩૧॥ કળીયુગમાં કથા સાંભળશે, કુ-બુદ્ધી સંદેહ ધરશે; તેવા જેજે પ્રાણી તેતે પાતકમાંભાગ કરશે ॥ ૩૨ ॥ જનમેજે કહે વારૂ મહારાજા, સંભળાવો બીજું પરવ ભુલચુક માહારી ક્ષમા કરજો; હવે નહી કરૂં ગરવ ॥ ૩૩ ॥ શ્રધા રાખી શ્રવણ કરે. તેનાં પાતક જાય; નાસતીક પણે સાંભળે તે, પાતકભોકતા થાય ॥૩૪॥ વળ-ણ ॥ શ્રદ્ધા રાખી સાંભળ્યું, તેના પોહોચ્યા કોડ; ભાસ્મ પરવ પુરણ હવું, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

ભીસ્મ પર્વ સમાપ્ત.

દ્રોણ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ન સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહિમાય ॥૧॥ કૌરવ પાન્ડવ તંબુએ ગયા, સહુસહુને સ્થળ બેઠા, દુરીયોધન ને કર્ણ શકુની, વિચારમાંબહુ પેઠા ॥૨॥ ભીસ્મ પીતાએ યુધ્ધ કીધું; સત્યમાંથી ન કાઢયા હાથ; પણ ગુરૂ માહારાજ કહ્યું માનાને, હયો તમો અમને સાથ ॥ ૩ ॥ દ્રોણ ગુરૂએ કબુલ કીધું, આવજો સરવે સવારે; દુરીયોધને પત્ર લખીયો પાન્ડવનેતે વારે ॥૪॥ પછી રાત્રીયે સયન કીધાં, એવે વાણુ વાય; જાગરત થઇ જમી પરવારી, યુદ્ધ કરવાને જાય ॥૫ ॥ વાજતે ગાજતે સ્થંભે આવ્યા, પાન્ડવમાં ચાર ભ્રાત દ્રૂપત દ્દુષ્ટપ્રદુમાન આવ્યા સાથે ક્ષોણીસાત ॥૬॥ વઇરાટ રાજા અભેમન્યુ, ગટોરગછ મેત્રવરણ; રથહાંકત્રા રથે બેઠેલા, પોતે અસરણાસર્ણ ॥ ૭ ॥ કઉરવમાં કીરપાચાર આવ્યા, દ્રોણને અશ્વસથામા, જેદ્રથ ભગદત ને શલ્ય આવ્યા, સાથે શકુની મામા ॥૮॥ ભુરીશ્રવાને સુસરમા, શકુનીના સાત પુત્ર; ચંદ્રકેતુને વર્ણકેતુ, સો ભાઇનું ધરસુત્ર ॥ ૯ ॥ વાજતે ગાજતે થંભે આવ્યા, મન માઠા મનસુબા; અરજુનજીના સામા આવી; મોખરે ગુરૂ ઉભા ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી કહે ગુરૂ મહારાજા, બોલુ છુ રાજવટે; અસત્ય યુધ્ધનો આરંભ કરવો, તે તમને નવ ઘટે, ॥૧૧॥ એટલે દ્રોણને ખોટું લાગ્યુ, દુષ્ટે-સલા દીધી ઉંધી; અણઘટતું કામ કર્યુ એ, દુરીયોધનની બુદ્ધી ॥૧૨॥ ખોટી સલા મુને એણે આપી, નખોદ એનું જાજો અંતરમાંથી એવુંજ કરયું, તોડાવ્યો માહારો માઝો ॥ ૧૩ ॥ એમ જાણીને નીચે જોયું, અરજુનજી થયો ત્યાર; ગાજેવનામા ધનુષ ચઢાવ્યો, પેહેલો કયા ટંકાર ॥૧૪॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ ધરણ લાગી ધ્રૂજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥ ૧૫ ॥ ધડલંકાંથી હનુમાન આવ્યા, પાંડવદળમાં પેઠા; પારથના રથની ધજાએ, પુંછ વીટાળી બેઠા ॥૧૬॥ એટલે અરજુન સાવધ થયો, મંત્ર ભણી બાણ લીધુ; તેવાંને તેવા દસબાણે, ગુરૂનું પુજન કીધું ॥૧૭॥ દ્રોણગુરૂ ઘણા આનંદ પામ્યા, દીધા ઘણેરા આશ; તુજ સાથે મને લડાવે તેનું, જાજો સત્યાનાશ ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને આયુધ લીધા કળકળી કોપે ચડીયા; સામસામી

થંભેથી દોડયા; વચમાં કુદી પડયા. ॥ ૧૯ ॥ મારજ મારે દયા ન ધારે, બહુ બાજ્યા કોણ કોણ, કરણને અભેમાન બાજ્યા, અરજુનને દ્રોણ ॥૨૦॥ દ્રુપતને દુશ્યાસન બાજ્યા, વેરાટ સુસરમાય; શીખંડીને ભગદત બાજ્યા, જેદ્રથને શલ્ય રાય ॥ ૨૧ ॥ દુરીયોધનને ભીમ બાજ્યા, ગટારગછને દમન, મેઘવરણને વરશકેતું દ્રુપતદંતુનો તન ॥૨૨॥ શેદેવને દુરદમન બાજ્યા, દેવકને નીકુળ; એ રીતે અન્યોઅન્ય ગોઠવણ જે જેને અનુકુળ ॥ ૨૩ ॥ તરવારીએ તરવારીયા બાજ્યા, અશ્વના શ્વારે શ્વાર; પગપાળે પગ પાળા બાજ્યા, વરતાવે હાહાકાર ॥ ૨૪ ॥ ગાજે બાજે કોઇ ન લાજે, આયુધથી અંગ ભેદે, કેના ચરણ ભુજ કેના, કેના મુસ્તક છેદે ॥૨૫॥ કેક જણા અવની અટવાણા, કૈકની છેદમ છેદા; રક્ત રૂધીરની છોળયો ઉંડે, માંઉશના ફેદમ ફેદા ॥ ૨૬ ॥ રૂધીર માઉશનો કીચડ થયો, સહુનાં બગડે શરીર; એ રીતે યુદ્ધ વીકરાળ જામ્યું, ધૈર્ય ધરે રણધીર ॥૨૭॥ ઘણા પ્રાણીનો ઘાણ વાળીયો, વરત્યો હાહાકાર; લડતાં કોઇ પાછા ન પડીઆ, દાહાડો દહયો ઘડીચાર ॥૨૮॥ એવામાંએઉ માયાવિતે, ગાજીને ગગને ચડીયા, વા વંટોળ વીજળી કરીને, કૌરવ દળમાં પડીયા ॥૨૯॥ જેને ને તેને ઝુડવા માંડયા, વાળતા કચ્ચર ઘાણ; એટલે કઉંરવની સહુ સેન્યે બહુ કરી બુમરાણ ॥૩૦॥તે દેખીને દ્રોણગુરૂએ, મારવા કીધો વીચાર; તવ મેઘવરણે શકુનીના, ઝાલ્યા સપ્તકુંવાર ॥ ૩૧ ॥ જોરથી ઝાલ્યા બગલમાં ઘાલ્યા, લેઇને ગગને ચડીયો; વા વંટોળ વીજળી કરી જે. પોતાના દળમાં પડીયો ॥૩૨॥ ગટારગછ જતો રહયો આડો. ના રહયા કોઇના ઝાલ્યા; મેઘવરણે સાત પુત્રો, વરકોદરને આલ્યા ॥ ૩૩ ॥ હયોરે દાદા હયોરે દાદા, આપ્યા એવી વદી વાણ; ભીમે બગલમાં ઘાલીદબાવ્યા. કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણ ॥ ૩૪ ॥ તવ શકુનીએ પોક મુકી બેહેક બેસી ગયો, અરેરે માહારૂ કરમ ફુટયું, હું તો વાંઝીયો થયો ॥ ૩૫ ॥ એમજ ત્યાંથી ત્રાસતો નાઠો, મનમાં ધરીને શોક; તેને નાસતો દેખીને નાઠું. સેન્યાનું સહુ લોક ॥૩૬॥ એટલે જોર કર્યું પાન્ડવે ક્રોધ જણાવ્યા માઠા; તવ દ્રોણાચાર કાહાર થઇને, રથંભની બારણે નાઠા ॥ ૩૭ ॥ પાન્ડવ ગયા કૌરવ સ્થંભે સુરજ બેઠોમેર, કઉરવના વાજાં બંધ પડીયા, વાગી પાન્ડવની ભેર ॥૩૮॥ દ્રોણગુરૂ તવતંબુએ ગયા, પારથે વીચારી મતી; અસત્ય યુદ્ધ ગુરૂએ કર્યું તે, શેવામાં જાવું નથી ॥ ૩૯ ॥ એમ જાણી ગયો પોતાને તંબુ, સાથે સહુજન બળીયા; ગુરૂજી પોતાને તંબુ ગયા,

ત્યાં કઉરવ સરવે મળીયા ॥ ૪૦ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે મહારાજા, આજે તો હાર્યા કેમ; એવું વચન સાંભળીને, ગુરૂજી બોલ્યા એમ ॥૪૧॥ તું અધરમી સંગ ચઢીને, વીપ્રીત કીધી બુધ; મેં માહારૂં પરોજણુ ખોઇ, અસત્ય માંડયું યુદ્ધ ॥૪૨॥ અધરમના ફળ નીકળે કડવા, હાર્યાનું કારણ એહ; દુરીઓધન કહે હારીએ ભલે, કરવું તેહનું તેહ ॥૪૨॥ એમ કહી કહીને રહ્યા રૂજની, સાંભળજે રાજન; તેહ સમેવી ચારે ચઢીયા, પોતે જુગજીવન ॥ ૪૪ ॥ વળણુ ॥ રાત્રીએ રણછોડજી, કરતા બહુ વીચાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જપીએ જુગદાધાર.

કડવું ૨ રાગ સામેરિની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહિમાય ॥૧॥ અંતરયામીએ એમ વિચાર્યું વીત્યા એકાદસ દન; સપ્ત દીવસનું યુધ રહ્યુંછે, નહી મરે અભેમન ॥૨॥ અષ્ટાદશ વરસ પુરણ થાશે, પછી ભાણેજ નહી મરશે; મારશે મુને સ્વર્ગ મ્રત્યુને, પાતાળનું રાજ્ય કરશે ॥૩॥ માટે એને મારવો જોઇએ, વિચારી જગતનું હીત; આવતી કાલે સવારમાંથી, ખેલ કરૂ વિપ્રીત ॥૪॥ એમ વિચારતાં રાત્રી વિતી, થયો પ્રાતઃકાળ; પોતે બીજું રૂપ વીપ્રનું ધરીયું, પરવરીયા પાતાળ ॥ ૫ ॥ બ્રાહ્મણની જ્યાં વસ્તી હતી ત્યાં, ગયા દીન દયાળ; તવ સહુ બ્રાહ્મણ કહેવા લાગ્યા, કેમ આવ્યા પાતાળ ॥૬॥ આ પાતાળમાં તાડુકી નામે અસુર છે મુંઢ મતી; તે અમારા બ્રાહ્મણના ચીન્હ, રાખવા દેતો નથી ॥૭॥ ઉપવિત જો અંગે ધરીએ તો, તે સ્થળ દે છે ડામ; દેવ દેવસ્થાન ભાગી નાખ્યા, ફેડયા ધર્મના ઠામ ॥ ૮ ॥ ઉભુ તીલક આડુ તીલક, જો કરીએ લેલાટ, તો તેવે આકારે ડામ દે છે, નથી બ્રાહ્મણનો ઘાટ ॥૯॥ તે માટે તમે પાછા પધારો, નહી રહે વિપ્રનું ચીન્હ; તવ પ્રભુ કહે મહારે તમારે, વાડવમાં નહી ભીન્હ ॥૧૦॥ માટે તમને દઉછુ ઠપકો, શું બેઠા વિપ્રના બાળ; જગતમાંથી શું મરી ગયા છે, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ ॥ ઘણા છે બળીયા નવ જાય કળીયા, તેવાને સરણે જાવો; કુન્તી સુત અરજુન દયાળુ, તેને તેડી લાવો ॥૧૨॥ તે આવી રાક્ષસનો ક્ષય કરશે, જાશે જનમનું સાલ, ચાલો હું આવું તમારી સાથે, એમ વદ્યા નંદલાલ ॥ ૧૩ ॥ તવ પાતાળના વિપ્ર સરવે, નીકળ્યા પ્રભુની સાથ, વિપ્રોનું વૃંદ તેડીને ચાલ્યા,

પોતે દીનાનાથ ॥૧૪॥ એવામાં કુરૂક્ષેત્ર વિશે, ડુન્ડભી બહુ ગડગડીયા; વાજતે ગાજતે કઉરવ પાન્ડવ, યુધ કરવાને ચડીયા ॥૧૫॥ પોતપોતાને સ્થંભે આવ્યા સંગ્રામે કરવો તાકે; બીજે સ્વરૂપે કૃષ્ણપ્રભુજી, પારથનો રથ હાંકે ॥ ૧૬ ॥ સામ સામી આવી ઉભા તેરૂ આવ્યા મુકર્યાં, દેખી બ્રહ્મ સંતાન ॥૧૮॥ એવે અરજુનજી પાસે, આવ્યું વિપ્રનું વ્રંદ; ઓરે ગૌ બ્રાહ્મણના પાળક, કહી કીધું આક્રંદ ॥ ૧૯ ॥ પાતાળમાં એક તાડુકી નામે, દહિત નડે છે અમને પુરણ ભ્રષ્ટ કર્યા તે માટે, તેડવા આવ્યા તમને ॥૨૦॥ પાતાળ આવી પાપીને મારો, વિપ્રનું વચન થાપો; ક્ષત્રીનો કુળ ધર્મ છે માટે, એટલી કષ્ટી કાપો॥૨૧॥ અરજુન કહે ઓ મહારાજા, કહેતામાં આગળ થાવું; પણ દ્રોણની આજ્ઞા અપાવો, તો તમ કીંકર આવું ॥ ૨૨ ॥ તવ વિપ્રોએ દ્રોણને કહ્યું, ઘો નરને આજ્ઞાય; અમારૂ સંકટ ભાગવા આવે, પોતે પોતાળમાય ॥૨૩॥ બ્રાહ્મણનું હીત બ્રાહ્મણ ધારે, અનાદીની રીત; વિપ્ર વિના હોય અવર જાતી, તે વરતે વિપ્રીત ॥ ૨૪ ॥ બ્રાહ્મણને પેટ પ્રગટ થાયે, બ્રાહ્મણ બીજથી જેહ; બ્રાહ્મણ દેખી આનંદ પામે, મહિમા વધારે તેહ ॥૨૫॥ અવર વિર્યથી ઉત્પન્ન થાયે, બ્રાહ્મણીને પેટ કોય; પણ લક્ષણ વીલક્ષણ તેના,બ્રહ્મદ્વેષ શી હોય ॥૨૬॥ બ્રાહ્મણની ભાખેમુખનીંદા,વળી સોધ્યા કરે છીદ્ર; સુજે શેઠાઇ બ્રાહ્મણ કેરી, ભોગવે બહુ દળીદ્ર ॥૨૭॥ વિપ્રને દેખી દંતીયા કરે, લાતો ફેકે ફાવે તેમ; મુખ મરડી મહિમા ઘઢાડે, ઘાલી વિપ્રોપર વ્હેમ ॥૨૮॥ પોતાની વિદ્વતા બતાવે, પરાયાને વખોડે; અવરજાતીનું દાસત્વ કરે વીપ્ર ઉપર ચઢે મોહોડે ॥ ૨૯ ॥ અવર જાતીનું એઠું ઉપાડે, વેશધારીને શેવે; ભોજન માટે ભટકતો ફરે, ખુશી નીચાં હાથ લેવે ॥ ૩૦ ॥ આમંત્રણ વણ જમવું ધારે, શુદ્રોની કરે પળશી; સરવને વ્રક્ષ સરખું જાણે, કાં પીંપળો કાં તળશી, ॥ ૩૧ ॥ સહુ પશુ સરખી ગાયને જાણે, માને નંહિ વીવેક; સરવ વરણ સરખી ધારે, જાતી કુજાતી એક ॥ ૩૨ ॥ અવર વરણના ચરણ ચાંપે, મીઠું વદે જેમ ગમે; જાતી જાણ્યા વગ્ન વેશધારીને.ઓતુરતાથી નમે ॥૩૩॥ એવાં અતી અપલક્ષણ હોયે, તે નહી વીપ્રનું વીર્ય, તે સહુ સમજો છો દ્રોણ ગુરૂ, મોકલી દો રણવીર્ય ॥ ૩૪ ॥ આવી અમારી કષ્ટી કાપે, વાડવનુ દુખ જાય, એવું સાંભળી દ્રોણ બોલ્યા,

વિપરોને નમી પાય ॥૩૫॥ ભલે માહારાજા તેડી જાવો, અરજુનને પાતાળ, પરોપકારે આડી જીભ ઘાલે, તેતો કરમચંડાળ ॥ ૩૬ ॥ તે પછી કહ્યું અરજુનજીને દીકરા તતપર થાવો; પ્રતીપાળ છો ગૌ બ્રાહ્મણનાં, વિપ્રની સાથે જાવો ॥ ૩૭ ॥ અરજુનજી કહે જાવું માહારાજા, પણ મુકી દો ધંધ; માહારા આવતાં સુધી કરો, સ્થંભે આવવું બંધ ॥૩૮॥ દ્રોણ કહે નહી આવું સ્થંભે કરીશ નહી સંતાપ; રણસ્થંભ આવી યુદ્ધ કરૂં તો; બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૯ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યો, ઓ વ્રકોદર વિર; પાતાળ વીસે જઇએછીએ, હું ને શામ શરીર ॥૪૦॥ સેન્યને લેઇ તંબુએ જાવો કરશોમાં વીપ્રીત મતી; ભીમ કહે શું તમારા વીના, વઢનાર અમે નથી ॥ ૪૧ ॥ પારથ કહે નથી વઢવું, બે દન રાખજો ધીર; હું આવ્યા પછી યુદ્ધ આદરવું; માનજો માહરા વીર ॥૪૨॥ એવું સાંભળી સુત વાયુનો, સેન્યાને લેઇ વળીયો; અરજુન વીપ્રનું વ્રંદ લેઉને, પાતાળ વીશે પળીયો ॥ ૪૩ ॥ બ્રાહ્મણોએ કહ્યું પારથને, આ સ્થળ રહો આજ; કાલે સવારે દેખાડીશું, અસુર તમને માહારાજ ॥૪૪॥ એમ કહીને વિશ્રામ આપ્યો, રહયા નર રણછોડ; પ્રથિવમાં રહયા પાન્ડવ કઉરવ મનમાં ધરીને કોડ ॥૪૫॥

॥ વળણ ॥ પોત પોતાને સ્થળ રહયા, સાંભળને તું રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો ચક્રાવાનો મહીમાય.

અભેમાનનો ચકાવો.

કડવું ૧ રાગ સાખિનો.

વઇશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ચકાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજી પાતાળે ગયો છે, તાડુકી દહીતને હણવા, કઉરવ પાન્ડવ પ્રથવી વિશે, રહયા ઉમંગે ઉખે ણવા ॥૨॥ તંબુમાં જઇ દુરિયોધને, તેડયા મારથી યોદ્ધ; ગુરૂ સહીત બેસાડીને, કરવા લાગ્યો બોધ ॥૩॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, આપણ યુધ આદરવું; ફાવશે વઢતાં નર નહી માટે, કાલે આરંભ કરવું ॥૪॥ લાગ ભલોછે શત્રુને હણવા, માટે ખેલ બતાવું; દ્રોણ કહે તું મરે તોહે પણ, રણસ્થંભે નહી આવું ॥૫॥ અરજુનને મેં વિશ્વાસ દીધો, ત્યારે ગયો પાતાળ, માટે રણથંભ યુધ ન કરૂં, ધત્રાષ્ટરના બાળ ॥૬॥ તવ દુરીયોધન રડી પડીયો, આરંભો યુધ માબાપ; તમોએ પ્રતીગના કરિછે તે સહુ મુજને પાપ ॥૭॥ દરોણ કહે ફાવે તેમ કહે પણ, તે નહી કરૂં બુધ; તે કરતાં તારી મરજી હોય તો આરંભુ કોઠા યુદ્ધ ॥૮॥ દુરીયોધન કહે તે યુદ્ધ કેવું, કહો માંડીને વાત; ગુરૂ કહે કે વઢવા માટે, રચવા કોઠ સાત ॥ ૯ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણ કેરો, લોહ વજરનો બીજો; મંત્રવડે તે છે રચવાનો, તાંબાનો કોઠો તીજો ॥૧૦॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો રચવો, પાંચમો કનક કેરો, છઠો કરવો સપ્તધાતુનો. સાતમો ગોબર ઘેરો ॥૧૧॥ પેહેલાને સો બીજાને બસો; તીજાને ત્રણસેદ્વાર;ચોથે ચારસે પાંચમે પાંચસે, છઠે છ ઘણા સાર ॥૧૨॥ સાતમો કોઠો છાણમાટીનો, તેને સાતસેદ્વાર; દ્વારેદ્વારે દસદસ યોદ્ધા, સાતમે સાતહજાર॥૧૩॥ તે પ્રમાણે શીખર ધજા, ચઢા ચઢતી હોય; મોખરે મારથી એક એક શોભે, ત્યાર થાવો તે કોણ ॥૧૪॥ છત્રપતી કહે ઓ મહારાજા, બેશ કર્યા મનસુબા; તમો જેને આગના કરો, તે રહે કોઠે ઉભા ॥૧૫॥દ્રોણે કહ્યું કે પેહેલે કોઠે, મોખરે રેવું માહારે, બીજે કોઠેલોહ વજનો, રેહેવું કીરપાચારે ॥૧૬॥ એટલે બોલ્યા અવસ્થામાં, સાંભળો માહારા તાત; ત્રીજે કોઠે હું દહેવાનો, કબુલ કરો વાત ॥ ૧૭ ॥ દ્રોણ કહે તું રેહેજે બેટા ચોથે રહોરાય કરણ;પાંચમે દુરીયોધન તું, રેહેજે,આણુંજે શત્રુનું મરણ ॥ ૧૮ ॥ છઠે કોઠે શલ્યરાય રેહેજો; સાતમે જેદથ રાય, તવ સરવે

મળી કબુલ કીધું, રેહવાનું કોઠામાંય ॥૧૯॥ પછી શકુનીમામો બો-
લ્યો, ગુરૂએ કીધો વીવેક; એ દુરીયોધન પાન્ડવ દળમાં, પત્ર લખી ઘો
એક, દુરીયોધને પત્ર લખીયો,કુવચનેકુમતી;ઓરે પાન્ડવ યુધ વીનાતો
અમથી રેહેવાતુ નથી ॥૨૦॥ પણ અરજુન સાથ કોલ કીધો, વઢવું ન
હી રણથંભ; તે માટે અમે ઉભુ કર્યું છે, કોઠા યુદ્ધ આરંભ ॥ ૨૧ ॥ તે
કોઠામાં આવજો કાલે, સવારે પરવારી; એમ લખીને સાતે કોઠાની, સર્વ
બીના ગુજારિ ॥ ૨૨ ॥ પછી નીચે એમ લખીયું છત્રપતી રાજન; આ-
વવું ન હોય તો એમ લખજો; નહી અમે ક્ષત્રી તન ॥૨૩॥ એવું લ-
ખજો કાતો આવજો, ખાશો નહી ભુલથાપ;બેમાંથી એક કરો નહીતો
બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૨૪॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથ;
પાન્ડવ સભા કરી બેઠેલા, ત્યાં દીધો ધર્મને હાથ ॥ ૨૫ ॥ ધરમે આ-
પ્યો નીકુળજીને, વાંચો મહારા વીર; તે વેળા વન રમવા ગયેલો,અભે
મન્યુ રણ ધીર ॥ ૨૬ ॥ ગયેલો ઝટોરગછ તેની સાથે, તે નવ જાણે વા-
ત;નીકુળજીએ વાંચવા માંડયો,સભાવીશે સાક્ષાત॥૨૮॥૨૮॥કોઠા યુદ્ધની
બીના વાંચી, પડી પેટમાં ફાળ; વાજીંત્ર વાગતાં બંધ કરાવ્યાં, યુધિ-
ષ્ઠીર ભુપાળ ॥ ૨૯ ॥ શોકમાં પડીયા સહુ સભાસદો, બોલીયા ધરમ-
રાય એ ભીમ વિરા આ યુદ્ધ કેરી કોણ જાણે જનાય ॥ ૩૦ ॥ ભીમ
કહે હું જાણતો નથી, દુષ્ટ તેવું યુદ્ધ માગે; શરીરનો કોઠો કે વાવ્યનો
કોઠો, કોઠો એનો લાગે ॥૩૧॥ એટલે બોલ્યા દ્રુપત રાજા,સાંભળો ધ-
ર્મ સુમતી; કોઠાયુદ્ધ સાંભળ્યું છે કાને; પણ હું શીખ્યો નથી ॥ ૩૨ ॥
ગમે તે કોઇ જાણેતુ હશે,વાતનથી જરાજુઠી, બાસઠ પાનનું બીડું બના
વો, લે કોઇ સભામાં ઉઠી ॥૩૩॥ તવશેદેવબાસઠ પાનનું બીડુ બનાવ્યુ
એક; ભરી સભામાં ફેરવ્યું કોઇ, રાખો અમારો ટેક ॥૩૪॥ પણ કોઇએ
બીડું નવ લીધું, મુકી દીધુ સભા માય; તંબુ વીસે સરવે તારૂણી, ર-
ડવા લાગી ત્યાંય, ॥૨૫॥ ધરમને ઝર ઝરીઆ ચાલ્યા ભીમના નેત્ર-
માં નીર; એવે વનમાંથી રમીનેઆવ્યો, અભેમન્યું રણધીર ॥૩૬॥ પો-
તાના વાજાં સાંભળ્યાંનહી, મનમાં થયો ઉદાસ; માયાવી વીર વિઘનછે
કાઇ, જઇ કરીયે તપાસ ॥૩૭॥ એમ જાણી સભાની પાસે. રથેથી ઉત-
રીયા; આકુળ વ્યાકુળ થઇ ગયેલા, સ્વાસ ભર્યા પરવરીયા ॥ ૩૮ ॥
સરવેને ઉદાસમાં દેખી, માયાવિ બેશી ગયો; આઉકાર લેવા અભેમ-
ન્યું સભામાં ઉભો રહયો ॥ ૩૯ ॥ તો પણ આઉકાર એને ન દીધો,
તાલાવેલી લાગી તનમાં; એટલે ઘણું ઓછું આવ્યું અભીમન્યુના મ-

નમાં ॥૪૦॥ પીતા માહારો પાતાળ ગયો તે કોણ દે આઉકાર; એવું વિચારતા ધરમ સમજ્યા, રીસાઇ જાશે કુંવાર ॥ ૪૧ ॥ ભીમને કહ્યું ધરમરાયે, વીરા ઉભા થાવો; રીસાળવો પેલો રીસાઇ જાશે, સમજાવી આંહી લાવો ॥૪૨॥ આંસુ લુછતો ભીમ ઉઠયો, બોલ્યો મુખે વચન; આ વેળા શું માન્ય માગો છો, પધારો માહારા તન ॥૪૩॥ તાત તારો પાતાળ ગયો છે, જોડે નંદ કીશોર; શોમણ દીવેલે દિવા વીના, છે અંધારૂ઼ ઘોર ॥૪૪॥ દુરિયોધને પત્ર લખ્યો છે, ચલાવિ કબુધ; હરામખોરે ઉભુ કર્યું છે, વઢવાનું કોઠાયુદ્ધ ॥૪૫॥ તે કોઠા કોઇ જાણતા નથી, તે સારૂં બીડું કીધું; ભરી સભામાં પડી રહયું છે, કોઇ જને ન વ લીધુ ॥ ૪૬ ॥ સાંભળીને અભેમાન ચાલ્યો, ખરવણ બાળ ને ચુકયું; સભાની મચમાં બીડું પડેલું, લેઇને મુખમાં મુકયુ ॥ ૪૭ ॥ છ ભાગનું બીડું પોતે ખાધુ, સાતમા ભાગનું જેહ; સરવ સભાને દેખાડીને ભોમી મુકયું તેહ ॥ ૪૮ ॥ તે પછી પોતે એવું બોલ્યો, મુજ જને તાયે જણીયો; તે સમે માતાના ઉદરમાં,છ કોઠા વિદ્યા ભણિયો ॥ ૪૯ ॥ સાતમો કોઠો કૃષ્ણ મામાએ, ભણાવ્યો નથી મને તે કોઠો અમે તે રાખો માથે; જો કોઇનાથી બને ॥૫૦॥ એવું સાંભળી વ્રકોદરે, મનમાં કર્યો વિચાર; છાણ માટીનો ભાગવો કોઠો, તેમાં શી લાગે વાર ॥ ૫૧ ॥ એવું સમજીને ભીમ ઉઠયો. મનમાં ધરી રીસ; પાનનો કટકો મોઢામાં મુકયો, સાતમો કોઠો માહારે શીશ॥૫૨॥ એટલે સરવ સભાહરખાઇ, વગડાવ્યાં નીશાન; બીડુ ચાવતો તંબુમાં ગયો, અરજુનનો સંતાત ॥૫૩॥ સુભદ્રા તવ પુછવા લાગી, ઓ માહારા સંતાન; કોઠે જવા બીડુ કોણે લીધું, ગરગડીયાં નીશાન ॥ ૫૪ ॥ અભેમન્યુ કહે માતા માહારી, સુરાતણ કામ કીધું; જો મુખ મુહારૂં રક્ત થયું છે, યુદ્ધ બીડું મેં લીધું ॥ ૫૫ ॥ વળણ ॥ બીડું લીધું મેં માવડી, યુધ્ધે જાવું કાલ; વદે વલ્લભ તે સાંભળી માતા બની બેહાલ.

કડવું ૨ રાગ સવઇયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેને રાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ચકાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુએ માતાને કહયું, બીડું બતાવ્યું વદન; તવ તંબુપર કાગ બોલયા, માઠા થયાશુકન ॥૨॥ સુભદ્રાનું નેત્ર ફરકયુ, પડી પેટમાં ફાળ; યુધ્ધે તુજને જાવ ન દેવું, ઓ-

રૈ માહારા બાળ ॥ ૩ ॥ ખેલ લડાવ્યો, કોણે ચડાવ્યો, કરવાની મતી માડી; શું મારૂં ઘર ઘાલવા બેઠા; કહેતી સભામાં નાઠી ॥ ૪ ॥ રૂદીયા ફાટે તેમ રડે છે, જરાએ ન રહે છાની; સુભદ્રાની નહી જોયેલી; કોઇએ પગની પાહાની ॥૫॥ તે નારીએ મેરિયાદા મુકી, ચાલી ઉઘાડે શીશ; આંસુડાં છુટે છાતી ટુટે, નાંખે કારમી ચીસ ॥ ૬ ॥ સભામાં આવી ક્રોધ ભરેલી સરવ થયા ઉદાસ; રક્ત લોચનની રામા દેખી, ધરમ પામ્યા ત્રાસ ॥૭॥ એવામાં સુભદ્રા બોલી, ઠીકજ ખેલ લડાવ્યો; દીયરને જેઠ ભેગા થઇને, કુંવર લાહારો ચઢાવ્યો ॥ ૮ ॥ એકનું એક છોકરૂં મહારે, પીતા એનો પાતાળ; તેથી તમે મરાવી નાખો, કયાં પેટનુંછે બાળ ॥૯॥ ધીક્કાર ધરમ જેઠ તમને, શાના તમે સત્યવાદી; પારકા છોકરા લડાવી મારો; ભોગવો પોતે ગાદી ॥ ૧૦ ॥ શેદેવ દીયર ધીક્કાર તમને, ફરાછો ટીપણુ ખોશી; કોઠા વીદ્યા શું જાણતા ન થી, નામ ધરયુ શીદ જોશી ॥૧૧॥ લંગોટી વાળી વન સધારો, શરીરે ભસ્મ ચોળો, વીદ્યા તમારી નાશી ગઇ તે, પોથા પાણીમાં બોળો ॥૧૨॥ નીકુળ દીયર ધીક્કાર તમને, છુટી પડી વરણાગી; છોકરૂં ચડાવી પોતે બેઠા, છેલાઇમાં લાહ્ય લાગી ॥૧૩॥ એ ભીમસેન જેઠ હોરણી હોડા, આંખમાં આંજે મેશ; ખાઇ ખાઇ ખાલી દીધ વધાર્યું, થયા ભાદરવાની ભેંશ ॥૧૪ ભીમ કહે મુજને નવ કહેતી, હું છું જવાનો સાથે; મેં માહારા ભાગનો લીધો છે, સાતમો કોઠો માથે ॥૧૫॥ એટલે અતી આકળી થઇને, સુભદ્રા વદી વાણ; માહારા છોકરાને સમજાવો નહીતો કાઢીસ પ્રાણ ॥ ૧૭ ॥ સ્ત્રી હત્યા હું આપીશ તમને નહી પાડવા દઉ સાંધો, એમ કહી મુસ્તકને કેશે, ઘાલ્યો ગળામાંફાસો, ॥૧૭॥ ધરમરાજા થરથર ધ્રુજ્યા, સાંભળ બાઇ વચન; ધીરજ ધર તું નહી જાય યુદ્ધે, રોકુંછું તારો તન ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી અનુચર દોડાવ્યો, તેડાવ્યો અભેમાન; સભામાં બોલાવી ધરમે કહ્યું, સાંભળ તું સંતાન ॥૧૯॥ તારી મા બહુ કલેશ કરે છે. વીપ્રીત થઇ છે મતી; માટે કહુંછુ યુદ્ધે જવાનું, દીકરા તારે નથી ॥૨૦॥ અભીમન્યુ કહે વડીલ કાકા, બીડુ લીધું મેં આપ; જે કાલ યુદ્ધે જાવું નહીતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૨૧॥ માહારી માતાનું પેટ લાજે, લાજે અરજુન તાત; નારીનો સ્વભાવ હોય એવો, છોને રડે મુજ માત ॥૨૨॥ ॥૨૨॥ કોઇનું કહ્યુ નહી માનવાનો, માટે ન કહેશો અતી; ભરી સભામાં પાન ચાવ્યું છે, કોઇલા ચાવ્યા નથી ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને કુંવર નાઠો, પો-

તાને તંબુ જાય, સુભદ્રા કહે જેઠ હમારા, હવે વલે શી થાય ॥ ૨૪ ॥ એટલે સેદેવ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; ત્રીકાળ જ્ઞાની વીદ્વાન એ શી બતાવો કાંક ઉપાય ॥ ૨૫ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો વીરા, જો ભાગ-નું હોય દુઃખ; તો એની નારીને તેડાવો, દેખાડો ઓત્રાનું મુખ ॥૨૬॥ ઓત્રાનું એ મોઢું જોશે તો, નહી નીકળે ઘર બાહાર; માટે જેમતેમકરી તેડાવો, ઓત્રા એની નાર ॥૨૭॥ ખાવેલું બાડું ગળી જવાનો, નહી લે યુદ્ધનું નામ; તે માટે બીજુ બધું મુકીને, પહેલું કરો એ કામ ॥૨૮॥ ધરમ કહે શેદેવ વીરા, તમે બતાવ્યું એમ; પણ સત જોજન વૈરાટ નગરી, તેથી આવા શકે કેમ ॥ ૨૯ ॥ જતા આવતા આઠસેં ગાઉ, તેડાવવી કેમ ફાવે; એકજ રાતમાં જનારો જૈને, શી રીતે તેડી લાવે ॥૩૦॥ શેદેવ કહે વડીલ વિરા,શા સારૂ ગભરાવો;સાંડસપાટે જઇને આવેરાયકા લોક તેડાવો ॥ ૩૧ ॥ એટલે આગના ધરમે દીધી, ઉઠો માહરા છડીદાર તમે જાવો રાયકાને લાવો, જરા ન લાગે વાર ॥ ૩૨ ॥ એટલે દશ વિસ દાસ ઉઠયા, રાયકા શોધવા સાર; સોધતા સોધતા હાથ આવ્યા, પંકાતા રાયકા ચાર ॥ ૩૩ ॥ રાજે કાજે રૂપો રત્નો, એવાં ચારનાં નામ; તેમને તેડી શેવક આવ્યા; જ્યાં ને સભાયો ઠામ ॥૩૪॥ બારણે ઉભા રાખી સભામાં, ગયો છડીદાર એક; ધરમને કહ્યું ચાર જણ આવ્યા, લાવ્યા કરા વિવેક ॥૩૫॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, સાંભળો માહરા દાસ; વારા ફરતી એકેક જણને, મોકલો માહારી પાસ ॥૩૬॥ તવ છડીદાર બારણે ગયો, રાયકા ઉભા જ્યાંય;તેમાંથી રાજા રાઇકાને કહ્યું, જા તું સભાની માંય ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ જા તું સભામાં રાયકા તેડે છે રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતા જન.

કડવું ૩ જું રાગ ચેકાવળી.

વઇશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણજનમેજે રાયરે; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું ચકાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ રાજા રઇકાને આગના આપી, જા તું સભામાં સારરે; તવ હરખીને ગયો સભામાં, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥ ૨ ॥ ધર્મના સનમુખ આવી ઉભો, પહેલો કર્યો જુહારરે;મુજ હરખું કાંઇ કામ બતાવો, રાજાજી હું તૈયારરે ॥૩॥ધરમ કહે રાજારાયકા વઇરાટ નગરે જાવોરે;અભિમન્યુની નારીને તેડી,કહે ભાઇ કયારે આવેરે ॥૪॥ એટલે રાજે રાયકો બોલ્યા, હું હત્યારે જાવરે; ઓતરા રાણીને તેડીને હું,કાલે સાંઝે આવુરે ॥૫॥ સુભદ્રા કહે એ નહી કામનો કાઢીમુકો

બાહારરે; એટલે છડીદારોએ કાઢયો, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥૬॥ એટલે આવ્યો કાળો રાયકો, એણે કર્યો પરણામરે; હું હે રાજાજી,હું હેરાજાજી હુંરે પડયું હે કામરે ॥૭॥ ધરમ કહે રાજા રઇકા, વઇરાટ નગરે જાવોરે, ઓત્રા રાણીને તેડીને ભૈયું કહો કયારે તમો આવોરે ॥૮॥એટલે કાળો રાયકો બોલ્યો, હું હત્યારે ઝાવુંરે. ઓત્રા વહુને તેડીને કાલે, ત્રીજેપોરે આવુંરે ॥૯॥ શુભદ્રા કહે એ નહી કામનો, કાહાડો મુકો બાહારરે; તવ છડીદારે ઝાલ્યું પાંગોઠું, ધપ્પા માર્યા બેચારરે ॥ ૧૦ ॥ એટલે આવ્યો રૂપો રઇકો, એણે કરયો જુહારરે; મુજ હરખું કાંઇ કામબતાવો, કરવા હું તૈયારરે ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે રૂપારઇકા, વઇરાટનગરી જાવોરે,આપણી ઓત્રા વહુને તેડી કહો ભાઇ કયારે આવોરે ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યો રૂપોરઇકો, હાંઢય લેઇ હું જાવુંરે; તમારી ઓત્રા વહુને તેડીને, કાલે મધ્યાને આવુંરે ॥૧૩॥ સુભદ્રા કહે મધ્યાન સુધી, કેમ રહે કુંવારરે; મારા રડયાને ધકો મારી,કાઢી મુકો બાહારરે॥૧૪॥ તવ છડીદારેબારણે કાઢયો; જુએ સભાનો સાથરે;એટલે આવ્યો રતના રઇકો, હુકો ગ્રહયોછે હાથરે ॥૧૫॥ હાથમાં સોનાનાં સાંકળાં છે, મંડીલ બાંધ્યું શીશરે; આ ખ તણાતી મુછ મરડતો;આવ્યો ધોળે દીસરે ॥૧૬॥ ધર્મ સનમુખ જેને ઉભો પેહેલો કર્યો પરણામરે, હુંહે રાઝાજીહુંહેરાઝાજી. હુંરેપડયુંહે કામરે ॥૧૭॥ ધરમ કહે રત્ના રૈકા, વૈરાટ નગરે જાવોરે; ઓત્રાવહુને તેડીને ભઇ, કોહો તમે કયારે આવો ॥૧૮॥ રત્નો રઇકો એમજ બોલ્યો,હું હત્યારે ઝાવુંરે; ઓત્રા વહુને તેડીને કાલે,પોહોર દીવશમાં આવુંરે॥૧૯॥ પવન ગમની હાંઢયસે મારે, કંઠે ઘુઘર માળરે; હુલારી આકાશ ચઢેને પાણી પીએ પાતાળરે ॥૨૦॥ શુભદ્રા કહે પોહોર લગીતો, કરીશ કુંવદને વારરે; જો વીરા વાયદો જુઠો ન પડે, લે મોતીનો હારરે ॥ ૨૧ ॥ કયાંછે તારી પવનગમની, બોલ્યામાં પડશે ફેરરે; હવે દીવસ રહયોનથી સુરજ બેસસે મેરરે ॥૨૨॥ એટલે બોલ્યો રત્નો રઇકો, ઘેર જઇને લાવુંરે; પત્ર લખીને ત્યાર કરોહું, એટલી વારમાં આવું ॥ ૨૩ ॥ પોહોર દિવસનું સાઢું કર્યુંછે, તેડી લાવુ તમ ઠામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવું, તો રતનો મુજ નામરે ॥૨૪॥ એવું સાંભળી સુભદ્રાને,વળીઓ મન આરામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવેતો; આપું દસવીશ ગામ રે. ॥૨૫॥ એટલે ચાલ્યો રતનો રઇકો, ગયો પોતાને ઘેરરે; સળેકડી સરખી સાંઢ છોડી, લાવ્યો આનંદ ભેરરે ॥૨૬॥ શરીરે લાંબીને ઉંચી, હાડકાનો છે માળોરે; સુભદ્રા કહે આ સાંડ લેઇ, શું તું જવા વાળોરે.

॥૨૭॥ રૈકો કહે તું ધીરજે ધરજે, ઓરે માહારિ બેહેનરે; એ સાંડ સ-રખી ન મળે બીજી; નહી જવા દેઉ એનરે ॥૨૮॥ ધરમરાયે પત્ર લખાવ્યો, બીના લખી તે માંઇરે; એ ઓત્રા વહુ કાગળો જળનો આવીને કરજો હાઇરે ॥૨૯॥ એમ લખાવિને સહી કીધી, ધર્મ વઇરાટ રાયરે; રત્નાને કર પત્રજ આપી, કહ્યું કે થા વીદાયરે ॥ ૩૦ ॥ એવ દીનમણી મેર બેઠો, સાંઢે થયો સવારરે, આવીશ વેહેલાં કહીને હંકારી; વાયુ વેગે તે વારરે ॥૩૧॥ સુર સપાટે જાય ઝપાટે, લાંબી છલંગો ભરતીરે પવન ગમની પવન પેરે, ભોમીનું ગમન કરતી રે. ॥ ૩૨ ॥ વૈરાટ નગ્રમાં ઓતરા કુંવરી, સુદ્રષ્ણા એની માતરે: મોહોલ વીશે શયન કર્યું છે, પેહેલા ચોગડીઆની રાતરે ॥ ૩૩ ॥ તે સમે ઓતરાને સ્વપન ઓઠ્યું, ઝબકીને એ જાગીરે; સુદ્રષ્ણાને બહાજી પડી, રડીને કહેવા લાગીરે. ॥ ૩૪ ॥ વળણુ ॥ ઝબકી જાગી કુંવરી, કરતી આંસુ પાતરે; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહે સપનાની વાતરે.

કડવું ૬ રાગ હાલાવરિ.

ઓમા પેહેલા ચોઘડીયાની રાતરે. સપનું લાગ્યુ ઓ મારી માતરે; મને અઘોર સપન આવીયારે, ઓહોહોહોરે ॥ ટેક ॥ ઓ મા હું અને માહારો નાથરે, બેઉ વનમાં નીકળીયાં સાથરે ॥ એવું નોહોતુ જોયું કદીરે, જાતાં જાતાં આવી એક નદીરે ॥ અમે નદીના નીરમાં પેઠાંરે, નરનારી નઊકામાં બેઠાંરે અડધી નદીયે ગયાં પાપ જાગ્યુંરે, ઉડા જ-ળમાં એ નૌકુ ભાગ્યુંરે, તેથી તણાયો મુજ ભરથાર રે, હું તો તરીને નીકળી બહારરે; જળમાં બુડીમુઓ મુજ નાથરે, માહારે હેવાતણ ન રહયું હાયરે ॥ મુને એવાં શપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ માયે કહયું દીકરી રહે છાનીરે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે તારૂ સપનું સ-મુદર બેટરે, પડજો ઘોજારી રાંડને પેટરે ॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડેરે, ઓ હો હો હોરે. વળણ એમ કહી સયન કરાવીયું, બીજું ચોઘ-ડીયું થાય; વદે વલ્લભ રડીને કહ્યું, સાંભળ તું મુજ માય ॥

કડવું ૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બીજા ચોગડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યુ ઓ માહારિ મા-તરે ॥ મને અઘોર સ્વપ્ન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ટેક ॥ ઓ

મા હું. અને માહારો કંથરે, એ‌પો નીકળીયા વનપંથરે માહારાકંથ મને તરછોડીરે, તોહે પુઠે પડી કર જોડીરે. એત્રે સળગતો દવ આવ્યો રે. તેમાં સ્વામીએ દેહ જંપાવ્યોરે. તેમાં બળી ગયો મુજનાથ રે, જાણે ઉતર્યું હેવાતણ હાથરે ॥ મુને એવાં સ્વપ્ન આવીયાંરે, હો હો હો હોરે ॥ માયે કહ્યું દીકરી રહે છાનીરે,તારી રક્ષા રક્ષા કરે માભવાનીરે તારૂ સમણુ જેની રૂદે ઝેરરે, પડજો બ્રહ્મ નીંદાળાને ઘેરરે ॥ તારૂ સમણું વિશ્વાસ ઘાતીનેરે, ઓ હો હો હો રે ॥ વળણ ॥ એમ સમજાવીદીકરી, કરાવીયું સયન; ત્રીજે ચોઘડીએ જાગીને, કરતી રૂદન.

કડવું ૮ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા તીજા ચોઘડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારી માતારે, મુને નઠારા સ્વપ્ન આવીયાંરે, ઓ હો હો હો રે ॥ માતામુજનાથ બનીયો કેવો રે, જાણે ભુતના ભાઈ જેવોરે, થયો પાડા ઉપર સ્વાર રે, કોટે પેહેર્યા કરેણાના હારરે, અંગે લોહ તણા સણગારરે, માથે સઘડીમાં ધીખે અંગારરે, ગલે મનુશ મુસ્તકની માળા રે, મોઢે રૂધીરના ઓઘરાળારે, એતો દક્ષીણ દીશામાં જાય રે, ઠીબમાં ખીર રોટલી ખાય રે, આગળ ભુતને ભેરવ નાચે રે, વળી વંતરી ચુડેલ જાચે રે, માથે સમળી સીચાણા ભમે રે, તેતો તારા જમાત્રને ગમેરે ॥ એવાં ભયંકર સ્વપ્ન આવીઆરે, ઓહો હો હો રે ॥ માયે કહ્યું દીકરિ રહે છાની રે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાની રે, તારૂં સમણુ સમુદ્દર બેટ રે, પડજો ઘોજારી રાંડને પેટરે; ॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડે રે ઓ હો હો હો રે. ॥ વળણ॥ એમ કહી સયન કરાવીયું; ચોથે ચોઘડીયુ થાય; વદે વલ્લભ કહ્યું જાગીને, સાંભળ તું મુજ માય.

કડવું ૯ રાગ ઊપરનો.

ઓ મા ચોથા ચોઘડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારીમાતરે; મને સાચાં સપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હો રે. ॥ માહારો સસરો ગયા પાતાળ રે; સાથે મામાજી શ્રીગોપાળરે,રડયા કઉરવ કેડે મચીયારે દરોણગુરૂએ કોઠા રચીયારે, માહારા કાકાજીએ બીડુ ઝીધુંરે, તે તો તારા જમાત્રે લીધુંરે, તેથી મુજ સાસુ આણું કહાવેરે, મને સાયકોજી તે

ડવા આવેરે, મને એવાં સ્વપન આવીયાંરે. ઓ હો હો હોરે ॥ વળણ ॥ માતા કહે સુણ દીકરી, જાણે છે સહુ લોક; સપના જુડાં જાણજે, જે દીઠું તે ફોક ॥ દોહરો-સપને દીઠું સંપ છે, મન ચીતવ્યું જો થાય; જળથી માંખણ નીકળે, તો કોણ લુખુ ખાય ॥

કડવું ૧૦ રાગ ઢળકતા દોહરાનિ ચાલ.

સમણા સાચા નોહોરે ઓ દીકરી, સમણાં સાચા નાહોય ॥ ટેક ॥ સમણામાં એક વાંઝીઓ તે, પુત્ર પામ્યો રસાળરે. ઘોડીયું બાંધ્યું ઘોઅ- રમાને, પારણું ઝુલે પરસાળરે. હાલો કહીને હીંચોળે, થયો પ્રાત સકાળરે; જાગીને જોવા જાય તો, કોનું લાવે બાળરે ॥ સમણા સાચાં નોહયરે ઓ દીકરી, સમણા સાચાં નાહોયરે ॥૨॥ સમણામાં એક બો- બડો તે, બહુ ભણ્યો વીદ્યાય રે; જાગી ભણવા ગયો તો, મોહોઢે ન વ બોલાયરે ॥ સમણા સાચાં નોહ્યરે ॥ ઓ દીકરી, સમણા સાચાં ના હોયરે ॥ ૨ ॥ સમણામા એક કુંવારો તે, કન્યા પરણ્યો બહુ રે, જા- ગીને ઘરમાં જોવા જાય તો, દીડી બાપની વહુરે ॥ સમણા સાચાં નો હોયરે ઓ દીકરી, સમણાં સાચા ના હોયરે ॥ ૩ ॥ સમણામા એક નીરધનીયો તે, દ્રવ્ય પામ્યો અપારરે; દેશ પ્રદેશ હુંડીયો ચાલી, ઘેર ગુમાશતા એક હજારરે, આબરૂ ઇજત ઘણી વધીને, વધ્યો જગતમાં ટેકરે; જાગીને ઘરમાં જાય જોવા તો ન મળે કોડી એકરે ॥ સમણા સાચાં નોહોયરે ઓ દીકરી. સમણા સાચા ના હોય રે ॥ વલણ ॥ સપના સાચા હોય નહી, ઓરે મોહારી તન; બેશે મુજ સાથે વાતમાં, કરતી નહી સહયન ॥

કડવું ૧૧ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેડી ઓત્રાને એની માત, કરે બીજી ત્રીજી બહુ વાત ॥ ૧ ॥ એવે રાત ગઇ દોઢ પો હોર; આવ્યો રાયકો નગ્રને ઠોકયો દરવાજામાં ભાલો, અલ્યા દ- રવાન ખબર આલો ॥ ૩ ॥ આવ્યો કુરૂક્ષેત્રથી હું તો; દરવાજા ઉઘેડી દે તું તો; તવ દરવાન ઉભો થયો, કુંચી દરવાજાનાં લેવા ગયો ॥૩॥ ગયો દોડતો રાજભોવન, ધાંટા કહાડીને કહ્યું વચન; આપો કુંચી કોઇ

જન આવ્યો, કુરૂક્ષેત્રથી પત્રજ લાવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓત્રા બહેનને તેડવા સારૂ, તેથી મન ગભરાયું માહારૂ; સાંભળ્યુ સુદ્રષ્ણાએ એમ, દીકરીનું ખોટું કહ્યુ કેમ ॥ ૫ ॥ એનું બોલવું ભાસ્યું કાચું પણ છેવટ પડીયું સાચું; એમ જાણીને મુરછા ચડી, એ તો બે શુધ થઇને પડી ॥ ૬ ॥ તત્ર ઓતરાને ચીંતા વ્યાપી, દરવાજાની કુંચી આપી; જઇ દરવાને ઉઘાડયા દ્વાર, આવ્યો રાયકો તેણીવાર ॥૭॥ પોતે વઇરાટ નગરમાં પેઠો, રહયો છે સાંડય ઉપર બેઠો; પત્ર આપ્યો ઓત્રાને હાથ, બાઇ ચાલો તમો મુજ સાથ ॥૮॥ તવ ઓતરારાણી ગઇ ઘરમાં, એને ફાળ પડી છે ઉદરમાં; જઇ ઉઠાડી પોતાની માત, પત્ર વંચાવીને કહી વાત ॥ ૯ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય, મુને કરી દે તું વીદાય;-બોલી સુદ્રષ્ણા મુખ એમ; મધ્ય રાતરિએ મોકલુ કેમ ॥ ૧૦ ॥ દીકરી રાતે ઓણાં આવ્યાં, એવાં કરમ કઠોરાં કહાવ્યાં, એ છે અણઘટતું તે તપાસો, કરૂં રાતે શું સાસરવાસો ॥ ૧૧ ॥ બોલી ઓતરા રાણી મુખ વાણી, માતા કેમ ભુલે છે જાણી; જો જીવશે તુજ જમાત્ર, તો તો પુજજે પુજનીક પાત્ર ॥૧૨॥ જેવુ હેત છે તેવું ધરજે, ઘણા દહાડા સાસરવાસો કરજે, કાંઇ કરીશ નહિ કલપાન્ત, તારા મનમાં તુ ધર શાન્ત ॥ ૧૩ ॥ રાખી ડહાપણ આપ્ય વિદાય, એટલું માગુછું માય; બોલી સુદ્રષ્ણા સુભમતી, રાતે મોકલવાની નથી ॥ ૧૪ ॥ વળણ ॥ રાતે ન મોકલું દીકરી, થાશે થવાકાળ; કુંવરીને વલ્લભ કહે, પડી પેટમાં ફાળ

કડવું ૧૨ રાગ સવઈયા.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું ચક્રાવાની કથાય ॥ ૧ ॥ ઓતરા બોલી ઓરે જનેતા, કાંઇ કરી લે વિચાર; તારો મુમત ઝાલીને માહારો, બગાડે છે અવતાર ॥૨॥ સાસરે મોકલતાં શું માઠું, મુમત ઝાલોછો આડા; સારૂં હોય તો સાસરવાસો, કરજે ઘણાછે દાહાડા ॥૩॥ પુતરીને સાસરે મોકલતાં, જનેતા જણાવે લાડ; મોકલે નહીને સમીપ રાખે, તે બુદ્ધીનો બીગાડ ॥૪॥ કહેશે કે મારે પેટ સમાઇ, હાંલ્લે સમાશે તેહ; ધીક્કાર એવી કામનીને, દીકરીનું ઇછે ન એહ ॥૫॥ દીકરી સાસરે સંચરે તવ, વળાવવાનેજાય; મીઠું બોલી પુતરી રડાવે, રડવા લાગે માય ॥૬॥ રડતી જાય તે ખબર મુઆની, લઇને આવે ઘેર; સપુત હોય તો કલેશ ન કરે, સમજે સંસાર

પેર ॥ ૭ ॥ એમ કહિ માને સમજાવી, તવ બોલી મુખ રાણી; થાય તેવો કરૂ સાશરવાસો, પ્રથમ આણું જાણી ॥ ૮ ॥ પોતાના છડીદારને કહ્યુ, વહેપારી તેડવા જાઓ; કાપડીયા સરઇયા ચુડઘર, તેને બોલાવી લાવો ॥૯॥ તવ છડીદાર તેડવા ગયા, વહેપારીને બોલાવ્યા; કાપડ લઇને કાપડીઆ, કપુરચંદજી આવ્યા ॥૧૦॥ સરઇયા સરૂપચંદ આવ્યા, ચુડગર ચતુરચંદ; રાણીના મેહેલમાં જઇ પેઠા, મનમાં અતી આનંદ ॥૧૧॥ સુદ્રષ્ણા કહે માલ કહાડી, કિમ્મત તેની માપો; ઓતરા બહેનને સાસરે જાવું, શુકનનું સારૂ આપો ॥૧૨॥ તવ કાપડીયા કપુરચંદે, કાપડ કાડવા માંડયાં; મોઢે વખાણે માલ પોતાનો, કાળાં મજકણ કહાડયાં ॥ ૧૩ ॥ પ્રથમ શુકન માઠા બત્તાવ્યા, કીધો રાણી તીછકાર; તવ દાસોએ ધપ્પા મારી, કાહાડી મુકયો બાહાર॥૧૪॥ સરૂપચંદ સરઇયાએ સારૂ, કંકુ કાઢવા માડયું;ઉંઘમાંને ઉંઘમાં ડબો ઉઘેડાયો,તેમાંથી કાજળ કાહાડયું ॥ ૧૫ ॥ શેવક તને મારવા લાગ્યા, કાહાડનાં ન ધરી શર્મ; ઓતરાએ વચમાં પડી છોડાવ્યો, એ સહુ માહારૂ કર્મ ॥૧૬॥મુજ ભવિશમાં થવાનુ જેવું, તેવુ નીકળે બહાર, તેમાં એ શું કરે બીચારા; મીથ્યા મારો છો માર ॥ ૧૭ ॥ તવ ચતુરચંદ ચુડગર બોલ્યા, કેણ હતું નાહાનું છૈયું; શુકનમાં સારો માલ દેવો, શું પુટી ગયું હૈયું ॥૧૮॥ એ બે વહેપારા મુરખ જેવા, લ્યો હું શુકન થાપુ, બહેનનું અખંડ હેવાતણ રે, રાતો ચુડલો આપું ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને કોથળા માંથી; કાડાડે ચુડા રૂપાળા; કાહાડતાં પ્રથમ પહેલા, નીકળ્યાં બલઇીયાં કાળાં ॥૨૦॥ તવ તેને પણ પરસાદ મળીયો, નાશી ગયો બેહાલ; ઘેર જઇને તઇણે વહેપારી, સારો લઇ આવ્યા માલ ॥૨૧॥ તે લાવી ઓતરાને આપ્યો, ગાંસડી બાંધી તાણી;ઓતરાએ પોતાની માને કહયું આ ગનાદો હેત આણી ॥૨૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે દીકરી માહારી,તુને જાવાનો પ્રેમ; પણ મધ્યરાતે આણું આવ્યું, જાવો જીભે કહુ કેમ ॥૨૩॥ એમ કહી ઓતરાને લીધી, ચાંપી રૂદીયા સાથ; એ લાડકડી કેમ જવાદઉં, કહી રડે રૂદીયા ફાટ ॥ ૨૪॥ ઓત્રાએ કહ્યું ઓરે જનેતા, શીદ કરે મનેવાર; માહારે ને મારા કંથને વિયોગી છ છ અવતાર ॥ ૨૫ ॥ સાતમો જનમ આછે હમારો ઓરે માહારી માત; રાણી કહે તને શાથી સુજયું, તે કહે મુને વાત ॥ ૨૬ ॥ ઓતરા કહે આજ સુજી આવ્યું છે, ઇશ્વરની ઇચ્છાય; સુદ્રષ્ણા કહે સંભળાવ્ય મુને, પછી કરૂ વીદાય ॥૨૭॥ ઓત્રા કહે મુને વાર થાસે, તો જાતા વહાણું વાહાશે; હઠીલો

છે જમાત્ર તારો, જુદ્ધ કરવાને જાશે ॥ ૨૮ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે યુદ્ધે જસે, ને કદાપી વીઘન થાશે; તો તેનો ઉપાય બતાવું, આવેલું સંકટ જાશે. ॥૨૯॥આપણે સાતમે માળ પેટીમાં, અમરકુપોએક; તે લેઇજા તું તારી સાથે, સાચવજે વીવેક ॥૩૦॥ તુજ પતી પડયો હોય ભોમી, તોપણ અમર પાજે; મર્ણ પામેલો સજીવન થાશે, ગોવીંદ ગુણ ગાજે ॥ ૩૧ ॥ ઓત્રા રાણિ સાતમે માળે, લેવાને ગઇ સાર, પેટીમાંથી કુપ્પો લીધો, જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૩૨ ॥ પાતાળમાં પોઢયા છે પ્રભુજી; પેટમાં પડી ફાળ; પથારીમાં બેઠા થયા, પોતે શ્રી ગોપાળ ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે, પ્રેરક કેમ જાય ચુકી; ઓત્રા અમર લેઇ ઉતરે નીચી, તેને તરશ મુકી ॥૩૪॥ તેવીજ ઓતરા ઝટપટ નાઠી, દોડીને કામ કીધું, કુંપો મુકયો પાણીઆરામાં, પછી પાણી લેઈ પીધું ॥૩૫॥ પાણી પીતામાં મુકી ભુલવણી, ભુલીને ઉતરી હેડી; પોતાની સુદ્રષ્ણા માતાને, અવતાર કહેવા બેઠી ॥ ૩૬ ॥ એવે પાતાળમાંથી નીકળીયા વિશ્વતણો જે ભુપ; અદર્શ થઇને મેહેલમાં આવ્યા, ધરી ઉંદરનું રૂપ ॥૩૭॥ઉંદર રૂપે અલબેલાયે, કપટ કેવું કીધું; કુપ્પાને વાંકો વાળીને, અમ્મર જળ બધું પીધું ॥૩૮॥ કુપ્પાને પછી ફોડી નાંખ્યો, પોતે શ્રી ગોપાળ; કટકે કટકા ચાંચમાં ઘાલી, પરવરીયા પાતાળ ॥ ૩૦ ॥ તે વારતા કોઈ જાણતું નથી, ન જાણે પુત્રી માત; પોતાના છ અવતારોની, કહેવામાં ડી વાત ॥ ૪૦ ॥ વળણ ઓત્રા કહે છે માતને પોતાના અવતાર; વદે વલ્લભ ભ્રાતાજનો સમરો જુગદાધાર.

કડવું ૧૩ રાગ બીહાવર.

ઓમા પેહેલેને અવતાર અવતરી મા હું રાજાની કુંવરી નીધાનરે; એ અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, બ્રાહમણનો સંતાનરે ॥ ૧ ॥ નાહાની ઉમરમાં એ ભણ્યો ગણ્યો મા, ઘેર ઘેર નવ જાચેરે; માહારા બાપની સભામાં આવીને, કથાવારતા વાંચેરે ॥૨॥ તેથી કરી મને મોહ લાગ્યો મા, કહાવ્યું મેં દાસીની સાથરે;કેહેવરાવ્યુ કેરાજાની કુંવરી,ઝાલવા ઇછે તુજ હાથરે ॥૩॥ તવ તે બ્રાહ્મણે મુજને કહાવ્યું કે, ખોટાં ન કરીએ ચેનરે; ઓ બાઈ હું તારો ધર્મનો બંધુને, તુ માહારી ધર્મની બેનરે ॥૪॥ ઓ મા તેથી મુને હઠ ભરાણી, જાણ્યું કે ધાર્યું કરવું રે; એનુ બોલ્યું એના મોહોમાં રહેને, માહારે એની સંગ વરવું રે ॥૫॥

એમ જાણી મે માહારા પીતાને માંડીને, કહી વાતરે; કહયું કે બીજા મહારે બાપને બંધવા તે, પરણાવો પ્રીતમની સાથરે ॥૬॥ તવ મુજ તાતે એને તેડાવ્યોને' સમજાવ્યો અપરંપારરે; તો પણ બ્રાહમણ સમજ્યો નહી ત્યારે, પરણાવ્યો બળાત્કાર રે ।૭ ॥ પછી રેહેવાને મહેલજ આપ્યો, રહયાં અમે નરનારીરે; પણ મુજ સાથે બોલેચાલે નહી, વાત ન સાંભળે માહારી રે ॥૮।। માહારૂં આપ્યુ જળ પીયે નહી ને, માહારૂં રાંધ્યું નવ ખાયરે; માહારાથી આઘોને આઘો ફરે એ, મન માહારૂં મુંઝાયરે ॥૯॥ તેથી મેં વીપ્રનો કેડો લીધો ને, પડવા ન દીધો સાંસોરે, એટલે બ્રાહ્મણે અકળાઇ ઓરડામાં; ગળે ઘાલ્યો ફાંસો રે. ॥૧૦॥ ફાંસો ખાઇને દેહ ત્યાગ કીધો,કીધો,મેં વિચાર કીધોરે; જાણ્યું કે માહારે જીવી શું કરવું, વ્યર્થ ગયો અવતારરે ॥ ૧૧ ॥ મેં મરતાં માગ્યું ઇશ્વર પાસે, વીપ્ર ચાહના માહારી કરજો રે હવેને અવતારે એના પેહેલા હું આપઘાત કરી મરજોરે ॥૧૨॥ એમ કહીને મેં દેહ પાડયો, ત્યાગ થયો મુજ પ્રાણરે, એ રીતે બે મરણ પામ્યાં, થઇ બે જીવની હાણરે ॥ ૧૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માયરે, મારૂ પાચે એવા તણ જાયરે; એવાં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પહેલો અવતાર પુરો થાયરે ॥૧૪॥ વલણ ॥ પેહેલો અવતાર પુરણ હવો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, બીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૪ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બીજેને એવતાર એવતરી મા હું, માળણની કુંવારરે; ઓ મા અભેમન્યુ પુત્ર થઇ અવતરીયો, પોતે રાજ દરબારરે ॥ ૧ ॥ તેની સભામાં પુષ્પ મુકવા જાતોતો હરનીશ મારા તાતરે; તે મુજ તાતને તાવ આવ્યો તે મુજને મોકલી માહારી માતરે ॥૨॥ મેં જઇ સભામાં પુષ્પ મુકયાં, નહી સભાને દ્રોહરે; ત્યાં મુને જોઇને રાજ્ય કુંવરને લાગ્યો મુજપર મોહરે ॥ ૩ ॥ સેવક સાથે કુંવરે કાહાવ્યું; હું તુજપર છું મગ્નરે; તારા બાપની અપાવું આગના, કર મુજ સાથે લગ્નરે ॥૪ ॥ ઓ મા મુજને અવળું સુજ્યું તે, કહાવ્યું શેવક સાથરે; કેવરાવ્યું કે હું તુજ ભગની, અને તું મારો ભ્રાતરે એક દાહાડો બાગમાં પુષ્પ લેતીતી, ત્યાં આવી કુંવરે રોકી રે ॥ ૧ ॥ તેથી મેં જાણ્યું મા-

હારી આબરૂ લેશે, થાશે ઇજ્જતની હાણરે, એવું સમજીને પડી કુવા માં કહાડયો મેં માહારો પ્રાણરે ॥૭॥ તે જોઇ કુંવર થરથર ધ્રૂજ્યો જાણ્યું જીવીને શું કરૂંરે મહારે માટે મુઇ માળીની પુત્રી તે, હું પણ સાથે મરૂંરે ॥૧૮॥ એમ જાણિને રાજ્ય કુંવર એ, પડીયો કુવા માંયરે; એ રીતે બંનેનો દેહ છુટયો, જળમાં જંપાયો ત્યાંયરે ॥૧૯ તુ તો સાંભળ માહરી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે; મારા પાપે હેવાતણ જાયરે, માહારો બીજો અવતાર પુરો થાયરે ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ એમ અવતાર બીજો ગયો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, ત્રીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૫ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા તીજેને અવતાર અવતરીયાં અમે મેના પોપટ અવતારરે; એક નદીની ઘોઘમાં રહેતાં પાસે પાસે સારરે ॥ ૧ ॥ માહારાં માબાપને પારધીએ આવી, જાળ નાંખીને ઝાલ્યો રે; એટલે અમે બેઉ ત્રાસજ પામી, ઉડીને ભેળાં ચાલ્યાં રે ॥ ૨ ॥ વનમાં જતાં બેઉ વખુટાં પડીયાં તે, હું એક નગ્રમાં પેઠીરે; એક ગુણકાની બહારીને હેઠે, બોલતી બોલતી બેઠીરે ॥૩॥ ગુણકાને મહારૂં બોલ્યું બહુ મીઠું લાગ્યું તે, વસ્ત્ર નાંખી મુને ઝાલીરે; પાળવા પોસાવા પાસેજ રાખવા, પાંજરામાં મને ઘાલીરે ॥૪॥ પોપટ માહરો વનમાં ભટકતો ખાતો પક્ષીઓનો મારરે; ઘણે દહાડે આવ્યો માહારા નગરમાં ટઉકો સાંભળ્યો માહારો સારરે ॥૫॥ મુજને સોધતો સોધતો આવ્યો એ; ગુણકાના ઘરમાં પેઠોરે, બોલતો બોલતો આવીને એતો, પાંજરા ઉપર બેઠોરે ॥૬॥ તે દેખી ગુણકાને દાઝજ આવી, વસ્ત્ર નાંખીને ઝાલ્યોરે, પગ પાંખો એની તોડી નાંખીને, અગ્નીના ચુલામાં ઘાલ્યો રે ॥ ૭ ॥ તે દેખી મુજથી ખમાયું નહી તે કરવી ધારી જીવ હાણરે; પાંજરાના શરીયામાં ડોકું ઘાલીને મેં, માહરો કાઢયો પ્રાણરે ॥ ૮ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે મારો તીજો અવતાર પુરો થાય રે. ॥ ૯ ॥ વલણ ॥ ત્રીજો અવતાર એવો ગયો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી ચોથા જનમની વાત,

---

કડવું ૧૬ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ચોથેને અવતાર અવતર્યા મા હરણા હરણીનો અવતાર રે; હરણ મહારી પુંઠળ પડીયો, વીશયવ્રતી અપાર રે ॥ ૧ ॥ પણ મેં હરણાને માન્ય ન કીધો તે, લીધો માહારો કેડો રે; ચારો મુજને ચરવા દે નહીને પુરણ લાગ્યો હેડો રે ॥ ૨ ॥ એકવીસ અપવાસ થયા મા મુને, તવ ગયો પ્રાણ રે; એટલે હરણે પણ પાડી કાય, કરી જીવની હાણરે ॥ ૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે મારાં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે, મારો ચોથો અવતાર પુરો થા યરે॥૪॥ વલણ ચોથો દેહ એવો ગયો; સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, પાંચમા જનમની વાત.

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા પાંચમે અવતાર અવતર્યા મા, હોલાહોલીનો અવતાર રે; ઓ મા હું પડી હોલાની પુંઠે, વીશયનો વીકાર રે ॥ ૧ ॥ પણ હોલાની નહી મુજપર પ્રીતી, માટે એ નાસતો ફરે રે, તોપણ જ્યાને ત્યાં હું રહી વળગી; ચારો કાંઇ નવ ચરે રે ॥ ૨ ॥ ઘણે દીવસે એ અકળાયો સળગતા દવમાં પડીયો રે; એને આપઘાત કરતાં દેખીને, કાળ ઘણો મને ચડીયોરે ॥ ૩ ॥ મેં જાણ્યું માહારે શું કરવું જીવિને, મુજ માટે થઇ એની હાણ રે; એવું સમજીને હું પણ પડીને, ત્યાગ કર્યો મેં પ્રાણ રે ॥ ૪ ॥ તું તો સાંભળ માહારી મા ર રે, મારૂં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારૂં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પાંચમો જનમ પુરો થાય રે ॥ વલણ ॥ પાંચમો દેહ એમ પરહર્યો, સાંભળ માહારી માત;વદેવલ્લભ વળી ઓચરી, છઠ્ઠા જનમની વાત.

કડવું ૧૮ મુ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા છઠેને અવતાર અવતરી મા હું ઓરસલીનો અવતાર રે; અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, અસુરનો કુંવર રે ॥ ૧ ॥ હેદાનવ મેદાનવ નામના, હતા આસુર બે ભ્રાતરે; તેનો સુત થઈ અવતરેલો, વેર પ્રભુની સાથેરે ॥૨॥ તેના બાપ કાકા કૃષ્ણે હણ્યાતા, તે વેહેર લેવા માટેરે; માહાદેવનું તેણે તપજ કીધું ને, રીઝાવ્યા શંભુ સપાટેરે ॥૩॥ આ

વી શીવે કહ્યું શું માગે છોકરા, તવ તે લાગ્યો ચરણરે, કરજોડીને મહાદેવ પાસે માગ્યું પ્રભુનું મરણરે ॥ ૪ ॥ ત્યારે શીવે કહ્યું લાવ્ય એક પેટી, એવિ વ્રત્તી ચડાવીરે; પેટી કરાવા વનમાં મુજને કાપીને, સુથાર પાસે ઘડાવીરે; ॥ ૫ ॥ પેટીમાં ઘાલ્યો હઇલોચનને કરણે કપટથી હણીયોને; હું તારે ઘેર અવતરીને એને, સુભદરાએ જણીયોરે ॥૬॥ એકે જનમ હમે હળીમળીને, બેઠાં નહી કોઇ વારરે; છછ જનમ ગયા વીયોગનાને; આ સાતમો અવતારરે ॥ ૭ ॥ તુ તો સાંભળ માહારી માયરે, માહારાં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારાં પાપે હેવાતણ જાય રે, મારો છઠો અવતાર પુરો થાયરે ॥ વળણ ॥ છ અવતાર પુરણ હવા, સાંભળ માહારી માય; વદે વલ્લભ ઓત્રા કહે, હવે કરી દે વીદાય ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહિમાય ॥૧॥ ઓત્રા કહે મા આગના આપો હવે ન કરશો વાર; જાતાં જાતા વહાણું વાહાશે તો યુધ્ધે જશે ભરથાર ॥ ૨ ॥ તો પછી રોકયો નહી રહેવાનો, હઠીલો નરનો બાળ; તો મારૂં જીવતર છુટી પડશે, એ મોહોટી પેટમાં ફાળ ॥ ૩ ॥ તવ માતાએ કંસાર રાંધ્યો, પુત્રીને બોલાવી પાસ; ખોળે બેસાડી શુદ્રષ્ણાએ પાંચ ભરાવ્યા ગ્રાસ ॥૪॥ પછી કહ્યું દીકરી સીધારો ભલુ કરસે ભગવાન; સાસરવાસાની ગાંસડી લેને, થઇ ગઇ સાવધાન ॥ ૫ ॥ જઇ રઇકાની સાંઢપર બેઠી, પોહોરવાર સાંડ ત્યો હુકી; જાણ્યું કે દોડ પોહોર રાત રહી છે સાંઢને હાંકી મુકી ॥ ૬ ॥ વેગે સાંડ ચાલી, લાંબે પંથ પળાય; અડધો પોહોર રાત જતા જતામાં, બસે ગાઉ વહી જાય ॥ ૭॥ એટલે ઓત્રાને સાંભર્યો કુપો, કંપી ગયું શરીર; હાં હાંરે સાંડ રાખ્ય ઉભી, ઓરે રતના વીર ॥ ૮ ॥ જનમના દુખીઆરી હું છું; કરણી માઠીકાહાવી; અમરકુંપો પાણીઆરામાં, ભુલીને હું આવી ॥૯॥ તે માટે સાંડ પાછી વાળો, લાવીયે કુંપો જઇ; એમ કહીને હાર મોતીનો પહેરાવ્યો ગળા મહી ॥ ૧૦ ॥ રઇકો કહે ઓત્રા બેની, સાંડ છે વાયુ વેગી તારો સ્વામી સુતેલો હોયને, તુને કરૂં ત્યાં ભેગી ॥ ૧૧ ॥ પછી તું કંથને રાખજે રોકી, લાગી પતીને ચરણ; તવ અટકશે યુધ્ધે જવાનું, તો

સાને પામશે મરણ ॥૧૨॥ ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા; હઠીલો હ ઠ કરે; રોકયો રહે નહીને જાય જુદ્દે, ધડ ચકાવામાં મરે ॥ ૧૩ ॥ ત્યારે હું ગરીબ બેહક બેસુ, રહે નહી ઉપાય; માટે સાંડને પાછી વાળો, લાગુ તુજને પાય ॥૧૪॥ રઇકો કહે ઓ ઓત્રા બહેની, શીદ મરોછોમથી; સાંડ છે તે પણ જીવાત્મા છે, લોઢું લાકડુ નથી ॥ ૧૫॥ ચારસેં ગાઉ પેહેલી ચાલી, બસે ગાઉ હાઇ આવી; પાછી બસે ગાઉ ત્યાં જાયે, કેટલી કષ્ટી કાહાવી ॥ ૧૬ ॥ પાછી બસે ગાઉ હાંઇ આવે, તોયે બસે રહે બાકી; વળી બે જણનો બોજ ઉચકે, શી રીતે રહે આખી ॥ ૧૭ ॥ ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહરા; એકલા તતપર થાવો; આ વ્રક્ષ ઉપર મુજને મુકો, તમે તમારે જાવો ॥ ૧૮ ॥ પાણીઆરામાં કુપો મુકયો છે, તે લાવવા કરો કામ; જો માહારો કંથ જીવસે તો, દેઇશ દસવીસ ગામ ॥ ૧૯ ॥ રઇકો કહે સાચુ છે બહેની; તુને ન વનમાં મુકાય; મોહોટાની દીકરી મોહોટાનો રાણી, મુકીને કેમ જવાય ॥ ૧૦ ॥ વાઘ વરૂ જીવ જંતુ આવે, વીઘ્ન કરે અતી; ઓત્રા કહે હું દુખીઅણને, કોઇખાવાનુ નથી ॥૨૧॥ એ વાત સાચી માનજે વાશ મુજ માઉશ કોને ન ભાવે; સુખીયાનું મોહોત ડગલુ ડગલે, દુખીઆને મોહોત નાવે ॥ ૨૨ ॥ માટે વીરા ચીંતા ન કરશો, મુને મુકીને જાવો; પાણીઆરામાં પાણી પીતા મુકયો છે, તે લેઇ વહેલા આવો ॥૨૩॥ તવ રઇકાએ સાડ બેસાડી,બેહેની તુ ન જઇશ ચુકી; હું આવું તે રાખજે સુરતા, કહીને વ્રક્ષે મુકી ॥ ૨૪ ॥ પછી સાંડપર બેશી વળીયો પંથ પુર પાટે; પવન ગમની પવન પેઠે, ઉંપડી સુરસપાટે ॥ ૨૫ ॥ અડધા પોહોરમાં વૈરાટ નગરે આવી કહ્યા સમાચાર;પાણીઆરામાંથી કુંપો આપો, જરા ન કરશો વાર ॥૨૬॥ સુદ્રષ્ણાએ અમ્મર કુપ્પો, સોધી જોયો ડેર ડેર; તો પણુ તેનો પતો ન લાગ્યો, કહી રાયકાને પેર ॥૨૭॥ ઓ ભાઇ કુપ્પો કોઇ સ્થળ નથી, દીવસ વાંકો કાહાવ્યો; માહારી પુત્રીને અરણ્ય મુકી, શું સમજીને આવ્યો ॥ ૨૮ ॥ વાઘ વરૂ એને નાખશે મારી, જારેજ જોર ઝપાટે; છળી મરશે છોકરી માહારી, જઇ પહોંચ સુર સપાટે ॥૨૯॥ તવ રઇકાયે સાંડ દોડાવી, પાધરો પંથે પળીયો; અડધે પહોર બસે ગાઉ ગયો, જઇ ઓત્રાને મળીયો ॥૩૦॥ ઓત્રા રાણીએ ધાંટો કહાડયો, રઇકાએ સાંડ રાખી, વ્રક્ષ ઉપરથી ઉતારીને, સાંડ ઉપર એને નાંખી ॥૩૧॥ ઓત્રાએ કહ્યું કયાં છે કુંપો, હર્ષ આવે ઉર અતી; રઇકા કહે આખા શ્હેરમાં અમ્મર કુંપો નથી ॥૩૨॥ ઓત્રાએ કહ્યું વઇરાટ નગરે, નથી ગુ

યો બીજી વાર રઇકાએ કહ્યું લેતું પાછો તારો મોતીનો હાર ॥ ૩૩ ॥ તારી માતા એમ કહે રઇકો આવ્યો હતો; તે દાડે હાર આપજેમુને નથી રહેવાનો જતો ॥૩૪॥ ઓત્રા કહે નથી લેવો પાછો સાંડને સારી હંકારો; વાર નથી વાહાણુ વાહ્યામાં, મન મુકી લલકારો ॥ ૩૫ ॥ એવે સાંડ સપાટે ચલાવી, પ્રભુ પોઢયા પાતાળ; જાણ્યું કે સાંઠ જાસેવે હેલી, પડી પેપટમાં ફાળ ॥૩૬॥ તે માટે એ સાંડને રોકુ, ઉઠયો શ્રી નંદલાલો; મારગમાં આવીને પડીયા, થઇ લોહ વજ્રનો ભાલો ॥ ૩૭ ॥ તવ સાંડે તે ભાલો દીઠો, ઓળંગીને ચાલી; પાછો ભાલો જઇઆગળ પડીયો, સાંડને ભુલવણી ઘાલી ॥૩૮॥ તેવો ભાલાપર ચરણ પડીયો, સુંસરો પુગમાં વાગ્યો; તેથી બરાડીને ધરણ ઢળી, હેલકારો રઇકાનેલાગ્યો ॥૩૯॥ તેથી રઇકાને ઓતરા રાણી, ઉછળી આઘાં પડીયાં; ઓતરાએ જાણ્યું સાંડ રઇકાને, ભવીશ માહારાં નડીયાં ॥૪૦॥ ગભરાઇ રઇકો રડતો ચાલ્યો; સાંઢની પાસે જાય; લોહ ભાલો પગ પેઠોદીઠો, કરે છે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ॥૪૧॥ શાંઢને પગે બે પગ દઇને, ભાલો ખેંચી કાહાડયો; પછી અગ્ની સળગાવીને, પાથ પોતાનો ફાડયો ॥ ૪૨ ॥ શેક કરીને પાટો બાંધ્યો, રૂધીર બંધ ન થાય; એવી ગડમથળ કરે છે, એત્રે વાહાણું વાયુ ॥૪૩॥ બળાતકાળે ઉભી કીધી, સાંઢયને ધીરે ધીરે પછી ઓતરાને બેસાડી બેઠો; સોસના થઇ શરીરે ॥૪૪॥ ધીરે ધીરે પંથ ચલાવી, ઓતરાએ કહ્યું એમ; ઓ ભાઇ મારૂં કરમ નડીયું, તેમાંતુંકરે કેમ ॥ ૪૫ ॥ રઇકો કહે ઓતરા બહેની વીવન થયું વનમાં; બોલ્યા પ્રમાણે કામ ન થયું, હોશે રહી ગઇ મનમાં ॥ ૪૬ ॥ જાતવંતી સાંઢ તઇણે ચરણે, મારગે ચાલતી જાય; તે વેળા કુરૂક્ષેત્રમાં, જાગી સુભદ્રાય ॥૪૭॥ સર્વ પ્રાણી જાગ્રત થયું છે, કુંવર યુદ્ધમાં રાજી; વઢવા જાવા ઉમંગ એને, સુભદરા જઇ બાહાજી ॥૪૮॥ ઓ દીકરા યુધ્ધે નથી જાવું, લાગુ તુજને પાય; અભેમન્યુ કહે નીસ્ચે જવાનો, ઓરે માહરી માય ॥૪૯॥ બીડુ ખાઇને બેશી રહુતો, લાજે અરજુન તાત; જગતમાં તમારૂં પેટ લાજે, ઓરે માહારી માત ॥૫૦॥ માટે મીથ્યા કલેશ ન કરશો, કરશો નહી વિલાપ; યુદ્ધ ગયા વણ જો રહું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૫૧॥ એવી પ્રતીજ્ઞા કરીકે, થર થર ધ્રુજી કાય; અભેમન્યુનો છેડો ઝાલી, રડવા લાગી માય ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ રડવા લાગી છે માવડી, પુરણ પડીછે ફાળ;વદેવલ્લભ માયે કહ્યું, યુધ્યેન જાશો બાળ.

કડવું ૨૦ રાગ ઉપરનો.

તું તો યુધ્ધે ન જઇશ માહારા બાળરે, ઓ હઠીલા રાજા; દીકરા ત્યાં તો થવાનો તાહરો કાળરે; ઓ હઠીલા રાજા ॥ ટેક ॥ બેટા બીડું કાલે તેં લીધું જ્યારે, ફરકયું મારૂં લોચન રે; ડેરા તંબુપર કાગજ કળકળ્યો, માહા માઠા થયા શુકન રે, ઓ હઠીલા ॥ ૧ ॥ ધોળે દહાડે થયા શબ્દ શીઆળીઆના, ફરકયું મહારૂં બધું અંગરે; તે વેળાથી તું બેઠો દગો દેવા, હાંસો પડી ગઇ ભંગરે ઓ ॥ ૨ ॥ કેવી આશાથી ઉછેરયો દીકરા, કેવી હોંશે પરણાવ્યો રે; તે સઘળી હોંશો હઈઆમાં રહી ગઇ, દારૂણ દુખ દન આવ્યો રે. ઓ. ॥ ૩ ॥ વૈરાટે દીકરી દીધી ઉમંગથી, લાંબી આશાથી તનરે; તે બદલે તેને નીરાશ કર છે, તું કાંઇ વીચાર્યું નહી મનરે. ઓ, ॥૪॥ પીતા તારો પરવરીયો પતાળે, સાથ મામો મોરારીરે;તુજ તાત કહેશે કેમ યુધ્ધે મોકલીયો, તો પછી શીગત મહારી રે ઓ ॥૫॥ દીકરા દુશમન દાવો વાળે છે, તું દેછે મુજને છેહ રે; માહારાથી જુધે જાતો દેખી ખમાશે નહી, પાડીશ મારો દેહ રે ઓ. ॥ ૬ ॥ ॥ વળણ ॥ દેહ તજીશ હું માહારો, નીસ્ચે માનો તન, વદે વલ્લભ એવું કહી કીધુ બહુ રૂદન.

કડવું ૨૧ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ॥ ૧ ॥ હાંરે કરે સુભદ્રા રૂદન, યુધ્ધે નહી જાવા દેઉ તન ॥ ૨ ॥ હાંરે મહારૂં નીકળ્યું કરમ કઠોરૂં; નહાતો ના હોય હઠીલું છોરૂ ॥ ૩ ॥ હાંરે એવું કહેતી ઉઠી કહાડી હડી ડેરા તંબુ ઉપર એ ચડી ॥૪॥ હાંરે કરે અતી ઘણો ઉચાટ, જુએ ઓત્રા વહુની વાટ ॥ ૫ ॥ હાંરે હજી કરમ ફુટેલી ન આવી, રઇકા સાથે ખબર ન કહાવી;હાંરે રડયા રઇકાએ વીશ્વાસઘી ઘો, ખરો જીવ નારાશી કીધો ॥ ૬ ॥ હાંરે બરબડી આંસુડાં ભરતી, પાછી જઈ સુતને કરગરતી ॥ ૭ ॥ હાંરે બેટા નહી દેઉં યુધ્ધે જાવા, છેક હઠીલા શું થાવો હાવા ॥ ૮ ॥ હાં રે માહારા કુંવર કોમળ અંગી, તુજ વીના ન કો મારૂં શંગી ॥૯॥ હાંરે દીકરા પુત્રવડે મારૂં માન્ય, નહીંતો કોઇ ન દે ધન્ય ધાન્ય ॥૧૦॥ હાં રે દીકરા પુત્ર વીનાનીજે માય, તેનું સગું કોઇ નવ થાય ॥૧૧॥ હાં રે તેને વહુ કયાંથી લાગે પાય, તેની સમશાને સુની ચીતાય ॥ ૧૨ ॥ હાં રે તેની લક્ષમી પરઘેર જાય,

તેતો વિશ્વમાં વંઝા કહેવાય ॥ ૧૩ ॥ તેનાથી લ્હાવો નવ લેવાય, તેને સોકય તણું સાલ થાય ॥ ૧૪ ॥ હાંરે દીકરા તે જગમાં જાણીતી, એને કંથ ન કરે કામની ॥ ૧૫ ॥ હાંરે દીકરા પુત્ર વીનાની જે નાર, તેનો છુટી છુટી પડયો અવતાર ॥ ૧૬ ॥ હાંરે પુત્ર વીનાની નારીઆહાર માહાલે, પણ ઘરમાં ચલણ નવ ચાલે ॥ ૧૭ ॥ હાંરે પુત્ર વીના ન શોભે રૂપાળી, સદા રહેવું પડે ઓશીઆળી ॥ ૧૮ ॥ હાંરે દીકરા એવા એવા સંતાપ; મુને ધીક્કારશે તુજ બાપ ॥ ૧૯ ॥ હાંરે આવશે પાતાળમાંથી જ્યારે, પોતાનો પુત્ર માગશે ત્યારે; હાંરે હુંતો તે વેળા કેમ કરીશ, કીયો દીકરો આગળ ધરીશ ॥૨૧॥ હાંરે તારા મરણની જાણશે વાત, તે વેળા કરશે ઉતપાત ॥ ૨૨ ॥ હાંરે કહેશે પાપણી લાવ્ય; માહારો તન, નહીતો કાયા કરૂંછું પતન ॥ ૩૩ ॥ હાંરે દીકરા તે વારે શી ગત માહારી, મરવું પડે લેઇ કટારી ॥૨૪॥ હાંરે દીકરા દયા માતાની લાવો, મને દુખ દરીયાથી બચાવો ॥ ૨૫ ॥ હાંરે દીકરા ગાત્ર થયા માહારા ઢીલા, એ તો રણ લડવાને દોહીલા ॥ ૨૬ ॥ વલણ ॥ રણ લડવા બહુ દોહલા, ઓરે માહરા બાળ; વદે વલ્લભ અંતર બળે દાવાનળ વીકરાળ.

કડવું ૨૨ રાગ હાલાવરી ટેકીલે.

ઓ બાળુડા રણ દોહીલારે, ઓ હો હો હો રે ॥ ટેક ॥ દીકરા પેહેલે કોઠે ગુરૂ દરોણરે, તેને જીતી શકે એવું કોણરે, તારા કાઢશે પલકમાં પ્રાણરે ॥ ઓ બાળુડા ॥૧॥ દીકરા બીજે કોઠે કૃપાચાર રે, તેનો કેમ જેરવશો મારરે; માહારા કોમળ અંગી કુંવારરે ॥ ઓ ૨ ॥ દીકરા ત્રીજે કોઠે અશ્વસ્થામા રે, તમે કેમરે થાશો તેના સામારે, તને મોહોત ભમાવે છે ભામારે ॥ ઓ ॥૩॥ દીકરા ચોથો કોઠો કપરો કરણરે, એનાથી ધ્રૂજે આખી ધરણ રે, એ તો આણસે તારૂં મરણ ॥ ઓ ॥ ॥૪॥ દીકરા પાંચમે દુરીયોધન પાપીરે, એને રીસ રહી છે વ્યાપીરે, તારૂં મસ્તક નાખશે કાપીરે ॥ ઓ ॥ ૫ ॥ દીકરા છઠે કોઠે રાજા શલ્લરે, રડયો જનમનો એ મલ્લરે, તને ટકવા નહી દે પલ્લરે ॥ ઓ ॥ ૬ ॥ દિકરા સાતમે કોઠે જેદ્રથરે, એતો લડાઇઓ સમ્રથરે, તમે કેમ થાશો લથપથરે ॥ ઓ. ॥ ૭ ॥ દીકરા સહુ મળી તુજને મારશે, તેથી મુમત તું શી ધારરે, જેગો જનમીને વૈભોગ કયારેરે ॥ ઓ ॥ ૮ ॥ વલણ ॥

જગ વઇભવ ભોગવ્યો નથી, તુજને ભમાવે કાળ;વદેવલ્લભ માયે કહ્યું, હજી તું નાહાનો બાળ.

કડવું ૨૩ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બાળો કહેતાં લાજીએ રે, ઓ હો હો હો રે ॥ ટેક ॥ અભિમન્યુ કહે સુણ માતરે, તને સમજાવું સઘળી વાતરે; બાળક કરાવે સૌને ઉતપાત રે. ઓ ॥૧॥ ઓ મા બાળો તો વીંછુ દેખાયરે, ડંશ કરે તો વેદના થાયરે, એની પીડા કોથી ન ખમાય રે ॥ ઓ ॥ ૨ ॥ ઓ મા જીવ લે બાળો ભંફેડોરે, ઓ મા બાળો કાળો મંકોડો રે; બાજ્યો ટુટે પણ એજ અંકોડોરે ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ ઓ મા બાળો દીપક દેખાયરે, કોપે તો મોહોટો વહની થાયરે, બાળી મુકે તે ખાખ થઇ જાયરે ॥ એ ॥ એવા ડાખલા જે મુજ માયરે, હું કરૂં તે કોથી નવ થાય રે, કાંતો શીશ કે કાંતો જાયરે ॥ ઓ ॥ ૪ ॥ વળણ ॥ એકવાર મરવું સરવને, મીથ્યા કરે વિલાપ; વદે વલ્લભ કુંવરે કહ્યુ, નહી લજવું મા બાપ૦

કડવું ૨૪ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન,સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન॥૧॥ હાંરે માઠા વચન કુંવરના જાણી, પડી પ્રથ્વીમાં પછડાઇ રાણી ॥ ૨ ॥ હાંરે માહારૂં સરવ થયું ધુળધાણી. દૈવડા જીવ લે માહારો તાણી ॥ ૩ ॥ હાંરે મારૂં રત્ન રમકડું જાશે, ખરેખરો હીરો રોળાશે ॥ ૪ ॥ હાંરે કાળુ મોઢું લેઇને શું જીવું, હાય વિશ ઘોળી ઘોળી પીવું ॥ ૫ ॥ હાંરે દીકરા જા તુજ હાથેથી મારી, નહી તો દો મુજ કરમાં કટારી ॥ ૬ ॥ હારે રાખ્યો અઢાર મહીના પેટ, તે તો છુટી પડી માહારી વેઠ ॥ ૭ ॥ હાંરે દીકરા ખાધુ નહી ખાટુ ખારૂ, રાખ્યું ગળપણથી મુખ બંધ માહારૂ ॥૮॥ હાંરે દીકરા જન્મ્યો પછી થઇ રાજી; કરતી ચુંબન બાહાજી બાહાજી ॥૯॥ હાંરે દીકરા ભીનેથી કોરો કીધો, સાચો શેરવા સોડમાં લીધો. ॥ ૧૦ ॥ હાંરે બહુ કષ્ટીથી ઉછર્યો તુને, ઘણી ગણી આશા થઇ મુને ॥૧૧॥ હાંરે મેંતો જાણ્યું બેટા મોહોટા થાશે, મારા ભવની ભાવટ બધી જાશે ॥૧૨॥ હાંરે લાંબી આશાએ મેં પરણાવ્યો, તેમાંથી દુખ

દાહાડો આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ હાંરે વહુજી આવીને પાવલે ન લાગી, માહા રી ચણેલી દડડી ભાગી ॥ ૧૪ ॥ હાંરે એવું કહી કહીને શીશ કુટે, એ ને આંસુ ચોધારે છુટે ॥૧૫॥ હાંરે માહારા ખોળે બેશી રમનારા, હા- ય નહી જાત્રા દઉ પુત્ર પ્યારા ॥૧૬॥ હાંરે એવું કલ્પાંત જોઇ સોક ચ- ડીયો, કુંવર માતાને બાહાજી પડીયો ॥ ૧૭ ॥ હાંરે મ હારી માડી હઇયું બળે તાહરૂં; પણ આવી બન્યું છે માહારૂં ॥ ૧૮ ॥ હાંરે મુને સુ- જીછે જ્ઞાન ગતી, જીવતો ઘેર આવવાનો નથી ॥ ૧૯ ॥ હાંરે માહા રે તાર એટલો સંસ્કાર, માજી છેલ્લા વેલ્લા છે જુહાર ॥ ૨૦ ॥ હાંરે મને ઉછેરી કર્યો મોહોટો, તારો ખરો તે થાઉ છું ખોટો ॥ ૨૧ ॥ હાંરે તારો હરખ હઇયાનો ટાળ્યો, ઉછેર્યો તે બદલો નથી વાળ્યો ॥ ૨૨ ॥ હાંરે માહારી માતા તું ન રોતી, વારે વારે શું સામું જોતી ॥૨૩॥ હાંરે મા હારી માડી મુકીદ્યો શોક, રાખો દીકરાની આશા ફોક ॥૨૪॥ હાંરે હો ઉ વાહાલો તો કામ આદરજે, માહારી પુઠે રૂડાં પુન્ય કરજે ॥ ૨૫ ॥ હાંરે માહારાં વસ્ત્રને શણગાર જે જે, તે વીદ્વાનોને પહેરાવી દેજે ॥૨૬॥ હાંરે તુજથી થાય તે બ્રહ્મ ભોજન કરજે, હવે આશા માહારી પરહરજે ॥૨૮॥ હાંરે એવું કહીને બન્યો બેભાન, રહી નહી કાંઇ પણ સુધ સા- ન ॥૨૮॥ હાંરે ડોકું નાંખ્યું માતાને અંગે; તવ ઢળી પડયા બે જોસં- ગે ॥૨૯॥ હાંરે તેતો કુન્તાજીએ જાણી વાત, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતા ગયા માત ॥૩૦॥ હાંરે કેમ કુંવરે નાંખી કાયા, હાય આ શું કર્યું લાડકવાયા ॥૩૧॥ હાંરે ધાઇ દ્રૂપતી વચમાં પડી, છોડાવ્યા બળાતકાર તે ઘડી ॥૩૨॥ વલણ॥ મા દીકરાને છોડાવ્યા, બોલ્યા કુન્તા માય; વદે વલ્લભ સતીએ કહ્યું, એક કરૂ ઉપાય.

કડવું ૨૫ રાગ સાખા.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમુજેરાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ચકાવાનો મહીમાય ॥૧॥ કુન્તા દ્રૂપતીયે મળીને, છોડા વ્યા પુત્ર ને માય; સુભદ્રાને શીખામણ દીધી તું શીદને ગભરાય. ॥૨॥ છોકરો તારો ને હઠીલો, કહ્યું કોનું નવ માને; તેથી યુધ્ધે જવા દે એને, અધીર રાખે શાને ॥ ૩ ॥ સુતરના સાત તાર લાવી, ભેગા કરી દે મને, પછી અભેમન્યુને બોલાવાં, બેસાડ માહારી કને ॥ ૪ ॥ રક્ષા દોરી કરી બાધુ, છો યુધ્ધે જાય બાળ; જોવું જે બ્રહ્માવિષ્ણુ કે શં

ભુ, કોણ કરે વાંકો વાળ. ॥ ૫ ॥ સાજો, સમો સાત કોઠા જીતે લેજે ખરી વાત માની; દોરો રાખે ને વીઘન થાયે, તોતો સતી હું સાની ॥૬॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, મારી માતાની વાણી; કોઇ કાળે અ ફળ નહી થાયે, રામબાણ લેજો જાણી ॥ ૭ ॥ જરા ન ડરતી ચીંતા ન કરતી, ડોશીનું નહી કહેણ કાચુ; વચન ઉપર રાખજે શ્રદ્ધા, માની લેજે સાચું ॥૮॥ ધર્મના કહેવાથી શ્રદ્ધા ચોટી, કહ્યું કે લઇ આવું તાર; એમ કહી ગભરાતી ઉઠી; આત્રાં ન ઓત્રા નાર ॥ ૯ ॥ એમ જાણી ઓત્રાને જોવા, ચઢી તંબુપર પોતે; લાંબી દ્રષ્ટી કરીને જોયું, ન દીઠી જોતે જોતે ॥૧૦॥ નીરાશ થઇને ઉતરી હેઠી, પુત્રના તંબુમાં જાય; એ દીકરા યુધ્ધે ન જાશો, કહીને થઇ વીદાય ॥ ૧૧ ॥ ગાંડા જેવી બની ગઇ છે, બાવરી બાવરી ફરતી સુતરના સાત તાર લાવી, આંખે આંસુ ભરતી ॥૧૨॥ તાર લાવી કુન્તાને આપ્યા, કુંવરને બોલાવ્યો; વ્રદ્ધ માતાનું વચન સુણી, અભેમન્યું ત્યાં આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાએ સન્મુખ બેસાડયો, રક્ષા કરૂ સુત તારી, રાખજે આ દોરો તુજ હાથે, જોજે આશીશ માહારી ॥૧૪॥ અભેમન્યુ કહે વારૂ માતા, જેમ ગમે તેમ કરો; જે જે કહો તે કબુલ કરૂં, પણ યુધ્ધે જાઉં ખરો ॥૧૫॥ એવામાં કુન્તા સતીએ, ભેગા કર્યા સાત તાર, વાણીને દોરડો બનાવ્યો, કીધો મુખ ઉચ્ચાર ॥ ૧૬ ॥ ગાંડયો વળાવી શુભ વચને, એવી મરજી કીધી; સતીએ સત્ય ઉપજાવીને, ગાંડયો વાળવા લીધી. ॥ ૧૭ ॥ તેમાં શું શું વચન બોલ્યા, સત્યવંતી કુન્તાય; રક્ષા સાંભળી દાન દે તેના પ્રભુ કરે રક્ષાય ॥ વલણ ॥ ગાંડયો વાળે સુભ સતી, શાશા બોલી બોલ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, સુખ થાશે અતોલ

કડવું ૨૬ રાગ દુહા સાખિઓ.

"ગાંડ વાળતાં સતી બોલીયાં, એક બેને ત્રણ ચાર; પાંચ ને છ રક્ષા કરો, દીનમાં દસ દશ વાર ॥ ૧ ॥ ગાંડ બીજી ॥ સાત આડને નવ દસ વળી અગીયારને બાર, એટલા તુજ રક્ષા કરો દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૨ ॥ ગાંડ ત્રીજી ॥ તેતરી છત્રી અડતાળીસા; ઓગણપચ બાવન સાર; ચોસઠ બોહોતર અઠાશીઆ, કરો રક્ષા દસ વાર ॥ ગાંડ ચોથી સુતા બેઠા ઉભલા, વળી ભાતર વળી બાહાર; ત બહુ તુજ રક્ષાકરો દનમાં દસ દસવાર ॥ ૪ ॥ ગાંડ પાંચમી ॥ બે જળચરા બે વનચરા,

અન્યો રાજ કુંવર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો. દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૫ ॥ ગાંઠ છઠી, કાંણો કટોન કુબડો, વગી માંકડને મંઝાર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દસદસ વાર ॥ ૬ ॥ ગાંઠ સાતમી ॥ ડોશી જોશી ફોશીને ફાતડો, વગી ભાંડ ભરવાડ; તે પણ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસદસવાર ॥૭॥ પહેલી ગાંઠનો અર્થ ॥ એક, પરમેશ્વર, બે સુર્ય, ચંદ્ર, ત્રણ, ગુણ. ચાર, વેદ. પાંચ; વીશય, છ શાસ્ત્ર, બીજી ગાંઠનો અર્થ. સાત સમુદ્ર. આઠ તે, અષ્ટકુળ, પર્વત. નવ તે, નવકુળ નાગ. દસ તે, દસ અવતાર. અગીઆર. તે અગીઆર રૂદ્ર. બાર તે, બાર મેઘ ॥ત્રીજીગાંઠ નો અર્થ ॥ તેત્રીસ તે, તેત્રીસ કોટી દેવ. છત્રીસ તે છતરીસ રાગણિ. અડતાળીસ તે અડતાળી અગની. ઓગણપચાસ તે, ઓગણપચાસ વાયુ બાવન તે, બાવન વીર. ચોસઠ તે, જોસઠ જોગણિ. બોહોતેર તે, બોહોતેર કોટી દાનવ. અઠયાશી તે અઠયાશી શહસ્ત્ર રૂશી. ચોથીગાંઠ નો અર્થ, ॥ સુતા, શેષશઇ, બેઠેલા પારસનાથ. ઉભરા રણછોડરાય. ભીતર તે, ચૈતન્યઆત્મા, બાહાર તે, સ્વસ્વરૂપે પરમાત્માનિ પાંચમી ગાંઠનો અર્થ ॥ બે જળચરા તે, મચ્છા અવતાર ને કુચ્છા અવતાર બે વનચરા તે. નરસીંહ અવતાર ને વ્હારા અવતાર, બે રાજકુંવાર તે, રામા અવતાર તે કૃષ્ણા અવતાર, છઠ્ઠી ગાંઠનો અર્થ ॥ કાંણો તે, દહીતોના ગોર શુક્રાચાર્ય. કટો તે શીવનો પુત્ર ગણપતી, કુબડો તે, કુબડા અંજીરા રૂશી. માંકડ તે, હનુમાનજી મંઝાર તે, ઇંદ્રરાજા ગોતમના ઘરમાંથી બીલાડા રૂપે નાઠો હતો ॥ સાતમી ગાંઠનો અર્થ, ॥ ડોશી તે હું, જોશી તે શેદેવ, ફોશી તે ધર્મ, કે જેને યુધ્ધે જતાં કંટાળો આવે ફાતડો તે અરજુનજી, બાર માસ સુધી વૈરાટ નગ્રમાં વ્યંઢળ વેશે રહ્યો ભાંડ નારદજી, કે જ્યાં ત્યાં લડાઇઓ કરાવવી, ભરવાડ તે કૃષ્ણજી ગોકુળમાં અગીઆર વરસ ને બાવન દીવસ રહી ગાયો ચારી ॥ એ રીતે સાતે ગાંઠ્યોના અર્થ. ॥

કડવું ૨૭ રાગ સવઈયો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તાજીએ રક્ષા બાંધી, જુધ્ધે જાવો મુજ બાળ રક્ષા સાચવી રાખશો તો, નહી થાય વાંકોવાળ ॥૨॥ શેદેવ નીકુળ ભીમ સરવે, સેન્યા લઇને જાવો; જાવોરે ગેટારગછ

બેટા, શત્રુને હાથ બતાવો ॥૩॥ એવિ વ્રધે એવી આજ્ઞા આપી,કુંવર ઉભો થાય; પોતાના તંબુમાં ગયો, ત્યાં ગઇ એની માય ॥ ૪ ॥ ઓ દીકરા જરાવાર થંભો આવેછે ઓત્રા નારી; અભેમન્યુ કહે જાવો પા છાં શીદ કરોછો લવારી॥૫॥ તવ સુભદ્રા બાહાર નીકળી હૃદયું ભરીને રોતી, તંબુ ઉપર ચઢીને એ, ઓત્રાનો મારગ જોતી॥૬॥ઓતરાને આવ તી નવ દીઠી, તંબુથી ઉતરી હેઠી; અભીમન્યુની પાસે જઇને, રડવા માટે બેઠી ॥૭॥ ઓ દીકરા તું હઠ લઇ બેઠો,કરો થોડીશેક વાર;સાંઢપર બેશી આવતી હશે, ઓતરા તમારી નાર ॥૮॥ અભીમન્યુ કહે ભલે આવે, તેનું શું માહારે કામ; કોઇને રોકે નહી રોકાવું કરવા જવું સં- ગ્રામ ॥૯॥ એટલે સુભદરા એમ બોલી, ઉતાવળા નવ થાવો; તે કરતાં માતાના કરનો, કંસાર જમીને જાવો ॥ ૧૦ ॥ અભીમન્યુ કહે હું સ- મજ્યો, કરવી છે તારે વાર, પણ તે હું માનવાનો નથી; જાવા થાઉ તૈયાર ॥૧૧॥ સુભદરા કહે દીકરા માહારા, માનો માહારૂં વચન;અન્ન ઠેલીને જો જઇએ તો, બહુ માઠા શુકન ॥૧૨॥ ભોજનનું નામ દીધું હોય તો, પાંચ ગ્રાસ ભોજન કરવું; તે વીના તે જય ન પામે, અન્નને નહી પરહરવું ૧૩ કુંવરે તવ કહયું માની, વચન ચડાવ્યું માંથે ચુલો સળગાવીને કીધો; કંસાર પોતાને હાથે ॥ ૧૪ ॥ માતાને ખેંચીને લા- વ્યો, પોતે પોતાની પાસ; કંસાર કાઢી માતાને હાથે, પાંચજભરીયા ગ્રા સ ॥૧૫॥પછી સેન્યને આગના આપી, થાવો સહુ તૈયાર; એમ કહીને પેહેરવા લાગ્યો વસ્ત્ર અને સણગાર ॥૧૬॥ એવે સું થયું કઉરવદળમાં બોલ્યો દુરીયોધન; ઓ ગુરૂજી કોઠા બનાવો; થાવો સાવધ સહુ જન ॥૧૭॥ એટલે દ્રોણગુરૂ એમ બોલ્યા; મુએલા શબ મંગાવો; પે- લા મેદાનમાં લાવીને, ઢગલા સાત કરાવો ॥ ૧૮ ॥ તવ રાજાએ આ- ગના આપી, શેવક બહુ પરવરીયા, મનુશના શબ ખોળી લાવી,તેના ઢગલા કરીયા ॥ ૧૯ ॥ એટલે દ્રોણે અંજલી જળની, મંત્ર ભણીને લીધી; એક ઢગલાને જળ છાંટીને. પાશાણ રચના કીધી ॥ ૨૦॥ મંત્ર વડે ત્યાં કોઠો બનીયો, પાકટ પાશાણ કેરો; આંટીઘુંટી ફરવી ફાવે, તેટલો ઘાલ્યો ઘેરો ॥૨૧॥ આંટીઘુટી ભમતા ભુલે, યુકતી કરી અપાર સો શીખ્ખર સો ધજા મુકી, મુકયાં એકસો દ્વાર ॥ ૨૨ ॥ દ્વારે દ્વારે દસ દસ યોદ્ધા, લડવઇઆ અપાર, તેવા તેવા મુકી દીધા, પગપાળા હજાર ॥૨૩॥ બીજી જળની અંજળી લઇને, બીજો કોઠો કર્યો સાર; લોહવજરનો તે બનાવ્યો, બસે મુકયાં દ્વાર ॥ ૨૪ ॥ બશેં શીખ્ખર

ળસેં ધ્વજા, ત્યાં રહે શીરપાચાર, તીજો કોઠો તાંબાનો કીધો, તેને ત્રણસેં દ્વાર ॥૨૫॥ ત્રણસેં શીખ્ખર તણસેં ધ્વજા; યોદ્ધા ત્રણ હજાર. ચોથો કોઠો કર્યો રૂપનો, તેને ચારસેં દ્વાર ॥ ૨૬ ॥ ચારસેં શીખ્ખર ચારસેં ધ્વજા, યોદ્ધા શસ્ત્રસ્તર ચાર; પછી જળની અંજલી લીધી, વીવા તણો નહી પાર ॥ ૨૭ ॥ મંત્ર વડે કર્યો પાચમો કોઠો, કનક કેરો સરસ; તેને પાંચસેં દ્વાર મુકયાં, જોતાં ઉપજે હરસ ॥ ૨૮ ॥ પાંચસેં શીખ્ખર પાંચસેં ધ્વજા, ફરકયા કરે નીશાન;દ્વારેદ્વારે દસદસ યોદ્ધા, લડવઇઆ મસ્તાન ॥ ૨૯ ॥ છઠો કોઠો સપ્તધાતુનો, છસેં તેનાં દ્વાર; છસેં શીખ્ખર છસેં ધ્વજા. યોદ્ધા છ હજાર ॥ ૩૦ ॥ સાતમો કીધો, છાણ માટીનો સાતસેં દ્વારો શોભે: એક એક દ્વારે દસદશ યોદ્ધા, સપ્ત સહસ્ત્ર થોભે ॥૩૧॥ સાતસે શીખ્ખર સાતસેં ધ્વજા, સાતમો કોઠો બનાવ્યો;ભગેલો હોય તો ભુલ્રો ન પડે, ગુચવણી ખેલ રચાવ્યો ॥ ૩૨ ॥ કોઠા વાધા જાણે નહિ તે, જો માંહી પેશી જાય; પછી નીકળવા પંથ ન મળે, આયુસ પુરો થાય ॥ ૩૩॥ એવી આંટીઓ છે ફરવાની વીહુ રચના ભારી એવી કોઠા રચના કરીને કરી રહ્યા સૌ ત્યારી ॥ ૩૪ ॥ એવામાં સુત અરજુનજીનો, હાથે લીધાં હથીઆર; રાતાં નેત્રે કુરૂક્ષેત્રે, નીકળ્યો તંબુની બહાર ॥૩૫॥ એટલે સૌ સેન્ય ત્યાર થયેલું, તે સહુ ઉઠયા બંકા રણના વાગ્યાં રણસીંગાં ને દુન્દભી વાગ્યા ડંકા ॥ ૩૬ ॥ પગપાળા તે પગથી ચાલ્યા, સવારો ઘોડે સ્વાર; રથવાળા રથમાં બીરાજ્યા, હાથગ્રહી હથીઆર ॥૩૭॥ હસ્તીવાળા હસ્તીએઠા, ઊંટવાળા છે ઊંટ; મારથી સારથી ને અતીરથી, હીમ્મત કોની ન ટુટે ॥ ૩૮ ॥ ભીમ ગદા ગ્રહી ગજપર બેઠો, સુતનો સંગ રાખે; અછોડા ઝાલી અભીમન્યુનો રથ ગટોડગછ હાંકે, ॥૩૯॥ શેદેવ નિકુળ વઇરાટ રાજા શીખંડી દ્રુપતરાય; ધષ્ટપ્રદુમાન સાથે ચાલ્યા, વાજતે ગાજતે જાય, ॥૪૦॥ શુભ શુકન જોઇને નીકળ્યા, ચાલ્યા પાધરે પંથ; ક્રોધ ભરેલા રક્ત લોચનથી, દાજમાં પીસે દંત ॥ ૪૧ ॥ પાતાળમાં પ્રભુએ વીચાર્યું દોશીએ રક્ષા બાંધા; મુજ સહિત સરવે દેવોને સાથે લીધાં છે સાંધી. ॥ માટે ભાણેજ નહી મરવાનો, નહી થાય વાંકો વાળ; જો જધને રક્ષા છોડાવું તો થાય એનો કાળ ॥ ૪૩ ॥ એત્રાને લાવતાં કુંપો ભુલાવ્યો; સાંઢનો ભાગ્યો ચરણ; તો પાછો ડોશીએ દાટ વાળ્યો, દોરે ઉગાર્યું મરણ ॥૪૪॥ માટે તે દોરો તોડાવું, તો તો ભાણેજ મરશે; જીવતા રહેતો તો મુજને મારી, ત્રીલોકનું રાજ કરશે ॥ ૪૫ ॥

એવું જાણી દોરો તોડવા, ઉઠયા વીશ્વનાભુપ; એક સ્વરૂપે પાતાળ રહ્યા; બીજું ધરીયું રૂપ ॥૪૬॥ બ્રાહ્મણનું રૂપ ધારણ કરી; ભોમી આવ્યા ભગવાન; કુરૂક્ષેત્રમાં પોતે નીકળીયા, જ્યાં જાય છે અભેમાન ॥ ૪૭ ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે, ત્યાં આવે ભગવાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, દેજો પુરણ ધ્યાન.

કડવું ૨૮ રાગ ઉછરતી ચોપાઈ.

ચરીત્ર વાળા વિશ્વના ભુપ, ભોમી આવ્યા ધરી વીપ્રનું રૂપ ॥ ચાર છેડે પહેરીછેરે ધોતી, બગલમાં મારી છેરે પોથી, કંઠમાં હાર રહ્યોછેરે ઓપી, મસ્તક ઉપર રાતીરે ટોપી ॥કાનમાં રૂદ્રાક્ષ મણકાની વાળી; કોટમાં માળા શોભે રસાળી આડું તીલક કીધું લલાટ, પા પણો પર ભસ્મ પુરપાટ ॥ આડીને અવળી ભસ્મજ ચોળી, ડાબી ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી, એકજ હાથમાં તુમ્બીનું પાત્ર; ગોવિંદે ધર્યું, ધરડુ રે ગાત્ર ॥ જેષ્ટીકા કરમાં છે ઝાલેલી, શેવા સામગરી બગલમાંવાલેલી વ્રદ્ધછે માટે આંખે નવ સુજે, ચામડું લટકે ને થર થર ધ્રુજે,દાંત પડયાને ડાચા રે મળીયાં; મોઢે ને માંથે ઉગેલા પળીયા ॥ નેતર નાશીકાથી પાણી ચુએછે, લેલાટ કર દેઇ પંથ જુએ છે, કેહેડયોમાંથી ખુંધા વળેલા, જ્યાંથી ને ત્યાંથી હાડ ગળેલા, એવે રૂપે આવ્યા ભગવાન જાય છે જે પંથ અભેમાન ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે ત્યાં આવે જગરાય વદે વલ્લભ કળા કૃષ્ણની, કોઇથી નવ કળાય.

કડવું ૨૯ રાગ સવઇયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચકાવાનો મહીમાય ॥૧॥ અભીમન્યુના પંથમાં આવ્યા; સેન્યમાં સુસરા પડીયા, શેન્યના લોકે હાથ ઝાલ્યા, ખાય પ્રભુ અડબડીયાં ॥ ૨ ॥ તવ સહુ યોદ્ધાપુજવા લાગ્યા, માહારાજકયાં જાવું; કૃષ્ણ કહે માહારો અરજુન સ્નેહી, તેના કને હું આવું ॥ ૩ ॥ યોદ્ધાએ કહ્યુ અરજુનજી તો, ગયા છે પાતાળ; હાંઇ અધીપતીછે અભીમન્યુ, અરજુનજીનો બાળ ॥ ૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, મુજને મુખ બતાવો; કયાં છે દાકરો અરજુનજીનો એની કને લેઇ જાવો ॥ ૫ ॥ તવ શેવકોએ હાથ ઝાલ્યા, વ્રદ્ધ જાણિ કરી દયા; કુંવરનો રથ ઉભો રખાવી,

તેની કને લેઇ ગયા ॥ ૬ ॥ કુંવર કહે આવો મહારાજા, આપ પધાર્યા કયાંથી, પ્રભુ કહે અરજુનજીને મળવા, આવ્યો અરન્યમાંથી ॥ ૭ ॥ પણ તે તો પાતાળ ગયો છે, મેં સાંભળ્યા સમાચાર; પણ તું અરજુનનો સુત જાણી, હરખ્યો હું અપાર ॥ ૮ ॥ માહારે તાહારૂં મુખ જેવું છે, ઉરમાં આનંદ થાય; અભીમન્યું તવ રથમાં બેશી, વીપ્રને લાગ્યો પાય ॥૯॥ બ્રાહ્મણે મુખ નીરખી જેયું, નર ભાગ્યશાળી પુરો; જેવો પારથ તેવો તું નીકળ્યો, સંગ્રામ કરવા સુરો ॥ ૧૦ ॥ કુંવર કહે ઓ માહારાજા, આશીરવાદ તમારો; જાવો તંબુએ આવશે કાલે, તાત ને મામો અમારો ॥૧૧॥ વિપ્ર કહે તમે શીદ સીધારો, એમ પુછયું ઘનશામ કુંવર કહે કોઠા રચ્યા છે, કરવા જાવું સંગરામ ॥ ૧૨ ॥ કઉરવોએ કપટ કરીને, કોઠા રચાવ્યા સાત, યુદ્ધ નહી કરીએ એમ કહીને, કાડયો છે મારો તાત ॥૧૩॥ અચાનક આ યુદ્ધ ઉપાડયું; તેમાં હું વઢવા જાવું; કૃષ્ણ કહે શાબાશ તુને, પ્રાક્રમ કરે છે આવું ॥ ૧૪ ॥ તાતથી તું નીકળ્યો સવાયો, દેખીને પ્રગકે ભાવ; સપ્ત ગાંઠોનો દોડો બાંધ્યો, શું કાંઇ આવે છે તાવ ॥૧૫॥ અભીમન્યુ કહે નારે મહારાજા, નથી મને રોગ વ્યાધી; માહારા મર્ણના ભયથી માહારી, વ્રદ્ધ માયે રક્ષા બાંધી. ॥૧૬॥ સાંભળી પ્રભુએ મોઢું મરડયું, કુંવરને પડયો વેમ; ઓ માહારાજા ડોકું ધુણાવી, મોડું મરડયુ કેમ ॥ ૧૭ ॥ એટલે ધીરે રહીને બોલ્યા, પોતે સુંદર શામ; રક્ષા બાંધવી રાંડેલીની, નહિ સુરાનું કામ ॥૧૮॥ રણમા જાતાં રાંડેલીની, રક્ષા કેમ બંધાય; પહેલા તો એ અપશુકન ખોટા, સમજી લે મનમાય ॥ ૧૦ ॥ કોઠાયુદ્ધમાં યુદ્ધ કરીને, જીતીશ તું તારે આપ; પણ લોક કહેશે કુંવર જીત્યો, ડોશીના દોરા પ્રતાપ ॥૨૦॥ તારી મહેનત મીથ્યા જવાનિ. જશ ડોશીને મળશે; સુરાતણ તારૂં ઢંકાઈ જાશે, તાત તારો કળકળશે ॥૨૧॥ એવું સાંભળી અભીમન્યુના, ધ્યાનમાં બેઠી વાત; મેહેનત માહારી જે જશ પામે, કુન્તાજી વ્રદ્ધમાત ॥૨૨॥ મહારૂં કરેલું ધોવાઇ જાશે, બ્રાહ્મણ સાચું ભાખ્યો, લ્યો મહારાજ એવું કહીને, દોરડો તોડી નાંખ્યો ॥૨૩॥ તેમાંથી તાર છુટા થઇને પડયો ગટારગછ પાસ; તેણે લઈ પડપંચાયે વીંટયો, રમતને આભાસ, ॥૨૪॥ અભેમન્યુના ધનુશ કેરી, પડપંચાયે વીંટાળ્યો; આખો દોરડો બોમી નાખ્યો, ભગવાને તે ભાળ્યો ॥ ૨૫ ॥ પગવતી પ્રભુએ તાણી લીધો કહયું ભાઇ હવે જાવો; સાબાશ તારા સુરાતણને. જીતીને વેહેલા આવો ॥૨૬॥ એમ કહીને વીદાય કીધો, કુંવરને તે વાર; સાથે

ચાલી સઘળી સેન્યા, પુઠે રહ્યા મોરાર ॥૨૭॥ ત્યાંથી સહુ સેન્ય ચાલ્યું ગયું કે, દોરો લીધો ભગવાન; પુરણ પોતાનું કામ સાધીને, થયા અંતરધ્યાન ॥૨૮॥ અરજુન નંદન વાજતે ગાજતે, ચક્રાવે વઢવા જાય; ઘણાં જોરમાં નીશાન વાગે, દ્રોણને ચીંતા થાય ॥ ૨૯ ॥ આતે કોણ આવે છે યુધ્ધે, મોકલ્યા શેવક ચાર; ખબર લાવો કોણ આવે છે, યુદ્ધ કરવા આ વાર ॥૩૦॥ એટલે શેવક સંચરીઆ તે, લાવીયા સમાચાર; યુદ્ધ કરવા સેન્ય લઇ આવે છે, એરજુનનો કુંવાર ॥ ૩૧॥ એટલે સરવે ખુશી થયા, ઉભા હીમ્મત ધારી; પાન્ડવ દળ જાયછે એવામાં આવી ઓત્રા નારી ॥૩૨॥ સાંઢે બેસીને આવે સપાટે, દળ દીઠું તે વાર; અભેમન્યુએ સાંઢ દીઠી, મનમા પડયો વીચાર ॥ ૩૩ ॥ એવામાં તો ઓત્રા રાણિ, મનમાં કરે વીચાર; રખેને દળ હોય પાન્ડવનું, હોય મહારો ભરથાર ॥૩૪॥ એવું સમજી રાયકા પ્રત્યે, પુછવા લાગી વાત રત્ના ભાઇ જે પુછુ તે, સાચું કહે સાક્ષાત ॥ ૩૫ ॥ વળણ॥ પુછવા લાગી પ્રેમદા, રત્નાને તે વાર; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જીભે જપો મોરાર.

કડવું ૩૦ રાગ કંથાજીનો.

ઓતરા રાણી બોલીયાં, મારા રાયકારે; પેલું સેન્ય તે કોનું જાય, ઓ રત્ના રાયકારે. તેમાં વચ્ચે લીલો રથ શોભતો; મહારા રાયકારે, કોઇ રૂપાળો બેઠોછે માય, ઓ રતના રાયકારે ॥૧॥ એની સુર્ય સરીખી કાન્તી દીસે, મારા રાયકારે, કેવું શોભેછે નમણું નાક, ઓ રત્ના રાયકારે કપરી ફીફી લાગે ઘણી, મારા રાયકારે; છબી દેખતાં લાગે ધાક, ઓ રત્ના રાયકારે ॥૨॥ એની નારીએ શાં પુન્ય કર્યાં હશે, મારા રાયકારે; ઘણા ઘણા કરેલાં ધર્મ, ઓ.વરત વચુલાં આદર્યાં હશે, મારા વળી કર્યાં હશે શુભ કર્મ ઓ. ॥૩॥ કાશીનાં કરવત લીધાં હશે, મા; ગાળ્યાં હશે હીમાળે હાડ, ઓ. વળી ભેરવજવ ખાધા હશે, મા; તપ કરેલું ગીરનાર પહાડ. ॥ ૪ ॥ તે તારૂણી એની થઇ હશે, મા; પુર્વના પુન્યે ઝાલેલો હાથ, ઓ. ધન્યભાગ્ય એ ભામનીતણું. મા; હાવો રૂડો મળ્યો ભરથાર, ઓ. ॥ ૫ ॥ રાયકોજી તવ બોલીયો, મારી બેહેનીરે; તમે કીધાં બહુ પુન્યદાન. ઓત્રા બેનીરે. સઘળાં શુભકૃત્ય તમેકર્યાં, મા. તને રીઝેલા શ્રી ભગવાન, ઓ. ॥ ૬ ॥ એતો અરજુનજીનો

દીકરો, મા; એ તો સુભદ્રાનો કુંવાર, ઓ ઓતરા. અભેમાન નામ એ-હનું, મા; બાઇ તાહારો એ ભરથાર. ઓ. ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ સાંભળી ચમકી થઇ ચાતુરા, પતીપર ઉપજ્યું હેત; હાવો પીઉ જાણુતી હોત તો પરણી પીહર નવ રેહેત ॥

કડવું ૩૧ રાગ દુહારૂપ દોહરો.

ઓત્રા દીઠી આવતી, અરજુનને સંતાન;ગટોરગછને પુછતો, પોતે એ અભેમાન ॥ રાગ ઉપરના કડવાનો. કુંવર વાણી બોલીયો, મારા વીરારે; પેલી કોણ આવે છે નાર, ઓ કુભના હીરારે. એના જેવું રૂપ જોયું નથી, મા; જાણુવિજળીનો ચમકાર. ઓ ॥ ૧ ॥ એના પતીએ સો પુન્ય કર્યાં હશે. મા;કરેલાં જપ તપ પુન્ય દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં હસે, મા; વળી રીજ્યા હશે, ભગવાન. ॥ ૨ ॥ ગટોરગછ તવ બોલીયો, મા, તમે કરેલા જપતપ દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં તમે, મા; તમને રીજેલા ભગવાન, ઓ. ॥૩॥ એ તો વઇરાટ રાજાની દીકરી, મા; જુઓ છે રૂપરૂપની ધામ, ઓ ભાઇ આવી એ નારી તમ તણી, મા; રાણી ઓત્રા એનું નામ ઓ ॥ ૪ ॥ વલણ ॥ એવું વચન સાંભળી, ચમકયો નર કુંવાર; પેહેલી હાવી જાણતો હોત તો, ના ની-કળત ઘર બહાર. ॥

કડવું ૩૨ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મેળાવડાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું રાયકાને, વીરા ધીરજ ધારો; સાંઢ તમારી બેસાડીને, મુજને નીચે ઉતારો ॥ ૨॥ હું જઇ રોકું માહારા પતીને, તવ સાંઢને બેસાડી; વસ્ત્ર ને સણગાર બદલી લીધાં ગવાળામાંથી કહાડી ॥ ૩ ॥ બીજે ગવાળો રૈકાને આપ્યો, માહારી સાસુને દેજે; ઓતરા વહુ આવી છે તમારી, માહારી સાસુને કહેજો॥૪॥ કહીએ કે વહુ ગઇ છે તમારી; રાખ્યો છે તમસુત ખાળી; ચાલશે તે-ટલું કરીને પોતે, પતીને લાવશે વાળી ॥ ૫ ॥ પુન્ય તમારૂં આવસે આડે તો લાવશે સમજાવી, સમજાવ્યે જો નહી સમજે તો, વાંકી કરણી કાહાવી ॥૬॥ એમ કહીને આપ્યો ગવાળો, રઇકો થયો વીદાય; ઓત્રા

રાણી સુર ભરેલી; કંથને રોકવા જાય ॥૭॥ આવતી દીઠી સકળ સૈન્યે ભીમે કર્યો વીચાર; ભલે આવી ભલે આવી, અભીમન્યુની નાર. ॥ ૮ ॥ કુંવર યુદ્ધનું બીડુ લેઇને, જીવ સરવના બાળે; સારૂ થાય જો ઓતરા રાણી, પતીને પાછો વાળે ॥૯॥ સરવે સન્યા નજરે જુએ, એ નહિ મોહોટાનો ધર્મ; અમ દેખી નરનારીને, આવશે મનમાં સર્મ ॥૧૦॥ એવું સમજી વ્રકોદરે, સર્વને સાન બતાવી; પછી પોતે જઇ આઘો ઉભો, સેન્ય ખસ્યું હેત લાવી ॥ ૧૧ ॥ ગેટારગછ રથના હાંકનારો, તેને કરી સાન; ઓત્રા આવે એટલે ખસજે તું, છો રહયો અભેમાન ॥ ૧૨ ॥ એમ કરી સહુ અળગા ઉભા, ઓત્રા સપાટે ચાલી; હસ્તે મોઢે માનુનીએ, ઘોડાની લગામ ઝાલી ॥ ૧૩ ॥ એટલે નંદન હેડંબાનો રથપરથી ઉતરીયો; રાસ પરોણા રથમાં મુકી, સેન્યપાસે પરવરીયો ॥ ૧૪ ॥ એટલે અભીમન્યુ એમ બોલ્યો; છો કીયા નરની નારી,કઇ જનેતાની જાએલી,કોણ રાયની કુંવરી ॥૧૫॥ એવું સાંભળી મધુર બોલે; બોલી મુખ વચન;કેઇ નારીના નાથ તમે છો, કીયા રાયના તન॥ ૧૬ ॥ અભિમન્યુ કહે ઓત્રા કુંવરના, છઇયે પુજનીક પાત્ર, સુદ્રષ્ણા થાય સાસુ અમારી, વૈરાટનો જમાત્ર ॥૧૭॥ તવ ઓત્રા કહે સુભદ્રાજી, થાય છે સાસુ માહારી; અરજુનજી બાણાવળીના, દીકરાની હું નારી ॥ ૧૮ ॥ એવું સાંભળી અભિમન્યુને, ઉલટ આવી અપાર; આવી ત્યારે શીદ મોડી આવી, મુજ મન ગમતી નાર ॥ ૧૯ ॥ શૈન્ય લેઇ હું રણમાં આવ્યો, હવે નહી ઉપાય; મીથ્યા મુજને રોકી ઉભાં, અણઘટતું દેખાય ॥ ૨૦ ॥ ઓતરા કહે અણઘટતુ દીસે, તેમાં શી છે નવાઇ; યુદ્ધે ચઢીને હાથે કરીને, તમે માંડી છે ભવાઇ ॥ ૨૧ ॥ જો સારૂ દેખાડવું હોય તો પાછા વળો મુજ કંથ;નાનપણમાં શાં લડવાં વઢવાં, ઝાલો તંબુનો પંથ ॥૨૨॥ અભીમાન કહે સુણ એબળા, સમજ્યા વણ વદે એમ; બીડું લેઇ રણ યુદ્ધ ચડેલો, ક્ષત્રી પાછો વળે કેમ ॥ ૨૩ ॥ બીડું ચાવી બેશી રહે ઘરમાં, કાયરનું એ કામ; જનેતાનું ઉદર લાજે, બોળાય બાપનું નામ ॥ ૨૪ ॥ તંબોળ બદલે કહેવાય લાહાળા, તો પછી જીવ્યું વ્યર્થ;મનુશનો દેહ ધારણકરી, કાંઇ નસરીયો અર્થ ॥૨૫॥ જણે તો હરીજન જણજે, કાં દાતા કાં સુર; નહીતો રંડા વાંઝણિ સારી, ગુમાવે નહી નુર ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન છે જ્ઞાની પુરૂશનાં, માટે ન ખાઉ ગાળ; યુધ્યે ચઢેલો પાછો વળુ તો, નહી અરજુનનો બાળ ॥ ૨૭ ॥ માટે મીથ્યા મેહેનત મુકો; તંબુએ પાધરાં જાવો, સુગાં

વાહાલાંને સેન્ય જુએ છે, શરમ મનમાં લાવો ॥ ૨૮ ॥ સંસાર વેહેવારનીરીત કેવી, તે નથી જાણતાં મર્મ; શરમ મરીયાદામાં રહેવું, એ એબળાનો ધર્મ. ॥૨૯॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, જાણુંછું સ્ત્રી ધર્મ; ઘરબાર બહુ ડુલવા ત્યાં, કેવી રાખવી સર્મ ॥ ૩૦ ॥ સરમને શું પાથરવી કે, શરમ શું ઓડાય; સંસાર વહેવાર સારો ચાલે તો શરમ ધરમ સચવાય ॥ ૩૧ ॥ મરીયાદામાં રાખવી હોય તો પાછા વળો મુજ નાથ; તે વિના નહી લગામ છોડુ, કેમ ઝાલ્યો તો હાથ ॥ ૩૨ ॥ એટલે બોલ્યો અભિમન્યું, માનુની મુમત મુકો; કોઇનો પાછો વાળ્યો ન વળુ, મરીયાદા શીદ ચુકો. ॥ ૩૩ ॥ વળી સ્વભાવ આકળો હોયે, પુરૂશનો અપાર; માટે સમજી લગામ મુકો નહી તો ખાશો માર ॥ ૩૪ ॥ એટલે ઓતરા હશીને બોલી, બોલ નીકળીયો હાવો; મારશો તોમાથા ના મુગટ છો, મુજને વીતે લાહાવો ॥૩૫॥ હાથ તમારો મુજને અડે તો થાવું પાવન; એ વાતની નથી શોશના મુને, આનંદ પામે મન॥૩૬॥ અભીમન્યુ કહે સાંભળ નારી, ચારહઠયો જગમાંય; રાજહઠ બાળહઠને જોગી હઠ, સ્ત્રીહઠ પણ કહેવાય. ॥ ૩૭ ॥ તેમાની બે હઠ મુજ પાસે, તે સમજે વિવેક; માટે હઠ લઇને નહી જીતો, તમપાસ હઠએક ॥૩૮॥ ફરી ફરીને સ્ત્રી હઠ તારી મારી હઠ બે બતાવું બાળક હઠછેને રાજ હઠ છે, તુજને જીતી જાવું ॥૩૯॥ એટલે બોલીઓત્રા નારી; સાંભળો મુજ વીવેક; ત્રણ હઠયો છે માહારામાં, તમથી વધારે એક ॥ ૪૦ ॥ રાજની પુત્રીનેરાજનીરાણી, તેથી રાજહઠ માહારો; બાળકછું તે બાળહઠબીજી તીજી સ્ત્રીહઠભારી. ॥૪૧॥ બેહઠ તમારી ત્રણ હઠ માહારી, માટે નહિ પડું પાછી;અરજુનની નિશાળે ભણેલી, ન જાણશો મને કાચી ॥ ૪૨ ॥ એવું વચન સાંભળીને કુંવરે જાણીપુરી;દેખાય નાહાની પણ બોલવામાં દીસે બહુ બાહાદુરી. ॥૪૩॥ અભેમાન કહે ઓ અબળા મહારો નથી ઉપાય; રણ ચઢેલો ન વળું પાછો. વળુ તો ઇજ્જત જાય ॥૪૪॥ તુજ પર મુજને પ્યાર ઘણોછે, પણ વીધાતાની ટાંક;હું રણ ચઢીયો તું મોડી આવી, બેના ભવિશનો વાંક ॥ ૪૫ ॥ એવે આવ્યાં આંખે ઝરઝરિયા, હસ્ત ઝાલ્યો તેં ફાસુ; પીઉના એવા વચન સુણી, ઓતરાને આવ્યા આંસુ ॥ ૪૬ ॥ વળણ ॥ આંસુ અતીસે આવીયાં, દેતી કંથને આણ; વદે વલ્લભ એ તારૂણી, તજવા બેઠી પ્રાણ.

કડવું ૩૩ રાગ ઉપરનો.

તમે ચાલો તો કાઢું મારા પ્રાણરે, મ્હારી નણદીના વીર; રથને હાંકો તો ધરમરાયની આણરે, માહારી સાસુના જાયા ॥ ટેક ॥ રણમાં રઝળતી શું મુકીને જાવોછો, ઓ અલબેલા નાથરે; પરપુત્રી નોહોતી નાંખવી અપાયમાંને, નહોતો ઝાલવો મુજ હાથરે ॥ મ્હારી ॥ ૧ ॥ સોળ કળાનો જેવો ચંદ્ર બીરાજે સ્વામી, તેવીછે કાન્તી તમારીરે; હસ્તીનાપુર સરખી ગાદી બેસવાની તેવિ, અરધંગના હુંછુ નારીરે ॥ માહારી ॥૨॥ રાજ્ય હંસલો મેંતો જાણી કરીને પીઉજી, કીધો પરણતાં સંગરે; જો જાણુતી હોત બગલો બાપડો તોમહારૂં, કદીએન રાખત એંગરે ॥ મહારી ॥૩॥ હઇયામાં મુજને હોંશ હતી કે પીઉજી, બેસશું જોડા જોડરે; છ છ જનમના વેહેર ભોગવી રહ્યાંને, સાતમે નડેછે રણ છોડરે ॥ મહારી ॥૪॥ નાહનપણામાં ગમે ખાવા પીવાનું ને, ગમે પહેરવુંનવ રંગેરે;ગ્રહસ્થાશ્રમના વઇભોગ મુકીઆશું, લઢવા વઢવાનો ઉમંગરે ॥ મહારી ॥૫॥ આશો ઉમંગ તમને વઢવા તણો છે પીઉજી, જનમથી હઠની વાતરે, ભીમ સરીખા કાકા છે વઢનારા વળી અરજુન સરીખા છે તાતરે ॥ મહારી॥ ૬ ॥ ગટોરગછ સરખા બંધુ વઢનારા પીઉજી, સસરા વઇરાટ રાયરે; તેમ છતાં તમે આગળ પડયા તેતો,માહારા ભવીશે ભુલાયરે ॥ માહારા ॥ ૭ ॥ સારા સુકનમાં મુને મોહોરે પધરાવીને, પરણાવા બેઠો માહારો બાપરે; તેરે વેળા મને કેમ નવ ડંસ્યો પીઉજી, કારમો કાળુડો સાપરે ॥ માહારી ॥૮॥ નાનપણામાં મારો રામજી રૂઠયો તે, પરણ્યાનું મીંઢળ નથી છુટયુંરે; સુખની લહેરમાં તો કહેર થવા બેઠો, ભુંડું ભવિશ માહારૂં ફુટયુ રે ॥ માહારી ॥ ૯ ॥ ચક્રાવો ઘડ ચોરી રચ્યો છે પીયુજી, ભાલુડે પોંખાશોરે; બાણરૂપી ત્યાં તો લોહુ વછુટે તમે, રૂધીર વરણા થઇ જાવોરે ॥ માહારી ॥ ૧૦ ॥ ચક્રાવો ચઢશો ત્યાં માર ખાઇ પડશો ને, અપછરા લેઇ જાશેરે આજપછી મોડું નથી દેખવાની આતો,છેલ્લું દરશણદુર્લભ થાશેરે॥ મહારિ ॥૧૧॥ અગમ નીગમ મુને સુજેછે પીયુજી, નહી મુકે દુસ્મન લોકરે;માઠા શુકન મને ઘણા થયાછે માટે, જીવતા આવ્યાની આશા ફોકરે ॥ મહારી ॥૧૨॥ અરેરે જોબન મારૂં કેમ જળવાશે પીઉજી; વ્રહે વેહેરિ થઇ લાગેરે; હુંરે અભાગણી રડીસ રૂજની તે, તમ ભીડ કયાંથી ભાગેરે. ॥ મહારી ॥ ૧૩ ॥ રૂપ રંગ રૂપી મહારી પુષ્પની વાડી તે, દીવશે દી-

વશે કરમાયરે; માળી વિના પુષ્પ વીણાય નહી તેથી, દીનદીન કરમાઇ જાયરે ॥ મહારી ॥૧૪ પેહેરી ઓડીને હુ હરી ફરી નહી, ન એયુ સૈયર સમાણીરે; સાસરેથી પીહરે પીહરથી સાસરે હું, આવી નહી ઘુંઘટ તાણીરે ॥ માહારી ॥ ૧૫ ॥ હાથ ઝાલીને મુને અધવચ્ચ મુકી પીઉજી; એ નહી રજના રીતરે; સદા દુખીઅણને દગો દેઇ દુખ દો છો સ્વામી, તોડો છો પરણ્યાની પ્રીતરે ॥ મહારી ॥ ૧૬ ॥ આ છબી ફરીને હું નથી દેખવાના સ્વામી, દેખું તો પાધરા પાસા રે; રંકરામાને શિદ રડતી મુકોછો પીઉજી, ભાગોછો ભવોભવની આશારે; માહારી ॥ ૧૭ ॥ તમ વીના ઠરવાનું ઠેકાણું નહી મહારે, ના વળે શીતળ છાયારે; છેવટ ખાળ્યા નહી ખળો તો પછી, કંથ વીયોગે પાડુ કાયા રે ॥ માહારી ॥૧૮॥ વલણ ॥ કાયા પાડુ કંથજી, આંસુ વહે ચોધાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે; કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૪ રાગ ઉપરનો.

ગોરી મહારી મુકો ઘોડલીયાની લગામરે, કુંવરી વહરાટનીરે; માહારા રથને જાવાનો દોને માગરે; કુંવરી વહરાટનીરે ॥ ટેક ॥ ઉભાં છો સામાને રડાછો રામા તેથી, આવે નીરદયને દયાયરે;કોમળ કંઠથી કર ગ્રહોછો પણ, હવે નથી ઉપાયરે ॥ કુંવરી ॥ ૧ ॥ રડી રડીને મને શીદ રડાવોછો, સળગે હઇયામાં હોળીરે,વણ વહનીએ મને ઉભો બાળેછે ને, કલેશ કરે છે ચોળાચોળી ॥ કુંવરી ॥૨॥ તુજ પેઠે મુજને પણ હોંશ હતી કે ગોરી; બેશીશું જોડા જોડરે; છછ જનમની વીતી સાતમે જન્મ પુઠે, પડયો મામો રણછોડરે ॥ કુંવરી ॥૩॥ એર મામાએ મન ગમતું કર્યુંને ગોરી જુડાં વચન વરણાવ્યારે; મનની હોશ બેના મનમાંરહીને મામે, પાટા બાંધીને પરણાવ્યાંરે ॥ કુંવરી ॥ ૪ ॥ પણ એકવાર જો હું આવું છું જીવતો ગોરી, જો લાવે આપણો ઇશરે; તો તો મોસાળ પેહેલું ઉજડ કરૂને છેદું, કૃષ્ણ મામા કેરૂ શીશરે ॥ કુંવરી ॥ ૫ ॥ તે પછી તાહરી હું સંભાળ લેઉ ગોરી, પછી સકળ વેહેવારરે ॥કુંવરી॥૬॥ એક એકના મોઢા સામું જોઇ જોઇને ગોરી, મનની સંગાથે બળવું રે; જીવતા આવ્યાની આશા ઇષ્ટ કરાવે નહીતો, પેલે ભવ મ્હારે તારે મળવુંરે ॥ કુંવરી ॥૭॥ તુજ તાતને માહારા કાકા દેખે છે ગોરી, સરમ

આવેછે અતી મનમાંરે, કંકાશ કરી શાને કાળજુ બાળોછો માહારૂં તંપત ઉઠે છે બહુ તનમાંરે ॥ કુંવરી ॥ ૮ ॥ જગત તમે શીદ હશાવોછો, સામા જુએ શત્રૂ લોકરે; ચાહતો તારી માહારી કાયા પડે પણ, પાછા વળ્યાનો આશા ફોકરે ॥ કુંવરી ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ પાછો વળવાનો નથી, હઠ મુકી દે નાર; વદે વલ્લભ તવ પ્રેમદા, કરતી હાહાકાર.

કડવું ૩૫ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન; સુણ પરીક્ષતરાયના તન; હાંરે વાંકા વચન પતીના સુણી; ધ્રુસકા મુકી રડે છે તારૂણી ॥ ૧ ॥ હાંરે પતી દગો દેવાનો તેં ધારયો; મારો સ્વારથ કંઇ ન વીચાર્યો, હાંરે મને ભર્યા રે અપ્રીતમાંથી કાહાડી, ઉંચા પરવરતપરથી પછાડી ॥ ૨ ॥ હાંરે પેટમાં પેશીને મારી પાળી, મુને ઢીંચણમાંથી તેં ઢાળી;હાંરે સોડ તણો ઘાવ તે કીધો, દાવ રાખીને દગો દીધો ॥ ૩ ॥ હારે એ તો ટળવળવા લાગી એમ, વનમા ટીટોડી ટળવળે તેમ, હાંરે એતો દુખદરીયામાં પેઠી, વાગ ઝાલીને ગગળી બેઠી ॥ ૪ ॥ હાંરે એતો પાશાણ શીશ પછાડે, ખેંચી મુસ્તકના કેશ કાહાડે, હાંરે કાલાવાલા વચન ઓચરતી,ત્રાસ ભરેલા વીલાપ કરતી; હાંરે ॥૫॥ હાંરે રામા રૂદે ફાટે તેમરડતી, મુને કંથે મુકી રખડતી;હાંરે માહારૂ આ રણમાં કોણ બેલી, પરણ્યો પીઉ જાયછે મેલી ॥ ૬ ॥ હાંરે એવું જોઇ કહે રાજ કુંવાર, હવે હઠ મુકી દો નાર; હાંરે એવું વચન પતીનું સુણી, ઉભી થઇ કહે છે તારૂણી ॥ ૭ ॥ હાંરે સ્વામી શીખામણ દો વીચારી, તમે જાવોછો વણ મોહોતે મારી; હાંરે સ્વામી હઠીલા ન થાઓ ઝાઝા, યુદ્ધની હઠ મુકો માહારાજા ॥ ૮ ॥ ॥ વલણ ॥ રઢ મુકી દો યુદ્ધ તણી ઓરે બાળા રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો વાલાપનો મહીમાય. ॥

કડવું ૩૬ રાગ બાળારાજારે.

મને મારીને રથડા ખેડ, બાળારાજા રે; નહી તો યુદ્ધ જોવા સંગ તેડ, બાળા રાજા રે ॥ ૧ ॥ રથ રખાવું તેમ રાખ, બાળા રાજા રે; નહીતો માહારી રૂદે પર હાંક, બાળા રાજા રે ॥૨॥ મને આપ્ય તારી તરવાર, બાળા રાજારે; કરૂ કઉરવનો સંહાર, બાળરાજારે ॥ ૩ ॥ મને

આપ ઢળકતી ઢાલ, બાળા રાજારે, મને સાથ લઇને ચાલ, બાળારાજા.
રે. ॥ ૪ ॥ હું તો અગણીત ગુણને ગણેલી, બાળા રાજારે વ્યંઢળ મે-
હેતાની વિદ્યા ભણેલી. બાળા રાજારે ॥૫॥ તમને એકલા જાવા ન દે-
ઉં, બા, હું તો ધનુશને બાણ લેઉ બાળા ॥ ૬ ॥ મુને માઠા થયા
છે શુકન. બાળા. માટે સમજો સાસુડીના તન ॥ બાળા ॥ ૭ ॥ માહારાં
કીયાં જનમના કત, બાળા, કુએ ઉતારી વાઢયા વ્રત ॥ બાળા ॥ ૮ ॥
જેમ હરણી હોળેથી ટાળી, બાળા, પેટમાં પેશીને મારી પાળી,
બાળા ॥ ૯ ॥ મને ઢીચણીએથી ઢાળી, બા. મને વૈભોગમાંથી બાળી
બાળા. ॥ ૧૦ ॥ ધરી અમ્રતને લઇ લીધું બાળા. આપી વિશ્વાસને
વિખ દીધું. બાળા. ॥૧૧॥ મને કીયાં કીયાં નડયાં પાપ, બા કાંતો,
નડયો કોનેનો શ્રાપ. બાળા ॥૧૨॥ મેં શું ગંગામાં ધોયુ,મળ મુત્ર.
બાળા; માહારૂં ભાગે ધર સુત્ર, બા ॥ ૧૩ ॥ મેં શું અભડાવી વિપ્રની
થાળ, બા. મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવિશાળ બા ॥ ૧૪ ॥ મેં શું તોડી
સરોવર પાળ, બાળા; મેં શું ધાવતાં વછોડયાં બાળ બા. ॥ ૧૫ ॥
કોઇને દુઃખ દેઈ શું ધર્યો ગરવ, બા; મેં શું હુનાળે ઉઠાડી પરવ, બા
॥૧૬॥ મેં શું છાણે છાણું ભાગ્યું. બા. તેનું પાપ આવીને શું લાગ્યું
બા. ॥૧૭॥ તે વીના છેક આમ નહોય, બા. માહારૂં ન મળે બેલી કો-
ય, બા. ॥૧૮॥ મને સુજી અગમની પેર, બા; તમે આવવાના નથીઘેર
બા. ॥૧૯॥ પછી દીવસ મહારા કેમ જાય, બા. માહારૂં જોબન કેમ સ-
ચવાય, બા. ॥૨૦॥ માહારૂ ફરકેછે લોચન, બા. આવે રંડાપાના દન,
બા. ॥૨૧॥ એવા દહાડા શી રીતે જાય. બા. ખાતે પીતે શરિર સો-
સાય, બા. ॥૨૨॥ વિધવાનું સગું કોણ થાય, બા. જેનીને તેની ઠેસો
ખાય, બા ॥૨૩॥ સ્વામી છો તો સોનાથી મોંઘી. બા. કંથ વીનાની
કુસ્કાથી સોંઘી. બા. ॥ ૨૪ ॥ વીંધવાનું જગત સહુ ઝેરી બાળા;
થાય વાડના કાંટા વેહેરી, બા. ॥ ૨૫ ॥ વીધવા જ્યાં જ્યાં ડગ ભરે,
બાળ; ત્યાં ધરતી ભારે મરે, બાળા ॥ ૨૬ ॥ પાલવ અડતાં લા-
ન્છન લાગે, બાળા. ઉપર આભ ભડાકે ભાગે, બાળા. ॥ કરિ
જુઓ એ શરવ વિચાર. બાળા; માહારો છુટી પડે અવતાર, બાળા
॥ ૨૮ ॥ કહી રથશું શીશ પછાડે, બાળા; એતો મુસ્તકના કેશ
કાહાડે, બાળા ॥ ૨૯ ॥ એવું રૂદન બહુ આરંભ્યું, બાળા. ગંગા
જમુનાનું નીર થંભ્યું, બાળા. ॥ ૩૦ ॥ ત્યાંતો વાવલીયો નવ વા-
હાય, બા. હાથી ઘોડા તે ઘાસ ન ખાય ॥ ૩૧ ॥ ચારે દીશાગે

રડતાં સ્વાન; બાળા બગ્રી બોલી ભાસે સમશાન બાળા ॥ ૩૨ ॥ આવી વાદળાં છાયાં ગગન, બા. લાગે ઉદાશી સરવેને મન બાળા ॥ ૩૩ ॥ ॥ વલણ ॥ ઉદાશી કુરૂક્ષેત્રમાં લાગે અપરંપાર; વદે વલ્લભ તેણે સમે કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૭ રાગ સવઇયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણુજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અતી કલ્પાંત જોઇને બોલ્યો અરજુનનો કુવાર; જરાક વહેલી આવિ હોતતો, ન નીકળત ઘરબહાર ॥૨॥ હવે નથી ઉપાય માહારો, ચાવ્યું મુખ પાને; તેતો ઠરે કોહયલા ચાવેલા નામ શાનું અભેમાન ॥૩॥ તે માટે તું હઠ મુકી દે, માહારે તારે સંસ્કાર; વઇભોગ લેવા આટલું યત્ન, કરે છે તું નાર ॥૪॥ પણ વઇભોગ વ્યાધી તે ઉપાધી મીથ્યા સંસાર સુખ;જેટલુંજેટલું સુખ તું માને; તેટલું જાણજે દુખ ॥૫॥ મહોટા મહોટા સંસાર તજે, તે શુભ કરણી સારૂં; સંસારના વઇભોગ છે, તેને અતી અંધારૂ ॥૬॥ એવું સાંભળી ઓત્રાબોલી, તજવો ક્રીયો સંસાર; અનીતી જેણે તજી તેણે, તજ્યો બધો વેહેવાર ॥ ૭ ॥ મોહોટા મોહોટા જે કહેવાયા, તેણે નથી તજી નારી, ઇંદ્ર કુબેરને વરૂણ અગ્ની, તે સરવે સંસારિ ॥ ૮ ॥ બ્રહ્માએ બ્રહ્માણી રાખી, લક્ષ્મી વિષ્ણુ દેવે, માહાદેવજી યોગી હતા પણ ઉમીયા રાખી એવે ॥૯॥ નારી વીના સંસાર કયાંથી, નારિથી થયું જગત; નારીથી જ્ઞાની અવતરીયા; નારિથી થયા ભક્ત ॥ ૧૦ ॥ નારી વીના કોણ થયેલુ, બતાવો મુજ નાથ; સ્વરગ આપવાવાળી નારી, સાચી માનજો વાત ॥૧૧॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, બોલ્યામાં બાહાદુર આપ; પણ જો હું પાછો વળુંતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૧૨ ॥ પાનને બદલે કહેવાય કોહલા, માટે જવું છે ઠેઠ; નામ લાજે મુજ તાત તણુને, લાજે જનુની પેટ ॥ ૧૩॥ રણ ચડયો પાછો ન વળે, તેનું નામ છે સુરો; તે સુરાતણ ખોઇને જીવું, તોતો જન્મ અધુરો ॥૧૪॥ યુદ્ધેચ હતાં મુજ માતાએ, બહુ કીધું કલ્પાંત; તેનો ખાળ્યો ખેળ્યો નહી હું, સમજાવે ન થયો શાન્ત ॥ ૧૫ ॥ હવે તારો ખાળ્યો ખળું તો, વીશ્વની કહેણી થાય; કહેશે બહુ રડીને થાકી, પોતાની જનેતાય ॥ ૧૬ ॥ તેની જરાએ દયા ન આવી, તેનો ખાળ્યો નવ ખળીયો, કહેશે કે નારીનું

મોહું દીઠું. એટલે પાછો વળીયો ॥ ૧૭ ॥ માતા કરતાં માન્યની વધી, કામમાં લબધાયો કામી; એવી કેહેણી લાગે મુજને. પડે ખરામાં ખામી ॥ ૧૮ ॥ પછી જીવું તોહે મુવા જેવો, તે જીવત્તું ધીક્કાર; માટે નહી વળુ પાછો નહી વળુ, હઠ મુકી દો નાર. ॥ ૧૯ ॥ એટલે ઓત્રા રાણી વાણી, વદી તેણીવાર; તમે સોગન લેઇને બેઠા; ઓ માહારા ભરથાર. ॥ ૨૦ ॥ હવે માહારો ઉપાય નથી, ઓરે માહારા નાથ; પાછા વળવા નહી કહુ તમને, પણ એક સાંભળો વાત ॥ ૨૧ ॥ યુધ્ધે જવું હોય તો તમે જાજો, પણ મુજ કષ્ટી કાપો;તમારી કને લઉછું માગી.પુત્ર મને એક આપો. ॥ ૨૨ ॥ ઇશ્વર ઇચ્છાએ પુત્ર થશે તો, સરશે સંસારી કામ;મહારી તમારી કાયા તે કરશે.રેહેશે જગતમાં નામ. ॥૨૩॥ તે માટે રૂતુદાન દો મુને, વાધે ભલું ઘર સુત્ર;મુજ મનને ભાસે છે એવું નીશ્ચે થવાનો પુત્ર. ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યો અભીમન્યુ, આને શું વદી વાણ; રણ જાતાં નારીને ન ડીએ. નારી તે નર્કની ખાણ. ॥ ૨૫ ॥ ખરા નર નારીને ન આંડે;નારીછે ગે બરૂ ગાત્ર;તે માટે કેમ કહ્યું કરીએ, નર્ક છે નારી માત્ર. ॥ ૨૬ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, સમજીને વદો વાણ, અભીમન્યુ કહે સમજીને કહુછું સૌ નારી. નર્કની ખાણ. ॥૨૭॥ ઓત્રા કહે હજુ સમજીને બોલો,ઓરે સ્વામી સુપાત્ર; કુંવર કહે ખાણ મોહોટી, નર્કની નારી માત્ર ॥૨૮॥ ઓત્રા કહે હું કહીશ ત્યારે, રીસાસો ભરથાર;રણધીર બોલ્યો કહે કહેવું હોય તે,ખરી વાતે નહી ખાર, ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા રાણી, સાંભળો માહારી વાત; સૌ નારીને નર્ક કહોછો તો, નારી તમારી માત. ॥ ૩૦ ॥ તમારા માતા માહારી માતા, સરવની માતા નારા;અભીમાને તવ નીચુ ઘાલ્યું ન્યાયની વાત વીચારી. ॥૩૧॥ ઓત્રાએ તવ મન વિચાર્યું,સ્વામીને માઠુ લાગે, એવું સમજી કહેવા લાગી; કંથ તણો ભેદ ભાગે. ॥૩૨॥ સાંભળો માહારા સુજ્ઞ સ્વામી,હું અબળાની વાણ;તીછકારવી નવ ઘટે નારીને,નારી તો રત્નની ખાણ, ॥ ૩૩ ॥ તમારા સરખા રત્ન જેવા, પ્રાક્રમી પ્રગટ થાય; તેની જનેતા નારી છે પણ, રત્નની ખાણ કહેવાય. ॥ ૩૪ ॥ યોગાભ્યાશી જ્ઞાની તપસ્વી,કંઇ સુરા કંઇ દાતા;કંઇ જન ભકનો,કંઇ દેવહંશી રત્ન સરખા થાતા ॥૩૫॥ તે સરવે નારીના ઉદરથી, સુણો ચતુર સુજાણ, તે માટે સઘળી નારીને, ન કહેવી નર્કની ખાણ ॥૩૬॥ સમજવી ખાણ રત્ન કેરી, વીચારી વદરી વાણ; તમારૂં કહેવું પણ સાચું, છે નારી નર્કની ખાણ, ॥ ૩૭ ॥ જે નારીને પેટે જનમે, નાસ્તીક નીર-

દય પાપી; અત્રળચંદ્રો અધર્મી અન્યાઇ, વીવેક હીન વણ માપી ॥૩૮॥ મસ્કરી ખોરો તસ્કરી ચોરો, અવગુણનું એંધાણ; તેવાં પ્રાણીની જનેતા નારી, તે નારી નર્કની ખાણ ॥ ૩૯ ॥ નારીનું એવું બોલવું સુણી, દુટી ગયો બધો તોડ; કુંવરે જાણ્યું પ્રવીણ ઝાઝી, કરી બતાવ્યો ફોડ ॥ ૪૦ ॥ એની સાથે બોલી ચાલીમાં, હું તો નહી બર આવું; એવું સમજીને કહયું એણે, એ અબળા હવે જાવું ॥ ૪૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું સાંભળો સ્વામી, બુદ્ધી મુકી છે નેવ; એકજ વીચાર હરી ફરીને, હઠ લીધાની ટેવ ॥૪૨॥ એકજ પ્રકારની હઠ લેવી, બીજા નહી વીચાર; તેવાને ચાતુર કોણ ગણશે, એ મહારા ભરથાર ॥ ૪૩ ॥ આ ઉપરથી હું એમ સમજી, બુદ્ધા નથી વીશેશ, સત્રળા રસ્તાને નવ જાણો, વીચાર શકતી લેશ ॥૪૪॥ એટલે અભેમન્યુ બોલ્યો, જાણે છે સહુ કોય, પ્રમદા કરતાં પુરૂશમાં શું બુદ્ધી ઓછી હોય ॥ ૪૫ ॥ ઓત્રા કહે ત્રીશેશ બુધી, પુરૂશમાં કયારે જાણું; પ્રશ્ન પુછું તેનો ઉત્તરઆપો, તો બુધ્ધી પરમાણું ॥ ૪૬ ॥ પછી હું જાણીશ કે સમજીને હઠ ઝાલી છે નાથ; તરત તંબુએ ચાલી જવાની, નહી આડા કરૂહાથ ॥ ૪૭ ॥ તમથી ઉત્તર દેવાય નહી તો, પુત્ર આપીને જાવો; હું તમ સાથે તમે મુજ સાથ, વચનથી બંધાત્રા ॥૪૮॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, તારેછે પુત્રની ત્રષ્ણ; પણ ઉત્તર થાય બુદ્ધેશાળીથી, તેવું પુછવું પ્રષ્ણ ॥ ૪૯ ॥ માહારાથી ઉત્તર દેવાય નહી તો, તારે દેવો પડશે; જો પછી ઉત્તર નહી દેતો, ક્રોધ મને બહુ ચડશે ॥ ૫૦ ॥ માહારાથી ઉંત્તર થાય નહીં તો, તુજથી ઉતર થાય; એવું પ્રષ્ણ પુછનેનારી, વેણ દીધું કરમાંય ॥ ૫૧ ॥ ઓત્રાએ પણ વચન આપ્યું, તત્ર બોલ્યો રાજન; તારા પ્રષ્ણનો ઉત્તર દેવો, સેહેજ છે માહારે મન ॥ ૫૨ ॥ ઉત્તર આપીને જઇસ જુધ્યે; તુજથી નત્ર રોકાય; ઉત્તર ના દેઉં નો સુત દેઇ, મારે જાવું વઢવાય ॥ ૫૩ ॥ હવે પ્રેમદા પ્રશ્ન પુછો, ઓત્રાએ જોડયા હાથ; ધ્યાન દેઇને સાંભળી લેજો, ઓરે મારા નાથ ॥ ૫૪ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયું તે, દન પીતરૂનું શ્રાધ, તે દીન ગર્ભનો દહાડો નારીને, એ ત્રણનો પડયો બાધ ॥૫૫॥ શ્રાધ સારીને જમે નહી તો; પીતરૂં બાધ લાગે; શ્રાધ સારીને જો જમે તો, એકાદશી વ્રત ભાગે ॥૫૬॥ તે દન નારીને રૂતુ આપે તો, એકાદશે પાપ થાય; નારીને રતુ આપે નહી તો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૫૭ ॥ ત્રણે વાતમાં બાધ ભાસે, વીચારો વીવેક; ત્રણે કારજશીધ કરવાં, રેહેવા ન દેવું એક ॥ ૫૮ ॥

એ કાજ કરીએ એકપર રહીએ, તો તે નહી ચતુરાઇ, ત્રણે કરવાં ને બાધ ન બેસે; તેની બુદ્ધી સવાઇ ॥ ૫૯ ॥ અભેમાને વીચાર કરી, ધારી જોયો વિવેક; તો પણ એને કાંઇ ન સુજ્યું, રસ્તો ન જડીયો એક ॥ ૬૦ ॥ વલણ ॥ રસ્તો કાંઇ જડયો નહી, કુંવર મન અકળાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો; પ્રષ્ણોતર કથાય. ॥

કડવું ૩૮ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બોલ્યો અભેમન્યુ મુખ એમ; આનો ઉત્તર થાયે કેમ ॥ ૧ ॥ મહોટા મહોટા મંથીને મરે, પણ ઉત્તર કોઇ ન કરે, પુછયું પ્રષ્ણ તેં કચવું અતી, તેનો ઉત્તર જડવાનો નથી ॥ ૨ ॥ એક મુઠી દે એકાદશી, તો તો આંટી એમાં નથી કશી તવ ઓત્રા બોલી મુખ એમ, એકાદસી તે મુકાય કેમ ॥ ૩ ॥ એક મુઠીને એક શીધ રાખે, તેમાં શાના ચતુરાઇ દાખે; કરે એક ખરૂં એક ખોટું, તેનું અજ્ઞાન જાણવું મોહોટું ॥ ૪ ॥ જેમ વેદમાં ભેદ અપાર; કહે સાકાર નીરાકાર; તેમાં એક જુઠું એક સાચુ, કહે તે તણું ભણતર કાચું ॥ ૫ ॥ ભણે શટ શાસ્ત્ર ચારવેદ; પણ તે નહી સમજેલો ભેદ; તેથી એક ખરૂં એક ખોટું, કહે તેને તો પાતક મોટુ ॥૬॥ સર્વ વચનનો સમજે ભેદ,તેતો ભણયો છ શાસ્ત્રને વેદ; પુછયાં પ્રશ્નમાં જે ત્રણ ટાણાં, તેતો સાચવે સુજ્ઞજ શાણાં ॥૭॥ તવ અભેમન્યુ એમ બોલે નહી તારૂણી કો તુજ તોલે; આપો ઉત્તર છો મન માને, હવે વાર કરોછો શાને ॥ ૮ ॥ બોલી ઓત્રા બોલેલું થાપો મુને પુત્ર તમો એક આપો; પછી ઉત્તર કરૂં સ્વામી; મુને જાણેશો નહી હરામી ॥ ૯ ॥ તવ અભેમાને વીચાર્યું, ડેરા તંબુ તણાવવા ધાર્યું; જોયું સેન્યના સામુ છેક, થઈ ભાઈશું દ્રષ્ટી એક ॥ ૧૦ ॥ કરિ સાથાવીને તવ સાન, આવ્યો ભીમ તણો સંતાન; તવ આડુ જોઇને કહે છે, વીરા વામા અતી હઠ લે છે ॥ ૧૧ ॥ માટે તંબુ તણાવો પ્રાત, આડી દ્રષ્ટીએ કીધી વાત; સુણી ગટોરગછ સંચરીયો, પોતે સેન્ય વિશે પરવરિયો ॥ ૧૨ ॥ કરી શેવકને આગનાય, જાવો જઇ તંબુ તાણો ત્યાંય; કાંઇકરતાં સુધરે કામ; રહે અભેમન્યુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ તવ શેવક લોક સંચરીયા,ડેરા તંબુતાણી ત્યાર કરીયા;પછી દાસો થયા વિદાય, તવ રથેથી ઉતર્યો રાય ॥ ૧૪ ॥ મુકી ઓત્રાએ અશ્વ લગામ, જઇ તંબુ કર્યો વી

વીશ્રામ; તવ કૃષ્ણ પ્રભુ પાતાળ, કીધો વીચાર દીનદયાળ ॥૧૫॥ મા હારે કરવો ભાણેજનો દ્વંશ, પણ રાખવો ભક્તનો વંસ; કદી નરનાર સુખ આદરશે, થોડી વેળામાં અર્થ શું સરશે ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણ્યું શ્રી અવીનાસ, ટકાવું બેઉને છ માસ; કરી સુર્ય ઉપર આગનાય,સ્થભી હેજો ત્યાંને ત્યાંય ॥૧૭॥ ખટ માસ લગી રવીદેવ, ખસવું નહી અશ્ય મેવ; પછી જગતપર કરૂણા કીધી, એક અંજળી જળની લીધી ॥૧૮॥ મુખ વાણી વદ્યા ઘનશામ, પશુ પક્ષી પતંગ તમામ, દેવ દાનવ માનવ કીટ, થાજો આળસ નીંદ્રા અદીઠ ॥૧૯॥ ક્ષુધા પીપાસા ને દસ્ત, થાજો લઘુશંકા સૈત હસ્ત; થાશો નહી વેળા કવેળા ભ્રાન્તી,રેહેજો નીરવરતીને શાન્તી ॥૨૦॥ એમ કહી જળ આચમન કીધું, પછી જળ ફરીથી લીધું; એમ જાણ્યું જાદવરાય, દીવશે કદી ગર્ભ ધરાય. ॥૨૧॥ તેવા ગર્ભની પ્રજા જે થાય, તેતો વર્ણશંકર ગણાય; તેનાં અવળાં હોયે લક્ષણ, કરે ખોટી વસ્તુ ભક્ષણ ॥ ૨૨ ॥ થાય અધરમી ને અન્યાઇ, શુભ મારગ સમજે ન કાંઇ; એવી વરણશંકર પ્રજાય,દીવશે ગર્ભ રેહેવાથી થાય ॥ ૨૩ ॥ નહી દીવશે મનુશ ધર્મ, પશુપક્ષીને કીટનું કર્મ;એવું સમજીને જુગદાધાર; તંબુપર વરસાવ્યો ધુમાર ॥ ૨૪ ॥ તેથી નાવે સુર્યનો બાધ, એવું કાર્ય કર્યું નીરવાદ;કરી કરૂણાદીનદયાળ, કર્યું કામ રહી પાતાળ ॥૨૫॥ વળણ॥ પાતાળ રહીને કારજ કર્યું સાંભળને તું રાય; ભક્તને આધીન ભુધરો, વ્યાસ વલ્લભ ગુણ ગાય. ॥

કડવું ૩૯ રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તનરે ॥ ૧ ॥ નરનારીને ઉપજ્યું હેત અપાર, પ્રેમ ધરીને માંડયો શુભ સંસારરે ॥૨॥ રમતાં જમતાં બહુ વેળા વીતી નેટરે, પ્રભુ કૃપાયે ઓત્રાને ગર્ભ રહયો પેટરે ॥૩॥ પરીક્ષત રાયના ગર્ભ તણી એ કથાયરે, શ્રધ્ધા રાખી સુણે તો વંશ વ્રધ્ધી થાયરે ॥ ૪ ॥ જેણે રાખ્યો ધર્મ પાયો એકરે, કળીયુગને તો, વાપરવા દીધો નહી છેકરે ॥ ૫ ॥ સપતા સુણી, પ્રભુ પદ પામ્યો તેહરે, શ્રોતા સુણતાં મનમાં ધરે રાંદેહરે ॥ ૬ ॥ હાશજ સમજે તે જન નરકે પળાયરે, પરીવાર ખુટે, અનધન નાસ્તી થાયરે ॥૭॥ શ્રધાળુ જન, સુણી કરે પુન્ય દાનરે, તેને પ્રભુ આપે સુખ સંતાનરે ॥૮॥ શ્રોતા જનના. પુરણે પોહોચ્યા કોડરે, સરવે સભા, બો-

લો જે જે શ્રી રણછોડરે ॥૯॥ વલણ ॥ સકળ સભા જય જય વદો, વંશની વ્રદ્ધી થાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, જે જે શ્રીજગરાય ॥

કડવું ૪૦ રાગ સાખિ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું દશેણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ છ માસ સુખ સંસારનું લીધું, ગર્ભ રહયો રૂડી રિતે; ઓત્રાને મન આનંદ થયો, પાત્રલે પડી પ્રીતો॥૨॥ ઓરે મહારા પ્રાણ પતીજી, વાધ્યુ ભલુ ધર સુત્ર; તમારે વ્રધ્ધોના પુન્યે કરીને, આપસે પ્રભુ પુત્ર ॥૩॥ જીભડી મારી કાપવી ઘટે, કઠોરૂ વચન કહેતાં; રાખજો સદાએ કપા દ્રષ્ટી, હાથ હઇયાં નથી રહેતાં ॥૪॥ ઓરે પતીજી ઓરે પતીજી; દારૂણ આવ્યું દુઃખ, ચાર ઘડી કાજે કરી પ્રીતી, ફરી કયાં દેખીશ મુખ ॥ ૫ ॥ એમ કહીને રડવા લાગી, આંસુ વહે ચોધાર; અભેમન્યુએ સમજાવીને, છાની રાખી તે વાર ॥૬॥ પછી અરજુન સુત એમ બોલ્યો, વદેલું વચન થાપો; પ્રષ્ણ તમોએ જે પુછયું છે, તેનો ઉતર આપો ॥૭॥ ઓતરા કહે ઓ કંથ માહારા, સાંભળજો ધ્યાન દેઇ; પ્રસ્ણનો ઉત્તર સેજમાંછે, શાસ્ત્રનો આધાર લઇ ॥ ૮ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયું, તે દન પીતરનું શ્રાદ્ધ સ્ત્રીને દન હોય ગરભનો તે ત્રણનો પડીઓ બાધ ॥૯॥ શ્રાધ્ધ સારીને જમે નહીતો, પીતર રહે નીરાસ; જો જમેતો એકદશીનો, ભાગી પડે અપવાસ ॥ ૧૦ ॥ તે દન નારીને રતુ આપેતો, એકાદસ પાપ થાય; જો કદી રતુ આપે ન હીતો, લાગે બાળ હત્યાય ॥૧૧॥ એવી એમાં આંટી ઘુટી છે, તેનો સો ઉપાય; પાપ જરાએ આવે નહીને, ત્રણે કારજ થાય ॥ ૧૨ ॥ એવો તમને આપુ ખુલાસો, તત્ર કર નાંખશો મુછે; જાણ્યા પછી કોયડો કોડીનો, કહેશો કે એમાં શું છે ॥ ૧૩ ॥ અભેમાન કહે સુણ નારી, વાંકુ કેમ વહાય, જાણ્યા પછી ઓહો કરી કાડે, તે નર ખર કહેવાય॥૧૪॥ એટલે બોલી ઓતરા રાણી, ઊતરમાં ચીત દેજો; ઘણોક ઉંડો વિચાર રાખી, વચન શાંભળી લેજો ॥ ૧૫ ॥ શ્રાધ્ધ કરીને પીંડ સુંઘીએ, જમ્યા બરોબર થાય; મધરાત પછી દીજીએ રૂતુ, ત્રણે તીથી શચવાય ॥ ૧૬ ॥ મુખમાં અન ઘાલે અપવાસ ભાગે; વાસનાથી નાવે બાધ, જમવાની કાંઇ જરૂર નથી, પરીપુરણ થાય શ્રાધ ॥૧૭॥ અડધી રજની જતાં સુધી, એકાદશી કહેવાય, અડધી રાત્રી ગયા પછી, દ્વાદશીમાંગ

ણાય ॥૧૮॥ તેથી એકાદસ પાપ ન લાગે, લાગે ન બા'ળ હત્યાય. એ રીતીથી કામ કરોતો, ત્રણે તીથી સચવાય ॥૧૯॥ ન્યાય ભરેલો ઉત્તર સુણી હરખ્યો અભિમાન; શાબાશ નારી બુદ્ધીશાળી; વઇરાટની શંતાન ॥૨૦॥ જાવો તમે તંબુએ પધારો, શીખામણ મન ધરજો, માહારી માતા રાંકડી છે, તેની સેવા કરજો ॥ ૨૧ ॥ પીહેરીઆંની સાસરીયાંની, આબરૂ રાખજો ઉભી; કંથને લાન્છન લગાડશો માં ચાતુર નારીની ખુબી ॥૨૨॥ દાંતમાં છેડો ઘાલીને દાહાડા,કાઢજો રૂડીરીને, મનમુકીને માહારી પછાડે. પુન્યજ કરજો પ્રીતે ॥ ૨૩ ॥ આશીશ વચન દેઉં છું તુને ઇશ્વર કલ્યાણ કરશે; જનમો જન્મ સુખની માસી, ઉદર તારૂ ઠરશે ॥૨૪॥ રડશો કળકળશો નહી કોઇ, સહુ ગુણની જાણનાર; હેતજ રાખજો જેવું છે તેવું છેલ્લા વેલ્લા જુહાર ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને ઉભો થયો હવે ન કાંઇ કહીશ; એટલે ઓત્રાયે આમળ આવી, ચરણમાં મુકયુ શીશ ॥ ૨૬ ॥ વળણ. પાય પડી ઉભી થઇ, સનમુખ જોડયા હાથ; વદે વલ્લભ ઉભી રહી; નીરખે પોતાનો નાથ.

કડવું ૪૧ રાગ વર્ઝદરભીનો નાટકની છાયા.

કંથજી કયારે ભેગા થશો, કયારે દેખાડશો મુખ; તમવણ દીવસ જાશે નહી, નહી તમ વણ સુખ ॥ કંથજી ॥ ટેક ॥ અધુરામાં પુરી પ્રીતી કરી, તે તો વિસરશે કેમ; વારે વારે આવશે સાંભરી, પતી તમારો પ્રેમ. કંથજી ॥ ૧ ॥ લખી લખી કાગળ કયાં મોકલું, બુડેલું તરે વાણ તમારા સુખનો સંદેસડો, મુને કેહેવાનું કોણ ॥ કંથજી ॥ ૨ ॥ કયારે જશો ને કોના થશો, ફરી જવાનું ચીત; વીસરસો વઇભોગ આજનો, ચાર ઘડીની પ્રીત. કંથજી ॥ ૩ ॥ પ્રાણપતી પ્યારા માહારા, છબી દેખવાની કયાંય; જાણે નજરે નીરખ્યા કરૂ, માહારી રૂદીયામાં કંથજી ॥૪॥ જ્યાં જાઓ ત્યાં મારા નાથજી, રહો માસ છ માસ, એટલે મુને તેડાવજો, દાશીને તમ પાસ ॥ કંથજી ॥૫॥ જાવો તો જગો કરજો માહારી, સાંકડે મોકળે સમાસ; ચરણ ચાંપીશ કને આવિ; તમ રજની હું દાસ. કંથજી ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહિ પાલવ ગ્રહયો ઉઠયો નર કુંવાર; વદે વલ્લભ તતપર થઇ, રણધીર નીકળ્યો બહાર.

કડવું ૪૨ રાગ સાખી.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,ચક્રાવાનો મહિમાય ॥૧॥ ઓત્રાને રડતી મુકીને, રણધીર નીકળ્યો બાહાર જઇ પોતાના રથમાં બેઠો, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥૨॥ એટલે આવી સકળ સેન્યા, હળીમળી સહુ જાય; ડુન્ડભી ડંકા દેતા દેતા, યુધને પંથ પળાય. ॥૩॥ અભીમન્યુની આજ્ઞાથી સેવક બે ત્યાર થયા, રણમાંથી ઓત્રા રાણીને, તંબુએ તેડી ગયા ॥૪॥ સુભદરાની પાસે આવી, ઓતરા લાગી પાય; હું અપરાધણ મોડી આવી તે કરજો ક્ષમાય ॥૫॥ માહારે ભવીશે ઘણી ભુલાવી, કાળ કેડે થઈ લાગ્યો; આવતાં સાંડના ચરણ વીશે, મારગે ભાલો લાગ્યો ॥ ૬ ॥ માટે મુજથી મોડા અવાયું, પણ તમસુતને ખાળ્યા; માહારાથી થયું તેટલું કીધું; ઘણાએ પાછા વાળ્યા ॥૭॥ તો પણ તે પાછા નવ વળીયા, છેવટ થાકીને આવી; પણ સાસુજી તમારે પુન્યે, પુત્ર હું એમનોલાવી ॥૮॥ લલાટ ઉપર હાથ મુકયો, સુભદ્રાએ સાર; મોહોડામા આવેલો કોળીયો ગયો, શું અન્ય આસા લગાર॥૯॥તારૂને માહારૂં ભવીશ બાધ, થઇ બેઠાં નીરાશ; અભીમન્યુ અતી આનંદે ચાલ્યો, મન ધરી ઉલ્લાસ, ॥૧૦॥ એવે કોઠાની લગભગ થયા, તવ બોલ્યો અભેમાન; સાંભળો માહારા ભીમ કાકા, વાયુ તણા સંતાન ॥૧૧॥ કોઠામાં શેન્યા નવશોભે હોય મારથી વઢનારાત્યાં તો છે યુધ્ધ યુકતી ભરેલું, અન્યશું કરે બીચારા ॥ ૧૨ ॥ શેન્યને અળગી બેસાડો. પછી ચાલો ચઢે ઘોડે, છે એક કોઠો તમારે માથે માટે ચાલો અમ જોડે ॥ ૧૩ ॥ હું ને ગટોરગછ ત્રીજા તમે, જઇએ તેમાં નહી કહેણી; તવ શેન્યાની પ્રત્યે ગદાધર, બોલ્યો રક્તજ તેણી ॥૧૪॥ જાવો જઇને સરવે કરો, છાંયો જોઇ વીસરામ; અમે ત્રણે જણા જાશું કોઠામાં, ત્યાં નહી કોઇનું કામ ॥ ૧૫ ॥ એ લેની કુળ સરવને લઇ, અલગો ગયો તે વાર, છાંયો જોઇને વીશ્રામ કીધો, શાન્તી પામ્યા અપાર ॥ ૧૧ ॥ ભીમ ગટોરગછે ને અભેમન્યુ, પ્રથમ કોઠે જાય; ત્યાં તો ઉભાછે દ્રોણ ગુરૂ, પાશાણ કોઠા માંય ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં જઇને ત્રણે જણાએ,કીધો નમસ્કાર; એટલે બોલ્યા મધુરે મુખે હશીને દ્રોણાચાર ॥ ૧૮ ॥ આવો દીકરા ભલેજ આવ્યા, યુધ્ધની મને ઇચ્છા ય; અભીમન્યુ કહે ધન્ય મહારાજા, તમથી આન ન થાય ॥ ૧૯ ॥ માહારા બાપને વીશ્વાસ આપી, મોકલીયા પાતાળ; કપટનું કોઠાયુધ્ધ

માંડયું, શીખવ્યું તે ચાંડાળ ॥ ૨૦ ॥ ગુરૂજીને કહેવું ન ઘટે, પણ કર્યું કહયા જેવું; તમોએ યુધ્ધ માગી લીધુંછે, તો તમને યુધદેવું॥૨૧॥ તમારી સાથે હારીશ વડતાં, તેમાં ઇજ્જત નહી જાય, કહેશે શું છોકરૂ જીતે બીચારૂ, બાળકથી શું થાય ॥ ૨૨ ॥ તમોને લોકો એવું કહેશે ગુરૂ જાતે કઠોર; વીધારથીનું છોકરૂં માર્યું તેમાં શું કીધુ જોર ॥ ૨૩ ॥ જસ તમને નથી મળવાનો, જીતશો તોયે લગાર; કદાપી વઢતાંહારશો તો, ફજેતીનો નહી પાર ॥૨૪॥ હલકાઈ તમારી ઘણી ગણાશે કહેશે ગુરૂ હારી પડીયા; મુજને લોકો એવું કહેશે, ગુરૂથી ચેલા ચડીયા. ॥ ૨૫ ॥ મહિમા મારો વીશ્વમાં વધશે, માટે ગુરૂ સંગ ગાજુ; હારશો કે જીતશો તમોપણ, નહી મળે જસ બેઉ બાજુ ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, પસ્તાયા ગુરૂ દ્રોણ; આ કામ મેં કર્યું હોત નહિ તો, દેનારૂં ઠબકો કોણ ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધને બુધ્ધી ભમાવી, એને શી દેઉં આશ; ઠબકો સાંભળ્યો પાપીને માટે, જાજો સત્યાનાશ ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને દ્રોણ બોલ્યા, સાંભળ માહારા તન; જે કામ કરવા બેઠા તે કરો, સમજ્યો સર્વ વચન ॥ ૨૯ ॥ કરતાં શું કર્યું તે કેમ કરીયે, હવે તો ધનુશ તાણે. કુંવર કહે શું યુધ કરશો, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો ॥ ૩૦ ॥ એવું સાંભળી દરોણ ગુરૂને ક્રોધ ચઢયો અપાર; શું સહુ જેવો મુજને જાણ્યો, લાડુનો ખાનાર ॥૩૧॥ જો છોકરા હવે ઠેર મારૂ, ઢાળુ રથથી હેઠ; કુંવર કહે જોજો માહારાજા, પોહોંચાડી દેઉ ઠેઠ ॥ ૩૨ ॥ એમ કહીને સામાસાતી હાથ ગ્રહ્યાં હથીયાર; ધનુષનો પણછ ચડાવી, બેઉએ કર્યા ટંકાર ॥ ૩૩ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણ કેરો, પેહેલો દરવાજો એક; રથ બેશી તે દરવાજામાં, ગુરૂ રહયા ધરી ટેક ॥ ૩૪ ॥ અભીમન્યુ બાહાર ઉભો છે, કરોધજ આડે આંકે; ગટારગછ સુત હેડંબાનો, તે રથ એનો હાંકે ॥ ૩૫ ॥ ગદા દસ હજ્જાર મણની, લેઇ ઉભો છે ભેમ; પછી બાણાવળી બાણ લઇને, ટુટી પડયા ફાવે તેમ ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ ફાવે તેમ ટુટી પડયા, ગુરૂને અભેમાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, ભજજો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ રાગ સવઈયો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, પહેલા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ દ્રોણ ગુરૂએ બાણ લઇ

ને દેવા માંડયો માર; અગણીતા મંત્ર ભણીને;માર મારે નર કુંવાર ॥૨॥ એક એક બાણે ચાળીશ હજાર, બાણુ કુંવરના જાય; દરોણગુરૂ એક મારેતે, એંશી હજાર થાય ॥ ૭ ॥ ત્યાં તે કેટલું જોર કુંવરનું, ગુરૂજી દૈવત દાખે; અભીમન્યુને રૂંએ રૂંએ, ભાલોડાં ભોકી નાંખે, ॥ ૪ ॥ ચામ્ર શરીરનું ચુંથી નાંખ્યું ચારણી જેવું થાય, થર થરકાયા કંપવા લાગી, રૂધીર બહુ વહી ગયું ॥૫ ॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા પ્રાણ જવાને બાકી, એ રીતે અભીમન્યુની, માઠી દશાથઇ પાકી ॥૬॥ રક્ષાનો એક તાર સુતરનો, ધનુસે વીંટેલો સાર; તેણે પ્રતાપે આયુશ કેરો, સંધાઇ રહયો છે તાર ॥૭॥ કુંવર ઘણો કાહર થયો, મનમાં અતી ખડખડીયો, તે જોઇને ગટોરગછ બળીયો, ગાજીને ગગન ચઢીયો ॥૮॥ એટલે ગુરૂએ બાણ લીધું, દારૂણ દૈવત દાખી; .મોહાસ્ત્રરથી ગટોરગછની રૂદાયા ભેદી નાખી ॥૯॥ બેભાન થઇ તંબુએ પડીયો, ન રહી સુધકે સાન, કુંવરને ઉડાડયો જાણી, કોપ્યો વાયુ સંતાન॥૧૦॥ ગદા ગ્રહીને આગળ આવ્યો, વાળુ કચ્ચર ઘાણ; એટલામાં તો દરોણ ગુરૂએ, ભોંકયું ભીમને બાણુ ॥ ૧૧ ॥ તવ વ્રકોદર અવનિ ઢળીયો, ગુરૂએ કીધો કહેર; લાડુ ખાનારો મુજને કહયો, મારૂં કુંવરને ઠેર ॥૧૨॥ એવું સમજી અભીમન્યુને,બાણુનો માર્યા માર; ભચોભચ ભાલોડાં ભોં કયાં, કંઇ ન નીકળે આરપાર ॥ ૧૩ ॥ કંઇક શરીરમાં ભરાઈ રહે, વહે ઘણું રૂધીર; એવિ રીતે રૂંએ રૂંએ ભલ્લજ ભોંકયાં તીર ॥ ૧૪ ॥ ચામડું થયું ચારણી જેવું; જાણે પડશે ઢળી; એવે સમે વ્રકોદરની, તરત મુરછા વળી ॥૧૪ ॥ ઉભા થઇને જોયું ભીમે, દાજ્યું અંતઃકરણ; જાણ્યું કે કર્યો જુલમ વીપ્રે, કુંવર પામશે મરણ ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી મડદા પડેલાં, તે લેઇ દીધો માર; તેથી ગુરૂ કાહર થયા, પાછા પડયા તે વાર ॥૧૭॥ એવામાં ગટોરગછ આવ્યો, હાંકવા રથપર બેઠો; ત્રણેનું જુથ મળવાથી ગુરૂનો જીવ ચીંતામાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ અભીમન્યુને હીમત આવી, છોડવા માંડયાં બાણ; ગુરૂ પેસી ગયા અડધે કોઠે, ઘણી થયા ગભરાણ ॥ ૧૯॥ તોપણ પાછી હામ રાખી, ટકી ઉભા ત્યાં સાર; કોઠાના દ્વારમાં કુંવર પેઠો, તેને મારે છે માર ॥ ૨૦ ॥ વ્રકોદરને માહારી ૧ વ્યાપી; બળથી ગયો છે બેહેકી, બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને દ્રોણ પર છુટી ફેંકી ॥ ૨૧ ॥ તે ગદા ગુરૂએ આવતી દીઠી, જાણ્યું કે વીઘન થાશે; આયુત મણની મુજપર પડશે, તવ રોટલો વળી જાશે ॥ ૨૨ ॥ રાજ ભોગવનારો ભોગવે પોતે,હું શીદ પામું મરણ; એવુંસમજીરથવી

શેથી, તરત ઉતર્યા ધર્મ ॥ ૨૩ ॥ લડવું વઢવું વેગળું મુકી, નાઠા દ્રોણાચાર; બીજે દ્વારે પેશી જઇને, નીકળી ગયા બહાર ॥ ૨૪ ॥ ઉછળેલી ગદા હેઠી પડી, તવ ભીમે લેઇ લીધી; અભેમન્યુને કહેવા લાગ્યો, કેવી બહાદુરી કીધી ॥ ૨૫ ॥ કુંવર કહે સાબાશ કાકા, નીકળવા પંથ ઝાલો; આડા અવળા કાંઇ ન ખશસો, તો રથની પુંથળચાલો. ॥૨૬॥ રથ મુકીને આઘા ખસસો, તો બીજે પંથ પડશો; જો કોઇ દ્વારમાં પેશી ગયા તો, જરૂર ભુલા પડશો ॥ ૨૭ ॥ આખો આયુષ વહી જવાનો, પણ નહી નીકળો બહાર; આંટીઘુંટી ભમ્યા કરશો; પણ નહી આવે પાર ॥૨૮॥ ભુલ ભુલામણી ભારે કોઠાની, ભમી ભમીને થાકો; હું આંગળી બતાવું તે રીતે, રથ ગેટારગછ હાંકો ॥ ૨૯ ॥ ઉભા રહ્યાની શકિત નથી, મુજને મહારા વીર; સરીર જુઓ સ્વેત થએલું, નથી જરા રૂધીર ॥ ૩૦ ॥ માટે રથમાં બેઠા બેઠા, તમને બતાવું શાન; તે રસ્તે રથ હાકે જાજો, જેજો ભુલતા ભાન ॥ ૩૧ ॥ એમ કહી રથમાં બીરાજ્યો, અરજુનનો કુંવર; આંગળી બતાવે તે પ્રમાણે, માયાવી હાંકે તોખાર ॥ ૩૨ ॥ દ્વારે દ્વારે પેસવા લાગે, ત્યાં યોદ્ધાયુદ્ધ ધારે; હેડંબાનો દીકરો તે પરોણો લેઇને મારે ॥ ૩૩ ॥ તે મારતા બહુ રહી જાય બાકી, તેને વ્રકોદર ઝાલે; માથા ઉપર ફેરવીને બળથી બગલમાં ઘાલે ॥૩૪॥ દબાવીને પ્રાણ કાઢે, એમ ફર્યા સાત દ્વાર; દ્વારે દ્વારે દસ-દસ યોદ્ધા, માર્યા એક હજાર ॥૩૫॥ પ્રથમ કોઠો ફરી નીકળ્યા, તવ કામ કેવું કીધું; અભીમન્યુએ બેઠા બેઠા વજરાસ્ત્ર ભાણ લીધું॥૩૬॥ તે બાણ બળ કરીને મુકયું, વજરનો મંત્રજ નડીઓ; પહેલો કોઠો પાશાણનો તે, મુળમાંથી ભાગી પડીયો ॥ ૩૭ ॥ દરોણગુરૂ જે નાશી ગયેલા, પહોચ્યા કઉરવ દળમાં; મોઢામાં તો શ્વાસ ઘણેરા, પણ તે આવ્યા પળમાં ॥૩૮॥ આવી કહ્યું દુરીયોધનને, હાર્યોરે ભાઇ હાર્યો; ત્રણે જણાએ હળી મળી, મન મુકી મુજને માર્યો ॥ ૩૯ ॥ છત્રપતી કહે છોકરાથી, હારી ગયા મહારાજ; બ્રાહ્મણ તો લાડવા ખાઇ જાણો, ખોઇ જગતમાં લાજ ॥ ૪૦ ॥ જાવો કૃપાચાર ગોર મહારાજા, બીજે કોઠો તમારો; વીપ્રના કોઠા થઇ રહે પુરા, પછી ઝપાટો અમારો ॥ ૪૧ ॥ એટલે કીરપાચાર ચાલ્યા, બીજા કોઠામાં જાય; લોહ વજ્જરનો કારમો કોઠો, જઇ ઉભા તે માંય ॥ ૪૨॥ વલણ ॥ કોઠે જઇ ઉભા રહ્યા, હાથ ગ્રહી હથીઆર, બારણે રથ રાખી રહયો, અરજુનનો કુંવાર.

કડવું ૪૪ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, બીજા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ ભીમ અભેમાનને માયાવી, ઉભો રહ્યા છે બાહાર; કુંવર કહે ભીમ કાકા, કાયાને કષ્ટ અપાર ॥૨॥ માહારા અંગમાં બાણ પેઠાં છે; તેની ઘણિ વેદનાય; સાચવીને તે ખેંચી કાહાડો, તો નીરવરતી થાય ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે બાણ કાઢીશું તો પવન પરવેશ કરશે; તેથી વીશેશ પામીશ પીડા, પ્રાણ તારો નીસરશે ॥ ૪ ॥ કુંવર કહે ભવીશ મારૂં, પણ કાઢી લયો બાણ; શરીર સકસ રહી ગયું છે, દુખી થાય છે પ્રાણ ॥ ૫ ॥ તવ માયાવી એમ બોલ્યો ધીર્ય ધરોને ભ્રાત; વસ્ત્ર તણી કરો કાકડીયો, ઓ વ્રકોદર તાત ॥ ૬ ॥ બાણ કાઢી મહી મારવા ડુચા, પ્રવેશે નહી પવન; સાચવીને બાણ ખેચી લેઉં, એમ વધો વચન ॥ ૭ ॥ તવ ભીમે વસ્ત્ર ફાડીને, કાકડીઓ કરી આપી; માયાવીએ બાણ કાઢવા માંડયાં, શરીરે કર ચાંપી ॥ ૮ ॥ હાથ દેઇ બાણ ખેંચી કાઢે, છીદ્રમાં કાકડી ઘાલે; તે વેળાએ અભીમન્યુને, શરીરમાં બહુ સાલે ॥ ૯ ॥ એ રીતે બહુ બાણ કાઢી, વસ્ત્રના ડુચા દીધા;રૂધીરવાળું શરીર લુછી, વસતેર ધારણ કીધાં॥૧૦॥ કુંવરના જીવને વળી શાન્તી, થઇ ગયો તઇઆર; ખુંખારીને ઉભો થયો, હાથ ગ્રહયાં હથીઆર ॥૧૧॥ ચાલો કાકા બીજે કોઠે, બન્યો હતો જેવો તેવો; હીમ્મત હારવાનો નથી જરા, ગોરનો કોઠો લેવો ॥૧૨॥ ગટોરગછે રથ હંકાર્યો, બીજે કોઠે તવ જાય;ગોર કૃપાચાર, ઉભાછેતેને, લાગ્યો વ્રકોદર પાય ॥ ૧૩ ॥ ઓ મહારાજા તમો કયાં ઉભા, અમને પાતક નડશે; પુજન કરવા યોગ્ય તમે તો, પણ માર મારવો પડશે. ॥૧૪॥ દરોણગુરૂ બનેવી તમારા, તેમને અમોએ માર્યા; ઘણા જોરાવર છે પણ અમથી લઢતાં વઢતાં હાર્યા ॥ ૧૫ ॥ એ હાર્યા તો તમે શું જીતો. કરજો મન વીચાર; વચન સાંભળી ગોર બોલ્યા, સાંભળ વાયુ કુંવર ॥ ૧૭ ॥ પાપીએ મુને પરાણે મુકયો, તે કેમ કેહેવાય નાય; આવી ફરયારે આવી ફસાયા. તે તણો શો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે ઉપાય બતાવું, આપણ યુદ્ધ ન ધારો; દુષ્ટને દેખાડવાને માટે, આયુદ્ધ દ યે મારો ॥ ૧૮ ॥ બુમો પાડો બળ દે પાડો, બે ઘડી ખેલ મચાવો; પછી હાર્યો હાર્યો કહેતા, કોઠાથી નાશી જાવો ॥ ૧૯ ॥ છેવટ હારશો માર ખાઇને, તેથી ભલું આ કામ;માર ખાધાવણ હાર્યા કેહેવાશો,તેથી

ન બુડે નામ ॥ ૨૦ ॥ માર ખાઇને હારવું પડે, તેથી આ શું ભુંડું; એટલે ગોર હશીને બોલ્યા, તેં તો બતાવ્યું રૂડું ॥ ૨૧ ॥ હાથ ઉપાડો ને બાણ કહાડો, દેખાડો દુષ્ટને જોર; કોઇ કોઇને માર ન દેવો, સાક્ષી નંદકીશોર ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને આયુદ્ધ લીધાં મેઘનાદે ગડગડીઆં; કુંવરને ગોર બાણ લઇને, ફેંકવા ટુટી પડીયા ॥ ૨૩ ॥ બેજણ ઉંચાં બાણ ફેંકે, જુલમ કરી નાંખ્યો; કોઠા ઉપર દેખાય જાણે, ઉડી મદની માંખ્યો ॥૨૪॥ ભીમ કોઠામાં ઘુમવા લાગ્યો, બરકા બુમો પાડે; બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને, પ્રથ્વીપર પછાડે ॥ ૨૫ ॥ કઉરવ લોકો બાહારથી જુએ, જેયા કરે રાજન; તેજોઈ દ્રોણની પ્રત્યે બોલ્યો, દુરીયોધન વચન ॥ ૨૬ ॥ જુઓ ગુરૂજી, જુઓગુરૂજી, થાય છે સોરબકોર; તમારા કરતા ગોર મહારાજા, કેવું કરે છે જોર ॥ ૨૭ ॥ આટલાં બાણછે કોઠા ઉપર, તો મહી નહી હોય પાર;ભીમને મારપડેલો તેથી, કર્યાકરે પોકાર॥૨૮॥ એવું સાંભળી ગુરૂએ ધાર્યું,માહારી થઈ નરસાઈ; આ વેળાએમુજ બાળકની ઘણી થઇ સરસાઇ ॥ ૨૯ ॥ પુન્ય માહારૂં કાંઇ આવજો આડે ઓરે શ્રી રણછોડ; ગોર કૃપાચાર હારજો ને, થાજો મહારી જોડ ॥૩૦॥ એવામાં થઇ બે ઘટીકા, કોઠામાં વાયુનો તન; ગાજીને કૃપાચાર પ્રત્યે એમ વદયો વચન ॥ ૩૧ ॥ બે ઘડી વેળા થઇ ગઇ છે; પ્રેમ કરીને પધારો; નહી નાસો ઝાલ્યો ન રહે, ઉપડે હાથ અમારો ॥ ૩૨ ॥ એવું વચન સાંભળીને, ભય ભાસ્યા બહુ માઠા; આયુદ્ધ ફેંકી રથથી ઉતરી, જીવ લેઇ ગોર નાઠા ॥૩૩॥ હાર્યો હાર્યો, મુજને માર્યો, મરણનો ભય ભાસ; એવું કેહેતા આવ્યા નાઠા, કઉરવને દરોણ પાસે ॥ ૩૪ ॥ દરોણ ગુરૂ તવ હસવા લાગ્યા, બહુ બાંધેલી હોડ, દુરીયોધન જસ બહુગાતો તો, પધારો માહારી જોડ ॥ ૩૫ ॥ એટલે છત્રપતી એમ બોલ્યા, જેયો તમારો ઝપાટો; હરી ફરી લાડુ ખાઈ જાણો, જે જે ક્ષત્રીનો સપાટો ॥૩૬ ॥ એ રીતે ત્યાં વાતો ચાલે; કોઠામાં અભેમાન; તેણે કહ્યું ભાઇ રથ હંકારો, ચાલો કાકા બળવાન ॥૩૭॥ એટલે માયાવીયે રથ હાંકયો, દ્વારે દ્વારે એ ફરતા; દસ દસ યોધ્ધા ત્યાં ઉભા છે, સંહારતેનો કરતા ॥ ૩૮ ॥ એમ બસે દ્વાર ફરી વળીયા, યોધ્ધા હણ્યા બે હજાર, લોહવજ્જરનો કોઠો કરીને ત્રણે નીકળ્યા બાહાર ॥ ૩૦ ॥ અભેમાને વજરાસ્તર લીધું, જીતીને ખોડો કાહાડયો; તે બાણ મુકી બીજોકોઠો, લોહનો તોડી પાડયો ॥૪૦॥ એવામાં તો ત્રીજે કોઠે,જાવા કર્યા મનસુબા; તે સમે જઇ ત્રીજે કોઠે; અશ્વસ્થામા ઉભા ॥ ૩૨ ॥ દ્રોણના નંદન ચી-

રનજી, ક્રોધ ભર્યા અપાર; માહારા મામાને ને માહારા તાતને, જીત્યો એ કુંવાર ॥ ૪૩ ॥ માટે અહીં આવે તો મારૂ, લેઉં તાતનું વહેર; અરજુન સુતને જીવતો હું, જાવા ન દઉં ઘેર ॥ ૪૩ ॥ એમ ધારીને અશ્વસ્થામા, ત્રીજા કોઠામાં રહ્યા; ભીમ ગટોરગછને અભેમન્યુ, તે ત્રણ ત્રીજે ગયા ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ ત્રીજે કોઠે ત્રણ ગયા, સુણો સહુ શ્રોતાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; યુધ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૪૫ મુ રાગ રાજન રાચેજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાહાજેજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું તીજા કોઠાનો મહીમાય. બળ. ॥ ૧ ॥ અભેમાને નમસ્કાર કીધો; ગુરૂના પુત્રને શાર; બળ, તવ અશ્વસ્થામા એમ બોલ્યા, લે તું હાથે હથીઆર. ॥ ૨ ॥ માહારા તાતને જીતીને આવ્યો, કીધી પાકી ભવાઇ. બળ એ વ્રધને તું યોબન વયનો, જીતે તેમાં શી નવાઇ, બળ ॥૩॥ માહારો મામોગોરપદુ જાણે તેને જીતે શું જસ; બળ, જેવડો હું છુ તેવડો તું છું; જો જે માહારો કસ. બળ. ॥૪॥ અભેમાન બોલ્યો ઓરે મહારાજા, થોડો ગરવ મન આણો, બળલડાઇનું કામ ક્ષત્રી સમજે, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો. બળ. ॥૫॥ ધારૂતો એક બાણે ઉડાડુ, જાણું છું તમારૂ માપ.બળ. અશ્વસ્થામા કહે ઉરાડ મુજને, તો અરજુન તુજ બાપ, બળ, ॥ ૬ ॥ એવું સાંભળી કુંવર બોલ્યો; એકજ બાણનું કામ; બળ તે એક બાણે ઉરાડુ નહીતો, નરકે પીતરૂ તમામ. બળ ॥ ૭ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા બોલ્યા દેખાડુ રંગના ચટકા; બળ. તારા એક બાણને એક બાણ મારી, કરી નાખું ત્રણ કટકા બળ ॥૮॥ નીસ્ચે સમજજે અરજુન તન તું, થનારૂ હોય તે થાય;બળ. બાણના તણ કટકા ન કરૂં તો,મુજપીતરૂ નર્ક પળાય. બળ ॥૯॥ સામાસામી એમ સોગન લાધા, એટલે બોલ્યો ભેમ, બળ. અભેમાન બેટા આશું કીધું, બકયા જેમ ફાવે તેમ બળ ॥ ૧૦॥ જવાને જવાનીયા મુમતે ચડીયા, જણાવ્યો જોબનનો તાપ; બળ. તેમાં પીતરૂને નરક બતાવ્યું, તેમણે શા કર્યા પાપ. બળ ॥ ૧૧ ॥ યોવન વયના ઉતમતાવાળા ક્રોધ કામજ્વર રોગ; બળ તાત માત ભગની સામી દે ગાળો, તે સમીયોના ભોગ. ॥ બળ ॥૧૨॥ કુંવર કહે કાકા ભુલ માહારી, ન રહયો કાંઇ વીચાર; બળ. બોલતાં શું બોલાઇ ગયું મારૂં,

હવે પસ્તાઉં અપાર. બળ. ॥૧૩॥ અશ્વસ્થામાને પણ પસ્તાવો લાગ્યો, આ સી વદી ગયા વાણ. બળ. સપુત નીકળ્યા તે પ્રધ પીતરૂને, બતાવી નર્કની ખાણ. ભળ ॥૧૪॥ અભેમાને જાણ્યું એકજ બાણે, નહીં ઉડે તો શું કરવું, બળ, પીતરૂ માહારા નર્ક જવાના, માટે મહારે બળી મરવું. બળ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વસ્થામાએ પણ એમ આદરીયું, પછી કોપ્યા બળવાન, બળ; અભેમન્યુને કહેવા લાગ્યો. ભીમ વાયુ સંતાન. બળ. ॥૧૬ ॥ અકળાતો નહી અભેમાન બેટા, તું તારો રાખજે ટેક, બળ; સોગન પાળવા અશ્વસ્થામાને, તું મારજે બાણ એક. બળ. ॥ ૧૭ ॥ બીજુ બાણ તું તો નવ લેતો, લઢીશ હું એની સાથ બળ; કુંવરે કહ્યું એના ઉપર તમારે,ઉંચો ન કરવો હાથ, ॥બળ॥૧૮॥ એમ કહીને એક બાણ લીધું, ગરવ મનથી હણીયો, બળ, મંત્રશક્તિનો ને મંત્ર વાયુનો, પ્રથમ પહેલો ભણીયો. બળ । ૧૯ ॥ બાણને પેહેલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા, વચે વીષ્ણુ તતખેવ, બળ; મંત્ર ભણીને છેલ્લે ભાગે, મુકયા શ્રી મહાદેવ. બળ ॥૨૦॥ એવા મંતરોનું ભાણ ચડાવ્યું; કાંઇ ન રાખી ન્યુન. બળ. વળી તેનાપર ધર્મ કાકાનું પોતે મુકયું પુન્ય. બળ ॥ ૨૧ ॥ એ રીતે શર તૈયાર કીધો, પોતે ચતુરસુજાણ, બળ. એવું જોઇને અશ્વસ્થામાએ. તરત લીધું બાણ. બળ. ॥ ૨૨ ॥ પ્રથમ વજરાસ્તર મંત્રજ ભણીયા, શક્તિનો મંત્રજ બીજો બળ ॥ ૨૩ ॥ તે બાણ ચઢાવ્યું અસ્વસ્થામાયે, જાણે તોડવો મોહોટો મેરૂ, બળ; તે બાણ ઉપર પુન્યજ મુકયું, બ્રહસ્પતી દાદા કેરૂ, બળ ॥૨૪॥ એવે અભેમાને બાણજ ફેંકયું, સુસવાટા કરતું જાય, બળ; તે જોઇ અશ્વસ્થામાએ માર્યું; બે બાણ ભેગા થાય, બળ ॥ ૨૫ ॥ તવ તે બાજ્યાં, બણબણી ગાજ્યાં; જુએ બે બળીયા તન, બળ, એક એકને એ ટક્કરો મારે; લઢતાં ચઢયાં ગગન. બળ. ॥ ૨૬ ॥ એત્રે બેઉના પ્રધ પીતરૂઓ, અંતરીક્ષ આવિ ઉભા. બળ; અરેરે આપણે નરકે જવાનું એમ કરે મનસુબા બળ ॥ ૨૭ ॥ અભેમાનના પ્રધ ઇશ્વર આરાધે, જીતજો અમારો બાળ. બળ, અમ્મરના પીતરૂઓ અમ્મરને જીતવા,સમરે શ્રી ગોપાળ. બળ ॥ ૧૮ ॥ એવામાં બે બાણુ બહુ ચઢયાં ઉંચો મારતાં ઝટકે ઝટકા, બળ; એવામાં અભેમાનના બાણના; થઇગયાત્રણ કટકા બળ. ॥ ૨૯ ॥ તવ તેના પીતરૂ થયા રાજી, ઘણાજ હરખે ચઢીયા બાળ, કુંવરના બાણના તયણે કટકા આવી કોઠામાં પડીયા, બળ

॥ ૩૦ ॥ અશ્વસ્થામાએ મુછે હાથ નાખ્યો, હસ્તુ કીધું મુખ. બળ; તેવું જોઇને અભેમન્યુના દલમાં લાગ્યું દુખે બળ ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વીષ્ણુના મંત્રનો કટકો ઉછળવાને લાગ્યો, બળ. ધર્મને પુન્યે પવન પેરે ઉડયો, વીપ્રના રૂદીએ વાગ્યો. બળ ॥ ૩૨ ॥ વાગી ઉપાડી ગગને ચાલ્યો,અમ્મરને ઉંચા લીધા, બળ; દરોણ કૃપાચાર જ્યાં બેઠાછે, ત્યાં તેને ફેંકી દીધા. બળ ॥૩૩॥ તવ અભીમાનના ગ્રધ થયા રાજી, બેઉ-નું રહી ગયું માપ. બળ, અભીમન્યુ પણ આનંદ પામ્યો, ટળીયો તનનો તાપ, બળ ॥૩૪॥ ભીમે કહ્યું લાજ ભગવાને રાખી, સુરા સત સાબાશ. બળ. ચાલો કોઠો ફરી બાહાર નીકળીયે; કરી યોધ્ધાનો નાશ. બળ ॥ ૩૫ ॥ તવ ત્રણે રથ લઇને ફરતા. ફરીયા ત્રણુસેં દ્વાર. બળ. દ્વારે દ્વારે દસ યોધ્ધા, મારયા ત્રણે હજાર. બળ ॥ ૩૬ ॥ પછી બહાર નીકળી બાણ ચઢાવ્યું કુંવરે જણાવ્યું સુર. બળ. વજરાસ્તરથી તાંબાનો કોહો ત્રીજો કર્યો ચકચુર, બળ ॥ ૩૭ ॥ એવું જોઇ-ને છત્રપતી બોલ્યો, બોળ્યું બ્રાહમણોએ નામ બળ, ત્રણે કોઠેથી ત્રણે હાર્યા, કર્યા નહી સંગ્રામ. બળ ॥ ૩૮ ॥ હવે સપાટો ક્ષતરીનો જોજે,નથી રહેવાની નુન્ય. બળ. દરોણ કહે સહુ મુજપેરે હારજો,આડે આવજે પુન્ય. બળ ॥ ૩૯ ॥ વળણ. એમ ગુરૂજી કળકળે, સાંભળજે તું રાય, કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો, ચોથાનો મહિમાય.

કડવું ૪૬ રાગ સાખિ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ચોથા કોઠાનો મહિમાય ॥૧॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો છે, તેને ચારસેં દ્વાર; ચારસે શીખ્ખર ચારસેં ધજા, જોદ્ધા ચાર હજાર ॥ ૨ ॥ કરણ રાજા ત્યાં જઇ ઉભો, સંગ પોતા બે બાળ; વર્શકેતુને ચંદ્રકેતુ, લડવઇઆ વીકરાળ ॥ ૩ ॥ એવામાં અભેમાન બોલ્યો ચાલો તતપર થઇએ; ચોથો કોઠો સમુદ્ર કાળો. તે તરવાને જઇએ ॥૪॥ એમ કહીને તઇણે ચાલ્યા, ચોથે કોઠે જાય; કહ્યું કે આવો રક્ત લોચને,બોલીયો કરણ રાય ॥ ૫ ॥ તવ અભેમાન આવિને ઉભો, રાખીને યુધ્ધનો હેતુ એવામાં કરણ પ્રત્યે બોલ્યો, મોહોટો વરપ કેતુ ॥ ૬ ॥ કરણ પીતાજી અળગા ઉભારો, અમે બે બંધવ વડશું; આ તઇણેછે તરણા સરખા, પુરણ પુરા પડશું ॥ ૭ ॥ એટલે કરણ રાજા બોલ્યો, લડનારા એ વિ-

કરાળ; અભેમન્યુ નહી જેવો તેવો, સીંહ તણો છે બાળ ॥૮॥ વર્શકેતુ કહે પીતા મહારા, એછે સીંહનું બાળ; તો અમે શું નથી એના જેવા, અમ તાત શું શીયાળ ॥ ૯॥ કરણ કહે મરજી તમારી, જેવું જે કેવા લઢોછો; મુજ નામને લાંન્છન નવ લાગે, એનાથી કેવા ચડોછો ॥૧૦॥ એમ કહી મહી અળગો બેઠો, તવ બોલ્યો અભેમાન; કાકા તમે પણ અળગા બેસો, વાયુ તણા સંતાન ॥ ૧૧ ॥ બે સાથે અમે બે વઢીશું, સંગરામ કરશું સારો; કરણ રાજા વઢવા ઉઠે;એટલે તમારો વારો॥૧૨॥ ભીમે કહ્યું કે ન્યાય ખરો છે, ખસ્યો હીમ્મત દેઇ; વ્રકોદર જઇ અળગો બેઠો, પોતાની ગદા લેઇ ॥૧૩॥ એટલે બોલ્યો વરસકેતુ, સાંભળ પારથ તન, મુકજે આશા જીવ્યા તણી તું; દેખાડું સ્વર્ગ ભોવન॥૧૪॥ અભેમન્યુ તવ કેહેવા લાગ્યો, શું વણ વીચાર્યું બોલે; તું પરીવાર છે દાસીનો તે, નાવે ક્ષત્રીની તોલે ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને હથીઆર લીધાં, કીધાં ધનુષ ટંકાર; મન મુકીને સામા સામી.દેતા બાણના માર ॥૧૬॥ વર્શકેતુ ને ચંદ્રકેતુ. બે જણનાં બાણ જાય;એકેકું બાણ મારે તેનાં,દસ દસ હજ્જાર થાય ॥૧૭॥ બે જણાનાં વીસ હજ્જાર છુટે, કપરા કરણ કુંવાર; અભીમન્યુ એક બાણ મારેને; થાય ચાળીસ હજ્જાર ॥ ૧૮ ॥ ત્યાં કુંવરનું જોર શું ચાલે, બહુ બળ કરવા લાગ્યા;અભેમાનેવજરાસ્તર મારી, બે ભાઇના રથ ભાગ્યા ॥૧૯॥ બીજે બે બાણે બેઉને બાંધ્યા, જોઇને કરણ રૂઠયો; બે દીકરાએ નામજ બોળ્યું એમ કહીને ઉઠયો, ॥૨૦ પોતાનો રથ આગળ લાવ્યો, ક્રોધાતુર મન સાથ; ગરૂડાસ્તરથી બે તનના, છોડી નાંખ્યા હાથ ॥૨૩॥ પછી બે પુત્રને પોતાના રથમાં, લીધા કરણરાય, તેને દેખીને ગદા લેઇને ભીમશેન ઉભો થાય ॥ ૨૦ ॥ અભીમન્યુ કહે આવો કાકા કરજો ખરખરૂં જોર; એટલે ભીમસેન કહવા લાગ્યો, કરતો શોરબકોર ॥૨૩॥ કરણરાયે આયુદ્ધ લીધાં કરોધ ભરેલા અપાર; અગણીતા મંત્ર ભણીને, દેવા માંડયો માર ॥ ૨૪ ॥ કરણે બહુ કેર કીધો, વળી બે દીકરા સંગ બાણવડે અભીમન્યુનું,વીંધી નાંખ્યું અંગ ॥ ૨૫ ॥ તે ત્રાસ દેખી માયાવી કોપ્યા; ગરજના કીધી છેક; તે દેખીને કરણરાયે બાણજ ભોકયુ એક ॥ ૨૬ ॥ તે બાણે માયાવિ ઉછળીયો હેલકારે આકાશ ચઢીયો; સુદ્ધી બુદ્ધી રહી નહીને, ડેરા તંબુ જઇ પડીયો ॥ ૨૭ ॥ તવ ભીમને બહુ રીસ વાપી, ઉછળી આગળ થાયે; તવ કરણે મોહાસ્તર માર્યું, ભીમની રૂદીયા માંય ॥૨૮॥ ભીમ ઢળી ચતાપાટ પડીયો, ન રહિ સુદ્ધ કે સાન; પછી બહુ માર દઇ

અભરાળ્યો અરજુનનો સંતાન ॥ ૨૯ ॥ અંગમાં ભોંકાય છે ભાલોડાં, કરણ બહુ માર દેછે; કાંઇ બાણુ નીકળે સુંસરાંને. કંઇ બાણ અંગમાં રહેછે ॥૩૦॥ તેનાપર બીજું બાણ વાગે,તવ પેહલું નીકળે પાર;રૂધીરવહે માંઉસના લોચા, નીકળી પડે બાહાર ॥૩૩॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા, ભોંકાયા બાણ અનેક, શરીરમાં સોધે નવ મળે,રૂધીર. છાંટો એક ॥૩૨॥ ધોવાઇને ધોળો થઇ ગયો, પણ પાશે છે ધનુશ; તેણે તાતણો ડોશીનો છે, તેથી ટકયો આયુષ ॥૩૩॥ એવામાં તો કરણરાયે; બે બાણ માર્યાં સાર, એકજ બાણે રથ ભાગ્યો, એકે ઘોડા ચાર ॥૩૪॥ એટલે કુંવર પગપાળ થયો, ન રહ્યું અંતઃકરણ પછી આવ્યાં અરબડીયાં તે, ધ્રૂજને ઢળીયો ધરણ ॥૩૫॥ તે દેખીને કરણરાજા, રથમાંથી ઉતરીયો; ફરશી લીધી હાથમાંને, પ્રાણ લેવા પરવરીયો ॥૩૬ ॥ જૈ અભેમાનની રૂદીયા ઉપર,બેઠો રાજા કરણ; જો છોકરા આજ દાવમાં આવ્યો, આણું છું તારૂં મરણ ॥૩૭॥ આટલો મોહોટો તું થયો પણ, કાકો નથી કહયો મુને; દાશીનો દીકરો સદા કહયો છે, તેથી મારૂં તુને ॥૩૮॥ તે બધો બદલો આજવાળું,જીવજ તારો લેવું;તે કરતાં જો કાકાકહેતો, જીવતો જાવા દેવું ॥૩૯॥ અભેમાને તવ વીચાર્યું, ઉગરવું ખરી ખાંચે કાકા કહેવામાં શું જવાનું, ગઇ તક વીપ્ર ન વાંચે ॥૪૦॥ અણી ચુકયો સો વરસ જીવે;છો થાય ખુશી કાકા; એવું સમજી હશીને બોલ્યો શું કહોછો કરણ કાકા ॥૪૧॥ એટલે કરણ હશીને ઉઠયો, પોતાને રથ પરવરીયો; વર્શકેતુ ને ચંદ્રકેતુની, આગળ ગર્વ ધરીયો ॥૪૨॥ કેરામેં કહેવડાવ્યા કાકા,ત્યારે એનાપર ત્રૂટયો; એવી વાત કરેછે એવામાં અરજુનનો સુત ઉઠયો ॥૪૩॥ વલણ ॥ ઉઠયો સુત અરજુનનો, કરતો મન વીચારે; વદે શ્રોતા સુણો, જપતા જુગદાધાર.

કડવું ૪૭ રાગ સાખિ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચોથા કોઠાનો મહીમાય ॥૧॥ અભીમન્યુ ઉભો થયો,મનમાં કર્યો વીચાર; મુજ કને કાકા કેવરાવી. એને ચઢયો હંકાર ॥ ૨ ॥ સત્રૂને ખુશી થવા ન દેવો, મરશું તો એકવાર; એવું જાણી કુંવર બોલ્યો, કાકા પાંચ પ્રકાર ॥૩॥ કાકા કેવરાવી શું થયો રાજી, ઠગબાજી કરીને; પાંચ પ્રકારના કાકા કહયા, સાંભળ ચીત ધરીને ॥૪॥તાત ત-

ણો સગો ભાઇ હોયે, પ્રથમ કાકો એક; તાત તણો કોઇ મીત્ર હોયે; તે કાકો વીવેક ॥૫॥ પાડોશી કોઇ વૃદ્ધ હોય તેને, કાકા કહીએછીયે; અજાણ્યો વૃધ રસ્તે જનારો, તેને કાકા કહીએ ॥ ૬ ॥ ઘરનો ગુલામ ઘરડો હોયે, બહુ દીનનો રહેવાશી;તેને પણ કહેવાય છે કાકો, જો ન્યાય નીતી તપાશી ॥૭॥ એ રાતે જે પાંચ પ્રકારે, શબ્દ સમજજે પાકો; જનમથી તું ઘરમાં રહેલો, માટે ગુલામ કાકો ॥૮॥ કરણે એવું સાંભળ્યું'ને, હળ હળ પ્રગટી રીસ, હવે ન મુકુ જીવતો હું; છેદુ તારૂ શીશ ॥૯॥ વરશકેતુ કહે તાતજી માહારા, જીતી બાજી ગયા ચુકી; જન મારાનો જાણોછો એને, મીથ્યા દીધો મુકી ॥ ૧૦ ॥ તવ કરણને બહુ ક્રોધ વાપ્યો, હાથ લીધા હથીઆર, ધનુશ ઉપર બાણ ચઢાવી, દેવા માંડયો માર ॥૧૧॥ બહુ બાણ મારે દયા ન ધારે, કુંવરે વીચાર્યું મન; હવે મને મુકવાનો નથી, શત્રૂ સુર્યનો તન ॥ ૧૨ ॥ એકવાર મરવું જરા ન ડરવું, સમજીને શું કીધું; ક્રોધ ભરેલો કુંવર એણે, બાણકાળજવર લીધું ॥ ૧૩ ॥ તે બાણ બહુ બળ કરીને માર્યું, પુરણ જણવી રીશ, કરણનો સુત ચંદ્રકેતુ. તેનું છેદયું શીશ ॥ ૧૪ ॥ લીધું બીજુ બાણ પવનનું, મહા વીકટ કામ ધાર્યું; મોટો પુત્ર જે વર્શકેતુ તેની રૂદેમાં માર્યું ॥૧૫॥ એટલે વર્શકેતુ ઉડયો, વાયુથી ગગને ચડીયો; ધત્રાસ્ટરના ધામ પાસે, હસ્તીનાપુર પડીયો ॥૧૬ ॥ તવ ધત્રાસ્ટરના દુતોએ, ઉઠાડયો તેણીવાર; અંધની પાસેતેડી ગયા, તત્ર પુછયા સમાચાર ॥ ૧૭ ॥ પછી આંધળે એને રોકયો, નથી જાવું યુદ્ધ કરવા; તું તારે રહે મારી પાસે, શેવા માહારી આદરવા ॥૧૮॥ એમ કહીને એને રાખ્યો, શું જાણ્યું રાજા કરણ;એમ સમજ્યો કે પુત્ર બે માહારા નીશ્ચે પામ્યા મરણ ॥ ૧૯ ॥ આ છોકરાએ જુલમ કીધો, માટે મારૂ કે મરૂ; અરજુનજીને માહારા જેવો, હું પણ વાંજીઓ કરૂ ॥ ૨૦ ॥ એમ વીચારી માર માર્યો, કહેતાં ઉપજે ત્રાશ; ચામ્ર છરીરનું છુંદી નાખ્યું,અભેમાનનું ચોપાસ, છેકજ કુંવર કાયર થયો, દુભાયુ અંતઃકરણ; જાણ્યું કે આયુશ આવી રહયો, નીસ્ચે પામીશ મરણ ॥ ૨૨ ॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાએ ભીમની મુરછા વળી; ગાજીને ગદા લઈ ઉઠયો, વ્રકોદર માહા બળી ॥૨૩॥ એવામાં ગટોરગચ્છ આવ્યો, ચડીને ગગન; અંત્રીક્ષથી ભાઇની ભીડ દીઠી,વિચાર કીધો મન ॥ ૨૪ ॥ કરણ નથી જાણતો કે, માયાવી ગગને ચડીયો; એવે કરણના રથ નીચે આવીને એ પડીયો ॥૨૫॥ રથ ઉપાડી માથે લીધો ચઢી ગયો ગગન; વાયુ

વટોળ વિજળી ફ્રીપી, પછી વદયો વચન ॥૨૬॥ સામળજે તુ કરણ રાજા, ભુંડી વાત ભુંડાવું; તને નાંખુ દરીયામાંને કાપીને રંડાવું. ॥૨૭॥ એટલે કરણે રાજાએ જાણ્યું. કપટનું કામ રચીયું, વેહેરે વેહેર લેવાયુ નહીને, આવ્યું ગટારગચીયું ॥ ૨૮ ॥ વાંકા વળીને મારવાને માટે. કરણે ભાલો લીધો; ગટોરગછે રથ ઉપાડી, દ્રોણકને ફેંકી દીધો ॥૨૯॥ કરણનું તવ વપુ કુટાયુ, રથમાંથી નીકળ્યો બાહાર; ઓરે ગુરૂ હું વાંજીયો થયો, ખોયા મેં બેઉ કુમાર ॥ ૩૦ ॥ દ્રોણ કહે ભાઇ ભલેખોયા,કરતોતો સોરબકોર; દરોણકહે દુરીયોધન કેમછે,હવેશું માર્યું ક્ષત્રીએ જોર ॥ ૩૧ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હાથજ નાંખી મુછે; પ્રધાનથી જો જોર થાયેતો, કોણ રાયનો ભાવ પુછે ॥૩૨॥ જો જો હવે છે માહારો કોઠો, નવું જુનું કાંઇ કરૂ;ગાદીપતી ગાંજ્યો નવ જાવું, પગ પાછો નવ ભરૂ ॥ ૩૩ ॥ એટલે કહ્યું કરણ રાયે, મુજ જેવું તારે હજો; માર ખાઇને હારજે તું, વળી વાંજીઓ થજો ॥ ૩૪ ॥ એવે ગટારગછ ગગનેથી, પોતાની સેન્યામાં ગયો; ભાઇને માટે રથ લઇને, તરત તતપર થયો ॥૩૫॥ ચાલીને આવ્યો ચોથે કોઠે, કહ્યું કે આવ્યો વીર; એમ કહીને રથમાં લીધો. કુંવરને વળી ધીર ॥ ૩૬ ॥ પછી વ્રકોદર પુછવા લાગ્યો, કહો ભત્રીજા કેમ; આ વેળા તને બહુ માર પડીયો, માટે પડેછે વહેમ ॥૩૭॥ અભેમાને કહયું એ કાકા; માર પડયો, બહુ પાકો, રથમાં સુતાં સુતાં બતાવું, તે રસ્તે રથ હાંકો ॥૩૮॥ એકવાર કોઠો ફરીને નીકળીયે. તે પછી બીજી વાત; તવ માયાવીએ રથ હંકાર્યો, ભીમસેન બળીયો સાથ ॥૩૯॥ સુતાં સુતાં સાન બતાવે, તે રસ્તે રથ હાકે;દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા રહ્યાતે,તે ભીમસેન મારિ નાખે ॥૪૦॥એ રીતે ચારસે દ્વાર ફ[illegible],માર્યા ચાર હજાર; એ કોઠો ફરી વળીને,ઝટપટની કળ્યા બહાર॥૪૧॥ અભીમન્યુએ સુતા સતા પ્રાક્રમનું કામ કીધું વજરાસ્તરનો મંત્ર ભણીને.ધનુશપર બાણ લીધું ॥૪૨॥ પવનમંત્ર ભણિને ફેંકયું, પુરણ જણાવ્યું સુર;ચોથો કોઠો રૂપાનો તે.કરી નાખ્યોચકચુર૪૩ પછી ભીમશેન પુછવા લાગ્યો, તુજ જીવનેછે કેમ, તંબુમાં લઇજઇએ તને આવ્યાત એમને એમ ॥ ૪૪ ॥ અભીમન્યુ તવ એવું બોલ્યો, મુજ તને રહેજો આપ; પણ મુજને પાછો વાળો તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૪૫॥ બાણ તણુ દુખ છે બહુ મુને તેથી શાન્ત પમાડો; શરીરમાં ભાલોડાં ભરેલાં તે સહુ વીણી કાહાડો ।૪૬॥તવ વૃકોદર ને માયાવી, ચપટીમાં ભાલોડુ ઝાલે; હાથ દેઇને ખેંચી કહાડે; છીદ્રમા ચીંથરી ઘાલે,

॥૪૭॥ એ રીતે બાણ કહાડી નાંખ્યા, જળથી ધોયું શરીર; વસ્ત્રવતી તે લુછી નાખ્યું, વહેલું જે રૂધીર ॥૪૮॥ પછી બીજાં વસ્ત્ર પહેરાવ્યાં, સણગાર પહેરાવ્યા સાર; એક ઘડી વાર શ્વાસ ખાઇને, કુંવર થયો તૈયાર ॥૪૯॥ ભીમસેને કહ્યું કેમ છે બેટા, તવ બોલ્યો અભેમાન; હતો તેનો તે છું કાકા, શું કરે તમ સંતાન ॥ ૫૦ ॥ મુજ જેવો માર ગટોરગછેને, જો મારે રાજા કરણ, તો તે એક ઘડી નવ જીવે, તરત પામે મરણ ॥૫૧॥ એવી વાત કરે છે એવે, પ્રભુએ જાણ્યું પાતાળ; ગટોરગછ જોડે હશે તો, નહી થાય એનો કાળ ॥ ૫૨ ॥ કરણ મરણ આણત એનું, પણ તેમાં ભંગ થયો; ગગનેથી આવી રથ ઉપાડી, ગટોરગછ લેઇ ગયો ॥ ૫૩ ॥ માટે એ બેને પાડુ વિખુટા, વીચાર્યું જુગદાધાર; લડાઇ કરાવવા બેઉ જણને, મુક્યો પ્રભુ હંકાર ॥૫૪॥ એવામાં ગટોરગછે બોલ્યો શું તને મુક્ત કરણ; હું એને લેઇ ગયો નહોતતો તો થાત તારૂ મરણ ॥૫૫॥ હું આવ્યો તેથી તું ઉગરીયો, નહી તો જતું રહેતું નામ. અભીમન્યુ કહે તેં શું ઉગાર્યો; તું તો મારો ગુલામ ॥ ૫૬ ॥હરિ ફરી તું રથ હાંકી જાણે. તુજથી ન જેરવાય તાપ; માયાવી કહે હવેરથ હાંકુતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૫૭ ॥ એમ કહી રાશ પરોણો પછાડી, શૈન્યમાં ચાલ્યો ગયો, રીસાઇને સહુને સંગ બેઠો, સંદેશો કોનેનકહયો ॥ ૫૮ ॥ એવામાં વ્રકોદર બોલ્યો, ઓ બેટા અભેમાન; માંહો માંહી બે ભાઇ ચડભડીઆ, મદના ભર્યા જવાન ॥ ૫૯ ॥ હવે રથ તારો કોણ હાંકે. મુજથી નવ હંકાય; હાંકુતો ઘોડા નવ ચાલે, રથ પણ ભાગીજાય ॥ ૬૦ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ કાકા હું ન થાકું, પગ અંગુઠે ઝાલુ અછોડા, ઘોડા રૂડી રીતે હાંકુ ॥ ૬૧ ॥ એમ કહી ઘોડાના અછોડા, પગ અંગુઠે લીધા; પરોણો પગ આંગળીમાં ઘાલ્યો, જાવાના વીચાર કીધા ॥ ૬૨ ॥ વલણ ॥ ત્યારી કરી જાવા તણી, વ્રકોદર અભેમાન વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, સમરો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૮ જું રાગ આશાવરિ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, પાંચમાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભેમન્યુ કહે ચાલો કાકા; પાંચમે તતપર થૈએ; સોનાને કોડે છત્રપતી છે; તેના સનમુખ જઇએ ॥ ૨ ॥ એવામાં દુરીયોધન પાપી, સાથે લખમણ સુત; બે બાપ દીકરા

પાંચમે કોઠે, ઉભા આકળા ભુત ॥ ૩ ॥ એવામાં અભીમન્યુને, ભીમશેન બે જણ આવ્યા;છત્રપતી કહે આવો વરવા, એમ કહી બોલાવ્યા ॥૪॥ તવ આવિ બે સનમુખ ઉભા, બોલીયો દુરિયોધન; અભીમન્યુને મારજે તું, ઓરે લક્ષમણ તન ॥૫॥ ભીમશેનને હું નાંખુછું મારી, નહી લાગે, મુજને વાર; એટલે ભીમે અભેમન્યુને, ગાજી કહ્યું નીરધાર ॥૬॥ લક્ષમણને તું નાંખજે મારી; કરજે કાળો કેહેર દુરીયોધનની બોચી ઝાલી, મારી નાંખું હું ઠેર ॥ ૫૭ ॥ સામા સામી એમ કહિને, કર્યા માઠામનસુબા; લખમણ સામોઅભેમન્યુ, ભીમ દુરીયોધન ઉભા ॥ ૮ ॥ એવામાંતો લખમણાએ, કીધો ધનુશ ટંકાર; તેવું જોઇને એભેમાને, મનમાં કર્યો વિચાર ॥ ૯ ॥ લખમણ માહારી ગણતીમાં નથી તેમાં શુ ચીત પરોઉં; બે કાકા કેવી રીતે લઢે છે, જીવ રાખી જુદ્ધ જોઉં ॥ ૧૦ ॥ એમ જાણીને આયુદ્ધ લીધાં, યુદ્ધ નથી આદરતો,લક્ષમણ સામા બાણ ફેંકે, રમતનું યુદ્ધ કરતો ॥૧૧॥ એવામાં ભીમને દુરીયોધન, મેઘ ગરજનાયે ગાજ્યા; સામા સામી દોટ મુક્ષી લથબથ બળથી બાજ્યા ॥ ૧૨ ॥ મુખ પોકારે માર મારે, રાઢ ઘણેરી લાગે; મનમુઠીને ગડદા મારે, બ્રહ્માંડ જાણે ભાગે ॥ ૧૩ ॥ ઢીચણ કોહોણિ ખંભ પછાડે જણવે ઝાઝો દ્વેશ; આંટી ઘુંટી પગની ભરાવે, તાણે મસ્તકના કેશ ॥ ૧૪ ॥ લડથડતા પેડતા, આખડતા, ફરીને ઉભા થાય; ગાજેબાહાજે જરા ન લાજે, હાડ બહુ કુટાય ॥ ૧૫ ॥ એવે સમે દાવ જોઇને,દુષ્ટજ બેઠો ધરણ; બહુ બળ કરી વ્રકોદરનો, ઝાલ્યો જમણો ચરણ ॥ ૧૬ ॥ ખેંચોટીને નીચે નાંખ્યો, ભીમશેન પડયો હેઠો; એની રૂદીયા ઉપર પોતે, પાપી ચઢીને બેઠો ॥ ૧૭ ॥ મોઢામાં રેણું ભરીને, દે ગડદાનો માર; ઓ ભીમડા ભલે દાવમાં આવ્યો, કુટયો તો મુને અપાર ॥ ૧૮ ॥ આજે તુજને ઠેરમારૂં, કોણ છે તારા પક્ષ; એમ કહી ગળે નખ દીધો, તરી ગયાં તવ ચક્ષ ॥ ૧૯ ॥ હાથની નસો ખેંચાવા લાગી, ખેંચાવા લાગ્યા ચરણ; ભીમે બુમ પાડી ભત્રીજા, તુજ કાકોપામે મરણ ॥ ૨૦ ॥ એટલે અભીમન્યુએ જાણ્યું, કાકાનું મરણ થાશે; એવું સમજી એક બાણ લીધું, કાળજવરનું પાસે ॥૨૧॥ ધનુશ ઉપર ચઢાવીને ફેંકયું કરીને રીસ;લખમણ દીકરો દુરીયોધનનો, તેનુ છેદયું શીશ ॥૨૨॥ દુરીયોધને તે દેખીને; મનમાં કર્યો વીચાર, લઢીને હવે નવરો થયો, અરજુનનો કુંવાર ॥૨૩॥ એના કાકાની પક્ષ કરીને, મુજને મારશે બાણ; કદાપીને મરણ માહારૂ થશે તો,ગાદી ભોગવશેકોણ

॥ ૨૪ ॥ માહારો પઇસો મારી પુંજી, ઘરબાર લુંટાઈ જાશે, હું પન્ડે જીવતો હઇશ તો દીકરા ઘણા થાશે ॥ ૨૫ ॥ પુત્ર મુઓ તો ધુળ નાંખી; મનસુબો કર્યો માઠો; ભીમની રૂદીયાપરથી ઉઠી જીવ લઇને નાઠો ॥ ૨૬ ॥ માર માર કરતો ભીમસેન ઉઠયો, છત્રપતી બહુ નાસે; ગુપત બારણેથા નીકળીને ગયો દ્રોણની પાસે ॥ ૨૭ ॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, હું પણ વાંજીયો થયો; ગુરૂ કહે ભાઇ ભલે થયો ને, તું કેમ જીવતો રહયો ॥૨૮॥ કરણ કહે રાજા થઇને, હારી ગયો તું કેમ, છત્રપતી કહે ગાદી ભોગવવા, આવ્યો કુસળ ક્ષેમ ॥ ૨૯ ॥ એમ કહિને હેઠો બેઠો, પાંચમે કોઠે શું થાય; ભીમ પાપીને ખોળવા લાગ્યો; કનક કોઠા માંય ॥ ૩૦ ॥ અભીમન્યુ તવ કહેવા લાગ્યો, કાકા ફાંફાં નવ મારો; પાંચમો કોઠો ફરી વળીને, બાહાર નીકળવુ ધારો ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને રથ હંકાર્યો, ભીમસેન પુંઠે પળીયો; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા મારે, વ્રકોદર માહા બળીયો ॥ ૩૨ ॥ પાંચ શહસ્ર યોદ્ધા હણીયા, ત્યાંથી નીકળ્યા બાહાર; વજરાસ્રરનું બાણ લીધું, અરજુનને કુંવાર ॥ ૩૩ ॥ બહુ બલથી તે બાણ માર્યું જણવ્યું જાદે સુર; પાંચમો કોઠો કનક કેરો, તેને કીધો ચકચુર ॥૩૪॥ છઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, ત્યાં ઉભો શલરાય; માલીક મારવાડ દેશનો તે, મામો પાંડવનો થાથ ॥ ૩૫ ॥ વલણ. મામો એ પાંડવ તણો, મારવાડનો માલીક, યુદ્ધ કરવા ઉભો રહયોછો; નહી કો જનની બીક.

કડવું ૪૯ રાગ ધનાસરિ.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, છઠ્ઠા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ છઠે કોઠે છે શલ્ય રાજા, ત્રણ યુદ્ધનો જાણનારો; ભીમને અભીમન્યુ ગયા ત્યાં, સંગરામ કરવાસારો ॥ ૨ ॥ સલ્લે કહ્યું આવો ભાણેજ, યુદ્ધ કરવાને આપ; ભીમ કહે ભાણેજને મારો, તેમાં ઘણું છે પાપ ॥ ૩ ॥ બ્રાહ્મણ હણવોને ભાણેજ હણવો; તે બેઉ સરખા સરખી; જ્ઞાની જનને પુછી જુઓ, ધર્મતણો ન્યાય પરખી ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળીને શલ્ય બોલ્યો, આ કોઠો મુજ શીશ; યુદ્ધ કર્યા વીના કેમ ચાલે, વેહેવારમાં શી રીસ ॥ ૫ ॥ ને કરતાં યુદ્ધ બંધ રાખું; તેમાં ઇજ્જત જાય; ભીમ કહે ઇજ્જત નવજાટે એવો કહુ ઉપાય ॥ ૬ ॥ કરો કીરપાચારના જેવું, તત્ર શલ્ય પુછે એમ

સાચું કહેજો કીરપાચારે, કર્યું કોઠામાં કેમ ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે અમે ને ગોરે, ન કરી કોઇની હાણ; બુમો બરાડા મીથ્યા પાડી, ઉંચા ફેંક્યા બાણ ॥ ૮ ॥ બે ઘડી બકોર કરીને એ નાઠા કીરપાચાર; પેટમાં ટાઢું ને મોહોડેથી કહયું, હું પણ પામ્યો હાર ॥ ૯ ॥ એ રીતે કરયું કીરપાચારે, મામા તમે કરો તેમ; શલ્ય કહે મુજ ધ્યાનમાં બેઠું, શાબાશ ભાણેજ ભેમ ॥ ૧૦ ॥ કોઠામાં આવો ખેલ મચાવો,બતાવો શકુને સપાટો; બાહારના બધા એમ જાણે કે, કીધો જોર ઝપાટો ॥ ૧૧ ॥ તવ અભેમાનને વ્રકોદર, છઠ્ઠા કોઠામાં જાય; ધનુશના ટંકાર કરીને, બાણ લીધાં કરમાંય ॥ ૧૨ ॥ જાણે જબરૂ જુદ્ધ મચીયું, મારો મારો મુખ ભાખે; અગણિતા મંત્ર ભણીને; બાણજ ઉંચા નાંખે ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધને બાહારથી જોયું, બહુ બાણે દેખી ગમે; છઠે કોઠે મધની માખ્યો, પેરે બહુ બાણ ભમે ॥૧૪॥ ગુરૂને કહ્યું જુઓ મહારાજા, આ યુદ્ધ થાય છે કેવું; તવ કીરપાચાર સમજી ગયા, આ યુદ્ધ મહારા જેવું ॥૧૫॥ છઠેકોઠે શલ્ય અભેમાન, કરે બહુ બાણ વ્રષ્ટી; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા છે તેને, ભીમ કરે બહુ કષ્ટી ॥ ૧૬ ॥ એવું વઢતાં બે ઘડી થઇ, થઇ વખત વધારો; એટલે ભીમે મામાને કહ્યું,હવે તો તમે સધારો ॥૧૭॥ તવ શલ્ય આયુદ્ધ ફેંકી નાઠો; હાર્યોરે હું હાર્યો; દ્રોણની જોડે જઇને બેઠો,ગુરૂજીમુજને માર્યો ॥૧૮॥ દ્રોણ કહે બેસો અમ સાથે, લઢીયા લાડે કોડે; કીરપાચાર કહેઆંઇ આવો, તમ તો મારી જોડે ॥ ૧૯ ॥ શલ્યરાયે કહ્યું વાત છે સાચી, કહીને બેઠા પાસ; સપ્ત ધાતુના કોઠામાં તો, ભીમે પડાવ્યો ત્રાસ; ॥૨૦॥ કાકોને ભત્રીજો બેઉ, પરીયા દ્વારે દ્વારે; દસ દસ યોદ્ધા મારી નાખ્યા, હણ્યા ખટ હજ્જાર ॥ ૨૧ ॥ પછી બે બારણે નીકળીયા, શરીરમાં બહુ સુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારી, કોઠો કર્યો ચકચુર ॥૨૨॥ પછી સાતમે કોઠે આવી, ઉભો જેદ્રથ બળાયો; અભેમાન મેદાનમાં ઉભો, ભીમસેન સાથે મળીયો ॥ ૨૩ ॥ એવામાં શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુએ, વાત જાણી પાતાળ; ભાણેજ સંગે ભીમ હશે તો; નહી થાય એનો કાળ॥૨૪॥ માટે ભાણેજને એકલો રાખું, ભીમને અળગો કહાડું; તોતો અભેમાન નીશ્ચે મરશે, માટે વખુટો પાડું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તો અરજુન પ્રભુ, નાહી જમી પરવાર્યા; તાડુકી દહીતને મારવા જાવા, મનસુબા મનધાર્યા ॥૨૬॥ અભંગ રથ અરજુનજીનો, પ્રભુએ જોતરિયો; તવ અરજુનજી રથમાં બેઠા, કૃષ્ણે પરોણો ધરીયો ॥ ૨૭ ॥ ઘોડાના અછોડા ગ્રહીને. હાંકે રણછોડરાય; તાડુકી દહીતના રહેવાના જગા, બતાવા આ-

હણુ જાય ॥૨૮॥ એક ગફામાં દુષ્ટ રહેછે, તે સ્થળ જઇ દેખાડયું;પછી અરજુને વીપ્ર કેરૂં, ફ્રંદજ પાછુ કહાડયુ ॥ ૨૯ ॥ એવામાં તો અરજુનજીએ, ધનુષ ગ્રહ્યું તેવાર; તેની પડપંચા ચઢાવિ; પેહેલો કર્યો ટંકાર ॥૩૦॥ તે ટંકારનો શબ્દ સુણી, તાડુકી આવ્યો બહાર; ગફાની બારણે આવી ઉભો, ક્રોધે ભર્યો અપાર ॥ ૩૧ ॥ અસુર કહે કોણ છે તું, કેમ આવ્યો પાતાળ, રથમાં બેસી ટંકાર કીધો, તું છે કોનો બાળ. ॥૩૨॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઓરે કરમ ચંડાળ, અધરમી તું વીપ્રને નડે, આવ્યો છે તારો કાળ ॥ ૩૩ ॥ એટલે તાડુકી ત્રાડીને બોલ્યો, જો કરૂં કાળો કહેર; બ્રાહ્મણનો દયાળુ આવ્યો, નહીં જાય જીવતો ઘેર ॥૩૪॥ એમ કહીને પહાડ પરવત, લીધા હણવા માટ; કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ જાણ્યું, કથલશે આ ઘાટ ॥ ૩૫ ॥ એક બાણે અરજુનજી હણશે, તવ જાશે ભોમીમાં લક્ષ, ભાણેજ હજી જીવતો છે, તેની કરશે પક્ષ ॥ ૩૬ ॥ પછી ભાણેજ નહી મરવાનો ધાર્યું અસરણા સરણ; પછી થોડે દાહાડે મહારૂં, ભાણેજ કરશે મરણ ॥ ૩૮ ॥ માટે અસુર યુદ્ધ ટકાવે, એવો કરવો ઉપાય; એમ સમજીને એક કળાનું બળ દીધું જાદવરાય ॥ ॥૩૮॥ તવ તાડુકીમાં બળ આવ્યું, કોપ્યો અપરમપાર; ઝાડ તાડને પાહાડ તણો ત્યાં, દેવા માંડયો માર ॥ ૩૮ ॥ અરજુનજીએ બાણ લઇને, કરવા માંડયો પ્રાહાર; એ બેનું એવું યુદ્ધ જમાવ્યું, પોતે જુગદાધાર ॥૩૯॥ સાતમે કોઠે અભેમાન ઉભો, સાથે બળીયો ભેમ; ભગવાને જાણ્યું ભીમ છે સાથે; તેનું કરવું કેમ ॥ ૪૦ ॥ ચાહ્ય તે રીતે વ્રકોદરને, વખુટો પાડી દેવો; એવું વીચારી કૃષ્ણ પ્રભુએ, ખેલજ કીધો કેવો ॥ ૪૧ ॥ કોઠાથી શેન્ય અળગું બેઠેલું, પાંડવ કેરૂં. જ્યાંય ભીમસેનનો જયમંગળ હાથી, તે પણ છુટયો ત્યાંય ॥ ૪૩ ॥ તેને ગોવીંદે ગાંડછા મુકી, ચમકયો હાથી અપાર, સુંઢમાં સેન્યના લોકોને ધાલી દેવા માંડયો માર ॥૪૩॥ કંઇકને ઝાલી ગગને ઉછાળે, કૈંક ઉપર દે ચરણ, કૈંકને દંતુસરથી દાબે; પલમાં આણે મરણ ॥ ૪૪ ॥ એમ એ તોફાન કરવા લાગ્યો, જોઈ જોઇ બળીયા રૂઠયા; લાંબાભાલા લાંબી ફરશી; લૈ લૈ મારવા ઉઠયા ॥ ૪૫ ॥ તોપણ તે કોઇને નવ ગાંઠે; થાકયું શેન્યનું લોક; ભીમસેન ધાજો; ભીમસેન ધાજો, કારમી પડી પોક॥૪૬॥ ભીમે તે શબ્દ સાંભળીયો, બોલ્યો અભેમાન પ્રત્યે; જો ભાઈ સેન્યમાં બુમ પડી છે, માટે હું જાવું અગત્યે ॥ ૪૭ ॥ તવ અભેમાનનું લોચન ફરકયું; ભોમી ભયંકર ભાશી; ના કાકા મુજ પાસે રહેજો,તમે નજાશો

નાશી ॥૪૮॥ અત્યારે મુજને ભય ભાસેછે,ભાગીગયા મુજ ચરણ, હવે મુને લાગેછે એવું, જાણે આવ્યું મુજ મરણ ॥૪૯॥ તે મરવાનો ભય નથી પણ, મુજ ચામડું ચુંથાશે; અગ્નીસંસ્કાર હું નહી પામું, હાડ મારા પીંખાશે ॥ ૫૦ ॥ તે વેળા પ્રભુએ મુમત મુકયો ભીમશેનનેમહા માઠો; જાવું સપાટે આવું ઝપાટે; એમ કહીને નાઠો ॥ ૫૧ ॥ ભત્રીજાનો ભય ન લાગ્યો આવ્યો સેન્યમાં પોતે; ઘણું તોફાન કરતો જોયો, હાથી પોતાનો હતો તે ॥૫૨॥ હાં હાં કહી ભીમ પાસે ગયો, હાથીનો સ્વભાવે ખશીયો; ભીમ તણો ભય મનમાં ન રાખ્યો, મારવા માટે ધશીયો ॥ ૫૩ ॥ એટલે ભીમને ક્રોધ ચઢીયો, હવે જણવુ જોર; તવ પાતાળમાં વીચાર કીધો, પોતે નંદ કીશોર ॥ ૫૪ ॥ ભીમસેન હાથીને નાખશે મારી, નહી લાગે કાંઇ વારા પછી અભીમન્યુની પક્ષે જાશે વાયુ કુંવર ॥ ૫૫ ॥ તો પછી ભાણેજ નહી મરવાનો; મનમાં એવુંવાપ્યું, ભીમના સામો ગજને લઢવા, એક કળા બળ આપ્યું ॥ ૫૬ ॥ એટલે હાથીને ભીમ બાહાજ્યા,પારથ દહીત પાતાળ;સાતમે કોઠે એકલોઉભો અરજુનજીનો બાળ ॥ ૫૭ ॥ ભય ભરેલી ભોમી ભાસી, હઇયું ભરાઈ આવ્યું; એકલો રણમાં લડવા લાગ્યો; કાકાએ કામ કથલાવ્યું ॥૫૮॥ ॥વલણ॥ એમ મનમાં સોસાય છે, અરજુનનો બાળ; વદે વલ્લભ તેણે સમે શું કામ કર્યું ચન્ડાળ.

કડવું ૫૦ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ઉભો જેદ્રથ સાતમે કોઠે, સંગ બે યોધ્ધા રાખેલા ઓઠે ॥૧॥ જુએ જેદ્રથ સુતનુ મુખ, જાણ્યું ઉપજ્યું છે દલમાં દુખ; આવેળા ગભરાયોછે એહ, હાર્યો હીમ્મતે નહી સંદેહ ॥ ૨ ॥ માટે મરવાનો આ ઠામ, તેથી હાથોહાથનું કામ; એકલો માટે અહીં નહીં આવે; મુને સામા જવું નહી ફાવે ॥૩॥ હુંતો એકલો સામો જાવું, તેના કરતાં સહુને બોલાવું, એમ સમજીશે વકને સાર, મોકલી કાવ્યા સમાચાર ॥૪॥ તેણે જઇ કહ્યું છત્રપતીને સુર ભરાયું દુષ્ટ મતીને; લાગ્યો દ્રોણગુરૂને પાય, ચાલો સાતમા કોઠા માંય ॥૫॥ તવ દ્રોણાચારે કહ્યું એમ, દગો કરવામાં હરખે કેમ; તારો દગો તે તુજને નડશે, ઘણું વીઘન માથે પડશે ॥ ૬ ॥ રાય બોલ્યો ગમે તેમ થાય, પણ જાવું છે કોઠા માંય; કહી લીધા દ્રોણાચાર, વળીકીર

પાચાર નીરધાર ॥ ૭ ॥ વળી અશ્વસ્થામા સહ્ય રાય, શકુનીને કરણ કહેવાય; વળી કઉરવ સોએ ભ્રાત, લીધાં આયુધ સહુને હાથ ॥ ૮ ॥ પ્રત્ર સો ભાઇના સમસેર, ચાલ્યા ચારસેં ઈગણોતેર; તેતો સરવ સાત મે કોઠે. જઇ સંતાઇ રહ્યા ઓઠે ॥૯॥ ડોકાં કરી કરી બહાર જુએ, અભીમન્યુ મેદાનમાં રૂએ; તેણે કોઠામાં કઉરવ લોક, દીઠાને ઉપજ્યો મન શોક ॥૧૦॥ એનું હઇયું ગભરાયું, ધ્રુંશકા મુકી રોઇ દેવાયું; એવા ભીમ કાકાને સંભારે, છુટે આંસુડા ચોધારે ॥ ૧૧ ॥ વલણ ॥ ચોધારે આંસુ વહે, કાકાને કરે પોકાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે, સુણજો શ્રોતા સાર,

કડવું ૫૧ રાગ મધુબન.

માહારા ગદા ધારણ ગુણવાનરે. કાકા આવો, મહારી જતી રહી છે સુધને સાનરે, કાકા આવો, ટેક ॥ રણમાં મુકીને નાશી ગયા તે મુજને કર્યો નીસવાસરે મહારી માયે મને પહેલું કહ્યું તું,કાકાનો નહી વીશ્વાસરે, કાકા ॥ ૧ ॥ તેમ છતા મેં વિસ્વાસ રાખ્યો; સંગરામ આરંભ કીધોરે; દરીયો તરીને કીનારામાં આવ્યો, તે વેળા દગો દીધોરે, કાકા ॥૨॥ સહુ શત્રુ સાતમે કોઠે સંતાયા, મારવા રહ્યાછે ઢુંકીરે;તમારે લીધે મુમત કરી આવ્યો, મારી માતને રડતી મુકીરે; કાકા ॥૩॥ સત જોજનથી ઓત્રા આવેલી. આંખોમાં આંસુની હેલીરે; ઘણું કરગરી પણ કહ્યું ન માન્યું, રણમાં રડતી મેલીરે કાકા ॥૪॥ તે અબળા કોના આધારે રેહેશે, કંથ વીયોગી વામારે; બાળક વય કેમ કરીને કાહાડે, રડીરડી મરશે શામારે, કાકા ॥૫॥ માહારો પીતા પાતાળ પડયો છે, તે ન જાણે અયોગરે; નથી હજ્યા મળ્યા બાપને બેટા, રહી જાશે વીયોગરે, કાકા ॥૬॥ પાતાળથી જ્યારે આવશે ત્યારે, સાંભળશે ધર સુત્રરે, માહારી માતને એ આવીને કહેસે, લાવો કયાંછે મુજ પુત્રરે, કાકા ॥૭॥ તવ મહારી મા કીયો દીકરો દેસે, તે સમે થાશે કહેરરે, મુજ માતાનું એ મરણ કરશે, પોતે પણ મરશે ડેરરે. કાકા ॥ ૮ ॥ મુજ મ્રત્યુ સુણતાં મુજ તાત મરસે, એવો હું વહાલો અપારરે; રાંકડી મુજ માતાને એ હમસે, વરતાસે હાહાકારરે કાકા ॥ ૯ ॥ જમ જેવા કઉરવા ભાસે છે મુજને, જરૂર જીવડો જાશેરે; મરવે નહી ડરૂં પણ અગની નહી પામું, ચામડું માહારૂં ચુંથાસેરે કાકા ॥ ૧૦ ॥ એક કીડીપર કટક ચડયું છે,

કરશે જુલમ મુજ સાથરે; ઓથ વીના બધી લોથ વળવાની, મુજહાડ નહી આવે હાથરે. કાકા ॥ ૧૨ ॥ મુએ મોઢું મહારી મા નહી દેખે, નહી દેખે ઓત્રા નારીરે; એક ઉપર અનેક આવ્યા છે, શી ગતી થાશે માહારીરે કાકા ॥૧૨॥ ડાબુ અંગ ને લોચન ફરકે, માઠા શુકન મને થાય રે; ઘોળે દાહાડે થાય શબ્દ શીયાળના, ધરતી તો ખાવા ધાય રે કાકા ॥ ૧૩ ॥ એમ ટળવળીને ડુશકા મુકે, ગભરાયો રાજકુમાર રે; થરથર કાયા કંપવા લાગી, આંસુ વહે ચોધારરે. કાકા ॥ ૧૪ ॥ વળણુ ॥ ચોધારે આંસુ વહે, હઇયું બહુ ગભરાય; વદે વલ્લભ તેવે સમે, કૌરવ અતી હરખાય.

કડવું પર રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુ અતી અકળાયો; જોયું જેદ્રથે દ્રષ્ટ; છત્રપતીને સમાચાર કહયો, કુંવરને મન કષ્ટ ॥ ૨ ૩ આ વેળા ઘણો ગભરાયો છે, ગભરાટે ગભરાટ કરીને છોકરૂં હઇ નથી આવવાનું, આપણ ત્યાં સંચરીયે ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે એકે એકે નીકળો સરવે બાહાર; મરી રહેલો સેજમાં મરશે, અરજુનનો કુમાર ॥૪॥ એટલે પહેલો જેદ્રથ નીકળીયો, તેની પુંઠે સો ભ્રાત; દ્વારે દ્વારના દસ દસ યોદ્ધા; નીકળ્યા હજાર સાત ॥ ૫ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર અશ્વસ્થામા, શલ્યને રાજા કરણ; ચારસેં ઇગણોતેર સુત નીકળ્યા, કરવા કુવરનું મરણ ॥ ૬ ॥ નવાણું ભાઇના દીકરા તેનો, સર્વ આવ્યા ચડી ચોટ; અભેમાનનો રથ વચમાં ઘેરી, ઉભા કરીને કોટ ॥૭॥ પછી છત્ર પતી એમ બોલ્યો, સાંભળ અરજુન તન; હવે તમારૂં આવિ પોહોંચ્યું માનજે સત્ય વચન ॥૮॥ તવ અભેમાને મન વીચાર્યું, હવે રડીને શું કરવું; ઘેરથી નીકળ્યા મરવું ધારી, તો પછી શીદ ડરવું ॥ ૯ ॥ રડવાથી શત્રૂ લોકોના પગમાંઆવશે જોર, દુષ્ટોને દયા નહી આવે, કાળજડા કઠોર ॥૧૦॥ રડવાથી નથી લાભ થવાનો, ઉલટી થાશે હાની; હીમત રાખીને યુદ્ધ કરવું, કરવી ન પાછી પાની ॥૧૧॥ એવું સમજી આંસુ લુછયાં; વળી સાંભળી માત; પોતાની તારૂણી સાંભળી આવી,સાંભર્યો અરજુન તાત ॥ ૧૨॥ અરેરે માહારો રણધીર પીતા, માહારા વીના શું કરશે, માહારી માતા માહારાં નારી, માહારો પીતાજી મરશે ॥૧૩॥

એવું સાંભરી આવીયું કે, આંસુ વહયાં ચોધાર; તેમ તેમ શત્રૂ હસવા લાગ્યા, હરખે અપરમપાર ॥૧૪॥ પાછો અભેમન્યુ મન વાળે, આંસુ લુછતો જાય; વળી સુંદરી સાંભરેને, નેત્ર જળે ભરાય ॥ ૧૫ ॥એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, જે તારો જીવ લેઉં; રાઇ રાઈ જેટલા કટકા કરાવું, અગની ન પામવા દેઉ ॥૧૬॥ તવ અભેમાને મનથી આદરીયું, કોના માતને તાત; કોની નારી કોનાં સગાં, કોઇ ન આવે સાથ ॥ ૧૭ ॥ જા જીવડા જંજાળ મુકી દે, ધારણા ધારી મન; પછી હીમ્મત રાખીને બોલ્યો, દુષ્ટ સામો વચન ॥ ૧૮ ॥ ઓ આખલાના દીકરા તું, જો જે મહારા હાથ, મરવું તેમા ડરવું નથી, યુદ્ધ કર તુજ સાથ ॥ ૧૯ ॥ ધીક્કારછેરે દ્રોણગુરૂજી, હારેલા પાછા આવ્યા; મોટમ પણું છુટી પડીયું, કેમ મનમાં નવ લાવ્યા ॥ ૨૦ ॥ ધીક્કાર છે રે કરણ રાજા, કરમહીણો કહાવ્યો; છતે છોકરે વાંજીઓ થયો, શું મોઢું લઇ આવ્યો ॥ ૨૧ ॥ તવ દ્રોણે કરણે નીચું ઘાલ્યું તવ કોપ્યો નર નાથ; શું જુઓછો જોદ્ધા માહારા, કહિ ઉપાડયો હાથ ॥ ૨૨ ॥ આયુધ્ધ લઇને મારવા માંડયો, અભેમન્યુને માર; ગુપ્તી ગેડી ગદાયો ફેંકે; તરકસ તીર તરવાર ॥ ૨૩ ॥ બાણ વછોડે મુમત તોડે, કુંવરને દે કષ્ટી; બારે મેઘની ધારા છુટે, તેમ કરી વ્રષ્ટી ॥ ૧૪ ॥ અભીમન્યુએ બાણ લઇને, દેવા માંડયો માર; પાછો ન પડતો વઢતો ને ન નડતો, સુરાનો સરદાર ॥ ૨૫ ॥ તેસમે શેન્યાને વીશે, ભીમનો હાથી જેહ; મન મુકીને વઢવા લાગ્યા, કરોધભરેલા તેહ ॥૨૬ હાથી ધશીને મારવા દોડે વ્રકોદર જાય ખશી; પુઠે જઇને પુછડું પકડે, માહા બળમાં દંત ડશી ॥૨૭॥ બળ કરીગજ પુંછ છોડાવે, ભીમપર કરે હડી; પગ વચેથી નાકળી જાય, ભીમસેન નીચો પડી ॥ ૨૮ ॥ એવી રીતે લઢતા વઢતા, મેદાનમાં બેઉં ગયા; ખરેખરૂં એ યુધ્ધ જામ્યું, પરશેવા પુષ્કળ થયા ॥ ૨૯ ॥ તેજ સમે પાતાળ વીશે, તાડુકીને અરજુન; સામા સામી તે યુધ્ધ કરતા, કોપેલા ધુન ધુન ॥ ૩૦ ॥ તાડપુર ઉંચોછે તાડુકી, દ્વેશ ઘણેરો ધારે; મોહોટા મોહોટા પરવત લઇ, અરજુનજીને મારે ॥ ૩૧ ॥ અરજુનજી પણ બાણ ગ્રહીને, જોર કરે ભરપુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારીને, પાહાડ કરે ચકચુર ॥૩૨॥ એવું વજરાસ્તર મારવાથી, પરવત મોટા ભાગે; તેના કટકે કટકા પડે, કૃષ્ણ પ્રભુને વાગે ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે, પોતે ખાય છે માર; પારથ કેરા બાણ તાડુકી, ગણે નહી લગાર ॥૩૪॥ એવી રીતે ત્રણે ઠેકાણે, યુધ્ય મચ્યું અપાર; કુરૂક્ષેત્રમાં સરવે યોદ્ધા, દે

છે કુંવરપર માર ॥૩૫॥ અભીમન્યુ એકલો તે કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે; એક તરફ યુધ્ધ કરે તો, બીજા વીંધી નાખે ॥ ૩૬ ॥ કુંવરને બહુ બાણ વાગે, તે નીસરે આરપાર; પછી કુંવર કાહ્યર થયો, મનમાં કર્યો વીચાર ॥ ૩૭ ॥ મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, બાણ અગણીતું લીધું; તેના ઉપર ધરમ કાકાનું પુન્યજ મુકી દીધું ॥૩૮॥ ફેર પુંદડી ફરીને ફેંકયું; બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા મંત્રને લીધે, બાણ થયાં અનેક ॥૩૯॥ તે બાણ સઉની રૂદીયામાં વાગ્યા, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; ત્રધ જોબનને બાલ્યાવયના, ઢળી ઢળીને પડીયા ॥ ૪૦ ॥ તવ અભેમાનેએમ ધાર્યું,ઘડી કેડે શું થાય;દેહ માહારો હોય કે નવ હોય, તેવાત કેમ કળાય ॥૪૧॥ અત્યારે હાર્યા મુજથી પણ, જીત્યા એવું કહેશે; પણ છેવટ છોછવા પડયા તે, નીશાની શી રહેશે ॥ ૪૨ ॥ એમ ધારી પવનાસ્તર મુકયું; સઉને નીશાની આપી;સરવે જનની ડાબી ગમની, મુછ અકેકી કાપી ॥૪૩॥ પછી પોતે ઉભો રહયોછે, એવે બે ઘડી થાય; જે જેની મુરછા વળે તે,જીવ લઇ નાશી જાય ॥૪૪॥ જઇજઇનેકોઠામાં પેસે;એમ ઉઠી ગયા સરવ;તે દેખીને અભેમન્યુના,મનમાં આવ્યો ગરવ ॥૪૫॥ કેવા સઉ હાર્યા માહારાથી, એમ થયો મનસુબો; રથપર ધનુશ ઉભુ રાખી, છેડે મુઠી દેઇ ઉભો ॥૪૬॥ ધનુષના છેડાપર મુઠી, મુઠીપર ધર્યું ડાચું; વાંકો વળી હબચી દેઇ ઉભો. કાળજડુ નહીકાચું॥૪૭॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ પાતાળ જાણ્યું; દાજ્યુ અંતઃકરણ; શા કારણથી ભાણેજ માહારો, પામતો નથી મરણ ॥૪૮॥ એમ કહી જોયું જ્ઞાન દ્રષ્ટી, પોતે જુગદાધાર; તવ સમજાયું રક્ષા કરે છે, કુન્તા સતીનો તાર ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥ રક્ષાનો જે તાર છે, કરે છે રક્ષાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, શું કર્યું જાદવરાય.

કડવું ૫૩ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કુંવર મરણ મહિમાય ॥૧॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ ધાર્યું, ચાહ્ય તે મરે મથી; પણ રક્ષાનો તાર છે તેથી, એ મરવાનો નથી ॥ ૨ ॥ ગટોરગચછે ધનુષ સરશો; વીંટી મુકયો છે તાર; તે તાર માહારે તોડવો પડશે, એમ કર્યો વીચાર ॥૩॥ આખું જગત જનમે મરે, તે સઉ માહારી ગતી; નાહાનું મહોટું મરે તે હું, નીમીત લેતો નથી ॥૪॥ કોઇ

કોગળીયે, કોઇ ત્રીદોશે, કોઇ ક્ષઇ કોઇ તાવે; એવું નીમીનરોગને મા
થે, પણ મુજને નવ આવે ॥ ૫ ॥ આજ તો માહારે લેવુ પડશે,ત્રી ચાર્યુ
વિશ્વને ભુપ; એક સ્વરૂપે રથ હાકે છે, બીજું ઉંદરનું રૂપ ॥ ૬ ॥ ઉં-
દરનું રૂપ લઇને પોતે, પ્રથ્વીમાં પરવરીયા, અભિમન્યુના રથનીનીચે,
આવીને ચાળા કરિયા ॥૭॥ ખાડા અવળા ઉંચા નીચા, કુદેછે ભગવાન
તેની રમત જોવા લાગ્યો, અરજુનજીનો સંતાન ॥૮॥ તેમ તેમ પ્રભુ ગ-
મ્મત કરતા, રથથે ચઢવા લાગે; અભીમન્યુ તવ સ્થીર ઉભો,રખેનેર-
મત ભાગે ॥૯॥ એવે એના ચરણ વચમાં આવ્યા વિસ્વના ભુપ; કું-
વરે જાણ્યુ શું કરે છે, જોવા થયો તદરૂપ ॥૧૦॥ તેમ તેમ વિશેષ ગ-
મ્મત કરે, પોતે નંદકીશોર, આડી અવળી ખાય ગુલાટો, ચઢે ધનુષ
ની દોર ॥૧૧॥ નીચે ઉતરે ઉપર ચઢે, ભાણેજના એ દંભી; અભીમ-
ન્યુનો કાળ આવ્યો, તે, પોતે રહયોછે થંભી ॥ ૧૨॥ દોરાપરચઢતાઉપર
ચાલ્યો, જ્યાં રક્ષાનો તાર, ટગટગ કુંવર જોયાકરેછે, અરજુનનોકુંવાર
॥૧૩॥ તે તાર દેખી કૃષ્ણ પ્રભુને, રીસ ઘણેરી વ્યાપી; ચંચા દા-
બીને પડપંચા; તાંતણા સહીત કાપી ॥ ૧૪ ॥ એટલે ધનુશ તરછોડાયું
છટકીને શીધું થયું,અભીમન્યુની હબચીમાંથી,તાળવે પેશીગયું॥૧૫॥
માથાપર એક હાથ નીકળીયું, તાળવું ફોડી બહાર, એ હેલકારાથી ઉ-
છળીયો, ઉંચો માથોડાં ચાર ॥૧૬॥ આંખોના ડોળા લબડી પડીયા,
પ્રાણજ ઉચો ચડીયો; હાથ પગોની નસો ખેંચાણી, તરફડી ભુમી પ-
ડીયો ॥૧૭॥ એવું દેખી જેદ્રથ બોલ્યો, છત્રપતી તમે જુઓ; આપણા
માર્યા વીના એતો,અભીમન્યુ મુઓ ॥૧૮॥ દુરીયોધને ડોકુ કાઢી,કુંવર
જોયો ભાળી; ગુરૂ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો, હું તો છું ભાગશાળી ॥ ૧૯ ॥
પછી ઘંટી બોલ્યો, કયાં ગયા સહુ કુંવાંર; આપણા ચારસેને ઇગ
ણોતેર, ઝટપટ નીકળો બહાર ॥ ૨૦ ॥ જાવો જઇને એ છોકરાને, ત-
રવારના દો ઝટકા, અંગ એનું અગની નવ પામે, તેવા કરી દો કકટા,
॥૨૧॥ એવી આપી આગના કે, ઉપડીયા કુંવર; નવાણુ ભાઇના દી-
કરાએ, હાથ લીધા હથીઆર ॥૨૨॥ એટલે ગુરૂ દરોણ બોલ્યા, આ
શું કરે નીચ કર્મ; મરતાને શીદ માર મરાવે, અતી થયો અધર્મ ॥૨૩॥
આ જગોએ આપણે કોઇ, ઉભા રહેવું નવ ઘટે; નાહાનામાં નોહાનું છો
કરૂ મુઉં, ચાલો મોહોટાને વટે ॥૨૪॥ દુરીયોધન કહે નહી માહારા-
જા, દાવ ખરા આદરવા; નીશાની એની હાથ ન આવે, તેવા કટકા ક-
રવા ॥ ૨૫ ॥ દરોણ કહે એ છોકરૂ એના, બને વાકડે બળશે; તેમ છ.

તા અધર્મ કરે છે; તે ફળ તુજને મળશે ॥ ૨૬ ॥ દુષ્ટ કહે કે ભોગવી-લઇશું, દીકરા તતપર થાવો; સાતે હજાર આ કોઠાના,યોધ્ધા સાથેજાવો ॥ ૨૭ ॥ તવ ચારસેં અગણોતેર પુત્રો, નવાણુ ભાઇના જેહ સાતમા કોઠામાંથી નીકળીયા, મહા બળીયા સુત તેહ ॥ ૨૮ ॥ કરવત કહેવા-ડા તરવારો, કાપવા માટે લાગ્યા; તેમની સાથે સાત સહસ્ર; યોધ્ધાઓ ચાલી આવ્યા ॥ ૨૯ ॥ ગભરાએલો કુંવર પડયો છે, મોઢેથી નવ બો-લાય; ડોળા બે નીકળી પડેલા, નેત્રે નવ દેખાય ॥ ૩૦ ॥ તેને આવી દેવા માંડયા તરવારોના ઝટકા, કુંવરના લાંબા કર કરી; કુહાડીથી કરે કટકા ॥૩૧॥ અભિમન્યુ લાગ્યો તરફડવા; વેદના નવ વેઠાય;બોલાયનહી કે દેખાય નહી, મનમાં બહુ મુઝાય ॥૩૨॥ અરેરે મુને મરતાને મારે, દુષ્ટને દયા શાની; વગર મારયે ઘડીયે બે ઘડીએ, થવાની જીવની હા-ની ॥૩૩॥ એ રીતે મનમાં કલેશ કરતો, પરાણે આણે છે મરણ; સુ-તાં સુતાં સુરે ભરાયો; ફેરવ્યો આગો ચરણ ॥ ૩૪ ॥ એવામાં એક રથનું પીન્ડુ, અંગુઠે ખેંચ્યું આવ્યું; અંગુઠાપર જોર કરીને, તેને ચાક ચડાવ્યું ॥ ૩૫ ॥ પછી બળ બહુ કરીને નાખ્યું હોલવવા બધી રીસ, તે પીંડુ ચાક ચઢેલું ફરીયું, છેદયાં સહુનાં શીશ ॥ ૩૬ ॥ ચારસેંને ઇગણોતેર પુત્ર, કઉરવકેરા જેહ; ધડ મસ્તક જુદા થઇ થઇ, મરણ પા મ્યા તેહ ॥ ૩૭ ॥ તેમની સાથે સાત હજ્જાર, જોધ્ધાઓ પામ્યા મરણ; તે દેખીને ખુસી થયું,દ્રોણનું અંતઃકરણ ॥૩૮॥ જો દુરીયોધન અધરમ કેરાં, ફળ નીકળીયા ભારી; દુષ્ટ કહે તેમાં શું થયું, સુઆતો ખાસડે મારી ॥૩૯॥ નવાણું ભાઇ રડવા લાગ્યા, ગુરૂ માહારાજા જુઓ; સરવેને મરાવવા રાજી, આ ભાઇ કેમ ન સુઓ ॥ ૪૦ ॥ દુષ્ટ કહે મારો પ-ણ મુઓ, તેમાં શું વંશ જાશે; આપણ જો જીવતા હોઇશું તો, ઘણાએ દીકરા થાશે ॥૪૧॥ એવે અપછરા સ્વર્ગકેરી, વૈમાન લૈનેઆવી;અભી મન્યુનો જીવ કહાડી, પોપટ દીધો બનાવી ॥૪૨॥ તેને લૈને સ્વર્ગે ચાલી ખોળીયું રહ્યું ધરણ; હાલતો કુંવર બંધ થયો, દુષ્ટોએ જાણ્યું મરણ ॥૪૩॥ પછી છત્રપતી એમ બોલ્યો, આયુધ ઝાલો હાથે; જેદ્રથ બને-વી માહરા આ, કોઠો તમારે માથ ॥ ૪૪ ॥ માટે તમે એકલા જાવો; હીમત મનમાં રાખો; એ છોકરાના ખોળીઓના, કટકા કરી નાખો ॥૪૫॥ એટલે જેદ્રથ ખડગ લૈને, તરત નીકળીઓ બાહાર, અભીમન્યુ ના મડદાને જઇ, દેવા માંડયો માર ॥૪૬॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભાણેજ મુ-ઓ, પછી કેવું કામ કીધું; હાથીનુંને દહીતનું ત્યાં, બળ હરીને લીધું

॥૪૭॥ એવામાં નંદન વાયનો દારૂણ દઇવત હાખ્યો; હાથીના બે ચરણ ઝાલી, તરત ચીરી નાખ્યો ॥ ૪૮ ॥ એવે પાતાળમાં અરજુને, ફેંક્યું કાળજર બાણ; તે બાણે તાડુકી ફેરો, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥૪૯॥ હાથીને મારી ભીમ નાઠો, એકલો કુંવર જાણી; ભત્રીજાના સંભાળ કાઢું, એ વાત મનમાં આણી ॥ ૫૦ ॥ જાયછે નાઠો મનસુબો માઠો, છલંગ મોટી ભરતો; શાતમા કોઠાની આગળ જોયો; જેદ્રથને ઘા કરતો ॥૫૧॥ કુંવરને રથમાં નવ દીઠો, મનમાં પ્રગટયો શોક; ઓરે અભેમાન દીકરા કહી, મુકી કારમી પોક ॥૫૨॥ જેદ્રથે તે પોક સુણી, મન ભય થયા માઠા, પોતે તે સાતમા કોઠામાં, જે જે હતા તે નાઠા ॥ ૫૩ ॥ પછી રહ્યું અભીમન્યુનું, મડદુ ત્યાંને ત્યાંય; ભીમસેન દોડતો પાસે આવ્યો જોઇ કરે ત્રાય ત્રાય ॥ ૫૪ ॥ પાન્ડવ દળમાં શબ્દ ગયો તે, આવ્યું સઘળું લોક; મરણ જાણી સરવના મનમાં; ઉપજીયો બહુ શોક ॥૫૫॥ દેહેરા તંબુએ ખબર પોહોચી, તવ નાઠાસઉ રડતા;ઓત્રા સુભદ્રા કુન્તાજી, પ્રથ્વી નાંખે પડતાં ॥૫૬॥ ધરમને દ્રૂપતી સરવે,એકજ સ્વાસે જાય; અભીમન્યુ જ્યાં પડયો છે, ત્યાં રડે સેન્યાય ॥ ૫૬ ॥ ત્યાં આવાને મડદુ દીઠું; પડતુ નાંખ્યું માંય; સુત સુભદ્રાએ ખોળે લીધો, રૂદીયા ફાટી જાય ॥ ૫૮ ॥ જઇને તે ઘણું રડવા લાગ્યું, સરવના તનમાં તાપ; હઇયું ફાટે તેમ રડે છે, કરે બહુ વીલાપ ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ સુભદ્રા બહુ વલવલે, પાસે ઓત્રા નાર, કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો; વીલાપનો વીસ્તાર,

કડવું ૫૪ રાગ પંઝાબનિ કાફીનો.

મારે જાયારે, જુલમ હાવો નવ કીજીએ, લાડકવાયારે, જનેતાને દગો નવ દીજીએ ॥ ૧ ॥ માહારા જાયારે, રઝળાવી રણમાં તેં મુજને; લાડકવાયારે, દયા ન આવી તુજને ॥ ૨ ॥ મુકી ઓત્રારે, હઇઆ ઉપર તેલ તાવડા, કોણ કહેશેરે, હવેથી મુજને માવડી ॥ ૩ ॥ નથી મુકયો રે,નીશાળે પુરો તુજને, ખોરે બેશીનેરે,કોણ કરશે લાડ મુજને ॥ ૪ ॥ રડી રડીનેરે ખાવા પીવા કોણ માગશે, માતા કહેતોરે, હુંગમાંથી કીયો જાગશે ॥ ૫ ॥ તુજ વીનારે, શું કરે ઓત્રા લાડકી; તુજ વીનારે વધારે પડી મહારી વાડકી ॥ ૬ ॥ ઓ સુંવાળારે, આછા અમ્મર કયાં હોડસો; સેજે સુનારે, કાષ્ટમાં કેમ કરી પોઢશો ॥ ૭ ॥ હવે આવશેરે પાતાળથી તાત તાહરો, તવ માગશેરે, કહેશે લાવો સુત માહરો ॥૮॥ તેવા રજાએરે, આગળ કરૂ:કીયો દીકરો, તું તો પોઢયોરે, રણમાં થઇને

બેફીકરો ॥૯॥ તાત તાહારોરે, દેશે મને ઘણુ દુખડું; કહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂં મુખડુ કહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂ મુખડું. ॥ ૧૦ ॥ હાય બેટારે, રઝળાવી માતા રાંકડી; કયાં દેખીસરે પુત્ર છબી તારી ફાંકડી ॥૧૧॥ ઓ દઇવડારે, કરમ માહારૂ કઠોર થયું, પુત્ર રૂપીરે; રત્ન રણમાં રોળાઇ ગયું ॥ ૧૨ ॥ ફુટયું ભવિશરે. ચકલું ચુંથાયું માહારૂ, ખોયુ રમકડું પ્રભુ શું બીગાડયું મે તાહારૂ ॥૧૩॥બેટા બોલોરે, કહી મુખ ઝાલી હલાવતી; લાડકવાયારે, કેમ દયા નથી આ વતી ॥૨૪॥ હાય શું થયુંરે કહી કહી રૂદીઆયે ચાંપતી; કરે ચુંબનરે, થરથર કાયા કાંપતી ॥૧૫॥ બેઉ નેત્રમાંરે, ચોધારી ધારા છુટતી, કેશ કાઢતીરે છાતી ને શીશ કુટતી ॥૧૭॥ છુટે રૂધીરરે; ચચરી ચીરાતી ચામડી;કુન્તા દ્રૂપતીરે; ધર્મ રડે ઘણુ તે ઘડી ॥૧૭॥ ગટારગછ રડેરે,જો દયોમાં ખોડયો પડી ગઇ; મારી બુધ્ધીરે, ચોથે કોઠે કઠોરી થઇ ॥૧૮॥ વીરા મારારે,તારૂ બોલ્યું મેં મન ધર્યું; હું રીસાયોરે, એટલું ભુંડુમેંતો કર્યું ॥૧૯॥ બંધુ બોલણોરે,તોપણ પોતાની બાંયછે;સોધુસઘળેરેપણહવે વીરો કયાંયછે ॥૨૦॥ એમ રડતોરે, પડતો ભુમીમાં દુખથી;ભીમ ગભ રાયોરે બોલી શકયો નહી મુખથી ॥૨૧॥ આવશે અરજુનરે,તેને શુંમોઢુ દેખાડીયે,તેના કરતાર,પહેલેથી કાયા પાડીયે ॥૨૨॥ વળણ॥એમ સર્વ જન ટળવળેરે,થાય ઘણાપરીતાપ;વદે વલ્લભ તેવે સમે,ઓત્રાકરેવિલાપ

કડવું ૫૫ ચાંદલીયાનો ગડીને ગાવો.

મુજ સામુ જરા જુઓ મારા કંથજી, સુનમુન થઇને કેમપડયાછો નાથજો; નથી હાલતા ચાલતા કે નથી બોલતા, શું કાંઈ આંટી તમને પડી દલ સાથજો; મુજ ॥ટેક॥ જો રીસાયા હો તો મનાવું નાવલા; પણ આ વેળા શો મારો ઉપાયજો; દુખદરીઆમાં ડુબાડી તે પીઉજી, તારા પહેલી કેમ ન પડી મુજ કાયજો, મુજ ॥૧॥ હાય હઇયામાં ઉઠે છે બહુ હોળીયો; બે ઘડી માટે શીદ કર્યો મેળાપ જો;કરમ માહારૂફુટી ગયું અત્યારથી; હાય રંડયો મને કેમ ન ડંસ્યો સાપજો;મુજ ॥૨॥ નીર દય થઇને પોઢયા મુકી એકલી; કાળજડામાં કંઇ ન આવી દયાયજો, નીરાધાર હું નારી તમારીનાવલા, કેવી રીતે દીવસ મારા જાયજો,મુજ ॥૩॥ હોઉં ભુખી તરશી તે ખબર કોણ પુછશે, જોઇતું મુજને લાવી ને આપશે કોણ જો; હઠ કરી માગવાનું માહારે ના રહ્યું, હઇયા ધારણ ભાગી ગઇ બધા હામ જો. મુજ ॥ ૪ ॥ કોની આગળ રડીને દુ-

ખડુ. તમવીના માહારે દુખે ન દાજે કોયજે;હાયરે પાપી પ્રાણ તું કેમ જવા નથી, કહિ ઢળી પડી બેભાન અબળા હોય જો મુજ ॥ ૫ ॥ વ-લણ ॥ બેભાન થઇ ધરણી ઢળી, સરવ કરે ત્રાહ ત્રાહ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પાતાળમાં શું થાય.

કડવું ૫૬ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાતાળમાં પાપીને માર્યો, અ-રજુને જેવાર; તે સમે સહુ બ્રાહ્મણ આવ્યા, કરતા જેજેકાર ॥ ૨ ॥ વી-પ્રોને પારથ પાય પડીયો, પછી માગી વીદાય; બ્રાહ્મણોએ આશીશ દેઇ દીધીછે આગનાય ॥૩॥ તવ પ્રથવીની પ્રાર્થના કીધી, અરજુને સા-મળીયા; બ્રાહ્મણોનું કષ્ટ કાપી, ભુતીમાં નીકળીયા ॥૫॥ જેવો રથ ભુ-મીમાં નીકળીયો, તેવા શુકન થયા કુડા;ધજા ઉપર કાગબેઠા,ભયભાસ્યા બહુ ભુંડા ॥૫॥ અરજુન કહે આમ કેમ થાયે, ઓરે જુગજીવન; મનેએવું ભાસેછે કાંઇ, કુંવરને વિઘન ॥૬॥ ક્ષ્ણ કહે મુજને પણ ભાસે કેવી થશે મહારી ગતી લ્યો પારથરથ તમે હાંકો,હું હાંકવાનો નથી॥૭॥ એમ કહી પ્રભુ રથમાં સુતા, અરજુન અછોડા ઝાલ્યા,ચાબક મારીઅશ્વહંકાર્યા, વાયુવેગે તવ ચાલ્યા॥૮॥કુરૂક્ષેત્રની લમભગ આવ્યા,જાણ્યુ શેન્યને લોક;કોઇ ન કરશો અરજુન આવ્યા,આવ્યા પુનસ્લોક ॥૯॥ ધર્મ કહેવ્રાં ટાકાઢી રડસો,પારથને થશે જાણ;તોતો આપઘાત કરવાનો, કાઢશે પોતાનો પ્રાણ॥૧૦॥ડાહ્યા ડાહ્યા દસવીશયોધ્ધા,અરજુન સામ જા ॥એકાએક ચમકે નહીતેવીરીતેસમજાવી લાવો॥૧૧॥ તવદસવીશ યોધ્ધા સામાચાલ્યા સમજાવવા કામ કીધું; તે વેળા સેન્યામાં કુંવરને વસ્ત્ર ઓરડાં દીધું ॥૧૨॥વાયુ વેગે દોડતા આવ્યા, રથના ઘોડા બળીયો; સમજાવવા સામા ગયેલા, જઇ તેમને મળીયા ॥૧૩॥ હાંહાં પારથ વીરા આવો નર કહે ઘરમાં કેમ, યોધ્ધા કહે કાંઇ ન ગભરાસો, સરવ કુશળ ખેમ ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને રથ રોકયો, અરજુન વેમે ભરીયો; માટે રાસ પરોણો મુકી રથ પરથી ઉતરીયો ॥૧૫॥કોઇનો રોકયો એ ન રોકાયો દડબડ મુઠી દોટ; પોતાનું જયાં સેન્યજ બેઠું, ત્યાં તે આવ્યો ચડીચોટ ॥૧૬॥ હાંહાં કહીને ધીરેજ દેવા,લાગ્યા સેન્યના લોક; સુભદ્રાથી રેહેવાયું નહી, કારમી મુકી પોક ॥૧૭॥ અરજુને બધુ સેન્ય જોયું, આંસુ વહ્યા લોચન; પછી કહ્યું કે ઓ ઘોઝારી; લાવ્ય માહારો તન ॥ ૧૮ ॥

એમ કહીને પાશે ગયો, ભાગ્યું માહારૂં ઘરસુત્ર, વસ્તર ઉઘેડી સબ જોયું તો, દીઠો પોતાનો પુત્ર ॥ ૧૯ ॥ વળણ, પુત્ર દીઠો પોતા તણો, લાડવાયો અભેમાન; કહે વલ્લભ તે જોઇને બની ગયો બે ભાન.

કડવું ૫૭ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, તુતો સુણ જનમેજે રાજન; હાંરે દીઠો દિકરો ને ગભરાટે ચઢીયો, હાય કહી પ્રથવી પર પડીયો ॥ ૧ ॥ હાંરે માહારૂં કરમ ગયું આજ ખુટી, બધા ભવની આશાયો ટુટી હારે હુંતો જાણુતો હતો મન એવું; હાલ જેમ તેમ નભાવી લેવું ॥ ૨ ॥ હાંરે માહારો આજ કાલમાં મોહોટો થાશે, તવ ઉપાદી માહારી જાશે; હાંરે હતી આશા કે ભાગ્ય ભળશે; માહારો પુત્ર કાલ મને આવી મળશે॥૩॥ હાંરે પછી એલ્ર થવાની માહરે; ચીતની ચીંતાસહુ ટળશેને વારે; હાંરે એવી આશાએ કાહાડયા મેં દાહાડા. તેમાં નવગ્રહો પડયા આડા ॥ ૪ ॥ હાંરે કોઇ વીખ દેતો પીને પોઢું, ભાઇ ભાઇ કહેતાં સુકાતું મોઢું; હાંરે; માહારો કાલું કાલું બોલનારા હાય ઉડી ગયો પુત્ર પ્યારો ॥ ૫ ॥ હાં રે મન ધીરજનો દેનારો. સુરવીર સુત જશ લેનારો; હાંરે ખોળે બેશીને મીઠું ઓચરતો, ડાહી ડાહી વાતો બહુ કરતો ॥ ૬ ॥ હાંરે હતો નહાના ને ડાહાપણ મોહોટું, મહારૂ જીવતર કરી ગયો ખોટું; હાંરે બેટા જનમ તણો તું નીરોગી. કેમ બાપને રાખ્યો વીયોગી; હાંરે દીકરા મોકલ્યો મને પાતાળ, હવે આશું કરી બેઠો બાળ ॥ ૮ ॥ હાંરે માહારે વાત તણો વીસરામ, કેમ સુતાછો દીકરા આમ; હાંરે એમ કહી કહીને હઢોળે, ખેંચી ખેંચીને લે ખોળે ॥૯॥ હાં રે તન સુભદ્રા ગ્રહી રાખે, નર નાસાસા બહુ નાંખે; હાંરે માહારો કુંવર કયાં કાળછારી, માહારૂ ઘર ઘાલ્યું ગોઝારી; હાંરે મને ગુટણીએથી બેસાડયો; બાપ બેટાનો વીયોગ પાડયો ॥૧૦ હાંરે તારૂં કરમ થયુંરે કઠોરૂં, શીદ યુધ્યે જવા દીધું છોરૂ; હાંરે તારૂ કાળું મોઢું શું લૈ બેઠી, નેસ પગલાની ઘરમાં પેઠી ॥ ૧૨ ॥ હાં રે મને કાઢી નાંખ્યો પ્રાણ બહાર, બળ્યું ઘરબારને સંસાર;હાંરે હવે પ્રાણ હું માહારો તજીશ, કહી પાશાણે પછાડયુ શીશ ॥ ૧૩ ॥ હાં રે બે ઉ ભુજે છાતી નાખી ઝુડી, બહુ રૂધીર છોળયો ઉડી; હાં રે પોતે મરવાની ઇચ્છા કીધા, એણે જીભડી દંતમાં લીધી ॥ ૧૪ ॥ હારે તવ સહુ લોક ત્રાસે ચડીયા, ઝાલો ઝાલો કહી બાહાજી પડીયા; હાંરે હાય હાય સરવે સે

ન્ય ભાંખે, છાતી મુસ્તક કુટી નાંખે ॥ ૬૫ ॥ વળણ ત્રાશ ઘણો વરતઇ ગયો, થઇ રહી કુટા કુટ; કહે વલ્લભ તેરે સમે, ત્રાસની લુટાલુટ.

કડવું ૫૮ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈસમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, નરે મરવાની ધારણ કીધી, પોતે જીભડી દાંતમાં લીધી ॥૧॥ તવ કુન્તાને ધરમરાય, જઇ બાજ્યાં કરી હાય હાય; અરજુન તણુ મુખઝાલી, રાજા ધરમે આં ગળીયો ચાલી ॥૨॥ એવે કૃષ્ણ પ્રભુએ વીચાર્યું, આતો અરજુને મરવું ધાર્યું; એતો આપઘાત કરીને મરશે, કોણ ભુ ભાર હલકો કરશે ॥૩॥ મને શેદેવનું વેણ નડશે, માહારે પણ જોડે મરવું પડશે; એમ જાણીને ચરીત્ર કીધું એક ભાલોડું બાણ લીધુ. ॥ ૪ ॥

કડવું ૫૯ રાગ ઝડપનો દોહરો.

ભાલોડું ભગવાને લીધું, મારે જીવી શું કરવું; ભાણેજ મારો મરણ પામ્યો, માટે માહારે મરવું ॥ ૧ ॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું, હેઆમાં આનંદ; રડવા લાગ્યા, કુટવા લાગ્યા, કીધો ફોકટ ફંદ ॥ ૨ ॥ કુદીને કટારી લીધી, જીવીને શું કરૂં, આવ્યારેરે, આવ્યારો હું પેટે મારી મરૂં. પુત્ર કરતાં પ્રભુ વ્હાલા, અરજુનને અપાર; એણે જાણ્યું મોહન મરશે, માહરા પ્રાણાધાર ॥ ૪ ॥ દીકરાને ભુલી ગયોને, ચીંતા થઇ મન સાથ; હાં હાં તમને સોગન માહરા, કહી જઇ ઝાલ્યા હાથ. ॥ ૫ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, આપણ તે શું કરીયે; નથી ઉપાય આપણો શું, મુઆ પુઠે મરીયે ॥ ૬ ॥ ઓ માહારાજા ક્ષમા રાખો લાગુ તમને પાય, એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે જાદવરાય ॥ ૭ ॥ મહારા મનમાં લાગત ઓછું, ભાંગત નહી મુજ ચરણ; પણ તમે મરવું ધાર્યું તે, આદરૂ માહારૂ મરણ ॥ ૮ ॥ જેમ જેમ તમે કલેશ કીધો, તેમ તેમ લાગ્યું માઠું; અરજુન કહે કાંઇ નહી કરૂં, તમો ન કરશોકાઠું ॥ ૯ ॥ થવા કાળ હતુ તે થયું; ઓરે જુગજીવન; ભગવાનના મરણના ભયથી, પોતે વાળ્યું મન ॥૧૦॥ સાબાશ એની પ્રેમ ભક્તીને પુત્રથી પ્રભુ વાહાલો; એ રીતે કેમ વશ નવ થાયે, પોતે શ્રી નંદલાલો ॥ ૧૧ ॥ પછી સરવે શાન્તી રાખી, છાના રહ્યા લગાર; ત્યાં ચીતા ખડકીને શબને, કર્યો અગની સંસ્કાર ॥ ૧૨ ॥ એસ્ત સરીતામાં વેવરાવ્યાં, સરવે કીધું સ્નાન; લોકીક કરતા તંબુએ આવ્યા, અરજુન ભીમ ભગવાન.

॥૧૩॥ વલણ ॥ ડેરા તંબુ સહુ આવિયું, મનમાં કલેશ અપાર; સુનમુન સહુ બીરાજીયા, વલ્લભ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૬૦ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહીમાય ॥૧॥ સુનમુન થઇ સહુ તંબુએ બેઠા, શોક ભર્યા સહુ કોઇ; અનુચરે છાનામાના, કીધી ક્ષીપ્ર રસોઇ ॥૨॥ પછી બેચાર ડાહ્યા સેવક, ગયા પાંડવની પાસ; ઉઠો ખાવા કડવે મોહોડે, ભરીલો બબે ગ્રાસ ॥૩॥ તવ પ્રભુ કહે અરજુન ઉઠો, ઉઠો સઘળા વીર; કુન્તા ચાર ભાઈ દ્રૂપતી ઉઠી, ઉઠયા શામ સરીર ॥ ૪ ॥ એકલો અરજુન ઉઠતો નથી, તવ બોલ્યા ભગવાન; અરજુનજી તમે મુમત મુકો, વીચારો ગટમાં જ્ઞાન ॥૫॥ કોના છોકરા કોની નારી, કોના માને બાપ; કોના સગાં કોના વહાલાં, મીથ્યા સહુ સંતાપ ॥૬॥ જો હોય તમારો દીકરો તો, મુકીને કેમ જાય; કોનું કોઇ નથી સગું? ભગની ભ્રાત કે માય ॥ ૭ ॥ મીથ્યા માહરો માહરો કરોછો, ખોટા મરોછો મથી; રડશો કે કળકળશો તોહે તે મળવાનો નથી ॥ ૮ ॥ જે જે ગયું તે પાછું ન આવે, પુંઠે સગા બહુ રોતા, શપને દુર્લભ જે જાયછે તે, પાછું વાળી નથી જોતાં ॥ ૯ ॥ રડી રડીને નેત્ર ખોશો, પણ પાછો નહી આવે; આજ ખાવા નહી ઉઠો એવું, કેટલા દાહાડા ફાવે, ॥૧૦॥ તમે ઉઠો તો સહુ ખાયે, ન થાવો એકલ મતે; જીવતું હોય તે જીવતા ગતે, મુઉ તે મુઆ ગછે ॥૧૧॥ તવ અરજુન કરજોડી બોલ્યો, સંદે માહારો નીસ્તરે; પ્રષ્ણ પુછુછું આત્મા ચેતન, મરે કે નવમરે ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, સાંભળો શાસ્ત્રને વેદ;આત્માછે તે અખંડ અમ્મર, અદગ્ધ ને અછેદ ॥ ૧૩ ॥ એટલે અરજુને હાથ ઝાલ્યો, પ્રભુ દયા કાંઇ લાવો; અભેમન્યુનો આત્મા કયાં છે, તે મુજને બતાવો ॥૧૪॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે શું જોવું છે, જે દેઇ ગયો દગો; કહેશો તો બતાવીશ પણ તે, નહી થાય તમારો સગો ॥ ૧૫ ॥ જે જયાં જાયે તે ત્યાંનો થાયે, એછે અનાદીનો ચાલ; અરજુન કહે તે પણ જોશું, બતાવો નંદલાલ ॥૧૬॥ તે વિના તો અનજળ માહારે, લેવું નથી માહારાજ; અન જળ જો લેવરાવું હોય તો દેખાડો આજને આજ ॥ ૧૭ ॥ મોહને જાણ્યું મુમત ઝાલ્યો, જોવો છે સંતાન; એવું સમજી પ્રેરણા કરીને, મંગાવ્યુ વઇમાન ॥ ૧૮ ॥ તવ સ્વરગેથી વઇમાન આવ્યું, બેઠા ગરૂડાગામી; અરજુનજીને સાથે લીધા; પોતે અંતરયામી ॥ ૧૯ ॥ એ

ટલે વૈમાન ઉડી ચાલ્યું, સ્વર્ગ સુદન પરવરીયા; અપછરાના મહેલની પાસે, વઇમાનથી ઉતરીયા ॥૨૦॥પછી પ્રભુએ કહ્યું પારથને, સામા બો વનમાં જાવો; વાંજરામાં પોપટરૂપે છે; તેને જઇ બોલાવો ॥૨૧॥ તવ તે ધામમાં અરજુન ચાલ્યો, બોલતો મુખ વચન; ઓરે અભેમાન ઓરે અભેમાન તન ॥૨૨॥ કહેતો કહેતો ધામમાં આવ્યો, પોપટ જોયો સાર; અરજુન તેને કહેવા લાગ્યો, ઓ માહારા કુંવાર ॥૨૩॥ તવ પાંજરેથી પોપટબોલ્યો,મુરખના સરદાર;જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલેછે;નીકળઅહીંથી બાહાર ॥૨૪॥ પોપટનો એવો બોલ સુણી, અરજુન વદયો વાણે;અભેમાન તું ખરો કે નહી. પરમેશ્વરની આણે ॥૨૫॥ એટલે પોપટ એમબોલ્યો, સુણ સતી સંતાન; મનુશ ખોળીયે હતો ત્યારે. હુંનામ અભેમાન ॥૨૬॥ પ્રથમ અભેમાન હતો હું, ત્યારે તો તુજ તન; તારા વીર્યથી દેહ માહારો યથો હતો રાજન ॥૨૭॥ તે તારૂ ખોળીયું ત્યાં તે ત્યાં મુકયું, પંચભુતોની સાખ; તેને તેં અગની મુકીને, બાળી કીધું ખાખ॥૨૮॥હવે દીકરા કહેતો આવ્યો,તેતો તારી ડગાઇ; આત્મા તુજથી નહી ઉપજેલો ખોળીયાની સગાઇ ॥૨૯॥ જે તારાથી ઉપજ્યુંતે, કહેવાય સગુ તારૂં, તુજથી ઉપજ્યુ તે ત્યાં મુકયું,હવે નહી ને માહારૂ ॥૩૦॥ તે નહિ માહારૂ તો હું નહિ તારો,સગપણ ગયું તુટી, સગાઇ મનાય શરીરની તે. શરીર ગયું છુટી ॥૩૧॥ સગપણ નહિ હવે માહારે તારે, કોણ બેટો કોણ બાપ; હવે બેટો કહીશ મા તો, નહિ રહે તારૂ માપ ॥૩૨॥ નર બોલ્યો આ શું કહે છે બેટા, કેમ બદલાયો આપ; પોપટ રૂપે અભેમાન બોલ્યો, તું બેટો ને હું બાપ ॥૩૩॥ મેં ને તેં બહુ દેહ ધરેલા, પશુ પક્ષી કેરા; કીટ પતંગ કે વનસ્પતી, મનુશ કેટલી ફેરા ॥ ૩૪ ॥ કેટલી વેળા બાપ થયેલો, હું તારો ને તું માહારો; અનાદીથી રેંટ એવો, વારાફરતી વારો ॥૩૫॥ મીથ્યા માયા તું સત્ય માને, કોઇ ન જાણીશ તારૂં; આગળ દીસે અજવાળું ને, દીવા પુઠે અંધારૂ ॥૩૬॥ જગતરૂપી જેલખાનું, ઘરરૂપી ઓરડીયો; ગુનેગાર રૂપી જીવ છે તે, દેહરૂપ બેડીમાં પડીયો ॥૩૭॥ બબે ચાર ચાર, કેદીને રહેવા. ઓરડી દે અકકેક; તેમ એક ઘરમાં બબે ચાર ચાર, સગાં વસે વીવેક ॥૩૮॥ એક ઓરડીમાં ભેગાકેદી દુખ સુખનીકરે વાતો,એકએકને દુખે દાજેને, એકએકનો સ્નેહીથાતો ॥૩૯॥એક એકનિ એ પક્ષ તાણે, એકએકપર હેતચાપે; એકએકહેંમાથુ દુખે તો, એક એકનું એ ચાંપે॥૪૦॥ એવીરીતે સગાંવહાલાં, એક એકને દુખે દાઝે; એકએકની કરે ચાકરી સેવા, ઘડી હસે ઘડીબાહાજે.

॥૪૧॥ જે કેદીને જેટલા દાની, થઇ હોયે શજાય, તેની મુદત પુરી
થયે, બેડીથી છુટી જાય ॥૪૨॥ બેડી તુટી તવ જેલમાંથી નીકળે છે
સરવથી; સ્નેહિ કેદી જેલમાં રહ્યા તેની, ખબર લેતો નથી ॥ ૪૩ ॥ તે
રીતે જીવ દેહથી છુટી, નીકળ્યો જગત બહાર; પાછળના સગા વહા-
લાને, સંભારે નહિ લગાર ॥૪૪॥ પાછું વાળીને તે નવ જુએ, સંભારે
નહિ કોઇ દિન; કેદીમાં આવવા બેડી પહેરવા, ધારે નહી કોઇ જન
॥૪૫॥ તેમ છતાં જાય બીજી બેડીમાં, તેમાં નહી ઉપાય, જ્યાથી ત્યાં-
થી છુટી નાશે, જાવું ન ધારે ત્યાંય ॥૪૬॥ એ રીત છે આ જગત કેરી
તું નહી કોનો કો નહી તારૂં, જા ભાઇ નીકળ બહારઃ આજથી સત્ય
માનતો નહી, જુઠો આ સંસાર ॥૪૮॥ અરજુન કહે ખોળે રમાડયો, ખ
વરાવ્યું પીવરાવ્યું તને; બદલો વાળવાની આસાયે, મોહ ચડયો તો
મને ॥૪૯॥ એટલે પોપટ રૂપે બોલ્યો, ફરીથી અભિમાન; પુત્ર પાશે બ
દલો વાળવા; ઇછે કોઇ નાદાન ॥૫૦॥ ચકલા ચકલી જેવાં પક્ષીપુત્રને
પુષ્ટી આલે; જીવની પેઠે જાણવે ને, ચંચામાં લાવી ઘાલે ॥૫૧॥ આ-
શા રાખ્યા વણ ઉછેરેછે; રક્ષણમાં નવ ચુકે. બચાંને હરતાં ફરતાં કરી,
પછીથી છુટાં મુકે, પણ તે બચ્ચાં તેની સંભાળ ન લે, તેનો નહી કાઇ
દ્વંશ; તેથી નાદાન મનુશ જાતી, હક રાખે હમેશ ॥૫૩॥ પરણ્યાને પાળે
જણ્યા જીવાડે, તેમાં શાની નવાઇ; માબાપને માબાપના માબાપે, ઉછે
ર્યાં કર સાહી ॥૫૪॥ માટે એમાં બદલો શાનો, બદલો લેવાધારે જેહ;
જીવ ઉછેર્યાંનું ફળ નહી તેને વાસના બંધન તેહ॥૫૫॥ એવો બોધ અ
ભિમાને કીધો; અરજુનને હેત આણી; તેથી પારથ સમજી ગયો, માયા
મીથ્યા જાણી ॥૫૬॥ પછી મહેલમાંથી વળ્યો પાછો, ફોગટ સંસાર લા
હાવો; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ઓરે બનેવી, વઇમાનમાં તમે આવો ॥૫૭॥ અ-
રજુન કહે કોનો બનેવી કોના સામા તમો; બનેવી બનેવી કહી ફુલા-
વ્યો, તેથી ફુલી ગયા અમો ॥૫૮॥ સગાંવહાલાં સાચા માન્યા, સદમાર
ગ નવ સુઝ્યો, અભિમાનનો ઉપદેશ સુણ્યો, તે થકી આત્મા દ્રુજ્યો
॥૫૯॥ અમસ્થા આટલા દન કાઢયા, સત્ય માનીતી સગાઇ, સગામળી
સંસારમાં રાખ્યો, તે હવે જાણી ઠગાઇ ॥૬૦॥ એમ કહી ઉદાસ થઇને,
ઉભો ત્યાંને ત્યાંય; આ સ્થળ ચકાવો થયો પુરો જેજે વઇકુંઠરાય ॥૬૧॥
॥વલણ॥ ચકાવો પુરણ હવો, સુણતાં પોહોચે કોડ; કહે વલ્લભ શ્રોતા
સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

દ્રોણ પર્વ.

કડવું ૬૧ મુ રાગ સાખિનો.

વઇશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજી ત્યાંને ત્યાં થંભ્યો ભગવાને ઝાલ્યો હાથ;વઇમાનમાં બેસાડીને આવ્યા, ભોમીમાં ભુનાથ. ॥૨॥ કુરૂક્ષેત્રમાં તંબુએ આવ્યા. વઇમાનથી ઉતરીયા; એટલેસૌ સગાં વાહાલાંએ, ભાઇ ભાઇ ભાઇ ભાઈ કરીયા ॥ ૩ ॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો, ભાઇ ભાઇ કરી ચડાવ્યો; ખરી કમાણી કરવા ન દીધી, નાહ માયામાં પડાવ્યો ॥ ૪ ॥ નહી તમે માહારા નહી હું તમારો, એટલે બોલ્યો ભેમ; ઓરે માહારા કૃષ્ણ પ્રભુજી, નર આમ બોલે કેમ. ॥૫॥ પ્રભુએ સહુને સમજાવ્યા, નરને થયો વઇરાગ; માટે એને વળગી પડો, નહી તો કરે બધુ ત્યાગ ॥ ૬ ॥ તવ વરકોદર કુન્તા દ્રુપતી, બાહાજી લાગ્યાં કરગરવા; ઓ અરજુન તમે આમ કેમ બોલો,આધા ખસો શું કરવા ॥ ૭ ॥ પણ કોઇનું કહ્યું મનમાં ન આવે રહય થયું પવીત્ર; છેવટ માયામાં નાંખવાને, કૃષ્ણે કર્યું ચરીત્ર ॥ ૮ ॥ અરે અરજુન ખાવા ઉઠો, કયાં લગી ભુખ્યા રહીશું; અભીમન્યુના ગુણ ઘણા તે, સંભારીને શું કહીશું ॥૯॥ એના જેવો સુરો પુરો;કોઇનહીરણધીર; દાંગવને શરણે રાખેલો. ખરૂં બજાવેલ તીર ॥ ૧૦ ॥ દ્વારીકાં આવિ સુરેખાનું શનમુખ કીધું હરણ,જાદવ હરાવ્યા કૌરવ હરાવ્યા, હરાવ્યો રાજા કરણ ॥૧૧॥ આપણાગથા પાતાળ વિશે, કોઠાનો સંગરામલીધો; કરણના એ પુત્ર મારી, એને વાંજીયો કીધો ॥૧૨॥ દુરીયોધનનો લખમણ માર્યો, જોદ્ધાને કીધો જેર; છેવટ માર્યા નવાણુ ભાઇના, ચારશે ઇગણોતેર ॥૧૩॥ સાત સહસ્ત્ર યોદ્ધાને માર્યા, ધરણ ઢળ્યો પછીપોતે; સરવનો બદલો વાળી મુઓ છે, સુરોપુરો હતો તે ॥ ૧૪ ॥ અનેકને મારી એક મુઓ, તો પણ પોતાનો આપે; એના મુઆનું દુખનથી દલમાં, પણ એક રીસ બહુ વ્યાપે ॥ ૧૫ ॥ મુએલાને કોણ મારતુ તુ, તે માહારે જાણવું જોઇએ;શારીરપર બહુ ઘા પડયાતા,દીઠા હશેહ કોઇએ

॥૧૬॥ ભીમશેન કહે મેં દીઠો તો, જેદ્રથને ઘા કરતા; તે દ્રેશ છે બહુ મારા મનમાં, હણી આવું હરતાં ફરતા ॥ ૧૭ ॥ તે સાંભળીને અરજુનજીના, મનમાં ભરાયો દ્વેશ, જેદ્રથે બહુ જુલમ કીધો, તે કેમ મટે કલેશ ॥૧૮॥ વહેરે વહેર એ લેવું ઘટેછે, કાલે કરૂં હું કેર; સુર્ય ઉદયથી સુર્યના હરતમાં મારવો મહારે ટેર ॥ ૧૯ ॥ એટલામાં કાલ મારૂ નહીતો, બળી મરૂ હું આપ; જેમાંથી એક કામ કરૂ નહીતો; બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૨૦॥ એવા પોતે સોગન ખાધા, ખાવા ઉઠયો સહુ સાથ; પણ લીધું તે કૌરવ દળમાં, જેદ્રથને ગઇ વાત ॥ ૨૧ ॥ જેદ્રથ દુરીયોધનના પાસે. ઉઠી ગયો તે વાર; આવતી કાલે હું મરવાનો, કહી સઉ સમાચાર ॥૨૨॥ કોઈ પ્રકારે ઉગાર મુને, નહી તો દેહ છંડાશે; સો ભાઇ વચ્ચે એક બેન તારે, તેતો હવે રંડાશે ॥ ૨૩ ॥ મુએલા કુંવરને મારવાને, તેં મને મોકલ્યો પાપી; અરજુને તે વાત જાણી, તેની એને રીસ વ્યાપી ॥ ૨૪ ॥ કુપુત તેં કુબુદ્ધી આપી. બેનની દયા ન ધારી; દુરીયોધન કહે થોડું બોલો મરસો તો ખાશડે મારી ॥ ૨૫ ॥ સરવ મરો તેની નહી ચીંતા, હું હઇશ તો સહુ થાશે;જેદ્રથ કહે કાંઇ વીચારો; હું આવ્યો તમ પાસે ॥૨૬॥ દુરીયોન કહે એવું બોલો, તે વાત વહાલી અમને; જરાએ મન ભય નવ ધરશો. ગુપ્ત કરી દઉં તમને ॥ ૨૭ ॥ સાતમે માળે સંતાડું તે, જાણી શકે નહી કોય; અરજુનને હાથ નહી આવો તો, મરવાનું એને હોય ॥૨૮॥ તવ વણ માર્યો શત્રુ મરશે, વળી તમો ઉગરશો; બેઉ બાજુનો લાભ છે માહારે, તેથી તમો નવ ડરશો ॥૨૯॥ એમ કહી દરોણને તેડાવ્યા; બીજા કીરપાચાર; અશ્વસ્થામાને કરણ રાજા, વળી તેડયો સલ્લસોર ॥૩૦॥ સાત કોઠાના સાતે મળીયા, તવ બોલ્યો ભુપાળ; જેદ્રથનું રક્ષણ કરવાને, ચાલો સહુ પાતાળ ॥૩૧॥ સાત કોઠે જેમ સાત રહયાતા, તેમ રહો પાતાળ; તે વાત કોઈ જાણશે નહી, કયા જશે કુન્તા બાળ ॥ ૩૨ ॥ માટે ઉઠો ઝટપટ ચાલો, જો જો જુકતી લાવું; શલ્લ કહે માહારા તંબુમાં, જઇને હમણાં આવું ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને પાન્ડવનો મામો, પોતાના તંબુમાં જાય, છડીદારને એમ કહ્યું કે જજે પાન્ડવને ત્યાંય ॥ ૩૪ ॥ અરજુનને તું ગુપ્ત રીતે. કહેજે સમાચાર; બીજે શોધ્યા વણ પાતાળ જાવો, જેદ્રથ ત્યાં નારધાર ॥૩૫॥ કહીએ તમારા મામે કહ્યું છે, તમે તમારે જાણો; એમ કહીને આવજે તંબુ, રાખશે વાતનો માણો ॥ ૩૬ ॥ શેવક કહે

વાદે મહારાજા; ચીંતા ન ધરશો મન; અરજુનને જઇ કહી આવવાનો સાક્ષી જગજીવન ॥૩૭॥ તવ શલ્લ રાજા આયુધ્ધ લઇને છત્રપતી કને જાય; ચાલો પાતાળમાં પરવરીયે, થનારૂં હોય તે થાય ॥ ૩૮ ॥ તવ દુરીયોધન દરોણને કરણ; ગોરને અશ્વસ્થામાં;જેદ્રથને સલ્લ સાતેચાલ્યા થાવું છે અરજુન સામા ॥૩૯॥ પાતાલની પોણી વીવાનો, ભણેલો ભુપાળ; પ્રથ્વીનું સ્તવન કરીને, પરવરીયો પાતાળ ॥૪૦॥ પ્રથમ પેહેલે પાતાળ ગયા, ત્યાં, ઉભા દ્રોણાચાર; કહ્યું કે અરજુન અહી આવે તો, કરજો યુધ્ધ અપાર ॥ ૪૧ ॥ લઢી વઢીને કાઢજો દહાડો, કહીને મુકયા ત્યાંય; બાકીના છએ જણ ચાલ્યા, બીજા પાતાળમાંય ॥ ૪૨ ॥ ત્યાં કીરપાચાર ગોરને મુકયા, કહ્યુંકેયુધ્ધ કરજો; દ્રોણને જીતીને આવેતો કરોધ ઘણો આદરજો ॥૪૩॥ જેમ તેમ કરીને વાર કરવી, દીવસ નાં ખવો કાહાડી; ત્યાંથી ત્રીજે પાતાળ ગયા; પાંચ જણે સુજ પાડી ॥૪૪॥ ત્યાં મુકયા અશ્વસ્થામાને, દ્રોણ તણા જે બાળ; પછી રહ્યા ચાર જણા તે, ચાલ્યા ચોથે પાતાળ ॥ ૪૪॥ કરણ રાજાને ત્યાં મુકયો, વીરા ટકાવજો યુધ્ધ; પાચમે પાતાળ ત્રણ જણ ગયા, કપટની બહુ બુધ॥૪૬॥ તેવું તે પાતાળ ખાલી રાખ્યું, છડે પાતાળ જાય; ત્યાં આગળ યુધ્ધકરવા મુકયો, મારવાડનો સલ્લ રાય ॥૬૪॥ પછી જેદરથને લેઈ ગયો, સાતમા પાતળ વીશે; ત્યાં મહા મોહોટું સરોવર જળનું ભય ભરેલું દીસે ॥૪૭॥ તેની કીનારે પોતે બેઠો, મનસુબો મન કીધો; સરોવરનું કમળ લેઇ પ્રતીકાનો કુંભ લીધો ॥ ૪૮ ॥ તે કુંભમાં જરા જળ ભરી યું કમળ ડાંડી મહીં ઘાલી; કુંભ કેરા મોઢાપર મેલ્યું, કોમળ કમળ ઝાલી ॥૪૯॥ તેને બત્રીશ પાંખડીયો છે, તેપર શું કામ કરીયું; મંત્ર ભણી જળ અંજલી લેઈ, પાંખડીયો પર ધરીયું ॥ ૫૦ ॥ તેથી દસ દસ યોધ્ધા બનાયા, જુ જુ જેવડા સાર; જાળવે કમળનો વચલોવેસર, આવતાં ભાગે અથીઆર ॥ ૫૧॥ તેથી ત્રણસેંને વીશ યોધ્ધા. મુકયા રક્ષણ કરવા; પછી; જેદ્રથ બનેવીનો; બેઠો ખેલ આદરવા ॥ ૫૨ ॥પોતાની ડાબી હાથેળીમાં, જેદ્રથ ઉભો કીધો; મંત્ર ભણી જળ અંજળી છાંટી, પોરો બનાવી દીધો ॥ ૫૩ ॥ તવ તે જીણો તંતુ બનીયો, તરફડવા કરમાંય; તેને જાળવી મુકી દીધો, કમળ વચમાં ત્યાંય ॥ ૫૪ ॥ એવી વીવાથી કરી યુક્તી, કુંભ પછી કર વાધો;મંત્રવડે સરોવર કેરે, મધ્ય ભાગ મુકી દીધો ॥૫૫॥ તે પછી પોતે નીકળ્યો ત્યાંથી પાં-

ચમે પાતાળ જાયા; કદી જો અરજુન આવે તો, યુધ્ધ તણી ઇચ્છાય ॥ ૫૬ ॥ એમ કરીને રજની રહ્યા, થયો પ્રાતઃકાળ; જાગરત થયા શત્રુને હણવા, અરજુનજી ને ગોપાળ. ॥ ૨૭ ॥ એવે શત્રુનો છડીદાર આવ્યો, છાના કહ્યા સમાચાર; પાતાળ જાજો શત્રુ મળશે, કહી પાછો વળ્યો સાર ॥૫૮॥ એવામાં સહુ જાગરત થયા સૈન્યાને રાજન; કુન્તાજીએ રસોઇ કીધી, વેહેલું કર્યું ભોજન ॥૫૯॥ ॥ વળણ ॥ ભોજન કરી પરવરીયા, પેહેર્યાં વસ્તર સણગાર, આયુધ્ધ લીધાં હાથમાં, જાવા થયા તઇયાર. ॥

કડવું ૯૨ રાગ આશાવરિ.

વઇશંમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણજનમેજે રાય. વીસ્તારી તુજને સંભળાવું દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ રણછોડરાયે રથ જોતરીયો, મહી બેઠો નરભુપ; અછોડા ઝાલી હાંકવા બેઠા, પોતે શામ સ્વરૂપ ॥ ૨ ॥ તવ વ્રકોદરે વસ્ત્ર પેહેર્યાં, કટી કશીને બાંધે, બંધુ સાથે જાવા નીકળ્યો, ગ્રહી ગદા ધરી ખાંધે ॥૩॥ તંબુથી અળગા જઇને, ભોમીનું કીધું સ્તવન; તવ પ્રથ્વીએ મારગ મુકયો, તવ ચાલ્યા રાજન ॥ ૪ ॥ પેહેલે પાતાળ પરવર્યા કે, દીઠા દ્રોણાચાર; અરજુનજીએ રક્ત નત્રે, કીધો નમસકાર ॥૬॥ ધન્ય ગુરૂજી, ધન્ય ગુરૂજી તમે કર્યું કાળુ ગોરૂ; કોઇ નહી ને વીચારથીનું. માર્યું નાહાનું છોરૂ ॥ ૬ ॥ નાદાન સાથે નાદાન થયા, તો પણ નકસ આપી: નાહાને છોકરે તમારા સહુની,મુછ એકેકી કાપી ॥૭॥ એવા એવા અરજુનજીએ, બોધ કહ્યા બહુ કાઠા, નાહાનું છોકરૂં મારેલું માટે. ઓશીઆળા થઇ નાઠા ॥૮॥ જાણ્યું કેએક ટંટો મટીયો, પછી ત્યાંથી પરવરીયા; પ્રથવિ સ્તવન કરીને બીજે, પાતાળે ઉતરીયા ॥૯॥ ત્યાં ક્રીરપાચાર ગોર ઉભા, તવ ભીમે કર્યો બોધ; ગોર હતા ઓપણી સલામાં, નહોતા જરા વીરોધ ॥ ૧૦ ॥ માટે એ મને કાંઇ ન કેહેશો, તવ નમ્યો ઇંદ્રનો બાળ; કીરપાચારે સાન કીધી, જાજો સાત પાતાળ ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને વીદાય થયા; અવનીમાં સંચરીયા; અરજુન ભીમ ને ભગવાન પોતે, ત્યાંથી નીચે ઉતરીયા ॥ ૧૨ ॥ ત્રીજા પાતાળમાં ગયા એ, અશ્વસ્થામા ત્યાં નાઠા તઇણેજનનું જુથ જોઇને, જીવ લઇને નાઠા ॥ ૧૩ ॥ એટલે ચોથે પાતાળ ચા-

લ્યા, ઉભો રાજા કરણ, નર કહે શું મુખ લેઇ ઉભો, બેસુતપામ્યામર્ણ ॥૧૪॥ એટલે કરણ સરમાઇ ગયો,નાશી ગયો ભુમાંય. તવ પાંચમે પાતાળ ઉતરીયા, છત્રપતી છે ત્યાંય ॥૧૫॥તેણે દીઠા ત્રણે જણને, જાણ્યું કે હાર્યા હરેણ; જો મુજને મારી નાખશે તો, રાજ ભોગવશે કોણ॥૧૬॥ એવો ભય ભાસવાથી નાઠો, દુરીયોધન ભુપાળ; તેથી ત્રણે ત્યાંથી ચાલ્યા, ગયા છે પાતાળ ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં શલ્લ મામા ઉભા રહ્યા છે, તેણે કહ્યું કે આવો શેત્રૂ તમારો હાથમાં આવે. સાતમે પાતાળ જાવો ॥૧૮॥ એમ કહી એ વીદાય થયા ભગવાન હરણે ભરાયા; ત્યાંથી રથ લેઇ ત્રણે ચાલ્યા, સાતમે જઇ ઉતરીયા ॥૧૯॥ અરજુનને મન ગર્વજથયો માહારો ભય માહા માઠો; કપરિ માઝા મારી પડીતે,જીવ લેઇ સહુ નાઠા ॥૩૦॥મુજ જેવિ કોઈની નહી માઝા, થયો અતી અહંકાર; અહંકાર થી હરી ઘણોજ આઘો, જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૨૧ ॥ એવામાં અરજુનજી બોલ્યા, પ્રભુ કરૂં હું કહેર, બતાવો શેત્રૂ એકજ બાણે, મારી નાખું ઠેર ॥૨૨॥ અહંકાર ઊતારવાનો ધાર્યો, પોતે જાદવરાય; કૃષ્ણે કહ્યું સરોવર વચ્ચે, શેત્રૂ પેલા કુંભ માંય ॥ ૨૩ ॥ તવ અરજુને બાણ ચડાવ્યું, કહ્યું કે દઇવત દાખું; એક બાણે એ કુંભમાંથીશેત્રૂને મારી નાંખું ॥૨૪॥ એમ કહીને બાણ ફેંકયું, કુંભની લગભગ થાય; પાંખડીના જોધની કાયાથી, બાણજ આડું જાય ॥ ૨૫ ॥ તવ અરજુને બીજુ માર્યું, પણ ગયું આડું, તેમ તેમ નરે બહુ બાણ માર્યાં,ધાર્યું કે કમળ કાડું ॥૨૬॥ પછી બાણ અગણીતાં મુકયાં, મનમાં ધરીનેટેક;તે પણ બહુ મારીને થાકયો, બાણ વાગ્યું નહી એક ॥ ૨૭ ॥ એવે છ ઘડી દીવસ રહયો, પ્રભુએ શું ખેલ કીધો; પોતાનું સુદરશન મુકી, સુર્યને ઢાંકી દીધો ॥૨૮॥ તવ અરજુને બાણ બંધ કીધાં, હવે જીવી શું કરવું; ચાલો પ્રભુ હવે સાંજ પડીછે,ભોમી જઇ બળી મરવું ॥૨૯॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ચાલો ભાઇ, કહીને પાછા વળીયા; ત્રણે જણા સ્તવન કરીને, પ્રથ્વીમાં નીકળીયા ॥૩૦॥ પોતાના રણસ્થંભ પાસે; રથથી આપ ઉતરીયો, કાષ્ટ લાવિ ત્યાં ચીતા ખડકી, મનસુબો મરવા કરીયો ॥૩૧॥ તે વાત જાણી સગાવાહાલાએ, તંબુથી દોડી આવ્યા કુન્તાજી સુભદ્રા દ્રૂપતી; આંખે આંસુ લાવ્યા ॥ ૩૨ ॥ ધરમ શેદેવ નીકુળ રૂએ, રડવા લાગ્યો ભેમ; ઓ અરજુનજી મરવું ધારો, મણ મરવા દેઉં કેમ ॥૩૩॥ એમ કહી ભીમ આડો ઉભો, અરજુન બોલ્યો આપ; જે મુને

મરતાં રોકે તેને બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૪ ॥ પાપના ભયથી ભીમ ખશીયો, એ મરે તો મારે મરવું, ક્રષ્ણ પ્રભુ કેમ બોલતા નથી, કહોહવે કેમ કરવું ॥૩૫॥ ક્રષ્ણ કહે વાત રાખજો મનમાં, હું મરવા નહિ દેવું;એવે સાંજ પડી જાણિને, કઉરવે કર્યું કેવું ॥ ૩૬ ॥ સાતમે પાતાળ પાપી ગયો, કાઢયો બનેવીને આહાર, હતો તેવો બનેવીને, લઇ ચાલ્યો અંધ કુંવાર ॥ ૪૭ ॥ પ્રથ્વીમાં તંબુએ આવ્યો, સકટવીહુ કરયું કાષ્ટ તણું એક ગાડુ, તેમાં કાષ્ટની પેટી;તેમાં જેદ્રથને બેસાડયો ઉધ્યોથી બાંધી છેટી ॥૧૯॥ તે પેટીને બે બાકાંછે, જેદ્રથને જોવા કાજ; એવું સંકટ વીહુ રચીયું દુરીયોધન માહારાજ ॥ ૪૦ ॥ પછી કહ્યું અરજુન મરે છે, ત્યાં જોવાને જઇયે; સુરજ નથી તેથી નહિ મારે, ધીરજ ધરજો હઇયે ॥૪૧॥ એમ કહી સરવેને લાવ્યો, હસવાના મનસુબા; પોતાને સ્થંભે આવીને, ચરચા જોવા ઉભા ॥૪૨॥ એટલે છાના બોલ્યા છબીલો, ભીમસેન હાલો હલાવો, ગમે તે જુક્તીથી નરને, હાથે બાણ ઝાલાવો, ॥૪૩॥ તે ઉપેર ત્રણ મંત્ર ભણવો, કાળજવર વીવેક; વાયુનો મંત્રને શીવનો મંત્ર, ભણવો એકેક ॥ ૪૪ ॥ એટલે સુરજ બતાવુંછું; રીવસ છે બે ઘડી; સનમુખ શત્રુ આવ્યાછે તેને, તેને તે બાણ દે જડી ॥૪૫॥ મરવાને માટે ઉશ્કેરો; અરજુનજીને સાર; ગમે તે બાનું કાઢીને, ઝલાવો હથીઆર ॥૪૬॥ ભીમ કહે સહુ ઘાટ કરૂછું, વાર નથી કાંઇ અમને; ગુર્ય નહીં હોથ નર બળશે તો, જોડે બાળીશ તમને ॥ ૪૭ ॥ ક્રષ્ણ કહે કે કબુલ માહારે, તવ અરજુન નવ ચુકયો; કાષ્ટ તણી ચીતા ખડકેલી તેમાં અગની મુકયો ॥ ૪૮ ॥ પછી ધરમને ચરણ લાગ્યો, આજ્ઞા દો શુભ મતી; ધરમ કહે મુને ન પુછો, કાંઇ કહેવાનો નથી ॥ ૪૯ ॥ એટલે ભીમને મોહોટા જાણી, પારથ લાગ્યો પાય; ઓ ભાઇ અગનીમાં બળવાની આપો તમો આગનાય ॥૫૦॥ ભીમ કહે હું આગ્ના આપું, ખરી વાતે કેમ ડરવું; પણ તમારાં હથીઆર દેખી, દેખીને દાજી મરવું ॥ ૫૧ ॥ પણ હાથમાં હથીઆર લ્યો, આપું પછી આગનાય; તવ અરજુને ધનુશ ભાથો, લેઇ લીધો કર માંય ॥૫૨॥ ભીમ કહે કે છેલા વારનો, ખુશી થાયે અમ પ્રાણ; તમારી લટક જોવાની ઇચ્છા, એક ચઢાવો બાણ ॥ ૫૩ ॥ તવ અરજુને બાણ ચઢાવ્યું, હવે દો આગ્નાય; ભીમ કહે કાળજવરભણો,

કાળ તમારો થાય ॥૫૪॥ એટલે નર કાળંન્વર ભણીયો, તવ ભીમ બોલ્યો એમ; વાયુનો ને શીવજીનો, મંત્ર ભણ્યો ધરી પ્રેમ ॥૫૫॥ અરજુને તે મંત્ર ભણીયો, મરવામાં મન મોહ્યું;એટલે બળવંત વ્રકોદરે, જુગદીસ સામું જોયું ॥ ૫૬ ॥ એટલે સમજ્યા સામળીયોજી, કારીગરી કામ કીધું; સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, તેને બોલાવી લીધું ॥ ૫૭ ॥ તવ બે ઘડી દહાડો દેખાયો, થયા રવી દરશન; તે દેખીને કારવ નાઠા, નાઠો દુરિયોધન ॥૫૮॥ સટકના આસપાસ યોદ્ધા, તે પણ નાસી જાય; ગાડુ ત્યાંનું ત્યાં રહ્યું ને, જેદ્રથ પેટી માંય ॥૫૯॥ એટલે જાણ્યું એકલો રહ્યો, નાસવા કર્યો વીચાર; માથુ મારી દ્વાર પેટીનું ભાગ્યું, ડોકું કાઢયું બહાર ॥ ૬૦ ॥ તે દેખીને અરજુનજીએ, મનમાં કર્યો વીચાર; સુર્યને શત્રુ સનમુખ છે વળી, શર કરમાં તઇયાર ॥ ૬૧ ॥ એવું જાણી બાણ માર્યું, જુએ છે જુગદીશ; તે બાણે જઇ જેદ્રથ કેરૂં, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૬૨॥ પવનાસ્તર મંત્ર વડે તે, શીશ ચઢયું ગગન; જેદ્રથનો બાપ વૈદ્રથ નામે, તપ કરે છે વન ॥ ૬૩ ॥ તેને એવું વરદાન છે કે, પુત્રનું જાણે મરણ; તે વેળા શીવ મંત્ર હોયેતો. પડે તેનું શીશ ધરણ ॥૬૪॥ તેની પાસે જઇને મુસ્તક, પડયું એણી વાર; નેત્ર ઉઘેડી વઇદ્રધે જોયુ. તવ દીઠો કુંવાર ॥ ૬૫ ॥ શીવનો મંત્ર તે વેળાએ, બાણ ઉપર છે તેહ; વઇદ્રથનું તેણે શીશ છેદયું, મરણ પામ્યો તેહ ॥ ૬૬ ॥ અરજુનજીનું બોલ્યું પળીયું, ગયો પોતાને ઠામ, શેન્ય સહીત તંબુએ આવ્યો, પોતે શ્રી ઘનશામ ॥૬૭॥ ॥ વળણ ॥ સઉ તંબુ બીરાજીયા, સાંભળને રાજન્ વદે વલ્લભ શભા કરી. બેઠો દુરીયોધન

કડવું ૬૩ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઠો તંબુએ દુરીયોન; રૂડી સભા કરીને રાજન ॥ ૧ ॥ બોલ્યો દ્રોણની પ્રત્યે વચન, તમારા રહ્યા કેટલા દન બોલ્યા દ્રોણગુરૂ તે વાર માહારા વીત્યા દીવસચાર ॥ ૨ ॥ હવે રહયો છે દિવસ એક, થંભે વઢવા જવું વિવેક; તે તું સમજને રાજન, તારૂ પ્રત્યુ અરાડમે દન ॥ ૩ ॥ માટે દીવશ સાધણા ગણાય, તે તું વીચારી લેને રાય; દસ દીવસ ભીસ્મપીતાય; યુધ કર્યું હતું રણમાંય ॥ ૪ ॥ પછી એક દેન વઢીયો હુંતો, માહારી સાથે

આવેલો તું તો બીજે દીવસ થંભે ગયા, સામા સામી આયુધ્ધ લેઇ થ યા ॥૫॥ તે વેળા આવ્યું વીપ્રનું ટોળું, યુધ્ધ થવામાં પડયું રોળું; ગયો અરજુનજી પાતાળ; કોઠા લઢવા ધાર્યા તતકાળ ॥૬॥ તાહરા કહેવાથી ઉભું કીધું, અભેમન્યુએ બીડું લીધું; ત્રીજે દહાડો કોઠામાંથયો ચોથો દન જેદ્રથમાં ગયો ॥૭॥ પાંચમો દન કાલે થાશે, માટે એકજ દન લડાશે, લખો પત્ર પાન્ડવને રાજન, ગુરૂ વઢવાના કાલનો દન ॥ ૮ ॥ માટે આવજો પાંડવ તમો, રથંભે આવીશું વઢવા અમો; એમ પત્ર લખાવી મોકલીયો; દાસ લઇને શેવક પળીયો ॥ ૯ ॥ જઇ આપ્યો પાંડવને હાથ, કાલે વઢવુંછે ગુરૂ સાથ; કહી શેવક થયો વીદાય રાતે સુતાને વહાણું વાય ॥૯॥ તવ પાંડવ યુધ્ધે ચડીયા, ડુંડભી ડંકા ગરગડીયા, ચાર ભાઈને પાંચમા નાથ, વઇરાટ શીખંડી સાથ ॥ ૧૦ ॥ રાય ધરૂપત દ્રષ્ટ પ્રદુમાન, વળી માયાવી બે શંતાન; સાથે સાતક્ષોણી સન્યાય, વાજતે ગાજતે રથંભ જાય ॥૧૧॥ તવ આવીયા કૌરવલોક, સાથે શેન્યના યોધ્ધા અથોક; વળી સેન્યા ક્ષોણી અગીઆર, શલ્યકરણ ક્રીરપાચાર ॥૧૨॥ વળી અસ્વસ્થામાને શકુની, એવા એવા આવ્યાસહુખુની; કીધા યુધ્ધ તણા મનસુબા, આવી સામા સામી ઉભા ॥ ૧૩ ॥ તે દહાઢે બેઠા ખપ્પર યોગ; આવી જોગણી લેવા ભોગ; સૌને યુધ્ધકરવાની હુંશ, લીધું અરજુનજીએ ધહેશ ॥૧૪॥ ખેંચી દોર ચઢાવી સાર; પહેલ વહેલો કર્યો ટંકાર; તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં જાય, સ્વર્ગ મૃત્યુને પાતાળ માય ॥૧૫॥ બધા ડોલયા દસે દીગપાળ;ધરા ધરૂજી ખળભળ્યુ પાતાળ; ધડ લંકામાં હનુમાન, તેણે શબ્દ સાંભળીયો કાન ॥ ૧૬ ॥ હુક કરીને ગડગડીયા, રામનામ લેઇ ગગને ચડીયા; કપી કુરૂક્ષેત્રમાં પડીયા, દોટ મુકીને જઇ ચડીયા ॥૧૭॥ એનો પાંડવ દળમા પેઠા, અરજુનની ધજા પર બેઠા ગ્રહ્યા બાણ કુન્તાને તન, દશ બાણે કર્યું પુજન ॥૧૮॥ વળણ ॥ દસ બાણે પુજન કર્યું, સાંભળને તું રાય, વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૬૪ રાગ સાખિ.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજીએ પુજન કીધું,

તે પછી ક્રોધે ચડીયા, રણ તણા રણસીંગા વાગ્યા, તેવાજ તુટી પડીયા ॥૨॥ અરજુને કાળજ્વર ફેંક્યું, જબરી જણુવી રીસ; તે બાણેથી ભગદત કેરૂ, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૩॥ તે જોઇ ગુરૂએ તેવુ લાધું, દારૂણ દઇવત હાખ્યું, દ્રુપતના સુત શીખંડીનું, મુસ્તક છેદી નાંખ્યું ॥૪॥ ખપ્પર યોગનો દીવસ છે તે, વાગતામાં જાય પ્રાણુ; ખપ્પર ભરવા આવેલી દેવી, તેથી લે છે પ્રાણુ બાણ ॥ ૫॥ શીખંડી મુઓ જાણીને, અરજુનને સુર વાપ્યું; કાળજ્વરથી ભુરીસ્યેવાનું મુસ્તક એણે કાપ્યું ॥૬॥ એટલે દ્રોણે સામુ માર્યું, વાળવા કચ્ચરઘાણ; જબરો જોધ્ધો દ્રુપત રાજા, તેનો કાહાડયો પ્રાણ ॥૭॥ ચડશીલો સુત ઇંદ્ર તણો તે જણાવી ઝાઝી રીસ; બાણ મારીને સુસરમાનું, છેદી નાંખ્યુ શીશ ॥ ૮॥ તત્ર કાળજ્વર લેઇને ફેંક્યું, પોને રાજા કરણ; વઈરાટ રાજાની રૂદીયા ભેદી, તરત પમાડયો મરણ ॥૯॥ અરજુને અગણીતા મંત્રનું, માર્યું કાળજ્વર બાણ; કઉરવ કેરી ત્રણ ક્ષોણીનો વાળી નાંખ્યો ઘાણ ॥૧૦॥ એટલે દ્રોણે બાણ માર્યું, દાવે દાવો ધારી, તે બાણથી પાંચપાંડવોની, બે ક્ષોણીને મારી ॥ ૧૧ ॥ એવે ગટેરગછ માયાવી આજને ગગને ચડીયો; ગુરૂ ન જાણે ને ગુરૂની પુંઠે, જે સેન્યામાં પડીયો ॥૧૨॥ જેને તેને મારવા માંડયો. લેવા માંડયો પ્રાણ એક ગડીમાં એક ક્ષોણીનું. કરી નાંખ્યું હથરાણ ॥૧૩॥ જખ્મા જમી સરત્રે થઈ ગયા, એક એકને માર મારે. જેને તે ધરણીમાં ઢળતા, હાહાકાર પોકારે ॥ ૧૪ ॥ રૂધીરની બહુ છોળ્યો ઉડી, એમ બન્યુ ન્હોતુ કદી; હાડને માઉશનો કીચડ થયો, વળી રૂધીરની નદી ॥૧૫॥ કંઇના ધડને કંઇના મુસ્તક, કેંના રઝળે ચરણ, કંઇક પડયા તરફડેછે, કંઇ જન પામ્યા મરણ ॥૧૬॥ ભમે ભુત ભેરવ પીસાચો, જોગણી ખપ્પર ભરતી, એવું થયું પણ દયા ન આવે, એવી નીરદય ધરતી ॥૧૭॥ નીચેથી રૂધીર છાંટા ઉડે વસ્ત્ર તેથી છંટાય; આકાશથી સમળી સીચાણ, માંઉસ લોચા લેઇ જાય, ॥૧૮॥ હાથી ઘોડા ઉંટનાં મડદાં ચરણ તળે પીલાય; કંઇ અદકચરાં જીવતાં હોયે; તે પણ પુરા થાય ॥૧૯॥ પછી દ્રોણે ઘણું જોર કીધું દીધો બાણનો માર; મારતા મારતા પાડવોને, કાઢી દીધા થંભ બહાર ॥૨૦॥ જુલમ કીધો કરણ દરોણે, ભોંકયાં નરને તીર; રૂંએ રૂંએ અરજુનજીનું, વિંધી નાંખ્યુ શરીર ॥૨૧॥ તત્ર ત્રાસ પામ્યો પારથ પોતે જુએ અસરણા સરણ; હવે હું નથી જીવવાનો, થાશે મ્હારૂં મરણ

॥૨૨॥ નરના રથ પુઠે ભીમ ઉભો, તેને કહ્યું શ્રીશોર; વાયુ નંદન શું સંતાયા, કાંઇક મારો જોર ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે શું જોર મારૂ, બહુ છુટેછે બાણ; રખે વાગે પેટમાં તો, નીકળી જાય પ્રાણ ॥ ૨૪ ॥ એવું વચન સાંભળીને બોલ્યા જાદવરાય; આગળ ન થાવો તો એક બીજો બતાવવું ઉપાય ॥ ૨૫ ॥ તેટલું કામ તમે કરજો, રાખી રૂદીએ હામ; તમે ઉભા રહોને નર તમે; પહેલું કરો એક કામ ॥ ૨૬ ॥ પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને; બળ કરી બાણ કહાડો; દ્રોણના દીકરા અશ્વસ્થામા, તેને અહીંથી ઉરાડો ॥ ૨૭ ॥ તવ અરજુને બાણ લીધુ ભણીયો મંત્ર પવન; અશ્વસ્થામાની રૂદેમાં મારી, ઉડાડયા ગગન. ॥ ૨૮ ॥ વાયુ મંત્રે ચીરનજીવી, ઘણાજ ઉંચા ચડીયા; સાન ભાન વીના થઇને એ, કુંકણ કાંઠે પડીયા. ॥ ૨૯ ॥ પછી પ્રભુએ ભીમને કહ્યું, દ્રોણને તંબુ જાવો; અશ્વસ્થામા નાથનો હાથી, ગુરૂ તણો મારી આવો ॥ ૩૦ ॥ તવ ગદા લઇને ભીમ ચાલ્યો અવળે પંથે જાય; દ્રોણ તણે તંબુએ ગયો, ગજ બાંધેલો ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ ભીમે તેના ચરણ ઝાલી, ચીરી ચીતાળીયા કીધા; સોધતા કોઇને હાથ ન આવે, એવા ફેંકી દીધા ॥૩૨॥ પછી આવ્યો પ્રભુની પાસે, તવ પુછયું ઘનશામ; ભીમે તેનો જવાબ દીધો, સીદ્ધ કર્યું મેં કામ ॥ ૩૩ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું કે બુમ પાડો, ગુરૂને કહીએ જુઓ; તમારો દીકરો અશ્વસ્થામા, મેં માર્યો ને મુઓ ॥૩૫॥ દ્રોણને નીમ છે પુત્ર મુઆની, જાણ્યામાં જો આવે વાત; તો કોઇ સાથે યુદ્ધ ન કરવું, ધરવું ન આયુદ્ધ હાથ ॥૩૫॥ એવામાં ભીમે બુમ પાડી; ગુરૂ માહારાજા જુઓ, તમારો દીકરો અશ્વસ્થામા મેં માર્યો ને મુઓ ॥૨૬॥ તવ દ્રોણે યુદ્ધ બંધ કીધું. નાખી દીધા હથીઆર, શું જુઓછો યોદ્ધા માહારા, શોધી કાઢો કુમાર ॥ ૩૦ ॥ તવ સરવે સેન્યામાં સોધ્યા, ત્યાં નહિ અશ્વસ્થામાં, દ્રોણ કહે ભીમ બોલજે સાચુ, શીદ ભમાવે ભામા ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે મેં મારી નાખ્યો, હોય તો સોધી લાવો; દ્રોણ કહે જો માર્યો હોયતો, ખોળીયું એનું બતાવો ॥ ૩૯ ॥ ભીમે કહ્યું કે ગદા વડે મેં, રૂજે રૂજા કીધા; તે રૂજા કોઇને હાથ ન આવે; એવા મેં ફેંકી દીધા ॥૪૦॥ ગુરૂ કહે તારા બોલ્યાનો, મુને નહી વીશ્વાસ; અરજુન કહે તો સાચુ લાગે કાંતો કહે અવીનાશ ॥૪૧॥ ઘણા મારથી કાયર થઇને, બોલ્યો પારથ મીઠો; અશ્વસ્થામા ભીમે માર્યો, તે તો મેં નજરે દીઠો ॥૩૨॥ દ્રોણ કહે કાયર

થઈ બોલ્યો, માટે એ વચન કાચું, દેવકીનંદન ઓ જુગજીવન; તમો કહેજો સાચું ॥૪૩॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત; અશ્વસ્થામાનું મરણ થયું, સાચેસાચી છે વાત ॥ ૪૪ ॥ ગુરૂ કહે આપ ફાવે તે બોલો, તમારે કોની બીક; સાક્ષી પુરો તમે સરવે, પણ નવ લાગે ઠીક ॥૪૫॥ હું તો માહારે યુદ્ધ કરવા; આયુદ્ધ ઝાલું હાથ. ધરમ જો આવિને કહેતો, માનું સાચી વાત ॥ ૪૬ ॥ તવ પ્રભુએ ભીમને કહ્યું, એક ઝપાટે જાવો; ધરમને સમજાવી સામાં, લાવીને કેવરાવો ॥ ૪૭ ॥ ભીમસેન તવ તંબુએ દોડયો; જ્યાં છે ધરમરાય; ઉઠો વીરા રથમાં બેસો, આવી દુરદશાય ॥૪૮॥ આજ અમો ચારે ભઇ મરશું, જાણે છે જાદવરાય; ઉગરવા પ્રભુના કહેવાથી, કીધો છે એક ઉપાય ॥ ૪૯ ॥ ગુરૂના પુત્રને અરજુનજીએ, ઉરાડી નાંખ્યો વન, તેનાજ નામનોગુરૂનો હાથી; મેં જઇ કર્યો પતન ॥૫૦॥ પછી અમે એમ ઠરાવ્યું;ગુરૂ ભાગ્યુ ધર સુત્ર; નીમછે માટે હથીઆર મુકો, મુકો તમારો સુત્ર ॥ ૫૧ ॥ તેથી હમણા મારતા મુકયા, કરતા રહ્યાછે કહેર; સુત મુઆનું સાચું ઠરાવ્યા વીના એ મારે ઠેર ॥૫૨॥ કોઇના કહેવાથી માનતા નથી પુત્ર મુઆની વાત; તમારૂં કહેલુ માનશે સાચૂં, માટે ચાલો મુજ સાથ, ॥૫૩॥ ધરમ કહે જારે ગાંડા. આ કામ તેં શું આણ્યું; હાથી મુઓને પુત્ર જીવે છે, તે સઘળું મેં જાણ્યું ॥ ૫૪ ॥ માટે તમે ફાવે તે કરો, મીથ્યા ન મરશો મથી; ભાઇ મરો કે ચડે મરૂ તો,જુઠું કહેવાનો નથી ॥૫૫॥ વળણ. જુઠું તો કદી નહી કહું ઓરે માહારા વીર; કહે વપ્રભ જરા વાર થઇ, આવ્યા શામ શરીર.

કડવું ૬૫ રાગ સવઈયાનો

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું દ્રોણ પરવ પહીમાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામી દોડતા આવ્યા, બોલ્યા મુખ વચન, શું બેઠા છો નીરભયપણે, ઉઠો ધરમ રાજન ॥૨॥ નહીતો તમારા બંધુ ખોશ્યો, દ્રોણ કોપ્યા છે અતી ધરમ કહે આવીને હું; જુઠું કેહેવાનો નથી ॥ ૩ ॥ ધરમ મારૂં નામ ધરેલું. જુઠું બોલું શાથી; કહોતો ગુરૂને કહું આવીને મુઓ તમારો હાથી ॥ ૪ ॥ તવ કુન્તા કરગરવા લાગ્યાં, ઉઠો માહારા તન; નહીતો ચારે ભ્રાત મરશે, વી

ચારી હ્યો મન ॥૫॥ જીવ ઉગારવા બોલવું જુઠું; તેમાં નહિ કાંઇ દોશ; તોપણ ધરમે શીશ ધુણાવ્યું કુન્તા થયાં અફસોસ ॥૬॥ વળણ ॥ અફસોશી થઇને ઉકળ્યાં; જુએ જુગજીવન; વધે વલ્લભ ત્યાંશું કહ્યું, કુન્તાએ વચન.

કડવું ૬૬ જાગ્યરે જાદવરાય એ રાગ.

કુન્તા ભરીયાં ક્રોધે, તું કેમ નથી ઉડયો બોધરે;સત્યવાદી તુજસરખા શું હશે નહિરે ॥૧॥ સંગરામ ચાર ભાઇ કરતા, એ વઢી વઢીને છો મરતારે, તારા મનમાં મરશે તો જાશે ભાગીયારે ॥ ૨ ॥ તને જોયો જોયો સત્યવાદીરે, કોઇ મરે તું ભોગવે ગાદીરે; ખરા વાદી હોયતેએવું કરે નહીરે ॥૩॥ ઝાલી તેં સત્યની ધજા, અન્ય રજેને તારે મઝારે.સાંમા જઇને કેહેવું તેમાં જોર પડેરે ॥૪॥ પેહેર કાંચળી બેશ ઘરમાં માહારે આગ લાગી ઉદરમાંરે, અરેરે ચુંટી નાંખુ માહારી ચાંમડીરે ॥૫॥ જાણી જોઇ ભાઇ મરાવે, તું સત્યવાદી શાનો કાહાવેરે; આપઘાતકરૂ તુંજ ઉપર હું બેટડારે ॥૬॥ હવે ન ખાવો સાંસો, હું, હું ગાલું ગળા ફાંસીરે, દેહ તજુ તેતો સ્ત્રીહત્યા તુજને ॥૭॥ કહી લીધું દોરડું હાથરે કર્યો ધરમે વીચાર દલ સાથરે, માતા મરશે તો પાતક મુજને લાગશેરે ॥ ૮ ॥ વળણ ॥ હત્યા મુજને લાગશે, સ્ત્રીહત્યાનું પાપ; વદે વલ્લભ રાય ધર્મને, બે બાજુ સંતાપ,

---

કડવું ૬૭ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહિમાય ॥૧॥ ધરમે જાણ્યું માતા મરશે, તો પણ લાગશે પાપ,જઇને જુઠું બોલીશ તોહયે પાપમાં પડીશ આપ ॥૨॥ એ બે પાપનો વીચાર કરતા, શું હલકું શું ભારે; હલકું હોય તે માંથે લેઉ છુટકો નથી ત્યારે ॥ ૩ ॥ સ્ત્રીહત્યાનું પાપ મોહોટું, વળી માત વણ થાવું; હવે નથી ઉપાય માહારો, જુઠું બોલવા જાવું ॥૪॥ એવું સમજી ધરમ ઉઠયા તવ સારથી રથ લાવ્યો; તેમાં જઇ યુધીષ્ટોર બેઠા માહો દીવસ આવ્યો ॥ ૫ ॥ એ સત્યવાદીનું સત્ય કેવું. રથમાં બેઠે

જે વાર; એટલે પ્રથવીથી રથ ઉંચો, થયો છે ગજ ચાર ॥ ૭ ॥ એટલે રથ સારથીએ હાંકયો,સાથે ભીમભગવાન;દ્રોણ સામો રથલાવીરાખ્યો તેમાં સતી સંતાન ॥૬॥ ધર્મ રાજાને દ્રષ્ટીએ દેખી, બોલ્યા ગુરૂ દ્રોણ; ઓ સત્યવાદી માહારા ઘરમાં, આજ મુઉં છે કોણ ॥૮॥ ધર્મરાયે વિચાર કીધો, જુઠું તો બોલવું હાંઇ; તે દોશ લાગવાનો તેમાંથી, બચાવ કરૂં કાંઇ ॥૯॥ એવું ધારી કાને હાથ દીધા, બોલ્યા કરી વીવેક; કાં નરો વા કે કુંજો વા, બેમાંથી મુઉ એક ॥૧૦॥ જાણ્યા છતાં ભેદ રાખીને, ધરમે ઉચ્ચાર કરીયો,તે કારણથી બે ગજ નીચો,રથ એમનો ઉતરીયો ॥૧૧॥ એટલે પોતે છાતી કુટી કુટયું પોતાનું શીશ; અરેરે આટલું સત્ય ખોયું તે, કે વારે ભેગું કરીસ ॥૧૧॥ એવું આંક્રદ કરતાં કરતા તંબુએ ચાલ્યા જાય; દ્રોણે જાણ્યું ખુલાસા સાથે, ન કહ્યું ધરમરાય ॥૧૨॥ કુંજર કહેતાં હાથી મુઓ, કાં મુઓ મુજ સુત; તેનું સાચુ સોધન કરૂં, થયા આકળા ભુત ॥ ૧૪ ॥ રથમાં પદમાસન કરી બેઠા, મુકી યુદ્ધ ઉપાધી; સ્વાસો સ્વાસને ઘેરી લીધો, ચઢાવી છે સમાધી ॥૧૫॥ સ્વાસે સંધાઇ ખોળીયું રથમાં, રહ્યું છે રાજન;જ્ઞાનસ્વરૂપે દ્રોણ ગુરૂ, ગયા સ્વર્ગ સુદન ॥ ૧૬ ॥ પુત્રની ખબર પુછવા માટે; ઈંદ્રપુરિમાં જાય; તવ પ્રથ્વીમાં શું કામ કીધું; પોતે જાદવરાય ॥૧૭॥ દ્રૂપતનો સુત દ્રૃષ્ટપ્રદુમાન, તેને લાવ્યા સોધી; જો તુજ તાતને દ્રોણે માર્યાએવો એ વિપ્ર વિરોધી ॥૧૮॥ આ વેળાયે લાગ છે તારો, લે હાથમાંતું બાણ; જો દ્રોણનું ખોળીયું છે રથમાં, તે તું કર ભંગાણ ॥૧૯॥ દ્રૃષ્ટપ્રદુમાન એમ બોલ્યો, શું સમજાવો આપ, એ આયુધ વણ સમાધીમાં મારૂં તો લાગે પાપ ॥ ૨૦ ॥ કૃષ્ણજી કહે કાંઇ ન લાગે, ઝટપર લે બાણ હાથે; જો પાપનો ભય હોય તને તો, તે પાપ માહારે માથે ॥ ૨૧ ॥ તારે હાથે એમનું મ્રત્યુ, માટે તું દે બાણ, પછીથી એ ખોળીયાને, ભીમ કરશે ભંગાણ ॥૨૨॥ એવું સાંભળી દ્રૂપત સુતે, મહા બળથી બાણ લીધું; દ્રોણનું ખોળીયું છે રથ વીશે, તેને ભોંકી દીધું ॥ ૨૩ ॥ એટલે ખોળીયું ધરણ ઢળીયું, તવ ભય લાગ્યો છેક; એટલે કઉરવ લોકો નાઠા, મુકી પોતાનો ટેક ॥૨૪॥ એટલે ભીમે દોટ મુકી, દારૂણ દઇવત દાખ્યું; દ્રોણ ગુરૂના ખોળીયાને; ચકચુર કરી નાખ્યુ ॥ ૨૫ ॥ ઈંદ્રપુરીમાં ગયા ગુરૂજી, જ્યાં બેઠો સુરનાથ; ત્યાં જઇ પોતે પુછવા લાગ્યા; પોતાના ઘરની વાત ॥૨૬॥ એ સુરપતી માહારા મરનું; કોહો

કોણ છે આવેલું;ઇંદ્ર કહે કોઈ પણ નથી આવ્યું, કહોતો ગણતરી મેલું ॥ ૨૭ ॥ એટલે ગુરૂ ત્યાંથી ચાલ્યા, વઇકુંઠ કીધો તપાસ,ત્યાંથી પણ પતો નવ લાગ્યો, ગયા જમપુરી વાસ ॥૨૮ ॥ યમરાજા કહે આવો મહારાજા, આવવું પડયું શાથી;તમ ઘરથી આજ નથી બીજુ,આવ્યો છે એકલો હાથી ॥ ૨૯ । એટલે દરોણગુરૂ વળ્યા પાછા, પ્રથવી વિશે જાય; જઇ પોતાનું ખોળીયું શોધ્યું, તે નવ દીઠું ત્યાંય ॥ ૩૦ ॥તવગુરૂને બહુ કરોધ વાપ્યો, પાંડવે કપટ કીધું; ખોળીયું મહારૂં નાશપમાડયું; ભંગજ કરી દીધું ॥૩૧॥ એવામાં એક અશ્વ જાતી; ટટ્ટુ પડેલું ધરણ, ઘડીયે બે ઘડીયે મરે એવું, કપાયેલો એક ચરણ ॥ ૩૨ ॥ તેના શરીરમાં પ્રવેશ કીધો, ગુરૂએ તેણીવાર; તે ત્રણ ટાંગાનું ટટ્ટુ કુદયું, દેવા માંડયો માર ॥૩૩॥ પાંડવની શેન્યના યોદ્ધાનો, મારી મારી ક્ષય કરતા, કંઇને પુંછડું કંઇને લાતો; કઇને બચકાં ભરતાં ॥૩૪॥ એ રીતે બહુ જુલમ કીધો દીધો મહાકમ માર; એક ઘડીમાં મારીનાંખ્યા યોદ્ધા સાત હજાર ॥૩૫॥ પાંડવના યોદ્ધા ત્રાસ પામ્યા, અશ્વ હાવો કેમ રૂઠયો; કરોધ ભરેલો વાયુ નંદન, ગદા ગ્રહીને ઉઠયો ॥ ૩૬ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ ભીમને રોકયો, અશ્વને જાણો કોણઃ એ ત્રણ ટાંગાના ટટ્ટુમાં, પેઠા છે ગુરૂ દરોણ ॥૩૭॥ તેમના સામા જો જાશો તો, કાઢી નાંખશે પ્રાણ; એને વારીને આગળ થયા, પોતે પુરૂશ પુરાણ ॥ ૩૮ ॥ વાવા ગુરૂજી વાવા ગુરૂજી, આતો મરિયાદા મટે, જ્ઞાનવાન વિદ્વાન ગુરૂ તમોને, અશ્વ વપુ નવ ઘટે ॥૩૯॥ એવું કહી પ્રભુએ સરમાવ્યા, તવ લાજ ગુરૂએ આણી; અશ્વના દેહમાં રહ્યા થકા, દ્રોણ વદ્યા મુખ વાણી ॥૪૦॥ ઓરે કીરટધર કપટ કીધું, તે મુજને બહુ રીસ; શ્રાપ છે માહારો દીકરો તારો છેદજો તારૂં શીશ ॥ ૪૧ ॥ એમ કહીને તોખાર કેરૂં, ખોળીયું નાખી દીધું; સંચરિયા સુધામ ગુરૂજી, પ્રાકમ પ્રૌઢજ કીધું ॥ ૪૨ ॥ પછે પાંન્ડવ રણ થંભેથી, ગયાછે તંબુ વીશે; ભક્તને સહાયતા બહુવાર કીધી, પોતે શ્રી જુગદીશે ॥૪૩॥ દ્રોણ પરવ હાંઈ પુરણ હવું, સુણ જંનમેજે રાય; પુરણ પ્રીત્યે સાંભળી કથા; ઉતરી તુજ હત્યાય ॥ ૪૪ ॥ કાળા પડદા ધોળા થયા, કાળી ધોળી થઇ ગાય; કાળા તલ તે ધોળા થયા પ્રમાણ એ દેખાય ॥ ૪૫ ॥ સવાલક્ષ બ્રાહ્મણ કેરૂં, રાયે દિધું ભોજન; સવાસોને ઉપવીત દીધાં, વીપ્રના હતા તન ॥ ૪૬ ॥ બ્રાહ્મણ કેરી પુત્રીઓનાં, સવાસો કન્યાદાન; સવાસો બ્રહ્મપુરીઓ આપી, જનમેજય

રાજન, ॥ ૪૭ ॥ સવાસો ગઉદાન દીધાં,વીધીથી સંકલ્પ કરી;શ્રદ્ધાથી આસન વાળી બેઠો, સંભળવાને ફરી. ॥ ૪૮ ॥ તે રીતે સહુ શ્રોતા વ-ક્તા, શ્રદ્ધા રાખવિ મન; શકતી પુર્વક પુન્ય કરવું, જપવા જુગજીવન ॥ ૪૯ ॥ સાંભળે પણ તત્વ નવ સમજે, તો સાંભળીયું નીરાર્થ શકતી પુરવક પુન્ય ન કરે, તો તેનું બધું વ્યર્થ. ॥૫૦॥ તાલ વાજીંત્રને રાગ ણી માટે, કથા સાંભળે જેહ; તાન બાજીની વાણી સુણે, તો ફળ અફળ તેહ. ॥ ૫૧ ॥ જ્ઞાને મારગનો ભાગ જેમાં; તે નહિ હરી કથાય; અ-જ્ઞાની જીવ પશુ સરીખો, સાંભળવાને જાય. ॥ ૫૨ ॥ સત્ય વસ્તુ સમ-જવા સારૂ સંભળાવું કરજોડ; શ્રોતા વક્તા બોલજો સૌ જે જે શ્રી રણ-છોડ, ॥ ૫૩ ॥ વળણ. ॥ જય જય શ્રી રણછોડજી; પુરણ થયું દ્રોણ પરવ; કર્ણ પર્વની કહું કથા; સાંભળી લેજો સરવ.

દ્રોણપર્વ સમાપ્ત.

કર્ણ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વઇશંમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કર્ણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ દ્રોણના દીવસ પુરા થયા એવે થઇ મધ્ય રાત; અંતરયામી ચીંતામાં પડીયા, એવે થયો પરભાત. ॥ ૨ ॥ મોહોટા પરોઢમાં મરઘડા બોલ્યા, તે સમે ઉભા થયા; કુન્તા માતા સઘન કરે છે, તેમની પાસે ગયા. ॥ ૩ ॥ જઇ આંબળ્યો પગનો અંગુઠો, ઉઠીયાં કુન્તા માય; લ્હેો વારૂ મને કેમ ઉઠાડી, ઓરે જાદવ રાય. ॥ ૪ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે બારણે આવો, ઓરે માહારી માત ખરે ખરી ભીડ પડી છે, તે કહુ તમને વાત. ॥ ૫ ॥ શુભ સતી તવ બારણે ગયાં, બોલ્યા અસરણા સરણ; કાલે કરણ યુદ્ધે ચઢશે, કરશે અમારાં મરણ, ॥ ૬ ॥ એક બાણે અરજુનને હણશે, બીજા બાણથી મને; કુન્તા જી કહે ઉપાય તેનો, શો છે માહારી કને. ॥૭॥ તવ કુન્તાજીને સમજાવે, પોતે દીનાનાથ; ઓ માતા જીવવાનું અમારૂં, તે તો છે તમ હાથ. ॥૮॥ અત્યારે કરણ જાગ્રત થઇને, બેઠો છે શેવા કરવા; તેના તંબુમાં તમે જાવો, જનેતા એની ઠરવા. ॥ ૯ ॥ માતા થાતાં કરણ કને, જઇ વહજો મુખ વાણ; કહેશે કે મા કેમ પધાર્યાં, તો માગજો બે બાણ. ॥ ૧૦ ॥ ફરશુરામનાં આપેલાં છે, બે બાણ એની પાસ: તે એક બાણે અરજુન મરે, બીજે હું અવીનાશ. ॥ ૧૧ ॥ માગી લેશો બે બાણ તમે, એટલે પડશે વેમ; એને હાથે એ નહિ આપે, તમને કહેશે એમ ॥ ૧૨ ॥ લ્યો મા પેલા ભાથામાંથી, તમને ગમે તે બાણ; માતા તેમાંથી કાઢી લેવાં, તો અમારા બચે પ્રાણ. ॥ ૧૩ ॥ કરણ પોતે ખોટાં બાણ આપે, તો સત્ય એનું પળાય; જો ગુરૂનાં આપેલાં આપે તો, હીંમત એની જાય. ॥૧૪॥ માટે તમને લેવાનાં કહેશે, તેથી લેજો પ્રીતે, કુન્તાજી કહે તેતો ખરૂં પણ, હું ઓળખું શી રિતે. ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે બધાં બાણ કાઢી ને, ધરણ પર પાથરજો; ભેળાં ભેળાં રાખશો નહી, છુટાં છુટાં કરજો. ॥૧૬॥ એટલે હું અદર્શ થઇને, તંબુમાં પેશીશ; મોહોટી લાલી માંખ થઇને; બાણ ઉપર બેશીશ, ॥ ૧૭ ॥ જે પર બેસુ તે લેઇ લેજો· તરત

આવજો નાશી; કરણ રાજા નહી રોકવાનો; રહેશે મુખ વીકાશી. ॥ ૧૯ ॥ એવું સાંભળી કુન્તા ઉઠયાં, કૌરવ દળમાં જાય; નહી ઘોઇ સેવા કરે છે, તંબુમાં કરણ રાય. ॥ ૧૯ ॥ તે તંબુમાં કુન્તાજી પેઠાં, બોલે મુખ વચન; હું છું માતા હું છું માતા, કરણ તું મુજ તન.॥૨૦॥ કરણ કહે ભલે પધાર્યાં, મુને કર્યો પાવન; એમ જાણીને ઉભો થયો, બેસવા દીધું આસન. ॥ ૨૧ ॥ તે આસન પર કુન્તા બીરાજ્યાં, કરણે દાભડી કાહાડી; સુર્યની આપેલી ચુંદડી તે, કુન્તાને હોરાડી. ॥ ૨૨ ॥ તવ સતીના સ્થાન વીશેથી, છુટી પયની ધાર; કરણ કેરા મુખમાં પડી હરખ્યો સુર્ય કુંમાર. ॥ ૨૩ ॥ ઓરે જનેતા ઓરે જનેતા, આજજ વીત્યો લાહાવો; જનમ આપી મુકયો રખડતો; તરછોડયો તરછટ હાવો. ॥ ૨૪ ॥ કુન્તાજી કહે હતી કુંવારી, તે વારે માગી લીધો; સુર્યના મંત્રનો જાપ જપવાથી, 'દીન મણીયે દીધેલો. ॥ ૨૫ ॥ તે વારે રખાય નહી માહારાથી, જુમનામાં મુકયો તને; અળગેથી જોઇને રાજી થતીતી ઉછર્યો છે આંખ કને. ॥ ૨૬ ॥ કરણ કહે આગના આપો, આવી વસુ તમ ઘેર; પાંન્ડવ બંધુની પક્ષ કરીને, કૌરવ મારૂં ઠેર. ॥ ૨૭ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા માહારા, એવું ન કરીએ કામ; એનું અન ખાઇને ઉછર્યો છે, થૈયે ન લુણ હરામ. ॥ ૨૮ ॥ એમ કરવાથી જગત વીશે, કુંખ વગોવાય માહારી, ત્યારે કરણ કહે જનેતા હું, શી શેવા કરૂં તારી. ॥ ૨૯ ॥ તમે મુજને અવતાર આપ્યો, નાસ્યે જનેતા લાગો તે બદલો વાળવો છે માટે, માહારિ કને કાંઇ માગો. ॥ ૩૦ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા માહારા, માતાની કષ્ટી કાપો; બીજાં ત્રીજું કાંઇ જોઇતું નથી, બે બાણ મુજને આપો. ॥ ૩૧ ॥ એટલે કરણે મન વિચાર્યું, પેલાં બે કેમ અપાય; સારાં રાખીને ખોટા આપું તો, સત્યજ મ્હારૂ જાય. ॥ ૩૨ ॥ એવું સમજી કરણ બોલ્યો, નાહેલો ન અડુ ભાથે; આ રહયો ખેંટીએ ભરવેલો; લૈ લ્યો તમારે હાથે. ॥ ૩૩ ॥ તવ કુન્તાએ ભાથો લીધો, જોયા કરે છે કરણ; બાણ બધાં બારણે કાઢીને, પોહોળાં પાથરીયાં ધરણ. ॥ ૩૪ ॥ અદર્શ રૂપે અંતરયામી; આવિ તંબુમાં પેઠા; લીધી મક્ષીકા થઇ અરજુનના, મરત્યુને બાણે બેઠા. ॥ ૩૫ ॥ કુન્તાએ તે બાણ ઉપાડયું, જોઇને લીધું જાણે; ત્યાંથી ઉડીને મક્ષીકા રૂપે, બેઠા પોતાને બાણે. ॥ ૩૬ ॥ એટલે કુન્તાએ તે બાણ લીધું, તરત ઉભાં થયાં; જો બેટા આ બે લઇ જઉં છું કહી બાહાર નીકળી ગયા. ॥ ૩૭ ॥ કરણ રાજા બાવરો બનીયો,

આ શું થયું એ રામ; હવે જય પામવાનો નથી; ભાગી ગઇ બધિ હામ ॥૩૮॥ એ રીતે હામલીને બેઠો, કુન્તા થયાં વીહાય; હતું તે સ્વરૂપ કરી, મળીયા જાદવરાય ॥૩૯॥ લાવોરે માતા બાણ બેઉ, કહીને માગી લીધાં; તવ કુન્તાએ કૃષ્ણ પ્રભુને, બે બાણ સોંપી દીધા ॥૪૦॥ તે લઇ ભગવાને ભાગી નાંખી; આઘાં ફેંકી દીધા; તે બે બાણુનાં ભાલોડાં તે, પારધીએ લેઇ લીધાં. ॥ ૪૧ ॥ તેના સુંદર શર બનાવ્યા, લેઇને પંથે પળીયો; તેમાંનો એક શર અરજુન નંદન, બબરૂ વાહનને મળીયો. ॥ ૪૨ ॥ કુરૂક્ષેત્રમાં વાહાણું વાયું, કૌરવ થયા ત્યાર; સેન્યા બહુ સાવધાન થઇને, હાથે લીધાં હથીઆર. ॥ ૪૩ ॥ તોપણ કરણ નવ દેખાયો, દુષ્ટને પડીયો વેહેમ; તંબુમાં જઇ કરણને પુછયું, બેસી રહ્યા ભાઇ કેમ ॥ ૪૪ ॥ કરણ કહે પાંન્ડવ સાથે, કરવો નથી સંગરામ; અમુલ્ય વસ્તુ જતી રહી માહારી; માટે ભાગી ગઇ હામ. ॥ ૪૫ ॥ દુરીયોધન કહે આ શું કહો છો, ઓરે વીરા કરણ; બે દીવસનું યુદ્ધ તમારૂ, મુને રાખ્યો છે સરણ. ॥ ૩૬ ॥ કરણ કહે વાત ખરી છે, પણ શી રીતે જાવું; તે કરતાં સલ્ય રથ મારો હાંકે, તોતો યુધ્ધે આવું, ॥ ૪૭ ॥ મારવાડનો ધણી સારથી બને, તો યુદ્ધ કરવા હામ; શલ્ય કહે તું બોલ વીચારી, શું તારો હું ગુલામ. ॥ ૪૮ ॥ કરણે કહે છત્રજ માહારા, ગુલામ હું છું તમારો, પણ મુજ મનમાં પ્રેમ એવો, હાકો રથ અમારો. ॥ ૪૯ ॥ તવ શલ્યરાયે કબુલ કીધું, રથ કર્યો તૈયાર; કરણે વસ્ત્ર આભુશણ પહેર્યાં, હાથ લીધાં હથીઆર. ॥ ૫૦ ॥ હીમ્મત રાખી રથે બેઠો, ગરગડીયાં નીશાન; આઠજ ક્ષોણી શેન્યા સાથે, વળી અંધ કુંવાર. ॥ ૫૧ ॥ વાજતે ગાજતે સ્થંભે ગયા, ઉભા સુર ભરેલા; એટલે સામા પાન્ડવ આવ્યા, યુદ્ધ કરવુ આદરેલા. ॥ પર ॥ રહી છે પોતાની ચાર ક્ષોણી, તે લાવેલા સાથ; અરજુન સારથી મોખરે ઉભો, સારથી દીનાનાથ. ॥ ૫૩ ॥ વળણ. ॥ સામા સામી આવીયા, પોત પોતાને સ્થંભ; કહે વલ્લભ તવ આદર્યું, યુદ્ધ કરવું આરંભ.

કડવું ૨ રાગ રાજન રાચેજી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; બળવંત બાજેજી, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય. બળવંત બાજેજી. ॥ ૧ ॥ હવે અરજુનએ ધનુશ લીધું, ચઢાવ્યું તેણીવાર.

બળ૦ જોર કરી પડપંચા ચઢાવી, પહેલો કર્યો ટંકાર. બળ૦॥૨॥શબ્દ તેનો ત્રણ લોકમાં પહોચ્યો, ડોલ્યા દશે દાગપાળ. બળ૦ ધમ ધમ ધમધમ ધરતી ધ્રુજી, ખળભળ્યું પાતાળ. બળ૦ ॥ ૩ ॥ તે સાંભળી લંકાથી આવ્યા, હનુમંત અંજના બાળ. બળ૦ અભંગ રથ ઉપર એ ચડીયા, કાન્તી માહા વિકરાળ. બળ૦ ॥ ૪ ॥ અરજુનની ધજા ઉપર બીરાજ્યા, પછી કરોધે સહુ ચડીઆ. બળ૦ સ્થંભેથી છુટયા એકદમ ઉઠયા, મારવા તુટી પડીયા. બળ૦ ॥૫॥ અરજુને એક અગણીતું માર્યું,સાઠશહસ્ત્ર થયાં બાણ. બળ૦ જાય ઝપાટે સુર સંપાટે,વાળે કચરઘાણ, બળ૦ ॥ ૬ ॥ કરણ રાયે માર્યું અગણીતું, તે સુર ભરયું જાય બળ૦ એનું એક બાણ જતાજતામાં, એંશી હજાર બાણ થાય. બળ૦ ॥ ૭ ॥ મરણ વેળા બળ કરણનું ઝાઝું, વરતે હાહાકાર. બળ૦ બહુ બાણ આગળ બળ નવ ચાલે, શું કરે માયાવિ કુંવર. બળ૦ ॥૮॥ એવામાં અરજુને એક બાણ લીધું, કીધો કાળો કહેર, બળ૦ કરણ કેરી સન્યામાં માર્યું બે ક્ષોણી હણ્યું ઠેર. બળ૦ ॥ ૯ ॥ તે જોઇ કરણે કાળજ્વર લીધું, ફેંકયું કરીને રીશ. બળ૦ દ્રષ્ટમદુમાન પુત્ર દ્રુપતનો, તેનું છેદયું શીશ. બળ૦ ॥ ૧૦ ॥ બીજે બાણે કાળો કહેર કીધો લીધા પ્રાણીના પ્રાણ. બળ૦ પાન્ડવ કેરી ત્રણ ક્ષોણીનો વાળ્યો કચરઘાણ. બળ૦ ॥ ૧૧ ॥ પછી અરજુનને રૂવે રૂવે ભેદયો; નીકળે બહુ રૂધીર. બળ૦ વાગેલા ઉપર વીશેશ વાગે, ભોંકાઇ રહેલાં તીર. બળ૦ ॥૧૨॥ શેદેવ નીકુળને તેવાજ ભોકયા, ચક્ષુ ડગમગ થાય. બળ૦ ભીમ રહે નરના રથ પુંઠે, એનો ન ચાલે ઉપાય. બળ૦ ॥૧૩॥ એમ કરતાં ત્રણ ઘડી દન રહયો, બોલ્યા શ્રી ભગવાન. બળ૦ ઓરે વૃકોદર જીવવું હોય તો, કરો સલ્લને સાન. બળ૦ ॥ ૧૪ ॥ તમારા એ મામા જોશે કાંઇ સામા, એમ કહ્યુ મોરાર. બળ૦ તવ ભીમે પારથની પુંઠેથી, ડોકુ કાહાડયું બાહાર બળ૦ ॥ ૧૫ ॥ સલ્લ મામાને સાન બતાવી, ભાણેજાં ખાય છે માર. બળ૦ દયા કાક લાવો અમને બચાવો, ચેત્યો સલ્લ તે વાર. બળ૦ ॥ ૧૬ ॥ ભાણેજનું દુખ જોઇ દુભાયો, પોતે પીસ્યા દંત, બળ૦ ખેંચ્યા એણે ઘોડાના અછોડા, હાંકયા અવળે પંથ. બળ૦ ॥ ૧૭॥ એટલે માયાવી બે બાપ બેટા, ગાજીને ગગન ચઢીયા. બળ૦ છ ક્ષોણી સેન્ય રહયું છે કઉરવનું, તેમા ઉછળી પડયા. બળ૦ ॥ ૧૮ ॥ ત્રીજે ગદા લઇને ભીમ પડીયો, પારથ પડયો લઇ બાણ, બળ૦ કઉરવ કેરી પાંચ ક્ષોણીનું; વા-

બી નાંખ્યું હથરાણુ બળ૦ ॥ ૧૯ ॥ હરી ફરી રહી એક ક્ષોણી શેન્યા, ભય ભર્યાં સહુ માઠા. બળ૦એક ક્ષોણી સો ભાઇ ને સકુની,જીવ લેઇને નાઠા. બળ૦ ॥૨૦॥ સહ્ય રાજા રથ લઇ ગયો આડો, બોલ્યો કરણ મુખ એમ. બળ૦ એ સહ્ય રાય રંગમાં ભંગ પાડયો, આડા ઉતરીયા કેમ, બળ૦ ॥૨૧॥ સહ્ય રાજા કહે મરજી અમારી, તુ કેમ પુછે દંભ, બળ૦એવે પાન્ડવ એક ક્ષોણી લઇને,ગયા કઉરવનેસ્થંભ. બળ૦ ॥૨૨॥ એવે સમે તો સાંજ પડી, સુરજ બેઠો મેર; બળ૦ કઉરવનાં વાજાં બંધ પડયાં, વાગી પાન્ડવની ભેર. બળ૦ ॥૨૩॥ એક એક ક્ષોણી રહી બેઉ બાજુ, પોત પોતાને સ્થળ જાય. બળ૦ નીરદય ભોમીમાં ભાર ઉતરીયો, એવું બન્યું રથ માય બળ૦ ॥૨૪॥ વલણ॥ દ્દન પેહેલો પુરણ થયો, કરણ કેરો સાર; કહે વલ્લભ શ્રોતાં, સુણો, રાત્રીનો વિસ્તાર.

કડવું ૩ રાગ સાખી.

વઇસમપાયમ એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવુ. કરણ પરવ મહિમાય ॥૧॥ સો સૌને સ્થળ રાત્રીએ ગયા, પાન્ડવ જુગજીવન; જમી કરીને સરવે પ્રાણી, કરી દીધું સયન ॥ ૨ ॥ કઉરવ દળ સહુ સુઇ રહ્યું છે, દુષ્ટ વિચારમાં પેઠો; કર્ણ શકુની દુસ્યાસનને, બોલાવિ વાતોમાં બેઠો ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે કરણ વીરા, પાંડવો બહુ બળવાન; આજે તો અતી જુલમ કીધો, વાળી નાખ્યું હથરાણુ ॥ ૪ ॥ આપણી બરોબર પાન્ડવ થયા, ન રહયો આપણો ટેક; એમના જેવા આપણે બનીયા, ક્ષોણી રહી અકેક ॥૫॥ તેથી આપણ અત્યારે ઉઠો, સાચા શતરૂવટે થઇએ; પાંડવનું શેન્ય સુતેલું હણવા, ઉઠો ચારે જઇએ ॥ ૬ ॥ કરણ કેરી બુદ્ધિ ફરી તે, કબુલ કીધું સાર;દુષ્ટ કરમ કરવાને ઉઠયા,હાથ ગ્રહીહથીઆર, ॥૭॥ છાનામાના સંતાઈ ચાલ્યા, જાણ્યું નંદકીશોર; જાણી જોઇને સહુ સેન્યાને નીંદ્રા મુકી અઘોર ॥ ૮ ॥ તવ સહુ પ્રાણી નીંદરાએ ભરીયા, જાગ્રત નહી પેરાદાર; ચારે જણાએ ખડગ ખેંચી, કરવા માંડયો સંહાર ॥ ૯ ॥ મારતા મારતા સુંસરા ચાલ્યા, કીધો કારમો કેહેર; એક ક્ષોણી બધુ સુઇ રહ્યુંતુ, તે સહુ માર્યું ઠેર ॥ ૧૦ ॥ એવે તંબુમાં પેસવા ગયા. રણછોડરાયજી રૂઠયો; માયાવીને નીંદરા ન હોયે, તેથી ગોરમછ ઉઠયો ॥ ૧૧ ॥ બીજો એનો નંદન ઉઠયો,

કીધો ખરો ખુંખારો; તવ ચારેજણ જીવ લેઈ નાઠા, મેઘવરણ કહે મારો ॥ ૧૨ ॥ શકુની દુરીયોધન દુશાશન, તે ત્રણ એક પા જાય; તેમ નાથી જાુદી દીશાએ નાઠો, પોતે કરણરાય ॥ ૧૩ ॥ તેની પુઠે ગટોરગછ પડીયો, એવે ઝલાયો કરણ, હેડંબા સુતે કેશ ઝાલી, તરત ઢાળ્યો ધરણ ॥ ૧૪ ॥ સુર્યનો નંદન કરે વંદન, પડયો ચટાપાટ હેઠો; ગટોરગછ ઘણી ગાળો દેતો, રૂદેપર ચઢી બેઠો ॥ ૧૫ ॥ માહા રીસ ધારે બહુ માર મારે, તરફડે રાજા કરણ; જાણ્યું કે રહુ વીચારમાં તો આણશે માહારૂ મરણ ॥૧૬॥ ઇંદ્રની આપેલી સાંગ્ય કાહાડી, કટી માંથી કરી રીસ; પડયા પડયા મારી ગટોરગછને, તરત છેદયું શીશ ॥ ૧૭ ॥ શીશ છેદીને સાગ્ય જતી રહી, ઇંદ્રરાજાની પાસ; પછી કરણ ઉભો થયો, જાણ્યુ થશે જીવ નાશ ॥ ૧૮ ॥ ધડ મુસ્તક ત્યાં પડયાં રહ્યાં ને, પોતે તંબુમાં પળીયો, મેઘવરણ પેલા ત્રણે જણને, નસાડી પાછો વળીયો ॥ ૧૯ ॥ તાતજી તાતજી કહેતો આવ્યો, કયાં હોય એનો તાત એટલે વીશેશ બુમો પાડી, નીંદ્રા ખેંચી જગનાથ ॥૨૦॥ એટલે સરવે પાન્ડવ જાગ્યા; ગભરાઈ આવ્યા બહાર જોયું તો બધું સેન્ય મારેલું, વળી માયાવી કુંવર ॥ ૨૧ ॥ ધડ મુસ્તક જડયું ગટોરગછનું, ભીમશેને મુકી પોક; રડવા લાગ્યા સઉ ત્રાશી ત્રાશીને, પુરણ પ્રગટયો શોક ॥ ૨૨ ॥ કલેશમાં શુન્ય રહી નહી કાંઈ, મન વળાવે રણછોડ, અરેરે માહારાજ રત્ન સરીખી બે ભાઇની ગઇ જોડ ॥૨૩॥ એમજ કરતાં કાષ્ટ લાવ્યા, ચીતા ખડકી સાર; મેઘવરણે વીધી પ્રમાણે, કર્યો સહુ સંસ્કાર ॥ ૨૪ ॥ પછી નહી ધોઇને મન વાળ્યાં, દુષ્ટો કીધો દગો; તો આવતી કાલે દગાખોરોને, દગો દેઇને દમો ॥૨૫॥ એમ ધારીને રાત્રીએ સુતાં એવામાં વાહાણું વાયું, કઉરવ સો ભાઇ તેયાર થયા, એક ક્ષોણી સેન્યાય ॥૨૬॥ સલ્લ શકુની કરણ રાજા, યુદ્ધ કરવા સ્થંભ. ગોર કૃપાચાર તેમના સાથે, આવી ઉભા રણ માંય ॥ ૨૭ ॥ એટલે આવ્યા પાંન્ડવ પાંચે, છઠા અસરણા સરણ; બીજો શેવક ન મળે સાથે, સાતમો છે મેઘવરણ ॥ ૨૮ ॥ તે આવ્યો પોતાને સ્થંભે, કરણ ઉપર બહુ ક્રોધ; શાનો સતીયો દગા ભરેલ, કરણ કપટી જોદ્ધ ॥ ૨૯ ॥ ભીમ કહે સુત સુર્ય કેરા તુજને છે ધીકાર, દગો કરીને મારી નાંખ્યો માહારો જેષ્ટ કુંવાર ॥ ૩૦ ॥ તે ફળ ઇશ્વર તુને દેશે, કહી ગાજ્યો અપાર; ગાંજેવધરે ગાજેવ નામનો, તર્ત કર્યો ટંકાર ॥ ૩૧ ॥

॥ વળણ ॥ ટંકાર કીધો પારથે, ડોલ્યા દસે દીગપાળ; ધરણ લાગી ધ્રુજવા ખળભરીયું પાતાળ.

કડવું ૪ થું રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ બીજે દીવસે યુદ્ધ આરભ્યું, અરજુને મારયું બાણ; તે બાણથી અડધી ક્ષોણીના કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણ ॥ ૨ ॥ તેવું કરણે વાયુનું માર્યું, જ્યાં છે માયાવી તંન તે બાણ મેઘવરણને લૈઇને, ચઢી ગયું ગગન ॥ ૩ ॥ એવું જણાયું કે સુત મુઓ, એવો ગગને ચડીયો; સાન ભાન વિનાનો થઇને, હેડંબા વન પડીયો ॥૪॥ તે તેખી અરજુનજીએ, જોર કર્યું અપાર; એક બાણ મારીને ઉરાડયા, ગોર કીપાચાર ॥ ૫ ॥ તે જોધ કરણે ભાલોડાં ભોંકયાં, અરજુન પામ્યો ત્રાસ; રથ પુઠે ભીમ કરે હોકારા, તેને કહ્યું અવીનાસ ॥ ૬ ॥ ઓરે વ્રકોદર જુલમ થયો અરજુનનું ગયુ ભાન; જો જીવવાની આશા કરો તો, કરો મામાને સાન ॥ ૭ ॥ તવ ભીમે રથ પુઠે રહીને, સહ્લને બતાવી સાન; ઓરે મામા દયા કાંઇ લાવો, ઘણા થયા હેરાન ॥ ૮ ॥ રાજાને ઉંપની દયા, ભાણેજ માહરા થાકયા; ઘોડાના અછોડા ખેંચી, અવળે પંથે હાકયા ॥ ૯ ॥ રૂધીર માંઉશને કીચ્ચડ ઝાઝો, તેમાં રથલેઇ જાય; એટલે સો ભાઇ શકુની નાઠા, સેન્ય રહી ગયું ત્યાંય ॥૧૦॥ ગદા ગ્રહી ભીમસેન્યમાં પડી, કરોધાતુર થઇ ઉડે; આંખો મીચી નાંખે ટીચી, ઉંધુ ઘાલીનેઝુડે. ॥૧૧॥ અડધી ક્ષોણીનો ઘાણ વાળ્યો, પુરણ પાંડવ નડીયા; રણછોડરાયે રથ દોડાવ્યો, કરણ કેડે પડીયા ॥ ૧૨ ॥ રથનું કરણનો જાય સપાટે, ફરસુનું વચન ફળીયું; જાતા જાતા રથ પરડું, પ્રથવી માતાએ ગળીયું ॥ ૧૩ ॥ એટલે એનો રથ અચકયો, શહ્લ રાજા પોકારે ચાલો તમારો ધણી મરે કહી, અશ્વને ચાબક મારે ॥ ૧૪ ॥ એટલે બોલ્યો કરણ રાજા, શીદને બરકા પાડો; પીંડુ કાંક ભરાયું છે માટે નીચે ઉતરી કાહાડો ॥ ૧૫ ॥ શહ્લ કહે તારો નોકર નથી, શો દરમાયો આલ્યો; એમ કહીયે અછોડા પછાડયા, રથેથી:ઉતરી ચાલ્યો ॥ ૧૬ ॥ એટલે લગભગ પાન્ડવ આવ્યા, તવ બોલ્યો રાય કરણ; એટલે રથ રાખીને રહેજો, ઓરે અસરણા શરણ ॥ ૧૭ ॥ રથ મા-

હારો ભુમીમાં ભરાયો, તે કાઢવા દો બાહાર; તવ ત્યાં રથ રાખીને ઉભા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૮ ॥ પાંચ ભાઇને છઠા પ્રભુજી; અળગા રહ્યા છે ઉભા; કરણે ઉતરી રથ કાઢવાના, મનમાં કરયા મનસુબા, ॥૧૯॥ ગભરાટે ભરાયો નીચે ઉતરીયો, જુઓ નંદ કીશોર; પીંડાને બેઉ ભુજથી ઝાલી, ઘણું કરેછે જોર ॥ ૨૦ ॥ તોપણ રથ નીકળતો નથી, ધાર્યું અસરણાસરણ; ત્રણ વસ્તુ એની પાસે હશે ત્યાં, સુધી નહી મરે કરણ ॥૨૧॥ કલ્વક નામનો રથ એનો, કુન્ડળ પેહેરેલાં કાન; ત્રીજું કવચ હોય ત્યાં સુધી, ન મરે સુર્ય શંતાન ॥ ૨૨ ॥ એવું સમજી સામળો બોલ્યા; ઓરે કરણ રાય, રૂધીરના છાંટા ઉડશે તો, કુંડળ કોડીના થાય ॥૫૩॥ અમુલ્ય કુંડળ છે તમ પાસે, ત્રીલોકમાં નહી બીજે; માટે માહારૂં કહ્યું માનીને; રથમાં મુકી દીજે ॥૨૪॥ આયુષ આવી રહયો કરણનો, તવ માની સત્ય વાત; કુંડળ કાઢી રથમાં મુકયા, બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત ॥ ૨૫ ॥ કવચ તમારૂં શીદ બગાડો, તે પણ નાંખોકાહાડી; તેથી તે પણ કાહાડી મુકયું, ભવીશ રેખા આડી ॥૨૬॥ પછીપ્રભુ કહે જોર કરીને શીદ પેટના નળ ટાળે; એકવાર પેલી ટેકરીએ જઇ ઠીક કછોટા વાળો ॥ ૨૭॥ એટલે કરણ અળગો ખશીયો, રથથી જેની વાર; અરજુન પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૨૮ ॥ આ વેળા તમે બાણ મારો, છે ખરા લાગમાં કરન; તે વીના મથી મરો પણ એ નહી પામે મરણ ॥ ૨૯ ॥ અરજુને કહ્યું પાતક લાગે, ઓરે શ્રીજુગદીશ કૃષ્ન પ્રભુ કહે પાતક લાગે, તે સહુ મહારે શીશ ॥૩૦ ॥ તવ અરજુને બાણ ચઢાવ્યું; માર્યું કરી મનસુબો; કરણે આવતું બાણ દીઠું રૂદીયા ધરીને ઊભો ॥૩૧॥ તેવું બાણ ભોકાયું રૂદેમાં, પ્રાણજ ઉંચો ચઢીયો, રામ કૃષ્નજી રામ કૃષ્નજી, કરતો કરતો પડીયો ॥ ૩૨ ॥ તેવાજ પ્રભુપાછા વળીયા, પાંડવને લઇ સાથ; તંબુ મધ્યે પાંડવને મુકીને ચાલ્યા દીનાનાથ ॥૩૩॥ કરણને વરદાન દીધું છે, મરતાં દરસન દેવા; માટે ભક્તને મળવા ચાલ્યા, બનીયા બ્રાહ્મણ જેવા ॥ ૩૪ ॥ વૃધ્ધ વપુ ધારણ કર્યું છે; પોતે જાદવરાય, કરણના રથના દાગીના તે, તસ્કરો લઈ જાય ॥ ૩૫ ॥ એવામાં આવ્યા વીપ્ર રૂપે, પોતે અસરણાસરણ; પોકાર કીધો કૃષ્ન પ્રભુએ, કયાં છે રાજા કરણ ॥ ૩૬ ॥ પડયો પડયો તવ કરણ બોલ્યો, આવો વીપ્ર મહારાજ; એમ કહીને પાસે બોલાવ્યા, પધારો ગરીબ નીવાજ ॥ ૩૭ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયા-

મી, પ્રસન હજો ભગવાન, યાચના કરવાને આવ્યોછું, દેવું છે કન્યા દાન ॥ ૩૮ ॥ એક અયુત રૂપીયા જોઇએ, તવ બોલ્યો કરણ રાય; જુઓ મહારાજા ધન પડયું હશે, માહારા રથની માંય ॥ ૩૯ ॥ પ્રભુ કહે રથમાં નથી કાંઇ, કહે કેમ કરીએ બાપુ; કરણ કહે મુજ દંતમાં રેખો, હીરાનાં છે તે આપુ ॥૪૦॥ પેલો પડેલો પાશાણુ આપો, દંત પાડુ ધરી હામ; પ્રભુ કહે શાનું દાન કરે છે, વીપ્રને દે છે કામ ॥ ૪૧ ॥ તવ કરણ ગરબડતો જઇને, પાશાણુ લાવ્યો પાસ; દંત પાડીરેખોકાઢીને ધરી, તવ વધા અવીનાશ ॥ ૪૨ ॥ તારા મુખની અજીઠી થયેલી, તે કેમ હું લેઉ દાન; ભ્રષ્ટ દાન તું વીપ્રને આપે, તેથી કોપે ભગવાન ॥ ૪૩ ॥ એટલે કરણ રાજા બોલ્યો, સત્ય કહી તમે વાણી; ઓ માહારાજા તુંમડીમાંથી, ધોવાને આપો પાણી ॥૪૪॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે મુજ કને પાણી, લઇને રેખો દેછે; તો પાણીને બદલે આપ્યું, એમ માહારૂં મન કહે છે ॥ ૪૫ ॥ એવું સાંભળી કરણ રાજા, ટેકરીથી ગરબડીયો; ચાલી આવ્યો રથની પાસે, પયડે બાહાજીને ચડીયો ॥ ૪૬ ॥ પોતાનું ધનુશ બાણુ લીધું, પાછો પડીયો ધરણ; ગડબડતો ટેકરી પર આવ્યો, દાનેસ્વરી રાય કરણ ॥૪૭॥ સુતા સુતા ધનુશ ઉપર, બાણુ ચઢાવ્યું સાર; ગંગા મંત્ર ભણી માર્યું ભોમી, તવ નીકળી જળ ધાર ॥૪૮॥ તે જળમાં રેખો ધોઇ નાંખી, પોતે કરણ રાય, પછી પ્રભુને કહ્યું લ્યો મહારાજા. કહીને લાગ્યો પાય ॥૪૯॥ વલણ ॥ પાય પડી રેખો ધરી, એજ કરણ દાતાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, હરખ્યા જુગદાધાર

કડવું ૫ રાગ ધનાસરી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ રેખો ધોઇને સામી ધરી કે, હરખ્યા વીશ્વના ભુપ; વીપ્રનું સ્વરૂપ ત્યાગ કરીને, ધર્યું ચતુરભુજ રૂપ ॥ ૨ ॥ મોર મુગટ પીતામ્બર શોભે, કર શંખ ચક્ર ધરેલા; શ્રી મુખ બોલ્યા શાબાશ તુજને, તેં બહુ પુન્ય કરેલા ॥ ૩ ॥ તુજ જેવો કોઇ દાતા ન દીઠો, માટે તારૂં કષ્ટ; માગવું હોય તો માગ મુજ પાસે, જે માગે તે આપું ॥ ૪ ॥ કરણ કહે પાંચ વસ્તુ, માગવાની ઇચ્છાય; તવ કહ્યુ સુખે રૂપે માગી લે, રીજ્યા વઇકુંઠ રાય ॥ ૫ ॥

એટલે કરણ માગવા લાગ્યો, સાંભળજો જગતપતી; માગું તેમાં ધ્યાન દેજો, માયા માગવી નથી. ॥૬॥ તીલક વીપ્રના હાથનું પામું, માતાને હાથ ભોજન; પુત્રના હાથનો પીંડ મળે, દેહીમાં મદુસુદન. ॥ ૭ ॥ એ રીતે ચાર વરદાન માગ્યાં, તથાસ્તુ પ્રભુએ કહ્યાં; તે ચારમાંથી ત્રણ વચન, કળીયુગે અવળાં થયા. ॥ ૮ ॥ તીલક ગમે પોતાના કરનું, સ્ત્રી કરનું ભોજન; પીંન્ડજ પ્રીય પુત્ર તણા છે, મંદીરે મધુસુદન, ॥ ૯ ॥ પાંચમું વરદાન કરણે માગ્યું, સાંભળો દેવ મોરાર, કુંવારી જગોમાં તમ હાથે, કરો વહની સંસ્કાર. ॥ ૧૦ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ કબુલ કીધું, કરણે જે કહ્યું તેહ; એટલે ભાણુના નંદને, તરત મુકયો દેહ. ॥ ૧૧ ॥ એટલે બન્યા કૃષ્ણ સ્વરૂપે, પોતે દીનાનાથ; ઉપરણેથી કટી બાંધી, પરોણો ઝાલેલો હાથ. ॥ ૧૨ ॥ ભકતોને વશ ભુધરજી છે, વચન માટે વાધે; કરણનું શબ ઉપાડીને, પોતે લીધું ખાંધે. ॥ ૧૩ ॥ કુંવારી જગો જોતા જોતા, નર્મદા ત્રટે જાય; તલપુર ત્યાં જોઇ કુંવારી જગો, હરખ્યા જાદવરાય. ॥ ૧૪ ॥ નર્મદા જળમાં સબ નવડાવ્યું, મુકી દીધું કીનાર; જઇ વનમાંથી કાષ્ટ લાવ્યા, દેવકીના કુંવાર. ॥ ૧૫ ॥ તલપુર જગોમાં ચીતા ખડકવી, તે શી રીતે ખડકાય; બુદ્ધી ચલાવી પરોણાની, આરજ મુથી ત્યાં. ॥ ૧૬ ॥ પરોણો તો ઉભો રાખ્યો, પોતે દીનાનાથ; તેના ઉપર મુકયો પ્રભુએ, ડાબો કુંવારો હાથ. ॥ ૧૭ ॥ હાથેળીમાં ચીતા ખડકી, શબ મુકયું મોરાર; પછી પ્રભુએ કરણ શબને, કર્યો અગની સંસ્કાર. ॥ ૧૮ ॥ પુરણ એનો દેહ પ્રજાળ્યો, અસ્ત દીધાં વેવરાવી; સ્નાન કરીને શામળીયોજી, તંબુમાં બેઠા આવી. ॥ ૧૯ ॥ કરણનો એવો ઓદ્ધાર કીધો, ભકતને વશ ભગવાન; સદાય પ્રભુ ભકતના તારણ, સમજે તે ધરે ધ્યાન. ॥ ૨૦ ॥ કરણ પરવ પુરણ થયું, જનમેજે કર્યું દાન; વીધી પ્રમાણે સૌ પુન્ય કીધું, પરીક્ષતને સંતાન. ॥ ૨૧ ॥ ॥ વલણ ॥ બ્રહ્મહત્યા તવ ઉતરી, પોહોચ્યા સૌના કોડ; કહે વલ્લભ સૌ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કરણ પર્વ સમાપ્ત.

શલ્ય પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શલ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ રાત્રીએ પોતે પોતાને સ્થંભે, કઉરવ પાન્ડવ રહ્યા. તે સમે રાજા દુરીયોધનને, વિચાર વીશેશ થયા ॥ ૨ ॥ પીંપળા નીચે ભીસ્મ પોઢયા છે, બાણુ તણી સમજ્યાયે; ત્યાં આવીને દાદાને પુછયું; પોતે દુરીયોધન રાયે ॥ ૩ ॥ ઓરે દાદા કેમ કરૂં હું, સરવ કો પામ્યા મરણ; એક સો બે જણ જીવતા રહ્યા; આજ પડયો રાય કરણ ॥ ૪ ॥ ભીસ્મપીતા કહે પેહેલું ન માન્યું, તે માટે કથલ્યું કાજ; હજી જો તારે જીવવું હોય તો; દઇ દે પાન્ડવને રાજ ॥ ૫ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા; મીથ્યા ન મરશો મથી, મુજ શરીરના છો થાય કટકા, પણ રાજ્ય દેવાનો નથી. ॥ ૬ ॥ માટે તે વીશે વાત ન કરશો, વઢવું છે કાલના દન; સર્વ મરે પણ હું નવ મરૂં; એવું કહીને કાઢો વચન. ॥ ૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે હું નવ જાણું, શેદેવને પુછી આવો; અવળું કદી કાળ નહી બતાવે, કહેજે કે સત્ય બતાવો. ॥ ૮ ॥ તવ દુરીયોધન પુછવા ચાલ્યો; વીચાર કરતો મન;શેદેવના તંબુમાં આવ્યો, દીધું જોશીએ આશન ॥ ૯ ॥ કહ્યું મોટાભાઈ કેમ પધાર્યા તવ બોલ્યો મુંડ રાય, સર્વે મરે પણ હું નવ મરૂં, બતાવો એવો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ શહેદેવજીએ મન વીચારયું; વિસ્વાસે આવ્યો આપ; તેથી જો સત્ય નહી બતાવું, તો મુજને અતી પાપ. ॥ ૧૧ ॥ એ નહી મરે ને મારે અમને, તોપણ શું થઇ જાશે; સાચવના શ છે સામળીયો, કેમજ મરવા દેવાશે. ॥ ૧૨ ॥ એવું જાણી જોશીએ કહ્યું; અત્યારે તતપર થાવો; ગાન્ધારી સતી માત તમારી, નગ્ન તેની કને જાવો ॥ ૧૩ ॥ સુતરનો તાર રાખવો નહીં ને, જાવું ધરી ઉમંગ; તે તમારી મા નીરખસે કે; વજરનું થાશે અંગ. ॥ ૧૪ ॥ પછી ભેય નહી મરવાનો તમને; પધારો મોહોટા વીર; તવ દુરીયોધન ઉઠી ચાલ્યો; ન રહી મનમાં ધીર. ॥ ૧૫ ॥ ભીસ્મ પીતાને જઇને કહ્યું; દાદા એ શતરૂ સાચો; નગ્ન મોકલે મુજ માતા પાસે, એ ખેલ નહિ કાંઇ

કાયો ॥૧૬॥ ભીષ્મ પીતા કહે મુરખ પ્રાણી, મોહોટાનું વચન મોહોટું એના પીંડને ભરોંસો મુને, કદી કહે નહી ખોટું ॥ ૧૭ ॥ દુરિયોધનને શ્રધ્ધા ચોટી, તંબુમાં ગયો ભુપ, વસ્ત્ર વપુ પર એક ન રાખ્યું, થયો નગ્ન સ્વરૂપ ॥ ૧૮ ॥ મનસુબો મોઠો સુર ભર્યો નાઠો, હસ્તીનાપુર ભણી જાય; નિંદ્રામાંથી જાગી ઊઠયા, જાણ્યું જાદવરાય ॥૧૯॥ જાણ્યું કે જોશીએ જુલમ કીધો, પાપી વજરનો થાશે; એટલે પાંડવોને હણુસે, મુજથી શું સચવાશે ॥ ૨૦ ॥ આગળથી ઉપાય કરૂં તો, કાંઇક બચાવ થાય; એમ જાણિ અંતરધ્યાન થઇને ગયાશ્રી જાદવરાય ॥ ૨૧ ॥ હસ્તિનાપુરના દરવાજા પાસે સોહામણી છે વાડી; તેમાંથી પુશ્પ વીણ્યા, દીનાનાથ ખેલાડી ॥ ૨૨ ॥ તે ફુલનો તંગીયો બનાવ્યો, કટીથા જંગા સુધી; પછી વાડીને મોઢે ઊભા, વીચારીવાત વીરૂધિ ॥૨૩॥ એવામાં દુરીયોધન આવ્યો, વાડી કને થઇ ચાલ્યો; છબીલે છાબ નીચે મુકી, ઝડપ જઇને ઝાલ્યો ॥ ૨૪ ॥ નાગો નાગો આવ્યો કયાંથી, ઓરે હરામખોર;: ચોરાય છે ફુલ વાડીમાંથી, આજ ઝલાયો ચોર ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને મારવા માંડયો, ઢીંચણુ ગડદાને પાટુ; પોતાને દોડાવ્યા તેનું, વાળો નાંખ્યું સાટુ ॥ ૨૬ ॥ છત્રપતિ કહે શીદ મારો છો; વીચારિને કરો જોર; હસ્તીનાપુરનો રાજીયો હું નથી વાડીનો ચોર ॥ ૨૭ ॥ પેહેલું જોઇ લે મોઢું માહારૂં, તે પછી દેજે દુઃખ; તવ વાડીમાંથી અગની લાવી, જોયું રાયનું મુખ ॥૨૮॥ માળીરૂપે મોહન બોલ્યા, નગ્ન રૂપે છો કેમ; હાવો ટુચકો કોણે બતાવ્યો, કોણે ઘાલ્યો વેમ ॥ ॥ ૨૯ ॥ દુરીયોધન કહે સેદેવજીએ, બતાવીયો ઉપાય; જનેતા કને નગ્ન જાવું તો; વજરની કાયા થાય ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુ કહે કે શું સત્ય માંન્યું, વીચાર્યું નહી પાપ, નગ્ન દેખીને ગાંધારી સતી, તમોને દે શ્રાપ ॥૩૧॥ શ્રાપજ દેવરાવવાને ઇરાદે, તમને બતાવ્યુ એવું; દુરીયોધન કહે ભીસ્મ પીતાએ; કબુલ કીધું તેવું ॥ ૩૨॥ તે કારણુથી સાચું લાગ્યું, થઈ ગઇ મનની શુધ્ધી; મોહન કહે મરણુ વેળા, વૃધ્ધની બગડી બુધ્ધી ॥ ૩૩ ॥ તે કરતાં સત્યલાગતું હોય તો, નહી મટે લેખ ટાંકયા; તંગીયો આપુ નગ્નના નગ્ન, વળી ઢાંકયાના ઢાંકયા ॥ ૩૪ ॥ પુષ્પનો પેહેરવો નહી બાધ તેમાં, જંગાથી કટી લગી; એવાં માળીનાં વેણુ સુણ્યા એટલે મન ગયું ડગી, ॥ ૩૫ ॥ છાબડીમાંથી પુષ્પ કેરો, તંગીયો રાયને દીધો, જંગાથી કટી લગી પોતે, રાજાએ પહેરિ લીધો ॥૩૬॥ પછા પ્રભુ કહે પધારો મી-

તે, આ યોગ સારો થયો; તવ કુબુદ્ધી નગ્નમાં પેઠો, માતાના મોહોલમાં ગયો ॥ ૩૭ ॥ ગાન્ધારી સતી બેસી રહી છે, ચક્ષુએ પાટા બાંધી; પુત્ર થયા પછી અંધાપો વેઠે, તજી વહેવાર ઉપાધી ॥૩૮॥ પોતાનો પતી અંધ છે માટે, ભોગવે છે અંધાપો; દુરીયોધન કહે પાટો છોડીને, મુજને વરદાન આપો ॥૩૯॥ શરીર માહારૂં નીરખો નજરે, હઇયે ધરી ઉમંગ; તવ ગાન્ધારીએ પાટો છોડી, જોયું પુત્રનું અંગ ॥૪૦॥ નખ શીખ સુધી નરખીને કહ્યું, વજરનું વપુ થાશે, જાળવજે કટીને જંગા, ત્યાંથી જીવડો જાશે ॥૪૧॥ આખા નગ્ન આવવું તું, ડાહાપણુ કોણે કરાવ્યું;સુતરના તારનો તંગીયો તે, વસ્ત્રજ અંગ ધરાવ્યું ॥૪૨॥ એ માતો બાગના માળીએ, પહેરાવ્યો નગન ભાળી; ગાન્ધારી કહે માળી નહોતો; એતો હતો વનમાળી ॥૪૩॥ દુરીયોધન કહે વનમાળી કીયો, ઓરે માહારી માય; ગાન્ધારી કહે દ્વારીકાવાળા, કૃષ્ણજી જાદવરાય ॥૪૪॥ તવ દંત પીશી વસ્ત્ર પહેર્યાં, પ્રભુપર ક્રોધ માટો; વૈકુંઠવાશીને ગાળો, દેતો નગ્ન વીશેથી નાઠો ॥૪૫॥કુરૂક્ષેત્રે તંબુમાં ગયો;રજની કર્યું સહાન;રાત્રી વીતી વાણુ વાયુ, ઉઠયો દુરીયોધન ॥વળણ॥ દુરીયોધન જાગ્રત થયો, શલ્યની પાસે જાય, ઉઠો યુદ્ધ કરવા ચઢો, રણભોમીની માંય.

કડવું ૨ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણુ પરીક્ષત કેરા તન, થયો જાગ્રત તવ શલ્ય રાય; તુતો સુણ દુરીયોધન રાય ॥૧॥ જરા રહીને તતપર થાશું; પહેલો પાન્ડવને મળી આવું;એ તો ભાણેજા છે માહરા, તને વશ જેમ મામા તારા ॥૨॥ એમ કહીને ઉઠયા શલ્ય રાય, એ તો પાન્ડવ તંબુએ જાય; જ્યાં બેઠા પાન્ડવ બળીયા ત્યાં આવીને મામા મળીયા. ॥૩॥ આજ અડધો દન મારો, વારો તમે વઢવાનું શું ધારો; બોલ્યો પ્રકોદર મુખ આપ,મારો ભાણેજને તે તો પાપ ॥૪॥પુછો જાણે છે દીનાનાથ; કેમ ઉપાડી શકાય હાથ; ભાણેજોને બ્રાહ્મણ ગણવા, કેમ વઢાય અમને હણવા ॥૫॥ બોલ્યો શલ્યરાજા મુખ એમ; કહો ભાઇ ત્યારે કરૂં કેમ, રહુ સ્થંભે આવીને ઉભો, પણ તમે કરો મનસુબો ॥ ૬ ॥ મારો કોરવને તમે માર, ત્યારે જોવાય નહી લગાર; એને રાખેલો છે સરણ, તમો વીચારો અંતઃકરણ ॥ ૭ ॥ પાસે રહીને મારવા હેઉં,

તે તો સરણે રાખ્યો તે કેવું; બરોબર થાય મધ્યાનકાળ; પછી માહારે માંથે નહી આળ. ॥ ૮ ॥ બોલ્યો ભીમ આવીશું સ્થંભ, નહી કરીયે યુદ્ધ આરંભ ઉભો રહીશું મધ્યાન સુધી. પછી વીર્પાત કરશું બુધ્ધી. ॥ ૯ ॥ ત્યારે બોલીયો સલ્લરાય મુખ, પછી મારો તેનું નહિ દુઃખ; ભીમ સારો છે તારો વિચાર, સુણો ધરમ કુન્તી કુંમાર. ॥ ૧૦ ॥ કહું તે સાંભળજો વાત, માહારૂં મરત્યુ તમારે હાથ; માટે તમે રેહેજો તૈયાર, સમજાવી દેવું સહુ સાર. ॥ ૧૧ ॥ પેહેલા સો મંત્ર શીવના ભણજો, પછી કાળજ્વરથી હણજો; વળી પવન મંત્ર ભણીને, મારજો એકસો બે ગણીને; ॥ ૧૨ ॥ તેમાં કાળજ્વર હશે જેહ, માહારૂં મુસ્તક છેદશે તેહ; પછી વાયુના મંત્રે શું થાશે, મહારૂં મુસ્તક લઇ બાણ જાશે, ॥ ૧૩ ॥ તેનો ઉતરશે પાતાળ, તેની વાત કહું ભુપાળ; માહારા સો મામા છે ત્યાંય, તપ કરે છે પાતાળ માંય. ॥ ૧૪ ॥ તેની આગળ મુસ્તક પડશે, પછી બાણ સોયેને નડશે; શીવના સો મંત્રો જેહ, શીશ છેદશે સોએના તેહ. ॥ ૧૫ ॥ એટલું થાય તો તમે જીતો, નહી તો તે થાય પલીતો; મારા મામા જાણે મુજ મરણ, આવે પાતાળમાંથી ધરણ, ॥ ૧૬ ॥ તે તો તમોને મારે ઠેર, બહુ બળીયા કરે કાળો કેહેર; માટે ચેતીને રહેજો ધરમ, મેં તો સમજાવ્યો બધો મરમ. ॥ ૧૭ ॥ તવ બોલ્યા યુધીષ્ટર રાય, મામા તમ તુલણા નહી થાય; પછી શલ્ય થયો વીદાય. પોતે કઉરવ દળમાં જાય. ॥ ૧૮ ॥ જઇ કરી લીધું ભોજન, થયા તૈયાર અંધના તન; વળી શકુની મામા સાથ, બેઠો રથ મારવાડ નો નાથ. ॥ ૧૯ ॥ આવ્યા એકસોને બે જોધ, આવી સ્થંભે ઉભા અક્રોધ; એવે આવી પાન્ડવની જોડ, સાથે છઠ્ઠા શ્રી રણછોડ; ॥ ૨૦ ॥ આવી ઉભા પોતાને સ્થંભ; તવ બોલ્યો દુરીયોધન દંભ, શલ્લ રાજા યુધ્ધ આરંભો, હવે નકામા શીદ થંભો. ॥ ૨૧ ॥ તવ બોલીયો શલ્ય રાય ડાહયો, યુદ્ધ કરવા નથી બંધાયો; તને સરણ રાખ્યો છે ભુપાળ, તારો ન થવા દઉ વાંકો વાળ, ॥ ૨૨ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન અમે જઇએ, નકામા શીદ ઉભા રહીએ; કહયું શલ્ય રાયે જાવો તમો, તે તો પેહેલા નાશીએ અમો. ॥ ૨૩ ॥ તવ પાન્ડવ દોડીને મારે, તેતો અવજશ નહી અપારે; એવું સાંભળીને દુષ્ટ રાય, એણે વીચાર્યું મનમાંય. ॥ ૨૪ ॥ નાસશું તો નાશે શલ્લરાય, તો તો મરણ આપણું થાય; એમ જાણીને રહ્યા ઉભા, મુકયા વઢવાના મનસુબા. ॥ ૨૫ ॥ વળણ ॥ લઢવું વઢવું મુકીને, ઉભા રહ્યા ભુપાળ; કહે વલ્લભ એવે સમે; થયો મધ્યાન કાળ.

कडवुं ३ राग सवैया.

वइशमपायें एणीपेर बोल्या सुणु जनमेजे राय;विस्तारी तुजने संभळावुं, शल्ले परव महीनाय ॥ १ ॥ मध्यानकाळे धरमराये, बाण कर्युं तदयार; शल्लरायें शान करी के, फेंक्युं तेणीवार ॥ २ ॥ सुंसवाटा करतुं ते चाल्युं, जोया करे जुगदीश, काळजवर मंत्रे शल्ल केरूं, छेदी नांख्युं शीश ॥ ३ ॥ वायु मंत्रथी मुस्तक लइने; बाणुगयुं पाताळ; सल्लना सो मामानी पासे, नाख्युं ते ततकाळ ॥ ४ ॥ तप करतां शोए भाइओए, मुस्तक जोयुं ते दीस; एटले शीत्रना शो मंत्रोथी, सोनां छेदयां शीश ॥ ५ ॥ पान्डवने बधी मटी उपाधी, टळी गयो भय शोक;शल्ल तणुं मुस्तक छेदायुं के, नाठां कौरव लोक ॥ ६ ॥ नवाणुं भाई सोमो शकुनी ते नाठा एक पास; दुरीयोधन तो आडो नाडो मनमां पामीने त्रास ॥ ७ ॥ एवामां भाम ताकी रहेलो, ते वायु वेगे चढीयो. सोजणनुं सामटुं टोळुं छे; तेमां गदा लइ पडीयो ॥ ८ ॥ करे सपाटो देछे झपाटो, गदा जे जनने अडे, ते दीवशनो योग एवो के, तरफडी हेठा पडे ॥ ९ ॥ पडतामां प्राण नीकळी जाये, आ युश खुटयो साथे, नवाणुं भाइ मरण पाम्या, व्रकोदरने हाथे ॥ १० ॥ पछी शकुनी भोमी पडीयो, सुतो लांबो थइ हेठो, भीमसेन एनी रु दीया उपर, गदा लइने बेठो ॥ ११ ॥ शकुनी कहे शीद मारे छे, न्याय करी जो आप; पासे रहीने भाणेज मरावी, काढयुं तमारूं पाप ॥१२॥ भीम कहे शुं समजावे अवळु कउरव भाणेज तारा, शा कारणे तुं मरावे तेने, टाळी द संदेह मारा ॥१३॥ शकुनी कहे साचुं कहुं छुं.वांकी करमनी करणी; माहारी भगनी गान्धारी ने आवल्लो गयो परणी ॥ १४ ॥ ते महेणुं मोटुं थयुं मुने, जगतनी कहेणी लीधी, मरती वेळा मारा काकाए; मुने शीखामण दीधी ॥ १५ ॥ कह्युं के होय भत्रीजो मारो, राखजे रुदे दंश; बेनना पक्षमां पेशीने तुं, काढजे बेननो वंश ॥ १६ ॥ जो तुज भगनीनो वंश रहेशे, तो नहीं महेणुं जाय; आखलानो परीवार कहेवाशे, मोशाळ पण वंचाय ॥ १७ ॥ ते माटे में मरावी नांख्या, भाणेज उपर रहीने; तमारी साथे वेहेर कराव्युं, अवळी शीखामण दइने ॥ १८ ॥ खरी वारता मानने माहारी, वाळी छे पेटनी दाज; हवे तमे नीरवती पाम्या, एकला भोगवो राज- ॥१९॥ मेंतो तमारूं दुख नीवार्युं; माटे ल्यो उगारी; तमारे घेर सु-

લામ પણું, કરીશ થઇ કારભારિ ॥ ૨૯ ॥ ભીમ કહે તું ઉંધી મતીના તારૂ નહી મારે કામ; મહેણું હતું પણુ વીશ્વને વિશે, કાકાનું હતું નામ ॥૨૧॥ તે નામનો તં નાશ કરાવ્યો, તે તુજ ઊપર રીશ; એમ કહીને વ્રકોદરે માર્યું સીશીમાં સીસ ॥૨૨॥ શકુનીનું શીશ ફાટ્યું, વળાયો ફચ્ચાર પાણ, ખોપરીનો રોટલો ચગી ગયો નીકળી ગયા પ્રાણ ॥ ૨૩ ॥ એટલે વ્રકોદર થયો ઉભો, પવન કેરો તન; સરવે મડદાં તપાસ્યાં તેમાં ન દીઠો દુરીયોધન ॥ ૨૪ ॥ એટલે વીમાસી ઉભો, સાંભળજે તું રાય; શલ્ય પરવ પુરણ હવું, ઉતરી તુજ હત્યાય ॥૨૫॥ તવ શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેત થઇ શામ જાય; કાળા તલ ધોળા થયા એ પુર્ણ પરીક્ષા દેખાય ॥ ૨૬ ॥ રાજાએ બ્રહ્મ ભોજ કીધાં, દીધાભર્યા ભંડાર; વીપ્રોના પુત્રને ઉપવીત દીધાં; આપ્યા બહુ અલંકાર ॥ ૨૭ ॥ વીપ્ર તણી પુત્રીયો કેરાં, દીધાં કન્યાદાન; પાછો સાંભળવાને બેઠા જનમેજે રાજન ॥ ૨૮ ॥ વલણ ॥ શલ્ય પરવ પુરણ હવું, વલ્લભ વદે કરજોડ; શ્રોતા વક્તા બોલજો; જે જે શ્રી રણછોડ.

શલ્યપર્વ સમાપ્ત.

ગદા પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાવઇયનો.

વૈશમપાયે એણિ પેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ગદા પર્વ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ વ્રકોદર વીચારમાં પડીયો, આ શું થયું વીધન; આખું ટોળું અમણાં રોળ્યું કયાં ગયો દુરીયોધન. ॥ ૨ ॥ કૃષ્ણજી કહે કેમ ગભરાયા, પંચાળી સતીના પતી; ભીમે કહયું નવાણું પડયાં છે, દુષ્ટ દેખાતો નથી. ॥ ૩ ॥ એક માટે રહી જાય છે શત્રુ; ઓરે જુગજીવન; તે માટે કહો કેમ કરીશું, કયાં નાઠો દુરીયોધન ॥ ૪ ॥ છત્રપતી નાશી ગયેલો, કીયા કરીને અનુપ; સરોવરમાં સંતાયેલો ધરીને પોયરા રૂપ. ॥ ૫ ॥ તે સહુ જાણે છે શામળીયો બોલ્યા મુખ વચન; પેલા સરોવરમાં પેઠો છે, અંધ તણો એ તન. ॥૬॥ ભીમ કહે કે ન હાથ આવે, ઓરે શ્રી ગોપાળ; પાપીને શોધી કાડવાને કોહોતો નંખાવું જાળ. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ કહે પોયરા રૂપ ધરી, પેશી રહયો છે જળમાં, માટે મીથ્યા મહેનત મુકી, કાઢવાનો કહુ કળ માં, ॥ ૮ ॥ કટુ વચન કહી મેહેણું મારો, ફરો જળ કીનાર, એટલે એ સાંભળી નહી રહે, ડોકું કાઢશે બાહાર. ॥ ૯ ॥ જનમેનો એ છે અહંકારી, તે કેમ સાંભળી રહેશે; કદાપી બહાર નહી આવે તો ડોકુ કાઢી કાંઇ કહેશે. ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે ચાલો માહારાજા, આપણ સરવે સાથ; એટલે ભીમની સાથે ચાલ્યા, ચાર ભાઇ દીનાનાથ. ॥ ૧૧ ॥ આવ્યા સરોવરની કીનારે, નીશ્ચે કરી મનસુબા; ચાર ભાઇને પાંચમા પ્રભુ; એક કોરાણે ઉભા, ॥ ૧૨ ॥ વ્રકોદર ખાંધે ગદા લેઇને, કીનારે લાગ્યો ફરવા; ફરતા ફરતા કટુ વચનથી, કેવું લાગ્યો ઓચરવા. ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ કેવું કેવું ઓચરે, સાંભળજે તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો મેહેણાના મહીમાય.

કડવું ૨ રાગ ઝુલણાની ચાલ.

અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; તારૂં હસ્તી-

નાપુર જાય, તારી મા કરે ત્રાહ ત્રાહ ॥ ટેક ॥ અલ્યા કુટુંબ કબીલો મરાવી નાંખી, સરોવરમાં શું પેઠો, ધીકાર તારા જીવવામાં, એકલો કાગડો બેઠો, અરે તું સુણ દુરીયોધનરાય તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, હવે રાજ પાંડવનું થાય ॥ ૧ ॥ તારા માલ ખજાના દેઈ લુટાવી, ધોળે દહાડે ધાલું ધાડયો; ગામના કોટ કાંગરા પાડીને કાંટાની કરૂં વાડયો, અરે તું સુણ દુરીયોધનરાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, તારૂં રળેલું ભીમ ભાઇ ખાય ॥ ૨॥ તારા સોના મોલ ઉજડ પડાવું, ભીંતે ચડાવું લુણા; હીંચોળે હીંચનારી સુંદરી શો ભાઇની, તેનો ભોગવાવું ખુણા. અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂં હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, હવે આણ અમારી વરતાય ॥ ૩ ॥ તુજ માતાને દાશી બનાવી, વાશીદા વળાવું; તારો બાપછે આંધળો, તેની પાસે દઇણાં દળાવું, અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂ હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, જો હવે ભીમસેન ભાઇ મકલાય ॥ ૪ ॥ છત્રપતીથી સાંખી ન રેહેવાયું, જાણ્યું કે બોલનાં રોકું; મુળ સ્વરૂપ પોતે ધારણ કરીને, કાહાડયું જળમાં ડોકું, અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારૂ હસ્તીનાપુર જાય; અરે તારૂં હસ્તીનાપુર જાય, તારો પૈસો પુંજી લુટાય ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ ભીમસેન ભાઇ મકલાયછે; સાંભળ દુરીયોધન; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, દુષ્ટ તણાં વચન,

---

કડવું ૩ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણે જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું. ગદા પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન ડોકું કાહાડી બોલ્યો, સાંભળ કુન્તી તન; માહારી લેજે તું મન મુકીને; સુખ લેજે ચાર દન ॥ ૨ ॥ હું પન્ડે છું જીવતો તો, લેઇશ વેહેરે વેહેર; એમ ન સમજીશ તુજ ઉપરથી, મહારૂં જવાનું ઝેર ॥ ૩ ॥ એકલો રહી ઉતપાત કરવાનો, વાળીશ દલની દાજ, મહારો પરીવાર મારીને જોઉં, ભોગવે કેવું રાજ ॥ ૪ ॥ એવાં દુષ્ટનાં વચન સુણી બોલીયા ધરમ રાય; ઓ ભાઇ તમે બાહાર આવો, સમજાવું સત્ય ન્યાય ॥૫॥ દુષ્ટ કહે કે બાહાર આવું તો દગાથી ભીમ સંહારે; તમે સરવે વ-

ળગો મુજને, પછી શું કરવું માહારે ॥ ૬ ॥ એવું પાપીનું વચન સુણી, ધરમ વદીયા વાણ; અન્યાયથી કોઇને બાહાજવા દઉં તો, પરમેશ્વરની આણ, ॥ ૭ ॥ એટલે પાપી દુરીયોધને બેઠો દઢ વીશ્વાસ; જળની મારણે નાકળીયો એ, જુએ છે અવીનાશ. ॥ ૮ ॥ પછી ધરમ રાજા બોલ્યા, બીજો ન ધરશો વેમ; કહો મોહોટા ભાઇ અમારી સાથે, તમારે કરવું કેમ ॥ ૯ ॥ કાંતો તમો અમને મારો, કાંતો મરો તમે આપ; પછી એક બીજાના મનના, ટળે શોક સંતાપ. ॥ ૧૦ ॥તવ દુરીયોધન એમ બોલ્યો, ખરી કહી તે ખાંચ; પણ હું પન્ડે એકલો ને, તમે તો છો પાંચ. ॥ ૧૧ ॥ માટે હું તમ સાથે લડતા, જીતું નહી લગાર; માટે યુદ્ધ માગીને શું કરૂં, ઓરે કુન્તી કુંવાર. ॥ ૧૨ ॥ તમોને મારવાની મુને ઇચ્છા, પણ નથી કાંઇ ઉપાય; મરવું તો પણ લડી વઢીને, એમને એમ ન મરાય ॥ ૧૩ ॥ ધરમ કહે વીરા મહારા, સાંભળો માહારી અરજી. તમે તમારે યુદ્ધ માગી લ્યો, કહો કોની સંગ મરજી. ॥ ૧૩ ॥ એક જણ પાસે યુદ્ધ લયો માગી, બીજો કોઇ ન બાહાજે, બીજાને પક્ષ કરવા દઉં તો; ધરમ રાજા નામ લજે. ॥ ૧૪ ॥ એટલે દુરીયાધન એમ બોલ્યો, હવે હું લઢવા રાજી; બોલ્યા પ્રમાણે પળજો તમે, કરશો ન દગલબાજી. ॥ ૧૫ ॥ ધરમ કહે વિશ્વાસ ધરજો, ઓરે દુરીયોધન; છ જણ અમે ઉભા તેમાં, કોનાથી યુધ્ધનું મન. ॥ ૧૬ ॥ કોહો તો હું યુધ્ધ આપું તમને, વાત માંનો નીરદોશી, દુરીયોધન કહે તું શું લઢે, જનમનો છે ફોશી. ॥ ૧૭ ॥ એટલે અરજુન વાણી વદીયો, જો મુજ પર મન માનેઃ દુરિયોધન કહે હરી ફરીને, તું બાણનું યુધ્ધ જાણે ॥ ૧૮ ॥ શેહેદેવ કહે હું ત્યાર થાવું, જો માન અંતઃકરણ, દુરીયોધન કહે ત્રીકાળજ્ઞાની, તું જાણે મુજ મરણ ॥ ૧૯ ॥ નિકુળ કહે ઓ દુરીયોધન, આપણ બે યુધ્ધ કરીએ, દુરીયોધન કહે તુજ સંગ લઢતાં. અમે ના લાજી મરીએ. ॥ ૨૦ ॥ એક કુટુંબના એકસોને પાંચ, તેમાં હું સૌથી મોહોટો; સૌથી તું નાહાનો જો હું વઢું તો, દેખાઉં વિશ્વમાં ખોટો. ॥ ૨૧ ॥ એટલે વીરે રહીને બોલ્યા, પોતે પ્રભુવર હરજી; ઓ દુરીયોધન માહારી સાથે, જો હોય તમારી મરજી. ॥ ૨૨ ॥ એવું શાંભળી દુષ્ટ બોલ્યો; તુજ વાતે કાને ન ધરૂં;હું ક્ષત્રીને તું ભરવાડો, લઢતાં લાજી મરૂં. ॥ ૨૩ ॥ વળતું વાયુ નંદન બોલ્યો, મુજ સંગ છે ઇચ્છાય; દંત પીશી દુરીયોધન કહે છે, આવી જા મેદાન માંય. ॥ ૨૪ ॥ એટલે ભીમશેન સનમુખ થયો, બોલીયો દુરીયોધન;

બોલજે સાચું યુધ કેવુ, કરવાનુ છે મન ॥ ૨૫ ॥ તું કહે તો ગદા યુધ કરીયે, કેહેતો મલ કુસ્તાઇ; કેહેતો ધનુશ બાણ લઇયે, શી ઇચ્છા મનમાંઇ ॥૨૬॥ ભીમ કહે કે યુધ બાણુ કેરું, વૈરીઓનું કામ; આપણ પેહેલી કુસ્તાઇ કરીયે, રાખી રૂદીયે હામ ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી બેઉએ કછ ભીડયા; કરી માઠા મનસુબા; રાતા તાતા મદના માતા, ખંભ ઠોકીને ઉભા ॥૨૮॥ કરોધ ભરેલા મુમત ધરેલા,કરતા મુખ બકોર;મરતી વેળા દુરિયોધનમાં, ઘણુ વધ્યું છે જોર ॥૨૯॥ સામા સામી દાવ જોઇને, દડબડ મુકી દોટ;બહુજ ગાજ્યા બળમાં બાજ્યા, એક એકની ગ્રહી કોટ ॥૩૦॥ ગડદા પાટુ ઢીંચણ મારે, ધારે મારવું મરવુ; લાગે ઘાંટી ભીડાવે આંટી, મારવામાં નથી ડરવુ ॥૩૧॥ ધીકે મારે હીકેઆવે એક એકના ગ્રહે કેશ; કાન ઝાલીને કોહોણી મારે, મારે પગની ઠેશ ॥૩૨॥ લડતા વડતા પડતા ગબડતા, ધરણ ઢળે ને ઉઠે; એવું વાગે કે હાડ ભાગે, રોશ ભર્યા બેઉ રૂઠે ॥૩૩॥ સ્વાસ ન માયે આંફી જાયે, પરશેવા વળે દીલે; વ્રકોદર મારે દુરીયોધનનો, વજ્જર પાસે ઝીલે ॥ ૨૪ ॥ બહુ બળ કરી ભીમ મારે, કાંઇ ન રાખે ભુલ; દુરીયોધનવજ્જરનો થયેલો, એને મન અડયું ફુલ ॥૩૫॥ એવી રીતે લઢતાં વઢતાં, દુષ્ટ બેઠો ધરણ; વાયુ સુતનો વાયુ વેગે, ઝાલ્યો જમણો ચરણ ॥ ૩૬ ॥ એક દમે ઉચકી થયો ઉભો, બળ કરી નાંખ્યો હેઠો; ચતાપાટ ભીમપડયોએની રૂદે ઉપર એ બેઠો ॥ ૩૮ ॥ વ્રકોદર નીચે તડફડતો, દુષ્ટ દયાનવધારે, ભીમના મોહોમાં ધુળ ભરીને, ગાલમાં પડદા મારે ॥ ૩૮ ॥ ઓરે ભીમડા ઘણાએ દાહાડા માર્યાછે મુને અઘોર; ભીમે જાણ્યું દુરિયોધનનું કયાંથી વધ્યું જોર ॥ ૩૯ ॥ બહુ દાહાડાનો વાળશે બદલો, મેં હાડું જાણ્યું નહોતું; મુમતે ચઢી હુ થયો સામો, માહારૂં આવી પોહોત્યું ॥૪૦॥ એવામાં તો દુરીયોધને, દીધો ગળામાં નક્ષ, તવ તણાઇ નસો નાડી, ઉંચાં ચડીયાં ચક્ષ ॥૪૧॥ એટલે પ્રભુએ મન વિચાર્યું, નીસ્ચે ભીમસેન મરશે; છું વચનનો હું બંધાએલો, માહારેમરવુ પડશે ॥૪૨॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી; તે તો કેમ જાય ચુકી; પોતાના સામરથની એક કળા, ભીમને અંગે મુકી ॥ ૪૩ ॥ તવ ભીમશેનમાં બહુ બળ આવ્યું; મારો મારો મુખ ભાંખ્યો;ઉંચો પગ લેઇ દુષ્ટનીરૂદે,દેનઉછાળી નાંખ્યો ॥૪૪॥ ઉછાળેથી ઉંચો ચઢીયો, ભીમને ભય આવ્યો માઠો; એકા એક ઉભો થઇને;જીવ લઇને નાઠો ॥ ૪૫ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું પુત્ર પવનનો, નાઠો તે માઠું થાશે; જો પાપીનું મન ભમશે તો; ગમે ત્યાં

નાશી જાશે ॥૪૬॥ એમ જાણી રથથી ઉતરીયા, પોતે પુરૂશ પુરાણ; ઉભા રો ભીમ ઉભા ન રહો તો, ધરમ રાયની આણ ॥૪૭॥ સોગનથી ભીમ અચકી ઉભો, શું કહોછો માહારાજ; પ્રભુ કહે કે નાશી જવાથી જાશે તમારી લાજ ॥ ૪૮ ॥ એક શત્રુ માટે શત્રુ રહે છે, નીરલ્જતી નહી પામો; શત્રુને મારી રાજ લેશો, રેહેશો નહી ઉધામો ॥૪૯॥ તે સારૂ તમે વળો પાછા, બહુ બાહાદુરી કરસો; જાત્રા જઇગદા યુધ માંડો, તેથી પાપી મરશે ॥ ૫૨ ॥ ભીમ કહે માહારા હાડ ભાગે, શરીરે દુખ પામુ, પ્રભુ કહે લઢતાં હારો તો જોજો માહારા સામુ ॥૫૧॥ એટલે તમને સાન બતાવું, તેનું કારજ કરજો; પણ લઢતા પાછા નવ પડશો, યુધ ખરૂ આદરજો ॥૫૨॥ સાંભળી વાયુ નંદન બોલ્યો, લડાશે તેવું લડીશ; સામુ જોયે સાન નહી કરો તો, તમને બાહાજી પડીશ ॥૫૩॥ કૃષ્ણ કહે કબુલ માહારે, એમ કહી પાછો વાળ્યો, ઉછળેલો રાય ભોમી પડીયો, આવતો ભીમને ભાળ્યો ॥ ૫૪ ॥ તેત્રાજ ટટાર ઉભો રહયો છે, આવ્યો વાયુ તન; તેની પ્રત્યે કેહેત્રા લાગ્યો, કુબુદ્ધી રાજન ॥૫૫॥ ધીક્કાર ભીમડા લડતાં નાઠો, સુરાતન લજવાણું, ભીમે કહ્યુ કે આ વેળાયે, મ્રત્યુ તારૂં આણુ ॥૫૬॥વળણ॥ મ્રત્યુ આણુ તાહરૂં પોહોચાડુ જમલોક; વદે વલ્લભ ભામે કહ્યું, હવે તુજ આશા ફોક.

કડવું ૪ રાગ મારૂ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું ગદા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીમનાં એવા વચન સુણી, બોલ્યો દુરીયોધન તારેજ માથે મ્રત્યુ આવ્યું એ વાયુના તન ॥ ૨ ॥ ધરમરાયે ધીરે રહીને, પુછ્યું પ્રભુને પ્રશ્ન; કોણ મરશે કોણ જીવશે, સાચું કહો શ્રી કૃષ્ણ ॥ ૩ ॥ એટલે અંતરામી બોલ્યા, ગદા તણુ યુધ કરસે; તેથી તમારો મોટો બંધુ, છત્રપતી રાય મરશે. ॥૪॥ ધરમને તવ ત્રાસ પડીયો, બોલ્યા ગુણ ગંભીર; અરજ માહારી એક સુણો; એ દુરિયોધન વીર ॥ ૫ ॥ આયુશ તમારો આવી રહયો છે, મરવાના આવાર; માટે કાંઇ કહેવું હોય તો કહો મશકરી નથી લગાર ॥ ૬ ॥ ધરમને ધ્યાન પુન્ય અને દાન, જે જે કહો તે કરૂં; દ્રવ્ય તમારૂં હું નહિ લેવું, કો તે રીતે વાવરૂ ॥ ૭ ॥ દુષ્ટ કહે પુછ તારા ભાઇને, છે ભીમશેન મરવાનો; આયુષ માહારો નથી ખુ-

ટયો, રાજધાની કરવાનો. ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે રાજ કરજો, હું નથી કેહેતો કે મરજો; પણ પ્રભુ જાણે કેમ થાશે. માટે મુખ ઓચ્ચરજો; ॥૯॥ દુરીયોધન કહે જા જા મુરખા, મરવો ધારે મને કેવો, પુન્ય નથી કરવું પૈસો મેળવતા, ઉતર્યો છે પરસેવો, ॥ ૧૦ ॥ એવાં પાપીનાં વચન સુણી, બોલ્યા જગદાધાર; ધરમરાજા બોલવું મુકો, મીથ્યા કરો પોકાર ॥ ૧૧ ॥ ગર્ધવને શી શીખ દેવી, મુરખને શું જ્ઞાન; વાયશને શું વાણી દેવી, કુપાતોને શું દાન. ॥ ૧૨ ॥ પાપીને શું પુન્ય બતાવો, બતાવવે દુખ લાગે; મનમાં મ્રત્યુનો ભય નહિ તેનો, દેહ અચાનક ભાગે. ॥ ૧૩ ॥ પુન્ય ન થાયે, દાન ન થાયે; ન થાય પ્રભુની શેવા, સમરણ ના થાય સામળીયાનું, જાય જેવા જાયા તેવા. ॥ ૧૪ ॥ પાશાણુ ઉપર પાણિ રેડયે, ભીજે નહી પાશાણ; કોટીક વરશ ભણાવે તોયે, વાયશ ન વદે વાણ. ॥ ૧૫ ॥ તેથી સાધુએ શ્રમ ન કરવો, સત્યવાદી રહો શાન્તી; સત્ય અસત્યને સમજે નહિ એ, માયામાં ભુલ્યો ભ્રાન્તી ॥ ૧૬ ॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો. ભીમ જાવા નહી દેઉં; થઈ માહારા સનમુખ વઢવા, યુધ્ધ કરવું છે કેવું. ॥ ૧૭ ॥ તવ ભીમ કહે ગદા ગ્રહી, યુધ્ધ કરીએ આ વાર; એટલે દુષ્ટે ગદા લીધી, નવાણુ મણની સાર. ॥ ૧૮ ॥ એની કને છે મંત્ર ગદાનો, તેથી બહુ બળ લાગે, મણની મારે તો હજાર મણનો, બોજ બરોબર વાગે. ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કને નથી મંત્ર ગદાનો, એટલી છે બહુ ખામી; તે બે બળીયા ગદાયો ગ્રહીને, થાયે સામા સામી, ॥ ૨૦ ॥ અયુતમણની ભીમની ગદા, તે લેઇ મુકી ડોટ; ધસીને એક એક પર આવ્યા, કરતા કારમી ચોટ. ॥ ૨૧ ॥ ભીત્તર ભાગે એવી વાગે, ભારે થાય ભડાકો; જાણે આભા મન્ડળ તુટયું, મેઘનો જેમ કડાકો. ॥ ૨૨ ॥ જે દેખે તે ત્રાસ પામે, રુંવાટાં ઉભા થાય; ચીતળી ચડે માર પડે, કંપે કાહયરની કાય ॥ ૨૩ ॥ બાહાજે ગાજે હાડ ભાજે, પરશેવા વળે દીલે; દુરીયોધન પોતાની ગદાપર, ભીમની ગદા ઝીલે. ॥ ૨૪ ॥ ઉછળીને ભીમ ગદા મારે, તેમાં ન રાખે ભુલ; પણ દુરીયોધન વજર શરીરે, એને મન અડયું ફુલ. ॥ ૨૫ ॥ ભીમ માર જેરવે ડાબે પાસે, તવ દુષ્ટ વજ રનું ધારે; તેથી ડાબુ પાસુ મુકી, જમણે પાસે મારે. ॥ ૨૬ ॥ બહુ દાજ આણી મારે તાણિ. દારૂણ દેવત દાખે, પગનો નળો ને જમણું લમણું, ભીમનું ભાગી નાંખે ॥ ૨૭ ॥ શોણીત કેરી છોળો છુટી, બહુ રૂધીર

વહી ગયું; એકાએક એ ફોગાઇ ગયો, રૂ તુલ્ય ધોળું થયું. ॥ ૨૮ ॥
ડોળા બે ટમમગવા લાગ્યા, અંધારાં આંખે આવે; ભીમે જાણ્યું હું
મરવાનો, મુજને કોણ બચાવે. ॥ ૨૯ ॥ યાદ આવ્યું મને કહ્યું છે કૃષ્ણે
શા સારૂ દુખ પામું; એવું સમજી વઢતાં વઢતાં, જોયું સામળીયા
સામું. ॥ ૩૦ ॥ તવ ભીમની ભાડ સમજી ગયા, પોતે દીનાનાથ;
વ્રકોદરને સાન કરીને, જંગાએ મુકયો હાથ. ॥ ૩૧ ॥ એટલે ભીમ-
સેન સમજી ગયો; ૨રશ ઘણેરી ધારી; બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને; દુષ્ટની
જંગાએ મારી, ॥ ૩૧ ॥ તે સમે સતીનો શ્રાપ આવ્યો, પ્રાણજ
ઉંચો ચડીયો; હાય માહારો પૈસો હાય મારી પત્નિી, હાય રાજ્ય
કહેતો પડીયો. ॥ ૩૩ ॥ હાય માહારા ભંડાર હાય ખજાના, સહુ જાશે
લુંટાઇ; હાય વઇભોગો હાય સુખસજ્યા; કોણ સુશે તે માંઇ. ॥ ૩૪ ॥
એવું એવું બોલતો પડીયો, ન જાય જીવ નીસરી; બેઉ જંગાપર વ્રકો-
દરે, ગદાઓ માર માર કરી. ॥ ૩૫ ॥ સુતરને તારે વળગી રહે એવા,
વળગી રહ્યા બે ચરણ; પણ ભ્રમણામાં જીવ એનો, પામતો નથી
મરણ. ॥ ૩૬ ॥ પ્રભુ કહે ભીમ બંધ રાખો; ચાલો આપણે ઘેર;
દુરીયોધન કહે મરતાં મરતાં; લેઇશ વેહેર: વેહેર. ॥ ૩૭ ॥ એમ કહી
પડી રહયો પાપી, પાન્ડવ તબુએ જાય, એવે સાંજ પડી તવ આવ્યા,
જે અશ્વસ્થામાય. ॥ ૩૮ ॥ કુંકણુ કાંઠે પડયા હતા તે, છેવટ દીવસ
આવે; હાંરે કોરવ ઓ દ્રોણુ પીતા, કહી રાત્રે બોલાવે. ॥ ૩૯ ॥
દુરીયોધને શબ્દ સુણ્યો; બોલ્યો કરીને અવાજ; હાંઇ પધારો હાંઇ
પધારો, ઓ ગુરૂ સુત માહારાજ. ॥ ૪૦ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા ગયા,
દુરીયોધનની પાસ; સર્વ સમાચાર પુછી જોયા, મનમાં થયા ઉદાસ.
॥ ૪૧ ॥ તે પછી કહ્યું દુરીયોધનને, ઉજડ થયુ હતું તેહ; અહ્યા
તરિા જીવ છે શામાં, મુકી દે તુજ દેહ. ॥ ૪૨ ॥ દુરીઓધન કહે ઓ
માહારાજા, લાગુ તમાર ચરણ; જો વેહેરે વેહર લઇ આપો તો, તરત
પામું મરણ. ॥ ૪૩ ॥ જીવજ માહારો જાતો નથી, દુખી થાઉં અપાર;
પાન્ડવના શીશ લાવી બતાવો, મરતાં ન લાગે વાર. ॥ ૪૪ ॥ પાન્ડવે
બહુ દગો કરીને, માર્યા તાત તમારા; બાપ બેટાને વિયોગ રાખ્યો,
સત્ય વીચાર અમારા. ॥ ૪૫ ॥ તે માટે તમે સુરા હોતો, કપટ કરવા
જાવો, હળી મળી પાન્ડવને ત્યાં રહીને, મુસ્તક છેદી લાવો ॥ ૪૬ ॥
અશ્વસ્થામાનું મન ભમ્યું, કહ્યું કે હું જાઉં; ભર નીદ્રામાં હશે તે
વેળા, મુસ્તક છેદી લાવું. ॥ ૪૭ ॥ એમ કહી પાન્ડવની પાસે, ગયા

તેણીવાર; સતી સુતે વીપ્ર જાણી, દીધો બહુ આદરકાર. ॥ ૪૮ ॥ આસન આપી ભોજન દીધું, પાથરી એક પથારી; પાંચ ભાઇની પથારી પાસે, કરી આપી સુવા સારી. ॥ ૪૯ ॥ પછી કહ્યું પોઢો મહારાજા, કહી ગુરૂ સુત સુવાડયા; પાસે પથારીમાં પાન્ડવ સુતા,પ્રભુએ જુદા કાહાડયા, ॥ ૫૦ ॥ વળણ. ॥ એમ રાત્રે સહુ સુખ રહ્યાં કષ્ણે કર્યો વિચાર વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, વિઘન તણો વીસ્તાર.

કડવું ૫ રાગ સામેરી.

વઇશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ગદા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કરન પ્રભુએ મન વીચાર્યું. વિપ્ર એ વિઘન કરશે; આટલા દહાડા બચાવ્યા પણ, આજ તો નિસ્ચે મરશે. ॥ ૨ ॥ એમ જાણી પુરશ પુરાણી; ચાતુર નવ જાય ચુકી; તામશી વીદ્યાનો મંત્ર ભણીને, સરવને નીંદ્રા મુકી ॥ ૩ ॥ એકલા પોતે ઉભા થયા, પુરણ ચરીત્ર કાહાડ્યા; દ્રૂપતી પાસે પાંચ પુત્રો તેને ઉચકી લાવ્યા. ॥ ૪ ॥ જે સ્થળ પાન્ડવ સુખ રહેલા. પુત્રો સુવા હયા ત્યાંય; પાન્ડવને લેઇ જઇ સુવાડયા, પુત્રોની પથારીમાંય ॥ ૫ ॥ પછી સરવનું ધારણ ખેચ્યું, ગઇ હતી તે નીંદ્રાય; એવામાં તો અશ્વસ્થામા, ઝબકી જાગ્રત થાય. ॥ ૬ ॥ જાણ્યું કે મે દુરીયોધનને, દીધો છે વીશ્વાસ; જો એટલું કામ નહી કરૂતો, રાય થશે નીરાશ. ॥ ૭ ॥ એમ સમજીને અમર ઉઠયા; જાણે છે જગધીશ; પાન્ડવની જગે પાંચ પુત્રો, તેનાં છેદયાં શીશ ॥ ૮ ॥ મુસ્તકની ચોટલીઓ ઝાલી, દડબડ દોડયા જાય; દ્રૂપતી તવ જાગી ઉઠી, પગ પડધી સંભળાય ॥ ૯ ॥ પછી પથારીમાં કર નાંખ્યો. પુત્રનો કરવા તપાસ; શરીર મોહોટાં માલુમ પડીયા, ઉપન્યો તનમાં ત્રાસ ॥ ૧૦ ॥ વપુ વરતી કંથ જાણ્યા; એવામાં જાગ્યો ભેમ; દ્રૂપતી કહે મારી પાસે, કંથ સુતા છો કેમ ॥ ૧૧ ॥ એટલામાં પાંચ ભાઇ જાગ્યા; દીપક પ્રગટ કીધો; અદલ બદલ ભોમી જાણી, પુત્રનો તપાસ લીધો ॥ ૧૨ ॥ જઇ પોતાની પથારીમાં જોયું, પુત્ર તણાં ધડ જોયાં દ્રૂપતી કહે કપટ થયું, મુસ્તક કોણે ખોયાં ॥૧૩॥ અશ્વસ્થામાને નવ દીઠા, એટલે બોલ્યા ધર્મ; વગર કહે વીપ્ર ગયો, એણે કર્યું આ કામ ॥ ૧૪ ॥ એવામાંતો અશ્વસ્થામા; દુષ્ટની પાસે જાય; પાંચેનાં મુસ્તક લાવ્યો છું, ઓ દુરિયોધન રાય.

॥૧૫॥ એવું આધેથી વચન સુણી, પાપી ઘણો હરખાય; એવે મુસ્તક આગળ ધરીયાં, જે અશ્વસ્થામાય. ॥ ૧૬ ॥ તે ઓળખ્યાં મુસ્તક પાપીએ, એટલે ઉપજ્યો શોક, દેહમાંથી પ્રાણ નીકળી ગયો, જઈ પોહોચ્યો જમ લોક. ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધનને વરદાન હતું, હરખને શોક થાય; એટલે એના પ્રાણ છુટે, તેથી બન્યું એમ ત્યાંય, ॥ ૧૮ ॥ એવી હકીકત ત્યાં બની છે. તંબુમાં બન્યું કેમ; અસ્વસ્થામાએ પુત્રો માર્યા સરવને પડીયો વેમ. ॥ ૧૯॥ દ્રૂપતી કહે કંથ માહારા શેત્રૂના શીશપર નાહાવું; તે વીના બ્રહ્મહત્યા મુને, અન્ન નવ્ય નવ ખાવું. ॥ ૨૦ ॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઓરે રણછોડરાય; રથ જોડો જઈ ઝાલીએ શત્રૂ, નહીતો નાશી જાય, ॥ ૨૧ ॥ તવ પ્રભુએ રથ ત્યાર કીધો, હાંકવા બેઠા પોતે, એથીઆર લઇને માંહી બીરાજ્યો, અરજુન સુરો હતો તે, ॥ ૨૨ ॥ એટલે અશ્વ દોડાવ્યા પ્રભુએ; થયો તેનો ધધડાટ; અશ્વસ્થામાએ અવાજ સુણ્યો, તેથી નાઠા પુરપાટ, ॥ ૨૩ ॥ તેવે રથ પુંઠે જઇ પોહોચ્યો, નાગપાસ પારથે સાંધ્યા,તે બાણ મુકી ગુરૂ નંદના, બે ભુજ અવળા બાંધ્યા. ॥ ૨૪ ॥ અશ્વસ્થામા થર થર ધ્રૂજ્યા, વાંકા દીવસ કાહાવ્યા; રથ સારસા અરજુને બાંધ્યા, તેડી તંબુએ લાવ્યા, ॥ ૨૫ ॥ દ્રૂપતી રાણી રડયા કરે છે, વીપ્ર ઉપર ધરી દ્વેશ; એવે અશ્વસ્થામાને દીઠા, ઝડપીને ઝાલ્યા કેશ. ॥ ૨૬ ॥ એવે સમે અલબેલો બોલ્યા, ભગની સમાવો તાપ; જો હણુશો ઠેર બ્રાહ્મણને તો, લાગશે તમને પાપ. ॥૨૭॥ માટે વીપ્રનો જીવ ન લેવો, બોલીયા દીનાનાથ; ઓરે પારથ અશ્વસ્થામાના, છોડી નાંખો બે હાથ. ॥ ૨૮ ॥ અરજુને તવ હાથ છોડયા, અમ્મર નાસવા જાય, માથાની ખોપરી નીકળી આવિ દ્રૂપતની કર માંય. ॥ ૨૯ ॥ ખોપરી સાથે મુસ્તક કેરો, મણી આવ્યો નીધાન; સોગન પાળવા તે પર બેશી, સતીયે કીધું સ્નાન, ॥૩૦॥ ખોપરી વીના જીવ લેઇ નાઠા,દ્રોણ તણા સંતાન;આઘે જઇને ધનુશ ઉપર એક ચંઢાવ્યું બાણ. ॥૩૧॥ જાણ્યું કે માહારી ખોપરી કાઢી,માટે પ્રાક્રમ માંડું; પાન્ડવનો વંશ કાઢવા માટે, ઓત્રાનો ગરભ પાડુ, ॥ ૩૨ ॥એવું સમજી બાણ માર્યું, તે તંબુમાં જાય; ઓત્રા ઉપર તે બાણ આવ્યું,સમજ્યા જાદરરાય. ॥ ૩૩ ॥ પોતાનું સુદરશન મુકયું, ગર્ભનિ રક્ષા કરવા; તે સુદરસણ ઓત્રા ઉપર, આવીને લાગ્યું ફરવા. ॥ ૩૪ ॥ એવે પેલું બાણ આવ્યું, ભેદવા ઓત્રાનું અંગ; પણ પ્રભુના સુદરસણે, તે બાણ કીધું ભંગ ॥૩૫॥ ઓત્રાનો એમ ગર્ભ ઉગાર્યો; ભક્તનો વધવા

વંશ; એવા વશ ભુધરો ભકતોને, દુષ્ટોથી કરે દંશ ॥૩૬॥ સ .:વાદીનું પાલણ કરે, ભક્તની વાહારે ધાય; ઓ જનમેજય એવિ રીતે ઉગર્યો તુજ પીતાય ॥૩૭॥ ગદાપરવ હાંઇ પુરણ થયું, ઊતરી તુજ હત્યાય; કાળા પડદા ધોળા થયા, કાળી ધોળી થઇ ગાય ॥ ૩૮ ॥ કાળા તલતે ધોળા થયા, પ્રત્યક્ષ એ પ્રમાણ; કથા સાંભળી જનમેજે, કીધા ઘણાં ગઉદાન ॥ ૩૯ ॥ સવાસો વિપ્રને ઉપવિત દીધાં, ઉલટ મનમાં વ્યાપી સવાસો કન્યાદાન કીધાં, બ્રહ્મપુરીયો પણ આપી ॥ ૪૦ ॥ બ્રાહ્મણોને ભોજન દીધાં શ્રદ્ધા પુરવક શાર; ગદાપરવ પુરણ હવું, જયજય જુગ દાધાર ॥ ૪૧ ॥ વળણ ॥ ગદાપર પુરણ હવું, સુણતા પોહોચે કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

ગદા પર્વ સમાપ્ત.

સ્ત્રી પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજેરાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સ્ત્રીય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ખોપરી વિના અશ્વસ્થામા; નાઠા થઇ ઉદાશ; નર્મદા ત્રટે સુરપાણ કેરી, ઝાડીમાં પુર્યો વાસ ॥૨॥ એવે સમે સુર્ય ઉગ્યો, થયો છે પરભાત; સંજેજ્ઞાની હસ્તીનાપુરમાં ગાન્ધારીને કહી વાત; તે સાંભળી ગાન્ધારી નારી કલેશ ઘણો મન લાવી; રડતી પડતી ઉઠતી કુટતી: નીરહય ભોમી નાં આવી ॥ ૪ ॥ ત્રાશ ભરેતી રડે તરૂણી, કાનમા કરે પોકાર; રૂદન એનું સાંભળીને રડીયાં કુન્તી કુવાર ॥ ૫ ॥ કુન્તાજી તવ રડવા લાગ્યાં, સો પુતરોનીએ માડી; અરેરે પેટ બળે એનું કેવું, ભવાશ રેખા આડી ॥૬॥ ઓ બાપ કોઇના પુત્ર ન મરશો. મરજો પહેલાં માબાપ; એવું એવું મનમાં લાવી; કરે ઘણો વીલાપ ॥ ૭ ॥ સામળાએ સમજાવવાં માંડયાં, પણ નવ સમજે વાત, અરેરે બધું ઉજડ થયું, કહિ કરે આંસુપાત ॥ ૮ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું દાખલા દીધા, વીના નહી રહે રોતાં; ગાન્ધારીની લીલા બતાવું, છાના રહે તે જોતાં ॥૯॥ એવું સમજી ગાન્ધારીને,મુકકી ક્ષુધા અપાર, તે વેળાએ રડવું ભુલી. ખાવા ખોળે તે વાર ॥૧૦॥ એવામાં એક આંબો બનાવ્યો, મ્હોટા ફળની કેરી; તવ જાણ્યું કે તે લેઇખાવું ક્ષુધા થઇ છે પહેરી ॥ ૧૧॥ એમ જાણીને રડવું મુકી, ફળ લેવાને જાય; તે સમે કુન્તા પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે શ્રી જાદવ રાય ॥ ૧૨ ॥ શાને રડોછો શાને રડોછો, મીથ્યા ધરો છો દુખ; જુઓ રડતાં ગાન્ધારીને વાહાલામાં વાહાલી ભુખ ॥ ૧૩ ॥ એવું કહીને દેખાડવાને,ઉભાં કર્યાં એકાન્ત; ગાન્ધારીની ચરચા જુએ છે, તેની રહી નહી ભ્રાંત ॥ ૧૪ ॥ ચાલીને ગઇ આંબા નીચે, ખાવા પરછે રૂચી; લાંબે ભુજે ગઇ લેવા તો, એક વહેંત કેરી ઉંચી ॥ ૫ ॥ પોતાના સહુ પુત્ર પડેલા, તેમાંથી લાવી એક; તેના પર ચડીને ગઇ તો પણ ઉંચી છેક ॥ ૧૬ ॥ બીજો દીકરો લાવી ખડકયો, જેમ તેમ ઉંચી થાય; તેમ તેમ કેરીપ્રભુ લીલાથી, ઉંચી ને ઉંચી જાય ॥ ૧૭ ॥ એટલે ત્રીજો ચોથો ખડકયો

ચઢી લેવા આશ રાખે, તો પણ કેરી હાથ ન આવે, તેમ તેમ પુત્ર નાંખે ॥૧૮॥ સૌએ પુત્રને ઉપરા ઊપરા; નાંખી ઢગલો કરીયો; તેના ઉપર ચઢીને ઉભી, કેરીને બાચકો ભરિયો ॥ ૧૯ ॥ તવ તંબુમાં મોહન બોલ્યા, જુઓ ભ્રાતને માત; જનેતા પણ ખાધાની સગી, તમે કર્મકર્યું કલ્પાંત ॥૨૦॥ તે જોઇ કુન્તા વીસ્મય પામ્યાં, ગાજીને બોલ્યા વાણી, અરેરે તમે આ શું કરો છો, ગાન્ધારી જેઠાણી ॥ ૨૧ ॥ તવ ગાન્ધારીએ સાંભળ્યું કાને, શરમાઇ મતીની માઠી; પુતરોથી પડતુ મુકી, જીવ લઇને નાઠી ॥૨૨॥ કુન્તાજી કહે વાહાલામાં વહાલું, પ્રાણી માત્રને પેટ; તે પછી બીજું બધુ વ્હાલું; પણ પેટથી સહુ હેઠ ॥ ૨૩ ॥ જનેતાને દાઝ ન લાગી; તો પછી બીજાને શાની; ઓ માહારાજા સંભાર લીલા, સ્વારથની મેં માની ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી મરવ મન વાળ્યું. તંબુમાંથી નિસરીયા, જ્યાં કૌરવનાં શબ પડયાં છે; ત્યાં આમના પરવરીયા ॥ ૨૫ ॥ બહુ કાષ્ટ લાવી ચીતા ખડકી, શબ મહી મુકયા સાર; વીધિ પ્રમાણે નીકુળ પાસે, કરાવ્યો મશિ સંસ્કાર ॥ ૨૬ ॥ અગ્નિથી દહન કરિને, શુભ સરોવરે જાય; સ્નાન કરીને લોકીક કરતાં, આવીયાં તંબુ માંય ॥ ૨૭ ॥ પછી પાન્ડવ છઠા શ્રી કૃષ્ણ; ભીસ્મજી પાસે જાય; બાણ સજ્યા પર પોઢેલા છે, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૨૮ ॥ ત્યાં આવિને ચરણે લાગ્યા, કરવા બેઠા મનસુબા; ઓ દાદા નિરદય ભોમીમાં; છ જણ છીએ ઉભા ॥ ૨૯ ॥ બીજા બધાનો નાશ થયો, કહો હવે કેમ કરીયે ભીસ્મપીતા કહે ચાલો સરવે, હસતીનાપુર પરવરિયે ॥ ૩૦ ॥ થવાકાળ હતુ તે થયું, બનવાનુ બન્યુ કાજ, ધત્રાષ્ટર પાસે અપાવુ; તે તમે ભોગવો રાજ ॥ ૩૧ ॥ કુટુંબ મરણની ક્રીયા કરવી, હઇ રેહેવું કેમ ફાવે; તવ પાન્ડવ રથ પોતાનો જોડી, ભીશમને તંબુએ લાવે ॥ ૩૨ ॥ રથમાં દાદાને સુતા રાખ્યા, સરવે થયા તઇયાર, કુન્તા દ્રૂપતીને સુભદ્રા; ઓત્રા આવી બહાર ॥ ૩૩ ॥ ચારે અબળા એક રથ બેઠી જુજવા રથે સહુ સાથ; અરજુનનો રથ હાકવા બેસી, સંગે ચાલ્યા શ્રી નાથ ॥ ૩૪ ॥ એવે બળદેવ યાતરા કરીને, આવ્યા કુરૂક્ષેત્ર; કઉરવ મરણની વાત સુણી. ફરી ગયાંછે નેત્ર ॥ ૩૫ ॥ શામળીયો તવ સંતાયા રથમાં, નરને સીખામણ દેઇ, બળભદ્રને નમી પડજો, દુષ્ટના એ છે સનેહી ॥૩૬ એવે હળધર પાન્ડવ પાસે, આવીને પુછી પેર; અરજુન કહે કર્મ સંયોગે, થયો કારમો કહેર ॥ ૩૭ ॥ રાજ અમારૂં અમને ન આપ્યું, સમજાવ્યા સમજ્યા ન-

કોય; પુછી જુઓ ભીષ્મ પીતાને, તવ મન શાન્તી હોય ॥૩૯॥ એવાં દીનતાનાં વચન કહ્યાં, બળદેવ પાછા વળીયા; એટલે પાછા હય હાંકવાને, બેશી ગયા શામળીયા ॥ ૩૯ ॥ પાંચ પાંડવ ને છઠા પ્રભુજી, શાતમા ભીસ્મ પીતાય; કુન્તા સહીત ચાર નારી, કુરૂક્ષેત્રથી જાય ॥૪૦ નીરદય ભોમીની બહાર નીકળીયા, આવ્યો દયા ભોમી ભાગે; એટલે પાંડવને હાય લાગી, ઉજડ થયો લીલો બાગ ॥ ૪૧ ॥ ચાર નારી ને પાંચ પાંડવ, પ્રથવી નાંખ્યાં પડતાં; રૂદીયા કુટે આંસુ છુટે, ત્રાસ ભરેલાં રડતાં ॥૪૨॥ વળણ ॥ ત્રાસ ભર્યાં રડતાં બહુ, પ્રગટ્યો તનમાં તાપ; વદે વલ્લભ બેહેબાકળાં, થઇને કરે વીલાપ.

કડવું ૨ રાગ કાફીનો.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન,હારે રડે કુન્તા કરિને પોકાર; હાય નાશ થયો પરીવાર, હારે કીધો ધનને સારૂ મેં દ્વંશ; કાઢયો જેઠ તણો બધો વંશ. હાંરે પુત્ર પરિવારથી વાહાલી પુંજી, એવું કરવાની કરણી સુજી, હારે હું તો જીવતી રહી ધોળારી, આવી સંગાન ગરદન મારી, હાંરે લીલી વાડી નાંખી સુકાવી, મને કાંઇ દયા ન આવી; હાંરે હવે નગ્ર સામું શું ભાળું, હું તો કરી આવી માહારૂ કાળું; હાંરે માહારૂ મોડું શું જગમાં બતાવું; હવે હસ્તીનાપુર કેમ જાવું. હાંરે મારે જોઇતું નથીરે વતન, કરૂ કાયા હું માહારી પતન, હાંરે રાજા ધર્મ રડે છે અપાર; હાય આ શું થયું કીરતાર,હાંરે માહારી કેમ ફરી ગઇ મતી, નામ પ્રમાણે ગુણ ગ્રહયો નથી; હાંરે લાગ્યું લાન્છન મુજને મોહોટું, બધા વીશ્વમાં કહેવાયું ખોટું; હાંરે મહારે રામજી મુજપર રૂઠયો, કુળ ક્ષય કરવા પ્રેમ ઉઠયો; હાંરે એમ રડતા પાંચે વીર, વહે ચોધારે નેતરોમાં નીર. હાંરે ઘણું સમજાવે ભીશ્મ પીતાય, વળી સમજાવે જાદવરાય; હાંરે ઘણા યતનથી પંથ ચલાવ્યાં સરવે હસ્તીનાપુર આવ્યાં, હાંરે તવ શોએ ભાઇની સો નારી, આવી રડતી સાથે ગાન્ધારી; હાંરે એક એકને આંસુ છુટે, કૌરવકેરી કામનીયો કુટે; હાંરે ભાણુમતી ઘણી વલવલતી; એ તો કોઇની ખાળી નથી ખળતી, હાંરે કરે પ્રથવી પડીને પોકાર; હાય કયાં ગયા રાજ કરનાર; હાંરે જગમાં કહેવાયા છત્રપતી, માહારૂ વેણ ઉથાપ્યું નથી, હાંરે મુને સુખ સાગરનું દીધું, શત્રુ પાંન્ડવે છીનવી લીધું, હાંરે

મુને ભર્યાં રે અમરતમાથી કાહાડી. બધું જીવતર નાંખ્યું બગાડી, હાં-રે પછી સરવે વળાવ્યુ મન. એરે આવ્યા ક્રીયાના દન; હારે તેડયા ધરમે સૌ દેશના રાય, કરી દશા એકાદશ ત્યાંય; હાંરે કરી દ્વાદશાની ક્રીયા ત્રયોદશા સહીત સારીયા ॥ વળણુ ॥ પરીપુરણ ક્રીયા કરી, એ દીવસ વહી જાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, તો પણ રહ્યા સહુ રાય.

કડવું ૩ રાગ મારૂની છાયા.

વૈશમપાયે ઋષિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસતારી તુજને સંભળાવું, ક્રીયા પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ ચોરાશી હજાર દેશના રાજા, લોકીકે આવ્યા હતા; પાન્ડવ આદીએ બેઠા વિના, ઘેર કોઇ નથી જતા ॥ ૨ ॥ નજર બાગ છે મોહોલ પાસે, પીંપળાનું વ્રક્ષ માં-ય; બાણ સજ્જાએ ભીસ્મપીતાને, રાખી મુકયા છે ત્યાંય ॥ ૩ ॥ તે-મની પાસે સારા સારા, ક્ષત્રીના સુત જાય; જઇ કહ્યું રાજ દો પાન્ડવ ને, એરે ભીસ્મપીતાય ॥ ૪ ॥ એટલે ધત્રાષ્ટરને બોલાવ્યો, બાગ-માં ગંગા તન; સરવના સાંભળતાં પુછયું વળી વૃદ્ધ વચન ॥ ૫ ॥ રાજ્યાસન સુનુ નવ શોભે, સુની રહે નવ ગાદીઃ તારા કહ્યા વણ ગા-દી ન બેસે, ધર્મ રાજ સત્યવાદી ॥ ૬ ॥ માટે શી છે મરજી તમારી, ક્ષત્રીયો પુછવા આવ્યા; એવે અનુચર મોકલીને, પાન્ડવ કૃષ્ણ બો-લાવ્યા ॥ ૭ ॥ એવામાં ધત્રાષ્ટર બોલ્યો, છે દલમાં બહુ દાઝ; સો સો દીકરે વાંજીયો કીધો, માટે ન આપું રાજ ॥ ૮ ॥ ભીસ્મપીતા કહે જો કહુ તુને, હાથે કરીને દેવું; નહીતો સરજોરીથી લેસે. તો માન્ય તારૂં કેવું ॥ ૯ ॥ હૃદયાનાં હેત તુટી જાશે, ફરીથી નહી રહે ભાવ; તે કરતાં દે તુ તારે હાથે, લે જગતમાં જસ લાહાવ ॥ ૧૦ ॥ એવું સાંભળી અં-ધ બોલ્યો, સરજોરીથી છો લેતા, લેવું જો રાજ્ય ભીમને કેવું, કેવાક સુખમાં રેહેતા ॥ ૧૧ ॥ એટલે ધરમ રાજા બોલ્યા, સાંભળજો મુજ તાત; તમારી સાથે કોઇ કાળે, કરવો નથી ઉતપાત ॥ ૧૨ ॥ રાજ દે વાની મરજી તમારી, હશે નહી કદાપી; તો વનમાં વાસો વશીશું. સઘળું તમને આપી ॥૧૩॥ તમારૂં મન દુભવીને, જો લઇએ આ રા જ; તો તેમાં સુખી નવ થઇયે, કાંઇ ન સુધરે કાજ ॥ ૧૪ ॥ જીવ દુ-ભાવીને કોઇ લે કાંઇ, તે નવ થાયે સુખી; ચાર ઘડી સુખડુ દેખે પણ; છેવટ દુખીનો દુખી ॥ ૧૫ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મપીતા, સુણી ધત્રા-

ષ્ટર રાય; કેવી નીરમળ વાણી ધરમની, શતરૂને આવે દયાય ॥૧૬॥ વ ચન વદે છે દીનતાનાં, વચન સરવનું થાપો; એ ધત્રાષ્ટર અમારે ક- હયે, રાજ્યાસન તમે આપો ॥૧૭॥ ધત્રાષ્ટર તવ રડી પડીયો, મારૂ ભા ગ્યું ધરસુત્ર; ભીસ્મપીતા કહે કંધ નથી ભાગ્યુ; આ પાંચ તારા પુત્ર ॥૧૮॥ તારાથી વીપ્રીત નહી વરતે, પાળશે તુજ આજ્ઞાય; નથી અધર મી ધરમરાજા, કરશે તુજ શેવાય ॥ ૧૯ ॥ એવી રીતે બહુ સમજાવ્યો, પુરણ વળાવ્યું મન;એટલે છેવટ અંધ બોલ્યો;હાદા સુણો વચન॥૨૦॥ રાજી થઇને રાજ આપુ, જો દ્વેશ બુદ્ધી ટળે; તો પાંચે ભાઇ પાવલેલાગે એક એક મને મળે ॥૨૧॥ હું જાઉં મારા મહેલ્લ વીસે, ત્યાં મળવાને આવે; તે પછી કાંઇ વહેર ન રાખું, પ્રપંચ મનમાં લાવે ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને મહેલમાં ગયો, સાંભળજે રાજન; પાન્ડવને લઇ મહેલમાં ગયા, પોતે જુગજીવન ॥ ૨૩ ॥ ધત્રાષ્ટરે મન વીચાર્યું, સઉપર રાખુ મહેર; એ કલ ભીમને બાથમાં ઘાલી, મારી નાખું ઠેર ॥ ૨૪ ॥ એટલે મારૂ વહેર વળીયું મનમાં ન રાખવું ઝેર; એવા વિચાર એના મનના; જાણી પ્ર ભુએ પેર ॥ ૨૫ ॥ ધત્રાષ્ટર ઉભો એક જગે, કહ્યું કે વીતે લાહાવો;ઓરે દાકરા એક એકે મળવા મુજને આવો ॥ ૨૬ ॥ એટલે પહેલા ધરમ ચા લ્યા, જઇને જોડયા હાથ; ધરમરાયને પાસે બોલાવી, ચાંપ્યા રૂદીયા સાથ ॥૨૭॥ મસ્તક ઉપર હાથ મુકયો, ઘણુ જીવો મુજ તન; કુશળ રહેજો ધરમ બેટા, ભોગવો રાજ્યાસન ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને ધરણે મુ- કયા; એટલે અરજુન જાય; દો આશીરવાદ મુને પીતાજી, કહીને લા- ગ્યો પાય ॥ ૨૯ ॥ તવ તેને રૂદે ચાંપીને, દીધિ બહુ આશીશ શેદેવ નીકુળ તે પણ મળીયા, પછી ચેત્યા જુગદીશ ॥૩૦॥ લોહ વજ્જરનો ભીમ બનાવ્યો, સમજાવ્યો વાયુના તનને; ધત્રાષ્ટરે ભીમને બોલાવ્યો, કપટ ધારી મનને ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યો સુત વાયુનો; તાતજી લહ્યએ લાહાવો; હુંછું જાડો તે નથી ચલાતું, તમો આગળ આવો ॥ ૩૨ ॥ લોહ તણા ભીમની કનેથી, કાકાને ભીમે બોલાવ્યો; એટલે આંધરો મીઠુ મીઠુ, બોલતો લગભગ આવ્યો ॥ ૩૩ ॥ તવ વૃકોદર આઘો ખશીઓ, જોયા કરે સહુ શાથ; આંધરે આવી લોહના ભીમને બ- ળમાં ભીડાવી બાથ ॥ ૩૪ ॥ આંધરો બોલ્યો સો સુત મારયા, તેં બહુ કીધો કેર; તેથી એકલા તુને મારૂં, લઉંછું વહેરે વહેર ॥ ૩૫ ॥ એમ કહીને બહુ બળ કીધું, જણાવ્યું સાચુ સુર; લોહના ભીમને હ-

આવીને કરી નાંખ્યો ચકચુર ॥ ૩૬ ॥ તવ અરજુને પાખંડ કીધું,યે આ શું કર્યું મુજ તાત;દગો કરી મુજ બંધુ માર્યો,કીધી વીશ્વાસઘાત. ॥ ૩૭ ॥ ધ્રતરાષ્ટર કહે કોઇ ના રડશો, સમજાવો દીનાનાથ; હવે હું કોઇપર નહી વહેર રાખું, ચારે ઉપર ચાર હાથ ॥ ૩૮ ॥ માહરા પુત્રે પ્રથમ પેહેલું, ભીમને દીધું ઝેર; તો પણ મુએલો જીવતો થૈને ચાલી આવ્યો ઘેર ॥ ૩૯ ॥ લાખા ભોવનમાં મરણ પામેલો, ફરીથી જીવતો થયો; પણ આ વેળા એવો મારયો, જીવ સમુળો ગયો ॥ ૪૦ ॥ અરજુનજી કહે નારે કાકા, એતો જીવતો થાશે; અંધ કહે તું મીથ્યા બોલે, વાત સાચી નવ ભાસે ॥૪૧॥ તે કરતાં જો જીવતો થાયે, તો સત્ય માનુ આપ; તે પછી કદી વહેર રાખુ તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૪૨ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યો, બોલાવો ભીમ કહીને; એટલે તમને જવાબ દેશે, મુએલો જીવતો થઇને ॥૪૩॥ આંધળાએ તવ ઘાંટો કાડયો, બેટા તુજપર તૂઠયો; એવાં વચન સાંભળીને, ભીમશેન બોલી ઊઠયો ॥ ૪૪ ॥ કેમ છે કાકા કેમ છે કાકા, જીગ્યો તમ પરતાપ ધ્રતાષ્ટર કહે મળી જા મુને, દગો કરૂ તો પાપ ॥ ૪૫ ॥ એટલે ભીમશેન ગયો મળવા, જાતાં જરા નવ કાંપ્યો, ધ્રતાષ્ટરે હેત કરીને, રૂદીયા શરસો ચાંપ્યો ॥૪૬॥ જાઓ બેટા જીવતા રહેજો, સુખ રૂપ ભોગવો રાજ; હવે ભય રાખીશ નહી માહારો, ના રહી તુજપર દાજ ॥ ૪૭ ॥ એવી રાતે આશીશ દીધી, સુણ જનમેજે રાય; શ્રી પરવ અહીં પુરણ થયું, ઉતરી તુજ હત્યાય ॥૪૮॥ તવ શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેહ થઇ કાળી ગાય; કાળો પડદો ધોળો થયો, તરત પ્રમાણ દેખાય ॥૪૯॥ રાજાએ બ્રહ્મ ભોજન કરાવ્યાં વિપ્ર ઉપર બહુ હીત; સવાસો કન્યાદાન દિધાં, સવાસો ઉપવીત ॥ ૫૦ ॥ સવાસો બ્રહ્મપુરીઓ આપી, વળી દીધાં ગૌદાન; શ્રદ્ધા રાખી સુણવા બેઠો, સુણ જનમેજે રાય ॥ ૫૧ ॥ વળણ ॥ શ્રોતાજન સહુ સાંભળો, પહોચે મનના કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥

શ્રી પર્વ સમાપ્ત.

અનુશાસન પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અનુશાસન પર્વ કથાય ॥ ૧ ॥ કાકાને મળી પાન્ડવ નીકળ્યા, નજર બાગમાં જાય; ધત્રાષ્ટર પણ પુઠે આવ્યો, જ્યાં છે ભીસ્મ પીતાય ॥૨॥ ત્યાં આવીને અંધ બોલ્યો, સુણે છે શહુ રાજન; એ દાદા હવે વેર ઝેર મુકી, આપીયું રાજ્યાસન ॥ ૩ ॥ પૈસો પુંજીને રાજધાની, સઘળી પાન્ડવ કેરી; સરવ મળી ગાદીએ બેસાડો, લે દેશ સઘળા ઘેરી ॥ ૪ ॥ એમ કહીને મહેલમાં ગયો, બોલ્યા ભીસ્મપીતાય; સરવ રાજાને જગદીશ મળી, બેસાડો ધરમરાય ॥૫॥ ધરમને ગાદીએ બેસાડો. તે પછી થાવો વીદાય;એટલે સરવે રાજી થઇને, સ્થીતી કરી સહુ રાય ॥ ૬ ॥ બઠયાસી સહસ્ર. ઋષી તેડાવ્યા, કર્યો પદ્રા અમીરીક; નગ્રને ફરતી ધારાવાડી; પચની કરી વીવેક ॥૭॥ બ્રાહ્મણના કહેવા પ્રમાણે, કીધી સરવે વીધી; પ્રથમ ગાદીનું પુજન કીધું, દરૂપતી સાથે લીધી ॥૮॥ નગ્રમાં દુદંભી ડંકા વાગે, આનંદ છે ઘેર ઘેર; આસોપાલવ તોરણ બાંધ્યાં, રહીઅત ઉપર મહેર ॥૯॥ ઢોલક ભુંગળ છત્રીસ વાજાં, મરદંગ ઝાંઝ ને તાલ; ઘેર ઘેર નીશાન ફરકે, ઉડે અમીલગુલાલ ॥૧૦॥ વસ્ત્ર આભુષણ પહેરીને ફરે, રાજાને રહીઅત લોક; આનંદ ઉરમાં ઉભરાય સહુને. ન મળે સંતાપ શોક ॥૧૧॥ ગાયને ગળે ગાળો ન મળે, કોઇ નહી દુઃખ દરીયે, પશુ પક્ષી કો નહી બંધન, પોપટ નહી પીંજરીએ ॥૧૨॥ બંધિજનોની બંધા તોડી, વરત્યો જય જયકાર; યાચક લોકો યાચવા આવ્યા, જે જેનો અધીકાર ॥૧૩॥ પરદેશી લોકોને ઉતરવા, બંધાવ્યા છે વીશરામ; પરાયાને જમવા અને ક્ષેતરો, જળ થળ ઠાપો ઠામ ॥૧૪॥ આખા ગામમાં રોશનાઇ રાતે, ચાલ્યા કરે ધામધુમ; કોઇ સ્થળે ચોરી અખારીની, કાંઇ ન પડે બુમ ॥ ૧૫ ॥ એવામાં શુભ મહુરત આવ્યું, ચાર ઘડી દન ચડને; તે વેળા ગાદીએ બેસવાનું દુંદુભી ડંકા પડતે ॥૧૬ ॥ વલણ. ॥ ડુંન્ડશીપર ડંકા પડે, બંરગડે બહુ નીશાન, વદે વલ્લભ તેવે સમે, ધર્મ રક્ષા સાવધાન. ॥

કડવું ૨ મું રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજનરે ॥ ૧ ॥ નાહી ધોઇ સ્વચ્છ થયા ધર્મરાયરે; પંચાળી પણ આવિ ઉભી છે ત્યાંયરે ॥૨॥ ધરમરાયે અંગ ધર્યાં હથીઆરરે; દ્રૂપતીએ પેહેર્યા છે સોળ શણગારરે ॥ ૩ ॥ નમ્ર કેદી નારીઓ ગીતાં ગાયરે; બ્રાહ્મણ મુખથી આશીશ વચન થાયરે ॥૪॥ રણછોડરાયને ભક્ત ઉપર પ્રીત વ્યાપીરે; સરવે ધરમનો કર ગ્રહી ગાદી આપીરે ॥ ૫ ॥ ધરમરાજા બેઠા ધરીને ઉમંગરે, દ્રૂપતીને પોતે લીધી અરધંગરે ॥ ૬ ॥ તે વેળાએ જય જય બોલી સઉ શ્રષ્ટીરે, રહિયત રાયે કરી બહુ પુષ્પની વ્રષ્ટીરે ॥ ૭ ॥ કુમકુમ કેશર ચંદન છાંટયાં છે તાંયરે; દેખી દેખી સહુજન ખુશી થાયરે ॥ ૮ ॥ કનક મોહોરો રૂપા મોહોરો ઉછાળીરે; નીરધન લોકો તે લે વાળી વાળીરે ॥ ૯ ॥ ગાદી બેશી વીવીધનાં કર્યાં પુન્યરે, દાન દેવામાં કાંઇ ન રાખી ન્યુનરે ॥ ૧૦ ॥ જાચક જાચે મન રાચે તેવું આપેરે; બ્રાહ્મણોને દે છે બ્રાહ્મણના માપેર ॥ ૧૧ ॥ પછી દીધી આગ્ના ધર્મ રાજનરે, હવે સરવે પ્રાણીને કરાવો ભોજનરે. ॥૧૨॥ એટલે દીધી આગ્ના જુગજીવનરે; સરવ સરવના વિવેકે કરો આસનરે ॥૧૩॥ એટલે આસન કીધાં વરણ પ્રમાણેરે; સહુને ભોજન પીરસાવીયાં તે ટાણેરે ॥ ૧૪ ॥ બહુ પરકારે સામગરીને સોઇરે, ત્રપ્ત થયા જમનારા સહુ કોઇરે ॥૧૪॥ પછી સહુને અપાવીયાં મુખવાસરે કોઇ જીવને રાખ્યો નહી નીરાશરે ॥ ૧૬ ॥ વલણ ॥ સહુ પ્રાણી ત્રપ્તી કર્યાં, પછી કરે સભાય, વદે વલ્લભ મુખ બોલીયા, પોતે ધરમરાય.

કડવું ૩ રાગ સવાઇયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અનુશાસન પર્વ કથાય ॥ ૧ ॥ સભા કરીને ધરમ બેઠા, કીધો મુખ ઉચ્ચાર; ભીમશેનભાઇ તોડી નાંખીને, લુંટાવી દો ભંડાર ॥ ૨ ॥ અધર્મનું અતી ધન મેળવેલું, આપણે નહી ઊપયોગી દુરિયોધનનું દ્રવ્ય છે એવું, તેના ન થાવું ભોગી ॥ ૩ ॥ એવીઆજ્ઞા ભીમને આપી, ચાલ્યો વાયુ કુંવાર; ખરેખરા ખજાના ભરેલા, તે તોડયા ભંડાર ॥૪॥ લોકોને બોલાવી લુંટાવી દીધો; એક ન રાખી

કોડી, ખાલી કરીને આવ્યો સભામાં, ખબર કહી કરજોડી ॥ ૫ ॥ એ ભાઇ ભંડાર દીધો લુંટાવી. તવ બોલ્યા ભગવાન; ક્ષત્રીઓને સરપાવ દેવા, એ કુન્તી સંતાન ॥ ૬ ॥ તમે તો ધન ઉડાવિ બેઠા, વીચારયો નહી દાવ; ખજાના ખાલી કર્યા તે, કયાંથી દેશો સરપાવ ॥ ૭ ॥ એટલે ધરમે ગામના ગ્રહસ્થો, બોલાવ્યા પોતાની પાસ; દેણું કરીને નાણું લીધાં, પ્રસન થયા અવિનાશ ॥ ૮ ॥ જેવો જેવો રાજા તેવો, આપે છે સરપાવ; તે દેખીને સરવનો થયો, પાન્ડવ ઉપર ભાવ ॥ ૯ ॥ એકેએકે જઇ જુહાર કીધા, ધરમ કને જઇ દેઠ; સઉ સઉની સંપત પ્રમાણે, પાંડવને કરી ભેટ ॥ ૧૦ ॥ પછી સરવે વીદાય માગી, થયા વાજીંત્રના નાદ; બ્રાહ્મણોએ ઉભા થઇને દીધા આશીરવાદ ॥ ૧૧ ॥ જય જય કહેતાં સરવે પ્રાણી; થઇ ગયાં વીદાય, અનુશાશન પરવની કથા, આ સ્થળ પુરણ થાય ॥ ૧૨ ॥ જનમેજય તારી ઉતરી હત્યા, પાપથી થયો મુક્ત, પ્રેથ થકી બહુ પુન્ય કીધા, રાજાએ વીધી યુક્ત ॥ ૧૩ ॥ કાળા પડદા ધોળા થયા, ધોળી થઇ ગઇ ગાય; કાળા તલે તે ધોળા થયા, પ્રમાણ એ દેખાય ॥ ૧૪ ॥ બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવ્યાં, લળી લળી લાગ્યો પાય; પુરણ મનથી શ્રદ્ધા રાખી, તવ ઉતરી હત્યાય ॥ ૧૫ ॥

॥ વલણ ॥ હત્યા એની ઉતરી, શ્રોતા સુણો કરજોડ; કહે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

અનુશાશન પર્વ સમાપ્ત.

શાન્તિ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખિની ચાલ.

વૈસમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ ધરમરાજા ભોગવે ગાદી, દિવસ વિત્યા સાત; પોતાનું કુટુંબ હણ્યું તે, સાંભળી આવી વાત ॥૨॥ એટલે ગયા ભીશમના પાસે પોતે ધરમરાય; પાસે બેશી રડવા લાગ્યા, પુછ્યું ભીશમપીતાય ॥ ૩ ॥ ઓ દિકરા તું કેમ રડે છે તવ બોલ્યા રાય ધર્મ; કુટુંબનો મેં નાશ કીધો; માહા માઠું થયું કર્મ ॥૪॥ મુજ માથે થઇ જગતની કેહેણિ, મુજ મન એમ કહે છે; દાદા મુજને એ શું સુજ્યું, માટે આંસુડાં વહે છે ॥૫॥ રાજ્યાસન નોહોતું જે વારે, તે વારે પેટ ભરતો; રાજ્યાશન હાલ પામ્યો તોહે તેટલું ભોજન કરતો ॥ ૬ ॥ તે દહાડે શું હાની હતી; અત્યારે શો લાભ, નકામી ઉપાધી લીધી, ઘાલ્યું ઉંડળમાં આભ ॥ ૭ ॥ કુળ નીકંદન કરિને બેઠા; પડી ગઇ ભુલ ભ્રાન્તિ; કંકાસ ચાલે છે મુજ મનમાં, વળતી નથી કાંઈ શાન્તિ ॥ ૮ ॥ માટે ગાદી સોંપો કોઇને મુજને વનમાં કહાડો; સંસારમાં રાખવો હોય મુને, તો તો શાન્ત પમાડો ॥ ૯ ॥ એવું સાંભળી ભીશમ બોલ્યા, મનેથી મીથ્યા માની; કરો સમાગમ સામળીયાનો માહા જ્ઞાનીના જ્ઞાની ॥ ૧૦ ॥ જગતપતી છે મોક્ષના દાતા તે તુને કરશે જ્ઞાન; કોણે માર્યા ને કોણ મુઆ, ભુલી ગયો તું ભાન ॥૧૧॥ કોઇનો માર્યો નથી મરતો, આત્મા ચૈતન્ય જેહ; અછેદ અભેદ અમ્મર સદા, અખંડ જાણવો તેહ ॥ ૧૨ ॥ પરમાત્મા પુરણ બ્રહ્મ જે છે, ચૈતન્ય સદાકાળ; તેની ગતીના આત્મા સરવે; ઓરે ધરમ ભુપાળ ॥ ૧૩ ॥ જેવોસુર્યને સુર્યનો પ્રકાશ; સમજાવું તે ભેદ; ઘણુ કઠીણ સમજવાનું, મર્મમાં વદે છે વેદ ॥ ૧૪ ॥ સુર્ય ઠેકાણે પરમાત્મા જાણો પ્રકાશ સ્થળ આત્માય, વળી બીજો દાખલો દેવું, ઓરે ધરમરાય ॥૧૫॥ દિપક જેનો પ્રકાશ સેવો, પણ તેમાં બહુ ફેર; તે રિતે આત્મા પરમાત્મા, સમજતાં થાય ઝેર ॥ ૧૬ ॥ પરમાત્મા દીપક ઠેકાણે

જીવાત્મ પ્રકાશ; રૂપે સરખા પણ શકતીમાં, જુદો જુદો તપાસ ॥૧૭॥ દીપક કરી વસ્તુ માંહી, પ્રવેશ નવ્ય કરાય; જો કદી પ્રવેશ થાયે તો તે વસ્તુ બળી જાય ॥ ૧૮ ॥ પ્રકાશનો પ્રવેશ સઘળે, થાય તો પણ નવ બળે; દીપકમાને પ્રકાશમાં બહુ જોતાં ફેર નીકળે ॥ ૧૯ ॥ જડ બુદ્ધીવાળો એક માને, ઓરે ધરમરાય; જોનારને જોવાની વસ્તુ, બેઉ જુદાં જણાય ॥ ૨૦ ॥ દીપક સદાકાળ હોયે તો, પ્રકાસ સદાકાળ; પ્રકાશ રૂપી પરમાત્માનિ, ગતિ સમજ ભુપાળ ॥ ૨૧ ॥ તે ગતીના સૌ જીવાત્મા, દીપક પુરણ બ્રહ્મ; સંસ્કારિ હોય પુરવજન્મનો, તે જન્મને પડે ગમ ॥ ૨૨ ॥ ખસખસના દાણાનો અંકુર, તેના અણુનો અણુ. વાસના લીગે બંધાઇ રહયો, પ્રકાશમાં શું ગણુ ॥ ૨૩ ॥ બ્રહ્મને બ્રહ્મની ગતી બીજી, ત્રાજી છે જડ માય; ને માયા ચઇતન્યથી ચૈતન્ય, થઈ બંધ્રામણિ કાયા ॥ ૨૪ ॥ એ મુળ માયા છે ત્રીગુણિ, રજો તમો ને સત્વ; તે ત્રણ ગુણોથી ઉત્પન્ન થયાં, કાયાનાં ચોવ્રાશ તત્વ ॥૨૫॥ પચીસમો આત્મા ગણ્યો છે, કોઇ ગણે વીશેશ; જ્યાં ત્યાં એનું એ સમજવાનું, તેથી મુકતી નહીં લેશ ॥ ૨૬ ॥ સમજીને સમજયું કહું તે, સાંભળ ધરમરાય; પ્રથમ સુધ્યાત્મા થઇને, જાણવા પરમાત્માય ॥ ૨૭ ॥ પુરણ તેનું જ્ઞાન લઇ, તેમાં દેતું લક્ષ; પુરણ યોગાભ્યાસ કરતાં; ઉઘડે છે જ્ઞાન ચક્ષ ॥ ૨૮ ॥ જ્ઞાન વડે મુક્તી પામીને, મોક્ષ તણું પદ પામે, આવાગમન ટળે તેનો લક્ષ ચોરાશી વામે ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, ઓરે ભીસમપીતાય; મનુશ કેરો દેહ પામી પ્રથમ સો ઊપાય ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ પ્રથમ ઊપાય શો મનુશને સમજાવો કરી કરૂણાય; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કેહેછે ભીસમ પીતાય.

કડવું ૫ મું રાગ સામેરી.

વેશમપાયે એણીપેર બોલ્યા. સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ, શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મનુશ કેરો દેહ ધરિને, પેહેલવેલું શું કરવું આત્માની રિતી સમજાવું, તેમાં લક્ષજ ધરવું ॥ ૨ ॥ ઝાડ પાહાડ જેવા જે જીવો, જડાત્મ કેહેવાય; તેને કાંઇ જ્ઞાન ન મળે, ઓરે ધરમરાય ॥ ૩ ॥ વ્યવહારનું પરમારથનું જડાત્માને નહી જ્ઞાન; તેથી તે જીવ જડાત્મા છે, ઓરે ધરમ રાજન ॥ ૪ ॥ કીટ પતંગ કે પશુ પક્ષી, જીવાત્મા છે તેહ; વ્યવહારનું એકલુ

જ્ઞાન એમ સર્વની ભૌતીક દેહ ॥ ૪ ॥ એને નહી જ્ઞાન પરમારથનું, માટે જીવ કહેવાય; મનુશ દેહીને બે જ્ઞાન થાયે, તેથી આત્મા ગણાય, ॥ ૬ ॥ વ્યવહારનું ને પરમાર્થનું બેઇ થઇ શકે જ્ઞાન; તે સારૂ તે આત્મા ગણાયે, ગુણ સતી સંતાન ॥ ૭ ॥ મનુશ જાતી વ્યવહાર સમજે, પરમારથ નવ જાણે; તો તે આત્મા જીવ દશાનો, પશુ,પક્ષી પરમાણે ॥ ૮ ॥ એ જ્ઞાન થવાની શકતી છતાં, ગ્રહણ કરે એક જ્ઞાન; પરમ વસ્તુને નવ સમજ્યો, તે જીવાત્મા સમાન ॥ ૯ ॥ પરમપદનું જ્ઞાન તને છે, હવે શું માગે શાન્તી; મેં માર્યા- માહારે મારવે મુઆ, એ તુજમાં ભુલ ભ્રાન્તી ॥૧૦॥ તેં તો તારો ધરમ બજાવ્યો, તેમાં નહી તને દોશ; જગતની થઇ મીથ્યા કહેણી, તેમાં શું અપશોશ ॥ ૧૧ ॥ ધરમે કહ્યું કે ભીસમ દાદા, બતાવો સર્વના ધરમ; કોણ પ્રાણીએ કોણ પ્રકારે, કરવા દેહીક કરમ ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વઇશને શુદ્રો;વરણાશ્રમ છે ચાર; તે ચારનો શું ધર્મ પીતાજી, કેમ વરતે વહેવાર ॥ ૧૩ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મ દાદા, સાભળો દીકરા જેષ્ટ; ચારે વરણમાં બ્રાહ્મણ જાતી, ત્રણ વરણથી શ્રેષ્ટ ॥ ૧૪ ॥ અનાદીથી ઉત્તમ દેહી, વાડવ કેરી જાણો; ત્રણે વરણના તેતો ગુરૂ શ્રદ્ધા ઉરમાં આણો ॥ ૧૫ ॥ શટ કરમો દ્વીજેએ કરવાં, સ્નાન સંધ્યાને હોમ; ગાયતરી જપપીતરૂ તરપણ. સ્વાધ્યાયમ શુભ ભોમ ॥ ૧૬ ॥ ત્રણે વરણને ઉપદેશ કરવો, ભણાવવિ વીદ્યાય; પાતક મુકતના કરમ કરાવે, વળી દાન લેવાય. ॥ ૧૭ ॥ એ દેહી ધરમ બ્રાહ્મણ કેરા, કહેછે ભીસ્મ પીતાય; દેહીક ધરમ કહુ ક્ષત્રીના, સાંભળો ધરમરાય ॥ ૧૮ ॥ ક્ષત્રીએ બહુ પાળવી નીતી, હાથે આયુદ્ધ ધરવું; ત્રણે વરણને ન્યાય દેવો, રાજ ભોમીપર કરવું ॥ ૧૯ ॥ તઇણે વરણની રક્ષા કરવી, ગો બ્રાહ્મણની રક્ષા, નીતી પાળી પળાવવી સહુને, સદા રહેવું અપેક્ષા ॥ ૨૦ ॥ હવે વઇશનો ધર્મ કહુ તે ધ્યાનમાં લેજે ધર્મ; અન ઉપજાવવા ખેતી કરવી, કરવા વહેપાર કર્મ॥૨૦॥ વસ્ત્ર આભુશણને પરચુરણ, વેચવું નફો ખાઇ; નીતીથી કરવી સત્તર આની, કરવી નહી સવાઇ ॥૨૧॥ દેહીક ધરમ વઇશ તણો એ, શુણો યુધીષ્ટર રાય; શુદ્રનો દેહીક ધરમ બતાવું, શાસ્ત્રમાં જે વીખાણ્યાય ॥ ૨૨ ॥ ત્રણે વરણોની ચાકરી કરવી; શુદ્રનો એ અધીકાર; અવર ઉદ્યોગ હાથ ન લેવો, સાંભળો કુન્તી કુંવાર ॥ ૨૩ ॥ એટલે બોહ્યા ધરમ રાજા; એતો સમજ્યો મરમ; પણ માહારાજા રાજાને રહીઆત, તે બેનો સો ધરમ ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મ પી-

તા રહીઅતનો કહુ ધરમ; માતા પીતા તુલ્ય રાજાને ગણવો, માનવો ઉતકષ્ટ પરમ ॥૨૫॥ સોગન પાળવા રાજગાદીના, આમન્યા નવ પરહરવી; રાયને માથે કષ્ટી પડે તો, રહીઅતે મદદ કરવી ॥ ૨૬ ॥ રહીઅત કેરા ધરમજ એછે, સાંભળો કુન્તી તન; ધરમ કહું હવે રાજા કેરો, દ્રહતા રાખવી મન ॥૨૭॥ આવહાનીમાંથી ઉપજ લેવી, બીજુ ન કરવું ફંડ; હરામખોરોને શીક્ષા દેવી, વળી દેવો દંડ ॥૩૮॥ જેવો અપરાધ તેવી શીક્ષા, તેથી નહી વિશેશ; અપરાધી અજ્ઞાની ફાવે તે બોલે, તેનો ન રાખવો દ્વેશ ॥૨૯॥ પક્ષ વીનાનો ન્યાય કરવો; કાં હોય છોટા કે મોહોટો; લાંચ ને લેવી લેવા ન કહેવી; ન દેવો ઇન્સાફ ખોટા ॥૩૦॥ ન્યાયાધીશ થઇ બેશે, પછી કરે અન્યાય; ગરીબોને ગરદન મારે, ગ્રહસ્થની સરમે લેવાય ॥૩૧॥ રાતા ચક્ષે ઘાંટા કાહાડી; બહુ બોલે ન્યાય કરતાં, ધમકી આપે બીક બતાવે, તેથી ઘણા જન ડરતા ॥૩૨॥ અપરાધી બહુ કહી ન શકે, મનમાં તે મુંઝાય; અરજદાર શી અરજ કરે, કોઇનો નહિ ઉપાય ॥૩૩॥ ન્યાઇ થઇને ધ્યાન દઇને, બેઉ ન સાંભળે વાત તે જન શો ન્યાય આપી શકે, ચાહ્ય તેની કરે ઘાત ॥૩૪॥ એવો ન્યાઇ લક્ષ ચોરાશી જનમ નર્ક પળાય; તે પ્રાણીનું ન થાય સારૂ, જડામુળથી જાય ॥૩૫॥ નવ્ય રહે ખાવાની ખોરાકી, નવ્ય રહે પરીવાર; લીલે લીલું તે વારે દેખે, અજવાળું ઘડી ચાર ॥૩૬॥ રાજનેઅંતે નરક પામે, અન્યાય કરે માટે; વળી વિશ્વની ખાય ગાળો, લાન્છન લે લલાટે ॥ ૩૭ ॥ ખરૂ ખોટું કાઢવું ખોળી, એ રાજની ચતુરાઇ; શત્રૂ સુતનો ન્યાય સરખો, કરે તે જન ન્યાઇ ॥ ૩૮ ॥ રહીઅત જાણવી બેટા બેટી. ડંડી ધન નવ હરવું, દુનીયાને દુખ પડે તેવાં, કામ નહી આદરવાં ॥૩૯॥ રહીઅત છે દુખી કે સુખી, તે કરવાં શોધન, ગરિબને પુછી પ્રવીણ થાવું; વીચાર લેવો મન ॥૪૦॥ ધનવંતને પુછી નવ જોવું, છે કાંઇ દુખ કે સુખ, કષ્ટ કંગાલનુ એ શું જાણે, સુખ કહે હશીમુખ ॥૪૧॥ વેઠને વેરો પણ વીવેક, દેવો નહી કો કાળ; શાસ્ત્રમાં શ્રદ્ધા રાખી થાવું, ગોબ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ ॥ ૪૨ ॥ વીના અપરાધીને શીક્ષા કરવી તે બેહુ પાપ, અપરાધીને શીક્ષા ન આપે, તેને નડે ત્રીતાપ ॥૪૩॥ પક્ષ કરે તો પતનો વ્યાધી, નીકળે તેને અંગ, રૂધીર પરૂ વહે શરીરે, કોઈ ન બેસે સંગ ॥ ૪૪ ॥ લાંચો લે તો લખવો થાયે, રહીજાય એકધુ પાસુ, શરીર જીભ્યા વાળી ન વળે, નેત્રે સદા ચોમાસુ,

॥૪૬॥ અનેક રીતે વ્યાધી પામે, થાય પ્રભુનો ચોર; આ લોક પરલોક સુખ ન પામે, વેઠે નરક અઘોર ॥ ૪૬ ॥ રઇતને રાખવી રાજીમાં દુખે પડે તો હરવું; જે કોઇ અધરમ કરે તેના, સામું યુદ્ધ આદરવુ ॥૪૭॥ ધરમ એવો જે રાજા કેરો, સાંભળો ધરમ ભુપાળ; એટલે યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા, ઓરે સંતનું બાળ ॥ ૪૮ ॥ પુરૂશ કેરો પ્રેમદા કેરો, ધરમ બતાવો આજ; ભીશમપીતા કહે પુરૂશ કેરૂં, કીયું કીયું છે કાજ ॥૪૯॥ રીતીમા રહી નીતી પુરક, અન ધન પેદા કરવું; માતા પીતા પુત્ર પત્ની, તેનું ઉદર ભરવું ॥ ૫૦ ॥ નિતીમાં અબળા રહેતો, તેને નદેવું દુખ; પાળણુ પોશણુ સારી રીતે, કરીને આપવું સુખ ॥ ૫૧ ॥ રૂપ વીશયથી પોતાની મુકી. પરદારાશું હળે; તેવા વીભીચારી પ્રાણીને, રઝડકોડ નીકળે ॥૫૨॥ પત્નીને પાળવી ધરમ પતીનો, સાંભળો ધરમરાય; નારી કેરા ધરમ તણી હું, કહું તુને કથાય ॥૫૩॥ પતીને પરમેશ્વર ગણવો, નેત્ર કીકી પરમાણે, કંથના દુખે દુખી થાવું, કાંસુખ માણે ન માણે ॥ ૫૪ ॥ પતીની મરજી પ્રમાણે રહેવું, જે કહે તે શીશ ધરવું; કષ્ટી પડે તે વેઠી લેવી, જે કહે તે આદરવું ॥ ૫૫ ॥ પર નરશું નજર નવ કરવી; કુદ્રષ્ટી રાખીને; પાસે પતી નવ હોય તો સુવું, દરભાસન નાંખીને ॥ ૫૬ ॥ પતી પહેલું ભોજન નવ કરવું, પતી ન હોયે ઘેર;તો સારાશણગાર ન સમજવા.માણવિ નહીં સુખલહેર॥૫૭॥ કંથ પોતાને ઘેર હોય તો, સજવા સહુ શણગાર; સ્વામીને જમાડીને જમવું, શેવામાં રહેવું ત્યાર ॥ ૫૮ ॥ શરીર શેવા ચરણ ચંપી, કરવી પ્રભુ તુલ્ય જાણી. બોલાવે તવ આધીન થાવુ, વદની દીનતા વાણી. ॥ ૫૯ ॥ વલણ ॥ એવા ધરમ બહુ નારના, લાંબો છે વિસ્તાર;થોડામાં ઘણું જાણવું, ઓ કુન્તી કુમાર.

કડવું ૩ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ એટલે યુધીષ્ટર એમ બોલ્યા, મુજ પર પ્રસન્ન થાવો; જ્ઞાનીને અજ્ઞાની કેરા, ધરમ મને બતાવો ॥ ૨ ॥ જ્ઞાન ન હોયે પરમ પદનું ત જનને શુ કરવું; ભીશ્મ પીતા કહે તેવા જનને, પ્રથમ કરમ આદરવું ॥ ૩ ॥ નાહાવું ધોવું વરતુ

વર્તુલાં, કરવા વળી અપવાસ; દેવ સેવાને દેવનાં દરશણ, કરવા ધ્ર
હુહાસ ॥ ૪ ॥ તીલક છાપાં માળા સમરણ, હરી કથા કીરતન; સત
વાતને યજ્ઞ યાગાદીક, કરવું ગુરૂ પુજન ॥ ૫ ॥ જ્ઞાનીની સેવા જ્ઞા
નજ લેવા; દેવાં અનધન દાને; અજ્ઞાનીનો ધર્મજ એ છે. તેમાં
થાય જ્ઞાન ॥ ૬ ॥ સાંભળજે યુધિષ્ઠર હવે, જ્ઞાનિનો ધર્મજ કેહેવું જ્ઞા
જનને નહી કાંઇ કરમો સમજી આનંદમાં રેહેવું ॥ ૭ ॥ માન્ય
અપમાન કાં સુખ કે દુખ; નહિ દીલગીર નહિ રાજી; સમજે સારી
રીતે જ્ઞાનો, છે જુઠી જગ બાજી ॥ ૮ ॥ પરમ પદમાં લક્ષ સદારે
મનમાં દ્રઢતા કરિ; આત્મરૂપે પરમાત્મા દેખે; માયા ન માને ખઇ
॥ ૯ ॥ સત્ય અસત્યને સારી રીતે સમજી આનંદ રહે છે; જગ
કહેણીથી નવ બીહે, નીરભય પદ પામે છે ॥ ૧ ॥ દેહીક કર
કાંઈ ન કરે, સમજાવે જ્ઞાન મર્મ; પરમપદનો ઉપદેશ કરે, એ જ્ઞાનિ
નો ધર્મ ॥ ૧૧ ॥ એટલે પુછયું યુધિષ્ટરે. બતાવો એક મરમ, કો
ત્યાગીને કોણ ગ્રહસ્થી, તેમના શા શા ધર્મ ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્ય
ભીસ્મ પીતા, સાંભળજે કુંવાર. સંસાર તજી સન્યસ્ત લેવું બ્રાહ્મણને
અધિકાર ॥ ૧૩ ॥ બાર વરસ લગી બાલ્યાવસ્થા, તે પછી વરસ બાર
બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળવું વિપ્રે. કરવું પછી ઘરબાર ॥૧૪॥ દ્વાદશ વરસ
તે કાજ કરવું, પછી વાનપ્રસ્ત; દ્વાદશ વરસ તે ભોગવીને, પછી
લેવું સન્યસ્ત ॥ ૧૫ ॥ તેની પછી પરમંશ દીક્ષા, તેના જુદા નેક; એ
રીતે જે રીતી બતાવી, તેના કહું વીવેક ॥૧૬॥ બ્રહ્મચર્યમાંથી ઇચ્છા
હોયે, સન્યસ્ત લેવા જેને, ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે, કારજ કરવ
તેને ॥૧૭॥ તે વણુ નાહાની ઉમ્મરમાંથી, સન્યસ્ત ધારણ કરતા
કામદેવે તેને નવ મુકયા, તદરૂપ થઇ મહી ફરતા ॥ ૧૮ ॥ પાંચમ
દ્વાદશીમાં સન્યાસી થવાનું શુભ સાર; તે વીના જે થાય છે, તેને
વળગે છે વેહેવાર ॥ ૧૮ ॥ બ્રાહ્મણ વણુ ત્રણ વરણમાથી, જો કોઇ
ત્યાગી થાય; તેને પણ પાંચમી દ્વાદશીએ, કરવો એ ઉપાય ॥ ૨૦ ॥
પાંચમી દ્વાદશીએ થઈ ત્યાગી, પાળવો કેવો ધર્મ; પા જોજન વસ્તીથી
આળગા, રહી કરવા શુભ કર્મ ॥ ૨૧ ॥ કો જનનું જોતીશ ન જોવુ,
કોઈની ન કરવી દવા; કોઇને કાંઇ બોધ ન કરવો, ગુરૂ પદવી થવા
॥૨૨॥ નારીનું દરશન નવ કરવું, દરશન કદી કરાય; પણ પરછાયે
તેનો ન લેવો, લીધાથી પુન્ય પળાય ॥ ૨૩ ॥ પોતાને સ્થળેબેશી
રહેવું, ત્યાં ન મળે ફુળ અન્ન; તો ભીક્ષા કરવાને જાવું, વસતીમ

બીજે દન ॥૨૪॥ સ્વાદ વીનાની ભીક્ષા લેવી, ન લેવું વ્રત ગળ્યું; ખાટું તીખું ખાવા ચાહે, ત્યાગી પણ તે બળ્યું ॥૨૫॥ દર્ભાસને ચર્માસને, બેસવું નીત્ય વિચારી, ખાટે પાટે બીરાજવું નહી,પ્રથવિપર પથારી ॥ ૨૬ ॥ ધાતુ પાત્ર પાસે નવ લેવું, વીશેશ નહી પટકુળ; ઉષ્ણોદકથી સ્નાન ન કરવું, કરે તો મળે ધુળ ॥ ૨૭ ॥ એવા ધર્મ છે ત્યાગી તણા, મનુસમૃતી વિચારી, વસ્તીમાં વસી મીષ્ટાન મારે, તે જાણવા વેશ ધારી ॥ ૨૮ ॥ ઠઠ શેવકની મઠ રેહેવાનો, વામાતણા ઉતારા; જમણ જમે પુંજ કરાવે, તે જાણવા ધુતારા ॥ ૨૯ ॥ હવે ધર્મ કહું ગ્રહસ્થીનો, સાંભળજો ચીત દેઇ; વ્યવહારમાં વીવેકે વરતવું, ધરીને મનુશ દેહી ॥ ૩૦ ॥ ગૌબ્રાહ્મણનું પોશણ કરવું, શુભ જનને દેવું અન; ગ્રહસ્થી બ્રાહ્મણ વીના કોઇ,ત્યાગીને ન દેવું ધન ॥૩૧॥ બ્રાહ્મણ ભીક્ષુક બારણે આવે, કાઢવો નહી નીર મુખ; ચપટી ચાંગળું મળે તે દેઇ, વચને ન કરવાં દુખ ॥ ૩૨ ॥ બ્રાહ્મણે બાહ્મણો ચાહ્ય તે બોલે, એક એકને તીછકારે; માંહો માંહે માંહી શીખામણ દે, ગમે તે મેહેણાં મારે ॥ ૩૩ ॥ તેમના છીદ્રો જોવાનાં નથી; ત્રીવર્ણનો અધીકાર; તેમ છતાં કોઇ છીદ્ર જુએ તો નર્ક વેઠે જુગ ચાર ॥ ૩૪ ॥ બ્રાહ્મણો જે કહે તે કરવું, કરે તે કરવું ન કરી; વળી વીપ્રના સામા ન થાવું; ખોટા ખોટા વાદ વદી ॥ ૩૨ ॥ ઉપદેશકપણું ધારણ કરી, કહે કથા વારતાય, તેની વાણી શ્રવણ કરવી, જ્ઞાન લેઇ ગટમાંય ॥ ૩૬ ॥ પુરાણી બની પુરાણ વાંચે,વળી કહે કથાય; ચાળા ચટકા લેહેકા લટકા, કરે તો જઇએ ન ત્યાંય ॥ ૩૭ ॥ તેવાને અન્ન ધન્ન નવ દેવા, પુજવા નહી પાખંડ; તેમ છતાં તેની વાણી સુણે; તેને પ્રભુ દે દંડ ॥ ૩૮ ॥ કરે કીરતી કીમીઓ જાદુ, તેનો તજવો સંગ; ખરૂ કહે ને ખોટું લગાડે, ત્યાં ધરવો ઉમંગ ॥ ૩૯ ॥ સ્વાન વાયસ ગૌગ્રાસ કાઢી, કરવાં નીત્ય ભોજન; બરોબર ત્યાગી ભાસે તો, દઇએ એકલુ અન્ન ॥ ૪૦ ॥ શ્રાધ સંવચ્છરી પીતૃનો દાહાડાં, સાચવવો ધરી પ્રેમ; બ્રાહ્મણોને ભોજન દેવાં, શક્તી હોયે તેમ ॥ ૪૧ ॥ પેદાશમાંથી પુન્યને પંથે; કાઢવો દસમો ભાગે; તે તો વીવેકે વાવરવા, જ્યાં જ્યાં સુભ કામ લાગે ॥૪૨॥ જસ લેવાને પુન્ય નવ કરો, કરે તો તે નહિ પુન્ય; નબળા વીપ્રને છાંયે ન જઇએ, શમજીને રહીએ મુન્ય ॥ ૪૩ ॥ પોતાથી નીચી વરણ કેરો, સુણવો નહી ઉપદેશ; સાંભળીયે પણ છુટી પડે. ગુણ ન લાગે લેશ ॥ ૪૪ ॥ પોતાના કરતાં નીચી, વરણનો ગમે તેવો હોય જ્ઞાની;

પણ તેનુ પુજન નવ કરવું, નમવું. નહી મોટા માની ॥૪૫॥ જે બ્રાહ્મણુ થી સ્વારથ હોયે, તેને જમાડે પ્રીતે; પણ તેતો પુન્યમાં ન ગણાયે જમાડયો વહેવાર રીતે ।૪૬॥ સ્વારથ ન હોયે ને જાણીતો, જમાડે તો નહી બાધ; પુન્યમાં ગણાય પ્રભુ પ્રત્યે, નહી સ્વારથ સાધ્ય ॥૪૮॥ નોહોતરા વીના જમવા પડતું, નાખે બ્રાહ્મણ કોય; તેવા વીપ્રને જમાડયાનું પુન્ય જરા નવ હોય ॥ ૪૮ ॥ તેવાને એકવાર જમાડે, એટલેલાલચ લાગે; પછી જ્યાં ત્યા પડતા મુકે, મહતા વીપ્રોની ભાગે ॥ ૪૯ ॥ તેનું દેખી બીજા શીખે, નીતીથી થાય નષ્ટ; પછી તે નીચ ઉંચ ન જુએ, થઇ જાય બ્રાહ્મણ ભ્રષ્ટ ॥૫૦॥ ભ્રષ્ટ થયો સૌને ભ્રષ્ટ કરે, ભરવા અનમય કોશ; તેથી ભ્રષ્ટ કરવાનો લાગે, જમાડનારને દોશ ॥ ૫૧ ॥ જેમ પ્રાપી પક્ષી પલ્ડેને, ધરમી ધનથી છોડાવે; તેથી પાપીને લાલચ લાગે, બીજા ઝાલી લાવે ॥૫૨॥ અનેક જીવને હેરાન કરે, ધન લેવાની હોંશ; માટે પ્રથમ લલચાવે ધનથી. તેન લાગે દોશ ॥૫૩॥ બોધીક કથાનું નામ દેઇને, ઓલે વીશઈ ચાળા; નરનારી સહુ વીશઇ બને, જેહ સાંભળવાવાળા ॥૫૪॥ હરીકથામાં ઉપદેશ વીના, ગાયન કળા બતાવે; કાવ્ય કળાથી શ્રોતા જનને, પ્રેમ ઘણો ઉપજાવે ॥૫૫॥ એમ કરીને પંચ વીશયના સ્વાદમાં નાંખે જેહ; તેની વાણી શ્રવણ કરે તો, કુંભીપાકે પડે તેહ ॥ ૫૬ ॥ વળી તેવાને માન્ય આપે, આપે વીવીધ દાન; બોધ મુકી વીશઇ.વાણી, વદવામાં મસ્તાન ॥૫૭॥ એ રીતે વડે તવ કોણ રહે ઉપદેશી; માટે તેવાને વીખાણવો નહી, વાણી ન સુણવી બેશી ॥૫૮॥ પ્રપંચથી દાન કોનું ન લેવું, વિશ્વાસઘાત ન કરવી; શ્રદ્ધાપુરવક દાન દેવું;દીનની દયા ધરવી ॥ ૫૯ ॥ એવા બહુ ધરમો ગ્રહસ્થીના, તેમાં વડો વીવેક; સંસારમાં સરસા રહેવુ ને, નીતીનો ધરવો ટેક ॥૬૦॥ બત્રીસ દંતુમાં જીભ્યા રહે છે, રહેવું તેવી રીતે; મોક્ષનો મારગ ઝાલવા માટે, એક પહોર કાઢવો નીત્યે॥ ૬૧ ॥ વળણ । નીત્યે એક પોહોર કાઢવો, મોક્ષ પદ પામવા કાજ; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, મોક્ષનો મારગ આજ.

કડવું ૪ રાગ સાખી.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણું;જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને

ને સંભળાવું: શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીસ્મપીતાએ કહ્યુ ધ-મને, મોક્ષનો મારગ કહીયે. જાણીતાને નથી કહેવાનું, તો પણ ધ-રજો હઇયે ॥ ૨ ॥ જ્ઞાન વિના મુક્તિ નવ થાયે, માટે લેવું જ્ઞાન: સીધાન્ત છે વેદની સ્તુતીનો, સુણ કુન્તી સંતાન ॥ ૩ ॥ વ્યવહારમા નીતી જ્ઞાન લેવું, લેવું ધરવા ધ્યાન; સ્વજાતીનો ધરમ સમજાઓ; સમજવું પુન્યને દાન ॥ ૪ ॥ વ્યવહારના કામ મીથ્યા કે સાચાં, તે જ્ઞાન ગ્રહણ કરવું; આપણ ચૈતન્ય તે કેઇ વસ્તુ તે જાણવા આદરવું ॥૫॥ પોતાનું સ્વરૂપ નીસ્ચે સમજી, તે રૂપનું મુળ કોણ; તે સમજીને તેમાં વૃતી, ધારી પરવવા પ્રાણ ॥ ૬ ॥ પોતાના ચૈતન્યનું મુળ ચૈતન્ય, જાણી લઇ અનુપ; નીરાકાર કે સાકાર તે છે, વિરગુણ સગુણ રૂપ ॥ ૭ ॥ જ્ઞાની પાસેથી તે જ્ઞાન લઇ; તપ તેનું આદરવું, એ પદને પામવાને માટે. સમાધી લક્ષ કરવું ॥ ૮ ॥ તવ તે સ્વરૂપ જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ, જ્ઞાન થકી દેખાય દેહનો નાંમીત પુરણ થાયે, તે પદ પ્રાપ્તી થાય ॥ ૯ ॥ હોમકાર મંત્રે આવા ગમનનો સઉ ફેરો ટળી જાય; અનંડાનંદ નીર્ભય પદથી; પછી છુટો નવ થાય ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, ક્યાં જાવું જ્ઞાન લેવા; નીરાકાર કે સાકાર મુળ પદ,પરમેશ્વર તે કેવા ॥ ૧૧ ॥ ભીસ્મપીતા કહે ધરમ રાજા, વરણવાય જે વેદ; મોહોટા મોહોટા વિદ્વાન તેનો જાણતા નથી ભેદ ॥ ૧૨ ॥ તે ભેદ હું સમજાવું તુને, સમજે નહી વિદ્વાન; વેદ મહી ભેદ ભરયો છે, તે ભેદનું નામ જ્ઞાન ॥ ૧૩ ॥ પરમેશ્વરના સ્વરૂપ કેરો જો સમજાવું સાર; પંચ ભુતોથી નીરાકારો, જ્ઞાન સ્વરૂપ સાકાર ॥ ૧૪ ॥ ત્રીગુણે નીરગુણ સદા છે, જ્ઞાન ગુણે છે ગુણી; ગતીથી કરતા રૂપે અકરતા, વેદનો ભેદ લ્યો સુણી ॥ ૧૫ ॥ ગતીથી વ્યાપક સ્વરૂપે ન્યાસ, અકરતાં કહેવાય; એમની શક્તીથી સહુ બને. માટે કરતા ગણાય ॥ ૧૬ ॥ ત્રણે અવસ્થાથી તુરીઆતીત. જાણી લઇ મુળ નાથ, એવું સમજી ધ્યાનથી લઇ, દ્રઢ કરી મન સાથે ॥૧૭॥ લક્ષ લગાડી લક્ષણા ભક્તી, કરવા કરો હરનીશ; તેવી મતીથી ત્યાં થાય ગતી, પ્રાપ્ત થાયે જગદીશ ॥ ૧૮ ॥ અનાદીનો ધરમજ એ છે, કોથી નવ છુટાય. જ્ઞાન વિનાના અજ્ઞાની તે; પાખંડ પંથે કુટાય ॥ ૧૯ ॥ એટલે યુધિષ્ટર એમ બોલ્યા, ઓરે ગાંગેવ ભુપ, પાખંડ ધરમ જાણીએ શાથી, તેનાં બતાવો રૂપ ॥૨૦॥ એટલે પોતે ભીસ્મપીતા, લક્ષણ રૂપ બતાવ્યુ. પહેલો પાખંડ ધરમ એજે, પરસાદથી લલચાવે ॥ ૨૧ ॥ બીજો પાખંડ ધરમ

એને. પૈશા મેળવા પ્રીતી; સ્થાવરજંગમ મીલકત સાચે; દેખાડે ત્યાગી ની રીત ॥૨૨॥ ત્રીજો પાખંડ ધરમ એજે; ગાયન સહુ સંભળાવે; શબ્દ વીશયનો મોહ લગાડી, ભક્તને હેત ઉપજાવે ॥ ૧૩ ॥ ચોથો પાખંડ ધરમ એજે, રૂપને રંગ બતાવે; કેવા રૂપાળા તેજસ્વી છે, એ રીતે કહેવરાવે ॥ ૨૪ ॥ પાંચમો પાખંડ ધરમ એજે, ચમત્કાર દેખાડે; છઠો પાખંડ ધરમ એજે. ગોડા ગાડી દોડાવે ॥ ૨૬ ॥ સાતમો પાખંડ ધરમ એજે, મસ્તાન થઇને ફરતા, નહી કાંઇ રીતી નહી કાઇ નીતી, મીષ્ટાન ભોજન કરતા ॥ ૨૬ ॥ આઠમો પાખંડ ધરમ એજે, દેવ નામે ધન લેતા; ગુરૂ મુરૂ સમરણ કરાવે તું બ્રહ્મ છે બોધ દેતા ॥ ૨૭ ॥ એવા છે બહુ પંથ પાખંડી, સાંભળો ધરમ રાય; તેવા ધરમને માન્ય કરે તે, લક્ષ ચોરાશી જાય ॥૨૮॥ અસત્ય વસ્તુને ખરી ખોટી, કક્કી કરી બતાવી; સત્ય તણું શોધન નવ કરે, જેમ તેમ લે ચલાવી ॥૨૯॥ ખળ ભકતછે નામ તેનું, ઓરે ધરમ રાય;ખરા મરમનો ધરમબતાવ્યો તે સમજે સુખ થાય ॥ ૩૦ ॥ સમાગમ જ્ઞાનીનો કરવો, જ્ઞાની બોલે જે બોલ; દ્રષ્ટાન્ત સીધાન્તસઘળું જોઇ તેનો કરવો તોલ॥ ૩૧ ॥ મુમુક્ષુની છે ચતુરાઇ; ન્યાય તણિ વાત જોવી; ખરૂગ્રહ્યા વણ ખોટુ ગ્રહીને એળે ઉમર નવ ખોવી ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ એળે ઉમ્મર ખોવી નહી, જ્ઞાનવણ કાઢો ન વ્યર્થ; મનુશ દેહથી મોક્ષને, પામવા જીવ સમર્થ.

કડવું ૫ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ધરમ ભીશ્મ તણો સંવાદ, સુણતાં ટળે માયાનો નાદ ॥૧॥ સુણતાં વાંચતાજનજેહ, સમજીને મન કરે તેહ; જ્ઞાન પામીને મોક્ષ પળાય, માયા ઘંટીમાં નવ્ય દળાય ॥ ૨ ॥ કણુકે વચલા ખીલે વળગે, પછી તે નવ પડે અ- ળગે. ઘંટીના પડમાં ન પીલાય, રહે મુળ રૂપ લોટ ન થાય ॥ ૩ ॥ ખીલડેથી ખસે કણ જેહ, પડની વચ્ચે પીસાય તેહ; લોટ થઇને પડે બાહાર, પછી અગનીના સંસ્કાર ॥ ૪ ॥ કળ મટી થયા લોટ દેહ લોટ થી થયો રોટલો તેહ, પછી બત્રીસ દંતે દબાય, લોચા રૂપ થયુ કહેવાય ॥ ૫ ॥ પડે પેટમાં જ્યાં મળ મુત્ર, બને મળ દેહ સળંગ સુત્ર, પછી ગુદા દ્વારે પડે બહાર, થયા વીષ્ટાનો અવતાર ॥ ૬ ॥ પછી વીષ્ટાથી થાય ભોમ રૂપ, ભોમથી કણ અંશ અનુપ; એવા અનંત સ્વરૂપ ધરી

કણુ સ્વરૂપ પામે ફરી ॥૭॥ તેમાંથી ખીલાને પડે વળગી,તવ ઉપાધીયો થાય અળગી; એવી રીતે મનુશ દેહ જેહ; મુળ રૂપને વળગે તેહ ॥૮॥ આવાગમનથી ટળી જાય; ઉપાદી અંશ ન રહે ત્યાંય,જે કણુરૂપબદલા યાં જેમ; જીવ ચોરાશી ભોગવે તેમ ॥ ૯ ॥ પછે મનુસની દેહ પામે, ચઢે જ્ઞાને તો અવતારો વામે, તવ દુઃખ તણિુ નીરવરતી, ચોરાશીનવ આવ ફરતી ॥ ૧૦ ॥ જીવ માતરે સમજવું એ જ્ઞાન, ચાહ્ય અભણુ કે વિદ્વાન; સમજ્યા વણુ સરવે સરખા, જેવા શંભુ નેત્રા હરખા ॥ ૧૧ ॥ ॥ વલણુ ॥ સરખા સરવે થઇ જશે, સમજયા વણુ જીવ માત્ર વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, સમજે કોઇ સુપાત્ર.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ચાલ.

એવી રીતે જ્ઞાન ચરચા ચલાવે, ભીસ્મપીતાને ધરમ;તેપછી યુધી ષ્ટરે પુછયું, પીતાજીને પ્રશ્ણ પરમ ॥ ૧ ॥ પ્રાણી માત્રને શી હશેઇચ્છા, તે કહો મુજને મરમ, શા સુખને સારૂ સહુ પ્રાણિ, કરે શુભાશુભ કર્મ ॥ ૨ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મપીતા; સાંભળ ધરમ નરેશ; પ્રાણિ માત્ર માયા તણું. સુખ ઇછેછે હમેશ ॥૩॥ પ્રાણિમાં બે પ્રકાર છે તે, જો સમજાવુ અનુ; મનુશદેહવીના પશુ પક્ષા,સદાછેજીવ રૂપ ॥૪॥મનુશ દેહીના જે પ્રાણી, તેમાં બે પ્રકાર; જીવદશાને આત્મ દશા, મનુશને અવતાર ॥ ૫ ॥ મનુશને જ્ઞાન છે બે તરફનું, તે સમજાવું સાર; આ લોકનું ને પરલોકનું તે, સમજ બે પ્રકાર ॥૬॥ પરલોકનું જેને જ્ઞાન નથી તે, જીવ દશાના પ્રાણી; હરી ફરી જ્ઞાન આઇક લોકનું, એજ મોહોટી એધાણી॥૭॥ આ લોકનું ને પરલોકનું જેહ, પ્રાણીને હોયે જ્ઞાન; એતો આત્મદશાનો પ્રાણી, સુણુ કુન્તી સંતાન ॥૮॥ આત્મદશાનો આતમા સમજવો,જીવ દશાનો જીવ, આત્મા પરમાતમાને પામે. જીવ ન થાય શીવ ॥૯॥મનુશ દેહના પ્રાણીકેરા બતાવો પ્રકાર; જીવને આતમાએ બેઉને, શી ઇછા છે સાર ॥ ૧૦॥ તે તુજને સમજાવું જ્ઞાને,પરોવ પુરણચીત્ત; જીવછેતેનેહરી ફરીને, માઇક ઉપર પ્રીત ॥ ૧૧ ॥ આશા ત્રષ્ણા લોભ લલુતા, મોહ મદ મછર ભારે; હમતા મમતા કામ અને ક્રોધ, વીંટાયલો અહંકારે ॥ ૧૨ ॥ કુંધમાં ભુખમાં રૂપમાં રંગમાં, મોહોટાઇમાં મસ્તાનો; કીરતીમાં કપટમાં કારભારમાં, પર ડહાપણુમાં દાનો ॥૧૩ ॥ માન્યમાંજ

સમાં પંચ વિશયમાં,વસતી વાડીમાં ક્યાની;વઇભોગ ને ધનાધ થવામાં, માઇક વિદ્વાનો જ્ઞાની. ॥૧૪॥ જીવ દશાના જીવ હોયે.તે માઇક સુખ ઇછે; માઇક દુખની નીરવરતી માગે, એ માઇકને ન પીછે ॥૧૫॥ આત્મદશાના પ્રાણી હોયે તે, માઇક પદમાં જાગે, માઇક સુખની નીરવસ્તીને, અમાઇક સુખ માગે ॥૧૭॥માઇક છે તે ચળીત છેને,અચળીત અમાઇક; માઇક છે તે નાશ વસ્તુ, અચળીતને નહી બીમ ॥૧૮॥નહિ ક્ષુધાને નહી પીપાસા, નહી લોભ મોહને ક્રોધ;નહી આળસ કે નહી ભય નીંદ્રા, નહિ વીશય નહી બોધ ॥૧૯॥ સદા અખંડ આનંદ પદમાં,સર્વ સુખનું સત્ય; તે વણુ આનંદ નામ ન પડે, માટે તે તત્વનું તત્વ॥૨૦॥નાશ ન પામે ચળીત ન થાયે, આવાગમન નહી કદા; આત્મા છે તે એ સુખ ઇછે,સ્થીર ને સ્થંભીત સદા ॥૨૧॥વળણ॥સ્થીર સ્થંભીત સુખ જે સદા તે ઇછે આત્માય; માયા સુખ જીવ ઇછતો; વલ્લભ કહે કથાય.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઇશમપાયે વચન, સુણુ પરીક્ષત કેરા તન, સમાગમ કરે ભીશ્મને ધરમ,તેમાં અચળ સુખ પદ પરમ॥૧॥એવે ધરમ પીતાને પુછે. માયા તત્વ આગેવાન શું છે;બોલ્યા ભીશ્મપીતા તવ વાણી,સુણ યુધીષ્ટર હેત આણી ॥૨॥મારાનું તત્વ કનક દીસે,જીવ ચાહ્ય તેને જગ વીશે; તે માયાનું લક્ષ્મી નામ;તે તો વસે છે ઠામો ઠામ. ॥૩॥સરવ સ્થળે તે બાઇ જાય, બને બેટી સ્ત્રી કે માય, જેવી જેવી જે પ્રાણીની મરજી;તેવે તેવે રૂપે ત્યાં સરજી.॥૪॥ બેટીની રીતે વાપરે જેહ, પામે પરમ પદને તેહ;માત રૂપ જે લક્ષ્મી જાણે, તે તો મન શું દેહનું સુખ માણે ॥૫॥ જાણે લક્ષ્મીને સ્ત્રી રૂપ, તે તો પડયો નરકને કુપ;તવ બોલ્યા યુધિષ્ટર એમ, ત્રણ પ્રકારે વપરાય કેમ॥૬॥તેનું સ્વરૂપ મને સમજાવો,મુને બોધ મળે ક્યાંથી આવો; તવ ભીશ્મજી બોલ્યા વાણી,ત્રણ પ્રકાર મનુશ પ્રાણી ॥૭॥ વળણ.॥ ત્રણ પ્રકારના પ્રાણીયો, તે સમજાવું સાર; ત્રણ રીતે ત્રૈણે સ્થળે, લક્ષ્મીનો વ્યવહાર. ॥

કડવું ૮ રાગ દુહા દેશી.

ભીશમજી કહે છે યુધીષ્ટરને, શ્રોતા સું વ્યાસજી વદે; સાંભળજે આ વારતા બીજી, દઢ કરવી તે રદે. ॥૧॥ત્રણ પ્રકારના પ્રાણી છે ત્યાં; લક્ષ્મી ત્રણ રૂપ થાય; ઉત્તમ મધ્યમ કનીષ્ટ પ્રાણી,ગુણ તેવા તે માંય. ॥૨॥ ઉતમને ઘેર બેટી બને છે,મધ્યમને ઘેર માત;કનીષ્ટને ઘેર કામની રૂપે વઇભોગ દે દીન રાત.॥૩॥ઉત્તમ પ્રાણી બેટી સમજી; કરે વીવેક વીચાર; લક્ષમીના કંથ કૃષ્ણ વિષ્ણુ,નહી અન્યનો અધીકાર. ॥૪॥ તે તેને ઘેર વળાવી દેવી, અન્યથી કેમ વપરાય; એમ સમજીને ઉત્તમ વાવરે; જ્યાં કૃષ્ણાર્પણ થાય. ॥ ૫ ॥ વીષ્ણુની વામા વિષ્ણુને દુવારે,વળાવે તે તાત તુલ્ય; કોઇ કાળે પાતક ન લાગે, જગતમાં યશ અમુલ્ય॥૬॥ જેની છે તેની તેને દેવી,તેથી વધે વહેવાર;જ્યાં.વવરાય ત્યાં ધરમ કામે.કીરતી નો નહી વિકાર, ॥૭॥મધ્યમને ત્યાં માતા ભાવે,લક્ષ્મી વાસ વસે છે;જીવત સુધી રહે ત્યાંની ત્યાં,ગત થયે ખસે છે. ॥૮॥મધ્યમને પેટ પોશણ કરે નહી બીજો ઉપીયોગ;સાસરે વળાવાય નહી માને;નવ્ય લેવાય વઇભોગ. ॥ ૯ ॥ કનીષ્ટને ત્યાં ભામની ભવો, લક્ષ્મી પુરે વાસ, તેને કનીષ્ટ પંચ વીશયમાં, વાવરે ધરી હુલ્લાસ. ॥૧૦॥ લક્ષ્મી લાવે સુખ સજ્યા, લક્ષ્મીથી લાવે લલના, લક્ષ્મીથી નાત જાત જમાડે, લે વઇભોગ પળ પલના ॥૧૧॥ કર્ણ દ્વારે શબ્દ વીશય સુખ લે, વાજીંત્રને ગાન તાન નાશીકા દ્વારે ગંધ વીશય લે, અત્તર પુષ્પને પાન. ॥ ૧૨ ॥ નેત્ર દ્વારે રૂપ વીશય વ્હાલો, જુએ નવે નવા રંગ; વપુ દ્વારે સ્પર્શ વીશય વહાલો;ગોષ્ટી કરે અંગો અંગ. ॥૧૩॥ જીંહ્વા દ્વારે ભોગવે રસ વીશય, ગળ્યું તીખુ ખાટુ ખારૂ; વીશય વઇભોગ લે લક્ષ્મીથી, છેક વાળે અંધારૂ. ॥ ૧૪ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, પુછુછુ પુરણ પ્રીતે; માતા બેટી સ્ત્રી ભાવવાળા, વાવરે કે કે રીતે ॥ ૧૫ ॥ તે સમજાવો સમજણ પડે, ક્રીયા કેઇ રાંતે ખરચે; વવરાતુ જોઇ વાવરતાની તુલના મનડું ખરચે. ॥ ૧૬ ॥ ઉત્તમ મધ્યમ કનીષ્ટ પ્રાણી, વાવરતા વરતાય; લક્ષ્મીને ક્રીયા ભાવે માને છે; તે સઘળુ સમજાય ॥ ૧૬ ॥ ઉત્તમ પ્રષ્ણથી પ્રસન્ન થયા; પોતે ભીશ્મ પીતાય; વવરાતી ન વવરાતી લક્ષ્મી, વાવરતો વરતાય. ॥૧૮॥ વારસા પુંજી આવે તે લક્ષ્મી; માતા સ્વરૂપે સાર; કુમારગે કે સુમારગે તે, વવરાય નહી તલ ભાર. ॥ ૧૯ ॥ માતા ભાવે લક્ષ્મી મળે, તે પ્રા-

સ્ત્રી કૃપણ થાય; સુમારગ સાસરૂ લક્ષમીનું, પુત્રથી ના વળાવાય ॥૨૦॥ ફિરી સાસરે મોકલે માને,તે ન બને કોઇ કાળ; કુમારગે મોકલે માતાને, તો સુતને પડે ગાળ ॥૨॥ માટે માતાને રાખી મુકે, ન વાવરે કોઇ પંથે; તે લક્ષમી સંચરે સ્થળ બીજે,પહેલા પુત્રની અંતે ॥૨૨॥લક્ષમીનેમાતા જાણનારો, સ્વભાવે કેવો; પંડ પોસેને પરને ને પોસે, હીશે કંજુસ જેવો ॥૨૩॥ પોતે પોતાની પત્નીને પુત્રો પોશીને થાય સુખી;કુમારગે સુમારગે ન કાહાડે પોતે ન થાય દુખી ॥ ૨૪॥ માતાનું પય પાનકરણું, તેમાં નહી કાંઇ દોશ;માતારૂપે લક્ષમી તેને,પોતાને નહી અપસોસ॥૨૫॥ વળણ ॥ અપસોસ નહી તે પ્રાણિને શાન્તીવાન દેખાય; ઉપદેશ વલ્લભ વ્યાસનો સમજી લ્યો શ્રોતાજન.

કડવું ૯ રાગ ધનાશ્રીની ચાલ.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, શાંતી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીસ્મપીતા કહેછે ધરમને શ્રોતાને વક્તા જન; ધ્યાન દેઇ જ્ઞાન શ્રવણ કરે,તે પ્રાણી પરમપાવન ૨ માતા ભાવે લક્ષમી હોયે, તેનો કહયો રૂપરંગ; મધ્યમ પ્રાણીના ગુણને લક્ષણ, કહ્યા ધરી ઉમંગ ॥૩॥ માતા ભાવમાં રૂપછેબીજુ, તે સમજાવું સાર; વડીઆઇ દાદી તે પણ માતા, તેનો જો તું પ્રકાર ॥૪॥મધ્યમાં પ્રાણી બે રૂપે મધ્યમને ચન્ડાળ; મધ્યમને ત્યાં માતારૂપે,લક્ષ્મી સદાકાળ ॥૫॥મધ્યમમાં ચંડાળનેત્યાં,લક્ષ્મી વડીઆઇ, દાદિધવાય નહીવેડીઆઇ દાદિને,સાચવવા ઊપાદી ॥૬॥ કુમારગે કે સુમારગે પણ વાવરવિનવાટે ધવાય નહી તેમ ધારણ નાવે,જુઓ દુનીઆને વટો॥૭॥ પીન્ડ નપોસેપુત્ર ન પોશે,નપોસે પરિવારપહેરેઓઢે નહિ દળીદ્રી સદા ચંડાળનો અવતાર ॥૮॥બરેલા મોનો ઉદાશમનનો ઝેરિજીવનું ઝાડ જોકોઇઉપદેશકરવાજાય તો કરોધ ચડે હાડોહાડાલ વપુપર વસ્ત્ર ન હોડે,ચણે નહિઉપાન; મહા દુખીનોદુખી સદાયે,સ્વાર્થમાં સાવધાન ॥૧૦॥હવે કહુ કનીષ્ટનાલક્ષણ, સ્ત્રીભાવ લક્ષમી તેને;તે કેવિ વવરાય કેવે કામે, જાણો જાણવું જેને ॥૧૧॥ સ્ત્રીથી સધળો વઇભોગ ભોગવે, પંચ વીશય સુખ માણે; તે વણ વીશઈ સુખ ન હોયે, વિવેકી જન જાણે. ॥ ૧૨ ॥ લક્ષમીથી પી-

શાય ભોગ ભોગવે,ગણાય લક્ષ્મી સંગ;લક્ષ્મી વણ ભોગ ભોગવે કયાંથી, કયાંથી અને નાટારંગ ॥૧૩॥ લક્ષ્મીથી વધભોગ ભોગવે,બને લક્ષ્મીપતી; તેથી વધકુંઠવાશી કકળે, પાપ થવાદે અતી ॥૧૪॥ ભોગ ભોગવવા દે લક્ષ્મીના, પુરણ પાપે ભરાવા; તે પછી તેની ખબર લે છે, કો હીન ન દે જાવા ॥૧૫ સ્ત્રી ભાવ જાણે તેને લક્ષમી. અવળું ઘણુ સુજાડે, કેવું કનીષ્ટને સુજે અવળું, તે ભીશ્મપીતા દેખાડે ॥૧૬॥ કનીષ્ટ પ્રાણીને સ્ત્રી ભાવ લક્ષ્મી, તે વિશયમાં દોરે; વીશયમાં કનીષ્ટ તદાકાર, રંગ ભાગે ઘણો ઘોરે. ॥૧૭॥ઘોડા દોડાવે ગાડી દોડાવે, ચઢે પ્રેમી પલંગે;તળાઇ ઉશીકાં ગાલ મસુરીયાં,સુવાળાં ઓઢણુ અંગે॥૧૮॥ અત્તર ફુલેલ પુષ્પ ગજરા,એળચી પાન સોપારી;ધરમ ધામોમાં પરસાદ લેવા,થાય મહોટા કારભારી. ॥૧૯॥ કહેવરાવે ધરમપર નેષ્ટા, ધરમ નાણું જમે માંડે, જે સ્થળ લક્ષ્મી લાભ ન દેખે,તે સ્થળ પોતે છાંડે.॥૨૦॥ સાહુકારી બતાવે વિશ્વાસ પાડે, લાભ કહી ધન તાણે;જેમ પરનારીને ફોસલાવી;જાર કરમી જન આણે. ॥૨૧॥ તે લક્ષમી આવે સ્ત્રી રૂપે, તે મોજ કરાવે, માંડવા બંધાવે નાચ પડાવે, મીજલસી સભા ભરાવે ॥૨૨॥ ધામ સોહાવે, રોષ્ણાઇ કરાવે,અહસ્તાઇ દેખાડે જગમાં;લક્ષમીપતી કહેવરાવવાને,ફરે ફુલાશોની વગમાં ॥૨૩॥ વ્યસ વ્યભીચારને વાસના, મ્હોટાઇને મગરૂબી; દયા દીનતા ને દાનવાળા તેનાથી જુદી ખુબી॥૨૪॥હું કરતાનો અહંકાર મનમાં ગરીબ ઉપર ગાજે, નીરધન નાહાનો ને કદરૂપો, તે સંગ બોલતાં લાજે॥ ૨૫॥માન્ય લોભીને જસ લોભી, ધન કેફ રૂંએ રૂંએ,વળી અંતર આશા એવી, વીખણાઇશું બહુ મુંએ.॥૨૬॥ભાગ્યશાળી બુદ્ધીશાળી,હીમતવાનગણાઇશું; પાછળ કીરતી કહેવાશે મારી, જીવતા મુઆ જણાઇશું॥૨૭॥કનીષ્ટનાં કુકરમને લક્ષણુ, કહેતાં ન આવે નીવેડો; સાક્ષાત કળીનું લક્ષણુ કનીષ્ટ,એટલે આવ્યો છેડો ॥૨૮॥વળણ॥ એટલે છેડો આવિયો, કનીષ્ટ કળજુગ રૂપ; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, પડે નરકને કુપ.

કડવું ૧૦ રાગ દુહા દેશી.

ભીશ્મપીતા કહે યુધીષ્ટરને, સાંભળ કુન્તી તન, બેટા તુલ્ય લક્ષમી ઉત્તમ, તે ઉત્તમ પ્રાણીનું વરણુન ॥ ૧ ॥ પુત્રી ભાવે લક્ષમી જાયે, ઉત્તમ પ્રાણીને ધામ, ત્યાં લક્ષ્મી વપરાય કયાં કયાં, ઉત્તમ શું કરે કામ

॥૨॥ ઉત્તમ પ્રાણીને લક્ષ્મી આવે ઉત્તમ જાણે એમ; આ પર ગોત્રીનો પર માલીક, આપણી માનીએ કેમ ॥ ૩ ॥ લક્ષમી પતી કરશન વિષ્નુ,લક્ષમી તેની નારી; રોમ રોમ થાવું નરક નીવાસી, જો કહુ લક્ષમીમારી ॥૪॥ પીતા તુલ્ય મને જાણ્યોને,પીહ્યર તુલ્ય મુજ ધામ; તેને સાસરે દેઉ વળાવી, હું રાખું શું કામ ॥૫॥ એમ જાણી કરે કરશનારપણ,હતી ત્યાંની ત્યાં કહાડે; ગોર રૂપી બ્રાહ્મણ હસ્તક; સાસરીયે પહોચાડે ॥૬॥ બેટી રૂપી આવિ જાણવી કયારે,સુમારગે વવરાય; જ્યાં વાવરે ત્યાંવિપ્રદ્વારાયે પ્રભુને ધામ પળાય ॥૭॥ તે બેટી ભાવ આવેવી જાણો, ઓ યુધીષ્ટરરાય; સુમારગે વાવરનાર પ્રાણી, સરવોતમ ગણાય ॥૮॥ઉતમ પ્રાણીનાલક્ષણ કેવાં, તે સમજાવું સોર; દીનતા દયાને દાનસ્તાઇ,નહી મોટાઇહંકાર॥૯॥ બાળક સાથે બાળક જેવો; વ્રદ્ધસાથે વ્રદ્ધરુપ, ગરીબ સાથે ગરીબજેવો અગ્નાની સાથે ચુપ ॥૧૦॥ કીરતીની નહી ઇચ્છા મનમાં, નહી પુલણનો ફંદ, નહી કલેશ કંકાશ કશો; સરવ રિતે આનંદ ॥૧૧॥ રાચરચીલુ કે વસ્તુમાનું, હોય પોતાને ઘેર; માગ્યુ આપે પાડોશીને,વ્હારેચઢે બહુ પેર ॥૧૨॥ પરને દુખે દુખ માને, પરને સુખે સુખી; જ્ઞાન નીતીને વઇરાગ વાળો, નહી હરી નીરમુખી ॥૧૩॥ જગત રીતીના નહી, પ્રીતીનીતી રીતી રૂદે; નાશ વસ્તુનું અગનાન અતી. અવીનાશી જ્ઞાન ઉદે ॥૧૪॥સદ ગુણ શીળતા સંતોશ શાન્તિ, ખરા ખોટાની પરીક્ષા, સતસમાગમ જ્ઞાની સાથે, અજ્ઞાની નહી દીક્ષા ॥ ૧૫ ॥ એવા અનંત લક્ષણ જેમાં; તે જન ઉત્તમ પ્રાણી, લક્ષમી બેટી ભાવ તેને ત્યા, એજ મોહોટી એંધાણી ॥ ૧૬ ॥ માઇકને ન અમાઇકને, જ્ઞાન વડે સમજાય; અવીવેકને વીવેક રીતી, વડા વીચારે જણાય ॥૧૭॥ ન્યાયને અન્યાય ખરૂને ખોટું, સારૂને નરતુ જેહ; સમાગમથી સમજાય સવળુ, નહી તો તેનું તેહ ॥૧૮॥ આ લોકનીને પરલોકની જે, નીતી તે જુદે જુદિ; પરલોકની અતી ઉલટી લાગે, નહી જાણેશ્રી સમૃદી ॥ ૧૯ ॥ તે કોઇ જ્ઞાની સમજાવે ત્યારે, સમજાય પરલોક કેરિ; નહિ તો આ લોકની રીતીમાં, કરે ડેરાને ડેરી ॥ ૨૦ ॥ પરલોકનું જ્ઞાન ગુપ્ત ઘણુંછે, જાણે જે વક્ષા કોઇ; તે જાણનારાની આ લોકના જીવ, કર્યા કરે બગદોઇ ॥૨૨॥ અતડુ લાગે ને રહે અતડા, મહા જઇ જુએ ન સારા જોઇને કરવું કે ન કરયું, તે કરવો વીચાર ॥ ૨૨ ॥ તેવી રીતનો હોય પ્રાણી.તો કાંક સમજયામાં આવે; અળગો રહે તે અળગોને અળગો, લક્ષ ચોરાશી

ધાવે ॥૨૩॥ ધાવણ ધાવ્યો લક્ષ ચોરાશી રહે સદા અમોક્ષ; વેદ વદેછે જ્ઞાન વીના, કદી ન હોય મોક્ષ ॥૨૪॥ વલણ॥ મોક્ષ ન પામે કો કદી, જ્ઞાન વીનાના કોય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કરમ મ્હાય તે હોય.

કડવું ૧૧ ૨૪ રાગ ચોપાઈ.

ભીશમપીતા વદે મુખવાણી, સુણ યુધીષ્ટર હેત આણી; મોક્ષનો મારગ દોહલો ભારે, તે રસ્તે ચડે જીવ કયારે ॥ ૧ ॥ ભાવારથી જ્ઞાનીનો સંગ તવ પુરણ પડે ઉમંગ, ભાવારથી વણ અરથીક જેહ; જ્ઞાની જન જાણ વો નહી તેહ ॥૨॥ વેદ શાસ્ત્ર તણા જે અરથ, હેતુ જાણ્યા વીનાના વ્યર્થ ભાવ સમજીને અરથજ કરે, તેતો તત્વ દરશી નીસરે ॥૩॥ એમ કહેછે ભીશમપીતાય; તેતો સુણો યુધીષ્ટર રાય; સુણી શંકા થઇ અપાર; બોલ્યા કુન્તી તણા કુંઆર ॥ ૪ ॥ મહ પીતા બોલ્યા તમે જેહ, તેમાં મુને થયા સંદેહ; અરથને ભાવારથ બે જુદાં; કે તે બેઉ એક સમુદા॥૫॥ તવ બોલીયા ભીસમપીતાય, અરથ ભાવારથ જુદા કહેવાય, એકલા અ રથથી અનરથ થાય અને ભાવારથ સત્ય ગણાય ॥૬॥ તવ ધરમ બોલ્યા કરજોડી, મ્હારો સંસય નાંખો તોડી; જેમ વેદના મ્હા વાકય જોઇ, બ્રહ્મ છે એમ કહે સહુ કોઇ॥૭॥ સાંખ્ય શાસ્ત્ર તણે આધારે, આતમા પરમાત્મા એક ધારે; તેતો ખરૂં હશે કે ખોટું, તેની ભ્રમણામાં હું લોટું ॥ ૮ ॥ તવ ભીસમજી બોલ્યા એમ, વારૂ તને ભાસે છે કેમ; તાહારી મ્હારે સાંભળવી વાણી, કહે તું શું બેઠો છે જાણી ॥ ૯ ॥ તવ ધરમ કહે સુણો તાત, વેદ વીશ્વ વિશે પ્રખ્યાત; વેદ વાકય ન હોય ખોટું, ભાસે સાંખ્ય તણું જ્ઞાન મ્હોટુ ॥૧૦॥ માટે હું તો જાણું છું એમ; બ્રહ્મ સચરાચર છે તેમ; નથી હું તું અત્રર કોઈ, મીથ્યા ભ્રાંતિ જીવોને હોઇ ॥ ૧૨ ॥ નથી જીવ સરવ છે બ્રહ્મ વેદ વાકયોથી તે પડી ગમ; પુન્ય પાપ ન મોક્ષ અમોક્ષ, નથી પરમાતમા પરોક્ષ ॥ ૧૨ ॥ છે આતમા ચઇતન્ય જેહ. છે અજર અમર તેહ: તેતો ત્રણે અવસ્થા જાણે, સત્ય સદાયે આનંદ માણે ॥ ૧૩ ॥ સ્થુળ સુક્ષ્મ કારણ દેહ. તેને પણ જાણનારો તેહ; સત્ય આતમા તે ઉપદેશ, નથી કોઇ બીજો પરમેશ ॥ ૧૪ ॥ મન બેઠો છે એ સીધાંન્ત, ઘણા શ્રવણ કરયાં વેદાન્ત, અહં બ્રહ્મસ્મી હું બ્રહ્મ, સત્યજ્ઞાનજ એ ઉત્તમ ॥ ૧૫ ॥ તવ ભીસમપીતા બોલ્યા હશી, તેં તો યુક્તી

ન વીચારિ કશી,જો તું બ્રહ્મ બને આપો આપ, તો નથી ટાળવા ત્રીતાપ ॥ ૧૬ ॥ જપ તપ કરવાનાં વ્યરથ, ઠીક ગ્રહણ કરયો છે અરથ, જો હયા બ્રહ્મ સદા સરવજ્ઞ, પણ તું તો દીસે અલ્પજ્ઞ ॥ ૧૭ ॥ વલણ ॥અલ્પજ્ઞ તું દીસે અતી,ઓ યુધીષ્ટર રાય;સાક્ષાત બ્રહ્મ તું હોય તો,સંભવે સહુ સતાય.

કડવું ૧૨ રાગ દુહા સાખી.

ભીશમપીતા યુધીષ્ટર પ્રત્યે, બોલ્યા એમ વચન; શંકા ઉપને તારી વાણીમાં, ઓરે કુન્તી તન ॥ ૧ ॥ ત્રીદેહને હું જાણવા વાળો;એમકહેછે તું કથી, પણ તારૂં વ્યરથ છે બોલ્યું, તું કાંઈ જાણતો નથી ॥૨॥ તારા સ્થુળને તું જાણે છે,તો દે ઉતર મુને,તારાશરીરે કેશજ કેટલા કેટલા તલ છે તુને ॥૩॥ જો વળી અલ્પજ્ઞ હોતો સરવને જાણો; ત્યારે તો કહીએ ખરા ॥૪॥ મ્હારા મનના જે મનસુબો, તેતો તું નવ જાણે;તો સરવ રીતે બ્રહ્મ તું શાનો, મીથ્યા બ્રહ્મ છું તાણે ॥૫॥ ત્રણે અવસ્થા તું જાણે તો, સ્વપ્ન જાયે ભુલી, ખોટું એવું જ્ઞાન ગ્રહીને આ દેહ જાશે ડુલી ॥૬॥નહી મળે ભગવત ભજવાનો,અમુલ્ય મનુશ દેહ;કળયુગી કયાં વેણ વદોછો, કાક ધરો સંદેહ ॥૭॥ સરવ શક્તીમાન પરમેશ્વર છે, આપણી તે કયાં શકતી; નીરાપાધી પરમાતમા છે, ઉતમ એની ભકતી ॥૮॥ત્રીગુણી માયામાં રહેલો, તે પરમાતમા ન હોય, મત તાણી પરમાતમા કહે, કેવળ મુરખ કોય ॥૯॥ ભાંગ પીને જેમ ગાંડો બોલે, હું શ્રષ્ટીનો ભુપ; સિંહને અજાના સંગ કયાંથી, સમજીને રહો ચુપ ॥૧૦॥ જ્ઞાનમાં અજ્ઞાન કદી ન આવે, સુરયમાં નહી અંધકાર; અગનીમાં શીતળતા ન આવે,પુરણ લેવો વીચાર ॥૧૧॥ બ્રહ્મમાં ભ્રાન્તી કદી ન થાયે, કહેનારો જખ મારે,વેદ વચનનો હેતુ ન સમજયા; કુટાઇ મુઓ અંધારે ॥૧૨॥ એક બ્રહ્મ વણ બીજો બ્રહ્મ નથી,વળી સદા અવિનાશી, અચળ ઇશ્વર વેદ વદે છે,તે સરવ લેજો તપાસી ॥૧૩॥ જે આ દેહ વીશે આવેલો, તે અન્ય દેહ ન જાય જે દેહ બદલે તે વસ્તુને ચળીત કેવાય ॥ ૧૪ ॥ વળણ ॥ ચળીત બ્રહ્મ હોયે નહી, સુણ કુન્તી કુંવાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સુણો શ્રોતા સાર.

કડવું ૧૩ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા ભીસમ પીતા મુખ વાણી,રાય સાંભળ ઉલટ આણી;પરમેશ્વર સહુથી ન્યારો, એ તો ગ્યાની જનોને પ્યારો ॥ ૧ ॥ પરમેશ્વરછે તે અનુપ, સત્ય માનજે ધરમ ભુપ; પરમેશ્વર માયાતિત, સરવદા તે અચળીત ॥૨॥ તુરીયાતીત છે અવીનાશી, ત્રીગુણાતીત અલગવાસી,ગ્યાન સ્વરૂપ જ્ઞાનાનાકાર, મોક્ષ રૂપે એ કીરતાર ॥૩॥ એને કોઇ વીરલાજાણે, મીથ્યા ગરવ વેદાંતી આણે; જેનો વેદ ન પામ્યા પાર, તે તે વદીમરેવેદ ચાર ॥૪॥ યોગી તપશ્વી નવ જાણે, તેનો ભેદ ભગ્તો ન પ્રમાણે;નવે પરમેશ્વર અવતાર, છે અજન્મા પરમેશ્વર સાર ॥ ૫ ॥ અંશકવદેછેવેદ, જેમાં નહી શંકા નહી ભેદ;એવા અનંત ગુણ અવીનાશી,આળસુસુણતાં જાય ત્રાસી ॥૬॥ જાણે પરમેશ્વરને ગ્યાની, બાકી કહેવાની સર્વ કાહાણી; ગ્યાની જન જે જાણેછે વાત, તેજ કરી શકે પ્રખ્યાત ॥૭॥કોઈ માયા મોહ તજે પ્રાણી, તેને સત્ય ન વાગે વાણી; વળી વીદ્વાન શાસ્ત્રી વેદાંતી, તેની વળે વિદ્યામાંજ શાંતી ॥ ૮ ॥ જેનો અવતારીમાં લક્ષ, તેના ત્યાંને ત્યાં રહે અક્ષ; જેની કરમ કાંડપર પ્રીતિ, તેને રૂચક નહી અન્ય રીતી ॥૯॥જેને ઉપાસના પર પ્યાર તેને ગ્યાન ન રૂચે લગાર;ગયાજન્મોનું રહે જ સ્હેજ ગ્યાન, જીવે કરયું હોય સંપાદાન॥૧૦॥તેથી છેવટઆવ્યોહોય છેડો, તવ તે લે ગ્યાનીનો કેડો;તવ પુરણ ગ્યાનજ,પામે,જનમોજનમનુ અગ્નાન વામે ॥૧૧॥અક્ષર ઓળખતો હોય પહેલોતોજ વંચકમાં થાય વહેલો નવ્ય ઓળખે અક્ષર જેહ, કદિ વાંચી સકે નહી તેહ॥૧૨॥તેમ કેટલાક જનમોની શીખ, હોય તો ગ્યાન ગ્રહે ઠીક, પહેલાનુંશીક્ષણ નવ હોયે, તેવો ગ્યાન ન પામે કોયે ॥૧૩॥ કદી ગ્યાન તો સુણે કાન, પણ તેમાં ન લાગે ધ્યાન, કદી ધ્યાન લાગે તે વેળાય, તેને દ્રઢ ન થાય ॥૧૪॥ કદી દ્રઢ થાય તો કો સમે તેનું ચઇત્વન જરૂર ભમે, કદી ન ભમે ને રહે સ્થીર, તેવો તો જાગે કોક વીર ॥ ૧૫ ॥ વળણ ॥ કોકજ જાગે વીરલા, અયુતમાં તો એક, વ્યાસ વદે શ્રોતા સહુ, જોજો વાત વીવેક.

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઇ.

વદે વળતા ભીસમ પીતાય, તું તો સુણ યુધિષ્ટર રાય, સરવ બ્રહ્મ

માને છે જેહ, ફક્ત વિવા જ્ઞાની જન તેહ, ॥ ૧ ॥ સરવ જીવને માને પરમેશ, ત્યારે કોને કરે ઉપદેશ; નહી વક્તાને નહી શ્રોતા, નહી જોવાનું ને નહી જોતા. ॥ ૨ ॥ નહી જ્ઞાની નહી અજ્ઞાની, જો સહુ બ્રહ્મ લેઇએ માની, નહી કોઇ દુખી કોઈ સુખી, ન તાબેદારો નહી મુખી. ॥ ૩ ॥ સરવ સરખા જોઇએ અનુપ, નહી કો જન માયાને કુપ; નહિ કોઇ ગ્રહસ્થી નહી ત્યાગી, નહી રાગી કો નહી વેરાગી. ॥ ૧૪ ॥ નહી કો નીચ કે કો ઉંચ, સમજી લેવાની ખરી ખુંચ, નહી નારી કે નહી માતા નહી પુત્ર કે નહી કો તાતા.॥૫॥નહી કેહેવું કે નહી સાંભળવું, પછી શા સારૂ પુછવું આંબળવું; એ શ્રષ્ટીમાં પરમેશ્વર સર્વ, હું જ્ઞાનીનો ધરે શીદ ગરવા॥૬॥ પોતે જ્ઞાનીને અન્ય અજ્ઞાની, એવું એકમાં શાથી લે માની, કેહેશે અવરમાં ઉપાદી, તવદ્વૈત થયાં જો વીવાદી.॥૭॥ કેહેશો કો દુખી કરમે કરીને, તે તો બોલો છો કેમ ફરીને; દુખી કીયો કરમ કરનારો, કોઇ અકરમી તે બીજો ધારો. ॥ ૮ ॥ વારૂ સર્વ ઇશ્વર છે માનો, તવ મોક્ષ અમોક્ષજ શાનો; કહે પાપ કરનારો કરે, ત્યારે નર્ક કીયો સંચરે; કેહેશો નરક એનો એ જાય; ધીક જીભ્યાએ કેમ કેહેવાય. ॥ ૧૦ ॥ કહેતો તે નરક વાશી, તેનું મ્હોં જોતાં થાય ઉદાસી;વળી અચળ ઇશ્વર કહીયે,તો બીજા ગરભે કયાંથી જઇએ. ॥ ૧૧ ॥ જઇએ માટે ચળીત થયા જાણો, તો અચળ ઇશ્વર કયાં પ્રમાણે; એવી અનંત શંકા જાગે, બ્રહ્મ અંશ કવેદને લાગે. ॥ ૧૨ ॥ વદે ભીશમપીતા એવો બોધ,જ્ઞાની જન સંગ કરો શોધ; તવ યુધીષ્ટિર લાગ્યા ચરણ; મહ પીતા થાવું અજ્ઞાની સરણ. ॥૧૩॥વળણ.॥ જ્ઞાનીના સતસંગથી, થાય યથાર્થ જ્ઞાન, વ્યાસવલ્લભ વાણી વદે,જ્ઞાને વશ ભગવાન.

કડવું ૧૫ રાગ સરળ સાખી.

ભીષ્મપીતા વાણી વદિયા, સુણ સતી સંતાન; વેદ શાસ્ત્ર કે ઇતિહાસ પુરાણ, તેથી જુદુ બ્રહ્મ જ્ઞાન. ॥ ૧ ॥ બ્રહ્મ ગતીને બ્રહ્મ કેહેવાય, બ્રહ્મ સ્વરૂપને બ્રહ્મ; એ સઘળું સવળું સમજવું, તે જ્ઞાનીને પડે ગમ. ॥ ૨ ॥ શ્રવણ જ્ઞાની અનુભવ જ્ઞાની અનુમાની પણ જ્ઞાની, વાંચક જ્ઞાની કર્મ જ્ઞાની, જાણવો શાને; વંચક જ્ઞાની વાંચી જોયેલું. શ્રવણી તે સુણે લું કાને, ॥ ૪ ॥ અનુમાની ત્રીજું પદ છે, ચોથો જ્ઞાની અનુભવી;

તે ચાર પ્રકાર જ્ઞાન મળેલું તેજ જ્ઞાની મ્હા કવી. ॥૫॥ તેવા જ્ઞાનીનું જ્ઞાન સાંભળતાં; જ્ઞાન યથારથ થાય; તે જ્ઞાન વડે મુક્તી મળે મોક્ષ પદે પળાય. ॥૬॥ મોક્ષ વીના અવર ઇચ્છાથી, આચાર અતીશે પાળે; ફળ લેવાની વાન્છના રાખે, તે ન તરે કોઇ કાળે॥૭॥શાન્તી પરવ હાંઇ પુરણ થયું,કેહે છે વધશમપાય;ઓરેપુત્ર પરિક્ષત કેરા; ઉતરી તુજ હત્યાય.॥૮॥ એટલે પરિક્ષતના પુત્રે, આપ્યાં છે ગઉદાન; બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવ્યાં, ભાવે ભજ્યા ભગવાન. ॥ ૯ ॥ સવાસો વિપ્રને ઉપવીત દીધાં, સવાશો કન્યાદાન, સવાસો બ્રહ્મપુરીયો આપી, પરીક્ષતને સંતાન. ॥ ૧૦ ॥ શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા એ, પ્રમાણે તર્ત દેખાય. ॥ ૧૧ ॥ વળણ. ॥ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણે હરસે ગયું, સુણતાં પોહોચ્યા કોડ; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

શાન્તી પર્વ સમાપ્ત.

શ્રી.

અશ્વમેધ પ્રારંભ.

અશ્વમેધ પર્વ કડવું ૧ રાગ સાખી.

ગીરજાનંદન ગણપતીને, પ્રથમ લાગુ પાય; સરસ્વતી માતાને નમું માજી વસે જીભ્યાય ॥ ૧ ॥ વઇશમપાયે તેર પરવની, સંભળાવે કથાય; પછી જનમેજયની પાસે, પોતે માગી વીદાય ॥ ૨ ॥ પુરણ કથા હું નહી સંભળાવું, એક સ્થળે હરનીશ; સાંભળજે જયમુનીના મુખથી, પાતક તું નીસ્તરીશ ॥ ૩ ॥ એકના મુખથી એક જગોયે, ભારથ પુરણ કહેવાય; કાં શ્રોતાને કાં વકતાને, વીકટ વીઘન થાય, ॥ ૪ ॥ શ્રોતાયે વકતાનું ઇછવું સારૂં, વકતાએ શ્રોતા જનનું; માટે પુરણ કહેવી કે સુણવી, પરિણામ એ વિઘનનું ॥ ૫ ॥ માટે છ માસ જવા દેઇને, સાંભળજે તું કથાય; તે વારે આવશે જયમુની, ઓ જનમેજય રાય ॥૬॥ એમ કહીને વીદાય થયા, એવે વીત્યા ખટ માસ;તેવામાં જયમુની આવ્યા, જનમેજયની પાસ ॥ ૭ ॥ તવ જનમેજય ચરણ લાગ્યો; પધારો રૂશીરાય; અધુરી કથા શ્રવણ કરાવી, રૂશી વઇશન પાય ॥ ૮ ॥ તે તો મુજને કહી ગયા છે, જયમુની આવે જ્યારે, પાંચ પરવની કથા રહી તે સાંભળી લેજે ત્યારે ॥ ૯ ॥ પરવ અષ્ટાદસ ભારથનાં; પુરણ તે સંભળાય, બ્રહ્મહત્યા મુજને લાગી છે. પાતક તે પળાય ॥ ૧૦ ॥ જયમુની શંભળાવવા બેઠા, વાળી પદમાસન; સનમુખ આસન વાળી બેઠા,શાંભળવા રાજન. ॥ ૧૧ ॥ સાંભળ રાજા છે હરી ચરચા; સાંભળ રાખીને પ્રીતિ; કથામાં બીજું કાંઇ ન જોવું; જોવું સત્યને નીતી ॥ ૧૨ ॥ બીજા વીશયમાં પ્રત્તી રાખી. જે જન સુણે કથાય; તે જનનું પુન્ય ધોવાઇ જાયે; ઉલટું પાતક થાય ॥ ૧૩ ॥ રાગ વીશયમાં હાસ્ય વિશયમાં, પ્રતી ધરી સુણે જેહ; પ્રભુ તણા પદને નવ પામે, પામે પ્રગનો દેહ. ॥૧૪॥ હાસ્ય વીશય વાહાલો હોયે તો, ભવાયો થઇ અવતરે;વાન્નર કેરો દેહ પામે, કામ વીશય ચીત ધરે. ॥ ૧૫ ॥ માટે ચીત હરી ચરચામાં, રાખી સાંભળજે રાય; અશ્વમેધનુ પરવ કહુંછું,પાપ તારૂં પળાય ॥ ૧૬ ॥

ક્ષભ વદે સાંભળો શ્રોતા, ટુંકામાં સઉ શમજાવું; આ ગ્રંથ છપાઇ ગયો છે માટે, સંક્ષેપમાં હું ગાવું ॥ ૧૭ ॥ ત્રણ કવીની છે રચેલી, અશ્વમેધ કથાય; તેથી ટુંકામાં રચું છું, સંદેહ ન ધરશો કાંય ॥ ૧૮ ॥ પાન્ડવ ગાદી બેઠા ત્યાં સુધિ; સારી રીતે રચી કથા અશ્વમેધ છે બાહાર પ-ડેલો, મેહેનત લેઉ તે વ્રથા ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ વ્રથા મેહેનત લેતો નથી; ટુંકો ટુંકો કહુ સાર; ના કહુ તો અધુરો કહે; ભારત ગ્રંથ નિર-ધાર ॥ ૨૦ ।

કડવું ૨ રાગ સવઇયા.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહિમાય ॥ ૧ ॥ હસ્તીનાપુરની ભોગવે ગાદી, કુન્તીના તન ધર્મ;નીતિ પુર્વક રાજ ચલાવે, નીત્યકરેસુભ કર્મ ॥ ૨ ॥ છ માસ સુધિ ભોગવી ગાદી, સમરે શ્રી અવિનાશ; એવામાં અણચીતવ્યા આવ્યા, વીષ્ણુ વેદમ વ્યાસ ॥ ૩ ॥ પાન્ડવ ઉઠીને પાયે પડીયા, પ્રેમે આપ્યું આસન;પધારો પધારો કહી બેસાડયા,અમને કર્યા પાવન ॥ ૪ ॥ એમ કહીને ધરમ રાજા, ચાંપવા બેઠા પાય; કૃપાનિધિ એક પ્રશન પુછું છું, સંકલ્પ વિકલ્પ થાય ॥ ૫ ॥ કુળ નીકંદન અમે કીધું, રાજ્ય લેવાને આપ; તે મુજને મનમાં ખટકે છે, જાણું છું બેઠું પાપ ॥ ૫ ॥ એટલે વ્યાસજી એવું બોલ્યા, સુણ યુધિષ્ટિર રાય; ક્ષત્રી ધરમ તેં સાચવ્યો તારો, તેમાં શું પાપ કહેવાય ॥ ૭ ॥ પણ લોકીક અપવાદ બેઠો, કીન્ચીત એનો દોષ; દોષ તણું નામ સાંભળ્યું કે, ધરમ થયા અફસોસ ॥ ૮ ॥ ઓ મહારાજા અપવાદ બેઠો એ મુજને પસ્તાવો; તે પણ નીરવાણ થાય તેવું, કાર્ય મુને બતાવો ॥ ૯ ॥એટલે વેદમવ્યાસ બોલ્યા, સાંભળી થાજે મગ્ન;જેવો કર્યો હતો રામચંદ્રે,તેવો કરો તમે યજ્ઞ ॥ ૧૦ ॥અશ્વમેધનો યજ્ઞ કરવો, તેથી બહુ જય થાશે, લોકીક અપવાદ જગતમાં બેઠો, તે તમારો જાશે ॥ ૧૧ ॥ એમ સુણી યુધિષ્ટિર બોલ્યા, માહારાજા પડુ પાય અશ્વમેધ એ યજ્ઞ મોહોટો; દ્રવ્ય વિના કેમ થાય ॥ ૧૨ ॥ છ માસથી રાજગાદી પામ્યા; ધન નથી સંચીત કીધું; દુરિયોધનનું મેળવેલું, તેતો લુંટાવી દિધુ ॥ ૧૩ ॥ માટે નિર-ધન છઇએ હમણાં, કેમ કરીએ મહારાજ; મન મોકળું મુકીને વાવરવું

તે કેમ કરીએ કાજ ॥ ૧૪ ॥ વ્યાસજી બોલ્યા સાંભળ રાજા, બતાવું એક ઉપાય; આગળ મહોટો યજ્ઞ કર્યો તો, થઇ ગયો મરયુત રાય॥૧૫॥ તેણે વિપ્રોને દાન કરયાં ત્યાં નરદમ કનક કેરાં, હળીદ્રીનાં દળદર કાપ્યાં, કીધાં મેરસમેર ॥ ૧૬ ॥ વીપરોએ જે કનક લીધાં, તે ડુંગરોમાં દાટયાં; ઘણાં વરસનાં અકળાયેલા, લક્ષ્મીજી ઉભરાટયાં ॥ ૭ ॥ તે ધન જઇ તમે લઇ આવો, તવ બોલ્યા ધરમ રાય; કરનારપણ થયેલું ધન એ, મુજથી કેમ લેવાય ॥૧૮॥ એટલે વ્યાસજી એવું બોલ્યા, સાંભળજે સુમતી; ભુમીમાંથી ધન તું લાવે, તો તું છે ભુપતી॥૧૯॥ એ ધનનામાલીક વીપ્રો, તેમાંનું નથી કોય; ધરતીના ધન કેરા ધણી, ધરણુનો ધણી હોય ॥૨૦॥ માટે તે ધન તું લઇ આવે, તેમાં નથી તને દોશ; તે લાવીને યજ્ઞ આરંભો; થાશો નહી અપશોશ ॥૨૧॥ ધરમ કહે વારૂ માહારાજા;હવે તો આવી હામ; કૃપા કરીને બતાવો તમે, શાંશાં બીજાં કામ ॥ ૨૨ ॥ એટલે વેદમ વ્યાસ બોલ્યા, સાંભળ રાજકુંવાર; વરણુ કરવા લાવવાતેડીવીપ્ર વીસ હજાર ॥૨૩॥ તે સરવનો વરણુ કરવા, ત્રણુસેંને સાઠ દન; આનંદમાં જીવ રાખવો સઉએ, દેવું ઇચ્છા ભોજન ॥૨૪॥યજ્ઞની પુરણાહુતી થાય ત્યારે; ઘેનુ દેવી ઘરમાંથી; અકકેક રથ બેસવાને દેવો, અકેક દેવો હાથી ॥૨૫॥ બે બે જોડી વસ્ત્ર દેવા, વળી દેવા ઘ્રણુગાર; વીસમણ સુવર્ણ પરેમે દેવું, સાંભળ રાજકુંવાર ॥૨૬॥ એક એક ખોબો મોતીદેવાં; વીપરોને પરેમ ધરી, હરનિશ ઇશવર સમરણ કરવું, સત્ય શ્રદ્ધા આહરિ ॥૨૭॥ યજ્ઞ આરંભથી ધરમ રાજા, હું કહું તે આદરવું; તમારેને દરૂપતીને; ધારા વ્રત શુભ કરવું ॥ ૨૮ ॥ તમારે ને દરૂપતીને,સુવું એકસજ્યાય; ઉગાડું ખડગ મુકવું વચમાં,મનવ્રતી સ્થીર થાય॥૨૯॥ વળીતમારેને ઘરૂપતીને, ખાવું એકજ અન; બીજે પદારથ કાંઇ ન ખાવો,વળી સાંભળ રાજન ॥ ૩૦ ॥ યજ્ઞને સારૂ અશ્વ લાવો, જોઇયે પંચ કલ્યાણિ; ખવરાવવું પીવરાવવું તેને, પુજવો દૈવી જાણી ॥ ૩૧ ॥ તે અશ્વનાં ચીન બતાવું સુણુ યુધીષ્ટર રાય; પુંછડુ પીળું કાન કાળા, સ્વેતજ એની કાય ॥ ૩૨ ॥ લીલા રંગના ચરણ હોયે, એવો એનો રંગ; તેના જે દરસણ કરે તેને,યમ દુતનો ભય ભંગ ॥ ૩૨ ॥ તે તોખારને લાવી રાખો થોડા દીવસ ઘેર; ચઇતર સુદી પુરણમીએ, છોડવો આનંદભેર ॥ ૩૪ ॥ તેને લલાટે કનક કેરૂ, પત્રજ બાંધવું એક, તે પત્રપર લખવું

કેવું, તે સાંભળ વીવેક ॥૩૫॥ ક્ષત્રી કેરો પુત્ર હોય તે, આ ઘોડાનેબાંધે; એટલું લખીને મુકયો ફરવા, ખુશી આવે ત્યાં વાધે ॥૨૬॥તેની પુઠે બળી બણાવી શેન્ય લઇને જાય; હરનીસ એની ચોકી કરવી, કેકબજે ન વ થાય ॥૩૭॥ પંચ કલ્યાણી ફરતાં ફરતાં લાદ કરે જે ઠામ;ધરમશાળા તે સ્થળ કરવી, કાં કરવા વિસરામ ॥૩૮॥ જે સ્થળ કરે લઘુશંકા, ત્યા કુઓ કે વાવ, ખરચમાં ખામી નવ કરવી પુરણ લેવો લાહાવ ॥૩૯॥ એ અશ્વને ક્ષતરી નંદન, બંધન કરે જેહ, તેની સાથે યુદ્ધ કરીને અશ્વ લેવો તેહ ॥૪૦॥ એ રીતે ત્રણસેં સાઠ દાહાડા, ફેરવવો હામધરી; એટલે ધર્મ પુછવા લાગ્યા,વ્યાસજીને કરગરી॥૪૧॥એ માહારાજા ઠીકબતાવ્યુ વાત પુછુ વાતમાંથી; એવો અશ્વપંચ કલ્યાણી. કહો લાવિએ કયાંથી ॥૪૨॥ એટલે વેદમાવ્યાસ બોલ્યા, બતાવું વિવેક; ભદ્રાવતી નામનીછે નગરી, ઉંત્તમ દિશા એક ॥૪૩॥ યુમનેશ્વ નામના, રાજા તેનો, શુવેધનામનો તન; દસક્ષોણી શેન્યાનો ધણીછે, અશ્વ તેને ભાવન ॥ ૪૪ ॥ એ અશ્વની ચોકી કરે છે. દસ ક્ષોણી સેન્યાય,તેની સાથે યુદ્ધ કરિનેઅશ્વ લાવવો હાંય ॥૪૫॥ તે ઘોડોછે દેવ લોકનો, સાચવવા લીધોછે; શેવા કરવા દરસણ કરવા યમુનાપ્વે લીધો છે ॥૪૬॥ આઠે દિવસે આદીતવારે, તે ઘોડો છોડાય, ક્ષીપ્રા નામની નદીમાં તેને, નવરાવવા લઇ જાય॥૪૭॥ તે દન બહુ લોક પુજા કરે છે, શેવેછે પુરણ પ્રીતે, તે ગોડાને જઇ લઇઆવો ક્ષત્રીવટની રીતે ॥૪૭॥ લાવવો નહિ તે છાનોમાનો, ન લાવવો માગીને; લાવવો નહી રાય મર્ણ પમાડી, લાવવો હઠ ભાગીને॥૪૮॥લાવવો યુદ્ધ કરી જીતીને, એ કુંતીના સંતાન, એમ કહી આગના માગીને થયા અંતરધ્યાન ॥૪૯॥પછી પોતે ધરમરાયે,ભાઇ ભાંડુ તેડાવ્યાભીમસેનને વળી શેદેવજોશી, નિકુળ સહિત આવ્યા॥૫૦॥હેડંબાવનથી આવી ઓછે, ગટોરગછનો તન;વરસકેતુ સુતકરણનો રહેછે ધરમભાવના॥૫૧॥ તે સર્વ ત્યાં ભેગા થઇને, બેઠા ધરમની પાસ, તવ ધરમે કહ્યું યગનકરવા, કહી ગયા વેદમ વ્યાસ॥ ૫૨ ॥ તે કામ કરવું મન આદરવું; લેવાનો છે લાહાવો; માટે માહારા વ્રકોદર વિરા, કૃષ્ણજીને તેડી આવો ॥૫૩॥ ગદા લઇ તવ ભીમ ઉઠયો, દ્વારિકાં નગરી જાય; આવો આવો કહી ભીમને તેડયો, ઘરમાં જાદવરાય ॥૫૪॥ કહે વ્રકોદર કેમ પધારયા, ભીમ બોલ્યો સુખ ભેર; હસ્તીના પુરમાં પધારો, યજ્ઞ કારશો અમ

ગેર ॥૫૫॥ કરન પ્રભુ તવ તઇયાર થયા, ઉમંગ ઉપજ્યો ઊર; ક્રોદર ની સાથે આવ્યા, પોતે હસ્તીનાપુર ॥ ૫૬ ॥ ધરમરાયે કહી સહુ બીના, રાજી થયા દીનાનાથ; પછી સહુને તેડાવીને, બેઠા સરવે સાથ॥૫૭॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા; પ્રથમ અશ્વને લાવો; આપણામાંથી સુરા પુરા, લેવાને કોણ જાઓ ॥૫૮॥ ભીમે કહ્યું કે હું જાઉં છું, લાવવાને મુજ હેતુ; મેઘવરણ કહે હું જાવું, તવ બોલ્યા વરસકેતુ, ॥૫૯॥ ઓરે પીતાજી હું જાવું છું; કરૂ જઇને ચડાવો; ધરમ કહે ત્રણ જણ બોલ્યા તેથી ત્રણે જાઓ ॥ ૬૦ ॥ વળણ ॥ ધરમે આપી આગના, ત્રણ જણ તતપર થાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, ભદ્રાવતીમાં જાય.

કડવું ૩ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુનીજી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; દીધી ધરમે જ્યાં આગનાય; તવ તેણે પંથ પળાય ॥૧॥ જાતાં જાતાં દીવસબહુથયા એક માસે ભદરાવતી ગયા;એતો પુરણ હરખેભરીયા; જઈગીરીગફામાં ઉતરીયા ॥૨॥ રાતા દોહરાનો ॥ પછી મેઘવરણ એમ બોલ્યો; કહોતો તતપર થાવું; ભદરાવતીમાં પંચ કલ્યાણી, ઘોડાને જોઇ આવું ॥ ૩ ॥ એમ કહીને આગના લીધી; સરવ સમાચાર લાવ્યો; ઓળખ્યો રાયને અશ્વ દીઠો, પછી ગફામાં આવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓરે દાદા અશ્વ દેખી આનંદ ઉપજ્યો મન, નવરાવવા લાવશે ક્ષીપ્રાયે, આદીતવારને દન ॥૫॥ એવામાં રવીવાર આવ્યો, તવ સઘળી શન્યાય; પંચ કલ્યાણી અશ્વને લેઇ, ક્ષીપ્રાનદીએ જાય ॥ ૬ ॥ તવ મેઘવરણ એવું બોલ્યો, કહોતો દાદા જાવું; અશ્વને નવરાવવા લાવ્યા છે, કહોતો જઇ લેઆવું ॥૭॥ એટલે ભીમે આગના આપી, મેઘનાદે ગડગડીયો; વા વટોળ વીજળી કરીને, તોખાર પાસે પડીયો ॥ ૮ ॥ વાયુથી રેણુ ઉરાડી, ગેટારગ છને તન; સેન્યાના સરવે યોદ્ધાનાં; પુરી દીધાં લોચન ॥ ૯ ॥ તે સહુ આંખો ચોળવા લાગ્યા, માયાવી એવો નડીયો, અશ્વને ઉચકી ખાંધે લઇને જઇ ગુફામાં પડીયો ॥ ૧૦ ॥ તે પછી સેન્યાને વળી શાન્તી, ઉઘડીયાં લોચન જોયું અશ્વ નવ દીઠો, ઉદાસ થયું મન ॥ ૧૧ ॥ અરેરે આપણો અશ્વ ક્યાં ગયો, કોઇક શત્રુ જાગ્યા, છ ક્ષોણીના શકળયોદ્ધા જ્યાં ત્યાં સોધવા લાગ્યા ॥ ૧૨॥ એવામાં એક બે સેવકે, ગફામાં દી-

ડો તોખાર; તેણે જઇ યમુનાસ્વરાજાને કહ્યાછે સમાચાર ॥ ૧૩ ॥ એ
માહારાજા રાજાધીરાજા, ચાલો જણાવિ એ જોર; આપણા અસ્વને લેઇ
ગફામાં, બેઠા છે ત્રણ ચોર ॥૧૪॥ એવું સાંભળી રાજા કોપ્યો, હાથ
ગ્રહ્યાં હથીઆર; દસ ક્ષોણી સેન્યા લીધી, વળી લીધો કુંવાર ॥ ૧૫ ॥
સુવેધ સુતને સાથે લઇને, રાજાએ કીધી ચડાઇ; ડુંગરની ગુફાએ આ
વ્યા, કરવિ ધારી લડાઇ ॥ ૧૬ ॥ તવ વ્રકોદર વરસ કેતુ, મેઘવરણ
માયાવી; અશ્વને ગફામાં બાંધી નીકળીયા, યુધ્ધે ઉભાએ આવી ॥૧૭॥
યુમનાસ્વ સામો વરસકેતુ, સુવેધ સામો ભીમ; મેઘવરણ સો શેન્યના
સામો, લીધો લડવાનો નીમ ॥ ૧૮ ॥ ભદ્રાવતીનો રાજા બોલ્યો; શું
જુઓ સઉ સાથ; દયા ન ધારો ઠેર મારો, કહી ઊંચો કર્યો હાથ॥૧૯॥
પછી પોતે આયુદ્ધ લીધાં, ક્રોધ ઘણેરો ચડીયો; કરણ નંદન તેના સામો
મન મુષ્ટી ટુટી પડીયો ॥૨૦॥ બાણ વછોડે મહા તન તોડે, સામ સા-
મી કરે કષ્ટી; દ્વાદશ મેઘની ધારા છુટે, એવી કરે બાણ વ્રષ્ટી ॥ ૨૧ ॥
સામા સામી શરીર ભેદો વહે સોણીત ધાર; દેખીને મહા ત્રાસ પાડે, વ
રતે હાહાકાર ॥૨૨॥ ભીમને સુવેમ ગદા ગ્રહીને, ગદા તણુ યુદ્ધ કરતા;
થાય ઝપાટા મારે સપાટા, નહી પાછા પગ ભરતા ॥૨૩॥ એવામાં
મેઘવરણ માયાવી, સેન્યમાં પડીયો સાર; એક ઘડીમાં મારી નાખ્યા;
યોદ્ધા ચાળી હજાર ॥ ૨૪ ॥ એટલે વરશકેતુએ ત્યાં, પ્રાક્રમ કેવું કી-
ધું, મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને મહા બળમાં બાણ લીધું ॥ ૨૫ ॥
યુમનાસ્વ રાજાને માર્યું,પ્રાણજ ઉંચે ચડીયો સાન સુદ્ધી બુદ્ધી વીનાનો
થઇને પ્રથવિ પડીયો ॥ ૨૬ ॥ તવ પોતે પસ્તાવા લાગ્યો, વીપ્રીત થયું
આ ઠામ; જો રાજા મરણ પામેતો, અશ્વ ન આવે કામ ॥ ૨૭ ॥ વેદમાં
વ્યાસે એમ કહ્યું છે, વરતવું તે રીત્તીને, વાજી લાવવો માર્યા વિના,
રાજાને જીતીને ॥૨૮॥ તેમ છતાં મેં આ શું કીધું, મનમાં અતી શોક
ભરીયો; યુમનાસ્વ રાજાની પાસે, જાવાને ઊતરિયો ॥ ૨૯ ॥ સૌ સેન્યે
રાયને પડયો જાણ્યા, યુદ્ધ બંધ કર્યું સાર; સૌ આવ્યા યુમનાશ્વનીપા-
શે, કરતા હાહાકાર ॥૩૦॥ તે વારતા ગઇ ગામ વીશે, રાયનું કષ્ટ પ્ર-
માણ્યું, યમુનાશ્વનીજનેતા જડદંબા, તેણે વિઘન જાણ્યું ॥ ૩૧ ॥
॥ વલણ ॥ જડદંબાએ જાણીયું, રક્ત થયાં તવ ચક્ષ; કહે વલ્લભ ઊ-
ભી થઇ ચાલી પુત્રને પક્ષ.

કડવું ૪ રાગ કુખમની છાયા.

ઊઠી યુમનાશ્વની માય, જડદંબા ચાલીયાંરે, એતો દીકરાની પક્ષે જાય, જડદંબા ચાલીયાં રે ॥૧॥ એની રાક્ષસ વર્ગની કાય૦ જડ૦ દોઢ જોજન ઊંચી દેખાય૦ જડ૦ ॥૨॥ એનું દરવાજા જેવડું મુખ, જડ૦ એની સરોવર જેવડી કુખ૦ જડ૦ ॥૩॥ એનું અદગાર્ડી પોહોળું કાઢું૦ જડ૦ એનું ડુંગર જેવડુ માથું. જડ ॥૪॥ એનાં છાછર જેવડા કાન૦ જડ૦ એનાં નેત્ર ધનુશ કમાન૦ જડ૦॥૫॥ એના ગંઢાળાગ તુલ નાસ્કો રા૦ જડ૦ આંખે પોપચાં પુરણ કઠોરા૪ જડ૦ ॥ ૬ ॥ એના સાત તાડ ઊંચા ચરણ૦ જડ૦ એના ચાલ્યાથી ધ્રુજે ધરણ૦ જડ૦ ॥ ૭ ॥ માથે કેશ છે વાંશના જાડ૦ એના કરણ મોહોટા વિકરાળ૦ જડ૦ ॥ ૮ ॥ એના વાંસપુર લાંબા સ્થાન૦ જડ૦ માહા ભય ભરેલું વાન૦ જડ૦ ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ વરણન કરતાં થાકીયે, ભય ભરેલું વાન; તવ શેન્યમાં મુરછા થકી, ઉઠયો છે રાજાન.

કડવું ૫ રાગ ધન્યાશરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય. વીસ્તારીતુ-જને સંભળાવું, અશ્વમેત્ર મહીમાય ॥ ૧ ॥ યુમનારવ રાજાની મુરછા વળી, ઉઠીને શરીર લુછે; વર્શકેતુને, ને વ્રકોદરને. ખબર પોતે પુછે ॥૨॥ કોણ છો તમેને કયાંના રેહેવાશી, કેમ આવ્યા મુજ ઠામ; ભીમ કહે અમે કુન્તી નંદન, હસ્તીનાપુર ગામ ॥૩॥ પાન્ડવમાં વ્રકોદર હું છું, યજ્ઞ અમારે ઘેર, માટે અશ્વ લેવાને આવ્યા, કહી તુજને ખરીપેર ॥૪॥ સાંભળી રાજા આનંદ પામ્યો, તમને ઓળખે જક્ત; પરબ્રહ્મ પ્રભુ કૃષ્ણના, તમો લાડીલા ભક્ત ॥ ૫ ॥ ચાલો અમો આવીએ તમ સાથે; વાજીને જોડે લઇ; દીનબંધુના દરશન થાશે, કામ કરશું તન દેહ ॥૬॥ પુરણ યજ્ઞ થતાં સુધી, કામમાં મેહેનત કરશું; તમારે લીધે અમે પાપી, દુસ્તર સંસાર તરશું ॥૭॥ ભીમે કહ્યું ભલે ચાલો જોડે, કહીને સરવ મળીયા; પરોણાગતે સાથે લઇને, યુમનાસ્ત્ર ગામમાં પળી યા ॥૮॥ એવે રાયની મળી જડદંબા, યુમનાસ્ત્ર લાગ્યો પાય; કયાં જાઓછો ક્રોધ ભરેલાં, ઓરે માહારી માયા ॥૯॥ જડદંબા કહે ઓરે

બેટા, જો મહારાં રાતા ચક્ષ, યુદ્ધ કરતાં મેં સાંભળ્યો તુને, કરવાઆવું છું પક્ષ ॥૧૦॥ રાય કહે પાછાં વળો માતા, આપણે ભાવન જઇએ; હસ્તીનાપુરમાં કૃશ્ન પ્રભુછે, દરશણે ત્યાર થઇએ ॥૧૧॥ જડદંબા કહે એ શું બોલ્યો; કયાં ઉભુ કરે દુખ;ગોવાળીયાનાં દરસણ કેવાં,કાળાનું કાળુ મુખ ॥૧૨॥ એ વ્યભીચારી છળનારો નારી; મામા માસી માર નારો; કામણગાળો જાદુવાળો, ઝેરીલો ને ન નડારો ॥ ૧૩ ॥ યુમનાસ્વે મનમાં વીચાર્યું; રાક્ષસ ગુણ મુજમાય;સમજાવીને ત્યાં લેઈજઇ, લગાડુ પ્રભુને પાય ॥ ૧૪ ॥ એવું ધારીને એમ બોલ્યો, માતાજી ચાલો ઘેર; જવાની વાત જઇશું તે વારે, રહોને આનંદ ભેર ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી માને ઘેર લીધી, સાથે કુન્તી તન; આદરભાવે પરોણાગતે. કરાવ્યાં ભોજન ॥ ૧૬ ॥ પછી નગ્રમાં સાદ પડાવ્યો, ભદરાવતીનો નાથ; દરસણની ઇચ્છા હોયેતે સહુ આવજો અમ સાથ ॥ ૧૭ ॥ તત્ર નગરીના હરીજનો તે, જાત્રા થયા તૈયાર; રાજા પુત્ર પરીવાર લેઇ, નીકળ્યો તેણી વાર ॥ ૧૮ ॥ પોતાની જનેતા જડદંબાને, સમજાવી અવળી પેર; ચાલો જનેતા હસ્તીનાપુરમાં, પાંડવોને ઘેર ॥ ૧૯ ॥ જડદંબા કહે હું નહી આવું, કાળીયો ત્યાં કારભારી; મુજ ભાણેજ સકટાસુર હતો, તેને એણે નાંખ્યો મારી ॥ ૨૦ ॥ યમનાશ્વ કહે જાણું છું માતા, ત્યાં જઇ કરવો કેહેર; છળ કરી હણશું પ્રભુને, લેવું છે વેહેર વેહેર ॥ ૨૧ ॥ સાંભળી જડદંબા થઇ રાજી, ચાલ તું મારી સંગ;વિચારતેં બહુ સારો કીધો, થયો મુને ઉમંગ ॥૨૨॥ અવળું સમજાવી તવ ઉઠી. પુત્રની જોડે જાય; વાંજતે ગાજતે નીકળ્યો રાજા, સાથે સૌ સંન્યાય ॥ ૨૩ ॥ મેઘવરણ જઈ મઠામાંથી,લાવ્યો પંચ કલ્યાણી; હળીમળી હસતીના પુર, આવ્યા ઉલટ આણી ॥૨૪॥ આવો આવો કહી સનમુખ ઉભા, પોતે અસરણા સરણ, જુમનાશ્વે જબરઇથી માને,લમાડી પ્રભુનેચરણ ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુએ મુસ્તક હાથ મુકયો; કુકરણી દુર કાહાવી; કુબુદ્ધી ટળી જડદંબાની, તરત સુબુદ્ધી આવી ॥ ૨૬ ॥ પ્રભુની પ્રદક્ષણા ફરિ, પ્રેમે લાગી પાય; માહારાજ હું કાંઇ બોલી હોઉં તો, તે કરજો ક્ષમાય ॥૨૭॥ કૃષ્ણ ચરણથી સુમતી પામી, સહુ જન રાજી થાય; ભીમે પંચકલ્યાણી આપ્યો, સૌ જન લાગ્યા પાય ॥૨૮॥ પછી એ વાજીને ચોકીમાં રાખ્યો, ધર્મ કરે શેવાય; આવેલાં સૌ રહ્યાં હસ્તીનાપુરમાં પછી બોલ્યા જદુરાય ॥ ૨૯॥ પાન્ડવો હું દ્વારિકાં જાવું છું. આ રે અર્જુન

માસ, તવ ભીમ મુને તેડવા આવે; દ્વારિકાં સુજ વાસ ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને પોતે પધાર્યા, દ્વારામતી અવીનાશ; એવે થોડા દિવસગયા, આ વ્યો ચઇતર માસ ॥ ૩૧ ॥ તવ ધરમે કહ્યું ભીમ વિરા કૃષ્ણને તેડવા જાઓ; કુટુંબ કબીલા સાથે પ્રભુને હસ્તીનાપુર લાઓ ॥ ૩૧ ॥ એટલે ભીમ ગયો દ્વારિકામાં,જઇ કહ્યા સમાચાર; સઘળી નગરી સાથે લેઇ, પ્રભુથયા તૈયાર ॥૩૩॥ ઉગ્રસેનને,વાસુદેવને,દ્વારિકાં રેહેવા દીધા નગ્ર સાચવવા બે વરસ મુકી, સરવને સાથે લીધા ॥૩૪॥ હસ્તીનાપુર જાવા સહુ પ્રાણી, પ્રભુની સાથે પળીયા; મારગમાં જુમનાજી આવ્યાં, ગોપ ગોપી ત્યાં મળીયાં ॥૩૫॥ નંદ જસોદા સરવે મળીયા, મળ્યા મો- હનના મીત્ર; ક્રશનને સરવે કહેવા લાગ્યા; બાળપણુનાં ચરિત્ર ॥ ૩૬ ॥ પ્રભુ કહે સરવે ગોપગોપી, પંથ હમારો ઝાલો; પાંડવ મોહોટો યજ્ઞ કરે છે, તે માહાલવાને ચાલો ॥ ૩૭ ॥ કૃષ્ણના કેહેવાથી ગોપ ગોપી નંદ જસોદા સરવ; હસ્તીનાપુર આવીયાંછે, મુકી સ્વારથ ગરવ ॥૩૮॥ વળણુ ॥ ગરવ મુકી સરવકો રહ્યાં હસ્તીનાપુર; વલ્લભ વદે સહુ નારિ- ને, ઇચ્છા ઉપની ઉર.

કડવું ૬ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એવિધપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ એક દાહાડો સરવે નારીને ઇચ્છા ઉપની એમ; પંચકલ્યાણીનું પુજન કરીયે, પુર્ણ ધરી પ્રેમ ॥૨॥ દ્રુપતીને સુભદ્રા વળી, પ્રભુ તણી પટરાણિ; બીજી નારીયો કૌ- રવ કેરી, બેઠી નિશ્ચય જાણી ॥ ૩ ॥ મંગાવી આગના ધરમરાયની, અ શ્વનું પુજન કરવા; તેથી ધરમે આગના આપિ, પુંજે પાપ નિસ્તરવા ॥ ૪ ॥ નારીઓએ વાજી મંગાવ્યો, ઘરના ચોકની માંય; સરવે પ્રે- મદા નાહી ધોઇને, પુજવા ચાલી ત્યાંય ॥ ૫ ॥ એવામાં અનુસાલ્લવ નામે, આવ્યો માયાવી અસુર; માયા કરી વા વંટોળ કીધો, ઉરાડી રજ ભરપુર ॥ ૬ ॥ સૌ નારીનાં નેત્ર મીચાયાં, ત્રાસ ઘણેરો થયો; પં- ચકલ્યાણિનું હર્ણ કરી; અનુસાલ્લવ લેઇ ગયો ॥ ૭ ॥ તે પછી સહુનાં નેત્ર ઉઘડીયાં,તવ નવ જોયો વાજી; એટલે હાહાકાર વરતાયો, થઇ કાંઇ કઆબાજી ॥ ૮ ॥ તે વાત જાણી પાન્ડવોયે; જઇ જોયું પડયો ત્રાસ,

ઉદાશ પામી પુછવા, ગયા કૃષ્ણ પ્રભુની પાસ ॥૯॥ પાય પડીને કેહેવા લાગ્યા, સુણો અસરણાશરણ; પ્રેમદા પુજન કરતીતી ત્યાંથી, અશ્વનું થયું હરણ ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, હું સમજ્યો પુરપાટે; રહદાક્ષવ રાજાના ભાઇએ, અશ્વ હર્યો મુજ માટે ॥ ૧૧ ॥ ચીંતા ન ધરશો મંગાવું છું, કહી એક બીડુ કીધું, કહ્યું કે સુરો હોય તે લે બીડુ, તવ પ્રદુમાને લીધું ॥ ૧૨ ॥ ઘોડાને લાવવા જીતીને આવવા, લીધા જાદવ સેરવ; વાજતે ગાજતે યુધ્ધે ચડીયો, મનમાં ધરીને ગરવ ॥૧૩॥ નગરની બારણે અશ્વ ગ્રહીને અસુર ઉભો સાર; એની સાથે ઉભારહ્યા છે, અસુર ચઉદ હજાર ॥ ૧૪ ॥ તેના સામો પ્રદુમાન આવ્યો, વાજી લાવ્યો કેમ દંભ; એમ કહી આયુધ ગ્રહીને યુદ્ધ કર્યું આરંભ ॥ ૧૫ ॥ પ્રદુમાનને જાદવ દળ સહુ, મારે ઘણાં હથીઓર; માયાવી અસુરને નવ વાગે, ગણે નહી લગાર ॥ ૧૬ ॥ એવામાં અનુસાક્ષવે, બાણ લેઇ બળ ધાર્યું; પ્રદુમાનનિ રૂદિયા વીશે, પવનાસ્તર એક માર્યું ॥૭॥ પવન મંતરે પ્રદુમાન ઉડયો, તેતો ગગને ચડીયો; હસ્તાનાપુરની રાજ્યસભામાં, પ્રભુની સાથે પડીયો ॥ ૧૮ ॥ તેને દેખી ક્રોધે ભરાયા, પોતેશ્રી ઘનશામ; ઉઠી પુત્રને લાત મારી, તેં બોળ્યું મુજ નામ ॥ ૧૯ ॥ એવામાં ભીમ વરસકેતુ, બે જણ યુધ્ધે ચડીયા; જાદવ દળની પક્ષે આવી વઢવા તુટી પડયા ॥ ૨૦ ॥ તેજ સમે અનુસાક્ષવે, દૈવતનો ખેલ દાખ્યો; વાયુ મંતરે વ્રકોદરને, ઉરાડી સભામાં નાંખ્યો ॥ ૨૧ ॥ તવ એ કહ્યો વર્શકેતુ લડે છે, માટે ચઢયા ઘનશામ; અનુસાક્ષવના સામા આવી કરવા માંડયો સંગરામ ॥૨૨॥ કોપની દ્રષ્ટી કરે બાણ વ્રષ્ટી, બળથી ઝપાટા લીધા; અનુસાક્ષવે કૃષ્ણ પ્રભુને, સભામાં ફેંકી દીધા ॥ ૨૩ ॥ એટલે રૂક્ષમણી રાણી આવી, કટુ વચન વહુ કીધાં; પુત્ર પડયો પણ આપ કેમ પડીયા, બહુ બહુ મેહેણાં દીધાં ॥ ૨૪ ॥ અસુર સામો વરસકેતુ, કર્યા કરે છે યુદ્ધ, લડતાં લડતાં કરણ પુતરે, શીવબાણલીધુશુધ ॥૨૫॥ માહા બળ કરીને બાણ ફેંકયું, થયો કારમો કોપ, અનુસાક્ષવના માયાવિ દુતને, શીવ બાણે કર્યો લોપ ॥ ૨૬ ॥ પછી બાણ અનુસાક્ષવને, ભોકયામાં ન રહી ભુલ; શરીરે બહુ છીદ્ર પાડયાં, બનાવ્યો ચારણી તુલ્ય ॥૨૭॥ એટલે અસુર હિમ્મત હારયો, મનમાં બહુ ભય વાધ્યો; વર્શકેતુએ નાગપાસ મારી,અવળે હાથે બાંધ્યો ॥૨૮॥ તવ પાપીએ શીશ નમાવ્યું, લ્યો તમારો વાજી; વર્શકેતુ તવ કોપે ભરેલો

ચોટલીએ પડયો બાહાજી ॥ ૨૯ ॥ ઝાલીને લાવ્યો હસ્તીનાપુરમાં,
રાજ્યસભાની માંય; અનુસાલ્વ નીચો નમીને લાગ્યો પ્રભુને પાય
॥૩૦॥ અપરાધ મારો ક્ષમા કરજો, જાણ્યા મે વિશ્વના નાથ; તવ પ્ર-
ભુએ ઉભા થઇને, છોડી નાંખ્યા હાથ ॥ ૩૧ ॥ પછી કહ્યું પાન્ડવોને,
સાંભળો માહારી વાત, તમે જેવા પાંચ બંધુ, તેવો આ છઠો ભ્રાત॥૩૨॥
ધરમ બોલ્યા વારૂ માહારાજા, બોધ મુસ્તક ધરી લિધો;તેને રહેવા ધામ
આપ્યું, પંચકલ્યાણી લીધો ॥ ૩૩ ॥ યુધિષ્ટિર કહે વરસકેતુ, સાબાસ
માહારા તન: મન કામના તેં પુરણ કીધી, છે તુજન ધન્ય ધન્ય ॥૩૪॥
એમ કરી સરવે રહ્યા છે, બોલ્યા કૃષ્ણ વચન, વીશ શહસ્ત્ર વરૂણ કર-
વા, લાવો વિપ્રના તન ॥ ૩૫ ॥ તવ ભીમ જઇ વીપ્રો લૈઆવ્યો, સારા
સારા વિદ્વાન;તેમને રેહેવા મડ બાંધી આપ્યો, સતી તણે સંતાન
॥ ૩૬ ॥ એવે ચઇતર માસ આવ્યો, પુરણભીનોદન; તે દી દીન વિપ્રનાં
વરૂણ કીધા, પ્રેમે કરી પુજન ॥૩૭॥ ગણીત પ્રમાણે કુન્ડ બનાવ્યો,
ઊત્તમ મંડપ કીધો;અમુલ્ય શોભા એમાં બનાવી, લાહાવ ઘણેરોલીધો
॥૩૮॥ કનક આસન પર બેસાડયા, બ્રાહ્મણો બ્રહ્મ રૂપ; એવી રીતે યજ્ઞ
આરંભ્યો, પોતે યુધિષ્ટિર ભુપ ॥ ૩૯ ॥ પછી પંચકલ્યાણી ઘોડો, છો
ડીને કાહાડયો બાહાર; વિધિ પ્રમાણે તેનું પુજન, કીધું કુન્તીકુંવાર
॥ ૪૦ ॥ સોનાનું એક પત્ર લીધું, તેમાં લખીયું કેવું; વાંચીને ક્ષત્રી
નંદનને, સુરાતન થાય હેવું ॥૪૧॥ લખ્યુ કે પાન્ડવનો વાજી, પરભારે
પંથ વાધે; ક્ષત્રીનો ખરો સુત હોયે તે, આ ઘોડાને બાંધે ॥ ૪૨ ॥ એમ
લખી અશ્વને લલાટે, બાંધ્યું રેશમ દોરે; પછી છુટો મુકવાની આજ્ઞા
કરિ કીસોરે ॥ ૪૩ ॥ તેની કેડે જબરા જોદ્ધા, ફરવાને નિકળીયા; અ-
રજુન પ્રમનારવ વરસકેતુ, સુવેધ સહીત બળીયા ॥૪૪॥ સાથે દસક્ષોણું
સૈન્ય લીધું, અશ્વની પુંઠે ફરવા; વ્રકોદરને ગેર રાખ્યો, યજ્ઞની રક્ષા
કરવા ॥ ૪૫ ॥ અશ્વ ત્યાંથી નીકળ્યો તે, ગયો નર્મદા તીર; માહેશ્વરી
નગરી એક ત્યાં છે, તેનો રાજા રણધીર ॥ ૪૬ ॥ નીલધ્વજ છે નામ
તેનું, બહુ બળીયો રાજન; પોતે પુરણ ભાગ્યશાળી, પાંચછે તેને તન
॥૪૭॥ તેમાં મોહોટો પુત્ર એનો, પરવીર એનું નામ; એક શહસ્ત્ર
નારી લઇને, ગયો છે ક્રીડાને કામ ॥૪૮॥ નગરની બારણે બાગ વીશે,
ક્રીડા રમે છે જ્યાંય; ફરતો ફરતો તે બાગ વિશે ગોડો આવ્યો છે ત્યાંય,
॥૪૯॥ એક નારીએ અશ્વ દીઠો, તેણે બંધન કીધો; પોતાનો પતી પ-

રુધિર તેને, જઇને સોંપી દીધા ॥૫૦॥ પરવીરે તે કબજે કીધા, અરજુને જાણી વાત; સેન્યાસહિત ત્યાં વઢવા ચાલ્યા, પરવીર કેરી સાથ ॥૫૧॥ વળણ ॥ યુદ્ધ કરવાને સંચર્યા, સાંભળજે તું રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુદ્ધતણો મહીમાય.

કડવું ૭ મું રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુનિ રૂશી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ગયા બાગ કને જે વાર, અરજુને કર્યો ટંકાર ॥૧॥ તવ સામો આવ્યો પરવીર, યુધ કરવાને રણધીર; સામાસામી તે ક્રોધે ચડીયા, એકએકપર ટુટી પડીયા ॥૩॥ કરે ઘણી ઘણી બાણ વ્રષ્ટી, થઇછે સૌની કોપ દ્રષ્ટી; રવી માર્યું એક બાણ, દશ સહસ્રનો વાગ્યો ઘાણ ॥૩॥ તવ પારથને ચઢી રીસ, છેદયું પરવીર કેરૂ શીશ; તવ સરવે નારીયો નાઠી, આજ કરણી થઈ માહા માઠી ॥ ૪ ॥ નીલધ્વજને કહ્યા સમાચાર; સુણી ક્રોધ ચઢયો છે અપાર; એના જમાત્ર અગની દેવ, તેને તેડાવ્યો તતખેવ ॥૫॥ જવાળા નામની રાયની નારી, સ્વાહા નામે એક કુંવારી; તે કુંવરીએકરેલું તપ; અગની વરવાને ખપ ॥૬॥ સાત દીવસે અગની ફળીયો, વીપ્ર વેસે કન્યાને મળીયો; કન્યા તેડીને લઈ ગઇ ઘેર, નિલધ્વજે પુછી તવ પેર ॥૭॥ તમે છો કોણ વીપ્રના રૂપ, તવ બોલ્યો અગની અનુપ, સરવ જગત કરે મુજ શેવ, ઓળખી લે હું અગની દેવ ॥૮॥બોલ્યોરાય તણો પરધાન, તમારૂં તો વીપ્રનું વાન; માટે અગની માનું કેમ, આપો પરિક્ષા તો ટળે વહેમ ॥૯॥ ત્યારે અગનીને ચઢયો કાળ, ફુંક મારીને કાહાડી જવાળ; દીધું પુરણ પારખું દેખાડી, બાળી પ્રધાનની મુછ દાઢી ॥૧૦ ત્યારે રાયની માશી વ્રદ્ધદોશી, થઇ અગની ઉપર બહુ રોશી; એતો જાદુથી ચાળા બનાવે, એવા ઘણા ધુતારા આવે ॥૧૧॥ નથી કાળજું મારૂં કાચું, મને પારખું દેતો કહું સાચુ, તવ અગની રોશે ભરિયો, ડોશી સામો ઉત્તર કરીયો ॥૧૨॥ મુને તેડી જાઓ તમ ઘેર, પછી બતાવું માહારી પેર; તવ ડોશી તેડી ઘેર ચાલી, એક માંચી બેસવા આલી ॥૧૩॥ તવ બેઠા અગની દેવ, બોલી ડોશી મુખ તતખેવ; બતાવો કાંઇ પારખું અમને, તવ પુત્રી પરણાવીએ તમને ॥ ૧૪ ॥ તવ કોપ્યો અગની ભુપ, પોતે ધરીયું જવાળા રૂપ; થઇ ડોશીની ક-

શા માઠી; અગની જોઇ જીવ લેઇ નાઠી ॥૧૫॥ બધું બળી ગયું ભોવન, વસ્ત્ર રાચરચીલું ને અન્ન, પછી પોતે અગની ભુપ, પાછુ લીધું વીપ્રનું રૂપ ॥૧૬॥ પછી ડોશીએ અગનીને જાચ્યા, હવે માન્યા મેં તમને સાચા; પછી નીલધ્વજ કને લાવી, હવે દીકરી દો પરણાવી ॥૧૭॥ તવ રાજી થયો રાજન, પોતે દીધું કન્યાદાન; પછી બોલ્યો થઈ રાજી, કાંઇ માગો તમે સસરાજી ॥૧૮॥ બોલ્યો નિલધ્વજ પડી પાય, તમપાસે કાંઇ ન મગાય; તેમ કરતાં હું માગું એક, તમો રાખજો માહારો ટેક ॥૧૯॥ બોલ્યો અગની કહો તે દુખ કાપું, તમો જે માગો તે આપું; ત્યારે એમ બોલ્યો રાજન, મને થાય હરિ દરસન ॥ ૨૦ ॥ ત્યાં લગી રહો માહારે ઘેર, એટલી કરો મુજપર મેહેર; તેથી અગનિરહ્યોછેત્યાંય તેને તેડયા છે સભા માંય ॥૨૧॥ નીલધ્વજે કહ્યું જમાત્ર, જાવોજુધ્ધે પુજનીક પાત્ર; માહારા પુત્રને માર્યો જેણે, ઘણો જુલમ કીધો તેણે ॥૨૨॥ તેના સામુ કરો યુદ્ધ તમો; ત્યારે રાજી થઇએ અમો; તવ કોપ્યોઅગનીભુપ, ગયો પાન્ડવમાં જવાળા રૂપ ॥૨૩॥ બાળવા માંડી સઉ સેન્યાય; બધા કરવા લાગ્યા ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય, પરવીરની નારિયો જેહ, ઘોડાને લેઇ ગઇ છે તેહ ॥૨૪॥ નીલધ્વજને આપ્યો વાજી, ગોડો કબજે રાખ્યો થઇ રાજી; પણે અગની કરે છે તોફાન, જવાળ છુટે છે મહા મસતાન ॥૨૫॥ સઉનાં બળે છે વસ્ત્ર ને કેશ, ઘણા થાય છે નગન વેશ; જાણ્યું અરજુને જાશે પ્રાણ, એણે લીધાં મેઘાસ્તર બાણ ॥૨૬॥ તેથી મેઘની ધારા છુટે, તેમ અગની ભડકા ઉઠે; જેવું અગનીમાં ઘી હોમાય; તેવો અગની પ્રબળ થાય ॥૨૭॥ત્યારે થાકયો અરજુન બળીયો, તેથી સમર્યા શ્રી શામળીયો; તવ આવીયા જુગદાધાર,બેઠા રથ હાંકવા મોરાર॥૨૮॥ પછી અરજુન બોલ્યો નામી, હવે શું કરવું શ્રીસ્વામી;તવ બોલ્યા પુરૂશ પુરાણ, મારો નારાયણોસ્તર બાણ ॥૨૯॥ માર્યું અરજુને તે બાણ ત્યારે, અગની બળવા લાગ્યો તે વારે; ઉઠી અગનીના અંગમાં લાહાય, જઇ અરજુનને પડયો પાય ॥ ૩૦ ॥ વળી કૃષ્ણને બે કરજોડી વીનવે વઢવાનું છોડી; મેં તો ઓળખીયા આજ તમને, મટાડયુંતું અજીરણ અમને ॥૩૧॥ પેલું ખાંન્ડેવ વન બધું બાળી, માહારી અજીરણ પીડા ટાળી; નરનારાયણ છો તમો, આજ ઓળખી લીધા અમો ॥૩૨॥ જરા રેહેજો કરૂણા કરી, તમો દીનબંધુ શ્રી હરી; કહી ગયા ગ્રામની માંય; બેઠો નિલધ્વજ રાય ત્યાંય ॥ ૩૩ ॥ કહ્યા સસરાને સમા-

ચાર ચાલો આવ્યા છે જુગદાધાર, તેના કરાવું દરસન તેથી તમો થા શો પરશાન ॥૩૪॥ તવ નીલધ્વજ ગયો સાથ, તેને દેખાડયા દીનાનાથ; કરી દરશણુ ને પડયો પાય, પછી અગની બોલ્યો થઇ સાહાય ॥ ૩૫ ॥ હવે વચન માહારૂ થાપો, એમનો અશ્વ લાવીને આપો, તમે નીરખ્યા શ્રી ઘનશામ; હવે જાવું મહારે મુકામ ॥ ૩૬ ॥ કહી અગની થયો વીદાય, રાજા અશ્વને લેવા જાય; એતો ગયોપોતાને ઘેર, કહી પ્રેમદાને બધી પેર ॥૩૭॥ તવ એની નારીની નીચી મતી, બોલી ક્રોધાતુરથઇ અતિ, શત્રુને વાજી દેવાનો નથી, હોતો ફાંસો ખાવું સરવથી ॥ ૮ ॥ મ્હારા લહશે દીકરા ચાર, વેહેરે વેહેર લેઈશ આ વાર, કહી તેડયા છે ચાર તન, રાણીયે પોતાને ભોવન ॥૩૯॥ મહારા પુત્ર હોતો વેહેર ધારો તમે શત્રુને જઇ મારો, તવ ચારે પુત્ર ચડીયા, જઇ અરજુન સામા અડીયા ॥૪૦॥ વળણુ ॥ અરજુન સામા જઇ અડીયા, યુદ્ધ કરવાને માટે; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહેર થયો પુરપાટ,

કડવું ૮ રાગ સવાઇયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું અશ્વમેત્ર કથાય ॥ ૧ ॥ નીલધ્વજના ચાર પુત્રો, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર, અરજુનસામું યુદ્ધ મચાવ્યું, દેવા માંડયો માર ॥ ૨ ॥ અરજુન અગણીતા મંતરે, ભોંકી દીધા તીર; નિલધ્વજના ચારપુત્રનાં વીંધી નાંખ્યા શરીર ॥ ૩ ॥ એવામાં વરસકેતુએ, છોડયાં કાળજ્વર બાણ; તે બાણુથી ચારે ભાઇઓના, કાહાડી નાખ્યા પ્રાણ;તે ખબરગઇ નિલધ્વજને, પોતે આવ્યો યુદ્ધ કરવા, સ્રીના કહેવાથી બુદ્ધી ભમીને મનથી ધાર્યું મરવા ॥૫॥ આવીને એણે સંગરામ માંડયો, બહુ બળવતો રાજા; પાન્ડવ દળને કાહ્યર કીધું, રાખી નહી કાંઈ માઝા ॥ ૬ ॥ મારતા મારતા અરજુન દળને, પાછા પાડયા પા જોજન; અરજુન કાહ્યર થઇને બોલ્યો, શું કરૂં જુગજીવન ॥૭॥ નિલધ્વજ માર્યો નથી મરતો, તેની સમજણુ પાડો; પ્રભુ કહે પવનાસ્તર મારિ, એને અહિથીઊરાડો ॥૮॥ તવ પારથે પવનાસ્તર માર્યું, તેથી ગગને ચડીયો;પોતાનોજમાત્ર જ્યાં છે અગની, તેની કને જઈપડીયો ॥૯॥ હાથ ઝાલી અગનીએ ઊઠાડયા, પુછ્યું કુશળક્ષેમ; કોણે તમને મુજકને નાખ્યા, કહો બન્યું છે કે

મ ॥ ૧૦ ॥ નિલધ્વજ કહે તમ સાસુએ, સંગરામ પાછા કરાવ્યા; મારા ચાર બાળક જીવતાતા, તેને પાછા મરાવ્યા ॥ ૧૧ ॥ તે પછી મુજને મોકલ્યો લડવા, મેં જઇ સંગરામ કીધો;છેવટ અરજુને બાણ મારિ, મુજને ફેંકી દીધો ॥ ૧૨ ॥ એટલે અગની દેવ બોલ્યો, નર નારાયણ એવ; અરજુનજી નથી હારવાના, સાહાય છે શ્રી જગદેવ ॥ ૧૩ ॥તેથી અરજુન નહી હારવાનો, મીથ્યા કેમ કુટાય, નારિનું કહ્યું માનશો નહિ ને, અશ્વ આપી પડો પાય ॥ ૧૪ ॥ તવ નિલધ્વજ ઘેર આવ્યો;અશ્વને સાથે લીધો; નર નારાયણને નમીને અશ્વ આપી દીધો ॥ ૧૫ ॥ પોતાનું ઘરબાર મુકી, ચાલ્યો અરજુન સાથ; પોતાનું સઘળું સૈન્યલૈને, આયુધ ગ્રહીને હાથ ॥ ૧૬ ॥ એટલે એની જવાળા રાણી; ગઇપોતાને પીએર; દુલમુખ નામે ભ્રાત એનો, જબરો કરનાર જોર ॥ ૧૭ ॥ તેની કને જઇને રડી પડી, ઓરે માહારા વિર; માહારા પાંચે દિકરા માર્યા, કુન્તી સુત રણધીર ॥ ૧૮ ॥ તેને મારી વેહેર લ્યો તો, તમે માહારા ભરાત; દુલમુખ બોલ્યો એ હાંઇ આવે, તે વારે એની વાત ॥ ૧૯ ॥ માંડી ધરીને નહી લેઉ ટંટા મીથ્યા મુમત ઝાલી, એવું વચન સાંભળીને, જવાંળા રીસાઇ ચાલી ॥ ૨૦॥ જતાં જતાં ગંગાસ્થળ આવ્યું, તેના જળમાં પેઠી; પગ અંગુઠા જળમાં બોળીને, નૌકા વીશે બેઠી॥૨૧॥ એટલે એક જણે કહ્યું એને, તું છે મુરખ કેવિ; ગંગાજળથી અતડી રેહેછે, કોઇ મલીચંત જેવી ॥૨૨॥ જવાળા કહે છે ગંગા છે વંજા, તેમા ન બોળું વાન; તવ ગંગાજી સ્વરૂપ લઇને, પ્રગટ થયાં નીહાને ॥૨૩॥ જવાળાને કહ્યું નથી હું વંજા, મેં માંડયુ છે ઘરસુત્ર; કુરૂ કુળમાં હું પરણેલી, ભીસ્મજી માહારા પુત્ર ॥ ૨૪ ॥ જવાળા કહે તુજ પુત્ર સામું, યુધ કર્યું આપ; તેનું તું વેહેર લે નહી તે, તુજને ધીક્કાર ॥૨૫॥ તવ ગંગાને ક્રોધ વાપ્યો, બોલ્યાં કરીને રિસ; છ માસમાં અરજુન કેરૂં; છેદાઇ જાશે શીશ ॥૨૬॥ શ્રાપ દેઇને ગુપ્ત થયાં, બદલી નાંખ્યું શરીર; જવાળા રાણી શ્રાપ દેવરાવી, ઊતરી સામી તીર ॥૨૭॥ ચીતા ખડકીને બળી મુઇ, એવીઅદેખી જાત, નીલધ્વજને ત્યાંથીઘોડો ફરે છે દીવસ રાત ॥૨૮॥ કૃષ્ણ હસ્તીનાપુર ગયા છે, એવામાં શું થાય; પંચ કલ્યાણી ફરતો ફરતો, મોહોટા અરન્યમાં જાય ॥ ૨૯ ॥ ચાર ગાઉની એક લાંબી શલ્યા, રસ્તે પડેલી ધરણ; પંચ કલ્યાણીએ તેના ઉપર, મુકી દીધો એક ચરણ ॥ ૩૦ ॥ નજર બરાબર તે ગયોચો-

ટી, તવ સહુ શોકે ભરીયા; ચર્ણ ઉખેડવા વરસકેતુ, અરજુનજી ઉત રીયો ॥૩૧॥ અશવનો ચરણ ગ્રહી જોર કીધુ, પણ નવ છુટયો તેહ; અરજુન કહે આયુદ્ધ વડે, સલ્યા ભાગો એહ ॥ ૩૨ ॥ પ્રદુમાનને નીલદ્ધજ વળી, યમુનાશ્વ જે રાય; બાણ મારી મારીને થાકયા, શક્યા નવ છેદાય ॥ ૩૩ ॥ એવામાં એક રૂશી દીઠા, તપ કરતાતા ત્યાંય; શોભીરૂશી મહા તપસ્વી, તેને જઇ પડયા પાય ॥ ૩૪ ॥ ચરણે લાગી પુછવા લાગ્યો માહારાજા ટાળો વેહેમ; શલ્યાપર પગ અશ્વનો ચોટયો નવ્ય ઉખાડે કેમ ॥ ૩૫ ॥ એટલે શોભીરૂશી બોલ્યા, કોણ તમે રાજન અરજુન કહે દાશ તમારા, પાન્ડવ કુન્તી તન ॥ ૩૬ ॥ શોભીરૂશી તવ રાજી થયા, ભલે આવ્યા હાંઇ હોણ; અરજુન કહે એ રૂશીજી, શલ્યા રૂપ છે કોણ ॥ વળણ ॥ આ શલ્યા તે કોણ છે, તે કહો મુને કથાય; શાથી પગ છોડે નહી, તે સાંભળ મહિમાય.

કડવું ૯ રાગ આશાવરીની છાયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહીમાય ॥૧॥ શોભીરૂશી અરજુન પ્રત્યે, શલ્યાની કહે કથાય; ગરૂડ પુરાણમાં ઓરે પારથ, કહયો છે મહીમાય ॥૨॥ તે કથા તુજને સંભળાવું, સાંભળજે થઇ ખુશી; વનને વીશે તપ કરતાતા, એક ઉદ્દાલક રૂશી ॥ ૩ ॥ તેમણે ભોમીનું પડ ઉખેડયું, સેહેજ સ્વભાવે છેક; તેની નીચે કુન્ડ નરકનો, તેમાં જીવ અનેક ॥૪॥ તે જીવોએ ઉદાલુકને, કરગરવા માંડયું ઘણું; બહુ દીવસથી આ દુખ સહિએ, તે નીવારો અમ તણું ॥૫॥ હાથ ઝાલીને બાહાર કાઢો, વાલેશરી છો અમારા; ઉદ્દાલક કહે કોણ તમોછો,. તવ કહ્યુ પીતરૂ તમારા ॥૬॥ એટલે રૂશીએ હાથ ગ્રહીને, કાડયા કુન્ડની બહાર;પછી સહુ જીવ કહેવા લાગ્યા મોક્ષ પમાડો સાર ॥ ૭ ॥ એટલે પુછયું ઉદ્દાલકે, મોક્ષ પામો શી રીતે; તવ જીવોએ કહ્યું, સુત તારો, શ્રાદ્ધ કરેજે પ્રીતે ॥૮॥ તો તો પામીએ મોક્ષ ગતી, કહી ભોમી ભમતા રહ્યા; તેમને મોક્ષ પમાડવાની, આવી રૂશીને દયા ॥૯॥ જાણ્યું કે દિકરો ઉતન્ન કરૂ, તો પીતરૂ દુખ વામે;તે દીકરો પછી શ્રાદ્ધ કરે તો,મોક્ષ ગતી સહુ પામો॥૧૦॥ એવું શામજી કામ ઉપજાવ્યો, મનથી ગમન માંડયું; વીર્યતે ઉંચું ચડાવીને,

નાશીકા દ્વારે કાઢયું ॥ ૧૧ ॥ સરોવરમાંથી એક કમળ, ખેંચીને પોતે લીધું; સાચવીને તે કમળ વચ્ચે, વીર્યજ મુકી દીધુ ॥ ૧૨ ॥ તે કમળ મુકયું સરોવરમાં, સરોવરને કહ્યું એમ;ફરજન થાય તવ સોંપજે મુને, દીકરો કુશળ ક્ષેમ ॥ ૧૩ ॥ એમ કહી મહી મુનીને ગયા, પોતે રૂશીરાય; એવામાં એક અયોદ્ધાનો, રઘુ રાજા કહેવાય ॥ ૧૪ ॥ તેની પુત્રી સખી યોને લઇ, સરોવરમાં ગઇ નાહાવા; જળ ઝીલે ઉઘાડે દીલે, જાય કમળ પુલ સોહાવા ॥ ૧૫ ॥ એવે રૂશીના વીર્ય વાળું, કમળ કુંવરીએ લીધું; તેમાં રમતાં જળ ભરીને, અજ્ઞાનતાથી પીધું ॥ ૧૬ ॥ તેથી કુંવરિને ગર્ભજ રહયો, તેને થયા ચાર માસ; તે વાત તેના તાતેજાણી, કુંવરીપર કર્યો ત્રાસ ॥૧૭॥ અનુચરને આગનો આપી, આ પુત્રી લેઇ જાવો; માહારે એનું મુખ નથી જોવું, અરણ્યમાં મુકી આવો ॥ ૧૮ ॥ એટલે સેવક પુત્રીને તેડી, લેઇ ગયા અરણ્ય; જઇનેરણમાં રડતીમુકી, મહા વીકટ જ્યાં વન ॥ ૧૯ ॥ એવે ગર્ભને દસ માસ થયા, જન્મનો સમય છેક; શુભ ચોઘડીયે રાય તનીયાને, પુત્ર પ્રસવીયો એક ॥ ૨૦ ॥ માહા રૂપવંતો માહા તેજસ્વી, પુત્ર થયો નારધાર; કુંવરીએ જાણ્યું કુંવારકા છું, ગંગામાં મુકુ કુંવાર ॥ ૨૧॥ એમ જાણીને ગંગાજીમાં નાંખવાને ગઇ જ્યારે; હાં હાં કહીને એને રોકી, ગંગાજીએ ત્યારે ॥ ૨૨ ॥ ઓરે બાઇ આ દીકરાની તું છે ધરમની માત; ઉદાલક રૂશીનોતનછે, આપી આવ એમને હાથ ॥ ૨૩ ॥ પુત્ર લેઇને ફરજે વનમાં, મળશે તુજને રૂશી; તેને તેનો સોંપી દેજે, તવ કુંવરી થઇ ખુશી ॥ ૨૪ ॥ રાજાની પુત્રી પુત્ર લેઇને, વનમાં લાગી ફરવા; એવામાં ઉદાલક રૂશી, આવ્યા સંધ્યા કરવા ॥ ૨૫ ॥ એવામાં પેલી પુતરીએ,કાષ્ટનુંખોખું કીધું, ગંગામાં તરતુ મુકી તેમાં, છોકરૂ મુકી દીધું ॥ ૨૬ ॥ એવે સમે સ્નાન કરીને. રૂશીએ સમાધી કીધી; એવામાં પેટી આવી તણાતી, ઉદાલકે તે લીધિ ॥ ૨૭ ॥ જ્ઞાન દ્રષ્ટીથી રૂશીજીને, જણાયો મેતલબ સારો; તણાતી પેટીમાં પુત્ર આવ્યો, તે દીકરોછે માહારો ॥૨૮॥ એમ જણાયું કે પેટી લીધી, તેમાંથી લીધો તન; તે જોયું પેલી કુંવરીએ આવી વદી વચન ॥ ૨૯ ॥ ઓ રૂશી આ છોકરૂં કોનું, રૂશી કહે કે માહારૂ; પુતરી કહે તમારે માટે, માહારે વળ્યું અંધારૂં ॥ ૩૦ ॥ તમ સંગવીશય વીના મુજને, ગર્ભ રહેલો શાથી; રૂશી કહે તેં વીર્ય પીધેલું, સરોવર કમળમાંથી ॥ ૩૧ ॥ તેથી તુજને ગર્ભ રહેલો, કુંવરી કહ્યું ભલે વ-

ણુ દોરોદોરા મુછી કહાડી તાતે, મહારાજ સી મુજ વલે ॥ ૩૨ ॥ રૂસી કહે ચાલ તુજ તાત પાસે, હું તુજને મુકી આવું; કુંવરી કહે ચાલો મહારાજા, કાંઇક સુખી થાવું ॥૩૩॥ એમ કહિને કુંવરી ચાલી; પુત્ર રૂસીની પાસ, રઘુરાજાની સભામાં ગયા કે, રાજાને પડયો ત્રાસ ॥૩૪॥ ઉદાલક કહે ભય નવ ધરતો, સાંભળજે કહુ પેર, પવિત્ર પુત્રી છે આ તાહારી, રહેવા દે મુજ ઘેર ॥૩૫॥ નથી એને વીશય કીધો, આળ આવ્યું પગ હેઠ; કમળમાં મુજ વીર્ય હતું તે, પીધાથી ગરભજ પેટ, ॥૩૬॥ રઘુરાજા કહે વારૂ મહારાજા, તમથી થયો સંતાન, માટે તમે પરણો એ કન્યા, કહી દીધું કન્યાદાન ॥૩૭॥ પોતાના ગામમાં ધામ આપી, રાખ્યા રૂસી રાય; પુત્રનું નામ નાસીકેત પાડયું, પુત્ર ભણ્યો વિદ્યાય ॥૩૮॥ નાસીકાના વીર્યથી થયેલા, તેથી નાસીકેત નામ; એ વામાં પીતરૂ શ્રાદ્ધ આવ્યું, ઉદાલકને ધામ ॥ ૩૯ ॥ નાસીકેતને કહ્યું રૂસીએ, દરભ જઈ લઇ આવ્ય, વાર ન કરતો બીજે ન ફરતો, ઝટપટ વહેલો લાવ્ય ॥૪૦॥ તવ નાસીકેત દરભ લેવા, ગામ ભાગોળે ગયા; ત્યાં સીવજીનું સીવાલય છે, તે સીવ ભેગા થયા ॥૪૧॥ શંભુ સાથે વાતો કરવા, બીરાજ્યા રૂસી રાય; દરભ લેવાને ને શ્રાધની વારતા, વાતોમાં ભુલી જાય ॥૪૨॥ ઉદાલકે વાટ જોઇને, શ્રાધ કર્યું આપ ઘેર; પછી પુત્રને સોધવા ચાલ્યા, ભાગોળ ઊદાસ ભેર ॥ ૪૩ ॥ એવે નાસીકેતને સાંભળ્યું, પોતાને ઘેર શ્રાદ્ધ; અરેરે હું ભુલી ગયો દર્ભવીના બહુ બાધ ॥ ૪૪ ॥ એમ જાણીને દરભ લીધો; ઘેર જવાને પળીયા; એવામાં ઉદાલક રૂસી, સામા મારગમાં મળીયા ॥ ૪૫ ॥ એટલે નાસીકેત બોલ્યો, ક્ષમા કરજો તાત; સીવ સાથે સમાગમ કીધો, ભુલ્યો શ્રાધની વાત ॥ ૪૬ ॥ ઉદાલકે તેને શ્રાપ દીધો, જા પડ નરકને કુંડ; હવે તું નહી કામનો મહારે, મુરખ મતી મુંઢ ॥૪૭॥ તાતનું વચન શીશ ચઢાવી, સમાધી નષ્ટ થયા, યોગ્યાભ્યાશે યોગ્ય સાધનથી, જમપુરીમાં ગયા ॥૪૮॥ ત્યાં યમરાજા બીરાજેલા, યમ લોકોના નાથ; નાસીકેત નીરખવા લાગ્યા, યમદંડ જેને હાથ ॥ ૪૯ ॥ બહુ જીવના ન્યાય કરે છે, લેછે પુરણ પરીક્ષા; પુનવંતાને ફળ આપેછે, પાપીને દેછે શીક્ષા ॥૫૦॥ કંઇ પાપીને ઉંચા ટાંગેલા, કંઇ જન લોહને સ્થંભ; કંઇ જનનેચીરટાથી તાણે, દુખી થાયછે દંભ ॥૧૬॥ કંઇકને ખાણીયામાં ખાંડેછે, કંઇની ચામડી ચીરે; કંઇનાહાથપગ બાંધી બાંધીને, વળગાડયા વીછુશરારા॥૫૨॥

કારમા બરાડા પાડે પાપી, પડેછે દારૂણ દુખ; પુન્યવંતા બેઠેલાસભામાં લેછે માન્યને સુખ ॥૫૩॥ ત્યાં આવી નાશીકેત ઉભા, યમે દીધુ આસન; યમ પતીએ ચરણે લાગી; પ્રેમે કર્યું પુજન ॥ ૫૪ ॥ પછી કહ્યુ તમે દક્ષણા માગો, ઇચ્છા હોય તે ભાંખો; નાશીકેત કહે દક્ષણામાં,મુને નરકમાં નાંખો ॥૫૫॥ માહારા તાતનો શ્રાપ છે મુને, માટે એજ ઇચ્છાય, તવ યમરાયે પાંક્ષખી આણી,બેસાડયા તેના માંય ॥૫૬॥નર્કના કુન્ડ દેખાડવા માટે, તેડી ગયા યમરાય; શત્યાવિશ કુન્ડ નર્ક કેરા, બહુ જીવ તરફડે ત્યાંય ॥૫૭॥ કેં જીવ ઉંધા કંઇ જીવ ચીતા; કંઇડાકાંકાઢેલા બાહાર; કંઇ જીવને કાગડા કોચે છે, ગડધલો અપાર॥૫૮॥તે સરવે કુન્ડ રૂશીએ દીઠા;પામ્યા મનમાં ત્રાસ;અરેરે બહુ જીવછે દુખી,કીધો મનમાં કયાસ ॥૫૯॥ યમરાયને કહ્યું નાશીકેતે, સૌ જીવને બાહાર કાહાડો;એમના વતી મુજને નાંખો, એઓને શાન્તી પમાડો ॥ ૬૦ ॥ યમરાજા કહે ન થાય એવું, તે કરતા કરો કામ, તમારો શ્રાપ ટળેને આ જીવો,તે પણ છુટે તમામ ॥૬૧॥ જાવો તમો તમારા તાત પાસે,કહ્યુ તે કામ આદરજો, તમારા તાત આદરમાન દેશે, જઇ પણ યજ્ઞ કરજો, ॥૬૨॥ શ્રાપ નાવારણ થાશે તમારો. વળી આ જીવ સઉ તરશે, એમ કહીને વીદાય કીધા, ભોમી પધાર્યા હરશે ॥ ૬૩ ॥ તાતને ત્યાં જઇ ત્રણ યજ્ઞો, કીધા પોતાને હાથ; શ્રાપ ટળ્યો તર્યા નર્કના જીવો, ઓધાર પમાડી માત ॥૬૪॥ પછી પોતે વનને વીશે,તપ કરવાને ગયા;એકલા ઉદાલક રૂશીજી, ઘરગામ વીશે રહ્યા ॥૬૫॥ વળણ॥ એકલા ઉદાલક રહ્યા, કોણ કરે શેવાય; વદે વક્ષમ એ રૂશીને,થઇ વરવા ઇચ્છાય.

કડવું ૧૦ રાગ ધન્યાસરી ચાલ.

જયમુની રૂશો એશ્રીપેર બોલ્યા.સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું. અશ્વમેધ કથાય ॥૧॥ ઉદાલકે એમ વીચાર્યું, વ્રદ્ધાવસ્થા થઇ માહારી, મારી ચાકરી કરનાર જોઇએ, માટે પરણુ નારી ॥૨॥ એકલ રૂશીની દીકરી હતી, અવ[illegible]ચંદ્રી નામ.તેની સાથે પોતે પરણ્યા, કરાવવા ઘર કામ ॥૩॥ પરણી પોતાને ઘેર રાખી, કરાવવાને શેવા, જે બતાવે તે કરે કામ અવળું નામ જેવું ગુણ તેવા ॥૪॥ રૂશી કહેશે ચરણ ચાંપો, તવ તે મસ્તક ચાંપે, રૂશી કહેશે લાડુ કરજે, તો

ખીચડી કરી આપે ॥૫૫॥ પાણી માગે તો તેલ આપે, તેલ માગે તો પાણી; નાહવાનું કહે તો બાજરૂ જાયે, અવળી સઉં એધાણી ॥ ૬ ॥ તેથી રૂશી બહુ થયા દુખી, જ્યાં ત્યાં પડે બહુ બાધ;એવામાં ઉદ્દાલક કેરા, તાતનું આવ્યું શ્રાધ ॥૭॥ તવ રૂશી સોસાવા લાગ્યા; હવે કરૂ શી પેર; એવામાં કોડંડ રૂશી આવ્યા; એમને ઘેર ॥ ૮ ॥ તવ ઉદ્દાલક કહેવા લાગ્યા;માંડી નારી મુજ ધામ; જેજે સવળું બતાવવું તે તે;અવળુ કરે છે કામ ॥ ૯ ॥ એટલે કોડંડ એમ બોલ્યા, કામ બતાવજો અવળું; તેથી તમારી અવળચંદી, કારજ કરશે સવળુ॥૧૦॥ તવઉદ્દાલકે અવળચંદી, બોલાવી પોતાની કને, જો શ્રાધ કાલે મુજ તાત કેરૂ,કરવા ઉલટ નહિ મને ॥૧૧॥ એટલે અવળચંદી બોલી, શ્રાદ્ધ તો કાલે કરવું; દેશી કહે આપણા બે વિના, બીજુ નવ નોતરવુ ॥ ૧૨ ॥ એટલે અવળચંદી બોલી, હું તો માહારે નોહોતરીશ; રૂશી કહે એક જણને કહેજે, નારી કહે કે વીસ ॥૧૩॥ રૂશી કહે કે કે રોટલા કરજે, જેમ તેમ જમાડી કાહાડું; અવળચંદિ એવું બોલી, કરવાના છે લાડુ ॥૧૩॥ રૂશી કહે કે ઉઠજે મોડી કામ કરવા દીન જાતે, નારી કહે કે ઊઠીશ વહેલા કરીશ મધ્યાન થાતે ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી નરનારી સુતાં, એવે વાહાણુ વાહાય અવળચંદી વેહેલી ઊઠી, ઠીક કર્યું ઘરમાંય ॥ ૧૬ ॥ વીસ વિપ્રાને નોહોતરી આવી, શ્રાદ્ધ સામગરી કરી, ગોમયે લીંપી દર્ભત્રભાણુ આચમની ત્યાં ધરી ॥ ૧૭ ॥ રૂડે પ્રકારે રસોઇ કીધી, અળગુ ઢાંકી દીધું; ઊદ્દાલકે તાતજી કેરૂ, પરી પુરણ શ્રાધ કીધું ॥ ૧૮ ॥ ભોજન કરી રહ્યા સર્વ ભુલી બોલ્યા રૂશીરાય; શ્રાધના પીન્ડને શ્રાધની વસ્તુ. નાંખી દો ગંગામાંય ॥ ૧૯ ॥ એટલે અવળચંદીએ તો, શ્રાધ તણા પીન્ડ લીધા; મળમુત્રનું સ્થાનક જ્યાં છે, ત્યાં જઇ નાંખી દીધા ॥૨૦॥ તેવું જોઇને ઊદ્દાલકને, તનમાં પ્રગટયો તાપ; અતી આકુળવ્યાકુળથૈને નારીને દીધો શ્રાપ ॥ ૨૧ ॥ અવળચંદી અવળું કરે છે, તે પાપ પુરણ નડજો; શ્રાપ છે માહારો આ ભોમીમાં, શલ્યા થઇને પડજો ॥ ૨૨ ॥ એટલે અબળા થરથર ધ્રુજી, અવગુણ કરો માફ; ભુલી ચુકીને જખ મારી, નિવારો માહારો શ્રાપ ॥ ૨૩ ॥ એટલે રૂશીને દયા આવી, શ્રાપ નાંખુંછું નીવારી; અરજુનનો ચરણ અડશે કે.શલ્યા ટળી થઇશ નારી ॥૨૪॥ માટે શલ્યા થઇ પડી છે, અવળચંદી ધરણ; એવાં વચન સુણીને સૌ, રૂશીને લાગ્યા ચરણ ॥ ૨૫ ॥ રૂશીના વચન સાંભળીને,

અરજુને અરાડયો પાય; શલ્યા ટળીને નારી થઇ ગે. એસ્વ છુટી ગયો ત્યાંય ॥૨૬॥ અવળચંદી ઓદ્ધાર પામી, શ્રાપ નીવારણ થયો, પછી ઘોડો ફરતો ફરતો ચંપાવતીમાં ગયો ॥ ૨૭ ॥ વલણ ॥ ચંપાવતી ઘોડો ગયો, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાશ વલ્લભ વાણી વદે, સુધન્વાની કથાય.

સુધન્વા આખ્યાન.

કડવું ૧૧ રાગ સાખી.

પ્રથમ પહેલા પાર્વતી નંદન, વંદન કરૂં વીશેશ; પછી નમુશંભુજે નો, ધારણ યોગી વેશ ॥ ૧ ॥ રૂંઢ માળાને મુંઢ માળા, સર્પ તણા સણગાર; શીશ જટામાં ગંગા બીરાજે, સદા વહે જળ ધાર ॥ ૨ ॥ ઉમીયાજી અરધંગ બીરાજે,તેહ તણા જે બાળ; સુધ બુધ નારી સુંદીર શોભે, ગણેશ દીન દયાળ ॥ ૩ ॥ પહેલા કરમાં જળ કમંડળ બીજે મોદીક સાર; ત્રીજા કરમાં ફરશી સોભે, ચોથે માળા નીરધાર ॥ ૪ ॥ શીંદુર લેપન અંગે ઓપે, નંદન લાભને લક્ષ; મુશક કેરૂ વાહન જેને વિશાળ જેના ચક્ષ ॥ ૫ ॥ સર્વ ભુદેવમાં પ્રથમ પહેલું, પુજન એનું થાય, મંગળીક ટાણે સર્વ ઠેકાણે, ગણેશ ગુણ ગવાય ॥ ૬ ॥ પંથી સમરે પંથ પળતાં, તવ તેને આવે લાભ; પ્રથમ ગણેશનું નામ લેઇ, ખેડે નીરમાં ન્હાવ ॥૭॥ વેહેપાર કરતાં વેહેપારી સમરે, તે જય પામે અપાર, સાસરવાસણી સુંદરી સમરે, સમરી સજે સણગાર ॥ ૮ ॥ પુર્ણ પ્રતાપી દે કષ્ટ કાપી, એવા ગુણીશ ગણે; તેથી પહેલા આરાધુ તેને, દે બુદ્ધી હમેશ ॥ ૯ ॥ બીજુ સમરણ સરસ્વતીનું કરૂ કરી પરણામ જીભ્યાયે વસો જગ માતા, વિસ્વમાં તારૂં નામ ॥ ૧૦ ॥ જ્ઞાન શક્તી ની તું આપનારી, તુજ વડે વદુ વાણી; પછી સરવ દેવને શમરૂ સ્હાય કરો રૂદ્રાણિ ॥૧૧॥ ભારથ કથા પતિક હણે, એવિ પરમ પવિત્ર; જેમાં ન્યાય નીતી ને પ્રાક્રમ, સ્વામી સેવકનાં ચરીત્ર ॥ ૧૨ ॥ સાંભળ્યાથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાએ, લક્ષ ચોરાશી વામે; સંસારનું દુખકમળ વત લો, છેવટ મોક્ષજ પામે ॥૧૩॥ એવી પાવન કથા વીશે. સુધન્વા આખ્યાન; તે સુધન્વાનું સંકટ ટાળી, સ્હાય કરી ભગવાન ॥ ૧૪ ॥ તેવી

સ્હાય કરે શ્રોતાને, શ્રધ્ધાળુ જન જેહ; દ્રઢતા રાખી રટન કરે,મ્હા સુ-ખ પામે તેહ. ॥૧૫॥ અસ્વ છુટી ફરતો ફરતો, લાંબે પંથ પળાય; સુ-દીર સોભાવંતી નગરી, ચંપાવતીમાં જાય. ॥૧૬॥ તે નગરીમાં રાજ્ય કરે છે હંસધ્વજ એક રાય; બહુ બળવંતો બાણાવળી છે, બાહુ બળી-યો ગણાય. ॥૧૭॥સદા સુધનો પ્રવીણ પોતે, ચલવે ભલુ ધર શુત્ર;ખરે ખરો છે ભાગ્યશાળી, પોતાને પાંચ પુત્ર. ॥૧૮॥ સુધન્વા નામનો સુત મ્હોટો, છે હરીજન જ્ઞાનવાન; પરમારથને સ્વારથ સમજે, નીતિવાળો નીધાન. ॥૧૯॥ પ્રાતઃકાળે ઉઠવું વેહેલા, કરવું સંધ્યા સ્નાન; નીત્ય નીયમ પોતે પરવારિ, પ્રભુ સેવા સાવધાન. ॥૨૦॥ પછી જવું દેવ દર-શને, માત પીતાને નમવું; પરમારથ પાંચ વીપ્ર લાવી, જમાડીને જ-મવું ॥૨॥ વીપ્રનું ઉચીષ્ટ અન્ન લેઇ ભરી લેવા પાંચ ગ્રાસ; તે પછી બીજું ભોજન કરવું, રટવા શ્રીઅવીનાશ. ॥૨૨॥ ગૌ બ્રાહ્મણના ગુ-લામ થઇને, કરવી સદા સેવાય; અસત્ય ભાશણ મુખ ન ભાંખે, સમરે દેવાધી દેવાય. ॥ ૨૩ ॥ એવો ઉત્તમ ભક્ત હરીનો, જાણે સહુ સંસાર; હંસધ્વજનો એ સુત મ્હોટો, કરણ સમો દાતાર. ॥ ૨૪ ॥ બીજો નંદન સુરથ નામે, તે પણ પ્રાક્રમી પુરો; સુનળ નામે પુત્ર ત્રીજો નહી કોઇ ગુણ અધુરો. ॥૨૫॥ ચોથો સુંદીર શેન્ય નામે; પાંચમો સુખેન બાળ, કોવળીકા નામે એક પુત્રી, ઘણું તપોવંત ભાળ. ॥ ૨૬ ॥ સુખવતા નામની છે નારી, હંસધ્વજની જેહ, પુરણ પ્રેમદા ભાગ્યશાળી, સુખ માં નહી સંદેહ ॥ ૨૭ ॥ તેવા રાજાની નગરીમાં આવ્યો, પાન્ડવ કેરો વાજી, હંસધ્વજે નજરે જોયો, અંતર થયો રાજી. ॥ ૨૮ ॥ વળણ ॥ અશ્વ જોઇ રાજી થયો, હંસધ્વજ રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે. શ્રોતા દેજો મન. ॥

કડવું ૧૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, સુણ જનમેજય હેત આણી;બળવં-તાએ નીરખ્યો વાજી, રૂપાળો જોઇને થયો રાજી. ॥૧॥ એની કાંતીઘણી રૂપાળી, શોભે કનકસમ કેશવાળી;એના કરણ ચરણનો દેખાવ; જોઇરા-જાને ઉપજ્યો ભાવ॥૨॥ કપાળેછે કનકનું પત્ર લખેલું વાંચી જોઇ તરત; ક્ષીધો રાજાએ મન વીચાર;આતો પાન્ડવનો તોખાર.॥૩॥એને નહી બાં-

ધું'તો કેવો, શેશ હાશી નંદન જેવો;મારૂં ક્ષત્રીપણું બધુ જાશે,આખા વિશ્વ માં કેહેણી થાશે ॥૪॥ કોઇ કરપ મારો નહિ માને, જાશે પ્રાક્રમ પાછળ પાને; લાજી મરશે સહોદર સર્વ કેહેશે મીથ્યા કરતો તો ગર્વ. ॥૫॥ ભોમીમાં ફરતો તો થૈ મોહોટો, પણ આજ જણાયો ખોટો; કેહેશે અસલ ગાદી લજાવી, એણે પોતાની દેહ બચાવી, ॥૫॥ એને જીવવું વાહાલું લાગ્યું, માટે વઢવામાં મન ભાગ્યું; એવી કેહેણી જગતનીથાશે, વળી પાન્ડવ બહુ પોમાશે. ॥ ૭ ॥ માટે અશ્વ બાંધી યુદ્ધ કરવું, ક્ષત્રી સુતે કદી નવ ધરવું; જ્યારે ત્યારે છે એકવાર મરવું, શીશ હાથમાં લેઇને ફરવું. ॥૮॥ એવો ક્ષત્રી તણો વેહેવાર, માટે બાંધવો આ તોખાર; છોને કોપે કુન્તી કુંવાર, એમને વશ દેવ મોરાર ॥ ૯ ॥ તેથી શામળીયો સહાય કરસે, માટે પાન્ડવ હિમ્મત ધરશે; મને હરાવશે યુધ્ધ કરી, પણ દેખીશું શ્રીહરી.॥૧૦॥ માહારી નગરી પાવન થાશે, યમકીંકરનો ભય જાશે; કરવા પાન્ડવની વાહાર, આવશે આંઇ વિશ્વાધાર ॥ ૧૧ ॥ અશ્વ રોકયા વીના નવ આવે, મળે પ્રભુ ભાવે કભાવે એમ જાણી ઉઠયો રાજન; ઘોડાને કરવા બંધન. ॥૧૨॥ તવ સાથે ઉઠયા ખાસદાર, વળી શેવક પણ દસ બાર; લાવ્યા દોર સાંકળ બાંધવાને, લાગ્યા અશ્વ મણી બાંધવાને ॥૧૩॥ જઇ અનુચરે ઘેરી લીધો, તવ રાજાએ બંધન કીધો; લઇ ગયા એકાન્ત ભોવન, ચોકી મુકયા શેવક જન ॥૧૪॥ તેતો ઉઘાડાં ખડગે ફરે; વારાફરતી તે પેરા ભરે, રખે ચોરી અમારી થાય, રખે મેહેનત મીથ્યા જાય, ॥૧૪॥ એમ ચોકસ રાખ્યો વાજી; આજ ઠીક આવી રંગબાજી; એમ હરખે ભરેલો રાય. જઇ બેઠો સભા ની માંય. ॥૧૬॥ એવે પાન્ડવનું દળ જેહ; આવ્યું નગ્ર ભાગોળે તેહ, તેને ખબર આવી એવી, હવે અશ્વની આશા કેવી. ॥૧૭॥ મહાબળવંતાએ બાંધ્યો, હવે વાજી મળ્યાનો વાંધો; એક રીત્ય છાની વાત કરે, કૈક મુમત વાત ઓચરે. ॥૧૮॥ કૈક કહે હંસદ્વજ બળીયો, એના માંથાનો કોઇ નથી મળીયો; એનો અરજુનને પણ જીતે. સાંમો બીજો તેને બહુ વિતે ॥૧૯॥ સશી સરખો હંસદ્વજ રાય, તારા તુલ્ય પાંન્ડવો દેખાય; કૈંક કહે તમે શું પરખો, અરજુનજી છે શેશ સરખો ॥૨૦॥ બાકી સર્વ અરશીયા જેવા, જેને કૃષ્ણ પ્રભુની શેવા; આપો આપ મોહન વર સાથે, આપ્યું છે બળ વૈકુંઠ નાથે. ॥૨૧॥ માટે પાન્ડવની જીત થાશે, વાજી બાંધીને રાય પસ્તાશે; એમ માંહોમાંહી વાત કરતા, એવે અનુચર

આવ્યા ફરતા ॥ ૨૨ ॥ જોડયા અરજુનજીને હાથ, તમો સુણો અમારી વાત; બાંધ્યો આપણો અશ્વ આ રાયે, હવે કહો મહારાજા શું થાયે ॥૨૩॥ તવ અરજુન બોલ્યો એમ, થાઓછો ઓશીઆળા કેમ; એને જીતીને તોખાર લેવો, મન મુકીને દંડ દેવો ॥૨૪॥ એનો હંસદ્વજ કોણ તોલે, એવાં અભીમાનનાં વેણ બોલે; તવ વ્રકોદર એમ કહે છે, ભાઈ ગર્વ શું મીથ્યા ધરે છે ॥૨૫॥ એતો પુરણ છે ભાગ્યશાળી, એનો વૈભવ જુઓ નીહાળી, એક પુત્રીને પાંચ પુત્ર, ઘણું સોહામણું ઘર સુત્ર ॥૨૬॥ પતીવરતા એને ઘેર નારી. જેને વાહાલા દેવ મોરારે; રાજા ત્રણે જુધ જાણનારો, ઘણા દેશ જીતી આણનારો ॥૨૭॥ એનો સુધન્વા જે બાળ, તેને વશ છે શ્રીગોપાળ; એતો કહેવાય છે બહુ બળીયો, તમથી જાદે સાહ્ય શામળીયો ॥૨૮॥ એને મહાસતી સાધવી નારી, જેનું પુન્ય તપોબળ ભારી; એના સત્યથી સાક્ષાત સ્વામી; માટે વાત કરો શીશ નામી ॥ ૨૯ ॥ તવ અરજુન હંકારે ભરીયો, ઘણા ગરવે વચન ઓચરીયો; વ્રકોદર વીરા શું જાણે, મુજ આગળ શીદ વીખાણે ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ વિખાણો શીદ મુજ કને, જોયા બહુ નરેશ; વાજી લેઉં તે નવઈ નહી, પણ લેઉં એનો દેશ.

કડવું ૧૩ રાગ સાખિ.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વા મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજી એમ કહેવા લાગ્યો, બંધુ સુણો નરસાઈ; પોતાના પક્ષની હીમત ભાગી શત્રુની કહી સરસાઈ ॥૨॥ સામાવાળાની બાહાદુરી ગાઈ, પોતાનો પક્ષ ડરાવો; હીમ્મત તો કયાંથી આપો ને, ચરણ હોંશ કરાવો ॥૩॥ હોંશ હોય તેનાં ખો ભાગી. તે કેમ ચડે સરાડે; કેવળ મુરખાઈનું એ કારણ, વણ સમજ્યું બરાડે ॥૪॥ હેતસ્વી જન કોને કહેવો, ખરી વાતે ખંભ ઠોકે, હીતશત્રુ સમજવો કોને, શત્રુ સામો થતા રોકે ॥૫॥ તેથી શત્રુનો દાવ ફાવે, જય પામીને જાય; શીઆળવું જઈ સીંહને જીતે, નવાઈ શી દેખાય ॥ ૬ ॥ પોતે પોતાનો પગ ભાગોછો. શત્રુના વીખાણ કરી; હાવું બોલવું ઘટે ન તમને, હવે ન બોલશો ફરી ॥૭॥ તવ ભીમે મન એમ વિચાર્યું, સામો ગમે તેમ હોય; પણ તેના વીખાણ કરવાથી. હામલે સૈન્ય સહુ કોય.

॥૮॥ સરવેનું મન ડર ખાઇ જાયે, તો ન ભરાયે સુર; કાયર થાય તે પેહેલો મરે, રાખવી હીમત ઉર ॥ ૯ ॥ એમ સમજી વ્રકોદર બોલ્યો, ઓરે મહારા વીર; તમારૂ મન જોવા હું બોલ્યો સાબાશ છે રણધીર ॥૧૦॥ પાછા ન પડવું યુદ્ધે ચડવું, લેવો અશ્વ હરાવિ; કાહારપણું કાંઇ નવ કરશો, નેરનું નામ ધરાવિ ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી ઉશ્કેર્યો વીર ને, ઉપજ્યો ઉર આનંદ; અરજુન કહે વાજી લેવા, હવે કરવો ફંદ ॥૧૨॥ કરણ નંદન વરશકેતુને, નરે કરી આજ્ઞાય; સાવચેતીથી સંચરો તમે, હંસદ્ધજને ત્યાંય ॥ ૧૩ ॥ જઇ કહો કે અસ્વ આપો, નહીં તો વિપ્રીત થાશે; પાન્ડવને આવી પાવલે લાગો, ચાલો અરજુન પાસે ॥૧૪॥ એટલે રવીના સુત તણો સુત, ઉઠયો આનંદ પામી, વસ્ત્ર આભુષણ ધારણ કીધા; ખડગ લીધાં શીશ નામી ॥ ૧૫ ॥ પછી પોતાના બે હાસ લીધા, ચાલ્યો સુર સપાટે; મોટી આંખડી મુછ વાંકડી આવ્યો જોર ઝપાટે ॥ ૧૬ ॥ સભાને દરવાજે જઇને ઉભો, કાહાવ્યું છડીદાર સાથ; કહીએ કે પાન્ડવની તરફથી; કરવા આવ્યા છે વાત ॥૧૭॥ કરણ નંદન વરશકેતુ, વારતા કરવા માગે; કેહેજો કે પ્રતીજ્ઞા સાથે, તવ મનનો ભય ભાગે ॥ ૧૮ ॥ એટલે છડીદારે જઇને, કર્યો સભામાં જુહાર; કહ્યું કે પાંડવના કેહેવાથી, આવ્યા કરણ કુંવર ॥ ૧૯ ॥ તમ સંગ વારતા કરવા ઇછે, શી આજ્ઞા મહારાજ; હંસદ્ધજ કહે આવવા દો, વાતે શું બગડે કાજ ॥ ૨૦ ॥ એટલે છડીદાડે જઇ કહ્યું. પધારો શભા વિશે; તવ વરશકેતુ સભામાં ચાલ્યો, ઉમંગ ઉર અતીશે ॥૨૧॥ હંસદ્ધજે આસન આપી, શનમુખ બેસાડી દીધો; ક્ષત્રીની રીતી પ્રમાણે આદરભાવજ કીધો ॥૨૨॥ પછી કહ્યું કે કેમ પધાર્યા, વદો વરશકેતુ વાણી; નમે અમારો કેમ લીધો છે, વાજી પંચ કલ્યાણી ॥૨૩॥ હંસદ્ધજે કહ્યું પત્ર અસ્વ લેલાટે, પત્ર લખેલું એવું; ક્ષત્રી હોય તે આ વાજી બાંધે, તો કેમ બાંચી ન લેવું ॥૨૪॥ શું સહુ ક્ષત્રી નાશ પામ્યા, શું ગયું ક્ષત્રી બીજ; શું એક પાન્ડવ ક્ષત્રી નંદન, કેમ ન આવે ખીજ ॥ ૨૫ ॥ શું એ એકલા ખડગ ધારી; બીજાએ શું પેહેરી ચુડી; શું એ સુરા બીજા અસુરા, માટે હું પડયો ઉડી ॥ ૨૬ ॥ જો વાજી જોઇ તો હોય તો, આપીશ નહી તમને; અરજુન આવી પત્ર વાજીનું; છોડી મુકે ભેટ અમને ॥૨૮॥ વરશકેતુ કહે આ શું બોલો છો, અહંકાર રાખો થોડો; કુરૂ કુળના પાંડવ એ છે, સમજીને આપો ઘોડો ॥ ૨૮ ॥

જગતમાં જેની જય વરતે છે, પોતે લાવ્યા પંચાળી; અગ્નીમાંથી અ-સુર કાઢયા; સાહાય જેને વનમાળી ॥ ૨૯ ॥ બળીયા સાથે બાથ ન દીજે, વીવેકની એ વાત; સલાહ સંપથી નીપજે, સારૂ નહીતો થાશે ઉ-ત્પાત ॥૩૦॥ એટલે ક્રોધ કરી રાય બોલ્યો, સાંભળો વરસકેતુ; બોલવા ઉપરથી હું સમજ્યો, તમારા મનનો હેતુ, ॥૩૧॥તોખાર લેવો ભય બ-તાવી, હું સમજું છું ઘણું; પણ અશ્વ આપું તો મેં ખોયું; પોતાનું ક્ષત્રીપણું, ॥ ૩૨ ॥ હું હારૂ ને પાન્ડવ જીતે; તો તેમાં શું થાશે; કુન્તી સુત અમ સામો આહાજી, પાછળથી પસ્તાશે, ॥ ૩૩ ॥ પત્રમાં એમણે એમ લખ્યું છે ક્ષત્રી હોય તે બાંધે; તે માટે અશ્વ બાંધ્યો, આપુ નહી એ વાંધે ॥૩૪॥ શું એકલા એ ક્ષત્રીની જાતી, બીજા શું કોળી નાળી; લઢવું વઢવું પાછા શું પડવું, મરવું નહી પુંઠ વાળી ॥૩૫॥ શું એમની માએ દીકરા જણિયા, બીજીએ શું પાશાણ; શું એકલા એ મનુશ જનમ્યા, બીજા શું જનમ્યા શ્વાન ॥૩૬॥ પાન્ડવ શું બેશીશ ધરાવે, બીજાને શું એક; અસ્વ અમારે આપવો નથી, ક્ષત્રીતણો એ ટેક, ॥૩૭॥ ઉઠો તમે મારી સભામાંથી, હું છું આકળો ભુત; તું શું પંચાત કરવા આવ્યો, દાસીના સુતનો સુત, ॥૩૮॥ એમ કહીને ચરણ પછાડયો, વર્શકેતુ તવ ઉઠયો; હંસદ્વજનો મીજાજ દેખી, રોસ ભરેલો રૂઠયો. ॥૩૯॥ વર્શકેતુ કહે તતપર થાજે, કરવા રણ સંગ્રામ; બળીયા સાથે બાથ ભીડાવી, ખોવાનો ઘર ગામ. ॥૪૦॥ કૃષ્ણ પ્રભુથી કો નથી બળીયા, તે પણ રહે છે પાસ, ભગની દીધીને રથ સદા હાંકે,થઇ રહ્યા છે દાસ ॥૪૧॥ પંચાળ દેશના સ્વયંવરમાં, જરાશન શીશુપાળ; સલ્ય સરીખા કરણ સરીખા, સુર્યતણા જે બાળ. ॥૪૨॥ તેવા તેવા મછવેધ કરવા ઉઠયા સભાની માંય; ચોરાશી શહસ્ર દેશનો રાજા, દુરીયોધન કહેવાય. ॥૪૩॥ મચ્છવેધ સ્થંભે ચડયા પડયા, ભરિ સભાની માંય; તે મછવેધ અરજુને કીધો, પરણ્યા સતી કન્યાય. ॥૪૪॥ તેની તુલના તમે કયાં આવો, ઉમંગ પુરણ કરજો;એક ખુણામાં પડી રેહેનારા.યુધ્ધ કરવું આદરજો ॥૪૫॥ હંસદ્વજ કહે યુદ્ધ કરવાનું, ના પાડીયે છીએ કયારે; તૈયાર થાજો તૈયાર થાશું, આવતી કાલ સવારે. ॥૪૬॥ એમ કહીને વિ-દાય દીધી; વર્શકેતુ તવ વળીયો; ક્રોધ ભરેલો રક્ત લોચને, જઇ અર-જુનને મળીયો, ॥૪૭॥ ઓરે પીતાજી ઓરે પીતાજી, જઈ રાયને સ-મજાવ્યો; પણ મુમત મુકતો નથી માટે, યુધ્ધ નોતરૂ દઇ આવ્યો॥૪૮॥

ઘણો છે સુરો પડે પુરો, નથી અધુરો એહ; બહુ છે બળીયો વાળ્યો ન વળીયો, વઢવાને ટાપ્યો તેહ ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ લઢવા માટે ટાંપીયો, જણાયું બહુજોર; વલ્લભ વદે એમ સાંભળી, કર્યો અરજુને સોર.

કડવું ૧૩ રાગ ધનાશ્રીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સુધન્વાની કથાય ॥૨॥ અરજુનજીએ સોર કીધો, સૌ શેન્ય તતપર રહેજો; કાલે સવારે હંસદ્રજને, મન મુશી યુદ્ધ દેજો ॥ ૨ ॥ એવી પોતે આજ્ઞા આપી, નેગ્રથી શું થાય; હંસદ્રજે પ્રધાન તેડયા, રાજ્યસભાની માંય ॥ ૩ ॥ શંખને લેખ પ્રધાન પોતાના બ્રાહ્મણના છે બાળ, પણ કુબુદ્ધી અતી અદેખા,સ્વભાવના ચાંડાળ ॥૪॥કલેશ વહાલો ટંટો ઠાલો કરવા જ્યાં ત્યાં ચાહાય, આસ્તીક નહીને નાસ્તીક પુરાખટ પટીયા કહેવાય ॥૫॥ છે બ્રહ્મદ્વેશી કુથલી કલેશી, ધર્મમાં ફાંશીયા બેઉ પણ તેની આંખે રાયદેખે,લેણદેણ પુર્વનું એવું ॥૬॥ તે બેઉને દાસ મો-કલી તેડયા, રાજ્ય સભાની માંય, પોતાને આસન આપી બીરાજ્યો, સભા શોભી રહી ત્યાંય ॥ ૭ ॥ પછી પ્રધાન પુછવા લાગ્યા, માહારાજા તેડયા કેમ, હંસદ્રજ તવ પુછવા લાગ્યો પ્રધાનોને એમ, ॥ ૮ ॥ કુન્તી નંદન પાન્ડવ કેરો, અશ્વ આવ્યો છે હાંઇ; તેને લલાટે પત્ર બાંધ્યો છે, લખ્યું છે તે માંઇ ॥૯॥ ક્ષત્રીપણાનો જે સુત હોયે તે; અશ્વ અમારો બાંધે; એવું વાંચીને મેં બાંધ્યો, ક્ષત્રીપણાને વાંધે ॥૧૦॥તેથી વરશકેતુ વિષ્ટી કરવા, આવ્યો અમારી પાસ; અહંકારના વચન બોલવાથી, ઉ-પજ્યો મન વિનાય ॥૧૧॥ અશ્વ દેવાનું ના કહ્યું મેં માટે માગ્યું રણ યુધ; કહો એ કામ ઠીક કર્યું કે, કીધી વીપરિત બુધ ॥ ૧૨ ॥ તવ શંખ ને લેખ એમ બોલ્યા, રાય તમોને ધન્ય, તમ સરખાને જીતે તેવો, દેખાતો નથી અન્ય ॥૧૩॥ પછી છાની ગોષ્ટી કીધી, મળીને બેઉ પર-ધાન; આપણે પંડે લડવું નથી ને, નથી થાવું હેરાન. ॥૧૪॥ વઢનાર વઢશે મરનાર મરશે; આપણે જોવો તમાસો; તો શાને સારૂ ના કહીએ, જોવાને ખેલ ખાસો ॥ ૧૫ ॥ એમ વિચારીને બેઉ બોલ્યા, કરો ખરો સંગરામ; ક્ષત્રીનંદન શું નથી તમે, શું બોળવું છે નામ ॥ ૧૬ ॥ માહી શું લજાવવી છે, વળી લાજે પરધાન; કુટુંબ કબીલો લજાવવો

શું, ચડીપડો મેદાન ॥ ૧૭ ॥ ભાઇ સાથમાં ને સહુ સેન્યમાં ઢંઢેરો પીટાવો રાય, કાલે સવારે પહોર દહાડામાં, દરવાજે ભેગા થાય ॥ ૧૮ ॥ વખત નિમ્યાથી વેહેલો આવે, તેને શરપાવ મળવો; વખત વિત્યેઆવે તેને, તેલ કઢામાં તળવો, ॥૧૯॥વળી દવે દેવરાવો તમારી,તોસહુવેહેલા આવે; મોડા આવે તેનો તળવો, નિશ્ચે કરો તે ફાવે ॥ ૨૦ ॥ રાજા કહે કબુલ છે માહારે, ચાર છડીદાર જાવો; કુટુંબમાંને સેન્ય સકળમાં, સંદેશો સંભળાવો ॥ ૨૧ ॥એટલે ઉઠયા આગના લેને, ચાર જણા છડીદાર; પડો વગાડી પોકાર કર્યો, કહેલા સમાચાર ॥૨૨॥ કાલ સવારે પોહોર દહાડામાં સરવે થાએસાવધાન; આયુદ્ધ બધા આવી મળજો, નહીં તો થશો હેરાન ॥૨૩॥ વહેલો આવીને ઉભો રહેશે, તેને સરપાવ મળશે; મોડા આવે તેને સજા, તેલ કઢામાં તળશે ॥ ૨૪ ॥ પક્ષપાત કોઇની નહી ચાલે, રાય તણીછે દવાઇ; નહી તો અકાળ મ્રત્યુ થાશે, જાણુશો નહી નવાઇ ॥૨૫॥ એ રીતે સેન્યમાં સંભળાવી, ત્યાંથી થયા વીદાય, રાય તણા કુટુંબમાં કહ્યું, જાણ સરવને થાય ॥ ૨૬ ॥ સુધન્વા બેઠા છે સયનમાં, પોતાની પ્રમદા પાસ; તેને કહ્યું કાલ યુધ્ધે જાશું, સામા હશે અવિનાશ ॥ ૨૭ ॥ એવું કહેતામાં સુધન્વાનું, ફરકયું ડાબુ લોચન, અંમળા કેરૂં અંગ પણ ફરકયું ભરાયું ભારે વિઘ્ન ॥૨૮॥ મહેલમાં દીપક રાણા થયા, કરમાયો નજર બાગ; સુધન્વાનિ બારીએ બેશી; કકળ્યા કાગા કાગ ॥૨૯॥ સમજી શીચાણા ભોવન ઉપર, ભમવા લાગ્યા અપાર; તેવું જોઇને ત્રાસ પામી; સુધન્વાની નાર ॥ ૩૦ ॥ પાછી મનમાં એમ ભાસ્યું; કાંઇક વિઘ્ન થાશે, માઠા શુકન કેમ થયા, બુદ્ધિથી બાળા વિમાશે ॥૩૧॥ એમ કરતાં દિવસવિત્યો, રજની થઇ તે વાર; અચાનક એને નિંદ્રા આવી સયન કરયું તવ નાર ॥૩૨॥ તેમાં ભયંકર સ્વપ્ન ભાસ્યું, જાણે ગયો ભરથાર અંગતણું હેવાતણુ ગયું, ઉતર્યા સોળ શણુગાર॥૩૩॥ જાણે મુખકે કેશ કરડયા, શીશના એકે એક; સાળુ ઉતરી સિંધુરી અંગે, પેહેલી દીઠી અનેક ॥ ૩૪ ॥ તવ ભયની ભરી ભામની ભઠી રડવાલાગી અપાર; અરેરે આમ કેમ લાગ્યું, શું થાશે મોરાર ॥ ૩૫ ॥ સુખ સજ્યામાં સુધન્વાયે, કીધું છે સયન; ત્યાં જઇને પીછોડી ઉઘેડી જોયું પતીનું વદન ॥૩૬॥ ઢંઢોળીને જગાડવા લાગી, જાગો જાગો મમનાથ; અરેરે માહારે વિયોગ પડીયો કહી ઝાલ્યા બેઉ હાથ ॥ ૩૭ ॥ તવ સ્વપ્ન થયું સુધન્વાને, પડશે મારો

દેહ, અબળા માહારી એટવાઇ મરશે, માહા દુખી થઇ એહ ॥ ૩૮ ॥ એવામાં જુવતીને જગાડે, જાગ્યો, સુધન્વા સુર; જાગ્રત થઇ જોઇ અબળાને રડતી દીઠી ભરપુર ॥ ૩૯ ॥ તવ સુધન્વા પુછવા લાગ્યો. શું દુખ દરીયે ડુબી, એટલે અબળા કહેવા લાગી, ભયભરી સ્વપ્નની ખુબી ॥ ૪૦ ॥ ભયંકર મને સ્વપ્ન ભાસ્યું, તે નવ જાણે કોઇએ આગળની વાત કેહેતાં માહારી, જીભ્યા કાપવી જોઇએ ॥ ૪૧ ॥સુધન્વા કહે સ્વપ્ન કેહું,સાચી વદજે વાણી, તુજને દવાઈ દઉં છુંમાહારી, સત્ય કહે સતી શાણી ॥ ૪૨ ॥ તવ હૈયાફાટ રડવા લાગી. નેત્રે વહે બહુ પાણિ; અરેરે એમ કહેતી વેળા, કેમ ન જીભ વઢાણી ॥ ૩૫ ॥ કહ્યા વિના હવે છુટકો નથી, કંથે દીધી છે દવાઇ; રડી રડીને કહેવા લાગી, અગની ઊઠયો ઉરમાંઇ ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ અગની ઉઠયો ઉરમાં રડતી હઇયા ફાટ; કેહેવા લાગી કામની, સોગન દીધા માટ ॥ ૪૪ ॥

કડવું ૧૫ રાગ હલાવરિ.

માહારા કંથજી શું કેહેવરાવોરે, ઓ હો હો હોરે. ટેક. ॥ મુજને સ્વપ્ન ભયંકર લાગ્યુંરે જાણે પેલા ભવનું પાપ જાગ્યુંરે, માહારૂં ચાલતુ ઘર સુતર ભાગ્યુંરે. માહારા॥૧॥ જાણે રણયુધમાં તમે ચડીરે, એક વિધને જીવી બીજે પડીયારે પેહેલા સસરા શત્રૂ થઇ નડીયારે; ॥ મહારા ॥ ૨ ॥ જાણે સસરાએ તેલમાં તળીયારે; તમો તાત વચને ખળીયારે, તમને સહાય કરી શામળીયારે ॥માહારા ॥૩॥ પછી શત્રૂએ સંહાર કીધોરે,મન મુકીને માર દીધોરે મારો શણગાર ઉતારી લીધોરે ॥માહરા ॥ ૪ ॥ હું તો અભાગણિ દહિ રઝળતીરે, મારી કારમી કાયા નથી પડતીરે, સપનાતી વાત લાગે છે મળતીરે. ॥માહારા॥૫॥ તમ તાતે દવૈ દેવરાવીરે, કાલે વઢવાની વાત કેવરાવીરેઃ વળી તળાવની બીના આવીરે ॥ માહરા ॥૬॥એવું સ્વપ્નું સીધાન્ત મળીયુંરે, માહારૂ પ્રારબ્ધ પાછું વળીયું-રે, જાણે સંસારનું સુખ ટળીયુંરે ॥ માહારા ॥૭॥ મુજને માઠા થયાતા શુકનરે, કાગ કકળીઆ ભોવનરે, અવળું ફરક્યું છે અંગ લોચનરે ॥ માહારા ॥ ૮ ॥ માહારા દીપક થયા રાણારે, તમો પણ નહી હો અ-જાણારે. શહુ સમજો છો સ્વામી શાણારે ॥ માહારા ॥ ૯ ॥ માટે કાલે યુધ્દ્રે નવ જાશોરે, તમો જઇને પુરણ પસ્તાશોરે; જાણી જોઇને દુખી

થાશેરે. ॥માહારા॥૨૧॥વળણ॥ દુખી થાશો નાથજી, ઉપજશે વીષન; કરો પ્રતીજ્ઞા નહી જવા, તો માને મુજ મન. ॥

કડવું ૧૬ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વા મહીમાય. ॥૧॥ સુંદરી કહે સ્વામી મારા, પ્રતીજ્ઞા કરો કાંઇ; તો મુજ જીવને શાન્તી વળે, ઉચાટ છે મનમાંઇ. ॥૨॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, સાંભળ સાધવી સતી; સુરા નરની નારી થઇને, કયાં દે કાહાર મતી. ॥૩॥ મુજ તાતે દેવરાવી દવાઇ; તેકેમ લોપુ વેણ; જગત ક્રીરતી થાય માંથે, થાવું સુરાતણ હેણ. ॥૪॥ જગત માં ક્રીરતી કરાવી, જીવવું તે જીવ કેવો; ગમે તેટલો ઉભો ફરે પણ જીવતો મુઆ જેવો. ॥૫॥ સુત સાચો હોય ક્ષત્રીનો તો, મરવાથી નવ ડરે; રણ સંગ્રામે ન પડે પાછો, મુસ્તક કર લઇ ફરે. ॥૬॥ મરવું માને તો અજ્ઞાની, આત્મા મરતો નથી; ખોળીયું છે તે પંચભુતોનું, જીવ ન્યારો સરવથી. ॥૬॥ જેવાં વસ્ત્રો ઉતારવાનાં; તેવી ઉતારવી કાયા; માયા માહાદેવના બનાવ જેવી, ચૈતન્યને આ માયા. ॥૮॥ વસ્ત્ર વપુ ઉતારવાં સરખાં, તેમાં ન જાણવો ફેર; કષ્ટ કાયાને નહિ આત્માને, માટે કરૂ જગ જેર. ॥૯॥ રણમાં મરીએ તો ભવ તરીયે, મોક્ષની પદવી લઇયે; ક્ષત્રી જાતીનો ધર્મજ એ છે, માટે બેશી કેમ રહીએ. ॥૧૦॥ કુળલાજે જ્ઞાની લાજે, લાજે પોતાનો ધર્મ; મનુનાં વચન શાસ્ત્ર વીસે, અબળા શું સમ જો મર્મ. ॥૧૧॥ જીવવું મરવું મીથ્યા કેહેણી, તે કેમ માનીયે સાચું; અસત્યને સત્ય માને તેનું, ઇશ્વરી જ્ઞાન કાચુ. ॥ ૧૨ ॥ આ દેહ તજી બીજો દેહ લેવો; જયારે ત્યારે એકવાર; નિશ્ચે છતાં કેમ ડરવું, સુંદર વતી નાર. ॥૧૩॥ એટલે સુંદરવતી બોલી, તમે તો મરવું ધાર્યુ; તેથી તમને નહી દેવું જાવા, કરો માહારૂં વાર્યું, ॥ ૧૪ ॥ પીઉજી પાવલે લાગું તમને, કોણ પછી માહારૂં બેલી, એમ કહેતામાં બેઉ ચક્ષુએ, ચાલી આંસુની હેલી ॥ ૧૫ ॥ એવે સમે મધ્ય રાત્રી થઇ છે, અબળા કરે વીલાપ; ભાઇ ભગની વીનાની ભામા, વળી નથી મા બાપ ॥૧૬॥ એક આશરો પરણ્યા પતીનો, બીજો વિસ્વંભર કેરો; તે વણ સગુ ન મળે મ્હારૂં, કલેશનો ઘરમાં ઘેરા. ॥૧૭॥ દુખે ઘેરાણિ નેત્રમાં પાણી, વાણી નીમળ કાઢે; પોતાના પતીનો પાલવ ઝાલી, રડવા લાગી રાઢે

॥ ૧૮ ॥ આક્રંદ કરતી બહુ વલવલતી, કળકળતી કામની; તે વેળાએ ભયંકર ભાસે, ઝમ ઝમતી જામની. ॥ ૧૯ ॥ કોમળ કાયા મહા રૂપવંતી, જોબન બાળે વેશ; મૃગયાનેણી નહી કાંઇ કેહેણી, મુસ્તકશું દીર કેશ. ॥ ૨૦ ॥ દંત જેના દાડમની કળીયો, આંગળી ચંપક કળી; હાથેળી જેની કમળ સરખી, હોડ રેખાયો મળી. ॥ ૨૧ ॥ જંઘા કદળી સ્થંભા સરખી, કુમકુમ પગની પાની; બોલવું કાલું લાગે વાહાલું, બુદ્ધી મોહોટી વય નાહાની ॥૨૨॥ સુઘડતા ચંચળાઇ ચોખાઇ, કોઇ વાતે નહી ખામી; વાણી મધુરી શુભ ગુણ પુરી, અક્કલે નહી અધુરી. ॥૨૩॥ વીવેકી વીદવાન વડી છે, જાણે પતીવૃત ધર્મ;આચરણ એના ઉત્તમ અતી, મતી સદા સુભ કર્મ ॥૨૪॥ આભુષણ વણ અંગ ઓપે, લોપે નહી મરીયાદ; તેથી અબળા રડવા લાગી, કંઠ વેણાનો નાદ॥૨૫॥ ॥ વળણ॥ વેણા નાદે રામા રડે, મધ્ય રાત્રીનો યોગ; વલ્લભ વદે સુણો સહુ, અતી ઉપજ્યો હીત રોગ.

કડવું ૧૭ રાગ મને મુકિ ગયોછે મારો છેલડો રે.

હું તો જુધ્ધે ન જાવા દેઉ નાવલારે, માહારે તમ વીના નથી આધાર મહારાજ, જુધ્ધે ન જાવા દેઉ નાવલારે. ટેક. મેહેતો જનમીને જોયા છે આપનેરે, નથી બીજા ત્રીજાની વાહારા॥માહારારાજ॥ તમને આશો ઉજમ વડવા તણોરે, હજુ સું જોઇ થાકયા સંસાર. ॥ માહારારાજ,॥૧॥ મારે પીયર પનોતુ થવાનું નથીરે, નથી ભાઇ ભોજાઈનો મોધાઈ ॥ માહારારાજ. ॥ નથી તાત માત કે મોસાળીયુંરે, નથી સૈપણી ઐપણી બાઇ. ॥ માહારાજ. ॥૨॥ તમો રણ ચઢી મુને રઝળાવશોરે; પુરણ પડી છે પેટડામાં ફાળ; ॥ માહારારાજ ॥ આવ્યું વીધન વાળ્યું વળશે નહી રે, માટે પેહેલાં આણું માહારો કાળ.॥ માહારાજ. ॥ ૩ ॥ હળી મળી પુરણ બેઠાં નથીરે, નથી કરી દુખ સુખ તણી વાત; ॥ માહારારાજ. ॥ નથી હશી રમીને બોલીયાંરે, મીથ્યા વટલાવી છે મેં માહારી જાત. ॥ ૪ ॥ પુરણ પરણ્યાનો લાહાવો લીધો નથી ર, નથી પીરશીને જમાડયા મેં નાથ; ॥ માહારાજ, ॥ નથી ઘુંઘટ તાણ્યો કુટુંબમાંરે, ગઇ આવી નથી સહીઅર સાથ, ॥ માહારાજ ॥ ૫ ॥ ॥ વળણ. ॥ એમ અતીશે વલવલે, કરે અતી આક્રંધ; સુધન્વા કહે સુંદરી, રડવું રાખો બંધ. ॥

કડવું ૧૮ રાગ સામગરિનિ ચાલ.

જયમુની ફરી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય:વિસ્તારીતુજને સંભળાવું પરમપવિત્ર કથાય ॥૧॥ સુધન્વા કહે સુંદરી સુણો, રડવું રાખો બંધ; થવા કાળ તે થાશે, સીદ કરો આક્રંદ ॥ ૨ ॥ મહારૂ તમારે સબંધ જેટલો તેટલો લીધો લ્હાવો;રણસંબંધ પુરણ થયો તો. દૈવ ઉપર શો દાવો ॥૩॥ મુને પણ એવું સ્વપ્ન આવ્યું, પડસે માહારી કાય; છે છેલ્લું વહેલું આપણે મળવું, કાલે થાશું વીદાય ॥૪॥ધણીનું ધારેલું બને છે, આપણી ધારણા ખોટી, રડેથી નથી રોકાવાનું નીકર આશા તો મહોટી ॥૫॥ તું કહે છે મહારૂ નથી બેલી, કોઇ અવનીમાંય; વીશ્વંભર વિના નથી બેલી,કોઇનું હાંય કે ત્યાંય ॥૬॥ જેમ બને તેમમાનવો આનંદ, શા સારૂ કરવો શોક; શોક ધરેથી શોક ન નાસે, આનંદથી શોક ફોક ॥૭॥ અંધારે અંધારૂં ન નાસે.નાશે જો થાય પ્રકાશ;તેમજ આનંદ માની લેવાથી, કલેશ પામે નાશ॥૮॥ આનંદનું ઘર ઉત્તમ સહુથી આનંદે આનંદ; થયું ગયું મીથ્યા માનવાનું, માયાનો ફોગટ ફંદ ॥૯॥ હું નતો તાહરો તું નોતી મહારી, કોણ કોને સંગ લાગ્યું જે જેને જેમ ફાવ્યું પોતાને કરમે આવ્યું ॥૧૦॥ એકજ જનમે ભેળાં થયાં, તેમાં શું તાહરૂં મહારૂં, સંઘાત છુટયો કે પુંઠવાળી કોણ જુએ૦વારૂ ॥૧૧॥ દેહ છતી પડી હોય ઘરમાં.તોપણ ભાવ ન પુછે;જીવ સામુ ઓ૦૦૦ ન રડે, તો પછી સગાઇ શું છે ॥૧૨॥ ખોળીયાની સગાઇ હોયતો,ખોળીયું કોઇ ના બાળે;જો જીવની સગાઇ હોયેતો,ફરી જીવ સામુ ન ભાળે॥૧૩॥ થાય કદાપી પ્રેતરૂપે, આવી ધુણીને બોલે;તોતે જાજ કરી કાઢે મારમારે ખર તોલે ॥૧૪॥ જો સુંદરી સગાઇછે સાની; સમજીને કાઢય સોધી; જો ખોળીયાને બાળે છે માટે, ખોળીયાના વીરોધી ॥૧૫॥ જીવના વીરોધી હોય નહીતો, જીવને હાંકી ન કાડે;કોઇ કોઇનું સગુ નથી,મીથ્યામુઢ બરાડે ॥૧૬॥ તું નથી મહારી હું નથી તારો, સ્પનાવંત સંસાર; માટે કાંઇ કલેશ ન કરતી, ઓ સતી સાધવી નાર ॥૧૭॥ યુદ્ધ વીના હું નથી રેહેવાનો, પડશે વેઠવું દુખ;રણમાંનજાવું ને બેસી રહેનો, લાજે જનુનીની કુખ ॥૧૮॥ વળી મહારા બંધુ લાજે, લાજે હંસદ્વજ બાપ; યુદ્ધે ગયા વણ હું રહુંતો. બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૧૯॥ ખાલી ખોટા કરે ભવાડા, જગતને જણાવે નારી; એમાં કહેવાયે નહી સારૂ, ફજેતી માહારી ને તારી ॥ ૨૦ ॥ મહારાં સાથ સહોદર જાણે, જાણે સઘળુ જગત;કહેશે કે વશ છે નારીને, શાનો સુધન્વા ભક્ત ॥૨૧॥ માટે મન વાળો માનુની, સીદ ડ૦

આવો દંત; અત્યારથી એમ જાણજો કે, ગત થયો મુજ કંથ ॥૨૨॥ કંથ રડે કામનીને શા સારૂ તે સમજાવું સાર; કામનીઓ જીવતી હોતતો થાત માહારો પરીવાર ॥૨૩॥ વળી કરત શેવા માહારી; રાંધી પીરસત મુને; બીજી મળશે કેવી નીકળશે. એમ પીડા સહુને ॥૨૪॥ પ્રમદારડે પતીને તે, પોતાના સુખ માટ; અરેરે માહારો વૈભોગ ગયો, પ્રથમ એ ઉચાટ ॥૨૫॥ માંથા ઉપર હોય દેવું તો અબળા રડે એમ,જીવતા હોતતો કરત નિરવાણ, હવે આ વળશે કેમ ॥૨૬॥ નીરધન હોય નો એમ રડે;મર્ણ ક્રીયા કરૂ કયાંથી; છૈયાં છોકરાં પેટ પડયાં તે, ખત્રાવીશ શામાંથી ॥૨૭॥ કદાપી ધન મેળવી મરે, તો તેને રડે એમ ઝાઝા જીવીને રળત ઝાઝું ભોગવત ફાવે તેમ. ॥ ૨૮ ॥ એવાં ગમે તે કારણ વીના, રડતું નથી જનકોય; વિવેકથી વીચારમાં આવે, સ્વારથ સગપણ હોય ॥૨૯॥ હું નહી તારો, તું નહિ માહારી, કોઇનું કોઇ ન થાય; જો કોઇ કોઇનું થતુ હોય તો કેમ જોડે નવ્ય જાય ॥ ૪૦ ॥ જો કદી જોડે જવાય નહીતો,આનંદ તજવો જોઇએ વરસ બે વરશે આણંદ માણે, રમે જમે સહુકોઇએ ॥૩૧॥ મુએલું જન મુઆ મને,જીવતું જીવતા મતે; અનાદીથીરે એવો સમજો શાસ્ત્રને મતે. ॥૩૨॥ એમ કહી સુંદરી સમજાવી, એવેરહી પોહોરરાત, સુધન્વાયે દંત ધાવનઃક્રીધું કામના સાથ. ॥૩૩ ॥ પછી ઉષ્ણોદકે સ્નાન ક્રીધું પછી નીત્ય કર્મ; સંધ્યા ગાયત્રી સમાધી, લેઇ સાચવ્યો ધર્મ ॥ ૩૪ ॥ પરવારતા પા પોહોર દાહાડો; ચઢી ગયો પાવન; સુધન્વાએ વિપ્ર જમાડી, પોતે કરયું ભોજન ॥ ૩૫ ॥ એવે સમે સાથ સહોદર, વળી શહુ સન્યાય; જમી પરવારી આયુદ્ધ બાંધી, નગ્રની બારણે જાય. ॥૩૬॥ તે સમે હંસધ્વજ રાજા સહુથી પરવારયો પેહેલો; દરવાજા બહાર ખુરશી નાંખી. જઇને બેઠા વેહેલો. ॥૩૭॥ રાતા નીશાન રોપાવ્યા છે, પથરાવ્યાં છે બીછાના; શંખને લેખ બે પ્રધાન આવિ, બેઠા છે મસ્તાના. ॥૩૮॥ એકજ મોટો ચુલો કરાવા, તેમાં કરાવ્યો તાપ; તે ઉપર કઢા તેલ તણી, ઉકળતી કરી આપ ॥ ૩૯॥ જે જન આવે તે જન જુવે, થરથર કંપે કાય, અરેરે આતેલમાં તળાતાં,વેદના કેમ વેઠાય ॥૪૦॥ એ રીતે જોઇને સહુ ત્રાસે, જે વહેલા આવેલા તે પાછા જઇ હેતસ્વીને, તેડી લાવ વહેલા ॥ ૪૧ ॥ એ રીત અડધા પોહોર દનમાં, રહ્યું સહુ કોઇ; સુધન્વા આવ્યા નથી તે, પ્રધાન રહ્યા છે જોઇ ॥ ૪૨ ॥ તે સમે અડધો પોહોર થયો તવ ઉઠયા હરીહાસ; ભોજન કરી મુખ પખાળી, લેઇ ક્રીધો મુખવાસ ॥ ૪૩ ॥ પછી

પોતે યુદ્ધે જાવા, થાવા લાગ્યો તૈયાર; ઊભા થઇને પહેરી લીધા, પોતાના સણગાર ॥૪૪॥ રૂપે ગોરો કેહેડે કંદોરો તોરો મોતીનો માથે; કડાં સાંકળાં વેઢ વીંટી, બાંધ્યા બાજુ બંધ હાથે ॥૪૫॥ નાહાનો ને નાજુક ઘણેરો, ચપળ જેની ચાસ; સ્થળ પહેલી કચ્છી લીડી, પછી પહેર્યો સુરવાળ ॥ ૪૬॥ કમર પટો કવચ બખતર; અંગ ઘણી ઊલટ; કાનમાં કુન્ડળ હાર મોતીના, જરી જામો મુગટ ॥ ૩૭ ॥ ચરણમાં ઉપાન પેહેર્યા, પટકેથી કટી બાંધે; બાણનો ભાથો ને ધનુષ તે, ભેરવ્યાં ડાબી ખાંધે ॥૪૭॥ ખપવા ખંજર ત્રીશુળ લીધું, જમૈયોને કટાર; ફરશી ભાલો કર્વત કુહાં, તર્કસ તીર તરવાર ॥ ૪૯॥ બાંધી ચોકાની ઉમ્મર નાહાની, આંખડી મ્હોટી મ્હોટી, ચક્ષુ રાતા ચોળ ચળકે,નમળેખાંપણ ખોટી ॥૫૦॥ ભમ્મર ખુબજ ખેંચાયેલી, લાગે અતી વિકરાળ; તતપર થઇ કહ્યું તારૂણીને, ઓ સતી જે ગોપાળ ॥૫૧॥ વલણ ॥ જે ગોપાળ છે માહારા, જાવું છું રણસંગરામ; એમ કહેતાં વલ્લભ વદે;ગગળો થયો તે ઠામ.

કડવું ૧૯ રાગ સાખ.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું; સુધન્વાની કથાય ॥૧૦ સુધન્વાએ ગગળો થઇને, કહ્યા જે ગોપાળ; એટલે સુંદરવતી નારીને, પડી પેટમાં ફાળ ॥ ૨ ॥ જાણ્યું કે જીવશે નહિં સ્વામી, ઉદાશ પામી નારી; પતીનો જઇ પાલવ ઝાલ્યો, અરજ સાંભળો મહારી ॥૩॥ મમત શું માન્યનીનો ચાલે, યુદ્ધે જવા થયા ત્યાર; તો મુજને મળીને પધારો, ઓ માહાર ભરથાર ॥ ૪ ॥ છેવટનો આ પ્રેમ પ્રગટયો, આટલુ વચન પાળો, થનારૂં હશે તે થાશે, પ્રેમની પીડા ટાળો, ॥૫॥ માગી માગી માગુ તમ પાસે, સાસુડીના સંતાન; પુરણ વિકાર વપુમાં વાધ્યો, માટે દો રતુદાન ॥૬॥ સુધન્વા કહે એ શું બોલી, રણ યુધ્ધ જાતાં નારી; સમય વણ વદીએ તે, છુટી પડે નીરધારી ॥૭॥ સમા વીના બોલે તે હારે, સમા વીના સહુ ખોટું રોકાઉને વેળા વીતે તો, થઇ પડે દુખ મહોટું ॥૮॥ સ્વામીને જીવવો તાકો તો, મુમત મુકી દેવો; તારૂણી મમ પીતાનું તું, જાણે છે મુમતી કેવો ॥૮॥ તેલ તણી કઢા ઉકળાવી, બેઠાછે દરવાજે; વેળા વીતીને ત્યાં જવું તો,તેલમાં તળે આજો॥૧॥માનની જાણતી નથી એવું,જીવતો

હશેતો મળશે;જાણે છે કે મોડા જાશેતો,તેલ કઢામાં તળશે ॥૧૧॥ જાણી જોઇ પતીતણો તું; જીવ લેવા કેમ ધારે; ઉશ્કેરી મોકલવો જોઇએ, જીવનથી ઉગારે ॥૧૨॥ વેળા વીતે છે વેળા વીતેછે, કર્મ કઠોર જાગ્યું, રજની રામા બોલી નહીને, આ વેળા શું માગ્યું ॥૧૩॥ મેલ પાલવડો મુમત આવડો, કદી કાળે નવ કરીએ; તારૂણી કહે કેમ મુકું, બેઠીછું ભર દરીયે ॥૧૪॥ વહેલા જાશો તો તેલથી બચી, શત્રુને હાથે મરશો મોડા જસોતો તાતને હાથે, પણ નહી ઉગરશો ॥ ૧૬ ॥ નિશ્ચે મુજને એમ થયું છે, ઉતરવે શણગાર, માઠા સુકન માહરા સાચા, નહી કાંઇ ફેરફાર ॥૧૬॥ આમે મરવું ને આમે મરવું, મરવાનું મુજ કંથ, હર પ્રકારે પીયુજી માહરા; આવી રહ્યા છે અંત ॥૭॥ તો શા સારૂં ડરવું સ્વામી, અબળાનું ઉર ઠારો, નહીતો લાગશે બાળ હત્યા, સમજી પાપની-વારો ॥૧૮॥ મુજ મન ઇચ્છા પુરણ કરો, પામશો વઇકુંઠ વાસ, સાન્તી રાખીને બેસો જરા ન હયો ત્રીયાનો ત્રાસ ॥ ૧૯ ॥ વળી માહારો દેહ તજીને, આપીશ હું હત્યાય; કાયા માહરી પાડું નહિતો;સુકીત સઉ ફોક થાય ॥ ૨૦ ॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, આ નહી મનુશ ધરમ; દિવસે રતુદાન દેવું, પશુપક્ષીનું કરમ ॥ ૨૧ ॥ સુંદરવતી સતી એમ બોલી,એ મારા ભરથાર; એક વરસનું તપ મુકી, વરસાવું ધુમાર ॥૨૨॥ પછી બાધ નહી દીવસના, ઓરે મારા નાથ; કહ્યું માહરૂં કબુલ કરો, જોડું તમને હાથ ॥ ૨૩ ॥ સુધન્વા કહે કામની મુને, રૂચે નહી તુજ વાત; તાહરૂં બોલ્યું પાળવા રહું તો ક્રોધ કરે મુજ તાત ॥ ૨૪ ॥ તવ એબળાયે જીભ્યા કાહાડી, દંતુમાં દબાવી; સુધન્વા કહે રતુ દેઉ છું, વિપ્રીત વેળા આવી ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને વસ્ત્ર ઉતાર્યા અબળાયે જીભે મેલી; ધુમાર વરસાવી નરનારી, પ્રેમે રમ્યા રંગરેલી ॥ ૨૬ ॥ પોહોર દીવસ પુરણ થયો, સંકટ આવ્યું ભારી; સુધન્વાએ વસ્ત્રપહેર્યા ચાહ્યો આયુધ્ધ ધારી ॥૨૭॥ છડીદારને આગના આપી, રથ અમારો લાવો, તવ સારથી રથ જોડી આવ્યો, સુકન માઠો કહાવ્યો ॥૨૮॥જેવો સુધન્વા બારણે નીકળ્યો, તેવોજ કકળ્યો કાગ, દ્વાવારને ઉમરે ચરણ દેતા, આડો ઉતર્યો નાગ ॥૨૯॥ તવ સુધન્વાએ વિચાર્યું, નીશ્ચે થવાનો કાળ; જાણ્યું કે જનેતાને મગી આવું, ધારી ચાલ્યો ભુપાળ ॥ ૩૦ ॥ પોતાની માતાના મેહેલમાં ચાલ્યો, જઇને લાગ્યો ચરણ; તે વેળા માતાને ભાસ્યુ, આ સુત પામે મરણ ॥૩૧॥ માથે કર ઝાલ્યો દીકરાનો, એવે આવી ભમની; સહુના મનમાં મરણ ભાસ્યુ, અંતર ઉ-

ઠયો અગનિ ॥ ૩૨ ॥ માતા કહે ઓ દીકરા મહારા, મુજને લાગ્યું એમ; આજે જો જુધ્ધે જાશો તો, નહી રહો કુશળ ક્ષેમ ॥ ૩૩ ॥ માટે તુજને નહી દેઉં જાવા; ઘરમાં બેસો તન.લોચન માહારૂં લાગ્યું ફરકવા, માઠા થઇ શુકન ॥ ૩૪ ॥ ભગની કહે અગની ઉઠયો, મુજ ઉરમાં અતીશે; ઓરે વિરા મડા સરખું, મુખડું તારૂં દીશે ॥ ૩૫ ॥ માટે બેશી રહો ભોવનમા, જાવા નહી દેવું; તાત તણો ઠપકો આવે તે, શીશ ચઢાવી લેવું ॥ ૩૬ ॥ માતા કહે હું તાત તારાને; જવાબની દેનારી; તારે માટે ક્રોધ કરીને, છો મને નાંખે મારી ॥ ૩૭ ॥ અમે મા દીકરી બે મરશું, તે પછી બીજું થાય; ચીંતા તે કાંઇ નમ ધરતો, જો જાય તો પાડુ કાય ॥ ૩૮ ॥ સુધન્વા કહે માતા માહારી, રણ ચઢયો કેમ રહેવું, મારા તાતે હવાઇ દીધી, તેમને શું સામું કેહેવું ॥ ૩૯ ॥ ચાર ભાઇ ચડીયા જે પેહેલા, તેમણે શું કરી ચોરા; તેને ન રોકયાને મુને રોકેછો, મુકી દો સરજોરી. ॥ ૪૦ ॥ તાત તણું શું વચન લોપું, લોપે તે સુત કેવો, નાસ્તીક પ્રાણી જાણવો એને, વળી દીકરી જેવો. ॥ ૪૧ ॥ નર થઇને નારી સરખો, જગમાં હું ગણાવું; માટે મરવું તેમાં ન ડરવું, રણ યુદ્ધ વીશે જાવું. ॥ ૪૨ ॥ માતાજી હું નહી કરૂં વાર્યું, ધાર્યું યુદ્ધે જાવા; ના જાવું તો તાતજી કકળે પાછળ થાય પસતાવા॥૪૩॥ માત પીતાનું વચન લોપે, તે જન પાપી પ્રાણી; એવાં પુત્રનાં વચન સુણી સુખવંતી વદી વાણી. ॥૪૪॥ માબાપનું બોલ્યું ઓલંગે તે પર ઇસ્વર કોપે; તે દીકરા જવાનું કહુંછું. તે વચન કેમ લોપે ॥ ૪૫ ॥ સુધન્વા કહે સુણો માતા, ન્યાયનીતી સમજાવું; માતા પીતાનું વચન વીરોધી, તેમાં કોને વશ થાવું. ॥ ૪૬ ॥ માતા કહે એમ બને તો, તેનું કરવું કેમ; સુધન્વા કહે સમજાવું તમને, સાચુ માનજો એમ ॥ ૪૭ ॥ ઘણું કરીને માતાનું બોલ્યું પુત્રીએ પાળવું ઘટે, પુત્રે પાળવું પીતાજીનું, કહુંછું શાસ્ત્રને વટે. ॥ ૪૮ ॥ તવ માતા બોલતી બંધ પડી. સુતે સમજાવ્યું કેવું; ઓ દીકરા તારો નાશ થવાનો, જુધ્ધે જાવા નહીં દેવું. ॥ ૪૯ ॥ વળણ.॥ જુદ્ધે જા ॥ હઉં નહિં; ઓરે મારા બાળ;બાળ વદે એવું કહી, રડવા એ તતકાળ ॥

કડવું ૨૦ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી. તું તો સાંભળ પુન્યવંતપ્રાણી; સુખવંતી રડવા લાગી, માહારે રાહુની દસા જાગી. ॥ ૧ ॥ એરે શું થયું

નગ્રની બાહાર, સહુ સેન્ય મળ્યું તે વાર; સંખ લેખે કર્યો તપાસ,દળ માં ફરી જોયું ચોપાસ ॥૨॥ દીઠું સર્વ સહું સેંન્યાય, એક ન દીઠોસુધ ન્વાય; નથી રાયનો મોહોટો સુત, થયા પ્રધાન આકળા ભુત ॥૩॥ શંખ લેખે કયો વીચાર, ઠીક લાગ આવ્યો છે આવાર; એ રેહેતોતો મધરૂબી રાખી; આજ કસુર આવી છે આખી ॥૪। આપણી સંગ રેહેતોતો રો શે, આવેલો લાગ તે કોણ ખોશે; એમ કહીને બેઊ પરધાન, ગયા રાય કને મસ્તાન ॥૫॥ પુછ્યું હંસદ્વજે સુભમતી. કહો કીયો આવ્યો નથી, તવ પ્રધાન ક્રોધે ભરીયા, મોહોટે ધાંટે બેઉ ઓચરિયા ॥૬॥ અમેતપાસ કીધો રાય, થયો તમ ઘરમાં અન્યાય, નથી આવ્યો સુધન્વાય, એનો ધનસાફ કેરો થાય ॥૭॥ પેહેલો દીકરાનો ન્યાય કરો; જોવું થાય છે ખોટો કે ખરો; એવાં મર્મનાં વચન સુણી, ખુનસે ભરાણો ખુની ॥૮॥ બોલ્યો હંસદ્વજ ક્રોધ કરી, શું હું બોલેલું જવાનો ફરી; જાવો ન્યાય કરો તમો બેઉ, વચમાં વાંધો નહી લેવુ ॥૯॥ તવ શંખને લેખ પ્રધાન, રક્ત લોચન વદીયા વાણ; જાવો એક સત જોદ્ધા સપાટે, લાવો બાંધી જોર ઝપાટે ॥ ૧૦ ॥ સાથે ઊગાડાં ખડગ રાખો, કરે તોફાન તો મારી નાંખો, કહીએ તેડે ચંપાવતી નાથ, કહી બંધન કરજો હાથ ॥૧૧॥ લાવો મારી મુશકે હાંઇ, કોઇ ડરશો નહી મનમાંઇ; શું એરાજા નો સુત તે સારૂ, બોલવું વેણ લોપે અમારૂ ॥ ૧૨ ॥ એમ કેહેતા શેવક સત ઉઠયા, ઘણા રોશ ભરેલા રૂઠયા; લીધાં ઉઘાડાં ખડગ હાથ; રક્ત નેતરે ચાલ્યા સહુ સાથ ॥૧૩॥ ગયા સુધન્વાને ધામે, કર્યો પોકારમ્હોટે નામે, તવ સુધન્વાની નારી, આવી રડતી પોતાની બાહારી ॥૧૪॥ કહ્યું નથી સ્વામી મુજ વાસ, એતો ગયા જનુની પાસ; તવ સાંભળી શેવક વળીયા, સુખવંતી મેહેલમાં પળીયા ॥ ૧૫ ॥ ત્યાં તો દીઠા સુધન્વા ભક્ત, કીધાં દાસોએ લોચન રક્ત; કેમ ઉભા રહયાછો હાંઈ, તાત તેડે છે શેન્યા માંઇ ॥ ૧૬ ॥ કહ્યુ છે તમો તેડવા જાવો, એને બંધન કરી ને લાવો; માટે બાંધીએ હાથ તમારા, નહી તો મળે ભોગ અમારા ॥૧૭॥ માટે બાંધવા દો રૂડી રીતે, નહિ તો બાંધીશું વીપરીતે; સુણી ચઢયો સુધન્વાને ક્રોધ; આ શું બોલે છે ગુલામ યોદ્ધ ॥ ૧૮ ॥ એમ ધારી તાણી તરવાર, કર્યો દસ વીસનો સંહાર; તવ ત્રાશીને બીજા નાઠા, જાણ્યા રાજકુંવરને માઠા ॥ ૧૦ ॥ ગયા સેન્ય વીશે બુમ કરતા. માહા ત્રાસ ભર્યા ઓચરતા, મહારાજા કરી કુંવરે રીસ, મારી નાંખ્યા યોદ્ધા વીસ ॥ ૨૦ ॥ અમે જાણી જોઈ પછા વળીયા, તમ સુત જાણી

ને પળીયા; તવ ચીઠી લખી એમ, તાતનું વેણ લોપો કેમ ॥૨૧॥ આવો બંધન થઇને બેટા, નહી તો થઇ જાશો છેટા; એણ કહી મોકલ્યાયોદ્ધા એંશી, ગયા રાણીના મેલમાં પેશી ॥૨૨॥ આપી સુધનવાને ચીઠી, તે વાંચી નજર કરી મીઠી; કહ્યું તાત વચન કેમ લોપું, કરો બંધન હવે નહી કોપુ ॥૨૩॥ તવ સુખવંતી માતા કહે છે, શીદ બંધન માગી લે છે; આવનારાનો કર સંહાર, નહીતો દે મુને તરવાર ॥૨૪॥ તવ સુધન્વા બોલ્યો આપે, સર્વને હણું તમ પરતાપે; પણ તાત વચન લોપાય, એતો અનરથ મોહોટો થાય ॥૨૫॥ એમ કહી બે કર દીધા, તવ શેવકે બંધન કીધા; જરા કબજે થયો જે વારે, કોપ્યા અનુચરો તે વારે ॥૨૬॥ પેહેલા વીસ મારેલા તે કાજે, એ તો ભરાયા પુરણ દાજે; કશી કશીને બંધન કીધો, ચાલ કહીને અચરકો દીધો ॥૨૭॥ તવ સુધનવા ગભરાયો, હું તો શીદ થવા ગયો ડાહયો; ચાલો આવું છું તમસાથ, પણ નરમ કરો મુજ હાથ ॥ ૨૮ ॥ માહારી ચામડી બહુ ચુસાય, તેથી નસો ને નાડી તણાય; એતો વેદના નવ વેઠાય, જાણે જીવડો મારો જાય ॥ ૨૯ ॥ એવાં દીનતાનાં વચન બોલે, પણ જોદ્ધા બાહાજ્યાજમ તોલે; દાજ આણીને ઠોંસા મારે; કેમ સામો થયો તો તે વારે ॥૩૦॥ અલ્યા પેહેલું શું જાણ્યું નહોતું, હવે તાહારૂં આવી પોહ્યું; એમ કહી ખેંચી લીધો જ્યારે, સુખવંતી ગભરાઇ ત્યારે ॥ ૩૧ ॥ એની આંતરડી બહુ દાજી, ઉઠી સુધનવાને બાજી; ઓરે બેટા આ દશા આવી, તેં તો બગાડયું કર બંધાવી ॥૩૨॥ હવે કબજે પડેલો શું કરે, સુત મરવાને સંચરે; માહારે જોઇને જીવવું ધીક, મુકવી મરજાદ રે બીક ॥૩૩॥ વળણ ॥ એમ ધારી ગઇ તન કને, વીપ્રીત થઇ ગઇ વાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, રડવા લાગી માત.

કડવું ૨૧ વઈદરભીના નાટકની રાહ.

માતા રડે રૂદે ફાટતી, નહી જાવા દઊ બાળ; માઠા શુકન મુજને થયા, માંથે ભમે છે કાળ. માતા રડે રૂદે ફાટતી ॥ ટેક ॥ તું સપમલાનો સભાગીયો, તાહરે જનમ્યે થઇ લેહેર; કોમળ કાયાના દીકરા, આ શો તુજપર કેહેર ॥ માતા ॥૧॥ ચક્ષુએ ચોમાસું ચાલતું, દીધી દીકરાનેબાથ; લાડકવાયા જાશો નહી, ચાંપે રૂદીયા સાથ ॥ માતા ॥ ૨ ॥ મોહો જોયા માહારાં બેટડા, મરવા મોકલું કેમ; દેશવટો દેશે રાજીયો, તે

વેઠીશું તેમ ॥ માતા ॥ ૩ ॥ તેલકડા તુજ કારણે, કરી છે તાને ત્યાર; સગો શતરૂ થઈ લાગીયો, તેમાં કોણ કરે વાહાર ॥ માતા ॥ ૪ ॥ તુજ પછી બીજા બેટડા, પણ મોલી કુંવાર; તું ગયો પછી શું રહ્યું; ગાદીના બેસનાર ॥ માતા ॥ ૫ ॥ મેં તુને સુનો મુકયો નથી, બહુ લડાવ્યાં લાડ; બાંધાનો બાંધેલો બેટડો, ઉછર્યો પ્રભુને પાડ ॥ માતા ॥ ૬ ॥ સુવાવડમાં ઘણો સાચવ્યો. રાખી વશ જીભ્યાય, ખાટું તીખું ખાધુ નહી, કષ્ટી ભોગવિ કાય ॥ માત ॥ ૭ ॥ સપુત સુત આ શું થયું, આવ્યો કારમો કોપ; દેહ તજવા વેણ તાતનું, કેમ કરીયે ન લોપ ॥માતા ॥૮॥ કારમી કાન્તી તાહરી જનમની, નોહોતી મુજને આશ; છેવટ પણ એનું એ થયું, થઈ નીરભાગી નીરાશ ॥ માતા ॥ ૯ ॥ તારા બંધવ તારી બેનડી, સતી સાધવી નાર; હું રાંકડી તારી માત્રડી,રહીશું કોને આધાર ॥ માતા ॥૧૦॥ આ છબી દેખસું કયાં હવે, પડશે પાપી વીયોગ; અરેરેરે હાય હાય હાય સું થયું,આવ્યાં ભુંડા ભવ ભોગમાતા ॥૧૧॥ વળણ ॥ એમ કહી મુરછામાં પડી, મીચાયાં છે નેન; તવ બંધુને ઘેરીયો, સુધનવાની બેહેન. ॥

કડવું ૧૨ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, ઝાડ ઉગેતો રહે એધાણી, કાંઇ કલેશમાં બાકી રેની, બંધુને બોહાજી કોવલીકા બેની ॥૧॥ હાંરે વીરા મારા જીવીને સું કરવું. તાહારૂં મરણ થતાં પેહેલાં મરવું; મારે વિર વીના પીયર શાંનું, કેમ દેવે ન ખોળ્યું પાનુ ॥૨॥ હું તો પીયરમા છું પનોતી, કહી ધુસકા મુકીને રોતી, બાહાજી શેવક કેરે હાથ, છોડો મમ બંધુના હાથ ॥૩॥હાંરે નહીતો આપીશ મુજ હત્યાય;હું તો પાડીશ મારી કાય; મારો તાત વેચાણો વણ ધને, શંખ લેખ પ્રધાનોની કને ॥૪॥ હાંરે થયા સાચા શતરૂપ્રધાનો, વેર વાળે તે મુંઢ મત્રતાનો; કીયા જનમતણી દાજ વાળે, બધો હરખ હઇયાનો ટાળે ॥૫॥ હાંરે અમનેરાંકડીયોને રોવરાવે, આખા જનમની ઓથ ખોવરાવે; એનું કીયે કાળ ભલુ થાશે; કરેલી કરણી ભોગવાશે ॥૬॥ હાંરે અલ્યા શેવકો કષ્ટ કાપુ, છોડો બંધુને તો કાંઇ આપું, કાહાડું દળકળ કહો તે આપી, કેમ જીવ લેવા બેઠા પાપી ॥૭॥ રાગ ઝડપનો ॥ સેવકોયે સાંભળીને, બળમા અચરકો દીધો; સુધનવાનો ધરણ ઢળીયો, પાછો ઉભો કીધો ॥ ૮ ॥

સુધન્વા કહે શું બળ દાખો, બંધાયો હું આપે; નહિ તો કેવો ભતા- વ્યો તો હાથ તમારા બાપે ॥ ૯ ॥ વિસ યોદ્ધાના પ્રાણ લીધા, કેમ નાડા તે વેળા; મુજ તાતની ચીઠી લૈ આવ્યા, ત્યારે થયા ભેળા ॥ ૧૦ ॥ નહા તો રાજપુતને શું બાંધો, વાંધો લીધો એહ; છેવટ શું ગત થાશે તમા- રી વિચારી લો તેહ ॥૧૧॥ એમ કહીને પંથે પળીયો; બળીયો બાહુ બંધાવી ચાલ્યો ચાલ્યો ઉભો રહ્યો, નગરની બારણી આવી ॥ ૧૨ ॥ જ્યાં પોતાના પીતા બીરાજ્યા ત્યાં જઇ નામ્યું શીશ; તવ હંસદ્વજના મન વિશે પુરણ પ્રગટી રીસ ॥૧૩॥ નો હોય તું માહારો દીકરો, તેં વચન લોપ્યું માહારૂં; છે હંકારીને અભીમાની, આવી બન્યું તાહારૂં ॥૧૪॥ હવૈ દેવરાવી માહારી પણ, તુજને મનમાં નાવ્યું; અન્યાય કર વાથી તારાપાર, જોર સરવનું ફાવ્યું ॥૧૫॥ શત્રુ સામા વાટ જુએ છે કાહારપણું તે કીધુ; માહારે પેટ પેદા થઇ ને, નામ લજાવી દીધું ॥૧૬॥ ન્યાય તારો માહારે શું કરવો, નથી પડતી સુજ; પડો વગડાવ્યો તેની તેં, કાંઇ ન કીધી બુજ ॥૧૭॥ તાત તણો તને ડર નવ લાગ્યો, શું ધ- રીયા બે શીશ; પ્રધાનને ઇનસાફ સોંપ્યો; કયાંથી તું બચીશ ॥ ૧૮ ॥ સુધન્વા કહે ક્ષમા કરો, ઓરે માહારા તાત; કાં થોડો કામનીયે રોકયો, સત્ય કહું છુ, વાત ॥૧૯॥ છોરૂ તો કછોરૂ થાયે, તાત તણી નહી રીત ભારે ભયકંર શબ્દ સુણી, થયોછું ભયભીત ॥ ૨૦ ॥ હશીને મને આગના આપો યુદ્ધે તતપર થાવું; તમ પરતાપે અરજુનજીને જીતી નગરમાં આવું ॥૨૧॥ હંસદ્વજ કહે જીત્યો બેટા બોળ્યું તે માહારૂં નામ; તમો શીક્ષાને પાત્ર થયા છો, કરશું અમો સંગ્રામ ॥૨૨॥ તાતજી અપરાધ ક્ષમા કરો, બહુ ભુલ થઇ છે માહારી, તમે ન છોડો તો કોણ છોડે પુત્રની દયા ધારી ॥ ૨૩ ॥ તોપણ શીશ ધુણાવે પીતા, એકનો બે નવ થાય; તેલ કડામાં તળાશો તમે, માહારો નથી ઉપાય ॥૨૪॥ એટલે વારતા નગ્રમાં ચાલી, ઓળાવાએડું જગત; અરેરે તેલમાં તળાશે, સુધન્વા હરી ભક્ત ॥ ૨૫ ॥ આખા ગામમાં ત્રાસ પડીઓ, જાણ્યું સુધન્વા નારી; તેલમાં તળાવા હુકમ થયો, મુજ કંથને દુખ ભારી ॥૨૬॥ ત્રાસ ભરી નીકળી તારૂણી, વિપ્રીત આંખેડી કહાવી; સુખવંતી સુધનવાની માને, મુરછાથી સુદ્ધી આવી ॥ ૨૭ ॥ કોવળીકા કહે માતા માહારી, દૈવે તો દગો દીધો; તેલમાં તળવા મુજ બાંધુને

મમ તાતે હુકમ કીધો ॥૨૮॥ તે સાંભળી સુખવંતી ચમકી, ઉઠયો ઉ-રમાં અગની;રડતી રડતી સુધનવાની, નીકળી માતા ને ભગની॥૨૯॥ ત્રણે અબળા ત્રાસ ભરેલી, રડતી કુટતી ચાલી; સાથે દાશીયો દસ વીસ કોડી, તે કર રહે છે ઝાલી ॥૩૦॥ નેત્ર વીસે નીર માતુ નથી આં સુ વહે ચોધાર; પ્રથવીમાં પછાડયો ખાતી, વરત્યો હાહાકાર ॥ ૩૧ ॥ ॥વલણ॥ હાહાકાર વરત્યો ઘણો, પુરણ પ્રગટયો સોક; વલ્લભ વદે શ્રો-તા સુણો, ખળભળીયું બહુ લોક.

કડવું ૨૩ રાગ સાખિ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુ જને સંભળાવું સુધનવાની કથાય ॥૧॥ હાહાકાર ત્યાં થઇ રહ્યોછે, રડે છે ભગની ને નારી; જનુની જુલમ રડે છે, નેત્ર નાહાનું આંસુભારી॥૨॥ રૂદીઆ કુટે, શ્રોણીત છુટે, પશુની પેરે બરાડે; અવની ઊપર પડતાં નાં ખે મુસ્તકના કેશ કાહાડે ॥૩॥ રોળાય શરીર રેણુ વીશે, મુકી મરીયાદ લાજ; ભાન રહ્યુ નહી વહેવાર વટનું, રડે મહોટે અવાજ ॥૪॥ વસ્રતણી તો શુધિ નથી,અંગ ઉઘાડુ થાય,પગપાની કોઇએ ન દીઠેલી, તેની ઉઘા ડી કાય ॥૫॥ તવ ગામનું લોક ભેળું થયું; રઇયત રડવા લાગી; નરનારી નેછોકરા નાહાના, સરવને પીડા જાગી ॥૬॥ રાંધ્યા ધાન રહયાં લોકોના; ખાવું પીવું કેમ ભાવે; ઘર કામકાજ મુકીનેસહુ રડતુ રડતુ આવે॥૭॥ ઘણા મનુશની મેદની મળી,રડેછે હૈયાફાટ;સુખવંતીની શાથે ચાલ્યુ,ક-રતા અતી ઉંચ્ચાટ॥૮॥સીમમાં મોર બપૈયા રોતા; નગ્રમાંરોતાંસ્વાન; મહેલે ચઢીને દાસીયો રડતી, ભુમી ભાસે શમશાન॥૯॥ હયને હસ્તીઘા સ ન ખાયે, પોપટ પાંજરે રડતા; અરેરે આ બેહુ બગડવા હરીજનને ક-નડતા ॥ ૧૦ ॥ સુધનવાનું સંકટ જાણી, નરને નારી ત્રાસે; ધાવતાં બાળક નાખે મારગમાં, ભક્તને મળવા નાસે॥ ૧૧ ॥ મનુશ મેદની ઘણી થઇ છે, અંટે વાળીયે વળે,જવાનીયા જન જોરમાં ચાલે, ઘરડાં ઘરણ ઢળે ॥૧૨॥ કંઇ પ્રાણી કહે સુ કરીયે, થાય છે કાળો કહેર; કંઇક કહે મને લાગ મળે તો, રાજાને મારૂ ડેર ॥ ૧૩ ॥ મુઓ એ રાજા મર-તો નથી, દીકરાને દુખ દેછે; પ્રધાનના કહેવા પ્રમાણે,હાએહા એ કહે છે ॥૧૪॥ કંઈક કહે સુધનવાના, કયાં ગયા ચાર ભ્રાત; બંધવની એ પક્ષ કરે તો, શું કરે એકલો તાત ॥૧૫॥ભરથાર ભામની ભગની ને માતા, તે

તો છે એક રૂપ; તે સાથેચારભાઇ હોયભેળા, શું કરે એકલો ભુપા૧૬॥ સુધન્વાની પક્ષમાં આપણુ સરવે રઇયત થાવું; સુધન્વાને દેશવટો દે, તો તેની સંગ જાવું ॥૧૭॥ કદી જીવનો નાશ કરે તો, આપણે જીવી શું કરવું; ખરેખરૂં તોફાન કરીને, અમે તે ઉપાયે મરવું ॥ ૧૮ ॥ એવા એવા વીચાર ચાલે, લોકના ઉઠે તરંગ; સુખવંતી દીકરાને દુખે, ભાગી નાંખે છે અંગ ॥ ૧૯ ॥ કોવળીકા કલપાન્ત કરે છે પીયર જાવા બેઠું, આનંદ આખો વરશી રહયો તો, તેમાં વીઘન પેઠું ॥ ૨૦ ॥ બીજા બંધવ ઘણું જીવો, મોભીના તુલના કયાંથી; પાંચ બંધુની જુગલ જોડી, ખોડ પડે તેમાંથી ॥ ૨૧ ॥ સુંદરવંતી સુંદરી છે, સુધનવાની જેહ; બાળકી બેભાન થઇ છે, ધુન્યમાં ચાલે તેહ ॥ ૨૨ ॥ દરવાજાની લગભગ આવ્યું, સેન્યાચે જોયું સાર; હંસદ્વજને પ્રધાન બેઠા, ત્યાં ગયા સમાચાર ॥ ૫૩ ॥ સુખવંતી કોળીકાને સુંદર, વળી રહીઅત આવે; તોફાન થાશે એમ ભાસે છે, તવ રાય વીચાર લાવે ॥ ૨૪ ॥ રહીઅતને તો રોકી શકું પણ, અબળા આવે માહારી, કોવળીકા દીકરી સંગ આ વે, આવે પુત્રની નારિ ॥ ૨૫ ॥ કહો ના કહો પણ કલેશ મોટો, દુર દશા કાંઇ કહાવી; એવામાં તો રહીઅત સાથે ત્રણે અબળા આવી ॥૨૬॥ સુખવંતીએ દીઠો સુધન્વા, સભાની વચ્ચે પડી; કોમળ દીકરા કોણે બાંધ્યો, વળગીને બહુ રડી ॥૨૭॥ બીજી કોવળીકા બહેનબાજી ત્રીજી પ્રેમદા પેઠી; ફાટી આંખે ક્રોધી શરીરે, કંથ કને જઇ બેઠી ॥૨૮॥ છુટે કેશે કારમે વેશે, દંત દાબીને ટસ્તી; આડી અવળી ડોક નાંખે, ભુજ ભેગા કરી ધસ્તી ॥ ૨૯ ॥ અરેરે આ શો ઉતપાત થયો, સસરા સતરૂ જાગ્યા, પોતે મુને પરણાવીને, સોભાગ્ય લેવા લાગ્યા ॥ ૩૦ ॥ એ વામાં હંસદ્વજ બોલ્યો, ઓ સુખવંતી નારી; મરીયાદા મુકી સભામાં આવિ, એ નહી શોભા માહારી ॥ ૩૧ ॥ જેવો એ દીકરો જે તારો, તેવો માહારો એહ; તુનેને મુને સરખો વાહાલો, તેમાં નહી સંદેહ ॥૩૨॥ પણ પુતરે પીતાની હવાઇ, ધારીને કીધી લોપ; તે કારણથી એના ઉપર, પુરણ ચડીયો કોપ ॥૩૩॥ જે પુતરે પીતાને લજાવ્યો તે સુતને શું કરીએ, બળાત્કારે નાંખવો મારી, ખરી વાતે નવ ડરીએ ॥ ૩૪ ॥ વળણ ॥ ડરવાના નહી તારૂણી,સત્ય વદું છુ વાણ; તેલ કઢામાં નાંખીને, લેશું એના પ્રાણ.

કડવું ૩૪ રાગ સીંધુ.

કેહેછે સુખવંતી, કોણ મમ સુત મારનારૂં; જગતમાં શું તમેજ જબરા, વળી, ગયું અંધારૂરે કહે છે સુખવંતી, કોણ મમ સુત મારનારૂ ॥ ટેક ॥ પુત્ર પોતાનો માનતા હોતો, જુલમ ન કરવો ધારો; તેલમાં તળવા નીશ્ચે કર્યો, તેથીનહી તમારોરે, કહેછે, ॥૧॥ આણહાણ વરતે સેન્યા ઉપર ઘરમાં તે નવ ચાલે; નથી ચલણ ચલાવાનું, કુમત કીયો આપેરે. કહે છે ॥૨॥ એ દીકરાના પગલે તમે, સુખ પામ્યા છો પતી; કાંક બગડવા કાળ થયું તે; શુજી મારી મતીરે. કહેછે ॥૩॥ વાંજીઆ મેહેણું માથે હતું, તે આ દીકરે ટળીયું; તેને તમે મારવા બેઠા, આભ જ ઉંધું વળીયું રે, કહે છે, ॥૪॥ નથી કાયર જનેતાનો, જનમેલો સુત માહરો; હું જીવતી બેઠેલી છું, તો કોણજ છે મારનારોરે. કહેછે. ॥ ૫ ॥ ઘર ના જોઇએ ગામ ન જોઇએ, ન જોઇએ રાજગાદી; મને માહારો દીકરો આપો, જાશું વન વિવાદીરે, કહેછે ॥૬॥ જીવખોઇને જર ભોગ વવું એ ન્યાય કોના ઘરનો; આશરો નથી જોઇતો તમારો, જોઇએ વી ઠ્ઠલવરનોરે, કહેછે, ॥૭॥ પુત્રની પીડા નહી પીતાને, મીથ્યા ડોળબતા વે; પુરૂશ તેતો વામા મરેતે, તરતજ બીજી લાવેરે, કહે છે ॥૮॥ પુરૂશ સગા વૈભોગના છે, શુકર નહી ફરજની, બીજી લાવી થાય બીજીના આશા તેના તનનીરે. કહે છે, ॥૯॥ તાન તણા ઘોડાગાડીમાં પુતરે નવ પલવાયે; રીંટીયાની કાતનારી માડી, તેમાં સુત સમારોરે, કહેછે ॥૧૦॥ વળણ ॥ સુત સમાય નહી તાતમાં, માતમાં સુત સમાય; કહે વલ્લભ તવ રાણીયો, ક્રોધે બોલ્યો ત્યાંય ॥

કડવું ૩૫ રાગ ઉપરનો.

હંસધ્વજ કહે છે, વીચારીને વદો વાણી; મરજાદી મુકી બહુ બોલશો તો થઇ જાશે ધુળધાણીરે ॥ હંસધ્વજ કહે છે ॥ ૧ ॥ બાપતણિ બહુ સાખ વધારી, પધારી તું પંથે, વગર વીચાર્યું.સાંભળશો, હારીને જાશો અંતરે ॥ હંસધ્વજ ॥૨॥ પીતા વીના પુતરો કયાંથી, પુતરો પુરૂશ કેરો, અમારા મન ધાર્યું કરશું, મીથ્યા મારો ફેરોરે ॥ હંસધ્વજ ॥ ૩ ॥ સું માહારૂં બોલ્યું પડે પાછું, શું મીથ્યા દવાઇ, તમારૂં ધાર્યું નહી થાયે

મુકી દો ભવાઇરે ॥ હંસદ્વજ ॥ પીતાજીનું વચન લોપે, તો તો છોકરૂં હેણુંઃએક જશે પણ ચાર બીજા છે; નહી થાયે વંઝા મેણુંરે, હંસદ્વજ ॥૫॥ નરનો સ્વભાવ હોય માઠા માઠો, માટે તમે પસ્તાશો; ક્રોધાતુરથઇ માર દેશું, ત્યારે નાઠાં જાશોરે હંસદ્વજ ॥ ૬ ॥ માટે સમજી મેહેલ પધારો; પુત્રની આશા મુકો; એક ઘડીમાં ઘરબાર તારૂ, ભાંગી કરૂં ભુકોરે. હંસદ્વજ ॥ ૭ ॥ દીકરીને દરવાજે લાવી, શું તે મનમાં ધાર્યું; પોતાનો જીવ જાળવિ જાવો, કરો માહારૂં વાર્યુંરે ॥ હં૦ ॥ ૮ ॥ આખો વળ ચડવાનો મુજને, જેમ જેમ મુમન કરશો; તેમ તેમ હું થવાનો હઠીલો, ભારબોજથી ઊતરશોરે. રસ ॥૯॥ પ્રેમદાનું કહ્યું પતી સાંભળશે, ભુતળ રસાતાળ જાશે; કેહેવાઊં વશ વામાને રાજા, હાહાકાર વરતાશેરે ॥ હંસ ॥ ૧૦ ॥ રાજ રીતીથી રામા તમે, આપણે ઘેર પધારો; નહી તો નવા જુની થાશે, શાને વીશ વધારોરે ॥ હંસ ॥૧૧॥ વળણ ॥ મારો સ્વભાવ મરદ તણો, સત્ય સમજજો નાર; આંખડી ફાટે અમ તણી, તો તમે ખાશો માર. ॥

કડવું ૨૬ જાગ્યારે જાદવરાય એ રાગ.

સુખવંતી તવ બોલે, નેત્રોમાં નિર મેત્ર તોલેરે, ધિક્કાર ધિક્કાર ધિક્કાર તમને નાથજીરે ॥ ૧ ॥ અબળાની દયા નાવી. કઠીણ રૂદીયા કાહાવીરે; હવે મેં પણ મરવું નિશ્ચે ધારિયુંરે ॥ ૨ ॥ મારો મોભી દીકરો જાશે, તો મુજ જીવે શું થાશેરે; નથી નથી નથી માહારે જીવવુંરે ॥૩॥ કહી રીસ કરી મન સાથે, એણે ખડગ લીધું હાથેરે; સુધન્વાનાં બંધન કાપી નાંખીયાંરે ॥ ૪ ॥ તવ કોવળીક ભગની; જેના ઉરમાં ઊઠયો અગનીરે; રક્તલોચનથી પીતા પ્રત્યે ઓચરીરે ॥ ૫ ॥ તાત તમે શું જાણો; કાંઇ મરવ ઘણેરો આણોરે; માણો છો જે સુખતે સૌના સંપથીરે ॥ ૬॥ જેમ જેમ શાન્તી રાખી, તેમ હકુમત ચલવી આખીરે; તમ પાખી હજારો દાહાડા ચાલશેરે ॥ ૭ ॥ શું છો તમો કરનારા, અમે છઇયે ત્યાં મરનારારે; જે ફાવે તે કરજો, ડરશો નહીં જરારે ॥૮॥ કાયા કામની કેરી, પણ આત્મામાં શી ફેરીરે; જે જેને ઉમંગ હોય તે પુરો કરોરે ॥ ૯ ॥ ભાઇ વળુદી બેહેની; પીએર પનોતી તેનીરે; નહી તો શેની મોંઘી સાસરી સાથમાંરે ॥ ૧૦ ॥ દીકરો હણવા ધારી, કેહેવાઇરે વીપીરીત મત ભારી થયેલાં વરસ તે પાણીમાં ગયારે, ॥ ૧૧ ॥

પોતાના કેશની ગાંઠ, છોડી ફાંસો નાખ્યો કંઠેર; રાયે જાણ્યું વડે વાત વીપરીતનીને ॥૧૨॥ વળણુ ॥ રાય સમજ્યો વીપરીત છે, સહુને પ્રગટયો ક્લેશ, હાંહાં કહિ કુંવરી તણા, છુટા કીધા કેશ ॥

કડવું ૨૭ રાગ સાખી.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવુ; સુધન્વાની કથાય ॥૧॥ રાયે કુંવરીના કેશ છોડયા, આમ ન કરીશ બહેની; અમે તે કાંઇ મારગ કાઢુ, જરાક ધારણ રેની ॥૨॥ એમ કહીને શાન્તી પાડી, જોયું પ્રધાનોના સામુ; કહો ભાઇ હવે કેમ કરવું, અપકીરતી હું પામુ ॥૩॥ માહારા ઘરમા કંકાસ ચાલ્યો,માટે નથી ઉપાય; જો તમો બેઉ કહેતા હોતો હુ કરૂં નીતીનો ન્યાય ॥ ૪ ॥ શંખને લેખ બે આધા જઇને, કરવા લાગ્યા વીચાર; આપણો દ્વેશી સુધનવા છે, નડે છે ઘણીકવાર ॥ ૫ ॥ રાજમાં આપણી ખટપટ ચાલે, તેમાં પડે છે આડો; માટે ભલેરો લાગ આવ્યો, ફરી ન આવે આ દાહાડો ॥૬॥ અમે તે કરી સુધનવાનો, કરાવી નાખવો નાશ; પછી આપણ નીરભય થાશું, નહિ રહે કોનો ત્રાસ ॥ ૭ ॥ એવી ધારણા ધારીને ઉઠયા, આવ્યા રાયની પાસ; દીકરાનો ન્યાય કરોતમે, અમે કરીશું તપાસ ॥ ૮ ॥ તવ હંસદ્વજ ન્યાય કરવા, બેઠો સ્વ આસન; ઈનસાફ હું તારો કરૂંછુ, સુણો સુધનવા તન ॥૧૮॥ તવ સુધન્વા બે ભુજ જોડી, બોલ્યો તાતની પ્રત્યે; છુટો છું ને ઉભો રહયોછું, તેતો હું માહારે સત્યે ॥ ૧૦ ॥ પીતાનું વેણ પાળવા સારૂ, બંધન થયો તો આપે; સાધો ચાલીને હું આવ્યો, તમારી દવાઇ પાપે ॥૧૧॥ જે કહેશો તે કબુલ માહારે, લોપવું નથી વેણ; પીતાનું વેણ પુત્ર લોપે, તે થાય સુકીત હેણ ॥ ૧૨ ॥ નહી તો તમ પરતાપે મુને, સામરથ છે અપાર; એટલે પ્રધાન પ્રત્યે રાજા, કહેવા લાગ્યો વીચાર ॥ ૧૩ ॥ આ દીકરાને દઉ દેશવટો, કેવો કહેવાશે ન્યાય; તેલમાં તળવા હુકમ કરવે, દીકરો માહારો જાય ॥ ૧૪ ॥ વળી ઘરમાં ઉંતપાત પેસે, નારી માહારિ દેહ છાંડે; પુત્રની નારી નાંખે નીસાસો, દીકરા મરવા માંડે ॥ ૧૫ ॥ સુધનવાના ચાર બંધુ, ટગટગ રહ્યા જોઇ;ને બોલ્યા પણલોચન રાતા,કરી રહ્યા સહુ કોપ ॥૧૬॥ વળી નગ્રની રહીઅત સરવે, આવ્યાં સુધનવા પુઠે; સુધનવાને મારો કહેતા, નરનારી સઉ ઉઠે ॥ ૧૭ ॥ તેમાંથી થાયે

મહોટો હંગો, ત્યારે કરીયે કેમ, તમે મુને આપો ખુલાસો, બહુ વાતે છે વેમ ॥૧૮॥ એટલે શાન્તી રાખીને બોલ્યા, શંખને લેખે પ્રધાન; અરે રાયજી આ શું કહોછો, કયાં ગયું અભીમાન ॥ ૧૯ ॥ પોતાની પ્રેમદાથી બીધા, દીકરીનો ડર લાગ્યો; મરદ જાણી પ્રધાન થયા; કરમે વંઢળ ભાગ્યો ॥ ૨૦ ॥ શું કરશે દિકરાને દારા,રહીઅત શું કરનારી; હુકમ કરો તો આપણા યોદ્ધા, કહાડી મુકે ડાંગ મારી ॥ ૨૧ ॥ જોર ન કરશો કોઇ જનનું, હિમત ભાગી તમારી; બોલ્યા પ્રમાણે પોતે પળવું; એજ સલહાછે અમારી ॥૨૨॥ એટલે હંસદ્વજ એમ બોલ્યો, ઇનસાફ રહેવા દઇએ; એક વેળા તો અરજુન સામા, યુદ્ધ કરવાને જઇએ ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥ રાયે કીધી આગના, યુધ્ધે ચઢો સૌ યોદ્ધ; ન્યાય કરશું પાછા વળી. ચડયો પ્રધાનને ક્રોધ.

કડવું ૨૮ રાગ સંધેરિ.

પ્રધાન બેઉ ઊઠી બોલ્યા, કરીને પોકાર, ધીક ધીક ધીક તુને ક્ષત્રીના કુંવાર. ॥ટેક ॥ જોયો તારો નેક ટેક.એક સ્વારથી; પક્ષપાત પુરીરાખે ન્યાય તો નથી, જોઇ જોઇ જોયો તુને, ગરવી ગુમાર; ધીક ॥ ૧ ॥ સોનુ જાણી સંગ કરયો, નીકળ્યો કથીર; નક્કી કાહર કુળના તું, નોહ્ય રણ ધીર ॥ બોલેલું મોઢામાં પેઠું, શુ પડી બોલનાર. ધીક ॥૨॥ જામો જરીનો ઊંતારી, ચુડો પેહેરો હાથ; હોડો ચીર ચુંદડી ચંપાવતીના નાથ,ચક્ષુમાં કાજળ સારી, મુકી દે હથીઆર ॥ ધીક ॥ ૩ ॥ કુન્તી સુત પારથ સામો, શું કરે સંગ્રામ; ગાદીએ બેસી લજાવ્યું તાત તણુ નામ; નારી લોભે લલચાયો, ભય પામ્યો અપાર ધીક ॥ ૪ ॥ તારા નગ્રે નથી રહેવું, જાશું વનવાસ; કરમ પુટયો હોય તે થાયે, અન્યાડીનો હાસ; પોતાના વહાલા પારકા ખોટા, કેમ રીજે કીરતાર. ॥ ૫ ॥ અમે તારે ઘેર રહીને, ખાધું અન્ન ઉચ્ચીષ્ટ; તે છાંટા અમને લાગે, ગણાશુ પાપીષ્ટ; આટલેથી શમજી ગયા, છેલ્લા છે જુહાર ॥ ધીક. ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ચાલવા માંડીયું, જુએ સેન્યનો સાથ; તવ રાયે ઉભા થઇ, ઝાલ્યા બેઉના હાથ.

કડવું ૨૯ રાગ આશાવરી.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા. સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને

સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥૧॥ રાયે પ્રધાનોના હાથ ઝાલ્યા, ક્રોધાતુર કેમ થાવો, રીતીસર કહેવું હોય તે કહો, રીસાઇને સું જાવો. ॥૨॥ એટલે પ્રધાન ગાજીને બોલ્યા, અન્યાયનો તું સ્વામી; પડો તેં વગડાવતી વેળા, કાંઇ ન રાખી ખામી. ॥૩॥ તેલતણી કઢા ઉકળાવી. તે તો કોના માટે; બીજાને તળવા ધર્યા'તા, દીકરો તે શીર સાટે.॥૪॥ પોતાનો બાળક બચાવી લેવો, પારકાને શું હણુવો; ન્યાયવાળા સુત શત્રુને, સરખે ભાગે ગણુવો. ॥૫॥ ગ્રહસ્થના જેટલાં હોય વહાલાં,તેટલાં ગરીબ જનને;ગ્રહસ્થે પ્રાણી ગરીબે પ્રાણી, વિચાર કરજો મનને. ॥ ૬ ॥ કોઇક આવ્યું હોત મોડું તો, તેને નાંખત તળી; પોતાના પુત્રનો પક્ષ કરોછો, કેવળ બુદ્ધિ બળી. ॥૭॥ અરેરે રસાતાળ જાસે, વરસસે નહી મેઘ; આ ગાદી પર પુન્ય હતું તે, થયો પાપનો ભેગ. ॥૮॥ પોતાના પાળી અવર હણુવા, એ નહી ઉત્તમ ન્યાય; વચન ભ્રષ્ટ થાવું તે ભુંડું,જાવા નર્કની માંય. ॥૯॥ ઇન્સાફ કરવો સોંપ્યો અમને, બોલીને સીક ફરો, વેણુ ગયું તેનું સરવસ્વ ગયું, જીવતાં મુઓ ખરો. ॥૧૦॥ પોતાનું બોલેલું પાળવા માટે, રામ સધાર્યા વન; વચન પાળવા રાજ મુકી, નીકળ્યો નળ રાજન. ॥૧૧॥ વચન પાળવા હરીશ્ચંદ્રે, વેચ્યા પુત્ર ને નારી; મસાણુની નોકરિ કીધી, કષ્ટજ વેઠયું ભારી. ॥૧૨॥ તેવા પ્રાણી મહા સત્યવાદી, ગાદી ભોગવવા યોગ; ધન્ય છે તેનું જીવવું ને, ધન્ય તેનો વઇભોગ. ॥ ૧૩ ॥ પોતાનું બોલ્યું પોતે ન પાળે. તે વાળે સો દન; વચન ભ્રષ્ટને છાયે ન રહેવું, મુખે ન મુકવું અન્ન. ॥ ૧૪ ॥ વાહાણામાં વદન નવ જોવું, જોવે સુકીત નાસે; તમારી સંગત કરવામાં અમને, પાતક ઝાઝું ભાસે. ॥ ૧૫ ॥ માટે અમપર કૃપા રાખી, જાવા દો આગનાય; રૂંએ રૂંએ પાપ ચઢે છે, અમારૂં પુન્ય ધોવાય. ॥ ૧૬ ॥ ચાંન્ડાળનો ચાંન્ડાળ કહેવો, જેની જીભડી જુઠી; ઓરે પ્રભુ જુઠા જીવડા; જગમાંથી જાજો ઉઠી. ॥૧૭॥ એવાં એવાં વચન કહ્યાં, રાજાને દ્રઢતા બેઠી માહારૂં બોલ્યું હું કેમ લોપું છું, પાપ મતી કાંક પેઠી. ॥ ૧૮ ॥ મમ અબળાયે મમ કુંવરીયે, બોલી મુને દબાવ્યો; વચન ભ્રષ્ટ થવા મનસુબો, માહારા મનમાં આવ્યો. ॥૧૯॥ આટલી વય માહારી થઇ પણ, ભ્રષ્ટ નોહોતો થયો કદી; આજ મુને આ મતી સુજી, ફરવું ધાર્યું વદી. ॥૨૦॥ પુત્ર જાયે પરિવાર જાયે, જાયે રીધ શીધ ધન; કટકા થાયે દેહ તણા તો, લોપીયે નહી વચન. ॥ ૨૧ ॥ એવો મનમાં નીશ્ચે કરીને, ખુરશીએ બેઠો રાય; સાંભળજો તમે સરવે સભા, સુધન્વાનો ન્યાય

॥ ૨૨ ॥ સુધનવા જો સપુત હોય તો, બાપ તણો બોલ પળવો હુકમ માહારો થાય છે એવો, તેલ કઢામાં તળવો ॥ ૨૩ ॥ એવો હુકમ થયો રાજાનો થરથર ધ્રુજ્યું લોક; હરીજનોએ ત્રાસ પામી, મુકી કારમીપોક ॥૨૪॥ નરનારિને બાળક ઘરડાં, રડવા લાગ્યાં અપાર, પોંચા કરડી હાથ ઘસે છે, નેત્રે વહે જળધાર ॥ ૨૫ ॥ સરવેના મનને એમ આવ્યું, રાજાને થૈતી દયાય; પણ પરધાનો કુબુદ્ધીના, તેણે ચડાવ્યો રાય ॥૨૬॥ અરેરે એમનું ભુંડું થાજો; જાજો સત્યાનાશ, સાતે જનમ એ બે જણને પડજો ત્રાશે ત્રાસ ॥૨૭॥ બ્રાહ્મણનો આ દેહ પામ્યા છે, પણ જાતી ચાન્ડાળ; એ બેઉ જણને હણવા ઘટે, ફોડવાં જોઇએ કપાળ ॥૨૮॥ ચોટલીઓ ગ્રહી ચીરી નાંખતા, કાંઈ ન લાગે પાપ; એમની માને પૈટ જનમતાં, કેમ ન ડસ્યા સાપ ॥ ૨૯ ॥ કુકરમીને કુબુધી કપટના કરનાર; છરે ભરેલા છાકે છકેલા, કયારે થશે મરનારા ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ એ પાપી કયારે મરે, મરે તો ડરે સૌ લોક; વલ્લભ વદે સહુ જીવને પુરણ પ્રગટયો સોક. ॥

કડવું ૭૦ રાગ ચોપાઈ.

જયમુની રૂશી વદયા વાણી, સાંભળ ઉલટ આણી; સરવે લોક દેતું શ્રાપ, ઘણા ભક્ત કરે વીલાપ ॥ ૧ ॥ કાચા કાળજાની જે નારી, તેતો ધરૂજવા લાગી ભારી; છઇયાં છોકરા નાંખી દેઇ, લાગીરડવા ડસકા લેઇ ॥૨॥ કંઇક ભકતોનેથયું એમ, અરેરે કરીનાંખીએકેમ; બળીયા સાથે સું બોથ દીજે, ભાઇ ટંટા કરતાં બીજે ॥ ૩ ॥ કાં સસલાંને સીંગ સરખો કયાં બલાડો વાઘ નરખો, કયાં ખાબડુંને કયાં દધી કયાં કુપ અને કયાં નદી ॥ ૪ ॥ કયાં આગીયોને કયાં ચંદ્ર; કયાં ગ્રાસીયોને કયાં ઇંદ્ર; કયાં અળશીયું કયાં સર્પ, કયાં રહીઅત કયાં નર્પ ॥ ૫ ॥ એમ વિચારતાને ડરતા, સહુ રડી રડીને મરતા; થઇ રહી છે કુડાકુટ, ઘણા કલેશની લુટાલુટ ॥ ૬ ॥ કંઇક પ્રભુને પોકારે, બચશે સુધનવા કયારે; કંઇકે રોટલા નથી ખાધા, તેણે રાખી અનનીબાધા॥૭॥ નહી સુધનવા સરખું કોઇ, થાય આણંદ મુખડું જોઈ; જેના દરસણથી પાપ નાસે, હરનીશ પ્રભુ એની પાસે ॥૮॥ એના પુણ્યથી નગરી સુખી, કોઇ ગામમાં નોહોતું દુખી; એમ કહી કહી વીચાર કરતાં, કેમ જોઇશું

ભક્તને મરતાં ॥૯॥ કૈંક કહે જીવી શું કરવું, મરે ભક્ત તો આપણે મરવું; ગળે ફાંસો ઘાલી દેહ તજવા, છેલા વેલા ભગવત ભજવા ॥ ૧૦ ॥ આપણા પરધાનોને પાપ, લાગ્યા દેવા કકળીને શ્રાપ; એમ જગતની ઊપાધી ચાલી, દુરમતી પ્રધાનોએ આલી ॥ ૧૧ ॥ બેઠિ પ્રધાન તે સાંભળે છે એક એકના કાનમાં કેહે છે; ઠીક રાય આપણાથી ડરીયો, એણે હુકમ સારો કરીયો ॥૧૨॥ આપણા મન ગમતું થયું, બધુ સાલ જનમનું ગયું, આપણે જેજે કામ કરતા રાજા હાયે હા ઓચરતા ॥ ૧૩ ॥ પણ તેમાં આ અવળો પડતો, જેમાં ને તેમાં આવી નડતો, એના વિના એના ચાર ભાઇ, તેમાં અક્કલ નથી કાંઈ ॥૧૪॥ પછી રાજના ધણી થાસું. લુંટાશે તેમ લુંટી જાસું; એમ હશીને તાળીયો લેતા, છાને સૌ લોક ગાળો દેતા ॥ ૧૫ ॥ એમાં ગાળે સું ગુમડાં થાશે; બોલનારાનાં મોહો ગંધાશે; જે બોલે તેને ઓળખી લેવા, દાવ આવે ત્યારે દંડ દેવા ॥૧૬॥ કોક દીવસ નાંખવા પીલી, ફરી વાત કરે નહી ઢીલી; એકવાર આનો નાશ કરીયે,, પછી મુછો ઉપર કર ધરિયે॥૧૭ એમ હરખીને કર્યો ઊચ્ચાર, રાયજી કેમ કરો છો વાર;કર્યો હુકમતેવુ પાળો, સુતને તેલ કઢામાં તાળો ॥ ૧૮ ॥ પછી કરવા જવો સંગરામ જુઓ શત્રુનો સામો મુકામ; તમો વીસંભ કરો જેમ; ફાવશે શત્રુને તેમ તેમ ॥ ૧૯ ॥ કોક પરાયું મનુશ હોય, તેને વીસમ કરે ન કોય; સહુ ગરીબોને ગરદન મારે, હોય ગ્રસ્ત તેને ઉગારે ॥ ૨૦ ॥ સહુ અજા ઇદ કરનારા, વાઘ ઇદે પાછા ફરનારા; સહુ પોતાનું પાળે ને પોસે, અન્ય જનનું વાડમાં ખોહે ॥ ૨૧ ॥ બોલ્યો લેખ સુણો શંખભાઇ ત્યારે સું થાશે કળજુગ માંઇ; બેઓ આ જુગમાં છે આવું, ત્યારે કળીયુગમાં કેમ થાવું ॥૨૨॥ ત્યારે શંખ બોલ્યો શંખ જેવું, કળીયુગમાં થાશે કેવું; તને સંભળાવું વરતાન્ત, તે સાંભળીને થઇશ શાન્ત ॥૨૩॥ તે સાંભળી ભાગસે ભ્રાન્ત, કહુ ઉઘાડુ કે એકાન્ત; તવ લેખ બોલ્યોમુખ એમ; કહો સરવે સાંભળે તેમ ॥૨૪॥ ત્યારે શંખભાઇ એમ વદે, સહુ સાંભળી ધરજો રદે; કળીયુગમા રાજના રીતી, બતાવું રાય પ્રજાની પ્રીતી ॥૨૫॥ પ્રજા જાણે કયારે રાય મરશે, વેઠ વેરેથી સૌ ઉગરશે; કયારે આપણ નીરભય ફરશું, નહી કરવાનાં કામ કરસુ ॥૨૬॥ ત્યારે આવે બીજો રાય ચઢી, લુંટ પાડે ભંડારમાં પડી; તેના ભેળા આપણ પડી, માલ લુંઘી લેવાય તે ઘડીયે ॥૨૭॥ એવું રાખે પ્રજાજન હીત, રાયથી રહયન વિપરીત; કરીઅન્યાયને ન્યાયમાગે, રાય વિરૂધતો દુખ

લાગે ॥૨૮॥ પોતાનો સ્વારથ નવ શરે, તવ વાંકાવેણ ઓચરે; એવી રીતી રહીયતની થાશે, વળી ચાડી ચુગલી ખાશે ॥૨૯॥ હશે રાજતણો કારભારી, તેતો થવાના કામ વીકારી; આંખડી કપરી કરી ફરે, વાત કરતાં ક્રોધજ કરે ॥૩૦॥ સહુને સેહમાં દાબી મારે, જેમાંને તેમાં સ્વારથ ધારે; પેહેલો આવે ફરીઆદ કોય, તેના ઉપર આકળો હોય ॥૩૧॥તારી ફરીયાદલાગેછે જુઠી,સામાવાળો જવાનો છુટી; તારી ફરીયાદ જુઠી ઠરશે; તુજને રાજા કેદ કરશે॥૩૨॥ઉલટો તું જવાનો માર્યો, વળી કેહેશે લઢતાં હાર્યો; એમ ખરૂં ખોટું જોયા વિના,બોલે બીવરાવવાની બીના. ॥૩૩॥ તવ ફરીઆદી જનડરે, બળેકાળજુને થરથરે;હવે ફરીયાદી પાછી લેઉં, તવ કારભારી કહેશે કેવું ॥૩૪॥ તાહારી જુઠીતે પાછી લીધી, કેમ ફરીયાદ ખોટી કીધી; મ્હારા બેઉ બાજુ ભોગ મળશે, હવે શી રીતે વેળા વળશે ॥૩૫॥એ ફરીઆદ કરવા નાવું,તોતો શત્રુતણો માર ખાવું; માર ખાતો રહુ કયાં લગી, નથી રેહેવાતુ એક વગી ॥૩૬॥એમ ગભરાઇ પળશી કરે, નમી નમીને અરજ ઓચરે; તવ કારભારીના હાથ નીચે; પાસે બોલાવવા આંખ મીચે ॥૩૭॥ આઘો બોલાવીને કહે એમ,કરો સમજણ બતાવું તેમ; કાંઇ પાન સોપારી દેમુને, તોતો અક્કલ આપુ તુને ॥૩૮॥એમ કહીને લે લાંચ કાહડી, પછી કેવું એ બોલે અનાડી;કોક કારભારીને સમજાવું,ભેઠ મુઠ્ઠીનેતુને જીતાવું॥૩૯॥એતો નથી લેતા કોઇ લાંચ, પણ ખોળી કાઢી છે ખાંચ; ઘેર જઇ તારી વાત મુંકુ, એમના બાળના હાથમાં મુકુ ॥૪૦॥ તવ રીજી જશે કારભારી, તારી ફરીયાદ નહી જાય મારી; કહેશે અમલદારને કાંઇ, શત્રુને ખોશશે કેદ માંઇ ॥૪૧॥તવ કાહર થયેલો શું કરે, જેનું તેનું લાવીને ત્યાં ભરે; ડાહ્યો થઇને કોશના ખાય,એનો બીજો શો ઉપાય ॥૪૨॥ પછી ફરિયાદનું કામ ચલવે,એતો આરોપીને હલવે; તેનીથરથર કરૂંજેકાય,મે તો નથી કર્યો અન્યાય ॥૪૩॥ તવ કારભારી દબાવી મારે, રડે આરોપી ચોધારે; તવકારકુનને કામદાર અળગો લેઇ સમજાવે સાર ॥ ૪૪ ॥ અલ્યા ગધેડા જવાનો મરી, તારી ખરાબી થાશે ખરી; બધું ઘરબાર લુંટાઇ જાશે, તને કેદની શીક્ષા થાશે ॥૪૫॥ આવશે તારૂં ધન શા કામ, કાંક વાવરી દે આ ઠામ;એમ તેમ કરી લે લાંચો, કરે પૈસા પુંજીથી ટાંચો ॥૪૬॥બેઉ જણનું બે હાથે ખાય પછી મોકલે થવા ન્યાય; આવ્યો નીરધન કે ધનવાન, પેહેલવહેલુ તેમ દે ધ્યાન ॥૪૭॥પછી દેખે તેવો ઘાટ ઘડે, મળે ધન તે બાજુપર પડે; હાર ખરો તે બીચારો રડે, પેલો ખોટો અભીમાને ચડે ॥૪૮॥ એમ રહીયત

નો મરો થાશે, સુખી દુખી સહુ અટવાશે; રાજા નાંખશે વેરાને વેઠયો, વાહાલી લાગશે લેવાની ભેઠયો. ॥૪૯॥ ન્યાય કરનારા સમજશે એવું. ગાદી છું ત્યાં સુધી લાંચ લેવું; પછી નથી કોઇ આપનારૂં, માટે ઘર ભરી લઉં માહારૂં ॥૫૦॥જે વેહેપારને વેરી કાહાવે, ફરી ફરી હાથ ન આવે; એમ જાણિને લઇ લુંટી; નાંખે ગરીબગરબાંને કુટી. ॥૫૧॥વળી કળીયુગના ન્યાય કેવા, ઈચ્છે પ્રેમદા પઇસા લેવા;બધો ન્યાય રહેશે એ બેમાં, રાજ્ય પાટ પઇસો પુંજી તેમાં. ॥૫૨॥ એવી કળીની રીતી થાશે, ઉભે ગળે લુંટી ખાશે; એવાં કળીયુગ કેરાં રાજ. તેવું બનવું જોઇએ આજ. ॥૫૩॥ તવ રાયને ભરાયુ સુર, હું શું કળીયુગી રાજા અસુર; એમ કહી સુધન્વાને કહે છે, કઢામાં નાંખવો નીશ્ચે છે॥૫૪॥કદી નહી હોય મરજી તાહારી, પણ નાંખવા મરજી માહારી;શું તુ સુત તે માથું લાવ્યો, મેં તો કાલે પડો વગડાવ્યો. ॥૫૫॥વલણ.॥કાલે પડો વગડાવીયો, શું ફુટયાતા કાન; જાણી જોઇ મોડો થયો, માટે થઈશ હેરાન.

કડવું ૩૧ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય. ॥૧॥ હંસદ્વજ કહે ગયે કાલે,પડો મે વગડાવ્યો; વળી મારી દવૈ દેવરાવી, તોપણ મોડો આવ્યો. ॥ ૨ ॥ મારૂં બોલ્યું માહરા મોઢામાં, ઘાલવા તેં આમ કીધું; જાણી જોઇને મોડો આવ્યો, વચન ઘોળી પીધું. ॥૩॥ હવે જો તને મુકી દેઉં તો. અન્યાઈ હું કહેવાઉં; નહી મુકું તો તુજ માતાનો,સાચો શત્રુ થાઉં. ॥ ૪ ॥ તુજ માત ભ્રાતનો થઇશ શત્રુ, પણ મુજ બોલ્યું રહેશે;હું માહારૂં ધાર્યું કરવાનો,જે કહેવું હશે તે કહેશે.॥પ॥બાપનું વચન પાળવા વિશે,શું છે તમારી મરજી; મરજી હોય તો બીજી ત્રીજી,કાંઇ ન કરશો અરજી.॥૬॥ કદી મન નહી હોય પાળવાનું,પણઅમેઅમારૂં પળશું;અવળા હાથને ચરણ બાંધી તેલમાં નાંખી તળસું.॥૭॥પરાણે અમે પ્રાણ લઇશું, સાચુ સમજજો સાર; જેમ ખુશી હોય તેમ કહી દો,ઓ માહારા કુંવાર.॥૮॥ તવ સુધનવા બે કર જોડી, મુખથી બોલ્યો એમ; ભક્ત થઇને તાત તણું હું, વચન લોપુ કેમ. ॥૯॥ તમથી આ દેહ બંધાયો છે, માટે આ દેહ તમારી; તે કરતા છે પંચભુતોની. નથી લગારે અમારી. ॥૧૦॥ તમારી દેહ તમારા કહેવાથી,તેલમાં તળી દેવી;હું તો આત્મા અમ્મર ચૈતન્ય, તેની ચીંતા

કેવી ॥ ૧૧ ॥ નથી અવતરતો નથી મરતો, નથી ડરતો લગાર; આવાં તો બહુ ખોળીયાં પહેર્યાં, ગણતા ન આવે પાર ॥ ૧૨ ॥ મરવું અવતરવું તમે માનો, હું તો માનતો નથી; દુખ સુખ મુને નથી મનમાં, હરખ કે શોક રત્તી ॥ ૧૩ ॥ ફરી એક કલ્પના મુને, થયા કરેછે ઓ તાત; તેટલી પુરણ થઇ હોતતો, સહુ મન ગમતી વાત ॥ ૧૪॥ એટલે હંસધ્વજ એમ બોલ્યો,શાબાશ માહારા તન; શી ઇચ્છા રહી જાય છે તાહારી, કહેજે વત્ય વચન ॥ ૧૫ ॥ સુધનવા કહે કહેવું તેમાં, શો દન માહારો વળે, બોલીને પાછું ઘાલવું મહોમાં, જગત બધુ સાંભળે ॥૧૬॥ તે કરતાં મનની વારતાતે, મનમાં રાખવી ત્રેટે, મીથ્યા લવારી કરીયે તેમાં, માનમરીયાદ મટે, ॥૧૭॥ તવ હંસધ્વજ એમ બોલ્યો, ઓરે મારા તન; ઇચ્છા માહારે પુરણ કરવી, શુ છે તાહારૂ મન ॥ ૧૮ ॥ તાતજી તમારા હાથમાં નથી, પરવશ પડેલા તમે, પાછી તમોને થાય ઉપાદી ઘડી ઘડી મન ભમે ॥ ૧૯ ॥ રાય કહે તને તેલમાં તળવો, તેતો નિશ્ચય મારા; તે વીના ગમે તે માંગે, કોણ છે ભમાવનારા ॥ ૨૦ ॥ સુધનવા કહે સુણો પીતાજી, સાચા વચને ચડવું; આભને અવનીએક થશે પણ, મારે તો તેલમાં પડવું ॥ ૨૧ ॥ તેમાં ફેરફાર કાંઈ ન કરવો, નહી લજવું માબાય નીશ્ચે હું વચન પાળુ નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૨૨ ॥ પીતાજી તમે જાણો તો મેં, સેવ્યા છે પુન્ય શ્લોક; તેલમાં પડવા ખુશી ન હઊં તો સુક્રીત માહારૂ ફોક ॥ ૨૩ ॥ વેણ તમારૂ લોપવું નથી, લોપું તો કેટલીવાર; અત્યારે ઉછળી આઘો પડું,કોણમને ઝાલનાર ॥૨૪॥ ઝાલવાને જે જન આવે તે, પોચી ચુકયો ઠેઠ; આવનારો તો અવતરયો નહોતો, એની માને પેટ ॥ ૨૫ ॥ પ્રધાન તમારા શું બોલે, મારી નાખું એક પળમાં, પણ તમારે વચને બાંધેલો, આવી ઉભોછું દળમાં ॥ ૨૬ ॥ અમે કપુત પુત્રો નથી, નહી તો કેટલી વાર; હોકારે મારી પક્ષ કરતા ઉઠે બંધવ ચાર ॥ ૨૭ ॥ વાત થતામાં ઊઠી ઉભા, સુરથ સુનળ વીર; સુંદરશન ચારે ઉઠયા, રક્ત નેત્ર રણધીર ॥ ૨૮ ॥ ચાર ભાઇ કહે મોટા બંધુ, આગના આપો અમને; જોઇએ જે અમારી દ્રષ્ટે; કોણ અડે છે તમને ॥૨૯ ॥ એક તરફ સદવે સેન્ય આવે. એક તરફ અમે ચાર; ક્ષત્રાણીના જો હઇશું તો, કરીશું સંહાર ॥ ૩૦ ॥ બોલી કોવાળીકા ભમની, અમની ઊંઠયો અંગ; ખડગ આપો મુજને તો બતાવી દઊં રંગ ॥ ૩૧ ॥ પહેલા બે પ્રધાનને મારૂ, પછી મારૂં તમને; તે પછી સેન્યાને મારૂ, કોઇ શું કરે અમને,

॥૩૫॥ તવ સુખવંતી માતા બોલી, શાબાશ મહારી કુખ, શાબાશ મા હારા બેટા બેટી, પ્રમાણુ મેં વેઠયુ દુખ ॥૩૬॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો શાંતી રાખો સર્વ, આપણે એવું કરવું નથી, માટે ન ધરવો ગર્વ ॥૩૪॥ બાપનું બોલ્યું પાળવું માહારે, ખામી નહી લગાર; એવાતે કોઇ આડા પડેતો, તમને હત્યા ચાર ॥૩૫॥ નરકમાં નાંખજો હોયમને તો, કરજો અવળું આડું; તેમ કરો પણ હું નહી જીવું,જીભ્યાડશી જીવ કાહાડુ ॥૩૬॥ ચંદ્ર ચળે રવી પશ્ચીમ પ્રગટે, પાવક શીતળ થાય; કદી દધી મરીયાદા લોપે, પણ મમ વેણુ ન જાય ॥૩૭॥ માટે કોઇ કાંઇ નકરશો, કરશો તો છુટી પડશે; જે જન વચન લોપશે માહારૂ, તેને પાપકનડશે ॥૩૪॥ એમ કહીને શાન્ત પમાડયા,પોતાના ચાર ભાઇ, કોવજીકાને સમજાવીને, બેસાડી ત્યાંની ત્યાંઇ ॥૩૯॥ પછી સુધન્વા પ્રેમે પડીયો,પોતાના પીતાને પાય,કહો પીતાજી કહોપીતાજી, હવેશી આગનાય॥૪૦॥ હંસધ્વજ કહે સુત સુણો,આગના થઇછે તે સાથી; તેલમાંતમનેછે તળવાના, તે ત્રતિ નહી કાચી ॥૪૧॥ ઉભો રહે દીકરા માહારા, તારી શી ઇચ્છાય; તે ઇચ્છા હું પુરણ કરૂ, તળુ તેલની માંય ॥૪૨॥ સુધન્વા કહે તાતજી મ્હારા, ચરચા જોશે લોક, મુમત કરો પણ તમારૂં બોલવુંધારી ફોક ॥૪૦॥ કેમકે જે પરસ્વાધીન પ્રાણિ,તેનું કહેવું કાચુ. અજ્ઞાનીહોય તે જન માને, પરવશ પ્રાણીનું સાચુ ॥૪૪॥ વ્યસનને વશ જે હોય તેને વ્યસન વીના નવ સુજે, વ્યસન વીના મારે બગાસાં વ્યસન વીના ધ્રુજે ॥૪૫॥ ચોમાસામાં ચરણ ખસે, તેવી વ્યસનીની વાણિ;તેની તુલના આવી બેસે, પરવશનો જે પ્રાણી ॥ ૪૬ ॥ માટે પરવશ જાણું છું તમને તમારૂં બોલેલું વ્યર્થ, ગાદીપતી પરવશ રહે તે, જાણવો બહુ અનર્થ ॥૪૭॥ પોતાની પાસે પેટ ભરનારા, તેની બુદ્ધિએ ચાલે, તેના કેહેવા પ્રમાણે કરીને, કોકને ગરદન ઘાલે ॥૪૮॥ કરતો હરતો જાણવો તેને, ગાદીપતી એક ઓડું, એવા ગાદીપતીએ પોતાનું, દાટવું બેધએ ઓહોડુ ॥૪૦॥ એટલે હંસધ્વજ એમ બોલ્યો, હું વશ કોઇને નથી; કોઇને વશ હોઉં ત્યારે, શાનો હું ગાદીપતી ॥૫૦॥ સુધન્વા કહે ઇચ્છા માહારિ, પુરણ કરવી ધારો, તો તે ઇચ્છા કહિ બતાવું, વિશ્વાસ નથી તમારો ॥૫૧॥ એટલે હંસધ્વજ એમ બોલ્યો, સત્ય વદુ છું આપ; ઇચ્છા પુરણ કરૂં નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૫૨ ॥ તેલમાં તળાવા માફી માગે, તોપણ તે નહી આપું; તે વણુ ઇચ્છા પુરવુ કરશું, મોઢે

માગી લે બાપુ ॥૫૩॥ વળણ॥ મોઢે માગો બેટડા; કરશું પુર્ણ ઇચ્છાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, એવે સમે શું થાય.

કડવું ૭૨ રાગ સાખિનિ ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય॥૧॥હંસદ્વજ વચને બંધાયો,સુણે સરવ સભાય; જોઇએ જો હવે શું માંગે છે, સત્યવંત સુધનવાય ॥૨॥ એમ જાણી સહુ ચીત દઇને, સાંભળવા કરયું મન; કોઇ ન બોલે કોઇ ન ચાલે, માંડયા શ્રવણ લોચન ॥૩॥ પછી પીતાજીને કર જોડી, સુધનવા મુખ કહે છે; પોતાના મનની ઇચ્છા તે, મોડે માગી લે છે ॥ ૪ ॥ ઓ તાતજી તેલમાં પડીને, મરવું મ્હારે શત્ય; પક્ષ કરિને ઊગારો તો, જાય તમારૂ પત્ય ॥૫॥ હું જાણું અધરમી તમને, વળી ઘણા ધીક્કાર, બોલ્યું વચન પળો છો તે, ખુશી મન મ્હારૂ ॥ ૬ ॥ કાં પોતાનું કે પરાયુ, વચન નવ્ય રખાય; દીકરા કેરો દુશમન કેરો, સરખો કરવો ન્યાય ॥ તેમાં ઇશ્વર રાજી રહે છે, સુખ મળે ચોપાસ; પક્ષ રાખીને ન્યાય કરે તો, થાય નરક નીવાસ ॥૮॥ પક્ષ તમે કાંઇ નથી રાખી તે મુજને ગમી વાત, દ્વેસ બુદ્ધીથી મુજને તમે, તળતા નથી તાત ॥ ૯ ॥ પ્રાણ પ્રીય છું પુત્ર તમને, અમને તો એમ સુઝે; પણ પાતાનુ વચન પાળવા, ન્યાય કરયો રમુજે ॥ ૧૦ ॥ તે વાતનું નથી દુખ મુજને,કહું છું ઇશ્વર સાખે; જાણું છું કે સદા તમે, જોતાતા મુજ આંખે ॥ ૧૧ ॥ તે તમે હણવા ઇચ્છો; કમ હું માનું દ્વેશ; હવે જે માગુ તે સુણો લવરી ન કરસો લેશ ॥ ૧૨ ॥ આપણી નગરી પાન્ડવ આવ્યા; પુરણ પ્રભુના દાશ, એવા ભક્ત તો કોકજ થાશે, વશ જેને અવીનાશ ॥ ૧૩ ॥ એ પાન્ડવ બહુ બેહુ બળીયા નથી, જયાં ત્યાં પામે હાર; પણતે વેળા કૃષ્ણ પ્રભુજી, આવી કરે છે વાહાર ॥૧૪॥ આપો આપ પધારે પ્રભુ, તવ થાય છે દરશન;પાન્ડવ સાથે લઢનારાને, પુરણ નફો પાવન ॥૧૫॥ માટે મુને કૃષ્ણ પ્રભુના, દરસણની છે ગરજી; અરજુનને જઇ હરાવું તો, પધારે પોતે હરજી ॥૧૬॥ એટલે એમના દરશણ પામુ, તો થાશે મુએ મુકતી, પુત્રનું પુરણ ભલુ કરવું, તે તાત તણી યુક્તી ॥ ૧૭ ॥ સગા વાહાલાનો ધરમ શું છે, ને સમજો સાર; પાછળનાં એ સુકીત

કરિ, કરવો કુળ ઓદ્ધાર ॥ ૧૯॥ તીરથ કરવાં યાત્રા કરવી, કરવાપુન્ય ને દાન; શ્રાધ કરવા તરપણ કરવા, પ્રાપ્ત થવા ભગવાન ॥૧૮॥ પાતકમાંથી છોડાવવો તે, કુટુંબીનું કામ; પરીવારનું ભલુ કરે, ધન્ય તેણે ધર્યું નામ॥૨૦॥તેટલા માટે તાતજી માહારા; કરાવો હરી દરસન;તમારે પેટ અવતરીને, એટલો થાવું પાવન ॥૨૧॥ છબી નીરખું નરહરિના, ત્રીતાપો ટળી જાય; માગીને એટલું માગુંછુ પુરણ કરો ઇચ્છાય ॥ ૨૨॥ હંસદ્વજ વીચારમાં પડીયો, હરી દરસન કેમ થાય;કયાંછે રણછોડ રખડતા તે, પુરણ કરૂ ઇચ્છાય ॥ ૨૩ ॥ કેમ કરીને પ્રભુની ઝાખી, પુત્રને કરાવી દેવું; ઇચ્છા પુરણ કરવાને હું બંધાઇ ગયો કેવું ॥૨૪॥ કૃષ્ણની કરાવુ નહી ઝાંખી તો સુતનો સંતાપ; કબુલ કરેલું કરૂ નહી તો. સેશે સોગન ॥ ૨૫ ॥ એમ રાજા ઘણો ગુચવાયો, હવે શી થાશે ગતી; અરજુનજીના સેન્યની સાથે, અલબેલો આવ્યા નથી ॥૨૬॥તો દરસન કયાંથી કરાવું, અકળાયો અતી રાય; સુધનવા કહે શું ધુંચવાયા, કહો મને મમ પીતાય ॥ ૨૭ ॥ હંસદ્વજ કહે પ્રભુ કેરા દરસન કયાંથી કરાવું; દ્વારીકાધીશ નથી હાંય આવ્યા, તે કયાંથી લઇ આવું ॥૨૮॥ સુધનવા કહે સામગ્રીયાને, કોણજ શકે લાવિ; ભક્ત આધીન પ્રભુ૫રા તે, તરત ઊભો રહે આવી ॥૨૯॥ બ્રહ્મા સરખા મથી મરે પણ, સેહેજ નથી દરશન: તપશ્વી તપ કરીને થાકે, મુશ્કેલ જુગજીવન ॥૩૦॥ ધરમીષ્ટ ધરમ કરીને હારે, તોહે નહી મળે નાથ; ભવીક ભક્તના પ્રેમ ભાવે, કબજ એમને હાથ ॥ ૩૧ ॥ ભગવાન ભક્તના ભાવનો ભુખ્યો, અરજુનને વશ એહ; અરજુનને જરા દુખ પડે તો, આવી ઉભી રહે તેહ ॥૩૨॥ માટે મુજને આગના આપો, રણ યુદ્ધ કરવા જાવું; મારમારી પાન્ડવ દળને, સેન્ય સહીત હરાવું ॥ ૩૩ ॥ એટલે ભક્તની ભીડ જાણી, આવશે શ્રી ભગવાન; તેમનાં દરશન કરીને હું ચાલ્યા આવું સંતાન ॥૩૪॥ તમારી ઉકળેલી કઢામાં આવીને પડતું નાખું; સુત હઇશ સતી તણો તો, બાપનું બોલેલું રાખું ॥૩૫॥ તમને નથી કાંઇ કરવાનું, કરીશ હું બળ દાખી; અરજુનના હારવાથી આવે. કરીશ પ્રભુની ઝાંખી ॥૩૬॥ વળણ ॥ ઝાંખી કરોશ હુ આપથી, નહી આવે તમને ખોર; કષ્ટી દેઇશ અરજુનને, તવ આવશે શ્રીરોાર.

કડવું ૩૩ રાગ ચોપાઈનિ ચાલ.

બોલ્યા જયમુની રૂડી વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કહિ સુધનવાએ વાત; તવ વીચાર કરતો તાત ॥૧॥ એનું વીચારમાં ચીત્ત પ્રોયું, પછી પ્રધાનસામુ જોયુ;પુછયું પ્રધાનોને એમ;આવાતનુંકરવુંકેમ ॥૨॥ કહે પ્રધાન એમાં શું કરવું, પોતાનું બોલ્યું નવ ફરવું;પેહેલું બોલેલો હોઇએ જેહ; કરવું કામ પેહેલું તેહ ॥૩॥ પછીનું બોલ્યું પછી પળવું, પહેલું કરો તેલમાં તળાવું; તવ રાજા વિચારે ચડીયો, એતો મોહોટો વાંધો પડીયો ॥૪॥ પહેલો તેલમાં પડીને મરે, પછી દરશણ કયાંથી કરે ત્યારે બોલેલું મહારૂં જાય, મુને લાગે બ્રહ્મ હત્યાય ॥૫॥ પહેલુંબોલ્યું પાછળ થાય;તોહે કહે કરયો અન્યાય;પહેલું પાછળનું કરાય,તોપણ થયો નહી ન્યાય ॥૬॥આતો આવી ખરેખરી ઘાંટી, બેઉ બાજુએઉપની આંટી, હવે આ ઘુચવણ કોણ કાહાડે; સુરલભ સુજ કીયો પાડે ॥ ૭ ॥ એમ રાજા અતી અકળાયો, એ તો મનમાં મહા મુઝાયો; નથી સુજતો એક પંથ; હોઠ કરડે દેઇને દંત ॥૮॥ સુદ્ધી બુદ્ધી પડી ગઇ બંધ;છતે લોચને જાણે અંધ; પડયો બેઉ બાજુનો વિચાર; એમ કરતાં થઇ બહુવાર ॥૯॥ તવ પ્રધાન લેખનેશંખ, ગણ્યો સુધનવા પરડંખ; કાનમાંપેશીને કરી વાતો, જુઓ રાજા હવે અકળાયો ॥૧૦॥ એને સુજતું નથી કાંઇ, આપણે શું કરવું હાંઇ હાવો નહી આવે ફરી લાગ, લાગ લેતાં થશે શ્રેભાગ ॥૧૧॥ આપણે બે મુમત લેશું, એને કઢામાં નાંખવા કહેશું, તવ રાજા પડશે આડો. કદિ કહેશે પ્રધાનોને કહાડો ॥૧૨॥ ત્યારે આપણે કરવું કેમ, પહેલો ટાળવો ઘટે વહેમ; એમ ધરી બેઉએ વીચારીયું, રાજ્યમુક્ષી નિકળવું ધારયું ॥૧૩॥ ચાહાતો વેઠવો વનવાસ,ચાહાતો દેહ કરવોનાશ, પણ મુમત મુકવો નહી, એમ નીશ્ચે કરયો મનમહી ॥૧૪॥એમવીચારમાં થઇ વાર,બોલવાને ઉઠયા થઇ ત્યાર; કહો રાય તમારે શું કરવું;બોલેલું પાળવું કે ફરવું ॥૧૫॥ કેમ ડગુમગુ જીવ કીધો, તમે વિચાર શો કરી લીધો; કયારના નથી બોલતા તમો, વાર જોઇ રહ્યા છીએ અમો ॥૧૬॥ તેમ પાંડવ કુન્તી સુત;વાટ જુએ આકળા ભુત, તેતો કયાંલગી જોશે વાટ; ચઢીને આવશે પુરપાટ ॥૧૭॥ ઘાલશે એકાએક ઘેરો, તેનો નહી થાય નીશ્ફળ ફેરો એમનો ઘોડો લઇ લેશે, વળી શીક્ષા તમોનેદેસે ॥૧૮॥ પહેલાં મારે તે કદી ન હારે, કરશો શું ઉપાય તે વારે, રહેવીચામાં જે જન. તેને મારી જાયે દુશમન ॥૧૯॥પછી પાછળથી વિમાસે, પણ

ઉપાય નહી તે પાસે; રાજા કળજ મુલક ટેટે, પડયો બંધન તે હયે હેઠે ॥૫૦॥ પછી શું મારવાનું જોર, વળી ગયું અંધારૂં ઘોરે; એવુ વિચાર નારાને થાય,સુજે નહી કાંઇ ઉપાય॥૨૧॥ માટે સમજી હ્યો રાજન, ચઢી આવશે કુંતી તન;તે વેળા નહી ઉપાય ચાલે. પેલાપાંડવો ગરદન ઘાલે; ॥૨૨॥ માટે ઉતાવળા થાઓ સ્વામી, કાંતો નજર દીશે હરામી દિકસને ઉગારવા સારૂ, મન ભમ્યા કરે છે તમારૂ ॥૨૩॥ અમનેતો લાગેછેએવું કહો મનમાં ધાર્યું છે કેવું; તોહ્ય રાજા કાંઇ નવ બોલે, થયા પ્રધાન ક્રોધિ અવાલે ॥૨૪॥ કેમ બોલતા નથી રાય, શું પાછી પેઠી જીભ્યાય,શું મુગા થયા માહારાજ,શું મુન્યવ્રત લીધું આજ ॥૨૫॥ શું પુત્ર જીવાડવા માટ, લઇ બેઠા આવો ઘાટ; શું રાણી તણી બીક લાગી, તેથી બોલતા નથી સભાગી ॥૨૬॥ આવિ રઇયત સરવે કોઈ, ભય પામ્યા સુ તેહને જોઇ; બીજા ચાર પુત્રોને ક્રોધે, ડરી ગયા ઘર વીરોધે; શું કુંવરીથી કરમાયા, સુતની સ્રીથી શું સરમાયા, જેવું હોય તેવું કહો અમને, નહી તો કાંક કહેશું તમને ॥ ૨૮ ॥ એવાં કટુ વચન સુણી રાય, પાય પડી કહે સભામાંય; માહારાજા ક્રોધે શીદ થાવો, મને મારગ કાંક બતા વો ॥ ૨૯ ॥ કઢામાં સુત નાંખવો સાચો, તે તો મનસુબો નથી કાચો; તે તો પાળીશ માહારૂ વચન, પણ કરવા દેવાં દરસન ॥ ૩૦ ॥ એની પ્રભુ સાથે છે પ્રીત, મુજ કને માગ્યું શુભ રીતી; તેનો કબુલ કર્યું છે આપ, હવે ફરૂ તો લાગે પાપ ॥૩૧॥ માટે તે પણ બોલ્યું ન ફરીયે, વળી તળવાનો પણ આહરીયે; મારાં બેઉ વચન સચવાશે નહિ તો બે માંથી એક જાશે ॥ ૩૨ ॥ જુઓ હઠ કરશો માહારાજા, તો-તો નહિ રહે તમારી માજા; મત તાણ્યો કોપાવો તો કોપુ, એકે વેણ માહારૂંનહી લોપું ॥ ૩૩ ॥ જવા દો જુદ્ધ કરવા એને તેમાં કષ્ટી પડવાની કેને, એતો મરશે કે મારશે આપે, નરને જીતે ભક્તિ પ્રતાપે ॥ ૬૪ ॥ નવ નદનિ વાહારે આવે નાથ, થાશે દરસણ તેની સાથ; એની કલ્પના પુરી થાશે પછી બીજું શું બોલાશે ॥ ૩૫ ॥ માહારૂં બોલવું વચન પળશે, પછી તેલ કડામા બળશે; તવ સઉનાં વેણ સચવાશે, માટે કબુલ કરોખુલ્લાસે ॥ ૩૬ ॥ એવાં વચન રાયનાં સુણી, ખુનસે ભરાયા ખુની; ક્રોધેથી બેઉ બોલ્યા પરધાન, રાજા વચને વિલો નાહાન ॥ ૩૭ ॥ હાલ બોલી ને હાલ ફરવું, એવું જીવ્યાથી ભલુ મરવું; જેહ વચનનો વિહીલો પ્રાણી, તેનું જીવતર છે ધુળધાણી ॥ ૩૮ ॥ એવા જુઠા જીવ શીદ જીવે, કાંક દાહાડો વળે વીખ પીવે; જુઠા જનમતા શીદ હશે, આ તો ભોમી

રસાતાળ જશે ॥૩૮॥ જુઠા જનમે જનુનીને પેટ, મીથ્યા માતાને કરાવે વેઠ; ફરે વિશ્વમાં કાળે મુખ; વગોવે જનુનીની કુખ ॥ ૪૦ ॥ વળી લજવે બાપનું નામ, એવા જનમે છે શું કામ; રાજા કહે તમે કોને કોહો છો,બોલો સાચુ કોને ગાળ દો છો ॥ ૪૧ ॥ બોલ્યા પ્રધાન આણીને કાળ, દઇશું જુઠા જનને ગાળ; તમને દુખ લાગે શાસારૂ, તમે જુઠા કે સાચાછો વારૂ॥૪૨॥હશો સાચાતો પુત્રનેતળશો,પહેલું બોલેલો પહેલું પળશો; જુઠા હશે તો ગાળ તમને,વારૂ શું કરવાનાછો અમને॥૪૩॥ ખરા છીએ તે કહીશું ખરૂં;ચાહ્ય તો દુનીયા પરહરૂ, રોપો ફાંશી તો અમે મરીયે, ખરી વાતે જરા નવ ડરીએ ॥૪॥ તમે તમારા મુખ વદો વાચા, તમે છો જુઠા કે સાચા; સાચા હો તો સાચુ વેણ રાખો, તમ સુતને કઢામાં નાંખો ॥૪૫॥ નહી તો જુઠા જનમ્યા તમે, હંસદ્વજ જુઠો કહીશું અમે; ત્યારે ક્રોધ ભરયો કહે રાય; તોયે એક વચન માહારૂં જાય ॥૪૬॥ સુધનવાને કહ્યું જેહ, નથી પળાતુ વચન તેહ; તોયે જુઠો ગણાવાનો હું તો, મારા પ્રધાન સમજ તું તો ॥૪૭॥ એને દરશન કરવા દઇએ, પછી તેલમાં પડવાનું કહીએ; તવ તેલમાં પડીને મરશે, બેઉ વચન સાચા ઠરશે, ॥૪૯॥ માટે કબુલ કરો આ વાત, તમને જોડુ બેઉ હાથ; તવ પ્રધાન બોલ્યા એમ; અમને તું પુછેછે કેમ ॥૫૦॥અમે અમારો કહ્યો વિચાર, તે તો ફરવાનો નથી લગાર; આભ અવની એકાકાર થાય, પણ બોલ્યું અફળ કેમ જાય ॥૫૧॥ વળણ॥ બોલ્યું અફળ જાશે નહિ,સત્ય વદીએ છીએ વાણ, નહી તો એમાંથી જશે, અમારા બેઉના પ્રાણ.

કડવું ૩૪ રાગ રૂપાવળીની છાયા.

વાણી વધા જયમુની રૂશી,સુણ પરીક્ષત તન; સુધનવાનું આખ્યાન સુણતાં, પાપી થાય પાવન ॥૧॥ પુર્ણ હઠીલા પ્રધાન બેઉ, ન મુકે મુમત ગર્વ, તે જોઇ નગ્રની પ્રજા, કોપે ભરાણી સર્વ ॥૨॥ સુધનવાની સુંદરવંતી, પ્રભાવતી બીજુ નામ; સઘળી લાજ મરજાદા મુકી, ઉભી થઇ તે ઠામ ॥૩॥ સાંભળો શંખ લેખ તમોછો બ્રાહ્મણના બાળ; પણ હું સતી સત્ય કહુ તમને;છો કોઇ કરમ ચંડાળ ॥૪॥ ગાય જીવાડી રતને કહાડે, એનું નામ પ્રધાન; રાય તણું વચન લોપવું ને, વળી હણવો સંતાન ॥૫॥ જે જનનું અન્ન ખાવું તેનું ભલુ ન વાંચો લગાર; એવા તમે દુષ્ટ બુદ્ધી, નહી વાડવ કુંવાર ॥ ૬ ॥ જે તેલમાં નહી પડે પ-

તીજી, તુજ થકી શું થાશે; તવ રહીઅત કહે મારો મારો, પ્રધાનનું મોહોત ભાસે ॥૭॥ તવ હંસદ્વજ ઉભો થયો, રહીનને પડયો પાય; તમારે કોઇને કાંઇ ન કેહેવું; રાખો સર્વ ક્ષમાય ॥૮॥ એમ કહીને પ્રધાન પ્રત્યે, નમી પડયો રાજન;સુધનવાને પેહેલો મારૂં તો,બીજું જાય વચન. ॥૯॥ દરસણ કરવાને રાખું તો, તમો કરો વિઘન; બેઉ બાજુથી ગભરાયો, ભ્રમીત થયું મન. ॥૧૦॥ તમો મરવું આદરી બેઠા,તે કેમ હા કહેવાય; આપઘાત કરી તમો મરો તો, લાગે મુને હત્યાય ॥૧૧॥ તે માટે કાંઇ દયા કરિને ગમે તે કાઢો બાહારી; જેથી કરીને ઈજ્જત રહે, માહારીને તમારી. ॥૧૨॥ એટલે પ્રધાન એવું બોલ્યા, ઠીક કરીશું રાય; પણ અમો કરીએ તે કબુલ વચન દો કરમાંય ॥૧૩॥ એટલે મનમાં નીશ્ચે ધાર્યું, પ્રધાનો કહે તેમ કરવું; અમે તે તરફનું પાતક બેસે, પણ નવ ફરવું. ॥ ૧૪ ॥ એવું ધારીને એ બોલ્યો, હંસદ્વજ રાજન; તમોને ઘટે તેવું કરજો, લ્યો માહારૂ વચન. ॥૧૫॥ હું તો હવે કાંઇ નહી બોલું, મનને ગમે તે કરો પ્રધાન કહે પુત્ર તમારો,ન માનેકે માને ખરો. ॥ ૧૬ ॥ તમે ન બોલોને પુત્ર તમારો, કહ્યું ન કરે કદાપી, ત્યારે શું કામ કહીએ અમે ગણીએ પુરણ પાપી. ॥૧૭॥ માટે પુત્ર વચને બાંધો, તે પછી અમને ફાવે; શું કાંઇ તરછટ ખોટુ કરશુ, નહી કાંઇ વિચાર આવે. ॥૧૮॥ બોલીને એવો આપ્યો ભરૂસો રાયે વિચાર્યું એમ;મોઢેથી ગમે તેમ બોલે, પણ પુત્રને મારે કેમ ॥૧૯॥ એમ ધારી સુધન્વા પ્રત્યે, તાતજી વદી એ વાણી; દીકરા જે પ્રધાન કહે તે, કબુલ કરો મન આણી ॥ ૨૦ ॥ થવા કાળ હશે તે થાશે વચન દો કુંવાર જે આપણું અન્ન ખાય છે તેને, નહી કેમ હોય વીચાર. ॥ ૨૧ ॥ વિશ્વાસ રાખી કબુલ કરો, એ કેમ દે છેહ તાતનું કહ્યું માન્ય કરો, બુદ્ધીવંત છે એહ. ॥૨૨॥ ખાય તેનું ખોટું નવ વાંચે, નાશ્ચે જાણજો પુત્ર; માહારૂં અન્ન ખાઇને શું માહારૂં ધુળ કરશે ઘર સુત્ર. ॥ ૨૩ ॥ હું કહું કહામાં પડો પેહેલા, તો તારૂં માગેલું જેહ; કબુલ મેં જીભ્યાયે કરેલું, મીથ્યા જાય છે તેહ. ॥૨૪॥ દરસણ કરવાનું કહુ પહેલું, નો મરે પ્રધાન આપ; છે બેઉ બ્રાહ્મણની જાતી, તેનું લાગે પાપ. ॥૨૫॥ માહારે તો નથી મારગ એકે, વીચારીને જુઓ; આ બાજુ છે વાવ્ય મહોટી, આ બાજુ છે કુઓ. ॥૨૬॥ માટે પ્રધાનોને હાથે કરવા દે તું ન્યાય; ભરી સભામાં કરજોડીને; બોલ્યો સુધનવાય. ॥ ૨૭ ॥ તાત તમારી મરજીએ મરજી, વચને બાંધેલો આપ; સુખ દુખ હું કાંઇ માનતો નથી; ગુરૂના

જ્ઞાન પ્રતાપ ॥૨૮॥ એવું પોતે કબુલ કીધું, તે જાણી સરવે વાત, એટલે ભરી સભામાં ઉઠયા, સુધન્વા ભ્રાત॥૨૯॥ ગરજના કરીને તે બોલ્યા,પુરણ કરીને રીસ;નહિ સોંપવા દઇએ બંધુને, શત્રુને ખોળે શીશ ॥૩૦॥ અમારા ઘરનો પેટ ભરોશું; કરે અમારો ન્યાય, જો કદી એવું બને તો, ઉતપાત મહોટો થાય ॥૩૧॥ મરશું મારશું ધારશું માઠું,સઉ જણાવીશું જોર, એટલે રહીઅત ગામ તણી તે, કરતી સોરબકોર ॥૩૨॥ મારો મારો પ્રધાનોને મારો, કહિ ઉછાળી રેણુ, શું સમજી એને ન્યાય સોંપે, હેંણો તે કરશે હેંણું॥૩૩॥ ભલો તે ભલાઇ ન મુકે,ભુંડો ન મુકે ભુંડાઇ બ્રાહ્મણને પેટ અવતરયા તે, તેમાં શી થઇ નવાઇ ॥૩૪॥ વીપ્ર તણાં તો લક્ષણ નથી, અવર વીર્યનાં એહ, તે વણ વીપ્રીત કોઇ ન ધારે,સમજવાનું તેહ ॥૩૫॥ એટલે સુધનવા ગણો ગાજ્યો,બોલ્યો પળમાં વાણ,વચન મહારૂં સુણે ન તેને,પોતાના ધરમની આણ ॥૩૬॥ તવ સરવે લોક છાના રહ્યા, બોલ્યો સુધનવા મુખ,એ ન્યાય કરે તે કબુલ માહારે,તો અન્યને શું દુખ ॥૩૭॥ હું માહારે વચને બંધાયો;તે કોણ છે છોડનાર,મુજ માટે ઉતપાત કરો તો, તમને હત્યા ચાર॥૩૮॥ તત્ર સહુ લોકે હાથ ઘસીયા, હવે નહી ઉપાય; મોઢેથી મોહોત માગી લેછે પોતે સુધનવાય ॥૩૯॥ આયુશ એનો આવી રહયોછે, માટે આ મતી સુજી,શત્રુનિ પાશે શીખ માગે, અન્ય કરે શું ઝુજી ॥૪૦॥ એમ ધારી સહુ મુન્ય બનીયા;બોલ્યા સુધનવા ભકત, કહો પ્રધાનો હુકમ શું છે, લોચન રહ્યાં છે રક્ત ॥૪૧॥ પ્રધાન બે ઉભા થયા, હુકમ કરવા માટ; લોકોએ જાણ્યું બહુ થઇ કહેણી, માટે ફેરવશે ઘાટ ॥૪૨॥ તેલમાં તળવાનું નહી બોલે શું કાઇ નહી હોય લાજ, એવે બેઉ પ્રધાનો બોલ્યા, કાઢીને મોહોટો અવાજ ॥૪૩॥ સુધનવા જો હુકમ અમારો, તે હુકમ માન્ય કરો તેલ કઢા કકળાવી છે તેમાં, પડી તમે મરો॥૪૪॥એવી પાપીએ આગના દીધી,વરત્યો હાહાકાર અરેરે આ વેણ નીકળીયું,તેતો નથી ફરનાર ॥૪૫॥ મુમત ભરેલા પ્રધાનો છે; સુધનવા મરવાનો એણે કબુલ કરયું છે માટે; બોલેલું પળવાનો ॥૪૬॥ વળણ ॥ બોલ્યું પળશે ભક્ત એ, હંસધ્વજનો તન, કહે વલ્લભ એમ લોકના નીકળીયાં વચન.

કડવું ૩૫ રાગ કારી.

હાંરે બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી પછી રહીયત સૌ ગભરાણી હાંરે સહુ આંસુડાં પાડીને રડતું, મુરછાવંત થઇ થઇ પડતું ॥૧॥ હાંરે નાંખે બાળક કારમી ચીસ;કૈંક કકળીને કુટે શીશ.હાંરે કૈંક લમણે કર દઇડોલે, નીસાસા નાંખી હાય હાય બોલે. ॥૨॥ હાંરે દેવ કોપ થયો આ તારો. મરવા બેઠો સૌને તારનારો; હાંરે કૈંક ઉઠી ઉઠી કરે જાંખી, પાછા બેસે નીસાસા નાખી. ॥૩॥ હાંરે બળ્યું જીવતર જીવી શું કરવું; મરે ભક્ત તો આપણે મરવું;હાંરે નજરે દેખી દાજવું દલમાંતે કરતાંરૂડું મરવું આપણમાં. ॥૪॥ હાંરે કૈંક કહે ન કરવો તંત, પરણ્યા પહેલું તે શાનું શ્રીમંત,હાંરે પાણી પેહેલાં શું મોજડાં ઉતારો મુરખાઇથી મરવું ધારો.॥૫॥ હાંરે એમ એક એકને સૌવારે જરા જપ્યું જગત લોક ત્યારે,હાંરે પછી પ્રેમદા જે પ્રભાવતિ,તમને મરવા નહીદેઉ પતી. ॥૬॥ હાંરે પડું કઢામાં તમ વતી,પીઉ સંગ બળે તે સતી હાંરે જીવવા આશા ન રાખું રતી, તેથી થાશે માહારી મોક્ષ ગતી ॥૭॥ હાંરે એવું કહી કહી વારણાં લેતી,સ્વામીને અતી આશીશ દેતી;હાંરે માહારા કંથ સુખાળા સ્વામી;પેલા ભવનાપાપે પડી ખામી. ॥૮॥ હાંરે માહારી લીલી વાડીના રમનારા,યોબન બાગવીચે ભમનારા,હાંરે માહારો સાચવ્યો બાગ કરમાશે, માળી વિના પાણી કોણ પાશે॥૯॥હાંરે માહારી પુસ્પ સેજે પોઢનારા,પીઉઆછાંઅમરઓઢનારા; હાંરે પોઢતાં સુવાળી શેજમાં પ્રીતે,મુસો તેલ કઢામાં શી રીતે. ॥ ૧૦ ॥ હાંરે તમે તાપે અકળાતા ભારી,પડું તેલમાં પવન ઢોળનારી; હાંરે એવું કહી કહી આક્રંદ કરતી, બેઉ આંખે આંસુડાં ભરતી. ॥૧૧॥ હાંરે પૃથ્વી પડીને પછાડયો ખાતી, કાળ ભરી કુટે શીશ છાતી; હાંરે એમ પ્રભાવતી વલવલતી; એની આંખડી અતીશે ગળતી. ॥૧૨॥ તવ કોવળીકા કારમી ચીસે, માંડયું આક્રંદ એણે અતિશે; હાંરે એનિ સુખ વંતી જે માડી, નાંખે પાશાણુ શીશ પછાડી. ॥ ૧૩ ॥ હાંરે તેથી છુટે શ્રોણીત ધારા, હાંરે દેખી રડે છે લોક બીચારા; હાંરે એમ અતી વલોપાત ચાલ્યો; માયે પુત્ર તણો કર ઝાલ્યો. ॥૧૪॥ હાંરે તમે શી રીતે મલશો વાહાલા, કાલું વદોને કુંવર કાલા; હાંરે માહારે ખોળે બેશીને રમતો; મોઢે માગી માગીને જમતો. ॥૧૫॥ હાંરે માહારા પુત્ર પુરણ ભાગ્યશાળી, આજ માતાને ઉભીજ બાળી; હાંરે મરતાં ચક્ષુથી કેમ જોવું,

તારા પહેલો મારો પ્રાણ ખોવું ॥ ૧૬ ॥ વળણ. પ્રાણજ ખોવું માહારે, એવું ધાર્યું માય, વદે વલ્લભ સમજાવતો, જનુની સુધનવાય, ૪

કડવું ૩૬

સાને ચોરાશિનો ફેરો ટળ્યો છે એ રાગ

માતાજી શું કરશો મારીને, છાનામાનાં સમરો હરીને; માતાજી શું ટેક. ॥ આપને મરવું તે પાપ કરવું, નહી આવે આ દેહ ફરીને ॥ માતાજી શું ॥૧॥ તાતને વચને તેલમા તળાવું, શું લાહાવો લેવો છે ઉગરીને ॥ માતાજી સું, ॥ ૨ ॥ હજી તો થાશે ધાર્યું ધણીનું, કેમ જાણ્યો મરવો નીશ્ચે કરીને માતાજી સું, ॥૩॥ માહારે તારે સંસ્કારહશે તો, જીવી શકાય કઢામાં ધરીને ॥ માતાજી સું ॥૪॥ રણ સંબંધ પુરો થયો હશેતો ઉગારશો તમે કેમ કરીને, માતાજી ॥૫॥ જો શેવક હેશ હરીનો તો આવીશ તેલમાંથી નીસરીને માતાજી સું ॥૬॥ ના'વલ્લભનોછેવશ માહારે, તો પછી સું કરવું ડરીને માતાજી ॥૭॥વળણ એમ સમજાવી માતને સાહ્ય કરશે ભગવાન; જે હેતુથી માહરાં, તે ધરજો હરી ધ્યાન ॥

કડવું ૩૭ રાગ આશાવરિનિ ચાલ.

જયમુનીરૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય ॥ ૧ ॥ સર્વ સજનને સુચના આપી કોઇ નકરશો કલેશ; વચને પળવુ'તેલમાંબળવું,વેહેવારમાં નહીદ્વેશ ॥૨॥ પ્રધાનોને અમલ સોંપી,બેઠો માહારો બાપ; તે વારતા કબુલકરીછે મેપણ માહારે આપ ॥૩॥ મને ગમ્યું મેં કબુલ કીધું, કોઇને શા સંતાપ હવે ગરબડ કરે તેને, ગોહત્યાનું પાપ ॥૪॥ એટલે સર્વ સ્તબ્ધ થઇને, ભળમા રહ્યા છેક; સુધન્વાને ઇશ્વર સાથે, સાચેસાચો ટેક ॥૫॥ ગોવિંદને ગમતું હશે તો, ગોવિંદ કરસે એવું; જો નહી ગમતું હોયહરીનેતોપછી વિઘ્નન કેવુ ॥૬॥ ધારણા ધણીની ધારી થાશે. અવરનું સુંજોર, આ વેળા સું માહારી વાહરે, નહી ચડે કીશોર ॥૭॥ સત્યે ચડવું તેલમાં પડવું,રડવું નહી લગાર; આંખમાંથી આંસુ નીકળે તો જગ્ત ગણે ગમાર ॥૮॥

તે કરતાં દહન થાશું તો, શું ગયુંને શું આવ્યું; કૃષ્ણ દરશનની ઇચ્છા રેહેછે, એટલે મને ન ફાવ્યું ॥૯॥ ફરી ફરીને સગા વ્હાલાનું, દુખડું ઉ-પજે મનમા; પણ તે મનથી નાખવું કાહાડી, રેહેવું આનંદ ભીવનમાં ॥૧૦॥ કોનાં સગાંને કોનો વાહાલાં, કોના ભાઇને ભગની, કોના માત પીતાને નારી, વારતા વેહેવાર વગની ॥૧૧॥ શાને માટે માનું માહારૂં, સા-ચી નથી સગાઈ; માયાનો વેહેવાર વીપરીત, ખોટી ઠાઠ ઠગાઈ. ॥૧૨॥ એવું ધારી કલ્પના કહાડી, મરવા થયો તૈયાર; સભા વિશે ઉભા રહિને ઉતાર્યાં શણગાર ॥૧૩॥ મુગટ જામા કવચ બકતર, પટકોને સુરવાલ. કમરપટો ઉતારી મુકયો, ચરણ મોજડી લાલ ॥૧૪॥ કટી લગી કછબીડી લીધો, સમરતો શ્રીહરી; પછી પીતાને પાયે પડીયો, આજ્ઞા આપો ફરી. ॥૧૫॥ એટલે હંસધ્વજ એમ બોલ્યો, ફરી શું માગે વિચારિ; પ્રધાનોએ આગના દીધી, તે માનિલેજે માહારી ॥૧૬॥ તવ સહુ લોકે હાથ ધરીયા, રાય નથી જરા ડાહ્યો; પ્રધાન આગળ કાંઇ ન ચાલ્યું, શા કારણ વેચાયો ॥૧૭॥ એવે તાતનું વચન સુણી, આનંદ રૂપમાં માહાલ્યો; હસતો રમતો રાજી ખુશીથી તેલમા પડવા ચાલ્યો ॥૧૮॥ તવ પ્રધાને ઉઘાડાં ખડગે ત્યાર કર્યાં બહુ યોદ્ધા; અયુતશેવક સુધન્વાની, સાથેરહોધરી ક્રોધ ॥૧૯॥ આડો અવળો ન જાય નાશી, કુડુલો કરશે કેહેર, આડું અવળું પગલું ભરે તો, મારી નાંખજો ઠેર. ॥૨૦॥ સુધન્વાની પુંઠળ કોઇ, આવે નહી નર નારી; જો આવેતો રાખજો રોકી, બંધન કરજો ભારી. ॥૨૧॥ હુમલો કોઇ કરી નવ શકે, તેવા ચેતન રહેવું; આખો હુકમ આપુંછું તમને, તો પછી ડરવું કેવું. ॥૨૨॥ પુરણ સત્તા સઉ વાપરજો કરજો અમારૂં ધાર્યું; રાજાનું કે પ્રધાનોનું, હવે ન કરશો વાર્યું ॥૨૩॥ એટલે બકતરીયા બહુ બળીયા, ઉપડયા ચડી ચોટ; સુધનવાને વચમાં ઘેરી, વગીયો મોટો કોટ ॥૨૪॥ ઉઘાડાં ખડગે ઉંચા પોહાળા, યોદ્ધાએ ઘાલ્યો ઘેરો; પારજ પાડવો ગમે તે કરો, મનસુબો પ્રધાન કેરો ॥૨૫॥ એવે સમે સુધનવા સતીયો, મતીયો અપરમપાર; રાય બેઠોછે તેના સામી. તેલ કઢા તૈયાર ॥૨૬॥ તે રાજાથી દેખાય નજરે, તેમ ઉભું છે લોક; દુષ્ટોને મન આનંદઆત હરીજનોને શોક. ॥૨૭॥ અસુર બુદ્ધીના એમ ધારે, તેલના ઉભરા ચડશે; તેમાં બળતા કુદકારા કરશે, જોવાની મજા પડશે ॥૨૮॥ હીમતરાખીને હવણાંતો પડશે, પણ પછી પોકાર કરશે; એકાએક એ સેકાઇ જાશે, તરફડતો એ મરશે ॥૨૯॥ એ ગમ્મત આવશે જોગાની, પાપે વડી પેટ ભરતા; કોમળ જીવનાને દયાળુ, કેવું ઓચરતા. ॥ ૩૦ ॥ અરેરે એ જીવને કેવું

થાશે, જાગ્યો છે શત્રૂ બાપ; કોમળ કાયાનો સુધનવા,ક્યાં હિઠેલ
॥૩૧॥ ત્રણે રત્યોની રાખે બેઠકો, જુદા જુદા વગની;ઉષ્ણુ રતુએ ત
ન ખમે તે કેમ ખમસે અગ્ની. ॥૩૨॥ તન તવ તપે મન નવ તપે
રહે સુખ રીતે; ઉકળતું તેલ તે કેમ ખમશે, પ્રાણુ જશે વિપરીતે.॥૩
પડતું નાંખતાં તેલ કકડશે, ચરચર ચામડી બળશે; ફોલ્લા ઉઠશે ઉઠ
ફુટસે, ભજીયાંની તુલ્ય તળસે. ॥૩૪॥ આપણાથી દેખી કેમ ખમાશે,
ખીને દાજણું હલમાં; કઇક કહે જીભડી કરડીને હું પ્રાણુ કાઢીશ પલ
॥૩૫॥ કઇકના મનમાં એવું આવ્યું,ચાલો પેલે વ્રક્ષ જઇયે,ભકતને
તો નજરે દેખી, વસ્ત્રના ફાંસા ખઇયે॥૩૬॥કઇક કહે નજરે જોવાને,
ની કને અડવું;સુધનવાની સાથ શરણે, ઉછળીતેમાં પડવું ॥૨૭॥ ક
જનોએ બાધા રાખી, જો ઉગરે હરીજન;તો ઘેર તેડીને જમાડું,
બ્રાહ્મણુના તન. ॥૩૮॥ કઇક કહે દસ ગઉદાન આપું, એમ કરે શો કો
પ્રથમ મનને દઢતા રાખી લોક રહ્યું છે જોઇ ॥૩૯॥ એવે સમે હંસ
બોલ્યો ચરીત્ર સું કરે બાળ; તલપીને પડ તેલ કઢામાં, તવ સમેમાહ
કાળ ॥૪૦॥ વળણુ ॥ કાળ સમે માહારો, કોધે વધો એમ તાત; વ્ય
વલ્લભ કહે તે સમે, ગઇ પાન્ડવમાં વાત.

કડવું ૩૯ રાગ સાખી ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય વિસ્તા
તુજને સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥૧॥ એ વારતા ગઇ પાન
દળમાં, અરજુને કરયો વિચાર; અરેરે વણુ મોહોતે મરે છે, રાય ત
કુંવાર. ॥૨॥ ચાલો ચાલો ચાર પાંચ મારથી જઇયે; જોવા મળ્યું
જગત; કહેવાય છે પવિત્ર સુધનવા, પ્રભુ તણો છે ભક્ત॥૩॥ એટલે વ્ર
કેતુ એમ બોલ્યો, સુધન્વા છે જ્ઞાની; સાક્ષાત પ્રભુને મળી ચુકેલો,
રનીશ હરનો ધ્યાની ॥૪॥ અરજુનજી કહે હોય એવો તો, તેલમાં
વ્ય તળાય; કોહો ના કહો પણુ સામળીયાજી કરશે એનો સાહાય. ॥
ચાલ ત્યાં જઇએ જોવાને, જણુાશે જુઠું કે સાચું; તેલમાં જો ક
બળશે તો, ભકતપણું એનું કાચું. ॥ ૬ ॥ વ્રશકેતુ કહે ભક્તપણા
કાચાને સાચા કહેવા; અરજુન કહે લે સમજાવું, સાચાને જોયા જે
॥૭॥ સાચો શેવક હોય તેનો, ન હોય ઝાઝો ઠાઠ; જગ્તમાં ભકતપ
ન બતાવે, સાદે સાદો હોય ઘાટ. ॥ ૮ ॥ જાજાં ટીલાં ઝાજાં ટપ

ઝાઝી કોટમાં માળા ઝાઝો ડોળામાક કરે તે જગત ધુત્યાના ચાળા ॥૯॥ ભગવાનનો એ ભક્ત ન કહેવો; જગતનો ભક્તજ સાચો; છેવટ હરીને ચરણે જાતાં જરૂર પડે કાચો ॥૧૦॥ ખોટા ભક્તની ધારણા કેવી તે સમ જાવું તુને; શ્રીકૃષ્ણને કુરૂક્ષેત્રમાં, સમજાવ્યો તો મુને ॥૧૧॥ પાખંડી મનમાં એમ જાણે, ઓળખશે બધુ જગત; કોઈનું પાડેલું નામ ફેરવશું કહેવાઈશું હરિ ભકત ॥૧૨॥ પધારો કહીને બોલાવશે શઉ, વળી કરે નમસ્કાર; પુ જાઇશું આખી દુનીયામાં, ચઢશે પુષ્પના હાર ॥૧૩॥ વીધવીધના વળી ભોજન મળશે વળી ટળશે ક્ષુધા પીપાસા; શેવાના કરનારા મળશે રાખી હરી પદ આશા ॥૧૪॥ કંઇક પ્રાણી મને ઢોળશે વાયુ, કંઇ જન ચાંપશે ચરણ; પાણી માગતાં દુધ દેશે, કંઇ જન રહેશે શરણ ॥૧૫॥ ભગવાન મળવાના હશે તો મળશે પણ શેવા ચાકરી થાશે; મોઢે બંબડી માળાયો લેવી, તેમાં શું આપણું જાશે ॥૧૬॥ તાળીયો પાડીપડાવી સ ઉને, ગમ્મત બે ઘડીવાર; નાચીને નચાવીશું, તમાશો થાશે અપાર॥૧૭॥ અબળાઓ આવશે શેરામાં, આપણું વેણ ન ચુકે; ગમે તે કરશું પણ ભકત જાણી, જગત નહી આગળ મુકે ॥૧૮॥ કહેશે કે એ સંત પ્રાણી, કુબુદ્ધી નહિ; દેખશે નજરે ને વાત કરશે; પણ નહી માને કોય ॥ ૧૯ ॥ રાજ દરબારે માન્ય પામીશું, જેને ત રાખશે શ્રદ્ધા; બોલીશું જુઠું મનાસે સાચું, વશ રહે યોબન વૃદ્ધા ॥૨૦॥ કોઇ વાતે નથી કષ્ટી હામાં, માટેઆ ધંધો કરવો; જેમ જેમ દુનીયા વિશેષ માને તેમ તેમ વેશજ ધરવો॥૨૧॥ રીધ સીધને વઇભોગ મળશે, ટળશે વહેવાર વ્યાધિ; દેવું લહેણું નેનાત જાત કરવી; તે સઉ જાશે ઉપાધી ॥૨૨॥ નહી ધોઇને સ્વચ્છ રહેવાસે, કહેવાશે જગમાં સારૂં; આગળનું કયાં જાણીએ છીએ; અજવાળું કે અંધારૂ ॥૨૩॥ પ્રભુ મળવાનો કયાંછે મારગમાં, પણ તેને નામે પોસાસું સગાને છોકરાં ન ખવરાવે, તેવા પદારથ ખાસુ ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુની પ્રતમાં સ્થાપન કરશું; પેટ ભરશું તેને બાને, ઠાકારજીનો રાજભોગ કહીને; જમશું જેવું મન માને ॥૨૫॥ પાયસાન પુરીને માલપુડા, સામગ્રી જુદી જુદી; આજ ધરાવવા જોઇએ લાડુ, જોઇએ આજ બાસુદી ॥૨૬॥ એમ કહીને ભોજન કરશું, મનગમતું વારોવાર; એવું ધારી ઘણા ભકત બને છે, સાંભળ કરણ કુંવાર॥૨૭॥પણ તેના સંગીનેતેભક્તો, પડશે પ્રભુ કને કાચો, ભ્રક્ષકેતુ કહે ઓરે પીતાજી, કીયા સમજવા સાચા ॥ ૨૮ ॥ અરજુનજી કહે સાંભળ બેટા સમજાવું સાચાનો

સાર; નહિ ટીલાંટપકા નહી માળા મણકા. નહી તજેગ્રા બ્હેનાર ॥૨૯॥ પુત્ર પરીવાર સંસાર વિશે; સત્ય સેવક રહે કેવો; જગ જંજાળી જાણે પણ જળમાં કમળવત જેવો ॥૩૦॥ વ્યવહાર વરતે સારે ને નરતે, ઉદ્યોગમાં બહુ પ્રીત; બાળ બચ્ચાં દેખી લાડ લડાવે, પણ પ્રભુ સાથે ચીત ॥૩૧॥ જગતમાં જીવે નિંદા કરે, પણ તે મનમાં ન લાવે; રટણ રૂદેમાં રામજી કેરૂં, હોઠને નવ ફફડાવે ॥૩૨॥ જગતમાં ભક્ત કહેવરાવવાની, જરા નહી ઇચ્છાય; દાનત નહી દેખાડવાની, જીભે જપે જગરાય ॥૨૩॥ માળા ગ્રહ્યા વણ હોઠ ફફડયા પણ શું નહી સમરાતા હોય; સાચા ભકતો ભજે છે મનથી, જ્ઞાન વારતા કરી જોય ॥ ૩૪ ॥ જ્ઞાનની વારતા થતી હોય ત્યાં, જ્ઞાન કથન કરી જાણે; વેહેવાર જ્યાં વરતાતો હોય ત્યાં, વ્યવહારનો પક્ષ તાણે ॥૩૫॥ જગત જાણે જંજાળી છે, પણ ન્યારોને ન્યારો; દુનીયાં દેખે દુષ્ટ સરીખો, મનથી સત્યબોધ પ્યારો, ન્યાય નીતીની રીતી સમરે, પેહેરે ઓઢેને ફરે; સાચા ભકતો તેવા રેહે છે, કોક પરીક્ષા કરે ॥૩૭॥ એવાના પરીક્ષક હોય થોડા, સાચાને સું જાણે જુઠા; જુઠ જુઠાનો મેળ બેસે, કર્યાં કરે કડાકુટ ॥૩૮॥ બેઉની રીતી બતાવી તુને, ઓરે માહારા બાળ; ચાલો આપણ જેવા જઇએ, સું સાહાય કરે ગોપાળ ॥૩૯॥ એમ ધારીને દશવીશ યોદ્ધા રથપર બેશી ગયા; સુધન્વાનું સંકટ જેવા, એકાન્ત ઉભા રહ્યા ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ એક સ્થળ ઉભા રહ્યા, સુણ પરીક્ષતના તન; વલ્લભ વાણી ઓચરે સાંભળજો હરીજન. ॥

કડવું ૩૯ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; બોલ્યો હંસધ્વજ મુખે એમ, પુત્ર વાર કરે તુ કેમ ॥૧॥ તવ સુધન્વા કહે તાત, તમો સાંભળો માહારી વાત; તેલમાં પડવાછુ ત્યાર, મને સાહાય છે જુગદાધાર ॥૨॥ જેને સામગ્રીઓ હોય સાહય, તેને શત્રુથી સું થાય; માહારી ભકતી જો સાચી હશે, તો તો પ્રભુના દરશન થશે ॥૩॥ કરૂં દરશન તે પછી મરૂ, તેલ કઢા થકી ઉગરૂ; નથી તેલમાં હું બળવાનો; છે સંબધ હરી મળવાનો ॥ ૪ ॥ મુને સાહ્ય છે પુરૂશ પુરાણી; તમારૂં તેલ દેખું છુ પાણી; તમે દેખો છો ઉષ્ણ અતીશે, પણ મુને શીતળતા

દીસે. ॥૫॥ તમે ચુલામાં પાવક નરખો, હું તો દેખું છું બરફ સરીખો; માટે અગની ધીક ધીકાવો, કાષ્ટ નાખી ઘણો સરગાવો. ॥૬॥ તાપ કરી કકડાવો તેલ, પછી જો જો પ્રભુનો ખેલ; હશે હરસણુની સાચી મરજી, તો તો સાંભળશે માહારી અરજી. ॥૭॥ હશે ધણીની સાથે સાચું, કદી કહેલુ નહી પડે કાચું; જેને સાચો શામળીઆનો સ્નેહ; કદી કષ્ટ ન ભોગવે તેહ. ॥૮॥ જેને વશ હશે વનમાળી, તેને કોણ સકે છે બાળી; જેને માથે બીરાજે મોરારી, તેને કાળ ન નાંખે મારી. ॥૯॥ જેનો સ્નેહિ ગોવર્ધન ધારી, તે તો ન જાય કોઇથી હારી; જેને માથે મોહોટા મુકુંદ, તેને સદાકાળ આનંદ ॥૧૦॥ જેને માથે દેવાધી દેવા, તેના શત્રૂ તો તરણા જેવા; જેને દયા કરેલી દયાળે, તેને પાવક સુર્ય ન બાળે. ॥૧૧॥ જેને માથે વીશ્વંભર ધણી, તેને ન અડે ખડગની અણી; જેનો કર ઝાલ્યો મોરારે, તે તો ન મરે તરવારે. ॥ ૧૨ ॥ જેણે સાધેલો પોતાનો ઇશ, તેને શું કરે સોમલ વિશ; વળી વાઘ ને નાગ શું કરે, ભક્ત પાશાણુ મારે ન મરે. ॥ ૧૩ ॥ કોક શત્રૂમાં જીતીને આવે, હરી વિમુખને નવ ફાવે; માહારા હઇયેરે હીમત ઝાજી, હવે જોઇ લેજો રંગ બાજી. ॥૧૪॥ એવે હંસદ્વજ જે રાય, તેને સંકલ્પ વિકલ્પ થાય; પુત્ર કહે છે તે જુઠું કે સાચું, મુને બોલેલું લાગે કાચું. ॥૧૫॥ જોયું બેઉ પ્રધાનોના સામું, હું તો સાંભળી વીસ્મય પામુ; તવ પ્રધાન સાભળી રૂઠયા, કરી ગર્જના બોલી ઉઠયા. ॥ ૧૬ ॥ અલ્યા જોયા ઘણા તુજ જેવા, તેં શી કરી છે હરીની શેવા; ઘણા મુની તપસ્વી ત્યાગી, તેને પ્રભુની શોધ ન લાગી. ॥૧૭॥ ઘણા ધ્યાની વીવેકી વેરાગી, તે તો ભટકીને ખાય છે માગી; તુ તો ઘરબારીને સંસારી, મારે સગું વ્હાલું ને નારી. ॥૧૮॥ ખાનપાન વાળો વ્યભીચારી, કયાંથી રીઝે તુને મોરારી ભક્તપણું દેખાડી ડરાવે, તે તો અમારી ધ્યાનમાં ન આવે. ॥ ૧૯ ॥ અમે ટુંકારો કરીશું ફરીથી, નથી ડરતા તારા હરીથી; ખરો સેવક કયારે ભાસે, કેહેવરાવ હરીની પાસે. ॥૨૦॥ તવ આકાશથી થઇ વાણી, થવા બેઠું તારૂ ધુળધાણી; સાચા હરી તણો એ ભક્ત, એને વશ જગદીશને જગ્ત. ॥૨૧॥ નથી તેલ થકી બળવાનો, મુકો મનસુબો તળવાનો; એવો શબ્દ થયો આકાશ. પડયો હરી જનોને વીશ્વાસ. ॥ ૨૧ ॥ રાજા કહે પ્રધાનો કેમ, મુજ મનમાં પડયો બહુ વેમ; માહારૂં કે તારૂં ધુળધાણી; કરશે શ્રી પુરૂષ પુરાણી. ॥ ૨૩ ॥ પછી પ્રધાન બોલ્યા ગાજી, તારા પુત્રની પડપંચ બાજી, તે હું સર્વ જાણું છું રાય, એવા શબ્દ થકી

શું થાય ॥૨૪॥ થઇ વાણી તે તેતો તુત, એનું સાધેલું બોલ્યું ભુત; તેવું થવાથી શું અમે ડરીયે, કદી પગ પાછો નવ ભરીયે ॥૨૫॥ અમારૂં ધુળ ધાણી છો થાતું, અલ્યા સુધનવા પડ જા તું; તારા મુકી દે ચટકાને ચાળા, મહારા પેટમાં લાગે છે લાહાળા ॥૨૬॥ ઉષ્ણ તેલમાં જઇપડ આપે દુખ નિવારયું સું તુજ બાપે;તારો ઇશ્વર શું નીવારે, તેલમાં તળાવો છે અમારે ॥૨૭॥ ચાલ્યો જપને નાંખ પડતુ, તેને દેખી મરે ઝેર ચડતુ; વળી ભકતનો ડોળ બતાવે,સહુ દુનીયાને સમજાવે ॥૨૮॥ પણ અમે ન માનીયે જરા, તને બાળીએ ત્યારેજ ખરા, તુજ જેવા ધુતારા જોયા, અમેકંઇકનો જીવજ ખોયા ॥૨૯॥ અલ્યા પડપંચી પાખંડી, હવીએ તુજ પંડળ મંડી; પોતાના આપે પડશે તો સારૂં; નહી તો મન ભમશે અમારૂં॥૩૦॥ પછી પડપંચમાં અમે ફરશું તને બાંધવા હુકમ કરશું; કરશું કંમજે બળ કરી, દુખ પામીને જાશો મરી ॥૩૧॥ તવ સુધનવા એમ કહેછે,તમ જેવા ઘણા વસે છે; અલ્યા ઇશ્વર જેનો સાચો, તેતો કદી પડે નહી પાછો ॥૩૨॥ વળણ ॥ સાચો પાછો પડે નહી, સહાય મુને ભગવાન; જો જે તાહારાં ચક્ષુથી, તેલમાં કરશું સ્નાન.

કડવું ૪૦ રાગ સુરી સાખીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારી તુજને સંભળાવું; હરિજનનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુધનવા શેવક હરાનો મરવા થયો તઇયાર; કચ્છ ભીડેલો તાવડા ભણી, ચાલ્યો તેણીવાર ॥૨॥ પ્રભુ સમરતો ધ્યાનજ ધરતો, મરવું છે મનમાં લાગ્યો; ઇશ્વર ઉગારે તો ઉગરવું, તાવડા પાસે આવ્યો ॥ ૩ ॥ ટગમગ સરવે લોક જુએ છે.વળી જુએ માબાપ, સંખ લખે કહ્યું દાસોને ચુલામાં ઘાલો તાપ ॥ ૪ ॥ બહુ બળ દાખો કાષ્ટજ નાંખો, ન નાખશો જીવ ચોળી; તાવડાની આસપાસ દીસે, જાણે સળગી હોળી ॥ ૫ ॥ નીકળે જવાળા ઉછળે લાહાળા, તતડીને તનખા છુટે; એવા વીકરાળ વહના કરો, દેખીને ત્રાસ છુટે ॥ ૬ ॥ એવી જ્યાં આગના આપી કે, શેવક ઉઠયા સાત; કાષ્ટ નાંખી ચુલો ભરીયો, અગની થયો પુરપાટ ॥ ૭ ॥ તાવડામાં અતી તેલ નાંખ્યું, ખળભળ ઉંભરો ચડીયો, સેવકો સળગાવે અગની કરતા હોટા,હડીયો ॥ ૮ ॥ અગનીનો ઊતપાત અતીસે નીકળે લાંબી

જ્વાળા, તનખા ઉંડે તતડી તતડી, તેલને આવ્યે ઉકાળા ॥ ૯ ॥ તાપ થકી લોક ખસે આઘું, કંઇ રહે અવળા આડા; બળી બળી તેલ બળવા લાગ્યું, નીકળે ધુમાડા ॥ ૧૦ ॥ તે તેલમાંથી નીકળે ભડકા, જોઇ જોઇ પ્રગટયો ત્રાસ; સુધનવા જીવે આમાંથી; તે ન પડે વીસવાસ ॥૧૧॥ હાથ ઘસે છે હોઠ ડસે છે, બહુ ભય પામ્યું લોક; સુધનવાને જીવવા કેરી, આસા સમજવી ફોક ॥ ૧૨ ॥ અરેરે કારમો કોપ થયો છે, એવો ચાલે મનસુબો, તેલ તણા તાવડા પાસે જઈ, સુધન્વા તો ઉભો ॥ ૧૩ ॥ એટલે સુંદર પ્રભાવતી, સુધનવાની નારી, ચીર બરોબર અંગ લપેટયું, મરવું મન વીચારી ॥ ૧૪ ॥ સ્વામી પડે તવ માહારે પડવું, જીવવું નથી જરાયે; મુજ કંથનું કોઇ નથી સગુ, શું જોર માર્યુ માયે ॥ ૧૫ ॥ રડી રડીને સઉ રહ્યું આઘું કાં ભ્રાત કે કાં ભગની સઉ જીવતાં રહીને જોઇ રહેશે, સળગ્યો દાવાનળ અમની ॥ ૧૬ ॥ પતીની સંગ સતી થાવુ, તારૂણીનો તે ધરમ; નવે ગ્રહો માહરા થયા વાંકા ફુટી ગયું આજ કર્મ ॥૧૭॥ એ રીતે અબળાએ ધારી; સુધનવા હરિજન; તાવડા પાસે ઊભો રહીને, કરે પ્રભુનું સ્તવન ॥૧૮॥ વલણ ॥ સ્તવન કરવા લાગીયો, ઊભો રહયો એક ચરણ; વલ્લભ વાણી ઓચરે સમરે અસરણાસરણ.

કડવું ૪૧ મને કહેર કાટો વાગ્યો એ રાગ.

ઓ રામરે, રામ રામ રામ; તમે છો ઘનશામ, કરો પુરણ મનકામા, રામ રામ રામા ॥ ૧ ॥ ઓ રામરે; તમે સાચા સ્વામી. ગોવીંદ ગરૂડા ગામી; વીનવું છું નામી નામી, ઓરામ રામ રામા ॥૨॥ ઓ રામરે; ભકતને વશ વનમાળી, પાંડવની પીડા ટાળી, કરી કુબજાને રૂપાળી, ઓરામ રામ રામા ॥ ૩ ॥ ઓ રામરે; શવરીના બોર લીધા અચળ સુખ તેને દીધાં, પાપીને પાવન કીધા; ઓ રામરામ રામા ॥૪॥ ઓ રામરે; દ્રૂપતી જે રાણી, દુષ્ટે લીધા ચીર તાણી. તે પુર્યાં દાશી જાણી ઓરામ રામ રામા ॥ ૫ ॥ ઓ રામારે સુકંદ વર મોરારી, ગોકુળ વરસ્યો મેઘ ભારી, કરી સાહાય ગોવરધન ધારી. ઓ રામ રામ રામ ॥ ૬ ॥ ઓ રામરે, બાળકને હણનારી, પાતકને ન ગણનારી, તે પુતના મારી મારી; ઓ રામ રામ રામા ॥ ૭ ॥ ઓ રામરે; પીઉનું

વેણુ ઉંથલાવી, રૂશી પત્નીઓ આવિ; તે વઇકુંઠમાં વસાવી. ઓરામ રામ રામ ॥૮॥ રામરે,હશાનને હણિયો,વીભીક્ષણ શેવક ગણિયો,પામ્યો ગાદી નામ ભણીયો, રામ રામ રામા ॥ ૯ ॥ ઓ રામરે, હું સેવક અ પરાધિ, મેં ભજતાં શું ભુલ ખાધી, તેથી થઇ ઉપાધી ઓ રામ રામ રામા ॥૧૦॥ ઓ રામરે, રાંકડો જાણી રાચો, હું તો છું શેવક કાચો, પણ ભરૂસો તમારો સાચો, ઓરામ રામ રામા ॥૧૧॥ ઓ રામરે. હું પાખં-ડી પુરો; નહી પાતકમાં અધુરો, વળી કુડ કપટમાં સુરો, ઓ રામ રામ રામા ॥૧૨॥ ઓ રામરે,અવગુણીયો શીશ નામું, જરા જોજો માહારા સામુ અત્યારે કષ્ટી પામુ ઓ રામ રામ રામા॥૧૩॥ઓ રામરે,નથી ઉંગર્યાનો આરો, પણ ભરૂસો તમારો; તમે મારો કે ઉગારો, ઓ રામ રામ રામા ॥૧૪॥ વળણ. મારજો કે ઉગારજો, શેવક છે હેરાન, વલ્લભ વદે એમ ઓચરે, ભીડ ભાગો ભગવાન.

કડવું ૪૨ રાગ બાવલીયાનો.

ભુધર ભીડ વેળાના રેરેરે હો. રડે શેવક રાંકડો રે ॥ટેક॥ બોલ્યા બોલ્યા જયમુનીમુખ વચન,સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન;સુધન્વા તો કરેછે પ્રભુનુ સ્તવન ॥ વાહારેચઢજો વહાલારેરેરે હો.રડો॥૧॥ભક્તજનોની ભીડે ગયેલા ગોપાળ.પ્રજાપતીની સ્તુતી થી દોડયાના દયાળ, નીભામાંથી ઉગાર્યા મંજારીનાં બાળ,તે રીતે ઉગારોરેરેરેહો,રડે પ્રહ્લાદજીને દુખડુ દેવા માંડયું દભેકીધું સમરણ તમારૂં કષ્ટીને આરંભી. કીડી વેશે વશ્યા જઇને ઉષ્ણ સ્થંભે તેવા અહીં પધારો રેરેરે હો, રડે ॥૩॥ પ્રભુ મુજને હણવા મદુર જમમાં ધારયો, તવ તે હાથી ત્રાડી તમોને પોકારયા; ગોવિંદાજી મેહિ જઇ ઉગારયો, તેમજ વાહારે ધાજો રેરેરે, હો ॥૪॥ પુતના માસીને અગ્નીમાં બળતાં બચાવ્યાં, તેવાં સંકટ તમ શેવકને શીર આવ્યાં, શંખ લેખે મુજ વ્હાલાને ગભરાવ્યાં, દુખ નથી મરવાનુ રેરેરે હો. ॥ રડે ॥ ૫ ॥ પણ તમ દાસે સેભામાં મુમત કીધો, પ્રમદાની સાથે સ્વાદ ઘણો લીધો, તમ આશાએ રહીને ભરોસો મેં દીધો, હું નહી મરવાનો રેરેરે હો, રડે ॥ ૬ ॥ તમ હીમ્મત થી અભીમાનનું બોલ્યો સ્વામી, જોજો પ્રભુ લજ્યામાં લાવના ખામી નથી તમારી જાશે માજા અંતરયામી નહી બાલાર લેવા દેવા રેરેરે હો.

રડે ॥૭॥ વળણ ॥ લેવા દેવા માહરે, ન મળે દેવ મોરાર, શોભા લજ્યા તમ તણી, બાનાનો આધાર.

કડવું ૪૩ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, તેહ કઠા મહીમાય ॥૧॥ સુધનવાયે સમરણ કરી, રાખ્યો દ્રઢ વિસવાસ; પડણ ધાર્યું પુરણ પ્રેમે, મનમાં ન રાખ્યો ત્રાસ ॥ ૨ ॥ પછી પીતાના સામુ જોઈ, કીધો નમસ્કાર; માત તાત ભગનીને નમીયો, છેલ્લા વેલા જુહાર ॥૩॥ બોલ્યું ચાલ્યું માફ કરજો, એક જનમનો સ્નેહ; અવગુણને અપરાધો કરેલા, ક્ષમા કરજો તેહ ॥ ૪ ॥ તમારા ઘરમાં દેહ ધરીને, સુખ નથી દિધું તમને; ભાઈ એ મહારૂ કહ્યું કરીને, પાડ ચઢાવ્યો છે અમને ॥૫॥ ઓ મુજ માડી આંસુડાં પાડી; રડશો નહી યાદ લાવિ; રણ સબંધ થયો હવે પુરો; આયુષ્ય રહ્યો છે ચાવિ ॥૬॥ નવ માસ મુજને ઉદર રાખ્યો. ન ખાધું ખાટું તીખું મમ શરીરને સાચવવાને, આરોગ્યાં મોરૂં ને ફીકું ॥૭॥ ગંદા ભીનામાં પોતે પોઢયાં, સ્વચ્છમાં મુને સુવાડયો; પડવા ન દિધો રડવા ન દિધો; ટાઢ તાપ ન દેખાડયો ॥૮॥ પ્રાણનિ પેઠે પાળ્યો મુને; તે બદલો નથી વળીયો; તે સઉ અપરાધ ક્ષમા કરજો, કહી મુખ ફેરવિ વળીયો. ॥૯॥ જે જે હરીજન લોક આવેલા, તે સામુ લાગયો જોવા; સરવેને કહ્યા જુહાર જેવા; તવ લોક લાગ્યું રોવા ॥૧૦॥ ધ્રુસકા મુકીને રડે છે, કંઈક લુછવા કરે આંસુ; અરેરે આપણુ કઈ ચીયે પણ, બળ વીના બધું ફાંસુ ॥૧૧॥ પછી ભકતે તેલ કઢાની સામું નમાવ્યું શીશ; ઉગારજો અમની દેવતા તું, પ્રેરણા કરે જગદિશ ॥૧૨॥ એટલે શંખને લેખ બોલ્યા, કેમ માંડયા છે ચાળા; જાણ્યો તુને ભગતડાને, પાખંડ કરવા વાળા ॥ ૧૩ ॥ ઉંચુ જોઈને શું બડબડીયો, જાણ્યું તું મનનું પાપ; ઉંચેથી ઉગારવા તુને કોઈ ન આવ્યો બાપ ॥ ૧૪ ॥ સુધનવા કહે આવશે હમણાં, જનમો જનમનો બાપ; જો રાંડે જણ્યા તમારા બેના, પુરણ મળીયાં પાપ ॥ ૧૫ ॥ નથી બળવાનો નથી બળવાનો, હું તો નથી બળવાનો, અદેખાઈ કરે છે તેમાં શો તારો દન વળવાનો ॥ ૧૬ ॥ તેલમાં સ્નાન કરી નીરૂ છું, બચાવનાર દયારૂં; ઉજવળ મોઢું નહિ રહે તારૂં; જોજે થશે મુખ

કાળું ॥ ૧૭ ॥ કાળા મોંઢાનાં કર્મ ફુટેલા, નજર રાખી રેહેજે; વીશેશ અગની સળગાવવાનું કહેવું હોય તો કહેજે ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને પ-ડવા માટે, તલપીને કરી ત્યારી, એટલે દોટ મુકીને આવિ, વળગી એ ની નારી ॥૧૯॥ નાથજી હું પણ પડુ તમ સાથે, સતીતણો એ ધરમ; સુધનવા કહે સઉ લોક દેખે; કેમ ના લાગે શરમ ॥૨૦॥ મુમત મુકોને રેહો અળગાં, મીથ્યા મરો છો મથી; તમારા મનમાં રાખજો નીસ્ચે, હું બળવાનો નથી ॥ ૨૧ ॥ ઇસ્વર ઉપર આકીન રાખી, અળગાં બેસો નારી; રક્ષણ મારૂ કરવાના છે, ગોવીંદ વર ગીરધારી ॥ ૨૨ ॥ આઘાં ખસો જોડે ન ધસો, દેખે છે મુજ માત; ભગની દેખે કુટુંબ દેખે, દેખે માહારો તાત ॥૨૩॥ પ્રભાવતી કહે પીયુજી મારા, મરજાદા શું કરવી; ઘરબાર ભાગે તવ લજ્યાને ઓઢવી કે પાથરવી ॥ ૨૪ ॥ સુખસાતા હોય તવ શોભે લજ્યા, સઉ ગયે લજ્યા શાની; તમારી સાથે હું પડવા ની, નહી કરૂ પાછી પાની ॥ ૨૫ ॥ સુધનવા કહે કયાં બળવું છે, ટગ ટગ જોજે નારી; ન જીવું તો પઢજે કઢામાં, એટલી આગના માહારી ॥૨૬॥ તોપણ કામની છોડતી નથી, તવ બોલ્યા પ્રધાન; શું જુઓ છો શેવક માહરા, ઉઠી કરો હેરાન ॥૨૭॥ બેઊં જણાને પાડા વખુટાં, જણુવી પુરણ રીશ; સુધન્વા કહે અબળારે આધી જો શું કરે જુગદીસ ॥ ૨૮ ॥ ટકા ટકાના ગુલ્લામ જાતી, તે તારો કર ઝાલે; સમજી જાને અળ ગી થાને, લાન્છન તું કેમ આલે ॥૨૯॥ એમ કહી આંખ વીપરીતકીધી તવ અળગી થઇ નારી; પછી પોતે પરકંબા કરીને, પડવા કીધીત્યારી ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ પડવાની ત્યારી કરિ મનમાં નહી ભય શોક; હરી ભજન કરતા સહુ, જોવા મળેલા લોક.

કડવું ૪૪ રાગ સાખીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય ॥ ૧ ॥ રણછોડરાયની જય જય બો લો; કીધી દોટા હડીયો; રામકૃષ્ણનુ નામ લેઇને. ઉછળી કઢામાં પડી યો ॥૨॥ પડતામાં તો કૃષ્ણ પ્રભુએ, વાયુને આગના કીધિ; પવન દેવ પ્રવેશ્યો તેમાં, કઢા શીતળ કીધી ॥૩॥ હિમની તુલ્ય તે તેલજ ટાઢુ,પણ નીકળે ધુમાડા; તે તેલમાં પડી નાહાવા લાગ્યો. અગનીના ભડકા ટા-હાડા ॥૪॥ કોઇ જગે ઉંનું નવ લાગે, હરે ફરે મહી માહાલે; તેલ નાં-

ખોબે ખોબા ભરીને, મુસ્તક કેશમાં ઘાલે ॥૫॥ જગત જોઇને વીસ્મય પામ્યું, પ્રધાન નજરે ભાળે; સુધન્વા તાવડામાં બેઠેલો, ખોબે તેલ ઉછાળે ॥૬॥ સરીરે છાંટે મોહોડે છાંટે, રણછોડ રણછોડ રટે; ડુબકી મારે ડોડું કહાડે, નાહાય વચનને વટે ॥૭॥ ઉંચો નીચો ઉછળે હસે, સાહાય ઘણા ગોપાળ; શરીરને શીતળતા વળે છે, દગ્ધ ન થાયે વાળ ॥ ૮ ॥ એટલે પ્રભાવતી સતીને, હળહળ પ્રગટયો કાળ; કયો બાળવા હોય તેટલા બાળો, પ્રધાન કરમ ચંડાળ ॥ ૯ ॥ કાળાં મોંઢાં લઇ શું બેઠા છો, ભાળવું હોય તો ભાળો, કાષ્ટ નંખાવો અગની વિશે, તેલ ઘણું ઉકાળો ॥ ૧૦ ॥ મુજ સ્વામી શેવક સામળાનો, કેવા કરે છે સ્નાન, જે કરવું હોય તે કરી નાંખો, નહી થાય ભકત હેરાન ॥ ૧૧ ॥ પાપી જનો તમે પુરણ ધાર્યું તું, દેવાને દારૂણ દુખ; હવે સું નીચુજોઇ બેઠા, લેઇને કાળાં મુખ ॥૧૨॥ દઇવત હોય તેટલું દાખો; કરશો માં પાછી પાહાની; બાકી ન રાખશો કોઇ પ્રકારે, એક રતી એક આની ॥૧૪॥ ધીક્કાર છે તારા મનખાને, નથી જરાયે લાજ, મનુશ જાતી સું કરવાનું, જેને માથે માહારાજ ॥ ૧૪ ॥ તવ શંખે જોયું લેખના સામું, ફીરતી ચાલી કેડે;વગોણું ચાલ્યું વીશ્વ વીસે,બેઉ ચડયા ઝધેડે. ॥૧૫॥ લેખ કહે મુજને એમ લાગે, કાંઇક કપટ છે સાચું; ધુમાડા બળ તણુના નાકળે, પણ તેલ નરદમ કાચુ॥૧૬॥ કારણ કે તાવડો લોહનો છે, જાડું દળ અપાર; હજી તો તપ્યો નહી હોયે, તો તેલ તપ્યાની વાર ॥૧૭॥ માટે આપણે ઉઠો ઉવાડા, પુરણ દઇવત દાખો; જાડાંને મોહોડાં કાષ્ટ લાવિને, તાવડા તળે નાંખો ॥ ૧૮ ॥ એમ ધારી બેઉ દુષ્ટ ઉઠયા; ખરી વાતે નવ ખાંખે; કટી કસીને દંત ડશીને, સરપણ ઉપાડી નાંખે ॥૧૯॥ અતી કાષ્ટથી અતી પ્રકાશ્યો, જવાળા થઇ ચોપાસ; તનખા તતડી ઉડે અતીશે, ધુમ્ર ચાલે આકાશ ॥૨૦॥ ગગને ઉડતાં પક્ષીયોને, ધુમ્રની જવાળા અડે; આંખોથી અંજાઇ જઇને તરફડી તેલમાં પડે ॥૨૧॥ જેમ જેમ અગની સળગીઅતીશે, તેમનેમ ટળે વેહેમ;તાવડોજરા તપે નહીને, તેલ તો ટાઢું હેમ ॥૨૨॥સળગાવી શંખ લેખ થાકયા,લાગે ઊષ્ણ હવાય; હાથઘાલીને ટાઢુ ઊંનુ, જોવા નવ્ય જવાય ॥ ૨૩ ॥ અગ નીનો ભય લાગે અતીશે, તપાસ કેમ કરાય; કોહો ના કેહો પણ સુધન્વાની કને જાદુ વીવાય ॥ ૨૪ ॥ દુષ્ટ જનો એમ જાણતા નથી, જેને સામળીયો સાહાય, મીથ્યા મેહેનત કરીયે તેથી, હરીજનને શું થાય ॥ ૨૫ ॥ તેવું સમજ્યામાં આવતું નથી, નાસ્તીક જનશું પેખે; કપટ

જેના કાળજા વિશે. કપટ વિદ્યા ને દેખે ॥૨૬॥ હરીજનોએ જોઇજોઇને
સમર્યા શ્રી વનમાળી, જેજે રણછોડ જેજે રણછોડ, કહીને દેતા તાળી
॥૨૭॥ તેલમાં તેમ તેમ સુધનવાને, સારૂં લાગે અપાર; ઉઠે બેશે નીચો
ઉચો તેલમાં તેણીવાર॥૨૮॥ જોઈ પ્રધાનોનાં પેટ બળીયાં,આપણ સંદેહ
ખોઇએ;મંગાવો શ્રીફળ ગામમાંથી,તેલમાં નાંખી જોઇએ॥૨૯॥ છડીદા
રને આગના આપી, એટલે દોડયો સ્વાર; નગ્રમાંથી જઇ શ્રીફળલાવિ,
આપ્યું સભામાં તે વાર॥૩૦॥ પ્રધાનો આઘા રહીને.ઉંચોકીધોહાથ; તા
કીનેતાવડા ભણી ફેંક્યું,જુએશેન્યનો નાથ॥૩૧॥પડયું તેશ્રીફળતાવડામાં
લાગી તેલની જવાળા; ચચણી તતડી એક દમે થયાં;બે ચીતાળા ॥૩૨॥
શ્રીફળની શી ગતી બને છે, સઉ જન જોવા મળીયાં;ચીતાળાં થઇતાવ
ડામાંથી, એક દમે ઉછળીયાં ॥૩૩॥ બેઉ પ્રધાનો ઉભા ઊંના જોયાકરે
છે ઘાટ;ચીતાળીયો બેઉ આવીને વાગ્યાં,બે જણને લલાટ ॥૩૪॥કપાળ
ફુટા રૂધીર છુટયાં કરણી નહી કાળી; સઉ લોક જોઇને ખડખડહશીયા,
બે ભુજ દેતા તાળી ॥૩૫॥હંસદ્વજ જોઇ વીસ્મય પામ્યો,મુજ સુત નહી
દાસ કાચો; તેલમાં એને આંચ ન આવી,શેવકહરીનો સાચો ॥૩૬॥ એવું
સમજી આપે ઉઠયો, કીધો મુખ પોકાર; સાબાશ સતીયા પુત્ર તમને, ની
કળો કઢાની બહાર ॥૩૭॥ તું સત્યવાદી તું સત્યધરમી, તું ભગવાનનો
ભક્ત; તાહારે પુન્ય હું રાજ્ય કરૂં છું, તુજને વશ છે જગત ॥૩૮॥આખા
ઘરમાં એકજ હોયે, પુન્યેસ્વરી ભાગ્યશાળી, તેથી આખા કુટુંબ કેરૂં,
ભલુ કરે વનમાળી॥૩૯॥ઢાંકયું રત્નતું ફરજન માહારે,તારે વડેસહુસુખી;
ઓરે માહારા લાડકવાયા, તને કર્યો મેં દુખી ॥૪૦॥ અપરાધ હમારો
ક્ષમા કરજે;નમીને પાયવાધું; તાવડામાંથી બારણેઆવો,પુત્રહું પાયેલાગુ
॥૪૧॥ પ્રધાનના કહેવા પરમાણે, વરત્યો છું માહરા તન; પણ તાહરા સ-
ત્ય આગળ થયું,કારૂં માહારૂં વદન॥૪૨॥ પ્રધાનોએ પાશેરહિને,કારૂંકરા-
વ્યૂં મુને;તેલમાંથી બહાર ન નીકરેતો,ઇશ્વરની આણ તુને॥૪૩॥તાવડામાં
તવ ઉભો થયો ક્ષણુ ન લાગીવાર;ઉછળીને કુદકારા મારી.કદી પડયો
બાહાર॥૪૪॥ આકાશમાં તવદુન્દભીવાગ્યાં,સાંભળે સરવે શ્રષ્ટી;ચંદનના
વરસાદ વરસ્યા, પુષ્પતણી થઇ વ્રષ્ટી॥૪૫॥સરવે જાણ્યું ઇશ્વર કપા,
તેમાં નહી માનમેશ; અગની ભરલા તેલમા નાહ્યો; રૂવાડું ન બળ્યુ લેશ
॥ ૩૬ ॥ સર્વના મનને શ્રદ્ધા બેઠી,કરતા નમસ્કાર; જળ મગાવિ ઉ-

ષ્ણુ કરાવ્યું નાહાવા આપ્યું તે વાર ॥૪૭॥ સુધનવાયે સ્નાન કીધું વ-સ્ત્રથી લુછયું અંગ; પછી પોશાક પોતા તણા તે ધારણ કર્યો નવરંગ ॥૪૮॥ હતા તેવા ધારણ કીધા, પોતાના શણગાર, કટી કશીને બાંધી લીધાં; યુદ્ધ તણાં હથીઆર ॥૪૯॥ પછી સરવે હરીજન લોકો, નમી નમી પડયા પાય; રૂધીરવરણા પ્રધાન બેઉ,તેની શીમત થાય ॥ ૫૦ ॥ એ પાપીને પાસે રેહેનારા શેવકને છડીદાર; રૂધીર લુછી પાટા બાંધ્યા, પીડા પામ્યા અપાર ॥૫૧॥ કાળું મોઢું લેઇ ઉભા થયા દાજે છે અંત કરણ, શુધનવા જ્યાં ઉભો ત્યાં આવી બેઉજણલાગ્યા ચરણ ॥૫૨॥ અ વગુણી અપરાધી અમે, દીધું તમને દુખ; હસીને અમ સાથે બોલો તો, ઉજ્વળ થાયે મુખ ॥૫૩॥ વળણ ઉજ્વળ થાયેમુખડાં ક્ષમા કરોઅપરાધ સાચા શેવક જાણ્યા વિના, મીથ્યા કરયો વિવાદ.

કડવું ૪૫ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી,રાજા સાંભળ ઊલટ આણી; કરમરતા બેઉ પ્રધાન, તમોને છે પ્રસન ભગવાન ॥૧॥ અમે મુમત મીથ્યા ઝાલ્યો તમને તો અતી શ્રમ આલ્યો,ધારયા મરણ પમાડવા અમે,પાળ્યું તાતનું વચન તમે ॥૨॥ અમે ન જાણી તમારી રીતી,હવે જાણી પ્રભુસંગપ્રીતી; એમ કાલાવાલા બહુ કરે, તવ તવ હંસધ્વજ ઓચરે ॥૩॥ ધિક ધિક તમોને પ્રધાન, મમસુત કીધો હેરાન; દીધી મને કુમતી અતી,નથી અ-ક્કલ તો એક રતી ॥૪॥ જેનો બુદ્ધી હિન કારભારી, તેની રાજ નીતી નહીસારી; જેનો કારભારી બુદ્ધીનો મંદ, તેની આવક સઘળી બંધ॥૫॥ જેનો કારભારી સ્વારથી,તેનું કાંઇ સુધરતું નથી,જેના કારભારી પક્ષપાતી તેની લક્ષ્મી જાય વેરાતી ૬ જેનો કારભારીહોય દ્વેસી, તેનો માલીકશકા કલેશી, જેનોકારભારી હોય કપટી,તેનો માલીક પડેલપટી॥૭॥ જેનો કાર ભારી જાર કરમી તેનો માલીક થાય અધરમી; જેનો કારભારી લંપટ લોભી તેની મીલકત ન રહે ગોભી ॥૮॥ જેનો કારભારિ અજ્ઞાન તેનો માલીક મુરેખ નાદાન જેનો કારભાર કોઠા સુનો તેનો લુઃાયભંડારજુનો ॥૯॥ જેનો અવળી મતી કારભારી, તેનો માલીક થાય,ભીખારી; જેનો કારભારી કારમો કેહેરી. તેનો માલીક બહુનો વહેરી॥૧૦॥જેનો કાર-ભારી ગરીબનુંબાળ,તેનો ભીખમાગે ભુપાળ જેનોકારભારી નીચ જાતી તેનો માલીક નિપજે ઘાતી ॥૧૧॥ જેનો કારભારી હત્યારો, તેનો માલીક

થાય ગોઝારો; તેવો કારભારી તું મને મળીયો; હું તો સુબુદ્ધીથી ટળીયો ॥૧૨॥મહારા પુત્રને મારવા તેં તાકયો;મને સમસોગનમાં નાંખ્યો માહરે હાથે પુત્ર તળાવ્યો; બહુ બળ કરી બળાવ્યો ॥૧૩॥ તમારૂ શામ મોહો શંતાડો, કોઇ આ દુષ્ટોને કહાડો; મહારા ઘરમાં કલેશ કરાવ્યો, મને મુમંતથી ભરમાવ્યો ॥૧૪॥ મહારી નારી રડીને થાકી, કાંઇ કલેશમાં ન રહ્યું બાકી, મહારી કુંવરી રડીપુરપાટે,એતો પોતાના બંધુને માટે ॥૧૫॥ મહારા દીકરા જે ચાર નાહાના, તેતો રડીને થાકયા છાના; પુત્રની પ્રેમદા પ્રભાવતી, રડીરડી થાકી શુભશતી ॥૧૬॥ બધુ ઘર હલાવી માર્યું, તમોએ મરણ કરવું ધાર્યું;પણ પ્રભુએ પુત્ર બચાવ્યો, તમેનો; ખરો ખેલ મચાવ્યો ॥૧૭॥ દુખ દેવામાં ન રાખી ન્યુન્ય, આડે આવ્યું એનું ખરૂ પુન્ય; એની નારીના પુન્યે ઊગરીયો. તમારે કહેવે મેં પરહરીયો, ॥૧૮॥ હું તો જાણતો હતો પવિત્ર, હવે જેયાં તમારાં ચરીત્ર; ભલે પામ્યા વીપ્ર શરીર, પણ અવર વીર્ય રૂધીર ॥૧૯॥ જેનું ખાધું તેનું ભુડું તાકયું; કાંઇ પરોજન નવ રાખ્યું; મહારા નગ્રત્રીશે નહી તમો, જાવો જંગલ વીશે ભમો ॥૨૦॥ નથી જેવાં તમારાં મુખ. મમ સુતને દીધું દુખ; કરે કારભારીનો વાસ્વાસ તેને નીપજે આવા વીનાશ ॥૨૧॥ મુજ પેઠે જે વીશ્વાસ કરશે, તેતો પાછળ પસ્તાઇ મરશે,રાયે રજા દાસોને આપી અહીંથી લઇ જાઓ આ પાપી ॥૨૨॥ તવ સુધન્વા એમ કહેછે,પોતાના તાતને શીખ દેછે; શીદ કહાડો પરાયો વાંક; આપની ભુલ ઓડોઆંક ॥૨૩॥ આપ કહેવાઇએ રાજધણી, તેને જેઇએ ચાલાકી ઘણી, પોત પોતાનું જાળવા રહીએ, અને દોશ અવરને ન દઇએ ॥૨૩॥ ધણી હોય તેનેધણીના કરીયો કરીએતો ચગદાઇ મરીયે;સોંપીએ કોઇને કારભાર, ફકતલઇએ તેતો વીચાર ॥૨૨॥ સામાના મનનો પાર લઇ બેસીએ ફાવતું કરીદઇ ઘણા જનના સાંભળીએ બોલ,પછી તેનો કરીએ તોલ ॥૨૬॥ બીજાનું કહ્યું માને જેહ, નારી તુલ્ય પ્રમાણીક તેહ, કહેનારાનું કહ્યું લીધું માની; તેમાં કરનારનો અક્કલ શાની ॥ ૨૭ ॥ કોક તો ગમે તેવી દે શીખ, પણ માનનારો માગે ભીખ; કહેનારાનું કહ્યામાં શું જાય, પણ કરનારો ગોદા ખાય ॥૨૮॥ કહેનારાનું છે ખરૂ કે ખોટું, નાખશું વીચારે મન મોહોટું; ખરૂં ખોટું સમજ્યા વણ જેહ કહ્યું કરેતો મુરખ તેહ॥૨૦॥ જેમ મરનારો કરે ત્રષ્ટા. તેના પાછલા પામે કષ્ટી છે તે જીવતે કોઈ કારભારી હુઓ. તેને જીવતો જાણવો મુઓ ॥૩૦॥ પોતે જીવને સોંપે પરે તેનો બીગાડે આખા ઘરનો; તેતો સાચું સમજજે તાત, હૈયેધરજે

આટલી વાત. ॥ ૩૧ ॥ સુત થઇને દેઉછું શીખ, વળી રાખજી પ્રભુની બીક નવ કરવો નાસ્તીકનો સંગ, કરવે થાય સુકૃીત ભંગ. ॥ ૩૨ ॥ નીચ સંગે થાયે નીચ બુદ્ધી, ઉંચને સંગ રહે શુભ સુદ્ધી; જેવો સંગ તેવો રંગ લાગે, કોક દીવસ પીડા જાગે. ॥૩૩॥ તવ હંસદ્વજ એમ બોલે, કોણ ઉંચ છે બ્રાહ્મણ તોલે; બોલ્યો સુધનવા તવ એમ, તમો બ્રાહ્મણ સમજો કેમ. ॥૩૪॥ હોય ઉંચનું ખોળીયું કદી; ભર્યું સરોવર પણ નહી નદી; જેને છે ઉંચ જ્ઞાનની ગતી, તેની સદાયે નીરમળ મતી. ॥૩૫॥ તેને ઉંચજ માનવો તાત; નીચ બુદ્ધીવાળો નીચ જાત; નીચાં કર્મ તે જાણવો નીચ કરે સદાઇ પાપનો કીચ. ॥ ૩૬ ॥ હોય ઉંચ એને નીચ મતી, તેને નીચો જાણવો અતી,હોય નીચ અને ઉચ ગતી તેને ઉંચો સમજવો અતી. ॥ ૩૭ ॥ માહારી સહુ શીખ રાખજો રૂદે, તેથી પુન્ય થવાનું ઊદે; હુંતો છેલ્લો વેલો શીખ દેવું, માહારૂં જીવ્યાનું જાણો છો કેવું. ॥ ૩૮ ॥ જો જો જુધ્ધે જાવું છુ પીતા, ખડકી મુકજો કાષ્ટ ચીતા; હુંતો જીવતો નહી ઘેર આવું,સાચી વાત તમોને સમજાવું. ॥૩૯॥ તવ રાજાયે ધરીયા હાથ,બેટા સાંભળ માહારી વાત; તને યુધ્ધે જાવા નહી દેવું, પછી પ્રત્યુ થવાનું કેવું. ॥ ૪૦ ॥ બોલ્યો સુધનવા સુણો વાત; કેમ લજવું ક્ષત્રીની જાત;માહારે કરવા જવો સંગ્રામ, કેમ બોળીયે બાપનું નામ. ॥ ૪૧ ॥ લડવા વઢવા જાવું ઠેઠ, નહી તો લાજે માતાનું પેટ; લાજે કુળ કુટુંબ પરીવાર, મારૂં જીવતર થાય ધિક્કાર. ॥૪૨॥ જુધ્ધે ના જાવું તો હું કેવો, છતો જીવતો મુઆ જેવો; શું મોહું લેઇ ભોમી ફરવું, એવું જીવ્યાથી ભલુ મરવું. ॥ ૪૩ ॥ આવી ખોટી શીખામણ દો છો, તમે ક્ષત્રી ધરમ શાને કોહો છો; કરે રણ ચઢતાં પાછી પાહાની, તેની જનેતા નહી ક્ષત્રાણિ. ॥ ૪૪ ॥ પડે પાછો હાશીનો જાયો, ખ્ઢવું ક્ષત્રી ધર્મનો પાયો, માટે એવી ન બોલસો વાત, પછી હું નહી કહુ મમ તાત. ॥૪૫॥ તવ હંસદ્વજ એમ બોલે, થોડા સુત થશે તુજ તોલે; એમ કહી જોયું પ્રધાનો સામું, જાવો તમને દેખી ખેદ પામુ. ॥ ૪૬ ॥ તવ પ્રધાનો ચાલ્યા ઉઠી, પુંઠે લોકની મેહની છુટી હાડ હાડ કહી તાળી પાડે, કંઇક પુંઠળ રેણું ઊરાડે. ॥૪૭॥ કંઇક મોઢે ચઢી ગાળ ભાંડે,કંઇક કાંકરા મારવા માંડે, એવી સંકટ દશા આવી, કર્યાં કર્મની રેખા કાહાવી. ॥૪૮॥ જેનું ખાઇને ખોદે જેહ, એવી કરણીને પોહોચે તેહ, જેનું ખોદવું જે કોઇ ધારે, તેને યમકીંકર માર મારે ॥૪૯॥ થાય છેવટ નર્કનીવાશી,મુખ જુએ નહી અવીનાશી, ગયા ભુંડે હવા-

લ પ્રધાનો,થઇ મચાતા બહુ મસ્તાનો ॥૫૦॥વળણ ॥ મસ્તાન બહુથયા હતા,થઇ માહાદુરદશાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શ્રોતા સુણો કથાય ॥

કડવું ૪૬ રાગ સાખી ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણુ જનમેજેરાય,વિસ્તારી તુજને સંભળાવું. સુધન્વાની કથાય ॥૧॥ ભુંડે હવાલે પ્રધાન ગયા વરત્યોજેજે કાર, થવાનું હશે તે થાશે, યુધ્ધ વિશે નીરધાર ॥૨॥સુરો જન યુધ્ધવીશે મરે, તેમાં નહી કાંઇ લાજ, તેલમાં તળાઇને નવ મુઓ. એ શુભ થયું આજ ॥૩॥ રહીયત સઘળી નગ્રમાં ચાલી, વરી રાજાની રાણી, કુંવરી ચાહ્લી કામની ચાલી, મનમાં ઊમંગ આણી ॥૪॥ એટલે પાન્ડવદરના યોધ્ધા; અરજુન સહિત જેહ; પોતે પોતાની શેન્યમાં ગયા,તતપરથઇ રહયા તેહ ॥૫॥ત્યાં રણુ સેન્ય હંસધ્વજનું,બોલ્યો સુધનવા સુરો; પહેલો મુને જવા દો જુધ્ધે, મોરચો કરી આવુ પુરો ॥૬॥ અરજુનજીને હાર પમાડું, શું જાણે સતિ સંતાન; કષ્ટી દેઇશ તવ એમનિ વાહારે, આવશે શ્રીભગવાન॥૭॥તેમના મુને દરસણ થાશે,મરણુ સમે મમ તાત; મનુશ દેહ સફળ થયો માહરો,આ વેળા ન આવે હાથ ॥૮॥તે માટે હવે ત્યારી કરાને, વગડાવો નિશાન;દુન્ડભીના ડંકા દેવરાવો, શેન્યા થાયે સાવધાન ॥૯॥ રાતી ધજાયો દો રોપાવી,પછી દો આગના અમને; માહારીપક્ષેઆવવા સારૂ; ના પાડુંછું તમને ॥૧૦॥ હંસધ્વજે તવ ખુશી થઇને, રોપાવ્યા રક્ત નીશાન, ડુંડભીના ડંકા વગડાવ્યા, સેન્ય થયું સાવધાન ॥૧૧॥ રણનાં વાગ્યાં રણસીગાં તે, સુરાને પ્રગટયું સુર, મારીએ મરીયે જરા ન ડરીયે, ઉભરાટ આવ્યો ઊર ॥ ૧૨ ॥ ચાલો ચાલો આયુધ ઝાલો એમ થયો પોકાર, એટલે ઝડપો ઝડપ સરવે, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર. ॥૧૩॥ વાજીંત્ર વાગ્યાં વીધ વીધનાંને, ઊભા થયા પગ પાળા, હાથીવાળા હાથીએ બેઠા, અશ્વે અશ્વજ વાળા. ॥૧૪॥ ઉંટ વાળા ઊંટ ઉપર બેઠા, રથ વાળા રથ માંઇ, સુધનવા હથીઆર લેઇને; રથે બીરાજ્યો ત્યાંઇ. ॥૧૫॥ કપરી આંખડી મુછજ વાંકડી, બોકાની કશીને બાંધી, દળ મેદળ શેન્ય ઉપડીયું, જેવી પવનની આંધી. ॥૧૬॥ હલમલ હલમલ હાથી ચાલે, થન થન કરે તોખાર, અતી

ઉળતાં ઉંટ ચાલે, ઉડે રેણું અપાર. ॥૧૭॥પાન્ડવ દળમાં તે વાત પોહો-
ચી, એકલો સુધનવા આવે;મદદ નથી લીધી બીજાની,શેન્યાને સાથે લા-
વે. ॥૧૮॥ અરજુનજી કહે અમે તે આવે, મને છે કોની બીક; જે આવે
તેને એક ઘડીમાં, કરીશ ઠીકા ઠીક. ॥૧૯॥એવો અતિઅભિમાન કરીને;
ઉભો છે કુન્તી તન;ભીમ કહે માહારા અરજુન વિરા ન બોલો ગર્વવચ
ન.॥૨૦॥ ગર્વથી ગોર્વીંદછે ઘણો આઘો કરી લો મનમાં કયાસ;અરજુન
કહે ગોર્વીંદજીને, રાખુ છું સદા પાસ॥૨૧॥રણછોડ સરખા રથ હાંકનારા;
માહારા સમીપ છે હરી;માટે કોટીક બળીઆ આવે,પણ કેમ જાઉં ડરી.
॥૨૨॥ભીમ કહે એ હિમત તમને પ્રભુ પ્રસન્ન છે ઝાઝા; તેવા સુધનવાને
પ્રસન્ન છે,તે સારૂ ખોશો માઝા ॥૨૩॥ તમ કરતાં એને વશ વનમાળી,
તે ચરચા જોઇ લીધી; સાક્ષાત હરીએ કરૂણા કરી,કઢાને શીતળ કીધી
॥૨૪॥એવા તો તમે ભકતજ નથી, વીચાર કરજો મનમાં; કોણ લેખામાં
આપણ છૈયે,એવું હોયેહરિજનમાં. ॥૨૫॥ અરજુનજી કહે જુઓ બતાવું,
પ્રભુ છે એનો કે માહારો;એક સપાટે શેન્ય નસાડું, જોયાછે એવા હજારો.
॥૨૬॥તવ ભીમે મન એમ વીચારયું, અભીમાનનો આ ભારો; કહો ના
કહો પણ આજ મમ બંધુ,નીસ્ચે છે મરનારો.॥૨૭॥ હશે એમાં આપણે
શું છે, જોઇએ જે શું થાય;એવે સનમુખ સુધનવાનું, શેન્યજ આવ્યું
ત્યાંય.॥૨૮॥તવ સામાસામી મોરચા બાંધ્યા, કીધી યુદ્ધની ત્યારી, રક્ત
લોચને રાતા તાતા, મદના ભરેલા ભારિ.॥૨૯॥પછી અરજુનએમ બોલયો
સુધનવા હરી ભક્ત,પણ તમથી હું શ્રેષ્ટ સેવકછું, મનેજાણેસહુજગત.
॥૩૦॥ઉગરીયા તમે તેલ કઢાથી,તેથી હશે અભીમાન; પણ મુજ સમા-
ન્ય નથી કોઇ, વશ સદા ભગવાન. ॥૩૧॥ અવર ભકત હજારો હશે. પણ
શું રીજે નંદલાલો;હું ભકતને પુજનીક પ્રભુનો.માટેસરવથી વાહાલો॥૩૨॥
મુજ સમાન નથી કોઇ બીજો, એમ કર્યો અભીમાન;સુધન્વાકહેત મારો
છે ને, શું મારો નહી ભગવાન ॥૩૩॥ તમને ફાવે તેવું જોર કરજો, ચઢેલાં
રાખજો ચક્ષ; જોવું જે વિશ્વંભર સ્વામી, કરે છે કોની પક્ષ. ॥૩૪॥ પ-
ક્ષવાળા પ્રભુ ન હોય કદી, એને તો સરખા સર્વ;અમે તેમ તમે તો બો-
લો નથી કરતો હું ગરવ. ॥૩૫॥ સાચામાં સાચા શેવક તમે, બીજો
નહી તમ જેવો; કેહેવા માત્રજ ચીકર હું છું ગુલામ જેવો તેવો ॥૩૬॥
હું પાપી પાખંડા પુરો, કરનારો ક્રુર કામ;લાલચ લુબ્ધ માયામાં રત

બધું ન જપુ પ્રભુનું નામ ॥૩૭॥ નીરાભીમાની વેણુ વદે છે, હંસધ્વજનો તન; સામ સામી પછી તતપર થયા; સાંભળને રાજન ॥૩૮॥ રાતાં નીશાન રોપી દીધાં, હદ બાંધી બેઉ બાજુ; નોબત ઉપર ડંકા પડીયા, વાગ્યું સુરી વાજુ ॥૩૯॥ સુરા જનોને સુર ભરાયાં, જોર ભરેલા ઝુઝે; જનમના કે કાયર પ્રાણી, તેના તો ચરણ ધ્રુજે ॥૪૦॥ પાન્ડવનું દળ મહા બળવાળુ, સારથી મારથી ઘણા; અતી રથી નથી ખામી જરાએ, સ્વાધીન અરજુન તણા ॥ ૪૧ ॥ તે સરવે યોદ્ધા સાથે ઉભો સામો સુધનવા એક; બાકી બીજી શેન્યા જોડે, વઢવું છે વિવેક ॥૪૨॥ વળણ ॥ વઢવું છે વિવેકથી સહુ સુરા સરદાર વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૪૭ રાગ આશાવરીનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય ॥ ૧ ॥ વિવેકથી વઢવું આદરીયું, બાણાવળી બેઉ સુબા; અરજુનજીને સુધનવા તે, સામા સામી ઉભા ॥૨॥ બરાબર બળીયા બેઉ તેજસ્વી ન મળે જુગમા જોડા; કપરી કાન્તીના સુંદર શોભે, ધડ લંકાના તોડા ॥ ૩ ॥ મુછોના આંકડા વળેલા વાંકડા, ફાંકડા સુરાના સાથી, લોચન રકતો છે બેઉ ભકતો, બળવંત ઇંદ્રના હાથી ॥ ૪ ॥ કારમા કપરા જોરાવર જબરા, જેવા વનના વાઘ; સરખે સરખા બેઉ દીસે છે, મણીધર ફણીધર નાગ ॥૫॥ પછી સુધન્વા મુખથી બોલ્યો, ઉપાડો અરજુન હાથ; પ્રથમ તમે માગી લીધુ છે, યુધ અમારી સાથ ॥૬॥ માટે તમારો હક્ક છે પહેલો ઓરે કુન્તીના તન, તવ અરજુને કરી તઇયારી, સમર્યા જુગજીવન ॥ ૭ ॥ ગાંજેવનામાં ધનુશ લીધું, ક્ષણુ ન લાગી વાર; ખેંચીને પડપંચા ચડાવી, તરત થયો ટંટાર ॥ ૮ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો ડોલ્યા દસે દીગપાળ, થર થર થર થર ધરણ ધ્રુજી; ખળ ભળ્યું પાતાળ ॥૯॥ અવનીથી તરૂવર ઉખડીયાં, ભોમીમાં પડી ચીર; આકાશનાં વાદળાં વેરાયાં, કુપમાં સોસાયાં નીર ॥ ૧૦ ॥ અવાજથી ઘણાં પશુને પક્ષી, વ્રક્ષોથી પડીયાં ધરણ;તરતનાં જનમેલાંજીવો, ઘણાક પામ્યા મરણ॥૧૧॥ ગર્ભવંતીના ગર્ભ વછુટયા,ટંકાર બહુ બળવાન;લંકામાં કપીવરછેતેને શબ્દ પડીઓ કાન ॥૧૨॥તવરામનું નામકઇનેઉઠયા,માજીને ગમન અ-

ડીયા; વાયુ વેગે ઉછળી આવ્યા;ચંપાવતીએ પડીયા ॥૧૩॥ રણમાં પાડવનું દળદેખી,પાન્ડવદળમાં પેઠા;નરના અભંગ રથનીધજાયે, પુંછવી ટાળી બેઠા ॥૧૪॥ કપીવરની થઇ શોભા કેવી, જાણે પધાર્યા રામ; પછી કહ્યું સુધનવાને આરંભો સંગ્રામ ॥૧૫॥ તવ સુધનવા ભકતહરીનો,તેને પ્રગટી કુંરા,ડાની ખાંધેથી જમણે ભુજે;તરત લીધું ધનુશ॥૧૬॥પડપંચા ખેંચીને ચઢાવી, તવ થયો ટંકાર;પછી બીજા મારથીઓએ, ધનુષડીધાં ત્યાર ॥૧૭॥ પછી અરજુને બાણ લેઇને માર્યું ઢાળવા ધર્ણું; સુધન્વાએ સામુ મારીને; કીધા કડકા ત્રણ ॥૧૮॥ અરજુને નાગપાસમાર્યું, શરપ બાંધવા જાય; સુધનવે ગરૂડાસ્તર માર્યું નાગને વેણી ખાય ॥ ૧૯ ॥ અરજુને પવનાસ્તર મારયું, ચાલ્યું પરવતપુર;સુધનવે વજરાસ્તરમારી પર્વત કર્યાં ચકચુર ॥ ૨૦ ॥ અરજુને અગનાસ્તર માર્યુંઅગનીબાળવા જાય; સુધનવે મેઘાસ્તર માર્યું, અગ્ની બધો હોલવાય ॥ ૨૧ ॥ અરજુને વંટોળાસ્તર માર્યું, વંટોળીયા તવ ચડીયા; સુધનવે શીતળાસ્તર માર્યું; વંટોળીયા ભોમ પડીયા ॥૨૨॥ એટલે અરજુન અતી અકળાયો, એકે ન સરીયો અર્થ; જેટલાં બાણ માર્યાં તેટલાને સુધનવે કર્યાં વ્યર્થ ॥૨૩॥ ધનંજય નામ ધરાયું મહારૂં; તે સહુ છુટી પડીયું; આબરૂને અતી લાગે હાનો, એમ ધારી સુર ચડીયું ॥૨૪॥ અગણીત મંત્ર ભણીને, ફેંકવા માંડયાં બાણ; કાચો પોચો વચમાં આવે તો, નિસરી જાએ પ્રાણ ॥ ૨૫ ॥ અગણીતું એક બાણ મારે તે સુસવાટા કરતુ જાય; તે બાણ સામું જતા જતામાં, અષ્ટ અયુત બાણ થાય ॥૨૬॥ તવ સુધનવે અગણીત ફેંકયાં; જેમ મધમાખી ઉડે; તેવી રીતે એક બાણમાંથી, બાણ સવાલક્ષ છુટે ॥ ૨૭ ॥ અરજુનજી તવ બિસ્મય પામ્યા વાળે છે આડા આંક; આજ કાલનું આ છોકરૂં તે લે છે માહરૂં નાક ॥૨૮॥ સાખ માહારી હું ખોવા બેઠો, ઉંચો કીધો હાથ; સરવે જોદ્ધા શું જુઓ છો, ઉપડો માહારી સાથ ॥ ૨૯ ॥ સરવે સુરા ઊંપડી પડાયા આયુદ્ધ ફેંકે અતી; એકલો સુધન્વા પડે પુરો, પાછો પડતો નથી ॥૩૦॥ અરજુન બહુ ઝડપ કરીને, નાંખે બાણ અપાર, પારથ એક વેળા ફેંકે તો, સુધનવા બે વાર ॥ ૩૧ ॥ એક ફેરે સવા લક્ષ છુટે ત્યા કોનું ચાલે જોર, અંત્રીક્ષ બહુ બહુ બાણ ભમ્યાથી, થયું અંધારૂ ઘોર ॥ ૩૧ ॥ ધમ ધમ ધમ ધમ ધમણાટ ચાલે, સમ સમ સમ થાયસુંસવાટ; ઢાલ્યો ઉપર ખડગ ઝીલે, વાગે જોર ઝપાટ ॥ ૩૩ ॥ જોર ઝપાટે સુર સપાટે; કહ્યું ન કરે દ્રષ્ટી; બાણ ધારા છુટે છે જેવી, દ્વાદશ મેઘ-

ની વ્રષ્ટી ॥૩૪॥ ઉછળે ગુપતી ગેડી ને ગદા,તરકસ તિર તરવાર; કરવત કુહા ગોફળ ગોળા, જમઇઆને કટાર ॥૩૫॥જેષ્ટીકા ડાંગને દાંતીકંઇક, છરા રહે બહુ વરશી; ખપવા ખંજર સાંગ્યને ત્રાશુળ,ભાલા બોણુને ફરશી ॥૩૬॥ એ રીતે અતી ઉતપાત ચાલ્યો, નીકળે કઇના પ્રાણ મેદનીમા માલમ નવ પડે, પણ વળે કચ્ચાર ઘાણ.॥૩૭॥અસ્વના સ્વારે સ્વારલડે છે, રથ વાળે રથવાળા;હસ્તીપર હસ્તીના યોદ્ધા,પગપાળે પગપાળા॥૩૮॥ કઇક મારે ને કઇક મરે છે, કંઇક ઢળે છે હેઠે; કઇક જણ્યાનો જનમ્યા નોહોતા, પોતાની જનેતા પેટે ॥૩૯॥ કંઇક પડયા રણમાં રીબેછે, કંઇક ભોમી ઘસે ચરણ;કંઇક પડયા પાણી માગેછે, કંઇક જન પામેલા મરણ ॥૪૦॥ વલણ ॥ પામે મરણ અતિ ઘણા, વરતે હાહાકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણો શ્રોતા સાર ॥

કડવું ૪૮ રાગ રેકારિ ચોપાઇનો.

બોલ્યારે જયમુની મુખ વચન;સાંભળ પરીક્ષત રાયનારે તન; મરણ પડયા તે પુરણ થયા,કંઇ જન ભોમીમાંઅ્રથાઇ ગયા ॥૧॥ કઇ જનનાં રખડે ધડ શીશ;કંઇક અહકચરા પાડેછે ચીસ; કઇનાં કપાયેલાં નાશીકા કર્ણ, કોકના ભુજને કોકના ચરણ॥૨॥કંઇકનાચાપ્ર ઉતરડીગયાં,કઇનાં હાડમાંસ જુદારે થયાં;સમળી શીચાણા ચંચ ભરી જાયવાયશ કેરાં ઉદર ભરાય ॥૩॥સેન્યાના લોકો લડતારે એમ; મારથી યોદ્ધ બહુ ભાજે તેમ તેમ;એવામાં અરજુને મારયું એક બાણ;અયુત યોદ્ધના લીધારેપ્રાણ॥૪॥ તવ સુધનવા કોપીયાછેક, અગણિતું કાળ જવરલીધુંરે એક; ફેરપુંદડી ફરી મારયું કરી રિસ,શેન્યાનાયોદ્ધ મારયા શસ્ત્ર વિસા॥૫॥ એક બાણ માર્યું કુન્તીને તન;સુધનવાની કરી ધજા છેદન;તે જોઇસુધનવે માર્યું બાણ; અરજુનના સારથીના લીધારેપ્રાણ॥૬॥બીજેબાણે વર્શકેતુનો સારથી;હાંકનાર વીના થયા મારથી;ત્રીજે બાણે એણે જમાવ્યો રંગ; વર્શકેતુનો રથ કીધો ભંગ ॥૭॥ પછી અરજુન પર ટુટીરે પડયો. હંસદ્વજ સુત કોપેરે ચડયો;મારે અરજુનને બાણ તણો માર,ફાડયાં વસ્રને તોડયા શણગાર. ॥૮॥તે પછી મારયા તીર પર તીર,વીંધીનાંખ્યું પારથનું શરીર, કંઇ બાણ ભોંકાઇ રહ્યાં અંગમાય,કંઇ વાગીનેઆરપાર નીસરી જાય ॥૯॥ તેનિ સાથે નાકળેરે સોણિત, અરજુનજી બનીયો ભય ભીત; રૂધીર વપુમાં

થી વહિ ગયું, સરીર ચારણી જેવુંરે થયું ॥૧૦॥ કંઈ માલે ડાંભોંકાઈરહ્યાં, કંઈક કાયામાં સુંસરાંરે ગયા; થઈ ગઇ કાયા રૂની સમાન, અરજુનજી થયો અતીહેરાન ॥૧૧॥ તવ એણે કીધો કારમો પોકાર બેટા વરસકેતુકરો વાહારમાહારી;તેવો વરસકેતુ આગળ થયો,સુધનવા સામો વઢવાને ગયો ॥૧૨॥ તવ સુધનવાયે લીધું બાણુ એક, પવન મંત્રનું મારયું વિવેક; તે લાગ્યું વર્શકેતુની રૂદે મહી; ઉછળી પડીયો જેજન જઈ ॥ ૧૩ ॥ પછી પ્રભુનો પુત્ર પ્રદુમાન, નિકળ્યો આગળ લેઇનેરે બાણુ, તવ સુધન્વે કર્યો વિચાર, ભલે આવ્યો ભગવાનનો કુંવર॥૧૪॥જેના તાત છે નંદકીસોર, એકવાર એનું જેઇ લઊ જેર; એમ ધારીને ધીમો પડયો, તવ પ્રદુમાન બળમાંરે ચડયો ॥૧૫॥જેટલા બાણુ પ્રદુમાન તણાં જાય, તેટલાંમાગે છે સુધન્વાય; એક બાણ એનું વાગ રાદે નહી, ત્યારે પ્રદુમાન થાકયોરેતહીં ॥૧૬॥ પછી શુધન્વાએ લીધું નાગપાસ, પ્રદુમાનને બંધી કરયો નીરાસ; તવ પ્રદુમાન વહયોરે વચન, કંઇ જેર મારો વાયુના તન ॥૧૭॥ એટલે બોલ્યો અરજુન એમ; વ્રકોદર વીરા ગભરાયા કેમ,આજે નથી કરતારે જેર, નહીતો કરતાતા શોરબકોર ॥૧૮॥કેહેતા હતા હુંછું બળવંતઅતી, તેમાંનું જેર જણાતુંરે નથી; મીથ્યાપનમાં ધારતા ગર્વ, આજતો બળ ખોઇ બેઠારે સરવે ॥૧૯॥તવ ભીમ બોલ્યો લોચન કરિ રકત શુધન્વાથી તમો વડા ભક્ત;કેહેતાતા કે મારે વશ છેશ્રીનાથ, કરયો તો ગરવ ઘણો મન સાથ ॥૨૦॥ બોલો હવે સાચોછે કીયો ભગત, તમ સરખાતો ધુતનારા જગત; હવે તમારૂં જણવોરે જેર, હંકારથી ગયા અળગાકીશોર ॥૨૧ તવ અરજુનને સત્ય લાગી વાત, મેંતો અભીમાન કીધો મારી જાત; તે ગરવેમુજને નડીયોરે આજ;માટે મુને હરબ્યો શ્રીમાહારાજ॥૨૨॥વળણ॥ હારયો હું હંકારથી; કયાં ગયું માહારૂ જેર; કહે વલ્લભ કરગરે ઘણો, આવો આવો કીશોર.

કડવું ૪૯

મને ભુલી ગયો મારો છેલડોરે એ રાગ

આવો આવોને ભીડ વેળા ભુધરારે; તારા ભકત તણું પત જાય ગ્રજરાજ, આવોને ભીડ વેળા ભુધરારે. હુંતો હંકાર કરીને હારાયોરે

માહારૂં ચામ આ રણમાં ચુંથાય. વ્રજરાજ ॥ ૧ ॥ માહારૂં ભક્તપણું ઘણું ધારીયુંરે, તેથી જીતી બેઠો છે સુધનવાય, વ્રજરાજ॥ આતો લજ્યા જતી નથી માહરીરે, પ્રભુ તારી ફજેતી લુંટાય વ્રજરાજ ॥ ૨ ॥ હુંતો જગમાં કેહેવાયો વાહાલો તાહરોરે તેથી હલકાઇ તારી દેખાય; વ્રજરાજ॥ વળી કેહેતું તું સરવે નદ નાથરોરે.તેતો છુટી પડયું જ હુરાય વ્રજરાજ ॥૩॥ તમે વીપત વેળાના વાલમારે, કરી વિશમાં વ્રકોદરને સાહાય; વ્રજરાજ ॥ અમને લાખાભીાવનથી ઉગારીયારે. બધી લાગીતી દશે દીશા લાહાય વ્રજરાજ ॥૪॥ ત્યાંથી તમોએ અપોને ઊગારીયારે, આપ્યું સામ્રથ ભીમની કાય;વ્રજરાજ॥ પછી હેડબાસુર ચોરી ગયોરે, લેઇ જઇ પુર્યાં વજ્રકોટ માંય; વ્રજરાજ ॥ ૫ ॥ યોગી વેશ લેવા કરી તમે પ્રેરણારે; ભીમ યોગી બનીને આવ્યો ત્યાંયરે; વ્રજરાજ ॥ અમે શોયે બંધ્ર નાંખ્યા વાવ્યમાંરે, ત્યાંથી છુટીયાં તારા ક્રપાય વ્રજરાજ ॥૬॥ ત્યાંથી બકરાક્ષસને મરાવીયોરે. કરી નગ્રીમાં સઉને સાહાતાય; વ્રજરાજ ॥ હુંતો યોગી થઇ આવ્યો દ્વારીકારે, મને પરણાવી પોતે કન્યાય વ્રજરાજ ॥૭॥ અમે જુગટું રમીને રાણી હારયારે, દુષ્ટ લેવી ધારી નારીની લજ્યાય; વ્રજરાજ તેનાં ચીર તમે પુરયાં ચતરૂભુજજીરે કરી દાસી જાણીને ક્ષમાય વ્રજરાજ ॥૮॥ પછી દ્વાદસ વરસ વનમાં વહ્યારે. આવ્યાવીપ્ર જમવાની ઇચ્છાય: વ્રજરાય ॥ તવ અનનો દાણો ઘરમા નતોરે, ભાજીતાર જમી ભાગી ક્ષુધાય; વ્રજરાજ ॥ ૯ ॥ પછી જેદ્રથ લઇ ગયો પ્રેમદારે, તવ ભીમને મુકી તમે ત્રશાય; વ્રજરાજ ॥ જેમ તેમ કરી છોડાવી સાધવારે; રાખ્યું સતીનું સત્ય સહાય વ્રજરાજ ॥૧૦॥ વળી કઇયાથી ઊગારી કામનીરે, તારા કરેલા ગુણ નાભુલાય;વ્રજરાજ ॥ તેમ તુલ્ય તાત માત કરે નહીરે, આજ વાહરે ચઢો હું પડું પાય, વ્રજરાજ ॥ ૧૧ ॥ વળણ ॥ જ્યાંને ત્યાં વાહારે ચઢયા, તેવા ચઢો તમે આજ; વ્યાસ વલ્લભના નાથજી, દાસ તણી ધરો દાઝ.

કડવું ૫૦ રાગ સાખી ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસતારી તુજને સંભળાવું, સુધન્વા કથાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજીએ સ્તુતી કીધી, કરીને આંસુપાત; અંતરયામી ગરૂડા ગામી, પ્રભુએ જાણી વાત ॥ ૨ ॥ ભક્તની ભીડે ભગવાન ઉઠયા, દાસની દયા લાવ્યા; અદર્શરૂપે પાન્ડવ

દળમાં, કૃષ્ણ પ્રભુજી આવ્યા ॥૩॥ પછી પ્રત્યક્ષ રૂપ ધરીને,પાન્ડવ દ-ળમાં પેઠા; રાશ પરોણો કરમાં ઝાલી, પારથને રથ બેઠા ॥૪॥સુધન્વાએ શ્રીહરી દીઠા, નીચો પડી લાગ્યો પાય; હવે વઠયું માહારૂં સફળ થયું, કૃપા કરી જદુરાય ॥૫॥ હું પાપીને પાવન કીધો, મળીયા અસરણા સરણ; મોક્ષનિ પદવી હું પામવાને,હવે કયારે થાય મરણ ॥૬॥ મ્રત્યુની ઈછા ઉપની મુજને, હવે નથી કાંઇ કષ્ટી; મરણ સમે પ્રભુ તમ સામી સ્થીર રહે મુજ દ્રષ્ટી ॥૭॥ એટલું મુજને વરદાન આપો, એ‌ારે વિસ્વા ધાર; એવી સ્તુતી સાંભળીને, રીજ્યા દેવ મોરાર ॥૮॥ સુધન્વાને સેવ ક જાણી, દયા કરી જગભુપ; કોઇ ન દેખે એવી રીતે ધર્યું ચતરૂભુજ રૂપ ॥૯॥ દરશન દીધાં સુધન્વાને; ભક્તજને જોડયા હાથ; શીંકર ઉપર કરી કરૂણા, ધન ધન વીસ્વના નાથ ॥૧૦॥ પછી કૃષ્ણનું રૂપ ધરિને, બોલ્યા નંદકીશોર, અરજુનજી શું હામલી ગયા જણવો તમારૂં જોર ॥૧૧॥ અરજુન કહે મહારાજા, કે વારનો મરૂ મથી; પણ સુધન્વા છે બહુ બળીયો જીતી શકાતો નથી ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, તમને અભિમાન ચડીયો; તમે કહ્યુ કે ભક્ત વહાલો, તે ગર્વ તમને નડીયો ॥૧૩॥ તમ કરતાં તો આ સુધન્વા શ્રેષ્ટ સેવક છે સાચો; જ્ઞાની ધ્યાનીને વળી દાની, કોઇ કામે નહી કાચો ॥૧૪॥ વળી મનમાં એમજ આવ્યું, પુજનીક હું પ્રભુ કેરો; એવા ગરવ ધર્યાથી આવી ગયો આ ફેરો ॥૧૫॥ તવ અરજુને બે કરજોડયા,ભુલ્ર થઇ માહારાજ; આખી ઊમ્મરમાં માર આવો મેં દીઠો આજ ॥૧૬॥ ધણાની શાથેયુદ્ધકર્યુંપણ આવો ન દીઠો મેં બળીયો.અહંકાર સરવે ઉતરી ગયો, મારા માથાનો મળીયો॥૧૭॥કૃષ્ણ કહે તમે ગણીક વેળા,જાણોછો મનમ;એવું;મુજ સ-માન નથી કોઇ બળીયો,પ્રાક્રમ મારૂં કેવું॥૧૮॥ એવા એવા હંકારતણો ઉભરો ચઢેછે તમને; છેવટ કષ્ટી પામીને પાછા; દોડાવો છો અમને ॥૧૯॥અરજુનજી કહે કૃષ્ણ કૃપાળુ, મમ મન જાય છે ભમી; તમારા બોધથી ગરવ તણી જે, ઉરમી હતી તે સમી ॥૨૦॥ તવ પ્રભુ કહે આયુદ્ધ ઝાલો, મન મુષ્ટી કરો જોર; હવે તમારી પક્ષમાં હું છું, એમ કહ્યું કીશોર ॥ ૨૧ ॥ તવ અરજુને આયુદ્ધ લીધાં, મેઘનાદે ગડગડી-યો; સુધન્વાપર રીસ ચઢાવી, મન મુકી તુટી પડીયો ॥ ૨૨ ॥ બાણ મારે બહુ બળ કરીને, અગણીત મંત્ર ગણીને, સુધનવાએ કર્યો સપાટો

ભગવત નામ ભણીને ॥૨૩॥ ફરી પાછો ફેંકયો પારથને, પોતે ચતુર સુજાણ; અરજુનને રૂંએ રૂંએ, ભોંકી દીધાં બહુ બાણ ॥૨૪॥રૂએ રૂએ છીદ્ર પાડયાં; અરજુન પામ્યો ત્રાસ; હવે માર નથી જેરવાતો, સાહય કરો અવિનાશ ॥૨૫॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, ધરમ તણું પુન્ય ધારો; કાળજ્વરને વિષ્ણુ કેરો, મંત્ર ભણી બાણ મારો ॥ ૨૬ ॥ તે વણ સુધનવા નહી મરે, બતાવ્યું કારજ સીધું: તત્ર અરજુને કાળજ્વરના મંત્ર તણું બાણ લીધું ॥૨૭॥ તે પર વિષ્ણુનો મંત્ર ભણીયો કાઇ ન રાખી નુન્ય; તે બાણ ઉપર ધરમરાજાનું, પોતે મેલ્યું પુન્ય ॥૨૮॥ પછી બહુ બળ કરીને માર્યું, સુંસવાટા કરતું જાય; આવતુ દેખી સ્થંભી ઉભો, પોતે સુધનવાય ॥૧૯॥ સામી છાતી રાખી રહયો, જુએ સરવે શ્રષ્ટી; અવર વાસના બંધ કરીને, રાખી પ્રભુ પર દ્રષ્ટી ॥ ૩૦ ॥ એવામાં બાણ લગભગ પોહોચ્યું, જુએ છે જગદીશ; તે બાણે જઇ સુધનવાનું, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૩૧॥ ધડને મુસ્તક જુદાં થયાં, તવ શીશ ઉંચુ ચડીયું; કૃષ્ણ પ્રભુ રથ હાંકવા બેઠા; જઇ ખોળામાં પડીયું, ॥૩૨॥ અંતરયામી રીઝયા અતીશે, જમણે કર શીશ લીધું; ભક્તનું ભલુ કરવા બળથી મુસ્તક ફેંકી દીધું ॥૩૩॥ તે જઇને ગલકીમાં પડીયું, કૃપા કરી જગભુપ વીષ્ણુ સરણે શીશ શેવકનું, બનીયું વીષ્ણુ રૂપ ॥ ૩૪ ॥ ધડ રથમાંથી ધરણે પડીયું વરત્યો હાહાકાર તેવાંજ લીલાં નીશાન ચડીયા યુદ્ધ બંધ થયાં તે વાર ॥ ૩૫ ॥ સુધનવા પડયો તે વારતા; હંસદ્રજને જાય ખબર સાંભળીને એ હબકયો, ગજબ થયો ઘરમાંય ॥ ૩૬ ॥ શીશને છાતી કુટતો ઉઠયો, માહારે જીવીને શું કરવું; ભક્ત દીકરો મરણ પામ્યો જીભ્યા કરડી મરવું ॥૩૭॥ સુધનવાના ચાર બંધુ, મુરછા ખઇ પડીયા; બીજા ત્રીજા હરિજનો હતા તે ધુશકા મુકીને રડયા ॥ ૩૮ ॥ નગ્રને વીશે વારતા પહોચી, જાણ્યું ભારજા ભગની; સુધનવાની માતાયે જાણ્યું; અંતર ઉઠયો અગની ॥૩૯॥ સહુ રડતું કળકળતું ચાલ્યું, સગું સહોદર સાથ; નગ્રની બારણે ચાલી આવ્યું બહુ થાય આંસુપાત ॥ ૪૦ ॥ તવ પાન્ડવે સેન્ય લેઇને, અળગો કર્યો મુકામ; કલેશ મટયા પછી આવતી કાલે આરંભશું સંગ્રામ ॥૪૧॥ એમ કહી જઇ પાલ તણાવ્યા, સરવે કર્યો વિસરામ સુધનવાનું શેન્ય સઘળું; બેઠું હારી હામ ॥ ૪૨ ॥ એવેસાથ સહોદર આપ્યું, આવી સુધનવાની માડી; ધડ દીઠું સુખવંતીએ સુતનું, ઉછંગ લીધું ઉપાડી ॥ ૪૬ ॥ વળણ ॥ ધડ લીધું ઊછંગમાં,

પુરણ પ્રગટયો શોક, વલ્લભ વદે એ માવડી; મુકે કારમી પોક.

કડવું ૫૧ અભેમાન બોલોનેરે એ રાગ.

માહારા બાધાના બાંધેલા બાળ, સુધનવા બોલોનેરે; તાહારો અણુ ચીતવ્યો થયો કાળ, શુધનવા બોલોનેરે ॥ ૧ ॥ આજ દીવશ ઉગીયો કેવો, સુધનવા. જાગ્યાં ત્યાંથી જોયો કાળ જેવો, સુધનવા બોલોનેરે ॥૨॥ માથે ભમતાતા સમળી સીમાણા, સુધનવા. થયા અખંડ દીપક રાણા સુધનવા બોલોનેરે ॥૩॥ દ્વારે કકળીયા કાળા કાગ; સુધનવા; આંગણે આડા ઉતરીયા નાગ, સુધનવા ॥ ૪ ॥ માહારા ફરકયાંતાં અંગ લોચન, સુધનવા; ખોઈ બેઠી લાડકડો તન, સુધનવા ॥૫॥ માહારા ભાગ્યશાળી સંતાન, સુધનવા; તુજ વીના હું થઈશ હેરાન, સુધનવા ॥ ૬ ॥ અણુસમજે તાતે દીધુ દુખ, સુધનવા; તેથી સંતાડી દીધુ શું મુખ સુધનવા ॥૭॥ માહારો સાચો શત્રુ સ્વામી કહાવ્યો. સુધનવા, તારામનમાં ગુસ્સો ઉપજાવ્યો, સુધનવા ॥ ૮ ॥ મરતા સુધી તે રહી તને રીસ સુધનવા; તેથી સંતાડયુ મુખને શીશ સુધનવા ॥ ૯ ॥ મને વિયોગ પડાવ્યો પાકો, સુધનવા. માહરો કીયો ગ્રહ થયો વાંકો; સુધનવા. ॥૧૦॥ માહારૂં કીયા જનમનું આ કર્મ. સુધનવા, કેમ આડે ન આવ્યું ધર્મ; સુધનવા ॥૧૧॥ મેં શું ધોયું ગંગામાં મળમુત્ર, સુધનવા, તેથી દગો દેઇ ગયો પુત્ર; સુધનવા ॥ ૧૨ ॥ મેં શું ભાંગી સરોવરની પાળ, સુધનવા. મેં શું અભડાવી વીપ્રની થાળ. સુધનવા ॥ ૧૩ ॥ મેં શું ધાવતાં વછોડયાં બાળ, સુધનવા, મેં મળતું ભાગ્યું વેવિશાળ, સુધનવા ॥ ૧૪ ॥ મેં સું પરને દુખ દેઇ ધાર્યો ગરવ, સુધનવા. મેં શું ઉનાળે ઉઠાડી પરવ સુધનવા ॥ ૧૫॥ મેં શું કરેલી વિશ્વાસ ઘાત્યો, સુધનવા. મેં શું નોહોતરીને ન કરિ નાત્યો, સુધનવા ॥ ૧૬ ॥ મેં શું ભાણા અંતર કરેલા; સુધનવા. મેં શું પ્રપંચ દ્રવ્ય હરેલા, સુધનવા ॥૧૭॥ કેવી કેવી મેં કરણી કરેલી, સુધનવા. આજ ઉભી બળું છું ઠરેલા. સુધનવા ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી શીશના કેશ કાહાડે, સુધનવા. હસ્ત ચરણ પ્રથ્વી પછાડે, સુધનવા ॥ ૧૯ ॥ ચોધારે નેત્રોમાં નીર, સુધનવા. કંપી જાય છે આખું શરીર, સુધનવા ॥ ૨૦ ॥ એવો વરત્યો છે હાહાકાર, સુધનવા, ત્રાસ પડીયા છે અપરમપાર. સુધનવા ॥ ૨૧ ॥

ઘણું કલપાન્ત સરવે આરંભ્યું, સુધનવા, ગંગા જમનાનુ નીર થંભ્યું સુધનવા ॥ ૨૨ ॥ વલણ ॥ ત્રાહ ત્રાહ કરતા સરવકો, રોઇ રોઇ ફુલ્યાં નેન; વહલભ વદે વીલાપથી રડે કોવળકા બેન.

કડવું પર રાગ પંજાબી કાફીનો.

મારા વિરારે, ભમનીને અમની ઉઠાડીયો, કુળના હીરારે, આનંદમાં ધ્રાસકો પાડીયો ॥૧॥ માહારા વીરારે, પીયેર પનોતી હું હતી, બંધુ જીવોરે, પણ તુજ તુલ્ય થનારૂ નથી ॥ ૨ ॥ હેત તાહારૂંરે; વીસરે નહી મુજને ઘડી, કેઇ કરણીરે, આ વેળાએ વીપત પડી ॥ ૩ ॥ તુજ મહેલમાંરે, જોર કરીને પેસતી; મન ગમતુંરે, હઠ કરી લેવા બેસતી ॥૪॥ મુને પુછીનેરે, વીરા તું કરતોતો વારતા; જેજે બોલુંરે; તે તમે મન વિચારતા ॥૫॥ ઊંચે સાદેરે કાંઇ કહ્યુ નથી મુજને, ઘણી વાહાલી રે, વીરા હતી હું તુજને ॥૬॥ મુને દેખીનેરે, અડધો અડધો થઇ જતો કોઇ દહાડો, મુજપર રીસાયોનતો ॥ ૭ ॥ ખેંખી તાણીને, મન ગમતું માગતી; તુજ પ્રીયાનેરે, પ્રાણથી વ્હાલી લાગતી ॥ ૮ ॥ તારી દ્રષ્ટીથીરે, ભોજાઇ લેતી ઉવારણાં; હવે અમારેરે તજવા પડશે બારણાં ॥૯॥ ભાઇ વીનારે, ભાવ કોઇ પુછે નહી, પીયર બંધુથીરે, સુખ સંપત સોભે સહી ॥૧૦॥ બંધુ વિનારે ભમનીતો ઓશીઆળી અતી; વીર કયાં ગયાં ગયોરે, વીયોગ જીરવાતો નથી ॥૧૧॥ એ દૈવડારે મુજપરતું રૂશણે થયો; દુખ વેળાનોરે, વીરો હિરો હડતઇ ગયો ॥ ૧૨ ॥ કયાં ખોવાયોરે, ખોળીઆપો કોઈ બંધવો, ભાઇ ભીડનોરે, દુર્લભછે ભેગો થવો ॥ ૧૩ ॥ એમ વલવલેરે, ધરણ પડેને ઊઠતી, ઘણુ રડીનેરે, છાતીને માથા કુટતી ॥ ૧૪ ॥ છુટે છોળ્યોરે, રૂધીરની અતી અંગથી; દીસે વીકરાળરે, શ્રોણીતના રાતા રંગથી ॥ ૧૫ ॥ વળગે સબનેરે, હાથ ઝાલીને હલાવતી; કયાંછે મુખડુંરે, બોલો બોલો કહી બોલાવતી ॥૧૬॥ વલણ ॥ એવી ગાંડી થઇ ગઇ. કોવળીકા બેન; પછી પ્રભાવતી રડે નીર ભરેલા નેન

કડવું ૫૩ સહુને ચોરાશિનો ફેરો ટળ્યો છે. એ રાગ.

ઝુરી ઝુરી મરૂ માંનની તમારી, હવે શીગત થાશે અમારી; ઝુરી

ઝુરી મરૂ. ટેક. પ્રથમ વીવનથી પ્રભુએ ઉગાર્યા, શાચો સેવક પોતાનોજ ધારી; ઝુરી ॥૧॥ કારમો કાળ તે પાછો ન પડીયો; વાહાલાંજ તને શું રાખે વારિ૰ ઝુરી ॥૨॥ અતી ઉમંગ હતો રણુ વઢવાનો, લડી વઢીને કીધી ખુવારી ઝુરી ॥૩॥ નીરવરતીથી પોઢયા તમે તો રાખી રઝળતી રણુ વીશે નારી ॥ ઝુરી ॥ ૪ ॥ દગો દેહનો મુન્ય રહ્યા છો, થઇ નહી વાત સારી કે નઠારી ॥ઝુરી॥૫॥ હળી મળીને મેળાપ ન કીધો, લીધો નહી લ્હાવો સંસારી ॥ ઝુરી ॥૬॥ અરેરે હવે આ દન કેમ જાશે, દુખ આવીને પડયું ઘણું ભારી ॥ ઝુરી ॥ ૭ ॥ હાયહાયરે આ કાયાશું કરવી, જતો રહયો ભરથાર ભોગદારી ॥ઝુરિ ॥૮॥ આરે જોબનીયું કેમ જળવાશે, કનડશે કામદેવ વીકારી ॥ ૯ ॥ કંથજી મુખડું કયાં સંતાડયું; વાત કરતા સહુ દુખડું વીસારિ ॥ ઝુરિ ॥ ૧૦ ॥ વલણુ ॥ એમ વામા બહુ વલવલે, કરતી આંસુપાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે નીચું જોઇ રડે તાત.

કડવું ૫૪ કોઈ લ્યોરે એ રાગ.

કયાં ગયોરે કયાં ગયો માહારો લાડકવાયો તન ટેક ॥ રમકડું ખોવાઇ ગયુંરે રોળાયું રતન; અરેરે મુજથી એહનું કાંઇ થયું નહી જતન કયાં ॥૧॥ પ્રધાનોના કહેવાથકી, કલેશ કર્યો ઉતપન; તેલમાં તળવા નાંખીયો, હું શું દેખાડું વદન, કયાં ॥૨॥ એ દીકરાએ માહરૂં, પાળ્યું મરવા લગી વચન; પણુ એની સાચી ભક્તીથી, વાહારે ચડીયા જગજીવન ॥કયાં॥૩॥ મેં તો થયું તેટલું કરયું, નીર્દેથયો તદન હલમલીયા બેટા વીના સૌ, શુના સદન ॥ કયાં ॥ ૪ ॥ અરેરે એની પ્રમદા કકળી કરેછે રૂદન; મોહોલમાં રડે દાશીયોને, ભયંકર ભાસે ભોવન ॥કયાં ॥ ૫ ॥ ઘરબાર માહારે શા કામનું, જઇ વસુ અરન; ક્ષુધા પીયાશા છો પીડે, મહારે નહિ લેવું જળ અન ॥ કયાં ॥ ૬ ॥ વલણુ ॥ એમ કલ્પાંત કરે ઘણું, ભુ ભાસે ભયંકર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચર, વરત્યો હાહાકાર.

કડવું ૫૫ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ

તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય ॥૧॥ તાત રડે છે માત રડે છે, ભ્રાત રડે છે ચાર; ભગની રડે છે ભોજાઇ રડે છે, વરત્યો હાહાકાર.॥૨॥ બહુ બહુ રોતાં પૃથ્વી પડતાં, કુટી નાંખે કાયા;સઉને હરઘડી સાંભળી આવે, સુધનવાની માયા ॥૩॥ સ્વભાવ સારો તેથી પ્યારો, ધડને વારંવાર જુએ; એકેકો ગુણ સંભારીને ચોધાર આંસુએ રૂએ. ॥ ૪ ॥ તેવે સમે શેન્યાપતી સારો જ્ઞાની ગુણ ગંભીર;સરવેને બોધ કરવા લાગ્યો, રડતાં રહી જાઓ સ્થીર ॥૫॥ સુધનવાને સીદ રડોછો, એ ગયો એને ઠામે; જ્યાંથી આવ્યો ત્યાં જઇ બેઠો, વળગ્યો પોતાને કામે. ॥ ૬ ॥ તમારે આંહી આવ્યો હતો, કરવાને ગુમાસ્તી;અંજળ હતું ત્યાં લગી કરી, કાં થોડી કાં જાસ્તી ॥ ૭ ॥ વળી જે સ્થળ પડયો હશે ત્યાં તેની એને હોય જંજાળ; જેની દુકાનેથી ઉઠયો તેની, ફરી નહે સંભાળ ॥૮॥ જેને ત્યાં ગયો તેનું સંભાળે, કે સંભાળે તમારૂ; માહારો માહારો કરોછો તેતો, જ્ઞાન વિના અંધારૂ ॥૯॥નહી તમારો તમે નહી એના,જ્ઞાન ગતી વીચારો;જેનો સંગ થયો તેને સૌ; માની લે છે માહારો ॥ ૧૦ ॥ પુત્ર હતો માટે પોતાનો માન્યો, પણ એ મીથ્યા ગર્વ; પોપટ પાળ્યો તે પોપટને, માહારો કહે છે સર્વ. ॥૧૧॥ હય હસ્તી કે બળદ બાંધે, તેને પણ કહે માહારો; નથી જ્ઞાતી નથી જાતી, પણ દુનીયાનો ધારો, ॥૧૨॥ તેરોજ તમે માહારો કહોછો, પણ તે નહી તમારો; તેવા તમે તેના નથી, વીવેક વાત વિચારો ॥ ૧૩ ॥ તેના તમે ને તે તમારો, સત્ય રીતે જો હોય, તો અન્યોં અન્ય તરછોડીને, ચાલ્યું ન જાયે કોય ॥૧૪॥ ચૈતન્યની માયા નથી ને, માયાનું નથી ચૈતન્ય; તેવા તમે અન્યના નથી, નથી તમારૂ અન્ય ॥૧૫॥ એક ખોળીએથી જીવ છુટી, બીજે ખોળીએ જાય; જે જે ખોળીએ જીવ પ્રવેશે, તે ખોળીયાનો તે થાય. ॥૧૬॥ એક જીવ અનેક જનમો લે છે, તજે છે પુર્વ સગાઇ; સામા શત્રુને ઘેર જનમે, તવ કયાં ભગની ભાઇ ॥ ૧૭ ॥ આપણા શામી [illegible]ટી કરીને, તે જીવ વઢવા આવે; પેહેલાનું સગપણ ભુલી જઇને, [illegible] ખોટી ખપરાવે. ॥૧૮॥ પ્રથમના જનમનું લાન્છન, પોતાનું હોય જેહ; સામા થઇને મારે મેહેણું, જે કૃત્ય કરેલું તેહ. ॥ ૧૯ ॥ તેના મેહેણું નહી પોતાને,જુઓ જગતની બાજી;મીથ્યા વસ્તુ એ સાચી માની, અજ્ઞાનથી થાય રાજી. ॥ ૨૦ ॥ તેવું અજ્ઞાન છે તમોને, માટે માનો છો માહારૂં; પણ નથી કો કોનું કોઇ, દીપક કેડે અંધારૂં. ॥ ૨૧ ॥ કોનાં સગાંને કોનાં વહાલાં કોના પીતાને પુત્ર; કોના બંધવ

કોની બેહેની, કોનું છે ઘર સુત્ર. ॥ ૨૨ ॥ ભામા કોની ભરથાર કોનો, કોનાં ઘરને બાર, કોની રિધસીધકોની નવનિધ; કોના વસ્ત્ર શણુગાર. ॥૨૩॥ રળી રળીને ભંડાર ભરીને, છેવટ મુઠી જાય; બીજે જનમે આવે લેવા, તવ તે ખાસડા ખાય. ॥ ૨૪ ॥ એક કોડી માંહીથી નવ પામે, ત્યારે તે રળેલો કેવું, વિવેકથી વારતા લ્યો બીચારી, ઝાંઝવાના જળ જેવું. ॥૨૫॥ ના ખાધુને ના ખવરાવ્યું, ના દેખાડયું ને ન જોયું, એવા પ્રાણીએ મહેનત કરી; કહો રળ્યો કે ખોયું. ॥ ૨૬ ॥ રળેલું ખોયું જીવતર ખોયું, માહારૂં માહારૂં કરીમુઓ; પોતાનું પોતાને કામ ન લાગ્યું,કેહેણીમાં નાદાન હુઓ. ॥ ૨૭ ॥ અજ્ઞાની અથડાય છે અવળો, સવળો ન ઝાલ્યો પંથ, કાકા બાપા કેહેવરાવવાને, લીધો લક્ષમી તંત ॥૨૮॥ મામા માસા ફુઆ મોટા ભાઇ,કેવરાવવા કરે એવું; શોને આપે સારા કેવરાવવા, પોતાને લેવાનુ નથી. ॥ ૨૯ ॥ ઠાલો આવ્યો ને ઠાલો ગયો ન ખવરાવ્યું ન ખાધું; ન લાહાવ લીધો નલાહાવ દીધો, નહી સુખીયો નહી સાધુ. ॥ ૩૦ ॥ સ્વારથ પોતાનો સર્યો નહી ને, પરમારથ નવ થયું, જસની આશાયે સગાં સંતોસ્યાં, એનું તો એળે ગયું ॥ ૩૧ ॥ કરમ ચંડાળ કરમ ફુટેલો; પોતાનો જીવ ન પોસ્યો તો પછી પરનો કયાંથી પોસે સગામાં ખજાનો ખોસ્યો ॥૩૨॥ તે પણ હાથે કરીને ન આપે, મરતાં સુધી મુઝી; સાસહોયે ત્યાં સુધી સમજે, છે બધી માહારી પુંજી ॥૩૩॥ એવું સમજી દીવસ કહાડે, તવત્યાંનું ત્યાં રહે; માટે અભાગીયો અજ્ઞાની, માહારૂં માહારૂં મુખ કહે ॥ ૩૪ ॥ ઘણાંક પ્રાણી એવું સમજે, લેએ હરીનું નામ; તેથી કલ્યાણ થઇ જવાનું, કેમ ખરચીએ દામ ॥૩૫॥ વારૂં એમ સમજીને સાચે, ન કરે ઉંચો હાથ; પણ છેવટ ત્યાંનું ત્યાં રહે છે, ફીયો લેઇ ગયો સાથ ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ સાથે લઇ ગયો નહી. માહારૂં કહે મીથ્યાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, બોધ કર્યો બહુ ત્યાંય. ॥

કડવું ૫૬ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; સેન્યાપતીયે બોધજ કરીયો, સર્વના મનમાં ઉતરીયો.॥૧॥ કોનાં સગાંયે કોના વ્હાલાં, માહારાં માહારાં કહીએ તે ઠાલાં; નથી કોઇનું સગું કોઇ, હવે શું કહીએ છીએ જોઇ. ॥૨॥ ઉઠો અગની સંસ્કાર કરીયે, થયું

ધારેલું જે શ્રી હરિએ, કહીને ધડ ભોમ સુવાડયુ, પછી ક્રિયા કારજ માંડયું ॥૩॥ લાવ્યા કાષ્ટને ખડકિ ચિતા, વહે જ્યાં નીરમળ સરિતા, પછી ચીતામાં શબ દીધું મુકી, પ્રકટાવ્યો વહ્નની ફુકિ ॥ ૪ ॥ રાયને કર્યું સારૂ દહન, જળમાં વેહેરાવ્યું પાવન, પછી સરવે કીધું સ્નાન; વળ્યા પાછા ભજી ભગવાન ॥૫॥ એવે દીવસ વીતા ગયો, તવ રાયને વીચાર થયો; કાહાવ્યો શેવક શું સમાચાર, જ્યાં કુન્તા તણા કુંવાર ॥૬॥ અમો કાલે યુદ્ધે આવવાના, સર્વ શેન્ય સાથે લાવવાના, તમે તમારે તઇયાર રહેજો, કાલે મન મુકી યુદ્ધ દેજો ॥ ૭ ॥ એમ કહીને કીધું સહન, થાય નીર્વર્ત કુન્તી તન; એવે સમે રેણી ગઇ વીતી, ઉઠયા પ્રભાતે ભરી ભયભીતી ॥૮॥ નાહી ધોઇને ભોજન કીધાં, પછી સરવે આયુદ્ધ લીધાં; વળી કવચીયા બકતરીયા, સહુ યોધે હથીઆર ધરીયા ॥૯॥ થયા મારથી સારથી ત્યાર, કરી સ્વારી ઘોડાને સ્વાર; હાથીવાળા તે બેઠા હાથી, ઉંટ ઉપર સુરાના સાથી ॥ ૧૦ ॥ પગ પાળા જબર જસી, ગ્રહ્યાં ઉઘાડાં ખડગો હસી; જેના શરીરમાં જોર જુસ્સો; તેને વ્યાપી રહ્યો છે ગુસ્સો ॥૧૧॥ રાતા તાતા ને મદ માતા; વઢવાને ઉતાવળા થાતા; પગ પાહાનીની પડઘી પછાડે; અતી આંખના ડોળા કહાડે ॥૧૨॥ એવે અરજુનજી થયો ત્યાર, એણે હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર, પોતે કટી કસીને બાધે, બાંધ્યો બાણનો ભાથો ખાંધે ॥ ૧૩ ॥ લીધું ગાંજેવનામાં ધનુશ, રણસંગ્રામ જાવાની હુંશ; બેઠો અમંગ રથ પર ચઢી, ઉઠયા કૃષ્ણ પ્રભુ તે ઘડી ॥ ૧૪ ॥ રાશ પરોણો ઝાલ્યો હાથ; બેઠા હાંકવા દીનાનાથ; તવ રણશીંગા રણના વાગ્યા, સુરા પુરાનેસારા લાગ્યા ॥૧૫॥ ઘણા ગડગડીઆ નીશાન, ચઢયો સતી તણો સંતાન; જેણે જુગમાં નર ધર્યું નામ, કીધો મેદાનમાં મુકામ ॥ ૧૬ ॥ એવે હંસ દ્વજ જે રાય, તેની તતપર થઇ શેન્યાય; સુરા પુરાને પરચંડ જમજેવા, ગ્રહ્યા યમદંડ ॥૧૭॥ લીધાં ખડગ ખુશી થઇને, ઉભા રાજાની પાસે જઇને; તવ હંસદ્વજ જેવો વાઘ, એણે સ્વેત ધર્યો પોશાગ ॥ ૧૮ ॥ બાંધી બોકાની સ્વેત પટકે, એને પુત્ર સુએલો ખટકે; એને હસ્ત ગ્રહ્યાં હથીઆર; મનમાં વેહેર લેવા વીચાર ॥૧૯॥ એના સુખે ન સુંદર સુત, તે તો સર્વ છે આકળા ભુત, સૌને પારથ પર રિસ, કેમ બંધવનું છેદયું છે શીશ; એવા રિસ ભરેલા સર્વ, બળ તણો ઘણો છે ગર્વ; સહુ વાજતે ગાજતે પળીયા, ચાલ્યા યુદ્ધ કરવા મહા બળીયા ॥ ૨૧ ॥ તવે હંસદ્વજની નારી, સુખવંતા સતી શુભ સારી; આવી પતીની પ્રત્યે કહે

છે, મનમાં એક ઇચ્છા મને છે ॥૨૨॥ તેટલી પુરણ કરો નાથ, હું તો માગુછું જોડી હાથ;તવ હંસદ્વજ એમ પુછે,પ્રમદા તુજ ઇછા શું છે॥૨૩॥ તપ સુખવંતી કહે સ્વામી, તમ ઘેર અતી સુખ પામી; સહુ સ્વારથ વ્રત્તિ થઈ પુરી, પરમારથ છે અધુરી ॥૨૪॥ તવ હંસદ્વજ એમ કહે છે, માગ્ય માગ્ય શું માગી લેછે; તાહારે કરવું હોય કાંઇ પુન્ય નથી ઘરમાં દ્રવ્યની ન્રુન્ય ॥ ૨૫ ॥ આપો હય હસ્તી ગૌદાન, આપો ઘર ગામ ભંડારવાન. તવ સુખવંતી સતી બોલી, સદા મુષ્ટી મુઠી છે પોલી॥૨૬॥ પુન્ય કીધાં છે તમ પ્રતાપે, તેથી ભગવાન મળીયા આપે, આજ ઘેર બેઠે ગંગા, પધાર્યા છે પ્રભુ સરવ રંગા॥૨૭॥રાશપરોણો ઝાલીહાથ હાંકે છે દીનોનાથ; અરજુનના સંગે શામ ગીયો, આજ દીવસ આપણોવળી યો ॥૨૮॥ તેને નગરમાં તેડી લાવો,મુજને દરશન કરાવો;વળીરહીઅત દરશન દરશે, હશે પાપીષ્ટ તેપણ તરશે॥૨૯॥તેથી તમને થાશેબહુપુન, પછી નહી રહે કાંઇ નુન્ય; એવા સાંભળીયા નારીના બોલ. રાયે કીધો મનમાં તોલ ॥૩૦॥ નારિએ ઠીક માગ્યું આજ, પણ કેમ થશે તેકાજ,ન મીને ઘેર લાવું તેડી તોતો લાજે ઇકોતેર પેહેડી ॥૩૧॥ કહેશે યુદ્ધનું નોહોતું જોર,તેથી સમજાવ્યા નંદકીશોર;પરોણાગતથી તેડયા ઘેર; તેથી અરજુને રાખી મહેર॥૩૩॥ એવી જગત કીરતી થાશે, માહારૂક્ષત્રી પણું બધું જાસે; માટે એમ કરવું નવ ઘટે, હું તો તેડી લાવું રાજવટે ॥૩૩॥ યુદ્ધ કરીને હું હરાવું,મારતા મારતા હાંઇ લાવું;આખાનગ્રમાં ફેરવું જોરે, અરજુનની સંગ કીશોર ॥૨૪॥ એમ સમજીને બોલ્યો રાય,નારી બેશી રહો ઘરમાય; લાવું નરનારાયણ બેઉ, દરશન રહીઅતને દેવું ॥ ૩૫ ॥ સરવ પ્રજાને લેવરાવું લહાવો,સહુકહેશે મળ્યો રાય હાવો, એમ નીશ્ચે કરી નીકળીયો; લેઇ આયુદ્ધ ઉપડયો બળીયો ॥૩૬॥ સાથે પુત્રને વળી સેન્યા,યુદ્ધ કરવું તેમાં નહી અન્યા; માહા બળીયા પુત્ર ચાર, સર્વના હાથમાં હથીયાર ॥ ૩૭ ॥ સહુ આવ્યા નગ્રની બહાર, વાગે વાજીંત્ર અપરમપાર; ફરકે છે ધજા નીશાન, રક્ત લોચને બહુ બળવાન ॥૩૮॥ ધાર્યા જય પામવા મનસુબા, આવી પાન્ડવ સામા ઉભા; સામસામી, મોરચા રાખ્યા. પછી ક્રોધ ઘણેરા દાખ્યા ॥૩૯॥ કર્યો અરજુને ટંકાર આવ્યા અંજનીના કુંમાર; બેઠા ધજા ઉપર ચઢી સારી શોભા થઇ તે ઘડા ॥૪૦॥ પછી સુરથ સુત છે જેહ, બોલ્યો પીતા પ્રત્યે તેહ; તાત તમે સઉ રહો દુર, હું તો યુદ્ધ કરૂં ભરપુર ॥ ૪૧ ॥ મારા બંધુને

મારયો ડેર, માટે લેવું છે વેહેરે વેહેર;કાંતો જીવતો નાવું ઘેર કાંતો કરૂં કાળો કહેર ॥૪૨॥ તવ હંસધ્વજ જે રાય, થયો અળગો લઇ શૈન્યાય; તવ સુરથ કોપે ચડીયો, લેઇ ધનુશ ટુટી પડીયો ॥ ૪૩ ॥ વળણ ॥ ટુટી પડીયો ટેકથી, ધાર્યું છે વીપરીત; વલ્લભ વદે સુરથ તણું, કૃષ્ણ સમીપે ચીત,

---

કડવું ૫૭ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું; કહું યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુરથ છે માહાસુર ભરેલો, મન મુકી વઢવું ધારે; અગણીતા મંત્ર ભણીને; બાણ ઘણેરા મારે ॥૨॥ અરજુનજી એક બાણ મારે, એંશી હજાર બાણ થાય; સુરથ એક બાણ મારે, તેના બાણ સવાલક્ષ જાય ॥૩॥ અરજુન એક વાર મારે તેમાં, સુરથ ત્રણવાર મારે; જેને વાગે તેને લાગે, ત્રાહયત્રણી પોકારે ॥૪॥ પાન્ડવ કેરી શૈ સેનામાં, બાણ સુરથનું દમે; જેવા કોટીક મધપુડા ઉડયા, મક્ષીકા પેરે ભમે ॥૫॥ વળી સહુ સેન હથીયાર ફેંકે, થાય છે સોરબકોર; દીવસે દીનમણી ન દીસે, થાય અંધારૂં ઘોર ॥૬॥ સણસણ સુંસવાટે સર ચાલે, વાગે તેને પડે કષ્ટી; ઉપરા ઉપરી આયુદ્ધ આવે, જેવી મેઘની વ્રષ્ટી ॥ ૭ ॥ રાતા તાતા મદના માતા, થાતા બળીયા યોદ્ધ; શાન્તી ન મળે કોઇ જીવને, વ્યાપી રહ્યોછે ક્રોધ ॥૮॥ મારવું મરવું પાછા ન ફરવું, એનું એ લાગેલું ધ્યાન; ઘા વાગે તેની ગણતરી નથી, શુરામાં શુરા બેભાન ॥૯॥ કેંક મારેછે કેંક મરેછે કેંક કપાયને કાપે; કેંક જણા જીવલે સામાના, કેંક જણા જીવ આપે. ॥૧૦॥ કેંક પડેલા પાડે અવરને, રઝળે રણમાં શીશ; કેંક પડયા પાણી માગે, નાંખે છે કારમી ચીસ ॥૧૧॥ ઘણો સમરથ સુરથ બળીયો, દારૂણ દૈવત દાખ્યો; અરજુનજીને રૂંએ રૂંએ, બાણેથી વિંધિ નાખ્યો, ॥૧૨॥ વસ્ત્ર વપુના ફાડી નાખ્યા, વાગ્યાં બહુ હથીઆર; શરીર છીદ્રથી ચારણી જેવું, વહે રૂધીરની ધાર ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાનો કુંવર કાહર થયો, ગયો શરીરનો રંગ; પરોણાથી પુરશ પુરાણી, પોતાનું બાળવે અંગ ॥૧૪॥ એવે અરજુન કહેવા લાગ્યો, કેમ કરૂં ઘનશામ; સુધનવાથી આ બહુ બળીયો, હાર્યો માહારી હામ ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે પાછા પડો છો, કરો જરાએક જોર; મારીયે મરીયે, પણ યુદ્ધ કરીયે એમ

કહ્યું કીશોર ॥ ૧૬॥ તવ અરજુનને સુર ભરાયું, મુકી મરવાની બીક; અગણીતા મંત્રો ભણીને, દીધી બાણથી ઝીક ॥૧૭॥ પછી કાળજવર બાણ લીધું જુએ છે જગધીસ,સુરથનાસારથીનું તે બાણે, છેદીનાંખ્યું શીશ ॥૧૮॥ બીજું કાળજવર અગણીત મંત્રનું, બળ કરીને માર્યું; તે બાણેથી સુરથ તણું, એક ક્ષોણી સેન્ય સંહાર્યું ॥૧૯॥ તવ શુરથને મહા રીસ વ્યાપી, વિપ્રીત ખેલ લડાવ્યો, પવનાસ્તર મારિ પારથનો, આકાશ રથ ચડાવ્યો ॥ ૨૦ ॥ તે રથ અંત્રાક્ષ જઇને સ્થંભ્યો સુરથે શું કામ કીધું; કાળજવરનો મંત્ર ભણીને; અગણીતું બાણ લીધું॥૨૧॥ તે પાન્ડવની શેન્યમાં માર્યું, તેનાં થતાં બહુ બાણ, જેને વાગ્યુતેનેલાગ્યુ બે ક્ષોણીનો ઘાણ ॥૨૨॥ ઘાણ વણી હથરાણ થયું ને, બીજા પામ્યા ત્રાસ; શુરથે ભાથામાંથી, બાણ લીધું નાગપાસ ॥ ૨૩ ॥ પ્રદુમાન છે પુત્ર પ્રભુનો, તેનેબંધન કીધો; કરણાનંદન વર્સકેતુને,અવળો બાંધી લીધો ॥૨૪॥ એટલે ભીમે મન વીચાર્યું, વળીએ આડો આંક; આતો નાહાના છોકરાયે, ઘસીને વાઢયું નાક ॥ ૨૫ ॥ એકવાર મરવું પણ યુદ્ધ કરવું, કહીને કટી કશી બાંધે; હસ્તીના પેરે કરી ગરજના, બળમાં ગદા ધરી ખાંધે ॥ ૨૬ ॥ હડુડુ લઇને હાક મારી ક્રોધ ઘણેરો ચ-ડીયો; મરવું આદરી નેત્ર મીચી, સનમુખ ટુટી પડીયો ॥ ૨૭ ॥ આ વ્યો સપાટે શુરથ સામો, ક્રોધ હળાહળ લાગ્યો; બે ભુજે ગ્રહી ગદા મા-રી એશ્વ સહીને રથ ભાગ્યો ॥૨૮॥ રથ વણ થયો ને ગભરાયો, હં-સદ્દજનો તન; ઘાટો કાઢી શેન્યમાં કહ્યું રથ લાવો કોઇ જન ॥ ૨૯ ॥ એટલામાં ભીમ કશીને આવ્યો, કાઢું શુરથનો પ્રાણ; તેવો કુંવર ચેતી ગયો તે, ઝડપ ચડાવ્યું બાણ ॥૩૦॥ મોહાસ્તરનો મંત્રં ભણીને, ભી-મના સામું ધાર્યું; વ્રકોદરના આવતા પહેલાં, રૂદેમાં ભોંકી માર્યું॥૩૧॥ તેથી ભીમની રૂદે ભેદાણી, પ્રાણજ ઊંચો ચડીયો; શરીરની સુદ્ધી ગઇ ને ઢળી ધરણ પડીયો ॥ ૩૨ ॥ તવ ત્રાસ પામ્યા સેવક સઘળા, આજ જવાનો પ્રાણ; ઘણા ઘણા અજમાવ્યા પણ, આતો બહુ બળવાન॥૩૩॥ અરજુનનો રથ આકાશ વીસે, ત્યાં હરીને કરગરતો; એ મહારાજા હવે સું કરવું, જીવ માહારો નથી ઠરતો ॥૩૪॥ સેન્ય વીશે સથરાણ વળ્યું; જુઓ વૃકોદર પડીયો; મુજને અંત્રીક્ષ ટાંગી દીધો, સુરથ સ રવને નડીયો ॥૩૫॥ તવ પ્રભુ કહે પ્રથમ પહેલાં, ટીશી કરેલી નાગી; વાંકા વળીને રથ નીચેનું બાણજ નાખો ભાગી ॥ ૩૬ ॥ એટલે અર-જુને બાણ લીધું, દૈવત પોતાનું દાખ્યું; વાંકા વળીને રથ નીચેનું,બા

ણુ મારી બાણુ ભાગ્યું ॥૩૭॥ એટલે રથ ઉતરવા લાગ્યો, સમજ્યો અરજુનરાય; આકાશથી ઉતરવાનો માહારે, હાથ હતો ઉપાય ॥ ૩૮ ॥ કેટલો કરગર્યો ત્યારે કૃષ્ણે, આટલો બતાવ્યો ઘાટ, તે વિસાછે મહારી પાસે, ઓશીઆળા શા માટ ॥૩૯॥ એવો મનમાં અભીમાન આવ્યો જાણ્યું નંદકીશોર; એટલામાં રથ દીઠો સુરથે, તરત કીધું જોર ॥૪૦॥ બીજું પવનનું બાણુ લીધું, રથમાં માર્યું મુકી મન; તેથી અભંગરથ અરજુનનો, ફરી ચઢયો ગગન ॥ ૪૧ ॥ તવ અરજુને અરજ કીધી ઓરે જુગદાધાર; સુરથ રથ નહી દે ઉતરવા, વરત્યો હાહાકાર ॥૪૨॥ માટે ઉપાય કાંક બતાવો મેંતો મારૂં બળ નાણ્યું; પ્રભુ કહે વીદ્વાન તમેછો શું છે તમારૂં અજાણ્યું ॥ ૪૩॥ અંતરયામી જેવા તમે છો, વળી ઘણા વીદ્વાન; રથ હાંકનારાની કેટલી બુદ્ધો, કયાંથી તમો સમાન ॥૪૪॥ એટલે અરજુન એમ સમજ્યો, મેં કર્યો તો હંકાર; માટે મોહન મધઽ બોલ્યા, રીસાયા જુગદાધાર ॥ ૪૫ ॥ એવો પુર્ણ પસ્તાવોકીધો, પછી પ્રાર્થના કીધી, તવ પ્રભુને ઉપની દયા, સત્તા સુરથની લીધી ॥૪૮॥ એટલે સુરથ નીરબળ થયો, ખશી ગયું બધું જોર; પછી પારથને ઉતરવા, કામ કર્યું કીશોર ॥૪૭॥ ચઉદ બ્રહ્માન્ડનો ભાર મુકયો. બળ તણો ખેલ કરીયો, એટલે અભંગ રથ ગગનેથી પ્રથ્વીપર ઉતરીયો ॥૪૮॥ વલણુ ॥ રથ પ્રથ્વી પર ઉતરયો, ઉભો સુરથ સનમુખ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, દળમાં દારૂણુ દુખ.

કડવું ૫૮ રાગ સામેરીનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણે પરીક્ષત સંતાન; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવા આખ્યાન ॥ ૧ ॥ દળમાં દારૂણ દુખ દીઠું, અરજુનજીએ દ્રષ્ટ, અરેરે માહારી સેન્યાને, પુરણુ પાડયું કષ્ટ ॥૨॥ હવે વીસ્વંભર મુજપર રાજી; થયા એવું મને લાગે; નહી તો રથ કયાંથી ઉતરે હેઠો, ઉતરતાં બાણુ વાગે ॥૩॥ બહુ બાણુ સુરથ મારી ચુકયો પણુ નવ લાગ્યું એક; એટલી સાહાય કરી સામળીયે રેહેશે મારો ટેક ॥૪૪॥ એવી રીતે શ્રદ્ધા ચોટી, હાથમાં લીધા બાણ; સુરથ સુર જણોવજે તારો હવે વાળું છું ઘાણ ॥ ૫ ॥ એમ કહી સુત સતીનો મેઘનાદે ગડગડીયો, અગણીતા મંત્ર ભણીને મારવા ટુટી પડીયો, ॥૬॥ અરજુનજીનું એક બાણુ છુટે, અનેક તેનાં થાય; જેને વાગે તે ઘ-

રણ ઢળે, યોદ્ધા કરે ત્રાય ત્રાય ॥ ૮ ॥ જેને વાગ્યું તે જન ભાગ્યું, ઢળીને પડે ધરણ; કંઇક ઘડીવાર તરફડે કંઇ તરત પામે મરણ ॥ ૮ ॥ કંઇ જીવ સ્વરગે કંઇ જીવ નરકે, કંઇ પામ્યા વૈકુંઠવાસ;ફળપામે કર્યાં કર્મ પ્રમાણ; દાતા શ્રી અવીનાશ ॥ ૯ ॥ એવો સપાટો નરનો જોઇ, સુરથે કીધું જોર, તવ બળ આકરશણ કર્યું એનું, પોતે નંદ કીશોર ॥૧૦॥ તેથી કરી સુરથ બાણ ફેંકે, ઘણું નીરબળ જાય; પહેલાં ત્રણ લક્ષ છુટતાંતાં તે, એષ્ટ અયુત બાણ થાય ॥ ૧૧ ॥ તવ સુરથ મન વીસ્મય પામ્યો, કોણે કરી બાણ ચોરી; કહો ના કહો પણ શામ્રથ ગયું પારથ ગણાયો ઘોરી ॥ ૧૨ ॥ ઇશ્વર વિના કો નહી સામર્થ હરણ બળ કરવાને; નકામી શીદ તસ્દી લેઉં, ત્યારી થઇ મરવાને ॥ ૧૩ ॥ એવું સમજી ખડગ પોતાના, નાંખી દીધાં ધરણ; એટલે સુરથ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે અસરણા સરણ ॥ ૧૪ ॥ કેમ આયુદ્ધ તમે ફેંકી દીધાં યુદ્ધ કરી જીતો અમને, સુરથ કહે શામળીયાજી; હાવું ઘટે નહી તમને ॥ ૧૫ ॥ શમ વીશમ પણું. તમે કરો છો, ધણીને તે નવ ઘટે; અરજુનને વઢવા દો તમે, મુજ સંગે રાજવટે ॥ ૧૬ ॥ ક્ષત્રી પણું એવું બતાવું, ઓરે દીનાનાથ; મન મુકી મેં નથી બતાવ્યો નરને મારા હાથ ॥ ૧૭ ॥ મેં શું અપરાધ કીધો તમારો ઓરે નંદકીશોર; હતું તેવું પાછો આપો, મુજને માહારૂં જોર ॥ ૧૮ ॥ મોહનજીએ મન વીચાર્યું, સુરથે જાણી વાત; લોક જાણે તે એવું કહેશે, પ્રભુએ કરી પક્ષપાત ॥ ૧૯ ॥ અન્યાઇ આરોપ આવશે મુને એમ વીચારી લીધું; આકરશણ બળ કરેલું તે, સુરથને દેઇ દીધું ॥ ૨૦॥ તવ સુરથને સામર્થ આવ્યું, હાથ ગ્રહ્યાં હથિઆર, અરજુનના સામો રહીને દેવા માંડયો માર ॥ ૨૧ ॥ હતું તેવું બળ દાખવ્યું એણે બહુ બળથી દીધા બાણ, આવી અરજુનની આખર વેળા, બાકી રહયો જવો પ્રાણ ॥૨૨॥ તવ પારથે પ્રારથના કીધી, કૃષ્ણ પ્રભુની જ્યારે, દયા ઉપની રણછોડજીને, રસ્તો બતાવ્યો ત્યારે ॥ ૨૩ ॥ પુન્ય મુકીને મારોતો મરસે, તે વણ નહી થાય કાંઇ, એટલે અરજુન સમજી ગયો, પોતાના મનમાંઇ ॥૨૪॥ કાળજવરનું બાણ લીધું, તેમાં ન રાખી ન્યુન; તે બાણ ઉપર ધરમ રાજાનું, પારથે મુકયું પુન્ય ॥ ૨૫ ॥ પછી વાંકા વળીને ફેંકયું, બાણ અપાર તે આવતું જોઇ સુરથે; મનમાં કર્યો વીચાર ॥ ૨૬ ॥ આ બાણ આવે તે મારે મુને, તેમાં નહી ફેર જરા; ગ્રતી રાખુ વિઠલ વરમાં, ઢળવાનું છે ધરા ॥૨૭॥ એમ જાણીને મન

વિશેથી, દુર કરી માયાવિ શ્રષ્ટી, સકળ વાસના બંધ કરીને, કૃષ્ણમાં દિધિ દ્રષ્ટી. ॥ ૨૮ ॥ એવે કાળજ્વર મારયું, હણુવા ઘેળે દીશ; પ્રભુ સામુ જોઇ સુરથ ઉભો;તેનું છેદયું શીશ ॥૨૯॥ તેનું ધડ ઢળી ધરણુ પડીયું, મુસ્તક ઉછળ્યું ત્યાંય;શુર સપાટે જઇને પડીયું, કૃષ્ણુના ખોળા માંય ॥ ૩૦ ॥ તેનું પ્રભુએ મુસ્તક લેઇ, ચાંપ્યું રૂદીયા સાથ; ભગતને આધીન ભુધરે છે, પોતે દીનાનાથ ॥ ૩૧ ॥ પછી પ્રેરણા કરી પ્રભુએ ગરૂડના ગટ માંય; તેવો ગરૂડ કરજોડીને, આવી ઉભો ત્યાંય ॥૩૨॥ કેમ મહારાજા મુને બોલાવ્યો, મુજ સરખું કહો કામ; એટલે ગરૂડ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે શ્રીઘનશામ ॥ ૩૧ ॥ લ્યો આ મુસ્તક મમ ભક્તનું આકાશ મારગે જવો; આજ્ઞા માહારી એટલી છે, પ્રાણુ વીશે નાંખી આવો ॥૧૪॥ એમ કહીને ગોવીંદજીએ, શીશ ગરૂડને દીધું; પ્રભુનું વચન માંથે ચઢાવી, ઝડપી મુસ્તક લીધું ॥ ૩૫ ॥ તે લઇને આકાશે ચડીયો, નારદે નજરે જોયું; જાણ્યું કે ઠીક વઢવાડ થાશે; લડાઇમાં ચીત પરોયું ॥૩૬॥ મહાદેવજીની પાસે જઇને,કરૂ ઉપાસન સાચુ ગરૂડ નંદીનું યુદ્ધ કરાવું, કાંઇ ન રાખું કાચું ॥ ૩૭ ॥ એમ જાણિ અંતરધ્યાન થઇને, પોતે ગયા કૈલાશ; ઉમીયાને શંકર બીરાજ્યા છે, આવ્યા તેમની પાસ ॥ ૩૮ ॥ શંકર કહે આવો નારદજી, કેમ કરી કરૂણાય; નારદ કહે સેજ સ્વભાવે, આવ્યો છું કઇલાશ માંય ॥ ૩૯ ॥ તવ મહાદેવે આસન આપ્યું, બેઠા નારદ રૂશી; પછી કહ્યું તમારી મુઢ માળા, જોઇ થયો હું ખુશી ॥૪૦॥ આ માળા અતી સુંદર દેખી, દેવતણું મન લોભે; ભેગું સુરથનું શીશ હોય તો, સરવથી સારૂં શોભે ॥૪૧॥ મહાદેવજી કહે બતાવો મુજને, એ મુસ્તક છે કયાંય; નારદ કહે અંત્રીક્ષ પંથે, જુઓ ગરૂડ લઇ જાય ॥૪૨॥ લક્ષમીએ માગ્યું છે પ્રભુ કને, સુરથ કેરૂં શીશ; માટે મુસ્તક ગરૂડ સાથે, મોકલે છે જુગધીશ. ॥૪૩॥ પ્રભુનું વાહન જાય છે લઇ, મોકલો તમ વાહન; તમે જશો તો ખોટુ દેખાશે, વિચાર કરજો મન. ॥ ૪૪ ॥ તવ માહાદેવે ઉંચુ જોયું,દીઠો ગરૂડને શીશ; તે સમે નંદીને બોલાવવાને, માહાદેવે પાડી ચીસ ॥૪૫॥ ઘાંટો કાઢી નંદીને બોલાવ્યો, આવ્યો તે તતકાળ, કહો મહારાજ શું આજ્ઞા છે; ત્યાર તમારો બાળ ॥ ૪૬ ॥ એટલે મહાદેવજી એમ બોલ્યા, હિમ્મત નવ તજીશ, પેલો ગરૂડ લઇ જાય છે, તે લઇ આવો શીશ ॥૪૭॥ નંદીએ નમસ્કાર કીધો, મહારાજ હું જાઉં;તમ પ્રતાપે ગગને જઇને, એ મુસ્તક લઇ આવું ॥ ૪૮ ॥ વળણુ.

એમ કહીને નંદીયો, અભીમાને થયો ત્યાર; વ્યાસ વલ્લભ વદે સાંભળો, વાહનનો વિસ્તાર.

કડવું ૫૯ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજા સાંભળ ઊલટ આણિ,નંદીએ લિધિ આગના જ્યારે, શીશ લાવવું ધારયું ત્યારે ॥૧॥એતો તાડુકી ગગને ચડિયો; જઇ મુસ્તકને બાહાજી પડાયો; તવ ગરૂડ બોલ્યો એમ મુંઢ મુને તું વળગે કેમ, ॥ ૨ ॥ તવ નંદી વધ્યો મુખ વાણિ, કેમ કરે હુંકારો જાણિ; હું તો શીવ તણું વાહન, મુને ઓળખે જગતના જન. ॥૩॥ શીવ સરિખો તમો ગુણિ, માહારિ કીરતી તેં નથી સુણી, એમ કહીને ધડુકી આહાજ્યો, તવ ગરૂડ ગણેરો ગાજ્યો ॥ ૪ ॥ મારે પાંખ તણે ઝપાટે, વળી અન્ત્રિક્ષ જાય સપાટે; લઢે વઢેને પંથ પળાય, તેમ નંદી વળગતો જાય ॥૫॥ એવે ફાટી ગરૂડનિ આંખ, બહુ બળમાં મારી એક પાંખ; તેથી ઘણો ગબડીયો, જઇ માહાદેવપાસે પડીયો ॥ ૬ ॥ તવ હસ્યાં પારવતી રાણિ, લીધું નદી તણું જોર; જાણી; એતો આખલીયું અ.ર પધુ, આવી પડયું કૈલાસ લગુ ॥ ૭ ॥ એનું કેટલું ચાલે જોર, પેલાને ધણી નંદકિસોર, કરે ગગન ગમન ગરૂડ મહા બળવંતો છે ગરૂડ ॥૮॥ એવે નંદીની મુરછા વળી શીવને નમ્યો ધરણ ઢળી; માહારાજા હું તમ વાહન, પેલાને માથે જુગજીવન ॥ ૯ ॥ માટે જોર ગરૂડે કીધુ, મુજને મુસ્તક નવ દીધું; મુને માર માર્યો બહુમારી, એતો ઇજત લીધી તમારી ॥ ૧૦ ॥ કોહોતો આબરૂ ખોઇ રહું બેશી મુછો મરડુ ખુણામાં પેશી, તવ શીવને લાગ્યું ખોટું આતો આબરૂનું કામ મોહોટું ॥૧૧॥ એમ જાણીને ભરમજ લિધ, નંદીઆને ચોળી દીધી; કહ્યું શીવે તારૂં દુખ ગયું, હવે શરિર વજરનું થયું ॥૧૨॥ તુંજ અંગે કાંઇ નવ વાગે, વાગે તો પણ તુંને ન લાગે; જા મેં આપ્યું તુને વરદાન, હવે રહેજે માહા મસ્તાન ॥ ૧૩ ॥ એમ કહીને આગના દીધી, તવ નંદીએ ત્યારી કીધી; ગણે ધડકી ગગને ચડીયો જઇ ગરૂડને બાહાજી પડીયો ॥ ૧૪ ॥ બેઉ લડવા લાગ્યા આકાશ, ઘણો ધાર્યો વિઘ્નિત વિનાશ; કરે ગરૂડ પાંખનો પ્રાહાર, વળી હસ્ત ચરણથિદે માર ॥ ૧૫ ॥ પણ નંદીઆને નવ વાગે કદી વાગે તોહે નવ લાગે; પોતે ગરૂડ સામે ગાજે, કુદી કુદીને એ બાહાજે ॥૧૬॥ મારે સીંગ તણો

બહુ માર વળી પુછ પછાડે અપાર; વળી ફેંકે છે ચરણની ખરી; શેકે ગરૂડને ફરીફરી ॥ ૧૭॥ એક એકનો મુકે ન તંત, લડે વઢેને કાપે પંથ; એમ કરતાં પોહોચ્યા પ્રાગ, આવ્યો મુસ્તક ફેંકયાનો લાગ॥૧૮॥ ગરૂડે શીશ નાંખી દીધું, તેનું નદીયે ઝીલી લીધું; ચાલ્યો શુરથનું શીશ લેઇ, ગયો ગરૂડન ધાપ દેઇ ॥ ૧૯ ॥ આવ્યો મહાદેવજીનીપાસ, લ્યો હું લાવ્યો તમારો દાસ; કહી માહાદેવને શીશ આલ્યું, શીવે મુંઢ માળામાં ઘાલ્યું ॥૨૦॥ પણે યુદ્ધ વિષે સું થાય હવે તેની કહું કથાયજેવે સુરથ પામ્યો મરણ, દાઝ્યું રાજાનું અંતઃકરણ ॥૨૧॥ એતો નર સામો કોપે ચડીયો, માર મારવા ટુટી પડીયો; એનું અમ ચીતું એક જાય, તેનાં ત્રણ લક્ષ બાણુજ થાય ॥ ૨૨ ॥ એકલા અરજુનને ઝાલ્યો, મારી મારીને ગરદન ઘાલ્યો; રૂંએ રૂંએ પાડયાં છીદ્ર, જાણે ભગંદ્ર પામ્યો ઇન્દ્ર ॥૨૩॥ નામ્યું અરજુને પ્રભુને શીશ, આજ કેમ થાશે જુગદીશ; આતો રાયને છે બહુ રીસ, હું તે હારીશ કે જીતીશ ॥ ૨૪ ॥ માહારે તમારે છે આધાર. તમ વીના કોણ કરે ઉદ્ધાર; ગાજુબાજુને કરૂએ ર, માંથે સમજી નંદકીશોર ॥૨૫॥કરૂ હંકારને અભિમાન, માથે સમજીને ભગવાન, છકું છાકના ગર્વજ ધરી, જાણીને મુજ સાથે શ્રીહરી ॥૨૬॥ ફરૂ નિર્ભયપણે જગમાં, મનથી જાણી પ્રભુની વગમાં; જ્યાં ત્યાં રહુછુ આખી અણિ, માથે સમજી વિશ્વંભર ધણી ॥૨૭॥ એવાં દીનતાનાં કાઢયા વચન, તવ રીઝયા જુગજીવંન; બોલ્યા યશોમતીના તન, તમો સાંભળો ભક્ત પાવન ॥૨૮॥ જીતવાનો નથી સંગ્રામ પણ જય પામશો આ ઠામ; એવું વચન કહ્યું જે વારે, આવી નરને હીમ્મત ત્યારે ॥૨૯॥ પછી હસ્તમાં લે હથીઆર, યુદ્ધ આરંભ્યું કુન્તા કુમાર, તેવોહંસ દૂજ મહા બળીયો, માર મારવા અઢળક ઢળીયો. ॥૩૦॥ એનાં બાણ તણી થાય વૃષ્ટી, જોઇને ત્રાસ પામે શ્રષ્ટી; દેખીને સ્થીર ન રહેદ્રષ્ટી. એવી અરજુનને કરિ કષ્ટી ॥૩૧ ॥ સર્વ શૈન્ય કાયર થઇ જાય, ઘણા યોદ્ધા કરે ત્રાય ત્રાય; પણ કેવા મારે છે બાણ કોઇનો નવ જાય પ્રાણ ॥ ૩૨ ॥ કરે કાહરયને હેરાન; કોઇની ન રહે સુદ્ધ સાન; એવો યુદ્ધનો મચાવ્યો રંગ, પ્રભુ જાળવે પોતાનું અંગ ॥ ૩૩ ॥ હલાવે પરોણોદ્રષ્ટ રાખે આવતાં ખડગો ભાગી નાંખે; પછી હંસદ્વજે વિચાર્યું, એક શુભ કામ કરવા ધાર્યું ॥ ૩૪॥ માહારી. નારિને પરિવાર, તેને નીરખવા છે મોરાર; માહારિ નગરિને ઘણું મન, કરવાંતે હરિદરશન ॥૩૫॥ માટે યુક્તિનાં બાણ દેઉં. નરનોરથ નગ્રમાં લેઉં; તેની સાથે

નારાયણ હોય.કરશે દરસન સહુ કોય. ॥૩૬॥ તેથી નગરિ પાવન થાશે, સઉનાં ભવો ભવનાં પાપ જાશે; તેમાંથી મને પુન્યનો ભાગ. ફરી નહી આવે આવો લાગ. ॥૩૭॥ એમ જાણી કેવાં કામ કીધાં,પોતે પવનાસ્તર બાણ લીધાં;અરજુનનો અભંગ રથ જેહ,કોઇ પ્રકારે ભાગે ન તેહ.॥૩૮॥ એવું સહુ સમજ્યો છે રાય, કરી સાવધ સઉ સેન્યાય;કહ્યું યોદ્ધા તમે સરવ, ધરજો મન પુરણ ગરવ. ॥૩૯॥ હોય પાન્ડવ દળનો જેહ, કોઇ અળગો ખસે નહિ તેહ;રાખજો પાકી હોશીઆરી.તેમ કોઇને ન નાંખશો મારી. ॥૪૦॥ રોકી ઘેરીને ગામમાં ઘાલો, એટલો મુમત મન ઝાલો; તત્ર સેન્યા થઇ સઉ રાજી, આ તો ઠીક થઇ રંગ બાજી ॥ ૪૧ ॥ રાજાએ મનમાં સારૂં ધારયું, અધી પ્રજાનું પાપ નીવારયું;શેન્યાપતી કહે માહા-રાજ, તમે ઉત્તમ ધારયું કાજ.॥૪૨॥કહિ ઉંચો કીધો હાથ, સુરાતન આદરો મન સાથ; નરનારાયણની જોડે, શેન્ય નગ્રમાં લેવું હોડે ॥૪૩॥ સાવચેત કર્યાં એમ કહી, રાયે યુક્તી કરી તવ તહા. ॥૪૪॥ વળણ. ॥ રાયે યુક્તી શી કરી, સુણો સહુ શ્રોતાય;વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,સુણતાં પાપ પળાય.

કડવું ૬૦ રાગ ધવળ ધન્યાસરિનો.

બોલ્યા જયમુની મુખ વચનજી,તું તો સાંભળ પરીક્ષત તનજી;કેવી યુક્તિ કરે રાજનજી, સંભળાવું કથા પાવનજી. ॥ટેક॥ પાવન કથા સંભળાવું તુને, જેથી જયજય થાય;હંસદ્વજે આદરિને.બાણ લીધાં કરમાંય.॥૧॥ પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને,અભંગ રથમાં મારે, વિશ ધનુશ પાછો ખસે,અશ્વ સહીત રથ ત્યારે. ॥૨॥ સાથે શેન્યા પડે પાછી,પાછે પગે સઉ ખસે; તેમ તેમ હંસદ્વજ શેન્યા સાથે,આગળ આગળ ધશે. ॥ ૩ ॥ પાન્ડવનું દળ ફેરવ્યું અવળું, અરજુનનું નવ ચાલ્યું; સરવ સ્થળેથી કબજે રાખી, નગ્ર વિશે શેન્ય ઘાલ્યું ॥૪॥અવળે ચરણે રથ અરજુનનો, અવળે ચરણે સેન્ય; અવળે ચરણે વાહન મીત્રો, હંસદ્વજને ધન્ય. ॥૫॥ પોતે પોતાનું શેન્ય સવળું, સવળે ચરણ જાય; અરજુનનું ને પોતાનું સઉ, આવી રહ્યું ગામ માંય. ॥૬॥ તત્ર હંસદ્વજે આગના કીધી, થોડો મચાવો ધંધ; નગ્ર તણા દરવાજા સઘળા, ઝડપથી કરો બંધ. ॥૭॥ તવ શેવકોએ બંધ કીધા, નગ્ર તણા દરવાજા;પોતાના ગામમાં જાણુ કરાવ્યું. હંસદ્વજ જે રાજા ॥ ૮ ॥ તવ સહુ રહીયતે વાત જાણી, મનમાં થયા પરસન; ઘેર બેઠાં ગંગા પધાર્યાં, થાશે હરી દરસન. ॥ ૯ ॥ નરનો

રાયણ નગ્રમાં આવ્યા, પાપી થાશે પાવન; ભવોભવનાં પાતક જાશે, નીરમળ હશે મન ॥૧૦॥ એમ આનંદ થયોસઉ જીવને, ન હી ઘોઇને સ્વચ્છ થયા, પવિત્રપણે એટલે આગણે, આવિને ઉભા રહ્યા ॥૧૧॥ કેલોક ઉભા પુષ્પ લેઇને, વધાવવાને માટ; કંઇ લોક કેસર ચંદન લેઇને, ઉભા રહ્યા પુરપાટ ॥ ૧૨ ॥ કંઈ જન મોતિ કંઇ જન રત્ને, વધાવવાને ઉભા; ગરીબ જન અક્ષત લેઇને, કરે રૂડા મનસુબા ॥૧૩॥ કંઇ જન અબીલ ગુલાલ લેઇ, જોઇ રહ્યાછે વાટ; આજનો દહાડો સફળ થાશે, દરશણ દેશે માટ ॥ ૧૪ ॥ આપણા રાજાની જય થાજો; સરવ કલ્યાણ કરશે, એરંડા જળ પીયે કેળ વળુદો, ભવસાગર સઉ તરશે ॥ ૧૫ ॥ દરબારમાં પણ સરવે જાણ્યું, પધારે પુરૂશ પુરાણી, પુંજપાની થાળ ભરીને, ઉભી રહિછે રાણી ॥ ૧૬ ॥ કુટુંબ કબીલો સાથે લેઇને, ઉભાં રહ્યાંછેસરવ; નિશકામનાથી જ્ઞાનવાન ઉભાં, તજી અભીમાન ગરવ ॥ ૧૭ ॥ હેદળ મેદલે નગ્ર આવ્યું, અરજુન બોલ્યા એમ; ઓરે ઘનશામ ઘેરાઇ ગયા; હવે કરીશું કેમ ॥ ૧૮ ॥ પ્રભુ કહે હવે કાઇ ન કરશો, જે કરે તે દો કરવા, નહી તો કોઇને નાંખશે મારી, છો લે ગામમાં ફરવા ॥ ૧૯ ॥ આયુધ ઝાલીને રહો ઉભા, તેમાં પામશો સુખ; સામી આખરી બાંધવામાં, દેશે દારૂણ દુખ ॥૨૦॥ એ રીતે નરને સમજાવ્યો. સઉ જન સમજ્યું સાર; હંસદ્વજ ફેરવે તેમ ફરે; ફેંકે નહિ હથીઆર ॥ ૨૧ ॥ હંસદ્વજ તવ શાન્ત પામ્યો, મુછ રહી હવે ઉંચી; માર મારયા વણ રથ હઠાવી; ફેરવે છે ગલી કુંચી ॥૨૨॥ પોળ શેરીને બજાર ચઉટું; દરસાવે બધુ ગામ, રણછોડરાયની જય જય બોલે; રહીયત જે તમામ ॥ ૨૩ ॥ હરીજન લોકો દરસણ કરે, ઉલટ પુરણ લાવે; મોતી પુસ્પને અબીલ અક્ષત ગુલાલથી વધાવે ॥ ૨૪ ॥ એ રીતે ગામમાં ફેરવીને, લાવ્યો રાણીને મહેલ, તવ સુખવંતી આરણે આવિ, જોવા છોગાળા છેલ ॥૨૫॥ પુજન કરવાની છાબ કરમાં, આવી પ્રભુ સનમુખ, નર નારાયણની કરિ જાંખી, ભાગી સરવની ભુખ ॥ ૨૬ ॥ પુરણ પ્રેમે પુજન કીધું સાષ્ટાંગ લાગી ચરણ, વીશ્વપતી વિશ્વંભર સ્વામી, છેવટ લેજો સરણુ ॥૨૭॥ એટલે અંતરયામી રીજ્યા, પુરણ થયા પ્રસન; કોમળ દ્રષ્ટીએ કૃષ્ણે દિધાં, ચતરૂભુજ દરશન ॥ ૫૦ ॥ તવ હંસદ્વજ રથથી ઉતરીયો, મન કરી કોમળ સુધ; કરજોડી શ્રી કૃષ્ણને કહ્યું, કહો તો આરંભુ યુદ્ધ ॥ ૨૯ ॥ જો યુદ્ધ કરવા વ્રતી ન હોય, તો સાંભળો ભગવાન; નરને લેઇ મારે મહેલે; પધારો મેમાન ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુએ જોયું પા-

રથ સામું, શી મરજી અરજુન; પારથ કહે તમે જાણો, હું રહેવાનો મુન. ॥૩૨॥ એટલે હંસદ્વજનિ પ્રત્યે, બોલ્યા અલબેલો હરજી; સાબાશ ભક્ત ભાવીક રાજા; જેવી તમારી મરજી॥૩૨॥તવ રાયે અથીઆર પોતાનાં, નાંખી દીધાં દુર; લાંબો થઇને ચરણે લાગ્યો, ઉલટ આવિ ઉર. ॥ ૩૩ ॥ એટલે ઘોળાં નીશાન ચડીયાં, યુદ્ધ થયું બંધ; પારથને હંસદ્વજ મળીયા; કીધો સ્નેહ સંબંધ ॥૩૪॥ શેન્ય ગયાં શેન્યને ઠેકાણે, સરવે હરખે ભરીયા; કુન્તી કુંવરને શ્રી કશ્ન, રથમાંથી ઉતરીયા ॥૩૫॥ રાયતણા મહેલમાં પધારયા; સુખવંતી રહી જોઈ,ભાવથી ભોજન કરાવવાને,કરાવી રસોઇ ॥૩૬॥ પછી સરવેને જમવા તેડયા છે ભાવતાં ભોજન વીવેકથી પીરસી જમાડયાં, રીજ્યા જુગજીવન ॥૩૭॥ અરજુનજી કહે એ માહારાજા, તમ લીધે આ પેર; નહીતો બહુ બળીયો રાજાછે મારી નાંખત ઠેર ॥૩૮॥ પ્રભુ કહે હવે સમજ્યા, સાચુ ન રાખત કાંઇ; આને જીતીને નહોતા જવાના, રહેત હાંઇને હાંઇ ॥૩૯॥ પછી જમી મુખવાસ લેઇ, સભા કરી બીરાજ્યા,માન્ય આપવા હંસદ્વજના,વાજીંત્રો બહુ વાગ્યાં ॥૪૦॥ પછી રાયે પ્રેમ ધરીને, દરસાવ્યો પુરણ ભાવ,નરનારાયણની આગના લેઇ, સારો કરયો સરપાવ ॥૪૧॥ તે પછી પ્રભુને પાયે પડીયો, તમે છો વિશ્વ પતી; મુજ થકી તમારા સરખુ,કાંઇ અપાયું નથી ॥૪૨॥ માટે કરૂણા કરી કાંઈ માગો, વચન ચઢાવું માથે; કૃષ્ણ કહે આયુદ્ધ ગ્રહીને, નીકળો નરની સાથે ॥૪૩॥ અશ્વ ફેરવી હસ્તીનાપુર, યજ્ઞ વિશે તમે આવો; એટલું માગું છું તમ પાસે; લેવાનો છે લાહાવો ॥૪૪॥ રાયે વચન માથે ચડાવ્યું, નીકળવા મન કીધું,રાજપાટ ઘર ગામ સરવે,પુત્રોને સોંપી દીધું ॥૪૫॥ પંચકલ્યાણી અશ્વ પાન્ડવનો,લાવી પારથનેદીધો; એટલે સરવે આનંદ પામી,વાજીને આગળ કીધો ॥૪૬॥ પાન્ડવનું દળ પુઠે ચાલ્યું, સુરા તોડે મંકોડે; હંસદ્વજ શેન્ય પોતાનું લેઇ, નીકળ્યો અરજુન જોડે. ॥૪૭॥ હસ્તીનાપુર પ્રભુ પધારયા, અશ્વ તો ફરવા જાય; શ્રોતા વકતા સાંભળો આ, પુરણ થઇ કથાય ॥૪૭॥ ભકતનો ને ભગવાનનો મહીમા, શ્રવણ કરે જે જન, પાતક તેનાં નાશ પામી,પુરણ થાય પાવન ॥૪૯॥ મનવાંછીત ફળ પ્રાપ્ત થાશે, પોહોચ્યા મનના કોડ; વલ્લભ વદે શ્રોતા બોલો, જે જે શ્રી રણછોડ.

સુધન્વાખ્યાન સમાપ્ત.

કડવું ૬૧ રાગ સાખી.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારીતુજને કહુ હવે તેનો મહિમાય ॥૧॥ સુંદર એક સરોવર આવ્યું, ત્યાં અશ્વે શું કીધું; પીપાસા બહુ લાગેલી તે, પેશીને પાણી પીધું ॥ ૨ ॥ એટલે ઘોડો ટળી જઇને, બનીયો ઘોડી રૂપ; તે જોઇને વિચારમાં પડીયો, પોતે અરજુન ભુપ ॥૩॥ ઘોડી વેશે ઘોડો ચાલ્યો,વનમાં આગળ જાય;એવે બીજુ સરોવર આવ્યું, હય પેઠો તે માંય ॥૪॥ તવ ઘોડીનું રૂપ બદલાયું,થયું વાઘનું રૂપ; તે જોઇ બહુ પસ્તાવા લાગ્યો, પોતે અરજુન ભુપ ॥૫॥આયુદ્ધથી તે વાઘ હંકાર્યો,ગયા જોક જોજન; તવ વાઘ ટળી અશ્વબનીયો, હરખ્યો નર રાજન॥૬॥ એવામાં એક રૂશી દિઠા, તેને પુછયો સંદેહ; રૂશીએ તે નિવારણ કીધો, ત્યાંથી ચાલ્યા તેહ ॥૭॥ અશ્વને લેઇને આગળ ગયો,કુન્તી સુત નરેશ;એવે આગળ જાતાં જાતાં, આવ્યો ત્રીયાદેસ ॥૮॥ તે દેશનાં પુરૂષ નહી કોઇ, એકલી અબળા જાતી; પ્રમેલા નામની રાજ્ય કરે છે, બળવંતી મદ માતી ॥૯॥ ચંદ્રાણી નામનિ પ્રધાનએની સઉ જાણે જાદુ વિદ્યાય;પુરૂષને પ્રેમદા બનાવી;રાખે નગ્રની માંય ॥૧૦॥ વળી બનાવે પશુ પક્ષી, એવિ જાદુગારી; તે નગરમાં ઘોડો પેઠો,સ્ત્રીઓએ જોયો નીહાળી ॥૧૧॥ પત્ર સોનાનું વાચી જોઇને, તાણી બાંધ્યો તોખાર; અરજુન સામા યુદ્ધે જાવા, સરવ થઇ તઇયાર ॥ ૧૨ ॥ નાના પ્રકારનાં આયુદ્ધ લીધાં; માનુનિઓ મદ માતી; કેટલિ નારિના અશ્વ બનાવ્યા, કેટલીના કર્યા હાથિ ॥ ૧૩ ॥ ઉંટ આકારે હય આકારે ગજ આકારે બનાવી; તેવા હાથીપર રાગિ, બેઠીયુદ્ધ કરવાને આવી ॥૧૪॥ સેન્યા સઉ સંદર્નિ ચાલિ. જોયા જેવિ ખુબી; અરજુન સઉ સેન્યસાથે ઉભો, તેનિ સનમુખ ઉભિ ॥ ૧૫ ॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો કેમ આવિ સરવે નાર; પ્રથમ અમને પાય પડીને, આપી હોતો ખાર ॥ ૧૬ ॥ પ્રમેલા કહે સાંભળ નરપ તું, ઘોડો લેવા હોય હાથ; માટે અમારૂં કહ્યું કરિને, પરણો અમારી સાથ ॥૧૭॥ અરજુન કહે જારે કુજાતી, વિપરીત કયાં કરે બુધ; પરણિને અશ્વ નવિ લેવા, આવો કરીએ યુદ્ધ ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને અરજુનજીએ હાથ લિધાં અથિઆર; શકળ સેન્યા ઉપડિ સાથે, દેવા માંડયો માર ॥૧૯॥ એટલે સઘળિ અબળા કોપી, પાન્ડવમાં ભગરાણ; સરવ પુરૂષનાં સામુ જોઇને, મારે છે નેનબા-

ણુ ॥ ૨૦ ॥ નેનબાણુ વાગે ન મોહ લાગે, વાગે નેન કટારી; અબડીને મુરછામાં પડતા, જુલમ કરે છે નારી ॥ ૨૧ ॥ જે જન પડીયો તે રડવડીયો, ન રહે શુધ કે સાન; એ રીતે સરવે યોદ્ધા પડીયા નથી કોઇને ભાન ॥ ૨૧ ॥ એકલો અરજુન આખો નર છે, તેને મોહ નવલાગે, બાણુવડે બહાજયો છે બળમાં, મન પાછું નવ ભાગે॥૨૩॥ તવ સહુતારૂણીએ એમ જાણીયું, આ નર મોહિત ન ધારો; સરવ કીયા મુશ્રી એને આયુદ્ધ લેઇને મારો ॥ ૨૪ ॥ એવું સમજીને સુંદરિ સરવે હાથ ગ્રહ્યાં અથીઆર; ગુપતી ગેડી ગદાઓ લેઇ, દેવા માંડયો માર ॥૨૫॥ અરજુનજીને પાછો હરાવ્યો, જીતી પ્રમેલા રાણિ, ઇંદ્રતણો સુત કાહયરથયોતવ થઇ આકાશે વાણી ॥ ૨૬ ॥ એ અબળા નહી જીતાય કોથી,ઓરેકુન્તી તન; મુમત તારો મુશ્રી દેઇને, મનાવ્ય સરવનું મન ॥ ૨૭ ॥ અસુરોને હણવા જેગણીયે જુલમ કરેલો જેવો; અરજુન ઉપર કામનીઓએ, કેર કર્યો છે તેવો ॥ ૨૮ તેથી નર હિમ્મત હારેલો, વળી સાંભળી વાણી; તેથી અરજુન પુછવા લાગ્યો, કહો શુ કોહોછો રાણી ॥ ૨૯ ॥ નારીઓ કહે એકવાર કહ્યુ, વિશેશ શું કહેવરાવો; અરજુન કહે કબુલ માહરે હસ્તીનાપુર જાઓ ॥૩૦॥ અશ્વને ફેરવી આવું ત્યારે, પરણીશ તમારી સાથ; તવ અબળાએ સાચુ માન્યું,વચન લીધું હાથ ॥૩૧॥પછી પ્રમદા સરવને જીતી; સેન્ય નાંખ્યું'તું ઢાળી; જાદુ વિદ્યાથી સરવેની,મુરછા નાંખી વાળી ॥૩૨॥ એટલે સકળ સેન્ય ઉઠયું, તાજુ તાજુરૂડીપેર; પ્રમેલા પરોણાગત કરવા લઇ ગઇ પોતાને ઘેર ॥૩૩॥ બે દિન રાખી ભોજનદિધાં, પછી કર્યા વિદાય; ઘોડો દીધો છુટો કીધો, તેતો આગળથાય ॥૩૫॥ પુંઠળ નરનું સેન્ય ચાલ્યું, આનંદ ઊપજે ઉર;ત્રીયા દેશની સ્ત્રીઓસરવે ગઇ હસ્તિનાપુર ॥૩૫॥ પંચકલ્યાણી પંથે પળેછે, પુંઠળ નર નરેશ; એવો આગળ જાતાંજાતાં, આવ્યો ભીશણુ દેશ ॥ ૩૬ ॥ તે દેશનો છે ભીશણુ રાજા, અસુર જાતી જન; ભીમે એક રાક્ષસ માર્યો તો, તે રાક્ષસનો તન ॥ ૩૭ ॥ તેને જઇ નારદે ચઢાવ્યો, લડાવવાને સારૂ; તારા બાપનું વેહેર લે તું, ઉઠ કહ્યું કર માહારૂ ॥ ૩૮ ॥ એટલે ભીશણુ યુધ્ધે ચઢિયો, રાક્ષસ રાક્ષણિ જોડે; મેદાનમાં આવિ અરવ, ઊભો હઠની હોડે ॥૩૯॥ અરજુન સામું યુધ્ધ આરંભ્યું, હાથ ગ્રહી હથિયાર; ઇંદ્રનો નંદન અગણિતા મંતરે, બાણનો મારે માર ॥ ૪૦ ॥ હંસધ્વજ નીલધ્વજ સરવે, કરતા ઝાઝુ જોર; ભિશણુની રાક્ષસ રાક્ષણિઓ,કરતી

સોર બકોર ॥૪૧॥ ચાર ચાર ગાઉના શરીર લાંબા, વીકટ વઢણું ધારે; એવા અસુરો તાડ પાહાડ લાવી, પાંડવ દળને મારે ॥૪૨॥ રાક્ષણીઓયે રોળ વાળ્યો, આડીને અવળી ઉડે; ગાઉ ગાઉ લાંબા સ્થાન પોતાના,તેણે વતી બહુ ગુડે ॥૪૩॥ કંઇકને ઝાલી કાનમાં ઘાલે, કંઇ જનને ગળી જાય; કંઇને ઘાલે નાસ્કોરામાં; ઘણા જીવ અટવાય ॥૪૪॥કંઇને કેશમાં કંઇને બગલમાં, કરતી સોરબકોર; ખોબે ખોબે રેણુ ઉછાળી,કરે અંધારૂ ઘોર ॥૪૫॥ પાંડવનું દળ ત્રાસ પામ્યું, સરવનું થાશે મરણ; અરજુન અતીશે ગભરાયો, ધ્રુજવા લાગ્યા ચરણ ॥ ૪૬ ॥ વલણ ॥ ચરણ લાગ્યા ધ્રુજવા,અરજુનના જે વાર, વદે વલ્લભ શું નીપન્યું સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૬૨ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી કૃજયા અરજુનજીના પાય; હવે યુદ્ધમાં શી ગત થાય ॥૧॥ જેયું હનુમાનજીના સામું;જુઓ કપીવર દુખ પામું,માટે કરો અમોને સાહાય;કેમ બેશી રહ્યા છો ધજાય ॥૨॥ તવ અંજની કેરા સુત, એ તો થયા આકળા ભુત, જેયું અસુરો સામું જ્યારે, ડરી રાક્ષણીયો સહુ ત્યારે ॥૩॥આ તો લંકા તણો બાળનારો, રાજા રાવણને મારનારો;એનીઆંખો થઇ મહા માઠી, ભય પામી સઉ રાક્ષણી નાઠી ॥૪॥ તેવા હનુમંત કોપે ચડીયા; હુક કરિ અસુરમાં પડીયા; લેવા માંડયા રાક્ષસના પ્રાણ, પુંછ પછાડી વાળે ઘાણ. ॥૫॥એવે અરજુનને ચડી રીસ, છેદયું ભીશણ કેરૂ શીશ; હનુમાને વાળી નાંખ્યો છેક, જીવતો નવ મુકયો એક ॥૬॥પછી પરવત મોહોટોલીધો, દુષ્ટના ગામપર મુકી દીધો, તેથી કચરાયા સહુ પાપી,પછી પરવત નાંખ્યો ઉથાપી॥૭॥બધું ભીશણનું ધન લીધું,હસ્તીનાપુરપોચાડીદીધું, ત્યાંથી પાંડવ યોધ્ધ પરવરયા,વાજી લેઇને સઉ સીધાર્યા॥૮॥ ઘોડો જેમફાવે તેમ જાય,એને ફાવેત્યાં વીશ્રામ ખાય;જ્યાં વીસામો કરે તોખાર,ત્યાં વીસામો બંધાવે સાર. ॥૯॥ જ્યાં પેશાબ અશ્વનો હુઓ, ત્યાં તો બંધાવે વાવ્ય કે કુઓ; એ અશ્વ કરે લાદ જયાંય, ધરમશાળા બંધાવે ત્યાંય. ॥ ૧૦ ॥ એવી રિતે વાવરે ધન, જાતાં આવીયું પ્રતક વન; તે વનના પ્રાણી જેહ, એક દીવસમાં મરે તેહ ॥ ૧૧ ॥ હરી ફરી જીવે પોહોર

ચાર, તેમાં માંડી લે સંસાર;એવી ભોમીથી નીકળીયા,અશ્વ પુઠે મણી-
પુર પળીયા. ॥૧૨॥ ઘણું સુંદીર છે એ ગામ, મોહોટાં મોહોટાં બાંધેલા
ધામ; રાજ કરે અરજુનનો તન; એનું નામ છે બભ્રૂવાહન ॥૧૩॥એતો
ઇલેવાનનો ભ્રાત ચીત્રકળા છે એની માત;જ્યારે અરજુન જોગી થયોતો,
પંપા શરોવરે ગયોતો.॥૧૪॥ તેમાં શરપણિયો બે હતી; મુળ અપછરાની
ગતી; તેને દુરવાશાનો હતો શ્રાપ, તેથી શરપણો થઇતી આપ॥૧૫॥અર
જુનના ચરણ પ્રતાપે, હતો તે દેહ પામીતી આપે; વરીતિ અરજુનની
સાથ, નારદે ઝલાવ્યો તો હાથ ॥૧૬॥એતો કથા આગળ આવીગઇ,માટે
વીસ્તારતા નથી અહીં;તે ઉલપીનો સુત ઇલેવાન,ભીસ્મ સામો લઢયોતો
નીધાન. ॥૧૭॥ ત્યાં પામ્યો હતો એ મરણ, તે તો જાણે બધી ધરણ, એ-
ના ગામમાં ગયો તોખાર;આવ્યો કુન્તી કુમાર. ॥૧૮॥ તેવા કળકળવા
લાગ્યા કાગ, રસ્તે આડો ઉતરીયો નાગ;એવા માઠા થયા સુકન તોયે ના-
વ્યું અરજુનને મન. ॥૧૯॥ એવે ઘોડો ગામમાં જાય, એક શેવકે દિઠો
ત્યાંય; તેને દોરડે બંધન કીધો, બભ્રૂવાહને જઇ દીધો. ॥૨૦॥ અશ્વને
બાંધ્યું પત્ર જેહ,બભ્રૂવાહને વાંચી જોયું તેહ જાણ્યું મુજતાતનોતોખાર,
કેમ રાખી શકું લગાર. ॥૨૧॥ એનો સુબુદ્ધિ નામે પ્રધાન, તેને પુછયું
નર સંતાન; આતો મુજ તાતનો તોખાર, તેનો શો કરવો વિચાર ॥૨૨॥
તવ પ્રધાન બોલ્યો એમ; બાપના સામા બાહાજીએ કેમ ચાલો લ્યો
મોતી પુષ્પની થાળ, સહુ સામા જઇએ પગપાસ ॥૨૩॥ લેઇ જઇએ સા-
કરનાં પાણિ, પીતાને પાઇએ પ્રેમ આણી;એવું કહ્યું પ્રધાને જ્યારે,ઉઠયો
બભ્રૂવાહન ત્યારે: ॥૨૪॥ ગયો ઘરમાં પુછવા વાત,જ્યાં બેઠીપોતાની બે
માત તેને જઇ કહ્યા સમાચાર,આવિયા છે કુન્તિ કુવાર. ॥૨૫॥ તવ બેઉ
માતા કહે એમ;બેટા અશ્વ તેં બાંધ્યો કેમ;વાજી લેઇને સામા જાવો, પા-
યે પડીને ગામમાં લાવો. ॥૨૬॥એવું કહ્યું એની બે માત,મળી પ્રધાનની
વાતે વાત;એતો ઘણોક હરખે ભરીયો, આગના લેઇ હેઠો ઉતરીયો. ॥૨૭॥
લીધો પ્રધાનશેન્યા સાથ,પોતેબંધાવ્યા અવળાહાથ;જોડેલીધો પંચકલ્યા-
ણી; જાય વદતો દીનતા વાણી.॥૨૮॥ગામ બારણે અરજુનઉભો, એના
મનમાંકરેમનસુબો પુછયું હંસદ્વજને તે ઠામ,આતો કોણ રાજાનું ગામ॥૨૯॥
બોલ્યો હંસદ્વજ વચન,અહીં રાજા છે બભરૂવાહન; એનાથી સહુ ડરે હું
ડરૂં;માહારી ખંડણી એને ભરૂં. ॥૩૦॥ સાત ગાડાના સોવરણના સાર,

નું તો ભરૂ છું કુન્તી કુંવાર; ઘણું સુંદર છે આ ગામ, મણીપુરછે નગર નું નામ ॥ ૩૧ ॥ એવિ વાત કરે છે જ્યાંય, આવ્યો બબ્રૂવાહન ત્યાંય; પેઠો પાન્ડવના શેન માંહી, પુછી જોયું શેવકને ત્યાંહી ॥ ૩૧ ॥ કીયો અરજુન કુન્તી તન, ત્યારે સેવક વદયો વચન; પેલા રથ પરછે હનુમાન તેમાં અરજુન સતિ સંતાન॥૩૩॥ તવ પુત્રને હરખ ચડીયો, જઇ અ· રજુનને પાય પડીયો; છોડી બંધન જોડયા હાથ, ભલે પધાર્યાંમુજતાત, ॥ ૩૪ ॥ અશ્વ બાંધ્યો હતો મેં આપ, તે તો અપરાધ કરજોમાફ; મને જનમ્યે થયા બહુ દન, પણ આજ થયાં દરશન ॥૩૫॥ મને નોહતોશ્મા ડયો બાપ, પણ આજ થયો મેળાપ; લાહાવો વીત્યો મુને અપાર, માહારો સફળ થયો અવતાર ॥૩૬॥ વળણ, ॥ સફળ જનમ થયો માહયરો, રહી નહી ખામી લગાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે, વિપ્રીત થયું તે વાર.

કડવું ૬૩ રાગ સવઇયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહીમાય ॥૧॥ બબ્રૂવાહન એવાં વચન બોલ્યો નરને પડયો વીચાર; આ દેશમાં હું કયારે આવ્યો, કયાંથી માહરો કુંવાર ॥૨॥ એવામાં વરસકેતુ બોલ્યો પારથ પ્રત્યે વચન; ઓરે માહારા અરજુન પીતા; આ કીયો તમારો તન ॥ ૩ ॥ એટલે કીરટધર એમ બોલ્યો, મુને નથી કાંઇ યાદ; તવ બબ્રૂવાહન વદયો વાણી, કરશો નહી વિવાદ ॥ ૪ ॥ તમારો સહુ સંદેહ ટારૂં, સાંભળજો વચન; હઠી વરશ જોગી થઇને, નીકળ્યા તમે વન ॥ ૫ ॥ તવ પંપાસરોવરે અપછરા, બે પર ણ્યા, તમે તાત; તેનો હું છું દીકરો એ, થાય છે માહારી માત ॥ ૬ ॥ ઉલ્પીનો હલેવાન હતો તે, આવ્યો તો તમ ધરણ; ભીસમના સામુ યુદ્ધ કરીને, તે પામ્યો તો મરણ ॥ ૭ ॥ ચીત્રકળાનો દિકરો હું, ઓરે માહરા તાત; હવે મુજને ઓળખી લેજો, કરી માંડીને વાત ॥ ૮ ॥ વીનાશકાલે વીપરિત બુધ્ધી, થઇ અરજુનની સાર; તેથી બબ્રૂવાહન સામો, અવળો કરયો ઉચ્ચાર ॥ ૯ ॥ તારી માતા વેશ્યા સરીખી, અનેક એને સ્વામી; માહારો દીકરો કહું તને તો, લાગે કુળમાં ખામી ॥ ૧૦ ॥ એટલે બબ્રૂવાહન બોલ્યો; તાત બોલો વીચારી; હું છું તમારો દિકરો ને, સતિ જનેતા મારી ॥ ૧૨ ॥ એટલે અરજુન

એમ બોલ્યા, શું મુજને સમજાવે; માહારો દીકરો હોય તો ઘોડો,લઇને આપવા નાવે ॥૧૨॥ જા જારે નંદન વેસ્યાના, હું નહિ તારો તાત; એમ કહી બભ્રૂવાહનના, છાતીમાં મારી લાત ॥ ૧૩ ॥ એટલે બભ્રૂ-વાહન કોપ્યો, બોલ્યો મુખ વચન; હવે ઘોડો લઇને જાજે, ઓ કુંતીના તન ॥ ૧૪ ॥ જો હઇશ સતીનો દીકરો ને હઇશ નમારો બાળ; તો તો પાછી પાની ન કાઢું, આણું તમારો કાળ ॥ ૧૫ ॥ એવું કહીને ઘોડો લઇને, પાછો વળ્યો મહા બળીયો; રાતો તાતો થઇ ગએલો, અરજુન પર કકળીયો ॥ ૧૬ ॥ ગામમાં જઇને અશ્વ બાંધ્યો, પોતે થયો તઇયાર; વસ્ત્ર આભુષણ ધારણ કીધાં, હાથ લીધાં હથીઆર ॥ ૧૭ ॥ સત્તરક્ષોણી શેન પોતાનું;લીધું લડવા સંગ; પ્રધાન સહીત સરવે ચાલ્યા યુધ્ધતણો ઊમંગ॥૧૮॥વાજતેગાજતે આવ્યો ભાગોરે.પુરણ કીધી ચહાઈ અરજુનજી પણ તતપર થયો, આદરી મોહોટી લડાઇ ॥૧૯॥ ઉંચો કર કરયો કીરટધરે, મરવું તો એકવાર પાછી પાની કોઇના કરશો, વરતાવો હાહાકાર ॥૨૦॥ એમ કહી ગાંગેવનામા ધનુશ લીધુ હાથ, ટંકાર કીધો કીરીટધરે,હામ ધરી મન સાથ ॥૨૧॥તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોંચ્યો,ડોલ્યા દશે દીગપાળ; ધરણ લાગી ધુજવાને; ખળભળ્યું પાતાળ॥૨૨॥વરસકેતુ ને મેઘવરણ,અનુશાલ્વ જેહ;પ્રદુમાન અણીરૂધ્ધ બળીયો,યુમનાસ્વબળ કેમ ॥૨૩॥ સુવેધ ને નીલધ્વજ રાજા વળી હંસધ્વજ રાય, એવા એવા અતીરથી તે, મારથી બહુ કેહેવાય ॥૨૪॥તેમણે સરવે બાણ ચઢાવ્યાં દેવા માંડયો માર;રોશમાં રૂઠે બાણ છુટે, જેમ વરશે મેઘ બારા॥૨૫॥અરજુનજી એક બાણ ફેંકે,સુસવાડા કરતું જાય;એક બાણ એનું જતાજતામાં, એંશી શહસ્ર થાય ॥૨૬॥ યુમનાષ્વનાં સાઠસહસ્ર સુવેધનાં સવાયાં,નેવું શહસ્ર નીલધ્વજનાં જાણે બાણ વીયાયાં ॥૨૭॥ હંસધ્વજનાં બેલક્ષ છુટે, વરતે હાહાકાર; વરસકેતુ એક શરથી, છુટે ચાળીશ હજાર ॥૨૭॥પ્રદુમા-નનાં પચીસ શહસ્ર, અણીરૂધનાં અઠાવીં, બીજા જોદ્ધાનાં બહુ બહુ છુટે, કોણ શકે ગણાવી ॥૨૮॥ અરજુન તરફથી એવું છુટે,એઇ ન શકાય ચક્ષ, બબરૂવાહનું એક છુટે, તેના થાયે દશ લક્ષ ॥૩૦॥ હંસધ્વજ નીલ-ધ્વજ અરજુન, બાણ મારે એક વાર, એટલામાં બબરૂવાહન તે મારી વળે બે વાર ॥ ૩૧ ॥ જુલમ કરતો જરા ન ડરતો ભરતો નહી પગ પાછો, અરજુનજીમાં મનમાં જાણી ગયો, નથી છોકરો કાચો ॥૩૨॥ એવામાં અરજુનજીએ પુરણ જણાવી રીસ, બભ્રૂવાહનના સારથીનું સે-

દી નાંખ્યું શીશ ॥૩૩॥એટલે બબ્રૂવાહન કોપ્યો,લીધું કાળજ્વર બાણ; અરજુનજીની ત્રણ ક્ષોણીનો વાળી નાંખ્યો ઘાણ. ॥૩૪॥એટલે વરશકેતુ કકળ્યો, દીધું દંડવત દાખી;બબ્રૂવાહનના રથની ધજા,તરત છેદિ નાંખી ॥૩૫॥ તવ બબ્રૂવાહને બાણ મારયું જયાં છે અંજનિ તન, વજર દેહી હનુમંત છે પણ, ઉરાડયા ગગન ॥૩૬॥ તે જઇ ધડલંકા પડયા અરજુન પામ્યો ત્રાસ; અરેરે આ બળીયા સાથે, મેં કયાં કરયો વિનાસ ॥ ૩૭ ॥ એવે બબ્રૂવાહને બીજું, બાણ મારયું કરી રીસ;કરણ કુંવર વરસકેતુનું છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૩૮॥ ત્રીજે બાણે પ્રદુમાનને મારી નાંખ્યોહેર, પારથ થરથર ધ્રૂજવા લાગ્યો, થઇ ગયો કાળો કહેર ॥૩૯॥આંખોમાંથી આંસુ છુટયાં, ભાગી ગયું ધરસુત્ર; અભેમન્યુને વીશારયો તો, દેખીને આ પુત્ર ॥૪૦॥ અરેરે આટલા દીકરાથી, હતું કરણનું નામ; મ્હારી ભીડનો ભા ગીયો કથલ્યું સઘળું કામ ॥૪૧॥ એની જનેતાને જઇને,દેઇશશો જવાબ અરેરે કરમ થયું કઠોરૂં, દ્રુટી પડીયો આભ ॥૪૨॥ એવી રીતે રડવા લાગ્યો કુન્તા સતીનો તન; તે જોઇને બબ્રૂવાહન, બોલ્યો મુખ વચન. ॥૪૩॥ઓરે નંદન કુંતાજીના, હવે શું રડવા બેઠો; પહેલું કહ્યું ત્યારે નવ માન્યું,ગરવ ગણેરો પેઠો ॥૪૪॥ ખરો પુરૂશ નથી તુતો, કાળજડાનો કાચો; વંઢળનો વેશ ધરયો હતો તે, વંઢળ સાચેસાચો ॥ ૪૫ ॥ જનુનીનું પેટ લજાવ્યું, બોળ્યું બાપનું નામ, કાળજડું કાચુ હતું તો શીદ માંડયો સંગ્રામ ॥૪૬॥ એવાં કટુ વચન સુણિ, કોપ્યો ઇંદ્ર કુંવાર બબરૂવાહનનિ સામો બાજ્યો, દેવા માંડયો માર ॥૪૭॥ તે મારને કુંવર નથી ગણતો, વછોડે બાણ જળ ધારા; ભાલોડાં ચળકે જાણે ગગનથી, ખરખર વરસે તારા ॥૪૮॥ દિનમણી જાણે દબાઇ ગયો, બંધપડયો પરકાશ; જેવો જુલમ રામે કીધો,તેવો પાડયો ત્રાસ ॥ ૪૯ ॥ એવામાં બબરૂવાહને, કામજ કેવું કીધું; મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, બાણ અગણિતું લીધું ॥૫૦॥ તે ફેંકયું ફેરપુહડી ફરિને, બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા મંતરે કરીને, બાણ થયાં અનેક ॥૫૧॥ તેણે સઊની રૂદીયા ભેદિ, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; હાથી ઘોડા ઉંટ સુદ્ધાં,ઢળી ઢળીને પડીયા ॥૫૨॥ પછી એકલો અરજુન રહ્યો, તેને મારયો બહુ માર; રૂંએ રૂએ છીદ્ર પાડયાં, તોડયાં વસ્ત્ર શણગાર ॥ ૫૩ ॥ એવે ફરશુરામજીના, બાણેનું ભાલોડું જેહ; પારધીના પાસેથી આવેલું, બાણજ કાહાડયું તેહ ॥૫૪॥ તે બાણ અરજુનના મ્રત્યુનું, બબરૂએ લીધું આપ; તે વેળા કુન્તી નંદનને, આવ્યો દ્રોણનો શ્રાપ ॥૫૫॥ એવો જોગે જોગ

મળીયો; બાણ ફેકયું તે દિશ;ઇંદ્રના નંદન અરજુનજીનું, છેદી નાંખ્યું શીશ. ॥૫૬॥ સરવેને પૃથ્વી પોરાડયા,શેવકને કહ્યું છુટો; સરવેને મારી આગના છે, પાન્ડદળને લુટો. ॥૫૭॥એવિ આપી આગનાકે, શેવક છુટયા સાર પાન્ડવની સરવે શેન્યાના લુટી લીધા શણગારા॥૫૮॥પછી પાન્ડવનો અશ્વ લેઇને, સઉ સંગ ગામમાં જાય;ઉલ્પી ચિત્રકળા બે માતા, તેને જઈ પડયો પાય ॥૫૯॥ ઓ માતા પાન્ડવદળ માર્યું, મારયો અરજુન તાત, વેશ્યાનો સુત કહ્યો માટે, શીશ છેદયુ મુજ માત. ॥૬૦॥ વળણ॥ તાતનું મુસ્તક છેદીયું,ઓરે માહારી માત, વલ્લભ વદે તવ બેઉજણી, કરતી આંસુપાત.

કડવું ૬૪ રાગ સીંધું.

લાડકવાયા દિકરા,માતાને દિધો રંડાપો;સગપણ જાણ્યાછતાંમારયો શું આવ્યો તો અંધાપોરે, લાડકડા.॥ટેક ॥ તાતને તેડવા મોકલ્યોતેમાં તેંતો રણયુદ્ધ ધારયું;કયાંથા આનંદ તો ઉપજાવે, હેવાતણ ઉતારયુંરે. લાડકડા. ॥૧॥ દિકરા થાજે સોસો વરસના, મરજે વિધવા માડી; માથે કંથ હોયે ત્યાં સુધી, હાથીની અંબાડીરે. લાડકડા ॥૨॥ જેર જવાનીનું જણ્ગ્યુ ઘરમાં, જનમ અમારો બાળ્યો;પેટ કોણું પાટો કયાં કરીયે;દાવ દુશ્મનનો વાળ્યોરે. ॥ લાડકડા ॥૩॥ ઢીકે ઢીંચણમાંથી ઢાળી;એથીસુત શું ભુંડો;ખાંખત કરી ખોવરાવિ નાંખ્યો,ચોટલો ચાંલ્લો ચુડોરે, લાડકડા. ॥૪॥ તાતને કેહેવે તમોગુણ વાપ્યો, તરછટ ઉતરયો આડો; હરતાં ફરતાં બંધ કરી આણયો, ખુણા ખોળવા દહાડોરે॥લાડકડા.શરીરની સંસાર શોભા ટાળી, ગોરણી ગણાતી કાહાડી; ચીર ઉતરાવિને પેહેરાવી સ્વેત સીંધુરિ સાડીરે. લાડકડા ॥ ૬ ॥ કાળાટીલી કપોળ ચોટી, કંથ મરાવ્યો નારી; તે જીવવું ધિક્કાર અમારૂં,ઘાલું પેટ કટારીરે.॥લાડકડા ॥૭॥ ભોગવે છે પીતાની પુજી તે કાંઇ મનમાં નાવ્યું;છોકરવાદી છેકજ કીધી, ફાટયો ફરયો જેમ ફાવ્યુંરે.લાડકડા.॥૮॥વળણ, માના મેહેણા સાંભળી, અતી થયો ઉચાટ, કહે વલ્લભ રડવા મચ્યો, કુવર હઇયા ફાટ.

કડવું ૬૫ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી,સઉનાં નેત્રે ભરાયું પાણી;હાં રે

બેઉ અબળાઓ નિકળી રડતિ, કેશ કાહાડિને પછ્ચી પડતી ॥ ૧ ॥ હાંરે ત્રાહય ત્રાહય કરતી બાહાર આવી,લીધું કંથનું શીશ શોધાવી;હાંરે ઉલપી ઉછંગમાં લે ચેતી, નાહાની ચીત્રકળા ધડ જોતી ॥ ૨ ॥ હાંરે ખોળીને ખોળામા ધડ લીધું,પછી કલ્પાંત કારમું કીધું; હારેત્યાંનોબબ્રૂવાહન આવ્યો રડતો, બેઉં માતાને પાવલે પડતો ॥૩॥ હાંરે માહારીજનુની કહો તે કરૂં; કોહો તો આપઘાત કરીને મરૂ: હાંરે મેં તો છોકરવાદી છર ધારયો, ભુલ્યો ચુક્યોપીતાજીને મારયો ॥૪॥હાંરેમને કહો ક્ષત્રિરીનો સુત, તેથી થઈ ગયો આકળો ભુત, હાંરે મોહારી થઈ ગઈ વાંકી કરણી, કહિ કટાર લઇ ઢળ્યો ધરણી ॥૫॥ હાંરેતવ ઉલ્પી બોલી મુખ એમ; બેટા મરણ કરે તું કેમ;હાંરે તુને બતાવું એક ઉપાય,તેવું કરેતો સજીવન થાય ॥૬॥હાંરે તેથી કાળા ટીલી બધી જાશે પુન હશેનો સજીવનથાશે; હાંરે તેથી લાજ જગતમાંરહેશે,આખુ વીસ્વાશાબાશી દેશે॥૭॥રાગસાખી એટલે બબ્રૂવાહન બોલ્યો. માતાજી લાગું પાય; ઝટપટ તુને ઇલાજ બતાવો, ઓરે માહારિ માય ॥૮॥ તવ બેઉ માતાએ ઉતારિ આપ્યા પોતાના શણગાર; લે આ લેઇને જા પાતાળે. ઓ માહારા કુમાર ॥૯॥શેશનાગ છે તાત અમારો, ત્યાં જઇને એમ કેહેજે, થઇ પુત્રીયો વિધવા તમારી એમ કહી શણગાર દેજે ॥ ૧૦ ॥ જમાત્ર તમારો મરણ પામ્યો, પણ ધડ શીશ છે પાસ; બેઉ બેહેનો બહુ રડે છે, પડી રહયોછે ત્રાસ;જમાત્ર તમારા જીવતા થાયે,એવો આપો ઉપાય; નહી તો તમારી પુત્રીયો મરશે, થાયબેઉ મુજમાય ॥૧૨॥ એટલે જીવાડવાની બુટી; આપશે બેટા તુને; તેથી સહુ જીવતા થાશે, આનંદ જોથજે મુનો॥૧૩॥ એવાંવચન માતાનાં સુણી, તરત થયો તૈયાર; પાતાળ જાવા જનુનીના લીધા થોડા શણગાર ॥૧૪॥ પ્રથવી પારથનાથી પાતાળ ગયો, જ્યાં આગળ શેષનાગ; પાસે જઇને શણગાર મુકયા, દરશાવ્યો વઇરાગ ॥૧૫॥ જુઓ તમારી પુત્રીઓના શણગાર સઊ ઊંતરીયા; વીધવાપણુ એમને આવ્યું, સુખના દીવસ ફરીયા ॥૧૬॥ તમારી પુત્રીનો પુત્ર હું થાવું, મેં વીપ્રીત કરી વાત; શેજ સ્વભાવ યુધ થવાથી, મેં મારયો મુજ તાત ॥ ૧૭ ॥ ધડ મુસ્તક મેં જુદાં કીધાં, કળકળી મુજ માય; માટે અરજુન જીવે તેવો, આપો કાંઇ ઉપાય ॥ ૧૮ ॥ તવ શેષનાગે પાતારકેરા;તેડાવ્યા સહુ નાગ; બેસાડીને પુછે પોતે, દેખાડે વઇરાગ ॥ ૧૯ ॥ મુજ પુત્રી વીધવા થઇ છે, આવી ગયો સુખ અંત; સજીવન કરવા આપુ

મણીતો; જીવે એનો કંથ, એટલે સરવે નાગ બોલ્યા; પુત્રીનું કષ્ટકાપો; ઝટપટ આપી જાય પાછો તો સુખ રૂપે મણી આપો॥૨૧॥ એ મણી આ પણો પ્રાણજીવનછે, નાગોનેગરૂડનો ભય; હીંડતાં ચાલતાં આપણાવંશ નો; કરી જાય છે ક્ષય ॥૨૨॥ માટે મણી આપણે રાખ્યો છે, તે જાણો છો વાત,આપણુ જીવન બગડે નહી એમ કરજો જાનો જાત॥૨૩॥ એટલામાં ધુત્રાષ્ટર નામે, દુરિયોધનનો સ્નેહી, કહ્યું કે આપવો નથી પાછો ન પોહો ચાડે લેઇ ॥૨૪॥ તે એકલાનું કહ્યું ન માન્યું, બભ્રૂને મણીઆપ્યોધુત્રા ષ્ટર નાગ બહાજ્યો, બભ્રૂને ક્રોધ વાપ્યો ॥ ૨૫ ॥ સામાસામી બેઉજણ થયા, વીપ્રીત થઇ છે બુધ; મન મુકીને પાતાળ વીશે, આરંભકીધુ યુદ્ધ ॥૧૬॥ ધુત્રાષ્ટરના સામો થયો, બભ્રૂવાહન લેઇ બાણ; કીડીયાસ્તરથી કીડીયો કેરૂં વાઝ્યું બહુ હથરાણ ॥૧૭॥તે કીડીયો નાગનેપડી બાહાજી, નાગને કાયર કીધો; તેથી ધુત્રાષ્ટર ગયો નાશી, બભરૂએ જાવા દીધો ॥૨૮॥ પણ ધુત્રાષ્ટરના બે પુત્ર, હુંપદ ને હંકાર; રીસ ભરેલા ભોમીમાં ગયા, વેર લેવા તે વાર ॥૨૯॥ બેઉ અપછરાના ખોળામાં, ધડ ને મુસ્તક જેહ; અચાનક લઈ નાશી ગયા, રમણ દીપમાં તેહ ॥ ૩૦ ॥ તે સમે કુન્તાને એમ ભાસ્યું, અરજુન પામ્યો મરણ; વરશકેતુ પણ મરણ પામ્યો, જેનો પીતા કરણ॥૩૨॥એવા એવા બહુ જન મુઆ એવું ભાસ્યુંજ્યારે કુન્તાજીએ જાગ્રત થઇને, પુછયું પ્રભુને ત્યારે ॥ ૩૩ ॥ ઓ પ્રભુ મને એમ ભાસ્યું, તેમાં કરવું કેમ; સતીનું એવું વચન સુણી, પડયો પ્રભુને વેમ ॥૩૪॥ ખપર જોગણિ દ્રૂપતીને, જઇને પુછી વાત, ઓરે ભગની સાચું કહેજો,જાણી મને તુજ ભ્રાત ॥ ૩૫ ॥ અશ્વ લેઇને જે જે ગયા છે, તેઓની શી છે ગતી; તવ પ્રભુ આગળ ધરિ હથેળી, પોતે દ્રૂપતી સતી ॥ ૩૬ ॥ તે હથેળીમાં જુગદિશે જોયું, દાઝ્યું અંતસકરણ; પારથ વરસકેતુ પ્રદુમાન, સરવ પામેલા મરણ ॥ ૩૭ ॥ સરવ શેન્ય પડેલું દીઠું, પોતે જુગદાધાર, પામી ઉદાશ ઉભા થયા, વળી બોલ્યા મોરાર ॥ ૩૮ ॥ ઓ ભગની તેં ખપર ભરીયું; ઉતરયા તુજ શણગાર, પણ હાલમાં મુકી દે સરવને, જીવવા દે લગાર ॥૩૯॥ એટલે ખપર જોગણી બોલી, આ જુગ થાય છે પુરો; થોડે દીવશે કળયુગ બેશે; મુજ ભક્ષ રહે અધુરો ॥ ૪૦ ॥ કળીયુગના જીવોનું ભક્ષણ, મારે કરવું નથી; તે માટે મેં ભક્ષ લીધું, તવ બોલ્યા જદુપતી ॥ ૪૧ ॥ હમણાં તું મુકી દે સરવને, વેણ વદેલું થાપું; છપન કોટી યાદવ માહાસ, થોડે દીવશે

આપુ ॥૪૨॥ એટલે ધરૂપતી સતી બોલી વચન પાળી લેજો;જાવોસરવે ને મુક્ષી દિધા, જાદવ મુજને દેજો ॥ ૪૩ ॥ એમ કહ્યું તવ ઇશ્વર ચાલ્યા, બહુ ચીંતામાં પેઠા; ભીમ કુન્તાને સાથે લેઇને, ગોવિંદ ગરૂડે બેઠા ૪૪ આકાશ મારગે ઉડી ચાલ્યો ગરૂડ તેણી વાર, મણીપુરમાં પ્રેમે પધાર્યા પોતે દેવ મોરાર ॥૪૫॥ ગરૂડ ઉપરથી ઉતરીયા;પ્રભુ કુન્તી ભીમ ધળીયો; તે સમે મણી લઇને આવ્યો, તે બભ્રૂવાહન મળીયો ॥૪૬॥ તેને પ્રભુએ ઠપકો દીધો, તુજને આવું ન ઘટે બબરૂ કહે મેં યુદ્ધ કરયું છે, તાત સામુ રાજવટે ॥૪૭॥ મુને વેશ્યાનો નંદન કહયો માટે ચઢીબહુરીસ, યુદ્ધ કરીને તાત તણું મે, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૪૮॥ પાછળથી પસ્તાયો ઘણો, મુજ માનો ઠબકો આવ્યો;માટે સરવને જીવાડવાને,પાતાળથીમણી લાવ્યો ॥૪૯॥ એમ કહીને હળીમળીને, શેન્ય પડયું ત્યાંજાય;બભરૂએ માતાને પુછયું ધડમુસ્તક છે કયાંય ॥૫૦॥તવ અપછરાબેઉબોલી એક થયું વીપન, કોઇક નાગના પાતાળમાંથી,આવ્યા બે તન ॥ ૫૧ ॥ તે ધડ મુસ્તક લેઇને નાઠા, ઓરે મહારા બાળ; એટલે ભીમસેનગાજીને બોલ્યો, સાંભળો શ્રી ગોપાળ ॥૫૨॥ કેવા કનીષ્ટ માણસ તમે,પગલાં તમારાં થયાં; એટલે ધડને મુસ્તક બેઉ,મુજ બંધુનાં ગયાં ॥૫૩॥એવું સાંભળી કરન પ્રભુને, પુરણ પ્રગટી રીસ; પોતાના સુદરસણ ચક્રને.આગના કરી જુગધીસ ॥૫૪॥ જા જઇ ધડ મુસ્તક લાવી દે, કહી મુકયું મોરાર; રમણદીપમાં સમુદ્ર વીશે, પોહોચ્યું તેણીવાર ॥ ૫૫ ॥ હંકાર કું પદ બે ભાઇના, મુસ્તક નાંખ્યાં કાપી, અરજુનનું ધડ મુસ્તકલાવી; દીધાં પ્રભુને આપી ॥૫૬॥ તે ધડ મુસ્તક ભેગાં કીધા, પછી મણી ચળકાવ્યો; એટલે અરજુનના વપુમાં એક પલકે પ્રાણ આવ્યો ॥ ૫૭ ॥ માર માર કરતો ઉભો થયો, ખડગ લીધું હાથ; તવ ભીમશેને બળ કરીને, ભીડાવી દીધી બાથ ॥૫૮॥ ઓ ભાઇ મારવા જવોછો કોને, મીથ્યા કરો શું શોર, કેવારના કેમ મરી પડયાતા, કયાંરે ગયું તું જોર ॥ ૫૯ ॥ મુમત મુકો બહુ નાબોલો, વીચારી વદીયે વચન; બભ્રૂવાહનસુતતમારો, શુભ સતીનો તન ॥ ૬૦ ॥ અરજુન કહે સત્યછે વીરા,જનેતાએની સતી, તવ બબરૂ પીતાને નમ્યો, નિરમળ થઇ ગતી મતી ॥૬૧॥ પછી શેન્યમાં મણી ચળકાવ્યો, સરવ થયા સજીવન; કરન કુન્તાજીને ભીમ ની પ્રત્યે.બોલ્યા એમ વચન ॥ ૬૨ ॥ હસ્તીનાપુર તમે પધારો, હું રહીશ અરજુન સાથે, આગળ વીકટ દેશ આવે છે, બહુ બહુ વીપન

માંથે॥૬૩॥એમ કહીને વિદાય કીધાં રહ્યા શ્રી રણછોડ;ગામનેવિશે લઇ ગયો સઉને બખરૂ ધરી મન કોડ ॥૬૪॥ પાંચ દહાડા પરોણાગત કીધી, પ્રેમ ઘણેરો વાપ્યો; પંચકલ્યાણી વાજી પીતાનો પ્રેમકરિને આપ્યો॥૬૫॥ પોતે પોતાનું સૈન્ય લેઇને, તાતની જોડે જાય; અશ્વચોકી કરતાચાલ્યા આનંદ ઉર ન માય ॥૬૬॥વળણ ॥ આનંદ ઉર માતો નથી, આગળ ચાલ્યા છેક; વલ્લભ વદે આળગ જતાં આવી નગરી એક ॥

કડવું ૬૬ રાગ સામેરિનો દોહરો.

જયમુનીરૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહીમાય ॥ ૧ ॥ આગળ જતાં નગરી આવી, ત્રંબાવતી છે નામ; તેનો રાજા મોરૂધ્વજ છે, પુન્ય તણો વિસરામ ॥ ૨ ॥ તામ્રધ્વજ છે દીકરો તેનો સદા રહે મગ્ન; પાન્ડવ જેવો મોરૂધ્વજને ઘેર થાય છે યજ્ઞ ॥ ૩॥ મોરૂધ્વજે પણ ઘોડો છોડયો, તેને કાડયો ફરવા; તેનો પુત્ર તામ્રધ્વજ તે, નીકળ્યો રક્ષા કરવા ॥ ૪ ॥ ભાગો ળે એ અશ્વ આવ્યોપુઠે આવ્યા બળીયા. એવામાં બે સામા સામી યજ્ઞના ગોડા મળીયા ॥ ૫ ॥ તે એક એકનું મોઢું સુગી, બાહાજ્યા અપરમપાર, બચકે લાતે લડવા લાગ્યા, મસ્તાન બે તોખાર ॥ ૬ ॥ તામ્રધ્વજે પાંડવના વાજીનું, પત્ર વાંચી જોયું સાર જાણ્યો કે લાવ્યગોડો બાંધું હું છું ક્ષત્રી કુંવાર ॥ ૭ ॥ એવું સમજી ઘોડો બાંધ્યો,કબજે કીધો પોતે; પોતાનો પણ કબજે કીધો, ઘોડો છોડયો હતો તે ॥ ૮ ॥ એવે દળ પાન્ડવનું આવ્યું, તેણે માગ્યો તોખાર; તામ્રધ્વજ કહે હું નહિ આપું, વઢવા છું તઇયાર ॥ ૯ ॥ એમ અન્યો અન્ય કહી સાંભળીને, ઘણાજ કોપે ચઢીયા; આયુધ લીધા હાથમાંને, વઢવા ટુટી પડીઆ॥૧૦॥ તામ્રધ્વજ છે જબરો ઝાઝો, એને ન જીતે કોય; બાણ તણો બહુ માર મારયો પાંડવ કાયર હોય॥૧૧॥એવામાં એક બાણ લીધું, મોહાસ્તરનું સાર; અગણીતો મંત્ર ભણી, ફેંકયું તેણી વાર ॥૧૨॥ તેથી સહુની રૂદીયા ભેદી, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા;હાથી ઘોડા ઉંટ શુધ્ધાં, મુરછામાં સહુ પડીયા ॥૧૩ ॥ પછી બેઉ અશ્વ લઇને, ગામમાં ગયો આપ; યજ્ઞ કરે ત્યાં ચાલી આવ્યો; જયાં પોતાનો બાપ ॥ ૧૪॥ તેને આવી અશ્વ આપ્યો, પીતાજી જીતીને આવ્યો; અરજુન કરનને હરાવીને, એમ

ને થોડો લાગ્યો ॥ ૧૫ ॥ એટલે મોરૂધ્વજ એમ બોલ્યો, એ શું કરશું મુજ બાળ. યજ્ઞ માંડયો પ્રભુ પ્રાપ્ત થવા, શીદ ચીઢવ્યા ગોપાળ ॥૧૬॥ એમ અતી સોસના કરેછે, એવામાં શું થાય; પાન્ડવ યોદ્ધની મુરછા વળી ઉઠયા જાદવ રાય ॥૧૭॥ એટલે પારથ પુછવા લાગ્યો, કેમ કરશું મહારાજ; પ્રભુ કહે લડવાથી તમારી, નથી રહેવાની લાજ ॥૧૮॥ માટે મુમત મુકીદઇને,બીજી કરીએ પેર;તમે માહારી સાથે ચાલો,જઇએએને ઘેર ॥૧૯॥ એમ કહી બબરૂવાહાનને.સોંપી સર્વે શેન્યાય;પછીપોતેવિપ્ર બનીયા, જુકતિવંત જુગદીશ; અરજુનજીને વીપ્ર વેશે, બનાવીયો છે શીશ્ય ॥૨૧॥ ગુરૂ શીશ બે બનીને ચાલ્યા, ગયા મોરૂધ્વજ ધામ, એટલે રાજાએ ઉઠીને. કીધો પ્રેમે પરણામ ॥૨૨॥ પધારો માહારાજા રાજધીરાજા, મુને કરયો પાવન; એમ કહીને ઉભા થઇને, બેસવા દીધું આસન ॥૨૩॥ પછી પોતે પુછવા લાગ્યો, વીપ્રની પ્રત્યે એમ; કહો માહારા જા કીપા કરીન, હાંઇ પધાયાર્ં કેમ ॥૨૪॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી; માહારે હતો એક તન, તેને તેડી જાત્રા જતાતાં, મારગે આવ્યું વન, ॥૨૫॥ ત્યાં અમને અઘોરી મળ્યો, લઇ ગયો મુજ પુત્ર તેને અમેકરગરી પડીયા, કહ્યું માગે ધરસુત્ર ॥૨૬॥ મહારાજ માહારા પુત્રને મુકો, બીજું માગો તે આપું; એટલે અઘોરી એમ બોલ્યા, જા તારૂં કષ્ટ કાપું ॥૨૭॥ મોરધ્વજ રાજાનું મને; આપે અરધું અંગ; જમણું પાસુ ભક્ષ કરવા.છે મુજને ઉમંગ ॥૨૮॥ તે અંગનું હું ભક્ષ કરીને, પાછો આપુ તુજ તન; એવું સાંભળી તોરી પાસે, હું આવ્યો રાજન ॥ ૨૯॥ બ્રાહ્મણને દીકરો ઉગરેછે,શરિરતારૂં દેતો,તને પુરો ધરમીષ્ટ જાણી,યાચના કીધી મેંનો॥૩૦ એટલે મોરધ્વજ એમ બોલ્યો,મહારાજ ધરજો હામ;બહુ પુન્યશાળીશરીર મહારૂ,આવે વિપ્રને કામ ॥૩૧॥ કહોકેવીરીતે આપુ.તવ કહ્યુંજુગજીવન; એક બાજઠપર બેસ તું તો,બોલાવ તારો તન॥૩૨॥ કરવતલાવેને; હાંઇ આવે, બીજી આવે તુજ નારી; બેઉ મળી કરવત મુકે તુજ શીશઅડધે ધારી ॥૩૩॥ કાષ્ટ વહેરે તેમ વહેરે તુજને, ધરોને ધરમનો ટેક; કોઇના મનમાં દુખ ન ઉપજે, આંસુ ન આવે એક ॥૩૪॥ તેમજ તું પણદુખ નવ ધરે ચોરવે નહિ જરા અંગ; તને પણ આંસુ નવઆવે ટેક ન કરવો ભંગ ॥ ૩૫ ॥ એટલે મોરૂધજ એમ બોલ્યો, મહારાજ વચન થાપું; તમારા કહેવા પ્રમાણે શરીર માહારૂ આપુ ॥ ૩૬ ॥ એમ કહી પોતા-

ની નારી, બોલાવી પોતાની કને; માતા પુત્રને ભેગા કરી કહ્યું, કરવત મુકો મને ॥૩૭॥ માહારા મરણનું દુખ ન ધરશો, નીપ તણું કષ્ટ કાપો; કરવતથી વહેરી નાખીને, શરીર જમણુ આપો. ॥૩૮॥ માહારી આગના લોપશોમાં, કરશો નહી સંતાપ; અંગ એ વિપ્રને આપો નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૩૯॥ એમ કહી બાજઠપર બેઠો, સમરણ હરીનું કીધું; તામ્રધ્વજે ને એની માયે, કરવત કરમાં લીધુ. ॥૪૦॥ સામા સામી બેઉ જણ ઉભા, જોયા કરે જુગદીશ, રામ રામ રામ રામ કહેતાં કહેતાં, કરવત મુકયું શીશ ॥૪૧॥ કાષ્ટ વહેરે તેમ વહેરવા લાગ્યા, કઠીણ કારજ કરીયું, વહેરતાં વહેરતાં છાતી સુધી તે કરવત ઉતરિયું ॥ ૪૨ ॥ વહેરાવનારાં કે વહેરનારાં, મનમાં નવ સોસાય; આનંદથી તે કામ કરે છે, એવામાં શું થાય ॥૪૩॥ મોરૂધ્વજનું અંગ ડાભુ, દુખ ધરીને રડીયું; ડાભા લોચન વિશેથી, ગરગર આંસુ પડીયું. ॥૪૪॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, વહેરી ન નાખો ફાંસુ; એ અંગ કામમાં નહી આવવાનું, નીકળ્યું નેત્રનું આંસુ. ॥ ૪૫ ॥ એમ કહીને રીસાઇ ચાલ્યા, પોતે દીનાનાથ; તવ મોરૂધ્વજની નારીયે; ઝાલ્યો પ્રભુનો હાથ. ॥ ૪૬ ॥ માહારાજ રીસાઇ જાવો છો શાને, આંસુનો સંદે ખુઓ, શાથી રડયું તે સજીવન કરી, પોતે પુછી જુઓ ॥૪૭॥ તવ પ્રભુએ આખો કીધો, મોરૂધ્વજને સાર; પછી પ્રેમે પુછવા લાગ્યા, પોતે જુગદાધાર. ॥૪૮॥ કહે ભાઇ કેમ રડી પડીયુ, તારૂ ડાભુ લોચન; મોરૂધ્વજ કહે સાચુ કહું છું, સાંભળજો વચન. ॥ ૪૯ ॥ માહારા ડાભા અંગના મનમાં, ઉપજ્યુ દારૂણ દુખ; એમ થયું કે અરેરે માહારૂં કોઇ ન ઇછે મુખ. ॥૫૦॥ ડાભી પાસે શા પાપ કરેલા, ડાભાનું કત શું કહાવ્યું; મોહોટા પુરૂષે માગ્યું નહી ને, શુભ કામે નવ આવ્યું ॥ ૫૧ ॥ એવું મનમાં ઓછુ આવ્યું, તેથી નીકળીયું આંસુ, બીજુ દુખ મનમાં ન લાગ્યું, તેમાં રીસાયા ફાંસુ. ॥૫૧॥ એવા દીનતાના વચન સુણી, હરખ્યા વિશ્વના ભુપ; ઉભા થઇને દરશન દીધા, ધરયું ચતરભુજ રૂપ. ॥૩૫॥ મોરૂધ્વજ પ્રદક્ષણા કરી યો, પ્રેમે લાગ્યો પાય; મહારાજ મુજને પાવન કીધો, જયજયરે જગરાય ॥૫૪॥ એવામાં સેન્યા લઇને, બભ્રુવાહન આવ્યો, મોરૂધ્વજે અરજુન સુતને, માન્ય દેઇ બોલાવ્યો. ॥ ૫૫ ॥ તે સહુને પાંચ દીવસ રાખ્યા, મેમાન રીતે ઘેર; પોતાનો ઘોડો દીધો પાન્ડવને, ધન દીધુ બહુ પેર ॥૫૬॥ પછી પોતે પાન્ડવ દળમાં, જાવા થયો તેયાર, યજ્ઞનો સામાન મોકલી દીધો, હસ્તીનાપુર નીરધાર ॥૫૧॥ તામ્રધ્વજને બેસાડયો ગા-

દી, પોતે ચાલ્યો શેન્ય સાથ; અતી આનંદ ઉપજ્યો ઉરમાં, સાથે દીનાનાથ. ॥ ૫૮ ॥ એવે જાતાં જાતાં આવ્યું, સારસ્વતપુર ગામ; તેનો રાજા વીરવરમા છે, પુશ્યક પુત્રનું નામ. ॥ ૫૯ ॥ રાજાનો જમાત્ર જમ રાજા છે, રેહે છે રાજાને ધામ, તેના નગ્રમાં અશ્વ પેઠા, પુશ્યકે જોયા તે ઠામ ॥ ૬૦ ॥ તેવાજ તેણે બાંધી લીધા, યુદ્ધ કરવા ઇચ્છાય; આયુદ્ધ લીધાં હાથમાંને, ત્યાર કરી શેન્યાય. ॥૬૧॥ વળણ, તૈયાર કીધું શેન્યને, યુદ્ધ કરવાને જાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જપતાં શ્રી જગરાય.

કડવું ૬૭ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા જયમુની વચનજી, સુણ પરીક્ષત કેરા તનજી; ચઢયો યુદ્ધે પુશ્યક માહા બળીયોજી; એતો કોઇનો ન જાય કળીયો. ટેક; કોઇનો કળીયો નવ જાયે; વીર વરમાનો તન; તેની પક્ષે વીરસમા, આવ્યો છે રાજન. ॥ ૧ ॥ જમાત્ર એનો છે જમરાજા, યમદંડ સાથે લાવ્યો; એ કસોને આઠ રોગ તાબામાં, તેને લેઈને આવ્યો. ॥ ૨ ॥ પાન્ડવ સામા આવી ઉભા; કરવાને સંગરામ; સામા સામી વેહેચણ કીધી, રાખી રૂદીયે હામ. ॥ ૩ ॥ અરજુન સામો વીરવરમા, ઉભો રહ્યો યુદ્ધ કરવા; પુશ્યકને વરસકેતુ ઉભા સંગ્રામ બહુ આદરવા. ॥ ૪ ॥ બબરૂવાહનને યમ રાજા, સામા સામી થયા ત્યાર; બાળાવળીયે ધનુસ લઇને, બળમાં કર્યા ટંકાર. ॥ ૫ ॥ પછી એકાએક હાથ ઉપાડયા, મેઘ્રનાદે ગડગડીયા રાતા તાતા મદના માતા, મારવા ટુટી પડીયા. ॥ ૬ ॥ ઉંચા નીચા ઉછળે યોદ્ધા, બાણ બહુ રહે વરશી; ભેરી માળને ગોળા ચાલે ભાલા કટારીને ફરસી ॥ ૭ ॥ ભાલોડાં ભેદે, શરીર છેદે, પડે છે પુરણ ત્રાસ; શ્રોણીત કેરી છોળો ઉડે, હથીઆરો ચોપાસ. ॥ ૮ ॥ યમરાજાના રોગ ઉપડીયા, પાંન્ડવ દળમાં પેઠા; કૈં જનને જઇને ખસ વળગી, તે તો વલુરવા બેઠા. ॥ ૯ ॥ કૈં જનને ખાંશી રોગ વળગ્યો, તે તો ખુંખુ કરતા; કૈં જનને ખંજવાળ વળગી, તે ખંજોળી મરતા. ॥ ૧૦ ॥ એવા બહુ રીતે રોગ વળગ્યા, શેન્યા થઇ બહુ રોગી; યમરાયને બબરૂવાહને બાણ માર્યા ઉપયોગી. ॥ ૧૧ ॥ તેથી યમરાજા ગભરાયો, પણે બહુ બળમાં ચઢીયો યમદંડ લીધો હાથમાંને શેન્યામાં ટુટી પડયો. ॥ ૧૨ ॥ તવ બબરૂએ બાણ લીધું, દારૂણ દૈવતદાખ્યો; યમરાજાની રૂદીયા ભેદી, ધરણ઼ ઢાળી નાંખ્યો. ॥૧૩॥ એવું જોઇને વીરવરમા, ઉછળી ઉંચો ચ-

ડીયો;અરજુનજીના રથની નીચે, અણુચી૧૦ગો જઇ પડીયો ॥ ૧૪ ॥ પારથનો રથ ઉપાડીને, ચઠી ગયો ગગન;વાંકા વળીને બહુ બાણુ માર્યાં, કુંતાસતીને તન ॥ ૧૫ ॥ તેનું એક બાણુ ન ગણીયું, એવો કઠીણુ જાત; છેવટ પ્રભુએ પોતાના પગની, મારી છાતીમાં લાત ॥ ૧૬ ॥ તવ અરજુનનો રથ લઇને, ઉતરી પડીયો ધરણુ, રથની નીચેથી નીકળીને લાગ્યો હરીને ચરણુ ॥ ૧૭ ॥ અરે પ્રભુ મારૂ કઠીણુ રદે, હવેથી કેમ'ગ થશે; તમોએ મુજને લાત મારી તે, ચરણુમાં વાગ્યું હશે ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી પ્રભુનો પાય લેઇ, ચાંપ્યો રૂદીયા સાથ; તવ ચત્રભુજ દરસણુ દીધાં, પોતે દીનાનાથ ॥૧૯॥ એવે યમરાજાની ત્રુટી મુરછા, તવ વીરવરમા રાય; સરવેને ચરણે લાગીને. તેડી ગયો ગામ માંય ॥ ૨૦ ॥ પરોણાગતે બે દન રાખ્યા, સનમાન સારૂ કીધું; પછી પોતાના દીકરાને રાજપાટ સોંપી દીધું ॥ ૨૧ ॥ પોતે નીકળ્યો પાડવ સાથે, અસ્વની પુંઠે જાય જાતાં જાતાં કુંદનપુર આવ્યું, ત્યાં કુંદન શેન્ય રાય. ॥૨૨॥ ચંદ્રહાસ છે જમાત્ર તેનો,તેને બે છે તન; ચીત્રસેન્યને મકરદ્વજતે, બહુ બળીયા પાવન ॥૨૩॥ તેના દેશમાં અશ્વ ગયા; તેને બંધન કીધા; યુદ્ધ તણી હીમ્મત ધરીને, પોતાના નગ્રમાં લીધા ॥ ૨૪ ॥ ગામ ભાગોળે શેન્ય ઉભું, પાન્ડવ કેરૂ સાર; એવે અરજુન પાસે આવ્યા; નારદજી તે વાર ॥ ૨૫ ॥ એટલે અરજુનજીએ પુછયું, ઓરે નારદ રૂશી; આ રાજા કેવો છે બળીયો, તે કહો થઇને ખુશી ॥ ૨૬ ॥ એટલે બોલ્યા નારદ રૂશી, કુંદનશેન્ય છે રાય; તેતો નીરમળ છે જનમનો; તુને જીતી નવ જાય ॥ ૨૭ ॥ પણુ.એનો જમાત્ર જે છે, તે છે બહુ બળવાન; પારથ કહે કયાંનો રહેવાશી. કોનો એ સંતાન ॥ ૨૮ ॥ એની કથા મુજને સંભળાવો, લાગુ તમારે પાય; કેમ પરણ્યો કુંદનની પુત્રી; ઓરે રૂશીરાય ॥ ૨૯ ॥ વળણુ ॥ એ હકીક્ત કહો મુજને, લાગું તમને પાય; વલ્લભ વદે નારદ રૂશી, કહે છે તે મહીમાય.

કડવું ૬૮ રાગ સઇયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; ચંદ્રહાસની વીસ્તારીને તુજને કહુ કથાય ॥ ૧ ॥ નારદ કહે છે અરજુનજીને સાંભળી લે નરેશ; ઉતર દીશાયે કૈકલ નામે હતો સુંદીર દેશ ॥ ૨ ॥ તે દેશનો કૈકલસેન્ય રાજા, ચલવે ભલુ ધરસુત્ર; તેની રાણીને ગર્ભ રહેલો

એનો થયો એક પુત્ર ॥ ૩॥ નામ તેનું ચંદ્રહાસ પાડ્યું, છ માસનો થયો તન; એવામાં એ રાજાને માથે, દકુીત થયો દુશમન ॥ ૪ ॥ તે દહીતોએ કેકલને ને, કેકલની નારીને ભંડાર સહીત લુટી લીધા. બેઉ જણને મારીને ॥૫॥ કેકલના એક ઘરની દાશી, તેને લાગી બીક માઠી; છ માસના છોકરાને ઉચકી, જીવને લઇને નાઠી ॥૬॥ ચંદ્રહાસને લઇને આવી, કંદન શેન્યને ગામ; બ્રાહ્મણ લોકોના ફળીયામાં, જઇ કર્યો વિસરામ ॥૭॥ એક વીપ્રના ઓટલા ઉપર, બેઠી છોકરૂં લેઈ કને કાંઇ નહી ખાવા પીવા, પણ રહી ધારણ દેહ ॥ ૮ ॥ બાળકને બહુ ભુખ લાગી, રડી આંસુડાં લાવ્યું; ઇશ્વર ઇચ્છાયે પાળક દાશી, તેને ધાવણ આવ્યું ॥૯॥ તવ ચંદ્રહાસને ધવરાવ્યો, પણ પોતે ભુખી સાર; બેઠી બેઠી રડવા લાગી, નહી અનનો આધાર ॥ ૧૦ ॥ એવે ફળીયાની બ્રાહ્મણિયો, ટોળે મળી ગઇ જોવા; દાસીને સહુ પુછવા લાગી કેમ બાઇ બેઠી રોવા ॥૧૧॥ તું કોણ છે ને કયાંની રેહેવાશી, તવ દાસી બોલી વચન; વખાની મારી નાશી આવીછું, આછે માહારો તન ॥૧૨॥ ખાવા પીવા પહેરવા નથી, નથી માહારે વિસરામ; માટે મને કોઇ ભાડુ લેઇને રેહેવા આપો ઠામ ॥ ૧૩ ॥ પછી કોઇની મજુરી કરી, ભરીશ માહારૂ પેટ; એમ તેમ ઉછેરીસ છોકરાને, તમ જેવાની કરૂ વેઠ ॥૧૪॥ એટલે સરવેને ઊપની દયા; ઓરડી આપી એક; તેમાં જઇનેબેઠી પોતે, ક્ષુધાતુર છે છેક ॥ ૧૫ ॥ એવામાં એક બ્રાહ્મણે તો; લાવીને આપ્યું અન્ન; કોઇએ લાવિને પાણી આપ્યું, તેણે કર્યું ભોજન ॥ ૧૬ ॥કોઇએ આપ્યો ગોહડી ઘડો, કોઇએ કાષ્ટ તપેલી, કોઇએ થાળી વાટકી કોઇએ, કોઇએ કાંઇ ચીજ મેલી ॥૧૭॥ જેમ તેમ કરી ઘર મંડાવ્યું, પોતાનું પોશણ કરતી; ઘેર ઘેર આખા ફરાયામાં તે મજુરી કરવા ફરતી ॥૧૮॥ કોઇનું ખાંડે કોઇનું ઝાટકે, કોઇનો એડવાડ કાહાડે; કોઈનાં લાવી દેણાં દળે; પેટનું પુરૂ પાડે ॥ ૧૯ ॥ એમ કરીને ઉછેરેછે, પોતાનો ચંદ્રહાસ; એ રાતે ત્યાં રહેતાં રહેતાં, વીતી ગયા બાર માસ ॥૨૦॥ એવામાં એક દીવસ રાતે સુતાં માતા સુત ધરણ; ત્યાં દાશીને સરપ કરડ્યો, તે તો પામી મરણ ॥ ૨૧ ॥ એટલામાં પરભાત થયો, જાગીયો ચંદ્રહાસ; રડતો રડતો બેઠો થઇને, બેઠો માની પાસ ॥૨૨॥ તવ તે મડદું કયાંથી બોલે. માતાનું મોડું હલાવે; શરીર ઉપર આડો પડીને સ્થાન ગ્રહીને ધાવે ॥ ૨૩॥ ધાવે પણ ધાવણ નવ આવે, તેમ તેમ વીશેષ રડે; આડોશી પાડોશી થઇ ગઇ ભેગાં, સરવેને વેમ પડે ॥ ૨૩ ॥

કયાં ગઇ હશે રડતો મુકીને, કરીએ એનો તપાસ; દ્વાર ઠેલ્યાં તો શાં કળ દીઠી, રડે મહી ચંદ્રહાસ ॥૨૪॥ જાણ્યું કે મહીં ઉંઘી ગયેલી સમજી બરકા પાડે; બારણું ઠોકે શાંકળ ઠોકે, પણ કોણ દ્વાર ઉઘાડે॥૨૫॥ એટલે લોકોએ દ્વાર ઉતાર્યાં, જોયું તો મરણ પામેલી;છોકરાને તવ ઉપાડી લીધો, એનો તો ઇશવર બેલી ॥૨૬॥ શબ ઉપડાવિ દહન કરાવ્યું, મા વીના રઝળ્યો બાળ; ફળીઆમાં એક બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી, હતાં બેઉ દયાળ ॥ ૨૭ ॥ તેને પેટે પ્રજા નોહોતી, તેણે સુત કરી લીધો; નવરાવે ધવરાવે ઉછેરે, ઘણોજ આશરો દીધો ॥ ૨૮ ॥ પેટના પુત્ર સરીખો ગણે છે, તાકે છે એનું હિત; રમતાં જમતાં બોલતાં શીખ્યો, સૌને એના પર પ્રીત ॥૨૯॥ બોલે છે બહુ કાલુ કાલુ, વાહાલુ સરવને લાગે; જેને ત્યાં જાય.ત્યાં થાય ડાહયો, ધીરે રહી ખાવે માગે ॥૩૦॥ જેને તે એને આપે ખાવા ખોળે લેઇ રમાડે; જ્યાં કાંઇ જમણવાર હોયે જેને ત્યાં, બોલાવી જમાડે ॥ ૩૧ ॥ એવી રીતે એ ઊછરે છે, પ્રેમ રાખે સહુ કોઇ; રાખનાર વિપ્રે પાંચ વરશે, દીધી એને જનોઇ, ॥૩૨॥ ત્યારથી એ ખટ કર્મ શીખ્યો, ગલકી નાહવા નીત જાય; નાહાના નાહાના છોકરા સાથે, જઇ ગલકીમાં નાહાય ॥ ૩૩ ॥ નહાતાં નહાતાં ગલકીમાંથી; જડીયાસારંગરામ; ચંદ્રહાશે તેનું પુજનકીધું, શખો પાડયું નામ ॥૩૪॥ બીજા છોકરાનેબતાવ્યો, જુવો મને શખો જડીયો એટલે જુંટાવી લેવાને બાઝે, છોકરો બાહાજી પડીયો ॥ ૩૫ ॥ લાવ્ય મનેદે લાવ્ય મને દે, કહીને જુલમ કીધો, તવ ચંદ્રહાસ રડવા લાગ્યો, મુખમાં ઘાલી દીધો ॥ ૩૬ ॥ બુમો પાડી જુઓરે લોકો મુજપર જુલમ થાયે; ગલકીમાંથી શખો જડયો મુને આ છોકરાં લેઇ જાય ॥ ૩૭ ॥ એટલે મોહોટા મોહોટા ભરાયા, છીનવા નવ દેવો; લોકે કહ્યું દેખાડ અમને, શખો છે તારો કેવો ॥૩૮॥ ચંદ્રહાસે મુખમાંથી કાઢી, સરવેને દેખાડયો; માહારો છે હું કેમ આપુ, કહી મુખમા સંતાડયો ॥૩૯॥ સારંગરામના પ્રતાપ વડે, લોકોનાં મન ફરીયાં; દયા આવી ચંદ્રહાશ કેરી, બાળકો આઘાં કરીયા ॥૪૦॥ પછી ચંદ્રહાસ ઘેર ગયો, શખાને મુખમાં રાખે; જે જોવા ઇછે તેને દેખાડે, પાછો મુખમાં નાંખે ॥૪૧॥ નીત્ય સવારે વહેલો ઉઠી, ગલકીમાં કરે સ્નાન; સારંગ રામની કરે પુજા, રીઝે શ્રી ભગવાન ॥ ૪૨ ॥ પુશ્પચઢાવે ચંદન ચઢાવે, વળી નાંખે મુખમાંય; દરશણ કરવા ઇછે તેને. દેખાડેછે ત્યાંય ૪ જે દેખે તે થાય ખુશી, વાહાલો લાગે ચંદ્રહાસ; પ્રભુ સર્વને મો-

હ લગાડે, રીઝ્યા છે અવીનાશ ॥૪૪॥ જેને ને તેને પ્રેમ ઉપજે, વીષ્ણુ દેવ પરતાપ; સોક ફરે છોકરા પુઠે, શું કરી શકે મા બાપ ॥૪॥ ગામમાં છોકરા લખોટે રમે, તેના ભેગો ભમે; મુખમાંથી શખો કાઢીને લખોટા રીતે રમે ॥૪૬ ॥ લોકનાં ટોળાં ઉભારે જોવા, બાળ રમે ખરિ રીતે; શખાના પરતાપ વડે એ ચંદ્રહાસ તો જીતે ॥૩૭॥ જેને ને તેને હરાવે, સાળંગરામને વડે; ગમે તેવા હોશીઆર સાથે, રમતા પાછો ન પડે ॥ ૪૮ ॥ તેથી સરવે બાળકોને પડીયો પેટમાં વેમ; શખાથી ચંદ્રહાસ જીતે છે, લેવો જેમ તેમ॥ ૪૯ ॥ અનેક પડપંચ કરે બાળકો, પણ હાથમાં નવ આવે; બદલે બીજુ આપવા જાયે, પૈસાથી લલચાવે ॥ ૫૦ ॥ પણ કોઇનો છેતર્યો નવ જાયે, વળી કોઇથી નવ હારે; વળી વીસેશ બુધ્ધી વધે, કલેશ ન થાયે કો વારે ॥૫૧॥ વળી શરીરનું તેજ વધે છે, થઇ મનોહર કાન્તી, જેને ને તેનો મોહ લાગે, દેખે તો વળે શાન્તી ॥ ૫૧॥ જેને તે ચંદ્રહાસને તો માન દઇ બોલાવે; ડાહીડાહી વાતો કેવરાવે, સારૂ સારૂ ખવરાવે ॥૫૩॥ આખા ગામમાં લાડકવાયો શું બનીયું એક દન,કુબુધ્ધી પ્રધાન રાજાની કરાવે બ્રહ્મ ભોજન॥૫૪॥ ત્યાં વીપ્ર બેઠાતા જમવા, પીરસણા નીકળીયા, તે ઘરની બહાર ચોકઠામાં, દસ વીસ છોકરા મળીયા ॥ ૫૫ ॥ ચંદ્રહાસ છે તેના ભેગો, લખોટેથી રમે; બ્રાહ્મણ પેલા જમે તેનું, ચંદહાસમાં ચીત ભમે ॥ ૫૬ ॥ જમવામાં જીવ રહેતો નથી, ચંદ્રહાસને નરખે; એનું બોલવું એનું રમવું, જોઇ જોઇ વીર હરખે ॥ ૫૭ ॥ તવ કુબુધ્ધી પ્રધાન બોલ્યો, ભોજનપર નથી પ્રેમ; માહરાજે પેલા છોકરા સામુ, જોઇ રહયાછો કેમ ॥૫૮॥ મુરખ જેવું છોકરૂં રમે, તેને, નીરખો કેવા; ભોજન કરવાભાન ભુલ્યા, બ્રાહ્મણ મુરખ જેવા ॥ ૫૯ ॥ એનામાં એવું સું દીઠુ તે, નીરખો એનું ગાત્ર; તવ વીપ્ર ક્રોધ કરીને બોલ્યા, એ છે તુજ જમાત્ર ॥૧૦॥ એવું સાંભળી ક્રોધે ચઢીયા, કહ્યા કટુ વચન; વીપ્ર કહે તું શીદ કરે છે, કરશે એ રાજ્યાસન ॥ ૬૧ ॥ ધનમાલ તારો એ ભોગવશે વીપ્રનું વચન સાચુ, પ્રધાન કહે તમારૂ બોલવુ, કરી આપવાનો કાચુ, ॥ ૬૨ ॥ વળણ॥ કાચુ વચન કરૂ તમ તણું, જોઇ લેજો મહારાજ, વલ્લભ વદે પ્રધાનને, ઉપજી દલમાં દાજ

કડવું ૬૯ રાગ સામેરનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુ

જને સંભળાવું, ચંદ્રહાસનો મહીમાય ॥૧॥ દુષ્ટ બુધ્ધી પ્રધાનને આ-
વ્યું કુંવર ઉપર ઝેર; વીપ્રનું બોલ્યું જુઠું પાડું, કરૂં કુંવરપર કહેર ॥૨॥
એવે વીપ્રો ભોજન કરી, ગયા પોતાને ઠામ; તે પછી પાપી પરધાને, કેવું
કીધું કામ ॥૩॥ બોલાવ્યા ચારે ચંડાળોને, લેઇ ગયા એકાન્ત; ચંડા-
ળો કહે કામ બતાવો, કસી ન રાખશો ભ્રાત ॥ ૪ ॥ એટલે પ્રધાન
એમ બોલ્યો, વારતા રાખજો મનમા, પેલો ચંદ્રહાસ છોકરોછે. તેનેતેડી
જાઓ વનમાં ॥૫॥ કોઇ ન જાણે એવી રીતે, મારી નાંખીને આવો;
નીશાની માટે કોરી કાડીને, આંખ્યો એની લાવો ॥ ૬ ॥ જમણે ભુજે
છ આંગળી છે તે છઠી લાવજો કાપી; એટલું કામ કરો તો તમને. ખુ
સી કરૂં ધન આપી ॥૭॥ એટલે ચારે ચંડાળ બોલ્યા, એમાં શું છે
કામ ભારે; અમે તે વેળા મારી નાખીને, દેશું નીશાની સવારે ॥ ૮ ॥
એમ કહીને દુષ્ટ ઉઠયા, મનસુબા મન કરતા; ન માબાપુ જાણીને એને
લેવાને સારૂ ફરતા ॥૯॥ એવે સમે સાંજ પડી ને, મળીઓ ચંદ્રહાસ;
ફોસલાવી અળગો બોલાવી, લીધો પોતાની પાસ ॥ ૧૦ ॥ પછી એકા-
એક ઊચકીને નાઠા ચંડાળ ચારે; ધાંટા કાઢી ચંદ્રહાસ રડેછે. કોણ ચડે
એની વારે ॥ ૧૧ ॥ નગ્રથી ચાર ગાઉ છેટે જઇને પ્રથ્વીપર ઉતાર્યો
રાત અજવાળી જાય ઝમારે, મનસુબો મારવા ધાર્યો ॥ ૧૨ ॥ એટલે
ચંદ્રહાસ બોલ્યો, મારે ગમે તેમ નથી; ચાહ્ય તો મારી નાંખો તોહ્યે,
સખો દેવાનો નથી ॥ ૧૩ ॥ એટલે ચારે ચંડાળ બોલ્યા, તારો શખો
નથી લેવો; વારૂ તું દેખાડ અમને, જોઇએ શખો છે કેવો ॥ ૧૪ ॥ એ
ટલે ચંદ્રહાસ બોલ્યો, મોહોમાંથી નહી કાહાડું; ચારે જણ આઘા ઉભા
રો તો તમને દેખાડું ॥ ૧૫ ॥ તવ ચંડાળો અળગા બેસીયા, શખો
જોવાને કામ; ચંદ્રહાસે મુખમાંથી કાઢી દેખાડયા સાળંગરામ ॥ ૧૬ ॥
તે દેખીને ચંડાળોનું, ફરી ગયું છે મન; પ્રેર પ્રભુએ પેરણા કીધી.
જીવાડવા તે તન ॥ ૧૭ ॥ ચંડાળોને ઉપની દયા મનમાં આવ્યું એમ
અરેરે આ ગરીબડાને, આપણે મારીએ કેમ ॥ ૧૮ ॥ એટલે બીજો
ચંડાળ બોલ્યો. મુકી દો દયા આણી; પણ પ્રધાનની પાસે જઇને, શું
દઇશું નીશાની ॥૧૯॥ માટે એના જમણા ભુજની, છેલ્લી લ્યો આંગળી
કાપી; પછી જીવતો મુકી દો એને, એવી દયા મન વ્યાપી ॥ ૨૦ ॥
પછી ચંદ્રહાસને વળગી સમજાવીને છરી દીધી; જમણા ભુજની આં-
ગળી છઠી, તેતો કાપી લીધી ॥ ૨૧ ॥ ચંદ્રહાશે કારમી ચીશ પાડી,
કંપી ગયું શરીર; ઠળ ચડી તે ધરણ બેઠો, બહુ નીકળ્યું રૂધીર ॥૨૨॥

ચારે ચંડાળ વનમાં મુકી, ચાલ્યા તેણીવાર; લોચન લીધા વિના જઇ એ, તેતો ભુલ અપાર ॥૨૩॥ એવામાં એક મ્રગને મારયો. તેના લીધાં લોચન;પછી ચારે નગ્રમાં ગયા, ચંદ્રહાસ રહયો વન ॥૨૪॥ રાત્રા બહુ ભયંકર ભાસે, ચાલે આંસુ હેલી થરથર એનું કાળજુ કંપે અરન્યમાં કોણ બેલી ॥૨૫॥ એવે ચંદ્રમા અસ્ત પામ્યો; થયુ અંધારૂ ઘોર;વાઘ વરૂ કરે ધુઘવાટા, થાય શીયાળોનો સોર ॥ ૨૬ ॥ એવા વનમાં બાળક રડે, મોડું રહ્યું છે પોહોળું; એવામાં ત્યાં ફરતું ફરતું આવ્યું હરણનું ટોળું ॥૨૭॥ સુતુ સુતુ છોકરૂ રડે પશુને આવી દયાય; કાપેલી આંગળી ચાટવા લાગ્યા, તેણે શીતળતા થાય ॥ ૨૮ ॥ શીતળતા વળવાથી એના, મીચાયાં લોચન; નીંદ્રાવસ બાળક થઇ ગયો, મુકી દીધું રૂદન ॥૨૯॥ પસુમાં પ્રેરણા ન કરી પ્રભુએ બાળક કરવા સુખી; શાખો મુખમાં રાખીને ઉંધ્યો, ન થયો વીશેશ દુખી ॥ ૩૦ ॥ એવામાં તો વાહાણું વાહાયું, તવ જાગ્યો ચંદ્રહાસઃતોપણ હરણનું ટોળું તે, બેઠું એની પાસ ॥ ૩૧ ॥ બાળકથી ઉઠાતુ નથી, પીડાથી રહયોપડી; હરણાંએ વનમાંથી લાવી,ફળ દીધાં તે ઘડી ॥ ૨૩ ॥ ચંદ્રહાસને જે મીઠા લાગે, તે ફળ લઇને ખાય, એટલે જીવને શાન્તી વળી, બેઠો થયો વનમાંય ॥૩૩॥ એવે સુર્યનો તાપ આવ્યો, તડકો લાગ્યો તે સમે; આકાશ ઉડતી સમળીયો, ચંદ્રહાસ ઉપર ભમે ॥૩૪॥ તેથી પુત્રને થયો છાંયો પ્રભુ તણી મહેરબાની શાખાને અળગો નવ મુકે, પ્રાણ પોતાનો જાણી ॥૩૫॥ એ રીતે વનમાં ને વનમાં, વીતી ગયા દસ દન; એવારાં કોળંદર નામનો, ત્યાં આવ્યો રાજન ॥૩૬॥ ગેરથી ગોડે બેશી આ વેલો, મ્રગીયા રમવા વન; જ્યાંછે ચદ્રહાસ ત્યા તે આવ્યો, દીઠોનાહાનો તન ॥૩૭॥ એ રાજાને ફરજન નથી, તેણે કરયો વીચાર, આ છોકરૂ કોઇ માબાપ વિના, વનમાં છે નોરાધાર ॥૩૮॥ પુત્ર નથી કાંઇમાહારે પેટે, માટે એને લઇ જાવું, દીકરો કરી મુજ ગેર રાખું સારૂ સારૂ ખવરાવું ॥૩૯॥ એવું સમજી કોળંદરે. પુત્રને આકાર દીધો; પાંગોહુ ઝાલી ઉપાડીને, અશ્વના ઉપર લીધો ॥૪૦॥ સાથે સુત લઇને ઘેરગયો, હરખ્યું ગામનું લોક;ચંદ્રહાસનું મોહોઢું જુએ, તેનો ટળે સોક॥ ૪૧ ॥ કોળંધરે મુકયો નીશાળે, ભણે નહિ વાંચાય; કકો કહેતાં કૃષ્ણ બોલે બીજું ન ભણે કયાંય ॥૪૨॥ હરી ફરી સારંગરામ શેવે, રાખે પોતાની પાશ; એક ઘડી અળગા નવ મુકે, તેથી રીઝ્યા અવીનાશ ॥૪૩॥ એમ કરતાં સોલ વરસનો થયો, તાતને જોડયા હાથ; પીતાજી દેશ જી

તવા જાવું; સેન્યા દો મુજ સાથ ॥૪૪॥ તેથી તાતે શેન્ય આપ્યું, જીતવા ચાલ્યો દેશ; મોહોટા સામી બાથ ન દીધી, જીત્યો નાના નરેશ, ॥૪૫॥ ઘણું ઘણું ધન પોતે લાવ્યો, પીતા અતી રાજી થાય; કોળંધર કને ખંડણી લેછે, કુન્દનપુરનો રાય ॥ ૪૬ ॥ તેને ત્યાં મોકલી નજરાણો; સો ગાડાં ભરી ધને, કહાવ્યું કે બહુદેશ જીત્યો, વગડેથી લાવેલો તન ॥ ૪૭ ॥ કુન્દન રાજાને દ્રવ્ય પહોચ્યું; ઉડતી જાણિ વાત; કોળંધરનો પાળક પુત્ર થઈ ગયો પ્રખ્યાત ॥ ૪૮ ॥ છે ચંદ્રહાસ નામ તેનું, રૂપે ગુલાબનો ગોટો; મોહા ગુણવંતો માહા બળવંતો પ્રાક્રમમાં બહુ મોહોટો ॥૪૯॥ કુંદન રાજાઆનંદ પામ્યો, પ્રધાનને પડયો ત્રાસ; મેં મરાવવા મોકલ્યો તે તો, નહી હોય ચંદ્રહાસ ॥ ૫૦ ॥ એવામાં કુંદનરાય બોલ્યો; પ્રધાન તમે જાવો; કોળંધરનો દીકરો કેવો, તેના સમાચાર લાવો ॥ ૫૧ ॥ તવ કુબુદ્ધી પ્રધાન ગયો, કોળંધરને ઘેર; માન્ય દેઇને ઉતારો આપ્યો; કોળંધરે ભલી પેર ॥ ૫૨ ॥ પછી કુબુદ્ધી પુછવા લાગ્યો, કયાં છે તમારો તન; તેને જોવા માટે મુજને, મોકલીયો રાજન ॥ ૫૩ ॥ તવ ચંદ્રહાસને બોલાવ્યો; તે આવ્યો પ્રધાન પાસ; નજરે દેખી ઓળખ્યો તો મનમાં લાગ્યા ત્રાસે ॥ ૫૪ ॥ જાણ્યું મરાવવા મોકલ્યોતો, તેવો તે ચંદ્રહાસ, બ્રાહ્મણનું બોલ્યું સત્ય થાશે, હુંતો થઇશ નીરાશ ॥ ૫૫ ॥ એવું જાણી કુબુદ્ધીયે કપટનો ખેલ કીધો; છાનો માનો એક પત્ર લખીને, ચંદ્રહાસને કર દીધો ॥૫૬॥ દીકરો પોતાનો મદન નામે તેને લખ્યું પત્ર લેજો; આ કાગળના લાવનારાને તુરતા તુરત વીષ દેજો ॥ ૫૭ ॥ વીલમ ન કરશો કોને ન કેહેશો, કાંઇ ન કરશો વાર; ઓવેલા બાજી હાથથી જાશે, ઓરે મદન કુંવાર ॥ ૫૮ ॥ એવો પત્ર લખીને આપ્યો, ચંદ્રહાસ કેરા કરમાં, જાવો જઇ પત્ર આપી આવો, અમ શુતને અમ ઘરમાં ॥ ૫૯ ॥ જોજો પત્રને ઉકેલશોમાં ઝટપટ ચાલ્યા જાવો; મારા પુત્રને પત્ર આપી, પછી વીસામો ખાવો ॥૬૦॥ વળણ. વીસામો ખાજો પછી જાવો ચંદ્રહાસ; શ્રોતા જન સહુ સાંભળો કહે છે વલ્લભ વ્યાસ,

---

કડવું ૭૦ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુનીજી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ચંદ્રહાસને કાગળ દીધો, એણે જવાનો વીચાર કીધો ॥૧॥ એતો અશ્વ ઉપર થયો

સ્વાર, પેહેરી લીધા વસ્ત્ર શણગાર; ચેત્ય રાખ્યાં સહુ હથીયાર, સાથે સેવક લીધા ચાર ॥૨॥ તેવા તે અશ્વે સ્વાર, ચાલ્યા પત્ર દેવા તેણી વાર; મન મુકીને ઘોડા દોડાવ્યા. થોડી વારે કુંદનપુર આવ્યા. ॥૩॥ ગલકી ગંગાની ક્રીનાર, એક બાગ શોભીત અપાર; તેમાં રૂડાં વ્રક્ષની છાયા, તેના શીતળ વાયુ વાયા. ॥૪॥ તેથી ચંદ્રહાસ બોલ્યો વચન, આવો છાયામાં કરિયે સહન; થોડી થોડી નિદ્રા લેશું, પછી પત્ર જઇને દેશું. ॥૫॥એમ કહીને બાગમાં પેઠા, દીઠો છાંયો ત્યાં જઇને બેઠા; વસ્ત્ર પાથરી બાગમાં સુતા,આવ્યો વાયુ નીંદ્રા વશ હુતા. ॥ ૬ ॥ બાગ સરસુ ગલકી તીર ત્યાં તો નીરમળ વહે છે નીર; ત્યાં તો નહાવા આવી છે કુંવર, પુત્રી કુંદનરાયની સાર. ॥ ૭ ॥ એ તો છે રૂપરૂપની ધામ, એનું ચંપક માલ્યની નામ; તેની સાથે પ્રધાનના બાળ, વિખ્યા નામે રૂપે રશાળ. ॥૮॥ બેઉ બાળીયે કર્યું સ્નાન, ઘેર જાવા થઇ સાવ ધાન; તવ વિખ્યા બોલી બેહેન જાવો, મુજ માયે કહ્યું પુસ્પ લાવો. ॥૯॥ માટે હું પુસ્પ લેવા જાવું, બાગમાં વીણીને આવું; એમ કહિ કરી કુંવરિ વીદાય, પોતે બાગને વીશે જાય.॥૧૦॥ પુશ્પ વીણવા લાગી પોતે, દીઠો ચંદ્રહાસ સુતો તે, એનાં દરસણે જાય દુખ, જઇ વીખીયાયે જેયું મુખે. ॥૧૧॥ દીઠો પુરૂષ બહુ અલબેલો, હાલ આ નર છે ઉંઘેલો; એવે પત્ર જામાનિ કસે, તે તો વાંચવાને મન વસે. ॥૧૨॥ ધીરે રહિને છોડયો સાર; વાંચી જાણ્યા સમાચાર; મુજતાતે ધાર્યો છે કેહેર મોકલ્યો કપટે મુજ ઘેર. ॥ ૧૩ ॥ વીખ દેવા લખ્યું મુજ તાત, દેશે કપટથી વિખ ભ્રાત; પછી કુંવરીએ શું કીધું. પોતે નેત્રનું કાજળ લીધું. ॥૧૪॥ વિખ શબ્દ લખ્યો છે જ્યાંય; ખની જોડે લખ્યો ય ત્યાંય; તવ વીખીયા એમ વંચાય છાનું માનું લખ્યું કન્યાય. ॥૧૫॥ એનું નામ છે વીખીયા માટ;એણે સમજી બેસાડયો ઘાટ;પછી હતો તેમજ બાંધી દીધો, પછી પંથ પોતાનો લીધો. ॥૧૬॥ ચાલી ચાલી ગઇ આપ ઘેર, કોઇને કહી નહી તે પેર;એમ કરતાં થઇ ઘડી ચાર, ચંદ્રહાસ જાગ્યો તેણીવાર.॥૧૭॥ એતો જાગ્રતથઇને ગયો, કુબુદ્ધીને ત્યાં જઇ ઉભો રહ્યો પત્ર મદન કુંવરને દીધો, એણે ઉકેલી વાંચી લીધો. ॥ ૧૮ ॥ મુજ તાતે મોકલીયો હાને રૂડા જમાત્રથી મન માને; એણે જાણ્યું જાણે કોઇ વાત, હાવો જમાત્ર નાવે હાથ. ॥૧૯॥એમ સમજીને વિપ્ર બોલાવ્યો, પોતાના ઘરનો ગોર આવ્યો, કીધું સમે વરતે સાવધાન, દીધું મદને કન્યાદાન, ॥૨૦॥વિખ્યા ભગની પોતાની જેહ,પરણાવી દીધી પ્રેમે તેહ; એવે આવ્યો

કુબુદ્ધી તાત, એણે લગ્નની જાણી વાત. ॥૨૧॥ દીઠો ચુડો પુત્રીને હાથ. શતરૂ પરણ્યો દીકરી સાથ; વિપ્રોનું વેણ ના પડયું કાચુ, માહારૂ જુઠુને એમનુ સાચુ. ॥૨૨॥ પણ હું કયારે ખરો ખેલાડુ બોલ્યું બ્રાહ્મણનું ખોટુ પાડુ, એકવાર હું શંદે ખોવું, આમ કેમ થયુ પુછી જોવું ॥ ૨૩ ॥ પછી પોતાનો મદન તન, તેને તેડયો એકાન્ત ભોવન; બેટા તેં શીખ કોની લીધી, વિખ્યા બહેન પરણાવી દીધી ॥૨૪॥ ત્યારે મદન બોલ્યો એમ; પત્ર લખીને પુછો છો કેમ; જુઓ પત્ર તમારો લખેલો, મીથ્યા આરોપ મુજને મેલો. ॥ ૨૫ ॥ તવ પ્રધાને પત્ર લીધો, શબ્દ વાંચીને વિચાર કીધો; મહારી લખવામાં થઇ ભુલ, હાથેથી બન્યો મુરખ તુલ ॥૨૬॥ હવે વીધવા વેઠું કુંવારી, પણ જમાત્ર નાંખું મારી; એમ મનમાં રાખી એ વાત, ઘેર બેશી રહયો છે તાત ॥ ૨૭ ॥ એવે મદન સભામાં ગયો,જઇ રાજાને સંદેશો કહયો,સુણો કુંદનસેન્ય વાતવગની. મેંતો પરણાવી માહારી ભગની ॥ ૨૮ ॥ કોળંદરનો સુત ચંદ્રહાસ; તેની સાથે ધરીને હુલ્લાસ; સુણી કુન્દનસેન્ય એમ બોલે, કામ કીધુ રૂડુ અતોલે ॥૨૯॥ જા તું જ્યાં હોય ચંદ્રહાસ, ત્યાંથી મોકલ મારી પાસ; એને પુત્રી માહારી પરણાવું. સદા હાંઇ રહેવાને ઠરાવું ॥ ૩૦ ॥ એવાં વચન સુણીને મદન, ચાલ્યો દુષ્ટ બુધ્ધીનો તન; એવે કબુધ્ધો સું ખેલ લાવ્યો, એણે જમાત્રને બોલાવ્યો ॥ ૩૧ ॥ કહ્યું ચંદ્રહાસને કામ, તમે સ્નાન કરો આ ઠામ; પછી પુંજાપો હાથમાં સાહાવો, ચામુન્ડાના પુજન સારૂ જાવો ॥૩૨॥ અમારા કુળ રીત એવી, જઇ જમાત્ર પુંજે દેવી; નવ પુંજે તો વિઘન થાય, દીકરાનું હેવાતણુ જાય ॥ ૩૩ ॥ તવ બોલ્યો ચંદ્રહાસ એમ, વેણ લોપુ તમારૂ કેમ કહીને કરવા ગયો સ્નાન, તવ કપટ કર્યું પરધાન ॥ ૩૪ ॥ અણુ બોલાવ્યો બે ચંડાળ દીધી કબુધ્ધી તતકાળ; તમે ચામુન્ડા માતાએ જાવો, ડેરામાં પેશીને સંતાવો, ॥૩૫॥ રહેજો ઊઘાડી તરવારે, ગફલત નવ ખાસો લગારે; કોઇ આવે ત્યાં પુજન કરવા, તેને જાણજો આવ્યો મરવા ॥ ૩૬ ॥ ભય ધરશો નહી ઘોરે દીશ,આવનારનું છેદજો શીશ; એશું કહી મોકલ્યા ચંડાળ, જઇ સંતાયા તે તતકાળ ॥ ૩૭ ॥ હાથમાં ઉઘાડી તરવાર, રહ્યા મારવાને તઇયાર, એવે ચંદ્રહાસે કર્યું સ્નાન, સ્વચ્છ વસ્ત્ર થયો સાવધાન ॥૩૮॥ લીધો પુંજપાનો છાબ હાથ, જાતાં સમરે ચામુન્ડા માત, ઘરથી નીકળી પંથ પળીયો. એવે સુત પ્રધાનનો મળીઓ ॥ ૩૯ ॥ પોતાનો બનેવી ચંદ્રહાસ આવ્યો મદન તેની પાસ, કહો વારૂ કયાં જાઓછો

તમો, તમોને તેડવા આવ્યા અમો ॥ ૪૦ ॥તવ બોલીયો ચંદ્રહાસ,જાવું ચામુંડાને અવાસ; તમ તાતે બતાવ્યું છે કામ, દેવી પુજવા જાવું તે ઠામ ॥૪૧॥ તવ મદન વદયો વચન, તમને તેડેછે રાજન;શેવા સામગ્રી મુજ કને લાવો, તમે રાજ્ય સભામાં જાવો ॥ ૪૨॥ તમ વતી માતાએ હું જાવું;પુજા કરી સભામાં આવું,એવું એવું કહીને સામગ્રીલીધી, ચંદ્ર હાસે તે આપી દીધી ॥ ૪૩ ॥ પોતે ચાલ્યો રાજ્ય સભામાં, પેલો મ દન ડેરામાં જાય;જેવો પેઠો ડેરાની માંય, તેવા ચંડાળઉભેલા ત્યાંય॥૪૪॥ ઉઘાડાં ખડકે કરી રીસ,મારી છેદયું મદનનું શીશ; ધડ મુસ્તકપડીયા ધરણ; પામ્યો પાપી તણો સુત મરણ ॥ ૪૫ ॥ ચંદ્રહાશ ગયો સભા-માંય; રાયે માન્યદીધું ઘણું ત્યાંય; બધી વાત કહિ વરણાવી, પોતાની પુત્રી પરણાવી ॥૪૬॥ જેનું ચંપક માલ્યણી નામ, ઘણી ગુણવંત રૂપની ધામ; તેનું કન્યાદાનજ દીધું, સહુ રાજ્ય અરપણ કીધું, ॥ ૪૭ ॥ તે તો વાત પ્રધાને જાણી, આવ્યો સભામાં વીચાર આણી; જોયું તો પરણ્યો ચંદ્રહાસ, જઇ બેઠો રાજાની પાસ ॥ ૪૮ ॥ લગનની તમામ વાત જાણી, એની મતી ઘણી ગભરાણી;પુછયું ચંદ્રહાસનેએમ, દેવી પુજવા ન ગયા કેમ ॥૪૯॥ બોલ્યો ચંદ્રહાસ વચન, ગયો પુજવા તમારો તન; મને સભામાં મોકલી દીધો, પુજાપો એમણે હાથ લીધો, ॥ ૫૦ ॥ ગયા પુજન કરવાને એહ, પડયો પ્રધાનને સંદેહ; દોટ મુકીને પ્રધાન, પોતે જોવા ગયો સંતાન ॥ ૫૧ વલણ ॥ સંતાન જોવા સંચર્યા જ્યાં છે દેવસ્થાન; વ્યાસ વલ્લભ વદે, સમરે સહુ ભગવાન.

કડવું ૭૧ રાગ સવઈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥૧॥ પ્રધાન સંચર્યો દેવીને દેરે, જોયું ઘોળે દીશ, ડેરામાં પડેલું દીઠું, પુત્રનું ધડ ને શીશ ॥ ૨ ॥ પ્રધાને જાણ્યું બ્રાહ્મણોનું, વચન સાચું પડીયું, જે જે કપટ મેં કર્યું તે મ હારૂં મુજને નડીયું ॥૩॥ હવે હું શું કરૂં જીવીને,દીકરાનીથઇ હાણ,એમ કહીને શીશ પછાડયું, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥૪॥ એ વારતા સહુ લોકે જાણી, જોવા ગયો રાજન;તેની સાથે ચંદ્રહાસ ગયો, આ શું થયું વી-ઘન ॥૫॥ ચંદ્રહાસનું મોઢું ઉતરી ગયું, પગલાંનો હુંકાળો જગતની

કહેણી થઇ મુને મુઓ સાસરો ને સાળો ॥ ૬ ॥ એવું સમજી ચામુન્ડા નો, વહન પોતે કીધો; તેથી દેવી પ્રમન થયાં, હશીને ઉત્તર દીધો ॥૭॥ સું માગેછે સું માગેછે, જે માગું તે આપુ. ચંદ્રહાસ તું ચીંતાનધરતો, તું કહે તે કષ્ટ કાપુ ॥ ૮ ॥ સાંભળી ચંદ્રહાસ બોલ્યો, માતાજી કષ્ટી કાપો; માહારો સસરો માહારો શાળો, શજીવન કરી આપો ॥ ૯ ॥ માતાયે અમી દ્રષ્ટી કીધી, તવ થયા સજીવન; ચંદ્રહાશને ચરણે લાગ્યો, કુબુદ્ધી ને મદન ॥ ૧૦ ॥ દુષ્ટ બુદ્ધી જઇ જમાત્રને પડીયો પ્રેમે પાય; માહારૂં કૃત મુજને નડયું છે, તમે તો કીધી સાહાય ॥ ૧૧ ॥ પોતાનું કર્યું પોતાને નડે,તેમાં નહી મીન મેશ; કપટ તેનું ચપટ થાયે,સંદે નહી કાંઇ લેશ ॥ ૧૨ ॥ વિપ્રનું વચન સત્ય ન માને મુજ જેવો નાસ્તીક; પાછરથી તે પસ્તાય પાપી, પહેલી ન ધરે બીક ॥ ૧૩ ॥ મમત બાંધે વીપ્રની સાથે, તે નવ પહોચે હેઠ; એમ કહી ઘરબાર પોતાતુ, જમાત્રને કર્યું ભેઠ ॥૧૪॥ પોતાનો મદન દીકરો તે, ચંદ્રહાસનો દીધો, વૈરાગ આણી તપ કરવાને, જાવા વીચાર કીધો ॥ ૧૫ ॥ એટલે કુંદનશૈન્ય રાજાયે, જોડે જાવા ધાર્યું, રાજા પ્રધાન નીકળ્યા બેઉ, ઉતપાતસર્વનિવાર્યું ॥૧૬॥ તેમણે વનમાં વાસ પુર્યો રાજ્ય કરે ચંદ્રહાસ; મદનને પ્રધાન કરીને પોતે રાખ્યો પાસ ॥ ૧૭ ॥ રીતે રાજ ચલાવે, ધર્મ ધોરિંધર રાય; ગઉ બ્રાહ્મણને વીશેશ માને, તેમ તેમ જય વરતાય ॥ ૧૮ ॥ તે ચંદ્રહાસને બે દીકરાછે,બાણુવળી બળવાન; એ બીના કહી નારદજીયે જાણ્યું સતી સંતાન ॥ ૧૯ ॥ નારદે કહ્યું અરજુનજીને, મુકીદો સોરાસોર, એની જોડે જુદ્ધ કર્યામાં, નહી ચાલે તુજ જોર ॥૨૦॥ માટે સલ્હા કરી લ્યો ઘોડો, કહી થયા અંતરધ્યાન; અરજુનજીએ વખત વીચારી, શું કરયું સતી સંતાન ॥૨૧॥ હંસદ્વજને ને નિલદ્વજને, મોકલી સંદેશા કરાવ્યા, કહીએ કે અરજુન ને પ્રભુ; પરોણાગતે આવ્યા ॥ ૨૨ ॥ એવું કહાવ્યું તે વાત પોહોચી, જ્યાં ચંદ્રહાસ રાય; સારા સમાચાર સાંભળીજે સામો તેડવા જાય ॥ ૨૩ ॥ સામા આવી માન્ય દીધું, લેઇ ગયો આપ ઘેર; પાંચ દિવશે પરોણાગતે; રાખ્યા આનંદ ભેર ॥ ૨૪ ॥ પછી પોતાના પુત્રોને. સોંપી દીધું રાજ; અશ્વ લેઇને પાન્ડવ સાથે, નીકળ્યો ફરવા કાજ ॥ ૨૫॥ યજ્ઞના અશ્વ તે આગળ ચાલે, પુંઠે સહુ શેન્યાય; સર્વના જીવને આનંદ ઘણો હૈયે હરખ ના માંય ॥ ૨૬ ॥ જાતાં જાતાં આઘા ગયા, લાંબે પંથે ચડીયા; એવામાં સમુદ્રઆવ્યો, તેની જળમાં પડીયા ॥ ૨૭ ॥ વલણ ॥ પડીયાં તેના જળ વીસે, સાંભળ તું

કડવું ૭૨ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તું જને સંભળાવું અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ બેઉ અશ્વ શીંધુમાં પડીયા, તરતા જળમાં જાય; જળવિશે એક ટેકરી છે, તે જઇ પોહોચ્યા ત્યાંય ॥૨॥ શીંધુ કીનારે સઉ શેન્ય ઉભું, અશ્વ ગયા કેમ કરીએ; પ્રભુ કહે જળ તરણવાજી, લેઇ પુંઠે પરવરીયે ॥૩॥ એમ કહી અરજુનને પ્રભુ બેઉ થયા તઇયાર;જળ તરવાણુજી પર બેઠા, ચાલ્યા તેણિવાર ॥ ૪ ॥ ટેકરી ઉપર તે પણ ગયા, અશ્વ લેવાને કામ; ઘણા કાળથી તપ કરેછે બકદાલવ તે ઠામ ॥૫॥ તેમની પાસે અરજુન ગયો, ગયા અશરણા શરણ; મહા તપસ્વી મુની દેખી, પ્રેમે લાગ્યો ચરણ ॥૬॥ અરજુન કહે ઓ માહારાજા, એકવાત પુછી લેવું; તડકોવરસાદ નડતો હશે, ઝુંપડી કરો તો કેવું ॥૭॥ એટલે બકદાલવ કહે બેટા, સાંભળ જે વેણ માહારૂં; ઝઘડાં લાવિ ઝુંપડી બાંધુ, કેટલું જીવવા સારૂ ॥૮॥ એવું સાંભળી પારથે પુછયું. મનમાં ધરીને હર્ષ; ઓ મહારાજા તમ કાયાને, કેટલાં થયેલાં વરસ ॥૯॥ બકદાલવ કહે ખબર નથી પણ કહું વિવેક; જન્મથી મહારા મુસ્તક ઉપર, પત્ર મુકયું છે એક ॥ ૧૦ ॥ મેહોટા મહોટા છીદ્ર પડેલાં, હશે તેની માંય; છીદ્રો જેટલા માહારી આગળ, થઇ ગયા બ્રહ્માય ॥ ૧૧ ॥ તવ અરજુને છીદ્ર ગણીયાં, ગણિયાં શ્રી જુગદીશ; ગણતી કરતાં વીશ છીદ્રોના બ્રહ્મા થએલા વીશ ॥ ૧૨ ॥ અરજુનજી મહા વિસ્મય પામ્યો, આ કેવિ વ્રતી ઢુંઢી, કહે છે કે ઝુંપડી બાંધીને છેવટ જાવું મુકી ॥૧૩॥ આપણો આયુષ છે બહુ ટુકો, પણ આશા બહુ મોહોટી, અજ્ઞાનતાથી આપણ જીવો,આશા કરીએ ખોટી ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને ઉભા થયા, યજ્ઞના અશ્વ હંકાર્યા, પુઠળ પોતાના અશ્વો મુકયા, શેન્ય હતું ત્યાં ઊતર્યા ॥૧૫॥ ભોમી ભાગમાં અશ્વ ચલાવ્યા જાતાં જાતાં જાય; ચારો ચરતા મારગે ફરતા, ગયા શીંધુ દેશ માંય ॥૧૬॥ ત્યાં રાજ્ય કરે સુત જેદ્રથનો, દુર્યોધનનો ભાણેજ, જુગમ એવું નામ એનું, મોહોપર ઝાઝુ તેજ ॥ ૧૭ ॥ તેમા ગામમાં ઘોડા ગયા જુગમે જાણી વાત; અશ્વ લેલાટની પત્ર વાંચી જાણ્યા પાન્ડવ પ્રખ્યાત ॥૧૮॥ તેવોજ મુરછામાં પડીયો, થઇ ગયો બે ભાન, તે વાત જાણી દુશાલીયે, ગભરાયો સંતાન ॥ ૧૯ ॥ એવું જાણી ઘર બાહાર ચાલી દોડી ગઇ ભાગોળે ત્રાસ ભરેલી રડવા લાગી, અવળા મોહે

પોળે ॥ ૨૦ ॥ આ મુજ બંધુ આ મુજ બંધુ, કરતી કરતી આવી; કુંતી નંદન અરજુનજીએ, ભગની કહી બોલાવી ॥ ૨૧ ॥ આવ મારી ભગની શો લાગ્યો અગની; વગની કહે મન વાત, હું તારો ભાઇ બેઠો છું ને કેમ કર આંસુપાત ॥ ૨૨ ॥ એટલે દુશાલી એમ બોલી, દુરદશા માહારી જાગી; તને આવ્યો સાંભળી તારા, ભાણેજને બીકલાગી ॥ ૨૩ ॥ એના મનને એ ભય લાગ્યો, લેઇ લેશે મુજ રાજ; દુરીયોધન ના વતીની માહારી, ઉપર કાઢશે દાજ ॥૨૪॥ એવો ભય તુજ ભાણેજ પામ્યો, મુરછામાં ઢળી પડીયો, એવા બેનના વચન સુણી. પાસ્થને પેમ ચડીયો ॥ ૨૫ ॥ સેન્ય સહીત એ ગામમા ગયો, ભાણેજ પડીયો જ્યાંય; ભાઇ ભાઇ કહેતો કહેતો, આવીને ઉભો ત્યાંય ॥ ૨૬ ॥ હાથ ગ્રહી જુગમને ઉઠાડયો. કેમ તું મન ભય લાવ્યો, આપણે ઘેર યજ્ઞ થાય છે તે, તુજને તેડવા આવ્યો ॥ ૨૭ ॥ ચાલો ભાણેજ ચાલો ભગની, ચાળો આપણે ઘેર, એટલે જુગમ રાજી થયો, ઉપડયા આનંદભેર ॥૨૮॥ વાજતે ગાજતે ચાલ્યા સરવે, હસ્તીનાપુર ભણી, વરશકેતુ આગળ ગયો, કહેવા વધામણી ॥ ૨૯ ॥ ધરમને સમાચાર કહયા, તવ ઉઠયા સામા જવા; મોતી પુષ્પોની થાળો ભરી, બેઉ અશ્વ વધાવા ॥૩૦॥ કુંતા દ્રૃપતી સુભદ્રા, ભીમશેન આદે જાય; હરખીને સૌ સામા આવી, અશ્વને લાગ્યા પાય ॥ ૩૧ ॥ મોતી પુષ્પે વધાવ્યા સહુને તેડયા ગામની માંય, રૂપાળા ઉતારા આપ્યા, સહુ જન ઉતરયું ત્યાંય ॥ ૩૨ ॥ આનંદ ઓચ્છવ ગામમાં થાયે, હરીજન લોકો માહાલે; અનીતીનો ન મળે કોઇ, રૂડી રીતે શહુ ચાલે ॥ ૩૩ ॥ યજ્ઞ મંડપની બહુ શોભા, કાંઇ ન રાખી ભુલ; સ્ફાટીક મણીના સ્થંભ રોપેલા, ફરતી મોતીની ઝુલ ॥ ૩૪ ॥ હીરા ચળકે લીલમો લળકે મલકે જોતાં મુખ; બ્રાહ્મણો નાં દરશન કરતાં, ટળે દળદર દુખ ॥ ૩૫ ॥ વેદ મંત્રના સુર ચાલે, નીકળે વાણી પવીત્ર; લોકોના જય જય શબ્દ થાયે, વાગે રૂડાં વાજીંત્ર ॥ ૩૬ ॥ ઉછળે એબીલ ગુલાલ પુષ્પો, ભજનની થાય ધુન્ય; આપણું મેલણું તે સહુ કરે માહાબળીઓ અરજુન ॥૩૭॥ દેશ દેશાન્તર પત્ર લખીને, તેડયા સહુ રાજન, એઠાસી શહસ્ર રૂશી તેડયા, નગ્ર થયું પાવન ॥ ૩૮ ॥ રાજા રહીઅતને વળી રૂસી, જમત છપન્ન કરોડ, વજ્ઞના વીસે કારભાર કરે, પોતે શ્રી રણછોડ ॥ ૩૯ ॥ સરવને સારૂ લાગે છે, ભાગે છે ભવના પાપ, ખાન પાન પાન્ડવ પુરૂ કરે, નહી કોઇને શંતાપ ॥ ૪૦ ॥ ચોરી ચખારી જરા ન થાયે, વરકોદની ચોકી, નિય વરણુ

બેગા નવ આવે, ભીમશેન રાખે રોકી ॥ ૩૨ ॥ બેસવાની સભા અરજુને રચી, સર્વ ક્ષત્રીઓએ જાણ્યું; મેઘવરણ સાથે શેવક મોકલી, પરવતનું ધન આણ્યું ॥૪૩॥ કનક કેરા ઓરડા ભરીયા; સૌ શેન્ય કીધી ત્યાર; ચૈત્ર સુદી પુણ્ મીને દન, પુરણાઉતી વીચાર ॥ ૪૪ ॥ વળણુ પુરણમીનો દન થયો, સુણ જનમેજે રાય; વહ્લભ વાણી ઓચરે, યજ્ઞ તણી કથાય,

કડવું ૭૩ રાગ ધોળ.

બોલ્યા બોલ્યા જયમુની મુજ વચનરે; સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત કેરા તનરે. ॥૧॥ યજ્ઞ કરવા બેઠાં ધરમને દ્રૂપતી જગતનો જસ લે છે કુન્તા સતીરે ॥૨॥ વેદ મંત્રે બ્રાહ્મણો કાર્ય કરાવેરે; જવ તલ ગ્રતને, શીફળ સરવે હોમાવેરે ॥૩॥ તે યજ્ઞની ધુર્મ આકાશે જાયરે; તેથી તેત્રી, કોટી દેવતા ત્રપ્ત થાયરે ॥ ૪ ॥ વાગેછે ત્યાં ભેર ભુગળને ઢોલરે જય જય સબ્દ થાય ને ઊપજે કલોલરે ॥ ૫ ॥ હરીજનો, જુએ છે રૂડેરી ચરચારે; શૌને કીધી, કપાલે કુમ કુમ ચરચારે ॥ ૬ ॥ અશ્વ પુજન કરી અવયવ ભાગ લીધોરે; પુરણ પ્રેમે, તેવો અશ્વ હોમ કીધોરે ॥ ૭ ॥ અશ્વને તો શજીવન કીધા વિદાયરે; પરી પુરણ યજ્ઞ થયો છે ત્યાંયરે ॥૮॥ પછી ધરમે, આગના કરી તે વારરે; સહુને ભોજન કરાવો જુગદાધારરે ॥૯॥ તવ પ્રભુએ સર્વને આગના દીધીરે, જમવા માટે, વિવેક પતંગ કીધીરે ॥૧૦॥ પીરસવાને જાદવ છપન ક્રોડરે; દેખે રેખ રાખે સઘળે શ્રી રણછોડરે ॥૧૧॥ કરાવી છે જમવા સામગ્રી અપારરે; વરણુન કરતા, ઘણીક લાગે વારરે ॥૧૨॥ પછી સરવે. ભાવતાં ભોજન કાધારે; સઊ પ્રાણીને સોપારી મુખવાસ દીધાંરે ॥૧૩॥ પછી પતંગ ઊઠીને ઉલટ વ્યાપેરે; ધરમ રાજા, કનકનું દાન આપેરે ॥ ૧૪ ॥ દ્રૂપતી તો કરે મોતીનું દાનરે, પાસે રહીને અપાવે શ્રી ભગવાનરે ॥૧૫॥ બ્રાહ્મણોને ભરેલી બ્રહ્મપુરી આપેરે; અવર જાતી, યાચકના કષ્ટ કાપેરે ॥૧૬॥ આપ્યાં પોતે ગૌદાનને વસ્ત્ર દાનરે; આપ્યાં પાત્રો, કુન્તા સતીને સંતાનરે ॥ ૧૭ ॥ પછી કીધિ પુરણ પ્રેમે સભાયરે, તેમાં બેઠા, ક્ષત્રીનંદન સહુ રાયરે ॥૧૮॥ યુધિષ્ટરને વાવરવાનો ભાવરે; જેવો રાજા, તેવો કીધો સરપાવરે ॥ ૧૯ ॥ ધનમાલ આપી, સરવને કીધી વિદાયરે; પછી

સહુજન, પોત પોતાને સ્થળ જાયરે. ॥ ૨૦ ॥ તે પછી સૌ, યજ્ઞ સ્થળે ભેગા થાયરે; પાંચ પાન્ડવને, છઠ્ઠા શ્રીજાદવરાયરે. ॥૨૧॥ યજ્ઞ કેરો કચરો નાંખ્યો જ્યાંયરે;સ્વર્ગ વીસેથી, નોળાયો આવ્યો ત્યાંયરે. ॥ ૨૨ ॥ તે કચરામાં, આળોટે ધરી ઉમંગરે, પણ ન થયું સોના રૂપાનું અંગરે ॥૨૩॥ ત્યારે ધરમે પ્રભુને પુછયું પ્રષ્ણરે; કાયા હાની, કેમ બદલાઈ નહી કૃષ્ણરે. ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી એમરે; દ્વાપર ઉતર્યો, તેથી કાયા બદલે કેમરે. ॥ ૨૫ ॥ એટલે ટળીયા, ધરમનો સંદેહરે; સરીતા સ્નાન, કરી સ્થળે ગયાં તેહરે, ॥ ૨૬ ॥ નગ્રમાંથી, રાજારૂપી સહુ જાયરે; બીજી ત્રીજી રહીયત થઇ વીદાયરે. ॥ ૨૭ ॥ બળદેવ ગયા, લઇને છપનક્રોડરે;હસ્તીનાપુર, રહ્યા શ્રી રણછોડરે. ॥ ૨૮ ॥ યજ્ઞ કથા પુરણ હવીઆ ઠામરે;શ્રોતાજનને,સુણતાં રીઝેશ્રીરામરે. ॥૨૯॥ યજ્ઞ કથા,સુણીને દાન અપાયરે;તે પ્રાણીને, યજ્ઞ તણુ ફળ થાયરે.॥૩૦॥ શ્રધા રાખી,શ્રવણ કરે જે જનરે;તેને પ્રભુ,આપે અનધન તનરે ॥૩૧॥ શ્રોતા વકતા, સૌ બેસજો કરજોડરે; વલ્લભ વદે, બોલો જે જે શ્રી રણછોડરે. ॥ ૩૨ ॥ વળણ ॥ જય બોલો રણછોડની, તો રણછોડે નાથ; વલ્લભ વાણી ઓચરે, નીરમળ રહો મન સાથ.

કડવું ૭૪ રાગ સવઇયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સાંભળ જે કથાય. ॥ ૧ ॥ પરી પુરણ યજ્ઞ કીધો; રહ્યા સુખી થઈ જ્યારે;એવામાં એક કણબીને બ્રહ્મણ વઢતા આવ્યા ત્યારે. ॥ ૨ ॥ ધરમ રાજાની સભામાં, આવીને ઉભા બેઉ; ધરમ કહે ટંટોશો છે, જુબાની તમારી લેઉ. ॥ ૩ ॥ તે વેળા શ્રી કૃષ્ણ બેઠા છે, પોતે જુગજીવન; તે સમે પાટીદાર બોલ્યો,મુખ થકી વચન. ॥ ૪ ॥ માહારાજા મેં ખેતર માહારૂ, વીપ્રને અરપણ કીધું, માહારા બાપ પછાડે મેં આ, વીપ્રને આપી દીધું. ॥ ૫ ॥ આકાશથી કે પાતાળ સુધી, આપ્યું હતું રાજન. પણ તે ખેતરમાંથી નીકળ્યું,ચાર ચરૂ ભર્યું ધન. ॥ ૬ ॥ તે ધન એ બ્રાહ્મણ લેઈ ગયો, તે મુજને અપાવો, તે કરતાં મુને પાપ છો થાતુ ખેતર પાછું લાવો. ॥૭॥ બ્રાહ્મણ કહે પાછું ન આપું, ખેતર કણબી કેરૂ;માહારા બે પુત્રો લૈ જેઇને,ખેતરમાં વધેરૂ. ॥૮॥ કણબી કહે વધેરે

નેતો,તેમાં માહારૂ શુ જાશે; મારીશતો મરસે સુત તારા, નીરવતી મને થાશે. ॥૯॥ તું મારીશ તે પાપ તુને, મુને ન લાગે રતી; બ્રાહ્મણ કહે એવા પાપો,હું કાંઇ ગણુતો નથી. ॥૧૦॥ બેઉની વીપ્રીત વાત સુણી, ગભરાયા ધરમરાય, પ્રભુને પુછ્યું ઓ માહારાજા; આતે શું કહેવાય ॥ ૧૧ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા,બંને કાળ સમાવો;છ માસ પછી ન્યાય કરીશું;અત્યારે ઘેર જાવો. ॥૧૨॥એમ કહી બ્રાહ્મણ કણબીને, પાછા કાઢયા ઘનશામ; પછી ધરમ પ્રત્યે બોલ્યા, કૃષ્ણ પ્રભુ તે ઠામ. ॥ ૧૩ ॥ ઓ યુધિષ્ટર હવે ન કરશો, કોઇ જનનો ન્યાય; દ્વાપર ઉતરી કળીયુગ બેઠો, ઓરે ધરમ રાય. ॥ ૧૪ ॥ એવું સાંભળી ધરમ બોલ્યા. ઓરે દેવાધીદેવા;મુને ગુણ લક્ષણ બતાવો,કળીયુગના જીવ કેવા ॥૧૫॥ કૃષ્ણ પ્રભુ તવ કહેવા લાગ્યા, સાંભળો ધરમરાય; વ્યાસજી તમને તે સહુ કેહેશે,ઉપદેશની કથાય. ॥ ૧૬ ॥ મુજને તમે આગના આપો, દ-વારકાં હું જાવું; થોડે દીવસે વળી પાછો. મળવા માટે આવું. ॥ ૧૭॥ વળણ. ॥ મળવા માટે આવશું, એમ કરે છે વાત; એવામાં ત્યાં આ-વીયા, વઢતા પુરૂશ સાત. ॥

કડવું ૭૫ રાગ દુરઘા સાખીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય. ॥૧॥ કૃષ્ણ જવાની ત્યારી કરે છે, સપ્તપુરૂશ ત્યાં આવ્યા, ખટ વીપ્રો એક અતીશુદ્રને,તાડન કરતા લાવ્યા ॥ ૨ ॥ યુધિષ્ટરને કૃષ્ણ બીરાજ્યા, ત્યાં આવી વીપ્રો બોલે; આ અતી શુદ્ર આચાર્ય થયો છે, વીપ્ર આચાર્યની તોલે. ॥ ૩ ॥ ઉપવીત અંગે ધારણ કર્યું છે,વધાર્યા છે પંચકેશ, દર્ભાસનને જળ કમંડળ, ધર્યો છે માહાત્માનો વેશ. ॥૪॥ વેશ ધરી ઉપદેશ કરે છે, વાંચે છે કથા પુરાણ, તે ઉંચ જાતી શ્રવણ કરેછે, નીચના મુખની વાણ. ॥૫॥ નેવનુ પાણી મોભ ચઢયું ને, અવની ગઈ આકાશ; અવળી ગંગા વ્હેવા માંડી; વાઘને અજાનો ત્રાસ. ॥ ૬ ॥ મંઝારથી સ્વાન સંતાવા લાગ્યાં, કાગથી સંતાયા હંસ; નીચ જાતીનો ઉંચ જાતીપર,ઉપન્યો અતી દ્વંશ. ॥૭॥ આતે કારણ શું છે કૃપાળુ, કેમ બને વીચીત્ર;કાળ બળ કેમ ફર્યો ભાસે છે વળી દીસે અપવિત્ર, ॥ ૮ ॥ એવું સાંભળી ધરમ રાયે, જોયું

જુગધિશ સામુ, ઓ કૃપાનીધી હું તો આ વાતો;સાંભળી વિસ્મય પામું ॥ ૯ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ઓરે યુધીષ્ટર, કળીયુગનાં એ કર્મ;હજીતો આ ગળ જાતાં થાશે. અતી ઉપાદીના ધર્મ. ॥ ૧૦ ॥ શુદ્ર લોકો આચાર્ય થઇને, રોમ રોમ નરકે પડશે; વૈશ્ય ક્ષત્રીને વીપ્ર લોકો, તેને પંથે ચડશે. ॥ ૧૧ ॥ તેથી તે પણ નરક પળાશે, તવ લય પામશે શ્રષ્ટી; ધર્મ વીશે અધર્મ થવાનો, સૌ જીવ ભોગવે કષ્ટી. ॥ ૧૨ ॥ શ્રોતા નરકે વક્તા નરકે; નરકે ઉંચને નીચ; ભક્તાણીયો ભારજા થવાની, પાતકના થશે કીચ. ॥ ૧૩ ॥ ધર્મને નામે ઢોંગ થવાના, આગળ અબળા વ્હેશે; હું મ્હારૂં સાર્થક કરૂંછું,કામની કંથને કેહેશે. ॥૧૪ ॥ મીઠાઇ મેવા દુધ કઢેલાં, ઢોંગીને જઇ દેશે; પતી તેની પુંઠ ન જુએ,મુખ વીકાશી રહેશે ॥ ૧૫ ॥ પરણ્યા પતીનું પોશાણ કરતાં, કંજુસાઈ દેખાડે; ઢોંગી ધુતારાને ધવરાવીને, પ્રેમપુર્વક જમાડે. ॥૧૬॥ કંથ તણી નહી સાચવે વેળા ઢોંગીની તક નહી ચુકે, ઢળતી વસ્તુ ઢળવા દેશે, બાળક રડતાં મુકે ॥ ૧૭ ॥ ઢોંગીની છબી નીરખ્યા કરશે, ઢોંગીના ગુણ ગાશે, ચરણ ચાંપશે કાંમે ટાંપશે, પતીથી મુખ મરડશે. ॥૧૮॥ ધર્મના નામનો ધંધો ગ્રહીને,ધન મેળવશે ભારી; ભારે વૈભોગ ભોગવશેને, દુનીયાની કરસે ખુવારી. ॥ ૧૯ ॥ પણ ઉંધ્ર કરમી કળયુગી અબળા; ધણીનું ધન વેફરસે, કળીયુગના આચાર્યોને પોશી, મોહીત દ્વંદમાં ફરશે. ॥ ૨૦ ॥ તે સહુ લક્ષણ કળયુગ કેરાં; આ બધી તેની લડાઇ; તમાં આપણે ચીત ન દેવું, જ્ઞાનમાં રાખો ચડાઇ. ॥૨૧॥ હાવા તો અનેક ઉતપાત થાશે, તેમાં ન દેશો ધ્યાન; કળયુગ બેઠો નીશ્ચે માનો, એમ વદે ભગવાન. ॥ ૨૨ ॥ યુધીષ્ટરને ચાલી ચીંતા, આનો આવ્યું દુખ મ્હોટું; ધર્મના કામમાં ધાડ પાડે, એ દુખ સહુથી ખોટું. ॥૨૩॥ અરેરે ધર્મનું ધરબોળ જાશે,અવળી મતી જગ ઝાલે;દેખાશે સવળું હશે અવળુ. પણ તે પંથે ચાલે. ॥ ૨૪ ॥ એવો અતી ઉદ્વેગ ધરીને,થઇ બેઠા નીરાશ; અરેરે એ યુગ ભુંડો, સાંભળી પામ્યા ત્રાસ. ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુ કહે તમે ત્રાસ ન ખાસો, વ્યાસજીને તમે મળજો; હવે હું આગના માગુંછેં, ધર્મ કહે વળી વળજો. ॥ ૨૬ ॥ એવું સાંભળી કૃષ્ણ પ્રભુજી, પોતે થયા વીદાય; એટલે અતી ઉદાશી રેહે છે.પોતે ધરમ રાય. ॥૨૭॥ એમ કહીને કૃષ્ણ પ્રભુજી, પોતે થયા વીદાય;ઉદ્વેગ ભોગવે ધરમ રાજા, હવે કયારે દેહ જાય. ॥ ૨૮ ॥ એટલેથી અશ્વમેઘ પર્વ, પુર્ણ થઇ કથાય, ઓ જનમેજે રાજા તારી; ઉતારી બ્રહ્મહત્યાય. ॥ ૨૯ ॥ કાળા પડદા ધોળા થયા, સ્વે

ત થઇ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા એ, પરીક્ષા દેખાય. ॥૨૯॥ પરીક્ષત સુતે વીધી પ્રમાણે, પુરણ કીધાં દાન; યજ્ઞની કથા શ્રવણ કીધી, ફળ તે યજ્ઞ સમાન. ॥૩૦॥ શ્રોતા વકતા સરવે જનના, મનના પોહોચે કોડ, વલ્લભ વદે બોલજો સૌ, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥ ૩૧ ॥ વળણ. ॥ જય જય શ્રી રણછોડ રાયનિ, બોલો શ્રોતા જન; અશ્વમેધ પર્વ કહ્યું, પાપી થાય પાવન.

અશ્વમેધ પર્વ સમાપ્ત.

વ્યાસાશ્રમ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, વ્યાસાશ્રમ કથાય. ॥૧॥ ધરમરાજા ને રહે ઉદાશી ગમતું નથી લગાર; ખાવું પીવું કાંઇ ન ગમે, ગમે નહી વ્યવહાર. ॥૨॥ ઉદવેગ ધરીને નીકળીયા, ઘેરથી ધરમરાય;વેદમવ્યાસનો આશ્રમજ્યાં છે, ત્યાં ગયા મન મકલાય. ॥ ૩ ॥ વ્યાસજીને જઇ ચરણે લાગ્યા, માહારાજા ટાળો વેમ; સંસારમાં હવે નથી ગમતું, ઉદાશ રહું છું કેમ. ॥૪॥ એટલે વ્યાસજી એમ બોલ્યા, નહિ ગમે આ સમે; કળયુગ બેઠો તે કારણથી મનડું તમારૂં ભમે. ॥ ૫ ॥ શતીયાને સારૂં નવ લાગે, કળીયુગવીશે રેહેવું;ધરમ કહે કળીયુગ કેવો,વ્રતાંન્તમુજને કહેવું. ॥૬॥ કેહેવું ઘટે છે વ્યાસ માહારાજા,લાગુ તમને પાય, કળયુગના ગુણલક્ષણ કેરી, કહો મુને કથાય. ॥૭॥ વ્યાસજી બોલ્યા ધરમ સુણો, કળીમાં કમ આયુશ;થોડા દિવશ જીવવું તેમાં, હૈયામાં ઘણી હુંસ. ॥૮॥ અનેક પ્રકારના રોગની વ્યાધી; ને થાય નાડી પરીક્ષા;બ્રાહ્મણ વીના અવર જાતી; માગે ઘેરે ઘેર ભીક્ષા. ॥૯॥ દુરાચરણ દુર વ્યસન વધશે, દુરબુદ્ધીને દુકાળ;ઉંચ વરણ રાખશે નીચ વ્રતી, ઉંચ વ્રતી ચંડાળ. ॥૧૦॥ નાસ્તીકને સૌ આસ્તીક કેહેશે, આસ્તીક ને નાસ્તીક; સ્વારથ સરશે તેમ સહુ વળશે. નહી પ્રભુની બીક. ॥૧૧॥ ખરા બોલાને પાડશે ખોટો, ખોટો ખરો કેહેવાશે;વેદના અર્થના અનર્થ થાશે; પાખંડી પુજાશે. ॥૧૨॥ શીવાર્પણનું ખાવા ઇચ્છે;વીપ્રને તીછકાર થાશે; ગુરૂ :પદવીનો ડોળ કરીને,મહતાથી મદીરા પાસે. ॥૧૩॥ ધર્મની જગોના ધણી થાશે, પ્રપંચ પગલાં ભરશે;કન્યા વિક્રય વધશે ઝાઝો, જુવતી જારમાં ફરશે. ॥૧૪॥ રાજ્યનીતીમાં ન્યાય થાશે, સ્વારથ સરે તેવા; લાંચો લેવાશે ડંડ દેવાશે, ઉંચ નીચની કરે શેવા. ॥૧૫॥ સરવ વરણ એક આરે થાશે, ખાશે પુત્રીની કમાણી;બાપનિ બેટી પર કુદ્રષ્ટી, ભ્રાત ભગની વેહ આણી. ॥૧૬॥ વાહાલામાં બહુ વેર વધશે,નાત જાતમાં નહી જંપ; કલેશ કંકાશ નીત્યે ઘરમાં, પાડોશમાં નહી સંપ. ॥૧૭॥ ગરીબને સહુ ઘાલશે ગોદા, ગ્રહસ્થની પક્ષ તણાશે,બે મુખી દુનીયા બોલવાની, સત્ય

ત્યાં અસત્ય જણાસે. ॥૧૮॥ સાચી વારતા સંતાઇ જાશે, જુઠી વાત વણાશે; ધરમીષ્ટ તે અધરમી કેહેવાશે, અધરમી ધરમી ગણાશે.॥૧૯॥ ધરમનું દ્રવ્ય ખાવા ચાહાશે, નહી માને પુન્ય પાપ. બાપ નહી ગણે દીકરાને, દીકરો નહી ગણે બાપ ॥ ૨૦ ॥ સાસુને વહુ નહી સંપવાનાં; ટંટામાં સહુ રાજી; નીતીનો ઉદયોગ નહી ઝાલે, ચાલશે દગલબાજી. ॥ ૨૧ ॥ બેહેની બારણ સાળી ઘરમાં, કુટુંબમાં કલેશ કરશે; પત્નિયો પીત્રાઇથી વેહેરી, પીએરમાં ધન ભરશે, ॥ ૨૩ ॥ જમાત્રોનું ખાવાચાહાશે, વઢશે વાંકી વાટે; ન્યાય નિતિથી કોઇ ન બોલે, ચાટે તેનું દાટે. ॥ ૨૪ ॥ ખાશે ત્યાં સુધી ગુણ ગાશે, નહી ખાય તો ગાય ખોટું; પરના સુખે દુખ દલમાં, ઝેર વેહેર મનમાં મોહોટું. ॥ ૨૫ ॥ વણ દીઠી વાતો વધવાની, નીંદાનો સહુને ધંધો; કળીયુગનો જીવ કામે ક્રોધે, રહે રાત દીન અંધો. ॥ ૨૫ ॥ ગાંઠનું ખાઇને ખોદણી પરનિ, બીજો નહી ઉદયોગ, છળ પડપંચને પાપ ઘણેરા, વિવેક વણ વૈભોગ. ॥ ૨૬ ॥ ઉત્તમમાં અવતરીને પાળે. નીચ વરણનો ધર્મ; મુળ જાતીનો મારગ મુકી અન્યનાં ગ્રહે કર્મ. ॥૨૭॥ હીંદુ કુળમાં અવતરીને, યવનનો પંથ ઝાલે; સુપાત્રને ગ્રહસ્થ ગણીને, કુપાત્રોને આલે. ॥ ૨૮ ॥ દુરબળ દેખી ગધેડીને નિરે; તાજી દેખે ગાય; ધરાએલી કહી હાંકી મુકે, દેખાડે અવળો ન્યાય. ॥૨૯॥ ચૈતન્ય મુકી પુજશે જડને, વેદ મુકી સુણે વાતો; ગાયનું ગોથું ખમશે નહી ને, ખમશે ખરનિ લાતો. ॥ ૩૦ ॥ સારાને નરતો ડેરવવા, સૌને રહે ઇચ્છાય;કુથલી કરે હલકો કરવા, કેહેશે સૌહાયેહાય. ॥ ૩૧ ॥ કૃજાતીનિ કથા સુણે, સુજાતીને નીંદે; ઉંચનિ સાથે બાકરી બાંધે, નિચ જાતીને વંદે. ॥૩૨॥ વિપ્ર વીના વેદ વિદ્યા ભણીને. ચલાવશે બહુ પંથ; તેવાની શેવા સહુ કરશે, અજ્ઞાના કેહેવાસે સંત, ॥ ૩૩ ॥ એકારે શર્વે વરણ થાશે, એવો ઉપદેશ કરશે; ત્યાગીપણું દેખાડીને, ખુબ ખજાના ભરશે. ॥ ૩૪ ॥ હું બ્રહ્મછું જેને તે કેહેશે, થઈ ફરશે બ્રહ્મરૂપ; આપ વીના અન્ય ઇશ્વર નથી; કયાં છે માયાનો કુપ. ॥૩૫॥ ત્રૈણે કાળમાં નથી માયા, જેમાં ને તેમાં છે બ્રહ્મ; બ્રહમે બ્રહ્મને હળેમળે, કરે ફાવે તેમ, ॥૩૬॥ પાપજ કયાં છે પુન્યજ કયાં છે, કયાં છે મોક્ષ અમોક્ષ; જુદો ઠરાવે તો ભજવો પડે, ઠરવે તેથી અપ્રોક્ષ ॥૩૭॥ સાકર કહેતો શેવવો પડે, માટે કહે નીરાકાર, શગુણ કેહે તો ગુણ ગાવા પડે, નીરગુણનો શો વીસ્તાર, ॥ ૩૮ ॥ એવાં વીચીત્ર કામ કળીનાં; ઓરે ધરમરાય, ભ્રષ્ટ ભ્રષ્ટ થવાની ઝાજી; જીભ્યાયે કહી નશ

કાય. ॥ ૩૯ ॥ વળણ. ॥ કેહેતાં થાકે જીભડી, સુણ યુધીષ્ટર રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયુગનો મહીમાય.

કડવું ૨ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, કેહે છે ધર્મને વેદમ વ્યાસ; વળી મનમાં ધરીને હુલ્લાસ. ॥ ૧ ॥ પુછ્યું ધરમ રાજાયે એમ, ચારે વરણ ચાલશે કેમ; બોલ્યા વ્યાસજી મુખથી વાણી, તમો સાંભળો ઉલટ આણી. ॥ ૨ ॥ ચારે વરણમાં બ્રાહ્મણ શ્રેષ્ટ, તેને કળી યુગ કરશે નેષ્ટ, એવા એવા વિપ્રો અવતરશે,ત્રણ વરણની સેવાકરશે. ॥૩॥ ગોર થઇ યજમાનોમાં ફરશે, ફાંફાં મારીને પેટ ભરશે; પૈસા માટે કાસદાં કરશે, નીચવરણ આગળ હાથ ધરશે. ॥ ૪ ॥ ગાળ દેઇને કાઢે રડતાં,તોહે બ્રાહ્મણો નાંખશે પડતાં, વણ નોતરે જમવા જાશે, છાંડયુ છુ ડયું મુકેલું ખાશે. ॥ ૫ ॥ નીચવરણ હશે બાવા, બેસશે તેના ગુણ ગાવા; જ્યાં ત્યાં લાડવા લુટી ખાવા, મોકલે ત્યાં જાયે અથડાવા. ॥૬॥ શુદ્રોનાં છોકરાં તેડી ફરશે, ઘણી ગાંડ ગુલામી કરશે.પૈસા માટે નચાવે તો નાચે, માન્ય ભ્રષ્ટ થઇને યાચે. ॥ ૭ ॥ શુદ્રોનું અન્ન આપશે રાંધી. લેશે પાપોની પોટલી બાંધી; ખાવા માટે ઘેર ઘેર ભમશે, શુદ્રના સોળ દનમાં જમશે. ॥૮॥ શુદ્રના નીમીત જે અન્ન; તેનું બ્રાહ્મણ કરશે ભો; જન; શુદ્રના એઠવાડામાં ફરશે, એવું ગોરપણું આદરશે ॥ ૯ ॥ બીજી વરણ મુખમાં ઘાલે, પછી વિપ્રોને આગના આલે,જમે પાછળથી નહી છોશ, પેટ માટે નહી ગણે દોશ. ॥ ૧૦ ॥ એક પૈસો મળવાનો જ્યાં. ય, બીજા પાઈ માટે પડે ત્યાંય;એવિ રીતે થશે માન્ય ભ્રષ્ઠ; કળીયુગ- માં બ્રાહ્મણ ભ્રષ્ટ. ॥ ૧૧ ॥ વળી વીપ્રની પત્નીયો જેહ, કરશે શુદ્ર સુવાવડ તેહ, ચાંપશે શુદ્ર નારીનું અંગ, ધોઇ લાવે વસ્ત્રો નવરંગ. ॥ ૧૨ ॥ ખરો બ્રાહ્મણ માન્યમાં રેહેશે, તેને હંકારી સહુ કેહેશે:પણ તે કીરતી નહી ગણે, એક ભગવતનું નામ ભણે. ॥૧૩॥ નહી રાખે કોની ઓશીઆળ, તે તો સાચો વીપ્રનો બાળ; પણ કળીયુગમાં એવો ટેક, રાખનારો હાજરમાં એક. ॥૧૪॥ એવા વીપ્ર કળીમુગના સાર;કહુ ક્ષ- ત્રી તણો વીસ્તાર; જાસે સુરપણું ક્ષત્રીમાંથી, રાજ્ય ગાદી તે ભોગવે કયાંથી. ॥ ૧૫ ॥ નીચી વરણની નોહોકરી કરશે, મરવાનો ઘણો ભય ધરશે; નહી રહે ઘરમાં અનાવાસ, થાશે દાસ તણા તે દાસ. ॥ ૧૬ ॥

વળી દુર વ્યસન બહુ કરશે,રળીરળીનેદેવાં ભરશેઃ ખોઇ બેસશે ધરને ગામ, બોળશે ક્ષત્રીઓનું નામ. ॥ ૧૭ ॥ થઇ જાશે ગણા ગેરાડી, નહી જુએ નેત્ર ઉઘાડી;ઉતારી સુકશે ઉપવીત,હંસા કરવામાં પરોવે ચીત. ॥૧૮॥ જ્યાં ત્યાં કાઢશે દોહલા દન, કરે અભક્ષા ભક્ષ ભોજન; આદરે અન્ય વરણની સેવા, કળીયુગના ક્ષત્રી એવા. ॥ ૧૯ ॥ હવે વંશ તણો વિસ્તાર તમો સાંભળો કુન્તી કુંવાર, કરસે અવીવેકી વેહેપાર, નહી નેકને દયા લગાર. ॥ ૨૦ ॥ આપવા લેવાના જુદા ભાવ, ધાપ મારે જેવો જેવો દાવ; નહી જમતાને જમાડે, નહી રમતાને રમાડે ॥ ૨૧ ॥ નહી જમે તેને નોહોતરશે, જમશે તેને તીછકાર કરશે; વળી નૈવેદનું લેઈ નામ, કરશે કાયા પોશણુ કામ. ॥ ૨૨ ॥ માગશે તેને નહી આપે, નહી લે તેને દેવા ટાંપે;ખરાંને માનવાનો ખોટો ખોટાને માનવાનો મોહોટો. ॥૨૩ ॥ નાંખસ ઉપવીત ઉતારી, સદા રેહેસે વૃતી ધુતારિ; નાતો જાતો રૂડી આદરસે, વળી વીપ્રોમાં કસર કરશે. ॥ ૨૪ ॥ મોહોટાં ટીલાં તણીને ફરસે, છાપા છપ્પન માળાયો ધરશે; લેવું દેવું તે ગાંડાનું કામ, ધારશે બતક ધરવું નામ. ॥ ૨૫॥ પરસાદોના પડીયા મળહે તેવા પંથમાં ભેગા ભળશે, એવા કળીયુગના વંશ જાતી, વેહેવારમા વીશ્વાસઘાતી. ॥ ૨૬ ॥ હવે શુદ્ર તણી કહુ રીતી, તું તો સાંભળ કળીયુગ નીતી;શુદ્ર જાતી થસે આહા ધાતી, ધણો જીવ તણા નીપાતી ॥ ૨૭ ॥ એવા શુદ્રોથી શુદ્ર નીકળશે, અતી શુદ્રનાં નામમાં ભળશે, અને શુદ્ર જાતી થશે સારા, પાળસે મુળ ધર્મના ધારા. ॥ ૨૮ ॥ ગાય વીપ્ર ઉપર પ્રેમ ધરશે, પુન્યને દાન પ્રે કરસે; રાખસે શ્રદ્ધા ધર્મને કામે, વેચ્યા વેચાસે ભગવત નામે. ॥ ૨૯ ॥ પાપી વીપ્રને ગણુસે મોહોટા,કદી નહી કહે જીભ્યાયે ખોટા,નહી છીદ્ર વીપ્રનાં સોધે,ચાલશે બ્રાહ્મણને બોધે. ॥૩૦॥ ચાલશે બ્રાહ્મણ કહે જેમ,નહી કરે બ્રાહ્મણ કરે તેમ; એવો સુ પંથ નીચમાં જાસે, ઉંચ વરણ તે નીચ થાસે. ॥ ૩૧ ॥ એવો ધણો વાંબે વિસ્તાર,કેહેતાં કેહેતાં ન આવે પાર, વળી ગ્રંથ લંબાણે જાય, તેથી ટુંકામાં કહી કથાય. ॥ ૩૨ ॥ ત્યારે ધરમ બોલ્યા વચન, સુણો પારાશ્વરના તન;મુને એક છે શંકા અપાર; બ્રહ્માના મુખના વેદ ચાર. ॥ ૩૩ ॥ તેમાં સત્ય માનું ક્યો વેદ, એવા જુદા જુદા છે ભેદ; ત્યારે વ્યાસજી વદીયા એમ, વેદને જુઠા કહીએ કેમ. ॥ ૩૪ ॥ પચ દધી માંખણ તક જેમ, વેદ જુજવા દીસે તેમ;લાગે ખાટુ મોળુ ને મીઠું, પણ તેમાં શું તત્વ દીઠું. ॥ ૩૫ ॥ કરે યુકતીથી મથન જે વારે.

આવે દ્રત તત્વ તે વારે; નેમ વેદ વીવેક વીચારે, જ્ઞાન તત્તવ નીકળે ત્યારે. ॥૩૬॥ તેવું તે જ્ઞાન વેદથી ન્યારૂ, લાગે મુમુક્ષુને પ્યારૂ; તેમાં નિશ્ચય વર્ત્તી કરે, તેનું આવાગમન નિસ્તરે. ॥૩૭॥ તવ બોલીયા ધ-રમ રાય, એક બીજી પુછુ શંકાય; તેવું જ્ઞાન લેઇને શું કરવું. એમાં શું શું કામ આદરવું. ॥૩૮॥ તવ બોલીયા વેદમ વ્યાસ, સાંભળી ક-રજો કાંઇ કયાશ;જ્ઞાન થયા પછી નહી કર્મ,જેણે શત્યવસ્તુ જાણી પર્મ-॥૩૯॥ તેણે લક્ષણા ભક્તી કરવી; અતી ઉપાસના આદરવી; નથી દે-હી કર્મનું કામ, ચઇતન્યનું ચૈતન્ય સુખધામ. ॥૪૦॥ નથી જ્ઞાનીને કર્મ બંધન, કરે સત્યતણુ વંદન;કહ્યું મનુશમરતી માંય, તેમાં શંશય નથી કાંય.॥૪૧॥ સર્વ માયામાં ચૈતન્ય જેહ, મળે ચૈતન્યે ચૈતન્ય તેહ; એતો ચૈતન્ય ગ્રહે જ્ઞાન; તેનું તેને તે ધરે ધ્યાન. ॥૪૨॥ રહે મુળ ચૈ-તન્યમાં મતી, તેથી તેની ત્યાં થાયે ગતી;મળે ચૈતન્યે ચૈતન્ય રૂપ,તવ ટળે માયાનો કુપ. ॥૪૩॥ ટુટે માઈક વાસના જ્યારે, પામે અભય પદ તે વારે; રહે માયામાં વાશના જરી, તવ અવતરે તે ધરા. ॥ ૪૪ ॥ મા-યામાં રહીને એમ બોલે. અંહબ્રહ્માસ્મી બ્રહ્મ તોલે, એવું કેહેનારો નહી બ્રહ્મ, એનું પોગળ પોલું ભ્રમ. ॥૪૫॥ બ્રહ્મનું જ્ઞાન થયેલું જેને. દેહ છુટે મળે પદ તેને, તેથી ચૈત્વન ચૈતન્યતણુ; હોય જ્ઞાનીના લક્ષમાં ઘણુ ॥ ૪૬ ॥ તેતો છુટેલો શુભ કર્મ કરવા, હોય ખુશી તો બેસે આદરવા; તેથી તેને નહી કાંઇ બાધ; જ્ઞાનિ ન ગણે જગ અપવાદ. ॥ ૪૭ ॥ જ્ઞાન લેવાનો સર્વનો ધર્મ,ઝાલી રહે અજ્ઞાની કર્મ; જેહ આગળ ડગ નવ ભ-રે, તેમાંને તેમાં અવતરે મરે. ॥૪૮ ॥ જ્ઞાન વીના મુક્તી નવ થાય, ક-હ્યું વેદ સ્મરતિની માંય; તવ બોલીયા ધર્મ ભુપાળ, આતો દીસે છે મા-યાની જાળ. ॥૪૯॥ એતો માયા તેતો અજ્ઞાન; તેથી જ્ઞાન કીયું ભગ-વાન; જ્ઞાન અજ્ઞાન કયાંથી ને કયારે, કરો બોધ શંકા ટળે ત્યારે ॥૫૦॥ વળણ ॥ બોધ કરો શંકા ટળે, લાગું તમને પાય; વ્યાશ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળો જ્ઞાન કથાય.

કડવું ૭૧ રાગ સવઈઆનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસાશ્રમ ર્વ તણી હું, શ્રવણ કરાવું કથાય, ॥ ૧ ॥ વેદમ વ્યાશજી કહે છે ધર મને, વલ્લભ શ્રોતાજનને, અજ્ઞાની જન શાંભળે તોહે; ડાઘ ન લાગે

મનને. ॥ ૨ ॥ આ વિશ્વ ઉપજે લય પામે, અનાદિનો નેક; વિશ્વ હોયે તવ દ્વૈત ગણવાં, લય પામે તવ એક. ॥ ૩ ॥ માયા રૂપે હોય માયા તવ, માયાને બ્રહ્મ બેય, માયા બ્રહ્મ રૂપ થાય તવ એકજ, પણ મુળમાં દ્વૈત છેય. ॥૪॥ પયમાં જળને ઘ્રત બે વસ્તુ, પણ દીશે છે એક; જે વેળાએ જુદાં પડે, તે વેળા બે વીવેક. ॥૫॥ તે રીતે મુળ બ્રહ્મ વીશે; માયા હતી બ્રહ્મરૂપ; કાળે કરિને જુદી પડે, તવ બે જુદાં સ્વરૂપ. ॥ ૬ ॥ માયાનું સ્વરૂપ ફરવાને, અનાદીનો સ્વભાવ; જેવું દુધી દધીરૂપથાયે, તેવોનેનો ઉથલાવ. ॥ ૭ ॥ તે રીતે માયા રૂપે, ચૈતન્ય શક્તીથી થાય; ચૈતન્ય શક્તી બ્રહ્મ કેરી, સુણો યુધીષ્ટર રાય.॥૮॥ જડ માયામાં શક્તી ચૈતન્ય, તેથી ચઇતન્ય માયા; માયાની વસ્તી દ્રષ્ટીયે દીસે, માયાની ભૌતીક કાયા. ॥૯॥ ત્રીગુણી માયાથી ત્રણ ગુણ થયા, ત્રણ ગુણના પંચ ભુત; તે પંચ ભુતનાં ચોવીશ તત્વો, શાંભળ કુન્તી સુત. ॥૧૦॥ છે શાંખ્ય શાસ્ત્રમાં વીવેચન એ, જીજ્ઞાશા શકુ જન; ગ્રંથ લંબાણના ભયથકી એ, કરતા નથી વરણન. ॥ ૧૧ ॥ માયાની કાયામાં ચૈતન્ય બ્રહ્મનું, તેને કહે છે જીવ; તે જીવ જ્ઞાન લે ચઇતન્ય બ્રહ્મનું, તવ જીવ થાયે શીવ. ॥૧૨॥ માયાથી વાશના છુટીને, જો બ્રહ્મને રહે વળગી, દેહથી છુટી બ્રહ્મ પદ પામે, તવ થાય વાશના અળગી. ॥ ૧૩ ॥ વાશના નવ રહે માયા નવ રહે, ન રહે હું ને અન્ય; એવા જે પુરશારથી જ્ઞાની, તે પુરૂશોને ધન્ય. ॥ ૧૪ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, એક પુછું વિચાર; મુળ બ્રહ્મને ચઇતન્ય કહોછો, તેતો કેવો આકાર. ॥ ૧૫ ॥ એટલે વેદમ વ્યાશ બોલ્યા, આત્માનો આકાર જેવો; ચંદ્ર શમ બીંબ બીંબ શમ ચંદ્ર, પરમાત્માનો તેવો. ॥૧૬॥ જેવો આત્મા તેવો પરમાત્મા, આકારમાં નહી ફેર; પણ શકતીમાં અધીકને નુન્ય, ગુણ ફેર મેર શમેર. ॥ ૧૭ ॥ એમ અતીશય જ્ઞાન કીધું, ત્રપ્ત થયા રાય ધર્મ; શ્રોતાજનથી આટલું કહેતાં, શમજાઇ ન શકે મર્મ. ॥ ૧૮ ॥ તો નીમીત માત્ર મુજ દે , રચેલા છે ગ્રન્થ અનેક; ભાવાર્થ પ્રકાશ વિજ્ઞાન વલભ, તેમાં સરવ વીવેક. ॥૧૯॥ છપાઇ તે ગ્રન્થ બહાર પડયા છે, તે જોતાં થાશે જ્ઞાન; વલભ વદે સરવે શોતા, શમરો શ્રી ભગવાન. ॥ ૨૦ ॥ વ્યાશાશ્રમ પરવ થયું પુરણ, ઉતરી ગઇ હત્યાય, જનમેજયે પરણાવિ આપી, શવાસો કન્યાય. ॥૨૧॥ શવાસો વીપ્રને ઉપવીત દીધાં, ઉલટ મનમાં વ્યાપી; શવાસો બ્રહ્મ પુરીયો તેતો, બ્રાહ્મણોને આપી ॥૨૨॥ શવાસો ગઉદાન દીધાં, પુન્યવંત પરીક્ષત તન; શવા લક્ષ બ્રાહ્મણોને. કરાવીયું ભોજન. ॥૨૩॥ તેણે એ

ની ઉતરી હત્યા, સ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા પડદા ધોળા થયા, શામ તલ ધોળા થાય, ॥૨૪॥ શ્રોતા વકતા સરવે સુણી, પોહોચ્યા મનના કોડ; વલ્લભ વાણી વદે સહુ બોલો, જે જે શ્રી રણછોડ.॥ ૨૫ ॥ વળણ જય જય રણછોડ બોલજો, રણ છોડે જગરાય, ચીત્ત રાખીને સાંભળો, મુશળ પરવની કથાય.

વ્યાસાશ્રમ પર્વ સમાપ્ત.

મુશળ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ધન્યાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ જને સંભળાવું, મુશળ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ વ્યાસાશ્રમથી ઉપદેશ લેઇ, ધરમ આવ્યા ઘેર, દ્વારીકાંથી શ્રી કૃષ્ણઆવ્યા, મળવા આનંદ ભેર. ॥ ૨ ॥ સાત દિવસ શ્રી કૃષ્ણ રહ્યા ત્યાં, પછી માગી વીદાય; એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય. ॥ ૩ ॥ અરજુન વીરા પ્રભુની સાથે, મુકવા દ્વારીકાં જાવો, શુભ સમાચાર સર્વના લેઇ, પાછા વેહેલા ઘેર આવો. ॥૪॥ તવ પારથ વસ્ત્ર આભુષણ, પેહેરીને નીકળીયા; રથે બેશી વાતો કરતા, જાય નરને સાંમળીયા. ॥ ૫ ॥ મારગમાં એક ગામ આવ્યું, ત્યાં બન્યું કેવું કામ; બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી બે જણ આવી, ઉભાં રહ્યાં તે ઠામ. ॥ ૬ ॥ નરનારાણનો રથ ઘેરી, કહેવા લાગ્યાં એમ; આ યુગમાં માબાપ પહેલાં, છોકરાં મુઆં કેમ. ॥૭॥ સુત સાત માહારા મરણ પામ્યા, તેનું કારણ બતાવો; સંદેહ માહારો ભાગો નહીં તો, પુત્ર મહારા લઇ આવો. ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે પુત્ર મુઆ, માબાપ પહેલા આ ઠામ; કળીયુગ બેઠો તે કારણથી, કાળ બળે થયું કામ. ॥ ૯ ॥ અરજુન બોલ્યો પ્રભુની પ્રત્યે, વીચારવું રાજવટે; આપણને આવી યાચના કીધિ, પુત્રો લાવવા ઘટે. ॥ ૧૦ ॥ કૃષ્ણ કહે કે ચાલો જઇએ, કહીને રથ હંકાર્યો; દ્વારિકાંથી ડાબી બાજુએ, જાવાવિચાર ધાર્યો. ॥૧૧॥ વાતો કરતા પંથે પળીયા, જુદી ભોમી આવી; ત્યાં તો નરો અંધકાર દીશે, નેત્ર નાંખ અંજાવી. ॥૧૨॥ પ્રભુએ સુદરસણ મુકયું, તવ થયો પ્રકાશ; ચક્ર તણે અજવાળે ચાલ્યા. અર્જુનને આવી નાશ. ॥૧૩॥ આગળ જતાં પ્રકાશ આવ્યો, તીમરથી ટળીયો શોક; આગળ જતાં વસ્તી આવી, ત્યાં ચતરૂભુજ લોક; ॥૧૪॥ તેને હળી મળી આગળ ગયા, શહસ્ત્રભુજ લોક ત્યાંય; તેમને સહુને હળીમળીને, વિશેષ આગળ જાય ॥ ૧૫ ॥ ત્યાં તેજનો બીંબકાર દીઠો ઉજ્વળતા અનુપ; મહા તેજનો એક ઢગલો ત્યાં છે. ભોમા નારાયણ રૂપ. ॥૧૬॥ વાલ્રપુર ખંડીત તે જોત દીસે, અરજુન પડીયો પાય, કૃષ્ણ પ્રભુજી આરૂપ કોનું, સંશય મુજને થાય, ॥ ૧૭ ॥ એટલે અવીનાશી એમ બો-

લ્યા, ટાળું તમ સંદેહ; પુરણ બ્રહ્મ ભોમા નારાયણ, જોતી સ્વરૂપ એહ ॥ ૧૮ ॥ એટલે અરજુનજી એમ બોલ્યા, મુને પડે છે વેમ; પુરણ બ્રહ્મ કહો છો ત્યારે, ખંડીત જરા કેમ ॥ ૧૯ ॥ એવું નરનું વચન સુણી, બોલ્યા જુગદાધાર; ખંડીત ભાગ છે તેટલો હું, નીકળેલો છું બહાર ॥ ૨૦ ॥ તેથી તે ભાગ ખડીત દીસે; કાંઇ ન ધરશો વેમ; અરજુન કહે એમાંથી તમે, નિકળ્યા માંનું કેમ. ॥ ૨૧ ॥ તવ પ્રભુ કહે જોયા કરજો, કહી ઉઠયા સાંમળીયા,પંચભુતી દેહ અળગી મુકી, ભગવત તેમાં ભળીયા. ॥૨૨॥ એટલે પુરણ જોત હવી. અરજુન પડીયો પાય; પરકંબા કરી કીધિ પ્રારથના, નીકળો જાદવરાય. ॥૨૩॥ કૃષ્ણ અંશ તવ બહાર નીકળીયો, ખોળીયું પેહેરી લીધું; અરજુન જોડે રથે બીરાજ્યા, ચમત્કારી કામ કીધું. ॥ ૨૪ ॥ તવ જોત પાછી ખંડીત દીઠી,નીકળ્યા દેવ મોરાર, પછી અરજુનના સાંભળતાં, કૃષ્ણે કર્યો ઉચ્ચાર. ॥ ૨૫ ॥ એ માહારાજા વીપ્ર કેરા કેમજ લીધા બાળ;તવ જોતમાંથી નીકળી વાણી સાંભળો શ્રી ગોપાળ. ॥ ૨૬ ॥ કળીયુગ બેઠો ને કયાં સુધી, ભોમીમાં રાજ કરશો; મુળ અધીષ્ટાનમાં પધારો, ભુભાર કયારે હરશો. ॥ ૨૭ ॥ એટલે કૃષ્ણજી એમ બોલ્યા, થોડા દીનમાં આવું, વાયદો વીપ્રને કર્યો છે, દીકરા તારા લાવું. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહી સાત પુત્રો લીધા જુગધિસે સત્ય ધાટે; માબાપ પહેલા પુત્ર લીધાતા, કૃષ્ણને લેવા માટે. ॥ ૨૯ ॥ વીપ્રના પુત્રો લેઇને વળીયા, અરજુનને ભગવાન;બ્રાહ્મણને ઘેર જઇને આપ્યા, બ્રાહ્મણના સંતાન. ॥ ૩૦ ॥ પછી ચાલ્યા દ્વારીકાં ભણી,વાતો કરતા જાય; એવામાં દ્વારીકાંપુરીમાં વીઘન કેવું થાય. ॥ ૩૧ ॥ દુરવાસા રૂષી પધાર્યા;દ્વારીકાં નગરી માંય;પ્રભુના પુત્રોએ મશ્કરી કરવા, વીચાર કીધો ત્યાંય. ॥૩૨॥ વીનાશકાળે વીપ્રીત બુદ્ધી,જદુકુળમાં આવી; સાંભ નામના છોકરાને,કન્યારૂપ બનાવી. ॥૩૩॥ ચીર ચણીયો ચોળી પેહેરાવી, તાંસળું બાંધ્યું પેટ; નારી બનાવી દુરવાસા પાસે તેડીગયા. ઠેઠ. ॥ ૩૪ ॥ લજ્યા તણાવી ઉભી રાખી, બીજા બોલ્યા વચન; કહો મહારાજા આવી આ વહુને, આવશે તનીયા કે તન. ॥ ૩૫ ॥ તવ દુરવાસાએ સમાધી માંડી;સૌ વાત સમજી લીધી;રૂષીને એમ ક્રોધ વાધ્યો મશ્કરી મારારિ કીધી. ॥ ૩૬ ॥ સમાધી ઉતારી દુરવાસા બોલ્યા, કકળાવી અંતઃકરણ; જાઓ એને પેટ અવતરવાનું, જાદવ કુળનું મરણ. ॥૩૭॥ સૌ છોકરા તવ ધ્રુજવા લાગ્યા, તવ વ્રદ્ધ બોલ્યા વચન; બગડવા કાળે બ્રાહ્મણ કેરી,મશ્કરીનું થયું મન, ॥ ૩૮ ॥ પછી બહુ પ-

સ્તાવા લાગ્યા, રૂષી થયા વીદાય; શામ્બે વેશ ઉતારી નાંખ્યો, ભરી સભાની માંય. ॥ ૩૯ ॥ પેટ તાંસળુ બાધેલું તે, છોડતાં શું નીવડયું; એક હાથ લાંબું મુઠ પોહોળું. મુશળ ભોમી પડીયું. ॥ ૪૦ ॥ તવ સરવેને ચીંતા ચાલી, દેખીને બનીયા બહોત; અચાનક આ મુશળ નીકળ્યું; એજ જદુનું મોહોત. ॥ ૪૧ ॥ ત્રધ્ધોએ શીખામણ દીધી, શીંધુ ઉપરજાવો, પાશાણ ઉપર ઘશીનાંખી. ઝીની રજકરીઆવો. ॥ ૪૨ ॥ તવ સહુ બાળક મુશળ લેઈ, ગયા સીંધુ કીનાર; પાષણ પર જઇને ઘશી નાંખ્યું, કરચ વધી લગાર ॥ ૪૩ ॥ તે દરીયામાં નાંખી દીધી તવ માંછલી ગઈ ગળી;ઢીંમરે તેમાં જાળ નાંખેલી, તેને તે મચ્છા મળી. ॥ ૪૪ ॥ તે મચ્છામાંથી મુશળ કેરી, કરચ હાથમાં આવી; તેણે એક પારધીને આપી, તે બાણુમાં ખોસાવી. ॥ ૪૫ મુશળ ઘશી નાંખીને ગયા, ગામમાં સહુ સંતાન; મુશળનો જે ઘસારો વેરાયો, તેની ઉગી પાન. ॥ ૪૬ ॥ તે પછી બે દીવસ ગયા, મેળાનો આવ્યો દન; સમુદ્ર કીનારે જાદવ ગયા, વળી પ્રભુના તન. ॥ ૪૭ ॥ બાળ બચ્ચાં નર નારી સરવે,નગ્રવી બારણે જાય;સીંધુ કીનારે શીવનું દેરૂં, ત્યાં મોહોટો મેળો ભરાય. ॥૪૮॥ વેહેપારી મીઠાઇ મેવા વેચે, રમકડાં નવ રંગી,દુધ કઢેલા હુંનાં ચાઉનીઉની. ભાંગ વેચે છે ભંગી ॥૪૯॥ ત્યાં કુબુદ્ધી થઇ જાદવની, ન કરવાનું કીધું; નાહાના મોહોટાયે આનંદ જાણી, મદીરા લેઇને પીધું.॥ ૫૦ ॥ વળણ ॥ મદીરાપાન કર્યું સહુ,થઇ ગયા બે ચીત વલ્લભ વદે આવી બન્યુ, તવ સુજ્યુ વીપ્રીત.

કડવું ૨ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય,વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, જાદવ સ્થળી મહીમાય. ॥ ૧ ॥ મધુપાન કીધું નર નારીએ, નાહાના મોટાંએ સર્વ; પછી પુરણ નીસો વાપ્યો; ઉપજ્યો ગાંડો ગર્વ. ॥ ૨ ॥ એક એકનો તીછકાર કરતા, પોતાની કરતા વડાઇ, ખાય અડબડીયાં આવે લથડીઆંતેમાંથી થઇ લડાઈ. ॥ ૩ ॥ સીંધુ કીનારે પાન ઉગેલી, તે માંડી ખેચી લેવા; એક એકનાપર ક્રોધ કરીને, બહુ માર માંડયો દેવા. ॥ ૪ ॥ દુરવાસાનો શ્રાપ નડીયો, વાગે તે ઢળે મરણ;જેને ઝપાટો પાન્યનો વાગે.તે જન પામે મરણ. ॥ ૫ ॥ એમ અન્યો અન્ય મારા મારી, કીધી અપરંમપાર; લોથે લોથો પડવા માંડી,

વરત્યો હાહાકાર ॥ ૬ ॥ બીજા ત્રીજા લોક નાશી ગયા, જાદવ કુળ પ-રવાર્યું; ખપ્પર જોગણીયે ભક્ષ લીધું, માંહો માંહી શંહાર્યું. ॥ ૭ ॥ એવે અરજુન કૃષ્ણ આવ્યા, દ્વારીકાં લગભગ થાય; કુંટુંબ કબીલો પડેલો દીઠો, પોતે જાદવરાય. ॥૮॥ પોંચો કરડી શીશ મરડી, રથથી ઉતરીયા ધરણ; અરેરે શો જુલમ થયો, શરવે પામ્યું મરણ. ॥ ૯ ॥ પીંપળા નીચે જઇ પ્રભુ બેઠા, કરૂ કોનાપર દાવો; ધાંટા કાઢી અરજુનને કહ્યું, તમ ઘેર તમે જાવો. ॥ ૧૦ ॥ કળયુગ પાપી પુરણ બેઠો, અરજુનજી દલ દાજો; હવે રેહેવામાં માલ નથી, શરવ હીમાળે જાજો. ॥ ૧૧ ॥ અમારિ બીના નજરે દીઠી, ધર્મને તે જઈ કેહેજો; અરજુનજી બહુ રડવા લાગ્યા, દાશને શરણે લેજો. ॥૧૨॥ પ્રભુ કહે ટુંકામાં કહું છું, થાવો તમે વીદાય; એટલે અરજુન રડતો રડતો, રથે બેશીને જાય. ॥૧૩॥ એવે પ્રભુનો દારૂક નામે, શારથી બોલ્યો એમ; ઓરે પ્રભુ હું દાશ તમારો, માહારે કરવું કેમ. ॥ ૧૩ ॥ મોક્ષનો મારગ મુજને આપો, તવ બોલ્યા જદુરાય; હસ્તીનાપુર વીદુર કને, જઇને પાડજે કાય. ॥ ૧૫ ॥ તેથી તારો મોક્ષ થાશે, કહી કર્યો વીદાય; એવામાં ઉધવજી આવ્યા. લાગ્યા પ્રભુને પાય ॥ ૧૬ ॥ ઓ મહારાજા નગ્રમાં ચાલો, કેમ બેઠા છો આમ, કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ભઉતીક દેહી, મુકીને જાવું શધામ. ॥૧૭॥ ઉધવ કહે ભલે માહારાજા, મુને સો વીત્યો લાહાવો; જનમ મરણનો ફેરો છુટે, મોક્ષ મારગ બતાવો. ॥૧૮॥ તવ ત્રીલોકના નાથ બોલ્યા. હું ક્ષત્રી અવતાર; બ્રાહ્મણવીના ઉપદેશ કરવો. નહી અન્યનો અધીકાર. ॥ ૧૯ ॥ અન્ય વરણના મુખથી સુણે, જ્ઞાન મારગ ઉપદેશ; શાંભળનારાને ફળ તેનુ. લાગે નહી લવલેશ. ॥ ૧૦ ॥ ગુરૂ પદવી ધારણ કરે, વીપ્ર વીના અન્ય જાત; શવાસો જન્મ સ્વાનના વેડે, સુકીત થાય નીપાત. ॥ ૨૧ ॥ અન્ય વરણનો ઉપદેશ લે તે, કથીરા થઇ અવતરે; સ્વાનને વળગી સ્વાનનું રૂધીર, પીપીને પેટ ભરે. ॥૨૨ ॥ વીપ્ર વીના કેહેનારોને, શાંભળનારો પાપી; મનથી માને મોક્ષ થાશે, નહિ કલ્યાણ કદાપી. ॥ ૨૩ ॥ માટે ઉપદેશ હું નહી કરૂ, ભલે તમે મુજ દાશ; મોક્ષ થવાને માટે જજો, મૈત્રી રૂપી પાશ. ॥ ૨૪ ॥ તેમને જ્ઞાને મોક્ષ મળશે, કહી કર્યા વીદાય; એવે સુરજ મેર બેઠો, તવ અંધારૂ થાય, ॥૨૫॥ પીંપળાને થડ ટેકો દેઇને, બેઠા અશરણશરણ; તે શમે પોતે ચઢાવ્યો, ચરણ ઉપર ચરણ. ॥ ૨૬ ॥ રામા અવતારે વાળી વાન્નર, રામે માર્યો તો જેહ; કૃષ્ણા અવતારે પારધી થઇને, અવતર્યો છે તેહ. ॥ ૨૭ ॥ તે પરધીને હાથ આવ્યું તું, કૃષ્ણ ના

મરણનું બાણ;ફરશુરામે કરણને આપેલું,કરણ કને નીરવાણ. ॥ ૨૮ ॥ કુન્તાયે માતા થઇ કર્ણ કને, તે બાણ લીધેલું માગી;કુન્તા કનેથી કષ્ણે લેઇને, તે નાંખેલું ભાગી. ॥ ૨૯ ॥ તે ભાલોડું પારધીને મળેલું, તેનું કરેલું બાણ; તે બાણમાં મુશળની કટકી, ધાલેલી પરમાણ. ॥૩૦॥ તે બાણ લઇને પારધી આવ્યો; યદુ સ્થળી થઇ જયાંય;પીંપળા નીચે પ્રભુને પગે, પદમ ચળકયું ત્યાંય ॥૩૧॥ તે ચળકાટો જોઈ પારધીએ, વીચાર કીધો મન;કોહો ન કોહો પણ મ્રગ બેઠો છે, ચળકે તેનું લોચન. ॥૩૨॥ એવું શમજી બાણ ચઢાવ્યુ, ભોંકી દીધું તે ઠામ; ભગવાને ભઉતીક કાયા મુકી, ગયા પોતે શધામ, ॥ ૩૩ ॥ એવે અરજુન હસ્તીનાપુર પોહોચ્યો તેણી વાર; ચોધારે આંસુ છોડીને કહ્યા શમાચાર. ॥ ૩૪ ॥ તેથી શહુ બહુ રડવા લાગ્યાં, કીધું ધણું કલ્પાન્ત; વિદુરજીએ શાચું ન માન્યું. રહી ગઇ મનમાં ભ્રાન્ત ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥ ભ્રાન્ત રહી ગઇ મન વીશે, ગુચવણ બહુ મનમાંય; વલ્લભ વદે પ્રભુતણો, શારથી આવ્યો ત્યાંય.

કડવું ૩ રાગ મારૂ.

બોલ્યા જયમુનીજી વચન,સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવ્યો દારૂક હસ્તીનાપુર, જઈ મળ્યો જયાં વીદુર. ॥ ૧ ॥ કહિ દ્વારીકાની બધી વાત, તવ વાત માંની શાક્ષાત; એને વીદુરજીએ બેશાડયો, દેઇ શીખામણ શાન્ત પાડયો. ॥ ૨ ॥ પોતે ગયા ધ્રત્રાષ્ટર પાશ, કહી બતાવ્યો શર્વ વિનાશ; તવ આંધળે કહ્યું એમ, કહો વિરા કરીશુ કેમ, ॥ ૩ ॥ બોલ્યા વિદુર મુખ વચન, હવે તજો ધનને ભોવન; ચાલો વનમાં જઇ તપ કરીયે, પ્રભુ પદ પામવા શંચરીયે ॥ ૪ ॥ તવ ધત્રાષ્ટર ગાન્ધારી, વળી ભક્ત વિદુરની નારી; પોતે વિદુર તતપર થાય,શાથે દારૂકને લેઇ જાય. ॥ ૫ ॥ જઇ બેઠાં અધોર વન, યોગ્યાભ્યાશ કરી પાડયાં તન; તે તો પાન્ડવે જાણી વાત, થયો ધર્મને મન ઉતપાત. ॥ ૬ ॥ ભાઈ આપણ કેમ બેશી રહીયે,ચાલો હીમાળે ગળવા જઇએ; તવ શરવે જાવા મન કીધું, રાજ પરીક્ષતને દેઈ દીધું. ॥ ૭ ॥ પછી બોલીયા ધરમ રાય; ચાલો ત્યારે વેળા વહિ જાય; તે વાત શઉને બેઠી ધ્યાન, ધરમ રાયની શત્ય છે વાણ. ॥ ૮ ॥ આતો મુશળ પરવની કથાય, સાંભળી જનમેજય રાય; તારી ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય, તેની પરીક્ષા નવ

દેખાય. ॥ ૯ ॥ શામ પડદા થયા સ્વેત, તક્ષ ઘોળા થયા અચેત; કાળી ધેનું ઘોળી થઇ જાય, એવાં રૂડાં પ્રમાણો દેખાય. ॥ ૧૦ ॥ તવ જનમેજે પડયો પાય, મારી ઉતરી ગઇ હત્યાય; પછી પુન્યદાન પ્રેમે કીધાં, સવાસોને ઉપવીત દીધાં, ૧૧ ॥ દીધાં સવાસો કન્યાદાન, બ્રહ્મપુરાણો આપી નીધાન; પછી કરાવ્યું બ્રહ્મ ભોજન, ગઉદાન દીધાં રાજન. [illegible] સાંભળી શ્રોતાજન કથા, શ્રદ્ધા વાળાને ન જાય વ્રથા; થયું પુરણ મુશળ પર્વ,આસપાસનું સીધાયું સર્વ. ॥૧૨॥ વળણ. આસપાસનું સીધારીયું પાન્ડવ તતપર થાય; કહે વલ્લભ જે દ્રુપતી પીઉ પુંઠે પળાય.

મુશળ પર્વ સમાપ્ત.

યાન પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ધનાસરિનિ ચાલ.

પ્રથમ પહેલા પાય નમીને, ઉમીયા પુત્ર ગણેશ; શંકર કેરા નંદન એ છે. કૃપારૂં હમેસ ॥૧॥ બીજાં સમરૂં સરસ્વતીને જીભ્યાયે વશોમાત; ત્રીજા સકલદેવને નમું, પરમેશ્વર પ્રખ્યાત ॥૨॥ ભારથ વીશેમોક્ષ કથા, સ્વરગારોહણી પરવ;સુણતાં પાપી પાપથીછુટે,ટળે અભીમાનગર્વ ॥૩॥ હીમાળે પાંડવ પરવરીયા, એજ કથા પવીત્ર; ભક્તજનોને સાંભળવાનું, દાસ દાતાનું ચરીત્ર ॥૪॥ કઉરવ સાથે કુન્તી સુતે,યુધ્ધ કરીરાજ લીધું; ઘણાક જીવોને ક્ષય થયોને. કુળ નીકંદન કીધું ॥૫॥ એવાલોકીક અપવાદ બેઠો, પાંડવોને શીશ; તેથી અશ્વમેઘ કીધો; સાથે શ્રીજુગધીશ ॥૬॥ તે પછી પ્રભુ દ્વારીકા ગયા, ત્યાં થઇ જાદવાસ્થગી,પછીપ્રભુ વઇકુંઠ પધારયા, અરજુન આવ્યા મળી ॥૭॥ ઉદ્વેગથી હસ્તીનાપુરમાં આવ્યા ધરમની પાસ, દ્વારીકાંના સમાચાર કહ્યા, સરવ થયા ઉદાશ ॥૮॥ ધરમ કહે શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુએ, શું કહ્યુંછે તમને; ખરી ખબર આપીદ્યો વીરા, શાન્તી થાશે અમને ॥૯॥અરજુનજી કહે કહેવા માટે, નથી રહી સુદ્ધ સાન; અરેરે મુજને મુકીને, ગયા શ્રી ભગવાન ॥૧૦॥ એમ કહિપડયો મુરછામાં,દેખી ધરમ ઢળીયા;અરેરે વીયોગ રાખીને,સીધારયા સામળીયા ॥૧૧॥ એમ અતી કલ્પાંત કીધું. પોતે યુધિષ્ટર રાય; સેહેદેવ નિકુળ ભીમ ઢળીયા, ઢળીયાં કુન્તા માય ॥૧૨॥ દ્રૂપતી બહુ બની બાવરી; ઉઠી ગયા ઘનશામ, હવે આપણુ અવની ઉપર, રહેવાનું શું કામ ॥૧૩॥ એમ અતીશે સોસના કરે, દ્રૂપતી ધરમ ભુપ; તવ એકાએક પ્રગટથયું. ધામમાં કરન સ્વરૂપ ॥ ૧૪ ॥ વઇકુંઠ વાશી પોતે પધારયા,દુખનાદિવસ ગયા; મુરછામાં જે ઢળ્યા હતા તે; તરત બેઠા થયા ॥ ૧૫॥આંધળાનેજેમ આંખ આવે, પાંગળાને જેમ પાય; મુગાને જેમ જીભ્યા આવે,તેવું પાંડવને થાય ॥૧૬॥ પ્રભુને દેખી પ્રેમ પ્રગટયો, લળી લળી લાગ્યા પાય; વીઠલ વઇકુંઠ વીશે પધાર્યા, અમારી શી ગત થાય॥૧૭॥ એટલેબોલ્યા અંતરયામી. સાંભળો ધરમભુપ; હવે કળીયુગનું રાજ બેઠું,અતી અધરમ રૂપ ॥૧૮॥ એના વારામાં સુત સતીના, નહી થાય તમથીરાજ; જો રા

જ કરવા ઇચ્છા કરશો, તો તમે ખોશો લાજ ॥૧૯॥ ભાર તમારો ભાગી જવાનો, સત્યનો થાશે નાશ.સુકીત સઘળું ધોવાઇ જાશે, પુરણ પામશો ત્રાસ ॥૨૦॥ યુગ પ્રમાણે બુધ્ધી થાશે,ડહાપણ જાશે ડુબી, તમોને એ અનુભવ નથી; કળીયુગ કેરી ખુબી ॥૨૧॥ સત્યવાદિનું સત્ય છોડાવે, અસત્ય પંથ ચડાવે; વાહાલામાં વીખવાદ થાયે, ખોટી લડત લડાવે ॥૨૨॥ મુનીને નાંખે ગભડાવિ, ડાહ્યાનું ડહાપણ છુટે, પીતા પુત્રને સાસુવહુને, માન મરીયાદા ટુટે ॥૨૩॥ એવાં અનેક અપલક્ષણો, કળી તણાં કહેવાય; કળીયુગમાં સત્યવાદીથી,શી રીતે રહેવાય॥૨૪॥માટેતમોએ રહેવું ન ઘટે, ઓરે કુન્તી તન; રહેશો તો કુબુદ્ધી થાશે, પડશે ઘણાં વિઘ્ન ॥૨૫॥ સુકીત સઘળું ધોવાઇજાશે,થાશે પાપનો પાહાડ;તે પાપનેલીધે ભોગવશો, નરક કુન્ડનો ખાડ ॥૨૬॥ વળણ ॥ ભોગવશો કુન્ડ નરકનો, તેમાં નહી મીન મેશ; વલ્લભ વદે એણી રીતે, કીધો હરી ઉપદેશ.

કડવું ૨ રાગ સામેરિ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી;કીધો ઉપદેશ હરીએ જ્યારે. થયા ઊદાસ પાન્ડવ ત્યારે ॥ ૧ ॥ બોલ્યા યુધીષ્ટર મુખવાણી,તમે સાંભળો પુરૂશ પુરાણી:હવે અમારે કહો કેમ કરવું, આ યુગથી કેમ નીસરવું ॥૩॥ આ પંચભુતનો દેહ, કેમ કરિને તજીએ તેહ, વીશથી કાયા તજીએ આપ; લાગે આત્મહત્યાનું પાપ ॥૪॥ માટે શી રીતે દેહ તજવો, શ્રષ્ટી છાંડવા સમો સજવો; તેવો બતાવો કાંઇ ઉપાય, દેહ તજતાં પાતક નવ થાય ॥૪॥ ત્યારે બોલીયા અંતરયામી, મનમાં અતી આનંદ પામી; તમે સાંભળો કુતિના તન, બહુ બુદ્ધિ તમારી પાવન ॥૫॥ માટે આ યુગ વિશે તમારે, રહેવું ઘટે નહી લગારે, વીશ વડે તજો તમો દેહ;ઘણું પાતક લાગે તેહ ॥૬॥ પણ શાસ્ત્ર તણો આધાર; દેહત્યાગ કરો આ વાર; તેનું પાતક કદી ન લાગે, કહુ તેથી સંદેહ ભાગે ॥૭॥ કાશીમાં કરવત મુકાવે, તેને આત્મહત્યા નવઆવે; વળી ભેરવજવજે ખાય, તેને પણ પાતક નવ થાય ॥૮॥ સતી નારી સ્વામીની સંગ, કરે દહન પોતાનું અંગ, તેને આત્મહત્યા નવ લાગે, ભવોભવનાં પાતક ભાગે ॥૯॥ વળી કોઇજન જાયહેમાળે, જઇશરીર પોતાનું ગાળે, નહી તે જીવને જરા પાપ, શાસ્ત્ર આધારે સજો આપ ॥ ૧૦ ॥ માટે હીમાળે તમે જાવો, હવે

સ્વર્ગ નીવાશી થાવો;નથી હવે આ અવનીમાં મઝા.તેથી તમને આપુછુ રજા. ॥૧૧॥ આતો કળીયુગનું થયું રાજ, નહી રહે કોઇની લાજ;તવ યુધીષ્ટર વદયા એમ, કરતો હશે કળયુગ કેમ. ॥૧૨॥ એવા ગુણ લક્ષણ કહો અમને, એટલો શ્રમ દઇએ તમને, તવ શ્રી મુખ બોલ્યા વાણી તમો સાંભળો ઊલટ આણી. ॥૧૩॥ દીન દીન કળી કેરો થાશે એનું જોર ઘણું વધિ જાશે; તે વારે ચારવરણ બોળાશે,ચારે આશ્રમ ધુળ થઇ જાશે ॥૧૪॥ બધી વરણવીને કહુ બીના, સુણો લક્ષણ કળી પાપીના,તને મન ધન અનમાં કળી, કરશે ભેગો મળી, ॥૧૫॥ સુણો ચારે વરણની રીતી, તમે પામી જશો ભયભીતી;તવ ધરમરાજા એમ બોલે.થાશે વીપ્ર વરણ શા તોલે, ॥૧૬॥ તવ કૃષ્ણજી વદયા વચન, સુણો યુધીષ્ટર રાજન;થાશે વીપ્ર ઘણા અદેખા, નહી જોઇ શકે કર રેખા ॥૧૭ નહી જાણે જોતીશ વીધાય, કરશે માંહોમાહી નીંદાય;નહી ભણે શાસ્ત્ર કે વેદ; ભણશે તો રહે શે ભેદ. ॥૧૮॥ નહી સમજે તત્વજ્ઞાન, એવા નીકળસે વીદ્વાન મોહોટા ટીલાં ટપકાં કરશે, કોટે માળાયો ઘાલી ફરશે. ॥૧૯॥ વળી ભસ્મનો રાખશે ભભકો, લોકને ધુતવાનો હબકો; જયાંથી ત્યાંથી લક્ષની લેવી પાઇ માટે આશીશ દેવી.॥ ૨૦ ॥એક કોડીનું મળે દાન.તેથી કહેશે હજો ધનવાન; પુત્રવાનને આયુશવાન, ઘણા પ્રસન હજો ભગવાન॥૨૧॥જુજ કીમતે મો હોણુ આપે, તેનું બોલ્યું ઇશ્વર નવ થાપે;તેથી જુઠુ પડસે વેણ;થોડુ લેઇ ઘણુ કહે કેણ ॥૨૨॥વળી ગોર થઇ ને ઘેરઘેર,વરતે દાસપણાની પેર,યજમાનોના બાળ હીચોળે, અઘાવે મુતરાવે ખોળે ॥૨૩॥ વળી તેડી તેડીને ફરે; સેવા ચાકરી સારી કરે;વળી કાકા બાપા ઓચરે,એમ દાસપણે પેટ ભરે. ॥૨૪॥ જુનાં ઊતરેલાં વસ્ત્રો માગે, ટેકીલાની વ્રતી એ ભાગે;નાંખે ઉપરા ઉપરી પડતું બોલે યજમાન આગળ રડતું. ॥૨૫॥નીંદા અવર વીપ્રની કરે, પોતાનું સારૂ ઓચરે, હોય યજમાનને ઘેર ટાણું, ગોર જાણે હું વૈભોગ માણું, ॥૨૬॥ જાણે પોતાના ઘરનું વરે, એવી રીતે કારભાર કરે; પોતાનાં સગાને નોહતરે, બીજા જમે તો સોસના ધરે ॥ ૨૭ ॥ પેટને પાશુ બળી જાય, હાયહાય બીજા કેમ ખાય; કરાવે રસોઇ રહી પાસ, જાદે વરે તો પડે ત્રાસ. ॥ ૨૮ ॥ એમ યજમાનનું ઉગારે, વાહાલા થવાને મન ધારે; કરે નેવડ ખરખરી, બ્રાહ્મણોને ગળે દે છરી. ॥ ૨૯ ॥ કરે દંતકચ્યા વીપ્રને દેખી. પેટ નાસાં નાંખે શેકી; વળી મારવા માટે ઊઠે ભભડાટ કરીને રૂઠે. ॥ ૩૦ ॥આવાને જમાડે શું થાય, એમ યજમાનને

કહેતો જાય, એજે વધારે લેજો વિચારી, છાંડસો તો ટંટો ભારી ॥૩૧॥ કહી શાક ઓછું મુકાવે, શાક ભાજી થોડી પીરસાવેઃ કોઇ ભોજનમાં લે ભાત, તવ કરે ટંટાની વાત ॥૩૨॥ પુંઠેછે જજમાન જમનાર, માટે મુકો લગાર લગાર, કહી યજમાનનું ભલુ તાકે, બ્રાહ્મણોને ભુખ્યારાખે॥૩૩॥ વધારે શાક ભાજીને ભાત, પછી જાય નીચ વરણુને હાથ; પણ વીપ્રોને નવ દે ખાવા, યજમાનોને વાહાલો થાવા ॥૩૪॥ એવા કરમચંડાળથાશે, વણુ નહોતરે જમવા જાશે; પેટ માટે પડતાં નાંખે,રાજા ધીરાજામુખેભાં ખે ॥૩૫॥ કહેશે નાદાર ને દાતાર, હાથ ધરશે વારેવાર; ભીખ માગશે ઘેર ઘેર, કરશે મહેનત બહુ પેર ॥૩૬॥ બેસશે લોકને ઘેર અડી, સ્વાસ ખાશે નહી એક ઘડી, મોહોઢામાં જીભડી નહી ઘાલે,ઘરણુત્રણી કળકળી આલે ॥૩૭॥ સાંભળે નીચના ટુંકારા, ખાશે ગાળને હુંકારાલોક ધક્કા મારિને કહાડે, તોહે આપો આપો બરાડે ॥૩૮॥ નહી ચાલેધરમનો જોઇ કરે નાતની રસોઇ; થાય ભ્રષ્ટાભ્રષ્ટ કદાપી, તોહે બોલે નહી મુખ પાપી ॥૩૯॥ બોલે યજ માનની હાયે હાય, શુદ્રનું અડયું ઢાંકવા જાય; ગણેન-હી એંઠી જુઠીનો બાધ, ન ગણે જગ્તનો અપવાદ ॥૪૦॥ જયાંત્યાં જજ માન કરવા રાજી, પાઇ માટે પડે બાજી; વાહ્ય વીપ્રને વાહાણું જેવારે, ઉઠે પરાઇ આશાએ તારે ॥૪૧॥ રાખે નોહોતરા તણી આશા, નવ હોય તો નાંખે નીરાશા; ભાળ કાઢવાને કેહેડ બાંધે, ન હોયે તો મઠ્યાને રાંધે ॥૪૧॥ નીસાસા નાંખી ઘરમાં ખાય, એવી વીપ્રોની બુદ્ધી થાય; હોય વીપ્રની રસોઇ જ્યાંય, આવે યજમાનનું બળ ત્યાંય ॥૪૩॥ કદિ ખાવા ને માગે બાળ,વીપ્ર આપવા ઉઠે તે કાળ,થયુંહોય ન બ્રહ્મભોજન, આ-પે તે પહેલાં રાંધેલું અન્ન ॥૪૪॥ નહી બાળકની ચીંતાય,એમ બોલી-ને વહાલો થાય; રાખે જમાડનારની શરમ, ખુએ પોતાનો કુળ ધરમ ॥૮૫॥ વલણ ॥ ધરમ ખુએ પોતાતણો, પાપ ન ગણે લવલેશ, વહ્લભ વદે શ્રોતા સુણો, વિપ્ર ચરચા વીશેશ.

કડવું ૩ રાગ સામેરીનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારીતુજ ને સંભળાવું યાન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વીશેશ ચરચા વીપ્ર તણી તને, સંભળાવું રાજન; એ બધાં લક્ષણ કળી યુગ કેરાં વિભળકરેમન

॥૨॥ સુકલ થઇને શુદ્રનું જમે, લે સરવનું ધ્યાન; ઇશ્વિરે ઉંચ પદ આ
પેલી, તેનું નહી અભીમાન ॥૩॥ વિપ્રો વીપ્ર પણું દરશાવા, નિત્ય કરે
ષટ કરમ; પણ પોતાની જાતી તણો, ધરબોળ ચાલે ધરમ॥૪॥ભષ્મગો
ળે ટીલાં તાણે, પણ જાતી ધરમ ન પાળે; લક્ષમી માટે લપોડજેવા,પોતા
નો અવતાર બાળે ॥૫॥ દસ શુદ્રનું રાંધીને પોતે, એક કરે ભોજન,
પઇ દક્ષણા માટે બ્રાહ્મણ બને, કુશીલ કપુત તન ॥ ૬ ॥ યજમાન જાણે
વીપ્ર જમાડયો, એમજ વાડવ જમે, યજ્ઞ યાગાદિક હોમ હવન, સોધવા
સારૂ ભમે ॥૭॥ પાઠ પુજા કરવાનું, મળે એવી આસા ધારે; જો કોઇ
બેસાડે પાઠ કરવા, તો ત્યાં ગપાટા મારે ॥૮॥ હોઠ ફફડાવે પાઠ બતા-
વે, જીભ ભમે દો દીશ; યજમાનને અવળુ સમજાવે, પ્રપંચથી અહર-
નીશ ॥૯॥ હોમ હવનમાં પોતાના પક્ષના. વીપ્રના લેઇ જાય, ન આ-
વડયાની નહી કંઇ ચીંતા, વરૂણમાં ગણાય ॥ ૧૦ ॥ અભણ સગાને
વરૂણમાં લે, તેને બતાવે કેવું; ગઉમુખીમાં હાથ ઘાલી રહેજે, આલશે
પોગળ એવું ॥ ૧૧ ॥ એમ હાથે કરી કરશે ઉધું, બ્રાહ્મણ કળીયુગ
કેરા; અતી ઇરશા લલચું લોભી, લંપટ મારે ફેરા ॥ ૧૨ ॥ પાઇ મ-
ળે તો સૌમ જનોને, કરણ રાજા કહી બોલે; યજમાન આગળ યાચના
કરે, છો તમે માબાપ તોલે ॥ ૧૩ ॥ અમારે આશરો છે તમારો, ભી-
ખારિના બોલ કાડે જીવારો અમારો છે તમ થકી, કરજોડી શીશ નમાડે
॥૧૪॥ નીચાં નીચાં દાનજ લેને, કરે પ્રેત ભોજન; શુદ્રનું સુતક ગયા
પહેલાં, રાંધી જમે તેનું અન ॥ ૧૪ ॥ નિચ જાતી સાધુમાં મુડાઇ,
આવે નગ્રની પાસ; તેનો મહિમા વીપ્ર વધારે, પોતે થાયે દાસ ॥ ૧૬ ॥
સાધુ જમે તેની જોડે જમવા, પુરણ આશા રાખે; ટેલ ટકોરો ગેર ઘેર
કરે મહાત્મા છે એમ ભાંખે ॥ ૧૭ ॥ જયાં ત્યાં મહિમા વધારીને, જોડે
જમવા જાય; સારી રીતે શેવામાં રહી, વધારે મહીમાય ॥ ૧૮ ॥ પહે-
લું પીરસવાનું બ્રાહ્મણને, સાધુને પીરસાવે, વીપ્રોને પહેલું જમવા નદે
સાધુને ખવરાવે ॥ ૧૯ ॥ ચંદન ચરચાવે સાધુને, આરોપાવે હાર; ની-
ચને પાશે રહી નમાવે, વાડવનો કુંમાર ॥ ૨૦ ॥ પોતાનું ભુષણ પોતે
ખોઇને, પરને ઉપમા આપે. કાંયજા ગોલાની શેવા કરાવે, જાતે જાતનું
કાપે ॥ ૨૧ ॥ જાતે જાતનું પેત ઉઘાડે, અન્યને છીદ્ર બતાવે; પોતે પ-
ણ દેખાય એવા, હાથે કરીને જણાવે ॥૨૨॥ જાતે જાતની જાત જણાવે,
આંખમાં અદેખાઇ; પડપંચ ને જુઠ ડગલે ડગલે; કપટ કાળજામાંઇ,
॥ ૨૩ ॥ એમ અતી અવગુણ ભરેલા,નીપજે વાડવ સુત; વ્યસનીવ્યભી

ચારી ને વાંકા; વળી આકળા ભુત ॥૨૪॥ બ્રાહ્મણ કેરી ભામનિઓ તે ભમસે ઘેરેઘેર; ખભે ખડીયા નાંખીને ફરશે, પુરૂષ કેરી પેર ॥૨૫॥ સુદ્રોની સુવાવડ કરસે, કંઇકના કાછવા ધોશે; સુદનાં એઠાં વાસણ ઉટકે ધનકાજ વાંકુ જોસે ॥ ૨૬ ॥ ઘેરઘેર જઇ રાંધણું રાંધે, નહી ગણે સુતક છોશ; હશી રમી જજમાનો રીજવે ધારે ન દલમાં દોશ ॥ ૨૭ ॥ ઉંધાં ચતા વેવીશાળ કરાવે; કંઇક તણા છંડાવે; કંઇક તણાઘરભંગાવે; ને કંઇકના ઘર મંડાવે ॥ ૩૮ ॥ એવી ઉતપાત વાળી, વિપ્રની વામા થાશે; બ્રાહ્મણોનાં બાળક તેતો; દુરીજન સંગે જાશે ॥૨૯॥ બેઉ છેડે પીતાંબર પેહેરે. વીચીક્ષણ રાખશે કેસ; લેલાટ લુખાં લઇને કરશે. ધરશે યવનનો વેશ ॥ ૩૦ ॥ રાજદુતો થઇને રહેવાના, વીચીત્ર વેશ કરશે; વરણમાં નહી ધરણમાં નહી. એવા થઇને ફરશે ॥૩૧॥ માહારજ કહેતોમાઠું લાગે, રએકો ભીક્ષુક ભાળે; ઉપવીત દેખાય નહી માટે; કોટે કે કેહેડે વીટાળે ॥૩૨॥ એવી રીતી વીપ્રની થાશે. ઓરે કુન્તી તન; કળીયુગકુબુધી દેકાનો, કહે છે જુગજીવન ॥ ૩૩ ॥ હવે ક્ષત્રી નંદન કેરી, બુધીબતાવું તમને; કળીયુગમાં કેવા થાસે તે, કહેવા ઇચ્છા અમને ॥૩૪॥ વળણ॥ ઇચ્છા છે કહેવા તણી યુધીષ્ટર રાય વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શ્રવણ કરો શ્રોતાય ॥

કડવું ૪ રાગ ધનાસરીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યાન પર્વ મહીમાય ॥ ૧ ॥ કળીયુગમાં કેવાક્ષત્રી સાભળો કુન્તી તન; એમ કહીને કહેવા લાગ્યા પોતે જુગજીવન॥૨॥ ક્ષત્રીપણું ખોઇ બેસવાના; થાશે બહુ બળહીન; બાણે વીંધા સફળ થવાની જાતીમાં ભેદ ભીન ॥ ૩ ॥ કાયરપણું પુરણ થાશે; વ્યસનમાં તદરૂપ; સત્તા સઘળા બેશશે ખોઇ, મીથ્યા કહેવાશે ભુપ ॥ ૩ ॥ રંગ ભોગમાં રાત દીવસ રેહેશે, નહી રાજપાટનું ભાન; નોકરી કરિ પેટ ભરશે, છોડશે કુળ અભીમાન ॥૬॥ ટંટાથી નાસશે ત્રાશીને, પરાણે પેટ ભરશે; જાત કજાત કાંઇ નહી જુએ, રૂપ જોઇનાર વરસે ॥૬॥ તેમાં વરણશંકર પ્રજા, ઉત્પન્ન થાશે અતી; ધરમ ધ્યાનમાં પુન્યદાનમાં, પાછી પડશે મતી ॥૭॥ માંનસે ભાટ શ્રારણ ઘડવીને, બ્રાહ્મણને દુઃખ દેસે; વેદ શાસ્ત્રને માનશે જુઠાં, નાસ્તીકનો પંથ લેશે ॥ ૮ ॥ યજ્ઞ યાગાદીક

ઊંચા મુઠી નાયકાની લે લાહાવો;દેવદેવસ્થાન માનશેજુઠાં કળીયુગ આ વશે હાવો ॥ ૯ ॥ દેવ વિપ્રનાં વરશાસનો, મુળમાં નાંખશે તોડી;લડવધ યો સામો હસે તો, તેને રહેશે કરજોડી ॥ ૧૦ ॥ વીપ્રની વિદયાની લેશે પરિક્ષા શ્રધ્ધા નહી રહે મનમાં,લક્ષમી લલાનાનો લાવો લેવા, ચટપટી રાખશે તનમાં ॥૧૧॥ આફીન વીપ્રોનાં વચનોપર, રહેશે નહી લગાર, ગઉ બ્રાહ્મણોને તીછકાર કરશે, થાશે ગર્વિ ગુમાર ॥૧૨॥ ન્યાય વિવા તો નાશજ થાશે, પક્ષપાત કામ કરશે;યવન કેરા ધરમ ઉપર,પ્રેમઅતી આદરશે ॥ ૧૩ ॥ એવા અતી અવગુણવાળા, કળીયુગ પાપી કરશે; હથીઆર વાના ઠાલે હાથે, દાસપખે પેટ ભરશે ॥ ૧૪ ॥ એવી રીતીક્ષત્રી કેરી, ઓરે ધરમ રાજન; હવે વૈશ્યની રીતી બતાવું, કહેછે જીમજીવન ॥૧૫॥ વેશ્ય વીપ્રિતે બુધ્ધિ બનશે, છોડી દેશે મુળ ધરમ; નારીની ખોટે નાદાર થઇને, ઉપજાવશે નીચ કરમ॥૧૬॥ નાતરાંનો રીવાજકરશે, સ્વારથી બ્રહ્મ ભોજન; ભીક્ષુક જનને કાઢશે પાછો, નહિ દે મુષ્ટીઅન ॥૧૭॥ બ્રાહ્મણોનાં છીદ્ર જોસે, કરસે અતીસે નિંદા; ધુતારાનો માંડસે ધંધો, નહી શીખે ગણીત વીદ્યા ॥૧૮॥ નોકરી કરવાની થાસે મરજી રાજી પરને નડયામાં, વેહેવાર છોડી વેહેપાર જાસે ગાળાગાળા લડાયામાં ૧૯ અનાદીના જે નહી ગુરૂ, તેને ગુરૂ થાપે, જગત ગુરૂ વિપ્ર છે તેને, એક ચપટી નવ આપે ॥૨૦॥ જમણ વેહેવાર બ્રહ્મણ સાથે, બાંધસે ઉલટઆણી; કારભાર કરસે ઘરમાં પેસી, પણ મન લેવાનું તાણી ॥૨૧॥દલાલી ખાશે દગા કરિને; મીઠુ મીઠુ મુખ બોલી; નહી જુએ બ્રાહ્મણનહિજુએ ભગનિ, ધુતશે ફોલી ફોલી ॥૨૨॥ લોકોનું નાંણું માંડશે જમે,દેખાસે પુરણ કૃપાળુ; પેટ ટાઢું રાખીન પાપી, કાઢી દેસે દેવાળુ ॥૨૩॥ ધરમને નામે ધન મેળવીને, તેમાંથી પેટ ભરસે; ધરમતણુ ધન જમમાડીને.વ્યાજનો વેહેપાર કરસે ॥૨૪॥ જગતમાં દેખાડવાને સારૂ, વ્યાજમાંથીથોડુખરચે; પછી ચોખાઇપણું દરશાવવા વારતા વીશ્વમાં ચરચે ॥૨૫॥ અમે તો ધરમાદા કામ કરીએ, જ્યાં ને ત્યાં એવું ભુંકે; જાણેકેલોકપ્રમાણીક જાણી થાપણ મુજ ઘેર મુકે ॥૨૬॥ એવા ઢોળથી ઓળવે નાણુ કુમારગપર ચઢશે; ધર્મના કામનું કારભારૂ કરી, પોતે પચાવી પડશે ॥૨૭॥ જ્ઞાતી ભોજન ભારે કરસે બ્રહ્મભોજનમાં ટાંચું; અજીઠવાડમાં વીપ્ર બેસાડે,એ કથની કયાં વાંચું ॥૨૮॥ જગત ભયથી ભોજન કરાવે, દુનિયાનાડરથી દે દાન; પ્રીત્યર્થે કાંઈ કરે નહિ, કરે મેળવવા માન ॥૨૯॥ ખોટા તી-

લક તાણી ફરસે;કરસે છાપાં અંગ;મીથ્યા માળાઓ કોટમાં પેહેર,દેખા ડે ભક્તીનો રંગ, ॥ ૩૦ ॥ વેસધારીને વીસેશ માને, ચમત્કારિને સોધે; એમાં કુમારગે જવાના, નહી ચઢે સત્ય બોધે. ॥ ૩૧ ॥ અતી અનરથ આદરવાના,દીનતા દયા ન લેશ.અતી અવગુણ કળીયુગ વીસે,વરણવી ન શકે સેશ. ॥૩૨ ॥ ચારે વરણની એવી રીતી, કળીયુગે કુપંથ થાતા; ચારે આશ્રમ કેવા થાસે, તેની કહુ હવે કથા. ॥૩૩॥ બ્રહ્મચારીને ગ્રહસ્થાસરમી,વાનપ્રસ્ત સંન્યાસી;તે તણી કેવી રીતી થાસે,જો તે તારણ તપાસી ॥ ૩૪ ॥ બ્રહ્મચારી એવું નામ ધરીને, વધારસે પંચ કેશ; એના લોભી ધનના લોભી,મીથ્યા રાખવો વેશ. ॥૩૫॥ ધામ બાંધીને ધંધા કરસે, હરસે પરાયાં વીત,જોતીશ જોશે વઇદાં કરશે,ઠરશે દારાપર ચીત. ॥૩૬॥ તીલક માળાના કરી ચાળા,ગાળા ગરથના લેવા; કળીયુગ કેરા બ્રહ્મચારી તે, થાશે ગુણના એવા. ॥૩૭॥ ગ્રહસ્થી લોકો કેવા,નીપજશ સાંભળો ધરમરાય; ભગવતનું કે બ્રહ્મચારીનું, ધન ફોસલાવી ખાય. ॥૩૮॥ પ્રસાદની નીત રાખે આશા,એવા લંપટ થાશે;જગતને જણાવવા માટે, તીરથ યાત્રા જાસે. ॥ ૩૯ ॥ નહી કરે ધરમ બાંધશે કરમ,કઠીણ કાળજું કરશે; પછી પોતાના દેશમાં આવી, યાત્રાવાસી થઇ ફરસે. ॥૪૦॥ ગંગાપુજન કરવું ધારી,સગા સહોદર તેડે; નાત સગાંનાં સીધાં ગણે, બ્રાહ્મણો તે કેડે ॥ ૪૧ ॥ લોકીક લાજે ગંગાપુજનની,વિપ્રોથી વીધી કરાવે, તેમાં પોતાના સ્વારથવાળા, વિપરોને નોહોતરાવે. ॥૪૨॥ એક નોહોતરો મેહેતાજીને કે, છોકરાને ભણાવે;બીજા નોહોતરો જોશીનેકે,વરંસફળ ઉપજાવે ૪૩ ત્રીજા નોહોતરો વઇદ ઘરના, વખતે ઓષધ આપે; ચોથા નોહોતરો ગોર ઘરના છોકરાના વીવા થાપે, ॥૪૪॥ પાંચમા નોહોતરો પાડોશીને, કામકાજે કેહેડ બાંધે; બીજા ઓળખીતા કાહાડો સોધી, આવી રાંધણ રાંધે. ॥૪૫॥ વળણ. ॥ વિશેષ વારતા ઓચરૂ,સુણજો શ્રોતાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયુગનો કુંદન

કડવું ૫ રાગ ચોપાઇનો ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, તમે સાંભળો ઉલટ આણી;થાશે ગ્રહસ્થીજન વળી કેવા, કરાવે વીપ્રો કને સેવા, ॥૧॥ વળી ઘેર આવે વીવા ટાણું, તવ કાઢે વાવરવાણું; તેમાંથી નહી કાંઇ પુન્યદાન, બનેમલપતા મસ્તાન. ॥૨॥ વગડાવે વાજીંત્રો નીશાન,ધરે ધનવંતનો અભીમાન;ઘેરમાંડ

વડા બંધાવે, વળી ખાનપાન બહુ રંધાવે ॥૩॥ અતિ સાહબીના ઢોંગમચાવે, વળી નાયકા લાવિ નચાવે; વળી ફટાણાં ગીત ગવરાવે, કાંઇધર્મ તો ધ્યાનમાં નાવે ॥૪॥ કદી વરૂધનું મરણ થાય, તેની પુરે રૂડીસજ્યાય; તે તો કેહેવાય સજ્યાદાન, આપે ભગનીને દેઇ માન્ય ॥૫॥ સગાવહાલાને રાજી કરે, વીપ્ર સાથે વાંકુ ઓચરે; વળી પરઠે સજ્યાતામએવી બુધ્ધી થાસે હરામ ॥૬॥ વળી જગતમાં સોભા લેવા; વિપ્રના દામ વિપ્રને દેવા એવિ ગ્રહસ્તીની થાશે દ્રષ્ટી, તેથી નહી થાય મેત્રની વ્રષ્ટી ॥૭॥ કુડાંકરમોથી વેઠશે કષ્ટી એમ દુભાસે આખી શ્રષ્ટી; હવે વાનપ્રસ્તનીરીત, તું તો સાંભળજે દઇ ચીત ॥૮॥ વાનપ્રસ્ત છું જગતમાં કહેસે, પણ નમ્રસમીપે રેહેશે, રાખશે ગ્રહસ્તિની રીતી, નહી ધારે ભગવત ભીતી ॥૯॥ કળીમાં વાનપ્રસ્તી કોય, કોટી જનમમાં એકજ હોય; હવે સંન્યાશીની પેરભટકે કળીમાં ઘેર ઘેર ॥૧૦॥ દેવાદાર કે દુખને ત્રાશી; કાંઇ કષ્ટે થશેસંન્યાશી; નાહની વયમાં નહી અધીકાર, તોહે થાશે સંન્યાસી સાર॥૧૧॥ હરીફરીને ભગવો વેશ, મનમાં શ્રદ્ધા નહી લેશ; રાખશે બ્રાહ્મણ પર દ્વેશ, વળી પર સુખથી અતી કલેશ ॥૧૨॥ થોડાદીન ગ્રહસે દંડ, પછી પ્રપંચનાપાખંડ પરમ હંશની દીક્ષાલેશે, ઉંચ નીચને ભેદદેસે ॥૧૩॥ વળી શેવક મુડશે બીજા, ખાઇપીનેરહેસેતાજા; જેનું તેનું ભોજન જમશે, વળી રામા સંગાથે રમસે ॥૧૪॥ કરસે કામનીને બોધ; વળી રૂએ રૂએ રમે ક્રોધ, રેહેવાનાંરૂડાં બાંધસે ધામ. લેસે ઢોલીયામાં આરામ ॥૧૫॥ વળી પંખીને પવનચક્કી, બધિ વાતે રહેવાના નક્કી; થાસે જગત સાથે જક્કા, રાખશે બુદ્ધિ બહુ પકકી ॥૧૬॥ વ્હાલાં પુષ્પ અને ચંદન વળી પ્રીય; પોતાનું વદન; અતિ માન્યને મોટાઈ ગમે, ભોગવે નહિ કષ્ટ કો સમે ॥૧૭ એવા અતિવિકારી થાશે, નહી જાવાને સ્થળ નાસે; કોઈ ઉવેખે તેને બાહાજે, લઢતાંવઢતાં નહી લાજે ॥૧૮॥ પોતાનું બોલ્યું કરસે સાચું; અન્ય જનનુપાડસેકાચું, ભામી છોડી દેઇ, બીજે દેસેજાસે વેશ લેઇ, જઇ સાધ્યપણું બતાવે, મુંઢ જનોના મનને ભાવે ॥૨૦॥ અગનાનીને માને દેવ, નવ જાણે મુળનીટવ; તેથી પડે પાપીને પાય, તેની જોડેનરકે પળાય ॥૨૧॥ વળી કળીયુગમાં સાધુ વેશ, ધરી ફરશે દેશપ્રદેસ, વિદેશ જંગીભંગીપણું ઘણું રાખે નારી ગ્રીનાનીશાસો નાંખો॥૨૨॥પણ જગત આંધળું થઇકરશે શેવાસમીપ જઇ

નહી જુએ તેની કરણિ, કરે વીખાણ વાતો વરણી ॥૨૩॥ એવું કરશે કળીયુગ પાપી, સત્યની વાત નાંખે ઉંથાપી;વળીઅસત્ય પંથ જ્યાં હશે, સત્ય સરખો કળીમાં થશે ॥૨૪॥ એતો કળીયુગનાં પાખંડ,સાચાજનને દેશે ડંડ, કળી અવળું સુજાડે,સત્યવાદીનેજુઠો પાડે॥૨૫॥ હસે ઘરબારી કોઇ સાચો પણ તેને કેશે સહુ કાચો;હશે વેશધારી પાખંડી, તેને નમશે દુનીયાં ગંડી ॥૨૬॥એવી કળીયુગ કેરી રીતી,ઘણી થવાનીઅનીતી;ઘણી થવાની અનીતી;ઘણો કરતા નથી વીસ્તાર,કરીએ તો નઆવે પાર ॥૨૭॥ વળણ ॥ પાર ન આવે કળી તણો, સુણો શ્રોતાજન;વ્યાસવલ્લભ વાણી વદે, પરમ કથા પાવન.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય;વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, યાન પર્વ કથાય ॥૧॥ કળીયુગ કેરા ભુપતીતે,રહીયતનદુખ દેસે; હરામની નજર રાખીને, સરવનું ધન લેશે ॥૨॥ પ્રજાનીનારી પુત્રી સરીખી, તે શું કરે કુદ્રષ્ટી; મેઘરાજા દેખાદેશે પણ, નહી કરે જળ વ્રષ્ટી ॥૩॥ અવનીમાંથી રસકસ જાશે, અન પાકશે નહી પુર; અન તણો પાક દેખાશે તો, ઉતરશે અધુરૂ ॥૪॥ પીતા પુત્રીશું જાર રમશે,રમસે ભગની ભ્રાત; પુત્ર પત્નીને વશ થઇને, મુકીને દેશે માત તાત॥૫॥ નરછોડશે પરણી નારીને, નારી છોડે નર તેહ; વ્યભીચારણી ચાલ્ય તેમ વરતી, ભ્રષ્ટ કરશે દેહ ॥૬॥ ધનવંત લોકો જમે માંડીને,ગુદા કરશે ટાઢી;પુરણલક્ષ્મી સપેટીને, બેસસે દેવાળું કાઢી ॥૭॥કપટના કાગળો કરશે કપટનાં કાંધાં; શ્રીમંત લોકો જમે માંડીને,કાઢશે વાંધેવાંધા ॥૮॥ પીરસનારા વગીયાં કરશે, ભરશે પોતાનું પેટ; લઢીવઢીને જ્ઞાતી જાતીમાં, થઇ પડવાના શેઠ ॥૯॥ પંકતીમાં એકજણો જમને,એકજણોજોઇ રહેશે, ઘતના ભેગુ તેલ ભેળવી, ભોજન નઇવેદ દેશે ॥૧૦॥ બ્રાહ્મણને ભીખારી મણશે,દેવસ્થાન દુકાનો;હોમ હવનને પાખંડમાની,રેહેશે માહમસ્તાનો॥૧૧॥ગરીબ જનને મારવા ઉઠે, જબરાથી જાયનાશી;વૈશ વરણ ભીખ માગી ખાશે, થઇને તીરથ વાશી॥૧૨॥અનેક પ્રપંચ અનેક પાખંડ,અનેકકપટ બાજી;સામાજનનું દુખ દેખીને, થાશે પુરણરાજી॥૧૩॥સામાને સુખે દુઃખીદલમાં,ડગલે ડગલે ઝેર;પરના ઉપર રાખશે પ્રીતી, વ્હાલા ઉપર વેહેર ॥૧૪॥જાર રૂ-

મને પરનિંદા વધસે ચોરીને ચાડા, અનેક રીતે ઉલટી બુદ્ધા, સત્ય
પંથ નાંખસે કાહાડી ॥૧૫॥ગુરૂ દ્રોહી મીત્ર દ્રોહી, વિસેશ વિશ્વાસઘાતો;
પાપના કામમાં પેહેલો થાસે, ધરમમાં મારસે લાતો ॥ ૧૬ ॥ બાધાયો
રાખી બંધન રહેસે, કહેસે આગળ કરશું; કરશું ધારે તવ જીવ ચોરીને
દેવ બંધન નીસ્તરશું ॥ ૧૭ ॥ બળાતકારે બરબડીને, દેવના બંધને
છુટે; તેવા જનને રઝ્યા ખપ્યામા; સાત સાંધે તેર ટુટે ॥ ૧૮ ॥
તો પણ તેને જ્ઞાન ન આવે,એવા થસે અજ્ઞાની; જગતમાં કીરતીને સારૂ
બનસે દાની ને ધ્યાની ॥૧૯॥ શુદ્રજાતી બહુ આચાર પાળે, શ્રદ્ધારાખશે
પાકી ધરમ ધ્યાનમાં કુશળ રહેશે, ઉત્તમથી નહી બાકી ॥૨૦॥ ઇશ્વરનો
ભય રાખશે ભારે, માનશે મનમાં કેશું આ અવતાર ભોમત્રીએ
આવો તો વાતક કયાં લેશું ॥૨૧॥ અનેક જાતના રોગ વધશે;વઇકશાસ્ત્ર
ન જાણે; જોતીશ શાસ્ત્ર પડસે જુઠા, તરકને સરવ વખાણે ॥ ૨૨ ॥થોડું
કહ્યામાં સમજો ઝાઝું, ઓરે ધરમરાય; એવાં વચન સાંભળી, પ્રેમેપડીયા
પાય ॥૨૩॥યુધીષ્ટર કહે ઓરે માહારાજા,મુને પડેછે વહેમ; આટલું બધું
અવરૂં થાશે, તે માનુ કેમ ॥૨૪॥ઉચ્ચવરણ શું નિચ થાશે. પીતાશું
પુત્ર પરહરશે, ઉત્તમ બ્રાહ્મણ નીચ વરણની. શેવા તે શું કરશે ॥ ૨૫॥
અસત્ય વારતા લાગે છે મુને, ઓરે અંતરયામી; એટલે ધરમપ્રત્યે બો-
લ્યા પોતે કમળા સ્વામી ॥૨૬॥ નગરની બારણે પાંચે બંધુ, જાવો એક
યોજન; ત્યાં જઇ તમે બેશી રહેજો, ધરમ પુરણ પાવન ॥૨૭॥પછીતમારા
ચાર બંધુને, મોકલો ચાર દીશે,જે દેખે તે જોઇને આવે, વાર નકરે અ-
તીશે ॥૨૮॥ એમ કહીને પાંચ બંધુને મોકલ્યા નગરની બહાર; એક યો-
જન જઇ ધરમ બેઠા, કુંતીના કુંવાર ॥૨૯॥ વ્રકોદર ગયો પુરવ દીશા,
ઉત્તરમાં અરજુન, શેદેવ ચાલ્યા દક્ષીણ દીશા, પશ્ચીમ માદરીતન॥૩૦॥
ભીમ ગયો નગર આવ્યું, તે એક દીઠી લડાઇ; બંધુએ બંધુના ઉપર
સંપુરણ કરી વડાઇ ॥૩૧॥ ફરીયાદી કરી રાજા પાસે, સાંભળોઅરજમા
હારી; મમ પુત્રી સામાને આપીને, માટે પરણ્યો નારી ॥૩૨॥તે પછી મા
હારી નારિ ગત થઇ, હું થાઉ દુખી છેક;મમબંધુની પ્રમદાને પુત્રીથઇ
છે એક ॥૩૩॥ માહારે પરણવી નથી પુત્રી, સાટામાં આપતો નથી શું
હું માહારો અવતાર બારૂં, અરજ શુણો ભુપતી ॥૩૪॥ ભીમશેન એવું
સાંભરીને, ત્યાંથી પાછો વરીયો ઉતર દીશામાં ગયોછે, અરજુનજીમાહા
બરીયો ॥૩૫॥ ત્યાં એક નગરી આવી, ચાલ્યો સુંસરો છેક; ઘરબાર
બજાર શોહામણા પણ મનુશ ન મળે એક ॥ ૩૬ ॥ એવું જોતો ગયો

રાજ મેહેલે, ત્યાં એક હીંચોળા ખાટ; તેના ઉપર બે કાગ બેશી,રમે છે ચોપાટ ॥૩૭॥ હંસપક્ષી નાંખે હીંચોળો, પોપટ પવન ઢોળે; ઉંચ જાતી નીચની કરે સેવા,દીઠું દીવસ ઘોળે ॥૩૮॥ વીશ્મય પામી પારથચાલ્યો સહેદેવનું શું થાય; દક્ષીણ દિશામાં પરવરેલો, જોયો ચમત્કારત્યાંયરૂ ૃ બ્રાહ્મણો બેઠા બાવળ પાસે,ચંદન પુજાથી પુંજે, મેલડી ઝાંપડીના કરે સાધન, અવર દેવ ન સુજે ॥૪૦॥ તે જોઇ શેદેવજી વળ્યા પાછા,નીકુળ નું સું થાય; એક ગામમાં પવીત્ર પતિ, અબળાનો માર ખાય ॥ ૪૧ ॥ તે જોઇ નીકુળ પાછા વળીયા; જ્યાંછે ધરમરાય;યુધીષ્ટર બેઠા તે સ્થળે. આઠ કુવા ઉભરાય ॥૪૩॥ તે ઉભરાઇ નવમા કુવામાં, પાણીભેગુ થાય, પણ તે પ્રથવિ જળ લે ચુશી, કુવો નવ્ય ભરાય ॥ ૪૩ ॥ ધરમે જઇને વિચાર કીધો, વરશશે મેઘ બોર, પણ પ્રથવિ જળ ચુશી લેશે નહી રહે ભેજ લગાર ॥૪૪॥ એવામાં ચાર બંધુ આવ્યા, પાંચે ભેળા થાય, પોત પોતાની હકીકત લઇને, પુર વિશે પળાય ॥૫૫॥ જે સ્થળબેઠા અંતર-યામી, ત્યાં આવી પડયા પાય; સરવે સમાચાર કહ્યા પ્રભુને, ધરમ કરે ત્રાય ત્રાય ॥૪૬॥ ઓરે પ્રભુ હવે આ અવનીમાં રહેવું નથી એક દન; અમને તમારી સાથે તેડો, ઓરે જુગજીવન ॥૪૭॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે હેમ ગીરીપર, સ્થીર મન રાખી જાવો, શીખ્ખર પાસે સ્થળછે માહારૂ, ત્યાં થઇને તમે આવો ॥૪૮॥ એમ કહીને અંતરયામી, થયા અંતરધ્યાન; ધરમરાજાને ચૈત્વન ચાલ્યું, શુભ સતી સંતાન ॥૪૯॥ વળણ ચઇત્વન કરે સુત તણી, નથી કરવું રાજપાટ; હીમાલય માહારે જવું, પ્રભુપદ પામવા માટે.

કડવું ૭ રાગ મારૂ.

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; આખી નીશા ચઇત્વન ચાલ્યું,ધરમનું મન નરહે ઝાલ્યું॥૧॥એવે થયોપ્રાતઃકા-ળ, થયા જાગ્રત સતી બાળ, તવ ધરમે તેડયા ચાર વીર, બોલ્યા બંધુ પ્રત્યે ધરિ ધીર. ॥૨॥ સુણો ભીમસેન વીરા વાત; કરશે કળીયુગ ઉતપાત માટે માહારે હીમાલેય જાવું,તેથી તમને કા ૧ બતાવું. ॥૩॥ સુખરૂપે ક-રજો રાજ, તમે ગાદી બીરાજો આજ;પ્રજાપુત્રની પેરે પાળો, કુળ ધરમને સત્ય સંભાળો.॥૪॥કરજો ગઉ વિપ્રની શેવા, રેહેજો આજ સુધિ રહ્યા એ વા; વૃદ્ધ માતાને પાળજો પ્રીતે, રાખજો સર્વ બંધુને રિતે.॥૫॥ન્યાયમુકી

અન્યાય નવ કરશો; પ્રજાનું ધન કદી ન હરશો, થોડું કર્દે સમજજોરણુ પાપમાં પેસસો નહી ક્ષણું ॥૬॥ એવાં વચન વીરનાં સુણી, બોલ્યો વ્રકોદર મહા ગુણી; મોહોટા બંધુ તમે શીખ દીધિ, મેંતો માથે ચઢાવિ લીધી ॥૭॥ પણ અરજ માહારી એક, મુજ મનતણો વિવેક; કોનેપ્રભુપદ વાહાલુ ન લગે, ક્યાયો નીરભાગી માયા માગે ॥૮॥ જેવુંપ્રભુપદ તમને વહાલુ, તેવું પામવા હું પણ ચાલુ; તમ સંગ આવીશું અમો, સાથેલઇને ચાલોતમો॥૯॥નથી રાજકાજની રમ ખુસી, હિમાલય આવવાને હુંસી; એવાં વ્રકોદરનાં વેણસુણી પારથનેકહ્યુકહેણ॥૧૦॥તમે સાંભળો અરજુન વિર, કરુ રાજ કરો રણધીર; દ્રૂપતીને અરધંગ લેઇ, રાજકાજકરો ચીત દેઇ ॥૧૧॥ વળતા વદ્યા પારથ વાણી, રાજ કરવું નથી કળીજાણી; આતો વ્યવહારની માહા વ્યાધિ, મુને ગમતીનથી ઉપાધી ॥૧૨॥ઘણાદીવસ કીધાં કામ, જરા ઠરિ ન બેઠા ઠામ; માયા મીથ્યાને માનિસાચી, રહી જ્ઞાન ગતી ઘણી કાચી ॥૧૩॥ માહારે આવવુંછે તમ સાથ, કોને નહી વાહાલા વઇકુંઠનાથ; એવો પારથનો ભેદ જાણી, વદ્યા શેહેદેવ પ્રત્યે વાણી ॥૧૪॥મમવિરા તમે જ્ઞાનવાન, માટે રાજકરો નીરધાન, તમે ત્રીકાળજ્ઞાની જોશી, માટે સદા રહેશો નીરદોસી ॥૧૫॥ તવ શેહેદેવજી એમ કહેછે, માયામાં અજ્ઞાની રહે છે; કદી જોઇ વિચારી ચાલે, તોહે માયા કુમતી ચાલે ॥૧૬॥ માટે માહારે તો રહેવું નથી, માયાની ઉપાદી અતી; હિમગીરી આવવું માહારે, બોલ્યા ધરમ રાજા ત્યારે ॥ ૧૭ ॥ કરો નીકુંળ વિરા કામ, રાખો રાજગાદીનું નામ; તમો કનિષ્ટ બંધુછેક જોયએ ગાદીપર એક ॥૧૮॥ તવ નાકુળ લાગ્યા પાય, હવે મુને નથી ઇચ્છાય, હુંતો આવિશ તમારી શંગ, પ્રભુ પદનો અતી ઉમંગ ॥ ૧૯ ॥ પછીધરમ બોલ્યા વાણી, તમો સુણો દ્રૂપતી રાણી; તુજ સરખી સતીનથીકોય મુજ મનને નિવરતી હોય ॥૨૦॥ આપણા અભેમાનનો તન, નામ પરીક્ષત પાવન; એને બેસારજો રાજગાદિ, બીજી કરશો નહી ઉપાદી ॥૨૧॥ તમથી ઉછરેલો એ બાળ, માટે રાખજો શુભ સંભાળ; તવ દ્રૂપતા બોલી વાણી, સુણો સ્વામીજી ઉલટ આણી ॥૨૨॥ કંથ વિના રહે જે નારી તેનો કહેવાય જગમાં વિકારી; વળી આવ્યોછે કળીયુગપાપી. નાંખે સતીનું સત્ય ઉથાપી ॥૨૩॥ તેથી લાંછન લાગશે તમને, માટે સમજીને સંગલ્યો અમને; તેમ છતાં નહી લ્યો સાથ; તોતોપ્રાણતજુ હું નાથ ॥૨૪॥ તેતો સ્ત્રી હત્યા લાગે તમને, માટે હીમાલય લ્યો અમને; નારિનો કેવો છે ધરમ; તેતો તમે જાણો છો મરમ ॥૨૫॥ પ્રેમદાને પતી

પ્રભુ તુલ્ય, એથી અવરનહી અમુલ્ય; પતિ તજી પ્રભુને ઝાલે,તેનેમુક્તિ મોહન નવ આલે ॥૨૬॥ જમકીંકર ગરદન ધાલે, પાપતણો કેસાવો ફાલે; માટે ઇશ્વર પેહેલો કંથ, કામનીનો એ પંથ ॥ ૨૭ ॥ કંથ કકળાવિ મંદિર જાય, તેને બેશે કીટ હત્યાય; કંથની ન કરે કાંઇ શેવા, શોધતી ફરે દેવાધી દેવા ॥૨૮॥ વદે કંથને મહા રીસ આણી, એતો ગુણકા તુલ્ય ભગતાણી; જેમ ગુણકા પરને ઇછે, પોતાના પતીને નવ પ્રીછે ॥ ૨૯ ॥ તેવી સુંદરી સમજવિ સ્વામી, કથ વિના કેઈ મોક્ષ પામી; માટ હુંતો તમો સંગ આવું, તમ સેવાથી પ્રભુપદ જાવું ॥૩૦॥ તવ જાણીયુ ધરમ રાય, આતો રેહેવાની નથી હાંય; પછી ધરમે કહ્યું સુણ નારી,તુંતોઆ વજે સંગ અમારી ॥૭૧॥ એમ કહીને ધરમરાય,લાગ્યા કુન્તાજીનેપાય; માતા હેમગીરી અમે જાશું,તમ પ્રતાપ સુખીયા થાશુ ॥૩૨॥તવકુન્તાને આવ્યાં આંસુ, વ્રધાવસ્થાયે હું જીવી ફાંસું; આવતુ નથી મુજનેમરણ દુભાયા કરે અંતઃકરણ ॥૩૩॥ ભુજથી ચરણે ન ચલાય; હેમગીરી કેમ જવાય; વળી આપઘાત કેમ કરાય, કરૂં તો બેશે હત્યાય ॥૩૪॥ દીકરા મુકીને મરવા જાય,મુજથી તે કેમ ખમાય;કહી રડવા લાગ્યાંમાતા, તવ ધરમે જોડયા હાથ ॥૩૫॥ જનુની કંકાસ ન કરશો, અમને પાપમાં નવ ભરસો; આપો આમના રાજી થઇને, પ્રભુપદ પામશું ત્યાં જઇને ॥૩૬॥ માટે આશીષ વચન બોલો,સ્થીર દલડુ રાખી નવ ડોલો,આપણોછે પરી ક્ષત બાળ, તેહને થાપીએ ભુપાળ ॥૩૭॥ રાજગાદી બેસારીએએને,પછી અકળામણ રહી કેને; માટે કલેશ મુકી થાઓ રાજી,તમને શું દેઉ શીખ ઝાજી ॥૩૮॥એમ માતાને સમજાવી, ધાર્યું કારજ વિપ્ર બોલાવી કરાવ્યો પટા અભિસેક; રાજનીતીનો વિવેક ॥ ૩૯ ॥ આશીરવાદ વીપ્રોના લેઇ આપી ગાદી આશીશ દેઇ, વરતી પરીક્ષતની આણ, વદ્યા વીપ્રો સહુ વેદવાણ ॥૪૦॥ વળતી થયો જયજયકાર, પુન્યદાન કીધાં અપાર બધી પ્રજા જોવાને આવે, પરિક્ષતને પુષ્પે વધાવે ॥૪૧॥ એમ થઇ રહ્યો આનંદ અતી, થયાં રાજી ધરમ દ્રૂપતી; રીઝ્યા સરવે પ્રાણી માત્ર,પરિક્ષત છે ઘણો સુપાત્ર ॥ એની કીરતી ચાલી એવિ, સોભે કાન્તા શશીના જેવી, જેવી સોભા યુધીષ્ટર કેરી; તેવી થઇ તેમાં નહિફેરિ ॥૪૩॥ વળણ ॥ ફેર નહી સોભા મહી,વરત્યો જયજયકાર; વ્યાસ વલ્લભવાણી વદે, સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૮ રાગ આશાવરીની ચાલ.

જયમુની ફરી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યાન પરવ કથાય. ॥૧॥ વડા પ્રધાનને શોપણુ કીધી ચલાવજો તમે રાજ, અધરમ અન્યાનું કોઇ પ્રાણી.કદી ન કરશો કાજ. ॥૨॥ પુરણ રિતે પરીક્ષતને જાણજે તારો બાળ; અનાદિની એ રીતી છે, પ્રધાનથી સુપાળ. ॥૩॥ કળી બેઠો ને દેશે કુબુદ્ધિ, પણ મન રાખજો સ્થીર; તેથી ભવોભવ જય પામશોને, રીઝશે શામ શરીર. ॥૪॥ એમ પ્રધાનને શીખ દેઇને, માતાની પાસે જાય; ઓરે જનુની હીમાલય જવા, દો અમને આગનાય. ॥૫॥ શું ગતી થાશે અમતણી તે, માતા તમારૂં પુન્ય; સગપણ એક અવતારતણુ છે,તેમાં રહી છે નુન્ય.॥૬॥શેવા તમારી કંઇ નથી કીધી,જયાં તો કાઢયો અવતાર;અમારેદુખેદુખીથયાં છો, કેમ ભુલુ આભાર. ॥૭॥ કષ્ટી વેઠી સૃષ્ટીમાં રાખ્યા, ભોગવિયાં વનવાસ; નિરવરતીથી પાંચે પુત્રો, નથી બેઠા તમ પાસ. ॥૮॥ અતિ ઉપકાર તમતણો મા, અમથી ભુલાતો નથી;પણ હવે કળીયુગ બેઠોમાટે, આગના આપો સતી. ॥૯॥ આ અવનીમાં રહેવું ન ઘટે, પાપ થકી પેટ ભરવા,તમ પ્રતાપે સધામ જાશું, સૃષ્ટી સીંધુ નિસરવા ॥૧૦॥ એવાં પુતરોનાં વચન સુણી, મહા દુખ પામ્યા માત,આ શું બોલોછો આ શું બોલોછો કહી માંડયું આંસુ પાત ॥ ૧૧ ॥ અરેરે બળ્યું આ જીવવાનું; માતા પહેલા મરે પુત્ર,માહારી દ્રષ્ટીએ કેટલી વેળા, ભાગવા બેઠું ઘરસુત્ર ॥૧૨॥ ઓરે ઇશ્વર મરણ આપો, માગુ છું કરજોડી; નથી તાંતણો સુતરનો કે, તાણીને નાંખુ તોડી ॥ ૧૩ ॥ પુત્ર પધારે મરવા માટે, તે કેમ નજરે જોવાય; એમ ધારીને કુંતા માતા, બહુ કરે ત્રાય ત્રાહ્ય, ॥૧૪॥ પંડ પછાડે આંસુડાં કાહાડે, બળી આ કારમી કાય; સરવ ગયું ને અભાગણી હું, રહી છું અવની માંય ॥૧૫॥ તવ રાય ધરમ એવું બોલ્યા, જ્ઞાનની ગોઠડી કરીએ; સાંભળો માતા મીથ્યા માયા, મુક્તી છે શ્રી હરીયે ॥૧૬॥ કોના માતા કોના પીતા, કોનાં પરીવાર પુત્ર; કોનાં બંધુ કોની બહેના, કોનાં સગાં ઘર સુત્ર ॥૧૭॥ કોની પ્રેમદા કોના પતી, કોના છે ધનમાલ; સરવ જાય છે મુકી મુકીને; કોઇ આજ કોઇ કાલ, માહારૂ માને મુરખ મતીના, નથી કોઇનો કોઇ,ઓરે માતા ભણિ ગયો છું, જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોઇ ॥ ૧૮ ॥ સરપ કાંચળી ઉતારે છે, પણ પોતે તેનો તેજ; તેમ સહુ જીવ દેહ ઉતારે; આતમા એનો એજ ॥ ૧૯ ॥ ન-

થી ...રતો નથી અવતરનો. અખંડ આત્મા જાણે; વસ્ત્ર પ્રમાણે વપુ ઉતારે, તેમા શું શોક આણો ॥૨૦॥ તમોને અમો હીમગીરીએ, લઇજાત અમારી સંગ; પણ ચરણે તમે ચાલી ન શકો, વ્રદ્ધ તમારૂં અંગ ॥૨૧॥ શરીર અશક્ત થાય તે વારે,જીવ માત્રે શું કરવું;પોતાનાસ્થળ માં બેઠા બેઠા, હરી ભજન આદરવું ॥૨૫॥ શપત પ્રમાણે પુન્ય કરવું, માયાનો તજવો સ્નેહ; માથ સહોદર માનવા મીથ્યા મીથ્યા માનવો દેહ ॥૨૩॥ જે જીવ કહે છે હું ને મ્હારૂ, તે મોક્ષપદ નવ પામે, માયામાં બંધન રહીને ભટકાય ઠામે ઠામે ॥ ૨૪ ॥ માટે માતા અહંતા મમતા, મુકીને આજ્ઞા આપો; તમે રડો છો તે અમ થકી, જોવાય નહી અહાપો ॥૨૫॥ તવ માતાની મતી ફરીને, મનમાં લાગ્યું સાચું; નહી કોઇ માહારૂં હું નહી કોની, સગપણ સઘળું કાચું ॥૨૬॥ એવો નીશ્ચય મનમાં આણી, બોલીયા કુંતા માત; જાત્રા બેઃા પ્રભુને પદ જજો, મુસ્તક મુકયો હાથ ॥૨૭॥ મહારાપણું જયાં જતું રહ્યું ત્યાં, નહીં હરખ કે શોક; આનંદ પામી આજ્ઞા આપી, જોઇ રહ્યુ અન્ય લોક ॥૨૮॥ પછી પાંચે પંથ ઝાલ્યો, શાથે છઠી નારી, દુનીયાને દંડવત કરીને નીકળ્યા શુભ સંસ્કારી ॥ ૨૯ ॥ મારગ જાતા હરીગુણ ગાતા, પોતે ધરમરાય; અરજુન ભીમને સેહેદેવ નીકુળ, મનમાં ઘણા મુઝાય ॥૩૦॥ સાંભળે માતા સાંભળે નગરી, સાંભળે સુખ વઇભોગ; અનેક વારતા યાદી આવે. હ્રદમાં નડે વિયોગ ॥ ૩૧ ॥ એ રીતે ટળવળતા મનમાં, કુન્તાના ચાર તનઃ તે સાથે દ્રૃપતી ટળવળતી, ગયા એક યોજન ॥૩૨॥ ધરમરાજા ત્યાં ખમચાયા, બોલ્યા બંધવ પ્રત્યે, માહારે તમારે ન બને સાથે, કયાં સત્યે કયાં અસત્યે ॥૩૩॥ તમે પધારો અવર પંથે, અમે ગમે તેમ જાશું; જુદે પંથે હેમગીરીમાં સરવે ભેગા થાશું ॥૩૪॥ તવ અરજુને હાથ જોડયા, અમારો સો અપરાધ; ધરમ કહે માયા ચૈતન્ય કરવી, એ ઘણો આવે બાધ ॥ ૩૫ ॥ અરજુન કહે મોહોટા બંધુ, કરીએ તમ કહો તેમ; પણ તમને મુકીને અમોથી. અળગા ખસાય કેમ ॥ ૩૬ ॥ જો તમો અમોને તડછોડો તો, કાહાડીએ અમારા પ્રાણ; તમા કહો તે રીતે વરતીયે, સત્યજ વદીએ વાણ ॥૩૭॥ એવાં દીનતાના વચન સુણી, બોલીયા ધરમરાય; મનમાં રણનુ રટણ કરતું, મુખથી ન બોલાય ॥ ૩૮ ॥ પુન્ય અહી મમ સાથે ચાલો ચાર બંધુને નારી; એથી આનંદ પામીશ હુંતો વ્રતી થશે શુભસારી ॥૩૯॥ મોહ માયા બધી મુકવિ પુઠે, આગળનું આરાધન; અખંડ સુખને વી

શે જાવું, મળશે જુગજીવન ॥ ૪૦ ॥ તવ સરવ ભાઇએ નિશ્ચય કીધો, હવે ન ધરવું દુખ હીમાલય જાવું તે ઉત્તમ.માનવું સાચું સુખ ॥૪૧॥ એમ મન વાળી મુન્ય ગ્રહીને; ચાલ્યા પાધરે પંથ, મનને વીસે દ્રઢ વરતીથી, સમરે કમળા કંથ ॥૪૨॥ તાપ તડકો વાયુ વેઠે, ચરણમાં કાંટા વાગે પણ મન એવા વશ કીધા કે, દુખ જરા નવ લાગે ॥ ૪૩ ॥ ક્ષુધા લાગે તો વનફળ તોડી, રૂચી પ્રમાણે ખાય; વન વીશે સરોવર આવે, ત્યાં છીપે તરષાય ॥ ૪૪ ॥ થાક લાગે તવ ટોળે મળીને, વ્રક્ષની નીચે બેસે; આરામ લેઇને થાય છે ઊભા, પાછા પંથ પ્રવેશે ॥૪૫॥ ॥વલણ॥ વન પ્રવેશે પ્રેમથી, પુરણ ભક્તભાવ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ગ્રહ્યું તરવા નામ નાવ.

કડવું ૯ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ. સુણો જનમેજય ધરી પ્રેમ; ચાલ્યા અરન્ય શતીના સ્રુત, જેનાથી નાસે યમદુત ॥૧॥ એવા ભજનની ધુન્ય ચાલે, માયામાં ચીત વરતી ન મ્હાલે; માન્યું જુઠું સંસાર સુખ.માન્યું જુઠું દેહનું દુખ ॥૨॥ નથી આત્માને સુખ દુખ, છતાં છૈયે ચૈતન્ય દેહથી પરા; આપણ દેહ સગાઇ શાની, એ અજ્ઞાનથી તે માની ॥ ૩ ॥ તે તો માયામાં રહે સદા મોક્ષ મારગ ન મળે કદા; એવું સમજીને વનવહે પડે રૂજની ત્યાં પડી રહે ॥૪॥ થાય પ્રભાતને પંથ કાપે, એવી કાયાને કષ્ટી આપે, વાગે ચરણમાં કાંટા ઘણા; તેની વેદનામાં નહી મણા ॥૫॥ પણ તે દુખ મનમા ન ગણે સુખ ભગવત ભમવા જાણે; રટે રામ તણુ એક નામ, સમાવી દીધો કરોધ કામ ॥૬॥ નીરમળ મતી અતી રાખે, રૂંએ રૂંએ રામરસ ચાખે, આવે વીકટ વનની વાટ; તેનો મનમાં નહી ઉચાટ ॥૭॥ વાંકી વાટને ટેકરા ટંચા, ઓધ્ઘો ખોચો ને ખાડા ઊંચા, પહાડ પરવત ગફાને ગીરી; ભીડ બીહામણી ને બગીરી ॥૮॥ વ્રક્ષ વેલી વનસ્પતી ગાજી; પશુ પક્ષી રહે ઘણા ગાજી; એવું બહુ બીહામણું વન. તેમાં પરવરે કુંતી તન ॥૯॥ એવા સત્ય પણે ચાલ્યા જાય, એનો મહીમા નવ્ય કહેવાય; તેથી સ્વર્ગ તણા સહુ સુર; થયા દરશણે આતુર ॥૧૦॥ તવ ઇંદ્રરાયે કહ્યું એમ સરવ આકળા થાવો છો કેમ, એકવાર પરીક્ષા લઇયે, પછી દરશણ આતર થઇએ ॥૧૧॥ એમ કહી દીધા ખમચાવી, પોતે અપછરાને બોલાવી, જાવો જઇ કરો નાટારંગ, કરો પાંડ

વનું સત્ય ભંગ ॥૧૩॥ ત્યારે તંગાને જાણું સાચી. નહી તો નૃત્ય કરનાર કાચી; એવી આમના ઇંદ્રે દીધી, તવ નારિએ ત્યાગી કીધી ॥૧૩॥ જેહ પંથે પાંડવ પળાય આવી આમળ અપછરાય; બહુ કામની અંગની કામા, રૂપ રમણિક બહુ સુખ ધામા. ॥૧૪॥ કરી રહીછે થૈથૈકાર, થાય ઝાંઝરનો ઝમકાર; અતી નખરાં કરિને નાચે, જોઇ તપસ્વિનું મન રાચે ॥૧૫॥ નજરો નજર પાંડવ દેખે, પણ મનથિ ગણે તુછ લેખે. નરૂત્ય કરી અપછરા થાકી, એણે કાંઇ ન રાખ્યું બાકી ॥૧૬॥ પછી માન્યનિ થઇ મસ્તાન કીધું વસ્ત્ર વીનાનું વાન; એમ માઠા ધર્યા મનસુબા તવ પાંડવ ખમચાઇ ઉભા ॥૧૭॥ નેત્રો મીચીને નિચું જોયુ, અરે માતા સું આ સત્ય ખોયું; તવ વારાંગના સરમાણિ. માહારિ મેહેનત થઇ ધુળધાણિ ॥૧૮॥ બંધ રાખ્યો નાટારંગ, કર્યાં વસ્ત્રો ધારણ અંગ;પછી ગઇ સ્વર્ગ સુદન. જ્યાં શ્વર્ગવાશિ રાજન ॥૧૯॥ ત્યાં આવીને લાગી ચરણ, સ્વામી નિરખી નવ ખંડ ધરણ; સત્ય વાદીને તપશિલોક,તેનાં વ્રત કર્યા મેં ફોક ॥૨૦॥ પણ આવા દ્રઢ મનવાળા, આજસુધી નથી નીહાળ્યા; સતિથી સુત સત્યવત સાચા, એથી અવર નર સહુ કાચા ॥૨૧॥ એને ચરણે લાગે જન જેહ. પામે મોક્ષ મારગને નેહ એવુ અપછરા બોલી જ્યારે, દેવ વઇમાન બેઠા ત્યારે ॥૨૨॥ કર્યાં અંતરિક્ષ રહી દરસન, સતિ સુત વહિ જાયે વન. એમ ઘણા દીવશ પથ પળિયા, સત્યવાદી મન વશ બળિયા ॥ ૨૩ ॥ એવે એક દીવસ સુ થાય, પંથ પળતા લાગી તરશાય, ધર્મવિના બંધુ ચાર, થયા તરસ્યા અપરમપાર ॥ ૨૪ ॥ એવે આવ્યું સરોવર એક, ત્યાં વડનું વ્રક્ષ વિવેક; તેની નીચે બેઠાં નરનાર; જળ પીવા ઉઠયા વિર ચાર ॥ ૨૫ ॥ જઇ બેઠા સરોવર તિર, જળ પીવા લાગ્યા સુરવિર; પીધું અડધું જળ નીરવાણ, તવ થઇ ગયા પાશાણ ॥ ૨૬ ॥ ભીમ અરજુનને સેહેદેવ થયો નીકુળજી તતખેવ; બળવંતા ચારેભુપ, થઇ પડયા પાશાણ રૂપ, ॥ ૨૭ ॥ જોઇ ધરમ વિસ્મય થાય, મમ બંધુ ચારે કયાં જાય; તવ દ્રૂપતિ ભય પામી, આતે સું થઇ ગયું સ્વામી ॥૨૮॥ એમ બેઉને પ્રગટયું દુખ ઉતરી ગયુ કોમળ મુખ; આવ્યું ધમના દીલમાં એમ, હવે ગીરી જવાશે કેમ ॥૨૯॥ એવી થઇ ગયા ઉદાસ. પાચો પેટનાં પુરણ ત્રાસ; છુટયા નેત્રમાંથી પાણી. સામી ગફામાંથી થઇ વાણી ॥૩૦॥ એક ગાંધર્વનો ત્યાં વાસ, બોલ્યો મનમાં ધરી હુલ્લાસ; શીદ થૈશ ઘરાળો રાય, બંધુનાં થઇ પાશાણ કાય॥૩૧॥ ચાર પ્રષ્ણ પુછુછુ તમને, તેના

ઉત્તર આપો એમને; તોતો ચારે તમારા વીર, હતા તેવા પામે શરીર ॥૩૨॥ સુણી બોલીયા ધરમરાય, પુછો પ્રશ્નનો ઉત્તર થાય, બોલ્યો ગાંધર્વ આણી પ્રીત, સુણો ધર્મ દેઇને ચીત ॥૩૩॥ વલણ॥ ચીત દેઇને સાંભળો એ યુધીષ્ટરરાય;વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પ્રશ્નોચાર પુછાય.

કડવું ૧૦ રાગ સામેરિનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા; શુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પરમ પવિત્ર કથાય ॥ ૧ ॥ ધરમ રાજા સાંભળે ને, જીભે જપે રામ રટન; ગુફામાંથી ગાંધરવે ત્યાં પુછવા માંડયા પ્રશ્ન ॥૨॥ બ્રાહ્મણ શાથી જાણિયેને, શાથી જાણું સંન્યાસી; શાથી તપસી સમજી લેવો; ગ્રહસ્થી બતાવો તપાશી ॥૩॥ એ રીતે ચાર પ્રશ્ન પુછયા, સાંભળ્યું ધરમરાય; પછી પોતે કહેવા લાગ્યા, બ્રાહ્મણનો મહીમાય ॥૪॥ બ્રાહ્મણ શાથી જાણવો તે. સમજવું સુભ સાર; બ્રહ્મ યોનીથી ઉત્પન્ન થયો, બ્રાહ્મણ નહી નિરધાર ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મ યોનીથી ઉપજ્યા માટે, સુદ્ધ સમજવો દેહ; ઉપવીતનો સંસ્કાર થવાથી, દ્વીજ જાણવો તેહ ॥૨॥ વેદાભ્યાસે વીપ્ર સમજવો, પણ બ્રહ્મણ ન ગણવો યથારથ રીતે બ્રહ્મને જાણે, તેને બ્રાહ્મણ ગણવો ॥ ૭ ॥ પ્રથમ પ્રશ્નનો ઉત્તર એછે, એમ કહ્યું તે વાર; હતો તેવો વ્રકોદર થયો, વાયુ તણો કુંમાર ॥૭॥ બીજું પ્રશ્ન છે સંન્યાશીનું, તેનો ઉત્તર દેવું; ચોથી સ્થીતી વય થાય ત્યારે, બ્રાહ્મણે સન્યસ્ત લેવું ॥ ૯ ॥ તે પણ રહેવું નગ્રથી અળગા; નારીનો નહી પરછાયો. સ્વાદ રહીત અન ભોજન કરવું, ન કરવો વીત માયો ॥૧૦॥ ઉપદેશકપણું કદી ન કરવું, નહી વાત બીજી ત્રીજી; દરભાસને શયન કરવું, રહેવું જ્ઞાનમાં રીજી ॥ ૧૧ ॥ ઇશ્વર આપે તે આહાર કરવો, જમવું ન ભોજન મીશ્ટ, મોહોતમતા ત્યાગ કરવી, રહેવું સઉથી કનીષ્ટ ॥ ૧૩ ॥ એવી અનેક રીતી પાળી, રહેતે જન સંન્યાસી. વેશ ધરેથી નહી શંન્યાશી, જુઓ જ્ઞાન તપાશી ॥૧૩॥ એવો બીજો ઉત્તર આપ્યો, અરજુન પામ્યો દેહ; ત્રીજો ઉત્તર તપસ્વીનો કહી ટાળું સંદેહ ॥ ૧૪ ॥ ત્રીજો પ્રશ્ન છે તપસ્વીનો, તે સમજવું સાર, કામ ક્રાધ લોભ તજીને, કંદમુળનો કરે આહાર ॥ ૧૫ ॥ ઓછામાં ઓછી અડધી ઉમ્મર, તપ કરે તન દેઇ, જગતનો જસ ન ધારે મનમાં, અનેક બંધન લેઇ ॥ ૧૬ ॥ તેને તપસ્વી જાણવો પુરો,

એમ કહ્યું જે વારે; પાશાણ મટી મનુશદેહી, પામ્યા શેદેવ ત્યારે ॥૧૭॥ ગ્રહસ્થી કોને કેહેવો એવો. પ્રષ્ણનો ઉત્તર દે છે. ગાંધર્વ પ્રત્યે ધરમરાજા; નિરમળ મનથી કેહે છે ॥ ૧૮ ॥ નીતીમાં રહી રોજગાર કરેને, કુટુંબ કબીલો પોસે; સરવને સુખે થાય સુખી, કો પર ન રહે રોશે ॥૧૯॥ સગાં સહોદરને પાળેને. કરે ગૌ વિપ્રની સેવા;આંગણે આવ્યાને અન્ન આપે, એકાદશી ફળ મેવા ॥૨૦॥ એવા એવા વ્યવહાર વરતે, તેને જાણવો ગ્રહસ્થા; પાડોશી પોતાનું જાણી, ઇચ્છે શુભ વસ્તી ॥ ૨૧ ॥ એવો ચોથો ઉત્તર આપ્યો, નીકુળ પામ્યો દેહ; ગાંધરવના પ્રષ્ણના ઉત્તર દઇ ટાળ્યા સંદેહ ॥૨૨॥ હતા તેવા ચારે બંધુ બન્યા જેણીવાર; પાછા પંથે પળવા લાગ્યાં પાચ પુરૂષને નાર ॥ ૩૩ ॥ મારગ જાતાં હરી ગુણ ગાતાં, લાગી ભજનની ધુન્ય; રામ નામ રટે રૂદેમાં, મુખ ગ્રહ્યું છે મુન્ય ॥ ૨૪ ॥ એવી રીતે પંથે પળતા; રેહેતા મનમાં ખુશી; એવામાં અત્રીક્ષ મારેગથી, જોયું નારદ રૂષી ॥ ૨૫ ॥ તે નારદે મન વીચાર્યું, આજ મને ઠીક ફાવે; આ ઠેકાણે લડાઇ થાય તો મઝા જોવાની આવે ॥૨૬॥ એવું સમજી નારદ રૂષી, ત્યાંથી થયા વિદાય, એ વનમાં એક ડુંગર મોહોટો; ત્યાં ગયા રૂશી રાય ॥ ૨૭ ॥ તે ડુંગરમાં નગ્ર અવલોકીક, વસે રાક્ષસ લોક; ભયંકર દેશ બીહામણો છે સુરને ઉપજે શોક ॥ ૨૮ ॥ મેઘનાદ નામે રાક્ષસ રાજા, બળવંતો અપાર; લાંબો પોહોળોને પોચતો છે, કરોણ ઘણો ગુમાર ॥૨૯ ॥ તેના મેહેલમાં નારદ આવ્યા, મેઘનાદ લાગ્યો પાય, આજ માહારાજ મુજ ઘેર આવ્યા, શી થઇ ઇચ્છાય ॥ ૩૦ ॥ કરૂણા કરીને દરસણ દીધાં મુને કર્યો પાવન, એટલે નારદ જાણી જોઇને, જોવા લાગ્યા ભાવના॥૩૧॥ ધન તારા સુખને ધન તુજ સોભા, ધન તારો વઇભોગ દંપતી સંપતી સાચી તાહારે, નગરિ નગરી પવ નિરોગ ॥૩૨॥ આ વઇભવને આસુખ સોભા, શું કહું કથી કથી, પણ મુજ ઘરમાં તારા લાયક.અબળા એકે નથી ॥૩૩॥ તવ દાનવને માઠું લાગ્યું વાણી વદયો મુખએમ; ઓ મહારાજા એટલી ખામી, તે સારૂ કરૂં કેમ ॥૩૪॥ મુજ લાયક અબળા બતાવો, તો આપું સરપાવ. આ વારતાનો માહારા મનમાં ઘણા દીવસથી ભાવ ॥ ૩૫ ॥ પણ ભાળ લાગતી નથી કાંઇ; તમો શોધી લાવા; નહિ તો હું પંડ લઇ આવું, જ્યાં હોય ત્યાંથી બતાવો ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ બતાવો અબળા મુને વારે નારદ મુન્ય; પ્રમદા કાજ વલ્લભ વદે દાનવ થઇ ગયો સુન્ય.

કડવું ૧૧. રાગ દુહાની દેશી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું દ્રૂપતી હરણ કથાય ॥૧॥ મેઘનાદ અપશોશ થઇ બેઠો, તારૂણીમાં તદાકાર; નારદજી કહે કલેશ ન કરતો, બતાવું અમુલ્ય નાર ॥૨॥ તુજ જેવા કો નહી ભાગ્યશાળી કર્મ રેખા સારી કહાવી,ત્રીલોક મોહની તુજ નમની, સમીપ ચાલી આવી ।૩॥ જેને માટે શીવ સરીખા; ભસ્મ ચોળીને બેઠા; વીષ્ણુ વડકુંડ મુકી વહ્યા. પાતાળ પીશે પેઠા ॥ ૪ ॥ તેવી અબળા એ હેમગીરી, ગળવા ઝાલ્યો છે પંથ; પણ તેની સાથે જાયછે ગળવા, પાંચે એના કંથ ॥ ૫ ॥ કામની માટે કંથ એના, ગળવા સારૂ જાય; એતો નારી દુરલભ સપને, દર્શન કયાંથી થાય॥૬॥ કબીરાજે કુટુંબ તારૂં, તેને વાવ્યમાં માર્યા, તે મારનારા સ્વામી એના ક્રોથી નવ જાવ હાર્યા ॥૭॥ જો સામર્થ હોય તુજમાં તો, જા જઇને લાવ્ય નારી; જો એ નારી આવે તોતો સફળ કરણી તારી ॥૭॥ એવું કહીને નારદરૂષી, થયા અંતરધ્યાન;ગામની ભાગોળે આવી જાણી, ઉઠયો અસુર મસ્તાન ॥૯॥ મનડું ચીડાવી કચ્છ ભીડાવી. ભુજમાં ભાલો ઝાલ્યો; રક્ત લોચનને રાતો તાતો, થાતો પોતે ચાલ્યો ॥ ૧૦ ॥ ડુંગર ઉપર ચઠીને જોયું, દીઠાં નરને નાર, દ્રૂપતીનું સ્વરૂપ દેખીને, બનીયો તદાકાર ॥૧૧॥ અહો આજે માહારૂ ભાગ્ય ભળીયુ ટળીયું જનમનું દુખ; જન્મ ધરીને આજથી મુને, મળસે સંસાર સુખ ॥ ૧૨ ॥ હરખ્યું રૂદે ભાગ્યજ ઉદે, આજથી થયું માહારૂં; નાર લેઇ જઇનારદજીને, સરપાવ દેવો ધારૂં ॥૧૩॥ કામનીના કંથ મને શું કરસે, કરૂ કાળો કહેર; રામા લેતાં રે કે મુજને. તેનો મારૂં ડેર ॥૧૪॥ એમ સમજી નીચે ઉતરીયો, કર્યો વઢવાનો ચાળો; પાંડવની આસપાસ ફરેને, દેછે કવડથી ગાળો ॥૧૫॥ ફાવે તેમ બોલે મુઢની તોલે, રીસ ચઢાવવા સારૂં, પણ પાંડવ મનમાં એમ સમજ્યા; શું લેછે અમારૂ ॥૧૬॥ બોલે છે તે એને માડે; કયાં [illegible]દેછે ગાળો જેવી વાણી તેવો પ્રાણીછે વઢવાનો ચાળો ॥ ૧૭ ॥ પરાણે બોલાવવા માટે, પણ મુખ બોલવું નથી: શ્વાનની માફક ભસ્યા કરે છે, છોને મરતો નથી ॥ ૧૮ ॥ એવી મનમાં શાન્તી રાખી, સુત સતી ના જાય; છેવટ અસુર બોલી થાક્યો, ચાલ્યો નહી ઉપાય ॥ ૧૯ ॥ ત્યારે રેણુના ખોબા ભરીને, મારગમાં ઉછાળે; નેત્ર મીચી તવ પાંડવ ચાલે, ઉચું જરા ન ભાળે ॥૨૦॥ એટલે અશુરે ઉતપાત માંડયો, કટી

કશીને વાધે; પુઠેથી પ્રેમદાને ઉપાડી, પોતે લીધિ ખાંધે. ॥ ૨૦ ॥તવ દ્રૂપતીએ બુમ પાડી, વારે ધાજો મમ નાથ; સત્યવંતાની સુંદરિ, પડી પાપીને હાથ. ॥ ૨૨ ॥ સુને મુકીને જાવું ન ઘટે, છોડાવો મમ કંથ; તે પછી સઉ હળીમળીને, ઝાલિએ પુન્યનો પંથ. ॥૨૩॥ શાંકડી રામો રાઢ નાંખે, સાંભળિને પડે ત્રાસ; એટલે ધરમ વીચાર કિધો. નારિ થઇ નીરાશ. ॥૨૪॥ એને છોડાવવા ચીત ચોટાડું, તો ચુકું મમ ધ્યાન;મુસ્કેલ મારગ કો ન મુકાવે, સાચો સગો ભગવાન.॥૨૫॥ એ ઉપાધિમાં આપણુ કયાં પડીએ, સઉનાં લાગ્યાં સઉ વેઠે; સુમારગે ચડતા ચાતુરા, સરત્રને નાખે હેઠે, ॥૨૬॥ એવું સમજી ધરમરાયે. જુવતી સામુ ન જોયુ; અરજુનજીએ પોકાર સુણિ, પ્રેમદામાં મન પરોયું ॥૨૭॥ પણ મનમાં એવું આહરિયું, માનુનાનો મોહ સદા; જ્યાં ને ત્યાં અબળાને માટે, થાય છે આપણે અદા. ॥૨૮॥ જંજાળ છોડવા સમો આવ્યો, તેમ છતાં શીદ વળગું; આ વેળા અબળાનું સગપણ, માહાર મુકવું અળગું.॥ ૨૯ ॥એવું સમજી મુન્ય ગ્રહીને, ધર્મનિ પુઠે જાય; તવ સેદેવજી જ્ઞાન દ્રષ્ટિએ,સમજી રહ્યા મનમાંય. ॥૩૦॥ નિકુળના મનને એમ લાગ્યું, મન માહરે કયાં ધરવું; મોહોટા બંધવોને મરજી નથિ તો, માહારે બોલિશું કરવું.॥૩૧॥ એમ સમજી શાન્તી ગ્રહીને, નિકુળજી વહે વાટ; વાયુનંદન વરકોદરને અતી થયો ઉચાટ. ॥ ૩૨ ॥ અરેરે નિરાધાર અબળા, એનું નહી કોઇ સંગી; માહારે તો પક્ષ કરવિ એનિ, છો થાતા વૃત ભંગી. ॥૩૩॥વળણ વરત ભંગ છો થાય માહારૂં, ઝટ છોડાવવી નાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, થયો વરકોદર તઇયાર.

કડવું ૧૨ રાગ ઝુલ્લતી ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુનિ મુખવાણિ,રાય સાંભળો ઉલટ આણિ; ચડિ વરકોદરને રિસ, મારે અસુર ઘોળે દીસ ॥૧॥ ચાર ભાઇમાં નથિ વિવેક,એ તો જાળવી બેઠા ટેક; પણ પાપી સતીને હરે, સતીનું સત્ય સઉ ભંગ કરે. ॥૨॥ તેથી પાતક મોહોટું થાય, આપણું કુળ નરક પળાય; એતો પહેલું બેસે પાપ, બીજા અબળાતણા અદાપ. ॥૩॥ રામા રઝળતી મુકી ને જાવું એતો વીશ્વાસઘાતી થાવું; પડે બ્રહ્માન્ડનો નીસાસો, કદી ન મળે વઇકુંઠ વાસો. ॥ ૪ ॥ તે તો સમજતા નથી વીર, એમ વીચાર્યું ગુણ ગંભીર, રૂંએ રૂંએ વાધ્યું સુર, થયો ક્રોધાસુર ભરપુર. ॥૫॥ રક્ત થઇ

ચયા લોચન ઉછળ્યો કુંતીનો તન; મુઠી વાળીને મુક્ષી ઠોટ,જઇ પાપી ને કીધી ચોટ ॥૬॥ ગાજ્યો પાપી મહાબળ હાખી; પહેલી અગળાને ધરણુ નાખી; થછી કચ્છ ભીડાવી દીધો, ખરેખરો ખુંખારો કીધો ॥૭॥ મહાદુષ્ટ બુદ્ધીનો દંભ, ભીમ સામો ઠોકી ખંભ, તવ ભીમસેન સામો થયો, પહેલો પાપી બાજવા ગયો ॥ ૮ ॥ તવ બે બળવંત ગાજ્યા, જાણે અઇરાવત ગજ બાહાજ્યા; તવ નગરીના અસુર લોક, આવ્યા જેવાને થોકા થોક ॥ ૯ ॥ શઉ ડુંગર ઉપર ઉભા, સઉને જેવાનેમનસુબા બાજ્યા બળીયા બેઉ અપાર, એક એકને મારે માર ॥૧૦॥ મારેગડદા પાટુને ઢુણી, તેથી સરીર જાયે હુણી વળી મારે છે ધીકા ધીક તેથી ઉપડે હઇયામાં હીક ॥૧૧॥ હાડે હાડ જુદાં થઇ જાય; ઘાલે ગાંઠયો એમની માંય; કાળા લાલ ચકામા પડે; દાંત પીશી પીશીને લડે ॥ ૧૨ ॥ નાખે કારમી ચીસે ચીસ, વળી લડાવે શીસેશીશ; વળી ખભેખભા પછાડે, પગની આંધી ધુંટી પાડે ॥૧૩ ॥ જેમ જેમ જેનો દાવ આવે, લડે છે જેમ જેને ફાવે, કોઇ પાછો ન પડે લેશ, એક એકના તાણે કેશ ॥ ૧૪ ॥ ડોક નીચી કરીને નમાઘે, એક એકના દાવમાંનાવે મારે ગાલમાં ગડદા તાણી તેથી રૂધીર રેલ રેલાણી ॥૧૫॥ નીચા નમી ગ્રહે ચરણ એક બીજાને ઢાળવા ધરણુ, પણ દાવ કોઇ નવ ચુકે જેઇ જેઇને પગલાં મુકે ॥ ૧૬ ॥ એક એકના આમળે કાન બેઉ થાય અતી હેરાન એવે વરકોદર જેઇ લાગ, બેશી ઝાલ્યો પાપીનોપાગ ॥ ૧૭ ॥ ઝાલ્યા ચરણ ઉભો થયો, તેવે અસુર ઢળી ગયો તેવોદાવ વ્રકોદરે કીધો, એનો ચરણ ચરણ તળે લીધો ॥૧૯॥ બીજો ચરણ છે એના કરમાં વણું સુર આવ્યું વરકોદરમાં,એનો દારૂણ દઇવત દાખ્યો પહોળા પાય કરી ચીરી નાંખ્યો ॥ ૧૫ ॥ થયાં ચીતાળીયાં બે જ્યારે, ગયો મેઘનાદનો જીવ ત્યારે જાણ્યા ભીમ તણા ભુજ માઠા, તવ એનારા અસુર નાઠા ॥૨૦॥ સહુ નગરીમા ગયા નાશી; ભીમે મનમાં જેયું તપાશી; આનો પાપી તણું છ ગામ, તેનું રેહેવા ન દેવું નામ ॥ ૨૧ ॥ એમ સમજીને ડુંગર લીધા એના નગરમા ફેંકી દીધા તેથી કચરાણા સહુ પાપી ભીમે સર્વ । જમપુરી આપી ॥૩૨॥ એવો અસુર નીકદન બળીયો પક્ષી પ્રમદા લઇને વળીયો જઇ પોતે ભ્રાતોને મળીયો સહુની સાથે પંથે પળીયો ॥ ૨૩ ॥ ચાલ્યા જાય હરિગુણ ગાતા.મન થી અતી આનંદ થતા. એવે મારગમાં શું થાય; જે મેઘનાદનો પીતાય ॥૨૪॥ તે તો થયોછે પ્રેતની જાત; તેવા તેનાછે ત્રણ ભ્રાત;તેવાતેમણે

જાણી વાત, કરી મેઘનાદની પ્રાણ ઘાત ॥ ૨૫ ॥ માટે આપણ જઈ વેહેર લઇએ, પેલા પાંડવને દુખ દઇયે; એમ ધારીને ચારે ભુત, ગયાં જ્યાં છે સતીના સુત ॥ ૨૬ ॥ જઇ વરકોદરને નડીયા; ભીમને પગે બાહાજી પડીયા; તવ ભડકયો ભીમ ભરપુર, મને બાજ્યો કીયો બાહાદુર ॥ ૨૭ ॥ એમ ત્રાસીને અળગો પડીયો, કરી પ્રેતે દોટા હડીયો; ભીમે ઓળખીયાં તે પ્રેત, પછી થઇ ગયો શાવચેત ॥ ૨૮ ॥ લાંબો ભુજ કરીને ઝાલ્યાં, બબે બેઉ બગલાં ઘાલ્યાં; પછી દાબીને નરમ કીધાં, તવ ચારે પ્રેતો બીધાં ॥ ૩૦ ॥ ક્ષમા કરો વાગીયે ચરણ, શીદ કરો અમારાં મરણ; ત્યારે ભીમ બોલ્યો તે ઠામ, કરો હું કહું તેટલું કામ ॥૩૧॥ તોતો જીવતા તમને મુકુ, નહી તો આ વેળા કેમ ચુકું; તવ પ્રેત બોલ્યા રહી પાસ, અમો છઇયે તમારા દાસ ॥ ૨૩ ॥ તમો જે કહો તે કામ કરીએ, તમારૂ વેણ મસ્તક ધરીયે; ભીમ કહે છુટાં કરૂ તમને, પણ વીશ્વાસ શું આવે અમને ॥ ૩૩ ॥ પ્રેત કહે હયો આ વચન. રજા લેઇને જાશું સદન, તવ ભીમે બગલમાંથી કાહાડયાં, પેહેલાં પોતાને પાય લગાડયા ॥ ૩૪ ॥ વળણ ॥ પાયે લગાડયાં પ્રેતને; સુણ જનમેજય રાય. વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો સહુ શ્રોતાય ॥

કડવું ૩૧ રાગ આશાવરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણે જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પર્મ પવીત્ર કથાય ॥ ૧ ॥ ચારે પ્રેતને પાય પડાવિ બોલ્યો વરકોદર એમ, કોણ તમે છો કયાંથી આવ્યા, મુજને વળગ્યા કેમ ॥ ૨ ॥ તવ પ્રેત ભુજ જોડીને બોલ્યા, સુણો અમારી વાત; જે મેઘનાદને તમે માર્યો, તેનો હું થાઉં તાત ॥ ૩ ॥ આ ત્રણ જણ છે મારા બંધુ, અમો અતી અધરમી પાતકદી પરેત યોની પામ્યા,ઘણાહતા કુકરમી ॥ ૪ ॥ જનમીને જોઇ નહી નીતી, અનીતીનો ભારો, ડગલે ડગલે જીવો હણીયે, સત્ય તણો ઉધારો ॥ ૫ ॥ જીવતા જીવોને માહા-દુખ દઇયે, રીબાવીયે મન ભુંડી; ઉંચી વરણ વટલાવી દઇયે, મોઢામાં થુંકી થુંકી ॥ ૬ ॥ બ્રાહ્મણને તો ભક્ષણ કરીયે, ધેનુંને ઢાળીયે ધરણ; ધર્મ સ્થાપનામાં ધાંધલ કરીયે પુન્યમાં દઇએ ચરણ ॥૭॥ કુંવારકાથી જાર રમીયે, મદ્યપાન દીવસ રેહેણી; ગરીબોના ગર્થ હરીયે, ન ગણીએ જગ કેહેણી ॥ ૮ ॥ ઢોંગ ધુતારાને ધુર્ત વીદ્યા, પાખંડનો

પરપચ; જ્યાંથી ત્યાંથી વીત હરીને, સાંચીએ અમાન સંચ ॥૯॥ સુરની સાથે દ્વેશ કરીએ, આખો દીવસ નીંદાય; રિબાવીને પસુ પક્ષી હણીયે, ગણીએ નહી હત્યાય ॥૧૦॥ વળી પસુને કુકર્મ કરીએ, તોડીએ ગંગાતીર; સરોવરમાં તરસ્યા જીવને. પીવા ન દાજીએ નીર ॥૧૧॥ સજીવન જીવને આખા ગળીયે, ન ધરીયે મનમાં ત્રાસ; તે જીવ ત્રાસે તે દેખીને, થઇએ મન હુલ્લાસ ॥૧૨॥ અવર જીવનું સુખ દેખીને, થઇએ દીલમા દુઃખી; અવર જીવને દુખી દેખી, અત્યંત રહીએ સુખી ॥૧૩॥ ભ્રષ્ટ વેડામાં ભારે રાજી, અનીતીમાં અતી; આચાર વીચાર દેખી બળીયે, નીતી પર અપ્રીતી ॥૧૪॥ શત્રુથી શ્રેષ્ટ થવાની ઇચ્છા, શ્રેષ્ટ દેખી દુભેયે; ભગની દીકરી દોહીશોનું, ધન અન ખુશીથી ખેયે॥૧૫॥૬સવત લાંચોમાં નહી ટાંચો, હસી હશી તે હરિયે, પક્ષપાતો રાખી રાખીને, રાજ્ય તણા ન્યાય કરીએ ॥૧૬॥ અવર જીવની ખોળીએ ખોડ્યો, પોતાનું રાખીએ ઢાંકી; લેવામાં સુધાં વેણ વદીએ, દેવામાં વાતવાંકી ॥ ૧૬ ॥ જથા વાળાની જોડમાં મળીયે; એકલ વાયાના સામા; અધર્મીનો ઉગારો કરીયે, ધર્મને ઘેર ધામા ॥ ૧૮ ॥ પાપી જનને પુષ્ટી દઇને પુનશાળીને પીડુ; અધરમ કરવા ઉશકેરૂ સઉને ધરમીષ્ટ ઉપર ચીડુ ॥૧૯॥ ગુણી જનને ગોદા ઘાલુ, અવગુણિયાનો સંગી;નાસ્તીક જનપર આસ્તીક હું તો, તપવ્રત નિમનો ભંગી ॥ ૨૦ ॥ સકળ વરણ એકે આરે. ચાલે તેમાં રાજી; અમારે તો ડગલે ડગલે, વાહાલી દગલબાજી ॥૨૧॥ એવા અતિ અવગુણ અમારા, કહેતાં ન આવે પાર; એવાં અતિસે પાપ કરિને, પામ્યા પરેત અવતાર ॥ ૨૨ ॥ વરકોદરે એવિ વારતા સુણિ, મનમાં ધાર્યું એમ; આવા જુલમી જીવોને મુજથી, જીવતા મુકાય કેમ ॥૨૩॥ ઠીકછે વારૂ પછિ વેત ધારૂ, માહારૂ કાઢી લેઉં કામ; એવું સમજીને ભિમ બોલ્યો, ચારે થાઓ ગુલામ ॥ ૨૪ ॥ તવ પરેત બોલ્યા દાસ તમારા, જે કહોને કામ કરિએ;ભિમકહે લાવો ફળમેવા, ક્ષુધાતુર પેટ ભરિએ ॥ ૨૫ ॥ પરેત કહે લેવાને જઇએ, લાવતાં લાગે વાર; ભિમ કહે નહિ આવેતો, કકળિયે અપરમપાર ॥ ૨૬ ॥ જ્યાં હશે ત્યાંથી શોધિ કાઢીને, કરીશ કાળો કેર; ઘણા દન રિબાવિ રંજાડી, મારિશ તમને ઠેર ॥ ૨૭ ॥ પરેત કહે પુરાં પાપ હોય તો; તમ કને જુઠા પડીયે; અમો સૌ સમજીએ છીએ, જંપી ન બેસીએ ઘડીએ ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને આયના લીધી, પરવર્યાં પ્રેત ચાર; વિવિધનાં સોધીસોધીને લાવ્યા ફળ અપાર ॥ ૨૯ ॥ પાન્ડવ આગળ લાવી મુકયાં, ભીમ થયો

બહુ રાજી; તવ અરજુન કહે જાવા દો જીવતા, ન કરો હમલ બાજી ॥૩૦॥ તે વાત ધ્યાનમાં ન લીધી ભીમે. હળવે રહિને ઉઠયો; ચારે પ્રેત ને પકડયા પળમાં, રોશે ભરેલો રૂઠયો ॥ ૩૧ ॥ એટલે પરેત તરફડવા લાગ્યા, આ તમને નવ ધટે; પોતાનું બોલ્યું પોતે ન પાળો, કાંક ચાલો સત્ય વટે ॥૩૨॥ ભીમ કહે તમે અનંત જીવને, છો દુખના દેનારા; સબ્ર રમીના સાચા શત્રુ, બહુ જીવના લેનારા ॥૩૩॥ દોશ નથી કાંઇ તમને હણતાં, કહી બગલમાં ઘાલયા; બળ કરીને દબાવ્યા કે, પ્રાણજ નીકળી ચાલ્યા ॥૩૪॥ પછી સરોવરમાં સ્નાન કીધું, પ્રેમ કર્યો ફળ હાર; પુરણ રીતે ત્રપતજ થયાં, પાંચ ભાઇ ને નાર ॥ ૩૫ ॥ પછી અરજુનજી એમ બોલ્યા; ઓરે ભીમસેન ભ્રાત, વીસવાસ આપી પરેતોને માર્યા, કીધો વિશવાસ ઘાત ॥ ૩૬ ॥ એનો પુરણ પાતક બાંધ્યું, વીચારો મમ વીર; તવ વરકોદર અરજુન પ્રત્યે, બોલી ઉઠયો રણધીર ॥ ૩૭ ॥ પારથ વીરા વિવેક વીના. તમારી પાસે જ્ઞાન; એકજ જીવ અનેક જીવોને, કરતો હોય હેરાન ॥ ૩૮ ॥ તેના જીવનો મમે તે રીતે, પરાજય કરવો ભ્રાત, તેથી કોઇ દોશ ન લાગે, ન થાય વીશ્વાસઘાત ॥૩૯॥ જેવા એ ધરમી તેવા અધરમી, થઇને તેને હણીએ; એ હણવાથી પુન્ય અતીછે પાતક ત્યાં નવ ગણીએ ॥ ૪૦ ॥ વળ ॥ પાતક ત્યાં ગણીએ નહિ, ઓ રે માહારા વીર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, શું કહે છે રણધીર.

કડવું ૪૧ રાગ ચોપાઇની ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, રાજા સાભળ રાખી પ્રેમ; બોલ્યો વરકોદર વાયુ તન, સુણો અરજુન વીરા વચન ॥૧॥ જીજ્ઞાસા નાતીને દયા, પરાક્રમ પુરશારથ કહ્યા;રાખે ચારે પુરશારથ જેહ, વીવેકીજ્ઞાનીજ ન તેહ ॥૨॥ વણ વીવેકના જે જ્ઞાની, તેતો એક જાતના અભીમાની; રામચંદ્રે, પુસા્રથ ચાર, રાખીને ભોગવ્યા સંસાર ॥૩॥ પુરૂશારથચાર જેહ, તેનો ભાગી આપુ સંદેહ; પેહેલું જીજ્ઞાસા તે જાણી લેવું કોઇ વાતે અજાણ્યા ન રહેવું ॥૪॥ જ્યારે જાણશું ત્યારે શું બાકી, નીતી સાથે અનીતી પાકી, પણ વચનનો એવો વિવેક; જાણવું અનીતી તજી નેક ॥૫॥ બીજુ પુરૂશારથ તે નીતી, માટે જાણતાં રાખવી ભીતી; માટે જાણવાનું જાણી લેવું, નીતી રહીને છોડી દેવું ॥ ૬ ॥ ત્રીજુ પુરશારથ છે દયા, તેના મારગ કયા કયા; રહીએ દયા સોપર રાખી, તો તો થાય અનીતિ આખી ॥૭॥ જેમ તસ્કર ઘરમાં આવે, ખુન કરવા ઇરાદા લાવે તે વેળા મન લાવીએ એમ, અરેરે બુમ પાડુ કેમ ॥ ૮ ॥ જો પાડીશ

કારમી પોક, તો તો ઘરમાં ભરાશે લૌક; બીચારા તસકરને ઝાલે, મા-
રૂ મારે ને ગરદન ઘાલે ॥ ૯ ॥ એવું સમજીને દયા રાખે, તવ તસકર
ખુન કરી નાંખે; પુત્ર પુત્રી પરિવાર મરે, એવિતો દયા અજ્ઞાની કરે
॥ ૧૦ ॥ આ સ્થળે દયા રાખવી કેવી, રાખે મતી મુરખ જેવી;ચોથુ પુ
રૂષાર્થ પ્રાક્રમ જેહ, દાખવત્તું જોઇએ તેહ ॥ ૧૧ ॥ ખુની તસ્કરને દેવો
માર, જીવ જતાં લગી નીરધાર; દયા લાવવી નહી લગાર, કરવો પુર
તો પોકાર ॥૧૨॥ બને ત્યાં સુધી શીક્ષા દેવી, ફરિ અનીતી ન કરે તેવી
જેથિ અનેક જીવો બચે, ખોટું કત્ય કરવા નવ મચે ॥૧૩॥ માટે પાપી
શું દયા છોડી, નાંખો દુષ્ટનાં શીસ તોડી; શું રામ હતા અજ્ઞાની, થયા
રાવણુ સંગ તોફાની ॥૧૪॥ ના ના નહી અજ્ઞાની રામ, કર્યું વિવેકનું
એ કામ; એક અનેક જીવને પીડે; તેના સામો સુરો જન ભીડે ॥૧૫॥
અતી અધર્મીને દે દુખ, કરે અનેક જીવને સુખ; તો તે જનમ્યો જનુ-
નીને પેટ નહીતો ઉઠયો દેવની વેઠ ॥૧૬॥ પરદુખે ન દાઝયો દલમાં,
તેણે જીવતર ખોયુ પલમાં; જ્ઞાનીને જ્ઞાન વિવેક સાથે, તોલ કરી લ્યો
તમારે હાથે ॥૧૭॥ વણુ વિવેકે જ્ઞાન લાવી એતો અંધકાર જેષ્ટીકાઆ-
વી; જેષ્ટીકા વડે પંથ પળાય, કીયે મારગે ચઢી જાય ॥૧૮॥ તેની ગમ
તેને નવ પડે, અંધ એકજ મારગે ચડે; તેવું વિવેક વિના જ્ઞાન, કદી
રીજે નહી ભગવાન ॥૧૯॥ એવી ભીમે કહી જ્ઞાત વાત; કહે શેદેવ ધન
મમ ભ્રાત; તુજ પાસે જ્ઞાન વિવેક, નથી અંધ રૂપી જ્ઞાન એક ॥૨૦॥
સર્વ સાચવે તે જ્ઞાનવાન, એક દેશી કેહેવો અજ્ઞાન; એમ જોશીએ દી·
ધો ટેકો, જ્ઞાન સાથે જોઇએ વિવેક ॥૨૧॥ એમ વાત કરિ બહુ વાર,
પછી જાવા થયા તઇયાર;એક કામનીરેપાંચ કંથ, ઝાલ્યો હીમાળાનો
પંથ ॥૨૨॥રામ નામનુ રટણુકરતાં,પ્રથવીપર ડગલાં ભરતાં;સીતળતાથી
ચાલ્યાં જાય,યાનપર્વ આંહી પુરણુ થાય॥૨૩॥તવ રાયની ઊતરી હત્યાય
કાળા પડદા ધોળા દેખાય;શામહતી તેથઇ સ્વેત ગાય,પ્રતક્ષપારૂખુતેદેખા
ય ॥૨૪॥ રાજાએ દીધાં ગાયોનાં દાન. પરણાવ્યા વીપરોનાં સંતાન ઉપ
વીત દીધાં પ્રેમજ ધરી; અનાજ ભરીઆપી બ્રહ્મપુરી ॥૨૫॥કરાવ્યાંબહુ
બ્રહ્મભોજન,આનંદઅતી પામ્યો રાજન; યાન પરવ આંહા પુરણુ હવું
જ્ઞાની જનને બહુ અનુભવું ॥ ૨૬ ॥ વળણુ ॥ અનુભવું જ્ઞાની લોકને
પ્રોહોચ્યા મનના કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણુછોડ.

યાન પર્વ સમાપ્ત.

સ્વર્ગારોહીણી પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, સુણ રાજા રાખીને પ્રેમ; કહુ સ્વર્ગારોહીણિ કથાય; સુણતાં પાપ દુર પળાય ॥ ૧ ॥ હીમાલયને પંથે જાતાં, એતો ગુણ ગોવિંદના ગાતાં; પાંચ પાન્ડવ છઠી નારી, સમર્યા કરે દેવ મોરારી ॥ ૨ ॥ રામ નામનું રટણ કરતાં, જાયે આનંદે પગલાં ભરતાં, જાતાં જાતાં આવ્યું એક વન, લાંબુ પહોળું વીશ યોજન ॥ ૩ ॥ મળે નહી વ્રક્ષકે વાડી, માહોટ્ર મેદાન રેતી જાડી; ત્યાં છે બોડીયો ડુંગર એક, તેમાં ઉંડી ગુફા છે છેક ॥ ૪ ॥ તે ગુફામાં તપસ્વી રેહે છે, કોકી કોકને દરશન દે છે; તે ડુંગરપર પાંન્ડવ જાય જઈ ઉતર્યા ગુફામાંય ॥ ૫ ॥ ત્યાં તો દીઠો બહુ પ્રકાશ. ભીમ બોલ્યો ધરી હુલ્લાસ; ભાઈ દેવ જગો આ ભાસે, કહી જળ પીવાનું તપાસે॥૬ એમ આગળ ગયા જ્યારે, દીઠા તપશ્વ પુરૂષ ત્યારે, તેને જઈને લાગ્યા ચરણે, સ્વામી આવ્યા તમારે શરણે ॥ ૭ ॥ અમને મોક્ષ મારગ આપો ભવોભવ તણાં કષ્ટ કાપો; તવ તપશ્વીએ જોયું સામુ, આ તમને દેખી કષ્ટ પામુ ॥૮॥ તમો દીસોછો જ્ઞાનવાન, કોક સતી તણાસંતાન કેમ નીકળ્યા છો વનવાસ, કેમ કરો તીરથ નીરાશ॥૯॥ તવ ધરમ પડીયા પાય, જુઠી જાળમાં કેમ રેહેવાય;પાપી પેટની વેઠછે ઝાઝી, તેથી કરવી પડે ઠગ બાજી ॥ ૧૦ ॥ વળી છઈયાં છોકરાને નારી છે,જંજાળનુ લમ ભારી; નથી મળતી નીકળવા બારી કયારે જીવતર લેશું સુધારી, ॥૧૧॥ તમે રહયા એકલા અહીં, તેથી નથી ઉપાધી કાંઈ;તવ તપશી કહે બેશો ભક્ત, તમે જુઠું જાણ્યું છે જગત ॥ ૧૨ ॥ માહારે થઈ છે ભોજન વેળા, તમ પણ કરો ભોજન ભેળા; તમે સરમાશો નહી કોઈ, આંહી આવશે ત્યારે રશોઈ ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ એમ કહી બેસાડીયા, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, તે તમે શું થાય ॥

કડવું ૧ રાગ ધનાસરી.

જયમુની ફરી એણી પેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષત તન; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પર્મ કથા પાવન ॥૧॥ પાન્ડવોને બેસાડીયા તવ;જોયા

જેવું થાયઃ ગુફા મારગ તેમાંથી નારી, રસોઇ-લાવી ત્યાંય ॥ ૨ ॥ રૂમ-ઝુમ કરતી અતી રૂપાળિ, સોભાગ્યવતી આવી; એક ભુજમાં થાળ બીજા ભુજમાં, જળનિ ઝારી લાવિ. ॥ ૩ ॥ તવ તપસ્વી એમ બોલ્યા બિજા છ થાળ લાવો; હરીજન મેમાન આજ પધાર્યા, ભોજન ભાવે કરાવો. ॥ ૪ ॥ તવ તારૂણી તપસીની પાસ, તે થાળ મુકી ચાલી, અંદર ગુફામાં ગઇ અબળા, પાત્ર કર્યા બધા ખાલી. ॥ ૫ ॥ છે થાળ પીરસી લાવિ અબળા, છયેને મુકિ દીધીઃ વીવિધની તે રસોઇ કરેલિ પાન્ડવે વહેંચી લીધ, ॥ ૬ ॥ અહો આતે વઇભોગ શું છે; આપણે જાણ્યાતા તપસી; પણ કામ ક્રોધને મોહ લોભમાં, પડેલા છે લપશી. ॥ ૭ ॥ પછી તપસ્વીએ આચમન કરી, કરવામાંડયું ભોજનઃ પાન્ડવને કહ્યું તમે આરોગો, પરમ વદયા વચન. ॥૮॥ ઓ માહારાજા સંદેહપુછુ, તે ટાળો તન તાપ; તપસ્વી કહે ભોજન કરો, નહી તો દઇશ શ્રાપા॥૯॥ એટલે પાન્ડવ ભય પામીને, કરતા હતા ભોજનઃ પ્રેમ પુરવક જમી રહિને, કિધાં જળ આચમન. ॥ ૧૦ ॥ પછી તપસીની તારૂણિ આવિ, લાવિ રૂડાં મુખવાસ; ખુશબોથિ તે સરવેને આપ્યા પામ્યા મન હુલ્લાસ. ॥ ૧૧ ॥ પછી તપસ્વિ એમ બોલ્યા, કહાડો કાંઇ જ્ઞાન વાત; એટલે ધરમ સનમુખ બેસી, જોડી દીધા બે હાથ ॥ ૧૨ ॥ ઓરે મહારાજા ઘણા છે પ્રશ્નો. પુછવાનિ ઇચ્છા આખી, તમોને ક્રોધ ચડે માટે, પુછુ મરીયાદ રાખી. ॥ ૧૩ ॥ એવું વચન સાંભળીને તપસી વદયા વાણ, મરીયાદ રાખીને પુછો તો, પરમેશ્વરનિ આણે. ॥ ૧૪ ॥ મરજાદ મુકી પ્રશ્ન પુછો, મુને નહી થાય સોકઃ જો હું કાંઇ ક્રોધ કરૂં તો, તપ થાય માહારૂ ફોક. ॥૧૫॥ એટલે યુધિષ્ટર એમ બોલ્યા, તમે તપસ્વિ ભારી; તેમ છતાં શા સ્વાદને વઇભોગ. ચોવન વયનિ નારી. ॥ ૧૬ ॥ આ ઉપાધિ દેખીને હુ વિમાસું છું સ્વામી; અગાધ તપ મેં જોયું તમારૂં, પણ આ દીઠી ખામી. ॥ ૧૭ ॥ રામા સાથે રંગ ભોગ રમવો, સુખ સજ્યા સદનઃ પાથરવાં પેહેરવા ઓઢવાનઃ મોહો ભાવતાં ભોજન ॥ ૧૮ ॥ તપસ્વિ જન હોય ત્યાગી પણે, તમે ગ્રહસ્થી પુરાઃ કામ ક્રોધને મોહ લોભમાં, નથિ જણાતા અધુરા. ॥ ૧૯ ॥ તપ બધુ જાય છે ધોવાઇ, અમને તો લાગ્યું એમ; ન્યાય નિતીથિ ઉત્તર આપો, ટળે અમારો વહેમ ॥ ૨૦ ॥ તપસ્વિ કહે ઠીક પુછયું, સાંભળો સતી સુતઃ હું પણે કાંઇ કહું તમને તો. ન થશો આકળાભુત. ॥૨૧॥ એમ કહીને તપસ્વિ બોલ્યાકામને કેમ દેવિ કષ્ટિ, કષ્ટિ દેવાથિ કાયા ભાગે; તેથિ ભાગે શ્રષ્ટિ ॥ ૨૨ ॥

ખાધે પીધે કાયા રહે તો, થાયે જપ તપ ધ્યાન; જ્ઞાન મેળવે કાયા હોય તો, રિઝવે શ્રી ભગવાન. ॥ ૨૩ ॥ ઇચ્છા ભોજન કરવા થકિ, સાવધ રહે શરિર; તે રહેવાથિ ભકતી કરીને. જીવ ઉતરે ભવ તીર. ॥ ૨૪ ॥ શરિર ભાગ્યું તો શકતી નાઠી, જપ તપ ધ્યાન સુંધારે; ક્ષુધા થી પીડા પડે તેથી, જીવડો ભટકાં મારે. ॥ ૨૫ ॥ ધ્યાન ન સુજે જ્ઞાન ન સુજે, મોક્ષ પછી કયાં પામે; શરિરથી સુકીત કરીને, પાતક સઘળાં વામે, ॥૨૬॥ માટે સ્વાદીષ્ટ ભોજન કરી, શરીરે સાવધ રહેવું; સાવધ રહીને સુકીત કરવાં; કષ્ટ શા સારૂ સેહેવું. ॥ ૨૭ ॥ ધ્યાન વણુ કષ્ટિ કરેથી. મુકિત લખી છે સેમા; ખરો બોધ છે તમને માહારો. ધુંચં-વાસો નહી તેમાં. ॥૨૮॥ વળી તમો એ અબળા દેખી, મુને માન્યો તપસી; જાણ્યું કે આ કામ જવરમાં, તપસી પડયા છે લપસી ॥૨૯॥ પણ તે વાતનો સંદેહ ભાગુ, સાંભળએ ચીત ઘાલી; જીવને કામજવર જાગે તવ, બુધ્ધ રહે નહી ઝાલી, ॥ ૩૦ ॥ જ્ઞાનમાં ધ્યાનમાં ભંગ પડેને, દો દેશ મનડું ભટકે; સ્થીર મન વિના ભક્તી ન થાયે, જ્ઞાનને ધ્યાનજ એટકે ॥૩૧॥ માટે સુંદીર સમીપ રાખિ, કામથિ નિવૃત થાવું; તો શુભ વૃત્તિમાં ભંગ ન પડે, એ દ્રષ્ટાન્ત બતાવું. ॥ ૩૨ ॥ બ્રહ્માએ રાખી વિષ્ણુએ રાખિ. શીવે રાખિ નારિ; શું તે અજ્ઞાનિ હતા કે. શું અક્કલ ગઇ મારિ ॥ ૩૩ ॥ મોટા મોટા રૂસીએ રાખિ, જનક વિદેહીજેહ;ઘણા જ્ઞાની પણ અબળાઓ, રાખિ રહ્યાતા તેહ ॥ ૩૪ ॥ ઇશ્વરે અબળા ઉપજાવિ, તેને જે જન ત્યાગ; નો સૃષ્ટિ ભાગ્યાનું પાતક, પુરણ તેને લાગે ॥૩૫॥ કામજવર શાન્તી પામે તવ. અબળા કરવિ ત્યાગ; તે વણ ત્યાગે તો સૃષ્ટી ભાગે, લાગે પાપ અથાગ. ॥૩૬॥ કંઇક કહેશે કામ વશ કીધે, શું કામ નથી ટળીયા, પણ તે કેહેનારા જખ મારે છે, શું શીવથી તે બળીયા. ॥ ૩૭ ॥ માહાદેવથી નથી જીતાયો; કામજવર બોકારિ, તો બીજો કોણ જીતવા વાળો, લ્યો વારતા વિચારી. ॥ ૩૮ ॥ મોહોટાઇ રાખવા મુમત તાણે, જાણે મનમાં સરવ; કબુલ કરે તો ગણાય કામી, માટે ન મુકે ગરવ ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ ગરવ ન મુકે જાણીને સમજે મન મા સત્ય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, હા કહે તો જાય પત્ય.

કડવું ૨ રાગ સાખી ચાલ.

જયમુની રૂસી એણીપેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષતના બાળ; વિસ્તારી

તુજને સંભળાવું ધ્યાન દેજે ભુપાળ ॥૧॥ મહંતા વાળો એમ કહે કે, કામદેવ નવ જીતાય; તો તેને કહેશે તમે પણ કામી,તે દુખ કેમ ખમાય ॥૨॥ પછી પોતાની હલકાઇ પડે, મોહોટા ન માને કોઇ, માટે કામવશછે એમારો, જુઠુ બોલે જાણે જોઇ ॥૩॥ મન જાણે પાપ, મા જાણે બાપ,અવર જીવસું જાણે;હૈયાના ભોળાને ભોટ સરીખા.તે મનવશ પરમાણે.૪ એ વાતનું મનવશ ન ગણવું,એરે યુધષ્ટરરાય;નપુશક પુરૂષ કામવશ કહે, તે તો વાત મનાય ॥૫॥ કામી દ્રષ્ટી મુળથી મુએલી, તે જન શું કામ જીત્યો; નહીતો કામ વશ કહેનાર કપટી. છાના કરે વીપરીતો ॥૬॥ કાતો વય વ્રદ્ધ થાય વપુના, તવ કામ તાલ્યો ગણવો; તે વણ મોટાઇ બતાવે તે, ભોળવનારો ગણવો ॥૭॥ યોવન વયમાં ઘરબાર મુકી, થાય યોગી શન્યાશી; તેને તારૂણી ન મળે તેથી, ન જાણવો અપવાશી ॥૮॥ માનુની મળે નહી તોપણ, વિર્ય તો ખલીત થાય; ભોમી બીજાવે તેથી તેને બેસે બાળહત્યાય ॥ ૯ ॥ મનુસ્મ્રતીમાં એમ કહ્યું છે, એરે કુન્તી તન; ત્યાગી જનને ચોપડવાળુ. મીષ્ટ ન દેવું ભોજન ॥ ૧૦ ॥ લુખો આહાર કરાવવો તે પણ પેટ ભરીને નહી; પેટ ભરીને જો દઇએ તો વીકાર પ્રગટે મહી ॥ ૧૧ ॥ તેવાને ખાનપાન દે તે, પોતક ભોકતા થાય, તે કરતા નારી ન તજે તો, કાંઇ ન લાગેલાય ॥૧૨॥ તપસી મુની કે યોગ સાધઃછે. સુંદરીને તજે, કામજ્વર નીર્વંત પમાડી, સુખરૂપ કાર્ય સજે ॥ ૧૩ ॥ માટે કદી કાળ નારાને તજવી; તજવે ન મળે મુક્તી; શીશ બ્રહ્મા વિષ્ણુ સરખાયે, કેવી ગ્રહીછે યુક્તી ॥૧૪॥ ખરી વારતા કહી ખોળીને, ભગવત લીલા ભજવી; પડપંચનું ધનને પરદારા, અનીતી ને તજવી ॥ ૧૫ ॥ તે વેવારને નવ તજવા, તજવે ત્રષ્ણા ચોટે, સત્ય રાખીને સાચપણેથી, ધુમવું સુંસરા સોટે ॥૧૬॥ મોહજાળનું આ જગત બનેલું, તેમાં રેહેવું કેમ; કઠીણે બત્રીસ દંતુ વિશે, જીભ્યા રહે છે જેમ ॥ ૧૭ ॥ દંતની સાથે રમણ કરે છે, જીભલડી સુંવાળી; પણ પોતે નથી ચગદાતી, રહે છે બહુ સંભાળી ॥૧૮॥ તેવિ યુક્તીથી જ્ઞાની રહે છે. અજ્ઞાની છેટા છટકે; પછી પુરણ પસતાય પોતે મરકટ રૂપ મન ભટકે ॥ ૧૯ ॥ તેથી વિશેશ પાપમાં પડે. તે પાપ કદી ન છુટે; તેવાનો સંગ કરે તેનું. લેલાટ ઓડે ફુટે ॥૨૦॥ મનુસ્મ્રતીમાં એજ કહ્યુંછે; ત્યાગી થયો જન જેહ; પ્રેમદાનો પરછાયો ન લેવો, તો ઠીકમાં કાંક તેહ ॥૨૧॥ ત્યાગી ને સંન્યાશીની શેવા કરવા કામની જાય; તેને પુરણ પાતક બેસે, યમપુરીમાં પળાય

॥૨૨॥ ભુખ્યાની પાસે રસોઇ આવે, દાઢ ને ડળકે કેમ; મોહોટા મોહોટા માહાનંત મુની, તેમનાં ચીત ચળકે. ॥ ૨૩ ॥ મનુસમૃતીમાં એમ કહ્યું છે, તે કેમ જુઠું મનાય; તેમ છતાં જુઠુ માને તે, જાતે જુઠો કહેવાય. ॥૨૪॥ નીતી વિવેકમાં રહીને, લેવું સંસાર સુખ; તે વાતનું કાંઇ પાતક નથી, સત્ય વદું છુ મુખ ॥૨૫॥ આથી વીશેશ શું જાણવું છે, શુભ સતીના બાળ,વીવેકથી વ્યવહાર વઇભોગ, લેતાં નહિ કાંઇ ગાળ ॥૨૬॥ ધરમરાજાની ધ્યાનમાં બેઠું,પુરણ ચીતડું પ્રોયું;ધીમેમુખ મલકાવીને, ધરમ સામું જોયું. ॥૨૭॥ દ્રૂપતીનું જ્યારે હરણ થયું ત્યારે,એકહિ વીવેક વાત; પણ તે ધ્યાનમાં નોહોતું આવ્યું, ઓરે માહારા ભ્રાત. ॥૨૮॥ ધર્મ કહે સત્ય વાત છે તારી, ઓરે માહારા વીર; પછી તપસ્વી એમ બોલ્યા,પધારો ગુણ ગંભીર ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને આગના આપી, ઉઠયા પાંચે ભ્રાત;છઠ્ઠા દ્રૂપતી સતી તે, ચાલી કંથની સાથ ॥૩૦॥ હરી ગુણ ગાતાં મારગ જાતાં, રૂજની પડે ત્યાં રહે; દીવસ ઉગે એટલે પાછા; પાધરે પંથે વહે ॥ ૩૧ ॥ વનફળ કેરો આર કરે ને, સરોવરમાં પીયે પાણી; બને તેટલું રટન કરે, દુખી ન થાયે રાણી ॥૩૨॥ વળણ॥ એવી રીતે જાય છે, પાંચ પુરૂષ એક નાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, આગળ કરૂં વીસ્તાર.

કડવું ૪ રાગ રગતાવળીની ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી; રાજા સાંભળ ઉલટ આણિ. કળીયુગ બેઠો જે વારે,ધરમે રાજ છોડયું તે વારે ॥૧॥ કળીના મનમાં થયું એમ, હીમાળે ગયા પાન્ડવ કેમ; મને જાણ્યો નબળો ને નીચ, એમને ન ગમ્યો મારો ફીચ ॥૨॥ પણ મારા ફીચમાં રોળુ, એતો સતીયાનું સત્ય બોળું; ત્યારે કળી કહાવું નામ,સત્ય છોડાવું જઇતેઠામ ॥૩॥મહારા ઝપાટામાંથી જાય, તો હાર પામ્યો ગણાય; એતો કહેવાય સતીના છોરા, માહારા વારામાં શું જાય કોરા. ॥૪॥ નળરાય સરિખા બળીયા, તેવા મોહોટાને પણ મેં છળીયા; દમયંતી સરીખી સતી, જેણે એકજ કીધો પતી ॥૫॥ તેને દુખ દીધું મં અતી, કરી નાખી મહા માઠી ગતી; તેના કરતાં શું દ્રૂપત્તી સતી, જેણે કીધા છે પાંચ પતી ॥૬॥ એને ભ્રષ્ટ કરી કષ્ટ દેવું, થકવી મુજ પંથમાં લેવું; નળ સબળ ગણાતો જગમાં પણ ઠગાયો હું ઠગમાં ॥ ૭ ॥ પછી પાન્ડવ તો શા લેખે, જેને ઘણા પ્રાણી ઉવેખે;

મારા વારામાં આવેલા જાશે, તો તો વગોણું માહારૂં થાશે.॥૮॥ હવે કરે શું છે માહારે રાજ, કોણ કરવા દેશે ધાર્યું કાજ; હજી ઘણા દહાડા મારે લેવા, કેમ પાન્ડવ જાવા દેવા. ॥ ૯ ॥ એમ જાણિને કળીયુગ કોપ્યો, સત્યવાદીની મરીયાદા લોપ્યો; જાય છે પાન્ડવ જે પંથ. પાપી આવ્યો કરીને ખંત. ॥૧૦॥ એક નગ્ર બનાવ્યું વનમા, જોઇને મેહ પમટે મનમાં; કર્યા કોટ કાંગરા ઝાઝા, કર્યા ફરતા દસ દરવાજા. ॥૧૧॥ ત્યાં બેઠા દશ દરવાન, ઉઘાડાં ખડગે મસ્તાન; કળી થઇ બેઠો ગામ રાજા, એના તાબામાં શેવક ઝાઝા ॥૧૨॥ વળી રહી મનમાં ઘણી માઝા, વાગે ડુડંબી ડંકા ને વાજાં; એવું નગ્ર દીઠું સતી તન, તવ ધર્મ વધા વચન.॥૧૩॥ ચાલો ભાઇ આ ગામમાં જઇએ,અન લેઇને રાંધી ખાઇએ;ઘણા દહાડા અન વણ ગયા, માટે અનના આતુર થયા. ॥૧૪॥ એમ વિચારી નગ્રમાં જાય, કળીનું કર્યું કયાંથી કળાય; ધામધુમને શોભા જોઇ, સ્તબ્ધ થઇ ગયા સહુ કોઇ. ॥૧૫॥ રૂપ રંગમાં રહીયત સર્વ, દ્રૂપતી શું ધરી શકે ગર્વ; એના સરખી રામા રૂપાળી, થયા ત્રપત નગ્ર નિહાળી.॥૧૬॥ તવ વ્રકોદર વદ્યો વાણિ, તુચ્છ દીસે દ્રૂપતી રાણી; તવ કળીએ કર્યા બે દુત; તે ગયા જ્યાં સતીના સુત. ॥ ૧૭ ॥ ભીમની વાત સુણી તે બોલે, નથી રૂપ કોનું રાય તોલે; રાજાને નીરખ્યો તમે,તવ જીવ તમારો ભમે ॥૧૬॥ ઇંદ્ર ચંદ્ર તારાને ભાણ, તે તો થાકયા કરીને વખાણ; વીષ્ણુ સરખા વીચારમાં પડીયા, આવા રૂપાળા કોણે ઘડીયા. ॥૧૯॥ ગૌર વરણ તેજ રૂપ ધામ, દેખી વીષ્ણુ થઇ ગયા શામ; આવિ વારતા થાય છે જ્યારે, કળી અશ્વે બેશી આવ્યો ત્યારે.॥૨૦॥અતી રૂપ રૂપનો અંબાર જોવા લાગ્યા કુન્તી કુંવાર; એવે દ્રૂપતીએ જોયો દ્રષ્ટ, સતી સમઝી ગઇ સ્પષ્ટ.॥૨૧॥ નોહ્ય મનુશ દહીત કે દેવ, કોઇ કપટી અશ્વ મેવ; મને મોહ લગાડવા આવ્યો, એણે રૂપાળો ચેરો બતાવ્યો. ॥૨૨॥ પતી વિના અવર જન ભ્રાત, તે તો દુષ્ટ શું જાણે વાત; એનું રૂપ શું કરવું માહારે, ખાલી પીલી ખોટે મોહ ધારે. ॥૨૩॥ એમ ધારીને નીચું ધાલ્યું, તવ કળીનું કાંઇ ન ચાલ્યું; તવ કળીએ મન વીચાર, મન ચમકયું નહી લગાર. ॥૨૪॥ જો જરા મન વીભળ થાય, તો પ્રવેશુ બુદ્ધી માંય; પછી કુપંથ દેવું ચડાવી, એના કંથની સાથે લડાવી ॥૨૫॥ એમ ધાર્યું ને થયો નીરાશ, એણે અબળાની મુકી આશ; પછી પાન્ડવ ક્ષુધાતુર, ઉતર્યા છે મોઢાનાં નુર. ॥૨૬॥ એક વીંટી અરજુનની પાસ, વેચી નાંખી અનની આશ; તેવા તે ધનનું અન લીધુ, રાંધી જમવાનું મન કીધું.

॥૨૭॥ ગયા વાડવની ફળી માંય, એક બ્રાહ્મણ દીઠો ત્યાંય;તેને કહ્યું કે ઓ મહારાજ, અમારે રાંધી ખાવું આજ.॥૨૮॥ તમારી માંડવી સ્વચ્છ જોઇ, તેમાં કરવા દો રસોઇ; બોલ્યો વિપ્ર અરે ઓ બાપ્ર, લાવો મુજ ઘરમાં રાંધી આપુ. ॥૨૯॥ તવ પાન્ડવે શીધાં દીધાં, તે તો વિપ્રે ઉપાડી લીધાં; અન મુકી દીધું ઘરમાંય,અજા માંઉશ રાંધ્યું ત્યાંય. ॥૩૦॥ પછી છયે જણાને જોડે, માંડવીમાં બેસાડયા કોડે; પછી ઘરમાં પીરશા થાળ, બહાર લાવી મુકયા તતકાળ. ॥૩૧॥ તવ પાન્ડવ વિસ્મય થાય, આ શું વિપ્રને ત્યાં કહેવાય;ઉઠી ઉભા થયા સતી તન, કરવું નથી ભાઇ ભોજન. ॥ ૩૨ ॥ તવ વિપ્રે જઇ કર ઝાલ્યા, નાણું આપ્યા વીના કયાં ચાલ્યા; કહે પાન્ડવ શીધા દીધાં, તોહે કપટનાં કામ કીધાં. ॥૩૩॥ અમે આપ્યું છે પહેલું અન. તોયે શાનુ માગો છો ધન; અમને અભક્ષા ભક્ષ મેલે, ભાણે બેસાડી કાઢયા ઠેલી ॥૩૪॥ તોયે ગળે પડયા માહારાજ, કહેતાં અમને આવે છે લાજ; તમે સમજીને રહો આગમા, તવ બીજા લોક આવી વળગ્યા ॥૩૫॥ કરેલું આપો નહી તો સું થાશે, વારતા રાજદરબાર જાશે;એમ સઉ કર્યો બોબાટ, ભીમ જોઈ રહયો એ ઘાટ ॥ ૩૬ ॥ આતો વિપ્ર જાતીને શું કરીએ કાંઇ શીક્ષા દેતાં ડરીએ; એવે કળીરાય જાણી જોઇ, આવ્યો લાવ્યો દૂતો સહુ કોઇ ॥૩૭॥ ઘેર્યા પાન્ડવને એકાએક, કર્યા હુંકારા દૂંકારા છેક આવ્યા ગામમાં કરવા તોફાન, માર ખાશોને થાશો હેરાન ॥૩૮॥ તવ પાન્ડવ બોલ્યા એમ, રાય અન્યા કરોછો કેમ; વેચાતું અન લાવી દીધું પછી બ્રાહ્મણે કપટ કીધું. ॥૩૯॥ માઉંશ આર લાવી મુકયો અમને, કહી શું દેખાડીએ તમને; એથી કર્યું નહી ભોજન, મુકીને જઇએ છીએ અન ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ અન મુકી જઇએ અમે, ઓરે નગરના રાય, વ્યાસ વલ્લભવાણી વદે રાય કરે છે ન્યાય.

કડવું ૫ રાગ ધન્યાસરિની ચાલ.

જયમુની ફરી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું,કળીયુગ કેરી કથાય. ॥૧॥કળીરાજા ન્યાય કરવા,વિપ્રને પુછયું એમ, તુને અન આપ્યું છે છતાં, વીશેષ વળગે કેમ ॥ ૨ ॥ એટલે વાડવ એમ બોલ્યો,સુણો હકીકતરાય; માહારી બીના સાંભળીને પછી કરજો ન્યાય ॥ ૩ ॥ અનનું અજામાંઉશ બનાવી, રસોઇ સારી

કીધી; ન ખાધું તો નસીબ એમનુ મહેનત નથી કીધી ॥૪॥ રસોઇની હું મહેનત માગુ, વળી વાસણનું ભાડુ વિશ્રામ કીધો તેનું પણ માગુ હામા શું છે મારૂ આગુ ॥૫॥ તવ કળી રાજા એમ બોલ્યો, વીપ્ર તણી ન્યાય વાત; માગે તે આપો નહી તો તમારા બંધન કરશું હાથ ॥ ૬ ॥ વ્રકોદર કહે ઓરે રાજા, વીપ્ર મરેછે મથાં; વપુને વસ્ત્ર વીના બીજુ અમારી પાશે નથી ॥૭॥ રાંધેલું રહેવા દીધુ એને ત્યાં, તે ભાડુ માની લે ભારી; કળી કહે કાંઇ હોય નહીતો, આપો તમારી નારી ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે ઓ દુષ્ટ મતીના, એ શું બોલ્યો વાણી; તારી સાથે વારતા કીધી, ન્યાય ભરેલો જાણી ॥૯॥ જેવો રાજા તેવી પ્રજા, અધરમી દીસે ગામ, કળી કહે સત્ય ધરમી છોતો,હાંઇ આવ્યા શું કામ ॥ ૧૦ ॥ કોના કોપણ કોકની નારી,લાવ્યાછો વેચી ખાવા, ચાલોરે દુતો કેદ કરીદો; અબળાને છોડાવા ॥ ૧૧ ॥ એટલે ઉછળ્યા દુત કળીના, કર બાંધવા કરી ત્યારી; એટલે કળી કર ઝાલીને ખેચોટવા ગયો નારી ॥ ૧૨ ॥ તેવી વ્રકોદરની આંખ ફાટી, પુરણ પ્રગટયો કોપ, તેવીજ કળીએ માયા કરેલી. તે કરી નાખી લોપ ॥૧૩॥ જોઇને પાંડવ વિસ્મય પામ્યા, કાંક માયાવિ કામ, આ ભોમી કયાં આપણ આવ્યા, જઇએ બીજે ઠામ ॥ ૪॥ એવું ધારીને ધશી ચાલ્યા, અવર પથે જાય; આગળ મારગમાં ગયો કળી, તેણે કરયો ઉપાય ॥૧૫॥ વન વીશે એક ઝુંપડી કીધી, પાણિની પરબ કાહાડી, આવતા જતા મુસાફર માટે, બેઠો સદાવ્રત માંડી ॥ ૧૬ ॥ પાન્ડવ વનમાં વાટ વહેછે, ક્ષુધાને તરશા પીડે; શરીરમાં શકતી વીનાના, ડોલતા ડોલતા હીંડે ॥૧૭॥ એવામા ત્યાં કુપ દીઠો; પરણકુટીકા પાસે, ધર્માદાનું અન મળે ત્યાં, ભીક્ષુકને એ આશ ॥૧૮॥ પાંડવ ત્યાં જઇને બીરાજ્યા, કળી બેઠા જળ પાવા; આવો મુસાફર અનાજ મળશે, ન લાગશો ગભરાવા ॥૧૯॥ ધરમ કહે છે ધરમાદાનું, અમે ન પીયે પાણિ કુપમાંથિ જળ કાઢીને પીશું પાત્ર દો દયા આણિ ॥૨૦॥ કળિયે કહ્યું એ કુપ વિશે, ઉતરો તો ઉતરાશે; પણ નરનારિ સાથે ન જાવું, જાસોતો વિઘન થાશે ॥ ૨૧ ॥ પ્રથમ પુરૂષો પાણિ પીયો. પછિથી જાસે નારિ, તવ ભીમ મનમાં એમ સમજ્યો છે, કોઇ પાપી વિકારિ ॥ ૨૨ ॥ વિકારી જાણિ વ્રકોદરે કહ્યું. નારિ પાયે જળ પહેલું; અમથા શરિર અબળા કેરૂ, કષ્ટિથી કથલ્યુ વહેલું ॥ ૨૩ ॥ માટે જા જુવતિ જળ પીવા દ્રૂપતી ઉઠિ ત્યારે; કુપ વિશે ઉતરવા લાગી, ગઇ અડધે સુમારે ॥ ૨૪ ॥ કળીયે કુપમાં ગુફા બનાવિ, સુંદર શોભા સારિ; બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવ

સરીખા, મહામોહ પામે ભારી ॥ ૨૫ ॥ હીંચોળા ખાટવો ઢાળી ચોપાટયો; અત્તર ફુલેલ સોડે, સતી નારી થાય વીકારી, કામ કરેલું કોડે ॥૨૬॥ દેવ રૂપે થઇ કળી બેઠેલો, દ્રૂપતીએ દીઠો દ્રષ્ટ; જાણ્યું કે છે કોક દેવનો વાસો, એવું સમજી સ્પષ્ટ ॥ ૭ ॥ દરશન કરીયે પાપ નીસ્તરીએ; અબળાએ ધાર્યું મનમાં; શાસ્ત્ર રીતીથી ન્યાય નીતીનો, તોલ કર્યો વળી તનમાં ॥૨૮॥ જો હોય કપટ તો થાઉં દુખી,માટેજવું નહી સારૂ; એમ સમજી ઉભી રહી અબળા, કળીએ કર્યું અંધારૂ॥૨૯॥ ભયંકર કુપ ભાસવા માંડયો, ગોરી ઘણી ગભરાણી, તે સમે ગુફામાં કપટી કળીયે. તારૂણી લીધિ તાણી ॥ ૩૦ ॥ ગુફામાં પ્રકાશ કુપમાં તીમીર; કપટ કીધું પાપી, એકાએક અબળ ગભરાણી, નહોતું દીઠું કદાપી ॥૩૧॥ જાણ્યું રથાનક દેવનું નહોયે, કપટી કળી કોઇ પુરો, અરે આ વેળા કયાં ગયો; ભીમસેન સ્વામી સુરો ॥૩૨॥ આ કુકરમી ઘેરી બેઠો, સતીને પ્રગટયો કોપ; કળીએ જાણ્યું શ્રાપ દેશે, પોતે થયો અલોપ ॥ ૩૩ ॥ પાંડવ કુપની બહાર બેઠા છે, ત્યાં કળીએ ખેલ કીધો, એકજ અબળાને એક રાક્ષસ, પોતે બનાવિ દીધો ॥ ૩૪ ॥ તે રાક્ષસ ની ખાંધે અબળા, દ્રૂપતી સરખુ રૂપ; તેને લઇને બહાર નીકળીયો જ્યાંથી બનાવટ કુપ ॥૩૫॥ તે કુપમાંથી નીકળી નાઠો, કરત્રીમ રાક્ષસ જેહ; તવ પાંડવે નજરે જોયો; રાક્ષસ જાતો તેહ ॥ ૩૬ ॥ એવામાં દ્રૂપતી સ્વરૂપે, બોલી કરત્રીમનારિ; ભીમસેનસ્વામી વારે ધાજો, ભુંડી ગતી થઇ મહારી ॥૩૭॥ ધરમ પ્રત્યે ભામ બોલ્યો, કુપમાં ગઇતી નારી, જુઓ તેને હરીને ચાલ્યો, રાક્ષસ વ્યભીચારી ॥ ૩૮ ॥ એટલે ધરમ રાજા બોલ્યા ઉઠો મહારા ભરાત; અબળાને છોડાવિ લાવો, અતી થયો ઉતપાત ॥૩૯॥ વલણ ॥ ઉતપાત આતો બહુ થયો, દોડો મારા વીર વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, તવ ઉઠયો રણધીર.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ઢબનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીની કષ્ટ કથાય ॥૧॥ વાર વ્રકોદર ઉઠીને નાઠો રાક્ષસ પુંઠે જાય; તેમ તેમ રાક્ષસ આગળ નાસે, ભીમને ભેગો ન થાય ॥૨॥ એવી રીતે દોડયો દોડયો, ગયો એક જોજન; એવે સમે લગભગ થયો; વાયુ કેરો તન ॥ ૩ ॥ કોટમાં ઘોટ કરી ભીમસેને, દુષ્ટે કાળા ગ-

રી કીધી. કરત્રીમ કામની ખાંપ ઉપર તે, બત્રની નાંખી દીધી ॥ ૪ ॥ પછી ભીમના સામો થઇને, કોપ કજીએ કીધો; વ્રક્ષ સાથે વ્રકોદરને, બગથી બાંધિ લીધો ॥ ૫ ॥ પછી પોતે અદર્શ થયોને, અદર્શ કીધી નારિ; ભીમ વડા વિચારમાં પડીયો, આ કોઇ માયાવી ભારી ॥ ૬ ॥ નહી પંચાળી નહિ કો રાક્ષસ, નહી કોઇ મનુશ દેવ; ખરેખરો માયાવિ મોહોટો, અલોપ થયો એવ ॥ ૭ ॥ એમ વડા વીચારમાં પડીયો, થયો અતી ઉદાશ; અરેરે માહરા બંધુ કયાં કરશે માહારો તપાસ ॥ ૮ ॥ એમ એતો ટળવળ્યા કરેછે, જયાં બેઠા ચાર ભરાત; ત્યાં કળીઆવ્યો ત્યાં મેં જોયું તોફાન; એક અબળાને લઇને કોઇ,વહીચાલ્યો મસ્તાન ॥ ૧૦ ॥ તેની પુઠે કોઇ હલમસ્ત પ્રાણી, જતો તો દોટા દોટ; અબળા હરનાર વળગી પડીયો, પુઠે પડેલાની કોટે ॥૧૧॥ અવગા ભુજે વ્રક્ષની સાથે; બંધન દીધો બળીયો; અબળા હરનાર પાપી પ્રાણી, નારી લેઇ પંથ પળીયો ॥૧૨॥ બાંધ્યો છે બળમાં કેવી કળમાં, કોનોછોડયો નવ છુટે; પોતાને બળે છુટાતું નથી, વ્રક્ષમાં માંથાકુટે ॥૧૩॥ રાઢયોનાં ખીનાંખી રડેછે, કહેછે નીસાશા મેલી, અરેરે આવિ વીપતવેળા, બંધવ ન થયા બેલી ॥૧૪॥ સર્વની સહીઆરી અબળાછે, પણ પક્ષ ન કરી કોઇ; અનજળ વણ સુકાઇ જવાનો, બાંધેલો રોઇ રોઇ ॥ ૧૫ ॥ એવાં ત્રાસનાં વેણ વદે છે, ઉપજી મુજને દયા;મને પણ એવું લાગ્યું કે, બંધુ એ નરણા થયા ॥૧૬॥ જો એ તમારો બંધ્ર હોય તો, ચઢો એની વાહારે; ભુખ્યો ને તરસ્યો બંધાએલો, રડી રડીને પોકારે ॥ ૧૭ ॥એવાંત્રાસ ભર્યાં વેણ સુણી; ઉઠયા ચારે વીર, બેરીને બંધુ બે થયાં દુખી, ચાલ્યાં પાંસરા તીર ॥ ૧૮ ॥ વનને વિશે દોડતા જુએ, કરે ભાઇને પોકાર; કયાંછો બંધ્ર કયા છો બધુ, વાયુ તણા કુમાર ॥ ૧૯ ॥એવી રીતે ટળેવળેને, કરે સોર બકોર;તવ કળીએ વા વંટોળ કીધો, થયું અંધારૂ ઘોર ॥૨૦॥ રેણુ ઉરાડી તોફાન માંડી; ગભરાવ્યો સતી સુત; દીશા ન સુઝે કાયા ધ્રુજે, બનીયા આકળા ભુત ॥૨૧॥ ભાઇ તણું દુખજુદી ગયાને, પોતાને દુખે દુવ્યા; જે દીશાએ ભીમ ગયેલો,તે દીશાએ ભુલ્યા ॥૨૨॥ અવળ પંથે ચારે પડીયા, મોહોટા અઘોર વનમાં; નારીનો વિયોગ સાલે, તનખા ઉંડયા તનમાં ॥૨૩॥ એવે સમે અરજુનજી બોલ્યો, એકજ પથ નઝાલો; ભીમને ભેગા થાવું હોય તો; છુટા છુટા ચાલો ॥ ૨૪ ॥ પા પા જોજન છેટે રહીએ, તો તો ભાળજ લાગે; એ

વારતા સેહુને સત્ય લાગી; ચાલ્યા આઘે આઘે ॥ ૨૫ ॥ એમજ છુટાં છુએ થડીયાં, કનડે કળિયુગ પાપી; દ્રૂપતી છે કુપ વિશે, એના વેદના વ્યાપી ॥ ૨૬ ॥ કુપ વીશે ગુફામાં ઉભેલી, જડે નહિ કોઇ પંથ, વેદના જાગી રડવા લાગી; કયાંરે ગયા મુજ કંથ ॥ ૨૭ ॥ વળણુ ॥ કયાંરે ગયા કંથ માહારા, કપટીનો છે કેહેર; વ્યાસ વહસ વાણી વદે, રૂવે અબળા દુખ ભેર.

કડવું ૭ રાગ કાફીની ચાલ.

હાંરે બોલ્યા જયમુની મુખવાણિ, રડે કુપ દ્રૂપતીરાણી; હાંરે હું તો આવી પીવાને પાણી, તવ તરકટીએ લીધી તાણી ॥૧॥ હાંરે મુકી ગુફામાં ગયો નાશી, કરી કપટીએ આ ફંદ ફાંશી;હાંરે હવે નીકળવાનોજે પંથ, નથી જડતો એ માહારા કંથ॥૩॥ હાંરે જુઓ છે અંધારૂં ઘોર, મુણો હું પ્રેમદાનો સોર; હાંરે સ્વામી સુણીનેવાહારે ધાવો, દુખીદારાને દુખથી બચાવો ॥૩॥ હાંરે શીદ શતરૂ થયા જગભુપ, કષ્ટ દેવા દીધું મને રૂપ; હાંરે જ્યાં જ્યાં જાવું ત્યાં દુખી થાવું, જોડે પરણ્યા પતીને પીડાવું॥૪॥હાંરે મહારે માટે થયા કંથ દુખી,કરી બેઠા નહી થઇસુખી; હાંરે રહ્યા નહિ દુખમાંથી થોભી, કેમકે કામી રૂપના લોભી ॥ ૫ ॥ હાંરે કામી જન મુજને જ્યાં ત્યાં નડીયા, મમસ્વામીને દુખદન પડીયાં હાંરે ઘણું કષ્ટ વેઠયું મુજ માટે, માહારૂં સત્ય રાખ્યું શીર સાટે ॥ ૬ ॥ હાંરે આખો ભવ મને ઉગારી, છેવટ એનું એ થયું મોરારી; હાંરે પ્રભુ તમ વીના નથી બેલી;છેવટ દુખ દરીઆમાં મેલી ॥ ૭ ॥ હારે વારમવાર ચઢયા છો વાહારે; દાસીને દુખીછે તમે કયારે, હાંરે આજ લાજ જવાની સ્વામી, તારી સેવામાં શું આવી ખામી ॥૮॥ હાંરે પ્રભુ શું સમરણ તારૂં ચુકી,મને દુખ દરીઆમાં મુકી;હાંરે મેહલ્યો વેભોમ તુજને મળવા, છેવટ નીકળ્યા હીમાળે ગળવા॥૯॥હાંરે જ્યાં ત્યાં થાય બધે ઉપાધી પ્રગટેવણવ્યાધીએવ્યાધી;હાંરેજીવતાં ‌ુધી આવ્યોનહિ છેડો; કામી લોકે એ મુકયો ન કેડો ॥૧૦॥ હાંરે પ્રભુ તેનો ઉપાય શું કરીએ,હવે દુબીગયાં દુખ દરીએ, હાંરે હાભુ બુડતાની બાંય ઝાલો, વણ ગુન્હે ગરદન શીદ ચાલો ॥ ૧૧ ॥ હાંરે કદી થયો હોય અપરાધ માહારો, તોએ દાસીનાં દુખ નીવારો; હાંરે સુણો અરજ ગરિબની ગોવિંદા, કહાડો કોટમાંથી ફાંસી ફંદા ॥ ૧૨ ॥ હાંરે પ્રભુ વપુ વણ સમરથ કીધો, આ વેળા મુને

આધાર દીધો; હાંરે એમ તારૂંણું ટળવળતી, ખરી આંતરડી કળકળતી ॥ ૧૪ ॥ વળણ ॥ આંતરડી કકળાં ઘણી, આંસુ વહે ચોધાર, ભ્યાસ વક્ષભ વાણી વદે, એકલી ગુફામાં નાર ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૮ રાગ સામગરિનો દોહરો.

જયમુની ફરી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાયજી; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, પરમ પવીત્ર કથાજી ॥ ૧ ॥ દ્રૂપતી એકલી રડેચોધારે, દીઠો છે કષ્ટનો કુપજી; એવે ગુફામાં પ્રગટ થયો, કળયુગ રાજ સ્વરૂપજી ॥ ૨ ॥ આવી હીંચોળા ખાટ બેઠો, જોયું નારીના સામુ જી; ઓરે અબળા શીદ રડે છે, અહીં નહી દુખ તું પામુંજી ॥ ૩ ॥ બેસો હીંચોળે દાશી વા ઢોળે, મોંને પુછીને જમોજી, પેહેરો ઓઢોને વધભોગ ભોગવો, અમ સાથે રંગ રમોજી ॥ ૪ ॥ પાંચ પતીની પંચાળી તું, નહી કાંઇ ધણી એકજી; જો તારે રણુમાં પડ રડખવું, દુખનો દરીયો છેકજી ॥૫॥ જે પાંચ પતી નથી બેલી તારા, મુક્ષને ગયા ચાલીજી; નહિ ખાવા પીવા પેહેરવા ઓઢવા, ભટકી મરે છે ખાલીજી ॥ ૬ ॥ એમને પાલે પડી શું સુખ દીઠુ, બાર વરસ વન વેઠયુંજી; તેરમે વરસે વઇરાટ નગ્રમાં, દુખનુ વસ્ત્ર લપેટયુજી ॥૭॥ તે દુખમાંથી નીકળી ચાલ્યાં, તો પણ રાજ ન મળીયુંજી; કુટુંબ કબીલોને પોતાના પુત્રો, તેવીગેરે દળ દળીયુ જી.॥ ૮ ॥ જે તારા પાંચ પુત્રો મુઆ, આ કેવાણી વંઝા નારીજી, નીરભાગી પતીના સગે કરીને; કષ્ટ પામી માહા ભારીજી ॥૯॥ વળી જંપીને બેસવા વેળા, આવી પહોંચી જયારેજી ॥૧૦॥ એવા કરમ હીન કંથોના સંગે, તું કષ્ટ વેઠે શાનેજી; હું વશ રહીને વધભવ આપુ, જેમ તારૂ મન માનેજી ॥ ૧૧ ॥ મનુષ દેહ નહી આવે ફરીને, લેવા સંસારીક લાહાવોજી;પશુ પક્ષીમાં કયાં છે લાહાવો, સમજી હીંઢોળે આવોજી ॥ ૧૨ ॥ માહારે તમારા વશમાં રહેવું, જેમ કહો તેમ ચાલુ જી; બોલ્યું અબોલ્યું ન કરૂં તમારૂં. જે માગો તે આલુજી ॥ ૧૩॥ બેશ કહો તો બેસી રહુને, ઉઠ કહોતો ઉઠુંજી; નાચ નચાવો તો થેઇ થેઇના ચું, જરા ન જાણશો જુઠુજી ॥ ૧૪ ॥ સેવક સમ સદા રહુ તાબામાં, બેસોને સુખડું પામીજી, જુઓ જોબન મુજ રંગને રૂપમાં, બતાવો મુજમાં ખામીજી ॥૫॥ તવ દ્રૂપતી રોતી રહીને. આંસુ લુછયા લોચન

જી, તવ કળીએ જાણ્યું રોતી રહી તે. કાંઇક માન્યું મનજી. ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણિને કર ઝાલવાને, ઉઠયો તેણિવારજી; પંચાળિએ કહ્યું બેસ ઠેકાણે, મુરખના સરદારજી. ॥ ૧૭ ॥ કળિ કહેછે જે કેહેશો તે, સાકર સમ વેણ લાગેજી; ગાળ દેશો તે ગોળ સરખી, કાળજડે નહી વાગેજી, ॥૧૮॥ તમે બોલો છો તે પુસ્પ ઝરે છે, ધન્ય ઘડી આજ માહારેજી; કામીને કાંઈ લાજ ન હોયે, બોલી સતી મુખ ત્યારેજી. ॥ ૧૯ ॥ ઓરે મુરખ જન એ શું બોલ્યો, ઓળખતો નથિ અબળાજી;ઉંચી દ્રષ્ટિથી જોનારા બુડયા, પુરૂષ સબળા સબળાજી. ॥ ૨૦ ॥ પરદારા છે ડુંગર દુખનો, સુખનો સાગર જે ધારેજી; તેટલા પ્રાણિ રવડીને મુઆ, કથા પુરાણ પોકારેજી. ॥૨૧॥ સમજ સમજરે અજ્ઞાની જીવડા, શું રૂપ રંગે મોહયોજી; રાવણ સરખા ખુવાર થયાને, ઘરબાર પરિવાર ખોયોજી ॥૨૨॥ વઇરાટમાં જેને કૈયા કચકે, કુ દ્રષ્ટ કરી જ્યાંયેજી;નિશાળ વિ. શે પાષાણ નિચે, કચરાઈ મુઓ ત્યારેજી ॥૨૩॥ જેણે એ કૃત્ય કિધાં તેણે સ્વપ્ને ન દીઠું સુખજી;પરાણે પરદારા લેતાં, થઇ ગયાં શામ મુખજી ॥ ૨૪ ॥ પતીને કષ્ટે કષ્ટજ ભોગવે. તેને જાણવી નારીજી; પ્રેમદા પોતાનું સુખ ચાહે તો, નરક ભોગવે ભારિજી. ॥ ૨૫ ॥ મનુશા દેહનો લાહાવો મુજને, લેવરાવ્યો છે મુજ કંથજી; મીથ્યા માયામાંથી મનડુ ઉઠાડી દેખાડયો મોક્ષનો પંથજી ॥ ૨૬ ॥ જેથી તરવું ન અવ. તરવું, કરવું એવું એવું કામજી, એ સ્વામી સમાનઅવર નથી, જેને પ્રસન્ન શ્રી રામજી.॥૨૭॥ દરબાર રાજપાટરિદ્ધી તેમાં; સર્વનું મનભમેજી; તેવી મોહમાયા છોડી છટકવું, શ્રષ્ટિમાં કોને ન ગમેજી. ॥ ૨૮ ॥ જ્ઞાન વિનાના અજ્ઞાની જીવને, વહાલો લાગે, સંસારજી તેવા જીવ સદા શ્ર. ષ્ટિમાં ભમે, ન ઉતરે ભવ પારજી. ॥૨૯॥ રૂપાળિ કાયાનો મોહ કરિને વશ થાય છે જન જેહજી; જેવું અન્નનું નર્ક બને છે, તેવો જીવ બને તેહજી. ॥ ૪૦ ॥ ખાવાના પદાર્થો કેવા સારા, કેવી સારી બાશજી; તેવું અમુલ્ય અન જાય ઉદરમા. થાય છે મળસંગ વાસજી ॥ ૩૧ ॥ એટલે એનું સ્વરૂપ બેહલાઇ, દુર્ગંધવાળું થાયજી; એ રીતે કાયાનો મોહ રાખે છે, તેનું સ્વરૂપ બદલાયજી. ॥૩૨॥ માટે મોહ આહારો મુકી દેઇને, લે નરહરિનું નામજી;એવણ શ્રષ્ટિમાં કષ્ટિ સમજીને કર પરમા. રથ કામજી. ॥૩૩॥ તવ કળિએ રક્ત લોચનથી, કિધો મુખ અવાજ જી; સમજી જા નહિતો બળાત્કારથી લેઇશ તારી લાજજી. ॥૩૪॥ એ. મ કહી કર ઝાલવા ઉઠયો,જણાવ્યો તારૂણીપર તાપજી;સતી કહે રડયા

આધો રેહેજે, નહીતો દેઇશ શ્રાપજી. ॥ ૩૫ ॥ વલણ ॥ શ્રાપ દેઈ-શ હું તુજને, એવું બોલી નાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, આગળ કરૂં વિસ્તાર.

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીની કથાય. ॥ ૧ ॥ જાણ્યું કે મુજને શ્રાપજ દેશે, કામની થયો કોપ; એવું સમજી કપટી કળી, ત્યાંથી થયો અલોપ ॥ ૨ ॥ પાછો બારણે જઇ બેઠો, સદાવરત દેવા; ભીમસેનને શોધવા ચાર બંધુ, બાવરા બનીયા કેવા ॥૩॥ ઓ ભાઇ ઓ ભાઇ કરતા કરતા છુટે છુટા જાય; એવામાં ધરમને શેહેદેવ,વનમાં ભેગા થાય. ॥ ૪ ॥ યુધી-ષ્ટર કહે ઓરે વીરા; ભીમ દુખ દરીએ ડુલ્યો,મને લાગે છે મારી નાં-ખેલો, જરૂર રણમાં ઝુલ્યો ॥ ૫ ॥ અરેરે એબળા કયાં રહી, કયાં વૃ-કોદર વીર; પારથ નીકુળ કયાં રખડશે, કેમ કરી રહે ધિર. ॥ ૬ ॥ અરેરે રાંકડી અબળાને, અસુર શું દુખ દેશે, માહા સત્ય વાળી સતી છે તે, દંતુમાં જીભ્યા લેશે ॥૭॥ નીશ્ચે એ આપઘાત કરશે, મરસે પરાણે પો તે; ગમે તેમ ઘેરાઇ ગયેલા, ભીડનો ભીડ હતો તે ॥ ૮ ॥ નહીતો નારી લેઇને પોતે, આવી મળ્યો હોય હાંઇ, આપણા દુખે થાય દુખી, એવો બીજો કોણ ભાઇ ॥ ૯ ॥ એવામાં નીકુળને ધનંજે આવી પોહોચ્યા ત્યાંય; ઓરે બંધુ વીર વ્રકોદર, દેખાતા નથી કયાંય ॥ ૧૦ ॥ અરેરે હવે જીવી શું કરીએ, મરીએ તો બહુ સારૂં; સતી સુંદરીની સુંગતી છેક વળ્યું અંધારૂ. ॥૧૧॥ એમ કહી અરજુન નીકુળ, રડવા લાગ્યા અપાર, ઓ ભીમભાઇ ઓ ભીમભાઇ, કરે ઘણા પોકાર ॥૧૨॥ મા બા પે વનમાં જન્મ દીધો, નગ્રમાં એ ભાઇ લાવ્યો,પ્રેત તણી હવેલીમાંથી સહુનો જીવ બચાવ્યો ॥૧૩॥ અરજુન આંબલી પીપળી રમવા, કઉ રવ સંઘ સંધારયો;નારાં પડયાં તેવો માર પડતો, ત્યાંથી ભીમે ઉગાર્યો ॥૧૪॥ લાખા ભુવનથી સહુને ઉગાર્યા, હેડંબા સુર હરી ગયો; ત્યાં આવીને એણે બચાવ્યા, ઘણોક દુખી થયો ॥ ૧૫ ॥ તે પછી લઇ ગ-યા કબીરા, આપણને મધરાતે;તે પાપીને વાવ્યમાં નાંખી, ઉગાર્યા એ ભ્રાતે ॥ ૧૬ ॥ અવર જીવો ઘણા ઉગાર્યા, કહેતા ન આવે પાર; ભીડ ભેળાનો ભાઇ એતો,સુરાનો સરદાર ॥ ૧૭ ॥ એમ કહીને આક્રંદ કર-

તા, ભરતા આંસુ અતીશે; અરેરે આ કેમ થવાનું. શું ધાર્યું જગદીશે ॥ ૧૮ ॥ એવું એવું સાંભળીને, રડે હૈયાહાટ; તે વેળાએ ધરમ રાયે, મુકયો કર લેલાટ ॥૧૯॥ પછી અતીશે અકળાઇને,મરવું આદર્યું પોતે સેદેવ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, ધરમ રોતે રોતે ॥૨૦॥ ઓ વિરા તું ત્રીકાળ જ્ઞાની, તુને રહે કેમ ધીર, સાચુ કહેજે કયાં આગળ છે, વ્હાલો વ્રકોદર વીર ॥ ૨૧ ॥ બતાવો બંધુ કૃપા સીંધુ, શોધન કરવા જઇએ, તવ જોશી કહે ચાલો બતાવું; પુરવ દીશાએ વહીએ ॥૨૨॥ એમ કહ્યું તવ સરવે ઉઠયા, પુરવ દીશાએ જાય,વ્રક્ષ સાથે વરકોદરતો,બંધન છે મહાકાય ॥૨૩॥ ઉભો ઉભો એ રડયા કરે છે, બંધનને સંભારી; કેવી રીતે આક્રંદ કરતો, ડુબેલા દુખમાં ભારી ॥ ૨૪ ॥ વલણ ॥ ભારે દુખમાં દુલીયો, વાયુ કેરો તન; વ્યાસ વદે ભીમશેન તો, કેવાં કાઢે વચન.

કડવું ૧૦ રાગ ગદાધારણનો.

માહારા બાણાવળી નર વીરરે, વ્હારે ધાવો મને ચાલે છે નેત્રમાં નીરરે. વ્હારે ધાવો. નથી રહેતી રૂદેમાં ધીરરે. વ્હારે ધાવો. ઘણું શોસાય છે શરીરરે. વ્હારે ધાવો. દ્રોણના શીષ્ય ગુણ ગંભીરરે. વ્હારે ધાવો. ॥ ટેક ॥ દ્રુપતી સતી સારૂ ધાઇને દોડયો, બંધન થતો બળવાનરે; આ જ અસુર માહારા માથાનો મળીયો;કરી ગયો હેરાનરે.વ્હારે. ॥૧॥ કસી કશીને માહારી કાયારે બાંધી, નાડો નારીને લેઇરે; પંચાળી પોતાનો પ્રાણ તજવાની, જીભ્યા ઉપર દંત દેઇરે ॥ વ્હારે ॥ ૨ ॥ પંપા સરોવર માન્ધરવ મળીયો, જળ ભરતા ડરાવ્યો મુનેરે; ધસી દોડીને હું નાશી આવ્યો, બનેલી બીના કહી તુનેરે. વ્હારે. ॥ ૩ ॥ તવ તમે આવી અંગારક બાંધ્યો, ધનુશ ધનંજય લીધુરે; અક્ષે ભાથોને અભંગ રથ મળીયો; પ્રથમ પરાક્રમ એ કીધુંરે. ॥ વ્હારે. ॥ ૪ ॥ દ્રવિત વનમાં જેદ્રથ આવ્યો, કીધું સતી તણુ હરણરે, તેને છોડાવવા હું પુંઠે પડીયો, તવ બંધાયા ભુજ ચરણરે. ॥ વ્હારે ॥૫॥ તે તકે તમે અતિ બળ દાખ્યું; મુજ ભુજ છોડાયા બેવારરે; પાછો જેદ્રથને બંધન કીધો, ત્યારે છુટી એ નારરે. ॥ વ્હારે. ॥૬॥એવા તમે ભીડવેળાનાભાઇ, બંધન બંધુ છોડાવોરે; અબળા અસુરને હાથ ગયેલી, તેમાં તમે જીવ જોડાવોરે ॥વ્હારે ॥ ૭ ॥ કર ચપરોલો ચુસાય માહારારે ક્ષુધા અતીશે

પીડેરે; અટવાઇ અમુંજાઇ રડુ ચોધારરે, ઝટ આવો ભાઇની વીડેરે વ્હારે ॥૮॥ થાઉં છું દુખી નથી જરા સુખી,ડોક દુખી વાટજોઇરે; હવે હીંમત હૈયાતણી ભાગી, નેત્ર ફુલ્યા રોઇ રોઇરે ॥૯॥અઘોર વનમાં હું છું એક લડો, નથી વાતનો વિસરામરે; રજની પડશે તવ કેમ થાશે, ઉભા કેમ જાશે જામરે ॥ વ્હારે ॥૧૦॥ વળણ॥ કેમ જવાની જામની, રડશું હૈયા ફાટ; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, જુએ બંધુની વાટ. ॥

કડવું ૧૧ રાગ સાખી ચાલ.

જયમુનિ ફરી એણિપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પરમપવિત્ર કથાય. ॥૧॥ ભીમસેન એકલો ટળવળે છે બંધુ બંધુ ઓચરતો; અઘોર વનમાં ગભરાએલો, આક્રંદ ઝાઝુ કરતો. ॥૨॥ એવે સમે ચારે ભાઇ, ભીમને શોધતા જાય; શેદેવજીના કહેવા પ્રમાણે,વનને પંથે પળાય.॥૩॥ભીમશેન ભીમશેન કહેતા કહેતાજાય રાતી સંતાન; ભીમસેન પોકારે ભાઇઓને, તે સવાલ પડયો કાન. ॥૪॥ તવ ચારે જણ દોડી આવ્યા, બોલતા બોલતા આપ; વરકોદરે દુરથી દીઠા ટળીયો તનનો તાપ.॥૫॥ અરજુનજી કહે ગભરાશોમા, ધારણ રહી મન સાથ; વૃક્ષના સરશો બાંધેલો તે, છોડી નાખ્યા હાથ. ॥૬॥ વળતો વાયુનંદન વદયો, અબળાની વાહારે ધૈયે,શેદેવ જોશી કયાં હશે જુવતી,બતાવો ત્યાં જૈયે. ॥૭॥ આ કામ કરનારો કોણ હશે,સરવ કહો વિસ્તારી; ત્રીકાળ જ્ઞાની છો માહાજોશી કોણે પીડા કરી ભારી ॥ ૮ ॥ એટલે શેદેવજી એમ બોલ્યા, ઓરે માહારા ભ્રાત; તમે મને પુછયું ત્યારે હું કહું માંડીને વાત. ॥૯॥ નથી રાક્ષસ નથી જમડા, કોઇ નથી પડયું લપટી અસુરી નગરી હણ્યા પછી, કેડે પડયો કળી કપટી. ॥૧૦॥ તેણે વિચીત્ર લીલા બતાવિ લઇ નારી કુપમાં પેઠો; પાણીની પર્વને અનનુ મહાવ્રત, કાહાડીને પોતેજ બેઠો ॥૧૧॥ અબળાને ઉંચકી નાઠો. તો તે નહી અબળા સાચી; રૂપતી અતી રડે છે, કુવામાં કાળજડાની કાચી ॥૧૨॥ ચાલો સદાવ્રત આપેછે ત્યાં, પીડાથી નીવ્રત થાશું, કળીને શીક્ષા મળશે તો હીમાલયમાં જાસું ॥ ૧૩ ॥ નળને નડાયો તે પુંઠે પડીયો, જોર ઝપાટે ચાલો; અનેક ઉપાધીનો કરનારો, એને ખરેખર ઝાલો ॥ ૧૪ ॥ એવી વારતા કરીને ઉઠયા, વડાવીચારે વીર;સેહેવના બતાવ્યા પ્રમાણે.ચાલ્યા ગંગરા તીર ॥૧॥ જયાં કળી પાપી બેઠોછે તે,પોતે દાતાર થઇ અન્નદેવા

તેવો ઝડપીને ઝાલ્યો ભીમે, આજ કરૂ તુજ સેવા ॥૧૬॥ કહી પાંગોટ ઝાલી ઉઠાડયો, ચેઢયો તમાચો એક; કાન ઝાલી, બીજો ચોઢયો તાડણું કીધું છેક ॥૧૭॥ કળી કહે કેમ મારોછો મુને, ધરમનો પંથ શું ભાગો. મુસાફરોને ખાનપાન આપુ, ધરમી જોઇ પાય લાગો ॥૧૮॥ આ રણમાં અનજળ કોણ આપે, કરણી જુઓ મારી; ઉલટયો ઉપકાર માનવો ઘટે શું કરણી નઠારી ॥૧૯॥ તવ ભીમ કહે ઓળખ્યો તુને, નળરાયનેનડનારો; સતી સાધવી જે દમયંતી, તેની પુઠે પડનારો ॥૨૦॥ ભલું થયું તેતું હાથ આવ્યો; લાવ્ય અમારી નારી; ઝટપટ મુને દે દેખાડી, નહી તો નાંખુ મારી ॥૨૧॥ તવ કળીએ સંકેલી માયા, કુપમાં પ્રકાશ કીધો તવ સતીને મારગ શુજ્યો, તે મારગ ગ્રહિ લીધો ॥૨૨॥ બાળા બારણે નીકરી આવિ; ત્રકોદરે જોઇ દષ્ટી. ભીમે કળીને માર મારયો, નેં કરીપુરણ કષ્ટી ॥૨૩॥ જોરે આ અવનીમાં અસુરો, થયા હતા અતીસે; તે સરવેનો નાશ કીધો, પક્ષ કરી જગદીસે ॥૨૪॥ કુબુધીના સૌ હાથ આવ્યા, તું હાથ આવ્યો નહોતો; હીમાળે જાતા હરફેટે ચઢીયો; હવે,નમુકુજતો ॥૨૫॥ ઘણાને મરદન ઘાલનારો, હવે તને કેમ છોડુ; કરી કહે મુને આ રણમાં, તમને બે કરજોડુ ॥૨૬॥ ભીમ કહે મને રણમાં બાંધ્યો, નારીને કુપમાં પુરો; બીજાને અવળે પંથ લીધા; બહુ કરી બહાદુરી ॥૨૮॥ તારો વારો બેઠો તેથી, અમે છોડયો સંસાર; હીમાળે ગળવા નિકળીયા મુકીને ઘરબાર ॥ ૨૮ ॥ તુ પાપીજન પાપને પંથે; સહુ જીવને ચડાવે; મોક્ષનો મારગ ન દે મળવા, યમદુત હાથ પડાવે ॥૨૯॥ તારો વારો વીશ્વમાં બેઠો; લાગ્યા પરિણામ માઠા. પુત્રપરિવાર સરવે છોડી; નરમાશ રાખી નાઠા ॥૩૦॥ તોપણ ને દીધિ ઉપાધિ, દુખ ઘણેરૂ દીધુ; અમારે તારે વહેર નહોતો ને, આ કૃત્ય શું કામ કીધુ ॥ ૩૧ ॥ કળી કહે મારો વારો બેઠો, તવ આવ્યું મુજ મનમાં; શું મુજને નબળો સમજીનેપાન્ડવ ચાલ્યા વનમાં ॥૩૨॥ જાતાદેઉકેમ સુખે.એવું મનમાં આવ્યું,પણ સત્યવંતા સુત મુનિના, મહારૂં કાંઇ ન ફાવ્યું ॥ ૩૩ ॥ હારયો થાકયો ને હું પાકયો, મુકીદો મહારાજા, તમે તમારે જાવોહિમાળે;પ્રભુએ રાખી માઝા ॥૩૪॥ ભીમ કહે તારા વારામાં, સર્વને નાસવું પડે. જો નવ નાસે તો મુક્તિ છોડી, પાપને પંથે ચડે ॥૩૫॥ ત્યારે તું જંપવાદે કોને, અવગુણનો છે ભારો; તેથી તુને ઠેર કરૂતો, તારો ન આવે વારો ॥૩૬॥ અલી તુ અવગુણનો ભરેલો. જીવનો મુકુ કેમ; એવું કહીને મારવા લાગ્યો, ક્રોધ ભરેલો ભીમ ॥ ૩૭ ॥ પાટુનો બહુ પ્રહાર કરેને, મારે વીરે

ધક; કહી કારમી ચીસ નાખે, આવે હઇયે હીક ॥૩૮॥ બરગડીને પડે હેઠો, મુખમાં રેણું ભરાય; થુથુ કરતોથીર ઉભો, માર ઘણેરો ખાય ॥૩૯॥ ઉચકીને ભીમ હેઠો પછાડે, ઊપર પાટુ પ્રાહાર, કેશ ઝાલી રેતમાં રગદોળે, મારે કોણીનો માર ॥૪૦॥ તેથી પાપી વળી જાય વાંકો, ત્રાસથી નાસવું ધારે; વાયુ સુતના કરથી કયાં જાયે, બાપરે બાપરે બાપપોકારે ॥૪૧॥ અંગે ઉઠે ઢીંમડા ને ઉઠે સોળે સોળ; નખને ઉઝરડે રૂધીર છુટે, થયું દુખીયાનું ડોળ ॥૪૨॥ મુખમાં રેણુ નાકમાં રેણુ નેત્રમાં રેણું ભરેલી કરણ ત્રિશે રેણુના દાટા. ભુંડી કરણી કરેલી ॥ ૪૩ ॥ પાપીને મોઢે સ્વાસ નમાયે, જીભ્યા નીકળે બહાર; નાસકોરાં તો જાય પુરી ત્રાસ્યો અપરંમપાર ॥૪૪॥ ઓરે દયાળુ માતા પીતા, છોડાવો ધરમ રાય; થોડી માહારી વારતા સુણો, કહું છું લાગી પાય ॥૫૫॥ પછી મારી નાંખજો મને, એવું કહ્યું જયારે કુન્તી નંદન યુધીષ્ટરને, ઉપની દયા ત્યારે ॥૪૬॥ ધાંટો કાઢીને ધરમરાજા, મુખથી વદીયા વાણ; ધીર્ય ન કરેતો ભીમ તુને, પરમેશ્વરની આણ ॥૪૭॥ તવ વરકોદર ખમચાઇ ઉભો, કળીને ઝાલી રાખ્યો; કળીયે પોતાને ઉગારવા, વાણીમાં ખેલ દાખ્યો ॥૪૮॥ વળણ; ઊગરવા ખેલ દાખીયો, ઉભો જોડી હાથ; વલ્લભ વદે યુધીષ્ટરે, પુછવા માંડી વાત.

કડવું ૧૨ રાગ ધન્યાસરીની છાયા.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કળીની કથાય ॥ ૧ ॥ કળી કહે મહારી વારતા સુણો, હું ત્રણ જુગથી સારો; જો જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોશો તો, બહુ રૂડો મમ વારો ॥૨॥ સત્ય ત્રેતાને દ્વાપર યુગનો, આયુશ લાંબો હોય; આ માયા માંથી નીકળીને, ઝટ તાગ્યો નહી કોય ॥૩॥ જપ તપ ધ્યાન દાન કરીને થાકે, પણ પ્રભુ મળવા માઠા; મન વાન્છીત ફળ ન પામ્યા, થાકીને મુકી નાઠા ॥૪॥ એ યુગમાં નહી પાપને પ્રપંચ નહી અધરમને અન્યા; નહી જુલમ જુગારૂ. નહી જાર કરમી કન્યા ॥ ૫ ॥ નહિ ઝેર વેહેરને માઠી દ્રષ્ટી, નહી રાજ કાજમાં વાંચો. એવી અનેક નીતી દેખીને, એ જુગની જય વાંચો ॥૬॥ પણ મારા વારાનો મહિમા. સાંભરી લ્યો ખરી રીતે, અવગુણ દેખાડું; ગુણ દેખાડું, પછી થાજો વીપરીતે ॥ ૭ ॥ કહો પહેલો અવગુણ માગું, કે શેણુ માગું માહારાજ; આમ

બોલ્યો કહે અવગુણ તાશ, ઉપડે દલમાં દાજ ॥૮॥ એટલે તુજને ડેર માફ, પાપ જગતનું જાય;કળી કહે અવગુણ કહુ પહેલા, સુણો યુધીષ્ટર રાય ॥૯॥ પણ પછી માહારા ગુણ સુણ્યા વણ. મુને ન શીક્ષાકરવી; એ ટલું વચન આપો મુ રે, તે પછી વાત ઓચરવી ॥ ૧૦ ॥ ધરમ કહે બ્રકે દર વારા. સાંભળ માહારી વાણ; અવગુણ ગુણ સુણ્યા વગ્ન શીક્ષા, કરે તો માહારિ આણ ॥૧૧॥ ભીમ કહે વેણ શીશ ચઢાવું, એરે માહરા વિર;પછી ભીમે કહ્યું કળીને, બોલ ધરિને ધિર ॥૧૨॥ કળી કહે કે ખ- રૂ કહેતાં, નહી કરૂ પાછી પાની; અવગુણ કેડે ગુણ સાંભળતાં;ખુશી થ- શો મન માની ॥૧૩॥ મુજને જીવતો જાવા દેશો. તમે તમારે આપો તે થી પ્રથમ અવગુણ કહુછું, ભરાશો નહી કડાયે ॥ ૧૪ ॥ જુઓ મહારાજા વીશ્વ વિષે; બેસે માહારો વારો; એટલે આવરદા થાય ટુકો, શ્રષ્ટીનો અવળો ધારો ॥૧૫॥ પીતા પેહેલો પુત્ર મરે ને, માતા પેહેલી બેટી; ચલણ ચલવી વહુ સાસુને, રાખે ચરણ હેઠી ॥ ૧૬ ॥ પુરૂષ દે પ્રેમદાને પુંજી નારીને વાહાલી; દીકરાને દેવું બતાવે, દીકરીને ધન આપી ॥૧૭॥ પુત્રનિ પાત્નને સતરૂ દેખે, કરે જમાત્રને વાહાલો, પુત્રના પુત્રો પ્યારાંનલાગે; ભાણેજ નજાય ઠાલો.॥૧૮॥ રીસાએલાજમાત્રને મનાવે,પુત્ર નો ભાવ ન પુછે; માતાનાવશમાં રહે પીતા,પુત્રને લીન્છીન લુછે ॥ ૧૯ ॥ સાસુ બેઠી છોછાલા પાડે. વહુનાવારંમવાર; સુતને પીખવિ રાઢ કરાવ, મરાવે મોહકમ માર ॥૨૦॥ પુત્ર કદી તેમ કરે નહિ તો, બાપ બેટાને લડાવે; કુસંપ કરી ભેળાં ન રાખે; ઝગડે જુદાં કરાવે ॥૨૧॥ પછિપુત્રની કુથલી કરે, વઃમાને વશ થયો; કામનિ કહે તેટલું કરે, બહાવરો બ- નિ ગયો ॥૨૨॥ પુત્રિને દેખી દોડે માતા, જુએ પુત્રના સામુ, જમાત્ર જોવા જીવ તલસે. દેખું તો આનંદ પામુ ॥૨૩॥ જમાત્રથી પર ઘર ઉધાડુ, પુત્રથી પોતાતણું; તન મન ધન જમાત્રને અરપોજે દુખ હોય તેહણુ ॥૨૪॥ પણ શંખણી મનમાં ન ધારે. હું વહુ હતી પેહેલી; તે પછી માતા થઇ. બેઠી. એટલે બની ઘેહેલિ ॥૨૫॥ પુત્રને પરણાવિવ હુ લાવી તે વેળા રાજી રાજી; પછિ સાસુ છોગ્નલા પાડુ, શોધે અવગુણ બાજી ॥૨૬॥ પ્રથમ વહુના તાત ભ્રાતને. માને સગા સપુત; પછી વહુના ભાઇ બાપ ભાંડે કહેશે કુળ કપુત ॥૨૭॥ વઢે બીજી લાયુંછું બીજી, કલેશ ઘરમાં ઘાલે; માહારા વારામાં નહી કોઇ સુખી, જ્યાં ને ત્યાં ટંટો ચાલે. ॥૨૮॥ રળે સુખે તો ખાય દુખે, ઘરમાં લોહી ઉકાળો, તો પણ જીવને જ્ઞાન ન આવે, માયામા મોહ ચાળો. ॥ ૨૯ ॥ સુખે ન

બેસે ધણી ધણીઆણી, ન બેસે તન તાત; સુખે ન બેસે સાસુને વહુ, ન બેસે પુત્રને માત ॥૩૦॥ સુખે ન બેસે નણુંદ ભોજાઇ, નહિ સુખે ભરાત ભગની; ન મળે ટાઢક કોઈ જીવને, અંતર અગની ॥ ૩૧ ॥ કો તન દુખીકો મનદુખી, કોધમદુખી પ્રાણી; કો અનદુખીકોજન દુખી દુખી દુનીયાસમાણી ॥૩૨॥ બાપથી બેટો ખાય છાનુ, બેટાથી છાનુંબાપ; ભાઇથી ભગની ભગનીથી ભાઇ, પેટજ પોસે આપ ॥ ૩૩ ॥ સાસુથી વહુ વહુથી છાનુ, સાસુ આરોગી બેસે; નારીથી નરનરથીનારી, પેટ પોશણુમાં પેશે ॥૩૪॥ તેમ કરે તેતો કંઇ સારૂ, પણ વીપ્રીત બતાવું; એક ચુલે રસોઇ કર્યામાં, ફેરફાર રાંધે ખાવું ॥ ૩૫ ॥ ભાણાં અંતર કરતાં ન બીએ ન ગણે પાપ કે પુન્ય; પીરસે પીરસણું પીરસ્યામાં, કોને અધીક કે નુન્ય ॥૩૬॥ વાહાલાંમાં વાહાલું પેટ સહુને, તે પછી વાહાલું બીજું; પ્રેમદાને પીયરિયું વાહાલું; ફરજન વાહાલુ ત્રીજુ ॥૩૭॥ પુરૂષને વ્હાલુ સાસરિયું, કુટુંબથી વેહેર; કરે સાળા સસરાની શેવા, રેહેવું ગમે તેને ઘેર ॥ ૩૮ ॥ માબાપને દુશમન સરીખાં, નજરે ભાળે નેટ, ભાઇને ગ્રહસ્થ થયો જાણે તો બાળે પાસુ પેટ ॥ ૩૯ ॥ સાસરિયાંની સાહ્યબી દેખી મહા મલપનો માહાલે; કુટુંબ કેરી સાહ્યબી દેખી, બરતોને બરતો ચાલે ॥૪૦॥ વલણ ॥ ચાલ બરતો બાવરો, એ અવળી મમ રિત; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, કહે છે કળિ વીપરિત,

કડવું ૩૧ રાગ સખિનિ ચાલ.

જયમુનિ રૂસી એણુપેર બોલ્યા સુણ પરિક્ષત તન; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, કળિતણાં વચન ॥૧॥ કળિકહે યુધિષ્ટર સુણો, માહારી ચરિત્ર કથાય; સાંભળી સાંભળી વિસ્મય થાશો, માહમા કહયો ન જાય ॥ ૨ ॥ પાડાપાડોશીમાં વેહેર કરાવું; એક એકને અદેખાઈ; પડોશીઓના સુખનું દુખ મનમાં હાઝે વેભોગ જોઇ ॥૩॥ ગ્રહસ્થ પડોશિને દેખીને, ગરિબ પડોસી બળે; આન બાશું માહરે આમ કેમ, રાત દાહાડો કળકળે ॥૪॥ પડોશિનો વસ્તાર દેખી, હાય હાય આશું હોય; માહારે પેટ નથી કેમ કાંઇ, અદે બાઇથી જોય ॥ ૫ ॥ એમ ગરાબો ગ્રહસ્થને દેખી, દીલગીર દીવસરેણિ; ગ્રહસ્થ પડોસીની રિત કેવી કહિ બતાવું કેહેણિ ॥ ૬ ॥ ગરિબ પડોશી ઉપર ગ્રહસ્થો, ગ્રહસ્થપણું દેખાડે; વાત કરતાં વાતેને વાતે, ગરિબને છોછે પાડે ॥ ૭ ॥ આરવાજન

ડગલે ડગલે, હાબી મારે ગ્રહસ્થ; ગરીબને ગણે ગુલામ સરખો, પોતે થઇ ફરે મસ્ત ॥ ૮ ॥ મોટાઇ વધારે વાતેને વાતે, બોલે અભીમાન બોલે, આ ખાધુને આ મેં ખોધું, ગરીબ કયાં અમ તોલે ॥૯॥ શોનું રૂપું તે શા લેખામાં, અમારે તરણા લેખે; તમારા છોકરા છૈયા તે, સપને પણ નવ દેખે ॥૧૦॥ અમારૂ દાસ પણું કરે તો, કોક દાહાડો કાંક પામે; અમારિ તાબેહારી ન કરે તો, રહિ ન શકે આ ઠામે ॥૧૧॥ લક્ષમીનુ નહી લેખું અમારે, પૈસો તે જાણે લુંડી; અમારા સામી બાકરી બાંધે તે જાય પળમાં ઉડી ॥૧૨॥ અમારાં છોકરાં તે તમારાં, છોકરાને મારિ આવે તેથી તમે લડવા આવો તો,તમારૂં કાંઇ ને ફાવે ॥ ૧૩ ॥ અમારે ચાકર નફર નોકર, તે તમને નાખે કુટી; દરબાર લડવા કહાડીએ નાણું, કયાં પુજી જાય ખુટી ॥૧૪॥ અમારિ સાથે બાકરી બાંધો, તેથી જાઓ હારી; કોઇ તમારૂં સંગી ન થાયે, બહુ સાક્ષી અમારી ॥ ૧૫ ॥ પૈસેથી હારો માણસે હારો, આરો તમારો ન મળે; અમારા તાબેદાર કહેવાથી કો દન વેળા વળે ॥૧૬॥ એવા એવા અભીમાનના શબ્દો, ગ્રહસ્થ બોલે બહુ ગાજી; ગરીબ ગ્રહસ્થોમાં આવેતો, ગ્રહસ્થ ન થાયે રાજી. ॥૧૭॥ માહારા વારામાં ગ્રહસ્થ લોકોની, કબુધ્ધી કેવી થાય; તે વાત્તા સંભળાવું તમને, ઓ યુધીષ્ટર રાય ॥૧૮॥ જેમ જેમ ગ્રહસ્થને મળશે પૈસો, તેમ તેમ કંજુસ થાશે; રાતદહાડો મેળ મેળવ્યા કરે, ગણીગણીને ખાસે ॥૧૯॥ આટલું થયુંને આટલું થાય, તો તો વળે નીરાંત; તે ટલું થયું તો વીશેષ ધારે, જરા ન વળે શાન્ત ॥૨૦॥ જેમ જેમ લક્ષમી વૃદ્ધી પામે, તેમ તેમ હોય પટીરા; પુન્યને દાનમાં ટાંચુ કરે, ધરમ કામે અધીરા ॥૨૧॥ આટલું છે ને આટલું થાશે, ત્યારે વાળીશું શાન્તી; એ મને એમ લલુતા કરે, માયા ભુલાવે ભ્રાંતી ॥૨૨॥ ઘરો ઘરેણા વેહેપાર વડા, સોધી સોધી સંતાડે; છોકરૂં છૈયું પાઇ ખુએ તો ત્રાસ ઘણેરો પમાડે ॥૨૩॥ પેટ ન ખાયે પોસે પુત્રો, તો પુન્ય કરે શાનું; રાતને દહાડો ફેરવ્યા કરે, મળે હીસાબનું પાનું ॥૨૪॥ પહેરવા ઓઢવા ન દે કોને તેમ કરતાં ધન વધે; તો પછી દોડાવે ઘોડાગાડી,ધરમને નવ બહે ॥૨૫॥ પુન્યની વાતમાં પાછળ જુએ;ઘેર આવે જવ ટાણુ, ગ્રહસ્થાઇ દેખાડવા માટે, ખુશીથી ખરચે નાણું ॥૨૬॥ કીરતી થવાને કરે ઉફાંદો, જમણ જબરા કરે; દસે દીશાયે નજર રાખે, રખે બીજુ પેટ ભરે ॥ ૨૭ ॥ એંઠવાડો આપે વેચાથી, કરે કસર કસાઇ; લોકમાં સારૂં દેખાડવામાં; ખરચે પડે ફસાઇ ॥૨૮॥ સોહાવે ધામ બાગબગીચા, મનમાં મોટાઇ

ધરે; પાનસોપારી ચાવતા ચાવતા, ધીરે ધીરે પગ ભરોારહ્યાઆં મુક- રાવ્યું આવું ઠરાવ્યું આશું શોધ બનાવી;આ મંડપ કેમ હાવો બાંધો બરોબર સોભા નાવી ॥૩૦॥ તેડાવો નાયકા થઇ જાય પાયકા, નાચઅ- લેરા પડાવો; કોઇ કવીકને કાવ્ય કરાવો, કાગળીયે ચડાવો ॥૩૧॥ નોક રને સરપાવ બંધાવો, જ્યાંને ત્યાં ફીરતી ચાલો બ્રાહ્મણ સરવણ દેખી- ને, ઉપાન હાથમાં ઝાલે ॥૩૨॥ ગરીબ ગરીબાને ધક્કા મારે, કરેટંટાને ટીશી; રાજ્ય દુતોના સુણે ટુંકારા, એ સ્થળ પોતાની ફીશી ॥ ૩૩ ॥ નહી દયા દલમાં રંકપર પલમાં,ઉગી પડેહંકારી; છત દેખી છકીગયેલ્રો ફીરતીનો લોભ ભારી ॥ ૩૪॥ મોહોટાઇમાં મરડાઇને ચાલે, બોલવું મોહોટાઇ ભેર, ગરીબને પશુશમ દેખે છે લક્ષમી મુજ ઘેર ॥ ૩૫ ॥ ફાટેલો ફરે કપરી આંખે. જવાબ ઉછળનો આલે: જેને ને તેને તુચ્છ ગણે, ગરીબ સંગ ન ચાલે ॥૩૬॥ રંગ સંગાથી શરમઇ જાયે કહેનહી મમ સંગે; રૂંએ રૂંએ અભીમાન ચઢેલો; ચાલ્યા કરે એક વગે ॥ ૩૭ ॥ ગરીબનું બોલ્યું કાને ન ધરે, ગ્રહસ્થની સાથે યારી; ન રહે આસ્તક બને નાસ્તિક, ગર્વમાં ઘુમે ભારી ॥૩૮॥ અવની ઉપર અદ્ધર ચાલે, જાણે નહી મરવું છે. આજ તો આને કાલે તો બીજું, કરમ પેલું કરવું છે ॥૩૯॥ આશા અતીશે ઉમર રાખે,મરણ રાખશું થાશે,તે વારતાની ગમ નહી તેને, હઇયામાં અતી જીવાશે ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ અતી જી- વાસે મુજથી; મરવાનું કોઇ કાળ; વ્યાસ વદે એમ જાણીને, ગ્રહસ્થ બને ચંડાળ.

કડવું ૧૪ રાગ મારૂની ચોપાઈની

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી;કહુ કળી તણી કથાય, જેથી ત્રાસ પડે તનમાંય ॥ ૧ ॥ કળી કરાવે વાહાલામાં વહેર; રાખે પાડાસી સાથે ઝેર, એમ જોર મહારૂ ઘણું ચાલે. તેમાં કોઇ ચરણ નવ ઘાલે ॥૨॥ માહારો જુલમ જાણવો અતી. જેની ને તેની બગાડુ મતી; જ્ઞાન મારગ સુઝે ન રતી, કોઇ પામે નહી મોક્ષગતી ॥૩॥ આજના જ્ઞાનિ જનજેહ ભ્રષ્ટ બુદ્ધી પામે તેહ;ઘણો ચેતી ચેતીને ચાલે પણ મુજ માયામાં ફાલે ॥ ૪ ॥ શાન્ત પામેલો સંત બોધિ, તેનો સ્વભાવ કરૂ ક્રોધિ; હોય કો જન ત્યાગીને તપશી.માહારી માયામાં પડે લપશી ॥૫॥ હોય જ્ઞાન પામેલો જ્ઞાની, તેને કરી મુકુ મસ્તાની, હોય

હરીજન ભક્તિવાળો, તેની પાસે કપટનો ચાળો ॥૬॥ મોહ માયા તણો વહરાગી, તેનું વરત નંખાવું ભાગી; મારા વારામાં જ્ઞાનીક્ષીણથાશે વળી ધર્મને નામે ધુતાશે ॥૭॥ બીજા યુગમાં ધરમ એક, પણ માહરા વારામાં અનેક; જુદી જુદી પ્રણાલીકા બાંધે, ધન હરવાનો સ્વારથ સાધે ॥૮॥ ધર્માચાર્ય ગુરૂ થઇ ફરશે, ભોળા માણસનાં ધન હરશે; ગુરૂ ગાદી બેશી શેલ્લ કરશે, પોતે પ્રેમદાને સંઘ ફરશે ॥ ૯ ॥ બીજા ત્રીજાને કરસે બાવા, પોતા માટે કાદે અથડાવા; સેવકોને મ્હો માયા છોડાવે પોતાનામાં જીવ જોડાવે ॥૧૦॥ તારે પૈસો પુંજી શા ખપની, હરીફરી જરૂર તારે તપની; કહી ઘરબાર ધન હરી લેશે; અજ્ઞાની જીવ સૌ દેઇ દેશે ॥૧૧॥ પર પઇસે ગુરૂ સુખ લેશે, મોહોલ કરીને રહેશે; ઢાળે ઢોલીયા હાંડીને તકતા, સરવ શ્રોતાને પોતે વકતા ॥૧૨॥ કરે સેવક ને ઉપદેશ, માયાને તજવી વિશેષ; કાયાને કાંઇ સુખ ન દેવું; નામના રાયણનું લેવું ॥ ૧૩॥ શબ્દ સ્પર્શ રસ રૂપ ગંધ પંચ. વિશેય કરવા બંધ; પોતે બંધ કર્યું રાખોડી, શબ્દમા સદા જીવવો જોડી ॥૧૪॥ સ્પર્શ વાહાલો અંતઃકરણ,સુત બેઠો ચંપાવે ચરણ; રસના વિશય બહુવહાલો બીજાને બંધ કરે ઠાલો ॥ ૧૫ ॥ પોતે રસનાથી મીઠું બોલે, વાહાલા લાગવા સાકર તોલે; રાંધે સાકરની સોઇ મીષ્ટ. પોતે પ્રસાદ તે પાપીષ્ટ ॥૧૬॥ સારૂ શરીર ચોળીને નહાય, રૂપે રૂપાળા બહુ થાય; હોય રૂપાળુ ને લાગે વહાલ; મોઢે બોલવાનું ઠાલે ઠાલ ॥ ૧૭ ॥ રૂપાળા પાસે ચંપાવે પાય, કદરૂપ મેલાને ન અડે કોય, જોજો પરીક્ષા સહુ જન, ફાટા મેલા વસ્ત્રો ધરો તન ॥૧૮॥ શરીર ડાવ્યાં ડુગી પાડી, કાયાનો મંદવાડ દેખાડી; જઇ ચાંપવા લાગજો પાય, તવ કેવી ફજેતી થાય ॥ ૧૯ ॥ જા જા દુરગંધી બહુ આવે, કહી નાશીકા પોતે દબાવે, એવાનો ન થવા દે સ્પર્શ, રૂપાળુ દેખી આવે હર્ષ ॥૨૦॥ ત્યારેરૂપ વિષય શું તાગ્યો, લોકને જુઠું કહેવા લાગ્યો, ખોટી બાશથી નાક દબાવે પુષ્પ ચંદન મનને ભાવે ॥૨૧॥ ત્યારે કીયો વિશય ત્યાગ કીધો, લોકને બોધ મીથ્યા દીધો; ભોળા ભરમાઇ પડિયા, જે કહ્યું તે મારગ ચડીયા ॥૨૨॥ પણ વિચાર્યું નહી એમ, તું તો વઇભોગ લે છે કે કેમ; લોકના વઇભોગ છોડાવે, તો તો પોતાના ખપમાં આવે ॥ ૨૩ ॥ હોય વઇભોગ વસ્તુ. જેહ, લાવી અરપણ કરી દે તેહ; તેનું સુખ પોતે બેઠો માણે, કંઇક પંખાની દોરીઓ તાણે ॥ ૨૪॥ કંઇક ચરણ ચાંપે આવી, આપે ઉત્તમ ભોજન લાવી; ગયારી પાથરે સુંવાળી, તળઇઉશીકાં

ઢાળી આ ઢાળી ॥ ૨૫ ॥ આની જેને ને લાગે પાય, પછી એથી શું વીશેશ ચાહાય; કઇક મોટી દુકાનો વાળા, તેને કેવાક સુજે ચાળા, ॥ ૨૬ ॥ મોટા મંદીરો સોવરાવે, સોને રૂપે જડાવે મડાવે, કરે કાચ મહેલ બેઠકો બાગ, ઘોડા ગાડી તણો નહી તાગ ॥ ૨૭ ॥ ઉંટ હાથી બંગલા બગીચા, વળી પોથરવાને ગલીચા, એવા સુખના વૈભોગ માણે, તોયે અજ્ઞાની મનમા ન આણે ॥ ૨૮ ॥ કરે સામગ્રી ઠાકોર નામે, પછી લગાડે પોતાને કામે; પહેરે દાગીના અંગ, વિધ વિધ વાઘા નવરંગ ॥૨૯॥ ગરીબોનું લુંટી ભેગુ કરે, પોત પોતાનો ભંડાર ભરે; ભોળા જનને ભોળાવ્યા વીના, કયાંથી વઈભોગની બને બીના ॥૩૦॥ બધા ભોળા ભક્ત લુટાય, આંધળા સમ સદા કુટાય; એવા કહાડીશ પાખંડી પંથ, લોકને તો લગાડીશ તંત ॥૩૧॥ તેથી તેમાંનો તેમાં કુટાસે, સદાકાળ લાલચે લુંટાશે, અંતે નહી પામે ખરૂં જ્ઞાન, અવગતી થાશે નીધાન ॥ ૩૨ ॥ મોક્ષનો મારગ નહી ઝાલે, આંધળો જેષ્ટીકાએ ચાલે, એવા હૈયા ફુટા અજ્ઞાની, ઠાઠ પાઠને લે સત્ય માની ॥ ૩૩ ॥ મળે પ્રસાદીનો પડિયો, કરે ત્યાં અજ્ઞાની હડિયો; જરા માન દેઇને બોલાવે, તવ અજ્ઞાનીને પ્રેમ આવ. ॥૩૪॥ એતો અછકલો કુટાય, માન્યના લોભમાં લુંટાય; રળેલી સમરધી જેહ,કરે અરપણ જઇને તેહ ॥૩૫॥ પોતે પઈશાથી થાય ખાલી. લોભી ગુરૂનો પાલવ ઝાલી; પોતે પામે પુરણ દુખ, ગુરૂ થયેલો લે છે સુખ ॥ ૩૬ ॥ તેમાં પહોંચેલા સેવક જેહ, કારભારી થઇ બેસે તેહ; મહોટા ભક્ત થઇ ટીલું તાણે, એમાંથી રળીને ઘેર આણે ॥૩૭॥ બીજા લોકો તે ઉપદેશ કરે, લાવી ગુરૂ તણું ઘર ભરે, તેમાંથી પોતે ખાય પગાર, ઘરમાંથી ન દેવું લગાર ॥ ૩૮ ॥ નિત્ય પડીયા પ્રસાદોના ચાટે, તેથી ગુરૂના છિદ્રો દાટે; ભોળા જનોને કરે ઉપદેશ, પણ પોતાને મન નહી લેશ ॥૩૯॥ જ્યાં ને ત્યાં મહીમા વધારે, કયાંથી ગુરૂ ઘેર પધારે; ગુરૂનાં પગલાં ઘેર થાય, તવ પાતક બળી જાય ॥૪૦॥ એમ રળાવીને પોતે રળે, નીત્ય ભોજન ગુરૂનાં મળે; તેથી મહિમા વધારે અતીસે. શ્રદ્ધા નહી પોતે મન વીસે. ॥૪૧॥ પણ ભોળીયા જન ભોળવાય, એતો અજ્ઞાની જીવ ગણાય; તેવા અજ્ઞાની તરે ક્યાંથી, મળે નહિ મોક્ષ ગુરૂમાંથી. ॥૪૨॥ પણ ગુરૂ શેવી મોક્ષ માગે, તેનો પતો કદી નવ લાગે.મોક્ષ મારગ ગુરૂથી ન્યારો, ગુરૂ મારગ બતાવનારો ॥૪૩॥ તેનો માની લેવો ઉપકાર. પણ રાખવો પ્રભુ શું પ્યાર; તેની ખરી વારતા જેહ, નવ્ય સમજવા દેઉ તેહ ॥૪૪॥

ખરિ જ્ઞાન કથેજન કોઇ, તેની કરાવું બદબોઇ; ખરી વાતને નાંખું મારી ખોટી વાત દીપાવું સારી ॥૪૫॥ સાચા જનને અવજસ મળે, ખોટા જનની વેળા વળે; એવી અવળી રીતી માહારી, વેદ પુરાણ કહે છે પોકારી ॥૪૬॥ તોયે જગતના સમજ્યામાં નાવે ખોટી વાત ખરી સોવરાવે; એવી સરવેની કરૂં બુદ્ધી, આવવા ન દેવું સુધ સુદ્ધી ॥૪૭॥ ચઢાવું અવળે પંથ પ્રેમે, સવળામાં તો નાંખુ વહેમે; ખોટું નાણુ નવ ખોવાય, સાચુ નાણું નવ સચવાય ॥૪૮॥ મારા રાજમાં ખોટુ લખવું, વળી ખોટાનું ચલણ ચલવું; પણ ખોટું તે ખરૂં મનાશે, ખરૂં હસે તે માર્યું જશે ॥ ૪૯ ॥ વલણ ખરે ખરૂ મારયું જશે, ખોટું ખરૂં મનાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળી તણી સત્તાય.

કડવું ૧૫ રાગ સખિનિ ચાલ.

જયમુનિ રૂસી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, કળીની કરણી કથાય ॥૧॥ કળી કહે યુધીષ્ટીર સુણો સત્ય મારમને છેદુ; પણ કોઇ ખરો જ્ઞાની હોય તે, થઇ જાય માહારો ભેદુ ॥૨॥ ધુતારાનો મર્મ વધારૂ, સાચાનો નાંખુ ભાગી; પાખંડીનું પુજન કરાવું સત્ય દેવરાવું ત્યાગી ॥૩॥ એવી અવળી ગતી માહારી, અવળું સહુ સવળું માને, ખરાની ખરી વાત હોયે તે ધરવા ન દેઉં કાને ॥૪॥ કલ્પીત સંસ્કૃત ઉભુ કરીને, જગતમાં સાચા મનાવું, પુરાણ પુસ્તકના જે અરથો તે ઉલટા ઠરાવું ॥૫॥ સતીને શીશ લાન્છન લાવું, શાહુકારને કરૂં ચોર; સધરમીને પાછો પાડું, અધરમીનું કરૂં જોર॥૬॥ સાચા જનને જુઠો કરાવું, જુઠાને ઠરવું સાચો; કાયરને સુરો ઠેવરાવું, સુરાને પાડું પાછો ॥૭॥ જોતીશ વિદ્યા જુઠી પાડું, જગતની શ્રદ્ધા ઉઠાડું; વઇદોને અજાણ કરાવા, નવા નવા રોગ કહાડુ ॥ ૮ ॥ વઇદ લોકો રોગ કળી ન શકે, ન જાણે રોગનું નામ; એવા એવા ઉતપાત કરવા, એતો માહારૂ કામ ॥ ૯ ॥ સર્વની સ્વાર્થ બુદ્ધી બનાવુ, પરમારથ કયાં વસે. કીરતીદાનનોરીવાજકાહાડુજ્ઞાનીજનોજોઇ હસે ॥૧૦॥ બ્રહ્મ ભોજન કરાવં કોઇ, તે ધરે બહુ હુંકાર; જસ લેવા ને વેળા પુછે, કેવો છે સ્વાદ વધાર ॥૧૧॥ અધરમી બ્રાહ્મણ વખાણ કરે; દાળ તો દુધપાક તોલે; ખારી હોય ને કહે મીઠી, અનપર જુઠુ બોલે ॥ ૧૨ ॥ તવ મુનીએ શીદ બોલ્યા ખેદ, દાળમાં નહોતો સ્વાદ, માટી, થીમરડાય

છે ખોટું, જો એમ લઇયે વાદ. ॥૧૩॥ તવ કહેશે કે અન દેવતાને ખોટું કેમ કહેવાય; માટે સારૂ કહેવું પડે, એમ વદે તદાય ॥૧૪॥ અન ખોટું કહેતાં પાતક લાગે, વાત વિચારો આપ, પણ અન પર બેશી બોલવું જુઠું, એથી તે ફીયું પાપ ॥૧૫॥ તવ વિપ્ર કહેશે જેમ હોય તેમ, ધણીને ખોટું ન કહીએ; ખોટું કહીએ તો નોહોતરૂ ન દે. તેથી તેના ગુણ ગઇએ. ॥૧૬॥ જાણિ જોઇને અનપર બેશો જુઠુ બોલે અજ્ઞાની; જુઠું બોલાવે માલધણી તે. કીરતિનો અભીમાની ॥૧૭॥ એવા અતીશે ઉતપાત માંડું, માહારા વારામા હું તો; પ્રેમદાઓ એવી થાવાનિ સ્વામીને વેચે સુતો. ॥૧૮॥ પર પુરૂષ બહુ પ્રિય લાગે, મુખડાં દેખી મોહોસે; આબરૂ ઇજત આધી મુકી, ધન લોભે પેહેરવેશ જોશે ॥ ૧૯ ॥ સારાં નરતાં સ્વરૂપ જોશે, સારા નરતા પોશાખ; પેહેરવેશ દેખી પ્રેમદા પલળશે, રીધ બગીચા બાગ. ॥૨૦॥ વ્રદ્ધ યોવનની કરશે પરિક્ષા, લંપટ લલના થાશે; સ્વામી જ્યાં જવાનું ના કહેશે, ત્યાં તે બમણિ જાશે ॥૨૧॥ બાંધશે મુમત કંથની સાથે, કરશે કોટીક કલેશ, વ્રદ્ધાવસ્થાની થાશે તોયે; ફરશે યોબન વેશ ॥ ૨૨ ॥ અયુત સ્વામી કરશે તે નારી કહેવાશે કપુત, સત સ્વામી કરશે તે નારી, ગણાશે સપુત. ॥૨૩॥ પશુનુ મૈથુન દેખી વામાને વરહ ચડશે; શુભ શીખામણ દેસે તો, ગળે અવળી પડશે. ॥૨૪॥ માથે કુડુ કલંક મુકી, કંથને સામો લડાવે સ્વામીનો સ્નેહી હોય તેની, સાથે રાંટ પડાવે. ॥૨૫॥ પછી છીદ્રો શોધે નહી ને, ન દે શીખામણ કદી, સતીયાને જાર કરમી ઠરાવે, નિરમળ વાણિ વદી. ॥૨૬॥ મુરખ પુરૂષ માનસે સાચું, અબળાનાં ચીન નહી વરતે; ધારે જેટલું કરે તેટલું માનુનીએક સરતે.॥૨૭॥ માહારા વારામા વામા કેરૂ, ચલણ ઘરમાં ચાલે; બોલ્યું અબોલ્યુ નરને કરાવે, હલાવ્યું પાંદડું હાલે.॥૨૮॥ માતાતજાવે પીતા તજાવે, તજાવે ભ્રાતને ભગની પુરૂષ જો તેમ તજે નહીતો, કલેશનો ઉઠે અગ્નિ. ॥૨૯॥ નારી ન જંપે ન જંપવા દે, નરનાં પુરણ પાપ; માહારા રાજમાં કામની કેરો, કોઇ ન જેરવે તાપ.॥૩૦॥ પુરૂષનું પુરૂષાતન ઘટશે વધશે વરેહે વામાને; પોતે કુડાં કૃત્ય કરીને, મુકે આળ સામાને. ॥૩૧॥ પોતાની સરસાઇ બતાવો. કરે સામાની વાતો; નવરી બેઠી વગોવે પરને, કરે વિશ્વાસઘાતો ॥૩૨॥ વાદજ ઝાલે સ્વામી કેરા, કેમ પરણ્યા બે નારી, અમારે પણ બે નર જોઇએ, થાશું વ્યભીચારિ. ॥ ૩૩ ॥ અબળા પોતાનો ધર્મ ન સમજે, નરનો ધર્મ ન જાણે; એક નારીને ન હોય નર બે નર લક્ષનારી

આણે. ॥૩૪॥ ધરણુ શાસ્ત્રે આપી છે છુટી સ્વતંત્ર પુરૂશ સર્વ; પરતંત્ર જાણવી પ્રેમદા સઘળી, તેમ છતાં કરે ગર્વ ॥ ૩૫ ॥ વાદ કરાવું ગર્વ ધરાવું, તે મમ રાજ્યની રીતી, નર થાકશે પણ નારી જાતી, પરાણે કરશે પ્રીતી. ॥૩૬॥ એક નર પુઠે નવ નવ નારિ, ફરશો દીવસ રેણી; વામાનો મહે નહી સમજવાનો, નજર સદા હેલિ. ॥ ૩૭ ॥ પશુ સમ વ્યવહાર વરતસે, કાં કન્યા કાં બેટી; કાં ભગની કાંકાકી માશી, શરમ મુકસે છેટી ॥૩૮॥ નર નારી એક વાહન બેશી, ફરસે સુખડુ લેવા; નર સરીખા પોશાગ પેહેરે, પુરણુ વૈભોગ દેવા. ॥ ૩૯ ॥ અબળા ઉપાન પેહેરસે ચરણે, ખડા ચલાવિ ચાવે; જાણી વીદ્યા વિદ્વાન બનીને, છત્તર રૂમાલ ઝાલે. ॥૪૦॥ પતીનો કરગ્રહી પંથે પળશે નહી ભ્રાત તાતની સર્મ; કહેસે કયાં કર પરનો ગ્રહયો છે, કરતી નથી અધર્મ ॥૪૧॥ એવા એવા ઉત્તર દેસે બોલ્યામાં બાહાદુરી; ભણી ગણીને પ્રવિણ થાશે; સકળ ગુણે સુરી ॥ ૪૨ ॥ પુત્રીના માત તાત દેખીને થાસે ખુશી ખુસી; કહેસે કે દીકરી છે બહુ સુખી, જમાત્ર જબરો હુંશી ॥૪૩॥ સાસરેથી દીકરી આવે તવ, દે માન્યને આવકાર; આવો બેની બેસો બેની, શું જમસો આવાર ॥૪૪॥ એવાં એવાં લાડ કરિને, પીતા પુત્રી બગાડે; માતા કેરી વાણી મીઠી, દીકરીનો મોહ લગાડે. ॥ ૪૫ ॥ ॥ વળણ ॥ મોહ ચઢાવે માવડી, કરી તનયાનાં વખાણ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીનું એ પરમાણ. ॥

કડવું ૧૬ રાગ મારૂની ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની એમ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કળી કહે સુણો રાય ધર્મ, મારા ગુણ ચરિત્રનામર્મ. ॥૧॥ મારા વારામાં જે જે થાય, તે તે માહારૂં કરાવ્યું કરાય, મારા વારામાં સુમતી નાસે. રમે કુમતી ચારે પાસે. ॥૨॥ મારા વારામાં વાહાલામાં વેહેર, જેની ને તેની આંખમાં ઝેર; વળી કંગાલ ઉપર કેર; સહુ જબરાની માગે મેર. ॥૩॥ વળી સગાં સહોદર જેહ, સાચુ શત્રુપણુ કરે તેહ; વળી પાસેના પાડોશી બળે, જ્ઞાની ભાઇ ઘણા કળકળે. ॥ ૪ ॥ જાતી ટળીને જ્ઞાતી થાસે, એક એકનું ઘસાતુ ગાસે; તેમાં બનસે શેઠ પટેલ, કરસે ચાન્ડાળના ખેલ. ॥૫॥ જેને ને તેને કનડવા ધારે, ઘણા ગરિબોને ગરદન મારે; વળી લાંચો લેવાની ધારે, કાંઇ મળે તો તેને ઉગારે. ॥ ૬ ॥ હોય

ચંડાળ જાતી જેહ, પણ તેવું ન કરે તેહ; શેઠ પટેલ જે કહેવાશે તેતો કરમ ચંડાળ થાશે ॥૭॥ હોય વણિક વીપ્ર ઉંચ; પણ નીચપણાની ખુંચ; દેખાશે ભક્તી ભાવમાં પુરા, તેતો પ્રપંચે નહી અધુરા ॥ ૮ ॥ અને સાદે સ્વરૂપે જે ફરે, તેતો પ્રભુથી કાંઇક ડરે; નારી નર તણાવેશ ધરસે, માત પીતાને મારગ કરસે ॥ ૯ ॥ બાળકી અવતર જ્યારે, પેહેરાવે પુત્રનો વેશ ત્યારે; તેથી પુત્ર રૂપે પુત્રી ફરે; મહોટપણે તો ચાળો કરે ॥૧૦॥ પછી ગુણ કેવા નીસરે, કેમ નાનપણનું વીસરે; પછી તેમાં કેવા ગુણ આવે, બોલે ચાલે જેવું તેને ફાવે ॥ ૧૧ ॥ તેથી કહેવાય જગમાં એવું માતા પીતા બગાડે છે તેવું; પણ માતા પીતા શું કરે, માહારી છાયામાં બુદ્ધી ફરે ॥ ૧૨ ॥ જેવો કરતા હરતા ભગવાન, તેવો હું કરતો મસ્તાન, નર નારી તણા વેશ લેશે; વામા રૂપી આલીંગન દેશે ॥૧૩॥ નરને નારી થવા મન થાશે, દેવને નામે વેશ લેવાશે, નહી આવે લંપટને લાજ, એમ ઉંધે ઉંધુ માહારૂ રાજ ॥૧૪॥ ત્રણે યુગમાં સવળા ચરણ, મહારે અવળીઅષ્ટાદશ વરણ; માહારા વારામાં મેઘ આછો, ચઢી આવી જતો રહે પાછો ॥૧૫॥ આવ્યો આવ્યો સહુને દેખાડે, પણ એક ફોરૂ નવ પાડે; જગત જે દન આવવો ધારે વાદળ ન જંતુ થાય, તે તો વીણુ વીણીને ખાય, કાંતો ખાનારાં ખોવાય ॥ ૧૭ ॥ દેખાડુ નવા નવા રંગ, પણ તે રંગમાં નહિ ઢંગ, કરે જેજે આશાને ઉમંગ, તેની માહારે કરવી ભંગ ॥ ૧૮ ॥ ધર્મ ધ્યાન જે કરવું ધારે, તેને નાંખુ વીઘન નઠારે, પરીપુરણ કરવા ન દેવું થાય, પુરણ તો કરૂ કેવું ॥૧૯॥ મન ફેરવી અભીમાન લાવું, એનું કર્યું કરાવ્યું ધોવરાવું; ગણી પુલાશોમાં પુલાવું, કરેલું સુક્રીત ડુલાવુ ॥ ૨૦ ॥ માહારા વારામાં જુજવા પથ, વળી કરાવું કલપીત ગ્રંથ; કોઇ પ્રતમાને પ્રભુ માને, કોઇ પ્રતમા પાશાણ જાણે ॥૨૧॥ કોઇ કહેસે પ્રભુ નિરાકાર, કોઇ કહેસે પ્રભુ સાકાર; કોઇ કહેસે પ્રભુ અકરતા, કોઇ કહેશે કરતા હરતા ॥૨૨॥ કોઇ કહેશે સગુણ સ્વામી; કોઇ નિરગુણ માને નામી; કોઇ કહેશે ન્યારો દામ, કોઇ પુરૂશ વ્યાપક કહે શામ ॥૨૩॥ કોઇ સુતાને માનશે પ્રીતે, કોઇ બેઠાને રૂડી રીતે; કોઇ ઉભાને માલીક માને, કોઇ નહિ કાંઇ એવું જાણે ॥૨૪॥ કોઇ છબીને પીતળ પુંજે, કોઇ ને તે અવળું સુજે; કોઇ કાષ્ટ મૃતિકા સેત્રે, કોઇ એ વાત મુકે નેવે ॥ ૨૫ ॥ સહુ જુજવા પથે પળે, ગણે સાર તેનો નવ કળે કોઇ તીલક

ઉભાં તાણે, કોઇ આડાં તિલક વિખાણે. ॥૨૭॥ કોઇ ઉભામાં બીનગી-
કાળી, કોઇ કપાળે ભસ્મજ ભાળી; કોને ઉભામાં ચાંદલો એક; કોઇને
બેત્રણનો નેક ॥૨૭॥ કોઇ કરે ઉભી બે શળીયો, કોઇ જેવો બદામ
નો કળીયો; કોઇ ધનુશ બાણાકાર, કોઇ કેશર સુખડ સાર. ॥ ૨૮ ॥
કોઇ રૂદ્રાક્ષ તુલશીવાળા, કોઇ સ્ફટીક મણિની માળા; એવા જુજવા
જુજવા મત, તેમાં કીયો સત્ય અસત્ય. ॥ ૨૯ ॥ સહુ કેહેશે સત્ય અ-
મારા, બાકી બીજા બધા ધુતારા; નીરાકાર વાળા એમ બોલે, અમારા
વેદ પંથ સત્ય તોલે. ॥૩૦॥ કહે સાકાર તે જુઠાણું, મુંઢ સત્ય માને સાં-
જવાણું; બોલે સાકારવાળા એમ,નીરાકારમાં કુટાઓ કેમ.॥ ૩૧ ॥ ની-
રાકારનો પંથજ ખોટો, કાઢનારે વાળ્યોછે ગોટો; એમ અપખોડે સાકાર
વાળા, દેખાડે પોત પોતાના ચાળા. ॥૩૨॥ પેલો પેલાને જુઠો પાડે, પેલો
પેલાની ખોડયો કાડે; ત્યારે જાણવો કીયો સાચો, માહારા વારામાં સૌ
પંથ કાચો. ॥૩૩॥ જુઓ સઉ પંથ સાચા હોયે, તો તો જુજવા ન પડે
કોય; સાચો સર્વ સ્થળે પરખાય, કોઇ કોઇને ટંટો ન થાય. ॥ ૩૪ ॥
બધા વિશ્વનો છે ધણી એક, તેના ન હોય પંથ અનેક; ઉપજે પંથ અ-
નેક જેહ, જુઠે જુઠા જાણવા તેહ. ॥૩૫॥ જે જે વસ્તુ જેજે ખાય, તેને તે
નો સ્વાદ જણાય; તેથી તેને તે માને મીઠું, શાથી કે બીજુ નથી દીઠું.
॥૩૬॥ માહારા વારામાં કાચે કાચું,કોઇનું નવ્યજાણેવું સાચુ. તેહ કળી
કુટાવી મારૂ, કોઇનું ન થવા દઉં સારૂ. ॥૩૭॥ કોઇને હાથ સાચી વાત
આવે ન કરે પ્રખ્યાત; પ્રસીધ કરાવાની બુદ્ધિ ન આપુ, કરે પ્રસીધ
તો મત કાપુ. ॥૩૮॥ કોઇના મનમાં ઠરવા ન દેવું; માહારૂ પ્રબળ જ-
ણુવું એવું; જગતની મતી ફેરવું એવી ધુતારો ગણી કહાડો તેવી.
॥૩૯॥ જેનામાં હું ન શકું પેશી; તેના મનમાં સત્ય જાય બેશી, સાચુ
જ્ઞાન થઇ ગયું જેને. મુકુ આળસ સુસ્તુ તેને. ॥૪૦॥ તેથી હાથ આ-
વેલું ખુએ, પછી નવા નવા રંગ જુએ; દેખાડું રંગ ભારે ભારે, તેથી
ખરી વસ્તુ વીસારે. ॥૪૧॥ એટલે અવળે પંથ લેઉં; પછી છુટો થવા ન
દેઉં; ખરો હિરો નાંખુ ખોવરાવી, જુજવા ભપકા જોવરાવી. ॥ ૪૨ ॥
પુરણ પ્રારબ્ધી પ્રાણી હોય, તેતો ખરી વસ્તુ નવ ખોય, તેની પાસે
માહારૂં નવ ચાલે, એતો મન માને તેમ માહાલે. ॥ ૪૩ ॥ વળણ. ॥
મન માને તેમ માહાલવા, જ્ઞાની જનને છુટ; પણ માહારા વારા વિશે,
જગત જાણે જુઠ. ॥

કડવું ૧૭ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુ-જને સંભળાવું, કળીની કરમ કથાય ॥૧॥કળી કહેછે યુધીષ્ટરને, સાંભળો મ્હારી કરણી, એકા એક કોધે નવ થાશો; બધી કહુ વાત વરણી ॥૨॥ ખરી બીના કહુંછું તમને, ચાહે રીજો કે રૂઠો; મમ રાજમાં જુઠો તે સાચો, સાચો તે જણવું જુઠો ॥૩॥ સાચાની રીતી સવળીતે,અવળી સહુને ભાસે; કરતા હોઇએ તેજ કરીએ, એમ કહીને નાસે ॥ ૪ ॥ ખરામાં કોને ન દેઉ ટકવા, બકવા કર્યા કેવરાવું, ન્યાયમાં વારતાદીશે તોહે, યુક્તીથી ફેવરાવું ॥૫॥ ખરૂ લાગે પણ એમ મન ઠેરવું, અવર પંથ છે મોહોટા; તે સરવે કેમ વળગ્યા હશે કેમ કહી શકીયે ખોટા ॥ ૬ ॥ એવું સમજી રચ્યો પચ્યો, રાત દીવસ રહે તેમાં; સુજવા ન દેઉં ખરો રસ્તો, યાતો બોળાવું બેમાં ॥૭॥ ખરામાં મન દ્રઢ નવ રાખુ એવું પરીબળ માહારૂ; અનેક અવગુણનો હું ભરેલો, કોઇનું નકરૂસારૂ ॥૮॥ પોતાનું સારૂ કરવા માટે, કંઇ જન થાયે ત્યાગી, તેને વિશેશ પાપમાં નાખું, બહુ કરૂ બેરાગી॥૯॥ સંસારી કરતાં ત્યાગી જનમાં, અપલક્ષણો હજાર; અતી પાપમાં એને નાખુ, ખેલાવું નગ્ન બજાર ॥ ૧૦ ॥ બનાવું કામની ક્રોધી, લોભી લંપટ લાલ;ઉપર દેખાય રૂડોને, અંતર ખોટી ચાલ ॥ ૧૧॥ તે તે કોઇના વરત્યામાં નાવે, તે કરતા કહી આવે; પણ પાપ થાવા મેં મતી આપેલી, મનમાં કાંઇ નવ લાવે ॥ ૧૨ ॥ લંપટ સંગે રહે લપટાઇ, પર પાસે ગુણ ગાય; એવો મેં અંધાપો આપેલો, પાતકમાં લપટાય ॥ ૧૩ ॥ માહારા વારામાં વેરાગી, સન્યાસી બ્રહ્મચારી; તેમની સેવા પુરૂશ કરતાં, વીશેશ કરશે નારી ॥ ૧૪ ॥નારીનું હલેન નારીનું ચલન; નારી કરે તે થાય, વીશેશવીધવા વામાવળગે કહેશે કરૂ સેવાય ॥૧૫॥ યોબન વયની વિધવા વામા, વીદ્યા અભ્યાસ કરશે; માહારા છે ગુરૂ માહારા છે ગુરૂ, કહી કહી પુઠે ફરસે॥૧૬॥મહતા વધારે મીષ્ટાન મારે, સેવા કરે બહુ સારી; પોતાને પતી નહીને, ત્યાગીને નહી નારી ॥ ૧૭ ॥ એકેને આડ નહી કસી વચમાં, શું છે તે જગદીસ જાણે; અજ્ઞાની જીવ એવું કહેસે, ત્યાગી તે તાત પ્રમાણે॥૧૮॥ ત્યાગી કહેસે શેવક અમારી,અંગારૂપછે બાઇ;હરનીશ એનેઅજ્ઞાન વાલું શેવાકરે ધાઇધાઇ ॥૧૯॥ વીધવા કહે કંથ ગયો તો, શું કરવો વ્યવહાર આ સ્વામીની શેવા કરીને, ઉતરીયે ભવ પાર ॥૨૦॥ એવું કહી શે-

વામાં રહીને, મન ગમે તેમ ચાલે, જગત નીંદા ન કરે માટે, હરનીશ માળા ઝાલે ॥ ૨૧ ॥ ભોગીયા કહેસે ભક્ત છે બાઇ, સંસારની લત નથી; ગુરૂની શેવા કર્યાં કરે છે, વિદ્યા ભણી છે અતી ॥ ૨૨ ॥ ભણી ભણીને ગુરૂજ્ઞાન ભણે, પ્રથમ સમજે કેવું; પંચ ભુતોની આછે કાયા, માહારે શું લેવું ॥ ૨૩ ॥ દેહ તે હું નહી, દેહ માહારો નથી હું દેહનાથી ન્યારી; માટે દેહથી કર્મ બને છે, તેની હું નહી ભોગદારિ ॥૨૪॥ દેહના કરમ દેહ કરેછે, તેથી મુને નહી દોશ; એવું ગુરૂનું જ્ઞાનમળ્યાથી કોઇ વાતનો નહી છોશ ॥૨૫॥ ગુર કહીને ગોદમાં બેસ, ચેલી થઇ ચાંપે ચરણ; ન રહે વ્યભિચાર થયા વણ, ભીજાય અંતઃકરણ ॥ ૨૬ ॥ કામદેવને શીવ સરખા ન જીત્યા, કોણ મનુશ જાતી; અચળપણુ બતાવે મીથ્યા, દુનીયા ભોળી છેતરાતી ॥ ૨૭ ॥ દીયા ગ્રંથમાં કહ્યુછે કે ત્યાગી કને જાય નારી નારીનો પરછાયો ન લે સન્યાસી કે બ્રહ્મચારી ॥૨૮॥ તેમ છતાં શેવામાં રાખે; એ બધા મહારાજોરે; કાજળની કોટડીમાં પેઠેલો, કોઇ રહે નહિ કોરો ॥૨૯॥ નાહાતીવેળા પીસાબ કરે, પાણી ભેગુ જાય પાણી, ગુરૂસેવકમાં એ રીતે, કોણ વારતાજાય જાણી ॥૩૦॥ એવા અતી અવગુણ માહારા, કહેતાં ન આવે પાર; મારા રાજમાં ડગલે ડગલે, વધસે વ્યભીચાર ॥૩૧॥ રાજ્ય વંસી રઝળતા થાસે ગુલામ કરશે રાજ; સગા શહોદર કોઇ કોઇની ન મળે લગાર લાજ ॥૩૨॥ રાજા રઇયતને દુખ દેઇ, ધન હરીને લેશે; ન્યાય તજી અન્યાય કરીને દુનીયાને ડંડ દેશે ॥ ૩૩ ॥ રઇયત રાજાનું વાંચશે ભુડું રાજા રઇયતને રગડે; દુખડુ પડશે વસ્તી વીશે આનંદ થાસે વગડે ॥ ૩૪ ॥ વલણ ॥ વગડે આનંદ ભોગવે, સુણો યુધીષ્ટરરાય; વ્યાસ વહ્લભ વાણી વદે, કળીની કરમ કથાય.

કડવું ૧૮ રાગ ઝુલણા ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી. રાજા સાંભળ ઉલટ આણી; કહે કળી ધરમરાય પ્રત્યે, દુનીયાને ચલાવું અસત્યે ॥૧॥ ઓછા આયુશની સહુ શ્રષ્ટી, નવિ નવી ભોત્રવસે કષ્ટી; સપ્ત વર્ષની સ્ત્રી થઇ ફરસે નવ વરશની ગરભ ધરસે ॥૨॥ નીપજે નીરબળ પ્રજાય; મંદ બુદ્ધી સરવની થાય; ટુંકો આયુશ ટુંકી બુદ્ધી, તેથી નાવે પ્રભુની શુદ્ધી ॥૩॥ થોડા આયુસમાં સુખ સર્વ, લોભ લાલચ ગમ્મત ગર્વ; કામ ક્રોધ માહારૂંને તારૂ

લપટાયા કરી લેવા સારૂ. ॥૪॥ વહુ સોળ વરસની થાશે, તવ સાસુના મેહેણા ખાસે; કહેશે વાંઝણી ઘરમાં આવી, બધી જીંદગાની ડુબાવી ॥૫॥ નાહાની વયમાં વસ્તાર માગે, કાચો કચીઆરો ખપ લાગે; એ તો ટુંકા આયુશનું જોર, સહુનો મોહ માયાનો સોર. ॥૬॥ નાહાની નાહાની વયનાં બાળ,મોહ મૈથુનનો ભમકાળ; અતી અપલક્ષણ અવગુણ, કાંટે તોળાસે જણ ત્રણ. ॥૭॥ હવે કહેતો કહું વીશેશ, સુણતામાં ઉપજસે ક્લેશ; તવ ધરમ ભરાયા ક્રોધે, થાય ભ્રષ્ટ બુદ્ધી તુજ બોધે ॥ ૮ ॥ તું કરાવે વાલામાં વેર, તારૂ કરણી કેર; સુણી આવ્યું આંખમાં જેર, પાપ નહી તુને મારતાં દેર. ॥ ૯ ॥ માટે વાયુ સુત મમ વીર, મહા બળવંત ગુણ ગંભીર; તને આપુ આજ્ઞા આજ, કાઢે આખા વીશ્વની દાઝ. ॥૧૦॥ તવ કળીએ કર જોડયા, તમારા સઉ સંદેહ તોડયા;બધા અવગુણ કહ્યા મારા, હવે સાંભળી લ્યો ગુણ સારા. ॥૧૧॥ પછીથી મારજો સુખરૂપે, તવ ધીર્ય ધરી ધર્મ ભુપે; વીરા વ્રકોદર ધરો ધીર, જોઇએ કેટલું છે નીર. ॥૧૨॥ એમ કહીને રોકાણ કીધું, ગુણ સાંભળવા લક્ષ દીધું; બોલ્યા યુધીષ્ટર મુખ વાણી, સુણ કુકરમી હેત આણી. ॥ ૧૩ ॥ ગુણ સાચા હોય તો કેહેજે, નહી તો સમજી ચુપ રહેજે; જો જુઠી અડાવીશ વાતો, તો તો ખાઇશ ભીમની લાતો. ॥ ૧૪ ॥ દુખી થઈ થાશે મરણ, ઘણું દુભાશે અંતઃકરણ; માટે બોલજે સાચે સાચું, જુઠી વાતે હું નહી રાચું. ॥૧૫॥ તારાં કઠીણ કુડાં કરમ, ઘણે દીઠો અમે અધરમ; તવ કળી કહે સુણો રાય, પન્ડે નહી બોલુ જુઠું જરાય. ॥ ૧૬ ॥ જુઠું બોલું તો જગદીશ પુછે, ખોટું કહેવાનું કારણ શું છે; બોલુ અસત્ય માહારે આપ, મને મોટી ગૌહત્યા પાપ. ॥૧૭॥ બ્રહ્મહત્યાનું પાપ અનંત, આ જગે નથી ખોટી ખંત; તવ ધરમ કહે ગુણ તારા, જોઇએ જો કેવા છે સારા. ॥૧૮॥ ત્યારે કળી કહે સુણો રાય, સત્યસદ્વાપર ત્રેતા ગણાય; તેવા ત્રણ યુગો બહુ કાઠા. માહારા કરતાં જાણવા માઠા. ॥૧૯॥ તેવા વાતે યુગમાં સઉ કોઇ, ચાલે સત્ય પથે જોઇ જોઇ; જુઠું બોલે નહી મુખ જરા, ચાલે ખડગ ધારાએ ખરા. ॥૨૦॥ કરે પુન્ય ન કરે પાપ, ટાળવાને ત્રીવીધી તાપ;કરે જપ તપ કાયાને કષ્ટા, રાખે સદાવ નીરમળ દ્રષ્ટી. ॥૨૧॥ નેઉં કરતાં કાઢે બહુ દન.તોએ ન મળે જમજીવન; બારા વારામાં ખટમાસ. કરે સત્ય કરમ અભ્યાસ ॥૨૨॥ તેને તુરત મળે મોહન, થાય પુરવનો પાપી પાવન; જપતપથી ન ખુએ આયુશ. થોડામાં કરૂં સુરધુ હુંશ. ॥૨૩॥ એવું પરાબળ માહારામાં એક, જુઓ ધરમ

રાય વીવેક; બીજો ગુણ બતાવું નાથ, કહું જોડીને હાથ ॥૨૪॥ ત્રણ યુગમાં કરે પુન્ય, કરે અદકું ને રહે ન્યુન્ય; તેથી દુભાય જીવ ગરીબ. જેના ઘરમાં ન હોય ઠીબ ॥ ૨૫॥ તેને ક્યાંથી અતી ધન મળે, પુન્ય કરવાની વેળા વળે; ત્રણ યુગમાં એ અવગુણ, આપે ડુંગરને મળે તરણ ॥૨૬॥ મારા વારામાં એક દાન તણું, ફળ મળવાનું હજારગણું; એક જનાવાદી પુન્ય રળે, તેને સહસ્ર જનાવાદી મળે ॥૨૭॥ મને એવું હરીનુ વરદાન; તમે સાંભળ્યું હશે કાન; વળી ત્રીજો ગુણ બતાવું ત્યાર પછીથી માર ખાઉ ॥૨૮॥ ત્રણ યુગમાં ઘણાં વરસ, ધ્યાન ધરે ધરીને હર્ષ; તે ગણાય તરણા શમ ધ્યાન, મુજમાં ઘડી મેરૂ સમાન॥૨૯॥ત્રણે યુગમાં સરવે નારિ, સેવે સ્વામી અને મોરારી; તવ સગતી પામે અંગળા; એવા તધણે યુગો છે નબળા ॥૩૦॥ મારા વારામાં સેવ્યો સ્વામી, તેતો પ્રભુ તણું પદ પામી; પોતાના પતીની સેવા કરે, ચાહ્ય તો હરીધ્યાન ન ધરે ॥૩૧॥ તેને રીઝે તીલોકના નાથ, એવિ સ્વતંત્રતા તેને હાથ; મારામાં ગુણ એવા ચાર, કરો તોલ સતીના કુંવાર ॥૩૨॥ તવ ધરમ વિસમય થયા, બધા અવગુણે ઢંકાઇ ગયા; હું તો દેખાયો સુપાતર, તારા અવગુણ તરણા માતર ॥૩૩॥ કોટી દીવા આગળ એક રવિ, એવાં તુલના મુજને હવી; કોટી અવગુણ દીપક તુલ્ય, પણ ગુણ આદીત અમૂલ્ય॥૩૪॥સુણો સુણો વ્રકોદર વીરા. કળીકને ગુણના હીરા; એવાને કેમ શકીયે મારી, જો જે કુમતી કરતો તારી ॥૩૫॥ એને મુકી દો મારા ભ્રાત, તવ કહી વૃકોદરે વાત; એણે આપણને દુખ દિધું, કળી કહે મેં પારખું લીધું ॥૩૬॥ તાવી જોઇ દ્રૂપતી સતીને, પડુ પાય એની સુમતીને; જોઇ તમારિ ન્યાય નિતિ, તેથિ ઉપજી પુરણ પ્રીતી ॥૩૭॥ધન્ય ધન્ય સતી સંતાન, તમને પ્રસન્ન શ્રીભગવાન; જાઓ જય તમારો થાશે; વિઘ્ન આવે નહી કોપ પાસે ॥૩૮॥ વળણ॥ વિઘ્ન તમોને આવે નહિ, સીધારો સતી સંતાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયે દીધું માન. ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુનિ ફરી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, હીમાલય મહિમાય ॥૧॥ કળિએ માન્ય અતીશે આપ્યું, બોલ્યા યુધીષ્ટર એમ, હવે એને છુટો મુકો, ઓરે બળિયા ભેમ ॥ ૨ ॥ આપણને શું લાગે વળગે, જે એના મતમાં જાસે; કુબુદ્ધી એવા પ્રાણી

ની જાશે ત્યારે થાસે ॥૩॥ નહી ડગે ને સ્થીર મન રાખે, તેને ન । ડાઘ લાગે; લંપટ વ્રતી કરે તેનું સત્ય સમુળુ ભાગે ॥૪॥ આપદે એ સી કરવિ ઉપાધી, પંથે પળો મમવીર; તવ વ્રકોદરે મુકી દીધા,ચાલ્યાં પાંશરા તીર ॥૫॥ હરી સમરણ કરતા કરતા, પાધરે પંથ પળાય; પાંચ પુરૂષને છઠી નારી હીમાળા લેગભગ થાય ॥૬॥ એવામાં એક સરોવર આવ્યું, નીરમળજળ લે લહેરી, પાણી પીવા પાન્ડવ બેઠા, ઉંચાવન કુળ પહેરી ॥૭॥ એવામાં થઇ વાઘ ગરજના, જેમ ગાજે બાર મેઘ, તેવો ગાજતો દોડતો આવ્યો, વાઘ વાયુ વેધ ॥૮॥ દેખી ભય પામ્યા ભુપતી, હવે આયુશ ખુટયો; તવવ્રકોદર હિમત આવી, ક્રોધભરેલો ઉઠયો ॥૯॥ કચ્છ ભીડાવી મનડું ચીડાવી, વાઘના સનમુખ ચાલ્યો, જરા ન ડરીયો હોકારો કરીયો' ઝડપી વાઘને ઝાલ્યો ॥ ૧૦ ॥ ઝડપી ઝાલ્યો બગલમાં ઘાલ્યો, પછી પુંછ પકડી કહાડયો, મુસ્તક ઉપર ફેરવીને પાશાણમાં પછાડયો ॥૧૧॥ તેવો વાઘનો દેહ તજીને, થયો ગાન્ધર્વ રૂપ; તે દેખીને વીસ્મય પામ્યા, કુન્તી નંદન ભુપ ॥ ૧૨ ॥ બે કરજોડી ગાન્ધર્વ ઉભો, પુછી વ્રકોદરે વાત; વાટ ટળીને આ દેહ પામ્યો, કોણતારીમુળ જાત ॥૧૩ ગાંધર્વ કહે સુત સતીના, હું તો સ્વરગનો વાશી એક વેળા આવ્યો અવનીમાં, મમ બુદ્ધી થઇ રાશી ॥૧૪॥ દુરવાસારૂશી તપ કરતાતા, તેની કને હું આવ્યો; રૂશીને બીવરાવવા માટે, મન દેવેવાઘ બનાવ્યો ॥ ૧૫ ॥ રૂશીજી તવ ઓળખી ગયા ક્રોધે ભરાણા આપ; નેત્ર ઉઘાડી કળકળીને, મુજને દીધો શ્રાપ સીદ દીધો, શું વાઘ રૂપે નડીયો ॥ ૧૭ ॥ શ્રાપ માહારો અનુગ્રે કરો, ઓ માહારા મા બાપ; ભુલ્યો ચુકયો ને જખમારી, ટાળો ગરીબનો શ્રાપ॥ ૧૮ ॥ એટલેઆવી રૂસીને દયા; હાલતો આ દેહ મળસે, પણ વાયુસુત ભીમને હાથે, વાઘ તણો દેહ ટળસે ॥ ૧૯ ॥ એટલે ગાંધર્વ એમ બોલ્યો, મળે વાયુ સુત કયારે; રૂસી કહે હિમાળે જાશે; પાન્ડવ મળસે ત્યારે ॥૨૦॥ એવી વાણી કહીતી રૂશીએ, માટે રહયોછું આંઇ; વટમાગું જળ પીએ છે આ સરોવરની માંઇ ॥૨૧॥ હું જાણું કે ભીમ મળે તો, પામું પુરવનો દેહ; તેથી જેને ને તેને ગ્રહુંછું, કાર્ય કરૂંછું એહ ॥૨૨॥ ઘણે દીવસે તમો પધાર્યા, ત્યારે આ દેહ આવી, અતી ઉપકાર માન્યો તમારો;અંતર ઉલટ લાવી ॥૨૩॥ ઇશ્વર જય કરસે તમારી, પામસો પ્રભુના ચરણ; પાતક ટળી પુન્ય વધજો, થાજો હરીને સરણ ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી અં-

તર ધ્યાન મયો, સ્વર્ગ સુદન, ઇંદ્રને જઇને ચરણે લાગ્યો, ઇંદ્રનું હર-ખ્યું મન. ॥૨૪॥ આવ્ય ભાઈ ભલે તું આવ્યો, આ દેહ સાથી મ-ળીયો; ગાન્ધરવ કહે હીમાળે જાતાં ભેગો થયો ભીમ બળીયો. ॥૨૫॥ એ અડવાથી આ દેહ પામ્યો નહી તો હતો સુન્ય મુન્ય; તેની સાથે વ-નકુળ પહેરી, જાય છે તમ અરજુન ॥૨૬॥ છે મહા દુખી નથી સુખી, પામે છે ઘણી કષ્ટી, માહારા હલમાં ઉપની દયા, દેખી ન શકાયુ દ્રષ્ટી. ॥૨૭॥ એટલે બોલ્યો ઇંદરાજા, ચાલોને સરવે દેવ, અરજુનને આંઇ લાવીએ તેડી; જરૂર આવસે એવ ॥૨૮॥ એવી આપી આજ્ઞા કે, ઊઠયા તેત્રિશ કરોડ; પુસ્પ તણા વઇમાન બેશી ચાલ્યા જોડાજોડ. ॥૨૯॥ ઉતરી આવ્યા અવની વીસે જ્યા હીમાલય પંથ; પાન્ડવને જાતા ત્યાં દીઠા, મારગ રોકયો અત્યંત. ॥૩૦॥ પાન્ડવો કરજોડી ઉભા, ઉભો અ-રજુન ભુપ; એટલે નરને ઇંદ્રે પુછયું, કેમ ધર્યું આ રૂપ. ॥૩૧॥ શા દુ-ખમાં તું દુલી ગયો છું, ઓરે મારા બાળ; શરીરે નથી વસ્ત્ર વાઘા, શું આવ્યું આળ. ॥ ૩૨ ॥ કોણે ઘરબાર છીનવી લીધું કોણે લીધું રા-જપાટ; રાજ્યવંશીનો વેશ મુકીને કેમ કર્યો આ ઠાઠ. ॥ ૩૩ ॥ અરજુ-નજી કહે પીતા મારા કોઇએ કાંઇ નથી લીધું; કુડો કળીયુગ બેસવા થી, જાણી જોઇ ત્યાગ કીધું. ॥૩૪॥ અવની વીસે રાજ કળિનું, બેઠુ જાણ્યું મમ તાત; એના રાજ્યમાં રેહેવું ન ઘટે. માટે મુકી સહુ વાત. ॥૩૫॥ એટલે બોલ્યો ઇંદ્ર રાજા; અવનિમાં કળિયુગ આવ્યો, તો તા-હારે આવવું તું સ્વર્ગે. કોણે આ પંથ બતાવ્યો. ॥ ૩૮ ॥ વળણ ॥ આ પંથ કોણે બતાવિયો, ઓરે માહારા તન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુ-ણજો શ્રોતાજન.

કડવું ૨૦ રાગ ધન્યાસરિની ચાલ.

જયમુનિ રૂશી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારી તુ જને સંભળાવું પર્મ પવિત્ર કથાય. ॥૧॥ ઇંદ્ર કહે આ પંથ તુને, કો-ણે બતાવ્યો બાળ, આ કરવે શું સુખ માનો છો, ભુલ ખાધી ભુપાળ ॥૨॥ ઇશ્વરે મુનશા દેહ સારૂ, કીધા છે સહુ વસ્ત્રભોગ; તે તજીને કીયા પ્રાણીએ, માગી લીધા રોગ દોગ ॥ ૩ ॥ સુખ સંપત કોણ તજી બેઠો, તજવે શું વઇકુંઠ પામ્યો;કીયો પ્રાણી મોક્ષ મળીયો, લક્ષ ચોરાશી વા મ્યો ॥૪॥ એટલે અરજુન હાથ જોડાને બોલ્યો નિરમળ બોલ; ઓ-રે પીતાજી ઉતર આપું,તેનો કરજો તોલ. ॥ ૫ ॥ પંચભુતોની આ કા-

યા છે, આપણી નાથ જરા; તે છે શા કારણ સુખ દેવું, આપણુ દેહથી પર ॥૬॥ ઇંદ્ર કહે એ દીકરા માહરા, વપુ સાથે શું વહેર; વહેર વિના વપુને દુખ દેવું, એ ઝેરિલાહે ઝેર ॥૭॥ પંચભુતોના વહેરિ નથી ને, ઝેર કરવું શા માટ; એ દેહ વડે જ્ઞાન ધ્યાન થાયે, મળે મોક્ષની વાટ, ॥૮॥ તેના પર કાળો કેર કરીને, દેવું દારૂણ દુખ; તે પાતક આપણને લાગે, ન મળે મોક્ષનું સુખ ॥૯॥ લેણું લેવા ને દેણું દેવા, લેવા પડે અવતાર; વેહેર વેહેર પડે લેવું દેવું, મોક્ષ ન મળે લગાર ॥૧૦॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો, દેહ તો જડ છે સાર; ત્યારે તેને શું સુખ દુખ દેવું, અનુભવ નહી લગાર ॥ ૧૧ ॥ ઇંદ્ર કહે તે જડ, જાણો છો, તો તેને શીદ દુખ દેવું; જડ ઉપર આટલું ઝેર કરો તો, ચૈતન્ય ઉપરકેવું ॥૧૨ જડને સુખ દેવું સારૂ નથી તો, દુખ દેવાનું કેમ સારૂ, જડને અનુભવ થાતો નથી તો, શીદ દુખ દેવું વારૂ॥૧૩॥ એટલે અરજુનજીખમચાયો, વીચારીને વદે વાણ; સુણો પીતાજી ઊત્તર આપુ, સમજી લેજો રામ બાણ ॥૧૪॥ તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર મારે, દેવાની નથી ગતી; અમે અમારે એવું સમજ્યા, દેહમાં રહેવું નથી ॥૧૫॥ ઇન્દ્ર કહે એક મમત ઝાલી, સમજ્યા વીના જાઓ ચાલ્યા; શાથી મોક્ષ મળે તે નજાણ્યું, કોણે ખોટા વેહેમ ઘાલ્યા ॥૧૬॥ ચાલો જઇએ સ્વરગ સુદનમાં, અરજુન બોલ્યો વાણ; તાતજી મુજને કહોતો, પરમેશ્વરની આણ ॥ ૧૭ ॥ ઇન્દ્રે જાણ્યું સંવાદ કર્યા વણ, કયાંથી આવે જ્ઞાન; ભગવતપદને પામવાના, નહી મોક્ષનો અભીમાન ॥૧૮॥ એવું સમજી વૈમાન બેશી, સ્વરગ ગયા સહુ દેવ; હીમાલયને પંથે ચાલ્યા, પાંડવો અન્યમેવ ॥૧૯॥ હરીગુણ ગાતા મારગ જાતા, હવે શું આગળ થાય; તે કથા સંભળાવુ તુને, ઓ જનમેજે રાય ॥૨૦॥ હીમાળાની લગભગ થયા આવી સરીતા એક, પાન્ડવે ત્યાં સ્નાન કીધું, રાખી હરીજન નેક ॥૨૧॥ પંચદેવોનું સ્થાનક દીઠું, તેનું કરયું પુજન, પછી હીમાલય ચઢવા લાગ્યા પવીત્ર પુરણ મન ॥૨૨॥ હેમગીરી પંથ જાતાં જાતાં, લય સરોવર આવ્યું; સ્નાન કરવા તતપર થયા, ભગવત પદ મન ભાવ્યું ॥૨૩॥ કીનારાપર જાતાં જાતાં નીકુળ લાગ્યા ગળવા; શીતળતા ચઢી ને ધ્રુજ વાપી, શરીર લાગ્યું ડળવા ॥૨૪॥ જેવી રીતે સબરષ ગળે, તે રીતે ગળવા લાગ્યો; રામ રામ રામ રામ સહુ ભાઇ બોલે, જોતાં જોતાં દેહ ભાગ્યો ॥૨૫॥ અરજુન શેદેવ ને દ્રૂપતી, થયાં શોકાતુર; ધર્મની બીકે આંસુન

લાવે મહા દુખ થયું ઉર ॥૨૬॥ ધરમ પ્રત્યે પુછવા લાગ્યો, વાયુ નંદન
ભેમ, ઓ મોહોટા વિરા સુજ્ઞ સધીરા, પ્રથમ નીકુળ કેમ ॥૨૭॥ મોહોટા
સ્થાને નાનો ગળીયો, તેનું કારણ શું છે; તે માહારામનનો સંદેહભાગો,
કરજોડીને ભીમ પુછે ॥૨૮॥ ધરમ કહે વિરા માહારા, એ નાહાનો લાડક
વાયો;જેને ને તેને કરતો ટુંકારા,થઇ ફરતો હરાયો ॥૨૯॥ માતને તાતને
તીછકાર કરતો,એ પાપ એને નડીયું તે કારણથી આપણા પેહેલો શરીર
એનું પડીયું ॥૩૦॥ વરકોદર નીર શંશય થયો; પણ મન થયું ઉદાશ;
સરવે સરોવરમાં સ્નાન કીધું સમર્યા શ્રી અવિનાશા॥૩૧॥ દેહો તજવા
ના વિચારવડે, ઝાઝો ન ધરીયો સોક; માયામાં વીશેશ લક્ષ ન રાખે,સમરે
પુન્ય શ્લોક ॥૩૨॥ ધર્મનેઅની આતુરતા છે. પ્રભુને ભેગા થાવા;હરખઉ
રમાં માતો નથી, આગળ લાગ્યા જાવા॥૩૩॥ જાતાં જાતાં શેદેવજીનો,દે-
હજ ગળવા લાગ્યો; બીજા બંધુ જોઇ રહયાછે, પંચભુતી પીન્ડભાગ્યો
॥૩૪॥ ભીમ કહે ઓ મહોટા બંધુ; મને પડયોબંધુ વેમ, શેદેવ આપણો
ત્રીકાળજ્ઞાની, વહેલો ગળીયો કેમ ॥૩૫॥ એણે શો અપરાધ કરેલો, તે
સમજાવો સાર, ધરમ કહે સુણો વિરા, વાયુના કુમાર॥૩૬॥ હસ્તીનાપુ-
રમાં દુત રમ્યાતા, દુરીયોધન સંગ જ્યારે; પુછયા છતાં રમવા કહ્યું તું;
જાણી જોઇને ત્યારે ॥૩૭॥ સમજ્યા છતાં અસત બોલ્યો, તેથીપેહેલોગ-
ળીયો; ભીમ કહે છે વાવા વીરા સઘળો સંદે ટળીયો ॥૩૮॥ પછી પાછું
સ્નાન કરીને આગળ ચાલ્યા એહ; એવે સમે અરજુનજીની ગળવાલા
ગી દેહ ॥ ૩૯ ॥ વળણ. દેહ ગળવા લાગી તહીં; .અરજુનજીની સાર,
વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, હીમાલય વિસ્તાર. ॥

કડવું ૨૮. રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજા સાંભળ ઉલટ આણી, ધનંજે
જેણે ધરીયું નામ, પોતે ગરવા લાગ્યો તે ઠામ ॥૧॥ ધીરે ધીરે ગળીગયો
દેહ, ભીમ પુછવા લાગ્યો તેહ;આતો અરજુન ગળીયો શાથી, માહા બ-
ળવંત રણનો હાથી ॥૨॥ ત્યારે બોલ્યા યુધિષ્ટર રાય, એની મહોટી ભુલ
કહેવાય; આખા વિશ્વ તણા જે ધણી, બુજ નરને નોહોતી તે તણી ॥૩॥
પ્રભુ પાસે રથ હંકાવ્યો; એના મનમાંવિચાર નાવ્યો,નવજાણ્યા વિશ્વના
પતી, એણે બતાવ્યા સારથી॥૪॥ દિધું દાસત્વનું કામ, તેથી વેહેલો ગ

ળ્યો આ ઠામ, એમ સંદેહ નાખ્યો ભારી, પછી સ્નાન તણી ચટલાગી ॥૫॥ સ્નાન કરિ આગળ ડગ ભરીયું; એવે શરીર ભીમનું ઠરીયું;જાણ્યું ક્રોધરે મન એમ, હવે નહી રહુ કુશળ ખેમ ॥૬॥ હવે શાથી હું ગળવા બેઠો, પ્રષ્ણ પુછવામાં જીવ પેઠો, ગળતાં ગળતાં બોલ્યો મુખ એમ,ભાઇ ગળવા લાગ્યો હું કેમ ॥૭॥ ટાળો સંદેહ ઝટપટ વિર જાવા બેઠું માહારૂ શરીર; તવ બોલ્યા યુધીષ્ટર રાય તું તો ભોળો ભક્ત ગણાય ॥૮॥ પણ કોઇ વેળા ચઢે તાન, ત્યારે ન રહેતું બોલ્યાનું ભાન, હોય શીવવિષ્ણુ બ્રહ્માય, હોય યોગી મુની રૂશીરાય ૭૯॥ તેનું અપમાન ટરતો મુખ;કોપ ચઢે તો દેતો દુખ; પછી મનમાં તો દયા ખરી, પણ તે વેળા કરીદેપરી ॥૧૦॥ માટે વેહેલો ગળે છે વિર હવે સમરો શામ શરીર; એમ કહેતામાં ભીમ બળીયો જોતા જોતામાં ઓગળીયો ॥૧૧॥ બોલી દ્રૂપતીસતીવિ-ચારી, હવે દેહ ગળવાની માહારી; શાથી ગળીશપુછીજોઉં, માહારામનનો સંદેહ ખોઉં ॥૧૨॥ કહો સ્વામી હું ગળીશ કેમ મારા મનનો ટાળો વહેમ; બોલ્યા ધરમ સાંભળ નારિ, ઘણી પ્રાતી પારથમાં તારિ ॥૧૩॥ પાંચ પતીમાં વાહાલો એહ, શમ વિશમનો દોશ તેહ, માટે તે કારણ ને નારી; ટળ્યો સંદેહ દ્રૂપતાનો ભારી ॥૧૪॥ ત્યાંથી ખડગ, આગળ જાય, ગળવા લાગી સતીની કાય; ગળી ગઇ સબરસની તોલે,ધરમરાજા રામ રામ બોલે ॥૧૫॥પેઠા ધર્મ સરોવરમાંય, ગળવા લાગી આંગળી ત્યાંય; ટચલીનું ટેરવું ગળીયુ. બીજા શરીર રૂપમાં વગીયું ॥૧૬॥સારી સ્વચ્છ થઇ ગઇ દેહ, પોતે વાત વિચારે તેહ, ગળ્યું ટેરવું તે મેં જાણ્યું દ્રોણ સામુ જુઠાણુ તાણ્યુ ॥ ૧૭ ॥ ગુરૂના સુત અશ્વસ્થામાં, મુઆ ત્યારે ગયા અમે સામા; મને દ્રોણે પુછી વાત, કોણ મરણ પામ્યુસાક્ષાત ॥૧૮॥ હું તો જાણતો હતો, મનમાં, હાથી મુઓ તે માહારા તનમાં, તોયે નરોવા કુંજોવા બોલ્યો, જાણ્યાં છતાં ન પડદો ખોલ્યો ॥ ૧૯ ॥ એટલું રાખ્યું પેટમાં પાપ, ખાવિ પડયો તો સૌનો સંતાપ, તેનું ફળ મળ્યું મને આજ, ગળ્યું ટાચડું સમજ્યા મહારાજ ॥ ૨૦ ॥ એવીધારણ ધારી ધરમે, ગયું ટોચડું માહારે કરમે પછી સરોવરમાં કરયું સ્નાન ભાવે ભજ્યા શ્રી ભગવાન ॥૨૧॥ પછી ગયા સામી તીર, ગભરાયા ગુણ ગંભીર, હવે પરવતપર ચઢવાનું ત્યાંથી કયાં ઉતરી પડવાનું ॥૨૨॥ એમ વિમાસે છ અપાર કોઇ પંથે ન સુઝે લગાર; પછી મનમાં ધારયું એમ, જઇશુ જેમ જવાશે તેમ ॥ ૨૩ ॥ એમ ધારીને પંથે

પળીયા, સમરે સુંદિર સામળીયા;જાતાં જાતાં આવ્યા ત્રણ પંથ,તવ મ ભરાયા અત્યંત ॥૨૪॥ માહારે કીએ મારગ જાવું,ભગવાનના ભેગા થાવું એક મારગ કઇલાશ જાય,બીજો બ્રહ્મપુરીમાં પળાય ॥૨૫॥ ત્રીજો મારગ વઇકુંઠ કેરો, જેને જમ નવ ઘાલે ઘેરો; ત્રણમાંથી કયે પંથ પળવું, મારે વિશ્વપતીને મળવું ॥૨૬॥ એવે કઇલાશથી શીવ દુત, આવ્યા તેડવા સતી સુત; કહ્યું ધરમને જોડી હાથ, ચાલો તેડવે ભોળાનાથ. ॥૨૭॥ બો લ્યા યુધિષ્ટિર વાત સુણી,શીવ છે સદા તમોગુણી;માટેહું નહિઆવું ત્યા ય,મહારે જાવું છે વઇકુંઠ માંય ॥૨૮॥ કહી શીવ દુત પાછા વાળ્યા,તવ બ્રહ્મા તણા દુત ભાળ્યા, કહ્યું બ્રહ્માના દુતે આવિ,ચાલો બ્રહ્મા લે છે તે ડાવી ॥૨૯॥ તેવે બોલ્યા ધરમ ભુપાળ, એતો રજોગુણી સદાકાળ, મા- ટે બ્રહ્મપુરી નહિ આવું, મહારે વઇકુંઠ વીશે જાવું ॥ ૩૦ ॥ એમ કહી પાછા વાળ્યા જ્યારે, આવ્યા વિષ્ણુ તણા દુત ત્યારે, જોડયા ધરમ રાજા ને હાથ, ચાલો તેડે છે વઇકુંઠ નાથ ॥૩૧॥ એવે યમપુરીથી રાય ધરમ, આવ્યા તેડવા આનંદ પરમ; ચાલો યુધીષ્ટર મમ બાળ, પહેલા તાતની લ્યો સંભાળ ॥ ૩૨ ॥ પછી વઇકુંઠ જાશું લેઇ, કાઢો આ દુતને શીખ દેઇ; બોલ્યા યુધીષ્ટર જોડી હાથ, પહેલા નીરખું વઇકુંઠ નાથ ॥ ૩૩ ॥ તે પછી બીજી બધી વાત, ત્યાં હું જરૂર આવિશ તાત; એવું કહીને પાછા વળ્યા; વિષ્ણુ દુતને પ્રેમે ભાળ્યા ॥ ૩૪ ॥ પછી બીરાજ્યા વ- ઇમાન, ગયા વઇકુંઠ જ્યાં ભગવાન; માહા શોભીતું સુંદીર ધામ,તેમાં બીરાજેલા ઘનશામ ॥ ૩૫ ॥ મુકયું ચરણમાં જઇ શીશ, તવ ઉભા થ- યા જગદીશ; આવો આવોરે રાજા ધરમ,તમો ભક્ત અમારા પરમ॥૩૬॥ કહી આલીંગન દીધું સ્વામી, પ્રભુ રીજ્યા ગરૂડા ગામી;તવ વઇકુંઠ વા શી સરવ, બધા ભક્તના ઉતરયા ગરવ ॥૩૭॥ આપણાથી શ્રેષ્ટ આભ- ગત, જીતી આવ્યા માયાવી જગ્ત; પછી બોલ્યા અંતરયામી, રહો ચ- તરભુજ રૂપ પામી ॥ ૩૮ ॥ તવ કહી યુધિષ્ટરે વાત,ક્યાં છે કરૂપતિને મમ ભ્રાત; તવ રીઝેલા શામ શરીર, બોલાવી કરૂપતી ચાર વિર ॥ ૩૯ ॥ ॥ વલણ ॥ ચાર બંધુ ને પ્રેમદા, તેડયા ધરમના પાસ,ચતરૂ ભુજ રૂપ તેહ છે, વદતા વલ્લભ વ્યાસ.

કડવું ૨૨ રાગ ધન્યાસરીની છાયા.

જયમુની રૂશીએણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, મોક્ષ મારગ કથાય ॥૧॥ ચાર બંધુને પ્રેમદા દીઠી, ખુશી થયા રાય ધરમ; ઓરે પ્રભુ આપને શરણે, સહુ જીવને સુખ પરમ ॥૨॥ મમ તાત સાથે બંધાયેલું, ધરમ પુરીમાં જાવું; પ્રભુ કહે ભક્તને વશ હું છું, ચાલો તમ સંગ આવું. ॥૩॥ એમ કહીને તતપર થયા, પાંચ બંધુ એક નાર; છએ શેવકોની સાથે, નીકળ્યા યુગહાધાર ॥૪॥ ધરમ પુરી-માં પ્રેમે પધારયા, ધરમે દીધાં આસન, મમ સુત તુજ સંગ પ્રભુજી આવ્યા મુને કરયો પાવન ॥૫॥ ધન તારી કરણી પાર ઉતરણી, વરણવી નજાવે વાતો, યુધીષ્ટર કહે પીતાજી મહારા, કયાં કઉરવ મમ ભ્રાતા ॥ ૬ ॥ ધરમ કહે તું આશું બોલે, કઉરવ ભ્રાતા કેના, કોટાણુ કોટી દુખ દીધેલું, એતે સબંધી શેના ॥૭॥ હણુવાના કીધા હુમલા, તમને એણે બહુવાર; રીધ સીધને રાજપાટ લીધું, લેવી ધારી સાત નાર ॥૮॥ તમ દેહપર દારૂણ દુખ દીધુ, તેની સાથે શી સગાઇ; રત્ન સરીખા પુત્રો મારયા; મર તો કરી ઠગાઇ ॥૯॥ એવા અસુરીનું મુખ ન જોવું, ઓરે યુધીષ્ટર રાય; ધરમ તણા એવા વેણ સુણી, બોલ્યા પડીને પાય ॥૧૦॥ યુધીષ્ટર કહે સમજ્યો હું તો, તમે કહી ખરિ વાત; ગમેતો ગમે તેવા પણ, એતો માહારા ભ્રાત ॥૧૧॥ સારો નરતો પણ મમ બંધુ, દેખાડો એમના મુખ; એ વાતનું માહારા મન વીશે; રમી રહ્યું છે દુખ ॥૧૨॥ સુખજ દે તે સાચો શતરૂ, દુખે દેતે મમવીર; સુખમાં સાંભરેસુ દરિશોની, દુખમાંશામ શરીર ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુ સંભારે તવ જગ તરીયે, નારીથી લક્ષ ચોરાશી દુખ તણા દેહ પડે ભોગવવા, માયાની માઠી ફાંસી ॥૧૪॥ માટે એ ભ્રાતોએ વન કહાડયાતો. વહાલા લાગ્યા વનમાળી; જ્ઞાનિ બ્રહ્મરૂપ ભેગા થયા તો, લક્ષ ચોરાશી ટાળી ॥ ૧૫ ॥ માટે એ બંધુઓ તોલે, નાવે બીજુ કોઇ; આપણા સુખ દાતા છે તે, સઘળા લીધાં જોઇ ॥૧૬॥ દુખે દાજને સુખ આપે, તે સુખમાં સહુ ફુલે, પંચ વીષયના ભોગવે ભોગો, ભગવત ભજન ભુલે ॥૧૭॥ વઇભોગમાં ભગવત ભુલાવે, સગાને વાહાલા સરવ જ્યારે સગાં સુખ આપે ત્યારે, પેઘે ઘરમાં ગરવ ॥ ૧૮ ॥ આ માહારાં સગાં આ માહારા ઘરના, જીવને ચડે અભીમાન; એ અભીમાને મરે માયામાં, સાંભરે નહી ભગવાન ॥૧૯॥ તેથી તે જીવ મોક્ષ ન પામે ભોગવે લક્ષ ચોરાશી; જો દુખ દેનારા હોય સગાં તો, સાંભરે શ્રી અવીનાશી ॥૨૦॥ તેથી પાપ નીવારણ થાયે, જાયે ચોરાશીનો ફેરો; છુટ પામે પ્રભુના પદને, ન ઘાલે યમ દુત ઘેરો. ॥ ૨૧ ॥ આવાગમનનું જે સુખ દુખ તે, સગાં બંધાવે છોડાવે; કઉરવ બંધુ મુને દુખ દેઇ, પ્રભુ

માં જીવ મેડાવે ॥ ૨૨ ॥ હું એમનો ઉપકાર માનું છું,ઝટપટ ભેગા કરેહ; તવ પ્રભુ કહે એમના બંધુ, દેખાડી દુખ રહેરો ॥૨૩॥ તવ યુધીષ્ટરને તેડીને ચાલ્યા ધરમરાય; નરક તણા કુન્ડો છે જે સ્થળે;પાપી જીવ બહુ ત્યાંય ॥૨૪॥ છે એક કુન્ડમાં કઉરવ લોકો, જોડે એવા દુરાચારી;તે કુંડ પાસે તેડી લાવ્યા, યમપુરીના ભોગહારી ॥૨૫॥ યમરાજા કહે આ કુન્ડ વિશે,કઉરવ કેરો સાથ; સેન્યા કારભારીને મીત્રો,શકુનીને સૌ ભ્રાતા॥૨૬॥ ધરમ ધરીને ગયા જોવા, મનસુબા મનમાં કરતા;કીનારાપર જઇ જોવા લાગ્યા, બહુ જીવ દુખી ફરતા ॥૨૭॥ અનંત તરેની પીડાયો પામે,મળ મુત્રોમાં રહિને; કર્યા કર્મના ફળ ભોગવેછે, કયાં દુખ રડે જઇને ॥૨૮॥ તે કુંડમાં એક તરે તરખલુ,વળગ્યા તેને જીવ ઘણા;તેના ભેગો દુરિયોધન છે, નહી તેને કષ્ટીમાં મણા ॥૨૯॥ યમરાજા કહે ઓ યુધીષ્ટર,પેલું તરખલુ તરે;તેને બહુ જીવ બાઝ્યા તેમાં, જુઓ એક જીવ ફરે ॥૩૦॥ તેજ તમારો મોહેટો બંધુ, હસ્તીનાપુરનો રાય, તવ તે જીવે સાંભળ્યું કાને,દીઠા ધરમને ત્યાંય ॥૩૧॥ તેથી તે શરમાઇ ગયોને,કુન્ડમાં ડુબકી મારિ; તવ યમરાયે ઉપર બોલાવ્યો, તે આવ્યો દેહ ધારિ ॥ ૩૨ ॥ દેહ ધરી દુરિયોધન ઉભો, બોલ્યા યુધિષ્ટર રાય; આવ અલ્યા ભાઇ બાહાર કાહાડું, નરક નીવારણ થાય ॥ ૩૩ ॥ શું કરવા કષ્ટી ભોગવે છે, કયાં લગી દુખ વેઠારો;આવ્ય હું ઝાલુ હાથ તારો,તવ તુજ પાતક જારો ॥૩૪॥ તેં મુજને ઘણા અવગુણ કીધા,પણ મુજ મનને નથી,ભુંડુ તુ કરે ને હું ભલુ તાકુ, જેમ મતી તેમ ગતી ॥૩૫॥ એટલે દુરયોધન એમ બોલ્યો ઓરે ધરમરાય; તમારે હાથે બહાર ન આવું,કોટી યુગ વહિ જાય ॥૩૬॥ નાના વીધના નરક વેઠું,કોટીક દુખી થાઉ;પણ શતરૂનો હાથ ઝાલી,કુન્ડની બહાર ન આવું ॥ ૩૭ ॥ ધરમ કહે કહ્યું માની, નિકળ વીરા બાહાર;દુરિયોધન કહે જા તુજ સાથે બોલીશ નહી લગાર ॥૩૮॥આઘેથી સાંભળ્યું પ્રભુએ, હસવા લાગ્યા છેક; કોટાનકોટી દુખી થયો પણ, મુકતો નથી ટેક ॥૩૯॥ સાબાશ છે ખરો ટેક એનો,હું જઇ નરક નિવારૂ એની સાથે સહુ જીવ તરશે, એ વળશે અંધારૂ ॥ ૪૦ ॥ પણ એનો ટેક જોઇને હું તો ખુશી થયો અપાર;ભલે સરવે વઇકુંઠ આવે, જાણ્યું જુગહાર ॥૪૧॥ આવુ કહી જ ભગવાન પોતે,આવ્યા કુંડ કીનારે; ખડખડખડ ખડ હસવા લાગ્યા, ધરમ બોલ્યા ત્યારે ॥૪૨॥ ઓ મહારાજ આપ શું હ-

શીયા, તવ શામળીયો બોલે; આખા વીશ્વમાં ટેક ન જોયો, દુરિયોધન-
ની તોલે ॥ ૪૪॥ એના ટેકથી હું રીઝ્યો છું કહોતો નરક નિવારૂં;યુધી
ષ્ટર કહે ભલ મહારાજ,હરખે હઇયું માહારૂં ॥ ૪૪ ॥ કુન્ડ ઉપર થી કૃ-
ષ્ણુ આવ્યા, બોલ્યા હસ્તે વદન; શાબાશરે ભાઇ ટેક તારો, ગાંધારીના
તન ॥ ૪૫ ॥ વલણ ॥ ધન્ય છે તારા ટેકને, ગાંધારીના તન;વ્યાસ વલ્લભ
વાણિ વદે, રિઝ્યા જુગજીવન.

કડવું ૨૩ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુ પરીક્ષત રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, પાપીની પાવન કથાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામી ગરૂડા
ગામી, રીઝ્યા અપરંમપાર; દુરિયોધનની પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે જુગદા-
ધાર ॥ ૨ ॥ ધન્ય ટેક તારો જીવ અમારો, હરખ પામ્યો આ દીશે; ટે-
કમાં ટેક મેં જોયો તારો; આખા વીશ્વને વીશે ॥ ૩ ॥ ટેક જોઇ ત્રસ-
માન થયો છું, હવે ન બોલીશ આડું; જો મન માનતુ હોય તારૂં તો હું
મારે હાથે કાહાડુ ॥૪॥ દુરીયોધન કહે હા માહારાજા, તમથી હું આવું
બાહાર; પણુ માહારો હાથ ઝાલીને કાહાડો, ઓરે દેવ મોરાર, ॥ ૫ ॥
તવ પ્રભુ લાંબો કર કીધો, હરખ્યો કૈરૂવ નાથ; પોતે ખુશી થઇને
બાજ્યો, ગ્રહયો પ્રભુનો હાથ. ॥૬॥ હાથ ઝાલીને દુરીયોધન બોલ્યો, કુ-
ન્ડના જીવોને કાજ; નરક નીવારણુ થાય સહુનું; મુજ પગ પકડો આજ
॥૭॥ એટલે નરકના સહુ જીવો, વળગ્યા દુષ્ટને ચરણુ; પ્રભુ પ્રતાપે
બાહાર આવ્યા, થયા હરીને સરણુ ॥ ૮ ॥ પાપે તણા રણુ ચડેલાં તે,
રણુછોડે રણુ છોડયાં; પ્રભુ સ્પર્શ થી અનેક જન્મનાં, બંધન હરિએતો-
ડયાં ॥૯॥ પછી પોતાથી અળગા રાખી, કીધી ટેકની ભુજ; નરકી
જીવોનું નરક નીવારી, બનાવ્યા ચતુરૂભુજ ॥ ૧૦ ॥ સાલોકય મુકતી
આપી એઓને, પુરણુ કર્યા કામ કીધું; તે પછી રાજા યુધીષ્ટરને, હરિએ
આલીંગન દીધું ॥ ૧૧ ॥ તવ ચતરૂભુજ સ્વરૂપ પામ્યા; પોતે યુધીષ્ટર
રાય; સમીપ મુક્તી એમને આપી, સદા રહે શેવા માંય ॥૧૨॥ એવું
સરવને સુખ કરીને, ચાલ્યા વઇકુંઠ લેઇ, આનંદ ઓચ્છવથાયઅતીશે
સરવ પ્રાણિના સનેહી ॥ ૧૩ ॥ જેને ને તેને વિઠલ વાહાલા, વરતે જય

જય કાર, ક
વઇકુન્ઠના જીવ
કોઇ ન ચાહે, દેખે દુ
વીશે, નહિ કામ કરોધ
કોઇને નહી કાંઇ ક્ષોભ. ॥
મેથુન કોણ માત્ર; પ્રભુ ચરણનો
સમા સમાના ભોગ થાયે, ગાયે વઇષ્ણવ
હરીના ચરણમાં ચીત. ॥૧૮॥ અબીલ ગુલાલ
છે હરનીશ; કીરતન ઓચ્છવ ચાલ્યા કરે છે,રીઝવ
સ્વર્ગનુ સુખ તુચ્છ સરખું, વઇકુંઠ વઇભોગ સામે;અવ
ન ગમે પુરણ પદારથ પામે. ॥૨૦॥ નીરખવાથી પાપ નાશ પામ,
પડે પુન્ય થાય, સમરણથી સરવે બે ભાગે,આવાગમન વહી જાય॥૨૧॥
એવો અમુલ્ય અવસર સહુને,વઇકુન્ઠ વીશે સદા;પાપ ન સાંભરે સપનો
વીશે, કુબુદ્ધી ન થાય કદા. ॥ ૨૨ ॥ વઇકુન્ઠ સુખ સદાકાળ એવું ભક્ત
જનો તે જાણે; નાસ્તીક જન અજ્ઞાને ભરેલો,ઉરમાં સત્ય ન આણે॥૨૩॥
સ્વર્ગારોહીણીની કહી કથા, સુણ જનમેજે રાય; સાંભળીને જે શ્રદ્ધા
રાખે તે જનને ફળ થાય,॥૨૪॥ દુરીયોધનનું નરક નીવારયું, નારાયણે
કરી દયા, તે સાથે અજ્ઞાની જીવો, તે પણ વઇકુન્ઠ ગયા. ॥૨૫॥એ રીતે
અધરમી જીવો, સધરમી થઇ જાય; કથા સુણીને સ્મરણ કરે, તો ફળ
પુરણ થાય. ॥૨૬॥ હરી સમરણ શ્રેષ્ટ સરવથી, સંભરે તે સુખ પામે;
સાચા દલથી શ્રદ્ધા રાખે લક્ષ ચોરાશી વામે. ॥ ૨૭ ॥ એટલું નીરભય
વઇકુંઠ વીશે, પણ રહેવાનું પ્રોક્ષ; પણ જ્ઞાન વીના અપ્રોક્ષ ન થાય, તે
નવ પામ્યો મોક્ષ. ॥ ૨૮ ॥ મોક્ષ વીના અખંડાનંદ નહી, સમજજો
શ્રોતાય; તે વારતા ઘણી છે ઝીણી, વીરલાથી સમજાય ॥૨૯॥ વળણ ॥
સમજે કોઇક વીરલા, તે પામે પદ મોક્ષ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો,
જાણો પ્રભુ પરોક્ષ.

કડવું ૨૪ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, રાજા સાંભળ રાખી પ્રેમ; મોક્ષ મા-
રગની કથાય, સુણતાં સહુ પાતક જાય. ॥૧॥ મુમુક્ષુ જન પામે જ્ઞાન,

...ા કરે ગં

...ગે કે પીને

...૩ ॥ ...

...જ જેનું ... કેવું,

...બહુ વીવેકી; કોઇ પંથને

...તો વાણી જ્ઞાનીયે કીધી ॥૫॥

...જેષ્ટીકાથી મસ્તાનો; દેખતાને નહિ...

...એ જાય ॥૬॥ તેમ વીદ્વાનને જેષ્ટીકાય, કરે

...પુંછળ વળગેલા જન, નહી જેષ્ટીકા નહી સાચ-

...ર તેમ દોરાય, તેથા દેખતો તે નવ્ય થાય; અનુભવ નવ

...ઇ, રહે સદાએ જંજાળ માંહી ॥૮॥ વિદ્વાનને જ્ઞાનીએ જુદા, તેતો

સમજાવું સમુદા; તવ ટળી જશે સંદેહ સહુને સમજવું ઘટે એહ ॥૯॥

વિદ્વાનો લખ્યું વાંચી જાણે, ખુશીમાં આવે તે અરથ આણે, વળી વિભ

ક્તીઓ વળગાડે વળી વ્યાકરણથી દોશ કાહાડે ॥૧૦॥ શ્રોતાઅજ્ઞાનીઆંધ

જેવા કહેશે આતો બોલેછે કેવા, પણ મુદ્દો ન સમજે કાંઇ, તેથી લપટાય છે

જ્યાંઈ ત્યાં ॥ ૧૧ ॥ મોક્ષના ઇચ્છનાર વિદ્વતાને ન જુએ તેહ; મુળ

વસ્તુનું સાધન કરવું; બાકી બીજું ન કરણે ધરવું ॥ ૧૨ ॥ મુળ વસ્તુ

પરમેશ્વર જાણો, મુમુક્ષુ તેનું તારણ આણો, તે તો સમજાવી રાખશે

જ્ઞાના, ભમાવી મારશે વિદ્વાનિ ॥ ૧૩ ॥ ધરે મોક્ષ ઇચ્છા જે જન; તેને

શોધવા નહી વચન, નહી વીદ્વાનનું છેદણુ કરવું, સત્ય સમજીને ધ્યાન

ધરવું ॥ ૧૪ ॥ મુળ ધરમ મારગ છે જેહ, કાપ્યા વિપરીત વિદ્વાને તેહ;

એક શબ્દના અનેક અરથ, કરી સત્ય મારગ કર્યો વ્યર્થ ॥૧૫॥ ચા-

લ્યું ધરમમાં ધરબોળ, ચઢાવી દુનીયાં ચગડોળ; કરયુ સરવ જીવોનું અ

હીત, તેતો નરકના વાશી ખચીત ॥૧૬॥ કરે શાસ્ત્રાર્થ લડાઇ, અજ્ઞાની

જન જાણે વડાઇ; મુમુક્ષુને તે કામમાં નાવે; જ્ઞાની જન જ્ઞાન વાત બ-

તાવે ॥ ૧૭ ॥ વેદ ભણે તે જાણો વેદાન્તી. તેને જ્ઞાન વીના નહી શાન્તી

ભણે શાસ્ત્રી ને શાસ્ત્રી ગણાયે. ભણે પુરાણો પુરાણી થાયે ॥૧૮॥ જ્ઞાનીને

નહી ગ્રંથોનું કામ. જ્ઞાન પ્રતીયે જ્ઞાન તમામ; કોઇ જ્ઞાન કથે મુખજ્ઞાની,

તવ દ્વેશ ધરે વિદ્વાની ॥૧૯॥ જ્ઞાની પાશે માગે પરમાણ, એવા જ્ઞાની થકી

અંજાણ; જુઓ જ્ઞાનીનું બતાવું રૂપ, તેતો વારતા ચોથી અનુપ ॥૨૦॥

જ્ઞાનીજન વદે વચન જેહ, હોય વિવેકમાં ઘણું નેહ; વળી ...

ભાસે, બાધ દીસે નહી ચોપાસે ॥ ૨૧ ॥ માગે આધાર તે વિદ્વાન, તેને કદી ન જાણ્યું જ્ઞાન, જ્ઞાન જ્ઞાનીના ઘટ માંય, સહુ સત વિવેકને ન્યાય ॥ ૨૨ ॥ વીદ્વાનોને વીદ્યા અભીમાન, તેથી તેને ન જાણ્યું જ્ઞાન; થયા આગળ જ્ઞાની જેહ, નહોતા આધાર લેતા તેહ ॥ ૨૩ ॥ વળી ॥ આધાર તે લેતા નતા, જ્ઞાનીની તે ગમ; કહે વલ્લભ વીદ્વાનને, જેષ્ટ થી શ્રમ.

કડવું ૨૫ રાગ સાખિ

જયમુની રૂશી એણી પેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું; જ્ઞાની તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ જ્ઞાની જન વાલ્મીક રૂશી, જ્ઞાની વેદમ વ્યાસ;જ્ઞાની જન પાતાંજળી રૂશી,તેનો કરવો કયાસ ॥૨॥ જ્ઞાની તો શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુ જ્ઞાની મન ભગવાન; તે સરવે વેદ શાસ્ત્ર બાંધ્યાં કયાં લીધુંતુ પરમાણ ॥ ૩ ॥ વ્યાસજીએ કીયાં પુરાણ જોઇ, પુરાણ ગ્રંથ બનાવ્યા; વાલ્મીકે કેઈ રામાયણ જોઇ, રામજીને ગવરાવ્યા ॥ ૪ ॥ પાતાંજળી કીયું શાસ્ત્ર જોઇ, શાસ્ત્ર રચના કીધી; મનુ ભગવાને કેઇ સમરતી જોઇને સમરતી લીધી ॥ ૫ ॥ ઉપનીશદના કરવા વાળાએ, પ્રથમ કીયું જોયું; દીધાં પ્રમાણ કરનાએ આપ્યાં,કીયે ગ્રંથે મન પ્રોયું ॥૬॥ જ્ઞાની ॥ જ્ઞાનમાં ન હોય પ્રમાણ, જ્ઞાની જે ભાંખે તે સત્ય; જ્ઞાની જન જે વદે તે વેદ, બાકીનાં સહુ ગત્ય ॥ ૭ ॥ જ્ઞાની જન છે ચાર ચક્ષુ, વિદ્વાન ત્રીલોચન દીલોચન છે સરવને, તે ન જોઇ વીચારો સહુ જન ॥૮॥ જ્ઞાની તુલ્ય નથીકો પ્રાણી,જ્ઞાની ઇશ્વરી અંશ ચાર ચક્ષુવાળાના સામો, ત્રીલોચ ની કરે હંશ ॥ ૯॥ વિવેક વાળો ને ન્યાય વાળો, જ્ઞાની હોયે કોઈ જન; વળી પુરણ અનુભવી હોયે, તેને અનંત લોચન ॥ ૧૦ ॥ શાસ્ત્રાર્થના વિવાદ માટે, તે વિદ્વાનોનું કાજ; મોક્ષ મારગ તેતો નવ જાણે, મીથ્યા કરે અવાજ ॥ ૧૧ ॥ પરમેશ્વરનું જ્ઞાન જેને, તેને કેહેવો જ્ઞાની; વીદ્યા કેરૂં જ્ઞાન જેને, તેને કેહેવો વીદ્વાની ॥ ૧૨ ॥ કર્મ કાન્ડનું જ્ઞાન જેને, તે જન કરમ કાન્ડી, પ્રેતભુત પીશાચના સાધક, તેતો સદા કુભાન્ડી ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુને ચરણે સદા શરણે રહ્યા સતીના સુત, વઇકુન્ઠ વીશે સપને ન આવે, યમપુરીના દુત॥૧૪॥ શ્રોતા વક્તા સાંભળ્યું કહ્યું. પુરણ હવા મન કોડ, શ્રદ્ધા રાખીને સહુ

બોલો, જય જય શ્રી રણછોડ ॥ રપાા વળણ. જય જય રણછોડરાયની.
બોલો સહુ હરીજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે જય જય જુગજીવન. ॥

સ્વર્ગારોહીણી પર્વ સમાપ્ત.

મહાભારતની કથા અઢારે પર્વ સમાપ્ત.

બુકસેલર લલ્લુભાઈ અમુલખ.
ઠે. માણેકચોક,
અમદાવાદ.